ANNALES ECCLESIASTICI

CAES. BARONII

S.R.E. PRESB. CARDINALIS

Tomis duodecim diſtincti.

NOVISSIMA EDITIO,

poſtremùm ab Auctore aucta & recognita.

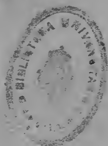

Es de la libreria Casa Grande de la Merced, lib.º fr. Jph. Gonzalez año de 1788

ANNALES ECCLESIASTICI,

AVCTORE
CÆSARE BARONIO
SORANO
EX CONGREGATIONE ORATORII
S. R. E. PRESBYTERO CARD.
TIT. SS. NEREI ET ACHILLEI
ET SANCTÆ APOSTOLICÆ SEDIS
BIBLIOTHECARIO,

Tomis duodecim diſtincti.

Nouiſſima Editio, poſtremùm ab Auctore aucta et recognita.

ANTVERPIÆ
EX OFFICINA PLANTINIANA
Apud Viduam et Filios Io. Moreti.
M. DC. XII.

VICIT HÆRESES.

SVBEGIT GENTES.

IN PETRA EXALTAVIT ME ET NVNC EXALTAVIT CAPVT MEVM SVPER INIMICOS MEOS.

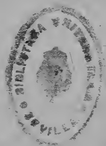
BIBLIOTECA UNIVERSITARIA
SEVILLA

LECTORI BENEVOLO

BALTHASAR MORETVS

S. P. D.

NON te fallo, LECTOR, (hodierno quorumdam exemplo, lucellum ſuum non commoditatem tuam ſpectantium) dum hanc ANNALIVM ECCLESIASTICORVM editionem nouiſſimam appello, & poſtremùm ab AVCTORE auctam & recognitam. Nam etſi non omnes Tomi denuò in lucem prodierint, vt ſuis inſeri locis potuiſſent quæ AVCTOR Ill^mus adiecit vel emendauit: eorum tamen qui nondum recuſi ſunt, Appendices tibi exhibeo, eâ curâ & methodo concinnatas, vt dubites, ſuis inſertas locis an ſic ſeorſim excuſas malis. Imò nec dubites opinor; ſed ſententiæ, quam Appendicum titulis appoſui, libens ſubſcribas: priores AVCTORIS curas cum poſterioribus conferendi induſtriâ, quæ nec magna hîc requiritur, ingenium acui iudiciúmque firmari. Sanctiſſimi AVGVSTINI, qui multiplici

ſcriptione Eccleſiam perpetuùm illuſtrauit, Retractationum libros, nemo non meliori ſuo fructu legit, quàm ſi primis cogitationibus inductis, poſteriores ſuo ordine & locó ſubſtituiſſet. Idem prorſus de his Appendicibus arbitrari licet. è quibus, quid præſtantiſſimus ſacrorum Annalium Scriptor diuturniori ſtudio profecerit, magno tuo bono quàm facillimè addiſcas. At verò hactenus, haud exiguo fateor incommodo, ſub finem non vnius poſterioris Tomi conquirere oportuit, quæ ad priorem aliquem additiones vel correctiones pertinebant; adeò vt vtiliſſima AVCTORIS ſpicilegia, poſt vberiorem ipſius meſſem, pauci attenderent, vel æſtimarent. Quare operæ omnino pretium fuit Appendices has excudere, ſuis deinceps Tomis ſubnectendas, quò & commoditati tuæ Lector, & AVCTORIS ſimul gloriæ ſeruirem. qui cùm ad vniuerſam ECCLESIAE Hiſtoriam, ſummis inuolutam difficultatibus, explicandam acceſſiſſet, à bonis admoneri, à malis etiam culpari gaudebat; vt ſiquid vanè obiectum, refelleret; ſiquid erratum, corrigeret; ſiquid obſcurum, elucidaret; ſiquid denique addendum, adiiceret. quod prudenter & vtiliter eum præſtitiſſe, meritiſſimò omnes fatentur, atque hæ ipſæ Appendices apertiùs indicabunt. Porrò Primus, Octauus, & Nonus ANNALIVM Tomi poſtremùm recuſi ſunt, ac proinde quæ in iis correxit AVCTOR, vel addidit, ſuis ſingula locis inſerta reperies. Duodecimi

cimi etsi prima sit editio; nihil tamen, per immaturam AVCTORIS mortem, in eo mutandum vel adiiciendum restat. Reliquorum itaque Appendicibus, donec & ipsos recudi contingat, fruere Lector, & Vale. sed & breue BARONII Elogium accipe, quod velut epitaphiam quamdam Inscriptionem, nostri erga optimum olim Patronum cultus & affectus indicem, nomine Officinæ Plantinianæ concipio, & proximæ implendæ paginæ, bonâ bonorum veniâ, subiungo. Antuerpiæ, in Officinâ Plantinianâ, VI. Kal. Martias, M. DC. XII.

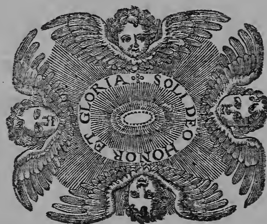

D. O. M.

D. O. M.

CAESARI BARONIO SORANO
EX CONGREGATIONE ORATORII
S. R. E. PRESBYTERO CARDINALI
TIT. SS. NEREI ET ACHILLEI,
S. APOSTOLICÆ SEDIS BIBLIOTHECARIO,
MAXIMO VIRTVTIS DOCTRINÆQ. ANTISTITI,
FORTISSIMO CATHOLICÆ FIDEI DEFENSORI,
ADVERSVS NOVATORVM VANITATEM
ACERRIMO ECCLESIASTICÆ VERITATIS VINDICI,
QVAM DVODECIM ANNALIVM TOMIS ASSERVIT,
SANCTISSIMIS VITÆ MORIBVS COMPROBAVIT,
PROMERITVS A BONIS OMNIBVS GRATIAM,
AB HOSTIBVS ETIAM INVITIS LAVDEM,
A DEO IMMORTALI LABORIS PRÆMIVM.
VIXIT, NON SIBI, SED CHRISTO ET ECCLESIÆ,
ANNOS LXVIII. MENSES VIII.
OBIIT, ÆTERNVM VICTVRVS IN CÆLIS,
PRID. KAL. QVINTIL. M. DC. VII.

OFFICINA PLANTINIANA
OPTIMO PATRONO
PERPETVI CVLTVS SVI MONVMENTVM
LIBENS MERITO, SED MOERENS, POSVIT.

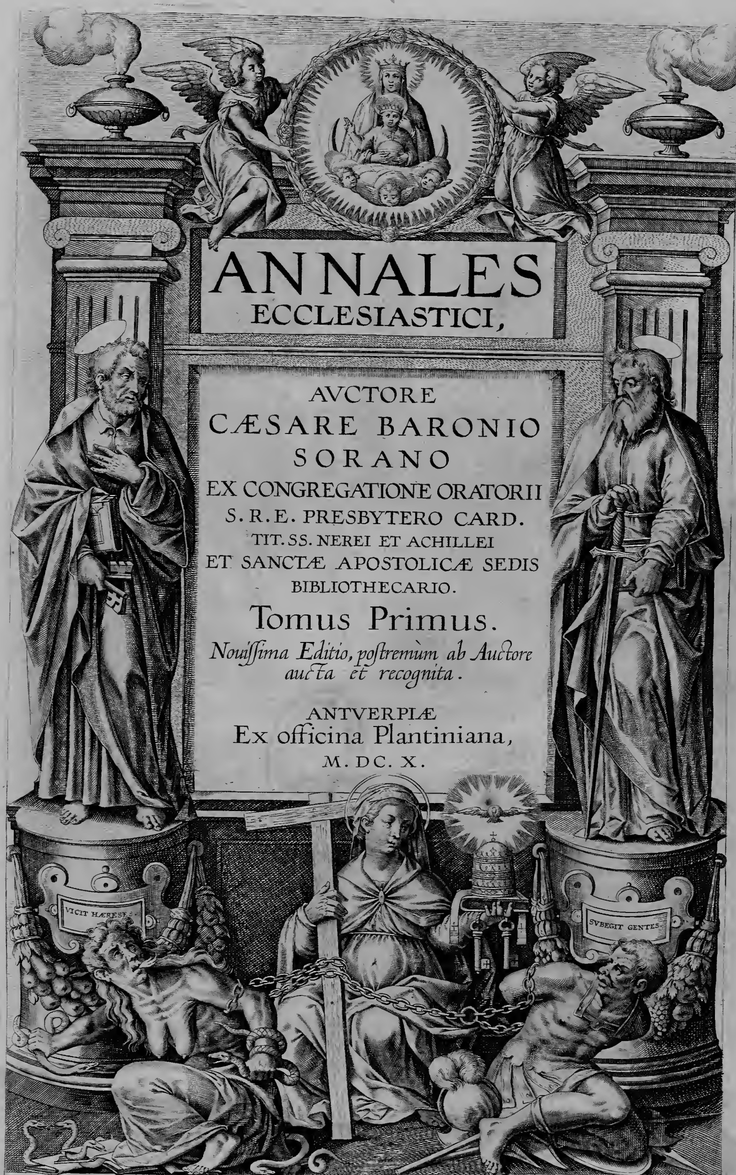
ANNALES
ECCLESIASTICI,
AVCTORE
CÆSARE BARONIO
SORANO
EX CONGREGATIONE ORATORII
S.R.E. PRESBYTERO CARD.
TIT. SS. NEREI ET ACHILLEI
ET SANCTÆ APOSTOLICÆ SEDIS
BIBLIOTHECARIO.
Tomus Primus.
Nouissima Editio, postremùm ab Auctore
aucta et recognita.
ANTVERPIÆ
Ex officina Plantiniana,
M. DC. X.
VICIT HÆRESES
SVBEGIT GENTES
IN PETRA EXALTAVIT ME ET NVNC EXALTAVIT CAPVT MEVM SVPER INIMICOS MEOS.

SANCTISSIMO
AC BEATISSIMO
PATRI
ET D. N. SIXTO QVINTO
PONTIFICI MAXIMO

CÆSAR BARONIVS

CONGREGATIONIS ORATORII PRESBYTER

SEMPITERNAM FELICITATEM.

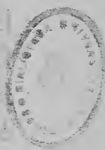

QVOD à Beato Apoſtolo Paulo in re maximi momenti aliquando dictum eſt : Non qui plantat eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incrementum dat, Deus: id ego, Pater Beatiſſime, in Annalibus meis Eccleſiaſticis conficiendis planè ſum expertus. Neque enim deliberatè ac conſultò tantum opus ante annos circiter triginta aggreſſus ſum; nec meis viribus fretus, quas nullas aut perexiguas eſſe intelligebam, ad vniuerſam hiſtoriam Eccleſiaſticam maximis difficultatibus inuolutam explicandam acceſſi; qui id ab initio ne cogitare quidem auſus eſſem : ſed Deo ipſo, à quo omne datum optimum deſcendit, ita diſponente, ac paulatim, 1. Cor. 3.

 me

me propemodum inſcio, incrementum dante, ex paruulo ſemine non parua arbor eſt exorta.

Nota eſt Sanctitati veſtræ vetus conſuetudo Oratorij noſtri; in quo ſingulis diebus, pomeridianis horis, panis verbi Dei ſic paruulis frangitur, vt non illo ſublimi dicendi genere, quod in ſacris concionibus adhiberi ſolet, ſed aliquanto ſubmiſſiore, ac magis familiari, verùm ad permouendos audientium animos (vt diuturno experimento comprobatum eſt) valdè accommodato, res cominus, quaſi ex æquo loco, cum vnoquoque agi videatur. Quam ob cauſam inter alia ex variis diuersíſque ſanctorum Patrum ſcriptis ad mores optimos inſtituendos accepta, Sanctorum vitæ, & Eccleſiaſtica geſta narrantur, quòd ad virtutis & pietatis ſtudium in auditorum animis excitandum, exempla magnam vim habeant. Cùm ergo ea de cauſa res geſtas Eccleſiæ, atque Vitas Sanctorum legerem; cœpi illius auctoritate & hortatu, qui mihi & ceteris fratribus meis parentis loco eſt in Chriſto præfectus, in ea lectione paulo accuratiùs ac diligentiùs verſari, eodémque ſuaſore atque impulſore, ad veteres Eccleſiaſticæ hiſtoriæ ſcriptores agnoſcendos examinandóſque animum penitus appuli. Cúmque delectatione ipſa iam trahente, longiùs pergerem, multáq. excerperem & notarem, ſuíſq. locis ſeponerem ac diſtribuerem; ſenſim ac paulatim factum eſt, vt magnam rerum copiam tamquam in aliquam cellam penariam vnà congeſſerim, præſertim contra Nouatores noſtri temporis, pro ſacrarum traditionum antiquitate, ac S. Romanæ Catho-

Catholicæ Ecclesiæ potestate. Sicque cùm iam sex lustris ipsa Ecclesiastica historia fuerit à me septies ordine temporum repetita; accidit, vt amicorum cohortatione, & mea sponte de Annalibus Ecclesiasticis pertexendis seriò cogitarem.

Deo igitur benè iuuante, è portu soluens, cùm in quamdam immensam maris altitudinem inuectus essem; ad multiplices, permagnas, ac pænè inexplicabiles difficultates penitus superandas, præcipuè in temporum serie distinguenda, & chronologia rectè constituenda (quæ in omni antiqua historia in primis obscura est & difficilis) multo labore, magno studio, & diligentia opus fuit. Non enim satis erat in hoc genere eos Historicos legere, qui ad manum sunt, sed omnia Patrum monimenta peruoluere, scriptos codices in bibliothecis scrutari, latentem rerum notitiam apud externos etiam scriptores sæpenumerò peruestigare necessarium fuit: verùm ad omnia suis ponderibus expendenda, iudicij trutinam adhiberi oportuit; cùm nihil periculosius sit in historia, quàm cuiuis scribenti de quacumque re fidem habere. Nec verò, Pater Sancte, hæc à me prepterea dicuntur, quòd me omnia perlegisse iactem, aut id alios de me existimare velim: sed potiùs, quòd ob summam rerum difficultatem, si quæ minùs feliciter fuerim assecutus, mihi ab æquis iudicibus ignosci cupiam. Ego quidem quid profecerim, aut omnino an operæpretium in scribendo fecerim, haud satis compertum habeo: nam cui timorem non incutit illa S. Ambrosij sententia de suis ipsius scriptis sibi adeò *Ambr. lib. 6. epist. 40.*

 parum

parum fidentis, atque hæc ad Sabinum ſcribentis? Vnumquemque fallunt ſua ſcripta, & auctorem prætereunt: atque vt filij etiam deformes delectant, ſic etiam ſcriptorem indecores ſermones ſui palpant.] Ceterùm illud certò ſcio, me impigrè laboraſſe: aut veriùs, non ego id operatus, ſed, cui innitor, gratia Dei mecum. Verùm, quidquid ſit, hoc alij iudicabunt: Túque in primis, Beatiſſime Pater, cuius & ſingularis doctrina, & acerrimum eſt iudicium. Iam enim in tuo nomine primum Annalium noſtrorum volumen è tua nobili Typographia Vaticana prodit, quam nuper, nullis parcens impenſis, inſtituiſti: vt pro tua paſtorali ſolicitudine, hac quoque in re, communi Eccleſiæ vtilitati optimè conſulas, ſacris videlicet, ſanctorúmque Patrum libris emendatiſſimè imprimendis. Etſi enim timidè admodum tam erudito ſæculo lucubrationes has meas in lucem emittebam, eáſque diutiùs intra domeſticos parietes comprimendas cenſebam: me tamen optimi & de me optimè meriti Cardinalis Antonij Carafæ Bibliothecarij Apoſtolici auctoritas impulit, vt hoc tamquam æs alienum aliquando diſſoluere inciperem.

Tibi igitur, Pater Sanctiſſime, Sacerdoti Dei ſummo has laborum meorum tenues primitias offero: tibi, inquam, Chriſti Domini noſtri Vicario, & Beati Petri Apoſtolorum Principis ſucceſſori, veluti viuenti Petro, ac per ipſum Chriſto, grati animi conſecro monumentum. Et perinde ac olim Ia-
Geneſ. 26. 27. cob, vt à patre primam benedictionem poſſet faci-

liùs

liùs promereri, Rebeccæ matris consilio & industria è grege sumptum cibum illi paratum attulit: ita pariter ego non è saltibus inuiis, locísque siluestribus, piis omnibus inaccessis, sed acceptum ex ouili Dominico, & ex sanctæ matris Ecclesiæ sententia præparatum, quo potissimùm certum est Sanctitatem tuam libentissimè vesci, edulium offero (volumina quippe in cibum etiam diuinitus impartiri solita, diuinæ Scripturæ monstrant exempla) appositéque verba illius vsurpans, quem imitandum suscepi, dicam, tua fretus humanitate, confidenter: Surge Pater, & comede de venatione mea, vt benedicat mihi anima tua. Primam, inquam, illam, Sanctissime Pater, benedictionem expeto, qua æterna sempérque manens hereditas impartitur: quam & Fidelibus omnibus Petrus exoptat; nimirum vt cælestem hereditatem benedictione possideant: cuius virtute pariter mihi his maiora conanti fauor diuinus adspiret; quò & cetera, quæ paro volumina, singula annis singulis (quod est in animo) ad pedes Sanctitatis tuæ impressa deferam. Benedic vnà mecum & seruis tuis, fratribus meis, qui pro te assiduè orant, & in vinea magni Patris familias, quæ tibi credita est, pro virili laborant. Deus intereà te, Pater Sanctissime, incolumem seruet; vt ad magna, quæ tam breui Pontificatus tui spatio egisti, maiora addas; & præclara multa quæ inchoasti, quæque semper moliris & meditaris, ad Dei gloriam & Ecclesiæ vtilitatem felicissimè absoluas.

1. Pet. 3.

ANTO-

ANTONIO CARAFÆ
S. R. E. TT. SS. IOANNIS ET PAVLI PRESBYTERO CARD. AMPLISSIMO BIBLIOTHECARIO APOSTOLICO

CÆSAR BARONIVS FELICITATEM.

VA grauißima auctoritate permotus, Cardinalis Amplißime, tuisq; cohortationibus cōfirmatus, in lucem emitto primum Annalium nostrorum Ecclesiasticorum volumen; cuius editionem in diem ex die, nec sine causa (vt arbitror) differebam. Non enim ignoro quàm difficile sit id pro rei dignitate præstare, quod libri indice sum pollicitus; quamq; arduum sit, viris doctis, & veteris historiæ peritis, quibus ætas nostra abundat, in hoc scriptionis genere cumulatè satisfacere. Tuum verò in primis peracre iudicium perhorresco, qui ad multiplicem doctrinam, qua præclarè excultus es, magnam quoque totius Ecclesiasticæ antiquitatis notitiam adiunxisti. Sed me tua singularis recreat humanitas: téque, si minùs expectationem tuam expleuero, tuoq; exēplo ceteros eruditos homines, si, quod omni studio secutus sum, minimè assecutus fuero, imbecillitati meæ veniam daturos spero. Quòd si hoc qualecumque tandem est opus, laboriosum certè & multarum vigiliarum, aliquid adiumenti ad ædificationem templi Dei, quod est Ecclesia sancta Catholica, attulisse videbitur; primùm quidem Deo optimo bonorum omniū auctori gratiæ agendæ erunt, deinde etiam tibi, qui iam pridem studiorum meorum patrocinio peramanter suscepto, sedulitatem & industriam meam excitasti, omniq; officiorum genere perpetuò subleuasti. Suscipe igitur, Cardinalis Illustrißime, veteris clientis librum in fidem & tutelam tuam, vt hæc prima Annalium nostrorum pars in aliorum manus, te patrono, commendatior perueniat; dum secundam non ita multos post menses, si Deo placuerit, imprimendam paramus, ac perpolimus. Intereà Deum oro, vt quod agis, diu agas; & de Ecclesia, de sacris studiis, de viris eruditis & piis, tu pietate & eruditione excellens, semper optimè merearis.

TYPO-

TYPOGRAPHVS LECTORI.

SVbiicimus hîc tibi, Lector, de triplici Annalium Ecclesiasticorum translatione, in Italicum, Germanicum, Polonumque sermonem, datas hactenus vltrò citroque litteras, cùm cupiant & aliæ nationes sua ipsarum lingua Auctorem loqui: vt vel ex his intelligas, quàm cupidissimè iidem Annales ab omnibus sint accepti.

DE TRANSLATIONE ANNALIVM in linguam Italicam.

ADMODVM ILL[RI] AC REVER[MO] F. FRANCISCO PANICAROLÆ EPISCOPO ASTENSI ET COMITI

CÆSAR BARONIVS S. P.

SICVT *perpetuo obruenda esse silentio impiè dicta, nec in aures populi notiori sermone silendas illabi blasphemias, exemplo admonemur diuinæ Scripturæ, dum prudentissimi Hebræorum cohibere conati sunt blasphemos Syros, ne lingua loquerentur Hebraica: ita è contrà præconia veritatis omnium nationum debere sermone proferri, diuinus Spiritus impartiendo Fidelibus diuersarum dona linguarum, reddidit manifestum. Hæc tu ipse considerans, Amplissime Præsul, Christianæ eloquentiæ decus, cùm Romæ populum pro concione doceres; non satis tibi visum coram frequentissimo cœtu summis laudibus nostros Annales efferre; sed & quò eos in omnium animos penitiùs insinuares, vt ex illis omnes æquè proficerent, in Italicum idioma reddendi eos consilium iniisti: explorataq; nostra voluntate, & facultate concessa, mox instar Prophetæ, linguam in calamum scribæ velociter scribentis conuertens primum Annalium tomum compendiosa translatione linguæ maternæ, dicto citiùs, reddidisti; ceterisq; id ipsum in aliis linguis præstandi, viam aperuisti. Verùm vrgens necessitas à cœptis te inuitum auulsit; ipsa inquam iussio Pontificia, quæ Legato à Latere lateri te consultorem adiunxit. Sed accidit planè feliciter, vt tunc arescentes Galliæ siccitate, irriguo Verbi Dei tuo pectore copiosè manante, virescere cœperint atque florescere. Cùm & primaria ipsa Parisiorum ciuitas, infracti roboris Catholicæ fidei & Christianæ constantiæ dignum exemplum, longiori obsidione vallata, ærumnosaq; fame confecta, te concionante, sæpè experimento didicit, quod auditu ex diuinis Scripturis acceperat, non in solo pane viuere hominem, sed omni verbo quod procedit de ore Dei: expertaq; pariter est, Fidelium arma non esse carnalia, sed potentia Deo, ad destructionem munitionum; dum tu ibidem amplissimum patefeceris horreum Verbi Dei, & Diuinæ Scripturæ armamentarium reseraueris, quorũ altero pasceres esurientes, altero verò armares ad pugnam. Sed tandem, licet serò, intelligens impius ille Benadad frustrà oppugnari ciuitatem quæ Elisæum secum haberet, spe vanè concepta elusus soluit obsidionem. Cùm iam feliciter confecto negotio, redeuntem te auctum coronis hilaris tua recepit Ecclesia, detinuitq; tui cupida arctiùs, adeò vt nec siuerit vel oculos ad externa conuertere. Vixq; demum te obtigisse, tuis litteris significasti, vt cœptas in Annalibus lucubrationes prosequereris: quo magnopere gauisus sum nuntio, Deoq; immensas gratias egi, qui dedit hanc solicitudinem in corde Titi. Perge feliciter, opusq; inchoatum absolue, quod omnes exoptant, expetunt, atque expectant: hac enim sibi via probè consultum existimant; cùm quem longè absentem audire concionantem non liceat, dum scripta legunt, cumulatiùs id ipsum se assecutos intelligant: quòd in audiendo non horæ vnius breui spatio coarctentur, nec basilicæ, licet amplissimæ, angustiis ex confluentium auditorum compressione vrgeantur, sed qualibet hora & loco, die noctuq;, quoties libuerit, pro pulpito librum, & pro concione habeant lectionem: Sicq; fiat, vt licet munere pastorali cathedræ insideas semper Astensi, astes tamen vbique omnibus iugiter profuturus. Vale dignissime Præsul tui Baronij memor, quem sanctis tuis ad Deum precibus iugiter foue.*

MARCI

MARCI FVGGERI BARONIS IN KIRCHBERG ET VVEISSENHORN RODVLPHO CÆS. AVGVSTO A CONSILIIS

Epiſtola ad Auctorem

DE TRANSLATIONE ANNALIVM in linguam Germanicam.

ADMODVM REVER. D. CÆSARI BARONIO CONGREGATIONIS ORATORII PRESBYTERO Amico cariſſimo S. P.

ABOREM meum in vertendo primo tomo tuorũ Annalium in linguam paternam tibi probari, perlibenter ex tua accepi epiſtola xv. Kal. Decemb. ad me data: quem ſanè laborem inter multas occupationes, quibus quotidie premor, non laudis aut ambitionis ergô, quarum numquam fui cupidus, in me ſuſcepi, ſed propter communem Reipublicæ Chriſtianæ vtilitatem. Expertus enim ſum multa in Eccleſia noſtra Catholica Romana à multis improbari, quorum fundamenta & prima principia ſi haberet cognita, proculdubiò æquiores ſe nobis iudices exhiberent. Cùm ergo in primum tomum tuorum Annalium incidiſſem: ſtatim intellexi me id inuenturum, quod tantopere deſiderabam, nempe, veram & ſolidam narrationem rerum Eccleſiaſticarum, ex qua prima principia & incrementa multis poſſent innoteſcere. Nam licet multi hiſtorias ſcripſerint Eccleſiaſticas: animaduerti tamen multos erroribus implicitos minùs dextrè, aliquos autem negligentiores in chronographia minùs verè, aliquos verò ita obſcurè ſcripſiſſe, vt quid velint, à paucis intelligatur. In tuis autem Annalibus nihil horum inuenitur: omnia ſunt dextrè & maxima obſeruatione temporum verè & dilucidè ſcripta, vt nihil ampliùs in illis deſiderari poſſit. Qua re ita ſum permotus, & in eam ſpem erectus, quòd dubitare non auſim, me magnam vtilitatem multis, qui præter patriam linguam nullam callent, allaturum ad antiquitatem Eccleſiaſticam cognoſcendam. Aggreſſus igitur ſum animo magno primum tomum interpretari, in eoque hactenus laboraui ſedulò. Sed hic labor meus planè erit irritus, ſi tu manum tuam non porrexeris. Nam ex præfixa Epiſtola Summi Pontificis in editionem primi tomi, ſatis intellexi, nemini licere tuos Annalium tomos alieno idiomate in lucem emittere abſque tuo permiſſu. Peto igitur, vt pro tua humanitate ſtudium ac beneuolentiam tuam mihi hac in parte deferas, concedaſque vt GERMANIA noſtra virtutibus ac laboribus tuis per me fruatur & gaudeat. Ego Deum optimum Maximum precabor, vt tibi & ætatem & gratiam largiatur, quò omnes tomos, ſicut incepiſti, perficias: magnum enim Reſpublica Chriſtiana acciperet detrimentum, ſi tantum opus permaneret imperfectum: meæ verò imbecillitati opem ferat, vt vnum aut alterum tomum (ſi anni plures non permiſerint) cum vtilitate multorum perficiam. Benè vale. Auguſtæ, decimo ſexto die Decembris, anno Domini M. D. LXXXIX.

1589

Tuus addictiſſimus

Marcus Fuggerus.

ADMO-

ADMODVM ILLVSTRI
AC GENEROSO DOMINO
D. MARCO FVGGERO
BARONI IN KIRCHBERG
ET VVEISSENHORN
RODVLPHO CÆS. AVGVSTO
A CONSILIIS S. P.

VMMO, vir clarissime, fuerat mihi pretio redimendum, vt amplitudo tua dignaretur accipere, quod amantissimis litteris à me sibi postulat impertiri. Quid enim gratius atque iucundius, quid-ve honorificentius accidere potuisset, quàm vt nostri Annales Ecclesiastici in Germanicam linguam germanè atque fideliter verterentur, à tali tantoque potissimùm viro, cuius pura atque sincera omnibusque spectata religio esset (nam tuo vigilantissimo studio & conspicuo vitæ exemplo Catholici in officio continentur, & in hæreses lapsi ad Ecclesiam reuocantur) cuius quoque munificentia eruditi quique proficiunt, & bonæ litteræ penes Catholicos in Germania coalescunt, quorum lucubrationibus ab eisdem tibi dicatis Bibliotheca illa tua æmula Philadelphiæ illustratur. Talia igitur de Annalibus à me editis & edendis à te præstari, ne mente quidem concipere mihi fas esse videbatur, nedum sperare: vt planè intelligam id te diuino aggressum esse consilio. Quis enim ducat in animum, hominem curis innumeris pressum, laboribus assiduis fatigatum, ac senio insuper prægrauatum, adeò laboriosam prouinciam suscepisse: nisi diuinus Spiritus suasisset, imperasset, ac vehementiori quoque impetu compulisset? Etenim vel legisse tantùm Annalium tomos, haud mediocris laboris videri poterat esse negotium: eos verò sæpiùs attentè perlegere, accuratiùs atque solertiùs perscrutari, & in aliud insuper idioma transferre; neque tantùm sententias ex sententiis, sed dum licet, verba etiam verbis reddere: opus quidem eiusdem esse Spiritus, cuius quoque muneris est interpretari sermones, omnes intelligent. 1.Cor.12. & 14. Studueram (probè nosti) susceptum laborem aliqua saltem ex parte minuere, cùm superioribus meis datis ad te litteris suaderem, vt prætermissis quibusdam prolixioribus quæstionibus, licet ad historicam facultatem ac veritatem maximè pertinentibus, aliisque nonnullis quæ rudis lector esset haud facilè percepturus, ex eis Epitomen potiùs Germanica lingua conficeres: sed redditis ad me litteris; id facere renuisti, ac planè exhorruisti; perinde quasi religio esset ex illis vel apicem vnum excidere; sic in omnibus fidelis & accurati munere perfuncturus interpretis. Quo quidem officio illustratum olim Marci nomen in eo qui Euangelista & Petri pariter prædicatur Interpres, vt in te quoque feliciter propagetur, sanctè pieque æmulatus esse videris. Dum enim res à Petro, Petrique successo-

successo-

successoribus, eiusdemque Petri nomine in Ecclesia Catholica gestas potissimùm interpretaris: quodammodò & tu Petro accessisse putaris Interpres. Sed & de te illud
2.Tim.4. *Pauli de Marco ad Timotheum usurpare liceat: Assume Marcum, & adduc tecum: est mihi utilis in ministerio.] hæc Paulus cùm esset Romæ (vt ait) solus cum Luca Apostolorum Acta scribente; non satis sibi esse Lucam existimans sine Marco, sed tunc benè consultum, si Marcum sibi Lucæque coniungat. Opportunè sanè Lucæ in sacra historia laboranti Marcus inhæsit, eidem profuturus ac Paulo. Perutilis planè Apostolo in ministerio Marcus noster, qui eius exemplo ingemiscens ac deplorans assiduè cladem suorum gentilium, æstuansque pro illorum salute immenso charitatis ardore omnia peruestigat, seduloque semper studio collaborans, nihil prorsus omni ex parte intentatum relinquit, vt immanissimæ ex hæresi inflictæ cladi prospicere valeat, atque*
Dan.9. *mederi. Desideriorum sanè vir, qui Danielis instar, inter captiuos liber, & in obscurissimis tenebris fulgore Catholicæ religionis elucens, populi tui acerbissimè perferens captiuitatem, in pristinam eum libertatem vindicare desideras, & in antiquum patrium solum, in Catholicam inquam Ecclesiam, postliminio restituere. Annuat votis Deus, vt merearis instar Abrahæ, Pater dici rectè credentium, & occinat tibi pro-*
Ierem.31. *pheticum illud: Quiescat vox tua à ploratu, & oculi tui à lacrymis: quia est merces operi tuo, & spes nouissimis tuis: reuertentur filij ad terminos suos.] Has demum optime Marce, quas exposcis à me, accipe litteras, concessionis testes, amoris pignus, & mei erga te studij indices: quæ in secundo hoc Annalium tomo excusæ, veluti publico in archiuo repositæ, perspicuæ omnibus, tibique integrè conseruentur. Vale: tibique strenuè laboranti pro fide Catholica, & pro Germanis tuis egregiam operam nauanti præstò sit Deus: cuius potentia, ad subeundos labores renouetur vt aquilæ iuuentus tua.*

Admodum Illustris D. tuæ

Seruus obsequentissimus

Cæsar Baronius.

STA-

STANISLAI CARNCOVII
ARCHIEPISCOPI GNESNENSIS
METROPOLITANI REGNI POLONIÆ
Epiſtola ad Auctorem
DE TRANSLATIONE ANNALIVM in linguam Polonam.

ADMODVM REVERENDE IN CHRISTO PATER *nobis cariſſime & obſeruandiſſime:*

OFFICIVM fraternæ charitatis, qua Chriſtianæ fidei religioniſque communione colligamur, hoc à me (licet tibi de facie non ſim notus) iure quodam ſuo poſtulat, vt tibi commune in Chriſtianam Rempublicam abs te profectum bonum gratuler, Annales nempe Eccleſiaſticos nuper abs te editos; gaudiumque meum non vulgare, quo ſum ex hoc laborum tuorum fructu eximiè affectus, apud te expromam. Cùm enim primum atque alterum eorum Annalium volumen auidè perlegiſſem (ſerò enim in manus meas peruenerunt) egi tantas, quantas animus meus capere potuit, Deo bonorum omnium auctori gratias, qui in neceſſariis Eccleſiæ ſuæ prouidit opportuno tempore, tibique non modò mentem & voluntatem indidit ad opus arduum, difficile, propeque immenſi laboris, in quo annos (vt ſcribis) triginta deſudaſti, ſuſcipiendum; ſed etiam vires facultatemq. præſtitit ad perficiendum. Tuum verò pectus plenum pietatis & amoris in Deum, plenum omnis doctrinæ ac ſcientiæ, abſens, abſentis tamquam præſentis, dum libros euoluerem, cupidiſſimè ſum exoſculatus, atque incredibili tui ſtudio accenſus. Natura enim ipſa optima duce, cupidè ferimur in eorum amorem, qui inſigni vna aliqua virtute excellunt: in eorum verò qui pluribus, cupidiùs: qui autem non modò pleni ipſi ſunt cæleſtibus iſtis diuiniſque dotibus, ſed & alios iiſdem locupletare ſolent, hos vti vaſa diuini Spiritus, eiuſque donorum à Deo electa, omnium maximè ſuſpicimus & veneramur, capimurque ſummo & admirabili eorum amore. Iampridem ego de te multa à noſtris hominibus, qui te in noſtram gentem ſuauiter effuſum narrabant, mea magna cum voluptate audieram, perſpexeramque emendato Martyrologio tuam pietatem, & ſtudium Dei gloriæ propagandæ, eiuſque Eccleſiæ ornandæ. Sed cùm Annalium volumen primum, ac poſteà alterum in manus noſtras veniſſet, hæc mihi in te tanto illuſtriora viſa ſunt, quanto es vaſtius pelagus non modò ingreſſus, ſed propè emenſus. Ac repetenti quidem mihi memoria diuinæ bonitatis conſuetudinem, quam in Eccleſiæ iſtius militantis regimine ab ipſis eius incunabulis retinet, videntur ſemper nouis morbis noua remedia fuiſſe ſubminiſtrata. Ita (vt recentiora, & quæ ſub aſpectum noſtrum venerunt, tantùm attingam) cùm Lutherus hæreſis ſuæ virus effundere cœpiſſet, quo maxima Europæ pars infecta fuit, quodque ſectas innumeras inter ſe admodum diſſectas peperit; excitatus fuit clariſſimus Societatis IESV Ordo, qui cum aliis pro Eccleſia laborantibus, hac peſtifera lue mortalium animos liberaret: ex qua cùm alij plurimi viri Dei ſpiritu pleni, omnique genere ſcientiæ ac doctrinæ inſtructi, tamquam ex equo Troiano prodierunt, tum nuper Robertus Bellarminus prodijt, qu tu inexpugnabilem aduerſus hæreſim turrim, editis in lucem diſceptationibus de fidei noſtræ controuerſiis, extruxiſſe ſcribis. Ita cùm Centuriatores figmentis mendaciiſque ſuis hiſtoriis Eccleſiaſticis tenebras offudiſſent: te potiſſimùm elegit Dominus, qui tenebras iſtas depelleres, lumenque clariſſimum Orbi vniuerſo afferres: totumque Eccleſiaſticum ædificium, tecta nimirum, parietes, & fundamenta, atque adeò Hierarchiam ipſam, non modò vallo, muroque inexpugnabili, hiſtoriæ nimirum veritate, cingeres & munires, ſed etiam armatura aduerſus hæreſes, dum controuerſas quæ-

ſtiones doctiſſimè pertractas & explicas, cumulatè inſtrueres. Oſtendiſti igitur, vti optimus artifex, auguſtiſſimi ædificij, militantis nimirum Eccleſiæ origines, pugnas, victorias, trophæa, & incrementa: oſtendiſti perpetuam & non interruptam Romanorum Pontificum à Petro Apoſtolorum principe ſucceſſionem: oſtendiſti denique ſumma noſtræ fidei firmamenta, vtpote traditiones Apoſtolicas, fidei dogmata, Petri in Eccleſia primatum, S S. Romanæ Eccleſiæ maieſtatem, Conciliorum auctoritatem, vetuſtiſſimumque ſanctorum Patrum de diuinis Scripturis ſenſum: quibus omnibus Catholica fides magnopere firmatur, omniſque impietas & hæreticorum figmenta ita deficiunt, ſicut deficit fumus, & ſicut fluit cera à facie ignis, ſic illa quoque peribunt & euaneſcent. Iam ſi tuæ narrationis modum, genuſque dicendi, quo ego magnopere delector, deprædicem; principium faciliùs quàm finem inueniam, tuque ipſe fortaſſe, quamlibet veriſſima ſcriberem, aſſentari me tibi putares. Sed verè tibi à me dictum velim credas, admirari me in hoc immenſo opere magnarum variarumque rerum in te ſcientiam, multarum linguarum peritiam, hiſtoriarum tam ſacrarum quàm profanarum cognitionem, accuratamque & exactam antiquitatis inueſtigationem, ſiue ex veterum lectione, ſiue ex numiſmatibus, ſiue denique ex vetuſtiſſimis arcuum triumphalium, columnarum, porticuum, templorum, aliarumque vetuſtiſſimarum ædium inſcriptionibus: quæ omnia ita hiſtoriæ tuæ accommodas, vt manifeſtum ſit, neceſſarias eas res vnicuique fuiſſe ad texendum tantum opus. Igitur tam magna & ampla talenti tibi crediti lucra atque prouentus, bonorumque omnium ſtudia, qui pro tua incolumitate mecum vnà Deum optimum maximum precantur, ex animo gratulor. Et vt alia omnia, quæ reſtant, volumina, quæque te facturum editurumque promittis, quàm citiſſimè nobis prodas, ad IESV Chriſti gloriam ex animo opto, atque abs te maximum in modum peto: operamque tibi meam & facultates omnes, tantæ quantæ ſunt, ad eam rem polliceor & defero. Et, ſi permittes, curabo, vt in Collegio Patrum Societatis IESV, Caliſſij nuper à me fundato & erecto, in linguam noſtram Annales iſti transferantur; vt tu veluti ciuis Polonus, de vniuerſa Republica Eccleſiaſtica optimè meritus, noſtro nobiſcum idiomate loquaris. Data ex Arce noſtra Louicien. v. Menſis Auguſti, Anno Domini M. D. XCII.

Reu. P. V.

Studioſiß. amicus & frater

Staniſlaus Carncouius Dei gratia Archiepiſcopus Gneſnen.
Legatus Natus, Regni Poloniæ Primas, Primuſque Princeps.

ILLV-

ILLVSTRISSIMO
AC REVERENDISSIMO D.
STANISLAO CARNCOVIO
ARCHIEPISCOPO GNESNENSI,
LEGATO NATO, REGNI POLONIÆ
PRIMATI, PRIMOQ. PRINCIPI S. P.

Itterarum tuarum ipsa dumtaxat inspectione, Præsul amplissime, magna admiratione affectus sum, vbi eas à viro tanto datas ad me noui, nempe ab Archiepiscopo Gnesnense, Legato, Poloniæ totius Primate, primoq. Principe, natalibus præfecturisque adeò nobilitato, & quod ceteris præstat, ob res præclarè gestas, egregiæ vitæ meritis summa gloria insignito: qui regalis sacerdotij functione, & sacerdotalis principatus ministerio, sacerdotem simul agens, & Principem, principem locum in vtroque sis facilè consecutus; dum Archiepiscopi sedulam vigilantiam, Legati solicitum fidumque ministerium, Primatis præcipuam diligentiam, ac denique Principis robur indefessum, inuictumque animum in omnibus quàm absolutissimè exhibes: adeò vt perditissimis his deploratisque temporibus, maximo Dei beneficio, cùm quatuor hisce muneribus factus sis plurimis causa salutis, de te Propheticum illud occinere iure liceat: Quadriga tua saluatio: itemque faustis vocibus acclamare: Currus Israel & auriga eius: qui & vnà simul quadripartito munere, quatuor munia expleas personarum, Moysis, Aaron, Hur, atq. Iosue; sicq. insint quatuor facies vni, dum quorum personam geris, eorumdem quatuor virtutes reddas, officiaq. persoluas. Ad hæc, inquam, adeò admiranda, ipso primo tuarum litterarum intuitu, immenso fulgore præstrictis oculis pallens obstupui: verùm ipsas perlegens, mox excusso pallore, erubescere cœpi, vbi inspexi immensas, quas mihi laudes aggeras, exaggerasque dicendi facundia, cùm me illis longè imparem ac prorsus immeritum esse sentirem. Sed caue, ne exactiùs cuncta scrutatus, inuenias (quod est in fabulis) pro virgine ceruam, vel si ex diuinis Scripturis petatur exemplum, conspicias pellitum pro Dauide simulacrum; suffundarisque ipse rubore, dum ab illa imagine abhorrere me senseris, quam finxeras tibi animo, atque stilo formaueras. Sed est planè, vt hoc quoque nomine immortales tibi gratias agam; quòd probè intelligam, vehementem amoris vim, quo me prosequeris, haud patientem angustis arctari limitibus, redundantia quadam in plures laudationum exitus erupisse, fluxisseque magno impetu in flumina beneficentiæ, cùm adeò liberaliter non solùm operam tuam spondeas, sed & facultates, tantæ quantæ sunt, vt ais, sponte offeras. Verùm liceat illud Apostolicum vsurpare: Quæro vos, non vestra. In his enim quæ opus sunt, satis abundè suppeditat mihi Romani Pontificis Clementis munificentia. Ceterùm quod ad tuam amplitudinem spectat: plus quàm satis abs te meis rebus consultum erit, si me inter clientes tuos annumeres; si verò & inter amicos, summum adiicies gratiæ cumulum, generoso animo tuo dignum.

Quod autem à me exigis, impartiri tibi licentiam, vt Annales nostri in Polonorum linguam vertantur, ipseque Polonus effectus, cùm Polonis communi idiomate loquar, cùm id existimes ad expugnandos hæreticos haud leuiter profuturum: imitari planè visus es mihi fidei patrem Abraham, qui ad debellandos quinque Reges, satis sibi putauit armare vernaculos; & sequi Dauidem, qui regiis neglectis armis, rusticis telis est progressus ad pugnam: quippe qui probè noueris, noua bella Dominum elegisse, in quo qui est infirmior, ille potentior habeatur. Accurro igitur summa alacritate tanto classico excitatus ad bellum, inhærens tibi strenuo ac pugnandi perito, vt armiger Ionathæ. Annuat votis Deus, vt tuos labores ac

studia, diuina aspirante potentia, læta victoria consequatur: concedatque mihi Euangelica promissione, vt qui lingua locuturus sum noua, serpentes pariter tollam. Sciant velim Poloni mei, omnia nostra patere ipsis: nec id quidem recèns, sed iampridem iisdem nostros oppigneratos esse labores, cùm olim Romæ iaciebantur Polonorum Collegij fundamenta. Sed quòd ille planè visus est ad experiendas vires amoris nostri erga Polonos angustus palæstræ locus: ecce vocati in latum campum, læti progredimur, non paucis tantùm, sed vniuersæ prouinciæ profuturi, sub tanto ductore fortes, licet vires nostras pertenues formidemus. Quòd verò per viros religiosissimos, eosdemque eruditos ac maximè pios, affirmas nostros Annales fore reddendos linguæ Polonæ: nihil hoc potuit nuntiari gratius atque iucundius. Si enim Doctor Gentium Paulus, aduentu Titi, quo vtebatur interprete, magno affectus est gaudio: quanta ego debeo gestire lætitia, tot simul nactus Apostolicos viros interpretes? Porrò huius adeò gratæ petitionis tuas ipsas litteras testes, futuras posteris perpetuum monumentum, nostri qui sub prælo est quarti Annalium tomi frontispicio perspicuas cunctis affigendas curabimus, vocalem titulum, & semper loquentem inscriptionem prægrandibus signatam notis summæ tuæ erga me beneuolentiæ. Quin & has nostras eisdem subiiciemus litteras, quæ pro foribus eorumdem Annalium veluti ianitores excubent, patentes indices non concessionis solùm, sed & mei erga amplitudinem tuam studij & obseruantiæ: quæ itidem cunctis ingredientibus notum faciant, & quæ intus sunt, & omnia denique nostra, nostris exposita esse Polonis, ipsis dicata, ipsorum semper inseruitura commodis: Quibus benè precamur, ac cupimus acceptam eos à maioribus Catholicam fidem integram illibatamque seruare, vtpote digito Dei scriptam, cùm innumeris ipse eam miraculis confirmarit: agnoscantq. pastorem suum, sanctorum Antistitum legitimum successorem, veræque fidei & paternarum traditionum heredem, earumdemque accerrimum defensorem: cuius Apostolatus vos ipsi credentes (quos appello) signa estis in Domino, qui ab eo pastorali studio reuocati estis ad caulas; & cùm essetis oues errantes, iam conuersæ fuistis ad pastorem & Episcopum animarum vestrarum; quod pro magno miraculo sit posteris commendandum: cùm, vt taceam alia multa, in amplissima ciuitate, vbi duos Catholicos vix fuerat reperiri, ægrè totidem nunc hæreticos numerari contingat: vt hac ex parte sit Magno illi Thaumaturgo Gregorio comparandus, ne temerè dicere videar, præferendus: nam ille & plures numero Christianos reperit; diemque obiens, totidem Gentiles, nempe septemdecim post se reliquit.

At tu ipse, validum Ecclesiæ Catholicæ propugnaculum, vale: tibique iam ætate longæuo concedat Deus, vt instar sanctissimi Simeonis, antequam ex hac vita recedas, exoptatam, diuque expectatam plenam videas redemptionem Israel, vniuersum inquam Polonorum populum fidei Catholicæ restitutum. Romæ, prid. Kal. Octobr. M. D. XCII.

Illustrissimæ ac Reuerendiss. D. V.

Seruus addictissimus Cæsar Baronius.

SIXTVS

SIXTVS PAPA V.

DILECTO FILIO CÆSARI BARONIO SORANO, PRESBYTERO CONGREGATIONIS ORATORII NVNCVPATÆ.

DILECTE Fili, salutem, & Apostolicam benedictionem. Cùm dilectus filius noster Antonius tt. SS. Ioannis & Pauli presbyter Cardinalis Carafa nuncupatus Bibliothecarius Apostolicus nobis retulerit, à te primum Annalium Ecclesiasticorum volumen editum, aliaque propediem edenda esse, opus non minùs doctè quàm fideliter à te scriptum, & ad totius antiquitatis Ecclesiasticæ notitiam comparandam valdè vtile: quibus nimirum non tantùm res gestæ exactè per annos singulos recensentur, & quæ de his obortæ sunt controuersiæ elucidantur, sed etiam ipsi Apostolicarum traditionum fontes purissimi aperiuntur, atque hæreticorum mendacia confutantur: Nos, qui eruditorum omnium fouere solemus ingenia: cùm tuam in primis industriam, & egregiam pro Catholica Ecclesia nauatam operam magnopere in Domino commendemus: Cupientes, vt ijdem à te editi, vel edendi Annales Ecclesiastici ad integram rerum veritatem custodiendam seruentur penitus incorrupti, & quàm diligentissimè fieri potest, typis excudantur: ac demum ne à quoquam seu negligentia, seu malitia, mendis deformari, aut aliter etiã forsan titulo mutato vel forma, mutari, corrumpi, vel deprauari possint: MOTV PROPRIO *& certa nostra scientia, omnibus, & singulis Christi fidelibus, præsertim librorum Impressoribus, ac Bibliopolis, quouis nomine nuncupatis, tam in Vrbe, & illius districtu, ac statu & ditione temporali nobis & S. R. E. mediatè, vel immediatè subiecta, sub quingentorum ducatorum auri Cameræ Apostolicæ eo ipso applicandorum, necnon amissionis librorum atque typorum; quàm etiam per totam Italiam & extra eam vbiuis gentium & locorum constitutis, sub Excommunicationis maioris latæ sententiæ pœnis eo ipso absque alia declaratione incurrendis; Auctoritate Apostolica, tenore præsentium interdicimus & inhibemus, ne per decem annos à Data præsentium computandos, primum Tomum Annalium à te editum, & alios singulos à te edendos, totidem annorum spatio ab vniuscuiusque eorum editione numerando, absque tua licentia imprimere, aliòve titulo, vel forma, quouis prætextu mutatos, vel alio quocumq. idiomate versos edere, vel sic editos vendere, seu venales tenere audeant, vel præsumãt.* MANDANTES *vniuersis, & singulis venerabilibus fratribus nostris Patriarchis, Archiepiscopis, & alijs locorum ordinarijs, eorumque Vicarijs, seu Officialibus in spiritualibus, generalibus, ac in dicto nostro statu Ecclesiastico Legatis, Vicelegatis, Gubernatoribus, Potestatibus, & alijs officialibus: vt quando, & quoties per te, vel tuo nomine fuerint requisiti, præmissa contra inobedientes exequantur, & obseruari faciant, inuocato ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachij sæcularis. Non obstantibus constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, ac statutis & consuetudinibus, iuramento, confirmatione Apostolica, vel quauis firmitate alia roboratis, priuilegiis quoque, indultis, & litteris Apostolicis quibusuis personis quomodolibet concessis, & confirmatis. Quibus omnibus, illorum tenores, ac si ad verbum insererentur præsentibus, pro sufficienter expressis habentes, hac vice dumtaxat specialiter & expressè derogamus, ceterisque contrarijs quibuscumque. Volumus autem vt præsentium litterarum exemplis etiam in ipsis voluminibus impressis eadem vbique fides habeatur, quæ ipsis præsentibus haberetur, si forent exhibitæ, vel ostensæ. Datum Romæ apud sanctum Marcum, sub annulo Piscatoris, Die* XXVI. *Iunij,* M. D. LXXXVIII. *Pontificatus nostri anno quarto.*

Tho. Thom. Gualterutius.

IN
CAESARIS BARONII
ANNALES ECCLESIASTICOS
LAEVINI TORRENTII
EPISCOPI ANTVERPIENSIS
ELEGIA.

ON Cyrum hîc filuis educimus, atque Quirinum,
Expositos fœtæ quos aluere feræ,
In spes imperij magnas, seu Solis ad ortum,
Seu qua se fessis condit anhelus equis.
Nec narrare iuuat captas cum ciuibus vrbes,
Erutaque hostili mœnia celsa manu,
Aut Troiæ cineres, & nil nisi nomen Athenas,
Thebásve, atque aliis oppida vasta locis,
Prostratasque acies, & fœda cruoribus arua,
Aut tinctum riuis sanguinis Oceanum,
Lintea cùm tabulæque inhumataque corpora fluctu
Iactantur miseris per freta salsa modis.
Non ita fert animus, nec tanti est gloria, crescat
Cædibus auditis cædis vt ater amor.
Scilicet exemplo peccat qui talia narrat,
Quodque alios docuit, perpetrat ipse nefas.
Qui legit Æaciden, vt nil non arroget armis,
Æacidæ similis, qua pote, sæuus erit.
Vnus Pellæo iuueni cur non satis Orbis?
Audierat plures, ambiit, interiit.
Æquasti hunc votis, Cæsar Romane: nec impar
Exitus; imperij terminus vna fuit.
Quod tamen, Octaui, te non deterruit: hostes
Vicisti, patria sed pereunte, tuos.
Sic igitur toto Mars sæuiit impius Orbe,
Bella ferens cunctis accumulata malis.
Nam quis tunc Regum vitam non traxit in armis?
Quis non hanc cælo credidit esse viam?
Tamquam si solio propior Iouis hæreat alto,
Qui plures Orco miserit inferias.
O cæcas hominum mentes, & inania veri
Pectora! qui lucem fingimus in tenebris,
Luctamurque vmbris, pretiumque imponere rebus
Spernimus. hinc stultos fallit ineptus amor,
Fallimur & votis; nec sunt tam somnia vana,
Quàm spes nos vanis ludit imaginibus.
Non res humanæ, perituraque regna beatos
Efficiunt, nec quas colligit Indus opes,
Non aurum, & lapides, nec rubri concha profundi,
Aut Tyriis ardens purpura cocta focis,
Nec vires, aut forma fugax, & gratia linguæ,
Ac cultum variis artibus ingenium,
Aut aliud terris communi sorte creatum;
Orta etenim pereunt, & malè fulta cadunt.
Trans Lunæ Solisque vias super ætheris ignes
Quærendum est summum, si hæc tua cura, bonum.
Hoc ipsum DEVS est, solus verumque bonumque,
Certaque ad æternam semita lætitiam:
Quo sine nec virtus, nec honor, nec gratia fluxis
Rebus inest, quibus & nomen & esse dedit.

Tunc

Tunc cùm principio sic omnia fecit, vt vni
Parerent homini cetera, at ipse Deo.
Quid facis, infelix? parent tibi cetera; tu cur
Detrectas, contra nec pudet ire Deum?
Ecquid erat verita non tollere ab arbore poma?
Quo gustum recrees est aliunde tuum:
Est & quo saties oculos. quocumque moueris,
En violæ, & variis lilia mixta rosis.
Ipsa tuo gaudens natura applaudit honori,
Inque tuum sollers comitur obsequium.
Fortunate nimis, si nil quæsiueris extra
Auctorem: tibi namque omnia solus erit.
Serpentem mulier, tuque hanc vxorius audis,
Turpe aliis Dominum posthabuisse suum.
Nudus, inops, longi condemnatusque laboris,
I, fuge: qua stabas gratia fortis abest:
Gratia diuini semper mansura fauoris,
Mansisset semper si tua certa fides.
Peccasti miser, at peccati pœna fuit mors,
Quæ sibi iure tuum vindicat atra caput,
Vindicat & stirpem. neque enim mortalibus ortos
Fas est non simili conditione mori:
Vt neque fas sontes animas ascendere Olympo:
Depressæ Stygiis excipiuntur aquis.
O quàm difficile est talem dissoluere nexum!
Pone scelus, sceleri mox grauis vltor adest.
Sed quænam afflictis superant solatia? Tantis
Sola Dei bonitas est medicina malis.
Discite iustitiam numenque timere: sed vna
Discenda est bonitas, vnde oriatur amor.
Vnius vt noxam luimus sub iudice iusto,
Sic bonus & patiens attulit vnus opem:
Vnus, at idem alius qui tam letalia curet,
Conuenit hunc hominem, nec minùs esse Deum:
Esse Deum, ne impar sit maiestate parenti:
Esse hominem, vt possit morte piare nefas.
Filius, æterni vis & Genitoris imago,
Æternùm cælo cum Genitore manens,
Virginis in gremium matris se condidit: illic
Auctus, & hinc certo tempore natus homo:
Natus homo Deus ille Deus Seruator IESVS,
Vt faciat, caros quos habet, esse Deos.
Quem tu, Baroni Cæsar, doctissime, felix
Ingenij, sacræ conditor historiæ,
Describens latè Regem, Dominumque, Patremque,
(Non qui fœta malis bella cruentus amet,
Expilet socios, Patres, plebemque tributis
Vexet, vt effusas mox malè perdat opes:
Sed lenis placidusque, & nil nisi lene iubendo,
Pacata populos qui ditione regat,
Mortis & exemplo doceat nos dura ferendo
Vincere, & obiectis non trepidare malis,
Nec corpus præferre animæ, sanctumque pudorem
Spernere, quo spreto prosilit omne nefas)
Historicos inter tanto caput altiùs effers,
Quotquot habet Latium, Græcia quotquot habet,
Seu domitos narrent Medos, seu Punica fata,
Pyrrhumque, & belli fulmina Scipiadas:
Quanto splendidiùs lucent vaga sidera, quàm quæ
Accensa est nostris parua lucerna focis.
Macte igitur virtute, iuuet te incumbere chartis,
Tam benè dum cœptum perficiatur opus.
Grandis adhuc superat via, sed tu perge: laboris
Qui tibi principium est, hic quoque finis erit.

Nouissima hæc est ANNALIVM ECCLESIASTICORVM editio, postremùm ab AVCTORE recognita, emendata, aucta, atque locupletata; quam & aliarum posteà ab aliis cudendarum editionum idem voluit esse prototypum. Siqua igitur ab aliquo in posterum editio facta ab hac inuenta fuerit discrepare; eam minimè esse germanam, Lector intelligat.

Primus ANNALIVM Tomus complectitur annos centum, nimirum ab Aduentu Domini vsque ad Traiani Imperij exordium.

AD *commodiorem Annalium vsum: vt, cùm citandi erunt, loca ipsa certiori nota consignata faciliùs inueniantur: non per capita annos partitos habes, sed numeris tantùm in margine positis, antiquioribus characteribus exaratis.*

S. GREGORII NAZIANZENI
ad Nicobolum de Historia legenda elogium.

PRæclarum est mentem historiarum cognitione instructam ac refertam habere. Historia enim conglobata quædam & coaceruata sapientia est, hominumque multorum mens in vnum collecta.

PRÆFATIO
IN ANNALES ECCLESIASTICOS
AD LECTOREM.

OSTIVM [a] nobis apertum est magnum & euidens, sed aduersarij multi.] Scripturi Annales Ecclesiasticos, iis potissimùm verbis Apostoli exordimur. Sicut enim, siue dignitatem spectemus argumenti, nihil hac tractatione excellentius; siue vtilitatem, nihil quod maiora præstare emolumenta, vel ad res diiudicãdas, vel ad gerendas, possit: siue iucũditatem quæramus animi nostri, nihil suauius accidere valeat, quàm Christianæ Ecclesiæ per tot annorum spatia ab ipsius incunabilis mirabilia ac prorsus diuina gesta & euenta dignoscere & contemplari: vt meritò magnum ostium ad latum pateat campum, per quem exultans decurrat oratio: Ita multa sunt, quæ ex aduerso opposita eius alacritatis impetum retineant, vt non tam citò sint ad cursum laxandæ habenæ, sed maturè admodum; opusque sit Ieremiæ auscultare dicenti [b]:] State super vias, & videte, & interrogate de semitis antiquis, quæ sit via bona, & ambulate in ea.] Fuere namque è recentioribus nonnulli ab Ecclesia Catholica extorres, qui antiquorum res gestas se collecturos professi, nihil aliud conati sunt, nisi vt mendacia coaceruantes, aditum hunc nobis apertum obstruerent, & patentem viam regiam impedirent; & perinde ac si aduersus veritatem iunctis armis bellum iurassent, falsissima quæque cumularunt, omniaque immutarunt, ac prorsus inuerterunt, nihil aliud molientes, quàm nouam turrim confusionis ad cælum, si fieri posset, pertingentem, qua aduersus Deum & Sanctos eius dimicarent, cæco perciti furore, construere [c]. Et sicut olim Palæstini [d] puteos illos, quos Abrahæ serui fideles effoderant, bitumine obstruere contenderunt: ita isti veritatis fontem mendaciorum aggeribus obruere tentarunt. Ac denique, non secùs ac siquis imaginem Regis [e] alicuius è gemmis admirabili pulchritudine contextam rescindat, iisdemque gemmis monstri alicuius aspectum deformissimum fingere conatus fuerit, & adhuc impudenter affirmare præsumpserit hanc ipsam, quòd ex iisdem gemmis sit opus compositum, esse pristinam illã nobilissimam Regis imaginem: eodem sanè modo iidem pulcherrimam Ecclesiæ faciem, non habentem maculam neque rugam, labefactantes, ac penitus destruentes, ex iisdem scriptis, quibus speciosissima redditur, synagogam Satanę ex Ecclesia, ex Ierosolymis Babylonem, ac deniq. (quod horrendum est dicere) ex Christo reddiderint Antichristum.

[a] 1. Cor. 16.
[b] Ier. 6.
[c] Gen. 11.
[d] Gen. 26.
[e] Iren. li. 1. c. 1

Sed ad horum conatus infringendos, commenta detegenda, ac imposturas aperiendas, non multa opus est consultatione, vel facto. Satis superque puto, si germana illa ac sincera Ecclesiæ vultus imago ex antiquo prototypo demonstretur; cuius tantùm inspectione nullo negotio fiet, vt portenti turpissimi simulacrum, cuiusnam imaginem referat, cognoscatur. In hoc igitur nobis omni diligentia incumbendum, vt in primum illud exemplar semper mentis oculos intendentes, Ecclesiæ effigies illa pristina pristino decori formæque reddatur, quæ suo splendore sic tenebras disiiciat, caliginemque dispellat, vt oculi intuentium maxima cum iucunditate clarissimo veritatis aspectu perfruantur. Et sicut magno miraculo olim ab Aaronis [f] virga diuinitus concessa, Ægyptiorum magorum virgæ præstigiis inuolutæ, & in dracones fallaciter conuersæ, deuoratæ sunt; ita pariter veritate

[f] Exod. 7.

ritate ſemel in medium poſita,ipſorum omniũ impoſturæ continuò euaneſcant.

At maior ex aliis, atque ex noſtris ipſis, qui in eo ſcribendi genere verſati ſunt, quàm ex hæreticis, noſtra quidem ſententia, ſupereſt labor: cùm (liceat ingenuè fateri) nulla res in Eccleſia ita hactenus negligi viſa ſit, ac rerum Eccleſiaſticarum geſtarum vera, certa, atque exacta diligentia perquiſita narratio. Et vt de antiquioribus loquar, qui eiuſdem argumenti commentarios ediderunt; inuenire difficile eſt, qui veritatem in omnibus fuerit aſſecutus. Ecce enim Euſebius, qui primas tenere videtur, Arianiſmo ſemel malè imbutus, tametſi fidelis in ceteris habeatur, cùm in his quæ ſpectant ad dogmata Arianorum, tum etiam in rebus geſtis Conſtantini Auguſti, cuius Vitam in gratiam Conſtantij Auguſti, Arianorum patroni, conſcripſit, multa mentitus eſt, vt ſuo loco, Deo dante, opportuniùs oſtendemus. Claudicat æquè veritas in Socrate ſectæ Nouatianorum addicto, & Sozomeno eadem tincto fuligine. Coarctatur eadem atque obſcuratur interdum nimia Oroſij atque Seueri breuitate. Sed non eſt propoſitum modò de ſingulis dicere. Quòd ſi poſteriores rerum Eccleſiaſticarum hiſtoricos conſulas, magnam profectò eorum eſſe claſſem intelliges, qui abſque delectu quęcumque vel ab alijs ſcripta ad manus eorum venerint, vel leui auditu perceperint, conſcripſerunt, & abſque aliqua altiori veritatis indagine, ſæpè aniles fabulas, ſenum deliramenta, vulgi rumores non ſine magno ceterarum rerum ſolida firmitate ſubſiſtentium præiudicio, intexuerunt. Omittimus de Ethnicis dicere, qui ſi quando res noſtras vel leuiter attigerunt, eaſdem infenſiſſimo animo, canino dente dilacerarunt, & eneruarunt potiùs, quàm enarrarunt. Sed quid de temporibus illis dicendum, quæ ſcriptorum inopia, & nimia paucitate remanſerunt prorſus obſcura, vt opus ſit ex abditis penetralibus ac latebris magno labore res geſtas depromere, & quod
[a] *Iob* 28. dicitur [a] de Sapientia, veritatem ab occultis trahere, eamdemque in lucem producere? At verò tot tantaque nemo feliciter poterit ſuperare, etiam ſi magnos ſumat animos, omneſque neruos intendat, niſi ad hæc inueſtiganda ac digno-
[b] *Ierem.* 15. ſcenda diuino quodam numine adiutus fuerit: Qui enim ſeparat [b] pretioſum à vili, quaſi os Domini prædicatur.

Sed vt inſtituti noſtri tandem rationem aliquam afferamus, nos certè olim velut exili cymba prope littus maris huius adnauigantes, pænè inſcij, recurrentibus interdum fluctibus, ſic ſumus paulatim è terra ſubducti, vt proſperis afflantibus ventis, quod anteà horruiſſemus, ſenſim vaſta maria cœperimus penetrare, non
[c] *Luc.* 5. tamen ſine illius imperio qui Petro Apoſtolo dixit [c]: Duc in altum.] Siquidem cùm ætate florente huiuſcemodi ſtudiis oblectaremur; qui Chriſti loco præpoſitus tunc nobis Pater erat, ad hæc impulit, inuitos licet, cùm plus oneris certè, quàm noſtræ imbecillæ vires ferre poſſent, imponeret: ſicque triginta circiter annos in his pro viribus, Dei gratia fauente, inſudauimus: pænè enim imberbes eramus, cùm hæc exordiremur, nunc vndique canis aſperſi hæc ſcribimus, ſemperque in Vrbe verſati, diuerſas, quæ in ea ſunt, bibliothecas nobiles, Vaticanam præcipuè, quam ditiſſimum rerum antiquarum penu, promptuariumque dicere conſueuimus, perluſtrauimus, ac cum eruditis viris, quorum magna copia hîc eſſe ſolet, omnia contulimus, modò conſulentes, modò differentes; vnde magna facta eſt rebus noſtris acceſſio. Hæc autem de nobis ipſis, licet inuiti, præfati ſumus more maiorum: nobiliſſimi enim Græcorum ſcriptores, qui res Romanorum hiſtoriæ mandarunt, idem efficere conſueuerunt. E quibus omnibus hoc vnum exemplum, vt reliqua taceam, Dionyſij Halicarnaſſæi, quem honoris cauſa nomino, ſatis ſit in medium protuliſſe; qui nullo validiori argumento lectoris fidem ſibi conciliaſſe viſus eſt, quàm aſſerens complures ſe annos Romæ verſatum, eiuſdemque Vrbis vetera monumenta & abdita quæque ſedulò perſcrutatum fuiſſe. Sed miſſis his, iam tempus eſt vt rerum omnium, quarum

instituenda nobis narratio erit, argumentum proponentes, de ordine etiam, quo sunt omnia disponenda, breuiter disseramus.

In primis igitur, quod ad titulum spectat: Cur potiùs Annales Ecclesiasticos, quàm Historiam, huiuscemodi lucubrationes nostras maluerimus nuncupare, hanc afferimus rationem: eo nempe discrimine veteres ab Historia Annales distinxerunt, quod illa [a] propriè res suorum temporum gestas, quas auctor vel vidit, vel potuit videre, pertractet, neque tantùm quid gestum sit, sed & qua ratione, quóve consilio, indicet: Annalium contra scriptor res antiquas, vt plurimùm, quas sua non nouit ætas, easdemque per annos singulos monumentis commendet. Nos autem, quoniam non tantùm res antiquas, sed Ecclesiasticas potissimùm pertractamus, in quibus non solùm vt in ceteris historiis, ipsa véritas primũ sibi vendicare locum debet, sed vel latum vnguem ab ea recessisse, religio est: hanc ob causam, ne proditæ veritatis vel leui saltem suspicione pulsemur, Christianis legibus obsequentes, præcipientibus [b], Sit sermo vester: est est, non non: quod autem his abundantius est, à malo est] relinquemus historicis Ethnicis locutiones illas per longiorem ambitum periphrasticè circumductas, orationesque summa arte concinnatas, fictas, ex sententia cuiusque compositas, ad libitumque dispositas; & Annales potiùs, quàm Historiam scribemus. Et quod Ecclesiasticam maiestatem ac grauitatem maximè decet dicendi genus sectantes; quæ dicenda sunt, sanctè, purè, sincereque absque vllo prorsus fuco, vel figmento, prout gesta sunt, per annos singulos digesta narrabimus. Numquam enim (inquit Arnobius [c] rerum nostrarum grauissimus assertor) veritas sectata est fucum; neque, quod exploratum est ac certum, circumduci se patitur orationis per ambitum longiorem: collectiones, enthymemata, definitiones, omniaque illa ornamenta, quibus fides quæritur assertioni, suspicantes adiuuant, non veritatis lineamenta demonstrant.] Fuit quoddam tempus (ait Gregorius Nazianzenus [d]) cùm res nostræ florerent, & præclarè se haberent, cùm nimiùm superflua hæc, & verborum lepore arte fucata dicendi ratio ad diuinas causas nec aditum quidem habebat.] Huc denique accedit in Annalibns conscribendis minùs adhiberi solitus sententiarum & verborum ornatus: id quidem auctor dialogi de Oratoribus, siue is Tacitus [e] fuerit, siue alius, testatur atque demonstrat. Quamobrem res ipsas Ecclesiasticas ad suum principium reducentes, sic res gestas recensebimus, vt Ecclesiastica Ecclesiasticè pertractemus. Cumque in omnibus testimonio nitamur antiquorum, veritatique consultum velimus; illorum potiùs verba singula vt plurimùm reddere, quamuis horridula & incomposita aliquando videri possint, quàm nostra apponere, ac describere, à nobis est constitutum. Atque vt magis magisque eadem veritas elucescat, indiscussum nihil, quod ambiguum, vel veritati contrarium esse senserimus, vspiam relinquemus.

Ab ipso igitur Christi Redemptoris nostri aduentu sumpto narrationis exordio, res gestas cuiusque anni, exacta in omnibus habita (quoad eius fieri poterit) temporis ratione, referre conabimur. Sic enim clarissimi tam Latinorum quàm Græcorum historici, Polybius, Dionysius, Liuius, Tacitus, Dio, & ceteri, quæ ab aliis falsò ac perperàm dicta sunt, supputatione temporum facillimè confutarunt: Contrà verò in innumeros impegisse errores eos cognouimus, qui in conscribendis historiis, vel nullam, vel certè modicam habuerunt temporum rationem. Vnde quod ad res nostras pertinet, appositè admodum Augustinus [f]: Per Olympiadas, inquit, & Consulum nomina, multa sæpè quæruntur à nobis; & ignorantia Consulatus, quo natus est Dominus, & quo passus est, nonnullos coëgit errare.] Nos itaque maiores imitando, qui annos singulos per Coss. numerarunt & distinxerunt, Annales nostros per vniuscuiusq. anni Consulatus sic diligenter perduximus, vt eisdem Romanorum Pontificum & Imperatorum iungamus annos.

Hanc

[a] Gell. lib. 5. c. 18. Isid. Orig. lib. 1. in fin.
[b] Matth. 5.
[c] Arnob. aduers. Gent. lib. 1.
[d] Greg. Naz. orat. in laud. Athanasij.
[e] Apud Tacit. de Orator. dialog.
[f] Aug. de doctrina Christ. lib. 2. c. 28.

Hanc eſſe regiam viam, per cuiuſq. anni Coſſ. tempora conſignare, Patres docuerunt, cùm ipſa publica Eccleſiaſtica geſta eodem temporum ordine adnotarunt.

Nec verò hîc quiſpiam de ſuffectis vel allectis Coſſ. ad tempora confundenda imperitè nimis ac ſuperſtitioſè ſcrupulum ingerat: quandoquidem in Conſularibus Faſtis, ex quibus anni ſinguli denumerari conſueuerunt, nonniſi ordinarij Coſſ. etiam ſi poſt modicum temporis ſpatium eſſe deſiiſſent (vt auctor eſt Dio [a]) conſcribebantur: ceterùm de reliquis cum Auſonio Gallo [b] hoc dixerimus, ſub quibus Coſſ. hi Conſulatum geſſiſſent, oportuiſſe quæri. Conabimur & in eo Thucydiden imitari, vt non tantùm quid quolibet anno ſit factum, ſed & quid hieme, quid æſtate, ac quid denique quibuſque menſibus, cùm licuerit, enarremus. Rem ſanè arduam & perdifficilem, ac nondum alicuius præuij ductoris calcatam veſtigiis inimus viam. Nam etſi complures hiſtoricorum res Eccleſiaſticas perpetuæ memoriæ commendarint; nullum tamen ad hanc ætatem extitiſſe ſcimus, niſi fortè qui ſuorum tantummodò temporum res geſtas ſunt proſecuti, qui ſe his tam arctis neceſſitatis vinculis adſtrinxerit, vt res geſtas ſingulas ſingulis annis adſcribere ſit conatus.

[a] *Dio hiſt. Rom. lib. 43.*
[b] *Auſ. Gall. in grat. act. pro ſuo Conſulatu.*

Quæ verò Annalibus contineantur, iam ſummatim perſtringamus. Laudatos nouimus hiſtoricos illos, qui vnà cum rebus geſtis, populi illius cuius ſcripſerunt hiſtorias, originem retulerunt, mores, leges, magiſtratus, ac cetera quæ ad eius ſtatum nouerint pertinere, explicarunt. quo ſanè exemplo adducti, nos operęprętium facturos exiſtimamus, ſi vnà cum naſcentis Eccleſiæ primordijs, ipſa Chriſtianæ Religionis fundamenta primitus iacta, diuinas leges, pias functiones, ſacra Concilia, editos Canones (vt inſtituti ratio poſtulabit) ſigillatim recenſuerimus.

Ad hæc Catholicæ Eccleſię viſibilem monarchiam à Chriſto Domino inſtitutam, ſuper Petrum fundatam, ac per eos legitimos veroſq. ſucceſſores, Romanos nimirum Pontifices, inuiolatè conſeruatam, religioſè cuſtoditam; neque vmquam interruptam vel intermiſſam, ſed perpetuò continuatam; ſemperq; huius myſtici corporis Chriſti [c], quod eſt Eccleſia, vnum caput viſibile, cui pareant membra cetera, eſſe cognitũ & obſeruatũ, per ſingula tempora demonſtrabimus.

[c] *Coloſſ. 1.*

Quibus porrò incrementis Chriſtiana Religio per totum ſe Orbem terrarum diffuderit, ac ſucceſſione temporum longè lateque in vnius viſibilis capitis coniunctione coagmentata, atque in vno Spiritu fuerit propagata, aperiemus. Bella inſuper, ſiue externa, ſiue ciuilia, quæ à tyrannis, aliiſque hoſtibus, quæve ab hæreticis, vel ſchiſmaticis aduerſus Catholicam Eccleſiam ſunt conflata, eademque Chriſti veritate quomodo profligata atque extincta fuerint, adiiciemus.

Res geſtas Imperatorum, ac ceterorum Principum, quę tamen ad Eccleſię ſtatum ſpectare videbuntur, vnà cum ceteris rebus Eccleſiaſticis, annis ſingulis intexemus.

Clades etiam diuinitus immiſſas ad eos puniendos, qui contra Dei Eccleſiam ſuperbire, & in ea quid temerè moliri auſi ſunt, quibus diuinum quoddam conſilium ac prouidentia in Eccleſia gubernanda ac protegenda admirabili quodam modo declaratur, ſuo quoque ordine referemus.

Qui item cũctis ſæculis viri ſanctitate cõſpicui atq. eruditione ſublimes claruerint, quandóve ex hac vita deceſſerint (quod & ab antiquis hiſtoricis & Annalium ſcriptoribus peruigili ſtudio curatum eſſe liquidò conſtat) ſubinde annotabimus.

In his omnibus percenſendis, nec ab inſtituto alienum, nec ingratum nos facturos putamus, ſi obſcuras Eccleſiaſticas voces, & gloſſemata, quæ inter legendum occurrunt, loca inſuper perplexa & obſcura, quæ in antiquorum auctorum ſcriptis interdum reperiuntur, pro viribus elucidare conabimur.

Hæc itaq. omnia, & alia complura, quæ breui ſumma perſtringi vix poſſunt, ſic pertractabimus, vt nihil dicamus leuiter aut inconſideratè, nihil inaniter, nihil

quod non probatissimis testibus fulciatur, ratione demonstretur, probetur coniecturis, ac denique, quantum licet, perspicua solidaque veritate firmetur. Non enim doctas fabulas secuti sumus hæc scribentes (dicimus confidenter) sed grauissimis vsi testibus, quos ipsa chartarum margo, ne singulorum auctorum molestum præ nimia longitudine texamus catalogum, facilè demonstrabit. In quibus peruestigandis sic comparati sumus, vt quantumuis graues, quantumuis eruditos in omnibus sequi, quasi errare non potuerint, plus nomini quàm veritati tribuentes, nequaquam obstinata quadam mente statuerimus: nec contrà quempiam, tametsi infimæ classis auctorem, omnino contempserimus; memores Plinianæ [a] sententiæ, quam sæpenumerò veram experti sumus: Non esse librum tam malum, quin aliqua ex parte prosit. Atque ita legimus omnia, vt ne ab improbatis quidem (superiorum tamen permissu) & apocryphis abstinuerimus; ac prout monet Apostolus [b]: Omnia probate, quod bonum est tenete.] quæ vera certaque apud quemlibet inuenerimus, eadem sic vindicauerimus, vt de tenebris eruerimus in lucem. Extat enim de his Gelasij [c] Romani Pontificis digna tanto Patre sententia, in hæc verba: Numquid in ipsorum hæreticorum libris non multa quæ ad veritatem pertinent, posita releguntur? Numquid ideò veritas refutanda est, quia illorum libri, vbi prauitas inest, refutantur?]

[a] Plin. ad Mar.
[b] 1. Thes. 5.
[c] Gelas. de Anathem.

Verùm, vt Præfationi tandem finem faciamus, non excidit memoria, quod ad Memorium S. Augustinus [d] scribens admonuit, fieri nō posse, vt historiarum scriptores absque diuina ope Spiritus sancti, in omnibus veritatem, quam profitentur, agnoscant, atque conscribant; dum ait: Historia sanè, cuius scriptores fidem se perspicuè narrationibus suis habere profitentur, fortassis habeat aliquid cognitione dignum liberis, cùm siue bona, siue mala hominum, tamen vera narrantur. Quamuis in eis cognoscendis, qui Spiritu sancto non adiuti sunt, rumoresq. colligere humanæ conditionis infirmitate compulsi sunt, quemadmodum non fallerentur in plurimis, omnino non video. Est tamen eis aliqua propinquitas libertatis, si voluntatem mentiendi non habent, nec homines fallunt, nisi cùm ab hominibus humana infirmitate falluntur.] Hæc cùm dicat ille, longissimè à veritatis scopo illos aberrare necesse est, qui ab Ecclesia Dei, vbi solùm Spiritus sanctus inhabitat, sese hæretica prauitate diuiserint: quique prauis moribus inquinati, scientia tantùm inflati, longè absunt vt tantam gratiam valeant promereri, dicente diuina Scriptura [e]: Spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum, & auferet se à cogitationibus quæ sunt sine intellectu; & corripietur à superueniente iniquitate.] His igitur admoniti, ipsum Spiritum sanctum, Spiritum veritatis [f], cuius est munus, vt doceat nos omnia, & suggerat nobis omnia, quanta maxima possumus animi demissione & reuerentia, assiduitate, & sedulitate, ac studio inuocamus: vt nobis isthæc conantibus adesse dignetur & gratiam; quam aliis sæpè impartiri liberaliter consueuit, nobis itidem, quamlibet indignis, non deneget. At quo magis hæc immerentes postulamus, eo enixiùs apud sanctissimam Dei genitricem Virginem Mariam, rerum nostrarum omnium semper auspicem, ducem, ac moderatricem, precibus contendimus: vt hæc apud eum qui aperit os mutorum [g], & linguas infantium facit esse disertas, quique dat omnibus affluenter, & plus quàm petimus, instanter exoret: vt verbis, scriptis, ac maximè omnium vitæ moribus veritatem profitentes, attestantes, & prædicantes, lingua, calamo, animique virtutibus ipsum laudemus, confiteamur, ac celebremus, cui est in Trinitate perfecta laus, virtus, & gloria in sæcula sæculorum. Amen.

[d] Aug. epist. 131. ad Memor.
[e] Sapient. 1.
[f] Ioan. 14.
[g] Sapien. 10.

Hic tibi, Lector, opportunè cudendam putauimus Appendicem illam, quam Auctor secundo Annalium tomo apposuit ad Lectorem extra Ecclesiam Catholicam positum, his verbis conscriptam.

APPENDIX AD LECTOREM extra Catholicam Ecclesiam positum.

At non te despicimus, Lector, qui à Catholica religione procul abhorres, neque insectamur iurgiis, conuiciis lacessimus, vel appetimus contumeliis: nulla enim animi perturbatione commoti sumus in homines, cùm mendacia insectamur. Sed humanissimè tecum agimus: vt planè rem tibi potiùs, ipsam inquam veritatem intelligas aduersari, quàm hominem. Agemus inquam tecum liberalissimè: vsque adeò, vt omni indulgentia & animi demissione non vereamur te ipsum, si tamen veritatis tantùm es cupidus, accuratè istæc nostra legentem, æquum arbitrum constituere. Iustæ namque causæ confisi, tantum tibi concedimus, vt non dedignemur tuum quoque de rerum veritate in re tanta tunc subire iudicium, cùm (quod æquissimum iudicem decet) tranquilla ratio mente integra atque sincera, omni animi perturbatione semota, depositisque priuatis affectibus, in neutram partem inclinans, sublimiori throno in medium collocato consideat. Si talem te iudicem præstas, te ipsum mente turbatum ad te ipsum puro mentis obtutu cuncta exactiùs disquirentem libentissimè prouocamus. Ingens sanè vis humanæ insidet rationi, si tamen nullis adstricta compedibus, in omnibus libera liberè agere permittatur. Hac quidem ex causa maiores nostri summa freti fiducia veritatis, vbi aduersus obstinatissimos hæreticos agendi sese occasio obtulit, cùm illi omne iudicium Ecclesiasticum declinarent atque contemnerent, eò indulgentiæ adacti sunt, vt non recusarint Gentilium quoque hominum experiri iudicium, eorumdemq. sententiam expectare. Hisce iudicibus Iudæi[a] de Samaritis pugnacissimè altercantibus tandem victoriam retulere. Ethnico[b] quoque philosopho arbitro ex consensu delecto, cuius standum esset iudicio, Origenes quinque perditissimos hæreticos superauit, ipsumque iudicem ad fidem Christianam capessendam induxit. Sed & sanctissimus Episcopus[c] in Mesopotamia Archelaus, coram Gentilibus adhibitis ex consensu iudicibus, Manetem hæresiarcham nefandissimum confutauit. Sunt & alia de his exempla, quibus appareat, eos qui veritate pollerent, nullius recusasse iudicium, vel refugisse sententiam, nec eorum quidem qui Domini auctoritate viderentur esse damnati, ipso dicente[d]: Qui non credit, iam iudicatus est.] Sed & nos liberaliùs videmur tecum agere, qui te ipsum, cùm ad rectæ rationis compositus fueris ordinem, arbitrum non refugimus: certissimi planè redditi atque securi, adiudicaturum te nobis causam, atque nobiscum pariter consensurum, si amantissima æqui ratio libenter audiat veritatem: quod cupimus nobis laborum sit præmium; vt teipsum tandem sic à te ipso rectè iudicante iustissimè condemnatum, absolutum erroribus videamus. Faxit Deus, vt aliquando tibi rectè sentienti hilares occurrentes, amplectamur, exosculemurque te iam fratrem nostrum[e] sugentem vbera matris nostræ. At verò cùm modò, summo cordis dolore, non liceat te, prohibente Apostolo[f], salutare, nec dicere saltem, Aue: nemo tamen prohibet, quin tibi salutem plurimam cupientes, eam vt Deus impertiat, enixis precibus contendamus.

[a] Ioseph. antiq. lib. 13. c. 6.
[b] Orig. Dialog.
[c] Epiph. hæres. 66.
[d] Ioan. 3.
[e] Cant. 8.
[f] Ioan. 2.

IN FVNERE ILLVSTRISSIMI AC REVERENDISSIMI D. D. CAESARIS BARONII SORANI

Ex Congregatione Oratorij S. R. E. Presbyteri Cardinalis Tit. Sanctorum NEREI *&* ACHILLEI, *& S. Apostolicæ Sedis Bibliothecarij,*

ORATIO MICHAELIS ANGELI BVCCII ROMANI eiusdem Congregationis Presbyteri;

Habita in Ecclesia S. Mariæ & S. Gregorij in Vallicella III. *Idus Julij,* M. DC. VII.

VNESTVM, & lachrymabilem illum diem mihi memoria repetenti, quo sublatum nobis præclarissimum Ecclesiæ Catholicę lumen CAESAREM CARDINALEM BARONIVM lamentati sumus, & sepulchrales istas faces exigua illius extincti solis indicia contuenti, renouatur PP. Ampliss. infixus animo dolor, qui omnem ferè adimit ad eius dicenda præconia facultatem. Verùm non patitur tanti viri dignitas, neque grati animi debitum officium, neque vestra hæc in eum pietas atque beneuolẽtia, me, licet in eo commendando longè imparem, at in diligendo nemini non parem, iam silere; vbi nulla neque gens neque natio Christianæ Reip. reperitur, cui non sit eius iucunda laudatio, cuius acerbæ mortis magno semper erit cum dolore deploranda calamitas. Quamquam autem non ignoro materiæ grauitatem, præstantiam iudiciorum vestrorum, exiguitatem ingenij mei, & breues angustias temporis ad cogitandum mihi datas, & ad loquendum: tamen non sunt hæc eiusmodi, vt me à dicendo planè deterreant; quin potiùs vel iacentem animum erigunt, atque confirmant. Cùm enim in BARONIO dignè ac meretur exornando, ipsius eloquentiam video prorsus desiderari, nec esse quempiam tanta dicendi facultate munitum, qui, si eum laudaturus accedat, post adhibitas eloquentiæ suæ vires, consumptumque spatium lõgissimi temporis, non fateatur excusationis veniam sibi esse tribuendam; in eam ipse spem adducor, fore, vt tantum mihi veniæ pro vestra benignitate concedatis, quantum & eloquentissimo cuique tribuere oporteret. Quod si ego à vobis me impetrasse sentiam, enitar quantum potero, vt eius admirabilis vitæ imaginem, si non expressam penitus, suisque, vt par esset, coloribus exornatam; at certè delineatam leuiter, adumbratamque cernatis. Igitur, vt inde potissimùm exordiar, vnde clariora cœpit indicia virtutum ostendere, quæ illum vniuerso Orbi notissimum reddiderunt: Adolescens, posteaquam optimis instructus artibus & disciplinis, relictis patriâ & parentibus, Romam venit, diuinoque impellente numine, Beato parenti nostro Philippo se tradidit, à quo sanctissimis institutionibus ad Christianam pietatem informaretur; tales in primis

progressus in humilitate fecit, vt arripuisse potiùs eam, quàm addidicisse videretur. Cernebat bonæ indolis adolescens eximia in Philippo exempla virtutum, & quē admirari satis non poterat, imitari pro viribus conabatur. Inuisebat eum frequētissimè, adhęrebat eius lateri, obseruabat in eo diligenter quidquid decerpere posset ad exornandum quasi virtutum floribus animum suum. In quo quidem ei numquā accidit, quod euenire in plerisque solet, vt assiduitas familiaritatē, familiaritas contemptum faceret: sed eum ita semper colebat, quasi parentē; ita admirabatur, quasi quotidie nouum cerneret. Exinde non multo pòst Christianæ perfectionis desiderio incensus, & diuinæ voluntatis explendę studio inflammatus, totos tres annos assiduis precibus lachrymisque vberrimis à Deo flagitare cœpit, vt sibi, quam vitæ rationem amplecti se vellet, ostenderet. Etenim de matrimonio cogitare ne poterat quidem: religiosæ verò asperrimæq; vitæ desiderio quamquam vehementer afficiebatur; tamen latentes fortaßè dæmonis insidias veritus, quid sibi agendum esset ignorabat. Tandem post multas effusas preces, vt primùm à Philippo cognouit eam esse Dei voluntatem, vt Ecclesiasticam vitam in sæculo amplecteretur; continuò non acquiescendum carni & sanguini, sed sancti Spiritus, qui bonæ menti semper occurrit, voluntati omnino sibi obtemperandum existimauit. Quapropter diuinæ gloriæ desiderio, suæque ac proximorum salutis amore magis magisque succensus, sacris ordinibus initiatus, & nostræ tunc enascentis Congregationis alumnus effectus est. Quoniam autem intelligebat optimam futuram fuisse humilitatis Christianæque perfectionis acquirendæ rationem, si quam animo conceperat, Philippo in omnibus obediendi voluntatem, perpetui voti sponsione confirmasset; diuino fretus auxilio, non prætermisit vouere, quod cogitarat, & quod promisit, impleuit. Vsque adeò, vt nihil vmquam aggrederetur, in quo Philippum & suæ conscium voluntatis, & ductorem operis non haberet: nimirum veluti grauissimū piaculum verebatur, quidquid illo nesciente perfecisset. Ad illius verò voluntatem exequendam tam erat paratus, tam expeditus, tam celer, vt obtemperare priùs ipse, quàm Philippus, non dicam verbis, sed nutibus imperare videretur. Quę animi celeritas non in ijs solùm peragendis quæ essent facilia, sed in arduis quibusque rebus ac difficilibus elucebat. Quarum plurimas licet afferre possem lectu scituque dignissimas, tamen, quoniam enumerare omnia longum esset, veniam ad ea quæ præclariora videbuntur eius humilitatis contemptusque gloriæ testimonia. Hæc verò quæ tandem? Primùm, quòd sacerdos factus, antequam ad vllum publici honoris gradum proueheretur, illud in animo fixum proposuit, votisque nuncupatis & iteratis (vt ipse ad CLEMENTEM VIII. scribens testatur) sæpè firmauit, vt in priuato simpliciq; vitæ genere optimè instituto, & eò vsque feliciter ducto, benè præcinctus mundi cōtemptu, & expeditus vsque ad obitum permaneret. Itaque, licet eiusdem Pontificis mandato, ad suscipiendam Protonotarij Sedis Apostolicæ dignitatem non sine magno dolore ac repugnantia fuerit pertractus; tamen vbi ad amplissimum Cardinalatus gradum ab eodem CLEMENTE se promouendum sensit, explicari non potest, quibus precibus, quibus gemitibus, quibus lachrymis, vt illam à se dignitatem auerteret, elaborarit. Considerabat enim (vt ipsius verbis paulisper vtar) eminentem illam sublimemq; omnibus absolutam numeris sanctitudinem vitæ, quam exigit durus exactor ab eo qui Cardinalis eligendus est; illud assiduè mente voluens, quod Dominus comminatus fuerat, iudicium videlicet subituros grauius atque durius, maioremque condemnationem eos accepturos, qui primas indignè cathedras occupassent; verebaturque vehementer terribilem illam manum hominis contra candelabrum in pariete publico, in ipso Ecclesiæ albo scribentis, stateram & pondera præferentis, quibus expendendus esset quilibet ad Cardinalatus dignitatem assumendus, & tam-

quam

quam adulterinus procul eijciendus, ac reprobandus, quisquis illis appensus inuentus fuisset minus habens. Igitur hæc ille, aliaque multa considerans, acerbissimo dolore angebatur, cùm videret à tutissimo priuatæ vitæ portu se abstrahi, & ijs grauissimis honoribus cumulari, quibus sustinendis, & imbecillis sibi, pro sua humilitate, & indignus esse videbatur. Verùm quanto magis repugnabat, tanto magis in se Pontificis studium concitabat; & merebatur negando, quod esse nolebat; eoque dignior erat, quò se clamabat indignum. Quapropter per eiusdem Pontificis familiares seorsum abreptus, & cubiculo clausus, vixque tandem, vt audiretur multum rogans, admissus ante illius conspectum; post multam defensionem, illud vnum tantùm ab eo responsum accepit, quo robusta voce diram anathematis protulit sententiam, si ampliùs resisteret, & nisi penitus acquiesceret. Cogitate quæso, qua fuerit animi perturbatione perculsus, cùm talis erumpens è cælo repentè tanto fragore tonitrus, fulmen æternæ damnationis explodens, illius auribus intonuit. Quid hîc faceret vir æquè obediens atque humilis? Pareret? At propositam sibi priuatæ vitæ humilitatem diligebat. Resisteret? At plena illa terroris vibrata sententia, vt prorsus acquiesceret, impellebat. Igitur non potuit ita subactus non manus dare; quamquam non æquè animum dedit, qui, si licuisset, etiam manus retraxisset, veluti alter Zara, maternum vterum (huius scilicet Congregationis domum) repetere mallens, quàm vinctus purpura progredi. Etenim (vt hoc etiam addam) tanto Congregationem hanc, veluti spiritualem matrem, amore prosequebatur, vt acerbissimum sibi duceret ab ea, non dicam animo, sed corpore dumtaxat vel ad breuissimum tempus posse diuelli. Quocircà in Pręfatione septimi Annalium Tomi, dum collatam sibi Cardinalatus dignitatem deplorat, quid inter cetera dicat, attendite. *Tamquam abortiuus sum proiectus ex vtero, illo videlicet, in quo semel conceptus spiritu, cupiebam formari in virum perfectum, nec exire, donec transferrer ad tumulum, ne oculus me videret. Maternũ iure dixerim vterum domum illam, in qua post cõceptionem illam meã coalescere cum fratribus meis, diemq; extremum claudere absque aliqua lucis vsura, fulgore videlicet cuiuslibet dignitatis, in mentis firmo proposito erat.* Ex quibus verbis apparet non solùm eius erga Congregationem hanc amor & studium; sed & quàm humilitatis appetens, & quàm ab honoribus esset alienus. Iam verò vt ad reliqua progrediamur; ad sublimem Cardinalatus dignitatem euectus, an pristinam illam, & eò vsque seruatam deseruit humilitatem? an laxiora defluentis purpuræ ornamenta circumferens, eorum assiduitate intumescere animo cœpit? an exoptare supremam illam, vno iam gradu proximam, culminis Pontificij dignitatem? Tantum abest, vt hæc effecerit, vt potiùs toto reliquæ vitæ suæ tempore nihil aliud magis, quàm Cardinalem se esse conquerens, misero sibi datam lucem doleret, cùm tolerare illius honoris munera cogeretur. Fatebatur nihil sibi gratius in vita accidere posse, quàm si grauissimum illud onus aliquando deponeret: tum demum sibi videri cælo pedem se illaturum fuisse, cùm ad suum priuatæ vitæ statum rediens, Cardinalis esse desijsset; id quod non solùm multis à Deo precibus, sed etiam ab ipso Pontifice flagitauit. Nihil enim ea dignitas illi nouum afferebat, nisi, vt cùm prodesset quidem pluribus, sibi magis metueret, ne illa sibi à Deo pro laborum suorum mercede tribueretur. Atq; hinc illud extitit, vt subitò Cardinalis factus, diuinę Maiestati voto promiserit, nihil se vmquam facturum, quo viam sibi patefaceret ad Pontificiam dignitatem cõsequendam: quod deinde sic præstitit, vt potiùs ea gesserit, quibus intercludi sibi ad illam aditum sentiebat. Nimirum non à conciliata sibi Regum ac Principum gratia, non ab humanis, quæcumque illa essent, præsidijs, sed à solius Dei cupiebat voluntate pendere, si quid tandem honoris sibi aliquando contingere potuisset, cùm interim non id quæreret ipse, sed fugeret; imò verò, vt Helias aquam ad ligna flammis de cælo

deductis comburenda, sic ille ad dignitates arcendas contraria, quantum in se ipso erat, apponeret: sua videlicet animi demissione contentus, & ab omni cupiditate gloriæ remotissimus. Atque hæc humilitatis virtus, vt in eo maxima, sic semper aliarum fuit fecunda parens custosque virtutum: in quibus profectò sic enituit, vt si explicare singulas vellem, vix ad finem posset oratio peruenire. Quid enim dicam de effusa illa in eleemosynis erogandis largitate; cuius illud præclarum adhuc adolescens indicium præbuit, quòd, vt cuiusdam familiæ egestati subueniret, quam audierat à Concionatore populo commendari, cùm nihil aliud tunc præter tria solùm haberet indusia, quæ à parentibus nuper acceperat, ea in eleemosynam libentissimè tradidit, alienæ magis consultor inopiæ, quàm subleuator suæ? Quid dicam de eleemosynis, quas deinde Cardinalis creatus admirabili charitate largitus est? Hac sanctorum Martyrum Nerei & Achillei ecclesiam penitus collapsam restituit. Hac sancti Gregorij cognomento Magni templum exornauit: sanctæ Siluiæ eiusdem Gregorij matris memoriam erexit atque illustrauit. Hac religiosis Franciscanæ familiæ fratribus, quos Capuccinos vocant, Soræ monasterium à fundamentis extruxit. Hac puerorum, ac puellarum, quę Dispersæ nuncupantur, patrocinium suscepit: religiosorum cœnobijs, ea quæ ad victum necessaria erant, frequenter suppeditauit: virginibus Deo dicandis dotes impertiuit: inopes, ac præcipuè peregrinos humaniter hospitio excepit, ac sustentauit: plurimos singulis quibusq; mensibus certis stipendijs aluit: omnium denique necessitates, quantum potuit, ac fortasse etiam plusquam potuit, subleuauit; vt propterea mirandum non sit eum sua ferè omnia tam celeriter in eleemosynam tribuisse, quando, si potuisset, multò plura, charitate compulsus, libentissimè erogasset. Age iam, quid dicam tantam illius erga se, in ijs quæ ad corpus pertinent, extitisse seueritatem, vt vel grauissimis defessus laboribus, numquam ad satietatem, vix ad necessitatem somnum caperet? & quatuor tantùm aut quinque ad maximum contentus horis, reliquam noctem somno quidem vacuam, sed orationibus ac studijs plenam traduceret? Mitto, quòd is erat in eius vestitu ac suppellectili modus, vt etiam in Cardinalis dignitate constitutus, indumentorum elegantiam, & domesticorum parietum ornamenta repudiaret. Taceo autem in cibo potuque parsimoniam, qua, vt ad laborum cursum perficiendum expeditior esset, vtebatur. Non dicam piam illam consuetudinem, Vrbis Xenodochia manè ac vesperè adeundi, à B. Philippo sibi olim impositam, & à se per nouem annos adeò sine vlla intermissione seruatam, vt ne febri quidē laborans ab ea vmquam desisteret: in quo illi non raro diuinitus accidit, vt deinde domum incolumis ac benè valens reuerteretur. Non commemorabo assiduum illum atque constantem in excipiendis confessionibus & in sermonibus ad populum ter aut quater in hebdomada per 40. & ampliùs annos habendi laborem ac diligentiam; in sacrosancto Missæ sacrificio quotidie celebrando religionem, erga sanctiss. Virginem Dei genitricem MARIAM eximiam pietatem, erga beatos Apostolos Petrum & Paulum animi studium, & in eorum Basilica quotidie inuisenda admirabilem per multorum annorum spatia perseuerantiam; à quo pietatis officio, nec æstiui solis ardoribus, nec glacialis hiemis ventorumque asperitate retrahebatur. Omitto eius in rebus opportunè gerendis prudentiam, modestiam in prosperis, in aduersis fortitudinem, in omnibus cælestis præsidij fiduciam, & stabilem cum ipsius Dei voluntate consensum. Illum velim Auditores vobis ante oculos inspiciendum ponatis æstuantem diuinæ gloriæ zelum, & in Ecclesia Catholica defendenda amplificandaque studium singulare; quo sic perpetuò flagrauit, nihil vt vmquam esset, aut reperiri posset tam arduum, tam laboriosum, tanta periculorum multitudine vallatum, quod ei suaderet aliquando, vt taceret, aut dissimularet, aut prætermitteret, quod

pro

pro diuini nominis gloria, Ecclesiæque dignitate tuenda, omnino sibi agendum esse iudicasset. Hinc Christiana illa, & Apostolico viro digna, in loquendo scribendoque libertas; à qua inuictum eius animum non dicendæ veritatis admiranda nouitas, non inanis hominum timor, non vanæ spes, non indoctorum dicta vel facta, non aduersantium ora vultusque retardare potuerunt. Intelligebat enim verbis suis vetustiorē esse veritatem, eamque rebus omnibus quæ caducæ sunt, antiquiorem sibi esse debere: neque dubitandum, quin illa semper de suis hostibus triumphum esset gloriosissimum reportatura. Et hic eius veritatis amor, & Ecclesiæ Catholicæ, quam sibi veluti carissimam sponsam electam dilectamque tueri cupiebat, zelus ardentissimus tantum illi suppeditabat acumen ingenij, tantam verborum sententiarumque grauitatem, vt aduersus Ecclesiæ inimicos non verba dicere, sed fulminare; non scribere, sed tela iacere; eosque altiùs cruentare atque interimere videretur. Hîc ego PP. AA. de illius Annalibus pauca dicturus, rogo obtestorque vos, vt me pro vestra benignitate paulo attentiùs audire non grauemini. Neque verò orationem meam, quæ ad finem accedit, in referendis Beato parenti nostro Philippo gratiarum actionibus insumā, quas illi BARONIVS in Octauo suorū Annalium Tomo vberrimas refert, quippe quòd in ijs conscribendis eum habuerit ob iteratas sæpè iussiones auctorem, impulsorem, semper astantem operi, vrgentem præsentia, instantem verbis, & quasi quotidiani pensi atque operæ exactorem: neque in laudanda illorum veritate, ordine, stylo, multitudine, quos ille, quamquam innumeris tum publicis tum domesticis occupationibus detentus, nemine collaborante perfecit, ac septies in Oratorio nostro (vbi quotidie excepto sabbato quatuor sermones à nostræ Congregationis sacerdotibus habentur) repetiuit. Sed hoc vno contentus ero, si quantum inde vtilitatis in Ecclesiam Catholicam promanarit, breuiter demonstrauero. Itaque reducite quæso vobis in memoriam scelestos illos ac nefarios hæreticorum impetus, quibus olim in Ecclesiam inuadentes, vel prosternere penitus eam, si potuissent, vel certè grauiter affligere conabantur. Quantum elaborabant, & iniquis machinationibus ac dolis moliebantur, vt diuinum verbum, & sacrarum historiarum antiquitatem peruerterent aut abolerent, consarcinatis ab ineunte Ecclesia vsque ad pleraque sęcula centurijs, vnde expugnari antiquarum traditionum veritatem posse sperabant? Quid non egerunt, vt Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Catholicæ potestatem omnem, vel funditus euersam, vel maximè debilitatam atque imminutam viderent? Verùm quod fuit Ecclesiæ Catholicæ gaudium, quæ lætitia, cùm vidit ex aduerso consurgere nostrum hunc Ducem antesignanum CAESAREM BARONIVM, prœlia Domini prœliaturum, eaque victoriæ monumenta præferentem, Annalium, inquam, volumina, quibus veluti obiectis lapidibus & laborantem tueretur Ecclesiam, & confractis inimicorum telis, eisque penitus debellatis, triumphale carmen, tota sibi Ecclesia gratulante, decantaret? In quo quidem certamine qualem ille victoriam est consecutus, nisi eam, quam exoptabamus vniuersi? Nam si Apostolicas traditiones & legitimos Ecclesiæ ritus ita explicatos iam & illustratos esse gaudemus, quis magis & explicuit & illustrauit quàm BARONIVS? Quis sacras plerasque Synodos in occultis tenebris delitescentes, & ob præposterū ordinem, vel altum silentium, haud satis manifestas, accuratiùs conquisiuit, & quodammodò rediuiuas fecit, quàm BARONIVS? Quis prætereà sanctorū Martyrum res præclarè gestas, labores, victorias, & suo ordine aptè disposuit, & maiore veritatis luce collustrauit, quàm BARONIVS? Deniq. quis eius doctissimos euoluat Annales, qui expressum vbique non videat acerrimum Catholicæ Fidei propugnatorem, defensorem antiquitatis, hæreticorum malleum, veritatis custodem, vindicem Ecclesiasticæ potestatis? O virum æterna memoria dignissimum! qui ea facere

 potuisti,

potuisti, quæ semper omnis ætas admirabitur, quæ posteritas alet, quæ vigebunt immortalitate omnium subsequentium sęculorum.

At quid nunc mihi animum concutit? Dicam, an taceam? En conuersum est in luctum gaudium nostrum, & extrema gaudij luctus occupat. En quod mortale fuit, petijt: quod nolebamus, aduenit. O deplorabilem tanti viri iacturam! ô acerbam mortem, quæ tantum nobis præsidium sustulisti! Vbi nunc, Auditores, caput illud ob antiquam cæsariem reuerendum, refertissimus sapientiæ thesaurus, rerum omnium gestarum absolutissima bibliotheca, viuumq; compendium? Vbi illa manus, quæ tot antiquorum scripta euoluere, tam laboriosum ac immensum eruditissimorum Annalium opus inchoare, ac ferè ad extremum perducere terminum potuit? Vbi, inquam, manus illa, quæ duodecim Annalium Tomos dum extruxit, totidem videtur in Ecclesia militanti posuisse cælesti illi ciuitati consimilia fundamenta? aut certè quemdam quasi hortum deliciarum, in quo pacis tranquillitate donatis solatium capere, & varios iucundissimosque decerpere liceat sapientiæ flores? aut denique turrim fortissimam videtur erexisse militaribus præsidijs communitam, vnde belli tempore aduersus Ecclesiæ Catholicæ hostes arma sumere, ac strenuè dimicare possimus? Vbi totius corporis dignitas, qua veluti quodam venerabili indumento excelsus ille animus vestiebatur? Vbi Sol ille, qui totam illam illustrabat Ecclesiam? Vbi columna illa solidissima, cuius firmitate Catholicæ Ecclesiæ domus fulciebatur? Proh dolor, occidit Sol, obscuratus est splendor eius, retraxit lumen suum, & quæ steterat columna, iam concidit. Et poterit nunc quisquam nostrûm, Auditores, in ædificio domus Ecclesiæ coagmentatus, & eiusdem fidei charitatisque coniunctione compactus, non sentire tam grauem casum, non contremiscere, non commoueri? Poterit hæc vniuersa Ciuitas, cui tanti viri conspectu & colloquio frui iucundissimè licuit, non deplorare, non conqueri; dum exterarum regionum incolæ, ad quos eius solùm scripta famaque peruenerant, auditam dumtaxat illius ægrotationem sic lamentabantur, vt quas Romam scribebant litteras, plenas doloris, non tam atramento exaratæ, quàm fluentibus lachrymis conscriptæ esse viderentur? Quòd si eos tantus ex illius morbi fama dolor inuasit; quæ suspiria, quas lachrymas, quæ doloris sunt argumenta prębituri, cùm intelligent CAESAREM Cardinalem BARONIVM, sibi amantissimum, morte sublatum? Ergo nos non commoueamur animo præsentes, quando qui longissimè absunt, vnà cum BARONIO quodammodò conciderunt? Vereor sanè (quod ferè pudet me dicere) ne ab exteris vt dolore, sic & amore, superemur: nimirum nescio quo modo minoris facere videamur propria, quæ maximè suspiciunt alieni. Deus immortalis! quas voces, quos gemitus exaudiremus etiam mortuorum, si & illi quoque vociferari, & nos illorum sonos auribus percipere valeremus? imò verò, quid ego mortuos commemoro? imagines quoque (si fas est dicere) templa, antra, solitudines, lapides ipsi, si possent, cõclamarent, debitas videlicet BARONIO exequias persolutura, à quo suam, quam habẽt in hominum memorijs vitam, se accepisse testarentur. Et poterit quispiam nostrûm ne signum quidẽ debiti doloris ostendere, cùm eum amiserimus, qui suis tum exemplis, tum scriptis, ad Christianam fidem pietatemque mirificè impellentibus, spiritualem gratię vitam, plurimis in Christo genitis filijs Deo adiuuante largitus est, genitos aluit, & ad æternam vitam felicitatemque transmisit? Quid? quòd immanissimi Catholicæ fidei hostes triumphare sibi gaudio nunc videntur, quòd BARONIVM amiserimus: nos verò, quibus inimicorum nostrorum lætitia dolor esse debet, ea carebimus pietate, vt neque de nobismetipsis doleamus? Nescio, quid iam amplius dicam, Auditores. Dolere vos quidem pro tanti viri amissione, vt par est, & vester hic luctus ostendit, crediderim. Ego verò, dum id vobis persuadeo, ita me afflictum sentio, ita debili-

debilitatum, vt planè necesse sit lenire paululùm dolorem meum. Verùm in quo tandem me ipse consolabor? Laudaui BARONIVM, quia talem habuimus, qui dignissimus fuit, vt omnium ore laudetur. Dolui, quia eum amisimus, quem nobis vtilissimū sentiebamus. Iam verò quid superest, in quo recreari animus possit? Num cogitabo eum hac lege natum, vt mori aliquando debuerit? sed consolatio hæc est peruulgata maximè, qua vna se à luctu temperare solent etiam ij, qui spem æternæ vitæ non habent. Eo me igitur solatio consolabor, quòd illud in cælis præmium te percepisse arbitror BARONI, quod tuis optimis virtutum meritis debebatur: quippe cùm talis mors tua fuerit, quæ benè anteactæ vitæ cumulatè responderit. Etenim, Auditores, postquam certum mortis suæ tempus singulari Dei beneficio prænouerat, quod etiam in quibusdam schedulis notatum reliquit, ac sæpè prædixit, quamquam extremum illum diem semper in omni vita meditari consueuerat, ita vt non in mente solùm, sed etiam in sigillo, quo litteras obsignabat, mortis imaginem retineret impressam, & quidquid audiret, quidquid loqueretur, quidquid ageret, perenni mortis iudicijque meditatione condiret: tamen vt ad eam non nisi paratissimus, & quasi expertus accederet, singulis diebus precibus ab Ecclesia institutis, spiritum suum Deo Opt. Max. quasi quotidie moriturus, commendabat. Itaque appropinquante iam morte, quam à se diu expectatam lætus excepit, cùm corporis viribus ob diuturnos labores & inediam penitus exhaustis, iaceret in lectulo, perpetuam illam cogitans æternitatem, & dulcissimum Iesu nomen identidem repetens, Sacramentis omnibus piè susceptis, intentis in cælum oculis, post diem festum SS. Petri & Pauli, sub eorum patrocinio placidissimè efflauit animam, & vt confidimus, in beatissimam illam cælestium animorum patriam euolauit. O te felicem, cuius benè actam vitam felicior mors, mortem verò felicissima vita consecuta est! Hoc meum est gaudium, hoc leuamen doloris mei. Quod in te fuit immortale, mors vlla non læsit; & quod mortale surripuit, illud est gloriosius reddítura. Quamquam non hoc vno dumtaxat animi mei lętitia continetur: sed illud accedit, quòd nos, & vniuersam Ecclesiam, sicut viuens in terris summopere diligebas; ita sperandum est, fore, vt in cælo iam positus, tuis apud Deum precibus multo magis quàm anteà protegas atque defendas. Nostrum nunc est, Auditores, vt mœsti de illius discessu, læti de felicitate, non solùm eius memoriam summa cum charitate celebremus; sed egregias virtutes, quibus in æterna luce constitutus, & cum Deo ipso coniunctus est, sic imitemur, vt ipsi tandem aliquando ex labore ad quietem, ex caligine ad lucem, ab exilio hoc misero ad felicissimam patriam, ab hac funesta lachrymarum valle ad supernas beatorum ciuium sedes commigrare valeamus. Amen.

LAVS DEO.

IVSTI BARONII VETERACASTRENSIS THEOLOGI ET IVRISCONSVLTI CONSILIARII MOGVNTINI IN OBITVM ILLVST[MI] ET REVER[MI] D.

D. CÆSARIS BARONII SORANI

S.R.E. PRESBYTERI CARDINALIS S.Q. APOSTOL. SED. BIBLIOTHECARII,

Ad R.P. NICOLAVM SERARIVM *Soc.* IESV *Theologum ac Professorem Moguntinum*

PARENTALIA.

OSTEAQVAM mihi renuntiatum est, SERARI, de obitu Illustr[mi] & Reuer[mi] Cardinalis D. CAESARIS BARONII SORANI, viri, sicut ipse nosti, longè maximi, & quod ipsa inuidia teste asseuerauerim, pientissimorum omnium doctissimi, & doctissimorum omnium pientissimi: sanè quàm pro eo ac debui, quamque res ipsa ac iactura tanti Principis postulabat, vulnere doloris perculsus sum acerbissimo, maioremque eam calamitatem existimaui, quàm quæ vel verbis à me exprimi, vel vllo lachrymarum fonte satis dignè deplorari atque expiari posset. Equidem post beatum CLEMENTIS VIII. Pont. Opt. Max. & numquam sine præfatione sempiternæ gloriæ nuncupandi exitum, sic sensi, atque etiamnum sentio, nullum mihi tristius aut luctuosius nuntium obuenire, nullum Ecclesiæ purçque fidei & religioni Catholicæ grauius damnum aut detrimentum accidere posse, quàm si BARONIO hoc nostro occumbente, vno quasi momento & mihi tutissimum fortunarum mearum præsidium, & fortissimus Christi athleta, qui veluti alter [a] *Scipiades* validissima hactenus fulmina in hæreticorum castra contorsisset, strageque immensa edita, ac CENTVRIIS Satanæ è portis inferi in detrimentum Ecclesiæ productis, gloriosè profligatis & conculcatis, formidine nominis sui passim omnia complesset, exanimis subitò concideret; simulque de statione vitæ, ac præsidio domus Domini, felicioribus regnis successurus decederet. Eheu vir maxime BARONI, [b] *Pater mi, pater mi, currus Israel & auriga eius*: tu tantus [c] *Quiris* leto datus es? Quàm tuti tuo præsidio, quàm gloriosi & illustres tua fama fuimus! Nimirum illud ad confertissimas huius sęculi calamitates supererat, vt te etiam duce atque auspice militiæ nostræ destitueremur, nudataque primipilis agmina hostium furori deinceps obijceremus. Sed age, tu ad palmam vsque decertasti, tu [d] *cursum consummasti*, tu *fidem seruasti: reposita est* tibi *deinceps corona Iustitiæ*, corona inquam

[a] *Virg. 6. Æneid.*
[b] 4. *Reg.* 2. 12
[c] *Fest. in verb.* Quiris.
[d] 2. *Tim.* 4. 7. 8.

inquam [a] *immarcessibilis*, quam iustus ille agonothetes, [b] *Leo de tribu Iuda*, [c] *Princeps pastorum*, tibi tuique similibus strenuissimis bellatoribus in beato illo æuo retributurus est: [d] *Vbi non est mors, non luctus, non lassitudo, non infirmitas, non fames: nulla sitis, nullus æstus, nulla corruptio, nulla indigentia, nulla mœstitia, nulla tristitia.* [e] Quæ gloria *non minuitur copia possessorum, nec fit angustior numerositate coheredum; sed tanta est multis, quanta paucis; tanta singulis, quanta omnibus*: omnibus inquam cælestis regni socijs, hominibus pariter atque [f] *Angelis & Archangelis, thronis & dominationibus, principatibus ac potestatibus*, &c. [g] Vbi *dulcis solemnitas à peregrinationis huius tristi labore redeuntium*: vbi *festiuitas sine fine, æternitas sine labe, serenitas sine nube*; [h] *talis* denique *delectatio pulchritudinis, vt semper tibi præsens sit, & numquam satieris: imò semper satieris, & numquam satieris. Si enim dixero, quòd numquam satiaberis, fames erit; si dixero quòd satiaberis, tunc tibi nec fastidium erit nec fames. Quid dicam, nescio: sed Deus habet, quod* pro abundantia liberalitatis suę tibi ceterisque cuis & [i] *Christi coheredibus* exhibiturus sit. Hanc igitur gloriam tibi BARONI minimè nos inuidere, sed gratulari, non præmaturam dicere, sed ætati & labori tuo tempestiuam censere; adeoque positis querelis omnibus, & lingua & mente tranquillo quietis tuæ portui, ad quem saluus appulisti, congratulari oportet: illius insuper memores, quod præclarè à quodam prisci sęculi auctore scriptum extat: [k] *Mortalibus vniuersis ab rerum natura & accipiendi spiritus & reddendi eodem momento temporis legem dici; atque vt mori neminem solere qui non vixerit, ita nec viuere quidem aliquem posse, qui non sit moriturus.* Et iterùm: [l] *Humanæ vitæ conditionem*, inquit, *præcipuè primus & vltimus dies continet: quia plurimum interest, quibus auspicijs inchoëtur, & quo fine claudatur.* IDEOQVE EVM DEMVM FELICEM FVISSE IVDICAMVS, CVI ET ACCIPERE LVCEM PROSPERE, ET REDDERE PLACIDE CONTIGIT. *Medij temporis cursus, prout fortuna gubernaculum rexit, modò aspero, modò tranquillo motu peragitur: spe semper minor, dum & cupidè votis extenditur, & ferè sine ratione consumitur. Nam etsi eo benè vti velis, etiam paruum amplissimum efficies, numerum annorum multitudine operum superando. Alioqui quid attinet inerti mora gaudere, si magis vitam exigis quàm approbas?* Hæc ille. Sed longiùs me dolor atque amor in hoc vestibulo statim orationis meæ transuersum abripit SERARI: ad te sermonem conuerto, tibique hæc reliqua PARENTALIA mea dico & consecro, qui nosti quanta mihi cum hoc lumine Cardinalium, cum hac columna Ecclesiæ Catholicæ intercesserit cognatio; quanta eius in me merita, quantus amor & beneuolentia extiterit; quanta vicissim mea in ipsum obseruantia, & cultus: vt si quis nunc parentandi officium sibi sumpturus, iusta illi persoluere, vel laudum monumenta extruere velit, nemo id meliori iure aut possit aut debeat, quàm ego vnus, filius ipsius quasi adoptiuus, quem Romæ in Basilica *S. Ioannis Lateran.* anno ab hinc circiter sexto, sacramento CONFIRMATIONIS solemniter sibi genuit, impressoque perpetuo cognominis arrhabone in familiam suam lubens volensque cooptauit. Qua de re quia iam pridem tertius [m] *Epistolarum* mearum liber pleniùs vberiusque testatus est, pluribus hîc verbis vti desino. Ac sanè si vera sunt, quę de funeribus antiquorum Romanorum à diuersis hactenus memoriæ prodita reperiuntur, pręcipuas in illis partes FILIORVM superstitum fuisse, vt scilicet ipsi primò omnium [n] ablutum perunctumque à funereis, libitinarijs & pollinctoribus cadauer parentum, debitoque ornatu ac vestitu, ([o] qualem scilicet vel partus in bello honos, vel publicè gestus Magistratus requireret) decoratum, ad ianuam ædium componerent, eoque loco ac statu collocarent, [p] vt per septem ipsos dies faciem & pedes haberet extentos ad viam, & in publicum obuersos. Deindè vt [q] ijdem in deducendo

*** 5 funere

[a] 1. Pet. 5. 4.
[b] 1. Apoc. 5. 5.
[c] 1. Pet. 5. 4.
[d] August. de Symb. l. 3.
[e] Aug. sup. Psalm. 49.
[f] Chrys. de repar. laps.
[g] Aug. sup. Ioan. hom. Ego sum pastor bonus.
[h] Idem sup. Ioan. hom. 3.
[i] Rom. 8. 17.
[k] Valer. Max. lib. 5. cap. 10.
[l] Idem lib. 9. cap. 12.
[m] Epist. 9. 10. 13. 14.
[n] Seru. in 6. Æneid.
[o] Polyb. l. 6. Liu. lib. 34.
[p] Pers. sat. 3.
[q] Plut. in Probl. Ro. 14. Ouid. 6. Metam.

funere velatis irent capitibus, filiæ verò, quo omnia peruersa viderentur, nudato vertice & crinibus passis. Insuper vt accenso extra Vrbem rogo, [a] cùm decursum fuisset à militibus ter sinistro orbe circa eumdem, proiectis armis, versísque insignibus, [b] ipsi etiam filij cum vniuerso populo solemni ritu rogum parentum ambirent; ac tandem cùm combustis cadaueribus Sacerdotes ossa legere inciperent, ipsimet statim ad idem se officium accingerent, [c] inuentóque primo parentis osse eidem gratularentur, eúmque tamquam DEVM iam factum consalutarent, &c. Si inquam hæc omnia ita vero consentanea sunt, ego in hoc quasi paterno meo funere, cui præsens Romæ (quod vnicè desiderassem) exornando, deducendo, flendo, atque ambiendo debitum impertiri officium non potui, quomodo me ab reliquis istius pietatis partibus exoluam: id est, quo pacto, si non [d] *maxima* quod aiunt *hostia* parentem, vel integras à capite exequias repetam (qua in re iam dudum in Vrbe labor multorum atque *Oratorij* in primis Patrum, quos tamquam fratres sub communibus *B. Philippi Nerij* dulcissimi in Christo parentis sui signis militantes vnicè colebat BARONIVS, gnauiter desudauit) hoc saltem postremum consalutandi & congratulandi munus citra impietatis atque ingratitudinis notam prætermittere queam, equidem non video. Est sanè, si quæris, virtute sua atque immortalibus monumentis toto orbe laudatior BARONIVS, quàm vt mea qualicumque commendatione vel minimùm indigeat. Nec parum reformido Fauorini Philosophi virgulam, [e] *qui turpius esse dicebat, exiguè atque frigidè laudari, quàm insectanter & grauiter vituperari. Qui enim maledicit & vituperat*, inquit, *quanto id acerbiùs facit, tam maxima mole pro iniquo & inimico habetur, & propterea plerumque fidem non capit. Sed qui infecundè atque ieiunè laudat, destitui à causa videtur: & amicus quidem creditur eius quem laudare vult, sed nihil posse reperire, quod iure laudet.* Cui suffragatur & alterum [f] Ioannis Patriarchæ Ierosolymitani in vita S. Ioannis Damasceni. *Rusticioribus*, inquit, *danda est venia, si quemadmodum possint, orationes rudi atque inelaborato stylo prosequuntur, cùm eorum, qui* DEO *placuerunt, res gestas exponunt. At qui eloquentiæ operam nauant, ijs ignosci minimè debet, si Sanctorum vitas neglexerint, easque tumultuaria dumtaxat opera cõscripserint: præsertim si virorum eorum vitam litteris complectantur* (audi BARONII nostri διατύπωσιν) *qui per omnem vitæ cursum libris inuigilarunt, atque doctrinæ adiumento tum mentem ab inscitia & obliuione, tum animam ab omni turbulento motu repurgarunt; qui huic terræ ambitui ornamentum attulerunt, ac mundum omnem per libros à se elaboratos illustrarunt, non externa dumtaxat sapientiæ gratia pollentes, verùm etiam Paracleti lumen copiosè atque affluenter emittentes.* Hactenus isti. Verùm vtcumque sit, SERARI, tua auctoritate permotus, tuáque cohortatione roboratus, qui iam dudum ad hoc singulare pietatis officium te mihi admonitorem præbuisti, quíque & quid muneris mei rationi, & posteritatis arbitrio foret accommodatius, optimè prospexisti, tribus quod aiunt verbis exponere in præsens constitui, quas potissimùm dotes, & quæ diuini numinis signacula ego in Principe isto, à primo cum eodem initæ notitiæ tempore, suspexerim maximè; quantúsque mihi adeò BARONIVS cùm viuus fuerit, tum mortuus meritò omnibus esse debeat. MAGNVS videlicet in primis atque illustris animo, quem omni virtutum scientiarúmque genere habebat excultissimum atque instructissimum, vt cum magnis illis & doctrinæ & sapientiæ heroibus, quos etiamnum hodie admirabunda veneratur Ecclesia, quósque maximis vndiquaque prosequitur laudibus, haud infeliciter comparari possit. Argumenta non conquiro: piaculum foret, rei tam testatæ, atque ipsorum etiam hostium testimonio comprobatæ, nunc demum anxijs rationum documentis atque experimentis fidem vel quærere vel astruere velle. MAGNVS deinde corpore & statura, quæ ei diuinitus *habilissima* & spectatissima contigerat, [g] *quadrata* scilicet, non

[a] Virg. 11. Æneid. Seru. ibid.
[b] Plut. Probl. Rom. 14.
[c] Plut. ibid.
[d] Cic. 2. de Leg.
[e] Gell. lib. 19. cap. 3.
[f] Interp. Iac. Billio.
[g] Corn. Cels. l. 2. de remedica cap. 1.

non ea gracilis nimis, neque nimis obesa, ceteroqui longa & robusta; vt excelsus ille animus non nisi ad ingentia natus, pari corporis robore subnixus, perferendis illis continuis & scribendi & commentandi laboribus tanto rectiùs sufficere posset. Quo minùs illam [a] Valerij sententiam probo, *nimio robore membrorum vigorem mentis hebescere, quasi abnuente natura vtriusque boni largitionem, ne supra mortalem sit felicitatem, eumdem & validissimum esse & sapientissimum.* Nam etsi matris naturæ fecunditas hac geminata liberalitate non vsquequaque, neque erga omnes vtitur, vtitur tamen quàndoque, & pulcherrimam inde corporis atque animi harmoniam efficit: quòd præter variam exemplorum segetem, quibus plena sunt historicorum monumenta, ipsa etiam communi sermone trita parœmia adumbrat, εἶδος ἄξιον τυραννίδος: cuius vim atque sensum præter ceteros, *Æthiopes* isti *Macrobij* vel maximè videntur assecuti: *qui,* [b] Herodoto auctore, *quem ex popularibus suis maximum, & pro magnitudine validum iudicarent, Regem sibi potißimùm diligere consueuerunt.* Sed nunc ad BARONIVM meum redeo, quem porrò MAGNVM quoque ac sublimem singularis fortuna fecit, honesto quippe inter suos loco natum, mediocribus opibus instructum: ac tandem virtutum suarum merito ad augustum illud *Cardinalitiæ purpuræ* decus, quo hodie inter Ecclesiasticas dignitates vix vlla extat magnificentior aut splendoris abundantior, non tam voluntate vel ambitione sua euectum, quàm maiorum auctoritate pertractum atque imperio confirmatum. Quo tamen ille dignitatis culmine tanta humilitate & modestia vsus est, vt purpuram magis gerere, quàm nosse vel æstimare videretur: sibíque id humanitatis & beneficentiæ, non honoris insigne collatum crederet: perquam dissimilis alijs, qui collatis sibi dignitatum titulis & emblematis non nisi ad fastum ac contemptum ceterorum abutuntur: [c] Valeriano forsan illo pseudodogmate imbuti, *quidquid in excelso fastigio positum, humili & trita consuetudine, quo sit venerabilius, vacuum esse conuenire.* Sed aliter BARONIVS: qui ex innata sibi atque imperata humilitate & modestia, & (quæ noua ipsius laus est) continentissima quoque vitę ratione, ieiunijs & eleemosynis, hospitalitate & benignitate erga pauperes, peregrinos pariter & indigenas, viduas & orphanos, sacrificijs quotidianis, & sacrorum locorum, maximè Basilicę SS. Apostolorum *Petri* & *Pauli* visitationibus & supplicationibus frequentissimis, templorum diuersorum reparationibus, nec non aliorum magnificorum operum in honorem Dei & Sanctorũ cùm *Romæ* tum *Soræ* factis pręclaris extructionibus, tantum sibi auctoritatis atque admirationis apud omnes conciliauit pondus, vt in ista adhuc carnis sarcina, quæ [d] *animam* non immeritò *aggrauare* fertur, ἀναμάρτητος propemodùm & viuus crederetur sanctus. Appello hìc omnes, quotquot Principem gentium Romam proximis abhinc triginta annis, siue pietatis, siue curiositatis gratia vmquam perlustrarunt; vtrùm non sub primũ statim ingressum, lucem istam BARONIANAE pietatis & sanctimonię, quasi sidus quoddam illustre, splendere publicè atque in ore omnium oculisque versari animaduerterint? Huius quippe nomen celebre in Ecclesijs, celebre in Scholis, celebre in Curijs & Tribunalibus, celebre inter magnates ac principes, celebre inter ciues ac plebeios. Summa, omnes passim BARONIVM, omnes velut singularis exempli & sanctimoniæ virum, germanumque *Nerianæ* plantationis florem, suspicere, colere, ac venerari. Tales nobis sacrorum suorum antistites hęresis quoque, si potest, nominet, qui cum doctrina exquisita seriam quoque pietatem coniungant; expunctaque ex animis omni sæculi solicitudine, abdicatis omnibus carnis illecebris & blanditijs, eò se totos componant, vt non, [e] *quæ sua sunt quærere,* sed quæ DEI, non partiri cultum cum numine, sed se illi totos in holocautomata offerre noscantur. Hæc, hæc sunt nostræ Romanæ Ecclesiæ insignia, hæc tessera militaris, qua confestim omnis allophylorum hypocrisis

[a] *Valer Max. lib. 9. cap. 12.*

[b] *Lib. 3.*

[c] *Valer. Max. lib. 2. cap. 6.*

[d] *Sap. 9. 15.*

[e] *Phil. 2. 21.*

pocrisis & prophanitas proditur, & hæreticæ malignitatis palàm conuincitur & condemnatur. Sed iam dudum me ingens illa scriptorum BARONII, atque ANNALIVM in primis ECCLESIASTICORVM magnitudo auocat, quæ tanta est, ad XII. vsque Tomum producta (in quo non sine miraculo, quod omnis obstupescet ætas, prospecto atque etiam in vestibulo eiusdem Tomi disertis verbis prænuntiato ac præscripto vix menstruo vitæ suæ reliquo spatio, calamum posuit, & quasi XII. labores Herculis terminauit) vt cum quouis mortalium trophæo, cum quibusuis literatissimorum virorum & huius & superiorum sæculorum monumentis certare, multóque rectiùs, quàm Poëtæ illius quisquiliæ, Titulum illum triumphalem sibi vendicare queat:

[a] Horat. li. 3. Carm. Od. 30.

[a] *Exegi monumentum ære perennius,*
Regalique situ Pyramidum altius,
Quod non imber edax, non Aquilo impotens
Possit diruere, aut innumerabilis
Annorum series, & fuga temporum.
Non omnis moriar, multaque pars mei
Vitabit Libitinam: vsque ego postera
Crescam laude recens, dum Capitolium
Scandet cum tacita virgine pontifex.

Ac sanè, si quis vel rerum hoc opere digestarum, id est, vniuersæ historiæ Ecclesiasticæ à primis nascentis Euangelij incunabulis ad seram vsque ipsius XII. sæculi ac propè deuexam ætatem continuo filo deductæ, præstantiam atque vtilitatem secum ponderare; vel styli atque ordinis, quo hæc ab Auctore nostro digesta sunt, elegantiam & grauitatem considerare; vel in soluendis subinde pro tanta rerum ac temporum varietate occurrentium difficultatum nodis, perpurgandísque historijs, & spurijs à genuinis discernendis, adhibitam singularem industriam æstimare; vel denique molem ipsius operis, ac fructum inde vberrimum ad totius Ecclesiæ florem & splendorem, hæreticorúmque opprobrium, & consarcinatas in primis illas merísque dolis & mendacijs consutas MAGDEBVRGENSIVM CENTVRIAS penitus conculcandas atque extirpandas, iugiter redundantem rectis intueri oculis velit: cui dubium esse potest, quin omnes æqui rerum æstimatores huic iudicio nostro subscripturi, nihilq; à nobis vel falsi vel hyperbolici dictum omnibus liberè calculis comprobaturi sint? Illos verò rigidos Catones parum moror, qui nec suæ nec publicę satis rei prouidi, nescio quos in scirpo nodos quęrere, auerruncandoq; huic tam pręclaro operi falces etiam suas criticas minitari perhibentur. Ausint: cornicum oculos configant: manes lacessant defunctorum: turbas publicè dent: quàm bellè operam suam locaturi, quidque præmij laturi sint, me vate dolentes paulò pòst experientur. Nobis de BARONIO nostro honestissima stet sententia: Princeps esto mihi pietatis, princeps literaturæ & historiæ sacræ: qui, vt olim [b] *Plato studiosis iuuenibus certatim Athenas petentibus, ipsumque Platonem præceptorem quærentibus, Nili fluminis inexplicabiles ripas, vastißimosque campos, effusam barbariem, & flexuosos fossarum ambitus Ægyptiorum senum discipulus lustrabat*: sic ipse ad colligendam certam atque enucleatam ECCLESIASTICORVM ANNALIVM seriem, inenarrabili studio, contentissimo labore, nullis operarum adminiculis subleuatus, sua vnius fretus indefessa vigilantia, ad extremum vsque vitæ punctum, annum circiter LXX. (paulò minùs quam [c] *laboriosus ac diuturnus* ille Academicæ *Sapientiæ miles Carneades, qui nonaginta expletis annis,* & ne extrema quidem hora agitatione studij vacua relicta, cuius *operibus ita se mirificum addixerat, vt cùm cibi capiendi causa recubuisset, cogitationibus inhærens manum ad mensam porrigere obliuisceretur, Melissæque* vxoris officio ad inediam arcendam

[b] Valer. Max. lib. 8. cap. 7.

[c] Valer. ibid.

arcendam *dexteram suam necessarijs vsibus aptaret*, eumdem & viuendi & philosophandi finem habuit) omnes omnium, quotquot vsquam selectissimas intra Bibliothecas haberi potuerunt, probatissimos & fide dignissimos commentarios conquisiuit & peruolutauit; vt quod quisque sparsim dixisset, ipse in vnum fascem compingeret, atque vna tabella lectori [a] *incorruptis rerum gestarum monumentis* conspiciendum præberet. Quo tam referto & locuplete thesauro, si paulo diligentiùs ad inopiam suam subleuandam, & corrigendos fœdos errores, vterentur ij, qui nescio quo reformati Euangelij deliro somnio capti, separata tendere castra, & peruicaces præferre animos pulchrum ducunt; næ illis facilè fraus *Centurionum* suorum subolesceret, repetitisque *veteribus castris* in vnam nobiscum societatem & militiam coalescerent. Sed illi persuasionibus *suis vanis pertinaciter inhærentes obdurant se* (quod ait Lactantius [b]) *contra manifestam veritatem, non tam de suis religionibus, quas prauè asserunt, benè meriti, quàm de se malè: qui cùm habeant iter rectum, deuios sequuntur anfractus; planum deserunt, vt per præcipitium labantur; lucem relinquunt, vt in tenebris cæci ac debiles iaceant. His consulendum est* (ita nos ex animo consulimus) *ne contra se pugnent, velintque se tandem ab inueteratis erroribus liberari*. Quod omnino illis facile, pronum & manifestum erit, *modò ne pigeat*, ad percipiendam veritatis πληροφορίαν *legendi vel audiendi patientiam commodare*. Verùm reuocat nunc Oratio ad BARONIVM nostrum, alterum illum *Tit. Liuium* [c] *lacteo Eloquentiæ fonte manantem: ad quem* non solùm *de vltimis Hispaniæ Galliarumque finibus*, sed & de ceterarum Nationum remotissimis oris, plurimos venisse doctos ac *nobiles viros*, cùm ceteris, tum mihi etiam, qui coràm multos eorum lætus aspexi, salutationibusque eorum præsens interfui, constat: adeò *vt quos ad contemplationem sui Roma non traxerat, vnius hominis fama perduxerit. Habuitque* adeò etiam *hæc nostra ætas inauditum omnibus sæculis celebrandumque miraculum, vt vrbem tantam ingreßi, aliud extra vrbem quærerent*. Atque hæc ipsa sexta BARONII MAGNITVDO est, gloriæ scilicet & nominis ipsius immensa quædam celebritas, quæ totum peruagata Christianum Orbem, ac longissimè dissitis terris & nationibus peruulgata, tantum illi decorem atque ornamentũ attulit, vt omnibus cognoscendi hominis cupiditate accensis, quemadmodum olim [d] *Demosthenis commemorato nomine, maximæ eloquentiæ consummatio*; ita nunc BARONII cognomento exaudito, optimi atque exquisitissimi Historici, addo etiam strenuissimi & fortissimi Catholicæ fidei propugnatoris & defensoris, admiratio *animis* statim *audientium oboriatur*. Quibus omnibus ita constitutis, quid consequi potest aliud, quàm (quod in septima ipsius & potissima MAGNITVDINE pono) sempiternæ gloriæ & cælestium à Christo eidem BARONIO nostro retribuendorum præmiorum vberrima quædam seges: quam tanto maiorem illi atque ampliorem præ ceteris auguramur, quanto fortiùs hìc in terris [e] *prælia Domini præliatus est*, quantoque maiori labore ac sollicitudine in [f] *talenti* sibi concrediti fœnus multiplicandum semper incubuit. Quoniam enim, B. Gregorio auctore, [g] *Electis in hac vita est dilectio operum, in alia quoque vita erit procul dubio dignitatum discretio; vt qui hìc alius alium superat, illic alius alium retributione transcendat*. Et [h] *quemadmodum in domo Patris* nostri *mansiones multæ sunt, ita distincti bonorum ordines propter meritorum consortium communiter quidem lætabuntur, sed tamen vna beatitudo dispari retributionis qualitate inter eos diuidetur*.

Quid ergo? Desiderat Epilogum oratio mea; quem vnde satis dignum vel accommodatum depromam, hæsito. Est sanè præclara *Ciceronis*, nec multum à fidei nostræ mysterijs institutíve ratione abhorrens, sententia in Tusculanis: [i] *Nos*, inquit, *si quid tale acciderit, vt à Deo denuntiatum videatur, vt exeamus è vita, læti & agentes gratias pareamus; emittique nos è custodia & leuari vinculis arbitre-*

[a] Liuius in Prol. Dec. 1.

[b] Lib. 1. de Falsa relig. cap. 1.

[c] Hier. Epist. ad Paulin.

[d] Valer. Max. lib. 8. cap. 7.

[e] 1. Reg. 25. 28.

[f] Matth. 25. 25.

[g] S. Greg. lib. 4. Mor.

[h] Idem lib. 4. dial. Ioan. 14. 2.

[i] Tuscul. 1. circa finem.

arbitremur, vt aut in æternam & planè in nostram domum remigremus, aut omni sensu molestiaque careamus: sin autem nihil denuntiabitur, eo tamen simus animo, vt horribilem eum diem alijs, nobis faustum putemus, nihilque in malis ducamus, quod sit vel à Dijs immortalibus, vel à natura parente omnium constitutum. Non enim temerè nec fortuitò sati & creati sumus, sed profectò fuit quædam vis, quæ generi consuleret humano: nec id gigneret aut aleret, quod cùm exantlauisset omneis labores, tum incideret in mortis malum sempiternum: portum potiùs paratum nobis, & perfugium putemus, quo vtinam velis passis peruehi liceat. Sin reflantibus ventis reijciemur, tamen eòdem paulò tardiùs referamur necesse est, &c. Hæc quidem piè satis Cicero, neque extra rhombum fortè, sicut diximus.

Sed quia hîc ad tumulum stamus doctissimi Theologi, & præstantissimi Historici, qui tamquam [a] *scriba doctus in regno cælorum* protulit hactenus *de thesauro suo noua & vetera*, suorumque in ANNALIVM opere coagmentando omni proculdubiò animi cura cogitationeque defixus fuit: cogites velim, si fata eum hîc nobis præsentem statuant, iisque de beato suo excessu sciscitantibus nobis quidquam respondere velit, an non verba illa [b] Lactantij sua facturus, eamque hîc coronidem Parentalibus meis sit daturus: *Quòd si vita est optanda sapienti, profectò nullam aliam ob causam viuere optauerim, quàm vt aliquid efficiam, quod vita dignum sit, & quod vtilitatem legentibus, etsi non ad eloquentiam, quia tenuis in nobis facundiæ riuus est, ad viuendum tamen afferat: quod est maximè necessarium. Quo perfecto satis me vixisse arbitror, & officium hominis implesse, si labor meus aliquos homines ab erroribus liberatos ad iter cæleste direxerit.*

Habes SERARI, quæ pro occupata vita mea de funere hoc BARONIANO paucula nunc *ossa legere* consolandoque luctui nostro ad te mittere libuit. Restat tanti viri manibus non tam benè precemur, eique [c] *terram* (quod antiquitas sub discessum à lugubri officio perhibetur fecisse) *leuem esse iubeamus*; quàm vt sanctis ipsius precibus innixi, & patrocinijs defensi, eamdem & virtutis & gloriæ viam capessamus, nósque paulatim ad idem iter accingamus: memores, quod ad postremum vale itidem conclamari antiquitus solebat, [d] *nos cunctos eumdem, ordine quo natura permiserit, secuturos*; &, quod D. Paulus ingeminat, [e] *prout quisque gesserit in carne, ita mercedem à Domino reportaturos*. Quod vt solicita te mente continuè cogitare scio SERARI, ita vt me in parem tecum solicitudinem precibus tuis pertrahas, atque hunc fragilitati nostræ propè infixum torporem magis magisque à me exulem facias, sicuti vehementer cupio, ita à te & beatis BARONII nostri Manibus (ita fas est sperare) quàm enixissimè peto atque contendo.

[a] Matth. 13. 52.
[b] De opific. Dei. cap. 21.
[c] Seru. in 2. Æneid.
[d] Seru. in 3. Æneid.
[e] 2. Cor. 5. 10.

PII

PII MANES

ILLVSTRISS. CARDINALIS

CÆS. BARONII.

Multos purpura purpurans venustat;
At me purpura purpurans grauauit.
Multos purpura Cæsares creauit;
Non me purpura Cæsarem creauit,
Verùm repperit antè, purpuratum
Orbi quàm daret esse Cardinalem.
O quàm sorduit esse purpuratum!
O quàm viluit esse Cardinalem!
Nunc me purpura deserens leuauit;
Illos purpura deserens molestat.

IISDEM PIIS MANIBVS.

Non seruire opibus, sibi imperare,
Hoc est Cæsareum esse Cardinalem.
Flammanti Superos amare amore,
Hoc est purpureum esse Cardinalem.
Non seruisti opibus, tibi imperasti,
Ignito Superos amasti amore;
Hinc iam cæruleo imperas Olympo
Cæsar, purpureusq; Cardinalis.

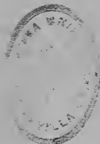

EPI-

EPITAPHIVM

S. R. E. Cardinalium TAVRVSII & BARONII;

Romæ, in sacra Congregationis Oratorij æde.

D. O. M.

FRANCISCO MARIÆ TAVRVSIO POLITIANO

ET

CAESARI BARONIO SORANO

EX CONGREGATIONE ORATORII

S. R. E. PRESBB. CARDD.

NE CORPORA DISIVNGERENTVR IN MORTE

QVORVM ANIMI

DIVINIS VIRTVTIBVS INSIGNES

IN VITA CONIVNCTISSIMI FVERANT

EADEM CONGREGATIO

VNVM VTRIQVE MONVMENTVM

POSVIT.

TAVRVSIVS VIXIT ANNOS LXXXII.

MENSES IX. DIES XIV.

OBIIT III. IDVS IVNII

M. DC. VIII.

BARONIVS VIXIT ANNOS LXVIII.

MENSES VIII.

OBIIT PRID. KAL. IVLII

M. DC. VII.

APPARATVS AD ANNALES ECCLESIASTICOS.

De Aduentu Filij Dei.

D ECCLESIAM, cuius gesta narraturi sumus, esse omnium planè antiquissimam, adeò verum est, vt sine fidei iactura in dubium reuocari non liceat. I. DE ECCLESIAE ANTIQVITATE. Eius namque fundamentum primarium, cui cetera omnia cohæreant & innitantur, non est aliud, nisi Christus Iesus Dei Filius, non in tempore creatus, sed à Patre ante omnia tempora genitus, eiusdem cum Patre substantiæ, sine quo nihil factum est, ac per quem facta sunt omnia. Cùm autem venit plenitudo temporis (vt ait Apostolus[a]) misit Deus ipsum Filium suum factum ex muliere: qui [a] Galat. 4. diuinæ naturæ associauit humanam, tantoque fœdere vtramque naturam hypostatica vnione coniunxit, vt nec inferiorem (vt ait sanctus Leo[b]) con- [b] Leo epist. 16 sumeret glorificatio, nec superiorem minueret assumptio. Quocirca hic est Agnus ab origine mundi (vt habetur in Apocalypsi[c]) occisus; qui sui sanguinis effusione, & qui [c] Apoc. 13.
E antè fuerant homines, & qui pòst futuri erant, ablueret, secumque perduceret in glo- [d] Apoc. 1. riam cælestem: principium & finis[d]: æterna Sapientia, quæ[e] attingit à fine vsque ad fi- 22. nem fortiter, & disponit omnia suauiter: [e] Sapien. 8. lapis [f] angularis, qui cælestia pariter atque ter- [f] Iob 38. rena, præterita, præsentia, & futura, vna eademque suimetipsius compagine conglutina- Isai. 28. ta solidaret: vt meritò Apostolus dicat[g]: Christus heri & hodie, ipse & in sæcula] & in Ephes. 2. confesso sit apud omnes Patres, quotquot vmquam fuerint ab exordio mundi, nonnisi à 1. Pet. 2. Christo, & per Christum salutem consecutos. [g] Hebr. 13.

II. Iure itaque censuit grauissimus doctor Iustinus[h] martyr, Christianos esse nominandos, quotquot è Gentibus, licet aduentum Christi præcesserint, ratione μετὰ λόγου (dixit [h] Iustin orat. ad Antonin. ille sermone Græco) vixerant. In quam sententiam sic Augustinus[i]: Hic demonstratus [i] Aug. lib. 10. confess. c. 43. est an-

est antiquis sanctis,vt ita ipsi per fidem futuræ passionis eius, sicut nos per fidem præteri- A
tæ,salui fierent.] & alibi [a]: Ab initio generis humani,aliàs occultiùs,aliàs euidentiùs,sic-
ut congruebat temporibus, diuinitus visus est; nec prophetari destitit; nec qui in eum
crederent, defuerunt: vt sciamus [b], etiam antiquos iustos, quicumque esse potuerunt,
nonnisi per eamdem fidem liberatos,per quam liberamur & nos,fide scilicet incarnatio-
nis Christi,quæ illis prænuntiabatur,sicut à nobis facta annuntiatur: eademq; [c] fides est
nostra,& illorum,quoniam hoc illi crediderunt futurum, quod nos credimus factum.]
hæc Augustinus,qui satis eleganti similitudine depingens alibi [d] quod affirmamus: Eius,
inquit, Ecclesiæ membra erant etiam illi sancti, quamuis in hac vita fuerint antequam
secundùm carnem Christi Dominus nasceretur. Ipse enim vnigenitus Dei Filius, Ver-
bum Patris, æquale & coæternum Patri, per quod facta sunt omnia, homo propter nos
factus est,vt totius Ecclesiæ, tamquam totius corporis, caput esset. Sed sicut totus ho- B
mo,dum nascitur, etiam si manum in nascendo præmittat, tamen vniuerso corpori sub
capite coniuncta & compacta est: quemadmodum etiam nonnulli ex ipsis Patriarchis,
ad huius ipsius rei signum, manu præmissa nati sunt: ita omnes sancti, qui ante Domini
nostri Iesu Christi natiuitatem in terris fuerunt, quamuis antè nati sunt,tamen vniuerso
corpori,cuius ille caput est, sub capite cohæserunt.] hucusque Augustinus, qui sæpiùs
idem verbis alijs alibi [e] scriptum reliquit. In quam sententiam plurima dixere Græco-
rum vetusti scriptores,Origenes [f], Eusebius [g], Gregorius Nazianzenus [h],& alij.

III. Nos autem, quamuis vna sit ab initio mundi Christi Ecclesia,tamen superiora illa &
antiquissima relinquentes, scriptis nostris ea tantùm complectemur,quæ contigerunt ex
quo Christus, qui inuenit omnem viam disciplinæ, & tradidit illam Iacob puero suo &
Israël dilecto suo, è cęlo in terras est dilapsus, & post hęc visus est, & cum hominibus(vt C
ait [i] vates ille)conuersatus est. Opportunum sanè tempus: defecerat enim (quod erat in
sacris oraculis [k]) de tribu Iuda & domo Dauid Regium sceptrum atque ducatus,non in
Sedechia (quod Iulianus dicebat [l]) sed in Assamonæis, postquam rerum summa apud
Hebræos redacta est ad Herodem. Tribus enim Iuda in Babylonem,quod sciunt omnes
historiæ sacræ periti, in seruitutem cum sanguine regio fuit adducta; deinde post annos
septuaginta in Palæstinam postliminio restituta: cùm primùm, Iosepho [m] teste, eadem
prouincia dici Iudęa cœpit;quique Hebręi vel Israëlitæ priùs nominabantur,Iudęi dein-
de sunt appellati. Zerobabel enim,& qui post eum Iudæos gubernarunt(vt tradit Cyril-
lus [n])ex tribu Iuda, ex stirpe Dauid omnes vsque ad Herodem Idumęum fuerunt: quod
& Hieronymus [o] testatur, licet alibi aliquando aliter dixerit. Sed hæc sunt dilucidiùs
explicanda. D

IIII. Quod enim ad Zerobabel & complures successores eius pertinet; nulla est dubitatio
ex Dauid stirpe fuisse progenitos, id tam veteri [p] quàm nouo [q] Testamento sæpè testan-
tibus: Assamonæos autem, penes quos fuit summa rerum vsque ad Herodem, constat
fuisse ex generi sacerdotali, tribu Leuitica, ex filijs (vt habet liber primus Machabæo-
rum [r]) Ioiarib: sic enim legendum est loco Ioarim:nam Iosephus [s] Assamonæum dicit
sacerdotem fuisse ex vice Ioiarib: quæ quidem inter viginti quatuor vices sacerdotales
principem locum tenuit [t]. Sacerdotum namque successiones ab Aaron vsque ad sua
tempora, non Ierosolymis tantùm, sed vbicumque gentium Iudæi essent, scriptis sem-
per eorum nominibus in publicis tabulis,testatur sæpe Iosephus [u] esse legitimè conserua-
tas, nec aliquando labefactatas, vel aliqua ratione mutatas. Vt igitur sceptrum Iudæ in
tribu Iuda vsq; ad Herodem Idumęũ permansisse dicatur,inde accidit,quòd Assamonęi, E
qui erant ex tribu Leuitica, fœdere nuptiarum (quod licitum fuisse, Philo Iudæus,in li-
bro quem scripsit de Monarchia, testatur) tribui Iudæ, ipsique familiæ Dauid coniun-
cti essent. Sicque factum est, vt horum coniunctione sacerdotium simul & regnum pa-
riter iungerentur, perseueraritque sceptrum Iudę in Assamonæis in linea feminina vsque
ad Herodem. Assamonæos enim ex materno genere fuisse ex tribu Iuda, nulla est du-
bitatio, Rabbinis etiam id testantibus: nullo enim alio iure tribui Leuiticæ licitum fuis-
set vnà cum sacerdotio absque tyrannidis labe adsciscere sibi regnum.

Videas eiusmodi coniunctionis occasione nomina quoque facta esse communia, quæ
peculiaria alteriusque tribus esse solerent; vt nomen Iudæ, nomen Leui, Mathathiæ,
& aliorum in genealogia Saluatoris, quam texuit Lucas, esse sæpiùs repetita; ipsosque
Assamonæos, licet essent ex tribu Leuitica, nominatos tamen esse viros Iuda ob sce-
ptrum Iudæ ex materno genere sibi iunctum. In libro enim Machabęorum primo [x] hęc
leguntur de illis qui male pugnarunt:Ipsi non erant de semine illorum,per quos salus fa-
cta est

[a] August. ad Deograt. ep. 49.q 2 in fin
[b] Aug. epist. 89. cotra. Pelag.
[c] Idem ad Opta. de orig. anim. epist. 157.
[d] Aug. de cat. rud. c. 19.
[e] Lib. de Patient. c. 21. item de ciuit. Dei lib 10. c. 25. & lib. 18. c. 42. contra epist. Pelag lib. 3. c. 4.
[f] Orig. tom 2. cõm. in Ioan. & cont. Cels. lib. 2.
[g] Euseb. de præp. Euang. & hist. lib. 1 c. 3.
[h] Greg. Nazianz. orat. de Machab.
[i] Bar. 3.
[k] Gen. 49.
[l] Iulian. Apostat. apud Cyril. Alex. contra Iul. lib. 8.
HEBRAEI QVANDO VOCATI IVDAEI.
[m] Iosep. ant. lib. 11. c 5.
[n] Cyril. lib. 8 contra Iul.
[o] Hieron. in Soph. c. 1. & in Ezec c. 21
[p] 1. Par. c. 3. 3. Esd. c. 5.
[q] Mat. 1. Luc. 3.
[r] 1. Mach. 3.
[s] Iosep. antiq lib. 12 c. 8.
TRANSLATVM REGNVM AD ASSAMONAEOS.
[t] 1. Paral. c. 24.
[u] Ioseph. antiq. lib. 20. c. 8. & contra Apion. lib. 1.
[x] 1. Mach. 5.

A cta est in Israël: & viri Iuda magnificati sunt valdè in conspectu omnis Israël.] Porrò
viros Iuda, qui ex tribu Iuda prognati essent, diuina Scriptura dicere consueuit, sed
Assamonæos intellexit ob genus Iuda, ac eius sceptrum illi debitum sibi coniunctum;
licet alij velint à Iuda Machabęo dictos, non à tribu. Sed hac in re contentiosum funem
minimè trahimus: quamuis sciamus nobis fauere Vulgatæ lectionem, qua legitur, Viri
Iuda, non, Iudæ, vel, Vir Iudas. Haud enim adeò portentosum, vt illi dici voluerint Viri
Iuda, cùm Hebræi omnes (vt nuper diximus) soluta captiuitate, maluerint dici Iudæi.

V. TRIBVS IVDA QVA RATIONE REGNASSE DICITVR VSQVE AD HERODEM.

Quòd igitur Hieronymus atque Cyrillus sceptrum Iuda in tribu Iuda & familia
Dauid vsque ad Herodem Idumæum perseuerasse dixere, nonnisi de materno genere est
intelligendum: vt de multis quoque alijs regnis accidisse videmus, cùm deficientibus
masculis domus regiæ, per feminas regni successio vnà cum nomine perseueret. Licet
B aliquando senserimus ex paterno etiam genere Machabæos ex tribu Iuda descen-
dere: secùs tamen sensimus in editione Plantiniana, & secunda Romana, antequam sua
cuderet, qui illa redarguit: quod proculdubiò non fecisset, si posteriores nostras editiones
inspexisset. Sed cessasse visum est penitus sceptrum Iudæ, cùm Herodes Idumæus, Gen-
tilis homo, posteà proselytus, Iudæorum regnum capessiuit, quod transmisit ad Arche-
laum, ac deinde ad Herodem Antipam, qui ex alienigena femina geniti sunt, nempe (vt
auctor est Iosephus [a]) ex Malthace Samaritide. Cùm hæc autem apud Iudæos omnes
æquè essent in confesso, defecisse nimirum sceptrum de tribu Iuda, quo sublato, Christus
venturus esset: complures ea occasione arrepta, adulandi studio, ipsum Herodem Chri-
stum esse dixere; conflatumque mox est nomen ex secta, vt iidem Herodiani diceren-
tur; sicque Iesum, qui verè Christus erat, spernentes, Herodem eidem prætulere. Vnde
C quoque accidit, vt posteri Iudæorum, quòd post Herodem Idumæum, Archelaum, He-
rodem Antipam, nulla ex parte Iudæ tribui inhærentes, regnasse viderent Agrippam
Aristobuli filium, qui ab Herode genitus erat ex Mariamne Hyrcani Assamonæi Pon-
tificis nepte, ex eademque stirpe Reges ad Vespasianum Imperatorem vsque perseueras-
se: quasi ad illud etiam tempus permansisset sceptrum Iudæ, occasione qua diximus so-
bolis Mariamnes: ipsi eidem Vespasiano (vt suo loco dicemus) quæ de Christo prænun-
tiata fuerant, tribuerent, cùm & complures pseudoprophetæ consurgerent, se Christum
esse dicentes. Sed quis horum omnium fuerit verè Christus, etsi non alia, tamen euentus
facilè demonstrauit. Nam si non Herodes, neque Vespasianus potuit esse Christus: qui
verè prædictus fuerat Christus, IESVS fuit. Numquam antè, perinde ac in aduentu
Christi, defecerat sceptrum Iudæ: nam etsi Iudæi aliàs in captiuitatem redacti, regnare
D desierint, numquam tamen aliquis suffectus est alienigena Rex, qui in Iudæa regnauerit,
nisi cùm Herodes Idumæus regnum obtinuit. Verùm qua ratione ad Herodem rerum
Iudaicarum summa potestas peruenerit, id nobis est explicandum.

[a] Ioseph. ant. lib. 17. c. 1. & De bello Iud. lib. 1. c. 18.

VI. DE HERODIS REGNI EXORDIO.

Constat [b], post Iudæam à Pompeio Magno debellatam, populoque Romano reddi-
tam vectigalem, & ex parte in formam prouinciæ redactam, ac per Scaurum primùm,
deinde Gabinium [c] administratam: post etiam expilatum templum à Crasso [d], cladem-
que maximam à Cassio [e] inuectam, & à Caio Cęsare [f] rursus imperatum tributum, atque
aliam à Cassio depopulationem miserrimè factam: post denique M. Antonij admi-
nistrationem, digladiantibus inter se odio pertinacissimo Assamonæis, ad extremum
Olympiade [g] centesima octuagesima quarta, Domitio Caluino iterùm & Asinio Pol-
lione Coss. Herodem Antipatris filium Idumæum proselytum ex S. C. Romæ regnum
E Iudæorum (vt tradit Iosephus) accepisse. Quando post hæc Antigonus Assamonæus, qui
fauore Parthorum eiecto Hyrcano, vltimus rex Iudæorum principatum inuaserat, bello
victus cùm esset, non tantùm (quod idem scribit Iosephus [h]) in eum securi animaduerti
iussit, sed (vt auctor est Dio Cassius [i]) eidē cruci alligato ac fustibus cæso Antonius caput
truncari mandauit. Hic vltimus fuit Regum Iudæorum, in quo & desijt Iudæorum
principatus: nam licet post eius occubitum, adhuc qui fuerat pulsus, in humanis esset
Hyrcanus; tamen redactus in ordinem, moderante Herode habenas regni, eiusdem do-
lo sublatus est. Quocirca cùm fuisset ereptum tribui Iuda regium sceptrum, per feminas
in alios ac denique in ipsos Assamonæos delatum; nihil superat, nisi vt is mitteretur, ex
antiquorum prædictionibus, qui cælitus dilapsus in Israël regnaret, Gentes regeret; re-
gnumque Iudaicum, quod acto in crucem Antigono fuerat extinctum, per crucem,
quam subiret, restitueret, & amplioribus spatijs propagaret.

[b] Ioseph ant. lib. 14. c. 8. [c] Ibid. c. 10. [d] Ibid. c. 12. [e] Ibid c. 12. [f] Ibid. c. 17. [g] Idem lib. 14 c. 26. [h] Iosep. lib. 15 c. 1. [i] Dio histor. Rom. lib. 49.

VII.

Verùm enimuerò non modò regnum, sed & legitima summi sacerdotij institutio per
hæc tempora defecerat. E familia namque Assamonæorum fuit ad alios translatum:

[a] Ioseph. ant. lib 15. c. 9. [b] Ioseph li. 15 antiq. c. 3. PONTIFICATVS E DOMO LEVI SVBLATVS.

nam Hyrcanus [a] quidem Pontifex Maximus ab eodem Herode necatus est; cui cùm substituisset Aristobolum [b] gentis eiusdem, mox & hunc interfici iussit; & Ananelum quemdam ignobilem Iudæum Babylone accersitum (quem, viuente adhuc Hyrcano, Pontificem delegerat, & paulò pòst gradu mouerat) extulit rursus ad tantam dignitatem. Post hunc, nonnullos alios, nulla habita diuinarum legum ratione, vel quòd magnam pecuniarum vim loco pretij offerrent, vel quòd plurimum gratia apud ipsum possent, pro libito suffecit, atque dimouit. Sunt harum rerum testes locupletissimi Iosephus [c], Eusebius [d], Hieronymus [e], & alij plerique. Nec his contentus Herodes, insigne [f] pontificium nobilissimum, stolam scilicet sacerdotalem, vt sibi ius omne & ornamentum summi sacerdotij prorsus arrogaret, & in potestatem suam redigeret, in loco munitissimo custodiri iussit. Regno itaque ac sacerdotio Iudæorum collapso & funditus euerso, quid aliud restabat, nisi vt Sanctus sanctorum vngeretur [g]? Postremò, quod omniũ maximum existimari debet: ipsa rectorum dogmatum sincera doctrina, plurimis vndique erroribus erumpentibus, ferè penitùs erat obscurata; ita vt Iudæi pæne omnes altissima caligine inuoluerentur. neque satis quid verum foret, dignoscere ac dijudicare possent: quod quale foret, benè erit breuiter, vt instituti argumenti ratio postulat, attigisse.

[c] Ioseph. ant. lib 20. c 8. [d] Euseb. hist. lib. 1. c. 6. [e] Hieron. in Dan c. 9. [f] Ioseph. ant. lib 18. c. 7. [g] Dan. 9.

A (beside first line) — B (beside "restabat, nisi vt Sanctus...")

VIII. [h] Ioseph. ant. lib. 18. c. 2. De bello Iud. lib. 2 c. 7. DE SECTIS IVDAEORVM. [i] Hieron. in Isai. c. 8.

Tres præcipuè his temporibus (vt auctor est Iosephus [h]) apud Hebræos sectæ vigebant, Pharisæorum, Sadducæorum, & Essenorum: quibus & duæ aliæ accesserunt postremò institutæ, Galilæorum, atque Herodianorum. His, vt cuique in animo erat, quàm plurimi è Iudæis adhærebant. Sed cùm maximè inter se dissiderent, in causa erant, vt animi illorum qui veritatem quærebant, innumeris quæstionibus impliciti distinerentur. Et de Pharisæis quidem, quæ scripta reliquerit Hieronymus [i], paucis attingemus. Testatur enim, quòd non multò ante aduentum Christi, exorti sunt in Iudæa Sammai & Hillel; C ex his Scribæ & Pharisæi. horum posteri duas illas familias constituerunt, quæ (vt rectè veteres interpretes existimarunt) Christum non receperunt, & ceteris ruinæ fuerunt. Sammai meritò dissipator, ex interpretatione nominis, vocatur; & Hillel profanus, quòd per traditiones, & δευτερώσεις suas, legis præcepta dissipauerint atque maculauerint. Horum scholam primus accepit Achibas, post eum Meir, tertio loco Ioannan, inde Eliezer, post quem Delphon, cui successit Ioseph Galilæus, atque vltimo loco vsque ad cladem Ierosolymorum per Titum illatam Iosue. Ex his qui Legi interpretandæ nauabant operam, Scribæ dicebantur, ceteri communi nomine Pharisæi. Omnes autem superstitionibus cum pertinacia inhærentes, obdurantes se contra veritatem (vt est Euangelicus sermo [k]) cæci facti sunt, & duces cæcorum. Erant horum hæc dogmata à veritate deuia. Fato hi [l] cuncta tribuebant: animarum iudicia sub terra fieri affirmabant: transanima- D tionem Pythagoream [m] hoc tẽperamento astruebant, vt solas bonorum trãsire in alia corpora, malorũ autem animas interminato supplicio cruciãdas assererent. hæc de illis Gentilis ipsorum, & ipse Pharisæus secta, Iosephus [n]. Suppetũt de his & ex Euangelio testimonia, dum in Christum quidem ipsorũ putantes transmeasse animam Eliæ [o], alij Ieremiæ, alij verò Ioannis Baptistæ, dicebant illum esse Eliam, vel Ieremiam, vel Ioannem Baptistam, siue alium quempiam ex Prophetis. Astronomiæ quoque cultui eosdem vehementer fuisse addictos, in hisque Græcorum vanitates esse sectatos, auctor est Epiphanius [p]. Insuper ijdem vitiosa interpretatione Legem corrupisse, Christi Domini nostri testimonio sæpiùs conuincuntur. Sed non est de his modò dicendum per singula.

[k] Mat. 15. [l] Ioseph. ant. lib. 18. c. 2 De bell. Iud. lib. 2. c. 7. [m] Epiph. in Panar. lib. 1. c. 16. [n] Ioseph. de bel. Iud. lib. 2. c. 7 [o] Mat. 14. Marc. 8. Luc. 9. [p] Epip in Panar. li. 1. c. 16

IX. DE PHARISAEORVM INSTITVTIS. [q] Ioseph. ant. lib 13. c. 18. [r] Ioseph. ant. lib. 17. c 3. [s] Ioseph. ant. lib. 18 c. 2. [t] Epiph. lib. 1. Panar. c. 16.

Porrò quod ad vitæ statum pertinet, nundinaria quadam sanctitate sic animos om- E nium sibi conciliabant, vt quod ipsi dicerent vel facerent, ius fasque ab omnibus esse crederetur. Vnde hæc de ijs Iosephus [q]: Tanta est eorum auctoritas apud populum, vt etiam si Regi obloquerentur, aut Pontifici, fidem tamen vulgus eis habeat.] & alibi [r]: Genus hominum astutum, arrogans, & interdum Regibus quoq; infestum, vt eos etiam apertè impugnare non vereantur.] hæc ille. Vita [s] autem ab illis sic erat instituta, vt eorum victus simplex esset, nullisque mollitus delicijs. Dehinc ipsorum tirocinia si quis attendat, quid dignum equidem vehementi admiratione inueniet: descriptum illud habes ab Epiphanio [t] his verbis: Quidam enim ipsorum, cùm se exercebant, præscribebant decennium, aut octennium, aut quadriennium virginitatis & continentiæ: & frequentiùs orantes, crebriùs certamen hoc aggrediebantur, vt ne videlicet corporale quid eis accideret, aut clandestinè per somnia tristis corporis defluxio contingeret. Et alij ex ipsis asseres sibi ipsis parabant dodrantis tantùm latitudine, & in his se ad vesperam locabant, vt si quis dormisset, in pauimentum decideret, & rursum excitaretur ad orationem, per hoc quòd vigilantem vitam haberent, quantum fieri posset. Alij lapillos ex aquis collectos sibi ipsis

A bi ipsis sternebant, vt dum his pungerentur, non in profundum somnum deferrentur, sed
vigilantiam sibi ipsis parare cogerentur. Alij spinas pro strato habebant ob eamdem cau-
sam. Ieiunabant bis in sabbato, secunda & quinta die; decimabant decimationes; dabant
primitias, trigesimas, & quinquagesimas; sacrificia & vota exactissimè exoluebant. In
prædicto verò Scribarum habitu progrediebantur, per amicula, & alios ornatus, ac mu-
liebria pallia, in latis crepidis & calceamentorum ligulis procedentes[a]. Nam fimbrias ac [a] Epiph. lib. 1. Panar. c. 15.
prætextus quosdam in quatuor alis amiculi vnusquisque habebat ex ipso stamine illiga-
tos, quo tempore continenter agebant, aut virginitatem exercebant: singuli enim deter-
minatum castitatis aut continentiæ tempus habebant; & hæc ipsorum exemplaria erant
ad declarandum hominibus suam professionem, vt nemo contingeret scilicet sanctifica-
tos. Dicebantur[b] autem Pharisæi, eo quòd separati essent ab alijs, propter spontaneam [b] Epiph. lib. 1. Panar. c. 16.
B superfluam religionem apud ipsos receptam.] hæc Epiphanius.

Per hæc, inquit Iosephus, magnam sibi Pharisæi auctoritatem parauerunt apud po- X.
pulum; & quidquid ad solemnes precationes & cultum diuinum attinet, iuxta horum in- PHARISAEORVM HYPOCRISIS.
terpretationem & præscriptum solet fieri: tantum habent à ciuitatibus sapientiæ, tem-
perantiæ, & vitæ honestioris testimonium.] hæc de his ille. Cùm autem eiusmodi sancti-
tatis speciem extrinsecus præ se ferrent, & ad decipiendos homines compositam laruam
induerent: quales intus essent, qui nouit corda hominum, egregiè quibusdam quasi co-
loribus depinxit, cùm ait[c]: Væ vobis Scribæ & Pharisæi, hypocritæ, quia similes estis se- [c] Mat. 23.
pulchris dealbatis, quæ à foris parent hominibus speciosa, intus verò plena sunt ossibus
mortuorum, & omni spurcitia: sic & vos foris quidem paretis hominibus iusti, intus au-
tem pleni estis hypocrisi & iniquitate.] & quod habet inferiùs: Serpentes genimina vipe-
C perarum, quo modo fugietis à iudicio gehennæ?]

Non his certè meliores erant Sadducæi, qui longè deteriora dogmata, quàm Phari- XI.
sæi, sectabantur: siquidem (vt referunt Acta Apostolorum [d]) dicebant non esse resurre- [d] Act. 23.
ctionem mortuorum, neque Angelum, neque Spiritum; cùm alioqui Pharisæi è contra- DE SADDVCAEIS.
rio hæc tenerent & faterentur. His turpiora multò Iosephus[e] ijsdem tribuit, dum eos [e] Ioseph ant. lib. 18. c. 2.
de animarum immortalitate delira quædam tradidisse, animasque vnà cum corporibus
simul & eodem tempore extingui putasse testatur. In reliquis cum Samaritis idem sen-
sisse, nisi tantùm quòd Ierosolymis agentes, vnà cum Iudęis sacrificarent, confirmat Epi-
phanius[f], qui eosdem à Saddoc sacerdote nomen accepisse, sed à pręceptoris sui doctrina [f] Epiph. lib. 1.
defecisse, narrat. Ad hæc, hos inter se feris moribus discrepasse, & erga exteros illiberales Panar. c. 14.
& inhumanos fuisse, quam ob causam auersatum eos populum, & Pharisæis potiùs obe-
D dientem fuisse, Iosephus[g] tradit, additque eius sectæ fuisse paucos, sed ferè dignitate præ- [g] Iosep. de bel. Iud. lib. 2. c. 7 in fin. & ant. lib. 18. c. 2.
cipuos. In hos æquè ac in Pharisæos Ioannes Baptista inuectus est his verbis[h]: Progenies
viperarum, quis demonstrauit vobis fugere à ventura ira?] [h] Mat. 2.

Qui tertio loco recensentur Esseni, à ceteris omnibus schismate erant diuisi, qui [i] nec XII.
sacrificarent in templo, quòd (vt dicebant) sanctioribus vterentur cærimonijs. Ceterùm [i] Ioseph. ant. lib. 18. c. 2.
vitæ moribus fuisse conspicuos, omnes vno ore fatentur. Sed de illorum vitæ institu-
tione, accommodatiori loco agemus inferiùs. Quod ad dogmata spectat, quorum causa DE ESSENIS.
præsens susceptus est sermo: Epiphanius[k] eosdem inter Samaritas adnumerat, quos in [k] Epiph. Panar. lib. c. 10.
quatuor sectis fuisse distinctos affirmat. Quinam verò fuerint Samaritæ, nemo in diui-
nis versatus Scripturis ignorat. Hi sunt, qui cùm diuisi essent à Iudæis, non templum, SAMARITANORVM SECTAE DIVERSAE.
non sacrificia, vel cærimonias communes cum illis habebant; cumque quinque tantùm
E Moysis libros reciperent, Prophetas ac cetera diuinæ Scripturæ volumina negligentes
reijciebant, non credentes resurrectionem mortuorum, negantes & Spiritum sanctum.
hæc & his plura Epiphanius[l] in Panario. Pręterea horum (quòd in quatuor sectas essent [l] Epip. in Panar. lib. 1. c. 9.
distincti) alios tradit fuisse Essenos, quos diximus; alios[m] Sebuæos, qui cùm in omnibus [m] Epiph. eod. lib. c. 11.
cum illis consentirent, tamen quòd transposuissent tempora solemnium festiuitatum, à
ceteris sunt segregati. Gortheni tertio loco positi, his aduersantes, diuersam ab illis die-
rum festorum rationem habuerunt, Essenis potiùs in hoc adhærentes.

Quartum genus erat Samaritanorum, qui Dosithei[n] sunt nominati, à dictis omnibus XIII.
differentes, resurrectionem mortuorum profitentes, superstitiosa tamen nonnulla ad no- [n] Epiph. lib. 1. Panar. c. 13.
uum vitæ genus instituendum accommodarunt: siquidem ab animatis abstinebant; in-
super, quod scribit Origenes[o] in Periarchon, adeò superstitiosè colebant sabbatũ, vt quo- [o] Orig. Periarc. lib. 4.
quisque eorum habitu, loco, situ, die sabbati inuetus fuisset, siue stans sedénsve, intus vel
foris, eo loco eademque positione ea die vsque ad vesperam permaneret. Sanè haud in- DOSITHEI SVPERSTITIOSISSIMI.
gratum fore existimamus, ex quo in hæc de sabbati superstitiosa obseruatione semel inci-

 dimus,

dimus, si quod scribit Synesius ad Euoptium de nauigatione sua hîc opportunè recensuerimus: Cùm, inquit, exorta tempestate, peracta esset dies parasceues, & vespere decidente Sole, Iudæi qui nautæ erant, sabbatum inchoarent: qui clauum tenebat, mox vt Solem reliquisse terram coniectauit, relicto clauo, prosternit se, seque cuique calcandum exhibuit. Rati autem nauigantes id ex desperatione eum fecisse, omnes consternebantur: cùm autem causam accepissent, quidam gladio euaginato necem eidem intendebant, vt in opus incumberet: ille verò immobilis librum legebat Legis, nec minùs quàm Machabæus aliquis mortem comminatam contemnebat. sicque tota nocte, cum sequenti die, vsque ad dimidium noctis, sedit Iudæus otiosus; tunc verò sponte surrexit, & clauum omissum recepit.] hucusque Synesius. Sed iam omissa repetamus. Eosdem Dositheos prę ceteris Prophetas repudiasse, Tertullianus [a] refert; monogamos fuisse, & nonnullos ex his virginitatem seruasse, Epiphanius tradit [b], qui & de Dositheo eorum auctore historiam quamdam narrat. Sed hactenus de Samaritis. B

[a] Tertull. de præsc. & Hieron. cōtra Luciferianos.
[b] Epip lib. 1. Panar. c. 13.

XIIII. HEMEROBAPTISTAE.

Non prætereundum genus hominum illud, qui à Pharisæis aliqua, aliqua verò à Sadducæis mutuati, monstrum quoddam conflarunt. Hi etenim simul cum Pharisæis cetera sentientes, cum Sadducæis mortuorum resurrectionē negabant. Præter hæc autem præcipuum hæc secta habebat, quòd vere, autumno, hieme, & æstate, qui illi essent addicti, quotidie baptizarentur; rati nimirum hominem non posse viuere, nisi quis singulis diebus in aqua mergeretur, atque ita ablueretur, ac proinde sanctificaretur; quos eam ob causam Hemerobaptistas esse appellatos, Epiphanius [c] docet: qui & his addit Nazaræos, qui nec sacrificia, nec libros Moysi cum ceteris haberent communia, abstinerentque ab animatis, velut immundis.

[c] Epip. in Panar. lib 1. c. 17. & 18.

XV. DE HERODIANIS.

His proximos dicit [d] esse Ossenos: ac nouissimo loco ponit Herodianos, quorum hæresis temporibus regnantis Herodis est exorta, ipsumque dicebant esse Christum: quòd scilicet secundùm diuinum oraculum, cùm defecisset penitus sceptrum de Iuda, & dux de femore eius, ipse ille esse videretur qui mittendus erat, eo quòd ex S. C. Rex Iudæorum fuisset declaratus. Horum gregales fuerunt qui vnà cum Pharisæis [e] conspirarunt contra Christum, & cauillosam de tributo persoluendo Cæsari [f] proposuerunt quæstionem. De secta verò Galilæorum, quæ tēpore census est exorta, suo loco opportuniùs dicemus inferiùs. Prædictas hæreses Tertullianus [g] breui compendio recēsens, hæc ait: Taceo Iudaismi hęreticos: Dositheum, inquam, Samaritanum, qui primus ausus est Prophetas, quasi non in Spiritu sancto locutos, repudiare. Taceo Sadducęos, qui ex huius erroris radice surgentes, ausi sunt ad hanc hęresim etiam resurrectionē carnis negare. Prętermitto Phariscęos, qui additamenta quędam Legi astruendo, à Iudæis diuisi sunt: vnde etiam hoc accipere ipsum, quod habent, nomē digni fuerunt: cum his etiam Herodianos, qui Christum Herodem esse dixerunt.] Atque his Tertulliani similia ferè Hieronymus [h]. C D

[d] Eod. lib. c. 19. & 20.
[e] Marc. 3.
[f] Mat. 22. Marc. 12.
[g] Tertull. de prescr. c. 45.
[h] Hieron. cōtra Lucifer.

XVI.

Hic erat status rerum Iudaicarum, & quidem perditissimus ac profligatissimus omnium: quippe è loco motis atque collapsis firmissimis columnis illis diuina operatione statutis, Regno, Sacerdotio, atque Lege, status Iudæorum illis subnixus ingenti est fragore prostratus; quem posse erigere atque in integrum restituere, nō erat hominis opus, sed tantùm diuinæ virtutis atque potentiæ. Quod se facturum Deus per Amos [i] Prophetam olim pollicitus est, dicens: In die illa suscitabo tabernaculum Dauid, quod cecidit, & reaedificabo aperturas murorum eius; & ea quæ corruerant, instaurabo, & reędificabo eum sicut in diebus antiquis, vt possideant reliquias Idumææ, & omnes nationes, eo quòd inuocatum sit nomen meum super eos, dicit Dominus hęc faciens.] Id quidem Deum impletsse per Filium suum, quem ad hoc misit in mundum, Iacobus [k] Apostolus in illo sacrosancto Apostolorum conuentu pro concione egregiè professus est. In tam acerba rerum Iudaicarum iactura (quod prædixerat Isaias [l]) sicut perpaucæ spicæ post messem, vel post vindemiam esse solet racemus, aut duę vel tres quę post excussam oleam in summitate rami oliuæ remanent; ita ferè cunctis in errorem adductis, vix exiguus numerus illorum remanserat, qui sacramentum verę religionis, quod à sanctis Patriarchis ac Prophetis acceperant, retinerent atque seruarent. Pusillus planè grex iustorum, redemptionem Israël expectantium: inter quos ætate maiores Simeon Iustus, Anna vidua, Zacharias sacerdos, Elizabeth eius coniux, & qui remanserant ex stirpe Dauid, Ioseph atque Maria, & si qui alij diuinæ Legis cultores & amantes, in veritate perstarent, auidiusque illum cuperent, qui collapsum Regnum, Sacerdotium, atque Legem ipse Rex, & Sacerdos, atque Legifer Emmanuel restitueret: & (quod olim [m] Isaias locutus) idem Dominus Iudex noster, Dominus Legifer noster, Dominus Rex noster ipse saluaret nos. E

[i] Amos 9.
[k] Act. 15.
[l] Isai. 17.
[m] Isai. 37.

Quòd

A Quòd si lumen, quod in mundo erat, tenebræ factæ sunt (secundùm [a] Euangelicam XVII.
ad hanc rem accommodatam loquimur analogiam) ipsæ tenebræ quantæ erant? Si ipsa,
inquam, Iudæa, vbi notus erat Deus [b]; & Israël, vbi magnum nomen eius, tãta erat obuo-
lutus caligine: quid putandum de Gentibus, quę Deum ignorantes, in idolis prauos cole-
bant dæmones? Talibus enim ducibus, ijsdemq; hostibus, quænam posset infelix homo
bona capessere, vel mala vitare? Iam & collapsæ erant, quæ apud Gentes fuerant optimis
legibus institutæ Respublicæ: & ipsa Romanorum, qui egregijs animi virtutibus sibi sub-
egerant Orbem, relicta illa antiqua rectè viuendi consuetudine, plus ceteris omnium vi-
tiorum genera sectabatur, eisdemq; velut cœnoso gurgite obruta mergebatur; id enim
scriptores eorum sæpiùs exclamantes conquerebantur. vnde & in hanc sententiam Au-
gustinus [c]: Ecce, inquit, Romana Resp. (quod non ego primus dico, sed auctores eorum,
B vnde hoc mercede didicimus, tanto antè dixerunt Christi aduentum) paulatim muta-
ta, & ex pulcherrima atque optima, pessima atq; flagitiosissima facta est, &c.] Quid me-
morem ceteras nationes? multiplicium deorum in vnaquaque prouincia superstitiosissi-
mum cultum, ferales Gentium ritus, portentosas populorũ inolitas vbique consuetudi-
nes, turpissimos hominum mores cuncta labefactantes, ipsaq; iura naturæ violantes? Be-
nè ergo, ac peropportuno tempore à Deo cõsultum est, vt vnigenitum Filium, per quem
cuncta creauerat, in mundum mitteret, vt omnia restauraret ac stabiliret, ipseque Via,
Veritas, & Vita, à recto tramite deuios, fidei religione ac morum compositione reuocaret
ad viam; cunctosque per veritatem errores auferens, iter aperiret ad vitam.

[a] Mat. 6. [b] Psal. 75. DE STATV GENTILIVM. [c] August. de Ciuit. Dei lib. 2. c. 19.

Quapropter cùm cælitus ad salutem vtriusque populi, Iudæi atque Gentilis, à Patre XVIII.
Filius mittendus esset in terram: quò totius humani generis reciperetur consensu, consi-
C lium Dei fuit, vt longè ante eius aduentum, tantæ rei sacramentum Iudæis atque Genti-
libus innotesceret: illis quidem multifariam (quod ait Paulus [d]) multisq; modis loquens
patribus in Prophetis, hæc prædixit, ac figuris adumbrauit: Gentiles autem, quòd à veri-
tate veri cultus procul abessent, nec facilè externæ religionis hominibus admouerẽt au-
res, per suos ipsorum vates, de his quæ ventura erant, voluit præmoneri. Erant hi [e] Mer-
curius Trismegistus, Hydaspes, atque Sibyllæ, sic dictæ à Dei consilijs denuntiandis, qua-
si θεοβέλαι, decem numero, vt aiunt, omnes virgines; quibus ob virginitatis insigne me-
ritum diuinationem esse concessam, Hieronymus [f] existimauit: quam & ob causam eas
appellare Patres [g] consueuerunt Prophetissas Gentilium; quibus & tantùm tribuit He-
raclitus [h], vt eas non humanitus, sed diuinitus apparuisse putarit.

FILII DEI ADVENTVS IVDAEIS ET GENTILIBVS PRAENVNTIATVS. [d] Hebr. 1. [e] Lactant. lib. 1. c. 6. [f] Hieron. cõt. Iouin. lib. 1. [g] Theoph. Antioch. ad Autol. lib. 2. [h] Clem. Alex. Strom. lib. 1.

Vsi sunt crebrò sancti Patres, ad conuincendos errores Gentilium, Sibyllarum ora- XIX.
D culis: quam ob rem Gentiles ipsi (vt auctor est Origenes [i]) Christianos, Sibyllistas nomi-
nabant. Memoria sanè dignũ, quod de Paulo Apostolo scribit Clemens Alexandrinus [k]
his verbis: Quo modo Deus Iudæos saluos esse voluit, dans eis Prophetas; ita etiam Gre-
corum spectatissimos propriæ suæ linguæ exercitatos; prout poterant capere Dei benefi-
centiam, à vulgo secreuit. Preter Petri prædicationem, declarauit Paulus Apostolus di-
cens: Libros quoque Græcos sumite, agnoscite Sibyllam, quo modo vnum Deum signi-
ficet, & ea quæ sunt futura: Hydaspem sumite, & legite, & inuenietis Dei Filium multo
clariùs & apertiùs esse scriptum, & quemadmodum aduersus Christum multi Reges
instruerent aciem, qui eum habent odio, & eos qui nomen eius gestant, & eius fideles, &
aduentum, & tolerantiam.] Hæc cùm recitet Clemens antiquus Theologus ex Paulo;
non vtique ex Epistolis eius, sed ex concionibus ad populos habitis, quarum nonnulla
E verba in audientium aures sic esse illapsa putandum est, vt numquam ea delerit obliuio.
Quid ni Paulus ex Græcorum libris aliquando testimonium petendum putarit, cùm &
Græcos poëtas citare consueuerit, & prudenti consilio, cùm concionaretur Athenis in
Areopago [l] aræ titulum ad sui argumenti rationem accommodarit?

[i] Orig. contra Cels. lib. 5. [k] Clem. Alex. Strom. lib. 6. PATRES VSI SIBYLLARVM TESTIMONIIS. [l] Act. 17.

Quàm prætereà frequentes fuerint Christiani in legendis libris Sibyllinis, quantám- XX.
ve ad conuincendos Gentiles ex ijs vim & auctoritatem sibi comparare studuerint, ex eo
facilè potest intelligi, quòd pœna mortis ab eorum lectione eos absterrere legibus opor-
tuerit: quod his verbis Iustinus [m] martyr testatur, cùm ait: Opera autem, & instinctu ma-
lorum dæmonum, mortis supplicium aduersus librorum Hydaspis & Sibyllæ aut Pro-
phetarũ lectores constitutum est; vt per timorem homines ab illis, quo minus scripta ea
legentes, rerum bonarum notitiam percipiant, sed in seruitute eorũ retineantur, abster-
rerentur. quod quidem efficere, & ad finem suũ perducere nequiuerunt. Non enim absq;
timore tantùm huiusmodi scripta legimus; verùm etiam vobis ad inspiciendũ quæ in eis
traduntur, vt videtis, offerimus, grata acceptaq; omnibus fore sciẽtes. Atque hoc etiam si

POENA MORTIS DECRETA LEGENTIBVS LIBROS SIBYLLINOS. [m] Iust. mart. in orat. ad Ant. Pium.

paucis persuaserimus, maximum tamen inde feremus lucrum: nam, vt boni agricolæ, A
amplam à Domino capiemus mercedem.] hæc Iustinus. Non fuisse autem securum
Christianis Sibyllinos libros legere atque scrutari, ex his quæ Valerianus Imp.[a] ad Senatum rescripsit, cognosci perspicuè potest: Miror, inquit, vos, patres sancti, tamdiu de aperiendis libris Sibyllinis dubitasse, perinde quasi in Christianorum Ecclesia, & non in templo omnium deorum tractaretis.] hæc ille.

[a] Apud Flau. Vopisc. in Valer. Imp.

XXI. SIBYL. CARMINA QVAESITA.

Admiramur magnopere quidem consilium Dei, qui sic Gentibus, quæ Deum ignorarent, prospexit, vt non Sibyllina tantùm carmina in eorum manus venire, sed eadem conflagrata, diligenti inuestigatione ac publica alibi legatione perquiri, conquisita examinari, ac denique examinata, spurijs, quæ eorum iudicio sunt inuenta, reiectis probari, eademque probata custodiri voluerit: hæcq; omnia ante Christi aduentum: tum vt quę aduersus eos Christiani adducere possent in testimonium, haberent; tum etiam vt ea citantes, & ex libris ipsorum testimonium petentes, nulla imposturæ suspicione moueri iure possent. Siquidem carmina illa Sibyllina temporibus Tarquinij Superbi Romam allata. Syllanis temporibus, cremato Capitolio, Olympiade (vt numerat Dionysius[b]) centesima quinquagesima tertia, Scipione[c] & Norbano Coss. ab Vrbe condita anno sexcentesimo septuagesimo primo, cõflagrarunt. Post annos verò septem, Capitolio restituto, sub Consulatu Curionis (vt testatur Lactantius[d]) ex S. C. tres Legati, P. Gabinius, M. Octacilius, & L. Valerius, Erythras missi sunt, qui carmina Sibyllina conquisita Romam portarent; qui scriptos à priuatis versus circa mille Romam detulerunt. atque hæc Lactantius ex Varrone. B

[b] Dionys. Halic. hist. Rom. lib 4.
[c] Cassiod. in chron.
[d] Lactan. lib. 1. c. 6.

XXII. SIBYLLINA CARMINA SAEPE RECOGNITA.

Porrò non Erythris modò, sed in alijs etiam Orbis prouincijs ab ijsdem esse quæsita, ac Romam delata, auctor est Tacitus[e]; additque eadem iussu Augusti Imp. fuisse recognita, atque purgata: quod, quantum ex Dione[f] colligitur, contigit sub Consulatu Cornelij Lentuli & Marcellini, anno ab Vrbe condita septingentesimo trigesimo sexto, quando, inquit Tacitus[g], sanxit Augustus quem intra diem ad Prętorem Vrbanum ferrentur, neque habere priuatim liceret. Quod à maioribus quoque decretum erat, post exustum sociali bello Capitolium quæsitis Samo, Ilio, Erythris, per Africam etiam ac Siciliam & Italicas colonias carminibus Sibyllæ, seu vna, seu plures fuere; datoque sacerdotibus negotio, quantum humana ope potuissent, vera discernere.] hucusque Tacitus. Suetonius[h] etiam de eadem per Augustum facta cognitione & expurgatione hæc dilucidiùs: Postquam verò pontificatum maximum, quem numquam viuo Lepido auferre sustinuerat, mortuo demum suscepit: quidquid fatidicorum librorum Gręci Latinique generis, nullis vel parum idoneis auctoribus vulgò ferebatur, supra duo millia contracta vndique cremauit; ac solos retinuit Sibyllinos, hos quoque delectu habito; condiditque duobus forulis auratis sub Palatini Apollinis basi.] hæc Suetonius. C D

[e] Tacit. lib. 5. Annal.
[f] Dio histor. Rom. lib. 54.
[g] Tacit. lib. 5. Annal.
[h] Suet. in Oct. Aug. c. 41.

XXIII.

Hæc itaque tam diligenti studio ab Ethnicis Deus curari voluit, vt cùm ad eos redarguendos citarētur à nostris carmina Sibyllina, nulla (vt diximus) posset iure obijci imposturæ calumnia; licet neque adeò illis parcerent: vnde in eos Lactantius[i]: His, inquit, testimonijs quidam reuicti, solent eò confugere, vt dicant, non illa esse carmina Sibyllina, sed à nostris ficta atque composita: quod profectò non putauit, qui Ciceronem Varronemque legerit, aliosque veteres, qui Erythræam Sibyllam ceterasque commemorant, ex quarum libris ista exempla proferimus; qui auctores obierunt, antequam Christus secundùm carnem nasceretur.] hæc Lactantius. Quod spectat ad Cumanæ Sibyllę carmina: quod Dionysius[k], quem citauimus, Solinus[l], Plinius[m], & alij dicunt, eadem vnà cum Capitolio conflagrasse: non sic accipias, vt ea penitus interierint, nec illorum remanserit aliquod exscriptum exemplar. Constat[n] enim, etsi non ab alio, certè ab Attilio Duumviro ea fuisse exscripta priuatim, eumdemq; eam ob causam insutū in culeum fuisse mari iniectum. Equidem Lactātius[o] expresse testatur, Cumanæ Sibyllæ carmina suis etiam temporibus extitisse, eademque recondita, non ab alio quàm à Quindecimviris inspici consueuisse. Certè non aliundè Cicero[p] de Rege venturo Sibyllinum recitat vaticinium, eiusque interpretationē, quòd aliter homines salui esse non possent, nisi eumdem Regem exciperent. ac licet ipse Reip. studiosissimus illud vt humanum inuentum ad inuadendam Rempublicam detestetur; quodque eius rei certum tempus non fuisset definitum, eam ad decipiendum dicat adhibitam esse latebram obscuritatis: tamen ipsa adesse tempora, ex ijsdem carminibus ore multorum iactari solitum, manifestum facit. Siquidem Lentulus[q] ex ijsdem Sibyllinis carminibus regnum sibi adsciscere conatus, Catilinæ se iunxit: eodemq; prætextu[r] M. Antonius in Lupercalibus Cæsari coronā Regis imposuit. E

Hæc

[i] Lactan. lib. 4. c 15.
CVMANAE SIBYLLAE CARMINA HAVD EXTINCTA.
[k] Dionys. Halicar. lib. 4.
[l] Solin. in Polyhist. c. 8.
[m] Plin. lib. 13. c. 13.
[n] Dionys. Halicar. lib. 4. Valer. Max. lib. 1. c. 1. 13.
[o] Lactan. lib. 1. c. 6.
[p] Cic. de diuin lib. 2.
[q] Luc. Flor. lib. 4. c 1
[r] Cic. Philip. 2
VATICINIA DE CHRISTO VENTVRO.

A Hæc enim iam esse præ foribus, ex iisdem Sibyllinis carminibus cecinit Maro [a]; sed nescius mysteriorum, quæ de Christo ex Virgine nascituro prædicta erant, tribuit magna adulatione Salonino filio Pollionis: sed de Verbi incarnatione ea esse intelligenda, Constantinus Imp.[b] aduersus Gentes egregiè pro concione disputauit. Potuit idem Maro ab Hebræis etiam de his aliqua accepisse: nam Herodes Rex Iudæorum cùm Romam venit, sæpè eodem Pollione (vt scribit Iosephus [c]) vtebatur hospite, Virgilij amicissimo.

[a] Virg. eclo. 4.
[b] Const. orat. ad sanct. cœtum. c. 20.
[c] Ioseph. ant. lib. 15 c. 13.

Sic etiam & quod de Christo antiquitus prædictum fuerat, ex Iudæa venturum Regem, qui summa rerum potiretur, rerum ignari scriptores [d] Vespasiano Augusto esse tribuendum putarunt, quòd Iudęos domuisset, atque ex Iudæa in Vrbem triumphans vnà cum Tito venisset. Id enim Tacitus [e] his verbis narrat; Pluribus persuasio inerat, antiquis sacerdotum litteris contineri, eo ipso tēpore fore, vt valesceret Oriens, profectiq; Iudæa B rerum potirentur: quæ ambages Vespasianum ac Titum prædixerant.] hæc ille. Et Suetonius [f]: Percrebuerat, inquit, Oriente toto vetus & constans opinio, esse in fatis, vt eo tempore Iudæa profecti rerum potirentur. Id de Imperatore Romano, quantum euentu posteà patuit, prædictum, Iudæi ad se trahentes, rebellarunt, &c.] Ad hæc etiam de Rege nascituro spectant ea quæ recitat idem Suetonius [g] in hæc verba: Auctor est Iulius Marathus, ante paucos menses quàm nasceretur Octauius, prodigium Romæ factum publicè, quo denuntiabatur, Regem populo Romano Naturam parturire: Senatum exterritum censuisse, ne quis illo anno genitus educaretur.] hæc Suetonius. Quodnam verò fuerit illud prodigium, seu prodigia, Dio [h] his verbis narrat: In Capitolio multæ statuæ de cælo tactæ, liquefactæque fluxerant, deiectaque erant tum talia simulacra, tum Iouis columnæ insistens. Preterea imago lupę cum Remo ac Romulo consecrata cecide- C rat: litteræ etiam in columnis, in quibus leges scribebantur, confusæ atque oblitteratæ erant.] hæc Dio anno ab Vrbe condita sexcentesimo nonagesimo. Sequenti autem, sub Consulatu M. Antonij & Ciceronis (vt tradit Suetonius [i]) natus est Augustus. Iam verò hæc & alia omnia Gentiles, quòd nescirent diuinæ dispensationis mysterium, Christum Regem venturum, qui idololatriam pessumdaret atque destrueret, ac nouas leges præscriberet, in alium quemuis sensum trahentes, interpretabantur.

XXIIII.
[d] Iosep. de bel. Iud. li. 7. c. 12
[e] Tacit. Annal. lib. 21.
[f] Suet. in Vespas. c. 14.
ORACVLA MALE TRIBVTA IMPERATORIBVS.
[g] Suet. in Oct. Aug. c. 94.
[h] Dio Rom. hist. lib. 37.
[i] Suet. in Oct. c. 5.

Proximè autem ante dicta tempora, illustrissimum illud totoque Orbe celeberrimum Apollinis Delphici oraculum occlusum erat, nec vltrà vsitata responsa dabat, horrescente dæmone, vt qui optimè nosse poterat mala sua annuntiari non tantùm per oracula Sibyllina, sed & Prophetarum prædictionibus: de quo perbellè hęc Ethnicus orator [k]: Sed, inquit, quod caput est: cur isto modo iam oracula Delphis non eduntur, non modò no- D stra ætate, sed iamdiu, iam vt nihil possit esse contemptius? Hoc loco cùm vrgentur, euanuisse aiunt vetustate vim loci eius, vnde anhelitus ille terræ fieret, quo Pythia mente incitata oracula ederet. De vino aut salsamento putes loqui, quæ euanescunt vetustate.] hæc Cicero: cui si audientes Gentiles fuissent, de falsitate ac vanitate deorum (dicam cum Arnobio [l]) perorata causa fuisset. Sed quænam esset causa tanti silentij Apollinis obmutescentis, idem ipse, licet inuitus, aliquando effari coactus est. Cùm enim Augustus Apollinis studiosissimus [m], vt qui crederetur Apolline genitus, quique in cœna illa, quæ δωδεκάθεος vulgò dicebatur, pro Apolline ornatus solebat accumbere, cui & templum in palatio erexerat, eidem sacrificasset hecatombem; hæc tandem ab eo responsa, vt ferunt [n], elicuit:

Me puer Hebræus diuos Deus ipse gubernans
E *Cedere sede iubet, tristémque redire sub Orcum.*
Aris ergo dehinc tacitus abscedito nostris.]

XXV.
[k] Cic. lib. 2. de diuinat.
ORACVLVM DELPHICVM MVTVM REDDITVM.
[l] Arnob. adu. Gent. lib. 3.
[m] Suet. in Oct. c. 94. c. 70. c. 29.
[n] Nicep. hist. lib. 1. c. 17. Suid. in hist. verb. Augustus. Cedrenus in comp. hist.

Ad hæc addunt, Augustum Romam reuersum, aram in Capitolio erexisse hac inscriptione notatam: ARA PRIMOGENITI DEI. hæc Nicephorus ac Suidas, quibus ceteti fidem adhibuerunt. Putatur hic ille esse locus in Capitolio, è regione rupis Tarpeiæ, vbi nobilissimum templum antiquitus erat Iouis Capitolini: sed eo prostrato, eodem in loco erecta est basilica in memoriā Dei genitricis Mariæ, atque dicta ex causa, ARA CÆLI, titulo nuncupata; vel quòd aiunt, Dei genitricem Mariam infantem in vlnis habentem, monente Sibylla, sublimem in aëre ab eodem Augusto illic esse conspectam. Quod tamen ita velim intelligant, qui ei rei maiorem fidem adhibendam putant, quàm his quæ ex Græcis auctoribus recensuimus: non quòd Sibylla aliqua Augusti temporibus, quæ illum hæc docuerit, superstes fuerit: siquidem Cumæa, quæ nouissima omnium fuisse traditur, quinquagesima Olympiade (auctore Solino [o]) vixit, temporibusque Tarquinij Regis Romæ fuit: sed sic accipiendum, vt ea ipsa Augustus à Sibylla, hoc est, Sibyllinis carminibus

XXVI.
CHRISTVS QVOMODO INNOTVISSE AVGVSTO POTVIT.
[o] Solin. Polyhist. c. 8.

carminibus,quæ Sibyllæ nomine citari à maioribus consueuerunt,acceperit; non autem A
à Sibylla,quasi adhuc viuente vate,quæ diximus,ei ostensa fuerint. Augustum namque
multum fuisse in cognoscendis, scrutandis, expurgandisque carminibus Sibyllinis; quæ
proximè diximus, satis superque ostendunt.

XXVII. SIGNA VISA DE CHRISTI ADVENTV.

[a] Isai.45.

Sunt & alia complura, quæ Augusti Imperatoris temporibus cùm accidissent, eius-
dem Imperatoris causa esse facta, Romanarum rerum scriptores existimarunt: quæ ta-
men rerum nostrarum nobilis historicus Paulus Orosius, fuisse Christi aduentus præsa-
gia,ac futurorum bonorum prænuntia,attestatur.Sed haud adeò nouum mirúmve erit,
si quæ in Augusto contigerunt, eadem Christi aduentus præmonstrandi causa obuenisse
dixerimus: quippe qui sciamus omnes,eumdem Christum in Cyro Rege Persarum fuis-
se expressum; vt de illo dixerit Dominus [a]: Assimilaui te,& non cognouisti me.] Si enim
ad soluendum iugum Iudaicæ captiuitatis, & populum illum in libertatem vindican- B
dum,atque ad templum restituendum Cyrus meritò subijt personam Christi: quid,in-
quam,nouum aut mirandum,si multa quę in Augusto vel sub Augusto sunt facta,Chri-
sti aduentum, cùm ad redimendum genus humanum, & Ecclesiam excitandam & eri-
gendam,& cęleste regnum impartiendum aduenit,velut signis quibusdam expresserint?

[b] Oros.hist. lib.6.c.18.
[c] Suet in Oct. c.95.
[d] Senec.lib.1. natur.quæst. c.2.
[e] Plin.natur. hist.lib.2. c.28.
[f] Dio hist. Rom. lib 45.

Sed singula recenseamus.Hoc,inquit Orosius [b],commemorasse ideò par fuit,vt per om-
nia venturi Christi gratia præparatum Cæsaris Imperium comprobetur. Nam cùm pri-
mùm, Caio Cæsare auunculo suo interfecto,ex Apollonia rediens,Vrbem ingrederetur:
hora circiter tertia, repentè liquido ac puro sereno circulus ad speciem cælestis arcus or-
bem Solis ambijt: quasi vnum eum ac potissimum in hoc mundo,solumq; clarissimum
in Orbe monstraret; cuius tempore venturus esset,qui ipsum Solem solus,mundumque
totum & fecisset & regeret.] hæc Orosius de circulo ambiente Solem à Suetonio [c] mu- C
tuatus. Scribunt eadem Seneca [d],Plinius [e], Dio [f],& alij. Atque hæc sub Consulatu An-
tonij,anno ab Vrbe condita septingentesimo decimo contigerunt.

XXVIII. ALIA OSTENSA PRODIGIA.

[g] Plin.natur. hist.lib.2. c.31.
[h] Dio hist. Rom.lib 47
[i] Eus.in chronic.
[k] Oros.hist. lib.6. c.20.

Addit insuper Dio, sequenti anno, Hirtio & Pansa Coss. visum Solem intra tres cir-
culos effulgere, quorum vnum corona spicarum ignita circumdaret: quæ tamen futu-
ri Triumuiratus causa fuisse demonstrata putauit. Ipso primo anno Triumuiratus, Le-
pido & Planco Coss. tres Soles esse visos, post Plinium [g],idem Dio [h] testatur. Anno ve-
rò tertio (vt testis est Eusebius [i] (Romæ è taberna meritoria Transtiberim oleum è
terra erupit, fluxitque toto die sine intermissione. Quo signo,inquit Orosius [k],quid eui-
dentiùs, quàm in diebus Cæsaris toto Orbe regnantis futura Christi natiuitas declarata
est? Christus enim vnctus interpretatur. Itaque cùm eo tempore, quo Cæsari perpetua
Tribunicia potestas decreta est, Romæ fons olei per totum diem defluxit; sub principa- D
tu Cæsaris, Romanoque Imperio per totum diem, hoc est, per omne Romani tempus
Imperij, Christum,& ex eo Christianos, id est,vnctum,& ex eo vnctos,de meritoria ta-
berna, hoc est, de hospitali largaque Ecclesia affluenter atque incessabiliter processu-
ros,&c.] hæc Orosius. Meruit locus ille nobilissima memoria illustrari, Ecclesia nimi-
rum amplissima Dei genitricis titulo, à Callisto Pontifice,prima omnium, quarum ex-
tet memoria,olim erecta.

XXIX. IVDAEI ROMAE TRANSTIBERIM HABITABANT.

[l] Philo lib. de leg. ad Caiũ.
[m] Mart.epig. lib.1. in Cæc.

Habitabant Augusti tempore qui erant Romæ Iudęi Transtiberim (vt auctor est Phi-
lo [l]) permissi iure maiorum viuere: quod & Ethnici scriptores testantur; vnde [m] vnus ex
ipsorum poëtis Iudæum hominem,Transtiberinum ambulatorem,appellat, cùm ait:

Hoc quod Transtiberinus ambulator, E
Qui pallentia sulphurata fractis
Permutat vitreis.]

[n] Oros.lib. 6. c.20 21.22.
[o] Suet. in Oct. c.32.
[p] Ibid.c.22.

Sed quamuis viles atque abiecti essent:tamen quoniam ex Iudæis salus ventura erat, re-
gio,vbi degerent,eo meruit miraculo illustrari.Addit idem Orosius [n] alia id genus mul-
ta,quæ ab Augusto facta,ad ea quæ per Christum essent facienda, deducit: vt de tabulis
debitorum ærarij exustis [o],de Iano clauso [p], deq; Augusti nomine illi indito octauo Idus
Ianuarij, quo die Christus à Magis colitur Rex Iudæorum, vel à Patre & Spiritu sancto
accepit in Iordane de diuinitate testimonium: sed in his non immoramur. Corrigendi
tamen ex his quæ diximus, sunt illi,qui inconsultè nimis ea ipsa accidisse putarunt ipso
Christi Domini nostri natali die.

XXX. DE CHRISTI GENEALOGIA.

[q] Isai.53.

Venturus itaque in mundum Dei Filius, Verbum Patris, cuius generatio inenarra-
bilis [q],ex genere Abrahæ,ex tribu Iuda, & stirpe Dauid (quod antè promiserat, ac san-
ctissimis viris Deo dignis sæpiùs reuelauerat) vt ex dispositione diuini consilij fuerat or-
dinatum,delegit humanam carnem assumere,&similis nobis per omnia,absque peccato,
homo

A homo fieri. Cuius genealogiam summatim [a] potius quàm gradatim per continuatam successionum omnium seriem descripserunt Euangelistæ, Matthæus [b] & Lucas [c], sed diuerso ordine. Vnde sanctus Augustinus in hanc sententiam hæc ait [d]: Ideò numerus generationum in Matthæo & Luca diuersus est, quia vterque sub diuersa Christi persona diuersam texit genealogiam. Matthæus quidem, quia regiam in Christo personam instituerat insinuare, naturales Christi ex Regibus Iudæorum generationes numerat. Lucas verò sacerdotalem in Christo personam ostendere volens, generationes adoptionis Christi percurrit.] hæc ille pluribus: eadem ante ipsum Hilarius [e]; & posteà Iulianus Toletanus [f], & alij. Cuius rei illud est argumentum, quòd Matthæus per Salomonem, Lucas verò per Nathan eiusdem Christi genealogiam describit: sicque admirabili quadam consensione, vtriusque vnctionis mysterium, regni scilicet ac sacerdotij, in vna B eademque persona Christi, qui regnum acciperet & sacerdotium, ac regale sacerdotium institueret, simul iungerent.

[a] Epiph. in compend. [b] Mat. 1. [c] Luc. 3. [d] Aug. de cōsensu Euãg. lib. 2. c. 3. 4. [e] Hilar. can. 1. in Euãgel. Matth. [f] Iul. con. Iud. lib. 1.

XXXI. CHRISTVS EX STIRPE DAVIDICA.

Quod pertinet ad Dauidicam stirpem; ex ea progenitam esse sanctissimam Dei genitricem Mariam, apud omnes Catholicos in confesso est, id Prophetis [f], Angelis [g], Euangelistis [h] testantibus, idipsum denique Iudæis impijs confitentibus. Cùm enim Christum secundùm carnem esse filium Dauid, ipsumque ex beatissima Deipara humanam carnem sumpsisse, omnes quotquot vmquam fuerunt Catholici sint professi; planè & eamdem ex Dauidico stemmate esse progenitam, necesse est affirmare. Confirmant stabiliuntque hac etiam ratione hoc idem Euangelistæ, dum texentes Christi genealogiam, Ioseph virum Mariæ è regia Dauidis stirpe originem ducere demonstrant. Cùm certum exploratumque habeatur, nec feminæ alterius tribus virum, C nec viro alterius tribus feminam sibi matrimonio iungere licuisse, id iubente diuina Scriptura [i], atque dicente: Nubant quibus volunt, tantùm vt suæ tribus hominibus; ne commisceatur possessio filiorum Israël de tribu in tribum. Omnes enim viri ducent vxores de tribu & cognatione sua: & cunctæ feminæ de eadem tribu maritos accipient, vt hereditas permaneat in familijs, nec sibi misceantur tribus, sed ita maneant, vt à Deo separatæ sunt.] hæc lex diuina. Deducentes itaque Euangelistæ genus Ioseph ex Dauid, perinde est, ac si ex eodem principio Mariæ prosapiam deriuarent. Sed cur non potiùs Mariæ quàm Ioseph genealogias descripserint: ea suppetit certa ratio, quòd cùm genealogiæ describerentur in publicis chartis; virorũ, & non mulierum series texebatur. id cùm innumeri ferè sanctorum Patrum affirment; ex Iosepho [k] Iudæo historico, in his quæ scripsit aduersus Apionem, paruo negotio confirmatur, dum ait: Mittunt D enim Ierosolymam conscribentes à patre nomen nuptæ, & antiquorum progenitorum, &c.] hæc ille de antiquis libris agens, in quibus genealogias conscriptas Ierosolymis summa diligentia asseruabant. Atque de his satis, quæ ad progeniem Dauid facere videbantur.

[f] Isai. 9. Ps. 86. 131. Hier. 33. & alij. [g] Mat. 1. Luc. 1. [h] Mat. 1. Luc. 1. 3. Mat. 22. Marc. 12. [i] Num. vl. [k] Ioseph. contra Apion. lib. 1.

XXXII. EX GENERE ETIAM SACERDOTALI CHRISTVS.

Iam autem quod ad stirpem sacerdotalem attinet: communis est sanctorum Patrum consensus, Dei genitricem Mariam eo genere natam: cognatione quoque tunc temporis coniunctam fuisse generi sacerdotali, liquet testificatione Lucæ [l] Euangelistæ, Angelo apud eum ita loquente Mariæ: Ecce Elizabeth cognata tua, &c.] Cuius verò stirpis illa esset, quæ cognara Mariæ dicitur, anteà idem Euangelista declarat, cùm dicit: Vxor illius, *nempe Zachariæ*, de filiabus Aaron.] Licet cognatæ nomen genericum apud Hebræos fuerit, secundùm illud Apostoli de Iudæis loquentis [m]: Qui sunt cognati mei se- E cundùm carnem.] iuxta quem sensum scio S. Ambrosium [n] eius fuisse sententiæ, vt dixerit beatam Elizabeth æquè ac Mariam Deiparam de tribu Iuda progenitam: qui quidem etsi in ceteris, vtpote excellens doctrina ac pietate Pater, diuini instar oraculi mihi habendus sit; in hoc tamen ei minimè inhærendum, neque à communi omnium tum Latinorum, tum etiam Græcorum sensu & consensu esse recedendum putaui: cùm præsertim allata ab eo ratio de ciuitate Iuda, nimirum quòd cùm dicat idem S. Euangelista eam habitasse in ciuitate Iuda, ex hoc inferri debeat, fuisse de tribu Iuda, non adeò solida & firma sit; cùm constet ex diuina Scriptura [o], Leuiticæ tribui quadragintaocto ciuitates non seorsum positas, sed inter alias tribus collocatas, diuina fuisse volunrate tributas: & illam ipsam ciuitatem Iuda, de qua est sermo, in qua Zacharias cum Elizabeth habitabat, extitisse vnam ex illis ciuitatibus sacerdotalibus, dictam nomine Chebron, in Montanis Iudææ, suo loco inferiùs demonstratur. Dicimus ergo cum S. Augustino [p] id sæpè testante & aduersus hæreticos validiùs inculcante, & cum reliquis Latinis atque Græcis Doctoribus, Elizabeth fuisse ex tribu Leuitica; cuius cognatione cum Dei genitrice, Saluatorem

[l] Luc. 1. [m] Rom. 9. [n] Ambros. in Luc. c. 3. [o] Iosu. 21. [p] Aug. in Iudic quæst. lib. 7. q. 77. De consens. Euang. lib. 2. cap. 3. Lib. octog. quæst. q. 61.

uatorem nostrum sicut ex tribu Iuda, ita ex Leuitica, & sicuti ex regia stirpe, ita ex genere A
sacerdotali descendere. Ex quibus intelligas admisceri solitam stirpem regiam cum genere sacerdotali. Nec est quòd quis obijciat de tribubus non miscendis ex diuina lege superiùs recitata. Nam primò dicimus, peculiariter sacerdotali tribui esse concessum [a], vt cum regia stirpe posset inire nuptias: in exemplum adducentes Aaron [b], qui de tribu Iuda Elizabeth filiam Aminadab, sororem illius Naason, qui tribus Iudæ tunc princeps & dux erat, accepit: addunt & de Ioiada Pontifice maximo [c], qui filiam Ioram Regis Iudæ, sororem Ochoziæ, nomine Iosabeth, duxit in vxorem. His Patres omnes qui hæc tractant, ne laboremus singulos enumerare, assentiuntur.

[a] Epiph. hær. 78. & alij eũ secuti.
[b] Exod. 6.
[c] 2. Paral. 22.

XXXIII. DE CONNVBIIS SACERDOTALIBVS.

[d] Philo lib. 2. de Monarch.

At his addimus, quæ de connubijs sacerdotum scribit Philo [d] Iudæus vir disertissimus, qui res Iudaicas præ ceteris calluit: in libro enim, quem scripsit de Monarchia, hæc ait, loquens de summo Pontifice: Quin & de genere futuratum vxorum diligenter prę- B
scribitur, vt Pontifici spondeatur non solùm virgo, sed sacerdotalis generis, vt sponsus sponsaque gentiles sint, & quodammodò consanguinei, quò magis per totam vitam moribus conueniant. Ceteris conceditur, vt quamuis ipsi sacerdotes sint, possint tamen ducere non sacerdotum filias: siue quòd leue sit hoc piaculum, siue quòd non expediat plebem in totum submoueri à sacerdotum affinitatibus. Ideò licitum est sacerdotibus huiusmodi connubium, vt cognationi proximum: nam generi loco filiorum sunt soceris, & hi loco parentum sunt generis.] hæc de coniugio & cura procreandi liberos Philo, secundùm eam quæ suo tempore vigebat apud Iudæos consuetudinem. Porrò Christi sæculo vixisse Philonem, ex suis ipsius scriptis liquidò apparet. Ex his igitur cùm demonstratum sit, excepto summo Pontifice, cui ineundum esset coniugium cum stirpe sua, reliquis sacerdotibus licuisse vxorem ducere ex ceteris tribubus: quan- C
tumlibet de Zacharia constet [e], ex filiabus Aaron accepisse vxorem Elizabeth: non tamen dicimus fuisse summum Pontificem, sed potiùs vnum ex sacerdotibus de vice Abia: quam quidem sententiam paulò inferiùs firmissimis probatam attestatamque rationibus ostendemus.

[e] Luc. 1.

XXXIV. DE NOMINE HELI DVBITATIO.

Sed quod ad Christi genealogiam per Euangelistas monumentis & litteris commissam spectat; non est quòd quis adeò miretur, si quem Matthæus nominat Iacob, parentem Ioseph, Lucas eumdem appellet Heli. Vetus dubitatio, & antiqua est ista quæstio, de qua Africanus Theologorum antiquissimus æquè ac disertissimus, in epistola, quam scripsit ad Aristidem [f], longam de Christi genealogia disputationem inserens, hæc habet in fine: Vterini, inquit, erant fratres Heli & Iacob: Heli absque prole decedente, Iacob illi semen suscitauit, & genuit Ioseph, qui natura filius eius erat, lege ve- D
rò Heli: ita vtriusque filius erat Ioseph. hæc Africanus: cui Hieronymus [g] ac ceteri antiquorum Patrum miro consensione adstipulati sunt; quibus & nos magis tribuimus, quàm recentiotibus [h] quibusdam, qui Heli eumdem putant esse & Ioachim dictum, ac patrem Virginis Mariæ, socerum Ioseph, patremque eius, quòd (sicut diximus ex Philone) generi loco filiorum haberentur: quamuis liber inscriptus, Philo de Temporibus, testetur, penes Assyrios & Ægyptios Heli, Heliachim, & Ioachim esse synonyma. Ista sunt quæ de Christi genealogia ad veritatem historicam pertinere existimamus; cetera interpretibus relinquentes, memores instituti, nos non horum, sed historicorum fungi munere.

[f] Apud Euseb. hist. lib. 1. cap. 9.
[g] Hieron. in Mat. 1. & alij.
[h] Lucid. de emend. temp. & alij eum secuti.

XXXV. DE CHRISTI GENEALOGIA MENDACIA REFELLVNTVR.

Ex his dictis refelluntur, quæ impius Iulianus Apostata [i] in Christum tam falsò, quàm impudenter effutijt, ipsum non esse ex tribu Iuda progenitum; & quæ eiusdem impie- E
tatis farinæ Faustus Manichæus [k] delirans dixit, Dei genitricem Mariam ex tribu Leui originem ducere. Sed neque illud omittendum, olim Gnosticos (quod & proximè dicturi sumus) portentosum librum quemdam confinxisse de stirpe Mariæ: in quos summo iure acerrimè S. Epiphanius [l] inuehitur. Ad hæc insuper dicimus, Iudæos rebus Christianorum infensissimos de Christi genealogia multa solitos esse garrire; cuius rei exemplum Hieronymus [m] narrat his verbis: Audiui ego quemdam de Hebræis, qui se Romæ in Christum credidisse simulabat, de genealogijs Domini nostri IESV Christi, quæ scripta sunt in Matthæo & Luca, facere quæstionem: quod videlicet à Salomone vsque ad Ioseph, nec numero sibi, nec vocabulorum æqualitate consentiant: qui cùm corda simplicium peruertisset, quasi ex adytis & oraculo deferebat quasdam, vt sibi videbatur, solutiones, &c.]

[i] Apud Cyril. Alex lib. 1. cõtra Iul.
[k] Apud Aug. cõtra Faustũ lib 23 c. 9.
[l] Epiph hæresi 26.
[m] Hier. cõm. in ep. ad Tit. lib 1 c. 3.

XXXVI. DE THEODOSII IVDAEI IMPOSTVRA

Sed parua sunt hæc, si cum ceteris conferantur, quæ Theodosius Iudæorum princeps temporibus Iustiniani Imperatoris, de sacerdotum genealogia, & Christi sacerdotio effinxit,

A finxit, multosque decepit. Quam quidem imposturã à Suida [a] recitatam, ac nimis temerè comprobatam, cùm ab omnibus impugnetur, contineatque aperta mendacia Euangelicæ veritati palàm obuiantia, confutare omittimus. Vnum tantùm euertemus fundamentum, super quo tota fabula innititur, dum vigintiduos tantùm sacerdotes in templo ministrasse historia tradit: nam Iosephus [b] Iudæus, qui illis ferè vixit temporibus, de numero sacerdotum longè aliter sensit ac testatur: nimirum vigintiquatuor fuisse sacerdotum vices, quarum singulæ habebant hominũ plusquam quinque millia, qui statis diebus ministrarent in templo. Sanè quidem ad septingentos sacerdotes ministrare quotidie in templo solitos esse cædendo victimas, insuper & ingentem fuisse multitudinem offerentium libamina, tradit Aristæas in historia quam scripsit de Septuagintaduobus Interpretibus. Verùm quod spectat ad prædictam fabulam; non fuit nouum inuentum B prædicti Theodosij, quod scribit de obstetrice Deiparæ virginitatis exploratrice. Nam Clemens Alexandrinus septimo Stromatum testatur hæc eadem à quibusdam suo tempore iactari: sed hæc ex apocryphorum insomnijs.

[a] Suid in hist. verb. Iesus Christus.
[b] Ios. lib. 2. cõtra Apion. & in vita sua in princip.

Quomodo autem codices de genealogijs Iudæorum conscripti, Herodis Regis iussu periclitati sint, Eusebius [c] hunc in modum rem gestam conscribit: Cùm, inquit, familiæ, non Hebræorum solùm, verùm etiam eorum qui vsque ad proselytos genus suum referebant, vt ad Achior Amanitem, & Ruth Moabitidem, qui ex Ægypto elapsi, commiscebantur cum Israelitis, ad illud tempus scriptis proditæ, in tabularijs seruarentur: Herodes, quoniam illorum stirpem nihil ad se pertinere, nihilque ad suam dignitatem illustrandam afferre adiumenti animaduertebat, suæ ignobilitatis & obscuri generis conscientia exagitatus, annales illos de genere & familiarum antiquitate incendit: arbi- C tratus se nobilem visum iri, cùm nemo suum genus ex publicis illis monumentis depromptum, ad Patriarchas, vel ad proselytos, vel ad eos qui γιώρας, id est, terræ incolæ, qui cum Israelitis permiscebantur, vocati sunt, omnino posset reducere. Erant tamen nonnulli antiquitatis replicandæ studiosi, qui nomina auitæ stirpis vel tenentes memoria, vel ex scriptis annalibus promentes, priuatim sibi indices eorum conficiebant: magnopereque propterea gloriabantur, quòd ipsorum nobilitas ita foret ad posteritatem reseruata. Inter quos erant, tum qui propter generis cognationem, quo Christo Saluatori coniungebantur, ex Domini tribu & familia orti, δεσπόσυνοι nuncupati sunt: tum qui ex Nazaris & Cochaba Iudæorum pagis prognati, in reliquas Iudææ partes commearunt: istamque genealogiam à nobis suprà commemoratam, ab Euangelistis conscriptam, partim ex libro annalium, siue dierum, sumentes, partim complecten- D tes memoria, apertè, quoad poterant, explanarunt, &c.] hæc Eusebius: quibus planè contraria, quod saltem ad genus spectat sacerdotale, scribit Iosephus [d], dum agens contra Apionem, inuiolatas duorum millium annorum apud Iudæos remanere sacerdotum genealogias, easdemq. ex antiquis libris iterùm nouas esse descriptas dicit. Sanè quidem, quod pertinet ad genus Dauid, magna incessit Domitianum Imperatorem libido, vt de ea stirpe, si qui superessent, mandaret inquiri, vt omnes è medio tolleret, quòd vetus fama esset, ex eo genere nasciturum Regem, qui cunctis gentibus dominaretur. Scribit hæc Hegesippus [e], & nos de his suo loco pluribus acturi sumus inferiùs. Iam cetera, quæ præcesserunt Christi Saluatoris aduentum, ex instituto prosequamur, atque in primis de Dei genitricis parentibus, eiusdemque cælo terraque celeberrimo natali.

XXXVII.

[c] Euseb. lib. 1. cap. 7.
[d] Ioseph. li. 1. contra Apionem.
[e] Apud Euseb. lib. 3. c. 15.

XXXVIII.

DE SANCTISSIMAE DEI GENITRICIS PARENTIBVS.

Satis sibi esse putarunt Euangelistæ, quod promissum patribus antiquitus erat, Dei E Filium vnigenitum ex genere Abrahæ, ex tribu Iuda, progenie Dauid, atque ex ipsa sanctissima Virgine Maria, secundùm inscrutabile diuinum consilium, humanam sibi sumpsisse carnem, testatum relinquere, ad ipsius Christi facta, cuius causa opus susceperant, enarranda, tantùm intenti. Ceterùm non adeò obscura remansit de Mariæ parentibus historia, quam tum scriptis, tum etiam traditionibus consignatam fuisse, auctor est Epiphanius [f], dum ait: Tametsi enim historiæ Mariæ, & traditiones habent, quòd dictum est patri ipsius Ioachim in deserto: Vxor tua concepit: tamen non quòd sine coniugio hoc factum, neque sine semine viri, &c.] Porrò integra ipsa historia excidisse videtur, ex eaque tantummodò hinc inde sparsa remansisse fragmenta: quæ etsi deessent, satis esse deberet pijs hominibus ipsa traditio, cuius idem meminit Epiphanius. Quod enim, inquit Augustinus [g], vniuersa tenet Ecclesia, nec Concilijs institutum, sed semper retentum est: nonnisi Apostolica auctoritate traditum, rectissimè creditur.] Quod igitur Orientalis, quod Occidentalis semper prædicauit Ecclesia, in dubium vsque adeò reuocare, summæ esse dementiæ, non est qui non satis intelligat.

[f] Epiph. aduer. Collyrid. hæres. 79.
[g] August. de bapt. contra Donatis. li. 4. cap. 24.

XXXIX. REFELLUNTUR COMMENTICIA DE GENERE S. MARIAE. Nos interim spurijs, quæ de parētibus sanctissimæ Deiparę aliquando fuere scripta, reiectis, quæ de vera historia supersunt fragmenta colligentes, ac ea simul iungentes, vt licuerit contexemus. Execrandum (quod diximus) de stirpe Mariæ olim à Gnosticis, scelestissimis omniū hæreticorum, fuisse excogitatum figmentū, Epiphanius [a] aduersus ipsos agens testis est, dum his vtitur verbis: Stirpē quoq. Mariæ, librum quemdam esse dicunt, in quo horrēda quædam ac perniciosa exprimētes, referunt, &c.] moxq; subdit fabulam ex eodem libro petitam, de homine formam asini habente, qui Zacharię in templo thus adolēti apparuit. Eiusdem quoq. argumenti de Mariæ ortu à Seleuco Manichæo insana ac delira quædam esse cōmenta, incertus auctor [b], licet Hieronymus hactenus existimatus fuerit, eiusq; nomine opus illud editum reperiatur, affirmat, ac iure quidē. Non enim aliunde Faustus [c], & ipse Manichæus, suos quos scripsit, mutuatus videtur errores de Maria Virgine, quòd fuerit ex Leuitica stirpe, quàm à Seleuco cōsodali, egregio mendaciorum concinnatore, qui & de Apostolorū rebus veritati pugnantia multa habuit: nominat verò eum sanctus Augustinus [d] Leucium, quem procul reijcit. Eiusdem generis & existimationis habētur, quæ ex pseudoeuangelio Iacobo attributo legūtur, quæ à nostris chartis procul repellimus. Proferunt etiam nonnulli [e] ex antiquo Rabbino, nomine Hæccados, summæ apud Iudæos auctoritatis viro, historiam quamdam de parentibus Virginis, eiusq; natali, propheticè scriptam ad quemdam Antonium Romanū Consulem: sed cùm ante Christi aduentum nullus eius nominis reperiatur Consul Fastis adscriptus; eam esse commenticiam, facilè existimamus, sicut & alia id genus, quæ referre omittimus. A B

[a] Epiph. ad. uers. Gnost. hæresi 26.

[b] Apud Hier. tom. 9. lib. de Nat. sancta Maria.

[c] Apud Aug. contra Faust. lib 23. c. 9.

[d] Aug. lib. de fide cont. Manich c. 38.

[e] Galatin. lib. reuelat. arcan. & alij eum secuti.

XL. Magna quidem & per omnia admiranda, quæ nec verbis satis dignè persequi vlli possint, præcessisse natalem Dei genitricis Mariæ, non puto adeò angusti pectoris & emotæ mentis reperiri hominem, qui non intelligat; si mente reuoluat, atque animo expendat, tot tantaque seruis Dei ante ipsorum ortum impartita diuinitus priuilegia. Quis enim apud se repetens, quæ Sampsonis, Samuelis, Ieremiæ, & Ioannis Baptistæ natalitia præcesserunt, mox non firmiter credat, non tantùm illis non caruisse Dei genitricem Mariam, sed longè amplioribus augustioribusque ornatam, auctamque esse muneribus? ac quis abiectè nimis atque adeò humiliter de Deo sentiens, eum plura atque maiora elargitum esse seruis quàm matri, & amico sponsi quàm sponsæ, mente captus dixerit? Sed iam quid de his à Patribus scriptum reperiatur, adducamus in medium. C

XLI. DE SANCTA ANNA MATRE S. MARIAE. De S. Anna, Dei genitricis matre, eiusq; sororibus, earumdemq; sobole, hæc Hippolytus [f] Martyr: Tres fuere sorores Bethlehemiticę, filiæ Mathan sacerdotis & Mariæ cōiugis eius, sub Cleopatræ & Casoparis Persæ regno ante Herodis Antipatris filij Regnū: primæ Mariæ, secundæ Sobe, tertiæ Annæ, nomē erat. Nupsit prima in Bethlehem Maria, & peperit Salomen obstetricē. Nupsit quoq; secunda itidem in Bethlehem Sobe, & genuit Elizabeth. Nupsit postremò & tertia Anna in terra Galilæa, & protulit Mariam Dei genitricē, ex qua nobis natus est Christus.] hęc Hippolytus. Ex his & alijs refellitur illorū sententia, qui dixerūt S. Annam tertiò nuptam, & singulas ex singulis viris genuisse filias; vel eorū, qui conati sunt asserere, ex eodē viro Ioachim tres peperisse filias, nulla alia adducti ratione, nisi quòd in Euangelio [g] mentio habeatur de eiusdē Dei genitricis sorore Maria Cleophæ; eamdemq; putarunt progenitam Salome, cuius meminit Marcus [h]. Sed cùm de his alij aliter senserint, penes prudentē lectorem sit iudiciū. Nam si, cùm in diuinis Scripturis sorores nominatas inuenerint, velint hi germanas intelligere, in portētosos eos labi errores necesse est; cùm apud Matthæū [i], & Marcum [k], Christi sorores & fratres nominētur, dicentibus conciuibus suis: Nōnne & sorores eius apud nos sunt?] quas quidem nullus vnquā Catholicus ex Deipara Virgine natas, vt horrendū nefas, vel cogitare præsumpserit. Porrò fratrū & sororū nomine, sæpè in diuinis Scripturis cognatos & propinquos intelligi, apertissimum est: nec enim quis dixerit esse mentitū Abraham, cùm Saram vxorē sororis nomine nuncupauit. Vniuirā verò fuisse Annam, nec post obduratam sterilitatem, ex voto conceptam, repromissione obtentam, susceptamque in senectute filiam, alios nouisse partus, tam veteres quàm recentiores Orthodoxi Patres sunt professi. D E

[f] Apud Niceph. li. 2. c. 3.

[g] Ioan. 19.

[h] Marc. 15

[i] Mat. 13.

[k] Marc. 6.

XLII. DE IOACHIM ANNAE MARITO. Sed vt ad rem redeamus: pręter illa quæ de S. Annę genere ex Hippolyto recitauimus, Germanus Episcopus Constantinopolitanus hæc de eius stirpe summatim colligēs, eam natam esse dicit ex genere sacerdotali, tribu Aaronica, radice prophetica & regia Dauid & Salomonis, & eorum qui deinceps fuere. Quod ad Ioachim eius viri spectat genealogiam, S. Ioannes Damascenus [l] his verbis eam nobis testatam reliquit: Ex stirpe Dauid, Leui genuit Melchi & Pantheren: Panther autem genuit Barpantheren; nam ita vocabatur: Barpanther rursum genuit Ioachim: Ioachim deniq. genuit sanctā Dei genitricem.] hæc

[l] Ioan. Damasc. de fide Orthod. lib. 4. c. 15.

A hæc quoad stirpem Ioachim. At Epiphanius [a] Iacob cognominatum fuisse Pantheren,
genitũ patre Panthere,& ex prædicto Iacob genitum Ioseph esse vult. Iterùm autẽ Ioannes Damascenus addit hæc de genere Ioseph: Rursus ex stirpe Salomonis filij Dauid, ex
vxore sua Mathan genuit Iacob. Mortuo autẽ Mathan, Melchi ex tribu Nathan, filius
Leui, ac frater Pantheris vxorẽ ipsius Mathan, quæ etiam Iacobi mater erat, sibi matrimonio copulauit, atque ex ea genuit Heli. Ita vterini fratres erant Iacob & Heli, ille nimirum ex tribu Salomonis, hic ex tribu Nathan oriundus. Porrò Heli, qui ex tribu Nathan erat, nullis liberis susceptis è vita migrauit: ea de causa Iacob ipsius frater semen
excitauit, ac Ioseph progenuit. Ioseph quidem natura filius Iacob erat à Salomone oriundus; legis autem ratione patrem habebat Heli ex Nathan prouenientem. Quæ cùm ita
sint, Ioachim selectissimam illam, ac summis laudibus dignam mulierem Annam ma-
B trimonio sibi copulauit. Verùm quemadmodum prisca illa Anna cùm sterilitatis morbo
laboraret, per orationem ac promissionem Samuelem procreauit; eo modo hæc etiam
per obsecrationem & promissionem Dei genitricem à Deo accepit; vt ne hîc quidem
cuiquam ex illustribus matronis cederet. Itaque gratia (nam & id sonat Annæ vocabulum) Dominam parit; id enim Mariæ nomine significatur.] hæc Damascenus.

[a] *Epiph. hæresi 78. aduers. Antidicomar.*

XLIII.

Sed meliùs ac dilucidiùs Epiphanius [b], qui claruit temporibus Constantij Imperatoris:
agens quippe aduersus Collyridianos hæreticos, qui Dei genitricem Mariam humanæ
naturæ prorsus expertẽ, ac diuinę tantùm participem fuisse dicebant, ad illos conuincendos hæc ait: Genita est ab Anna, & ex Ioachim donata est Annæ: quæ & per preces &
omnem diligentiam, secundùm promissionem patri ac matri data est: non tamen aliter
genita præter humanã naturam, sed sicut omnes, ex semine viri, & vtero mulieris. Tam-
C etsi enim historiæ Mariæ traditiones habent, quòd dictum est patri ipsius Ioachim in
deserto: Vxor tua concepit: tamen non quòd sine coniugio hoc factum, neque sine semine viri, sed futurum Angelus missus præuaticinatus est, vt ne qua hæsitatio fieret propter
id quod in veritate factum est & iam ex Deo ordinatũ, & iusto promissum.] hæc Epiphanius Iudaicarum rerum antiquarum accuratissimus inuestigator, probatusque assertor.

[b] *Epiph. hæres. 9. aduers. Collyrid.*

PROGENIES MARIAE.

XLIV.

Gregorius verò Nyssenus [c], qui licet ætate iunior, eodem tamẽ sæculo claruit, rem gestam hisce describit: Audiui, inquit, arcanam & occultam quãdam historiam, tales de ea
prodentem narrationes. Insignis quidam in illa exacta secundùm legem viuendi ratione,
& nobilis propter summam virtutem pater Virginis erat: sed expers sobolis consenescebat, proptereà quòd coniux eius ad liberorum procreationem apta non esset: habebatur
autem matribus à lege quidam honor, cuius honoris steriles participes non erant. Imita-
D tur igitur hæc quoque ea, quæ de matre Samuelis narrantur, & Sanctum sanctorum ingressa, supplicat Deo, ne legum beneficio priuetur, quæ nihil in legem peccasset, sed vt
mater fieret, ac Deo, quod gigneretur, consecraret: confirmata autem nutu diuino, donum quod petijt accepit. Cùm autem nata esset puella, nomen quidem imposuit ei Mariam, vt etiam per nomen impositum, diuinitus datum munus significaretur.] hæc de
his, quæ ad natale Virginis spectant, Nyssenus: de ceteris autem quæ subdit, agemus inferiùs: eadem ceteri Patres, qui de ea tractationem instituerunt. Nec innitimur scriptioni
illi, quæ hactenus Hieronymi [d] nomine ad Cromatium & Heliodorum scripta vulgata
est: nam licet in ea complura veritate constantia conscripta reperiantur, quæ à dictis auctoribus sibi vendicent auctoritatem & fidem; tamen non tantùm eam Hieronymi non
esse dixerimus, sed auctoris planè vt ignoti, sic prorsus imperiti, qui in ea condenda &
E conscribenda non nouit aperta vitare mendacia, dum ait illis temporibus, quibus ea acciderunt, fuisse Issachar summum Pontificem: cùm clarius ipsa luce habeatur notum, tunc
temporis post Hyrcanum Ananelo ab Herode traditum Pontificium, inde Aristobulo,
& iterùm Ananelo, Iesu Fabeti post eum, inde Simoni, Anano posteà, ac demum ceteris,
quos per successionem Iosephus [e] singulatim recenset; inter quos, vsque ad cladem
Ierosolymorum per Titum illatam, nullus eius nominis reperitur institutus Pontifex.

[c] *Greg. Nyss. ora. in natal. Domini.*

DE EADEM S. ANNA.

[d] *Apud Hier. tom. 9.*

[e] *Ioseph. ant. lib. 15. 16. 17 & de bell. Iud. lib. 1. & seq.*

XLV.

Sed ad Epiphanium redeamus, qui vnus instar omnium nobis est: hic in luculenta oratione illa, quam habuit de laudibus Mariæ Virginis [f], hæc de eius parentibus atque natali: Huius, ait, parentes fuerunt Ioachim & Anna, qui quidem in vita sua Deo placuerunt, atque etiam fructum huiusmodi germinarunt, sanctam Virginem Mariam, templum simul & matrem Dei. Ioachim porrò, Anna, & Maria, hi tres Trinitati palàm
sacrificium laudis offerebant. Ioachim enim interpretatur præparatio Domini, eò quòd
ex illo præparatum sit templum Domini, nempe Virgo. Anna rursum similiter gratia
interpretatur, proptereà quòd Ioachim & Anna gratiam acceperunt, vt accedentibus

[f] *Extat tom. 7. Biblioth. sanct. à Mar. collect.*

precibus, talem fructum germinarent, sanctam Virginem adepti: Ioachim siquidem precabatur in monte, Anna in horto suo. Anna verò grauida effecta, cælum & thronum Cherubicum peperit sanctam puellam Mariam. Illa enim reperitur esse cælum, templum, & thronus: quia Mariam interpretari solemus Dominam, &c.] plura id genus habet Ioannes Damascenus, Andreas Cretensis, Germanus Episcopus, & alij recentiores. Sed in his, ad rerum gestarum seriem enarrandam intenti, non immoramur. A

XLVI.

[a] Aug. cont. Faust. li. 23. cap. 8.

Verùm anteà monemus, ne alicui inferat scrupulū, si Augustinus [a] agens contra Faustum Manichæum, excipiat non esse canonicum librum illum, quem in testimonium adducebat de Ioachim, quòd esset ex tribu Leui sacerdos, & non ex tribu Iuda: nam illum planè diuersum esse ab his quæ de eodem sunt superiùs enarrata, liquidò constat. Sed audiamus verba ipsius: Quod de generatione Mariæ Faustus posuit, quòd patrem habuerit ex tribu Leui sacerdotem quemdam nomine Ioachim: quia canonicum non est, non me constringit: sed etiam si hoc crederem, ipsum potiùs Ioachim dicerem aliquo modo ad Dauid sanguinem pertinuisse, & aliquo modo ex tribu Iuda in tribum Leui fuisse adoptatum, &c.] hæc & alia ibi Augustinus, excipiens de libro non canonico, vt sic eludat Fausti argumentationem, ne aliquo modo cogeretur asserere non ex Dauid, sed tribu Leui descendisse Mariam, quod ille amens nitebatur astruere. Iam verò reliquum est, vt cognitis his quæ præcesserunt natalem Dei genitricis Mariæ; quo potissimùm ipsa nata sit anno, certis quibus licet argumentis inuestigemus. B

XLVII.

[b] Niceph. hist. lib. 2. c. 3.

DES. MARIA IN TEMPLO PRAESENTATA.

Si fidem adhibendā esse putamus Nicephoro [b], dum ex Euodio Episcopo Antiocheno Apostolorum successore fragmentum, quod recitat, se accepisse dicit ex eius epistola quadam, cui titulus, Lumen, inscribebatur: perfacile erit annū natalis Dei genitricis Fastis adscribere: quippe qui testetur anno decimo quinto suæ ætatis eam Christum Dominum peperisse. Reddam ipsa verba, quæ Euodij esse dicit: Trimula, inquit, cùm esset, in templum præsentata, ibi in Sanctis sanctorū traduxit annos vndecim: deinde verò sacerdotum manibus Ioseph ad custodiam est tradita; apud quem cùm mēses peregisset quatuor, ab Angelo lętum illud accepit nūtium. Peperit autem huius mundi lucem, annum agens quindecimum, vigesima quinta die mensis Decembris.] hæc Euodius apud Nicephorum. Quod quidem scriptum alicui antiquorum innotuisse, nōdum reperimus. Verumtamē vt ab hac sententia non recedamus, tum aliorum auctoritas, tum ratio persuadet. Neminem veterū adhuc inuenimus, qui aliam de ætate Virginis, cùm peperit Christum, sententiam sit affirmare conatus. Suadet, inquam, hæc ratio: quòd vigebat tunc ea apud Iudæos consuetudo, cùm filiæ ipsorum adultæ essent, eas nuptui tradere; vertebaturque ignominiæ, si quis aliter faceret, & postquam adulta esset, expectaret vt esset superadulta. In quam sententiam Paulus Apostolus [c]: Si quis, inquit, turpem se videri existimat super virgine sua, quòd sit superadulta, & ita oportet fieri; quod vult, faciat.] C D

[c] 1. Cor. 7.
[d] Secundū supput. Dionys.

XLVIII.

[e] Secūdū supput. Euseb. aliter Ioseph.
[f] Mar. Scot. in chron. & alij eū secuti.
[g] Euod. apud Niceph. hist. lib. 2. c. 3.
[h] Grego. Nyss. orat. de sanct. Christ. nat.
[i] Io. Damasc. de Orthod. fide cap. 13.
[k] Ger. serm. de præsen.

Ex his igitur dicere necesse est, incidisse sacratissimum diem natalem Dei genitricis Mariæ sub Consulatu Furnij Nepotis & Iunij Silani, anno ab Vrbe condita septingentesimo trigesimo septimo [d], Augusti Imp. à Triumuiratu vigesimo sexto, Olympiade cētesima nonagesima [e], anno tertio: nam Christum Dominum natum esse sub Consulatu Lentuli & Messalini, suo loco demonstrabimus. Ac subinde refelluntur [f], qui post sequentem annum, sub Cōsulatu Liuij & Pisonis, eam ortam esse tradunt. Natam ferūt Nazareth: eamdemq; trimulam, quod parentes vouerant, in templum allatam, ac Deo oblatam, vndecim illic egisse annos, ijdem, quos iam retulimus, auctores testantur, nimirum Euodius [g], Gregorius Nyssenus [h], Ioannes Damascenus [i], Germanus Episcopus Constantinopolitanus [k], Andreas Cretensis [l], Georgius Episcopus Nicomediæ [m], & alij [n], à quibus nullum Orthodoxorum dissensisse hactenus, sed Nouatoribus tantùm nostri temporis displicuisse, cognouimus. Sed æqua lance primùm cuncta expendamus, videamusque si quid sit impedimento, quo minùs hæc vera esse possint. E

XLIX.

REDEMPTIO LIBERA.

[l] Andr. Cret. serm. de S. Deipara.
[m] Georg. ser. de præsen.
[n] Cedren. in comp. hist. & alij recēt. hist.
[o] Leuit. 27.
[p] 1. Reg. 1.

Satis scimus, lege diuina [o] tam de masculis quàm de feminis Deo dicatis, votoq; promissis, statutā esse redemptionem, quot per annos singulos quisq. siclos persolueret sacerdotibus. Porrò huiusmodi redemptionem fuisse liberam, & ex arbitrio vouentis, si vellet potiùs in templo seruire Deo, quàm annuam pecuniam soluere, satis Samuelis [p] exemplū demonstrat, qui à tenerrima ætate ministrauit in templo, nullo à parentibus persoluto pretio redemptionis. Cùm itaque diuina lex nemini vouenti redimendi necessitatem imposuerit; vouentis arbitrio, vel in templo ministrare, vel censum persoluere, relictum esse, manifestè apparet. ex quibus inferimus, necesse fuisse locum in templo esse, vbi feminæ, quæ se Deo vouerant, absque aliqua nota vel labe suspicionis simul agerent.

Porrò

A L. Porrò & qui structuram templi considerat, diuersoria ad hoc opus valdè accommodata in eo fuisse animaduertet Nam (quod exactè describit Iosephus [a]) Salomon in circuitu templi construxit in primis in inferiori loco triginta cellas, quæ inter se constipatæ externè parietes templi fulciebant, erantque inter se peruiæ, & patebant singulæ in longum vigintiquinque cubitos: ac totidem in latum, & viginti cubitis attollebantur. Super has alia series cellarum erat extructa, super quas rursus aliæ, omnes inter se numero & amplitudine pares, ita vt coniunctæ inferiùs æquarent ędificium altitudine, nam superiùs non erat circumædificatum. fuerunt autem omnes cedro contectæ, erantque omnes simul numero nonaginta. Hæc verò etsi de tẽplo à Salomone constructo scribat Iosephus: tamen quod sub Zerobabel fuit restitutum, etsi prioris templi non æquaret altitudinem, nihilominùs ad instar illius esse constructum, docent [b] Diuinæ litteræ: ac illud demum quod ab Herode Rege fuit excitatum, ęqualis priori illi altitudinis & amplitudinis fuisse,

B eiusdem Iosephi [c] testimonio comprobatur. In his ergo, quas diximus, nonaginta amplissimis cellis, non solùm feminas Deo voti causa oblatas, sed alias insuper diuersi ordinis personas separatim degere potuisse, nullum puto rationis participem dubitare.

DE TEMPLI STRVCTVRA.
[a] Ioseph. ant. lib. 8. c. 2.
[b] 1. Esd. 3.
[c] Ios. lib. 15. ant. c. 14. & De bello Iud. lib. 6. c. 6.

LI. At verò nullatenus placet, quòd nonnulli putarunt, locum illum in interiori templo, muro discretum, quò feminæ, tam indigenæ quàm peregrinæ, orationis causa conuenirent, fuisse ipsarum habitationem: nam ex his quæ idem scribit Iosephus [d], liquidò constat, locum illum precum officio fuisse tantummodò adscriptum, dum hæc ait de interiori templo, à quo alienigenæ excludebantur: Necessariò namque proprius locus religionis causa mulieribus destinatus, muro discernebatur: altera quoque porta opus fuisse videbatur. Contra primam verò secreta erat, ex alijs regionibus vna porta meridiana, & vna septemtrionalis, quibus ad mulieres introibatur: per alias enim transire ad mulieres non licebat: sed nec suam portam, introiecto muro, transgredi licebat: patebat enim lo-

C cus ille pariter indigenis & hospitibus feminis, religionis causa venientibus.] hæc Iosephus. At quomodo dixerimus illic feminas habitasse, & quæ sunt necessaria ad victum ibidem sibi parasse, cùm illuc nec vas inferre, nec comedere fas fuisse, idem Iosephus [e] scribens contra Apionem testetur? Erat ergo locus ille intra templum orationis causa discretus & non habitationis, sicut & Origenes [f] de virginibus testatur, seorsum à nuptis in templo orare consueuisse; eoque accedere solitam Dei genitricem Mariam, etiam postquam peperit Christum affirmat: cui adstipulatur Cyrillus Alexandrinus [g], agens aduersus Anthropomorphitas, & alij [h]: sed nihil ad rem nostram, qui de loco habitationis, & non orationis, in præsentia agimus.

[d] Ios. de bel. Iud. lib. 6. c. 6
LOCVS ORATIONIS FEMINARVM IN TEMPLO.
[e] Ioseph. cont. Apion lib. 2.
[f] Ori. in Mat. tract. 26.
[g] Cyrill. adu. Anthr. c. 27.
[h] Theoph. in Matth c. 23. & recẽtiores.

LII. Perseuerauit aliquandiu & in Ecclesia laudabilis vsus, vt seorsum à viris feminæ conuenirent in ecclesia, necnon seorsum ab alijs virgines orantes consisterent. Habes id in primis egregiè expressum à Philone de Essenis, seu (quod mauult Hieronymus) de Chri-

D stianis apud Alexandriam habitantibus, hæc dilucidiùs apud Clementem [i], Gregorium Nazianzenum [k], & Ambrosium [l]. Sed nec adeò facilè admittimus, quod Origenes, ac ceteri præfati auctores testantur, Dei genitricem Mariam post contractas nuptias, in templo seorsum à nuptis orare voluisse cum virginibus. sed de his aliàs pluribus, cùm agemus inferiùs de nece Zachariæ. Atque vt vnde digressi sumus, eòdem reuertamur: iam satis monstratum est superiùs, in exteriori parte templi exędificatas fuisse amplissimas cellas, ad habitationem aptas & accommodatas; vt iam nulla de ea re possit oriri quæstio. Quod ergo reliquum est, videamus an exemplo aliquo & auctoritate diuinarum Scripturarum ostendi possit, in aliqua ţempli parte habitasse aliquando feminas.

IN ECCLESIA DISTINCTAE FEMINAE A VIRIS.
[i] Clem. const. lib. 2 c. 61.
[k] Gregor. Nazianzen. in somnio de Anastasia.
[l] Ambros. ad vir. lapsam. c. 6.

LIII. Quod in primis occurrit: Iosaba [m] filia Regis Ioram clàm subtraxit è gladio Athalię in necem filiorum Ochozię debacchantis, Ioas filium dicti Regis, quem vnà cum nutrice in

E templum adductum, ibidem per sex annorum spatium enutriuit, quousq. palàm factum perduxit ad regnum. Insuper habetur in Exodo [n], à Moyse factum labrum æneum cum basi sua de speculis mulierum, quæ excubabant in ostio tabernaculi. Qui illum locum sunt interpretati [o], fuisse dicunt mulieres, quæ sæculi pompæ atque delicijs renuntiantes, sese vnà cum suis rebus, his præsertim quæ essent peccatorum illecebræ, ministerijs Domini mancipantes, assiduis intentæ precibus excubarent ad ostium tabernaculi: quod quidem pietatis officium, extructo postmodum templo, non tantùm non cessasse, sed magnificè auctum, par est credere. Ex harum numero fuisse Annam Prophetissam, filiam Phanuel, existimant; de qua scribit Lucas [p] Euangelista, quòd annos octoginta quatuor nata, iam vidua ab adolescentia sua, cùm vixisset cum marito septem tantùm annis, vacans precibus die ac nocte, non discedebat de templo. Mentio habetur & in libris Ma-

[m] 4. Reg. 11.
[n] Exod. 38.
[o] Colleg. omnes Canis. lib. 1. de Maria Deipara. c. 12.
HABITATIO FEMINARVM IN TEMPLO.
[p] Luc. 2.

[a] Mach. lib. 2.c.3. [b] Ambr.li.1. de virg.

chabæorum [a] de reclusis virginibus in templo, quæ procurrebant ad Oniam summum Pontificem. De his S. Ambrosius [b], cùm de virginibus agit, his verbis meminit: Etiam templo Ierosolymis fuisse legimus virgines deputatas. Sed quid Apostolus dicit? Hæc in figura contingebant illis, vt essent indicia futurorum: figura enim in paucis est, vita in pluribus.] hæc Ambrosius. Ex his omnibus tam ex diuinis Scripturis quàm ex sanctis Patribus depromptis veritatis oraculis, satis clarum redditur atque perspectum, non tantùm quidquam obstare, quo minùs ea quæ dicti auctores de præsentatione & mansione Dei genitricis in templo dixere, sint vera, sed eidem historiæ omnia summopere suffragari, eamdemque firmiùs stabilire. At quoniam in his diutiùs immorari, instituti ratio non patitur; semel cœptam de Dei genitrice Maria prosequamur historiam. A

LIV.

Cùm iam ætatis annum attigisset decimum quintum; de maritando eam, inter sacerdotes initur consilium. Qui enim Deo deuoti erant homines, nubebant statuto tempore, vt de Samuele & ipso in templo oblato scimus contigisse: certum enim exploratumque habetur, ipsum vxorem duxisse, ac liberos suscepisse. Deligitur in maritum Virginis vir iustus Ioseph, eius contribulis, ex stirpe Dauid oriundus, sed opificio faber. Neque enim ad pecuniam, neque ad honores inspicere, sed ad genus per antiquam lineam ductum atque probatum, in contrahendis nuptiis penes Iudæos fuisse consuetudinem, testatur Iosephus [c], cùm agit de matrimoniis sacerdotum: vt non mireris, si viro fabrilis artis, sacerdotum consilio, quorum esset officium, de his quæ semel Deo essent oblata, disponere, nuptui traditam audias. Sed hæc cùm agerent illi, diuina tamen prouidentia mariti nomine fidissimus custos & testis Mariæ virginitatis integerrimus parabatur. Rem gestam iidem qui suprà citati [d] auctores enarrant. B

S. MARIA VIRGO DESPONSATVR.

[c] Ios. contra Apionē. li. 1.

[d] Greg. Nyss. orat. de sancta Christi natiu. & alij.

LV.

Sic autem desponsata Virgo parentibus redditur, qui eam domum reducant, & quæ ad futuras nuptias sunt necessaria præparent. Erant sponsalia eiusmodi apud Hebræos non minoris momenti, quàm ipsæ nuptiæ, vt auctor est Philo [e]: siquidem in solemni amicorum conuentu mariti vxorisque nomina scribebantur in tabulis; & si quid sponsa in domo paterna manēs deliquisset, æquè plectebatur ac nupta, vt lapidibus obrueretur, si adulterij rea inuenta esset. Quænam verò, cùm interim Maria desponsata maneret in domo paterna, contigerint, Lucas [f] Euangelista his verbis recenset: Mense autem sexto missus est Gabriel Angelus à Deo in ciuitatem Galilææ, cui nomen Nazareth, ad virginem desponsatam viro, cui nomen erat Ioseph, de domo Dauid: & nomen virginis, Maria. & ingressus Angelus ad eam dixit: Aue gratia plena, Dominus tecum, benedicta tu in mulieribus. Quæ cùm audisset, turbata est in sermone eius, & cogitabat qualis esset ista salutatio. Et ait Angelus ei: Ne timeas Maria, inuenisti gratiam apud Dominum: ecce concipies in vtero, & paries filium, & vocabis nomen eius Iesum. Hic erit magnus, & filius Altissimi vocabitur, & dabit illi Dominus Deus sedem Dauid patris eius, & regnabit in domo Iacob in æternum, & regni eius non erit finis. Dixit autem Maria ad Angelum: Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco? Et respondens Angelus dixit ei: Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi: ideoque & quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei.] C D

[e] Philo lib. de special. legib.

[f] Luc. 1.

ANNVNTIATIO S. MARIAE.

LVI.

DE VOTO VIRGINITATIS AB EA NVNCVPATO.

Sed antequam cetera prosequamur, aliquid de voto virginitatis ab eadem sanctissima Virgine Deo nuncupato, quod ad institutum spectare arbitremur, afferamus in medium. Cùm enim illa de futura prole concipienda accepto nuntio excipiat de sui corporis integritate, dicens: Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco?] ne præter sententiam eam fuisse responsionem, & elusionem potiùs quàm iustam exceptionem (quod omnino absit) dicere cogamur: eam de virginitate seruanda votum emisisse, fateri necesse est. Quid enim? Ecce concipies, ait Angelus. Virum non cognosco, illa respondet. nihil certè ad rem: nam post hæc cognoscere potuisset, ac concipere (quod dictum erat) in vtero. Verùm enimverò quàm maximè opportunè, se non cognoscere virum, excepit: quòd impossibile existimaret, semel Deo deuota virginitate, se virum aliquando cognituram: alioqui nulla fuisset in ea admirandi, vel sciscitandi leuis saltem occasio, quin promissis ab Angelo acquiesceret. In hanc sententiam S. Augustinus, assertor nuncupati voti virginitatis Mariæ, hæc ait [g]: Ipsa quoque virginitas eius ideò gratior & acceptior; quia non eam conceptus Christus viro violaturo, quam conseruaret ipse, præripuit; sed priusquam conciperetur, iam Deo dicatam, de qua nasceretur, elegit. Hoc indicant verba, quæ sibi fœtum annuntianti Angelo Maria reddidit: Quomodo, inquit, fiet istud, quoniam virum non cognosco? quod profectò non diceret, nisi Deo virginem se antè vouisset. Sed quia hoc Israëlitarum mores adhuc recusabant, desponsata est E

[g] August. li. de sanct. Virgin. c. 4.

A sata est viro iusto non violenter ablaturo, sed potiùs contra violentos custodituro, quod illa iam vouerat. Quamquam, etiam si hoc solum dixisset; Quomodo fiet istud: nec addidisset; Quoniam virum non cognosco: non quæsisset vtique, promissum sibi filium quomodo femina paritura esset, si concubitura nupsisset. Poterat & iuberi virgo permanere, in qua Dei filius formam serui congruenti miraculo exciperet: sed exemplo sanctis futura virginibus, ne putaretur sola virgo esse debuisse, quæ prolem etiam sine concubitu concipere meruisset, virginitatem Deo dicauit, cùm adhuc quid esset conceptura nesciret: vt in terreno mortalique corpore cælestis vitæ imitatio voto fieret, non præcepto, amore eligendi, non necessitate seruiendi. Itaque Christus nascendo de virgine, quæ, antequam sciret quis de illa esset nasciturus, virgo statuerat permanere: virginitatem sanctam approbare maluit, quàm imperare: ac sic etiam in ea femina, in qua formam serui accepit, virginitatem esse liberam voluit.] hæc Augustinus, Latinorum Ecclesiæ Doctorum facilè princeps, quem & ceteri complures sunt secuti.
B

LVII. E Græcis nobilissimus Theologorum Gregorius Nyssenus [a] eadem constanter affirmat, cùm ait: Si Maria liberorum causa ducta fuisset à Ioseph; quomodo parituram Angelo prænuntianti, se rem nouam & alienam audire prætulisset, cùm ipsa quoque sese adstrinxisset naturæ legi, vt aliquando mater esset? Verùm quia carnem Deo consecratam, tamquam sanctum aliquod oblatum munus, oportebat intactam integramque præstare: idcircò, licet, inquit, Angelus sis, licet de cælo venias, licet id quod ostendis, naturam superet humanam; tamen me virum cognoscere nefas est: quomodo sine viro mater ero? Ioseph enim sponsum noui, sed virum non cognosco.] hæc ille, cui ceteri Græcorum, qui de ea re egerunt, sunt adstipulati. At non patitur ratio instituti, vt singulorum hîc verba recenseam: sed satis visum, tam è Latinis quàm è Græcis testatam veritatem insinuasse; à qua scio neminem dissentire, nisi stolidissimorum hæreticorum factionem & satellitium, qui ad impugnanda sacra vota virginitatis & continentiæ,
C egregiam diabolo nauant operam. Ex quorum societate debuit puduisse nouum interpretem, qui oblatæ Deo Mariæ virginitati repugnat; exhorruisse verò magis, dum in tota semper Ecclesia omnium Orthodoxorū prædicatā summis præconijs Dei genitricis virginitatem adeò cōtemptibilem reddidit, vt non modò cuiuslibet sanctimonialis Deo oblata esset præferenda virginitas (quod dictu nefas) Mariæ virginitati; sed coniugatas ipsi (quod cogitatu execrabile) anteponendas, dicente S. Augustino: [b] Nec nos hoc in virginibus prędicamus, quòd virgines sunt, sed quòd Deo dicatę pia cōtinentia virgines: nam (quod non temerè dixerim) felicior mihi videtur mulier nupta quā virgo nuptura, &c.] Facessant ista ab auditu Orthodoxorū deliramenta, Heluidio magis digna quā Catholico tractatore. Teneat quem tenuit semper primarium & omnium eminentissimū in Ecclesia locum Marię Virginitas, Angelis reuerenda, & Deo, cui oblata, super omnes acceptissima. Sanctissimę igitur nostrę Virgini in perpetuę virginitatis Deo dicandę proposito primę sunt deferendę; cuius exemplo fœcunda semper virginum germina in Ecclesia
D pullularūt: quod prophetico spiritu ante tot sęcula pręuidēs Dauid, dixerat: Adducentur Regi virgines post eam, proximę eius adducentur tibi in lętitia & exultatione.] Pręcinuit tympanistria nostra canticum illud [c], quod nonnisi virgines cōcinere possunt, quod subinde nobilissima illa agmina virginū centum quadraginta quatuor millium succinuerūt.

LVIII. At si quis roget, quonam tempore augustissima Virgo atque sanctissima, voto nuncupato, perpetuam virginitatem Domino consecrauerit? Vt hæc inuestigemus, priùs videndum est, quid de voto puellæ, antequam fuerit desponsata, vel posteà, Lex diuina sanciuerit. Locutus Deus per Moysen [d], hæc de puellari voto populo seruanda mandauit: Mulier si quippiam vouerit, & se constrinxerit iuramento, quæ est in domo patris sui, & in ætate adhuc puellari: si cognouerit pater votum quod pollicita est, & iuramentum quo obligauit animam suam, & tacuerit; voti rea erit: quidquid pollicita est & iurauit, opere complebit. Sin autem statim vt audierit, contradixerit pater: & vota & iura-
E menta irrita erunt, nec obnoxia tenebitur sponsioni, eo quòd contradixerit pater. Si autem maritum habuerit, & vouerit aliquid, & semel de ore eius verbum egrediens animam eius obligauerit iuramento: quo die audiuerit vir, & non contradixerit, voti rea erit, reddetque quodcumque promiserit. Sin autem audiens statim contradixerit, & irritas fecerit pollicitationes eius, verbaque quibus obligauerit animam suam; propitius erit ei Dominus.] hæc diuina sanctio de puellæ voto antequam nubat, vel nuptæ adhuc in domo parentum permanentis: nam de ea quæ est in domo viri, ibidem paulò pòst eadem lex definiuit. His visis, haud putamus à veritatis via quempiam aberrare, si dixerit

[a] Greg. Nyss. orat. de Christi natiuit.

DE VOTO VIRGINITATIS MARIAE SENTENTIA PATRVM.

[b] Aug. de virgin. cap. 11.

[c] Apoc. 14.

[d] Num. 30.

DE TEMPORE EMISSI VOTI.

si dixerit

si dixerit sanctissimam Virginem, antequam fuerit desponsata Ioseph, parentibus scientibus, nec dissentientibus, votum virginitatis nuncupasse: conceperant namque illi maximam de puellæ sanctitate expectationem. Hæc autem (si credimus Cedreno [a], qui vndecimo anno ætatis Virginis parentes ex hac luce subtractos testatur, licet de re tam antiqua haud libenter recenti auctori hæc sine teste affirmanti assensum præbeamus) ante parentum obitum contigisse oportuit. Adueniente verò ætatis nubilis tempore, quid de ipsa quæ se voto virginitatis perpetuæ Deo consecrasset, agendum esset, opus erat consulto. Magni certè pretij fuisse apud eos virginitatem, iam superiùs, cùm egimus de Pharisæis, satis diximus. Laudabantur [b] in hac parte apud eos Esseni, qui ducentes vitam sine vxore, perpetuæ se continentiæ manciparent. A

[a] Cedren. in comp. hist.

[b] Iof. de bel. Iud. lib. 2. c. 7

LIX. DIVINVM CONSILIVM DE VIRGINE DESPONSANDA.

Quid autem non sine diuino consilio de Virgine statutũ esset, Gregorius Nyssenus [c] his verbis recitat: Cùm puella creuisset, & adulta esset, sacerdotes consilium agitare, ne quid de sacro illo corpore statuentes in Deum peccarent, cœperunt. Nam subiugare eam legi naturæ, & addicere quasi seruam, si quis eam in matrimonium duceret, res longè absurdissima, minimeque decora videbatur. Sacrilegum enim prorsus existimabatur, si homo ius ac potestatem in donarium, quod Deo consecratum & dedicatum esset, haberet: quoniam legibus sancitum & constitutum est, vt vir potestatem habeat in vxorem: vt autem intra templum vnà cum sacerdotibus mulier versaretur, & in sanctis conspiceretur, neque consuetũ, neque vsitatum erat, & simul grauitas & honestas rei non aderat. Deliberantibus igitur eis super hac re, diuinitus incidit consilium, vt darent eam cuidam viro nomine desponsationis, is autem ad custodiendam virginitatem eius esset idoneus. Inuentus est igitur Ioseph talis, qualem ratio consilij requirebat, ex eadem cum Virgine familia & tribu: isque de consilio sacerdotum sibi puellam despondet; cõiunctio autem non vltra sponsalia progrediebatur.] hæc Gregorius. B C

[c] Gre. orat. de sancta Christi natiuit.

LX.

His consentientia Epiphanius [d] scripsit, cùm ait: Primùm enim, quando Virgo tradebatur ipsi Ioseph, sortibus cogentibus ipsam ad hoc venire; non tradita est ipsi ad coniunctionem (si verum dicere oportet) quoniam viduus erat: sed propter legem quidem vir ipsius vocatus est. Iuxta consequentiam verò, ex Iudæorum traditione ostenditur, quòd non coniunctionis gratia ipsi tradebatur Virgo, sed quò conseruaretur in testimonium futurorum, quòd non spuria dispensatio aduentus in carne accessit, sed quæ testimonia haberet in veritate, extra semen viri in Spiritu sancto dispensata in veritate.] hæc ille.

[d] Epiph. in Pan. hær. 78. aduers. Antidicomar. & in Ancorato fusiùs.

IOSEPH MARITVS DATVS OB CVSTODIAM.

Sed quòd affirmat viduum fuisse Ioseph, exactiorem requirit indaginẽ. Cùm itaque ijdem dicant, ex sacerdotũ consilio, diuino confirmante assensu, datum Ioseph sponsum Virgini, non ad opus coniugij, sed potissimùm ob virginitatis custodiam, & non prolis causa; votum Deo factum de ea conseruanda, satis affirmare videntur. Fuit tamen de Mariæ voto aliorum sententia, nimirum beatissimam Virginem, postquam est desponsata, votum virginitatis, quod animo diu conceperat, sponso assentiente, verbis expressisse. Horum auctor est sanctus Thomas [e], quem complures sunt secuti. Perfacile fuit id suaderi homini iusto, ab illa præsertim, quæ & Deum ipsum (si ita licet dicere) in suum traxit obsequium. Quid ni præstaret hoc iustus, quod Pharisæi ad præscriptum tempus, & Esseni in perpetuum ea ætate obseruabant? D

[e] Tom. 3. par. q. 28. art. 4.

[f] Epip. hæresi 78. aduers. Antidicom.

[g] Apud Niceph. li. 2. c. 3

LXI. DE S. IOSEPH STATV.

Iam verò reliquum est, antequam cœptam historiam vlteriùs prosequamur, de sancti Ioseph sanctissimæ Virginis sponsi statu differere; viduus ne fuerit, an cælibem vitam vsque ad Mariæ desponsationem duxerit, sicque semper virgo permanserit. Antiqua est hæc quæstio, quæ & vtriusque partis grauissimos habuit assertores. Inualuit olim nonnullorum antiquorum Patrum opinio, illos qui in Euangelio fratres Domini dicti inueniuntur, Iudam Thadæum, Simonem, Ioseph, & Iacobum Minorem nominatum, ex Ioseph, & vxore quam longè ante sponsalia Virginis duxerat, esse susceptos. Habuit, inquit Epiphanius [f], hic Ioseph primam suam vxorem ex tribu Iuda, & peperit hæc ipsi liberos numero sex, quatuor masculos, & duas femellas, quemadmodum Euangelium secundùm Matthæum, & secundùm Marcum declarauerunt.] hæc Epiphanius, existimans nimirum omnes quos fratres vel sorores Domini Euangelistæ nominant, esse ex Ioseph, ex prima, quam putat habuisse, vxore progenitos. Qui huic opinioni adhæserunt, recensentur complures antiquorum Patrum, ac in primis Hippolytus Portuensis [g], qui ait, Ioseph ex vxore sua Salome genuisse quatuor masculos, Iacobum, Simonem, Iudam, & Ioseph; duas itidem feminas, Esther & Thamar: testatur de filijs Ioseph etiam Origenes [h], Eusebius [i], idem qui suprà Epiphanius [k] sæpiùs, Gregorius Nyssenus [l], Ioannes Chrysostomus [m], & alij [n] Græcorum, Latinorum autem Hilarius [o] & Ambrosius [p]. E

[h] Orig. in Matth. 13.

[i] Euseb. hist. lib. 2. cap. 1.

[k] Epiph. hær. 28. 51. 78. & in Ancorato.

[l] Greg. Nyss. homil. de res. Christi ora. 2

[m] Chrys. hom. de annũ. Vir.

[n] Theophyl. in Matth c. 7. Euthym. in Matth. c. 2.

[o] Hilar. in Matth. c. 1.

[p] Amb. in ep. ad Gala. c. 1.

Quo

A Quo autem fundamento innitantur hi qui in hanc sententiam abierunt,& è quo fonte ista hauserint, Origenes [a] testatur his verbis: Fratres autem Iesu putabant nonnulli esse ex traditione Hebræorũ, sumpta occasione ex Euangelio, quod titulum habet, Iuxta Petrum, aut ex libro Iacobi, filios Ioseph ex priore vxore, quæ conuixerat ipsi, antequam duceret Mariam.] hæc ille. Hieronymus [b] aduersus hos qui ex apocryphis istæc hauserunt, declamans, hęc ait: Quidam fratres Domini de alia vxore Ioseph filios suspicantur, sequentes deliramenta apocryphorum, & à quadam Escha muliercula confingentes. Nos autem (sicut in libro quem contra Heluidium scripsimus, continetur) fratres Domini, non filios Ioseph, sed consobrinos Saluatoris, Mariæ liberos intelligimus matertere Domini, quæ esse dicitur mater Iacobi Minoris, & Ioseph, & Iudæ, quos in alio loco Euangelij, fratres Domini legimus appellatos. Fratres autem consobrinos dici omnis Scri-

B ptura demonstrat.] hæc Hieronymus, ac doctè quidem. Quæ enim vel Petri aut Iacobi nomine ferebantur pseudoeuangelia, à Leucio seu Seleucio quodã fuisse cõficta, testatur Innocentius [c] Papa. De his & Gelasius [d]: Euangelium, inquit, nomine Petri apocryphum: Euangelium nomine Iacobi minoris apocryphum.]

LXII. IOSEPH CAELEBS, NON VIDVVS.
[a] Orig. vbi sup. in Mat. 13.
[b] Hieron. in Matth. 12. in fin.
[c] Inno. epist. 3 ad Exuperiũ.
[d] Gelas. Coc. Rom III. de scrip. apocr.

Fuit igitur de his aliorũ magis probabilis ac recepta sententia, Ioseph non bigamũ, nec aliud ante sanctissimam Virginem iniisse coniugiũ: huius fortissimus adstipulator, seu potiùs auctor Hieronymus [e] aduersus Heluidium infamem hęresiarchã pugnans, hæc ait: Tu dicis Mariam, virginem non permãsisse: ego mihi plus vendico, etiam ipsum Ioseph virginẽ fuisse per Mariam, vt ex virginali coniugio virgo filius nasceretur. Si enim in virum sanctum fornicatio nõ cadit, & aliam eum vxorem habuisse nõ scribitur; Mariæ autem, quam putatus est habuisse, custos potiùs fuit quàm maritus: relinquitur eum virgi-

C nem mansisse cum Maria, qui pater Domini meruit appellari.] hęc ille. In eamdẽ sententiam etiam Augustinus [f]: Habe, inquit, Ioseph cum Maria cõiuge tua communẽ virginitatem membrorũ: quia de Virginis membris virtus nascitur Angelorum. Sit Maria sponsa Christi in carne sua, virginitate seruata: sis autem & tu pater Christi, cura castitatis, & honorificentia virginitatis, vt de virgineis membris genitricis, sæculis Christianis nulla sit zelotypia.] Idem & paulo pòst: Gaude itaque Ioseph, nimiumq; congaude virginitati Mariæ, qui solus meruisti virginalem affectum possidere coniugij, quia per meritum virginitatis ita separatus es à concubitu vxoris, vt pater dicaris Saluatoris.] Consentit & his Theodoretus [g], dum ait: Vocatur quidẽ Iacobus frater Domini, sed non erat natura; sed nec fuit Iosephi filius, vt quidam existimarũt, ex priori matrimonio natus, sed erat quidẽ Cleophæ filius, Domini enim consobrinus.] Huic sententiæ ceteri omnes [h], qui posteà

D vixerunt, Latinorum Orthodoxi scriptores consenserunt: adeò vt Petrus Damiani, suorum temporum scriptor nobilissimus, dicat magna fiducia, Ecclesiæ fidem in eo esse, vt non modò Deipara, verùm etiam putatiuus pater atque nutricius virgo habeatur. Certè quidem, quantum probabilibus coniecturis agere licet; quomodo non homini virgini Deus virginem, ex qua carnem suscepturus erat, tradidisset, si factus homo, ex hoc mundo migraturus ad Patrem, eamdem iam senescentem nonnisi virgini commendauit?

LXIII. IOSEPH SEMPER VIRGO.
[e] Hier. in Heluid. prope finem.
[f] Aug. serm. 14. in Nati. Domini.
[g] Theod. in Epi. ad Gal. c. 1 in fine.
[h] Beda, Albinus Flac. Bern. Ans. Ruper. Tho. Gerson, & alij recẽtiores & Lipom. vberiùs in schol. prapositahom. Crys de annũt. Pet. Dam. epist. 11. c. 4. ad Nicol. Rom. Pont. His similia Gers. serm. de nati. Mariæ.

Quod autem ad historicam veritatẽ spectat: totius huius quæstionis cardo in eo vertitur, vt efficaci demõstretur ratione, illos, qui in Euangelio dicti sunt frates Domini, alterius potiùs esse filios, nec ad Ioseph vllatenus pertinere. Sanè quidẽ vsitatam in diuinis Scripturis esse consuetudinem, quisque curiosus inuestigator facilè intelliget, vt nomini proprio filij, nomẽ etiam propriũ patris subiũgatur; vt cùm dicimus Iacobum Zebedęi,

E filiũ ipsius Zebedęi intelligamus. Ex qua quidem regula, mille exemplis in Scriptura testata, illud infertur, quòd qui dicti sunt fratres Domini, nõ alium habuerunt patrẽ, quàm eum, cuius esse dicuntur. Vnde Iacobus & ipse dictus frater Domini, cũ Iacobus Alphæi ab Euangelistis [i] nominatus habeatur, eum vtiq. non alio quàm Alphæo patre genitum, iure dixerimus. An verò eodem parente procreati sint ceteri, qui & fratres Domini à Matthæo [k] dicuntur, dum ait: Fratres eius Iacobus, & Ioseph, & Simon, & Iudas, & sorores eius, nónne omnes apud nos sunt?] de Ioseph nulla est dubitatio, fuisse germanum Iacobi, testantibus id Euangelistis. De ceteris autem haud facilè his consenserimus, qui putant hos omnes fuisse germanos, ijsdemque parentibus natos, nulla alia de causa, nisi quòd simul sint nominati. Sed eadem ratione, quòd dum nominantur Iacobus minor & Ioseph filij Mariæ vxoris Alphæi, vt modò dicemus, prætermittuntur verò Simon & Iudas; eos alijs parentibus esse genitos, credere suademur. Sed quibusnam parentibus exorti sint Simon & Iudas, dicemus inferiùs. Cùm igitur ex nuper dictis probè nouerimus, quis fuerit pater Iacobi minoris & Ioseph: restat vt de eorumdem matre, quænam

LXIV. FRATRES DOMINI A QVO GENITI.
[i] Mat. 10. Marc. 3. Luc. 6. Act. 15.
[k] Mat. 13.

exciterit,

extiterit, inquiramus, ac demum de ceteris qui dicti sunt fratres Domini, inuestigemus. A
LXV. Quod ad Iacobi & Ioseph matrẽ spectat: eam dictam esse Mariam, Euangelicus [a] ser-
[a] Marc. 15 mo testatur, dum ait: Erant autem & mulieres à longè aspicientes, inter quas erant Maria Magdalene, & Maria Iacobi minoris, & Ioseph mater, & Salome.] Quænã autem fuerit
[b] Mat. 27. ista Salome, Matthæus [b] declarat, sic eumdem sermonem retexens: Erant ibi mulieres multæ à longè, inter quas Maria Magdalene, & Maria Iacobi, & Ioseph mater, & mater filiorum Zebedæi.] Ecce tibi, quam Marcus Salomen nominat, eam matrem filiorum
DE SALOME. Zebedæi Matthęus appellat. Ex quibus errare conuincuntur, qui dixerunt Salomen vxorem fuisse Ioseph, sponsi Virginis, & ex ea dictos suscepisse liberos. Sicut etiam erroris argui necesse est eos, qui ipsam Mariam Iacobi matrem & Ioseph, esse dixerunt vxorem eiusdem Ioseph Mariæ sponsi. Nam si viuebat illa adhuc tempore passionis Christi, absurdum illud, auribusque piorum omnium molestissimũ dicere opus esset, eumdem Io- B
seph eodem tempore duas habuisse vxores, nempe Mariam Iacobi matrem, & sanctissimam Dei genitricem; quod vel cogitare, animus horret.

LXVI. Ex eo verò quod dictum est, Mariam, cuius Matthæus & Marcus meminerũt, eorumdem auctoritate constare, fuisse matrem Iacobi minoris, eamdemque Alphæi vxorem, à quo idem Iacobus nomẽ accepit, vt diceretur Alphæi: suboritur dubitatio, num eadem
[c] Ioan. 19. vna sit cum ea quam Ioannes [c] Mariam Cleophe nominat. Hieronymus [d] post multa
[d] Hier. cont. Heluid. de his disputata, sic concludens ait: Restat conclusio, vt Maria ista, quæ Iacobi minoris scribitur mater, fuerit vxor Alphęi, & soror Mariæ matris Domini: quam Mariam Cleo-
DE SORORE S. MARIAE VIRG. phe Ioannes Euangelista cognominat, siue à patre, siue à gentilitate familiæ, aut quacumque alia ex causa ei nomen imponens. Si autem inde tibi alia atque alia videtur, quòd alia dicatur Maria Iacobi minoris mater, & hic Maria Cleophe: disce Scripturæ consue- C
tudinem, eumdem hominem diuersis nominibus nuncupari.] hæc Hieronymus. Theo-
[e] Theoph. in Matth. c. 27. phylactus [e] etiam tradit, dictam Mariam Cleophe sic nuncupatam, quòd fuerit filia Cleophæ, eademque vxor Alphæi. Dixerunt alij, Mariam Cleophe sic esse dictam, quòd fuerit Cleophæ vxor, solitasque vxores Iudæorum à viris suis cognominari; eademque
[f] Greg. Nyss. lib. de virg. cap. 9. ratione Gregorium Nyssenum [f] eodem vti argumento, cùm probare intendit, Mariam sororem Moysi fuisse virginem, quòd semper fratrum, & non viri nomine nuncupetur, dictaque reperiatur Maria soror Moysi & Aaron. At hæc irrita erunt, si credimus Iose-
[g] Ioseph. ant. li. 3. c. 2. & 4. pho Iudæo [g] Iudaicarum antiquitatum disertissimo; cuius auctoritate exploratum habetur, Mariam sororem Moysi virum habuisse Vr, qui orantis Moysis manus sustinebat; ex eoque filium suscepisse, nomine Beselehel, cuius frequens & clara est in diuinis Scripturis mentio. Non autem omnia expressa esse in sacris Litteris, & sępè ab alijs esse dicta, quæ in D
illis silentur, haud difficulter eruditus quisque concedet.

LXVII. Verùm quod spectat ad Mariam Cleophe: eam non filiam Cleophæ, sed vxorem fuis-
[h] Apud Euseb hist. lib. 3. c. 10. & 26. se putamus: missisque ceteris, in his omnibus inhęremus, vt par est, Hegesippo [h], omnium antiquissimo, ac proximo Apostolorum temporibus, qui ait Cleopham fratrem fuisse Ioseph, eoque genitum Simonem, seu dicere velimus, Simeonem, qui Iacobo minori in
[i] Euseb. hist. lib. 2. cap. 1. sede Ierosolymitana successit: cuius dum meminit [i], & non dicit eos fuisse inter se ger-
FRATRES DOMINI EX DIVERSIS MATRIBVS. manos; facilè inducor, vt opiner diuersos prorsus fuisse Cleophen & Alphæum, distinctasque esse inter se Mariam Cleophe, & Mariam quæ ab ijsdem Euangelistis mater dicitur Iacobi minoris & Ioseph; eamdemque Mariam Cleophe (vt habet Ioannes) sororem fuisse sanctissimæ Virginis, non germanam ex Anna genitam, vt superiùs dictum est, sed consobrinam ex sorore vel fratre patris vel matris genitam. Nec est quod quis possit E
arguere, eamdem esse Mariam Iacobi & Ioseph matrem cum Maria Cleophe; quasi, quod plerumque accidit, Ioannes expresserit, quod ceteri Euangelistæ tacuerint: nam
[k] Mat. 27. diuersus prorsus est eorumdem sermonum cõtextus, dum Matthæus [k] & Marcus [l] Ma-
[l] Marc. 15 riam matrem Iacobi & Ioseph à longè stantem cum ceteris mulieribus tradunt: Ioan-
[m] Ioan. 19. nes [m] verò de Maria Cleophe habens sermonem, eamdem cum Maria Virgine iuxta
[n] Hier. cont. Heluid. crucem manentem constituit. Hæc sentiens, puto, Hieronymus [n], haud fixus in priori permansit sententia, vt eadem fuerit Maria mater Iacobi cum Maria Cleophe. Sed quid ait in fine disputationis? Verùm, inquit, in hac parte contentiosum funem non traho: alia fuerit Maria Cleophe, alia Maria Iacobi & Ioseph, &c.]

LXVIII. His igitur de sancti Ioseph sanctissimæ Virginis sponsi virginitate stabilitis; iam reli-
[o] Luc. 1. quam de Verbi incarnatione ex Euangelio historiã prosequamur. Cęlestis nuntius [o] Gabriel Angelus, vt trepidantem Virginem magis magisque firmaret, sicque assensum eius eliceret: quòd non impossibile, vt ait, apud Deum omne verbum, recens de Elizabeth

A beth eius cognata exemplum, ad confirmandam tanti sacramenti veritatem, adducens, ait: Et ecce Elizabeth cognata tua, & ipsa concepit filium in senectute sua: & hic mēsis est sextus illi, quæ vocatur sterilis.] Hæc autem de cōceptione Ioannis à Gabriele inculcata, quomodo se habuerint, idem diuinus historicus Lucas Euangelista perpetuæ scripturæ monumentis commendauit. Nos autem rem vulgatam, omniumque ore versatam, superfluum ducimus hîc describere; satis esse putantes, eiusdem tempus insinuare secundùm à nobis inferiùs initam rationem. Anno igitur ab Vrbe condita septingentesimo quinquagesimo, Coss. Sabino & Rufo, Olympiadis centesimæ nonagesimę quartæ anno primo, Augusti Imp. à Triumuiratu inito anno trigesimo nono, octauo Kalendas Octobris, post æquinoctium, solemnis ieiunij tempore [a], Ioannes Baptista est in vtero materno conceptus; cùm eius pater Zacharias sacerdos de vice Abia, in templo adolens incensum, B de eiusdem conceptione, Angelo admonente, diuinum accepisset oraculum. IOANNIS BAPTISTAE CONCEPTIONIS TEMPVS. [a] Chrysost. in Luc. 1.

Quod autem ad Zachariam spectat: ea in primis videtur enodanda quæstio, An ipse re vera fuerit summus sacerdos, sicut à cōpluribus summę auctoritatis Doctoribus [b] communi velut quadam consensione affirmatum esse scimus. Inuiti ad hæc disquirenda trahimur, nec aliqua perciti altercandi libidine; sed quòd ex ratione instituti, pro veritate elucidanda aduersus quoscumque obniti, cùm oportet, necessitate quadam inueniamur adstricti. Qui de summo Zachariæ sacerdotio sententiam secuti sunt, ea potissimùm ratione id suadere sunt conati, quòd (vt dicit Lucas Euangelista) ipso ad adolendum incensum in templum ingresso, populus staret foris expectans; rati nimirum Zachariam adijsse ipsa intima templi adyta, Sancta sanctorum, quæ semel tantùm in anno ipsum solummodò summum Pontificem penetrare fas esset. His respondet & tempus, quòd decima die mensis septimi summus sacerdos lege diuina [c] in Sancta sanctorum ingredi iuberetur; quo etiam mense Zachariam de conceptione Ioannis ab Angelo esse præmoni- C tum, ea quæ superiùs diximus, facilè monstrant. Hæc sunt quæ de summo sacerdotio Zachariæ apud quamplurimos certam fidem sibi vendicarunt. LXIX. DE SACERDOTIO ZACHARIAE. [b] Aug. in Ioā. tract. 49. Amb. in Luc. 1. Beda in Luc. 1. Euth. in Luc. 1. [c] Leu. 15. 23 Num. 29.

Quàm verò hæc sint leuia, & quàm facillimè redarguātur, ea quæ dicturi sumus aperta luce significabunt. in primis enim in ipso Luca [d], qui hæc scribit, dicendi morem attendamus oportet: nam cùm ipse de summo Pontifice agit, non Sacerdotem simpliciter, sed Principem sacerdotum nominare consueuit [e]; cùm alioqui de Zacharia longum texens sermonem, eumdem tantummodò Sacerdotem appellet. Sed quid insuper addit? quòd dum fungeretur munere vicis suæ, sorte obtigit vt incensum poneret. Porrò functionem summi Pontificis, ipsi tantummodò debitam, sorti fuisse subiectam quis dixerit; cùm ea solùm sorte consueuerint definiri, quæ multos haberent simul competitores: Sanè quidem, sicut vnicum erat sacerdotium summū, ita necesse est nonnisi ad vnum spectare potuisse eiusdem sacerdotij functionem. Hanc inextricabilis argumentationis ra- D tionem vitare conatus Beda [f], illud affert, vt sortem cuius meminit Lucas, non ad incensum referri velit, sed ad ipsam summi sacerdotij institutionem: sed nullo modo hanc interpretationem verbis Euangelistæ cōuenire, perfacilè quisque iudicabit. Reddam ipsius Euangelistæ verba, quò hæc manifestiora reddantur: Factum est, inquit, cùm sacerdotio fungeretur in ordine vicis suæ ante Deum secundùm consuetudinem sacerdotij, sorte exijt vt incensum poneret ingressus in templum Domini, &c.] sunt hæc adeò clara, vt nulla videantur interpretatione opus habere. LXX. [d] Luc. 22. [e] Act. 23. [f] Beda in Luc. 1.

Verùm quò omnis de sorte sacerdotij tergiuersatio conuincatur, dicimus, nullum certè exemplum, neque in diuinis Scripturis, neque apud profanos historicos, qui res Hebræorum sunt prosecuti, inueniri, quo vel saltem semel ad hæc tempora sorte collatum fuisse summum sacerdotium dici possit: neque certè perditissimis Herodis Regis temporibus, quibus, vt diximus, sacerdotium venale erat, summum sacerdotem sorte delectum E fuisse aliquando reperitur. Semel tantum nefas contra legem præsumptum fuit (quod Iosephus [g] vehementer deplorat, qui omniū sacerdotum institutiones, vsque ad cladem Ierosolymitanam per Titum illatam, recenset) quando Vespasiano Iudæam cum exercitu affligente, ea factio Iudæorum, quæ dicebatur Zelotum, ceteris præualens, vi publica deposito redactoque in ordinem Anania summo Pontifice, successorem sorte delegit, quæ obtigit homini rustico, Phani nomine, cunctis derisioni exposito. LXXI. [g] Ioseph. de bello Iud. lib. 4. c. 5.

His de sorte sacerdotij confutatis, iam reliquum est, vt de ingressu Zachariæ in templum ad adolendum incensum, & populo foris expectante, vnde de summo eius sacerdotio falsa dimanauit opinio, elucidemus historiam. Philo Iudęus [h], qui hoc sæculo vixit, & hæc de quibus agimus, ob oculos habuit, scribens de templi altaribus ac sacerdotalibus LXXII. [h] Philo lib. de vict. offeren.

DE TEMPLO ET LOCIS EIVS DISTINCTIS.

bus functionibus, ait: Testatur lex iubendo poni duo altaria, materia, loco, vsuque diffe- A
rentia. Alterum enim è saxis collectitijs impolitis extruitur in atrio iuxta templi vestibu-
lum ad immolandas victimas: alterum verò aureum situm est post primum velum in pe-
netralibus, nemini perspicuum, nisi sacerdotibus functionis suæ tempore castitatem ser-
uantibus, quod factum est adolendis odoribus.] hæc Philo de duobus altaribus, quorum
alterum in atrio positum erat extra primum velum, alterum intra idem velum locatum.
Porrò primum velum nominat respectu secundi, quod sanctus [a] Paulus secundum ve-
lamentum appellat; intra quod erat tabernaculum, quod dicitur Sancta sanctorum; diui-
na verò Scriptura [b] vtrumque appellat interius velum, & exterius: idem verò Apostolus
primum quod dicimus velum & secundum, nominat primum & secundum tabernacu-
lum, sicque ait: Tabernaculum enim factum est primum, in quo erant candelabra, &
mensa, & propositio panum, quæ dicitur Sancta. Post velamentum autem secundum, B
tabernaculum, quod dicitur Sancta sanctorum, aureum habens thuribulum, & arcam
testamenti circumtectam ex omni parte auro, in qua vrna aurea habens manna, & virga
Aaron, quę fronduerat, & tabulæ testamenti, & alia. His ita compositis, in priori quidem
tabernaculo semper introibant sacerdotes sacrificiorum officia consummantes, in secun-
do autem semel in anno solus Pontifex.] hæc Paulus. Ex quibus illud manifestum reddi-
tur, populum non tantùm à secundo tabernaculo, quod erat Sancta sanctorum, sed à pri-
mo, in quod tantummodò intrabant sacerdotes, fuisse seclusum: nam (quod ait Philo)
nemini erat perspicuum, nisi sacerdotibus, nec illis semper, nisi functionis suæ tempore.
Vnde dum de populo ait Lucas, quòd omnis multitudo populi erat orans foris hora in-
censi; haud dubium liquet esse intelligendum, extra primum velum ipsam constitisse,
Zachariam autem intra ipsum velum ad incensum adolendum ingressum. C

[a] Hebr. 9.
[b] Leuit. 21. Exo. 35. 40

LXXIII. TEMPLI ET OFFICIORVM DESCRIPTIO.

Hæc insuper manifestiora redduntur ex his quæ de templo eiusque partium vsu, po-
puli ac sacerdotum sedibus distinctis & officijs in hunc modum Iosephus [c] describit:
Templum quatuor porticus habuit in circuitu, & harum singulæ propriam secundùm
legem habuere custodiam. In exteriorem itaque ingredi licentia fuit omnibus, etiam a-
lienigenis; mulieres tantùm menstruatæ transire prohibebantur. In secundam verò por-
ticum cuncti Iudæi ingrediebantur, eorumque coniuges, cùm essent ab omni pollutione
mundæ. In tertiam masculi Iudæorum mundi existentes, atque purificati. In quartam
autem sacerdotes, stolis induti sacerdotalibus. In adytum verò soli Principes sacerdotum,
propria stola circumamicti.] hæc Iosephus: quæ & alibi [d] fusiùs explicat, cùm tem-
plum describit: vbi agens de primo tabernaculo, illic mensam, candelabrum, & thu-
ribulum habens tredecim odorum suffitum, posita refert. Neque quis existimet vnum D
tantùm fuisse thuribulum aureum in templo, quod Paulus [e] ponit in secundo taberna-
culo, quod dicitur Sancta sanctorum.

[c] Ioseph. cont. Apion. lib. 2.
[d] Ios. de bello Iud. li. 6. c. 6.
[e] Hebr. 9.
[f] Exo. 25. 37 3. Reg. 7. 1. Paral. 28 Exo. 30. 37
[g] Lucæ 1.

LXXIV. DE XXIV. VICIBVS.

Plura enim fuisse thuribula in templo, eaque aurea, diuina Scriptura [f] pluribus in lo-
cis testatur: dicebaturque altare thymiamatis, quod erat in primo tabernaculo, intra
primum velum: illudque ipsum Lucas [g] nominat altare incensi, à cuius dextera visus
est Angelus Zachariæ. Adolebatur in eo incensum (inquit Philo [h]) summo manè, ante-
quam foris hostiæ immolarentur, cùm lucernæ componerentur; & vespere, quando, vt
ait Scriptura [i], eadem collocarentur. Porrò cùm essent omnium sacerdotum vices vi-
gintiquatuor, olim sorte ductæ; illa quæ erat Abiæ, ordine numerabatur octaua. Attamen
non mediocre inter eas fuisse discrimen, licet eiusdem muneris essent, testatur Iose-
phus [k]; qui adeò auctum esse sacerdotum numerum refert, vt cuiusque vicis essent plus- E
quam quinque millia: cumque ad inuicem sibi singulæ vices statutis temporibus ad mi-
nisterium sacrarum functionum succederent, sortiebantur inter se, qui in exteriori alta-
ri in cædendis victimis ministrarent, quisve intra velum incensum adoleret: at non sa-
cerdotes tantùm, sed & inferioris ordinis ministri ipsi per vices succedentes (quod scribit
Philo [l]) sortiebantur ministeria. Ex dicta igitur occasione Zacharias sacerdos, sortito
sacram incensi adolendi peregit functionem.

[h] Philo. li. de vict. offerēd
[i] Exod. 30. 1. Par c. 24
[k] Ios. in Vit. sua, in princ. & cont. Ap. lib. 2. Philo lib. de Monarch.
[l] Philo de sacerd. honor.

LXXV. ZACHARIAS ORDINIS MINORIS SACERDOS.

Etsi ex his omnibus satis superque appareat Zachariam sacerdotem solummodò &
non summum Pontificem extitisse: ne quis tamen remaneat dubitādi locus; ad eam rem
confirmandam satis sufficere existimamus, quòd Zacharias minimè adscriptus reperiatur
inter summos Pontifices, qui illis vixere temporibus, quorum catalogus integer, & nulla
ex parte corruptus hactenus extat, quē Iosephus [m] exactè contexuit vnà cum historijs Iu-
dæorum; habitaque cuiusque successionis ratione, anno quo hæc contigerunt Zachariæ,
Matthias Theophili Pōtificatum gessisse reperitur, qui Simoni successit. Ab Aaron qui-
dem

[m] Ios. antiq. lib. 20. c. 8. & de bello Iud. lib. 1. & seq. sparsim. Collegit eos Niceph. hist. lib. 2. c. 1. 4. & Niceph. Episc Constātinop. in Chron.

A dem vsque ad Phani, qui intrusus est à Zelotis, tempore Vespasiani Augusti ad duorum millium annorum spatium seruatas esse inuiolatas publicisque monumentis consignatas successiones Iudęorum Pontificum, idem Iosephus[a] aduersus Apionem agens, apertissimè tradit, dum ait: Indicium verò integritatis hoc maximum est: quia Pontifices apud nos à duobus millibus annis denominati filij à patre conscripti sunt, &c.] Porrò easdem tabulas ex antiquis litteris nouas sæpè esse restitutas & exemplaribus auctas, testatur; adeò vt nec tempore cuiusuis cladis acceptæ, eædem successiones aliquo modo deperdi potuerint. Hactenus de Zachariæ inferioris ordinis sacerdotio, quo quidem magis illustratur, quàm summo Pontificatu, quippe qui his temporibus ab Herode contra ius fasque ex animi sententia in immeritos conferri consueuisset: præstatque magis Zachariam Dei sacerdotem, quàm arbitrio Herodis Pontificem dici.

[a] *Ioseph. adu. Apion. lib. 2.*

B Iam verò, vnde digressa est, ad Gabrielis nuntium de sublimi ac per omnia inscrutabili Verbi incarnationis mysterio, reuertatur oratio. Cùm ille omnia non humanitus, sed diuinitus esse perficienda, sanctissimam Virginem monuisset, ac exemplo cognatæ sterilis Elizabeth eamdem certiorem reddidisset, ac firmasset: illa haud cunctata, mira animi submissione præbens suæ voluntatis assensum, hæc ait[b]: Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundùm verbum tuum.] Moxque sic dilapsum est Verbum in vterum Virginis, vt ex ea carnem assumens, quod semper fuisset, esse non desineret; vnitaque sibi indiuisè & inconfusè humanæ naturæ substantia, in vna eademque persona ex duabus naturis vnus Christus, idemque perfectus Deus, atque perfectus homo in vtero virgineo formaretur. Nouum planè miraculum, atque adeò inusitatum, vt (quod olim prædixerat Ieremias[c]) mulier circumdaret virum: siquidem vno eodemque momento conceptus est Christus perfectus Deus & homo. Contigerunt hæc Coss. Cornelio Lentulo & Valerio Messalino, Augusti Imp. anno ab inito per menses ferè quatuor Triumuiratu, quadragesimo, octauo Kalend. Aprilis, eadem die qua primus homo formatus est Adam. LXXVI. DE VERBI INCARNATIONE.

[b] *Luc. 1.*
[c] *Ierem. 31*

C His peractis, sanctissima Virgo exurgens[d], abijt in montana cum festinatione in ciuitatem Iuda, & intrauit in domum Zachariæ, & salutauit Elizabeth.] Nemo, quantumuis sibi videatur sapiens, instar Iuliani atque Porphyrij, diuinum historicum sanctum Lucam Euangelistam redarguat oscitantiæ, quòd nomen ciuitatis, quam incolebat Zacharias, ad quam sanctissima Virgo festinans accessit, non exprimat: nam satis expressit, dum ciuitatem Iuda in montanis positam, ibique Zachariam habitare scribit: sicque ob eam causam ciuitatem sacerdotalem fuisse demonstrans; quænam esset, cùm de nulla alia ambiguitas possit oriri, antonomasticè signat. Sed vt hęc clariora reddantur, altiùs necesse est historiæ principium petamus. Diuisit ex instituto Moysis Iosue[e] tribui Leuiticæ filijs Aaron quadraginta octo ciuitates ad habitandum, easdemque non simul positas, sed quòd è ceteris tribubus essent acceptæ è diuersis Palęstinę locis, vbi singulę degerent, ab inuicem longioribus interdum spatijs separatas. Cùm itaque easdem ciuitates sortirentur; prima, quæ egressa est forte, data est familiæ Caath Leuitici generis ex filijs Aaron, ciuitas è tribu Iuda, quæ Cariatharbe, aliter verò Hebron, siue Chebron est nominata, posita (vt eadem diuina Scriptura testatur) in monte Iuda, in qua quidem regione nulla alia erat ciuitas sacerdotalis. LXXVII. DE CIVITATE IVDÆ IN MONTANIS.

[d] *Luc. 1.*
[e] *Iosue 21.*

Quanto nobilior ceteris Palæstinæ vrbibus, Ierosolymis exceptis, esset hæc ciuitas, tum ob sui antiquitatem, tum etiam ob egregia rerum gestarum monumenta, quandoquidem ibi habitauit Abraham, vnctus est Dauid, ibique celeberrima erant sepulchra Patriarcharum; post diuinam Scripturam testatur & Iosephus[f] historicus, qui hæc de eius antiquitate refert: Chebron septem annis est antiquius, quam vrbs Ægypti Tanis.] & alibi[g] hæc pluribus: Chebron autem indigenæ ferunt non eius terræ modò ciuitatibus, verùm etiam Ægypti Memphi antiquiorem: denique bis mille & trecenti eius connumerantur anni: hoc autem narrant Abraham quoque parenti Iudæorum fuisse domicilium, posteaquam Mesopotamiæ sedes reliquit: eiusque posteros hinc ad Ægyptum esse profectos: quorum nunc etiam monumenta exstant in eadem ciuitate peroptimo marmore liberaliter fabricata. Cernitur autem sexto ab oppido stadio arbor maxima terebinthus, eamque memorant ab initio mundi creati nunc vsque durare.] hæc Iosephus. De eadem ciuitate Hieronymus[h] his verbis: Ascendit Chebron, hæc est Cariatharbe, id est oppidum virorum quatuor, Abraham, Isaac, Iacob, & Adam magni, quem ibi conditum iuxta librum Iesu Naue, Hebræi autumant, licet plerique Caleb quartum putent, cuius ex latere memoria monstratur.] & alibi idem auctor[i]: Est quercus Mambre iuxta Chebron, in qua vsque ad ætatem infantiæ meæ & Constantij Regis Imperium, terebinthus LXXVIII. DE CHEBRON CIVITATE SACERDOTALI.

E

[f] *Ioseph. ant. lib. 5. c. 1.*
[g] *Ioseph. de bello Iud. lib. 5. c. 7.*
[h] *Hieron. epist. 27.*
[i] *Hieron. de locis Hebraic.*

thus monstratur peruetus,& annos magnitudine indicans, sub qua habitauit Abraham: A
miro enim cultu ab Ethnicis habita est, & velut quodam insigni nomine consecrata.] hæc Hieronymus.

LXXIX. Qui verò regionis illius loca descripserunt [a], vigintiduobus milliaribus Chebron ab Ierosolymis dista re testantur. Quomodo autem idem locus, quòd ibi fuisset quercus Mambre, vbi tres visi sunt Abrahæ Angeli, qui vnum adorauit, summa veneratione à Christianis, Iudæis, pariterq; Gentilibus haberetur, Sozomenus [b] pluribus scribit. Sed de his nos suo loco deinceps agemus. Iam ex dictis satisfactum putamus de prætermisso nomine ciuitatis: nimirum non incuriæ historici esse tribuendum: cùm, quod diximus, sufficienter eam nominasse videatur. Etenim cùm dicat Zachariæ in illa sedem fuisse, constat sacerdotalem fuisse ciuitatem: cùm verò adijciat [c] in montanis Iuda sitam, Chebron necessariò significatam esse apparet. Vnde & certum est, errare illos, qui per ciuitatem Iuda B in montanis positam, putant Ierosolymam esse intelligendam: nam non est annumerata inter ciuitates sacerdotales apud Iosue [d] Ierusalem, quæ potiùs regia erat ciuitas; quò tantùm tempore vicis suæ sacerdotes, qui in suis habitabant ciuitatibus, accedere consueuerunt. Burchardus [e] autem in descriptione Terræ sanctæ, domum Zachariæ sic ponit in montanis Iudææ, vt tamen ab Hebron, seu Chebron, nouem leucis distare, eamdemq; non in ciuitate, sed in campestribus sitam dicat: at certè auctore Luca Euangelista intra ciuitatem Iuda positam fuisse Zachariæ domum, non in campestribus, constat. Quæ autem (vt ad rē redeamus) ibi ea salutatione sunt facta, nēpe quòd infans in vtero Elizabeth exultauit, simulq; sanctificatus est, de Mariæ cantico, spirituque prophetico, Ioannis natali, atq; Zachariæ recepta loquela, & gratiarum actione, exactè S. Lucas describit; vt non sit opus aliquid addere, vel verbis alijs recēsere. At de his hactenus: iam reliqua prosequamur. C

a Apud Bed. de locis sanct. c.9.
b Sozom hist. lib.2.c.3.
LVCAS FVNCTVS MVNERE EXACTI HISTORICI.
c Luc.1.
d Iosue 21.
e Burchard. par.1.c.7.§ 68.

LXXX. His enarratis, mox subdit Euangelista: Factum est autem in diebus illis, exiit edictum à Cæsare Augusto, vt describeretur vniuersus Orbis. Hæc descriptio prima facta est à Præside Syriæ Cyrino: & ibant omnes, vt profiterētur, singuli in suam ciuitatem. Ascendit autem & Ioseph à Galilæa de ciuitate Nazareth in Iudæam, in ciuitatem Dauid, quæ erat Bethlehem, eò quòd esset de domo & familia Dauid, vt profiteretur cum Maria desponsata sibi vxore prægnante.] hæc Lucas [f]. At quoniam, etsi non interpretis, historiographi certè fungimur munere; nostri esse putamus officij, vt hæc ipsa multis perplexa nodis & obuoluta obscuritatibus enodemus, ac quantum vires suppetunt, elucidemus. Magna sanè vrgensque est obiectio illa, quæ ex Iosephi Iudæi historia [g] exoritur, qua dicitur, descriptionem factam sub Quirino Præside, non Herodis tempore, quo ponitur ab Euangelista, immò nec sub regno eius filij Archelai; sed post illum exactum, nouem fal- D tem annis ab Herodis interitu contigisse. Mirati sumus vehementer Eusebium [h], ad confirmandam Euangelicam veritatem de censu acto sub Quirino, citasse dictum auctorem, quem in his quæ ad tempus spectant, contradicere certum est; vsque adeò, vt illius assertione historiam à Luca conscriptam in dubium reuocari sit necesse.

DE FACTA DESCRIPTIONE A QVIRINO.
f Luc.2.
IOSEPHVS REDARGVITVR.
g Ioseph. ant. lib.17.c. vlt. & li.18.c.1. De bello Iud. lib.2.c.7.
h Euseb. hist lib.1.c.5.

LXXXI. Sed mirum in modum obstupuimus ad Nouatorum vesaniam, dum Iosepho Iudæo plus tribuunt, quàm Euangelio à Luca conscripto: quippe qui adeò irrefragabilem esse ducant illius historiam, vt potiùs quàm velint Iosephum errasse, dicere non erubescant, textum Euangelij alteratum, vel potiùs adulteratum, eaque verba quibus dicitur: Hæc descriptio facta est à Præside Syriæ Cyrino] non esse Euangelistæ, sed alicuius otiosi hæc scribentis in margine, eademq; inde irrepsisse in textum. Sed doceant, velim, quando sine ijsdem verbis à Patribus idem textus citatus alicubi reperiatur, vel si quis Græcus aut E Latinus codex inueniatur antiquus, in quo ea verba desiderentur. At cùm (vt & nunc habet textus) semper à temporibus Apostolorum, æquè in omnibus Christiani orbis ecclesijs ea verba in Euangelio sint lecta; quæ tanta temeritas & impudentia, vt ea velint expungi? Inepta prorsus est illa responsio, qua dicitur, eo tempore quod scribit Lucas, promulgatum esse edictum de Orbis descriptione; sed ob ingruentia bella, quibus Palæstina vexata est, post decimumquartum annum census exactionem esse dilatam. Digna risu potiùs quàm confutatione sententia: cùm constat his temporibus nullo graui externo bello vexatam fuisse Palæstinam, regnante Herode, & Archelao post ipsum: sed ex ipsius Euangelij etiam refellitur verbis, quibus dicitur, quòd ibant omnes, vt profiterentur, singuli in ciuitatem suam; nec aliud erat ipsa professio, quàm census solutio, vt docet Iurisconsultus [i].

NOVATORVM VESANIA EXPLODITVR
i l.1. & seq. ff. de censib.

LXXXII. Verùm quid tam magnum, tam nouum & inusitatum, immò quid tam verum & frequens, quàm si dixerimus Iosephum esse hallucinatum? Quid, inquam, tam magnum? cùm

A cùm certè, etsi nulla subesset ratio eum erroris arguendi, Euangelistæ quidem auctoritas satis superque sit ad quantumlibet testatam & obsignatam probatamq; eius opinionem infringendam. Sed hæc apud Christianos: quid si de his agendum esset cum Gentilibus, qui non obediunt nec credunt Euangelio? certè nec in re tanta eorumdem arbitrium subterfugerem. Quis enim, licet Ethnicus, veri tamen amator & æquus iudex, cùm de veritate historiæ quæritur, non maiorem putet esse adhibendam fidem illi qui propinquior illis temporibus fuerit, cuius fides adeò sincera probetur, vt numquam errasse reperiri possit; quique vitæ integritate sic polleat, & veritatem colat, vt pro ea millies, si liceret, vitam profundere non recuset? Sanè quidem his omnibus & mille aliis partibus Lucas Euangelista Iosepho historico præstat, & maximè antecellit. Sed quid ampliùs? Non est opus, vt modò ex Ethnicis æquum iudicem interpellem; cùm diu antè hæc iudicarit per-
B ditissimus ille Christianorum hostis Iulianus Apostata [a], dum Lucæ citat testimonium de descripto Christo vnà cum Maria & Ioseph sub Quirino. Sed missis his, ad rem propositam redeamus.

IOSEPHI HISTORIA INFIMA COLLATA CVM EVANGELIO.

[a] Apud Cyrill. Alex. lib. contra Iul.

LXXXIII. Quid, inquam, tam nouum & inusitatum, vt Iosephum in his errasse dixerimus; cùm & alias sæpè eumdem in diuersos lapsum esse errores, nemo nõ dixerit? Ad quod, ne longè petita ab his adducamus exempla, accipe illud in primis, quod ipse in locis citatis de Antiquitatibus Iudæorum [b] profitetur: post exactum Archelaum è regno, Quirinum esse missum in Syriam, ac Iudæum populum censuisse, idq; incidisse dicit [c] in annum trigesimumseptimum post deuictum à Cæsare Augusto in Actiaca pugna M Antonium. Verùm si hæc ad exactã temporum rationem referas, falsa esse proculdubiò inuenies: nam si numeres annos qui intercurrunt ab Actiaca pugna, quæ contigit Augusto tertiùm &
C Messala Coss. [d] annos esse quadraginta colliges. Dum etiam in locis nuper citatis meminit de eiusdem Quirini Consulatu, quasi de re admodum recenti, Fastos Consulares eum ignorasse certum est: nam Quirinum vnà cum Æmiliano collega ante annos vigintiduos Consulatum gessisse, est exploratissimum.

[b] Ioseph. ant. lib. 17. c. vlt. & lib. 18. c. 1.
[c] Ioseph. ant. lib. 18 c. 3.
ALIVS IOSEPHI ERROR.
[d] Dio lib. 50.

LXXXIIII. In quàm prætereà absurda & portentosa mendacia incidat necesse est, qui de annis Herodis Regis inconsultè nimis Iosepho fidem adhibendam putarit: ex se ipso quisque poterit perfacilè intelligere, dum obitum Herodis ipse recenset biennio ante Christum natum: adeò vt ea ratione non tantùm quæ sanctus Lucas de Herode scribit, sed & quæ Matthæus [e] narrat, si Iosepho demus aures, fide careant (quod nefas est dictu) necesse sit. Verùm eumdem auctorem in annis regni Herodis computandis esse mirum in modum hallucinatum, adeò vt nouem annos numerare prætermiserit, ex suis ipsius scriptis aper-
D ta luce paulò inferiùs, cùm agemus de tempore natalis Christi, aperiemus; vt nullus de ea re (ni fallimur) dubitandi locus relictus videatur. Quanta est insuper in eodem auctore inconstantia, dum anno decimosexto Herodis Regis, Varum fuisse Præsidem Syriæ tradit [f]; posteà verò ait, eum successisse Sentio Saturnino, anno ante ipsius Herodis obitum; cùm inter vtrumque temporis spatium anni intercurrant saltem viginti? nec est quod possit dici, eumdem Varum iterùm eò missum, cùm nec ipse Iosephus, nec alij id testentur. Hæc dicta sint aduersus eos qui tanti faciunt eiusdem historici testimonium, vt eius causa Euangelicam veritatem non vereantur impudenter nimis adducere in controuersiam, & dubij iudicij lance suspendere. Verùm quò eadem ipsa Euangelica veritas sua firmitate subsistens, manifestior habeatur; operæpretium duximus successionem Syriæ Præsidum ex antiquis probatisque historicis comparatam, à tempore regni Herodis, vs-
E que ad Augusti Imperatoris obitum, hîc intexere; qua etiam non Iosephus tantùm, sed alij, qui eamdem aliter confinxerunt, erroris redarguantur.

[e] Mat. 2.
IOSEPHI ENORMES PANDVNTVR ERRORES.
[f] Ioseph. ant lib. 15. c. 13. & lib. 17. c. 7.

LXXXV. Cùm decretum esset ex Senatusconsulto Iudæorum regnum Herodi, & illud inuasisset Antigonus [g]: ab Antonio res Orientales administrante Caius Sosius Syriæ Præses creatus est: id quidem ipse Iosephus & Dio [h] testãtur. Contigit (vt idem Dio tradit) Sosij præfectura sub Consulatu Claudij & Norbani, anno ab Vrbe condita septingentesimo decimoseptimo. Sosio est subrogatus Q. Didius, quem auctore Dione [i] constat præfuisse Syriæ saltem vsque ad tempus Actiacæ pugnæ, quæ facta est anno ab Vrbe condita septingentesimo vigesimo quarto, quando eodem auctore liquet Augustum parta victoria venisse in Syriam. Huic est suffectus Messala, cuius & Dio [k] meminit: his præfuisse videtur vsque ad annum ab Vrbe condita septingentesimum trigesimum primum, quando M. Agrippa tam Syriæ quàm toti Orienti præficitur; qui (vt idem testatur Dio [l]) est reuocatus anno ab Vrbe condita septingentesimo trigesimo tertio, quo ipse Augustus in Syriam profectus reperitur [m], vbi mansit saltem triennij temporis spatio; nam sub Consulatu

DE IVDAEAE PRAESIDIBVS.
[g] Ioseph lib. 14. c. 27.
[h] Dio lib. 49.
[i] Dio histor. Rom. lib. 51.
[k] Dio eod. lib. 51.
[l] Dio histor. Rom. lib. 53.
[m] Idem li. 54.

Sentij Saturnini adhuc agebat in Oriente, componens res prouinciarum, vt testatur Velleius Paterculus, circumferens, vt ait, orbi terrarum præsentia sua pacis suę bona. Anno verò Vrbis septingesimo trigētesimo octauo, iterùm illò rediit, ac tenuit vsque ad annum septingentesimum quadragesimum primum.] hæc ex Dione[a]; cui consentit Iosephus[b], dum ait Agrippam præfuisse Orienti annis decem; putamus tamen dilatum magistratum Agrippæ vsque in sequentem annum Vrbis septingentesimũ quadragesimum secundum, quo anno Consulatum gessit vnà cum Valerio Messala Quirinus: quo perfuncto magistratu, eumdem Quirinum esse missum in Syriam Præsidem, satis annuere videtur Tacitus[c], dum agens de eius funere, post Consulatum mox debellasse, inquit, per Ciliciam castella Homonadensium, ac sic insignia meruisse triumphi. A

[a] *Dio histor Rom. lib. 54.*
[b] *Ioseph. ant. lib. 10. c. 6. in fin.*
[c] *Tacit. lib 3. Annal.*

LXXXVI. SVCCESSIO PRAESIDVM SYRIAE.

At dubium non est, illos consueuisse in prouinciis bella gerere, qui illis præessent Proconsules, siue Præsides: nec vlla dubitatio est, sub prouincia Syriæ Ciliciam esse redactam: quibus rationibus fateri opus est, Quirinum in Syriam Præsidem missum esse post suum Consulatum, anno ab Vrbe condita septingentesimo quadragesimo tertio. Post ipsum verò subrogatos putamus, quos scribit Iosephus[d], Sentium Saturninum, & Volumnium; quorum præfecturam diuturniorem fuisse, idem auctor testatur. Anno verò ab Vrbe condita septingentesimo quadragesimo octauo præficitur Syriæ, totiq; Orienti C. Cæsar, Augusti filius adoptiuus: quo defuncto, nullus alius subrogatus reperitur, nisi qui ab Euangelista[e] recensetur, idem qui suprà Quirinus, idemque dictus Cyrinus; quem præfectum tunc Syriæ, ea quę de eodem Quirino citato loco scribit Tacitus, persuadent, dum ait, proficiscenti dicto C. Cæsari ad bellum Armenicum, quando diximus ex Dione[f] & Velleio Paterculo, Syriæ simul & totius Orientis illi creditam præfecturam; datum insuper fuisse eidem adhuc adolescentulo necdum vigesimum annum agenti rectorem eumdem P. Sulpitium Quirinum. Illo verò (vt ex Dione diximus) in prouincia defuncto, cùm nullus alius substitutus legatur; Quirinum remansisse Syriæ Præsidem, nulla debet esse dubitatio Hic autem habuit successorem Quintilium Varum, quem eodem auctore[g] constat mansisse in eo magistratu vsque ad Consulatum Sulpitij Camerini, & Poppæi Sabini, anno Christi Redemptoris nostri vndecimo. Cui non Quirinus, vt Iosephus habet, sed M. Ambiuius est subrogatus; nisi velimus dicere, eumdem Quirinum adhuc tertiò in Syriam Præsidem missum. Ambiuio autem est suffectus Annius Rufus, cuius tempore (vt idem Iosephus[h] testatur) Octauianus Augustus mortuus est. hactenus de successione Præsidum Syriæ. B C

[d] *Ioseph. ant. lib. 10. c. 13. & seq.*
[e] *Luc. 2.*
[f] *Dio histor. Rom. lib. 53. & Velleius hist. Rom.*
[g] *Dio lib. 56.*
[h] *Ioseph. ant. lib. 18. c. 3.*

LXXXVII. IVDAEI SAEPE CENSI.

Quod autem spectat ad censum per Quirinum in Iudæa actum: si ad historicam veritatem indagandam ipsius Lucæ verba pensemus, cognoscemus non semel tantùm, sed iterùm actum esse sub eodem Præside censum. Sic enim ait: Hæc descriptio prima facta est à Præside Syriæ Cyrino, &c.] Quòd primam dixit, nemo prudens intelliget, tunc primùm censos fuisse Iudæos, atque redactos sub tributo, factosque populo Romano vectigales. Siquidem longè anteà, sub Consulatu Ciceronis & Antonij, Pompeius eos domuit, & tributum ab eis exegit: idque ipse Cicero[i] in primis testatur; id Iosephus[k], & alij[l]. Neque id semel factum est: nam eumdem Pompeium (vt auctor est Cæsar[m]) tempore belli ciuilis à Regibus, Dynastis, & Tetrarchis Asiæ totius & Syriæ, sub qua continebatur & Palæstina, constat ingentes pecunias corrasisse: quin etiam auctore Dione[n], scimus & Gabinium Syriæ Præsidem tributum Iudæis imperasse: hoc ipsum & Cassium & ceteros factitasse qui pòst successerunt Præsides Syriæ, certum est; ac viginti nouem annis Iudæos Romanis tributa pependisse, antequam Antipater, Herodis pater, Iudææ procurator à Romanis institueretur, nec posteà vmquam cessasse, tradit Epiphanius[o]. Nec, licet ea prouincia à Romanis Herodi ac ceteris Regibus concessa esset, desijt tamen aliquando tributum soluere: quod ex Euangelio etiam testatum habemus, cuius auctoritate compertum est, eosdem Iudæos tempore Herodis Regis Rom. Imperatori censum persoluisse; perseuerasseque vsque ad Vespasiani tempora eiusdem pensitationem, omnes[p] æquè affirmant. D E

[i] *Cic. orat. pro Flacco.*
[k] *Ioseph. ant. lib 14. c. 8 in fin.*
[l] *Ammia. lib 14 Aug. de ciuit. Dei lib. 18 c. 45. Hieron in Dan. c 9.*
[m] *Cæsar in com de bello ciu. lib. 3. & Ioseph. antiq. lib. 14. c. 17.*
[n] *Dio histor. Rom. lib. 39.*
[o] *Epi. in Panar. hær. 51.*
[p] *Epi. hæres. 51. Ioseph. ant. & de bel. Iud. & alij.*

LXXXVIII DIVTVRNIORES SYRIAE PRAESIDES.

Quòd igitur ab Euangelista ea descriptio à Quirino prima facta dicitur: non sic (vt vidimus) est accipiendum, vt tunc primùm Iudæi fuerint descripti atque censi: sed primam dixerit respectu secundæ sub eodem Præside factæ, more Romano, quolibet lustro censendo populũ. Ne quis subinde existimet impossibile, vt tam diuturno tempore Quirinus fuerit in prouincia. Nam & Quintilium Varum longe maiori annorum numero eamdem administrasse, Iosephus[q] testatur. Rursumque sub Tiberio Augusto Valerium Gratum in eadem functione vndecim annos exegisse, Pilatum annos decem (vt de ceteris ta-

[q] *Colligitur ex Ioseph. numerando tẽpus ingressus & egressus.*

A ris taceam) idem auctor affirmat[a]. Sed nec id dici patitur Ioſephus, dum ſcribit[b], his temporibus Varum Præſidem Syriæ, & Sabinum procuratorem Iudææ præfuiſſe, & vſque ad finem regni Archelai in eo munere perduraſſe: niſi dixerimus eodem tempore tres fuiſſe in magiſtratu, Varum, Quirinum, & Sabinum, ſicut nuper ante hos totidem eaſdem adminiſtrabant prouincias, Sentius Saturninus, Volumnius, & Pedanius; nam ait[c]: Præſederunt autem rectores, quibus à Cæſare ſcriptum fuerat, Saturninus & Pedanius Legati, & cum his Volumnius procurator.] Horum duo, primus & vltimus, alibi ab eodem auctore[d] ſunt Præſides Syriæ appellati; ſed verius eſt, vt paulo inferiùs demonſtrabimus, Ioſephum erraſſe: qui enim ſemel ab his quæ ſunt temporis deuiat, in alios ſimul errores adduci neceſſe eſt: prætermiſſis enim ab eo nouem annis regni Herodis, portentoſos inde neceſſe eſſe ſequi errores, manifeſtum eſt.

[a] Ioſeph. ant. lib. 18. c. 3. & eod. c. 5.
[b] Ioſeph. ant. lib. 18. c. 12. De bello Iud. lib. 2. c. 1.
[c] Ioſeph. de bello Iud. lib. 1. c. 17.
[d] Ioſeph. ant. lib. 16. c. 13.

LXXXIX.
DE CENSV SVB SATVRNINO.

B Sed Tertullianum[e] interim audiamus. Agens ipſe pro veritate carnis Chriſti aduerſus Marcionem, hęc ait: Sed & cenſus conſtat actos ſub Auguſto nunc in Iudæa per Sentium Saturninum, apud quos genus eius inquirere potuiſſent.] hęc ille. Sed quid eſt, quod dicit, nunc? quid inſuper, quod per Sentium Saturninum ait cenſus exactos? Sed iungamus his, quæ rurſus de eodem cenſu inferiùs habet his verbis[f]: Nemo facilè ignorari de genere potuiſſet, vel de recentibus Auguſtianis cenſibus adhuc tunc fortaſſe pendentibus.] hæc Tertullianus: ſcabroſus planè locus, nec facilè ſuperandus. Minimè enim placet quod dicitur[g], Quirinum per Sentium Saturninum egiſſe cenſum in Iudæa: nam qui fuerint Saturnini collegæ in adminiſtratione prouinciæ, iam nuper vidimus. Rurſus præfectura Saturnini nullo pacto ad Chriſti tempora potuit perueniſſe; cùm poſt eum, vſque ad Quirinum, præfuiſſe illic ad multos annos Quintilius Varus dicatur. Nec puto di-
C cendum, Quirinum Præſidem ad exigendum cenſum vſum fuiſſe adminiſtro eodem Varo, quem conſtat ampliſſima Conſulatus dignitate, non, vt Quirinus, ſemel tantùm, ſed ſecundò auctum[h]; primùm vnà cum collega Veſpillo, ſecundò vnà cum Aelio Cato: indignumque prorſus haberi, vt Varus fuerit Quirini miniſter.

[e] Tertul. adu. Marcion. lib. 4. c. 19.
[f] Idem eod. c. 36.
[g] Pamel. ibi notat. 276.
[h] Faſt. Conſ. Panuin. ex Dione & alijs collecti.

XC.

Sed de his acturis, illud in primis videndum eſt: Cur dum agit Tertullianus de cenſu, in quo deſcriptus eſt Chriſtus, non potiùs Euangelij auctoritate dicat à Præſide Syriæ Quirino fuiſſe exactum? Agebat ille aduerſus hæreſiarcham, qui non recipiebat Euangeliſtam de Chriſti carne loquentem[i]: vnde non adeò mirandum, ſi poſthabito Euangelio Lucæ, cui (vt iam dixi) non credebat, prouocat ad Romani archiui cenſuum antiquas tabulas. Sed cur potiùs (fortè quiſpiam ſciſcitabitur) actum dicit per Saturninum quàm per Quirinum? Siſte, quæſo, parumper & attende: nam in auctore qui eſt
D in eloquendo (vt & doctè quidem Lactantius[k] refert) parum facilis, minùs comptus, & multùm obſcurus, non tantùm ipſius orationis periodi atque ſententiæ, ſed ſingula verba ac dictiones, ſunt omni ſtudio examinanda. Quid enim quòd cùm de eodem cenſu agit, diuerſo admodum vtitur loquendi genere? Dum enim Saturnini interponit perſonam, ſic ait: Cenſus conſtat actos nunc in Iudæa per Sentium Saturninum.] Cùm verò de Saturnino tacet, mutans ſtylum, his vtitur verbis: Nemo facilè ignorari de genere potuiſſet, vel de recentibus Auguſtianis cenſibus adhuc tunc fortaſſe pendentibus.] Quorſum hîc dicit, tunc? illic verò, nunc? quodque hîc ait, Adhuc fortaſſe pendentibus.] inibi verò, Conſtat exactos?]

[i] Tertul. li. de carne Chriſti.
[k] Lact. lib. 5. cap. 1.

TERTVLLIANI LOCVS DIFFICILLIMVS ELVCIDATVR.

XCI.

Mea quidem ſententia, quam volens libensq; eruditorum quorumcumque cenſuræ ſubiicio, Tertullianus cùm non ſatis exploratum haberet ex Luca Euangeliſta de Chri-
E ſto nato, cùm Ioſeph & Maria venirent in Bethlehem: an ante abſolutam deſcriptionem natus atq; ſic deſcriptus fuerit, nec ne: vt in re dubia, illis vtitur verbis: Adhuc tũc fortaſſe pendentibus.] Porrò ne ob eam cauſam eluderetur tota illa argumentatio, de probanda ex parentibus in cenſu deſcriptis veritate Chriſti carnis; argutè ad cenſum ſequenti luſtro peractum, in quo neceſſe fuit tam Chriſtum quàm qui dicebantur pater & mater eius, deſcribi, prouocat Marcionem: eoque ſenſu accipienda illa verba: Actos nunc per Sentium Saturninum] ac ſi diceret, exactos poſteà. Contigit enim ſequens luſtrum, quo (vt diximus) more Romano cenſus agebatur, ſub Conſulatu eiuſdem Sentij Saturnini & Aelij Cati[l], poſt annos quinque à Chriſto nato, ſecundùm quod ipſe numerat Chriſti annos. Nam cùm ipſe dicat agens aduerſus Iudæos, ſuperuixiſſe Auguſtum annos quindecim, ex quo natus eſt Chriſtus; ſanè quidem Conſulatum Sentij Saturnini incidere in annum quintum Chriſti, certum eſt. Sicque quòd dicit cenſus actos nunc in Iudæa per Sentium Saturninum, idem eſt, ac ſi diceret, cenſus actos poſteà in Iudæa ſub Conſulatu Sentij Saturnini: Conſulum enim nominibus ſolitas cenſus cuiuſlibet tabulas no-

[l] Faſti Panuini ex Dione.

tari, nullus est qui nesciat. Nec quidem in Tertulliano magis propriam locutionem, ex- A
cultioremq. dictionem requirendã esse, qui eius lectioni est assuetus, haud difficulter iudi-
cabit. Nec mirabitur, si quod sub Saturnino Cõsule factũ est, per eumdem actum dixerit.

XCII. Non erat adeò leuis in Tertulliano [a] dubitandi occasio, an in tabulas census Quirini
Christus relatus esset: quippe qui in primis nesciret, an ante clausas census tabulas fuisset
natus: verùm etsi certum habuisset natum esse, tamen ante dies octo, cùm nondum illi es-
set inditum nomen, quod (vt testatur Euangelista [b]) post circumcisionem accepit, impos-
sibile erat in tabulas census inferri, in quibus cuiusq; profitentis scriberetur nomen. Con-
stat enim iure antiquo Romanorum [c] omnes cuiusque ætatis & sexus, quantumlibet in-
fantes, censeri solitos; itemque & Iurisconsultum posteà respondisse, eum qui post de-
scriptionem natus infans esset, antè tamen quàm eadem descriptio absoluta esset, in ipsas
census tabulas adscribendum: scimus tamen, non tantùm (vt diximus) apud Iudæos an- B
te octauum diem, quo nomen indebatur infanti, id fieri minùs licuisse, sed nec apud ip-
sos Gentiles quidem; quippe qui (vt habet Festus Pompeius [d]) feminæ die octauo, ma-
sculo autem die nono (qui dicebantur lustrici dies) nomen imponere consueuerant. At
licet de his Tertullianus iure dubitare potuisset: tamẽ pendente adhuc cẽsus descriptione
sub Quirino, Iesum Christum Dominum nostrum esse natum circumcisum, atque de-
scriptum, Patres omnes pari consensione confirmare videntur. Circumcisum ipsum eo-
dem loco quo natus est, auctor est Epiphanius [e]: Iustinus [f] martyr sub Quirino descri-
ptum fuisse profitetur: id apud Cyrillum [g] Iulianus apostata; id Orosius, dum ait: Ro-
mano censui, statim vt natus est, adscriptus est, dicendus vtique ciuis Romanus census
Romani professione.] hæc ille iure antiquo Romanorum [h], quo ex descriptione in char- C
tis censuum quis argueretur ciuis esse Romanus: quà etiam ratione omnes, qui in orbe
Romano sunt, inquit Iurisconsultus [i], ciues Romani dici possunt, quòd censu Romano
descriptus sit vniuersus Orbis.

[a] Tertul. adu. Iud c. 8.
[b] Luc. 2.
[c] Dion. Hal. lib 4. l. Ætatem ff. de censib.
[d] Fest. Pomp. in verb. lustrici.
[e] Epiph. lib. 1. c. vlt.
[f] Iust. orat. ad Anton Piũ.
CHRISTVS DESCRIPTVS SVB QVIRINO
[g] Cyril in Iul. lib. 6.
[h] Not. Sig. ex Liuio, Cic & alijs lib. 1. c 14. de iur. antiq. Rom.
[i] l. In orbe. ff de stat. hom.

XCIII. Quod verò ad descriptionem infantium pertinet, posteà concessa est immunitas pro-
uinciæ Syriæ, sub qua & Iudæa censebatur, vt nonnisi puberes adscriberentur in tabulis
censuum, & qui non illam attigissent ætatem, haberentur immunes, prout & Iurisconsul-
tus [k] de his agens testatur. Sed (vt iam nonnihil intermissa repetamus) quòd diximus de-
scriptionem per Quirinum factam, fuisse lustralem, & quolibet quinquennio repe-
ti solitam; sic accipiendum esse proponimus, vt lustralis census quolibet quinquennio
agi solitus, Augusti illo edicto, cuius meminit Euangelista, auctus fuerit, magnumque
acceperit incrementum. Sæpè namque census descriptionis mutatam esse formam,
qui Liuium & Dionysium legerit, facile intelliget. Porrò perseuerasse in futurum lu- D
stralis census exactionem vsque ad Vespasiani Imp. tempora, Censorinus [l] fidem facit:
sed Tertullianus [m] in libro de Pallio, suis adhuc temporibus census scribi solitos testatur,
cùm ait: Deo tot Augustis in vnum fauente, quot census transcripti, quot populi pro-
paginati?] Cassiodorus [n] de orbis descriptione ab Augusti edicto imperata eam affert
causam, quòd cùm ob bella ciuilia immensus vniuersus orbis afflictatus cladibus esset,
ipsaque rerum dominia haberentur incerta atque confusa; his prospicere curans Augu-
stus, Romanum orbem agris diuisit, censumque describi voluit, vt possessio sua nulli ha-
beretur incerta, quam pro tributorum susceperat quantitate soluenda.] hæc ibi. Illa ad-
huc affertur causa, quam Suidas [o] sic scribit: Cæsar Augustus monarcha viros viginti
probatissimæ vitæ delectos in omnes prouincias misit, per quos & homines & opes de-
scripsit, edixitque vt iustam inde in ærarium partem inferrent. Hæc descriptio prima fa- E
cta est; cùm hi, qui eum antecesserunt, quid non possessoribus eriperent? vt locupleti-
bus publico essent crimini diuitiæ.]

[k] l Forma ff de censib.
QVALIS CENSVS SVB QVO CHRISTVS DESCRIPTVS
[l] Censf. de die nat c. 15.
[m] Tertull. de pal. c. 2.
[n] Cassiod. Var lib. 3. epist 52.
CENSVS AVGVSTI RATIO.
[o] Suid hist. ver. ἀπογραφή.

XCIV. Quod verò ad numerum censorum spectat, idem inferiùs cùm de Augusto agit, hæc
ait: Huic cùm visum esset numerare omnes Romani imperij incolas, vt sciret quãta esset
multitudo, reperit myriades quatuor centum decem mille, & tredecim viros.] Sed corri-
gendus mendosus textus, vt dicat, quater centum. Alia insuper redditur huius census ra-
tio [p], quòd cùm Augustus vectigalia omnia prouinciarum sustulisset, tributa ordinaria
instituit, alia in agros, alia in capita; itaque censum in toto Imperij Romani orbe indixit,
vt capitum fortunarumq. summam, quæ in Imperio esset, cognosceret. Verùm præter
lustralem censum, ob exhaustum nimis ciuilibus bellis ærarium, aliàs sæpiùs idem Au-
gustus tributum imperauit: ac primùm (vt scribit Dio [q]) Marcio & Sabino Coss. anno
ab Vrbe condita septingesimo decimo quinto, noua vectigalia excogitauit, estque ille ipse
annus quartus Triumuiratus, quo & ab Aera, numeri nota, in Hispanijs cœpti sunt anni
numerari.

[p] Sig. de Iur. antiq. Ital. lib 1. c 21.
PLVRES CENSVS EXACTI AB AVGVSTO
[q] Dio histor. Rom. lib. 48.

A numerari. Rursus etiam ipso sextum Consule vnà cum Agrippa, census nomine pecuniam exegit[a]. Sub Consulatu insuper Poppæi Sabini & Sulpitij Camerini, inuidiosam illam de caducis hereditatibus legem, Poppæi nomine, ferendam curauit[b]. Quid dicam de collatione vigesimę imperata? Quid de censo Senatu, quando tá ingens est exacta pecunia, vt multi sponte à Senatu abierint? Quid insuper de censu per Italiá exigi iusso? Meminit de his omnibus Dio[c]. De censu etiá tribus Gallijs ab eodé imperato agit Florus[d].

[a] Dio lib. 53. in princ.
[b] Tacit. lib 3. Annal.
Plin in Panegyr. & alij.

XCV.

Iam verò admirari fortasse aliquis posset, ac perinde quærere: Quid est quòd nullus Ethnicorum historicorum, qui res Romanorum sunt prosecuti, de tam celebri descriptione ac nobilissimo censu aliquando meminerit? Ceterùm haud adeò admirandú esse cognoscet, qui nobilissimorum præstantissimorumq. historicorum monumenta, illorum præsertim temporum, quibus hæc contigerunt, excidisse consideret. De Liuio sciunt
B omnes: de Dione & Tacito, qui res Romanorum per annos singulos diligenti cura studioque conscripserunt, quid dicam, in promptu est: nimirum Dionis historiam à Consulatu Antistij & Balbi vsque ad Consulatum Messalæ & Cinnæ; nempe per decem annorum spatium, quinque ante Christum natum, totidem post, è commentariis sublatam, omnino periisse. Taciti verò Annales incipere ab Imperio Tiberij Cæsaris, omnes sciunt. Suetonius, qui restat, sic scripsit Vitas Romanorum Imperatorum, vt nullum sibi præscripserit seruandi temporis ordinem: quamobrem multa prætermisisse, collatione facta illorum qui in scribendo per Consules res gestas cuiusque anni memorię commendarunt, perfacilè conuinci potest.

[c] Dio lib. 54. 55. & 56.
[d] Florus in Epitom. Liu.

XCVI. CHRISTI SVB QVIRINO CERTA DESCRIPTIO.

Certè rem tam patentem & claram, ex ipsis Romanis archiuis, in quibus cuiusque census tabulæ asseruabantur, quas nostri citare consueuerunt, certam, testatam, obsi-
C gnatamque sibi fidem publicam vendicasse, certum est: adeò vt non Celsi, non Porphyrij, non denique Iuliani, vel si qui alij Christianæ fidei extiterunt acerrimi oppugnatores, negare sint ausi; nisi tantùm ceteris omnibus impudentiores, quos diximus, nostri sæculi Nouatores: qui, quod ait Iudas Apostolus, quæcumque ignorant, blasphemant; quæcumque autem norunt, in his corrumpuntur.] Ecce quàm liberè[e] Iustinus martyr publica defensione Christianæ fidei apud Antoninum Pium, eiusque filios Cæsares, ipsumque Senatum, necnon populum Romanum agens, de descriptione census sub Quirino his meminit verbis: Vicus, inquit, quidam est Bethlehem in regione Iudæorum, trigintaquinque stadiis Ierosolymis distans: vbi natus est Christus Iesus: quemadmodum & ex descriptionibus census acti, quæ sub Quirino primo vestro in Iudæa procuratore sunt confectæ, intelligere potestis.] Rursus & Tertullianus[f] de iisdem descri-
D ptionis tabulis hęc contra Marcionem reiicientem Euangelium: De censu, inquit, Augusti, quem testem fidissimum Dominicæ natiuitatis Romana archiua custodiunt.] Non tantùm itaque Euangelica veritate, sed & publica fide Romani archiui, illis temporibus probata obsignataq. erat historia de Christo à Quirino in tabulis census scripto. Meminit eiusdem Quirini Suetonius[g], eumq. hominem fuisse prædiuitem testatur: hunc & vsque ad Tiberij Imperatoris annum septimum superuixisse, asserit Tacitus[h], qui eius natales, res gestas, ac funus compendio scribit.

[e] Iust. mart. orat. ad Anton. Pium.
[f] Tertul. adu. Marcion. lib. 4. c. 7.
[g] Suet. in Tiberio, c. 49.
[h] Tacit. lib 3. Annal.

XCVII. DESCRIPTIO GEOMETRICA AVGVSTI.

His de facta ab Augusto Orbis descriptione narratis, prętermisisse nolumus aliam ab hac diuersam, sed quæ huic haud parum conferret, ab eodem Augusto absolutam Orbis descriptionem, nempe geometricam: quæ nimirum ad Romani imperij censendas prouincias, loca, atq; personas, maximè conduceret. Hanc à Iulio Cæsare inchoatam Augustus
E absoluit: sed quo ordine & tempore, Æthicus rem gestam describens, sic demonstrat: Itaque Iulius Cæsar bissextilis rationis inuentor, diuinis humanisq. rebus singulariter instructus, cùm Consulatus sui fasces erigeret, ex Senatusconsulto censuit omnem Orbem iam Romani nominis admetiri per prudentissimos viros, & omni philosophiæ munere decoratos. Ergo à Iulio Cæsare & M. Antonio Coss. Orbis terrarum metiri cœpit: id est, à Consulatu suprascripti, vsque ad Consulatum Augusti tertium &* Crassi, annis * viginti vno, mensibus quinque, diebus nouem à Zenodoro omnis Oriens dimensus est sic, vt inferiùs demonstratur. A Consulatu item Iulij Cæsaris & M. Antonij, vsque ad Consulatum Augusti decimum, annis* vigintinouem, mensibus octo, diebus decem à Theodoto Septemtrionalis pars dimensa est, vt euidenter ostéditur. A Consulatu similiter Iulij Cęsaris, vsque ad Consulatum * Saturnini & Cinnæ, à Polycleto Meridiana pars dimensa est annis trigintaduobus, mense vno, diebus decem, sic vt definita monstratur. At sic omnis Orbis terræ intra annos trigintaduos à dimensoribus peragratus est, & de omni eius continentia perlatum est ad Senatum.] hucusque auctor.

*al. Cornini,
*al. xx.
*al. xx.
*al. Messalę & Quirini.

XCVIII. DESCRIPTIO VNIVERSALIS.

[a] *Plin. lib. 3. c 5.*
[b] *lib.7 c.45.*
[c] *lib.7.c 49.*

Absoluta sunt hæc atque perfecta ante Christum natum anno decimo,secundùm pre- A
scriptum annorum numerū, licet in prænotatis Coss. error inesse appareat. Ex his factum
est, vt dimensis atque distinctis Romani imperij prouinciarum , ciuitatum , ac locorum
limitibus,facilior aditus pateret tum ad hanc de qua agimus,tum ad alias Romani Orbis
per censum descriptiones faciendas. Meminisse visus est [a] Plinius eiusdem descriptionis,
dum se in describenda Italia sequi profitetur eam quæ est ab Augusto facta descriptio.
Idemque dum hæc alibi [b] ait:In diuo quoque Augusto,quem vniuersa mortalitas in hac
censura nuncupat] nempe eam,quam Vespasianus & Titus recèns egerunt,de qua [c] idem
inferiùs meminit : significare videtur , in quolibet repetito in Orbe Romano lustris sin-
gulis censu,mentionem Augusti fieri, quòd primus omnium vniuersum Orbem Roma-
no subiectum imperio censuisset. At de censibus satis.

XCIX. DE ANNO QVO NATVS EST CHRISTVS.

Quibus verò Consulibus , qua Olympiade , quoto insuper Augusti Imperij anno , si- B
mul & Herodis Regis , potissimùm hæc sit facta descriptio; quo etiam & natus Redem-
ptor noster Dominus IESVS Christus perhibeatur, reliquum est vt perquàm studiosè in-
uestigemus. Hæc basis quædam ac fundamentum Annalium esto. Perspecto etenim ve-
ro,quo Christus natus est anno,ceteri qui ab eo dinumerantur,veri certique supputabun-
tur. Quòd si quem in hoc primo anno errare contigerit , in singulis alijs errare , quisquis
fuerit,licet inuitus, cogetur ; quod multis , licet non mediocriter eruditis , accidisse vidi-
mus. Quapropter omni studio ac diligentia videndum nobis est,vt certus annus,quo na-
tus est Christus, firmiter testatus habeatur , in quo velut cardine quodam tempora futu-
ra voluantur.

C.

[d] *Aug. de doctrin. Christ. lib 2 c.28.*

QVIBVS COSS. NATVS SIT CHRISTVS.

[e] *Epi. in Panar. hær. 51.*
[f] *Cassiod. in Chron*
[g] *Seuer. hist. lib.2.*

In eo itaque peruestigando,certior ille modus est habitus, quo per Coss. & Olympia-
das tempora disquiri consueuerunt . Vnde in hanc sententiam Augustinus [d]: Per Olym- C
piadas,& Consulum nomina,multa sæpè quæruntur à nobis ; & ignorantia Consulatus,
quo natus est Dominus,& quo passus est, nonnullos coëgit errare.] Ergo quod ad Con-
sules spectat,quibus natus est IESVS: tres , eædemque diuersæ reperiuntur fuisse antiquo-
rum sententiæ; quarum primæ auctor est Epiphanius, secundæ Cassiodorus , tertiæ verò
est Seuerus assertor. Testatur Epiphanius [e] natum esse Dominum IESVM humani gene-
ris Saluatorem Augusto decimumtertiùm & Siluano Coss. Cassiodorus [f] natalem Domi-
ni,Cornelij Lentuli & Valerij Messalæ seu Messalini Consulatu consignat , præcedentis
scilicet anni Coss. Seuerus [g] autem neutri horum consentiens, annum anticipans, natum
Christum dicit Sabino & Ruffino Coss. Nos verò harum trium duabus extremis reie-
ctis,quasi regiam viam gradientes, mediam sequimur.

CI.

[h] *Panuin. in comm. Fast. lib.2.*
[i] *Chrysost. hom in Luc. c.2. in Nat. Domin. & Cassian. collat. 10. c. 1.*
[k] *Epiph. hær. 51.*

Scimus in his desudasse disertorum virorum ingenia ; & eum qui inter recentiores de D
Fastis Consularibus fusiùs disputauit [h], eius fuisse sententiæ, vt, quod sensit Epiphanius,
natus fuerit Dominus Augusto & Siluano Coss. In quam & nos aliàs pedibus ieramus.
Re tamen ipsa accuratiùs peruestigata,Cassiodoro potiùs acquiescimus, à quo nec re ve-
ra dissensisse videtur Epiphanius , nisi quòd dum ipse de die natalis Christi est secutus
Ægyptios , qui sexta Ianuarij Christum natum esse dicebant [i], non oportuit sub dictis
Coss. Lentulo & Messalino, sed sub dictis sequentis anni Coss. Augusto & Siluano , na-
talem Domini constituere. Quòd si ipse æquè cum Latinis & Græcis, natum Dominum
existimasset vigesima quinta Decembris , sub iisdem Coss. natalem Christi vtique col-
locasset:nam eius [k] sententia est, vt passus sit Christus anno trigesimo tertio per tres men-
ses inchoato : nec quantumlibet dicat Dominum natum quadragesimo secundo Augu- E
sti,ab ea sententia discrepare videtur,vt paulò inferiùs suo loco dicemus . Illud insuper,
vt Cassiodorum sequamur,maximè persuadet, quòd homo Romanus, litterarum omni
genere excultissimus , & in his apprimè versatus ; vt qui non tantùm Consulares Fastos,
sed & de computo Paschali libellum conscripsit,magna adhibita consideratione; nec ali-
ter quàm Romana profiteretur Ecclesia, sub dictis Coss. Christi natalem posuisse videa-
tur. Secutus est Cassiodori sententiam Marianus Scotus, qui ante quingentos annos cla-
ruit chronographus nobilissimus ; eamdemque nouissimè Cuspinianus pariter est secu-
tus in suis ad Cassiodorum commentarijs.

CII. QVA OLYMPIADE NATVS SIT CHRISTVS.

Hæc igitur esse vera certaq; in ipsa etiam supputatione Olympiadum certiùs demon-
strabimus . Natus est enim Dominus Olympiade centesima nonagesima quarta, anno
ipsius secundo. Id sentit Eusebius,dum in Chronico descriptionem factam à Præside Sy-
riæ Quirino (quo anno vt dictum est , & Christus est natus) sub eodem anno secundo
Olympiadis centesimæ nonagesimæ quartæ ponit: errore tamen librariorum factum est,
vt natalis Domini,sequenti anno , nempe tertio eiusdem Olympiadis, positus habeatur:
cùm

A cùm toto cælo appareat, tam descriptionem à Quirino factam, quàm natalem Domini vno eodemq; anno recensenda fuisse. Sed hæc clariora redduntur, si quæ idem auctor alibi scripsit [a], accuratiùs expendantur. Cùm enim dicat, annum decimum quintum Tiberij Imp. incidisse in annum quartum Olympiadis ducentesimæ primæ, quod etiam in Chronico profitetur; idemque affirmet [b] eum annum fuisse ætatis Christi trigesimum: ab eo tempore superiores Olympiadas numerans, proculdubiò inuenies natum Dominum dicta Olympiade centesima nonagesimaquarta, anno secundo. Nam cùm septem intersint plenę Olympiades, & duo reliqui sint anni nuper dictę Olympiadis: septenario quater reuoluto, superque additis illis duobus annis, trigesimus Christi ætatis impletur annus. Cùm igitur Consules à Cassiodoro positi, Consulatum inijsse reperiantur dicta Olympiade, anno secundo; fateri necesse est, sub dictis Coss. eodemque anno secundo B Olympiadis, Dominum esse natum.

[a] Euseb. de præpar. Euang. lib. 10. c. 3.
[b] Idem in Chron. & lib. 1. c. 10.

CIII. QVOTO ANNO AVG. IMP CHRISTVS SIT NATVS.

Quo insuper anno Imperij Octauiani Augusti Christus sit natus; cùm alij ab alijs diuersam inierint rationem in annis eius Imperij supputandis, diuersarum etiam sententiarum auctores fuere; dum alij quadragesimo secundo, alij verò quadragesimo primo, rursumque alij vigesimo octauo eiusdem Octauiani Imperij anno ipsum Dominum natum esse dixere. Quòd verò idem Eusebius [c] Christi natiuitatem incidisse dicat in annum quadragesimum secundum Augusti Imp. constat cœpisse numerare annos Augusti à nece Caij Iulij Cæsaris: à quo tẽpore deducendo annos quadraginta duos, natalis Christi in Olympiadem centesimam nonagesimam quartam & annum ipsius secundum (vt diximus) incidisse dicendus est. Sed aduertendum in eo illud, quòd licet Eusebius [d] eodem anno, quo occisus est Cæsar, Octauiani ponat ingressum, idque anno primo Olym- C piadis centesimæ octogesimæ quartæ; tamen errore librariorum factum, vt primus Augusti annus anno secundo dictæ Olympiadis positus habeatur. Quotquot igitur antiqui scriptores Christum natum anno quadragesimo secũdo Augusti dixerunt, à nece C. Iulij Cæsaris annos numerare cœpisse videntur. Reperies Ethnicos antiquiores auctores ab eo tempore annos eiusdem Imp. numerare solitos esse, & in primis Horatium [e] his versibus:

[c] Idem lib. 1. c. 5.
[d] Euseb in Chron.
[e] Horat. lib. 4. oda 14.

——— Nam tibi quo die
Portus Alexandrea supplex,
Et vacuam patefecit aulam:
Fortuna lustro prospera tertio
Belli secundos reddidit exitus,
Laudémque & optatum peractis
D *Imperijs decus arrogauit.*]

CIV. NVMERATI AVGVSTI ANNI A NECE CAES.

Cùm itaque lustro tertio imperij ea potitum victoria, & Alexandriam cepisse dicat; ipsum à nece Cæsaris annos Augusti numerare, satis apparet. Alexandriam enim non eodem anno quo Actiaca pugna est victus Antonius, sed sequenti, sexto Kal Aprilis esse debellatam, notatur in Fastis. Tacitus etiam, siue alius auctor dialogi de Oratoribus, nonnisi à nece Cæsaris numerat Augusti annos, dum imperasse annos quinquaginta & octo testatur. Iosephus [f] quoque cùm dicat eumdem regnasse annis quinquaginta septem, sex mensibus, & ampliùs diebus duobus; & ipsum à morte Cæsaris annos illius imperij numerare cœpisse, certissimum est. Cùm ergo vetustiores, & qui ceteris auctoritate præstarent auctores, à nece Cæsaris Augusti annos numerando deduxissent; complures nostrorum eamdem ineuntes numeri rationem, more maiorum, natum dixerunt Christum E Dominum anno quadragesimo secundo Augusti Imperatoris: est idem quoque annus Lentulo & Messalino Consulibus in Fastis adscriptus: fuerunt hi post Eusebium, Epiphanius [g], Chrysostomus [h], Orosius [i], Beda [k], & alij [l]; quod & ipsa S. R. Ecclesia in suo Martyrologio [m] profitetur. Porrò non ea tantùm ratione quia heres institutus à Cæsare illi successit Octauius: sed quoniam suprema ac maxima omniũ potestas eidem ex S. C. cùm eum armauit in Antonium, collata est; ab eo tempore inchoari visum est eius imperium. Habes id egregiè testatum ex Bruti [n] litteris ad Ciceronem, dum de ornato & aucto Octauio summa imperij potestate conqueritur, dicens: Itaque timeo de Consulatu, ne Cæsar tuus altiùs se ascendisse putet decretis tuis, quàm inde, si Consul factus sit, descensurum] & alia plura id genus. Quę etiam idem auctor refricat, cùm in Antonium agit vndecima Philippica, appellatque illud imperium extraordinarium: quòd cùm duci qui vicisset, daretur nomen victoriæ, acclamareturq; à militibus Imperator, ipsi Octauio fuerint hæc ante pugnam collata.

[f] Ioseph. ant. lib 18 c. 3.
[g] Epi. hæres. 51.
[h] Chrys. hom. Græcè scripta de Indict.
[i] Oros. lib. 1. c. 1. & 7.
[k] Beda de sex ætat.
[l] Alb. Flac de diuinis offic.
[m] Rom Mar. 25. Decemb.
[n] Apud Cic. epist ad Brut.

CV.

Rursus verò alij reperiuntur numerasse Augusti tempus ab anno sequenti à nece Cæsaris,

saris, quo Hircio & Pansa Consulibus in bello desideratis, idem Octauius Consulatum A
inuasit decimoquarto Kalend. Septembris, vt Tacitus & Dio testantur, dum aiunt, Au-
gustum illum diem habuisse supremum, quo primùm inierat Consulatum: quo item
anno, ante quintum Kalend. Decembris, cum Lepido & Antonio fœdus iniens, Trium-
uiratum instituit, quod ex antiquis lapidibus tabulisq; Panuinius[a] testatum prodidit. His
ita se habentibus, complures, qui numerarunt annos Imperij Augusti ab arrepto Consu-
latu, & Triumuiratu proximè nondum per mensem inito, cùm idem Octauius annum
ætatis ageret vigesimum; natum dixerunt Christum Dominum anno quadragesimo pri-
mo eiusdem Imperatoris Augusti, quo Lentulus & Messalinus Cõsules erant: porrò non
aliam eos inijsse rationem annorum Augusti, exploratissimũ est, cùm nulla subesset cau-
sa, vt à sequenti anno, vel reliquis, annũ primum illius Imperij auspicari potuissent. Fue-
runt autem ex antiquis auctoribus, qui natum Dominum dixerunt anno quadragesimo B
primo Augusti: vt Irenæus[b], Tertullianus[c], (licet hic memoria lapsus, à morte Cleopa-
træ eos deducat) Hieronymus[d], & alij recentiores, qui omnes secundùm assertam nuper
rationem, Christum natum esse sub præfatis Consulibus Lentulo & Messalino, nobis-
cum æquè consentiũt. Non prætermittimus, alia adhuc habita ratione annorum Augu-
sti, alios dxisse Dominum natum anno vigesimo octauo eiusdem Imperij: fuerũt hi Cle-
mens[e] Alexandrinus & Eusebius[f], qui quidem putarunt tot intercedere annos ab Actia-
ca pugna vsque ad natalem Domini: nam Eusebius in Chronico debellatos ab Augusto
Antonium & Cleopatram ponit Olympiade centesima octogesima septima, anno ter-
tio; à quo numerare incipiens dictos annos vigintiocto, æquè confirmat natũ Dominum
Olympiade centesima nonagesima quarta, anno secundo, dictis Coss. Lentulo & Mes-
salino: cùm tamen, auctore Dione & alijs, reperiatur contigisse ea victoria[g] anno ab Vr- C
CVI. be condita septingentesimo vigesimo tertio, quarto Nonas Septembris, Augusto tertiùm
& Messala Coss. dictæ Olympiadis anno secundo.

Sic igitur dicta Cassiodori sententia omnium auctorum attestatione firmata atq; sta-
bilita habeatur: quæ potissimùm Lucæ Euangelistæ[h] testimonio solidatur, dum bapti-
smum Christi contigisse narrat anno quintodecimo Imperij Tiberij Cæsaris: quãdo in-
quit, ipse IESVS erat incipiens quasi annorum triginta, &c.] Quorum verborum cùm
multiplex sensus[i] à Patribus afferatur; quis potior sit, & quis omnium maximè præfe-
rendus & eligendus, accuratè perscrutemur. Fuit Epiphanij[k] sententia, Christum bapti-
smi tempore sic dictum ab Euangelista fuisse quasi triginta annorum, vt exactis viginti-
nouem annis, ac mensibus decem, duobus mensibus minor fuerit ætate annorum trigin-
ta: hæc ille ea ratione, quòd baptizatum fuisse Dominum existimarit ad sextum Idus D
Nouembris. Fauet huic opinioni Cornelius Iansenius[l], vigilantissimus sacrarum Litte-
rarum interpres. Sed communior illa videtur antiquorum Patrum sententia, asseren-
tium Christum Dominum eo anno, quo est baptismate initiatus, inijsse annum trigesi-
mum, cui omnes sunt adstipulati, qui Christum passum existimarunt ipso ætatis suæ an-
no trigesimo, vt Tertullianus[m], Africanus[n], Lactantius[o], & alij; sed primum auctorem
sanctum Ignatium constituunt, quòd ipse scribens ad Trallianos, dicat Christum trigin-
ta annos agentem baptizatum esse à Ioanne: cui sententiæ cùm nonnulli ex recentio-
ribus faueant, nouissimè R. P. Benedictus[p] Pererius, vir sacris Litteris nobiliter imbu-
tus, & eas apprimè callens, eamdem confirmauit.

CVII. Tertia opinio fuit asserentium Christum baptizatum esse trigesimo suæ ætatis anno
expleto, & trigesimoprimo inchoato, quasi tunc re vera dici posset triginta annorum, E
cùm illos explesset: non enim dictionem illam, Quasi, numeri diminutionem semper
importare, nec dubitatiuè semper poni, sed assertiuè, pluribus diuinæ Scripturæ locis
demonstrari potest. Huius opinionis primus assertor habetur Ioannes Chrysostomus[q],
quem sequitur Euthymius[r]. Complures verò Græcorum idem sensisse, argumento est
canon ab illis statutus, quo hæc descripta habentur[s]: Si quis triginta ætatis annos nõ im-
pleuerit, nullo modo presbyter ordinetur, etiam si valdè sit dignus: quia & ipse Dominus
trigesimo anno baptizatus est, & sic cœpit docere.] innuentes illi nimirum ad illud Lu-
cæ, quod hoc ordine Græcè traducitur: Erat ipse IESVS quasi annorum triginta, inci-
piens] sicut & Origenes interpunctione distinguit illud, incipiens, à superioribus; quasi
Lucas dicere voluerit: Ea ætate erat Dominus, cùm cœpit munus suum peragere. Rursus
Beda[t], Bernardus[u], & alij[x] cõplures recentiores eamdẽ interpretationem sunt secuti: quo-
rum rationes nõ morabor singulas recẽsere; sed vnus mihi satis superque atque omnium
instar Ignatius erit, qui cũ vixerit Christi tẽpore, eumq; in carne viderit (vt de eo testatur
Hierony-

QVI NVMERARVNT ANNOS AVG. A TRIVMVIRATV.
[a] *Panui. cõm. in 2 lib. Fast.*
[b] *Iren adu. hæres. lib. 3. c. 25.*
[c] *Tertull. cõt. Iud.*
[d] *Hieron. in Isai. c. 2. in Dan. c. 9.*
[e] *Clem. Alex. Strom. lib. 1.*
[f] *Euseb. hist. lib. 1. c. 5.*
[g] *Dio lib. 50. & 51.*
ANNVS NATALIS CHRISTI DEDVCTVS A TEMPORE BAPTISMI.
[h] *Luc. 3.*
[i] *Cõsule Corneliũ Iansen Cõcor. Euan.*
[k] *Epip. hær. 51*
[l] *Corne!. Iansen. eod. lib.*
AETAS CHRISTI CVM BAPTIZATVR.
[m] *Tertul. cõt. Iud.*
[n] *Afric apud Hier. in Daniel. c. 9.*
[o] *Lactan. lib. 4. c. 10.*
[p] *Bened. Pere com. in Dan. lib 11. q. 6.*
TEMPVS CHRISTI BAPTISMI
[q] *Io Chrys. hom. 10. in Matth.*
[r] *Euthym. in Matth c 3.*
[s] *Mart. Brac. li can Græc. c 20*
[t] *Beda de rat. temp. c 45.*
[u] *Ber ser 1. de Epiph.*
[x] *Lirin. Luc. 3 & nouis. Scal. de emẽd tẽp. lib 6 c. 1. prope fin.*

A Hieronymus [a]) quò potissimùm ętatis suæ anno Christus fuerit baptizatus, ignorasse non potuit: certè fideliorem verioremque Lucæ Euangelistæ interpretem Ignatio neminem quis iure dixerit: dum quæ de Christo scripsit, ob oculos habuit. [a] *Hieron. de Script. Eccl. c. 16.*

Mirati sumus vehementer locum illum Ignatij epistolæ ad Trallianos ab omnibus qui eam quæstionem fusiùs disputarunt, vitiosa translatione esse citatum, atque in eum sensum allegatum, vt ipse affirmarit, Dominum trigesimo suæ ætatis anno (vt habet vetus ac perperàm facta ex Græco in Latinum versio) esse baptizatum: sed recens versio eademque germana atque sincera sic habet [b]: Et expletis tribus annorum decadibus verè baptizatus est à Ioanne.] Græcè autem sic: Καὶ τρεῖς δεκάδας ἐτῶν πολιτευσάμενος ἐβαπτίσθη ὑπὸ Ἰωάννου.] Aduersus igitur tam patens apertumque de ætate Christi Ignatij testimonium, nemo vel mutire, nedum refragrari iure debet; cùm præserrim S. R. Ecclesia B istud ipsum professa videatur in antiquo Rituali, quod Ordinem Romanum appellant; vbi cùm agitur de Epiphania, hæc verba descripta habentur: Solemnitas hæc Græcis Θεοφανία, siue ἐπιφανία nuncupatur, Latinè autem apparitio, siue ostensio, vel manifestatio interpretatur. Expletis namque Christus quasi triginta annorum curriculis, venit in Iordanem ad Ioannem, vt baptizaretur ab eo.] hæc Ordo Romanus, quæ etiam recitat Albinus Flaccus [c]. Quòd verò hæc dictio, Quasi, nō dubitariuè vel diminutiuè sit posita, velut aliquid desit de expleto triginta annorum numero, sed potiùs affirmatiuè, vt illud Ioannis [d]: Quasi vnigeniti à Patre] & illud Pauli ad Corinthios [e]: In eamdem imaginem transformamur à claritate in claritatem tamquā à Spiritu Domini] satis expressè colligitur. Nam nisi Epiphanio consenserimus, qui ait Christum baptizatum esse sexto Idus Septembris, à cuius sententia Romana Ecclesia semper abhorruit: nulla ratio patitur, vt C Christus baptizatus sit ad finē anni trigesimi: cùm constet de die baptismi, nempe sexta Ianuarij, vt antiqui Patres & ipsamet Ecclesia profitentur. Itaque vel oportuit ipsum baptizatum esse ipso initio anni trigesimi, vel illo expleto, anno sequenti à Kalendis Ianuarij per dies sex inchoato: sicque Ordinem Romanum esse intelligendum, prudens quisque cognoscet. CVIII.

[b] *Habetur in tom. 1. Bibl. Sanct.*

S. IGNATII SENTENTIA IRREFRAGABILIS.

[c] *Alb. in. Flac. de offic. eccl. c. 6.*
[d] *Ioan. 1.*
[e] *2. Cor. 3.*

At verò si ex his manifestum indubitatumque reddatur (vt profectò redditur) Christum Dominum tēpore sui baptismi, anno decimoquinto Imperij Tiberij Cæsaris, iam explesse trigesimum annum & trigesimumprimū inchoasse: equidem si ceteros Christi annos ad suum principium reducas, planè inuenies ipsum natum sub dictis sæpè Lentulo & Messalino Coss. Olympiade, vt dictum est, centesima nonagesimaquarta, anno secundo: sicq; firmam ratamque haberi de tempore natalis Domini nuper Cassiodori reD citatam sententiam, quam in omnibus cum Romana Ecclesia esse cōcordem, vel saltem ex eo videre possis, dum idem auctor in suo Paschali cyclo, post Consularum Basilij vicies semel, annos Domini numerat quingentos & sexagintaduos: qua ratione, per singulos annos vsque in hodiernum sæcula numerando, æquè in omnibus consentientē cum Romana Ecclesia eumdem numerum annorū inuenies: quomodo verò in Fastis Onuphrij Panuinij annus superabundet, suo loco inferiùs facilè demonstrabimus. His igitur examinatis atque discussis breuiter quantum potuimus; esto velut γνώμων totius futuri temporis fixus atque firmatus primus Christi annus sub Consulatu Lentuli & Messalini, Olympiade centesima nonagesimaquarta, anno secundo, ab Vrbe condita, secundùm Varronianam ab antiquis magis probatam atque receptam supputationem, anno septingentesimo quinquagesimoprimo. CIX.

PROBATA A ROM. ECCLESIA CHRONOGRAPHIA.

E Sequimur in annis Vrbis Varronem magis, quàm alios secùs supputātes, quòd rerum antiquarum Varrone doctiorem neminem fuisse constet, testificatione Ciceronis & aliorum omnium eidem absq; dubitatione aliqua primas deferentium; cùm tamen alios aliter supputare annos Vrbis consueuisse certò sciamus, nec Varronem omnes esse secutos intelligamus: nam Ausonius Gallus, annum sui Consulatus Vrbis annis consignans, mille centum decem & octo annos interlapsos testatur his versibus: CX.

ANNI AB VRBE CONDITA VARII.

Vrbis ab æternæ deductam Rege Quirino
Annorum seriem cùm Procule accipies;
Mille annos, centúmque & bis fluxisse nouenos
Consulis Ausonij nomen adusque leges.] vel cùm ait:
Annis vndecies centum, coniunge quaternos
Vndecies, vnámque super trieterida necte:
Hæc erit æternæ series ab origine Romæ.] Quæ quidem Ausonij supputatio Varroniana minor est annis tredecim. Nec arroget sibi quisquam ex Olympiadum

piadum annis certum posse deducere inchoatæ Vrbis exordium. Nam quis Varrone in- A
Olympiadum supputatione peritior? nouit & calluit ipse eas, nec aliunde quàm ex illis
annos Vrbis creditur consignasse. Sed quòd nec adeò omnino absque controuersia stabi-
lita inueniatur Olympias & annus eius quo cœpta est Vrbs condi, idcircò non eadẽ om-
nium ea de re vna sententia. Sed & nec à quo anno incipiendi sint numerari Vrbis anni,
an ab excitatis mœnijs eius, vel ante, penes antiquos vna fuit assertio. Hæc idcircò dixis-
se voluimus, quo intelligamus haud tutò & certò posse Christi annos à conditæ Vrbis
tempore numerari.

CXI. Licet igitur ex dictis satis testatus annus, quo indicta descriptio, ac natus est Christus,
tam per Romanos Consules, quàm per Græcorum Olympiadas habeatur: tamẽ ex con-
suetudine sanctorũ Prophetarum, qui ex chronologia Regum Iuda consueuerunt signa-
QVO ANNO REGIS HERODIS CHRISTVS NATVS.
re tempora; & nos, quo potissimùm anno Herodis Regis Christus sit natus, perquiremus: B
etiam si rem haud facilem; immò satis molestam aggrediamur, quam eruditissimorum
virorum hactenus ingenia & mentes torsisse videmus. Nam qui sibi Iosephum in omni-
bus sequendum proposuerit, ab Euangelica veritate (proh nefas) declinet necesse est. Et
quoniam dicere, illum errasse, nec erroris monstrare causam, & veritatem patefacere, pa-
rùm liberalis & eruditi hominis esse videtur; age, in primis quę idem auctor de annis He-
rodis Regis scriptis mandauit, adducamus in medium.

CXIII. Collatum Herodi regnum Romæ ex Senatuscõsulto, Domitio Caluino & Asinio Pol-
lione Consulibus, Olympiade cẽtesima octogesimaquarta, Iosephus[a] testatur, cui & Dio
Cassius[b] assentitur. Verùm Antigono Iudæorum regnum inuadente, Herodes non est eo
potitus, nisi eo debellato; quando Marci Antonij ope & voluntate, per Sosiũ Syriæ Præ-
sidem restitutus, liberas regni habenas moderatus est: quod factũ esse M. Agrippa & Ca- C
ninio Gallo Consulibus, Olympiade centesima octogesimaquinta, idem Iosephus[c] affir-
mat; qui colligens Herodis regni annos, numerat ab institutione facta ex S. C. vsque ad
eius obitum annos trigintaseptem, à restitutione verò per Antonium facta annos trigin-
taquatuor. Si igitur dictos annos triginta septem Herodis regni numeres per Consules &
Olympiadas subsequentes; proculdubiò Herodem ante Redemptoris nostri natalem ex
humanis desijsse, certissimum est, tam si illos trigintaseptem per sequentes Consulatus
deducas annos, quàm si per Olympiadas: sed tũc opus est vt ab anno quarto dictę Olym-
piadis, qui est & primus sequentis centesimæ octogesimæquintæ, numerare incipias;
nullus enim alius annus Consulatui ipsorum cohæret. Nam ex supputatione Eusebij &
Phlegontis, quam omnes sequuntur, centesima octogesimaquarta Olympias inchoatur
sub quinto Cęsaris Cõsulatu, in fine mẽsis Iunij: ipso enim initio æstiualis solstitij Olym- D
piadum annos numerari solitos[d], exploratissimum est: quamobrem idem annus dicto-
rum Consulum sex menses habet centesimę octogesimæquartę Olympiadis, & totidem
octogesimæquintę sequentis. Cùm verò testetur Iosephus[e], Herodem explesse annos re-
gni sui trigintaseptem, eumdemq; obijsse prope Paschale tempus: dicere necesse est, eum
vixisse vsque ad dictum Consulatum Lentuli & Messalini, quo natũ diximus Christum:
ipso enim expletur annus primus centesimæ nonagesimæ quartæ Olympiadis, quo circa
dictum Paschale festum est mortuus Herodes, & auspicatur eiusdem Olympiadis an-
nus secundus, cuius mense sexto natus est Dominus: vt ex his videas sub eodem Con-
sulatu (secundùm numerum annorum regni Herodis à Iosepho statutum) circa finem
mensis Martij Herodem obiisse, & post nouem menses vigesimaquinta Decembris na-
talem Domini diem contigisse. Qui verò natum Christum dicunt anno sequenti, sub E
Consulatu Augusti & Siluani; ante annum vnum & nouem circiter menses, quàm
Dominus nasceretur, Herodem vita functum esse dicant, necesse est. Hi[f] verò, vt
quoquo modo Iosephum cum Euangelista concilient, errasse in eo Iosephum affir-
mant, dum numerat ipse triginta septem illos annos regni Herodis ab institutione Ro-
mæ facta ex Senatusconsulto, eosque esse numerandos dicunt à Consulatu M. Agrippæ
& Caninij Galli, quo anno occiso Antigono, est potitus regni habenis pacificis, à quo
tempore idem numerat tantùm trigintaquatuor: sed qua ratione, cuiúsve auctoritate id
faciant, non satis compertum habemus.

[a] Ioseph ant. lib. 14. c. 26
[b] Dio histor. Rom. lib. 49.
[c] Ioseph ant. lib. 14. c. 28.
DE ANNIS HERODIS IOSEPHI SVPPVTATIO.
[d] Vide Panui. in cõm. Fast. li. 1. de Olym.
[e] Ioseph. ant. li. 17. c. 10. & De bello Iud. lib. 1. c. 21.
[f] Panuin. in Fast. & alij eum secuti.

CXIIII. Ceterùm Eusebius[g] alia ratione Iosepho longè diuersè numerat Regis Herodis annos,
nimirum ab Olympiade centesima octogesimasexta, anno tertio; Cyrillus Ierosolymo-
rum Episcopus[h] anno quarto eiusdem: Epiphanius[i] etiam, dum tradit Dominum no-
strum natum esse anno trigesimotertio Herodis Regis, Cyrillo potiùs consentire vide-
tur. Sed quam hi omnes, sic numerando Herodis Regis annos, inierint rationem, & quos
sectati

[g] Euseb. in Chron.
[h] Cyrill. catech. 12.
[i] Epiph. hær. 51. & 58.

A sectati sint auctores, nos certè præterit. Quamobrem attentiori studio, quæ de annis Herodis à Iosepho sunt scripta, disquirenda esse censemus. Atque in primis illud monendum putamus, eumdem auctorem in his quæ sunt temporis, sæpè hallucinatum esse; quod tum in Herodis annis, tum in ceteris accidisse, suis locis inferiùs facilè demonstrabimus. Sed in præsentiarum, quod ad annos eiusdem Herodis spectat: cùm idem auctor [a] dicat Herodem eo tempore, quo Iulius Cæsar, confecto bello Alexandrino, tradidit Antipatro eius patri Iudææ prouinciæ administrationem, natum annos quindecim fuisse: rursusque affirmet [b] ipsum vixisse vsque ad annum suæ ætatis fermè septuagesimum; hac ratione numerando ceteros Herodis annos à Consulatu Caleni & Vatinij, quo à Cæsare tributa est Iudęa Antipatro, quando Herodes agebat annum decimumquintum, ipsum vixisse vsque ad annum nonum ætatis Christi negari non potest. Vide, quæso, B quanta sit in eodem auctore leuitas & inconstantia, & quot labyrinthos & inextricabiles offendere errores & in eis mergi necesse sit eos, qui de annis Herodis regni tam facilè eidem Iosepho acquiescendum existimant.

IOSEPHVS MALVS CHRONOGRAPHVS.

[a] Ioseph. antiqu. lib. 14. c. 17.
[b] Ioseph. antiq. lib. 7. c. 8. & De bello Iud. lib. 1. c. 21.

Reliquum est igitur, vt aperiamus erroris causam, qua ille idem auctor, numerando toties dictos Herodis annos, deceptus est. Sicut enim Sole clarius esse probatur, quòd annos fermè septuaginta Herodem vixisse testatur; & quòd tempore Consulatus Caleni & Vatinij annos erat natus quindecim: sic è contrà errore lapsus est, dum annorum numerum regni eius incipit numerare à Consulatu Domitij & Pollionis. Huius autē erroris inde fluxit occasio; quòd cùm in confesso esset apud omnes, Herodis regni annos trigintaseptem esse adnumeratos; rursumque certum esset, ipsum ex Senatusconsulto regnum accepisse; factum est, vt ipse ad primam institutionem Romæ sub dictis Cōsulibus C factam verterit oculos, & ab eo tempore numerare cœperit annos regni ipsius Herodis. Ceterùm tunc occupato eodem regno ab Antigono, nondum vsque ad mortem eius potitus est; quando (vt dictum est) iussu opeque Antonij per Sosium Syriæ præsidem est restitutus. Porrò quoniam in bello ciuili contra Octauianum Augustum eidem M. Antonio fauit, illud demeruisse visus est. Quamobrem cùm idem Augustus, Antonio & Cleopatra deuictis, summa rerum potitus esset: mox idem ipse Herodes suæ culpæ conscius, supplex ad veniam impetrandam, Rhodum ad eumdem illic agentem se contulit, depositoque diademate, ac precibus fusis, ab eodem regnum promeruit, quod & decreto Senatusconsulti fuit eidem stabilitum.

CXV. VNDE ERROR IOSEPHI OSTENDATVR.

Hæc omnia non ab alio, quàm ab eodem ipso Iosepho[c], qui ea pluribus scribit, accepimus. Facta sunt hæc eo ipso anno, quo idem Augustus nauali bello Antonium & Cleo- D patram debellauit, eodem Augusto tertiùm & Messala Coss. Olympiade (vt diximus) centesima octogesimaseptima, anno secundo. Ab eo igitur tempore in publicis monumentis adscriptum primum annum Herodis regni, ac deinceps ceteros sequentes esse adnumeratos, ea potissimùm ratione constare videtur; quòd cùm Augustus ex Senatusconsulto rescidisset, irritaque reddidisset quæ ab Antonio in Imp. perduelle gesta essent; non licuit Herodi illos regni sui numerare annos, quibus regnauit postquam illud ab Antonio sibi restitutum accepit, sed ab eo tempore quo ab Augusto sibi redditum fuit, & ex Senatusconsulto firmatum. Quid enim non in eius gratiam Herodes egisset, qui quidquid haberet, eidem acceptum ferens, ob id ciuitates, theatra, templa (vt idem testatur Iosephus) eius nomine dedicasset? Hæc itaque cùm tam aperta veritate subsistant: duplici ratione dicimus ab eo tempore numerandos esse trigintaseptem illos Regis E Herodis annos; tum vt dictum septuaginta annorum ætatis illius tempus impleatur (aliter idem auctor sibi contrarius reperitur) tum etiam ob nouam regni eius ab Augusto ex Senatusconsulto restitutionem tunc tam insigniter factam.

CXVI. [c] Ioseph. ant. lib. 15. c. 10.

QVANDO COEPTI NVMERARI ANNI REGNI HERODIS.

Est igitur in numero primus annus regni Herodis sub Augusto tertiùm & Messala Coss. Olympiade centesima octogesimaseptima, anno secundo: qua ratione dicimus, Christum Dominum Redemptorem nostrum natum anno regni Herodis vigesimonono inchoato. Ex his itaque luce euidentiùs & clariùs constare videtur, cùm nonnisi eiusdem auctoris auctoritate hæc affirmemus, ipsum Iosephum numerando à Consulatu Domitij & Pollionis annos trigintaseptem Herodis regni, nouem saltem annis eius obitum anticipasse. Vnde & portentosus ille manauit error, vt descriptionem à Quirino factam tempore natalis Domini, post nouem annos factam esse describat: quot enim annis in obitu Herodis errauit, totidem in eadem descriptione errasse oportuit: eiusmodi enim naturæ sunt errores temporum, vt cùm quis à recta linea semel exciderit, per deuia semper ferri, licet inuitus, cogatur.

CXVII. QVOTO ANNO REGNI HERODIS CHRISTVS NATVS.

CXVIII. QVOTO ANNO AB ORIGINE MVNDI CHRISTVS NATVS.

Reliquum iam illud tantum esset, vt dictum tempus quo ea descriptio facta est, & natus est Christus, more maiorum, Hebraicis chronologiis etiam consignemus. Scimus veterrimam hanc esse quæstionem, in qua sudarint & alserint tum antiquorum tum recentiorum ingenia: nouissimè verò, Christum natum esse quatermillesimo vigesimosecundo anno ab origine mundi, noster Pererius[a] in suis eruditis commentariis in Danielem adnotauit. Ceterùm ob diuersitatem exemplarium, & quòd non eamdem omnes in illis numerandis seruent methodum & rationem; mirum dictu, quòd quot sunt capita (vt communi fertur prouerbio) totidem de iisdem scriptæ reperiantur sententiæ. Sedere autem arbitrum, & cuius sint potiora iura disquirere, & antiquissimam omnium quæstionem lata sententia definire, non est præsentis otij, nec nostrarum virium tantum opus. Illud tamen non omnino prætermittendum videtur, sanctam Dei Ecclesiam antiquitus consueuisse supputare annos ab origine mundi, non secundùm Hebraicam editionem, sed secundùm Septuagintaduos interpretes. est eius rei fides apud S. Augustinum[b], dum de iisdem interpretibus hæc ait: Porrò illos in auctoritatem celebriorem suscepit Ecclesia, & credētes Iudæorum potiùs quàm istos non habere quod verum est.] Rursum Iulianus Episcopus Toletanus[c], falsò cognominatus Pomerius, hæc in eamdem sententiam: Ergo, inquit, illa nobis & sola pro his annis est obseruanda auctoritas Septuaginta interpretum, quæ meritò omnibus editionibus & translationibus antefertur, quam etiam hucusque omnes Doctores Ecclesiastici tenuerunt, & in hac præcipuè annorum supputatione secuti sunt.] hæc ille. Adiicimus & Græci hominis insigniter eruditi de eadem re testimonium, videlicet Anastasij Sinaitæ Episcopi Antiocheni[d], æqualis Magno nostro Gregorio, qui sic ait: Sciendum est quòd aliter computant Hebrei, & aliter Romanæ Ecclesiæ traditio.] hæc ille.

a Ben. Perer. in Daniel. li.11. q.5.
b Aug. de Ci. Dei l.15. c.11
c Iul. contra Iud. lib.3.
d Anast. Sinait. in Hex. lib.7.

CXIX. VARIAE SENTENTIAE DE MVNDI ANNIS.

Addamus & hîc aptè catalogum antiquorum Patrum, qui licet diuersè inter se, ob diuersitatem Græcorum codicum & interpretationem, tamen æquè omnes secundùm Septuaginta interpretes, annos ab origine mundi, vsque ad ortum Christi numerare consueuerunt. Incipiam ab antiquiori; ab ipso, inquam, Theophilo Episcopo Antiocheno, qui à mundi principio, vsque ad obitum Lucij Veri, quo tempore ipse sedit, intercurrisse ait annos quinquies mille sexcētos octogintaquinque. Eamdem iniisse rationem Cyprianus[e] videtur, cùm numerat annos secundùm eosdem Septuaginta interpretes, atque hæc ait: Sex millia annorum planè complentur, ex quo hominem diabolus impugnat, &c.] Clemens Alexandrinus[f] ab Adam vsque ad mortem Commodi annos numerat quinquies mille septingentos octogintaquatuor. Sed quid tamdiu in singulis immoror? Hippolytus[g], Iulius Africanus[h], Origenes[i], Eusebius Pamphili[k], Lactantius[l], Epiphanius[m], Hieronymus[n], Philastrius[o], Orosius[p], Augustinus[q], duo Anastasij, Sinaita[r], & Nicænus[s], Nicephorus[t], Suidas[u], & alij recentiores complures eâdem numeri ratione consignare consueuerunt Acta Synodica: cuius rei exemplum est in sexta Synodo Oecumenica, vbi à mundi origine vsque ad illud tempus celebrati Concilij, anni numerantur sex mille centum nonagintanouem. Profitetur & Romana Ecclesia in suo Martyrologio, se annos supputare secundùm eosdem interpretes. Verùm propter exemplarium diuersitatem, & alias innumeras difficultates perdifficile est veritatem consequi, dum inemendata de inemendatis scribuntur, vt testatur Hieronymus[x]. Sed hoc nomine plurimum debent omnes eruditi, immò & tota Dei Ecclesia Illustrissimo ac Reuerendissimo Antonio Carafæ, S. R. E. Cardinali Bibliothecario, qui multo labore ac studio tandem Græcam Septuagintaduorum interpretum editionem, iam pænè antiquatam, in lucem vindicauit, eamdemque Latinè redditam, non minori labore emendatam ac perpolitam edendam curauit: opus planè diuinum, ac diuinitus inspiratum; quod à S. D. N. Sixto V. Romano Pontifice meritò comprobatum, ac magnopere laudatum, vt Ecclesiæ Catholicæ esset vsui, idem sacro diplomate in fronte eius affixo cunctis Fidelibus significauit. Sed de his hactenus.

e Cyprian. in præf. lib. de exhort. mart.
f Clem. Alex. Strom. lib.1.
g Hip. in can. temp.
h Iul. Afric. ad Arist.
i Ori. in Mat. tract.29.
k Euseb. in Chron. & in frag. ad Mar.
l Lact. lib.7. c.25.
m Epiph. hær. 66.
n Hier. in ep. ad Tit. c.1.
o Phil. hist. de hæres. c.112.
p Oros. l.1. c.1
q Aug. de Ci. Dei l.12. c.12.
r Anast. Sin. in Hexam li.7.
s Anast. Nicæ. li. quæst. q.92
t Niceph. in Chronic.

CXX. QVO MENSE ET DIE CHRISTVS EST NATVS.

His igitur, quæ ad annum natalis Domini pertinent, stabilitis; superest, vt de mense ac die, quibus natus est, narrationem instituentes, in primis quæ de ea re ab hæreticis vel aliis perperàm scripta sunt, refellentes, tandem veritatem ipsam, Patrum auctoritate testatam, & Catholicæ Ecclesiæ longo vsu receptam atque probatam in mediū adducamus. Sunt (inquit Clemens[y] Alexandrinus) qui curiosiùs natali Domini non solùm annum, sed etiam diem addunt: quem quidem dicunt decimooctauo anno Augusti, vigesimaquinta mensis Pacon esse natum; ea est apud Latinos decimaquinta mensis Maij.] Rursus etiam quidam, inquit, tradunt eum natum esse vigesimaquarta vel vigesimaquinta

u Suid. in hist.
x Hier. in ep. ad Tit. c.3.
y Clem. Alex. Strom lib.1.

A quinta mensis Pharnuthi, hoc est, vigesima vel vigesimaprima Aprilis.] Porrò hæc hæretici phanaticè, nulla vel saltem verisimili ratione, vel auctoritate nixi, sed sicut & alia deliramenta, ex proprij animi sententia, perciti furore protulere. Fuit de eadem re Ægyptiorum, eorumdemque Orthodoxorum opinio, vt existimarent Christum Dominum natum vndecima mensis Tybi, quæ est apud Latinos sexta dies Ianuarij, qua Epiphaniam Domini Ecclesia celebrare consueuit[a], cùm illi vtrumque mysterium eodem die peractum volunt, nimirum Christum natum, ac etiam baptizatum; sed & eadem die illud insigne miraculum, vinum ex aqua factum esse, Epiphanius[b] auctor est, licet ipse baptismum ad aliud tempus referat. at de eo pluribus suo loco. Quod autem ad dictam de natali die sententiam pertinet, idem Epiphanius[c] eamdem constanter affirmat, sed Hieronymus[d] refellit. CXXI.

[a] Cassian. collat. 10. cap. 1. ex Præf. Pasc. Ep. Theoph. Episc. Alexandr. [b] Epiph. hæres 51. [c] Idem ibid. [d] Hieron. in Ezech. cap 1.

CERTA SENTENTIA DE MENSE ET DIE NATALIS DOMINI.

B Ceterùm his omnibus de die natalis Domini reiectis assertionibus, tam Latinorum quàm Græcorum Ecclesiæ pari consensione in eam conueniunt sententiam, vt Redemptor noster sit natus vigesimaquinta mensis Decembris. Nam præter ea quæ habentur apud Clementem[e], Augustinus[f] ex traditione Ecclesiæ idem affirmat, dum ait: Ioannes natus est, sicut tradit Ecclesia, octauo Kalend. Iulias, cùm iam incipiunt minui dies: Dominus autem natus octauo Kalend. Ianuarias, quando iam incipiunt dies crescere.] & alibi[g]: Octauo, inquit, Kalend. Aprilis conceptus creditur, quo & passus: natus autem traditur octauo Kalend. Ianuarias. Ab illo ergo die ad istum vsque computari ducenti septuaginta & sex dies reperiuntur, &c.] hæc Augustinus, eadem & ceteri Latinorum. De Græcis verò; non alia sentire eos, Anastasius Nicænus Episcopus[h], Græcorumque Menologium, & alia ipsorum antiqua monumen-
C ta fidem faciunt.

[e] Clem. cōst. lib. 5. c. 13. [f] Aug. tract. in Psalmum 132. prope finem. Oros. li. 7. c 2. [g] Aug. de Tri. lib. 4. c. 4 [h] Anas. Nic. lib. quæst. qu. 92.

At nec est prætermittendum de hebdomadis die, atque (quod maius est) hora, quibus natus est Christus Dominus, dicere. Fuit nonnullorum sententia, vt eadem die, ipsaque hora, qua primus homo creatus est, eadem omnino & secundus homo (sic enim Christum appellat Apostolus[i]) fuerit natus. Hinc ait Hesychius[k]: Natus est mense Decembris, die sexto, hora tertia diei.] hæc ille: Anastasius[l] Sinaita eadem die, sed ad vesperam diei sextæ: & Anastasius Nicænus[m] eadem, sed hora diei septima. Verùm quod ad diem spectat: die Dominico natum esse Dominum, in sexta Synodo Græci profitentur, dum aiunt[n]: In eo die manna in eremo pluit, in eo nasci dignatus est, in eo stella Magis refulsit, in eo de quinque panibus & duobus piscibus quinque millia hominum pauit, in eo baptismum in Iordane suscepit, in eo ipse pius Redemptor humani generis sponte pro
D salute nostra à mortuis surrexit.] hæc illi.

CXXII. DE DIE ET HORA NATALIS DOMINI.

[i] 1. Cor. 15. [k] Hesych. ser. de Nat. Do. [l] Anast. Sina. in Hexa. l. 7. [m] Anast. Nic. li. quæst. q. 92 [n] Sex. Syn. c. 8 to. 3. Concil.

Quod autem pertinet ad eius diei tempus: Dominum nostrum nocte esse natum, Lucas Euangelista[o] non obscurè insinuare videtur, dum de natali Christi locutus, mox subdit: Pastores erant in regione eadem vigilantes, & custodientes vigilias noctis super gregem suum.] Id ipsum profitentur interpretes; id etiam vetus traditio Ecclesiastica persuadet, atque sacræ noctis illius anniuersariis functionibus docet[p]: rursumque ea parte noctis, quæ de media nocte dicta, ad sequentem pertinet diem, Christum Dominum natum multi existimant, secundùm quod propheticè[q] dictum fuerat: Dum quietum silentium tenerent omnia, & nox in suo cursu medium iter haberet, omnipotens sermo tuus exiliens è cælo, è regalibus sedibus venit.] CXXIII.

[o] Lucæ 2. [p] Alb. Flac. de diu. offic. c. 1. & alij. [q] Sap. 18.

Iam reliquum est, vt omnia quæ dicta sunt, contrahentes in vnum, dicamus, Redem- CXXIIII.
E ptorem nostrum Dominum Iesum Christum ob salutem humani generis natum esse vigesima quinta Decembris, C. Cornelio Lentulo & M. Valerio Messalino Coss. Augusti Imperatoris ab inito Triumuiratu, quadragesimo primo, à nece Cæsaris quadragesimo secundo, Herodis Regis anno vigesimo nono inchoato, ab Vrbe condita septingentesimo quinquagesimo primo, Olympiadis centesimæ nonagesimæ quartæ anno secundo. Quæ autem in eius natali contigerint, iam aggredimur enarrare. His itaque de Aduentu Domini pertractatis atque discussis, ad ipsos Annales Ecclesiasticos percensendos commodior patefactus est aditus, vt iam è scopulosis & confragosis locis enauigasse videatur oratio: cui ad immensum pelagus superandum pandenti vela, ipsa Dei genitrix, cuius diuinum puerperium ipso ingressu enarrandum occurrit, diuini numinis conciliatrix semper assistat.

Licet autem supputatio ista nostra de nato Christo Redemptore sub Consulatu Lentuli & Messalini, omni testificationū genere (vt audisti) munita atque roborata hactenus absque contradictione processerit; idipsum sentientibus etiam iis qui hoc nostro sæculo ex sup- CXXV.

ex supputatione temporum aliquam sibi gloriam compararunt: [a] adhuc tamen nuper hæc obiectio facta est: Si sub Lentulo & Messalino Coss. natus est Christus: ergo annus Iulianus millesimus & sexcentesimus non erit Bissextilis.] ex his deducens, non posse dici natum Christum sub dictis Cõsulibus Lentulo & Messalino, sub quibus (vt putauit ipse) non potuerit incidisse Bissextilis annus. Vt autem demonstremus eiusmodi obiectionem nullius esse momenti, & abhorrere prorsus à veritate; Chronologiam verò à nobis assertam, atque multipliciter demonstratã de nato Christo sub iisdem Consulibus Lentulo & Messalino etiam hac ex parte constare, magis magisque muniri atque firmari: hæc quæ sequuntur adiicere compulsi sumus. A

[a] Auctor Cõtium atque Scal gerum significare videtur qui eadem sentiunt cum ipso.

CXXVI. Sciat igitur Lector, omni ex parte ad amussim concordare periodos Bissextiles cum anno, quo natum ponimus Christum sub Consulatu Lentuli & Messalini. Sicque anno Vrbis, quo Consules fuerunt Lentulus & Messalinus, bissextũ incidisse; ac proinde cùm his Consulibus natus in Annalibus Ecclesiasticis dicitur Christus, anno bissextili, vt debuit, eius ortum re ipsa consignari, duplici ratione demonstrari potest. Primùm ex decursu sequentium Consulatuum, si vno quopiam designato, in quo Bissextum fuisse constet, ostendamus numerum annorum, qui inter vtrosque Consules intercessit, ita esse comparatum, vt in quaternos absolutè diuidi possit. Sic enim fiet, vt quemadmodum postremus ex hypothesi est bissextilis, primus similiter bissextilis necessariò comprobetur. Cùm igitur ex Ammiano Marcellino [b] certum sit, Iouiano Aug. & Varroniano Cœs. Coss. bissextum fuisse, & Consules hi vt in Annalibus Ecclesiasticis ex perpetua fastorum serie probatum est, concurrant cum anno Christi CCCLXIIII. quem numerum bissextilem esse nemini dubium est, cùm ex XCI. quaternariis consurgat: fatendum est planè, Lentulo item ac Messalino Coss. vnde numerus ille annorum Christi ducitur, Bissextum fuisse; aut docendum, in recensendis inter vtrosque Consulatibus vitium irrepsisse. Sed quoniam hoc ipsum fortasse obtendi posset ab aduersario, & longum esset trecentorum sexagintaquatuor annorum Consules retexere, & singulos stabilire, tametsi accuratè in Annalibus id factum est, deprehensis notatisque eorum erroribus, qui plures paucioresve numerabant: breuior altera & certior via est, qua non sequentes sed præcedentes Consulatus, qui & pauciores numero, & certi apud omnes sunt, relegendo, & ad illum vsque annum regrediendo, quo primùm institui vel vsurpari Bissextum cœpit: ex eo ipso pariter inita quaternariorum ratione colligatur, his nostris Consulibus Bissextum recurrisse. B C

[b] Lib. 26. in principio.

CXXVII. Quod vt ordine declaretur, meminisse oportet, Iulium Cæsarem imitatum Ægyptios, vt Macrobius [c] obseruat, dum annum ciuilem Solis cursui conformare studet, quia Sol CCCLXV. diebus & quadrante Zodiacum lustrat, totidem dies anno deputasse, & ne quadrans deesset, statuisse, vt quarto quoque anno dies vnus, qui ex quadrantibus illis conflabatur, Ægyptiorum more intercalaretur, non quidem Sextili mense, vt [d] illi solebant, sed Februario, sexto Kalendas Martias, vnde Bissextum est appellatum. Hæc autem Cæsare ipso III. & M. Lepido Coss. acta fuisse, auctor est Censorinus [e], hoc est anno ante Lentulum & Messalinum Coss. quadragesimoquarto. Quòd si anno illo emendationis Iulianę, quem Macrobius cõfusionis vltimum vocat, post intercalationem dierum ac mensium, quos Cæsar, vt superiorum temporum defectum expleret, interposuit, aliud nihil intercalatum fuisset, haud dubium, quin ab eo ipso anno Bissextorum ex Cęsaris institutione ducendum exordium fuisset, ita vt primum quarto post illum anno, M. Lepido II. L. Planco Coss. collocaretur. quo pacto per quadriennia descendendo, vndecimum Bissextum non in quadragesimumquartum, sed in quadragesimum quintum à correctione annum, hoc est non in Lentulum & Messalinum, sed in Augustum XIII. & Plautium Consules incidisset: quibus scilicet Christi ortum assignat Onuphrius. At res secùs habuit. D E

[c] Lib. 1. Satur. cap. 14. Digitem lib. 43. Sueton. in Iulio.
[d] 4. Kal. Sept. Beda de rat. temp. c. 36.
[e] De die Nat. cap. de annis Rom.

CXXVIII. Anno enim illo, præter intercalationem dierum integrorum, quadrans etiam diei, vt Solinus [f] docet, à Cæsare adiectus. Quem vt intercalaret, quia solus addi non poterat, necesse fuit vt in quartum annum differretur: quoad scilicet ex quadrante illo & tribus aliis sequentium trium annorum dies exurgeret, qui tum demum per Bissextum intercalaretur. Ista quidem ita se habent, neque alium prorsus in sensum trahi possunt verba Solini, vt necesse sit hæc ita se habere, vt diximus. Itaque primum Bissextum non quinto à correctione anno, vt alioqui futurum dicebamus, sed quarto (qui præcedenti correctionem anno respondebat) seu post tertij anni circuitum Vibio Pansa, A. Hirtio Coss. obseruari iussit, reliqua deinceps post quartum quemque annum ab hoc primo.

[f] Polyhist. c. 3.

Quam-

A Quamquam sacerdotes, penes quos intercalandi cura erat, eo fortasse, quòd primum Bissextum post tertium annum locatum viderent, errore ducti, sequentia similiter post tertium quemque vsurparunt, annumque Romanum trigintasex annorum spatio ita deprauarunt, vt pro nouem diebus duodenos interposuerint: quoad Augustus, animaduerso tandem errore, vt illum corrigeret, & tres eos dies, qui supra numerum accreuerant, resecaret, duodecim sequentes annos sine Bissextili intercalatione transigi iussit, C. Censorino & Asinio Gallo Coss. vt Solinus idem, Macrobius, & ceteri [a] testantur. [a] Plin. lib. 18. hist. nat c. 25 Suet. Aug. c. 31.

Nunc ergo vt paucis concludatur, cùm primum ex Cæsaris institutione Bissextum Pansa & Hirtio Coss. obseruatum fuerit, vt ostensum est, & annus hic ante Lentulum & Messalinum Consules quadragesimusprimus numereretur, sequitur necessariò vndecimum Bissextum iisdem Consulibus intercalari ex eadem Cæsaris lege debuisse; licet reuerà intercalatum eo anno non fuerit, propterea quòd is quintus erat ex duodecim, quos Augustus ad corrigendum sacerdotum errorem sine intercalatione transigi iusserat: ac proinde cùm CHRISTVS in Annalibus Lentulo & Messalino Coss. natus asseritur, anno Bissextili natum rectè affirmari. Immò ne in alios quidem Consules referri eius natalem posse, nisi quis velit eum, aut anno non Bissextili natum dicere, quod absurdum est, cùm ex centesimo quoque anno Christi, quo Bissextum recurrit, liqueat eum, quo natus est, bissextilem quoque fuisse; aut certè quarto ante illos Consules, vel quarto post eosdem anno, id est proximo bissextili natum credere; quod vt nemini hactenus in mentem venit, ita plurimis grauissimisque patet incommodis. Ex quo errare etiam [b] eos liquet, qui cùm Christi natale iisdem quibus nos Consulibus agnoscant, primum tamen Bissextum vno tardiùs anno, hoc est non tertio, sed quarto Iuliano constituunt: vnde fit, vt Christus non sit natus anno Bissextili. Hæc autem omnia ex sequenti laterculo, qui singula oculis subiicit, faciliùs intelligentur: in quo addita etiam est series annorum Iulianorum, qui consurgunt, vt Censorinus ait, ex quarto Cæsaris Consulatu, quòd is primus apud Romanos annus fuerit, qui trecentos sexagintaquinque dies iuxta Iulij Cæsaris emendationem complexus sit: non quòd horum obseruatio ad rem nostram valdè faciat, sed vt eorum deprehendatur error, qui Bissextiles annos cum Iulianis concurrere putarunt; cùm primus Bissextilis, vt videre est, non primo, sed tertio Iuliano respondeat. CXXIX. [b] Scaliger sugillatur de emend. temp. lib. 4 & 6.

Constitutæ igitur à nobis Chronographiæ, vt natus sit Redemptor humani generis sub Consulatu Lentuli & Messalini tam ex supputatione Olympiadum, quàm Vrbis annis, atque numero annorum Imperij Augusti, in primis verò Euangelica assertione probatæ, vt suo loco perspicuè demonstratum est, consensione veterum Latinorum atque Græcorum initæ, vsuque ab Ecclesia Catholica vbique receptæ, atque nouissimè (vt audisti) Bissextilibus rationibus in omnibus consentaneæ comprobatæ: documenta publica adstipulantur omnia, nimirum Acta Conciliorum, Decretales Epistolæ Romanorum Pontificum, Constitutiones Principum; & (vt vno verbo dicam) quæque vetera siue recentia, siue publica siue priuata monumenta, siue inscripta chartis, aut incisa lapidibus, in quibus insit aliqua temporis nota eamdem recipere, comprobare, atque confirmare: inferiùs sequentibus singulis Tomis sæpiùs demonstrare continget. CXXX.

Annorũ Vrbis conditæ exordium ex a. d. xj. kalend. Maij. Olympiadũ, à Solſtitio æſtiuo. Iulianorum, ab ineunte Ianuario. Auguſtanorum ab Idibus Mart. quibus Cæſar interfectus eſt.

ANNI IVLIANI.	OLYMPIADES.	ANNI VRBIS.	CONSVLES.	ANNI AVGVSTI.	Biſſexta, vt obſeruari debebant.	Biſſexta ex errore ſacerdotum.
		707	Q. Calenus. P. Vatinius.			
		708	C. Iulius Cæſar III. M. Æmilius Lepidus.			
1		709	C. Iulius Cæſar IV. ſine collega.	.		
2	184	710	C. Iulius Cæſar V. M. Antonius.	1		
3		711	C. Vibius Panſa. A. Hirtius.	2	B	1 B
4		712	M. Æmilius Lepidus II. L. Munatius Plancus.	3		
5		713	L. Antonius. P. Seruilius Iſauricus.	4		
6	185	714	Cn. Domitius Caluinus. C. Aſinius Pollio.	5		2 B
7		715	L. Martius Cenſorinus. C. Caluiſius Sabinus.	6	B	
8		716	Ap. Claudius Pulcher. C. Norbanus Flaccus.	7		
9		717	M. Agrippa. L. Caninius Gallus.	8		3 B
10	186	718	L. Gellius Publicola. M. Cocceius Nerua.	9		
11		719	L. Cornificius. Sex. Pompeius.	10	B	
12		720	M. Antonius II. L. Scribonius Libo.	11		4 B
13		721	C. Cæſar Octauianus II. L. Volcatius Tullus.	12		
14	187	722	Cn. Domitius Ahenobarb. C. Soſius Nepos.	13	.	
15		723	C. Cæſar Octauianus III. M. Valerius Meſſala.	14	B	5 B
16		724	C. Cæſar Octauianus IV. M. Licinius Craſſus.	15		
17		725	C. Cæſar Octauianus V. Sex. Apuleius Nepos.	16		
18	188	726	Imp. Cæſar Octauian. VI. M. Agrippa II.	17		6 B
19		727	Imp. Cæſar Octau. VII. M. Agrippa III.	18	B	
20		728	Imp. Cęſar Auguſtus VIII. T. Statilius Taurus II.	19		
21		729	Imp. Cæſar Auguſtus IX. M. Iunius Silanus.	20		7 B
22	189	730	Imp. Cæſar Auguſtus X. C. Norbanus Flaccus.	21		
23		731	Imp. Cæſar Auguſtus XI. Cn. Calpurnius Piſo.	22	B	
24		732	M. Claudius Marcellus. L. Aruntius.	23		8 B

Hoc anno intercalari cœpit, nõ ſequente, qui quartus erat ab emendatione, propter quadrantem diei, de quo Solinus.

25		733	M.Lollius. Q.Æmilius Lepidus.	24		
26	190	734	M.Apuleius. P. Silius Nerua.	25		
27		735	C.Sentius Saturninus. Q.Lucretius Vespillo.	26	B	9 B
28		736	P.Lentulus Marcellinus. Cn.Cornelius Lentulus.	27		
29		737	C.Furnius. C.Iunius Silanus.	28		
30	191	738	L.Domitius. P. Cornelius Scipio.	29		10 B
31		739	M.Liuius Drusus Libo. L.Calpurnius Piso.	30	B	
32		740	Cn.Lentulus. M.Licinius Crassus.	31		
33		741	Ti. Claudius Nero. P.Quinctilius Varus.	32		11 B
34	192	742	M.Valerius Messala. P.Sulpitius Quirinus.	33		
35		743	Paulus Fabius. Q.Ælius Tubero.	34	B	
36		744	Iulius Antonius. Q.Fabius Maximus.	35		12 B
37		745	Nero Claudius Drusus. T.Quinctius Crispinus.	36		
38	193	746	C.Martius Censorinus. C.Asinius Gallus.	37		
39		747	Ti. Claudius Nero II. Cn.Calpurnius Piso II.	38		1
40		748	D.Lælius Balbus. C.Antistius Vetus.	39		2
41		749	Imp. Cæsar Augustus XII. L.Cornelius Sulla.	40		3
42	194	750	C.Caluisius Sabinus. L.Passienus Rufinus.	41		4
43		751	L. Lentulus. M. Messalinus.	42		5
44		752	Imp.Cęsar Augustus XIII. M.Plautius Siluanus.	43		6
45		753	Cossus Cornelius Lentulus. L. Calpurnius Piso Augur.	44		7
46	195	754	*Imp.Cęsar Augustus XIV. L. Æmilius Paulus.	45		8
47		755	P.Vinicius Nepos. P.Alfinius Varus.	46		9
48		756	L.Ælius Lamia. M.Seruilius Geminus.	47		10
49		757	Sex.Ælius Catus. C.Sentius Saturninus.	48		11
50	196	758	L.Valerius Messala. Cn.Cornelius Cinna.	49		12
51		759	M.Æmilius Lepidus. L.Arruntius Nepos.	50	B	

Censorino & Gallo Coss. Augustus annum correxit, & Sextilem Augustum appellauit. Censor. Suet. 31.

Hic annus 36. ab Hirtio & Pansa Coss. siue à primo Bissexto. quo temporis spatio anni 12. à Sacerdotibus intercalati, cùm nouem tãtùm debuerint. Ideò Augustus vt tres dies resecaret, duodecim annos sine intercalatione transigi iussit.

Annus Christi Natalis.

Anni duodecim sine Bissextis Augusti iussu transacti.

* C.Iulius Cæs. Aug.F.

Hoc anno Bissextum resumptũ est, primumque omnium legitimè obseruatum. & inde cetera ad nostram ætatem.

CXXXI. Quòd autem anno ſuperiori Græcij in Styria editam eſſe prolixam valdè diſputatio- A
nem ſcimus,quæ non tam noſtræ quàm vniuerſalis Eccleſiæ de annis Chriſti & tempore
paſſionis ipſius chronographiæ aduerſatur: ea ipſa noſtra confutatione non indiget,
quòd piorum aures nec audite ſaltem patienter admittant temerè præſumptam noui-
[a] *Luc.* 3. tatem,qua primùm contra [a] Lucam Euangeliſtam, aſſerentem IESVM Chriſtum Do-
minum noſtrum baptizatum,cùm eſſet quaſi annorum triginta, affirmetur idem bapti-
zatus anno eius ætatis triceſimoſecundo inchoato, Cruci verò affixus,cùm annum iam
ageret ſuæ ætatis triceſimumſextum. Par erat dignumque, probatum eruditumque ſa-
cerdotem horum auctorem non circumferri omni vento doctrinæ, ſed inſiſtere in his
omnibus ſanctorum Patrum veſtigiis, & quam repeririſſet concurſu omnium iam hacte-
nus tritam viam, eamdem reddere, (vtcumque liceret,) ſuccifis ſentibus, cultiorem.
Quòd ſi,vt ſua firmaret,quæque aduerſantia vti mendoſa redarguens,pro arbitrio emen- B
dauit, & textum inter legendum aſſerens vitiatum ſæpè correxit, vt quod conaretur,
aſtrueret: quanto licentiùs pro tuenda totius Chriſtiani orbis ſententia, & confirmanda
iam vulgata, ab omnibuſque recepta de Chriſti annis aſſertione id facere licuiſſet? Quæ
[b] *Aug. epiſt.* 118. & 119. enim conſuetudine vniuerſalis Eccleſiæ roborata ſunt, haud conuellenda eſſe, docet [b]
[c] *Idē ep.* 118. S. Auguſtinus ad Ianuarium, ad quem & hæc habet inter alia: [c] Similiter etiam, ſi quid
horum tota per orbem frequentat Eccleſia, non ſit dubitandum, quin facere debeamus
ſcilicet. Nam & hinc,quin ita faciendum ſit,diſputare, inſolentiſſimæ inſaniæ eſt] & in-
feriùs: Ipſa quippe mutatio conſuetudinis etiam quæ adiuuat vtilitate, nouitate pertur-
bat. Quapropter quæ vtilis non eſt, perturbatione infructuoſa conſequenter noxia eſt.]
Nobilia ergo magis laborent ingenia, quomodo quod per mille ac ſexcentos fermè an-
nos oſtenditur in Eccleſia eſſe receptum,conſiſtere poſſit;& vt firmum perſiſtat, quæque C
aduerſantia receptæ iam conſuetudini licitè corrigant & emendent. Etenim pari aſtringi
nos vinculo obſeruare, vel quod diuinæ Scripturæ præſcribit auctoritas, ſiue quod tota
[d] *Idem ibid.* per orbem frequentat Eccleſia,eiuſdem [d] ſancti Patris aſſertio eſt manifeſta. Immò tan-
tum detuliſſe ſcitur antiquitas Eccleſiaſticæ conſuetudini ſub Stephano Papa & marty-
re,vt licet aduerſus eam ſexcentæ è diuina Scriptura ſententiæ inferrentur, coaceruaren-
[e] *Idē de bapt. cōtra Donat. lib.* 5. 6. 7. & *Vinc. Lirin aduerſus hæreticos.* tur adhuc plurimorum tam Orientalium quàm Occidentalium Patrum aſſertiones,
atque Conciliorum contraria decreta inducerentur: ipſa tamen conſuetudo victrix
ſubſtiterit, eodem ipſi vno patrocinante Stephano Papa, [e] licet veritas (vt aſſerebatur à
pluribus) videri poſſet eidem aduerſari.

CXXXII. At quod nos ex Eccleſiæ conſuetudine dicimus approbatum;Beda, (quod eſt amplius)
ex Fide Catholica ſibi vendicat,dicens:Habet enim (ni fallor) Eccleſiæ Fides,Dominum D
in carne paulo plùs quàm trigintatribus annis vſque ad ſuæ tempora paſſionis vixiſſe.] &
paulo pòſt: Sancta ſiquidem Romana & Apoſtolica Eccleſia hanc ſe Fidem tenere, &
ipſis teſtatur indiculis,quæ ſuis in cereis annuatim ſcribere ſolet,&c.] Porrò Catholicam
ipſam ſanctam Eccleſiam Theophili Cæſarienſis, & collegarum Epiſcoporum ſenten-
tiam minimè eſſe ſecutam, quam tu in vſum reuocare conaris, oſtendit inferiùs, & ad
eludendas quaſcumque,quæ in contrarium adduci poſſent obiectiones, mox addit: Sin
verò annum,qualem quærebas,in loco, quem putabas, inuenire non poteris: vel Chro-
nographorum incuriæ,vel tuæ potiùs tarditati culpam adſcribe. Tantùm diligentiſſimè
caueas,ne Chronicorum ſcripta defenſando,intemeratę legis vel Euangelij teſtimonium
videaris impugnare,] quo videlicet aſſeritur, anno decimoquinto Tiberij IESVM inci-
pientem fieri quaſi triginta annorum,eſſe à Ioanne baptizatum, cùm tu id aſſeras factum E
anno ſuæ ætatis trigeſimoſecundo, paſſum verò trigeſimoſexto. Sine igitur auctoritate
id vendicare Victoris:quandoquidem ſynodalia Acta illa deprauata etiam in aliquo eſſe,
tua quoque aſſertione monſtrantur;& Victorem Papam (vt ex eius diuerſis conſtat litte-
ris) ea tantùm eius Synodi Apoſtolica conſenſione firmaſſe apparet, quibus ſtatutum
fuit,Paſcha nequaquam more Iudæorum fore in Eccleſia celebrandum. Quæ igitur an-
tiquitus ab Eccleſia Catholica noſcuntur minimè in vſum eſſe recepta:tu quæſo,poſt tot
ſæcula ne adducas in obſeruationem; magis autem cum Beda noſce, hanc eſſe verè fi-
dem totius Eccleſiæ;quam in his etiam ſemel oſtenſam, fore effuſione ſanguinis propu-
gnandam,tu ipſe ingenuè id profitentem [f] Abulenſem mirificè laudas, ac iure commen-
[f] *Annot.* 19. das.Quæcumque igitur his aduerſati noſcuntur, corrigenda eſſe, non dubitandum ma-
gis,quàm ſi ei,quæ eſt ex fide antiquitati (quod Beda teſtatur) aliquid detogetur.

ANNA-

ANNALES ECCLESIASTICI.

V M rerum omnium conditor & moderator Deus cælum [a] creasset I.
& terram; nec vlla vtrisque gratia vel pulchritudo inesse posset sine [a] Genes. 1.
luce; omniaque essent tenebris obuoluta, ipsaque terra inanis & va- PRAELOCVTIO.
cua: opportunè consuluit, vt primùm omnium ipsis rerum princi-
piis lucem crearet, cuius fulgore tam quæ facta essent, quàm etiam
quæ essent facienda, velut quodam claritatis & gloriæ indumento
circumamicta, naturali suo splendore nitescerent. Hæc autem cùm
D in Orbis institutione sint facta: rursum cùm tempus aduenit, in eiusdem restitutione
sunt feliciùs adimpleta. Cùm enim vniuerso humano generi, peccati culpa, sempiternæ
noctis esset offusa caligo, cunctaque vndique densis tenebris obscurata, & squallens hor-
rensque esset omnium rerum facies: immensa suæ bonitatis largitate prospexit Deus, vt
noua luce cuncta perfunderet, mitteretque ex se genitum, suæque substantiæ Filium, ip-
sum cæleste iubar, candorem [b] lucis æternæ, lumen de lumine, lucem [c] veram, iustitiæ [b] Sap. cap. 7 & Symb. Nican.
[d] Solem; nouumque institueret diem, illum scilicet, de quo olim est propheticè dictum:
Hæc [e] dies, quam fecit Dominus.] Cuius cùm iam crepusculum & auroram præfati [c] Ioan. 1.
simus; quod reliquum est, ipsum Solem orientem spectemus, eumdemque appositè leui [d] Apoc. 1.
nube contectum, quo minùs aciem oculorum perstringeret, & dispensationem implere [e] Psal. 117.
E posset, quam consummandam acceperat. Age nunc, Verbum ipsum carne velatum,
Deum hominem factum, è Virgine sanctissima natum spectemus; atque de ipso, quæ in
primis Euangelista nos docuit, enarremus.

Cùm igitur (quod antè diximus) edicto cogente, è Nazareth Galilææ in Bethlehem II.
Iudæ Ioseph atque beatissima Virgo Maria, vt profiterentur, ascendissent: Factum est, NATIVITAS
inquit [f] Lucas, cùm essent ibi, impleti sunt dies vt pareret: & peperit filium suum primo- DOMINI.
genitum, & pannis eum inuoluit & reclinauit eum in præsepio: quia non erat ei locus [f] Luc. 2.
in diuersorio.] hæc Euangelista. Quod in primis ad locum ipsum, vbi Christus est natus,
pertinet: spelunca fuit in suburbiis Bethlehemiticis posita, de qua [g] Origines contra Cel- [g] Orig. lib. 1.
sum scribens, hæc ait: Quòd autem in Bethlehem sit genitus Iesus, si velit aliquis post DE SPELVN-
Michææ vaticinium & post Euangelij per Iesu discipulos conscriptã historiam fieri aliàs CA BETH-
certior, intelliget vt subsequenter in Euangelio, cùm eius natiuitas enarratur, & in Bethle- LEHEMITICA.
hem speluncam ostendi, vbi ille sit natus: quod vtique & in illis locis percelebre est; vel
apud eos quidem, qui à fide sunt alieni, fama & nomine circumfertur, eadem & in spe-
lunca

lunca Iesum quemdam, quem Christiani adorent & demiretur, genitum esse.] hæc Ori- A
genes. Porrò eamdem speluncam foris in agro suburbano positam fuisse, Eusebius[a] Pam-
phili demōstrat his verbis: Hodie quoque, qui illū locum incolunt, tamquam, à patribus
eorum accepta memoria, his qui visendi gratia Bethlehem petere cōsueuerunt, testimo-
nium suum afferunt, veritatem fidei facientes, agrumque demōstrantes, vbi Virgo enixa
infantem posuit.] hæc ille. Eiusdem speluncæ meminit Iustinus Martyr, in dialogo cum
Tryphone, & Epiphanius[b]: sed ceteris omnibus S. Hieronymus, qui illic ætatem transe-
git, locupletiùs scribit, dum sic litteris suis Marcellam[c] alloquitur: Quo, inquit, sermone,
qua voce speluncam Saluatoris exponam? & illud præsepe, in quo infantulus vagiit,
silentio magis quàm infimo sermone honorandum est.] & paulò pòst: Bethlehem ecce
in hoc paruo terræ foramine cælorum conditor natus est; hîc inuolutus pannis, hîc visus
à pastoribus, hîc demonstratus à stella, hîc adoratus à Magis. Sanctior locus est rupe Tar- B
peia, quæ de cælo sæpiùs fulminata, ostendit quòd Deo displiceat.] hæc ad Marcellam.
Erat Bethlehem suprà collem in longum porrectum sita; in cuius extremitate, Orien-
tem versus, sub rupe quadam existente tunc temporis iuxta muros ciuitatis, erat[d] sta-
bulum ac præsepe Domini excisum in rupe, vbi natus est Christus. At verò qui loca illa
ignorarunt, nihil de spelunca dixerunt, quòd putarint in alicuius rusticæ domunculæ sta-
bulo Christum natum. Hinc apud Cyprianum[e] hæc leguntur: Nullum arcta domus di-
uersorium occultabat, nec secreti recessus erant illius casulæ; incrustaturam tectum & soli
parietes per circuitum vestiebant.] hæc ibi. Porrò de spelunca non dicti tantùm aucto-
res, sed & alij[f] testimonium ferunt.

III.
BOS ET ASINVS IN PRAESEPE DOMINI.

Adhæc (quod tacet Euangelista) non illic tantùm fuisse præsepe, sed bouem & asi-
num ad illud alligatos (quod olim propheta[g] cecinerat) cùm Hieronymus, tum etiam C
complures antiquorum Patrum testantur. ille ad Eustochium[h] de Paula scribens, hæc
ait: Inde Bethlehem ingressa, in specum Saluatoris introiens, postquam vidit sacrum Vir-
ginis diuersorium, & stabulum in quo agnouit bos possessorem suum, & asinus præ-
sepe Domini sui: vt illud impleret, quod in eodem Propheta scriptum est, Beatus qui se-
minat super aquas, vbi bos & asinus calcant: me audiente, iurabat, cernere se oculis fidei
infantem pannis inuolutum, vagientem in præsepe Dominum, Magos adorantes, stel-
lam fulgentem desuper, matrem Virginem, nutricium sedulum, pastores nocte venien-
tes, vt viderent Verbum, quod factum erat, &c.] Eadem de boue & asino Gregorius[i]
Nazianzenus, itemque Nyssenus[k], Paulinus[l], Cyrillus[m], Prudentius[n], & alij[o].

IV.
AQVA FLVXIT E PETRA.

Nec tacendum, quod tunc etiam in eodē puerperio accidisse fertur miraculum; nimi-
rum, quòd in eadem spelunca, ad ea quæ vsus quotidianus exposcebat, è petra fluxit aqua, D
quæ numquam potuit exhauriri, sed mansit diutiùs diuinæ virtutis egregium monu-
mentum: siquidem adhuc Bedæ temporibus vigebat cunctis perspicuum tantæ rei pro-
digium: quod ipse, à teste qui hæc viderat sanctissimo Episcopo acceptum, his verbis
scriptis mandauit[p]: Hæc spelunca tota interiùs specioso marmore tecta, supra ipsum lo-
cum, vbi Dominus natus specialiter traditur, sanctæ Mariæ grandem gestat ecclesiam.
Petra iuxta murum cauata, primum Dominici corporis lauacrum de muro missum sus-
cipiens, hactenus seruat: quæ si qua fortè occasione vel industria fuerit exhausta, nihilo-
minùs continuò dum respicit, sicut antè fuerat, plena redundat.] hæc ille.

V.
CVLTVS BETHLEHEM.

Vix credi potest, in quanta veneratione & cultu Christiani semper habuerint locum
illum: vt quantumlibet Hadrianus Imp. ad abolendam tantæ rei memoriam (quod scri- E
bit Paulinus[q] & alij) Veneris & Adonidis templum desuper erexisset, nihilominùs (vt
nuper ex Origene vidimus) percelebris etiam apud Gentiles esset tanti loci memoria. Sed
reddita pace Ecclesię, spelunca illa mirifico est opere exornata, ipsumque præsepe honoris
causa tectum argento: de quo hæc apud Chrysostomum[r]: O si mihi videre liceret illud
præsepe, in quo Dominus iacuit! Nunc nos Christiani quasi pro honore tulimus lateri-
tium, & posuimus argenteum: sed mihi pretiosius est illud quod ablatum est: argentum
autem & aurum meretur Gentilitas: Christiana fides meretur illud luteum. Non tamen
condemno eos, qui honoris causa fecerunt; neque illos condemno, qui in templo fece-
runt vasa aurea: sed admiror Dominum; qui creator est mundi, non inter aurum & ar-
gentum, sed in luto nascitur.] hæc ille, putans fortasse vas illud argento tectum, fuisse
luteum, quod tamen constat fuisse ligneum: vel eumdem auctorem non de vase ipso esse
locutū, sed de exigua lateritia illa structura, quæ ipsum præsepe, Christi cunabula cōtine-
bat, existimandum. Porrò Christi natalis nobilissimum monumentum ex ligno confe-
ctum, nullaque argenti vel auri cælatura contectū, post multa tempora inde translatum,
Roma

[a] Euseb. de demonst. Euang. lib 7. cap. 5.
[b] Epiph. lib. 1. in fin.
[c] Hier. epist. 18.
[d] Burchar. in descript. Terræ sanctæ par. 1. c 7. §. 59.
[e] Cyprian. de operib. Card. in nat. Christi.
[f] Atha. ser. de nat. Christi apud Lip t. 8. Ioā. Damasc in carm. de nat. Christi.
[g] Habac. c. 3. secundū 72. Interpr.
[h] Hier. ep. 27.
[i] Greg. Naz. orat. de Christi natiuit.
[k] Greg. Nyss. de Christi generat.
[l] Paulin. ad Seuer. ep. 11.
[m] Cyril catech. 12.
[n] Pru. in cath. die 8. Kal. Iā.
[o] Ioā. Damas in car. de nat. Christi.
[p] Beda de locis sanct. c. 8.
[q] Paulin. ad Seuer. ep. 11.
[r] Chrysost. in Luc. c. 2.

A Roma possidet, eoque multo feliciùs illustratur, quàm tugurio Romuli, quod intextum ex stipula, eorum [a] maiores ad multa sæcula de industria conseruarunt. [a] *Dion. Hal. hist. Rom. li. 1*

VI. MARIAE VIRGINITATIS INTEGRITAS.

Sed iam ad ipsum sacrosanctum Virginis puerperium redeamus. Cùm naturę Dominus gignitur, naturæ legibus non tenetur: quæ conceperat sine viro, parit sine dolore; & quæ virgo semper fuerat ante partum, æquè permansit in partu, ac proinde eadem perseuerauit post partum, vnde ipsa in Ecclesia Dei à perpetua virginitate consecuta est cognomentum. Nam quantumuis Dei mater esset, quo excellentior nullus est titulus: tamen numquam nominari à maioribus consueuit sine superaddito cognomine Virginis. In quam sententiam hæc Epiphanius: [b] Quis vmquam, aut quo sæculo ausus est proferre nomen S. Mariæ, & interrogatus, non statim intulit Virginis vocem? Ex ipsis enim nominibus epithetis etiam virtutis signa elucent: dignitatis enim appellationem acceperũt B iusti, vnusquisque decenter, vt congruum fuit. Et Abraham quidem impositum est epitheton, Amicus Dei, & non dissoluetur: Iacob verò, vt Israel vocetur, & non alternabitur: Apostolis, Boanerges, hoc est, filij tonitrui, & non relinquetur: & sanctæ Mariæ vox, Virgo, & non mutabitur; impolluta enim permansit & sancta.] hæc Epiphanius. Quæ ergo & in partu & post partum virgo diuina virtute permansit, ęquè sine dolore parturiit, nec aliquo indiguit obstetricantis obsequio; sed ipsa genitrix [c] & obstetrix deuotam dilectę soboli exhibet clientelam, attrectat, amplectitur, iungit oscula, porrigit mammam: totum negotium plenum gaudio, nullus dolor, nulla naturæ contumelia in puerperio.] hæc apud Cyprianum. Nihil sanè commune cùm ceteris mulieribus in hoc habuit, vt, sicut illæ, peccati pœna id exposcente, cum dolore pareret, vel quæ partum sequuntur, experiretur molestias lassitudinis. Vnde & sanctus Zeno [d] Episcopus C Veronensis de his agens, hęc ait: Non mater eius tanti partus pondere exhausta, totis pallens iacuit resoluta visceribus: non filius matris aut suis est vllis sordibus delibutus: neque enim re vera aliquid circa se habere posset immundum, qui humani generis peccata, sordes, & maculas venerat mundaturus. Denique purgationes, quæ sunt tarditate periculosæ, nullo puerum maternorum viscerum secutę sunt damno; nulla adhibita rudi fœtæ sueto more fomenta: neque enim, fratres, his poterat indigere, quę accipere in vterum meruerat animarum omnium Saluatorem.] hæc ille.

[b] *Epiph. hæres 78.*

EXPERS PARTVS MOLESTIARVM MARIA.

[c] *apud Cypr. de oper. card. in nat. Christi.*

[d] *S. Zeno Ep. ser. 6. de nat.*

VII. APOCRYPHA DE OBSTETRICE.

Quæ autem mox subdit de pœna incredulæ obstetricis, & sospitate eidem restituta, haud dubium ex apocryphis est mutuatus; sic enim ait: Maria incorrupta concepit, post conceptum virgo peperit, & post partum virgo permansit. Obstetricis incredulæ periclitantis, enixa in testimonium reperta eiusdem esse virginitatis, inceditur manus; qua tacto D infante, statim edax illa flamma sopitur: sicque illa medica feliciter curiosa, dum admirata mulierem virginem, admirata infantem Deum ingenti gaudio exultat, quæ curatum venerat, curata recessit.] Hactenus Zeno; sed non aliunde, vt diximus, quàm ab apocryphis accepta. Refelluntur istæc de obstetricis obsequio, ex his quæ Athanasius [e] scribit his verbis: Quæ sine dolore aliquo mater fuit, eadem & obstetricis munere functa est, cùm à nulla muliere didicisset: non enim permisit quemquam impuris manibus attrectare partum ab omni labe purum: illa per se eum, qui ab ipsa & pro ipsa genitus est, suscepit, pannis inuoluit, & in præsepio reclinauit.] hæc ille.

[e] *Athan. ser. de nat. Chri. apud Li. to. 8*

VIII. SACRAE FASCIAE.

Porrò quod ad ipsos pannos pertinet, quibus dicit Euangelista [f] Christum à matre fuisse inuolutum: admirabili quadam diuina dispensatione factum est, vt sacratissimæ illæ fasciæ ad tantæ rei memoriam futuris temporibus seruarentur, in quarum honorem no- E bilissima erigetur basilica, & anniuersaria festa dies à Christiano populo ageretur, prout significant Patrum [g] encomia, ea die in Ecclesia dici solita. Sed iam reliqua prosequamur, quæ tunc temporis contigisse dicuntur.

[f] *Luc. 2.*

[g] *German. & Euthy. in orat. de fasciis Dom. apud Lip. to 6. die 31. Aug.*

IX. QVAE TRIBVANTVR NASCENTI CHRISTO.

Cùm multa, quæ Augusti Imperatoris tempore generi humano commoda & vtilia contigerunt, ex antiquioribus historicis scribat [h] Orosius, rerum omnium auctori illa tribuens, qui eo tempore quo venturus esset in mundum, multis bonis locupletauerat Orbem: de pace post tot ciuilia atque externa bella populo restituta, cuius causa templum Iani dicit ab eodem ter clausum, agit; atque æquissimi Principis modestiam commendat, quòd ne Dominus diceretur, edicto vetuit: cumque alia multa prodigia referat [i], vt de fonte olei ex Transtiberina taberna meritoria fluente, de arcu cælesti Solem ambiente, & si quæ alia id genus recenset: complures sunt qui inconsultè nimis ea ipsa omnia, eadem qua Dominus natus est die, contigisse scripserunt: certè hoc non dicit Orosius. Nam quod ad prodigia pertinet: quibus Augusti Imperij annis longè ante Christum natum acciderint, ex Dione ac ceteris antiquis historicis, superiùs, cùm de signis

[h] *Oros. lib. 6. cap. 22.*

[i] *Idem lib. 6. cap. 20.*

quæ

quæ aduentum Domini præcesserunt, pertractauimus, satis egimus. Quod verò spectat A
a Sueton. in Aug. cap. 22. ad Iani fores ab eodem Imperatore[a] ter clausas: quàm longè id ante Christi natalem
diem acciderit, ex Dione, qui res Romanorum per singulos annos descripsit, facilè in-
b Dio hist. Rom. l. 51. telligemus. Primò[b] enim post Actiacum bellum, Augusto quintùm & Sexto Apuleio
Coss. idem Imperator Iani portas clausit; quæ iterùm reseratæ bello Cătabrico, rursum
c Dio hist. Rom. lib. 53. eo feliciter confecto sunt occlusæ,[c] eodem Augusto nonũ & M. Silano Coss. Sed iisdem
Cantabris sæpiùs rebellantibus, ac Germaniæ populis tumultuantibus, apertæ denuò
d Dio hist. Rom. lib. 54. in fin. Ælio Tuberone & Fabio Max. Coss. ab eodem[d] iussæ sunt claudi: verùm ne id fieret,
Daci Istrum transgressi, fuerunt impedimento. hæc ex Dione; cuius auctoritate constat
primò ante annos vigintiseptem, ac iterùm ante annos vigintitres, quàm Dominus
nasceretur, Iani fores occlusas esse; demum ante annos decem de iisdem claudendis
fuisse decretum. Ad hæc quòd Domini nomen oblatũ Augustus recusauerit, id accidisse B
sub Consf. Ælij Cati & Sentij Saturnini, ex eodem[e] Dione colligi potest; est is annus
e Dio hist. Rom. lib. 55. sextus à Christo nato.

X. SALVS, CONCORDIA, ET PAX.

Porrò hæc omnia & alia, diuina quadam dispensatione esse facta, omniaque cælestis
Regis aduentui inseruisse, nemo sapiens vmquam negare poterit. Quòd si, vt Athenis
f Act. 17. fecit Apostolus[f], ea ipsa quæ Ethnici alia occasione peragere consueuerunt, in nostra-
rum rerum argumentum trahere velimus: certè nec illud prætermittẽdum est, quod his
temporibus, eodemque ipso anno quo Iani portæ sunt iterùm clausæ, accidit; cùm idem
g Dio hist. Rom. lib. 54. Augustus collata sibi pecunia à Senatu populoque Romano ad imagines faciendas: nul-
lam, inquit[g] Dio, sibi, sed tantùm Saluti publicæ, Concordiæque & Paci posuit. Sanè
h Cic. de diuinat. lib. 2. quidem non me præterit; ipsorum[h] Gentilium auctoritate constare, ex carminibus Si-
byllinis esse prædictum, affore Regem, à quo tantùm speranda salus esset: hunc quidem C
fuisse Christum, ex ipso nomine Saluatoris, non est qui nesciat. Ipsum etiam prophetico
i Isaiæ 9. sermone[i] Principem pacis esse dictum, quis adeò rerum omnium ignarus, aut ignorat
aut negat? De cuius concordia inæstimabili quid dicam? quam nullis maioribus eui-
dentioribusque signis demonstrare, vel meliùs exprimere ipso diuino Vate, quisquam
k Isaiæ 11. potest; ait enim[k] ille: Habitabit lupus cum agno, & pardus cum hœdo accubabit: vitu-
lus & leo & ouis simul morabuntur, & puer paruulus minabit eos.]

XI. DE PACIS TEMPLO.

At sicut veris innitimur, & verisimilibus non contradicimus; ita quæ sunt à veritate
prorsus aliena, procul (vt instituimus) abiicimus atque refellimus; cuiusmodi sunt ea
quæ de templo Pacis Romæ collapso ea nocte qua natus est Christus, à multis vt vera
certaque scribuntur. Inuenimus hæc primùm narrata in homilia quadam incerti aucto-
l Legitur apud Lip. to. 8. & Sur. to. 6. ris, titulo tamen Petri[l] Damiani prænotata: sed cùm ille diem obierit annis circiter D
quinquaginta, antequam S. Bernardus, quem citat, ea cõscriberet, facilè tantus Pater falsi
tituli calumnia liberatur. Sed quod magis displicet, complures rerum Ecclesiasticarum
scriptores non ignobiles, falsò decepti titulo, eadem tamquam vera affirmasse, scriptis
mandasse, vel pro concione narrasse reperiuntur: taceo de industria illorum nomina, ne
videar in homines potiùs inuehi, quàm aduersus mendacia agere pro veritate. Sed ante-
quam istæc refellamus, operæpretium ducimus, ea quæ in dicta homilia incerto auctore
narrantur, hîc velut ex scripto recitare: sunt huiusmodi: Templum Romæ, quod vocaba-
tur Æternum, corruit, omnibus impensis & Vrbis & Orbis consummatum. Cùm enim
Romani in victoriosę antiquitatis memoriam templum singulari schemate facere decre-
uissent, ab omni illa deorum, immò dæmoniorum multitudine quæsierunt, vsquequo
durare posset tam excellentis operis operosa constructio. Responsum est: Donec virgo E
pareret. Illi ad impossibilitatem oraculum retorquentes, Templum Æternũ, solemnem
illam machinam vocarunt. Nocte autem ista, cùm de virginali thalamo virgineus flos
Mariæ egressus est, ita cecidit & cõfractum est illud murale & columnarum opus, vt vix
apparerent vestigia ruinarum.] hæc ibi. Porrò omnes qui eamdem rem describunt, illud
quod dicitur templum Æternum, idem fuisse cum templo Pacis, æquè consentiunt.

XII. REFELLITVR COMMENTVM DE TEMPLO PACIS.

Sed quomodo hæc non facillimè erroris redarguuntur, cùm ostenditur templum Pa-
cis nondum Christi tempore Romæ esse erectum; quod testimonio omniũ antiquorum
m Suet. in Vesp. cap. 9. historicorum constat, domitis Iudæis per Titum, à Vespasiano Imp. fuisse constructum?
n Ioseph. De bello Iud. lib. 7. c. 24. Id quidem in primis Suetonius[m], Iosephus[n] Iudæus, Plinius[o], & alij complures, qui
scripserunt Vitas Imperatorum, testantur: fuisse autem ante Vespasiani tempora Romæ
o Plin. lib. 36. cap. 15. tantæ molis aliquod templum Pacis nullus vmquã monstrare poterit. Nec est quòd quis
adhibendam fidem putet Clementi Alexandrino[p], dicenti à Numa erectũ esse templum
p Clem. Alex. Strom. lib. 5. Fidei & Pacis; nam antiquorum nullus rerum Romanarum tractator de templo Pacis à
Numa

A Numa erecto quid affirmare inuenitur,& Tertullianus expresse in Apologetico profitetur nullum Romæ templum fuisse erectum sub Numa. quod & alij confirmant scriptores per scholiasten Pamelium ibi citati: aduersus quos nec audiendus incertus auctor, qui de templo Pacis Romæ à temporibus Romuli erecto testatur. Quod enim à recentiore auctore de rebus adeò antiquis sine alicuius vetustioris auctoritate profertur, contemnitur. Sed esto; verum sit aliquod fanum ab Numa erectum, putas ne tantæ molis fuisse opus, vt templum dici deberet? Habes in secundo Annalium tomo, testimonio Varronis, illa à Romanis solita dici templa, quæ sumptuosissimè essent extructa; adeò vt perpauca inuenirentur in Vrbe templa, cùm tamen plurimæ essent diis dicatæ ædes. Quin nec quod Vestalium erat in Vrbe fanum templum dici meruisse, eiusdem auctoris fide monstratum est. Vbi ergo erat Romæ tempore Romuli vel Numæ templum Pacis, cuius nulla penitus quouis sæculo à Gentilibus scriptoribus facta mentio reperitur? At certè B templum Pacis, de quo ea prænuntiata esse testantur, immensæ fuisse molis opus, iidem ipsi confirmant: nam de templo Pacis quod collapsum sciunt, cuius & ruinæ spectantur, eos intexisse; quis dubitat?

Qui quod dicunt de inscriptione Templi Æterni, fortasse ad illam alludunt, quæ hactenus in illustri antiquitatis monumento marmori insculpto, Romæ legitur his verbis[a]: XIII.

[a] Extat in ædibus Farnesianis. descripsit Aldus.

PACI ÆTERNÆ
DOMVS
IMP. VESPASIANI
CÆSARIS AVG.
LIBERORVMQ. EIVS
SACRVM
TRIB. SVC. IVNIOR

DEDIC. XV. K. DEC.
L. ANNIO BASSO } COS.
C. CÆCINA PÆTO

C Inscriptæ in eodem marmore leguntur singulæ tribus quæ in ædificationem templi, vt iussum fuerat, pecuniam contulerunt. Porrò (vt Herodianus[b] est auctor) sub Commodo Imp. idem templum incendio conflagrauit: verùm non penitus fuisse flammis absumptum credimus: nam (quod ait Ammianus[c] Marcellinus) Constatinus Imp. Romam veniens, inter cetera admiranda Vrbis ædificia, ipsum tẽplum Pacis spectans, in admiratione habuit. Sed de his satis. Eadem ratione habenda putamus alia nonnulla id genus, quæ nullo vel incerto auctore ferũtur. Iam cetera quæ sunt historiæ Euãgelicæ prosequamur.

[b] Herodian. in Commodo Imp.
[c] Ammian. Marc. lib. 16.

Pastores, inquit[d] Euangelista, erant in regione eadem vigilantes, & custodientes vigilias noctis super gregem suum. Et ecce Angelus Domini stetit iuxta illos, & claritas Dei circumfulsit illos, & timuerunt timore magno. Et dixit illis Angelus: Nolite timere: Ecce enim euangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo: quia natus est vobis hodie Saluator, qui est Christus Dominus in ciuitate Dauid. Et hoc vobis signum: D inuenietis infantem pannis inuolutum, & positum in præsepio. Et subitò facta est cum Angelo multitudo militiæ cælestis laudantium Deum, & dicentium: Gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Et factum est, vt discesserunt ab eis Angeli in cælum, pastores loquebantur ad inuicem: Transeamus vsque ad Bethlehem, & videamus hoc verbum, quod factum est, quod fecit Dominus, & ostendit nobis. Et venerunt festinantes, & inuenerunt Mariam, & Ioseph, & infantem positum in præsepio. Videntes autem cognouerunt de verbo, quod dictum erat illis de puero hoc. Et omnes, qui audierunt, mirati sunt, & de his quæ dicta erant à pastoribus ad ipsos. Maria autem conseruabat omnia verba hæc conferens in corde suo. Et reuersi sunt pastores glorificantes & laudantes Deum in omnibus, quæ audierant & viderant, sicut dictum est ad illos.] hactenus S. Lucas. Erat locus ipse, inquit[e] Hieronymus, turris Ader, id est, gregis, E iuxta quam Iacob pauit greges suos, & pastores nocte vigilantes audire meruerunt: Gloria in excelsis Deo, & super terram pax hominibus bonæ voluntatis; dumque seruant oues, inuenerunt Agnum Dei puro & mundissimo vellere, quod in ariditate totius terræ cælesti rore complutum est, & cuius sanguis tulit peccata mundi, & exterminatorem Ægypti litus in postibus fugauit.] hæc Hieronymus. Est hæc turris gregis, de qua olim Michæas[f], dum loqueretur de admirabili aduentu Dei, hęc ait: Et tu turris gregis nebulosa filia Sion vsque ad te veniet, & veniet potestas prima, regnum filiæ Hierusalem.] De eadem egregiis illustrata monumentis hæc Beda[g]: Porrò ad Orientem in turre Ader, id est, gregis, mille passus à ciuitate Bethlehem segregata est ecclesia, trium pastorum diuinæ natiuitatis conscìorum monumenta continens.] hæc ille: quibus significari videtur, tres tantùm pastores præsepe Domini adiisse.

XIV.
[d] Luc. 2.
PASTORES AD PRAESEPE.
[e] Hieron. epist. 27.
DE PASTORIBVS.
[f] Mich. 4.
[g] Beda de locis sanct. c. 8.

XV. CHRISTI NATALIS EX LIBRIS SIBYLLINIS NOTVS.

Præterea ſicut Chriſti Domini noſtri natali lætati ſunt Angeli, & ſacrum hymnum, A cùm hæc eſſent annuntiata paſtoribus, cecinerunt: ita & mali dæmones perterriti atque turbati, de nato puero Hebræo, qui ſuas ipſorum vires eneruaret atque contereret, licet inuiti, reſponſa dedêre: quæ cùm innotuiſſent Auguſto, qui & ex Sibyllinis verſibus de eodem complura perceperat, ea quæ præfati ſumus, dum egimus de Aduentu Domini, debitæ religionis perſoluit obſequia. Sanè quidem admiratione digna eſt in tanto homine contraria de eadem re ſententia, ac repentina mutatio: quippe qui anteà Iudæorum cultui adeò erat infenſus, vt (quod teſtatur [a] Suetonius) Caium nepotem laudauerit, quòd Iudæam præteruehens, apud Ieroſolymam non ſupplicaſſet. Contigit autem Caij in eam regionem aduentus (vt ex Dione [b] auctore colligimus) ſub Conſulatu C. Antiſtij Veteris & Lælij Balbi, anno ab Vrbe condita ſeptingenteſimo quadrageſimo octauo, eſt is annus ante natum Dominum tertius. B

[a] Suet. in Oct. cap. 93.
[b] Dio hiſt. Rom. l. 55.

XVI. Porrò quantum poſthac Iudæorum religionem in pretio habuerit, Iudæiſque tum Romæ, tum etiam vbique terrarum commorantibus fauerit; Philonem [c] hæc ipſa apud Caium Auguſtum referentem audire, pergratum erit: Ipſum, inquit, Auguſtum numquam inflatum talibus obſequiis, hinc certò colligitur, quòd numquam ſuſtinuit ſe appellari Deum vel Dominum, auerſatus hanc adulationem, nec diſſimulans probari ſibi Iudæos, qui abominarentur talia. Alioquin non paſſus fuiſſet Tranſtiberim bonam Vrbis partem teneri à Iudæis, quorum plerique erant libertini; quippe qui belli iure in poteſtatem redacti, ab heris ſuis manumiſſi, fuerant permiſſi iure maiorum viuere. Hos ſciebat habere ſuas proſeuchas, id eſt, ſynagogas, in quibus cœtus facerent, præſertim ſabbatis, iuxta religionem patriam. Sciebat eos collectas primitiarum mittere Ieroſolymam, & certos homines, qui pro ipſis offerrent victimas. Eos tamen nec Vrbe iuſſit excedere, C nec mulctauit iure ciuium: quandoquidem ne in Palæſtina quidem extinctam volebat eorum religionem & Rempublicam; nec circa proſeuchas quidquam nouauit; nec cœtus in quibus leges diſcerentur, fieri vetuit; nec ſolemnem modum primitiarum offerendarum vllo edicto ſuſtulit: ſed tam ſanctè noſtra ſacra habuit, vt pænè omnium eius domeſticorum dona extent in templo noſtro, in quo mandauit quotidianas mactari victimas ſuis ſumptibus Deo votas altiſſimo: quæ ſacra in hodiernum peraguntur, durabuntque perpetuò, monumentum virtutum Imperatoris. Domi quoque quoties menſtruas pecunias frumentíve diſtributiones populus acciperet, Iudæorum rationem haberi voluit: quæ liberalitas ſi in ſabbatum incideret, quando noſtris nec dare licet, nec accipere, nec operis quidquam facere, præſertim quæſtus gratia; iubebantur diribitores Iudæis in poſterum reponere publicum beneficium. quapropter omnes vbique gentes, ſuopte inge- D nio Iudæis parum propitiæ, verebantur tamen violare iura Iudaica.] hæc Philo, qui habet poſtmodum permulta alia, quæ cumulatè reperiuntur in ſupplici illo Agrippæ ad Caium miſſo libello, quem ipſe Philo recenſet in ſua quam ſcripſit legatione ad Caium, quem nos quoque, cùm tempus poſtularit, inferiùs his noſtris ſcriptis inſeremus: quę quidem omnia eò magis ſunt admiratione digna; quòd idem Auguſtus (vt Suetonius tradit [d]) non tantùm, quod diximus, abominaretur olim religionem Iudæorum, ſed & ſuperſtitiones peregrinas, quàuis Gentilium, contemneret, vt Atticam, & Ægyptiam, quam etiam in Vrbem ſe inferentem (vt auctor eſt [e] Dio) edicto repreſſit, vetuitque ne quis Ægyptia ſacra nec in ſuburbano intra quingentos paſſus ageret.

[c] Philo de leg. ad Caium.

AVGVSTVS FAVET IVDAEIS.

[d] Suet. in Oct. cap. 93.
[e] Dio Hiſt. Rom. l. 54.

XVII. ANNVS PRIMVS CHRISTI.

Hæc itaque ſatis de natali Domini. Reſtat vt de eius infantia quælibet exactè proſequamur; primumque ipſius annum (cùm nonniſi huius, quo natus eſt, ſuperſint ſex dies) E ab ipſis Kal. Ianuariis numerare, more maiorum, feliciter auſpicemur, quibus Conſulatum Auguſtus decimumtertium & Plautius Siluanus inierunt.

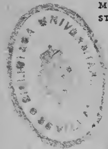

IESV CHRISTI ANNVS I.	AVGVSTI IMP. ANNVS 42.

XVIII. CIRCVMCISIO DOMINI.

Redemptor humani generis Chriſtus Dominus poſtquàm in Bethlehem natus eſt (quoniam, vt ait Apoſtolus [f], miſſus eſt à Patre in ſimilitudinē carnis peccati) octauo die, ipſis Kal. Ianuarij, Auguſto decimumtertium & Plautio Siluano Cōſulatum gerentibus, eodem in quo natus eſt loco circumciditur; nomenque IESVS, quod ab Angelo fuerat præmonſtratum, eidem eſt inditum. Cuius geſtæ rei hiſtoriam Euangeliſta paucis enarrat, cùm ait [g]: Poſtquam conſummati ſunt dies octo vt circumcideretur puer: vocatum

[f] Rom. 8.
[g] Lucæ 2.

A vocatum est nomen eius IESVS, quod vocatum est ab Angelo, priusquam in vtero conciperetur.] hęc Lucas. In spelunca circumcisum esse Dominum, Epiphanius [a] testatur: neque enim aliqua adstringebantur lege Iudæi, vt circumcidendum infantem deferrent in templum. Cùm itaque in circumcisione nomen accepisset, censu Cæsaris (quod superiùs fusiùs dictum est, dum egimus de descriptione ac censu Quirini) [b] descriptus est. Quique in hunc mundum (quod ait Ioannes [c]) ad hoc venit, vt dissoluat opera diaboli, ipsas Kal. Ianuarias præ ceteris anni diebus Gentilium superstitionibus pollutas, fuso sanguine consecrauit; sibique ipsas primitias temporis, diaboli tyrannide occupatas, primitiis sui sanguinis vendicauit: quod mysterium symbolicis quibusdam verbis olim inuoluerat Isaias, cum diceret [d]: Delectabitur infans ab vbere super foramine aspidis.] Quibus autem ritibus Ecclesiasticis dictam diem Christi sanguine adeò illustratã Christiani consueuerint solemniter celebrare, alibi [e] pluribus diximus. Cetera verò quæ
B spectant ad sanctissimum ac diuinitus inditum nomen IESV super omne nomen admirabile, cui omne genu [f] cælestium, terrestrium, ac infernorum, diuino cogente imperio, flecti debeat; relinquimus interpretibus, qui hæc copiosiùs pertractarũt: nos interim, quod est nostri instituti, Euangelicæ historiæ seriem percurramus.

[a] Epiph. in Pan. l. 1 tit. 1. circa finem.
[b] Oros. lib. 7. c. 3.
[c] Ioan 3.
[d] Isaiæ 11.
[e] In Notat. in Martyrologium Ro. die 1. Ian.
[f] Ad Phil. cap. 2.

XIX. MAGORVM ADVENTVS.

Matthæus Euangelista [g] describens Magorum aduentum ad Christum infantulum adorandum, hæc ait: Cùm natus esset Iesus in Bethlehem Iuda in diebus Herodis Regis, ecce Magi ab Oriente venerunt Ierosolymam, dicentes: Vbi est qui natus est Rex Iudæorum? vidimus enim stellam eius in Oriente, & venimus adorare eum. Audiens autem Herodes Rex, turbatus est, & omnis Ierosolyma cum illo. Et congregans omnes Principes sacerdotum & Scribas populi, sciscitabatur ab eis, vbi Christus nasceretur.
C At illi dixerunt ei: In Bethlehem Iuda: sic enim scriptum est per Prophetam: Et tu Bethlehem terra Iuda, nequaquam minima es in Principibus Iuda: ex te enim exiet dux, qui regat populum meum Israel. Tunc Herodes clàm vocatis Magis, diligenter didicit ab eis tempus stellæ, quæ apparuit eis: & mittens illos in Bethlehem, dixit: Ite, & interrogate diligenter de puero; & cùm inueneritis, renuntiate mihi, vt & ego veniens adorem eum. Qui cùm audissent Regem, abierunt: & ecce stella, quam viderant in Oriente, antecedebat eos, vsque dum veniens staret supra vbi erat puer. Videntes autem stellam gauisi sunt gaudio magno valdè: & intrantes domum, inuenerunt puerum cum Maria matre eius, & procidentes adorauerunt eum: & apertis thesauris suis, obtulerunt ei munera, aurum, thus, & myrrham. Et responso accepto in somnis ne redirent ad Herodem, per aliam viam reuersi sunt in regionem suam.] hactenus de Magorum
D aduentu Matthæus.

[g] Mat. 2.

XX.

Quoniam verò non ipsam tantùm rerum historiam narrandam suscepimus; sed quæ in ea sunt difficultates & nodi, dissoluere & enodare pro nostris viribus polliciti sumus: complures quæ in Matthæi de Magis historia oboriuntur quæstiones, explicandas nobis proposuimus; quas aggressurus Ioannes Chrysostomus [h] in hunc modum præfatus est: Multa, inquit, nobis opus est vigilantia, multis precibus, vt præsentis loci difficultatem possimus absoluere, & discere, quinam sint Magi, & vnde venerint, & quonam modo, quóve suadente; quænam etiam illa stella fuerit, quæ Magos vsque ad Christum perduxerit.] hæc ille. Quod in primis ad gestæ rei narrationem spectat: cùm Matthæus, qui primus omnium Euangelium scripsit, eam adeò diligenter ac copiosè fuerit
E prosecutus; inde accidit, vt ceteri, qui post eum Euangelicam historiam scriptis mandarunt, Euangelistæ referre eamdem prætermiserint: quam etsi Iosephus Iudæus silentio præterierit, sicut & alia quamplurima; certè si ab externis testimonium quis quærat, habet Macrobium, [i] hominem alioqui rebus Christianorum infensissimum, sed dum loquitur de Herodis infanticidio, eiusdem veritatis æquum adstipulatorem. Hæc dixerimus contra recentiores Anabaptistas, qui eò insaniæ peruenerunt, vt eidem historię aduersantes, impietate superarint Manichæos omnium hæreticorum scelestissimos; cùm illi aduersus Matthæi [k] Euangelium mira contradicendi libidine insanientes, nullam tamen de Magorum historia controuersiam mouere sunt ausi; sicut neque ceteri impietatis alumni, qui (quod dicitur) omnem voluêre lapidem, si quo modo notam potuissent inurere Euangelicæ veritati, vt Celsi, Porphyrij, & Iuliani. Sed missis his, de ipsis Magis, quinam fuerint, primùm omnium instituamus orationem.

[h] Chrysost. hom. 6. in Matth. 2.
CONSTANS FIDES HISTORIAE MAGORVM.
[i] Macrob. l. 2. Saturn.
[k] August. cõtra Faust. lib. 17. 18. 19. & 23.

XXI.

Cùm de ea re diuersæ reperiantur scriptæ sententiæ, ab antiquioribus sumemus exordium

[a] Iust. Martyr in dial. cum Tryph.

MAGI QVI FVERINT.

dium. Iustinus[a] Philosophus & Martyr de Magis his scribit, quòd malis artibus, magicisque excantationibus atq; præstigiis sibi dæmones conciliauerant: quibus cùm addicti penitus essent, cognita per Christi aduentum, indicante stella, veritate, ab illis, ad rerum Dominum venientes, defecerint. Dixerat eadem ante ipsum Ignatius ad Ephesios scribens in hæc verba, dum agit de Magis: Hinc euanuit mundi sapiētia, præstigiæ factæ sunt nugæ, magia risus, omnes ritus malitiæ aboliti, ignorātiæ caligo fugata, & tyrannicus principatus destructus, cùm Deus vt homo apparuit, & homo vt Deus operabatur.] hæc ille. A

[b] Orig. contra Cels. lib. 1.

His haud discrepantia Origenes[b] contra Celsum agens, scribit: ac quam rem gestam putauit, his verbis enarrat: Si scrutanda fuerint quæ nato Domino de Magis & stella scribuntur, secùs equidem Græcos ac Iudęos affabor. Nam Gręcis id dixerim; Magos hosce, quia dæmonibus assueuissent, vt quos pro eorum cōsuetudine & pro arbitrio inuocarent, idcircò id agere & dęmones colere, quia nihil diuinius his aut fortius, vel carminibus, quibus hos prouocarent, potentius ducerent & faterentur. Quòd si maioris ac veræ diuinitatis vis quędam appareat, tollentur mox dæmonum operationes, quippe qui nequeant obiectam diuinitatis lucem spectare. Iure ergo secūdùm hanc Iesu natiuitatem cùm cælestis exercitus multitudo (vt Lucas scripsit, & ipse teneo) Deum collaudando, Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ volūtatis, decantarent: dæmones ipsi attriti sunt, & infirmiores sunt redditi, vbi eorum deprehensæ sunt & conuictæ præstigiæ, & actiones omnes non modò per Angelos prorsus deletæ, qui ob Iesu natiuitatem ad terram hanc cęlitus commigrarunt, sed per Iesu animam ipsam & diuinitatem omnino sublatæ. B

XXII.

DE MAGIS SENTENTIA ORIGENIS.

Magi itaque, qui Iesum posteà adoratum venerunt, cùm vellent, quæ soliti fuerant magicis quibusdam carminibus factitare, apparentis stellæ causam conquirentes, & non mediocrem esse hanc contemplati; cùm in cælo signum spectarent, quod diuina, non humana prę ferret; cepit cupido animum, quid illud portenderet, peruidere. Et vt nobis apparet, cùm haberent & hi ex Balaam prophetias, quas Moyses ipse, vt erat ingenio acer, conscripserat, & in his de stella quod traditur comperissent: intellexerunt hominem demigrasse ad vitam, & natum esse quem Prophetæ cum stellæ indicio iampridem venturum denuntiassent. Et cùm hunc, vt potiorem, dæmonibus prætulissent, qui soliti essent vanis rerum imaginibus ludificari, in Iudæam eumdem adoraturi se contulerunt; certiores iam redditi, esse Regem aliquem natum, ignari tamen quale hic esset imperium habiturus, & vbinam gentium nasceretur, &c.] hæc Origenes in Celsum; & alibi[c] de iisdem rursus in hūc modum: Si, inquit, à Moyse prophetiæ Balaam sacris insertæ sunt voluminibus, quanto magis descriptæ sunt ab his qui habitabant tunc Mesopotamiam, apud quam magnificus habebatur Balaam, quosque artis eius constat fuisse discipulos? Ex illo denique fertur Magorum genus & institutio in partibus Orientis vigere: qui descripta habentes apud se omnia quæ prophetauerat Balaam, etiam hoc habuerunt scriptum, quòd orietur stella ex Iacob, & exurget homo ex Israel. Hæc scripta habebant Magi apud semetipsos: & ideò quando natus est Iesus, agnouerunt stellam, & intellexerunt adimpleri prophetiam magis ipsi quàm populus Israël, qui sanctorum Prophetarum audire verba contempsit. Illi ergo ex his tantum quę Balaam scripta reliquerat, agnoscentes adesse tempus, venerunt, & requirentes eum, statim adorauerunt.] hactenus ille. C D

[c] Orig. hom. 13. in Numer.

[d] Basil. orat. de hum. Christi generat.

[e] Hieron. in Isa. 19. & 47.

XXIII.

MAGI CHALDAEI.

[f] Hieron. in Dan. cap. 2.

[g] Clem. Alex. lib 1. Strom.

[h] Io. Chrysost. in Mat. homil. 6.

[i] Cyril. in Is. c 49. or 4. l 4.

[k] Theod. l. 5. hist. c. 3.

Porrò his quę diximus de excantationibus dęmonum ab iisdem fieri solitis, assentitur Basilius[d], atque adstipulatur Hieronymus[e], & alij, qui eos fuisse Chaldęos, eosdemque ab Erythręa Sibylla de Christo venturo edoctos esse testantur. Inter alios qui hos Magos Chaldęos fuisse dixerunt, Chalcidius Platonicus fuit, qui hęc habet in suis commentariis in Timęum Platonis: Est, inquit, alia sanctior & venerabilior historia, quæ perhibet de ortu stellę cuiusdam, non morbos mortesque denuntiantis, sed descensum Dei venerabilis ad humanæ conuersationis rerumque mortalium gratiam: quam stellam cùm nocturno itinere suspexissent Chaldęorum profectò sapientes viri, & consideratione rerum cęlestium satis exercitati, quæsisse dicuntur recentem Dei ortum, repertaque illa maiestate puerili, venerati esse, & vota Deo tanto conuenientia nuncupasse.] hæc ille. E

XXIV.

MAGI PERSAE.

[l] S. Leo serm. 1. in Epiph.

Fuit autem ab his diuersa complurium Patrum ea sententia, eosdem Magos fuisse sapientes Persarum, quorum sententia eius gentis Principes cuncta facere consueuissent, vt veteres tradūt historici, ac etiam testatur S. Hieronymus[f]. Hęc senserunt Clemens[g] Alexandrinus, Ioannes Chrysostomus[h], Cyrillus Alexandrinus[i], Theodoretus[k], S. Leo[l] Papa

A Papa,& alij;quorum aliquos,qui dixerunt eosdem Magos fuisse Reges Persarum, errasse certum est:quandoquidem longè ante Christi aduentum Magi regnarunt in Perside: nam post mortem Cambysis, duos Magos fratres tantùm mensibus septem regnasse in Perside,Herodotus [a] & alij tradiderunt.Errat tamē Ammianus [b],qui Magos septem post Cambysem regnasse testatur. Erant enim Magi in Media populi, vt idē Herodotus tradit. Verùm Persas à popularibus suis appellatos esse Magog & Magusæos, testatur Suidas in verbo μαγῶγ, & in verbo πέρσαι: vnde iidem Persæ Magi æquè dici potuerunt. Porrò Magos ab Hiestaspe famosissimo Rege sapientiam didicisse, Ammianus testatur; hisque adeò studuisse Persas constat, vt tradat Cicero de diuinatione, Regem Persarum esse non potuisse,qui non antè Magorum disciplinam atque scientiam percepisset.

[a] Herod lib. 3. Eus. in chro. Amm. l. 24. [c] Iustin. dial. cum Tryphone. [d] Tertul. lib. aduers. Iudæos, & l. 3. contr. Marcion [e] Cypr. de op. card. de stella & Magis.

Ceterùm non è terra Chaldæorum, nec è Perside, sed ex Arabia Magos venisse, alij B complures affirmant, vt Iustinus Martyr [c], Tertullianus [d], Cyprianus [e], vel qui alius ille fuerit auctor, qui scripsit de Operibus cardinalibus, Epiphanius [f], & alij, secundùm id quod in Psalmo scriptum est [g]: Reges Arabum & Saba dona adducent.] quæ de Messia esse intelligenda, tam nostri interpretes quàm etiam Rabbini complures æquè assentiuntur; sicut & illa quæ scribuntur ab Isaia [h]: Surge illuminare Ierusalem.] & inferiùs: Inundatio camelorum operiet te, dromedarij Madian & Epha: omnes de Saba venient aurum & thus deferentes, & laudem Domino annuntiantes.] Madian, inquit Hieronymus [i], & Epha, regiones sunt trans Arabiam, omnisque prouincia appellatur Saba.] Huic sententiæ, quòd Magi venerint ex Arabia, cùm nos, vt veriori libentiùs adhæreamus: peraptè, quo & ipsa certior firmiorque reddatur, harum gentium sunt repetenda principia, & vnde ita sint denominatæ, caussa & ratio perquirenda. Atque hoc quidem C factu haud multùm difficile: constat enim ex diuina Scriptura [k], Abraham ex Cætura multos genuisse filios, & inter alios Iexan & Madian: ex Iexan verò ortus est Saba, & ex Madian Epha, & alij; quos omnes Arabiam incoluisse constat, atque ex ipsorum nominibus loca ipsa esse sortita nomina, ac populos denominatos Sabæos & Madianitas, quorum (vt diximus) meminit Isaias. Rursus etiam Balaam, qui de stella prædixerat vaticinium hoc [l]: Orietur stella ex Iacob] licet ipse Mesopotamenus esset, Haran incolens, vt ipse profitetur dicens [m]: De Haran adduxit me Balac Rex Moabitarum] tamen in Arabia constat ea de oritura stella esse vaticinatum. Nam Moab, cuius Rex erat Balac, qui eum mercede conduxit, erat (vt tradit Hieronymus [n]) ciuitas atque prouincia eius nominis in Arabia. Sicque siue Scripturam, siue traditionem de stella & Rege futuro penes Arabes, quibus prænuntiata fuerat, perpetua memoria viguisse, par est credere: quibus adD moniti, & nouæ stellæ visu excitati simulque directi, quæsitum Regem Iudæorum in Iudæam venerunt.

XXV. MAGI ARABES.
[f] Epiphan. in comp. doct. [g] Psal. 71. [h] Isaia 60. [i] Hier. in Isa. cap. 60. [k] Genes. 25. DE STELLA VATICINIVM. [l] Num. 24. [m] Num. 23. [n] Hier. de locis Hebraic. & in Isai. 15.

Quod insuper obseruatione dignum est: Abraham cùm ex Cætura & Agar filios genuisset, nequaquā illos cum Isaac heredes instituit; sed separans eos ab illo, plagam Orientalem illis tribuens, ac sic dimittens, largitus est illis munera. hæc ex Scripturæ [o] sacræ auctoritate didicimus. Quænam autem fuerint munera quæ Cæturæ filij acceperint, Epiphanius [p] ex Hebraicis traditionum fontibus hisce declarat: Filiis Cæturæ dona erant, pecuniæ præsentes, aurum, argentum, ac vestitus: & in mysterio conclusit Abraham in peris thus, & myrrham, & aurum Regum Sodomorū & Gomorrhæ, quando [q] Chodorlahomor & Bersa ac reliqui à Sodomis & Gomorrhis ac reliquis acceperunt, & equos deprædati sunt, & hominum multitudinem captiuam abduxerunt, & ab vnoquoque opuE lentiam pecuniarum & aliarum rerum multitudinem diripuerunt: quam reduxit Abraham tunc à cæde Regum: & neque auertere ea quæ iam Deo destinata erant, ausus fuit; sed dedit ipsa cum aliis donis filiis suis ex Cætura, veluti in traditionibus Hebræorum reperimus. At verò in Christi aduentu, cùm iidem filij Abraham & discessissent & habitassent in partibus Arabicis Magodiæ regionis; Magi, qui ex successione seminum illorū descenderunt, eadem dona in participatione eiusdem spei Christo in Bethlehem obtulerūt, quando stellam conspicati venerūt. Quorum donorum manifestam certitudinem [r] Propheta declarat, dicens: Antequam sciat puer vocare patrem suum & matrem suam, capiet vim Damasci, & spolia Samariæ contra Regem Assyriorum. Hæc enim à Damasco in temporibus Abraham (velut anteà dixi) à Regibus qui venerant, accepta sunt. Quando ergo accepit ipsa: priusquam nosset vocare patrem aut matrem, quando venerunt Magi, & aperuerunt peras suas, siue thesauros, veluti aliqua exemplaria habent, & obtulerunt

XXVI. EX FILIIS ABRAHAE EX CAETVRA MAGI.
[o] Genes. 25. [p] Epiph. in cōp. doctrin. [q] Genes. 14. [r] Isaia 8.

[a] Iust. Mart. in dial. cum Tryph. [b] Tertul. l. 3. cōtra Marc. c. 13. Iustin. vbi sup. & Petrus Alex. cap. 13.

myrrham, thus, & aurum.] hactenus Epiphanius. In eumdem fermè sensum interpretatus est Iustinus[a] Martyr dictum Isaiæ textum, dum agens cum Tryphone Iudæo de veritate fidei Christianæ, Magos ex Arabia venisse, eosdemque Arabes fuisse dicit, itemque Damascum olim in Arabia ciuitatem positam. hæc ipsa etiam Tertullianus[b] ingenuè fatetur: ipsa quippe Syria Damasci, Arabia nominata[c] reperitur. Idem Tertullianus, per Regem Assyriorum, vsitato Scripturæ loquendi modo, Herodem esse intelligendum, prout & idem Iustinus & Petrus Alexandrinus, affirmat. A

XXVII. ARABIÆ ORIENTALIS. [c] Burchard. in descript. Terræ Sāct. par. 1. cap. 1. [d] Matth. 2. [e] Genes. 25. [f] Tacit. histor. lib. 5.

Ex omnibus his tam ex diuinæ Scripturæ auctoritate ac antiquorum interpretatione, quàm etiam ex Hebræorum traditionibus enarratis, satis elucidatum videtur quod dicti auctores dixerunt, Magos ex illa regione Arabiæ venisse, quæ vergit ad Orientem (inde enim eos venisse, Euangelista[d] testatur) præsertim ex dicto illo diuinæ Scripturæ loco[e], quo dicitur, Ceturæ filios in Oriente ab Abraham esse locatos. Qui insuper Iudææ situm describere, eam ex Orientali parte spectare dixerunt Arabiam: inter quos Tacitus[f] de his agens, hæc ait: Terra finesque quà ad Orientem vergunt, Arabia terminantur: à Meridie Ægyptus obiacet, ab Occasu Phœnices & mare, Septemtrionem à latere Syriæ longè prospectat.] hæc ille: quod eo verius est, si hiemalis solstitij ratio habeatur: secundùm quod creditur locutus Euangelista, cùm Christus sit natus media hieme. Ceterùm quod spectat ad Persidem, vnde complures, venisse Magos affirmant: Ioannes[g] Chrysostomus eam Septemtrionem versus positam affirmare videtur, quod & testatur sanctus Hieronymus[h] hæc scribens in eamdem sententiam: Operatus est salutem in medio terræ: à partibus Orientis cingitur plaga quæ appellatur Asia, à partibus Occidentis ea quæ appellatur Europa, à Meridie & Austro Libya & Africa: à Septemtrione Scythis, Armenia, & Perside, & cunctis Ponti nationibus.] hæc Hieronymus. At verò[i] Cyrillus Alexandrinus, qui eosdem Magos à Perside venisse contendit, eam prouinciam ex Oriente Iudæam spectare testatur; quod & qui Ptolemæi tabulas perlegerit, exploratum & euidens esse cognoscet. Verùm si consideretur Magorum aduentus temporis spatium, nempe dierum tredecim (vt pluribus paulo inferiùs demonstrabimus) eos certè non è Perside, vel è Chaldæa, sed ex Arabia Orientali venisse, perfacilè quisque percipere poterit. B C

[g] Chrysost. hom. 6. in Matth. [h] Hieron. in Ezech. cap. 5. [i] Cyril. in Isai c. 49. l. 4. orat. 4.

XXVIII. DE REGINA SABA. [k] 3. Reg. 10. [l] Num. 24.

Sed & consideratione dignum est, quòd Regina Saba, ex iisdem & ipsa Ceturæ filiis originem ducens, illam incolens regionem quæ à parte Austri est confinis Arabiæ, venit Regem Israel explorare; cui & eadem, quæ Magi, munera attulit, nempe aurum & aromata, licet & gemmas superaddiderit, prout his verbis docet diuina Scriptura[k]: Regina Saba, audita fama Salomonis in nomine Domini, venit tentare eum in ænigmatibus. Et ingressa Ierusalē multo cum comitatu & diuitiis, camelis portantibus aromata, & aurum infinitum nimis, & gemmas pretiosas, venit ad Regem Salomonem.] Quæ, obsecro, tanta cupido tum illius, tum Magorum, qui ex iisdem (vt dictum est) progenitoribus descendebant, incessit animum de Rege, qui in Israel regnaret, peruestigando; nisi quòd in illis regionibus de re tanta Balaam[l] oraculo erant admoniti? At quod illa credidit esse impletum in Salomone, qui & ipse Christi venturi typum gerebat; isti, duce stella, adhuc perquirendum putarunt Regem Israel, quem & feliciter inuenerunt. D

XXIX. MAGI AN REGES FVERINT. [m] Apud Hier. tom. 9. de reg. monach. [n] Philo. lib. de special. legib. [o] Tertul. lib. de Idololatr. [p] Tertul l. aduer. Iudæos.

Cur verò iidem Magi sint nominati, superest inuestigare; simulque an iidem ipsi Reges fuerint, perquirere. Penes antiquos triplicis generis Magos fuisse, tradit[m] Eusebius: quorum primi erant doctissimi atque abstinentissimi, vt excepta farina & olere, nihil aliud in cibum haberent: alij erant sacerdotes, vt videmus perseuerasse in Perside, quorum sacerdotes constat Magos esse appellatos: tertij verò generis illi fuere, qui inuocationibus malorum dæmonum intendentes, vel ad commouendos animorum affectus in contraria studia, vel ad futura prænoscenda, & occulta diuinanda, maleficia exercerent: cuius magiæ genus maximè proprio vocabulo malas artes dici, testatur Philo[n], qui tamen veram magiam, vt scientiam libero homine dignam, summopere laudat. Porrò tertij generis Magi Romanorum legibus, inquit Tertullianus[o], cùm damnati sint atque proscripti: cumque magia punitur, cuius species est, ait, astrologia, *iudiciaria scilicet*; vtique & species in genere damnatur.] hæc ille, qui eius generis hos fuisse Magos est opinatus, sic dicens: Magi & Astrologi ab Oriente venerunt: scimus magiæ & astrologiæ inter se societatem. Primi igitur stellarum interpretes natum Christum annuntiarunt, primi munerarunt.] hæc Tertullianus[p], qui & eosdem Reges fuisse assentiri videtur, E

A videtur, dum sic ait[a]: Reges Arabum & Saba dona afferent illi; nam & Magos Reges ferè habuit Oriens.] hæc ille, alludens nimirum ad Plinium[b], qui ait magiam in Oriente Regum Regibus imperasse: vel ad id quod antè Philo dixerat hoc modo: Non solùm eam plebei sectantur, sed etiam Reges Regum maximi, præsertim Persici; tam curiosi harum artium, vt regnare non liceat, nisi cum Magis versato familiariter.] hactenus[c] ille.

[a] *Tertul ibid. Pamel. not. ad Tert. l. de Idololat. num. 52.* [b] *Plin. nat. hist. l. 30. c. 1.* [c] *Phil. lib. de special. legib.*

XXX. MAGI REGES.

At quòd Magi fuerint Reges, etiam Theophylactus[d] asserit, idemque Fidelium pia traditio tenet: eosdemque tres numero fuisse, secundùm tria munerum genera, æquè confirmat; quod & sanctus Leo[e] in suis sermonibus sæpè testatur. Hos igitur fuisse Reges dixerimus, vsitato more diuinæ Scripturæ, quæ cuiusque oppidi dominum Regem appellare consueuit; vt patet de quinque Regibus, quos Abraham[f] armatis suis vernaculis
B debellauit. Nec quidem propinquioris Iudææ Arabiæ eos fuisse Reges putamus; nam illi præerat Syllæus, cuius Iosephus frequenter meminit: sed potiùs interioris partis prouinciæ illius, quæ longè lateque ad Orientem & Meridiem sese diffundit. Quòd verò eosdem Matthæus Magos appellet; in eam sententiam sumus procliuiores, vt existimemus, illius magiæ studiosos, quæ ex rerum naturalium cognitione percipitur, extitisse. cui quidem nostræ sententiæ adstipulatus videtur Chalcidius Platonicus, dum suis in Timæum Platonis commentariis hæc ait: Est quoque alia sanctior & venerabilior historia (*alludit enim ad Matthæi Euangelium*) quæ perhibet ortu stellæ cuiusdam non morbos mortesque denuntiatas, sed descensum Dei venerabilis ad humanæ conuersationis rerumque mortalium gratiam. Chaldæorum profectò sapientes viri, & consideratione rerum cælestium satis exercitati, quæsisse dicuntur recentem ortum Dei; repertaque illa maiestate puerili, venerati esse, & vota Deo tanto conuenientia nuncupasse.]
C hucusque ille, ratus tamen hos fuisse Chaldæos. Cùm autem Epiphanius[g] dicat, dictos Cæturæ filios, Magorum progenitores, habitasse in partibus Arabicis Magodiæ regionis: haud ineptè quis dixerit, Magos, non à magica facultate, sed ab eadem Magodia regione esse denominatos.

[d] *Theophyl. in Matth. 2.* [e] *Serm. de Epiphan. 1. 3. 5. 6.* [f] *Genes. 14.* [g] *Epiph. in comp. doct.*

XXXI. MAGI QVANDO VENERVNT.

De tempore autem quo Magi Bethlehem venerint, inter se dissentiunt antiqui scriptores: quorum aliqui, vt Eusebius Pamphili[h], Epiphanius[i], ac ceteri hos secuti, in ea fuerunt sententia, vt post biennium à Christo nato Magos in Bethlehem ad Christum venisse dicerent, ea nimirum ratione adducti, quòd Herodes (vt testatur Euangelista[k]) omnes pueros occidi iussit à bimatu, & infra, secundùm tempus quod exquisierat à Magis. Sicque anno Augusti Imp. quadragesimoquarto Magos Bethlehem peruenisse as-
D seruerunt. Alij verò dixerunt, decimotertio à natiuitate Domini die Magos Bethlehem aduenisse, verùm biennio ante Christum natum illis stellam apparuisse: cuius sententiæ Augustinus[l] fuisse reperitur, & alij, nec alia ex causa, quàm quòd à bimatu & infra, Herodes pueros omnes necandos curauit. Sed vt ab his omnibus dissentiamus, multa persuadent. Dicant, rogo, qui post biennium à Christo nato eos aduenisse tradunt, an id acciderit, quia non statim vt viderunt stellam, se itineri commiserunt? At non ea est causa: quandoquidem eos, confestim vt stellam inspexerunt, esse profectos, Euangelista non obscurè insinuare videtur: alioquin ea mora ipsos reddidisset suspectos posteris nomine ignauiæ, si tam insolito signo admoniti, adhuc annum & multos menses oscitanter nimis iter capessere detrectassent. Si verò statim vt in cælo visa est stella, iter arripuerunt; quidnam fuit causæ vt biennij tempus insumpserint in itinere? cùm, non
E dico si è Perside vel Babylone, sed etsi ab extremis Indiis Orientalibus profecti fuissent, illud licet longissimum itineris spatium sex mensibus eos conficere potuisse, quilibet æquus rerum æstimator diiudicare possit. Insuper si, vt dicunt, post biennium Magi aduenerunt: quo modo (quod refert sanctus[m] Matthæus) eum in Bethlehem inuenerunt, quem (vt testatur sanctus Lucas[n] Euangelista) post quadraginta dies, secundùm Moysi legis mandatū, tulerunt Ierusalem, vt sisterent eum Domino, hisque impletis officiis Ioseph & Maria Virgo sanctissima vnà cum infantulo sunt reuersi in Galilæam, atque Nazareth habitarunt? Aliqui verò ex his qui hanc sententiam firmare conati sunt, non valentes his respondere, commentum excogitarunt, dicentes, iterùm parentes cum puero, occasione cuiusdam festi, esse reuersos Bethlehem. Sed quod festum fuerit illud, dicant obtestor. Nam si aliquod fuit ex legalibus; Ierosolymam, & non Bethlehem eundum fuisset. Si verò aliquod spectaculum Bethlehem ederetur, absit vt eius causa vel pedem

[h] *Eusebius in Chronic.* [i] *Epiph. in Panar. l. 1. tom. 1. prope fin. & to. 2. hær. 30. contra Ebion.* [k] *Matth. 2.* [l] *Aug. ser. 7. de Epiph. de temp. 35. & in addit. serm. de Epiph. edit. Louan. pag. 431.* [m] *Mat. 2.* [n] *Lucæ 2.*

extra domus limen integerrima Virgo produxisse credatur. Atque hæc satis sint ad hanc sententiam refellendam. A

XXXII. ARGVITVR ERROR DE MORABIENNII. [a] Chryſ. homil. 7. in Matth. CVR A BIMATV CAEDES IVSSA.

Quod autem ad illos pertinet, qui stellam ante biennium apparuisse putarunt: etsi satis esse possent quæ paulò antè de tam longo temporis spatio in itinere insumpto dicta sunt: tamen quia & iidem vnà cum illis ea nituntur ratione, quòd dicat Euangelista, Herodem occidi iussisse infantes omnes à bimatu, & infra, secundùm tempus quod exquisierat à Magis: ad hæc primùm inferimus id quod Ioannes [a] Chrysostomus iisdem respondens ait: Quòd Herodes à biennio & infra pueros interfici iussit, non mireris: siquidem conueniunt in eum tyrannum pauor & furor: pro abundantia cautionis maius tempus inclusit, ne quis vel proximæ ætatis effugeret.] hæc ille, & prudenter sanè. Quis enim insanientis tyranni, & metu perdendi regni, in proprios filios immaniter debacchantis, furorem intra terminum rationis vel temporis metam putauerit continendum? Tyrannorum est cuncta pauere, nec quantauis adhibita cautela atque custodia posse reddi securum. B Didicit ille à Magis tempus stellæ; & licet ex ortu stellæ potuisset simul intelligere tempus nascentis infantis; tamen veritus ne fortassis anteà natus esset quàm illi stellam vidissent, ea sibi arte consulendum putauit, ne vlteriùs quod in ea re suspicaretur, reliquum esset: sicut cùm nulla subesset ratio, vt qui extra Bethlehem nati essent, occiderentur; eò quòd ex diuina Scriptura per Principes sacerdotum & Scribas certior factus esset, quòd Christus in Bethlehem nasceretur; tamen omnes, qui in omnibus finibus eius essent, necari præcepit.

XXXIII. Sed cùm illud biennij spatium Euangelista referat ad ea quæ à Magis dicta essent Herodi, cùm ait: A bimatu, & infra, secundùm tempus quod exquisierat à Magis] dici posse videtur, quòd etsi Herodes omnes pueros à bimatu & infra occidi mandauit; C tamen quod dicitur: Et infra, secundùm tempus quod exquisierat à Magis] illud, Secundùm tempus; non esse referendum ad id quòd dixerat, A bimatu; sed ad illud potiùs, quod subdit, Et infra: sicque Euangelistam significare voluisse, eo cædis edicto non includendos eos qui geniti essent post Christum natum, & stellam visam à Magis, quorum nulla posset esse suspicio; atque ita voluisse cædendorum puerorum terminum esse secundùm tempus quod exquisierat à Magis. Sicque ex his, ni fallor, sublata illa videtur de biennio & tempore à Magis perquisito difficultas. Eumdem locum sic declaratum vidi posteà à Cornelio Iansenio Episcopo Gandauensi, viro quidem Theologicis facultatibus nobiliter exculto; quo non mediocriter delectatus sum, ne ego noui sensus Euangelicæ interpretationis, quantumlibet veri atque germani, dicerer primus auctor. D

XXXIV. ADVENTVS MAGORVM. [b] Isaiæ 6. [c] Arist. hist. anim. l. 9. & vlt. [d] Chrysost. in Mat. 2. hom. 6. & 7. [e] Aug. ser. 2. de Epiph. [f] Hier. ep. 14. 17. 18. & 27. Fulgentius & alij recētiores. [g] Matth. 2. [h] Euthym. in Matth. 2. DE STELLA. [i] Orig. lib. 1. contra Cels.

Itaque ea magis nobis probatur sententia, quæ Catholicæ Ecclesiæ consuetudine magis recepta videtur: nempe, Magos tunc, cùm natus est Christus, statim vidisse stellam; eosdemque mox Iudæam versus iter suscepisse, ac Iudæorum metropolim Ierosolymam accessisse, atque interrogasse de nato puero; totumque itineris spatium termino dierum tredecim confecisse, atque Bethlehem peruenisse eodem die quo S. Dei Ecclesia tantam solemnitatem anniuersaria memoria celebrare consueuit. Quod quidem haud mirum videri debet, si ex Arabia Iudææ adiacente (quod superiùs demonstrauimus) eosdem aduenisse dixerimus, & (vt prædixerat [b] Propheta) ad celeritatem itineris dromedariis vsos fuisse, quos velociores esse ad cursum equis Nysæis [c], Aristoteles tradit. Constans insuper est de his sanctorum Patrum sententia, Magos Bethlehem aduenientes, in præsepe, vbi natus est, Christum Dominum reperisse, id Chrysostomo [d], Augustino [e], Hieronymo [f] sæpiùs, & aliis ferè omnibus attestantibus. E Vnde summo iure redarguuntur qui aliter senserunt, ea leui ratione permoti, quòd Matthæus nullam de præsepe fecerit mentionem, sed dixerit [g] eos intrasse domum, & inuenisse puerum cum Maria matre eius: quasi verò non sit diuinæ Scripturæ satis frequens phrasis, locum quemlibet, ad habitandum tamen accommodatum, quantumlibet exiguum, domum appellare: cùm & nidum auium, domum quoque nominet, vt videre est in Psalmo: Herodij domus.] vnde Euthymius [h] sic optimè: Hic, inquit, tugurium domum appellat.

XXXV. [k] Basil. de hum. Christ. generat. [l] Chrysost. in Mat. 2. ho. 6.

Quod ad stellam pertinet, quę iisdem Magis apparuit: cuius generis astrorum fuerit; iam penes omnes antiquos Patres in confesso est, nequaquam ex illis fuisse, quibus cęlos videmus ornatos, nec etiam ex illis, quę ex vaporibus coagmentatis accensę in aëre, cometę sunt dictę: quod Origenes [i], Basilius [k], Chrysostomus [l], & alij optimè intellexere.

A intellexere. Cùm autem diuino miraculo cælitus apparuerit, naturæ superans faculta-
tem; cuius substantiæ fuerit, non est facilè definire: vnde in eo consentiunt omnes, di-
uinam quamdam fuisse virtutem, quæ non aspicientium tantùm oculos sui fulgoris ra-
diis illustraret, sed quæ & mentes illorum diuina luce perfunderet, atque ad Christum na-
tum perquirendum excitaret; idque præ ceteris affirmat S. [a] Leo his verbis: Agente sine [a] *S. Leo ser. 4.*
dubio in eorum cordibus diuina inspiratione, vt eos tantæ visionis mysterium non late- *in Epiph.* [b] *Chrysost. v-*
ret; & quorum oculis ostendebatur insolitum, animis non esset obscurum.] id ipsum *bi suprà.*
Chrysostomus [b], Fulgentius [c], & alij. Gregorius [d] Nyssenus existimauit esse Angelum, [c] *Fulgent ser.*
qui ea figura stellæ apparuerit. Quidquid sit, illud exploratissimum est, ipsum Deum *de Epiph.* [d] *Nyss. Dial.*
omnipotentem, qui visibilibus illis signis, columna ignis per noctem, & nubis colum- *de anima.*
na in die populum tot annis per desertam regionem deduxit, eumdem ipsum stellæ
B signo Magos ad præsepe perduxisse. Certè non eius fulgoris, quo ceteras nitere vi-
demus stellas, fuisse, sed longè fulgentioris, S. Ignatius [e] proximus illis temporibus decla- [e] *Ignat. ad E-*
rat his verbis, ad Ephesios scribens: Stella fulsit splendore exuperans omnes quotquot *phes. epist. 14.*
antè fuerant: lux enim illius inenarrabilis erat, & stuporem incussit omnibus aspicien-
tibus eam rei nouitas. Omnia autem reliqua astra vnà cum Sole & Luna chorus fuere
stellæ illius, ipsa verò claritate exuperabat omnes.] hæc ille. Hinc Prudentius ceci-
nit de ipsa dicens:

Stella quæ Solis rotam
Vincit decore ac lumine, &c.]

Ex quibusdam autem apocryphis Seth nomine scriptis libris, multa de Magis ferun-
tur, deque stella quæ illis apparuit, quòd formam pueri crucem gestantis exprimeret:
C sed quia hæc commenta ab hæreticis [f] Sethianis excogitata videntur, vt inania præter- [f] *Epiph. hæ-*
mittimus. *res. 26. & 39.*

XXXVI. Cetera autem quæ huius historiæ sunt mysteria, ipsaque à Magis oblata mystica mu-
nera, qui hæc cupit, interpretes consulat; nos verò nostri instituti limites non excedi-
mus. Illud tantummodò non prætereundum putamus, eiusmodi Magorum ad Chri- FESTVM E-
stum aduentum, quòd ex eo vocatio Gentium ad Christum expressa fuerit, percelebri PIPHANIAE
anniuersario cultu Ecclesiam consueuisse celebrare, ac magnificentissimè colere, vt san-
ctorum Patrum ferè innumeræ de ea re descriptæ homiliæ declarant: adeò vt extorris
prorsus à Christiana religione videretur, qui tantæ eius diei celebritati non interfuisset.
Vnde de Iuliano Apostata Ammianus [g] scribit, quòd licet clàm dæmonibus immola- [g] *Ammian.*
ret, tamen ne detegeretur quòd erat idolorum cultor, voluit suam præsentiam exhibe- *Marcel. l. 21.*
D re his feriis, quas, inquit, Christiani celebrantes mense Ianuario, Epiphaniæ nomi-
ne nuncupant. Eadem de Valente Imp. testatur Gregorius [h] Nazianzenus. At iam de [h] *Gre. Na-*
his satis. *zian. orat. in funere Basilij.*

XXXVII. Postquam autem Magi, vt decebat, Christo infanti debitum exhibuere religionis ob-
sequium, in somnis admoniti, per aliam viam reuersi sunt in regionem suam: qui tan- MAGORVM
tum abest vt Ierosolymam ad Herodem redierint, vt nec in his quæ esse solent in via, pu- REDITVS.
blicis hospitarentur hospitiis, sed in montibus & in speluncis agerent, cùm post labores
itineris, quiescendi tempus aduenisset. Atque hæc quidem ex his quæ Cyrillus [i] fidelis [i] *Extat Cyril-*
historicus scribit in rebus gestis S. Theodosij cœnobiarchæ, facilè possunt intelligi; qui *li historia de*
dum agit de monte & spelunca, quam sibi ad habitandum sanctissimus vir ille delegit, *vita Theodo-*
hæc ait: Quædam enim fama ab alto à parentibus tradita ad nos vsque peruenit, quæ di- *sii apud Me-*
E cit, fideles illos Magos, qui Bethlehem venerunt ab Oriente, cùm Deo, qui ex superna *taphr. die 11. Ian.*
specula in Occidentem huius mundi venerat, aurum, thus & myrrham piè admodum
obtulissent; deinde ab Angelo responsum accepissent ne eamdem viam rursus inirent,
sed per aliam prorsus redirent in suam regionem: hos, inquam, dicit Magos in hac spe-
lunca in reditu fuisse diuersatos; cùmque hìc noctu dormissent, manè ingressos esse viam
quæ ducebat in patriam. Tale quidem esse id quod dicitur, nulla labefactat improbabi-
litas. Nam primùm quidem cùm statuissent non ingredi iter per Ierosolymam, non est
admodum facilè, vt ij alia via ex Bethlehem domum reuerterentur: sicut etiam nunc vi-
demus, eos qui à Bethlehem, vel ab ea quæ est circumcirca regione transeunt, per hanc
proficisci.] hæc ille. Pergit verò Euangelista:

XXXVIII. Postquam [k] impleti sunt dies purgationis Mariæ, secundùm legem Moysi, tulerunt il-
lum in Ierusalem, vt sisterent eum Domino, sicut scriptum est in lege Domini: Quia [k] *Luc. 2.*
omne

IESVS OFFERTVR IN TEMPLO.

omne masculinum adaperiens vuluam, sanctum Domino vocabitur, & vt darent hostiam, secundùm quod dictum est in lege Domini, par turturum, aut duos pullos columbarum. Et ecce homo erat in Ierusalem, cui nomen Simeon, & homo iste iustus & timoratus, expectans consolationem Israel, & Spiritus sanctus erat in eo. Et Responsum acceperat à Spiritu sancto, non visurum se mortem, nisi priùs videret Christum Domini. Et venit in spiritu in templum. Et cùm inducerent puerum Iesum parentes eius, vt facerent secundùm consuetudinem legis pro eo: & ipse accepit eum in vlnas suas, & benedixit Deum, & dixit; Nunc dimittis seruum tuum Domine, &c. Et erat pater & mater eius mirãtes super his quæ dicebantur de illo. Et benedixit illis Simeon, & dixit ad Mariam matrem eius: Ecce positus est hic in ruinam, & in resurrectionem multorum in Israel, & in signum, cui contradicetur: & tuam ipsius animam pertransibit gladius, vt reuelentur ex multis cordibus cogitationes.] hęc Lucas. Porrò hęc omnia, vt legi obsequerẽtur, legalia exhibuerunt officia; quod & Lucas, dum ipsas citat leges, insinuat, cùm alioqui nullatenus astringeretur Virgo sanctissima: quippe quę sicut cùm concepit filium nulla est ex parte fœdata, sed mirificè illustrata; ita cùm peperit, nullam virginalis claustri iacturam sentiens, remansit in omnibus illibata, atque prorsus impolluta, magis magisque donis cælestibus aucta.

XXXIX. VIRGINITAS ILLIBATA.

Non est igitur quòd quis requirat in natura modum, dum qui supra naturam habet imperium, hæc miraculo operatur, & superexcellenti quadam diuinæ operatione naturæ: qui enim è mortuis exurgendo signaculum sepulturæ non soluit, quomodo nascendo virginale claustrum violauit? nisi quis impiè dixerit, qui pepercit lapidi, non pepercisse matri. Si quid autem contra hæc loqui visi sunt Tertullianus [a], Origenes [b], & Ambrosius [c]: ita accipiendæ sunt eorum sententiæ, vt sic Christus per sacra virginei vteri claustra transierit, vt eadem clausa remanserint, secundùm illud quod de porta Orientali [d] propheticè dictum est: Porta hæc clausa erit: non aperietur, & vir non transibit per eam: quoniam Dominus Deus Israel ingressus est per eam, eritq; clausa Principi.] quod ad specialem Saluatoris natiuitatem esse referendum, ait [e] Hieronymus, vt sic dicatur Christus aperuisse claustra ipsius virginalis pudoris, vt tamen eadem iugiter clausa permanserint. Augustinus [f] nouo miraculo in re minima edito, vetus in re omnium maxima factum demonstrat, cùm agit de annulo ad zonam ligato, atque sine ipsius annuli vel zonæ fractura foras in terram elapso. Sicut ergo ea ratione lege soluta erat sanctissima Virgo: ita etiam (quòd non sicut ceteræ feminæ, viri semine conceperit, nec vt aliæ, cum dolore pepererit) omnium quæ ex peccati culpa proueniunt, infirmitatis atque languoris expers omnino fuit: hinc sibi tempus purgationis expectandum non erat; & nihilominùs hæc omnia libens volensque, vt sacræ legi obsequeretur, sibi implenda proposuit.

a *Tertul. lib. de carne Christ. in fine.*
b *Orig. in Luc. homil. 14.*
c *Ambros. in Luc. com. l. 2.*
d *Ezech. 44*
e *Contra Pelag. lib. 2.*
f *De Ciuit. Dei l. 22. c. 8.*

XL.

Sed ad ipsum Simeonem veniamus, de quo hæc scriptis mandasse reperitur Timotheus [g] presbyter Ierosolymitanus: Cùm, inquit, Simeon esset in templo, vidit quidem multas matres cum suis filiis templum ingredientes ad peragendum sacrificium purificationis; in quarum medio erat quæ portabat venerandum fœtum, & nullis sordibus contaminatum. Iustus autem Simeon huc & illuc oculos circumferens, postquam vidit multas matres in priuato habitu humanitatis, solam autem Virginem infinito & diuino lumine circumdatam, separauit reliquas matres, clamans & dicens coram omnibus: Date mihi locum, vt teneam eum, qui desideratur: vidi eum, qui me præuidit; vnde & meus germinauit spiritus. Cur quæ estis ancillæ, cum libera & domina concertatis? cur infantes vestros aræ offertis? huc conuertimini, & eos offerre huic puero, qui est antiquior Abraham, &c.] hæc ille; sed, vt putamus, pia potiùs meditatione quàm historica assertione. Idem Simeon, de quo agimus, inter Prophetas annumeratur: de cuius vita & obitu Epiphanius [h] agens, hæc habet in fine: Vita functus est Simeon iste quidem pluribus annis obsitus, benè confectus: nec tamen à sacerdotibus postremum honorem consecutus, humatus est.] hæc ille. Cur autem id acciderit, nullam affert caussam; sed ea putatur, quòd palàm Christi aduentum annuntians, in se Sacerdotum ceterorum inuidiam & odium concitarit. Porrò commentum illud de Simeone, quòd cæcus fuerit, sed cùm Iesum accepit in vlnas, visum receperit, nec dignum quidem putauimus, quod Annalibus intexeretur: nam diuinę Scripturę aduersari constat. Leuitici enim capite vigesimo primo sententia Domini declaratum scimus, ne cęcus in tem-

g *Timoth. presb. serm. de proph. Simeone.*

IESVS A SIMEONE SVSCIPITVR.

h *Epiph. de Prophet. vit. & interit. cap. 24.*

A in templo Domini fungeretur munere sacerdotis: functionem autem illam sacerdotalem fuisse, cùm Lucas insinuat, tum Patres fermè omnes agnoscunt, & Ecclesiam in sacris imaginibus profiteri, certum est. Auctor autem eius historiæ est, qui præfationem habet versionis dialogi Iasonis cum Papisco, quæ extat in calce operum Cypriani editionis Pamelij, ex quo alij accepisse videntur. Sed cùm nullus antiquorum Patrum Simeonis cæcitatis reperiatur assertor: equidem eam historiam vt apocrypham esse reiectam, argumento est.

Verùm enim verò non tantùm cùm accepisset puerum in vlnas suas Simeon, illud de aduentu Christi palàm canticum occinuit, & prophetice, quæ de illo essent ventura, prædixit: sed, Et erat, inquit Lucas [a], Anna prophetissa, filia Phanuel, de tribu Aser: hæc processerat in diebus multis, & vixerat cum viro suo annis septem à virginitate sua. B Et hæc vidua erat vsque ad annos octoginta quatuor: quæ non discedebat de templo ieiuniis & obsecrationibus seruiens nocte ac die. Et hæc, ipsa hora superueniens, confitebatur Domino, & loquebatur de illo omnibus qui expectabant redemptionem Israel.] hæc de ipsa Lucas Euangelista. Quomodo autem Anna numquam è templo discessisse dicatur, vt meritò eamdem S. Cyrilius [b] Ierosolymitanus religiosissimam monialem appellet, consule quæ superiùs dicta sunt de præsentatione Dei genitricis in templo. At quomodo Præsentationis Christi solemnitas, quam & Purificationem, siue Occursum maiores nuncupauere, ad abolenda Lupercalia, Romæ cœpta sit anniuersaria festa die celebrari, suo loco dicturi sumus inferiùs.

XLI. DE SIMEONE. [a] Luc. 2.

ANNA VIDVA. [b] Cyril. catechef 10.

Cùm verò hæc Ierosolymis non in angulo, sed in templo agerentur, & tam ex Simeonis cantico & prophetia, quàm etiam (vt dictum est) ex Annæ attestatione, iam spargerentur in vulgus, & in Herodis aures illaberentur: qui nuper de nato Rege Iudæorum ex C relatione Magorum magnum timorem conceperat; his denuò de aduentu Christi nuntiis exacerbatus, in furorem actus, vt se eo metu liberaret, necem meditatur infantis. Sed tanto facinori, per Angelum Ioseph monens, occurrit Deus: tunc enim accidit, quod post Magorum discessum contigisse Matthæus [c] Euangelista scribit his verbis: Cùm recessissent, ecce Angelus Domini apparuit in somnis Ioseph, dicens: Surge, accipe puerum, & matrem eius, & fuge in Ægyptum, & esto ibi vsque dum dicam tibi. Futurum est enim vt Herodes quærat puerum ad perdendum eum. Qui consurgens, accepit puerum, & matrem eius nocte, & secessit in Ægyptum, & erat ibi vsque ad obitum Herodis: vt adimpleretur quod dictum est à Domino per Prophetam dicentem: Ex Ægypto vocaui filium meum.] hæc Matthæus. Quæ autem Do- D mino nostro Iesu Christo Ægyptum adeunti contigerint, ex Sozomeno [d] hæc scribente describimus.

XLII.

[c] Matth. 2.

IESVS DVCITVR IN AEGYPTVM.

[d] Sozom. hist. l. 5. c. 21. & Niceph. ex ipso lib. 10. cap 31.

Memorant, inquit, arborem esse, quæ Persis dicitur, Hermopoli, quod est oppidum Thebaidis; cuius fructus aut folium aut particula aliqua corticis ægrotis admota, morbos à compluribus depulerit. Nam traditum est, Ioseph cùm propter Herodem, assumptis secum Christo & Maria sancta Deipara, fugisset, atque venisset Hermopolim, simul vt portæ appropinquauit, statim arborem, licet planè maximam, aduentu Christi curuatam esse, atque ad solum vsque se inflexisse, & Christum adorasse. Atque hæc quidem de hac arbore, sicut à multis audiui, à me commemorata sunt. Quæ quidem, si quid ego iudico, vel significabant iam Christum in vrbe adesse; vel, vt est verisimile, non modò arborem, quam incolæ propter magnitudinem & pulchritudinem lege gentilicia E venerabantur, dæmone iam qui ibi colebatur, ob Christum talium rerum euersorem, qui in eo loco comparebat, perhorrescente, sua sponte commotam esse; verùm etiam omnes Ægyptiorum statuas, aduentante tum Christo, iuxta prophetiam Isaiæ concussas. Itaque dæmone inde abacto, arbor, quò rei gestæ testimonio esset, remansit ibi, fidelesque morbis liberauit. Atque vt Ægyptij & Palæstini istarum rerum, sic alij singuli aliarum, quæ apud ipsos gestæ sunt, testes locupletes existunt.] hactenus Sozomenus. At verò Isidi consecratam fuisse Perseam arborem, Plutarchus [e] ait; ea de causa; quòd eius fructus cordis, folium linguæ speciem referat.

XLIII.

IESV IN AEGYPTVM PERDVCTO MIRACVLA.

[e] Plutarch. in Iside.

Quod pertinet ad Ægypti simulacra: de illis olim hæc prædixerat Isaias [f]: Ecce Dominus ascendet super nubem leuem, & ingredietur Ægyptum, & commouebuntur simulacra Ægypti à facie eius, & cor Ægypti tabescet in medio eius.] Eusebius [g] Pamphili de his agens, hæc ait: Hi qui priùs incolebant Ægyptum praui vitiosique dæmones per

XLIV. [f] Isai. 19. [g] Euseb de demonst. l. 6. c. 20.

nes per multa sæcula in simulacris latitantes, animasque Ægyptiorum omnis superstitionis errore addicentes, ac subiicientes, cùm sensissent nouam quamdam diuinamque virtutem ad se accessisse, illicò commoti sunt, & fluctuationem ac perturbationem in semetipsis pertulerunt; corque eorum & vis intelligendi intrinsecus ab ipsis conuicta sunt; cesseruntque & fugati sunt ab eadem virtute, quæ vi effugere eos compellebat, & ignis instar ineffabili quadam ratione adducebat: & tunc quidem inuisibiliter dæmones talia passi sunt, cùm Saluator noster in Ægyptum cum visibili corpore peruenit.] hæc Eusebius. Sed & S. Athanasius [a] Alexandrinus Episcopus, non tantùm commota esse, sed corruisse simulacra Ægypti testatur his verbis: Quis iustorum aut Regum in Ægyptum descendit, & eius descensu idola in Ægypto ceciderunt? Abraham descendit, nihilominùs tamen idololatria vbique viguit: natus est ibi Moyses, æquè illic hæsit religionis error.] & inferiùs: Ægyptiorum superstitio non quieuisset, nisi Dominus omnium in corpore, quasi in nube vectus, eò descendisset, & idolorum errores compescuisset.] hæc ille. A B

SIMVLACRA COLLAPSA.

[a] Athanas. lib. de incar. Verbi.

XLV. Origenes [b] & ipse Ægyptius in hunc modum: Fuge in Ægyptum, propterea vt destruantur manufacta eorum, & confringantur & pereant idola ipsorum; propterea vt dæmones turbentur & Regum fabricæ in idolis destruantur, vt fiat in aduentu Domini fugitiuorum seruorum & malorum interitus.] hæc ille, & alia multa id genus: eadem alij complures sanctorum Patrum: quæ quidem omnia sic accipienda esse putamus; non vt cuncta quæ tunc erant in Ægypto corruerint simulacra, sed de his aliqua; non tam in signum quòd ille aduenisset, quàm quòd idololatriam esset penitus euersurus. Demum in Vitis Patrum, quod opus Euagrij esse putatur, hæc scripta leguntur: Vidimus & alium sanctum virum, nomine Apollonium, apud Thebaidem in finibus Hermopolis; ad quam ciuitatem Saluatorem cum Maria & Ioseph de Iudææ finibus venisse tradunt, secundùm prophetiam Isaiæ. vidimus ergo ibi & templum ipsum, in quod ingresso Saluatore, corruisse omnia idola in terram, & comminuta esse memorabantur.] hæc ibi. Sanè quidem illinc fluxisse in Græcos fontem idololatriæ, qui Herodotum legerit in Euterpe, planè intelliget. C

[b] Orig. homil. 3. diuers.

XLVI. Quod autem (vt hoc non prætereat) citantes nos librum inscriptum, Vitas Patrum, hîc & alibi Euagrium eius nominamus auctorem, & alij putent Ruffino potiùs tribuendum: Molanum non inuiti sumus secuti, locum Hieronymi amphibologicum in epistola ad Ctesiphontem ita interpretantem, ducti ea potissimùm coniectura; quòd si adeò immane scelus Ruffinus perpetrasset, vt hæreticos pro Catholicis atque Sanctis vniuersæ Ecclesiæ legendos tribuisset: quoties istud in tribus libris illis in Ruffinum conscriptis ipse pro more suo exaggerans sanctus Hieronymus exprobrasset, cùm è contrà nec leuiter eius meminisse reperitur? His accedit, quòd Gennadius exactè relegens omnia Ruffini scripta, nequaquam eius operis verbum facit, licet nec Euagrio tribuat, sed Petronio. Sed cœptam iam prosequamur historiam. D

XLVII. Porrò non modò Ægyptum Domini præsentia illustratam, sed & ipsam solitudinem, per quam transiuit, esse nobilitatam tradunt: quæ tunc quodammodò semen benedictionis suscipiens, posteà suo tempore (quod idem ait [c] Propheta; Exultabit solitudo, & florebit quasi lilium: germinans germinabit) tot sanctorum monachorum, illic quaquauersum incolentium, produxit sacra germina. At non prætermittendum putamus nobile monumētum habitationis Christi in Ægypto; quod traditione piorum cognitum posteris, ab his qui religionis ergò ad illa peregrinati sunt loca, & inter alios ab eo qui ceteris habetur [d] fidelior, sic describitur: Inter Heliopolim & Babyloniam, medio fermè loco, est balsami hortus.] & post multa: Rigatur, inquit, hortus ille ex paruulo fonte, sed vbere, in quo fama est beatam Virginem Iesum paruulum pluries lauisse, panniculosque eiusdem mundasse, cùm esset in Ægypto propter metum Herodis. est & ibidem lapis, super quem dicitur eosdem exiccasse. hæc omnia venerantur à Christianis & Saracenis. Verùm quia fons Iesu paruulus est, non sufficiens irrigationi totius horti, Saraceni alium profundum foderunt puteum iuxta illum, ex quo quatuor boues per rotam aquam extrahunt, sperantes ex vicinitate fontis Iesu aquam alterius fontis fore virtuosam. At se deceptos animaduertentes, construxerunt canalem, per quem transmittunt aquam illam in fontem Iesu: vt sic ex eis mixtis fœcundaretur hortus. Nec eos fefellit opinio: nunc enim sufficienter & virtuosè fœcundatur ex aquis sic mixtis.] E

[c] Isaiæ 35.

[d] Burchar. in descript. Terræ S. par. 2. cap. 4.

MEMORIA CHRISTI IN AEGYPTO.

hæc

A hæc & alia admiranda, quæ auctor oculis contemplatus est, refert; cui, vt diximus, ceteri qui eiusdem argumenti libros scripserunt, adstipulantur: qui & addunt [a], [a] *Vide Cornel. Iansf. concord. Euang. c. 11.* locum illum in quo habitasse ferebatur sancta Deipara, ab ipsis etiam Saracenis magna veneratione haberi, adeò vt ibi lampadem perpetuò ardentem in memoriam Iesu illic olim habitantis conseruent: locumque illum ab incolis Ægyptiis Matuream nominari tradunt. Sunt & alia multa de his quæ tum in itinere, tum etiam cùm manerent in Ægypto, contigisse dicuntur: quæ quoniam firma carent auctoritate, libentiùs silentio prætérimus: accepta enim putamus ab apocrypho illo De infantia Saluatoris inscripto libello, qui legibus [b] Ecclesiasticis est interdictus. Sed his omissis, Euangelicam iam prosequamur historiam. [b] *Gelas. in can. de lib. apocryph.*

XLVIII. Cùm verò Christus ex Iudæa recessisset: Tunc, inquit Matthæus Euangelista [c], videns B Herodes quoniam illusus esset à Magis, iratus est valdè, & mittens occidit omnes pueros, qui erant in Bethlehem, & in omnibus finibus eius, à bimatu & infra, secundùm tempus quod exquisierat à Magis. Tunc adimpletum est quod dictum est per Ieremiam Prophetam, dicentem: Vox in Rama audita est ploratus, & vlulatus multus: Rachel plorans filios suos, & noluit consolari, quia non sunt.] hactenus de his Matthæus. Non sensitante dictum tempus dierum quadraginta Herodes se illusum à Magis: siquidem cùm illi magno silentio recessissent, spe sua frustratos atque delusos esse putauit, vitasseque in itinere Ierosolymam, ne populi totius derisioni paterent. Hæc ratus ille, quæ Magi dixerant de Christo nato humanum existimauit esse figmentum. Cùm primùm autem de eodem ex his quæ accidissent in templo (vt diximus) certior factus esset; tunc se à Magis, qui se redituros Ierosolymam ad ipsum spopondissent, illusum fuisse cognouit: magnoque furore percitus, quoslibet mox infantes, qui Bethlehem essent, ac in finibus eius, C necandos esse mandauit; eos videlicet qui essent bimuli ac inferioris ætatis, vsque ad illud tempus quo stella Magis apparuisset, & de Christo nato certam fidem fecisset. Cur autem à bimatu & infra Herodes pueros occidi iusserit, satis superiùs dictum est, cùm de tempore apparentis stellæ sermonem habuimus. [c] *Matth. 2.* HERODES IN INFANTES SAEVIT

XLIX. Hîc tantùm refellendum est illorum commentum, qui dixerunt idcircò bimulos ab Herode esse iussos occidi, quòd tunc temporis ipse Romam abierit accusatus à filiis, neque vsque ad biennium in Palæstinam redierit. Hæc licet conficta omnino videantur, tamen esse falsa, Iosephi testimonio conuincuntur. Constat quippe eiusdem [d] auctoritate, Herodem tempore regni sui Romam bis concessisse: primò quidem non accusatus à filiis, sed potiùs ipse accusaturus filios, illuc se contulit; indeque in Palæstinam est D reuersus ante annum vigesimumoctauum regni ipsius; quo anno, Olympiade centesima nonagesimasecunda, Cæsaream in honorem Cæsaris dedicauit. Quod certè tempus neque secundùm annos regni Herodis ab eodem Iosepho supputatos, neque secundùm initam superiùs à nobis rationem eiusdem regni, tempori natalis Domini aptari potest, & multo minùs posterior eiusdem Romam aduentus, cuius idem [e] meminit, vt rectè intuenti veritas se ante oculos offert. Itaque illa tum Eusebij [f], tum etiam aliorum asserentium infanticidium perpetratum post biennium à Christo nato, sententia prorsus irrita redditur. ARGVITVR ERROR DE MORA HERODIS. [d] *Ioseph. ant. lib. 16. c. 7. 8 9.* [e] *Idē eod. lib. c. 13.* [f] *Eusebius in Chron.*

L. Necantur miserando modo intereà infantes: luxit tunc Bethlehem infantulos suos: & quod prædixerat Ieremias [g] Propheta, vox in Rama audita fuit: nimirum, siue (quod habet Hebraica lectio) immensum de tam miserabili infantium strage lamentum auditum est in excelso; siue in Rama ciuitate in sorte Beniamin contra Ierusa-E lem, cuius est frequens mentio in diuinis [h] Scripturis; siue in Rama, quæ erat in Arabia (vt Iustinus [i] Martyr disserens cum Tryphone, putat intelligendum) longè lateque fama percrebuit: eademque non tantùm Ramam, sed Romam perlata est, & peruenit ad aures Imperatoris; quod Ethnicus auctor testatur. Macrobius [k] enim eiusdem infanticidij his verbis meminit, dum agit de Augusto: Cùm, inquit, audisset, inter eos quos in Syria Herodes Rex Iudæorum inter bimatum iussit interfici, filium quoque eius occisum, ait: Melius est Herodis porcum esse, quàm filium. Quòd scilicet, qui filios occideret, abstineret à nece porcorum, vtpote Iudæus: Iudæi enim à nominatione etiam ipsa porcorum abstinere solebant, qui eos, vti testatur [b] Iosephus, nefanda animalia appellare consueuerunt. Eò insaniæ atque furoris processit cæca dominandi cupido, vt cùm omnes homines sic regnare cupiant, vt possint Regnum ipsum in filios propagare: ipsamet [g] *Ierem. 31* [h] *Iosue 18. Iudic. 19. 3. Reg. 15.* [i] *Iust. Mar. dial. de verit. Christ. relig.* [k] *Macrob. l. Satur. 2. c. 4.* [b] *Ioseph. de bello Iudaic. lib. 5. cap. 1.*

modò armet parentes in filios, veluti aduersus immanissimos hostes, ne regnent: ita factum vidimus ab Herode, non vnius sed plurium filiorum sæuissimo interfectore. Non enim vnum tantùm quem Macrobius tradit, occidit Herodes filium, sed plures. Verùm quis iste fuerit, apud Iosephum non inuenies, nec nomen quidem ipsius sciri potest: facilè enim accidit, vt nulla ratio habeatur infantis, qui è vestigio de vtero transferatur ad tumulum, & pænè sit mortuus antequam viueret; ne tu putes ex Iosepho Macrobium erroris esse redarguendum, cùm & ipse multa quidem memoria digna præteriisse noscatur. Nolim tu ergo existimes, quæ apud alium aliquem dignum probatumque auctorem reperiri contingat, fide minui ex eo, quòd Iosephus ea silentio obuoluta reliquerit; cùm nec ipsa quidem sacra Euangeliorum historia non ab vno dumtaxat, sed à quatuor scripta Euangelistis id sibi vendicet, vt cuncta quæ à Redéptore nostro Domino Iesu Christo sunt facta, à quatuor illis fuerint scriptis prodita, testante id quidem atque ingenuè veritatem profitente vno ex illis, qui vltimo loco scripsit, S. Ioanne Euangelista, dum verbis istis suæ scriptioni finem imposuit, dicens: [a]Sunt autem & alia multa, quæ fecit Iesus, quæ si scribantur per singula, nec ipsum arbitror mundum capere posse eos, qui scribendi sunt, libros.] hæc sint dicta in defensionem Macrobij, cuius fidem scimus in suspicionem adduci, eò quòd nouum quemdam Herodis filium infantem inducat à Iosepho penitus prætermissum, eumdemque causa Christi peremptum. In quo quidem patrato scelere eò apparuit Herodes iniquior, quò qui occisus est innocentior: reliquos enim sic iussit occidi filios, ne occideretur ab illis, qui dicebantur necem parasse patri: at in filio infante quid timuit? Ne ipse esset quem Magi prædixissent natum Regem Iudæorum? Sed ex hoc ipsi magis gratulandum fuisset, quòd sciret certum habiturum Regni filium successorem. At quid rationem quæris in homine truculento, omnis rationis & humanitatis experte? Inuidet tyrannus numini, minuique ab eo putat facultate regnandi, si non ipse, sed Deus de successore decernat. Sic quidem innatum est superbo, contra propria commoda bellum gerere aduersus Deum. Interfecit Herodes & tres alios filios, sed aliis temporibus, aliisq; de causis: videlicet Antipatrum, qui venenum patri parauerat: sed id factum est (vt narrat Iosephus [b]) quinto die ante eiusdem Herodis obitum. Iussi sunt item ab eo occidi alij duo, sed longè ante hæc tempora: fuerunt hi Aristobulus & Alexander; qui non citò furore Herodis de medio sublati sunt, verùm ipso Augusto permittente, & concilio centum quinquaginta virorum Beryti ad hoc coram Syriæ Præsidibus conuocato decernente.

[a] Ioan. vlt.
[b] Ioseph. Antiq. lib. 17. c. 9.

LI. INFANTES MARTYRES.

Quod pertinet ad necatos infantes: quòd pro Christo occisi sint, immò & in singulis Christus videatur occisus, meritò magno honore eos semper Ecclesia affecit, & vt martyres coluit, atque anniuersaria memoria celebrare consueuit. vnde Origenes [c]: Benè, inquit, & secundùm voluntatem Dei eorum memoriam sancti Patres mandauerunt sempiternam in ecclesiis celebrari, veluti pro Domino morientium, veluti pro Iudæis & Gentibus credituris, vel etiam ipsis parentibus; quorum parentes, vt diximus, præ nimio dolore percutiebãtur, vt eius intercessio filiorum ad Deum plurimùm profuisset.] hæc Origenes: & S. Augustinus ex Latinis de cultu sanctorum Innocentium ab Ecclesia recepto testatur agens contra Pelagianos, & in Sermonibus de iisdẽ habitis. Addunt nonnulli (quod modò diximus) iisdem temporibus Herodem complures Pharisæorum occidi mandasse, eò quòd non sicut alij Iudæi, Cæsari & ipsi iurassent. Timore enim nuper nati Regis tyrannus exagitatus, ne regni dispendium pateretur; quò sibi illud magis magisque firmaret, populum ad iuramentum adegit: sed hæc fusiùs anno sequenti, quo sunt facta, dicentur. Narrat Eusebius [d] Herodem post necem infantium perpetratam in multas calamitates incidisse, morboque protinus vexatum esse, sicque ad extremum vsque spiritum perseuerasse. Verùm quod ad morbum pertinet, illæ ærumnæ alio tempore acciderunt: deceptus est enim ipse, quòd infanticidium (vt vidimus) post biennium à Christo nato esse perpetratum putarit.

[c] Orig. hom. 3 diuers.
[d] Euseb. hist. lib. 1. c. 8.

LII. ZACHARIAE FINIS.

Adhæc etiam spectare videtur quod scribit S. Petrus [e] Episcopus Alexandrinus & martyr in suis regulis Ecclesiasticis, quas recepit atque probauit sexta Synodus [f]; occasione huius infanticidij, Zachariam sacerdotem Ioannis patrem, quòd ad necem quæsitum filium subtraxisset, ab eodem Herode inter templũ & altare occidi iussum: scribit hæc istis verbis: Cum quibus Herodes & aliũ priùs natum infantẽ cùm interfecturus quæsiuisset, & non inuenisset; patrem eius Zachariam interfecit inter templum & altare, cùm effugisset

[e] Petrus Alex can. 3.
[f] Sext. Syn c. 1 apud Theod. Balsam.

A gisset filius cum matre Elisabeth.] hæc Petrus: non quòd edicto Herodis includeretur Ioannes, qui nec in Bethlehem, nec in finibus eius, sed in domo paterna in montanis Iudææ (vt superiùs dictum est) alebatur; sed quòd Herodes ea suspicione nati Regis Iudæorum vehementer exagitatus esset: cùm enim ad aures eius peruenissent admiranda illa, quæ in conceptione & natiuitate Ioannis contigissent, eum Christum esse ratus (sicut & Iudæi posteà eodem errore lapsi sunt) ipsum speciali mandato necari iussit, vt se ea suspicione liberaret. Magna certè fuerant signa illa, atque in ore omnium perulgata. nam, quod ait Euangelista[a]: Factus est timor super omnes vicinos eorum: & super omnia montana Iudææ diuulgabantur omnia verba hæc: & posuerunt omnes qui audierant in corde suo, dicentes: Quis putas, puer iste erit?] Equidem sicut cùm tantus sacerdos, pater eius Zacharias, offerens incensum in templo mutus est redditus; quòd visionem vidisset, B cognouit populus: sic etiam reddita illi loquela, ac ministrante ipso in templo, tantæ rei causa neminem latuit. At quod sciebant omnes, Herodem vnum præteriisse ac ignorasse, stultitia est dicere; sicut & obtusæ mentis, existimare Herodem hæc tanta dissimulasse, & patientia tolerasse.

[a] Lucæ 1.

LIII. Hæc dixerimus, quo magis nobis probetur Zachariæ necis causa à Petro allata, licet ex apocryphis accepta noscatur; quam his quoque verbis recenset Cyrillus[b] Alexandrinus: Hic Zacharias prophetico spiritu ad occultorũ cognitionem deductus, cùm mysterium Virginis de eximio partu probè intelligeret, non arcuit incontaminatam purissimamque matrem ab eo templi loco, qui virginibus ex lege designatus erat: docens nimirum Iudæos, quòd creator totius vniuersi & omnis creaturæ Rex humanam naturam, vt reliqua etiam omnia, subiectam habet, pro suo arbitratu eam ad quodcumque velit ducens, non C autem ipse creaturæ addictus: adeò vt in ipsius potestate sit situm, nouã creaturam creare, quæ matrem effectam virginitate non priuet. idcircò non arcuit eam à loco templi virginibus dicato: erat enim locus hic inter altare & templum intermedius. Quando igitur audierunt Regem totius creationis ad humanam natiuitatem diuino consilio procedere; veriti ne in eius Regis potestatem & imperium venirent, eum qui hæc de partu testificatus erat, interficiunt, sacerdotem sacrificantes.] hæc Cyrillus: narrant eadem Origenes[c], Gregorius Nyssenus[d], Basilius[e], & alij post eos. Haud tamen dubium est de his intellexisse Hieronymum, dum ait[f]: Alij Zachariam patrem Ioannis intelligi volunt: ex quibusdam apocryphorum somniis approbantes, quòd propter eà occisus sit, quia Saluatoris prædicauerit aduentum. hoc quia de Scripturis non habet auctoritatem, eadem facilitate contemnitur, qua probatur.] hæc ille, in eam sententiam magis inclinans, vt Zacharias ille, D quem Dominus exprobrans Iudæis, interfectum dicit[g] inter templum & altare, non fuerit pater Ioannis de quo agimus, sed ille potiùs qui à Ioas Rege inter templum & altare in Regum historia[h] occisus dicitur: quem tamen Ioiadæ fuisse filium, eadem diuina Scriptura testatur; quamuis, quod citat, in Euangelio Nazarenorum pro filio Barachiæ filium Ioiadæ scriptum esse dicat; ex quo etiam Epiphanius[i] eumdem Ioannis patrem Ioiada genitum esse tradit, qui & Zachariam Prophetã Barachia natum scribit[k]. Certè si fides præstanda est Hippolyto martyri, auctori grauissimo; eius[l] testimonio exploratum habetur, Zachariam Ioannis parentem, filium fuisse Barachiæ sacerdotis.

DE ZACHARIAE NECE TESTES.

[b] Cyr. aduers. Anthropomorphitas.
[c] Orig. in Mat. tra. 20.
[d] Greg. Nyss. de Christi nat.
[e] Basilius ho. de humana Christi gen.
[f] Hier. in Mat. c. 23. l. 4
Mat. 23.
[h] Paralip. 2. c. 24.
[i] Epiph. de vit. & inter. Proph. c. 23.
[k] Idem eod. lib. c. 21.
[l] Apud Nice. hist. li. 2. c. 3.

LIIII. De patre Ioannis Christum Dominum esse locutum, illa etiam ratio persuadet; quòd dicens[m]: Vt veniat super vos omnis sanguis iustus, qui effusus est super terram, à sanguine Abel iusti vsque ad sanguinem Zachariæ filij Barachiæ] voluerit primum & nouissi- E mum iustum occisum significare, omnesque simul his duobus extremis includere. Nam si de Zacharia filio Ioiadæ, qui à Ioas Rege occisus est, intelligere voluisset; quæ subest ratio diuersitatis, vt sanguis iustus, qui post illum vsque ad Christi tempora effusus est, non esset (quod minatur) super illos venturus? Nec satisfacit his illa responsio, qua dicitur, quòd Scriptura tantùm explicat petitionem vindictæ in Abel & Zacharia. In Abel, cùm dicitur: Vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra.] & in Zacharia, cùm narrat eum morientem dixisse: Videat Dominus, & requirat.] quasi etsi reliqui iusti vltionem non expetierint, non sint confertæ diuinæ Scripturæ testimoniis & exemplis quòd Dominus vindicat sanguinem seruorum suorum, & vindictam tribuit in hostes eorum. Certè sicut sanguis Abel, ita & omnium iustorum sanguinem à Deo vindictam exposcere, ostenditur in Apocalypsi[n]. An non & Machabæi fratres, cùm ab Antiocho cruciarentur, futuram in illum Dei vltionem sunt comminati: cùm dixerint[o]: Dominus

FIRMATVR SENTENTIA DE NECE ZACHARIAE.

[m] Mat. 23.
[n] Apoc. 6.
[o] Mach. 2. c. 7.

Deus aspiciet veritatem, &c.] Ceterùm quod ad veritatem historiæ pertinet: non dicti tantùm auctores Petrus, Origenes, Basilius, Gregorius, & Cyrillus Zachariam Ioannis patrem occisum tradunt inter templum & altare, licet de causa necis non æquè conueniant: sed id ipsum testatur Epiphanius[a], sic dicens: Hunc Herodes ille tyrannus iuxta aram domumque Dei occidit, effususque est sanguis eius in vestibulo templi.] A

[a] Epi. de vit. & interitu Prophet. c. 25.

LV. DE SANGVINE ZACHARIAE.

Sed quod ad effusum sanguinem spectat: Hieronymus simplicitati credentium potiùs tribuens, quàm historiæ veritati, æquè reiicit quod dicebatur de saxis templi indelebili nota conspersis sanguine Zachariæ, hæc habens[b]: Simpliciores fratres inter ruinas templi & altaris, siue in portarum exitibus qui Siloam ducunt, rubra saxa monstrantes, Zachariæ sanguine putãt esse polluta. Non cõdemnamus errorem, qui de odio Iudæorum, & fidei pietate descendit.] hæc ille. Sed certè non erat de ea re vulgi recens rumor: quandoquidem Tertullianus[c], qui tot sæculis præcessit Hieronymum, in Scorpiaco hæc tedstata reliquit his verbis: Zacharias intra altare & ædem trucidatur, perennes cruoris sui maculas silicibus adsignans.] hæc Tertullianus. Memini me aliquando incidisse in antiquum codicem scriptum bibliothecæ Vaticanæ, de Peregrinatione ad loca sancta, in quo eadem de Zachariæ sanguine lapidibus templi indelebili nota inhærente certa fide consignata erant. Sed missis his, de Zachariæ Ioannis parentis nece illata Christi tempore, ac de vltione in interfectores secuta Valentinianus[d] Imp. etiam in epistola quam scripsit ad Episcopos Asiæ, his verbis breuiter meminisse videtur: Ne in ea, quæ testamenti Christi sunt, damna incurratis, id quod in Zachariæ sanguine eueniebat: nam funesti illi, perinde ac pestifer dæmon, qui cædis illius socius erat, mortis supplicio traditi, adueniente cælitus Rege nostro Iesu Christo, disrupti perierunt.] hæc ibi: quæ quidem ad priorem Zachariam, de quo diximus, nullo modo aptari posse videntur. B C

[b] Hieron. in Matth. 23.

[c] Tertull. in Scorp. c. 8.

[d] Extat apud Theod. hist. lib. 4. c. 7.

LVI.

Quin insuper Gnostici etiam hæretici temporibus Apostolorum propiores, de Zacharia Ioannis patre, quòd occisus fuerit in templo, pro cõstanti affirmarunt; verùm causam necis eius ridiculam prætexuerunt, quam recitat ac refellit S. Epiphanius[e], dum contra illos scribit in Panario. Quòd verò superiùs auctore Petro Alexandrino diximus causam necis Zachariæ fuisse, quòd filium suum Ioannem, qui quærebatur vt occideretur, prodere noluisset, illumque vnà cum matre Elizabeth fuga lapsum celasset. Quod ad Ioannem pertinet, Nicephorus[f] cùm agit de Herodis infanticidio, tradit his verbis: Saluator quidem, ita vt dictum est, in Ægypto exulabat: filius autem Zachariæ Ioannes, in cuius natiuitate patris vox soluta est, cùm primùm ab illo Ioannis nomen in tabula fuisset exaratum, alterum cum dimidio annum agebat, & vnà cum matre Elizabeth in spelunca quadam ad regionem montanam saluus conseruabatur, fortasse Herodis sanguinariam effugiens manum: atque inde in solitariis locis libenter versari solitus, Angeloque duce vsus, in remotiores siluarum recessus secessit, &c.] hactenus de his ille: eadem Cedrenus[g] qui addit, Elizabeth post dies quadraginta in eadem spelunca diem obiisse, Ioannis verò curam ab Angelo esse susceptam. Sed licet hæc tam antiqua ab eo sine certo auctore ferantur; tamen quod ait de suscepta cura ab Angelo, haud adeò impossibile videri debet, si quis mente recolat, Ismaeli à matre proiecto Angelum[h] adstitisse. Hæc satis de Zachariæ nece, & Ioannis latebris. Sed non prætermittamus, adhuc de alio Zacharia Iosephum[i] agere, qui ipsum & in medio templo à factione Zelotum temporibus Vespasiani Augusti interemptum affirmat, hominem cum primis illustrem, probum, ac diuitem, quem Baruch filium fuisse testatur. Iam reliqua prosequamur. D

[e] Epiph. in Pan. hær. 26.

IOANNES A NECE SVBDVCTVS.

[f] Niceph. hist. lib. 1. c. 14.

[g] Cedrenus in compend. hist.

[h] Genes. 21.

[i] Ioseph. de bel Iud. lib. 5. c. 1.

LVII.

Hoc ipso anno, quo Christus est natus atque descriptus censu Quirini, eiusdem descriptionis occasione Iudas Galilæus, indignum ratus & contra leges patrias Iudæos alienigenis tributum pendere, populum ad defectionem solicitauit. Causam autem erroris in Iosepho[k], qui hæc post annum nonum, nimirum post Archelaum è regno exactum recenset, iam superiùs diximus, dum de annis Herodis Regis exactam peruestigationem instituimus; vt non sit opus eadem secundò repetere. Meminit eius defectionis Gamaliel in eo Iudæorum conuentu, in quo causam dicere iussi sunt Apostoli; aitque post alia[l]: Ante hos dies extitit Theodas, dicens se esse aliquem; cui consensit numerus virorum circiter quandringentorum: qui occisus est; & omnes, qui credebant ei, dissipati sunt, & redacti ad nihilum. Post hunc extitit Iudas Galilæus in diebus professionis, & auertit populum post se: & ipse perijt; & omnes quotquot consenserunt ei, dispersi sunt.] hæc Gamaliel apud Lucam: quæ hoc ipso anno contigisse, ea quæ superiùs diximus, E

[k] Ioseph. ant. lib. 18. c. 1. & de bello Iud. lib. 2 c. 7.

[l] Act. 5.

GALILAEORVM SECTA

A mus, dum de annis regni Herodis fuſiùs diſſeruimus, facilè monſtrant. Verùm ſi in his quæ ad tempus ſpectant, Ioſephum [a] conſulas; non tantùm (quod diximus) Quirini cenſum, & Iudæ defectionem nouem poſt annos à Chriſto nato contigiſſe affirmare inuenies; ſed, quod magis mireris, contra Gamalielis aſſertionem, primùm extitiſſe Iudam, inde poſt longum tempus Theodam ſeduxiſſe populum, teſtari. Sed quod omnia excedit ac pro monſtro habendum eſt, longè poſt dictum Concilium Iudæorum, vbi Gamaliel ea dixit, Theodam vixiſſe, eaque molitum eſſe tradit, nimirum ſub Cuſpio Fado Iudææ Procuratore, qui à Claudio Imp. vnà cum Longino Syriæ Præſide eidem prouinciæ legatus eſt; cùm alioqui præfatum Concilium ſub Tiberio Imp. fuiſſe coactum, certum ſit, prout ſuo loco facilè inferiùs demonſtrabimus. Quonam igitur pacto potuit Gamaliel in Senatu retuliſſe, quæ non facta eſſent?

[a] *Ioſeph. ant. lib. 20. c. 2. in fine.*

B Sed antequam de Iuda Galilæo agamus, quæ de Theoda, qui Iudam præceſſit, idem Ioſephus [b] ſcribat, in medium afferamus: Fado, inquit, Procuratore apud Iudæam, præſtigiator quidam nomine Theodas perſuaſit magnæ vulgi multitudini, vt aſſumptis ſuis facultatibus ſequerentur ſe ad Iordanem fluuium: Prophetam enim ſe iactabat, promittens ſe verbo ſciſſurum fluuium, & facilem præbiturum tranſitum; talique promiſſione permultos ſeduxit. At Fadus effecit, vt nihil lucri facerent ex ſua inſipientia, immiſſis in eos turmis equitum; qui ex improuiſo irruentes, ex his multos interemerunt, multos viuos ceperunt, & in his ipſum Theodam, cuius caput abſciſſum reportarunt Ieroſolymam.] hactenus Ioſephus. Poſt Theodam verò, Iudã Galilæum, de quo eſt ſermo, populũ ad defectionẽ permouiſſe, Gamalielis atteſtatione cognouimus. LVIII.

[b] *Ioſeph. ibid.* DE THEODA

De hoc acturi, in primis videamus, quomodo hic ſibi ex diuina lege compararit au- LIX.
C ctoritatem, Iudæos non debere pendere tributum alienigenis; an ea nimirum ex cauſa, quòd ſcriptum eſſet in Deuteronomio [c]: Non erit vectigal pendens ex filiis Iſrael] quæ in Vulgata editione deſiderantur, ſed apud Septuaginta interpretes eadem verba leguntur: ex quibus Tertullianus [d] citat dictum locum, necnon ex eodem auctore Hieronymus [e] ſcribens ad Damaſum. Vel motus ille, quòd ſcriptum eſſet [f]: Dominum Deum tuum timebis, & illi ſoli ſeruies] ea ratione Deum tantùm, Dominum, & non Herodem, vel Cæſarem, eſſe dicendum, Iudas Galilæus in populo prædicaret; auertere eum ſtudens, ne cenſu Cæſaris deſcriberetur, quo ſe illi eſſe ſubditos declararent. Cuius denique rei tunc geſtæ ſeriem deſcribit Ioſephus [g] his verbis: Extitit quidam Iudas Gaulanites, ortus ex oppido Gamala, qui adiuncto ſibi Phariſæo Sadoch, ſolicitauit ad defectionem populos: cenſum nihil aliud eſſe quàm manifeſtam ſeruitutis profeſſionem
D dictitans, & vniuerſam gentem ad tuendam libertatem adhortans. Fore enim, vt re benè geſta, fortunis ſuis fruantur feliciter, & confirmati in earum poſſeſſione, laudem quoque ſibi parent fortitudinis; nec ſperandum auxilium cæleſtis numinis, niſi quoque ipſi ſuis rebus conſulant. Accipiuntur hæc pronis vulgi auribus, ita vt accenderentur ad audendum aliquid: atque ita dici vix poteſt, quantum hi viri totam gentem conturbauerint, dum omnia miſcent cædibus & latrociniis, promiſcuiſque nullo vel amicorum vel inimicorum reſpectu prædationibus, & inſignium virorum cædibus, prætextu quidem propugnandæ libertatis publicæ, re vera priuatorum lucrorum ſtudio. Itaque conficientibus ſe mutuo ciuibus, & furioſiſſima contentione certantibus, ne externus quidem hoſtis ceſſabat interim: ac ne extrema quidem fames fortè ſuperueniens potuit eos compeſcere, quo minùs ſæuirent expugnandis oppidis: donec eò malum
E progreſſum eſt, vt hoſtilis flamma Dei templum inuaderet.] ſed hæc poſteà. Idem inferiùs [h]: Hi cetera cum Phariſæis conſentiunt, niſi quòd conſtãtiſſimo libertatis amore flagrant, credentes ſolum Deum Dominum habendum ac Principem, faciliùs vel exquiſitiſſima pœnarum genera laturi vnà cum cognatis ſuis ac cariſſimis, quàm mortalem aliquem appellaturi Dominum: quod quia multis ſæpè ſpectatum ſcio, plura de hoc non libet dicere.] hactenus Ioſephus de origine Galilæorum ex Iuda Galilæo: quem eſſe diuerſum à Simone, de quo alibi idem [i] agit, ſuo loco dicemus.

[c] *Deut. 23.*
[d] *Tertul. lib. de pudicitia.*
[e] *Hieron. epiſt 146. & conſule ſchol. Mariani Victorij in eamdem epiſt*
IVDAE GALILAEI SEDITIO.
[f] *Deut. c. 6. & 10. Luc. 4.*
[g] *Ioſeph. ant. lib. 18. c. 1.*
[h] *Ioſeph. eod. li. c. 2. in fine.*
[i] *Ioſeph. de bello Iud. lib. 2. c. 7.*

Ceterùm etſi Gamaliel (vt vidimus) teſtetur & hæreſis auctorem periiſſe, & omnes quotquot conſenſerunt ei; tamen eadem hæreſis dimanauit ad poſteros: ſiquidem Iudæ filij [k], Iacobus & Simeon, ſub Claudio crucis ſupplicium ſubiere, eadem, vt putatur, ex cauſa. Inualuiſſe eamdem ſectam in Ægypto apud Iudæos qui eam regionem incolebãt, idem [l] auctor teſtatur: qui & de his quæ poſt cladem Ieroſolymitanam illis acciderint, LX.

[k] *Ioſeph. ant. lib. 20. c. 3.*
[l] *Ioſeph. de bello Iud. lib. 7. c. 29.*

 inſtituens

instituens narrationem, hæc inter alia de Galilæis: Omni enim genere tormentorum & vexatione corporum in eos excogitata, ob hoc solummodò, vt Cæsarem Dominum faterentur, nemo cessit, neque dicere velle visus est; sed omnes illa necessitate validiorem sententiam conseruauere; tamquam brutis corporibus, non animis etiam cruciatus ignemque susciperent. Maximè verò puerorum ætas miraculo spectantium fuit: nec enim vel eorum quisquam commotus est, vt Dominum Cæsarem nominaret: vsque adeò corporum infirmitatem vis audaciæ superabat.] hactenus de his ille. A

LXI. Hac igitur ratione credimus permotum Herodem, vt compulerit Iudæos sibi ac suis posteris regnum iurare. Sed quia hæc facta sunt trigesimoprimo anno regni eius, fusiùs dicenda loco suo, in præsentia relinquimus. Huius verò sectæ homines fuisse illos quorum Lucas[a] meminit, quòd Pilatus miscuit eorum sanguinem cum sacrificiis eorum, tradunt Græci auctores Oecumenius[b], & Anastasius Nicænus[c], qui addit etiam hos statuisse, non esse pro Romano Imperatore vel aliis Ethnicis offerendū Deo sacrificium. B Huius verò hæresis occasione, quòd vigeret temporibus Christi Domini nostri, ac etiam Apostolorum; accidit, vt quoniam tam ipse Christus quàm Apostoli Galilæi essent, in suspicionem adducti sint, ne eadem sentirent cum Galilæis: eo enim nomine sectatores eius hæresis dicebantur. Quamobrem (vt obseruat Hieronymus[d]) Pharisæi volentes experiri (quod ait Matthæus[e]) accesserunt ad Iesum, tentantes eum, rogantesque num liceret censum dari Cæsari, necne? Quibus Dominus prudenter cauteque respondens, ait: Reddite quæ sunt Cęsaris, Cæsari: & quæ sunt Dei, Deo.] sicut diuersa licet ratione[f] aliàs, ne scandalum inferret, iubet Petrum piscari, & ex statere in piscis ore inuento, mandat eidem pro vtroque pendere tributum. Eadem denique consideratione & Paulus (vt idem testatur Hieronymus[g]) sæpè aduersus Galilæorum dogma iaculatur sententias, vt cùm dicit[h]: Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit.] & scribens[i] ad Titum: Admone, inquit, illos Principibus & potestatibus subditos esse.] vel cùm item Romanos instituit, dicens[k]: Reddite omnibus debita: cui tributum, tributum: cui vectigal, vectigal.] & his similia. C

a Luc. 13.
b Oecum. in Act. Apo. c. 6
c Anast. Nic. li. quæst. q. 67
d Hier. in epist ad Tit. c. 3.
e Mat. 22.
f Mat. 17.
g Hier. in epist ad Tit. 3.
h Rom. 13.
i Tit. 3.
k Rom. 13.

IESV CHRISTI ANNVS 2. — AVGVSTI IMP. ANNVS 43.

I. SEcundum agente annum Redemptore nostro Domino Iesu Christo, Cosso Cornelio Lentulo & L. Calpurnio Pisone Coss. cùm Herodes[l] in regno ageret annum trigesimumprimum, Iudæos iuramento adegit, sibi ac posteris subditos ac fideles fore: quando (vt habetur apud Philonem[m]) Hebræi tandem fessi, vltrò ipsi ac eius posteris regnum obtulerunt, iurantes in fide ipsius ac posterorum sese permansuros.] hæc auctor; qui mox subdit: Regnauit hic primus Herodes tyrannico principatu annis triginta vno vsque ad præsens tempus, legitimo verò sex.] qua autem ratione Iudæi distinguerent principatum Herodis legitimum ab illegitimo (detrahunt his enim qui res Iudaicas minùs callent) dictum est superiùs, cùm de infanticidio actum est. His autem apud Philonem conscriptis Iosephus[n] adstipulatur, dum agens de Herode, quomodo in Pharisæos iurare renuentes vltus sit, hæc ait: Hi Pharisæi vocantur, genus hominum astutum & arrogans, & interdum Regibus quoque infestum, vt eos iam apertè impugnare non vereantur. Nam cùm tota gens Iudæorum fidem suam iureiurando obligasset Herodi Regi, & Cæsari; hi soli non iurauerunt, excedentes sex millium numerum: quibus hoc nomine à Rege mulctatis, Pheroræ Herodis Regis fratris vxor pro eis mulctam persoluit: cui reponentes gratiam, quoniam credebantur futura præscire ex Dei colloquiis, prædicebant decretum esse Deo, regnum ablatum ab Herode & eius progenie, transferre in ipsam & maritum Pheroram, ac communes liberos. Sed hoc quoque Regi per Salomen innotuit, & quòd aulicorum quosdam solicitarent atque corrumperent: qua in culpa Pharisæorum aliquot deprehensos interfecit, &c.] hæc de nece Pharisæorum iurare denegantium scribit Iosephus. D E

IVDAEI IVRANT HERODI.

II. Quod verò pertinet ad Salomen Herodis sororem, cuius non hîc tantùm meminit Iosephus, sed & eam superstitem post fratris obitum dicit: apertè his contradicit Eusebius[o], & dictus auctor, qui Philo[p] de Temporibus inscribitur, qui eam anno trigesimo

DE SALOME HERODIS SORORE.

l Dio lib. 55. hist. Rom.
m Philo lib. 2. de temp.
n Ioseph. ant. lib. 17. c. 3.
o Eusebius in Chronic.
p Philo lib. 2. de temp.

A sui regni vnà cum viro de tribu Iuda neci traditam esse testatur. Verùm Iosephus sibi ipsi inconstans esse reperitur, dum quam sororem Herodis dicit, eamdẽ cum agit de eius obitu (nisi scribenti vel typographo vitio & errori tribuatur) vxorem [a] eius appellat.

[a] Ioseph.li.18 ant.c.13.

IESV CHRISTI ANNVS 3.4. — AVGVSTI IMP. ANNVS 44.45.

ANno Christi tertio C. Cæsar & L. Æmilius Paulus Consulatum gesserunt. Ita Fasti Consulares Onuphrij, quos nos sequentes, serò licet, errasse cum ipso sensimus ex Dione, qui hoc anno non Caium Consulem, sed Augustum decimumquar- I.
B tùm ponit vnà cum eodem Paulo Æmilio collega. idemq. Dio testatur, petitum quidem fuisse à Caio Consulatum, sed ab Augusto negatum, quòd ei non liceret per ætatem, nec mores suffragarentur. hæc itaque cùm adeò constent ex accuratissimo historico Dione, euanescit obiectio illa ex dicto Consulatu Caij malè asserto aduersus ea quæ dicta à nobis sunt in Apparatu, Cyrinum siue Quirinum in Syriæ præfectura successisse Caio, quasi errantes dixerimus, Caio defuncto Quirinum ante natum Christum in præfectura Syriæ successisse, quem constaret adhuc Christi anno tertio fuisse superstitem, & Consulatum cum P. Æmilio collega gessisse. Ceterùm qui hæc obiecit, haud de Quirini præfecturæ tempore meum assecutus est institutum. Quod illud fuit, vt multiplici ratione, atque auctoritate ex Iosepho Iudæo petita, eumdem ipsum adeò delirantem de tempore eiusdem præfecturæ Quirini, quam non ante annum à Christo nato
C decimumsextum ponit, exacto iam à Regno Archelao, sub Tiberio Imperatore, contra ipsam Euangelicam veritatem, erroris multipliciter redarguerem, demonstrans testificatione Taciti, Quirini præfecturam in Syria tempore Herodis senioris non semel tantùm, sed iterùm contigisse, ex quo vt dixi idem Iosephus manifesti redargueretur erroris, dum videlicet ostendi priorem eius in Syria præfecturam post eiusdem Quirini Consulatum, posteriorem verò tunc contigisse cùm Caio in Syriam proficiscenti datus est ab Augusto Rector, cui & successit post mortem; adeò vt tum Caio viuente, & post eius obitum eamdem prouinciam Syriæ Quirinus administrasse reperiatur. Sicque contra Iosephi deliria certò appareret, sub Augusto Imperatore, viuente Herode seniore, reperiri duplicem, immò triplicem Quirini in Syria perfecturam, primam post Consulatum ipsius, quæ exemplo aliorum potuerit esse prolixior, secundam cum Caio, ipsi inhærente
D Rectore, & tertiam post eius mortem, cùm eam solus administrauit. Hæc autem cùm ex eodem auctore ad Iosephum arguendum monstrauimus, nequaquam diximus descriptionem illam famosam sub Quirino factam, contigisse post obitum Caij, vt sic potuissem iure coargui ex falso asserto dicto eius Consulatu hoc tertio Christi anno, quo nec Caius (vt dictum est) ponendus est Consul, sed Augustus decimumquartùm.

Sequenti anno Vinucius Nepos & Alfinius Varus Consulatum gesserunt: quibus, sicut & ceteris inferiùs positis, licet nihil dignum reperiatur quod Ecclesiasticis inseratur Annalibus: tamen vt in serie temporis cuiusque anni ratio habeatur; necessariò, prout in Fastis adscripti habentur, suis locis per singulos annos describendos eos esse putauimus. II.

E IESV CHRISTI ANNVS 5. — AVGVSTI IMP. ANNVS 46.

QVinto autem Christi anno creati sunt Consules Ælius Lamia & M. Seruilius Geminus.

IESV CHRISTI ANNVS 6. — AVGVSTI IMP. ANNVS 47.

SEquenti postmodum anno, Sex. Ælio Cato & C. Sentio Saturnino Consulibus, Christus sextum ætatis suæ agebat annum: quo (vt auctor est Velleius) Tiberius Nero ab Augusto adoptatur, cui in Imperio successit.

IESV CHRISTI ANNVS 7. | AVGVSTI IMP. ANNVS 48.

A

SEptimo verò anno Lucius Valerius Messala & Cornelius Cinna Consules creati sunt. Sedenim quoniam qui breui summa enumerati sunt anni vsque ad Herodis obitum nulla re memorabili, quæ ad rerum Ecclesiasticarum statum pertineat (vt dictum est) sunt insignes: incipiemus hoc anno, quo contigit, de Herodis insanabili morbo agere; ac sequenti, de eiusdem interitu miserando. In eas enim calamitates virum alioqui felicissimum diuina vltione ob persecutionem in Christum excitatam, & immanem eius sæuitiam, quam in infantes Bethlehemiticos exercuit, incidisse, omnium Ecclesiasticornm est sententia, id in primis Eusebio [a] testante, qui sic ait: Verùm deinceps post necatos infantes, quæ merces crudele Herodis facinus contra Christum & pueros eius æquales admissum subsecuta sit; & quo pacto statim pòst, nulla ne minima quidem dilatione interposita, diuina vltio illum, dum adhuc in vita manebat, exagitauerit, & quasi prooemia rerum ei post discessum è vita obuenturarum euidenter ostenderit, operæpretium est intelligere. Qua autem ratione prosperum & florentem regni sui statum, quo se tum frui putabat, domesticis calamitatibus, quarum aliæ ex aliis ortæ sunt, ipse obscurarit, dum * vxorem, & liberos, dumque reliquos quibuscum propter propinquitatem generis & amoris coniunctionem maxima ei intercessit necessitudo, nefaria cæde afficeret; in præsentia commodè explicare non possumus; præsertim cùm istarum rerum argumentum omnem illam crudelitatem, quæ à poëtis in tragœdiis describi solet longè superet: Quod quidem si quis scire desiderat, legat Iosephi historiam, qui idem vberrimè plenissimeque persequitur.] hæc Eusebius; qui eiusdem Herodis interitum ex eodem Iosepho mutuatus, compendio describit. Sed nos gratius fore existimamus, si ex verbis eiusdem auctoris eadem describamus, sed anno sequenti, quo facta sunt.

IN HERODEM VLTIO DIVINA.

[a] Euseb. hist. Eccl. li. 1. c. 8.

* al. sororem,

B

C

IESV CHRISTI ANNVS 8. | AVGVSTI IMP. ANNVS 49.

I. HERODIS AETAS.

ANno igitur Domini octauo, M. Æmilio Lepido & L. Arruntio Nepote Consulibus, Herodes moritur, regni sui trigesimoseptimo inchoato, prope tempus Paschale, cùm annum ætatis ageret sexagesimum septimum, vt ex Iosepho [b] colligitur, dum ait, ipsum iam egisse annum ætatis quintumdecimum, cùm pater eius Antipater à C. Iulio Cæsare Iudææ Procurator est institutus, Fusio Caleno & Vatinio Consulibus. Vnde ne sibi ipsi auctor contrarius penitus esse videatur; quòd indefinitè dicit ipsum ad annum septuagesimum suæ ætatis appropinquasse, ad ea quæ de ætate eius superiùs dixerat, est accommodandum. At quoniam alij, iidemque diuersi, in alia atque diuersa tempora Herodis obitum referunt: ne nos temerè contra aliorum sententias hoc ipso anno Herodem ab humanis desiisse affirmare videamur, consule quæ de annis eius regni exactissima diligentia peruestigata sunt superiùs, cùm de tempore nati Christi Domini egimus; quibus & demonstratum est, anno eiusdem Regis vigesimonono Iesum Redemptorem natum, ac postinde Herodem octo annis superuixisse, atque vsque ad Consulatum præsentis anni fuisse superstitem.

[b] Ioseph. ant. lib. 14. c. 15. in fine. & 16. & 17.

D

E

II. HERODIS MORBVS.

Sed age modò quæ de portentoso illius morbo, qui obitum præcessit, Iosephus suis scriptis memoriæ mandauit, eiusdem verbis hîc enarremus; simulque de his in quibus vacillet fides auctoris, admoneamus: Intereà, inquit [c], Legati instructi mandatis ac litteris Romam properant, nimirum vt innotescat Augusto Antipatri filij detecta proditio in patrem, quem veneno comparato necare parauerat, cuius causa ille conuictus asseruaretur in carcere. Intereà morbo Rex correptus, testamentum condidit, successionem regni relinquens natorum minimo, exasperatus in Archelaum & Philippum calumniis Antipatri: Cæsarique legauit mille talenta, & vxori Iuliæ liberisque eius, amicis, atque libertis talenta quingenta. Suis quoque filiis distribuit pecunias, & agros, ac redditus, similiter etiam nepotibus. Salomes etiam ratio est habita, quam propter perpetuam & in-

[c] Ioseph. ant. lib. 17. cap. 8.

concussam

A concussam beneuolentiam ditauit egregiè. Desperata deinde salute, quòd iam ad septuagesimum ætatis annum accederet, mirum in modum efferatus est, iræ impatiēs, & amarulentus in rebus omnibus: in causa erat opinio contemptus, quodque existimaret gentem lætari suis infortuniis: quam opinionem confirmauit quorumdam apud populum gratiosorum seditio mota ex causa tali.

Iudas Sariphæi filius, & Matthias Margalothi, doctissimi erant Iudæorum, & interpretes patriæ legis præstantissimi; ob idque cari populo, quòd iuuentutem disciplinis instituerent: totis enim diebus eis dabant operam quotquot cupiebant in virtute proficere. Hi postquam cognouerunt morbum Regis esse incurabilem, concitauerunt iuuentutem, vt sublatis operibus quæ Rex præter patriam consuetudinem fecerat, propugnatores pietatis se ostenderent, debitum inde expectantes præmium. Nam hanc esse Regi B causam cùm calamitatum domesticarum, tum postremò præsentis morbi; videlicet quòd contemptis legibus, multa nouare ausus sit: nam hac parte multis in rebus pietatem Regis hi doctores desiderabant. Inter cetera supra maiorem portam templi dedicauerat donum pretiosum, aquilam auream magni ponderis: cùm lex nostros homines vetet imagines statuere, aut consecrare animantium effigies. Quamobrem hi doctores auctores erant discipulis, vt aquilam illam detraherent. Etsi enim res videatur non carere periculo, tamen etiam iucundæ vitæ præponendum esse honestum obitum, si contemnatur propter tuendas leges patrias: quandoquidem sempiterna fama nullo seculo passura sit gloriam eorum intermori: & alioquin ignauos iuxta ac fortes eumdem manere interitum: proinde rectè facturos virtutis cultores, si ex communi necessitate honorem sibi decerperēt, & cum hoc solatio de præsenti vita recederent: magnum enim C leuamen esse honestis conatibus immori, & periculi non contemnendum præmium laudem transmissam ad nepotes ac posteros, cuius in partem tota cognatio tam viri quàm feminæ veniant: quo quid esse possit optabilius? III.

AQVILA AVREA EXCISA.

Hac exhortatione accensis iuuenibus, rumor superuenit extinctum Regem nuntians, & propensos iam ad facinus perpulit. Itaque claro meridie ascendentes, detractam aquilam conciderunt securibus, inspectante congregata in templum multitudine. Quod vt renuntiatum cognouit dux regius, maiorem aliquam conspirationē metuens, occurrit eò cum valida suorum manu, cohibiturus demolitores aquilæ: & irruens in vulgus rude & imparatum ac conglobatum temerè, facilè reliquis disiectis & cedentibus, circiter quadraginta iuuenes resistere ausos comprehendit, cumque his auctores facinoris Iudam & Matthiam turpe putantes cedere; omnesque ad Regem perduxit. Quo rogan- D te, quo freti ausi sint sacratam imaginem demere, aiunt, & deliberasse id multò anteà, & deliberatum executos, vt fortes viros decuit. Nam & honori diuino, inquiunt, succurrimus, & legem cuius discipuli sumus, vindicauimus. Nec est quòd mireris, si tuis decretis leges præponimus, quas nobis Moyses auctore & doctore Deo pertulit: nec recusamus mortem ac supplicium quodcumque nobis intuleris; conscij nos non malefici), sed pietatis causa hæc perpeti. Hæc illi, non minore animo quàm verbis præferentes fortitudinem, æquè tum ad constanter patiendum alacres, atque anteà ad fortiter agendum fuerant. IV.

CAPTI IVVENES FORTITER AGVNT.

Eos Rex vinctos misit Hiericunthem: moxque accitis Iudæorum primoribus, in concionem eorum lectica ob imbecillitatem delatus cœpit commemorare labores suos exhaustos pro Republica, tum instauratum templum impendiis ingentibus; quale opus E per ducentos vigintiquinque annos nemo Assamonæorum Regum ad honorem Dei valuisset perficere: nec extructum id tantùm à se, verùm etiam ornatū votiuis muneribus ac donariis templo dignissimis: & ob hæc facta sperasse se vel post obitum sempiternam & memoriam & gloriam. Nunc, proh nefas, viuo etiam ac superstiti, pro beneficiis reponi iniuriam, & medio die, inspectante multitudine, sua dona sacrata violari ac detrahi: quæ iniuria licet in ipsum intentata, re tamen vera ad Deum magis pertineat, cuius sacra compilata sunt. Tum honoratiores quique, veriti crudelitatem eius, ne fortè efferatus in se quoque grauiùs animaduerteret, negauerunt hæc facta ex ipsorum sententia; uiderique sibi, admissam rem dignam supplicio. Ille in ceteros mitior, Matthiæ Pontifici adimit sacerdotium, quasi non alieno ab hoc consilio; eique successorem dedit fratrem vxoris suæ Ioazarum. Huius Matthiæ Pontificatu accidit etiam alium Pontificem ad vnam diem substitui, qua Iudæi populariter ieiunium celebrant: nam Matthias ea nocte V.

QVID HERODES AD IVDAEOS.

quæ

quæ præcedebat diem ieiunij, visus est sibi per somnum cum vxore congredi; & cùm ob eam causam rem diuinam facere non esset idoneus, Iosephus Ellemi filius adiutor vicarius propter cognationem ei datus est. Ceterùm Herodes post mulctatum Matthiam sacerdotio, alterum Matthiam seditionis auctorem, eiusque socios viuos exussit, in quam noctem etiam defectus Lunæ incidit.] A

VI. Hæc de horum supplicio Iosephus, cuius causa est opinatus Herodem crudeli morbo esse vexatum, omnia illius adscribens crudelitati, quòd hos viros ob insigne factum tam crudeli morte mulctasset. Sed dicat auctor, quonam pacto morbus Herodis huic culpæ tribui possit: qui iam antè, quàm hæc accidissent, vt ipse ait, eum vexare inceperat? Verius illud, quod & ceteri existimarunt, Herodis plagas diuinitùs inflictas, non in alterius criminis quàm infanticidij culpam reiiciendas. Rursum, quantum adhuc coniectura assequi licet, facilè adducimur, vt opinemur hos populi doctores, quòd scientia omnes facilè antecellerent, ex illorum numero fuisse, quorum Herodes rogauit sententiam (vt habet[a] Euangelista) vbi Christus nasceretur: & quantumuis verba certa ex Scripturis sanctis deprompta respondissent; ipsi nihilominùs, licet ex his aliisque permultis de aduentu Messiæ certiores redditi essent, illum requirere, & vt par erat, venerari prætermiserunt; non sine suspicione adhuc (iuxta illud Euangelicum dictum[b]: Qui non est mecum, contra me est; & qui non colligit mecum, dispergit) in obscurando aduentu Christi eumdem cum Herode funem traxisse, atque eam ob causam meritas pœnas dedisse. Certè Angeli loquentis ad Ioseph testimonio constat, non vnum tantùm Herodem, sed & alios (fortè hos ipsos) Christi interitum procurasse, cùm ait: Defuncti sunt enim qui quærebant animam pueri.] Sed iam de morbo Herodis ex Iosepho cetera prosequamur. B C

CAVSA CAEDIS IVSTIOR.

[a] *Matth.* 2.

[b] *Luc.* 11.

VII. Regi verò, inquit[c], morbus factus est grauior, pœnam impietatis exigente numine. Lento enim calore torrebatur, qui non tam externo tactu deprehenderetur quàm intus popularetur viscera: aderat & vehemens voracitas, cui necesse esset continuò cibos suggerere: simulque vexabatur intestinorum exulceratione & colicis passionibus: pedes tumebant phlegmate humido & pellucido, similiterque inguina: ipsa quoque verenda putrefacta scatebant vermiculis, accedente fœda nec minùs molesta tentigine, non sine fœtore grauissimo: super hæc omnia neruorum contractione laborabat, & difficultate anhelitus. Quamobrem constans erat inter viros diuinos & fatidicos opinio, Regem tot modis læsæ pietatis Deo pœnas expendere. Qui tametsi grauiùs affligeretur, quàm vt videretur posse morbo perferendo sufficere; tamen euasurum se sperabat, accersendis medicis intentus, & medicamentis conquirendis vndique. Profectus etiam vltra Iordanem fluuium, calidis aquis se fouebat apud Callirrhoen, quæ præter vim medicam potu quoque iucundæ sunt. Hæ aquæ in lacum bituminis feracem effluunt: ibi de medicorum consilio immissus fouendus in refertum oleo solium, visus est illis iam agere animam. Quare exorta comploratione familiarium excitatus, & ad se reuersus, nullamq; ampliùs salutis spem superesse intelligens, donatiuum militibus quinquagenas drachmas iussit distribui: magna denique liberalitate vsus in duces atque amicos, rursus Hiericunthem reuersus est: vbi atra bile prægrauante, eò immanitatis prolapsus est, vt facinus animo conciperet longè atrocissimum. D

[c] *Ioseph. ant. lib.* 17. *cap.* 8

CRVCIATVS HERODIS.

VIII. Nam cùm è tota ditione nobiliores Iudæorum ad eum conuenissent, euocati minaci edicto, pœnam capitis intentante non parentibus, infensus ex æquo siue sontibus siue innoxiis, vniuersos conclusit in circo: accita deinde Salome sorore, maritoque eius Alexa, ait instare sibi terminum vitæ succumbenti tantis doloribus: quod quidem ferendum esse, quando iuxta communem mortalium sortem accidat. Illud permolestum esse, si carendum sit extremo honore luctus, qui debeatur Regibus: non enim ignotam sibi Iudæorum mentem esse, quòd optatam suam mortem lætis accepturi sint animis; quandoquidem vel à viuentis non abstinuissent contumelia: sed illorum esse officij, leuamen aliquod præsentis huius doloris decernere: nam si assensum consilio suo præbeant, fore funus longè quàm aliorum Regum honoratius, & manibus suis gratius, omnibus per totam ditionem non fictè lugentibus. Ergo quamprimùm viderint se exhalasse animam, debere eos clausam circo nobilium multitudinem cingere militibus, ignorantibus etiamtum suum obitum non priùs vulgandum quàm mandatum executi sint: iubere deinde, vt circumactos vnà omnes iaculis configerent. Quibus hoc modo cæsis, duplicem se eis ha- E

ATROX MANDATVM HERODIS.

A eis habiturum gratiam, vel quòd mandatorum fuerint memores, vel quòd obitum suum publico luctu honorauerint. Hæc ille cum lacrymis lamentabundus cognatos per mutuam fidem & beneuolentiam perque omnia sacra obtestabatur, ne se extremo hoc honore fraudarum vellent: eis contrà pollicentibus daturos se operam, vt cuncta iuxta eius mandatum fierent.] & paulo pòst:

Dum hæc mandata cognatis dat, superuenerunt à Roma litteræ à Legatis missis ad Cæsarem, quarum summa erat: Acmen ab irato Cæsare occisam esse *(parauerat hæc venenum propinandum Herodi)* propter locatam Antipatro operam: ipsumque Antipatrum relinqui arbitrio & Regis & patris, siue in exilium vellet eum pellere, siue capite plectere. His auditis, Herodes paululùm recreatus est, voluptate nuntij pœnæ Acmes, & permissæ sibi potestatis libere statuendi de filio. Mox repetitus graui dolore, cibi tamen auidus, malum simul & cultellum poposcit: solebat enim & anteà per se paulatim incidendo comedere: tunc verò circumspiciebat, ferire se ipsum cupiens: perpetrassetque facinus, ni Achiabus nepos ictum præueniens, clamore sublato, cohibuisset eius dexteram: moxque denuò luctus cum trepidatione ac tumultu occupauit palatium, quasi Rege iam agente animam. Quem strepitum vbi persensit Antipater, ratus patrem verè vitam finisse, spem concepit fore, vt solutus vinculis sine difficultate regnum acciperet: cœpitq. cum custode carceris de missione agere, multa & in præsens & in futurum post acquisitam potestatem pollicens. Ille verò adeò non paruit, vt mox conatus eius Regi renuntiaret, vtque solicitarus ab eo fit ostentato præmio. IX.

B (margin) HERODES INFERENDI SIBI NECEM CVPIDVS.

Tum Herodes, qui iam antè malè affectus erat erga filium, postquam audiuit custodem carceris, exclamans præ indignatione, & caput sibimet verberans, quamuis morti proximus, erexit se in cubitum, iussitque vnum è satellitio sine mora eum occidere, & corpus obscuro funere condi in castello Hyrcanio. Deinde [a] mutata voluntate, mutauit etiam testamentum: Antipam enim, quem prioribus tabulis regni successorem destinauerat, Galilææ simul ac Perææ Tetrarcham constituit: regnum verò Archelao largitus; Trachoniticam, Gaulaniticam, Bataneam, & Paneada regiones tetrarchiæ nomine assignauit Philippo filio, germano fratri Archelai: Iamniam autem, Azotum, & Phasaelida Salomæ sorori suæ tribuit, & argenti signati quingenta millia. Habita est ceterorum cognatorum ratio, abundeque prospectum singulis leganda pecunia, & redditibus annuis. Cæsari quoque legauit argenti signati centies centena millia, præterque sua vasa tam aurea quàm argentea, magnumque vestis pretiosæ numerum: Iuliæ autem Cæsaris vxori & quibusdam amicis quinquagies centena millia. His ita ordinatis, quinta die postquam Antipatrum filium occidit, vita functus est.] hactenus Iosephus de Herodis obitu: prosequitur cetera de missione nobilium in circo inclusorum, deque funere eius sumptuosissimè per Archelaum regni heredem curato: quæ qui scire cupit, eumdem auctorem consulat. Contigit verò Herodis obitus hoc anno prope tempus Paschale, vt ex his quæ de Archelao idem qui proximè auctor inferiùs tradit, facilè percipi potest.

X. OBITVS HERODIS. (C, D in margin)
[a] Ioseph. ant. lib. 17. cap. 10.

Verùm quod ad ceteros Herodis mores spectat: præter incomparabilem hominis immanis sæuitiam, constat, hæc testantibus ac perorantibus Iudæis in Senatu Romano [b], eumdem fuisse moribus turpissimum, vt qui ex libidine effrenata virgines constupraret, & thoros alieni coniugij sæpiùs vi adhibita violaret ac fœdaret. Nullum denique tam magnum scelus & immane facinus reperiri potuit, ad quod ille vel illecebris voluptatis vel impetu furoris ac crudelitatis non impelleretur. Cuius rei cùm pleni sint omnes libri, plena antiquorum monumenta, plena denique omnia; aliò nos, vt res ipsa postulat, transeamus.

XI. MORES HERODIS. (E in margin)
[b] Ioseph. ant. lib. 17. cap. 12.

Archelaus autem, curato funere patris, etsi ex eius testamento regni heres fuisset institutus, tamen à Regis nomine abstinuit [c]; quòd non tam à patris quàm ab Augusti Imp. arbitrio id penderet: ceterùm cuncta quæ patris erant, in ipsius potestate fuerunt, illique parebat exercitus; à quo quantumuis sæpè Rex acclamaretur, Regem se dici non tulit, donec constaret de Imperatoris animo. Interim [d] compluribus seditiosorum exposcentibus de nece doctorum ac iuuenum occasione deiectæ atque concisæ aquilæ interemptorum in quosdam Herodis amicos vindictam: Archelao detrectante, & blandis verbis eos placare studente; illi maiore ira perciti, templum adeuntes, ibi ceteram multitudinem ad rebellionem solicitarunt (erat propè infinitus numerus, cunctis ad sacrum celebran-

XII. ARCHELAI REGNVM.
[c] Ioseph. eod. cap. 10.
[d] Ioseph. ant. lib. 17. cap. 11.

celebrandum Paſcha Ieroſolymam vndique confluentibus.) Saxis inſuper ferientes, A
complures occiderunt cohortalium militum, qui ad eos compeſcendos miſſi erant ab Archelao; à quo immiſſo in eos equitatu, ad tria millia virorum cæſa ſunt ipſis diebus Paſchalibus. Poſt hæc Archelaus pro ſtabilimento regni & firmandis patris tabulis teſtamenti, Romam ad Auguſtum adnauigauit. Profectus & Herodes Antipas Tetrarcha Galilææ, vt contra Archelaum ageret, & ſibi ex prioribus tabulis debitum regnum, quòd poſteriores eſſe inualidas diceret, ab Auguſto impetraret. Verùm re in Senatu pertractata, placuit Auguſto ex vltimis tabulis, quas firmas ratáſque eſſe voluit, Archelaum Regem inſtitutum regnare. Sicque hoc anno exordium regni auſpicatus, tenuit annis nouem. Hæc omnia pluribus Ioſephus deſcribit, quæ nos ſummatim contraximus.

XIII. [a] Matth. 2 — IESVS REDVCITVR IN PALAESTINAM.

Inter hæc: Defuncto Herode, inquit Euangeliſta [a], ecce Angelus Domini apparuit in ſomnis Ioſeph in Ægypto, dicens: Surge, & accipe puerum, & matrem eius, & vade in B
terram Iſrael: defuncti ſunt enim qui quærebant animam pueri. Qui conſurgens, accepit puerum & matrem eius, & venit in terram Iſrael. Audiens autem quòd Archelaus regnaret in Iudæa pro Herode patre ſuo, timuit illò ire: & admonitus in ſomnis, ſeceſſit in partes Galilææ. Et veniens habitauit in ciuitate, quæ vocatur Nazareth: vt adimpleretur quod dictum eſt per Prophetas: Quoniam Nazaræus vocabitur.] hactenus Euangeliſta. Scimus de reditu Domini ex Ægypto diuerſas eſſe ſententias: vt enim variarunt ſcriptores in ſupputatione annorum regni Herodis, ita etiam de tempore Chriſti reditus diuerſa inter ſe ſentire coacti ſunt: quandoquidem ſtatim poſt Herodis obitum ab Angelo de reuerſione Ioſeph fuiſſe admonitum, Euangelij auctoritate omnes æquè conſentiunt. Quid de acceſſu & receſſu ab Ægypto ſenſerit Epiphanius [b], ipſe his verbis declarat: Deſcendit, inquit, in Ægyptum trigeſimoquinto anno Herodis: rediit autem ab C
Ægypto poſt mortem Herodis: quapropter trigeſimoſeptimo anno principatus ipſius Herodis, puer erat quatuor annorum, quando Herodes impletis annis trigintaſeptem, vitam finiuit. Archelaus verò nouem annos regnat; in cuius regni principio egreſſus Ioſephus de Ægypto vnà cum Maria & puero, cùm audiſſet Archelaum regnare, ſeceſſit in partes Galilææ, & habitauit tunc in Nazareth.] hæc Epiphanius; qui iterùm Chriſtum in Ægypto biennio tantùm manſiſſe teſtatur [c], Nicephorus [d] verò triennio, quinquennio alij [e], vel ſexennio, nonnulli vix [f] anno vno: quos omnes decipi certum eſt: nam vſque ad octauum Chriſti annum Herodem ſuperuixiſſe, cuius regni anno vigeſimonono inchoato natus eſt, iam ſatis ſuperiùs demonſtrauimus. Euſebius ſexto Chriſti ætatis anno Herodis obitum recenſet, ſeptimo autem Archelai inſtitutioné. Porrò vno eodemque anno & Herodem defunctum, & Archelaum ab Auguſto in regno confirmatum D
eſſe, iam ſuperiùs vidimus. Ceterùm etſi hoc anno Herodes obiit, & Archelaus regnum accepit, & Angelus de reditu Ioſeph admonuit: tamen quoniam tum Martyrologium [g] Romanum, tum [h] cetera teſtantur contigiſſe Chriſti reditum ex Ægypto ſeptima Ianuarij: reliquum eſt dicamus, id nequaquam factum hoc anno, ſed ſequẽtis initio: quandoquidem propè Paſchatis celebritatem hoc anno Herodem efflaſſe animam, ac ſubinde Archelaum auctoritate Auguſti cœpiſſe regnare, cognouimus.

[b] Epiph. lib. 1 Panar. cap. 21.
[c] Idem hæreſ. 58.
[d] Niceph. hiſt lib. 1. cap. 14.
[e] Cornel. Iãſ. concor. cap. 11. & alij.
[f] Panuin. in Faſtis.
[g] Martyr. Rõ. 7. Ianuar.
[h] Bed. Vſuard Ado, & alij eadem die.

XIV. [i] Ioſeph. ant. lib. 17. cap. 12 — IVDAEI TVMVLTVANTES COMPRIMVNTVR.

Dum ergo adhuc Romæ ageret Archelaus, à Varo Syriæ Præſide, inquit Ioſephus [i], venerunt litteræ, defectionem Iudæorum ſignificantes. Hi enim poſt diſceſſum Archelai cùm tumultuarentur, ad eos compeſcendos cùm Ieroſolymam aduenisſet Varus, ſupplicio affecit auctores: reuerſúſque Antiochiam, vbi Præſides agere conſueuerant, Ieroſolymis legionem vnam reliquit, vt Iudæis nouandarum rerum facultatem præriperet: præerat illi Sabinus Iudææ Procurator, qui militum inſolentia in Iudæos abutens, maximæ omnium diſſenſionis in populo præbuit occaſionem. Cùm enim aduenisſet ſacra dies Pentecoſtes apud eos celeberrima, & more patrio vndecumque Iudæi religionis ergò Ieroſolymam conuenirent: excitati illi omnes acerbiſſimo odio in Sabinum, partiti trifariàm, incluſos vndique Romanos oppugnare etiam parabant. Inſuper dum hæc Ieroſolymis aguntur, quòd prouincia ſine Rege eſſet, quampluri- E
morum ſtudia regnum affectantium increbuere, vt Iudæ Ezechiæ filij ductoris latronum, Simonis ſerui Herodis, & Atrongis paſtoris obſcuriſsimi, qui ſibi regni diadema & regium nomen vſurparunt; quorum omnium conatus, & damna, quæ tum ipſis Iudæis, tum externis intulerunt, idem Ioſephus [k] pluribus tractat. Interim Sabinus Procurator Iudææ, his perterritus, extemplò Vari Præſidis, quò periclitantem legionem ab interitu

[k] Ioſeph. eod. li. 17. cap. 12.

A teritu eriperet, postulauit auxilium, pugnantibus intereà aduersus Iudæos Romanis militibus, qui & sacræ pecuniæ condirorio potiti sunt, Iudæorum compluribus desideratis. Inde verò accessione militum Archelai, & aduentu Vari cum duabus aliis legionibus, & finitimorum Regum ac Tetrarcharum copiis, omnibus quæ in itinere sunt inuenta ab illis igni ferroque absumptis, & inter alia oppida Emmaus igne cremato, fugę se commiserunt Iudæi, qui obsidebant legionem. Varus verò, peruestigatis seditionis auctoribus, egit in crucem ea de causa circiter duo millia Iudæorum: insuper decem millia illorum qui in vnum confluxerant, inuadens, non ausis illis manus conserere, sed deditionem facientibus, dimissis ceteris, in aliquos necessarios Herodis Regis animaduertit; sicque rebus Iudæorum compositis, Antiochiam rediit, quando eiusdem Vari permissu quinquaginta Legati à Iudæis missi ad Augustum Imperatorem Romam venere, B quibus etiam præstò fuere qui Romæ agebant Iudæi, vt numerat Iosephus[a] plusquam octo millia. Erat omnium illa petitio, vt eis liceret suis legibus viuere, nec amplius esse sub Regibus; sed tantùm Romanis subditi aggregarentur prouinciæ Syriæ. Auditi sunt ab Augusto in æde Apollinis, quam magnificentissimè in Palatino monte construxerat: aderat Archelaus, necnon & Philippus Tetrarcha Herodis filius. Orantes primo loco in Senatu Iudæorum Legati, quæ fuerant sub sæuissimo ac impurissimo rege Herode passi, pro concione dixere, multaque in Archelaum iactauere; sed Nicolaus Damascenus orator aduersus eos pro Herode & Archelao respondens, quæ ab illis essent dicta, confutauit.

[a] Ioseph. ant. lib. 17. c. 12.

XV. Dimisso his auditis Senatu, Augustus[b] paucos post dies Archelaum non Regem declarat, sed dimidia parte ditionis, quæ Herodis fuerat, ei concessa, Tetrarcham constituit, C regnum quoque pollicitus, cùm primùm se tali honore dignum redderet: alterum dimidium partitus est inter alios duos filios Herodis, Philippum & Antipam. Huic Transamnana regio cessit cum Galilæa, & ducenta talenta annua: Bathanæa verò cum Trachonitide & Auranitis, cum parte quadam Zenodori, vt vocant, domus, obtigit Philippo, & centum talenta annui reddirus: Archelao verò Iudæa & Idumæa, præterque has Samaria, cui ex auctoritate Cæsaris tributorum quarta pars remissa est, eò quòd ceteris tumultuantibus soli quietè manserant in officio. In Archelai ditione comprehendebantur vrbes Stratonis turris, Sebaste, Ioppe, & Ierosolyma: nam Gazam, Gadaram, & Hippon, Græcanici instituti vrbes Cæsar ob id separatas à regni terminis, Syriæ contribuit. Sexcenta autem talenta quotannis redibant ad Archelaum.] hæc Iosephus de partitione Iudæorum regni ab Augusto facta tunc temporis, cùm Romæ Herodis heredum causa acta est in Senatu. D

[b] Ioseph. ant. lib. 17. c. 13.

PALAESTINAE IN TETRARCHIAS DIVISIO.

XVI. Rebus itaque in hunc modum firmatis ac stabilitis, Archelaus, Philippus, & Antipas, ceterique Iudæorum Legati in Iudæam reuersi sunt. Horum meminit breui compendio Tacitus[c], sic dicens: Post mortem Herodis, nihil expectato Cæsare, Simon quidam regium nomen inuaserat. is à Quintilio Varo obtinente Syriam punitus; & gentem coërcitam liberi Herodis tripartitò rexêre.] hæc ille. Post hæc autem quidam vultu simillimus Alexandro Herodis filio, qui vnà cum Aristobulo fratre ex sententia Præsidum & Herodis patris fuerat morte mulctatus, se à nece clàm subtractum simulans, paternum regnum ab Augusto petere non dubitauit; sed impostura detecta, pseudo-Alexander ille sententia eiusdem Imperatoris in ordinem remigum est redactus. Hæc omnia cùm describat Iosephus[d]; admirari libet quot ludibria, quę damna coactus sit subire populus Iu- E dæorum, postquam verum legitimumque à Deo promissum ac datum Regem, Christum ipsum recipere ac venerari contempsit: quo semel spreto, & in fugam adacto, non vnum tantùm Herodem, sed complures compulsus est pati tyrannos; nec fuit ipsi ampliùs à vexatione quies aliqua, donec à Romanis funditus deletus est. Reuersus autem in Iudæam Archelaus, Ioazarum summum sacerdotem, quem Herodes abrogato Matthię suffecerat, in ordinem redegit, eiusque fratrem Eleazarum nomine in eam dignitatem prouexit: qui nec ea diu potitus est; sed & ipso sublato, Iesum Siæ filium in eius locum substituit. Hæc omnia de successione Pontificum Iudæorum Iosephus cùm scribat; quantum tamen temporis ea quisque administratione sit functus, non explicat.

[c] Hist. lib. 5.

SVMPTVM DE IMPOSTORE SVPPLICIVM.

[d] Ioseph. antiq. lib. 17. cap. 14.

A

I. IESVS NAZARETH DVCITVR.

ANno Christi nono, A. Licinio Nerua Siliano & Q. Cæcilio Metello Silano Coss. idem Iesus Christus Redemptor noster, cùm superiori anno (vt diximus) monitus ab Angelo Ioseph ex Ægypto recessisset, septima Ianuarij in Palæstinam [a] reductus, ac in Galilæam perductus, Nazareth habitauit. Memorabilis fuit antiquitus in Ecclesia ea dies, quæ cùm in Martyrologio [b] Romano, tum in ceteris [c] anniuersaria cōmemoratione recolitur. Est Nazareth, vbi Christus egit, inquit Hieronymus [d], viculus in Galilæa iuxta montem Thabor; vnde & Dominus noster Iesus Christus Nazarenus vocatus est: habetque Ecclesiam in loco quo Angelus ad beatam Mariam euangelizaturus intrauit; sed & aliam vbi Dominus est nutritus.] de iisdem duabus domibus & Beda [e] meminit, cùm agit de locis sanctis. Porrò domus illa, in qua de Verbi incarnatione sanctissima Virgo cæleste accepit nuntium, adhuc magno miraculo non tantùm integra perseuerat, sed Angelorum ministerio ab infidelium manibus vindicata, in Dalmatiam primùm, inde in Italiam translata est in agrum Lauretanum Piceni prouinciæ: quod perinsigne ac nobilissimum vetustatis monumentum totus Christianus Catholicus Orbis veneratur ac colit. Nec est quòd quis de re gesta dubitet, qui memoria repetat illic dictum esse ab Angelo, non esse impossibile apud Deum omne verbum. Fidei Christianæ esse, prædixit Christus, vt & montes Christianorum imperio è loco in locum transferrentur: præstiterunt hoc complures Sancti, & inter alios Gregorius ille magnus [f], cognomento Thaumaturgus. complura enim id generis certa auctorum fide reperiuntur miracula edita: sed in his modò non immorandum. Qui Nazareth inuiserunt, eiusdem domus situm eadem omnino mensura signatum inspexerunt; accolis, quod factum est, fideliter attestantibus. Sed hæc obiter: neque enim est in animo rei gestæ historiam egregiè testatam hîc enarrare; agemus de ea suo tempore, quo facta scribitur. Interim his fruere, Lector, quæ venerandus Pater Petrus Canisius [g] cuius laus est in Euangelio per omnes Ecclesias, non minus piè quàm ornate atque erudite, suo more, conscripsit. Sed relicta repetamus.

[a] Matth. 2. [b] Martyrol. Rom. 7. Ian. [c] Bed. Vsuar. Ado ead. die. [d] Hier. de loc. Hebraicis. [e] Bed. de locis sanct. cap. 16. [f] Greg. Nyss. in Vita ipsius. [g] Canis. de sancta Maria Deipara li. 5 cap. 25.

B C

II. IESVS NAZARENVS.

Ex eo autem quòd Dominus noster fuit incola Nazareth, iuxta sermonem propheticum, Nazarenus est appellatus; quæ etiam vox ignominiæ causa inscripta est titulo Crucis. Porrò & Angelus apud Marcum [h], & Apostoli honoris causa Iesum Nazarenum dicere consueuerunt [i]. Quinetiam ipso principio nascentis Ecclesiæ, à Iesu Nazareno omnes item Christiani, Nazaræi dicebantur; & ipsa Christiana Religio, secta Nazarenorum. Nam qui accusabant Paulum Iudæi, vt habent Acta Apostolorum [k], Inuenimus, dicebant, hunc hominē pestiferum, & concitantem seditiones omnibus Iudæis in vniuerso Orbe, & auctorem seditionis sectæ Nazarenorum, &c.] Perseuerauit verò eiusmodi nomenclatura, vt Christiani dicerentur Nazaræi, quousque omnes æquè cœperunt dici Christiani: tunc enim Nazaræorum nomen remansit hæreticis: quorum duplex erat differentia: alij namque fuerunt ante Christum, nec Christum nouerunt: alij verò, qui sic in Christum credebant, vt tamen in obseruatione legalium Iudæi esse non desinerent, de quibus pluribus Epiphanius [l]

[h] Mar. 16. [i] Act. 2. 3. 4. & 26. [k] Act. 24. [l] Epiph. in Panar. hæres. 29.

D

III.

Ad hæc insuper, eò quòd Dominus in prouincia Galilæa habitasset, ab impiis nominatus est Galilæus, & ab eo Christiani etiam Galilæi sunt appellati: eo quippe nomine insignes impietate viri Porphyrius & Iulianus Apostata, & alij his similes nuncupare Christianos consueuerunt. Sunt autem [m] duæ Galilææ in Palæstina; quarum altera confinis est Iudææ, altera verò contermina Phœnicibus (sic eas describit Cyrillus [n] quas Iosephus [o] superiorem & inferiorem nominat.) Prior posita in tribu Nephtalim, Galilæa Gentium dicta est; posterior autem in tribu Zabulon circa Tiberiadem, & stagnum Genezareth (vt tradit Hieronymus [p]) sita est. in harum posteriori est Nazareth, vbi Christus Dominus habitauit. Sed & de Galilæorum natura hæc breuiter Iosephus [q]: Sunt, inquit, pugnaces ab infantia Galilæi, & omni tempore plurimi; neque aut formido vmquam viros, aut penuria regiones illas occupauit, quoniam totæ optimæ & fertiles sunt, &c.] Atque hæc satis.

E

[m] Greg. Naz. in Iul. orat. 1. GALILAEAE DVAE [n] Cyrill. Alex. in Iul. 2. [o] Ioseph. de bello Iudaic. lib. 3. c. 2. [p] Hier. de locis Hebraicis. [q] Ioseph. vbi suprà lib. 3. cap. 2.

IESV

A IESV CHRISTI ANNVS 10. — AVGVSTI IMP. ANNVS 51.

QVi sequitur annus habuit Cōsules[a] Furium Camillum & Sextum Nonium Quintilianum, quando Dominus Iesus Christus agebat suæ ætatis annum decimum. [a] Dio hist. Rom. lib. 55.

IESV CHRISTI ANNVS 11. — AVGVSTI IMP. ANNVS 52.

B VNdecimus autem consignatus est Consulibus[b] Q. Sulpitio Camerino & C. Poppæo Sabino : quo anno (vt omittamus cetera quæ ab instituti nostri ratione abhorrent) illud consideratione dignum ducemus, quòd cùm Augustus Imperator recensito equitum Romanorum numero, inuenisset superiorem esse numerum illorum qui cælibes essent, quàm eorum qui haberent vxorem ; grauissima oratione coniugium cum primis laudans, cælibatum deinde vehementer exagitauit ; quòd scilicet Vrbe ob bella ciuilia ciuibus Romanis exhausta, eamdem, sobolis fœcunditate suscepta, vt olim florentissimam numero ciuium cupiebat : itaque sicut coniugium præmiis ac priuilegiis honorari, ita & cælibatum pœnis voluit notari. Porrò cùm talia tantaque statuisset ; non à pœnis tantùm cælibum immunes esse voluit quæ perpetuam virginitatem seruassent ; sed, inquit Dio[c], eisdem eadem quæ matribus præmia largitus est. Oderat enim ille in primis C fictum cælibatum : vnde pro concione in illos inuectus qui simulatè illum colerent, exemplo Vestalium virginum, æquè illos esse puniendos, iisdemque suppliciis subiiciendos, si pudicitiam non seruassent, est comminatus. Vt ex his videas, æquè apud omnes virginalis vitę maximè omnium esse habitam rationem: quandoquidem (quod pluribus docet Hieronymus[d] scribens contra Iouinianum) apud Græcos & barbaros pariter, apud omnes tam poëticis quàm historicis litterarum monumentis semper ante omnia reperitur virginitas commendata : iam verò Christi Dei & hominis admirabili conceptione ac partu nobilitata, atque insigniter exaltata, ad quantum fastigium celsitudinis sit prouecta, non est humanæ facultatis explicare.

I. [b] Dio hist. Rom. lib. 56. AVGVSTI LEGES CONTRA CAELIBATVM. [c] Dio hist. Rom. lib. 56. VIRGINITAS LAVDATA. [d] Hier. contra Iouin. lib. 1.

Eodem anno (quod auctore Dione[e] etiam superiùs dictum est) Quintilius Varus Syriæ Præses, cuius paulò antè facta est mentio, è Syria auocatus, eodem Præfecturę munere D ornatus ad administrandam Germaniam prouinciam amandatur: qui dum asperè nimis ac durè barbaram gentem illam tractaret, ad defectionem impulit ; atque adeò cùm aduersus eosdem bello decerneret, profligatis ac cæsis Romanorum copiis, ipse desperatione actus, sibi ipsi mortem consciuit.] hæc Dio; sed de morte inferiùs. Ceterùm quod ad rationem temporis spectat, hallucinatum reperies Iosephum, qui Varum perseuerasse in prouincia Syriæ vsque ad successorem Quirinum, quem vult illi successisse post expulsum è regno Archelaum, affirmat. Habita enim ratione annorum regni Herodis, quos numerat trigintaseptem à Consulatu Domitij & Pollionis, necnon successoris eius Archelai; ex eius sententia quadriennio ante præsentem annum Varum è Syria recessisse, & Quirinum subrogatum esse, dicere opus esset. Sed de his, aliisque Syriæ Præsidibus ea consulas, quæ superiùs à nobis dicta sunt, cùm egimus de Quirino.

II. [e] Dio hist. Rom. lib. 56. VARVS REVOCATVR E PALAESTINA.

E

IESV CHRISTI ANNVS 12. — AVGVSTI IMP. ANNVS 53.

CVm Iesus Christus Dominus noster ageret suæ ætatis annum duodecimum, Coss. P. Cornelio Dolabella & C. Iunio Silano ; & à parentibus duceretur ex more Ierosolymam ad diem festum Paschatis ; nescientibus illis, remansit Ierosolymis ; ac triduo quæsitus ab eis, est inuentus in templo. Rem gestam his verbis S. Lucas[f] describit: Puer autem crescebat, & confortabatur plenus sapientia : & gratia Dei erat in illo. Et ibant parentes eius per omnes annos in Ierusalem in die solemni Paschæ. Et cùm factus esset annorum duodecim, ascendentibus illis Ierosolymam secundùm consuetudi-

I. IESVS IEROSOLYMAM DVCITVR. [f] Luc. 2.

tudinem diei festi, consummatisque diebus, cùm redirent, remansit puer Iesus in Ierusalem, & non cognouerunt parentes eius. Existimantes autem illum esse in comitatu, venerunt iter diei, & requirebant eum inter cognatos & notos. Et non inuenientes, regressi sunt in Ierusalem, requirentes eum. Et factum est, post triduum inuenerunt illum in templo sedentem in medio Doctorum, audientem illos, & interrogantem eos. Stupebant autem omnes, qui eum audiebant, super prudentia & responsis eius. Et videntes admirati sunt. Et dixit mater eius ad illum: Fili, quid fecisti nobis sic? ecce pater tuus & ego dolentes quærebamus te. Et ait ad illos: Quid est quòd me quærebatis? nesciebatis quia in his, quæ Patris mei sunt, oportet me esse? Et ipsi non intellexerunt verbum, quod locutus est ad eos.] A

II. Hæc vt intelligamus; sciendum, Iudæorum morem fuisse, vt non in synagogis tantùm legem explicarent, & de lege dissererent, sed etiam in templo. Vnde Paulus[a] Apostolus, cùm suam coram Felice Præside dixit defensionem, hæc ait: Neque in templo inuenerunt me cum aliquo disputantem, aut concursum facientem turbæ, neque in synagogis, &c.] In eiusmodi autem publico conuentu is ab illis ordo seruari consueuit, qui apud Ambrosium[b] descriptus habetur: nimirum, vt sedentes disputarent, seniores dignitate sederent in cathedris, quæ ordine erant dispositæ (erant hæ illæ cathedræ, de quibus Dominus in Pharisæos[c] ait: Amant primas cathedras in synagogis) ceteri minoris ordinis in subselliis; nouissimi omnium in pauimento super mattas, quibus & dabatur dicendi locus, cùm eis quid reuelatum esset; quæ omnia maiores diiudicabant. Hunc quidem morem, vt rem valdè laudabilem, Paulus conatus est inferre in Christi Ecclesiam, vt ea epistola quam scripsit ad Corinthios[d] ipse affirmat. Sed de his inferiùs suo loco pluribus. In eiusmodi verò congressum volens incidit Dominus Iesus, apud quem etiam inuentus est à parentibus. B C

[a] Act. 24.
[b] Amb. in ep. ad Cor. c. 14.
[c] Mat. 23. Mar. 12. Luc. 11. 20
[d] 1. Cor. 14.

III. Sed quænam fuit causa, vt à sanctissimorum parentum oculis, qui in alendo puero vigilantissimum semper studium adhibuerint, tam inopinatè sese Iesus subduxerit? Reducendum in primis est in mentem, quod de templo Ierosolymorum & Iudæorum cōsuetudine Iosephus[e] tradit. Ipse quidem dum templum ab Herode restitutū describit, hæc inter alia: Necessariò, inquit, proprius locus, qui religionis causa mulieribus destinatus muro discernebatur, altera quoque porta opus habere videbatur. Contra primam verò secreta erat ex aliis regionibus vna porta Meridiana, & vna Septemtrionalis, quibus ad mulieres introibatur: per alias enim transire ad mulieres non licebat. Sed nec suam portam interiecto muro transgredi licebat: patebat enim ille locus pariter indigenis & hospitibus feminis religionis causa venientibus.] & inferiùs: Aliarum quidem portarum magnitudo par fuit; quæ verò super Corinthiam posita, quò mulieres conueniebant, ab Oriente aperiebatur, porta templi sine dubio maior erat: quinquaginta enim cubitis surgens, quadraginta cubitorum fores habebat, ornatumque magnificentiorem; quoniam crassiori argento atque auro vestiebatur, quod quidem nouem portis infuderat Tiberij pater Alexander. Gradus autem quindecim à muro, qui mulieres segregabat, ad maiorem portam ducebant: namque illis qui in alias portas iter dirigerent, quinque gradibus erant breuiores.] hactenus de his auctor: ex quibus quidem probè intelligi potest, tam in ingressu templi, quàm etiam intra templum, & portis diuersis & parietibus interpositis, mulieres à viris fuisse distinctas. Porrò puerulos innocentes, de quibus nulla posset esse peccati suspicio, matres sequi, si vellent, non erat vetitum; quibus etiam liberum esset, si voluissent, magis patribus inhærere. Ceterùm non portis tantùm ac muris separati erant à mulieribus viri, sed & diuersis porticibus, prout idem auctor[f] contra Apionem scribens tradit his verbis: Templum quatuor porticus habuit in circuitu, & harum singulis secundùm legem habuere custodiam. In exteriorem itaq; ingredi licentia fuit omnibus, etiam alienigenis; mulieres tantummodò menstruatæ transire prohibebantur. In secundam verò porticum cuncti Iudæi ingrediebantur, eorumque coniuges, cùm essent ab omni pollutione mundæ. In tertiam masculi Iudæorum mundi existentes ac purificati. In quartam autem sacerdotes, &c.] hucusque Iosephus. D E

[e] Ioseph. de bello Iud. lib. 6. c. 6.
DISCRETI VIRI A MVLIERIBVS IN TEMPLO
[f] Ioseph. cōtra Apion. lib. 2.

IV. Ex his igitur de loco distinctis in hunc modum viris à mulieribus, quòd apud alterutrum quisque parentum existimaret esse puerum Iesum, ea occasione perditum esse fuit opinio; sed quæ minùs probetur, vt dicetur inferiùs. Beda[g] aliam ab hac paulò diuersam affert causam; dicens fuisse apud Iudæos consuetudinē, vt ad festa venientes vel redeuntes

DE CAVSA DEPERDITI IESV OPINIONES.
[g] Beda in Luc. c. 2.

A tesin patriam, seorsum viri à mulieribus choros ducentes, incederent; exemplo petito (vt opinor) quòd olim mari rubro transmisso, Iudæorum viri ac mulieres seorsum ab inuicem procedentes, laudes Deo cecinerint. Verùm id tantùm ab iis templum adeuntibus, non autem redeuntibus domum, fieri solitum arbitramur. Sed & repugnat Bedæ quod ait Lucas [a], parentes existimasse puerum esse in comitatu inter cognatos & notos, non autem apud alterutrum ipsorum; quod æquius fuisset opinari, si seorsum ab inuicè processissent. Refellitur insuper quod dictum est superius, id in templo contingere potuisse, non autem foris: nam licet vera sint quæ recitata sunt ex Iosepho; tamen cùm Lucas pariter dicat, consumptis diebus, ἐν τῷ ὑποστρέφειν αὐτοὺς, in ipso actu redeundi remansisse Ierosolymis puerum Iesum; planè significat, expletis octo illis Paschæ diebus, cùm discederent Ierosolymis, contigisse. *a Luc. 2.*

B Alia igitur in parentibus non sentientibus Iesu subductionem est causa quærenda: quam inter multas quę accidere potuissent, illam veriorem esse putamus; nimirum quòd illi Ierosolymis recessuri vnà cum cognatis & notis ac reliquo comitatu, ceteris præcedentibus, improuisa aliqua, sed Dei prouidentia oborta (vt accidere solet) occasione detenti, mox velociter consecuturi præmiserint cum cognatis & notis puerum Iesum: qui paululùm cum illis progressus, non autem ciuitate egressus, veluti parentum cupidus (vt pueri esse solent) vel loco steterit, illos expectaturus; vel ad illos rediturus, hospitium versus tendens, iter aliò flexerit; eoque modo, parentibus & cognatis ac notis inscíis, diuino consilio se subduxerit; nec id illis sentientibus, nisi emenso eius diei itinere. Sed nec tunc eo inuento, sequente die iidem eius parentes Ierosolymam sunt reuersi: & cùm ad tertium vsque diem quæsissent, tandem post triduum (inquit Lucas) inuenerunt C eum sedentem in medio Doctorum. Reliqua autem quæ post hæc acciderunt, idem exactè prosequitur. *V. DE SVBDVCTIONE IESV.*

Iuuentus à parentibus Iesus (inquit Euangelista [b]) descendit cum eis, & venit Nazareth, & erat subditus illis.] his tantùm verbis totam Christi adolescentiam ac iuuentutem perstrinxit; vt nihil præterea de eo scripserit vel ipse, vel ex quatuor aliquis alius; sed hoc solùm, quòd erat subditus illis. Cetera enim quæ ex libro De infantia Saluatoris, vel ex aliquo alio apocrypho sunt accepta, non probat, quinimmò repudiat ac reiicit Dei Ecclesia. Valentiniani enim hæretici quædam ridicula commenti sunt de infantia Saluatoris; de quibus Irenæus [c]: Assumunt, inquit, in hoc & illam falsationem, quasi Dominus cùm puer esset & disceret litteras, cùm dixisset magister eius, quemadmodum in consuetudine est, Dic A, respondit A. Rursum cùm magister iussisset dicere eum B, D respondisse Dominum: Tu prior dic mihi quid est A, tunc ego dicam tibi quid est B.] sed facessant delira hæc. *VI. b Luc. 2. IESV EXERCITIA. c Iren. aduer. hæres. lib. 1. c. 17.*

Quod ad miracula spectat, hæc egregiè Ioannes [d] Chrysostomus: Si anteà cùm iunior esset, miracula fecisset; non indiguisset Israël, qui ipsum manifestaret. Vir enim factus, miraculorum multitudine non Iudæis modò, sed & Syris & longinquiora colentibus cognitus est tribus annis dumtaxat. Qui igitur tam breui miraculis claruit, longè magis à prima infantia, si ea fecisset, claruisset: fuisset enim maiori admirationi, vtpote puer, quàm vir; neque tamdiu in obscuro latuisset. Sed nihil à pueris operatus est.] hęc & alia plura Chrysostomus in eamdem sententiam. Sed quid interim Iesus? Inseruisse ipsum adultum nutricio Ioseph, eidemque fabro in fabrili exercitatione, testimonio Iudæorum testatum habetur apud Marcum [e] Euangelistam; quorum assertione non tantùm E filius fabri, sed & ipse faber dicebatur, aientibus illis, non externis solùm, sed eiusdem patriæ viris: Nónne hic est faber, filius Mariæ, frater Iacobi, & Ioseph, & Iudæ, & Simonis? nónne & sorores eius hîc nobiscum sunt?] His optimè consentiunt quæ Iustinus [f] martyr in dialogo cum Tryphone Iudæo his verbis ait: Cùm fabri tignarij filius haberetur, informis videlicet, quemadmodum Scripturæ annuntiauerant, apparens, faber atque adeò & ipse putaretur esse; fabrilia namque, cùm in hominibus esset, faciebat opera, aratra & iuga conficiens.] hæc Iustinus. Inde fortasse (quòd tractant fabrilia fabri) sub iugi & aratri symbolicis verbis Euangelium proposuit, cùm dixit [g]: Tollite iugum meum super vos.] item de aratro: Nemo mittens manum suam ad aratrum, & respiciens retrò, aptus est regno Dei.] *VII. IESVS FABER. d Chrysost. in Ioan. hom. 20. e Mar. 6. f Iust. lib de verit. relig. Christ. g Mat. 11. Lucæ 9. h Epiph. hæres. 78.*

Sanè quidem quod ad Iosephum spectat: si tam grandæuę ætatis erat, nempe (vt ait Epiphanius [h]) agens annū fortassis octogesimum & vltra, cùm sanctissima Virgo Maria illi *VIII. DE IOSEPH ET AETATE EIVS.*

illi est desponsata: iam in Christi adolescentia decrepitæ ætatis, ad subeundos artis fabrilis labores minùs fuisse idoneus existimari posse videtur: adeò vt lignariæ officinæ labores omnes refunderentur in Iesum: atque eo magis si eidem auctori acquiescimus [a] dicenti, Ioseph post repertum Iesum puerum in templo haud multo pòst ex hac vita migrasse, & propterea in Euangelica scriptura nullam ampliùs de eo haberi mentionem. Sunt & hæc Epiphanij verba: Sed neque post reditum ab Ægypto idem Ioseph multis annis vixit.] & paulo pòst: Duodecimo anno, ascendentibus illis ad Ierosolyma, quęsitus est Iesus, quando non reperiebatur in itinere, velut habet Euangelium secundùm Lucam. Post hos annos moritur Ioseph, & educatus est non ampliùs à Ioseph, sed in domo Ioseph. Vnde non ampliùs dicit Euangelium quòd venit pater ipsius; sed: Ecce, inquit, mater tua & fratres tui foris stant, quærentes te.] Neque enim nuptiis in Cana Galilææ celebratis, quibus tum sanctissimam Virginem, tum Iesum præsto fuisse constat, interfuisse legitur, neque Christo morienti adfuisse reperitur: nam si tunc Ioseph superstes fuisset, haud dubium non Ioanni à filio commendata fuisset, cui superesset fidissimus ac probatissimus custos virginitatis. A B

[a] Epiph. hæres. 78.

IX. Hęc de ætate ac tempore obitus quamuis ab Epiphanio & aliis ipsum secutis affirmentur, scimus tamen non esse omnium eamdem sententiam: sunt enim qui velint eum fuisse iuniorem ad subeundos peregrinationis labores: quasi non potuerit esse senex robustarum virium & infracti roboris, nec valuerit promereri à Deo benedictionem illam, quæ Aser est impartita, cùm dixit illi [b] Moyses: sicut dies iuuentutis tuæ, ita & senectus tua.] Hæc quidem non ea ratione dixerimus, vt affirmemus Ioseph fuisse octogenarium, cùm desponsata est illi beatissima Virgo; quod nec ipse Epiphanius certè affirmat, cùm dubiè id afferat, dum eius fortasse ætatis fuisse dicit: sed quòd libètiùs illorum inhęreamus sententiæ, qui traditione quadam, quæ per singulas ætates ad posteros dimanauit, illum maturioris fuisse ætatis, cùm sanctissimam Virginem etsi in coniugem, tamen in custodiam fidissimam suscepit, dicunt. Sicut & illis magis assentimur, qui vnà cum Epiphanio, eum dicto tempore diem obiisse dixerunt, quàm ceteris qui post resurrectionem Domini adhuc fuisse superstitem tradiderunt: cuius opinionis assertor reperitur auctor cuius apud Cyprianum [c] habetur editus commentarius de Operibus cardinalibus: sed & Augustinus [d] eiusdem sectator fuisse videtur. C

[b] Deut. 33.
IOSEPHI OBITVS.
[c] Apud Cyp. de operibus card. de pass. Domini.
[d] August. de temp. Ser. 81.

X. Iisdem Consulibus, contigit memorabilis illa Variana clades in Germania, cùm Romanus exercitus sub Varo est penitus profligatus; qua accepta, idem Varus sibi ipsi intulit manus, dans meritas pœnas de expilata à se Syria: de eo enim Velleius tradit, quòd Syriam diuitem pauper ingressus, diues egrediens pauperem reliquit. Prosecuti sunt hæc pluribus idem Velleius [e], Suetonius [f], ac Dio [g]. Ex his videas, quàm insigniter Orosius [h] errore labatur, dum cladem Varianam ante Christum natum accidisse commemorat. D

[e] Vell. Paterc. hist. Rom.
[f] Sueton. in Oct. cap. 33.
[g] Dio lib. 56.
[h] Oros. lib. 6. cap 21.

IESV CHRISTI ANNVS 13. | AVGVSTI IMP. ANNVS 54.

Annus Christi decimustertius Consulibus M. Æmilio [i] Lepido & T. Statilio Tauro in Fastis signatur.

[i] Dio hist. Rom. lib. 56.

IESV CHRISTI ANNVS 14. & 15. | AVGVSTI IMP. ANNVS 55. & 56. E

Decimusquartus annus T. Iulio [k] Germanico & Fonteio Capitone Coss. adscribitur: quo, vt in præcedente, nihil gestum reperitur quod ad nostrum institutum spectare videatur: sicut nec in sequenti, quo inierunt Consulatum C. Silius Nepos & L. Munatius Plancus.

[k] Idem ibid.

IESV CHRISTI ANNVS 16. | AVGVSTI IMP. ANNVS 57.

A ANno Christi decimosexto, duobus Sextis, iisdemque Nepotibus, Pompeio & Apuleio Coss. Archelaus Ethnarcha Romæ à Legatis Samaritanorum ac Iudæorum iudicio postulatus, nono principatus sui anno (vt Iosephus testatur [a]) damnatus Viennam Galliæ ciuitatem in exilium mittitur, pecunia eius fisco adiudicata, & ditione sua contributa Syriæ. hæc pluribus Iosephus; qui tamen sibi parum constans, alibi dicit [b] id accidisse anno regni eius decimo. Porrò quod spectat ad tempus damnationis Archelai: Dio [c] Iosephum secutus (cùm enim post multos annos, nempe Seueri Imperatoris temporibus, scripserit, res Iudæorum à Iudæo historico mutuatus creditur) damnatum B dicit Herodem Palæstinum (sic enim Archelaum nominat) & trans Alpes relegatum, ac partem eius ditionis in publicum esse redactam sub Consulatu M. Æmilij Lepidi & L. Arruntij, anno ab Vrbe condita septingentesimo quinquagesimonono, quo ipso anno à Iosepho exactus ponitur, prout ex numero annorum regni Herodis patris eius ab eodem auctore descripto perfacilè quis intelliget. Sed quàm manifestè erret, satis superiùs demonstrauimus, cùm de tempore nati Christi egimus. Assentitur & nostræ huic chronologiæ Eusebius [d], dum anno Augusti Imperatoris vltimo contigisse ait exilium Archelai in Galliam. I.

[a] Ioseph. de bell. Iud. lib. 2 cap. 6.

ARCHELAVS DAMNATVS EXILIO.

[b] Ioseph. antiq. lib. 17. cap. 15.

[c] Dio hist. Rom. lib. 56.

[d] Eusebius in Chronic.

Aduersus autem ista hæc nobis obiectio facta est ex Iosepho Iudæo: Si post tot Christi annos vixisse ponatur Herodes: non potuit (vt à Iosepho asseritur) eiici ab Augusto in exilium Archelaus.] Cui primò responderim, si Iosephum quis sibi sequendum proponat, deserat necesse est Euangelicam veritatem, vtpote qui Iudæus auctor (vt ostendimus) ante Christum natum ponat Herodis senioris obitum. Sed redarguimus eiusdem auctoris leuitatem & inconstantiam ex ipsiusmet scriptis superiùs recitatis. Porrò siquis eidem ita secum pugnanti, & Euangelicæ veritati penitus repugnanti fidem adhibendam putauerit: hac ex parte Celsum, Porphyrium & Iulianum impietate se superare cognoscat, cùm iidem licet Christianæ religionis hostes infensissimi, & contradictores acerbissimi, numquam tamen ausi reperiantur præponere Iosephum Euangelistis. At cùm non solùm (quod satis erat) Euangelica veritate redarguerimus Iudæum historicum, sed ex suis ipsius scriptis sæpenumerò, aperta luce, eum mendacissimum ostenderimus, & in hoc ipso de annis Herodis adeò diuersa & planè contraria locutum viderimus: quomodo non magis sequendus nobis fuit Eusebius, quem scimus ea quæ huius D sunt temporis esse mutuatum à Phlegonte Chronographo omnium antiquissimo ac famosissimo? Qui quidem Eusebius ponit vltimo Augusti anno exilium Archelai, vbi nouem regnasset annos, vltimo autem tantummodò inchoato. Eusebium sequutus est Beda de sex ætatibus, & alij nobiliores Chronographi. At verò qui ea obiecit seuerus exactor, vt excludat tempus Augusti ab exilio Archelai, nouem ipsius Regni annos ex Iosephi sententia vult numerari plenissimos, non inchoatos tantùm, vt diximus, ita magis fauens vni Iudæo, quàm pluribus Christianis, & Iosepho sibi ipsi contradicenti, quàm Eusebio ex Phlegonte vera prodenti, & inhæreat Iudaicæ historiæ magis quàm Euangelicæ veritati: sed ostendat ipse primùm Iosephum multipliciter mendacij redargutum, non adeò enormiter & frequenter errasse: vt sui prærogatiua sit ceteris præponendus. Sed ad eiusdem Archelai proscriptionem redeamus. II.

E Quænam autem obiecta sint illi crimina, vt sic damnatus fuerit, Iosephus [e] his verbis rem gestam enarrat: Primates tam Iudæorum quàm Samaritarum, non ferentes eius tyrannidem, detulerunt eum ad Cęsarem; maximè cùm scirent, eum contra ipsius mandatum fecisse, à quo iussus fuerat ex æquo ac bono præesse subditis. Hoc audito Cæsar commotus accersit procuratorem eius Romæ agentem, & ipsum Archelaum nomine: nec dignatus quidquam scribere, Vade, inquit, & quamprimùm illum ad nos adducito. Qui accelerata nauigatione in Iudæam delatus, reperit eum cum amicis in conuiuio; indicataque voluntate Cæsaris, ad profectionem hortatus est. Mox vbi venit, Cæsar auditis eius accusationibus, & ipsius defensione, misit eum Viennam in exilium, quę est vrbs Galliæ, mulctatum priùs omni pecunia.] hæc ille. III.

[e] Ioseph. ant. lib. 17. c. 15.

OBIECTA IN ARCHELAVM.

Ex his itaque certior causa redditur, cur Ioseph monitu Angeli reuersus ab Ægypto idcircò noluit in Iudæam venire, quòd audisset illic regnare Archelaum Herodis filium loco IV.

CVR IOSEPH TIMVIT ARCHELAVM.

loco patris sui: nam & in Galilæa, quò secessit, itidem filius Herodis regnabat: vnde pa- A
tet illum non extimuisse successores Herodis, sed Archelai tyrannidem iam omnibus
notam. His peractis, ac finibus Archelai principatus in prouinciam redactis, inquit Io-
sephus[a], Procurator Coponius quidam eques Romanus in Iudæam missus est, ea sibi à
Cæsare potestate mandata. Hoc disceptante, Galilæus quidam, Simon nomine, defe-
ctionis arguebatur: quia indigenas increparet, si tributum Romanis pendere pateren-
tur, dominosque post Deum ferre mortales.] hæc Iosephus: quem, dum[b] alibi id fa-
ctum ait per Quirinum Consularem tunc à Cęsare in Syriam missum, & cum eo Copo-
nium, iam superiùs cùm de annis regis Herodis egimus, confutauimus, ipsumque errore
temporis lapsum ostendimus.

[a] Ioseph. de bello Iud. lib 2. c. 7.
[b] Ioseph. ant. lib. 17. c. vlt. & lib. 18. c. 1.

V. DE IVDAEA IN PROVINCIAM REDACTA.

Videas eumdem auctorem, confusis semel temporibus, & res gestas simul confunde-
re; vt cùm scribit[c] tempore census Quirini, Iudam Gaulanitem vnà cum Sadocho Pha- B
risæo nouam hæresin de non pendendo tributo Romanis peruulgasse, idque post Ar-
chelai obitum contigisse: alibi[d] tamen (vt vidimus) id ipsum factum scribit à Simone
quodam homine Galilæo: sed verius existimamus, cùm diuersa sint nomina, diuersas
etiam fuisse personas ac tempora; Iudamque auctorem sectæ, Simonem verò affecta-
torem; & illa de Iuda temporibus nascentis Christi sub Præside Syriæ Quirino, ista verò
de Simone post exactum Archelaum, cùm Iudæa est iuncta Syriæ; illa occasione census,
ista verò contigisse ea ex causa, quòd Iudęa sit in prouinciam redacta, facta haud dubium
deterioris conditionis. Quantumuis enim Archelaus tyrannus esset, circumcisus tamen
proselytus ex patre itidem circumciso proselyto natus erat, ac proinde eorum gentilis vi-
deretur: sed redacta semel Iudæa in prouinciam, regnum Iudæorum iam penitus vide-
retur abscissum: qua nouitate, compressa semel secta Galilæorum, in Simone reuixit. C
Sæpiùs enim, post excisas etiam Ierosolymas, Galilæos eadem solitos prædicare, turbasq;
ciere ac mouere, ob idque libenti animo mortem oppetere; iam superius, cùm de Ga-
lilæorum origine egimus, satis manifestauimus. Nec est quòd quis dicere possit, eum-
dem fuisse Iudam atque Simonem, eamdemque personam nominatam duobus nomi-
nibus: nam etsi in Scriptura diuina id frequens est, ab eodem tamen Iosepho haud faci-
lè vsurpatum inuenitur.

[c] Ioseph. ant. lib. 18. c. 1.
[d] Ios. de bello Iud. lib. 2. c. 7.

VI. AVGVSTI OBITVS.

Eodem anno, decimoquarto Kal. Septembris, qua die quondam primum Consula-
tum inierat, Octauianus Augustus e vita excessit, cùm annos septuagintaquinque, men-
ses decem, & dies viginti sex vixisset: siquidem natus est nono Kal. Octobris. Solus sum-
mum Imperium gessit à victoria Actiaca annos quadragintaquatuor, demptis diebus tre-
decim. hæc Dio[e] post Tacitum. Qui autem numerant annos eius Imperij à Triumui- D
ratu inchoato, regnasse colligunt annos quinquagintasex, & menses sex; vt Epiphanius[f],
& alij, quos superiùs recensuimus. Qui verò supputant annos à nece Cæsaris, quo anno
eidem armato in Antonium (vt diximus) collata est à Senatu summa Imperij potestas,
quinquaginta septem annos, menses sex, ac dies duos annumerant, vt Iosephus[g], & alij:
ea ratione auctor libri de Oratoribus, longè alius haud dubiè quàm Tacitus[h], eum re-
gnasse ait annos quinquaginta & octo, quòd scilicet eius vltimi anni dimidium & am-
plius regnasset. At de annis Augusti fusiùs superiùs actum est.

[e] Dio hist. Rom. lib. 55.
[f] Epiph. in Ancorato.
[g] Ioseph ant. lib 18. c. 3. & de bello Iud. lib. 2. cap. 8.
[h] Tacit. lib. de Orat.

VII. LEX DE GRAECO SERMONE.

Sed antequam ad Tiberium Octauiani Augusti successorem conuertamus stylum; ea
quæ de eodem Augusto scribit Suetonius, attendamus; dum ait, ipsum haud diu ante
obitum togas distribuisse ac pallia, vestimenta nimirum Romanorum atque Grecorum,
lege proposita (si tamen res seriò facta est) vt Romani Græco, Græci Romano habitu &
sermone vterentur. Hæc cùm Suetonius[i] de illo scribat, tamen anteà irrepserat in Ita- E
liam vsus pallij; de quo sic Tertullianus[k]: Pallium etsi Græcum magis, sed lingua iam
penes Latium est: cum voce vestis intrauit.] Porrò pallij vsus haudquaquam visus est
à Romanis fuisse receptus: nam Plinius[l] meminit, quòd qui aqua & igne interdiceban-
tur, togis exuebantur, & palliis amiciebantur, quasi peregrino induendi modo. Reus
item constituebatur[m] peregrinitatis, si quis aduena toga indutus videri vellet esse Roma-
nus: non tamen Romanis vti pallio vetitum esse videtur; vt de Scipione, cùm esset in
gymnasio; & de Catone minore, cùm ius diceret; quos pallio vsos esse traditur, videre
licet: constat etiam, quod de Tiberio scribit Suetonius[n], ipsum abiecta toga, fermè bi-
ennio permansisse in pallio.

[i] Sueton in Oct. c. 98.
[k] Tertull. lib. de pallio c. 3.
[l] Plin lib. 4. epist 11.
[m] Suet. in Claud. c. 15.
[n] Suet. in Tib cap 13.

VIII.

Græco etiam vti sermone, haudquaquam vsu in Vrbe receptum fuisse intelligitur:
vnde

A vnde de eodem Tiberio, qui successit Augusto, hæc idem [a] auctor scribit: Sermone Græco, quamquam aliàs promptus & facilis, non tamen vsquequaque vsus est: abstinuitque maximè in Senatu; adeò quidem, vt monopolium nominaturus, veniam postularit, quòd sibi verbo peregrino vtendum esset; atque in quodam decreto Patrum, cum ἔμβλημα recitaretur, commutandam censuerit vocem, & pro peregrina nostratem requirendam, aut si non reperiretur, vel pluribus & per ambitum verborum rem enuntiandam. Militem quoque Græcè testimonium interrogatum, nisi Latinè, respondere vetuit.] hæc Suetonius: eadem ferè de ipso testatur Dio [b]. Atque de Claudio [c] traditur, quòd splendidum virum, Græciæque prouinciæ principem, verùm Latini sermonis ignarum, non modò albo Iudicum erasit, sed etiam in peregrinitatem redegit. Ad hæc spectant, quæ narrat Cicero [d] de Lucullo, quòd dicere solebat, se libenter Græcis barbara admiB scuisse, vt se Romanum probaret. Commendat Valerius [e] de eadem re Romanorum magistratuum pristinum vsum, cùm ait: Magistratus verò prisci quantopere suam populiq; Romani maiestatem retinentes se gesserint, hinc cognosci potest, quòd inter cetera obtinendę grauitatis indicia, illud quoque magna cũ perseuerantia custodiebant, ne Græcis vmquam nisi Latinè responsa darent: quinetiam ipsa linguę volubilitate, qua plurimùm valent, excussa, per interpretem loqui cogebant, non in Vrbe tantùm nostra, sed etiam in Græcia & Asia: quò scilicet Latinæ vocis honos per omnes gentes venerabilior diffunderetur. nec illis deerant studia doctrinæ, sed vlla non in re pallium togæ subiici debere arbitrabantur; indignum esse existimantes, illecebris & suauitate litterarum, Imperij pondus & auctoritatem domari.] hæc ille.

GRAECAE LINGVAE VSVS.
[a] Suet. in Tib. cap. 71.
[b] Dio hist. Ro. lib. 57.
[c] Sueton. in Claud. c. 16.
[d] Cic. ad Att. lib. 1. ep. 16.
[e] Val. Max. lib. 2. c. 2.

IX. LATINAE LINGVAE MAIESTAS.

Vnde inferri potest, in titulo Crucis Domini, quem scripsit Pilatus Hebraicè, Græ-
C cè, & Latinè, non eo ordine quo recensentur ab Euangelistis [f], inscriptiones esse positas: nam diuersi cùm inter se reperiantur, non ordinem ipsos secutos esse, sed tantùm quod factum esset, insinuasse: sed Latinam inscriptionem primo loco positam esse. Nam & Nicolaus [g] Papa in Michaëlem impium Imperatorem furore quodam percitum in Latinam linguam insultantem ait: Hæc cum Hebręa & Græca in titulo Domini à reliquis discreta, insignem principatum tenens, omnibus nationibus prædicat Iesum Nazarenum Regem Iudæorum.] Sed de tituli Crucis inscriptione plura inferiùs. Porrò eadem Latina lingua Christi fidei sacramentis in Romana Ecclesia magis magisque nobilitata, sicut illa totius Catholicæ fidei semper tenuit principatum, eodem modo & ipsa est præ ceteris exaltata. Vnde Marcianus Imperator in Chalcedonensi sacrosancto Concilio coram amplissimo Patrum conuentu concionaturus, licet homo Græcus, & inter Græ-
D cos, & in ditione ac regione Græcorum, eamdem orationem Latinè priùs, postmodum Græcè dixit, vt ex ipsius Synodi [h] Actis constat. Legati etiam Apostolicæ Sedis Ecclesiæ Romanæ, litteras Romanorum Pontificum ad Synodos Græcorum Episcoporum conscriptas, nonnisi Latinè legi, ac coram omnibus ex scripto recitari iubere consueuerunt; & nisi efflagitantibus omnibus eius consessus Episcopis, Græcè reddere. Fidem facit horum omnium vnus ex Legatis eiusdem Sedis Philippus presbyter in S S. Concilio Oecumenico Ephesino; vbi recitatis Cælestini Papæ litteris Latinè scriptis, vniuersi Episcopi petierunt, vt eadem epistola Græcè translata, denuò recitaretur. Tunc his verbis sic interlocutus Philippus Legatus: Vetus, inquit, consuetudo habet, vt Apostolicæ Sedis diplomata Latinè proponãtur, & hoc sat esse solet. Nunc verò quoniam beatitudo vestra efflagitat, vt litteræ allatæ Græcè itidem relegantur, necesse fuit vestræ beatitudinis de-
E siderio satisfacere, &c.] hæc habent ipsa Acta SS. Synodi [i] Ephesinæ. In sacris etiam Missarum solemniis penes Græcos ea semper viguit consuetudo, vt tam lectiones Euangelicæ, quàm Apostolicæ, primùm Latinè, inde Græcè eadem in Ecclesia publicè recitarentur, vt idem qui suprà Nicolaus [k] Papa ad eumdem Imperatorem scribens testatur. Sed quando occasione edicti Augusti Imp. pęnè non sentientes longiùs digressi sumus, nunc ad propositum reuertamur.

[f] Luc. 23. Ioan. 19.
[g] In epist ad Mich. Imp. tom. 3. Conc. noua edit.
[h] Syn. Chalc. act. 6.
[i] Act. Synod. Ephes. edit. Pelt. tom. 2. cap. 23.
[k] Nicol ep. ad Mich. Imp.

X. TIBERIVS.

Post obitum Augusti Imperatoris, ipsa die XIV. Kal. Septembris, Tiberius [l] Nero, Iuliæ Augustæ filius, capessit Imperium, tenuitque annis vigintiduobus, mensibus sex, diebus vigintisex. erat ipse tunc annum agens quinquagesimum quintũ. Mittitur verò tunc ab eo mox ad procurandam Iudæam Valerius Gratus, mansitque in eo magistratu annis vndecim, vt testatur Iosephus [m]. Tunc Herodes Tetrarcha, qui & Antipas, receptus in amicitiam Tiberij, de ipsius nomine vrbem à se conditam vocauit Tiberiada, electo ad

[l] Ex Tacito Suet. Ioseph. Dione, & aliis.
[m] Ioseph. ant. lib. 18. c. 3.

hoc

STVDIA HERODIS IN TIBERIVM.

hoc optimo agro ad ora lacus Genezareth, vnde non longè ab Emaus sunt aquæ calidæ: hæc partim à conuenis, partim à Galilæis habitata est, quorum nonnulli eò commigrare coacti sunt; quidam etiam è nobilitate sedes illic sibi optauerunt: at quo maior esset frequentia, recepti sunt ad incolendum etiam tenuissimi quique vndecumque confluentes:] hæc & alia de Tiberiade narrat idem Iosephus[a]. Porrò & lacus ipse ab eadem ciuitate cognominatus est Tiberiadis: huius est frequens mentio apud sanctos Euangelistas; in ea enim regione frequenter versabatur Dominus noster. A

[a] Ioseph. ant. lib. 18. cap. 3.

XI. CIVITATES ET TEMPLA AVGVSTO.

Hîc non omittendum, ipsum Herodem olim, Augusti tempore, Sephori ciuitatem cinxisse mœnibus, & totius Galilææ caput constituisse, & in honorem Iuliæ Augustæ Iuliada nomen imposuisse: quo etiam tempore Philippus[b] Tetrarcha pari æmulatione in gratiam eiusdem Augusti Cæsaris Paneada sitam ad Iordanis fontes, auctam ædificiis, Cæsaream dici voluit; & vicum situm in ripa lacus Genazareth, Bethsaida dictum, in speciem vrbis nobilitatum, nomine Cæsaris filiæ, Iuliam nuncupauit. Fuit verò Bethsaida patria Petri, Andreæ, atque Philippi Apostolorum[c]. Hæc præstiterunt hi paterno exemplo ducti, qui ex turri Stratonis Cæsaream maritimam amplissimam ciuitatem in honorem Augusti construxerat[d]. Horum non piguit meminisse, quòd in Euangelio & Actibus Apostolorum sæpè eorumdem locorum mentio habeatur. Verùm enimuerò in eo Herodem parentem Antipas & Philippus imitari minimè potuerunt, vt sicut ille, qui in honorem Augusti templa erexerat, vnum Cæsareæ, cuius meminit Philo[e], alterum in Panio, de quo Iosephus[f]; ita & isti eadem in Tiberij gratiam præstarent. Nam is primis annis sui Imperij, adeò optimi Principis & ab omni fastu alienissimi specimen dedit; vt non tantùm (quod ait Suetonius[g]) se Dominum dici vetuerit; sed (quod scripsit Dio[h]) neque vllum templum sibi proprium extrui, neque se in vllo alio coli passus fuerit; edicto etiam palàm, ne quis priuatus, neque vrbs vllam statuam ipsi poneret iniussu suo; addideritque se numquam id concessurum. hæc & alia id genus digna optimo Principe de Tiberio memoriæ commendauit Dio Cassius; additque Tacitus[i], ingestum à populo sæpiùs nomen Patris patriæ ipsum repudiasse, vetuisseque in acta sua iurare, etiam si Senatus id censuisset: ac dictitare solitum, cuncta mortalium incerta; quantoque plus aliquis adeptus foret, tanto magis esse expositum ludibrio. eadem & Suetonius[k] pluribus. B C

TIBERIVS LAVDATVS.

[b] Ioseph. ibid. & de bello Iudaic. li. 2. c. 8.
[c] Ioan. 1.
[d] Ioseph. ant. lib. 16. c. 9.
[e] Philo de leg. ad Caium.
[f] Ioseph. ant. lib. 15. c. 13.
[g] Suet. in vita ipsius c. 27.
[h] Dio hist. Rom lib 57.
[i] Tacit. lib. 1. Annal.
[k] Sueton. in vit. Tiberij c. 26. & 27.

IESV CHRISTI ANNVS 17. — TIBERII IMP. ANNVS I.

I. PRAESIDVM SVMMVM IVS.

Sequenti anno, Druso Cæsare & C. Norbano Flacco Coss. Valerius Gratus Iudææ Præses, adempto summo sacerdotio Annano Pontifici, in locum eius Ismaëlem Fabi filium subrogauit: quo etiam paulo pòst in ordinem redacto, in Eleazarum Annani Pontificis filium honorem transtulit.] hæc Iosephus[l]. Redacta semel, quod diximus, post Archelaum exactum Iudæa in prouinciam, qui illuc Præsides mittebantur ab Imperatore, veluti rerum domini sibi etiam in sacra ius vendicabant, atque ex animi libidine summum sacerdotium tribuebant itidem & auferebant. Stolam siquidem pontificiam, quasi regni hereditariam, in suam potestatem redegerant: quomodo autem acciderit, id totum Iosephus[m] his verbis describit: Hyrcanus Pontifex eius nominis primus, extructa prope templum turri, degebat in ea maiorem temporis partem: & quoniam hanc stolam habebat in sua custodia, qua nemo præter illum vtebatur; recepturus priuatum habitum, eò loci illam deponebat: idem mos fuit etiam successoribus posteris. Herodes autem regnum adeptus, turrim hanc opportuno loco sitam, magno sumptu exædificatam, denominauit ab amico Antonio; & stolam ita vt ibi reperta est, detinuit, ratus eò magis obnoxium se habiturum populum. Idem fecit Archelaus filius eius & successor: cuius regno in prouinciam mutato, Romani simul & pontificiæ stolæ possessionem nacti sunt, in cella ad hoc ipsum structa repositæ, & obsignatæ sigillo Pontificum atque custodum sacri ærarij, Præfecto castelli accendente ibi lucernam quotidie. Hanc septimo ante festum die Præfectus exhibebat Pontifici: qua purificata indutus sacrorum tempore, sequenti die rursum eam reponebat in cellam, vbi anteà condita fuerat. Id fiebat singulis annis ter, ieiunij tempore.] hæc ille. D E

DE STOLA PONTIFICIA.

[l] Ioseph. ant. lib. 18. cap. 3.
[m] Ioseph. ant. lib. 18. c. 6.

Porrò

CHRISTI 17. TIBERII IMP. I.

A Porrò adiuncta erant stolæ duo alia indumenta, quorum alterum superhumerale, alterum verò pectorale dicebatur, amboque pretiosis lapidibus erant insignia. de his hæc alibi idem auctor [a] memoria digna testatus: Ex lapillis, inquit, quos Pontifex in humeris gestabat (sardonyches erant, quorum naturam nulli non notam narrare superuacuum puto) micabat alter, quoties litatum esset, is qui dextrum humerum occupabat: tantumque fulgorem emittebat, vt procul etiam intuentibus conspiceretur, idque præter naturam suam & consuetudinem: quod certè admirationem meretur apud omnes, nisi si qui ex contemptu religionis sapientię opinionem aucupantur. Sed mirabilius est quod nunc dicturus sum. Per duodecim gemmas, quas in pectore Pontifex insutas rationali gestat, in bello victoriam Deus prænuntiare solebat: nam priusquam exercitus se moueret, tantus fulgor ex eis emicabat, vt toti populo perfacilè innotesceret adesse Deum, B opemque & auxilium suum inuocantibus esse allaturum. Quapropter Græci, quotquot à nostra religione non abhorrent, cùm hoc miraculum pro compertissimo habeant, ita vt negari non possit, rationale vocant, λόγιον, hoc est, oraculum. Desiit tam rationale quàm sardonyx fulgorem emittere annis ducentis antequam hęc commentaremur, irato Deo propter legum suarum præuaricationem.] hactenus de his Iosephus. Porrò Philo [b] gemmas illas, quas Iosephus appellat sardonychas, dicit smaragdos; agensque tam de his quàm de rationali, eleganter eorum mysterium declarat.

II. VESTES SACERDOTALES.
[a] Ioseph. ant. lib. 3. c. 9.
RATIONALE.
[b] Philo lib. de Monarchia.

IESV CHRISTI ANNVS 18. TIBERII IMP. ANNVS 2.

C ANno Christi Domini nostri decimooctauo Statilius [c] Taurus & L. Libo Consules creati sunt: quo tempore Valerius Gratus præses in Iudæa, quem nuper tribuerat Pontificatum Eleazaro Annani Pontificis filio, abrogauit; eamque dignitatem Simoni Camithi filio contulit, qui in Pontificatu annum tantummodò exegit. Hæc Iosephus [d] in Iudæa tradit euenisse. Romæ autem (vt auctor est Dio [e]) Tiberius Imperator inter alia laudatissima edicta quæ promulgauit, vt de veste serica non vtenda, neque vasis aureis, nisi in sacris, aliud addidit aduersus magos, & quoslibet diuinationes exercentes, quos omnes seuerissimo edicto exagitauit. Causam autem eius ferendæ legis idem auctor narrat his verbis: Porrò Tiberius, etsi Thrasillo assiduè vtebatur, ac singulis diebus D vaticinia accipiebat; tamen re accuratè considerata, cùm aliquando per somnum iussus esset cuidam argentum dare, hominem interemit, quòd intelligebat per magicam artem dæmonem immissum fuisse: reliquos omnes astrologos, magos, aut quicumque aliquopiam modo diuinationes exercerent, exteros necauit; ciues, qui (etiamnum neglecto priore edicto, quo prohibitum fuerat vsu harum artium omnibus qui in Vrbe essent) tractare eiusmodi res deferrentur, extorres egit: qui verò destitissent, impunitatem consequebantur.] hæc Dio.

I.
[c] Dio lib. 57. & Tac. lib. 2.
[d] Ioseph. ant. lib. 18. c. 3.
[e] Dio hist. Rom. lib. 57. sub dictis Coss.
TIB. IMP. MAGOS EXAGITAT.

Addit ad hæc Tacitus [f], sub idem tempus, iisdem Coss. Libonem Drusum Vrbanum Prætorem, quòd inuocationibus dæmonum inseruisset, multis accusationibus, iudicio postulatum, testibusque conuictum, domi mortem voluntariam oppetiisse, se ipsum necando: item eiusdem criminis reum L. Pituanium è saxo Tarpeio deiectum; & E in P. Marcium extra portam Exquilinam, præcinente classico, more prisco, Consules aduertisse. Sicque magiæ crimen, quod per multos annos, vt ait [g], Romanam Vrbem exedit, hoc anno primùm repressum est, atque seuerè punitum. Meminit eiusdem aduersus magos Tiberij sanctionis etiam [h] Plinius: vt planè consideratione sit dignum adueniente Christo in mundum, Magos ex Oriente venientes, ipsum Dominum cognouisse & adorasse; dæmones in Ægypto perterrefactos; Roma verò, itemque ab Italia magos expulsos, & in eosdem seuerissimè lege actum esse. Venerat quippe in Orbem ille qui aduersus dæmones bellum indiceret, eorumque vires infringeret, & sub eodem Imperatore crucem perferendo, sibi cuncta subiiceret.

II.
[f] Tacit. Ann. lib. 2. sub iisdem Coss.
[g] Tacit. lib. 1. hist.
[h] Plin. nat. hist. lib. 30. cap. 1.

IESV

IESV CHRISTI ANNVS 19. | TIBERII IMP. ANNVS 3. A

I. [a]Dio lib. 57. Tacit. lib. 2. & alij. CAIPHAE SACERDOTIVM.

POst hæc, anno qui sequitur, Redemptoris nostri decimonono, C. Cœlio [a] Rufo & L. Pomponio Flacco Coss. Simon [b] Camithi filius summus sacerdos, anno tantùm eo honore perfunctus, à Valerio Grato Iudææ Præside in ordinem redactus est, suffectusque ab eodem in locum ipsius Iosephus qui cognominabatur Caiphas: huius sacerdotium diuturnius fuit, de quo plura suo loco inferiùs dicturi sumus.

II. [b]Ioseph. ant. lib. 18. c. 3. [c]Dio hist. Rom. lib. 57. sub his Coss.

Iisdem Coss. cùm oracula vana quædam, tamquam Sibyllina, de Vrbis interitu anno nongentesimo ab eius origine obuenturo ferrentur; Tiberius tamquam falsa redarguit, eaque occasione adiecit animum, vt omnes fatidicos libros inspiceret, eorumque alios probaret quos legitimos sciret, spurios verò reiiceret. Hæc ex Dione [c] referimus, quo manifestius reddatur, Christianis, qui (vt superiùs dictum est) in prædicando Gentilibus aduentum Christi veri Dei, & idolorum falsitatem, ex Sibyllinis carminibus interdum, quòd illi diuinæ Scripturæ non crederent, peterent testimonia, nonnisi ab expurgatis toties per ipsos libris id facere licuisse, vt nulla de impostura iure obiici posset calumnia. ab Augusto id etiam factitatum, iam præfati sumus. B

III. [d]Tacit. lib. 2. [e]Philo lib. de legatione ad Caium.

Sub idem tempus, Iudæi [d] fessi oneribus tributorum, pro releuatione apud Tiberium Imperatorem suppliciter egerunt, simulque Syria de eadem re conquesta: cùm his aliisque casibus Oriente exagitato, ab eodem Tiberio Germanicus, quem ex Druso Germanico fratre suo, Liuiæ filio genitum, in filium adoptauerat, ad res prouinciarum componendas in Syriam mittitur. Tiberius enim æquè atque Augustus Iudæis fauit; eisdemque Romæ degentibus, in ciues distributiones fieri solitas, sicut & ille fecerat, impertiri voluit, vt Philo [e] testatur: quæ autem iidem Romæ agentes passi sint dolo Seiani, suo loco narrabimus. C

IESV CHRISTI ANNVS 20. | TIBERII IMP. ANNVS 4.

[f]Tacit. Ann. lib. 2. sub iisdem Coss.

CHristi annus vigesimus habuit Consules Tiberium Aug. tertiò, & Germanicum secundò, vt Annales Taciti [f] demonstrant.

IESV CHRISTI ANNVS 21. | TIBERII IMP. ANNVS 5. D

I. [g]Tacit. Ann. lib. 2. sub iisdem Coss. [h]Sueton. in Tib. cap. 35. [i]Suet. in Tib. cap. 36. IVDAEI ROMAE VEXATI. [k]Tacit. Ann. lib. 2. sub iisdem Coss.

SEquenti anno, Iunio Silano & Norbano Flacco Coss. iubente Tiberio, grauissimis Senatus decretis feminarum libido, quæ etiam in Senatorias grassabatur, est coërcita; cautumque ne quęstum corpore faceret, cui auus, aut pater, aut maritus eques Romanus fuisset. Hæc pluribus Tacitus [g], qui Vestiliæ, quæ causam dedit edicto, narrat impudicitiam: quibus autem pœnis conuictæ Romanæ feminæ essent addicendæ, Suetonius [h] tradit; & mox subdit [i]: Externas cærimonias, Ægyptios Iudaicosque ritus compescuit: coactis qui ea superstitione tenebantur, religiosas vestes cum instrumento omni comburere. Iudæorum iuuentutem per speciem sacramenti in prouincias grauioris cæli distribuit: reliquos gentis eiusdem, vel similia sectantes, Vrbe submouit, sub pœna perpetuæ seruitutis, nisi obtemperassent.] hæc Suetonius. id enim dictis Coss. Silano atque Norbano actum, testatur Tacitus [k]; qui ait, quatuor millia Iudæorum libertini generis in insulam Sardiniam amandatos sub specie coërcendorum latrociniorum, re ipsa tamen, vt ob aëris grauitatem interirent. E

II. [l]Ioseph. ant. lib. 18. cap. 5.

Quænam autem huius decreti aduersus Iudæos causa præcesserit, Iosephus [l] in hunc modum describit: Erat quidam Iudæus, qui ne legibus pœnas daret, metu solùm verterat, vir modis omnibus pessimus. Is Romæ agens, gerebat se pro Mosaicæ legis interprete, adscitis in societatem tribus aliis per omnia sui similibus. His cùm se in disciplinam dedisset Fuluia mulier nobilis amplexa legem Mosaicam, persuaserunt ei, vt purpuram & aurum in Ierosolymitanum templum mitteret: quæ accepta in proprios vsus verterunt,

A sunt, quod antè destinauerant. Id postquam Tiberius ex amico suo Saturnino, ipsius Fuluiæ marito, de iniuria coniugi facta questo cognouit; iussit vniuersos Iudæos ex Vrbe pelli: ex quibus Consules, delectu habito, quatuor millia militum miserunt in Sardiniam: plurimos etiam, qui ob patriam religionem detrectabant militiam, affecerunt pœnis grauissimis. Ita propter quatuor sceleratos, omnes Iudæi coacti sunt Vrbe cedere.] hæc de his Iosephus[a]; qui & de immani scelere perpetrato ab Ægyptiis sacerdotibus aduersus Paulinam clarissimam feminam, quo ex facinore iidem Ægyptij sacerdotes sunt in crucem acti, deque diruto Isidis templo, eiusdemque statua in Tiberim mersa texit historiam. at cùm vera narret; tamen cùm post Christi Domini nostri crucis supplicium cōtigisse hæc asserat, more suo plurimùm à veritate temporis discrepat: id enim annis antè tredecim esse factum, Taciti testimonio, qui per annos singulos res tunc Ro-
B mæ gestas digessit, comprobatur.

[a] Ioseph. ant. lib. 18. cap. 4.

Manserunt ita exules extra Vrbem pulsi Iudæi vsque ad necem Seiani, cuius calumniis (vt scribit Philo[b]) tam dirè à Tiberio exagitati sunt: qui demum (vt ait) comperta Iudæorum innocentia, res illorum in feliciorem statum restituit, atque multa in eosdem contulit beneficia: hoc enim idem Philo his verbis testatur: itidem iura Iudæorum sub Tiberio conseruata sunt, licet Seiano res nouas moliente in Italia. Cognouit enim ille mox post necem insidiatoris, meras calumnias fuisse, delata de Iudæis Vrbem incolentibus crimina conficta à Seiano, vt gentē è medio tolleret, quam norat vel solam vel præcipuè repugnaturam conatibus impiis, & conspirationi caput Imperatoris petenti. Proinde mandauit omnibus prouinciarum Præsidibus, vt oppidatim huic genti parcerent, exceptis consciis paucis admodum; ceterùm de ritibus eorum nihil nouarent, sed com-
C mendatos haberent tum viros ipsos, vt pacis amantissimos, tum mores eorum legesque vt conferentes ad tranquillitatem publicam.] hæc Philo. Quæ verò pro Iudæis, conquerente de illis Pilato Iudææ Præside, Imperator rescripserit, suo loco opportuniùs ex eodem auctore narrabimus. Si enim temporis ratio habeatur, haud dubium hæc pro Iudæis Tiberius rescripsisse anno Domini nostri trigesimotertio inuenietur. III.

[b] Philo de legat. ad Caiū.

IVDAEI RESTITVTI.

Eodem anno Germanico Cæsare Orientis Præfecto, arte Pisonis tunc in Syria Præsidis, morte sublato: Tiberius (inquit[c] Dio) cùm antehac plurima egregiè fecisset, tum in contraria omnia mutatus imperauit crudeliter, & ad omnia impulsorem habuit & administrum Ælium Seianum, Sei Strabonis filium. Porrò Suetonius[d], Tacitus[e], Dio[f], & alij portentosa Tiberij facinora prolixè describunt, ad quos ea nosse optantes remittimus. IV.

[c] Dio hist. Ro. lib. 57.
[d] Suet. in Tib.
[e] Tacit. lib. 2. & 3.
[f] Dio lib. 57. & 58.

D

IESV CHRISTI ANNVS 22. & 23. — TIBERII IMP. ANNVS 6. & 7.

ANno sequenti, Valerius[g] Messala & Aurelius Cotta Consules creati sunt. Hos secuti[h] sunt Tiberius quartum & Drusus secundum ineuntes Consulatum. Tunc temporis idem Tiberius, Christiano quidem nedum philosopho Principe dignum, de histrionibus Vrbe pellendis promulgauit edictum, iisdemque ea arte interdixit, vt Dio[i] testatur: Tacitus autem id post biennium factum, sub Consulatu Asinij & Antistij, tradit. Prætereà hoc anno, scribit Dio[k], iisdē Coss. ex Senatusconsulto statuisse Tiberium,
E ne sententia mortis damnatus intra decimum diem duceretur: quod quidem edictum latioribus spatiis Theodosius[l] Augustus Christianus Imp. ampliauit, nimirum vt triginta etiam diebus executio capitalis sententiæ differretur. Ex his corrigendus est Sidonius[m] Apollinaris, qui eiusmodi dilationem triginta dierum tribuit Senatusconsulto Tibeberiano: nam decem tantùm dies ab illo sunt dati, ceteri autem viginti à Theodosio Imperatore sunt additi. I.

[g] Tacit. lib. 3. sub iisdē Coss.
[h] Idē ibidem sub iisd. Coss.

TIB. IMP. LEGES.

[i] Dio hist. lib. 57. sub iisdē Coss.
[k] Dio ibidem & Sueton. in vit. Tib. c. 75.

Sub hoc tempus P. Sulpitius Quirinus, qui olim præfuerat Syriæ, ac censum egerat, sub quo descriptus est Dominus noster Iesus Christus, ex hac vita migrauit; cuius funus iussu Tiberij publicis exequiis frequentatum est à Senatu: de rebus ab eo gestis hęc summatim Tacitus[n]: Nihil ad veterem & patriciam Sulpitiorum familiam Quirinus pertinuit, ortus apud municipiū Lanuuium: sed impiger militiæ, & acribus ministeriis Consulatum sub Diuo Augusto, mox expugnatis per Ciliciam Homonadensium castellis, II.

QVIRINI OBITVS.

[l] l. si vindicari. C. de pœnis. Ruffin. lib. 2. c. 18. & Soz. lib. 7. c. 24.
[m] Sidon. li. 1. epist. 8. in fin.
[n] Tacit. lib. 3 sub iisd. Coss.

ſtellis, inſignia triumphi adeptus, datuſque rector Caio Cæſari Armeniam obtinenti, A Tiberium quoque Rhodi agentem coluerat; quod tunc patefecit in Senatu, laudatis in ſe officiis, & incuſato M. Lollio, quem auctorem Caij Cæſaris prauitatis & diſcordiarum arguebat. Sed ceteris haud læta memoria erat Quirini, ob intentata (vt memoraui) Lepidæ vxori repudiatę pericula, ſordidamque & præpotentem ſenectam.] hæc de Quirino Tacitus.

III. Sub hoc ipſo Conſulatu quarto Tiberij Imperatoris, conſignata erant falſa illa aduerſus Redemptorem noſtrum conficta à Maximino Imp. & aliis Acta [a] Pilati: quæ falſitatis certa ratione arguit Euſebius; quòd tanti mendacij aſſertores, rerum noſtrarum ignari, ſub hoc Conſulatu & ſub Pilato contigiſſe ſcripſerint, quando necdum Pilatus in Iudæam miſſus fuerat Præſes; quod anno duodecimo eiuſdem Imp. factum eſſe, Ioſephus [b] teſtatur. Hæc repetens Euſebius [c] ſic ait: Idem ſcriptor in decimooctauo Antiquitatis libro, anno regni Tiberij duodecimo, Pontium Pilatum Iudeæ regimen obtinuiſſe, atque eumdem decem annos continuos ad Tiberij ferè occaſum ibidem commoratum enarrat. Quocircà commentum eorum, qui heri propè & nudiuſtertius commentarios contra Saluatorem noſtrum ediderunt, perſpicue refutatur: in quibus primò omnium temporis ipſius ratione falsò ab illis obſeruata, mendacium eorum qui talia commenti ſunt, euidenter & apertè coarguit. Nam ad quartum Conſulatum Tiberij Cæſaris, qui fuit anno regni eius ſeptimo, facinora à Iudæis in ſalutari Saluatoris noſtri paſſione admiſſa fuiſſe commentarij iſti complectuntur: quo quidem tempore ſatis liquet Pilatum nondum ad Iudæę præfecturam gerendam aduentaſſe.] hæc ille. Porrò de Actis Pilati ſuo loco paulo pòſt pleniùs atque exactiùs agemus. B

[a] *Euſebius hiſt. lib. 1. cap. 9.* ACTA PILATI FALSA. [b] *Ioſeph. ant. lib. 18. c. 3.* [c] *Euſeb. hiſt. lib. 1. c. 9.*

C

IESV CHRISTI ANNVS 24. & 25. | TIBERII IMP. ANNVS 8. & 9.

POſt prædictos C. Sulpitius [d] & D. Haterius geſſerunt Conſulatum. Hos ſecuti ſunt anno ſequenti C. Aſinius [e] & C. Antiſtius.

[d] *Tacit. lib. 3.* [e] *Idem lib. 4.*

IESV CHRISTI ANNVS 26. & 27. | TIBERII IMP. ANNVS 10. & 11.

D

INde verò anno Domini noſtri vigeſimoſexto Conſulatum inierunt Cornelius [f] Cethegus & Viſellius Varro: poſt quos Coſſus Cornelius & Aſinius Agrippa [g] eo functi ſunt magiſtratu: quibus omnibus annis nihil memoria dignum, quod ad res noſtras pertineat, geſtum eſt.

[f] *Idem lib. 4.* [g] *Ibidem.*

IESV CHRISTI ANNVS 28. | TIBERII IMP. ANNVS 12.

I. ANno Chriſti vigeſimooctauo Cn. Lentulo Getulico & C. Caluiſio Sabino Coſſ. cùm Valerius Gratus Iudęæ Præſes annum in magiſtratu egiſſet vndecimum, ſucceſſorem habuit Pontium Pilatum, qui in eadem functione annis decem permanſit.] E hæc Ioſephus [h], & alij [i]. Quid autẽ idem Præſes, cùm primùm in Iudæam venit, aduerſus Iudæos egerit, idem auctor recenſet his verbis: [k] Pilatus cùm curandam accepiſſet regionem, nocte intempeſta opertas Ieroſolymam intulit imagines Cæſaris: quæ res poſt triduum ingentem inter Iudæos ſuſcitauit tumultum. Nam qui aderant, ſtupore permoti ſunt, quaſi iam profanatas leges ſuas viderent: nullum enim fas eſſe collocari in vrbe ſimulacrum. Ad querelam autem eorum qui in ciuitate erant, ſubitò etiam ex agris multitudo confluxit. Euntes autem illicò Cæſaream ad Pilatum, intentiſſimè deprecabantur, vt ab Ieroſolymis auferrentur imagines, & eis iura patria ſeruarentur. Pilato autem ſupplicantibus abnuente, circa domum eius proni corruerunt, & immobiles quinque diebus noctibuſque continuis manſere. Pòſt autem Pilatus tribunal aſcendens, ſtudio magno

PONTIVS PILATVS PRAESES. [h] *Ioſeph. ant. lib. 18. c. 3. & 4. in fine. & de bello Iud. li. 2. c. 8.* [i] *Euſeb. hiſt. l. 1. c. 9.* [k] *Ioſeph. de bello Iud. l. 2. c. 8.*

A magno conuocat multitudinem Iudæorum, quasi qui velit eis dare responsum. Cùm subitò milites accepto signo (sic enim iam fuerat præparatum) armati circumsteterunt Iudæos; circumdataque triplici acie, Iudæi quidem stuporis erant pleni, videntes insperatam rerum faciem. Tunc Pilatus denuntians trucidaturum se omnes, nisi imagines Cæsaris susciperent, annuit militibus vt educerent gladios. Iudæi autem quasi vno consilio omnes subitò corruerunt, & ceruices nudatas excipiendis ictibus pararunt: vociferantes, vniuersos se interfici magis velle quàm legem profanari. Tunc Pilatus circa religionem studium populi demiratus, confestim de Ierosolymis statuas iussit auferri.] hæc Iosephus de Bello Iudaico, eadem & in libris de Antiquitatibus [a] narrans. IVDAEI A PILATO VEXATI.

[a] Ioseph. ant. lib. 18. cap. 3.

II. Porrò Philo Iudæus, qui his ipsis viuebat temporibus, rem à Pilato aduersus Iudæos gestam longè aliter contigisse scribit [b], sic dicens: Quid alter auus tuus *(alloquitur Caium*
B *Augustum)* Tiberius Cæsar? nonne manifestè voluntatem eamdem habuit? Certè per vigintitres annos, quibus imperauit, antiquissimam religionem templi conseruauit incolumem, immotamque modis omnibus. & possum quiddam in laudem eius proferre, quamuis mille sub ipso iactatus casibus. Sed amica est & tibi quoque grata veritas. Pilatus erat Procurator Iudęæ: hic non tam in gratiam Tiberij quàm in odium populi, auratos clypeos dedicauit intra sanctam Vrbem in Herodis regia, nulla insignes imagine, nec habentes quidquam vetitum: tantùm titulus continebat nomen dedicantis, & eius cui dedicabantur. Id vbi diuulgatum est in populum, aduocatis vsi quatuor regiis filiis fortuna dignitateque regia præditis, reliquisque huius familiæ, atque optimatibus ceteris, orabant vt tolleretur illa clypeorum nouitas, nec violarentur ritus patrij conseruati à superioribus Regibus & Imperatoribus. Cumque ille aduersaretur rigidè, vt erat perti-
C naci duroque ingenio; conclamatum est: Desine seditiones bellaque ciere; desine pacem profligare: non honoratur Imperator per legum contumeliam: noli hunc iniurię prætextum quærere: Tiberius nihil vult temerari de ritibus nostris: aut ostende illius edictum, vel epistolam, aliúdve simile: vel da, vt te omisso, per Legatos oremus Dominum. Id verò magis eum exasperauit, veritum, ne, si mitteretur legatio, cetera quoque detegerent eius crimina, venditatas sententias, rapinas, iniurias, clades, tormenta, crebras cædes indemnatorum, crudelitatem sæuissimam. Iratus igitur homo iracundus, anceps erat animi, quòd neque demere semel dedicatas res auderet, nec subditis gratificari vellet, non ignorans Tiberij talibus in rebus constantiam. Quod vbi viderunt optimates, & animaduerterunt eum pœnitere cœpti, quantumuis dissimularet; scripserunt Tiberio litteras humili deprecatione plenissimas. Qui cognito quid dixerit Pila-
D tus, quid minatus sit, non est opus vt dicam, quantum excanduerit; quamuis non commoueretur temerè: ipsa res iram eius indicat. Confestim, nihil procrastinans, scribit litteras, valdè obiurgando eius audaciam, iubendo vt sine mora clypeos illos tolleret: & translati sunt Cæsaream maritimam, ab Augusto proauo tuo denominatam, quo in eius sacrato templo dedicarentur; sicut factum est. Ita consultum fuit & Imperatoris honori, & ciuitatis antiquis moribus. hæc sunt decreta Tiberij.] hæc Philo; cui potiùs quàm Iosepho, fidem adhibendam, nemo non dixerit: vt ex his planè intelligas, quantum in auctore vacillet fides historica, qui non tantùm à nostris scriptoribus, sed à suis gentilibus mendacij arguatur.

[b] Philo de legat. ad Caiū.

QVAE PILATVS EX PHILONE.

III. Addidit post hæc idem Pilatus aduersus Iudæos eiusmodi scelus: Est (inquit Iosephus [c]) apud Iudæos sacer thesaurus, quem Corban dicunt: hunc Pilatus ad inductio-
E nem aquarum iussit expendere: erat autem inducenda aqua ab stadiis trecentis. ob hoc itaque vulgi oriebantur querelæ; ita vt etiam Pilati, qui Ierosolymam venerat, cum clamore circumdarent tribunal. Ille autem præuiderat tumultum eorum: siquidem populo permiscuit armatos milites, qui tunc essent priuatorum vestibus induti; præcepitque vt gladiis quidem non vterentur, fustibus autem acclamantes ferirent. Sicque compositis rebus, dat ex tribunali signum, confestimque cædebantur Iudæi: quorum multi quidem plagis, multi verò se inuicem conculcantes in fuga, misera protritione perierunt. Tunc ad calamitatem interfectorum stupens multitudo conticuit: atque ob hoc accusator Herodis Tetrarchæ Agrippa, qui fuit filius Aristobuli, quem pater Herodes interfecit, ad Tiberium venit. Illo verò non suscipiente accusationem, residens Romæ, reliquorum quidem potentium notitias ambiebat, maximis autem colebat officiis Germanici filiū Caium, cùm adhuc esset priuatus.] hęc Iosephus. Quęnam verò post hęc eidem Agrip-

[c] Ioseph. de bello Iud. lib. 2. c. 8. & antiq. lib. 18. c. 4.

QVAE RVRSVM PILATVS IN IVDAEOS.

Agrippæ Romæ obuenerint, quóve modo sit, iubente Tiberio, detrusus in carcerem, & inde exaltatus in regnum, suo loco dicemus. Hæc itaque ipso Pilati ingressus initio recitata sunt, non quòd eodem primo sui magistratus anno facta esse contendamus: sed cùm incertum planè sit tempus, quo eadem sunt perpetrata, hîc maluimus recensere; vt quale fuerit ingenium hominis, & quibus moribus comparatum, ex his faciliùs innotescat. Duxit vnà secum Pilatus in prouinciam vxorem suam, vt ex Euangelista exploratum habetur: nuper enim sub quarto [a] Consulatu Tiberij, Seuero Cæcinna grauissima oratione censente ne vxores maritos in prouinciam proficiscentes comitarentur, intercedente Valerio Messala, ac per omnia commodiùs esse, si illæ maritos affectarentur, ôstendente, legis rogatio elusa est. A

[a] Tacit. Ann. lib. 3.

IESV CHRISTI ANNVS 29. — TIBERII IMP. ANNVS 13.

B

ANnus Christi vigesimusnonus habuit Consules M. Licinium & L. Calphurnium, fuitque Romanis ingentibus cladibus memorabilis: nam collapso apud Fidenas amphitheatro, quinquaginta millia hominum obtrita sunt, Romæque totus mons Cælius conflagrauit: sed hæc omnia pluribus Tacitus [b].

[b] Idem lib. 4.

IESV CHRISTI ANNVS 30. — TIBERII IMP. ANNVS 14.

C

SEquenti anno inierunt Consulatum Iunius Silanus & Silius Nerua. Nihil tamen his, quod pro Annalibus nostris Ecclesiasticis faciat, aut iis dignum sit, reperimus; licet à nonnullis, hoc ipso anno suæ ætatis trigesimo Christum esse baptizatum, affirmetur: sed id accidisse anno sequenti, apertè demonstrant quæ à nobis dicta sunt superiùs, dum de anno quo natus est Christus, in Apparatu fusiùs disputauimus.

IESV CHRISTI ANNVS 31. — TIBERII IMP. ANNVS 15.

D

I. PRoximus sequitur annus decimusquintus Imperij Tiberij Cæsaris, Euangelica [c] attestatione celeberrimus, quo gesserunt Consulatum Rubellius atq; Fusius, ambo Gemini [d]. Annus quippe idem qui ab Isaia [e] placabilis per antonomasiam dictus est, & acceptabilis [f]: quo nimirum orbi terrarum profundis tenebris obuoluto, Redemptor humani generis Christus Deus noster, lux vera, lumine prædicationis cœpit affulgere.

II. EVANGELICAE HISTORIAE DIGNITAS. Huius quidem rei præclarissimè gestę historia, non à quibuscumque, sed à Deo tantùm præordinatis testibus, ab ipsis, inquam, sanctissimis quatuor Euangelistis, monumentis meruit diuinitus consignari: quorum admirabilem excellentiam atque pręstantiam Ezechiel [g] Propheta sub quatuor animalium symbolicis speciebus in diuina illa cęlitus ostensa visione gloriæ Domini præcognouit. Si enim, quod ait Apostolus [h], ministratio mortis (ipsa, inquam, legis scriptio) litteris deformata in lapidibus, fuit in gloria, ita vt non possent intendere filij Israël in faciem Moysi propter gloriam vultus eius, quæ euacuatur: quo modo non magis ministratio spiritus erit in gloria?] Fuerunt hi ministri noui Testamenti, non littera tantùm, sed spiritu: vt non solùm ipsorum scriptis res gestæ narrentur; sed, quod superat humanum captum, vim quamdam spiritus ipsis Deus indiderit, ac perinde diuinam illam Ezechieli ostensam præ se ferant imaginem, vt appareat aspectus eorum velut carbonum ignis ardentium, & quasi aspectus lampadarum, splendor ignis, sed & de igne fulgur egrediens ad destructionem [i] munitionum, consilia destruens, & omnem altitudinem extollentem se aduersus scientiam Dei, in captiuitatem redigens omnem intellectum in obsequium Christi. Porrò etsi diuersis in locis, E

[c] Luc. 3. [d] Tacit. lib. 5. [e] Isa. 61. [f] Lucæ 4. secundùm 72. Interpr. [g] Ezech. 1. [h] 2. Cor. 3. [i] 2. Cor. 10.

A locis, variisque temporibus & occasionibus in eodem argumenti genere singuli versati
sint; tamen admirabili quodam modo, ac nonnisi diuino consilio factum est, vt consen-
sione quadam harmonica, quod simul omnes, hoc singuli quique in scribendo præstitis-
se videantur: vt meritò iuxta propheticum illud ænigma, sic propria à ceteris distincta es-
set facies singulorum, vt tamen eædem quatuor facies singulis coniunctæ essent.

III. CONCORDIA EVANGELICA.

Fuit antiquorum scriptorum studium, vt quatuor sancta Euangelia in vnum coniun-
gentes, ex iisdem quatuor vnum intexerent. Id conatum esse scimus primum omnium
Theophilum Antiochenæ Ecclesiæ Episcopum, vt Hieronymus [a] ad Algasiam scribens
testatur his verbis: Theophilus Ecclesiæ Antiochenæ septimus post Petrum Apostolum
Episcopus, qui quatuor Euangelistarum in vnum opus dicta compingens, ingenij sui no-
bis monumenta reliquit.] Idipsum præstitit Tatianus: id item tertio loco Ammonius,
B quem (inquit idem Hieronymus [b]) secutus est Eusebius Episcopus Cæsariensis. Hi qui-
dem de conuenientia ipsorum Euangelistarum canones quosdam scripserunt, quos idem
Hieronymus Latinitate donauit. Meminit horum Victor Episcopus Capuanus in præ-
fatione [c] quam Tatiani Euangeliorum quatuor Harmoniæ præfixit. hæc de antiquiori-
bus. Ceterùm complurium recentiorũ in eadem re enituit studium, quorum præcipuum
sibi locum vendicare videtur eruditus æquè ac pius Cornelius Iansenius Episcopus Gan-
dauensis; cuius sic nobis proponimus sequenda vestigia, vt tamen liberi interdum esse
velimus, per aliam viam, quæ rectior videatur, incedere.

IV.

Age, ipsam Euangelicam historiam prosequamur, quam Lucas Euangelista egregia
certitudine temporum, more maiorum, testatam sic exorditur: Anno quintodecimo
Imperij Tiberij Cæsaris, procurante Pontio Pilato Iudæam, Tetrarcha autem Galilææ
C Herode, Philippo autem fratre eius Tetrarcha Iturææ & Trachonitidis regionis, & Ly-
sania Abilinæ Tetrarcha, sub Principibus sacerdotum Anna & Caipha: factum est ver-
bum Domini super Ioannem Zachariæ filium in deserto. Et venit in omnem regionem
Iordanis, prædicans baptismum pœnitentiæ, &c.]

V. TETRARCHIARVM DISINCTIO

Etsi aliam interpretis, aliam verò historici sciamus in scribendo esse rationem: tamen
nos debere difficultates ac nodos ad historiam elucidandam dissoluere, neminem nega-
turum esse putamus. Quamobrem in iis quæ tum hîc tum alibi occurrant, enodandis
de rebus gestis difficultatibus (quod præfando polliciti sumus) studium nostrum non de-
erit. Quod verò in primis pertinet ad tetrarchias, quarum meminit Euangelista: iam su-
periùs dictum est, tam ex testamento Herodis [d], quam ex diuisione ab Augusto [e] facta,
Iosephum scripsisse consentientia Euangelistæ, nimirum Herodi Antipę Galilæam cum
D Transamnana regione esse tributam, Philippo autem Trachonitidem regionem, vnà
cum Auranitide, & parte quadam, quę fuerat Zenodori, olim Herodi tradita [f], quas san-
ctus Lucas & post eum Dio [g] Ituræam appellat. Fuisse & his temporibus tetrarchiam
Lysanię, idem auctor consentire videtur, dum eamdem primùm à Caio [h] Tiberij succes-
sore, inde à Claudio Agrippæ [i] donatam affirmat.

VI. DE LYSANIA.

Quisnam fuerit iste Lysanias: sicut errare certum est illos qui dixerunt [k] Herodis fuis-
se filium, ac Herodis Antipæ & Philippi fratrem; ita etiam errore labi eos [l] constat, qui
hos corrigentes, & ipsi correctione sunt digni, dum Lysaniam hunc, de cuius tetrarchia
hîc mentio habetur, illum putant esse filium Ptolemæi Mennæi, cuius Iosephus [m] me-
minit: nam eiusdem auctoris testimonio [n] expressum habetur, eumdẽ Lysaniam Cleo-
patrę arte fuisse necatũ, vt eius potiretur ditione, quæ erat apud Libanum posita, idque,
E Dione [o] auctore, contigisse constat sub Consulatu Publicolæ & Neruæ, anno ab Vrbe
condita septingentesimo decimooctauo.

VII. LYSANIAS IVNIOR.

Cleopatra verò simul cum Antonio sublata de medio, rebus in integrum restitutis,
Actisque Antonij irritis; Lysaniæ alteri, eiusdem cum priore nominis, ea tetrarchia fuis-
se videtur ab Augusto restituta: nam cùm idem Iosephus [p] longè post obitum dicti Ly-
saniæ senioris meminit Zenodori, quòd conduxisset ditionem Lysaniæ, certè non de
priore Lysania Tetrarcha, sed de posteriore necesse est intellexisse. Erat Abila, ex qua di-
cta est tetrarchia Abilina, ciuitas vna (vt ait Plinius [q]) in prouincia Decapoleos; cuius Ly-
sanias (vt Lucas tradit) Tetrarcha erat. Quod insuper ad vocem ipsam Tetrarchiæ perti-
net; in ea potiùs vsus loquendi quàm vocabuli proprietas attendi debet; cùm auctore Pli-
nio [r] certum sit, non quartam regni vel prouinciæ partem esse eo nomine intelligendam,
sed potiùs Principis cuiusque dominium, etiamsi vnius tantummodò fuerit ciuitatis:

[a] Hier. epist. 152. quæst. 6.
[b] Hieron. præfat. in quat. Euang. ad Damascen. epist. 123.
[c] Habes eam tom. 2. Bibl. S. Mar.
[d] Ioseph. ant. lib. 17. c. 10.
[e] Ioseph. ant. lib. 17. c. 13.
[f] Ioseph. ant. lib. 15. c. 13.
[g] Dio hist. Rom. lib. 49.
[h] Ioseph. ant. lib. 18. c. 8. in fin.
[i] Ioseph. ant. lib. 19. cap. 4. & de bello Iud. lib. 2. c. 11.
[k] Eusebius in Chron. anno Dom. 7.
[l] Corn. Ians. in concord. Euan. & alij eum secuti.
[m] Ioseph. ant. lib. 14. c. 23. in fine.
[n] Ioseph. ant. lib. 15. c. 4.
[o] Dio hist. Rom. lib. 49.
[p] Ioseph. ant. lib. 15. c. 13.
[q] Plin. hist. nat. l. 5. c. 18.
[r] Plin. ibid.

[a] Matth. 4. Mar. 5. & 7. quippe qui dicat, prouinciam in Palæstina Decapoleos dictam, cuius est mentio in [a] Euangelio, cùm decem habuerit ciuitates, earumdem fuisse tetrarchias singulas, regnorum instar, & in regna solere contribui. A

VIII. FVNCTIO SACERDOTALIS. Quòd prætereà sanctus Lucas Euangelista non Tetrarcharum dictorum tantummodò, sed Principum sacerdotum Annæ & Caiphę temporibus prædicationem Ioannis inchoatam tradat: res haud mediocri difficultate obuoluta videtur: tum cum vnum tantummodò, non duos simul, & ante & post hæc tempora summum sacerdotem penes Iudæos fuisse, certum exploratumq; habeatur: tum etiam, si Iosepho credimus, quòd non Anna (vt vidimus) sed Caiphas hoc tempore summi sacerdotij munere fungeretur. Scimus & vicariam eiusdem sacerdotij præfecturam nemini solere cõcedi, nisi aliqua necessitate vrgente, & ad modicum temporis spatium: cùm & idem Iosephus testetur [b] Matthiæ summo sacerdoti, quòd inter dormiendum pollutus esset, rem diuinam facere lege vetito, ad vnius tantùm diei spatium vicarium adiutorem esse datum Iosephum Ellemi filium. Nec insuper constare posse videtur quòd dicunt, summos sacerdotes fuisse Annam & Caipham, ita tamen vt alternis annis sacerdotalem functionem obtinerent. Nam nonnisi alterius horum tempore potuit Ioannes prædicationem exordiri: cùm, quo tempore alter esset summus sacerdos, alterum cessasse, dicere necesse sit. Nec demum esse verum quod scribit Eusebius [c], delectos à Præsidibus Romanis summos sacerdotes, & vnumquemque illorum vnò tantùm anno eo ministerio perfunctum esse, nemo non videt. nam etsi (quod scribit Iosephus [d]) primis annis Valerij Grati Præsidis, qui à Tiberio illuc primo sui Imperij anno missus est, per annos illos tres primos totidem mutati sunt summi sacerdores; tamen qui vltimo loco creatus est Caiphas anno tertio Tiberij Imperatoris, absque alio successore non ad præsentem tantùm annum, sed (quod constat ex Euangelistis) vsque ad Redemptoris nostri crucem, immò & post resurrectionem (vt testantur Acta Apostolorum [e]) eumdem Caipham in eadem functione perseuerasse, ac sic per annos saltem decem & septem ipsum eodem munere functum fuisse apparet: cui veritati & [f] Iosephus adstipulatur, dum creationem Caiphæ sub tertio anno Valerij Grati constituens, nullum alium ei datum successorem vsque ad Vitellij Præsidis, qui Pilato successit, tempora, testatur: tunc verò ipsum redactum in ordinem, & Ionatham Anani filium subrogatum tradit. B C

[b] Ioseph. ant. lib. 17. c. 8.
[c] Eusebius histor. lib. 1. cap. 10.
[d] Ioseph. ant. lib. 18. c. 3
[e] Act. 4.
[f] Ioseph. ant. lib. 18. c. 6.

IX. Quòd ergo ab Euangelista eodem tempore Anna, perinde ac Caiphas, Princeps sacerdorum dicatur, alia est peruestiganda ratio. Ac primùm illud dicimus, quòd etsi vnus idemque summus Pontifex apud Iudæos esset; tamen complures alios sacerdotalis ordinis dictos esse Principes sacerdotum, quorum frequens est mentio in diuinis Scripturis, certum est: hos fuisse vigintiquatuor numero, sicut & totidem erant vices sacerdotales, ex his quæ leguntur in libris Paralipomenon [g] facilè intelligitur: qui enim cuiusque vicis princeps & caput erat, ille ipse Princeps sacerdotum dicebatur. At non dicimus Annam hac tantùm ratione esse dictum Principem sacerdotum, sed & alia prorsusque diuersa, quàm subinferimus. D

[g] Paral. 1. cap. 24.

X. CONCIL. LXXII. Erat quidem apud Iudæos ex senioribus atque magistris conflatum collegium, quod ab illis * Synedrin dicebatur, constabatque ex septuagintaduobus viris. Huius originem à Deo per Moysen institutam habes in libro Numeri [h], quando Deus Moysi præcepit vt septuaginta viros deligeret, quos senes & magistros populi esse nosset. Hoc seniorum collegium, iunctis duobus aliis qui Heldad & Medad personas agerent (qui licet remansissent in castris, eodem tamen afflati Spiritu prophetarunt) numero septuagintaduorum semper perseuerauit in posteris. Erat horum summa auctoritas, vt qui de lege cognoscerent, & de Propheta, ac simul de Regibus iudicarent. Horum namque iudicio Herodes Rex postulatus est; in quos posteà crudeliter sæuiit, vt testatur Iosephus [i]. At de horum munere pluribus acturi sumus inferiùs: modò autem (quod ad rem propositam pertinet) qui septuagintaduorum seniorum primus haberetur, idem Princeps sacerdorum dicebatur; cùm alioqui summus sacerdos primum omnium locum teneret, cunctisque præesset Principibus sacerdotum: seque habebat amborum perfunctio instar præfecturæ Moysis & Aaron, quorum quamdam similitudinem exprimebant. Sicque Anna cùm esset eiusmodi collegij princeps, meritò, sicut & Caiphas, Princeps sacerdotum dicebatur, licet vtriusque functio esset omnino distincta. In eo libro qui Philonis nomine de Temporibus inscriptus habetur, non prorsus contemnendo, si purgatis mendis integer redde- E

* al. Sanedrin
[h] Num. 11.
[i] Ioseph. ant. lib. 14. c. 17.

A redderetur, hæc, quæ id ipsum monstrant, habentur: Herodes anno trigesimo principatus sui tyrannici, Synedrin ex domo Dauid deleuit; & Annanelum quemdam (*quod nomen idem est quod Anna*) atque Synedrin ex proselytis suffecit, qui nimirum in lege videbantur eruditi.] hæc ibi. Videas insuper in Euangelio [a], cùm Christi causa ageretur, ac subinde de vero Propheta quæstio esset, An ille ipse Christus esset: eumdem primò ad Annam, tamquam ad Principem sacerdotum illius collegij, esse perductum, cuius muneris erat de Propheta iudicare: ac demum ad Caipham, sine cuius assensu sententia ferenda non erat. Videas etiam apud Acta Apostolorum, cùm de lege esset iudicium, nimirum de fide Christi, quam prædicabant Apostoli, in eo consessu primo loco nominatum Annam, inde Caipham, posteà verò iuxta consessus ordinem, Ioannem, Alexandrum, ac ceteros. Hæc sunt quæ de Annæ & Caiphæ principatu sacerdotum inter se distincto habuimus dicere: iam cetera prosequamur. B

[a] *Ioan.* 18.

XI. IOANNIS PRAEDICATIO.

Eodem itaque anno, dictorumque Principum sacerdotum tempore, Ioannes Zachariæ filius, qui ea occasione quam superiùs recensuimus, secesserat adhuc infantulus in desertum, afflatus diuino Spiritu venit in omné regionem Iordanis, prædicans baptismum pœnitentiæ. Describitur tanti Prophetæ locus, habitus, atque victus: vt qui nimirum habitasset in [b] deserto loco, indutus vestimento ex pilis [c] camelorum confecto, ac zona cingeretur pellicea: esca [d] verò locustæ essent, & mel siluestre. At primùm, quod ad habitationis locum spectare videtur; quomodo idem ipse post multa tempora Fidelibus innotuerit, sincera attestatione Sophronij [e], qui eiusmodi scribit historiam, enarremus: Erat, inquit, senex quidam habitans in monasterio Abbatis Eustorgij, Ioannes nomine: quem sanctus Elias Episcopus Ierosolymorum voluit ducem monasterij constituere. C Ille verò non acquiescebat, dicens: In montem Sina orationis causa pergere volo. Archiepiscopus autem cogebat eum, vt priùs Abbas fieret, & posteà pergeret quò vellet. Cùm verò senex non acquiesceret, dimisit eum, spondentem, se, postquam reuersus esset, suscepturum regiminis curam. Et ita salutato Archiepiscopo, iter arripuit, vt ad Sina montem proficisceretur, assumpto secum & discipulo suo: transuadatoque Iordane fluuio, cùm vix vno lapide processissent, cœpit senior rigore detineri, ac post paululum inuasit eum febris. Cùm verò in tantum excresceret ardor febris, vt ambulare non posset, inuenerunt speluncam paruulam, in quam ingressi sunt, vt requiescerent. Cùm verò febris ita inualuisset, vt se vix mouere posset, in ipsa spelunca tres dies commorati sunt. Tunc senex in somnis aspexit quemdam adstantem sibi, & dicentem: Dic senex, Quò ire vis? Respondit: In montem Sina. Dicit ei: Ne, quæso, recedas hinc. Cùm verò seni D id persuadere non posset, abscessit: febris verò seni acriùs infesta erat. Rursus nocte sequenti idem seni adstitit eodem habitu, & ait: Quid, senior, affligi vis? audi me, & nusquam hinc proficiscaris. Ait illi senex: Tu quisnam es? Respondit is qui apparuerat: Ego sum Ioannes Baptista, & ideò tibi iubeo vt nusquam recedas: nam spelunca ista breuis, maior est monte Sina, quippe in hanc sæpiùs Dominus noster Iesus, cùm me visitaret, ingressus est. Pollicere mihi, quòd hîc habitabis; & ego mox tibi sanitatem restituo. Quod senex audiens libenter spopondit, se in eadem spelunca permansurum; & continuò sanus effectus, perseuerauit ibidem toto vitæ suæ tempore: speluncam verò illam fecit Ecclesiam, congregauitque fratres. Appellatur locus ille Sapsas. Fuit in eodem loco Sapsas commorans in spelæo senex alius tantæ virtutis, vt leones secum in eadem spelunca susciperet, atque cibum in sinu suo ipsis præberet.] hactenus Sophronius. Eiusdem E monasterij meminisse videtur Beda [f], cùm agit de locis sanctis. Porrò quòd locus hic tam proximus fuerit Iordanis ripæ, existimamus speluncam istam fuisse potiùs Ioannis habitationem, cùm è deserto veniens baptizaret in Iordane, quàm vbi antehac in deserto commorans ageret.

[b] *Luca* 3. [c] *Mat.* 3. [d] *Mar.* 1. [e] *Sophr. Prat. Spir. c.* 1.

IOANNIS HABITATIO.

[f] *Beda de loc. sanct. c.* 13.

XII. IOANNIS VESTITUS.

Quod autem ad eiusdem integerrimi nostri Præcursoris vestimentum pertinet: quale nam esse soleret illud ex pilis camelorum intextum indumentum, perfacilè est demonstrare. Sed prætermittimus innumeras pęnè de Ioannis vestis asperitate sanctorum Patrum scriptas sententias: satis namque sit ex verbis Euangelistæ, materiam ipsam ex qua esset confecta, describentis, qualis esset, certo experimento cognoscere. Ex pilis camelorum nonnisi rude atque asperum intexi solere indumentum, quod cilicium appellatur, certum est: id enim S. Paulinus [g] Nolanus Episcopus, dum de Melania Romana clarissima femina agit, asserit in hunc modum: De palliis, quæ ex camelorũ pilis texta, asperitate seta-

[g] *Paulin. ad Seu. epist.* 10.

ſetarum compungebant homines,& in mentem reuocabant Ioannem,quem pili camelorum hirto tegmine veſtiebant.] Alius item Paulinus Conſularis de eodem amictu in carmine de Ioanne Baptiſta ſic ait[a]: A

[a] Extat in collect. poët. Chriſtian.

Veſtis erat curui ſetis conſerta cameli;
Contra luxuriem molles duraret vt artus;
Arceretq́ graues, compuncto corpore, ſomnos.]

XIII. Iam autem quod ad zonam attinet: cùm in Palæſtina Iudæi zonis vterentur laneis, Ioannes ex zona etiam comparans ſibi corporis afflictionem, pellicea cingebatur: vnde Hieronymus: Stupebat, inquit[b], ad conuerſationem Eliæ & Ioannis Baptiſtæ, quorum vterque zona pellicea adſtrinxit ac mortificauit lumbos ſuos.] hæc Hieronymus. Nunc denique quod ad cibum ſpectat: exactè,qualis fuerit, recenſet Euangeliſta: nimirum locuſtis & melle ſilueſtri Ioannem conſueuiſſe famem pellere: pane enim & vino caruiſſe, Saluatore id teſtante[c], didicimus. Porrò nec baccis, ſeminibus, vel oleribus vſum eſſe, Clemens[d] Alexandrinus certò credidit, dum ait: Matthæus Apoſtolus ſeminibus, baccis, oleribuſque abſque carnibus vtebatur: Ioannes continentiam vlteriùs extendens, locuſtas & mel ſilueſtre comedebat.] Quòd enim non adeò communibus vteretur cibis, ea de cauſa de ipſo Saluator noſter teſtatus eſt dicens[e]: Venit Ioannes neque manducans, neque bibens.] Quæ cùm ita ſint, vt profectò ſunt: proculdubiò Ioannes, qui longè ab hominum conſuetudine agebat, non communibus ceteris vſus eſt cibis, ſed eo qui præ manibus haberetur, nec vllo labore longè quæſitus, vel arte paratus eſſet. Locuſtas in Palæſtina, genus fuiſſe animalium ad cibi vſum, diuina Scriptura[f] planè demonſtrat, dum locuſtam inter comeſtibilia, quæ munda eſſent, recenſet. Sanè quidem auctor eſt Strabo[g], genus quoddam Æthiopum locuſtas in cibum habere, quibus ſale permixto in maſſas confectis veſcantur: de Parthis eadem tradit Plinius[h]: de Orientalibus & Libycis eadem ſcribit Hieronymus[i]: iiſdem vſum in cibum fuiſſe Ioannem, tradit Auguſtinus[k], & Beda[l], qui & à ſancto Epiſcopo Archulpho,qui ad ea loca peregrinatus erat, hæc quæ didicit, ſuis ſcriptis teſtata reliquit: nimirum notiſſimas eſſe locuſtas in Palæſtina, quæ corpuſculis in modum digiti manus exiguis & breuibus in herbis facilè captæ, coctæque oleo, pauperem victum parent: eaſdem ſolitas exiccari fumo, & ſic comedi, habereque malum odorem, & grauem guſtum, Euthymius ſcribit. De ſilueſtri melle, quidnam fuerit, cùm multi multa eaque diuerſa ſcribant, hæc Beda à dicto Epiſcopo fide digniſſimo accepta conſcripſit: In eodem deſerto ſunt arbores folia lata habentes & rotunda, lactei coloris, & melliti ſaporis, quæ natura fragilia manibus confricantur & eduntur, hocque eſſe mel ſilueſtre dicitur.] hæc ille. D

[b] Hieron. ad Demetr. epiſt. 8.
IOANNIS VICTVS.
[c] Lucæ 7.
[d] Clem. Alexan. Pædag. lib. 2 c. 1.
[e] Mat. 11.
[f] Leu. 11.
[g] Strabo li. 16
[h] Plin. nat. hiſt. lib. 11. cap. 29.
[i] Hier. aduer. Iouin. lib. 2. & in Ion. c. 4.
[k] Aug. Confeſ. lib. 10. c. 31.
[l] Beda de locis ſanct. c. 14.

XIV. Verùm his omnibus aduerſatur Iſidorus Peluſiota, qui & ipſe monaſticam vitam cùm diutiùs excoluerit, ea quæ ſcribit, potuit à Palæſtinæ monachis didiciſſe: ſic enim ait ad Timotheum lectorem ſcribens[m]: Locuſtæ, quibus Ioannes alebatur, non animantia ſunt (vt quidam imperitè putant) ſcarabæis ſimilia (abſit) verùm herbarum ac plantarum ſummitates. Eodemque modo rurſum non herba quædam eſt mel ſilueſtre, verùm mel montanum, quod ab agreſtibus apibus conficitur, ſummeque amarum eſt, & guſtatui omni infeſtum atque inimicum. Quibus ex rebus ſingularem quamdam ac pęnè incredibilem corporis afflictationem Ioannes præ ſe ferebat: vt qui non inedia dumtaxat, verùm etiam victus aſperitate omnem corporis appetitionem amaram redderet.] hucuſque Iſidorus ad Timotheum. Ad Nilum item ſcribens[n], eadem quoque habet, additque: Quocircà ſic cibos & veſtitum monaſticæ vitæ iuxta Deum perfectæ omnibuſque numeris abſolutæ in Ioanne Baptiſta didicimus.] Hæc cùm ſcribat Iſidorus, & nonniſi maiorum auctoritate; quid de his ſentiendum ſit, definiendum nobis non eſt, ſed totum relinquimus lectoris arbitrio. Nam conſtat, Græcam dictionem ἀκρίδες, & locuſtam inſecti genus infirmas habens alas ad volandum, & ſummitates herbarum ſignificare. E

[m] Epiſt. 132. lib. 1.
LOCVSTAE ET MEL SILVESTRE.
[n] Lib. 1. ep. 5.

XV. Porrò eiuſmodi vitæ genere Ioannem ieciſſe vitæ monaſticæ fundamenta, non tantùm qui ſuprà Iſidorus, ſed & Catholici omnes fatentur: eaque de cauſa Chryſoſtomus eumdem Ioannem monachorum principem nominat, cùm ait[o]: Sicut ſacerdotum principes ſunt Apoſtoli, ita & monachorum princeps Ioannes Baptiſta.] & iterùm[p]: Conſiderate, monachi, dignitatem veſtram: Ioannes princeps veſtri eſt dogmatis; ipſe monachus, ſtatim vt natus, in eremo viuit,in eremo nutritur.] & ad Euſtochium Hierony-

IOANNES AVCTOR VITAE MONASTICAE.
[o] Chryſoſt. in Marc. ho. 1.
[p] Idem hom. de Ioan. Bap.

A ronymus[a] in hunc modum: Huius vitæ auctor Paulus, illuſtrator Antonius, & vt ad ſuperiora conſcendam, princeps Ioannes Baptiſta.] hæc ille. His cùm inuideant Nouatores, eò deuenerunt ſtultitiæ, vel potiùs iniquitatis, vt malint corrumpere verbum Dei, & Ioannem vitæ otioſæ & delitioſæ infamare, quàm monaſticam ab eo dimanaſſe vitam, in Eccleſia altiſſimis defixam radicibus, Euangelica nempe atteſtatione, vt ſubripi aut euelli nequeat, adſtipulari, vel profiteri. Sed in his non immoramur diutiùs: quandoquidem, omnium ſententia, ſibilis potiùs & riſu quàm ampliore confutatione digni ſunt: licet ad illos imperitiæ, dementiæ, ac (vt vno verbo dicam) perfidiæ ſummo iure redarguendos, non defuerit vigilans ſtudium eruditiſſimi ac maximè pij viri Petri Caniſij, ad quem, qui talia cupit, amandamus; nos interim textum ipſum hiſtoriæ Euangelicæ proſequemur.

a Hieron. epiſt. 22.

B XVI. Cùm plurimos ad ſe venientes Ioannes[b] exciperet, ad pietatem inſtitueret, eoſdemq; baptizaret, ac etiam de Chriſto, quòd veniſſet, illis annuntiaret: venit & Ieſus, & ab ipſo eſt baptizatus. Rem geſtam Matthæus[c] his verbis enarrat: Tunc venit Ieſus à Galilæa in Iordanem ad Ioannem, vt baptizaretur ab eo. Ioannes autem prohibebat eum, dicens: Ego à te debeo baptizari, & tu venis ad me? Reſpondens autem Ieſus dixit ei: Sine modò: ſic enim decet nos implere omnem iuſtitiam. Tunc[d] dimiſit eum: & baptizatus eſt à Ioanne in Iordane. Baptizatus[e] autem Ieſus, confeſtim aſcendit de aqua. Et ecce aperti ſunt ei cæli: & vidit Spiritum Dei deſcendentem ſicut columbam, & venientem ſuper ſe. Et ecce vox de cælis dicens: Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi complacui. Et[f] ipſe Ieſus erat incipiens quaſi annorum triginta, vt putabatur filius Ioſeph.]

CHRISTVS BAPTIZATVR. b Mat. 3. Mar. 1. Luc. 3. Ioan. 1. c Mat. 3. d Mar. 1. e Mat. 3. f Lucæ 3.

XVII. De tempore baptiſmatis Chriſti diuerſæ admodum ſunt antiquorum ſententiæ. Sunt C enim qui baptizatum eſſe dicunt, cùm inciperet annum trigeſimum agere, ipſo menſe Ianuarij: id quidem Origenes[g], id Hieronymus[h], & alij. Diſcrepat ab his Epiphanius[i], qui hæc ait: In trigeſimo Conſulatu à natiuitate ſua circa decimum menſem venit ad Ioannem, & baptizatus eſt in Iordane fluuio, trigeſimo anno natiuitatis in carne, hoc eſt, ſecundùm Ægyptios, Athyr menſis duodecima, ante ſextum Iduum Nouembrium.] & infrà: Trigeſimo anno baptizatus impleuit annos vigintinouem, & menſes decem (velut dixi) duodecima menſis Athyr, ante ſextum Idus Nouembris.] hæc ille, intelligens nimirum Euangeliſtam illis verbis ſignificare voluiſſe, Ieſum propè eſſe cœpiſſe, hoc eſt, propè impleſſe trigeſimum annum, vt ſic diceretur eſſe triginta annorum: ſicut & Irenæus[k] intellexiſſe videtur, dum ait: Ad baptiſmum venit, qui nondum triginta annos ſuppleuerat, ſed qui inciperet eſſe tamquam triginta annorum.]

DE CHRISTI ÆTATE TEMPORE BAPTISMI. g Orig. hom. 1. in Ezech. h Hieron. in Ezech. c. 1. i Epiph. in Panar. hær. 51. k Iren. lib. 2. c. 39.

D XVIII. Diſcrepat verò Ignatius ab his omnibus: qui ſecundùm germanam ex Græco factam tranſlationem, ad Trallianos ſcribens, hæc dicit: Expletis tribus annorum decadibus, verè baptizatus eſt à Ioanne, & triennium prædicauit Euangelium.] quam ſententiam ſequi Chryſoſtomum, & alios complures nobiles Græcorum & Latinorum auctores, immò & S. R. Eccleſiam iſtud ipſum profiteri; ſuperiùs, cùm de anno quo natus eſt Chriſtus, pleniſſimè diſſeruimus, exactè demonſtrauimus in Apparatu; eamque veriorem, ac meritò ceteris præferendam fuſiùs diximus: ea conſulat lector, qui hæc auidiùs cupit. quamuis enim hic opportunior videretur locus quo iſtæc explicanda fuiſſent; tamen, quoniam ad perueſtigandum, quo Chriſtus natus eſt, annum, in huius loci Euangeliſtæ interpretatione tota vis erat, illic potiſſimùm de tempore & anno, quo baptizatus eſt Dominus, fuit agendum. Quod verò ad menſem & diem, quibus baptizatus eſt E Chriſtus, ſpectat; id factum eſſe ſexta Ianuarij, ex communi & antiqua traditione Euſebius[l] Pamphili ad Marinum ſcribens teſtatur: confirmat hoc ipſum Hieronymus[m], ac denique omnes ſcriptores Eccleſiaſtici, vno dumtaxat excepto Epiphanio, vt vidimus: qui ſicut audiendus non eſt, dum ait Chriſtum natum ſexta Ianuarij, ita nec cùm dicit baptizatum eſſe ſexto Idus Nouembris, cùm & eidem contradicant Ægyptij, licet de die natali Domini æquè ipſi conſentiant.

DE DIE BAPTISMI CHRISTI. l Euſebius ad Marinum. Habentur illius fragmenta in editione Chriſtophori poſt hiſtor. Euagrij.

XIX. Locus ipſe fluminis, quo Dominus voluit baptizari, remanſit poſteris perpetua memoria celebris, & virtute miraculorum conſpicuus: de eo enim hæc ſcribit Gregorius Turonenſis[n]: In Iordane habetur locus in quo Dominus baptizatus eſt. In vno etenim reflexu aqua ipſa reuoluitur, in qua nunc leproſi mundantur. Cùm enim aduenerint, ſæpiùs lauantur in flumine, donec ab infirmitate purgentur: de publico tamen, dum ibi commorati fuerint, victum accipiunt, ſanati autem ad propria diſcedunt. Ipſe quoque Iorda-

BAPTISMI LOCVS. m Hieron. in Ezech. c. 1. n Greg. de glor. mart. c. 17.

Iordanis ab eo loco in quinto milliario mari commixtus mortuo, nomen amittit.] hæc A
Gregorius; qui & alia multa de locis sanctis dicit à suo diacono, qui (vt ipse ait[a]) illuc peregrinatus est. De eodem hæc etiam Beda[b]: In loco, inquit, in quo Dominus baptizatus est, Crux lignea stat vsque ad collum alta, quę aliquoties aqua transcendente absconditur: à quo loco ripa vlterior, id est, Orientalis in iactu fundæ est. Superior verò ripa in supercilio monticuli grande monasterium gestat, beati Ioannis Baptistæ ecclesia clarum; de quo per pontem arcubus suffultum solent ascendere ad illam Crucem, & orare. In extrema fluminis parte quadrata ecclesia quatuor lapideis cancris superposita est, coctili creta desuper tecta; vbi vestimenta Domini, cùm baptizaretur, seruata esse dicũtur. Hanc non homines intrare, sed vndique cingere ac penetrare solent.] hæc Beda. His scilicet perpetuæ memoriæ monumentis locus ille nobilitatus est, quem Christus baptismate consecrauit, quo nobis iter ad cælum aperuit. B

a Greg. de glor. Mart. cap. 1.
b Beda de locis sanct. c. 13

XX. Postquam autem Christus Dominus noster baptizatus est à Ioanne: Tunc, inquit Matthæus[c], Iesus ductus est in desertum à spiritu, vt tentaretur à diabolo, &c.] texit enim totius rei gestę seriem. Quod verò ad veritatem historicam pertinet: reiicitur sententia auctoris illius, quisquis fuerit, qui scripsit de Operibus cardinalibus (quod quidem opus Cypriani[d] nomine est insignitum) dum ait: Etsi re vera Christus est ductus à spiritu in desertum, atque tentatus: tamen quòd dicit Euangelista assumpsisse eum diabolum in sanctam ciuitatem, atque statuisse super pinnaculum templi, id non esse factum locali motu, sicut contigit Habacuc, qui de Iudæa in Babylonem delatus est; vel Philippo, cùm occurrit Eunucho: sed quo modo, inquit, Ezechiel, cùm super fluuium Chobar sederet, Ierosolymam raptus in spiritu ciuitatem ædificat & metitur, & muros & templum instaurat, hoc modo super culmen templi Christum in spiritu esse delatum.] Hęc C
cùm dicat ille; nos libentiùs ceteris tam antiquis quàm recentioribus assentimur auctoribus, qui loco Christum motum affirmant.

c Mat. 4.
d Apud Cypr. lib. de Oper. card. cap. de ieiunio.

XXI. Iam verò cùm tot tantaque de Ioanne in Iordane baptizante audirentur; Iudæi qui erant Ierosolymis, sacerdotes &[e] Leuitas ad eum miserunt, vt interrogarent an ipse esset Christus: qui ingenuè confessus est, se non esse Christum, neque Eliam, neque Prophetam, illum scilicet à Deo per Moysen olim promissum. Existimamus hanc ipsam fuisse publicam legationem missam à Concilio seniorum, quod Synedrin appellabant, de quo antè mentionem fecimus: nam illorum muneris erat in primis de Propheta cognoscere. Post hæc verò idem subdit Euangelista: Altera die vidit Ioannes Iesum venientem ad se, & ait: Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. Hic est, de quo dixi: Post me venit vir, qui ante me factus est: quia prior me erat. & ego nesciebam eum, D
sed vt manifestetur in Israel, propterea veni ego in aqua baptizans. Et testimonium perhibuit Ioannes, dicens: Quia vidi Spiritum descendentem quasi columbam de cælo, & mansit super eum. Et ego nesciebam eum: sed qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit: Super quem videris Spiritum descendentem, & manentem super eum, hic est qui baptizat in Spiritu sancto. Et ego vidi, & testimonium perhibui quia hic est filius Dei.] hæc Ioannes.

e Ioan. 1.
LEGATIO IVDAEORVM.

XXII. Ecce quàm gloriosa coram legatis Ioannis de Christo confessio; quam illi Ierosolymam redeuntes, iis à quibus missi fuerant, retulerunt: sed ab illis spretam esse, ea quæ posteà contigerunt, facilè demonstrant. Sed quid post hæc? Non satis habuit Ioannes dicta attestatione facta de Christo omnes admonuisse Iudæos; sed data sibi iterùm occasione, eumdem esse Messiam, discipulis suis aperuit: qui eo audito, Iesum sequi cœperunt. Rem peractam sic describit Euangelista[f]: Altera die iterùm stabat Ioannes, & ex E
discipulis eius duo. Et respiciens Iesum ambulantem, dicit: Ecce Agnus Dei. Et audierunt eum duo discipuli loquentem, & secuti sunt Iesum. Conuersus autem Iesus, & videns eos sequentes se, dicit eis: Quid quæritis? Qui dixerunt ei: Rabbi (quod dicitur interpretatum Magister) vbi habitas? Dicit eis: Venite, & videte. Venerunt, & viderunt vbi maneret, & apud eum manserunt die illo: hora autem erat quasi decima. Erat autem Andreas frater Simonis Petri vnus ex duobus, qui audierant à Ioanne, & secuti fuerant eum. Inuenit hic primùm fratrem suũ Simonem, & dicit ei: Inuenimus Messiam, quod est interpretatum Christus. Et adduxit eum ad Iesum. Intuitus autem eum Iesus, dixit: Tu es Simon filius Ioanna: tu vocaberis Cephas: quod interpretatur Petrus.] hęc Ioannes Euangelista de primordiis Christi Ecclesiæ iam coalescere incipientis.

f Ioan. 1.
ANDREAS ET PETRVS AD IESVM.

De

A De his agens Epiphanius [a], hæc ait: Neque verò de hoc quisquam ambigens curiosiùs perscrutetur, cùm videat, quòd Andreas primus obuiàm venit Iesu, deinde Petrus, & per ipsum vocatus est: neque hoc ægrè ferre incipiat. Occursus enim Andreæ primus contigit, cùm minor esset Petrus tempore ætatis: posteà enim rursus, quando perfecta renuntiatio facta est, ipse fratrem suum præcessit. Insuper autem & in hoc Deus est, qui nouit vocationes cordium, & scit quis dignus sit primo loco locari; & elegit Petrum, vt dux esset suorum discipulorum, velut omnino clarè indicatũ est.] hæc Epiphanius: qui de ætate Andreæ magis audiendus, quàm alij, qui posteà dixerunt Petrum maiorem natu Andrea. Prælatus verò Andreæ Simon Petrus à Christo merito confessionis: etenim non in renuntiatione tantùm, sed & in summæ fidei professione Simonem tum Andreæ, tum etiam ceteris Apostolis præstitisse constat; vt meritò ille eligeretur, qui ceteris præesse deberet: tuncque implendum, quod nunc tantummodò pollicetur, nempe vt Cephas, hoc est, Petrus, appellaretur: quod magis veritati consentaneum videtur, quàm (quod nonnulli sunt arbitrati) ex hoc tempore, habito respectu ad ea quæ de Petro Christus futura præuiderat, Petrum esse nominatum. De iisdem Andrea & Simone hæc Sophronius [b] Ierosolymitanus: Andreas cælibem vitam ducens, Præcursoris Domini factus est discipulus. Petrus negotiis intendebat; qui vxori, & familiæ, & patris senio prouidebat.] XXIII. B PETRI NOMEN.

[a] Epiph. hær. 51.

[b] Sophr. hom. de cor. SS. Petri & Pauli.

XXIV. PETRVS PRAELATVS CETERIS.

Ex his apparet, quàm turpiter errent qui primatum putant Petro collatum, quòd senior ceteris esset. Nam quod ad hoc spectat, etsi non alij, certè Andreas maior ætate, prior in vocatione, & in perfectioris vitæ electione Petro præstabat. sed si diuini consilij rationem humanæ menti concessum est aliquando perscrutari; illa in Petro, quam diximus, causa præcessisse videtur, vt princeps omnium constitueretur Apostolorum, quòd

C in professione fidei ceteris antecelluit. Sed quod insuper consideratione dignum existimamus: hoc ipso initio Ecclesiæ erigendæ (quæ ædificatio [c] Dei est) Christus Dominus tantæ molis excitandæ sapientissimus architectus, de primario lapide in fundamento locando statim cogitans, Simoni mox dixit: Tu vocaberis Cephas.] Vox Syriaca [d] Latinè interpretata, idem quod petra, significat; ex Græca autem lingua dicitur Petrus: nam apud illos ὁ Πέτρος idem est quod ἡ πέτρα: sicque apud nos idem sit Petrus quod petra; nec à petra Petrus, sed ipse petra, quo nomine à Christo appellatus cognoscitur; quod nunc pollicetur, cùm ait: Tu vocaberis Cephas] ac si diceret: Tu vocaberis petra. Ex his quidem solida firmaque veritate constantibus redarguuntur qui minùs cautè sciteque dixere, non dictum esse Petro, Tu es petra: sed, Tu es Petrus: quòd scilicet petra esset Christus, quem confessus Simon, dictus sit Petrus. Quod quamuis Augusti-

[c] Paul. 1. ad Cor. 3. & ad Ephes. 2.

[d] Hieron. in epist. ad Galat. cap. 2. & alij.

D nus [e] aliquando dixisset: tamen in retractationibus, an Petrus ipse sit petra, vel à petra Petrus sit dictus, nihil definiens [f]: Quæ, inquit, duarum harum sententiarum sit probabilior, eligat lector.] sed idcircò, quòd Syriacam vocem haud fuerit ipse Africanus assecutus, quæ propriè petram ipsam significat; quam Latinus interpres è Græco πέτρος, quod est petra, Petrum transtulit.

[e] Aug. tract. 7. in Ioan. & vlt. Item de verb. Dom. serm. 13.

[f] August. retract. lib. 1. c. 21.

XXV. PETRVS PETRA.

Sed idem sanctus Augustinus in sermone de Cathedra Petri, ipsum Petrum petram dictum esse manifestè profitetur his verbis: Denique pro soliditate deuotionis Ecclesiarum, Petra dicitur, sicut ait Dominus: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. Petra enim dicitur, eò quòd primus in nationibus fidei fundamenta posuerit, & tamquam saxum immobile totius operis Christiani compagem molemque contineat. Petra ergo pro deuotione Petrus dicitur, & petra pro virtute Dominus nun-

E cupatur, sicut ait Apostolus: Bibebant de spirituali, consequente eos petra: petra autem erat Christus. Rectè consortium meretur nominis, qui consortium meretur & operis. Petrus fundamentum ponit, Petrus plantat: Dominus incrementum dat, Dominus irriguum subministrat.] Hæc Augustinus [g]. Ac iterùm de Petro in eadem verba: Tu es Petrus, & super hanc petram, &c.] Dignus certè, inquit, qui ædificandis in domo Dei populis Petrus esset ad fundamentum, columna ad sustentaculum, clauis ad regnũ [h].] Sed vt ad proposita redeamus: nemo equidem sibi cõstans affirmauerit, Christum locutum esse Latinè, vt dixerit, Petrus; sed, quod habet Euangelista, Syriacè, Cephas, quod est, Petra. at, Petrus, dixit interpres, mutans nomen femininum in masculinum, quòd viro magis conueniens esset. Certè adhuc si Petrus deriuatiuè diceretur à petra, non Petrus, sed Petreus potiùs fuisset Latinè dicendus. Sed in re adeò perspicua non ampliùs immorandum.

[g] Aug. serm. de sanct. 16.

[h] Aug. serm. de sanct. 29.

Cete-

XXVI. SIMON CVR PETRVS DICTVS.

Ceterùm Cephas cùm Syriacè petram ſignificet; non tamen quamlibet petram, ſed quæ ſit omnium duriſſima [a], nempe cautem. Sed cur potiùs Dominus eum appellauit petram, quàm aliam quampiam materiam ſolidiſſimam, nempe æs, ferrum, vel quid ſimile? id quidem non ob aliam cauſam factum eſſe apparet, niſi quia & ipſe Chriſtus petra [b] dictus eſt; vt quem ſui gregis relinqueret vicarium ſucceſſorem, eumdem ſuo nomine inſigniret. Vnde Tertullianus in hanc ſententiam [c]: Sed cur, inquit, de Simone Petrum? Si ob vigorem fidei, multæ materię ſolidę nomen de ſuo accommodarent. An quia & petra & lapis Chriſtus? ſiquidem & legimus eum poſitum in lapidem offendiculi, & petram ſcandali: omitto cetera. Itaque affectauit cariſſimo diſcipulorum de figuris ſuis peculiariter nomen communicare, puto, propriùs, quàm de non ſuis.] hæc Tertullianus: eadem ferè Baſilius [d], atque Hieronymus [e]. & ſanctus [f] Leo ex perſona Chriſti: Cùm ego ſim inuiolabilis petra, ego lapis angularis, qui facio vtraque vnum, ego fundamentum, præter quod nemo poteſt aliud ponere: tamen tu quoque petra es, quia mea virtute ſolidaris, vt quæ mihi poteſtate ſunt propria, tua ſint mecum participatione communia. & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam: ſuper hanc, inquit, fortitudinem æternum extruam templum, &c.] hæc Leo. Cùm itaque Petrus petra, vt & Chriſtus petra, dicatur; hac ratione dici poteſt nomen Petri deriuatum à Chriſto, non tamen deriuatiuum nominis Chriſti. Sicque accipe illud Hieronymi [g]: Nomen, inquit, nouum accipiet, quod ei Dominus impoſuerit, dicens ad Apoſtolum Petrum: Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduerſus eam. quod vocabulum à nomine Domini deriuauit, vt dicatur Dominicum.]

[a] Caniſius in loc. nou. Teſt.
[b] 1. Cor. 10.
[c] Tertull. cōt. Mar. lib. 4. cap. 13.
[d] Baſilius lib. 20. de pœn.
[e] Hier. in Iſa. cap. 62.
[f] S. Leo ſer. 3. in Anniuerſ. aſſumpt. ſuæ.
[g] Hier. in Iſa. cap. 62.

XXVII. PETRVS CEPHAS.

Nouerunt & hoc ipſum antiquiores Theologi, quorum nobiliſſimus Hippolytus martyr hæc ait: Princeps Petrus fidei petra, quem beatum iudicauit Chriſtus Deus noſter: ille doctor Eccleſiæ, ille primus diſcipulorum, ille qui regni claues habet, docuit nos, dicens, &c.] his nominibus exornat Petrum Hippolytus [h]. Porrò ſunt ex noſtris ſcriptoribus complures, & primus omnium Optatus [i] Mileuitanus, qui nomen Cephas, non à Syra lingua, ſed à Græca ἀπὸ τῆς κεφαλῆς, caput interpretantur; nec quidem reprehendendi: eiuſmodi enim interpretandi modum ab aliis nonnullis, quorum in Eccleſia Dei eſt memoria celebris, vſurpatum ſcimus, dum Hebraicam vocem in Græcam ſignificationem tranſire fecerunt. Gregorius enim Nazianzenus [k] Hebraicum nomen Phaſe cùm ſciret in Paſcha mutatum, aliam ex eo myſterio congruam reddidit interpretationem: vt quod in Hebræo ſignificat tranſitum, apud Græcos πάσχειν interpretetur. Id ipſum cùm plures alij præſtiterint, hoc etiam & de nomine Chriſti Iuſtinum [l] martyrem feciſſe conſtat; quod & ante hos omnes ſæpiùs factitatum à Septuaginta interpretibus, Origenes dum agit de prino & ſchino arboribus, ſcribens ad Africanum, teſtatur. Alia ſunt de his exempla in diuina Scriptura; vt cùm nomina ſiderum non ſecundùm voces Hebraicas, ſed ſecundùm Græcam [m] nomenclaturam ſunt poſita, idque ob notiorem ſignificationem. obſeruat hoc ipſum ex Photio in quæſtionibus ad Amphilochium Epiſcopum Cyzici Turrianus [n]. Vnde appoſitè, quod apud Syros petram ſolidam ſonat nomen Cephæ, apud Græcos caput ſignificat: ac ſic diuina quadam diſpenſatione factum videtur, vt vna eademque voce, duabus linguis, Petri principatus exprimeretur. Hæc iam de nomine Cephę ſatis, nec quidem præter inſtitutum: quandoquidem de obſcuris vocibus interdum agere, in præfatione polliciti ſumus.

[h] Hippolyt. de conſum. mundi.
[i] Optat. li. 2. contra Parmen. & alij.
[k] Greg. Naz. orat. de Paſchate 2.
[l] Iuſt. orat. ad Gentes.
[m] Job 9. Amos 5.
[n] Turr. ad uerſ. Magdebur. c. 3.

XXVIII.

Poſt hæc de vocatione Petri ab Euangeliſta [o] narratur, de Philippo à Chriſto vocato ſubinfertur hiſtoria: ad hunc verò Dominum hæc ipſa verba dixiſſe, Sequere me, & dimitte mortuos ſepelire mortuos ſuos] tamquam rem minimè dubiam, teſtatur Clemens Alexandrinus [p]. Idem verò Philippus Nathanaëlem de Chriſto, quòd veniſſet, admonuit, & ad Chriſtum perduxit, qui & in ipſum credidit: negotium peractum pluribus Ioannes [q] deſcribit. Putarunt verò aliqui [r] Nathanaëlem eumdem eſſe cum Bartholomæo, leuibus quibuſdam coniecturis permoti: quibus minimè aſſentimur, ſed Auguſtino [s] tutiùs inhæremus, dum ait, idcircò Nathanaëlem non fuiſſe à Domino electum inter Apoſtolos, quòd eſſet legis Doctor. Pòſt de Nathanaële recenſitam hiſtoriam, quid ſubinde die tertia actum ſit, idem Euangeliſta [t] eiuſmodi inſtituit narrationem.

[o] Ioan. 1.
[p] Clem. Alex. Strom. lib. 3.
[q] Ioan. 1.
[r] Ruper. Ab. & Ianſen.
[s] Aug. in tra. ſuper Ioan. tract. 17. c. 1.
[t] Ioan. 2.

A Et die tertia nuptiæ factæ sunt in Cana Galilææ: & erat mater Iesu ibi. Vocatus est autem & Iesus, & discipuli eius ad nuptias. Et deficiente vino, dicit mater Iesu ad eum: Vinum non habent. Et dicit ei Iesus: Quid mihi & tibi est mulier? nondum venit hora mea. Dicit mater eius ministris: Quodcumque dixerit vobis, facite. Erant autem ibi lapideæ hydriæ sex positæ secundùm purificationem Iudæorum, capientes singulæ metretas binas, vel ternas. Dicit eis Iesus: Implete hydrias aqua. Et impleuerunt eas vsque ad summum. Et dicit eis Iesus: Haurite nunc, & ferte architriclino. Et tulerunt. Vt autem gustauit architriclinus aquam vinum factam, & non sciebat vnde esset, ministri autem sciebant, qui hauserant aquam: vocat sponsum architriclinus, & dicit ei: Omnis homo primùm bonum vinum ponit; & cùm inebriati fuerint, tunc id quod deterius est. tu autem seruasti bonum vinum vsque adhuc.] hactenus de nuptijs: de quibus aliqua quæ ad historiæ veritatem pertinent, elucidanda proponimus. Ac primùm illud occurrit: Cùm eiusmodi nuptiæ, eò quòd inter edendum defecerit vinum, pauperis alicuius hominis fuisse credantur: quidnam est, quòd non secùs ac si ditissimi cuiuspiam essent, ministris abundauerint, nec quidquam defuerit quod desideraretur in lautis conuiuijs, vt copia ministrorum, & qui triclinijs præesset architriclinus? Verùm ad hęc intelligenda, quænam esset consuetudo Hebræorum in parandis nuptijs, dicere opus est. Sanctus Gaudentius [a] Brixianus Episcopus, æqualis Ambrosio, de his agens, hæc ait: Nuptiæ apud Iudæos cùm fierent, vnus (quantum ex traditione comperimus) dabatur de sacerdotali ordine, qui morem disciplinæ legitimæ gubernaret, curamq; pudoris ageret coniugalis, simul & conuiuiorum apparatum, ministros, atque ordinem dispensaret, & hoc pro officio architriclinus, hoc est, triclinij præpositus diceretur.] hæc Gaudentius: vt non mireris, si rebus adeò benè dispositis, cùm censor morum adesset, non Iesus tantùm, qui etiam cum publicanis & peccatoribus aliquando discumberet, sed & ipsa sanctissima Virgo Dei genitrix interesset. Porrò verisimili coniectura creditum est, eiusmodi nuptias fuisse alicuius qui Christo esset aliqua cognatione coniunctus.

XXIX. IESVS CVM MATRE AD NVPTIAS.

B (margin letter)

[a] Gaudentius tract. 9.

C (margin letter)

XXX. Proditum est à nonnullis, has fuisse nuptias Ioannis Euangelistæ, qui cùm duxisset vxorem, & nuptias celebrasset, tamen viso miraculo de aqua in vinum per Christum mutata, coniugem dimiserit, ac Christum secutus fuerit. Sunt hæc omnia commenticia, ac nuper excogitata, cùm penes antiquos Patres nulla prorsus mentio de his habeatur. Si hæc scissent veteres, quantum [b] putas negotij fecisset Hieronymo Iouinianus hæresiarcha, qui tam pertinaci animo Ioannem Apostolum & Euangelistam virginem fuisse negabat? Si hic, inquã, quoquo modo, vel per coniecturam saltem dicere potuisset, nuptias D factas in Cana Galileæ fuisse Ioannis: quì thalami secreta scrutatus, Ioannem adhuc post nuptias virginem permansisse, confirmare valuisset? Quomodo [c] & Manichæi, qui & apocrypha quæcumque aduersus nuptias congerere soliti sunt, tam optata non sunt vsi occasione, vt ex dirempto Ioannis coniugio, Christum odisse nuptias affirmarent; non veriti & Paulum in exemplum adducere, quòd sua prædicatione Theclam, sponso oppigneratam, è nuptijs terrenis diuulserit? Certè tantum abest vt hæc de Ioannis nuptijs illi vel saltem meditarentur, vel à Patribus qualibet alia occasione eadem dicerentur; vt potiùs ex ijsdem nuptijs, quibus Saluator sui augustissimam præsentiam exhibuit, contrarium prorsus adstruerent atque firmarent: nimirum Christum probasse nuptiarum sacramentum, ac suamet præsentia consecrasse.

[b] Hier. lib. 1. cont. Iouin.

[c] Aug. contra Faust. li. 30. cap. 4.

XXXI. Ceterùm de cælibatu Ioannis, quòd numquam contraxerit nuptias, non [d] Hierony-E mus tantùm aduersus Iouinianum agens, sed & Ignatius [e], non mediocris auctoritatis vir, grauissimus assertor est. Id ipsum verò non de Ioanne tantùm, sed & de Iacobo quoque Epiphanius [f] testatur: quibus Augustinum [g] consentire, nemo sanæ mentis non viderit, dum ait, ea de causa Ioannẽ à Christo plus ceteris amatum, quòd neque vxorem duxerit, & ab ineunte pueritia castissimus vixerit. Quòd si apocryphis interdum vti licet: apud Abdiam habetur, eumdem Ioannem Christi persuasione numquam coniugium appetijsse. Verũ enimverò ne leuiter res graues attingere videamur, dicamus vnde commentum illud de Ioannis nuptijs sit deductum, vt & intelligatur quàm parum iudicio valeant, qui talia fingunt. Augustinus in præfatione in Ioannem Euangelistã hæc habet: Iste siquidem est Ioannes, quem Dominus de fluctiuaga nuptiarum tempestate vocauit, & cui matrem Virginem virgini commendauit.] hæc igitur Augustini verba in eum sensum accipiunt isti & adducunt, quasi Ioannes obligatus nuptijs, à Christo vocatus fuerit:

[d] Hier. contra Iouin. lib. 1.

IOANNES CAELEBS.

[e] Ignat. epist. ad Philadel.

[f] Epiph. hæres. 58.

[g] Aug. in Ioã. tract. vlt. prope finem.

non animaduertentes, sic Augustinum dixisse vocatum à nuptijs, non quòd cùm vxorem A duxisset, eam reliquerit, sed quòd eam prorsus non acceperit, prout idem ipse Augustinus in fine eiusdem operis apertè testatur, cùm his vtitur verbis: Plus amatum, quòd neque vxoré duxerit, & ab ineunte pueritia castissimus vixerit.] nam (quod omnes sciunt) non est vxorem ducere, eam à domo parentum ad propria traducere, sed se coniugio obligare, iuxta illud [a] Comici: Pamphilus vxorem duxit.] Nec aliud ab his de Ioanne Augustinum sensisse, exploratissimum est: nam dictum Euangelium de nuptijs explicans (quod in primis dicendum fuisset) nullam prorsus mentionem de Ioanne habuit. Sed hæc satis ad refellendam ridiculam de nuptijs Ioannis sententiam. Qua in re potiùs Nicephoro [b] assentiendum esset, affirmanti fuisse eiusmodi nuptias Simonis Cananæi, qui vnus ex duodenario Apostolorum numero, Zelotes est dictus. Ceterùm & Nathanaël erat è Cana Galilææ, oppido (vt tradit Hieronymus [c]) posito in Galilæa Gentium. B

a Terentius in Andr.

CVIVS FVERINT NVPTIAE.

b Niceph. hist. lib. 8. c. 30.

c Hier. in lib. de locis Hebr.

XXXII. In his nuptijs primum omnium ac perinsigne miraculú Christus Dominus operatus est, cùm aquam mutauit in vinum: quod ob sui excellentiam, longè antequá fieret, Isaiæ Prophetæ fuit diuinitus demonstratum. Vnde ille Christi prædicationem, & aquam in vinum mutandam prophetico spiritu noscens, in hæc verba erupit [d]: Hoc primùm bibe, velociter fac regio Zabulon, terra Nephtalim, & reliqui qui iuxta mare estis trans Iordanem, &c.] Epiphanius [e] id factum scribit vndecima mensis Tybi, quæ est apud nos sexta dies Ianuarij, qua die etiam Catholica Ecclesia recolit anniuersaria solemnitate tantæ rei celebritatem: quam annuis miraculis in pluribus Orbis locis illustrari consueuisse, idem auctor testatur, dum ait: Post annos triginta factum est primum miraculum in Cana Galilææ, quando aqua facta est vinum. Quapropter etiam in multis locis vsque in hunc diem hoc fit quod tunc factum est diuinum signum, in testimonium incredulis: velut C testantur in multis locis fontes ac fluuij in vinum conuersi. Cibyres quidem vrbis Cariæ fons, qua hora hauserunt ministri, & ipse dixit: Date architriclino. Testatur & in Gerasa Arabiæ fons similiter. Nos bibimus de Cibyres fonte, fratres verò nostri de eo qui est in Gerasa in martyrum templo. Sed & multi in Ægypto de Nilo hoc testantur. Quare in vndecima Tybi apud Ægyptios, omnes hauriunt aquam & reponunt, tum in ipsa Ægypto, tum in multis regionibus, &c.] hæc Epiphanius.

PRIMVM CHRISTI MIRACVLVM.

d Isai. 9. secúdùm 72. interpr. & Hier. ibidem

e Epiph. hæres. 51.

AQVA IN VINVM MVTATVR PLVRIBVS IN LOCIS.

XXXIII. Enimuerò & Plinius [f] similis rei alibi quoque fieri solitæ egregius videtur assertor, licet vnius tantùm diei spatio discrepet, dum sic ait: In Andro insula, templo Liberi patris, fontem Nonis Ianuarij vini sapore fluere, Mutianus ter Consul tradit: Diotecnosia vocatur.] hæc ille. Sed accolæ, causam quam diximus, ignorantes, Baccho hoc tribuerunt, ædificato ei templo. Apud Naxum quoque insulam fontem fuisse, ex quo nonnumquá, D vinum & illud quidem suauissimum fluere consueuisset, auctor est Ctesias in suis Indicis. Vnde accidisse credimus insulam illam Dionysiada esse nominatam, siue, vt vult Plinius, à fertilitate vinearum. Sed hæc longè ante Christi tempora contigerunt, nempe quæ dicta sunt de Naxo ex Ctesia auctore; si tamen eum fide dignum putauerimus: nam Lucianus [g], & alij complures auctores veteres commentarium eius de rebus Indicis, vbi ea de Naxi fonte memoriæ tradidit, fabulosum existimant; multaque scripsisse aiunt, quæ nec ipse audierat, neque ab alio, qui vera narraret, acceperat. Quæ autem à Plinio ex Mutiano Consulari accepta, scripta sunt, satis firmiter testata videntur: claruit enim Mutianus temporibus Vespasiani, cui ad Imperium capessendum, cùm esset Præses in Syria, maximè studuit: citat eum Plutarchus, sed frequenter ipse Plinius illi æqualis. Meminit insuper Tertullianus [h] de Lyncestis quoque in Macedonia vena vinosa, E sed diuersa ab alijs nuper dictis, quippe quæ aceti potiùs quàm vini saporem redderet; de qua Plinius [i]: Lyncestis aqua, quæ vocatur acidula, & vini modo temulentos facit.] de eadem item Seneca [k]. Ceterùm de dictis fontibus, diuersis locis positis, vinum scaturientibus, nullum antiquorum, qui ante Christum vixerit, auctorem mentionem fecisse, memini me legisse: vt planè intelligas, ea omnia virtute huiuscemodi Christi miraculi facta esse. Videas ex his admirabilem quamdam capitis cum ceteris corporis membris consensionem, nempe Christi cum Ecclesia: cùm diem, quam in tantæ rei gestæ memoriam solemniter ipsa celebrat, ille his miraculis voluerit annis singulis illustrare. His similia erant illa olim fieri quolibet anno consueta miracula, dum plerisque in locis orbis Occidentalis (vt suo loco dicemus inferiùs) Paschali tempore, quo solemne baptisma in Ecclesia peragi consueuit, è sicco aridoque fonte lapideo copiosę ad baptismi vsum aquę exundare

f Plin. nat. hist. li. 2. cap. 103. & li. 4. cap. 12.

g Lucian. in lib. quomodo hist. scrib. sit.

h Tertull. lib. de anima. cap. 50.

i Plin. nat. hist. lib. 2. cap. 103.

k Senec. nat. quæst. lib. 3. cap. 20.

A exundare consueuerunt: non quidem ad ipsam insinuandam diem qua baptizatus est Christus; sed quòd tunc temporis solemne baptisma in Ecclesia peragi consueuit.

At minimè assentimur illis, qui dictum miraculum sequenti anno, ea ipsa die qua baptizatus est Dominus, factum esse dixerunt: quod etiam quasi auctoritate Ecclesiæ, quæ vnà cum Magorum aduentu, & Christi baptismo, idem quoque miraculum de aqua in vinum mutata recolit, firmare nituntur. Sanè cùm eadem hęc tria ad ostensionem Christi virtutis facta dicantur, non vna eademque die singulis quibusque annis sunt peracta; sed ipsorum tantùm memoriam eadem die ab Ecclesia recenseri solitam, testantur antiqui Patres, ac in primis S. Augustinus [a] his verbis: Licet de solemnitate huius diei veterum sit diuersa traditio, vna tamen sanctæ deuotionis est fides. Nam quamuis nonnulli Dominum nostrum stella duce à Magis existiment adoratum; alij asserant aquam in vinum mutasse; quidam verò baptizatum esse à Ioanne confirment: in omnibus tamen Dei filius creditur, in omnibus festiuitas est vera.] hæc Augustinus. & S. Maximus [b] in hunc modum: In hac, dilectissimi, celebritate, sicut relatu paternæ traditionis instruimur, multiplici est festiuitate lætandum: ferunt enim, Christum hodie vel stella duce à Gentibus adoratum, vel inuitatum ad nuptias aquam vertisse in vinum, vel suscepto à Ioanne baptismate, Iordanis fluenta consecrasse: sed quid potissimùm præsenti hoc factum sit die, nouerit ipse qui fecit.] hactenus Maximus. Sed & hæc ipsa priùs S. Paulinus [c] cecinit his versibus, agens de eadem solemnitate diei Epiphaniæ:

XXXIV. DE TEMPORE MIRACVLI.

[a] S. Aug. ser. 27. de temp.

B

[b] S. Max. ser. de Epiph.

[c] Paulin. in natal. 9. S. Felic.

Qua puerum stella duce mystica dona ferentes
Suppliciter videre Magi: seu qua magis illum
Iordanis trepidans lauit, tingente Ioanne,
C *Sacrantem cunctas recreandis gentibus vndas.*
Siue dies eadem magis illo sit sacra signo,
Quo primum Deus egit opus, cùm flumine verso
Permutauit aquas prædulcis nectare vini.]

Auctor item ille, qui falsò nomine Eusebij Emisseni circumfertur, re vera autem Eucherius Lugdunensis, hæc in eamdem sententiam habet: Hodie per documenta certissima Deus in homine declaratus, aquas ad salutem humani generis suo baptismate consecrauit: siue hæc eadem illius mirandi dies sit, qua primùm in Cana Galilææ in nuptiali conuiuio aquas in vinum conuertit, &c.] Isidorus [d] etiam de Officijs Ecclesiasticis sic ait: Tribus ergo ex causis hæc dies vocabulum sumpsit; siue quia baptismate Christus populis ostensus fuerit; siue quòd eo die sideris ortu Magis est proditus; siue quòd primo signo D per aquam in vinum versam, multis est manifestatus.] hæc ille. Sicque videas prædictos omnes antiquos auctores, quænam potissimùm ex tribus his recensitis rebus insignibus acciderit, fuisse ambiguos. Quòd si certam habuissent de ijsdem Ecclesiæ auctoritatem, equidem rei veritatem certa assertione firmassent. Quòd verò Dei Ecclesia in ea celebritate canit: Hodie vinum ex aqua factum est ad nuptias] idem est, ac si diceret vsitato more quodam: Hodie eius rei memoria agitur.] reperies enim Ecclesię phrasim eam esse, atque vsitatam dicendi consuetudinem.

[d] Isid. de Offic. Eccles. cap. 26.

Insuper irrefragabili planè id monstramus ratione firmatum, ex his quæ S. Augustinus scribit in sermone tertio feriæ sextæ Paschatis, qui est centesimus quinquagesimus quartus de Tempore: vbi hæc signa sic facta esse vno die testatur, non vt anniuersaria recurrente die miraculum de aqua facta vinum acciderit; sed quòd vno eodemque die, nempe E Dominico, à Domino editum fuerit: sic enim ait, dum admiranda Dei opera die Dominico perpetrata describit: Venerabilis est hic dies, qui Dominicus dies, & dies primus atque perfectus est, & dies clarus; in quo visa est prima lux; in quo transgressi sunt filij Israel mare rubrum siccis pedibus; & in quo pluit manna filijs in deserto; & quo Dominus baptizatus est in Iordane; quo vinum de aqua factum est in Cana Galilææ; quo benedixit Dominus quinq. panes, & satiauit quinque millia hominum; in quo resurrexit Dominus à morte; quo intrauit Dominus in domos clausas, vbi erant discipuli congregati propter metum Iudæorum; in quo Spiritus sanctus descendit in Apostolos; & in quo speramus Dominum Iesum Christum ad iudicium venturum, &c.] hæc Augustinus. XXXV.

Si igitur tam Christi baptismus, quàm ex aqua vinum factum miraculum, die Dominico contigit, manifestè probatur, ac in apertam deducitur consequentiam, nequaquam illud eadem die post annum interlapsum accidisse, sed prorsus diuersa: nam si præsenti

XXXVI. EODEM ANNO BAPTISMVS ET MIRACVLVM.

præſenti anno in diem Dominicum incidat feſtum Epiphaniæ,ſequenti anno in alteram A
incurrat diem neceſſe eſt. Non igitur diuerſo anno, ſed vno eodemque Chriſti bapti-
ſmus,& dictum miraculum eſt celebratum:quod & alia multa demonſtrant. Cùm enim
conſtet Dominum hoc anno poſt baptiſmum allegere cœpiſſe diſcipulos, Euangeliјque
prædicationem auſpicatum eſſe; nulla patitur ratio,vt per anni ſpatium nullum miracu-
lum ediderit:nam primum illud conſtat coram diſcipulis factum eſſe ſignũ, cùm aquam
mutauit in vinum. Rurſus ex contexu Ioannis apparet, ea cuncta facta eſſe primo anno
ab aliјs Euangeliſtis prætermiſſo, quæ ipſe magna adhibita diligentia, & quid diebus ſin-
gulis vſque ad nuptias celebratas ſit actum,ordinatè digeſſit. Abſurdum inſuper ſequere-
tur,vt nouum eſſet addendum Paſcha:ſicque Euangeliј prædicationem,contra omnium
antiquorum ſententiam, vltra quadriennium perduraſſe, dicere oporteret. Certè Ignatiј
teſtimonio,qui eo vixit ſæculo, conſtat Dominum in prædicatione Euangeliј triennium B
tantùm expleſſe. Sunt & multa quæ in hanc ſententiam dicenda eſſent; ſed quia hæc ſa-
tis eſſe putamus, prætermittimus. Quod autem ad rei geſtæ hiſtoriam ſpectat: non ta-
cendum exiſtimamus, locum illum Canæ Galilææ, qui tam celebri eſt illuſtratus mira-
culo, S. Helenam Conſtantini Imp. matrem nobili eccleſia ibi erecta nobilitaſſe, vt Ni-
[a] Niceph. hiſt. lib. 8. c. 30. cephorus [a] auctor eſt:ſed ea iam collapſa, excreſcente aggere, locum illum ſic ſubtus re-
manſiſſe,vt opus eſſet per ſcalam deorſum ad locum ferri,recentiores [b], qui de locis ſan-
[b] Burchard. par. 1. c. 6. §. 1 ctis ſcripſere, memoriæ prodiderunt.

XXXVII. Poſt nuptias celebratas, deſcendit Ieſus (inquit Ioannes [c]) Capharnaum ipſe, & ma-
[c] Ioan. 2. ter eius,& fratres eius,& diſcipuli eius:& ibi manſerunt non multis diebus.] Poſt hęc au-
S. MARIA NAZARETH HABITAT. tem ſanctiſſimam Deiparam rediјſſe Nazareth ad propria, & illic habitaſſe, certum eſt.
Nam Nazarenorum apud Matthæum [d] hic eſt ſermo:Nónne hic eſt fabri filius? Nón- C
[d] Mat. 13. ne mater eius dicitur Maria: & fratres eius Iacobus,& Ioſeph,& Simon,& Iudas: & ſo-
rores eius,nónne omnes apud nos ſunt?]

XXXVIII. Interim verò, appropinquante Paſcha, aſcendit Ieſus Ieroſolymam, & facto quaſi fla-
gello de funiculis, eiecit ementes & vendentes in templo. Cumq; multa operaretur mi-
racula, multi ea videntes crediderunt. Hæc ſunt ex Ioanne ſummatim collecta, qui rei
geſtę ſeriem fuſiùs eſt proſecutus. At cùm hæc vidiſſent,atque dixiſſent Iudæi: Quod ſi-
gnum oſtendis nobis quia hæc facis?] reſpondit Ieſus: Soluite templũ hoc,& in tribus
diebus excitabo illud.] Tunc illi:Quadraginta & ſex annis ædificatum eſt templum hoc,
& tu in tribus diebus excitabis illud?] Pari conſenſione omnes interpretes in eam abie-
runt ſententiam, vt de templo quod ſub Zerobabel eſt ædificatum, Iudæi intellexerint:
quod licet aliquo interpoſito ſpatio, tamen tot annorum numero & paulo maiori con- D
[e] Euſebius in Chronic. Ioſeph. ant. li. 11. c. 4. ſtat ædificatum [e]. Sed his mirum in modum contradicere videntur quæ Ioſephus [f] te-
ſtatur, Herodem vetus illud templum ſub Zerobabel erectum, fuiſſe demolitum à fun-
damentis,& nouum deſuper ab eo ædificatum,idemque octo annis eſſe abſolutum: ſunt
[f] Ioſeph. ant. lib. 15. c. 14. hæc eius verba: Sublatis deinde veteribus fundamentis & nouis repoſitis, deſuper tem-
plum extruebat, &c.] oſtendit pluribus tam exteriores quàm interiores templi porticus,
& tam quod foris in atrio quàm quod erat intrinſecus,ipſa penetralia,ac tandem (vt vno
dicam verbo) integrum ipſum templum à fundamentis per Herodem eſſe excitatum.
Quæ ergo cauſa vt Iudæi ab ædificatione ſub Zerobabel facta deducere argumentum
voluerint, cùm illud ampliùs non extaret? Vel quonã modo de templo quod tunc exta-
bat,dicere potuerunt: Quadraginta & ſex annis ædificatum eſt templum hoc] quod ſci-
[g] Ioſeph. ibid licet præ oculis erat: cùm illud ipſum (vt idem Ioſephus [g] teſtatur) annis octo & nonni- E
hil ſupra extruxiſſet Herodes?

XXXIX. Certè adeò res in anguſto poſita eſſe videtur, vt dicere alterum de duobus ſit opus: vel
Ioſephum mentitũ eſſe, vel Iudæos eſſe hallucinatos: quos quidem,cùm de rebus omni-
bus notis agerent,& eo argumento Chriſti verba redarguere vellent, nulla poteſt eſſe ſu-
ſpicio, tam nota atque patentia eſſe locutos mendacia, adeò vt non à Chriſto tantùm,
IOSEPHVS SIBI INCONSTANS. vel à diſcipulis eius, ſed à quouis è vulgo homine redargui erroris potuiſſent. In Ioſepho
ergo vacillat fides hiſtorica; atque eo magis,quòd ſua ipſius ſententia redarguitur:quippe
[h] Idem ibidẽ. qui [h] priùs dixerit, cùm de templo ab Herode extructo ageret, vetus templum integrum
[i] Ioſeph. ant. lib. 20. c. 8. eſſe demolitum,& aliud nouiter conſtructum [i]: alibi autem,cùm agit de rebus Iudæorũ
ſub Nerone geſtis,porticum Orientalem, Salomonis maximum opus, adhuc integram
[k] Ioan. 10. permãſiſſe teſtetur:& certò quidem: habetur enim eiuſdem mentio in Euangelio [k], & in
Actis

A Actis [a] Apostolorũ. Sed non patitur ratio vt illi de templo Salomonis voluerint intelligere, quod longè minori annorũ numero est ædificatum, scilicet annis septem, vt testatur diuina Scriptura [b]. Nos autem verius existimamus, Iudæos de tẽplo ab Herode restituto esse locutos; fuisseq; veram eorum sententiam hoc sensu acceptam, vt cùm dixerũt: Quadraginta & sex annis ædificatum est templum hoc] tempus respexerint à quo ab Herode cœptum est ædificari, ac inde vsque ad præsentem annum numerauerint annos quadragintasex. Nam quantumlibet Iosephus [c] affirmet ipsum templũ octo annis fuisse ab Herode absolutũ; tamen eiusdem [d] assertione certissimũ est, perseuerasse ipsam templi structuram vsque ad tempus Neronis, operantibus in eo circiter octodecim millibus opificũ. Sicque illos dicere voluisse, concludendum est: Hoc opus, quod oculis cernitur, quadraginta & sex annis absolutum est, & tu in tribus diebus excitabis illud? Sed etsi hæc dicere B voluerimus, nihilominùs Iosephus in eo corrigendus est, quòd ait, Herodem anno decimooctauo sui regni auspicatum esse ædificationem templi: nam secundùm dictum numerum quadragintasex annorum, dicere opus esset, templum cœptum esse ædificari anno decimoquinto eiusdem Regis, numerando scilicet ab Actiaca pugna, ex quo tempore annos eiusdem Herodis esse numerandos, superiùs diximus. Sed hæc hactenus.

[a] Act. 3. 5.
[b] 3. Reg. 6.
[c] Ioseph. ant. lib. 15. c. 14.
[d] Ioseph. ant. lib. 20. c. 8.

XL. Cùm hæc Ierosolymis acta essent, Nicodemus [e] Iudæorum nobilissimus & inter illos facilè princeps (nam eum Ioannes principem Iudæorum appellat) nocte venit ad Iesum, & habito cum eo sermone, ab eodem docetur mysteria fidei. Post hæc (inquit Ioannes [f]) venit Iesus, & discipuli eius in terram Iudæam: & illic demorabatur cum eis, & baptizabat.] Quinam autẽ fuerint à Christo baptizati, ex his quæ scribit Euodius [g] Episcopus Antiochenus, facillimè dignoscitur; ait enim: Christus manibus suis Petrum tan- C tummodò baptizauit: Petrus porrò Andream & filios Zebedæi; ij denique reliquos Apostolos: septuaginta autem illos Petrus & Ioannes Theologus dictus, baptizarunt.] hæc ille. Eadem de Petro à Christo baptizato testatur Clemens [h] Stromatæus; qui in quinto Hypotyposeon, Apostolicum illud exponens dictum: Gratias ago, quia neminẽ vestrûm baptizaui] Christus, inquit, dicitur Petrum solum baptizasse; Petrus Andream, Iacobum, & Ioannem; illi autem reliquos.] hæc Clemens. De baptismate Apostolorum pluribus agit Tertullianus [i], necnon Augustinus [k] aduersus eos qui negabant illos fuisse baptizatos, sed ipsos baptizasse alios tunc temporis, cùm Christus baptizasse dicitur. Nam baptizandi opus à se inchoatum per suos eum perfecisse, omnes æquè affirmant, ex Ioannis [l] sententia, qui ait, quòd Iesus non baptizaret, sed discipuli eius.

[e] Ioan. 3.
[f] Ioan. 3.
[g] Apud Niceph. hist. lib. 2. cap. 3.
BAPTIZATI A CHRISTO
[h] Apud Sophr. in Prato spirit. c. 76.
[i] Tertull. lib. de baptism.
[k] Aug. epist. 108.
[l] Ioan. 4.

XLI. Pergit post hæc Euangelista [m]: Erat autẽ & Ioannes baptizans in Ænnon iuxta Salim: D quia aquæ multæ erant illic, & veniebant, & baptizabantur.] additurq; expostulatio discipulorum Ioannis de eo quòd omnes properarẽt ad baptismum Christi: qua occasione idem Ioannes egregiam iterùm de Iesu, quòd ipse verè esset Christus, confessionem instituit, deque illius exaltatione, sui verò humiliatione prædixit, multaq; alia in eius commendationẽ est locutus. Hæc autem cùm in Ænnon iuxta Salim facta esse dicat Euangelista; de ipso loco disquirere ex instituto, operęprețiũ ducimus. Sanctus Hieronimus [n] ad Euagrium scribens, ac de his agens, idem esse ait Salim, quod Salem, eò quòd Hebræi vocalibus in medio perrarò vtantur; putatque Ænnon esse prope Salem iuxta Sichen, vbi olim regnabat Melchisedec: cui sententiæ & alij interpretes inhæsisse videntur.

[m] Ioan. 3.
[n] Hier. epist. 126.

XLII. At verò quod me maximè ab hac sententia distrahit, illud in primis est, quòd Ænnon iuxta Salim ab Euangelista poni videtur in Iudæa: quò, inquit, Christus venit cum di- E scipulis suis, & baptizabat. quod videntes discipuli Ioannis, conquesti sunt, dicentes: Ecce hic baptizat, & omnes veniunt ad eum.] sicque Christum baptizasse haud longè ab Ænnon, vbi baptizabat Ioãnes, apertè constare videtur; locumque illum fuisse in Iudæa, quò venerat Iesus, Euangelista satis expressit. Porrò Ænnon illud iuxta Sichen fuisse in tribu Ephraim, qui scripserunt de locis sanctis, testantur [o]. Certè fuisse in terra Samariæ locum illum, ex eodem Hieronymo [p], qui dicit Salem fuisse iuxta Sichen, satis manifestum est. Demum Samariam à Iudæa esse distinctam, & appellatione Iudææ duas tantùm includi tribus quæ quondam Iudę vocabantur, ad distinctionem Galilææ & Samariæ, aliarumque in terra repromissionis regionum, idem auctor [q] testatur. Rursus in Sichen, alijsque locis qui ei adiacent, nulla erant aquarum fluenta, quæ baptismo (nam his tradit Euangelista Ænnon abundasse) inseruire potuissent: puteis enim vtebantur homines regionis illius; eratque & ibi puteus, qui & fons Iacob dictus est, vbi sedens Chri-

[o] Burchard. par. 1. c. 7. §. 25.
[p] Hier. epist. 126. & de locis Hebr.
[q] Hier. de loc. Hebr. in Act. Apost.

ſtus ſermonem habuit cum muliere Samaritana. Vnde exiſtimamus Ænnon idem eſſe A quod Ænan (vtrumq. enim nomen fontem interpretatur Hieronymus [a]) qui erat locus inter Æliam & Dioſpolim, vt idem Hieronymus aſſerit [b], qui & ait: Eſt & fons in ſupradicto Ænan loco: vnde & Ænan, id eſt, fontis nomen accepit.] hæc ille. Quod verò ad Salim ſiue Salem pertinet: non tantùm idem [c] ait fuiſſe Salem in Sichen, vel ſecundùm Ioſephum, Salem dictam olim fuiſſe Ieruſalem: ſed eius nominis, inquit, alia villa oſtenditur vſque in præſentem diem iuxta Æliam, contra Occidentalem plagam.] In eadem quoque plaga eſſe Dioſpolim ad Ægyptum vergentem, cuius nuper facta eſt mentio, eodem auctore liquet. Eo igitur in Iudææ loco, quòd (vt ait Euangeliſta [d]) aquæ multæ ibi eſſent, Chriſtum atque Ioannem proximè baptizaſſe putamus: veniens enim Ieſus in Iudæam, longè aberat à Iordane.

[a] *Hier. de loc. Hebr. & de nominibus Hebr.*
[b] *Idem eodẽ.*
[c] *Idẽ eodem.*
[d] *Ioan. 3.*

XLIII. Si quis quærat quantum temporis manſerit Ieſus in Iudæa, cùm dicat Ioannes quòd B illic morabatur cum diſcipulis ſuis, & baptizabat: dicendum videtur, haud continuò receſſiſſe: longiores enim illić traxiſſe moras, ea ratione neceſſariò concludendum, quòd inde recedens, ac per Samariã tranſiens, allocutus ſuos diſcipulos, dixit [e]: Vos dicitis quòd adhuc quatuor menſes ſunt & meſſis venit.] Si ergo quatuor menſibus ante meſſem ex Iudæa receſſit Dominus: manifeſtum eſt illic permanſiſſe ſaltem vſque ad Nouembris menſem: nam certum eſt ex diuinæ Scripturæ auctoritate, quòd menſe primo, altera die Paſchæ [f], manipulum ſpicarum offerebat ſacerdos. Vt autem inde recederet, & in Galilæam rediret, duæ ab Euangeliſtis cauſæ redduntur: quarum prior eſt, quòd audierat, Ioannem, qui redierat in Galilæam, ab Herode eſſe detruſum in carcerem: altera autem eſt, vt cederet inuidiæ Phariſæorum; qui cùm magis Ioannem obſeruarent quàm Chriſtum, iniquo ferebant animo, quòd plures accederent ad Chriſti baptiſmũ quàm Ioan- C nis. Sed antequam de his quę ad priorem cauſam ſpectant, agamus, monemus lectorem, nos ſic res geſtas Domini ab Euangeliſtis narratas ordine proſequi: non quòd hoc anno Domini trigeſimoprimo cuncta quæ hîc ponimus, facta eſſe affirmemus, quorum multa haud dubiè in ſequentem annum eſſent referenda. Sed hanc licet inuitos nos rationem inijſſe oportuit, quòd nullo alio charactere quàm Paſchatis feſtiuitate, annus ab anno diſtingui poſſit. Sic igitur quemque annum prædicationis Chriſti vſque ad eius paſſionem à Paſchate auſpicari, & in ſequens Paſcha producere, conſultius viſum eſt, quàm à Kalend. Ianuarij inchoantes, quid certo ſuo quoque anno ſit factum, diuinare. Sed ad propoſitam narrationem redeamus.

[e] *Ioan. 4.*
[f] *Leui. 23.*
MORA CHRISTI IN IVDAEA.

XLIV. Poſtquam autem traditus eſt Ioannes (inquit Marcus [g]) venit Ieſus in Galilæam, prędicans Euangelium regni Dei, & dicens: Quoniam impletum eſt tempus, & appropin- D quauit regnum Dei: pœnitimini, & credite Euangelio.] hæc Marcus. Sed de aduentu Ieſu in Galilæam agemus inferiùs: nunc autem agendum de Ioanne; ac in primis quænam cauſa præceſſerit, vt Ioannes ab Herode in vincula conijceretur: quæ ſic deſcribitur ab Euangeliſtis [h]: Herodes autem Tetrarcha cùm corriperetur ab illo de Herodiade vxore fratris ſui, & de omnibus malis quæ fecit Herodes, adiecit & hoc ſuper omnia: ipſe enim miſit, ac tenuit Ioannem, & alligauit eum, & poſuit in carcerem propter Herodiadem vxorem Philippi fratris ſui, quia duxerat eam. Dicebat enim Ioannes Herodi: Non licet tibi habere vxorem fratris tui. Herodias autem inſidiabatur illi, & volebat occidere eum, nec poterat. Herodes enim metuebat Ioannem, ſciens eum virum iuſtum & ſanctum: & cuſtodiebat eum, & audito eo multa faciebat, & libenter eum audiebat. Et volens illum occidere, timuit populum: quia ſicut Prophetam eum habebant.] E

[g] *Marc. 1.*
[h] *Mat. 14. Marc. 6. Luc. 3. Concord. Euang. Ianſen. cap. 22.*

XLV. De amoribus autem Herodis cum Herodiade agens Ioſephus [i], in hunc modum rem geſtam deſcribit: Herodes, inquit, Tetrarcha vxorem habebat Aretæ filiam, cum qua iam multo tempore conuixerat. Romam deinde iter faciens, diuertit ad Herodem fratrem, ſed genitrice natum alia, Simonis Pontificis filia. Huius vxoris Herodiadis amore captus, quæ erat Ariſtobuli communis fratris filia, & Agrippæ maioris ſoror, auſus eſt de impetrando eius coniugio mentionen facere. Qua aſſentiente, conuenit inter eos, vt quamprimùm ipſe Roma reuerteretur in patriam, mulier migraret in eius domicilium. Interceſſit autem & hoc pactum, vt Aretæ filiam eijciat. Poſt hæc Romam nauigat. Vbi poſtquam expediuit negotia propter quæ venerat, domum reuerſum vxor, comperto quid pactus ſit cum Herodiade, diſſimulanter rogat vt ſe mittat Macheruntem, caſtrum ſitum in confinijs regionis Aretæ ſubditæ, quantum poterat celans ſuum

[i] *Ioſeph. ant. lib. 18. c. 7.*
DE IOANNIS CARCERE ET HERODIADE.

A suum propositum. Morem gessit Herodes mulieri, putans eam nihil sensisse. Illa quæ
iam antè curauerat apud Macheruntem patri suo tunc obnoxiam ad iter omnia parari,
à Præfecto eius excepta, deducentibus Arabibus, magna celeritate peruenit ad ædes pa-
tris, eique indicauit Herodis animum, &c.] pergit agere de bello ea causa inter Herodem
& Aretam conflato, deque strage exercitus Herodis ab Areta illata: moxque de carcere
& nece Ioannis Baptistæ hæc subdit:

Apud Iudæos autem fuit opinio, iusta vltione numinis deletum Herodis exercitum, XLVI.
propter Ioannem, qui Baptista cognominatus est. Hunc enim Tetrarcha necauit, vi- DE NECE
rum optimum, Iudæos excitantem ad virtutum studia, & in primis pietatis ac iustitiæ, IOANNIS.
simulque ad baptismi lauacrum; quod ita demum Deo gratum aiebat fore, si non ab
vno tantùm alteróve peccato abstineant, sed animis priùs per iustitiam mundatis, ad-
B dant & puritatem corporis. Cumque magni ad eum concursus essent, plebe talis doctri-
næ auida: Herodes veritus ne tanta hominis auctoritas defectionem aliquam pareret,
quòd viderentur nihil non facturi ex eius consilio; iudicauit satius esse, priusquam ali-
quid noui oriretur, illum tollere, quàm rebus turbatis seram pœnitentiam agere. itaque
vinctum missum in Macheruntem supradictam, illic occidi imperat: quod factum se-
cuta est Iudæorum existimatio, ab irato Deo perditum esse Herodis exercitum.] hacte-
nus de carceris & necis Ioannis causa Iosephus; quæ quidem non tantùm quòd diuersa
sit ab ea quam refert Euangelista, sed alia etiam ratione nobis non probatur. Nam si fre-
quens populi ad Ioannem concursus inuidiam Herodis in eum concitauit: quanto ma-
gis ille solicitus fuisset post hæc, vt Christum ipsum in carcerem truderet, ad quem lon-
gè frequentior, & à remotioribus quoque prouincijs erat accessus? Sed negligebat hæc
C ille, quòd sciebat hos longè esse diuersos, immò contrarios sectæ illi Galilæorum, de qua
superiùs egimus, quæ prohibebat tributa Romanis solui.

Dum verò idem Iosephus dicit cladem illam ab Areta illatam contigisse sub Vitellio XLVII.
Præside; necesse est affirmare, eam post sex saltem annos à nece Ioannis accidisse, & non
confestim. Nam cùm L. Vitellius Consulatum gesserit vnà cum Paulo Persico anno
Domini trigesimosexto, ac idcircò Proconsulatum Syriæ nonnisi sequenti anno Domini
trigesimoseptimo obtinuisse more maiorum potuerit, anno videlicet Tiberij vigesimo-
primo; necesse est affirmare, quinquennium saltem intercessisse à Ioannis obitu vsque ad
illatam ab Areta cladem sub Vitellio Syriæ Præside. Sed de Proconsulatu Vitellij suo
loco agemus.

Quod insuper idem Iosephus [a] subdit inferiùs de Herodiade, Herode, atq Philippo, XLVIII.
D non mediocri indiget animaduersione. Nam dum stēma Herodis recenset, ait Herodia- DE HERODIS FILIIS.
dem filiā Aristobuli Herodis maioris filij nupsisse Herodi filio dicti Herodis maioris ex [a] Ioseph. ant.
Mariamne filia Simonis sūmi sacerdotis, ex quo genuerit Salomen, quę primò nupta sit lib. 18 c. 7.
Philippo Tetrarchæ, ac deinde post eius mortem Herodi filio Aristobuli, Herodis maio- DE HERODIADE.
ris filio, ex quo tres susceperit liberos, Herodē, Agrippam, & Aristobulū: ipsam verò He-
rodiadē, spreto primo viro, nempe Herode filio maioris Herodis ex Mariamne, ex quo
genuerat Salomen, nupsisse Herodi Antipę Galilææ Tetrarchę. Videas hominem more [b] Idē Ioseph. antiq. lib. 18.
suo (vt aliàs sæpè vidimus ac diximus) hallucinatum haudquaquam sibi ipsi constantia cap. 7.
loqui: quippe qui, quod ad Herodiadem spectat, dicat [b] eam nuptui traditam, non Philip- [c] Ioseph. ant.
po Tetrarchę (vt habet Euangelista) sed Herodi filio maioris Herodis ex alia Mariamne lib. 17. c. 8. & 10.
filia Simonis Pōtificis. Mirum quidem videtur, vnde nouus iste Herodes emerserit: nam [d] Ioseph. ant. li 17. cap. 13.
E cùm idem Iosephus [c] agit de testamento Herodis iterùm instituto, additque de regno [e] Hegesip. de
Herodis maioris inter filios ipsius ex Senatusconsulto ab Augusto [d] diuiso, nulla huius excid. Ierosol. lib. 2. c. 4.
Herodis facta est ab eo vmquā mentio, nec de eo habita aliqua ratio. Rursus cùm dicit, [f] Hier. in
filiam Herodiadis ex eodem incognito Herode genitam, nuptui traditam Philippo Te- Mat. cap. 14.
trarchæ, insigniter errat: nulla siquidem alia legitur Herodiadis filia, nisi puella saltatrix. Euseb. li 1. c.

Equidem Iosepho ceteri omnes historici contradicunt [e]; sed in primis trium Euange- 13. vitiosa translatione
listarum scribentium res gestas suorum temporum testimonio manifesti erroris accusa- Ruffini restituta à Chri-
tur. Errare etiam videtur qui [f] dictam Herodiadem filiam fuisse Aretæ Regis Petreæ Ara- stofor. lib. 1.
biæ testatur, non Euangelistis tantùm Iosepho contradicentibus, sed ceteris aduersanti- cap. 11.
bus, asserentibusque eam (quod diximus) filiam fuisse Aristobuli Herodis maioris filij. XLIX.
Quod verò pertinet ad Philippum virum Herodiadis, cuius Euangelistæ meminerunt; PHILIPPIS LAVDATVR.
summopere ab eodem Iosepho [g] laudatur his verbis: Vir, inquit, perpetuò modestus, & [g] Ioseph. ant. lib. 18. c. 6.

amator quietis & otij. Degebat enim semper in sua ditione: quoties domo progrederetur, iter faciebat cum paucis selectis comitibus, subsequente sella, in qua sedens, solitus est iura reddere;& siquis ex occursu opem eius inuocaret, sine dilatione mox ibi sella posita residens, causam cognoscebat, aut sontem damnaturus, aut absoluturus innoxium.] hæc Iosephus: qui & testatur eumdem sine liberis ex hac vita excessisse anno vigesimo Tiberij Imperatoris. Non prætermittimus dicere, locum istum Euangelistarum de Herode, quòd duxisset fratris sui vxorem, à Montanistis fuisse deprauatum: qui ad struendam hæresim de monogamia, non licere viduæ vlteriùs virum ducere, vt ex Euangelio id ipsum probare possent, adiecerunt, vt perperàm legerent, Herodem duxisse fratris sui defuncti vxorem, prout & Tertullianus [a], qui eamdem cum illis defendebat sententiam, legebat. Sed hæc ille, dum agit contra Marcionem Euangelium contemnentem: ceterum cùm agit aduersus Catholicos, quos Psychicos nominat, in libro de Monogamia, à falsa eiusmodi citatione abstinet. A B

[a] Tert. ad uers. Marcionem lib. 4. c. 34.

L. Recedens autem Iesus à Iudæa, venturus in Galilæam, transiens per Samariam, peruenit ad fontem Iacob, ibique cum Samaritana muliere sermonem habuit: quam priùs auersantem ipsius tamquam hominis Iudæi consuetudinem, paulatim instillans in aures eius verba salutis, ad veritatis cognitionem pedetentim, ac denique ad meliorem frugem perduxit. rem gestam fusiùs describit sanctus Ioannes [b] Euangelista. Cur autem tam infensi hostes inter se essent Iudæi ac Samaritani, causam breuiter recensebimus, quam tum Regum Iudæ sacræ historiæ, tum etiam Iosephus perpetuis monumentis testatam reliquerunt. Anno igitur [c] sexto Ezechiæ Regis, Salmanazar Rex Assyriorum expugnauit Samariam, transtulitque filios Israel in Assyrios; numerant hunc annum ab origine mundi, secundùm Hebraicam veritatem, ter millesimum ducentesimum vigesimum septimum, ab Vrbe condita annum duodecimum. Porrò regionem illam Assyriorum colonis tradidit habitandam. Accidit autem prodigium, vt ijdem paulatim à leonibus absumerentur: & quando nullum ad eam cladem auertendam poterat inueniri remedium: ratus Rex id mali illis accidere, quòd alterius legis essent ab illis qui inde captiui ducti sunt; misit illuc vnum ex sacerdotibus Iudæorum, qui captiui in Assyria detinebantur, vt illos Dei legem edoceret, optimisque institueret disciplinis. Coloni tamen sic leges Iudaicas didicerunt, vt nequaquam Gentiles ritus desererent, dediscerentque superstitiones quibus hactenus vti consueuerant. Post hæc verò [d] Sanaballath à Dario Rege missus Samariam, in monte Garizim templum ædificauit, quod factum est ab origine mundi anno ter millesimo sexcentesimo trigesimo tertio, ab Vrbe condita quadringentesimo decimo septimo, Olympiadis centesimæ vndecimæ anno secundo, qui & fuit Alexandri Magni annus secundus Etenim occasione schismatis inter Iudæos oborti, quod hactenus intentatum fuerat, persuasione schismaticorum Iudæorum templum illud fuit nouiter extitatum. Nam Manasses frater Iaddi summi Pontificis, cùm filiam Sanaballath, feminam alienigenam (quod Iudæis non licebat) vxorem duxisset, cogereturque lege patria dimittere eam, defecit à Iudæis, adhærens Samaritis; augustissimumque illud templum socero ædificandum persuasit, seque ipsum in schismate summum Pontificem appellauit: qua occasione semper inter Samaritas & Iudæos agitata est de religione controuersia: adeò vt non tantùm in Palæstina, vbi vtrique populi agerent, mutuo ea de causa digladiarentur quotidie; sed quibusuis in locis ijdem reperirentur, easdem inter se lites assiduè exercerent. Quid autem inter Iudæos & Samaritas gestum sit, cùm eius rei altercatio Alexandriæ penes Iudices ex partium consensu ad hoc delectos haberetur; vt rem memoria dignam à Iosepho [e] conscriptam, proprijs eius verbis referre, æquum duximus; ait enim: C D E

SAMARITANORVM ET IVDAEORVM CONCERTATIONES.

[b] Ioan. 4 Concord. Euangel. c. 23.

[c] 4. Reg. 17. 18. Ioseph. ant. lib. 9. in fine.

[d] Ioseph. ant. lib. 11. c. 7. 8. Euseb in chron.

DISSIDIA IVDAEORVM CVM SAMARITIS.

[e] Ioseph ant. lib. 13. c. 6.

LI. Apud Alexandriam inter Iudæos & Samaritas, qui sub Alexandro Magno Garizitani templi religionem induxerunt, seditio est orta de sacris ipsorum, ita vt res ad Regis cognitionem perueniret: dum Iudæi contendunt iuxta Moysi præscripta, Ierosolymorum templum esse legitimum, Samaritæ verò Garizitanum: prouocatumque est ad Regem & amicorum eius consessum, vt ab eis causa audiretur; & vtrius partis causidici succumberent, morte mulctarentur. Patrocinabatur Samaritis Sabbæus cũ Theodosio, Ierosolymitanis Iudæis Andronicus Messalami filius: iurauerun tque per Deum & Regem, quòd ex lege probationes allaturi essent: & rogauerunt Regem, vt necaret eum qui iusiurandum non seruasse deprehenderetur. Itaque Rex, multis amicis in consilium

ALTERCATIO DE TEMPLO.

A silium adhibitis, consedit causam auditurus. Iudæi verò, qui Alexandriam habitabant, valdè erant soliciti pro defensione iurium Ierosolymitani templi, ægrè ferentes antiquissimi & nobilissimi templi auctoritatem in discrimen vocari. Sed cùm Sabbæus & Theodosius concessissent Andronico, vt prior diceret: orsus ex lege approbare eius sanctitatem & religionem, ostendens per continuam Pontificum successionem sacerdotij vsque ad sua tempora propagationem, & ab omnibus Asiæ Regibus maiestatem eius loci honoratam donarijs; Garizitani verò, ac si omnino nullum esset, numquam ab eis habitam rationem: his & talibus rationibus persuasit Regi, vt decerneret Ierosolymitanum esse ex sententia Moysis conditum, Sabbæum verò & Theodosium addiceret supplicio. Atque hæc sunt quæ Alexandrinis Iudæis acciderunt tempore Ptolemæi Philometoris.] hæc Iosephus.

B Porrò tantum absuit, vt Samaritæ sapientissimi Regis sententiæ acquiescerent, ac primas templo Ierosolymorum deferrent, vt ea de causa maiori in Iudæos odio succensi fuerint, neque vllam occasionem prætermiserint Iudæorum templi violandi, Iudæosque lædendi: quippe qui illis temporibus, quibus præfecturam Iudææ totiusque Syriæ Quirinus, sub quo Christus Dominus noster natus est, ageret, Ierosolymorum templum in hunc modum profanarint: In festo etenim Azymorum (inquit Iosephus [a]) quod Pascha vocamus, mos est sacerdotibus per mediam noctem aperire templi ianuas. Tunc igitur quàm primùm apertæ sunt, Samaritæ quidam clàm ingressi Ierosolymam, sparserunt ossa humana per porticus, & per totum templum: quo factum est, vt posthac sacerdotes solito diligentiores custodias agerent.] hæc ille. Iusta itaque ratione, cùm Christus, Iudæus homo, à Samaritana femina aquam ad bibendum postulasset, excipiens illa de inimicitijs inter Iudæos & Samaritas conflatis, dixit [b]: Quo modo tu Iudæus cùm sis, bibere à me poscis, quæ sum mulier Samaritana? non enim coütuntur Iudæi Samaritanis.] sed de his hactenus. Quæ quidem referre non piguit, tum ad historiam Euangelicam elucidandam, tum etiam vt sapientissimi Regis ac optimatum de re tanta, solummodò ex legitima Pontificum successione tunc data sententia, atque ex ea ratione Iudæis causa adiudicata, aduersus schismaticos & hæreticos in exemplum perpetuò permaneret: cùm ex cuiusuis hominis, qui compos sit rationis, sententia, certum exploratumque habeatur, illic esse legitimum templum, ipsam inquam Catholicam Ecclesiam, apud quam successio Pontificum ab eius exordio est legitimè conseruata ac custodita. LII.

C (margin)

[a] Ioseph. ant. lib. 19. c. 3.

PERTINACIA SAMARITANORVM.

[b] Ioan. 4.

VIS MAGNA SVCCESSIONIS.

Quod autem spectat ad ipsum puteum Iacob, qui & fons dictus est, præsentia Domini eiusque sessione mirificè illustratum, egregijsque à Christianis posteà monumentis nobilitatum: hæc scribit Beda [c]: Prope ciuitatem, inquit, Sichem, quæ nunc Neapolis dicitur, ecclesia quadrifida est, hoc est, in modum crucis facta; in cuius medio fons Iacob habetur quadraginta cubitos altus, de quo Dominus aquas à Samaritana muliere petere dignatus est.] hæc ille. Meminit eiusdem ecclesiæ ante Bedam Hieronymus [d], cùm agit de locis Hebraicis, aitque ad latus montis Garizim positam esse. LIII.

D (margin)

[c] Beda de loc. sanctis c. 15.

DE PVTEO IACOB.

[d] Hier. de loc. Hebraicis in Act. Apost.

Cùm igitur Iesus [e] apud Samaritanos ipsum benignè habentes, duos peregisset dies, & complures ex eis credidissent in eum; inde recedens, abijt in Galilæam; diuertensque à Nazareth, testimonium perhibuit quòd Propheta in sua patria honorem non habeat. A ceteris verò Galilæis humanissimè exceptus est: quippe qui viderant quæ fecisset Ierosolymis, cùm & ipsi ad diem festum se illuc contulissent. Venit ergo (inquit Ioannes [f]) iterùm in Cana Galilææ, vbi fecit aquam vinum. Et erat quidam Regulus, cuius filius infirmabatur Capharnaum. Hic cùm audisset quia Iesus adueniret à Iudæa in Galilæam, abijt ad eum, & rogabat eum vt descenderet, & sanaret filium eius: incipiebat enim mori. Dixit ergo Iesus ad eum: Nisi signa & prodigia videritis, non creditis. Dicit ad eum Regulus: Domine descende priusquam moriatur filius meus. Dicit ei Iesus: Vade, filius tuus viuit. Credidit homo sermoni, quem dixit ei Iesus, & ibat. Iam autem eo descendente, serui occurrerunt ei, & nuntiauerunt dicentes quia filius eius viueret. Interrogabat ergo horam ab eis, in qua meliùs habuerit. Et dixerunt ei: Quia heri hora septima reliquit eum febris. Cognouit ergo pater, quia illa hora erat, in qua dixit ei Iesus: Filius tuus viuit. Et credidit ipse, & domus eius tota. Hoc iterùm secundum signum fecit Iesus, cùm venisset à Iudæa in Galilæam.] hactenus Ioannes. LIV.

E (margin)

[e] Ioan. 4.

[f] Ioan. 4.

Quod ad præfatæ historiæ elucidationem pertinet: non arbitror esse deceptum interpretem LV.

De regulo. pretem (quod aliqui putant) vt *βασιλικὸν* Regulum reddiderit potiùs quàm Regium, sed A
legisse *βασιλίσκον*, cùm & sic legisse noscantur antiqui Patres, qui itidem Regulũ dixerũt:
nec adeò antiquam lectionem conuellendam esse existimo; quantumuis sanctus Hiero-
[a] Hier. in Isa. c. 65. in princ. nymus [a] legens *βασιλικὸν*, Palatinum pro Regulo interpretandum putarit. Magis itaque
placet, vt hic fuerit loci alicuius dominus, & ob eam causam sit Regulus appellatus. Erat
enim in eadem Galilæa posita prouincia, Decapoleos dicta, quòd in ea decem essent ciui-
[b] Burchar. de locis sanctis part. 1. c. 6. §. 6. tates, inter quas vna annumerabatur [b] Capharnaum. De illis agens Plinius [c], testatur in
singulis decem illis ciuitatibus fuisse singulas tetrarchias, regnorum instar, & in regna so-
lere conferri. Hæc cùm ille dicat, in eam sententiam magis adducor, vt iste sic Regulus
[c] Plin. nat. hist. lib. 5. cap. 18. dicatur, quòd eius loci dominus esset; sic tamen vt Tetrarchæ Galilææ Herodi Antipæ
subesset, vel saltem Romano Præsidi, cui & ceteri Tetrarchæ parebant, qua ratione &
βασιλικὸς rectè dici potuisset, nempe quòd alteri subesset Principi: quem puto Euangeli- B
stam Regulum potiùs, quàm iuxta Plinium, Tetrarcham nominasse, ne dictum existima-
retur de Herode totius Galilææ Tetrarcha; nec etiam secundùm eumdem dixisse Re-
gem, quòd nullus eo titulo ampliùs in Palæstina regnaret.

LVI. Cùm verò aduentus Iesu in Galilæam, eam causam fuisse scribant Euangelistæ, quòd
Ioannes Baptista ab Herode detrusus esset in carcerem: vt vbi cœperat prædicatio Euan-
gelicæ veritatis, ibi etiam magis ac magis coalesceret: idem Iesus, quòd cessasset Ioan-
nes, vbi ille desierat, inde sibi exordiendum putauit: nimirum pœnitentiam prædicare,
idque secundùm propheticum vaticinium Isaiæ, prout Euangelistæ de eadem re in hæc
[d] Mat. 4. Marc. 1. Luc. 4. Conc. Euang. cap. 25. verba texunt historiam: Relicta [d] ciuitate Nazareth, venit, & habitauit in ciuitate Ca-
pharnaum maritima, in finibus Zabulon & Nephtalim: vt adimpleretur quod dictum
est per Isaiam [e] Prophetam: Terra Zabulon, & terra Nephtalim, via maris trans Iorda- C
[e] Isai. 9. nem Galilææ Gentium: populus, qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam: & se-
dentibus in regione vmbræ mortis, lux orta est eis. Exinde cœpit Iesus prædicare Euan-
gelium regni Dei, & dicere: Quoniam impletum est tempus, & appropinquauit regnum
Dei: pœnitemini, & credite Euangelio.] Quod ad incolatum Christi Capharnaum spe-
ctat: constat quidem ibidem adeò frequenter versatum esse, vt Matthæus appellet Ca-
pharnaum ciuitatem ipsius. Quòd autem illic potiùs, quàm in alijs Galilææ ciuitatibus
Dominus diutiùs egerit, ea ratio afferri solet, quòd frequentior illuc esset accessus homi-
num, cùm tam hi qui Transamnanam habitarent regionem, quàm ceteri è longinquo
mercaturæ causa eò confluerent.

LVII. Quid verò post hæc secutũ sit, in hunc modum narrant Euangelistæ [f]; Ambulans au-
[f] Mat. 4. Marc. 1. Luc. 5. Concor. Euangel. c. 26. tem Iesus iuxta mare Galilææ, vidit duos fratres, Simonem, qui vocatur Petrus, & An- D
dream fratrem eius mittentes rete in mare (erant enim piscatores) & ait illis: Venite post
me: & faciam vos fieri piscatores hominum. At illi continuò relictis retibus secuti sunt
eum.] nouerat eum Andreas antè apud Ioannem, & per ipsum idem Iesus innotuerat (vt
vidimus) Petro. Sed post hæc idem pergit Euangelista: Et procedens inde pusillum, vidit
alios duos fratres, Iacobum Zebedæi, & Ioannem fratrem eius in naui cum Zebedæo
patre eorum reficientes retia sua: & statim vocauit eos. Illi autem relictis retibus, & pa-
[g] Mat. 4. tre suo Zebedæo in naui cum mercenarijs, secuti sunt eum [g]. Et circuibat Iesus totam
Galilæam, docens in synagogis eorum, & prædicans Euangeliũ regni, & sanans omnem
Ioannes et Iacobus sequuntur Iesum. languorem, & omnem infirmitatem in populo. Et abijt opinio eius in totam Syriam, &
obtulerunt ei omnes malè habentes, varijs languoribus & tormentis comprehensos, &
qui dæmonia habebant, & lunaticos, & paralyticos.] Cùm igitur Matthæus Euangelista E
dicat, in omnem Syriam famam de his quæ facta essent à Iesu, fuisse vulgatam: inde acci-
dit, vt ea superioris Syriæ fines attingeret, & ad Edessæ Syriæ ciuitatis Regem Abagarum
[h] Euseb. hist. lib. 1. c. 13. penetraret: his ille permotus, ad Iesum fertur scripsisse epistolam, quam Eusebius [h] Pam-
phili è Syriaca lingua in Græcam transtulit, simul cum ea quam ad eumdem Dominus
Iesus Christus eidem tabellario dedit. Eas ipsas Latino idiomate donatas nos hîc descri-
bemus, ac subinde de earumdem fide agemus. sic verò se habent:

* Augarus, vel Agabarus. Abagarus * Princeps Edessæ Saluatori propitio, qui in confinijs Ierusalem in carne
apparuit, S.

LVIII. Abagari epistola ad Iesum. Insignes illas virtutes & curationes, quæ abs te sine medicamentis, & sine herbis factæ
sunt, auditione accepi. Cæcos enim (vt fama est) videre efficis, claudos ambulare; & le-
prosos mundas; spiritus iracundos & dæmones eijcis; eos etiam, qui diutiùs morbis
pressi

A preſſi ſunt, ſanas; mortuos denique ad vitam reuocas. Quæ quidem cùm de te audiuiſſem, de duobus hiſce alterum verum eſſe cogitabam: te aut Deum eſſe, & è cæli faſtigio delapſum: aut Dei filium ſaltem, qui iſta tam ſtupenda edas miracula. Quapropter hæc ad te ſcripſi, magnopere precatus vt laborem ad me accedendi ſuſcipere, huncque quo crucior morbum curare non graueris. Etenim audio Iudæos tibi obſtrepere maleuolè, & velle libenter aliquo magno malo afficere. Eſt mihi ciuitas perexigua quidem, ſed ornata ſanè & illuſtris; quæ vtrique noſtrûm rerum neceſſariarum ſuppeditabit ſatis.] hactenus epiſtola. ſequitur Euſebius: Iſta, diuino ſplendore ei tum paululùm elucente, ad Ieſum hoc modo perſcripſit. Operæpretium eſt porrò, epiſtolam, licet breuem, plenam tamen virtutis & efficacitatis, audire; quæ per eumdem tabellarium à Ieſu ad illum miſſa fuit, cuius quidem hæc erat ſententia:

B Reſcripta Ieſu ad Abagarum Principem, per Ananiam curſorem miſſa.

Abagare, beatus es, qui cùm non videris me, in me tamen credidiſti. De me enim ſcriptis proditum eſt; eos qui me viderunt, in me non credere; vt hi qui me non viderunt, credant, & vitam conſequantur. Quòd ſcribis ad me, te velle vt ad te veniam: eas res, quarum gratia ſum miſſus, debeo hîc neceſſariò obire, quas cùm plenè perfecero, ad eum recipi qui me miſit. Quò ſimulac aſſumptus fuero, aliquem ex diſcipulis meis mittam ad te, qui morbo quo tantopere torqueris, faciat medicinam, & vitam tibi tuiſque impertiat.] hactenus Ieſu litteræ, de quarum fide hæc idem aut paulo ſuperiùs: Harum rerum inſigne & locuples teſtimonium ex tabulario Edeſſæ ciuitatis, id temporis à Rege gubernatæ, depromptum habes. Nam in tabulis publicis, quæ nedum veteres, ſed recentes etiam res nuper ab Abagaro geſtas continebant, hæc C eadem in hanc noſtram ætatem reſeruata reperiuntur. Quare nihil commodius eſſe putaui, quàm ipſas epiſtolas à veteribus illis annalibus petitas, atque adeò ad verbum ex lingua Syriaca hoc loco citare; quæ ita vt ſunt poſitæ, ſe habent.] hæc Euſebius. cetera autem quæ ipſe de eodem ſcribit, ſuo loco inferiùs dicemus: nos verò nunc hæc recitauimus ea occaſione, quòd dicatur ab Euangeliſta, in omnem Syriam Chriſti famam fuiſſe peruulgatam; non tamen vt dicamus hoc anno epiſtolam ſcriptam; nam dictus Princeps multa in ea recenſet à Chriſto & in Chriſtum facta, quæ poſt præſentem annum contigiſſe certum eſt. LIX.

EPIST. IESV AD ABAGARVM.

Quod pertinet ad dictarum epiſtolarum fidem: eò quòd non reperiantur ab Euangeliſtis conſcriptæ, idcircò Gelaſius [a] Papa recenſet illas inter apocrypha; quaſi non hagiographa: non tamen vt eas ab Eccleſia omnino proſcribat, ſicut nec complures alios D libros quos proximè recenſuit. Eas verò abſque aliqua dubitatione ab antiquioribus fuiſſe receptas, euidenter teſtatur epiſtola Darij Comitis ad ſanctum Auguſtinum ſcripta, in qua earumdem argumentum recenſet, & ex eis ad perſuadendum Auguſtino [b] vt ſua ſcripta ad ſe mittat, exemplum adducit. Sed & ante Auguſtini tempora ipſe S. Ephræm diaconus eiuſdem ciuitatis Edeſſæ, in eo opuſculo quod nouiſſimum omnium ſcripſit, cuius eſt titulus, Teſtamentum Ephræm, de iiſdem epiſtolis egregiam habuit mentionem. De his etiam agit Theodorus Studita in epiſtola [c] ad Paſchalem Papam in fine: Extitiſſe integram epiſtolam Ieſu ad Abagarum miſſam, adhuc temporibus Michaelis Paphlagonis Imp. qui Imperium auſpicatus eſt anno Domini milleſimo trigeſimo quinto, & in honore habitam, Cedrenus tradit in ſuo hiſtoriarum compendio. Hæc verò non ſic à nobis ſunt recitata, vt apocrypha in hagiographa transferri velimus; ſed tum ne E quid lectorem prætereat; tum etiam ne ea quis omnino contemnenda exiſtimet, quæ maiores complures venerati eſſe noſcuntur. LX.

[a] *Gelaſius in Concil. Rom. in decreto de lib. apocryph. ſcript.*

DE FIDE HARVM EPISTOLARVM.

[b] *Augu. epiſt. 263. edit. Louan.*

[c] *Extat in ſcrip. in Cod. Vat. poſt. epi. Hormiſdæ Papæ.*

Quin & ab ipſo Chriſto ſui imaginem, non arte hominis elaboratam, ſed ab ipſomet ſummo rerum architecto & opifice Domino noſtro, ad Abagarũ miſſam poſt datam epiſtolam, à compluribus grauiſſimis auctoribus ſcriptum reperimus. Euagrius Scholaſticus id teſtatur [d]; at non fuit ipſe eius rei primus auctor: ſed quoniam miracula inde prodita recenſet, occaſione eius rei meminit: quæ verò ab ipſo ſcripta recitata ſunt in Concilio Nicæno [e] ſecundo, à Patribus, vt egregiè teſtata, fideque digna, comprobata habentur. Quomodo autem ea imago non manufacta dicatur, Ioannes [f] Damaſcenus ſic ſcribit: Hiſtoria quoq. proditum eſt: cùm Abagarus Edeſſæ Rex eo nomine pictorem miſiſſet, vt Domini imaginem exprimeret; neque id pictor ob ſplendorem ex ipſius vultu manantem conſequi potuiſſet; Dominum ipſum diuinæ ſuæ ac viuificæ faciei pallium admonuiſſe, LXI.

[d] *Euagr. hiſt. lib. 4. c. 26.*

[e] *Nican. Cõ. 2*

[f] *Io. Damaſc. de fide Orthod. lib. 4. cap. 17.*

a Niceph. hist. lib. 2 c. 7. b Apud Metaph. die 10. Augusti. c Apud eumd 15. Nouemb. & in vita S. Alexij. d Hadr. ad Carol. Mag. epist. extat tom. 3. Conc. noua edit. e Euag. hist. lib. 4. c. 26. f In Actis prædict. Sanct. apud Metaph. g Apud hist. Miscell. li. 17

uisse, imaginemque suam ei impressisse: sicque illud ad Abagarum, vt ipsius cupiditati A satisfaceret, misisse.] hæc Damascenus; nec diuersa Nicephorus [a]. De eadem præterea luculenta oratio [b] Constantini Porphyrogeniti extat, & cumulata mentio habetur in [c] Actis sanctorum Samonis & Guriæ: Græci insuper de eadem celebrant anniuersariam solemnitatem decimoseptimo Kalendas Septembris, vt constat ex eorum Menologio. At quod ad Latinos pertinet: testimonio Hadriani Papæ [d] scribentis ad Carolum Magnum, testatum habetur, eamdem de imagine ad Abagarum missa historiam cognitam & receptam esse à Stephano Papa in Concilio Romano, cuius fidei adstipulator est grauissimus. Crebra certè & insignia miracula ex eadem imagine prodita eius rei veritatem abundè declarant & demonstrant, quæ & recenset Euagrius [e] de temporibus Chosroes, & [f] alij. Theophanes [g] etiam auctor est, ingentes Persarum copias præsidio huius sine manu factæ imaginis, quam secum in acie duxisset Philippicus dux sub Mauritio Imp. B esse penitus profligatas. Sed de his opportuniùs suis locis agemus. Nunc ad institutam de Christi rebus gestis Euangelicam historiam reuertamur, à qua, occasione famæ de operibus Christi per omnem Syriam peruulgatis, paululùm digressi sumus.

h Mat. 4. Marc. 3. i Luc. 5. Concord. Euangel. Iansen. c. 26.

DE PISCATIONE PETRI.

LXII. Cùm ergo Dominus noster Iesus Christus (vt vidimus) prædicationem auspicans, eamdemq; signis ac miraculis pluribus illustrans, Galilæam peragraret, fama rerum vbique peruulgata: Secutæ sunt eum (inquit Matthæus [h]) turbæ multæ de Galilæa, & Decapoli, & de Ierosolymis, & de Iudæa, & de trans Iordanem. Tunc [i] factum est, cùm turbæ multæ irruerent in eum, vt audirent verbum Dei, & ipse stabat secus stagnum Genesareth. Et vidit duas naues stantes secus stagnum: piscatores autem discenderant, & lauabant retia. Ascendens autem in vnam nauim, quæ erat Simonis, rogauit eum à terra reducere pusillum. Et sedens docebat de nauicula turbas. Vt cessauit autem loqui, C dixit ad Simonem: Duc in altum, & laxate retia vestra in capturam. Et respõdens Simon dixit illi: Præceptor, per totam noctem laborantes, nihil cepimus: in verbo autem tuo laxabo rete. Et cùm hoc fecissent, concluserunt piscium multitudinem copiosam: rumpebatur autem rete eorum. Et annuerunt socijs, qui erant in alia naui vt venirent, & adiuuarent eos. Et venerunt, & impleuerunt ambas nauiculas, ita vt pęnè mergerentur. Quod cùm videret Simon Petrus, procidit ad genua Iesu, dicens: Exi à me Domine, quia homo peccator sum. Stupor enim circumdederat eum, & omnes qui cum illo erant, in captura piscium, quam ceperant. Similiter autem Iacobum & Ioannem filios Zebedæi, qui erant socij Simonis. Et ait ad Simonem Iesus: Noli timere: ex hoc iam homines eris capiens. Et subductis ad terram nauibus, relictis omnibus secuti sunt eum.]

LXIII. Considerationе quidem dignum esse videtur, quòd diuina Sapientia, quæ in terra ap- D paruit, & cum hominibus in carne versata est, quæ & in sui dispositione non fallitur, singulari quadam prouidentia erga Petrum esse propensior visa est: quippe quæ ipso primo intuitu eumdem admirabili nomine illo, vt Cephas, hoc est, petra, diceretur, insigniuit. Pòst inde concionaturus ipse Iesus ad populum, non in alteram, cùm duæ essent naues in littore, sed in eam quæ ipsius Simonis erat, ascendit, quam pro pulpito habuit ad docendas turbas: eamdemque mox in altum iubet duci, & ingenti piscium multitudine onerari voluit: his scilicet tamquam quibusdam lineamentis adumbrans quæ postmodum in Ecclesia futura erant: nimirum stabiliendam primùm fore Ecclesiam super petram, quæ Christo primario lapidi firmiter inhærens, nulla posset vmquam concussione conuelli. Sed alio signo eadem Ecclesia rursus naui comparatur, quòd turbinibus mundi huius esset exposita, ex qua Christus vniuersum populum docturus esset. Petro E insuper, nec alij imperatum vt ducat in altum, & laxet retia in capturam: eique tantummodò datum, vt tantam multitudinem piscium rete concluderet; quòd futurum esset, vt Catholicæ Ecclesiæ, quasi nauis, Petrus vti princeps clauum teneret: necnon calcaret altas huius sæculi vndas, & verbi Dei prædicatione omnes gentes per se, vel alios, in Ecclesiam adduceret: hæc enim symbolicè facta esse, Dominus declarauit, cùm dixit: Ex hoc iam homines eris capiens.]

DE LACV GENESARETH.

k Ioseph. de bello Iud. lib. 3. c. 18.

LXIIII. At quoniam de Genesareth lacu frequens incidit mentio in Euangelio: operæpretium duximus, illum ex Iosepho descriptum ob oculos ponere; sic enim ille ait [k]: Lacus Genesar à terra continente appellatur: quadraginta verò stadijs in latitudine patens, centumque in lõgitudine, aquę dulcis est atque potabilis. Palustri enim crassitudine tenuiores habet latices; & vndique in littora & arenas desinens, purus est, ac præter hoc temperatus ad

A ad hauriendum: & fluuio quidem siue fonte lenior est; semper autem frigidior quàm lacus diffusio patitur, manet: æstiuisq; noctibus eius aquæ sub diuo perflatæ nequaquam æstibus cedunt: id enim facere indigenis moris est. Varia autem sunt in eo piscium genera, ab alterius loci piscibus tam sapore quàm specie discreta: mediusq; fluuio Iordane secatur.] hæc Iosephus de lacu. Quod autem spectat ad regionis vbertatem & pulchritudinem, hæc addit[a]: Ad Genesar verò lacum, eiusdem nominis terra prætenditur, natura simul & pulchritudine admirabilis: nullum enim ipsa pro vbertate sua negat arbustum, totamque plantis conseuere cultores. Cæli verò temperies etiam diuersis aptissima est: nuces enim, quæ arborum maximè frigoribus gaudent, infinitæ florescunt: vbi etiam palmæ, quas nutrit calor æstiuus: has iuxta ficus & oleæ, quibus aura mollior destinata est: vt naturæ magnificentiam hanc esse quis dixerit, vim adhibentis, vt in vnum conue-
B niant inter se repugnantia, annique temporum contentionem bonam, velut singula peculiari studio terræ fauerent: non enim solùm nutrit præter opinionem poma varia, sed etiam seruat egregia quidem, & quodammodò regnantia. Vuas sanè & caricas sine intermissione decem mensibus suggerit, ceteros verò fructus anni spatio senescentes. Nam præter aëris lenitatem, fonte quoque irrigatur vberrimo, qui Capernaum ab indigenis appellatur: eum nonnulli venam esse Nili fluminis opinantur, quòd similes coracino Alexandrino generat pisces. Longitudo autem regionis, secundùm littora cognominis lacus, triginta stadiis extenditur, & latitudo viginti.] hactenus de ea regione Iosephus.

[a] Iof. de bello Iud. li. 3. c. 18

LXV.

Porrò non fons tantùm, sed & ab eo denominatum erat oppidum Capharnaum; eique proxima ad secundum lapidem erat Corozain, vt tradit Hieronymus[b]. Erat & in eius lacus ripa Tiberias, sic dicta (vt superiùs meminimus) à Tiberio, in cuius honorem
C ab Herode Tetrarcha est ædificata; vbi primò fuisse vicũ nomine Chephira, idem testatur[c]. Denique ab eodem oppido Tiberiadis, factum est, vt & ipse lacus appellatus sit Tiberiadis. Erat ibidem ad ripam ipsius Bethsaida oppidum, quod Herodes nomine Iuliæ, Cæsaris filiæ, Iuliam nuncupauit. Sed de his suprà.

[b] Hier. de locis Hebraicis.
[c] Idem de locis sanctis.

LXVI.

Sub idem tempus ingressus Iesus Capharnaum[d], diebus sabbati in synagoga docebat populum, ibique dæmoniacum curauit, inde socrum[e] Simonis Petri, & multos alios ægrotos ac dæmoniacos. exibantque dæmonia à multis, clamantia, & dicentia: Quia tu es filius Dei. sed ipse increpans, non sinebat ea loqui, quia sciebant ipsum esse Christum. Inde exeuntem comitatus est Simon, & alij qui cum eo erant. At requirens eum turba cùm inueniſſet, non sinebat inde recedere. Sed ille aliis se oportere regnum Dei prædicare testatus, Galilæam peragrans, docebat in synagogis, & eiiciebat dæmonia. Vnique
D [f] ex scribis, cùm se sub eius disciplina professurum iactaret, dixit. Vulpes foueas habent, & volucres cæli nidos: filius autem hominis non habet vbi caput suum reclinet. Alteri autem, vt se sequeretur, imperauit, nec sepultura patris voluit retardari. Alteri insuper nec domum reuerti permisit. Ascendens[g] inde in nauiculam vnà cum discipulis suis, cùm serò esset, somno se dedit: magna verò tempestate agitante nauiculam, excitatus ab illis, imperauit vento & mari, factaque est tranquillitas magna. Appulit inde ad regionem Gerasenorum, liberauitque duos dæmoniacos de monumentis exeuntes, sæuos nimis: dæmones verò permissu ipsius in porcos se immittentes, dederunt eos in mare præcipites. quam ob causam timore perculsæ gentes regionis illius, ipsum rogauerunt vt inde recederet: qui rursus mare transfretauit, & rediit in Galilæam.

[d] Marc. 1. Luc. 4. Iansen. Concor. Euang. c. 27.
[e] Marc. 1. Luc. 4.
RES GESTAE IN GALILAEA.
[f] Matth. 8. Luc. 9.
[g] Matth. 8. Marc. 4. Luc. 8.

LXVII.

DAEMONES IN PORCOS.

Quæ à Matthæo dicta sunt de dæmonibus atque porcis facta esse in terra Geraseno-
E rum, apud Marcum & Lucam leguntur contigisse in terra Gadarenorum; licet apud Matthæi Græcè redditũ Euangelium γεργεσηνῶν, id est, Gergesinorum, sit scriptum. Neque verò, vt putant multi, vna ciuitas tribus his nominibus dicta erat; sed Gergesæi dicti, sicut Euæi, Cetthæi, & Iebusæi, erant populi trans lacum Genesareth positi, quorum ciuitates ab Hebræis sunt excisæ, vt Iosephus[h] testatur, harumque nomen tantùm remansit: licet S. Hieronymus, de locis Hebraicis agens, dicat superesse viculum super montem, iuxta stagnum Tiberiadis, qui Gergesa dictus sit, ibique factum miraculum de porcis. Porrò in ea Gergesæorum regione inter alias duæ erant ciuitates trans lacum Genesareth positæ. quarum altera Gadara dicta erat à tribu Gad, cui ea in sortem venit; quæ cùm à Iudæis destructa esset, Pompeius[i] in gratiam liberti sui Demetrij Gadarensis eam restaurauit: altera diuersa prorsus ab ea erat Gerasa dicta, seu Gerasis, vt ex Iosepho[k] colligitur: nam à Gadara Gadarenses[l], & à Gerasa Geraseni dicti sunt populi.

[h] Iosephantiq. lib. 1. c. 6.
[i] Iof. de bello Iud. lib. 1 c. 5.
[k] Iof. de bello Iud. lib. 2. c. 2.
[l] Iof. de bello. Iud. lib. 5. c. 3

LXVIII. At quod pertinet ad dæmoniacos qui dicuntur exiisse de monumentis, sic accipe. A
[a] Epiph. cont. Ebiō. hær. 30. S. Epiphanius [a] cùm agit contra Ebionæos, de Gadara ciuitate, dicit fuisse prope ipsam tumbas, sepulchra scilicet, in speluncis quæ erant in petris excisæ, ac desuper structæ: illicque præstigiatores dæmonum inuocationes exercuisse tradit. Idem auctor agit de balneis, aquis calidis scilicet, quę erant in Gadareno agro, ad quas erat frequens accessus. Ad eas potiùs quàm ad lacum Genesareth porcos esse mersos, coniici potest, eò quòd locus ille impudicitiis & illusionibus dæmonum esset expositus: sic enim idem Epiphanius ait: Proficiscuntur ad Gadara, ad aquas calidas, quo loco singulis annis conuentus celebratur. Accedunt enim vndequaque qui lauare volunt ad dies aliquot, morborum videlicet deponendorum gratia: id quod diabolicum est stratagema. Vbi enim miracula à Deo facta sunt, ibi aduersarius perniciosa sua retia ponere anticipauit: nam viri & feminæ illic lauantur, &c.] Subdit de muliere Christiana perpulchrum exemplum, quod signi Crucis virtute liberata sit à lasciuo iuuene sibi arte dæmonum illudente. Meminit & Strabo [b] de aquis Gadarenis in hunc modum: In agro etiam Gadareno est aqua quædam pessima ex lacu: qua degustata, pecora pilos, vngues, & cornua amittunt.] B

DE GADARA.

[b] Strabo li. 16

LXIX. Fuisse autem dictas aquas calidas ad radicem montis, super quem erat Gadara ciuitas ædificata trans Iordanem, contra Scythopolim & Tiberiadem ad Orientalem plagam, tradit S. Hieronymus: licet [c] ipse dicat porcos in stagnum Genesareth esse præcipitatos. Quòd si prior sententia magis placeat, nulli faciat dubium quòd dicat Euangelista eos esse in mare præcipitatos: quandoquidem penes Hebræos, quantumlibet parua aquarum congregatio, mare dici consueuit; vnde & in diuina Scriptura habes mare æneum, vas in templo ad sacerdotum vsum aquam continens. Nunc verò quod ad suariam artem pertinet: cùm populi illi essent Iudæi, illicitè illam exercuisse putantur: adeò enim sues apud Iudæos in abominatione erant, vt nec eos suo nomine Iudæi nuncupare dignarentur: Iosephus [d] enim cùm nefanda dicit animalia, porcos intelligit. Porrò ad suppeditandam annonam Romanis militibus, certum est, sicut & in aliis prouinciis, in Palæstina sues ali consueuisse: ea de causa & multa suariis concessa priuilegia [e] leguntur. C

[c] Hier. de locis Hebraicis.

[d] Iof. de bello Iud. li. 5. c. 1.

[e] Cod. Theod. de suar.

LXX. Rediens Iesus in Galilæam inferiorem, Galilæam inquam Minorem dictam (nam alia Gentium nominata est Superior [f], seu Maior, & regio Transamnana) [g] iterùm venit Capharnaum: quò cùm venissent Pharisæi & legis doctores ex Galilæa, Iudæa, & è ciuitate Ierusalem, essentque in domo sedentes, & turba foris vndique circumfusa, desuper per tegulas paralyticum demittunt ante illum: qui eum sanauit, reprehensis priùs Pharisæis de his quæ in ipsum corde meditabantur. Humilem planè fuisse domum illam, in quam ascendentes vectores paralytici, aperto tecto, per tegulas eum deorsum intulerunt, satis est etiam argumento, quòd Iudæorum sublimiores domus non essent imbricibus tegulisque contectę, sed solaria haberent desuper pauimento constrata; in quibus manere ac deambulare liberum esset, cùm haberent circumcircà repagula ex legis præscripto hæc iubentis [h]: Cùm ædificaueris domum nouam, facies murum tecti per circuitum: ne effundatur sanguis in domo tua, & sis reus labente illo, & in præceps ruente.] Sic & Dauid, refert diuina Scriptura [i], deambulasse in solario domus suæ, & Bethsabeam lauasse itidem se in suæ domus solario. Ex his etiam facilè rem accipias, quid sit quod Dominus dixit [k]: Qui fuerit in tecto, ne descendat.] Quòd autem per tegulas paralyticus demitteretur, fidei ardore factum commendatur, cùm alioqui maximo vitio verteretur in domum alienam submitti per tegulas: quòd Antonio obiecit Cicero in secunda Philippica. Sed prosequamur cetera. D E

[f] Iof. de bello Iud li. 3. c. 2.
[g] Mat. 9. Marc. 2. Cōcor. Euāg. cap. 39.

DOMVS IVDAEORVM QVALES.

[h] Deut. 22.
[i] 2. Reg. 11.
[k] Luc. 17.

LXXI. Post hæc autem idem Dominus Matthæum Publicanum sedentem ad telonium vocans, se sequi iussit: qui & sumptuosum illi conuiuium, in quo discubuit ipse Iesus cum discipulis suis, simulque multi Publicani & peccatores, parauit. Cumque Pharisæi redarguerent Dominum, ac discipulos eius, quòd manducarent cum Publicanis & peccatoribus: breui responsione ipse Iesus instituit apologiam, dicens non esse opus sanis ac benè valentibus medico, sed his qui malè se habent. Sanè quidem tam ex his quæ hîc habentur, quàm etiam ex plerisque aliis locis Euangelij constat, penes Iudæos, Publicanos fuisse malæ existimationis homines. Vnde & cum aliàs à Zacchæo [l] Publicanorum principe exceptus esset Dominus, de eo murmurabant Pharisæi, quòd apud hominem peccatorem diuertisset. & ipse Iesus, de incorrigibili peccatore dum loquitur, ait: Sit tibi sicut Ethni-

DE PVBLICANIS.
[l] Luc. 19.

A Ethnicus & Publicanus.] Rursumque parabolam dicens[a] de Pharisæo & Publicano in templo orantibus, illum in his quæ foris sunt, iustum hominem, hunc autem peccatorem repræsentare demonstrat. Tertullianus[b] existimauit Publicanos omnes fuisse Gentiles: quem S. Hieronymus[c] redarguens, ait: Vehementer admiror Tertullianum in eo libro quem De pudicitia aduersus pœnitentiam scripsit, & sententiam veterem noua opinione dissoluit, hoc voluisse sentire, quòd Publicani & peccatores, qui cum Domino vescebantur, Ethnici fuerint, dicente Scriptura: Non erit vectigal pendens ex filiis Israël. quasi verò & Matthæus non ex circumcisione fuerit Publicanus; & ille, qui cum Pharisæo in templo orans, oculos ad cælum non audebat erigere, non ex Israël fuerit Publicanus, &c.] hæc Hieronymus.

[a] Luc. 18. [b] Tertul. lib. de pudicitia. [c] Hier. epist. 146.

Sed quinam fuerint Publicani; è loco vnde sumpserunt originem, interpretatio sumenda est. LXXII.
B Iurisconsulti, qui Romanorum leges sunt interpretati, illos dixere esse Publicanos, qui vectigalia à fisco conducunt: id Vlpianus[d] & Caius[e] affirmauerunt; addit Marcianus[f], non tantùm horum fuisse munus, vectigalia à subditis, verùm etiam professionem ab illis exigere. Huius quidem muneris functio apud Romanos honestissima erat, vt quæ nonnisi equestris ordinis nobilibus Romanis conferri soleret. quod ex his accipies Scribit Cicero[g] ad M. Brutum de Terentio Varrone, quòd se in Publicanorum societatem contulerit: quòd, inquit, homo versatus in vtrisque subselliis existimauit honorem honestissimum.] Idem in oratione pro Plancio, cùm agit de Publicanorum ordine, hæc ait: Qui ordo quanto adiumento sit in honore, quis nescit? Flos enim equitum Romanorum, ornamentum ciuitatis, firmamentum Reipublicæ, Publicanorum ordine continetur, &c.] Rursus etiam idem scribens ad Q. fratrem de regimine præfe-
C cturæ Asianæ, plura habet de dignitate Publicanorum, & quantum prosint Romanæ Reipub. pluribus differit, additque nomen Publicanorum non tantùm Iudæis, sed & Græcis fuisse infensissimum ac planè inuidiosum.

[d] l. 1. ff. de Publican. [e] l. 16 ff. de verb. sign. [f] l. vlt. ff. de Publican. [g] Cic. epist. famil. lib. 13.
QVI FVERINT PVBLICANI.

Mittebantur hi in prouincias ad vectigalia exigenda; qui ex iisdem prouinciis homines, quos eidem muneri adscriberent, sibi eligebant[h], qui item Publicani dicebantur; cuius ordinis Matthæus erat, & Zacchæus dictus princeps Publicanorum, qui dicebatur Hebraicè Gabbe, ceteri verò Publicani[i] Gabbain, vnde fortasse deductum nomen Gabella. Verùm in Hebraico textu Euangelij S. Matthæi, quod peruetustum habetur, Publicanos Parisim inuenimus appellatos, quod est proprium nomen illorum latronum qui maceriam vel sepes dissipant, vt ad furandũ atque prædandum pateat aditus. Ea etiam nomine vtitur Ieremias[k], dum ait: Numquid ergo spelunca latronũ facta est domus
D ista?] quod Hebraicè, loco Latronum, habet Parisim. Latronum ergo nomine Publicanos Iudæi appellabant, quòd libertatis asylum viderentur effringere, atque ad seruitutem aditum aperire. Hac ergo de causa ab illis iidem habebantur infames, atque vnà cum ceteris turpibus personis à magistratibus publicis arcebantur: nam apud Thalmudistas[l], vbi agitur de Iudicum reiectione, inter alios infames, quos ab ea functione excludebant, Publicani nominati erant. Cur autem eo nomine notati essent, nulla alia subest causa, nisi quòd Iudæi, genus Abraham ex libera, liberos se esse profiterentur, nec quidquã aliis debere, nisi decimas Deo; legeque statutum esse, ne esset vectigal pendens ex filiis Israël. Vnde quantũlibet inuiti ad vectigal & tributum pendendum adigerentur, nefas tamen execrandumque existimabant, Iudæos à contribulibus suis ad id Romanis præstandum compelli, cùm illud nomine Imperatoris ab illis exigerent. His accedit, quòd (vt Suidas scribit ex Iamblicho) ob duras acerbasque exactiones, nomen Publicanorum erat inuisum; additque: Vita Publicanorum aperta est violentia, impunita rapina, negotiatio nulla ratione constans, inuerecunda mercatura.] hæc de Publicanis apud Suidam.

LXXIII. [h] l. 1. §. Qui. ff de Public. [i] Canin. de locis no. Test.
PVBLICANI PROVINCIALES. [k] Ierem. 7. [l] Canin. de locis noui Testam.

Sed iam ad Euangelicam historiã redeamus. Post hæc verò[m] rogatus Iesus ab Archisynagogo vt filiæ suæ in extremis laboranti succurreret, abiens obuiàm habuit mulierem, quæ annis duodecim sanguinis fluxum passa, tactu fimbriarum vestimenti eius curata est; quæ quod fecerat, & quod à Christo acceperat, palàm confessa est. hæc pluribus Euangelistæ; nos historiam cunctis notam summatim collegimus. Ambrosius hanc mulierem fuisse Martham Mariæ sororem, in libro quem de Salomone scripsit, sentire videtur, cùm hæc ait[n]: Dum largum sanguinis fluxum siccat in Martha, dum dæmones pellit ex Maria, dum corpus rediuiui spiritus calore constringit; & quod mors sibi vindicauerat ad pœnam, lux denuò recepit ad vitam, &c.] At verò quæcumque illa fuerit

LXXIIII. [m] Mat. 9. Marc. 5. Luc. 8. Cõcord. Euang. c. 34. [n] Amb. in lib. de Salo. c. 5.

DE MVLIERE CVRATA A FLVXV SANGVINIS. mulier nobilissima æquè ac ditissima, tanti non immemor beneficij, ne illud aliquando memoria hominum excideret, egregio monumento testatum posteris omnibus cupiens, æneis simulacris tam Iesu quàm sui effigiem referentibus, rei gestæ memoriam futuris sæculis in perpetuum commendandam voluit. Quamobrem non est quòd dici possit, eam fuisse Martham Mariæ & Lazari sororem Iudæam feminam: cùm non liceret vllo pacto Iudæis simulacrum cuiusuis quauis occasione formare. A

LXXV. Quod verò spectat ad statuas ab hac fieri iussas; rem credo nemini ignotam; sic breuiter describit Eusebius[a], dum de Cæsarea Philippi, quam Phœnices Paneada vocabant, agit his verbis: Sed quoniam in huius ciuitatis mentionem incido, operæpretium arbitror historiam hoc loco citare, quæ digna planè videtur, quam memoriæ ad posteritatem commendemus. Mulierem illam sanguinis profluuio afflictatam, quam sanctorum Euangeliorum testimonio à Saluatore nostro morbi remedium inuenisse cognouimus, ex ea ciuitate oriundam, illiusque domum ibi ostendi, & admirabilia quædam Saluatoris in eam beneficij monumenta & quasi trophæa ad hoc tempus durare memorant. Pro foribus enim domus illius æneam mulieris effigiem genibus flexis, & manibus instar supplicantis in anteriorem partem extensis, super editum lapidem collocatam: huic è regione, viri erectam imaginem ex eadem materia conflatam, vestitu ad talos demisso decenter ornatam, & manum mulieri porrigentem; ad cuius pedes in ipsa basi peregrinam quamdam & inusitatam herbæ speciem enasci: quam quidem, vbi ad ænei vestitus fimbriam excreuerit, morbi cuiusque generis medicandi vim & facultatem habere. Hanc statuam effigiem Iesu exprimere dicunt: quam ad nostram vsque ætatem manentem, ipsi ad eam ciuitatem profecti, oculis cernebamus. Nec planè mirum, eos qui ex Gentibus prognati, à Saluatore, dum inter homines viuebat, beneficiis affecti fuissent, ita fecisse: cùm & nos Petri & Pauli Apostolorum, & Christi etiam ipsius imagines in picturis colorum varietate expressas conseruatasque aspexerimus; idque propterea, sicut verisimile est, quòd maiores nostri ad Gentilis consuetudinis similitudinem quàm proximè accedentes, eos, qui tamquam Saluatores illis fuissent, id est, qui illis aliquid salutis & subsidij attulissent, apud se honore ad hunc modum afficere consueuerant.] hactenus de his Eusebius. Porrò recenset Ioannes Damascenus[b] ex Chronico Ioannis Antiochiæ Episcopi cognomento Malalæ, supplicem libellum oblatum Philippo Tetrarchæ Trachonitidis regionis, vt de beneficio quod acceperat, liceret in perpetuum eius rei monumentum erigere statuas. Sed cùm in multis eius scripti fides vacillet, & compluribus scatere mendaciis cognoscatur; indignum putauimus his nostris chartis intexere. Qui locum cupit, habet numerum citatum in margine, qui facilè indicet.

[a] Euseb. hist. lib. 7. c. 14.

DE STATVA AENEA CHRISTO ERECTA. B C

[b] Ioan. Damasc. de imagin. orat. 3.

D

LXXVI. Itaque iam Euangelicam narrationem pro instituto prosequamur. Curata à sanguinis fluxu muliere, mox de morte filiæ Archisynagogi nuntij venerunt[c]: at nihilóminùs Christus in domum eius se contulit: vbi ingentem de puellæ morte luctum excitatum, ipsosque tibicines ad hoc vocatos, vt lugubre canerent, reperit. Morem quidem fuisse Iudæorum ad luctum tibicines adhibere, ex Iosepho[d] etiam facilè cognosci potest, dum ait: Luctus ducis publicus erat: & hi quidem hospites, alij propinquos, amicos alij, nonnulli etiam fratres flebant, Iosephum autem vniuersi, adeò vt per dies triginta numquam lamenta in ciuitate cessarent, magnaque mercede conducerentur tibicines næniarum.] hæc Iosephus. Verùm id equidem non ex diuinæ legis præscripto, sed potiùs more Gentilium, tam Latinorum quàm Græcorum: nam in funere nobilium æneatores & tibicines adhiberi solitos, docet Seneca in Ludo Claudij, Plutarchus de consolatione ad vxorem, & alij complures. Erat eorum Romæ frequentior vsus, vbi (vt docet Valerius[e]) tibicines tecto capite, nempe personati, sonare consueuerant; nam & personam à personando Gellius[f] dictam tradit. Hinc est, puto, quòd in compluribus antiquis sepulchris marmoreis personæ patentibus buccis habentur insculptæ. Nisi potiùs dignius est existimare, eiusmodi imagines sic ab illis in sepulchris effigiari solitas, quòd esset hieroglyphicum animarum, quæ absque lumine apud inferos detinentur: sic enim defunctorum animas eiusmodi facie, instar personæ, effingi solitas, auctor est Orus Apollo antiquissimus scriptor in Hieroglyphis. Ceterùm non tantùm funebre carmen, quod dicebatur nænia (vt auctor est Festus) canebatur ad tibiam: sed (vt docet Lucianus[g]) ipsæ in luctu iterari solitæ pectoris tunsiones attemperabantur ad modos tibiæ. E

[c] Mat. 9. Marc. 5.

[d] Iosep. de bello Iud. lib. 3. cap. 15.

TIBICINES EX IVDAEORVM MORE.

[e] Valer. lib. 2. cap. 5 nu 4.

[f] Gel. li. 5. c. 7

[g] Lucian. lib. de Luct.

LXXVII. Quòd igitur in Iudæa etiam frequens esset eius rei vsus, inde erat quòd prouerbium verte-

A vertebatur illud apud Lucam[a]: Cantauimus vobis tibiis, & non saltastis: lamentauimus (*iisdem nempe tibiis*) & non plorastis. Porrò cùm Paulus moneat ne contristemur de dormientibus, sicut ceteri qui spem non habent; tibicines nequaquam adhiberi soliti sunt in funeribus Christianorum: vnde Tertullianus[b]: Mortuus etiam tuba inquietabitur æneatoris, qui excitari à tuba Angeli expectat?] Sed historiam prosequamur. Ingressus igitur Iesus vnà cum patre & matre vbi puella mortua iacebat, apprehensa manu eius, imperansque puellæ, iussit surgere: quæ surgens continuò ambulauit; cibúmque iubente Domino, ei dederunt. Cùm verò Iesus, ne cui hæc dicerent, monuisset eos; fama tamen rei gestæ in vniuersam regionem illam effusa est. Sed hæc pluribus Euangelistæ[c].

[a] *Luc.7.*
[b] *Tertull. de cor.mil.c.11.*
PVELLA RESVSCITATA.
[c] *Mat. 9. Marc. 5. Luc.8.*

Subdit Matthæus[d] de duobus cæcis & dæmoniaco muto curatis à Domino perbreuem historiam: quando cœperunt Pharisæi ipsum calumniari, quòd malis artibus dæmones eiiceret, nimirum non virtute Dei, sed principis dæmoniorum. Hîc incipiunt calumniæ Pharisæorum aduersus Christum: hicque meritò finem imponimus præsenti anno primo prędicationis Christi, neque illum Consulibus (vt diximus) modò metimur; quippe qui certò sciamus maiorem partem rerum gestarum in Galilæa, quas narrauimus, contigisse ipso initio anni sequentis trigesimisecundi Christi Domini: nam (quod diximus) vsque ad mensem Nouembris saltem mansit Dominus hoc anno in Iudæa. Sed cùm non sit certum quid quo die vel mense factum sit; eam inimus rationem in annis Christi prædicationis recensendis, vt primum annum, quem propterea acceptabilem prædixit Isaias, quòd prædicatio tempore illo facta, ab omnibus acciperetur, his Christi rebus gestis concludamus more maiorum, termino Paschatis, & pacifico statu Euangelicæ prædicationis. De eodem enim anno scribit hæc Epiphanius[e]: A baptismo Ioannis Iesus prædicabat annum accceptabilem, ita vt nemo ipsi contradiceret, neque Iudæi, neque Græci, neque Samaritæ, neque quisquam alius: deinde verò contradictionem sustinens, prædicauit annum secundum, & facti sunt anni decem & nouem eiusdem Herodis, Saluatoris verò trigesimus secundus.] hęc ille. Sanè quidem etsi aliqua leuis intercessit contentio Pharisæorum cum Christo hoc primo anno prædicationis eius, non fuit tamen eius generis, vt inimicitiæ graues oborirentur, & quærerent eum perdere, quod sequenti anno fecerunt: cuius iam aggredimur ex Euangelistis acceptam atque in breue compendium perstrictam narrationem, incipientes à Paschate sequentis anni: nulla enim alia aliqua ratione quis primus, quísve secundus vel tertius sit annus prædicationis Christi, nisi distinctione diuersorum Paschatum, posse discriminari certum est.

LXXVIII.
[d] *Matth.9.*
ANNVS ACCEPTABILIS QVI.
[e] *Epiph. in Panar. lib.1. tit.1.prop.fi. & hæres. 51.*

IESV CHRISTI ANNVS 32. — TIBERII IMP. ANNVS 16.

ANno igitur Domini trigesimosecundo, Longino & Quartino Consulibus[f], cùm adesset dies[g] festus Iudæorum, Pascha scilicet; venit Iesus Ierosolymam, & languentem hominem annis trigintaocto excubantem in probatica piscina,* Bethsaida dicta, sanauit: quod quidem quomodo peractum sit enarrat Ioannes, qui idcircò acta superioris anni maiori ex parte prætermisisse visus est, quod cùm nouissimus omnium scriberet Euangelium, quæ ab aliis tribus Euangelistis essent abundè narrata, repetere non curauit; quæ verò prætermissa vidisset, ipse suppleuit; eo enim consilio in scribendo Euangelio vsum fuisse, testatur S. Hieronymus[h]: Sed iam quòd multi[i] dictum diem festum fuisse Pentecosten sunt interpretati; nulla sanè ratione id posse dici cognoscet, qui exactam temporis rationem habuerit. Si enim ad superioris anni Pascha Dominus veniens, Ierosolymis non ante mensem Decembris comperitur recessisse (id enim patens est ex verbis Domini inde recedentis, & per Samariam transeuntis; dicentisque: Vos dicitis: Adhuc quatuor menses sunt, & messis venit] quæ Paschali tempore, quo offerebatur spicatum manipulus, adesse consueuerat) certè cùm Ierosolymam ad diem festum iterùm rediisset, planè perspicuum est, id minimè contingere potuisse nec Pentecoste, nec etiam festo Tabernaculorum illius anni, quæ iam elapsa essent. Porrò de festo Paschatis Ioannem intellexisse, Irenæus[k] egregiè testatur his verbis: Post hæc, inquit, iterùm

I.
[f] *Sueton. in Tib.cap.65.*
[g] *Ioan.5.*
* Bethsaida
SECVNDVM PASCHA.
[h] *Hieron.de script.Eccl. cap.9.*
[i] *Ioan.Chrys. & Cyril. Alex. & alij eos secuti.*
[k] *Iren.lib.2. cap.10.*

rùm secunda vice ascendit in diem festum Paschæ in Ierusalem, quando paralyticum, qui iuxta Natatoriam iacebat trigintaocto annos, curauit, iubens vt surgeret, & tolleret grabatum suum.] hæc ille. A

II. Curato ægroto, excitantur turbæ in Iesum à Pharisæis, ea nimirum ex causa (dicit Euangelista [a]) quòd sabbato, quo illum curasset, grabatum tollere iussisset, & patrem suum Deum dixisset: quamobrem de eo interficiendo cogitare cœperunt, quantumuis Iesus apud ipsos de rebus à se benè gestis insignem apologiam instituisset. Quod quidem odium noua ex causa iterùm refricatur, magisque ac magis exasperatur: nimirum quòd sabbato [b] secundo-primo, Iesu transeunte per sata, esurientes eius discipuli spicas vellentes, ac manibus cõfricantes, triticum ex illis purgatũ comederent: quamobrem indignati sunt Pharisæi, quòd id illi facerent in sabbatis. Cùm enim tunc segetes fuisse maturas insinuet Euangelista, fuisse etiam tempus Paschæ interpretes omnes affirmant: immò id contigisse septima Paschatis, quæ & sabbatum dicebatur, multi [c] existimarunt: verùm cùm in his diebus parare quæ ad cibum pertinent, lex [d] diuina minimè prohiberet; non potuit ea de causa negotium factum esse discipulis, quòd spicas vellentes inde sibi cibum captassent. Vt igitur Pharisæi aliquo prætextu iustitiæ, eo nomine illos reprehendere potuissent: vel oportuit eos id fecisse, antequam manipulus spicarum offerretur in templo, lege [e] prohibente ex segete aliquid edi ante oblationem manipuli (fiebat idem altera die sabbati, nempe secunda azymorum) vel ipsos id egisse die sabbati, nimirum septima hebdomadis die, qua nec quæ spectarent ad victum, parare [f] liceret. Quamobrem cùm eam diem sabbatum appellet ex sabbato, vel sabbatum δευτερόπρωτον, secundo-primum, seu sabbatum sabbatorum: magis placet quod Isidorus Pelusiota de hac re consultus scribit ad Isidorum diaconum: nimirum illam fuisse diem, quæ post primam azymorum mox sequitur, sicque dictum sabbatum secundo-primum, seu sabbatum ex sabbato: adhuc insuper, quòd eadem dies incidisset in sabbatum hebdomadarium, duorum festorum coniunctione dictum esse sabbatum sabbatorum. Huic igitur Isidori sententiæ ex his quæ à nobis nuper sunt dicta, libentiùs subscripserimus quàm ceterorum varias ac diuersas causas afferentium; cùm id ipsum sensisse videatur Epiphanius, dicens [h]: Post factam azymorum diem, & definitam sabbati diem, in sabbato ex natura, quod post azymorum diem in sabbatum computatum fuit, inuenti sunt transeuntes per sata, & euellentes spicas, &c.] hæcque ipsa aliqua saltem ex parte affirmasse visus sit Ioannes Chrysostomus [i], qui tradit sabbatum ex sabbato festum fuisse duplex, nimirum quòd vnà cum sabbato hebdomadario aliqua alia festiuitas iuncta esset; hacque de causa reprehensos à Pharisæis, quòd id egissent (vt Euangelistæ dicunt) in sabbatis. Consentit his & Suidas [k], dum ait fuisse eam diem secundam Paschatis, quam tamen nominat primam azymorum. At hæc de his satis. Vetus hæc est quæstio, de qua obiter Hieronymus [l] rogans Gregorium Nazianzenum, lepida ab eo tergiuersatione elusus est. B C D

Marginalia: a Ioan. 5. — b Mat. 12. Marc. 2. Luc. 6. Concord c. 3. — DE SABBATO VIOLATO QVERELA PHARISAEORVM. — c Epiph. hær. 51. & alij. — d Exod. 35. — e Leuit. 23. — f Exod. 12. — g Isid. lib. 3. Epist. 110. — SABBATVM EX SABBATO. — h Epiph. hæres. 30. — i Chrysost. in Mat. ho. 40. — k Suid. verb. σάββατον. — l Hier. epist. ad Nepotiã.

III. Quòd igitur facta hæc est Paschali tẽpore, quo segetes in Iudæa maturescere incipiunt ad messem, certum habeatur: putarunt aliqui [m] hac auctoritate, quasi nouo Paschate adinuento, quinque esse Paschata numeranda ab illo primo post nuptias celebrato: eaque ratione affirmare sunt ausi, Christum crucifixum esse anno trigesimoquinto per tres menses inchoato. Sed hæc repugnare multis, suo loco, cùm agemus de passionis Christi tempore, pluribus demonstrabimus: intereà cetera prosequamur.

Marginalia: m Epi. in Panar. hær. 30. cõtra Ebion. & hæres. 51. Chrysost. ho. 40. in Mat.

IV. Reuersus [n] post hæc Iesus è Ierusalem in Galilæam, alia die sabbati est ingressus in synagogam: cumque Scribæ & Pharisæi iunctis animis obseruarent an in sabbato curaret, ipse inuentum ibi hominem habẽtem manum aridam reddidit sanitati. Huius rei gestæ historia paulo fusiùs recitatur in Euangelio Nazarenorum, quod S. Hieronymus de Hebræo sermone in Græcum transtulit: vbi homo iste aridam habens manum cæmentarius fuisse scribitur, atque istiusmodi vocibus auxilium precatus: Cæmentarius eram, manibus victum quæritans: precor te Iesu, vt mihi restituas sanitatem, ne turpiter mendicem cibos.] hæc ex eo Hieronymus [g]. Domino verò, quòd sabbatum esset, facta est calumnia ab iisdem, quòd ea die, qua operari non liceret, hominem curasset: idcircò exeuntes statim cum Herodianis inierunt aduersus eum consilium, quomodo eum perderent. Quinam fuerint Herodiani, qui aduersus Christum Dominum vnà cum Pharisæis sepè conspirasse inueniuntur, iam suprà, cùm de sectis Iudæorum locuti sumus, cumulatè disseruimus; vt nõ sit opus de iisdem hìc agere. Cũ verò in dies frequentior esset ad Christum concur- E

Marginalia: n Mar. 3. Mat. 12. Luc. 6. Concord. Euan. c. 38. — DE CAEMENTARIO. — g Hieron. in Matth. c. 12.

A concursus venientium non à Galilęa tantùm atque Iudęa, sed ab Idumæa Transamnana regione, & illorum etiam qui apud Tyrum & Sidonem habitarent (Ierosolymis enim in Galilæam redierat) ne comprimeretur à turba, nauiculam parari iussit: omnes etenim vel saltem tangere eum optabant, quò ab ægritudinibus, quibus affictabantur, sanarentur: cumque arreptitij procidérent ad pedes eius, ac palàm confiterentur quòd Christus filius Dei esset, habitantes in eis dæmones, eaque clamantes ab eo arguebantur.

V. Ascendens[a] deinde in montem vt oraret, elegit mox duodecim ex discipulis, vt mitteret eos ad prædicandum, quibus & dedit potestatem curandi morbos, & eiiciendi dæmonia; eosque Apostolos nominauit. Vsitatum nomen fuit apud Hebræos, vt Apostolos illos nominarent, qui assiduè versarentur cum summo sacerdote consulendi gratia, qui & ad ipsum referrent ea quæ sunt in lege; quos etiam ipse sibi legare consueuisset B ad componendos optimos mores sacerdotum, ipsas synagogas inspiciendas, prauos mores corrigendos, atque ipsos denique ministros, qui non secundùm legem vixissent, in ordinem redigendos; vt ex his colligitur quæ Epiphanius[b] de Iosepho apud Iudaos Apostolo, agens contra Ebionæos, conscribit. Perseuerauit eadem functio ordinis apud eosdem etiam ad tempora Arcadij & Honorij Impp. in quorum rescripto[c] de iisdem habetur mentio, quòd mitterentur ab eorum Patriarcha certo tempore ad exigendum aurum & argentum à singulis synagogis, exactamque summam ad eumdem reportarent. Iam verò quod ad Christi Apostolos spectat, ea de causa illos elegit Christus, vt verbi prædicatione Orbi caligine offuso lumen veritatis impartirent. Quinam verò hi fuerint, ab Euangelistis hoc ordine recensentur:

APOSTOLI ELIGVNTVR.
[a] Mat. 5. Marc. 3. Luc. 6. Conc Euang. c. 38. 39.
[b] Epiph. in Panar. hæres. 30.
[c] l. 14 de Iudæis. C. Theo.

VI. Elegit[d] Simonem, quem cognominauit Petrum, & Andream fratrem eius, Iacobum, C & Ioannem, & imposuit eis nomina Boanerges, quod est Filij tonitrui: Philippum, & Bartholomæum, Matthæum, & Thomam, Iacobum Alphæi, & Simonem, qui vocatur Zelotes, Iudam Iacobi, & Iudam Iscariothen, qui fuit proditor.] Ordinem fuisse inter Apostolos, vt scilicet ex his aliquis tamquam caput inter eos præstaret, apud omnes antiquos Patres & ceteros in confesso fuit; illumque ipsum fuisse Petrum, pro comperto semper ab omnibus est habitum: vnde Gregorius Nazianzenus hæc ait[e]: Vis aliud quoque ordinis ac disciplinæ exemplum in medium proferam, idque præclarum ac laudabile, atque præsenti commemoratione atque admonitione in primis dignum? Vides quemadmodum ex Christi discipulis, magnis vtique omnibus & excelsis & electione dignis, hic Petra vocetur, atque Ecclesiæ fundamenta fidei suæ credita habeat? &c.] hæc ille: quibus haud discrepantia (ne singulos commemorando, tædium afferam) quotquot ab exordio nascentis Ecclesiæ Orthodoxi fuere scriptores, absque aliqua sunt am- D biguitate professi. Si enim ex ordine temporis, quo quisque à Domino vocatus est, recensendus fuisset numerus Apostolorum; Andreas certè primo loco nominandus fuisset. Si etiam ætatis ea in re ratio fuisset habenda, eidem primæ fuissent deferendæ; quandoquidem (vt dictum est) Epiphanius testatur[f], Andream Petro ætate præstasse. Si denique ille primo loco ponendus fuisset, quem Iesus præ cunctis amasset; Ioannes in hoc ceteros antecellens, fuisset primus omnium numerandus. Cur itaque Petro, & non Ioanni inter Apostolos primatus delatus est? S. Hieronymus[g] agens aduersus Iouinianum, hæc ait: Propterea inter duodecim Apostolos vnus eligitur, vt capite constituto, schismatis tollatur occasio. Sed cur non Ioannes electus est virgo? ætati delatum, quia Petrus senior erat, ne adhuc adolescens & pænè puer progressæ ætatis hominibus præferretur.] E hæc ille. Sed de causa pleniùs alibi.

[d] Luc 6. Marc. 3.
[e] Gre. Naz. in orat. de moder. seruãda.
PETRVS PRINCEPS APOSTOLORVM.
[f] Epiph. hæres. 51.
[g] Hier contra Iouin. lib. 1.

VII. Quod autem ad genus Apostolorum omnium spectat: omnes fuisse Galilæos, Angelorum hominumque testimonia suffragantur: illos enim simul Angeli allocuti sic dixerunt[h]: Viri Galilæi quid statis aspicientes in cælum? &c.] eadem de ipsis etiam Iudæi palàm testati sunt, cùm dixerunt[i]: Nónne ecce omnes isti, qui loquuntur, Galilæi sunt?] Ceterùm Galilæis insitam à natura, Iosephus[k] testatur, animositatem quamdam, qua intrepidi semper ingentem animi vim roburque corporis in omnibus præseferrent: Nam, inquit, & pugnaces sunt ab infantia Galilæi, & omni tempore plurimi, neque aut formido vmquam viros, aut eorum regiones penuria occupauit, &c.] Hinc videas Petrum ingentes sumentem spiritus, solùm aduersus cohortem militum intrepidè gladium euaginasse, seruum Principis sacerdotum vulnerasse, longeque his audaciora experturum, nisi verbis Domini cohibitus esset. Quod verò ad stirpem pertinet: ipsorum aliqui ex tribu

APOSTOLORVM GENVS
[h] Act c. 1.
[i] Act. c. 2.
[k] Ios. de bello Iud. li. 3. c. 2.

Iuda,ceteri autem ex tribubus Zabulon & Nephtalim fuisse putantur, secundùm quod A
prædictum habetur in Psalmo[a]: Principes Iuda,duces eorum: principes Zabulon,principes Nephtalim.] Putantur enim, qui dicti sunt fratres Domini,ex tribu Iuda fuisse,vnde & ipse Dominus secundùm carnem ducebat originem;ceteri verò, quòd in terra Zabulon & Nephtalim habitarent,ex iisdem tribubus fuisse prognati: id S. Hieronymus[b], Theodoretus[c], atque alij complures affirmant.

[a] Psal. 67.
[b] Hieronym. in Isa. c. 9.
[c] Theodor. in Psalm. 67.

VIII. Nec quis obiiciat de duabus dictis tribubus, quòd ante[d] alias octo fuerint ductæ captiuæ[e], nec ampliùs postliminio sint reuersæ. Nam quantumlibet Israëliticus populus totus abactus fuerit captiuus è Palæstina; nihilominùs maior fortasse numerus illorum erat,qui tunc extra eam regionem in diuersis mundi partibus ageren t quos liberos remansisse,nec captiuos adductos esse, certissimum est. Philo[f] & ipse Iudæus in sua legatione ad Caiū Augustum de populo Iudęo longè latèque per Orbem sparso hæc ait: B
Ierosolymam esse metropolim non vnius regionis Iudęæ,sed & multarū,propter colonias inde olim deductas,vel propiùs in finitimā Ægyptum,Phœnicem,Syriam tum citeriorem,tum eam quę Cœle cognominatur, vel longiùs in Pamphyliam,Ciliciā, plerasq; Asiæ partes vsque Bithyniam & Ponti sinus intimos: pari modo Europæ Thessaliam, Bœotiam,Macedoniam, Ætoliam, Atticam, Argos, Corinthumque Peloponnesi partes præcipuas: nec tantùm continentes prouinciæ plenæ sunt coloniis Iudaicis,sed & insularum celeberrimæ, Eubœa, Cyprus, Creta, ne quid dicam de trans-Euphratensibus: excepta enim parua parte Babylonis & aliarum præfecturarum , omnes vrbes quæ bonum agrum habent,à Iudæis incoluntur. Itaque si exorat mea patria tuam clementiam, præter ipsam alias ciuitates demereberis plurimas, sitas in diuersis Orbis tractibus,Asia, Europa,Africa,insulares,maritimas, mediterraneas.] hæc Philo. Sic itaque de vnaqua- C
que tribu aliquos remansisse, nullus iure poterit dubitare.

[d] Hieron. in Isa. c. 9.
[e] 4. Reg. 17.
[f] Phil. de leg. ad Caium.
IVDAEI PER ORBEM SPARSI.

IX. Cùm dictum sit, Apostolos omnes ex tribu Iuda,Zabulon , & Nephtalim fuisse: existimauit tamen aliquando S.Hieronymus[g], Iudam Iscariotem fuisse ex tribu Ephraim, eiiseque Iscarioth vicum eiusdem tribus: aliquando verò putauit fuisse sic dictum à tribu Issachar,quod interpretatur merces; sed tunc legendum esse Issacharioth,idem testatur[h]. Verùm magis placet,dictum[i] fuisse Iudam Iscariothem ex duobus verbis, Is,quod interpretatur,vir, & Carioth, quod est oppidum in tribu Iuda , de quo est mentio in diuinis[k] Scripturis; sicque Iudas Iscarioth, idem sit quod vir Cariothensis: à patria enim complures reperiri denominatos viros, qui sacris Litteris vel mediocriter imbutus est, non ignorat. Quòd verò & aliqui ex Apostolis dicantur fuisse ex tribu Iuda, vt fratres Domini; non impedit quin iidem nominari potuissent Galilæi: nam & Dominus no- D
ster,licet esset ex tribu Iuda, & natus in terra Iuda , nihilominùs quòd habitauit Nazareth, Nazarenus,idemque Galilæus appellatus est.

[g] Hieron. in Isa. c. 28. & in Mat. 10.
IVDAS ISCARIOTH.
[h] Iacm de nominibus Hebraicis.
[i] Ang. Can de locis noui Testamenti.
[k] Iosue 15. Ier. 48. Amos 2.

X. Descendens[l] post hæc Dominus cum illis de monte, stetit in loco campestri: vbi coram discipulis ac turba copiosa eorum qui conuenerant ex Iudæa , Ierusalem , ac locis maritimis Tyri & Sidonis,vt audirent eum , & sanarentur à languoribus suis , qui & simulac tetigerunt eum, sanati sunt; docens discipulos suos, habuit sermonem de beatitudine; & vbinam illa esset sita, pluribus demonstrauit; in quibus item infelicitas versaretur,edocuit. Suos etiam discipulos dixit esse salem terræ, & lucem mundi; his nimirum symbolicis verbis,quales esse deberent,insinuans: longioremque adhuc producens sermonem ,hæc admonuit, dicens: Nisi abundauerit iustitia vestra plusquam Scribarum & Pharisæorum,non intrabitis in regnum cælorum . Audistis quia dictum est anti- E
quis: Non occides:qui autem occiderit, reus erit iudicio . Ego autem dico vobis: quia omnis,qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio . Qui autem dixerit fratri suo,racha: reus erit concilio. Qui autem dixerit,fatue: reus erit gehennæ ignis.]

[l] Matth. 5. Marc. 3. Luc. 6. Cō ord c. 39.
PRAEDICAT IESVS ET CVRAT INFIRMOS.

XI. Hæc quidem constat Dominum esse locutum more Hebræorū,secundùm institutam ipsorum Rempublicam, alludentem nimirum ad diuersa iudiciorum tribunalia,quę ibi essent constituta. Duo enim iudiciorum genera erant apud illos;nimirum alterum pecuniarum,quod Hebraicè dicebatur Mammonoth (nam & Māmona, quidquid ad pecuniam pertinet,dictum est) alterum Nephasoth,id est,animarum iudicium,nominabatur: quæ quidem iudicia eadem erant apud eos, quæ apud nos dicuntur, pecuniarum , & capitalium quæstionum. Porrò horum iudicum tribunalia tria erant apud Hebræos: primum , quod dicebatur domus iudicij trium virorum , qui minores iudicabant causas: secun-

IVDICIA HEBRAEORVM.

A secundum , domus iudicij vigintitrium virorum, vel συνέδριον paruum,in quo maiores
causæ,nempe capitales,cognoscebantur:tertium verò erat septuagintaduorum virorum,
quod συνέδριον magnũ dicebatur,in quo grauissimæ agebantur causæ, illæ nimirum quę
ad summam Reipublicæ pertinerẽt,vt de tribu,lege,Rege,Propheta,ac summo denique
sacerdote: hæc quidem curia tantummodò erat Ierosolymis, ceteræ autem sparsæ in sin-
gulis tribubus. Magnum verò concilium septuagintaduorũ , illud erat quod Deus olim
Moysi instituendum mandarat, de quo & superiùs sermonem habuimus,dũ de Herode
egimus; qui ,quòd horum iudicio postulatus esset aliquando,excepto vno [a] Samæa,om- [a] Ios. antiq. lib. 14 c. 17.
nes neci tradidit;sublatisque de medio quotquot erant ex tribu Iuda,proselytos suffecit. & li. 15 c. 1.
Ad hos itaque tres iudiciorum ordines respectum Dominus habuisse videtur , dum XII.
ait:Audistis quia dictum est antiquis: Non occides: qui autem occiderit, reus erit iudi-
B cio] illo scilicet quod dicebatur paruum συνέδριον vigintitrium virorum, à quibus capi-
tales causæ iudicabantur. At Dominus longè sublimiorem esse suæ legis perfectionem si-
gnificans,ait: Omnis,qui irascitur fratri suo,reus erit iudicio] scilicet vigintitrium viro-
rum: adeoque esse graue facinus fratri suo succensere, vt eiusmodi reus ad tribunal cau-
sarum capitalium protrudi deberet, ostendit. Quòd si quid adhuc spirans contumelio-
sum dixerit fratri suo,racha;huiusmodi hominis esse adeò graue delictum,vt sit reus con-
cilij;videlicet à magno septuagintaduorum virorum concilio iudicandus . Quòd si quis
adhuc addiderit scelus,vt dixerit fratri suo,fatue, tale esse delictum, quod cuiusuis tribu-
nalis sententia non possit dignè puniri ; sed pœnis gehennæ æternis delinquentem fore
mancipandum denotat.Hæc de tribus iudiciorum ordinibus apud Hebræos existenti- [b] Ang. Can. de locis noui Testamenti.
bus ex Thalmudicis à Caninio [b] sunt deprompta.
C Ex eodem etiam fonte & illud addit, fuisse apud Hebræos triplicem legis interpreta- XIII.
tionem;quarum prima diceretur auditio,secunda extensio,tertia verò parabolica. Prima TRIPLEX LEGIS INTERPRETATIO.
vtebantur Rabbini,cùm tantummodò populo explicarent historiam; cui alludens Do-
minus, ait ad suos : Audistis quia dictum est antiquis,&c.] secunda , quando ipsa histo-
ria mysticè soleret interpretari vel extendi, vt & hîc Dominus fecisse visus est : tertia ve-
rò,cùm quæ essent dicenda, parabolis inuoluerentur : quod genus non tantùm Domi-
num attigisse,sed eo sæpè sæpiùs vsum esse constat. Non prætermittimus de racha,quod
ex iisdem ille prodit; esse nimirum genus contumeliæ familiaris, cùm superior quispiam
inferiorem corrigere verbis solet : vt quod ibidem in exemplum ducitur de Rabbino;
qui cùm hominem minùs deuotè & attentè orare conspiceret, eumdẽ increpando dixit,
Richa; ita enim Hebraicè dicitur pro racha , quod Syriacè prolatum est : Syros enim vti
D solere,a,pro, i, vt Mariam pro Miriam,Magdal pro Migdal,idem tradit. At verò richa,
seu racha, idem esse quod contemptus causa alicui pauperem dicere , ex Hebraica voce
egregiè deducit Cornelius [c] Iansenius. In Thalmud autẽ parte illa quæ dicitur Camma, [c] Corn. Ians. Conc. Euãg. cap. 40.
de lege ciuili sexto capite hæc leguntur dicta à Rabbino quodam : Racha,quare locum
tuum alteri cedis?] ac si dixisset, Vir stulte,seu ignaue, vel iners,aut quid huiusmodi. Sed
missis his quæ magis interpretum esse solent, reliqua prosequamur.
Multa cùm inculcasset [d] Dominus de absolutissima Christianæ legis perfectione , XIV.
quòd suos quàm maximè à fastu Pharisæorum cuperet esse alienos,ne quid facerent quo [d] Mat. 5.
videantur ab hominibus, admonuit [e] : néve Ethnicis assimilarentur,qui in multiloquio Luc. 6.
se exaudiri putarent,compendiosam eosdem precum formulam docuit. Non tamen ex [e] Mat. 6.
eo inferendum vel existimandum quòd reprehenderit Dominus prolixum psalmorum Luc. 6.
E cantum : nam & in templo frequens multiplexque erat vsus psalmorum . sed dum ait : IESVS SVOS DOCET ORARE.
Quod Ethnici faciunt] ad superstitiosam illorum obseruationem alludit . vnde textus
Euangelistæ non habet πολυλογίαν, sed βαττολογίαν , quod non simpliciter multi-
loquium , sed inanem sermonem demonstrat . Quam vocem interpretans Gregorius
Nyssenus [f] : Est, inquit, βαττολογία, quasi linguæ volubilitas, & vatius sermo, vt aliquis [f] Gre. Nyss. li. de oratione.
Græcè meliùs explicans dixerit τοῦ νοῦ φλυαρία quasi dicas,mentis efferuescentia, atque
effutitio , λῆρος καὶ φλήναφος, hoc est, deliramenta & nugæ, &c.] hæc Nyssenus . Puta-
mus insuper Dominum alludere voluisse ad eam, quæ in Syria erat idololatriam , cùm
videlicet deam Syriam circumferentes , quasi diuino quodam perciti spiritu essent, pha- [g] Apul. lib. 8. de asin. aur. prope fin. & Lucret. rer. natur. lib. 2.
naticè multa iactabant; cuius ritus meminit Apuleius [g] . Ceterùm quàm piè , quamque
salubriter traditione Apostolorum instituta sit in Ecclesia psalmodia, opportuniùs suo
loco dicemus inferiùs.

Lon-

XV. Longiorem deinceps protrahens Dominus orationem, ab auaritia eosdem liberos esse, nec nimia solicitudine rerũ temporalium detineri cupiens, multa in eam sententiam coram eis disseruit; itemque [a] ne quemquam temerè iudicarent, multas alias salutares monitiones illis impartiens, admonuit: quæ singula Matthæus recenset. Inde [b] descendens, leprosum curauit, eumdemque ad sacerdotem abire iussit, vt quod deberet ex lege, pro incolumitate munus offerret. Rediens [c] rursus Capharnaum, Centurionis seruum paralysi laborantem restituit sanitati. Quod ad Centurionem spectat: cùm complures legiones à Romanis in diuersis prouinciis alerentur; legio sexta, quæ Ferrea cognomine dicta erat, in Iudæa degere consueuit, vt auctor est Dio [d]: cuius legionis vnum ex Centurionibus eum fuisse existimamus, qui post hæc pro seruo suo solicitus Dominum interpellauit, cuius fides adeò insigni Domini elogio commendatur. Postmodum verò progrediens Iesus in ciuitatem Naim, filium viduæ defunctum, qui ad sepulchrum efferebatur, è mortuis reuocatum, vitæ restituit.

[a] Matth. 7. [b] Mat. 8. Luc. 5. [c] Mat. 8. Luc. 7. [d] Dio hist. Rom. lib. 55.

XVI. Interim Ioannes [e], qui detinebatur in vinculis, cùm tam insignia ac tam præclara audisset opera Christi, duos ex discipulis suis legauit ad Iesum, vt ab eo percunctarentur & interrogarent, an ipse Christus esset: qui nullam aliam dedit responsionem, nisi vt de signis, quæ audierant ac viderant à se facta, Ioannem redderent certiorem. De frequenti miraculorum Christi operatione hæc Arnobius [f] aduersus Gentes: Vnus, inquam, fuit è nobis, qui debilitatibus variis morbisque vexatos centum, aut hoc ampliùs, semel vna intercessione sanabat.] Illis verò ad Ioannem redeuntibus, Iesus de eo ad populum qui aderat, magna ac mirifica tantoque viro dignissima prædicauit: multaque in Pharisæos locutus, quòd spreuissent Ioannis baptismum, simulque aduersus Capharnaum & Corozaim ciuitates, apud quas egregia esset operatus miracula, immensa mala ventura prædixit. Hæc autem omnia hîc compendio descripta, pluribus narrant Euangelistæ; additque Matthæus, post hæc Iesum laudasse Deum Patrem, quòd ea mysteria abscondisset sapientibus & prudentibus, & reuelasset paruulis.

[e] Mat. 11. Luc. 7. Cõcord. c. 47. IOANNES MITTIT AD CHRISTVM. [f] Arnob. cõtra Gent. lib. 1.

XVII. Subdit Lucas [g] post hæc de Simone, qui Dominum Iesum conuiuio excepit, sic dicens: Rogabat autem illum quidam de Pharisæis vt manducaret cum illo. Et ingressus domum Pharisæi discubuit. Et ecce mulier, quæ erat in ciuitate peccatrix, vt cognouit quòd Iesus accubuisset in domo Pharisæi, attulit alabastrum vnguenti: & stans retrò secus pedes eius, lacrymis cœpit rigare pedes eius, & capillis capitis sui tergebat, & osculabatur pedes eius & vnguento vngebat.] Haud facilè quis ex integro rem tunc gestam assequi poterit, nisi complura quæ ad historiam pertinent, exactiori diligentia expendantur. Ex quo enim semel polliciti sumus non Ecclesiasticam tantùm historiam Annalibus nostris intexere, sed & omnes quæ in eis reperiuntur difficultates pro viribus enodare: ex instituto cogimur de antiqua quæstione disserere, Num vna vel plures fuerint Magdalenæ: immò, an vna eademque sit mulier, quæ hîc peccatrix dicta vnxit pedes Iesu, cum illa quæ soror Lazari, Magdalena ab Euangelistis nuncupata, eiusdem Domini aliàs vnxit pedes & caput. Quæstionem satis prolixam, multisque inter differendum perplexitatibus auctam aggredimur: in qua breuitati studentes, quid veritati consentaneum sit, multipliciterque testatum, summatim tractabimus. Scimus quidem in his peruestigandis tam antiquorum quàm etiam recentiorum scriptorum magnum studium magnumque laborem collocatum: vt iam non mediocris laboris sit, singula ab iis scripta pensare, & quid certiùs ac quid veriùs dictum sit, diiudicare. At nos non tanti sumus, nec nobis tantum sumimus, vt de his supremam ferre sententiam præsumamus, vel proponamus: sed potiùs nostrum esse munus existimamus, vt Catholicæ sectantes Ecclesiæ vestigia, quod ipsa de ea re sensisse videatur, id ipsum verè probatum firmiterque stabilitum relinquere studeamus. Qua in re certè non esset nobis laborandum, si quæ post tot ea de re antiquitus agitatas controuersias, ipsa Ecclesia vsu probasse videtur, Sexti & Pyrrhones (sic dixerimus eos qui de omni re dubitandi & semper contradicendi libidine quadam exagitantur) iterùm in dubium reuocantes, eadem conuellere editis commentariis non statuissent; hi scilicet [h], qui de tribus Magdalenis sententiam firmare conati sunt. Si enim (quod pluribus monstrat Tertullianus [i]) tanta est Ecclesiæ auctoritas, vt quod longioris temporis spatio dixisse vel fecisse videtur, id ipsum vt diuinitus institutum haberi debeat, satisque sit ad conuincendos omnes hæreticos: quanto magis hæc immunitas à Catholicis probanda est, & inuiolabiliter custodienda? Sed esto:

[g] Luc. 7. Cõc. Euang. cap. 48. MAGDALENA ADIT CHRISTVM. RECEPTAE AB ECCLESIA OPINIONI INHAERENDVM. [h] Clictoueus & Faber de trib. Magdalenis. [i] Tert. de præscript. aduersus hæret.

A esto: aduersus veritatem mendacium numquam præscribit. Equidem hac in re veritatem ipsam traditam non leuis vna vel alia coniectura, sed manifestissima ostendit demonstratio. Ceterùm cùm hæc deest,& leuibus quibusdam argumentis res agitur; aliter sentire,quàm quod probasse videtur Ecclesia, temerarium esse censemus. Sed age, rem ipsam aggrediamur.

Dubitatio vetus illa fuit, An Mulier, cuius hîc Lucas meminit, illa ipsa sit quæ soror Lazari & Marthæ fuit,de qua scribit Ioannes[a], quòd in Bethania vnxit pedes Iesu.Rursumque an vna eademque sit cū illa, quæ in domo Simonis leprosi fracto alabastro effudit vnguentum super caput ipsius; cuius rei gestæ historiam Matthæus[b] & Marcus[c] conscripserunt: insuper num & ipsa sit,quæ Maria Magdalene dicta,Christi passioni pręsens fuit,& vnà cum ceteris ad Domini sepulchrum vnguētum attulit, cuius omnes Euange- B listæ[d] meminerunt. In primis igitur,quid de his veteres scriptores senserint,opus est diligenter peruestigare, necnon quæ à recentioribus sunt apposita, examinare. Clementis Romani nomine, in libro qui inscribitur[e] Constitutiones Apostolorū,hæc verba scripta habentur:Erant nobiscum mater Domini,& sorores eius,pręterea Maria Magdalene,& Maria Iacobi,& Martha, & Maria soror Lazari, & Salome, & quædam aliæ.] hæc ibi: quibus distinguitur Maria Magdalene à Maria sorore Lazari & Marthæ; vt secundùm hanc sententiam dicendum esset,duas fuisse Marias inter se diuersas, quæ vnxerunt Dominum. Sed vno verbo his liberari possemus, si apocryphum esse librum, exciperemus. Sanè quidem,si hæc dicta sunt à Clemente, quomodo ea latere potuerunt tot antiquos Patres,qui de ea re scripserunt? cùm præsertim tanti auctoris præcipua fuerit auctoritas in Ecclesia: adeò vt licet eius epistola ad Corinthios scripta penitus exciderit; tamen C quòd sæpiùs citata reperiatur, pęnè reuiuiscat integra in fragmentis. Certè cuilibet adiudicata causa fuisset,qui auctoritate Clementis id demonstrare potuisset.

XVIII. VNA AN PLVRES MAGDALENAE.

[a] Ioan. 12.
[b] Mat. 26.
[c] Mar. 14.
[d] Mat. 27. 28. Marc. 15. 16. Luc. 24. Ioā. 19. 20.
[e] Const. Apo. lib. 5. c. 6.

Sed prætermisso hoc quantumuis honesto de apocryphi exceptione confugio; in primis dicimus, attestatione Ioannis[f] Euangelistæ, immò Christi, apertissimè constare, vnam eamdemque personam fuisse Mariā Lazari & Marthę sororem cum Maria Magdalena. Nam cùm in Bethania eadem soror Lazari vnxisset pedes Iesu,ac Iudas ob eam causam ei esset infensus: ipse Iesus furentis discipuli audaciam reprimens, dixit: Sinite illam,vt in diem sepulturæ meę seruet illud.] Ceterùm eamdē ipsam,quę ad vngendum corpus Iesu paratum vnguentum ad sepulchrum attulit, Marcus[g] Euangelista fuisse Mariam Magdalenam affirmat,quæ cū Maria Iacobi & Salome id officij exhibuerit: cumque nec aliqua apud eum vel alios Euangelistas habeatur mētio de Maria sorore Lazari D ad illud munus præstandum à Domino præmonstrata; cognosci perfacilè potest,vnam eamdemque fuisse Mariam, quæ vtramque obierit functionem. Quod verò spectat ad refellendam Clementis nomine suppositam auctoritatem; dicimus ab aliquo alio ea verba esse addita longè post Clementis tempora:idque euidenti cōiectura.Origenes[h] enim testatur, complures, qui ante se vixerunt, scriptores Ecclesiasticos, vnam tantùm,eamdemque fuisse mulierem, quæ sæpiùs Iesum vnxerit, esse professos: nec aliquem dicit extitisse, qui de pluribus sententiam adstruere ausus sit: nouit quippe ipse non tantùm authentica scripta Clementis,sed etiam apocrypha;nam eodem ipso tractatu,alia tamen occasione, ex eiusdem Clementis Itinerario citat quamdam Petri sententiam.

XIX. NON DVAE, SED VNA MARIA.

[f] Ioan. 12.
[g] Marc. 16
[h] Orig. in Mat. tract. 35.

Primus autem auctor,qui plures, scilicet tres vel quatuor inter se distinctas feminas quæ Iesum vnxerint,ponat,fuit aliquando idem ipse Origenes, quem ex Græcis secuti E sunt Theophylactus[i] atque Euthymius[k]. Verùm idem Origenes sanioris iudicij effectus, longè diuersam firmat sententiam: nimirum vnam eamdemque fuisse mulierem, quæ in domo Simonis vnxit pedes Iesu, cum Maria sorore Marthæ,ac Magdalena,quæ ad sepulchrum cum vnguento accessit. Id quippe ipse profitetur in insigni illa ac tam celebri homilia de Magdalena, in qua totius Atticæ eloquentiæ vela pandit. Reddam ipsius verba,quò hæc certiùs cognoscantur,sic enim ait in apostrophe ad Magdalenam: Fortasse nescis an diligat te. Olim te diligebat; à Pharisæo te defendebat; à sorore tua diligenter excusabat: olim laudabat te, quando vnguento pedes eius vngebas, lacrymis rigabas,capillis tergebas:dolorem tuū mulcebat,peccata dimittebat,&c.] rursum in fine hæc habet: Ploret vnusquisque ad Iesum, quærat fideliter Iesum, quia non celauit quærenti se peccatrici. Disce peccator homo à peccatrice muliere,cui tamē dimissa sunt peccata sua,&c.] Ex his planè perspicuè intelligitur, eumdē Origenem profiteri vnam eam-

XX. ORIGENIS POSTERIOR SENTENTIA

[i] Theophyl in Marc 14.
[k] Euthym. in Matth. 26.

demque

demque esse Magdalenam, quæ vnxit olim pedes in domo Simonis, cum sorore Mar- A
XXII. thæ, atque illa quæ dicta Maria Magdalene ad sepulchrum cum vnguento accessit.

Post Origenem Eusebius[a] Pamphili de duabus Magdalenis ponit opinionem; cùm ipse tamen nihil prohibere dicat, quin vna eademque dicatur. Ioãnes[b] Chrysostomus de his differens, duas inter se diuersas dicit fuisse mulieres quæ Christum vnxerunt; alteram innominatam, cuius tum Lucas[c], tum alij meminerunt; alteram verò Mariam sororem Lazari atque Marthæ: confirmans & hæc ipsa alibi distinguit[d] peccatricem à sorore Lazari, sicque vnam eamdemque fuisse testari videtur, quæ vnxit pedes in domo Simonis, & quæ posteà vnguentum super caput Iesu recumbentis effudit. Hieronymus[e] & ipse duas fuisse affirmare videtur, sed nõ eo modo quo Chrysostomus: nam cùm vnam eamdemque putat, quæ vnxit pedes, ac inde caput in Bethania; ab ea tamen esse diuersam dicit, quæ apud Lucam ponitur in ciuitate peccatrix at dum hæc subdit verba: Nec B enim poterat statim capite digna fieri meretrix] planè insinuat, se nec negare, quin & illa quæ effudit vnguentum super caput, ipsa peccatrix fuerit. Idem[f] verò ad Marcellam scribens, Mariam Magdalenam & mulierem illam peccatricem vnam eamdemq; fuisse, affirmat his verbis: Maria Magdalene ipsa est à qua septem dæmonia expulerat, vt vbi abundauerat peccatum, superabundaret gratia.] hæc ille: qui & alibi dum numerat Marias, nec recẽset inter eas Mariam sororem Lazari, planè eamdem & vnam esse cum Maria Magdalene, quam quartam ponit, apertè significat. Ambrosius[g] autem non dubitat, quin eadem sit, quæ vnxit pedes & caput in Bethania: an verò eadem fuerit illa peccatrix, affirmare non audet, sed sic ait: Potest autem non eadem esse, ne sibi contrarium Euangelistæ dixisse videantur: potest autem quæstio metiri, & ex temporis diuersitate dissolui, vt adhuc illa peccatrix, ista perfectior: etsi non personam mutat Ecclesia, C tamen mutat profectum.] hæc Ambrosius: qui in sua præfatione dici solita in Ecclesia, celebritatis die S. Mariæ Magdalenæ, eamdem ipsam vnamque cum peccatrice fuisse confirmat: quod etiam demonstrat, dum recenset[h] miracula in tribus illis Martha, Maria, & Lazaro facta, dicens: Dum largum sanguinis fluxum siccat in Martha: dum dæmones pellit ex Maria: dum corpus rediuiui spiritus calore constringit.] Augustinus[i] aliquando de ea re anceps, quid certi affirmare non audet, dum sic ait: Ecce ipsa soror Lazari (si tamen ipsa est quæ pedes Domini vnxit vnguento, & tersit capillis suis, quos lauauerat lacrymis) meliùs suscitata est, quàm frater eius.] Idem[k] tamen dum hæc accuratiùs expendit, ac subtiliùs disputat, veram confirmat esse sententiam, vnam eamdemque fuisse sororem Lazari cum peccatrice. Gregorius[l] istud ipsum sæpiùs profitetur, Beda[m] etiam, & ceteri. D

[a] Euseb. Pamphili ad Marin.
[b] Chrysost. in Matthæum homil 81.
[c] Luc.
Patrum sententiæ.
[d] Chrysost. in Ioan. hom. 61
[e] Hieron. in Matth. 26.
[f] Hier. epist. 148.
[g] Ambros. in Luc. 7.
[h] Idem in li. de Salom. c 5.
[i] Aug. in Ioan. tract 49.
[k] Aug. de consensu Euang. lib. 2 c 79
[l] Greg. ho. 25 33 & in reg. st. epist 186
[m] Beda in Luc. 5.

XXII. At quoniam incidimus in scriptum quoddam nostri temporis hominis, cuius idcircò nomen subticemus, quòd illud nondum edidit, nec ab eo edendum putamus, qui distinguit Mariam Magdalenam ab ea quæ erat in ciuitate peccatrix; eas quibus ille nititur, rationes in medium afferre ac confutare, operæpretium ducimus. Ad stabiliendam enim suam sententiam illud in primis conatur ostendere; peccatricem illam, cuius Lucas meminit, non fuisse Iudæam, sed Gentilem feminam: cùm è contra de Magdalena exploratum habeatur fuisse Iudæam: Lex, inquit[n], diuina præcipit, vt non sit meretrix ex filiabus Israël. Porrò Pharisæi legis diuinæ obseruantissimi cùm essent, haud passi fuissent filiam Israël esse quæstuariam.] Studet & id ipsum ex verbis Euangelistæ extorquere, quòd apud illum Simon dicat: Hic si esset Propheta, sciret vtique quæ & qualis est mulier, quæ tangit eum] quasi illud, quæ, patriam significet, & quòd esset Gentilis insinuet. Sed inania prorsus hæc sunt. Quid enim? licet lex diuina prohiberet esse E meretricem in Israël; nónne eadem lex omnia peccata vetuit, & tamen nedum vulgares homines, sed nec ipsi legis custodes Pharisæi eam obseruabant; exprobrante illis Domino, ac dicente: Nemo ex vobis facit legem?] Ceterùm cùm nulla pœna statuta à lege aduersus Israëlitas meretrices, sicut contra adulteras, reperiatur: non esse id generis crimen, quod per iudices puniretur, sed quod haberet tantummodò Deum vltorem, satis apparet: nisi dixerimus ea tantùm pœna meretrices affectas videri, quòd earum oblatio non reciperetur à sacerdotibus, prohibente hoc diuina Scriptura: quæ & mox vt prohibuit, ne sit meretrix ex filiabus Israël, subdit: Non offeres mercedem prostibuli.] Sed an non meretrices Israëlitæ illæ erant, quarum causam adeò sapienter Salomon[o] iudicauit, nec vllum illis, quòd meretrices essent, negotium fecit? Certè quod ad legem diuinam

Sententia anonymi refellitur.
[n] Deut. 23.
[o] 3. Reg. 3.

A diuinam spectat, faciliùs Iudæi passuri essent esse meretrices Israëlitas quàm alienigenas atque Gentiles: cùm ad alienigenam accedentem hominem Iudæum ab omnibus occidi posse, licitum esse videretur: nam ea de causa tantopere laudatus est Phinees, quòd Israëlitam[a] cum Madianitide in lupanari cubantem aggressus, ambos confodit gladio. Rursum si non essent permissæ Israelitæ meretrices in Iudæa, inanis ea esset legis diuinæ præceptio, qua[b] prohibebatur ne sacerdos duceret vxorem meretricem, haud dubiè ex feminis Israëlitis: nam alienigenam ne virginem quidem fas erat habere coniugem. Ex his itaque satis constare videtur, peccatricem illam quæ vnxit pedes Iesu in domo Simonis, fuisse Iudæam mulierem; nec quicquam esse impedimento, quo minùs vna sit cum Magdalena. Equidem liquidò constat, quòd si Gentilis fuisset femina, Euangelistæ, quemadmodum de Chananæa, vel Syrophœnissa, vt de re inusitata loquentes, nequaquam silentio prætermisissent. MVLIER PECCATRIX EADEM IVDAEA [a] Num. 25. [b] Leuit. 21.

B Adhuc obiicit, quod & alij eamdem sectantes sententiam obiecerunt: peccatricem hanc feminam, cuius meminit Lucas, habitasse in Galilæa, & quod à multis creditur, in ciuitate Naim; illam autem sororem Lazari atque Marthæ in Bethania prope Ierosolymam egisse cum suis, constare[c]. At quid volunt meretricem feminam vno loco consistere, nec in aliam regionem commigrasse: cùm de his loquens diuina Scriptura[d], meretricem dicat garrulam, vagam, & quietis impatientem, nec valentem domi consistere? certè eiusmodi feminas suam patriam auersari, & alienas quærere ciuitates, quo liberiùs pudoris laxent habenas, nec à cognatis vel optimis amicis commoneantur, plus satis docet experimentum. Sic vt de hac, cuius maximè meminit Lucas, iure dicere possimus, à suis secessisse, atque in Galilæam commigrasse, inde verò meliorem factam ad propria C rediisse: licet alia honestior causa afferri posset, vel quòd ibi nupsisset, vel quòd quippiam aliud actura in Galilæam profecta esset. Verùm non indigenam, sed natam esse in Galilæa testantur, eo quòd in Galilæa sit oppidum in tribu Nephtalim[e], Magdalel dictum, vnde Magdalenam volunt esse cognominatam. Dicere ad hæc possemus, Magdalenam dictam à Magdal[f] oppido in tribu Iuda posito, vel à Magdalo apud Ægyptum[g]. Sed concedamus ita esse denominatam à Magdalel Galilææ ciuitate: numquid eam ob causam fateri cogimur illic esse natam? cùm certum sit, morem fuisse Hebræorum, à loco vbi quis habitat, nomen accipere; vt Euangelista de Domino ait, quòd Nazarenus sit appellatus, quia Nazareth habitauit. XXIII. [c] Ioã. 11. 12 [d] Prou. 7. MERETRICES VAGAE. [e] Iosue 19. [f] Iosue 15. [g] Exod. 14. Ierem. 44. Num. 33. & Hieron. de locis Hebr.

Porrò cùm peccatrix mulier, quæ in Galilæa pedes Christi vnxit, eadem Magdalena fuisse dicatur (quòd tradant Euangelistæ[h] Magdalenam vnam ex illis mulieribus esse, D quæ è Galilæa secutæ sunt Dominum, ministrantes ei) cumque superiùs ostenderimus ex ipsius Domini verbis vnam eamdemque esse sororem Marthæ & Lazari cum Magdalena quæ ad sepulchrum vnguentum attulit: iam satis constare videtur, peccatricem feminam, Mariam Magdalenam, atque sororem Marthæ, vnam eamdemque esse personam, sicque iam peroratam esse causam, nisi adhuc leuibus quibusdam obiectionibus satisfaciendum esset: vt cùm dicitur: Si Magdalena, à qua Dominum septem dæmonia eiecisse testantur Euangelistæ[i], ipsa vna eademque est cum illa peccatrice: tunc aut septem illa ab ea dæmonia eiecit ante vnctionem pedum, vel posteà. Si anteà; quomodo non tunc, sicut libera à dæmoniis, ita etiam desierit esse meretrix? quòd si desiisset, cur apud Lucam peccatrix dicitur, & mox de ea causa quòd magno animi amantis ardore pium illud officium exhibuerit, fuisse illi peccata dimissa, quod Christi testimonio compro- E batur dicentis: Remittuntur ei peccata multa?] Si verò posteà à septem illis dæmoniis est liberata; cur post dimissa illi peccata à dæmoniis est obsessa? Hoc dilemmate nitebatur scriptor ille, de quo anteà, dum Magdalenam à peccatrice muliere esse diuersam statuere & affirmare conaretur. Sed quæ necessitas vrget, vt ante vel post vnctionem curata fuerit peccatrix illa; cùm eodem ipso tempore, quo illa pietatis præstabat officia, septem illi dæmones ab ea exire potuissent? quòd si nihil eiusmodi scribat Lucas Euangelista, nec idem[k], cùm paulo pòst de Maria Magdalena habet mentionem, dicens ab ea exiisse septem dæmonia, quando id factũ sit narrat; adeò vt multa de ea ab ipso esse prætermissa, necesse sit affirmare. Adhæc quid impedit quo minùs hæc ante vnctionem contingere potuissent: nimirum vt liberata à septem illis eam obsidentibus immundis spiritibus, mox in se reuersa, delictorũ pœnitens, illud grati animi obsequium præstiterit? Nec est etiam quòd aliquod sequatur absurdum, si posteà eam obsessam ab illis nequam XXIV. [h] Mat. 27. Marc. 15. Luc. 8. & 23. [i] Luc. 8. Marc. 6. DILEMMA SOLVITVR. [k] Luc. 8.

spiritibus dixerimus: cùm magna Dei prouidentia, etiam pios ac iustos viros his aliquando cruciari sit permissum, vt pluribus monstrat Ioannes[a] Chrysostomus, & Hieronymus ad Paulam[b] sic scribens: Quæ causa est, inquit, vt sæpè bimuli, trimulique, & vbera materna lactentes, à dæmonio corripiantur? Inscrutabilia hæc inscrutabili altissimi Dei iudicio sunt referenda.] Certè quidem eiusmodi facinorosas mulieres, quantumuis pœnitentes ac Deo per omnia placentes assecutæ fuerint suorum indulgentiam delictorum, nihilominùs acerbioribus solere infestationibus dæmonum exagitari, qui res gestas Pelagiæ pœnitentis, & Mariæ Ægyptiacæ, & aliarum legerit, planè intelliget. A

[a] Ioã. Chrys. li. de prouid. Dei.
[b] Hieronym. epist. 25.

XXV. EX EVANGELISTA CERTA VERITAS.

Hæc cùm ita se habeant, non tamen sic dicimus, vt affirmemus illam post vnctionem pedum id passam esse: cùm enim non scribat Euangelista quando id acciderit, nec nos præsumimus definire. Benè quidem demonstrasse voluimus quolibet id tempore accidere potuisse, nihilque omnino veritati repugnare, si vnam eamdemque & peccatricem illam dictam mulierem, & Magdalenam existimandam esse affirmemus. At verò cùm tam insigniter testetur Ioannes Euangelista[c], Mariam sororem Lazari & Marthæ eamdem esse cum illa, quæ vnxit Dominum vnguento, & pedes capillis extersit; nulla videtur relicta dubitatio, quin vna eademque sit, quæ in primis peccatrix, inde Maria soror Lazari & Marthæ, & Magdalena demum est appellata: cùm præsertim superiùs ostenderimus ex ministerio exhibito sepulturæ, eamdem Lazari sororem esse cum Magdalena: licet verba illa Ioannis, quibus loquens de Maria sorore Lazari & Marthæ, in hunc modum: Maria erat, quæ vnxit Dominum vnguento, & extersit pedes eius capillis suis: cuius frater Lazarus, &c.] dicta esse velint ab Euangelista per recapitulationem, alludente non ad illam pedum vnctionem factam in Galilæa, sed eam potiùs, quæ facta est in Bethania, cuius idem Ioannes meminit sequenti capitulo; sicque distorquent cauillanturque germanum sensum Euangelistæ, cùm apertè constet ex eo ministerio, quænam esset illa Maria Marthæ soror, voluisse nostrum Euangelistam monstrare ac patefacere: qui quidem si non de illa quæ vnxit in Galilæa intellexisset, non tantùm eo signo quænam esset, non significasset, sed potiùs obscurasset ac confudisset; nimirum quia illa prima, quæ vnxerat in Galilæa, videretur esse descripta. At quoniam de illa loquebatur, non alio ad eam demonstrandam opus erat signo; quod quidem non sufficisset, sed aliud necessariò addendum fuisset, vt hanc ab illa distingueret, si de alia ab ea diuersa intelligere voluisset. B C

[c] Ioan. 11.

XXVI.

His in hunc modum solutis obiectionibus, & de vna Magdalena stabilita sententia: de iterato ab eadem sæpiùs vnctionis officio paucis adhuc agendum putamus. Post primam vnctionem factam in Galilæa in domo Simonis à Luca[d] descriptam, secundò[e] in Bethania ante sex dies Paschæ eadem quoque vnxit pedes Iesu, & capillis tersit, vt priùs egerat. Res planè erat inusitata vt pedes vnguento vngerentur, præsertim nardi pistici, hoc est, non adulterati, cuius excellentiæ meminit Plinius[f]: non enim nisi Athenis apud aliquos qui deliciis dediti essent, fuisse in vsu pedes vnguento perungi, & à virginibus, reperitur apud Athenæum[g]; sed de Iudæis nullum exemplum extat; immò nec Romæ quidem, vbi omne genus deliciarum affluere potissimùm illis temporibus consueuerat, nec de Imperatoribus ipsis, pedes eorum vnguento vngi solitos legimus. Nam quasi pro miraculo recitat Plinius[h] de Othone, qui hoc primùm Neronem docuit, dum ait: Vidimus etiam vestigia pedum tingi, *vnguentis scilicet*: quod Marcum Othonem monstrasse Neroni Principi ferebant. Quæso, vt qualiter sentiretur iuuaretque ab ea parte corporis?] hæc ille. Quin & Xenophon in Symposio planè demonstrat, fuisse mulierum, & non virorum, vnguento vngi: vt ex his etiam coniicere possis, inusitatum opus non fuisse nisi ab vna tentatum ac iteratum muliere: quæ & tertiò vnxit, quando biduo ante Pascha, vt tradit Marcus[i] itidem Bethaniæ in domo Simonis leprosi, fracto alabastro, effudit id genus vnguenti super caput Iesu recumbentis. Hæc autem cùm Euangelica veritate liquidò constent: nihilominùs qui de pluribus Magdalenis sententiam stabilire conati sunt, non veriti germanum sensum cauillationibus obscurare, dixerunt vnam eamdemque esse cœnam factam in Bethania ante sex dies Paschæ, cùm ea quam dicit Marcus factam biduo ante Pascha: quasi illud biduum non ad conuiuium, sed concilium sit referendum, nec possit dici eo tempore conuiuium factum esse, quòd scilicet eo ipso die sit factum concilium Ierosolymis sacerdotum, ad quos Iudas proditurus Iesum accessit; quasi minimè esse potuerit in Bethania in conuiuio, cui interfuisse perhi- D E

[d] Luc. 7.
[e] Ioan. 12.
DE VNCTIONE TERTIVM ITERATA.
[f] Plin. Nat. hist. li. 13. c. 1.
[g] Apud Athenæum in Dipnosoph. lib. 12. c. 30.
[h] Plin. Nat. hist. li. 13. c. 3.
[i] Marc. 14. Mat. 26.

A perhibetur, qui Ierosolymis ageret, proditionem contra Dominum moliturus: atque ex his inferunt, vnum idemque conuiuium à Ioanne, Marco, & Matthæo descriptum; diuersasque inter se mulieres dicunt, quæ ab iisdem Euangelistis recensentur, quarum altera pedes, altera verò caput vnxisset.

Sed planè contrarium, duoque distincta fuisse cõuiuia, vnam eamdemque mulierem, & in priori pedes, in posteriori caput vnxisse, facilè demõstrabimus. Si enim vnum idemque fuit conuiuium cum alio, illudque ante sex dies Paschæ peractum; cùm cõstet Matthæi testimonio, tunc abiisse Iudam ad Principes sacerdotum, & de proditione Christi conuenisse; necesse esset nos dicere, ante sex dies Paschæ eiusmodi de prodendo Christo pactum esse cõuentum: quod nemo sanè iure dicere poterit, cùm Marcus expresse testetur, id factum biduo ante Pascha. Sed ad ea quæ dicunt, non potuisse Iudam interesse B concilio Ierosolymis, qui aderat Bethaniæ in conuiuio: nullus certè Euangelistarum[a] de Iuda scribit, quòd concilio interfuerit: sed conuenisse quidem dicunt Principes sacerdotum eo tempore, quo nimirum Iudas in Bethania è mensa recedens, Ierosolymam petiit, ad perficiendum quod animo conceperat facinus. Nam si erat Bethania sita in latere montis Oliueti (vt tradit Hieronymus[b]) nec ampliùs quàm duobus milliaribus ab Ierosolymis distans; immò cùm dicat Euangelista[c]: Erat Bethania iuxta Ierosolymam quasi stadiis quindecim] stadio vno minus duobus milliaribus aberat: potest à quocumque intelligi, nihil esse impedimento, quo minùs eadem die Iudas è conuiuio recedens, adiuerit Principes sacerdotum: potissimùm verò ex hoc quòd excesserit, nulla interposita mora, post defensionem ab Iesu factam de vnguenti effusione, vt apertè sic docet Matthæus[d]: Abiit vnus de duodecim, qui dicebatur Iudas Iscariothes, ad Principes sa- C cerdotum, & ait illis: Quid vultis mihi dare, & ego vobis eum tradam? &c.] XXVII. DVO CONVIVIA. [a] Mat. 26. Marc. 14. Luc. 22. [b] Hier. de loc. Hebraic. [c] Ioan. 11. [d] Mat. 26.

Ex his itaque iam satis liquidò declaratum videtur, duo diuersa diuersisque diebus exhibita fuisse Iesu conuiuia: quorum primum factum dicitur in domo Lazari[e] à mortuis excitati, in quo & Lazarus ipse vnus ex discumbentibus fuit, Martha ministrauit, Maria eius soror pedes vnxit, & Iudas ei detraxit[f]: alterum verò apud Simonem cognomento Leprosum, quò accedens mulier habens alabastrum (vas scilicet ex alabastro factum) effudit super caput recumbentis, quando non vnus Iudas, sed & ceteri discipuli indignati sunt, ac tunc Dominus secundam pro illa habuit defensionem à prima diuersam, & addidit dicens[g]: Amen dico vobis, vbicumque prædicatum fuerit Euangelium istud in vniuerso mundo, & quod fecit hæc, narrabitur in memoriam eius.] Certè quidem etsi nulla alia subesset ratio, qua hæc ipsa mulier, & peccatrix, eademque Maria soror Lazari, D Magdalena cognominata, dici posset; tamen vt iustificetur Iesus in sermonibus suis, ne falsi vaticinij (quod nefas est dictu) arguatur, affirmare necesse est, vnam eamdemque esse Magdalenam, nec diuersas seu plures, dum vnam tantùm longè lateque per Orbem diffusa Ecclesia prædicat Magdalenam. Hæc hactenus. Accepimus eodem argumento à Roffensi perillustri nostrorum temporum martyre aduersus Nouatores egregium esse editum commentarium, à quo abundantiùs fortè hæc haurire possis: nos tamen nondum in eum incidimus, sed citatum ab aliis tantùm auctoribus nouimus. XXVIII. [e] Ioan. 12. [f] Mat. 26. CONCLVSIO DE VNA MAGDALENA. [g] Mar. 14. Mat. 26.

Quod verò ad alabastrum vnguenti pertinet, ne quid de hoc dicere prætermittamus: magni pretij munus fuisse alabastrum vnguenti, ex eo facilè possumus intelligere, dum scribit Herodotus in Thalia, Cambysem Regum Persarum omnium potentissimum dono misisse ad Regem Æthiopum inter alia munera alabastrum vnguenti. At cur ala- E bastrum? Docet Plinius[h] alabastritem lapidem ad vasa vnguentaria excauari solere, quòd quæ intus ponuntur, incorrupta conseruari soleant. Licet Epiphanius in libro De mensuris, de alabastro vnguenti aliam afferat rationem, dicens: Alabastrum vnguenti, vasculum est vitreum, capiens libram olei, mensura verò est sextarij dimidij: Alabastrum autem appellatum est propter fragilitatem.] sed magis in his Plinio assentimur. De diuersis vnguentorum generibus quæ in deliciis essent cùm agit Clemens[i] Alexandrinus, illud quod dicitur Nardus, maximi fuisse pretij testatur. Ex quibus omnibus facilè intelligere quisque possit, dictam mulierem opulentissimam fuisse, quæ sæpè tanti pretij ad vnctionem Domini vnguentum piè liberaliterque profuderit. At nec illud præteriisse volumus, testari Suidam[k], vrceum vnguenti, quo Christus inunctus fuit, depositum fuisse vnà cum multis aliis sacris reliquiis à Constantino Magno in foro Constantinopolitano, sed à Theodosio Magno inde sublatum, & honestiori loco esse reconditum. XXIX. DE ALABASTRO VNGVENTI. [h] Plin. lib. 36. cap. 8. [i] Clem. Alex. in Pædag. lib. 2. c. 8. [k] Suid. verb. φόρος.

Nunc autem Euangelicam, à qua digressi sumus, historiam persequamur, & compen- A
a Mat. 12. diosè, quantum fas est, repetamus. Conuenit [a] Christum turba multa, adeoque importu-
Marc. 3. nè detinebat eum, vt nec aliquantulum quiescere, vel cibum sumere discipulos permitte-
Luc. 11. ret: cumque sibi oblatum dæmoniacum cæcum & mutum curasset, rursum Pharisæi
Concord. calumniati sunt eum, quòd in Beelzebub principe dæmoniorum eiiceret dæmonia: ad-
cap. 49. uersus quos egregiam suo more diuinamque instituit defensionem, peccataque ipsorum
redarguit, ac denique acriùs in eos inuehitur, quòd signum peterent, qui facta miracula
b Mat. 12. contempsissent. Ea [b] verò dum loqueretur, extollés vocem quædam mulier de turba dixit
Marc. 3. illi: Beatus venter, qui te portauit, & vbera, quæ suxisti. At ille dixit: Quin immò beati
Luc. 11. & 8. qui audiunt verbum Dei, & custodiunt illud.] Accurrerunt inde sui, vt tenerent eum,
falsa quadam fama decepti, quòd in furorem versus esset: & adhuc eo loquente, qui ad-
Cócord. c. 50. erant, interpellabant eum de matre sua, & fratribus qui foris starent quærentes illum allo- B
QVAE A SVIS CHRISTVS PATITVR. qui. Tunc ille: Quæ est, inquit, mater mea, & qui sunt fratres mei? Et extendens manum
in discipulos suos, dixit: Ecce mater mea, & fratres mei. Quicumque enim fecerit volun-
tatem Patris mei, qui in cælis est, ipse frater meus, & soror mea, & mater est.] Aderat ma-
ter sanctissima cum ceteris, sed non eo affectu quo alij, vt existimaret filium in furorem
esse conuersum, ac teneret eum: sed maternis visceribus filio hæc patienti compatiens
præstò erat, sicut & passionis tempore nouimus accurrisse. & quemadmodum tunc cùm
operaretur salutem in medio terræ, eam non proprio nomine, sed communi, mulierem
appellauit: sic & in præsentiarum verbo prædicationis intentus, quasi nullo moueretur
carnis affectu, in eum modum voluit respondisse.

XXX. Exiens [c] inde domo, accedensque ad Tyberiadis mare, cùm vndique frequens turba
c Mat. 13. conflueret: conscendens nauiculam, ex ea concionabatur ad populum; sermonemque C
Mar. 4. parabolis texens, de seminante, similitudinem primo loco recensuit, addiditque alias [d],
Luc. 8. nempe de superseminatis zizaniis, de grano sinapis, & de fermento, de thesauro [e], marga-
Cócord. c. 51. rita, & sagena [f]. His absolutis, inde recedens, venit Nazareth, & ingressus synagogam,
EX PROPHETIA SE CHRISTVM ESSE DOCET. ex Isaia [g] Propheta ea legit verba: Spirirus Domini super me, &c.] ostenditque eo tem-
pore prophetiam illam esse impletam. Qui aderant, audientes doctrinam eius non vul-
d Mat. 13. garem, sed quæ magnam præseferret scientiam & sapientiam, mirum in modum mira-
Marc. 4. bantur, quòd putarent filium esse fabri, ipsumque olim fabrum, cuius nouerant ma-
Luc 8. trem, fratres, & sorores, quorum causa eum contempserant, nec, vt par erat, in honore
Cócord c. 52. habuerant. Vnde cùm aptè illos Dominus admonuisset, Prophetas vbique gentium præ-
e Mat. 13. terquàm in patria in existimatione esse; illi indignati, eiicientes eum extra ciuitatem,
Mar. 4.
Cócord. c. 52. & vsque ad montis supercilium perducentes, inde ipsum præcipitare parabant: sed D
f Mat. 13. Iesus transiens illæsus, per medium illorum abiens recessit, cùm nonnisi paucos illic in-
Marc. 6. firmos curasset propter incredulitatem ipsorum. Addunt [h] aliqui, auctore Beda, eius-
Luc. 4. modi historiam: Dominum manus prædictorum violentas euadere volentem, cùm ad
Conc. Euág. cap. 54. radicem montis descenderet, sub rupe latuisse, saxumque tunc eidem cessisse, ac latebris
g Isaiæ 61. locum præbuisse, in quo corporis Domini remanserint impressa signa, pedumque vesti-
XXXI. gia: sed nihil huiusmodi apud Bedam.
h Nicol. Lyr. & Dionys. Carthus. Inde recedens Dominus (Matthæus [i] ait) circuibat omnes ciuitates ac castella Ga-
lilææ, prædicans Euangelium, & curans omnem languorem; erantque cum eo duodecim
i Mat. 9. 10 Apostoli, & mulieres aliquæ, quæ curatæ erant à spiritibus malignis & infirmitatibus,
Marc. 6. Maria quæ vocatur Magdalena, de qua septem dæmonia exierant, & Ioanna vxor
Luc. 8. Chusæ procuratoris Herodis, & Susanna, & aliæ multæ, quæ ministrabant ei de faculta- E
Cócord. c. 55. tibus suis. Videns autem tunc turbas tamquam oues sine pastore, misertus earum, statuit
CHRISTVS MITTIT APOSTOLOS mittere Apostolos ad prædicandum Euangelium: quibus ad se vocatis, dedit illis po-
testatem super dæmones, vt eiicerent eos, & curarent omnem ægritudinem, misitque
k Mat. 10. illos binos: quorum nomina, eo ordine quo sunt missi, recenset [k] Euangelista sic dicens:
Duodecim autem Apostolorum nomina sunt hæc. Primus: Simon, qui dicitur Petrus, &
Andreas frater eius, Iacobus Zebedęi, & Ioannes frater eius, Philippus, & Bartholomæus,
Thomas, & Matthæus publicanus, Iacobus Alphęi, & Thaddæus, Simon Chananæus, &
Iudas Iscariothes.] sic mittens ipsos nulla rerum temporalium voluit solicitudine præ-
grauari, multaque admonuit, quæ seruare deberent; atque nonnulla quæ ipsis essent ob-
uentura, prædixit; & vt insignis belli dux, ad fortitudinem excitauit. Ea omnia quidem
non secùs magnanimi ac generosi illi abeuntes præstiterunt, ac Euangelium prædicarunt,
sed

A sed & dæmonia eiecerunt; vngentesque oleo multos ægrotos, maxima cum omnium admiratione curarunt. quod autem spectat ad eiusmodi ægrotantium vnctionem, inferiùs opportuniori loco agemus. His de secundo anno prædicationis Christi ex Euangelica historia recitatis: quoniam quæ sequuntur, sequenti anno prope Paschale tempus facta esse noscuntur; præsenti anno finem imponimus. Cùm enim (quod aliàs diximus) annos prædicationis Christi nonnisi à Paschali tempore metiri possimus: secundùm cuiusque anni Pascha, annum Domini consignare necesse est.

IESV CHRISTI ANNVS 33. TIBERII IMP ANNVS 17.

B ANno Domini trigesimotertio [a], Augusto quintùm & Ælio Seiano Coss. prope Paschalem [b] celebritatem S. Ioannes Baptista ab Herode Antipa Tetrarcha Galilææ iussus est capite truncari: id autem quomodo se habuerit, rem gestam in hunc modum recensent Euangelistæ [c]: Cùm dies opportunus accidisset, Herodes natalis sui cœnam fecit principibus, & tribunis, & primis Galilææ. Cumque introisset filia ipsius Herodiadis, saltauit in medio, & placuit Herodi. Vnde cum iuramento pollicitus est ei dare quodcumque postulasset ab eo. Et cùm saltasset, & placuisset Herodi, simulque recumbentibus: Rex ait puellę: Pete à me quod vis, & dabo tibi: & iurauit illi: Quia quidquid petieris, dabo tibi, licet dimidium regni mei. Quæ cùm exisset, dixit matri suæ: Quid petam? At illa dixit: Caput Ioannis Baptistæ. At illa præmonita à matre sua, cùm introisset statim C cum festinatione ad Regem, petiuit dicens: Volo vt protinus des mihi in disco caput Ioannis Baptistæ. Et contristatus est Rex: propter iusiurandum autem, & propter simul discumbentes noluit eam contristare: & misso spiculatore præcepit afferri & dari caput eius in disco. Misitque & decollauit Ioannem in carcere, & attulit caput eius in disco, & dedit illud puellæ, & puella dedit matri suæ. Quo audito, discipuli eius venerunt, & tulerunt corpus eius, & posuerunt illud in monumento: & venientes nuntiauerunt Iesu.] hactenus Euangelistæ de nece Ioannis. I.

[a] *Tacit. lib. 5. Dio lib. 58.* [b] *Bed. in Mar. c. 6.* [c] *Mat. 14. Marc. 6. Cõc. Euang. c. 56.*

DE NECE IOANNIS.

De festo die natalis Herodis Regis à Iudæis Romæ solemniter celebrari solito putamus Persium esse locutum, cùm ait: II.

At cùm Herodis venère dies, vnctaq; fenestra
Dispositæ pinguem nebulam vomuere lucernæ,
D *Portantes violas.*]

Non tamen de Herodis Regis, de quo est sermo, natali die hæc sunt intelligenda, sed potiùs Herodis Agrippæ vltimi Iudæorum Regis; quo tempore Persius claruit, natus (vt ait Eusebius in Chronico) anno vigesimoprimo Tiberij, mortuus verò nono anno Neronis. In regiis verò conuiuiis eiusmodi saltatrices adhiberi consueuisse, Iosephus alio demonstrat exemplo, dum de Iosepho Tobiæ filio hæc ait [d]: Cùm aliquando venisset Alexandriam cum patre ducente secum filiam nubilem, vt eam alicui nobili Iudæo nuptui traderet: cœnans cum Rege, ingressam in conuiuium formosam saltatriculam adamauit.] idque à Grecis etiam in conuiuiis factitari solitum declarat Xenophon in Symposio. Ceterùm nihil esse tam vehemens ad animum quamuis durissimum inflectendum emolliendumque perinde ac ipsa ad modos musicos accommodata saltatio; Lucianus [e], scri- E pto de hac re commentario, complurium antiquorum philosophorum docet sententiis, ac multis probat exemplis, & eorum quæ sub Nerone suo tempore acciderunt experimentis. Vnde illa iure facta est admonitio in Ecclesiastico [f]: Cum saltatrice ne assiduus sis: nec audias illam, ne fortè pereas in efficacia illius.] Hoc igitur omnium potissimo telo vsus est diabolus, vt Herodis animum ad tam immane facinus perpetrandum, ad inferendam scilicet Ioanni necem, induceret.

[d] *Ioseph. ant. lib. 12. cap. 4.* [e] *Lucian. de saltat.* [f] *Eccl. 9.*

Non tamen aliquod apud Iudæos, vel Gentes quantumuis Deum ignorantes reperitur exemplum, vt in conuiuium eiusmodi apophoretum, præcisum nempe caput hominis præsentaretur in disco: nisi (quod pro monstro atque portento apud Romanos habitum fuit) cùm [g] Q. Flaminius, Placentiæ dum esset cum fascibus proconsularibus, vt discumbenti secum meretriculæ talis spectaculi auidæ morem gereret, non quempiam iustum hominem, sed vnum ex damnatis ante triclinium capite cædi præcepit: III.

CRVDELITAS HERODIS.

[g] *Senec. cõtrouers. lib. 5. Liuius li. 39. & Hieron. in Mat. c. 14.*

[a] Plutarch. in Mario. Val. Maxim. lib. 9. c. 2. Luc. Flor. lib. 3. c. 21.

quod facinus adeò Romani sunt detestati, vt in eumdem reum maiestatis ea de causa factum omnes rhetores nobiles declamarint. Sed & rabies belli ciuilis eò furoris adegit Marium, vt exectum caput Antonij Consularis inter epulas summa animi insolentia lætis manibus attrectaret [a]. A

IV. [b] Ioseph anti. lib 18. cap. 7. HERODIADIS IMMANE FACINVS. [c] Hier. in Ruffin. Apol.

Agit & Iosephus [b] de nece Ioannis, quem mirificè laudat: eiusque facinoris causa Herodem pœnas dedisse ait, vt exercitus eius funditus profligaretur à Parthis: cumque idem auctor aliam causam afferat carceris ac necis Ioannis, refellimus eam superiùs, cùm de eodem Ioanne in carcerem detruso egimus. Insultasse Herodiadem præciso capiti, atque acu discriminali sanctissimam illam linguam perforasse; Hieronymus [c] in Ruffinum agens tradit, sic dicens: Nec magnopere glorieris, si facias quod faciunt scorpiones atque cantharides. Fecerunt hoc & Fuluia in Ciceronem, & Herodias in Ioannem: quia veritatem non poterant audire, linguam veriloquam discriminali acu confoderunt.] hæc ille. B

[d] Hier. ep. 27. [e] Iosf. antiq. lib. 18. cap. 7. [f] Niceph. hist. lib. 1. cap. 9.

Idem ait [d] corpus Ioannis sublatum à discipulis eius sepultum fuisse Sebaste, quæ est Samaria, longè à Macherunte, vbi [e] in carcerem actus atque necatus fuit: caput verò nequaquam cum corpore concessum ad sepeliendum fuisse, id prohibente Herodiade; de qua hæc Nicephorus [f]:

V. SEPVLTVRA IOANNIS.

At ipsa Ioannis reprehensionem verita, coniungere id rursus reliquo corpori timens, apud se, remotis arbitris, in abstrusiore regiæ loco sepeliendum duxit: truncum autem abiicere quopiam iussit: eum porrò solùm discipuli eius furtim sublatum cum solemni veneratione in celebri quodam sepeliere loco.] hæc Nicephorus. Quòd verò Ioannis corpus Samariam vsque discipuli detulerint, ea ratio afferri posse videtur, quòd ea prouincia non esset sub Herodis Antipæ ditione: sed quoniam coniuncta Iudææ, concessa fuerat ab Augusta [g] Archelao Regi, illo semel in ordinem redacto, tam Samaria quàm Iudæa & Idumæa, quæ erant Archelao subiectæ, redactæ [h] sunt per Tiberium in prouinciam, quæ & per Romanos Præsides administrari solebant: sicque ne Herodias rursus de trunco negotium exhiberet, illum Samariam detulerunt: sed eò potiùs quàm aliò extra ditionem Herodis, quòd Samaritæ hostes essent (vt priùs cumulatè diximus) Iudæorum, ac pro patriis rebus pugnacissimi. Quis autem exitus tandem saltatricis feminæ scelestissimæ fuerit, & quod supplicium acceperit feralis impietas, Nicephorus rem gestam his verbis conscribit [i]: C

[g] Iosf. antiq. lib. 17. c. 13. [h] Iosf. antiq. lib. 17. c. 15. [i] Niceph. hist. lib. 1. c. 20.

VI. OBITVS HERODIADIS ET FILIAE.

Furibunda sed enim & adultera incestaque adeò illa, quę quidem Herodis habebatur, re vera autem Philippi erat coniux, vita longiùs acta, cùm priùs filiam saltatricem acerbo fato sublatam vidisset, deinde ipsa quoque decessit, futuri sæculi iudicio & supplicio reseruata, meras ibi quàm citissimè diuinæ iræ fæces, intolerabilisque indignationis Domini calicem haustura. Filiæ autem eius (dignus est enim qui memoriæ commendetur) talis fuit obitus. Eundum ei quodam brumali tempore erat, & fluuius traiiciendus: qui cùm glacie constrictus coagmentatusque esset, pedes eum transibat: glacie autem rupta, idque non sine Dei numine, demergitur illa statim capite tenus, & inferioribus corporis partibus lasciuiens, molliusque se mouens saltat, non in terra, sed in vndis: caput verò scelestum, frigore & glacie concretum, deinde etiam conuulneratum, & à reliquo corpore non ferro, sed glaciei crustis resectum, in glacie ipsa saltationem letalem exhibet; spectaculoque eius omnibus præbito, in memoriam ea quæ fecerat, spectantibus reuocat.] hæc Nicephorus. At quoniam huiusmodi historiæ haud constans habetur veritas, esto fides apud auctorem. D

VII. [k] Marc. 6. OPINIO HERODIS DE CHRISTO.

Porrò quantumuis necatus esset Ioannes Baptista, tamen tantæ erat existimationis, vt putaretur à quibusdam resurrexisse, & ipse Christus esse Ioannes: existimabat hoc inter alios Herodes, de quo hæc Marcus [k]: Et audiuit Rex Herodes, *opera scilicet quæ faciebat Christus:* & dicebat: Quia Ioannes Baptista resurrexit à mortuis, & propterea virtutes operantur in illo. Alij autem dicebant: Quia Elias est. Alij verò dicebant: Quia Propheta est, quasi vnus ex Prophetis. Quo audito Herodes ait: Quem ego decollaui Ioannem, hic à mortuis [l] resurrexit.] hæc Marcus, eadem ferè Matthæus & Lucas. Itaque patet, aliqua miracula mox post obitum Ioannis facta esse à Christo, quæ non videntur esse ab Euangelistis recensita: multa enim ab illis esse prætermissa, Ioannes [m] quoque testatur. His permotus Herodes existimauit Ioannem resurrexisse à mortuis. Videas hominem stimulis conscientiæ exagitatum, timere Ioannem, licet occisum: & quantumlibet alij aliter sentirent de Christo, ipse tamen in ea erat sententia, terrore quodam E

[l] Mat. 14. Luc. 9. [m] Ioan. vlt.

A quodam affectus, ipsum esse Ioannem, qui surrexisset à mortuis. Res quidem magna,
planeque admiratione digna, quomodo hæc Herodes de Christo existimare potuisset,
qui iam biennio, vbi ipse regnabat, prædicasset in Galilæa, famaque miraculorum eius
non Galilæam tantùm, Iudæam, atque alia propinquiora loca, sed (quod diximus) om-
nem Syriam peruasisset. Quòd igitur omnes scirent, vnum latuisse Herodem, quasi pro-
digium videtur: cùm præsertim Iesus sæpiùs circuisset Galilæam, & frequens vndique
populus in dies ad eum confluxisset.

Putamus nihilominùs fuisse in causa quo minùs Herodes ea sciuerit, quòd dictis tem- VIII.
poribus absens esset in expeditione Arabica bellum agẽs aduersus Aretam Regem; quod
multis annis durasse oportuit, nimirum vsque ad Vitellium Præsidem, successorem Pilati,
vt Iosephus[a] testatur. Ceterùm ante detrusum Ioannem in carcerem, Herodem Romam [a] *Iosẽ. antiq. lib. 18. c. 7.*
B venisse, idem auctor affirmat: post reditum autem mox adductam fuisse Herodiadem, & CVR HERO-
inchoatum fuisse aduersus Aretam bellum Arabicum, idem Iosephus enarrat. Vt ex his DES CHRI-
videas, Herode absente, & bellicis negotiis occupato, non adeò mirum videri debere, vel STVM NE-
impossibile, si hæc de Christo ipsum præteriere. His adde & incredibilem fuisse in homi- SCIERIT.
ne de Christo cognoscendo socordiam atque desidiam: nam cùm dicat hîc Marcus,
quòd Herodes ex hoc tempore quærebat Christum videre; tamen neglexit, nec per an-
num integrum, quo Christus egit in Galilæa, vmquam vidit, sed Ierosolymis tantum-
modò tempore passionis, quando ad ipsum missus est à Pilato, & gauisus est valde, quòd
(vt ait Lucas[b]) ex multo tempore erat cupiens eum videre, eò quòd audierat multa [b] *Luc. 23.*
de eo. Sed hæc quasi nihil ampliùs ad rem nostram facientia deseramus, atque cetera
prosequamur.

C Post necem Ioannis, Apostoli, qui missi fuerant ad prædicandum Euangelium, re- IX.
dierunt, & quæ fecissent narrarunt. Interim Iesus, quòd nuntium accepisset de nece ACTA IESV
Ioannis, inde secessit; ac conscendens nauiculam, sese recepit in locum desertum. Cum- A NECE IOANNIS.
que turba nihilominùs sequeretur eum; ipse Dominus eos omnes[c] primùm prædicatio- [c] *Mat. 14.*
nis verbo, deinde verò quinque panibus hordeaceis & duobus piscibus admirando quo- *Marc. 6.*
dam modo multiplicatis, abundè pauit; adeò vt quinque millibus virorum, exceptis mu- *Luc. 9.*
lieribus & paruulis, saturatis, superfuerint duodecim cophini fragmentorum. Hæc au- *Ioan. 6.*
tem facta sunt (vt auctor est Ioannes Euangelista) cùm proximum esset Pascha, dies festus *Cõcord. c. 57.*
Iudæorum: quod & tertium numeratur à tempore quo Redemptor noster Euangelij
prædicationem est auspicatus.

Quòd autem numerus discumbentium quinque millium hominum fuisse dicatur, ex- X.
D ceptis feminis atque paruulis, planè innuit Euangelista seruasse Dominum antiquam Iu- ORDO IN
dæorum consuetudinem, qui tam in templo quàm in synagoga, aliisque conuentibus CONVIVIIS IVDAICIS.
publicis, seorsum viros, seorsum verò collocare feminas (quod & superiùs nos dixisse me-
minimus, & postmodum dicturi sumus) consueuerunt; paruulosque infantes apud ma-
tres esse, grandioris autem ætatis intra pubertatem vbi magis vellent. Vnde quod Mar-
cus ait: Præcepit illis, vt accumbere facerent omnes secundùm contubernia.] non sic ac-
cipiendum, vt omnes per familias singulas promiscuè recumberent: nam propriùs expli-
cat Græca dictio *συμπόσια συμπόσια*, hoc est, conuiuia, conuiuia: nam idem mox subdit
Euangelista: Et discubuerunt in partes per centenos, & quinquagenos.] Hæc illa erant
conuiuia, seu contubernia, quæ magis propriè dicimus mensas. In conuiuiis seorsum vi-
ros dextrum latus tenentes, seorsum feminas sinistrum occupantes accumbere consue-
E uisse, & non sine lectisternio, vel stramento aliquo, Philo de Essenis[d] testatur: qua de causa [d] *Philo de vita contempl.*
& in hoc conuiuio Domini, loco strati, fuit fœnum.

Magna itaque[e] creuit ex his opinio apud Iudæos, quòd Iesus verè ille esset Propheta XI.
magnus, qui prædictus erat in mundum venturus; adeò vt cogitarẽt facere eum Regem. FVGIT IE-
Quare cùm Iesus cognouisset, quòd venturi essent vt raperent eum, ac Regem crearent, SVS, NE REX
compulit discipulos suos ascendere in nauiculam, & pręcedere trans fretum Bethsaidam, FIERET.
donec ipse dimitteret turbas: interim verò ascendit solus in montem orare. Porrò disci- [e] *Mat. 14.*
puli, qui vesperè conscenderant nauim, orta subinde tempestate, cùm ea magis magisque *Marc. 6.*
vrgerentur, & vsque ad quartam noctis vigiliam iactarentur fluctibus, resque in vltimo *Ioan. 6.*
discrimine versaretur: adfuit continuò Iesus ambulans supra mare. quem videntes disci- *Cõcord. c. 58.*
puli, putantes esse phantasma, ampliùs conterriti atque turbati sunt; donec se aperiens
dixit illis: Habete fiduciam: ego sum, nolite timere. Tunc Petrus ad illum: Domine si tu

es,iube me ad te venire ſuper aquas. At ipſe ait: Veni. Et deſcendens Petrus de nauicula, A
ambulabat ſuper aquam,vt veniret ad Ieſum. Videns verò ventum validum, timuit: &
cùm cœpiſſet mergi,clamauit dicens: Domine,ſaluum me fac. Et continuò Ieſus extendens manum,apprehendit eum,& ait illi: Modicæ fidei,quare dubitaſti? Poſt hæc acceperunt eum in nauim,& adorauerunt eum: & cùm appuliſſent in terram Geneſareth, omnes qui in illa erant regione,vt cognouerunt de aduentu eius, obtulerunt infirmos,& malè ſe habentes,cupientes vel ſaltem tangere fimbriam veſtimenti: quotquot verò tetigerunt eum,ſanati ſunt.] hæc pluribus Euangeliſtæ.

XII. Altera [a] die cùm turba quæreret Ieſum, nec inuenirent,conſcendentes nauiculas, na-
[a] *Ioan. 6. Cōcor.c.19.* uigarunt Capharnaum: vbi Dominus eos docturus, in primis illorum impetum retun-
IESVS DE EVCHARISTIA DISSERIT. dens,& ad celſiora eos perducere cupiens,ſic eſt eos affatus: Amen, amen dico vobis: quæritis me,nō quia vidiſtis ſigna,ſed quia manducaſtis ex panibus,& ſaturati eſtis. Operamini non cibum qui perit,ſed qui permanet in vitam æternam,&c.] Hac itaque occa- B
ſione,longiori ſermone multa de manducando pane cæleſti diſſerit;carnemque ſuam verè eſſe cibum,quem ſumpturi eſſent,qui vellent vitam habere æternam, dicit. Cumque hæc audientes Iudæi, minimè caperent,neque aſſequerētur quid ſibi vellet,inuicem diſſerebant: offenſionemque ex iiſdem verbis paſſi ſunt etiam complures diſcipulorum, vt iam ab illo recederent, nec vlteriùs ſequerentur. Quod videns Ieſus, conuerſus ad duodecim Apoſtolos dixit: Numquid & vos vultis abire? Tunc Petrus ex perſona omnium (quod eſſet ipſorum caput) profitetur dicens: Domine,ad quem ibimus? Verba vitæ æternæ habes.& nos credimus,& cognouimus quia tu es Chriſtus filius Dei.]

XIII. Huius equidem ſingularis,ac quæ aureis ſcribi & commendari debeat in perpetuum
PETRI CONFESSIO. litteris,opportunæ veræque Petri confeſſionis ſenſum altiorem, quo cumulatiſſimè re- C
ferta eſt, perſcrutatus Cyprianus [b], hæc ait: Loquitur illic Petrus, ſuper quem ædifi-
[b] *Cypr. ad Flor.epiſt.69 edit. Pamel.* cata fuerat Eccleſia, Eccleſiæ nomine, docens & oſtendens, quia etſi contumax & ſuperba obaudire nolentium multitudo diſcedat,Eccleſia tamen à Chriſto non recedit:& illi ſunt Eccleſia, plebs ſacerdoti adunata, & paſtori ſuo grex adhærens. Vnde ſcire debes Epiſcopum in Eccleſia eſſe, & Eccleſiam in Epiſcopo.] hæc Cyprianus. Non prætermittimus dicere, vnum ex his, qui à Chriſto Domino receſſerunt, tradi fuiſſe
[c] *Epi.hær.51.* Marcum,qui poſteà Euangelium ſcripſit, ſed per Petrum ad Dominum reuocatum: id
MARCI LAPSVS. enim Epiphanius [c] his verbis teſtatur: Hic,*Marcus ſcilicet*, vnus erat de ſeptuagintaduobus,diſperſis ob verbum quod dixerat Dominus: Niſi manducaueritis carnem filij hominis,& biberitis eius ſanguinem,non habebitis vitam in vobis;velut Euangelij verba legentibus clarè indicant. tamen per Petrum reuocatus, dignus efficitur repleri Spiritu D
ſancto,& Euangelium ſcribere.] hucuſque Epiphanius. Monuit interim Ieſus duodecim Apoſtolos, quantumlibet ipſe eos elegiſſet, nihilominùs vnum ex ipſis eſſe diabolum, intelligens nimirum Iudam Iſcariothen, qui eum traditurus erat.

XIIII. Sub idem tempus peragrabat [d] Ieſus Galilæam, à Iudæa declinans, quòd iam Iudæi
[d] *Mat. 15. Marc. 7. Cōcord.c.60.* quærerent illum interficere. Accedentes autem ad eum Phariſæi, de diſcipulis Domino, quod non lauarent manus cùm manducarent,negotium faciunt. ſed redarguit eos Ieſus, quòd quæ ſunt foris tantùm emundent; quæ autem ſunt intrinſecus, cordis nempe immunditias,negligant;&,quod maximum omnium eſt,Dei mandata peſſumdent,& ſuas ſeruandas conſtituant traditiones, nimirum baptiſmata vrceorum & calicum, & his ſimilia;quod addit Euangeliſta: Phariſæi,& omnes Iudæi,niſi crebrò lauerint manus,non manducant, tenentes traditionem ſeniorum: & à foro venientes, niſi baptizentur, non E
[e] *Epi. in Panar. hær.17.* comedunt: & alia multa ſunt,quæ tradita ſunt illis ſeruare.] Addit Epiphanius [e], fuiſſe quoddam genus Scribarum & Phariſæorum,qui ſingulis anni diebus baptizarentur, eaque de cauſa appellatos eſſe Hemerobaptiſtas,ſtatuentes hominem non poſſe viuere,niſi ſingulis diebus in aquam mergeretur,ac ita ablueretur, & ſanctificaretur ab omni culpa. At de his iam ſuprà nonnihil attigimus. Exprobrabat inſuper Dominus, quòd & in eo illi irritum facerent mandatum Dei propter traditionem hominum, dum contra legem Dei parentes negligerent,quodque illis debebatur,tribuerent ſacerdotibus. Demum docet quæ ſint quæ hominem poſſint inquinare, nimirum non quæ intrant in os hominum,ſed quæ progrediuntur ex ore:& quæ illa ſint,numerat.

XV. Seceſſit [f] poſt hæc Dominus in partes Tyri & Sidonis: quando Gentilis femina Sy-
[f] *Mat. 15. Marc. 7.* rophœniſſa, ex ſtirpe Chanaan, indeque Chananæa nominata, habitans in Phœnicia mari-

A maritima regione Syriæ, egressa è finibus suis conueniens Dominum pro filia sua, quòd malè à dæmonio torqueretur, plurimum interpellat: quam cùm aliquamdiu quasi auersatus fuisset, quòd Gentilis esset femina; tandem illa instantiùs & importuniùs magnis precibus contendens, ab eo postulatum accepit. Inde verò recedens, reuersus est ad mare Galilææ per medios fines Decapoleos: cuius prouinciæ ciuitas erat omnium maxima (vt auctor est Iosephus[a]) Scythopolis, Tiberiadi vicina. at eam prouinciam Plinius[b] & recentiores auctores[c] describunt. Cùm autem eò accessisset Dominus, adducunt ad eum surdum & mutum; cuius liniens linguam sputo, mirificè curauit[d]. Ascendentem deinde in montem, turbæ multæ secutæ sunt eum, offerentes mutos, cæcos, claudos, ac debiles; quos omnes curauit. Cumque iam turba triduo apud Iesum perseuerasset, nec haberet quid manducaret; septem panes & paucos pisciculos quos habebant discipuli,
B benedicens, iussit illis apponi: quibus cibo expletis, superfuerunt adhuc septem sportæ fragmentorum, cùm hi qui comedissent, ad quatuor millia fuissent, exceptis mulieribus atque paruulis. Post hęc verò ascendens nauiculam, venit in fines Mageddon & Dalmanutha, loca (vt tradit Hieronymus[e]) trans mare Galilææ circa Gerazan. Accesserunt[f] interim ad eos Pharisæi & Sadducæi, quærentes ab eo signum de cælo: sed reiecit eos Dominus, quòd prauo animo id exquirerent; eosque reprehensos dimittens, conscendens nauim transfretauit. Inde discipulos de pane solicitos redarguit, monuitque cauere fermentum Pharisæorum, Sadducæorum, necnon Herodis, ipsorum hæreses signans, quarum anteà meminimus. Peruenerunt simul Bethsaidam, vbi Christus cæcum curauit, sputo eius oculos tangens.

Chananaeae filia sanatur.

[a] Iosf. de bello Iud. l. 3. c. 16.
[b] Plin. lib. 5. cap. 18.
[c] Burchard. de loc. sanct. par. 1. c. 4.
[d] Mat. 15. Marc. 8. Cõcord. c. 64.
[e] Hier. de loc. Hebraic.
[f] Mat. 16. Marc. 8. Cõcord. c. 64.

Venit post hæc in partes[g] Cæsareæ Philippi: & cùm solus esset orans, cum discipulis
C suis, interrogabat eos, dicens: Quem dicunt homines esse filium hominis? At illi dixerunt: Alij Ioannem Baptistam, alij autem Eliam, alij Ieremiam, alij verò quasi vnum de Prophetis, & quia vnus Propheta de prioribus surrexit. Tunc dicit illis Iesus: Vos autem quem me esse dicitis? Respondens Simon Petrus, dixit ei: Tu es Christus, filius Dei viui. Respondens autem Iesus, dixit ei: Beatus es Simon Bariona: quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed Pater meus, qui in cælis est. Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam: & portæ inferi non præualebunt aduersus eam. Et tibi dabo claues regni cælorum. Et quodcumque ligaueris super terram, erit ligatum & in cælis: & quodcumque solueris super terram, erit solutum & in cælis.] hæc cùm dixisset, comminatus est eis, ne cui dicerent quia ipse esset Christus; adiiciens eundum sibi Ierosolymam, in quâ multa pateretur, nouissimè verò dirũ mortis supplicium,
D tertiaq; die gloriosè virtute sua resurgeret. Verùm, quòd monuisset cauendũ à fermento Herodis, quem aliquando vulpem nominauit; ab eius tetrarchia cùm iam recessisset, ad Philippi Tetrarchę ditionem cõmigrare voluit, profectus[h] Cęsaream Philippi, sic dictam ex Paneade, ac posteà Neroniam ab Agrippa in Neronis[i] gratiam nuncupatam, de qua & anteà verba fecimus. Admirandum est quàm maximè in Galilæa fuerit illa Pharisæorum hæresis propagata, qua (quod diximus superiùs, dum de sectis Iudæorum egimus) defunctorum animas in alia corpora pro meritis cuiusque personæ commigrare dicebant; dum post tot signa à Domino in Galilæa edita, ea de Christo inualuisset opinio, ipsum esse Ioannem Baptistam, vel Ieremiam, aut quempiam alium ex prioribus Prophetis illis: quos quidem omnes cùm constet fuisse defunctos; sic intellexisse certum est, quòd anima alicuius ex his in Christum migrasset.

XVI.

[g] Mat. 16. Marc. 8. Luc. 9. Cõcord. c. 66.

Petri confessio.

[h] Iosf. antiq. lib. 18. c. 3.
[i] Iosf. antiq. lib. 20. c. 16.

E Hîc pedem sistat, atque paulùm attendat diligens lector rem animaduersione dignissimam. Eiusmodi namque tanti ponderis & auctoritatis actio Christi, typum quemdam exprimit celebrandi Concilij: Cùm missis ceteris, solus cum discipulis, post preces Deo oblatas, de summa rerum quæstionem proponit: & admirabili quodam ordine, vt priùs destruantur errores, ac subinde solida firmitate veritas stabilita locetur; in primis interrogat, quæ sit illorum qui foris sunt, opinio de filio hominis: sed cùm deliramenta potiùs & insana ab illis dicta ferrentur, quid demum ipsi de ea re sentirent, rogat sententias omnium. Petrus primus omnium, licet non ætate, vt sæpiùs diximus, sed dignitate, talem fert sententiam, vt causam ipse definiat, & quid ab omnibus sentiendum esset, erudiat atque decernat, ac fidei canonem perpetuò permansurum constituat: vt nihil fermè iam esset opus consulere ceteros tunc Apostolos, ac rogare quænam essent aliorum de ea re sententiæ ac opiniones. Idcircò etiam satis fuit

XVII.

Concilii celebrandi typus.

Chri-

Christo, Petrum fuisse locutum, ac quid de fide sentiendum esset, clauum fixisse. Quin & laudauit sententiam eius; eamque non esse habendam vt communem vel vulgarem, aut ex sensibus humanis deprompram, sed diuinitus à Deo Patre illi per Spiritum sanctum infusam, ceteris audientibus, patefecit. A

XVIII. DE SVMMO SACERDOTIO.

Hinc etiam, quoniam diuina illa Sapientia præuidebat fore, vt in Ecclesia sæpiùs eiusmodi quæ ad fidem pertinent, orirentur controuersiæ ac disceptationes, iure consuluit, vt à quo quid quolibet tempore decernendum foret, in comperto esset: & ne ex cuiusque animi sententia fide in diuersa distracta, diuina in Ecclesiam collata Sacramenta vilescerent, vnum idemque visibile omnibus caput statuendum putauit, cui ceteri subessent ac parérent. Quod quidem iure diuino humanoque semper vbique gentium factitatum esse, comperrissimum est. Apud Hebræos enim summum Pontificem, qui ceteris præesset sacerdotibus, à Deo institutum esse, non est qui nesciat: de quo præter illa quæ legunrur in diuinis Scripturis, hæc Iosephus[a] aduersus Apionem agens habet his verbis: Quæ poterit lex esse melior, aut iustior, quàm ea quæ Deum Principem omnium esse confirmat, sacerdotibus in communi quidem res præcipuas dispensare permittit, summo verò Pontifici aliorum sacerdotum principatum competenter iniungit?] hęc Iosephus. Sed & quænam apud Gentes optimis legibus reperitur instituta Respublica, in qua non vnus esset summus sacerdos, qui iure & auctoritate ceteros antecelleret sacerdotes? Non morabimur hæc in singulis demonstrare: satis ad exemplum ipsa in primis Romana Respub. in qua Pontifex maximus maximum omnium tum in ceteros sacerdotes, tum in alios magistrarus sibi vendicabat imperium. In Atheniensium quoque Republica summus etiam sacerdos erat, qui in Areopago rogabat singulorum sententias ac colligebat. est de his exemplum in decreto, quod Iosephus[b] recitat, facto sub Principe Agathocle. B C

[a] Ioseph. contra Apion. lib. 2

[b] Ios. antiq. lib. 14. c. 16.

XIX. PETRI PRINCIPATVS.

Quod igitur diuino humanoque iure, hac optima rationique in omnibus consentanea institutione, sanctè pieque ab omnibus, nonnisi numine impellente, vel naturæ iure id exigente mutua velut quadam consensione factum esse reperiretur: Iesus qui non legem scriptam venisset abrogare, iúsve naturale à Deo menti cuiusque insitum labefactare, sed numeris omnibus omnia absolutissima reddere, instituto iam in Ecclesia collegio Apostolorum, ex illis vnum omnium maximum ac principem, qui ceteris præesset, elegit. Fuit hic Simon Ioannis, siue dixerimus Ionæ (est idem Ioannes quod Ionas abbreuiatè apud Hebræos) hic inquam, qui (vt vidimus) ram prompto & alacri animo, quæ diuinitus acceperat de Christi diuinitate, palàm confessus fuit; & ab eo gratiam rependente, sponsionem illam omnium maximam, quòd Cephas vocandus esset, acceperat; in præsentiarum est id feliciter consecutus, dicente ei Domino: Tu es Cephas (sic enim vocem hanc, vt à Domino Syriacè est prolata, describimus) & super hanc Cephan (quod significat durissimam petram) ædificabo Ecclesiam meam: Latinè sic dicenda sententia: Tu es Petra, & super hanc Petram, &c.] sed vsitatiùs loco Petræ Petrus, quòd magis conueniat viro vox masculina, dici consueuit. At de nomine Petri, quòd idem sit ac Petra, & non deriuatiuum ab ea, satis superiùs ostensum est, cùm de Cephæ nomine disseruimus; eosque insigniter decipi ignoranria vocis Syriacæ demonstrauimus, qui Petrum non esse petram, sed à petra deductum esse, existimarunt. D

XX.

Quoniam verò hoc sacro Apostolorum conuentu Dominus noster Iesus Christus Ecclesiæ suæ sanctæ iacturus fundamentum, primarium lapidem ponit, dicens: Tu es Petrus, &c.] quod instituti ratio postulat, de ipso Ecclesiæ fundamento paulo fusiùs agamus. Nemo quid abiectum vel humile cogitet, dum audit super Petrum à Christo esse superædificatam Ecclesiam, quasi tanta structura super hominem quempiam innitatur: nam sic eam dicimus supra Petrum esse à Christo fundatam, vt idem ipse Christus basis quædam sit, ac potiùs structuræ fundamentum, de quo Paulus[c] ait: Fundamentum aliud nemo potest ponere, præter id quod positum est, quod est Christus Iesus.] Et quoniam sicut caput est Ecclesiæ Christus, ita & caput Christi (vt idem ait Apostolus[d]) Deus est: meritò affirmandum sit tantam molem ædificij potissimùm supra Deum inniti, in quo omnis[e] ædificatio constructa crescit in templum sanctum in Domino. Verùm quantumlibet Deus omnipotens rotũ hoc quod oculis cernitur, admirabili quadam sapientia ac prouidentia moderetur: nihilominùs tam in cælo quàm in terra statuit principatus, quibus qui sunt subditi pareant. quamobrem licet ipse sit auctor Ecclesiæ, protector, ac E

[c] 1. Cor. 3.

[d] 1. Cor. 11.

[e] Ephes. 2.

A ac moderator, tamen principatum quemdam in ea esse voluit, ac monarchiam, quam Petro contulit, ac in eius successores propagauit. Sicut ergo (quod certum est) nemo potest aliud ponere fundamentum, præter id quod positum est, quod est Christus; ita etiam nec aliud quispiam ponet, quàm quod posuit Christus, neque conuellet, quod ipse firmauit, dicens: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.] ECCLESIAE FVNDAMENTA.

Hanc nihilominùs sententiam, quantumuis apertam ac perspicuam, Nouatores destruere volentes cauillationibus, eò amentiæ prouecti sunt vt dicere non erubescentes eam non esse intelligendam de Petro, sed de Christo, in alienum prorsus sensum & longè à vero diuersum distrahere hæc verba non veriti sint; adeò vt non magis Petri quàm aliorum Christianorum hominum, de quibus Apostolus dicit: Et vos coædificamini in habitaculum Dei in Spiritu sancto] velint habitam esse rationem. Verùm quàm germanè, quàm piè ac sanctè ea Christi verba sancti Patres semper acceperint; instar omnium vnus satis idoneus posset esse testis Cyprianus, qui temporis antiquitate, doctrinæ præstantia, martyrij denique dignitate & amplitudine ceteros facilè antecellere videatur: quem, quid in eam sententiam dixerit, audiamus: in primis enim ad Cornelium scribens hæc ait[a]: Petrus tamen, super quem ædificata à Domino fuerat Ecclesia, vnus pro omnibus loquens, & Ecclesiæ respondens voce, ait: Domine, ad quem ibimus? verba vitæ æternæ habes, &c.] hæc eadem scribens ad [b] Florentium Pupianum, cuius verba superiùs recitauimus. Idem de habitu virginum sic: Petrus etiam, cui oues suas Dominus pascendas tuendasque commendat, super quem posuit & fundauit Ecclesiam, aurum quidem sibi esse & argentú negat.] Idem de vnitate Ecclesiæ: Super illum vnum (*Petrum scilicet*) ædificat Ecclesiam suam.] & infrà hæc etiam verba, post multa de primatu Petri: Hoc erant vtique & ceteri Apostoli, quod fuit Petrus, pari consortio præditi honoris & potestatis: sed exordium ab vnitate proficiscitur. Primatus Petro datur, vt vna Christi Ecclesia, & cathedra vna monstretur, & pastores sunt omnes, sed grex vnus ostenditur.] alia id genus multa ibi habet, quæ breuitatis causa prætermittimus. Rursum de bono patientiæ: Item inquit, Petrus, super quem Ecclesia Domini dignatione fundata est, &c.] hæc Cyprianus, qui de Petro sæpè eadem inculcat. Antiquior ipso quidem Tertullianus[c], licet alioqui in Romanam Ecclesiam parum æquus, hæc de Petro nihilominùs: Latuit aliquid Petrum ædificandæ Ecclesiæ petram dictum?] Idem in libro de Monogamia: Petrum solùm inuenio maritum per socrum: monogamum præsumo per Ecclesiam, quæ super illum ædificata, omnem gradum ordinis sui de monogamis erat collocatura.] & in libro de Pudicitia: Qualis es, inquit, euertens atque commutans manifestam Domini intentionem, personaliter hoc Petro conferentem: Super te, inquit, ædificabo Ecclesiam meam.]

XXI. SVPER PETRVM QVOMODO ECCLESIA SIT.

B C D

[a] Cypr. ep. 55.
[b] Cypr. ep. 59.
[c] Tert lib. de præscrip. c. 22.

XXII. PATRVM OMNIVM VNA SENTENTIA.

Origenes [d] item in hunc modum: Petro summa rerum de pascendis ouibus cùm traderetur, & super ipsum velut super petram fundaretur Ecclesia, nullius confessio virtutis alterius ab eo nisi charitas exigitur.] idem [e] ipse alibi: Petrus, super quem Christus fundauit Ecclesiam, duas tantummodò epistolas scripsit.] Epiphanius[f] verò non minùs eleganter profitetur eadem; cuius idcircò verba audiamus: Ipse Dominus, inquit, constituit eum primum Apostolorum, petram firmam, super quam Ecclesia Dei ædificata est, & portæ inferorum non valebunt aduersus illam: portæ enim inferorum sunt hæreses & hæresiarchæ, &c.] At quid Hilarius [g] de Petro? O in nuncupatione noui nominis felix Ecclesiæ fundamentum, dignaque ædificatione illius petra, quæ infernas leges, & E tartari portas, & omnia mortis claustra dissolueret! O beatus cæli ianitor, cuius arbitrio claues æterni aditus traduntur, cuius terrestre iudiciú præiudicata auctoritas sit in cælo!] hæc ille. Hieronymus [h] insuper scribens ad Damasum, egregius ceterorum veritati adstipulantium socius inuenitur, sic dicens: Beatitudini tuæ, id est, cathedræ Petri communione consocior: super illam petram ædificatam Ecclesiam scio: quicumque extra domum hanc agnum comederit, profanus est.] idem alibi[i]: Sicut ille princeps philosophorum, ita hic Apostolorum fuit, super quem Ecclesia Domini stabili mole fundata est, quæ nec impetu fluminis, nec vlla tempestate concutitur.] ac iterùm [k]: Super vnum montium Christus fundat Ecclesiam, & loquitur ad eum: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.] atque hæc eadem alibi sæpiùs[l].

[d] Orig. in ep. ad Rom. c. 6. lib. 5.
[e] Ori. in Mat. de can noui Testamenti.
[f] Epiph. in Ancorat.
[g] Hilar. in Mat. c. 16.
[h] Hier. ep. 17.
[i] Hier. aduer. Pelagian.
[k] Hieron. in Isai. c. 2.
[l] Hieron. in Mat. c. 16. contra Iouin. li. 1. ad Marcel. epist. 54.

XXIII.

Ambrosius etiam id ipsum multoties testatum reliquit, vt cum ait[m]: Vos autem quem me esse dicitis? Petrus statim, loci non immemor sui, primatum egit, primatum

[m] Ambros. de incar. cap 4. in fin. & c. 5.

AMBROSII DISTINCTIO. tum confessionis vtique, non honoris; primatum fidei, non ordinis.] hæc de Petro Ambrosius, cùm nondum caput Ecclesiæ fuerat à Domino constitutus. sed quid subdit? Hic est ergo Petrus, qui respondit pro ceteris Apostolis, immò pro ceteris, & ideò fundamentum dicitur.] & post pauca: Fides ergo est Ecclesiæ fundamentum: non de carne Petri, sed de fide dictum est: quia portæ inferi non præualebunt, sed confessio fidei vicit infernum.] hanc idcircò Ambrosius de carne Petri & fide Petri habet distinctionem, ne videretur cum Petro etiam interiisse Ecclesia: ceterùm nonnisi ex fidei confessione eam Petrus prærogatiuam promeruit. vnde idem Ambrosius[a] hæc alibi: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam: petra enim dicitur, eò quòd primus in nationibus fidei fundamenta posuerit, & tamquam saxum immobile totius operis Christiani compagem molemque contineat, &c.] Certè ipsum Ambrosium non aliud quàm hoc ipsum sensisse, quòd Petrus sit petra, super quam Ecclesia sit fundata, Augustinus testatur[b]. A B

[a] Amb. ser. de fide Petri.
[b] Aug. Retr. lib. 1. c. 21.

XXIV. Sic etiam eodem sensu super fidem Petri & aliqui alij dixerunt fundatam esse Ecclesiam; non quòd illam separarent à persona Petri, sed ne vno extincto Petro, etiam fides Christi ipsaque Ecclesia corruisse videretur; cùm & Dominus sit Petro pollicitus, fidem ipsius nullo vmquam tempore desituram. Nam & Cyrillus[c], qui istud ipsum dixerat in libris de Trinitate, quid alibi[d] profiteatur, attendamus: Non Simon, inquit, fore iam nomen sibi, sed Petrus, prædicit: vocabulo ipso commodè significans, quòd in eo tamquam in petra lapideque firmissimo suam esset ædificaturus Ecclesiam.] In eodem sensu Basilius[e] etiam hæc de Petro: Quoniam fide præstabat, Ecclesiæ in se ædificationem suscepit.] & alibi[f]: Etsi, inquit, Petrus petra est, non vt Christus petra est, sed vt Petrus petra est. Christus enim re vera petra est immobilis & inconcussa, Petrus verò propter hanc petram: largitur enim Deus suas dignitates, non euacuans se, sed habens dat. Lux est: Vos estis, inquit, lux mundi. Sacerdos est: sacerdotem facit. Petra est: petram facit, &c.] Rursus etiam Gregorius[g] Nazianzenus hæc habet verba, dum agit de Petro: Vides quemadmodum ex Christi discipulis, magnis vtique omnibus, & excelsis, atque electione dignis, hic petra vocetur, atque Ecclesiæ fundamenta fidei suæ credita habeat?] hæc Gregorius. Chrysostomus item, qui in eamdem sententiã locutus videbatur, hæc, locum illum Matthæi explicans[h], ait: Pater ad Ieremiam dicebat[i]: Sicut columnam ferream, & sicut murum æneum posui te. sed ipsum quidem genti vni Pater, hunc autem vniuerso terrarum orbi Christus præposuit.] & paulo pòst sic: Ego tibi dicò, inquit, tu es Petrus, & ego super te ædificabo Ecclesiam meam.] & alibi: Princeps Apostolorum Petrus, super quem Christus fundauit Ecclesiam, verè immobilis petra, & firma confessio, nónne pauper erat? &c.] C D

[c] Cyril. de Trinit. lib. 4.
[d] Cyril in Ioan. c. 12. li. 2.
[e] Basil. adu. Eunom. li. 2.
[f] Basil. ho. 29. de pœnit.
[g] Greg. Naz. orat. de mod.
[h] Chrysost. in Mat. ho 55.
[i] Ierem. 1.

XXV. Non prætereamus Augustinum, qui & istæc de Petro in Ecclesia aduersus Donatistas cani voluit his versibus[k]:

Numerate sacerdotes vel ab ipsa Petri sede,
Et in ordine illo Patrum quis cui successit, videte,
Ipsa est petra, quam non vincunt superbæ inferorum portæ.]

[k] Aug. in Ps. cõtra partem Donatist. Habetur to. 7. in princ.

AVGVSTINI SENTENTIA. Hæc cùm dicat, atque occini in Africana Ecclesia ipse velit: cur Nouatores de eodem Patre quæstionem mouent, quasi hæc verba, Et super hanc petram] intelligenda dixisset de Christo? Sed ad hæc & alia quæ superiùs ex eodem auctore citauimus, dum de Cephæ nomine egimus, prouoco illos. Quòd si idem ipse in Retractationibus suis legentium arbitrio relinquat, quam velint ex duabus sententiis alteram sequi; hæc idcircò tunc ipse (quod aliàs diximus) quòd vim vocis Syriacæ minùs fuerit assecutus, dum putauit (quod ait) nomen Petri non esse idem quod petra, sed deriuatum ab ea. At ne eadem sæpè repetere cogamur, consule quæ superiùs dicta sunt de nomine Cephæ. Porrò nullum est dubium, quin idem Pater sit fidissimus assertor primatus Petri, vt cùm ait[l]: Quis enim nesciat Apostolorum principem beatissimum esse Petrum? &c.] E

[l] Aug. in Ioã. tract. 56.

XXVI. In hanc sententiam hæc S. Leo[m]: De toto mundo vnus sanctus Petrus eligitur, qui & vniuersarum gentium vocationi, & omnibus Apostolis, cunctisque Ecclesiæ Patribus præponatur: vt quamuis in populo Dei multi sacerdotes sint, multique pastores, omnes tamen propriè regat Petrus, quos principaliter regit & Christus, &c.] hæc ille, qui plura habet id genus. Istæc ipsa omnia etiam in sacrosancto Concilio Oecumenico Ephesino[n] coram Patribus, Apostolicæ sedis Legatus Philippus his professus est verbis: Non

[m] Leo serm. 3. in Anniuers. die sua assũ.
[n] Act. Ephes. Cõc to. 2 c. 5. edit. Peltani

A ignara est vestra beatitudo, totius fidei, ceterorumque omnium Apostolorum caput beatum Apostolum Petrum extitisse.] idemque inferiùs hæc verba [a]: Nulli dubium, immò sæculis omnibus notum est, sanctum beatissimumque Petrum Apostolorum principem & caput, fideique columnam, Ecclesię Catholicæ fundamentum, à Domino nostro Iesu Christo, Saluatore nostro, humanique generis Redemptore, cælestis regni claues accepisse; soluendi atque ligandi potestate, quam acceperat, vsum fuisse; nec non per successores suos hucusque semper viuere, causas decernere, semperque victurum esse.] hæc ille in frequenti ac plena Synodo. [a] *Act. Ephes. Concil. to. 2. cap. 16. edit. Pelsana.*

XXVII. FVNDAMENTVM IMMOBILE.

Denique ne vlteriùs longiori digressione vagemur, sed vno verbo dicamus: quotquot post recitatos fuerunt scriptores Ecclesiastici Orthodoxi, quotquot etiam fuerunt Synodi in Spiritu sancto legitimæ congregatæ, id ipsum omnes æque constanter ingenueque
B professi sunt, Petrum scilicet à Christo Domino fundamentū Ecclesiæ esse constitutum: atque adeò, vt sicut (quod diximus) nemo potest fundamentum aliud ponere, præter id quod positum est, quod est Christus; ita nemo reuellere aut dissoluere vmquam valeat Ecclesiæ fundamentum, quod posuit Christus, compaginatum Christo, ac stabilitū verbo Christi. Hæc itaque adeò solida atque constantia, verbo Domini ac totius Catholicæ Ecclesiæ consensione recepta atque probata, velle iterùm in dubium reuocare, nonnisi emotæ mentis, perfrictę frontis, infrenis linguæ, ac denique vecordis hominis esse potest. Sed insaniant licet: firmata tamen semel verbo Domini supra firmam petram Ecclesia, portæ inferi non præualebunt, sicut nec præualuerunt, aduersus eam. Verùm stabit & in hoc verax sentētia Domini, qua dicit [b]: Qui ceciderit super lapidem istum, confringetur: super quem verò ceciderit, conteret eum.] Ceterùm quod pertinet ad primatum Petri [b] *Mat. 21.*
C iam verbis Domini stabilitum: quomodo aliàs in futurum frequentiùs fuerit demonstratus, & certis quibusdam signis euidentissimè declaratus, ac subinde in posteros propagatus, suis locis opportuniùs dicemus; nec suo etiam loco tacebimus, quomodo Dominus pollicitus sit se daturum claues Petro, & quando id impleuerit. Nunc verò ad ipsam Euangelicam historiam redeamus.

XXVIII.

In hunc modum stabilito Ecclesiæ Catholicæ fundamento; Dominus comminatus [c] ne cui dicerent quòd ipse Christus esset, docens eos quid passurus Ierosolymis; & quomodo posteà tertia die resurrecturus esset palàm prædixit. Tunc Petrus apprehendens eum, cœpit increpare illum, dicens: Absit à te Domine, non erit tibi hoc. Ad quem conuersus Iesus, redarguens eum dixit: Vade post me satana, scandalum es mihi: quia non sapis quæ Dei sunt, sed quæ sunt hominum.] Hinc certè videmus (inquit Ioannes
D Chrysostomus [d]) non à seipso, sed ex reuelatione priora illa dixisse: quia in his quæ reuelata non sunt, turbatur & percellitur, & centies audiendo non sentit quod dicitur. Didicerat quæ professus fuerat rudimenta fidei, quòd Christus esset filius Dei: sed nondum didicerat mysterium Crucis: non enim adhuc, sicut illud, fuerat ei reuelatum à Patre: vt meritò dicatur sapere quæ sunt hominum, & non quæ sunt Dei, appareatque humano spiritu ea dixisse; & quia immenso quodam [e] amore illius tenebatur, nonnisi quæ pacifica ac iucunda essent, cupiebat illi: vt cùm in monte Thabor dixit: Faciamus hic tria tabernacula, tibi vnum, &c.] Sicque quantumlibet appellet eum satanam, non tamen [f] afflatum dicit spiritu satanæ, sed humano potiùs, quippe quòd sapiat quæ sunt hominum. Porrò sic appellat eum satanam, non quòd sit spiritus ille nequam (quomodo enim vel esse, vel agi poterat diabolico spiritu, cùm Dominus illum, quòd quæ sunt ho-
E minum, & non Dei sapiat, tantùm accuset?) sed satanam appellat, hoc est, aduersarium (id enim proprie hæc vox σατανᾶς significat) vt qui Cruci ipsius aduersaretur: sic & eumdem sibi esse scandalo dicit, quasi impedimento siue offendiculo in via, dum obsistit Domino, ne pateretur. Eo verò velut terræmotu etsi concussus est Petrus, non tamen conuulsa est ipsa petra, verbis Domini compaginata & stabilita, quam immobilem fore permansuram promisit.

[c] *Mat. 6. Marc. 8. Luc. 9. Concor 66.*

CHRISTVS PRAEDICIT DE SVA PASSIONE.

[d] *Io. Chrys. in Matthæū hom. 55.*

[e] *Hieron. in Matth. c. 6.*

[f] *Chrysost. in Mat. hom. 55*

[g] *Mat. 16. Marc. 8. Luc. 9. Concord. Euangel c. 66.*

XXIX. TRANSFIGVRATIO DOMINI.

Post hæc [g] conuocata turba, de tollendo ab vnoquoque crucem suam, & vt sequerentur se, tradidit disciplinam; & quæ foret pœna non confitentis, sed erubescentis, admonuit, prædixitq; de suo aduentu cū gloria. Inde [h] post dies fermè octo assumens secum Petrum, Iacobum, & Ioannem, ducit eos in montem excelsum seorsum; & dum oraret, transfiguratus est ante eos, adeò vt sicut Sol facies eius resplenderet. Visi sunt Moyses & Elias loquentes cum eo de excessu quem Ierosolymis impleturus erat: quid tunc Petrus dixerit,

[h] *Mat. 17. Marc. 9. Luc. 9. Concor. c. 67.*

dixerit, ac cetera quæ sunt secuta, Euangelistæ fusiùs prosequuntur. Montem illum ex- A
celsum, fuisse Thabor in Scripturis diuinis celeberrimum, apud omnes est in confesso.
Hunc Iosephus[a] Itabyrion nominans, situm scribit inter Scythopolim & Campum ma-
gnum protensum in altitudinem triginta stadijs, ex Septemtrionali parte esse inaccessum,
in vertice habentem planiciem viginti stadiorum. De eo item Hieronymus[b] hæc habet:
Thabor terminus Zabulon: est autem mons in medio Galilææ campo, mira rotundita-
te sublimis, distans à Diocæsarea decem millibus contra Orientalem plagam: qui confi-
nium quoque inter tribum Issachar & Nephtalim fuit.] hæc ille. Idemque superiùs, di-
stare ait ab eo Naim duobus milliarijs contra Meridiem. Nazareth verò contra Le-
gionem in quintodecimo eius milliario ad Orientalem plagam iuxta montem Thabor.
Ita Hieronymus. Distare autem Nazareth à monte Thabor sex dumtaxat milliaribus ad
Occidentem, prodidere qui scripsere de locis sanctis. Auctor est Beda[c], in memoriã tam B
gloriosi mysterij, tres illic in montis vertice esse ædificatas ecclesias, secũdùm quod dixe-
rat Petrus: Faciamus hîc tria tabernacula.] grãde insuper apud eas monasterium esse con-
structum. Fuisse totam planiciem mõtis verticis muro cinctam, atque munitam aduersus
Romanos, idem qui suprà Iosephus testatur. Christianos illò accedere cõsueuisse religio-
nis causa, affirmat S. Hieronymus[d], qui de Paula hæc scribit: Scandebat montem Tha-
bor, in quo transfiguratus est Dominus: aspiciebat procul montes Hermon & Hermo-
nium, & campos latissimos Galilææ, in quibus Sisara, & omnis exercitus eius, Barach
vincente, prostratus est: Torrens Cisson, qui mediam planiciem diuidebat; & oppidum
iuxta Naim, in quo viduæ suscitatus est filius, monstrabatur.] hæc ille. Sed iam ceteras res
à Domino gestas prosequamur cœpto ordine.

XXX. Sequenti[e] verò die cùm iam descendisset de monte, dæmoniacum curat, quem disci- C
puli eius curare non potuerant, quos incredulitatis redarguit, & quanta tribuenda essent
habenti fidem, adiunxit. Post hæc Galilæam[f] peragrans, rursus de futura sua passione ser-
monem ingessit: quo contristati sunt discipuli eius, ac timentes non ausi sunt quidquam
eum rogare. Cùm verò aduenisset Capharnaum, exactor tributi de didrachmate persol-
uendo à Domino, Petrum interpellat. IESVS quamuis se ab eo tributo esse liberum de-
monstraret, tamen ne offenderentur homines, iussit Petrum piscari, & de statere inuen-
to in ore piscis persolui tributum. Quod cùm didrachma sit dictum, non aliud esse vide-
tur, quàm illud[g] quod à Domino est imperatum filijs Israël: nimirum vt viri omnes à vi-
gesimo anno & supra pro redemptione & propitiatione sua darent in vsum tabernaculi
dimidium sicli, quod est didrachma: duo autem didrachmata vnum faciunt staterẽ, duo
autem stateres vnam vnciam, prout Epiphanius[h] docet his verbis: Libra habet duodecim D
vncias: vncia habet stateres duos: stater quidem est dimidium vnciæ, habet autem duo
didrachmata. Siclus, qui & quadrans dicitur, quarta pars est vnciæ, dimidium stateris ha-
bens duas drachmas: vnciæ enim erant octo drachmæ.] hæc Epiphanius, quibus consen-
tientia scribit Hieronymus[i], & alij.

XXXI. Vsque autem ad Vespasiani tempora perseuerasse eiusmodi tributi solutionem, vt sin-
guli duas drachmas offerrent in templo, Iosephus[k] auctor est: qui addit, templo destru-
cto, ac subactis Iudæis, illud ipsum didrachma ob omnibus Iudæis vbique gentium ha-
bitantibus in Capitolium ferri iussum. sunt hæc verba ipsius: Stipendium verò, vbicum-
que degerent, Iudæis indixit, binasq. drachmas singulis annis deferre in Capitolium ius-
sit, ita vt antehac Ierosolymorum templo pendebant.] sic namq; vbicumque gentiũ age-
re solerent Iudæi, singulos eorum eiusmodi didrachma pendere solitos, idem[l] auctor af- E
firmat. Putarunt nonnulli, eò quòd dixerit Dominus, interrogans Petrum: Reges terræ à
quibus accipiunt tributum vel censum? à filijs suis, an ab alienis?] dictum didrachma,
tributum esse, quod tunc Iudæi Romanis persoluerent. Sed hæc minimè nobis proban-
tur: quandoquidem id quod in exemplum deducitur, non est id ipsum de quo agitur.
Porrò ea de Regibus gentium exempli causa à Domino fuisse inducta, nulli dubiũ est:
nam quo modo cũ veritate consistere potest, & ad Christum inferri quod dicitur de Re-
gibus gentium, qui nõ exigunt tributum à filijs? num ex Regibus gentium erat progeni-
tus Christus, vt immunis esset à pensione tributi? Sed optimè illud infertur: sicut Reges
gentium à filijs tributum non exigunt, eadem ratione Dei Filium esse immunem à tri-
buto, quod Deo penditur ad vsum templi. Verùm enimverò diuersi generis fuisse tribu-
tum, quod Iudæi persoluebant Romanis, opportuniùs suo loco agemus, cùm de nu-
mismate

[a] Ioseph de bel. iud. lib. 4. c. 2.
[b] Hieron. de locis Hebraic.
[c] Beda de locis sanctis, c. 17.
[d] Hier. ep. 27.
[e] Mat. 17. Marc. 9. Luc. 9. Cocord. c 68.
[f] Concord c. 69.
DE PERSOLVENDO DIDRACHMATE.
[g] Exod. 30.
[h] Epiph lib. de mens. & pond.
[i] Hieron. in Ezech. c 4. & Iosep ant. lib. 3 c. 9.
[k] Ioseph. de bello Iud. lib 7. c. 26. in fin.
[l] Idem ant. lib. 1 c 12.
IVDAEI ROMANIS DIDRACHMA SOLVERVNT.

A misinate census, quod ostensum est Christo, fusiùs disseremus. Qui ergo venit in om-
nibus legem implere, didrachma etiam, ne quisquam ex Iudæis offenderetur, persolue-
re non recusauit.

Sed quòd præ ceteris Petrus interpellatur pro Domini tributo, eidemq. de eo soluen- XXXII.
do præ ceteris mandatur cura, ac ad piscandum mittitur; & inuento statere, pro Domi-
no ac pro se exactori soluere iubetur: quid aliud nisi Petri primatum insinuat? Verùm
cùm Reges non à filijs tributum exigere solere, Dominus monstrasset: inde nec se nec A TRIBVTO
suos tributi lege teneri, perspicuè inferre voluit. vt & hinc videas quàm perperam ex his QVI SINT
Nouatores nouam inferant sententiam, sacerdotes ac clericos non esse immunes à Prin- LIBERI.
cipum vectigalibus. Quid de his dicam, cùm Reges gentium tantum detulerint sacerdo-
tibus suis, vt absque tributo eos liberos agere voluerint, hisq. maiora præstiterit Pharao [a] [a] Gen. 47.
B Rex Ægyptiorum sacerdotibus suis? Apud Romanos tantum abfuit, vt ipsi tributa per-
soluerent, vt potiùs sumptus acciperent ex ærario, vt Dionysius [b] Halicarnassensis testa- [b] Dionys histor. Rom. lib. 2.
tur. Ceterùm non subest ampliùs aliqua ratio vitandi scandali, qua pro se & Petro voluit
IESVS staterem pendi: nam tunc venerat implere legem, & necdũ à Patre acceperat gen-
tes hereditatem suam. At cùm ille Rex regum mundo innotuit, & regale instituit sacer-
dotium: quænam subest ratio vitandi scandali, si tributum à suis sacerdotibus non solua-
tur? Vnde & Hieronymus [c] optimè hoc in loco: Nos, inquit, pro illius honore tributa [c] Hieron. in
non reddimus, & quasi filij Regis à vectigalibus immunes sumus.] quòd scilicet immu- Matth. c. 17.
nes essent sacerdotes, ac omnis Ecclesiasticus ordo à pensione tributi, Christi causa, cuius
respectu Principes Christiani nullum illis de ea re negotium exhiberent. atque hæc obi-
ter, sed aliàs locupletiùs. Et vt redeamus vnde digressi sumus: hæc declarauit Christus de PETRI PRI-
C primatu Petri: nam quantumlibet anteà id sæpiùs demonstrasset, tamen quòd [d] suborta MATVS ITE-
fuisset in itinere contentio inter Apostolos, quis eorum videretur esse maior, IESVS factis RVM DE-
potiùs quàm verbis, voluit eos admonuisse. Ceterùm non prætermisit admonere eos: CLARATVS. [d] Mat. 19.
nam cùm essent domi, ac de his quę tractassent in via, rogaret eos; ea occasione de humi- Marc. 9.
litate sectanda egregiam instituit orationem: & ne inuidiæ stimulis exagitarentur, apertè Luc. 9.
monstrauit, eò maiores fore homines in regno cælorum, quò hîc humiliores animo ex- Concor. c. 70.
titerint, nec nisi humiles illuc ingressuros.

Inter hæc Ioannes IESVM interpellat de homine, qui in eius nomine dæmonia eijce- XXXIII.
ret. At ille nullum ea de causa negotium ei faciendum dixit, quòd non esset aduersarius,
qui suo nomine aduersus dęmones vteretur. Rursus institutam semel persequens oratio-
nem; sicut præmium illi qui paruulum quempiam nomine suo reciperet, vel quid mini-
D mum eidem impartiretur eodem nomine, fore prædixit; ita [e] etiã grauissimis pœnis esse [e] Mat. 18.
subijciendum præmonet, si quis aliquem ex pusillis qui in ipsum crederent, quoquo mo- Marc. 9.
do offenderet; haberéque illos Angelos defensores ac testes, qui semper videant faciem Concor. c. 71.
Dei Patris: omniaque insuper hîc à nobis sufferenda, quantumlibet grauia, quàm pati
extorres esse à regno cælorum, admonuit: seque venisse in hunc mundum saluatorem,
perinde ac pastor solet, relictis ceteris, ouem perditam quærere in deserto. Postmodum
peccantes [f] admonendos esse docuit, & quo ordine id faciendum esset, cõmonuit Apo- [f] Mat. 18.
stolos: in eorumque esse arbitrio eosdem soluere atque ligare: & quòd ipsi statuissent in Concor. c. 72.
terris, haberi ratum in cælo. Roganti tum Petro, quoties peccanti homini deberet igno-
scere, num septies? respondit: Non tantùm septies, sed etiam septuagies septies. Post hæc
verò exemplo duorum conseruorum debitorum, eosdem ad remittenda aliorum errata
E eleganter instituit; quorum alterum à domino suo debiti remissionem cõsecutum, quòd
conserui sibi pauca debentis non misertus fuisset, dominus iratus tradidisset crucian-
dum tortoribus, quoad vsque redderet vniuersum debitum.

Tortoribus quidem iure antiquo Romanorum tradi olim debitores, nulla est dubita- XXXIV.
tio: habes apud Liuium [g] id sæpè testatum, nimirum debitores, qui soluendo non essent, [g] Liu. decad. 1. lib. 1. & 6.
dari in seruitium creditoribus, ab illis in ergastulum trudi, ac verberibus flagellari. Dio- DEBITORVM
nysius [h] quoque idem testatur, additque non debitores tantùm, sed & eorum filios credi- ANTIQVAE
toribus tradi solitos. Certè longè his immitior erat ac inhumanior lex duodecim tabula- POENAE.
rum, quæ his verbis conscripta recitatur à Gellio [i]: Æris confessi, rebusque iure iudicatis, [h] Dion. Halic. hist. Rom.
triginta dies iusti sunto: post deinde manus iniectio esto, in ius ducito: ni iudicatum lib. 6
facit, aut quis endo eo in iure vindicit, secum ducito, vincito, aut neruo, aut compe- [i] Gel lib. 20.
dibus quindecim pondo, non minore, aut si volet maiore vincito. si volet, suo viuito. c. 1.

ni suo viuit; qui eum vinctum habebit, libram farris endo dies dato. Si volet, plus dato.] Erat, subdit auctor, ius intereà paciscendi: ac nisi pacti forent, habebantur in vinculis dies sexaginta. Inter eos dies trinis nundinis continuis ad Prætorem in comitium producebantur, quantæque pecuniæ iudicati essent prædicabatur: tertijs autem nundinis capite pœnas dabant, aut trans Tiberim peregrè venum ibant: sed eam capitis pœnam, sanciendæ, sicut dixi, fidei gratia, horrificam atrocitatis ostentu, nouisque terroribus metuendam reddiderunt. Nam si plures forent, quibus reus esset iudicatus, secare si vellent, atque partiri corpus addicti sibi hominis, permiserunt. Et quidem verba ipsa legis dicam, ne existimes me inuidiam istam forte formidare: Tertijs, inquit, nundinis partes secanto. si plus minúsve secuerunt, sine fraude esto.] hæc apud Gellium lex duodecim tabularum. Porrò quantúlibet mitiores Romani redditi, à nece debitorum & sectione abstinuisse visi sint: tamen vsque ad Constantini tempora, debitores, eorum legibus, plumbatis cædi consueuisse constat: siquidem idem Imperator [a] Christiana mansuetudine imbutus, à plumbatarum ictibus primus exemit debitores. Apud Iudæos legibus Romanorum adstrictos, ijsdem pœnis affici debitores consueuisse, à Domino recitata parabola non obscurè indicat. A B

[a] l. 4. & 7. de exact. C. Theod.

XXXV. CHRISTI MIRACVLA. Post hęc autem [b] ea oratione absoluta, Dominus noster inde recessit, atque è Galilæa migrauit: cumque Ierosolymam ad festum diem, qui Scenopegia dicebatur, iturus, à Samaritanis prohiberetur hospitio; discipulos paratos vlcisci, redarguit. In itinere [c] adhuc posito, apud quoddam castellum, occurrunt decem viri leprosi à longè stantes, ac clamantes implorabant eius opem: quos Dominus abire iussit ad sacerdotes: cumque illi obtemperantes irent, mundati sunt: at ex illis vnus tantùm rediens, gratias illi egit. Perueniens [d] inde Ierusalem, ipso die festo ascendit in templum, ac docuit populum, laudantibus alijs, alijs mirantibus, & alijs aduersantibus ac apprehendere conantibus, quos Dominus sermone repressit. Perrexit [e] inde ad montem Oliueti, qui adiacet Ierosolymis à plaga Orientali: vnde in templum rediens, sedens docebat populum: tunc oblatam sibi mulierem deprehensam in adulterio, deficientibus accusatoribus, absoluit, perseuerans docere populum: at contradicentibus Pharisæis, & lapidare eum quærentibus, se ab illorum subduxit aspectu, & exiuit de templo. Præteriens [f] autem, videns hominem cæcum à natiuitate, faciensque lutum ex sputo, liniuit ex eo oculos eius, præcepitque abire ad Natatoriam Siloæ, illicque oculos lauare: quod vt ille fecit, visum recepit. C

[b] Mat. 19. Marc. 10. Luc. 9. Ioan. 7. Concor. c. 73
[c] Luc. 17. Cõcord. c. 74.
[d] Ioan. 7. Concor. c. 75.
[e] Ioan. c. 8. & 9. Cõcord c. 76. & 77.
[f] Ioan 9. Cõcord c. 78.

XXXVI. DE FONTE SILOE. Quod spectat ad aquas Siloæ, hæc de ijs tradit Hieronymus [g]: Siloam autem fontem esse ad radices montis Sion, qui non iugibus aquis, sed in certis horis diei ebulliat, & per terrarum concaua ad antra saxi durissimi cum magno sonitu veniat, dubitare non possumus. nos præsertim, qui in hac habitamus prouincia.] hæc Hieronymus. Quomodo verò fons ille primùm eruperit precibus Isaiæ, & vnde nomen acceperit, Epiphanius [h] his verbis eiusmodi recenset historiam: Fontem quippe Deus Siloam causa Prophetæ effecit: quoniam priusquã moreretur, pusillum precatus est, vti vndas illinc emittere dignaretur: & confestim dimisit illi cęlitus aquam viuentem, vnde sortitus est locus ille appellationem Siloam, quod si quis interpretetur, sonat demissum. Sub Ezechia quoque Rege, antequam stagnum piscinasque fabricasset, precibus Isaiæ effectum vt exigua lympha scaturiret, quòd populus in obsidione hostium teneretur; ne ipsa periret vndis destituta ciuitas. Milites igitur perscrutabãtur vndique vbinam sedare sitim daretur, ignorabant enim. Vrbe quippe potiti, obsidebãt Siloam. Quandocumque itaque indigentes Iudæi aquatum venerant, scaturiebat eis vnda, & aquabant: exterarum verò nationum homines reperire nesciebant, latex namque aufugiebat. Eoque vsque ad hodiernum diem eructatur clanculùm, quò significetur mysterium. Ceterùm quandoquidem Isaiæ Prophetæ istud acceptum referunt, in perennem eius rei memoriam, populus accuratè Prophetam isti solo cum gloria & honore reddidit; vt per eius intercessionem, in consummationem vsque sæculi, aquæ huiusmodi fructus impetretur, cui scilicet vsum referebant acceptum.] hæc Epiphanius, cùm agit de sepulchro Isaiæ apud Siloam posito. Huius quoque fontis meminit & Iosephus. D E

[g] Hieron. in Isai. c. 8.
[h] Epiph. de vita & interitu Proph. c. 7.

XXXVII. DE SABBATICO FLVMINE. At huic fonti Siloæ haud valde dissimilis videtur fons ille seu fluuius item in Palæstina, Sabbaticus dictus, quòd die tantùm sabbati flueret, ceteris diebus alueo sicco, nõ apparens, de quo his verbis mentionem facit Iosephus [i], dum agit de Vespasiano Imperatore,

[i] Ioseph de bel Iud. lib. 7. c. 24.

A tore, qui illum vidit: Conspicit in itinere fluuium cognitione dignissimum: is fluit me-
dius inter Arcas & Raphaneas Agrippæ regni ciuitates: habet autem quoddam peculia-
re miraculum: nam cùm sit, quando fluit, plurimus, neque meatu segnis; tamen interpo-
sitis sex diebus, à fontibus deficiens, siccum exhibet locum: deinde quasi nulla mutatio-
ne facta, septimo die similis exoritur: atque hunc ordinem eum semper seruare, pro cer-
to cõpertum est: vnde etiam Sabbaticus appellatus est, à sacro Iudæorum septimo die sic
denominatus.] hæc Iosephus: ex quo erroris arguitur Plinius [a], qui de eodem amne [a] Plin hist.
agens, semper fluere, sed sabbatis omnibus siccari testatur. Sed de his hactenus. Post re- nat li 31. c. 2
prehensos qui miraculum de cæco illuminato obscurare conabantur, idem Dominus [b] [b] Ioan. 10.
de bono pastore subintulit orationem; qua etiam, mercenarius quis sit, egregiè demon- Concor. c. 79.
strauit. Quibus traditis, calumniabantur alij ipsum esse arreptum à dæmone, alij contrà
B excusabant atque laudabant.

Pòst [c] inde verò designauit Dominus & alios septuagintaduos, & misit illos binos an- XXXVIII.
te faciem suam in omnem ciuitatem & locum quò erat ipse venturus: quos etiam de his [c] Luc. 10.
quæ agere deberent, admonuit. Quòd verò de numero discipulorum textus Euangelij Concord. c. 8.
reperiantur diuersi, dum alij codices habent, septuagintaduos, alij verò septuaginta tan- DE LXXII.
tummodò: inde in ore omnium versatur disputatio, Num septuaginta tantùm, vel se- DISCIPVLIS.
ptuagintaduo rei veritate discipuli fuerint. Si auctoritate antiquorum res agitur, septua-
gintaduo reperiũtur. Tatianus enim in sua Euangelica harmonia legit septuagintaduos,
Ammonius [d] itidem, Epiphanius [e], Hieronymus [f], Augustinus [g], Beda, & alij recentiores [d] Ammon. in
quamplurimi: nec prætermittimus testimonium ex constitutionibus Clementis [h], apud Conc Euang.
quem septuagintaduo discipuli leguntur. Sed obijcitur, Hieronymum septuaginta disci- [e] Epi in Panar. l. 1. c. vl.
C pulos numerare: cùm enim [i] agit de quadragintaduabus mansionibus ad Fabiolam, sic [f] Hier. in can.
ait: Nec dubium quin de duodecim Apostolis sermo sit, de quorum fontibus deriuatæ Luc Euang. c. 10.
aquæ totius mundi siccitatem rigant. Iuxta has aquas septuaginta creuerũt palmæ, quos [g] Aug quæst.
& ipsos secundi ordinis intelligimus præceptores, Luca Euangelista testante duodecim Euang. lib. 2.
fuisse Apostolos, & septuaginta discipulos minoris gradus.] Verùm cùm idem ipse per- c. 14. & alijs locis.
purgatum omnique labe emaculatum eiusdem Lucæ Euangelium vnà cum alijs tribus [h] Clem. Cõst.
ad Damasum mittit, ex emendatioribus codicibus restituit [k] numerum septuagintaduo- lib. 2. c. 59.
rum. Porrò de egregia à se nauata opera in emendandis codicibus deprauatis quatuor [i] Hier. epist. 127. mans. 6.
Euangeliorum, idem ad Damasum scribens hæc ait [l]: Igitur præsens præfatiuncula polli- [k] Hieron. in Can. Euang.
cetur quatuor tantùm Euangelia, quorum ordo hic est, Matthæus, Marcus, Lucas, Ioan- Luc. c. 10.
nes, codicum Græcorum emendata collatione, sed veterum; quæ ne multum à lectionis [l] Hier in præfat. in 4. Euang. ad Damas.
D Latinæ consuetudine discreparent, ita calamo temperauimus, vt iis tantùm quæ sensum
videbantur mutare correctis, reliqua manere pateremur, vt fuerant.] hæc ille, ac plura
id genus de labore à se suscepto in tanto negotio obeundo.

Ceterùm haud mirandum si pènes aliquos septuaginta tantùm nominatos discipulos XXXIX.
quis inueniat: id enim perinde accidit, ac cùm citati reperiuntur Septuaginta interpre- DE VSV AB-
tes, quos absque vlla dubitatione constat fuisse septuagintaduos, sex è singulis tribubus; BREVIANDI NVMERVM.
tamen breuitatis causa apud nonnullos vsu receptum esse videtur, vt cùm illos allegant,
Septuaginta tantùm dicant interpretes. Sicut & olim apud Romanos collegium Cen-
tumvirũm dicebatur, cùm tamen re vera constaret fuisse centum & quinque iudices, qui
lites iudicarent; nam tres eligebantur ex singulis tribubus, quæ erant trigintaquinque.
Porrò si dicere voluerimus, eo numero alludere voluisse Dominum ad illos seniores,
E quos Deus præcepit [m] Moysi vt eligeret, qui in administranda tanti populi cura essent [m] Num. 11
illi adiumento: planè constat eos fuisse septuagintaduos, additis nimirum Eldad & Me-
dad, qui in castris remanserant: nam & ipsi (inquit diuina Scriptura) descripti fuerant.
quo exemplo perseuerauit apud Iudeos concilium seniorum septuaginta duorum, quod
Synedrin * appellabant, totidemque fuerunt interpretes magna cura ab Eleazaro Ponti- * Sanedrin
fice ad Ptolomæum Regem missi, qui sacros codices in Græcam linguam verterent.

Nomina autem discipulorum, qui à Domino fuerunt electi, dum singula exprimere XL.
conati sunt aliqui: omnes ferè, quorum inuenerunt in epistolis Pauli fieri mentionem, DE NOMI-
quos eiusdem Apostoli constat fuisse discipulos, simul confarcinantes, nulla prorsus ha- NIBVS DI-
bita ratione veritatis, inter discipulos Domini adnumerarunt: & quod deterius est, eos SCIPVLORVM.
admiscuerunt, qui nec Apostolorum discipuli fuisse noscuntur. Primus post Hippoly-
tum (quod inuenerimus) eius rei auctor fuit Dorotheus, qui falso cognomine, Tyri Epi-

 scopus

ſcopus inſcribitur, immò & ab aliquibus martyris titulus eidem adijcitur: ſed quàm diuerſus ſit ab illo Dorotheo Tyrio, qui multa paſſus eſt temporibus Iuliani Apoſtatæ, dicemus ſuo loco: tu conſule quæ notauimus in Martyrologio Romano, dum de Dorotheo Tyrio egimus. Hic, inquam, Dorotheus Cæſarem quemdam vnum fuiſſe dicit ex diſcipulis Domini: Et huius, inquit, meminit Paulus [a], cùm ſcribens ad Philippenſes dicat: Salutant vos omnes ſancti, maximè autem qui de domo Cæſaris ſunt.] perinde ac ſi de priuato aliquo homine, & non de Imperatore Paulus loquatur. Sed hæc potiùs riſu ſunt digna quàm confutatione, cùm nullum illis temporibus Cæſarem dici potuiſſe certum ſit, niſi qui Imperator futurus eligeretur. A

[a] *Paul. ad Philip. c. 4*

XLI. At verò magna certè cautela adhibita, Lucas in Actis [b], dum de Iaſone Domini diſcipulo mentionem facit, quò à recentioribus Apoſtolorum diſcipulis diſtinguat, antiquum diſcipulum nominat. Ex illis aliquot recenſet Epiphanius [c], dum ait: Miſit & alios ſeptuagintaduos ad prædicandum, ex quorum numero fuerunt ſeptem viduis præfecti, Stephanus, Philippus, Prochorus, Nicanor, Timon, Parmenas, & Nicolaus; & Matthiam ante ipſos, Marcum, Lucam, Iuſtum, Barnabam, Apellem, Rufum, Nigrum, & reliquos ſeptuagintaduos.] hæc Epiphanius. Sed quod de Luca ait, res eſt accuratiùs inferiùs examinanda. At Euſebius [d], qui in his perquirendis haud parum laboris videtur inſumpſiſſe, apertè fatetur, nuſpiam inueniri catalogum eiuſmodi ſeptuagintaduorum diſcipulorum: recenſet tamen aliquos, quos ipſe hinc inde expiſcatus eſt, videlicet Barnabam, Soſthenem, Cepham, diuerſum à Petro, Matthiam, & Thaddæum: putarem & Ananiam inter eos adnumerandum. Papias [e] antiquus Theologus, auditor Ioannis Euangeliſtæ, recenſet inter eoſdem Domini diſcipulos Ariſtionem, & Ioannem alium, ab Euangeliſta quoque diuerſum. Hactenus de nominibus diſcipulorum Domini [f]: qui à prædicatione reuerſi, gloriantes quòd dæmones etiam ſuo ſubijcerentur imperio, à Domino repreſſi ſunt. B C

[b] *Act. 21.* ANTIQVI DISCIPVLI. [c] *Epiph. in Panar. lib. 1. to. 1. in fine.* [d] *Euſeb. hiſt. lib. 1. c. 12.* [e] *Apud Euſ. lib. 3. c. 33.* [f] *Luc. 10.*

XLII. Interim [g] interpellatus IESVS à quodam legisperito de ſalute conſequenda, cùm docuiſſet quid agere deberet, parabolam de homine qui incidit in latrones, & de Samaritano ſubiunxit. Inde [h] Ieroſolymis diſcedens, Bethaniam veniens, apud Martham diuertit; vbi Maria ſoror eius, ad pedes Domini ſedens, audiebat verba illius. Alio poſt hæc in loco conſtitutus, multa de orando Deum diſcipulos ſuos admonuit. Deinde [i] inuitatus à Phariſæo, aduerſus iuſtitiam Phariſaicam multa diſſeruit; ſuoſque diſcipulos, ne illis eſſent ſimiles, rurſumque ne corporis mortem timerent, & alia id genus plura ad virtutes capeſſendas inſtituit. Rogatus poſteà ab altero duorum fratrum, vt communem inter eos diuideret hereditatem, facere recuſauit; deque abijcienda diuitiarum ſolicitudine & cura, vt aliàs ſæpiùs, multa diſſeruit: paratoſque eſſe debere ad diem nouiſſimum, atque ad pœnitentiam de admiſſis iniquitatibus agendam, recenti exemplo vehementiùs inculcauit. His ita [k] intento Domino, de Galilæis occiſis à Pilato, cùm ſeorſum ſacrificarent, nuntium eſt delatum, deque turri illa in Siloë collapſa, cuius ruina decem & octo homines oppreſſi fuerunt. Conſtat quidem hos proculdubiò fuiſſe, qui non ſacrificarent cum ceteris, ſed ſeorſum, quippe qui ſectæ Galilæorum gregales erant, quorum ſuperiùs meminimus. Hi quòd negarent tributum pendendum Romanis, vel pro eis victimas cædendas, cùm hæc omnia Iudæi facerent, templo abſtinebant, ſeorſumque conuentus agebant, ac ſacrificia offerebant: quos cùm ſacrificantes nactus eſſet Pilatus, immiſſis in eos militibus, immaniter trucidauit. Sed magnopere conſiderandum eſt, quales eſſent ceteri Iudæorum, ſi comparatione horum, quos conſtat fuiſſe hæreticos, nihilo meliores iſtis fuiſſe teſtetur Dominus. D E

[g] *Luc. 10. Concor. c. 81.* [h] *Luc. 10. Concor. c. 82.* ALIA CHRISTI OPERA. [i] *Luc. 11. & 12. Concor. c. 84. & 85.* [k] *Luc. 13. Concor. c. 88.* DE GALILAEIS A PILATO OCCISIS.

XLIII. Interim [l] verò cùm ſabbati die doceret in ſynagoga, oblatamque ſibi contractam mulierem ſanaſſet: mox ab Archiſynagogo de die ſabbati, quo curaſſet, mota eſt controuerſia: quem Dominus multis redarguit, adeò vt aduerſantes iam erubeſcerent: cumque multa in eam dixiſſet ſententiam, regnum cælorum grano ſinapis, ac fermento, accommodatis ad eam rem collationibus, comparauit. Peragrans [m] poſtmodum Galilææ ciuitates ac caſtella, docebat omnes: tumque de multitudine pereuntium, & paucitate eorum qui ſaluandi eſſent, admonuit; ob eamque cauſam contendendum ſedulò, ac ſtudendum, non ſecùs ac ſi per anguſtiſſimam portam intrandum eſſet, perſuaſit. Hæc cùm diceret, de Herode, quòd quæreret eum occidere, Phariſæi ipſum monuerunt, illincque recedere ſuaſerunt: quibus ille reſpondit, ſibi non alibi præterquam Ieroſolymis fore mo-

[l] *Luc. 13. Concor. c. 89.* [m] *Luc. 13. Concor. c. 90.*

A re moriendum: insuper mala, quibus illi perdendi essent, prædixit. Inuitatus [a] post hæc die sabbati apud Pharisæum quemdam discubuit, vbi sanauit hydropicum, nihilque ea opera præiudicij allatum esse festo diei, pluribus docuit, eosdemque accommodatis exemplis ad meliorem vitam peragendam instituit. Inde verò turbis astantibus, de abnegatione rerum temporalium multa disseruit. Hieme [b] verò aduenıente, Ierosolymam contendit ad festum diem Encæniorum, qui agebatur vigesimaquinta die mensis Casleu [c] (hic est nonus mensis) vsque ad diem octauam: & ad templum veniens, deambulat in porticu Salomonis (eam enim integram remansisse post tot templi ruinas, Iosepho auctore inferius dicemus) vbi cùm doceret populum, rursus obortæ sunt contentiones, & quærebant eum Iudæi lapidare. Inde verò recedens, abijt trans Iordanem, vbi turbam sequenrem multa docuit [d], ac de oue & drachma perditis, filio prodigo, ac de B villico iniquo subintulit parabolas, elegantes quidem, & ad persuadendum magnam vim habentes. Inde [e] autem Pharisæis rogantibus, de matrimonij coniunctione seruanda multa locutus est.

[a] Luc. 14. Concor. c. 101.
[b] Ioan. 10. Concor. c. 93.
IESVS AD ENCAENIA.
[c] 1. Mac. 4.
[d] Luc. 15. 16. Concor. c. 94. & 95.
[e] Mat. 19. Marc. 10. Luc. 16. Concor. c. 96. & 97.

XLIIII. DE LAZARO HISTORIA.

Postea verò de diuite epulone, & mendico Lazaro narrationem intexuit. Quæ quidem parabola ne esset, an rei gestæ vera historia, plurium fuit dubitatio. Nos verò illis potius adstipulamur, qui putarunt eam esse historiam. eam certè antiquiores tamquam veram historiam de pœnis damnatorum apud inferos, citare consueuerunt; vnde Tertullianus [f]: Animas torqueri foueri que penes inferos, licet nudas, licet adhuc exules carnis, probauit Lazari exemplum.] hæc ille. Euthymius [g] ex traditione quadam Hebræorum, rem verè gestam fuisse tradit, diuitemque illum Nynensem nominatum esse affirmat. Quæ quidem sententia iam rata firmaque haberi debet, quòd multis in locis in C memoriam eiusdem Lazari ecclesiæ erectæ habeantur, deque eo in eisdem anniuersaria celebritas peragi consueuerit. Nec quemquam mouere debet, quòd in eadem recensita per Lucam historia, quædam dicantur, quæ re vera consistere non possunt, vt de lingua, de digito, de sinu Abrahæ; cùm animæ solutæ corporibus his membris careant, necesse sit. Nam vsitatum est in diuinis Scripturis, ad faciliorem intelligentiam, vt corporea membra, quibus carent, non tantùm animabus & Angelis, sed etiam ipsi Deo optimo maximo adscribantur.

[f] Tertull. de resurr. carnis c. 17.
[g] Euthym. in Luc. c. 16.

XLV.

Hæc locutus [h] Dominus de non inferendo scandalo, & alia plura suos admonuit. De Pharisæo insuper & Publicano exemplum proposuit. Inde verò paruulis ad se perductis manus imposuit: adolescentem [i] denique ad perfectiora sectanda instituit: quibus tamen auditis cùm ille tristis abiret, quàm difficile esset diuitem intrare in regnum Dei, exemD plo cameli per foramen acus deducendi, Dominus monstrauit. De hac quidem similitudine placet quod Caninius [k] de Hebraicis deducens fontibus scribit: fuisse nimirum inter cetera Iudęorum adagia, illis adeò peculiaria ad designandam rem quamlibet factu impossibilem, apud eos illud frequenti vsu, quo dicerent: Elephantem per foramen acus. Sed pro elephante camelum dixisse Dominum, quòd magis notum esset animal audientibus. Idemque auctor tam de rudente, quem volunt κάμιλον dictum esse à Gręcis, quàm & de acus foramine, quo nomine quod dictũ aliqui velint portam Ierosolymarum paruam, commentum scitè refellit. Cùm autem hæc adeò admiranda discipuli eius audissent: Et quis, dixerunt, potest saluus fieri? Dominus verò possibilia esse apud Deum, quæ hominibus impossibilia viderentur, edocuit.

[h] Luc. 17. Concor. c. 98.
[i] Mat. 19. Marc. 10. Luc. 18. Concor. c. 100
[k] Can. de locis noui Testamenti.
DE CAMELO ET ACV.

XLVI.

Tunc Petrus, vt caput omnium, exque persona omnium subdit: Ecce nos reliquimus E omnia, & secuti sumus te: quid ergo erit nobis? IESVS autem dixit illis: Amen dico vobis, quòd vos, qui secuti estis me, in regeneratione cùm sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israël. Et omnis, qui reliquerit domum, vel fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut vxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit.] Ac subdit: Amen dico vobis, nemo est qui reliquerit domum, aut fratres, aut sorores, ac patrem, aut matrem, aut filios, aut agros propter me, & propter regnum Dei, & Euangelium, qui non accipiat centies tantum nunc, & in sęculo futuro vitam ęternam.] Ex his sanè verbis S. Hieronymus [l], cùm ad Iulianum scribit, & cùm agit aduersus Iouinianum, optime infert: Apostolos, ex quo à Domino electi ipsum secuti sunt, vxoribus relictis, qui coniugati erant, à carnali copula abstinuisse: sicque reliquisse vxores, vt quod pertinet ad illum actum, desierint esse viri. Cùm demum Dominus sententiam illam

APOSTOLI CAELIBATVM AMPLEXI.
[l] Hier. epist. 34 & aduer. Iouin. lib. 1.

protulisset,

protulisset, quòd videretur paradoxum, qua dixit: Multi autem erunt primi nouissimi, & nouissimi primi] quò eius rei facilior sensus esset, mox de operarijs in vineam conductis parabolam [a] proposuit. Quæ verò post hæc secuta sunt, quoniam ad sequentem annum pertinere certum est, ordine temporum ex instituto de iis suo loco agemus. Non enim secundùm tempus ineuntis anni ab ipsis Kal. Ianuariis, quòd nulla eius ratio certa haberi possit, sed ex Paschalibus festis, quæ habentur expressa in Euangelio, nos annos Domini distinguere ac numerare oportere, aliàs sæpiùs diximus. A

[a] Mat. 20. Cõcor. c. 101.

XLVII. Quod pertinet ad res Romanas: hoc eodẽ anno perijt Seianus, qui cum Tiberio iniit Consulatum: fuit hic ille toto orbe celeberrimus, qui non solùm, vt ceteri, amplissimas occupauit & assecutus est dignitates & administrationes, sed diutiùs absente Tiberio, & apud Capream insulam multo tempore otiante, seipsum pro Imperatore, Tiberium verò pro insulæ rectore habuit; eoq; existimationis prouectus est, vt ipsi tamquam deorum alicui res sacra fieri soleret, essetq. hoc anno delatus Consulatus cum prorogatione quinquennij: insuper & in litteris publicis à Senatu, sicut Tiberij, ita & Seiani nomen inscriberetur, & sicut Imperator, aureo curru in theatrum adueheretur, iurarentq; omnes per fortunam eius Hic, inquam (audi rerum humanarum inconstantiæ admirandum exemplum) conuocato Senatu vt recitarentur litteræ Imperatoris, quibus collata sibi potestas Tribunitia credebatur: mox inuersa alea, quas ipse sibi lætas atque iucundas sperabat, contrarias omnino, ac ipsimet perniciosas, omnibus audientibus, contra opinionem & expectationem percepit. Vnde statim infelix ipse depositus, iussu Reguli Consulis suffecti, consentiente Senatu, in vincula ducitur, atque ibidem capite mulctatus, deinceps in Gemonias vnco trahitur: sicq; demum per triduum à populo maximo ludibrio habitus, in Tiberim tandem immittitur. Liberi quoque ex S. C. necati sunt, antè verò filia, quam pater pactus fuerat Claudij filio, priùs (ô inauditam rem) à carnifice constuprata. hæc pluribus Dio Cassius [b], quæ nobis exemplo sanè egregio rerum humanarum inconstantię & mobilitatis esse debent, ne quis sibi arridenti & blandienti felicitati admodum credat, sed in rebus prosperis modestè, & non superbè sese gerat. Sed ad rem redeamus. B C

SEIANI CASVS.

[b] Dio histor. Rom. lib. 58.

XLVIII. Hæc cùm hoc anno facta esse asserat idem auctor, ac etiam Tacitus [c]: vides errasse Eusebium in Chronico, dum post annos tres Seianum adhuc vixisse vult: itemque Paulum Orosium [d], dum ait rogatum esse à Tiberio Senatum, vt Christus, quem constaret tot insignia miracula edidisse, ac è mortuis resurrexisse, Deus haberetur: verùm quo minùs id fieret, Seianum intercessisse, atque pertinaciter contradixisse: nam iam ante Christi mortem, ex dictis satis liquet, Seianum vitam cum morte commutasse. Sed decepti sunt ipsi, quòd Iosephus [e] de Seiani interitu agat vltimo tempore Tiberij Imp. putantes nimirum tunc eum esse necatum: verùm quòd ibi Iosephus de Seiani agat occubitu, non temporis ratio, sed quòd complures res gestas Tiberij, diuersis temporibus factas, vna eademque narratione perstrinxit, fuit in causa. Constat tamen, auctore Philone [f], Seianum fuisse animo infensissimo in Iudæos, quippe qui vt illam gentem è medio tolleret, confinxerit quædam crimina aduersus eos, qui tunc Romæ agerent, Iudæos, cognoscens quidem eam solam præcipuè gentem repugnaturam conatibus suis: sed per mortem eius detectas fuisse calumnias dicit. Putamus causam odij Seiani aduersus Iudæos ea occasione conflatam esse, quòd non sicut ceteri, ipsi statuas (prohibentibus hoc eorum legibus) erexissent, nec erectas venerati essent: nam & ad id spectare videtur, quod ait Suetonius, solas Syriacas legiones nullam Seiani imaginem inter signa coluisse: Hebræi enim ægrè ferebant, Romanos militaria insignia imaginibus picta per eorumdem ditionem circumferre, vt Iosephus [g] testatur, cùm de Vitellio agit. D E

[c] Tacit. Ann. lib. 5.
[d] Oros. lib. 7. c. 4.
[e] Ioseph. ant. lib. 18. c. 8.
[f] Philo in leg. ad Caium.
SEIANVS INFENSVS IVDAEIS.
[g] Ioseph. ant. lib. 18. c. 7.

IESV CHRISTI ANNVS 34. — TIBERII IMP. ANNVS 18.

I. ABsoluto trigesimotertio anno Domini, & trigesimoquarto inchoato, Cn. Domitio Ænobarbo, & Vitellio Nepote, vel (vt à Cornelio Tacito ponitur) Camillo Scriboniano Consulibus, Paschatis ipsa die, idem Dominus noster IESVS Christus humani

ANNVS CHRISTI PASSIONIS.

A mani generis Redemptor, pro salute omnium, volens libensque crucis supplicium sub-
iit. Quæ autem hæc præcesserint, eo ordine quo sunt gesta, summatim recensentes, ex-
actam subinde temporis rationem (quod sumus polliciti) afferemus.

Iam proxime aduentante Paschali tempore, cum Iesus[a] Dominus noster in Galilæa II.
ageret, Marthæ & Mariæ sororum nuntio accersitur, vt Lazaro fratri Bethaniæ morbo [a] Ioan. 11.
languenti opem ferret: sed consultò moras nectens, cùm eò tandem accessisset, iam Cōcor.c.102
quatriduo illum esse defunctum inuenit; quem à mortuis excitauit. Auctor est Hierony-
mus[b], ob tam insigne miraculum, quo nō tantùm rei gestæ Ioannis Euangelio testatæ, sed [b] Hieron. de
& loci illius in quo erat Lazari sepulchrum, perpetuum esset posteris monumentum, ere- locis Hebraic. LAZARI
ctam fuisse nobilem ecclesiam Bethaniæ super ipsam Lazari tumbam. Quod castellum RESVSCI-
quindecim stadiis Ierosolymis distans, non sic dicitur (vt multi decipiuntur) Marthæ TATIO.
B & Mariæ sororum, quasi dominæ loci illius essent, sed vsu loquendi: sicut & alibi Euan-
gelista Matthæus de Capharnaum & de Domino illuc accedente cùm meminit, suam[c] [c] Mat. 6.
ipsius dixit ciuitatem: sicut & Nazareth Domini ciuitatem Lucas appellat, nimirum Luc. 2.
quòd Dominus in illis habitaret: quo modo & Ioannes[d] Bethsaidam dicit ciuitatem [d] Ioan. 1.
Andreæ & Petri. Nam redacta semel ea parte Iudeæ in prouinciam, non tantùm nulli ex
Iudęis quantumlibet illustribus, sed nec ipsi Tetrarchæ, Herodes & Philippus, castellum
sibi aliquod vendicasse putantur.

Peruulgato tam admirando de Lazari resurrectione miraculo: tanta re Iudæi perculsi, III.
coëgerunt[e] concilium, vt quid de Iesu statuēdum esset, consultarent. Erat illud magnum [e] Ioan. 11.
Sanedrin dictum, septuagintaduorū seniorum, de cuius institutione superiùs actum est: Cōcor.c.103.
horum erat officium grauiores iudicare causas, vtpote cùm de Propheta ageretur, de le- DE CONCI-
C ge sacra, vel Rege. Huic præsidens summus sacerdos Caiphas, Christum morti addicen- LIO ADVER-
dum esse, sententiam tulit in hæc verba: Vos nescitis quidquam, nec cogitatis quia expe- SVS CHRI-
dit nobis vt vnus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat. Hoc autem (in- STVM COA-
quit Euangelista) à semetipso non dixit: sed cùm esset Pontifex anni illius, prophetauit.] CTO.
Porrò quod dicit, anni illius fuisse Pontificem, idem est ac si diceret, eo anno, eo scilicet
tempore, ille Pontificatum gerebat, & non (vt quidam putant) ipsum vnà cum Anna an-
niuersarijs vicibus summi sacerdotij functionem administrasse, prout superiùs anno [f] Hier. de lo-
Christi trigesimoprimo pluribus demonstrauimus. Lata itaque de occidendo Christo cis Hebraicis. [g] Mat. 20
sententia, ipse se subtraxit, indeque recedens abiit Ephren ciuitatem iuxta desertum posi- Marc. 10.
tam in tribu[f] Iuda; illic tantisper moratus, donec tempus Paschatis propius esset. Tunc Luc. 19.
assumens secum[g] duodecim Apostolos, iter aggressus Ierosolymam versus, omnia quæ Cōcor.c.104.
D obuentura essent de sua passione ac resurrectione, prædixit. Tunc mater filiorum Zebe- [h] Luc. 18.
dæi interpellans eum, pro filiis rogauit, vt sederet alter ad dexteram sedem, ad sinistram 19.
alter in regno suo. Cùm verò in itinere constitutus, appropinquaret[h] Iericho, quæ Cōcor.c.105.
haud longè distabat ab Ephren, cæcum secus viam mendicantem illuminat. Ingressus 106.107.
Iericho, apud Zacchæum Publicanorum principem, diuertit: vbi eos qui aderant do- [i] Mat. 20.
cens, appositè de patrefamilias, qui seruis pecuniam ad negotiandum tribuisset, parabo- Marc. 10.
lam dixit. Iericho egrediens[i], duos item cæcos in via repertos curauit. Cōcor.c.108

Ante[k] sex dies Paschæ, peruenit Iesus Bethaniam, vbi dum cœnaret, Lazarus fuit IV.
vnus ex discumbentibus, Martha ministrauit, & Maria soror eius vnguento nardi pistici [k] Ioan. 12.
(de quo superiùs) vnxit pedes Iesu. Diuertisse apud Lazarum, & apud ipsum cœnasse, DE COENA IN BETHA-
etsi Euangelista id taceat, par est credere: nam & aliàs illac transeuntem apud eosdem NIA FACTA.
E mansisse, & Martham id ipsum ministerium exhibuisse, auctor est Lucas[l] Euangelista. [l] Luc. 10.
haud enim assentimur iis qui hanc cœnam confundunt, cum ea quæ ibidem Bethaniæ
facta est in domo Simonis Leprosi: diuersas enim, diuersisque diebus factas esse has cœ-
nas, superiùs etiam demonstrauimus, cùm de tribus Magdalenis errorem confutauimus,
vnamque tantummodò fuisse disseruimus. Ne autem hîc eadem, quæ dicta sunt supe-
riùs, repetamus, eò amandamus lectorem: nos interim rerum gestarum seriem prose-
quemur. De eo ministerio effusionis vnguenti, tunc oblatrante Iuda, Iesus pro Maria
defensionem habuit. Cùm verò frequens populus Bethaniam conflueret, non tantùm
Iesu causa, sed vt Lazarum à mortuis rediuiuum videret: eò furoris acti sunt Principes
sacerdotum, vt Lazarum cogitarent interficere, quòd eius causa multi Iudæorum in
Christum crederent. Sed quid? mira res: voluit Dominus Lazarum, quem suscitauit,
diutiùs viuere, vt tantæ rei miraculum cunctis innotesceret, totique perspicuum fieret

Orbi:

Orbi: Epiphanius enim agens contra Manichæos, testatur Lazarum post resurrectionem annos vixisse triginta: nam ait: Sed & in traditionibus inuenimus, quòd triginta annorum tunc erat Lazarus, quando est suscitatus: postquam verò suscitatus est, annos triginta vixit.] A

V. Quid autem actum sit sequenti die, qui numeratur quintus ante diem festum Paschæ, his verbis idem Ioannes [a] Euangelista recenset: In crastinum autem turba multa, quæ venerat ad diem festum, cùm audissent quia venit Iesus Ierosolymam: acceperunt ramos palmarum, & processerunt obuiàm ei, & clamantes: Hosanna benedictus, qui venit in nomine Domini.] narrantur hæc fusiùs à ceteris tribus Euangelistis [b]. Scimus de voce Hosanna complures esse veterum sententias, quas prætermittimus recensere. Conueniunt [c] plures, vt sit idem, quod Latinè dicimus: Salua quæso, Vox vsitata in festo Tabernaculorum, quando Deum deprecantibus sacerdotibus populus respondere consueuerat (vt nos in Litanijs facimus) Hosanh Na: Libera, seu, Salua, quæso. Certè quidem neque in diuinis Scripturis, neque apud profanos auctores, qui res Iudæorũ sunt prosecuti (quantum legere potuimus) vllum planè huic simile exemplum inuenimus, vt ingredientibus Regibus Ierosolymam, quis occurrerit cum ramis arborum. Vnde diuinum quodpiam ac planè insolitum Christo Domino exhibitum fuisse ministerium, nulla est dubitatio. Quòd igitur ea, quæ in Dei cultum exhiberi tantummodò consueuerunt, viderent exhibita Christo Redemptori nostro: hinc illa Iudęorum molesta in ipsum facta compellatio: Audis quid isti dicunt? Arguentes nimirum, quòd qui Dei solius esset, collatum à plebe honorem sibi sumpsisset. B

[a] *Ioan.* 12.
[b] *Mat.* 21. *Marc.* 11. *Luc.* 19. Cõ-or. c 110.
[c] *Corn. Iansf. Conc. Euãg.* c. 110

VOX HOSANNA.

VI. His insuper vt acquiescamus, magnopere persuadet, quod in Paraphrasi Chaldaica in Hester hæc leguntur: C

HOSANNA RAMI ARBORVM.

בחמשה עשר ביה מטללין איגר ביתיהון לכום תנגא ושמטין
לולבנא וקטפין אתרוגננא ומפשתין הילפננא ועבדין להון הושענא וקרין
בספריהון ומצלין וחריין וחדרין בהושענא ושרודין ומרקדין היך גריין

Quod idem est, ac si diceret: Die decimoquinto eiusdem (*nempe mensis Tiscri*) inumbrabant opaca tectorum domorum suarum in hortis, & præcidebant ramos dactylorum, & sumebant cedros, & incidebant chilfana (*quam alij dicunt esse salicem, rosmarinum alij, alij verò carices*) & faciebant sibi ipsis Hosciahnna, & legebant in libris suis, & orabant, & gaudentes gaudebant cum Hosciahnna, & cantabant, & exultabant sicut hœdi.] ex quibus planè apparet, ramos arborum, quos in ea solemnitate gestabant, dicere consueuisse Hosciahnna. Et obtinuit quidem vsus vsque hodie ex eiusmodi veterrima consuetudine, vt si quis salicis ramum Iudæo ostendat, eiusque nomen ab eo requirat, mox dicat, Hosciahnna vocari. Sed vnde accidit, vt arborum rami in ea solemnitate adhiberi soliti, Hosciahnna dicti sint? nõ aliunde puto, nisi quòd sic illi circumeuntes altare, & exultantes canerent illud Psalmi centesimi decimiseptimi: O Domine saluum me fac: O Domine benè prosperare] vt apertè testantur libri Rituales Hebræorum, qui extant: inter quæ verba, Hosciahnna, vox הושענא expressa habetur, quæ repetitur in singulis versibus septem hymnorum, qui septimo die canuntur: quam quoties illi concinerent, ramum illum extollebant, dicentes, Hosciahnna: vnde illi nomen est inditum, vt & ipse diceretur Hosciahnna. D

VII. Porrò non tantùm in Scenopegia in honorem Dei pręcidebantur ac circumferebantur rami arborum, sed etiam id factum reperies aliàs, cùm Simon, recuperata Ierusalem, ac potitus arce, expurgata ea ab immunditijs, ingressus est in eam, laudans Deum cum ramis palmarum & canticis: cuius rei causa instituta est annua celebritas, vt vigesima mensis secundi diem festum omnes agerent. Est & eiusdem rei aliud exemplum; vt cùm Iudas Machabęus, expurgato templo, diem solemnem [d] constituit: vt satis appareat ea Iudæos facere solitos tantummodò in honorem Dei. Ceterùm morem fuisse Græcorum, vt in triumphis milites ferrent ramos palmarum, eamdemque consuetudinẽ posteà ad Romanos dilapsam, auctor est Liuius [e]. Haud iniucundum erit modò, quoniam huiusmodi diuinum honorẽ Deo exhibitum constat, scire palmam illam, ex qua Iudæi ramos acceperunt, vt obuiarent IESV, quasi egregium Christi triumphi monumentum, quantumlibet arbores omnes tempore obsidionis sub Tito excisæ fuissent, diuina quadam prouidentia intactam ad multa sæcula perdurasse: adducit eam in testimoniũ post E

OBSEQVIVM TANTVM DEO EXHIBITVM.

[d] 2. *Mach.* 10.
[e] *Liu. decad.* 1 *lib.* 10. *in fin.*

Crucem

A Crucem Cyrillus[a] Ierosolymitanus, sic dicens: Palma quæ est in Pharinge testatur, ramos exhibens his qui tunc benedicebant.] sed cetera prosequamur.

[a] *Cyrillus catech. 10.*

VIII. DE MONTE OLIVETI.

Cùm è monte Olīueti Iesus Ierosolymam spectaret, flens super illam, quæ illi obuentura essent, prædixit. Est res obseruatione certè ac stupore digna, in eodem monte Olīueti, vbi Christus aspiciens Ierosolymam, fudit lachrymas, Romanos cùm essent obsessuri eamdem ciuitatem, ac funditus vastaturi & euersuri, primùm castra posuisse; quod his verbis testatur Iosephus[b]: His, inquit, præceptum erat sexto ab Ierosolymis stadio castra ponere, qua in parte mons, qui appellatur ἐλαιῶν, id est oliuarum, contra ciuitatem ab Oriente situs est, altaque interiacente valle discernitur, cui nomen est Cedron.] hæc ille. Ingressus igitur ciuitatem Dominus cùm esset, nouo spectaculo vniuersis commotus est populus: cumque omnes abirent post eum, discruciabantur Pharisæi, dicentes intra
B semetipsos: Videtis quia nihil proficimus? ecce mundus totus post eum abiit. Venit deinde[c] in templum, vbi cæci & claudi qui ad eum venerant, ab eo curati sunt. Dumque Ierosolymis moraretur, Gentiles homines qui ad diem festum conuenerant, vt orarent, apud Philippum agunt vt viderēt Iesum. Hęc cùm ab Andrea illi renuntiata essent, de fructu passionis suæ multa locutus est, & rogans Patrem vt clarificaret Filium suum, facta est vox de cælo dicens: Et clarificaui, & iterùm clarificabo. Cumque alia de passione sua Iesus prædixisset; inde recedens, reuersus est in Bethaniam, vbi vsque ad diem sequentem mansit.

[b] *Ioseph de bel. Iud. li. 6. c. 3.*

[c] *Mat. 24. Ioan. 12. Cocor. c. III.*

IX. DE FICV AREFACTA.

Mane[d] autem facto (hic est dies quartus ante festum Paschæ) dum reuerteretur Ierosolymam, arborem fici in via positam, quòd fructus nō inuenisset in ea, arefecit.] Non prætermittimus hîc dicere, vt inde magis possis rei gestæ mysterium assequi; maiorum
C traditione perlatum, ficum fuisse illam arborem, ex quo primi parentes post peccatum legentes folia, pudenda texerunt. Inter alios enim qui hæc testantur, Isidorus[e] Pelusiota, scribens ad Theopompum Tribunum, hæc ait: Exaruit igitur arbor, vt hominibus terrorem iniiciat: quin in hac quoque re arcanus quidam sermo adnexus est, à senibus sapientibus ad nos grassatus, nempe hanc transgressionis arborem esse, cuius etiam folijs ad corpus tegendum, hi qui mandatum violarunt, vsi sunt.] hucusque Isidorus. sed prosequamur cetera. Regrediens in ciuitatem, est ingressus templum, vbi quotidie docebat. Tum circumstantes Principes sacerdotum, ac seniores, in qua potestate id faceret, eum rogant: cumque multa aduersus eos dicta essent ab illo; parabolis de patrefamilias qui plantauit vineam, atque de Rege qui fecit nuptias filio suo, eosdem magis magisque perstrinxit.

[d] *Mat. 21. Ioan. 12. Cocor c. III.*

[e] *Isidor. ad Theopompū, lib. 1. epist. 51*

X. EX TRIBVTI PENSIONE PARANT IVDAEI CHRISTO INSIDIAS.

D His in hunc modum oratione Domini debellatis ac profligatis, nouam artem excogitant Pharisæi coniuncti cum Herodianis; cùm vt eum caperent sermone suo, rogant, an liceret tributum dari Cæsari, nec ne? id nimirū conantes, vt vel si negaret, hostem Cęsari, reumque maiestatis accusarent; vel si affirmaret, populi offensam incurreret. At ille comperta illorum fraude, ostendi sibi præcepit numisma census, in quo erat Cæsaris imago ac superscriptio: responditque reddenda esse Cæsari quæ sunt Cæsaris, & Deo quæ essent Dei. qua illi responsione illusi, abierunt. Apposité sanè Dominus noster, inspecto eiusmodi numismate census, atque cognita imagine ac superscriptione ipsius, reddenda ait quæ sunt Cæsaris Cæsari: vt quæ essent à Cæsare profecta numismata, ad ipsum redirent. Moris enim fuit apud Romanos, vt numismata pro ratione tributi vel cen-
E sus ab Imperatoribus cuderentur, nec vno semper modo eadem permanerent; sed numismata tributorum à ceteris vsualis pecuniæ nummis in eo differrent, quòd istorum pretium semper idem esset; numismata verò census vel tributi, cùm mutaretur tributi qualitas, eadem ad rationem tributi recēns formarentur. Est eius rei locuples testis Ælius Lampridius in Alexandro Imp. dum ait: Vectigalia publica ita contraxit, vt qui decem aureos sub Heliogabalo præstiterant, tertiam partem aurei præstarent, hoc est, tricesimam partem: tuncque primùm semisses aureorum formati sunt: tunc etiam cùm ad tertiam partem aurei vectigal decidisset, tremisses; dicente Alexandro etiam quartarios futuros, quòd minus non posset: quos etiam formatos in moneta detinuit, expectans, vt si vectigal contrahere potuisset, eosdem ederet. Sed cùm non potuisset propter publicas necessitates, conflari eos iussit, & tremisses tantùm solidosque formari, &c.] hæc Lampridius: ex quibus colligere possis, quale esse soleret numisma tributi, quod subditi Cæsari penderent. Quanti esset pretij dictum numisma, dicere aliud non possumus, nisi quòd

quòd Marcus & Lucas pro numismate dixerunt denarium, modestum planè tributum. A
Sane quidem cum nonnisi post debellatos Iudæos à Tito, ipsos didrachma Imperatori soluere cœpisse, superiùs sit demonstratum: æquum est existimare hoc tempore nonnisi denarium ratione tributi soluisse. Laudat Dio [a] Cassius Augustum, quòd pro restituendo Palatio, quod incendio conflagrarat, à priuatis denarium, à singulis verò conuentibus aureum tantummodò accepisset, quod constabat ex denarijs vigintiquinque.

[a] Dio histor. Rom. lib. 55.

XI. QVAESTIO DE RESVRRECTIONE.

Iam verò Principibus sacerdotum primùm, inde Phariseis Domini sermone superatis; Sadducæi [b] nouum certamen ineunt, & de resurrectione mortuorum, quam impugnabant, quæstionem proponunt. Sed & his etiam deuictis, Pharisæi iterùm pugnam repetunt, ac rogant quod esset magnum mandatum Legis. quibus cùm Dominus satisfecisset, ipse illos de Christo, cuius filius esset, interrogat: & cùm ea occasione de diuinitate Filij Dei disseruisset; ad populum conuersus, multa aduersus hypocrisim Pharisæorum B
locutus est: quę cùm perorasset, & contra [c] Gazophylacium sedens, offerentes pecuniam inspiceret, laudauit præ ceteris pauperem viduam, quæ duo æra minuta obtulisset. Hæc Dominum esse locutum in templo, cùm omnes Euangelistæ confirment; non existimet quis, in parte interiori templi, vbi Iudæi Deum precari consueuissent, sed vel in porticu, vt aliàs fecisse legitur, vel in atrio populum docuisse; sicut olim Ieremiæ [d] Dominus præceperat, dicens: Sta in atrio domus Domini, & loqueris ad omnes ciuitates Iuda, de quibus veniunt vt adorent in domo Domini.] Egressus est [e] post hæc Dominus de templo, & in nobilem ædificij structuram discipulis oculos conuertentibus, vnus ex illis ad IESVM ait: Magister aspice quales lapides, & quales structuræ.] qua occasione ille permotus, eiusdem templi ruinam prædixit.

[b] Mat. 21. 23. Marc. 12 13. Luc. 20. Cocor c. 117. 118. 119.
[c] Mar. 12. Luc. 21. Cocor c. 121.
[d] Ier. 26.
[e] Mat. 24 Marc. 13. Luc. 21. Cocor. c 122.

XII. DE STRVCTVRA TEMPLI.

Erat planè templi structura ab Herode recèns excitata eiusmodi, vt meritò omnium C
oculos in se conuerteret, & intuentium animos admiratione afficeret: nam quod ad lapides ibi positos spectat, ad quos aspiciendos ille discipulus Dominum inuitauit, dicens: Aspice quales lapides] Iosephus [f] de his agens, hæc scribit: Constabat autem structura è lapidibus candidis firmissimis, màgnitudine viginti cubitorum in longum, octo in altum, latitudine verò cubitorum duodecim.] & paulo pòst: Saxorum enim magnitudo à fronte est conspicua, interiora ferro vincta, iuncturas continent contra omnium temporum iniurias firmissimas.] hæc ille de lapidibus templi. Idem de magnitudine columnarum, quæ porticus suffulciebant, hæc habet: In eius porticibus stabant paribus interuallis quatuor columnarum ordines, quorum quartus intextum habebat lapideum parietem: crassitudo autem cuiusque columnæ, quantum possent tres homines consertis inter se complecti brachiis, longitudo viginti septem pedum: numerus vniuersarum fuit D
centum sexaginta duo, capitellis sculptis opere Corinthio, pulchris vsque ad miraculum.] hæc ipse. Cetera admiranda de eiusdem templi ædificio recensere prætermittimus, cùm idem auctor cuncta accuratè sit prosecutus, quæ præ manibus cunctis esse solent. Ierosolymis verò egressus Dominus, cùm peruenisset ad montem Olíueti, ibique è regione templi sederet: interrogantibus eum secretò Petro, Iacobo, Ioanne, & Andrea de iis quæ de templo prædixerat, deque aduentu [g] ipsius, & consummatione sæculi; multa signa futura significauit, & quid ipsi agere deberent admonuit. adiecit in eam sententiam parabolam de decem virginibus: aliam insuper addidit de distributis talentis: modum [h] denique aperuit futuri iudicij.

[f] Ioseph. ant. lib 15 c. 14.
[g] Mat. 24. Marc. 13. Luc. 17. 18. & 21. Cocor. c 121.
[h] Mat. 25. Cocor. c. 127.

XIII. DE COENA FACTA IN DOMO SIMONIS.

Hos [i] cùm consummasset Iesus sermones, dixit discipulis suis: Scitis quia post biduum E
Pascha fiet, & filius hominis tradetur vt crucifigatur. Hæc cùm dixisset, è monte Olíueti venit Bethaniam, vbi cùm esset in domo Simonis Leprosi, accessit ad eum mulier habens alabastrum vnguenti pretiosi, & effudit super caput ipsius recumbentis. Videntes autem discipuli, indignati sunt dicentes: Vt quid perditio hęc? potuit enim istud venundari multo, & dari pauperibus.] hæc Euangelistæ. Vnam eamdemque fuisse mulierem, eamque Mariam sororem Lazari, quæ ante sex dies Paschæ item Bethaniæ vnxit pedes Iesu, cum hac quæ biduo ante Pascha in domo Simonis vnguentũ super caput effudit; iam superiùs demonstrauimus, dum aduersus eos qui plures Magdalenas inducunt, pluribus disseruimus. Cur autem, quæ priùs semel atque iterùm vnxerat pedes, iam tertiò vnctura Dominum, caput illius vnguento aspergat: mihi certè (vt interim de mysterio agere prætermittamus) nulla magis probatur ratio, quàm illa, quòd Iudam indignantem & oblatrantem audierat: rata enim inde offensum esse Iudam, quòd pedes vnxisset

[i] Mat. 26. Marc. 14.

A (quod à nullo vmquam hactenus factum esse, nec Romæ quidem vsque ad Neronis tempora, superiùs ex Plinio satis demonstrauimus) ne vlterius offensionis eamdem occasionem præberet; quod & ceteri frequentiùs in conuiuiis factitare consueuissent, ipsa sibi absque aliquo scandalo caput Domini vnguento vngere concessum putauit. At nihilominùs non vnus Iudas, sed omnes qui aderant discipuli indignati sunt: quos Dominus compescuit, nec tantùm mulieris opus laudauit, verùm in posterum in vniuerso mundo opus ipsum celebrandum fore prædixit.

Tunc (inquit Matthæus [a]) abijt vnus de duodecim, qui dicebatur Iudas Iscariothes, ad Principes sacerdotum, & ait illis: Quid vultis mihi dare, & ego vobis eum tradam? At illi constituerunt ei triginta argenteos. Et exinde quærebat opportunitatem vt eum traderet.] Eadem [b] etenim die congregati erant Principes sacerdotum, & seniores populi in B atrium Principis sacerdotum, qui dicebatur Caiphas: & consilium fecerunt vt Iesum dolo tenerent, & occiderent. Non interfuit tum Iudas: nullus enim Euangelistarum illum concilio interfuisse scribit, sed tantùm conuenisse Principes sacerdotum, & de prodendo Christo cum illis conuenisse. Neque repugnat, quo minùs Iudas, qui reperitur in Bethania in domo Simonis cum ceteris accubuisse Apostolis, idem ipse eadem die Ierosolymis esse potuerit, & de Christi proditione cum Principibus sacerdotum pactum inijsse: nam cùm (vt antè docuimus ex Euangelista [c]) Bethania distaret Ierosolymis duobus milliaribus, stadio vno minùs; furenti animo & diabolico spiritu agitato perbreue iter illud videri poterat: quippe qui etiamsi de concilio ea die agendo ignorasset, tamen puto sciebat iam antè fuisse aliud concilium [d] celebratum, & de perdendo Christo sententiam Caiphæ esse prolatam, atque ex ea die Iesum interficere statutum esse; quando Dominus C inde se subducens, migrauit in Ephren. Hæc itaque de vnctione capitis, & concilio seniorum atque proditione Iudæ facta cùm constet biduo ante Pascha; feria quarta hebdomadis habita esse, certum est.

XIV. IVDAS PRODITIONEM PARAT.

[a] Mat. 26. Marc. 14. [b] Mat. 26. [c] Ioan. 11. [d] Ibidem.

Sed antequam cetera, quæ post hæc sunt subsecuta, narremus; prætermisisse penitus nolumus de pecunia dicere, quam Iudas cum Principibus sacerdotum pactus est sibi dari, vt Christum proderet. Cùm ipse (quod diximus) ait ad illos: Quid vultis mihi dare, & ego vobis eum tradam? At illi constituerunt ei triginta argenteos.] Lucas eamdem texens historiam, ait de ijsdem Principibus sacerdotum [e]: Gauisi sunt, & pacti sunt pecuniam illi dare.] vt appareat non fuisse datam tunc pecuniam, sed tantummodò stipulatam. Quanti autem fuerit pretij istiusmodi summa argenteorum triginta, quam illi Iudæ se daturos polliciti sunt, diuersæ quidem reperiuntur sententiæ: nempe illorum qui D putarunt quemlibet argenteum fuisse pretij decem denariorum, ac proinde triginta argentei implerent summam trecentorum denariorum, quorum doluisset in vnguenti effusione factam esse iacturam. Recitat hanc, aliasque diuersas opiniones, easque disertè Cornelius Iansenius [f] confutat; illi tamen ipse innitens, vt idem fuerit argenteus ille nummus, qui & siclus in diuina Scriptura nominatus sæpiùs reperitur; quòd & sicli nummi argentei essent: colligitque summam illorum triginta argenteorum fuisse florenorum argenteorum quindecim: hæcque ipse multis. Ceterum (quod addit) si triginta argentei illi eius generis fuerunt, cuius nunc sunt qui visuntur argẽtei nummi tum Romæ, tum Parisijs asseruati, qui ex illis ipsis esse dicuntur, impressique hominis facie, à tergo habentes flosculum; dicta summa argenteorum triginta dimidio minor erit, nempe septem & semis florenorum argenteorum, quòd singuli eorum didrachmi ponderis E esse videantur, quòd in diuina Scriptura itidem argenteus nominatus inuenitur didrachmum. hæc ille pluribus.

XV. DE ARGENTEIS DATIS IVDAE.

[e] Luc. 22. [f] Iansen. com. in Concord. Euan. c. 128.

At nos sic affirmamus, nummos illos argenteos eo modo signatos, qui Romæ atque Parisijs, vel alio loco habentur, ex illis esse qui à Principibus sacerdotum numerati sunt Iudæ; vt tamen non triginta tantùm ex illis fuerint numerati; sed quòd illius monetæ argenti signati certam summam, quam dicemus, Iudas acceperit. In reliquis verò, vt diuersam ab his de appensi argenti quantitate ineamus rationem, multa sunt quæ nobis non tantùm persuadent, sed propemodum cogunt: ac in primis illa consideratio, quòd tradit Matthæus [g], cùm Iudas retulisset triginta argenteos Principibus sacerdotum, eos consilio inito, emisse ex eis agrum figuli in sepulturam peregrinorum, ex quo & ager nomen acceperit, vt sit dictus Acheldema, hoc est, Ager sanguinis. Sed & Lucas [h] in Actis planè insinuat, nonnisi ex ea pecunia illum esse emptum agrum, dum ait: Possedit

XVI. DE SVMMA ARGENTEORVM.

[g] Mat. 27. [h] Act. 1.

sedit agrum de mercede iniquitatis.] planè significans, nullam aliam pecuniam ad agri pretium esse additam. A

XVII. His sic se habentibus, considerandus est ipse ager, cuius pretij esse potuerit, vt ex eo triginta argenteorum summá, qua emptus est, æstimare possimus. Erat hic ager non tantùm in suburbijs (quæ auctore [a] Iosepho, speciosissima ac pretiosissima erant) sed & ceteris suburbanis propinquior Ierosolymis, vt qui inhæreret monti Sion; nam hæc de eo leguntur apud Hieronymum [b]: Acheldema, qui hodie quoque demonstratur in Ælia ad Australem plagam montis Sion: & hactenus iuxta Iudæorum consilium mortuos ignobiles alios terra tegit, alios sub diuo putrefacit.] His accedit, quòd ille dictus habetur Ager figuli, nempe nominatus ager, ac proinde non ignobilis; quem si velimus dictum esse Agrum figuli, quòd ibi figlina esset, indeque suppeditaretur argilla ad vasa fingenda, maioris fuisse pretij certum est. Rursum etiam in agrorum emptionibus apud Hebreos fieri solitis illud est obseruandum, omnes possessiones vendi solitas vsque ad annum Iubilęi, sic statuente diuina lege [c], vt anno Iubilęi omnes possessiones redirent ad dominos suos: quanto autem plures anni remanerent post Iubilęum, tanto (inquit diuina lex) cresceret & pretium. Hac igitur habita ratione, quòd venditus sit ager figuli non vsque ad annum Iubilæi, vel vltra, sed penitus & in perpetuum fuerit eius directũ translatum dominium, numquam ampliùs ad vẽditorem reuersurum; quippe qui vsui sepulturæ peregrinorum semel adscriptus, sic semper esset permansurus: cariori eum venditum esse pretio, quemque prudentem facilè existimare debere, certum est. Quæ cùm ita sint; quis, rogo, mente concipere poterit, vt ager suburbanus, Ierosolymis propinquior, nominatus figuli, perpetua dominij translatione venderetur (vt ipse tradit) septem vel quindecim florenis argenteis, vel trecentis (vt alij dixerunt) denarijs? cùm præsertim latiorem illum campum fuisse, existimare liceat, vbi omnium peregrinorum cadauera infoderentur: nam eam ciuitatem peregrinis fuisse refertam, vt metropolim omnium Iudæorum toto Orbe agentium, Iosephus sæpè testatur. B C

[a] Ioseph. de bel. Iud. lib. 7. c. 1.
[b] Hieron. de locis Hebraicis in Act. Apostolorũ.
AGER FIGVLI QVALIS.
[c] Leuit. 25.

XVIII. AVCTORIS SENTENTIA DE ARGENTEIS. Aliam ergo putamus habendam esse rationem illorum triginta argenteorum, illam nempe, quam Elias Leuita Iudæus in libro cuius est titulus, Tisebi, ex maiorum diligenti obseruatione describit: nimirum hanc vocem, Argenteus, si posita reperiatur in Pentateucho, selagh, hoc est, siclum vnum significare: si verò reperiantur in Prophetis, litrin, nempe libram intelligi debere: si autem in Hagiographis, eadem voce exprimi canterim, quod dicimus talentum, aliter cantarum. Eamdem distinctionem ex Rabbinis alijs recitat ac probat Arias Montanus in Dictionario Syrochaldaico in verbo Cheseph. Cùm ergo Matthæus Euangelista de triginta argenteis agens, propheticam de ea re prædictionem afferat, dicens [d]: Tunc impletum est, quod dictum est per Ieremiam Prophetam, dicentem: Et acceperunt triginta argenteos pretium appretiati, quem appretiauerunt à filijs Israël: & dederunt eos in agrum figuli] planè necessariò dicendum est, Matthæum eius pretij triginta argenteos expressisse, quod à Prophetis accipi consueuit, nimirum pro triginta libris argenti; quarum auiditate Iudas illectus, proditionem sit pollicitus atque molitus: quibus ab eo redditis, vt de summa non exigua Principes sacerdotum coëgerunt concilium; & quid de ea agerent, rogauerunt singulorum sententiam: decretumque fuit, pecuniam illam debere conuerti in pretium agri figuli emendi ad sepulturam peregrinorum. D

[d] Mat. 27.

XIX. ARGENTEVS LIBRA ARGENTI. At non Elias tantùm nuper citatus, alijque Rabbini, per argenteum, libram interdum intelligi tradiderunt; sed & Epiphanius in libro de Mensuris atque ponderibus, prope finem, dum ait argenteorum nummorum diuersam esse rationem; addit tamen, hoc nomen argenteum, idem significare quod apud Romanos Miliaresium, quod est donatiuum militare. & cùm inferiùs agit de Phole: Pholes, inquit, quod & talentum vocatur, duplex est, ex duobus argenteis compositum, & fiunt ducenti & octo denarij] qua ratione quemlibet argenteum centum & quatuor docet denarios continere. Sic igitur (vt dictum est) accepit Iudas in proditionis præmium triginta libras: quas cùm facti pœnitens proiecisset in templum, suburbanus ager figuli emptus est in sepulturam peregrinorum; cuius quidẽ rei gestæ typum iam Dominus expresserat in Zacharia, cùm ait [e]: Appenderunt mercedem meam triginta argenteos. Et dixit Dominus ad me: Proijce illud ad statuarium decorum pretium, quo appretiatus sum ab eis. Et tuli triginta argenteos, & proieci illos in domum Domini ad statuarium.] his velut lineamentis quibusdam E

[e] Zach. 11.

A quibusdam exprimitur Iudæ facinus & Iudæorum: nempe quòd hi putarunt esse decorum pretium, nempe magnum, datū Iudæ proditionem spondenti: quod ille, facti pœnitens (vt ait Euangelista) proiecit in templum, & à Iudæis est collatum ad statuarium, nempe, quòd Hieronymus interpretatur, ad figulum in pretium agri. Quòd verò non Zacharias, sed Ieremias citatus habeatur apud Matthæum: cùm de antiqua quæstione diuersæ diuersorum habeantur opiniones; illa tamē nobis sententia magis placet, vt nomen Ieremiæ aliunde in textum illapsum sit: tum quòd temporibus Augustini, vt ipse testatur, Ieremiæ nomen non haberent codices omnes, nec omnino Syriacum: tum etiam, quòd Matthæus[a] sæpè aliàs Prophetam citans, quem intelligat, numquam exprimere consueuit.

[a] *Mat.* 12. 13. 21. 27. *Iansf Concor.* c. 141.

XX.

His de agri figuli pretio elucidatis: non tam qui dixerunt agrum figuli emptum triginta siclis, erroris arguuntur; quàm qui etiam agentes de agro vendito Ieremiæ[b] (vt habet Vulgata) stateris septem & decem argenteis, dixerunt emptum tantummodò siclis decem & septem: nam in primis paraphrasis Chaldaica, quod habetur Hebraicè, Sciechalim, minas intelligit, nempe minas septem argenti; id ipsum Rabbi Dauid Chimchi. Sic igitur, cùm constet Iosephi[c] auctoritate, Iudaicam minam continere libras duas & semis; septem minę erunt decem & septem libræ cum dimidia: quibus si addas decem Cheseph, hoc est, decem argenteos, nempe secundùm citatam superiùs Rabbinorum auctoritatem, totidem argenti libras; fiet Ieremiæ agri pretium, vigintiseptem & semis libræ argenti: nec certè putandum minoris fuisse pretij agrum illum hereditarium, qui semel in diuisione regionis in sortem acceptus, nonnisi in eiusdem familiæ propinquiores distrahi consueuit. C Agros namque Iudæorum prouinciæ magni fuisse pretij, ex eo quis facilè conijcere potest, si immensam populi multitudinem in angusta Syriæ parte habitasse consideret; nam totius Palæstinæ fines à Plinio[d] ponuntur centum octoginta millia passuum à confinio Arabiæ vsque ad Phœnicen: adeò vt nulla in orbe terrarum reperiatur esse regio, quæ tantam caperet hominum multitudinem. Quamobrem nulla ratio persuadet, vt ille figuli ager suburbanus, triginta tantùm siclis, nempe dimidia vnius minæ parte, & Ieremiæ campus tertia parte minæ vnius, minùs siclis tribus, fuerit emptus. Sic igitur de triginta argenteis à Pontificibus Iudæ traditis, & in agri pretium collatis sententiam antiquorum Rabbinorum auctoritate probatam, alijsque rationibus stabilitam, veriorem certioremque putamus. At de his satis: iam reliqua historiæ Euangelicæ prosequamur.

[b] *Ierem.* 32. DE PRETIO AGRI IEREMIAE.
[c] *Ioseph. ant. lib.* 14. c. 12.
[d] *Plin. lib.* 5. c. 13.

XXI.

D Illuxit in crastinum prima dies Azymorum, in qua necesse erat occidi Pascha, quando misit IESVS Petrum[e] & Ioannem, dicens: Euntes parate nobis Pascha, vt manducemus.] Totam rei gestæ seriem fusiùs explicant Euangelistæ. Hæc facta sunt feria quinta hebdomadis (vt ait[f] Ioannes) ante diem Paschæ. Quod ad domum spectat, vbi IESVS Pascha sibi parari mandauit: Nicephorus[g] & alij tradiderunt fuisse domum Ioannis Euangelistæ: sic enim ille ait: Hæc cœna paratur in domo, vt aiunt, Ioannis Euangelistæ: quam ille possessione sua (non exigua autem ea fuit) in Galilæa, Caiphę eius temporis Iudęæ Pontifici vendita (cuius gratia etiam illi notus extitit, sicuti ipse alicubi sacro suo testimonio astruit) in locis circum Sion montem sitis comparauerat.] hæc ille: eadem & Cedrenus[h], & alij. Hieronymus item[i] de Ioanne testatur, ipsum propter nobilitatem generis notum fuisse Pontifici. Quidquid sit, Euangelistæ[k] testimonio ipsum fuisse piscatorem, & retia consarcinasse constat; E ditiorem tamen ceteris Apostolis piscatoribus fuisse, ea est coniectura, quòd mercenarios ad piscationem conductos habebat: nam Marcus[l] de ipso, & Iacobo fratre ipsius ait, quòd relicto patre suo Zebedæo in naui cum mercenarijs, secuti sunt IESVM: habuisseque Ierosolymis domum, in quam post Christi passionem, Dei genitricem recepit, æquè assentimur.

[e] *Luc.* 22. *Mat.* 26. *Marc.* 14. *Cocor* c. 128.
[f] *Ioan.* 12.
[g] *Niceph. hist. lib.* 1. c. 28.
[h] *Cedren in Annal.*
[i] *Hier. epist.* 16.
[k] *Mat.* 4.
[l] *Marc.* 1.

XXII.

An verò apud ipsum Dominus noster hoc anno celebrauerit Pascha, dubium valdè redditur, quòd Lucas scribat ipsum Ioannem cum Petro missum ad perquirendum vbi Pascha parandum foret; nec vt in domo sua pararet, Dominum præcepisse, nec illos id compertum habuisse; sed rogantes apud quem parandum esset, iussos esse sequi hominem lagenam aquæ portantem. Quapropter Alexander Monachus[m], qui res gestas sancti Barnabæ prosecutus est, affirmat celebratum esse sacrum Pascha à Domino in domo alterius Ioannis, illius scilicet filij Mariæ, qui cognominatus est Marcus, cuius meminit Lucas[n], & Paulus[o]; nam eius domum Ierosolymis fuisse, atque Apostolis patuisse, eiusdem

[m] *Habes eum apud Metaphr die* 11. *Iunij.* LOCVS VBI PASCHA PERACTVM EST.
[n] *Act.* 12.
[o] *Colos.* 4.

dem Lucæ [a] testimonio satis perspicuum exploratumque habetur. De vtraque domo, A
[a] Act. 12. tam Ioannis filij Zebedæi, quàm illius qui cognominatus Marcus, Mariæ filius fuit, mentio habetur in Tragœdia de Christo patiente apud Gregorium Nazianzenum (quamuis credatur fuisse potiùs Apollinaris opus illud) his versibus:

Eamus hinc citis silentes gressibus,
Aedes petendo, feminæ in quibus manent
Vt hospites cum matre Marci Maria.
Quò & conuolabit, vt reor, sacer chorus:
Ibique dulcem præstolabimur diem.
Potiúsve eamus in noui gnati domum,
Quem filius mihi arrogauit vnicus.]

B
hactenus ille ex persona Deiparæ, satisque de domo vbi Dominus noster vnà cum suis exoptatum Pascha peregit.

XXIII. DE TEMPORE PASCHATIS. At quoniam in historia Ecclesiastica enarranda, & ijs quæ spectant ad exactam temporum rationem, peruestigandis, omne nostrum studium polliciti sumus: antequam ad ceteras res gestas recensendas vlteriùs progrediatur oratio, de ipso die quo Dominus noster Pascha celebrauit, primùm omnium ex instituto nobis agendum proponimus. Ac in primis, quid de ea re testatum reliquerint Euangelistæ, ipso narrationis exordio adducamus in medium. Statuto igitur à [b] lege die, ipsa decimaquarta luna primi mensis ad vesperum, Dominum nostrum commune Iudæis omnibus Pascha cum suis celebrasse ipsa feria quinta ad vesperam, Matthæus, Marcus, ac Lucas absque vlla cõtrouersia affirmare videntur: Matthæus [c] enim ait: Prima die Azymorum accesserunt discipuli ad IESVM, C dicentes, Vbi vis paremus tibi comedere Pascha? At IESVS dixit: Ite in ciuitatem ad quemdam, & dicite ei: Magister dicit: Tempus meũ propè est, apud te facio Pascha cum discipulis meis. Et fecerunt discipuli sicut constituit illis IESVS, & parauerunt Pascha. Vespere autem facto, discumbebat cũ duodecim discipulis suis, &c.] Marcus [d] id ipsum his verbis: Primo die Azymorum, quando Pascha immolabant, dicunt ei discipuli: Quò vis eamus, vt paremus tibi vt manduces Pascha? &c.] Lucas [e] etiam in hanc eamdem sententiam: Appropinquabat dies festus Azymorum, qui dicitur Pascha.] & paulo inferiùs: Venit dies Azymorum, in qua necesse erat occidi Pascha. Et misit Petrum, & Ioannem, dicens: Euntes parate nobis Pascha vt manducemus, &c.] Nisi enim commune cum ceteris Iudæis Dominus Pascha egisset, non vtique ex improuiso hospitem adeò paratum offendisset: nec enim erat eiusmodi ministerium quod continuò exhiberi potuisset: lege D enim cautum erat, vt qui immolandus esset agnus decimaquarta luna ad vesperam, luna [f] decima domum introduceretur.

[b] Exod. 12. Leuit. 23. Num. 28.
[c] Mat. 26.
[d] Mar. 14.
[e] Luc. 22.
[f] Exod. 12.

XXIV. Cùm itaque horum auctoritate satis perspecta res habeatur, Dominum nostrum celebrasse Pascha decimaquarta luna ad vesperam, quando & Iudæi ceteri illud ipsum agebant: de Ioanne Euangelista, quòd à ceteris discrepare videatur, suboritur controuersia. Ille enim in primis agens de lotione pedum, quam peractam constat in cœna Domini, sic ait [g]: Ante diem festum Paschæ, sciens IESVS, &c.] Rursus idem de Iudæis agens: Erat, inquit [h], manè: & ipsi non introierunt in prætorium, vt non contaminarentur, sed vt manducarent Pascha.] hæc ille, quasi dicere vellet, Iudæos non egisse Pascha præterito vespere diei quintæ, sed quòd sequenti diei sextæ vespere Pascha comesturi essent. Idemq. inferiùs appellat eam diem parasceue Paschæ, quasi in crastinum Pascha fuisset E celebrandum. Rursum cùm absoluta cœna, dixisset IESVS Iudæ: Quod facis, fac citiùs] subdit idem Ioannes [i], existimasse aliquos discipulorum, dictum illi vt emeret quæ opus erant ad diem festum. Idemque [k] dum illud sabbatum, magnum appellat, Pascha in illud fuisse translatum videtur annuere.

[g] Ioan. 13.
[h] Ioan. 18.
[i] Ioan. 13.
[k] Idem 19.

XXV. Hæc autem omnia tanti momenti existimarunt nonnulli, vt cùm minimè assecuti fuerint Euangelistæ verborum sensum, nouas diuersasq. sententias excogitarint. Et inter alios eò dementiæ progressi sunt nouantes quidam Græculi, vt non erubuerint affirmare, Ioannem Euangelistam, qui vltimus omnium Euangelium scripsit, ceteros Euangelistas temporis errore lapsos voluisse corrigere. At facessant hæc, vt hæretica, ab auribus ac mente cuiusque Fidelis. Fuit aliorum Græcorum, sed planè antiquorum, ea opinio, vt Dominus in celebrando Paschate, non sicut Iudæi ceteri, decimaquarta luna ad vesperam, sed diem anticipando, luna decimatertia illud egerit; sicque appositè Ioannem volunt

A volunt dixiſſe: Ante diem Paſchæ, &c.] Fuit eius ſententiæ Epiphanius[a], Euthymius[b], &
alij hos ſecuti. Rurſus verò quorumdam Latinorum ea fuit aſſertio, Dominum non an-
ticipaſſe Paſcha, ſed legitimum celebraſſe, nimirum luna decimaquarta ad veſperam, Iu-
dæos verò mutaſſe illud, ac diſtuliſſe in diem ſabbati: cuius quidem dilationis quidam
ipſorum eam afferunt cauſam, vt quàm citiſſimè Chriſtum crucifigere poſſent, nec expe-
ctare cogerentur donec præterijſſent omnes illi dies ſeptem Azymorum; quos Herodem
Agrippam his religioſiorem expectaſſe cõſtar[c], vt Petrum, quem vinxerat, neci traderet.
Alij[d] verò illam ex lacunis recentiorum Hebræorum de dilato in ſabbatum Paſchate
cauſam adducunt; quòd dicant, poſt reſtitutionem templi, diuina quadam præuia re-
uelatione, ex decreto magni ipſorum concilij comprobata, ſtatutum eſſe, ne ſexta die
Paſcha vllo tempore celebrari deberet; ea ſcilicet ratione, ne duo ſimul feſta coniunge-
B rentur, quòd perdifficile eſſet in biduum parare cibum. Dixerunt[e] adhuc alij, ea ex par-
te tantum, quæ ad feriationem ſpectat, Paſcha fuiſſe dilatum: ceterùm quod ad eſum
agni pertinet, legitimè celebratum. Hæc ſunt, quæ occaſione Ioannis Euangeliſtæ, quòd
viſus ſit ceteris aduerſari, ſunt à diuerſis excogitata. Verùm non patitur ratio, Euangeli-
cam veritatem per tot diuerſos ac varios amfractus circumduci. Dicimus itaque, ea quæ
ſcripta ſunt à Ioanne, eſſe in omnibus conſentientia ijs quæ à tribus ceteris Euangeliſtis
ſunt tradita; ac proinde vnum idemque Paſcha vno eodemque die à Domino noſtro
atque Iudæis eſſe celebratum.

[a] *Epiph. hær. 51.*
[b] *Euthym. in Matth. c. 26.*
DIVERSAE SENTENTIAE.
[c] *Act. 12.*
[d] *Paul Bur. Lucid & alij eum ſecuti.*
[e] *Ruper. Abb. in Leuit li. 2 c. 36. & alij ipſum ſecuti.*

XXVI. Antè autem quàm hæc demonſtremus; de antiquo vſu Iudæorum in die Paſcha-
tis celebrando, tam ex diuinis Scripturis quàm etiam ex antiquis auctoribus, quo
cuncta planiora fiant, narrationem perbreuem inſtituendam putamus. Ac primùm il-
C lud monendum, ex diuinæ legis inſtitutione ſolemnitatem Paſchalem eſſe diuerſam
ab ea quæ dicitur Azymorum, ſicut in Leuitico[f] his verbis notatum habetur: Menſe
primo, quartadecima die menſis ad veſperum Phaſe Domini eſt: & quintadecima die
menſis huius ſolemnitas Azymorum Domini eſt. Septem diebus Azyma comedetis.
dies primus erit vobis celeberrimus, &c.] Habentur eadem in Exodo, & libro Nume-
ri. quæ quidem duplex ſolemnitas ex diuerſis rebus geſtis, ac duplici beneficio à Deo
accepto, originem duxit: nimirum quia Dominus tranſiliens domos filiorum Iſraël,
Ægypti primogenita interfecit: & quòd populus Iſraël ex Ægypto liber egreſſus, come-
dit Azyma. Verùm celebrabantur Paſcha & Azyma non diuerſis diebus, ſed vna ea-
demque die. nam licet dicat diuina Scriptura: Decimaquarta die primi menſis ad ve-
ſperum Phaſe Domini eſt, & quintadecima die ſolemnitas Azymorum] tamen veſpere
D decimæquartæ diei reputatur initium diei ſequentis: ante veſperum enim auſpicari con-
ſueuiſſe dies feſtos Iudæos, ſuo loco dicemus; quòd ex ea re manifeſtiùs redditur, dum
eo veſpere Azyma comedebant, nimirum quòd eſſet initium quintædecimæ lunæ: ex
qua die, non autem ex præcedenti, ſeptem dies Azymorum numerare neceſſe erat, cùm
terminus ſeptem dierum ſit dies vigeſima prima[g] ad veſperam. Rurſum verò quod ad
feriandos eos dies pertinet, hæc erat inſtitutio legis diuinæ: Nihil operis facietis in eis, ex-
ceptis his quæ ad veſcendum pertinent.]

[f] *Leuit. 23. Exod. 12. Num. 28.*
[g] *Exod. 12.*

XXVII. His ex diuinis Scripturis depromptis, reliquum eſt, vt quæ Iudæi in celebrando Pa-
ſchali feſto circa hæc Chriſti tempora obſeruare ſolerent, ex antiquis auctoribus propo-
namus. Anatolius[h] Epiſcopus Laodicenus ex Philone, Ioſepho, & aliis antiquioribus Iu-
dæis, monſtrat tempore celebrandi Paſchatis ab illis obſeruatum fuiſſe æquinoctium, vi-
E delicet vt Paſcha & Azyma poſt æquinoctium agerentur. Philo[i], qui his Tiberij tempo-
ribus viuebat, hæc de ritu ſeruari ſolito in Paſchate celebrando: Eius menſis, inquit, die
quartadecima, ſub ipſum tempus quo Luna ſuum orbem ſolet implere lumine, celebra-
tur migrationis publica feſtiuitas, quam Chaldaicè Paſcha nominant: quo tempore non,
vt aliàs, plebeij homines victimas adducunt ad altare mactandas à ſacerdotibus: ſed iu-
bente lege, tota gens ſacrificat, dum pro ſe quiſque mactat hoſtiam ſuis manibus: tunc
vniuerſo populo celebrāte lætas epulas, quiſq; ſe gerit pro ſacerdote, &c.] Idem alibi hæc
ipſa vna eadem die ab omnibus fieri ſolita, teſtatur[k]. De tempore autem, quo cædi vi-
ctimæ inciperent, Ioſephus[l] hæc ait: Cùm dies feſtus adeſſet, qui Paſcha vocatur, quan-
do à nona hora quidem vſque ad vndecimam hoſtias cædunt, per ſingulas verò hoſtias
contubernia non pauciorum quàm decem fiunt; ſolum enim epulari non licet; multi
autem etiam vicini conueniunt: hoſtiarum quidem ducenta & quinquaginta ſex millia

RITVS CELEBRANDI PASCHATIS
[h] *Apud Euſ. hiſt. lib. 7. c. 26.*
[i] *Philo in vita Moyſi.*
[k] *Philo in Decalogo.*
[l] *Ioſeph. de bel Iud. li. 7. c. 12.*

& quingentas numerauere. Fiunt autem (vt denos epulatores per singulas imputemus A
vices)centena & septingenta millia,sancti omnes,& puri.] hæc ille. Idemque de vsu in-
a Ioseph. de bel Iud. li. 5 c. 9. dicendi tempus,quo auspicandus esset dies festus,hæc ait[a]:Quarta turris supra verticem
Pastophoriorum condita erat, vbi moris est, vnum de sacerdotibus astantem post meri-
diem,quòd septimus quisque dies inciperet, tuba significare: rursumque vesperi,quòd
desineret: nunc ferias populo,nunc vt opus faciat,denuntiantem.] hęc Iosephus.Proba-
b Apud Iof. antiq. lib. 16. c. 10. tur[b] istud ipsum ex rescripto Augusti Imperatoris pro Iudæis ad prouinciæ Præsides, in
quo hæc post alia scripta habentur: Neque Iudæos cogi ad præstanda vadimonia sabba-
tis,aut pridie sabbatorum post horam nonam in parasceue.] hæc ibi. Ex his itaque duo-
bus locis citatis,de tempore quo Paschatis festum,quóve diem sabbati auspicari illi sole-
rent,plus certo testatum habetur.

XXVIII. His visis,iam reliquum est, vt his quæ ex Euangelio Ioannis de translato in sabbatum B
SOLVVNTVR OBIECTA. Paschali festo obijciunt, respondeamus: ac primùm, cùm ipse pedum lotionem factam
in cœna Domini, dicat ante diem festum Paschæ contigisse; haud repugnat ceteris Eu-
angelistis, qui cœnam Dominicam factam dicunt ipsa Paschatis & Azymorum die:
constat enim communi loquendi vsu Ioannem esse locutum: nam crastinum diem cùm
dicimus, non de legali accipimus, quià vespere diei præcedentis incipit numerari, sed
cùm nocte transacta Sol oriens nouum adducit diem. Nec verò est ista vulgaris tantùm
loquendi consuetudo, sed quæ reperitur etiam in diuinis Scripturis sæpiùs vsurpata, at-
c Luc. 23. que etiam ab ipsis Euangelistis. Lucas[c] enim sic ait: Dies erat parasceues, & sabbatum
illucescebat,&c.] cùm tamen ex legali institutione parasceue desijsset præcedenti die ho-
d Mat. 28. ra nona, & tunc dies sabbati incepisset. Eodem modo & Matthæus[d], cùm dicit: Ve-
spere autem sabbati, quæ lucescit in prima sabbati,] cùm tamen vespera præcedentis C
diei non esset re vera sabbati, sed primæ sabbati, quam ipse ab illucescente die denomi-
e Mar. 15. nat. Marcus[e] etiam in hunc modum: Et cùm iam serò esset factum (quia erat parasce-
ue,quod est ante sabbatum) venit Ioseph, &c.] certè propriè loquendo, illud serò non
erat parasceue, sed principium sabbati. Sic itaque eodem modo Ioannes vespere illud
decimæquartæ lunæ,quando facta est cœna,nominat ante diem festum Paschæ,cùm ta-
men esset principium Paschæ.

XXIX. Rursus verò ad illud Ioannis[f] quo ait: Erat autem manè: & ipsi non introierunt in
f Ioan. 18. prætorium, vt non contaminarentur, sed vt manducarent Pascha] non sic accipien-
dum est, vt ad vesperam eius diei, qua sabbatum auspicabantur, comesturi essent Iudæi
QVID MANDVCARE PASCHA. Paschalem agnum; sicque in ipsum sabbatum, quod dicunt, Pascha translatum es-
set: sed quod tradit ex diuinæ Scripturæ testimonijs Abulensis[g],manducare Pascha,non D
g Abul. 2. part. def. c. 8 tantùm de agno Paschali dici solitum,sed etiam de quocumque sacrificio, quod illis se-
h Num. 28. ptem diebus festis[h] offerri soleret, quibus agni,vituli,arietes,hirci,boues, & tauri immo-
Paral. 30. larentur diebus singulis, eorumque pars vna consumebatur in holocaustum, alia verò
& 38. cedebat sacerdotibus, tertia demum à populo comedebatur: quæ quidem sacrificia &
ipsa, sicut & agni, Pascha dicebantur. Sunt de his complures diuinæ Scripturæ auctori-
i Deut. 16 tates,vt cùm ait Dominus in Deuteronomio[i]: Obserua mensem nouarum frugum, &
verni primum temporis,vt facias Phase Domino Deo tuo: quoniam in isto mense edu-
xit te Dominus Deus tuus de Ægypto nocte. Immolabisque Phase Domino Deo tuo
k Paral. 30 de ouibus,& de bobus, &c.] Eadem in Paralipomenon[k], vbi habetur, quòd septem die-
& 35. bus agebatur Phase,& comedebatur Phase (quod idem est quod Pascha) quo cùm non-
nisi qui sanctificati essent ac mundi, vesci solerent; meritò Pharisæi noluerunt manè in- E
gredi in prætorium,ne contaminarentur,vt possent manducare Pascha,quod eo ipso die
ac sequentibus soleret offerri.

XXX. Quòd insuper idem Ioannes[l] ipsam sextam diem,qua crucifixus est Dominus, appel-
l Ioan. 19. let parasceuen Paschæ: Erat autem,inquit, parasceue Paschæ,hora quasi sexta,&c.] haud
dubium de sabbati parasceue est intelligendum; nam & singuli illi septem dies Pascha
m Act. 12. dicebantur. Sic etiam habes apud Lucam[m],dum ait de Herode,quòd post Pascha,exple-
DE PARASCEVE. tis scilicet diebus Azymorum,Petrum occisurus esset: Paschatis enim festi nullum legitur
in diuinis Scripturis parasceue fuisse,quòd non essent Iudæi diuina lege prohibiti eo die
ac ceteris sequentibus parare ea quæ ad cibum pertinent, cuius rei causa parasceue tan-
tùm sabbati legitur institutum,quòd ea die nec quæ ad cibum spectarent, curare liceret,
n Exod. 12. secùs verò in Paschatis diebus, sic dicente diuina Scriptura[n]: Dies prima erit sancta at-
que

A que solemnis,& dies septima eadem festiuitate venerabilis: nihil operis facietis in eis,exceptis his quæ ad vescendum pertinent.] sic nihil impedit, immò maximè congruit, vt vna eademque dies & Pascha sit dicta, & parasceue Paschæ, quod erat sabbatum. Porrò etsi superiùs dixerat,parasceue Paschæ, inferiùs perspicue significat fuisse sabbati parasceuen, dum ait [a]: Iudæi ergo (quoniam parasceue erat) vt non remanerent in cruce corpora sabbato, &c.] Eadem quoq; ratione satisfactum constat ijs, quæ ex eodem Ioanne adducunt, existimasse aliquos Apostolos, Dominum in cœna dicere voluisse Iudæ vt emeret quæ opus essent ad diem festum, quasi illa die non fuerit Pascha, sed sequenti. Nam (vt dictum est) ipso die Paschatis emere licebat, immò necesse erat, ea quæ spectarent ad cibum, non tantùm diei illius, sed sequentis sabbati, quòd eadem dies & Pascha esset, & parasceue sabbati. [a] *Ioan.* 19.

B Ad postremum verò,quod ex eodem ipso Euangelista obijciunt in sabbatum translatum fuisse Pascha, ea videlicet ratione, quòd ipse dicat [b] de eodem sabbato: Erat enim magnus dies ille sabbati.] quod ea de causa dictum putant, quasi in eam diem Pascha translatum esset. Respondeant velim,qua ratione idem Euangelista vltimum diem Scenopegiæ æque magnum appellet, dicens [c]: In nouissimo autem die magno festiuitatis stabat Iesus,& clamabat dicens: Si quis sitit,&c.] nihil est quòd dicant:nisi fortè,quòd sicut prima dies,ita & nouissima à lege æquè sanctificari iuberetur [d]. Qua ratione & nos etiam dicere possumus dictum esse magnum diem sabbati,quòd non tantùm sabbatum esset, sed etiam secunda Paschæ diceretur; sicque vnam eamdemque diem duplici auctam celebritate,magnam esse meritò nuncupatam. Reperies eiusmodi nomenclaturam apud Isaiam [e], secundùm Septuaginta interpretes, sicut citauit Tertullianus his verbis [f]: XXXI. [b] *Ioan.* 19. [c] *Idem* 7. [d] *Leuit.* 23 [e] *Isaiæ* 1.

C Neomenias vestras,& sabbata,& diem magnum non sustinebo.] Idemque Tertullianus in illa verba Pauli ad Galatas: Dies obseruatis, & menses, & tempora, & annos] & sabbata,vt opinor,& cœnas puras,& ieiunia,& dies magnos.] Hæc satis de his quæ ex Ioanne Euangelista erant obiecta: quibus exploratum habetur, ipsum nihil à ceteris dissentire, immò illis esse in omnibus consentientem, quippe qui expresse testetur [g] eadem ipsa sexta die fuisse Pascha dum verba Pilati reddens, hæc ait:Est autem consuetudo vobis vt vnum dimittam vobis in Pascha. [f] *Tertul. adu. Marc. lib.* 5. *c.* 4. [g] *Ioan.* 18.

Hæc cùm expresse quatuor Euangelistæ testentur, alia rursus obiiciunt, qui dicunt Pascha in sabbatum esse translatum; nimirum quòd in concilio seniorum [h] fuerit illa omnium sententia, ne in die festo Iesus esset tenendus & occidendus, scilicet ne tumultus fieret in populo: quod illi non religionis causa, sed vt commodiùs fieret, istud ip- XXXII. [h] *Mat.* 26.

D sum visi sunt consultasse. Verùm postquam Iudas (vt dictum est) accessit ad Principes sacerdotum, & suum officium pollicitus est: nihil melius nec opportunius rati, quàm quod Iudas spopondisset, ab ea sententia discessetunt. Ille verò [i] quærebat opportunitatem, quomodo eum traderet: & quo minùs tumultus fieret in populo, noctu & extra ciuitatem id faciendum putauit, vt sic Iudæis omnibus satisfaceret, nimirum vt sine tumultu populi, Dominus IESVS teneretur ac duceretur. Instant rursum, non licuisse Iudæis Paschatis festo Christum crucifigere. Sed satis redarguuntur ex ipsa Iudæorum consultatione, qui meditantes necem Christi, nullam habuisse rationem diei festi visi sunt, cùm dicerent abstinendum esse ne id fieret in die festo, non pietatis ergô, sed ne tumultus fieret in populo. Ceterùm Pilati ministerio id eos fecisse constat: nam à Pilati militibus tentus & perductus, ab ijsdem flagellatus, ac denique cruci affi- [i] *Ibidem.* ALIAE SOLVVNTVR OBIECTIONES.

E xus est. Nec etiam id alicuius momenti est quod obijciunt ex Matthæo, quòd dicat: Consilio autem inito emerunt ex illis agrum figuli.] quasi id minimè licuisset, si festa dies fuisset. Verùm Euangelista nequaquam id eo die factum dicit, sed quod posteà factum fuit insinuat. Porrò quod ad Concilium spectat, non videtur fuisse lege vetitum, quo minùs festo die simul coirent,& comitia agerent;nam ipso sabbato,quo duplex erat solemnitas,simul conuenisse, ac Pilatum adijsse, atque apud eum de custodiendo sepulchro egisse, Matthæus [k] testatur. [k] *Mat.* 27. [l] *Mar.* 15. [m] *Ioan.* 19.

Vrgent adhuc ea ratione: Quomodo, inquiunt, si festum Paschatis fuisset, licuisset ad sepulturam Domini sindonem emere [l], & myrrhæ & aloës quasi libras centum parare [m]? Sed cùm dicant Euangelistæ [n] hæc facta esse à Ioseph ab Arimathia,cùm serò iam factum esset; nihil est quod pertineat ad diem Paschæ, qui iam (vt diximus) Iudæorum more,ab ipsa hora nona elapsus esset, & iam sabbatum incepisset. Et quamuis XXXIII. DE EMPTIONE OBIECTIO. [n] *Mat.* 27. *Marc.* 15.

Marcus ferò illud, non ſabbatum, ſed paraſceue, quæ erat ante ſabbatum, nominet; tamen id factum conſtat ſolito more: nam quantumlibet feſta dies inciperet ab hora nona, tamen reliqua pars eius diei vſque ad occaſum Solis non denominabatur à die ſequenti, ſed præcedenti: ſicut videmus toties eſſe repetitum in diuinis Scripturis, agnum occidendum eſſe decimaquarta luna ad veſperam; cùm tamen illa veſpera non ad quartamdecimam lunam ſpectaret, ſed ad diem ſequẽtem, quam (vt dictum eſt) poſt horam nonam auſpicari Iudæi horum temporum conſueuerunt. At cùm dicant Euangeliſtæ ſindonis emptionem & aromatum mixturam veſpere factam eſſe, ac ſic ſabbati die: non tamen putamus hominem maximè pium Moyſi legem tranſgreſſum eſſe: nam miniſterium ſepulturæ non videtur fuiſſe lege prohibitum feſto die, cùm Tobiam [a] conſtet id ipſum feciſſe. Nec aliquem puto dicere iure poſſe, opera legis feſto die eſſe vetita; vt cùm lex mandat infantulum circumcidendum eſſe octaua die; nam ſi in ſabbatum ea dies incidiſſet, nihil erat impedimento quo minùs infans circumcideretur. Lege etenim [b] etiam ſancitum erat, vt qui in patibulo appenſus eſſet, eadem die ſepeliretur: de qua lege agens Philo [c]; id conſueuiſſe fieri ante Solis occaſum teſtatur. Si licebat igitur die feſto ſepeliri defunctum; vtique & cetera conceſſa erant quæ ad illud opus conducere videbantur: porrò teſtatur Euangeliſta [d], eo modo quo ſepultus eſt Dominus, conſueuiſſe Iudæos ſuos mortuos ſepelire; ſicque nihil in ſepultura Domini factum eſſe conſtat contra legem & morem. A B

[a] Tob. 2.
[b] Deut. 21.
[c] Philo de Spec. leg.
[d] Ioan. 19.

XXXIV. His ergo in hunc modum de effićto commento tranſlati Paſchatis ex Iudaicis fabulis confutatis: iam videamus quàm firmiter atque conſtanter mandauerit Deus [e] ſeruari, ne alia die quàm quartadecima luna ad veſperam ſacrum Paſcha celebraretur. Vſque adeò id ratum atque inuiolabile eſſe voluit: vt ſi qui, eò quòd eſſent immundi, ea illud celebrare non poſſent, non in ſequentem, tertium, quartúmve diem id illis facere permiſerit, ſed expectare eos eamdem quartamdecimam lunam menſis ſecundi præceperit. Sic videmus tempore [f] Ezechiæ Regis, cùm legitima ex cauſa, ob raritatem ſcilicet ſacerdotum, Paſcha in aliam diem transferendum eſſet, nonniſi ex legis inſtituto in decimamquartam lunam ſecundi menſis eſſe dilatum. Faceſſant igitur qui ex reuelationibus quibuſdam inanibus, & commenticijs ſcriptis nomine Gamalielis vel aliorum, ac denique ex ſimulato Iudæorum concilio, de tranſlato Paſchate nouam in Eccleſiam Dei inuexerunt opinionem: quam quidem permultis ac grauibus diſertiſque rationibus & Patrum teſtimonijs confutat ac reijcit noſter Marcellus, litteris Eccleſiaſticis excultiſſimus, in commentario quem diſertè admodum ſcripſit de Horis canonicis, vbi hanc pertractantem quæſtionem eodem tempore quo nos iſthæc ſcriberemus, in omnibus nobis conſentientem inueniſſe, gauiſi ſumus, atque grato accepimus animo. Quòd ſi quis hęc vberiùs tractata cupit, ipſum conſulat: noſtri enim inſtituti ratio non patitur his diutiùs immorari. C D

[e] Num. 9.
[f] 2. Paral. 30.

XXXV. SENTENTIA DE PASCHATE. His igitur firmiter ſtabilitis, ſileant & ij qui Paſcha interciſum fuiſſe tradunt, dicuntque alia die agni comeſtionem, alia verò feſtum ipſum eſſe celebratum: taceantque qui dixerunt non commune cum ceteris Dominum Paſcha celebraſſe, ſed priuatum, illudque anticipatum egiſſe. Stet verò firma ſententia, quatuor Euangeliſtarum & totius diuinæ Scripturę atteſtatione ſuffulta. Dominum noſtrum IESVM Chriſtum luna decimaquarta ad veſperam cõmune Iudæis omnibus egiſſe Paſcha, illud ipſum etiam Iudæis ceteris celebrantibus; nullamque cauſam vel ipſius anticipandi, vel intercidendi, aut denique transferendi interceſſiſſe. Congruit & hiſtoriæ veritas ſacro myſterio; vt ille ipſe Agnus, qui venit peccata omnium & culpas, licet integerrimus & innocentiſſimus, ſibi aſſumere, ipſo Paſchatis die pro ſalute omnium immolaretur in cruce. Sed hæc quantumlibet longiora, maiori quàm licuit breuitate contraximus. Nunc iam cetera, quæ ad hiſtoriam pertinent, enarremus. E

XXXVI. DE LOTIONE PEDVM. Veſpere [g] autem facto, Paſcha celebraturus Dominus, domum venit, diſcubuit cum duodecim, agnum comedit, lauitque pedes illorum, & de humilitate ſeruanda eoſdem admonuit, ac denique ſacramentum auguſtiſſimum Euchariſtiæ inſtituit. hæc pluribus Euangeliſtæ. Factam eſſe ablutionem pedum ante ſacræ Euchariſtiæ inſtitutionem, ſed poſt eſum agni, facilè perſuademur ex multis, quæ inferiùs explicabimus. Scimus tamen aliquos exiſtimaſſe, Dominum noſtrum, primùm omnium, antequam etiam comederit agnum, lauiſſe pedes Apoſtolorum: quod etiam probari

[g] Mat. 26. Mar. 14. Luc. 22. Ioan. 13. Cõcor c. 129. & 130.

A posse videtur ex multis, & ex eo in primis, quod apud Lucam [a] olim exprobrans Dominus Simoni dixit: Intraui domum tuam, aquam pedibus meis non dedisti.] hoc idcircò, quòd statim post ingressum conuiuarum pedes lauari esset in vsu: hospitibus enim ingredientibus eiusmodi officium exhiberi solitum esse, de Abraham & Lot testatur diuina [b] Scriptura: inde verò sic lotis mensa apponebatur: vnde & illud libri Iudicum [c]: Postquam lauerunt pedes suos, recepit eos in conuiuium.] De Romanis nulli est dubium, lotos priùs in balneo accumbere consueuisse; quòd si loti non essent, pedes saltem lauabant: vnde illud Plauti [d]: Locus hic tuus est, hic accumbe: ferte aquam pedibus, præbe tu puer.] [a] *Luc. 7.* [b] *Gen. 18. 19. & 43.* [c] *Iudic 19.* [d] *Plaut. in Persa.*

XXXVII. Sane quidem ex quo Iudęi à Romanis subiugati sunt, more Romano cœnare didicisse, eruditus vir meiq́ amantissimus Petrus Ciacconus dignæ memoriæ, in breui illa, sed B non breuis eruditionis tractatione, quam scripsit de modo conuiuandi apud priscos Romanos, pluribus docet: nimirum, quòd sicut illi, Iudæi quoque in conuiuijs lauarentur, vngerentur, veste cœnatoria vterentur, itemq. accumberent, & non sederent, & alia id genus. Verùm quòd hæc illi à Romanis acceperint, affirmare non auderent: nam eumdem ferè epulandi vsum apud Indos seruatum esse, apud quos numquam Romani suo imperio peruenerunt, Philostratus [e] auctor est. Testimonio insuper diuinę Scripturæ [f] describentis conuiuium Assueri Regis, exploratum habetur, conuiuas illos super lectulos accubuisse, qui erant aurei & argentei, super pauimentū smaragdino & pario lapide stratum dispositi. Vetus esse triclinij nomen & vsum apud Hebręos, de Samuele eadē agens diuina Scriptura testatur, dum ait [g]: Assumens itaque Samuel Saulem, & puerum eius, introduxit eos in triclinium, & dedit eis locum in capite. Accumbentes item consueuisse C conuiuari Iudæos, multa sunt exempla, vt cùm dicitur de Tobia [h], quòd cùm fecisset conuiuium contribulibus suis, cùm accubuisset, & de Iudæo quòd occisus in platea iaceret, nuntium accepisset: statim exiliens de accubitu suo, relinquens prandium, ieiunus peruenit ad corpus.] & infrà iterùm de discubitu. DE ACCVBITV IN MENSA. [e] *Philost. in vita Apol. lib. 3.* [f] *Esther 1.* [g] *1. Reg 9.* [h] *Tob. 2.*

XXXVIII. Ceterùm quod spectat ad ipsam pedum lotionem, de qua agimus: factam tunc esse post cœnam agni existimamus, multis ijsdemque efficacibus rationibus persuasi: atque in primis, quòd Ioannes expressè dicat, id contigisse cœna facta, ac rursum Dominum è cœna surrexisse, accepisse linteum, & lauisse pedes Apostolorum: quantumlibet illud cœna facta, hoc est, cœna parata, aliqui sint interpretati. Quod verò dictum est, ipso ingressu domus, solitos esse conuiuarum pedes lauari: id quidem verum esse dicimus, cùm qui accubituri erant, non essent loti, vt idem qui suprà auctor exactè demonstrat: verùm D cùm conuiuæ loti essent, absque alia mora recumbere consueuisse, idem docet. Lotos verò fuisse discipulos Domini, satis expressisse videtur IESVS, cùm dixit [i] Petro: Qui lotus est, non indiget nisi vt pedes lauet, & est mundus totus.] Sanè quidem solitos fuisse Iudæos in Paschali conuiuio iterùm lauare pedes ac manus, ex libro Rituali Hebræorum constat; cuius rei illa habetur expressa ratio, quòd eius conuiuij duplex esset cœna coniuncta, vel, si dicere velimus, vnius cœnæ duplex mensa; in cuius priori esus agni, in posteriori verò cærimonia agebatur Azymorum. Porrò non tantùm in Paschate, sed & in alijs maximis Iudæorum solemnibus diebus, vt Pentecoste & Scenopegia, eiusmodi duplices cœnas exhiberi consueuisse, ex canone Ritualis eorumdem apparet. Sed ea erat inter eas differentia, quòd in alijs semel tantùm pedes lauarent, in Paschatis cœna iterùm, primùm scilicet ante esum agni, posteà verò ante secundam mensam E & cærimoniam Azymorum. His igitur in hunc modum se habentibus, cùm ritus Paschalis, qui tunc penes illos in vsu erat, bis lauari pedes exposceret: primam pedum lotionem ante esum agni factam esse, dicere opus est; secundam verò à Domino ante secundam mensam. Verùm ex verbis Domini, qui dixit Petro: Qui lotus est, non indiget nisi vt pedes lauet.] in omnibus lotos accubuisse in prima mensa discipulos (vt dictum est) nisi ea verba ad baptismi mysterium referamus, opus est affirmare. Primam igitur illam agni cœnam iam fuisse consumptam, cùm inde consurgens Dominus lauit pedes discipulorum, illud etiam certò persuadet, quòd idem [k] Ioannes scribit his verbis: Surgit à cœna, & ponit vestimenta sua: & cùm accepisset linteum, præcinxit se, &c. LOTIO PEDVM QVANDO FACTA. [i] *Ioan. 13.* [k] *Ibidem.*

XXXIX. Quòd verò dicatur Dominus posuisse non vestimentū, sed vestimenta sua, cùm pedes discipulorum lauit; par est credere, eum in veste cœnatoria remansisse; absque eiusmodi

A enim veste Iudæos accumbere, religio erat: quod planè idem Dominus[a] demonstrat in parabola illa de nuptiis filij Regis, in qua malè mulctatus legitur ille, qui sine veste cœnatoria, quam ob nuptias nuptialem appellat, discumbere præsumpsisset. Sed non cœnatoria tantùm indutum veste, sed maioris decoris gratia proprijs superindutum vestimentis Dominum cœnasse, putandum: nam & palliatos atque togatos conuiuas interdum accumbere solitos, diserto viro Fuluio Vrsino, quibus id monstret, non desunt exempla[b]. Apostolos etiam eadem indutos veste in cœna accubuisse credendum. Sindon enim esse solebat, eademq. prolixa, vt meritò fugam arripiens, abiecerit eam adolescens ille existimatus[c] Ioannes Euangelista, qui quòd (vt creditur) mœrore oppressus, non recepisset vestimenta sua, vt erat in mensa, remansit amictus sindone super nudo. Eiusdem planè generis fuisse vestes illas cœnatorias, non tantùm pluribus antiquorum auctoritatibus, sed B ex ipsis tricliniaribus mensis marmoribusq. sculptis idem auctor facilè monstrat. Sic igitur cùm dicat Euangelista, post ablutionem pedum IESVM recepisse vestimenta sua; satis significat, absoluta iam cœna, lotisque pedibus discipulorum, cœnatoriam vestem exuisse, ac propriam induisse. Aliud enim longeque à priori diuersum cùm ipse suis esset exhibiturus conuiuium, diuerso etiam à solito cœnandi habitu, decentiori cultu (vt tantum mysterium expóscere videbatur) illud sibi instituendum putauit. Nouum ergo Dominus paraturus conuiuiú (quod conuiuatoris videbatur esse munus) primùm omnium conuiuarum voluit lauare pedes, ac subinde diuinum illud ferculum propinare. Sed antequam de hac secunda agamus mensa; de prima, quæ imago quædam videbatur esse secundæ, ac de ipso in cœna accubitu, quid idem auctor scripserit, referamus.

a Mat. 22. DE COENATORIA VESTE.
b Ful. Vrs. in Append. ad opus de Triclin. Petr. Ciacc.
c Ambros. in Psal. 36. Greg. in Moral. & alij.

XL. Constat Ioannis[d] Euangelistæ assertione, ipsum dilectum præ ceteris à Christo discipulum, in sinu Domini in eadem cœna recubuisse. Quid autem sit in mensa in sinu re- C cumbere, cùm idem qui suprà auctor pluribus demonstrasset, ac priùs ostendisset Iudæos in mensa more Romano accumbere consueuisse, hæc ait: Romani liberos suos, aut quos caros habebant, in conuiuijs infra se, hoc est, in sinu suo, collocabant: nam id esse in sinu recumbere, superiùs ostendi. Et Ioannes Christo maximè carus, in ipsius sinu recubuit, & in eius pectore se quàm familiariter composuit, dum ex eo quærit quis illum esset traditurus. Ambrosius[e] ad illud: Cecidit in collum eius: Nónne, inquit, tibi videtur Christum cecidisse in collum Ioannis, quando erat Ioannes in sinu IESV ceruice recumbens reflexa? & ideò Verbum apud Deum vidit, qui erectus est ad superna.] Addit ille: Regem sacrorum, qui apud Romanos maximæ dignationis erat inter Pontifices, summum locum in pontificalibus cœnis occupare solitum, neminemque supra eum accubare diximus. Et in his pontificalibus cœnis, Christus verè Rex & sa- D cerdos secundùm ordinem Melchisedech, eumdem locum occupat, nec quisquam super eum accubat: alioquin nó potuisset olim Maria Magdalena in domo Simonis alabastrum vnguenti effundere super caput ipsius recumbentis, si in medio loco accubuisset; aut ipse Ioannem in sinu habere, si in imo. Romani non raró quini in lectis discumbebant, quod idem auctor pluribus monstrat. Et Christi discipuli (vt verisimile est) quini in singulis lectis discubuere, in reliquo autem tres tantùm, ipse nempe, & Ioannes[f], & Petrus: is enim veluti proximus Ioanni innuit, vt ex Domino auctorem tanti facinoris quæreret. In commune illi vescebantur, vt ex Plutarcho retuli; & hi in commune vescuntur, omnesque in eamdem patinam manus porrigunt: Qui intingit, inquit Dominus[g], mecum manum in paropside, hic me tradet.] & post multa: Denique vt omnia, quemad- E modum dixi, semel ostendam ex Romanorum moribus tracta, qui conuiuis abeuntibus grata & pretiosa solebant apophoreta conferre: liberalissimus ac sui nimiùm profusus Dominus, ex hoc mundo ipse discedens, pretiosissimum corpus suum & sanguiné conuiuis in apophoretis dedit, vt sibi haberent, & secum domum deducerent, & iter ingredientibus etiam pro viatico foret.] hæc de his ille. Sed qui vberiùs hæc scire cupit, libellum de ea re ab ipso accuratè conscriptum petat.

d Ioan. 13.
e Ambros. in c. 15. Lucæ. DISCVBITVS IN MENSA.
f Ioan. 13.
g Mat. 26.

XLI. Verùm quod ad hanc agni cœnam spectat: his admodum aduersari ea videntur quæ lege statuta essent, cùm agnum ipsum Paschalem à stantibus, non verò recumbentibus esse comedendum iubetur. Sed qui antiquum illum commentarium Hebræorum legerint, quem Ritualem librum seu Cærimonialem appellant; planè intelligent, fuisse vsum illum intermissum & antiquatum à tempore exilij Babylonici. Et ne recedamus à superiùs dictis, ratione accubitus Ioannis, qui in ea cœna primum locum post Christum obtinuit,

VETVS VSVS INTERMISSVS.

A tinuit, ſuborta eſſe videtur in eadem cœna illa inter Apoſtolos contentionis occaſio, quis eorum [a] videretur eſſe maior;dum viderent ceteri, in cœnæ illius accubitu omnibus prælatum eſſe Ioannem. [a] *Luc.* 22.

XLII. CONTENTIO DE PRIMATV QVANDO.

Eſt obſeruatione dignum, numquam Apoſtolos de primatu quæſtionem mouiſſe, nec indigne tuliſſe Petrum præpoſitum ceteris eſſe: verùm haud æquanimiter tolerare potuiſſe Ioannem vel Iacobum fratres apud Chriſtum primos haberi. Hinc videas eoſdem Apoſtolos eadem indignatione percitos, cùm mater ipſorum pro duobus filijs ſuis dexteram & ſiniſtram in regno petijt; de quibus hæc Marcus [b]: Et audientes decem indignati ſunt de Iacobo & Ioanne.] Rurſus etiam cùm ijdem ſelecti à ceteris ducti eſſent à Domino vnà cum Petro in montem Thabor: Intrauit, inquit Lucas [c], cogitatio in eos, quis eorum maior eſſet.] Immò, vt ait Marcus [d], & in via inter ſe diſputauerunt, quis eo-
B rum maior eſſet. Ceterum quantumlibet vidiſſent Petrum omnibus à Domino prælatum, ac prærogatiuis quamplurimis auctum; numquam tamen id infenſo animo tuliſſe ſunt viſi. Porrò quantumlibet Ioannes primum locum poſt Chriſtum accepiſſet in menſa: tamen in pedum ablutione ceteris Petrum eſſe præpoſitum, primumque omnium Ieſum pedes Petri lauiſſe, S. Auguſtinus [e] teſtatur; quod & multis etiam rationibus demonſtratur [f]. Sed de his hactenus.

[b] *Mar.* 10. [c] *Luc.* 9. [d] *Marc.* 9. [e] *Auguſt. in Ioan. c.* 13. [f] *Ianſ. Conc. c.* 130.

XLIII. RITVS INSTIT. EVCHARISTIAE.

Ceterùm, vt quæ ſcripta ſunt ab Euangeliſtis de ſacratiſſimæ Euchariſtiæ inſtitutione, faciliùs intelligantur; operæpretium exiſtimaui hîc intexere quæ in antiquo Hebræorum libro Rituali habentur. In canone enim eorum hæc continentur: In paſchali conuiuio, poſterior quæ eſſet menſa, non vt in alijs dierum feſtorum ſecundis cœnarum menſis bellaria apponebantur, ſed tantùm à lege ſtatutus cibus, nimirum primo loco
C embamma ex intybis & lactucis agreſtibus factum, alijſque rebus conditum: inque eum primùm paterfamilias intingebat offam azymam, mox ceteri, ſicque conſumebatur. Deinde item paterfamilias tortam azymam (ſeu, vt alij textus habent, dimidiam) ſub mappa hactenus ſeruatam, in fruſta frangebat, in tot particulas illam diuidens, quot eſſent in cœna diſcumbentes, ſicque diuiſam ſingulis porrigebat: quo facto, ipſe poculum deguſtatum tradebat proximo, ille ſecundo, donec poculum per totum conuiuium circumferretur. Inſuper quoniam ſecundæ illæ menſæ Iudæorum erant ob accepta beneficia ad gratias Deo agendas potiſſimùm comparatæ: cùm in ceteris ſecundis menſis eſſet vſitata quædam communis benedictionis formula, in Paſchali ſecunda menſa poſt illam benedictam, cùm diſtribueretur torta azyma, hæc verba idem paterfamilias dicebat: Iſte eſt panis ærumnæ, quem comederunt patres noſtri in terra Ægypti: quiſquis
D eſurit, accedat & peragat Paſcha.] Poſt hæc idem accepto poculo benedicebat his verbis: Benedictus es Domine, qui fructum vitis creaſti, &c.] ſicque delibatum (vt dictum eſt, poculum tradebat proximo, ille ſecundo, & ſic deinceps: hęc ex libro Rituali Hebręorum. Ceterùm (quod eſt notatu digniſſimum) non tantùm apud Iudæos vetus illa erat conſuetudo, vt in ſecundis menſis ſic libantes, gratias Deo agerent, ſed & Gentiles ipſi in ijſdem ſecundis menſis merum libarent dijs, & alia ſacra facerẽt, vt Athenęus [g] tradit, & alij: ſed in his non immoramur. Hæc igitur ex Rituali veteri Hebræorum libro accepta, quantum conferant ad ipſam Euangelicam hiſtoriam de cœna Domini intelligendam, facilè perſpici poteſt. Dominus enim, ſeruato eo ipſo antiquo Iudæorum ritu, illud effecit, vt nouis benedictionibus additis, nouum inſtitueret ſacramentum; & quæ in memoriam veterum beneficiorum fuerant inſtituta, in commemorationem omnium præſtan-
E tiſſimi nouiter accepti beneficij mutarentur.

[g] *Athenæus lib.* 2. *c.* 9.

XLV. SOLVTIO OBIECTORVM.

Quòd verò (ne longiùs digredi videamur quàm res poſtulet) nonnulli dicunt, poſt ablutos diſcipulorum pedes, iterùm recumbentem Ieſum cum ſuis, quod reliquum erat cœnæ agni abſumpſiſſe (volunt enim Dominum inter cœnandum à menſa receſſiſſe) ex ſuperiùs dictis arguuntur ſatis; atque ex eo etiam, quòd lege diuina ſtatutum erat, agnum Paſchalem comedendum eſſe feſtinanter [h]: qua ex parte certè Dominus legem minùs impleſſet, ſi agno ex parte comeſto, è menſa receſſiſſet, pedeſque diſcipulorum lauiſſet, ac poſt longam moram [i] ad eſum agni iterùm redijſſet. Vnde quod dicit Matthæus [k]: Cœnantibus autem eis, accepit IESVS panem, & benedixit] & quod Marcus [l] ait: Et manducantibus illis, accepit IESVS panem, & benedicens fregit] idem eſt ac ſi dixiſſet, Recúbentibus illis: hæc etenim in hunc modum eſſe intelligenda, Lucas aperit, dum teſtatur Euchariſtiam eſſe inſtitutam poſt cœnam, dicens [m]: Similiter, & calicem,

[h] *Exod.* 12. [i] *Ianſ. Conc. c.* 130. 131. [k] *Mat.* 26. [l] *Mar.* 14. [m] *Luc.* 22.

[a] 1.Cor.11. cem, postquam cœnauit, dicens: Hic est calix, &c.] quod & ipse testatur Paulus [a] scri- A
bens ad Corinthios.

XLV. [b] Ioan.13. [c] Luc.22. [d] Mat.26. [e] Mar.14. [f] Philip. 3.

Quòd verò ablutione pedum facta (vt tradit Ioannes [b]) immò (vt testatur Lucas [c]) post institutam Eucharistiam de discipulo proditore Dominus sermonem habuisse dicatur, Matthæus [d] verò & Marcus [e] ante mysticam illam mensam id contigisse tradant: nihil prorsus est absurdi, de ea re bis in priori, ac inde posteriori mensa (hoc discrimine cœnam ab esu Eucharistiæ placet distinguere) Dominum esse locutum, cùm præsertim de perditione illius adeò solicitus esset; dicente de se Apostolo [f]: Eadem vobis scribere, mihi quidem non pigrum, vobis autem necessarium. Videte canes, videte malos operarios, videte concisionem.] Constat ex his itaque, cœnam Domini (sic
[g] Omnes qui interpretati sunt locum 1.Corin.11. [h] August. de ser.Dom.in mont.lib.2. c.7.
enim Patres [g] appellare consueuere institutionem sacratissimæ Eucharistiæ; idemque esse manducare cœnam Dominicam, quod Eucharistiam sumere Augustinus [h] demon- B
strat: licet ea voce, vt alijs, abuti soleant Nouatores) fuisse distinctam à cœna agni Paschalis, ac post illam fuisse administratam. In qua primùm illud sacramentum ineffabile est institutum, quo trànsubstantiatio fit panis & vini in carnem & sanguinem Christi, in ipsum Christi corpus sub vtraque specie integrum. Tunc & Apostoli, cùm ipsis Dominus præcepit id ipsum facere in sui memoriam, sacerdotes sunt facti, atque ipsum sacrificium quod offerrent, est ordinatum. Id Apostoli ipsi, id Patres omnes, id traditio Ecclesiastica, atque ipsa Catholica fides ab ipso exordio nascentis Ecclesiæ prædicauit, & hactenus profiteri non desinit.

S. Eucharistiae institutio.

XLVI. Eucharistia in azymis.

Atque vt de his singulis (quod instituti ratio postulat) breuiter intereà agamus: in huius sacramenti institutione in primis considerandum est ipsum tempus. Cùm enim C
ipsa prima die Azymorum, decimaquarta luna ad vesperam, cùm Pascha secundùm legis Moysi ritum ageretur, post esum agni sacra Eucharistia fuerit instituta; nulla est dubitatio, esse confectum in azymis, & non in fermentato: quem etiam ritum seruatum
[i] Epiph.hær. 30.
esse ab Apostolis, ac eorum successoribus, Epiphanius [i], quantumlibet (vt dictum est superiùs) ipse dicat legitimum Pascha esse à Domino anticipatum, agens contra Ebionæos hæreticos, qui primi fuerunt Apostolorum temporibus (Ebion enim primus post
[k] Ignat. in epist.ad Philadelph.
Simonem magum ab Ignatio [k] recensetur hæresiarcha) testatur, sic dicens: Mysteria autem faciunt ad imitationem sanctorum in Ecclesia, ab anno in annum, per azymos, hoc est, non fermentatos panes.] hæc ille. Si igitur illi ad imitationem sanctorum in Ecclesia in azymis Mysteria conficiebant (hoc enim nomine antiqui Eucharistiam nominabant) nulla est dubitatio, maiores omnes eumdem seruasse ritum, vt in azymis ea- D
dem mysteria sacrosancta confecerint. At vnde hoc illi, nisi à suis ipsorum Patribus, Apostolis Domini, & illi à Christo id facere didicissent? Sed in his non immoramur.

XLVII. Nomina Eucharistiae.

Agedum, antequam de re ipsa agamus: quibus nominibus maiores nostri consueuerint sacram Eucharistiam nuncupare, quò ex ipsis nominibus tanta res faciliùs cognoscatur, adducamus in medium. In primis, habito respectu ad Fideles, qui eam accipientes Christo per omnia maximè vniuntur, eodem nomine quo nos in præsentiarum vtimur, Communionem seu Communicationem ab Apostolis illam esse dictam, fidem
[l] 1.Cor.10. [m] Act.2.
facit Paulus Apostolus, dum ad Corinthios scribens; hæc ait [l]: Calix benedictionis, cui benedicimus, nónne communicatio sanguinis Christi est.] Lucas [m] item in Actis: Erant, inquit, perseuerantes in doctrina Apostolorum, & communicatione fractionis panis.]
[n] Tertull. de corona milit. [o] Ambr in lib.de Sacr. Aug l.de pec. merit.cōt.Pelag.l.1.c.24. & alibi sæpius. [p] Ioan. 6. [q] Ignat.epist. 15. [r] Tertull. de orat c.vlt.
Insuper ob admirabilem ac ineffabilem rerum diuinarum secretam quamdam coniun- E
ctionem, à Græcis μυστήριον, à Latinis verò Sacramentum inuenies nominatam. Tertullianus [n] planè Eucharistiæ Sacramentum appellat. & alij [o] post eum. Nomen verò Eucharistiæ à gratiarum actione deductum, commune esse reperitur ex æquo Græcis pariter ac Latinis. Rursus etiam quoniam Dominus [p] dixit: Pater meus dat vobis panem de cælo verum: Panis enim verus est, qui de cælo descendit, & dat vitam mundo.] ea ratione Ignatius [q] Apostolorum discipulus ipsam Eucharistiam, Panem Dei, Panem cælestem frequenter appellat; & ad Romanos scribens hæc ait: Non gaudeo corruptibili nutrimento, nec voluptatibus huius vitæ: Panem Dei volo, Panem cælestem, quæ est caro Christi filij Dei.]

XLVIII. Corpus Christi.

Eadem igitur ratione, quatenus continet ipsum Christi corpus, maiores idem Sacramentum appellare consueuerunt Corpus Christi. Eiusmodi nuncupationem sæpiùs à Tertulliano vsurpatam inuenies, vt cùm ait [r] in libro de Oratione: Quòd oratio

solenda

A soluenda sit, Corpore Domini accepto.] & paulo pòst: Accepto Corpore Domini & reseruato.] & [a] in libro de Idololatria: Eas manus admouere Corpori Domini.] & alibi [b]: Caro Corpore & Sãguine Christi vescitur, vt anima Deo saginetur.] & de [c] Pudicitia sic: Opimitate Domini Corporis vescitur.] Sunt de his alia innumera aliorum testimonia, Cypriani, Hieronymi, Ambrosij, Augustini, & aliorum, quæ præterimus. Istud ipsum Sacramentum, quod non esset cibus omnibus communis, sed caro Christi oblata pro sæculi vita, ea ratione Africani Fideles Vitam proprio nomine dicere consueuerunt: vnde Augustinus [d]: Optimè, inquit, Punici Christiani baptismum ipsum, nihil aliud quàm Salutem; & sacramentum Corporis Christi, nihil aliud quàm Vitam vocant.] Demum habito respectu, quòd pro peccatis hostia offertur, Oblatio, Sacrificium, Liturgia, ac Missa dicta antiquitus reperitur. Sed de his suo loco paulo inferiùs.

[a] Tertul. de Idol. c. 7. [b] Idem de resur. carn. c. 8. [c] Idem de Pud. [d] Aug. de pecc. merit. contra Pelag. lib. 1. cap. 24.

B Quòd autem rei veritate, non per figuram, vel similitudinem, allusionémve, vel quouis alio modo fictitio, ipsa Eucharistia sit illud ipsum viuificum corpus Christi, quod natum de sanctissima Virgine, in ara Crucis oblatum est, & ineffabili quodam modo manentibus specierum panis & vini accidentibus in ipsum transubstantiatum, quod semper Catholica veritas est professa, ex innumeris sanctorum Patrum locis, aliisque firmissimis rationibus esset facile demonstrare. Ceterùm cùm sciamus complures disertissimos ac integerrimos, atque de fide Catholica optimè meritos viros, eo argumento commentarios ferè innumeros omni prudentia, doctrina, ac fide sincera cumulatè refertos, facilitate illustratos, ac denique (vt multa paucis complectar) planè diuinos, suggerente id iis Spiritu sancto, conscripsisse: superuacaneum existimamus, ac lectori onerosum, eadem hîc repetere, vel aliqua iis velle addere: illos igitur consulant omnes quicumque earum rerum C cupidi sunt, eò se conferant, ac tamquam ad sacram quamdam anchoram confugiant, aduersus prauorum dogmatum in nostram fidem adeò certam atque firmiter stabilitam vibrata venenosa tela. XLIX. VERE CORPVS CHRISTI.

Nos interim ne lectorem frustremur, cùm præfando polliciti simus in nostris Annalibus, more maiorum, Christianæ religionis institutorum originem ac firmitatem repetere & intexere, hæc libando potiùs, atque summis labris (vt dicitur) degustando, quàm fusiùs tractando (ne ieiunum penitus lectorem abire sinamus) illud vnum modò dicemus de Eucharistia, quatenus est sacrificium à Domino institutum, ac sacerdotibus nouæ legis traditũ offerendũ. Tam ampli sacerdotij ac sacrificij symbola cùm mille ferè modis fuerint olim per veterẽ legem diuinitus prę mõstrata atque prædicta, satis sit in præsentiarum illa paucis commemorasse, quæ in Rege & sacerdote Melchisedech sunt quibusdam non D obscuris certè figuris expressa, atque oraculo prophetico consignata; dicente de Christo Dauid, & quid dico Dauid? immò ipso Deo Patre: Tu es sacerdos in æternum secundùm ordinem Melchisedech.] Vnde in hanc sententiam Cyprianus [e]: Item, inquit, in sacerdote Melchisedech sacrificij Dominici sacramentum præfiguratum videmus, secundùm quod diuina Scriptura testatur, & dicit [f]: Et Melchisedech Rex Salem protulit panem & vinum. Fuit autem sacerdos altissimi, & benedixit Abraham. Quòd autem Melchisedech typum Christi portaret, declarat Spiritus sanctus in Psalmis, ex persona Patris ad Filium dicentis [g]: Ante Luciferum genui te: tu es sacerdos in æternum secundùm ordinem Melchisedech. Qui ordo vtique hîc est de sacrificio illo veniens, & inde descẽdẽs, quòd Melchisedech sacerdos Dei summi fuit, quòd panem & vinum obtulit, quòd Abraham benedixit. Nam quis magis sacerdos Dei summi, quàm Dominus noster Iesus E Christus, qui sacrificium Deo Patri obtulit, & obtulit hoc idem quod Melchisedech obtulerat, id est, panem & vinum, suum scilicet Corpus & Sanguinem?] hæc Cyprianus. L.

[e] Cypr. ad Cæcil. epist. 63. edit. Pamel. [f] Genes. 14. [g] Psal. 109.

Dum verò idem Dominus istud ipsum Apostolis suis faciendum præcepit: satis expressit, suum sacerdotium & cum eo sacrificium voluisse ad posteros propagari. Vnde idem Cyprianus [h] de iisdem agens, hæc subdit: Si Iesus Christus Dominus & Deus noster ipse est summus sacerdos Dei Patris, & sacrificium Patri se ipsum primus obtulit, & hoc fieri in sui commemorationem præcepit: vtique ille sacerdos vice Christi verè fungitur, qui id quod Christus fecit, imitatur; & sacrificium verum & plenum tunc offert in Ecclesia Deo Patri, si incipiat offerre, secundùm quod ipsum Christum videat obtulisse.] & inferiùs: Et quia passionis eius mentionem in sacrificiis omnibus facimus (passio enim Domini, sacrificium est quod offerimus) nihil aliud quàm quod ille fecit, facere debemus.] LI. SACERDOTIVM CVM SACRIFICIO PROPAGATVM.

[h] Cypr. ad Cæcil. epist. 63.

Id ipsum fecisse Apostolos, & vniuersam Ecclesiam ab illis edoctam in vniuerso mundo LII.

[a] Iren. lib. 4. cap. 32. APOSTOLI SACRIFICARVNT.

mundo facere perseuerasse, Irenæus[a] Polycarpi Ioannis Apostoli discipuli auditor testatur, sic dicens: Suis discipulis Dominus dans consilium primitias Deo offerre ex suis creaturis non quasi indigenti, sed vt ipsi nec infructuosi, nec ingrati sint, eum qui ex creatura panis est, accepit, & gratias egit, dicens: Hoc est corpus meum. & calicem similiter, qui est ex ea creatura quę est secundú nos, suum sanguinem confessus est; & noui Testamenti nouam docuit oblationem, quam Ecclesia ab Apostolis accipiens, in vniuerso mundo offert Deo.] & inferiùs[b]: Igitur Ecclesiæ oblatio, quam Dominus docuit offerri in vniuerso múdo, purum sacrificium reputatum est apud Deum, & acceptum est ei.] & post multa, dum in hæreticos inuehitur: Quomodo, inquit, constabit eis, eum panem in quo gratiæ actæ sint, corpus esse Domini sui, & calicem sanguinis eius, si nó ipsum fabricatoris mundi filium dicant, id est, Verbum eius? Quomodo autem rursus dicunt carnem in corruptionem deuenire, & non percipere vitam, quæ à corpore Domini & sanguine alitur? Ergo aut sententiam mutent, aut abstineant offerendo quæ prædicta sunt. Nostra autem consonans est sententia Eucharistię, & Eucharistia rursus confirmat sententiam nostram. Offerimus ei, quæ sunt eius, congruenter communicationem & vnitatem prædicantes carnis & spiritus. Quemadmodum enim qui est è terra panis, percipiens inuocationem Dei, iam non communis panis est, sed Eucharistia ex duabus rebus constans, terrena & cælesti: sic & corpora nostra percipientia Eucharistiam, iam non sunt corruptibilia, spem resurrectionis habentia. Offerimus autem ei, non quasi indigenti, sed gratias agentes donationis eius, & sanctificantes creaturam.] Itemque alibi hæc in eamdem sententiam, agens aduersus eosdem hæreticos carnis resurrectionem negantes: Quando ergo, inquit[c], & mixtus calix, & fractus panis percipit verbum Dei, fit Eucharistia sanguinis & corporis Christi, ex quibus augetur & consistit carnis nostræ substantia: quomodo carnem negant capacem esse donationis Dei, qui est vita æterna, quæ sanguine & corpore Christi nutritur, & membrum eius?] hæc Irenæus[d] martyr, Apostolorum temporibus proximus, & discipuli Apostolorum auditor.

[b] Idem eod. lib. c. 34.

[c] Idem lib. 5. c. 1.

[d] Hieron. de Scrip. Eccles.

LIII. Ignatius[e] ipso antiquior, Apostolorum discipulus, sacerdotes nouæ legis consueuisse sacrificium offerre, sæpè testatur, & de ipsa Eucharistia ad Philadelphios in hunc modum scribit: Obsecro vos, vt vna fide, vna prædicatione, vna Eucharistia vtamini: vna est enim caro Domini nostri Iesu Christi, & vnus illius sanguis, qui pro nobis effusus est, & vnus calix, qui pro omnibus nobis distributus est; vnus panis, qui omnibus fractus est; vnum altare omni Ecclesiæ, & vnus Episcopus cum presbyterorum collegio & diaconis conseruis meis.] & ad Smyrnenses[f]: Rata Eucharistia habeatur, quæ sub Episcopo fuerit, vel cui ipse concesserit. Non liceat sine Episcopo baptizare, neque offerre, neque sacrificium immolare.] hoc ipsum aliud non esse, quàm sacram Eucharistiam conficere, eamdemque panem esse cælestem, ac ipsam denique carnem & sanguinem Christi, ad diuersos scribens inculcat. Quinetiam locum eiusdem Ignatij in dicta epistola ad Smyrnenses Theodoretus in Impatibili, tertio dialogo, ex verbis ipsius sic recitat: Eucharistias & oblationes non admittunt; quòd non confiteantur Eucharistiam esse carnem Saluatoris nostri Iesu Christi, quæ pro peccatis nostris passa est, quam Pater sua benignitate suscitauit.] hæc Ignatius apud Theodoretum; quæ miramur, siue librariorum, siue interpretú vitio, excidisse. Rursus idem ad Ephesios ait[g]: Date itaque operam vt sæpiùs congregemini ad Eucharistiam.] & in fine: Obedientes Episcopo & presbytero, frangentes panem vnum, quod pharmacum immortalitatis est, mortis antidotum, vitam quoque Deo concilians per Iesum Christum, medicamentum purgans vitia, & omnia pellens mala.] Quid ergo is panis sit, planiùs ad Romanos his verbis explicat[h]: Panem Dei volo, panem cælestem, quæ est caro Filij Dei.]

[e] Ignat ep. 9.

[f] Ignat. ep. 10. DE SACRIFICIO EVCHARISTIAE EX IGNATIO.

[g] Ignat. ep. 14

[h] Idē ep. 15.

LIV. Iustinus Martyr[i], & ipse etiam Apostolorum temporibus vicinus, de eiusmodi Eucharistiæ sacrificio satis explicitè in ea oratione, quam ad Antoninum Pium Augustum scripsit, loquitur in hæc verba: Precibus finitis, mutuis nos inuicem osculis salutamus. Deinde ei qui fratribus præest, offertur panis & poculum aquæ & vini: quibus ille acceptis, laudem & gloriam rerum vniuersarum Patri, per nomen Filij & Spiritus sancti offert, & Eucharistiam siue gratiarum actionem, pro eo quòd nos donis hisce dignatus sit, prolixè exequitur. Atque vbi ille preces & gratiarum actionem absoluit, populus qui adest omnis fausta approbatione acclamat dicens, Amen. Amen autem voce Hebræa, Fiat, significat. Præsidens verò postquam gratiarum actionem perfecit, & populus vniuersus approba-

[i] Iust. mart. or. ad Anton. prope finē. ET IVSTINO MARTYRE.

A approbatione læta eam comprobauit; qui apud nos vocantur diaconi atque miniſtri, diſ-
tribuunt vnicuique præſentiú, vt participent eum, in quo gratiæ actæ ſunt, Euchariſtiam,
panem, vinum, & aquam, & ad abſentes perferunt. Porrò alimentum hoc apud nos ap-
pellatur Euchariſtia: quod nulli alij participare licitum eſt, quàm veram eſſe noſtram do-
ctrinam credenti, lauacro propter remiſſionem peccatorum & regenerationem abluto, &
ita vt Chriſtus tradidit, viuenti. Non enim vt communem panem, neque communem
potum, iſta ſumimus: ſed quemadmodum per verbum Dei caro factus Ieſus Chriſtus
Saluator noſter, & carnem & ſanguinem ſalutis noſtræ cauſa habuit: ad eumdem mo-
dum etiam eam alimoniam, in qua per preces verbi eius ab ipſo profecti gratiæ ſunt actæ,
vnde ſanguis & caro noſtra per mutationem aluntur, incarnati illius Ieſu carnem & ſan-
guinem eſſe, edocti ſumus. Nam Apoſtoli in commentariis à ſe ſcriptis, quæ Euangelia
B vocantur, ita tradiderunt præcepiſſe ſibi Ieſum: cum enim, pane accepto, cùm gratias
egiſſet, dixiſſe: Hoc facite in meam commemorationem: Hoc eſt corpus meum. Et po-
culo ſimiliter accepto, & gratiis actis, dixiſſe: Hic eſt ſanguis meus: ac ſolis ipſis ea tradidiſ-
ſe.] hæc Iuſtinus, de cuius excellenti doctrina, & rerum Eccleſiaſticarum peritia, integri-
tate, ſanctitate, & fide ſuo loco vberiùs dicturi ſumus.

Plura hîc eſſent intexenda ex Tertulliano & Cypriano loca, niſi nos nimia prolixitas LV.
ab hac re auocaret. Sanè quidem ſiue Cypriani ſit, ſiue alterius, certè tamen eiuſdem fer-
mè ætatis auctoris & probatæ fidei eſt commentarius ille de Operibus cardinalibus: vbi
cùm agitur de cœna Domini, de vero & viuifico ſacrificio Euchariſtiæ, deque vera certa-
que panis & vini in corpus Chriſti verū tranſſubſtantiatione eſt verax atque fidelis aſſer-
tio. Sed non eſt præſentis negotij, ſingulos Orthodoxos ſcriptores commemorare, qui à
C temporibus Apoſtolorum vſque in præſens in Eccleſia floruere: ſatis ſit prædictorum an-
tiquorum Patrum teſtimoniis recenſitis, pauca addere, quæ poſtea celebriores in Eccleſia
Doctores in eamdem ſentētiam ſunt locuti; ac potiſſimùm doctrina & pietate celeberri-
mus Hieronymus, ſic dicens [a]: Recurre ad Geneſim, & Melchiſedech Regem Sàlem hu- [a] Hier. epiſt.
ius principem inuenies ciuitatis, qui iam tunc in typo Chriſti panem & vinum obtulit, & 87.
myſterium Chriſtianum in Saluatoris ſanguine & corpore dedicauit.] & rurſum de ipſis EX HIERONYMO.
Chriſtianis ſacerdotibus [b]: Abſit, inquit, vt de ipſis quidquam ſiniſtrū loquar, qui Apoſto- [b] Hier. ep. 1.
lico gradui ſuccedentes, Chriſti corpus ſacro ore conficiunt, & per quos nos Chriſtiani
ſumus; qui claues regni cælorum habentes, quodammodò ante Iudicij diem iudicant; qui
ſponſam Domini ſobria caſtitate conſeruant.] Idemque rurſus alibi in hæc verba [c]: Ad [c] Hier. ep. 85.
Epiſcoporum & presbyterorum preces, Chriſti corpus ſanguiſque conficitur. Idem ad ad Euag.
D Damaſum de filio prodigo: Chriſtus, inquit, quotidie Fidelibus immolatur.] & alibi [d]: [d] Hier. ep. ad
Nec Moyſes dedit nobis panem verum, ſed Dominus Ieſus: ipſe conuiua, & conuiuium; Hedib. 150.
ipſe comedens, & qui comeditur: illius bibimus ſanguinem, & ſine ipſo potare non poſſu- q. 2.
mus: & quotidie de ſacrificiis eius, de genimine vitis eius veræ & vineæ Sorec, quæ inter-
pretatur electa, rubentia muſta calcamus.]

Non poſſum tacere Ambroſium [e], cùm de eodem ſacrificio his vſus eſt verbis: Ego, LVI.
Domine, memor venerandæ paſſionis tuæ, accedo ad altare tuum, licet peccator, vt offe- EX AMBROSIO
ram tibi ſacrificium, quod tu inſtituiſti, & offerri præcepiſti in commemorationem tui [e] Ambroſ.
pro ſalute noſtra.] id quomodo conficiatur, alibi ſic explicat [f]: Tu fortè dicis: Meus pa- orat. præp.
nis eſt vſitatus. Sed panis iſte, panis eſt ante verba ſacramentorum: vbi acceſſerit conſecra- ad Miſſ. 1.
tio, de pane fit caro Chriſti. Hoc igitur aſtruamus. Quomodo poteſt, qui panis eſt, corpus [f] Ambr. de Sacram. l. 4. c. 4.
E eſſe Chriſti? conſecratione. Conſecratio igitur quibus verbis eſt, & cuius ſermonibus?
Domini Ieſu. Nam reliqua omnia quæ dicuntur, laudem Deo deferunt: oratio præmit-
titur pro populo, pro Regibus, pro ceteris. Vbi venitur vt conficiatur venerabile Sacra-
mentum, iam non ſuis ſermonibus ſacerdos, ſed vtitur ſermonibus Chriſti. Ergo ſermo
Chriſti hoc conficit ſacramentum. Quis ſermo Chriſti? nempe is quo facta ſunt omnia.]
& paulo pòſt: Ego tibi vt reſpondeam, non erat corpus Chriſti ante conſecrationem, ſed
poſt conſecrationem; dico tibi quòd iam corpus eſt Chriſti: Ipſe dixit, & factum eſt: ipſe
mandauit, & creatum eſt.]

Auguſtinus itidem de eodem ipſo ſacrificio hæc ait [g]: Id enim ſacrificium ſucceſſit om- LVII.
nibus illis ſacrificiis veteris Teſtamēti, quæ immolabantur in vmbra futuri: propter quod EX AVGVSTINO.
etiam vocem illam in Pſalmo decimonono eiuſdē mediatoris per prophetiam loquen- [g] Aug. de Ciu.
tis agnoſcimus: Sacrificium & oblationem noluiſti, corpus autem perfeciſti mihi: quia Dei lib. 17.
pro c. 20.

pro illis omnibus sacrificiis & oblationibus corpus eius offertur, & participantibus ministratur.] & alibi [a] de oblato eodem sacrificio ad pellendos dæmones hæc ait: Rogauit nostros, me absente, presbyteros, vt aliquis eorum illò pergeret, cuius orationibus cederent. Perrexit vnus, obtulit ibi sacrificium corporis Christi, rogans quantum potuit, vt cessaret illa vexatio: Deo protinus miserante, cessauit.] itemque alibi [b]: Iam Christiani peracti eiusdem sacrificij memoriam celebrant sacrosancta oblatione & participatione corporis & sanguinis Christi.] sed quomodo id fiat, alibi sic declarat [c], agens contra Faustum Manichæum: Noster autem panis & calix, non quilibet (quasi propter Christum in spicis & in sarmentis ligatum, sicut illi desipiunt) sed certa consecratione mysticus fit nobis, non nascitur. Proinde quod non ita fit, quamuis sit panis & calix, alimentum est refectionis, non sacramentum religionis, &c.] Nónne eadem & Græci? A

[a] *Aug. de Ciu. Dei l. 22. c. 8*
[b] *Aug. contra Faustum. l. 20. c. 18.*
[c] *Aug. contra Faust. li. 20. cap. 13.*

LVIII. EX CYRILLO. Cyrillus Ierosolymitanus de eodem sacrificio Catechesim mystagogicam [d] conscripsit, idemque de eiusdem veritate ac certitudine hæc ait [e]: Non ergo consideres tamquam panem nudum, & vinum nudum: corpus enim est & sanguis Christi, secundùm ipsius Domini verba. quamuis enim sensus tibi hoc non suggerit, tamen fides te confirmet, quin potiùs habeas ex fide pro certissimo, ita vt nulla subeat dubitatio.] & paulo pòst: Hoc sciens, proque certissimo habens, panem hunc, qui videtur à nobis, non esse panem, etiam si gustus panem esse sentiat; sed esse corpus Christi.] hæc ille. & Chrysostomus in eamdem sententiam [f]: Non enim homo est, qui proposita de consecratione mensæ Domini, corpus Christi facit & sanguinem; sed ille, qui crucifixus est pro nobis Christus. Sacerdotis ore verba proferuntur, & Dei virtute consecrantur & gratia: Hoc est, ait, corpus meum: hoc verbo proposita consecrantur. Et sicut illa vox, quæ dicit; Crescite & multiplicamini, & replete terram; semel quidem dicta est, sed omni tempore sensit effectum, ad generationem operante natura: ita vox illa semel quidem dicta est, sed per omnes mensas Ecclesiæ vsque ad hodiernum diem & vsque ad eius aduentum præstat sacrificio firmitatem.] B C

[d] *Cyril. Catech. mystag. 5.*
[e] *Cyril. Catech. myst. 4.*
[f] *Chrysost. homil. de prod. Iud.*

LIX. Multa his essent addenda, sed hæc nos cursim ad alia festinantes. Neque tamen prætermittendum, quòd cùm multa sint huius sacrificij nomina, illud est antiquissimum, & apud Latinos vsitatius atque frequentius, Missa; quòd quidem (sicut & Christiana fides profitetur) ex Hebraica vel Chaldaica nomenclatura acceptum esse videtur. Quòd enim in nostra Vulgata legitur, Spontanea [g] oblatio, Hebraicè & Chaldaicè dicitur, Missah, quam offerebant Domino in gratiarum actionem de fructibus terræ, qua & vescebantur in templo cum recordatione præteritę seruitutis, & ab eadem liberationis. Quæ quidem omnia cùm optimè conueniant prædicto à Christo instituto sacrificio; eo potiùs maiores nostri vsi sunt nomine, quàm cuiuspiam alterius sacrificij: nam & ea potissimùm ratione ab illis id factum esse videtur, quòd spontanea recolatur prima illa sui ipsius à Domino nostro Iesu Christo facta oblatio, de qua Isaias [h]: Oblatus est quia ipse voluit] & Dominus de se ipso [i]: Potestatem habeo ponendi animam meam, & potestatem habeo iterùm sumendi eam] & quod scriptum est in Psalmo [k]: Holocaustum & pro peccato non postulasti: tunc dixi: Ecce venio.] Sanè quidem creditur eiusmodi nomen ab ipsis Apostolis Petro & Paulo, ex Hebraicis fontibus, traditum esse Romanis: quod & Iacobus Ierosolymorum Episcopus, idemque Apostolus & frater Domini tradidit suis; nam eadem vsus est voce in sua, quam posteris reliquit, Missa: de cuius certa fide ac veritate suo loco pluribus agemus. D

[g] *Deut. 16.* MISSAE NOMEN.
[h] *Isaia 35.*
[i] *Ioan. 10.*
[k] *Psal. 39.*
[l] *Habetur to. 1. bibliot. sanct. Patr.*

LX. VSVS VOCIS EIVS IN ROM. ECCLESIA. Ea voce vsa videtur suo ipsius exordio Romana Ecclesia: nam Pius Papa proximus Apostolorum temporibus, scribens ad Iustum Episcopum Viennensem, idem sacrificium Missam vocans, sic dicit [l]: Soror nostra Euprepia, sicut benè recordaris, titulum domus suæ pauperibus assignauit: vbi nunc cum pauperibus nostris commorantes, Missas agimus.] hæc ille. Item Cornelius Papa epistola ad Lupicinum Viennensem Episcopum his vtitur verbis: Publicè, neque cryptis notioribus Missas agere Christianis licet.] Eodem vsi sunt nomine ceteri Romani Pontifices, quos longum esset singulatim recensere. In Concilio Romano [m] sub Siluestro, in Concilio Carthaginensi [n] secundo, in Concilio Agathensi [o], & aliis, Patres qui interfuerunt, eodem quoque Missæ nomine ipsum incruentum sacrificium nominarunt, sicut & Ambrosius [p], Augustinus [q], Victor Vticensis [r], ac denique ceteri, & post ipsos recentiores omnes. Ceterùm quod ad ipsum sacrificij ritum spectat, opportuniori loco agemus. E

[m] *Conc Rom. sub Siluestro in fine.*
[n] *Côcil. Carthag. 2. can. 2.*
[o] *Côc. Agath. c. 47.*
[p] *Ambros ad Marc. ep 33.*
[q] *Aug. serm. de temp. 251*
[r] *Vict. de perf. Vuan. lib. 2.*

Vt autem

LXI. USUS COENAE DOMINICAE.

A Vt autem ad ipsam Dominicam cœnam redeamus, quam cœptam esse à Domino eius diei hora vespertina constat: remansit ea consuetudo apud nonnullas Ecclesias, vt etiam vespere, sed à ieiunis, idem sacrificium offerretur. Viguisse eumdem vsum in Ecclesia Africana olim, auctor est Cyprianus [a]. Id ipsum, sed post sumptum cibū, de Ecclesia Alexandrina testatur Sozomenus [b]. Augustinus [c] autem ad Ianuarium scribens, id semel in anno in Cœna Domini, & nonnisi à ieiunis fieri solitum asserit, dum ait: Quæris enim his verbis, quid per quintam feriam vltimæ hebdomadis Quadragesimæ fieri debeat: an offerendū sit mane, & rursus post cœnam, propter illud quòd dictum sit: Similiter postquam cœnatum est: An ieiunandum, & post cœnam tantummodò offerendum: an etiam ieiunandum, & post oblationem, sicut facere solemus, cœnandum? &c.] Vespertinarum etiam Missarum mentio habetur in Concilio [d] Agathensi.

[a] Cyprian. ep. ad Cæcil. 63. [b] Sozom. hist. lib 7. c. 10. [c] August. ad Ian. ep 118. [d] Cōc. Agath. apud Gratian. de consecr. dist. 5. c. conuenit.

IEIUNI COMMUNICANT.

B Ceterum quoniam diuersa erat aliquarum Ecclesiarum consuetudo, passimque post cœnam sacrificium offerebatur, eam sustulit in Africa Concilium Carthaginense [e] tertium, statuens vt à ieiunis semper, excepta ipsa die anniuersaria Cœnæ Domini, offeretur. Sed hæc etiam fuerunt contrariis legibus abrogata [f] ac penitus antiquata, ob eam potissimùm causam, quòd vniuersalis Ecclesiæ vetus consuetudo contraria esset, cùm vt nonnisi à ieiunis sacra Eucharistia sumeretur, antiquitus obseruatum esse videretur. id affirmat Tertullianus [g], dum ad vxorem scribens ait: Non sciet maritus quid secretò ante omnem cibum gustes.] Cyprianus [h] (vt vidimus) id ipsum confirmat, & quòd in melius mutatum sit, rationem reddit. Itemque Augustinus de his agens, ait: Liquidò apparet, quando primùm acceperunt discipuli corpus & sanguinem Domini, non eos accepisse ieiunos. Numquid tamen propterea calumniandum est vniuersæ Ecclesiæ, quòd à ieiunis
C semper accipitur? Et hoc placuit Spiritui sancto, vt in honorem tanti sacramenti, in os Christiani priùs Dominicum corpus intret quàm ceteri cibi. Nam ideò per vniuersum Orbem mos iste seruatur. Neque enim quia post cibos dedit Dominus, propterea pransi vel cœnati fratres ad illud sacramentum accipiendum conuenire debent, aut sicut faciebant quos Apostolus arguit & emendat, mensis suis ista miscere.] hæc & alia de his Augustinus, reddens rationem qua de causa id Dominus voluerit vespere instituisse. Græcos etiam conficere ac sumere consueuisse semper ieiunos ante cœnam, testatur Gregorius Nazianzenus [i]; qui & multis disputat, Ecclesiam Dei non omnia quæ à Christo facta sunt, eodem tempore quo ille, faciēda, maiorum traditione suscepisse: idemque aduersus illos inuehitur, qui eo prætextu differebant sanctum baptisma in annum suæ ætatis trigesimum, quòd eumdem annum agens Christus voluerit baptizari.

[e] Cōc. Carth. 3. can. 29. [f] Cōcil. Laod. can. 5. & Sext. Synod. cap. 29. [g] Tertull. ad uxor. l. 2. c. 5. [h] Cyprian. epist. 63. [i] Greg. Naz. orat. in sanct. baptis.

LXII. AN IUDAS ACCEPERIT EUCHARISTIAM.

D Confecta igitur à Domino Iesu Christo sacratissima Eucharistia, distribuit ipsam Apostolis. An autem eamdem Iudæ impartierit, cùm tradidit eidem buccellam [k] intinctam, & post buccellam introiuit in eum satanas, atque ad accelerandam proditionem inde recessit? Scimus S. Augustinum eius fuisse sententiæ, ac firmiter affirmasse, Iudam nequaquam tunc sacram Eucharistiam cum ceteris participasse; sicque dicit [l]: Non, vt putant quidam negligenter legentes, tunc Iudas Christi corpus accepit: intelligendum est enim, quòd iam his omnibus distribuerat Dominus sacramentum corporis & sanguinis sui, vbi & Iudas erat, sicut S. Lucas euidentissimè narrat. & deinde ad hoc ventum est, vt secundum narrationem Ioannis apertissimè Dominus per buccellam intinctam atque porrectam, suum exprimat traditorem: fortasse per panis tinctionem, illius significans fictionem.] hæc ille, qui tamen sicut ibi, ita & aliis in locis, Eucharistiam eum accepisse tradit,
E dum ait [m]: Christus quid nobis fecit, qui traditorem suum tanta patientia pertulit, vt ei primam Eucharistiam, confectam manibus suis, & ore suo commendatam, sicut ceteris Apostolis, tradiderit.] & alibi [n]: Traditorem enim suum, qui iam pretium eius acceperat, vsque ad vltimum pacis osculum, inter innocentes secum esse perpessus est: quibus non tacuit, esse inter illos tanti sceleris hominem: & tamen primùm sacramentum corporis & sanguinis sui, nondum illo excluso, communiter omnibus dedit.] hæc Augustinus. Affirmat hoc ipsum S. Ioannes Chrysostomus [o], dum ait: Adfuit Iudas, & illius sacrificij communicationem meruit.] & paulo pòst: In illum post communicationem diabolus intrauit, non quia contempserat Dominicum corpus: sed quia impudentia Iudæ, & malignitas mentis, vt aduersarius in eo habitaret, effecit: vt discas quòd indigna & fucata mente mysteriorum secreta celebrantibus à diabolo præparantur insidiæ.] hæc eadem Cyrillus [p], & alij complures, quos omittimus numerare.

[k] Ioan. 13. [l] August. in Ioan 13. tract. 62. [m] Aug. in Ps. 10. [n] Aug. epist. 163. [o] Chrys hom. de prod. Iudæ. [p] Cyrill. in Ioan. c. 13. Cyrill. Ierosf. catech. 13.

LXIII. Ceterùm & nos his assentiẽtes, sic dicimus Iudam vnà cum ceteris sacratissimam Eucharistiam participasse, vt tamen nequaquam illis assentiamur qui putarunt buccellam illam intinctam fuisse Eucharistiam; sed potiùs existimamus panẽ illum, quem (vt dictum est) initio secundæ mensæ intingebant in pultem, seu embamma ex lactucis agrestibus confectum, vt ex Rituali libro antiquo Iudæorum superiùs est demonstratum: sicque intinctio illa, ex more, Eucharistiam præcesserit. Secũdùm igitur dictum Iudæorum ritum, dicere opus est, rem gestam eo esse ordine, quo à Ioanne recẽsetur; nimirum post pedum ablutionem de sua proditione Iesum sermonem habuisse, tunc & Ioanni de proditore roganti signum illud per intinctam buccellam dedisse. Sed quod dicit, accepta buccella, continuò exisse; id quidem non ita accipiendum putamus, vt tunc temporis statim, & nulla interposita mora, abierit: sed quòd velut furore quodam percitus, non expectauerit prolixam illam mirificam post cœnam habitam à Domino orationem: nam S. Lucas aperte restatur, Iudam cum ceteris permansisse vsque ad finem communicationis Eucharistiæ, postquam nihil iam videbatur esse reliquum in mensa (secundùm prædictum Iudæorum ritum) quo potuerit panis intingi. sicque nec dici posse videtur, illum panem intinctum, fuisse Eucharistiam: nam Euangelistarum testimonio constat, non simul vtrumque, sed seorsum, primoque panem, inde verò vinum suis verbis sacrasse, ac propinasse. Sed hæc satis. Non prætermus tamen dicere, quòd calix ille, in quo Redemptor noster Iesus Christus sacratissimam Eucharistiam consecrauit, vt egregium tantæ rei monumentum, à communi vsu selectus, ac summa industria asseruatus, adhuc Bedæ temporibus Ierosolymis visebatur, de quo hæc ipse[a]: In platea, quæ Martyrium & Golgotha continuat, exedra est, in qua calix Domini scriniolo reconditus, per operculi foramen tangi solet, & osculari: qui argenteus calix, hinc inde duas habens ansulas, sextarij Gallici mensuram capit, in quo illa est spongia Domini potus ministra.] hactenus Beda.

IVDAS QVANDO DISCESSIT.

a Beda de locis sanctis c. 2.

LXIIII. Nox[b] aduenerat, cùm Iudas, peracta cœna, è mensa exiit, & ad perficiendum quod in animo habebat, festinauit. Cùm sic ille recessisset, obortam interim contentionem inter discipulos de primatu Dominus sedauit: & eos consolatus, quòd eos citò relicturus esset, admonuit. Petrus, tacentibus reliquis, vt princeps omnium, quónam iturus esset, rogauit; secuturumque non segniter promittit; &, si opus sit, pro eius vita atque dignitate tuenda, vitam ipsam profundere, ardenter pollicetur: denique cùm Dominus ei perfidiam futuram ac sui ipsius negationem prẹdiceret, obnititur, seque id numquam esse facturũ multoties contestatur. hæc Euangelistæ[c] pluribus verbis prosequuntur. His absolutis, nouissimum illum admirabilem sermonem habuit, quem Ioannes[d] diligentiori cura conscripsit. Eo[e] postmodum dicto, simul & hymno absoluto, inde egressus cum suis, secundùm consuetudinem, abiit in montem Oliuarum.

b Ioan. 13. PETRI ANIMOSA PROMISSIO.

c Mat. 26. Marc. 14. Luc. 22. Ioan. 13. Conc. c. 133.

LXV. Quisnam verò fuerit hymnus ille, quẽ Dominus post cœnam dixit, haud certò compertum habetur. Scimus auctore Augustino[f] ad Ceretium Episcopum scribente, olim circumferri solitum hymnum quemdam hac inscriptione notatum: Hymnus Domini, quem dixit secretè sanctis Apostolis discipulis suis: quia scriptum est in Euangelio: Hymno dicto, ascendit in montem.] sed in scripturis apocryphis illum reperiri, quibus Priscillianistæ hæretici potissimùm vterentur, idem testatur: qui & ex eo nonnulla verba recitans, illorum imposturam detegit. Verùm quisnam hymnus ille fuerit, quem Iudæi post esum Paschæ dicere consueuerint, ex antiquo eorum Rituali libro, vbi ipsorum cærimoniæ habentur descriptæ, proditur: nimirum moris fuisse in aliorum solemniũ cœnis alios ac diuersos dicere psalmos ad mysterium eius diei accommodatos, in Paschali autem cœna recitari solitum psalmum centesimum decimum tertium, qui incipit: In exitu Israel de Ægypto] & alios perbreues. Ceterùm haud ignorandum est, exemplo Domini laudabilem illam consuetudinem in Ecclesia coaluisse, vt in mensa gratiarum actiones ab omnibus dicerentur. quales illæ essent, quibus Orientales vti consueuerint, Ioannes Chrysostomus[g] docet: ceteras verò antiqui Ecclesiæ Rituales libri exhibent.

DE HYMNO IN COENA DICTO.

d Ioan. 13. 14. 15. 16. 17. Conc. c. 134.

e Mat. 26. Marc. 14. Luc. 22. Ioan. 18. Conc. c. 137.

f Aug epist. 253.

g Chrys. ad pop. Antioch. hom. 57.

LXVI. Cùm accessisset Iesus in montem Olïueti, ingressus[h] in villam quæ dicitur Gethsemani, vbi erat hortus, suos orare admonens: assumptis secum Petro, Ioanne, & Iacobo seorsum à ceteris, pauore ac mœrore affectus (eas enim communes ceteris animi passiones prudens volensque suscepit) auulsus ab illis iactu lapidis, Patrem rogans, vt, si possibile esset, à se calicem passionis transferret: eumdem sermonem non semel, sed iterùm ac tertiò repetiit, cùm interdum dormientes discipulos excitaret. Ei verò sic oranti

DE LOCO VBI CHRISTVS ORAVIT.

h Mat. 26. Marc. 14. Luc. 22. Ioan. 18. Conc. c. 137.

A oranti apparuit Angelus confortans eum: sed cùm prolixiùs oraret, in agonia positus est, factusque sudor eius sicut guttæ sanguinis decurrentis in terram. Locus ille vbi hæc contigerunt, ad radices montis Olïueti positus, tantæ rei nobilitatus insignibus, quasi trophæis victoriæ Christi, præclara postmodum desuper erecta ecclesia (vt auctor est Hieronymus[a]) est mirificè illustratus. Addit Beda[b], petram ipsam, super quam Dominus orans flexis genibus innixus est, quasi mollem ceram cessisse, in seque genuum eius vestigia recepisse; ipsumque lapidem, vt insigne tanti miraculi monumentum, intra ecclesiam translatum, & parieti affixum, cunctisque factum perspicuum. Accepimus ab his qui hæc viderunt, etiam in imo vallis, quam torrens Cedron præterfluit, in lapidibus ipsis eiusdem Christi Domini nostri vestigia pedum impressa remansisse, hactenusque seruata esse.

[a] Hier. de locis Hebraicis. [b] Beda de locis sanct. c. 6. in fine.

B At historiam Euangelicam persequamur. Venit interim[c] Iudas cum militum cohorte, quibus signum dederat (ne noctis tenebris decepti, in alium quempiam manus iniicerent) vt, quem ipse osculatus esset, tenerent ac ducerent. Cumque osculatus eum esset, ipse Dominus se vltrò obtulit illis, rogans quem quærerent: seque illum esse manifestans, retrorsum abeuntibus illis, atque in terram cadentibus, iterùm eosdem eodem modo interrogans, tandem se ab illis teneri permisit. Sed quid tunc magno animo Petrus, amans cupidusque Christi salutis, generoso accensus amoris ardore; quid, inquam, fortiter gesserit; quomodo ensem exerens, Malchum seruum Principis sacerdotum inuaserit, & auriculam dexteram eidem amputauerit, omnes sciunt. At Iesus eiusmodi tumultum compescens, & Malcho amputatam aurem restituit, & Petrum cohibuit; ac perquàm modestè conuersus ad Principes sacerdotum, & alios Iudęorum qui venerant cum militibus, redarguit. LXVII.

QVID CHRISTVS CVM INVADITVR.

[c] Mat. 26. Marc. 14. Luc. 22. Ioan. 18. Conc. c. 137.

C Discipuli dehinc omnes relicto eo fugerunt; & qui sequebatur eum adolescens amictus sindone super nudo, cùm teneretur, ea relicta, nudus aufugit. Creditur hic fuisse Ioannes[d], veste adhuc cœnatoria indutus, vt superiùs est dictum, cùm de cœna Domini actum est. Par est existimare (si in rebus dubiis agere coniectura licet) amantissimum Iesu discipulum, cùm Iudæ proditionem ceteris manifestiùs cognouisset, vehementi quodam mœrore affectum, Dominique tantùm memorem, profunda sui ipsius obliuione sepultum, nihil de sumendis suis vestibus cogitasse; & cùm nox esset, quando è cœnaculo recesserunt, perfacilè id ipsum & alios præteriisse potuit. Fuisse hunc Ioannem Euangelistam, Ambrosius in primis testatur, itemque Gregorius[e], Beda[f], & alij complures. Si quis autem ex recentioribus ab hac opinione dissentit, inde potissimùm accidit, quòd D causam, cur Ioannes super nudo sindone amictus esset, ignorauit. LXVIII.

IOANNES IN SINDONE.

[d] Ambros. in Psal. 36. [e] Greg. l. 14. Moral. c. 13. [f] Bed. in Marc c. 14.

Sicut igitur in hanc de Ioanne opinionem procliuiores sumus: ita ab illis penitus dissentimus, qui opinati sunt hunc adolescentem amictum sindone fuisse Iacobum fratrem Domini, cognomento Iustũ; ea potissimùm adducti ratione, quòd Hegesippus de eo scripserit (vt dicemus suo loco) atque alij testati sint, ipsum amictum sindone incedere solitum esse. Nam tantum abest, vt Iacobus his temporibus adolescens ætate fuerit, quin potiùs iam senex dicendus esset: etenim de eo testatur Epiphanius[g], ipsum fuisse ætatis annorum nonagintasex, cùm martyrium consummauit; quod contigit (vt auctore Iosepho, Eusebio, atque Hieronymo inferiùs dicemus) anno septimo Neronis Imperatoris, qui est Domini sexagesimustertius: qua ratione dicendum est, Iacobum annis trigintatribus Domino ætate fuisse maiorem. Certè quidem, quòd his tẽporibus tantæ fuerit æsti-
E mationis apud omnes, vt ob virtutum excellentiam, cognomento Iustus ab omnibus diceretur (quem titulum nonnisi post diuturnum experimẽtum absolutissimæ vitæ consecutum fuisse, est æquum existimare) eum nonnisi prouectiorem ætate fuisse, dicendum esse videtur. Quamobrem cùm hæc de adolescente dicta, potiùs Ioanni quàm alteri cuipiam aptari possint; nihil est quod à Domino tutus est redditus, quòd dixisset: Si ergo me quæritis, sinite hos abire.] nam & illud implendum erat, quod idem Dominus nuper prædixerat[h]: Venit hora, & iam venit, vt dispergamini vnusquisque ad propria, & me solum relinquatis.] & illud: Percutiam pastorem, & dispergentur oues gregis.] Sed licet fuerit casu concussus; tamen vis amoris, vt ad Dominum in domum Pontificis reuerteretur, effecit. Sed de his infrà. At scimus de hac re diuersam diuersorum esse sententiam. Quidquid autem sit, non ampliùs immorandum in his, sed cetera magis necessaria scitu ex instituto nobis persequenda sunt. LXIX.

NON IACOBVS IN SINDONE.

[g] Epiph. hæres. 78. [h] Ioan. 16. Marc. 14.

LXX. In hunc [a] modum Iesus Dominus noster à militibus prensus, primò ad Annam ducitur, non quòd ipse esset summus sacerdos, eo quippe Caiphas munere fungebatur; sed (quod diximus superiùs anno quintodecimo Tiberij Imperatoris, ac fusiùs de eadem re disputauimus) quoniam tunc ipse Anna præfectus erat magno Concilio septuagintaduorum seniorum, quod Sanedrin appellabant, cuius officiũ erat de Propheta atque doctrina cognoscere & iudicare. Vnde Anna Pontifex iure ex officio Christum interrogabat [b] de discipulis eius atque doctrina. Cùm autem responderet Iesus se nihil vsquam in occulto esse locutum, sed palàm docuisse populum: hac dicẽdi libertate in deteriorem partem accepta, vnus ex ministris inflixit illi alapam. At quoniam non erat liberum Annæ, absque magno illo Concilio causam iudicare, ac ferre sententiam, misit Iesum ligatum ad Caipham summum sacerdotem, apud quem comitia haberentur. A

[a] Mat. 26. Marc. 14. Luc. 22. Ioan. 8. Cõcor. c. 138.

CVR IESVS PRIMÒ AD ANNAM.

[b] Ioan. 18.

LXXI. Interim [c] Petrus, qui Iesum sequebatur à lõgè, introducitur ab alio discipulo, qui Ioannes putatur, in atrium summi sacerdotis, vbi tertiò requisitus ab ancilla ostiaria an Christi discipulus esset, tertiò negauit. Cantante interim gallo, recordatus Petrus quòd dixerat ei Iesus; Priusquam gallus cantet bis, ter me negabis: egressus foras, facti pœnitens, cœpit flere. Sed hæc longè pluribus Euangelistæ, quæ breui quadam summa contraximus: qui quidem nec sibi inuicem aduersantur, dum alij à Domino dictum Petro tradunt: Antequam gallus cantet, ter me negabis.] Marcus verò dicat: Priùs quàm gallus cantet bis.] nam [d] duplex fertur gallicinium, primum post sextam horam noctis, secundum post horam decimam in quarta vigilia. Hæc omnia [e] Petro contigisse in atrio Caiphæ summi sacerdotis, libentiùs assentimur. nam etsi ex verbis Ioannis in domo Annæ primùm facta esse videantur: tamen verba illa de Petro priùs narrata ea occasione videntur, quòd cùm de eo semel dicere cœpisset ipsum & alterum discipulum secutos esse Iesum, cetera quæ Petro contigerunt posteà, eidem orationi simul iunxit. B C

[c] Ioan. 18. Marc. 15. Mat. 26. Luc. 22.

PETRI NEGATIO.

[d] Corn. Iansf. Concord. cap. 138. Marcel. de horis can. c. 47.

[e] Cor. Iansf. Concord. cap. 138.

LXXII. Cùm igitur ad Caipham summum Pontificem Christus perductus esset, quò magnum illud septuagintaduorum seniorum summo [f] mane cogendum Concilium erat, atque hoc expectaretur: viri [g] qui tenebant Iesum, illudebant ei. Et quoniam quæstio de eo habenda erat, an esset Propheta: id priùs illi experturi, velantes eum, percutiebãt faciem eius, & interrogabant eum, dicẽtes: Prophetiza, quis est qui te percussit? & alia multa blasphemantes dicebant in eum.] Hæc ergo cùm ante coactum Concilium Lucas accidisse conscribat, Matthæus [h] verò atque Marcus post sententiam mortis in eum latam facta dicant: easdem contumelias à perfidissimis atrocissimisque ac procacibus illis ministris iterùm repetitas esse aduersus Dominum Iesum, facilè possumus intelligere. Manè [i] ergo coacto Concilio, Principes sacerdotum [k], & omne Concilium quærebant falsum testimonium contra Iesum, vt eum morti traderent: & non inuenerunt, cùm multi falsi testes accessissent. Nouissimè autem veniunt duo falsi testes, & dixerunt: Hic dixit: Possum destruere templum Dei, & post triduum reædificare illud.] cumque hæc & alia ab aliis aliter dicerentur, nec conuenientia essent eorum testimonia, nec Christus ad ea responderet: summus sacerdos Caiphas, cupidus mortis Iesu, vt qui anteà in alio eorumdem conuentu, Christum occidendum esse, sententiam tulerat; moræ impatiens, paucis causam absoluturus, sic captiosè demum Iesum alloquitur: Adiuro te per Deum viuum, vt dicas nobis si tu es Christus filius Dei. Dicit illi Iesus: Tu dixisti. verumtamen dico vobis, amodò videbitis filium hominis sedentem à dextris virtutis Dei, & venientem in nubibus cæli. Tunc Princeps sacerdotum scidit vestimenta sua, dicens: Blasphemauit, quid adhuc egemus testibus? ecce nunc audistis blasphemiam, quid vobis videtur? At illi respondentes dixerunt: Reus est mortis.] hæc Matthæus & Marcus. D E

LVDIBRIA QVAE EXPERTVS EST IESVS.

[f] Mat. 27. Marc. 15. Luc. 22.

[g] Luc. 22.

[h] Mat. 27. Marc. 14.

[i] Mat. 26. Marc. 15. Luc. 22.

[k] Mat. 26. Marc. 14.

LXXIII. Quòd autem dicunt, scidisse Caipham vestimenta sua, ac de dicta blasphemia calumniatum esse Iesum: scire debemus, moris fuisse apud Hebręos, cùm quid contra diuinum honorem factum dictùm ve esset, qui hæc audirent, sua vestimenta scindere consueuisse. Vnde apud Ieremiam [l] datum est crimini Regi & seruis eius, quòd cùm propheticus liber igni traditus esset, ipsi videntes, non scidissent vestimenta sua; sicut [m] fecisse constat Ezechiam Regem, cùm Rabsacis blasphemias audisset. Quamobrem & seuerissimè [n] vltus est Deus in Herodem Agrippam, qui cùm diuinos honores faustis acclamationibus populi sibi impartitos non repulisset, nec, vt par erat, vestem regiam conscidisset, continuò percussus interiit. Hac autem consuetudine ceteri, haud tamen sacerdotes tenebantur: nam diuina lege [o] sacerdotibus vetitum erat, ne sua scinderent vestimenta:

CAIPHAS SCIDIT VESTES SVAS.

[l] Ier. 36.

[m] Isaiæ. 37. & 4. Reg. 19.

[n] Act. 12.

[o] Leuit. 10. & 21.

A vestimenta: sed Caiphas illa contempta, quò ceterorum astantium animos in Christi perditionem magis ac magis concitaret, furore quodam percitus, primus summorum omnium Pontificum (quorum sit memoria) sic sua vestimenta conscidit.

Dixi, sic, nempe causa blasphemiæ, scidisse vestem sacerdotalem, præter morem summorum Pontificum, & contra legis præceptum. Nam si Ionathas summus sacerdos in libro [a] primo Machabæorum dicatur scidisse vestimenta sua, id non causa blasphemiæ fecit, neque vestem sacerdotalem conscidit, de qua in [b] Leuitico, Quòd vestitus sit summus sacerdos sanctis vestibus, vestimenta sua non scindet: sed vestem militarem. Erat enim non in procinctu tantùm, sed in conflictu ipso, atque ob turpem suorum militum fugam, militarem, vt dixi, vestem conscidit, imitatus dux ducem [c] Iosue, qui & ipse ob cladem bello acceptam scidit vestimenta sua, ipse inquam, non autem Eleasarus summus sa-
B cerdos, qui veste sacerdotali indutus extra prœlium esset. Ceterùm non solùm luctus causa, sed neque blasphemiæ (quod maius) reperitur aliquando summus sacerdos scidisse sibi vestem, aliis ea de causa suam scindentibus. Afferemus hîc duo exempla potissima. Cùm murmurauit cõtra Deum, atque (vt diuina Scriptura dicit) detraxit Deo [d] populus Israel in deserto: sciderunt principes populi vestimenta sua, Moyses autem & Aaron nequaquam, quòd scirent id Dei lege vetitum, sed tantummodò ad orãdum prostrauerunt se in terram. Sic etiam tempore [e] Ezechiæ Regis, cùm vrgeret dies ille blasphemiæ (ita à diuina Scriptura nominatus) tam Rex ipse quàm Principes eius sciderũt sibi vestimenta: Azarias autem qui tunc erat summus sacerdos, vt in posteriori libro [f] Paralipomenon legitur nequaquam vestimenta conscidisse inuenitur, nimirum quòd sciret lege diuina prohibitum. Muniuntur hæc nostra prętereà auctoritate S. Leonis. [g] Papę Caipham pluribus
C detestantis, quòd contra legis præceptum sua sciderit vestimenta. Hæc nouæ obiectionis occasione oportuit addidisse, atque fusiùs declarasse. iam cœpta prosequamur.

LXXIV. — [a] 1. Mach. 11. — [b] Leuit. 21. — [c] Iosf. 7. — [d] Num. 14. — [e] 4. Reg. 38. 39. & Isa. 36. 37. — [f] 2. Par. 31. — [g] Leo de pass. Dom serm. 6.

Igitur cùm sententia [h] summi Pontificis Caiphæ, ac totius Concilij, morte damnatus esset Dominus Iesus, eumdem vinctum tradiderunt Pontio Pilato Præsidi. Tunc videns Iudas, qui eum tradidit, quòd damnatus esset, pœnitentia ductus retulit triginta argenteos Principibus sacerdotum, detestans quod patrarat grande scelus. Illi inito consilio emerunt agrum in sepulturam peregrinorum: qui, quòd ex pretio sanguinis emptus esset, appellatus est Acheldema, hoc est, ager sanguinis. Iudas verò in desperationem tanto crimine actus, abiens laqueo se suspendit, sicque suspensus [i] crepuit medius, & diffusa sunt omnia viscera eius. Atque hæc cumulatiùs Euangelistæ. De miserando Iudæ interitu S. Augustinus [k] agens, eum non statim ac retulit triginta denarios, sibi manus
D intulisse, sed post mortem Saluatoris, testatur. Græci auctores [l] ex Papia, vt aiunt, eiusmodi de interitu Iudæ narrant historiam: Iudas suspendio è vita non discessit, sed superuixit: suspensus enim deiectus est, priusquam suffocaretur. hoc autem planiùs scripsit Papias Ioannis Apostoli discipulus, dicens: Ad magnum impietatis exemplum in hoc mundo permansit Iudas. In tantum enim corpore inflatus, vt progredi non posset, cùm currus leui cursu pertransiret, curru compressus est, ita vt effunderentur eius intestina. Vel alio modo sic (duplex enim est lectio) Corpore enim adeò inflatus est, vt neque posset progredi, qua currus leui cursu petransibat. Immò nec solus capitis tumor: siquidem & palpebras oculorum eius adeò intumuisse ferunt, vt lumen omnino videre non posset; oculi verò eius neque medici instrumenti adminiculo aperiri possent, tanta profunditate ab exteriori aspectu erant separati: porrò sanies ac vermes contumeliosè
E confluentes ex toto ipsius corpore ferebantur, egredientes per sola loca secretiora. Post verò multa tormenta & iustas vltiones, cùm in suo prædio, vt aiunt, mortuus esset; præ fœtore illud desertum permansit, & inhabitatum vsque ad hodiernum diem: sed neque ad hoc vsque tempus locum illum quisquam præterire potest, nisi obturatis manu naribus.] hæc illi, vt dicunt, ex Papia, interpretantes Euangelistam Lucam dicentem in Actis: Suspensus crepuit medius, & diffusa sunt omnia viscera eius] vt quæ facta sint, non quòd simul statimque alterum post alterum fuerit subsecutum, dixisse voluerit. Sed an prædictæ historiæ verè Papias ille auctor, vt vera certaque habenda sit, relinquimus prudentis lectoris arbitrio. nam ne contradicant diuinæ Scripturæ in his quæ Euangelistæ scripserunt de Iuda, aliqua, vt vera esse probentur, indigent declaratione, siue censura; cùm præsertim magis vera plurium testificatione Patrum probetur illa sententia, Iudam ante Christi obitum laqueo sibi impacto viuendi finem imposuisse: quo enim

LXXV. — [h] Mat. 27. Marc. 15. Luc. 22. & 23. Concord. cap. 140. — DE IVDAE INTERITV. — [i] Act. 1. — [k] S. August. in quæst. super Testam. nouum q 94. — [l] Oecumen. in Act. Apost. c. 1. Euthym. in Mat. c. 26. Cedren. in compend.

enim impetu stimulo grauis culpę adactus est reddere nummos, eodem pariter videri potest ad necem impulsus. A

LXXVI. [a] Iuuenc. hist. Euang. lib. 4. ARBOR SVSPENSIONIS IVDAE.

At nec illud prætermittimus dicere, maiorum traditione acceptum esse, arborem illam, in qua Iudas laqueo se suspendit, fuisse ficum. Iuuencus [a] enim poëta de his agens, hæc cecinit:

Exorsusq́; suas laqueo sibi sumere pœnas,
Informem rapuit ficus de vertice mortem.]

[b] Beda de locis sanctis cap. 4.

[c] Tacit. Annal. lib. 3. in fine.

[d] Hier. de locis Hebraicis, Act. Apost.

Beda [b] de locis sanctis scribens, hæc habet in eamdem sententiam: Portam Dauid egredientibus fons occurrit in Austrum per vallem directus, ad cuius medietatem ab Occasu Iudas se suspendisse narratur: nam & ficus magna ibi & vetustissima stat, iuxta quod Iuuencus ait, &c.] Haud mirum videri debet, adhuc Bedæ temporibus illam ficum fuisse superstitem: nam de ficu Romulea, Nerone tertium & Messala Consulibus, in trunco ac ramis arescente, hæc scribit Tacitus [c]: Eodem anno Ruminalem arborem in Comitio, quæ per octingentos & quadraginta ante annos Remi Romulique infantiam texerat, mortuis ramalibus, & arescente trunco diminutam, prodigij loco habitum est, donec in nouos fœtus reuiuisceret.] hæc Tacitus. De loco autem illo qui in sepulturam peregrinorum emptus est pretio sanguinis, hæc scribit Hieronymus [d]: Acheldema ager sanguinis hodie quoque demonstratur in Ælia ad Australem plagam montis Sion: & hactenus iuxta Iudæorum concilium, mortuos ignobiles, alios terra tegit, alios sub dio putrefacit.] B

LXXVII. [e] Mat. 27. Marc. 15. Luc. 23. Ioan. 18. Cõcord. c. 141.

[f] Marc. 14.

[g] Act. 12.

[h] Aug. in Ioã. tract. 114.

[i] Cyr. in Ioan. l. 12. cap. 6.

[k] Chrys. hom. 82. in Ioan.

[l] Ambros. ser. de Kal. Ian.

STVDIA IVDAEORVM CONTRA CHRISTVM.

Cùm ergo Principes [e] sacerdotum introducturi Iesum essent ad Pilatum, foras manserunt, nolentes ingredi Prætorium, vt non contaminarentur. Pilatus ad eos foras exiens, rogans causam cur eum adduxissent; cùm nullam idoneam inueniret, in eos refundere C iudicium cupiens, dixit: Accipite eum vos, & secundùm legem vestram iudicate eum. At illi: Nobis, inquiunt, non licet interficere quemquam. Quibus sanè verbis haud putandum illos intelligere voluisse de ferenda sententia capitis, quippe qui iam antè (vt ait Marcus [f]) condemnauerant eum esse reum mortis: sed de executione ipsius sibi interdicta per septẽ dies illos Azymorum: quibus item diebus & Petrus ab [g] Herode Agrippa est detentus in carcere, nec ad supplicium ductus; volente illo, transactis diebus Azymorum, producere eum populo, ac in eum lege agere. hæc enim in hanc sententiam esse accipienda, Augustinus [h], Cyrillus [i], & alij [k] persuadent: sic enim ait Cyrillus: Vetari aiunt ab impia cæde Pascha celebraturi: nam aliter ministerium Pilati non quæsissent. Velox enim semper animus Iudæorum ad omne malum est. Petunt ergo à Pilato, vt Iudaicam crudelitatem imitatus, suæ in præsentia insaniæ seruiat.] hæc ille. Porrò horum successores D quàm egregiè patrum suorum in eo potissimùm genere sectati sint mores, Ambrosius [l] fidem facit, dum ait: Hi enim arte insinuant se hominibus, domos penetrant, ingrediuntur Prætoria, aures Iudicum & publica inquietant, & ideò magis præualent, quò magis sunt impudentes. Hoc enim non recens in ipsis, sed inueteratum & originarium malum est: nam olim iam & Dominum Saluatorem intra Prætorium persecuti sunt, & Pręsidis eum iudicio condemnarunt. In Prætorio ergo à Iudæis innocentia opprimitur, secretum proditur, religio condemnatur; cùm enim Christus occiditur, omnis in eo veritas & iustitia condemnatur; quoniam ipse est veritas, iustitia, religio, sanctitas, atque mysterium.] hucusque Ambrosius.

LXXVIII. PONTIFICES A CAEDE IMMVNES.

[m] Suet. in Tito cap. 9.

[n] Leuit. 24.

Ceterùm quod ad humanitatem & mansuetudinem spectat Pontificum, etiam apud Ethnicos Pontifices maximi à cæde hominum temperabant: vnde (quod consideratione E dignum est) Titus, qui Iudæos debellauit, ea de causa fieri Pontifex maximus optauit, vt seruans manus puras, à cæde etiam noxiorum abstineret; cùm è contra Iudæorum Pontifices innoxium quoque sanguinem condemnarint. Suetonius enim hæc de Tito habet [m]: Pontificatum maximum ideò se professus accipere, vt puras seruaret manus, fidem præstitit, nec auctor post hæc cuiusquam cędis, nec conscius, quamuis interdum vlciscendi causa non deesset; sed periturum se potiùs quàm puniturum adiurans.] Porrò hæc omnia facta esse inquit Euangelista, vt sermo Iesu impleretur, quem dixit, significans qua morte esset moriturus. Iam enim prædixerat suis, se Ierosolymis crucis supplicium subiturum, quod nonnisi ex Præsidis sententia fieri potuit. nam cùm in Iudæorum Concilio calumniante Caipha, Iesus quòd dixisset blasphemiam, sententia mortis damnatus esset, planè secundùm legem [n] Moysi lapidandus erat.

Cùm

A Cùm igitur Iudæi viderent Pilatum Iesu supplicium detrectare, nouas [a] ingerunt accusationes: maiestatis reum Iesum faciunt, calumniantes quòd subuertisset Iudæos, prohibuissetque tributú dari Cæsari, seque ipsum Christum Regem esse dixisset: mira quadam calliditate Præsidem in Iesum concitantes, quem viderant nuper in homines illos Galilæorum sectæ addictos, quòd negarent tributa alienigenis Regibus esse pendenda, vel pro eis victimas esse offerendas, adeò sæuisse, vt immittens in eos milites, miscuisset (vt tradit Euangelista) ipsorum sanguinem cum sacrificiis, dum seorsum à ceteris victimas immolarét. His verò commotus Pilatus, ingressus Prætorium, vocato ad se Iesu à grauiori delicto exorditur quæstionem, interrogans an ipse Rex esset Iudæorum. sed cognito quòd regnum eius non esset de hoc mundo, iterùm exiens extra Prætorium ad Principes sacerdotum, qui erant foris expectantes, nullam testatus est se mortis causam in eo inuenire. Secum duxerat & Iesum: quem multi Iudæi cùm accusarent, nec ad ea quidquam responderet, quamuis causam suam agere à Præside esset impulsus; admiratus vehementer Pilatus, anceps quid esset acturus: cum à Iudæis eum accusantibus, quòd Iesus Galilæus esset, audisset, ad Herodem Galilææ Tetrarcham, qui opportunè Ierosolymis aderat, Iesum amandauit: qui vehementer gauisus est, quòd multa de eo audisset, & iamdiu eum videre optasset: & cùm multa rogaret, nec quidquam Christus responderet, quasi fatuum quemdam ac morionem illudens, veste alba indutum ad Pilatum remisit. his officiis se inuicem prouocantes Pilatus & Herodes, scissam olim amicitiam redintegrarunt.

LXXIX. [a] Mat. 27. Marc. 15. Luca 23. Ioan. 18. Concord. cap. 141. NOVA IN CHRISTVM CALVMNIA. B

Ceterùm quod ad vestem albam pertinet: cuiusnam generis eiusmodi vestimentum esset, operæpretium ducimus accuratiùs peruestigare. Obseruat, & rectè quidem mea sententia, Cornelius [b] Iansenius Græcam dictionem non propriè, quam dicimus albam, significare, sed potiùs splendidam, quam magis propriè, candidam dicere consueuimus: Non enim, inquit, λευκὴν, sed λαμπρὰν apud Euangelistam legitur.] quæ quidem vox reperitur etiam à Iacobo [c] Apostolo vsurpata, cùm ait: Si introierit in conuentum vestrum vir aureum annulum habens in veste candida, &c.] Quibus cùm nobilissimum quempiam virum describat; inde idem auctor deducit, vestem illam, qua ab Herode Saluator indutus est, fuisse regium indumentum, & proinde eo modo Dominum illusum esse quasi fatuum insignibus regiis. Verùm in his eidem auctori minimè assentior, dum existimat vestem candidam fuisse regium indumentum: quòd Iosepho [d] auctore constat fuisse purpuram, qui alicubi ait: Herodes cædis reus, & tam graui obnoxius crimini, adstat hîc purpuratus, &c.]

LXXX. DE VESTE ALBA. [b] Iansen. Concord. c. 141. in fine. C [c] Iacob. 2. [d] Ios. antiq. lib. 14. c. 17.

Hæc igitur vt explorata habeantur, non minimum conferre existimamus, si nuper citatus Iacobi textus dilucidiùs explicetur. Errasse siquidem videntur omnes, qui putarunt à Iacobo nobilissimum descriptum hominem, qui annulum aureum, vt egregium nobilitatis insigne, gestaret in digito, & candido indumento esset decoratus. nam quod ad annulum spectat, non ornabatur illo manus, sed vestis: & ita annulus in veste candida idem erat quod aurea fibula, qua vestis perstringeretur: pro annulo enim fibulam intelligi, satis modò declarat ille locus Exodi [e], quo dicitur: Stringatur rationale annulis suis, &c.] Sed hæc omnia expressiùs à Iosepho declarata habentur, dum tradit in more fuisse apud Hebræos, fibulam auream, siue dicamus annulum, gestare Regis affines in veste, eumque cui magna ex gratia Rex hoc concessisset: sunt enim hæc verba ipsius [f]: Misit ei, virtutis ergô, fibulam auream, quod gestamen solis cognatis Regis concedebatur.] quod habetur expressum sæpiùs in primo [g] Machabæorum. Erat autem eius ferè generis ornamentum, quale apud Romanos nobilissimos latusclauus. Sic igitur quod dicit Iacobus: Si introierit in vestrum conuentum vir annulum aureum habens in veste] quempiam regium virum designat, cui huiusmodi ornamentum gestare liceret in veste candida.

LXXXI. LOCVS IACOBI ELVCIDATVS. D [e] Exod. 28. [f] Ios. antiq. lib. 13. c. 18. E [g] 1. Mach. 10. 11. & 14.

Eiusmodi igitur fuisse vestem illam qua Herodes ludibrij causa induit Redemptorem, nulla debet esse dubitatio. At magnum profectò & admirandum planè diuinum consilium, quo & certiùs intelligatur, cor Regis, quantumlibet scelestissimi, in manu Dei esse [h]. Cùm enim apud Iudæos etiam ea vigeret consuetudo, vt alicuius criminis reus, iudicio postulatus, atratum se sisteret, quòd Iosephus [i] non semel testatur, vt cùm ait: Quisquis hactenus apud hunc consessum (*nempe Iudæorum Concilium*) iudicandum se præbuit, humilis venit, & habitu timentis periculum, ac captantis misericordiam, atratus, & promisso capillitio] & alibi [k]: His auditis, confestim mutata veste, atratus eum adiit] ac de se ipso:

LXXXII. VESTIS QVA DELVSVS EST IESVS. [h] Prou. 21. [i] Ios. antiq. lib. 14. c. 17. [k] Idem antiq. lib. 16. c. 14.

a Ioseph. in vita sua.

se ipso[a]: Mutataque veste, atratus prodij, suspensum à ceruice gestans gladium.] Iesus verò contrà: nam non tamquam criminis reus, atratus; sed vt innocentissimus, candidatus iubetur incedere, & Pilati iterùm iudicio sisti. Sic igitur innocentiæ causa candidatus ad Pilatum ab Herode cùm missus esset; ipse Pilatus, conuocatis Principibus sacerdotum & magistratibus & plebe, palàm professus est, neque se, neq; Herodem causam vllam mortis dignam in eo inuenisse. A

LXXXIII. DIMITTITVR BARABBAS.

Quoniam verò ea solemnitate vinctus vnus reus mortis erat ex consuetudine dimittendus: quò ea occasione sibi liberum esset Christum dimittere, Pilatus Barabbam latronem seditiosum & homicidam, ac Iesum innocentem, in quo nullam se mortis causam inuenisse sæpè testatus erat, in optionem populo dat, cui optandi ius competebat, vt vtrum vellet ex his duobus eligeret: sed suadentibus Principibus sacerdotum, conclamantes simul omnes, Barabbam liberari, Christum verò crucifigi petierunt. Intereà Pilato sedente pro tribunali, misit ad eum vxor, dicens: Nihil tibi, & iusto illi. multa enim passa sum hodie per visum propter eum.] ad hæc Ignatius scribés ad Polycarpum: Cùm, inquit, paranda esset crux, diabolus tumultuabatur, & pœnitentiam immisit proditori, & laqueum illi monstrauit, & suspendium, quo strangularetur, edocuit; & mulierculam, turbans eamdem insomniis, vt à crucifigendo cessarent, inducere moliebatur, qui priùs omnem lapidem mouerat, vt eadem crux pararetur; non quòd pœnitudine duceretur ob tantum malum; hac enim parte minùs fuisset sceleratus: sed sentiebat suam ipsius perniciem.] B

LXXXIIII.

Post hæc verò contestans Pilatus iam tertiò nullam in Iesu reperiri causam satis dignam morte, aliam rationem ipsum dimittendi tentat, nimirum, vt quo Iudęis aliqua saltem ex parte satisfaceret, Iesum flagellis subiiceret, ac sic flagellatum dimitteret. Apud Romanos duplex erat flagellorum vsus, quorum alter vltimum supplicium præcedere consueuerat, nimirum vt cùm quis capite plectendus esset, priùs virgis cæderetur: alter verò, qui ad alicuius leuioris delicti emendationem inferretur, non tamen vsque ad mortem: licet ministrorum immanitate multi etiam sub eiusmodi flagellis interiisse reperti sint, vt Vlpianus [b] Iurisconsultus testatur. Sed obseruatione quidem dignum est, etiam in hoc ipso apparere Christum Dominum Redemptorem nostrum (quod ait [c] Paulus) seruilem formam induisse: siquidem non virgis ac fustibus, sed permisit se cædi flagellis. Liberos quidem homines virgis ac fustibus, seruos verò flagellis affici solitos, Paulus[d], Marcellus[e], Vlpianus[f], atque Callistratus[g] tradiderunt. C

b l.8 ff. de pœnis.
c Philip. 2.
d l.4 ff de incend. ruin. & naufrag.

LXXXV.

e l. In seruorum. ff. de pœnis.
f l. Leuia. ff de accus.
g l. Capitoliñ. §. Non omnes. ff. de pœnis.
h l. 6. in fin. & l.7. ff. de pœn.
i Fest. Pomp. in verbo Brutiani.
k A. Gel. l. 10. cap. 3.
l Strab. l. 5. in fine.

Ceterùm Præsides prouinciarum ad coërcendos delinquentes citra mortem vel exilium, eiusmodi pœnas, tradit Callistratus[h], exhibere consueuisse, videlicet fustium admotionem, flagellorum castigationem, vel vinculorum verberationem. Ministros verò, qui ad has inferendas pœnas Præsidibus ministrabant, fuisse Brutios, tradit Festus[i] Pompeius, & A. Gellius[k]: qui hos, in pœnam quòd à Romanis ad Annibalem defecissent, hac ignominia notatos tradit, vt magistratibus in prouincias euntibus apparerét, & ad infligéda supplicia delinquentibus suam operam exhiberent: Picentes verò populos, quòd ad eumdem desciuissent, Romana ciuitate priuatos, loco militiæ, cursores ac tabellarios esse, eoque munere Reipublicæ inseruire damnatos, auctor est Strabo[l]. An verò à dictis fuerit Christus flagellatus, asserere non auderem. nam alicubi, vt in Ægypto, diuersorum ministrorum id erat munus; siquidem honoris causa, qui erant Alexandrini, non à Præsidum lictoribus, sed tantùm ab Alexandrinis, virgis cædebantur; ceteri verò Ægyptij à communibus Præsidum apparitoribus hisce pœnis afficiebantur, vt Philo [m] testatur. Sed vt Brutios hac calumnia omnino reddamus liberos; dicimus, quòd etsi olim Brutij eiusmodi fuerint adscripti muneribus, tamen posteà id ceteris cuiusque regionis militibus constat cessisse officium, vt ex lege, iussu iudicum, sontes punirent. certè quidem non de Brutiis tantùm, sed de omnibus militibus loquitur Tertullianus [n], dum suadés homini Christiano ne militet, hęc ait: Et vincula, & carcerem, & tormenta, & supplicia administrabit, nec suarum vltor iniuriarum?] Sic igitur cùm hæc factitari solita indistinctè à cuiusque nationis militibus ille demonstret: nihil est quòd magis Brutiis quàm ceteris, Christo illatæ pœnæ atque crucifixio adscribantur. Hæc autem noluimus præteriisse, quòd audierimus sæpè hæc in Brutios ludibrij causa imperitè iactari. Sed iam reliqua passionis eius persequamur acta. D E

EXECVTORES VLTIMI SVPPLICII.
m Phi. in Flac.
n Tertul. de coron. milit. c. 11.

LXXXVI. DE COLVMNA.

Cùm Dominus noster flagellandus esset, eum ad columnam fuisse ligatum, auctor est S. Hiero-

A S. Hieronymus [a], dum ad Eustochium de Paula matre scribens, hæc ait: Ostendebatur illi columna ecclesiæ porticum sustinens, infecta cruore Domini, ad quam vinctus dicitur & flagellatus.] hæc ille. Tempore Bedæ in medio ecclesiæ eam fuisse sitam, ipse testatur [b]. De eadem hæc etiam Gregorius [c] Turonensis: Ad hanc, inquit, columnam multi fide pleni accedentes, corrigias textiles faciunt, eamque circumdant: quas rursus pro benedictione recipiunt, diuersis infirmitatibus profuturas.] Sic igitur flagellatus Dominus [d] Iesus Christus, à militibus in atrium Prætorij ducitur, exuitur, ac chlamyde coccinea superinduitur; & vt omni ex parte, quasi in scena, Regem ex ludibrio repræsentarent, coronam spineam in capite, & sceptrum arundineum in manu eius dextera milites posuerunt.

[a] Hier. epist. 27. DE COLVMNA. [b] Beda de loc. sanctis c. 3. [c] Greg. Turō. de gloria martyrum c. 2. [d] Mat. 27. Marc. 15. Luc. 23. Ioā. 18. 19. Cōcord. c. 142.

LXXXVII. DE SPINEA CORONA.

B Huic planè similem actum iocum ab Alexandrinis, cùm irriderent Iudæorum Regem Agrippam Alexandriam appulsum, describit Philo [e]: sed de eo opportuniùs agemus inferiùs. Auctor est Clemens Alexandrinus [f], Christianos ob reuerentiam spineæ coronæ Domini nostri, coronis intextis floribus tempora ornare, Gentilium more, exhorruisse. Sed & Tertullianus [g] eadem pluribus, vulgatamque ait fuisse disciplinam Christianorum, vt coronis abstinerent. De ijsdem Domini nostri coronæ spinis hæc Gregorius Turonensis: Ferunt ipsas coronæ sentes quasi virides apparere, quæ tametsi videantur aruisse folijs, quotidie tamen reuirescere virtute diuina.] hæc Gregorius. At nullatenus audiendos puto, qui ex iunco marino Domino coronam contextam fuisse dixere: cùm certum sit, Lucæ & Ioannis Euangelistarum assertione, ex spinis esse compactam; ambobus ita dicentibus: Plectentes coronam de spinis.] longè enim diuersa est iunci ac spinarum ratio: nam iunco marino nullæ nec in fuste vel ramis inhærent spinæ, sed eius tantùm C acumina in spinas desinunt. Sed & vnde, rogo, præ manibus agentibus Ierosolymis militibus marinus iuncus, cùm ea ciuitas longè distet à littore maris? Ex spinis igitur, quæ circa vrbem illam nasci solerent, paratam ab illis coronam Domino, ratio persuadet, & docet experimentum, cùm quæ hactenus asseruatæ reperiuntur ex eadem corona spinæ, verè ex sentibus esse decerptæ noscantur, proculque abesse vt aliqua ex parte cum iunco marino communicent.

[e] Philo li. in Flac. [f] Clem. Alex. in Pædag. lib. 2. [g] Tert. de corona milit. cap. 1. DE IVNCO MARINO.

LXXXVIII

Sed accipe perelegantem Isidori Pelusiotæ [h] de corona spinea Domini analogiam, sic scribentis ad Eutonium diaconum: Quandoquidem execrationis illius, qua terra post mandatum à nobis violatum mulctata est, seges spinea erat; Dominus autem, vt omnem in se ipso morbum curaret, aduenerat: idcircò spinea corona vt victor redimitus est: quemadmodum scilicet clari & celebres victores faciunt, qui hoc ipsum telum, cuius D ope victoriam consecuti sunt, in triumphum gestant.] eadem Ruffinus in expositione Symboli.

[h] Isido. lib. 1. epist. 95.

LXXXIX. DE CHLAMYDE.

Quod verò ad chlamydem coccineam spectat: fuisse chlamydem vestem militarem, omnes norunt; quam rubri coloris esse consueuisse, distichon illud admonet [i]:

Roma magis fuscis vestitur, Gallia rufis:
Et placet hic pueris militibusq; color.]

Purpuram, quæ nobilior esset, rubri fuisse coloris, instar sanguinis concreti, auctor est Plinius [k]. Ad huiusmodi colorem alludit Tertullianus [l], cùm agens de milite Christiano, ait: Et nunc russatus sanguine suo.] & post multa: Illic purpuræ tuæ, sanguis Domini, &c.] Cur autem milites vterentur eiusmodi vestimentis, rationem affert Plutarchus in Lacònicis institutis, dum id ipsum Spartanos facere consueuisse tradit. Veste igitur purpurea E militari in hunc modum Creator ac Redemptor humani generis, velut scenica larua Regem fictitium ac ridiculum agens, ab ijsdem militibus illuditur: qui speciem adorationis genuflexi præseferentes, loco tributi sputa alapasque pendebant, & arundine caput eius percutiebant. Sic male affectus, à Pilato foras educitur, cunctisq; aspiciendus proponitur: sed conclamantibus Pontificibus ac ministris, vt crucifigeretur; Pilatus cùm iterùm contestaretur nullam se in eo mortis causam reperire, cupiebat adhuc eum dimittere. Tandem tamen, suggerentibus illis & inculcantibus, si illum dimitteret, fore inimicum Cæsaris; sedit pro tribunali: nullamque putans relictam esse facultatem eum liberandi, cùm illi importuniùs acclamarent, ac maior tumultus fieret: contestans se rem aggredi iniquissimam, accepta aqua coram populo lauit manus, dicens: Innocens ego sum à sanguine iusti huius; vos videritis. Cui respondit populus: Sanguis eius super nos, & super filios nostros. Tunc Pilatus, dimisso Barabba, tradidit Iesum eis crucifigendum.

[i] Martial. epigram. lib. 14. [k] Plin. Natu. hist. l. 9. c 38. [l] Tertull. de coron. milit. c 1. & 13. PILATVS INVITVS DAMNAT CHRISTVM.

XC. DE EXCVSATIONE PILATI.

Sed vt in his quæ à Pilato sunt gesta, paululùm immoremur: quòd lauerit manus, suam- A
que eo facto innocentiam sit professus, haud ex Romana cõsuetudine aliòve Gentilium
ritu, sed potiùs ex cęrimonijs Iudæorũ videtur mutuatus exemplum. Lege enim [a] Moy-
si iussum erat, vt quo se quis innocentem esse à nece hominis demonstraret, manus suas
lauaret super cæsam vitulam, ac diceret: Manus nostræ non effuderũt sanguinem hunc,
nec oculi viderunt. propitius esto populo tuo Israel, quem redemisti Domine.] subdit
legislator: Et auferetur ab eis reatus sanguinis: tu autem alienus eris ab innocentis cruo-
re, qui fusus est, cùm feceris quod præcepit Dominus.] hæc ibi. Ad quæ etiam allusisse
Propheta videtur, dum ait [b]: Lætabitur iustus cùm viderit vindictam: manus suas laua-
bit in sanguine peccatoris] nimirum vt sic lauando manus, suam contestaretur innocen-
tiam, vt Hilarius [c] & Theodoretus [d] interpretantur, & alij.

[a] Deut. 21.
[b] Psal. 57.
[c] Hilarius in Psalm. 57.
[d] Theod. in Psalm. 57.
[e] Clem. Cõst. lib. 2. c. 56.

XCI. RITVS FERENDAE SENTENTIAE.

Scimus tamen alios prouinciarum Iudices alijs ritibus consueuisse sententiam ferre, B
& se immunes à cæde viri, quem legibus iudicarent, solitos declarare. Hæc etenim apud
Clementem [e] scripta leguntur: Aspicite mundana iudicia, quorum potestati videmus
tradi homicidas, adulteros, veneficos, sepulchrorum perfossores, latrones: de quibus
cùm quæsiuerunt præfecti iudicio ab ijs qui illos in iudicium adduxerunt, demum inter-
rogant reos an illa ita se habeant? Quibus affirmãtibus, non continuò eos ad supplicium
mittunt, sed per plures dies quæstiones exercent, cum multo consilio, & velo interiecto.
Tandem verò is qui sententiam mortis in reum pronuntiaturus est, sublatis manibus
aduersus Solem, se innocentem ab illius sanguine contestatur. Quod illi faciunt, quam-
quam Ethnici, & diuini numinis ignari, vltionisque à Deo propositæ propter innocẽtum
damnationem.] hæc ille. & in eamdem sententiam Basilius [f] itidem hæc verba habet:
Qui enim rerum in hoc mundo potiuntur, quando facinorosum aliquem morti sunt C
adiudicaturi, cortinas obducunt, & expertissimos quosque ad causæ tractationem aduo-
cant, multumque temporis insumunt, nunc legis rigorem contuentes, nunc naturæ com-
munionem suspicientes, multumque ingemiscẽtes, ac iudicandi necessitatem deploran-
tes, nemini non manifestum faciunt, quòd non ex propria libidine, sed ex necessario legis
ministerio condemnationis inferunt.] hactenus Basilius.

[f] Basil. epist. 79.

XCII.

Ceterùm, vt ad Pilatum redeamus; ipsum in leges Romanas etiam grauiter deliquisse
tradendo Christum crucifigendum, nec ablutione manuum facinus expiasse, facilè de-
monstrari potest. Quantumlibet enim Iudæi in suo ipsorum concilio de nece Christi
æquam tulissent sententiam, quam fuisse iniquissimam certum est: nihilominùs eius sen-
tentiæ executio ad decem saltem dies propaganda fuisset: recens quippe erat Senatuscon-
sultum Tiberianum, sic dictum, quod Tiberio Imp. à quo ipse Præses in Iudæam est mis- D
sus, factum erat ante annos duodecim, ipso Tiberio quartùm & Druso Coss. quo cau-
tum fuerat, vt supplicia damnatorum in decimum vsque diem differrentur, vt Sue-
tonius [g], Dio [h], & alij testantur. Certè quidem ad omnem Iudæornm coërcendum im-
petum, & comprimendum furorem, eiusdem Cæsaris (cuius voluntatem de nece Christi
illi prætexuerant ad impellendum Pilatum) plus satis sufficere poterat dictum Senatus-
cõsultum. Nec est quòd quis existimet posse excusari aliqua ex parte Pilatum ea ratione,
qua permotus Vlpianus [i] ad Sabinum scripsit, licitè præter legum præscripta posse Iudi-
cem supplicium accelerare damnato, si aliqua popularis timeatur seditio, vt iustè Pilatus
timere posse videbatur, iam populari concitato tumultu. Nam Iudææ Procuratores Ro-
manorum militum legionibus vallabantur, vt nihil esset quod Pilatus metuere debuis-
set, cùm nonnisi magno damno suo Iudæi semper fuerint tumultuati. E

[g] Suet. in Tib. cap. 75.
[h] Dio hist. Ro. li. 75. sub ijsdẽ Cõs. & Tacit. annal. lib. 3. sub ijsdẽ Cõs. in fin. l. 28. §. famosos. ff. de pœn.
[i] Vlpian. li. 13. L. 6. §. Quid autẽ. ff. de iniust. rupt. & irrit. testam.

XCIII. DE SVPPLICIO CRVCIS.

Sed his omissis: quænam causa fuit, vt Pilatus Christum à Iudæis vt blasphemum
damnatum in crucem adigendum statueret? Nam si eorum lege agenda res erat (vt
nuper diximus) lapidationi erat subijciendus: si iure Romanorum; famosis latronibus
eiusmodi supplicium debebatur. T, enim littera, quòd crucis figuram exprimat, no-
tari consueuisse fures, apud Lucianum [k] testatum habetur. Erat & apud Iudæos crux
in vsu, sed ea pœna afficiebantur homicidæ, vt Philo [l] tradit. Ex his itaque videas,
supplicium crucis, quod Barabbæ duplici ex causa debebatur, tum vt latroni, tum
quia homicidium fecerat in seditione, iniustè prorsus irrogatum esse Domino nostro
Iesu Christo. Videas insuper Iudæos numquam anteà aduersus Christum, vt crucifi-
geretur, conclamasse, quàm cùm optionem dedit illis Pilatus, vt alterum de duobus
quem vellent, Iesum, vel Barabbam peterent: vt intelligas, non satis illis fuisse latro-
nem &

[k] Luciã. dial. Iud. vocal.
[l] Phil. lib. de special. legib.

A nem & homicidam liberasse, nisi etiam supplicium crucis duplici ex causa illi debitum in ipsum Christum conuertissent. Sed hæc diuina quadam dispensatione agebantur, vt Dei Filius pro redemptione humani generis crucis supplicium pateretur: cuius mysterium à sanctis Patribus toties decantatum, hîc prætermittimus enarrare. Satis sit in præsentiarum scire, tam apud Iudæos quàm etiam apud Gentiles, crucis figuram fuisse salutis insigne. Signandos esse signo Thau, qui liberandi essent ab ira Dei, Ezechieli Prophetæ[a] fuit diuinitus demonstratum. Apud Ægyptios istud ipsum crucis signum in ipsorum litteris sacris significasse vitam, Ruffinus[b], Socrates[c], Sozomenus[d], & alij complures testantur.

[a] Ezech. 9. [b] Ruffin hist. lib. 2 c. 29. [c] Socr. hist. lib. 5 c 17.

B Sed cùm diuersa genera crucium essent, vt in Notis ad Martyrologium diximus: cuius formæ esset parata crux Domino, audi Irenæum[e] hæc dicentem: Ipse habitus crucis fines & summitates, *hoc est, extremitates*, habet quinque, duos in longitudinem, duos in latitudinem, & vnum in medio, vbi requiescit qui clauis configitur.] hæc ipse. Sed & cùm Tertullianus[f] dicat stipites trophæorum fuisse cruces, & ipsa signa militaria recta hasta & transuersa hastula formam crucis repræsentasse; qualis esset figura crucis, plus certo descripsit. Verùm cùm eadem ab aliis Patribus, vt ab Ambrosio describatur[g], & ab vniuersa Ecclesia antiquis imaginibus sculpta vel picta reddatur; de his ambigere, insaniæ potiùs quàm inscitiæ adscribendum esse putamus. Sed & vide quàm graphicè ipsa crux describatur ab Augustino[h], cùm ait: Lata est quippe in transuerso ligno, quo extenduntur pendentis manus; & significat bona opera in latitudinem charitatis. Longa est à transuerso ligno vsque ad terram, vbi dorsum pedesque figuntur; & significat perseuerantiam in C longitudine temporis vsque ad finem. Alta est in cacumine; quod transuersum lignum sursum versus excedit; & significat supernum finem, quo cuncta opera referuntur.] hæc Augustinus, quibus planè intelligas eam fuisse crucis formam, quam in hunc modum diuersis in locis videmus expressam. Ausonius verò cum singulorum Græcorum elementorum figuras exprimit, & vnamquamque alicui comparat formæ; hac ex causa, quòd (vt dictum est ex Augustino) super transuersum crucis lignum stipes promineret, crucis signo ipse assimilat Φ, à Palamede inuentam litteram, vbi ait:

XCIIII.

[d] Soz. Niceph. & Suid. [e] Iren lib. 2. c. 42. [f] Tertul. Apolog. c. 16. [g] Amb. serm. 56. [h] Aug. in Ioan. serm. 118.

Hæc crucis effigies Palamedica porrigitur Φ.] Nisi dicere velimus Ausonium per elementi illius formam significare voluisse crucem cũ homine crucifixo, dum appensis brachiis hinc inde, inhærente stipiti reliqua parte corporis, eádem fermè reddit D quã elementum illud imaginẽ, cùm aperta hinc inde duo illa foramina ampla relinquat.

Sed ad institutam ab Euangelistis de Christi Domini nostri crucis supplicio narrationem redeamus: quam summatim perstringemus, vt rem omnibus notam, ac multis sanctorum Doctorum scriptis illustratam. Ducendus[i] Redemptor noster exuitur chlamyde, & propriis induitur vestimentis: crux, cui affigendus erat, super humeros eius imponitur: cogitur & Simon Cyrenæus altera ex parte eamdem post Iesum portare. comitabatur eum frequens populus: mulieresque miseratione commotæ lugebant: ad quas Iesus conuersus, quæ euentura illis essent mala prædicens, se ipsas potiùs ac filios suos flere admonuit. Perductus inde est in Golgotha montem: & antequam cruci affigeretur, propinatum illi fuisse vinum myrrhatum, tradit Marcus[k] Euangelista: vinum verò felle admixtum eidem tributum, scribit Matthæus: sed noluisse myrrhatum acci- E pere, Marcus ait; licet vinum felle dilutum gustasse saltem, Matthæus narret: diuersa verò admodum hæc inter se fuisse monstrabimus. Constat insuper, auctore Ioanne, vas etiam aceto plenum illuc fuisse allatum, vt etiam crucifixorum vsui inseruiret. Sed vnde hæc omnia deducta sint, est exactiùs perquirendum.

XCV.

[i] Mat. 27 Marc. 15 Luc. 23. Ioan. 19. Conc. c. 143. [k] Marc. 15

Vigebat apud Hebræos ea consuetudo, vt damnatis solatium aliquod impenderent (vt videmus hodie quoque inter nos fieri) vinum illis propinare perquàm optimum, secundùm illud Prouerbiorum[l]: Date siceram mœrentibus, & vinum his qui amaro sunt animo: vt bibant, & obliuiscantur egestatis suæ, & doloris sui non recordentur ampliùs.] Est & alibi[m] mentio de vino damnatorum. Vnde cùm Christus Dominus noster cruci damnatus esset: pro affectu animorum, siue commiserationis ergò, allatum est vinum myrrhatum: siue ex odio, quo in eum Iudæi flagrabant, conditum est vinum felle: acetum verò ad alium vsum fuisse paratum, suo loco dicemus.

XCVI.

[l] Prou. vlt. [m] Amos 2.

DE VINO MYRRHATO.

Non vno eodemque animo affectos fuisse Iudæos omnes aduersus Christum, Passionis tempore, satis declarat Lucas Euangelista, dum ait[a]: Sequebatur autem illum turba populi & mulierum, quæ plangebant & lamentabantur eum.] Quid ergo mirum si quæ vberes lacrymas dabant, commiserationis verò causa conditum illi vinum ex consuetudine darent? Vt his non possit aptari illud Dauidicum[b]: Et sustinui qui simul contristaretur & non fuit, & qui consolaretur & non inueni.] Fuerunt siquidem qui simul contristarentur, nec caruit etiam illa saltem consolatione, cùm crucis est onere alleuiatus, conducto licet inuito Simone Cyrenæo, qui portaret eam. alius ergo verborum illorum requirendus est sensus, cùm tamen non dubitem ea cuncta ad Christi passionem pertinere. Ceterùm myrrhatũ vinum nequaquam (vt multi explicant) amarũ erat & insuaue, sed perquàm iucundum & gratum: sic enim dictum, quòd in vasis myrrhinis ad saporem odoremque quærendum calidũ poneretur: ea enim vasa apud antiquos in magno erant pretio; quòd cùm vinum calidũ in ea infunderetur, odorem ac saporem quemdam mirificum ex illis contraheret, ex quo prę ceteris gratissimum suauissimumque ad potum redderetur. De huiusmodi enim vino in hunc modũ condito habes Martialis[c] distichon:

Si calidum potas ardenti myrrha Falerno,
Conuenit, & melior fit sapor inde mero.]

[a] *Luc.* 23.
[b] *Psal.* 68.
[c] *Mart. li.* 14 *Epigram.*

XCVII. Eadem vina, à myrrha, myrrhina etiam ab antiquis sæpè dicta reperiuntur, de quibus agens Plinius[d], hæc ait: Lautissima apud priscos vina erant myrrhæ odore condita, vt apparet in Plauti fabula quæ Persa inscribitur, quamquam in ea & calamum addi iubet. Ideò quidam aromatite delectatos maximè credunt: sed Fabius Dossennus his verbis decernit:

Mittebat vinum pulchrum, myrrhinam.

Et in Acharistione:

Panem, & polentam, vinum, myrrhinam.

Scæuolam quoque, & Lælium, & Atteium Capitonem in eadem sententia fuisse video: quoniam in Pseudolo fit:

Quòd si opus est vt dulce promat
Indidem, ecquod habet? rogas?
Myrrhinam; passum, defrutum, mella.

Quibus apparet, non inter vina modò myrrhinam, sed inter dulcia quæq; nominatam.] hucusque Plinius.

[d] *Plin. nat. hist. lib.* 14. *cap.* 13.

XCVIII. NATVRA MYRRHATI VINI. Ex his manifesti erroris arguuntur, qui dixerunt vinum myrrhatum fuisse amarissimum: nam dulcedinem etsi non ex myrrha, ex aliis tamen admixtis speciebus contrahebat. Errant pariter, qui tradiderunt vinum myrrhatum fuisse potionem soporiferam, quæ hausta à mente alienet; solitamque esse vltimum supplicium passuris propinari, quo mortem imminentem minùs attenderent. Verùm tantum abest vt myrrhatum vinum soporem afferret ex temulentia quadam per vapores sursum in caput ascendentes, vt potiùs ab ebrietate bibentes præseruaret, surgentesque vapores digereret. Est de his insignis locus Athenæi ex Aristotele acceptus, quo etiam declaratur quibus aromatibus eiusmodi vinum myrrhatum condi consueuerat, sic dicentis[e]: Aristoteles in libro de ebrietate; Ollulæ, inquit, etiam quæ Rhodiacæ dicuntur, tum ob voluptatem inferuntur in conuiuia, tum quia cùm vinum calefaciant, minùs ebrietatem inferri patiuntur. Nam si myrrha, mastiche, resque huiusmodi in aquam iniecta coquantur, ac mox vino misceantur; minùs, qui bibunt, fiunt ebrij. Et alibi hìc idem: Fiunt ollulæ Rhodiacæ myrrha, lentiscique floribus, croco, balsamo, amomo, ac cinnamomo simul coctis; ex quibus quæ vino mixta fuerit aqua, ita sistit ebrietatem, vt vel venerem sedet, surgentesque etiã spiritus digerat.] hæc Athenæus. Quod ad vsum prætereà myrrhæ attinet, adeò veteribus probatus fuit, vt Parthi, Carmani, & alij Orientales populi, qui myrrhæ prouentum habẽt, ex ea etiam vasa conficere consueuerint, quæ myrrhina dicuntur.

[e] *Athen. li.* 11 *c.* 30.

XCIX. DE VINO MYRRHATO MOTA QVAESTIO. Ad hæc insuper ob quæstionem nuper obortam nonnulla addere in hac editione compellimur. Vir enim cum primis eruditus Nicolaus Faber Parisiensis clarissimus Iurisconsultus omni genere litterarum egregiè excultus, familiaribus agens litteris, in eam sententiam cum pluribus nos potiùs abiisse, se optasse, de vino myrrhato declarat, vt soporiferam, quæ mentem abalienaret à sensu, eam potionem Domino propinatam extitisse professi essemus, quàm fuisse vinum myrrhinum, quod myrrha conditum

A conditum in magnis consueuisset esse delicijs: Cùm, vt ait, apud Hebræos antiquus mos ille vigeret, vt omnes licet vilissimi cruciarij ante supplicium potarent propinatum myrrhatum vinum, quo penitus dementati ac stupore quodam in omnibus corporis membris consopiti, efficerentur doloris expertes. Id quidem apud Hebræos fuisse vsu receptum, Galatinum adducit in medium: sensisse hoc ipsum quoque Patres, & haud dubium inter alios tradit esse sententiam sancti Hieronymi [a] in Matthæum his verbis: Vsque hodie Iudæi, & omnes increduli Dominicæ resurrectionis aceto & felle potant Iesum, & dant ei vinum myrrhatum, vt eum consopiant, & mala eorum non videat. Rursum verò myrrhæ esse, soporem inferre, ex Dioscoride [b] sibi vendicat. Sed & apud Gentiles eum fuisse vsum myrrhæ, probare conatur, vt ex ipsa condita potio illis daretur qui graues essent subituri dolores, ne eos sentirent, consopitis ex ea sensibus:
B idque ex duobus Apuleij locis, quorum prior se habet his verbis [c]: Indidem sese multimodis commulcat ictibus, mirè præsumptione munitus.] & alibi [d]: Obfirmatus mira præsumptione, nullis verberibus, ac ne ipsi quidem succubuit igni.] Sed ipse quidem hos sic restituendos textus esse putauit, vt ad germanam lectionem sit, myrrhæ, pro mirè, seu mira, vtrobique reddendum: sed absque exemplo aliorum antiquorum scriptorum, vel alicuius codicis, haud facilè admittendum.

[a] Hier. in Mat. c. 27.
[b] Diosc. lib. 1. cap. 38.
[c] Apul. li. 8.
[d] Idem li. 10.

At vbinam, rogo, ad obstupefacienda ad sectionem membra reperiri potest medicos vsos myrrha? Vel vbi in reorum iudiciarijs quæstionibus mentio facta est de reo aliquo eludente myrrha seuerum iudicem? Aut quo alio exemplo Isiacus aliquis ad futuros ictus premunisse se myrrha legitur? Vel quo probari potest exemplo, vocem illam, presumptionem, ab ipso Apuleio pro mãducatione acceptam? cùm pro audacia, vel temeritate, sicut C ab alijs plurimis, vsurpata ab ipso reperiatur, vt cùm ait [e]: Contra vesanam eorum præsumptionem modestiam meam approbarem.] & rursum: Sacrilega præsumptione Dei, quem prædicabat vnicum, &c.] Quamobrem haud facilè lectionem antiquam conuellendam existimo, quam retinent omnes codices, & interpretes secuti sunt. C.

[e] Idem lib. 9.

At quod spectat ad antiquum illum Iudæorum morem propinandi vinum myrrhatum ijs qui essent vltimum supplicium subituri: non imus inficias, quòd in Thalmudicis scriptis id sit facilè reperiri: sed an ob eam causam, vt myrrhatum vinum bibentes, mentis alienationem passi, carerent sensu doloris, hoc peruestigandum est. Id ne sit myrrhæ præstare, haud adeò facilè concedendum esse videtur ex ijs quæ superiùs sunt recitata ex Aristotele & Athenæo: quorum illa sententia est, myrrhæ esse præseruare potiùs ab ebrietate, quàm deliquium mentis adducere. Quibus consentientia sunt quæ tradit D Plutarchus item ex Aristotele in libro de Iside ex Ægyptiorum sententia; ijs namque ob loci propinquitatem & frequentiorem rei vsum notior myrrha erat: ait enim: Myrrham Ægyptij Bal nominant; quæ vox (si interpreteris) delirij significat amolitionem.] hæc ipse. Non tamen negamus, quod ait Galenus [f], myrrham, si largiùs bibatur, aut dementare, aut mortem afferre; cùm hoc & vinum ipsum absque myrrha abundantiùs sumptum præstare soleat. CI.

MYRRHAE NATVRA.

[f] Gal. simpl. medic. lib. 15. c. 19 prope fin.

Sed & ex effectu rem quoque pensemus, & cognoscamus exemplo. Si enim ex antiqua Iudæorum traditione propinatum vinum myrrhatum Domino volumus, illud pariter & latronibus item cum ipso æquale supplicium subituris oblatum fuisse dicendum est: solemne [g] namque eis erat, vt omnibus ad supplicij locum perductis delinquẽtibus, peccatumque ibi suum, cuius causa damnati essent, publicè confessis, myrrhata potio propi-E naretur, sicque potatos affigerent illos cruci. At cùm constet ex Euangelistis, latrones in cruce positos mentis fuisse compotes, eaque locutos quæ sibi constantes eos fuisse significarent; planè declaratur haud extitisse eam naturam myrrhati vini, vt bibentes illud homines dementaret: sed quòd exhilararet potiùs, dareturque damnatis, secundùm sententiam illam superiùs recitatam [h]: Date siceram mœrentibus, & vinum his qui sunt amaro animo: vt bibant, & obliuiscantur egestatis suæ, & doloris sui non recordentur ampliùs.] Cur igitur non in eam cum multis de myrrhato vino sententiam iuerimus, cùm ex his quæ superiùs dicta sunt, tum etiam ijs quæ hîc addidisse voluimus, satis potest cuique fieri manifestum. Ceterùm lectori liberum esto, quam velit sententiam sequi. Quòd enim myrrhæ sit obfirmare mentem potiùs, quàm amentem reddere hominem; quodque latrones, ex vsu myrrha poti, permanserint sensibus integri; in hanc nos iure traxere sententiam. CII.

[g] Thalmud. tit. Auel. Kabbati. c. 2.
[h] Prou. vlt.

CIII. Sed posterioribus litteris quæ noster Faber addiderit, hîc describamus: post multa enim officij plena hæc ait: Addi etiam posset, quod habetur cap. vltim. Prouerb. Date siceram mœrentibus; Hebraicè legi, Date quod inebriet, morientibus. Hebraicum enim vocabulum, sichar, vel vt expolierunt Græci, σίκερα, significat, inquit sanctus Basilius Magnus, πᾶν τὸ δυνάμενον μέθην ἐμποιῆσαι. & Rabbi Moses Ægyptius, morientes, interpretatur reos, damnatos. Id etiam quod habetur Psalmo LIX. Potasti nos vino compunctionis; beatus Hieronymus vertit, Potasti nos vino consopiente;& Chaldaicus Paraphrastes, Calice maledictionis: nempe quia cruciariis maledictis à lege dabatur. eiusmodique phrasi summam crucem designari, adnotant interpretes Hebraici: inter ceteros verò Rabbi Sclomoh vinum illud esse ait cor obuoluens, & cerebrum feriens, sternutareque faciens: quod quid aliud est dicere, quàm vinum istud sensus deturbare & adimere? à qua sententia nec Septuaginta longè recesserunt, qui οἶνον κατανύξεως transtulerunt. Nam Alexandrino idiomate, quo modo sacrorum librorum idioma Grammatici Græci nuncupant, κατάνυξις altum soporem & veternum significat. ita B. Paulus ad Roman. XI. Isaiæ locum XXIX. cap. explicans, spiritum soporis, πνεῦμα τῆς κατανύξεως vocu- B lis exprimit: cuius etiam effectus ex eiusdem Prophetæ sexto cap. subiicit, ὀφθαλμοὺς τοῦ μὴ βλέπειν, καὶ ὦτα τοῦ μὴ ἀκούειν, à compunctione toto cælo alienos. quod agnouit Syriacus, qui, spiritum stupiditatis, transtulit. Ex eo more etiam phrases illæ deductæ censeri possunt, quibus Dominus per Prophetas impiis exitium denuntians, se potui daturum eis vinum siue calicem soporis, vertiginis, torporis, stuporis, ac ebrietatis interminatur.] hæc ipse, ad postremum id addens: Hæc tamen apud me minimè tanti sunt ponderis, vt non in tuam sententiam concedam, cuius auctoritatem mihi pro summa lege & ratione præscripsi.] hactenus de his Faber, qui Christiana modestia, magna animi demissione, C amico victoriam cedit, qua iam propè potiturus videri possit. Sed nihil inferat præiudicij veritati adeò liberalis ab amico facta spontanea iuris cessio. Integrum (iterùm dico) liberumque esto lectori, quam veriorem putat sententiam, sequi. Inter nos autem ita sciat esse transactum, vt vincente veritate, cuius professores atque cultores sumus, victoriam assecutus vterque dicatur.

CIIII. Adiicimus ad hæc omnia corollarium, de vsu vini conditi sanctis martyribus etiam propinati egregium exemplum ex Actis sanctorum Martyrum Fructuosi Episcopi Tarraconensis & sociorum, quæ (vt suo loco dictum est) nouerunt atque probarunt sanctus Augustinus atque Prudentius. Hæc enim ibi leguntur: Cùm ad locum vbi essent subituri supplicium ducerentur, cumque multi ex fraterna charitate ei offerrent condimentum vti permixtum poculum sumeret, ait: Nondum est hora soluendi ieiunium. D Agebatur enim hora diei quarta, &c.] & de vsu & natura myrrhæ in potu quæ habet Fulgentius tertio Mythologiarum ex antiquis deprompta scriptoribus, vbi post multa de myrrhæ natura, hæc de condito ex ea confecto: Petronius Arbiter ad libidinis concitamentum myrrhinum se poculum bibisse refert.] citat & Subrium veterem Comicum istud ipsum per Glyceram asserentem: vt planè appareat, non soporis inducendi causa, sed ad remissas vires reuocandas roborandasque, in vsu fuisse ex myrrha conditum apud antiquos.

CV. OBIECTIO FACTA QVOD MYRRHINVM NON SIT VINVM.

Hæc quidem longiùs pertractare, præter sententiam nobis accidit, cogente tamen necessitate ob emergentes post primam editionem ea de re quæstiones. Qua item ratione & illi pariter de myrrhato vino obiectioni satisfacere æquè tenemur, quæ ex Gellio, & qui eum citat, recentiore auctore, mota est: Myrrhina inter vina nequaquam E recensenda esse, eo quòd illis vti liceret Romanis mulieribus, quæ vini vsu interdictæ penitus essent: sunt enim hæc Gellij verba [a]: Bibere autem solitas ferunt loream, passum, myrrhinam, & quæ id genus optant potu dulcia.] sic ipse. Errat, mea sententia, qui ex hoc sugillat Plinium [b], à quo mutuati sumus auctoritatem, quòd inter lautissima vina myrrhinam recensuerit, quæ potiùs inter Dulcia tantùm erat adnumeranda, quibus Romanæ feminæ patria lege abstemiæ licitè vti possent: errat, inquam, qui discreta putat esse specie à vino Dulcia: nam appellatione Dulcium, contineri quoque dulcia vina, Paulus [c] I. C. expressè testatur, dum ait: Dulcibus legatis, sapa, defrutum, mulsum, dulce quoque vinum, &c. legata videbuntur.] Quin & passum, quod inter Dulcia à Gellio recensetur, non solùm Plinij testificatione, vini nomine continetur, sed & Vlpiani I. C. [d] cùm ait: Si quis vinum legauerit; Oenomeli planè, id est, dulcissimum vinum

[a] Gel. lib. 10. c. 23.

[b] Plin. lib. 14 c. 13.

[c] Paul. lib. 3. sent. tit. 7. §. 73.

[d] l. 9. ff. de trit. vin. & ol. leg.

A vinum continebitur,& passum.] hæc ipse. Nihil igitur prohibet, quin vini nomine significentur hæc Dulcia: nec impedit,quo minùs ex sententia Plinij myrrhina inter lautissima vina atque etiam Dulcia recenseatur. Nec quòd myrrhinam Romanę feminæ licitè biberent, negarim ob eam causam esse vinum: sicut nec inficiari quisquam potest passum esse vinum, quòd sententia Gellij atque Varronis illud Romanæ mulieres lege abstemiæ compotarent.

Etenim hæc licet vina dicta essent; tamen eam ob causam quòd inebriare minimè solerent, mulieres eis vti, haud vetitum erat: nam quòd essent sui natura dulcia, nequaquam vim habebant inebriandi, sed ebrietati potiùs resistendi, quod Plutarchus[a] atque Macrobius[b] inter alios attestantur. Passum quidem, vinum perdulce, quòd non inebriaret, Romanas feminas citra delictum bibere potuisse, testatur Varro, ac proinde B multo magis myrrhinam, quæ non tantùm ob dulcedinem, sed & ob sui naturam (vt dictum est) absque ebrietate mentem liberam conseruaret. Ex quibus omnibus illud infertur, vina cuncta mulieribus Romanis vetita esse, illa verò tantùm permissa, quæ aliqua arte cōfecta effectaq. dulcia, essent inducendæ ebrietatis expertia, iuxta illā Plutarchi sententiam: Dulcia admixta vino, reprimunt ebrietatem. Ceterùm & illud scimus, sicut ex vinaceis pressis, iisdemque aqua lotis loram confici, ita & passo vino peracto, ex aqua addita, teste Plinio[c], effici secundarium passum: sicque potuisse accidere de myrrhina, vt priori vino educto, aqua iniecta super residua, myrrhina alia conficeretur instar loræ, hisque Romanæ feminæ vti legitime possent: atque ita, si cui magis libet, Gellius interpretandus sit, vt non ipsum primarium vinum, sed quod ex aqua iniuncta vinaceis posteà redderetur, iure Romanæ feminæ biberent, dum ipse Gellius non loram C ait, sed loream, siue lorea: vt omnia scilicet, quæ spectarent ad loram, atque instar loræ confici solerent, nempe (quod Columella[d] testatur) vt dulcis aqua coniiciatur super vinacea vino pressa, eis potare liceret. At hæc satis, immò superflua ad significandum myrrhinam rectè ex Plinij sententia inter vina lautissima recensitam; cùm alioqui nō desint innumeri planè testes, qui myrrhinam vinum appellent. His de myrrhato vino absolutis controuersiis, vt vnde digressa est reuocemus orationem: magna consideratione dignum est, quod scribit Euangelista[e], Dominū myrrhatum vinum nō accepisse: quippe qui prudens volensque omnes ærumnas sponte susceperat: quamlibet quauis occasione oblatam consolationem admittere recusauit; cùm è contrà vinum felle mixtum saltē gustasse[f], & oblatū calamo acetū accepisse, tradāt Euangelistę[g]. Sed reliqua prosequamur.

CVI. FEMINIS CUR MYRRHINA CONCESSA.

[a] Plutar. sym. 3. q. 1. [b] Macrob. Saturn. li. 7. q. 7. [c] Plin. lib. 14. ca. 14. [d] Colum. li. 12. c. 40. [e] Marc. 15. [f] Mat. 27 [g] Ioan. 19.

Quod in primis ad Golgotha spectat, locum illum quò ad suppliciū crucis ductus est D Iesus; hæc Hieronymus[h]: Locus, inquit, est Caluariæ, & vsque hodie ostenditur in Ælia ad Septemtrionalem plagam montis Sion.] Hunc eumdem esse montem, in quo Abraham iussus est immolare filium suum Isaac, ex maiorum traditione per generationes singulas ad posteros dilapsa, complures antiquorum Patrum testantur, inter quos hæc Augustinus[i]: Hieronymus presbyter scripsit, ab antiquis & senioribus Iudæis se certissimè cognouisse, quòd ibi immolatus sit Isaac, vbi posteà Christus crucifixus est. Denique ab eo loco, vnde B. Abraham iussus est proficisci, tertio die ad locum vbi Christus crucifixus est, peruenitur.] hæc de Golgotha Augustinus. Ceterùm vbi hæc dixerit Hieronymus, non inuenimus, nisi tantùm in commentariis in Marcum[k], qui illi falsò attribuuntur. Beda[l] hæc in eamdem sententiam: In loco autem illo, quo Abraham altare ad immolandum filium construxit, mensa est lignea non parua, in quam pauperum eleemosy- E næ solent à populo deferri.]

CVII. DE GOLGOTHA.

[h] Hier. de loc. Hebraicis. [i] Aug. de tēp. serm. 71. [k] Hier. in Marc. c. 15. [l] Beda de locis sanctis c. 2.

Cur verò idem mons Golgotha dictus sit Caluariæ locus: maiores omnes antiquorum etiam firma acceperunt traditione, sic esse nominatum montem illum, quòd ibi primus homo sepultus sit. Id in primis Tertullianus[m], in carmine quod scripsit aduersus Marcionem, testatur his versibus:

*Golgotha * locus est capitis, Caluaria quondam:*
Lingua paterna prior sic illum nomine dixit.
Hic medium terræ est: hic est victoria signum.
Os magnum hic veteres nostri docuere repertum:
Hic hominem primum suscepimus esse sepultum, &c.]

Hæc Tertullianus. Origenes[n] etiam hæc in eamdem sententiam: Locus Caluariæ dicitur non qualemcumque dispensationem habere, vt illic qui pro hominibus fuerat

CVIII. ADAM IN GOLGOTHA SEPVLTVS.

[m] lib. 2. contra Marcion. [n] Orig. tract. 35. in Matth.

 moriturus,

moriturus, moreretur. Venit ad me traditio quædam talis, quòd corpus Adæ primi hominis ibi ſepultum eſt, vbi crucifixus eſt Chriſtus: vt ſicut in Adam omnes moriuntur, ſic in Chriſto omnes viuificentur: vt in loco illo qui dicitur Caluariæ locus, id eſt, locus capitis, caput humani generis reſurrectionem inueniat cum populo vniuerſo, per reſurrectionem Saluatoris, qui ibi paſſus eſt, & reſurrexit.] hæc Origenes. Item & Baſilius [a]: Obtinuit, inquit, fama quædam in Eccleſia memoriam conſeruans, non quidem ſcripto proditam, quæ talis eſt: Quòd prima vtique Iudæa hominem habebat accolam: nimirum Adam, ſimul atque excidit delicijs Paradiſi, in hac terra collocatum, ad mitigandam iacturam bonorum, quibus fuerat exutus. Prima igitur etiam mortuum hominem excepit, qui & illic eam, cui addictus erat, ſententiam condemnationis plenè eſt executus. Itaque inſolens eſſe ac nouum videbatur illius ætatis hominibus ſpectaculum, os capitis defluente carne nudum: at illi recondentes cranium, loco illi indiderunt nomen Cranion, id eſt, Caluariam. Probabili ratione potuit Noë non ignoraſſe ſepulchrum principis huius, & mortalium omnium primigenij: ſi quidem de hac re fama à diluuio mox per Orbem propagata eſt ab ipſo & dimanauit: eoque Dominus, excuſſa origine humanæ mortis in Caluariæ loco eſt paſſus.] hucuſque Baſilius. Et ne ſingulorum ſententias velut ex ſcripto recitando prolixiores videamur, nomina tantùm auctorum, qui eadem pænè ſcripſerunt, hîc referamus, nimirum Athanaſium [b], Epiphanium [c], Ioannem Chryſoſtomum [d], & alios recentiores Græcorum: ex Latinis verò, poſt Tertullianum, auctorem illum, ſiue Cyprianum, ſiue illi fermè æqualem, qui ſcripſit de Operibus cardinalibus, Ambroſium [e], Auguſtinum [f], & apud Hieronymum [g] ad Paulam & Euſtochium & Marcellam in hæc verba: In hac vrbe, immò in hoc tunc loco, & habitaſſe dicitur, & mortuus eſſe Adam; vnde & locus, in quo crucifixus eſt Dominus noſter, Caluaria appellatur, ſcilicet quòd ibi ſit antiqui hominis caluaria condita: vt ſecundi Adam, id eſt, Chriſti ſanguis de cruce ſtillans, primi Adam & iacentis protoplaſti peccata dilueret, & tunc ſermo ille Apoſtoli compleretur: Excitare qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Chriſtus.] hæc ille.

[a] Baſil. in Leuit. c. 5.
[b] Athanaſ. de paſſ. & cruce.
[c] Epip. hæreſ. 46.
[d] Chryſoſt. in Io. hom. 84.
[e] Ambroſ. li. 5. epiſt. 9.
[f] Aug. de tẽp. ſer. 71. & q. in Geneſ. 161.
[g] Hier. epiſt. 17

CIX. DE HIERONYMI SENTENTIA.

Ipſe autem Hieronymus [h] hæc ipſa recitans, haud libenter his adſtipulari videtur, immò & contradicit, cùm ait [i]: Audiui quemdam expoſuiſſe Caluariæ locum, in quo ſepultus eſt Adam, & ideò ſic appellatum eſſe, quia ibi antiqui hominis ſit conditum caput, & hoc quòd Apoſtolus dicat: Surge qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Chriſtus. Fauorabilis interpretatio, mulcẽs aurem populi, nec tamen vera. Extra vrbem enim, & foras portam loca ſunt in quibus truncantur capita damnatorum, & Caluariæ, id eſt, decollatorũ, ſumpſere nomen. Propterea autem ibi crucifixus eſt Dominus, vt vbi priùs erat area damnatorum, ibi erigerentur vexilla martyrij: & quo modo pro nobis maledictum crucis factus eſt, & flagellatus eſt, & crucifixus, ſic pro omnium ſalute quaſi noxius inter noxios crucifigeretur. Sin autem quiſpiam cõtendere voluerit ideò ibi Dominum crucifixum, vt ſanguis eius ſuper Adæ tumulum diſtillaret: interrogamus eum, quare & alij latrones in eodem loco crucifixi ſunt? Ex quo apparet, Caluariam non ſepulchrum primi hominis, ſed locum ſignificare decollatorum: vt vbi abundauit peccatum, ſuperabundet gratia. Adam verò ſepultum iuxta Hebron & Arbee, in Ieſu [k] filij Naue volumine legimus.] hæc Hieronymus.

[h] Hier. in epi ad Epheſ c. 5.
[i] Hieron. in Matth. c. 27.
[k] Ioſue. 14.

CX. At (tanti Patris in primis rogata venia) his nequaquam adduci poſſumus, vt quod non ab vno vel alio, ſed ab omnibus ferè antiquis Patribus, nec vt quidpiam recens excogitatum, ſed à maioribus traditum & ſcriptum eſt, tam facilè conuellamus: cùm præſertim ea quæ ad hæc impugnanda inducit, non videantur eſſe huiuſmodi quæ nos ab illis penitus diſſentire compellant. Quid enim repugnat, vt locus ille, vbi primus homo ſepultus dicitur, poſtmodum electus fuerit (quòd in edito loco ſitus ſit & Ieroſolymis proximus) ad ſupplicia damnatorum? Nec illud probatur, à capitibus decollatorum, quòd illic truncarentur capita damnatorum, locum illum appellatum eſſe Caluariam: eiuſmodi enim ſuppliciũ apud Hebræos nec lege eſſe ſancitum, nec conſuetudine inuenimus approbatum: apud Romanos enim erat in vſu, quos haud multò ante hæc tempora Iudæis dominari cœpiſſe, certum eſt. Rurſum verò quod ad illum Adam pertinet, qui diuinæ Scripturæ teſtimonio dicitur ſepultus in Hebron: haud putamus locum adeò patentem præterijſſe tot diſertiſſimos viros; vt adeò inconſultè, ne dicam temerè, ea de primi parentis ſepultura conſcripſerint, ſi exiſtimaſſent tanto teſtimonio mendacij poſſe redargui, & ac-

A & accusari: nisi & ipsi sensissent, de altero potiùs Adam, quàm de primo omnium patre,
diuinam Scripturam esse locutam.

CXI. Hæc verò vt certiora habeantur, ipsa eiusdem ciuitatis origo ex eodem Scripturæ lo-
co petenda est, quæ sic se habet[a]: Nomen Hebron antè vocabatur Cariatharbe: Adam [a] *Iosue* 14.
maximus ibi inter Enacim situs est.] hæc ibi. Porrò Cariatharbe idem est, quod ciui-
tas Arbe. Fuit Arbe pater Enac, vt paulo inferiùs sequenti capitulo dicitur[b]. Enac ve- [b] *Iosue* 15.
rò fuisse gigantem, & parentem gigantum, habet liber Numeri his verbis[c]: Ibi, *in* [c] *Num.* 13
Hebron scilicet, vidimus monstra quædam filiorum Enac de genere giganteo, quibus
comparati, quasi locustæ videbamur.] Ab Enac stirpem Enacim ipsos gigantes eadem
diuina Scriptura[d] nominare consueuit. Quòd igitur Adam maximus inter filios Ena- [d] *Deut.* 1. 2
cim sepultus dicatur, non de alio quàm de vno ex gigantum numero, qui ceterorum ma- *Iosue* 11.
B ximus haberetur, quique Adam sit appellatus, dictum existimamus. Testatur Iosephus[e], [e] *Ioseph. ant. lib.* 5. *cap.* 2.
adhuc temporibus suis monstrari solita ossa gigantum, qui in Hebron sepulti erant, adeò
magna, qualia, inquit, vix credant, qui non viderunt ipsi. Persuadet id ipsum illud maxi-
mè, quòd inusitata sit ea in diuina Scriptura nomenclatura, vt primus omnium parens
Adam sit maximus appellatus. Sed hæc de his satis.

CXII. Quòd verò idem locus in medio terræ situs dicatur, ac secundùm Propheticum ser-
monem, Deus operatus sit salutem in medio terræ: Hieronymus[f] in illa Ezechielis ver- IERVSALEM IN MEDIO TERRAE.
ba: Hæc dicit Dominus Deus: Ista est Ierusalem, in medio gentium posui eam, & in cir-
cuitu eius terras] ait: Ierusalem in medio mundi sitam, hic idem Propheta testatur,
vmbilicum terræ esse demonstrans.] & inferiùs: Operatus est salutem in medio terræ: à [f] *Hieronym. in Ezech. c.* 5.
parte enim Orientis cingitur plaga quæ appellatur Asia; à partibus Occidentis, eius quæ
C appellatur Europa; à Meridie & Austro, Libya & Africa; à Septemtrione, Scythia, Ar-
menia, atque Perside, & cunctis Ponti nationibus. In medio igitur gentium posita est,
vt quia notus erat in Iudæa Deus.] hæc Hieronymus. Iosephus[g] aliam iniit rationem, [g] *Ioseph. de bello Iud. lib.* 3. *c.* 2.
dum Iudæam describens, hæc ait: Media verò eius est Ierosolyma: vnde quidam non
sine ratione vmbilicum eius terræ eam vocauerunt.] Victorinus Pictauiensis de eodem
loco his agit versibus:

Est locus ex omni medium quem credimus Orbe.
Golgotha Iudæi patrio cognomine dicunt.]

Beda[h], qui eadem Victorini recitat carmina, hæc ait: Columna celsa stat, quæ æstiuo [h] *Beda de locis sanctis c.* 2.
solstitio vmbram non facit: vnde putant ibi mediam esse terrã, & historicè dictum: Deus
autem ante sæcula operatus est salutem in medio terræ.] hæc ille. Sed profectò fieri non
D potest quod asserit Beda: nam si id ita esset, necesse omnino foret Ierosolymam ponere
intra zonam torridã, & tropico saltem Cancri subiicere: at ab illo longiùs abesse omnes
qui terras describunt, apertissimè tradunt, & certissimis experimentis etiam nunc cogno-
sci potest. Sed illud non malè, vel Ierosolymam sitam in medio terræ habitabilis, vel in
medio Palæstinæ. Animaduertit atque correxit eumdem Bedæ errorem noster Thomas
Bozius vir cum primis eruditus.

CXIII. His igitur quæ ad Golgotha spectant, in hunc modum enarratis; quæ reliqua sunt
passionis Christi, breui quodam compendio perstringam. Exuerunt[i] suis vestibus mi- [i] *Mat.* 27
lites Iesum, easque in quatuor diuiserunt partes, & quisque militum partem suam acce- *Marc.* 15
pit: super tunicam verò inconsutilem miserunt sortem. Errare illos existimo, qui pu- *Luc.* 23.
tarunt Christi vestem inconsutilem fuisse pretiosam: nam haud credendum est eius ge- *Ioan.* 19. *Cõcord. c.* 143
E neris vestibus Dominum vsum esse, qui Ioannis prędicans sanctitatem, dixerat: Qui DE VESTE INCONSVTILI.
mollibus vestiuntur, in domibus Regum sunt.] Vnde considerandum, quòd Isidorus
Pelusiota ad Cratonem[k] scribens, hęc ait: Erat autem tunica eius desuper contexta [k] *Isidorus l.* 1 *epist.* 74.
per totum. Quis autem vestis illius vilitatem ignorat? vt qua Galilæorum pauperes
vtantur: apud eos enim maximè huiusmodi vestis genus fieri solet, arte quadam, vt pe-
ctoralia, retractim consutum.] hæc Isidorus. Erat illa (ait Ioannes) inconsutilis: quod
sanè genus vestis haud facile scissuram patitur, quin tota pariter retexatur. Contex-
tam illam fuisse à sanctissima Virgine, par est credere: nam in Oriente hominum ve-
stes à feminis confici solitas, liber qui dicitur Esdræ testatur, cùm ait[l]: Ipsæ faciunt [l] 3. *Esdr* 4.
stolas omnium hominum.] eadem etiam in Prouerbiis[m] de optima muliere dicuntur: [m] *Prou.* 31.
Confidit in ea cor viri sui, & spoliis non indigebit.] & posteà: Domestici eius vestiti sunt
duplicibus.]

Sic

CXIV. Sic spoliarum Redemptorem mundi cruci affixerunt tribus, vel (vt tradit Gregorius[a] A Turonensis) quatuor clauis: id quidem secundùm antiquum crucifigendi ritum: nam Plautus[b]: Ego dabo ei talentum, primus qui in crucem excucurrerit: Sed ea lege, vt affigantur bis pedes, bis brachia.] Ceterùm interdum martyres pluribus etiam clauis in cruce confixos, dicemus tertio Annalium tomo. At de Christo Domino nostro antiquiores imagines, quatuor ipsum affixum clauis repræsentant, nempe seorsum singulis pedibus singulis confixis clauis. Sed aliam sententiam de tribus clauis recentior probauit vsus.

[a] Greg. Turon. de glor. mart. c. 6.
DE TITVLO CRVCIS.
[b] Plaut. in Mostell.

CXV. Post hæc autem scriptus est à Pilato causæ titulus, qui super crucem affigitur eo ordine quo ponitur à Ioanne, nempe Hebraicè, Græcè, & Latinè, vt apparet in parte tituli, quæ Romæ extat: ita tamen, vt secundùm ea quæ à nobis superiùs dicta sunt[c], & quæ I.C. habet[d], in ipsius ordine nobilior locus, ac proinde prior ille sit visus, qui B Christo vicinior esset: sicque Latina prior, nouissima verò Hebraica, vt quæ Græcâ inferior & barbara à Romanis haberetur, posita esset inscriptio. Siquidem apud eos in theatro locus infimus Senatorum, summus verò plebis[e], & in triumpho postremus Imperatoris, sed & in triclinio nouissimus Consulis erat[f]; sicque sedendo, procedendo, & recumbendo locus vltimus primus esset. Crucifixi sunt cum eo pariter duo latrones, vnus à dextris, alter verò à sinistris. Tunc pro persecutoribus exorauit, dicens: Pater dimitte illis: non enim sciunt quid faciunt. Ad hæc, Principes sacerdotum, & qui cum eis erant, irridebant eum & blasphemabant: illudebant eidem & milites. Insuper cùm & vnus ex larronibus, qui cum eo affixi cruci erant, conuitiaretur ei: mox alter illum blasphemantem redarguens, Christum confessus, se eidem cõmendauit. qui & ab eo meruit audire: Hodie mecum eris in Paradiso. Stabat interim iuxta crucẽ Iesu Maria mater eius, C & soror matris eius Maria Cleophe, & Maria Magdalene; aderat & Ioannes. Cùm vidisset ergo Iesus matrem, & discipulum stantem quẽ diligebat, dixit matri suæ: Mulier ecce filius tuus. deinde discipulo: Ecce mater tua. & ex illa hora accepit eam discipulus in sua.

[c] suprà an. 16
[d] l. Decret. ff. de re iud.
[e] Sigõ. de Iur. ant. Rom. l. 2.
[f] Plutarch. in Sympos. lib. 2. quæst. 3.

CXVI. Dum hæc agerentur, hora sexta[g] factæ sunt tenebræ super vniuersam terram, vsque ad horam nonam. Cumque his addat Lucas Euangelista & Solem esse obscuratum; satis perspicuè declaratur, non ipsam Iudæam tantùm (vt aliquando Origenes[h] dixit) sed vniuersum planè terrarum orbem offusum fuisse tenebris. Porrò ille ipse Origenes auctor huius sententiæ, cùm agit[i] aduersus Celsum philosophum Epicureum, Christianorum hostem infensissimum, de admiranda tunc facta Solis eclipsi, non ex Euangelistarum testimonio, quibus Ethnicus homo non crederet, sed ex Phlegonte Hadriani D Imperatoris liberto, insigni chronographo, de quo plura scribit Suidas, testimonium citat his verbis: De Sole autem Tiberij Cæsaris tempore obscurato, quo imperante Iesus creditur cruci fuisse affixus, & de magnis terræ tunc motibus factis, scripsit Phlegon in tertiodecimo vel decimoquarto (vt arbitror) de Temporibus libro.] & inferiùs: Putat autem prodigij loco ducendum, quòd moriente Iesu contremuerit terra, & cuncta sint tenebris obuoluta: de quibus tamen, vt licuit, suprà respondimus; cùm & Phlegonta ipsum produximus, Saluatoris tẽporibus patientis, historiã fuisse cõplexum, &c.] porrò ipsius Phlegontis verba Eusebius[k] recitat, sic dicens: Scripsit verò super his & Phlegon, qui Olympiadum egregius supputator est, in libro decimoquarto ita dicens: Quarto autem anno ducentesimæ secundæ Olympiadis, magna & excellens inter omnes quæ ante eam acciderant, defectio Solis facta est; dies hora sexta ita in tenebrosam E noctem versus, vt stellæ cæli visæ sint: terræque motus in Bithynia Nicænæ vrbis multas ædes subuertit.] hæc Phlegon. Tertullianus[l] item aduersus Gentiles agens, non ex Euangelio testimonium, sed ex ipsorum scriptis adducit, cùm ait: Eodem quidem momento dies, medium orbem signante Sole, subducta est: deliquium vtique putauerunt, qui id quoque super Christum prædicatum nescierunt. Et tamen eum mundi casum relatum in archiuis vestris habetis.] hæc Tertullianus. Lucianus[m] itidem aduersus Gentes agens: Perquirite, inquit, in Annalibus vestris, & inuenietis temporibus Pilati, fugato Sole interruptum tenebris diem.

[g] Mat. 27 Marc. 15. Luc. 23.
[h] Ori. in Mat. tract. 35.
[i] Orig. contra Cels. lib. 2.
DE SOLIS DEFECTV.
[k] Eusebius in Chron. an. 33 Christi.
[l] Tertul. in Apolog.
[m] Lucianus in Actis sui mar.

CXVII. Quomodo autem eiusmodi Solis defectio facta sit, Dionysius Areopagita scribens ad Polycarpum, cùm inuehitur in Apollophanem philosophum, narrat his verbis: Quid de illo, qui tempore crucis Dominicæ factus est, Solis defectu dicturus es? Eramus tunc ambo apud Heliopolim, amboque simul incidentem mirabiliter Soli Lunæ globum

QVID DIONYSIVS.

A globum notabamus (non enim eiusce coniunctionis tunc aderat tempus) ipsamque rursus ab hora nona ad vesperum, ad Solis diametrum supra naturæ vires restitutam. In memoriam autem illius reuoca etiam aliud quoddam: nempe enim (vt ipse non ignorat) eam Lunæ incidentiam ab Oriente cœpisse, & vsque ad solaris corporis finem peruenisse, ac tum demum resilijsse notauimus: neque verò eadem ex parte, vt assolet, & incidentia illa & repurgatio facta est, sed ex aduerso diametri. hæc sunt quæ tunc temporis contigere, naturam profectò superantia, ac soli Christo possibilia, qui auctor est omnium, facitque magna ac stupenda, quorum non est numerus. ista illi, si licuerit, dicito.] hæc Dionysius ad Polycarpum.

Idemque de eadem re scribens ad ipsum Apollophanem, agit his verbis: Heliopoli tu quidem pæne mihi coæuus, & ego quinque & viginti ferè annorum tempus exoluens, CXVIII.
B vnà morantes constiteramus, cùm feria quadam sexta, & hora etiam pæne sexta, Sol horribilibus subitò est obsitus tenebris, Luna ipsum intercurrente: quia non Deus, sed creatura Dei in ipsius veræ lucis occubitu lucere non potuit. Quærebam enim tunc apud te, qui mihi sanè sapientissimus videbaris, quid ipse inde sentires: tu verò mirabili prudentia subintulisti, quod vsque adeò penetralibus mentis meæ altè inhæsit, vt nulla obliuione deleri, nulla vmquam valeat mortis imagine deterreri. Offusi enim tenebris ipsi eramus, orbem Soles vndequaque & ex æquo occupante caligine: & postquam repurgatio & restitutio facta est, Luna ad Solis diametrum conuersa aufugit. Et tunc quoque regulam Philippi Aridæi assumpsimus: cumque reperissemus, quod & erat notissimum, eo tempore Solem eclipsis molestias laboresque minimè perpeti debuisse, ac nihilominus Lunam ab Oriente solarem splendorem pullis nigrantibusque
C velis obduxisse, cùm soleat ex occidua parte Solem ingredi: tunc autem opifices lucis thesauros caliginibus, quas ipsa genuerat, ad occiduos vsque Solis fines peruagata (vt ipsi putauimus) occultauit: cùm tamen & Lunæ id tempus deesset, nec coitus vicinum tempus esse cognosceretur: Aio ad te (neque enim adhuc mysterij tantæ rei conscius eram) O ingentis prudentiæ promptuarium: quid, inquam, ô doctrinæ speculum Apollophanes, his secretis adscribis? Ad hæc, nescio quo pacto diuino quodam afflatu, & non humani sensus sermonem subintulisti: Hæ, ô bone Dionysi, diuinarum vicissitudines sunt rerum. Denique verò adnotatum diligenter feriæ diem, & annum, annuntiatione quam sacer Paulus nostris attentis auribus infudit, consentientibus signis conspirare & concordare expertus, manus veritati submisi, & ex falsitatis nexibus sum absolutus: quam quidem veritatem mirificè effero, quam & tibi communico.] hactenus de his
D Dionysius.

De eodem quoque Solis defectu admirando Hieronymus [a] agit, Augustinus [b] etiam pluribus, qui & fuisse præter omnem naturæ ordinem, scribens [c] ad Hesychium, his demonstrat: Non erat, inquit, talis ille Solis defectus, quando Christus crucifixus est, & ideò verè mirabilis erat & prodigiosus. Pascha enim fuerat Iudæorum, quod nonnisi in plenitudine Lunæ celebratur. Secundùm autem Astrologorum numeros, certum est, Solem, quando Luna plena est, non posse deficere, sed quãdo finis est Lunæ; non quidem semper, sed aliter numquam, cùm secundùm illos numeros deficit. Quis ergo tale vmquam meminit apparuisse de cælo, ex quo Dominus illa prædixit, quale apparuit, quando passus est?] hæc Augustinus. CXIX.

[a] Hieron. in Ioel. cap. 2.
[b] August. lib. quæst. nou. Test. q. 105.
[c] Aug. ep. 80.

Cùm hæc igitur agerentur, circa [d] horam nonam exclamauit Iesus voce magna, di- CXX.
E cens: Eli, Eli, lamma sabacthãni? quod est interpretatum, Deus meus, Deus meus, vt quid dereliquisti me? Posteà dixit: Sitio. oblatumque tunc acetum accepit. Hæc pluribus Euangelistæ. Quod ad propinationem aceti spectat, nulla inter sanctos Euangelistas est discrepantia, quantumlibet Ioannes dicat spongiam aceto plenam hyssopo circumpositam Christi ori admotam, Matthæus verò & Marcus eam arundini seu calamo tradant impositam; vt ex his quæ dicturi sumus, facilè apparebit. Sed in primis illud peruestigandum est: Quorsum hæc omnia parata ex industria erant, nimirum vas aceto plenum, spongia, hyssopus, & arundo? certè hæc non casu in monte extra vrbem posito sunt inuenta. Sed si consideremus attentiùs, quis esset horum singulorum vsus ac virtus; rem integram proculdubiò intelligemus; simulque esse commentum certò sciemus, quod aliqui dixerunt, ad accelerandam reorum mortem consueuisse Iudæos cruci affixis propinare acetum. Vt igitur de hoc primùm agamus: virtutem à natura insitam

[d] Mat. 27. Marc. 15. Luc. 23. Ioan. 19. Cõcord. c. 143.

DE SPONGIA ACETO PLENA.

insitam esse aceto sistendi sanguinem, eamdemque hyssopo simul & spongiæ inhærere, A
pluribus in locis testatur Plinius [a]: cuius est in primis locus egregius & ad rem de qua
agimus valdè accommodatus, cùm ait, acetum fasciculo hyssopi conditum sistendi san-
guinis vim quamdam & efficaciam habere, siue spongię superponatur, siue ad potandum
detur: tribuit & Dioscorides [b] eamdem aceto virtutem, cùm ait: Acetum erumpentem
vndecumque sanguinem potu sistit.] Si verò acetum iunctum sit hyssopo: maiorem inde
haurire efficaciam ad sistendum sanguinem ex clauorum vulneribus manantem, cùm
pendenti in cruce spongia super arundinem affixa admouetur, iure dici posse videtur.
hæc quod ad potum pertinet.

[a] Plin. nat. hist. lib. 23. cap. 1. in fin.
[b] Dioscor. li. 5. cap. 14.

CXXI. Verùm non potu tantùm, sed earumdem rerum applicatione, & facta vulneribus ad-
motione, eadem hæc ipsa præstari solebant. De spongia quidem cùm loquitur Plinius [c],
hæc ait: Veteres spongiæ conglutinant vulnera.] & paulo pòst: Spongijs vulnera vtilissi-
mè fouentur.] ac rursùm: Ipsæ inflammationibus vulnerum ponuntur nunc siccæ, nunc B
aceto conspersæ.] ac denique: Sanguinis profluuium sistunt ex aceto, vel frigida.] His au-
tem quæ scribit Plinius, antiquus rei vsus consentit: siquidem mos erat vt gladiatori vul-
nerato, ad siccandum fluentem sanguinem spongia continuò ministraretur. Vnde Ter-
tullianus [d] in libro de Spectaculis, de his mentionem habens, sic ait: Poterit & de miseri-
cordia moueri defixus in morsus vrsorum, & spongias retiariorum.] Id ipsum & in mar-
moribus nobiliter sculptis vidimus, nimirum Adonidi ab apro recenter vulnerato, con-
tinuò à ministro quopiam admotam spongiam, ac vulneri superpositam, vt fluentem
cruorem sisteret. Habentur hæc in antiquo sarcophago ea historia egregiè admodum ef-
figiato, quod Romæ asseruatur in ædibus Tiberij Ceuoli, Via Triumphali.

[c] Plin. nat. hist lib. 31. cap. 11.
VSVS SPONGIAE.
[d] Tertull. de spect. c. 25.

CXXII. Sic igitur (vt ad rem, cuius causa huiusmodi est suscepta digressio, redeamus) ex in- C
dustria omnia potiora medicamenta quæ sanguinem sisterent, à Iudęis parari solita, cùm
quis cruci affigeretur, satis superque demonstratum esse videtur, elucidatumque quod
ait Ioannes [e]: Vas ergo erat positum aceto plenum. Illi autem spongiam plenam ace-
to hyssopo circumponentes, obtulerunt ori eius.] in quo & magis veritati consenta-
neum esse videtur, quod ex Græco textu colligitur, & ex Theophylacto, qui hunc locum
est interpretatus, acetum illud hyssopo fuisse permixtum, atque conditum, sicque ex
aceto & hyssopo spongiam fuisse imbutam, atque arundini affixam, ad potum Domi-
no propinandum. Ceterùm medicamentum illud sic compositum, non potus causa
fuisse præcipuè institutum putamus, sed magis vt eo sic infusa spongia recentibus admo-
ta vulneribus, fluentem largiter sanguinem continuò sisteret. Est & eius rei coniectura
non leuis: quia (vt accepi ab his qui eam viderunt) spongia qua potatus est Dominus D
Iesus Christus, quæ vsque hodie summo honore asseruatur Romę in Basilica Lateranen-
si, quasi aliquando sanguine tincta fuisset, ruborem quemdam adhuc retinet, quem se-
mel imbibisset: sicque putamus madidam priùs sanguine spongiam, atque pressam, aceto
posteà & hyssopo superinfusam (proh scelus) sacratissimo ori Domini propinatam. Ve-
rùm quòd, cùm accepisset, dixerit: Consummatum est: & inclinato capite tradidit spi-
ritum: id non idcircò euenit, quòd eiusmodi potus sui natura (quod nonnulli perperàm
dixerunt) mortem accelerandi vim haberet; sed potiùs Deo sic dispensante, ne longiore
vita reseruaretur ad crurifragium: quòd de eo propheticè scriptum esset: Os non commi-
nuetis ex eo.] Quamobrem, quòd maxima omnium pœna crurifragium esse soleret:
haud putamus, humanitatis intuitu, his ad sistendum sanguinem eos consueuisse vti re-
medijs, sed potiùs ferali sæuitia, vt sic diutiùs pœnis atque ęrumnis cruci affixi distineren- E
tur, ac demum crudelissima fractura ossium ante Solis occasum (vt mos erat) ad vespe-
rum necarentur.

[e] Ioan. 19.
POST CRVCEM CRVRIFRAGIVM.

CXXIII. Cùm igitur (vt dictum est) acetum Dominus accepisset, dixissetque [f], Consummatum
est: clamans subinde voce magna, ac dicens [g]: Pater in manus tuas commendo spiritum
meum: inclinato capite, tradidit spiritum. Tunc verò velum templi scissum est in duas
partes, à summo vsque deorsum.] Quale autem eiusmodi genus veli esse soleret; præ-
ter illa quæ in diuina Scriptura de eo scripta leguntur, Iosephus [h], qui vidit, sic vnà cum
loco in quo appensum erat, describit: Interior porta inaurata erat, & circum ipsam au-
ratus paries desuper habebat auratos pampinos, vnde racemi statura hominis pende-
bant, & fores habebat auratas, quinquaginta & quinque cubitis altas, sexdecim verò
latas. Ad hæc aulæum longitudine pari, hoc est, velum Babylonium, hyacintho, &
bysso,

[f] Ioan. 19.
[g] Luc. 23.
[h] Ioseph. de bel. Iud. lib. 6 cap. 6.
VELVM TEMPLI QVALE.

A byſſo, & cocco, & purpura variatum, admirabili opere factum, neque contemplationis expers colorum permixtione: cocco enim videbatur ignem imitari, byſſo terram, & hyacintho aërem, & mare purpura, partim quidem coloribus, byſſo autem & purpura origine; quoniam byſſum quidem è terra, mare autem purpuram gignit: eratque in eo perſcripta omnis cæli ratio, præter ſigna.] hactenus Ioſephus de velo exteriùs poſito ante primum tabernaculum, vbi candelabrum erat, menſa, atque thuribulum: additque alterum fuiſſe velum, quo intima pars templi, quæ dicebatur Sancta ſanctorum, operiebatur. Ex his quidem erroris arguuntur, qui exiſtimarunt vnum tantùm fuiſſe velum in templo. Porrò hoc tempore conſciſſum fuiſſe velum exteriùs poſitum, quod erat cunctis perſpicuum, & populum ſegregabat à ſacerdotibus, Hieronymus [a] iure affirmat. Quid verò portenderit tantum prodigium, relinquimus interpretibus hæc fuſiùs explicanda. B Addit ad hæc S. Ephræm Syrus [b], cuius ſummam in ſcribendo fuiſſe auctoritatem, Hieronymus tradit [c]: tunc cùm velum templi ſciſſum eſt, columbam etiam è templo egredi viſam eſſe.

[a] Hier. epiſt. 150. q. 8. [b] Ephræm ſer. de paſſ. Dom. [c] Hier. de ſcrip. Eccleſ.

CXXIIII. TERRÆMOTVS TEMPORE PASSIONIS.

Tunc etiam & magnus factus eſt terræmotus, adeò vt ea concuſſione ſciſſæ ſint petræ: de quo teſtimonium ex Phlegonte ab Origene & Euſebio recitatum ſuperiùs deſcripſimus. Meminit Plinius [d] ſub Tiberio ingenti terræmotu dirutas eſſe duodecim ciuitates in Aſia; ad quas ſubleuandas factam ab eodem Imp. tributorum remiſſionem, Suetonius tradit [e]; eadem & Dio [f]. Quæ cùm ad hæc tempora paſſionis Domini referre conetur Oroſius, planè à Tacito ac Dione arguitur, qui ambo ſub Conſulatu Cœlij Rufi atque Pomponij Flacci ea ponunt, anno Domini ſcilicet decimonono, Euſebius verò in Chronico anno vigeſimo. Ceterùm quis neget terræmotus hoc anno iterú repetitos, id ipſum C præſertim poſt Euangeliſtas teſtante Phlegonte, etſi non Aſiam tunc concuſſiſſe, certè in alijs Orbis regionibus ſui magnitudine prodigioſos fuiſſe? De lapidibus eo terræmotu conſciſſis, hęc Cyrillus [g] Ieroſolymorum Epiſcopus: Hactenus Golgotha monſtrat, vbi propter Chriſtum petræ ſciſſę ſunt.] Porrò non Ieroſolymis tantùm, ſed & in pleriſque alijs orbis terrarum partibus, ſciſſos montes eodem terræmotu, incolæ firma traditione teſtantur, nempe in Hetruria montem Aluernię dictum, & prope littus Campanum Caietæ promontorium. Ad hæc inſuper addidimus, tradere ſanctum Hieronymum [h] ex Euangelio Nazaræorum, quod in Latinum tranſtulit, eodem quoque terræmotu templi ſuperliminare collapſum eſſe: tum & Angelos præſides templi auditos eſſe, dicentes: Tranſeamus ex his ſedibus.] id & Euſebius quoque tempore Chriſti paſſionis accidiſſe teſtatur; licet Ioſephus ad Pentecoſtes referat tempus. Sed quàm facilè homo ille, ſiue in- D conſiderantia, ſiue dolo malo in his quæ ſunt temporis, errore lapſus inueniatur, ſuperiùs ſæpè demonſtrauimus. Eodem inſuper terræmotu & monumenta ſepulchrorum aperta eſſe, & multa corpora ſanctorum à mortuis ſurrexiſſe, Ieroſolymamque veniſſe (nam ſepulchra foris erant poſita) & apparuiſſe multis, Euangelica [i] docet hiſtoria.

[d] Plin. nat. hiſt. li. 2. c. 84 [e] Suet. in Tib. cap. 48. [f] Dio lib. 57. [g] Cyrill. Catech. 13. [h] Hier. epiſt. 150. q. 8. [i] Mat. 27.

CXXV. DE ALIO PRODIGIO.

At quoniam de prodigijs agimus, non prætermittimus dicere quæ ſcribit Plutarchus his Tiberij temporibus accidiſſe, quæ & Euſebius [k] recitat (qualiacumque ſint, fides eſto penes auctorem) in hæc ipſa verba: De morte verò dæmonum audiui ego ab Æmiliano, viro prudente ſimul atque modeſto, quem credo multos veſtrûm cognouiſſe: cùm in Italiam pater ſuus nauigaret circa inſulas, quas Echinadas appellant, flatu ventorum deficiente, noctu prope Paxas deueniſſe: cumque omnes pęnè qui ſimul nauigabant, attentiores vigilarent; repentè à Paxis inſula vocem magnam auditam fuiſſe, qua * Thramnus E quidam vocabatur; quæ vox nouitate rei omnes magno perculit miraculo. Thramnus enim ille qui vocabatur, homo erat Ægyptius, eius ipſius nauis gubernator: qui bis vocatus nihil reſpondit: tertiò verò vocatus, morem geſſit vocanti, atque reſpondit. Illum verò multo maiore voce ſic exclamaſſe: Quando iuxta paludem fueris, annuntia tunc, Pana magnum mortuum eſſe. Qua re audita, magno dicebat Epitherſes (ſic enim Æmiliani pater vocabatur) omnes terrore perculſos fuiſſe. Cumque dubitarent, vtrùm obtemperandum eſſet voci illi, an non: hoc Thramni conſilium ab omnibus approbatum eſſe: ſi ſecundi quidem ſpirarent venti, nihil eſſe dicendum: ſin verò tranquillitas maris eſſet, & ventorum flatus, cùm in eo loco eſſent, omnino deficerent, non eſſe retinenda quæ audiuere. Cùm igitur iuxta paludem eſſent, quia nullus eſſet flatus ventorum, tunc Thramnum in mare pronum reſpicientem magna voce dixiſſe quæ audiuit: Magnus Pan mortuus eſt. Qua re nuntiata, magnus multorum gemitus,

[k] Euſeb. de præp. li. 5. cap 9. ex Plutar. lib. de defect. oracul.

* Thamus

immò verò innumerabilium, miraculo quodam commixtus subitò auditus fuerat. A
CXXVI. Et quoniam multi fuerant qui ea in naui nauigabant, citò ac facilè cùm Romam venissent, huiusmodi rei rumores vniuersam Vrbem repleuere; & à Tiberio Cæsare, qui tunc gubernacula Reipublicæ gerebat, Thramnum accersitum fuisse. Cui rei tantam fidem Tiberius præbuit, vt philosophis, qui tunc Romæ reperti erant, accitis, diligenter quisnam esset ille Pan, ac curiosè scrutaretur. Omnes auté illos quibusdam in idem conuenisse coniecturis, ac dixisse, de illo sibi videri nuntiatum fuisse, qui à Mercurio & Penelope natus fuit. Cùm hæc de morte Pan Philippus dixisset: nonnulli eorum qui aderant, eadem ipsa ab Æmiliano sene audisse se testabantur.] hactenus de Pane Eusebius ex Plu-
DE INTERITV PANIS. tarcho. Hæc quidé ab aliquibus in eum sensum sunt accepta, vt Pan Christus Dominus intelligeretur, eiusque mortem vt suam ipsorum cladem luxisse dæmones, quippe qui adhuc ipso viuente sępiùs fuissent lamentati se ab ipso torqueri. Sanè quidem, B si rei gestæ fidem adhibendam esse putamus, nequaquam de illo Pane quem Gentiles colebant, ea possunt intelligi. nam si Panem, vt illi dicebant, hominem fuisse dixerimus: longè ante hæc sæcula ipsum obijsse humanum diem, certum est: si verò aliquem dæmonum fuisse affirmauerimus, intellectuales ipsas creaturas morti non subiacere, exploratissimum est. Sed ad Euangelicam historiam redeamus.

CXXVII. Cùm igitur tot tantaque diuina operatione prodigia facta essent: Centurio [a] hæc videns, ac præcipuè admiratus quòd Iesus voce magna clamans expirasset, glorificauit Deum, & publica confessione testatus, Verè, inquit, filius Dei erat iste. Omnes insuper his visis reuertebantur, præ dolore admissi facinoris pectora sua percutientes. Porrò Centurionem hunc, Longinum nomine appellatum fuisse, Christique fidem secutum, abdicasse se à militia, ac denique ad martyrij palmam aduolasse, qui eius res gestas scripserunt [b], testantur. Ex quibus redarguütur, qui ex apocryphis quibusdam scriptis tradiderunt, Longinum nomine, eumdemque cæcum fuisse militem illum, qui lancea latus Domini aperuit. C

[a] *Mat.* 27. *Marc.* 15. *Luc.* 23.
DE CENTVRIONE.
[b] *Extāt apud Metaphrast. die* 16. *Octob.*

CXXVIII. Cùm [c] verò appropinquasset initium diei sabbati, quem post horam nonam Iudæos publico signo auspicari consueuisse, Iosephi auctoritate superiùs demonstrauimus: ne remanerent in cruce corpora sabbato, cùm alioqui à lege diuina statutum esset, vt appensi in patibulo [d] eadem die, & (vt addit Philo [e]) ante occasum Solis, sepelirentur: Iudæi adierunt Pilatum, vt iam viuentes adhuc in cruce, ex more, crurifragio necarentur, eorumque corpora tollerentur. Aduenientes ad hoc milites, vtriusque latronis fregerunt crura, idem cum Iesu acturi: sed cùm mortuum vidissent, abstinuerunt: vnus tamen militum lancea latus eius aperuit, ac continuò fluxit sanguis & aqua. Porrò Dei genitricem, D quæ cum ceteris priùs enarratis feminis aderat, magna cum reuerentia collegisse, quantum licuit, sanguinem & aquam quæ è Domini latere fluxerat, ex antiquioribus monumentis recitat Metaphrastes [f]: qui & hæc insuper addit: Dicunt hi qui de his rebus tractarunt, eam ab initio vsque ad finem se fortiter atque cóstanter gessisse, honestè quidem, & non indecorè vtentem motu animi. factis etiam ostendens se esse matrem, sed matrem omnino illius, qui motum animi certis finibus continuit: mortuumque videns filium, eo motu animi vsa est, vt oportuit: quinetiam in eo de cruce deponendo maternis manibus inseruiuit, & clauos qui extrahebantur, in sinu suo accepit; & membra illius amplexa est, partim quidem vlnis astringens, partim quidem suis lacrymis plagas emundans. Deinde tota toti corpori circumfusa: Ecce tibi ab omni sæculo præfinitum mysterium ad finem vsque venit, ô Domine, placida voce dicit: & Iosepho in manus tradens sudariū, ait: Tibi E autem deinceps curæ erit, vt sepulturæ tradens, hoc eum honestè componas, myrrha condias, & ei iusta facias.] hæc ille; additque Iosephum adhuc occultum discipulum propter metum Iudæorum, & timentem illos, hortatu tamen Deiparæ, grande opus ac planè arduum aggressum esse, & omni excussa formidine audacter introisse (vt ait Euangelista [g]) ad Pilatum, ac petijsse corpus Iesu.

[c] *Mat.* 27. *Marc.* 15. *Luc.* 23. *Ioan.* 19. *Cōcord. cap.* 144.
[d] *Deut.* 21.
[e] *Philo de special. leg.*
[f] *Metaph.* 15 *Augusti.*
DE S. DEI GENITRICE MARIA.
[g] *Marc.* 15.

CXXIX. Scimus alios animi affectus in sanctissima Deipara expressos inueniri in tragœdia illa inscripta, Christus patiens, quæ ab eruditis Apollinaris Laodiceni potiùs quàm Gregorij Nazianzeni esse opus, meritò existimatur. Scimus prætereà complura à sancto Anselmo & alijs nonnullis pijs viris de Christi passione ferri, quæ ex deuota meditatione ac contemplatione potiùs, quàm ex historica antiqua veraque narratione fluxisse noscuntur. Si quid autem alicui sancto viro diuinitus relatum fuerit, non reijcimus, sed his non ea miscemus,

MEDITATIONES PIAE ET REVELATIONES.

A ſcemus, quòd non Apocalypſim, ſed hiſtoriam conſcribere, inſtituti ratio exigat. Sed
iam reliqua proſequamur.
Ioſephus[a] igitur, accepto Ieſu corpore, ſepulturam eius diligenter curauit: nam (ſicut CXXX.
mos eſt Iudæis defunctorum corpora ſepelire) mixtura myrrhæ & aloës librarum quaſi [a] *Mat. 27.*
centum conditum corpus Ieſu & linteis inuolutum ſepeliuit illud in monumento ſuo *Marc. 15.*
nouo, quod exciderat in petra. Ponendi autem in nouo ſepulchro Chriſti corporis quæ- *Luc. 23.*
nam ratio fuerit, colligitur ex compendio Thalmud, quod dicitur Alpheſi, & Rabbinis *Ioan. 19.*
Iacob Turim & Moyſe Ægyptio: qui aiunt, cadauera damnatorum vetita eſſe inferri in CVR IN NOVVM SEPVLCHRVM IESVS.
ſepulchra ceteris communia, ſed in priuata ſeorſum ab aliis eſſe ponenda: rurſumque ſe-
paratim eſſe pariter ſepelienda inſtrumenta illa, quibus mors illata fuiſſet, nempe cru-
ces, clauos, enſes, lapides, pro mortis genere, quo quis affectus eſſet: eaque ratione vetitum
B pariter fuiſſe tradunt, aliquem ſuffigi arbori, ſed ex ligno exciſo iuberi componi crucem,
eamdemque ſeorſum ſepulturę mandandam cum reliquis ad mortem inferendam adhi-
bitis inſtrumentis. In petra autem excidi ſolitas ſepulturas apud Iudæos, iam ſuperiùs di-
ctum eſt: eamdemque conſuetudinem ad Chriſtianos eſſe dilapſam, cœmeteria quę tum
Romæ, tum alibi in cryptis arenariis ſunt antiquitus inſtituta, fidem faciunt: in his enim,
non in terra deorſum, ſed deſuper in lateribus cryptarum fornices ſuſtinentibus, in exca-
uatis ibi loculis reponi cadauera, moris fuit.
Quænam verò in reliquis eſſet Iudęorum in mortuis ſepeliendis conſuetudo, quam in
Chriſti ſepultura eſſe ſeruatam Ioannes affirmat[b]: eam ex parte in defũcto Lazaro idem [b] *Ioan. 19.*
inſinuat, dum ait[c]: Ligatus pedes & manus inſtitis, facies illius ſudario erat ligata.] Ad- [c] *Ioan. 11.*
dimus ad hæc inſuper quæ Rabbi[d] Iacob memoriæ prodidit ex Rabbi Moyſe Ægyptio: [d] *Rab. Iacob inTurimIore*
C nimirum viros virorum, & feminas feminarum curare conſueuiſſe cadauera, in hunc ſci- *Degha. cap.*
licet modum: oculos in primis & ora claudere defuncto, ac ſtringere faſcia, tondere capil- *352.*
los, corpus lauare, vnguentis vngere, hiſque delibutum cadauer obuoluere linteis, ſicque MOS IVDAEORVM
curatum ponere in ſepulchro. Quod verò pertinet ad capillorum tonſuram, extat eius IN SEPE-
rei egregium monumentum apud Sozomenum[e] de corpore Zachariæ Prophetæ ſub LIENDO.
Honorio Imperatore diuinitus inuento atque refoſſo; vbi hæc inter alia habentur: Pro- [e] *Sozom. lib.*
pheta verò tametſi ſæculis iam plurimis ſub terra iacuiſſet, viuus tamen adhuc apparę- *9. cap. vlt.*
bat, capite raſo, naſo oblongo, barba modicè prominenti, &c.] Ponuntur item hæc ibi
de puero regio apud eumdem inuento, qui creditus eſt Ioadis Regis filius, regali pompa
tumulato: Iacebat, inquit, puer regali apparatu ſepultus: habebat enim in capite coro-
nam auream, & aurea in pedibus calceamenta, & veſtem pretioſam.]
D Ceterùm quod ſpectat ad ſepulturam damnatorum: quòd maledictioni legis ob- CXXXI.
noxij eſſent, abſtinebant pollinctores à capillorum inciſione: iidemque ea quæ damna-
torum corporibus inhæſiſſent, vnà cum eis ſepeliebant. qua ratione ducimur, vt exiſti-
memus, clauos ſpineamque coronam eodem cum Domino eſſe ſepulchro incluſam; cru-
cem verò, quam locus ſepulturæ non caperet, in propinquiori aliquo ſpecu eſſe recondi-
tam. Nec prætermittimus dicere, tantùm olim excreuiſſe apud Hebræos impenſam fu- FVNERA
nerum, vt eius magnitudine cognati perterriti, relicto cadauere, ſe aliquando ſubduce- IVDAEORVM.
rent. Sed qui hæc idem Rabbi Iacob teſtatur, addit ea moderata fuiſſe à Gamaliele ſenio-
re, cuius tam in ſacerdotibus quàm populo potiſſima auctoritas erat: eiuſque ſenten-
tia factum eſt, vt nonniſi lineis linteaminibus, eiſdemque haud magni pretij, cor-
pora defunctorum obuoluerentur: nec in his vllam eſſe rationem habendam cuiuſ-
E uis ordinis & dignitatis, etiam ſi regali effulgeret amplitudine, voluit, eoque modo ſeip-
ſum ſepeliri mandauit: quod à poſteris inuiolatè idem tradit fuiſſe ſeruatum. Sed pro-
ſequamur cetera.
Intereà die ſabbati inchoato, Principes ſacerdotum & Phariſæi adierunt Pilatum, CXXXII.
rogaruntque muniri ſepulchrum, & adhiberi cuſtodiam, ne diſcipuli Ieſu corpus au- DE CVSTO-
ferrent, & reſurrexiſſe falsò iactitarent. Ille verò ad eiuſmodi officium, vt perquàm di- DIA ET MV-
ligenter curaretur, datis ad cuſtodiam militibus, illis obtemperauit: qui abeuntes, mu- NITIONE
nierunt ſepulchrum, ſignanteſque lapidem, milites ad cuſtodiam reliquerunt. Qualis SEPVLCHRI.
fuerit eiuſmodi ſepulchri munitio, à Nicephoro ſic deſcribitur[f]: Primùm, inquit, ſi- [f] *Niceph. hiſt.*
gillum ſepulchro eſt impreſſum, quod & intactum permanſit, & cuſtodia militaris, il- *lib. 1. c. 32.*
la & genere alienigena, quæ in propinquo ſigillum obſeruabat. Præterea ingens ille lapis
ad os ſepulchri appoſitus.] & paulo pòſt: Traditum eſt nobis ab antiquis, Iudæos lapi-

dem illum, qui in salutiferũ sepulchrum illud pro operculo positus fuerat, ad summum A
monumenti labrum, petramq́; infernè se illi coniungentem, ferramentis quibusdam fa-
brili lapicidarum arte perforasse, ferrumque ingens à fabro ex propinquo acceptum per
vtrumque foramen immisisse, & in circuli siue annuli formam circumegisse, atque ita
firmiter capitibus commissis, omni ex parte quasi vinculum circumduxisse, vt lapis qua-
licumque modo loco suo reuelli, aut saltem ratione aliqua remoueri (nisi arte quadam &
vi adhibita, necessariò aut ferrum confringeretur, aut petra rumperetur) non potuerit:
atque in hunc modum cum magna cura, atque etiam signo impresso, cùm sepulchrum
firmissime communissent, custodia insuper competenti adhibita, eos abijsse.] hæc Nice-
phorus. His consentientia testatur Beda [a], dum ait, etiam suis temporibus illum superpo-
situm lapidem monstrasse vestigia ferreorum vinculorum.

[a] *Beda de loc. sanctis c. 2.*

CXXXIII. INSTRVMENTA PASSIONIS.

Remanserunt omnia illa passionis Christi atque sepulchri instrumenta, ipsaque loca B
vbi hæc facta sunt, tantæ rei digna memoria consecrata, velut quædam trophęa victoriæ,
eademque facta toto Orbi conspicua, atque proficua, ex quibus velut è perennibus
quibusdam fontibus fluenta gratiarum atque miraculorum eruperint. Ipsas spinas coro-
næ Iesu, columnam ad quam alligatus est cùm flagellis cæderetur, arundinem, atque
spongiã qua fuit aceto potatus, magna fuisse diligentia asseruata, tradit Gregorius [b] Tu-
ronensis, simul & Beda [c]. Tunicam etiam illam inconsutilem, à militibus sorte datam, à
Christianis redemptam & conseruatam, auctor est idem Gregorius Turonensis [d], qui
suis temporibus in Galatia fuisse repositam tradit. Ipsum sudarium insuper, quo caput
Domini est inuolutum in sepulchro, quod diuina Virtute ab incendio remanserat illæ-
sum, esse translatum ad posteros, Beda [e] testatur. Ab hoc diuersum sudarium illud existi-
matur, quod à Berenice faciei Domini sanguine & sudore aspersæ admotum, eiusdem C
Dominici vultus effigiem in se retinuit, vt habet Christiana traditio, & libellus manu-
scriptus de translatione eius Romam facta, qui asseruatur in Vaticana bibliotheca, testa-
tur. De eadem Berenice, quæ & Veronica dicta habetur, deque eadem Christi imagine
velo excepta, Methodius Episcopus antiquus chronographus meminit [f]. Permansit in-
tegra, diuina operante virtute, illæsaque hactenus sanctissima sindon illa, quæ corporis
Domini nostri Iesu Christi delibuta vnguento, in sepulchro posita fuit veluti operimen-
tum & stratum, quæ & in se imaginem in sepulchro Domini iacentis expressit, asserua-
turque summo honore in ecclesia Taurinensi.

[b] *Greg. Turõ. de glor. mart. cap. 7.*
[c] *Beda de loc. sanct. c. 20.*
[d] *Greg. Turõ. de glor. mart. cap. 8.*
[e] *Beda de loc. sanctis c. 5.*
[f] *Apud Marian. Scot. in Chron. anno Dom. 39.*

CXXXIV.

Sed quid de ipsa sanctissima Cruce Domini dicam, quæ quantumuis siue Iudæorum
inuidia, siue alia causa diutiùs occultata subtus terram permanserit, tandem sic diuina
prouidentia disponente, in lucem prodita, fulgoris sui radijs vniuersum Orbem illustrat, D
adeò vt vix sit reperiri personam & locum, in quo non sit aliqua eiusdem sacratissimi li-
gni particula? Nam & sanctus Paulinus [g] hæc de ipsa testatur, sic dicens: Quæ quidem
Crux in materia insensatã vim viuam tenens, ita ex illo tempore innumeris pænè quoti-
die hominum votis lignum suum commodat, vt detrimenta non sentiat, & quasi intacta
permaneat, quotidie diuidua sumentibus, & semper tota venerantibus. sed istam impu-
tribilem virtutem & indetribilem soliditatem de illius profectò carnis sanguine bibit,
quæ passa mortem, non vidit corruptionem.] hęc Paulinus. At Cyrillus [h]: Lignum Crù-
cis, inquit, testatur ad hodiernum diem apud nos apparens, & apud eos, qui secundùm
fidem ex illo capientes, hinc vniuersum Orbem ferè iam repleuerunt.]

[g] *Paulin. ad Seuer. epi. 11*
DE CRVCE, ET TERRA SEPVLCHRI
[h] *Cyril. catech. 10.*

CXXXV.

Terra ipsa insuper, quæ Domini adiacet sepulchro, diuinam quamdam ex Domini-
co corpore proximè posito virtutem hausit; vt meritò Fideles illuc peregrinantes aui- E
dè solerent accipere, qua tum ad morbos curandos, tum etiam ad dæmones perfu-
gandos vti consueuerint. Est eius rei locuples testis sanctus Augustinus [i], dum hæc ait de
Hesperio viro Tribunitio: Acceperat autem ab amico suo terram sanctam de Ieroso-
lymis allatam, vbi sepultus Christus die tertio resurrexit; eamque suspenderat in cubi-
culo suo, ne quid mali etiam ipse pateretur. At vbi domus eius ab illa infestatione pur-
gata est, quid de illa terra fieret, cogitabat, quam diutiùs in cubiculo suo reueren-
tiæ causa habere nolebat. Fortè accidit, vt ego & collega meus Episcopus Sinicensis
Ecclesiæ Maximinus in proximo essemus: vt veniremus rogauit, & venimus: cumque
nobis omnia retulisset, etiam hoc petiuit, vt infoderetur alicubi, atque ibi orationum
locus fieret, vbi etiam possent Christiani ad celebranda quæ Dei sunt, congregari.] hæc
Augustinus: ex quibus videas antiquam Christianorum pietatem, qui non modò loca
illa

[i] *S. Aug. de Ciuit. Dei, lib. 12. c. 8.*
DE TERRA SEPVLCHRI

A illa sancta, in quibus Dominus est conuersatus & passus, ædificiorũ molibus illustrarint, sed tenuem ex sepulchri loco sumptum puluisculum eodem honore habendum existimarint, adeò vt eiusdem condendi causa etiam ecclesiam excitarint. Ex eadem terra, aqua admixta, formari consueuisse tortulas quasdam, easdemque per diuersas mundi partes transmitti solitas ad morbos curandos, aliasque diuinas gratias impartiendas, testatur Gregorius [a] Turonensis Atque de his satis.

[a] *Greg. Tur. de glor. mart. cap. 7.*

CXXXVI. DE ANNO CHRISTI PASSIONIS.

Quod reliquum est, antequam de resurrectione Domini historiam aggrediamur, operæpretiũ existimamus de ipso tempore passionis Christi, quo potissimùm anno ætatis suę sit passus, narratione breui quædam examinantes, perquirere; cùm præsertim (vt sæpiùs diximus) ex certa ratione temporum, historiæ veritas soleat maximopere confirmari. De anno itaque, quo passus est Christus, quidam agentes, exorbitarunt absurdè nimis, cùm B putarent eum cruci affixum natũ annum quadragesimumsextum: idque nulla habita ratione temporis quando sit natus vel passus; sed tantùm quòd eo annorum numero ædificatum fuerit templum, quod ipsius Christi typum gerebat. Horum errores Augustinus refellens, hæc ait [b]: Per Olympiadas & Consulum nomina, multa sæpè quæruntur à nobis; & ignorantia Consulatus quo natus est Dominus, & quo passus est, multos coëgit errare, vt putarent quadragintasex annorũ ætate passum esse Dominum, quia per tot ædificatum esse templum, dictum est à Iudęis, quod imaginem Dominici corporis habebat. Et annorum triginta ferè baptizatum esse, retinemus auctoritate Euangelica: sed posteà quot annos in vita egerit, quamquã textu ipso actionum eius animaduerti possit; tamen ne aliunde caligo dubitationis oriatur, de historia gentium collata cum Euangelio liquidiùs certiusq; colligitur. Tunc enim videbitur non frustrà dictum esse, quòd quadraginta C & sex annis templum ędificatum sit: vt cùm referri iste numerus ad ętatem Domini non potuerit, ad secretiorem instructionem humani corporis referatur, quo indui propter nos dignatus est vnicus Dei Filius, per quem facta sunt omnia.] hucusque Augustinus.

[b] *Aug. de doct. Christ. lib. 2. c. 28.*

CXXXVII. DE CHRISTI AETATE SENTENTIAE.

Rursus verò & inde irrepsit error, vt, cùm Iudæi ad Dominũ dixerint [c]: Quinquaginta annos nondum habes, & Abraham vidisti?] quasi huic ætati proximus accessisset: scriptum inueniatur apud Irenæum [d], passum Dominum post annum suę ętatis quinquagesimum. Hæc licet apud ipsum legantur; quòd ab ipso sint scripta, negamus omnino: nam eodem capitulo superiùs his contraria profitetur, cùm baptizatum Dominum dicit existentem annorum triginta, ac subinde tria numerat Paschata, quorum tertio ipsum Iesum esse passum affirmat; quibus temporibus Dominum prædicasse Euangelium, testantibus id ipsum quatuor Euangelistis. Augetur insuper de impostura suspicio, dum auctor D in fine confirmare ac stabilire nititur tam patens mendacium maiorum auctoritate, discipulorum nempe Ioannis, qui id ipsum ab eo acceperint, & ab alijs Apostolis; cogens in primis in hunc modum Euangelium per Ioannis discipulos, ac ipsum denique Ioannem, ceterosque Apostolos manifestissimo errori adstipulari ac consentire.

[c] *Ioan. 8.*
[d] *Iren. lib. 2. cap. 39.*

CXXXVIII TERTVLLIANI SENTENTIA.

Fuit ea prætereà Tertulliani de anno passionis Christi sententia, ipsum subijsse crucis supplicium anno suæ ætatis trigesimo: idque profitetur scribens aduersus Iudæos, sic dicens [e]: Huius (*Tiberij videlicet*) quintodecimo anno imperij passus est Christus, annos habens quasi triginta cùm pateretur.] Nec est quòd dici possit textum esse deprauatum, ac legendum esse loco, passus, baptizatus: nam cùm [f] ipse agens contra Marcionem affirmet ipsum reuelatũ esse, hoc est, auspicatum prædicationẽ Euangelicam anno duodecimo Tiberij Imp. planè significat triennio prædicationis peruenisse ad annũ decimum- E quintum eiusdem Imperatoris. Sed & dum illud ipsum tempus Consulibus signat; quid in ea re senserit, manifestissimè declaratur, sic enim ait [g]: Passio huius exterminij intra tempora septuaginta hebdomadarum perfecta est sub Tiberio Cæsare, Coss. Rubellio Gemino & Fusio Gemino, mense Martio, temporibus Paschæ, die octauo Kalend. Aprilium.] hæc ille. Porrò hi Consules reperiuntur inijsse Consulatum ipso anno [h] decimoquinto Tiberij Imperatoris, qui numeratur à nobis Christi trigesimusprimus, quo inchoato est baptizatus. Ceterùm huius sententiæ non Tertullianus, sed primus assertor videtur fuisse Valentinus hæresiarcha, de quo hæc Epiphanius [i]: Primus Valentinus, qui triginta nobis sæcula confinxit, ab eo quòd triginta annos educationis vitæ ac virilis ipsius ætatis fuisse putauit, ignorans quòd non solùm triginta annos compleuit, &c.] Complures antiquorum legentes apud Tertullianum his Consulibus consignatum esse annum passionis Christi, nec aduertentes ipsum errore lapsum, aperta in hunc modum

[e] *Tert. aduers Iudæos c. 8.*
[f] *Tert. cont. Marc. li. 1. c. 15. & notat Pamel.*
[g] *Tert. aduers. Iud. c. 8.*
[h] *Tacitus, Dio, & alij.*
[i] *Epiph. hæres. 51.*

dum semel erroris via, & ipsi in eumdem lapidem offenderunt, affirmantes Christum A Dominum iisdem Consulibus passum esse. Fuerunt hi scriptores non ignobiles, sed spectatissimi in Ecclesia Dei, nimirum Iulius Africanus [a] in eo libro quem scripsit de Temporibus, Lactantius [b], Hieronymus [c] item: sed & Augustinus [d] etiam sub iisdem Coss. à Tertulliano appositis Christum passum esse confirmauit; qui & ad Hesychium scribens [e], hæc ait: A natiuitate Domini computatur anni fermè quadringenti viginti; à resurrectione autem vel ascensione eius, anni plus minùs trecenti nonaginta.] Ex quibus planè videas, ætatem Christi circa annum trigesimum ea ratione terminasse. sic & Seuerus [f]. ex Græcis antiquior Clemens [g] Alexandrinus, trigesimo impleto anno, eumdem crucis supplicium subiisse tradit.

CXXXIX. DE TEMPORE PRAEDICATIONIS CHRISTI.

Fuit & opinio Gnosticorũ [h], qua affirmabant, Dominum nostrum anno tantùm Euangelium prædicasse. Apollinaris Laodicenus [i] diuersæ fuit sententiæ, Christum dicens B biennio post baptismum prædicasse: quem secutus videtur Cassiodorus [k]. Id ipsum visus est sensisse Cyrillus [l] Alexandrinus, dum tradit, Christum duobus annis docendo peragrasse Iudæam. Philastrius [m] verò Christum vixisse vno & triginta annis tradit, quod Seuerus probat, totidem annos Christo tribuens, vt videre est, si ad calculum reducas annos Christi ex numero annorum Regum Iudæorũ ab ipso computatos. Sed & sanctus Gaudentius Episcopus Brixianus in tractatu tertio de prima Dominica Paschæ hæc expressiùs: Anniculus est (*Christus nempe*) quia post illud baptismum, quod pro nobis in Iordane susceperat, vsque ad passionis suæ diem, vnius anni tempus impleuit, & illa tantùm scripta sunt in Euangeliis, quæ in illo anno vel docuit vel fecit, &c.] His proximus accedit Orosius [n], dum anno decimoseptimo Tiberii Imperatoris Christum Dominum C passum affirmat: fuerunt & huius sententiæ nonnulli ex recentioribus, quos recensere prætermittimus.

CXL. EPIPHANII SENTENTIA

Sanctus Epiphanius [o] per Consulares Fastos Christi annos enumerans, Redemptorem nostrum passum esse tradit anno suæ ætatis trigesimotertio, dum ait: Comperitur trigesimotertio anno aduentus incarnationis suæ Vnigenitus passus esse.] & post multa: Trigesimotertio suæ dispensationis in carne, postquam transgressus est duos Consulatus quos diximus, duorum Geminorum, & Fusii ac Rubellii, deinceps in tertio Consulatu, in tertio ipsius mense post Ianuariũ & Februarium, in mense Martio perfecit mysterium passionis.] Sed planè constat ipsum in mendaces Fastos incidisse, cùm anno trigesimo Domini alios diuersos ponat Consules, distinguatq; Consulatum duorum Geminorum à Consulatu Rubellii & Fusii; sic etiam superiùs dicens: Post illum Consulatum, qui trigesimo ipsius anno indicatus est, Siluani scilicet & Neruæ, alius Consulatus fuit duorum D Geminorum appellatus; deinde alius Fusii & Rubellii: & sic in medio Consulatu eo, qui post Rubellii Cõsulatum successit, Vinucii & Longini Cassii appellatus, patitur Saluator ante diem decimumtertium Kal. Aprilis.] hæc ipse: cùm tamen liqueat omnium antiquorum assertione & tabulis Consularibus, duorum Geminorum Consulatum fuisse Rubellii & Fusii Geminorum.

CXLI. Sunt plerique alii, qui dixerunt Dominum nostrum passum anno trigesimotertio suę ætatis per tres menses inchoato: sed cùm eo potissimùm innitantur fundamento, quòd Dominus fuerit baptizatus ipso trigesimi anni exordio: cùm in hoc errent, in ceteris quoque deducendis annis errare, non mirum est. Sanè quidem ipsum Dominum nonnisi expleto anno suæ ætatis trigesimo, & trigesimoprimo inchoato, esse baptizatum, superiùs E ex Olympiadum supputatione, Consulum positione, Patrum auctoritate, & Romanæ Ecclesiæ testimonio satis demonstratum est, cùm de anno Christi primo disseruimus; ad quæ, qui ista vberiùs scire cupit, remittimus: fixa enim semel chronologia, quoto Christus natus est anno, ceteri qui inde sequuntur anni facilè dinumerantur. Attamen quia cupidi facilitatis sumus, & in hoc totis viribus elaboramus, vt vnusquisque veritatem manu attingere, & quasi attrectare possit; eadem aliqua saltem ex parte repetere, potissimùm quæ adeò vera ac necessaria sunt, non vitamus: nam etsi certè quæ sunt dicta satis esse possent ad tempus ipsum passionis colligendum; tamen ne etiam suo loco hæc prætermisisse videremur, aliqua repetere, & alia quoque addere instituimus. Res est in confesso apud omnes recentiores, qui exactiori diligentia Paschata ab Euangelistis recensita numerarunt, post baptismum Christi quatuor per annos singulos esse Paschata reuoluta, de

[a] Afric. li. 5. apud Hier. in Daniel. c. 9.
[b] Lact. lib. 4 cap. 10.
[c] Hier. in Dan. c. 9. & epist. 22. prope finem.
[d] Aug. de Ciu. Dei lib. 18. cap. vlt.
[e] Aug. ep. 80.
[f] Seuerus hist. lib. 2.
[g] Clem. Alex. lib. 1. Strom.
[h] Irẽ. aduers. hæres. lib. 2. cap. 28.
[i] Apud Hier. in Dan. c. 9.
[k] Cassiodorus in Chron.
[l] Cyril. in Isa. cap. 29.
[m] Philast. de hæres. c. 107.
[n] Oros. lib. 7. cap. 4.
[o] Epiph. hæres. 51.

A ta, de quibus singulis per singulos annos, vt res postulabat, egimus. Hęc cùm ita se habeât, exacteque probatum sit primum Pascha à Ioanne recensitum incidisse in annum Domini trigesimumprimum: concludendum necessariò erit, vltimum, quo passus est, in annum eius ætatis trigesimumquartum incurrisse.

Quòd ab his recentiores aliqui dissentiant, non ea ex causa factum est, quòd negent CXLII.
quatuor Paschata in Euangelio esse descripta, sed quòd putarint (vt dictum est) ab anno trigesimo primum esse Pascha numerandum, Ignatij textus vitiosa translatione decepti: cùm tamen verba in epistola ad Trallianos in hunc modũ conscripta habeantur, vt iam explicauimus aliàs, cùm de his egimus: καὶ τρεῖς ἐτῶν δεκάδας ἐπολιτευσάμενος, ἐβαπτίσθη ὑπὸ Ἰωάννου: Et expletis tribus annorum decadibus, baptizatus est à Ioanne.] post
haec verò idem Ignatius hæc subdit: Et vbi triennium prædicauit Euangelium, signa & IGNATII FIRMA SENTENTIA.
B prodigia patrauit, à falsis Iudæis & Præside Pilato iudicatus est, &c.] quibus planè significatur, Christum passum esse annos natum trigintaquatuor. Itaque Ignatius proximus ætati Christi, immò qui eadem vixit ætate, qui & Christum post resurrectionem se vidisse in carne testatur, scribens ad Polycarpum (qui locus à Hieronymo citatur [a]) nostræ sententię non tantùm assertor, sed auctor habetur, qua dicitur Christus affectus supplicio crucis anno trigesimotertio ac mense tertio suæ ætatis: nam expleto anno trigesimo esse baptizatum; & triennio prædicationis euoluto esse crucifixum, ex eius sententia affirmare necesse est; eumdemque Redemptorem nostrum in humanis fuisse annis trigintatribus, & quod superest à natalis tempore vsque ad ipsum mensem Martium: quam sententiam in hisce nostris Annalibus profitemur. Sed quò istæc certiora reddantur; quibus nos adhuc persuasi, hanc potiùs quàm aliam sectati fuerimus sententiam, di-
C cere prosequamur. Non immorabimur autem in refellendis de ea re multorum sententijs, qui vel trigesimo, vel trigesimoprimo, siue secundo, vel tertio suæ ætatis Christum crucifixum esse dixerunt: nam nostris rebus firmiter stabilitis, sua sponte contraria quæque corruant necesse est.

[a] Hieron. de script. Eccles. cap. 16.

Huius sententiæ, qua Christus asseritur cruci affixus anno suæ ætatis trigesimotertio, CXLIII.
& mense tertio, nequaquam quidem (prout multi existimant) fuit Beda primus assertor, cuius Ignatium fuisse auctorem diximus, qui potiùs sectator accessit, vt eiusdem auctoris assertione probatur: nam eius sententiæ ipsam Sanctam Romanam Ecclesiam ECCLESIAE ROMANAE SENTENTIA
assertricem & obseruatricem fuisse (quod ceteris omnibus præstare debet auctoribus) idem [b] ipse testatur his verbis: Habet, ni fallor, Ecclesiæ fides, Dominum in carne paulo plùs quàm triginta tres annos, vsque ad sua tempora passionis, vixisse.] & inferiùs:
D Sancta siquidem Romana & Apostolica Ecclesia hanc se fidem tenere & ipsis testatur indiculis, quæ suis in cereis annuatim scribere solet; vbi tempus Dominicæ passionis in memoriam populis reuocans, numerum triginta annorum semper & tribus annis minorem quàm ab eius incarnatione Dionysius ponat, adnotat. Denique anno ab eius natiuitate, iuxta Dionysium, septingentesimosecundo (*non [c] primo, vt habent deprauata exemplaria*) Indictione quartadecima, fratres nostri, qui tunc Romæ fuere, hoc modo se in natali Domini in cereis sanctæ Mariæ scriptum vidisse, & inde descripsisse referebant: A passione Domini nostri Iesu Christi anni sunt sexcenti sexagintaocto. Quoniam igitur (vt suprà memorauimus) quingentis triginta duobus annis circulus Paschalis circumagitur: his adde trigintatres, vel potiùs trigintaquatuor, vt illum ipsum quo passus est Dominus, attingere possis annum, fiunt quingenti sexagintasex: ipse est
E ergo annus Dominicæ passionis & resurrectionis à mortuis.] hactenus Beda, ex quibus concludit Dominum nostrum passum esse post trigesimumtertium annum, & menses tres. Nec ab his discrepat (quod multi putant) quòd alibi dicat Christum natum quadragesimosecundo [d] Augusti anno, & decimooctauo Tiberij passum: nam numerando annos Augusti à nece Cæsaris, & inchoando annorum Christi numerum à dictis Consulibus Lentulo & Messalino, æquè inter se consentiunt Christum passum anno suæ ætatis trigesimotertio expleto, & ampliùs tribus mensibus, idque accidisse anno decimooctauo Tiberij Imperatoris.

[b] Beda de rat. temp. c. 45.

[c] Vt etiam restituit Scalig. lib. de emend. temp.

[d] Beda de sex ætatibus.

Denique (vt paucis dicam) quotquot dixerunt Christum natum quadragesimosecundo Augusti anno, ac passum decimooctauo Tiberij (quorum est ingens numerus) CXLIV.
huic nostræ sententiæ æquè consentiunt; sed in numero annorum Christi illi à nobis discrepant, qui parum attentè considerantes quando natus & baptizatus est Christus, trigin-

trigintaduos annos & tres menses tribuunt eius ætati: quod quantum à maiorum assertione, vsu Ecclesiæ, & germana Euangelij interpretatione abhorreat, est dictum superiùs. Non tantùm igitur (vt diximus) his nostris fauet Ecclesia Romana, adstipulatur & Beda, sed & Marianus [a] Scotus, qui ante quingentos vixit annos, nobilis chronographus assentitur, qui & sub dictis Coss. Christum natum, annoque Tiberij decimooctauo passum, annum suæ ætatis agentem trigesimumquartum per tres menses inchoatum, testatur. Id ipsum etiam Victorinus, qui à baptismo Dominico vsque ad vltima Iustiniani Imperatoris tempora per Coss. Paschales cyclos perducens, in anno trigesimoquarto Domini, ex aduerso laterculi annum passionis Domini adnotauit. Græcos itidem in eamdem ire sententiam certum est; Chrysostomum in sermone de Ioanne Baptista, Nicetam, Cedrenum, & alios. Videas & perbellè his respondere à Hieronymo [b] assertam chronographiam, quam Romanæ Ecclesiæ potiùs quàm Hieronymi esse dixerimus [c]; quippe qui passum dixerit Dominum (vt dictum est) anno trigesimo. Sed cùm ait à passione Domini vsque ad secundum Neronis annum, quo Paulus Romam mittitur, annos excurrisse vigintiquinque, rursumq; numerat ab eadem passione Dominica vsque ad eiusdem Neronis Imperatoris annum decimumquartum annos trigintaseptem: omnia ad amussim (vt aiunt) dictæ à nobis assertæ respondent Romanæ Ecclesiæ chronographiæ, illi traditæ haud dubium ab Apostolorum Principibus, qui eamdem suo sanguine consecrarunt: appellat enim eam S. Irenæus locuples Petri & Pauli depositorium, in quod illi omnia quæ sunt doctrinæ & traditionum intulerunt; vt nulli sit dubium, eosdem tempus ætatis quo passus est Christus, ijs qui tunc Romæ erant, Christianis notum fecisse.

[a] Marian. Scot. in Chrō.

CONFIRMATA VSV ASSERTA CHRONOGRAPHIA.

[b] Hieron. de script. Eccles. c. 5. in Paulo.

[c] Panuin. in Fastis.

CXLV. Ex his igitur tam ex antiquo Romanæ Ecclesiæ vsu, maiorum traditione, Ignatijque in primis, qui sæculo Christi vixit, assertione, & complurium tum Latinorum tum Græcorum auctorum adstipulatione, satis superq; firmatum ac stabilitum habemus, passum Dominum nostrum anno suæ ætatis trigesimotertio & mense tertio, agente Tiberio in Imperio annum decimumoctauum. Qui verò consentiunt passum Christum dicto suæ ætatis anno, sed Tiberij decimonono, inde illis erroris causa accidit, quòd tempus quo natus est Christus, parum exploratum habuere, vitiosaque Ignatij textus translatione decepti, natum dixerunt eum sub Augusto & Siluano Coss. Id ipsum etiam illis errandi tribuit occasionem, qui æquè nobiscum sentiunt passum Dominum anno Tiberij decimooctauo, sed tamen suæ ipsius ætatis trigesimotertio per tres menses inchoato, quòd natum putant Dominum sub dictis Consulibus.

CXLVI. Vnum est tamē quod his obstare videtur, nempe Phlegontis auctoritas, dum ait anno quarto Olympiadis ducentesimæsecundæ factum esse illud præter naturæ ordinem Solis deliquium: cumque Olympiaci anni numerari incipiant à solstitio æstiuo circa finem mensis Iunij; quartus annus dictæ Olympiadis inchoatus dicto anno decimooctauo Tiberij Imp. in decimumnonum eiusdem producitur, adeò vt ea defectio Solis non sit facta hoc anno decimooctauo, sed sequenti decimonono. Haud enim putamus hæc præterijsse Eusebium [d], qui ad verbum testimonium Phlegontis recitat, exacteque Olympiadas supputat, vt tamen secundùm eiusdem sententiam passum ponit Dominum anno decimooctauo eiusdem Imperatoris Tiberij, eumdemque baptizatum tradit eiusdem anno decimoquinto, quarto anno Olympiadis ducentesimæ primæ; vt videas ipsum interpretatum esse Phlegontem, vt quod dicit accidisse illam Solis eclipsim anno quarto Olympiadis ducentesimæsecundæ, accipiendum sit de anno Romano, quo dictus annus quartus, ipso Tiberij anno decimooctauo, inchoatur. Reddam eiusdem Eusebij verba, testimonio Ioannis Euangelistæ dictam interpretationem firmantis associata: postquam enim Phlegontis verba recitauit, hæc mox addidit: Argumentum autem huius rei, quòd Saluator isto anno passus sit, Euangelium præbet Ioannis, in quo scribitur post annum decimumquintum Tiberij Cæsaris, annis tribus Dominum prædicasse.] hæc illi, non (vt puto) ex verbis Ioannis, nisi aliud à communi ipse nactus sit exemplar eius Euangelij, sed tot Paschatibus à Ioanne commemoratis.

EX PHLEGONTE OBIECTIO.

[d] Euseb. in Chron.

CXLVII. Opinati etiam sumus aliquando, cùm ab Eusebio ponatur Christi passio Olympiadis illius anno tertio, rursumque se id ex sententia Phlegontis facere profiteatur, omnino in notam numeri errorem irrepsisse: nam cùm ille tradat, anno quarto eius Olympiadis illam eclipsim accidisse, & ipse nihilominùs ponat anno tertio, manifestus error apparet: sicque quod dicit anno quarto illud contigisse deliquium, restituendum sit, anno tertio, prout

PROBATVR MENDVM IN CODICE.

A prout ab eodem Eusebio sub eadem nota numeri ponitur, atque scriptis confirmatur: longè enim verisimilius est in numeri notam errorem irrepsisse, quàm tam egregium, & quem vnicum habemus Olympiadū supputatorem, quasi imperitissimum vna eademque sententia (quod vix nisi amens quispiam, vel certe infans, qui adhuc numerare nesciat, facere posset) contraria prorsus scripsisse, dum profitetur se sequi Phlegontem, & anni spatio ab illo mox discrepat. Sed hæc legentium linquantur arbitrio. At magis placet quod superiùs dictum est, Phlegontem, cùm non scribat quoto anni mense illa eclipsis acciderit, sic dixisse anno quarto eius Olympiadis cōtigisse, quòd sub dictis Consulibus, eo anno decimooctauo Tiberij, dictus annus quartus incipiat. Sic enim consueuisse maiores ab anni exordio ipsum integrum denominare, multis exemplis esset facile demonstrare. Sed de his hactenus.

B Quod verò ad eius anni Dominicæ passionis mensem pertinet: ferè omnium fuit sententia, Dominum nostrum passum esse mense Martij; paucissimorū, mense Aprilis. Sed quota potissimùm die mensis Martij? Quamuis antiquorum nonnullorū opinio ea fuerit, ipsum Redemptorem nostrum cruci affixum vigesimaquinta: tamen cùm tabulæ astronomicæ non his æquè consentiant, eædemque adeò inter se diuersæ tradantur, nec quid in his statuisse videantur quod constans solidumq; permaneat, sed contrarijs obiectionibus vacillet: viri harum facultatum consultissimi, desperatione penitus superati, certum quid affirmare impossibile rati, rem inabsolutam alijs relinquere. Si consulatur antiquitas quid de his fuerit opinata, reperimus in Concilio Cæsariensi sub Theophilo [a] eius ciuitatis Episcopo tempore Victoris Romani Pontificis, dictum Theophilum sic esse locutum: Passus namque Dominus ab vndecimo Kalendarum Aprilium, qua nocte à

C Iudæis traditus est, & septimo Kalend. resurrexit.] hæc ille, cui & ceteri consenserunt: qua ratione dicendum esset, Christum passum esse nono Kalendas Aprilis. Quod ad diem passionis pertinet: exploratum est omnibus, & Euangelij auctoritate firmatum, passum esse Dominum hebdomadis sexta die, quam Iudæi sextam sabbati, Gentiles diem Veneris, Christiani Græci parasceuen, Latini sextam feriam dicere consueuere.

CXLVIII. QVO MENSE ET DIE CHRISTVS SIT PASSVS.

[a] *Extat apud Bed. in fin. li. de æquinoctio vernali.*

Ceterùm quod ad parasceuen spectat: licet Græca vox sit, ea tamen Iudæos vti consueuisse,[b] Augustinus testatur his verbis: Isto verbo Græco libenter vtuntur Iudæi in huiusmodi obseruationibus, etiam qui magis Latinè quàm Græcè loquútur.] Verùm quòd alij putarunt ab ijsdem appellari solitam sextam feriam Cœnam puram; res se longè aliter habet: minimè enim assecuti videntur sensum verborū S. Augustini [c], quem citant: sunt huiusmodi: Acceleratam vult intelligi sepulturam, ne aduesperasceret, quando iam

D propter parasceuen, quam Cœnam puram Iudæi Latinè vsitatiùs apud nos vocant, facere tale quid non licebat.] extat de Cœnis puris etiam locus Tertulliani [d], dum ait: Dies obseruatis, & tempora, & annos, & sabbata, vt opinor, & Cœnas puras, & dies magnos.] Sed vt hæc faciliùs assequamur; in primis quænam à senioribus dicta sit Cœna pura, ac subinde quam etiam Iudæi intelligerent Cœnam puram, res est exactiùs perquirenda; cùm neminem præsertim inuenerimus, qui rem ipsam nobis videatur penitus assecutus. Quæ apud Festum [e] Cœna pura dicitur, cùm in ea apposita dicatur offa porcina, nihil est quod ad Iudæos pertineat. Apud Philonem Iudæum, in libro quem scripsit de Vita contemplatiua, hæc leguntur: Mensa pura est à cruentis dapibus: pro cibo panis apponitur, sal pro opsonio, pro condimento hyssopus.] Tertullianus [f] hæc in eamdem ferme sententiam: Pastum & potum pura nosse, non ventris scilicet, sed animæ causa.]

E hancque fuisse Cœnam puram, quam alibi [g] Xerophagiam nominat, nimirum aridorum ciborum vsum. His assentiuntur, quæ ab Apuleio [h] in hæc verba dicuntur: Hoc optantes, conuertimus ad puram & sine animalibus cœnam.] Testatur id ipsum Plutarchus in libro de Esu carnium, nempe cœnam puram illam esse, quæ absque animatis paratur. Sic igitur quantum ex his colligere licet, non quodlibet ieiunium cœnam puram maiores dixere, sed in quo abstinentiùs victitarent: cùm alioqui austera & tetrica fuisse Iudæorum ieiunia, Philo testetur in vita Moysi; eosque nonnisi sub stellæ ortu cœnare consueuisse, Hieronymus [i] tradat.

CXLIX. DE COENA PVRA.

[b] *Aug. in Ioā. tract. 117.*

[c] *Aug. in Ioā. tract. 76.*

[d] *Tertull. aduers. Marciō. lib. 5. c. 4.*

[e] *Fest. in verbo* Panem.

[f] *Tertull. lib. de pœnit. c. 9.*

[g] *Idem aduers. Psych. cap. 1. & 9.*

[h] *Apul. in Asclep. in fin.*

[i] *Hier. lib. 2. cont. Iouin.*

Erant quidem abstinentissima Iudæorum ieiunia, atque adeò vt apud Gentiles eadem essent in prouerbio. Suetonius [k] enim hæc recitat ex litteris Augusti ad Tiberium scriptis: Dum lectica ex regia domo redeo, panis vnciam cum paucis acinis vuæ duracinæ comedi.] ac rursum: Ne Iudæus quidem, mi Tiberi, tam libenter sabbati ieiunium seruat, quàm

CL. IVDAEORVM IEIVNIA AVSTERA.

[k] *Suet. in Oct. cap. 76.*

quàm ego hodie seruaui: qui in balneo demum post horam primam noctis duas bucceas manducaui, priusquam vngi inciperem.] hæc Augustus apud Suetonium. Trogus Pompeius [a] ait sabbata Iudæorum à Moyse in omne æuum ieiunio esse dicata. ex quo Iustinus [b] id ipsum: sed & Martialis [c] ait: A

Quòd ieiunia Sabbatariorum]

appellat enim Sabbatarios Iudæos. Quin apud Persium [d] etiam hæc de ieiunijs Iudæorum:

Recutitaq; sabbata palles]

perinde ac si diceret, Iudaica sabbata. A circũcisione enim Iudæos dictos esse Recutitos, alio loco opportuniùs demonstrabimus. Strabo etiam meminit de ieiunio sabbati, dum ait, Pompeium Magnum Ierosolymam cepisse, obseruato ieiunij die, dum videlicet Iudæi ab omni opere cessarent. B

CLI. IEIVNIVM SABBATI IVDAEORVM. Sed cur ab his omnibus ieiuniũ sabbati nominatũr, cùm nefas esset Iudæis sabbatis ieiunare? Nam Rabbi [e] Moyses Ægyptius expresè testatur, vetitum fuisse Iudæis sabbato ieiunare: nec in aliqua afflictione fuisse licitum indicere ieiunium sabbato tradit, nisi vno casu tantummodò, cùm videlicet ab hostibus ciuitas esset obsessa: pœnamque ait fuisse statutam, vt qui sabbato ieiunaret, sequenti etiam die ieiunare deberet. idemq; cùm agit de ieiunio Purim, cùm illud incidisset in sabbatum, anticipandum esse, & quinta sabbati persoluendum tradit. Est expressum de Iudith [f], quòd omnibus diebus vitæ suæ ieiunabat, præter sabbata & Neomenias & festa domus Israel. Quid ad hæc certi respõdeamus, haud facile est inuenire. Suppetunt tamen eius nominis nonnullæ causæ, vt illa in primis quæ à Iosepho in Vita sua ponitur, consueuisse nimirum Iudęos ieiunij tempore pęnè feriatos esse, synagogam adire, & cum alijs preces fundere; qua fortasse ex causa eadem ieiunia ab illis sabbataria, seu sabbati dicerentur. Alia insuper ratio occurrit eius nomenclaturæ, quòd scilicet cùm Iudæi dies omnes, adiectione tamen numeri, sabbata nominarent, videlicet primam sabbati, secundam sabbati, & sic de ceteris: quacumque die ieiunassent, sabbato ieiunare putarentur: vsitatus enim apud eos sermo fuit, vt quod in hebdomadæ diebus singulis facerent, in sabbato se illud agere dicerent: vnde apud Lucam Pharisæus: Ieiuno, inquit, bis in sabbato] duobus videlicet diebus hebdomadis, nempe (vt superiùs diximus ex Epiphanio) secunda & quinta die. C

CLII. At si neutrum horum placet: illud ingeram: Quis requirat apud Gentiles scriptores de rebus externis agentes, magis proprium loquendi modum, cùm in his quæ spectant ad res Iudaicas, complures eorum, licet consultissimos, æquè esse hallucinatos, nulli sit dubium? Et ne aliunde petamus exempla: quod ad sabbatum spectat, ex hac voce tantùm Plutarchus [g] Iudæos Bacchum colere existimauit, credens nimirum sabbatum à Græco deductum σαβάζειν quod significet debacchari, nam Bacchus Σαβάζιος à Græcis dictus reperitur; idque rerum Iudaicarũ ignorantia. Porrò non ipse tantùm, sed & alij Ethnici scriptores in eumdem lapidem impegerunt: nam & Tacitus [h] calumniatus etiam Iudæos Bacchum colere, alijs id quoque additis rationibus affirmabat: sunt enim hæc eius verba: Sed quia sacerdotes eorum tibia tympanisque concinebant, hedera vinciebantur, vitisque aurea in templo reperta, Liberum patrem coli dominatorem Orientis, quidam arbitrati sunt, nequaquam congruentibus institutis: quippe Liber festos lætosque ritus posuit, Iudæorum mos absurdus sordidusque.] hæc Tacitus, qui omnino fallitur; nam Iudæos hedera redimitos sacra peragere solitos, quis vmquam poterit reperire? Nõ enim habenda ratio est, quòd aliquando coacti ab Antiocho, id videantur egisse, vt habet secundus Machabæorum [i] his verbis: Ducebantur autem cum armata necessitate in die natalis Regis ad sacrificia: & cùm Liberi sacra celebrarentur, cogebantur hedera coronati Libero circuire.] nam longè aliud est id quod aiunt, ex præscripto legis ipsorum facere eos semper consueuisse, aliud, ad id inuitos esse aliquando coactos ab hoste. D E

GENTILES DE REBVS IVDAEORVM MVLTA FALSA.

CLIII. DE VITE AVREA. Et quod ad vitem auream in templo repertam spectat: vt hac etiam calumnia eosdem liberemus: ex multis Tacitus hanc potuit de Iudæis concepisse opinionem, & in primis, quòd (vt Iosephus [k] est auctor) Pompeius Magnus donatam sibi vitem auream ab Aristobulo Rege Iudæorum, vt rem magni pretij posuit in templo Iouis Capitolini, inscriptione eius qui donauerat consignatam, quam se legisse, cùm Romę esset, testatur Strabo Cappadox, ex quo Iosephus accepit. Donum planè quod à Bacchi cultoribus solet offerri. Insuper quod dicit vitem auream in templo repertam: idem Iosephus [l] addit alibi, in super-

[a] Trog. Pom. lib. 37.
[b] Iustin. li. 36
[c] Martial. li. 4. epigram. ad Bassam.
[d] Persius Satyra 5.
[e] Mos. Ægypt. de carimon. lib. 3 de temp. cap. de sabbato. & c. de ieiunio.
[f] Iudith 8.
[g] Plutarch. sympos. lib. 4. q. 5.
[h] Tacit. li. 5. histor.
[i] 2. Mach. 6
[k] Ioseph. ant. 14. c. 5.
[l] Ioseph. ant. lib. 15. c. 14. & de bel. Iud. lib. 6. c. 6.

A ſuperliminari portæ templi, cui primum velum erat appenſum, vitem itidem fuiſſe auratam, mira arte fabrefactam, tantæ magnitudinis, vt botri eius hominis æquarent ſtaturá. Nec prætermittimus dicere de menſa illa aurea, egregio Ptolemæi Philadelphi dono, in qua etiam ex auro & gemmis vitis & hedera & ornamentum eius compoſita erant, quæ ab eodem Rege in templum miſſa, fuit Deo dicata, vt Ioſephus [a] & Ariſteas [b] teſtantur. Hisigitur decepti Gentiles, de Iudæis, quòd colerent Bacchum, falsò opinati ſunt. Quin etiam ob tam exactum cultum & diligens ſtudium diei ſabbati, quòd ab Ethnicis Saturno dicatus eſſet, perperàm quidam exiſtimarunt Iudæos eumdem Deum colere, quod & Tacitus [c] aſſeuerat: omittimus dicere de Varrone [d], qui exiſtimauit Iudæos Iouem colere. Sunt & alia multa à Gentilibus excogitata, quę quidem Ioſephus ſingulatim in Apionem agens refellit: de quibus & nos aliàs opportuniùs.

[a] *Ioſeph. ant. lib. 12. cap. 2.*
[b] *Ariſt. de 72. interpr.*
[c] *Tacit. Annal. lib 22.*
[d] *Aug. de cõſ. Euang. lib. 1. cap. 22. & de Ciuit. Dei li. 6. c. 6. & lib. 7. cap. 5.*

CLIV.
AVGVSTINI VERBORVM SENSVS.

B Sed vt tandem ad Cœnam puram, cuius gratia eſt ſuſcepta narratio, redeamus: ſicut Iudæis nefas ſabbato ieiunare, ita etiam ieiunare ſolitos qualibet ſexta die, nuſquam reperitur. quamobrem omnis ceſſare videtur ratio, quòd ieiunij cauſa, ſexta ſabbati appellata ſit Cœna pura. Alius ergo verborum Auguſtini requirendus eſt ſenſus; quem illum eſſe verum atque germanum non dubitamus aſſerere, qui ex alijs eiuſdem auctoris ſcriptis accipitur. Dicimus igitur Auguſtinum eo loco voces illas, Paraſceuen, & Cœnam puram, nequaquam ea ſignificatione ſumpſiſſe, vt ſextam diem cuiuſlibet hebdomadis ſignificare voluerit, ſed paraſceuen Paſchæ, nempe diem qui Paſcha præcedit, ſecundùm eam ſententiam, qua aliqui dicerent, Iudæos eo anno Paſcha ſabbato celebraſſe; ac proinde ſextam diem verè fuiſſe paraſceuen Paſchæ: id quidem ipſum ſenſiſſe, ea quæ nuper dixerat in eodem commentario in Ioannem tractatu centeſimo dicimoſeptimo, facilè
C monſtrant: ſed multo apertiùs quæ antè diſſeruerat, tractans eamdem quæſtionem locupletiùs in libro tertio [e] de Conſenſu Euangeliſtarum, ad quæ ipſe lectorem reijcit, hæc ipſa declarant. Siquidem narrat, vna eademque die fuiſſe duplicis Paſchæ paraſceuen; ſed diuerſo tempore auſpicatam; nimirum hora nona noctis Chriſti Paſchæ cœpiſſe paraſceuen, Iudęorum autem ſeriùs, eoſdemque veſpere eius diei ſextæ cœpiſſe comedere azyma: quam quidem ſententiam ab alijs aſſertam tantùm abeſt vt reijceret, quin potiùs cõfirmaſſe videretur, cùm diceret: Quis fidelis non huic faueat ſolutioni quęſtionis? &c.] Ex his igitur, quæ ab eo dicta ſuperiùs recitauimus de paraſceue & Cœna pura, non eſſe intelligenda de paraſceue ſabbati, ſed Paſchæ, plus certo monſtratur. Sic & intelligas illud [f] Irenæi: Paraſceue, quæ dicitur Cœna pura, id eſt, ſexta feria, quam & Dominus oſtendit, paſſus in ea.]

[e] *Aug. de cõſ. Euang. lib. 3. cap. 13.*
[f] *Iren. lib. 5. cap. 23.*

CLV.

D At licet hæc de paraſceue Paſchæ dicta, ex his quæ ſuo loco ſuperiùs ſunt diſputata, remaneant confutata; tamen non ad eam probandam ſententiam ſunt hæc à nobis adducta, ſed vt ex verbis eius, quid per paraſceuen & Cœnam puram intellexerit, appareat declaratum: nimirum Iudæos appellare ſolitos Cœnam puram, veſperum ante Paſcha, quo ipſi inciperent azyma manducare. Refellitur etiam eadem opinio de ſexta die & Cœna pura, ex his quæ Tertullianus [g] ſcribit aduerſus Marcionem, vbi agens de loco illo epiſtolæ Pauli [h] ad Galatas: Dies obſeruatis, & menſes, & tempora, & annos] addit: Et ſabbata, vt opinor, & Cœnas puras, & ieiunia, & dies magnos.] citat & ſuperiùs [i] Iudaicos Faſtos, quibus eiuſmodi Iudaicæ obſeruationes deſcriptæ eſſent. Si enim Cœna pura, vt aiunt, ſextam quamlibet diem hebdomadis monſtrat; quæ ratio erat, vt Cœnę puræ inter dies celebres Faſtis adſcriberentur, cùm neque ieiunium, neque
E aliqua alia eſſet ea die celebritas? Eodem quoque Tertulliani loco, quæ ſuperiùs diximus, validiùs confirmantur, nimirum per Cœnam puram non eſſe intelligendum ieiunium: quandoquidem dum poſt Cœnas puras addit ieiunia, planè demonſtrat ea ab inuicem eſſe diſtincta.

[g] *Tertull. aduerſ. Marc. lib. 5. c. 4.*
[h] *Galat. 4.*
[i] *Tertull. aduerſ. Marc. lib. 4. c. 3.*

CLVI.

Cùm igitur ex his dictis ſatis appareat declaratum, per Cœnas puras nec ieiunia, nec ſextam diem ſignificari: reliquum eſt, vt cum Auguſtino dicamus, Iudæos per Cœnam puram intelligere conſueuiſſe Paſchæ paraſceuen, quando ad veſperam primò azyma comedebant, dignam ob celebrem ſolemnitatem, quæ ſcriptis conſignaretur in Faſtis. Sed quod ſpectat ad nomen: ſic Cœnam puram eſſe nominatam dicimus, quòd puro pane ijdem ipſi puri veſci ſoliti eſſent: per fermentum enim, quidquid eſſet impurum, ſignificari, ſatis admonet Paulus [k], dum ad Corinthios ſcribens, hæc ait: Neſcitis quia modicum fermentum totam maſſam corrumpit? Expurgate vetus fermentum, vt ſitis

[k] *1. Cor. 5.*

noua

noua consperſio, ſicut eſtis azymi] ſignificans nimirum idem eſſe azymos,quòd puros: idque ampliùs declarans, mox ſubdit:Itaque epulemur,non in fermento veteri,neque in fermento malitiæ & nequitiæ, ſed in azymis ſinceritatis & veritatis.] vt meritò ab his Cœna pura dici ſoleret, quæ gereret typum abſolutiſſimæ puritatis. Sed de Cœna pura eſto iam finis. A

CLVII. His igitur de anno, menſe,& die dictis, quibus Chriſtus Dominus ſummus omniũ rerum opifex crucifixus eſt:non putamus aut lectori iniucundũ, aut ab inſtituto alienum, nonnihil & de hora diei illius ſalutiferi attigiſſe. Euangeliſtarum [a] teſtimonio exploratũ habetur, cruci affixum fuiſſe Dominum ante horam ſextam; nam poſtquam crucifixus eſt,ab hora ſexta vſque ad horam nonam factæ ſunt tenebrę.Marcus item hora ſexta tenebras factas eſſe ſuper vniuerſam terram affirmat,qui & ait crucifixum Chriſtum hora tertia: cui cùm aduerſari videatur Ioannes Euangeliſta, quòd dicat fuiſſe horam quaſi ſextam,cùm in eum Pilatus eſſet laturus ſententiam; complures tam antiquorum quàm recentiorum ſcriptorum ad has ſoluendas ambages deſudaſſe cognouimus:quorum omnium ſingulas hîc de ea re recitare ſententias prætermittimus; illam tamen,quam veriorem putamus, referemus. Sicut igitur apud Iudæos nox in quatuor vigilias, ita dies in quatuor horas ſeu ſtationes diuidebatur, ſed diuerſimodè quoque id effici [b] quidam volunt, diuidentes in hunc modum, dicenteſque à diluculo vſque ad horam diei tertiam excluſiuè,vt aiunt, horam eſſe Primam: Secunda à tertia vſque ad horam diei ſextam dicebatur ab ijs hora Tertia,eò quòd à tertia initium ſumpſiſſet: Tertiam verò partẽ eam, quæ ab hora ſexta vſque ad nonam progrederetur, Sextam nuncupabant, quòd ſimiliter ab hora ſexta inchoaretur: Quartam denique incipientem à nona, & vſque ad Solis occaſum perdurantem,Nonam itidem ſeu Veſperam dixere. B

[a] *Mat.* 27. *Marc.* 15. *Luc.* 23. *Ioan.* 19.

DE HORA PASSIONIS.

[b] *Cor. Iãſen. Cõcord. cap.* 142. *& alij.*

CLVIII. Alij verò & meliùs, vt nobis videtur, hanc inierũt rationem numerandi quatuor illas diei partes, quas volunt eſſe æquales,vt ſingulæ trium horarum ſpatio conſtituantur, eædemque non à principio, ſed à fine nomen accipiant: ſicque prima pars diei illa,à mane vſque ad tertiam horam producta,Tertia diceretur: Secunda,quæ ad ſextam horam diei perueniens,Sexta nominaretur: Tertia verò pars diei, vſque ad nonam horam deducta, Nona appellaretur:Quarta,quę vſque ad noctem durans, Veſpera nuncuparetur.Quam quidem ſententiam vt veriorem amplectimur, quam & Petri [c] Apoſtoli auctoritate firmamus: ſic enim in Actis loquitur: Non enim, ſicut vos æſtimatis, hi ebrij ſunt, cùm ſit hora diei Tertia.] Sanè quidem ſi (vt illi volunt) hora Tertia producebatur vſque ad Sextam; quid adeò mirum & inuſitatum ſignificaſſet Petrus, illos non eſſe ebrios, eò quòd eſſet hora diei Tertia,cùm iam pranſos eſſe ea hora quæ terminaretur ad Sextã, potuiſſe, non ſit dubium? Vnde cùm ad defenſionem illorum, quòd ebrij non eſſent, Petrus, eò quòd tunc eſſet hora diei Tertia,in argumentum deducat; manifeſtiſſimè ſignificat,horam diei Tertiam eſſe terminum partis primæ diei,nec tertiæ horæ fines excedere. C D

DIVISIO DIEI SECVNDVM IVDAEOS.

[c] *Act.* 2.

CLIX. Quod igitur Ioannes ait,fuiſſe horam quaſi Sextam,cùm Pilatus in Chriſtum ſententiam iam proximè dicturus eſſet, ſic accipiendum eſt, vt vltima hora primæ diei partis, quæ Tertia dicta eſt,iam cœpta eſſet,& proximè iam inchoanda foret ſecunda pars diei, quæ Sexta eſt nominata: ſicque meritò ab Euangeliſta dictum, fuiſſe tunc horam quaſi Sextam, nondum videlicet Tertia abſoluta: ac ita eamdem nouiſſimam horam primæ partis diei fuiſſe terminum eius iam deſinentis, & ſecundæ partis, quæ Sexta dicta eſt, iam proximè incipientis:qua ipſa hora Dominus noſter à Pilato ſententiam mortis accepit,ac paulo pòſt cruci affixus eſt. Nec abſurdum, ſi quod horæ Tertiæ proximum erat, Marcus eidem tribuerit horæ Tertiæ,cùm id loquendi vſus obtinuerit,multaque ſuppetant de his exempla.Nec quis,puto,dixerit,ſcrupuloſa quadam circumſcriptione per ſingulos ſuos punctos enumeratas horas Euangeliſtas poſuiſſe, ſed potiùs communi quadam loquendi conſuetudine,quod ſępè aliàs in deſcriptione temporum feciſſe videntur, cùm ijdem & interdum hyperbolicè locuti eſſe noſcantur. E

CONSENSIO EVANGELISTARVM.

CLX. Ex his igitur dicimus, hora Tertia in Chriſtum eſſe prolatam ſententiam à Pilato, quam illi eius necis ſitibundi ac famelici Iudæi repentè exequendam curantes,ac ſibi ipſis ſatisfacientes, continuò nulla interiecta mora,niſi quam opus exigeret, per Gentiles eum cruci affixerunt:quo ſic in cruce pendente, iamque facta hora ſexta,vel appropinquante (quod ait Lucas) tenebræ factæ ſunt vſque ad horam Nonam. Sed quod ipſe dicit, ferè hora Sexta; Marcus & Matthæus abſque vlla diſtinctione dixerũt, hora Sexta: vt ex his cogno-

A cognoscas, Euangelistas in conscribendis horis, horologium non habuisse præ manibus, vt per sua puncta singulas horas distinguere potuissent, sed de horis scripsisse quod tunc opinati essent. De singulis horis passionis Christi Ignatius, qui eo vixit tempore, hæc ait, scribens ad Trallianos: Hora Tertia sententiam accepit à Pilato, permittente id Patre: hora Sexta crucifixus est, Nona expirauit, ante Solis occasum sepultus est.] hæc ipse, quæ secundùm dictas quatuor horarum seu diei partes enumeratas, sunt accipienda. In quatuor enim partes, sicut noctem (vt paulo ante diximus) in quatuor vigilias, diem diuidi solere auctor est Censorinus [a]: eamdemque fuisse consuetudinem apud Hebræos, ex diuina Scriptura colligitur, vbi de dictis quatuor horis frequens habetur mentio, perrarò de ceteris. Videasque eamdem rem expressam in parabola à Matthæo [b] recitata de patrefamilias conducente operarios in vineam, qui dicitur exijsse primo mane ad eos B conducendos, hora Tertia, Sexta, Nona, & Vndecima; quasi insinuare velit id factum per omnes horas. mane enim ponitur tamquam diei principium, & vndecima tamquam hora nouissima operandi, cùm duodecimâ claudatur dies. Porrò dictæ horæ egregijs Domini operibus consecratæ, ab Apostolis obseruatæ, ad posteros sacris precum officijs transmissæ esse noscuntur, vt docent Tertullianus in libro de Ieiunio, Cyprianus de oratione Dominica, Chrysostomus [c] demum ad populum Antiochenum, & alij plures. Sed hæc aliàs fusius.

[a] *Censor. de die natal. c. 10.*
[b] *Mat. 20.*
[c] *Chrys. ad pop. Antioch. homil. 59.*

CLXI.

Quod insuper ad ritus Christianæ religionis spectat: constat quidem non solùm sextam diem passione Dominica consecratam, in honore habitam, sed & feriam quartam, itemque ipsam totam hebdomadã, quam Maiorem, ob grandia in ea operata mysteria, siue Pœnosam, ob Christi dolores in ea perlatos, maiores nostri dicere consueuerunt; C quam etiam in dolore & lacrymis mœrentes in memoriam pœnarum quas pro nobis Christus Dominus subijt, ex traditione Apostolica Christiani transigere soliti sunt. Est harum obseruationum locuples testis S. Epiphanius [d], dum ait: A quo verò non assensum est in omnibus orbis terrarum regionibus, quòd quarta & prosabbato ieiunium est in Ecclesia decretum? Si verò etiam oportet constitutionem Apostolorum proferre, quo modo illi decreuerunt quarta & prosabbato ieiunium per omnia, excepta Pentecoste, & sex diebus Paschatis, quomodo præcipiunt nihil omnino accipere, quàm panẽ & salem & aquam, &c.] & de ieiunio Maioris hebdomadæ idem superiùs agens aduersus eosdem Aerianos hæreticos, sic in illos inuehitur: In diebus autem Paschatis, quando apud nos fiunt humi dormitationes, castitates, afflictiones, siccorum esus, preces, vigiliæ, ac ieiunia, & omnes animarum salutes per sanctas afflictiones: ipsi à summo mane opsoD nantur, ridentes ac subsannantes eos qui sanctum hunc cultum hebdomadis Paschatis perficiunt.] & alibi [e]: Per sex dies ipsius Paschatis, omnes populi in siccorum esu perseuerant, pane, inquam, & sale, & aqua tunc vtentes ad vesperam.] ibidem etiam repetit de ieiunio quartæ & sextæ feriæ. Eadem apud Clementem [f] leguntur. Huic simile erat ieiunium, quod Tertullianus Græca voce ξηροφαγίας appellare consueuit, de quo aduersus [g] Psychicos agens, hæc ait: Arguunt nos, quòd ieiunia propria custodiamus, quòd stationem plerumque ad vesperam perducamus, quòd etiam xerophagias obseruemus, siccantes cibum ab omni carne & iurulentia, & vuidioribus quoque pomis: ne quid vinositatis edamus, vel potemus.] idemq; inferiùs ab Apostolorũ temporibus ξηροφαγίας fuisse in vsu testatur. Habes eiusdem fermè generis ieiunium expressum apud PhiloE nem [h], dum agit de Essæis, quos fuisse Christianos, & Marci discipulos, Hieronymus [i] est opinatus: ipse igitur dum de eorum agit ieiunio, hæc ait: In mensa cibus ille sacratissimus panis fermentatus, cum sale apponitur & hyssopo, ob reuerentiam mensæ dedicatæ in templi vestibulo: nam & in ea solent apponi panes cum sale, absque condimento alio, sed panes non fermentati.]

[d] *Epiphan. hæres. 75.*
[e] *Epi. Comp.*
[f] *Clem. Cõst. lib. 5. c. 19.*
[g] *Tertul. aduers. Psychicos c. 1. & 9.*
[h] *Philo de vita cõtemplatiua.*
[i] *Hieron. de scrip. Eccl. in Phil n.*

CLXII. DE IESVNIIS OB CHRISTI PASSIONEM SVSCEPTIS.

De eodẽ ieiunio Maioris hebdomadę hæc scribit Dionysius Episcopus Alexandrinus in epistola canonica ad Basilidem: Alij quidem, vel omnes sex ieiuniorum dies transmittunt ieiuni permanentes, alij duos, alij tres, alij quatuor, alij nullum. Et ijs quidem qui in illis transmittendis valdè laborauerunt, ignoscendum est, quòd celeriùs gustent. Si qui autem non modò transmissis, sed ne ieiunatis quidem, vel etiam in delicatis opiparisque conuiuijs consumptis præcedentibus quatuor diebus, ad duos, eosq; solos extremos dies cùm venerint, illis à se cibo non gustato, transmissis parasceue & sabbato, magnum quid & egregium se facturos existimant, si ad auroram vsque permanserint: non existimo eos

a Dionys. c. 2. in fin. apud Theod. Bals. ex æquo certamen subijsse cum his, qui se pluribus diebus priùs exercuerant.] hæc [a] Dionysius: qui & eam fuisse in Ecclesia consuetudinem narrat, Fideles nequaquam soluere solitos ieiunium magni sabbati, nisi ad eam horam sequentis noctis, qua Christus resurrexisse crederetur. Est admiratione dignum, adeò religiosum ac sacrum habitū esse eiusmodi quod Pascha præcedit ieiunium, vt & Reges illud implere pro viribus non prætermiserint. Procopius [b] enim hæc testatur de Iustiniano Imperatore: Omnibus, inquit, illis diebus, qui Paschalem solemnitatem præcedunt, ieiunio addictus, duram quamdam vitam egit, nedum Regi alienam, sed neque priuato alicui aliquo modo acceptabilem. Per dies abstinebat: summo mane itidem è lecto consurgens, Reipublicæ inuigilauit, cuius negotia verbo & opere pertractans, matutinum, meridianum, & non minùs nocturnum templum impleuit: nam in seram noctem lectum petens, mox surrexit, quasi plumarum pertæsus. Cibi appetens, vinum, panem, & alia id genus cibaria abesse voluit, brassicam solùm & agrestes herbas longo tempore sale & aceto maceratas edebat; potus aqua erat sola; neque his ad saturitatem vtebatur, sed petitum cibum paulisper degustatum mox dimisit, non eo sumpto quod naturæ satis erat.] hæc Procopius.

b Procop. de ædif. Iustin. Imp.

A

B

CLXIII. DE IEIVNIO QVARTAE ET SEXTAE FERIAE. Ceterùm non Maiorem tantùm hebdomadam, in memoriam passionis Christi, eiusmodi cum abstinentia & carnis afflictione transigere consueuerunt maiores nostri: sed & ceteris diebus, quos diximus, cuiusque hebdomadæ, nempe feria quarta & sexta, quòd in illa de morte Christi sit initum consilium, & in ista fuerit affixus cruci, ieiunare. Extat de eo non solùm Apostolicus [c] canon, & Clementis [d] nomine edita constitutio, sed & expressum habetur S. Ignatij [e] testimonium, quo his verbis tam religiosam obseruationem inculcat: Quartis & sextis ferijs ieiunare non negligatis, ciborum reliquias pauperibus largientes, &c.] De his hæc etiam Clemens Alexandrinus [f]: Nouit, *Christianus scilicet*, ænigmata ieiunij quoque horum dierum, quarti, inquam, & sexti; ille quidem Mercurij, hic verò Veneris.] hæc ille, qui ieiunij ænigmata appellat mysticam allusioné, cuius causa eadem ipsa ieiunia celebrantur: quam Augustinus [g], ad Casulanum scribens, his verbis tradit: Cur autem quarta & sexta maximè ieiunet Ecclesia, illa ratio reddi videtur, quòd considerato Euangelio, ipsa quarta sabbati, quam vulgò quartam feriam vocant, concilium reperiuntur ad occidendum Dominum fecisse Iudæi. Intermisso autem vno die, cuius vespera Dominus Pascha cum discipulis manducauit, qui finis fuit eius diei quem vocamus quintam sabbati, deinde traditus est ea nocte, quæ iam ad sextam sabbati, qui dies passionis eius manifestus est, pertinebat.] & paulo pòst: Hoc ergo die, *quinto scilicet*, intermisso, passus est Dominus, quod nullus ambigit, sexta sabbati: quapropter & ipsa sexta rectè ieiunio deputatur; ieiunia quippe humilitatem significant.] hucusque Augustinus. Meminerunt præterea horum dierum ieiunij Origenes [h], Tertullianus [i], & alij. Ex quibus omnibus tum hîc tum superiùs à nobis enarratis, satis perspectum exploratumq; habetur, non tantùm loca, sed tempora, dies, & horas, & quælibet sacratissima passionis Christi instrumenta, in tantæ rei memoriam, magno venerationis cultu fuisse semper à Fidelibus celebrata. Iam verò ad cetera quæ sunt historiæ Euangelicæ, quæ horum causa liqueramus, redeamus.

c Can. Apost. 68.
d Clem. Cōst. lib. c 16. & c. vlt. & li. 7. c. 22.
e Ign. epist. ad Philip.
f Clem. Alex. Strom. lib. 7.
g August. ad Casul. epist. 86. pr. pe fin.
h Orig. in Leuit. c. 20. homil 10. in fin.
i Tert. aduers. Psychicos.

C

D

CLXIV. Cùm transisset [k] sabbatum, Maria Magdalene, & Maria Iacobi, & Salome emerunt aromata, vt venientes vngerent Iesum. Et valdè manè vna sabbatorum, veniunt ad monumentum, orto iam Sole.] hęc Marcus. Condire aromatibus corpora defunctorum, ab Ægyptijs Iudęos esse mutuatos, auctor est Tacitus [l]: illi enim per quadraginta dies eiusmodi vnctiones iterare consueuerunt. Vnde de Patriarchæ Iacob corpore sic in Ægypto condito hæc leguntur in Genesi [m]: Pręcepit Ioseph seruis suis medicis, vt aromatibus condirent patrem. Quibus iussa explentibus, transierunt quadraginta dies: iste quippe mos erat cadauerum conditorum.] ea etenim arte Ægyptij ita siccabant cadauera defunctorum, vt quasi ænea redderent, quę & lingua sua Gabaras appellabant, vt tradit sanctus Augustinus [n]. Hinc cùm idem mos ad Hebræos transisset, vt dictum est; non satis illis fuit vnctum semel corpus Iesu sepeliuisse; quin & vt iterùm vngerent, emerunt aromata, ac ad sepulchrum festinis passibus properarunt: quò cùm peruenissent diluculò, ait Matthæus [o], terræmotus factus est magnus. Angelus enim Domini descendit de cælo, & accedens reuoluit lapidem, & sedebat super eum.] Cùm adhuc autem in itinere essent, nec ad sepulchrum peruenissent, dicebant (inquit Marcus [p]) Quis reuoluet nobis lapidem ab ostio monumenti? Cumque peruenissent, inspicientes inuenerunt reuolutum

k Marc. 16
l Tacit. Annal. lib. 21.
m Genes. 50
n Aug. serm. 120. de diuers. cap. 22.
o Mat. 28.
p Marc. 16.

E

A lapidem; erat quippe magnus valdè. Et introeuntes in monumentum viderunt iuuenem sedentem in dextris, coopertum stola candida, & obstupuerunt. qui dicit illis: Nolite expauescere: Iesum queritis Nazarenum crucifixum: surrexit, non est hîc; ecce locus vbi posuerunt eum.] hæc Marcus. His consentientia, eademque pluribus de apparitione Angeli scribit Matthæus, Lucas [a] verò duos tradit apparuisse Angelos: sed non ob id, quòd quæ alij tacuerunt, vnus expresserit, contrarij inter se fuisse dicendi sunt. [a] Luc. 24.

Sed magna in eo apparet contradictio, dum Marcus [b], Lucas, & Ioannes dicunt dictas mulieres venisse manè ad monumentū; vnus Matthæus contrarium videtur affirmare, dum non manè, sed Vespere, inquit, sabbati, quæ lucescit in prima sabbati, venit Maria Magdalene, & altera Maria videre sepulchrum. Et ecce terræmotus factus est magnus. Angelus enim Domini descendit de cælo.] Antiquiores Ecclesiæ scriptores in ea sententia fuisse videtur, vt per vesperam sabbati, nox ipsa intelligeretur; sic Dionysius [c] Alexandrinus, sic Augustinus [d], sic & apud sextam Synodum in canone nonagesimo, & alios complures: qui per illud, Vespere sabbati, tempus post mediā noctem acceperunt. S. Hieronymus non semel, sed sæpiùs mulieres illas cucurrisse & recurrisse sedulæ visitationis officio existimauit, sicque & vespere abijsse, & manè redijsse ad monumentum. Sed has omnes interpretationes Matthæi textus minimè pati posse videtur; dum quod ait, in illarum aduentu terræmotum factum esse magnum, & Angelum locutum esse mulieribus, planè demonstrat manè id factum esse, non vespere precedente, vel post summā noctem. Augetur ex eo etiam difficultas, quòd sibi ipsi contraria proferre videatur idem Euangelista, dum de vespere agens, lucescere eam ait in prima sabbati: cùm, si de vespere cōmuni vsu loquendi intellexisset, obtenebrescere potiùs quàm lucescere in diem primam sabbati dicere debuisset. Sed esto (quod ait Cornelius [e] Iansenius, qui ceterorum recitat & reijcit sententias) idem esse clarescere in prima sabbati, quod inchoari primam sabbati, sicut & Lucas [f] de pridie eius diei agens vespere, sic dicit: Et dies erat parasceues, & sabbatum illucescebat:] tamen negare, quod dicit Euangelista, venisse mulieres videre sepulchrum, sed tantùm tunc emisse aromata, certè vim infert litteræ, & negare cōpellit Euāgelistam, quod alioquin profitetur expresſè, tunc scilicet venisse mulieres videre sepulchrū, tuncque terræmotum factum esse magnū, & Angelum apparuisse, locutumq; esse mulieribus.

CLXV. [b] Marc. 16 Luc. 24. Ioan. 20.

B [c] Dionys. Alex. in epist. ad Basil. habetur apud Theod. Bal. [d] Aug. de cōsens. Euang. lib. 3.

C [e] Cornel. Iās. Concor. Euang. c. 145. [f] Luc. 23.

CLXVI. Exquirendus igitur eius historiæ, quam Matthæus recitat, sensus est, quomodo idem sit vesperum lucescere in prima sabbati; quod alij dicunt fuisse valdè manè, vt ait Marcus [g], vel valdè diluculo, vt tradit Lucas [h], seu, quod scribit Ioannes [i], manè, cùm adhuc tenebræ essent. Sanè quidem est locus perdifficilis, & qui sedulum D postulet exactumque studium, cùm & in eo non parum fatigata fuerint doctissimorum virorum ingenia: quorum diuersarum opinionum illa nobis magis persuadetur, quam scribit sanctus Hieronymus [k] ad Hedibiam, vbi post multa hæc ait: Mihi quidem videtur, Euangelistam Matthæum, qui Euangelium Hebraico sermone conscripsit, non tam vespere dixisse, quàm serò; & eum, qui verba interpretatus est, verbi ambiguitate deceptum, non serò interpretatum esse, sed vespere: sicque quod superiùs ait, Vespere sabbati, sero sabbati intelligendum, hoc est, appropinquante iam luce sequentis diei. Similem huic dicēdi vsum sæpè diuina Scriptura vsurpat, vt vesperam accipiat aliquando non pro vltima diei parte, sed pro eo quod nouissimum tempus dicimus. sic in Psalmo [l]: Conuertentur ad vesperam.] & in Iob [m]: Quasi meridianus fulgor consurget tibi ad vesperam: & cùm te consumptum putaueris, orieris vt lucifer.] sicque illud: Vespere E autem sabbati, quæ lucescit in prima sabbati] idem esse, ac si diceretur, vltima hora, quæ lucescit in prima sabbati.

[g] Marc. 16. [h] Luc. 24. [i] Ioan. 20.

[k] Hier. epist. 150. q. 4. HIERONYMI SENTENTIA.

[l] Psal. 58. [m] Iob 11.

CLXVII. At nos in eam opinionem adducimur, vt existimemus Matthæum Euangelistam non de vespere, hoc est, vltima diei parte, intellexisse, sed de stella sic dicta: quę cùm eadem sit cum ea quæ manè ante Solē oriatur, ob idque Lucifer dicta, vt Plinius [n] & Hyginius [o] & alij testatur; tamen vnico nomine ab antiquis Latinis, vt Plauto [p], & Varrone [q], Vesperugo appellata reperitur, vt notat Augustinus [r], eamdemq; ab Homero dictam ἕσπερον ait: à Pharisæis verò, qui nomina planetarum ex Græca astronomia in Hebraicam linguam transtulerunt, Seruha Lued, esse appellatam, Epiphanius [s] tradit. De ipsa itaque stella credimus Euangelistā Matthæum intellexisse; atque dixisse, mulieres venisse ad sepulchrum ortu stellæ eius diei, quæ lucescit in prima sabbati: interpretem verò non curasse aliam eiusdem nominis distinctionem, cùm præsertim additamento illorum verborum, Quæ lucescit

[n] Plin. lib. 2. cap. 8. [o] Hygin. li. 2. [p] Plaut. in Aulularia. NOVA AVCTORIS SENTENTIA. [q] Varro de ling. Lat. lib. 6. [r] Aug. de Ciu. Dei, lib. 21. cap. 8. [s] Epiph. lib. 1. hæres. 16.

lucescit in prima sabbati] eam satis expressam esse existimaret. Hæc si accipiamus, mox omnis de ea re quæstio ac controuersia conquiescet: sin minùs, certè quantumlibet quis Euangelistæ verba distorqueat, quo Matthæum cum ceteris consentientem in omnibus reddat, haudquaquam ex sententia efficiet, nec æquè omnibus in omnibus satisfaciet. Ceterùm hæc nostra sic afferimus, vt eruditorum arbitrio diligentiori examine expendantur. Certè quidem his quæ diximus, nihil certius atque verius quod pertinet ad historicam conciliationem, dici posse videtur. In huiusmodi enim difficultatibus, ex coniecturis interdum, præsertim ijs quæ ita verisimiles sunt vt veritatem ipsam quodammodò necessariò præseferant, magna solet ad indagandam veritatem accessio fieri. A

CLXVIII. Scimus his obiectum, quòd Græcus Matthæi interpres ex Hebræo non transtulit ἑσπέρου, sed per ὀψὲ vertit aduerbium, quod numquam significat stellam matutinam. Sed dico quòd Græcus textus cuius fidei sit, nisi collato cum Hebræo originali, affirmare non possumus, nec tutè asserere, an ille ipse sit, quem se transtulisse, S. Hieronymus in commentarijs in Matthæum tradit, cùm idem ipse dicat de Scriptoribus Ecclesiasticis, Matthæi Euangelium, iam antè ab alio nescio quo in Græcum fuisse translatum. Ceterùm cùm est controuersia in textu Latino Euangelij Matthęi, non prouocandũ est ad textum Græcum, ex sententia eiusdem sancti Hieronymi, qui id testatur in præfatione ad Damasum in quatuor Euangelia, vbi cùm agit de Matthæi Euangelio, hæc ait: Hoc certè cùm in nostro sermone discordat, & in diuersos riuulorum tramites ducit, vno de fonte quærendum est,] Hebraico textu scilicet, quem extitisse suo tempore, & à se descriptũ, testatur in libro de Scriptoribus Ecclesiasticis. ipse igitur qui ex fonte Hebraico textum Matthæi Latinum emendauit, non dixit serò, sed vespere. At si ista non placent, sequendum in his præ ceteris interpretibus proponimus Maldonatum. At de his satis. B C

EVANGELII MATTH. TEXTVS LATINVS GRAECO PRAEFERENDVS.

CLXIX. Quòd verò Marcus [a] dicat: Et valdè manè vna sabbatorum, veniunt ad monumentũ, orto iam Sole:] non recedimus ab interpretatione maiorum: Dionysius enim Alexandrinus ad Basilidem scribens sic explicat: Valdè enim manè hîc quoque dixit, quòd idem sit ac summo diluculo; & subiunxit: Orto iam Sole. Profectio quidem & iter earum summo diluculo, & valdè manè incepit: in itinere autem, & circa monumentum moram traxerunt vsque ad ortum Solis.] hæc Dionysius, quem complures alij secuti sunt, licet & alij aliter explicarint. Omnium verò (vt tandem dubiorum solutionibus finem imponamus) omnium, inquam, Euangelistarum testimonio expressum cùm sit, ea ipsa nocte quæ clarescit in prima sabbati, Dominum à mortuis surrexisse: quotanam hora potissimùm surrexerit, accuratiùs exquirendum putamus. Ambiguitas quidem dictorum verborum Matthæi Euangelistæ, quibus dicit, vespere quæ lucescit in prima sabbati, mulieres adijsse sepulchrum, quando & de resurrectione Domini certiores sunt redditæ, quamplurimos tenuit suspensos animo, vt aliquid de ea re affirmare non auderent. Vnde Gregorius Nyssenus hæc ait [b]: Neque enim sacri Euangelij scriptores vel vespere sabbatorum, vel maiori parte noctis præterita, vel diluculo rursus, vel post Solis radij emersum, resurrexisse Dominum dixerunt. Sic enim contrarietas esset, si vnum factum, non vno, sed diuersis temporibus accidisse, scriptores memoriæ prodidissent. sed mulieres, scripserunt, alio tempore ad sepulchrum venisse; omnes similiter audisse ab Angelis de Saluatore: Surrexit, non est hîc. non adiecto quando: quasi in illa diuina nocte absque controuersia, & in hoc omnibus consentientibus, factum sit, & Dominus surrexerit; nemo autem horam notauerit, quæ omnibus ignota erat, præterquam Deo, qui resurrexit; & Patri, qui ita cognoscit Filium, sicut cognitus est à Filio; tum Spiritui sancto, qui omnia scrutatur.] hæc Gregorius. D E

[a] Marc. 16.

DE RESVRRECTIONIS HORA.

[b] Greg. Nyss. de resurr. orat. 2.

CLXX. Porrò cùm ea nocte omnes Dominum resurrexisse testentur, tamen id ante noctis dimidium accidisse, asserere velle, temerarium admodum esse antiquiores Patres existimarunt; inter quos Dionysius [c] Alexandrinus ea ratione ieiunium sabbati, quod solui non licebat olim, nisi transacto mœroris tempore, quo Dominus resurrexisse crederetur, ne ante noctis dimidium solueretur, admonuit; idemque de Romanæ Ecclesiæ consuetudine hæc ait: Qui enim Romæ sunt fratres, vt aiunt, gallum expectant: innuens quidem eius Ecclesiæ fuisse opinionem, in primo gallicinio Dominum surrexisse.] Verùm id non sic accipiendum, vt ea potissimùm hora Dominum Iesum Christum surrexisse Romana Ecclesia professa sit, sed quòd à media nocte dies sit solita numerare; quod etiam Orientales facere consueuerunt, vt canon [d] sextæ Synodi indicat, & Theodorus, cùm ait: Qui

[c] Dionys. Alex. epist. can. ad Basil. cap. 1.

POST MEDIAM NOCTEM RESVRRECTIO.

[d] Sexta Synod. cap. 90. ibid. Theod. Bals.

A Qui sunt religiosiores, toto sabbato vsque ad horam sextam noctis in ecclesia assident, & hora sexta diuinis sacramentis communicantes; panem & aquam gustant, fortasse autem & modicú vini: septima autem hora matutinas psalmodias audientes, quando etiam Christus resurrexisse dicitur, domum suam reuertuntur, magni Dominici sacrorum celebrationem expectantes. Quòd autem à septima hora noctis, quæ est ante Dominicam, incipiat dies Dominicus, manifestum est, eò quòd ortus Solis siue diei illuminatio est à septima hora noctis quæ eum præcessit, &c.] In hoc consensisse ceteros Græcorum auctores testatur Euthymius [a]; Hieronymus [b] etiam disputando idem affirmat, Dominum nostrum scilicet medio noctis tempore surrexisse. [a] Euthym. in Matth. [b] Hier. ad Hedib. epist. 150 q. 3.

Verùm Romana Ecclesia expressè absque aliqua ambiguitate profiteri videtur, Dominum nostrum surrexisse Dominico die diluculo, dum sacro hymno in Ecclesiasticis CLXXI.
B officijs Paschali tempore sic canit:

Aurora lucis rutilat,
Cælum laudibus intonat, AVRORAE TEMPORE RESVRRECTIO.
Mundus exultans iubilat,
Gemens infernus vlulat:
Cùm Rex ille fortissimus,
Mortis confractis viribus,
Pede conculcans tartara,
Soluit à pœna miseros.
Ille qui clausus lapide,
Custoditur sub milite,
C *Triumphans pompa nobili*
Victor surgit de funere.]

Quin & ipse antiquus Ritualis, qui Ordo Romanus inscribitur, liber hęc habet: In vigilia Resurrectionis Domini, ante mediam noctem populus non est dimittendus de ecclesia, iuxta canonum sanctiones. In ipsa nocte, matutina luce rumpente tenebras, surgentes in ecclesiam veniant, & mutua charitate se inuicem osculantes dicant: Surrexit Dominus de sepulchro.] hæc ibi: quæ cùm non medio noctis tempore, sed manè diluculo esse facienda dicantur; eo sanè tempore Dominum surrexisse, eadem significare videtur Ecclesia. Id quidem & Marcus [c] Euangelista expresse testari videtur, cùm ait: Surgens autem Iesus manè, prima sabbati, apparuit primò Mariæ Magdalenæ.] [c] Marc. 16

Ceterùm qui de media nocte id firmare conati sunt, diuersa interpunctione illum tex- CLXXII.
D tum legi voluerút, nempe vt diceret: Surgens autem, manè prima sabbati apparuit, &c.] Verùm germanam esse primam lectionem, ac prorsus veriorem, S. Ignatius [d] qui (vt diximus antè) Christi sæculo vixit, omnimodè persuadet, dum scribens ad Trallianos hæc ait: Illucescente Dominico die, resurrexit ex mortuis, iuxta id quod dixerat: Sicut [e] Ionas fuit in ventre ceti tres dies & tres noctes. Complectitur itaque parasceue passionem, sabbatum sepulturam, Dominicus dies resurrectionem.] hæc Ignatius; qui & paulo antè intra triduum eum resurrexisse testatur. Augustinus [f] etiam resurrexisse Dominum manè diluculo profitetur, & alij quamplurimi. [d] Ign. ep. 15. GERMANA LECTIO. [e] Mat. 12. [f] Aug. in Psal. 8. prope fin. & lib. 4. de Trin.

Quomodo verò secundùm Domini sententiam, quam nuper citatam vidimus ab Ignatio, sicut Ionas in ventre ceti, tribus diebus totidemque noctibus Christus manserit in sepulchro, perquiramus. Quòd ad tres dies pertinet, solutam ab Ignatio habes quæ- CLXXIII.
E stionem, nimirum quòd vespere feriæ sextæ, toto sabbato, & parte diei Dominici Dominus manserit in sepultura: quod apud omnes tam antiquos, quàm recentiores scriptores Ecclesiasticos est in confesso; vnius enim qui ab his discrepat, de quo paulo inferiùs agemus, non putamus habendam esse rationem. Quod verò ad tres spectat noctes: cùm plures de ea re scripserint, & alij alias diuersasque rationes inierint: complures penuria temporis eò vsque progressi sunt, vt trium horarum spatium, quo eclipsi illa admiranda dies est conuersus in tenebras, in noctis vnius numerum receperint. Fuit & quidam [g] affirmare ausus, tribus diebus & noctibus expletis Christum in sepulchro fuisse: qui totam Ecclesiæ œconomiá inuertit, dum vel Christum non esse passum feria sexta, vel non surrexisse die Dominico, vel rursus hebdomadam illam non ex septem, sed octo diebus conflatam esse, probare nititur. Sed apage eiusmodi fabulosum commentum, nec diutiùs aures Ecclesiæ Dei pulset. Vnus nobis quasi instar omnium sit Ignatius, qui (vt ipse [g] Paul. Middel. in Paul. lib. 1. c. 2. & lib. 2. c. 2.

[a] Hieron. de Scrip. Eccl. in Ignat.
IGNATII AUCTORITAS.

ipse scribit,& Hieronymus [a] testatur) Christum in carne vidit:quem vel mentitum esse, vel istęc ignorasse,religio sit dicere. Non parum certè interest,in veritate historica disquirenda, auctorum,qui res gestas scripserunt,quo vixerint tempore, cuiúsve fuerint eruditionis atque existimationis,habere rationem; potissimumque si huiusmodi scriptores rerum perspectarũ, ac eorum ætate editarũ, pietatem & virturem cum doctrina & veritate coniunxerint: vt planè digni sint, quibus fides integra adhibeatur; soli sint quibus ceteri assentiantur; soli denique sint,quibus reliqui quæ sciuerint, vel scripserint, tamquam ab ijs accepta referant. At sane talis est noster Ignatius, omnibus numeris absolutissimus,qui à se visa pęnè omnia, veraque prosequitur. Ipse equidem est,in quo nihil ampliùs desiderari posse videatur:vt meritò eumdem præ ceteris auscultemus,& quæ ab eo scripta sunt, amplectamur,atque ceteris anteponamus. Certè nihil iam vlteriùs dicendum esset de his tribus in sepulchro peractis à Christo noctibus (præsertim cùm non sit præsentis instituti longiorem de ijs instituere disputationem) si Ignatium tamquam diuinum oraculum omnes audirent. Verùm quia infinitis propè chartis hæc scripta sunt, eoque argumento complures editi commentarij reperiuntur, hæcque etiam recentiorum sunt scriptis aucta: rem ipsam perpaucis attingemus.

CLXXIV. Inter alios scriptores veteres,quos recensere omittimus, Isidorus [b] Pelusiota, Ioannis Chrysostomi discipulus, clarissimus suorum temporum scriptor, de eadem quæstione iterum consultus, solutiones plures afferens,copiosè disseruit: quarũ quæ ceteris præstare videntur,in medium afferemus. Ad Timotheum enim Lectorem scribens,in primis hęc ait: Is igitur, qui se Ionæ typum expressurũ receperat,cùm eum exactè nosset, quippe qui etiam Ionæ adesset cùm in profundum præceps ageretur, atque è profundo eijceretur, eum quoque haud dubiè expleuit; tanto nimirum temporis spatio in sepulchro commoratus, quanto Ionas in ceti ventre.] ea enim mensura tres illos dies ac noctes mensus est, vt sicut ille, non tres integros dies totidemque perfectas noctes, sed ex illis duobus extremis partem permanserit,vt ait,in corde terrę. Idem rursus ad Theognostum [c] scribens, eamdemque iniens rationem, satis impletum esse tempus demonstrat, cùm ea in sepulchro mora tres dies ac noctes attigerit: declaratque loquendi vsu frequenter accidere, vt quod vel extrema eius diei hora contigerit, id ea die factum describatur. Sic igitur hac ratione stabilita, vult Dominum ex tribus diebus medium tam die quàm nocte integrum absoluisse, ex duobus verò extremis tam diem quàm noctem participasse. Sed qua ratione, id accuratiùs perspiciendum est.

[b] Isidor. li. 1. epist. 114.
ISIDORI ASSERTIO.
[c] Isidor. li. 1. epist. 212.

CLXXV. In primis enim quod ad tres noctes pertinet: si secundùm communem vsum Hebræorum, quo à media nocte diem auspicabantur, & in sequentem mediam noctem producebant, diem accipiamus; de tribus noctibus nulla est difficultas: siquidem mediæ diei noctem integram, extremorum autem dierum singulorum noctem mediam numerabimus: dierum verò, primæ dimidium, secundæ integrum, tertiæ verò diluculum recensendo: nam (quod diximus ex Ignatio, illucescente Dominico die Dominum resurrexisse) tres vtique dies constituemus. Qui verò putarunt Dominum media nocte surrexisse, aliam inierunt numeri rationem: vt sic de duobus diebus extremis triduum illud participauerit, & medium incluserit, vt tamen nullam putauerint diei vel noctis habendam esse rationem; sed satis esse, si dierum extremorum, diei vel noctis aliquam partem inclusisset. Addit his Isidorus [d], exemplo resurrectionis Dominicæ obtinuisse vsum in Ecclesia, vt sic tertia die defuncti ageretur memoria, vt tamen dies numerando, vnus tantummodò integer haberetur, duorum verò solummodò partes: nam ait: Sic autem nos quoque eorum, qui mortem obeunt, memoriam celebrare consueuimus. Quacumque hora diei quispiam vitam cum morte commutarit, postero dumtaxat die interiecto, altero pòst die tertianum ipsius diem agimus.] hæc Isidorus.

[d] Isidor. li. 1. epist. 114.

CLXXVI. Qui & ad tollendam de tribus diebus expletis obiectionem; tertia vtique die, non post tres dies, sed Dominum fore resurrecturum prædixisse, ait, vel cùm dixit apud Matthæum [e], & Lucam [f]: Oportet filium hominis multa pati, & tertia die resurgere.] vel cùm apud Ioannem [g] ad Iudæos ait: Soluite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud.] hæc cùm dixerit ipse Dominus, non est quòd quis Marcum [h] reprehendere iure possit, quòd à ceteris discrepans, cùm prædicta refert, dicat: Et post tres dies resurgere.] sicut nec calumniæ Iudæos arguimus, quòd dixerunt ad Pilatum [i]: Domine recordati sumus quia seductor ille dixit adhuc viuens: Post tres dies resurgam.] nam non eadem

[e] Mat. 16.
[f] Luc. 9.
[g] Ioan. 2.
[h] Marc. 8.
OBIECTIO EX MARCO.
[i] Mat. 27.

A eadem ipsa verba Christi iidem retulerũt, sed quòd vsitato loquendi more, quod faciendum dicitur tertia die, id post tres dies nimirum inchoatos, agendum æque diceretur. Ad quam rem indicandam, illud sit in exemplum, quòd cùm lege diuina [a] mandetur, vt die octauo circumcidatur infantulus: tamen Lucas [b] post dies octo circumcisum Iesum fuisse, his ait: Postquam consummati sunt dies octo vt circumcideretur puer.] consummatos ait dies octo, cùm scilicet aduenisset iam dies octauus, quo ex legis præscripto Iesus erat circumcidendus: sicque quod illi dixerunt; Post tres dies] vsitato dicendi more, postquam tertius dies aduenisset, debet intelligi. At nec illud aliter Iudæos accepisse, vel significare voluisse, quæ mox addiderunt, satis significant: Iube, inquiunt, custodiri sepulchrum vsque in diem tertium] & non vtique post diem tertium, vel vltra diem tertium. Sed de his satis.

[a] *Leuit.* 12.
[b] *Luc.* 2.

B Firma igitur stabilisque his paucis sententia maneat, tribus diebus, totidemq; noctibus (quod ipse prædixerat) Christum Dominum in sepulchro mansisse, ac Dominica deniq. die diluculo surrexisse. In cuius tantæ rei memoriam, ac gratiarum actionem, ipsa prima dies, qua Dominus resurrexit, Dominica est appellata, non ab alijs, quàm ab ipsis Apostolis: nam & Ioannes Euangelista de eadem die sic dicta meminit in Apocalypsi, necnon Ignatius, & alij Apostolorum temporibus proximi: eamque celebrandam statuerũt, non anniuersario reuoluto tantùm mensium orbe, sed cuiuslibet hebdomadis eadem prima recurrente die. At iam historiam prosequamur. CLXXVII. FIRMATA SENTENTIA.

Cùm igitur Angelus de resurrectione Christi admonuisset mulieres, quæ venerant ad sepulchrum, hæc insuper verba subintulit [c]: Sed ite, dicite discipulis eius, & Petro, quia præcedet vos in Galilæam: ibi eum videbitis, sicut dixit vobis.] hæc Angelus; qui Petrum C potissimùm nominasse, tum ob primatum, quem inter ceteros à Domino fuerat consecutus, tum verò vt eum mœrore ac dolore prostratum erigeret ac subleuaret, existimatur. Quantumlibet enim Christum Petrus negasset, tamen eum non ob eam causam à primatu excidisse, idem Christus pluribus demonstrauit: priùs etenim ipsi, quàm cuipiam Apostolorum, apparuisse, testimonio Pauli Apostoli affirmari posse videtur, immò & pro constanti ac certo id Ambrosius [d] habuit, cùm ait: Sicut ex mulieribus Mariæ, & aliæ Mariæ Magdalenæ, ita ex viris Petro visus est primo mane. & Paulus sic ait: Resurrexit tertia die secundùm Scripturas, & visus est Cephæ. Et ideò Marcus specialiter induxit iuuenem mandantem, vt Petro & discipulis dicerent mulieres, quia surrexit Dominus. Petrus ergo solus vidit Dominum alibi cum Ioanne, alibi solus, vbique tamen impiger currit, vbique aut solus, aut primus.] hæc Ambrosius. Sed quàm amplio-D ribus priuilegijs à Domino, postquam resurrexit, Petrus sit auctus, suis locis inferiùs dicemus. CLXXVIII. CHRISTVS PRIVS PETRO QVAM CETERIS APOSTOLIS VISVS.

[c] *Marc.* 16.
[d] *Ambr. in Luc. lib.* 10. *in cap.* 24.

Porrò quamuis non omnia, quæ à Christo sunt gesta, Euangelistæ memoriæ Fidelium commendarint: tamen vetus traditio per manus maiorum, ac per subsequentia sæcula ad posteros dilapsa testatur, eumdem Dominum nostrum apparuisse primùm omnium sanctissimæ genitrici Mariæ: quod nemo pius, puto, negarit. Quòd insuper eodem ferè tempore & Iacobo, qui frater ipsius dictus est, apparuerit, ex Euangelio Matthæi, quo Nazaræi vtebantur, hæc Hieronymus [e] recitat, dum priùs ait: Euangelium quoque, quod appellatur secundùm Hebræos, & à me nuper in Græcum Latinumque sermonem translatum est, quo & Origenes sæpè vtitur, post resurrectionem Saluatoris refert: E Dominus autem cùm dedisset sindonem seruo sacerdotis, iuit ad Iacobum, & apparuit ei. Iurauerat enim Iacobus se non comesturum panem ab illa hora qua biberat calicem Domini, donec videret eum resurgentem à mortuis. Rursùmque post paululum: Afferte, ait Dominus, mensam & panem. Statimq; additur: Tulit panem, & benedixit, ac fregit, & pòst dedit Iacobo Iusto, & dixit ei: Frater mi, comede panem tuum, quia resurrexit filius hominis à dormientibus.] hactenus ex dicto Euangelio Nazaræorum Hieronymus; qui cùm non excipiat de apocrypho (vt de alijs assolet) se eiusdem historiæ fidem haud impugnasse demonstrat. CLXXIX. CHRISTVS PRIMVM OMNIVM MARIAE VISVS.

[e] *Hieron. de script. Eccl. in Iacob. cap.* 2.

His visis, Euangelicam cœptam persequamur historiam: quæ licet ab Euangelistis diuersè referatur, dum quod vnus vel alius tacuit, non defuerit alius exprimendo: tamen neque hac de causa quis rem propiùs spectans, contrarietatem esse aliquam affirmarit. Hieronymus [f], & Græci nonnulli, non semel easdem mulieres, de quibus iam suprà, sed iterùm atque iterùm eadem die ad sepulchrum venisse testantur, multasque idem CLXXX.

[f] *Hieron. in Mat. vlt. & epist.* 150. *ad Hedib. q.* 4. *in fine.*

[a] Hier. epist. ad Hedib. q. 3.4.5 6.7. Hieronymus [a] ad Hedibiã scribens obiectionibus affert solutiones: sed in illis certè admirati sumus vehemẽter, ac proinde dubitauimus num idem ipse sit auctor, quòd ibidem non vereatur in discrimen adducere vltimũ caput Euangelij S. Marci, dum sic ait: Huius quæstionis duplex est solutio: aut enim non recipimus Marci testimonium, quòd in raris fertur Euangelijs, omnibus Grecię libris pęnè hoc capitulum in fine non habẽtibus, &c.] Equidem cum Marcus Romæ, Latinis (vt vtar verbis Gregorij Nazianzeni [b]) & Latinè (vt dicemus) scripserit Euangelium; si diuersa essent eiusdem exemplaria, nostri potiùs quàm Græcorum auscultandi fuissent. Ceterùm capitulum illud vltimum Marci, non tantùm ab antiquioribus Latinorum, Tertulliano, Cypriano, & alijs, sed à Græcis ipsis frequenter citatum inuenies. At ne in singulis recensendis, ab instituto longiùs digredientes, moram trahamus, satis idem ipse Hieronymus erit, qui sibi & omnibus satisfaciat, & de iactura vltimi capituli Marci Euangelij suspicionem purget. A

[b] Greg. Naz. in car. de 4. Euang.

CLXXXI. Nam eius testificatione constat, tantum abesse vt eo capitulo Græci caruerint, vt illud cum additaměto potiùs quodam legerent, quod in Latinis exemplaribus desideraretur. Reddam singula ipsius verba, quæ eiusmodi sunt, dum contra Pelagianos agit, atque illorum cunctis respondet obiectionibus [c]: Tu dicis possibile esse omni tempore peccata vitare. In quibusdam exemplaribus, & maxime in Græcis codicibus iuxta Marcum [d] in fine eius Euangelij sic scribitur: Posteà cùm accubuissent vndecim, apparuit eis Iesus, & exprobrauit incredulitatem, & duritiam cordis eorum, quia ijs qui viderant eum resurgentem non crediderunt. Et illi satisfaciebant, dicentes: Sæculum istud iniquitatis & incredulitatis substantia est, quæ non sinit per immundos spiritus veri Dei apprehendi virtutem: idcircò iam nunc reuela iustitiam tuam.] hæc ibi: ex quibus patet, Græcorum codices non tantùm eo vltimo capitulo non caruisse, sed dicto additamento auctos esse: quod cùm Manichæorum sapiat hæresim, vt qui mundi substantiam à malo principio esse dicerent, ab aliquo illorum esse superadditum, facilè coniectamus. Aliquos codices diuinæ Scripturæ ab illis fuisse deprauatos, aliósque loco illorum suppositos, cùm de his agemus suo loco, non reticebimus: quamobrem Dei Ecclesiam ad instar Latinorum correxisse Græcorum exemplaria, certum est. In hæc verò digressi sumus, ne tanti Patris testimonio fides capituli illius Marci vacillet, & infirmum animum suspicio pulset: consultiusq; dicendum esse putamus, Hieronymum (si tamen ille ipse est) vt humana fert infirmitas, memoria lapsum, quàm Euangelicam veritatem in discrimen adducendam: & pro eo quod dicere debuisset, in Græcis codicibus Marci vltimum caput quibusdam auctum reperiri, illud ipsum in eis desiderari dixisse: vel ipsum posterioribus scriptis corrigere voluisse priora: citatus enim liber contra Pelagianos vltimo loco ab eo scriptus est, vt suo tempore dicturi sumus. Hæc quidem omnia si comperta satisq; explorata habuisset quidam [e] ex recẽtioribus, nequaquam adeò temerè in re tanta Catholico homine indignam tulisset sententiam, dicens vltimum Marci capitulum non esse solidæ auctoritatis ad firmandam fidem. Atque de his satis: ad omissa festinemus. B C D

[c] Hier. aduers. Pelag. lib. 2.
[d] Marc. 16.
[e] Caietan. vide Xyst. Senẽ. biblioth. li. 6. cap. 132.

CLXXXII. Non igitur vna tantùm Maria Magdalene, quam nominat Ioannes [f], nec altera solùm Maria, quam recenset Matthæus [g], venerunt ad monumentum, sed & Salome, quam inter alias numerat Marcus [h], atque etiam omnes quæ secutæ fuerant Iesum à Galilæa, vt post dictas, Ioanna vxor Chusæ procuratoris Herodis ac ceteræ, vt tradit Lucas [i], quæ cum eis erant, quarum ignorantur nomina. In Ordine Romano, ex maiorum puto traditione, additur & Martha, dum sic antiphona canitur: Maria & Martha cùm venissent ad monumentum, Angeli splendentes apparuerunt, dicentes: Quem quæritis viuentem cum mortuis.] Hæ igitur omnes, sicut in passione Domini fuerant vnà in Caluariæ monte, ita & ad monumentum eodem pietatis officio accurrerunt, nec (quod alij putant) diuersæ diuersis temporibus eiusmodi visitationis officium exhibuere, vt egregia concinnatione in sua Concordią Cornelius [k] Iansenius monstrat. cetera verò relinquimus interpretibus. Tum ergo illæ redeuntes, vt acceperant ab Angelo, hæc quæ viderant, properarunt nuntiare discipulis; & quæ prior inter eas nominabatur Maria Magdalene, ea primùm [l] Simoni Petro & Ioanni narrauit: qui auulsi à ceteris, præ gaudio cucurrerunt ad monumentum. Ioannes cùm peruenisset citiùs Petro, non tamen introiuit, sed inclinans se vidit linteamina. Petrus verò cùm venit, introiuit in monumentum, & vidit (inquit Ioannes) linteamina posita, & sudarium, quod fuerat super caput eius, non cum linteaminibus positum, sed separatim inuolutum in vnum E

[f] Ioan. 20.
[g] Mat. 28.
[h] Marc. 16
[i] Luc. 22. 23.
[k] Cor. Ianscõcord. c. 145.
PETRVS ET IOANNES CVRRVNT AD MONVMENTVM.
[l] Ioan. 20.

A in vnum locum. Tunc ergo introiuit & ille discipulus, qui venerat prius ad monumentum:& vidit, & credidit.]

Ad elucidationem rerum gestarum ab Apostolis ac mulieribus in sepulchro, conducere magnopere arbitramur, si quale fuerit sepulchrum Domini, tum ex antiquioribus, tum ex his qui ad sancta loca inuisenda Ierosolymam sunt peregrinati, qui & hæc memoriæ commendarunt, adducamus in medium. Sed ante hæc omnia illud admonemus, moris fuisse Iudæis (quod & superius diximus) in speluncis habere sepulchra excauata. Constat de Abraham [a], ad sepeliendam Saram, emisse ab Ephron Hethæo speluncam duplicem: ceteros Hebræorum, quibus diuitiarum facultas suppeteret, id ipsum facere solitos, argumento sunt ea quæ Epiphanius [b] narrat his verbis: Ducunt miserum adolescentem post occasum Solis in propinquas tumbas; sepulchra enim sic appellantur; speluncæ videlicet B in petris effossæ atque constructæ, &c.] Qualis igitur fuerit spelunca in qua Dominus Saluator noster sepultus est, difficile est ex his quæ recentiores scripsere, assequi: nam ex nobilibus murorum structuris, alijsque superadditis ornamentis, prima illa speluncæ forma est penitus mutata, vt rectè quidem S. Cyrillus [c] Ierosolymorum Episcopus, qui claruit temporibus Constantij Imperatoris, testatur his verbis: Et vnde resurget Saluator? Dicit in Canticis canticorũ: Surge, propera amica mea. Et in sequentibus: In foraminibus petræ. Foramẽ petræ dicit id quod tunc ante ostium Saluatoris monumẽti erat foramen ex eadem petra, sicut hîc esse solet ante monumentũ excisum. Nunc enim nõ apparet, quoniam erasum est vestibulum, propter præsentem ornatum. Nam ante hunc regalem ornatum & apparatum, sepulchri vestibulum erat ante petram: sed vbi est petra quę habuit vestibulum? Numquid in his quæ sunt circa ciuitatem posita, aut circum muros, C aut circa monumenta? & vtrùm in antiquis muris est, aut in his qui posteriùs facti sunt antemuralibus? Dicitur in Canticis: In cauerna maceriæ habentis petras.] hæc Cyrillus de vestibulo quod in spelunca erat ante sepulchrum Domini positum, quod ob ornatum ecclesiæ desuper structæ fuisse demolitum testatur.

CLXXXIII. DE SEPULCHRO DOMINI.

[a] Genes. 23.

[b] Epiph. cont. Ebion. hæres. 30.

[c] Cyril. Ierol. catech. 14.

Ceterùm locus ipse sepulturę Domini, qui excisus erat in petra, integer permãsisse cognoscitur: testantibus id omnibus qui de locis sanctis cõmentarios edidere; quorum prior ex ijs qui extant, est ille ab Adamnano [d] conscriptus, quem Beda redegit in compendiũ, qua de causa nos nomine Bedæ citare consueuimus. In eo igitur [e] libro, vbi describitur ecclesia in Occidentali parte Caluariæ montis erecta, hæc de Domini sepulchro narrantur: Huius in medio monumentum Domini rotundum in petra excisum est, cuius culmen extrinsecus stans homo manu contingere potest, ab Oriente habens introitum, cui D lapis ille maximus appositus est, quod intrinsecus ferramentorum vestigia vsque ad præsens ostendunt: nam extrinsecus vsque ad culminis summitatẽ totum marmore tectum est; summum verò culmen auro ornatum, auream magnam gestat crucem. In huius ergo monumenti Aquilonari parte sepulchrum Domini in eadem petra excisum, longitudinis septem pedum, trium mensura palmorũ, pauimento altiùs imminet, introitum habens à latere Meridiano; vbi die noctuque duodecim lampades ardent, quatuor intra sepulchrum, octo super in margine dextro: lapis qui ad ostium monumenti positus erat, nunc fissus est: cuius pars minor quadratum altare ante ostium nihilominùs eiusdem monumenti stat; maior in Orientali eiusdem loco quadrangulum aliud altare sub linteaminibus extat. Color autem eiusdem monumenti & sepulchri, albo & rubicundo permixtus videtur.] hactenus Beda ex Adamnano, quæ alijs [f] in locis recitat iterùm. Qui E verò recentiùs eadem inuisit loca atque descripsit [g], his in omnibus æquè consentit; nisi diceret ante speluncam Dominici sepulchri aliam esse cryptam eiusdem magnitudinis & figuræ, solo pariete intermedio segregatam; & ad hanc primò descendi, ex qua per ostium intermedij parietis peruenitur ad speluncam Dominici sepulchri, quod ostium clausum fuisse dicit, quando mulieres tempore resurrectionis dicebant ad inuicem: Quis reuoluet nobis lapidem ab ostio monumenti?] Sed quoniam cùm de his agitur, antiquioribus potiùs standum est, cùm multa tempore posteriori mutari potuerint: vnam tantùm speluncam fuisse, qua sepulchrum Christi contineretur, ex Bedæ descriptione apparet, eamque medio posteà constructo pariete fuisse diuisam: sicque ostium lapide clausum, non fuisse illud quod apertum extat in pariete, sed quod in ingressu eius speluncæ, quam Beda secundùm Euangelistas appellat monumentum, ab Orientali parte positum erat, cui, inquit, lapis ille maximus superpositus erat.

CLXXXIIII.

[d] Beda de gest. Ang. lib. 5. cap. 16.

[e] Beda de loc. sanctis c. 2.

DE SITU SEPULCHRI.

[f] Beda de gest. Ang. li. 5. c. 17 & in Marc. cap. vltimo.

[g] Burchard. de loc. sanctis

Ex his

CLXXXV. Ex his igitur omnibus hæc breui quadam summa perstringimus; nimirum fuisse in parte Occidentali Caluariç montis speluncam in petra excisam, eamque peramplam in modum vestibuli, quæ aliam intus contineret specum; rursumque intra eam excisum fuisse sepulchrum Domini. Porrò vestibulum, primam ipsam speluncam, extruendæ ecclesiæ causa (vt vidimus ex Cyrillo) fuisse demolitam constat, lapidemque illum prægrandem nonnisi secundæ speluncæ, quam Euangelistæ & Beda appellant monumentum, fuisse ostio superpositum. Quod ergo dicit Ioannes [a] de se ipso, primùm venisse ad monumentum, sed non introisse, verùm cùm se inclinasset, vidisse linteamina; sic accipias: ipsum in speluncam primam ingressum, ad secundam peruenisse, sed in eam non introisse, verùm ex ostio illius inspexisse, & sepulchrum Domini, quod erat in eiusdem speluncæ parte Aquilonari, apertum tamen à Meridie, intuitum esse, in eoque posita linteamina conspexisse. Quod insuper dicit Lucas [b]: Petrus procumbens vidit linteamina sola posita] & Ioannes de se refert, quòd cùm se inclinasset, viderit linteamina; illud quod est dictũ demonstrat, nimirum locum sepulturæ Domini deorsum positum, tribus tantùm palmis à pauimento altiùs excisum fuisse, nec nisi accuruum ac deorsum inclinatum quempiam illud intus à sinistris positum inspicere valuisse. Ex his insuper facilè quis accipiet, quid sit quod dicunt Euangelistæ, mulieres ingressas esse in monumentum, & Angelum dixisse: Venite, & videte locum, vbi positus erat Dominus] & quòd ingressæ non inuenerunt corpus Domini. Quid sit insuper quòd addit Ioannes, dicens: Maria stabat ad monumẽtum foris, plorans: dum ergo fleret, inclinauit se, & prospexit in monumentum: & vidit duos Angelos in albis, sedentes vnum ad caput, & vnum ad pedes, vbi positum fuerat corpus Iesu.] vt ex his videas, etiam si quis foris staret, nec monumentum ingrederetur, dum tamen se inclinans per ostium aspiceret monumenti, sepulchrum Domini satis videre potuisse. At hæc de his sufficiant in præsentiarum: pergamus reliqua recensere.

[a] *Ioan.* 20.
ELVCIDANTVR LOCA EVANGELISTARVM.
[b] *Luc.* 24.

CLXXXVI. Cùm ergo Maria ad monumentũ plorans persisteret, apparuit ei Dominus quasi hortulanus: quam cùm nomine appellasset, ipsa eum agnouit. describit hæc [c] Ioannes pluribus, Marcus verò his tantummodò verbis [d]: Surgens autem Iesus manè prima sabbati, apparuit primò Mariæ Magdalenæ, de qua eiecerat septem dæmonia.] Hæc facta esse cùm constet in monumento, relatione Ioannis, primumque omnium Magdalenæ apparuisse testetur Marcus; planè constat hanc apparitionem fuisse distinctam ab ea quam scribit Matthæus his verbis [e]: Ecce Iesus occurrit illis, dicens: Auete. Illæ autem accesserunt, & tenuerunt pedes eius, & adorauerunt eum. Tunc ait illis Iesus: Nolite timere: ite nuntiate fratribus meis vt eant in Galilæam, ibi me videbunt.] sicque satis liquet, non tantùm Mariam Magdalenam, sed & ceteras mulieres illas iam secundò ad sepulchrum Domini redijsse. Cùm illæ igitur [f] abijssent, inquit Matthæus: Ecce quidam de custodibus venerunt in ciuitatem, & nuntiauerunt Principibus sacerdotũ omnia, quæ facta fuerant. Et congregati cum senioribus consilio accepto, pecuniam copiosam dederunt militibus, dicentes: Dicite quia discipuli eius nocte venerunt, & furati sunt eum, nobis dormientibus. Et si hoc auditum fuerit à Preside, nos suadebimus ei, & securos vos faciemus. At illi accepta pecunia, fecerunt sicut erant edocti. Et diuulgatum est verbum istud apud Iudæos, vsque in hodiernum diem.] hæc Matthæus.

[c] *Ioan.* 20. [d] *Marc.* 16. [e] *Mat.* 28. [f] *Mat.* 28.

CLXXXVII. His minimè discrepantia, immò consentientia, & vberiùs enarrata ex vetustioribus monumentis Metaphrastes [g] in rebus gestis sancti Longini Centurionis martyris recitat in hunc modum, incipiens à sepulchri custodia: Postquam, inquit, sepulturæ mandatum fuit viuificum Christi corpus; Longino Centurioni rursum iussit Pilatus Vitæ sepulchrum tueri custodia militari. Et ille quidem fecit quod erat imperatum, etsi esset eiusmodi cum Pilato sententiæ, vt iam didicimus. Cùm autem peractum esset magnum mysterium resurrectionis, & milites miracula, quæ erant maiora quàm vt ea caperet humana cogitatio, Principibus sacerdotum & presbyteris Iudaici cœtus annuntiassent: hoc illi ignominiã & dedecus sibi afferre existimantes, & miraculum volentes extinguere, pecunijs persuaserunt militibus, vt calumniarentur Christi resurrectionem. Illi igitur ad Pilatum accedentes, falsam esse dixerunt resurrectionem. Verùm non sic Longinus, sed mendacij quidem fuit præclarus confutator: verax enim testis veritatis, vt qui non sustinuerit calumniari Christum tamquam furto subreptũ; sed lingua & mente libera eum verum esse Deum prædicauit, & è mortuis esse excitatum affirmauit. Quo factum est, vt & ipse Pilatus, & Iudæorum synagogæ Principes, inuidiam qua priùs mouebantur in Christum,

[g] *Metaphr.* 15. *Mar.* *Lip. tom.* 6. *Sur. tom.* 2.

A Christum, & quem in eum animo cōcipiebant furorem, eum nunc in Longinum transferrent, ei adeò irascentes, vt quidquid pateretur Longinus, existimarent eum non satis daturum esse pœnarum. Hinc ea res deuenit ad aures Longini, & eorum ira fuit ei significata. Quapropter magis volens abijci cum Christo, quàm habitare in tabernaculis Iudæorum; cum veste & cingulo dignitatis, ipsam quoque simul quamprimùm exuit militiam: & acceptis duobus militibus, qui habebant eumdem zelum pro Christo & veritate, declinat cum populo congressionem, & cum Deo solo & secum versatur. Nec multum intercessit temporis, relictis Ierosolymis, venit in Cappadociam præco simul & Apostolus Christi admirabilium operum, & quæ sunt præter opinionem cum duobus illis militibus effecta.] hucusque de confessione Longini. Quomodo verò agentibus Iudæis apud Tiberium aduersus Longinum, iussus sit à Pilato teneri ac duci, idem au-
B ctor pluribus narrat.

Rursus verò (quod ad eumdem Centurionem & milites pertinet) illud recensere minimè prętermittimus, quod de Ioseph ab Arimathia, qui (vt habent Euangelistæ [a]) audacter ingressus ad Pilatum petijt corpus Iesu, & sepeliuit in monumento suo nouo, quod exciderat in petra, his verbis refert Gregorius Turonensis [b], nonnisi ex Actis, vt ait, Pilati ad Tiberium Romam transmissis: Apprehensus, inquit, & Ioseph, qui eum aromatibus conditum in suo monumento recondidit, in cellam includitur, & ab ipsis sacerdotum Principibus custoditur, maiorem in eum habentes sęuitiam (vt Gesta Pilati ad Tiberium missa referunt) quàm in ipsum Dominum, cùm ille à militibus, hic à sacerdotibus custodiretur. Sed resurgente Domino, custodibus visione Angelica territis, cùm non inueniretur in tumulo: nocte parietes de cellula, in qua Ioseph tenebatur, suspenduntur in sub-
C limi; ipse verò de custodia, absoluente Angelo, liberatur, parietibus restitutis in locum suum. Cumque Pontifices militibus exprobrarent, & sanctum corpus ab ijsdem instanter requirerent; dicunt eis milites: Reddite vos Ioseph, & nos reddimus Christum: sed, vt verum cognouimus, nec vos benefactorem Dei, nec nos filium Dei reddere nunc valemus. Tum illis confutatis, milites ab hac accusatione liberantur.] hæc Gregorius, quæ & in pseudoeuangelio nomine Nicodemi scripto recitata habentur: qualia autem sint ea omnia, fides apud auctores remaneat: nos verò sic ponimus, ne quę ab antiquis sunt enarrata, inconsultè prætermisisse videamur. Lector itaque boni consulat; & quod monet Paulus, omnia probet, & quod bonum est teneat.

CLXXXVIII. [a] Mat. 27. Marc. 15 Luc. 23. Ioan. 19. [b] Greg. Turō. hist. li. 1. c. 21 DE IOSEPHO ABARIMATHIA.

Rursus [c] eadem die Dominus noster duobus discipulis (horum alter Cleophas dictus est, nomen verò alterius silentio prętermittitur) euntibus Emmauntem, & in via de his
D quæ acciderant Ierosolymis, sermonem habentibus apparuit, sed vultu diuerso, ita vt nō cognosceretur ab illis: qui tamē diuinis Scripturis ab eo explicatis sensim proficientes, die iam ad vesperam declinante, cum coëgissent illum fingentem se longiùs ire, vnà cum ipsis manere; tandem recumbentē simul ad mensam cognouerunt eum: cùm enim panem frangeret, & daret illis, oculi eorum, inquit Lucas, aperti sunt. Sic verò manifestè cognitus, se confestim ab illorum visu subtraxit. Qui eadem hora surgentes, regressi Ierosolymam, quòd Dominum vidissent, testati sunt. Apostoli rursum, quòd apparuisset Iesus Simoni, eosdem certiores reddiderunt. hæc Lucas pluribus. Quod ad Emmauntem spectat: cùm Cleopham Emmauntis fuisse indigenam testetur Hieronymus [d], iam satis liquet ipsum tædio expectationis superatum ad propria remeare voluisse. Castellum Emmauntem, quod dicit Euangelista, nobile fuisse olim oppidum constat; sed ob cæsos illic
E Romanos milites, haud multum ante tempus à Varo Syriæ Præside crematum [e] est: quæ posteà Nicopolis appellata [f], nobilis extitit ciuitas Palæstinæ.

CLXXXIX. [c] Marc. 16. Luc. 24. DE DVOBVS DISCIPVLIS EVNTIBVS EMMAVNTEM. [d] Hier. de loc. Hebraicis. [e] Ioseph. ant. lib. 17. c. 12. [f] Hier. de loc. Hebraic.

Eiusdem meminit Sozomenus [g], deque fonte, qui è Christi pedibus in eo ablutis virtutem medicā est cōsecutus, agit his verbis: Est vrbs Palęstinę, quę iam Nicopolis dicitur, cuius quidem tum pagi (sic enim iam tum fuit) diuinus Euangeliorum liber facit mentionem, eamque Emmaus appellat. At Romani capta Ierosolyma, & parta contra Iudæos victoria, eam Nicopolim nuncupabant, nomine ex euentu belli imposito. Ante hanc vrbem, prope triuium, in quo Christus, post resurrectionem à mortuis, cùm Cleopha incedens, simulabat se ad alterum pagum properè contendere, est fons quidam salutaris, in quo non homines modò qui ægrotant, loti curantur, verùm etiam animalia quæ varijs morbis laborant. Nam ferunt Christum vnà cum discipulis quodam tempore è via ad fontē illum diuertisse, inque eo lauisse pedes, & aquam ex eo tempore vim

CXC. [g] Soz. hist. lib. 5. c. 20. DE FONTE EMMAVNTIS.

[a] Ioseph. de bello Iud. lib. 4. cap. 1.
[b] Plin. nat. hist. lib. 5. cap 14.

vim medendi morbis habuisse.] hæc Sozomenus. At quamquam Iosephus [a] id naturali aquarum virtuti potiùs quàm miraculo tribuere videatur, dum ait: Ammaus (*est idem quod Emmaus*) si quis nomē interpretetur, aquæ calidæ vocantur: ibi enim eiusmodi fons est sanandis corporum vitijs idoneus.] tamen cùm Plinius [b] testatur Emmauntem pluribus fontibus fuisse irriguam, in aliquo ipsorum ab alijs diuerso, quod scribit Sozomenus, contingere facilè potuit. Sed iam ad propositam Euangelicam historiam redeamus. A

CXCI. [c] Luc. 24. ALIA MANIFESTATIO

Cùm summo vespere (vt ex his quæ Lucas [c] scribit, manifestè patet) Cleophas vnà cum comite cognouisset Iesum in fractione panis: licet eadem hora, vt idem ait, redituri Ierosolymam inde recessissent: nonnisi in fine primæ vigiliæ noctis, tertia videlicet hora illuc peruenisse oportuit; cùm constet, eodē auctore Euangelista, sexaginta stadiorum, hoc est, septem ac dimidij milliariorum fuisse illius itineris spatium. Addit Lucas: Dum hæc loquuntur, stetit Iesus in medio eorum, & dicit eis: Pax vobis: ego sum, nolite timere. Conturbati verò & conterriti, existimabant se spiritum videre. Et dixit eis: Quid turbati estis, & cogitationes ascendunt in corda vestra? Videte manus meas, & pedes, quia ego ipse sum, palpate, & videte: quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere.] Haud dubium eadem est hæc manifestatio cum illa quam Ioannes [d] in hunc modum describit: Cùm ergo serò esset die illo, vna sabbatorum, & fores essent clausæ, vbi erant discipuli congregati propter metum Iudæorum: venit Iesus, & stetit in medio, & dixit: Pax vobis. Et cùm hoc dixisset, ostendit eis manus, & latus.] vt ex his manifestè intelligas, quod factum est non ante tertiam horam noctis, Ioannem dicere id accidisse sero illius diei, vsualis scilicet, qui (vt superiùs diximus) vsque ad mediam noctem extendebatur. B

[d] Ioan. 20.

CXCII. [e] Hieron. de script. Eccles. in Ignatio c.16.
[f] Euseb. hist. lib. 3. c. 30.
[g] Tom. 1. Bibl. sanct.

Meminit huius apparitionis proculdubiò Ignatius, cuius de hac re testimonium recitat Hieronymus [e] his verbis: Ego verò & post resurrectionem in carne eum vidi, & credo quia sit: & quando venit ad Petrum, & ad eos qui cum Petro erant, dixit eis: Ecce palpate me, & videte quia non sum dæmonium incorporale. Et statim tetigerunt eum, & crediderunt.] hactenus verba Ignatij à Hieronymo recitata ex epistola ad Polycarpum, quę tamen in ea quæ hodie legitur, desiderantur: verùm Eusebius [f] eadem ex ipsomet quoque Ignatio repetit, sed ex epistola ad Smyrnenses, vbi re vera ea scripta erant verba, licet tamen in recentiori editione [g] nonnihil mutata habeantur, fortasse quia interpres deprauata nactus est exemplaria, vel alia ex causa non est assecutus: sic enim ibi legitur: Ego verò non modò in carne venisse ipsum cognosco ex natiuitate & crucifixione, sed & post resurrectionem scio eum in carne fuisse, & credo etiam nunc esse. & quandò ad Petrum venit, inquit ipsis: Accedite, palpate, & videte quòd non sum dæmonium incorporale; spiritus enim carnem & ossa non habet, quemadmodum me videtis habere.] hæc ibi, quæ haud dubium secundùm lectionem antiquam eamdemque germanam, vt Eusebius & Hieronymus legebant, restituenda sunt. Verùm illa verba Domini: Palpate, & videte quòd non sum dæmonium incorporale] licet in ceteris Euangelistis minimè legantur, sed rectè illa: Quia spiritus carnem & ossa non habet] legi tamen eadem ipsa in Euangelio Matthæi nomine, quod dicebatur Nazaræorum, & à se translatum esse ait, testatur ipse Hieronymus [h]. In recentiori verò Eusebij translatione cùm eadem verba desiderentur, non dicam oscitantia interpretis, sed codicis deprauatione hoc accidere potuit: nam in Ruffini versione eadem vltima verba, sicut à Hieronymo posita sunt, æquè recitantur; quam quidem recentiori in his meritò anteponimus. Sed iam cetera prosequamur. C D E

[h] Vbi suprà in Ignatio.

CXCIII. [i] Mat. 28. [k] Ioan. 20. SPIRITVM SANCTVM IESVS SVIS IMPARTITVR.

Quę subdit Lucas de Domino, quòd appositū sibi cibum manducauit, & reliquias dedit discipulis, & quæ verba Domini refert; ea in nouissima manifestatione cōtigisse, ex eo facile colligi potest, quòd ijs illi à Domino admonerentur, ne recederent Ierosolymis, sed illic expectarent promissum Spiritum sanctum: cùm alioqui hac prima die (vt vidimus) iussi sint per mulieres [i] ab Angelo in Galilęam proficisci: sicque post ipsorum reditum ex Galilæa Ierosolymam ea facta esse, necesse est affirmare. Ceterùm quæ post ostensionem manuum atque lateris sint secuta, ex narratione Ioannis [k] satis apertè significantur, dum ait, Dominum post illa, pacis salutationem ingeminasse, sicque dixisse: Pax vobis. Sicut misit me Pater, & ego mitto vos. Hoc cùm dixisset, insufflauit, & dixit eis: Accipite Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt.] Munere suo Christus, à Patre missus in hunc mundum (vt ait

A (vt ait Apostolus) [a] peccatores saluos facere, iam propè perfunctus: consulturus Ecclesiæ suæ, eamdem quam vt homo accepit à Patre potestatem dimittendi peccata, per Spiritum sanctum, quē insufflationis visibili signo est impartitus, transfudit in discipulos suos, & illi in posteros succedentes sibi inuicem vsque ad præsentem diem. Si enim (quod habet liber Numeri [b]) auferens Deus de Spiritu qui erat in Moyse, ac tradens septuaginta viris, eamdem prophetandi gratiam in illos contulit; quomodo non magis decuit Spiritum Christi in posteros propagari? Participant proculdubiò Spiritum Christi, quotquot vice Christi initiantur in Ecclesia sacerdotio: qui sicut in cœna Dominica faciendi, hoc est (quod diximus etiam fusiùs in Notationibus ad Rom. Martyrologium) sacrificandi facultatem acceperunt, ita etiam nunc peccata dimittendi vel retinendi adepti sunt potestatem. Quod enim olim promiserat dicens [c]: Quæcumq; alligaueritis super terram, B erunt ligata & in cælo: & quæcumque solueritis super terram, erunt soluta & in cælo] nunc impartiens illis Spiritum sanctum, feliciter implet. Et cùm ratum certumque sit neminem peccata dimittere nisi solum Deum; tradendo suis hanc facultatem, in quod sublime dignitatis fastigium sacerdotes nouæ legis euexerit, vt in hac parte etiam super Angelos sublimauerit, facilè potest intelligi. Agunt de his pluribus tum Ioannes Chrysostomus [d], tum ceteri Orthodoxorum Patrum.

[a] 1. *Tim.* 1.
[b] *Num.* 11.
[c] *Mat.* 18.
[d] *Chrysost. de dign. sacerd. & alij tum Græci tum Latini.*

CXCIV. CONFESSIO PECCATORUM NECESSARIA.

Cùm igitur in horum arbitrio munus soluendi & ligandi, remittendi ac retinendi peccata hominum, à Christo Domino per Spiritum sanctum fuisse positum liquidò cōstet: hos adeant necesse est (cùm facultas subest) qui peccatorum suorum à Domino veniam consequi cupiunt. Sed quoniam eorum munus est inter peccata atq; peccata distinguere, & conditionem delinquentium disquirere & examinare, & quos soluere, quósve li- C gare, quorum peccata remittere, quorum denique retinere debeant, exacta peruestigatione cognoscere; hinc fit, vt sua illis pœnitentes confiteri peccata, ac quantum fas est, singillatim conditiones aperire debeant: quod necessaria assumptione consequi, illi tantùm non vident qui rebelles sunt lumini. Concessa itaque semel à Christo Apostolis soluendi atque ligandi, remittendi atque retinendi peccata hominum facultate; hos ad illa confitenda, & sic ad veniam promerendam, obligare voluisse, exploratissimum est. Porrò hanc esse puram sinceramque Christi doctrinam, Apostolorum traditione receptam, & vsu Catholicæ Ecclesiæ confirmatam, opportuniori loco inferiùs demonstrabimus: propositam interim, quantum breuiter licet, Euangelij prosequamur historiam.

CXCV.

Thomas (inquit Ioannes [e]) vnus ex duodecim, non erat cum eis quando venit Iesus.] Porrò quantumlibet absentem, collatæ gratiæ per Spiritum sanctum remittendi pec- D cata ceteris impartitæ, fuisse Thomam expertem, nemo iure dixerit, qui attenta consideratione recogitet quod olim factum esse in Heldad & Medad diuina Scriptura commemorat [f]: nam licet cum ceteris præsentes non essent, cùm ceteros Dominus imbuit spiritu prophetandi; tamen quòd semel scripto fuissent inter alios recensiti, eiusdem prophetici muneris, admirantibus ceteris, participes facti sunt. At verò inuisibilem illam gratiam visibili signo tunc à Domino præsentibus collatam Apostolis atque discipulis, vniuersis etiam qui iisdem legitima ordinatione in posterum successuri essent vsque ad consummationem sæculi, æquè esse tributam, nemo est qui negare possit; nisi qui vnà cum Apostolis atque discipulis extinctis, funditus periisse Ecclesiam, stultè admodum impieque nimis dicere ausus fuerit. Ceterùm (vt cœpta prosequamur) Thomas, de quo est suscepta narratio, audiens à discipulis Dominum illis apparuisse, cupiens E & ipse eodem quo illis nuper modo tribuentem sibi quoque manus & latus videnda atque palpanda, manifestari Dominum, atque incredibili æstuans eiusmodi desiderio, in ea sic contestatus erupit verba [g]: Nisi videro in manibus eius fixuram clauorum, & mittam digitum meum in locum clauorum, & mittam manum meam in latus eius, non credam.] Præstitit & hoc ipsum Iesus Thomæ post dies octo: quando iterùm ingressus ad discipulos ianuis clausis, pacis salutationem suo more impartiens illis, ad Thomam conuersus, aperiens eidem manus & latus, vt inferret digitum, & admoueret ad latus manum, & ne esset incredulus, sed fidelis, admonuit. Cùm ille his superatus, ac plus certò persuasus, ipsum suum Dominum ac Deum esse confessus est: tunc ad eum Iesus: Quia vidisti me Thoma, credidisti: beati qui non viderunt & crediderunt.] Facta sunt hæc omnia Ierosolymis.

[e] *Ioan.* 20.
[f] *Num.* 11.
POTESTAS PROPAGATA AD POSTEROS.
[g] *Ioan.* 20.
IESVS AD THOMAM.

CXCVI.

Post hæc verò Apostoli, vt admoniti per mulieres ab Angelo fuerant, abierunt in Galilæam,

[a] *Mat.* 28. [b] 1. *Cor.* 15. APOSTOLI IN GALILAEAM ABEVNT. [c] *Joan.* 21. [d] *Ibid.*

lilæam, non tamen confeſtim in illum montem, quem (vt ait Matthæus [a]) conſtituerat illis Ieſus. Nam cùm Pauli [b] teſtimonio conſtet, illuc conueniſſe pluſquam quingentos fratres (de illa enim Paulum eſſe locutum, conſentiunt omnes, cùm omnium ſolemniſſima fuerit facta manifeſtatio) haud facilè fuit diſperſos ſeptuagintaduos diſcipulos in vnum colligere; ceterosque qui tum in Iudæa, tum etiam in Galilæa erant Chriſto credentes, admonere vt ad certam diem omnes vno loco ſiſterentur. Ex his igitur quę Ioannes ſcribit [c], colligi poteſt, Petrum ac ceteros quos recenſet Apoſtolos, in Galilæam proficiſcentes, ad propria remeaſſe, illicque donec ceteri omnes credentes colligerentur in vnum, moras traxiſſe: tunc etiam (quod idem ſcribit Euangeliſta) ipſis piſcantibus, Dominum apparuiſſe. quam cùm tertiam ordine factam apparitionem fuiſſe dicat [d]; haud dubium ante manifeſtationem in monte factam eam contigiſſe, neceſſe eſt affirmare. Rem geſtam exactè admodum deſcribit idem Ioannes Euangeliſta, poſtquam pręcedēti capitulo finem videretur impoſuiſſe Euangelicæ ſcriptioni: vt appareat hæc eo conſilio addidiſſe, quòd videret ea eſſe à ceteris prætermiſſa; quodque magni eſſent ponderis, non inuoluendam ſilentio nobiliſſimam Chriſti actionem, qua Petro totius vniuerſalis Eccleſiæ contulit præfecturam, exiſtimauit. A B

PETRI PISCATIO.

CXCVII. Ioannes igitur poſt deſcriptam à ſe Petri ac ſociorum piſcationem, Chriſtique factam illis manifeſtationem ad mare Tiberiadis, ac admirandam piſcium capturam, & menſam ipſis à Chriſto paratam, hæc addit: Cùm ergo prandiſſent, dicit Simoni Petro Ieſus: Simon Ioannis, diligis me plus his? Dicit ei: Etiam Domine, tu ſcis quia amo te. Dicit ei: Paſce agnos meos. Dicit ei iterùm: Simon Ioannis, diligis me? Ait illi: Etiam Domine, tu ſcis quia amo te. Dicit ei iterùm: Paſce agnos meos. Dicit ei tertiò: Simon Ioannis, amas me? Contriſtatus eſt Petrus, quia dixit ei tertiò, Amas me? & dixit ei: Domine tu omnia noſti: tu ſcis quia amo te. Dixit ei: Paſce oues meas.] Iam ipſa piſcatione typus quidam ac figura Petri primatus fuerat præſignata, dum ipſe primus piſcandi initt conſilium, & piſcationem aggreditur: & licet alij ſimul rete iactarent in mare, & ad littus traherent; educere tamen illud ex aquis in terram, Petri ſolius fuit opus: Aſcendit (inquit Ioannes) Simon Petrus, & traxit rete in terram, plenum magnis piſcibus centum quinquagintatribus. Et cùm tanti eſſent, non eſt ſciſſum rete.] Quem igitur piſcationis ſymbolo nouimus coryphæum Apoſtolorum, Dominus alia ab his diuerſa metaphora, gregis ſcilicet atque paſtoris, eumdem vniuerſalem totius Eccleſiæ demonſtrat eſſe paſtorem. Iam olim prædixerat: Tu vocaberis Cephas] Petra ſcilicet, ſuper quam ſuam eſſet ædificaturus Eccleſiam. Rurſus eidem ipſi pollicitus erat claues, dicens: Tibi dabo claues regni cælorum.] in præſentiarum verò hæc feliciùs implens, ait: Paſce agnos meos: Paſce oues meas.] C D

QVAE COMMVNIA APOSTOLIS OMNIBVS. [e] *Luca* 22. [f] *Mat.* 28. [g] *Mat.* 18. [h] *Luca* 24. [i] *Ioan.* 1. [k] *Mat.* 16. [l] *Joan.* 21.

CXCVIII. Sicut enim quæ ceteris Apoſtolis æquè ac Petro contulit, & communia omnibus eſſe voluit, euidenter expreſſit; nimirum cùm dixit de his quæ ad ſacrificium pertinent: Hoc [e] facite in meam commemorationem] & quæ ad verbi prædicationem, quæque ad baptiſmum: Euntes [f] docete omnes gentes, baptizantes eos] quæ inſuper ad remiſſionem peccatorum ſpectarent: Quæcumque [g] alligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cælo: & quæcumque ſolueritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cælo] vel cùm dixit: Accipite Spiritum ſanctum: quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta ſunt] ſiue cùm [h] aperuit illis ſenſum, vt intelligerent Scripturas. Ita etiam quæ peculiaria voluit eſſe Petri, apertè ſignificauit, ſiue cùm dixit: Tu vocaberis [i] Cephas] vel cùm ait: Tu [k] es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam] aut cùm ſubdit: Et tibi dabo claues regni cælorum] ac denique cùm eadem modò perficiens atque adimplens ait [l]: Paſce agnos meos, & paſce oues meas.] E

[m] *Cyprian. de vnit. Eccl.* PETRI PRIMATVS.

CXCIX. Ex his igitur videas, Dominum noſtrum, certo quodam diſcrimine adhibito, quę communia eſſent omnibus Apoſtolis, & quæ Petro tantùmmodò contuliſſet, egregiè diſtinxiſſe: vt non mireris, ſi eadem adhibita diſtinctione, Patres dixerint aliquādo, omnes Apoſtolos pari fuiſſe præditos poteſtate; aliquando verò, Petrum ceterorum caput, & principem: vt Cyprianus [m] feciſſe videtur, cùm ſecundùm germanam lectionem ſic ait: Loquitur Dominus ad Petrum: Ego dico tibi quia tu es Petrus, & ſuper iſtam petram ædificabo Eccleſiam meam: & portæ inferorum non vincent eam. Et tibi dabo claues regni cælorum: & quæ ligaueris ſuper terram, erunt ligata & in cælis; & quæcumque ſolueris ſuper terram, erunt ſoluta & in cælis. Et iterùm eidem poſt reſurrectionem ſuam dicit: Paſce

A Pasce oues meas. Super vnum illum ædificat Ecclesiam suam, & illi pascendas mandat oues suas. Et quamuis Apostolis omnibus post resurrectionem suam parem potestatem tribuat, & dicat: Sicut misit me Pater, & ego mitto vos: Accipite Spiritum sanctum: si cui remiseritis peccata, remittuntur illi; si cui retinueritis, retinebuntur: tamen vt vnitatem manifestaret, vnam cathedram constituit, & vnitatis eiusdem originem ab vno incipientem, sua auctoritate disposuit. Hoc erant vtique & ceteri Apostoli, quod fuit Petrus, pari consortio præditi honoris & potestatis: sed exordium ab vnitate proficiscitur. Primatus Petro datur, vt vna Christi Ecclesia, & cathedra vna monstretur. Et pastores sunt omnes, sed grex vnus ostenditur, qui ab Apostolis omnibus vnanimi consensione pascatur. Quam vnam Ecclesiam etiam in Cantico canticorum Spiritus sanctus ex persona Domini designat, & dicit: Vna est columba mea, perfecta mea, vna est matri suæ,
B electa genitrici suæ. Hanc Ecclesiæ vnitatem qui non tenet, tenere fidem se credit? Qui Ecclesiæ renititur & resistit; qui cathedram Petri, super quam fundata est Ecclesia, deserit, in Ecclesia se esse confidit?] hæc Cyprianus: qui & multa alia in eamdem sententiam, cùm ibi, tum aliis in locis piè eruditeque admodum coagmentat: qui & sæpè[a] firmiter contestatur, non aliunde obortas hæreses esse, ac nata schismata, quàm inde, quòd vnus in Ecclesia Dei sacerdos, qui Christi vice fungatur, non cogitetur, ac pariter cognoscatur; quem esse Petri successorem Romanum Pontificem, pro constanti & absque aliqua controuersia sæpiùs asseuerat.

[a] *Cyprian ad Corn. ep. 55. ad Rogat. epist. 65. ad Flo. Pupian. 69.*

CC. PATRVM ASSERTIONES.

Assertæ distinctioni etiam æquè respondet, quòd S. Hieronymus modò super omnes Apostolos fundatam dicit Ecclesiam, paremque eosdem adeptos à Domino potestatem: modò verò Petrum caput & principem appellat Apostolorum, ac super eum fundatam testatur Ecclesiam. Vt in primis cùm ait[b]: At dicis: Super Petrum fundatur Ecclesia. licet id ipsum in alio loco super omnes Apostolos fiat, & cuncti claues regni cælorum accipiant, & ex æquo super eos Ecclesiæ fortitudo solidetur: tamen propterea inter duodecim vnus eligitur, vt capite constituto, schismatis tollatur occasio.] hæc Hieronymus, qui & aliàs[c] pluries super Petrum fundatam esse tradit Ecclesiam, eumque principem[d] Apostolorum & Ecclesiæ sæpè nominat: cuius[e] successori qui non communicat, esse ab Ecclesia Catholica alienum, nec esse Christi, sed Antichristi, graui assertione confirmat. Ioannes[f] Chrysostomus, dum de his agit verbis, quibus Christus affatus est Petrum, hæc ait: Quid tandem, aliis omissis, de his dumtaxat Petrum affatur? Os erat Apostolorum, & princeps & vertex ipsius cœtus; propterea & Paulus eum præter alios visurus ascendit: simul vt ei ostenderet iam sibi fiduciam habendam: tamquam enim nega-
D tionis obliuisceretur, fratrum curam ei committit, neque negationis meminit, neque exprobrat, sed tantùm dicit: Si amas me, fratrum curam suscipias.] hæc Chrysostomus, alludens, vt apparet, ad illud à Domino Petro dictum[g]: Et tu aliquando conuersus confirma fratres tuos.]

[b] *Hier. aduer. Iouin. lib. 1.* [c] *Hier. eod. lib. 1. epist. 54 ad Marcellã epist. 57. ad Damas. & lib. 1. contra Pelag. in Mathæum c. 16.* [d] *Contra Pelag. lib. 1. De Script. Eccl. c. 1. in Petro. In epist. ad Galat. c. 5. In epist. ad Ephes. c. 1.* [e] *Hier. ad Damas epist. 57.*

CCI.

Ceterùm vt ad sententiam S. Hieronymi reuertamur, qua dicit cunctos Apostolos claues regni cælestis accepisse: sic eam accipiendam esse existimamus, vt Apostoli æquè ac Petrus earumdem clauium vsum habuerint, ordinaria potestate scilicet dimittendi peccata. Verùm quod spectat ad supremum dominium & auctoritatem, quam per clauium traditionem significatam esse ex claue[h] Dauid satis confirmatur: constat Euangelij testimonio, Petro tantummodò à Domino tunc temporis fuisse promissas, ac Petro dumtaxat esse datas, atque sic supremam potestatem, hoc ipso scilicet tempore, cùm à
E Domino eidem vniuersus grex pascendus committitur. Vnde Optatus[i] Mileuitanus: Bono vnitatis, inquit, beatus Petrus (cui satis erat, si postquam negauit, solam veniam consequeretur) & præferri omnibus Apostolis meruit, & claues regni cælorum communicandas ceteris solus accepit.] & post nonnulla: Stant tot innocentes, & peccator accipit claues: vt vnitatis negotium formaretur, prouisum est vt peccator aperiret innocentibus, ne innocentes clauderent contra peccatores, & quæ necessaria est, vnitas esse non posset.] hæc ille, & alia plura id genus: qui[k] & non semel expressè firmiterque testatur, vniuersalem totius Ecclesiæ præfecturam, quam à Christo Petrus est consecutus, transfusam esse in Romanos Pontifices, Petri cathedræ legitimos successores, vt cùm hæc ait: Igitur negare non potes, scire te in vrbe Roma Petro primò cathedram Episcopalem esse collatam, in qua sederit omnium Apostolorum caput Petrus, vnde & Cephas est appellatus: in qua vna cathedra vnitas ab omnibus seruaretur, ne ceteri Apostoli

[f] *Chrysost. in Ioan. ho. 87.* [g] *Luca 21.* [h] *Isa. 22. Apoc. 3.*

QVID PRAE CETERIS PETRO COLLATVM.

[i] *Optat. cõtra Parm. lib. 7.* [k] *Optatus contra Parm. lib. 1. & 2.*

singulas sibi quisque defenderent; vt iam schismaticus & peccator esset, qui contra singularem cathedram, alteram collocaret. Ergo cathedra vnica, quæ est prima de dotibus. Sedit prior Petrus, cui successit Linus, &c.] A

CCII. DIFFERENTIA INTER PETRVM ET ALIOS APOSTOLOS.

Et vt agamus exemplo prudentis patrisfamilias, qui profert de thesauro suo noua & vetera, his addamus quæ scribit S. Bernardus ad Eugenium Romanum Pontificem, cùm ait: Tu es, cui claues traditæ, cui oues commissæ sunt. Sunt quidem & alij cæli ianitores, & gregum pastores, sed tu tanto gloriosius, quanto differentius vtrumque præ ceteris nomen hereditasti. Habent illi sibi assignatos greges, singuli singulos. Tibi vniuersi crediti sunt, vni vnus: nec modò ouium, sed & pastorum tu vnus omium pastor. Vnde id probem, quæris? Ex verbo Domini. Cui etiam non dico Episcoporum, sed & Apostolorum sic absolutè, sic indiscretè totæ commissæ sunt oues? Si me amas Petre, pasce oues meas. Quas? illius vel illius populos ciuitatis, aut regionis, aut certè regni? Oues meas, inquit. B Cui non planum, non designasse aliquas, sed designasse omnes? &c.] Sic igitur cùm omnes Christi oues & agnos Petrus à Domino post resurrectionem eius pascendos acceperit, vniuersi gregis pastoris nomen est consecutus, quod nemini Apostolorum constat esse concessum. Vnde Arnobius [a] hæc in eam sententiam, & quidē egregiè: Apostolo pœnitenti succurritur, qui est Episcoporum Episcopus: & maior gradus redditur ploranti, quàm sublatus est deneganti,] addit. Quod vt doceam, illud ostendo, quòd nullus Apostolorum pastoris nomen accepit. Solus enim Dominus Iesus Christus dicebat: Ego sum pastor bonus. & iterùm: Me, inquit, sequuntur oues meæ. Hoc ergo nomen sanctum, & ipsius nominis potestatem post resurrectionem suam Petro pœnitenti concessit; & ter negatus, negatori suo hanc, quam solus habuit, tribuit potestatem.]

[a] Arnobius in Psal. 138.

CCIII. Sed & sanctus Leo [b]: Inter beatissimos Apostolos, inquit, in similitudine honoris fuit quædam discretio potestatis: & cùm omnium par esset electio, vni tamen datum est vt ceteris præemineret; de qua forma, Episcoporum quoque est orta distinctio.] Gregorius [c] itidem: Certè, ait, Petrus Apostolus primum membrum sanctæ & vniuersalis Ecclesiæ est: Paulus, Andreas, Ioannes, quid aliud quàm singularum sunt plebium capita?] hæc quidem secundùm dictam distinctionem, habita ratione eorum quæ præ ceteris à Domino collata sunt Petro: cùm alioqui quod pertinet ad Apostolicum munus Euangelij prædicandi, atque peccata soluendi, æquè omnes Apostolos plenissima potestate in vniuersum mundum missos esse, idem ipse Gregorius [d] profiteatur: qui & eadem ratione, Paulum Apostolum caput Gentium effectum esse, & totius Ecclesiæ principatum obtinuisse, testatur. Ceterùm quantumlibet amplissimus fuerit eius Apostolatus, quem accepit ad Gentes saluandas; tamen nihil est, quod potestati æquari possit principi Apostolorum omnium Petro, quem cùm præfecerit Dominus vniuerso gregi, Gentes etiam eiusdem subdidit potestati: futuræ enim erant & ipsæ Christi oues, de quibus ait aliquando [e]: Alias oues habeo, quæ non sunt ex hoc ouili: & illas oportet me adducere, & vocem meam audient, & fiet vnum ouile, & vnus pastor.] Cùm itaque nonnisi omnium ouium dicat vnum ouile esse futurum, vnumque pastorem, cuius Dominus oues suas omnes & agnos curæ subiecerit: illum ipsum fuisse Petrum, nec alium præter ipsum, eadem potestate qua ipsum, in vniuersali Ecclesia vnicum institutum esse pastorem, ex his quæ dicta sunt, neminem puto, nisi fortè delirum & mente captum, non intelligere. Nec quia Petrus eos potissimùm, qui ex circumcisione erant, erudiendos suscepit, angustioribus finibus Apostolatum suum amplissimum coarctauit: sicut nec cùm Dominus de se dicat atque profiteatur, non esse missum nisi ad oues quæ perierunt ex domo Israel, excluditur hereditate Gentium, quam postulauit à Patre, vt non æquè Gentium ac Iudæorum pastor esse dicatur.

PAVLVS IN QVO MINOR PETRO

[b] Leo epist. ad Anast. Ep. Thessalon.
[c] Greg. lib. 4. epist. 58.
[d] Greg. in lib. 1. Reg. cap. 4.
[e] Ioan. 10.

C D E

CCIV. PETRI POTESTAS PROPAGATA AD POSTEROS.

Est igitur Christi ouile vnum, eiusdemque pastor vnus, idemque Petrus electus à Domino, ac maxima omnium præfectura nobilitatus: quam ne extinctam esse cum Petro, & vnius tantùm hominis vita superstite Christi Ecclesiam perdurasse; ac subinde gregē sine pastore, corpus sine capite, fundamentum sine structura, seu sine fundamento structuram penitus remansisse, stultè nimis æquè ac impiè dicere cum Ethnicis ceterisque Christianæ fidei hostibus compellamur: fateri necesse est, eamdem collatam à Domino in Petrum summam omnium potestatem, in posteros eius cathedræ successores esse deriuatam. Istud ipsum denique est, quod Augustinus [f] sæpè testatur, Dei Ecclesiam in Petro clades accepisse, & in se Petrum totius Ecclesiæ figuram repræsentasse: ne videlicet tantum munus

[f] August. in Ioan. tract. 50. & 124. & aliis locis.

A munus videretur in Petri personam solummodò esse collatum, ac cum illo pariter extinctum; sed potius in ipsum, tamquam in totius corporis caput mysticum, quod non extingueretur, sed semper viueret in successoribus. Vnde idē ipse Augustinus ad cathedram Petri sæpe prouocat Donatistas, vt cùm scribit ad Generosum his verbis [a]: Si, inquit, ordo Episcoporum sibi succedentium considerandus est, quanto certius & verè salubriter ab ipso Petro numeramus, cui totius Ecclesiæ figuram gerenti Dominus ait: Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portę inferorum non vincēt eam. Petro enim successit Linus, &c.] Post recensitos singulos Romanos Episcopos, Petri successores, vsq; ad Anastasium, qui tunc sedebat, hæc subdit: In illum autem ordinem Episcoporum, qui ducitur ab ipso Petro, vsque ad Anastasium, qui nunc eamdem cathedram sedet, etiam si quispiam traditor per illa tempora subrepsisset, nihil præiudicaret Ecclesiæ & innocen- [a] *Aug. ep. 165*
B tibus Christianis, quibus Dominus prouidens ait de præpositis malis: Quæ dicunt, facite; quæ autem faciunt, facere nolite.] Ex quibus liquet, priuilegia sic à Christo fuisse Petro concessa, vt idem ipse velut persona propria exprimeretur in singulis successoribus, atque in Ecclesia viueret semper; nec eiusmodi veritatis signum posse successoris alicuius criminibus vmquam vel leuiter labefactari.

Id ipsum de Petro, ac de Romanæ Ecclesię Pontificibus testati sunt, quotquot ab ipso exordio nascentis Ecclesiæ extiterunt nostrarum rerum Catholici tractatores, & quotquot etiam fuerunt vmquam sacra Concilia in Spiritu sancto legitime congregata: hoc ipsum omnes denique Sancti, quorum vita est illustrata miraculis, sunt semper absque aliqua dubitatione professi. Non est autem præsentis instituti prædictorum omnium singula hîc intexere testimonia: nam cœpta atque inita semel rerum gestarum tractan- CCV.
C darum ratione, ab ea diuelli non patimur: cùm alioqui eadem ipsa in nostrorum Annalium singulis ferè annis recensendis lector inueniat vbique testata, ac facile explicata. Hæc verò summatim perstricta in præsentiarum prætermisisse minimè oportuit, quòd in præfatione polliciti simus, non tantùm res gestas prosequi, sed ipsius Ecclesiæ institutionis originem, & quæ ad eam spectant ordinationes atque traditiones, iisdem nostris Annalibus interserere. His igitur sic cursim explicatis, quæ reliqua sunt narrationis Euangelicæ prosequamur.

Post hęc omnia de primatu Petri à Domino stabilita; quo ipse genere mortis ad postremum clarificaturus esset Deum, eidem prędixit: quem & quòd curiosè de Ioannis futuro statu perquireret, Dominus ab ea rogatione dimouit. Hęc cùm narrasset Ioannes, suo Euangelio finē imponit, multa (vt ipse testatur) prætermittens: satis enim sibi visa sunt ea CCVI.
D quę scripsit, tum ad veritatem Euangelicam adstruendam, tum etiam ad hæreticos arguendos, quorum causa eiusmodi suscepisse negotium, Hieronymus [b] & alij attestantur. Iam verò sequitur, rerum ac temporum ordine, celeberrima omnium Domini illa manifestatio in Galilęa, in mōte facta, qui Thabor fuisse ab omnibus existimatur: de qua agēs Matthæus [c], hęc ait: Vndecim autē discipuli abierunt in Galilęam in montem, vbi constituerat illis Iesus, &c.] Porrò non ille tantùm discipulorum numerus, qui Ierosolymis in Galilæam profectus est, tunc interfuit: sed fere quotquot videbantur fuisse in Christo credentes, nimirum post Apostolos, ac septuagintaduos discipulos, reliqui omnes qui tam in Iudæa quàm etiam in Galilęa Christi fidem fuerant amplexati, eidem manifestationi omnium celeberrimę præsentes fuêre: hanc enim omnes ferè existimant fuisse illā, cuius meminit Paulus Apostolus [d], dum ceteras numerans ait: Visus est Cephæ, & post hoc [b] *Hieron. de script. Eccl. in Ioan.* [c] *Mat. 28.* IN MONTE MANIFESTATIO CHRISTI. [d] *1. Cor. 15.*
E vndecim: deinde visus est plusquam quingentis fratribus simul: ex quibus multi manent vsque adhuc, quidam autē dormierunt.] Hæc enim non sicut reliquæ à Domino factæ manifestationes, inopinatò & præter spem accidit; quæ quidem à Domino primùm prænuntiata, & locus in quo agenda esset, ab eo destinatus ac constitutus est; quæ etiam ab Angelo post resurrectionē fuerat indicata, ac Apostolis per mulieres significata. Quamobrem certa dies ab Apostolis putatur esse condicta, qua prædicti omnes vno loco sese sisterent, atq; aduenientē Dominum expectarent. Cùm igitur illuc venissent, inquit Matthæus [e], videntes eum adorauerunt: quidam autem dubitauerunt. Et accedens Iesus locutus est eis, dicens: Data est mihi omnis potestas in cælo, & in terra. Euntes ergo docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti: docentes eos seruare omnia, quæcumque mandaui vobis: & ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, vsque ad consummationem sæculi.] hactenus Matthæi Euangelium. [e] *Mat. 28.*

CCVII. APPARITIO FACTA IACOBO. Quòd verò post hæc addit Paulus, apparuisse Dominum Iacobo: nulla penitus de ea re apud Euangelistas habetur mentio: quæ verò ex Euangelio Nazaræorum à Hieronymo [a] recitatur Iacobo fratri Domini facta manifestatio, contigisse creditur prima die, & existimatur esse ab hac diuersa, quæ remanet prorsus obscura. Quòd insuper adhuc manifestationem aliam post eam omnibus Apostolis factam esse idem Paulus affirmat, proculdubiò illam nouissimam omnium esse credimus, quæ à Marco [b] Euangelista ac Luca [c] narratur, licet ab aliis alio loco ponatur. Postquam enim è Galilæa Ierosolymam Apostoli sunt reuersi, eiusmodi manifestationem Domini contigisse Lucas non obscurè significat ex verbis Domini, quibus iussi sunt Apostoli manere in ciuitate, donec acciperent Spiritum sanctum: cùm aliàs, antequam inde recessissent, admoniti essent ab Angelo proficisci in Galilæam: vt manifeste appareat, post reditum è Galilæa Ierosolymam, factam esse.

a Hieron. de script. Eccles. in Iacobo c. 2.
b Mar. 16.
c Luc. 24.

CCVIII. DE NOVISSIMA MANIFESTATIONE. Apparuisse autem hac vltima vice Dominum Apostolis recumbentibus, Marcus testatur, cùm ait: Nouissimè recumbentibus illis vndecim apparuit, & exprobrauit incredulitatem eorum, & duritiam cordis.] Lucas de eadem mensa testari videtur, dum ait: Adhuc autem illis non credentibus, & mirantibus præ gaudio, dixit: Habetis hîc aliquid, quod manducetur? At illi obtulerunt ei partē piscis assi, & fauum mellis. Et cùm manducasset coram eis, sumens reliquias dedit eis:] ac subinde ex Scripturarum testimonio suam resurrectionem confirmans, tunc aperuit illis sensum vt intelligerent Scripturas, admonuitque ne inde secederent, sed Ierosolymis manerent, donec induerentur virtute ex alto. quibus dictis, educens eos foras, Bethaniam versus, eleuatis manibus benedixit eis, & cælum conscendit. Hæc omnia Lucas, sed pluribus Marcus; qui (vt diximus) de hac nouissima Domini manifestatione agens, dixisse adhuc Apostolis ait: Euntes in mundum vniuersum prædicate Euãgelium omni creaturæ. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit: Qui verò non crediderit, condemnabitur. Signa autem eos, qui crediderint, hæc sequentur: In nomine meo dæmonia eiicient, &c.] addit demum: Dominus quidem Iesus postquam locutus est eis, assumptus est in cælum, & sedet à dextris Dei.] vt ex his manifestè appareat, vnam eamdemque manifestationem à Marco & Luca descriptam, eamdemque esse nouissimam, de qua quod alter scripsisse videretur, vel prætermisisse, alter tacuit vel expressit. Quin & Lucas, quod tam Marcus quàm ipse etiam in narratione Euangelica præteriisse visi essent; scribens posteà Acta Apostolorum, ipso eorum exordio superaddidit, dicens [d]: Igitur qui conuenerant, interrogabant eum, dicentes: Domine si in tempore hoc restitues regnum Israël? Dixit autem eis: Non est vestrum nosse tempora vel momenta, quæ Pater posuit in sua potestate: sed accipietis virtutem superuenientis Spiritus sancti in vos, &c.]

d Act. 1.

CCIX. DVAE CONCESSAE ECCLESIAE DOTES. At quoniam hac sua nouissima manifestatione, prǽter alias dotes quas Christus Dominus noster suæ Ecclesiæ liberaliter contulit, duas superaddidisse videtur, vnã à Marco positam, alteram verò à Luca enarratam; illam de operatione miraculorum collatam Fidelibus, quæ communis omnibus Christianis esse posset, istam de diuinarum Scripturarum intelligentia Apostolis tantùm peculiariter concessam: nõ possumus leuiter sic rem percurrere, vt non aliquantulum eiusmodi dona consideremus: quæ eò quòd nonnisi in Ecclesia Catholica reperiri, nec ab aliis vsurpari possint, meritò dotes Ecclesiæ sunt à Patribus appellata: sunt enim signa quædam firmiter inhærentia verę Christi Ecclesię, quibus eadem ab hæreticorum conuentibus, Satanæ synagogis, distingui possit: quæ tamen sic ei data esse noscuntur, vt non singulis qui sunt in Ecclesia, sint concessa non enim quibuscumque Catholicis est miraculorum gratia impartita, vel semper: neque etiam omnes, qui loco Apostolorum successerunt Episcopi, assecuti sunt sensum & intelligentiam Scripturarum; vel eos ipsa semper excelluisse gratia fuerit necessarium. Nam sanctissimos Patres, quos Doctores Ecclesiæ ob illorum sublimem eruditionem meritò nominamus, quantumlibet ea Spiritus sancti gratia præ ceteris imbutos esse liqueat, in interpretatione Scripturarum non semper ac in omnibus Catholica Ecclesia sequitur. Sed sic dicta Spiritus sancti charismata à Christo suæ Ecclesię concessa esse dicuntur, vt eius sint propria, nec penes alios, qui foris sunt, inueniri queant.

CCX. DE DOTE MIRACVLORVM. Et vt agamus de singulis. Quod in primis ad miraculorum virtutem spectat, numquam ad falsæ doctrinæ attestationem ab hæreticis aliquod factum aliquando miraculum reperitur, quod verè miraculum dici posset, vt suis locis inferiùs declarabimus. Cùm enim,

A enim, quod ad eam rem pertinet, nihil aliud sit miraculum, quàm à Deo omnipotente patenter editum testimonium: secundùm quod & ipse Dominus aliquando ad eam confirmandam veritatem ait[a]: Vt autem sciatis quia Filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata (ait paralytico) tibi dico; Surge, tolle grabatum tuum, & vade in domum tuam] vel cùm inculcat de testimonio Patris[b]: quod & Sancti sæpissimè fecisse noscuntur. Certè penes quos veritas doctrinæ non est (quoniam Deus verax est, nec fallere, nec falli potest) nec per miracula facta diuina attestatio vmquam accedet: repugnant enim & omnino contraria sunt inter se, vt veritas mendacio adstipuletur, ac Deus consentiat falsitati. Ceterùm quotiescumque expedire visum est ad confirmationem veræ doctrinæ, & vtilitatem electorum, ac reproborum confusionem, exhiberi miracula; Deus numquam Ecclesiæ suę defuit, nec deerit, cùm seipsum (vt ait Apostolus[c]) B negare non possit. Suppetunt innumera de his exempla, quæ suis locis secundùm temporum ordinem opportuniùs enarrabimus: addemus pariter de nonnullis hæreticis, qui eiusmodi dotem Ecclesiæ æmulantes, gratiam miraculorum affectantes, per fictionem saltem, cùm non liceret per veritatem, eam vsurpare conati sunt; sed confusi sunt, quoniam Deus spreuit eos.

[a] Mar. 2. [b] Ioan. 7. 8. & 15. [c] 2. Tim. 2.

CCXI. DIVINAE SCRIPTVRAE ALTITVDO.

Quod autem pertinet ad intelligentiam Scripturarum à Christo collatam Apostolis, ac transfusam per eosdem in sanctam Ecclesiam: nemo tanti muneris amplitudinem facilè mente concipiet, nisi quę eiusdem sit Scripturæ altitudo, latitudo, sublimitas, & profundum, perfectè nouerit. Ecce enim, qui tam immensum pelagus nauigarunt (quod ait Psalmista[d]) facientes operationem in aquis multis, viderunt mirabilia in profundo. Audi quid de his, quod didicit experimento, Augustinus[e] testetur: Tanta est, inquit, Chri- C stianarum profunditas litterarum, vt eis quotidie proficerem, si eas solas ab ineunte ætate vsque ad decrepitam senectutem maximo otio, summo studio, meliore ingenio conarer addiscere: non quòd ad ea quæ necessaria sunt saluti, tanta perueniatur difficultate; sed cùm quisque ibi fidem tenuerit, sine qua piè recteque non viuitur, tam multa, tamque multiplicibus mysteriorum vmbraculis opaca intelligenda proficientibus restant, tantaque non solùm in verbis quibus ista dicta sunt, verùm etiam in rebus quæ intelligendæ sunt, latet altitudo sapientiæ, vt annosissimis, acutissimis, flagrantissimis cupiditate discendi hoc contingat, quod eadem Scriptura quodam loco habet: Cùm consummauerit homo, tunc incipit.] hæc Augustinus. Gregorius[f] etiam in eamdē sententiam: Multa quidem, inquit, in illa ita aperta sunt, vt pascant paruulos: quædam verò obscurioribus sententiis, vt exerceant fortes, quatenus cum labore intellecta, plus grata sint. Nonnulla D autem in ea ita clausa sunt, vt dum ea non intelligimus, agnoscentes infirma nostræ cæcitatis, ad humilitatem magis quàm ad intelligentiam proficiamus. Sunt enim quędam, quę ita de cælestibus loquuntur, vt solis illis supremis ciuibus in patria sua persistentibus pateant, ac necdum nobis peregrinantibus reserentur, &c.]

[d] Psal. 106. [e] August. ad Volus. epist. 2. [f] Greg. in Ezech. ho. 17.

CCXII. DE DIVINAE SCRIPTVRAE INTELLIGENTIA.

Quamobrem Patres omnes æquè consentiunt, sensum diuinæ Scripturæ, absque mentis illustratione diuinitus facta, posse percipi, impossibile esse: vnde apud Iustinum[g] martyrem diuinus catechista hæc in eam sententiam: At tu, inquit, votis & precibus tibi ante omnia lucis portas aperiri opta: neque enim ab aliquibus perspiciuntur atque intelliguntur, præterquam si cui Deus & Christus eius concesserit intelligentiam.] hæc ad Iustinum philosophum incognita, sed à Deo missa persona, quę illum imbueret Christiana fide, locuta est. Irenæus[h] hæc etiam: Scripturę quidem perfectæ sunt, quippe à Verbo E Dei & Spiritu eius dictæ: nos autem secundùm quod minores sumus & nouissimi à Verbo Dei & Spiritu eius, secundùm hoc & scientia mysteriorum eius indigemus. Et non est mirum, si in spiritualibus cælestibus, in his quæ debent reuelari, hoc patimur nos: quandoquidem etiam eorum quæ ante pedes sunt (dico autem quæ sunt in hac creatura, & quæ conteruntur à nobis, & videntur, & sunt nobiscum) multa fugerunt nostram scientiam, & Deo hæc ipsa committimus.] Chrysostomus[i] eadem his verbis: Neque enim vel syllaba, vel apiculus est in Sacris litteris, in cuius profundo non sit grandis quispiam thesaurus: proinde nobis opus est diuina gratia ducamur, & Spiritu sancto illustrati, eloquia diuina adeamus. Neque opus habet diuina Scriptura hominum sapientia, vt intelligatur, sed reuelatione Spiritus; vt hausto inde vero sensu, magnum nobis hinc lucrum accrescat.] hæc ille. Id denique ceteri omnes Ecclesiasticarum rerum scriptores: quippe qui sciant Petrum[k] Apostolorum principem sic esse locutum: Hoc primùm intelligen-

[g] Iustin. mar. de veritate Christ. relig. [h] Iren. aduer. hæres. lib. 2. cap. 47. [i] Chrysost. hom. 21. in Genes. [k] 2. Pet. 1.

tes, quòd omnis prophetia Scripturæ propria interpretatione non fit. Non enim volunta- A
te humana allata est aliquando prophetia: sed Spiritu sancto inspirati, locuti sunt sancti Dei homines.] Quomodo igitur eædem diuinæ Scripturę, alio spiritu ab eo quo scriptę sunt, possent intelligi? Vnde & Gregorius [a] in illa Domini verba ad Ezechielem: Comede volumen istud. Et aperui os meum, & cibauit me volumine illo.] Hoc ipsum, inquit, sumere, nostrarum virium non est, nisi ipse cibauerit, qui vt comedatur iussit. Ille enim cibatur, qui per se edere non potest: & quia ad capienda verba cælestia, idonea nostra infirmitas non est, ipse nos cibat, qui nobis in tempore mensuram tritici temperat; quatenus in sacro verbo dum hodie intelligimus quod hesterna die nesciebamus, cras quoq; comprehendimus quod hodie nescimus, per diuinæ dispensationis gratiam quotidiano alimento nutriamur. Omnipotens enim Deus quasi toties ad os cordis nostri manum porrigit, quoties nobis intellectum aperit, vt cibum sacri eloquij in nostris sensibus mittat: B
cibat ergo nos volumine, cùm sensum nobis Scripturæ suę dispensando aperit, & eius dulcedine nostras cogitationes replet.] hæc Gregorius.

[a] Greg. in Ezech. ho. 10.

CCXIII. LAPSVS MVLTORVM VNDE.

Alia multa id genus in eamdem sententiam à Patribus dicta sunt, quę, ne nimia prolixitate simus onerosi, consultò prætermittimus. Hic itaq; lapis est offensionis, & petra scandali: quotquot enim temeraria præsumptione, proprij ingenij freti viribus, non per ostiũ (quod tantùm clauis Dauid cùm aperit, nemo claudit; & cùm claudit, nemo aperit) ad diuinam Scripturam sibi aditum patefaciunt, vt fures habendi sunt & latrones; quippe qui spiritu inflati superbiæ, profundis offusi tenebris, errantes in inuio & non in via, hęresum auctores vel sectatores esse inueniuntur: Quos, inquit Gregorius [b], ad intellectum prauum intentio peruersa non raperet, nisi priùs superbia inflaret. Dum enim se præ ceteris sapientes arbitrantur, sequi alios ad meliùs intellecta despiciunt; atque vt apud im- C
peritum vulgus scientiæ sibi nomen extorqueant, student summopere & ab aliis rectè intellecta destruere, & sua peruersa roborare.] hæc ipse.

[b] Greg. cur. past. part. 3.

CCXIV. REDARGVITVR CAECA PRAESVMPTIO.

Quantumlibet igitur quis sit moribus vitæ sublimis, eruditione præclarus, ingenij acumine pollens, adde si placet, ab aliquo cælesti Angelo, immò etiam ab ipso Deo quolibet modo edoctus & eruditus: adhuc tamen aliquid sibi deesse, vt apud alios fidei firmitate constare debeant quæ tradit, intelliget; donec eadem illa ab Ecclesia Catholica fuerint cognita & confirmata: ipsa enim non modò priuata cuiuspiam scripta probare, sed & quæ sint canonica, definire consueuit. hac de causa, inquit Augustinus [c] de Paulo quòd à Deo licet instructus, mittitur ad Ananiam; item addit de Cornelio Centurione, qui ab Angelo traditur Petro imbuendus. & ipse Paulus [d] qui hoc didicit, docens alios, de se ait, scribens ad Galatas, quòd cùm non ab homine, sed à Deo accepisset Euange- D
lium; tamen Ierosolymam ascenderit, vt illud conferret cum Apostolis. Idemque ex his quæ fecerat, alios similiter docens: Sed licet nos, inquit, aut Angelus de cælo euangelizet vobis præterquam quod euangelizauimus vobis, anathema sit.] Itaque sicut (quod ait Augustinus [e]) diuina Scriptura demonstrat Ecclesiam: ita & Ecclesia diuinam Scripturam interpretatur. Nonnisi Ecclesiæ Scripturas esse, Tertullianus [f] agens aduersus hæreticos, monstrat. Vnde & meritò Augustinus [g]: Ego verò, inquit, Euangelio non crederé, nisi me Catholicæ Ecclesię commoueret auctoritas.] Cuius ergo sunt Scripturæ diuinę, eiusdem esse etiam illarum interpretationem, quis neget? Est igitur solius Ecclesiæ munus, non tantùm diuinarum Scripturarum veram intelligentiam assequi, sed & cuncta quæ ad illas pertinent, cognoscere, simulque vera probare, & quæ sunt falsa reiicere. E
Sed in his non ampliùs immorandum.

[c] Aug. de doctri. Christ. lib. 1.
[d] Galat. 1.
[e] Aug. contra Cresc. lib. 1. c. 33.
[f] Tertull. de præscript.
[g] Aug. contra epist. Manich. c. 5.

CCXV. RITVS BENEDICENDI.

Cùm eiusmodi munera Christus Redemptor noster vltima sui manifestatione (vt vidimus) impartitus esset Ecclesiæ; iam proximè ascensurus in cęlum, eleuatis manibus suis, inquit Lucas [h], benedixit eis.] hoc quippe signum, vt eleuatis manibus benedictio traderetur, apud Hebręos in vsu fuisse apparet: nam & de Aaron [i] legitur, quòd extendens manum ad populum, benedixit ei. Diuini numinis imprecationem eo actu significari solere, satis expressum habemus in Exodo [k], dum extensione manus ea signa à Moyse & Aaron fiebant. Vsu receptum est, haud aliunde quàm ex traditione Apostolorum, apud Christianos etiam, vt benedicendo, manum extendant, ac insuper crucis signum eadem manu deducant. Sed de crucis signo opportuniori loco dicemus inferiùs.

[h] Luc. 24.
[i] Leuit. 9.
[k] Exodi 8.

CCXVI.

Factum est igitur (inquit [l] Lucas) cùm benediceret illis, recessit ab eis, & ferebatur in cælum.] In Actis [m] autem idem hæc paulo fusiùs his verbis: Et cùm hæc dixisset, videntibus

[l] Luc. 24.
[m] Act. 1.

A tibus illis eleuatus eſt, & nubes ſuſcepit eum ab oculis eorum. Cumque intuerentur in cælum euntem illum, ecce duo viri aſtiterūt iuxta illos in veſtibus albis, qui & dixerunt: Viri Galilæi quid ſtatis aſpicientes in cælum? hic Ieſus, qui aſſumptus eſt à vobis in cælū, ſic veniet quemadmodum vidiſtis eum euntem in cælum. Tunc reuerſi ſunt Ieroſolymam à monte, qui vocatur Oliueti, qui eſt iuxta Ieruſalem, ſabbati habens iter.] quantum autem eſſet ſabbati iter, hæc, qui ex ſecta Phariſæorum eſſent, ſolebant dicere: Rab. Achiba, & Simeon, & Hillel, magiſtri noſtri tradiderunt nobis, vt bis mille pedes ambularemus in ſabbato.] hæc apud Hieronymum [a]. Sed apud Suidam [b]: Sabbati via eſt, inquit, duorum millium cubitorum: tanto enim ſpatio Arca caſtra antecedebat, tantóque interuallo, quibus id fas erat, Arcam mouebant in ſabbato.] hæc ibi.

DE ASCENSIONE DOMINI.

[a] Ad Algaſiā ep. 151. q. 10. [b] Suid. verbo σαββάτου ὁδός.

CCXVII. Ceterùm quòd mons Oliueti non ampliùs mille paſſibus (quod Beda & alij tradunt qui ſcripſerunt de locis ſanctis) ab Ieroſolymis diſtet: quantum iter ſabbati eſſet, ex B eo facilè metiri licet. Verùm quòd Ioſephus [c] de Romanis agens, qui primò Ieroſolymam obſederunt, dicat montem Oliueti ſexto ab Ieroſolymis diſtare ſtadio; quarta parte minus vno milliario fuiſſe iter ſabbati, dici poſſe videtur. Sed longè minus erat illud iter ſabbati Phariſæorum poſitum à Hieronymo, nempe duorum millium pedum: nam ſi ſtadium (quod ſcribit Plinius [d]) habet ſexcentos & vigintiquinque pedes, ſex ſtadia continent ter mille ſeptingentos quinquaginta pedes. Sed miſſa iſtæc. De eadem ipſorum reuerſione item Lucas in Euangelio habet hæc verba: Et ipſi adorantes regreſſi ſunt in Ieruſalem cum gaudio magno.] Quod verò addit: Et erant ſemper in templo, laudantes & benedicentes Deum] iunxiſſe prædictis, quæ poſteà facta ſunt, certum eſt: ſicut & cùm de aſcenſione locutus eſſet Marcus, mox ſubdit: [e] Illi autem pro-C fecti prædicauerunt vbique, &c.] cùm alioqui de Apoſtolis & diſcipulis conſtet, decem illis diebus qui medij ſunt ab aſcenſione Domini vſque ad Pentecoſten, non alibi quàm in domo vna manſiſſe.

ITER SABBATI.

[c] Ioſeph. de bello Iud. l. 6. cap. 3. [d] Plin. lib. 2. cap. 23. [e] Mar. 16.

CCXVIII. Ex quatuor Euangeliſtis Marcus tantùm & Lucas de aſcenſione Domini meminerunt. quæ enim ab aliis prætermiſſa vel dicta eſſent, ab aliis addita vel tacita vt plurimum fuiſſe, ex eiſdem Euangeliſtis exploratiſſimum eſt. Multa prætereà obuoluta ſilentio remanſiſſe, ſatis teſtatur Ioannes [f], qui nouiſſimus omnium Euangelium ſcripſit, & quæ ab aliis eo argumento litteris commendata eſſent, probè nouit; dum his vtitur verbis: Multa quidem, & alia ſigna fecit Ieſus in conſpectu diſcipulorum ſuorum, quæ non ſunt ſcripta in libro hoc. Hæc autem ſcripta ſunt, vt credatis quia Ieſus eſt Chriſtus Filius Dei, & vt credentes vitam habeatis in nomine eius.] rurſum hæc ille in fine: D Sunt autem & alia multa, quæ fecit Ieſus: quæ ſi ſcribantur per ſingula, nec ipſum arbitror mundum capere poſſe eos, qui ſcribendi ſunt, libros.] Vt ex his videas eam iniiſſe rationem Euangeliſtas in Euangelica hiſtoria conſcribenda, vt non ſingulas res geſtas ſuſciperent enarrandas, ſed quantum ſatis eſſet ad fidem adſtruendam; & ex eius operibus demonſtrarent (quod ait Ioannes) ipſum Ieſum eſſe Chriſtum Filium Dei, ſatiſque ea eſſe ad ſalutem, vt ſic credentes vitam haberent in nomine eius. At quoniam ſcimus eiuſmodi Euangeliſtæ ſententiam à Chriſtianæ religionis hoſtibus ſolitā derideri, ipſumque Ioannem ſugillari, quòd ea hyperbole vſus in hiſtoria, minùs perfunctus ſit partibus perſpicacis hiſtorici: operæpretium ducimus, quid de ea re Iſidorus [g] ad Aphrodiſium ſcripſerit, hîc intexere:

[f] Ioan. 20. 21.

DE IOANNIS HYPERBOLE.

[g] Iſidor. Peluſ. lib. 2. epiſt. 99.

CCXIX. Quoniam, inquit, Iudæus quidam (vt ad me ſcripſiſti) inſcitiæ plenus, diuinum E Euangeliſtam, quòd his verbis vſus ſit: Ne ipſum quidem mundum capere poſſe arbitror eos, qui ſcribendi ſunt, libros: hyperbolicæ locutionis damnans, negotium tibi faceſſit: operæpretium eſt ex veteri Teſtamento, quod ipſe quoque probat, ac diuinum exiſtimat, ea quæ per hyperbolem dicta ſunt, in medium producere; vt ille intelligat, Euangeliſtam quoque veterem illam Scripturam ſequentem ea ſcripſiſſe quæ ſcripſit. Quidnam igitur ſcriptum ſit, diſcamus. De Cananæis quidem vrbibus [h]: Vrbes muro cinctæ ſunt vſque ad cælum. De terra autem eorum dictum eſt [i]: Terram fluentem lacte & melle. Denique de nauigantibus [k]: Aſcendunt vſque ad cælos, & deſcendunt vſque ad abyſſos. Hæc igitur ille ruſticè ſapiens exponat, non ad allegoriam confugiens, nec moralem ſenſum afferre ſtudens, ſed res ipſas explicans. Quod ſi non poteſt, (neceſſe enim eſt, vt vel hæc hyperbolicè dicta eſſe fateatur, vel interpretatione opus habere) quid eſt, quamobrem extremæ inſcitiæ aduerſum ſe argumentum præbens, Euangeliſtam carpat? qui etiam

[h] Deut. 1. [i] Exodi 3. [k] Pſal. 106.

etiam si hyperbolem adhibuisse videatur, eam tamen mitigauit, dum dixit, puto. Etenim illic quidem mera est hyperbole, hîc autem temperata: nec eam simpliciter dimisit, sed castigauit ac leniuit. Porrò qui hyperbolas castigat, duplicem rem facit: nam & cupiditatem suam indicat, & veritatem attingit. Quia illud quoque probabile est, ne hyperbolicè quidem hoc dictum esse. Neque enim dictum est, Iesum multa quoque alia signa in hoc mundo fecisse, sed indefinitè, fecisse. Sunt autem alia ipsius miracula hoc mundo antiquiora, quæ quidem nec scripto, nec libris tradi possunt, non modò propter multitudinem & magnitudinem, sed etiam quia sermonis & mentis viam superant. Quis enim cælestium agminum naturam, ordinem, ornatum, concordiam, concinnationem, charitatem, pacem referre poterit, aliaque omnia, quæ ne enumerando quidem recenseri possunt?] hæc Isidorus. A

CCXX. Ioannes igitur, qui à diuinitate Filij Dei exorsus est Euangelium, cùm ad calcem illud perducit, vltima prioribus iungens, ineffabilia dicit esse illius opera, per quem omnia, vt præfatus erat, facta sunt, & sine ipso factum est nihil: ac ita mira quadam concinnatione, quod aiebat Propheta[a]: Domine consideraui opera tua, & expaui] admirabili quadam, & quæ humanum captum superat, admiratione affectus, non tantùm quæ facta sunt in carne existente opera Iesu, sed quæ ab initio & ante sæcula sit diuinitate operatus, quantum homini licet, mente complectens, ea vltima periodo (quod scribendum susceperat) Filij Dei diuinitatem insinuat. Atque in hunc modum Ioannem hac etiam ex parte numeros omnes absolutissimi historiarum scriptoris absoluisse constat; quippe qui non quæ sunt hominis tantùm, sed quæ eiusdem Dei & hominis sunt gesta, enarranda suscepisset: sed cùm quæ Dei sunt, superent vires hominum, necessariò appositeque ea sibi vtenda fuit vltimo loco sententia. In hunc quoque sensum inuenimus Dionysium Alexandrinum in epistola priori aduersus hæresim Samosateni hunc locum explicasse, nempe Ioannem intellexisse de Christo Verbo: licet sciamus tam à dicto auctore quàm ab Augustino[b], & aliis, alium adhuc esse allatum sensum illorum verborum; nimirum, mundum haud satis capere posse omnem perfectissimæ Euangelicæ prædicationis excellentiam. Ceterùm sicut nec cuncta Christi facta, ita multo minùs omnia dicta ab eo verba, Euangelistæ sunt prosecuti. Citat Paulus Apostolus Christi sententiam ab illis prætermissam; cùm Ephesios alloquens, sic ait[c]: Meminisse verbi Domini Iesu, quoniam ipse dixit: Beatius est magis dare quàm accipere.] Rursus illa in ore multorum adhuc Domini versatur sententia: Estote probati nummularij.] recitat eam Hieronymus[d] sic scribens ad Minerium: Sciat me illud Apostoli libenter audire: Omnia probate: quod bonum est, tenete. & Saluatoris verba, dicentis: Estote probati nummularij.] vsurpat eamdem Cassianus: sed & illud: Vbi te inuenero, ibi te iudicabo.] & si quæ alia huiusmodi sit inuenire. B C D

[a] Habac. 3. secund. 72.
[b] August. in Ioan. tract. vlt.
[c] Act. 20.
[d] Hier. epist. 152. in fine.

CCXXI. Post sanctos Euangelistas, Iosephus[e] Iudæus reperitur, qui post annos quinquaginta Græco sermone res gestas Iudæorum est prosecutus: qui res etiam gestas Christi addens, eas his paucis perstrinxit: Eo, inquit, tempore fuit Iesus, vir sapiens (si tamen virum eum fas est dicere: erat enim mirabilium operator, & doctor eorum qui libenter vera suscipiunt, plurimosque tam de Iudæis quàm de Gentibus sectatores habuit) Christus hic erat: quem accusatum à nostræ gentis Principibus, Pilatus cùm addixisset cruci, nihilominùs non destiterunt eum diligere qui ab initio cœperant. Apparuit enim eis tertia die viuus, ita vt diuinitus de eo vates hoc & alia multa miranda prædixerint: & vsque in hodiernum diem Christianorum genus ab hoc denominatum non deficit.] hæc Iosephus: cuius testimonium in peruetusto Iudæorum codice, in quo eius historiæ è Græco in Hebraicum translatæ, antiquitus scriptæ sunt, cùm hîc Romæ requireretur (ô perfidorum impudentiam!) abrasum inuentum est, adeò vt nulla ad excusandum scelus posset afferri defensio, cùm membrana ipsa id exclamare videretur. Habes eiusdem Iosephi de Christo testimonium ab Eusebio[f] recitatum, atque ab aliis compluribus. E

[e] Ioseph. ant. lib. 18. c. 3.
IOSEPHI TESTIMONIVM.
[f] Euseb. hist. lib. 1. c. 11.

CCXXII. DE FIDE IOSEPHI HISTORICI.
Ceterùm de rebus Christi ab eodem Iosepho scriptis, parum aut nihil est quod illi debeamus: quippe qui temporum ordinē interuertendo, complura (vt superiùs est demonstratum) ambigua potiùs & obscura quàm clara & certa reddidit. Vnde minùs diligentis historici munus exoluisse & hac in parte implesse iudicandus est; atq; ex eo præsertim, quòd res nobilissimas tunc temporis gestas, ac summa memoria dignas, surda aure præterierit, atque sic obuolutas circumfusasque tenebris ignobiliter reliquerit. At certè credo,

A credo, hunc, quatenus Christum Dei filium esse fatetur, nonnisi Dei virtute compulsum atque coactum fecisse: quandoquidem cùm agit[a] de immensa clade Iudæis à Tito illata, illius belli causam Iacobi potius neci, quàm Christi atroci supplicio adscribendam putauit: vt videre sit ipsum erga Christum & res Christianorum parum æquum, & sibi minimè constantem fuisse historicum. Hinc meritò de eo conqueritur Hegesippus[b] Iudaicarum rerum scriptor (non ille, vt falsò quidem multi existimant, qui proximus fuit temporibus Apostolorum, sed, vt ex eius scriptis[c] probatur, qui scripsisse noscitur post tempora Constantini) sic dicens: Vtinam tam religioni & veritati attentus, quàm rerum indagini & sermonum sobrietati fuisset: consortem se enim perfidiæ Iudæorum etiam in ipso sermone exhibuit, quem de eorum supplicio manifestauit: & quorum arma deseruit, eorum tamen sacrilegia non dereliquit: deplorauit flebiliter ærumnam, sed ipsius causam
B ærumnæ non intellexit.] hæc iustè in eum expostulat Hegesippus. Quamobrem nemo, quæso, in deteriorem partem accipiat, si cuius frequenter adducitur testimonium, idem à me sæpiùs Iosephus sugilletur, ac mendacij arguatur; videarque fortasse hoc nomine pugnax & audax: cùm alioqui non ignorem laudatissimum haberi historicum, quem & noster Hieronymus[d] celebri ac præclaro illo exornet titulo, cùm honoris causa Liuium Græcum appellat. Sed cùm multa ab eo aliter quàm ab Euangelistis esse scripta legantur, cumque etiam à seipso interdum discrepasse repetiatur, vel aliis certioribus testimoniis erroris arguatur; plus æquo illi à me tribui, veritas quam profiteor, minimè patitur. Sed vt redeamus ad Hegesippum: idem in sua Anacephalæosi de morte & resurrectione Christi, Pilati Præsidis epistolam ad Claudium scriptam recitat: cui si qua est adhibenda fides, in titulo tamen certus est error, qui aliunde fortasse irrepsit, dum Claudium loco
C Tiberij] positum habet: quamquam ante Imperium idem Tiberius Claudius diceretur. est autem his verbis concepta.

Nuper accidit, quod & ipse probaui, Iudæos per inuidiam se suosque posteros crudeli condemnatione punisse. Denique cùm promissum haberent patres eorum, quòd illis Deus mitteret de cęlo Sanctum, qui eorum Rex meritò diceretur; & hunc se promisetit per virginem missurum in terram: istum itaque, me Præside in Iudæa, Deus Hebræorum cùm misisset, & vidissent eum cæcos illuminasse, leprosos mundasse, paralyticos curasse, dæmones ab hominibus fugasse, mortuos etiam suscitasse, imperasse ventis, ambulasse siccis pedibus per vndas maris, & multa alia fecisse: cùm omnis populus Iudæorum eum Dei filium esse diceret, inuidiam contra eum passi sunt Principes Iudęorum, & tenuerunt eum, mihique tradiderunt, & alia pro aliis mihi de eo mentientes di- CCXXIII. DE RELATIONE PILATI.
D xerunt, asserentes eum magum esse, & contra legem eorum agere. Ego autem credidi ita esse, & flagellatum tradidi illum arbitrio eorum. Illi autem crucifixerunt eum, & sepulchro custodes adhibuerunt. Ille autem, militibus meis custodientibus, die tertio resurrexit. In tantum enim exarsit nequitia Iudæorum, vt darent pecuniam custodibus, & dicerent: Dicite quia discipuli eius corpus ipsius rapuerunt. Sed cùm accepissent pecuniam, quod factum fuerat tacere non potuerunt: nam & illum surrexisse, testati sunt se vidisse, & se à Iudæis pecuniam accepisse. Hæc ideò ingessi, ne quis aliter mentiatur, & existimet credendum esse mendaciis Iudæorum.] hactenus epistola: quæ quidem an eadem ipsa sit, quam à Pilato ad Tiberium tunc temporis scriptam esse constat, relinquimus lectoris prudentis iudicio.

Certè quidem consueuisse Præsides prouinciarum res magni momenti, quę contigis- CCXXIV. PILATVS RETVLIT AD TIBERIVM.
E sent in prouinciis, ad Imperatores scribere, mille exemplis exploratissimum est. Pilatum verò hæc nuntiasse Tiberio Imperatori, ex his quæ scribit Tertullianus[e] facilè potest intelligi, dum ait: Tiberius ergo, cuius tempore nomen Christianum in sæculum introiuit, nuntiatum sibi ex Syria Palæstina, quòd illic veritatem illius diuinitatis reuelauerat, detulit ad Senatum cum prærogatiua suffragij sui. Senatus quia non in se probauerat, respuit. Cæsar autem in sententia mansit, comminatus periculum accusatoribus Christianorum.] & post multa: Ea omnia super Christo Pilatus, & ipse iam pro sua conscientia Christianus, Cæsari tum Tiberio nuntiauit.] hæc ille. Eiusdem etiam epistolæ meminisse videtur Gregorius[f] Turonensis, cùm ait: Resurgens autem Dominus, per quadraginta dies cum discipulis de regno Dei disputans, videntibus illis, in nube susceptus, auectusque est in cælos, & ad Patris dexteram residet gloriosus. Pilatus autem Gesta ad Tiberium Cęsarem mittit, & ei tam de virtutibus Christi quàm de passione vel resurrectione eius

[a] Apud Euseb. hist. lib. 1. cap. 22.
[b] Hegesipp. de excid. Ierosol. in præfat.
[c] Idem lib. 3. c. 5.
[d] Hier. ep. 22.
[e] Tertul. in Apolog. c. 5. & cap. 21. & Euseb. hist. lib. 2. c. 2.
[f] Greg. Turo. hist. lib. 1. cap. 24.

eius insinuat: quæ Gesta hodie apud nos retinentur scripta. Tiberius autem hoc ad Senatum recensuit: quod Senatus cum ira respuit, pro eo quòd non ad eum primitus aduenisset. Hęc etenim contra Christianos prima odiorũ germina pullularunt.] hæc Gregorius: eadem longe ante ipsum scripsit Orosius [a]; sed quæ de Seiano subdit, multò ante hæc tempora contigisse, superiùs demonstrauimus. tribuit namque (vt dictum est) ipsi occasionem errandi Eusebius [b], qui res gestas à Seiano aduersus Iudæos apud Tiberium in annum sequentem reiicit: quando autem ea contigerint, suo loco superiùs enarrauimus. Quod verò ad dictam epistolam Pilati ad Tiberium spectat: in eo quod dicit Iesum à Iudæis magiæ insimulatum; ad illud quod Iudæi in eum dicerent, In Beelzebub principe dæmoniorum eiicit dæmonia] videtur Pilatus habuisse respectum, & apposite magiæ fecisse mentionem, quò sic meliùs causam suam defenderet: quippe qui sciret ab eodem Imperatore aduersus magos (vt vidimus superiùs) sancitum fuisse edictum, multosque ea ex causa morte mulctatos fuisse: sicque se excusaret, si in Iesum magiæ reum ita animaduertisset; licet hæc omnia in Iudæorum culpam reiiciat, qui liuore & maleuolentia inducti, eum morte mulctandum curassent.

a Oros. lib. 7. c. 4.
b Euseb. in Chron.

CCXXV. Porrò hęc de Pilati ad Tiberium de Christo facta relatione Eusebius, nescimus qua ratione, post annos quinque, Olympiade ducentesimatertia anno quarto recenset, quo anno Tiberius decimasexta Martij mortuus est. Sed hæc statim post Christi resurrectionem palàm factam contigisse, verius existimamus. Ceterùm non tantùm Pilati litteris ad Tiberium scriptis hæc de Christi rebus gestis Romæ innotuerũt, sed etiam ex publicis monumentis, quæ à notario exceptore in publicis tabulis ex more descripta fuerant, Romam missis, quæ aliquamdiu inter publica Gesta sunt asseruata: ad ea enim Iustinus philosophus Christianus Antoninum Pium ad quem scribit Apologiam, prouocat, dicens: Hæc ita gesta esse, cognoscere ex Actis quę sub Pilato sunt scripta, potestis.] & rursus post multa: Et quòd ista fecerit, ex eis qui sub Pilato scripti sunt commentarij, cognoscere potestis.] Atque cùm hæc ita se habeant, monendum putamus lectorem, post dicta vera certaque Pilati Acta de Christo, alia rursus ab his longè diuersa fuisse conficta, eaque duplicis generis: horum enim alteris vtebantur Quartodecimani hæretici, vt Epiphanius [c] auctor est; sed eadem fuisse inter se diuersa, nec de die passionis Christi consentientia, ille idem testatur: altera verò fuisse excogitata à Maximino tyranno Christianis infensissimo, tradit Eusebius [d] his verbis: Pilati prętereà & Saluatoris nostri rerum gestarum tamquam commentarios quosdam omni blasphemia & conuicio contra Christum refertos confinxerunt: quos de sententia Imperatoris, in totum regnum quod eius ditioni parebat, mittunt; perque litteras iubent, vt in quibusuis locis, agris, & ciuitatibus hi palàm omnibus ponerentur, & ludimagistri pro aliis disciplinis pueros in hisce sedulò exercerent, hosque illis memoriæ mandandos traderent.] hæc Eusebius; qui eosdem commentarios manifestè arguit [e] falsitatis: nam dum sub quarto Tiberij Consulatu Christi passio accidisse in eis dicitur, Tiberium septimum tantùm declaratur tũc in Imperio egisse annum, quo necdum Pilatus missus fuerat in Iudæam. Hìc apocrypha quædam, quæ legimus de legatione Volusiani cuiusdam à Pilato ad Tiberium missi, quòd nulla antiquorum fide probentur, intexere prætermittimus: sicut & fabulosa illa quæ scripta sunt à Suida [f] de Nerone, quòd iusserit Annam, Caipham, & Pilatum ad dicendam causam de Christi morte iudicio Romæ sisti, & alia multa quæ addit: nam longè antè Neronis Imperium Pilatum ex humanis desiisse, inferiùs suo loco dicemus.

DE ACTIS PILATI.
c Epiph. in Panar. hæres. 50.
d Euseb. hist. lib. 9. c. 4.
e Idem lib. 1. c. 9.
f Suid. verb. Νέρων.

CCXXVI. Quoniam verò de Actis Pilati Romam transmissis verba facimus, non tacenda putauimus quæ apud Ethnicos scriptores, qui res Christianorum consultò narrare neglexerunt, scripta inueniuntur; scilicet de carminibus Sibyllinis hoc anno Romę tum in Senatu, tum apud Quindecimviros diligenter discussis atque examinatis, occasione (vt ait Tacitus [g] quorumdam Sibyllinorum carminum nouiter inuentorum: qui quidem Tacitus rem gestam sub dictis huius anni Coss. Domitio Ænobarbo & Camillo Scriboniano his verbis enarrat: Relatum est inde ad Patres à Quintiliano Tribuno plebis de libro Sibyllæ, quem Caninius Gallus Quindecimvir recipi inter ceteros eiusdem vatis, & de ea re Senatusconsultum postulauerat: quo per discessionem facto, misit litteras Cæsar, modicè Tribunum increpans, ignarum antiqui moris ob iuuentam: Gallo exprobrabat, quòd scientiæ, cęrimoniarumque vetus, incerto auctore, ante sententiam collegij, non vt assolet, lecto per magistros æstimatoque carmine, apud infrequentem Senatum egisset. Simul

g Tacit. Ann. lib. 5.
DE LIBRIS SIBYLLINIS.

A Simul commonefecit: quia multa vana sub nomine celebri vulgabantur, sanxisse Augustum, quem intra diem ad Prætorem Vrbanum deferrentur, neque habere priuatim liceret: quod à maioribus quoque decretum erat, post exustum sociali bello Capitolium, quæsitis Samo, Ilio, Erythris, per Africam etiam, ac Siciliam, & Italicas colonias carminibus Sibyllæ, vna seu plures fuere; datoque sacerdotibus negotio, quantum humana ope potuissent, vera discernere. Igitur nunc quoque notioni Quindecimvirûm is liber subiicitur.] hæc Tacitus: quæ quidem omnia mira Dei prouidentia esse facta, quis dubitat? Sic enim carmina Sibyllina anteà disquiri, examinari, atque probari in omnibus voluit, ne cùm ea aduersus Gentiles citarentur à Christianis, iidem falsitatis vel imposturæ argui potuissent, tamquam minùs recepta, ac recèns ab illis essent excogitata. Atque hæc satis; quæ occasione Actorum Pilati Romam transmissorum breuiter perstrinximus: iam ea
B quæ post Christi ascensionem contigerunt, ordine prosequamur.

Egregium plane monumentum suæ ad cælos ascensionis Dominus Redemptor noster non modò suis Apostolis, sed posteris quoque spectandum reliquit: nimirum suorum sacrorum pedum terræ impressa vestigia. De his olim Zacharias[a] Propheta intellexisse videtur, cùm prophetice hæc locutus est: Stabunt pedes eius in die illa supra montem Oliuarum, qui est contra Ierusalem ad Orientem.] Secundùm huiusmodi situs rationem, eam consuetudinem ad posteros esse dilapsam, vt Christiani ad Orientem conuersi precarentur, Athanasius[b] auctor est. Quod verò ad impressa vestigia Domini pertinet, hæc apud Hieronymum[c]: Mons Olíueti ad Orientem Ierosolymæ, torrente Cedron interfluente, vbi vltima vestigia Domini humo impressa hodieq; monstrantur. Cumque terra eadem quotidie à credentibus hauriatur; nihilominùs tamen eadem san-
C cta vestigia pristinum statum continuò recipiunt. Denique cùm Ecclesia, in cuius medio sunt, rotundo schemate & pulcherrimo opere conderetur; summum tantùm cacumen, vt perhibent, propter Dominici corporis meatum nullo modo contegi & concamerari potuit: sed transitus eius à terra ad cælum vsque patet apertus.] hæc ibi auctor. quæ etsi satis testata sint; tamen quoniam (iuxta illud Euangelicum) in ore duorum aut trium stat omne verbum] haud grauabimur hîc item intexere quæ alij antiqui Patres de eadem re scripsere. Ad ea enim allusisse videtur Optatus[d] Mileuitanus: qui cùm meminit de Ecclesia Orientali, inter alia; Ibi, inquit, eius sancta sunt impressa vestigia.]

CCXXVII

[a] *Zach.* 14.

[b] *Athanas. li. quæst. q.* 14.

[c] *Hier. de loc. Hebr. Act. Apost.*

DE VESTIGIIS DOMINI.

[d] *Optat. cōtra Parm. li.* 6.

S. Paulinus[e] Nolanus Episcopus ad Seuerum scribens, eadem fusiùs testatur his verbis: Mirum verò inter hæc, quòd in basilica Ascensionis, locus ille tantùm, de quo in nube susceptus ascendit, captiuam in sua carne ducens captiuitatem nostram, ita
D sacratus diuinis vestigiis dicitur, vt numquam tegi marmore, aut pauiri receperit, semper excussis, solo respuente, quæ manus adornandi studio tentauit apponere. Itaque in toto basilicæ spatio solus in sui cæspitis specie virens permanet, & impressam diuinorum pedum venerationem calcati Deo pulueris perspicua simul & attigua venerantibus arena conseruat: vt verè dici possit: Adorauimus vbi steterunt pedes eius.] hactenus Paulinus: quæ accepit à Melania illustrissima ac spectatissima femina, cùm Ierosolymis Romam illa rediens, apud eum, Nolam veniens, diuertisset. Rursum & [f] Sulpitius Seuerus in hæc verba: Illud mirum, quòd locus ille, in quo postremùm insisterant diuina vestigia, cùm in cælum Dominus nube sublatus est, continuari pauimento cum reliqua stratorum parte non potuit: siquidem quæcumque applicabantur, insolens humana suscipere terra respueret, excussis in ora apponentium sæpè marmoribus. Quin
E etiam calcati Deo pulueris adeò perenne documentum est, vt vestigia impressa cernantur: & cùm quotidie confluentium fides certatim Domino calcata diripiat, damnum tamen arena non sentiat: & eadem adhuc sui speciem, velut impressis signata vestigiis, terra custodit.] hæc Seuerus.

CCXXVIII.

[e] *Paul. ad Seu. epist.* 11.

DE IISDEM DOMINI VESTIGIIS.

[f] *Seuer. sacr. hist. lib.* 2.

Auget sane miraculum, quòd cùm eodem in loco (vt superiùs Iosepho auctore monstrauimus) Romanus exercitus sub Tito castrametatus est, Ierosolymam obsessurus, non tantùm (vt in talibus accidere consueuit) leui terræ toties percalcatæ impressa non potuissent remanere vestigia, sed nec si celte lapidi fuissent insculpta, eadem aliqua ex parte integra apparuissent. Porrò huiusmodi miracula edita in monte Olíueti in loco Ascensionis Domini, non dictorum tantùm auctorum tempore cunctis perspicua permanebant: sed post septingentos ferè annos eodem statu perseuerasse, Beda[g], dum de his agit, his verbis significat: In eius summo vertice, vbi Dominus ad cælos ascendit, ecclesia ro-

CCXXIX.

[g] *Beda de loc. sanct. c.* 7.

PERENNE MIRACVLVM.

tunda grandis ternas per circuitum cameratas habet porticus desuper tectas. Interior namque domus, propter Dominici corporis meatum, camerari & tegi non potuit, altare ad Orientem habens angusto culmine protectum, in cuius medio vltima Domini vestigia, cælo desuper patente, vbi ascendit, visuntur: quæ cùm quotidie à credentibus terra tollatur, nihilominùs manent, eamdemque adhuc speciem sui, velut impressis signata vestigiis, seruant.] & post nonnulla: In die Ascensionis Dominicæ, per annos singulos Missa peracta, validi flaminis procella desursum venire consueuit, & omnes qui in ecclesia fuerint, terræ prosternere. Tota illa nocte lucernæ ardent, vt non illustrari tantùm, sed & ardere mons & supposita loca videantur.] hucusque Beda. Porrò lapidem illum, qui Domini continebat impressa vestigia, Christianæ fidei hostium inuidia inde sublatum, in porta Orientali eius Ecclesiæ ab eis clausa positum esse, recentiores[a], qui eadem loca sancta descripserunt, testati sunt.

[a] Bar. par. 1. c. 7 & aly.

CCXXX. Superest nobis, vt qui de Christo hactenus, quanta tamen potuimus breuitate, vt in re omnibus planè perspicua ac propemodum cunctis nota, tractauimus; quod iam reliquum esse videtur, deinceps Actorum quoque Apostolorum, secundùm ordinem temporum, sacram historiam à Luca descriptam æquis passibus prosequamur; de qua Hieronymus[b] ad Paulinum scribens, hæc ait: Actus Apostolorum nudam quidem sonare videntur historiam, & nascentis Ecclesiæ infantiam texere: sed si nouerimus scriptorem eorum esse Lucam medicum, cuius laus est in Euangelio; animaduertemus pariter, omnia verba illius, animæ languentis esse medicinam.] Non sic quidem alia Apostolorum nomine Acta conscripta, vt quæ habentur Petri vel Pauli, Andreæ, Ioannis, Thomæ, Philippi, vel aliorum nomine insignita: quæ Patres meritò Ecclesiastica censura proscripserunt; vt quę non legitima, sed spuria, & ab hæreticis inueniantur esse commenta[c]. Porrò quod ad titulum spectat huius, de quo agimus, commentarij, scilicet Actorum Apostolorum: sic nomen inditum est (inquit Chrysostomus[d]) non quòd acta omnia, neque omnium, sed vnius tantùm vel alterius, eademque facilia numeratu contineat.] sed rem ipsam aggrediamur.

[b] Hieron. ad Paul. ep. 103. [c] Gelas. in Cōc. Rom. c. de lib. apocr. Epiph. hæres. 30. Athan. in epist. fid. Cath. Hier. de scri. Eccl. in Petr. Philastr. de hæret. [d] Chrysost. li. cōtra Gentil.

CCXXXI. Cùm igitur regressi essent è monte Olíueti Apostoli & alij Ierosolymam; ascenderunt (inquit[e] Lucas) in cœnaculum, vbi simul manebant Petrus, ac ceteri, quos recenset, Apostoli, aliique omnes ferè centum viginti: additque omnes hos fuisse perseuerantes vnanimiter in oratione cum mulieribus, & Maria matre Iesu, & fratribus eius. Creditur hæc eadem domus esse illa, cuius idem Lucas[f] inferiùs meminit, eamque fuisse ait Mariæ matris Ioannis, qui cognominatus est Marcus, quò Petrus è carcere liberatus accessit, vbi & ceteros illic ad precum officium congregatos inuenit discipulos. Consentiunt his Acta Barnabæ[g], vbi de eadem domo hæc fusiùs habentur scripta: In illo cœnaculo Dominus Pascha fecit: in illo apparuit Thomæ Apostolo, cùm à mortuis surrexisset: illuc, postquam in cælum assumptus est, discipuli cum reliquis fratribus centum viginti, in quibus erat Barnabas, & Marcus, ex monte Oliuarum conuenerunt: illuc Spiritus sanctus in linguis igneis ad discipulos descendit in die Pentecostes: illic collocata nunc est magna & sanctissima Sion, omnium ecclesiarum maxima.] hæc ibi. Meminit eiusdem ecclesiæ in Sion positæ S. Hieronymus[h], in eaque fuisse posteà locatam columnam illam, ad quam vinctus ductus est Dominus ac flagellatus, testatur; quod Beda[i] etiam narrat.

[e] Act. 1. [f] Act. 12. [g] Scripta ab Alexand. Mon. extant apud Sur. tom. 3. [h] Hier. ep. 27. [i] Beda de locis sanct. c. 3.

CCXXXII DE ELECTIONE MATTHIAE. Cùm igitur illic cum ceteris congregati essent Apostoli, Petrus Apostolorum Princeps[k] cuius curæ commissi ceteri videbantur (dixerat enim Dominus ad illum: Et tu aliquando conuersus confirma fratres tuos) vt Ecclesiæ afflictatæ, & Iudæ proditoris perditione concussæ consuleret, de substituendo aliquo ex discipulis in locum illius perditi hominis, concionem habuit. Pastoralem Petri solicitudinem, ac peruigilem non solùm gregis, sed & pastorum curam admirans Ioannes Chrysostomus[l], hæc ait: Quàm est feruidus? quàm cognoscit creditum sibi à Christo gregem? quàm in hoc choro princeps est, & vbique primus omnium incipit loqui?] & post multa: Primus omnium auctoritatem vsurpat in negotio, vt qui omnes habeat in manu. Ad hunc enim dixit Christus: Et tu aliquando conuersus confirma fratres tuos.] hæc ipse. Oecumenius[m] verò in eamdem sententiam: Surgit, inquit, Petrus, & non Iacobus, tamquam feruentior, & velut is cui discipulorum præsidentia commissa erat.] Cùm verò Petrus perorasset: statuerunt (inquit Lucas[n]) duos, Ioseph, qui vocabatur Barsabas, qui cognominatus est Iustus, & Matthiam. Et

[k] Act. 1. [l] Chrys. in Act. Apost. hom. 3. [m] Oecum. in Act. Apost. cap. 2. [n] Act. 1.

A Et cùm orassent, dederunt sortes eis, & cecidit sors super Matthiam, & annumeratus est
cum vndecim Apostolis.] Ambos illos fuisse ex numero septuagintaduorum discipulo-
rum, Clemens Alexandrinus affirmat[a]: quorum Ioseph idem dictus est Barsabas, qui
plane diuersus est ab alio Ioseph [b]qui cognominatus est Barnabas, & alius quoque ab illo
cuius in iisdem Apostolicis Actis habetur mentio, qui & cognominatus [c]est Iudas, quem
vnà cum Sila Apostoli miserunt Antiochiam: in iisdem enim Apostolorum Actis hi tres
non solùm nomine vel cognomine, sed & rebus gestis inter se distinguuntur.

Quod verò ad sortem pertinet, quam super illos duos dederunt Apostoli: cùm ab aliis CCXXXIII.
diuersa dicantur; quid de ea Dionysius [d] scribat, in medium adduxisse satis erit: sic enim
ait: De illa sorte diuina quæ Matthiæ diuinitus obtigit, alij quidem alia sensere; meo iu-
dicio non rectè: aperiam autem & ipse quid sentiam. Videtur mihi Scripturam sortem
B appellasse diuini quiddam & præcipui muneris, per quod illi choro sacratissimo insinua-
retur, qui esset diuina electione declaratus.] hæc Dionysius. Circumferebatur olim liber,
titulo prænotatus, Sortes Apostolorum; sed cēsura [e] Gelasij est reiectus inter apocrypha.
Eadem insuper occasione, quòd Apostoli quem eligerent, sortiti sint, irrepsit aliquando
in Christianos genus quoddam sortilegij, quod honesto nomine diceretur, Sortes san-
ctorum: sed à sanctis Patribus Ecclesiasticis [f] sanctionibus ab Ecclesia Dei procul reie-
ctum est. Sed eam licentiam nonnisi ante aduentum Spiritus sancti Apostoli vsurpasse
inuenientur; nec id tentasse, nisi præuia precatione: cùm alioqui sacros sortiri ministros
ad solitam functionem obeundam, tam ex Lucæ Euangelio quàm ex Iosepho, apud Iu-
dæos in vsu fuisse, cùm de Zacharia actum est superiùs, dixerimus. Ceterùm vt sorte quis
eligeretur in summum Pontificem, numquam priùs esse tentatum, quàm paulò ante Ie-
C rosolymorum excidium, sed à factiosis hominibus, ex [g] Iosepho est pariter dictum. Quin
& apud Gentiles vetitum fuisse, ne sacerdotes deligerentur sorte, sicut nec pretio, auctor
est Dionysius [h] Halicarnassæus.

Elapsis iam ab ascensione Domini decem diebus: Dum (inquit [i] Lucas) complerentur CCXXXIIII.
dies Pentecostes, erant omnes pariter in eodem loco: & factus est repentè de cælo sonus
tamquam aduenientis spiritus vehementis, & repleuit totam domum vbi erant sedentes.
Et apparuerunt illis dispertitæ linguæ, tamquam ignis, seditque supra singulos eorum:
& repleti sunt omnes Spiritu sancto.] hæc Lucas. Locus ille (vt dictum est) vbi erant
discipuli congregati cùm venit Spiritus sanctus, nobili postmodum basilica est illustratus,
quæ dicta est Ecclesia Apostolorum, cuius meminit Cyrillus Ierosolymorum Episco-
pus, cùm ait: Spiritus sanctus, qui locutus est per Prophetas, in die Pentecostes descendit
D super Apostolos in specie linguarum ignearum, hìc Ierosolymis in superiori Apostolo-
rum Ecclesia.] Cyrillo assentiuntur ceteri qui de locis sanctis scripserunt. Quod autem
ad tempus pertinet, seu diem: facta hæc esse die Dominico, sanctorum Patrum [k] assertio,
sacrorum Conciliorum [l] canones, Ecclesiastica traditio firmant, ac ipsa denique ratio
monstrat. Numerandi enim ex legis [m] præscripto erant dies Pentecostes ab altero die Pa-
schæ, quo manipulus offerendus erat: id ipsum tunc seruasse Iudæos, Iosephus [n] planè de-
monstrat, dum ait: Secunda die Azymorum, quæ est mensis huius decimasexta, frugibus
demessis & hactenus intactis incipiunt frui: æquumque rati Deum huius vbertatis aucto-
rem per gratitudinem honorari, hordei primitias offerunt in hunc modum. Spicarum
manipulum igni torrent, hordeum deinde pinsunt, atque ita in alicæ modum fracti assa-
ronem ad aram offerunt: inde pugillo vno in eam iniecto, reliquum sacerdotum vsui ce-
E dit: & ex eo licitum fit publicas & priuatas messes metere.] hæc Iosephus. Verùm cùm
hoc anno die sequenti Paschatis esset sabbatum, quo falcem in messem mittere vetitum
esset (speciali enim lege [o] die sabbati metere prohibitum erat, sicut nec quæ ad cibum per-
tinerent, ea die parare licebat) manipulum hoc anno constat oblatum fuisse ipso die Do-
minico, quo Dominus resurrexit, cuius ipse eleuatus manipulus figuram exprimebat: id
Epiphanius [p] & alij testantur. Sic igitur ab eo tempore quinquaginta dies numerando CCXXXV
vsque ad diem Pentecostes, Spiritum sanctum datum esse ipso die Dominico, certum est. EX TOTO ORBE IEROSOLYMAM.
Tanto cælitus misso illi potiti munere, cœperunt loqui (inquit Lucas [q]) variis lin-
guis, prout Spiritus sanctus dabat eloqui illis.] Hæc audiebant Iudæi agentes Ierosoly-
mis ex omni natione, inquit, quæ sub cælo est. Licet hæc videatur hyperbole; tamen
auctore Philone [r], qui his temporibus viuebat, Iudæos non in Palæstina tantùm, sed
in Asia, Africa, & Europa magno numero habitare consueuisse, exploratissimum est.

[a] Cle. Alex. citatus à Beda in retract. in Act. Apost.
[b] Act. 4.
[c] Act. 15.
[d] Dionys. de Eccles. Hier. par. 3. c. 5.
[e] Gel. in Cōc. Rom. c. de li. & dist. 15. c. Sāct. Roman.
[f] Conc. Vien. c. 16. & Cōc. Aurel. c. 32. & aliis.
[g] Ios. de bello Iud. li. 4. c. 3.
[h] Diō. Halic. hist. Rom. li. 2.
[i] Act. 2.
[k] Cle. Cōst. li. 5. c. vlt. Aug. serm. 154. de temp. S. Leo ad Dios. ep. 81. c. 1. Isid. de offic. Eccl. cap. 24. Alb. Flac. de diu. offic.
[l] Sex. Syn. c. 8. tom. 2. Conc.
[m] Leuit. 23. Exod. 16.
[n] Ios. antiq. lib. 3. c. 10.
[o] Exod. 34.
[p] Epiph. in Panar. hær. 51.
[q] Act. 2.
[r] Phil. li. contra Flac. & lib. de leg. ad Caium.

Verùm ex omnibus quindecim tantùm numerat nationes, nimirum Parthos, Medos, A Elamitas, habitantes Mesopotamiam, Iudæam, & Cappadociam, Pontum, Asiam, Phrygiam, Pamphyliam, Ægyptum, Lybes, Cyrenenses, Romanos, Cretenses, & Arabes. Cùm verò Iudæos inter prædictos æque recenseat esse admiratos, quòd ipsorum loquerentur lingua: plane significat Galilæos diuersa à Iudæis vti lingua consueuisse: vnde & ancillam ostiariam meritò apparet dixisse olim Petro: Galilæus es: nam & loquela tua manifestum te facit.] Sententia fuit Chrysostomi [a] tot linguarum locutiones impartitas fuisse Apostolis, quot erant Ierosolymis externæ nationes quæ eos loquentes audirent; & si plures fuissent, plures etiam accepturos fuisse: ac denique cùm dispersi sunt per orbem terrarum, lingua omnium gentium ad quas profecti fuissent, esse locutos.

[a] *Hanc citat etiam Glyc. in Annal.*

CCXXXVI. Quod verò spectat ad linguarum genera quæ essent in orbe terrarum: Clemens Alexandrinus [b] recitat testimonium scriptorum Gentilium, qui non aliunde quàm ex B Iudæorum libris linguas septuagintaquinque fuisse testentur, cùm ait: Ephorus autem & multi alij historici, & gentes & linguas dicunt septuagintaquinque, cùm audissent vocem Moysi, dicentis: Erant autem omnes animæ ex Iacob septuagintaquinque, quæ descenderunt in Ægyptum. Videntur autem ex vera ratione, linguæ seu dialecti, vt vocant, & sermones generales, esse septuagintaduæ, vt nostræ tradunt Scripturæ. Fiunt autem aliæ per communionem duarum vel trium, vel etiam plurium dialectorum, &c.] Quòd verò ex diuinis Scripturis id se deducere Clemens testatur, aliam planè rationem iniisse videtur Augustinus [c], qui septuagintaduas linguas fuisse putat: Quòd, inquit, ex illis tribus hominibus, Noë filiis, septuagintatres, vel potiùs (vt ratio declaratura est) septuagintaduæ gentes, totidemque linguæ per terras esse cœperunt, quæ crescendo & insulas impleuerunt. Auctus est autem & numerus gentium multo ampliùs quàm lin- C guarum. nam & in Africa barbaras gentes in vna lingua plurimas nouimus.] hæc Augustinus. Ante ipsum eadem Epiphanius [d], eademque ratione, cùm ait: Septuagintaduo viri tunc turrim ædificabant, quando in septuagintaduas linguas ex vna confusi sunt.] Pacianus [e] verò cùm numerat centum viginti linguas, respectum habuisse videtur ad numerum eorum qui simul in vna [f] domo fuerant congregati, super quos omnes putatur descendisse Spiritus sanctus: quasi velit non omnes illos omnia assecutos esse linguarum genera, sed singulos singulas.

[b] *Cle. Alex. lib. 1. Strom.*
[c] *August. de ciuit. Dei lib. 16. c. 6. & 11.*
[d] *Epiph. li. de mens. & pōd.*
[e] *Pacian. ad Symp. epist. 2.*
[f] *Act. 11.*

CCXXXVII. Sed hæc communi interpretum sententia reiiciuntur: sic enim linguarum donum accepisse constat Apostolos, vt quiuis eorum linguis omnibus loqueretur, non (vt aliqui existimarunt) vno ex illis vna lingua loquente, omnes qui audirent, licet essent diuersarum linguarum, intelligerent. Cùm possint multa ad hanc firmandam sententiam ad- D duci, vnius modò Gregorij [g] Nazianzeni testimonium afferam, acturus præsertim de eadem re alibi inferiùs. hæc enim ait: Audiebant autem. Verùm hîc paululùm consiste, atque addubita, quomodo distinguenda sit oratio. Textus enim nonnullam ambiguitatem habet, puncto dirimendam. Vtrùm enim audiebant sua quisque dialecto, ita vt verbi gratia, vox quidem vna resonaret, ceterùm multæ audirentur, sic videlicet pulsato ac perstrepente aëre, pluribusque vocibus (vt magis perspicuè dicam) ex vna voce effectis? An potiùs in hoc verbo, Audiebant, punctum statuendum est, atque hæc verba, Loquebantur suis linguis, cum his quæ sequuntur iungenda sunt, vt sic legatur: Loquentes linguis, propriis scilicet audientium, hoc est externis? qui sensus mihi magis arridet. Nam si priorem modum sequar, eorum potiùs qui audiebant, quàm qui verba faciebant, hoc miraculum fuerit; at iuxta posteriorem sensum, eorum qui loquebantur, qui etiam temulen- E tiæ insimulantur, haud dubiè, quia ipsi Spiritus afflatu noui miraculi aliquid circa voces designabant.] hæc Gregorius. cetera quæ ad alia spectant, relinquimus interpretibus.

[g] *Greg. Naz. orat. in die Pentecostes.*

QVOMODO LOQVEBANTVR LINGVIS.

CCXXXVIII. Cùm sic audientes obstupescerent: rei verò causam ignorantes, admirantesque dicerent: Quidnam vult hoc esse? Alij irridentes dicebant: Quia musto pleni sunt isti. Stans autem Petrus cum vndecim; leuauit vocem suam, & locutus est eis: Viri Iudæi, & qui habitatis Ierusalem vniuersi, hoc vobis notum sit, & auribus percipite verba mea. Non enim sicut vos æstimatis, hi ebrij sunt, cùm sit hora diei tertia, &c.] recitat quasi ex scripto Lucas Petri tunc ad populum habitam concionem, qua non tantùm pro suis apologiam dixit, sed de Christi passione, resurrectione, ascensione, & Spiritus sancti missione, sacrarum Scripturarum auctoritate disseruit. Sed quòd excipit de hora tertia: quid tam insolens mirúmve videri debet quod ad suorum excusationem adducit, eos ebrios esse non

DE HORA DIEI TERTIA OBIECTIO SOLVTA.

A non potuisse, quòd esset hora diei tertia? nam (quod & superiùs vidimus) cùm apud Hebræos etiam singuli quique dies duodecim horis terminarentur; plane hora tertia quartam diei partem continebat. Cumque horæ æstiuæ ceteris longiores esse solerent: quid tam mirũ, inquam, nouúmve, si ea hora illi pransi fuissent, homines præsertim peregrini & piscatores? Qui hunc nodum soluerit, hactenus non inuenimus: sed perfacilis erit eius solutio, si nouerimus Hebræorum illam fuisse à maioribus traditam & vsu receptam ac tamquam lege probatam consuetudinem, vt nõ liceret diebus festis cuiquam ante sextam horam prandere. Meminit eius consuetudinis Iosephus in Vita sua, dum hæc ait: Plebs autem non assentiebat horum orationibus; & proculdubiò exorta fuisset seditio, nisi concionem soluisset sexta hora superueniens, quæ nostros ad prandium vocare solet sabbatis.] tubæ enim sonitu certas horas Hebræis significari solitas, alibi dictum est. B Meritò igitur Petrus excipit de hora diei tertia, cùm ante sextam horam diebus festis prandere, religio esset.

Hæc ex alio loco etiam declarantur, immò ex his elucidatur alius locus Actorum[a], quo dicitur: Ascendit Petrus in superiora vt oraret circa horam sextam: & cùm esuriret, voluit gustare. Parantibus autem illis, cecidit super eum mentis excessus.] Fuisse autem eam diem sabbatum, qua non nisi hora sexta prandere liceret, illud in primis persuadet, quòd tunc pararentur quæ apponenda essent mensæ, quæ videlicet die parasceues erant ad esum accommodata: nam qua ratione eadem sexta hora illa parari potuissent, nisi fuissent pridie præparata? Quòd insuper dicat Angelus ad Petrum: Surge, descende, & vade cum eis nihil dubitans] & inferiùs Lucas: Sequenti autem die surgens profectus est cum illis] planè demonstrat, illa ipsa die ob festum id facere minùs licuisse. C Sed iam cetera prosequamur.

CCXXX. IX. [a] Act. 10. LOCVS ACTORVM ELVCIDATVR.

Quòd verò eadem oratione Petrus, quæ de Dauide dicta sunt, de Christo esse intelligenda testatur, meminitque de eiusdem Dauidis sepulchro, dicens: Et sepulchrum eius est apud nos vsque in hodiernum diem] obseruatione quidem dignum est, sepulchrum illud, quod & Salomonis dictum est, quòd & ipse illic conditus esset, remansisse integrum vsque ad extremam omniumque nouissimam Iudæorum cladem per Hadrianum illatam: tunc temporis enim antequam illa sequeretur, quasi in prodigium futuri vltimi Iudæorum gentis exterminij, sponte corruit, vt Dio Cassius auctor est in Hadriani Vita, quam scripsit. Eiusdem sepulchri Iosephus sæpè meminit, quòd non tantùm augustis ædificiis Salomonis opera extructis erat insigne, sed & thesauro nobilitatum: ingentem enim vim auri ab eodem Salomone illic fuisse reclusam, haud dubium est; testatur D namque idem [b] auctor, Hyrcanum, cùm obsideretur ab Antiocho, cognomento Pio, ablatis è sepulchro Dauidis tribus millibus talentorum, iis totius populi vexationem redemisse Rursum verò quid Herodi idem sepulchrum perscrutanti obuenerit, idem [c] testatur his verbis:

CCXL. DE SEPVLCHRO DAVID. [b] Ios. antiq. lib. 7. c. vlt. [c] Idem lib. 16 antiq. c. 11.

Herodes multum pecuniarum domi forisque profundens, audito quòd Hyrcanus, qui ante eum regnauit, recluso Dauidis sepulchro, tria millia talentorum argenti extulisset, superesseque multo plura, quæ possint quantumuis magnis sumptibus sufficere, multo tempore animum habuit idem aggredi. Tunc verò noctu apertum sepulchrum ingreditur, cùm priùs accuratè cauisset ne hoc sciret populus, assumptis tantùm amicorum fidissimis: depositas tamen pecunias, sicut Hyrcanus, non inuenit, sed mundi pretiosi & aureorum ornamentorũ vim magnam inde sustulit. His inuitatus ad diligentiùs E scrutandum, interiùs processit vsque ad conditoria Salomonis ac Dauidis: ibi duos satellites amisit, erumpente (vt fertur) ex adytis flamma contra progressos temerè: quo casu exterritus, exiuit, & tactus religione, ad expiandum se, in aditu sepulchri monumentum è candido marmore condidit sumptuosissimis impendiis. Eius operis & Nicolaus illius temporis scriptor meminit, sed non item de descensu Regis, præter decorũ id factum existimans: idque more suo fecit. Viui enim Regis hæc auribus dedit, captans gratiam, &c.] hæc Iosephus. Sepultum fuisse Dauidem in ciuitate [d] sua, quæ dicta est Sion, habet diuina [e] Scriptura. Ierosolymis nimirum, vbi est Sion, à Salomone tumulatum fuisse Dauidem, item Iosephus [f] testatur. Admiratione sanè dignum, quòd à Tito ea ciuitate funditus excisa, nihilominùs idem sepulchrum remanserit integrum, nec nisi temporibus Hadriani (vt ex Dione dictum est) sponte corruerit: verùm quid dico corruerit? Id quidem non sic accipiendum est, vt solo adæquatum, sed tantùm aliqua ex parte col-

CCXLI. HERODES APERVIT SEPVLCHRVM DAVID. [d] 2. Reg. 5. [e] 3. Reg. 2. [f] Ioseph. ant. lib. 7. c. vlt.

[a] Hier. ep. 17. prope fin.

collapsum fuerit: nam Hieronymus [a] ad Marcellam scribens, relegens loca sancta; ac si A
ipsum integrum remaneret, in Mausolæo Dauidis precari solitum tradit. Sed hæc satis
occasione Petri in sua concione de sepulchro Dauidis mentionem facientis.

CCXLII. PETRVS PRIMVS OMNIVM CONCIONATVR.
[b] Chrys. hom. 3. ad pop. Antiochen.
[c] Act. 2.

Cur autem Petrus pre ceteris, tam ad suorum defensionem quàm aliorum ad
fidem conuersionem, verbi prædicationem exorditur, nisi quia primatum tenet inter
Apostolos? Vnde Chrysostomus [b]: Petrus, inquit, agit causam omnium, primus ver-
bum Dei prædicat, qui primus est omnium, & Prophetarum testimoniis de Spiritus san-
cti futura missione testimonia profert, docetque eadem tunc fuisse impleta, &c.] His au-
ditis, inquit [c] Lucas, compuncti sunt corde, & dixerunt ad Petrum, & ad reliquos Apo-
stolos: Quid faciemus viri fratres? Petrus verò ad illos: Pœnitentiam, inquit, agite, &
baptizetur vnusquisque vestrûm in nomine Iesu Christi in remissionem peccatorum ve-
strorum: & accipietis donum Spiritus sancti.] subdit verò: Qui ergo receperunt ser- B
monem eius, baptizati sunt: & appositæ sunt in die illa animæ circiter tria millia.] De
his agens Tertullianus [d]: Primus, inquit, in Christi baptismo Petrus reserauit aditum cæ-
lestis regni.]

[d] Tertul. de pudicitia.

CCXLIII. DE BAPTISMO IN CHRISTI NOMINE.
[e] Cyprian. in epist. ad Iubaian. 73.

Quòd verò Lucas dicit, conuersos ad fidem iussos à Petro baptizari in nomine
Christi: non sic accipiendum, vt Patris, & Spiritus sancti, non æquè ac Filij nomina,
qui baptizarent, expresserint: nam Iustinus martyr in oratione ad Antoninum Pium
Imp. Ex Apostolica, inquit, institutione in baptismate Parentis omnium & Domini Dei
nomen nominatur.] & paulo pòst: In nomine etiam Iesu Christi crucifixi sub Pontio
Pilato, atque in nomine Spiritus sancti, qui per sacros Prophetas pronuntiauit res Chri-
sti omnes, abluitur is qui illuminatur.] hæc Iustinus. Cyprianus [e] sic in eamdẽ sententiam:
Iesu Christi mentionem facit Petrus, non quasi Pater omitteretur, sed vt Patri quoque C
Filius adiungeretur.] Ceterùm ex Ecclesiæ antiqua traditione ratum fuisse baptismum
in nomine tantùm Christi collatum, scripsisse Stephanum Romanum Pontificem, idem
Cyprianus in epistola ad Iubaianum, licet ab eo dissenserit, aperte testatur. Verùm enim-
uerò ne à Petri digna commendatione longiùs recedamus (hæc enim de baptismate
quasi per digressionem dixisse satis est) Ioannes [f] Chrysostomus admirans Petri præclara
& tali Præsule dignissima facta, hæc dicit: Erat Petrus os omnium, causam fidei agit pro
omnibus, doctrina sua instruit omnes; ipse præcipuus fidei assertor est, præcipuus cate-
chista habetur, & primus extitit verbi concionator, & primus coëgit Ecclesiam, eamque
non ex Ierosolymitanis & circumcirca habitantibus Iudæis, sed ex Parthis, Medis, Phry-
giis, Libycis, Ægyptiis, Arabibus, aduenis Romanis, & aliis. Et qui omnium pastor fuit à
Domino institutus, ex omnibus nationibus cogere cœpit oues: docuit eos fidem simul D
& Apostolicos mores, nempe renuntiare omnibus, simul conuenire in oratione, & panis
à Christo edocta fractione.] hucusque Chrysostomus.

[f] Ioan. Chrys. in Act. Apost. homil. 4.
DE PETRI PRAEDICATIONE.

CCXLIV.
[g] Act. 2.
[h] Ibidem.
PRIMA CHRISTIANITAS
[i] Chrysost. in Act. Apost. hom. 7
[k] Chrys. ho. 5. in Act. Apost.

Erant autem (inquit [g] Lucas) perseuerantes in doctrina Apostolorum, & communi-
catione fractionis panis, & orationibus. Fiebat autem omni animæ timor.] quamobrem
non tantùm Christi fidem auide susceperunt; sed & quæ habebant, in communem om-
nium vsum contulerunt. Omnes enim qui credebant (addit Lucas [h]) erant pariter, &
habebant omnia communia. Possessiones & substantias vendebant, & diuidebant illa
omnibus, prout cuique opus erat.] Hæc erat (ait Chrysostomus [i]) Angelica respublica,
nihil dicere proprium: hoc protulit primum germen nascens Ecclesia. Petrus plantat
verbo, rigat baptismate; sed qui incrementum dat, Deus est.] ac rursus [k]: Petrus piscator
hos superauit, quasi cum mutis piscibus certamen fuisset: nec enim aliter quàm piscator E
mutos pisces, ita hic illos superauit.] & paulo pòst: Vbi nunc Græciæ fastus, vbi nomen
Athenarum, vbi philosophorum deliramenta? Ille Galilæus, ille Bethsaidæ natus, ille
rusticanus, vniuersos illos deuicit. Agedum, non ad nominatam patriam illius, qui hos
deuicit, erubescitis? quòd si nomẽ ipsum hominis audietis (Cephas enim dictus est) mul-
tò magis obtegetis faciem.] hæc ille, Christi in Petro admirabilem virtutem prædicans.

CCXLV.
[l] Act. 2.

Ceterùm verbi prædicationis adiuncta etiam fuisse miracula, testatur Lucas [l], dum
ait: Multa quoque prodigia & signa per Apostolos in Ierusalem fiebant.] additque
post alia, sic ab Apostolis esse distributa officia per loca singula, vt quotidie in templo
perseuerarent, nimirum orantes, vel Dei verbum annuntiantes: in domibus verò panem
frangerent, sacram videlicet Eucharistiam ministrantes, mira quadam diuinitus impar-
tita spiritus discretione, quæ domi, quæve in templo sibi essent agenda, distinguentes: ad
sacra

A sacra nimirum celebranda mysteria domos priuatas habentes; ad verbi Dei verò prædicationem, & communem omnium precationem, templum adeuntes Vnde subdit Lucas[a]: Petrus autem & Ioannes ascendebant in templum ad horam orationis nonam.] Cur autem (ait Chrysostomus[b]) tunc ascenderunt in templum? Numquid Iudaicè viuebant? minimè: sed vtiliter hoc faciunt.] Nunc verò in adeundo templo, ipsorum consilium quodnam fuerit, satis exprimitur, cùm ad horam orationis nonam eos ascendisse, Lucas dicit. Quæ enim scripta in lege, vel consuetudine laudabili introducta essent apud Hebræos præcepta moralia, eadem non modò Apostoli non spreuisse, sed etiam in Ecclesiam transfudisse noscuntur. Vnde S. Leo Papa[c] in hanc sententiam: Apostolica, inquit, institutio, dilectissimi, quæ Dominum Iesum Christum ad hoc venisse in hunc mundum nouerat, vt legem non solueret, ita veteris Testamenti sacramenta distinxit, B vt quædam ex eis, sicut erant condita, Euangelicæ eruditioni profutura decerperet; & quæ dudum fuerant consuetudinis Iudaicæ, fierent obseruantiæ Christianæ. Quamuis enim varietates hostiarum, differentiæ baptismatum, & otia sabbatorum cum ipsa carnis circumcisione cessauerint; manent tamen ex ipsis voluminibus & apud nos præcepta plurima moralia.]

[a] *Act. 2.*
[b] *Chrys. ho. 8. in Act.*

QVAE EX IVDAEIS PETRVS IMITATVS.

[c] *Leo Pap. ser. 7. de ieiun. sept. mens.*

CCXLVI. Quod igitur spectat ad antiquum certis horis orandi ritum, ex Iudæorum fontibus ab Apostolis in Ecclesiam deductum; Tertullianus[d] tradit in primis hisce verbis: Salua indifferentia semper & vbique & omni tempore orandum: tamen tres istas horas, vt insigniores in rebus humanis, quæ diem distribuunt, quæ negotia distinguunt, quæ publicè resonant, ita & solemniores fuisse in orationibus diuinis; quod etiam suadet Danielis argumentum ter in die orantis, vtique per aliquarum horarum exceptionem, non aliarum C autem, quàm insigniorum exinde Apostolicarum, Tertiæ, Sextæ, Nonæ. Hinc itaque & Petrum dicam ex veteri potiùs vsu Nonam obseruasse, tertiò orantem supremæ orationis munere, &c.] hęc enim ex Petri instituto & exemplo in Ecclesia obseruari confirmat. De iisdem tribus horis, aliisque superadditis, ac omnibus etiam diuinis mysteriis feliciùs consecratis, in Ecclesia seruari solitis, Cyprianus[e] scribit his verbis: In orationibus verò celebrandis inuenimus obseruasse tres pueros cum Daniele, tres pueros in fide fortes & in captiuitate victores, horam tertiam, sextam, nonam, sacramento scilicet Trinitatis, quæ in nouissimis temporibus manifestari debebat. Nam & prima hora in tertiam veniens, consummatum numerum Trinitatis ostendit. Itemque ad sextam quarta procedens, declarat alteram Trinitatem: & quando à septima nona completur per ternas horas, Trinitas perfecta numeratur. Quæ horarum spatia iampridem spiritualiter determinantes D adoratores Dei, statis & legitimis ad precem temporibus seruabant: & manifestata postmodum res est, sacramenta olim fuisse, quòd antè sic iusti precabantur. Nam super discipulos hora tertia descendit Spiritus sanctus, qui gratiam Dominicæ passionis impleuit. Item Petrus hora sexta in tectum superius ascendens, signo pariter & voce monentis instructus est, vt omnes ad gratiam salutis admitteret, cùm de emundandis Gentilibus antè dubitaret. Et Dominus hora sexta crucifixus, ad nonam peccata nostra suo sanguine abluit; & vt redimere & viuificare nos posset, tunc victoriam suam passione perfecit. Sed nobis, fratres dilectissimi, præter horas antiquitus obseruatas orandi, nunc & spatia & sacramenta creuerunt. Nam & manè orandum est, vt resurrectio Domini matutina oratione celebretur; quod olim Spiritus sanctus designabat in Psalmis dicens: Rex meus, & Deus meus, quoniam ad te orabo Domine, manè assistam tibi, & E contemplabor te. Et iterùm per Prophetam loquitur Dominus: Diluculo vigilabunt ad me, dicentes: Eamus, & reuertamur ad Dominum Deum nostrum. Recedente item Sole, ac die cessante, necessariò rursum orandum est. Nam quia Christus Sol verus, & dies est verus: Sole à die sæculi recedente, quando oramus & petimus vt super nos lux denuò veniat, Christi precamur aduentum, lucis æternæ gratiam præbiturum.]

DE HORIS CANONICIS.

[d] *Tert. adu. Psychic. c. 10.*

[e] *Cyprian. de orat. Domin.*

CCXLVII. Quinque his horis canonicis duæ aliæ reperiuntur superadditæ, eædemque aliis diuinis consignatæ mysteriis, & septenario numero consecratæ, de quibus Magnus Athanasius[f] his verbis meminit: Oriens Sol videat librum in manibus tuis. Post tertiam synaxes conficies; quoniam ea hora defixum est lignum crucis. Sexta hora absolues deprecationes cum psalmis, ploratu, & supplicationibus; quoniam hac hora pependit Filius Dei in cruce. Nona hora rursum in hymnis & glorificationibus eris, cum lacrymis & confessione peccatorum tuorum Deo supplicabis; quoniam hac hora Dominus in cruce pendens

[f] *Athan. de Virgin.*

SEPTEM ORANDI HORAE.

pendens reddidit spiritum:& post synaxim horæ Nonæ comede panem tuum.] & post A
nonnulla:Si,inquit,ingredieris in templum duodecima hora,maiorem & longiorem fa-
cies synaxim cum virginibus tecum concordibus:quòd si nullam habeas concordem,so-
la synaxim absolues,Deo præsente & audiente.Bonum autem est lacrymas effundere co-
ram Domino,memoremque esse duodecimæ horæ,quòd in illa Dominus ad inferos de-
scendit.]inferiùs verò hæc addit:Media nocte excitaberis, & hymnis celebrabis Domi-
num Deum tuum: ea enim hora surrexit à mortuis Dominus Deus tuus, & Patrem
suum hymnis celebrauit:atque ideò nobis iniunxit, vt eadem hora hymnos Deo dicere-
mus.Cùm primùm surgis,hunc versum recita: Media nocte surgebam ad confitendum
tibi,super iudiciis iustitiæ tuæ. & precare,& incipe recitare psalmum quinquagesimum,
donec absoluas.Et hæc tibi certa sint pensa per singulos dies,& tot psalmos dices, quot
poteris, & ad quemlibet psalmum preces & genuum flexio cum lacrymis addantur B
pronuntiando Domino peccata tua, orandoque vt tibi remittantur.] & paulo pòst:
Ceterùm matutino tempore hunc psalmum dicito: Deus Deus meus ad te de luce
vigilo,&c.]

[a] Ioã. Chrys. ho. 49. ad po. Antio. & ho. de laud. mon. & ho. 14. in 1. ep. ad Tim. & in psal. Beati immaculati.

CCXLVIII [b] Basi. in reg. interrog. 37.

De septem item orandi horis, quatuor diurnis, & tribus nocturnis, agit sæpè Ioan-
nes[a] Chrysostomus, & ante ipsum Basilius[b], qui de iisdem agit multis & frequenter:
licet alicubi octauam videatur addidisse horam; tamen ipsam quam ponit post mediam
noctem ante diluculum,iungere simul consueuit Ecclesia, easdemque pro vna numerat
hora,quam Matutinum Officium nominat Hieronymus[c], qui de his etiam septem ho-
ris hæc paucis:Horam tertiam, sextam, nonam, diluculum quoque & vesperam nemo
est qui nesciat.]& paulo pòst:Noctibus bis terque surgendum, reuoluenda quæ de Scri-
pturis memoritet retinemus.]Idem alibi de tribus horis in veteri Testamento[d] seruari so- C
litis, tettia, sexta, & nona, Ecclesiastica traditione receptis agit:rursumque de horis ve-
spertinis,mediæque noctis,& matutinis meminit,scribens ad[e] Demetriadem, & ad Læ-
tam[f],& Eustochium[g].Cassianus[h] de iisdem pluribus,Isidorus[i],& alij ferè innumeri, quos
enumerare nimis longum esset. Hæc igitur ex antiqua sanctorum virorum institutione,
ac maximè Dauidis dicentis, Septies in die laudem dixi tibi] per Apostolos semel in Ec-
clesiam translata,feliciter perseuerant. Quod verò pertinet ad noctutnas preces,ipsas sa-
cras vigilias,accommodatiùs agemus inferiùs.

[c] Hie. ad Eustoch. ep. 22. DE IISDEM ORANDI HORIS. [d] Hieron. in Daniel. c. 7. [e] Hier. ep. 8. [f] Idem epist. 7 [g] Idem ep. 22. & 37. [h] Cassiã. col. 7 [i] Isid. de Eccl. offic. c. 19.

CCXLIX. LOCVS ORATIONIS.

Hæc verò satis ad insinuandas ex instituto Ecclesiæ Catholicæ antiquas ab Aposto-
lis acceptas traditiones. Quarum vsu non ceteras tantùm diei horas precibus consecra-
tas didicimus,sed & locum, quò ad preces Deo fundendas conuenire debeant Fideles,
admoniti sumus. Quantumlibet enim priuatas quis orationes domi agere intra cubicu- D
lum suum (vt Dominus docuit) debeat esse sollicitus:tamen exemplo Apostolotum tem-
plum adeuntium, ad publicas preces in vnum conuenire debete locum, ipsam scilicet
ecclesiam, admonentur Christiani: quod quidem faciendum esse, sanctus[k] Ignatius,
qui iisdem vixit temporibus, scribens ad Magnesianos inculcat, sic dicens: Omnes ad
orandum in idem loci conuenite:sit vna communis precatio,vna mens, vna spes in cha-
ritate,& fide inculpata in Christum Iesum,quo nihil est præstantius. Omnes velut vnus
quispiam ad templum Dei concurrite,velut ad vnum altare,ad vnum Iesum Christum,
summum Sacetdotem Dei vnigenitum.]At de his hactenus: iam cœptam historiam
percurramus.

[k] Ignat. ep. 6.

CCL. [l] Act. 3. DE CLAVDO SANATO.

Quidam vir (inquit[l] Lucas) qui erat claudus ex vtero matris suæ, baiulabatur: quem
ponebant quotidie ad portam templi,quæ dicitur Speciosa, vt peteret eleemosynam ab E
introeuntibus in templum, &c.] claudi enim narrat historiam sanati mitaculosè à Pe-
tto;additque simul, quo modo eius rei nouitate perculsi populi, ad eosdem ad porti-
cum Salomonis concurrerint. Hæc quidem cùm tam dilucidè ab Euangelista Luca nar-
rentur; de locis ipsis,de porta inquam Speciosa, quænam fuerit, & potticu Salomonis,
vbinam sita esset, soluendæ temanent magnæ in eadem historia difficultates: quas for-
tasse prætermisissem, nisi animaduertissem in his errasse nonnullos, dum existimarunt
nullam prorsus Herodis temporibus reliquam fuisse porticum antiquioris templi illius à
Salomone constructi, quòd diuinæ Scripturæ auctoritate constet conflagrasse tempori-
bus[m] Sedechiæ: dumque etiam illam esse putarunt portam Speciosam,per quam pate-
ret aditus ad porticum Salomonis.Cùm igitur hi omnes manifestè errare noscantur:ope-
ræpretium existimaui de ipsa porticu Salomonis ac portis templi fusiùs agere. Res sunt
scitu

[m] 4. Reg. vlt.

A scitu dignissimæ, quò non ad præsentis historiæ tantùm elucidationem, sed ad alia nonnulla noui Testamenti loca declaranda conducant.

Cùm verò templum (vt superiùs dictum est) cuius est frequens mentio in nouo Testamento, non illud primum à Salomone ædificatum, nec secundum tempore Zorobabel restitutum, sed tertium, ab Herode scilicet excitatum, constet fuisse; nec ab aliquo antiquorum scriptorum, perinde ac à Iosepho descriptũ illud per singulas partes distinctè inueniatur: ab ipso imprimis petenda est harum rerum cognitio. Age verò, antequam de ipsius templi portis agamus, de ipsa in primis porticu Salomonis orationem instituamus: ac primùm de illa, cuius non tantùm hic Lucas & inferiùs[a], sed & Ioannes[b] mentionem fecit. Agens igitur Iosephus [c] aduersus Apionem, hæc habet de quadruplicibus porticibus templi atque earũ vsu: Quatuor porticus habuit in circuitu, & harum singulæ propriam secundùm legẽ habuere custodiam. In exteriorem itaque ingredi licentia fuit omnibus, B etiam alienigenis: mulieres tantummodò menstruatæ transire prohibebantur. In secundam verò porticum cuncti Iudæi ingrediebantur, eorumque coniuges, cùm essent ab omni pollutione mundæ. In tertiam masculi Iudæorum, mundi existentes, atque purificati. In quartam autem sacerdotes stolis induti sacerdotalibus. In adytum soli Principes sacerdotum, propria stola circumamicti.] hæc Iosephus. CCLI.

[a] Act. 5. [b] Ioan. 10. [c] Ios. aduers. Apion. lib. 2. & antiq. lib. 15 c. 14. PORTICVS QVATVOR.

Quæ autem harum porticuum Salomonis diceretur, idem aliis in locis non obscurè declarat: vt cùm agit [d] de templo ab Herode restituto, partem templi exteriorem porticu Salomonis fuisse nobilitatam tradit, & qualis esset, describit in hunc modum: Tantis fundamentis digna erant opera imposita. Duplices porticus omnes, quas columnæ sustinebant, quinis & vicenis cubitis altæ, de singulis saxis marmore candido, & laquearia C cedrina protegebant: quorum naturalis magnificentia, quodque ligno rasili erãt, apteque cohærebant, operæpretium spectantibus exhibebat, nulloque aut pictoris aut sculptoris opere extrinsecus ornabatur. latæ autem triginta cubitos erant: omnisque gyrus earum sex mensura stadiorum cum Antonia concludebatur. Totum autem sub dio spatium variabatur omnium quidem generum lapide stratum, quà ad secundum templum ibatur.] hæc de exteriori porticu, quæ Salomonis dicebatur, Iosephus; de qua & alibi quoque his verbis [e]: Suasit Regi vt Orientalem instrueret porticum: ea templi extima claudebat profundæ valli & angustæ imminens, ac proinde subnixa muro quadringentos alto cubitos, saxis constructo quadratis, valdè candidis: eratque cuiusque saxi longitudo cubitorum viginti, sex verò altitudo, opus Salomonis Regis, qui primus integrum templum condidit.] hucusque ipse. Ex quibus etiam facilè causam intelliges, cur post tot templo D illatas clades, post denique eiusdem demolitionem (vt vidimus) ac restitutionem ab Herode factam, adhuc porticus Salomonis remanserit etiam cum suo nomine integra: nimirum propter solidam firmiterque fundatam ac stabilitam tantæ structuræ molem, quam lapidibus inter se plumbo compactis, ferroque intrinsecus vinctis fuisse firmatam, alibi idem [f] auctor affirmat: vt non sit mirum, si post totius templi bustum temporibus Sedechiæ igne consumpti, porticus Salomonis remanserit adhuc integra. CCLII.

DE PORTICV SALOMONIS. [d] Ios. de bello Iud. li. 6. c. 6. [e] Ios. antiq. li. 20. c. 8. [f] Ios. antiq. li. 15. c. 14.

Appellatur dicta porticus Salomonis à Iosepho interdum primum templum, aliquando prima porticus, quæ patebat etiam alienigenis. Per eius atrium lapidibus nobiliter stratum, ad secundum (idem inquit Iosephus) templũ ibatur cancellis septum saxeis ad tres cubitos altis, nimiumque grato opere factis: vbi æquis dispositis interuallis columnæ stabant, legem castimoniæ præmonentes, aliæ Græcis, aliæ Latinis litteris, in lo- E cum sanctum transire alienigenas nõ debere: Sanctum enim vocabatur alterum fanum, & quatuordecim gradibus ascendebatur à primo.] & infrà: Post quatuordecim autem gradus, spatium erat vsque ad murum trecentis cubitis planum. Hinc rursum alij quinque gradus & scalæ ad portas ducebant, à Septemtrione quidem atque Meridie octo, duæ verò ex Oriente.] paulo verò pòst de ornamento agens hæc ait: Portarum autem aliæ quidem auro & argento vndique rectæ erant, itemque postes ac frontes: vna autem extra templum ære Corinthio, quæ multum argento inclusas & inauratas honore superabat. & binæ fores quidem in singulis ianuis erant, tricenis cubitis altæ, quinis denis etiam latæ. Post introitum verò, vbi latiores fiebant, tricenis vtrimque cubitis exedras habebant, exemplo quidem turrium longas & latas, suprà verò quàm viginti cubitis celsas: singulas autem binæ columnæ duodecim cubitorum crassitudine sustinebant. Et aliarum quidem portarum magnitudo par fuit: quæ verò supra Corinthiam posita, CCLIII.

DE PORTIS TEMPLI.

posita, quò mulieres conueniebant, ab Oriente aperiebatur, porta templi sine dubio maior erat; quinquaginta enim cubitis surgens, quadraginta cubitorum fores habebat, ornatumque magnificentiorem: quoniam crassiori argento & auro vestiebatur, quod quidem nouem portis infuderat Tiberij pater Alexander.] hæc Iosephus de portis secundi, quod vocat, templi: ac paulo inferiùs agit de porta interioris templi, quod ad distinctionem prioris, quod Sanctum dixerat, Sacrosanctum appellat, dum ait: Ipsum verò templum in medio positum, hoc est, fanum Sacrosanctum, duodecim gradibus ascendebatur.] & paulo pòst de portis: Prima verò eius porta septuaginta cubitis alta erat, & vigintiquinque lata, neque fores habebat; cælum enim vndique conspicuum lateque patens significabat: erantque totæ frontes inauratæ.] & post aliqua, de porta interiori hæc ait: Interior verò porta tota inaurata erat, & circum eam auratus paries: desuper autem habebat auratos pampinos, vnde racemi statura hominis pendebant: fores habebat auratas quinquaginta & quinque cubitis altas, sexdecim verò latas. ad hæc aulæum longitudine pari, hoc est, velum Babylonium, &c.] pergit agere de intima parte templi, quæ dicebatur Sancta sanctorum. Idem alibi de templi portis agens, hæc [a] ait: Ianuæ quidem templi altitudine cubitorum erant sexaginta, latitudine verò viginti, omnes deauratæ, & pęnè auro puro confectæ: has claudebant non minùs quàm viri ducenti diebus singulis, & relinquere eas apertas nefandum nimis erat.] hæc ipse. Easdem item templi portas Aristeas [b] admiratus, hæc de illis scribit: Portarum verò aspectus, & lapidum connexiones, & superliminarium mirum decus summa claritudine fulgent, vtpote quæ nulla sumptuum parsimonia, ob magnificentiam cuncta abundantissimè constructa fuerant.] hæc Aristeas. A B

a Ioseph. adu. Apion. lib. 2.
b Arist. de 72. Interp.

CCLIV. DE PORTA SPECIOSA.

His igitur de templi portis sic se habentibus; quænam ex his Speciosa porta diceretur, peruestigandum est. Constat in primis nullam de portis tertiæ partis templi, quod dicebatur Sacrosanctum, ad quod sacerdotes tantùm accessum habebant, dictam esse Speciosam: nam per eam, auctore Luca [c], constat non solùm Petrum & Ioannem, sed & claudum illum iam sanatum esse ingressos, reliquum est igitur, eam vel in porticu Salomonis, quæ (vt nuper est dictum) extima erat, vel in secunda porticu, quæ & secundum dictum templum, quod & Sanctum dicebatur, fuisse locatam. Porrò de portis porticus Salomonis, licet nihil expresè à Iosepho dicatur: tamen dum agens contra Apionem [d] dicit claudi templum ianuis cubitorum sexaginta altitudine, & viginti latitudine; cùm ea mensura nec secundæ, nec tertiæ templi porticibus conueniat; primæ porticus, Salomonis dictæ, eas fuisse, affirmare necesse est. An verò ex his aliqua dicta fuerit Speciosa, vt aliqui existimarunt, res accuratiùs examinanda est. Existimaui aliquando, aliquam ex his quæ erant in ipsa fronte porticus Salomonis, fuisse portam illam Speciosam de qua agimus: id quidem ex eo deducens, quòd fuisset olim illud in prouerbium apud Hebræos [e]: Cæcus & claudus non intrabunt in templum.] ob idque non licuisse, claudum hominem, in illud quod intra templum erat, exponere. Verùm cùm de cæcis & claudis id non reperiatur Moysi lege vetitum, constetque Iosephi [f] auctoritate cæcos in templum admitti, immò si essent ex genere sacerdotali, etiam inter sacerdotes residere, absque tamen amictu sacerdotali; & de claudis etiam nulla dubitatio esse videatur, eosdem intra templum admitti licuisse, ac multo magis intra atrium porticus Salomonis, quod (vt eodem auctore vidimus) etiam patebat Ethnicis: nihil est quod affirmare cogamur Speciosam portam fuisse in porticu Salomonis; præsertim cùm nulla ex illis æquè celebretur, ac illæ quæ erant in secunda porticu, quam secundum templum Iosephus appellat, quarum ornatum mirificum prædicat. C D E

c Act. 3.
d Ios. contra Apion. li. 2.
e 2. Reg. 5.
f Ios. de bello Iud. li. 6. c. 6.

CCLV. EX IOSEPHO DVBITATIO.

Ceterùm attentiùs, quæ ab eodem auctore scribuntur, consideranda sunt: parum enim sibi constare videri potest, dum alibi [g] (vt vidimus) fuisse templi portas decem, à Meridie quatuor, totidemque à Septemtrione, ab Oriente duas, affirmat; alibi [h] verò de iisdem agens, cùm describit nouum templum ab Herode restitutum, auctum, atque nobilitatum, manifestè tradit ternas tantùm à Meridie, ex aduerso totidem, & vnam magnam ad Orientis partem fuisse locatam. Sed præstat vt eiusmet verba reddamus, quò certiora ac manifestiora habeantur hæc quæ dicimus: sunt ergo eiusmodi: Post primum ambitum, interiùs non longo interstitio, secundis paucis gradibus scansilis septum habebat lapideum, cum inscriptione quæ vetaret transgredi alienigenam, sub interminatione pœnæ capitis: hoc interius septum tam Austrino quàm Septem-

g Idē eod. c. 6.
h Ios. antiq. li. 15. c. 14.

A Septemtrionali latere patebat ianuis ternis æquè distantibus, ab Oriente verò vna magna, per quam intrarent casti vnà cum vxoribus. Interiora autem fani mulieribus nefas erat ingredi. Tertium verò spatium intimum solis sacerdotibus accessibile.] hęc ibi; quæ non tantum, quod pertinet ad portarum numerum, pugnare videas cum superiùs dictis, sed & in eo quòd mulieres per se sine viris intrare dixit, hìc verò vnam tantùm ait fuisse portam ad Orientem positam, per quā castos viros vnà cū vxoribus intrare solitos tradit. Certè nec structuræ ratio pati posse videtur, vt in eodem frontispicio ad Orientem vergente duæ portæ fuerint inæquales constructę; quarū altera tricenis, vt ait, cubitis alta, quindenis lata, altera verò quinquaginta cubitis eminens esset: quam cùm eius templi portam maiorem appellat, respectu ceterarum quas in eodem secundo templo positas dixit, illam ipsam esse mihi persuadeo, quam alibi idem auctor maiorem appellans, locatam super eam ab Herode seniore aquilam auream tradit[a]; quam non fuisse extra templum in porticu Salomonis, efficax illa ratio persuadet, quòd ibidem auctor affirmet, detraxisse è porta iuuenes illos dictam aquilam auream, inspectante, vt ait, congregata in templum multitudine: adeò vt opus fuerit, tam audax facinus non foris, sed intra Salomonis porticum esse patratum. Denique quod spectat ad locum in templo feminis tantùm adscriptum; mediis parietibus à ceteris fuisse distinctum, nec vnam, vel ab vno latere, sed plures ad eumdem patuisse portas, idem Iosephus[b] non obscurè significat, dum hæc ait: Necessariò namque proprius locus religionis causa mulieribus destinatus muro discernebatur. Altera quoque porta opus esse videbatur: contra primam verò secreta erat ab aliis regionibus vna porta Meridiana, & vna Septemtrionalis, quibus ad mulieres introibatur: per alias enim ad mulieres transire non licebat, sed nec suam portam interiecto muro transgredi licebat; patebat enim locus ille pariter indigenis atque hospitibus feminis religionis causa venientibus.] hæc ille.

B — [a] Ios. antiq. lib. 17 c. 8.

[b] Ios. de bello Iud. li. 6. c. 6.

C

Vt autem quæ idem auctor inter se diuersa ac planè contraria diuersis in locis narrat, aliqua ratione conciliari mutuò possint: accuratiùs considerandum est, quòd aduersus Apionem [c] agens, cùm secundam porticum tribuat feminis mundis, tertiam verò masculis purificatis; in eodem secundo quod dicit templo, duplicem fuisse porticum, feminis alteram, alteram masculis destinatam, significare videtur: cùm aliàs (vt vidimus) in eodem secundo templo, licet inter se separatos, viros ac mulieres pariter agere consueuisse testetur; sicque priorem eiusdem loci porticum tributam esse feminis, posteriorem denique viris æquè mundis esse concessam. qua tantùm ratione dici posse videtur, duas portas eiusdem templi ad Orientem vergentes esse positas, non in eodem frontispicio, sed alteram ipsarum in prima eiusdem loci porticu, alteram verò in secunda, prioremque ad aliam fuisse peruiam; & quòd maior ceteris esset, viris ac feminis, vt ait, fuisse communem; ingressas verò hanc illas, per alias portas sua ingredi septa muro distincta, viros verò interiorem eius loci adire porticum: & hoc ipsum esse quod ait [d], Orientalem magnam portam castos simul intrare vnà cum vxoribus, interiora autem fani mulieribus nefas ingredi: hacque item ratione effici potuisse, quod ait, fuisse eiusdem secundi templi decem portas, quarum tres primæ porticui vbi mulieres agerent, inseruirent; Maioremque dictam positam fuisse ad Orientem, per quam tum ipsæ, tum viri æquè transirent: duas reliquas, vt ait, alteram à Meridie, alteram à Septemtrione priuato illarū vsui destinatas. Rursum verò in interiori porticu septem fuisse portas, sex à lateribus, ternas hinc inde positas; & vnam quæ spectaret ad Orientem, quæ primæ ac maiori portæ è regione posita esset: hancque fuisse illam Corinthiam, super quam Iosephus Maiorem portam locatam fuisse testatur; quam sic extra templum positam dicit, quòd scilicet non esset in primæ illius templi porticus frontispicio, sed extra illud, nimirum in secunda porticu posita: nulla etenim ratio patitur, vt in prima esset porticu, quæ minor altitudine & latitudine haberetur. Hæc de portis templi quod Sanctum dicebatur, quò tum viri tum feminæ purificati omnes conuenire consueuerant. De portis verò interioris templi, quod sacerdotes tantùm adibant, nihil ad præsentem rerum tractationem.

CCLVI.

[c] Ioseph. adu. Apion. lib. 2.

LOCA IOSEPHI ELVCIDANTVR.

D

[d] Ios. antiq. lib. 15. c. 14.

E

His visis, quænam dictarum omnium fuerit illa templi porta, quam Lucas Speciosam appellat, iam reliquum est vt dicamus. Cùm enim ceterarum portarum duæ in primis omnium pulcherrimæ haberentur, Maior illa, atque Corinthia: illa quidem, quòd (vt idem Iosephus [e] testatur) crassiori argento & auro vestiretur; ista verò, quòd ære Corinthio fabrefacta, multum (vt idem ait) argento inclusas & auratas honore superaret: quænam CCLVII.

[e] Ios. de bello Iud. li. 6. c. 6.

nam harum dicta fuerit Speciosa; in eam libentiùs adducor sententiam, vt Corinthia il- A
SPECIOSA PORTA. la, quæ pulchritudine ceteras antecelluit, appellata fuerit Speciosa: cùm præsertim illi primæ suum videretur inditũ esse nomen: nam porta Maior nominata ab omnibus erat, cùm ergo non ad portam Maiorem, sed ad Speciosam claudum illum Lucas excubasse testetur; non de alia, quàm de Corinthia ceteris pulchriore, intelligi posse videtur.

Claudus ille igitur ibi agens, cùm à Petro & Ioanne eleemosynam peteret; Pe-
CCLVIII. trus se nec aurum nec argentum, quod daret, habere excusans, apprehensa [a] manu eius
[a] *Act.* 3. dextera, alleuauit eum: & protinus, inquit Lucas, consolidatæ sunt bases eius, & plan-
CLAVDVM A NATIVITATE PETRVS SANAT. tæ. Et exiliens stetit, & ambulabat, & intrauit cum illis in templum ambulans, & exiliens, & laudans Deum. Et vidit omnis populus eum ambulantem, & laudantem Deum. Cognoscebant autem illum, quòd ipse erat qui ad eleemosynam sedebat ad Speciosam portam templi: & impleti sunt stupore & extasi in eo quod contigerat illi.] hæc Lu- B
cas. Negat se argentum & aurum habere quod tribuat: cùm enim rerum pretia deferentur ad pedes Apostolorum: sicut à Christo vnus ex omnibus delectus erat, qui loculos habens, quæ essent necessaria ad victum curaret; id ipsum factum ante electionem diaconorum ab Apostolis, par est credere. Non enim ob eam causam, quòd Dominus dixis-
[b] *Mat.* 10. set [b]: Nolite possidere aurum, neque argentum, neque pecuniã in zonis vestris] prohibiti erant Apostoli eadem secum ferre. Non igitur vsuram rerum, sed prauum affectum, &
[c] *Aug. de cõs. Euang. li.* 2. *cap.* 3. temporalium rerum solicitudinem à Christo esse interdictam, monstrant Augustinus [c], Hieronymus [d], & alij. Ceterùm quod spectat ad Petrum adeò pauperem, sibi viuendi ge-
[d] *Hier. contra Pelag. l.* 2. *& ad Hedib. ep.* 150 *q.* 1. *in fi.* nus præscripsit, vt (quod ait Gregorius Nazianzenus in oratione de amore pauperum) lupinis famem vrgentem expelleret. Sic igitur carens auro, abundans gratia, claudo restituit incolumitatem. C

CCLIX. Non impar sanè miraculum claudi à natiuitate à Petro sanitati restituti, est illi, quo Dominus cæco homini nato lucem reddidit: vnde meritò ab Euangelista accuratè esse descriptum, intelligendum est. quantumlibet enim prodigia ac signa ab Apostolis ante-
[e] *Act.* 2. hac facta esse testetur [e]; tamen ab eo quod tam insigniter est editum ab Apostolorum
MYSTERIVM EX MIRACVLO. Principe, ceteris prætermissis, narrationem instituit: vt tum rei gestæ, tum etiam personæ quæ gessit illam, innotesceret claritudo. Rursum verò quale mysterium contineretur eo miraculo, S. Ambrosius [f], & egregiè quidem paucis enarrat, sic dicens. Primum ergo si-
[f] *Ambr ser.* 3 *in nat. Apos.* gnum mirabilium suorum Petrus fecit, claudo pedum restituẽdo vestigia. Diximus frequenter ipsum, Petrum à Domino nuncupatum, sicut ait: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. Si ergo Petrus petra est, super quam ædificatur Ecclesia; rectè priùs pedes sanat: vt sicut in Ecclesia fidei fundamentum continet, ita & in homine D
membrorum fundamenta confirmet. Rectè, inquam, primùm in Christiano pedes curat, vt iam non trepidus nec imbecillis possit supra petram Ecclesiæ, sed robustus & fortis incedere.] hęc ipse. Iam verò (vt quid peractum sit videamus) magna turba ob rei nouitatem vndique confluente, cùm ingressi templum fuissent Petrus & Ioannes, redeuntes ad porticum Salomonis, illic populi frequentis corona vallabantur. Tunc Petrus, ea Christum annuntiandi arrepta digna satis occasione; haud propria, quin potiùs Christi virtu-
[g] *Act.* 4. te factum esse miraculum, est concionatus ad populum. Superuenientes [g] verò intereà sacerdotes, & magistratus templi cum Sadducæis, & ægrè ferentes tam Petrum quàm Ioannem docere populum, & ex mortuis resurrectionem prædicare, iniecerunt in eos manus, inque carcerem detruserunt in crastinum; erat enim iam vespera: cùm interim eorum qui Petri prædicationem audierant, numero quinque millia ad Christi fidem E
conuersa essent. Sed hæc pluribus Lucas.

CCLX. Sequenti verò die (quòd esset causa grauissima, quæ ad Synedrin, illud scilicet magnum Concilium septuagintaduorum seniorum, spectaret) habentur comitia, conue-
[h] *Act.* 4. niuntque Principes sacerdotum, & seniores, & Scribæ: nimirum (vt inquit Lucas [h]) Annas Princeps sacerdotum, & Caiphas, & Ioannes, & Alexander, & quotquot erant de genere sacerdorali. Non sic quidem (vt aliqui putant) Annas hic nominatur Princeps sacerdotum, quòd Caiphas, qui ante duos menses tempore mortis Christi, testimonio Euangelistarum, summus Pontifex fuisse dicitur, ea functione priuatus, redactus in ordinem fuerit, & loco ipsius Annas suffectus, dum non tantùm sacerdotum Princeps,
ANNAS CAPVT CONCILII. sed & primus omnium nominatur: sed quòd dicto seniorum Concilio præesset, eo nomine appelletur, & ea ratione, qua Christus ad eumdem primùm est ductus, eadem hic

A hic primo loco recenseatur. At cùm de his superiùs actum sit, eadem hîc repetere, su-
peruacaneum ducimus. Ioannes verò, qui à Luca tertio loco ponitur, fuit Annæ Prin-
cipis sacerdotum filius, qui in administratione rerum Iudaicarum pollebat, cuius Iose-
phus[a] meminit. Alexandrum verò, qui quartus ordine numeratur, haud alium puto *[a] Iosepb. de*
ab illo, qui sicut ditissimus omnium Iudæorum, ita etiam maximè pius erga Deum ha- *bello Iud.*
bebatur, vt idem Iosephus[b] auctor est. Hic Alexander Lysimachus, Alabarcha est cog- *lib.2. c.25.*
nomento dictus, quòd illum magistratum Alexandriæ gessit[c]: hic idem à Caio Imp. *[b] Ios. antiq. lib.20. c.3.*
posteà est coniectus in vincula, demum à Claudio eius in Imperio successore solutus at- *[c] Ios. antiq.*
que honorificè habitus. huius pater Tiberius appellatus (vt nuper vidimus) portas tem- *lib. 19. c.4.*
pli argento & auro sumptuosissimè exornauit. habuit Alexander filium, qui nomine *[d] Ios. antiq.*
aui Tiberius[d] nominatus, desertor paternæ religionis effectus, temporibus belli Iudaici *li.20. c.3. &*
B Romanis aduersus Iudæos adhærens, ob insignem aduersus eos nauatam operam, exer- *de bello Iud. lib.6. cap.1.*
citui præfici meruit. *in fin.*

Coacto igitur Iudæorum magno Concilio, sistuntur iudicio[e] Petrus & Ioannes, iuben- CCLXI.
turque causam dicere, ac præsertim qua virtute vel nomine tantum miraculum edidis- *[e] Act. 4.*
sent, exhibito & illo, qui antè claudus à Petro curatus fuerat. Tunc Petrus libera voce, re- CONCILIO
pletus Spiritu sancto (inquit Lucas) ita exorsus est: Principes populi, & seniores audite. Si IVDAEO-
nos hodie diiudicamur in benefacto hominis infirmi, in quo iste saluus factus est, notum RVM SI-
sit omnibus vobis, & omni plebi Israel, quia in nomine Domini nostri Iesu Christi Naza- STVNTVR
reni, quem vos crucifixistis, quem Deus suscitauit à mortuis, in hoc iste adstat coram vo- PETRVS ET
bis sanus. Hic est lapis, qui reprobatus est à vobis ædificantibus, qui factus est in caput IOANNES.
anguli: & non est in alio aliquo salus. Nec enim aliud nomen est sub cælo datum homi-
C nibus, in quo oporteat nos saluos fieri.] hactenus Petrus. Subdit Lucas hæc de iis, qui in
eo erant Concilio congregati: Videntes autem Petri constantiam, & Ioannis, comperto
quòd homines essent sine litteris & idiotæ, admirabantur, & cognoscebant eos quo-
niam cum Iesu fuerant. hominem quoque videntes stantem cum eis, qui curatus fuerat,
nihil poterant contradicere. Iusserunt autem eos foras extra Concilium secedere: & con-
ferebant ad inuicem, dicentes: Quid faciemus hominibus istis? quoniam quidem notum
signum factum est per eos omnibus habitantibus Ierusalem: manifestum est, & non
possumus negare. Sed ne ampliùs diuulgetur in populum, comminemur eis, ne vltrà lo-
quantur in nomine hoc vlli hominum. Et vocantes eos, denuntiauerunt ne omnino lo-
querentur, neque docerent in nomine Iesu. Petrus verò & Ioannes respondentes, dixe-
runt ad eos: Si iustum est in conspectu Dei vos potiùs audire quàm Deum, iudicate. Non
D enim possumus, quæ vidimus & audiuimus, non loqui. At illi comminantes dimiserunt
eos, non inuenientes quomodo punirent eos propter populum, quia omnes clarifica-
bant id, quod factum fuerat in eo quod acciderat.] hucusque Lucas de rebus gestis in
Concilio seniorum.

Reuertente[f] verò Petro vnà cum Ioanne ad suos; cùm ambo, quæ coram seniori- CCLXII.
bus essent facta, narrassent; & vniuersa quæ tum congregata in vnum erat multitudo *[f] Act.4.*
Deum laudasset, oransque petiisset vt Euangelij prædicatio magis magisque signis at-
que prodigiis illustraretur: factus est terræmotus, omnesque Spiritu sancto desuper ve-
niente repleti sunt: eratque omnium sicut vna voluntas idemque animus, ita tempora-
lium bonorum vsus communis: Quotquot enim (inquit Lucas) possessores agrorum
aut domorum erant, vendentes afferebant pretia eorum quæ vendebant, & ponebant
E ante pedes Apostolorum.] & inter alios Barnabas Cyprius genere, agrum quem habebat
vendens, attulit & ipse eius pretium, vt ceteri, ad pedes Apostolorum. Quòd Barnabas DE BARNA-
præ ceteris, qui id ipsum præstiterunt, nominetur ab Euangelista, id in causa fuisse puta- BA.
tur, quòd ipse ditissimus cùm esset, non agellum quempiam, sed latifundium Christi
causa vendiderit. hæc qui eius res gestas scriptis mandauit Alexander[g] testatur: addens, *[g] Apud Me-*
eumdem origine Cyprium, Ierosolymis habitasse, atque à Gamaliele vnà cum Stepha- *taph. die 11.*
no ac Saulo sacris litteris imbutum fuisse; ad Christum demum venisse vnà cum eius *Maij.*
consobrino Ioanne Mariæ filio, apud quem (vt vidimus) Christi noua Ecclesia coa-
lescere cœpit. Sanè Eusebius[h] & Epiphanius[i] inter antiquos Christi discipulos ipsum *[h] Euseb. lib.2. cap.1.*
adnumerant: nec est quòd de hoc aliqui dubitent ob eam causam, quòd nondum *[i] Epiph. lib.1. cap.21.*
Barnabas vsque ad hanc diem omnia sua dimisisset, cùm illa à Domino lex discipulis
præscripta esset: Si quis non renuntiauerit omnibus quæ possidet, non potest meus esse

 disci-

discipulus.] Nam & Ioseph ab Arimathia nobilis Decurio, & ipse diues, erat discipulus A
[a] *Mat. 27.* [b] *Ioan. 19.* Iesu, vt Matthæus [a] atque Ioannes [b] testantur: animi enim affectu id implendum erat.
CCLXIII. Quòd verò tam Barnabas, quàm & alij ad pedes Apostolorum rerum pretia posuisse dicantur: considerans hæc Ioannes [c] Chrysostomus: Magnus, inquit, honor: quandoquidem non in manus, sed ad pedes Apostolorum ponebant.] & alibi iterùm [d]: Ponebant ad pedes Apostolorum: non ad manus ipsorum ponebant, sed ad pedes, declarando fidem, & pietatem, & reuerentiam, quam habebant Apostolis, & quòd maioris ducebant quòd ab eis reciperentur, quàm quòd ab eis darentur dona.] hęc & alia plura in eamdem sententiam differit. Accedere ad sanctorum virorum pedes venerationis ergô, antiquus fuit Christianorum vsus: vnde illa dici vel scribi solita summissi animi obtestatio; Per vestigia vestra. Equidem idem qui suprà Ioannes Chrysostomus, adiri monachos, ad eorumque prouolui vestigia suadet, cùm ait [e]: Ad eos abi, hospitare, accede, sanctos tange pedes; multo namque honestius est illorum pedes tangere, quàm aliorum caput. Dic B enim mihi: Si quidam statuarum pedes apprehendunt, quoniam regiam tantùm habent figuram: tu ipsum in se habentem Christum non pedibus tenebis, & saluus eris? Sancti sunt pedes, licet viles sint; inquinatorum verò neque caput venerandum est. Sanctorum namque pedes magna potuerunt; quamobrem & vlciscuntur, cùm pedibus puluerem excusserint.] hæc Chrysostomus. Plura hîc essent adducenda exempla, quæ in alium locum differimus magis accommodatum.

[c] *Chryfoft. in Act hom. 11.* [d] *Hom. 27. in ep. ad Corin.* [e] *Chryf. ad pop. Antioch. homilia 59.*

CCLXIV. [f] *Act. 5.* DE ANANIAE ET SAPHIRAE INTERITV. Post hæc verò sanctus Lucas [f] Ananiæ & Saphiræ eius vxoris pauendum recenset interitum. Vendiderant agrum; cuius pretij, quod delaturi erant ad pedes Apostolorum, dolosa calliditate mentientes, partem fraudarunt. Inquirit quidem de crimine Petrus, detegit fraudem, sed Deus pœnam infligit. Videas ex his Petrum, sicut in ceteris, ita etiam in iudiciaria potestate præseferre primatum: primus quippe omnium ac solus inter C ceteros de perpetrato peccato reos interrogat; quos conuictos, mox à Deo dira pœna immissa consequitur. Hæc quidem tanta non casu sunt facta, sed vt experimento omni Ecclesiæ innotesceret, illum quem Petrus criminis arguit, Deum eius iudicio annuentem, mox experturum vltorem. At Porphyrius, impius ac dolosus nugigerulus, eò dementiæ venit, vt hæc legens non erubuerit Petrum nimiæ seueritatis arguere, quasi ipse in eos pœnam mortis inflixerit. Sed sanctus Hieronymus [g] in primis quodnam fuerit illorum peccatum, vt tantam Dei iram mererentur, insinuans, demum Porphyrio garrienti respondet, sic dicens: Ananias & Saphira dispensatores timidi, immò corde duplici, & ideò condemnati: quia post votum obtulerunt quasi sua, & non eius cui semel ea vouerant, partemque sibi iam alienæ substantiæ reseruauerunt, metuentes famem, D quam vera fides non timet; præsentem meruere vindictam, non crudelitate sententiæ, sed correctionis exemplo. Denique & Apostolus Petrus nequaquam imprecatur eis mortem, vt stultus Porphyrius calumniatur, sed Dei iudicium prophetico spiritu annuntiat, vt pœna duorum hominum sit doctrina multorum.] hæc Hieronymus. Origenes [h] quoque non putat adscribendum esse Petro interitum Ananiæ, vt ex eius verbis paulo inferiùs demonstrabimus. Maximus [i] etiam hanc ipsos commeruisse iram ait, quia quod Deo promiserant, non reddiderunt: eadem Athanasius [k] tradit de voto, item & Gregorius [l], & alij. Porrò non solùm, quòd quæ Deo vouerant non præstiterint, eam meruerunt experiri à Deo sententiam, sed & quòd (vt ingerit Petrus) mentiti sint Spiritui sancto. Nihil sanè in Ecclesia, quæ est columna & firmamentum veritatis, tam infaustum atque alienum inueniri potest, quàm simulatio, cui [m] si semel tribuatur assensus, omnis E Ecclesiastica disciplina turbabitur: meritoque tam in hos, quàm etiam in Simonem Magum, qui dolosè in fide agebat, Petrus disciplinæ vigorem exercuit.

[g] *Hier. ad Demetr. epist. 8.* [h] *Orig. tract. 8. in Matth.* [i] *Apud Amb. ser. 9. & apud Aug. de ver. Apost. ser. 25.* [k] *Athan. ser. de Passi. & Cruc.* [l] *Greg. regist. lib. 1. Ind. 9. epist. 33.* [m] *Distin. 27. cap. Nam li.*

CCLXV. POENA AD SALVTEM. Ceterùm hanc pœnam non ad supplicium sempiternum, sed ad expiationem peccati, vt sic salui esse possent in futuro sæculo, à Domino esse illatam, Origenes existimauit, dum ait: Digni enim erant in hoc sæculo recipere peccatum suum, vt mundiores exeant ab hac vita, mundati castigatione sibi illata per mortem communem; quoniam credentes erant in Christum. Puto autem, quoniam audiens Ananias hæc verba, ideò cadens expirauit, quòd non sustinuit reprehensionem Petri, sed cruciatus in se adeò est punitus, vt etiam expiraret, verbis videlicet Petri catechizantibus animam eius. Nec Petrum hic debemus existimare interfecisse Ananiam; sed illum non sustinuisse acrimoniam verborum Petri dicentis ad se: Vt quid repleuit satanas cor tuum?] Id ipsum Augu-

A Augustinus [a] agens contra Parmenianum sentire videtur, dum de Paulo sic ait: Quid ergo agebat Apostolus, nisi vt per interitum carnis, saluti spirituali consuleret: vt siue aliqua pœna vel morte corporali, sicut Ananias & vxor eius ante pedes Apostoli Petri ceciderunt: siue per pœnitentiam, quoniam satanæ traditus erat, interimeret in se sceleratam carnis concupiscentiam.] hæc Augustinus. Cassianus [b] etiam hæc in eam sententiam: Inuenimus sanè etiam pro leuioribus culpis nonnullos eamdem mortis ad præsens excepisse sententiam; qua sunt & illi puniti, quos prædiximus extitisse sacrilegæ præuaricationis auctores: vt factum est in illo qui sabbato ligna collegerat, vel in Anania & Saphira, qui parum quid de substantia sua clàm, infidelitatis errore, seruauerant: non quòd æqualia fuerint pondera peccatorum, sed quia nouæ transgressionis præsumptores reperti, debuerunt præbere ceteris, quemadmodum peccati, ita etiam pœnæ ac terroris exemplum: vt quisquis ea deinceps affectare tentasset, nosset sibi secundùm eam formam qua illi damnati sunt, etiam si in præsenti supplicium differatur, in futuri iudicij examinatione reddendum.] hæc ille. His denique veluti corollarium addimus, quod Isidorus Pelusiota [c] ad Orionem monachum in hæc verba rescripsit: Non crudelitatis atque amentiæ fuit, vir studiosissime, quòd sapientissimus Petrus eos qui peccauerant, morte affecit; verùm præscientis doctrinæ multa hominum peccata præsanantis. Nam cùm tunc Euangelij sementem facere incepissent, ac statim enata zizania conspexissent; sapienti consilio ea confestim euulserunt, ne vnà cum tritico aucta, futuro igni ad exustionem seruarentur. Ad eumdem enim modum diuinus quoque Moyses, legem ab initio statim violatam perspiciens, etsi ob exiguum peccatum, saxis tamen eum obrui iussit, qui die sabbati ligna collegerat: Deum videlicet hanc sententiam tulisse scribens.] hucusque Isidorus: ac de his satis.

[a] Aug. contra Parm. lib. 3. cap. 1.
[b] Cassian. coll. 6. c. 11.
[c] Isidor. li. 1. epist. 181.

CCLXVI. DE RENVNTIATIONE.

Nunc verò quod ad dictam frequenter superiùs in communem vsum bonorum collationem pertinet: non eiusmodi fuit, vt quicumque Christianus esse vellet, non aliter id consequi posset, nisi substantia rerum suarum priùs vendita, Christo nomen dedisset; vel quòd factus Christianus id ipsum præstare compelleretur, sic vt eadem viuendi norma ceteris omnibus, qui credituri essent, Christianis præscriberetur. Nam de Paulo [d] Apostolo constat, Corinthios per epistolam monuisse, sic eos indigentibus eleemosynas impartiri debere, ne esset nimis profusa largitio: Non enim (ait) vt aliis sit remissio, vobis autem tribulatio, sed ex æqualitate. In præsenti tempore vestra abundantia illorum inopiam suppleat.] Sed hæc facta sunt ipso exordio nascentis Ecclesiæ, priuato quodam Spiritus sancti impulsu, & quidem multis ex causis, atque in primis vt excultioris vitæ quoddam D posteris imitandum formaretur exemplum. Inde enim quotquot religiosiorem viuendi normam sunt amplexati, & ad eamdem viuendi rationem ceteros perfectioris vitæ cupidos instituendos susceperunt, formam sumpsisse noscuntur. Vnde sanctus Augustinus [e] suos alloquens clericos, ait: Quomodo autem viuere velimus, quomodo Deo propitio iam viuamus; quamuis de Scriptura sancta multa noueritis, tamen ad commemorandos vos, ipsa de libro Actuum Apostolorum lectio recitabitur; vt videatis vbi descripta sit forma, quam desideramus implere.] legit Lazarus diaconus, quæ in Actis Apostolorum scripta sunt capite quarto, & inter alia, verba illa: Multitudinis autem credentium erat cor vnum, & anima vna: nec quisquam eorum, quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia.] & quod paulo inferiùs habetur: Quotquot enim possessores agrorum, aut domorum erant, vendentes afferebant pretia eorum quæ ven-E debant, & ponebant ante pedes Apostolorum. diuidebatur autem singulis, prout cuique opus erat.] quibus lectis, Augustinus eadem & ipse repetiit. deque his ad suos præclaram habuit orationem. Eadem Basilius [f], ac denique omnes qui monachis selectas viuendi regulas præscripserunt.

[d] 2. Cor. 8.
[e] Aug. ser. 50 de diuersis.
[f] Basi. de reg. monach.

CCLXVII. ADVERSVS NOVATORES

Quid ad hæc impij, qui in Christianismo sectantes Epicurismum, his licet Apostolorum doctrina & exemplo firmatis ac stabilitis, adhuc tamen perfricta fronte procacique animo non verentur in sanctas regulariter viuentium institutiones obloqui atque furere? Sed de his aliàs vberiùs atque opportuniùs. Ceterùm præter illa quæ dicta sunt, afferuntur insuper de distractione rerum temporalium in vsum pauperum aliæ diuini consilij rationes. Excitanda enim erat in Fideles vehemens persecutio, quæ non bona tantùm, quæ haberent, auferret, sed & in ipsorum personas sæuiret. Sic igitur vt prima Ecclesiæ fundamenta nullo persecutionis impetu quaterentur, sed solida firmitate subsisterent;

optimè,diuina prouidentia diſponente, conſultum eſt, vt eiuſmodi periculum Fideles A rerum temporalium lucroſa iactura redimerent. Teſtis enim eſt Paulus[a], diuitiarum cupidos tentationibus facilè ſuperari,& laqueis diaboli irretiri. Narratis iam his quæ in Ananiam & Saphiram ſunt diuinitus acta,hæc ſubdit Lucas[b]:

[a] 1. Tim. 6.
[b] Act. 5.

CCLXVIII.

Per manus autem Apoſtolorum fiebant ſigna, & prodigia multa in plebe. Et erant vnanimiter omnes in porticu Salomonis.] Locum illum licet fuiſſe conſtet extra templum,vt etiam pateret Gentilibus, tamen etiam frequentiùs templum appellatum eſſe ab Euangeliſtis inuenies,quòd eo ambitu vniuerſa templi conſtructio clauderetur. Exemplo igitur Domini Redemptoris, qui cùm Ieroſolymis eſſet, docebat in templo, Apoſtoli etiam illic doctrinæ cathedram erexerunt: ad quam alludit Tertullianus[c], dum ait: Quid ergo Athenis, & Ieroſolymis? quid Academiæ, & Eccleſiæ? quid hæreticis, & Chriſtianis? Noſtra inſtitutio de porticu Salomonis eſt, qui & ipſe tradiderat Dominum B in ſimplicitate cordis eſſe quærendum.] hæc Tertullianus. addit Lucas: Ceterorum autem nemo audebat ſe coniungere illis: ſed magnificabat eos populus. Magis autem augebatur credentium in Domino multitudo virorum,ac mulierum,ita vt in plateas eiicerent infirmos,& ponerent in lectulis ac grabatis,vt veniente Petro, ſaltem vmbra illius obumbraret quemquam illorum, & liberarentur ab infirmitatibus ſuis. Concurrebat autem & multitudo vicinarum ciuitatum Ieruſalem, afferentes ægros, & vexatos à ſpiritibus immundis,qui curabantur omnes.]

DOCENT IN TEMPLO APOSTOLI.
[c] Tertul. li. de praeſcript.

CCLXIX. PETRI IN MIRACVLIS PRAEROGATIVA.

Cùm verò non Petrus tantùm, ſed & ceteri Apoſtoli Ieroſolymis eſſent: quidnam eſt,quòd oculi omnium conuertuntur in Petrum? quid iſta in plateis ægrotantium exhibitio,vt veniente Petro, vmbra ſaltem illius obumbraret quemquam illorum,& liberarentur omnes non ab vno vel altero,ſed ab omnibus,quibus tenerentur, morbis? Certè C quidem non per Petrum tantùm,ſed per ceteros etiam Apoſtolos fieri ſolita ſigna & prodigia,idem (vt nuper vidimus) qui hæc ſcribit,teſtatur Lucas. Verùm ſicut inter omnes Apoſtolos Petrus à Chriſto primatu in omnes eſt auctus,ita etiam præclariora quædam & inſigniora ab eo miracula edi conceſſit. Hinc ſolius Petri fuiſſe curare languentes vmbra corporis tranſeuntis, ſatis Euangeliſta declarat. nam ſi id ceterorum Apoſtolorum vmbra præſtitiſſet; quid tanta compreſſio in exponendis infirmis, quos Petri tranſeuntis vmbra curaret? Vnde Arator diaconus, qui heroico carmine eadem cecinit Acta Apoſtolorum,dum de his agit,hæc egregiè:

Excute Petre gradus: tecum medicina ſalutis
Ambulat: adde viam: pes is eſt ad gaudia velox,
In pedibus non eſſe moram: tua ſemita vita eſt. D
Si properas, iam nemo iacet: tu motibus vmbræ
Corpora cuncta leuas, atque hoc ſimul inſcia voti
Sumit turba tacens; quod cùm rogat accipit vnus.
Quærite, quos agitat tanti reuerentia facti,
Quid typicum res iſta ferat: libriſq; volutis
Noſcite quòd ſoli conceſſa eſt gloria Petro:
Quæve ſub hac ſpecie lateant documenta videte, &c.]

Quod etiam hîc in vmbra per Petrum agitur (nam in imagine pertranſit homo) in cælo veritate præſtari, idem pluribus verſibus docet.

CCLXX. SACRARVM IMAGINVM CVLTVS IN VMBRA PETRI.

Quid inſuper vmbra Petri, niſi imago expreſſa corporis Petri? certè quidem non aliunde,quàm ex eiuſmodi imaginibus vmbra formatis, picturam duxiſſe originem fe- E runt[d],vt ex his videas imaginum pium cultum in vmbra Petri à Deo primitus in primori illa Eccleſia tot tantiſque miraculis eſſe diuinitus conſecratum. Rurſus verò nec illud prætermittimus (ex quo in rebus geſtis myſteria latere noſcuntur) quòd cùm eamdem Deus virtutem vmbræ Petri indiderit, quam & corpori Petri; illud certè typicè expreſſum eſſe videtur, tantam à Deo Principi Apoſtolorum gratiarum copiam eſſe collatam, vt eadem dona Petri perſonæ conceſſa,ſic in vmbram tranſtulerit,vt eadem in ſucceſſoribus,qui referunt perſonam Petri,feliciter propagari voluerit: nimirum vt quamuis non omnes æquè ſancti ac Petrus,ſed ex ipſis aliqui moribus eſſent futuri diſſimiles, tamen quia eiuſdem gererent perſonam Petri, eamdem etiam retinuerint à Deo illi traditam poteſtatem; ſcirentque omnes reſpectu Petri in honore habendos eſſe, qui vmbram ſaltem Petri hac ex parte referrent.

[d] Cle. Alex. aduer. Gētes.

Tantam

CCLXXI. A Tantam Christi gloriam in Petro ac ceteris Apostolis diuinitus illustratam inuidentes Principes sacerdotum, furore quodam exagitati, iniicientes in illos manus, in carcerem detruserunt. At Angelus Domini (inquit Lucas[a]) per noctem aperiens ianuas carceris, eduxit illos, iussitque intrepidè Euangelium prædicare, qui diluculo templum ingressi, cœperunt confluentem docere populum. Cùm interim coacto Concilio seniores, ipsos qui adhuc in carcere detineri putarentur, Apostolos adduci iussissent: quæsiti sunt in carcere, nec inuenti, licet clausum esset ostium: sed in templo eos prædicare Euangelium, nuntiatum est. tunc qui sunt missi magistratus ac ministri, absque vi aliqua sistunt eos seniorum Concilio: cumque arguerentur spreti mandati, Petrus pro ceteris ex more ad facti excusationem magna animi libertate hæc in primis effatus ait: Obedire oportet Deo magis quàm hominibus.] aliisque verbis tum Christi gloriam, tum ipsorum in illum admissa exaggerans, perorauit.

[a] Act. 5. APOSTOLI CONIICIVNTVR IN CARCEREM.

CCLXXII B Cùm illi interim de inferenda illis nece inirent consilium; surgens Gamaliel legis peritus, iubens primum Apostolos foras ad modicum spatium temporis duci, in hæc verba sententiam dixit: Viri Israelitæ attendite vobis super hominibus istis quid acturi sitis. Ante hos enim dies extitit Theodas, dicens se esse aliquem, cui consensit numerus virorum circiter quadringentorum, qui occisus est: & omnes, qui credebant ei, dissipati sunt, & redacti ad nihilum. Post hunc extitit Iudas Galilæus in diebus professionis, & auertit populum post se, & ipse periit: & omnes, quotquot consenserunt ei, dispersi sunt. Et nunc itaque dico vobis, discedite ab hominibus istis, & sinite illos: quoniam si ex hominibus consilium hoc, aut opus, dissoluetur: si verò ex Deo est, non poteritis dissoluere illud, ne fortè & Deo repugnare inueniamini. Consenserunt autem illi. Et conuocantes C Apostolos, cæsis denuntiauerunt ne omnino loquerentur in nomine Iesu, & dimiserunt eos. Et illi quidem ibant gaudentes à conspectu Concilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati. Omni autem die non cessabant in templo, & circa domos docentes, & euangelizantes Christum Iesum.] hæc Lucas. Ex quibus Iosephus (vt dictum est superiùs) errasse deprehenditur, dum Theodæ res gestas ad tempora[b] Cuspij Fadi Iudææ procuratoris refert, quem eiusdem testificatione, anno quarto Claudij Imp. in prouinciam missum constat, post annos vndecim ab hoc tempore.

DE GAMALIELIS CONSILIO. ERROR IOSEPHI REDARGVITVR. [b] Ios. antiq. lib. 20. c. 2.

CCLXXIII. Ceterùm non Gamalielis tantùm auctoritate id affirmantis, & Lucæ hæc etiam describentis, sed & Domini testimonio, extitisse Theodam ante Christi passionem, Patres omnes consentiunt: locum enim illum Ioannis interpretantes quo Dominus dicit[c]: Omnes quotquot venerunt, fures sunt & latrones.] de Theoda & Iuda Galilæo intellexisse, pari D consensione confirmant. Certè quidem nequaquam ad antiquiora tempora Dominum hæc dicentem respectum habuisse, facilè potest intelligi, ne sugillasse cum pseudoprophetis etiam probatos ac à Deo missos Prophetas calumniosè ab aliquo dici posset: sed ad propinquiora tempora potiùs respexisse, & vt de rebus iam omnibus notis, quæ explicatione non indigerent, ea locutum esse: nam de antiquioribus pseudoprophetis nulla iam memoria erat, recens verò recordatio de his quos tum præsens sæculum infelici germine propagauit: nam non modò Iudas, eiusque successores, atque Theodas, sed & Herodes maior, quippe qui ab Herodianis Christus haberetur, notari potuit. Sic igitur Ioannes Chrysostomus[d], Cyrillus[e] Alexandrinus, Isidorus[f] Pelusiota, & alij omnes hos secuti, Dominum de Theoda intellexisse, iure existimarunt. Porrò Theodæ facinus in hunc modum contigisse, Iosephus describit[g]: non piget enim rem superiùs alia occasione nar- E ratam, iterùm rei argumento exigente, hîc repetere.

[c] Ioan. 10. [d] Chrys. in Ioã hom. 59. [e] Cyril. in Ioã. li. 7. c. 3. [f] Isid li. 3. epist. 119. [g] Ios. antiq. lib 20. c. 2.

CCLXXIV Apud Iudæam, inquit, præstigiator quidam, nomine Theodas, persuasit magnæ vulgi multitudini, vt assumptis suis facultatibus sequeretur se ad Iordanem fluuium: Prophetam enim se iactabat, pollicens scissurum se verbo Iordanem fluuium, ac facilem præbiturum transitum: talique promissione permultos seduxit. At Fadus effecit vt nihil lucri facerent ex sua insipientia, missis in eos equitum turmis: qui ex improuiso irruentes, ex his multos interemerunt, multos viuos ceperunt, & in his ipsum Theodam, cuius caput abscissum reportauit Ierosolymam.] hactenus de eo Iosephus. At ex verbis Lucæ Euangelistæ maior inde oritur difficultas, quòd de Theoda exemplum adducens, quasi rem nuper factam recenset: Ante hos dies, inquit, extitit Theodas.] tamen inferiùs cùm post hunc dicat extitisse Iudam Galilæum tempore professionis, illius scilicet celeberrimæ sub Quirino Præside factæ: hac quidem ratione ante annos trigintaquatuor

DE THEODA ET IVDA GALILAEO.

tuor Theodam vixisse, opus est dicere: quo modo igitur ante hos dies factum dicit, quod ante tot annos cōtigisse probatur? Quòd verò in primis Theodam à Iosepho descriptum existimarunt aliqui alium esse ab illo de quo hîc meminit Lucas: cùm hæc nulla auctoritate probentur, æquè reiicienda putamus. At magis placet, vt idem sit, ante hos dies, quod, ante hæc tempora, vsitato dicendi modo: vel vt ille Lucæ verborum sit sensus[a], dum ait: Post hunc extitit Iudas Galilæus] μετὰ loco πρὸ sit positum, vt diceret, Vltra dictum Theodam extitit Iudas Galilæus, &c. sicque noluisse dicere, post Theodam extitisse Iudam; sed potiùs post recensitum de Theoda quod nuper acciderat nouū exemplum, illud addidisse de Iuda quod antiquitus factum erat, cuius tamen recens erat memoria: nam (vt suo loco superiùs dictum est) adhuc Apostolorum temporibus illius sectatores supererant Galilæi. Sed hæc relinquimus lectoris arbitrio: lectionem certè mutare non præsumimus. A

[a] Gang. in Act. Apost.

CCLXXV. DE GAMALIELE. Ceterùm quod spectat ad Gamalielem: non prætermittimus dicere, ipsum fuisse Christianum, sed consilio Apostolorum sic occultum inter seniores, vt ea ratione meliùs consulere Ecclesiæ posset, permansisse, in libris Recognitionum Clementis[b] haberi, quos licet apocryphos citat Beda[c], & hæc eadem de Gamaliele recitat. Certè illum adhæsisse Christianis, & inter Christianos esse professum, certùm planè eius rei indicium illud est, quòd à Christianis apud Stephanum protomartyrem sepultus est. Cùm enim diuina reuelante prouidentia, corpus sancti Stephani repertum est, vnà cum ipso etiam est inuentum corpus Gamalielis, qui olim cùm ipsius Stephani, tum Sauli (posteà Pauli) ac Barnabæ magister fuerat. habentur hæc certa fide testata à Luciano presbytero, in libello illo quem de Stephani protomartyris corporis inuentione, cui præsens fuit, conscripsit. Quod verò eodem Luca auctore dictum est, Apostolos nonnisi plagis affectos à Concilio fuisse dimissos; id plane nequaquam ex sententia Gamalielis esse factum, sed voluntate Caiphæ, Annæ, & Alexandri, in eiusdem qui suprà Clementis[d] nomine scripto commentario legitur. B C

[b] Cle. recog. lib 1. c. 9. & 10.
[c] Beda in retract. in Act. Apost. c. 5.
[d] Clem Cōst. lib 5. c 3.

CCLXXVI. His iam fortiter ab Apostolis superatis, alia arte aggreditur veritatis hostis diabolus vexare Fideles. Cùm enim quos aduersus Ecclesiam concitauerat aduersarios, iam victos prostratosque conspiceret: per eos qui intus in Ecclesia erant, longè periculosius certamen aggreditur, tentans nimirum, si admirabilem illam vnitatem, mutuamque nusquam anteà visam animorum concordiam aliqua posset dissensione turbare, ac diuidere schismate. Sed quônam vsque progressus sit eius conatus, Lucas[e] narrat his verbis: In diebus illis crescente numero discipulorum, factum est murmur Græcorum aduersus Hebræos, eo quòd despicerentur in ministerio quotidiano viduæ eorum.] hæc Lucas. Porrò non sic in hoc loco accipiendi sunt Grçci, quasi Gentiles, ad distinctionem Hebræorum: nam nondum Gentilibus Christi Ecclesiæ patebat ostium, quod Petrus postmodum reserauit: sed quòd, (vt superiùs Philone auctore diximus) sicut in ceteris Orbis partibus, ita etiam in Græcorum regionibus Iudæi agerent: cùm alioqui etiam Lacedæmones nobiles in Græcia populi ab Abraham se originem ducere gloriarentur: id quidem eorum Regis ad Oniam Pontificem Iudæorum perbreues litteræ scriptæ testantur his verbis: D

[e] Act. 6.
PRIMA DISCORDIA IN ECCLESIA.

CCLXXVII. Incidimus in quamdam scripturam antiquam, in qua inuenimus cognationem intercessisse inter nostras origines, & nostrum quoque genus non esse alienum à posteris Abrahæ. Æquum igitur est, vt cùm fratres nostri sitis, petatis à nobis quæcumque libuerit. idem nos quoque faciemus, & res vestras tamquam nostras existimabimus, nostras item vobiscum communes habituri. Demoteles est, qui has vobis reddit litteras in pagina quadrangula scriptas, & obsignatas aquilæ sigillo draconem tenentis vnguibus.] hæc continebat epistola, quam Iosephus[f] suis de Antiquitatibus libris intexuit; qui item recitat[g] Ionathæ Pontificis litteras in eamdem ferè sententiam ad Senatum Lacedæmoniorum conscriptas. In Ionia item Græcorū prouincia quamplurimos habitasse Iudæos, idem auctor[h] affirmat; quos M. Agrippa Orientis Præfectus, Augusti temporibus, à Gentilium indigenarum vindicauit iniuriis, & patriis eos vti posse legibus absque impedimento, præcepit. Idem Iosephus scribens contra Apionem testatur, Iudæos tam Antiochiæ habitantes in Syria, quàm Ephesi in Asia, aliisque ciuitatibus nobilibus, fuisse earum municipes, sic dicens: Qui Antiochiam habitant Iudæi, Antiocheni nominantur: ius enim ciuium eis dedit conditor Seleucus. Similiter & qui in Epheso commorantur, E

[f] Ios antiq. lib 12. cap. 5.
[g] Ios. antiq. lib. 14. c. 9.
[h] Ios. antiq. lib. 16. c 4.
IVDAEI GRAECI.

A morantur, & alia Ionia, cum ciuibus exinde natis eamdem appellationem habent, hæc præbentibus eis regni successoribus.] Græci igitur dicebantur à Iudæis, qui in Græcia Hebræi agerent; Palæstinæ verò indigenas, proprio nomine, appellabant Hebræos, vt hîc etiam Lucas fecisse cognoscitur.

Quodnam verò fuerit huiusmodi ministerium, à quo Græcorum viduæ videbantur exclusæ: duplex reperitur de ea re fuisse sententia. Existimarunt alij certas Hebræorum viduas mensarum seruitio fuisse præfectas: nam & mulieres Domino ministrasse, testantur Euangelistæ[a]. Alij verò idem ministerium quotidianum esse putarunt ipsam eleemosynarum quotidie fieri solitam distributionem, ac in singulos partitionem, de qua Lucas[b] superiùs: Diuidebatur, inquit, singulis prout cuique opus erat.] Ceterùm secundùm priorem sententiam ministerium illud esse potiùs accipiendum, ea quæ inferiùs B Lucas[c] scribit de electione septem diaconorum, facilè persuadent, dum ait: Conuocantes autem duodecim multitudinem discipulorum, dixerunt: Non est æquum nos derelinquere verbum Dei, & ministrare mensis. Considerate ergo fratres, viros ex vobis boni testimonij septem, plenos Spiritu sancto & sapientia, quos constituamus super hoc opus. Nos autem orationi, & ministerio verbi instantes erimus. Et placuit sermo coram omni multitudine. Et elegerunt Stephanum, virum plenum fide & Spiritu sancto, & Philippum, & Prochorum, & Nicanorem, & Timonem, & Parmenam, & Nicolaum aduenam Antiochenum. Hos statuerunt ante conspectum Apostolorum: & orantes imposuerunt eis manus.] hæc Lucas: cuius rei gestæ narratio etsi plana & facilis habeatur, aliqua tamen indiget discussione: vt illud in primis; quænam mensæ illæ fuerint, sacræ ne an communes, quibus sunt præfecti diaconi.

CCLXXVIII. [a] Mat. 27. Marc. 15. [b] Act. 4. [c] Act. 6. DE ELECTIONE DIACONORVM.

C Si quis primitiuæ illius nascentis Ecclesiæ principia repetat, & discat consuetudinem; quænam fuerint illæ mensæ, cognoscet. nimirum easdem fuisse sacras æquè atque communes. Sicut enim Dominus ac Redemptor noster in vltima illa memorabili cœna (vt vidimus) vtramque mensam vnà coniunxit, communem & sacram, in quarum priori agnum ex more comederent, in altera verò mox consecuta sacratissimum suum corpus & sanguinem propinauit: ita etiam temporibus Apostolorum eadem in Ecclesia consuetudo noscitur conseruata, vt simul vtramque mensam coniungerent. Est de his perspicuum Pauli Apostoli testimonium in prima, quam ad Corinthios[d] scribit, epistola, vt omnes notant illic interpretes. Cùm enim ait: Vnusquisque suam cœnam præsumit ad manducandum: & alius quidem esurit, alius autem ebrius est] ecce cœna commu- D nis, hoc est, non sacra. Cùm verò rursus inferiùs subdit post deductum exemplum cœnæ Dominicæ, verbis illis: Quotiescumque manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis donec veniat, &c.] de mensa sacra intelligere, nullus poterit dubitare.

CCLXXIX. DVPLEX MENSA. [d] 1. Cor. 11.

His igitur in hunc modum se habentibus; ministerium quotidianum nihil aliud fuit, quàm eiusmodi mensis inseruire, quæ quotidie parabantur. Vnde Lucas[e]: Erant perseuerantes in doctrina Apostolorum, & communicatione fractionis panis, & orationibus.] & paulo pòst: Quotidie quoque perdurantes vnanimiter in templo, & frangentes circa domos panem, sumebant cibum cum exultatione, & simplicitate cordis.] verùm non communem tantùm cibum per fractionem panis debere intelligi, Paulus docet, cùm ait[f]: Panis, quem frangimus, nónne participatio corporis Domini est?] E facessat ergo sententia affirmantium diaconos mensis tantùm communibus fuisse præfectos. Quos rogo, dicant quid tantum oportuit Apostolos adhibuisse studium in deligendis, qui prandia cœnasque pararent, ministris, vt non ex triuio quosque petitos viros, sed boni testimonij, plenos insuper Spiritu sancto & sapientia, eosdemque (vt tradit Epiphanius[g]) ex numero septuagintaduorum discipulorum accersitos eligerent: cùm alioqui ad id quod maioris esset operis, nempe iudiciorum præfecturæ, qui essent contemptibiles, si fortè sapientes deessent in Ecclesia, Paulus[h] perficiendos esse mandarit. Quid insuper ad communium mensarum ministros instituendos, tantis opus fuisset religiosis ritibus, vt nonnisi præuia communi omnium oratione, ac manus impositione, ad tale munus obeundum idonei censerentur? Tanti enim ponderis erat manus impositio, vt eodem fermè ministerio Paulus & Barnabas initiati fuerint ad Apostolatum[i]. Quòd si communium tantùm mensarum ministri erant; quomodo & aliquando Euangelij prædicatio illis est credita, cuius causa Apostoli à ceteris vacare muneribus

CCLXXX. [e] Act. 2. DE MVNERE DIACONORVM. [f] 1. Cor. 10. [g] Epiph. lib. 1 c. 21. [h] 1. Cor. 6. DIACONI SACRAE MENSAE MINISTRI. [i] Act. 13.

ribus cupierunt? certè Stephanum, & Philippum, qui Euangelicæ prædicationis causa A
Euangelista dici meruit, eo munere functos esse, nullus ignorat. Tanti ne etiam meriti,
qui curarent cibaria diaconi exquirendi essent, vt iisdem moribus, quibus Episcopi, ab-
solutissimi esse deberent: nam Apostolus[a] Paulus eamdem ferè consummatam perfe-
ctamque morum integritatem à diacono æquè exigit atque ab Episcopo, sicut & Igna-
tius [b] ac Polycarpus [c] tradunt.

CCLXXXI Hæc in re tam clara superflua fortasse videri possunt, sed tamen necessaria existima-
uimus ad refellendam quorumdam (præsertim recentioris [d] hominis tamen Catholici)
sententiam, affirmantium diaconos ab Apostolis electos non fuisse ministros altaris.
Sed etsi ex his satis ostensum sit, hos errasse: adhuc tamen ad eos penitus confutandos,
non alium quàm qui diaconorum ministerium quodnam esset, oculis spectauit, adhi-
beamus testem, Ignatium inquam, qui iisdem temporibus (vt toties diximus) vixit; exi- B
stimantes neminem fore adeò refractarium & impudentem, qui tanto testimonio ob-
niti audeat. Ipse [e] igitur scribens ad Trallianos hæc habet: Oportet & diaconos myste-
riorum Christi ministros per omnia placere: nec enim ciborum & potuum ministri sunt,
sed Ecclesiæ Dei administratores.] & inferiùs: Quid verò diaconi, quàm imitatores an-
gelicarum virtutum? qui purum & inculpatum ministerium illis exhibent (*sacerdotibus
scilicet*) vt sanctus Stephanus beato Iacobo, Timotheus & Linus Paulo, Anacletus &
Clemens Petro. Qui igitur his non obedit, atheos prorsus & impius est, &c.] rursus ad
Heronem diaconum [f]: Nihil, inquit, sine Episcopis facito; sacerdotes enim sunt, tu ve-
rò sacerdotum minister: baptizant, sacrificant, eligunt, manus imponunt: tu verò illis
ministras, vt S. Stephanus Iacobo & presbyteris qui erant Ierosolymis.] hæc Ignatius.
Plura in hanc sententiam coaceruanda fuissent sanctorum Patrum testimonia, nisi huius C
sanctissimi viri ac martyris, atque eorum quæ scripsit oculati testis, iterùm atque iterùm
repetitam, firmiterque testatam assertionem abundè sufficere existimaremus. Quàm
verò ex his etiam arguatur spurius ille canon [g] sextæ Synodo affixus, quo dicitur, septem
diaconos ab Apostolis electos non ministrasse sacris mysteriis, omnium eruditorum ap-
pello sententiam.

CCLXXXII. Porrò quod superiùs dictum est, septem diaconos mensis communibus etiam fuisse
præfectos: non sic accipienda res est, vt (quod ministrorum mensarum est) ceteris accum-
bentibus, quæ ad cibum potumque pertinebant, illuc inferrent: sed quòd ea, quibus cui-
que opus esset, eleemosynas diuidendo curarent: quod etiam vsu retentum esse, S. Leo
in sermone de S. Laurentio testatur cùm de ipso ait: Non solùm ministerio sacramento-
rum, sed etiam dispensatione Ecclesiasticæ substantiæ præeminebat.] Idipsum S. Pro- D
sper [h] de Tito diacono, qui Romæ pecunias pauperibus distribuens, interfectus est, tra-
dit. Extat apud S. Gregorium [i] ipsa scripti formula, cùm alicui committeretur diaco-
nia. Rursus verò eosdem diaconos diuitiis Ecclesiæ esse propositos, vt ex eis ministrent
pauperibus, affirmant Hieronymus [k] & Ambrosius [l], qui ait diacono: Cùm solueris au-
ctori debitum, licet vt opera tua in beneficentiam & adiumenta hominum conferas, at-
que opem feras necessitatibus aut pecunia, aut officio, aut etiam quocumque munere,
quod latè patet in vestro ministerio: pecunia, vt subuenias, debito obligatũ liberes, &c.]
Adeoque erat diaconis commissa cura rerum Ecclesiæ, vt aduersus Episcopos eas dila-
pidantes se constanter erigerent. Est de his exemplum apud Gregorium [m] de Honorato
archidiacono Ecclesiæ Salonitanæ. Porrò diaconos non omnia ministeria Ecclesiastica
per se obiisse, sed alios complures habuisse ordine sub se positos ministros, ex his quæ E
idem sanctus Ignatius [n] scribit ad Antiochenos, satis exploratum habetur, dum ait: Sa-
lũto sacros diaconos.] & paulo pòst: Saluto hypodiaconos, lectores, cantores, ianito-
res, laborantes, exorcistas, confessores. Saluto custodes sacrorum vestibulorum diaco-
nissas.] Horum autem singulorum ordinum quænam fuerint munera, satis constare pu-
tamus, cùm in Ecclesia eadem perseuerent. Sed de laborantibus tantùm & diaconissis,
hîc obiter nonnulla dicenda sunt.

CCLXXXIII. Quinam fuerint in Ecclesia ministri, qui dicti sunt laborantes, Epiphanius [o] dilucidè
satis explicat, dum ait: Laborantes, corpora eorum qui obdormierunt, obuoluunt
& cooperiunt.] Alio nomine hos fossarios dictos esse, constat ex [p] epistola incerti cu-
iusdam auctoris ad Rusticum Narbonensem scripta. Quod verò spectat ad diaconissas:
constat quidem post diaconorum electionem, viduas illas quæ præerant ministerio
quoti-

Marginalia:
[a] 1. Tim. 3.
[b] Ignat. ad Trall. ep. 5. & ad Her. 13.
[c] Polyc. ep. ad Philippens.
[d] Catet. in Act. Apost.
[e] Ignat. ep. 5.
DE VERO DIACONORVM MINISTERIO.
[f] Idem ep. 13.
[g] Sext. Syn. c. 16. apud Theod. Bals.
DISPENSATIO BONORVM ECCLESIAE DIACONIS CREDITA.
[h] Prosper in Chro. anno Domini 429.
[i] Greg. lib. 9. ind. 4. ep. 24.
[k] Hieron. in Ezech. c. 48.
[l] Ambr. lib. de offic. c. vlt.
[m] Gre. regist. lib. 2. ep. 13.
[n] Ignat. ep. 12.
[o] Epiph. in comp. doct.
LABORANTES ET DIACONISSAE.
[p] Extat apud Hier. tom. 9.

A quotidiano, ab eo deſiiſſe ac ceſſaſſe, verùm non penitus in ordinem eſſe redactas, ſed aliis functionibus mancipatas: de quarum electione agens Paulus, non minùs quàm ſexaginta annorum viduam eligendam, eamque moribus probatam, præcepit. De muneribus quæ diaconiſſa obitura erat: ſicut foribus, qua ingrederentur viri, ianitores, qui & oſtiarij dicti ſunt, præfecti erant; ita & portis mulieribus tantùm patentibus præerant diaconiſſæ, quas (vt vidimus) appellat S. Ignatius ſacrorum veſtibulorum cuſtodes: ſicut enim in templo (quod dictum eſt) erant feminarum portæ, & loca orationis à viris ſeiuncta, ſic etiam laudabilem illum morem in Chriſtianorum eccleſias fuiſſe tranſlatum conſtat: ſed de his agemus inferiùs. Ceterùm erant & alia munera quibus diaconiſſæ fungerentur, de quibus hęc apud Clementem leguntur[a]: Elige quoque diaconiſſam fidelem & ſanctam, ad mulierum miniſteria. nam accidit aliquando, cùm in ali- B quorum domos diaconum ad mulieres mittere non potes, propter infideles: mittes igitur mulierem diaconiſſam, propter improborum cogitationes. Nam ad multos vſus muliere diaconiſſa indigemus: ac primùm, cùm illuminantur mulieres, Epiſcopus vngit frontes ipſarum oleo ſancto, deinde diaconiſſa eas abſtergit: non eſt enim neceſſe mulieres aſpici à viris.] Epiphanius[b] & ipſe vberiùs de diaconiſſarum miniſterio agit his verbis: Miniſtrarum quidem diaconiſſarum appellatarum ordo eſt in Eccleſia, non ad ſacrificandum, neque vt quidquam aggredi permittantur, verùm reuerentiæ gratia muliebris generis, aut propter horam lauacri, aut viſitationis affectionis, aut laboris: & quando nudatum fuerit corpus mulieris, vt ne à viris ſacrificantibus aſpiciatur, ſed à miniſtrante muliere, cui præſcribitur à ſacerdote, vt curam gerat ad tempus indigentis mulieris in tempore denudationis corporis eius; ita vt ordo bonæ diſciplinæ ac Eccleſiaſticæ bonæ inſtitu- C tionis valdè ſcientificè munitus ſit in menſura regulæ.] Quantumlibet prædicta diaconiſſæ curarent, non tamen erant eiuſmodi, vt ſicut diaconi, manus impoſitionem acciperent, vel aliquo ſacramento initiatæ eſſent: nam ſacroſancta Nicæna[c] Synodus ea ex cauſa eaſdem inter laicas adnumerat.

a Clem. Cõſt. lib. 3. c. 15.
b Epiph. hær. 79.
c Conc. Nic. c. 19.

CCLXXXIIII. PRESBYTERAE QVAE ESSENT ET QVAE EPISCOPAE.

Rurſum verò (ex quo in hæc incidimus) nec illud prætermittendum putamus, quòd ſicut diaconiſſarum mentio frequens eſt apud Eccleſiaſticarum rerum ſcriptores, ita etiam in iiſdem ſæpè nomen preſbyteræ, & aliquando etiam epiſcopæ reperitur: ſed non ſic quidem, vt ſupra diaconiſſas poſitæ aliquo fungerentur munere in Eccleſia; ſed quòd aliquando ob ætatem, viduæ ſeniores dicerentur preſbyteræ, vt declarat canon vndecimus Concilij Laodiceni poſterioris tranſlationis. Aliquando verò (quod frequentiùs vſurpatum inuenitur) dictæ eſſe preſbyteræ reperiuntur, quarum viris in preſbyteros electis, D ipſæ interim vitam cælibem agerent: quo etiam ſenſu & illæ habentur epiſcopæ appellatæ, quarum viri fuiſſent in Epiſcopos poſteà conſecrati; cùm illæ ab ipſis diuiſæ ſpectata viuerent ſanctitudine: ſicque eiuſmodi nomina non ab aliquo Eccleſiaſtico miniſterio accepta eſſe, ſed potiùs à virorum ordinibus deducta, vulgari quodam vſu potiùs quàm aliqua vera ratione, fuiſſe illis indita noſcuntur. qua etiam denominatione interdum, quæ vxor fuiſſet viri qui ad diaconatum promotus eſſet, diaconiſſa nominabatur; & ſubdiaconiſſa, coniux viri illius qui ad ſubdiaconatus ordinem adſcitus eſſet. Habes hæc omnia nomina expreſſa in Concilio Turonenſi[d] ſecundo, vbi etiam agitur de epiſcopa[e]. ſicque accipiendum quod ſcribit Gregorius[f] de presbytera. Eſt decretum Zachariæ[g] Papę de non admittenda in contubernium presbytera, diacona, vel monacha; & Baſilij epiſtola ad Peragorium presbyterum de iiſdem. Eſt item canon Antiſiodorenſis E Concilij[h], quo inhibetur ne presbytera cum ſuo presbytero dormiat. Apud Athanaſium[i], ſecundùm Græcæ vocis etymologiam, presbytera, ſenior femina dicta eſt. Notat & Photius[k] in Nomocanone, tam ex Concilio Nicæno quàm ex Laodicenſi & Chalcedonenſi, prorſus diuerſam fuiſſe presbyteram à diaconiſſa. Sed de his ſatis: iam eò, vnde digreſſa eſt, reuertatur oratio.

d Cõcil. Turõ. 2. c. 20.
e Eodẽ Cõcil. c. 13. 14.
f Greg. dial. lib. 4. c. 11.
g Cod. manuſcript. apud nos pag. 111.
h Cõcil. Antiſiod. can 21.
i Athanaſ. ad Virgin.
k Photius in Nomoc. tit. 1. cap. 30.

CCLXXXV. STEPHANVS ARCHIDIACONVS.

Quòd verò Lucas recẽſendo ſingulorum ſeptem diaconorum nomina, primum ordine ponat Stephanum; S. Auguſtinus[l] ex eo accidiſſe putauit, quòd primatum ageret inter diaconos: vnde hæc ait: Inter diaconos nominatus primus, ſicut inter Apoſtolos Petrus.] idemq. primicerius[m] diaconorum, & archidiaconus[n], vt à Luciano & aliis nonnullis tam Græcis quàm Latinis appellatus habetur. Sed iam reliqua proſequamur, quæ hoc anno ab Apoſtolis, ac Petro præſertim, facta eſſe reperiuntur. Ceterùm nemo prudens inficias ierit, non omnes res à Petro geſtas proſecutum eſſe Lucam Euangeliſtam, cùm

l Aug. ſer. 94. de diuerſ.
m Aug. ſer. 1. de Sanctis.
n Lucian. ep. de eius inuentione.

Acta

Acta Apostolorum conscripsit: immò & multa quæ essent maximi ponderis, ab eo fuisse A
prætermissa, Hieronymus[a] docet.

[a] Hier. ep. ad Galat. c. 2.

CCLXXXVI. DE IACOBO EPISCOPO IEROSOLYMORVM.

Hoc igitur anno, quo Redemptor noster Dominus Iesus Christus, consummato redemptionis humanæ mysterio, cælos ascendit: cùm credentium in Christo numerus in dies magis magisque augeretur: inter cetera quæ ad coagmentandam nascentem Ecclesiam sunt ab Apostolis salubriter instituta; Iacobus Alphæi, cognomento Iustus, idemque frater Domini dictus, à Petro Apostolorum Principe ordinatur Ierosolymorum Episcopus, seditque annis vigintinouem: de quo Chrysostomus[b]: Si quis, inquit, à me percontaretur, quomodo Iacobus sedem Ierosolymitanam accepit: responderem ego, hunc totius Orbis magistrum præposuisse Petrum.] Porrò ipsum ordinationis mysterium, quod consecrationem vsitatiori vocabulo dicere consueuimus, ab eodem Petro, Ioanne, ac Iacobo fratribus esse consummatum, epistola quæ dicitur Anacleti[c] B
testatur, traditamque à Petro formam esse, vt non minùs quàm à tribus Episcopis, electus Antistes consecraretur. Id quidem hoc anno contigisse cùm testatur Eusebius[d]; de iisdem tribus Apostolis, qui Iacobum ordinauerunt, ex Clemente Alexandrino hæc recitat: Clemens in sexto libro ὑποτυπώσεων de eo scribens sic refert: Petrum, & Iacobum, & Ioannem, post Saluatoris ad cælos ascensum, cùm essent à Domino summum dignitatis gradum adepti, non de gloria & honore contendisse inter se, sed vno consensu Iacobum Iustum Ierosolymorum Episcopum designasse. Idem etiam in septimo libro eiusdem operis, de eo præthereà hæc memorat: Iacobo Iusto, Ioanni, & Petro Dominus post ascensionem suam singularem quamdam impertiit cognitionem, quam illi reliquis Apostolis tradiderunt, reliqui autem Apostoli septuaginta discipulis, ex quibus vnus erat Barnabas. Duos item Iacobos fuisse ferunt: vnum cognomento Iustum, qui C
de templi fastigio præceps deiectus, fullonisque vecte cæsus occubuit: alterum, qui capite abscisso migrauit è vita.] hæc Eusebius. Aduersus eos autem qui dicunt tres fuisse Iacobos; & Alphæi dictum, diuersum esse à Iacobo Iusto, quem audent etiam extra duodenarium Apostolorum numerum constituere; pluribus disputat S. Hieronymus in commentario aduersus Heluidium scripto, nosque aliàs fusiùs: ad quorum refellendum commentum, modò fontem vnde ista deduxerint, demonstrasse, confutasse est: ex peruulgato enim Clementis Romani nomine libro Recognitionum apocrypho id eos liquet esse mutuatos.

[b] Chrysost. in Ioan. ho. 87.
[c] Anacl. ad Episc. Ital. to. 1. Concil.
[d] Eusebius in Chron. & hist. li. 2. c. 1.

CCLXXXVII. IACOBI CATHEDRA.

Quod verò ad Iacobi ordinationis diem pertinet, in Martyrologio Bedæ facta ponitur vigesimaseptima mensis Decembris. Insignia quædam Episcopatus eius non tantùm memoria, sed & vsu ad posteros esse delapsa, antiquorum scriptorum auctoritate exploratum habetur. Et quod in primis spectat ad eius cathedram, hæc de ea scribit Eusebius[e]: Iacobi Apostoli cathedram (qui primus erat ad Ierosolymitanæ Ecclesiæ Episcopatum à Saluatore & ceteris eius Apostolis delectus, quemque fratrem Christi nuncupatum diuina perhibent eloquia) ad illud tempus seruatam, Episcopi qui illic ordine successerunt, permagni æstimant: vnde declarant perspicuè, quemadmodum veteres Patres ad nostram vsque ætatem sanctis viris, ob eorum veram erga Deum pietatem, debitam venerationem & tribuerint, & adhuc tribuere non cessent.] hæc de cathedra Eusebius. D

[e] Euseb. hist. lib. 7. c. 14. in fine.

CCLXXXVIII. DE CORONA SACERDOTALI.

Insuper ad Episcopalis dignitatis ornamentum, eumdem Iacobum gestare in capite consueuisse laminam seu bracteam auream, Epiphanius[f], Hieronymus[g], ac ceteri pænè omnes Ecclesiastici scriptores testantur. rationem autem eius rei hanc affert Epiphanius[h], dicens: Folium siue bracteam in capite gestare ipsi licebat, quemadmodum relati fide digni viri Clemens & Eusebius in suis commentariis testati sunt. Sacerdos itaque est (velut dixi) Iesus Christus in æternum, secundùm ordinem Melchisedech; simulq; Rex iuxta ordinem ex supernis, vt transferat sacerdotium simul cum lege: ex semine verò Dauid propter Mariam sedens in throno in æternum, & regni eius non erit finis. Oportebat enim ipsum nunc transferre ordinem tum sacerdotij tum regni.] & paulo pòst: Largitus est autem sub se constitutis regnum, vt ne diceretur à paruis ad maiora procedere. Manet enim thronus ipsius, & regni eius non erit finis: & sedit super thronum Dauid: ita vt regnum Dauid vnà cum pontificatu transtulerit, ac largitus sit seruis suis, hoc est, Pontificibus Catholicæ Ecclesiæ.] hæc Epiphanius, cùm pluribus superiùs monstrasset tum sacerdotium tum thronum Dauid, ipsam regiam dignitatem vnà cum pontificio, E

[f] Epiph. hær. 29. & 78.
[g] Hieron. de Scrip. Eccl. in Iacobo, & in ep. ad Gal. 2.
[h] Epiph. hær. 29.
[i] 1. Petr. 2.

A tificio, in Eccleſiam ſuam, ac ſucceſſores Pontifices in æternum permanſuram tranſtu-
liſſe. In ſignum igitur regalis ſacerdotij (ſic ipſum appellat Petrus[a]) eiuſmodi capitis or- [a] 1. Pet. 2.
namentum geſtare conſueuiſſe Chriſtianæ legis Pontifices, ſatis ex his quæ idem ſcribit,
declaratum videtur.

Ceterùm non Iacobum tantùm eiuſmodi regiæ dignitatis inſignibus vti conſueuiſſe, CCLXXXIX.
ſed & ceteros Apoſtolos, par eſt credere: nam etſi hæc de ſingulis non ſcribantur, ſatis
tamen ad rei veritatem demonſtrandam eſſe videtur, quòd non modò Iacobus, quem ORNAMENTVM CAPITIS EPISC.
diximus, ſed & Ioannes Euangeliſta eo vſus capitis ornamento perhibetur: teſtatur
enim id Polycrates[b] Epheſiorum Epiſcopus in ea quam ad Victorem Romanum Pon- [b] Apud Euſeb. hiſt. l. 5. c. 23. & Hieron. de Script. Eccl. in Polycrate.
tificem ſcripſit epiſtola, in qua inter alia hæc leguntur: His accedit Ioannes, qui ſupra pe-
ctus Domini in cœna recubuit, qui ſacerdos fuit, qui laminam auream geſtauit, qui mar-
B tyr & doctor extitit, qui tandem Epheſi morte conſopitus occubuit, &c.] recitant eadem
ex eodem auctore Euſebius[c] ac Hieronymus[d]. Erat autem eiuſmodi capitis ornamen- [c] Euſeb. hiſt. lib. 5. c. 23.
tum ſacerdotibus antiquæ legis à Deo olim conceſſum: quod in amplius ac perfectius [d] Hieron. de Scrip. Eccl. in Polycr.
Chriſtianæ legis ſacerdotium tranſlatum eſt.

Vt igitur eius repetamus originem: hæc in libro Exodi[e] ſcripta habentur: Facies & la- CCXC.
minam de auro puriſſimo: in qua ſculpes opere cælatoris, SANCTVM DOMINO. Li- [e] Exod. 28.
gabiſque eam vitta hyacinthina, & erit ſuper tiaram, imminens fronti Pontificis.] ac rur- DE LAMINA AVREA.
ſum[f]: Pones tiaram in capite eius, & laminam ſanctam ſuper tiaram, & oleum vnctionis [f] Exod. 29.
fundes ſuper caput eius: atque hoc ritu conſecrabitur.] & poſt multa[g]: Fecerunt & la- [g] Exod. 39.
minam ſacræ venerationis de auro puriſſimo, ſcripſeruntque in ea opere gemmario,
SANCTVM DOMINI: & ſtrinxerunt eam cum mitra vitta hyacinthina.] idem in Le-
C uitico[h] his verbis: Cydari quoque texit caput: & ſuper eam contra frontem poſuit la- [h] Leuit. 8.
minam auream conſecratam in ſanctificatione, ſicut præceperat Dominus.] Cùm cete-
ris ſacerdotibus vti cydari, ſeu mitra, conceſſum eſſet; lamina tamen aurea ornari ca-
put peculiare tantùm erat ſummi Pontificis: quod ornamentum, corona etiam appella-
tur in diuina Scriptura, vt cùm dicitur[i]: Corona aurea ſuper mitram eius expreſſa ſigno [i] Eccleſ. 45.
ſanctitatis.]

Ioſephus[k] autem cùm agit de antiquitatibus Iudæorum, quale fuerit ornamentum ca- CCXCI.
pitis ſummi ſacerdotis, exactè deſcribit, monſtratque non tantùm lamina aurea, ſed & [k] Ioſ. antiq. lib. 3. cap. 8.
corona aurea triplici ordine ducta mitram ornatam fuiſſe: ſic enim ait: Porrò pileo (*ita* CORONA TRIPLEX SVMMI SACERDOTIS.
appellat cydarim, ſeu mitram, communem pariter ceteris ſacerdotibus) vtebatur, quali cete-
ri ſacerdotes, ſuper quem extabat alius conſutilis ex hyacintho variatus: hunc aurea co-
D rona triplici ordine circumdabat, in qua ſpectabantur caliculi aurei, quales videmus in
herba quæ apud nos vocatur daccharus, apud Græcos herbarios hyoſcyamus.] qualiſ-
nam fuerit, quoque deſcribit: Eiuſmodi corona, inquit, ab occipitio circa tempora vtra-
que procedebat: nam frontem iſti caliculi non ambiebant, ſed lorum quoddam latum
aureum, quod ſacris characteribus Dei nomen inciſum habebat.] hactenus ille de mitra
ſummi Pontificis. Qualis autem eſſet illa qua ceteri ſacerdotes vtebantur, ſic ait[l]: Su- [l] Idem ibid.
pra caput autem geſtabant pileum, non faſtigiatum, neque totum caput comprehenden-
tem, ſed paulo plus quàm medium: eſt autem tali apparatu, vt videatur vitta linea ſæpè
in orbem replicata & conſuta; quam ſupernè alia tela integit vſque ad frontem deſcen-
dens, & per ſuperficiem verticis ſuturatum deformitatem occultans: hîc adaptatur ac-
curatè, ne inter ſacrificandum delabatur.] Cùm eiuſmodi mitræ eſſent byſſinæ, aliquis
E tamen adhuc illis accedebat ornatus; nam in Exodo[m] ſic legitur: Fecerunt mitras cum [m] Exod. 39.
coronulis ſuis ex byſſo.]

Quid verò eiuſmodi ornatus capitis ſignificaret, Philo ſic declarat[n]: Quòd autem ca- CCXCII.
put eius perpetuò mitra tegitur, ſignificat diadema regium, inſigne poteſtatis, non ſum- [n] Phil. lib. de profugis.
mæ quidem, ſed proregiæ, alioqui mirificæ, &c.] Hieronymus[o] ad Fabiolam ſcribens de [o] Hier. epiſt. 128.
indumentis antiqui ſacerdotij, omnia in Chriſto perfectiùs eſſe cōſummata demonſtrat,
aitque: Habet cydarim, & nomen Dei portat in fronte: diademate ornatus eſt regio.] &
inferiùs, qualis eſſet mitra communis omnibus ſacerdotibus, exactè deſcribit. Non præ- PONTIFICVM AVREA CORONA.
termittimus dicere de Brachmanis ſacerdotibus, quos teſtatur Philoſtratus[p] vti conſue-
uiſſe mitra gemmis ornata, veſte linea, baculo inſuper & annulo. Porrò non tantùm hos, [p] Philoſt. in Tyaneo lib. 2. & 3.
ſed & alios ſummos ſacerdotes Gentilium ornatos purpura, & tiara aurea in capite te-
ctos fuiſſe, certum eſt. De ſummo ſacerdote deæ Syriæ id ipſum teſtatur Lucianus in
dea

dea Syria: de Pontifice maximo Romanæ antiquæ superstitionis affirmat hoc ipsum Prudentius in Romano martyre, nimirum gestare consueuisse coronam auream. Sunt & alia plura de his exempla: sed hæc satis. A

CCXCIII. CHRISTIANORVM PONTIFICVM CORONA. At vt de nostris agamus: ex institutione, immò & vsu (vt vidimus) Apostolorum manasse certum est, vt Episcopi Christianæ Ecclesiæ, quòd regali fungerentur sacerdotio, tamquam Reges & sacerdotes mitra in sacris vterentur pretiosa. eam fuisse maximi pretij, satis Ammianus[a] Marcellinus demonstrat, dum agit de Mascizel tyranno in Africa; qui à Theodosio profligatus, vt aliquo modo sibi Theodosium conciliaret, Militaria (inquit) signa, & coronam sacerdotalem cum ceteris quæ interceperat, nihil cunctatus restituit, vt præceptum est.] De mitra S. Ambrosij Ennodius in Epigrammate de ipso scripto agit his versibus:

[a] *Ammianus Marc. lib. 29.*

Serta redimitus gestabat lucida fronte
Distincta gemmis: ore parabat opus.] B

Ad sacerdotalem quidem coronam alludit Eusebius[b], dum panegyrica oratione sic exorsus ait: Amici Dei, & sacerdotes, qui sacrosancto podere, indumento cælesti, gloriæ corona, diuina vnctione, & sancta Spiritus sancti stola circumuestiti.] Et Gregorius Nazianzenus[c] de se ipso, dum est ordinatus Episcopus, cùm ex fuga rediisset, hæc habet in Apologetico: Idcircò me Pontificem vngis, ac podere cingis, capitique cydarim imponis, atque spiritualis holocausti altari admoues, &c.] licet autem eodem nomine eiusmodi capitis Antistitis ornamentum, mitra, seu cydaris, tam apud sacerdotes antiquæ legis quàm nouæ, appellaretur: tamen fuisse diuerso modo concinnatum atque dispositum, satis ex his quæ diximus, perspicuum esse videtur. sicut enim pristina illa forma quid mysticum præseferebat; ita & sub noua lege, mitræ diuersa figura, diuersum etiam mysterium repræsentat; vt qui agunt de Ecclesiasticis officiis ac ritibus, pluribus docent; quos consulat qui ea cupit: de his enim pluribus agere, ab instituto suscepto alienum esse putamus. At quoniam occasione Episcopatus Iacobi, eiusmodi de insignibus Episcoporum est suscepta narratio; plura alia de eodem Apostolo essent dicenda, quæ ab antiquioribus Ecclesiasticis scriptoribus accepta, Eusebius, Epiphanius, Hieronymus, & alij referunt: sed ea nos ad martyrij tempus enarranda distulimus, cuius occasione ab iisdem sunt auctoribus scripta: vbi etiam de annis sedis eius exactam afferemus rationem. C

[b] *Euseb. hist. lib. 10. c. 4.*
[c] *Greg. Naz. Apol. 3.*

CCXCIV. IACOBVS CVLTVS AB OMNIBVS. Quòd verò S. Ignatius testetur (vt nuper vidimus, cùm de ordinatione septem diaconorum egimus) Stephanum ministrasse Iacobo: si consenserimus Bedæ[d] dicenti ipsum ordinatum fuisse Episcopum Ierosolymorum vigesimaseptima mensis Decembris, planè ante eius ordinationem illi ministrasse oportuit; cùm Stephanus (vt dicemus) hoc eodem anno, vigesimasexta eiusdem mensis Decembris fuerit martyrio coronatus. at nec quidquam est absurdi, vt ante Episcopatum illi Stephanus ministrauerit: quippe qui Apostolus atque sacerdos à Christo Domino iam institutus fuisset; quem & pro egregia spectataque sanctitate, etiam Christi hostes honore prosequerentur, ita vt (quod scribit Hegesippus[e]) concederent illi ingredi in Sancta sanctorum. Quòd verò frater Domini esset, eumdem ceteri Apostoli ac discipuli mirificè obseruabant. D

[d] *Beda in Mar. 27. Decemb.*
[e] *Apud Euse. hist. lib. 2. c. 22.*

CCXCV. DE MARTYRII STEPHANI TEMPORE. Hoc igitur anno, iisdem Coss. Domitio Ænobarbo, & Camillo Scriboniano, vigesima sexta mensis Decembris, S. Stephanus primus diaconorum, primus omnium Christianorum martyrio coronatur. Rem gestam, nobile eius certamen, ac triumphum egregium S. Lucas in Actis[f] Apostolorum exactè conscripsit. Quod verò ad tempus spectat: E cùm diuersæ ab his nonnullorum ferantur sententiæ: quænam sit quæ magis veritate nitatur, diligētiori studio in primis peruestigandum putamus. Fuit quorumdam opinio, eodem ipso anno quo Dominus passus est, haud multo postquam est electus diaconus, Stephanum à Iudæis occisum esse; idque ea tantùm coniectura permoti sensere, quòd Lucas mox post electionem diaconorum, de eius martyrio narrationem instituat. Sed meminisse hi debent, quòd cùm idem auctor de ipso testetur, fecisse signa & prodigia multa in populo, nec vel vnum ipsorum recenseat; eadem ipsa atque alia multa fuisse ab eodem prætermissa, exploratissimum est. Qui eius fuerunt sententiæ, etiam sunt opinati eumdem Stephanum coronatum fuisse martyrio III. Nonas Augusti, quo die de illius corporis inuentione, quæ contigit sub Honorio Imperatore mense Decembris, memoria annua agitur in Ecclesia. Sed eius celebritatis aliam ab his planè diuersam fuisse

[f] *Act. 6. 7. 8.*

A fuisse rationem, in nostris Notationibus[a] in Martyrologium Romanum nuper editis satis perspicue demonstrauimus.

Rursum fertur Hippolyti[b] Thebani nomine de tempore necis Stephani ab his procul abhorrens sententia: nimirum ipsum anno septimo ab eius electione, martyrio vita functum, eodemque tempore & Paulum à Christo vocatum. adscribit hæc eadem Nicephorus[c] Euodio: quæ cum repugnent his quæ de se ipso idem Paulus scribit ad Galatas (vt suo loco manifestè monstrabimus) nihil est quòd tam de his quæ de vocatione Pauli, quæ post necem Stephani facta est, quàm de eius martyrio ipsos auscultare debeamus. Existimauimus interdum in codices illapsum errorem vitio librariorum, vt pro septem mensibus, qui à Spiritu sancto misso vsque ad martyrium Stephani intercurrunt, septem anni sint positi. Sanè quidem tam Romanum[d] Martyrologium, quàm cetera, haud multo post ascensionem Domini Stephanum passum esse testantur: quorum omnium etiam B [e] auctoritate expressum habetur, Pauli conuersionem anno secundo ab ascésione Domini contigisse: quibus omnibus ea de septem annis sententia refellitur. Libentiùs igitur cum sanctis Patribus dicimus, Stephanũ passum esse dicta die vigesimasexta mensis Decembris, sub dictis Coss. anno Domini trigesimoquinto per diem vnum inchoato. Sed cùm (vt præfati sumus) annos Domini vnà cum Coss. more maiorum à Kalend. Ianuariis auspicemur; haud mirum videatur, si sub notato numero annorum Christi triginta quatuor à nobis martyrium Stephani recenseatur. CCXCVI. DE TEMPORE NECIS STEPHANI DIVERSA OPINIO.

De die natali protomartyris Stephani, quo ex hac ærumnosa vita migrauit ad Dominum, antiqui Patres haud aliter senserunt quàm profiteatur Ecclesia: ipsum scilicet passum esse post natalem Domini diem (vt dictum est) vigesimasexta mensis Decembris: C Natalem quippe diem eius illum appellant Augustinus[f], Fulgentius[g], ex Græcis Gregorius Nyssenus[h], & alij. Nec est quòd quis dicat, ea die vigesimasexta Decembris, non ob martyrium, sed ob translationem reliquiarum eius tunc factam (vt testatur epistola Luciani) agi solemnitatem protomartyris Stephani: nam longè ante ipsius reliquiarum inuentionem & translationem, celebritas natalis S. Stephani peragi in Ecclesia ea die consueuit, vt constat ex sermone nuper citati Gregorij Nysseni, quem haud dubium est claruisse ante eius inuentionem, vbi hæc ait: Ecce diem festum ex die festo, & gratiam pro gratia accipimus. Heri Dominus vniuersi nos pauit; hodie Domini imitator. Quomodo hic? aut quomodo ille? Ille hominem pro nobis induens: hic pro illo hominem exuens. Ille vitæ speluncam propter nos subiens: hic propter illum ex spelunca exiens. Ille pro nobis fasciis inuolutus: hic pro illo lapidatus, &c.] Quæ ergo subiit causa, vt ea die celebritas martyrij ageretur, nisi quòd antiqua traditione ipsum eadem esse lapidatum die, accepit D Ecclesia: sed de tempore martyrij hactenus. CCXCVII. NATALIS S. STEPHANI.

Vnde autem oborta occasio fuerit necis Stephani, Lucas docet: quòd scilicet cùm ageret signa & prodigia magna in populo, concitauit in se odium Iudæorum diuersarum regionum, quarum collegia Ierosolymis omnium Iudæorum metropoli erant, in quibus erudiebantur adolescentes, qui ex diuersis prouinciis confluebant, vt diuinam legem addiscerent: Græcorum verò scientias vel nationum linguas haud licuisse publicè tradi, Iosephus testatur[i]. Erat Stephanus vnus ex illis, & cum illis eodem vsus[k] fuerat legis magistro Gamaliele: cumque Christi fidem liberè fortiterque annuntiaret, atque eam miraculis consignaret; cùm sodalium omnium ac condiscipulorum, tum præsertim Sauli Tarsensis, synagogæ eorum qui erant è Cilicia facilè principis, in se impetum E mouit. Incentor enim omnium esse visus est Saulus, quòd ipse in Iudaismo[l] profecisset præ ceteris coætaneis suis, paternarum traditionum abundantiùs æmulator existens: qui nec à cœpto destitit, donec eumdem lapidibus obrutum, sicque iam esse cognouisset extinctum. CCXCVIII.

De loco verò vbi lapidatus est Stephanus: ex relatione Gamalielis in Luciani epistola[m] legitur, lapidatum fuisse extra portam quæ vergit ad Aquilonem & ducit ad Cedar, quæ posteà nomine S. Stephani appellata reperitur[n], alio nomine, porta Ephraim. Locus ille neque integro stadio distabat Ierosolymis; quem Eudoxia Augusta, nobilissima ecclesia ædificata, egregiè illustrauit, vt auctor est Euagrius[o], & Marcellinus[p]. Lapis ille, super quem positus suscepit lapidum imbres, in ecclesiam Apostolorum ad montem Sion positam translatus, magna veneratione est habitus, vt Beda testatur[q]. DE LOCO NECIS STEPHANI. CCXCIX.

[a] Die 3. Aug.
[b] Apud Glyc. in 3. par. An.
[c] Niceph. hist. lib. 2. c. 3.
[d] Mart. Rom. Beda, Vsuar. Ado. die 26. Decembr.
[e] Martyrol. Rom. Beda, Vsuard. Ado. die 25. Ian.
[f] Aug. serm. 98 & 115. de diuersis.
[g] Fulg. hom. de S. Steph.
[h] Greg. Nyss. ser. de S. Stephano.
[i] Ioseph. ant. lib. 20. c. vlt.
[k] Lucian. ep. de inuen. S. Stephani.
[l] Galat. 1.
[m] Lucian. ep. de inuent. S. Stephani.
[n] Apud Bedā de locis sanct. c. 1. & Burch. part. 1. c. 7.
[o] Euagr. hist. lib. 1. cap. 22.
[p] Marcell. in Chron.
[q] Beda de locis sanctis c. 3

CCC. Vnum insuper ex lapidibus quo idem protomartyr Stephanus percussus est, à quopiam A Christianorum collectum, postmodum in Italiam fuisse translatum, & Anconę positum, ibique ea de causa in honorem martyris fuisse excitatam ecclesiam, vbi in eius rei memoriam celebritas annua ageretur, testantur antiqua Martyrologia, quod & nos notauimus in Romano [a]. Adstipulatur his omnibus sanctus Augustinus [b] duobus sermonibus, quibus agit de miraculis eiusdem protomartyris, ac primùm his verbis: Vt de ceteris celeberrimis sanctorum locis taceam; etiam ad Anconam Italiæ ciuitatē, vbi per gloriosissimum martyrem Stephanum multa miracula Dominus operatur, eadem circuitione perueni. Sed ideò alibi curari non potui, quia huic loco diuina prædestinatione seruabar.] Sequenti verò sermone hæc habet: Vt audiat charitas vestra: multum miror, & gaudeo vobis esse concessum, quoniam iste homo nec Anconæ curari potuit. immò potuit, sed propter nos factum non est, quia facillimè fieri potuit. Sciunt multi quanta miracula per beatissimum martyrem Stephanum in ista ciuitate fiant. Et audite quod miremini. Memoria eius B antiqua ibi erat, & ipsa est ibi. Sed fortasse dicis: Corpus eius nondum apparuerat; Memoria ibi vnde erat? Latet quidem causa. Sed quid ad nos fama pertulerit, non tacebo charitati vestræ. Quando lapidabatur S. Stephanus, aliqui etiam innocentes, & maximè de iis qui iam in Christo crediderant, circumstabant: dicitur lapis venisse in cubito, & excussus inde venisse ante quemdam religiosum. Tulit illum, & seruauit. Homo erat de nauigantibus: sors nauigationis attulit illum ad littus Anconæ, & reuelatum est illi ibi debere reponi lapidem illum. Ille obediuit reuelationi, & fecit quod iussum est. Ex illo cœpit esse & Memoria S. Stephani vbi est, nescientibus hominibus quid contigisset. Verùm autem intelligitur propterea ibi fuisse reuelatum, vt ibi poneret lapidem qui de cubito martyris excussus est: quia Græcè cubitum ἀγκὼν dicitur. Sed qui sciunt quæ C ibi miracula fiant, ipsi nos doceant.] hæc Augustinus de lapide quo percussus est protomartyr.

[a] Martyrol. Rom. die 3. Augusti.
[b] Aug. ser. 31. & 32. de diuers.
MEMORIA STEPHANI.

CCCI. Quod verò ad erectam tunc temporis Memoriam martyris spectat, his iungimus quæ in epistola Martialis Apostolorum discipuli nomine prænotata ad Burdegalenses scripta (qualiacumque sint) leguntur his verbis: Dum altaria dæmonum in puluerem redigerentur, aram Ignoti Dei ad consecrationem reseruari iussimus; qua dedicata in nomine Dei Israel, & ipsius testis Stephani, qui pro eo à Iudæis passus est; non hominis cultum, sed Dei in ea frequentatis. Stephanus enim non Deus, sed amicus Dei fuit, qui pro testimonio eius animam suam posuit, cuius sanguine ipsa mensa est decorata.] Rursum ne quid prętermittamus, legitur in Constitutionibus Apostolicis, quæ feruntur nomine Clementis [c], inter Christianorum ferias adnumerari natalem diem protomartyris Stephani. D

[c] Clem. Cōst. lib. 8. cap. 39.

CCCII. Qualis verò quantaque ex martyrio Stephani facta sit nostris rebus accessio, vel ex eo saltem quis considerare facilè poterit, quòd Augustinus sæpè testatur, precibus Stephani, Sauli expugnatam esse perfidiam: erat ipse consentiens neci eius, & vestium lapidantium custos, quod non tantùm Lucas [d] affirmat; sed & ipse Paulus [e] ex Saulo conuersus, agens aliquando suæ fidei defensionem, hæc inter alia pro concione habuit, cùm ad Deum conuersus hæc dixit: Domine, ipsi sciunt quia ego eram concludens in carcerem, & cædens per synagogas eos, qui credebant in te: & cùm funderetur sanguis Stephani testis tui, ego astabam, & consentiebam, & custodiebam vestimenta interficientium illum.] Stephanus igitur Domini Iesu memor exempli, qui pro transgressoribus, cùm esset in cruce, preces ad Deum fudit, dicens: Pater dimitte illis: non enim sciunt quid faciunt] & ipse his admonitus, positis genibus (inquit Lucas [f]) clamauit voce magna, dicens: Domine ne statuas illis hoc peccatum.] Putas (inquit Augustinus [g]) verba ista audiuit Saulus? Audiuit subsannans, sed irrisit: & tamen ad orationem Stephani pertinebat. E Adhuc grassabatur, & iam pro illo Stephanus exaudiebatur.] & alibi [h]: Si sanctus Stephanus non orasset, Ecclesia Paulum non haberet. Sed ideò erectus est Paulus, quia in terram inclinatus, exauditus est Stephanus.] hæc eadem quoque alibi [i] repetit.

STEPHANI PARTVS PAVLVS.
[d] Act. 7.
[e] Act. 22.
[f] Act. 7.
[g] Aug ser. 94. de diuers.
[h] Aug. ser. 1. de sanctis.
[i] Aug ser. 5. de sanctis.

CCCIII. Quæ verò pertinent ad sepulturam eius, rem gestam his paucis Lucas [k] absoluit, dicens: Curauerunt autem Stephanum viri timorati, & fecerunt planctum magnum super eum.] hæc ille. sed appositè quidem antequam ageret de eius funere, hæc verba præmisit: Facta est autem in illa die persecutio magna in Ecclesia, quæ erat Ierosolymis: & omnes dispersi sunt per regiones Iudææ & Samariæ, præter Apostolos.] His dictis, de sepultura quæ narrauimus, subdit; ea nimirum ex causa, quòd non ea die qua necatus est, sepulturæ

[k] Act. 8.
DE FVNERE STEPHANI.

A sepulturæ traditus sit, id prohibentibus Iudæis; sed posteà cùm ea, quam refert, facta est persecutio in Ecclesiam. De sepultura ipsius hæc ex relatione Gamalielis narrat Lucianus in ea, quam totus Christianus orbis recepit, epistola de inuentione corporis eiusdem protomartyris, his verbis: Lapidatus est à Iudæis & Principibus sacerdotum in Ierusalem pro Christi fide extra portam quæ est ad Aquilonem, quæ ducit ad Cedar. ibi die ac nocte iacuit proiectus, vt sepulturæ non daretur secundùm mandatum impiorum Principum, vt à feris consumeretur corpus eius. Ex Domini autem voluntate non tetigit eum vnum ex his, non fera, non auis, non canis. Ego Gamaliel compatiens Christi ministro, & festinans habere mercedem à Domino, & partem cum sancto viro fidei, misi per noctem quantos poterá religiosos Christianos, & in Christo Iesu fideliter credentes, habitantes Ierusalem in medio Iudæorum: & hortatus sum eos, & necessariam substantiam ministraui, ac persuasi illis ire occultè vt portarent corpus eius meo in vehiculo ad villam B meam, hoc est, in Caphargamalam (quod interpretatur villa Gamalielis) viginti millia habens à ciuitate. Et ibi feci illi planctum fieri diebus septuaginta, & poni eum in meo monumento nouo in Orientali theca: & præcepi meis, vt quæcumque necessaria erant pro eius planctu, de meo darent.] hactenus ille de sepultura Stephani.

Nec aliter quidem S. Hieronymus [a] planctum magnum, quem factum narrat Lucas in funere Stephani, nisi magnificentiam funeris, intelligendum esse ait, scribens ad Paulam his verbis: Quòd Stephano fecerint Ierosolymæ fratres planctum magnum: & vtique planctus magnus non in plangentium exanimatione, vt tu putas, sed in pompa funeris & exequiarum frequentia intelligendus sit] idemque alibi aduersus Vigilantium ad Riparium [b] scribens: Ergo, inquit, martyrum immundæ sunt reliquiæ? Et quid passi C sunt Apostoli, vt immundum Stephani corpus tanta funeris ambitione præcederent, vt facerent ei planctum magnum, vt eorum luctus in nostrum gaudium verteretur?] hæc Hieronymus, superiùs ex Luciani epistola enarratis consentiens; qui etiam ex pluribus diuinæ Scripturæ locis egregiè monstrat, planctum magnum, funeris amplitudinem significare. Apud Rabbi Iacob in Turim Iora Degha capite trecentesimo quinquagesimosecundo legitur, adeò sumptuosa esse consueuisse funera Iudæorum, vt interdum euenerit, vt qui fusissimis impensis impares essent, ad tempus fugam arripuerint. Qui autem hæc corrigenda curarit, tradit fuisse seniorem Gamalielem, qui vili funeris pompa voluit sepeliri, & inter alia, lineis tantùm amictum sepulturæ mandari. quem & posteros esse imitatos affirmat, vt superiùs diximus. CCCIV.

[a] Hier. ad Paul. ep. 25. FVNVS AMPLISSIMVM.
[b] Hier. ep. 53. ad Ripar.

Ceterùm ipsorum Apostolorum exemplo adeò splendidè per Gamalielem curantium D Stephani sepulturam, laudabilis in Ecclesia Dei in curandis defunctorum corporibus consuetudo permansit, vt eadem in primis aromatibus condirentur. vnde Tertullianus [c]: Si Arabiæ quæruntur; sciant Sabæi pluris & cariùs suas merces Christianis sepeliendis profligari, quàm diis fumigandis.] Gregorius [d] Nyssenus hæc in funere Meletij: Sindones mundæ, & panni serici, vnguentorum & aromatum largitas, liberalitas mulieris ornatæ & honestæ, &c.] Gregorius [e] Nazianzenus non sine myrrha Cæsarium fratrem sepeliuit. De qua etiam consuetudine pristina Prudentius agit his versibus [f]: CCCV.

Candore nitentia claro
Prætendere lintea mos est.
Aspersaq; myrrha Sabæo
E *Corpus medicamine seruat.*] & in fine:
Nos tuta fouebimus ossa
Violis ac fronde frequenti,
Titulumq; & frigida saxa
Liquido spargemus odore.]

[c] Tertull. in Apolog.
[d] Greg. Nyss. orat. in funer. Meletij.
[e] Greg. Naz. ad Sophr. epist. 18.
[f] Prudent. in Cathem. hym de defunct.

Rursum verò accensis cereis, cantu prosequi pompam funeris, apud Christianos antiquo vsu receptum esse multis habetur testatum exemplis; vt quod habet Pontius diaconus [g] de funere sancti Cypriani martyris his verbis: Inde cum cereis & scholaribus in area cuiusdam Candidi procuratoris magno triumpho sepultum est.] quod insuper Gregorius Nyssenus [h] factum tradidit in funere Meletij, cùm ait: Quomodo vtrimque quasi ignei amnes continentibus facibus, tractu continuo perpetuoque fluentes, quoad oculi longissimè prospicere solent, porrigebantur?] Gregorius Nazianzenus CCCVI.

[g] Pontius in Act. pass. S. Cypr. in fin.
[h] Greg. Nyss. orat. in fun. Meletij.

nus[a] de matre sua in funere Cæsarij filij gestante faces, hæc habet: Cum multiplici hymnorum cantu deducitur, celebrique pompa ad martyrum sedem effertur, sanctisque parentum manibus honoratur, matre accensas faces gestante.] eadem planè cum agit de funere Constantij in oratione prima aduersus Iulianum Apostatam. hoc etiam idem qui suprà Gregorius Nyssenus[b], cùm meminit de funere S. Macrinæ sororis, testatur: id ipsum Eusebius[c] in funere Constantini. sed & Hieronymus de funere S. Paulæ hæc ait[d]: Translata Episcoporum manibus, & ceruicem feretro subiicientibus, cùm alij Pontifices cereos lampadesque, alij choros psallentium ducerent, in medio ecclesiæ speluncæ Saluatoris est posita.] Athanasius[e] eadem feliciter & explicat & probat, cùm ait: Si quis diem obierit, licet in aëre deponatur inhumatus, ne omiseris oleum & ceram, inuocato Christo Deo, ad sepulchrum accendere: accepta enim Deo sunt, plurimamque secum referunt retributionem: oleum & cera holocaustum est; incruentæ verò hostiæ oblatio, propitiatio est.] Quid verò[f] Chrysostomus? Quid, ait, ardentes, quæso, lampades sibi volunt? nónne tamquam athletas eos comitamur? Quid autem hymni? nónne glorificamus Deum, & illi gratias agimus, quia iam defunctum coronauit, & ab incertitudine sublatum penes se retinet?] idemque[g] aliàs laudatissimam Christianorum consuetudinem in celebrandis exequiis defunctorum sæpè commendat.

a Greg. Naz. orat. in fun. Cæsarij. b Greg. Nyss. or. in funer. S. Macrinæ. c Euf. in vit. Const. lib. 4. d Hier. epist. 27. in funere S. Paulæ. e Recit. Ioan. Dam. ser. de mor. fid. frag. f Chrys. hom. 70. ad popul. Antioch. g Chrys. hom. 14. in 1. epist. Paul. ad Tim. & 69. ad pop. Antioch. & 4. in ep. Paul. ad Hebræos.

CCCVII. Sed quoniam nihil est tam sanctum, quod non possit humana prauitate peruerti, vetuit Synodus Eliberina[h], ne accensis cereis super defunctorum sepulchra, eorum animæ inquietarentur. Sed qui nouerit ex diuina Scriptura quid sit mortuos inquietare, intelliget profectò à sancta Synodo non facum accensionem, sed defunctorum animarum superstitiosis ritibus euocationem esse prohibitam. Porrò inquietare animas defunctorum, nihil aliud esse, quàm carminibus magicis, aliisve superstitionibus adhibitis eas aduocare, satis expressum habetur in libro Regum[i] ex persona Samuelis sic dicentis: Quare inquietasti me vt suscitarer?] Consueuisse quidem & Gentiles ad sepulchra defunctorum faces accendere, Suetonius[k] tradit. Solicitari quoque solitas ab ipsis animas defunctorum, Plinius[l] planè significat, cùm de communi illo loquendi vsu pristino hæc ait: Cur ad mentionem defunctorum testamur memoriam eorum à nobis non solicitari? Id quidem nō alia de causa, nisi ob frequentem vsum aduocandi, ac (vt aiebant) solicitandi seu inquietandi animas defunctorum, loquendi consuetudine receptum erat. Abstulit ergo SS. Synodus superstitiosam facum accensionem ad solicitandas animas defunctorum: sic & SS. Synodus Tridentina superstitiosum numerum candelarum aliis ex causis interdixit. Incenso etiam thure defunctos honorari consueuisse; idque prætermisisse, piaculum grande existimatum esse, satis declarant Acta[m] sacrosanctæ Synodi Chalcedonensis, vbi recitatur libellus accusationis aduersus Dioscorū, oblatus ab Ischyrione diacono; quo inter alia datur crimini, quòd eius auaritia factum sit, vt in funere Peristeriæ pientissimæ feminæ, quæ sua legauerat sanctis locis, oblatio incensi (quantū ad ipsum pertinuit) fuerit prætermissa.

h Concil. Eliber. c.34. i 1. Reg. 28. k Suet. in Tib. c. 98. l Plin. lib. 28. c. 2. m Concil. Chalced. Act. 1.

CCCVIII. Ceterùm quod de Stephani funere dictum est, non vna die, sed pluribus, vsque ad septuagenarium numerum, ipsum curatum esse: Apostolica traditione in Ecclesia etiam consuetudo illa probata videtur, vt item non vna die tantùm, sed pluribus, pia Christianorum officia, ac religiosa Fidelium illis persoluerentur obsequia: vnguentis enim primùm delibuta cadauera remanere duorum vel trium dierum spatio insepulta consueuerant: quo tempore apud ipsa excubantes Fideles, sacras hymnodias cantantes, Deum laudabant, sacras hostias immolabant: ac posteà ad sepulchrum ducebant: inde post sepulturam etiam psalmorum cantica repetebant. At cùm multa de his sint exempla, quæ in medium adduci possent, satis illud esse putauimus, quod in Paulæ funere factum Hieronymus[n] narrat his verbis: Hebræo, Greco, Latino, Syroque sermone psalmos in ordine personabant, non solùm triduo, donec subter ecclesiam & iuxta specum Domini conderetur; sed per omnem hebdomadam; cunctis qui venerunt, suum funus & proprias credentibus lacrymas.] & de sacrificiis offerri tunc solitis testis locupletissimus est S. Augustinus, dum ait de transitu matris. Rursus octaua, vigesima, trigesima, quadragesima, ac sexagesima die agi consueuisse memoriam defunctorum, antiqui libri Rituales testantur. Itemq; e anniuersaria die eadem pietatis officia repetere maiores consueuisse, multa sunt certissima testimonia. Tertullianus[o] enim ait: Pro defunctis annua die facimus.] & alibi[p]: Pro anima eius, inquit, oret, & refrigerium interim adpostulet ei, & in prima resurrectione consortium: offerat annuis diebus dormitionis eius.] Gregorius Nazianze-

n Hier. ep. 27.

REPETITAE MEMORIAE PRO DEFVNCTIS.

o Tert. de coron. milit. p Lib. de Monogam.

A Nazianzenus [a] hæc item in eamdem sententiam: Alia quidem persoluimus, alia verò daturi sumus; anniuersarios enim honores & commemorationes offerentes ij quidem certè qui superstites relinquentur.] At verò ne in his diutiùs immoremur: exequiæ Christianorum ex traditione (vt vidimus) Apostolorum acceptæ, non tantum apud Fideles, sed etiam Christianorum hostes, sibi conciliarunt honorem ac reuerentiam: nam Iulianus Apostata, rerum nostrarum [b] acerbissimus inimicus, eiusmodi religiosum officium in suas partes transferre studuit: vt ex his videas, quantum homine illo perdito ac peruerso sit infelicior, qui detrahens subsannat eadem atque irridet.

[a] Greg. Naz. orat. in funere Cæsarij.

[b] Epist. Iul. ad Arsacium apud Soz. l. 5. cap. 15.

CCCIX. Sed occasio postulat, vt quæ his coniuncta esse videntur, de suffragiis ab Ecclesia pro B defunctis exhiberi solitis, ex instituti ratione saltem paucis agamus. Res enim est non recèns in Ecclesia adinuenta, sed quæ ex iisdem Apostolicarum traditionum fontibus manat: quod Augustinus [c] his verbis constanter affirmat: Orationibus verò sanctæ Ecclesiæ, & sacrificio salutari, & eleemosynis, quæ pro eorum spiritibus erogantur, non est dubitandum mortuos adiuuari, vt cum eis misericordiùs agatur à Domino, quàm eorum peccata meruerunt. Hoc enim à Patribus traditum vniuersa obseruat Ecclesia, vt pro eis qui in corporis & sanguinis Christi communione defuncti sunt, cùm ad ipsum sacrificium loco suo commemorantur, oretur, ac pro illis quoque offerri commemoretur.] multa insuper in eamdem sententiam locutus, reddit exactam omnium rationem. Quod igitur ait id à Patribus traditum; haud ab aliis, quàm ab Apostolis, voluit intellexisse, secundùm ea quæ idem scribit in libro de Baptismo [d] contra Donatistas, sic dicens: Quod vniuersa tenet Ecclesia, nec Conciliis institutum, sed semper retentum est, nonnisi auctoritate Apostolica traditum rectissimè creditur.] Est videre huius traditionis antiquiora vestigia apud C Tertullianum [e], cùm ait, oblationes pro defunctis nonnisi ex traditione prouenisse. qui & per quos faciendæ essent eiusmodi oblationes, sic alibi [f] declarat: Repete apud Deum, pro cuius spiritu postules, pro qua oblationes annuas reddas. Stabis ergo ad Deum cum tot vxoribus, quot illa oratione commemoras, & offeres pro duabus, & commemorabis eas duas per sacerdotem.]

[c] Aug. ser. 32. de verb. Apost.

DE SVFFRAGIIS PRO DEFVNCTIS.

[d] August. de bapt. c. 24.

[e] Tert. de coron. milit. c. 3.

[f] Tertul. l. de exhor. ad castitatem.

CCCX. Sed ad quid eiusmodi oblationes, nisi vt per eas defuncti anima refrigerium à Deo consequatur? vnde & alio in [g] loco: Pro anima eius (*mariti videlicet*) oret, & refrigerium interim adpostulet ei, & in prima resurrectione consortium, & offerat annuis diebus dormitionis eius.] hæc quidem ille non certè ex schola Montani tum primùm aperta: nam quo pacto agens cum Catholicis, prouocat eos ad totius Ecclesiæ traditionem inueteratam, quam consuetudo iam firmasset, ac fides obsignasset; si ea ex his essent, quæ in Orbis D angulo, nempe in Phrygia, eo tempore Montanus docuisset? An Montani erant sectarij sanctissimi Episcopi Africani, qui ante Cyprianum vixerunt, vel ipse deniq; Cyprianus [h], qui adeò probasse leguntur offerri pro defuncti anima sacrificium, vt eo pietatis officio quempiam priuasse, magnum esset illi supplicium intulisse? An ne Origenes [i], qui eodem vixit tempore, Montani assecla erat, qui tam egregiè defunctorum suffragiis adstipulatur, sic dicens? Memorias sanctorum facimus, & parentum nostrorum vel amicorum in fide morientium deuotè memoriam agimus, tam illorum refrigerio gaudentes, quàm etiam nobis piam consummationem in fide postulantes.] & paulo pòst: Celebramus nimirum, religiosos cum sacerdotibus conuocantes, Fideles vnà cum clero, inuitantes adhuc egenos & pauperes, pupillos & viduas saturantes, vt fiat festiuitas nostra in memoriam requiei defunctis animabus, quarum memoriam celebramus, nobis autem efficiantur in E odores suauitatis in conspectu æterni Dei.] hæc Origenes.

[g] Tertul. de monogamia.

OBLATIONES PRO DEFVNCTIS.

[h] Cypr. ep. 66.

[i] Orig. in Iob homil. 3.

CCCXI. Epiphanius [k] agens contra Aërium isthæc impugnantem, eadem ex maiorum indissolubili traditione fluxisse defendit, cùm ait: Prosunt autem & preces pro illis factæ, etiam si totam culpam non abscindant, nempe mortalem. Verùm enimverò, eo quòd nos sæpè, dum in mundo sumus, fallimur & erramus, tum inuiti, tum voluntariè: quò id quod perfectius est, significetur; & pro iustis & peccatoribus memoriam facimus: pro peccatoribus quidem misericordiam Dei implorantes.] & infrà: Ecclesia necessariò hoc perfecit, traditione à Patribus accepta. Quis autem poterit statutum matris dissoluere, aut legem patris? velut Salomon dicit: Audi, fili, sermones patris tui, & ne repudies statuta matris tuæ. ostendens per hæc quod & in scriptis & sine scripto docuit Pater & Filius & Spiritus sanctus. Mater autem nostra Ecclesia habet statuta in se posita, indissolubilia, quæ dissolui non possunt.] Sed quàm insigniter Ioannes Chryso-

[k] Epiph. hæres. 75.

PATRVM DE EA RE CONSENSIO.

Chrysostomus[a] eadem hæc ab Apostolis esse instituta, sæpè testetur, audiamus: populum A enim Antiochenum alloquẽs, vbi Petrus & Paulus præcipui Ecclesię vertices docuerunt, nonnisi quæ ab ipsis ea accepisset Ecclesia repetens, ait: Non temerè ab Apostolis hæc sancita fuerunt, vt in tremendis mysteriis defunctorum agatur commemoratio: sciunt enim illis inde multum contingere lucrum, vtilitatem multam. Cùm enim totus constiterit populus extensis manibus, sacerdotalis plenitudo, & tremendum proponitur sacrificium, quomodo Deum non exorabimus pro his deprecantes? Sed hoc quidem de his qui in fide migrarunt.] idem alibi[b] eadem prorsus repetit verba, & ex Spiritus sancti institutione factum ait[c], vt in sacro ac tremendo sacrificio diaconus clamet: Pro his qui defuncti sunt in Christo.]

[a] Chrys. ad pop. Antioch. homil. 69.
[b] Chrys. ad Philip. homil. 3.
[c] Chrysost in Act. hom. 21.

CCCXII. Cyrillus quoque[d] Ierosolymitanus hæc de iisdem: Cùm hoc sacrificium offerimus, *Missæ nempe*, postea facimus mentionem etiam eorum qui ante nos obdormierunt: pri- B mùm Patriarcharum, Prophetarum, Apostolorum, Martyrum, vt Deus orationibus illorum & deprecationibus suscipiat preces nostras: deinde pro defunctis Patribus & Episcopis, denique pro omnibus oramus, qui inter nos vita functi sunt; maximum esse credentes animarum iuuamen, pro quibus offertur obsecratio sancti illius & tremendi, quod in altare positum est, sacrificij. Quod exemplo monstrare volumus: scio enim multos dicere; Quid iuuat animam in peccatis ex hoc mundo decedentem, etiam si in hoc sacrificio mentio illius fiat? An enim si Rex aliquis, eos à quibus offensus est, in exilium pepulerit; posteà verò illorum propinqui coronam aliquam conficientes, pro his qui sunt in supplicio exulibus, eidem offerrent: nónne condonationem aliquam suppliciorum ipsis dederit? Ad eumdem modum & nos pro defunctis precationes adhibentes, quamuis sint peccatores, non quidem coronam plectimus, sed Christum pro nostris peccatis mactatum C offerimus, vt & nobis, & illis, eum qui est benignissimus, propitium reddamus.] hæc Cyrillus, non aliunde quidem, quàm ex traditione Iacobi eiusdem Ecclesiæ primi Episcopi, vt ex eius liturgia suo loco monstrabimus.

[d] Cyr. catech. mystag. 5.

CCCXIII. De eadem traditione Apostolica post alios & Ioannes[e] Damascenus; qui eadem pro defunctis suffragia ad suum principium reducens, vnde prouenerint, monstrat his verbis: Porrò autem Verbi discipuli atque conspectores, à quibus Orbis vniuersus captus est; illi, inquam, Saluatoris discipuli ac diuini Apostoli, vt in tremendis ac puris vitamque afferentibus mysteriis, eorum qui cum fide diem extremum clausissent, memoria fieret, instituerunt: quod etiam firmè atq; constanter, ac sine vlla controuersia Catholica & Apostolica Ecclesia ab extremis finibus ad extremos vsque fines, ab eo tempore ad hunc vsque diem semper retinuit, ac tantisper dum mundus erit hic retinebit.] Habes insuper (vt D prætermittamus magnam copiam auctorum hæc testantium) eius rei vsum in Ecclesia Apostolica ex traditione Apostolorũ Romæ repræsentatum ex epistola[f] Paulini ad Aletium S. Paulæ generum, cùm in funere Ruffinę vxoris defunctæ, in basilica Vaticana tanto theatro dignum spectaculum fuit ab eo exhibitum. At quid ibi ageretur, nisi quod eidem Ecclesiæ, quam Petrus & Paulus docuerunt, iidem tradidissent? in illa enim, velut thesauro, esse ab Apostolis collocatas sacras traditiones, & inuiolabiliter custoditas, auctor est Irenæus[g]. An non insuper censenda est traditio Apostolica, quæ tot tantisque est comprobata miraculis? sunt ea planè innumera, quæ tum Gregorius Papa, tum alij fide probati auctores memoriæ prodidere. Sed quid diuinitus facta miracula, nisi quòd per ea diuinum suffragium declaratur?

[e] Ioan. Damasc. de Fidel. defun. orat.
[f] Paulin. epist. 31.
[g] Iren. lib. 3. c. 3. & 4.

CCCXIIII. EX TRADITIONE DOCTRINA. Cùm igitur Ecclesiastici tractatores, insignis nominis viri (vt vidimus) vna eademque E consensione firmiter asseuerent, ex Apostolica traditione sacrificia & alia pietatis opera offerri consueuisse pro defunctis: necessariò compellimur dicere, eosdem pariter ex Apostolica traditione affirmare, esse locum in quo post obitum animæ purgentur, donec ab omni peccati macula expiatæ reddantur. Si enim viuentium suffragiis eas adiuuari ac liberari posse, Apostolica traditio (vt dictum est) docuit: fanè non omnium Fidelium animas continuò post obitum in cælum recipi; nec item omnes in infernum mergi (pro quibus nulla sunt offerenda suffragia, cùm nec illi his opus habeant, nec istis prosint) certum est: sed tertium adhuc esse locum necesse est affirmare, quo illæ quæ adhuc venialium peccatorum inquinatæ sunt sordibus, & mortalium licet culpa exsolutæ, pœnæ tamen temporariæ sunt obnoxiæ, detinentur. Ex his omnibus itaque esto ratum firmumque de Purgatorio fidem atque doctrinam ex Apostolorum traditione fluxisse.

Multa

A Multa ad hæc probanda, & confirmanda, essent ex diuinis Scripturis in medium afferenda testimonia: at quoniam nostri instituti est, doctrinam ex traditione, non traditionem ex doctrina deducere (nam id complures nostri temporis Ecclesiastici Orthodoxi scriptores feliciter præstiterunt) his in præsentiarum omissis, illud vnum, sed breuiter tamen, præstabimus, vt Apostolicam traditionem Catholicæ Ecclesiæ vsu receptam, & Patrum testimonio roboratam apertissimè demonstremus.

Certum est enim, tam Latinos quàm Græcos antiquos Patres testimonio pari ac consensione in vnam eamdemq; sententiam conspirasse, animas solutas corpore, peccatis aliquibus obnoxias, pœnis sic subiici, vt iis purgatæ, æternę tandem participes fiant beatitudinis: & licet de modo & loco quo id fiat, alius aliter senserit; quòd tamen faciendum sit, omnes æquè consentiût. Ex antiqua Ecclesię traditione Tertullianus [a], vt de re cuius nulla sit dubitatio, idem profitetur: nam cum tractat illam sentētiam Domini in Matthæo [b]: CCCXV. DE PVRGATORIO. [a] Tertull. l. de anima, c. 35. & cap. vlt. [b] Mat. 5.

B Non exies inde, donec reddas nouissimum quadrantem] ait: Iudex te tradat Angelo executionis, & ille te in carcerem mandet infernum, vnde non dimittaris, nisi modico quoq; delicto mora resurrectionis expenso.] & infrà: In summa, cùm carcerē illum, quod Euangelium demonstrat, inferos intelligimus; & nouissimum quadrantem, modicum quoque delictum mora resurrectionis illic luendum interpretamur: nemo dubitabit animam aliquid pensare penes inferos, salua resurrectionis plenitudine per carnem quoque.] hæc ille. Sed nec præiudicium Catholicæ affert veritati, si etiam, quod ait, id Montanus senserit. Non enim labefactatur veritas, si quis hæreticus eamdem interdum profiteatur. Cyprianus id ipsum plenissimè docet, dum scribens ad Antonianum [c] hæc ait: Aliud est, missum in carcerem non exire inde, donec soluat nouissimum quadrantem: aliud statim fi- [c] Cypr. ep. 52.

C dei & virtutis accipere mercedem: aliud pro peccatis longo dolore cruciatum emundari & purgari diu igne: aliud peccata omnia passione purgasse.] Est etiam eiusdem veritatis Origenes [d], qui eodem sæculo cum Tertulliano, & vsque ad Cypriani tempus vixit, assertor, dum ait: Cùm illuc venitur, si quis multa opera bona, & parum aliquid iniquitatis attulerit: illud parum, tamquam plumbum, igni resoluitur ac purgatur, & totum remanet aurum purū. Et si quis plus illuc plumbi detulerit; plus exuritur, vt ampliùs decoquatur: vt etsi parum aliquid sit auri, purgatum tamen resideat. Quòd si aliquis illuc totus plumbeus venerit; fiet de illo hoc quod scriptum est: Demergetur in profundum, tāquam plumbum in aqua validissima.] hæc Origenes. [d] Orig. in Exod. hom. 6.

Idipsum Gregorius [e] Nyssenus in hunc fermè modum in magna illa oratione catechetica, quam sæpiùs citat Theodoretus: Quoniam, inquit, opus est vt illius quoque, CCCXVI. [e] Greg. Nyss. or. catech. 8.

D quæ ex ex peccato ingeneratæ insederunt maculæ, per medicinam aliquam auferantur: propterea in præsenti quidem vita adhibitum est medicamentum virtutis ad hæc curanda vulnera: quòd si curari non possint, in futura vita reseruatur curatio. Sed quo modo in corpore sunt affectionum quædam differentiæ, quarum aliæ quidem faciliùs, aliæ verò difficiliùs admittunt curationem; in quibus & sectiones, & cauteria, & acerba medicamenta adhibentur ad tollendam affectionem, quæ insedit corpori: tale quid etiam in posterum denuntiat futurum iudicium ad curandos morbos animæ, quod pigris quidem & lentis minatur.] Hieronymus [f] id etiam in hæc verba: Sicut diaboli, & omnium negatorum, atque impiorum, qui dixerunt in corde suo, Non est Deus, credimus æterna tormenta: sic peccatorum atque impiorum, & tamen Christianorum, quorum opera igne probanda sunt atque purganda, moderatam arbitramur & mixtam clementiæ senten- PATRVM CONSENSIO. [f] Hier. in Isa. c. vlt. in fine.

E tiam Iudicis] vt scilicet non puniantur in æternum: nam de his est instituta disputatio. Et in Oseam [g]: Infernus, inquit, est locus, in quo animæ recluduntur siue in refrigerio, siue in pœnis pro qualitate meritorum.] & alibi [h]: Peccatores qui confitentur rectam fidem, sed propter vitiorum sordes purgantibus se indigent flammis, idcircò nunc Dominus ad ignem iudicium vocare se monstrat, vt vniuscuiusque opus quale sit, ignis probet.] Appellat [i] alibi purgatoriam pœnam, baptismum ignis, quo (inquit) baptizabimur in futuro sæculo. [g] Idē in Ose. cap. 14. [h] Hieron. in Amos, c. 4. [i] Hieron. in Matth. c. 7.

Ambrosius [k] de eodē baptismo, purgatorio scilicet igne, hæc ait: Est etiam baptismum in Paradisi vestibulo, quod antè non erat; sed posteaquam peccator exclusus est, cœpit esse romphæa ignea, quam posuit Deus; quæ anteà non erat, quando peccatum non erat: culpa cœpit, & baptismum cœpit, quo purificentur qui in Paradisum redire cupiebant, vt regressi dicerent: Transiuimus [l] per ignem & aquam: hîc per aquam, illic per ignem: CCCXVII. [k] Ambr. in Psal. 118. ser. 3. [l] Psal. 65.

per aquam,vt abluantur peccata ; per ignem,vt exurantur.] idem alibi [a] : Caue ne ligna, A
caue ne ſtipulam ad iudicium Dei tecum deferas , quæ ignis exurat : caue ne cùm in vno
aut duobus habeas quod probetur , in pluribus operibus deferas quod offendit. Si cu-
ius opus arſerit,detrimentum patietur; poteſt tamen & ipſe per ignem ſaluari. Vnde col-
ligitur , quia idem homo & ſaluatur ex parte , & condemnatur ex parte.] idem dum ait [b]
de vltimo exſoluendo quadrante,illum de iiſdem pœnis interpretatur.

[a] Ambr. in Pſal. 118. ſer. 20. in fine.
[b] Ambr. in Luc. c. 12.

CCCXVIII. At Auguſtinus [c] de his vberiùs ceteris agit in Enchiridio ad Laurentium, & de Ciuita-
te [d] Dei,vbi & falſas de his aliorum ſententias refutat, idemque aliis [e] pleriſque in locis
eſt eiuſdem veritatis fidelis aſſertor:cuius ſingulas de his ſententias hîc recitare prætermit-
timus, ne nimia prolixitate legentibus moleſtiam afferamus , præſertim cùm illæ potiſſi-
mùm ſint iam præ manibus omnium. Ceterùm tantum abeſt vt penes quempiam anti-
quorum Orthodoxorum fuerit de eadem re aliqua dubitatio,vt potiùs laborandum fue-
rit Patribus aduerſus nonnullos,qui crederent omnia peccata quātumuis capitalia, exce- B
pto tamen infidelitatis errore, eodem igne purgari poſſe : quos non tantùm Auguſtinus
citato loco , ſed & Cæſarius Arelatenſis Epiſcopus egregia ſanctitate & eruditione Pater
(hîc,vt alibi notauimus [f], fama notiſſimus claruit temporibus Symmachi Papæ,lōgè an-
te Gregorij tempora) refellit,ſic dicēs [g]: Multi lectionem iſtam malè intelligentes,falſa ſe-
curitate decipiuntur, dum credunt , quòd ſupra fundamentum Chriſti crimina capitalia
ædificata , peccata ipſa per ignem tranſitorium poſſint purgari , & ipſi poſteà ad vitam
æternam peruenire. Intellectus iſte,fratres chariſſimi,corrigendus eſt,quia ipſi ſe ſeducunt,
qui ſibi blandiuntur. Illo enim tranſitorio igne, de quo dixit Apoſtolus: Ipſe autem ſal-
uus erit,ſic tamen quaſi per ignem: non capitalia,ſed minuta peccata purgantur.] & poſt
multa: Sed dicet aliquis: Non ad me pertinet quamdiu moras habeam, tantùm vt ad vi-
tam æternam perexeam. Nemo hoc dicat,fratres cariſſimi:quia ille ipſe purgatorius ignis C
durior erit,quàm quod poteſt pœnarum in hoc ſeculo aut videri,aut cogitari,aut ſentiri.]
hæc Cæſarius. Plura his ac fere innumera addenda eſſent aliorum, qui poſteà claruerunt,
teſtimonia Eccleſiaſticorum ſcriptorum ; ſed non patitur ratio inſtituti in his diutiùs im-
morari. Vnum tamen ſic habeto:omnium , qui poſt dicta tempora vixere Orthodoxi
ſcriptores,vſque in pręſens,nullum reperiri,qui Apoſtolicę traditioni,maiorumque aſſer-
tioni,ac denique tot ſæculis præſcriptæ Eccleſiaſticæ conſuetudini auſus ſit contradicere:
quin potiùs eamdem Catholicam veritatem non tantùm ex Patribus ratam atque firma-
tam, ſed miraculorum editione diuino calculo ſæpiùs cōprobatam,pronis manibus exci-
pientes,ſunt piè ſanctèque venerati. Adeò vt nulla habenda ſit ratio,ſi Nouantes & œco-
nomiæ Eccleſiaſticæ inuerſores ab his aliter ſenſerint. At hæc iam ſatis ad Apoſtolicas D
traditiones,& Eccleſiæ mores inſinuandos,quibus nos aſtrinximus , eſſe putantes : ad ip-
ſam rerum geſtarum hiſtoriam,ad idque vnde digreſſa eſt oratio,redeamus.

[c] Auguſt. in Ench. ca. 67. 68. 69.
[d] Auguſt. de Ciu. Dei l. 21. c. 13. & ſeq.
[e] Aug. de Geneſi contra Manich. l. 2. ca 20. Lib. de 8. quæſt. q 1. homil. 16. & aliis locis.
[f] In Martyr Rom. die 27. Auguſti.
[g] Cæſar. homil. 7.

CCCXIX. Die illa qua lapidatus eſt Stephanus,facta eſt (inquit Lucas [h]) perſecutio magna in Ec-
cleſia,quæ erat Ieroſolymis,& omnes diſperſi ſunt per regiones Iudææ & Samariæ præ-
ter Apoſtolos.] Eſt [i] qui dicat, eodem quo paſſus eſt Stephanus die , Nicanorem , vnum
ex ſeptem diaconis,ac ducentos inſuper Chriſtianos à Iudæis fuiſſe necatos ; quod tamen
haud tutum eſt affirmare,cùm Græcorum Menologium de Nicanore teſtetur, tempore
Veſpaſiani Imperatoris fuiſſe in Cypro occiſum. Sed quod ad Nicanorem ſpectat , con-
tentioſum funem non trahimus. ceterùm quod attinet ad reliquos ; complures poſt ne-
cem Stephani occiſos eſſe , abſque dubitatione aliqua affirmamus , teſtante hæc potiſſi-
mùm Paulo coram Feſto [k] Præſide & Agrippa Rege,cùm ſuam cauſam peroraret,ſic di- E
cens: Multos ſanctorum ego in carceribus incluſi, à Principibus ſacerdotum poteſtate ac-
cepta:& cùm occiderentur,detuli ſententiam.] Lucas autem hæc omnia innuens potiùs
quàm deſcribens,duobus verbis (vt vidimus) rem totam abſoluit,dum ait: Facta [l] eſt in il-
la die perſecutio magna in Eccleſia, quæ erat Ieroſolymis.] Prætereà accidiſſe tunc tem-
poris creditur,quod ex relatione Gamalielis Lucianus [m] memoriæ prodidit , de Nicode-
mo Chriſti diſcipulo,ſic dicens: Cognoſcentes Iudæi illum eſſe Chriſtianum, amouerunt
eum è principatu ſuo, & anathematizauerunt eum, & de ciuitate expulerunt. Tum ego
Gamaliel,quaſi perſecutionem pro Chriſto paſſum,ſuſtuli eum in meum agrum, & alui,
& veſtiui vſque ad finem vitę eius,& defunctum honorificè ſepeliui iuxta dominum Ste-
phanum.] hæc ille.

DE PERSECVTIONE IN CHRISTIANOS.

[h] Act. 8.
[i] Doroth. in Synop.
[k] Act. 26.
[l] Act. 8.
[m] Lucian. in ep. de inuent. S. Stephani.

CCCXX. Sed cur tunc omnes Chriſtiani Ieroſolymis pulſi ſint , Apoſtolis verò tantùm , quo-
rum

A rum causa turbæ omnes à Iudæis fuerant concitatæ, Ierosolymis manere concessum fuerit, admirari non desino. Tribuunt id alij [a] operæ ac studio Gamalielis, cuius industria Apostoli seruati fuerint. Adscribunt & alij non modestiæ, sed timori Iudæorum: quippe qui timerent populi, quòd erga illos propensior esset, tumultum atque seditionem. Sed mea sententia, neutra harum causa tanti ponderis fuisse videtur, quæ magistratus adeò furore exagitatos, ac planè rabie efferuescentes cohibere potuisset. Vnde id nonnisi miraculo, & illius tantùm virtuti existimo tribuendum, qui statuit [b] mare quasi in vtre, & posuit terminos eius arenam exiguam, & dixit ei [c]: Vsque huc venies, & non procedes amplius, & hîc confringes tumentes fluctus tuos.] Ceterùm quod ad Apostolos pertinet:

B Apollonius [d] antiquus Theologus, agens aduersus Cataphrygas, testatur se traditione accepisse, Saluatorem mandatum dedisse Apostolis, ne vsque ad duodecim annos Ierosolymis decederent. Qui ergo hæc præcepit, vt inter infensissimos hostes tamdiu versarentur, dedit etiam illis implere quod iusserat. sed de hac re alibi: quæ verò ad discipulorum dispersionem pertinent, reiicimus in annum sequentem, quo ea omnia facta esse noscuntur.

[a] Oecum. in Act. c. 8.
[b] Psal. 77.
[c] Iob 38.
[d] Apud Euseb. hist. li. 5. c. 17. in fine.

IESV CHRISTI ANNVS 35. TIBERII IMP. ANNVS 19.

SEquenti anno Domini trigesimoquinto, Sulpitio Galba & Cornelio Sulla Coss. pulsis eiectisque post necem Stephani, qui erant Ierosolymis, Christianis; proficiscentibus illis in diuersas ac longè positas regiones, ac prædicantibus Euangelium, Ecclesia Dei feliciter propagatur. I. DISPERSIO DISCIPVLORVM.

C Non enim tantùm (quod tradit hîc Lucas [e]) dispersi sunt per regiones Iudææ atque Samariæ; sed Palæstinæ fines egressos, externas quoque regiones peragrasse, eiusdem auctoris testimonio satis perspectum habetur: ait enim inferiùs [f]: Illi quidem qui dispersi fuerant à tribulatione, quæ facta fuerat sub Stephano, perambulauerunt vsque ad Phœnicen, & Cyprum, & Antiochiam, nemini loquentes verbum, nisi solis Iudæis.] insuper eorum, qui Ierosolymis pulsi sunt, ingens numerus migrauit in Asiam: qui eo nomine à ceteris Iudæis distincti sunt, nominatiq; Hebræi aduenæ dispersionis: ad quos præcipuè postmodum Petrus [g] Apostolus scribens epistolam, eiusmodi eam titulo prænotauit: Petrus Apostolus Iesu Christi electis aduenis dispersionis Ponti, Galatiæ, Cappadociæ, Asiæ, & Bithyniæ.] Quod enim ad Galatiam pertinet: eos signasse videtur Paulus [h] Apostolus, scribens ad Galatas, qui Ierosolymis quondam fuissent tem-

D pore passionis Christi, dum ait, eos sic obiurgans: O insensati Galatæ, quis vos fascinauit non obedire veritati, ante quorum oculos Iesus Christus proscriptus est in vobis crucifixus?] Ad eiusdem etiam dispersionis homines Iacobus Apostolus suam dedit epistolam, eiusmodi inscriptione signatam: Iacobus Dei & Domini nostri Iesu Christi seruus, duodecim tribubus, quæ sunt in dispersione, salutem.]

[e] Act. 8.
[f] Act. 11.
[g] 1. Pet. 1.
[h] Galat. 3.

Neque enim de alia dispersione, quàm quæ facta est post lapidatum Stephanum, tam Petrus quàm Iacobus potuerunt intelligere: quandoquidem (vt anteà dictum est, auctore Philone) Iudæi cùm nequaquam Palæstinæ terminis continerentur, sed longè lateque in Asia, Africa, & Europa, in cunctis ferè prouinciis Romano subiectis Imperio habitarent; cùm nemine impellente, sed antiquitus eò sponte migrassent: numquam vel à Philone, aut Iosepho, vel aliis qui res Iudaicas sunt prosecuti, dicti inueniuntur dispersi, aut II.

E ex dispersione collecti Iudæi, sed coloni & indigenæ. Etenim post illam tempore Sedechiæ Regis illatam cladem, quantumuis dira ac grauia ab aliis finitimis Regibus sint passi Iudæi, ac denique à Romanis subacti: numquam tamen ipsos è Palæstina pulsos, ac in exteras Orbis prouincias amandatos fuisse, aliqua est memoria apud antiquos historicos: vt nulla sit ratio, cur prædicti nominati sint Iudæi dispersionis, nisi quòd (vt dictum est) post necem Stephani, Ierosolymis pulsi, in diuersas prouincias, vt cuiq; libuit, commigrarint. Horum fuisse ingentem numerum, certum est: nam si quis omnium credentium habeat rationem, cogitetque tantùm Apostolos (quod Lucas ait) Ierosolymis remansisse; inueniet profectò, multa millia Christianorum ea fuisse exturbatione dispersa.

Numerum autem sic collige. Antequam Christus cælos ascenderet, plusquam quingentos fratres Paulus [i] numerat, quibus ipsum apparuisse restatur. Post eius ascensionem, prima Petri prædicatione facta est accessio circiter [k] trium millium. Rursum concionante III.

[i] 1. Cor. 15.
[k] Act. 2.

eodem

[a] Act. 4. eodem Petro[a] in porticu Salomonis, auctus est numerus credentium quinque millibus. A Posteà verò ceteros qui Christo crediderunt, Lucas (victus fortasse ad finem venientium multitudine) numerare prætermisit. Sed nouis editis signis atque miraculis, concionante iterùm atque iterùm Petro, quid ait? Magis[b] augebatur credentium in Domino multitudo virorum ac mulierum.] ac rursus post verberatos Apostolos: Verbum Domini, inquit[c], crescebat, & multiplicabatur numerus discipulorũ in Ierusalem valdè: multa enim turba sacerdotũ obediebat fidei.] Quocirca si horum omnium ratio habeatur (licet certus credentium numerus definiri non possit) haud longiùs à vero numero ij inuenientur aberrasse, qui vltra quindecim millia credentium in ea persecutione dixerint fuisse dispersa: vt nihil iam sit quod quis miretur, si in tam varias ac diuersas prouincias ea dispersione Fideles, testimonio Petri & aliorum, audiat esse profectos.

[b] Act. 5.

[c] Act. 6.

IV. De hac ipsa discipulorum dispersione Athanasius[d] agens, ac sementi eam comparans: B Habes, inquit, in Actis Apostolorum, post lapidatum Stephanum, discipulos dispersos, & quasi seminatos: non quòd imbecillitate disiecti, sed fidei gratia ita diuisi essent: sed enim ita dispersi, vt seminatoris frumenta effecti ad panem supercælestem, vniuersumque Orbem peragrantes, viuificæ doctrinæ virtutes efficaciasque disseminarint.] Agens de his item Gregorius Nyssenus[e] occasione Stephani protomartyris, eique hæc omnia tribuẽs, sic ait: Quemadmodum periti athletæ subeuntes corpus aduersariorum, per quamdam artificiosam agilitatem atque habilitatẽ, grauiorem lapsum illis struunt: ita magnus quoque Stephanus humi prostratus, grauem illam aduersarij confusionem effecit. Hinc in orbem terrarum discipuli currere cœperunt: hoc omnes in partes sermonis diuulgationis initium est: nam nisi ab illius cæde populus Iudæorum in discipulos sæuisset, forsitan solummodò Ierosolymis Euangelij gratia inclusa esset: nunc verò agitati à Iudæis, alius aliò C gentium per orbem terrarum dispersi sunt, vndique per mysteriorum doctrinam diabolum exturbantes. hoc modo Samaria verbum recepit: hoc modo obiter in via salus Eunuchi à Philippo conficitur: ita magnum illud Ecclesiæ instrumentum Paulus ita minisq; à diabolo armatus, aduersus ipsum armatorem tela vertit, ex omni eum exterminans orbe terrarum, vt nullum relinqueret locum fidei Christianæ inaccessum. hinc Aegyptij, Syri, Parthi, & Mesopotamitæ, Itali, Illyrici, Macedones Christum agnoscunt: & omnes vtique gentes sermo percurrens ad fidem adducit.] hæc ille.

[d] Athan. homil. de semente.

[e] Greg. Nyss. ser. de S. Stephano.

V. Hac ipsa dispersione Ananias discipulus profectus Damascum, collegit Ecclesiam. Insuper colligere possumus, hoc quoque tempore Lazarum, Mariam Magdalenam[f], Martham, & Marcellam pedissequam, in quos Iudæi maiori odio exardescebant, non tantùm Ierosolymis pulsos esse, sed vnà cum Maximino discipulo, naui absque remigio D impositos, in certum periculum mari fuisse creditos: quos diuina prouidentia Massiliam tradunt[g] appulisse: comitemque ferunt eiusdem discriminis Iosephum ab Arimathæa nobilem Decurionem, quem tradunt ex Gallia in Britanniam nauigasse, illicque post prædicatum Euangelium diem clausisse extremum. Sed quis valeat singulorum hîc recensere vias & fructus numerare ex prædicatione collectos? Nam etsi nondum Gentibus reseratum erat ostium Euangelij: tamen contribulibus Iudæis illud annuntiare, liberum erat. vnde & Lucas: Igitur, inquit, qui dispersi erant, pertransibant, euangelizantes verbum Dei.]

[f] Act. Magd. & socior.

[g] Manuscript. hist. Angl. qui habetur in Vatic. biblioth.

VI. SAVLI PERSECVTIO. Sed quid interim Ierosolymis? Saulus autem (inquit[h] Lucas) deuastabat Ecclesiam: per domos intrans, & trahens viros ac mulieres, tradebat in custodiam.] Qui enim non essent egressi cum ceteris, sed latebras domi quæsissent, à Saulo solicita cura perquisiti ac renti ducebantur in carcerem, atque etiam necabantur. Ad hæc ipse Paulus allusisse videtur, cùm de se ait[i]: Blasphemus fui, & persecutor, & contumeliosus.] E nam non viros tantùm, sed & mulieres trahebat, ac custodiæ mancipabat. Hæc prima in feminas persecutio à Saulo est excitata; quæ etiam tempore Christi passionis absque aliqua offensione intrepidæ ipsum secutæ ad Caluariæ locum, steterunt iuxta crucem securæ, ac denique militarem custodiam irrumpentes illæsæ adiere sepulchrum: vt ex his facilè videre sit, quanto animi furore ac rabie Saulus præ ceteris in Christianos sæuiret. Sed hæc non aliunde meliùs quàm ex suis ipsius verbis colligi possunt, cùm coram Festo Præside & Agrippa Rege sic est locutus[k]: Ego quidem existimaueram, me aduersus nomen Iesu Nazareni debere multa contraria agere. quod & feci Ierosolymis, & multos sanctorum ego in carceribus inclusi, à Principibus sacerdotum potestate accepta: & cùm

[h] Act. 8.

[i] 1. Tim. 1.

[k] Act. 26.

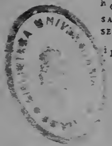

A & cùm occiderentur detuli sententiam. Et per omnes synagogas frequenter puniens eos, compellebam blasphemare.] sed non satis illi fuit, eos qui Ierosolymis essent, Christianos vexasse: addidit quippe, & in illos qui foris essent, extra etiam Iudææ terminos positos, manus intulisse, eaque de causa à Principe sacerdotum accepisse litteras in Damascum. Sed hæc posteà, cùm iam quid amplius Ierosolymis in Christianos ageret, non inueniret: quare de his suo loco inferiùs agendum differimus.

Intereà Philippus diaconus, qui vnà cum ceteris Ierosolymis pulsus erat; cùm ciuitatem Samariam adiisset, illic Euangelium prædicauit. Recens adhuc erat apud Samaritanos Christi memoria, in quem iam complures ex illis crediderant[a]. Ceterùm nemo existimet Lucam sibi esse contrarium, dum inferiùs[b] de dispersis discipulis agens, dicit eos nemini Dei verbum nisi solis Iudæis annuntiasse, hîc verò Samaritis etiam Euangelium prædicatũ affirmat. Nam ibi sic de Iudæis meminit, vt excludat Gentiles, de quibus tunc consultatio erat, an essent in Ecclesiam admittendi. Porrò Samaritani etsi Iudæis essent infensi, & diuersam ab illis religionem excolerent: tamen non erant eiusmodi, vt appellarentur Gentiles; quippe qui à Iudæis olim circumcisionem & legem acceperant, qua ex parte Iudæorum nomine censebantur, & à Gentilibus distinguebantur, vt apparet ex his quæ dixit Dominus[c]: In viam Gentium ne abieritis, & in ciuitate Samaritanorum ne intraueritis: sed potius ite ad oues, quæ perierunt domus Israel.] VII.

[Marginalia: B; a Ioan. 4. b Act. 11. DE SAMARITIS CREDENTIBVS. c Mat. 10.]

Sed & in his illud attendendum, non vetitum esse Apostolis, Gentibus & Samaritis Dei verbum annuntiare; sed iussum, vt potiùs, hoc est, priùs illud Israelitis impertirent: sicut & de se Dominus ait[d]: Non sum missus nisi ad oues quæ perierunt domus Israel,] cùm tamen & Gentiles receperit, & Samaritas adierit. Philippus igitur primus omnium post ascensionem Domini prædicat Euangelium Samaritis: vnde & fortasse consecutus est nomen Euangelistæ. Confirmat ratumque habet Deus opus eius sequentibus signis: Multi enim (inquit Lucas) eorum qui habebant spiritus immundos, clamantes voce magna, exibant. Multi autem paralytici & claudi curati sunt.] adeò vt Samaritæ alacriter acciperent Euangelium: & inter eos Simon magus, populi illius seductor, cui omnes auscultabant, & dicebant eum esse Virtutem Dei magnam, cùm tot tantisque signis se imparem, nec illis obniti posse videret, & ipse credidit, & à Philippo baptizatus illi adhæsit. VIII.

[Marginalia: d Mat. 15. C; SIMON MAGVS CREDIT.]

Perferuntur hæc tam noua, tamque grandia & admiranda Ierosolymam. Cumque audissent Apostoli qui ibi erant, quòd recepisset Samaria verbum Dei, miserunt ad eos Petrum & Ioannem. Hæc verò cùm de eorum legatione testetur Lucas[e], attentiùs sunt disquirenda: scilicet cur Petro Apostolorum Principi, ac Ioanni fuerit opus iniunctum. Samaritanorum quidem causa haud sanè ita facilis erat, vt alij cuipiam quàm Apostolorum Principi crederetur. Hinc admirabilis Dei sapientia patet, vt cui potissimùm claues regni cælorum sunt traditæ, ipse primus, sicut posteà Gentibus, ita modò Samaritis Ecclesiæ ostium reseraret. De vtroque enim (quod priùs dictum est) præceptum Domini erat[f]: In viam Gentium ne abieritis, & in ciuitates Samaritanorum ne intraueritis.] Occasione enim dispersionis potiùs, quàm ex Apostolorum consilio, penetrauerat Samaritas prædicatio Euangelij: quam sic Deus signis atque miraculis comprobauit, vt tamen operis consummationem, nempe Spiritus sancti donum, in aduentum Petri, à Petro impartiendum differret: quod præ ceteris signis admirabantur Fideles. vnde cùm primùm in Gentiles Petri prædicatione conuersos descendisset Spiritus sanctus: Obstupuerunt, inquit Lucas[g], ex circumcisione Fideles, qui venerant cum Petro: quia & in nationes gratia Spiritus sancti effusa est.] At mea quidem sententia, maiori admiratione digna res erat, in Samaritanos descendere Spiritum sanctum, quàm in Gentiles: nam hi, an esset Spiritus sanctus, ignorabant; illi verò impugnabant. Inter ceteras enim hæreses quæ in Samaritanos irrepserant (vt auctor est Epiphanius[h]) ea erat, quòd Spiritum sanctum non admitterent. quam hæresim vt ab eorum mentibus auferret Dominus, loquens olim cum muliere Samaritana, visus est laborasse, dum eam recta fide imbuendo, ait[i]: Spiritus est Deus: & eos, qui adorant eum, in spiritu & veritate oportet adorare.] quem locum, vt de diuinitate Spiritus sancti irrefragabile testimonium, Ariani aliquando (vt tradidit Ambrosius[k]) deprauare, immò è codice prorsus eradere conati sunt. IX.

[Marginalia: e Act. 8. D; DE PETRI ET IOANNIS LEGATIONE. f Mat. 10. E; g Act. 10. h Epiph. lib. 1. hæres. 9. i Ioan. 4. k Ambros. de Spirit. sanct. lib. 2. c. 11.]

Opus igitur, quod non dico Philippus tantùm, sed & Dominus aggressus fuerat, X.

Petro

Petro Apostolorum Principi à Deo traditur consummandum. Quanti enim ab ipsis Samaritis præ ceteris miraculis, eiusmodi donum Spiritus sancti æstimaretur, factum Simonis testatur, qui non miraculorum virtutem, quam esse viderat in Philippo, est æmulatus (illa enim etsi non vera facere, magia tamen quoquo modo fingere potuisset) sed cùm (vt & ait Lucas) vidisset ipse Simon quia per impositioné manus Apostolorum daretur Spiritus sanctus, obtulit eis pecuniam, dicens[a]: Date mihi hanc potestatem, vt cuicumq; imposuero manus, accipiat Spiritum sanctum.] Ecce tibi cur diuina prouidétia primùm, ac subinde Apostolorum consilio factum sit, vt Petrus, qui primatum gereret inter Apostolos, præ ceteris vnà cum Ioanne Samariam missus sit: nempe vt (quod muneris eius potissimum esse videretur) quæ essent acta, cognosceret; ac non tantùm illis Ecclesiam reseraret, sed & clauibus sibi traditis cælum illis, vnde Spiritus sanctus ad eos descenderet, aperiret. Quantæ hæc essent auctoritatis, vel ex eo salté poterit quisque intelligere: quòd cùm, sententia Domini, Samaritæ eodem loco quo Gentiles æstimarentur: quantumlibet prædicatione Petri apertum posteà fuerit ostium Gentibus, & quantumuis visibili omnibus signo in easdem Spiritus sancti gratia descendisset; nihilominùs in communi adhuc omnium Apostolorum consessu rogatur Petrus tantæ rei causam dicere, sicque quod factum erat consensu omnium comprobari: cùm hìc contrà absque discrimine, quid esset de Samaritanis agendum, liberæ eius dispositioni relinquatur. Honorificentissima planè hæc omnium est existimata legatio, & sola digna quæ Apostolorum omnium Principi crederetur, simulque Ioanni, qui Petri comes indiuiduus visus est.

a Act. 8.

XI. REFELLITVR OBIECTIO NOVATORVM.

Hinc videas quantopere hallucinentur Nouatores, qui cæco furore in Petrum insanientes, illius primatui detrahere non erubescunt, eò quòd à ceteris mittatur Apostolis: quasi inferioris numeri sit habendus is qui mittitur, ab eis qui miserunt illum. Sapiant ipsi hac ratione, & idem dicant quod Arius: Filium, quòd à Patre sit missus, esse Patre minorem. Ignorare insuper cóuincuntur complura in Scriptura diuina, & innumera quæ sunt de his in profanis scriptis exempla: quibus satis superque perspicuum redditur, ad ea quæ maximi omnium visa sunt esse momenti peragéda, qui inter ceteros primatum gererent, legatos missos: cùm ipsi non sic quidem mitti dicerentur, quasi à maiore minores, & vt à domino subditi, sed quòd rogarentur ob salutem omnium eam suscipere functionem. Subiiciam de his alterum ex veteri, alterum verò ex nouo Testaméto exemplum; addam & tertium ex auctore profano, vt res omni scripturarum genere testata reddatur. Legitur in primis in libro Iosue[b], filios Isräel, vt de re magna, ad inuestigandum de altari quod trans Iordanem erexerant filij Ruben & Gad & media tribus Manasses in terra Galaad, misisse Phineen, qui habebatur omnium princeps, & decem alios, qui in singulis decem tribubus primatum gerebant. Rursum simili huic vrgente causa, ad perquirendum quid de Gentilibus, qui Christo crederent, agendum esset, num circumcidi deberent: tunc qui erant Antiochiæ Fideles, Paulum & Barnabam miserunt ad consulendum Apostolos Ierosolymam; quod[c] S. Lucas testatur in Actis. Sed quid profanus auctor, etiam in his quæ sunt Iudæorum, Iosephus[d] Iudæus in hanc sententiam scribat, adducamus in medium: Iudæos nempe, qui erant Ierosolymis, cùm aduersus Agrippam suum ipsorum Regem, necnon aduersus Festum Præsidem causam haberét, misisse Romam ad Neronem Imp. non solùm ex primoribus Iudæorum decem legatos, sed & cum eis Ismaëlem summum Pontificem, & qui huic secundus ordine videbatur, Chelciam sacri custodem ærarij. Ecce quàm inualidis & planè inefficacibus rationibus illi obnitantur in primatum Petri, cùm omnium Principem eadem hæc ipsa potiùs declarare videantur. Sed hæc obiter, quòd non sit nostrum consilium aduersus eiusmodi homines disputare, quos sua ipsorum refellit inscitia.

b Iosue 22.
c Act. 15.
d Ioseph. ant. lib. 10. c. 7.

XII. Venientes ergo Samariam Petrus & Ioannes, orauerunt pro his qui baptizati erant, vt acciperent Spiritum sanctum: Nondum enim (inquit Lucas[e]) in quemquã illorum venerat, sed baptizati tantùm erant in nomine Domini Iesu. Tunc imponebant manus super illos, & accipiebát Spiritum sanctum.] Videre est ex his in primis, in Ecclesia Dei iam fuisse Hierarchicum ordinem institutum: vt nó omnia omnibus indistinctè, nulla ordinis habita ratione, licerent. Sic quippe Philippus diaconus credentes baptizat, vt tamen Apostolicum munus, ipsam manus impositionem Apostolis concessam, nequaquam vsurpet. Vnde S. Ignatius[f] ad Heronem diaconum scribens, hæc ait: Nihil sine Episcopis facito: Sacerdotes enim sunt, tu verò sacerdotum minister: baptizant, sacrificant, eligunt,

e Act. 8.
f Ignat. epist. 13.

A eligunt, manus imponunt; tu verò illis ministras.] & ad Smyrnenses [a] scribens, sic summatim Ecclesiasticam Hierarchiam perstringens, ait: Laici diaconis subijciantur, diaconi presbyteris, presbyteri Episcopo, Episcopus Christo, & ipse Patri.] Sed & Hieronymus agens contra Luciferianos, eiusmodi Hierarchicũ ordinem in Ecclesia ex ijsdem causis sic planiùs explicans, ait: Quòd si hoc loco quæris, quare in Ecclesia baptizatus, nisi per manus Episcopi non accipiat Spiritum sanctum, quem nos asserimus in vero baptismate tribui: disce hanc obseruationem ex ea auctoritate descendere, quòd post ascensum Domini, Spiritus sanctus ad Apostolos descendit; & multis in locis idem factitatum reperimus ad honorem potiùs sacerdotij, quàm ad legis necessitatem. Alioqui si ad Episcopi tantùm imprecationem Spiritus sanctus defluit; lugendi sunt qui in viculis, aut in castellis, aut in remotioribus locis per presbyteros & diaconos baptizati antè dormierũt, quàm
B ab Episcopis inuiserentur. Ecclesiæ enim salus in summi sacerdotij dignitate pendet: cui si non exors quædam & ab hominibus eminens detur potestas, tot in ecclesijs efficientur schismata, quot sacerdotes.] hæc Hieronymus de Ecclesiastica Hierarchia, Domini & Apostolorum institutione formata.

[a] Ignat. epist. 10.

HIERARCHICVS ORDO IN ECCLESIA.

XIII. QVAE MANVS IMPOSITIO EST TANTVM EPISCOPI.

Hæc quidem in Ecclesia perseuerans, distincta cuiusque gradus docet esse ministeria; ipsamque manus impositionem, qua post baptismum confertur Spiritus sanctus, sicut olim tantùm Apostolis, sic solùm Episcopis esse concessam: & Apostolicæ institutionis exemplo, baptizatos manus impositionem ab Episcopis, sicut olim ab Apostolis, accipere. Vnde agens de his Cyprianus [b] in epistola ad Iulianum, hæc ait: Quod deerat, id à Petro & Ioanne factum est, vt oratione pro eis habita & manu imposita, inuocaretur & infunderetur super eos Spiritus sanctus: quod nunc quoque apud nos geritur, vt qui in Ecclesia
C baptizantur, præpositis Ecclesiæ offerantur, & per nostram orationem ac manus impositionem Spiritum sanctum consequantur, & signaculo Dominico consummentur.] hæc Cyprianus. Hieronymus [c] hæc in eamdem sententiam ex persona Luciferiani: An nescis etiam Ecclesiarum hunc esse morem, vt baptizatis posteà manus imponantur, & ita inuocetur Spiritus sanctus? Exigis vbi scriptum sit? In Actibus Apostolorum. Etiamsi Scripturæ auctoritas non subesset, totius Orbis in hanc partem consensus instar præcepti obtineret: nam & multa alia, quę per traditionem in Ecclesijs obseruantur, auctoritatem sibi scriptæ legis vsurpauerunt.] & paulo inferiùs ex parte Orthodoxi: Non quidem abnuo hanc esse Ecclesiarum consuetudinem, vt ad eos, qui longè in minoribus vrbibus per presbyteros & diaconos baptizati sunt, Episcopus ad inuocationem Spiritus sancti manum impositurus excurrat.]

[b] Cyprian. epist. 73.
[c] Hier. cont. Luciferian.

XIV. DE SACRAMENTO CONFIRMATIONIS.

D Porrò eiusmodi mysterium constat ab antiquis esse appellatum Sacramentum: vnde in Concilio Carthaginensi, eiusdem sancti Cypriani tempore celebrato, hæc leguntur dicta quinto loco à Nemesiano Episcopo: Malè ergo sibi quidam interpretantur, vt dicant quòd per manus impositionem Spiritum sanctum accipiant, & sic recipiantur: cùm manifestum sit vtroque sacramento debere eos renasci in Ecclesia Catholica.] Sic & Cyprianus [d] ad Stephanum Papam scribens, itidem Sacramentum appellat, à baptismo distinctum. S. Augustinus [e] etiam agens contra litteras Petiliani, ac iterùm agens de baptismo [f] contra Donatistas, itemque alibi [g] his verbis vtitur: Vnctio spiritualis, ipse Spiritus sanctus est, cuius sacramentũ est in vnctione visibili.] & alibi [h]: Continuò tulit illum ad presbyteros, baptizatus est, sanctificatus est, vnctus est, imposita est ei manus: completis omnibus sacramentis, assumptus est.] Rursum verò ob eam causam,
E quòd huiusmodi qui baptizati essent, eamdem manus impositionem accipientes, signo Crucis etiam signarentur, idem sacramentum est appellatum Signaculum: ad quod Paulus [i] Apostolus allusisse videtur, dum ad Ephesios scribens, ait: Nolite contristare Spiritum sanctum Dei, in quo signati estis in die redemptionis.] eodem quoque nomine Cyprianus (vt nuper vidimus [k]) Signaculum Dominicum ipsum dicit. Sed & Cornelius [l] Papa scribens ad Fabium Episcopum Antiochenum, idem in eodem sensu Sigillum nominat, dum de Nouatiano schismatico agens, hæc ait: In lecto, in quo decumbebat, aqua circumfusus, baptismum accepit, si modò talem hominem baptismum accepisse dicendum sit: verùm morbo tandem elapsus, neque cetera, quibus post baptismum secundùm Ecclesiæ canonem imbui oportuerat, acquisiuit, neque Domini sigillo ab Episcopo obsignatus fuit: quo quidem neutiquam potitus, quomodo, quæso, Spiritum sanctum adeptus est?] Clemens etiam Alexandrinus [m], agens de illo adolescente, qui à

[d] Cyprian. epist. 72.
[e] Aug. cont. litt. Petil. lib. 2. c. 104.
[f] De baptis. lib. 3 c. 16.
[g] Aug. in epis. 1. Ioan. tract. 3.
[h] Aug. de diuers. ser. 33.
[i] Ephes. 4.
[k] Cyprian. epist. 73.
[l] Apud Euseb. hist. lib. 6. cap. 35.
[m] Apud Euseb. hist. lib. 3. cap. 17.

qui à Ioanne Euangelista ad Christum conuersus est, hæc in eamdem sententiam: Ad extremum baptismi sacraméto illuminauit: posteà verò vbi sigillo Domini (*id est, sacramento Confirmationis*) tamquam perfecta tutaque animi eius custodia, obsignasset, nonnihil de cura & obseruatione in eo instituendo suscepta remisit.] Hac eadem voce vtitur quoque Ambrosius [a]. A

[a] Ambros. de sacram. lib. 3 cap. 2.

XV. SACRAMENTVM CHRISMATIS VNDE DICTVM.

Adhuc insuper, quoniam non manus impositione tantùm, ac signaculo Crucis, sed & sacra vnctione eiusmodi sacramentum consummari solitum fuit: meritò à nonnullis vsitatiori vocabulo sacrum chrisma nuncupari consueuit. Tertullianus horum omnium sacrorum rituum testis fidelis habetur, qui ait [b]: Caro abluitur, vt anima emaculetur: caro vngitur, vt anima consecretur: caro signatur, vt anima muniatur: caro manus impositione obumbratur, vt anima Spiritu illuminetur.] hæc ille. S. Cyprianus [c] itidem ait: Vngi quoque necesse est eum qui baptizatus est, vt accepto chrismate, hoc est, vnctione, esse vnctus Dei, & habere in se gratiam Christi possit. Porrò autem Eucharistia, & vnde baptizati vnguntur, oleum in altari sanctificatur.] hæc ille, qui & alibi [d] de eodem sacro chrismate agit vberiùs. De hoc quoque chrismate in ecclesia seruari solito, hęc Optatus [e], cùm nefaria scelera Donastitarum recenset: Ampullam quoque chrismatis per fenestram, vt frangerent, iactauerunt: & cùm casum adiuuaret abiectio, non defuit manus angelica, quæ ampullam spirituali subuectione deduceret: proiecta casum sentire non potuit, Deo muniente, illæsa inter saxa consedit.] B

[b] Tertull. lib. de resur. carnis.
[c] Cyprian. epist. 70.
[d] Idem de operibus card. & de vnct. chris.
[e] Optat. cont. Parm. lib. 2.

XVI. Sed & S. Augustinus [f] eadem sæpè vtitur voce. Et eodem modo Prudentius in hymno nocturno, cùm ait:

[f] Aug. cont. litt. Petil. lib. 2. cap. 140.

Cultor Dei memento
Te fontis & lauacri
Rorem subisse sanctum,
Et chrismate innouatum.] C

Et in Psychomachia his versibus:

Quis furor insanas agitat caligine mentes?] & paulo pòst:
Vt mitra cæsariem cohibens aurata virilem,
Combibat infusum croceo religamine nardum,
Post inscripta oleo frontis signacula, per quæ
Vnguentum regale datum est, & chrisma perenne.]

Idem in Apotheosi ex persona sacerdotis Iuliani Apostatæ in hunc modum:

HOSTES ID FATERI COMPVLSI.

——— *Lotus procul absit & vnctus,*
Dixit.] & paulo pòst de Iuliano: D
Ipse quoque exanimis posito diademate Princeps
Pallet, & astantes circumspicit: ecquis alumnus
Chrismatis inscripto signaret tempora signo,
Qui Zoroastræos turbaret fronte susurros.]

hæc ille eam ob causam, quòd Christianus in fronte signatus chrismate, adeò diabolo esset horrori, vt inde abire cogeretur. Idemque [g] contra Symmachum de populo Romano:

[g] Prud. in Sym. lib. 1. de pop. Romano.

Cœtibus aut magnis Lateranas currit ad ædes,
Vnde sacrum referat regali chrismate signum.]

XVII. Rursum verò Cyrillus [h] Ierosolymorum Episcopus de eodem sacro chrismate orationem habuit, vbi hæc inter alia reperiuntur: Et nobis, postquam similiter ex aquis sacri lauacri ascendimus, datum est chrisma, quod imaginem gerit eius qui vnctus est Christus.] & post alia multa: Sanctum hoc vnguentum, non ampliùs est vnguentum nudum, neque (si quis ita appellare malit) commune, postquam iam consecratum est; sed est chrisma Christi, quod aduentu Spiritus sancti per ipsius diuinitatem, energiam habet, quo frons & alij sensus corporis tui symbolicè inunguntur: & corpus quidem isto visibili vnguento perungitur, anima verò sancto viuificoque Spiritu sanctificatur.] Multo plura his adderemus ex Dionysio, Clemente, exque decretis Romanorum Pontificum, ac sacris Conciliorum canonibus; nisi hæc satis esse videremus ad antiquas sacrarum rerum traditiones ex instituto insinuandas. Denique si quis hac in re, quod ad vnctionem spectat, auctoritatem Apostolicam quærat; quid in idem argumentum S. Augustinus [i] dixerit, audiat: Quod, inquit, vniuersa tenet Ecclesia, nec Concilijs institutum, sed E

[h] Cyrill. catech. mystag. 3.

SACRAMENTI VIRTVS.

[i] Aug. de bapt. contra Donatist. li. 4. cap. 24.

A ſed ſemper retentum eſt, nonniſi auctoritate Apoſtolica traditum rectiſſimè creditur.] Sic igitur tam in Orientali quàm in Occidentali Eccleſia longè lateque vbique Chriſtianarum gentium eam ſemper viguiſſe conſuetudinem, tum horum, tum etiam aliorum ſanctorum Patrum teſtimonio confirmatur.

Inter omnia hæreticorũ antiquorũ examina, ſolos notatos [a] inuenimus Nouatianos, qui baptizatos non inungerẽt ſacro chriſmate; ea certè ex cauſa, quòd (vt nuper vidimus) eorũ auctor Nouatianus à Cornelio Papa notatus eſt, quòd in lecto baptizatus, necdum eiuſmodi ſacramentum ab Epiſcopo conſecutus, voluerit fieri Epiſcopus, cùm nondum Spiritum ſanctum accepiſſet. Ceteros autem ſcimus eadem chariſmata Eccleſiæ eſſe æmulatos: vt inter alios de Valẽtinianis, licet perditiſſimis hæreticis, tradit Irenæus [b], quòd opobalſamo vngerent baptizatum. Sed de his qui foris ſunt, nihil ad nos, qui hæc non B aliunde quàm ex antiqua Apoſtolica traditione mutuati ſumus: vnde ſanctus Baſilius ad Amphilochium: Benedicimus aquam baptiſmatis, & oleum vnctionis, inſuperque ipſum qui baptizatur: Ex quibus ſcriptis? nónne à tacita & arcana traditione? Ipſam verò olei illitionem quæ doctrina ſcripta docuit? At ter mergi hominẽ vnde eſt? Reliqua item quę circa baptiſmum fiunt, renuntiare ſatanæ & angelis eius, ex qua ſunt Scriptura? nónne ex hac non publicata & arcana doctrina, quam in minimè curioſo ac ſolicito ſilentio Patres noſtri conſeruarunt? rectè illi, vtpote docti myſteriorum reuerentiam ac auctoritatem ſilentio cuſtodire.] & poſt nonnulla in eamdem ſententiam dicta, hæc addit: Ad eumdem modum etiam hi qui ab initio res Eccleſiaſticas ſanxerunt Apoſtoli & Patres in occulto ac ſilentio myſterijs auctoritatẽ conſeruarunt. Neque enim omnino myſterium eſt, quod ad populares ac vulgares aures effertur: hæc eſt ratio cur aliqua tradita ſunt ci- C tra ſcriptum, vt ne dogmatum cognitio negligeretur & in contemptum veniret apud vulgus propter conſuetudinem.] hæc Baſilius [c].

XVIII. [a] *Theodoret. hæret. fabul. lib. 3. de Nouato.* [b] *Iren. lib. 1. cap. 18.* APOSTOLICA DE HIS TRADITIO. [c] *Baſil. lib. 1. de Spiritu ſancto.*

Conferri autem eo myſterio Spiritum ſanctum (etſi non eadem chariſmata, nempe linguarum, infundantur hodie in Eccleſia, æquè ac tempore Apoſtolorũ) S. Auguſtinus [d] docet his verbis: Spiritus autem ſanctus quòd in ſola Catholica Eccleſia per manus impoſitionem dari dicitur, nimirum hoc intelligi maiores noſtri voluerũt, quod Apoſtolus ait: Quoniam charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis.] & inferiùs: Neque enim temporalibus & ſenſibilibus miraculis atteſtantibus, per manus impoſitionem modò datur Spiritus ſanctus, ſicut anteà dabatur ad commendationem rudis fidei, & Eccleſiæ primordia dilatanda. Quis enim nunc hoc expectat, vt ij, quibus manus ad accipiendum Spiritum ſanctum imponitur, repentè incipiant D linguis loqui? Sed inuiſibiliter & latenter intelligitur per vinculum pacis eorum cordibus diuina charitas inſpirari, vt poſſint dicere: Quoniam charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis.] hæc Auguſtinus. Sed dicere non prætermittimus, aliud ab hoc diſtinctum eſſe miniſterium ſacræ vnctionis, qua preſbyteri recenter baptizatos vngunt in vertice; cuius meminerunt Ambroſius [e], Innocentius [f], & alij complures. His autem, quãtum pertinet ad impoſitionem manuum, viſis, cetera quæ ſunt eiuſdem hiſtoriæ proſequamur.

XIX. [d] *Auguſt. de bapt. contra Donatiſt. lib. 3. c. 16.* DONA SPIRITVS EADEM ABSQVE MIRACVLIS. [e] *Ambroſ. de ſacr. li. 1. cap. 2. li. 2. c. 7. li. 3. c. 1. & de his qui initiantur, c. 6.* [f] *Innocen. ad Decent. c. 3.*

Cùm vidiſſet Simon [g] quia per impoſitionem manus Apoſtolorum daretur Spiritus ſanctus, obtulit eis pecuniam, dicens: Date & mihi hanc poteſtatem, vt cuicumque impoſuero manus, accipiat Spiritum ſanctum. Petrus autem dixit ad eum: Pecunia tua tecum ſit in perditionem: quoniam donum Dei exiſtimaſti pecunia poſſideri. E Non eſt tibi pars, neque ſors in ſermone iſto. cor enim tuum non eſt rectum coram Deo. Pœnitentiam itaque age ab hac nequitia tua: & roga Deum, ſi fortè remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui. In felle enim amaritudinis, & obligatione iniquitatis video te eſſe. Reſpondens autem Simon, dixit: Precamini vos pro me ad Dominum, vt nihil veniat ſuper me horum, quæ dixiſtis.] hæc de Simone Lucas. Sed quid prætereà de eodem Simone mago veteres ſcripſerint, adducamus in medium. Iuſtinus [h] Martyr eius gentilis (nam & ipſe Samarita fuit) natum ipſum dicit in prouincię Samariæ vico, cui Gitthon nomen eſt: teſtatur id ipſum Epiphanius [i]. Hic igitur tantùm abfuit, vt vſus conſilio Petri, de perpetrato ſcelere ageret pœnitentiam; vt etiam, cùm inde receſſiſſent Apoſtoli, contra eos obniti, eorumque aduerſari doctrinæ non dubitarit: & qui olim dementarat Samaritas, dicens ſe eſſe magnam Dei virtutem; Iudęos etiam iiſdem artibus aggreſſus, quos videbat eſſe infenſos Apoſtolis, ea vſus occaſione, ſe eſſe Dei Filium, illis ſuadere

XX. [g] *Act. 8.* DE SIMONE MAGO. [h] *Iuſtin. orat. ad Anton. Pium.* [i] *Epiphan. hæreſi 21.*

[a] Iren. lib. 1. cap. 20. suadere conatus est: scribit hæc de eo Irenæus [a] his verbis: Hic, inquit, à multis quasi Deus glorificatus est, & docuit semetipsum esse, qui inter Iudæos quidem quasi Filius apparuerit; in Samaria autem, quasi Pater descenderit; in reliquis verò gentibus, quasi Spiritus sanctus aduentauerit. Esse autem se sublimissimam virtutem, hoc est, eum qui sit super omnia Pater, & sustinere vocari se quodcumque eum vocant homines. Hic Selenem * quamdam, quam ipse à Tyro ciuitate Phœnices quæstuariam cùm redemisset, secum circumducebat, dicens hanc esse primam mentis eius conceptionem, matrem omnium, per quam initio mente concepit Angelos facere & Archangelos. Hanc enim Ennoiam exilientem ex eo, cognoscentem quæ vult pater eius, digredi ad inferiora, & generare Angelos & Potestates, à quibus & mundum hunc factum dixit: posteaquam autem generauit eos, hæc detenta est ab ipsis propter inuidiam, quoniam nollent progenies alterius cuiusdam putari esse. Ipsum enim se in totum ignoratum ab ipsis: Ennoiam autem eius detentam ab ijs quæ ab ea emissæ essent Potestates & Angeli; & omnem contumeliam ab ijs passam, vti non recurreret sursum ad suum patrem; vsque adeò vt in corpore humano includeretur, & per sæcula veluti de vase in vas transmigraret in altera muliebria corpora.

* aliàs Helenam

A B

XXI. DE SIMONIS HELENA.

Fuisse autem eam & in illa Helena, propter quam Troianum contractum est bellum: quapropter & Stesichorum per carmina maledicentem eam, orbatum oculis; pòst deinde pœnitentem, & scribentem eas quæ vocantur palinodias, & in quibus hymnizauit eam, rursum vidisse. Transmigrantem autem eam de corpore in corpus ex eo vt semper contumeliam sustinentem, in nouissimis etiam in fornice prostituisse: & hanc esse perditam ouem; quapropter & ipsum venisse, vti eam assumeret primam, & liberaret eam à vinculis, hominibus autem salutem præstaret per suam agnitionem. Cùm enim malè moderarentur Angeli mundum, quoniam vnusquisque eorum concupisceret principatum; ad emendationem venisse rerum, & descendisse eum transfiguratum & assimilatum Virtutibus & Potestatibus & Angelis; vt & in hominibus homo appareret ipse cùm nō esset homo; & passum autem in Iudæa putatum, cùm non esset passus. Prophetas autem à mundi fabricatoribus Angelis inspiratos dixisse prophetias: quapropter nec vlteriùs curarent eos hi qui in eum & Selenem eius spem habeant, & vt liberos agere quæ velint: secundùm enim ipsius gratiam saluari homines, sed non secundùm operas iustas. Non enim esse naturaliter operationes iustas, sed ex accidenti: quemadmodum posuerunt qui mundum fecerunt Angeli, per huiusmodi præcepta in seruitutem deducentes homines. Quapropter & solui mundum, & liberari eos qui sunt eius, ab imperio eorum qui mundum fecerunt, repromisit. Igitur horum mystici sacerdotes libidinosè quidem viuunt, magias autem perficiunt, quemadmodum potest vnusquisque ipsorum: exorcismis & incantationibus vtuntur: amatoria quoque, & agogima, & qui dicuntur paredri, & oniropompi, & quæcumque sunt alia parerga, apud eos studio exercentur. Imaginem quoq. Simonis habent factam ad figuram Iouis, & Selenæ in figuram Mineruæ, & has adorant: habent quoque & vocabula à principe impijssimæ sententiæ Simone dicti Simoniani; à quibus falsi nominis scientia accepit initia, sicut ex ipsis assertionibus eorum adest dicere.] hucusque de Simone Irenæus.

C D

XXII. DISCIPVLI SIMONIS.

Idem S. Ireneus mox ad eius discipulos stylum cōuertit, Menandrum videlicet, Saturninum, Basilidem, Carpocratem, Cerinthum, Ebionem, Nicolaum, Cerdonē, & Marcionem: non ita quidem vt hi omnes eadem vixerint ætate cum Simone, sed quòd ab eo doctrinam accepissent. Et licet quædam addendo, vel mutando, nouarum hæresum extitisse videri possent auctores: Etenim (idem inquit Irenæus [b]) Simonis Samaritani magi discipuli & successores sunt: quamuis non confiteantur nomen magistri, attamen illius sententiam docent; Christi quidem nomen tamquam irritamentum præferentes, Simonis autem impietatem variè introducentes.] Addit his Theodoretus [c] Dositheanos, Cleobanos, Gorthenos, Masbothęos, Hadrianistas, Entychitas, Canistas, & alia portenta potiùs quàm nomina. Hinc S. Ignatius scribens ad Trallianos, iure appellat Simonem primogenitum satanæ, dum ait: Fugite malas soboles diaboli, Simonem dico primogenitum sobolis eius, & Menandrum, & Basilidem, & totam illam ipsius malitiæ colluuiem.] Eosdem Simonis sectatores à nefandis suis operibus dictos fuisse Entychitas, auctor est Clemens [d] Alexandrinus: tradit enim Epiphanius, eosdem execranda sacrificia ex mulierū menstruo & virorum semine admiscere consueuisse. Scribit adhuc de Simone

E

[b] Iren. lib. 1. cap. 30.

[c] Theod. lib. heret. fab. in Simone.

[d] Clem. li. 7. Strom.

A Simone Origenes [a], ipsum suos docuisse vitare martyrium, & indiscretè idola adorare. Libros etiam ab eo editos, Contradictorios appellatos, aduersus Christi fidem, testatur Dionysius [b]. Cetera autem, quæ tum ad Simonem, tum etiam ad eius discipulos spectāt, suo loco inferiùs dicemus: hæc modò quæ ad praua dogmata facere videbantur.

[a] Orig. cont. Celsum li. 6.
[b] Dionys. de diuin. nom. cap. 6.

XXIII. AEMVLATIO DIABOLI.

Quoniam hæc est (inquit Epiphanius [c]) prima hæresis quæ post Christum initiū accepit, & in nomine Christi non rectè neque facili ductu, sed iuxta adulteratam apud ipsos corruptionem præstigijs multos seduxit.] videas ex his antiqui hostis nequitiam & fraudulentum dolum iterùm repetitum: quippe qui non in cælo tantùm Dei æmulatus est gloriā, sed & in terra diuinos sibi assumere honores studuit. Etenim cùm iam virtute Crucis, idola, in quibus coleretur, demolienda prænosceret, suasque vires summopere debilitatas & eneruatas, quòd sæpiùs à corporibus obsessis pelleretur, sentiret: noua molitur B consilia, nouasque artes aggreditur. Tantæ igitur Christi gloriæ inuidus, cùm videret florentem Ecclesiam felicissimè surgere, aliam huic similem quoque conflare statuit: & ne quid minùs haberet synagoga satanę ab Ecclesia Christi; omnia quę in ea posita esse videret insignia, in suam quoquo modo transferre conatus, etiam & illa sua esse mentitus est. Cùm enim in Christi nomine signa adeò miranda fieri, illudque celebre longè lateque reddi, & magis ac magis illustrari, atque in nomine sanctissimæ Trinitatis Patris & Filij & Spiritus sancti initiari credentes, sicque Ecclesiam coalescere, ac insigniter propagari videret: tum ipse, Simonem fuisse Christum, Dei virtutem magnam, eumdemque ipsum pro diuersarum gentium ratione Patrem esse, eumdemque Filium, & Spiritum sanctum, impudéter ac falsò iactitare cœpit. Et sicut Christi fuit redimere atque saluare quod perierat: ita ipsum ouis perditæ saluatorem, & mundi redemptorem atque curatorem esse C confinxit. Et quemadmodum ad hoc etiam Christus venerat, vt dissolueret (quod Ioannes [d] Apostolus ait) opera diaboli: eodem modo illum aduersus prauos angelos, qui Selenem matrem omnium cælo expulissent, bellum acturum in hunc mundum venisse, fallaciter simulauit. Et ne quid deesse videretur; pro miraculorum virture magiam, & loco corporis & sanguinis Christi sacrificij, ipse ex sanguine & semine, quo cuiusque corpus efficitur, execranda mysteria turpiter coagmentauit.

[c] Epiph. hæresi 21.
[d] 1. Ioan. 3.

XXIIII. ALIVM SIBI SIMONEM QVAESIVIT DIABOLVS.

Ac denique quòd super Simonem Petrum à Christo (vt dictum est) Ecclesiam ædificatam vidisset ac firmiter stabilitam: idem humani generis hostis ipse suo noluit caruisse Simone, super quem impietatis omnis fundamenta iacta consurgerent. Hic enim hæreticorum omnium princeps & auctor habetur, ex quo sunt ceteræ hæreses propagatæ: nam & eiusmodi patriarcha gloriari etiam possunt Nouatores, quem ipsorum D suorum dogmatum cognoscant auctorem. Simonis quippe prima vox fuit: Per gratiam tantùm saluari homines, & non secundùm opera iusta: & liberos esse sibi credentes, vt quæ velint, possent agere] prout modò recitauimus ex Irenæo. Sed quid valeat fictio atque mendacium aduersus certam, veram, ac Dei verbo declaratam solidam veritatem, quid in Christum diabolus, synagoga satanæ in Ecclesiam, quid denique Simon magus in Simonem Petrum, iam experimento mutui vtriusque congressus perspectum est. Sed & ex perpetuitate discere satis vales, quodnam fuerit Dei consilium atque opus. Etenim licet multis palmitibus crescere cœperit Simonis hæresis; tamen tamquam adulterinæ plantæ haud sunt diutiùs vel longiùs propagatæ: nam testatur Origenes [e], ex Dositheanis, qui ceteris Simonianis præstabant numero, suo tempore vix ad triginta fuisse reliquos.

[e] Cont. Celsum lib. 6.

XXV. PETRI ET SVCCESSORVM EIVS MVNVS.

E Sed quod ad Simonem pertinet: non possum hîc non mirari magnopere diuinum consilium, quo sic præ ceteris Apostolis Petrum Apostolorum Principem missum esse Samariam certum est, vt primum omnium hæresiarcham ipso ortus sui principio condemnaret: sicque Petri partes esse ostenderetur (vt præcipui veritatis custodis) aduersus Catholicam fidem insurgentes hæreticos, eorumq; hæreses Apostolica auctoritate damnare. Relinquens exemplo doctrinam Dominus consignatam, quam Catholica recepit, atque continuo vsu & obseruantia probauit Ecclesia: nimirum sicut Petri id fuit ministerij, ita & Petri successorum esse emergentes cognoscere hæreses, easdemque cum ipsarum auctoribus condemnare. Sed de his sæpe inferiùs.

XXVI.

Quod verò ad Samaritanos spectat: saltem eorum aliquam partem post discessionem Apostolorum ab eodem Simone fuisse seductam, ex his quæ scribit [f] Iustinus Martyr, & ipse genere Samaritanus, satis liquet: quippe quem ad illos compescendos implorasse

[f] Iust. de verit. Christi. relig.

SAMARITAE ADHAESERVNT SIMONI. imploraſſe conſtat auxilium Cæſaris: quod idem ipſe teſtatur, his verbis Tryphonem A Iudæum alloquens: Atque iſta, inquam, quòd nihil omnino, præterquam vt vera loquar curem, dico, neminem prorſus veritus, quantumuis eueſtigiò in partes à vobis diſcerpar: neque enim curam aut rationem aliquam popularium etiam meorum, Samaritanorum dico, habui, ſcripto Cæſarem compellans: cùm impoſturis ſeduci eos affirmarem, qui Simoni gentis ſuæ mago parerent, quem Deum eſſe ſupra principatum & poteſtatem & virtutem omnem dicunt.] Haud quidem puto alium à Simone mago impoſtorem fuiſſe illum, quem Samaritanos ſeducentem Pilatus immiſſo equitatu diſiecit vnà cum ſuis. huius rei geſtæ ſeriem Ioſephus [a] his verbis deſcribit: Intereà ne Samaritani quidem tumultu caruere. Concitauit enim eos impoſtor quidam, pro nihilo ducens mendacium, & omnia comminiſcens ad populi gratiam; iubens vt conuenirent in montem Garizim apud eam gentem ſanctiſſimum, aſſeuerans ſe illic eis oſtenſurum ſacra vaſa refoſſa, quæ ibi Moyſes depoſuerit. Illi creduli, ſumptis armis, Tirathebam vicum inſederunt, expectantes ibidem confluentes ceteros, vt magno agmine montem aſcenderent. Sed Pilatus prior montis cliuum occupat equitibus ſuis & peditibus: qui prœlio congreſſi cum Samaritis apud vicum collectis, alios fuderunt, alios in fugam compulerunt, multos etiam viuos captos abduxerunt, quorum præcipuos ac potentiores Pilatus mulctauit capite.] hæc Ioſephus: quæ tamen non hoc anno, ſed paulò ante Pilati diſceſſionem à magiſtratu contigiſſe, eiuſdem auctoris teſtimonio declaratur. B

[a] Ioſeph. ant. lib. 18. c. 5.

XXVII. DE EVNVCHO REGINAE CANDACIS. Petrus [b] igitur & Ioannes, cùm ea quæ dicta ſunt, in Samaria operati eſſent; Ieroſolymam reuerſuri; peragrantes Samariæ regiones, ijs qui in eis agebant, populis Euangelium prædicauerunt, ac demum ſe Ieroſolymam receperunt. Philippus verò C diaconus cùm remanſiſſet (Ieroſolymam enim illi adire, minùs, vt dictum eſt, liberum erat) ab Angelo admonitus, ire iubetur in occurſum Eunuchi Candacis Reginæ Æthiopum, viri potentiſſimi: quippe qui omnibus illius diuitijs præfectus erat. Venerat hic Ieroſolymam religionis ergô; ac rediens, dum in curru, cui inſidebat, legeret Iſaiam Prophetam, occurrens illi Philippus cùm tam idonea ſeſe offerret occaſio, ea arrepta, illi Chriſtum annuntiauit, ac demum credentem ſacro baptiſmate imbuit: cùm mox diuinus Spiritus ab oculis eius Philippum rapiens, admirabili quodam modo tranſtulit in Azotum. Hæc verò prolixiùs atque exactiùs S. Lucas ſcriptis ſuis perpetuæ memoriæ commendauit. Euſebius [c] in eadem recenſenda hiſtoria, mea ſententia, perſpicuè erraſſe videtur, dum hunc fuiſſe Gentilem, ac primum ex Gentibus baptizatum tradit: nam (vt ex eiuſdem Lucæ Actis apparet) nondum Gentibus ad Chriſti Eccleſiam D erat aditus reſeratus, qui primò omnium patuit Cornelio Centurioni, vt ſuo loco dicemus inferiùs. Porrò hunc fuiſſe proſelytum ex Gentibus ad Iudæorum religionem adductum, ceteri omnes Eccleſiaſtici ſcriptores æquè conſentiunt: ad Paſchalem [d] enim celebritatem, ad quam Hebræi omnes conuenire ſoliti eſſent, Ieroſolymam idem ſe contuliſſe putatur. Ceterùm Æthiopas antiquitus circumciſionem ab Ægyptijs didiciſſe (ſic Iudæos, quòd in Ægypto habitaſſent, appellans) teſtatur Herodotus, quem & Ioſephus [e] Iudæus citat. Quod enim ad Æthiopum religionem ſpectat: auctor eſt Strabo [f], eos primùm colere Deum immortalem, qui omnium rerum cauſa ſit; ac rurſum alterum mortalem, qui nomine careat, nec ſit cognitu facilis: vt ex his appareat eos cum Iudæis eadem pænè ſenſiſſe, & à Chriſtianis non adeò diſcrepaſſe. vnde libenter imbibit Eunuchus de Chriſto Deo pariter & homine olim mortali doctrinam, quam E etiam tum euidenti Iſaiæ Prophetæ teſtimonio in eius animũ Philippus diaconus inſtillauit. Eodem conſtat auctore, ad ſua quoque tempora feminas in Æthiopia regnare conſueuiſſe, eaſdemque eſſe Candaces appellatas; quæ verò ſua ætate viueret, virilem ſanè fuiſſe mulierem, altero tamen oculo captam.

[b] Act. 8.
[c] Euſeb. lib. 2. c. 1. in fin.
[d] Chryſoſt. in Act. hom. 19.
[e] Ioſeph. ant. lib. 8. cap. 4.
[f] Strabo li. 17

XXVIII. EVNVCHVS PRAEDICAT EVANGELIVM AETHIOPIBVS. Ceterùm quod ad Eunuchum iam à Philippo baptizatum ſpectat: poſtquam redijt in Æthiopiam, Chriſtum palàm illis prædicaſſe, Irenæus [g] teſtatur his verbis: Ipſe Eunuchus credens, & ſtatim poſtulans baptizari, dicebat: Credo Filium Dei eſſe Ieſum. Qui & miſſus eſt in regiones Æthiopiæ, prædicaturus hoc quod ipſe crediderat: Deum quidem vnum per Prophetas prædicatum: huius verò Filium feciſſe, ſecundùm hominem, aduentum, & vt ouem ad victimam ductum, & reliqua quæcumque de eo Prophetæ dicunt.] Itemque in eius perſona impletum eſſe quod olim cecinerat Dauid [h]: Æthiopia præueniet

[g] Iren. lib. 3. cap. 12.
[h] Pſal 67.

A præueniet manus eius Deo.] Eusebius [a] id in primis testatur, atque Cyrillus Ierosolymitanus [b], sicut & Hieronymus [c], cùm ait: Hoc testimonium Isaiæ, cum in Actis Apostolorum Reginæ Candacis Eunuchus rheda veheretur, & legens non intelligeret, interpretante Philippo super passione & nomine Saluatoris, intellexit; & statim baptizatus in Agni sanguine, quem legebat, vir meruit appellari, & Apostolus genti Æthiopum missus est.] & alibi admirans ait [d]: Nec sanctior sum hoc Eunucho, nec studiosior: qui de Æthiopia, id est, de extremis mundi finibus venit in templum: reliquerat aulam regiam, & tantus amator legis diuinæque scientiæ fuit, vt etiam in vehiculo sacras Litteras legeret: & tamen cùm librum teneret, & verba Domini cogitatione conciperet, lingua volueret, labijs personaret, ignorabat eum quem in libro nesciens venerabatur. Venit Philippus, & ostendit ei Iesum, qui clausus latebat in littera. O mira doctoris virtus! Eadem B hora credit Eunuchus, baptizatur, & fidelis & sanctus factus est, ac de discipulo magister: plus in deserto fonte Ecclesiæ, quàm in aurato synagogæ templo, reperit.] hucusque Hieronymus: qui & de fontis situ, vbi iste Eunuchus est baptizatus, hæc ait [e]: Bethsur in tribu Iuda, siue Beniamin, & est hodie Bethsoron vicus, eútibus nobis ab Ælia Chebron, in vigesimo lapide; iuxta quem fons ad radicem montis ebulliens, ab eadem in qua gignitur, sorbetur humo. & Apostolorum Acta referunt, Eunuchum Candacis Reginæ in hoc esse baptizatum à Philippo.] De eodem quoque Nicephorus [f] agit. Addam his, quæ de eodem Eunucho à Dorotheo [g] scriptis mandata sunt: ait enim: Eunuchus Candacis Reginæ Æthiopum in Arabia Felici, & in insula Taprobana, inque vniuersa Erythra Euangelium Domini nostri Iesu Christi prædicauit. Ferunt & martyrium gloriosè tulisse, ibique sepultum esse. Et cœmiterium ipsius, munimentum insuperabile est Fide- C libus, barbaros scelestos fugans, morbos pellens, & sanationes operans vsque ad præsentem diem.] hæc ille.

[a] Euseb. lib. 2. c. 1. in fin.
[b] Cyril. catech. 17.
[c] Hieron. in Isa. cap. 53.
[d] Hier. epist. 103.
[e] Hier. de loc. Hebr.
[f] Niceph. hist. li. 2. c. 67.
[g] Doroth. in Synopsi.

Quod verò ad res Romanas pertinet (vt eas saltem leuiter attingamus) hoc item anno, ijsdem Consulibus [h], Tiberij crudelitas in Senatores adeò progressa est, vt iam qui magistratum gererent, magno labore reperirentur. putat Orosius [i] in vltionem contempti Christi numinis hæc illis obuenisse: quòd scilicet (vt iam dictum est superiùs) agente ex relatione Pilati Tiberio, vt inter deos Christus recenseretur, Senatus rogatione illius restitisset. De Senatorum atque aliorum nece hoc anno iussu Tiberij perpetrata, hæc Tacitus: Iacuit immensa strages; omnis sexus, omnis ætas, illustres, ignobiles, dispersi, aut aggregati. neque propinquis, neque amicis adsistere, illacrymare, nec visere quidem diutiùs dabatur. Sed circumiecti custodes, & in mœrorem cuiusque intenti, corpora putre- D facta adsectabantur, dum in Tiberim traherentur: vbi fluitantia, aut ripis appulsa, non cremare quispiam, non contingere. Interciderat sortis humanæ commercium vi metus: quantumq. sæuitia glisceret, miseratio arcebatur.] hæc Tacitus. Dio [k] verò hæc addit: Tantus sub Tiberio Senatorum (ne reliquos dicam) numerus perijt, vt forte ducti prouinciarum Præfecti, Prætorij quidem per triennium, Consulares per sexennium præfuerint, cùm non suppeteret successores.] eadem & Suetonius [l]. Porrò hoc ipso anno idem Tiberius in Imperium euexit Caium Caligulam nepotem suum, eo nimirum consilio (vt ferebatur) quòd sciret Caium pessimè victurum; sicque sua facinora Caij grauioribus flagitijs occultarentur, ac reliqua pars Senatus post mortẽ suam interficeretur: hæc idem sub prędictis Coss. recitat Dio [m]. Atque hactenus de his, quæ hoc anno facta cognoscuntur: sequentem iam aggrediamur. XXIX.

E

QVANTA PASSI ROMANI OB CONTEMPTVM VERI NVMINIS.

[h] Tacit. Annal. lib. 6.
[i] Oros. lib. 7. cap. 4.
[k] Dio lib. 58.
[l] Suet. in Tib. cap. 61.
[m] Dio lib. 58.

IESV CHRISTI ANNVS 36. TIBERII IMP. ANNVS 20.

ANno Domini trigesimosexto, Paulo Fabio Persico & L. Vitellio Nepote Coss. octauo Kal. Februarij, Saulus cùm aduersus Christianos, qui erant Damasci, litteras accepisset, & iam ad locum appropinquasset, cælitus luce perfusus, & Christi voce perculsus atque prostratus, à cœpto desistens, ad Christum conuertitur. Rei gestæ seriem Lucas [n] in Actis, & ipse Paulus [o] suam causam agens, diligenti studio est iterum prosecutus. Hæc autẽ facta esse hoc ipso anno, nempe secundo ab ascensione Domini, Romana [p] Ecclesia 1.

[n] Act. 9.
[o] Act. 22. 26.
[p] Mar. Rom. 25. Ianuar.

DE CONVERSIONE PAVLI.

Ecclesia profitetur. Non enim illis assentimur, qui eodem anno quo lapidatus est Stephanus, tradunt Paulum ad Christum conuersum: neque in illorum imus sententiam, qui id factum dixerunt anno septimo à Domini passione; quorum opinionem refellimus, cùm actum est de martyrij Stephani tempore: vbi etiam cùm perspicuè ostenderimus, non Augusti mense (vt aliqui existimarunt) sed vigesimasexta Decembris Stephanum consummasse martyrium; nulla prorsus ratio persuadet, vt nonnisi post dies qui medij sunt à nece Stephani, vsque ad cônuersionem Pauli, id acciderit: quandoquidem multa interim facta esse noscuntur, quæ tam breui temporis spatio minimè arctari possunt: nimirum persecutio excitata aduersus discipulos, rursus Sauli studia in illis perquirendis qui essent domesticis latebris occulti, Ananiæ in Damascum profectio, illicque ab eo edita Euangelij prædicatio, Ecclesiæ collectio ac propagatio: qui huius rei fama etiam Ierosolymis diuulgata mouerit summum Pontificem, vt ad Christianos ibi agentes exturbandos, Saulum, iam satis sua sponte ad id incitatum, mitteret. His si addas quæ ante Pauli conuersionem facta recenset Lucas, nimirum prædicationem Philippi Samariæ, Petri & Ioannis illuc accessum, ac deinceps reditum Ierosolymam, denique Candacis Eunuchi baptismum: certè longiori opus fuisse temporis spatio ad ea omnia, quæ dicta sunt, perficienda, nemo prudens negare posse videtur: ea enim, antequam Paulus acciperet epistolam iturus Damascum, facta esse, Lucas plus satis declarasse visus est: quippe qui cùm enarrasset quæ à Saulo aduersus discipulos gesta sunt Ierosolymis, cùm nihil esset quod impediret, quo minùs cetera quę ab eodem sunt facta, persequeretur; ne nimis remota tempore posteà simul iungeret, functus optimi historici munere, earum rerum quæ priùs contigissent, historiam (temporis accurata habita ratione) contexuit. Hæc si quis attentiori animo velit disquirere; his quæ dicta sunt de Pauli conuersionis tempore, æquè consentiet. Huic sententiæ de conuersione Pauli facta anno secundo, adstipulatur etiam [a] Oecumenius.

[a] *Oecum. in Act. Apost. cap. vlt.*

II. OBIECTIO DE TEMPORE CONVERSIONIS PAVLI.

Sed huic statutæ à nobis sententiæ, post primam editionem, auctoritate Ioannis Chrysostomi, aduersati sunt præstantissimi pietate atque doctrina Academici Herbipolenses, intercurrentibus inter nos de eiusmodi quæstione familiaribus litteris: cùm affirment ipsi, anno superiori, Galba & Sulla Coss. Paulum ad Christum esse conuersum. Vrgebat ex illis meus Nicolaus Serarius (quem ob egregiam eruditionem, & validum ab eo susceptum patrocinium Catholicæ fidei, plurimi facio) testificatione Chrysostomi in homilia de Principibus Apostolorũ Petro & Paulo ita dicentis de ipso Paulo: *τριάκοντα πέντε ἐδούλευσε τῷ κυρίῳ μετὰ πάσης προθυμίας*] quæ verba longè aliter quàm Vossius, ita vertit: Trigintaquinque seruiuit Domino cum promptitudine animi.] Videat ipse Vossius, qui aliter sic reddidit: Trigintaquinq. viros summa ad seruiendũ alacritate Domino mancipauit.] Quòd igitur numerandi sint ex sententia Chrysostomi trigintaquinque anni à conuersione Pauli vsque ad obitum, quem contigisse constat anno Domini sexagesimonono: planè ante præsentem annum ipsum ad Christum conuersum esse, necessariò affirmandum esse videbatur. Sed dico oportere ex eius quidem sententia, numerum illum trigintaquinq. annorum, quem ipse vult expletum, non ab anno superiori, sed ab eo qui ipsum præcedit, deducere, vt anno obitus eiusdem Pauli congrueret: quod quidem absurdissimum esset, ante Christi mortem numerare annos Pauli conuersionis.

III. DILVTIO OBIECTORVM.

Nec est quod iure quis dicere possit, trigintaquinque illos annos non expletos esse intelligendos, sed nouissimũ eorum inchoatum per menses quinque & dies quatuor: nam ne sic quidem satis intercedit temporis ad numerum illum annorum explendum. Ceterùm nec est quòd quis sententiam illam Chrysostomi de trigintaquinque annis inuiolabili fide seruandam esse existimet: siquidem idem ipse Chrysostomus alibi vix triginta annorum spatium eidem Paulo à conuersionis tempore vsque ad obitum tribuit: accipe, rogo, quæ ipse dicat homilia quarta de laudibus Pauli hisce verbis: Vix triginta annorum spatio & Romanos, & Persas, & Parthos, & Medos, & Indos, & Scythas, & Sauromatas, & Sarracenos, & omne prorsus humanum genus sub iugum mitteret veritatis, &c.] quibus cùm eum videas non esse sibi constantem; nihil est quòd quis figere pedes, aut inniti valeat dictę Ioannis Chrysostomi de tẽpore cõuersionis Pauli assertę sententię. Quamobrem concedendùm Ecclesiasticæ antiquitati, veterique assentiendum traditioni, publicis tabulis consignatæ, annis singulis in ecclesijs singulis publico præconio indici solitæ; nimirum contigisse conuersionem Pauli anno secundo à Domini ascensione. Sed qui refragantur,

A fragantur, & anno superiori eam volunt esse peractã, sic numerant annos duos ab ascensione Domini, vt primum annum vltima Decembris die terminent, secundum verò à Kalendis Ianuarij inchoent, absoluantque ipsum vigesimaquinta eiusdem mensis, qua memoria eiusdem conuersionis agitur; sicque totum spatium temporis duorum annorum, periodo dumtaxat octo mensium & dierum viginti claudant. At meminisse oportet, longè ante Dionysium Exiguum, qui (vt Cassiodorus testatur) primus extitit auctor eo modo numerandi annos Domini, scripta & lecta esse in Ecclesia Martyrologia: quibus cùm definiatur, anno secundo ab ascensione Domini Paulum esse conuersum, vtique affirmandum est annum integrum intercurrisse, sequentis verò menses octo diesque viginti euolutos esse. His satisfactum sit nostris fratribus Herbipolensibus, quorum luculentam ipsam ac maximè piam eruditamque lucubrationem aduersus oblatrantes No-
B uatores ac nugatores de duodecim Apostolis nuper editam (vt par est) laudabimus semper. Iam verò nostra prosequamur.

Quod ad Pauli conuersionis & rei gestæ historiam pertinet: illud quidem vehementer admiror, qualis quantáve etiam apud hostes fuerit Iudaicæ religionis obseruantia. Cùm enim inimicitiæ, odia, atque bella conflata essent inter Aretam Regem Damasci, atque Herodem; fueritque (vt Iosephus [a] est auctor) diutiùs conflictatũ, nec inter eos pax composita esset: nihilominùs tantũ sibi iuris vendicabat apud exteros, immò & apud hostes summus Pontifex in his quæ ad religionem spectare viderentur, vt non tantùm quæ ad decimarum pertinerent collectionem, sed quę summi esse imperij viderentur, sibi sumẽs, daret litteras ad synagogas Damasci, vt qui reperti essent Iudæi Christo credentes, vincti Ierosolymam ducerẽtur. Vtinam tanta saltem, etsi non ampliori (vt par esset apud Chri-
C stianos Principes Christiana religio, summumque omnium regale Christi sacerdotium hodie auctoritate polleret, quanta apud Reges externos, ac denique hostes, cultus Iudaicus habebatur. Infelicia enim nostra tempora, hæc me, inuitum licet & præter morem, exclamare compellunt. Sed iam cetera quæ ad Paulum spectant, cuius gratia à Luca huiusmodi est instituta narratio, ordine prosequamur. IIII.

[a] Ioseph. ant. lib. 18. c. 7.

DIGNA CONSIDERATIO.

Cùm autem Lucas agens de nece Stephani, Saulum appellet adolescentem, hîc verò virum nominet: cumque nonnisi (vt vidimus) anni vnius ac mensis spatium ob eo tempore vsque ad conuersionem eius intercesserit: historica veritas persuadet ac postulat, vt accuratiùs de eius ætate agamus. Quod antequam faciamus, illud in primis monendum putamus: quod habet Latina versio; Secus pedes adolescentis] loco adolescentis, legi Græcè *νεανίου*: cuius quidem vocis si vis exprimatur, non tam ætate adolescentem, quàm
D audacem, vehementisque animi, quique magnos sibi sumat spiritus, virum significat, vt notat Budæus, & alij Admonet quidem S. Augustinus [b], consulenda esse interdum Græca exemplaria, vnde aliqua sunt in Latinum subobscurè translata, quò certior de diuina Scriptura possit sensus haberi: ac tum præsertim, cùm inter legendum in eodem auctore aliqua diuersitas reperitur, vt hîc videmus accidere. Audacè planè virum ea voce Lucas ibi significauit, qui hîc eumdem spirantem minarum & cædis virum fuisse describit. Quot verò ætatis annos ageret Paulus, cùm ad Christum conuersus est hoc anno, dictis Consulibus, peruestigemus. V.

DE AETATE PAVLI.

[b] August. de doct. Christ. li. 2. c. 14. 15.

Scribens ipse Paulus ad Philemonem dum Romæ esset, anno secundo sui carceris (vt suo loco dicetur) se ipsum senem dicit, cùm ait: Paulus senex, nunc autem & vinctus Iesu Christi.] erat ille annus Neronis Imperij quartus (vt suo loco aperiemus) cùm
E eam scripsit epistolam, ab hoc verò tempore anni vigintiquatuor tantùm. qua ratione si dixerimus, Paulum, cùm se esse senem ait, fuisse sexagenarium; numerando eos annos ab ipsius natali vsque ad quartum Neronis annum, quo illam scripsit epistolam; dicere opus esset, ipsum ad Christum conuersum esse anno suæ ætatis trigesimoquinto. Ceterùm de ætate Pauli certiores nos reddit Ioannes Chrysostomus: qui sua homilia quam scripsit de Principibus [c] Apostolorum, vbi agitur de vtriusque martyrio, tradit eumdem capite cæsum quieuisse anno suæ ætatis sexagesimooctauo: qua ratione affirmare opus est (quod diximus) ad Christum esse conuersum annum agentem trigesimumquintum, atque posthac vixisse vsque ad decimumtertium Neronis annum, & Consulatum Capitonis & Rufi (quo cum Petro martyrio triumphasse dicemus) annis trigintatribus. Licet enim dicta homilia annos trigintaquinq. numerare dicatur Ioannes Chrysostomus à tempore eius conuersionis vsque ad obitum: at id quidem minimè posse consistere, VI.

DE ANNIS PRAEDICATIONIS PAVLI.

[c] Habetur tom. 5. edit. Paris. in addit.

nuper

nuper docuimus; eiusdemque aliter alibi asserentis auctoritate demonstrauimus haud A
adeò constantem eam esse Chrysostomi assertionem, vt clauum figere sit necesse: cùm
in ceteris maximè quidem & ad amussim (vt dicunt) inter se consentiant quæ scribit
Chrysostomus, cum his quæ de se tradit Apostolus in epistola ad Philemonem; & cùm
se dicit senem, fuisse ætatis sexaginta annorum. Ex his itaque satis perspicuè colligitur,
Paulum natum esse Lentulo & Pisone Coss. anno elapso à natali Domini. atque hæc sa-
tis de ætate illius.

VII. Hac occasione operæpretium existimamus, de loco in quo natus est, paulo atten-
tiùs perquirere: cùm hactenus ea opinio inualuisse videatur, vt Gischalæ Iudææ oppi-
do natus sit: idque auctore S. Hieronymo [a], omnibus affirmantibus, cùm ait: Paulus
Apostolus, qui anteà Saulus, extra numerum duodecim Apostolorum, de tribu Ben-
iamin, & oppido Iudææ Gischalis fuit: quo à Romanis capto, cum parentibus suis Thar-
sum Ciliciæ commigrauit.] Sed an hæc subsistant, veraque sint, exactè est disquirendum. B
Constat quidem fuisse Gischalam [b] oppidum Galilææ, sed munitissimum: quod Titus
(vt Iosephus [c] testatur) non sine labore expugnauit. Cùm ergo Hieronymus natum
Gischalæ Paulum, capto à Romanis oppido illo, cum parentibus migrasse Tharsum di-
cat: quonam, rogo, tempore accidit, vt Gischala à Romanis caperetur, vt inde Paulus
Tharsum migrarit? Sanè quidem Iudæam à Romanis primùm Pompeio duce subactam
fuisse constat, Antonio & Cicerone Coss. Olympiade centesima septuagesimanona, an-
no secundo, vt tradunt Iosephus [d] & Eusebius [e], ab Vrbe condita (vt habet Dio) sexcen-
tesimo nonagesimoprimo, ante annos ab hoc tempore nonagintasex: rursumque Iudæis
rebellantibus sub Nerone, eamdem prouinciam à Vespasiano ac Tito esse perdomitam.
Cùm ergo neutrum tempus minori ætati Pauli possit aptari, hæc manifesti redarguntur C
erroris, & fabulam potiùs esse conuincitur; quo nomine ipse quidem S. Hieronymus eam
appellat, dum in commentario in epistolam Pauli ad Philemonem, ad finem hæc ait:
Quis sit Epaphras concaptiuus Pauli, talem fabulam accepimus: aiunt parentes Apo-
stoli Pauli de Gischali regione fuisse Iudææ; & eos, cùm tota prouincia, Romana vasta-
retur manu, & dispergerentur in Orbem Iudæi, in Tharsum vrbem Ciliciæ fuisse trans-
latos; parentum conditionem adolescentulum Paulum secutum.] hæc Hieronymus.
Sanè quidem commentum id totum, fabulaque meritò dicenda: nam regnante Herode
seniore, sub quo Paulus natus esse videtur, Archelao deinde eidem succedente, regno-
que in tetrarchias diuiso, nullam vel leuem à Romanis Iudææ oppida passa sunt contu-
meliam: nam subdita illis parebat prouincia in omnibus, & per Romanos magistratus
administrabatur: nulla ergo fuga vel dispersio Iudæorum illis temporibus potuit conti- D
gisse, qua Paulus adolescẽtulus Tharsum cum parentibus sit coactus migrare. Si ergo na-
tus est Gischalæ, spontanea profectione potiùs ipsum cum parentibus suis Tharsum mi-
grasse oportuit.

VIII. Sed nec id quidem admittimus; quòd eidem Paulo repugnet: nam cui quæso, magis
quàm ipsi Paulo, quo natus sit loco apertè testanti, credendum? ipse quidem pro concio-
ne hæc est locutus: Ego sum vir Iudæus, natus in Tharso Ciliciæ, nutritus autem in ista
ciuitate, secus pedes Gamalielis eruditus, &c.] recitat hæc Lucas [f] in Actis. Quid his
clariùs dici potuit? Certè quidem Epiphanius [g] disputans contra Ebionæos, qui Paulum
dicebãt fuisse origine Grecum, factum verò posteà proselytum: eumdem natum Tharsi,
sed ex Iudæis affirmat; de Gischala verò ne verbum quidem: cùm alioqui ipse Paulus se
non tantùm Iudæum ex Iudæis, sed & inter Iudæos, ad conciliandum sibi Iudæorum E
animos (quod multis argumentis aliàs fecerat sæpè) gloriosè professus esset. Si igitur pa-
rentes Pauli Gischala Tharsum aliquando migrarunt; id voluntaria factum discessione
(vt de multis alijs contigisse Philo testatur, cùm tradit totum iam penè Orbem colonijs
Iudæorum esse repletum) vel si aliqua belli occasione euenit, id facilè accidere potuit sub
Antiocho Illustri, vt Epiphanius [h] affirmare videtur. Quòd verò se ciuitate Romana
donatum fuisse dicat: opportuniùs suo loco de ea re inferiùs agemus. Hæc modò satis de
ætate Pauli atque natali solo.

IX. Rursus verò quod ad veritatem historiæ pertinet: & illos errasse certum est, qui dixe-
runt, Paulum tunc temporis, cùm à Christo vocatus, mansit tribus diebus (vt ait Lucas [i])
non videns, nec manducans, nec bibens, raptum fuisse ad tertium cælum, & audiuisse illa
arcana verba, quæ essent ineffabilia, vt de se ipsemet testatur, scribens ad Corinthios [k]:
nam

[a] Hieron. de script. Eccl. cap. 5.
DE PAVLI PATRIA.
[b] Ioseph. de bell. Iud. li. 4. cap. 4.
[c] Idē eodem.
[d] Ioseph. antiq. lib. 14. cap. 8.
[e] Eusebius in Chron.
DE NATALI SOLO PAVLI.
PAVLVS NON GISCHALAE, SED THARSI NATVS.
[f] Act. 22.
[g] Epiphanius hæres. 30.
[h] Epiphanius hæresi 30.
VISIONIS PAVLI TEMPVS.
[i] Act. 9.
[k] 2. Cor. 11.

A rinthios [a]: nam cùm ipse illa contigisse dicat ante annos quatuordecim à tempore quo illam scribebat epistolam; sanè quidem non hoc quo conuersus est anno, sed post octennium ea facta esse, affirmare necesse est: nam ab hoc anno, vsque ad tempus illius epistolæ, annos vigintiduos intercurrisse, suo loco inferiùs apertè demonstrabimus.

X. DE PAVLI NOMINE EX SAVLO.

Fuit Ambrosij [b] sententia, cùm Paulus ad Christum conuersus, ab Anania Damasci est baptizatus, ex Saulo fuisse Paulum nominatum: sic enim ait: Vbi pluuia super eum lauacri cælestis influxit, necatur blasphemus, necatur persecutor; necatur & Saulus: viuificatur Apostolus, viuificatur iustus, viuificatur & Paulus. Vsque adeò autem perdidit veterem cum actibus hominem, vt cum moribus mutaret & nomen.] hæc Ambrosius. & Augustinus [c] in eam sententiam: Hinc, inquit, & ipse primò Saulus, posteà Paulus, id est, primò superbus, posteà humilis: Saul enim dictum est nomen Sauli: no- B stis quia Rex superbus & infrenis fuit. Non quasi iactantia aliqua sibi nomen mutauit Apostolus, sed ex Saulo factus est Paulus, ex superbo modicus.] hæc & alia plura multis in [d] locis in eadem ferè verba eumdemque sensum de Saulo in Paulum mutato idem scriptis tradidit. Sed & de ea re ceteri Ecclesiastici antiqui scriptores quid senserint, ac demum quę nobis magis probetur sententia, videamus. Sanctus Hieronymus [e], quando eiusmodi mutationem nominis fieri contigit, & qua ex causa, hæc ait: Audacter itaque faciam, si fortè verè, de Actibus Apostolorum suspiciones meas affirmans. Legimus [f] in eis, quòd Spiritus sanctus Antiochiæ dixerit: Separate mihi Barnabam & Saulum in opus ad quod assumpsi eos. Tunc ieiunantes & orantes, imponentesque eis manus, dimiserunt illos. Qui cùm Seleuciam Syriæ descendissent, & nauigantes Salaminam Cypri, quæ nunc Constantia dicitur, peruenissent, haberentque secum in ministerio C Ioannem (propter quem posteà ædificatorium Ecclesiæ iurgium concitatum est) & omni insula peragrata, Paphum vsque venissent; inuenerunt quemdam magum pseudoprophetam, nomine Bar-Ieu, cum Proconsule Sergio Paulo, viro prudente: qui accitis Barnaba & Saulo, desiderabat Dei sermonem ab eis audire. Resistente itaque mago, & à fide recta Sergium deprauante: Saulus (ait Scriptura) qui & Paulus, repletus Spiritu sancto, intuens in eum, dixit: O plene omni dolo & omni fallacia, fili diaboli, inimici omnis iustitiæ, non desinis subuertere vias Domini rectas? Et nunc ecce manus Domini super te, & eris cæcus; non videns Solem vsque ad tempus. Confestimque cecidit super eum caligo & tenebræ; & circuiens quærebat qui ei manum daret. Tunc Proconsul, cùm vidisset factum, credidit, admirans super doctrina Domini. Et cùm à Papho nauigassent Paulus & qui cum eo erant, venerunt Pergen Pamphyliæ. Diligenter attende, quòd hîc D primùm Pauli nomen inceperit. Vt enim Scipio, subacta Africa, Africani sibi nomen assumpsit; & Metellus, Creta insula subiugata, insigne Cretici suæ familiæ reportauit; & Imperatores nunc vsque Romani Adiabenici, Parthici, Sarmatici nuncupãtur: ita & Saulus ad prædicationem Gentium missus, à primo Ecclesiæ spolio Proconsule Sergio Paulo victoriæ suæ trophæa retulit, erexitque vexillum, vt Paulus diceretur è Saulo. Si verò & interpretationem nominis quæras; Paulus in Hebræo, mirabilem sonat.] hucusque Hieronymus.

XI.

Porrò hæc quidem non omnibus probantur, cùm à modestia & humilitate Pauli abhorrere videantur: quippe qui cùm sæpè contestetur se minimum Apostolorum, nec dignum esse eo nomine, seque abortiuum, peccantiumque omnium primum esse affirmet; nulla patitur ratio, vt ex adepta victoria insigne gloriæ nomen sibi more Gen- E tium vendicauerit. Quin potiùs (si verum esse dixerimus, non anteà, sed tunc primùm ex Saulo Paulum nominatum, cùm Proconsulem ad veritatem vindicauit) ea inditi nominis causa potiùs putanda est; vt idem Paulus Proconsul, quòd Romani libertis de se optimè meritis, vel aliquibus ex clientibus, vel hospitibus, alijsque sæpè impartiri familiæ cognomen consueuerunt; Saulo id ipsum cognomen suum, Paulus scilicet, quod etiam Æmiliorum familiæ fuit, quo sibi magis arctiusque eo vinculo Apostolum deuinciret, indiderit, sicque Paulum dici voluerit: quod quidem cognomen ab habitudine corporis, quòd idem sit Paulus, quod Paruus, olim Æmiliorum quoque adhæsisse familię tradunt [g]: ob idque à Paulo minimè respuendum. Ceterùm Ioannes [h] Chrysostomus istud ipsum nomẽ non ab hominibus, sed à Deo inditum esse, vt olim Patriarchis, ac denique Petro, qui dictus est Cephas, Iacobo & Ioanni, qui cognominati sunt Boanerges, existimauit. Sed neque id, statim vt ad Christum conuersus est, fieri voluit, vt ex Sauli nomine

[a] 2. Cor. 12.

[b] Ambr. ser. 31. edit. Rom.

[c] Aug. tract. 72. sup. Psal.

[d] Aug. serm. de Apost. Paul. de spirit. & litter. ex eodẽ apud Bed. in epist. ad Rom. c. 1. & in epist. 1. ad Corinth. cap. 1.

[e] Hier. in epist. ad Philem.

[f] Act. 13.

[g] Notat. Sigon. de nom. Rom.

[h] Chrysos. hom. de conuers. S. Paul. tom. 3.

nomine qui persecutor fuisset, agnosceretur: sed tunc demum, cùm iam ex prædicatione, quisnam esset, probè satisque cognitus esset. Origenes [a] verò pluribus de his agens, in eam procliuior visus est esse sententiam, vt afferat, sicut multis alijs Iudæorum, vtrumque proprium illi nomen esse impositum; nempe quòd vt Iudæo ex tribu Beniamin, Sauli nomen fuerit inditum; & quia Romanus, Romano nomine, Paulus fuerit appellatus. Qui ergo (vt de se testatur) factus est omnibus omnia, vt omnes lucrifaceret; dum apud Hebræos versatur, Hebraico nomine Saulus maluit appellari, suscepto posteà ad Gentiles Apostolatu, Romano nomine vsus, Paulus potiùs voluit nominari. hæc Origenes pluribus. A

[a] Orig. in præf. epist. ad Rom.

XII. CVR DENIQVE PAVLVS.

His visis, cuique liberùm linquimus, vt quam magis veritati consentientem putarit, sequatur sententiam. Certè quidem cùm à tempore congressus cum Sergio Paulo Proconsule Saulus primùm Paulus appellatus inueniatur, nec posthac aliquádo nomine alio quàm Pauli sit dictus: fateri quodámodò cogimur, tunc illi Pauli nomen fuisse inditum: non ea quidem ratione, quam ex Hieronymo recitauimus: sed quia potiùs (quod diximus) à Sergio Paulo, amicitiæ gratia, familiæ suæ cognomine fuerit nobilitatus: sicut (ne longè petamus exemplum) Iosephus Iudæus in Iudaico bello [b] captus, liberatus, ac ciuitate donatus à Tito, Flauiæ quoque familiæ cognomine ab eodem insignitus est, vt Flauius Iosephus sit appellatus: sicque (quod Lucas ait) & Saulus dictus sit Paulus; eoque ipse cognomine Romanę familiæ sit libentiùs vsus, quòd & ipse Romanus ciuis iure municipij natus esset, vt Euangelium prædicaret in Gentibus: atque sic Gentilicio nomine (factus nimirum [c] cum Gentibus tamquam Gentilis) maluerit appellari; cùm de cetero etiam in minimis (vt multis constat exemplis) nullam prætermitteret occasionem, quam ad propagationem Euangelij cōducere posse videret: quod nobis magis probatur, quàm quod Origenes ait, eadem duo nomina ab exordio, cùm circumcisionis tempore Iudęi solerent indere nomina, fuisse imposita, quòd Iudæus pariter esset atque Romanus; cùm non sit exemplum, verè Iudæos (vt taceamus de proselytis) iungere consueuisse Hebræorum nominibus nomina Romanorum: filius enim Herodis Aristobulus ex proselytis primus reperitur qui filium nomine Romano vocarit Agrippam, dictum & aui nomine quoque Herodem. Sed de his satis. B C

[b] Ioseph. in Vit. sua in fine.

[c] 1. Cor. 9.

XIII. PAVLVS PRAEDICAT DAMASCI.

Quod verò pertinet ad Pauli tunc tēporis res gestas Damasci, postquam ab Anania est initiatus sacro baptismate; Lucas eas his verbis narrat: Fuit autē cum discipulis, qui erant Damasci, per dies aliquot. Et continuò ingressus in synagogas prædicabat Iesum, quoniá hic est Filius Dei. Stupebant autem omnes, qui audiebant, & dicebant: Nónne hic est, qui expugnabat in Ierusalem eos, qui inuocabant nomen istud; & huc ad hoc venit, vt vinctos illos duceret ad Principes sacerdotum? Saulus autem multò magis conualescebat, & confundebat Iudæos, qui habitabant Damasci, affirmans quoniam hic est Christus.] hæc Lucas: quem reliqua Pauli, vt profectionem eius in Arabiam, reditum Damascum, & post annos tres eius accessum Ierosolymam (quæ omnia idem Paulus [d] de se ipso scribit ad Galatas) prætermisisse, certum est: cùm mox post hæc narrata, ad ea quæ Ierosolymis ab eo sunt facta, stylum conuertat. sed de his anno sequenti agemus. Ceterùm ne quid omisisse videamur, quod ad conuersionis Pauli historiam pertineat: addimus de loco illo prope Damascū posito, vbi ipsi Christus apparuit: ille quidem Christianis cognitus fuit; cùm vt posteris innotesceret, ad tantæque rei perpetuam memoriam conseruandam, nobili ecclesia desuper structa illustratus fuerit; ad quam Augustinus [e], agens de Pauli conuersione, allusisse videtur, cùm ait: Hodie in illis regionibus etiam ipsa loca testantur quod tunc gestum est, & nunc legitur, & creditur.] D E

[d] Galat. 1.

[e] Aug. serm. 14. de cōuers. S. Pauli.

XIV. ALII PERSECVTORES MISSI A IVDAEIS.

Porrò non Paulus tantùm ad Christianos vexandos est missus Damascum; sed alij quoque in alias regiones à Principibus sacerdotum ad vexandam & infamandam Ecclesiam, quasi impietate refertam, sunt missi legati. Nam cùm Luca auctore sit dictum, eos qui Ierosolymis expulsi sunt Fideles, in omnes profectos regiones; eos quidem etsi nondum Gentilibus, Iudæis tamen Christum annuntiare non prætermisisse constat, & longioribus spatijs ea occasione Euangelium propagasse. Quod Principes sacerdotum indignè ferentes, rursus in eos nouam persecutionem excitarunt. Hæc licet à Luca fuerint prætermissa: tamen Iustinus martyr, qui cùm esset Samaritanus, res Iudæorum præ ceteris calluit, per occasioné, dum de alijs disserit, in Iudæos persecutores inuectus, hæc ait [f]: Non enim aliæ nationes tantùm iniquitati in nos & in ipsum Christum patratę sunt obnoxiæ,

[f] Iustin. de ver. Christ. relig.

A noxiæ, quantum vos: quibus etiam peſſimæ voluntatis erga iuſtum illum fuiſtis occaſio. Poſteaquam enim illum vnicum irreprehenſibilem & iuſtum hominem in crucem egiſtis, cuius vibicibus ſanitas eis prouenit qui per ipſum ad Patrem adeunt; cùm eum cognouiſſetis reſurrexiſſe à mortuis, atque in cælum conſcendiſſe, ſicut Prophetæ prædixerant; tantum abeſt vt reſipiſcentes pœnitētia de malis commiſſis duceremini, vt etiam viros eximios Ieroſolymis delectos in terram omnem tunc legaueritis, dicentes, hæreſim ſectamque Chriſtianorum nullius numinis cultricem, ἀθέων extitiſſe; atque ea contra nos ſermonibus ſpargentes, quæ cuncti, qui nos non norunt, iactant.] hæc Iuſtinus. Quo autem anno eiuſmodi per Orbem fuerint miſſæ legationes, licet non explicet; non anteà tamen eas miſſas eſſe putamus, quàm cùm per diſperſos vbique diſcipulos Euangelij prædicatio latè diffuſa eſt.

B

IESV CHRISTI ANNVS 37. — TIBERII IMP. ANNVS 21.

PRæſenti anno, qui numeratur Domini trigeſimusſeptimus, C. Ceſtio Gallo & Seruilio Rufo Coſſ. Paulus cùm iam Damaſci primò Euangelium prædicaſſet, in Arabiam profectus, iterùm eſt reuerſus Damaſcum. Hæc enim idem ipſe Paulus ſcribens ad Galatas teſtatur his verbis[a]: Cùm autem placuit ei, qui me ſegregauit ex vtero matris C meæ, & vocauit per gratiam ſuam, vt reuelaret Filium ſuum in me, vt euangelizarem illum in Gentibus: continuò non acquieui carni & ſanguini, neque veni Ieroſolymam ad anteceſſores meos Apoſtolos, ſed abij in Arabiam: & iterùm reuerſus ſum Damaſcum: deinde poſt annos tres veni Ieroſolymam videre Petrum, &c.] Lucas verò, his de Arabia & triennij temporis ſpatio prætermiſſis, tantummodò inſidias Iudęorum in illum fabricatas, eiuſque clandeſtinum diſceſſum Damaſco, & Ieroſolymas acceſſum recenſet[b]: quę quidem Iudæorum in Paulum molitiones non cùm primùm receſſit Damaſco, iturus in Arabiam, ſed cùm illuc reuerſus eſt, antequam iterùm inde receſſiſſet, contigerunt: quod & S. Hieronymo[c] magis probari videtur: ratio enim ipſa nullo modo patitur, vt vnde clanculum receſſit, eò manifeſtè rurſus acceſſerit.

I. PAVLVS REVERSVS DAMASCVM

[a] Galat. 1.

[b] Act. 9.

[c] Hieron. in epiſt. ad Gal. c. 1.

II. Eodem anno L. Vitellius, cùm præteriti anni Conſulatum geſſiſſet, Proconſul in Syriam mittitur: cui cùm etiam ſubiaceret Palæſtina, luſtrans ex more prouinciam, Ieroſolymam petens, honorificentiſſimè à Iudæis exceptus, de illis optimè meritus eſt: quæ verò in eos contulerit officia ac beneficia, Ioſephus in hæc verba deſcribit[d]: Vitellius autem in Iudæam profectus, peruenit Ieroſolymam in ipſa feſtiuitate quam Paſcha dicimus: vbi exceptus honorificentiſſimè, remiſit ciuibus totum vectigal fructuū venalium, & ſtolam cum ornatu Pontificio permiſit in templo aſſeruari à ſacerdotibus, quemadmodum & olim hoc ius habuerant: ſed eo tempore deponebatur in Antonia (*ſic dicta turris prope templum ædificata*) ob hanc cauſam. Hyrcanus Pontifex huius nominis primus, extructa prope templum turri, degebat in ea maiorem temporis partem: & quoniam hanc ſtolam habebat in ſua cuſtodia, qua nemo præter illum vtebatur, recepturus priuatum habitum, eò loci illam deponebat. Idem mos fuit etiam ſucceſſoribus ipſorum E poſteris. Herodes autem regnum adeptus, turrim hanc opportuno loco ſitam, magno ſumptu exædificatam denominauit ab amico Antonio; & ſtolam, ita vt ibi reperta eſt, detinuit, ratus eò magis obnoxium ſe habiturum populum. Idem fecit Archelaus filius eius & ſucceſſor: cuius regno in prouinciam mutato, Romani ſimul & pontificiæ ſtolæ poſſeſſionem nacti ſunt, in cella ad hoc ipſum ſtructa repoſitæ, & obſignatę ſigillo Pontificum, atque cuſtodum ſacri ærarij, Præfecto caſtelli accendente ibi lucernam quotidie. Hanc autem ſeptimo ante feſtum die Præfectus exhibebat Pontifici: qua purificata indutus ſacrorum tempore, ſequenti die rurſum reponebat in cellam, vbi anteà condita fuerat. id fiebat ſingulis annis ter ieiunij tempore. Vitellius autem in noſtrorum ſacerdotum poteſtatem eam ſtolam tradidit, volens ſecurum eſſe Præfectum, quonam illa reponatur, aut quomodo proferatur in vſum Pontificum. Hoc gratificatus genti, & in locum Ioſephi Caiphæ Pontificis ſubrogato Ionatha Anani Pontificis filio,

D

[d] Ioſeph. ant. lib. 18. c. 6.

iter fecit versus Antiochiam.] hucusque Iosephus, de quibus aliàs suprà: cetera autem de rebus gestis eiusdem Vitellij aduersus Pilatum, quamuis superiori capitulo ab eo recenseantur, tamen quia post hæc facta esse noscuntur, suo loco, anno scilicet sequenti, agemus. A

III. Quod verò ad Caipham spectat; satis perspicuum est ex his quæ dicta sunt, eius summum sacerdotium vsque in præsentem annum perdurasse, & Annam, quem Ananum appellat, alterius functionis dictum esse Pontificem, prout superiùs, cùm de his fusiùs actum est, exactè monstrauimus Ceterùm ipsum Caipham vitæ pertæsum, mortem sibi consciuisse, apud Clementem[a] legitur. Neque verò tantùm ipsum, sed & Annam malè periisse, Nicephorus[b] tradit; sed de Anna inferiùs. Post hæc de Vitellio recitata, Iosephus[c] de Philippi Tetrarchæ obitu agens, hæc subdit: Tunc etiam Philippus Herodis frater diem suum obiit, anno Tiberij principatus vigesimo, cùm ipse præfuisset trigintaseptem annis Trachonitidi, & Gaulanitidi, ac Bataneæ; de cuius vitæ institutione dictum est superiùs. Obiit autem Iuliade, & illatus in monumentum quod antè sibi construxerat, magnificè ac sumptuosè funeratus est: & quia sine liberis decesserat, ditionem eius Tiberius prouinciæ Syriæ attribuit, ita tamen, vt tributa in ea tetrarchia collecta seruarentur intra ipsius regionis terminos.] hæc de obitu Philippi Iosephus; quæ post aduentum Vitellij in prouinciam, non anno superiori, quo, mense Augusti vigesimum Tiberius annum auspicatur, sed præsenti, quo desinit, facta esse, necesse est affirmemus. Quod verò spectat ad annos trigintaseptem, quibus ipsum tetrarchiæ præfuisse dicit: quàm apertè in errorem labatur, consule quæ superiùs dicta sunt, cùm de Herodis obitu actum est. B

[a] Clem. Constit. lib. 8 c. 1.
[b] Niceph. lib. 2. c. 10.
[c] Ioseph. ant. lib. 8. c. 6.
PHILIPPI TETRARCHAE OBITVS.

C

IESV CHRISTI ANNVS 38. — TIBERII IMP. ANNVS 22.

I. AGRIPPAE CARCER. ANno Domini trigesimooctauo, Coss. Q. Plautio Plautiano & Sex. Papinio Gallieno: Agrippa Iudæus, filius Aristobuli, Herodis senioris nepos, cùm aliquamdiu Romæ versatus esset in officiis primùm Drusi, inde verò Caij Tiberij Imp. nepotum; delatione liberti sui Eutychi, quòd mortem Tiberio, & Imperium Caio precatus esset, eodem Tiberio agente in Tusculano, mancipari vinculis iubetur: vbi per sex menses vsque ad eiusdem Tiberij obitum mansit. hęc pluribus Iosephus[d] enarrat. quomodo verò, mortuo Tiberio, solutus vinculis, Iudæorum regnum sit consecutus, suo loco dicemus. Antehac autem idem Agrippa Herodem[e] Tetrarcham apud Tiberium iudicio postulauerat: qui eius accusationem, quòd in Herodem esset propensior, non suscepit. D

II. Eodem quoque anno cùm Pilatus occasione impostoris[f] cuiusdam, qui Samaritanos armauerat, immisso milite, maiore ex parte illos occidisset; à magistratibus Samaritanorum apud Vitellium Syriæ Præsidem, patratæ cædis accusatur: qui sic reus constitutus, dum eius causa ageretur, in ordinem redactus est, inque eius locum ab eodem Præside ad procurationem Iudææ Marcellus eius amicus mittitur. Verùm non eius tantùm criminis Pilatum reum fuisse, certum est; quippe qui (vt Philo[g] testatur) solitus esset sententias vendere, cuncta rapere, iniurias inferre, innocentes punire, tormentis cruciare, ac demum morte eosdem afficere, atque id genus alia patrare. Rursus, si fidem adhibendam putamus Actis Longini Centurionis à Metaphraste[h] recitatis, constat eiusdem crudelitate eumdem Centurionem vnà cum duobus militibus, quòd Christum liberè confiterentur, fuisse capite truncatos, ac etiam post mortem ignominia affectos. Porrò Vitellio[i] Prǽsidi visum est, Pilatum Romam mittere, vt ibi coram Imperatore suam causam ageret, & apud Cæsarem obiecta dilueret. Contigit autem eius profectio anno sequenti: quò antequam peruenisset, Tiberius ex hac vita sublatus est. Quæ verò de ipso reliqua sunt, suo loco dicemus, agemusque simul de eiusdem miserando interitu. E

[d] Ioseph. ant. lib 18. c. 8
[e] Ioseph. de bello Iud. l. 2. cap 8.
[f] Ioseph. ant. lib. 18. cap. 5. in fine.
[g] Phil. de legat. ad Caiū.
[h] Metaph. die XV. Martij.
[i] Ioseph. ant. lib. 18. c. 5. in fine.

IESV CHRISTI ANNVS 39.	CAII IMP. ANNVS 1.

A Sequitur annus Christi trigesimusnonus, qui habuit Consules Cn. Proculum, & Pontium Nigrinum: quo Tiberius Augustus anno suæ ætatis septuagesimooctauo, cùm imperasset (vt ferunt) annis vigintiduobus, mensibus sex, & diebus viginti, ex hac vita migrauit decimoseptimo Kalend. Aprilis, relicto Caio Caligula nepote ex Germanico Imperij herede. quomodo autẽ hæc se habuerint, Suetonius [a], Tacitus [b], & alij [c] fusiùs narrant; licet ab his discrepans Dio [d] Cassius dicat eum defunctum septimo Kal. Aprilis, vixisseque annos septuagintaseptem, menses quatuor, & dies nouem, imperasseque annis vigintiduobus, mensibus quinque, diebus tredecim. Ceterùm numerando annos Ti-
B berij ab obitus Augusti sequenti die, affirmare opus est imperasse annis vigintiduobus, & mensibus septem, minus quatuor diebus: nam ille decimanona Augusti vita functus est, Tiberius verò decimasexta Martij. Qualis autem Caius fuerit, Seneca [e] ad Albinam hac vna sententia declarat: Hunc, inquit, mihi videtur rerum natura edidisse, vt ostenderet quid summa vitia in summa fortuna possent.]

I. TIBERII OBITVS. [a] Suet. in Tib. c. 73. [b] Tacit. Annal. lib. 5. [c] Dio lib. 58. in fine. [d] Idem eod. [e] Senec. lib. de Consol. ad Alb.

Dum hæc Romæ aguntur, Vitellius Syriæ Præses ad bellum paratus Arabicum aduersus Aretam Regem, assumptis duabus legionibus, & leuis armaturæ militibus, atque equitum auxiliis missis à sociis Regibus, properans versus Petram, peruenit Ptolemaidem. Cumque vellet per Iudæam exercitum ducere, occurrerunt eius regionis Principes, deprecantes transitum: Neque enim patrios ritus permittere dicebant, vt inferantur vllæ imagines, quales Romana signa habebant pleraque. Quorum precibus ille flexus,
C mutauit sententiam de itinere proposito: missoque per Magnum campum exercitu, ipse cum Herode Tetrarcha & amicis ascendit Ierosolymam sacrificaturus Deo in festiuitate, quæ tunc instabat, publica. Quò postquam ventum est, honore summo exceptus à populo, hæsit ibi triduo: & interim à Ionatha in fratrem eius Theophilum pontificatum transtulit. Quarta die acceptis litteris de obitu Tiberij, populum sacramento adegit in fidem Caij noui Principis; reuocatasque ex itinere copias in hiberna dimisit; ipse verò Antiochiam repetiit.] hæc Iosephus [f].

II. ADVENTVS VITELLII IEROSOLYMAM. [f] Ioseph. ant. lib. 18. c. 7.

Intereà Romæ Agrippa, Aristobulo Herodis filio natus, cùm à Tiberio detineretur in carcere, iussu Caij solutus est: quem [g] elapsis non multis diebus accersitum ad se domum, tonderi, vestemque mutare præcepit: imposito deinde in eius caput diademate, tetrarchiæ quæ Philippi fuerat, Regem constituit, adiecta Lysaniæ quoque tetrarchia;
D & pro ferrea catena, dedit auream pari pondere: sicque nobilitatus mansit Romæ vsque in annum sequentem. Iudæi igitur in hunc modum nouo aucti sunt Rege.] hæc omnia ex Iosepho.

III. [g] Ioseph. ant. lib. 18. c. 8. in fine.

Hic idem annus, qui tertius à Pauli conuersione numeratur, ille ipse est quo idem Paulus Damasco Ierosolymam venit, cuius aduentus scribens ad Galatas [h] his verbis meminit: Deinde post annos tres veni Ierosolymam videre Petrum, & mansi apud eum diebus quindecim.] Siue ergo dictos tres annos à reditu de Arabia, siue à conuersione ad Christum numeres, parum interesse videtur. Lucas enim cùm nihil de eius accessu in Arabiam scribat; quasi rei nullius momenti & modici temporis, nullam habuisse illius rationem ac meritò prætermisisse videtur. Nec est quòd quis iure dicere possit, antequam proficisceretur in Arabiam, Ierosolymam venisse (quasi id Lucas si-
E gnificet, cùm illius accessum in Arabiam prætermisit.) Nam ipse de se testatur, se anteà abiisse in Arabiam, quàm ad antecessores Apostolos Ierosolymam veniret. Quænam verò obuenerit occasio recedendi Damasco, ac Ierosolymam proficiscendi, Lucas [i] his verbis declarat: Cùm autem implerentur dies multi (*nempe triennium*) consilium fecerunt in vnum Iudæi, vt eum interficerent. Notæ autem factæ sunt Saulo insidiæ eorum. Custodiebant autem & portas die ac nocte, vt eum interficerent. Accipientes autem eum discipuli eius nocte, per murum dimiserunt eum, submittentes in sporta.] hæc Lucas. Eadem & ipse Paulus ad Corinthios [k] scribit his verbis: Damasci Præpositus gentis Aretæ Regis, custodiebat ciuitatem Damascenorum, vt me comprehenderet: & per fenestram in sporta dimissus sum per murum, & effugi manus eius.] Cùm enim (vt nuper dictum est) acre bellum inter Romanos & Aretam Regem conflatum esset; facilè fuit dicto Regi ac ministris eius à Iudæis Pauli hostibus suaderi de Paulo,

IV. [h] Galat. 1. [i] Act. 9. [k] 2. Cor. 11.

quòd ciuitatem ac regionem, alterius prætextu occasionis, idem venisset exploraturus, A quippe qui non modò Damascum, sed & Arabiam, in quam vis belli conuerti videbatur, inuisere abiisset: sicque Regis ministri adeò in eum concitati, omni studio inuigilarint vt eum caperent, atque necarent.

V. Cùm ergo (inquit Lucas[a]) venisset in Ierusalem, tentabat se coniungere discipulis, & omnes timebant eum, non credentes quòd esset discipulus. Barnabas autem apprehensum illum duxit ad Apostolos: & narrauit illis quomodo in via vidisset Dominum, & quia locutus est ei, & quomodo in Damasco fiducialiter egerit in nomine eius.] Timor quippe ille ceterorum discipulorum planè significat, tum primùm post suam conuersionem Paulum Ierosolymam concessisse: nam si (vt nonnulli putarunt) iam antequam in Arabiam proficisceretur, Ierosolymam venisset; quænam timoris noua causa illos afficere potuisset, quem iam antè Christianum esse experimento nouissent? Cur verò Damasco fugiens, Ierosolymam contenderit, vbi maius sanè periculum sibi imminere, intelligere potuisset, quippe qui fuisse paternæ legis desertor videretur & transfuga: nulla sane alia causa se ad hoc fuisse impulsum, quam ea scilicet, vt ipsum Petrum Principem omnium Apostolorum inuiseret, ipsemet testatur; sic enim ait[b]: Deinde post annos tres veni Ierosolymam videre Petrum, & mansi apud eum diebus quindecim.] Non (inquit S. Hieronymus[c]) vt oculos, genas, vultumque eius aspiceret; vtrùm macilentus an pinguis; adunco naso esset an recto; & vtrùm frontem vestiret coma, an (vt Clemens in Periodis eius refert) caluitium haberet in capite. Nec puto Apostolicæ fuisset grauitatis, vt post tantam triennij præparationem, aliquid humanum in Petro voluerit aspicere. Sed his oculis aspexit, quibus & modò in epistolis suis videtur: his oculis Paulus vidit Cepham, quibus nunc à prudentibus quibusque Paulus ipse conspicitur. quod C si cui non videtur, cum superiori sensu iungat hæc omnia: quòd nihil Apostoli sibi contulerint. Nam & quòd iussus sit ire Ierosolymam: ad hoc isse vt videret Apostolum, non discendi studio, qui & ipse eumdem prædicationis haberet auctorem, sed honoris priori Apostolo deferendi.] hucusque S. Hieronymus.

[a] Act. 9.
[b] Galat. 1.
[c] Hier. in ep. ad Galat. 1.

VI. Item sanctus Ambrosius[d]: Dignum, inquit, fuit vt cuperet videre Petrum: quia primus erat inter Apostolos, cui delegauerat Saluator curam Ecclesiarum.] Rursum Chrysostomus: Ascendit, ait, velut ad maiorem & seniorem.] & paulò pòst: Vides quàm maiorem beneuolentiam habuit erga Petrum? huius enim causa peregrinationem susceperat, & apud eumdem commoratus est. Hæc & dico frequenter, & memoria retineri volo: vt si quæ audieritis, quæ ab eo aduersus Petrum dicta videbantur, ne quis suspectum habeat Paulum Apostolum: veluti cùm dicit: Restiti Petro. Neque hæc verba D putat esse simultatis aut contentionis: nam honorat virum, & diligit plus omnibus, nec ob vllum aliorum Apostolorum narrat se ascendisse Ierosolymam, sed propter hunc solum.] hæc ipse. Porrò non id actum tantùm (vt dictum est) beneuolentiæ causa, qua erga ceteros quoque Apostolos æquè affectus erat; sed honoris, cùm sciret Petrum à Christo omnibus esse præfectum. Theodoretus[e] sic ait: Etenim cùm Paulus humana doctrina non indigeret, vt qui ab vniuersorum Deo illam accepisset: tamen Apostolorum Principi honorem, quem par est, tribuit.] item Oecumenius[f]: Per tot tantaque certamina abiit, vt videret Petrum tamquam maiorem, aut etiam maneret causa honoris, quem Petro deferebat.]

[d] Ambros. in epist. ad Gal.
PAVLVS CVR VENIT VIDERE PETRVM.
[e] Theodoret. in epist. ad Galat. 1.
[f] Oecumen. in epist. ad Galat. 1.

VII. Illa etiam videtur Paulus fuisse impulsus causa veniendi Ierosolymam videre Petrum, vt cùm aggressus esset prædicare Euangelium, illud cum Petro conferret: sicut E cùm prædicaturus Euangelium Gentibus, iterùm Ierosolymam venit, vt illud à ceteris probaretur Apostolis: quod ipse profitetur his verbis[g]: Deinde post annos quatuordecim, iterùm ascendi Ierosolymam cum Barnaba, assumpto & Tito. Ascendi autem secundùm reuelationem: & contuli cum illis Euangelium, quod prædico in Gentibus, seorsum autem iis, qui videbantur aliquid esse: ne forte in vacuum currerem, aut cucurrissem.] Quocircà cùm Paulus ob has causas illuc peruenisset; sed adhuc memoria eorum quæ aduersus Ecclesiam gessisset, à discipulis timeretur: à Barnaba[h] introducitur ad Apostolos: ex antiquo enim familiaritatis vsu, quæ inter vtrumque olim, cùm ambo vnà cum Stephano[i] à Gamaliele erudirentur, intercesserat, præ ceteris Barnabas id facere aggressus est, nempe, vt (quod ait Lucas) apprehensum eum duceret ad Apostolos, non autem omnes: nam idem Paulus cùm de eodem suo Ierosolymam

[g] Galat. 2.
BARNABAS PRAESTO FVIT PAVLO.
[h] Act. 9.
[i] Alex. mon. in Encom. Barn.

A mam agit[a] aduentu: Præter Petrum, ait, alium Apoſtolum vidi neminem, niſi Iacobum fratrem Domini.] Quibus (inquit Lucas[b]) narrauit quomodo in via vidiſſet Dominum, & quia locutus eſt ei, & quomodo in Damaſco fiducialiter egerit in nomine Ieſu. Et erat cum illis intrans & exiens in Ieruſalem, & fiducialiter agens in nomine Domini. Loquebatur quoque Gentibus, & diſputabat cum Græcis: illi autem quærebant occidere eum. Quod cùm cognouiſſent fratres, deduxerunt eum Cæſaream, & dimiſerunt Tharſum.] hæc Lucas de Paulo, qui (vt teſtatur[c]) ſpatio tantùm dierum quindecim Ieroſolymis hæſit. Hæc autem facta eſſe huius anni exordio, antequam Tiberius Imperator extremum vitæ diem clauderet; quæ paulo pòſt dicentur, non obſcure indicabunt.

[a] Galat. 1. [b] Act. 9. [c] Gal. 1.

VIII. Qualis autem eſſet præſens ſtatus Eccleſiæ, Lucas[d] his verbis ſignificat: Eccleſia quidem per totam Iudæam, & Galilæam, & Samariam habebat pacem, & ædificabatur B ambulans in timore Domini, & conſolatione ſancti Spiritus replebatur.] Tam optata igitur & tam opportuna à Deo præſtita Eccleſiæ ſuæ tranquillitate Petrus optimè vſus eſt: quippe qui Ieroſolymis egreſſus, regiones circumpoſitas peragrans (quòd ſui muneris erat vniuerſo gregi proſpicere) Eccleſias viſitabat. Id quidem Lucas[e] paucis his tantùm verbis ſignificat, ſubdens: Factum eſt autem, vt Petrus dum pertranſiret vniuerſos, deueniret ad ſanctos, qui habitabant Lyddæ, &c.] Intentus enim ipſe Lucas (vt apparet) miracula inſigniora à Petro edita memorię commendare, ceteras eius res geſtas in hac luſtratione prouinciæ obuolutas ſilentio prætermiſit, & inter alia inſtitutionem Eccleſiæ Antiochenæ; quam hoc ipſo anno ab eo fuiſſe erectam, maiorum teſtificatione facile demonſtrabimus. Permulta enim, præter hæc, alia quoque grauiſſima C fuiſſe à Luca prætermiſſa, S. Hieronymus[f] manifeſtè ſatis teſtatur his verbis: Nec mirum eſſe, ſi Lucas hanc rem tacuerit, cùm & alia multa, quæ Paulus ſuſtinuiſſe ſe replicat, hiſtoriographi licentia prætermiſerit: & non eſſe contrarium, ſi quod alius ob cauſam dignum putauit relatu, alius inter cetera dereliquit. Denique primum Epiſcopum Antiochenæ Eccleſiæ Petrum fuiſſe accepimus, & Romam exinde tranſlatum: quod Lucas penitus omiſit.] hæc Hieronymus.

[d] Act. 9. [e] Act. 9. DE ECCLESIA ANTIOCHENA. [f] Hieron. ad Galat. c. 2.

IX. Ceterùm quod ſpectat ad Eccleſiam Antiochenam hoc anno à Petro inſtitutam, & ſeptem annis ab eodem adminiſtratam: non aliunde certiùs quàm ab eiuſdem Eccleſiæ antiquioribus monimentis Euſebius Cæſareæ Epiſcopus, & ſedi Antiochenæ proximus accepiſſe videtur, quod ait[g], Olympiade ducenteſima tertia anno quarto, antequam Tiberius moreretur, Petrum Antiochenam fundaſſe Eccleſiam, ibique cathedram adD eptum fuiſſe. ſunt hæc eius verba ſub hoc anno: Petrus Apoſtolus Antiochenam Eccleſiam fundauit, ibique cathedram adeptus ſedit.] hæc habet editio Pariſienſis à Michaële Sonnio elaborata, & Baſileenſes diuerſis temporibus editæ. Verùm quòd additur numerus quo ſedit, annorum vigintiquinque: in Euſebij Chronicon mendum irrepſiſſe certum eſt: cùm conſtet eiuſdem Euſebij teſtimonio, nonniſi ſeptem annis eam curaſſe Eccleſiam: nam inferiùs anno ſecundo Claudij Imperatoris de eodem Petro ſic ait: Cùm primùm Antiochenam fundaſſet Eccleſiam, Romam proficiſcitur.] ibi verè ponitur numerus annorum vigintiquinque, quibus Romæ eum ſediſſe oſtendit. Porrò quamuis Romam eo anno perueniſſet; tamen nonniſi ſequenti, qui eſt tertius Claudij, Eccleſiæ Antiochenæ ſubrogatum ponit Euodium: vſque enim ad illud tempus Petrum illam adminiſtraſſe Eccleſiam, nulli dubium eſſe poteſt. Ceterùm de ſeptem annis ſedis E Antiochenæ non tantùm Euſebius, ſed & liber Pontificalis[h], qui tamen falsò adſcribitur Damaſo, & Gregorius[i] Papa, atque alij teſtati ſunt; vt cùm hic ad Eulogium Epiſcopum Alexandrinum ſcribens, hæc habet de ſede Antiochena: Ipſe firmauit ſedem, in qua ſeptem annis, quamuis diſceſſurus, ſedit.]

[g] Euſeb. in Chron. PETRVS ANTIOCHENAM FVNDAT ECCLESIAM. [h] Lib. Pontif. in Petro. [i] Greg. in regiſt. lib. 6. indict. 15. epiſt. 37.

X. Sicut enim idem Petrus (vt dictum eſt) ad eos qui Samarię in Chriſtum crediderant, ab Apoſtolis eſt miſſus, quòd res eſſet magni ponderis, & Apoſtolorum Principe digna legatio videretur: ita etiam, cùm ex his qui poſt necem Stephani diſperſi fuerunt diſcipuli (vt teſtatur Lucas[k]) veniſſent Antiochiam, Iudæis Euangelium prædicantes, & (quod accidit etiam Damaſci) multos Iudæorum conuertiſſent ad fidem, atque Eccleſiam collegiſſent: omnium Apoſtolorum ſententia (vt æquum eſt credere) factum eſt, vt Petrus Apoſtolorum Princeps, totius Syriæ principi ciuitati atque metropoli, cui & Palęſtina, ipſaque Ieroſolyma ſubiaceret, præficeretur Epiſcopus. Maiores enim in inſtituendis

[g] Act. 11. PETRVS EPISCOPVS ANTIOCHENVS.

tuendis ſedibus Eccleſiarum, non aliam iniiſſe rationem, quàm ſecundùm prouinciarum diuiſionem & prerogatiuas à Romanis anteà ſtabilitas, quamplurima ſunt exempla. A
Sed ſatis modò erit, vnum vel alterum huc in præſentiarum afferre: ac in primis illud haud longè petitum de ſede Antiochena: quę quantumlibet à Petro ante Alexandrinam fuerit inſtituta; tamen quoniam præfectura Alexandrina Auguſtalis dicta, ab Auguſto eo nomine inſignita, magnificentiſſimè præ ceteris ab eodem fuerat nobilitata (quod in noſtris Notationibus[a] ad Romanum Martyrologium pluribus diximus) longè prȩſtabat Syriæ præfecturæ: ea de cauſa factum apparet, vt quãuis ſedes Antiochena ante Alexandrinam à Marco nomine Petri erectam, fuerit inſtituta: tamen illi poſtpoſita habeatur. Sic etiam quoniam inter omnes Orientales præfecturas, Syriæ Proconſulatus præſtabat: cùm eius prouinciæ metropolis eſſet Antiochia; inde etiam accidit, vt prima omnium Antiochena Eccleſia haberetur: & quantumuis Ieroſolymorum Eccleſia prima B
omnium origine temporis, & nobilitate rerum in ea conſummatarum meritò dici poſſet, ceteriſque ea de cauſa, quæ in Oriente eſſent, Eccleſiis iure præferenda videretur; illi tamen ſubiiceretur.

[a] Die 20. Octob. d. in Artemio.

XI. CAESAREA METROPOLIS PALAESTINAE.

Secundùm eamdem quoque (vt apparet) rationem, non ipſa Ieroſolymorum Eccleſia eſt inſtituta metropolis Palæſtinæ; ſed quòd totius illius prouinciæ metropolis Cæſarea maritima à Romanis eſſet effecta, illic etiam ſedes metropolitana eiuſdem prouinciæ eſt decreta, ſeruato tamen aliquo Ieroſolymorum Eccleſiæ honore. Habes id perſpicuè declaratum ex his quæ S. Hieronymus[b] ex Apologia Ioannis Epiſcopi Ieroſolymitani miſſa ad Theophilum Alexandrinum, ad Pammachium ſcribit, dum ſic ait ex verbis illius: Reſponde mihi: Ad Alexandrinum Epiſcopum Palæſtina quid pertinet? Ni fallor, hoc ibi decernitur (*in Concilio Nicæno ſcilicet*) vt Palæſtinæ metropolis Cæſarea ſit, & C
totius Orientis Antiochia.] hæc ille. Ceterùm longè ante Nicænum Concilium Cæſaream Palæſtinæ metropolim eſſe inſtitutam, ipſe canon[c] Concilij Nicæni non obſcurè ſignificat, cùm ſic ait: Quia conſuetudo obtinuit, & antiqua traditio, vt Æliȩ Epiſcopus honoretur; habeat honoris conſequentiam, ſalua metropolis propria dignitate.] hȩc erat Cæſarea, quȩ auctore Ioſepho[d], maxima omnium Iudȩæ prouinciæ ciuitatum erat. Sic igitur (vt dictum eſt) Antiochenæ Eccleſiæ, quæ potiſſima tunc temporis haberetur, Petrus, quòd inter Apoſtolos primatum ageret, curam ſuſcepit: cuius quidem inſtitutionis memoriam antiquitus Eccleſia Catholica anniuerſaria celebritate peragere conſueuit vigeſimaſecunda Februarij[e].

[b] Hier. epiſt. 61.
[c] Conc. Nic. can. 7.
[d] Ioſeph. de de bello Iud. lib. 3. c. 14.
[e] Martyrol. Rom. & alia ea die.

XII. Denique quod pertinet ad eamdem Eccleſiam Antiochenam: diſſimulare non poſſumus, quòd ex recentioribus quidam[f], nullam prorſus habens rationem antiquorum Patrum & Eccleſiaſticæ antiquȩ traditionis, quæ ſunt omnium ſtabilita cõſenſu, inuertens, D
& inaudita hactenus ac noua ſtatuens, affirmare conatus eſt, Antiochenam Eccleſiam poſt Romanam fuiſſe à Petro inſtitutam; ea tantùm ratione perſuaſus, quòd tam ex Actis Apoſtolicis quàm ex epiſtola Pauli ad Galatas[g] conſtare ait, Petrum numquam ex Iudæa exceſſiſſe. Sed vbi hæc Lucas, & quo in loco Paulus affirmat? nullibi prorſus. niſi fortè dicere velit; quoniam neuter horum de acceſſu Petri Antiochiam meminiſſet, idcircò è Iudæa non receſſiſſe probari. Leuis admodum, atque nullius planè ponderis argumentatio, ſed peculiaris noſtrorum temporum Nouatoribus, qui in promptu habent vt negent quidquid in Scripturis non reperitur expreſſum. Sed quis eſt qui dubitet de rebus geſtis Apoſtolorum permulta à Luca eſſe prætermiſſa? quod cùm ex multis aliis, tum etiam ex Pauli epiſtolis (vt ſuis locis videbimus) ſæpè demonſtrabitur. Certè quidem ſi E
quis hiſtoriæ Actorum à Luca ſcriptorum aſſueuit, atque ea omnia recta temporis ratione digeſſit; inueniſſe certum eſt, ipſum in ſcribendis Actis Apoſtolorum illud iniiſſe conſilium, vt res, quibus præſens non adfuit, vel omnino ſilentio obuolutas relinqueret, vel plurium annorum ſpatia vnius ferè periodi ſententia perſtringeret: quibus verò interfuit, cunctas ſingillatim atque exactè conſcriberet.

[f] Onuphr. in addit. in Platin.
[g] Galat. 1.

XIII. At quanam ratione idem auctor ipſum Euſebium ſuæ cogit adſtipulari ſententiæ, qui tam expreſsè Antiochenam ſedem hoc anno fundatam eſſe ab eodem Apoſtolo Petro teſtatur? Nec certè curandum, ſi ea Euſebij aſſertio in aliquibus exemplaribus, haud tamen in antiquis (vt experti ſumus) deſideretur: nam eadem eiuſdem Euſebij teſtificatione firmiſſimè teſtata habentur. Cùm enim conſtans ſit, tam traditione quàm ſcriptis, Petrum Antiochenam Eccleſiam annis ſeptem adminiſtraſſe; pateatque (vt vidimus eiuſdem

A dem assertione) ipsum anno secundo Claudij, cùm primùm Ecclesiam Antiochenam
fundasset, Romam esse profectum: ex necessaria propemodum assumptione dicendũ est,
hoc vltimo anno Tiberij (vt eiusdem Chronicon habet) ab eo fuisse sedẽ Antiochenam
erectam: ac rursus (vt pluribus suo loco dicetur) eumdem ipsum anno secundo Clau-
dij, non priùs, ex Oriente Romam esse profectum. Ex his igitur in primis cõfutatur quod
dicitur, Petro ante suum carcerem minùs licuisse erigere Ecclesiam Antiochenam, quòd
Lucas Petri acta prosecutus, de ea re nihil omnino dixerit.

At certe quidem vidimus, hoc potissimùm anno, Petrum benè vsum Ecclesiæ pace, XIV.
peragrasse omnes Ecclesias in Syria erectas. Quid enim aliud sibi volunt illa Lucæ[a] ver- [a] *Act. 9.*
ba: Factum est autem, vt Petrus dum pertransiret vniuersos, deueniret ad sanctos, qui DE IVDAEIS
habitabant Lyddæ, &c.] An putandum, qui vniuersas tunc inuisit Ecclesias, Antioche- ANTIOCHIAE HA-
B nam præteriisse, quę maxima omnium haberetur? Illuc enim (vt idẽ tradit Lucas[b]) com- BITANTIBVS.
plures ex persecutione facta sub Stephano commigrarant. & licet idem dicat eos nemi- [b] *Act. 11.*
ni locutos esse verbum, nisi Iudæis; non putet quis fuisse exiguum, ac planè contemnen-
dum numerum Iudæorum Antiochiæ agentium: nam illorum qui à Seleuco ciuitate
donati fuerant, ingentem planè fuisse numerum, eosdemque nobilissimos fuisse, vtpote
ex æquo cum Gentilibus eiusdem ciuitatis municipes, & qui eadem iura possiderent, Io-
sephus[c] agens contra Apionem testatur: quod quidem ius, nec dirutis Ierosolymis, & Iu- [c] *Ioseph. cõtra Apion. lib. 2.*
dæorum rebus funditus pęnè collapsis, à Vespasiano fuisse sublatum, contrà nitentibus
licet ceteris Gentilibus ciuibus Antiochenis, idem auctor affirmat[d]: æneis enim tabulis [d] *Ioseph. ant. lib. 12. c. 3.*
hæc scripta erant priuilegia Iudęorum, quas Titus[e] indelebiles seruari voluit. Erat autem [e] *Ioseph. de bello Iud. l. 7. cap. 24.*
adeò ingens Iudæorum Antiochiæ degentium numerus, vt tempore belli à Tito illati,
C cùm Syri & Palæstini Gentiles, qui apud se essent Iudæos occiderent, vel saltem vinculis
manciparent: Antiocheni quantumlibet in eos animo essent infenso, tamen propter eo-
rum multitudinem ab illorum inuasione abstinuisse crediti sint[f]. Hæc ergo diximus, ad [f] *Ioseph. de bello Iud. l. 2. c. 20.*
insinuandum quòd licet apertum non esset ostium fidei Gentibus, tamen ex Iudæis An-
tiochenis nobilis potuit colligi Ecclesia Antiochiæ, cui peculiariter præesset Petrus Apo-
stolus. Cùm verò post reseratam Gentilibus fidei ianuam, maior ex illis fieret in dies ad
Christianam fidem accessio; tunc euenit quod idem Lucas tradit[g], vt illuc Barnabas Ie- [g] *Act. 11.*
rosolymis mitteretur. Nihil ergo repugnat, quin anteà à Petro, ex his qui erant in cir-
cumcisione credentes, erecta fuerit sedes Antiochena.

Eadem quoque facilitate illa ratio confutatur, qua dicitur Petrus à Paulo visitatus post XV.
triennium Ierosolymis, & non Antiochiæ; vbi nonnisi post annos quatuordecim ab eo DILVTIO
D tempore quo Ierosolymis illum primò conuenit, posteà nactus est; quando ea inter OBIECTORVM.
ipsos amica altercatio facta est, vt idem Paulus scribit ad Galatas[h]. At quanti nam pon- [h] *Gal. 1. 2.*
deris hæc obiectio? An quia Paulus Ierosolymis Petrum hoc anno reperit mansitque
(vt ait) apud eum diebus quindecim, impedimento necessario esse potuit, ne ipse per-
rexerit Antiochiam, eamque stabilierit Ecclesiam: cùm præsertim (vt vidimus ex Actis
Lucæ[i]) hoc ipso anno idem Petrus Ierosolymis egressus, vniuersos inuisit qui erant in [i] *Act. 9.*
Syria, Christianos? Huic quidem simile illud est: Paulus post annos quatuordecim
Petrum nactus est Antiochiæ: ergo quòd tunc temporis Petrus illic erat agens, num-
quam antè aliàs illam adiit ciuitatem; neque hoc, quo posuimus, sed illo potiùs tem-
pore Antiochenam ille erexit Ecclesiam. Sed quid hæc his nostris obstant, quo mi-
nùs hoc anno Petrus sedere cœperit Antiochiæ, tenueritque eam sedem vsque ad an-
E num secundum Claudij? Quæ ratio cogit, vt, cùm Paulus post annos quatuordecim
Petrum conuenerit Antiochiæ, non ante tempus illud Petrus sederit Antiochiæ, sed
tunc primùm ibi ageret eius ciuitatis Episcopum? Sed relegamus seriem rerum gesta-
rum. Cùm enim (vt dictum est) Petrus eidem sedi præfuisset Episcopus annis septem,
anno secundo Claudij Romam venit, vbi mansit ad illud vsque tempus, quo Clau-
dij edicto Iudæi Roma sunt pulsi: tunc enim Petrus reuersus in Orientem, non Ieroso-
lymam tantùm, sed etiam profectus est Antiochiam, tuncque illic eum Paulus conue-
nit. sicque cùm hæc omnia magna inter se consensione cohæreant, nulla est quæ ex his
iure oriri possit obiectio.

Sed & illud exactiùs perquiramus, quod maximè omnium ad huius historiæ verita- XVI.
tem intelligẽdam conferre posse videtur: Quidnam propriè sit, quod dicitur Petrus fun-
dasse Ecclesiam Antiochenam, in eaque annis septem sedisse. Errant, mea sententia, qui

existimarunt ad hoc opus fuisse vt Petrus petierit Antiochiam, & ibi iugiter permanserit annis septem. Nam si præsentia Petri quamlibet Ecclesiam primariam effecisset; tot essent numerandę sedes Patriarchales, quot à Petro fuerũt Ecclesię institutę: fuisse namque earum immensum planè numerum, nemo puto inficias ierit. Cùm verò ex aduerso sedes Alexandrina, in qua aliquando fuisse Petrum, certa aliqua assertione nequaquam monstrari potest, post Romanam sedem omnium maxima ab eo fuerit instituta: planè perspicuè intelligi posse videtur, non pręsentiã Petri, sed eius potissimum requisitam esse auctoritatem ad constituendam sedem aliquam Patriarchalem. Modò igitur, vt dicamus à Petro fundatam seu erectam sedem Antiochenam; non est intelligendum, quòd ibi Petrus primò prædicauerit Euangelium: id enim factum esse ab illis qui post necem Stephani pulsi Ierosolymis sunt, discipulis, Lucæ testimonio (quod diximus) exploratum satis atque perspectum habetur. Sed accipiendum est, sic à Petro fundatã dici Ecclesiam Antiochenam; quòd scilicet illi à Petro præcipua dignitas sit collata, vt Orientalium sedium maxima diceretur, & esset. nam si ante Petrum alij prædicauere discipuli Euangelium Antiochiæ, à quibus iactum videretur Ecclesię fundamentum: quamuis Petrus & Paulus posteà iisdem Euangelium prædicassent, certè hac ex parte fundatores dici non poterant, secundùm quod idem Paulus ad Romanos scribens ait[a]: Sic prædicaui Euangelium hoc, non vbi nominatus est Christus, ne super alienum fundamentum ædificarem.] Quòd si quoquo modo, quia Petrus post alios Antiochiæ Euangelium prædicauit, fundasse eam Ecclesiam dicendus esset; nihil certè hac de causa tribuendum amplius Petro quàm Paulo, cùm & ipse ibidem eadem in re egregiam operam nauauerit. Etenim quod ad hoc spectat, non plus Petro, Ignatius scribens ad Magnesianos, quàm Paulo tribuit, affirmans ab vtroque esse fundatam Ecclesiam Antiochenam. Quamobrem vt à Petro peculiariter dici possit (quod tradunt omnes) fundatam esse Ecclesiam Antiochenam: dicendum est, Petrum primò erexisse, seu instituisse sedem Patriarchalem Antiochenam. Ad quod agendum (si velimus & hoc dicere) nulla profectò incubuit necessitas vt Petrus abierit Antiochiam; cùm vbicumque ageret, id sua, qua pollebat, auctoritate præstare potuisset.

QVOMODO PETRVS EREXIT SEDEM ANTIOCHENAM.

[a] Rom. 15.

XVII. Sic igitur erecta atque fundata à Petro Ecclesia Antiochena, omnium quæ hactenus erectæ fuissent Ecclesię præcipua atq; potissima, nullius certè nisi Apostolorum omnium Principis potuit sedes esse. Hierarchicus enim ordo, quem Christus in sua Ecclesia seruari voluit (de quo præter illa quæ diximus, plura dicturi sumus) haud pati posse videtur, vt in prima sede alius quispiam quàm primus Apostolus sederet Episcopus. Sed quod sedere dicimus, neminem adeò rudem putamus, vt cùm dictum sit Petrum sedisse Antiochię annis septem (tot enim numerantur ab eius institutione vsque ad Romanam sedem firmiter stabilitam) numquam velit per illud spatium temporis ipsum Antiochia recessisse: sicut cùm fertur eumdem sedisse Romæ annis vigintiquinque, numquam eo tempore profectũ aliò esse contendat. Nam cui non tantùm vnius ciuitatis, sed totius Christiani orbis onus incumbebat, ac solicitudo eum simul vrgebat; quique omnibus prospicere, omnes (si posset) inuisere, instituere, monere, hortari, ac denique vniuersum gregem sibi creditum pascere tenebatur; quonam pacto, illis præsertim temporibus, cùm fides Christiana à Gentibus atque Iudæis vbique vexaretur, vnius ciuitatis, licet amplissimæ, valuit angustiis contineri; & non potiùs (quod ab eo factũ hoc anno ex Luca vidimus) circuiens regiones, vniuersas adiret Ecclesias? Sic igitur accipiendum est, Petrum annis septem præfuisse Episcopum sedi Antiochenæ; quòd donec alia ab eo sedes, nempe Romana, quam maximam omnium esse voluit, esset erecta, ipse Petrus sit dictus Episcopus Antiochenus, inde verò Episcopus Vrbis fuerit appellatus.

QVOMODO ANNIS SEPTEM PRAEFVIT PETRVS ANTIOCHIAE.

XVIII. His igitur de sede Antiochena elucidatis: omnia quæ frustrà obiici possunt de Petro, quòd non fuerit his temporibus Antiochiæ (licet & id falsum esse dixerimus) vel quòd non integris annis septem ibidem sederit, irrita prorsus cassaque redduntur. Quòd verò ab Eusebio[b] post expletam functionem ipsius septem annorũ sedis Antiochenæ, dicatur Euodius primus Episcopus Antiochenus: hoc ille monstrat, quòd post Petrum Apostolum primus hic sederit: ex his enim quę ab eodem auctore anteà dicta sunt, hæc de Euodio in necessariam ducuntur consequentiam: quæ etsi essent obscura, satis ab Ignatio[c] declarantur, qui eiusdem sedis fuit Episcopus; cùm ad eamdem Ecclesiam Antiochenam sic scribit: Memẽtote Euodij beatissimi Patris vestri, qui primus post Apostolos guberna-cula

[b] Euseb. in Chron.

QVOMODO EVODIVS PRIMVS EPISCOPVS ANTIOCHENVS.

[c] Ignatius epist. 12.

A cula vestræ Ecclesię sortitus est.] Non ergo primus Euodius est institutus Episcopus Antiochenus; sed post Apostolos, nempe Petrum (pluralem numerum pro singulari, vt assolet, ponēs) eum ordinatum dicit Episcopum. Sic primus igitur Euodius est dictus Episcopus Antiochenus, quòd à Petro primus eam rexit Ecclesiam, licet ordine esset dicēdus secundus: sed alia etiam ratione primus; quòd qui post Petrum est creatus eius ciuitatis Episcopus, non propriè nec in omnibus posset dici Petri successor: translata enim semel Romam Petri sede, ille re vera tantùm dicendus erat Petri successor, qui post eius obitum suffectus est in locum ipsius Romanus Episcopus. Qui verò post eum Ecclesiæ Antiochenæ est præfectus Antistes, nequaquam summæ omnium sedis est ius consecutus; hoc enim personę coniunctum, ipse Romanę, quam erexit, Ecclesiæ contulerat: sicq; hac ex parte Euodius nouus & primus sedis Antiochenæ Episcopus habebatur.

B Sed & ex his ipsis aduersus contraria asserentem instamus. Si (quod nec quisquam hactenus negare visus est) Euodius anno tertio Claudij (vt ponitur ab Eusebio) est creatus Episcopus primus Antiochenus: quanam ratione, quòve iure dici potest, Petrum post erectam Romanam Ecclesiam, iterùm Claudij edicti occasione in Orientem reuersum, instituisse seu fundasse eam Ecclesiam, quę multò antè iam habebat Episcopum ordinatum? Vel quo modo illic sedit, vbi iam ex sententia ipsius & omnium, sedebat Euodius? An fortasse dicendum, quòd Petrus Euodium, vt ipse sederet, in ordinem redegit, vel vnà cum eo sedit, vel eo defuncto (quod non probatur) successit in locum Euodij? Has omnes nonnisi inanes esse nugas, quis non intelligit? At fortasse dicet, sic Petrum fundasse Ecclesiam Antiochenam dici debere, quòd eam tunc sedem Patriarchalem instituerit, non tamen quòd ipse in ea sederit. Sed hac stante sentētia, negandum esset, quod XIX. DILVTIO OBIECTORVM.

C in hanc diē Gręci omnes, & inter eos Ioannes Chrysostomus [a] eius Ecclesię olim presbyter, ac Latini pariter vna eademque consensione suis ipsorum scriptis professi sunt, Petrum Apostolorum Principem Antiochiæ sedisse Episcopum: quinimmò multo eum tempore illic sedisse, idem Chrysostomus his verbis significat: Petrus, cui claues regni cælorum dedit, cuius arbitrio & potestati cuncta permisit; hunc hîc longo tempore iussit commorari: quamobrem vniuerso Orbi ex altera parte ciuitas nostra respondet.] hæc ipse. Alij vsque ad annum septimum sedisse dixerunt: quod tam Eusebius (vt dictum est) quàm Latini omnes, qui numerant annos sedis Antiochenæ, testantur; licet ex Gręcis vnus tantùm Nicephorus [b] ponat annos duos.

[a] Chrys. hom. de translat. S. Ignatij.

[b] Niceph. in Chron.

Sed quoniam neminem negaturum existimo, Petrum non tantùm instituisse sedem Antiochenam, sed & in ea etiam sedisse Episcopum: quo modo, rogo, eodem tempo- XX.

D re Romæ & Antiochiæ sedit, qui Romanam sedem semel instituens, illic sedisse ab omnibus traditur annis vigintiquinque? Tot igitur annos à Romana Petri sede quis minuat necesse est, quot Antiochenæ Petri sedi dederit, ac etiam totidem sedem Romanam vacasse annos, æquè affirmare opus sit. Insuper dicere Petrum vnà cum Euodio sedisse, qui numquam vsque ad obitum cessasse inueniri poterit; habendum esset pro monstro: sicut si quis etiam dixerit, sic sedisse annis septem Antiochiæ, vt etiam eo tempore, licet absens, Romæ per corepiscopos sedere non desierit. Primo enim casu, idem esset vnam Ecclesiam duos habere præsidentes Episcopos, quod in vno corpore duo esse capita: secundò autem, vnum caput duobus corporibus esse insitum: sic enim accipiendum esset, vno eodemque tempore Romæ sedisse & Antiochiæ, nimirum in vtraque Ecclesia vnum caput visibile ostentare, & contra hierarchicum Ecclesię ordinem,

E monarchiam vno tantùm loco consistentem, duorum locorum diuersitate disiungere; nec vnam esse sedem quæ summa omnium prædicetur, sed duas æquè sublimes: eo enim nomine illum oportuit præfuisse Ecclesiæ Antiochenæ; cùm alioqui negari non possit, Petrum sua auctoritate, qua vniuersi gregis pastorem agit, omnibus Christiani orbis Ecclesiis præsidere. Qua ratione si diceremus eodem quoque modo Petrum præfuisse Ecclesię Antiochenæ: cùm sic æquè cuiusque ciuitatis Ecclesiæ Petrus quoque esset dicendus Episcopus; nequidquam præ ceteris vendicare sibi posset Ecclesia Antiochena. Vide, obsecro, per quos anfractus, ac loca deuia, planeque inuia, ducenda sit huiusmodi de sede Antiochenæ Ecclesiæ disputatio; quo omnem aditum mendacio vndique occlusum esse monstremus.

Nec illud confutare prætermittimus (licet vt res nullius planè momenti dissimulari absque aliquo veritatis præiudicio posset) quod dicitur, impossibile fuisse Petrum ante- XXI.
quam

SEPTEM ANNI SEDIS ANTIOCHENAE.

quam Romam migrasset, sedisse septem annis Antiochiæ; eò quòd à tempore quo Petrus A
Antiochenam sedem instituisse traditur, vsque ad tempus anni secundi Claudij, quo elapsus è carcere Romam venit, non amplius (vt qui aduersatur affirmat) quàm anni quinque intercedant. Sed vt patēter monstremus, hæc affirmantem, in annorum supputatione manifestissimè decipi; redigamus annorum numeri ratiōē ad calculum. Eusebius (vt dictum est) ponit Ecclesiam Antiochenam fundatam à Petro anno vltimo Tiberij Imperatoris, Olympiade ducentesima tertia, anno quarto: rursus verò Olympiade ducentesima quinta, anno secundo, quo ab eo adscribitur Claudij Imp. secundus annus, ab eodem ponitur Petri Romam profectio. Numerando igitur ab anno quarto dictæ ducentesimæ tertiæ Olympiadis vsque ad annum secundum ducentesimæ quintæ, septem colligi annos, quis non videt? vnum videlicet ducentesimæ tertiæ, quatuor ducentesimæ quartæ, ac duos ducentesimę quintę Olympiadis. Sicque septem saltem inchoati numerantur anni à tempore institutæ sedis Antiochenæ, vsque ad Petri Romam versus profectionem: immò plenos esse numerandos septem annos sedis Antiochenæ, inferiùs suo loco, cùm de Euodio successore erit sermo, apertiùs demonstrabimus. B

XXII. [a] apud Euseb. li. 5. c. 17. DE SENTENTIA APOLLONII.

Nec est denique quod quis obiiciat post hæc omnia confutata, de Apollonij [a] antiqui Theologi sententia, ex traditione maiorū (vt ait) accepta; qua dicitur, Saluatorem mandatum suis dedisse Apostolis, ne ad duodecim annos Ierosolymis decederent: quasi non licuerit Petro proficisci Antiochiam. Sed profectò maioris esse fidei Acta Apostolorum à Luca conscripta, quauis auctoritate maiorum, nemo negarit. Certè quidem ante illud tempus Petrum & Ioannem Ierosolymis recessisse, ac Samariam petijsse; quin & ipsum Petrum (vt vidimus) Syriam Palæstinam, visitando Ecclesias, peragrasse; immò (vt suo loco monstrabimus) eumdem ante dictum tempus è carcere ab Angelo liberatum, non C
tantùm Ierosolymis, sed è Iudæa etiam excessisse, ex iisdem Actis certum exploratumque habetur; adeò vt omnis prorsus de duodecim annorum mora sententia Apollonij confutetur. Si enim id Dominus iussisset, haud putandum contra Domini præceptum Apostolos Ierosolymis profectos esse. Sed quantumlibet ab Apollonio dicta, vera esse dixerimus; eadem secundùm illam Domini sententiam essent accipienda, qua dixerat, ac iisdem Apostolis præceperat, ne in vias Gentium abirent, nec in ciuitates Samaritanorum intrarent: & tamen (quod dictum est) constat, Petrum cum Ioanne Ierosolymis recessisse, ac Samariam adiisse, rursumque Gentibus ad Ecclesiam aditum referasse, & Gentium regiones peragrasse: vt appareat eò tendisse Christi iussionem atque mandatum, vt Apostoli ante omnia Iudæis, quorum erant promissiones, intenderent. quo etiam
[b] Mat. 15. sensu accipienda sunt quę de seipso Dominus dixerat [b]: Non sum missus nisi ad oues quę D
perierunt domus Israël.] At de his hactenus.

XXIII. DE ERECTIONE SEDIS ANTIOCHENAE FIDES CERTA.

His igitur leuibus de Antiochena sede obiectionibus confutatis, breui compendio quę fusiùs dicta sunt colligentes, dicimus, Ecclesiam Antiochenam hoc potissimùm anno à Petro Apostolorum principe institutam, eumdemq; septem eidem præfuisse annis; quousque scilicet Romanam Ecclesiam erigens, vnà cum persona, omne summi Pontificij ius in eam transtulit: idque ratum ac firmum haberi etiam maiorum traditione, sacrorum antiquorum Ritualium attestatione librorum, cōfirmatione vetustissimi commentarij de Romanis Pontificibus, qui fertur nomine Damasi: his insuper adstipulari Romanos Pontifices (quamuis gratior ea illis sentētia videri potuisset, qua asseritur, Romanam Ecclesiam fuisse à Petro primitus institutam) post Anacletum [c], Antherum [d], atq; Marcellum [e], quorum scriptorum fides adducitur in controuersiam, etiam ceteros, quorum E
scriptorum fides nulla in re vacillat, nempe Leonem [f] Magnum, Gelasium [g], Pelagium [h], Gregorium [i], atq; alios Romanæ sedis Episcopos: iunge his Hieronymū [k] id ipsum iterùm profitentē, Isidorum, Bedam [l], Adonem [m], & alios his recentiores ferè innumeros. Sed (quod omnibus præstat) hæc ipsa Romanorum Conciliorum decretis sunt firmata ac prorsus stabilita; vt iam ab iis dissentire, maximè temerarium debeat iudicari. Est quippe canon Concilij Romani sub Damaso, quod continet Collectio Cresconiana (est in nostro codice numero 236.) qui habet hæc verba: Tertia verò sedes apud Antiochiam beatissimi Apostoli Petri habetur honorabilis: eò quòd illam primitus quàm Romam venisset, habitauit: & illic primùm nomen Christianorum nouellæ gentis exortum est.] hæc ibi. Eadem repetita habentur in Concilio septuaginta Episcoporum Romæ sub Gelasio Papa habito.

[c] Anaclet. epist. 3.
[d] Anther. ad Episc. Batic.
[e] Marcell. ad Ep. Antioch.
[f] Leo ser. 1. in Natal Apost.
[g] Gelas. in Conc Rō. c 1.
[h] Pelag 2 ep. ad Benignū.
[i] Greg lib. 6. indict 15. epist 37.
[k] Hier de Script. Eccl. in Petro & in epist. ad Galat c. 2.
[l] Beda de sex. ætat.
[m] Ado in Chron.

Sic

A Sic igitur traditione, Conciliorum auctoritate, sanctorum Patrum assertione, rata firmaque sunto quæ de Ecclesia Antiochena sunt dicta: à quibus dissentientes, in aperta mendacia ac plane portenta incidere sit necesse: quale in primis est, id velle negare, quod est in confesso apud omnes, tenuisse Petrum Romanam sedem vsque ad obitum annis vigintiquinque; tot enim annos ex his minuas necesse est, quot tribueris sedi Antiochenæ, si hanc post Romanam ab eo constitutam, & in ea annis septem sedisse fatearis. Rursum (quod absurdum est dicere) fateri compelleris, Romanam sedem Antiochiam fuisse translatā. Et si velis dicere, Petrum sic erexisse sedem Antiochenam, non tamen vt desierit esse Romanus Episcopus: tunc dicere opus esset, non vnā in vna Ecclesia vniuersali (vt par erat) summam sedem instituisse Pontificiam, sed planè duas, Romanam & Antiochenam; sicque (quod turpe monstrum referat) vnum summum caput B duobus fuisse iunctum corporibus, immò & alteri eorum duo simul capita fuisse coniuncta (quod diximus) Petrum videlicet, & Euodium, qui Antiochiæ tunc sedebat. Quòd si dicas, nequaquam Antiochiæ sedisse Petrum; sed tantùm hoc illi præstitisse, vt quæ primitus fuisset ab aliis instituta, eadem à Petro aucta fuerit priuilegio, vt Patriarchalis Ecclesia diceretur. At quanam causa, rogo, in Ecclesia Catholica celebrari consueuit antiquitus anniuersaria solemnitate cathedra Antiochena, si in ea Petrus non sedit? Si dicas id agi, quòd à Petro fuerit instituta in ea Ecclesia sedes Patriarchalis: cur, inquam, si hanc causam prætexis, non magis Alexandrinę sedis annua celebritas agitur, quæ maiori quàm Antiochena ab eodem Petro aucta est dignitatis amplitudine? Vides igitur mendacium latebras quaquauersum quæritans, & effugium vndique captans, manifestæ tamen lucis veritate redargui. XXIV. EPILOGVS DE SEDE ANTIOCHENA DICTORVM.

C Facessat itaque de sede Antiochena recenter asserta sententia: sed quod antiqua traditio docuit, quodque Patres testati sunt, ac semper tenuit & hactenus tenet & obseruat Ecclesia, maneat firmum, ac suo robore inconcussum, nec vllo nouitatis labefactetur accessu: ipsam scilicet Antiochenam sedem primitus à Petro esse erectam atque institutam, in eaque sedisse septem annis: exinde verò Romam eamdem transtulisse, ac firmiter stabilisse, sedisseque in ea vsque ad susceptum in cruce pro Christi fide martyrium: non tamen quòd semper Romæ permanserit; quippe qui vniuersi gregis cura adstrictus, vt omnibus prospiceret, officio & consilio non deerat: sicut (quòd etiam anteà diximus) eumdem annis septem præfuisse Ecclesiæ Antiochenæ, non sic accipiendum de locali situ, vt numquam loco motus, semper eo tempore sederit, sed potiùs auctoritate præfuerit: nec sic quidem, vt eius ciuitatis & prouinciæ ambitu illius potestas fuerit D circumscripta; sed sic sedisse dicatur, vt Apostolica præfectura & potestate in omnes Ecclesias sibi à Christo collata, vniuersum gregem pastorali regimine gubernaret. Sic videas Petrum his temporibus numquam ferè eodem loco consistere; sed vt opus esse videret, peragrare prouincias, inuisere Ecclesias, ac denique omnes quæ sunt vniuersalis præfecturæ functiones, pastorali solicitudine exequi ac consummare. vnde [a] Lucas: Factum est, inquit, vt Petrus dum pertransiret vniuersos, deueniret ad sanctos, qui habitabant Lyddæ.] Intentus enim ipse Lucas (vt dictum est) præclariora quæ à Petro sunt facta miracula recensere, vnico tantùm verbo inuoluit potiùs quàm explicauit innumeras ferè res gestas Petri, & inter alia, quam proximè diximus, institutionem Ecclesiæ Antiochenæ. XXV. [a] *Act. 9.*

Quidnam, quæso, sibi volunt verba illa: Dum pertransiret vniuersos] nisi (vt dixi- E mus) quòd eam Petrus nactus occasionem pacis Ecclesiæ, quæ vbique gentium collectæ erant, Ecclesias visitauit? Non enim de aliis Apostolis id scribit Lucas, sed de Petro, cuius tantùm muneris fuit vniuerso gregi prospicere: vt ex his etiam, sicut & multis aliis superiùs adnotatis, luce clariùs Petri in Ecclesia primatum inspicias. Vnde Chrysostomus [b] in hęc Lucæ verba: Factum est, cùm Petrus pertransiret vniuersos.] Quemadmodum, inquit, dux in exercitu obambulans, considerabat quæ pars sit coadunata, quæ ornata, quæ suo aduentu egeat. Vide vbique illum circumcursare, & primum inueniri. Quando eligendus Apostolus, hic primus: quando loquendum Iudæis, non esse Apostolos ebrios: quando curandus claudus: quando concionandum, hic præ aliis est. quando agendum contra principes: quando contra Ananiam: quando ab vmbra sanationes fiebant, hic erat. Et vbi erat periculum, hic; & vbi moderatio: vbi autem tranquillitate res plenæ, communiter omnes: sic non exigit honorem maiorem. Iterùm quan- XXVI. PETRI MVNVS OMNES ECCLESIAS VISITARE. [b] *Chrysost. hom. 21. in Act. Apost.*

quando fieri miracula opus erat, ipse prosilit. & hîc iterùm ipse per se laborat, ac iter facit.] hæc Chrysostomus. Cùm igitur visitaret Ecclesias Petrus, quis dubitat Antiochiam perrexisse, & cuncta quæ opus erant, composuisse? Quàm diu autem illic Petrus manserit, quantúmve insumpserit temporis in inuisendis ceteris, quæ in Palæstina & Syria erant, Ecclesiis: quantum ex his quæ Lucas in Actis scribit, colligere licuit; dicendum videtur, non minori quàm biennij temporis spatio ea omnia consummasse. quæ igitur post hæc persequitur Lucas, inferiùs suo loco dicemus. A

IESV CHRISTI ANNVS 40. — CAII IMP. ANNVS 2. B

I. [a] Dio hist. Rom lib. 59 [b] Ioseph. ant. lib. 18. cap. 8. in fine. [c] Philo in Flac.

SEquenti anno Domini quadragesimo, M. Aquilio Iuliano & P. Nonio[a] Asprenate Coss. Agrippa, qui anno superiori à Caio Augusto tetrarchiæ Philippi Rex fuit ordinatus, Roma recedens, rediit in Iudæam, vt Iosephus[b] testatur, dum ait: Altero deinde anno principatus Caij Cæsaris, Agrippa petiit veniam nauigandi in suum regnum, ordinandi illud gratia, reuersurumque se hoc peracto pollicitus.] Sed quid cùm naui Alexandriam primùm delatus esset, illi contigerit, Philonem[c] hæc narrantem audiamus: Discedenti autem in suum regnum Caius suasit, ne à Brundusio solueret petiturus Syriam, quòd nauigatio ea longa esset atque difficilis: vteretur potiùs compendiaria per Alexandriam, expectatis Etesiis: aiebat enim Ægyptias onerarias celerrimas, & gubernatores harum egregios, qui more aurigarum certantium rectum cursum teneant. Paruit ille, vt domino consulenti vtilia. Cumque descendisset Puteolos, & naues Alexandrinas in portu paratas ad soluendum inuenisset; prospera nauigatione vsus, post paucos dies inexpectatus & improuisus appulit; iussis gubernatoribus, cùm sub vesperam Pharus se proferret, vela contrahere, & ibi circa ipsum in salso manere vsque ad crepusculum, ac noctu demum portum subire: vt excedens, omnibus iam dormientibus, nemini conspectus perueniret ad suum hospitem. Tanta ille venit cum modestia, volens si fieri posset, omnibus insciis vrbem excedere: non enim visendæ huius causa venerat, quam antè adierat, Romam nauigaturus ad Tiberium; sed quærebat compendiosum ad suos reditum.] hæc ille; subdit deinde: C

DE AGRIPPAE REDITV IN IVDAEAM.

II. QVID ALEXANDRINI IN AGRIPPAM.

At Ægyptij rumpebantur inuidia, quod ipsis est natiuum vitium; & alienam felicitatem suum interpretabantur infortunium: tum etiam ob inueteratam cum Iudæis simultatem, ægrè ferebant extitisse Iudæorum Regem quempiam, haud aliter, quàm si ipsi auito regno exturbarentur singuli. Rursúmque miserum Flaccum Ægypti Præfectum irritabant, incitando ad eamdem inuidiam his vocibus: Tua pernicies erit hîc aduena: maiore quàm tu splendore & fastu septus est: omnes in se conuertit spectantes satellitium argenteis clypeis & inauratis armis nitidum. Et quid opus erat venire ad alienam prouinciam, cùm posset in suam ditionem tutò deduci classibus? nam etiam si Caius permitteret, atque adeò cogeret, debuerat deprecari hanc profectionem, ne sua felicitate officeret Prælidi, suo splendore obscurando eius gloriam. His ille auditis, magis etiam turgebat quàm anteà: palàm quidem socium & amicum simulans, quòd timeret Imperatorem, à quo missus erat: priuatim tamen odium & æmulationem aperiens, & ex obliquo eum contumeliis appetens, quando id non audebat in faciem. Nam vrbanam multitudinem otiosam segnemque nec alia re occupatam quàm garrulitate, conuitiis passus est Regi maledicere: siue ab ipso Præside fuerit exortum obloquendi principium, siue alios etiam huc impulerit, per eos qui non grauatim offerunt ad talia suum ministerium. qui occasionem nacti, totos dies traducebant in gymnasio sermonibus scurrilibus, iactantes in eum dicteria: nonnumquam etiam mimographorum & id genus poëtarum ludicris carminibus abutebantur ad prodendam obscœnitatem ingenij, ad talia magis quàm ad honestas artes prompti ac dociles. alioqui Præses indignatus obiurgasset, mulctassetque arrogantem maledicentiam. Immò etiam si Rex non fuisset, familiaris tamen Cæsaris, non debuerat habere aliquod honoris priuilegium? quę certè argumenta sunt manifestissima, Flaccum eius maledicentiæ fuisse conscium. Nam qui castigare, aut saltem cohibere valens, non cohibuit, satis apparet quòd permiserit. D E

A Vbi verò vulgus incompositum occasionem peccandi accepit, non facilè desistit, nouis erratis priora cumulans. Erat quippe quidam insanus, nomine Carrabas, non ex illo conspicuo furiosorum genere, sed leuiore correptus insania. Is interdiu noctuque nudus oberrabat per compita, nec æstum nec frigus deuitans, puerorum & adolescentum ludibrium. Hunc miserum propulsum ad gymnasium, in superiori loco statuunt, vt spectari posset ab omnibus: moxque capiti diadema imposuerunt papyraceum, pro paludamento corpori stoream induunt, pro sceptro frustum arundinis humo sublatum quidam ei dedit in manum: sic ornatum regiis insigniis, & in Regem transformatum, more histrionico, adolescentes perticas in humeris gestantes stipabant pro satellitio: tum alij salutatum accedebant, alij sibi reddi iura petebant, alij consulebant eum de Republica. post hæc acclamatum est à circumstantibus, magna voce Marim B appellantibus, quod nomen Syris significat Dominum: norant enim Agrippam Syrum genere, & regnare in bona portione Syriæ. His auditis, immò visis, Flaccus cùm debuisset illum insanum coniicere in carcerem, ne illusoribus præberet materiam petulantiæ; atque etiam ipsos subornatores, quòd Regem Cæsaris amicum, à Senatu Romano honoratum ornamentis prætoriis, ausi sint apertis obliquisque contumeliis lacessere: non solùm eos non castigauit, sed ne cohibere quidem dignatus est; licentiam dans malitiosis, & quidquid videbat audiebatque dissimulans.] hactenus Philo de his quæ in Regem Iudæorum Agrippam facta sunt Alexandriæ: quæ quidem si quis attentiori consideratione perpendat atque examinet, & altiùs causam repetendo disquirat, profectò nescio quid vehementi admiratione dignum inueniet. Ecce tibi nouus post Christum, idemque primus atque nouissimus Rex Iudæorum, qui regnarit Ierosolymis (filius enim C nequaquam Rex Ierusalem fuit) quàm insigniter est illusus in Carraba; quorum Rex verus idemque Christus olim sub Pilato regio habitu illusoriè personatus est, atque derisus ab illis, qui Barrabam sibi dari petentes, in Christum crucis supplicium conclamarunt. Magna sanè rerum gestarum ac nominis conuenientia: immò fortasse idem Carrabas quod Barrabas, sed pro B, K, errore librariorum est Græcè scriptum. Sed præsentem ludum luctus ingens secutus est, quem post recensita idem Philo [a] mox aggreditur enarrare, his scilicet verbis:

III. DELVSVS IN CARRABA REX IVDAEORVM.

[a] *Philo in Flac.*

IV. *CLADES IVDAEORVM ALEXANDRINORVM*

Quod vbi sensit populus, non dico vllum ciuilem & benè moratum, sed vulgus curiosum otio segnitiæque per totam vitam deditum, tumultibus omnia miscere solitum, aggressi rem inuidiosam, confluxerunt summo mane in theatrum, redempto iam Flacci fauore, quem ille miser ambitione corruptus venditabat, nullo respectu securitatis vel D suæ, vel publicæ: & vnanimiter conclamarũt, dedicandas esse in proseuchis statuas (*ipsis scilicet synagogis Iudæorum*) petentes licentiam numquam priùs auditi facinoris. Quod intelligentes (sunt enim ad nequitiam ingeniosissimi) commenti sunt ad prętextum nomen Cæsaris, quòd hunc non liceat in ius vocari. Quid igitur tunc egit Præses prouincię? Cùm sciret ciuitatem habere incolarum duo genera, nostros homines, & illos alteros, totamque Ægyptum similiter: & quòd non minùs quàm decies centena millia Iudæorum habitent Alexandriam, totamq; regionem, quanta patet à Catabathmo Libyæ vsq; ad terminos Æthiopiæ; & hunc conatum aduersari his omnibus, nec esse è Republica remoueri patrias consuetudines: neglectis his omnibus, permisit dedicationem fieri, cùm liceret ei pro potestate afferre plurima remedia, vel saltem expedire amica consilia. At ille, vt iniuriarum conscius ac socius, quo plus poterat, eo magis seditionem accendebat, E & quantum in se fuit, Orbem repleuit bellis ciuilibus: nec enim obscurum erat quòd fama occupatarum proseucharum apud Alexandriam exorta spargenda esset per omnes Ægypti præfecturas, inde propaganda in gentes Orientales, pariterque ab ora maritima & Mareotide, quod est initium Libyæ, vsque ad Occidentem, & nationes tractus illius. Iudæos enim vna regio non capit, propter hominum multitudinem: quamobrem plurimas ac fortunatissimas vrbes in Europæ Asiæque prouinciis ac insulis incolunt, pro metropoli habentes sanctam ciuitatem, in qua templum altissimo Deo sacratum est; auitas autem & proauitas sedes colentes tamquam patriam vbi nati educatique sint. In quibusdam etiam mox vt conditæ sunt, migrauerunt in conditoris cuiusque gratiam. Et metuendum erat ne per hanc occasionem Iudæi vbique molestarentur à suis ciuibus, si quid nouaretur circa proseuchas & ritus patrios. Et post aliqua:

Ergo postquam is contra legem conatus visus est Præsidi succedere proseuchas tollenti: V.

lenti: vt ne nomen quidem reliquum fineret, rurſum aggreſſus eſt alia noſtra inſtituta A peſſumdare: vt his abſciſſis, quibus ſolis noſtra vita ſuſtinetur tamquam ſacra anchora, ademptoque iure ciuitatis, in calamitates incideremus maximas, deſtituti omni pręſidio. Poſt paucos enim dies edictum propoſuit, in quo nos appellabat inquilinos & exteros, ne cauſæ quidem dicendæ poteſtatem faciens, ſed iniudicatos condemnans: quo quid poteſt eſſe magis tyrãnicum? Ipſe ſibi vſurpabat partes delatoris, amici, teſtis, iudicis, pœnarum exactoris. Tertium quoque ſcelus addidit, non cõtentus duobus prioribus, paſſus quoſlibet in Iudæos tamquam bello captos ſæuire: qui nacti licentiam, quid fecerunt? Quinque ſunt vrbis regiones denominatæ à primoribus litteris: harum duæ dicuntur Iudaicæ, quòd in his plurimi Iudęi habitent, quamuis & in aliis non pauci ſparſim habeant domicilia. Quid igitur fecerunt? è quatuor litteris expulſos Iudæos concluſerunt in vnius partem anguſtiſſimam. At illi, quòd plures eſſent quàm is locus eos caperet, egrediebantur B ad littora, & monumenta, & ſterquilinia, exuti rebus ſuis omnibus. Inimici verò, facto in deſertas domos impetu, prędas, tamquam iure belli partas, diuidebant: effractiſq; Iudęorum officinis, quæ tum propter luctum mortis Druſillæ clauſæ fuerãt, hinc quoque plurima egeſſerunt, quæ in medium forum tranſlata verterunt in vſus proprios. Sed minùs nocebant rapinæ, quàm abrupta negotiatio, cùm creditores amiſiſſent pignora, nec fineretur vllus agricola, nauta, negotiator, opifex exercere artes ſolitas. Ita non ſimplex eis parabatur pauperies, vel quòd vna die ſpoliabantur ſuis facultatibus, vel quòd non dabatur quęſtum facere more ſolito. Hæc quamuis moleſta, videbantur tamen tolerabilia, collata cum ceteris.] Et poſt multa hæc ſequuntur:

IVDAEORVM IMMENSA CALAMITAS.

VI. Poſt domos direptas, exactis habitatoribus, atque ita deſolatas partes vrbis pleraſque, tamquam obſeſſi vndique ab inimicis, & oppreſſi graui rerum victui neceſſariarum inopia, inſpectanteſque paruos liberos & vxores ante ora ſua fame deficere, inducta per aduerſarios (nam de cetero felix annona erat vbique, & flumen ſtagnationibus iuſtis arua inundarat largiter, & campi frugiferi frumẽti copiam magnam protulerant) iam egeſtatis impatientes, quidã m ad cognatorum & quondam amicorum ædes ibant, præter ſolitum petituri ſtipem neceſſariam: alij generoſiores, aſpernati mendicorum fortunam, vt illiberalem, prodibant in forum, tantùm vt ſibi ſuiſque cibos emerent miſeri: mox enim à vulgo ſeditioſo correpti ſunt occiſique: corpora quoque horum per totam vrbẽ raptata, vt ne ad ſepulturam quidem vllum membrum fieret reliquum. Eadem rabie perierũt & alij plurimi, nouis crudelitatis formis excogitatis per efferatam in mores belluinos plebeculam. Nam vbicumque Iudæi conſpicerentur, aut ſaxis coniectis enecabantur, aut inflictis fuſtibus, nec ſtatim plagis letalibus appetebantur, ne accelerata morte citò eriperentur cruciatibus. Alij ferociores abuſi præſenti licentia, contemptis hebetioribus, arma acceperunt efficaciſſima, ignem, ferrumque; & multos gladiis confecerunt, nec pauciores concremauerunt. Interdum familias integras, maritos cum vxoribus, paruulos cum parentibus in medio foro exurebant immaniter, nec ſenium, nec teneram ætatem miſerati, nec eius innocentiam: & quoties ligna deerant, collectis ſarmentis, non tam igne quàm fumo necabant eos, quo diutiùs morerentur & miſeriùs: quorum cadauera ſemiuſtulata confertim iacebant & promiſcuè: triſte horrendumque ſpectaculum. Quòd ſi lignatores ſarmenta inferrent tardiùs, impoſitos ligneæ ſupellectili vrebant eius dominos, ſubtracta pretioſiore, viliori vtendo pro lignis vulgaribus ad rogos extruendos. Multos etiam viuos in alterum pedem fune iniecto trahebant, interim inſultãdo calcibus, excogitato genere mortis acerbiſſimo: nec in extinctos remittebant iram, grauiùs ſæuiendo in cadauera propemodum per omnes vrbis angiportus raptata, donec lacerata cute cum neruis & carnibus & fruſtis ſparſim in aſpero ſolo hærentibus minutim conciperentur.] Pergit poſt hæc Philo his verbis:

C

FAMES ET CAEDES IVDAEORVM.

D

E

VII. Intereà quidam eorum tamquam in theatro ſe indoleſcere ſimulabant ad talia ſpectacula: ceterùm qui verè dolebant ſuorum vicem, cognati amicique, confeſtim pœnas dabant intempeſtiuæ (vt inimicis videbatur) miſericordiæ, arreptique flagris cædebantur, & poſt omnia tormenta quæ poterant excipere corporibus, tandem in crucem agebantur. Poſtquam autem Flaccus perfodit omnium Iudęorum parietes, & nihil intactũ reliquit, in eorum perniciem immane quiddam commentus eſt, nouarum ſemper inuentor iniuriarum: nam è Senatu noſtro (quem Auguſtus ſeruator optimè de nobis meritus inſtituit, ceu publicum Iudęorum conſilium, miſſis ſuper ea re litteris ad Maximum deſigna-

IVDAEI FLAGRIS CAESI.

A signatum Ægypti Præsidem) trigintaocto comprehensos in suis priuatis ædibus confestim vinciri iussit: traductosque egregia pompa per medium forum senes, reductis in tergum manibus, ligatos partim loris, partim ferreis catenis, induxit in theatrum: spectaculum miserabile, nec illi tempori aut loco debitum: statutosque coram inimicis eorum sedentibus, ad maiorem ignominiam iussit nudatos flagellari, tamquam scelestos & nocentissimos; vt conscissi verberibus, aliquot mox vt inde sunt elati, exhalarint animam; reliqui desperata salute, cum diuturno morbo conflictati sint. Quod facinus etsi aliàs deprehensum est, nihilominùs hìc quoque declarabitur. Ex dicto senatu tres, Euodius, Tryphon, Andron, bonis spoliati fuerant, direptis eorũ ædibus vno impetu: nec id latuit Prçsidem; didicerat enim, accitis nostris magistratibus, quasi acturus de concordia; & tamen quamuis sciret spoliatos fuisse, verberabat in conspectu eorum qui spoliarant: vt alteris B calamitatem geminaret, addito ad paupertatem cruciatu corporis, alteri duplicem voluptatem caperent, ex concessis sibi alienis opibus, & inimicorum ignominia.

Dicam paruum quiddam, quod an inter tanta mala dicendum sit, dubito; sed quamuis paruum, non paruam tamen indicat malitiam. Est in illa vrbe flagrorum differentia, pro eorum conditione qui cęduntur: aliter enim Ægyptij flagellantur ab aliis: Alexandrini verò virgis cæduntur ab Alexandrinis lictoribus, quos vocant Spatephoros: hunc morem & in nostris hominibus seruarunt superiores Præsides, & ipse quoque Flaccus primis sui magistratus temporibus. Est certè non paruum quoddam solatium & in cruciatu remissionis nonnihil, quando res ita vt sunt sinuntur, nec augetur malitiosè molestia. Sed cùm accedit odium, nihil æquitati relinquitur. An non fuit iniquissimum, cùm de plebe Alexandrina Iudæi liberalibus & ciuilibus flagris punirentur, si quando viderentur commeriti; C magistratus senatoresq; honoratos vel ipsis appellationibus hac parte inferiores haberi suis subditis, & ex æquo cum Ægyptiorum obscurissimis maximorum flagitiorum pœnam luentibus corpore?] Prosequitur deinde eadem, sic dicens: VIII. FLAGRORVM DIFFERENTIA.

Omitto dicere, quòd etiam si peccassent grauissimè, debuerat habere temporis rationem atque reuerentiam, & differre mulctationem in aliud. Nam bonis Præsidibus, & rectè non insolenter administrantibus Rempublicam, mos est, in neminem damnatum animaduertere, donec solemnes celebritates, natalitiaque Augustorum festa prætereant. At ille per hos ipsos dies iniustis pœnis affligebat homines innoxios: an non poterat posteà, si voluisset, easdem ab illis exigere? Sed properabat, vrgebatque negotium, vt turbis aduersariorum gratificaretur, ratus eo modo se impetraturum eorum fauorem ad exequenda consilia quæ agitabat animo. Atqui noui quosdam iam crucifixos, instanD te tali festo, de cruce depositos, & ad sepulturam ex more cognatis redditos; quandoquidem decebat vel ad mortuos redire aliquem fructum ex Imperatoris natalibus, simulque celebritati suum sacrum honorem seruari. At iste non mortuos deponi de crucibus, sed viuos crucifigi iubebat: quibus ipsum tempus non quidem absolutionem, breuem tamen dabat veniam, & pœnæ procrastinationem: nihilominùs antè flagellabantur in medio theatro, & igne ferroque torquebantur, spectaculis distributis in hunc modum: Manè vsque ad horam tertiam quartámve Iudæi flagellabantur, suspendebantur, loris alligabantur, damnabantur, per mediam orchestram ducebantur ab supplicium: deinde post hæc tam præclara exempla edita inducebantur saltatores, mimi, tibicines, aliaque ludicra scenicorum certaminum.] Qui iustè tibi queri videris, Philo, de cæsis ac crucifixis Iudæis festis diebus: reuoca in memoriam quid ante annos sex actum E sit Ierosolymis ipso die Paschatis in Iesum Christum, quem, obnitente licet Pilato Præside, Iudæi tui ea die crucifixerunt. En sanguis iustus exquiritur. Sed quæ hæc secuta sint, narrare pergit his verbis: IX. IVDAEI DIEBVS FESTIS CRVCIFIXI.

Quid multis? excogitata est secunda vastatio, vt militaris quoque multitudo in nos armaretur per occasionem nouæ calumnię, quasi Iudæi haberent arma in ædibus. Accitus itaq; à Præside Castus Centurionum fidissimus, iubetur assumpto à sua cohorte audacissimo quoque, in domos eorum irrumpere, scrutari num quid armorum ibi lateat. Properauit ille mandata exequi. At Iudęi non pręmoniti, primùm obstupuerunt, vxoribus ac liberis eos complectentibus, effusis in lacrymas metu captiuitatis; hoc enim malum expectabant reliquum. Vt verò audierunt à quodam è scrutatoribus, Quò reposuistis arma? respirarunt paulum, & intima quæque aperientes ostendebant, partim læti, partim gementes: læti, quia coarguebantur calumnię: soliciti primùm, quia tantæ calum- X. MILITES IMMISSI IN DOMOS IVDAEORVM.

niæ tam facilè contra eos vel fingerentur, vel crederentur: denique quia mulierculæ inclusæ, numquam è conclaui egredi solitæ, & virgines præ pudore declinantes etiam aspectum familiarium, tunc non solùm ignotis, verùm etiam militari ferociæ spectabantur pauidæ. Nihilominùs accurata facta scrutatione, non inueniebantur ista quæ solent esse in armamentariis, galeæ, loricæ, clypei, conti, gladij, neque balistæ, arcus, fundæ, sagittæ, iacula, immò ne cultri quidem apti quotidianis culinæ vsibus. Vnde statim apparuit victus simplicitas, nihil delicatum aut magno emptum in cibos admittentium, ex qualibus ferè nascitur saturitas, & ex hac porrò petulantia malorum initium: quin & Ægyptiis paulo antè arma dempta fuerant per Bassum quemdam à Flacco iussum id curare.] & inferiùs. A

XI. QVID INSVPER FLACCVS IN IVDAEOS. Totum id negotium dolus erat Flacci pertinaciter nobis infensi, & vulgum exasperantis in nos, non parcendo vel mulieribus. Nam non solùm in foro, sed & in medio theatro, tamquam captiuæ corripiebantur, & ob quamuis calumniam in scenam trahebantur non sine grauissimis contumeliis: deinde cognito eas esse alterius generis, dimittebantur: multas quasi Iudæas comprehendebant, priusquam rem diligentius dispicerent. Quoties autem nostræ comperiebantur, ex spectatoribus facti tyranni & domini, iubebant eis carnes suillas afferri: quas quotcumque metu tormentorum gustabant, sine alia maiore vexatione dimittebantur: quæ verò sibi temperabant, tortoribus tradebantur ad cruciatus maximos; quod fuit eximium argumentum earum innocentiæ.] hucusque Philo de iniuriis per Flaccum illatis in Iudæos Alexandrinos: prosequitur isthæc etiam in libro quem scripsit de legatione ad Caium, vbi de ignominia synagogis illata pluribus agit. Sed quid his additum sit, audi. B

XII. CAIVS IMP COLI VVLT DEVS. Hoc item anno secundo Imper. (vt ex eodem auctore colligitur) post morte sublatum à Caio Tiberium Drusi filium, Tiberij Imperatoris nepotem, & ex testamento decretum collegam Imperij; post occisum Macronem, cui acceptum ferebat Imperium, necatumque spontanea morte M. Silanum socerum; Caius disruptis quibus ab impetu scelestioris vitæ videbatur retineri habenis, eò flagitij atque insaniæ peruenit, vt diuinos æmulatus honores deus ab omnibus coli voluerit, vt Suetonius [a], Dio [b], ac ceteri testantur; sed fusiùs Philo, qui & quanta passi sint Iudæi id facere renuentes, pluribus scribit; & de statuis illatis in synagogas Alexandriæ, agit his verbis [c]: Proseuchas quotquot diruere incendereve non poterant, quòd accolerentur magna Iudæorum frequentia, alio modo perdiderunt, vnà euersis moribus & ritibus. Nam effigies Caij statuerunt in omnibus, in maxima verò ac celeberrima sublimem quadrigis aheneis: idemque tam præpostero studio, vt cùm non carerent nouis quadrigis, veteres æruginosas, auribus, caudis, pedibusque mutilatas è gymnasio raperent, olim dicatas (vt fertur) Cleopatrę, quæ fuerat vltimæ huius nominis Reginæ proauia: qua in re quantum crimen sit admissum, cuiuis puto perspicuum. Numquid enim decorum erat vel nouas dedicari quæ fuissent feminæ? numquid vel viriles vetustas adeò, aut qualescumque, alienas tamen, & iam antè dicatas alteri? Et cùm istis talibus donariis non verebantur ne offenderent Imperatorem iracundum, & omnes honores sibi deposcentem egregiè splendidos atque magnificos? At illi ob hoc præclarè factum laudem sperabant insuper, maioremq; gratiam, quòd proseuchas in noua phana verterent, augerentque consecratorum Caio templorum numerum, non tam in eius honorem, quàm vt odium suum exaturarent omnifariis nostræ nationis cladibus. Idq; liquet argumentis certissimis: primò quia nullis Regum, quos circiter decem in trecentis annis deinceps annumerant, vllam in proseuchis dedicarunt effigiem aut statuam, quamuis hos sui generis deos censerent, appellarentque titulis.] hæc & alia Philo pluribus, qui ea de re, vt tanta mala ab Ægyptiis in Iudæos illata auerteret, publica Romam ad Caium est defunctus legatione, de qua agemus suo loco, anno scilicet sequenti. C D E

[a] Sueton. in Caio, c. 22. [b] Dio lib. 59. [c] Philo l. de legat. ad Caiũ.

XIII. Hæc quidem aduersus Iudæos Alexandriæ gesta non latebant Caium: qui cùm sic ab Ægyptiis deliniretur, vt Deus appellaretur; ratus etiam illos quòd dicerent credere, cuncta auidè accipiebat. Quod cùm Ægyptij cognouissent; quid per dies singulos contra Iudæos gereretur, quotidianis actis transmissis, omnia illi significare curarunt: quæ (vt ait Philo) Caius libentiùs lectitabat, quàm vllum poëma, vel historiam. His quippe officiis Flaccus Ægypti Præfectus gratiam Caij promereri studebat, quam olim temporibus Tiberij Imp. vehementer demeruisset, quòd (vt idem testatur Philo [d]) vnus fuisset ex

[d] Philo in Flac.

A ex his quorum insidiis Caij mater delata perierat. Ceterùm iniuriæ memor Cæsar, hoc FLACCI FINIS.
eodem anno, autumni tempore, quo Iudæi agunt scenopegiam, misso Basso Centurio-
ne Alexandriam, eumdem Flaccum in conuiuio discumbentem offensum, ac captum,
Romamque perductum, mulctatum bonis in Andrum insulam relegauit: quem haud
post multum temporis, missis militibus, occidi præcepit.] hæc pluribus Philo, eodem
quem in Flaccum scripsit libello.

Quod spectat ad Iudæos; non casu quidem est factum, vt permitteret Deus tam im- XIV.
manem bestiam in eos sæuire. Peccatum quippe illorum, quo Christum Deum cruci- IVDAEORVM VLTIO
fixerunt, scriptum (quod ait Propheta) stylo ferreo in vngue adamantino, in ipsos cla- INCIPIT
mans meritas exposcebat pœnas. At sunt hæc initia dolorum, & diuinæ vltionis in Iu- NVMQVAM
dæos præludia; quæ in Ægypto hoc anno cœpta, in aliis orbis terrarum prouinciis, vbi DESITVRA.
B Iudæi agerent, in dies magis magisque aucta, atque eorum magno dolore propagata, ne
ipsa quidem immani atque asperrima Ierosolymorum excisione finem acceperunt. Age-
mus ex instituto de his, sequentibus annis, singula recensentes quæ ad eam rem spectare
videbuntur. Nunc ad Agrippam Regem reuertamur, quem Alexandriam appellentem,
consilio Flacci Præsidis (vt dictum est) Alexandrini magno excepere ludibrio. Huic
Alexandria discedenti, Iudæi [a] qui ibi erant, dederunt ad Caium libellum supplicem [a] Philo in Flac.
de his quæ ab Alexandrinis patiebantur.

Cùm autem [b] venisset in regnum Agrippa, Herodis Tetrarchæ cupiditates per inui- XV.
diam suscitauit. Irritabat autem eum maximè in spem regni Herodias vxor, exprobrans [b] Ioseph. de bello Iud. l. 2.
ei socordiam, & dicens, quia per hoc quòd noluerat ad Cæsarem nauigare, careret pote- c. 8. in fine.
state maiore: nam cùm Agrippam ex priuato Regem fecisset, quomodo dubitaret illum HERODES
C ex Tetrarcha eodem honore donare? His adductus Herodes, venit ad Caium. Agrippa IN AGRIPPAM QVID
verò (inquit Iosephus [c]) cognita eorum mente ac apparatu, ipse quoque se accinxit ad MOLITVR.
resistendum: & quàm primùm eos è portu soluisse didicit, ipse etiam Romam misit For- [c] Ioseph. ant. lib. 18. c. 9.
tunatum suum libertum ad Imperatorem cum muneribus & litteris scriptis contra He-
rodem: simulq; mandauit, vt per occasionem ampliùs cum Principe super hoc negotio
differeret. Qui subsecutus Herodem, & secunda nauigatione vsus, tantummodò à tergo
relictus est, quòd tum primùm illo ad Cæsarem admisso superuenit, litterasque reddidit:
vterque enim Puteolos appulit; & Caius tum fortè apud Baias repertus est. Itaque Caius
simulac ab Herode salutatus est (priorem enim eum admiserat) simul Agrippæ perlegit
litteras accusantes Herodem, quòd priùs cum Seiano conspirasset in Tiberium, & nunc
iterùm Artabano Partho faueret contra Caij nouum imperium. Argumento erat ipsius
D Tetrarchæ apparatus, qui in armamentariis suis haberet tantum armorum, quantum in-
struendis virorum septuaginta millibus sufficeret.

Qua re Cæsar commotus, percontatus est Herodem, vera ne essent quæ nuntiaren- XVI.
tur de armorum numero. Quo annuente (neque enim vera negare poterat) satis appro- HERODES
batam putans defectionem, ademptam illi tetrarchiam ad Agrippæ regnum adiecit, pe- PRIVATVR ET RELE-
cuniam quoque eius donans Agrippæ indici: Herodem verò perpetuo damnauit exilio GATVR.
apud Lugdunum vrbem Galliæ. Cognito deinde sororem Agrippæ esse Herodiadem,
pecuniam ei propriam concessit: & ratus non libenter fore marito calamitatis sociam, in
Agrippæ gratiam se illi parsurum promisit. Ad hæc illa: Tu quidem Imperator, vt tua
maiestate dignum est, loqueris: sed mihi coniugalis amor impedimento est, quo minùs
fruar hac indulgentia: non enim æquum censeo, vt cui secundæ fortunæ fui socia, eum
E nunc in aduersa deseram. At ille indignè ferens tam excelsum animum in femina, ipsam
quoque cum Herode expulit, & bona eius Agrippæ largitus est. Atque hæc fuit vindicta,
quam Deus intulit tum Herodiadi, fratris successus indignè ferenti, tum Herodi ad ob-
sequendum vaniloquentiæ vxoris nimis facili.] hæc omnia Iosephus: qui parùm sibi con-
stans, alibi [d] his diuersa narrat: nimirum Agrippam secutum esse Herodem Romam ad [d] Ioseph. de bello Iud. l. 2.
Caium; itemque Herodem vnà cum vxore fugisse in Hispaniam. hunc secutus Hege- cap. 8. in fine.
sippus [e] addit, Herodem mœrore animi consumptum interiisse. Porrò huius diuinæ pla- [e] Hegesip. de excid. Ierosol.
ne in Herodem & Herodiadem vltionis causam si quis altiùs petat, non in Agrippæ feli- lib. 2. c. 5.
citatis inuidentiam eam reiiciet; sed tum ob Ioannem Baptistam immaniter occisum,
tum etiam ob Christum ab eo spretum ac malè habitum, hæc ipsos passos esse, neminem
puto non intelligere. Quod verò pertinet ad Agrippę Regis Romam aduentum, sequen-
ti anno potiùs contigisse, ex [f] Philone colligitur. [f] Philo de legat. ad Caiũ.

XVII. Eodem quoque anno (quantum intelligitur ex Lucæ [a] Actis) accidit, vt Petrus Apostolus iam biennio institutas (vt dictum est) Ecclesias visitans, venerit ad Christianos, qui Lyddæ collecti erant. est Lydda [b] ciuitas ad littus maris mediterranei sita, quæ ipso exordio belli Iudaici à Cestio [c] est incensa; restaurata denique, appellata est Diospolis. De ea verò, quam illic Petrus egit tum temporis, curatione paralytici, Lucas [d] hæc narrat: Inuenit autem ibi hominem quemdam nomine Æneam, ab annis octo iacentem in grabato, qui erat paralyticus. Et ait illi Petrus: Ænea sanet te Dominus Iesus Christus: surge, & sterne tibi. Et continuò surrexit. & viderunt eum omnes, qui habitabant Lyddæ & Saronæ: qui conuersi sunt ad Dominum.] Non est autem Sarona nomen oppidi, sed regionis Cæsareæ Palæstinæ vsque ad oppidum Ioppen pertingentis: Campestris enim, Saronas interpretatur, locus pascendis gregibus aptus: qui (inquit S. Hieronymus [e]) iuxta soli qualitatem, Petro prædicante, fidei continuò fructus germinauit.

A

[a] Act. 9. [b] Hieron. de locis Hebr. & epist. 77. PETRVS QVID LYDDAE. [c] Ioseph. de bello Iud. l. 2. c. 25. [d] Act. 9. [e] Hier. de loc. Hebr.

B

XVIII. Mortua interim Ioppe Tabitha sanctissima femina Christiana: Cùm (inquit Lucas [f]) propè esset Lydda ad Ioppen, discipuli audientes quia Petrus esset in ea, miserunt duos viros ad eum, rogantes: Ne pigriteris venire vsque ad nos. Exurgens autem Petrus venit cum illis. Et cùm aduenisset, duxerunt illum in cœnaculum *(illic enim Tabitha mortua posita erat)* & circumsteterunt illum omnes viduæ flentes, & ostendentes ei tunicas & vestes, quas faciebat illis Dorcas *(quod est idem quod Tabitha.)* Eiectis autem omnibus foras, Petrus ponens genua, orauit: & conuersus ad corpus, dixit: Tabitha surge. At illa aperuit oculos suos: & viso Petro, resedit. Dans autem illi manum, erexit eam. Et cùm vocasset sanctos, & viduas, assignauit eam viuam. Notum autem factum est per vniuersam Ioppen: & crediderunt multi in Domino. Factum est autem vt dies multos moraretur in Ioppe, apud Simonem quemdam coriarium.] hæc Lucas: cuius cùm (vt C vidimus) sit vsitata locutio, vt cùm multos dies dicit, longioris temporis moram significet; ea de causa, quæ subdit inferiùs de Cornelio Centurione, in sequentem potiùs annum reiicienda putamus.

[f] Act. 9. DE TABITHA AD VITAM REVOCATA.

IESV CHRISTI ANNVS 41. — CAII IMP. ANNVS 3.

I. Annus Christi quadragesimusprimus, qui sequitur ordine temporis, à Dione consignatur Consulatu Caij Augusti iterùm & L. Apronij Cæsiani. Sed antequam ad rerum gestarum huius anni narrationem veniamus; pauca hîc de ordine Consulum horum temporum dicturi sumus. Nescimus quo consilio, Fastos Consulares [g] alij inuertentes, ponant anno superiori horum Consulatum, & Consules eius anni in hunc reiiciant. Certè quem in his sequamur, præter Dionem, auctorem vel antiquiorem vel fideliorem inuenimus neminem. Quòd si Suetonius, non semel tantùm Caium gessisse Consulatum, sed & quater, dicat his verbis [h]: Consulatus quatuor gessit, primum ex Kalendis Ianuarij per duos menses, secundum ex Kalendis Ianuarij per triginta dies, tertium vsque in Idus Ianuarij, quartum vsque ad septimum Idus eiusdem] singulis planè sui imperij annis ipsum Consulem ordinarium esse creatum significans: non ab eo discrepat Dio, qui & ipse testatur anno septingentesimo nonagesimo ab Vrbe condita, post Consulatum Proculi & Nigrini, ipsum deinceps quotannis Consulatum gessisse. Eo verò anno, quo imperium adiit, cùm iidem Proculus & Nigrinus Consules creati inuenirentur, post sex menses ipse cum Claudio patruo iniit Consulatum: sed non ponitur is Consulatus in Fastis, quòd suffectus potiùs quàm Consul ordinarius haberetur. Ceterùm non omnes illi anni quatuor Caij Consulatu notantur ab eodem Dione & aliis, sed duo vltimi à suffectis Coss. Vnde autem id acciderit, non inuenimus: cùm præsertim eiusdem Dionis [i] auctoritate constet, ordinarios Consules qui ab anni exordio cœperint, solitos semper dare nomen anno, etiam si paucis diebus eo munere functi, ceteris posteà suffectis cesserint: constetque testimonio Taciti [k], quantumuis criminosorum Consulum & Reipublicæ rebellium nomina è Fastis expungi haud solita. Sed missis his; quæ de rebus gestis hoc anno reperiuntur, agamus.

D E

[g] Panuin. in Fastis. CONSVLATVS CAII. [h] Suet. in Caio c. 17. [i] Dio lib. 43. [k] Tacit. lib 3. Annal. cùm agit de Pisone.

Hoc

A Hoc igitur anno, iisdemque Coss. Petrus monitu diuino, primus omnium, Gentilem hominem Cornelium Centurionem baptizans, ceteris Gentibus aditum ad Ecclesiam reserauit. Quo autem ordine hæc facta sint, Lucas, vt rem maximi ponderis, diligentiori studio scriptis mandauit; atque quisnam fuerit iste, qui primus omnium ex Gentibus sacro meruit initiari baptismate, egregiè aperit. Cornelium quippe ait nomine nuncupatum, professione militem, munere Centurionem cohortis Italicæ. Nec dubium eius nationis illos fuisse milites, ex qua cohors tota erat denominata, nempe Italos: Centurionem verò è Romano nomine, Romanum etiam genere fuisse, coniectura facilè persuadet: erantque cohortium nomina, sicut & legionum, quæ etiam denominata [a] sæpè reperiuntur à prouinciis, ex quibus milites delecti essent. II. DE CORNELIO CENTVRIONE. [a] Obseruat Panuin. lib. de Imp. Rom.

Non tamen opus fuit vt Italica cohors (quod multi perperàm sunt opinati) legionis Italicę esset: sicut nec necesse erat vt Italica legio nonnisi ex Italicis militibus constaret: nam ex aliis interdum nationibus suffici solitæ erant legiones: cuius rei probandæ causa, antiquam inscriptionem lapidis sepulchralis hìc describam [b]. III. [b] Romæ in ædib. Caualeriis.

B

D. M

GN. POMPEIO. POMPEIANO. EQVO. PVBLICO
TRIBVNO. LEGIONIS. III. ITALICÆ
PRÆFECTO. COHORTIS. AFRORVM. IN. DACIAM
POMPEIA. CLEOBVLA. ET. CLEOPATRA
FRATRI. KARISSIMO

His addenda essent quæ in hanc sententiam libro secundo scribit Vegetius, cùm agit de officio Præfecti legionis. Non est ergo quòd quis existimet cohortem, quam Lucas nominatam dicit Italicam, vnam fuisse ex cohortibus legionis Italicæ primæ, secundæ, vel tertiæ (tot enim erant eius nominis legiones.) nam post hæc tempora, prima Italica à Nerone, secunda & tertia à Marco Aurelio Antonino institutæ esse noscuntur: id etenim Dio [c] manifestè testatur: quo etiam auctore [d] liquet Iudæam prouinciam ab hiberna fuisse traditam legioni Ferratæ vocabulo insignitæ, quę & Sexta (quòd eo ordine scripta esset) dicta erat; in qua Cornelius Centurio ducebat ordinem in vna cohortium, quę appellabatur Italica: ab Augusto enim ea legio sic ibi locata, numquam recessisse reperitur vsque ad Neronis tempora, quando aliò est amandata, nempe in Armeniam: iterum verò reddita Syriæ, ac inde à Mutiano ducta est in Italiam contra Vitellium. Sic igitur non à legione, sed à natione inditum est cohorti nomen, vt Italica diceretur: cùm alioqui si fuissent ex legione Italica, potuissent non esse Itali. C [c] Dio lib. 55. [d] Dio ibid. LEGIO FERRATA IN PALAESTINA.

D Qualis verò Cornelius Centurio fuerit, quibúsve compositus moribus, Lucas quoque sic describit [e]: Vir autem quidam erat in Cæsarea, nomine Cornelius, Centurio cohortis, quæ dicitur Italica, religiosus, ac timens Deum cum omni domo sua, faciens eleemosynas multas plebi, & deprecans Deum semper.] Quonam duce vel monitore assecutus fuerit Euangelicam veritatem, docet his verbis: Is vidit in visu manifestè, quasi hora diei nona, Angelum Dei introeuntem ad se, & dicentem sibi: Corneli. At ille intuens eum, timore correptus, dixit: Quis es Domine? Dixit autem illi: Orationes tuæ, & eleemosynæ tuæ ascenderunt in memoriam in conspectu Dei. Et nunc mitte viros in Ioppen, & accersi Simonem quemdam, qui cognominatur Petrus: hic hospitatur apud Simonem quemdam coriarium, cuius est domus iuxta mare: hic dicet tibi quid te oporteat facere. Et cùm discessisset Angelus, qui loquebatur illi, vocauit duos domesticos suos, & militem metuentem Dominum ex his qui illi parebant. Quibus cùm narrasset omnia, misit illos in Ioppen.] IV. [e] Act. 10. CORNELII PIETAS.

E

Sed quid interim Petrus? Postera, inquit, die iter illis facientibus, & appropinquantibus ciuitati, ascendit Petrus in superiora vt oraret circa horam sextam.] Antiquus planè Hebræorum mos erat, vt Deum precaturi, loca superiora conscenderent. Ante enim quam templum ædificaretur, in excelsis montibus immolare consueuerunt, secundùm illud Regum [f]: Populus immolabat in excelsis: nõ enim ædificatum erat templum.] Habetur [g] de Christo, qui ascendebat in montem solus orare: & de Christi Ecclesia [h]: Cùm introissent in cœnaculum, ascenderunt vbi manebant Petrus, & Ioannes, & alij.] De Paulo quoque constat [i], synaxim fecisse Troade in superiore domus parte: nam liquet de tertio cœnaculo prolapsum esse auditorem Eutychum adolescentem. Et (quod præterie- V. [f] 3. Reg. 3. [g] Mat. 14. [h] Act. 1. [i] Act. 20.

[a] *Iudith* 8. terieramus) de Iudith habetur[a], fecisse sibi secretum cubiculum in superioribus domus A suæ. Sed ad Petrum redeamus: Qui (inquit Lucas) cùm esuriret, voluit gustare. Parantibus autem illis, cecidit super eum mentis excessus: & vidit cælum apertum, & descendens vas quoddam, velut linteum magnum, quatuor initiis submitti de cælo in terram, in quo erant omnia quadrupedia, & serpentia terræ, & volatilia cæli. Et facta est vox ad eum: Surge Petre, occide, & manduca. Ait autem Petrus: Absit Domine, quia numquam manducaui omne commune & immundum. Et vox iterùm secundò ad eum: Quod Deus purificauit, tu commune ne dixeris. Hoc autem factum est per ter: & statim receptum est vas in cælum.] hæc Lucas.

PETRI VISIO.

VI. Quidnam autem sibi voluerit cælitus ostensa visio, planè exitus declarauit; ita vt humana interpretatione non videatur indigere: nimirum eo mysterio, Ecclesiam ex Gentibus colligendam esse, significatum. Illæ quidem erant, de quibus olim dixerat Dominus[b]: Alias oues habeo, quæ non sunt ex hoc ouili: & illas oportet me adducere, & vocem meam audient, & fiet vnum ouile, & vnus pastor.] quæ & agnorum nomine, quòd posteriores in Christo natæ sint, designatæ, diuina institutione Petri curæ commissę fuerunt, cùm illi dixit: Pasce oues meas, pasce agnos meos.] Tunc quippe eos pascere cœpit, cùm illis pasci iubetur, ac dictū est ei: Occide, & manduca.] sicut & Dominus de se ipso, dum cibaret verbo Samaritanam, quòd æquè pasceretur, ait ad suos: Ego cibum habeo manducare, quem vos nescitis.] Meritò igitur non alicui aliorum Apostolorum, sed Petro tantùm diuinitus est apertum mysterium: quia nonnisi ipsi præceptum fuerat: Pasce oues meas: pasce agnos meos.] Cumque idem ipse Petra à Domino fuerit cognominatus; vterque paries, Iudæorum scilicet & Gentium populus, in ædificatione Ecclesiæ hac vna simul erat petra iungendus. Hæc cùm sint plana, omnibusque perspicua; videamus C quidnam symbolicis illis signis, quòd linteum quatuor submittebatur initiis, quodque tertiò factum sit, significetur.

B

[b] *Ioan*.18.

VISIONIS MYSTERIVM.

VII. Licet non interpretis, sed historici fungamur munere: tamen quia res sunt huiusmodi, quæ ad Gentium spectant conuersionem, & collectionem Ecclesiæ, cuius gratia scribendorum Annalium ratio est potissimùm instituta: quid de ea re Patres scripserint, hîc intexere, vtile duximus. Per linteum quippe, quod tinea non corrumpitur, & nitore splendet, Ecclesiam significari non habentem maculam, neque rugam, Ambrosius[c], Augustinus[d], ac ceteri denique Patres sunt interpretati. & vt omittamus singulorum citare sententias, satis sit adducere S. Augustini verba: Fortassis (inquit ille) quæratur etiam quare linteum erat, in quo erant illa animalia? Non vtique sine causa. Nouimus enim quòd linteum tinea non consumit, quæ vestes alias corrumpit. Excludat vnusquisque de D corde suo corruptiones malarum concupiscentiarum, atque ita incorruptibiliter firmetur in fide, vt prauis cogitationibus tamquam tineis non penetretur, si vult ad sacramentum illius lintei pertinere, quo figuratur Ecclesia. Quare ter de cælo submissum est? quia ipsæ omnes Gentes, quæ pertinent ad quatuor partes orbis terræ, qua disseminatur Ecclesia, quam significabant quatuor lineę quibus vas illud connectebatur, in nomine Trinitatis baptizantur; in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti credentes innouantur; vt pertineant ad societatem communionemque Sanctorum, &c.] eadem quoque Cyrillus Alexandrinus[e], Gregorius[f], & alij.

[c] *Ambr. ser. in Natal. Apost*.2.
[d] *August. de diuer. ser*.26.

ECCLESIAE TYPVS.

[e] *Cyrill. in Leuit. lib*.7.
[f] *Greg. Moral. lib*.33. *c*.16.

VIII. Immundæ autem & feræ bestiæ, erant Gentes omnes Deum verum ignorantes, vt quæ turpibus ferisque imbutæ moribus, nec mansuescere, nec piè recteque viuere nouerant: idque Dominus, cùm præceptum dedit de non vescendis immundis, planè per ea E Gentes significans, sic docuit dicens[g]: Separate ergo & vos iumentum mundum ab immundo, & auem mundam ab immunda: ne polluatis animas vestras in pecore, & auibus, & cunctis quæ mouentur in terra, & quæ vobis ostendi esse polluta. Eritis mihi sancti, quia sanctus sum ego Dominus, & separaui vos à ceteris populis, vt essetis mei.] Sic igitur quòd separasset eos à Gentibus, ab immundis præcipiens animalibus abstinere, per ea Gentes significatas esse monstrauit. Has Petrus piscator, idemque venator, verbi cassibus prehendere, easque sic iubetur occidere, vt melioris vitæ viuificaret vsura. hæcque metro canens Arator diaconus, in fine ait:

GENTILES PER BESTIAS SIGNIFICATI.

[g] *Leu*. 20.

Non deerit tua fama locis. Petrus omnia prendens
Bethsaida satus vrbe fuit: quæ nomine Hebræo
Venatorum est dicta domus. Quàm verus ab illa

Eccle-

A *Ecclesiæ venator adest, qui cuncta peragrans,*
Cinxit, & ad fidei collegit retia Gentes.] Prædictum enim fuerat ab Ie-
remia [a] non solùm de piscatione, sed & de venatione Apostolorum. Sed iam, quod est [a] *Ierem.* 16.
reliquum historiæ, prosequamur.

Suscepta à Cornelio missa legatione, Petrus diuino monitu cum illis Cæsaream pe- IX.
tiit, Cornelium conuenit, & quæ ille de sua salute acceperat diuina responsa cognouit.
Cumque tum ipsum, tum ceteros qui aderant, Euangelica imbueret disciplina: Adhuc
loquente Petro (ait Lucas) cecidit Spiritus sanctus super omnes, qui audiebant verbum.
Et obstupuerunt ex circumcisione Fideles, qui venerant cum Petro: quia & in natio- CORNELIVS
nes gratia Spiritus sancti effusa est. Audiebant enim illos loquentes linguis, & magnifi- CVM SVIS
cantes Deum. Tunc respondit Petrus: Numquid aquam quis prohibere potest, vt non BAPTIZATVR.
B baptizentur hi, qui Spiritum sanctum acceperunt sicut & nos? Et iussit eos baptizari [b] *Metaph.* 13. *Septemb.*
in nomine Domini Iesu Christi. Tunc rogauerunt eum vt maneret apud eos aliquot [c] *Mart. Rom.*
diebus.] hæc Lucas. Quæ autem post hæc facta sunt à Cornelio, Metaphrastes [b] descri- 2. *Febr.*
bit: quæ cùm antiquiori careant auctore, ac proinde fide vacillent, libentiùs prætermit- [d] *Clem. Cõst. lib.* 7. *c.* 46.
timus. Porrò factum fuisse, sed post Zacchæum, Cornelium Episcopum Cæsareensem, [e] *Orat. de*
Romanum Martyrologium [c] testatur: quod & apud Clementem [d] legitur; licet sine au- *Apost. apud Metaph. die*
ctore [e] alibi feratur creatus Episcopus Ilij. 29. *Iuny.*

Ceterùm Cornelij domum in Ecclesiam Christi fuisse conuersam, & adhuc Hiero- X.
nymi tempore extitisse, ipsemet sanctus Hieronymus [f], S. Paulæ nauigationem ac iter DOMVS
relegens, tradit, dum ait ipsam Cæsareæ inuisisse domum Cornelij, iam Christi factam CORNELII.
Ecclesiam. Verùm enimuerò quod spectat ad res Petri Cæsareæ gestas: multa alia sunt [f] *Hier. ep.* 27.
C in apocryphis Recognitionum libris, nomine Clementis insignitis; quæ vt mendaciis
conferta, indigna sanè existimamus, quæ vnà cum his, quæ vera certaque ac in omni-
bus denique habentur explorata, iungantur. Quantumlibet enim Clemens Romanus [g] *Epiph. hæres.* 30.
res ab eodem Petro gestas scripsisset, eas tamen ab Ebionæis hęreticis fuisse deprauatas, [h] *Ruffin. in*
auctor est Epiphanius, qui ait de illis [g]: Vtuntur autem & aliis libris, nimirum Circuitio- *Apolog. pro*
nibus Petri appellatis, per Clementem scriptis, multa corrumpentes in ipsis, & pauca *Orig.* *Hier. in Apolog. aduersus*
vera relinquentes, velut ipse Clemens ipsos per omnia redarguit in epistolis Encyclicis, *Ruffin.*
quæ in sanctis Ecclesiis leguntur.] hæc Epiphanius. Testatur idipsum Ruffinus [h], qui [i] *Epiph. hæ-*
existimauit eos esse etiam deprauatos ab Arianis, seu Eunomianis. Quamobrem meritò *res.* 30.
liber ille à Patribus tam Græcis quàm Latinis inuenitur esse proscriptus, ab [i] Epiphanio, [k] *Athanas. in Synopsi.*
Athanasio [k], Philastrio [l], Gelasio [m], & aliis. Ceterum eosdem esse libros Recognitio- [l] *Philastr. de*
D num Clementis, cum his quos ab aliis Circuitus seu Periodos appellatos esse constat, *hæresi.*
nulla est dubitatio. [m] *Gelas. in Conc. Rom.*

Quæ autem post hæc Cæsareæ ab Apostolo Petro facta, Ierosolymis, cùm illuc idem XI.
Petrus est reuersus, contigerint, Lucas [n] sic scribit: Audierunt autem Apostoli, & fra- [n] *Act.* 11.
tres qui erant in Iudæa, quoniam & Gentes receperunt verbum Dei. Cùm autem ascen-
disset Petrus Ierosolymam, disceptabant aduersus illum qui erant ex circumcisione, di-
centes: Quare introisti ad viros præputium habentes, & manducasti cum illis?] Quis-
nam fuit horum omnium inuentor & instigator? nullus quidem Apostolorum, sed
qui post Simonem primus omnium fuit hæresiarcha Cerinthus. Id sanè Epiphanius [o] [o] *Epiph. hæres.* 28.
testatur his verbis: Hic quidem vnus ex his fuit qui restiterunt sancto Petro, quando DE GEN-
venit ad sanctum Cornelium, quando accersiuit ipsum dignus factus visione Angeli, TIVM AC-
E & Petrus dubitauit, & vidit visionem lintei, & quæ in ipso erant, & audiuit à Domi- CEPTATIONE MOTA
no, vt nihil inquinatum & immundum diceret. Hic igitur, vbi Petrus reuersus est in QVAESTIO.
Ierusalem, multitudinem circumcisorum commouit, dixitque quòd ingressus esset ad
viros præputium habentes. Fecit autem hæc Cerinthus, priusquam in Asia prædica-
ret prædicationem suam, & in profundius perditionis suæ barathrum incideret. Nam
cùm ipse circumcisus esset, aduersandi videlicet gratia contra Fideles in præputio, per
circumcisionem venabatur prætextum & occasionem. Cùm autem Dominus semper
curam hominum habuerit, & claritatem veritatis in filiis veritatis muniuerit, & san-
cto Petro Apostolo dederit, vt & ipsum & socios redargueret; manifesta facta est Ce-
rinthi amentia. Dixit enim sanctus Petrus: Ego eram in ciuitate Ioppe, &c.] Recitat di-
cta à Petro tunc Ierosolymis repetita: ac demum post hæc: Verùm, inquit, hæc tunc
quidem tractata sunt & commota à prædicto pseudoapostolo Cerintho; quemadmo-
dum

dum etiam aliàs tum ipse, tum socij ipsius excitauerunt in ipsis Ierosolymis, quando Paulus rediit cum Tito, & hic dixit quòd viros præputium habentes secum duxisset.] hæc Epiphanius. A

XII. PETRI MODESTIA. Ceterùm admiranda planè visa est omnibus Petri modestia: qui cùm potestate sibi tradita, vnico tantùm verbo omnes illas potuisset dirimere controuersias, illa in præsentiarum omissa, perinde ac si ex æquo cum sociis causa agenda esset, nonnisi ratione eorum obiectioni satisfaciendum putauit. Hæc namque considerans & admirans S. Gregorius, scribens ad Theotistam Patriciam [a] post multa de prærogatiuis Petro concessis enarrata, hæc addit: Et tamen idem Apostolorum primus tanta donorum gratia repletus, non ex potestate, sed ratione respondit, causam per ordinem exposuit.] & inferiùs: Si enim cùm à Fidelibus culparetur, auctoritatem quam in sancta Ecclesia acceperat, attendisset: respondere poterat, vt pastorem suum oues, quæ ei commissæ fuerant, reprehendere non auderent. B Sed si in querela Fidelium aliquid de sua potestate diceret, profectò doctor mansuetudinis non fuisset.] hæc Gregorius. Cùm igitur Petrus cunctarum à se gestarum rerum rationem exactam petentibus reddidisset: Qui aderant (inquit Lucas) his auditis tacuerunt, & glorificauerunt Deum, dicentes: Ergo & Gentibus pœnitentiam dedit Deus ad vitam.]

[a] Greg. lib. 9. epist. 39.

XIII. APERTVM OSTIVM GENTIBVS. Ex hoc namque tempore ostio fidei iam Gentibus reserato, non Petrus tantùm, & Apostoli ceteri, sed ex discipulis complures, qui hactenus nonnisi Iudæis prædicauerant Euangelium, ex tunc cùm occiso Stephano dispersi fuerant, Gentibus etiam Christum annuntiare cœperunt, vt idem Lucas [b] subdit his verbis: Et illi quidem, qui dispersi fuerant à tribulatione quæ facta fuerat sub Stephano, perambulauerunt vsque Phœnicen, & Cyprum, & Antiochiam, nemini loquentes verbum, nisi solis Iudæis. C Erant autem quidam ex eis viri Cyprij & Cyrenæi, qui cùm introissent Antiochiam, loquebantur & ad Græcos, annuntiantes Dominum Iesum. Et erat manus Domini cum eis: multusque numerus credentium conuersus est ad Dominum.] hæc Lucas: quę autem post hæc narrare pergit, quoniam alio tempore facta sunt, opportuniùs suo loco inferiùs referemus. cetera tamen, quæ hoc eodem anno facta esse noscuntur, hîc secundùm rationem Annalium describemus.

[b] Act. 11.

XIV. DE MATTHAEI EVANGELIO. Hoc eodem anno, Olympiade ducentesima quarta, anno tertio, Matthæus Euangelista primus omnium (vt auctor est Eusebius [d]) Hebraico sermone Euangelium scripsit. Sed quod ad tempus spectat, his contradicere videtur Irenæus [c] cùm ait: Posteaquam surrexit Dominus noster à mortuis, & induti sunt Apostoli superueniente Spiritu sancto virtutem ex alto, de omnibus adimpleti sunt, & habuerunt perfectam agnitionem; exierunt in fines terræ, D ea quæ à Deo nobis bona sunt, euangelizantes, & cælestem pacē hominibus annūtiantes, qui quidem & omnes pariter habentes Euangelium Dei. Ita Matthæus in Hebræis ipsorum lingua scripturam edidit Euangelij, cùm Petrus & Paulus Romæ euangelizarent, & fundarent Ecclesiam.] hæc Irenæus. Sed vtra horum auctorum sententia probetur verior, diligentiori studio perquiramus.

[c] Euseb. in Chron.
[d] Iren. in lib. 3. cap. 1.

XV. IRENAEI SENTENTIA QVO MODO ACCIPIENDA. Si igitur Irenæi verba eo sensu quis putet esse accipienda, vt nonnisi post Petri, ac demum Pauli Romam aduentum, Matthæum Euangelium scripsisse dicat; magna profectò inde sequerentur absurda: siquidem Paulus non ante tertium Neronis annum Romam accessit, anno scilicet Domini, secundùm à nobis initam rationē, quinquagesimo-nono. Quòd si ex sentētia Irenæi velimus, non ante dictum tempus à Matthæo scriptum esse Euangelium; illud in primis quod est in confesso apud omnes, negare opus esset, E Matthæum primum omnium Euangelistarum scripsisse Euangelicam historiam: siquidem non Marcus tantùm, sed & Lucas ante Matthæum Euangelium scriptis mandassent: quandoquidem (vt ex his quæ inferiùs suis locis dicentur, apparebit) ante aduentum Pauli Romam, vterque edidisse suum Euangelium reperitur. Sic igitur, si id Irenæo concedimus, affirmandum esset Matthæum non primum omnium, sed tertium ordine Euangelium scripsisse: quod non ceterorum omnium tantùm, sed & ipsius Irenæi repugnat sententiæ, dum & ipse, sicut & alij omnes, Euangeliorum scriptores recensens, primo loco Matthæum numerat. Rursum & illud quod omnes æquè confirmant, irritum redderetur ac falsum, nimirum Matthæum, antequam Apostoli in diuersas Orbis prouincias proficiscerentur, Euangelium scriptis tradidisse: siquidem ante aduentum Pauli Romam, fuisse diuisos per Orbem terrarum Apostolos, nulla est dubitatio.

Cete-

A Ceterùm, quod spectat ad Irenæi sententiam: cùm dicat tunc à Matthæo Euangelium scriptum esse, cùm à Petro & Paulo Romana Ecclesia fundaretur: non sic accipienda esse putamus eius verba, vt nonnisi post Pauli Romam aduentum id factum esse voluerit significare; sed potiùs intellexisse, ipso initio fundationis Romanæ Ecclesiæ, à Matthæo Euangelium esse conscriptum, cùm scilicet Petrus Romam accessit, & tantæ molis erigendæ posuit fundamentum; quod factum est post quatuor annos, anno scilicet secundo Claudij Imper. Dominique quadragesimoquinto. Nec enim sic Irenæum de Paulo meminisse credimus, quasi non ante Pauli Romam aduentum Matthæus scripserit: sed communi potiùs tum ipsius, tum ceterorum Patrum vsu loquendi, cùm de Romanæ Ecclesiæ fundatione fit mentio, Paulum ęquè ac Petrum nominasse: non quòd Paulus eodem quo Petrus tempore Romam venerit, ac simul cum Petro primum fun-
B damentum iecerit; sed quòd desuper ædificauerit, ac denique eamdem Ecclesiam vnà cum Petro sanguine consecrauerit.

Diuersa ab his, de tempore Matthæi Euangelij, est Nicephori [a] assertio, sic dicentis: Primus Matthæus Hebræis salutifero verbo prædicato (quandoquidem aliò ad Gentes maturabat) sermone patrio Euangelium suum quintodecimo post Christi ascensionem anno scripsit; atque eos relinquens, absentiam suam scripto compensauit.] hæc ille. Sed erroris arguitur, dum putauit Apostolos non ante decimumquintum annum ab ascensione Domini ad Euangelij prædicationem per Orbem fuisse diuisos: quod plane falsum esse, suo loco demonstrabimus. Ad hæc, illud esse conscriptum antequam ad externas prouincias Euangelium prædicaturi proficiscerentur Apostoli, nulla esse potest dubitatio: nam Bartholomæum profecturum ad Indos, Matthæi Euangelium descriptum se-
C cum detulisse, illisque reliquisse, testantur Eusebius [b] atque Hieronymus. [c] Eamdem enim Matthæum iniisse rationem scribendi Euangelium, vt profecturus ad Gentes, eisdem quos prædicatione Euangelica imbuisset, scriptum à se Euangelium relinqueret, Eusebius [d] tradit his verbis: Matthæus cùm iam anteà Hebræis verbum Dei prædicasset, simulac in animo habuit ad Gentes proficisci, Euangelium suum patrio sermone conscripsit: & quod illis, à quibus decessit, deesse, dum præsens apud eos esset, videbatur, illud sedulitate & labore scribendi omnibus suis quasi numeris expleuit.] hæc Eusebius. Porrò non in ipso procinctu profectionis Matthæus Euangelium scripsisse putandus est, sed cùm primùm reserato diuinitus Gentibus aditu ad Ecclesiam (quod hoc anno factum esse diximus) de profectione ad Gentes consilium inierunt atque sermonem habuerunt Apostoli. Sic igitur, de tempore quo scriptum est Matthæi Euangelium, Eu-
D sebio potiùs quàm ceteris assentimur.

XVI. [a] Niceph. hist. lib. 2. cap. 45. RATIO MATTHAEI SCRIBENDI EVANGELIVM. [b] Euseb. hist. l. 5. c. 10. [c] Hieron. de script. Eccles. in Panteno c. 36. [d] Euseb. hist. lib. 3. c. 18.

Tantum verò opus aggressum esse Matthæum, Iudæis, qui crediderant, exposcentibus, tradit Ioannes Chrysostomus [e]; verùm & id iniungentibus ei Apostolis, Epiphanius [f] testatur his verbis: Matthæus enim primus incepit Euangelium annuntiare: huic enim commissum erat ac impositum, vt Euangelium prædicaret ab initio.] & paulo pòst: Hic itaque Matthæus Euangelium suscipere dignus iudicatur: & iustissimum hoc erat. Oportebat enim à multis peccatis conuersum, & à telonio digressum, in exemplum nobis futurorum saluari ab eo, qui ob salutem generis humani venit, ac dixit, Non veni vocare iustos, sed peccatores ad pœnitentiam: & ex telonio educto, atque ab iniquitate conuerso, salutis prædicationem exhiberi, quò ab ipso discerent homines aduentum benignitatis.] hæc Epiphanius. Athanasius [g] de eodem sic meminit: Euange-
E lium secundum Matthæum ab ipsa Hebraica dialecto conscriptum est, & editum Ierosolymis; & interpretante Iacobo fratre Domini secundùm carnem expositum est.] De eodem Tertullianus [h] magna cum laude meminit, sic dicens: Matthæus fidissimus Euangelij commentator & comes Domini, non aliam ob causam, quàm vt nos originis Christi carnis compotes faceret, ita exorsus est: Liber generationis, &c.] Idque eo consilio factum est, vt qui ad Hebræos scriberet secundùm carnem Christum exspectantes, eum iam venisse, & ex Abraham stirpe & semine Dauid exortum in primis esse monstraret.

XVII. [e] Chrys. hom. 1. in Mat. [f] Epiph. hæres. 51. IVDAEIS EXIGENTIBVS MATTHAEVS EVANGELIVM SCRIPSIT. [g] Athanas. in Synop. [h] Tertull. de carn. Christi c. 22.

Porrò quòd primum omnium Matthæi Euangelium esset editum, exscriptum illud fuisse ab Apostolo, non tantùm Bartholomæi, sed & Barnabæ suadent exempla: hic quidem quantumlibet vnà cum Paulo Apostolatum accepisset ad Gentes, secum tamen tulisse Hebraicum Euangelium à Matthæo conscriptum, & apud se semper habuisse, atque

XVIII. EVANGEL. MATTHAEI EXSCRIPTVM AB APOSTOLIS.

atque vnà cum eo sepultum fuisse, certissimum est: refosso enim Barnabæ corpore anno quarto Zenonis Imperatoris, vnà cum eo illique inhærens inuentum fuisse Euangelium secundùm Matthæum Hebraicè conscriptum, historicorum illorum temporum vera assertione constare, suo loco dicemus. Cùm igitur Matthæi Euangelij plura exscripta essent exemplaria, Nazaræi illud etiam nacti sunt: erant enim complures, qui cùm ex Iudæis facti essent Christiani, & cum Euangelio Legem etiam esse seruandam contenderent, ab Ecclesia eiecti sunt. Ceterùm hi Euangelium Matthæi, quod semel acceperant, aliquamdiu illibatum incorruptumque seruarunt; de his enim Epiphanius[a] sic scribit: Habent autem Matthęi Euangelium perfectissimum Hebraicè; apud ipsos enim hoc clarè, quemadmodum ab initio scriptum est, Hebraicis litteris adhuc seruatur.] Sanctus Hieronymus[b] istud ipsum ex Hebraico fonte se descripsisse testatur: sic enim in primis, cùm agit de Matthæi Euangelio, scribit: Porrò ipsum Hebraicum habetur vsque hodie in Cæsariensi bibliotheca, quam Pamphilus martyr studiosissimè confecit: mihi quoque à Nazaræis, qui in Berœa vrbe Syriæ hoc volumine vtuntur, describendi facultas fuit. In quo animaduertendum, quòd vbicumque Euangelista, siue persona sua, siue Domini Saluatoris, veteris Scripturæ testimoniis vtitur, non sequatur Septuaginta translatorum auctoritatem, sed Hebraicam.] idem alibi: In Euangelio quo vtuntur Nazaræi, quod nuper in Græcum de Hebræo sermone transtulimus, quod vocatur à plerisq; Matthæi authenticum, homo iste, &c.]

[a] Epiph. hæres. 29.
[b] Hieron. de script. Eccl. in Matth. & comment. in Mat. c. 12.

XIX. Quod ad Ebionæos spectat: etsi Matthæi vterentur Euangelio; deprauatum illud ab eis fuisse, insuper & mutilatum, Epiphanius[c] docet: nec hoc tantùm Nazaræi & Ebionæi[d], sed Cerinthus & Carpocras Matthæi Euangelium descripserunt: sed eo planè abusi, è genealogia Saluatoris à Matthæo contexta sic Christi humanitatem tantummodò didicerunt, vt diuinitatem negarent. Quòd verò Beda[e] Euangelium Matthæi, quo Nazaræi vtebantur, non esse adnumerãdum inter apocrypha existimauit; (fortasse quòd in decreto Gelasij nulla de eo, sicut de ceteris, habeatur mentio) haud facilè assentimur: nam cùm Hieronymi testimonio in plerisque locis ab eo citatis appareat nonnulla in eo diuersa ferri ab his quæ reperiuntur in Matthæi Euangelio quo Ecclesia vtitur; periculosum esse putamus, id in aliam quàm in apocryphorum classem referre, cùm nonnisi vna possit veritas esse. Atque hactenus de Matthæi Euangelio.

[c] Epiph. hæres. 30.
[d] Epiph. ibid. inferius.
[e] Beda in Luc. c. 1.
A QVIBVS MATTHAEI EVANGELIVM CORRVPTVM.

XX. Sub hac eadem Olympiade ducentesima quarta, anno tertio, Pilatum olim Iudææ Procuratorem miseranda morte interiisse, Eusebius scribit his verbis: Pontius Pilatus in multas incidens calamitates, propria se manu interfecit, vt scribunt Romani historici.] hæc Eusebius: affirmat idipsum Cassiodorus in Chronico. Viennæ autem in Galliis id contigisse cùm multi referant, Ado[f] eiusdem ciuitatis Episcopus in hunc modum rem scribit: Pilatus, qui sententiam damnationis in Christum dixerat, & ipse perpetuo exilio Viennæ recluditur; tantisque ibi irrogante Caio languoribus coarctatus est, vt sua se transuerberans manu, multorum malorum compendium mortis celeritate quæsierit.] sunt hæc verba Orosij[g], licet ipse de Vienna nihil. Quòd verò recentiorum[h] Græcorum aliqui dicant Pilatum de nece Christi à Maria Magdalena Romæ iudicio postulatum, vt commentum refellimus. Ceterùm de eius interitu omnes æquè consentiunt, ipsum summa desperatione actum, sibi necem intulisse.

[f] Ado in Chron.
[g] Oros. lib. 7. c. 5.
[h] Niceph. lib. 2. cap. 10. Cedren. in comp. hist.

XXI. Hoc eodem anno (vt ex Iosepho colligitur[i]) amoto Vitellio à Syriæ præfectura, Petronius à Caio ad eam prouinciam administrandam subrogatur: cui ipse (cùm ab omnibus coli vt Deus vellet, ac ne Ioui quidem cederet, quippe[k] qui de inferendo Iouis Olympij simulacro Romam, deq; illius effigie in suam mutanda, consilium iniisset) in mandatis dedit vt suam statuam Ierosolymis in templo locaret: quæ tamen res à Petronio in annum sequentem dilata est, vt idem auctor testatur his verbis: Caius autem indignè ferens à solis Iudæis ita se despici, Legatum in Syriam mittit Petronium successurum Vitellio, iubetque vt cum valido exercitu inuadat Iudæam: & si sponte id admittant, statuam in templo Dei collocaret: quòd si detrectent, bello deuictos imperata facere adigat. Is sumpta administratione rerum Syriæ, dedit operam, vt exequerentur mandata Cęsaris: contractisque quantum poterat auxiliis, cum duabus legionibus hibernauit apud Ptolemaidem, primo vere bellum illaturus: quod & Caio significauit per litteras. qui collaudata eius industria, hortatus est eum ad agendum gnauiter, & frangendam bello gentis contumaciam.] hæc Iosephus. Sed vt quis fuerit iste Petronius intelligatur: scien-

[i] Ioseph. ant. lib. 18. c. 11.
[k] Sueton. in Caio c. 22. Dio lib. 59.
CAIVS VT DEVS VVLT COLI.

A ſciendum eſt fuiſſe equeſtris ordinis, militia clarum, qui & ſub Auguſto (vt de eo teſtatur pluribus Strabo [a]) aduerſus Æthiopes copias duxerat: ceterùm eum humili loco natum, ad equeſtrem perueniſſe dignitatem, auctor eſt Valerius Maximus [b]. [a] Strab. li. 17 [b] Val. Max. lib. 4. cap. 7.

Iam verò quænam proxima cauſa indignationis Caij in Iudæos præceſſerit, vt de coloſſo in templo erigendo conſilium inierit, atque decreuerit: Philo [c], id Capitonis Quæſtoris litteris adſcribens, edocet: Is, inquit, in Iudæa præeſt exigendis tributis, infenſus prouincialibus: pauper enim eò profectus, nunc illis fraudatis ditatus, & accuſationem metuens, decreuit eos præuenire, & calumniis veras criminationes auertere, caſu quodam nactus occaſionem. Iamniam vrbem Iudææ cum primis frequentem populo colunt promiſcuè, Iudæi quidem pars maxima, nonnulla tamen etiam alienigenæ, qui malo fato ſubrepſerunt è finitimis regionibus: & cùm ſint inquilini, faceſſunt indigenis negotia, ſemper aliquid moliendo aduerſus ritus Iudaicos. Hi cùm audirent ab aduenis quantopere Caius pro deo coli cupiat, & quàm infenſus vniuerſæ Iudæorum genti ſit; rati ſe nactos occaſionem ſtruendis inſidiis, ex tempore aram excitant è materia viliſſima, luto formato in lateres, tantùm vt moleſti eſſent ciuibus: ſciebant enim non laturos violari leges patrias, quod & ſecutum eſt. Conſpicati enim & indignati regionis ſacratæ ritus ſacros ſic aboleri, coorti eam ſuſtulerunt de medio. Aduerſarij verò mox Capitonem adiuerunt, qui fuit auctor totius huius tragœdiæ. Is lucrum ſibi oblatum exiſtimans, cuius iamdudum cupidus erat, ſcribit Caio, exaggerando rem, & amplificando. XXII. [c] Philo de leg. ad Caium. CONCITATVR CAIVS IN IVDAEOS. B CAPITONIS OPERA CAIVS IN IVDAEOS IMPELLITVR.

His cognitis ille, vt opulentus & magnificus, iubet pro altari lateritio ſubuerſo in Iamnia, poni coloſſum inauratum in ipſo templo vrbis primariæ, conſultoribus vſus optimis & ſapientiſſimis, Helicone veteratore ſcurra nobili, & Apelle quodam tragœdo, qui priùs ætatis florem, vt fertur, venditauerat: tum verò faſtiditus ſe in ſcenam contulerat Scenici autem, quorum eſt negotium & ſtudium vt theatris placeant, profligato pudore, probris & turpitudini ſunt deditiſſimi: quibus artibus Apelles peruenit in conſiliariorum ordinem: vt poſſet conſulere Caius, alterum quomodo canendum, alterum quomodo ludendum ſalibus, omiſſa cura iuſtitiæ tuendæ, paciſque publicæ. Ita Helicon mancipium ſcorpioni ſimile Iudæos petebat veneno Ægyptiaco, Apelles verò Aſcalonio, nam inde oriundus erat. Eſt autem Aſcalonitis perpetua ſimultas cum finitimis Iudæis ſacræ terræ incolis. Verùm illi bonorum conſiliorum boni auctores paulo pòſt impietatis ſuæ mercedem inuenerunt: alter à Caio vinctus ferreis compedibus propter alia crimina, tortuſque in rota ex interuallo ſæpiùs, ſicut quidam morbi ſolent ſtatis diebus recurrere: Helicon verò interfectus à Claudio Germanico Cæſare propter alias itidem culpas inſani capitis. ſed iſta pòſt acciderunt. Litteræ à Caio de ſtatua dedicanda ſcriptæ ſunt non temerè, ſed quantum fieri potuit accuratiſſimè. In eis imperatum eſt Petronio Syriæ prouinciæ Præſidi, vt ripenſis exercitus, contra irruptiones Orientalium Regum & nationum oppoſiti, dimidium ab Euphrate aduerſus Iudæos duceret, vt proſequerentur ſtatuam: non quò auguſtior dedicatio fieret, ſed vt confeſtim periret ſi quis obſiſteret.] & paulo pòſt: XXIII. C D

Ceterùm Petronius, perlectis litteris, hærebat anceps conſilij: quippe qui nec detrectare poterat præ metu, non ignarus illum ne moram quidem laturum æquo animo, nedum tergiuerſationem. Nec rem aggredi putabat tutum ac facile. Sciebat enim Iudęos non vnam, ſed mille, ſi fieri poſſet, mortes ſubituros citiùs quàm ſuſtinerent vetitum aliquid facere. Omnes enim gentes libenter ſeruant ritus patrios, ſed Iudæi præ ceteris. Cùm enim leges ſuas credant oraculis proditas, eaſque diſcant à pueritia, in animis circumferunt harum expreſſas imagines, & ſemper intuendo admirantur vt honeſtiſſimas: alienigenas quoque harum obſeruatores amplectuntur pro ſuis ciuibus, oſores autem earum ac vituperatores habent pro hoſtibus; & in tantum abhorrent à quauis re ſuis legibus vetita, vt omnibus fortunis felicitatibuſque humanis ad præuaricationem adduci nequeant. Sed nihil religioſiùs quàm templum colunt, vel hoc argumento, quòd certiſſima mors proponitur vltra ſeptum interius penetrantibus: nam intra exterius accipiunt vndecumque venientes ſuæ gentis homines. Hæc ſecum reputans Petronius, rem cunctanter aggrediebatur, ratus (vt erat) facinus audax: aduocatiſque tamquam in animæ conſiſtorium rationibus omnibus, ſcrutabatur ſingularum ſententias: quas conſentientes inueniebat, nihil in ſacris nouandum: primùm quia ſic ius naturæ pietatiſque poſtulet: XXIV. PETRONIVS MATVRIVS AGIT. E

ſtulet : deinde propter imminens periculum,non ſolùm à Deo, verùm etiam à læſis irritatiſque hominibus. Illud quoque cogitabat,quàm populoſa eſſet hæc natio,non vt aliæ comprehenſa vnius regionis ſpatio , ſed totum penè Orbem paſſim incolens : diffuſa eſt enim per continentes prouincias omnes atque inſulas, adeò vt non multò pauciores ſint indigenis. Tam multas hoſtium myriadas in ſe prouocare , an non periculoſa videri poterat alea ? ne forte illis per omnes terras conſpirantibus , & ad vim arcendam certatim in vnum confluentibus, bellum exoriretur inſuperabile, abſque eo quòd ipſam Iudæam innumera multitudo incoleret, viri tum corpore valentiſſimi, tum animo fortiſſimi; parati priùs generoſam mortem oppetere, quàm deſerere mores ac ritus patrios,quantumuis calumniatorum opinione barbaros, cùm re vera ſint liberales ac nobiles. A

XXV. RATIONES DIFFERENDI PRAECEPTA CAII. Terrori etiam erant Transeuphratenſes copiæ: nam Babylonem & multas alias ſatrapias à Iudæis teneri,non auribus ſolùm,ſed & oculis compertum habebat : quod ſingulis annis ſacra pecunia miſſitaretur inde in templum primitiarum nomine,quamquã per vias difficiles & aſperas , quæ tamen illis viæ regiæ viderentur , ad pietatem rectà properantibus.] hæc Philo ; qui mox ſubdit : Meritò igitur timens, ne cognita hac noua dedicatione,ſubitò expeditionem ſuſciperent, & hinc atque inde coorti, iunctis copiis, incluſos in medio clade ingenti afficerent ; retardabatur talibus cogitationibus : ſed in diuerſum trahebatur contrariis : Dominum hæc iubere iuuenem , vtile iudicantem quidquid ipſi collibuerit : & ſemel decreta exequi contemnentem quamlibet noxia (vt qui præ ſuperbia peruicaciaque tranſiliens hominis terminos, in deos ſe ipſe referat) impendere ſibi capitale periculum, ſiue imperata faceret , ſiue non. ſed ſi pareat , cum bello , cuius euentus anceps ſit : ſin iuſſa detrectet,certiſſimam à Caio perniciem. Ad bellum proniores erant multi Romani adiutores in adminiſtratione rerum Syriacarum,quòd ſcirent in ſe primùm ſæuiturum Principem , vt auctores inobedientiæ. Dabatur ſpatium deliberandi,dum pararetur ſtatua : nam neque tranſmiſſa fuit ex Italia, Deo volente(opinor) & ſuos occulto fauore protegente ab iniuria: neque iuſſus eſt è tota Syria lectiſſimam ſumere : alioqui præproperè , violatis legibus , exortus fuiſſet repentinus tumultus , priuſquam experiri poſſet vtile conſilium : nam ſubitanei caſus ingruentes vim rationis hebetant. Itaque Petronius in propinquo iubet parari ſtatuam ; & accitis è Phœnicia peritiſſimis artificibus, præbet materiam , officina Sidone inſtituta.] hæc Philo de his quæ hoc anno hactenus ſub ſilentio geſta Iudæos latebant. Cetera verò vt contigerunt , ſuo loco dicemus.Hæc enim de Iudæorum ærumnis ad Annales Eccleſiaſticos pertinere quis dubitat ? nam his Dei vindicta in Iudæos Cęſarem appellantes,& Chriſtum negantes,Caij furore progredi armata, numine impellente, conſpicitur. B C D

IESV CHRISTI ANNVS 42. — CAII IMP. ANNVS 4.

I. ANno Chriſti quadrageſimoſecundo Caius ſolus tertiùm Conſul Faſtis Conſularibus adſcribitur ; non quidem id data opera , vt qui collegam habere ſpreuiſſet ; ſed (vt teſtatur Dio[a]) quòd ei, qui deſignatus fuerat , mortuo , tam breui ſpatio in concione alius ſubrogari non potuerit. Ceterùm ab eodem auctore Pomponius ſecundus Conſul eodem anno creatus nominatur: ſuffectus ne in locum Caij,qui Conſulatum tenuit tantùm (vt Suetonius[b] tradit) vſque ad Idus Ianuarij, an ordinarius fuerit electus in locum demortui Conſulis deſignati , non liquet. E

[a] Dio hiſt. lib. 59.
[b] Sueton. in Caio,c.17.

II. Hoc igitur anno , non anteà (vt alij putant) Philo Iudæus vnà cum collegis à Iudæis Alexandriæ agentibus legatus ad Caium Imperatorem mittitur : ab Alexandrinis verò alij aduerſus eos ſunt miſſi legati (inter quos Apion grammaticus , Iudæorum infenſiſſimus hoſtis) ad eumdem Imperatorem. Rem geſtam ſummatim ſic Ioſephus[c] complectitur : Cùm inter Iudæos & Gręcos Alexandriam habitantes exorta eſſet ſeditio ; terni ab vtraque parte delecti legati ad Caium miſſi ſunt. Apion verò,Alexandrinorum legationis princeps , multa in Iudæos iactauit crimina , interque cetera , quòd Cæſarem non proſequerentur debitis honoribus : nam cùm quàm latè patet orbis Romanus, Caio extruan-

[c] Ioſeph. ant. lib.18.c.10. DE LEGATIONE IVDAEORVM AD CAIVM.

A rruantur templa & altaria, & pari honore colatur cum ceteris numinibus; solos istos turpe putare dedicare illi statuas, aut iurare per nomen Cæsaris. His acerbè inuecto Apione, multisque aliis quæ ad exasperandum Caium facerent; Philo è Iudæorum legatis prior, vir per omnia clarissimus, Alexandri Alabarchæ frater, & non imperitus philosophiæ, parabat causam suæ gentis agere. Sed repulsus est à Cæsare, iubente illum abire, & per iracundiam vix temperante ab iniuria. Quapropter eiectus conuitio; conuersus ad Iudæos assectatores: Nunc, inquit, oportet bono esse animo, quando Caius iratus est: nunc enim Deus contra illum aderit.] hæc Iosephus.

Sed ipsum tamen errare certum est, dum ait ternos legatos ab vtraque parte missos; III. cùm ipse Philo, qui vnus ex legatis fuit, quinque à Iudæis esse missos testetur: qui & egregium commentarium de sua ad Caium legatione conscripsit; ex quo aliqua ad historiam B spectantia decerpta hìc intexere, nec inutile nec iniucundum fore duximus. Cùm ergo venissent Romam, quid egerint post frustrà tentatam gratiam Heliconis apud Imperatorem viri præcipui, sic scribit [a]: Placuit offerri Caio libellum continentem summam calamitatum, & earum deprecationem: id erat fermè compendium supplicationis prolixioris, quam per Agrippam Regem paulò antè miseramus: nam is fortè fortuna venerat Alexandriam, nauigaturus in Syriam in suum regnum, quod ab Imperatore acceperat. Sed ignorabamus etiam tum quàm falleremur. Ex quo enim primùm oram soluimus, putabamus nos inuenturos reddentem iura iudicem: at ille erat hostis implacabilis, alliciens, vt tum videbatur, vultu hilari, & appellationibus comibus. Exceptos enim nos primùm in Campo Martio, cùm è maternis hortis exiret, resalutauit, & dextera innuit se propitium; missoque ad nos Romulo, qui legationi- C bus admittendis præerat, pollicitus est se cogniturum nostram causam per otium: ita vt tota corona circumstantium gratularetur nobis, tamquam voti compotibus, atque etiam nostrates quotquot ex aspectu de rebus iudicant. Ego verò, qui plus per ætatem & eruditionem sapere videor, suspecta habebam illa quæ exhilarabant alios. Sic enim cogitabam: Quid sibi vult, quòd cùm tot adsint legationes propemodum ex omnibus Orbis regionibus, ait se nos solos auditurum? nec enim nescit nos esse Iudæos, contentos si æquaremur ceteris: ceterùm prærogatiuam sperare apud alienigenam iuuenem & liberæ potestatis dominum, non procul abfuerit ab insania: atque vtinam iudicem præstet partibus, non patronum illis, nobis aduersarium. Hæc reputans, trepidabam, inquietus noctu & interdiu. Ita mœrentem me, gementemque (nec enim tutum erat interpellari Principem) alius casus inopinatus repentè perterruit, non parti Iudæo- D rum, sed vniuersis periculum afferens.

Philo l. de legat. ad Caiũ.

QVID LEGATI ROMAE.

Veneramus ex Vrbe Puteolos, Caium secuti: descenderat enim ad mare, morabaturque circa eum sinum, nunc hanc villam visendo, nunc aliam, quæ multæ ibi sunt & splendidæ. Nos verò de agenda nostra causa solicitos, quippe qui accersiri expectabamus continuò, accedit quidam suffusis trepidisque oculis obtuens & anhelus: cumque paululùm seduxisset (adstabant enim quidam in proximo) Audistis ne, inquit, noui quippiam? Simulque conatus rem eloqui, fletu oborto impeditus est: deinde rursus exorsus narrare, iterùm atque tertiò fuit ad eumdem modum inhibitus. Nos verò conspectu eius territi, obsecrabamus indicaret quamobrem venisset: non enim venisse propalàm flendi gratia: quòd si quid esset dignum lacrymis, faceret nos earum participes, assuetos iam calamitatibus. Tandem ille, crebrò singultiens: Periit nobis templum. Iu- E bet Caius poni sibi colossum in adytis intimis, adscito in titulum Iouis cognomine. Nobis verò attonitis miraculo, & in vestigio præ stupore hærentibus (muti enim stabamus & enerues, defectis corporis viribus) superuenerunt alij doloris eiusdem nuntij: deinde omnes simul conclaue ingressi, & inclusi, deplorabamus fortunam priuatam atque publicam, suggerente dolore querimonias: nihil enim calamitosis loquacius. Tædebat enim, ac pœnitebat, quòd ad deprecandum iniurias, quas quotidie pateremur, medio hiemis traiecissemus vasta maria, ignari nobis imminere tempestatem in terris longè sæuiorem iactatione maritima.] hæc ille; qui dehinc quam percontari erant à nuntiis tanti mali causam, & de rebus gestis Iamniæ, deque litteris ad Petronium scriptis de statua in templo locanda (quod nos suo loco superiùs diximus) acceperunt, enarrat. At licet quod Iamniæ factum esset, cunctis innotescere potuisset; tamen quid Caius in Iudæos statuisset, hactenus latuisse videtur: Petronius enim, qui nonnisi transacta hieme con-

IV.

DE STATVA IN TEMPLVM INFERENDA NVNTIVM.

filium Caij detegere, eiuſdemque iuſſionem aperire, ſcriptis ad Caium litteris (vt vidimus) ſtatuerat; adueniente iam ſtatuto tempore, rem in hunc modum, vt iidem nuntij retulerunt, & Philo deſcripſit, aggreſſus eſt. A

V. DE STATVA CAII LOCANDA IN TEMPLO.

Dum ſtatua coloſſæa Sidone pararetur; honoratiores Iudæorum ſacerdotes & magiſtratus euocat, indicaturus eis Caij mandata, ſimulque ſuaſurus vt patienter ferant iuſſa domini, & cauerent mala imminentia: paratum enim eſſe robur exercitus Syriaci ad edendas per totam eorum regionem ſtrages maximas: putabat enim ſi horum præmolliret animos, poſſe per eos moueri ad obſequium ceteram multitudinem. Sed valdè ſua opinione deceptus eſt: perculſi enim ad primam eius rei mentionem, tamquam in præſenti calamitate, obmutuere, quaſi è fonte profundendo lacrymas capillos barbaſque vellendo cum lamentis huiuſmodi: En quò nimis beati ſeneſcendo peruenimus, vt quod nemo maiorum vmquam vidit, nos ſpectaremus: quibus tandem oculis? hos enim priùs abiiciemus cum ærumnoſa vita & miſerabili, quàm tantum nefas inſpiciamus, quod nec auditus, nec mens ſuſtinet. Intereà qui in ſancta vrbe ceteraque regione famam huius conatus audierant, velut de communi ſententia coorti, teſſeram dante dolore publico, profecti ſunt vno agmine, deſertis oppidis, caſtellis, & ædibus; continuatoque itinere venerunt in Phœniciam, vbi tunc agebat Petronius. Id Petroniani quidem conſpicati, curſim ei renuntiarunt caueret ſibi à turbis, infeſtum agmen exiſtimantes: moxque nullis ſtipata ſatellitiis multitudo Iudæorum, ceu nubes, repentè ſuperuenit, totam Phœnicen occupans; vt miraculo eſſet neſcientibus gentis frequentiam. Ac primùm tantus clamor cum fletu planctuque ſublatus eſt, vt hebetaret aures præſentium: nam & poſtquam deſiit, durabat eius ſonitus. Secutæ ſunt compellationes ac preces, quales dictare ſolent calamitoſa tempora. Erant autem diſtributi in ſex ordines, ſeniorum, iuniorum, puerorum: rurſum alia parte anuum, mulierum, virginum. Vbi verò Petronius in loco ſuperiore conſpectus eſt, vniuerſi ordines velut ad vnum edictum humi procumbunt, ſupplices cum vlulatu quodam flebili: iuſſique ſurgere, & accedere propiùs, vix tandem ſurrexerunt, & conſperſi multo puluere, defluenteſque lacrymis accedebant, reductis in tergum more damnatorum ambabus manibus. B C

VI. QVID IVDAEI SVPPLICES AD PETRONIVM.

Tum Senatus *(ipſum ſcilicet Concilium ſeptuagintaduorum ſeniorum, Synedrin appellatum)* ſtans ſic locutus eſt: Inermes (vt vides) adſumus, ne quis nos dicat venire hoſtiliter: manus autem pro armis à natura datas retrò fleximus otioſas; præbemus & corpora ad certos ictus ferire volentibus. Vxores, & liberos, familiaſque adduximus: ſupplices tibi, & per te Caio aduoluimur, domi relicto nemine, orantes vt aut omnes ſeruetis, aut omnes internecione deleatis. Sumus, Petroni, & natura pacis cupidi & ſtudio, ad quam nos trahit cura alendorum liberorum ex noſtris laboribus. Caio Imperium adepto, primi ex tota Syria gratulati ſumus, Vitellio, cuius ſucceſſor es, tunc in noſtra vrbe degente, qui ſuper hac re litteras acceperat, & à nobis ad ceteras ciuitates fama lætum nuntium pertulit: primùm noſtrum templum excepit pro Imperio Caij victimas; vt primùm aut etiam ſolùm priuaretur religione patria. Decedimus vrbibus, cedimus priuatis ædibus & poſſeſſionibus: ſupellectilem vel pretioſiſſimam vltrò vobis in prædam offerimus, eo animo, vt nos putemus non dare, ſed accipere. Vnum pro his omnibus petimus, ne quid in templo nouetur, vtque ſeruetur tale, quale à maioribus nobis eſt traditum. Id ſi non impetramus, necandos nos præbemus, ne videamus viui quod eſt morte grauius. Audimus, pedeſtres equeſtreſque aduerſus nos parari copias, ſi dedicationem impediamus. Nemo ita inſanit, vt ſeruus ſe opponat domino: libenter iugulabimur, cædant, mactent, fruſtatim concidant; ſine certamine ac ſuo ſanguine agant quidquid libet victoribus. Quid opus eſt exercitu? Nos ipſi egregij ſacerdotes immolabimus victimas: adducemus ad templum mulieres, vxoricidæ; fratres ſororeſque fratricidæ; pueros puellaſque innocentem ætatem, puericidæ (tragicis vocabulis vtendum eſt in tragicis calamitatibus.) Deinde in medio eorum ſtantes abluti cognato ſanguine (nam talia lauacra ad inferos properantibus conueniunt) admiſcebimus & proprium, noſmetipſos iugulando inſuper. Morientium hoc mandatum erit vltimum: ne Deus quidem nos accuſet, qui vtriuſque rationem habuerimus, & Imperatori debitæ reuerentiæ, & ſacrarum legum cuſtodiæ. id fiet, ſi vitam haud viuendam contempſerimus. D E

Audiui-

A Audiuimus priscam fabulam è Græca litteratura profectam, tantam vim fuisse Gorgonei capitis, vt hac visa, homines confestim verterentur in saxeos: id quamquam fabulosum videatur, negari tamen non potest simile quiddam magnos necopinatos casus efficere. Ira domini mortem affert, aut quiddam morti proximum. Putas, Petroni, si (quod absit) aliqui nostrates viderent in templum deduci statuam, non in saxa mutatum iri, oculis stupentibus, & per singula membra sopito naturali motu corporis? Extremum, Petroni, hoc erit nostrum votum æquissimum: non contendimus ne imperata facias: dilationem tantùm petimus; & oramus supplices, vt nobis liceat legatos ad dominum mittere. Fortassis impetrabimus, ne religio cælestis numinis, ne leges sanctissimæ aboleantur, néve vltimis etiam posthabeamur gentibus, quibus sui ritus manent incolumes; ne decreta eius aui proauique temerentur, nostros mores approbantia, diligenterque confirmantia: Forsan his auditis fiet mollior: Non semper eædem sunt voluntates Principum, iratorum verò vanescunt celerrimè. Petiti sumus calumniis, permitte adhibeamus remedium: Durum est iniudicatos damnari: Si nihil impetramus; quid vetat, ne quę nunc vult, tunc faciat? Ante missam legationem noli præcidere spem tot millium, non de lucro, sed de pietate contendentium, immò & de lucro: quod enim homini lucrum est sanctitate vtilius? Hæc tum dicta sunt magna contentione magnoq; desiderio ab honoratissimis, singultientibus & anhelis, lacrymis simul ac sudore diffluentibus, vt iam Petronio ceterisque miserationem mouerent: erat enim mitis ingenio, & verbis factisque flexibilis; & videbantur æquum postulare: aspectu quoque nihil erat miserabilius.] hactenus Philo. VII.

Sed quid tum qui erant ex Iudæis Christo credentes? Par est credere, contribulibus suis, ea accepta occasione, ad memoriam reuocasse execrandum facinus in Christum innocentissimum, & de omnibus optimè meritum, perpetratum: quòd illum primùm abiecissent, ac in crucem agendum sic clamassent: Tolle hunc, crucifige. Nam & illud ipsum crucis Christi voluebatur tempus, nempe Paschale, quo fruges in Iudæa maturæ iam erant ad messem, cùm hæc coram Petronio facta sunt, vt idem Philo paulo inferiùs tradit: Paschali enim tempore manipulus spicarum [a] offerebatur. Adiecisse insuper, quòd cùm Christum negantes, se nonnisi Cæsarem habere Regem contestati essent, iustè modò digneque Cæsarem sibi iratum experirentur. Ac denique, quòd qui contempsissent, carceri mancipassent, ac flagellis subiecissent salutis viam admonentem Petrum; Petronium adire, pedibusque illius aduolui & colla subiicere cogerentur. Adhuc etiam addidisse, hæc ipsa & his maiora à Christo prædicta fuisse: nimirum abominationem desolationis in templo esse videndam, ciuitatem sanctam expugnandam, templumque excidendum. Hæcque & alia id genus commemorasse, non quidem insultantes, sed commiserantes, & cum flentibus flentes: sicut olim Ruben fratribus suis [b] calumnias patientibus in Ægypto, & hæc loquentibus; Meritò hæc patimur, quia peccauimus in fratrem nostrum, videntes angustiam animæ illius, dum deprecaretur nos, & non audiuimus: idcircò venit super nos ista tribulatio] dixerat: Numquid non dixi vobis: Nolite peccare in puerum: & non audistis me? En sanguis eius exquiritur.] Eosdemque rursus tunc summis à Deo precibus contendisse putamus (vt olim Ieremias, Daniel, & alij viri sancti fecere) ne tam citò de rebellante sibi populo vindictam sumeret, sed adhuc expectaret, si fortè admissi sceleris pœnitentes, viam salutis ingredientes (quod fecerant plurimi) Christum, quem eiecerant, auidiùs reciperent, ac prædicarent. Quorum precationibus etiam factum existimamus, vt Caij consilium irritum redderetur, & flagellum imminens differretur.

VIII. CHRISTIANORVM ERGA IVDAEOS OFFICIA.

[a] Leu. 23.

[b] Genes. 42.

At verò quid tum Petronius (vt quod narrandum suscepimus, finiamus) decreuerit, Philo persequitur: Habita igitur, inquit, consultatione cum assessoribus; animaduertens partim nutare & ambigere qui modò rigidè aduersati fuerant, partim præiudicare, & miserationem non dissimulare; gaudebat eorum voluntatibus: & quamuis nosset iram Imperatoris implacabilem, & naturalem sæuitiam; tamen videbatur afflatus aura quadam philosophiæ, pietatisque Iudaicæ; siue iam antè vir doctus ex litteris aliquid hauserat, siue ex quo præfecturam adeptus est prouinciarum Asiæ Syriæque, in quibus oppidatim degunt Iudæi plurimi; siue suapte natura erat ad res cognitu dignas docilis. Solet autem Deus bonis viris bona suggerere consilia, tum ipsis, tum Reipublicæ commoda: quod tunc quoque contigit. Quid igitur decretum est? Ne properarent opifi- IX.

IX. PETRONII CONSILIVM IVDAEIS VTILE.

opifices, sed darent operam vt statua summo expoliretur artificio, & quantum fieri posset, exprimerent exemplaria laudatissima, quò sit durabilior: nam opera extemporanea non temerè diuturna fieri; accurata ætatem ferre meliùs. Ceterùm legationem mittere, non est concessum Iudæis: nec enim ipsis tutum esse rem committere domino, qui possit omnia. A

X. PRAETEXTVS DILATIONIS. Interim postulatis nec annui nec renui placuit, quòd vtrumque periculosum esset; sed litteras ad Caium mitti sine accusatione Iudæorum, dissimulatis eorum supplicationibus: causam autem dilatæ dedicationis referri in opifices, quibus necesse sit dari certum spatium temporis: eas moras afferre posse amplioris dilationis occasionem, & fortasse tandem ipsum Caium exorari se passurum. Erant enim tum maturæ segetes; & timendum erat ne deplorata religione, homines quoque vitam contemnerent, & vastatis agris suasmet fruges latè per campos collesque incenderent. Solicitabat etiam cura colligendorum fructuum tum arboreorum tum arualium. Ferebatur enim, constituisse Imperatorem nauigare in Ægyptum Alexandriam: nec videbatur verisimile, tantum Principem per altum mare se obiectaturum periculis, vel propter comitantis classis magnitudinem, vel propter curam corporis, faciliùs iter circumeunti per Asiam & Syriam: sic enim quotidie fore illi copiam vel conscendendi naues, vel exscendendi, præsertim ducenti longas, non onerarias, quibus ora legitur vtiliùs: sicut onerariis per altum fit velificatio. Erat igitur opus, pabulum & annonam parari per omnes vrbes Syriæ, præcipuè maritimas: expectabatur enim ingens multitudo terra marique ventura, non solùm ab Vrbe atque Italia, sed & ab intermediis prouinciis, partim honoratorum, partim militarium, equitum, peditum, naualium, nec minor seruorum numerus quàm militum: & requirebatur non tantùm modus necessarius, verùm etiam Caio digna rerum copia. Eas litteras postquam perlegit Imperator, daturus putabatur veniam, atque etiam prudentiam laudaturus eorum qui moras necterent, non in Iudæorum gratiam, sed propter conuectionem fructuum. Ea sententia comprobata, scriptæ sunt litteræ, & expeditis nuntiis traditæ assuetis itinerum compendio. B C

XI. CAIVS IN PETRONIVM COMMOVETVR. His acceptis, ille inter legendum excandescebat, vultu præ se ferens iracundiam. Vbi verò desiit; complosis manibus, Euge, Petroni, inquit, non didicisti audire Imperatorem, tumens continuatis hactenus magistratibus? Videris ne ex fama quidem Caium nosse, quem experieris non multo pòst. Cordi tibi sunt leges Iudæorum, gentis mihi inimicissimæ; Principis mandata negligis? Timuisti multitudinem? quasi non haberes militum copias formidatas Orientalibus, atque adeò ipsis Parthorum Regibus. Sed miseratus es? ergo minùs apud te valuit Caius, quàm miseratio? Causaris messem? tibi breui sine excusatione ferro caput demetetur. Causaris collectionem fructuum in aduentum nostrum parandorum? scilicet si Iudæa fieret sterilis, deerant finitimæ prouinciæ, quæ victum præberent, vnius inopiam suppleturæ suis prouentibus. Sed cur tempero à manibus? cur meam voluntatem enuntio? Ille mercedem accepturus, cladem suam primus sentiat. Desino minari; irasci non desino. Tum breui mora interiecta, cuidam ab epistolis dictat responsum ad Petronium, laudans in speciem eius prouidentiam, & in prospiciendis futuris solertiam: vehementer enim timebat Præsides, quòd illis promptum esset res nouas moliri, præsertim in magnis prouinciis apud magnos exercitus, qualis est ad Euphratem tractus Syriæ. Delinito igitur per litteras homine, ad tempus iram regebat implacabilem. Deinde mandatum addidit, ne vllam curam præuerteret dedicationis negotio. iam enim messes conuectæ esse poterant, & cessabat illa seu vera seu affectata excusatio. Nec multo pòst aduenit Agrippa Rex, more suo Caium salutaturus, planè ignarus epistolæ Petronij, quidve Caius rescripsisset: conspiciebat tamen statim è vultus nubilo, eum latentem iram coquere: retractabatque intra se, ne quid magnum aut paruum dicto factóve commiserit, quod illum offenderet: cumque nihil inueniret, colligebat id quod erat, irasci eum aliis: ac rursum cùm animaduerteret illum toruè in se solùm intueri, metuebat; & sæpiùs volens rogare, cohibuit se, ne fortè minas aliò tendentes, temeraria curiositate in se conuerteret. D E

XII. Tunc Caius, vt erat callidus ex aspectu deprehendere cogitationes hominum; postquam vidit timentem hæsitantemque, Dubitas, inquit, Agrippa? hanc tibi ego dubitationem eximam. Tamdiu mecum versatus, ignoras me oculis non minùs quàm voce loqui solere? Boni honestique ciues tui, qui soli ex omni hominum genere dedignantur

Caium

A Caium habere pro Deo, videntur iam mortem sibi per contumaciam quærere; dum me iubente in ipsorum templo consecrari Iouis simulacrum, populariter ex vrbe agrisque occurrerunt specie supplicum, sed re vera mandatum meum proculcaturi. Plura intonaturus erat: cùm Rex anxius, & præ metu per singula momenta colore mutato, rubicundus, luridus, liuidus, à vertice ad calcem horrore corripitur; & tremore membra quatiente, solutisque neruis collapsus fuisset, ni eum sustentassent proximi: qui iussi, domum illum retulerunt nil sentientem, & subitanea vi mali sopitum ac stupidum. At Caius magis etiam exasperabatur in gentis odium: Si Agrippa, inquit, familiaris & amicissimus, plurimisque deuinctus beneficiis, tantum tribuit patriis ritibus, vt ne verbo quidem eos violari ferat, sed deliquio pęnè exanimatus sit: quid expectandum est ab aliis, qui nihil habent quòd se in diuersum retrahant? AGRIPPA DEFICIT SENSIBVS.

B Agrippa verò tota die, parteque insequentis maxima, graui sopore pressus, sui compos non erat. Tandem sub vesperam, paululùm erecto capite, ægreque diductis palpebris, caligantes etiamrum circumferebat oculos, circumstantium facies vixdum noscitans: rursumque somno redditus, iam sanior quiescebat, vt apparebat è respiratione & corporis habitu. Aliquanto pòst experrectus sciscitabatur: Vbi nunc sum? num apud Caium? adest ne ipse dominus? Responsum est: Bono sis animo; domi es; Caius non adest: satis dormisti; erige te in cubitum, agnosce præsentes, omnes sunt domestici, amici, liberti, famuli, dilecti & tui amantissimi. Tum verò cœpit resipiscere, singulos condolere aspiciens. Cumque medici iussissent turbam secedere, vt vnctionibus & cibo tempestiuo corpusculum eius reficerent: Scilicet, inquit, curandum est vobis de parando mihi victu delicatiore: an non sufficit misero famem pellere vsu rerum vilis- XIII. AGRIPPAE DOLOR NON MINVITVR.

C simarum simplicissimarumque? quas ipse non admitterem, nisi leuis quædam spes me teneret extremi auxilij ferendi genti infelicissimæ. Hæc cum lacrymis locutus, necessario cibo contentus fuit sine obsoniis: ac ne vinum quidem sibi misceri passus, aquam tantùm gustauit: Habet, inquit, miser venter quod reposcebat debitum: mihi quid faciendum, nisi Caius suppliciter interpellandus de rebus præsentibus? Sumptisque tabellis, scribit has litteras:

Ne coram te appellem, metus obstat, domine, ac reuerentia, quòd & minùs terrear, & tanta maiestate sim attonitus: hæ litteræ meliùs preces meas indicabunt, quas supplex pro verbis offero. Omnibus mortalibus, Imperator, à natura inditus est amor patriæ, & legum patriarum religio: id quod non est opus vt te doceam, pium erga patriam, & leges eius colentem ex animo. Cuique sua, etiam si non sint, videntur ho- XIV. AGRIPPAE LIBELLVS SVPPLEX AD CAIVM.

D nestissima, nimirum quæ affectu magis quàm ratione iudicantur à singulis. Equidem (vt nosti) Iudæus natus sum, natale solum mihi sunt Ierosolyma, vbi altissimi Dei templum sanctissimum situm est. auos proauosque Reges habui, & ex his aliquot etiam summos Pontifices; quam illi dignitatem pluris faciebant, quàm regiam: rati quanto Deus antestat homini, tanto pontificatum regno excellentiorem: ad illius enim curam diuinas res, humanas ad huius pertinere. Huic genti, patriæ, templo cùm sim tot modis coniunctissimus, pro cunctis deprecor: pro gente, ne à vera persuasione transire cogatur ad contrariam, cùm iam inde ab initio vestram familiam persanctè coluerit: quatenus enim licet saluis patriæ pietatis legibus, hac parte nulli genti cedit in tota Europa & Asia; vota pro incolumitate Imperij tui faciendo, dona offerendo, mactando victimas, non solùm in celebritatibus publicis, verùm & quotidianas: atque ita non

E tam ore linguaque iactat suam pietatem erga Cæsares, quàm re ipsa declarat propensissimum erga illos animum.

Pro sancta verò ciuitate, patria mea, hæc afferre licet: eam esse metropolim non vnius regionis Iudææ, sed & multarum, propter colonias inde olim deductas, vel propiùs in finitimam Ægyptum, Phœnicen, Syriam tum citeriorem, tum eam quæ Cœle cognominatur, vel longiùs in Pamphyliam, Ciliciam, plerasque Asiæ partes vsque Bithyniam, & Ponti sinus intimos: pari modo in Europæ Thessaliam, Bœotiam, Macedoniam, Ætoliam, Atticam, Argos, Corinthumque Peloponnesi partes præcipuas. nec tantùm continentes prouinciæ plenæ sunt coloniis Iudaicis, sed & insularum celeberrimæ Eubœa, Cyprus, Creta, ne quid dicam de Transeuphratensibus: excepta enim parua parte Babylonis, aliarumque præfecturarum, omnes vrbes quæ bonum agrum habent, à Iudæis incoluntur. Itaque si exorat mea patria tuam clementiam, præter ipsam alias XV. IVDAEI VBIQVE SPARSI.

ciuitates demereberis plurimas, sitas in diuersis Orbis tractibus, Asia, Europa, Africa, insulares, maritimas, mediterraneas. A

XVI. Conuenit autem tuæ fortunę amplissimæ, collato in vnam beneficio, plurimas deuinciri alias, vt per omnes Orbis partes decantetur tua gloria, & gratiarum actionibus laudibusque vbique omnia perstrepant. Amicorum aliquot patrias integras ciuitate Romana donasti; & qui modò serui fuerant, fecisti aliorum dominos; nec magis gaudent hoc beneficio qui fruuntur, quàm eius auctores. Ego quoque scio me habere herum & dominum, sed inter amicos censeri dignitate paucis secundum, beneuolentia nemini, immò primum potiùs, vel quia mihi est hereditaria, vel quia maximis cumulata beneficiis: non audeo tamen patriæ meæ petere, non dico ciuitatem Romanam, sed ne libertatem quidem aut immunitatem: peto gratiam ipsis vtilissimam, tibi autem innoxiam: quæ enim est subditorum maior felicitas, quàm habere propitium Principem? Ierosolymis primùm audita est, Imperator, exoptata tua successio, è sancta ciuitate diffusa est B eius fama ad finitimas prouincias; digna est quę impetret tuā gratiam. Quemadmodum enim maximi natu filij honoratiores sunt, quòd primi faustū patris matrisq; nomen parentibus dederint: eodem modo quoniam prima Orientalium hæc ciuitas te Imperatorem consalutauit, æquū est vt à te tractetur liberaliùs, aut certè ne sit deteriore conditione quàm ceteræ. Hactenus pro patria deprecatus, postremas pro templo preces adhibeo.

XVII. DE TEMPLO AB OMNIBUS HONORE HABITO. Hoc templum, Cai domine, iam inde ab initio nullam vmquam admisit manufactam effigiem, cùm sit Deo domicilium. pictorum enim atque statuariorum opera sunt sensibilium deorum imagines: illum autem inuisibilem pingere aut fingere, nefas duxerunt nostri maiores. Agrippa tuus auus inuisit hoc templum & honorauit: Augustus quoque per litteras iussit vndecumque illuc mitti primitias, instituto ibi etiam quotidiano sacrificio: honorauit id & tua proauia. Non Græcus, non barbarus, non Rex, Satrapáve vllus vel infensissimus, non seditio, non bellum, non captiuitas, non vastatio, non alia res vlla vmquam tantam cladem intulit, vt contra veterem morem effigies manufacta in id importaretur: quamuis enim infensos haberet accolas, semper tamen sua religione tutum fuit, vt sacratum conditori patrique rerum omnium. Sciebant enim violationem eius expiatam sæpè grauissimis calamitatibus. Quamobrem veriti sunt iacere impietatis semina, ne sibi perniciem inde meterent. Nec est opus externis testibus, cùm possim tibi citare domesticos. C

XVIII. ROMANORUM PRINCIPUM ERGA TEMPLUM OFFICIA. M. Agrippa tuus auus maternus Iudæam, Herode auo meo regnante, adiit, nec grauatus est à mari ad metropolim mediterraneam ascendere: cumque spectasset templum, & decoros ritus sacerdotum, puritatemque ciuium, delectatus est spectaculo vt D mirifico & ineffabili, adeò vt inter familiaria colloquia nihil tunc in ore haberet aliud, quàm laudes templi, eiusque ornamentorum. Ergo quàm diu hæsit ibi in Herodis gratiam, accedebat id quotidie, oblectans animum contemplatione sacri apparatus, & sacrificiorum ordine, verendæque maiestatis in summo sacerdote sacrato cultu ornato, præsidenteque ceteris. Dein vbi templum donis honorauit, & ciuibus indulsit quantum potuit saluis vectigalibus, laudato Herode, ipse vicissim laudatus plurimùm, ad mare deductus est, prosequentibus non vnius ciuitatis populis, & flore frondeque illum ob pietatis admirationem aspergentibus.

XIX. TIBERII STUDIUM ERGA IUDAEOS. Quid alter tuus auus Tiberius Cæsar? nónne manifestè eamdem voluntatem habuit? certè per vigintitres annos, in quibus imperauit, antiquissimam religionem templi seruauit incolumem immotamque modis omnibus: & possum quiddam in laudem eius proferre, quamuis mille sub ipso iactatus casibus. sed amica est & tibi quoque grata veritas. E Pilatus erat Procurator Iudææ: hic non tam in gratiam Tiberij, quàm in odium populi, auratos clypeos dedicauit intra sanctam vrbem in Herodis regia, nulla insignes imagine, nec habentes quidquam vetitum: tantùm titulus continebat nomen dedicantis, & eius cui dedicabantur. Id vbi diuulgatum est in populum; aduocatis viris quatuor regiis filiis, fortuna dignitateque regia præditis, reliquisque huius familiæ, atque optimatibus ceteris, orabant vt tolleretur illa clypeorum nouitas, nec violarentur ritus patrij, conseruati à superioribus Regibus & Imperatoribus. Cumque ille aduersaretur rigidè, vt erat peruicaci duroque ingenio; conclamatum est: Desine seditiones bellaque ciere, desine pacem profligare: Non honoratur Imperator per legum contumeliam: noli hunc iniuriæ prætextum quærere: Tiberius nihil vult temerari in nostris ritibus: aut osten-

A ostende illius edictum, vel epistolam, aliúdve simile; aut da, vt te omisso, per legatos oremus dominum. Id verò eum magis exasperauit, veritum ne si mitteretur legatio, cetera quoque detegeret eius crimina, venditatas sententias, rapinas, iniurias, clades, tormenta, crebras cædes indemnatorum, crudelitatem sæuissimam. Iratus igitur homo iracundus, anceps erat animi; quòd neque demere semel dedicatas res auderet, nec subitis gratificari vellet, non ignorans Tiberij talibus in rebus constantiam.

Quod vbi viderunt optimates, & animaduerterunt eum pœnitere cœpti, quamuis dissimularet; scripserunt Tiberio litteras humili deprecatione plenissimas. qui cognito quid dixerit Pilatus, quid minatus sit, non est opus vt dicam quantum excanduit, quamuis non commoueretur temerè: res ipsa iram eius indicat. Confestim, nihil procrastinans, scribit litteras, valdè obiurgando eius audaciam, iubendoque vt sine mora clypeos tolleret. & translati sunt Cæsaream maritimam, ab Augusto proauo tuo denominatam, quo in ei sacrato templo dedicarentur, sicut factum est. ita consultum fuit & Imperatoris honori, & ciuitatis antiquis moribus. Tunc dicabantur clypei nulla picti effigie, nunc colossęa statua: tunc in priuatis Procuratoris ædibus; nunc (vt fertur) ponetur in intimo Sanctuario, quod semel quotannis Pontifex introgreditur ieiunij tempore, tantùm odores incensurus, & ex more vota facturus, vt felix annus & pax contingat omnibus hominibus. De cetero si quis non dico plebeius Iudæus, sed sacerdos vel summo proximus, immò is ipse Pontifex, si duobus anni diebus, vel eadem die ter quatérve introiuerit, capite luet absque venia. Tantam religionem adytorum voluit esse legislator, vt hæc sola inaccessa intactaque seruarentur. Quàm multos sacrificos putas vltrò mortem obituros, si videant importari statuam? Equidem puto illos, iugulatis vxoribus & liberis, postremò se ipsos mactaturos super domesticorum cadauera. Hæc sunt decreta Tiberij.

XX. PRO IVDAEIS TIBERIVS RESCRIPSIT.

Quid proauus tuus, omnium quotquot vmquam fuerunt Imperatorum optimus, primus ob virtutem & fortunam Augustus cognominatus, qui pacem terra marique diffudit vsque ad extremos Orbis terminos? nónne postquam audiuit ab his quos de hoc templo percontabatur, nullum ibi esse simulacrum manu factum, quod visibili forma naturam inuisibilem exprimeret, religiosè admiratus est? quippe qui non summis labris philosophiam gustauerat, sed plerumque in conuiuiis, quæ ferè quotidiana erant, memoria retractabat quę à philosophis didicerat, aut ex doctorum virorum, quos domi alebat, consuetudine: nam cœnæ tempus vt plurimùm tribuebatur eruditis fabulis, vt non solùm corpus, verùm & anima suis reficeretur deliciis. Huius Augusti proaui tui cùm possim exempla proferre aliquot, contentus ero duobus. Primum, cognito quòd negligerentur sacræ primitiæ, per litteras mandauit prouinciarum Asiæ Procuratoribus, vt sinerent Iudæos solos in synagogis cœtus facere: non enim hæc esse Bacchanalia, vel seditiosorum conuenticula turbandæ pacis causa, sed scholas iustitię temperantiæque in quibus studium virtutis floreat: primitias verò quotannis conferri, vnde fiant sacrificia, missa in hoc sacra legatione ad templum Ierosolymas. Deinde edicit, ne quis sit impedimento Iudæis cœtus collectásve facientibus, aut Ierosolymas eas mittentibus more patrio. Hæc enim etsi non his verbis, in eam tamen sententiam mandata sunt per litteras. Subiiciam exemplum vnius epistolæ, quo faciliùs credas, domine: quam C. Norbanus Flaccus scribit, indicans quid ipsi Cæsar significauerit. Epistolæ verba sunt hæc:

XXI. AVGVSTVS FAVET IVDAEIS.

E C. Norbanus Flaccus Proconsul, Ephesiorum magistratibus salutem. Cæsar mihi scripsit, Iudæos, vbicumque sint, antiquo more suos cœtus facere, conferreque pecunias quas mittant Ierosolymas: hos non vult vetari. Ideò vos certiores facio, me iubere ita fieri.] hæc Norbanus. Subdit verò Agrippa:

LITTERAE NORBANI PROCONS. PRO IVDAEIS.

An non hæc manifesta fides, Imperator, voluntatis Cæsaris, quàm piè fuerit affectus erga templum nostrum, dum permittit Iudæos in publico celebrare suos conuentus propter primitiarum collationem, ceteraque pietatis officia? Est & aliud argumentum priore non minus, ex quo liquet Augusti sententia. Iussit è suis ipsius redditibus offerri quotidie victimas ritè in holocaustum altissimo Deo, quæ hodie quoque offeruntur, videlicet taurus, & agni duo: quas Cæsar altari destinauit, quamuis sciret ibi nullum simulacrum esse vel in occulto, vel in propatulo: nihilominùs tantus Princeps, cogitatione philosophiæ nulli secundus, animaduertit necessum esse vt in terris eximium fanum

XXII. AVGVSTVS ERGA DEVM IVDAEORVM PROPENSIOR.

fanum dicaretur inuisibili Deo sine vlla effigie, vbi homines cum bona spe vota faciant. A
Hoc magistro vsa proauia tua Iulia Augusta, ornauit templum hoc aureis phialis, & calicibus, aliisque donis plurimis ac pretiosissimis. Cur tandem, cùm nullum ibi esset simulacrum? Imbecilliores sunt mentes mulierum, & nihil nisi sensibile possunt percipere: at illa sicut ceteris rebus totum sexum, sic hac quoque superabat, eruditione meditatione que assecuta quod natura negauerat; & virilem rationem adepta, in tantum euasit perspicax, vt intelligibilia magis quàm sensibilia cerneret, & hæc vmbras illorum esse censeret. Cùm igitur habeas, domine, tot exempla domestica optimæ erga nos voluntatis maiorum tuorum, à quibus prognatus, & ad hoc rerum fastigium prouectus es: serua quæ illi ad vnum omnes conseruarunt. Deprecantur pro nostris legibus Imperatores apud Imperatorem, Augusti apud Augustum, aui proauique apud nepotem, plures apud vnum: tantùm non dicentes: Noli decreta nostra, quæ in hanc vsque diem B
permanserunt, facere irrita. Etenim vt nihil infaustum antiquationem eorum sequatur, tamen incertitudo futuri temporis non sinit securos esse vel audacissimos, modò ne sint planè contemptores numinis.

XXIII. *Agrippa recolit accepta beneficia.* Si vellem numerare quæ in me contulisti beneficia, dies me deficeret, nec opus est id me obiter facere: sed vt ego taceam, res ipsæ loquuntur. Exemisti me ferreis vinculis, quis nescit? Obsecro, Imperator, ne me astringas grauioribus: illa partem premebant corporis, at hæc vereor ne totam onerent animam. Impendentem mihi metum mortis depulisti, & metu præmortuum ceu rediuiuum excitasti è funere. Velis, Imperator, hoc beneficium esse perpetuum, ne tuus Agrippa vitam abrumpat: alioqui videbor seruatus, non vt viuerem, sed vt nouis calamitatibus insignis morerer. Donasti mihi regnum, qua sorte nulla inter mortales felicior: id cùm priùs vnam regionem non excederet, adiun- C
xisti mihi mox maiorem alteram, Trachonitim & Galilæam Ergo cùm superflua ditione me auxeris, domine, noli adimere quæ sunt necessaria: noli productum in lucem clarissimam, rursus in tenebras altissimas abiicere. Libenter cedo isti splendori, & pristinam fortunam deprecor. Vnum peto pro cunctis ceteris, incolumitatem ritus patrij. Quid enim de me loquentur vel tribules, vel vniuersi homines? Alterutrum enim sequetur: aut vt appeller meorum proditor, aut vt inter tuos amicos posthac non habear: quo vtroque quid potest esse infelicius? Nam si adhuc in amicis numeror, proditionis insimulabor, si nec patriam iam indemnem, nec templum inuiolatum præstitero. Nam vos præpotentes soletis amicorum ad Imperatoriam opem confugientium rebus consulere. Quòd si qua in re animo tuo molestus sum; noli me vincire, vt Tiberius: sed ne toties vincula timeam, iube mox interimi: quid enim mihi vita opus est, cui spes vnica salutis D
fuit in tua beneuolentia?] hactenus Agrippa. subdit Philo:

XXIV. Has litteras obsignatas mittit Caio; & inclusus domi expectabat anxius de euentu, solicitusque ne illum interpellaret parùm commodè: nam non mediocris periculi iecerat aleam, nimirum de libertate saluteque non solùm terram sanctam incolentium, verùm etiam omnium in toto Orbe dispersorum Iudæorum. Ille inter legendum nunc offendebatur, quòd cœpta non succederent; nunc flectebatur, vel iure ipso causæ tam bonæ, vel adiunctis precibus. & Agrippam partim laudabat, partim incusabat: vitio vertebat, quòd tribules suos nimis diligeret, solos contumaciter auersantes ipsius consecrationem: laudabat, quòd non celaret suam sententiam; id quod aiebat indicium generosi animi. Mitigatus igitur, vt videbatur, respondit clementiùs, & Agrippæ donauit ceu maximam gratiam, ne fieret dedicatio. Simulque iussit scribi P. Petronio Syriæ Præsidi, E
ne quid in Iudæorum templo nouaret. Ne autem solida esset ea gratia, terrorem admiscuit, sic scribens:

XXV. *Quid Caius ad Petronium.* Quòd si extra vnam metropolim in finitimis vrbibus quicumque volentes altaria, templáve, aut statuas, imaginésve mihi, meísve ponere, vetiti fuerint: quisquis obstiterit, plectatur continuò, aut ad me mittatur.] hæc Caius ad Petronium. pergit Philo: Id verò nihil aliud erat, quàm seditionum initium bellorumque ciuilium, & gratiæ, quæ videbatur concessa simpliciter, obliqua quædam abrogatio. Nam aduersarij magis in odium Iudæorum, quàm in Caij honorem, repleturi putabantur totam regionem anathematibus; hi contra violari suos ritus in conspectu suo non passuri, etiam si essent patientissimi: vt Caius, si quis se moueret, seuerè puniens, rursum in templo dedicari iuberet statuam suam. Sed diuina prouidentia iustissimi numinis factum est, vt nemo finitimorum quid-

A quidquam moueret, occasionemq; præberet: quamuis ne accusatione quidem vel mediocri expectata, imminebant casus grauissimi.

At quid hæc quies profuit? dicat aliquis: nec enim Caius quiescebat cum ceteris, iam pœnitens concessæ gratiæ, resuscitansque pristinam concupiscentiam. Nam iussit Romę fieri alium colossum æreum inauratum, omisso illo Sidonio, ne quem motum excitaret in populo; vtque nauibus transportatum per silentium, repentè clàm, priusquam sentiretur, in templo poneret. Id autem facturus erat obiter in Ægyptum nauigans: tenebatur enim miro visendæ Alexandriæ desiderio; magna cura profectionem instituens, vt ibi diu degeret, ratus consecrationem suam, quam somniabat, in hac vna ciuitate posse succedere, atque inde huius religionis exemplū manaturum ad minores ceteras, propter situm eius vrbis in regione opportunissima. Solent enim minores vel homines, vel ciuitates, ad maiorum æmulationem se componere. Et erat alioqui etiam inconstans ingenio; vt mox pœnitens, si quid boni fecisset, irritum infectumque id cuperet, vt fieret molestior ac nocentior. Verbi gratia, vinctos soluit aliquot, mox nihil commeritos vinxit denuò, omni spe adempta iam miserrimis: alios damnauit exilio, mortem expectantes, non quòd conscirent sibi capitalem culpam, aut quauis pœna dignam vel leuissima, sed ob nimiam iudicis inclementiam desperabundos. hi rati se euasisse, lucro imputabant exilium, quo non minùs gaudebant, quàm alij reditu in patriam. Sed non multo pòst, nihil noui molientes, insulas tamquam natale solum incolentes, ferentesque fortiter infortunium, submissis militibus occidit vniuersos, luctum inopinatum in Vrbe afferens familiis nobilissimis. Quòd si quibus donauit pecuniam, posteà repetebat, non vt mutuatitiam cum fœnorum fœnoribus, sed vt furtiuam cum maximo damno eorum qui acceperant: non enim satis erat miseros donata reddere, sed omnia sua bona supererogabant siue patrimonij hereditatumque iure quæsita, siue industria propria. Qui verò maximè probatos & caros ei se putabant, alio modo mulctabantur suauiter prętextu amicitiæ, ingentes sumptus faciendo in repentinas & inconsideratas profectiones, atq; in conuiuia: aliquando enim facultates omnes in vnam cœnam insumebantur, ita vt opus esset mutuum accipere à fœneratoribus: tantum erat splendoris & magnificentiæ. quo factum est, vt quidam auersarentur eius gratias, vt non modò inutiles, sed damnosas etiam & inescatrices insidiosas. XXVI. CAII INCONSTANTIA.

Hæc fuit eius morum inæqualitas atque inconstantia, præsertim erga Iudæos sibi exosos maximè: quorum proseuchas, exorsus ab Alexandria, sibi vsurpauit, & repleuit statuis effigiem suam referentibus, nemine non cedente ipsius auctoritati atque violentiæ. Supererat vnum sanctę ciuitatis templum cum iure asyli; id conabatur in suum proprium templum demutare cum titulo NOVI IOVIS ILLVSTRIS CAII. Quid ais? Tu cùm sis homo, ætherem & cælum quęris insuper, non contentus Imperio tot prouinciarum, insularum, gentium? Deo in terra nihil vis relinquere? non agrum, non ciuitatem, non fanum quidem tam modicum illi dedicatum ex oraculis, vt ne hîc supersit vllum vestigium, monumentúmve pietatis ac religionis vero Deo debitæ? Egregiam de te spem facis humano generi. Ignoras te aperire fontes malorum cunctorum, dum moliris quæ nec facere nec cogitare fas est? Libet commemorare hîc & illa quæ vidimus audiuimusque quando ad Reipublicæ nostræ causam agendam acciti sumus. In primo statim congressu cognouimus ex vultu gestuque pro iudice nos eum habituros accusatorem & aduersarium. Iudicis enim officium erat, sedere in optimatum consistorio, examinare causam per quadringentos annos dissimulatam, & tum primùm reuocatam in dubium, vbi ageretur de tam multis Iudæorum Alexandrinorum millibus: citare horum aduersarios, vicissim partes audire ad clepsydrarum numerum: consultare cum assessoribus, palàm proferre sententiam iustissimam. At ille cum herili supercilio se gessit vt tyrannus inclementissimus. Nam his omissis quæ modò dixi, accersit curatores duos hortorum Mœcenatis & Lamiæ, qui & inter se & vrbi propinqui sunt, in quibus iam tribus diebus quatuórve habitauerat, vbi nobis præsentibus agenda erat totius gentis fabula. Iubet villas omnes sibi aperiri; velle enim se singulas diligenter inspicere. Tum nos introducti, ad primum conspectum eum reuerenter adorauimus, & Imperatoris Augustique appellatione salutauimus. Ille resalutauit tam comiter, vt de vita, nedum de causa, desperaremus. Ringendo enim rogauit: Vos ne estis illi diis inuisi, qui me omnium confessione deum declaratum soli aspernamini, mauultisq; vestrum inno-

XXVII. CAII NOVVM CONSILIVM DE INFERENDO SIMVLACRO IN TEMPLVM. LEGATI RVRSVS CAVSAM AGVNT APVD CAIVM.

innominatum colere? Simulque ſublatis in cælum manibus, erupit in vocem quam ne A audire quidem fas eſt, nedum perloqui verbis totidem. ac mox exorta eſt aduerſæ partis ingens lætitia, quòd hoc audito iam tum ſe victores in hac cauſa fore ominarentur: itaque geſtiebant & exultabant præ gaudio, deorũ omnium ei acclamantes cognomina. His appellationibus humanam naturam excedentibus gaudentem conſpicatus Iſidorus ſycophanta amarulentus: Magis, inquit, deteſtareris, domine, homines iſtos, eorumque tribules, ſi ſcires eorum erga te impietatem atque maleuolentiam: omnibus enim pro ſalute tua votiuas cædentibus victimas, iſti ſoli non ſuſtinuerunt ſacra facere: cùm dico iſti, de cunctis Iudæis loquor. Exclamauimus vnanimiter: Domine Cai, calumniis petimur. Immolauimus hecatombas, libatoque ad aram ſanguine, carnes domum non retulimus ad epulas, vt quorumdam eſt mos, ſed integras victimas exurendas ſacro igni tradidimus, idque ter: primùm, quando ſucceſſiſti in Imperium: iterùm, quando B grauem illum morbum euaſiſti, cui totus Orbis condoluit: tertiò, votum pro victoria Germanica. Eſto, inquit, ſacra feciſtis, ſed alteri, nec pro me: quid igitur prodeſt? mihi certè non ſacrificaſtis. Ibi nos horror peruaſit hac noua voce attonitos, qui ſe in cute quoque exeruit.

XXVIII. CAIVS DE ESV PORCINAE CARNIS COMPELLAT IVDAEOS.

Ille interim villas obibat, inſpectans aulas & conclauia in imis ædibus & in cœnaculis quorumdam locorum reprehendens vitia, & mandans quid mutari vellet in melius: nos verò affectabamur eum, ſurſum deorſum protruſi, & cauillis conuitiiſque petiti ab aduerſariis, non aliter, quàm hiſtriones in ſcenis; nam hoc quoque negotium erat quædam fabula. Iudex perſonam accuſatoris ſumpſerat; accuſatores agebant nequam iudicem, ſimultatis, non veritatis memorem. Sub tanto autem accuſatore ſimul atque iudice neceſſarium eſt ſilentium. Nam hoc quoque quoddam defenſionis C genus eſt, præſertim quando nihil ei gratum reſpondere poteramus, linguam cohibente ritu patrio, orique clauſtra imponente. Vbi verò quædam mandata dedit de ædificiis, ſeriò grauiterque interrogauit: Cur abſtinetis à porcina? Ad hanc percontationem rurſus riſus magnus aduerſariorum exortus eſt, partim gaudentium, partim vt feſtiuo ſalſoque dicto arridentium, & ſic quoque captantium dominicam gratiam: adeò vt quidam e famulitio moleſtè ferrent tam contemptim eos ſe coram Principe gerere; quo præſente vel ſubridere, periculoſum ſit aliis, præterquam admodum familiaribus. Cumque nos reſpondiſſemus, eſſe mores alibi alios, & aduerſariis itidem vt nobis interdictum vſum rerum quarumdam; alius verò quidam ſubieciſſet, multos ne agnina quidem veſci vbique parabili: ridens ille, Rectè, inquit, inſuauis eſt enim. His magis irridebamur ipſi anxij. D

XXIX. AEGYPTII ABSTINENT ESV OVIVM.

Haud dubium legati Iudæorum, ſic reſpondentes de his qui abſtinerent ab eſu agnorum, ſugillarunt Ægyptios. Thebanos enim agnis temperaſſe, nec apud eoſdem oues ſolitas immolari, tradit Herodotus[a]. Ad hęc ſpectare arbitramur quod in Geneſi[b] ſcriptum legitur, Ioſephum dixiſſe: Deteſtantur Ægyptij omnes paſtores ouium.] Contrà verò idem ſcribit Herodotus, caprarios in honore fuiſſe apud Ægyptios. At ſicut ab eſu ouium, ita & caprarum eos abſtinuiſſe, his verſibus teſtatur Iuuenalis[c]:

— Lanatis animalibus abſtinet omnis
Menſa: nefas illic fœtum iugulare capellæ.]

Ad hæc item ſpectat quod habetur in Exodo[d], reſpondiſſe Moyſen Pharaoni, dicenti ſibi: Ite & ſacrificate Deo veſtro in terra hac.] Non poteſt ita fieri: abominationes enim Ægyptiorum immolabimus Domino Deo noſtro?] quaſi minùs licuiſſet oues in Ægypto immolare, vel hircum, vel bouem; quòd ea animalia (vt idem teſtatur Herodotus) E ſacroſancta apud Ægygtios haberentur. ob quam cauſam ſubdit Moyſes: Quòd ſi mactauerimus ea quæ colunt Ægyptij, coram eis: lapidibus nos obruent.] Sed ad Philonem reuertamur, qui hæc pergit narrare de Caio:

[a] *Herodot. in Euterpe.*
[b] *Geneſ. 46.*
[c] *Iuuenal. Sat. 15.*
[d] *Exodi 8.*

XXX. QVAE RELIQVA CAII CVM IVDAEIS.

Tandem non ſine ſtomachatione: Cupio ſcire, inquit, quod ius illius ciuitatis prætenditis. Nobis verò exorſis orationem; cùm ex primo guſtu intelligeret afferri quædam non contemnenda, & allatum iri vehementiora: abrupit ſermonem, & curſu ſe in magnam aulam proripuit: obambulanſq; iuſſit claudi feneſtras vitro candido, ſimili ſpecularibus lapidibus, quibus lux admittitur, ventus & ſol excluditur. Poſteà ad nos lento gradu acceſſit, & moderatiùs iam rogauit: Quid dicitis? Nobis autem deinceps rem in compendium contrahentibus, rurſum procurrit in aliud cubiculum, vbi tabulas antiquæ

A quæ picturæ iubebat reponi. Cumque ad hunc modum causæ nostræ actio interrumperetur, immò frustatim concideretur; lassi desperantesque, nec aliud quàm mortem exspectantes, vix animi compotes præ anxietate, suppliciter ad Deum verum confugimus, vt nos e falsò nominati Dei minis eriperet. Qui nos miseratus, furorem eius mitigauit. Itaque deposita iam ferocia, tantùm hoc prætatus; Homines isti non tam mihi videntur mali quàm miseri; quia sibi persuaderi non sinunt, me esse naturæ diuinæ participem: abiit, simulque nos iussit abscedere.

Postquam hoc non tam iudicium quàm carcerem & theatrum effugimus (nam quasi in theatro exibilabamur, subsannabamur, & irridebamur supra modum: nec secùs quàm in carcere cruciabamur, ferebamusque tormenta totius animæ, dum blasphemias in Deum, & contra nos comminationes Imperatoris tam potentis audiremus, vnam ob B rem infensi & implacabilis, quòd insanæ cupiditati, qua Deus haberi ambiebat, solos Iudæos assensuros non putabat, ac ne posse quidem ei subscribere) vix respirauimus: non quòd amore vitæ mortem horreremus, quàm auidè vt immortalitatem arripuissemus, si quidem profuturum existimassemus nostris legibus: sed quòd sciremus nostrum exitum fore non solùm inutile Reipubl. verùm ignominiosum etiã (nam legatorum infortunium solet imputari his à quibus missi sunt) ea de causa emersissemus aliquando è miseriis. De cetero enim soliciti eramus, quid decreturus, quidve pronuntiaturus esset: quomodo enim poterat causam pernoscere, qui multas eius circumstantias ne audire quidem dignatus fuerat? An non erat onerosum, à nobis quinque legatis pendere omnes Iudæos, quotquot vsquam habitant? Si enim gratificaretur nostris inimicis, quænam alia quiesceret ciuitas? quænam inquilinis parceret? quænam proseucha relinqueretur C incolumis? quænam iura seruarentur Iudæis patrio iure viuentibus? Imminebat subuersio, iactura, naufragiumque priuilegiorum quæ gens ea habebat in singulis ciuitatibus. Tot curis oppressi, succumbebamus miseri: nam qui nobis fauere anteà videbantur, prorsus desperauerant: quapropter cùm ad illum accersiremur, subduxerunt se præ metu, quòd benè scirent dementiam hominis gerentis se pro Deo. Diximus in summa causam odij, quo Caius nationem Iudæorum prosequebatur: superest vt dicamus eam, qua vsi sumus apud eum, palinodiam.] hactenus Philo; cetera desunt.

XXXI. LEGATI MALORVM TIMORE PRESSI.

Quod autem pertinet ad Apionem, vnum pro Alexandrinis legatum: huic non satis fuit coram Caio, atque compluribus aliis, in Iudæos orasse: quinetiam ipsum pro Alexandrinis & Ægyptiis aduersus Iudæos Alexandriæ agentes, ac denique (vt veriùs loquar) omnes, commentarium conscripsisse, sciendum est, illudque calumniosum, atque adeò D confertum mendaciis & blasphemiis, vt nil odiosius eo videri possit, potissimùm miseris Iudæis. Erat hic Ægyptius, extrema eius parte quæ [a] Oasis dicitur, oriundus, ac denique ciuitate Alexandrina donatus, fastuosus ac per omnia arrogans homo, de quo hæc Plinius [b] Secundus: Apion quidem grammaticus hic, quem Tiberius Cæsar cymbalum mundi vocabat, cùm publicæ famæ tympanum potiùs videri posset, immortalitate donari à se scripsit ad quos aliqua componebat.] Gellius [c] etiam de eodem sic scribit Apione: A vitio studioque ostentationis fit loquacior: est enim sanè quàm in prædicandis doctrinis suis venditator.] hæc Gellius. Ceterùm Iosephus [d], qui duos libros aduersus eundem Apionem conscripsit, cunctasque in Iudæos ab eo sparsas calumnias egregiè confutauit, qualis ille fuerit suis coloribus pinxit: qui & eiusdem miserandum interitum his paucis narrauit: Rectè mihi videtur Apion propter patriæ suæ leges pœnas dedisse blasphemiæ. E Etenim necessariò circumciso circa genitalia, vulnera ei facta nihil profuerunt; & putrefactis, in magnis doloribus expirauit.] hactenus Iosephus.

XXXII. DE APIONE GRAM. LEGATO PRO ALEXANDRINIS.

[a] *Iosf. contra Apion. lib. 2.*
[b] *Pli. in præf. ad hist. Plinij Senioris.*
[c] *Gell. lib. 5. c. 14.*
[d] *Iosf. lib. 2. cõtra Apion.*

Hæc de Apione breuiter recensuisse volumus, quod impiæ in res Iudaicas ab eo prolatæ calumniæ, in Christianos etiam, quòd ex Iudæis progeniti essent, sunt illapsæ, Gentilibus Fideles æquè carpentibus, & dicteriis exagitantibus, quòd caput asini adorarent, prout Tertullianus [e] & alij antiquorum, qui calumniam refellunt, suis scriptis prodidere. huius quidem concinnator strophæ fuit Apion, qui hæc inter alia execranda est commentus de Iudæis, sic dicente Iosepho [f]: In hoc enim sacrario Apion præsumpsit dicere asini caput collocasse Iudæos, & id colere, ac dignum facere tanta religione: & hoc affirmat esse depalatum, dum Antiochus Epiphanes & expoliasset templum, & illud caput inuenisset ex auro compositum, multis pecuniis dignum.] hæc Iosephus, qui aperti mendacij procacem hominem redarguit: cuius rei suspicionem Cornelium Tacitum

XXXIII. CALVMNIAE APIONIS IN IVDAEOS.

[e] *Tertull. in Apolog. c. 16.*
[f] *Ioseph. lib. 2. cõtra Apion.*

tum inuexisse, idem putauit Tertullianus: dum ille egregiè mentitus, dixit[a] Iudæos effigiem asini siluestris, qui aquam monstrauerit in deserto, in penetralibus consecrasse. Sed de his aliàs. A

[a] Tacit. li. 21.

XXXIV. Quod verò spectat ad legationem Philonis ac sociorum pro Iudæis Alexandrinis susceptam: quem finem sortita fuerit, haud satis liquet; nisi quòd Caio sequentis anni exordio nece sublato, quæ ab illo in Iudæos Alexandrinos, vel in templum de colosso in eo erigendo statuta fuerant, omnino irrita facta esse intelligimus. Verùm antequam ad alias res gestas stylum conuertamus, illud dissimulare non possumus, quòd hæc omnia de rebus gestis Caij atque Petronij aduersus Iudæos, aliter à Iosepho narrantur, quàm ex Philone sunt superiùs recitata. Neminem tamen putamus adeò imprudentem, qui in his non Philoni potiùs acquiescendum, vt antiquiori, & qui hæc oculis spectarit, existimet, quàm Iosepho, qui hoc tempore planè infans, natus erat annos tantummodò tres: quippe qui (vt ipse de se testatur) genitus fuerit anno primo eiusdem Caij Imp. B Hæc opportunè ob oculos legentium ponimus, ac perspicuè inspicienda proferimus, sicut & de aliis eius erroribus superiùs fecimus; vt non adeò quis miretur, si interdum videat eumdem auctorem ab Euangelistis longè dissentire, cùm nec Philoni consentiat, in re præsertim tam certa, & auctoris qui interfuit, fide testata.

IOSEPHVS ERRORIS ARGVITVR.

XXXV. Nam quod primùm occurrit: ecce tibi, tradit Philo, Iudæos semel tantùm conuenisse Petronium in Phœnicia agentem messis tempore: Iosephus[b] verò, tempore serendorum agrorum, idque iterùm accidisse, & Ptolemaide primùm, inde Tiberiade Petronium conuenisse affirmat. Rursum, alio argumento esse scriptas à Petronio litteras ad Caium, atque diuerso ab eo quod narrat Philo, Iosephus significat. Demeritam insuper Caij gratiam ab Agrippa occasione conuiuij, cùm idem scribat Iosephus; longè aliter per Philonem rem se habere facilè cognoscimus. Redditas denique à Caio ad Petronium litteras diuersas planè ab his quas Philo verè nos docuit, ipsum asserere, nemo non videt. Caium verò anteà occisum esse quàm ab eo scriptæ litteræ ad Petronium peruenirent, quod & ipse ait; quis, quæso, esse commentum, ex iis quæ ex Philone recitauimus, non intelligit? Ex his igitur aliisque eiusdem auctoris superiùs notatis erroribus, quàm vacillet talis historici fides, & quàm leuiter nonnulli qui veritatem historicam vix summis labiis attigerunt, eidem plurimum tribuant, omnes facilè iudicabunt. Ceterùm nos tam de eo quàm ceteris auctoribus eam ducimus habendam esse rationem; vt non idcircò, quòd iterùm atque iterùm erroris arguantur, cetera ab eis scripta reiiciamus: sed cunctis exactè discussis, ea nobis probentur, quæ non facilè improbari possint; veritatemque dixisse putemus eos qui aperti mendacij conuinci nequeant. C D

IN QVIBVS IOSEPHVS A PHILONE DISCREPAT.
[b] Ios. antiq. li. 18. c. 11. & de bello Iud. li. 2. c. 9.

XXXVI. Quod insuper ad Philonem spectat; ne quis errore labatur: constat ipsum legatum bis agentem, iterùm venisse Romam; primùm quidem vnà cum quatuor sociis, tempore Caij Imperatoris; rursum verò tempore Claudij, vt his S. Hieronymus[c] indicat verbis: Aiunt hunc sub Caio Caligula Romæ periclitatum, quò legatus gentis suæ missus fuerat; cùm secunda vice venisset ad Claudium, in eadem vrbe locutum esse cum Apostolo Petro, eiusque habuisse amicitias, &c.] Non prætermittimus dicere, eumdem à Philone conscriptum librum de legatione ad Caium, alio etiam titulo fuisse prænotatum, nempe, de Virtutibus, vt Eusebius[d] scribit: sed per antiphrasim, vt putatur, fuit idem titulus inditus. Sed an fuerit Philo Christianorum studiosus nec ne, agemus de his inferiùs. Ceterùm Alexandrum illum Alabarcham, quem Iosephus[e] germanum Philonis fuisse dicit, sedisse vnà cum Caipha summo sacerdote aduersus Apostolos, ex Actis[f] Apostolorum superiùs significauimus: eodem ipsum in illos fuisse animo potiùs quàm illis studuisse, quiuis facilè coniiciet; præsertim quòd nullis scriptis ipsorum expressè meminerit, cùm pluries daretur occasio: verùm, cùm dicat Hieronymus, Petrum habuisse amicum, & de Christianis Alexandrinis scripsisse sub nomine Esseorum, aliud de eo nos opinari suadet. Scimus tamen Photium in Bibliotheca de Philone dixisse, ipsum de Christianæ legis clarissima luce ad Iudaismi tenebras defecisse. Sed quo auctore id post annos octingentos sexaginta iste prodit, quod à nullo antiquorum Patrum scitum est? Quamobrem eadem facilitate qua asseritur, confutatur: nec enim tantæ ipse æstimationis in Ecclesia Dei fuit, vt illud, *Ipse dixit*, satis sit ad irrefragabilem illi auctoritatem conciliandam, quem frequenter grauissimè errasse, sæpè inferius suis locis demonstrare continget. E

DE PHILONIS LEGATIONIBVS.
[c] Hieron. de Script. Eccl. c. 11.
[d] Euseb. hist. lib. 2. c. 5.
[e] Ios. antiq. lib. 18. c. 10
[f] Act. 4.

A Ceterùm quod pertinet ad reliquas res Iudaicas: admiratione equidem dignum est, quantopere Iudæos hoc tempore vltio diuina vexarit, non tantùm his perturbationibus tum in Ægypto tum etiam in Syria agentes exagitans, sed trans Euphratem apud Babylonem habitantes maxima omnium clade afficiens: qui verò Babylone male habiti fugerunt Seleuciam, conspirantibus simul Syris cum Græcis illic agentibus, omnes supra quinquaginta millia virorum ex improuiso occisi sunt; adeò vt ne vllus quidem euaserit, nisi quem amici aut vicini seruarit misericordia. hæc Iosephus[a] pluribus. Lentis velut passibus in eos indignatio diuina procedens, sic primùm & eos qui sub Romano Imperio, & qui apud externas nationes essent, afflixit. Peccauerant quidem in Christum non tantùm qui Ierosolymis habitabant Iudæi, sed & ceteri omnes qui ex diuersis Orbis partibus ad Paschale festum illuc ex more confluxerant, omnes B æquè in eum insanientes, & cruci affigendum clamantes, & à Pilato istud ipsum clamoribus extorquentes. Ceterùm quoniam qui Ierosolymas ac Iudæam habitabant Iudæi longè grauiùs deliquisse videbantur, quòd tamdiu admoniti Christi miraculis, tantam gratiam contempsissent, nec Apostolorum prædicatione resipuissent, grauioribus relinquuntur plectendi suppliciis, illis ipsis scilicet quæ in eos obuentura Christus antè prædixerat: vasa enim illa iræ Dei in ipsos effundenda ac penitus consummanda, ad tempus dilata diuino consilio seruabantur, vt interim ex his aliqui per Euangelij prædicationem salui fierent, sicut est in Psalmis[b]: Dedisti metuentibus te significationem, vt fugiant à facie arcus: vt liberentur dilecti tui.]

XXXVII. CLADES IVDAEORVM.

[a] Ios. antiq. lib. 18. c. 12.

[b] Psal. 59.

Sed consideratione quoque digna res est Deum optimum maximum eodem tempore, quo in Iudæos gladium iræ suæ cœpit exerere, Gentes sibi conciliare cœpisse, illisque C (vt vidimus) ad salutem per baptismum aditum reserasse, cùm Petrum in primis tam patenti diuinitus ostensa visione de illis admonuisset. Sed quò magis magisque ex Gentibus colligenda propagaretur Ecclesia: quem ad hoc opus elegerat, Paulum adhuc Tarsi agentem, & (quod dictum est de Ieremia[c]) quasi sagittam electam adhuc in sua pharetra latitantem, Deus ad faciendam (quod habet Psalmus[d]) vindictam in nationibus, & increpationes in populis, educere in medium festinauit: sed hæc anno sequenti.

XXXVIII. VOCATIO GENTIVM CVM DESOLATIONE IVDAEORVM.

[c] Ierem. 1.

[d] Psal. 149.

IESV CHRISTI ANNVS 43. — CLAVDII IMP. ANNVS I.

D ANno Domini quadragesimotertio, Coss.[e] Caio Augusto quartùm & Sentio Saturnio, Kal. Februarij idem Caius Augustus anno suæ ætatis vigesimonono, coniuratione Cassij Chereę & Cornelij Sabini Tribunorum Prętorianorum militum, occiditur, cùm imperasset annis tribus, mensibus decem, & diebus octo, numerando à die obitus Tiberij Imperatoris, vt testatur Suetonius[f]: licet Dio[g] annis tribus mensibus nouem, & diebus vigintiocto ipsum Imperium tenuisse dicat. Sed longiùs aberrat Iosephus[h], dum Caij Imperio tantùm tribuit tres annos atque sex menses: qui tamen rem gestam ceteris fusiùs est[i] prosecutus: quem consulat, qui ea pleniùs scire cupit; pro instituto autem ad certam temporum rationem exquirendam accommodato, hæc satis esse putamus. Occisi igitur (inquit Suetonius[k]) cadauer eius clàm in hortos Lamianos asportatum, & tumultuario rogo semiambustum, leui cæspite obrutum est: posteà per sorores ab exilio E reuersas erutum, crematum, atque sepultum. Satis constat, priusquam id fieret, hortorum custodes vmbris inquietatos; in ea quoque domo, in qua occubuerat, nullam noctem sine aliquo terrore transactam, donec ipsa domus incendio consumpta sit. Periit & vnà vxor Cæsonia, gladio à Centurione confossa, & filia parieti illisa.] hæc Suetonius. Porrò tam Caius, quàm qui eum præcessit Tiberius, non sunt recepti in numerum Imperatorum, quorum Consules in iuramentis & votis concipiendis mentionem facere consueuerunt, vt auctor est Dio[l].

I. CAIVS OCCIDITVR.

[e] Dio lib. 50.

[f] Suet. in Caio cap. 59.

[g] Dio lib. 59. in fine.

[h] Ios. de bello Iud. li. 2. c. 10.

[i] Ios. antiq. lib. 19 c. 1.

[k] Suet. in Caio, c. 59.

Post Caium verò Tiberius Claudius Drusus[m] Germanicus, Drusi Neronis & Antoniæ filius, Liuiæ Augustæ nepos, annos natus quinquaginta factione Prætorianorum militum capessit Imperium, tenuitque annos tredecim, menses octo, & dies viginti. Quomodo autem Caio de medio sublato, excussus sit omnis timor quem Iudæis intulerat; & quonam pacto regnum olim Agrippæ à Caio delatum, eidem à Claudio sit confirmatum.

II. CLAVDII IMPERIVM.

[l] Dio lib. 60.

[m] Suet. in Claudio, c. 1. 2. & 10.

matum & auctum; & qua ratione tumultus ac turbæ aduersus Iudæos Alexandriæ agentes, quorum causa (vt vidimus) Philo cum sociis ad Caium Romam legatione functus est, eiusdem Claudij litteris hoc ipso primo anno sui Imperij compressæ sint atque sedatæ, Iosephus [a] in hæc verba describit: Claudius porrò ablegatis militibus quicumque suspecti esse poterant, edictum proposuit, quo Agrippam in regno per Caium antè concesso confirmabat, collaudans simul eius operam & industriam: addita insuper Iudæa & Samaria, quòd olim ad eius aui Herodis regnum pertinuissent. has igitur velut familiæ debitas restituit: Abilam autem, & finitimam eius ditionem in Libano, quæ Lysaniæ fuerat, adiunxit de suo. Fœdus deinde Regis cum Romano populo in æs incisum est in Vrbis foro medio.] & paulo pòst: Dimisit etiam Alexandrum Lysimachum Alabarcham, veterem amicum & olim procuratorem suæ matris Antoniæ, quem Caius iratus vinxerat; cuius filio Marco, Berenice desponsata fuerat, Agrippæ filia. A

[a] Iosf. antiq. lib. 19. c. 4.

III. TVMVLTVS ALEXANDRINI SEDATI.

Per idem tempus, quòd morte Caij, Iudæi qui erant Alexandriæ animos sumpsissent, B & iam ad arma ventum esset: idem Claudius per epistolam mandat Ægypti Præsidi, vt seditionem illam compescat; & ad preces Agrippæ Regis mittit edictum Alexandriam & in Syriam.] hæc cùm scribat Iosephus, dicatque ad hæc agenda persuasum Claudium non tantùm Agrippæ, sed & Herodis Regum precibus fuisse: non quidem Herodes hic ille putandus est Tetrarcha, iam (vt vidimus) redactus in ordinem, & mulctatus exilio; sed alius Herodes Rex Chalcidis, eiusdem Agrippæ Regis frater, vt idem Iosephus [b] inferiùs declarat. Eiusdem quoque Herodis, Agrippæ fratris, meminit Dio [c] his verbis: Agrippæ regnum auxit, honores Consulares tribuit, fratrique eius Herodi prætoriam dignitatem & principatum quemdam concessit; in Senatumque ingredi eos, ac gratias ipsis Græcè agi mandauit. hæ Claudij actiones laudatæ erant ab omnibus.] Sed iam quodnam tunc pro Iudæis edictum à Claudio datum sit, hîc describamus. est autem huiusmodi: C

[b] Iosf. antiq. lib. 20. c. 1. in fine.
[c] Dio lib. 60.

IIII. EDICTA PRO IVDAEIS.

Tiberius Claudius Cæsar Augustus Germanicus Trib. potest. edicit. Quoniam cognitum habemus Alexandrinos Iudæos iam inde ab initio ius eius ciuitatis ex æquo cum Alexandrinis ceteris consecutos à Regibus, sicut pater ex instrumentis super hoc conscriptis, & constitutionibus regis, post adiectamque Imperio nostro per Augustum Alexandriam, mansisse illis sua iura integra; conseruata per missos illò diuersis temporibus Præsides, nullamque de eorum iure controuersiam extitisse, cùm Aquila præfuit Alexandriæ: permissumque eis ab Augusto, vt in defuncti Ethnarchæ locum alium suis suffragiis substituerent, vt quisque in suis ritibus maneat, neque cogatur religionem patriam deserere: ceterùm Alexandrinos concitatos contra conciues suos Iudæos Caij Cæsaris temporibus, propter insolentem illius insaniam; dum contra patriam gentis religionem, pro Deo coli ab eis postulat, & recusantibus infensus est: Volo inconcussa esse iura eorum à Caij insania, eisque ius esse perseuerandi in patriis ritibus. Iubeoque vtramque partem, quoad fieri potest, dare operam ne quid turbarum commoueatur: idque proposito hoc edicto, ita statuo.] Atque hæc erant, quæ in illo edicto continebantur. In reliquum orbem Romanum tale missum est: D

V. ALIVD CLAVDII PRO IVDAEIS EDICTVM.

Tiberius Claudius Cæsar Augustus Germanicus Pont. Max. Consul designatus secundùm, edicit. Petentibus à me Agrippa & Herode Regibus mihi amicissimis, vt permitterem Iudæis in Imperio nostro degentibus vti suo iure quemadmodum anteà, sicut & Alexandriam habitantibus concessimus: libenter precibus eorum annuimus, non deprecatorum tantùm causa, sed quia ipsos dignos iudicamus hoc nostro beneficio, E propter seruatam populo Romano fidem & amicitiam. Æquissimum igitur censeo, nullam ne Græcam quidem vrbem negare illis ius suum: quandoquidem & sub diui Augusti principatu conseruatum eis fuit integrum. Licebitque in posterum Iudæis per totum nostrum Imperium sparsim habitantibus, vti maiorum suorum moribus: quos iam nunc moneo, vt hac nostra gratia contenti, modestiùs se gerant, neque conspuant religiones externarum gentium: suis autem suo arbitratu viuant legibus. Atque hoc meum edictum ciuitatibus, coloniis, & municipiis Italicis, ac prouincialibus per magistratus publicari volo, ad Reges quoque atque dynastas transmitti non minùs triginta continuis diebus ita proponendum, vt ab omnibus humi stantibus possit perlegi.

VI. His edictis Alexandriam [d] & per totum Imperium dimissis, Claudius Cæsar declarauit quomodo in Iudæos animatus fuerit.] Hæc cùm à Iosepho scribantur concessa esse Iudæis,

[d] Iosf. antiq. lib. 19. c. 5.

A Iudæis, qui tum Alexandriæ, tum etiam in ceteris Romani Imperij prouinciis agerent: iis tamen qui Romæ essent, quòd frequentissimus esset populus, non eadem sunt iura concessa: sed hoc Claudij imperij exordio primùm cohibiti, demum (vt suo loco dicemus) Vrbe sunt pulsi. Dio [a] enim sub Claudij anni primi Consulibus hæc ait: Cùm Iudęi adeò iterùm Romæ frequentes fierent, vt difficulter sine tumultu propter multitudinem Vrbe possent exigi, non eiecit quidem eos, patriis tamen legibus vitam tolerantes non passus est conuenire.] Nec certè mirum: nam & cetera conuenticula aboleuit. Et quia intelligebat (inquit idem auctor) nihil profici, si qua re vulgo interdiceretur, nisi vita quoque eius quotidiana transformaretur; cauponum tabernas, in quas coëuntes potabant, demolitus est: edixitque ne quis carnem elixam, aut aquam calidam venderet; in quosdamque contrà delinquentes animaduertit.] sic igitur coniurationes timens, omnino conueniendi simul occasionem quacumque ex causa amputauit. B

IVDAEI ROMAE COHIBITI.

[a] Dio lib. 60.

VII. REDITVS AGRIPPAE.

Post hæc verò (inquit Iosephus) mox Agrippam ad curam sui regni misit, auctum maioribus honoribus, commendatumque per litteras Præsidibus prouinciarum, simul & procuratoribus omnibus. Ille autem, vt re benè gesta magna celeritate reuersus est: & quàm primùm peruenit Ierosolymam, votiua sacrificia persoluit, nihil omittens eorum quæ lege præscripta sunt. Vnde & multos Nazaræos tonderi mandauit: & catenam auream à Caio donatam, pondere parem illi ferreæ, quæ regias manus vinxerat, monumentum aduersæ fortunæ mutatæ in prosperam, suspendit in sacrario super gazophylacium: quæ doceret spectatores & sublimia posse corruere, & Deum valere omnia erigere denuò. Omnes enim admonebantur per hanc catenam consecratam, quòd Agrippa leui de causa priuatus dignitate, sit vinctus, pauloque pòst compedibus C solutus, splendidiorem quàm antè principatum adeptus sit: eam esse naturam rerum humanarum omnium, vt celsissima quæque prolabantur facilè, rursumque inclinata restituantur in pristinum fastigium. Ritè igitur votis Deo redditis, Agrippa Theophilum Anani filium submouit à summo sacerdotio, & Boëthi filium Simonem cognomine Cantharam in eius locum substituit.] & post pauca: Constituto deinde pontificatu, Rex Ierosolymitis beneuolentiæ gratiam retulit, remisso eis tributo quod soliti erant in singulas ædes pendere: decorum putans, si non pateretur se vinci amore mutuo.] Quomodo autem in gratiam Iudæorum, Iacobum fratrem Ioannis occiderit, & Petrum detruserit in carcerem, dicemus anno sequenti, quo ea contigisse noscuntur. Nam cùm ante Paschale tempus occisus ab eo Iacobus fuerit, atque Petrus carceri mancipatus: non patitur temporis ratio, vt istæc omnia hoc primo anno Claudij facta fuerint: cùm necdum eo anni tempore, ad nauigationem minùs idoneo, Agrippa Roma recessisse putandus sit; cùm præsertim illic ob dicta negotia obeunda, diutiùs eum apud Claudium detineri oportuerit. D

VIII.

[b] Iosantiq. lib. 19. c. 5.

DORENSES TVMVLTVS.

Quid insuper hoc primo anno Claudij, cùm Petronio Syriæ Præsidi nondum successum esset, egerit Agrippa Rex apud eumdem aduersus Dorenses pro temerata patria religione, idem Iosephus [b] his verbis describit: Paulo pòst, Dorenses quidam iuuenes natura temerarij, religionis specie, posuerunt in Iudæorum synagoga statuam Cæsaris: quod Agrippam vehementer commouit ad iracundiam, quòd ea res perditum iret instituta patriæ. Quare sine mora ad Petronium Syriæ Præsidem profectus, questus est de Dorensium audacia: qui & ipse non minùs ægrè ferens hoc facinus vt impium, nouatoribus illis asperiùs scripsit in hanc fermè sententiam:

IX. PETRONII LITTERAE AD DORENSES.

E Publius Petronius, Legatus Tiberij Claudij Cęsaris Augusti Germanici, Magistratibus Dorensium. Quoniam tam audax est quorumdam vestrûm insolentia, vt etiam contra edictum Claudij Cæsaris Aug. Germanici, quo Iudæi permittuntur suis legibus viuere, synagogam eorum profanauerint, illata Cæsaris statua, quod religioni ipsorum non est licitum: atque hoc facto non Iudæorum tantùm pietas læsa est, sed numen etiam Cæsaris, cui rectiùs in proprio templo statua poneretur, quàm in alieno, maximè in synagoga: cùm iustum sit, & Imperatoris iudicio comprobatum, vt sui quisque loci sit dominus: ne mea decreta commemorem post contemptam auctoritatem Cæsaris, qui Iudæis non tantùm religionem permisit, verùm etiam æquum ciuitatis ius cum Græcis cohabitantibus. His ergo de causis, eos qui contra edictum Augusti ausi sunt talia, indignantibus etiam propriis magistratibus, hæc furore populi, non suo consensu facta esse asseuerantibus; iubeo per Centurionem Vitellium Proculum ad me duci, ratio-

rationem reddituros. Magistratus autem hortor, vt si videri volunt his consensum suum non accessisse, Centurioni sontes indicent, dentque operam nequid turbæ aut rixæ oriatur, quam quidem captare videntur: cùm contrà ego & mihi carissimus Rex Agrippa nihil æquè curemus, quàm ne vlla Iudæis detur occasio excitandi tumultus, defensionis prætextu. Quo autem meliùs cognoscatis quænam sit super hoc negotio voluntas Augusti, adiunximus eius edictum apud Alexandrinos propositum: quod iam antè satis notum omnibus, carissimus Rex Agrippa mihi sedenti pro tribunali recitauit, ius suum postulans, & vt suis beneficium Cæsaris maneat incolume. Quamobrem iubeo, vt in posterum nullam quæratis seditionum materiam, & cæleste numen suis quisque colat ritibus. Hucusque Petronius: qui ita rem curauit, vt admissum erratum corrigeretur, & in posterum caueretur, ne quid tale quispiam audeat.] atque hæc Iosephus. Porrò in locum Petronij in Syriæ prouinciam subrogatus est Marsus: cuius præfecturæ tempore quæ gesta sint, dicemus suis locis inferiùs. A B

X. Quod ad res pertinet Ecclesiasticas: reserato semel aditu Gentibus ad Christi fidem, Antiochiæ primùm ex Gentibus magna facta est accessio Fidelium ad Ecclesiam, adeò vt ibi primùm Christianum nomen exortum fuerit, & feliciter propagatum: quibus verò progressibus hæc facta sint, Lucas[a] his verbis significat: Erant autem quidam ex eis viri Cyprij, & Cyrenæi, qui cùm introissent Antiochiam, loquebantur & ad Græcos, annunciantes Dominum Iesum. Et erat manus Domini cum eis: multusque numerus credentium conuersus est ad Dominum. Peruenit autem sermo ad aures Ecclesiæ, quæ est Ierosolymis, super istis: & miserunt Barnabam vsque ad Antiochiam. Qui cùm peruenisset, & vidisset gratiā Dei, gauisus est: & hortabatur omnes in proposito cordis permanere in Domino: quia erat vir bonus, & plenus Spiritu sancto, & fide. Et apposita est multa turba Domino. Profectus est autem Barnabas Tharsum, vt quæreret Saulum: quem cùm inuenisset, perduxit Antiochiam. Et annum totum versati sunt ibi in Ecclesia: & docuerunt turbam multam; ita vt cognominarentur primùm Antiochiæ discipuli, Christiani] hæc Lucas: cetera autem quæ posteà narrat, quando sint facta, suo loco dicemus. C

[a] Act. 11. PROFECTVS ECCLESIAE ANTIOCHENAE.

XI. In sede igitur Petri, in ipsa Antiochena Ecclesia à Petro erecta, à discipulis aucta, à Barnaba multiplicata, & Pauli prædicatione cumulatissimè fecundata, felicissimum nomen Christianorum est inchoatum. De his Ignatius[b] ad Magnesianos, nempe de nomine Christiano iam antè oraculo prophetico prædicato, hæc ait: Simus itaque digni cognomento quod accepimus. Qui enim alio nomine appellatur præter hoc, hic non est Dei, nec accepit prophetiam loquentem de nobis[c]: Et vocabitur tibi nomen nouum, quod os Domini nominauit, & erit populus sanctus. Antiochiæ enim primùm discipuli appellati sunt Christiani, cùm Petrus & Paulus Ecclesiam fundarent.] hæc Ignatius. Ioannes Chrysostomus[d] de eodem munere Antiochenæ Ecclesiæ concesso hæc ait: Sicut Petrus inter Apostolos primus Christum prædicauit; sic inter ciuitates hæc prima, tamquam coronam quamdam admirabilem Christianorum tulit appellationem.] & alibi sic alloquitur Antiochenos[e]: Vos autem, si quidem aliquod de honore certamen oriatur, omni ambitione contenditis, vt vel vniuerso præsideatis Orbi, illo scilicet vobis priuilegio blandientes, quòd hæc prima ciuitas Fidelibus Christianorum nomen imposuit.] D

DE NOMINE CHRISTIANO. [b] Ignat. ep. 6. [c] Isa. 62. [d] Chrys. ho. 3. ad pop. Antioch. [e] Idem hom. 7. in Matth.

XII. Qua verò occasione pristinum nomen Discipulorum sit mutatum in Christianorum, S. Athanasius[f] hanc affert causam: Omnes, inquit, qui credebant in Domino nostro Iesu Christo, non Christiani, sed Discipuli tantummodò vocabantur. Et quia multi nouorum dogmatum auctores extiterant, doctrinæ obuiantes Apostolicæ, omnes sectatores suos Discipulos nominabant, nec vlla erant nominis discretio inter veros falsosque Discipulos, siue Christi, siue Dosithei, siue Iudæ cuiusdam, siue Ioannis sectatores, qui se quasi Christi Ecclesiæ fatebantur, quin potiùs vno Discipulorum nomine ferebantur: Tunc Apostoli conuenientes Antiochiæ (sicut horum, Luca narrante, Acta testantur) omnes Discipulos vno nomine, id est, Christianos appellant, discernentes à communi Discipulorum vocabulo, & vt diuini per Isaiam oraculi sermo compleretur, quo ait: Seruientibus mihi vocabitur nomen nouum. Hanc ergo ab Apostolis traditam de nouis vtendis nominibus formam Ecclesia tenens contra diuersos hæreticos (vt sanæ fidei ratio postulat) diuersas edidit nominum nouitates.] hæc ille. Porrò deductum esse nomen Christianum à Christo, & Christi à chrismate, regali nempe vnctione, nemo est qui ignoret. E

[f] Athanas. in disput. cōtra Arium. CVR EX DISCIPVLIS DICTI SVNT CHRISTIANI.

De

A De huius nominis excellentia cùm tam multa magnaque à sanctis Patribus sint præ- XIII.
dicata; vnam hanc tantùm Gregorij Nysseni [a] sententiam scriptam hic referre contenti [a] Greg. Nyss. de prof. Chri.
erimus: Participatione, inquit, Christi, Christiani appellationem sortiti sumus: ita &
per consequens conuenit omnium quoque sublimium nominum nos adsciscere com-
munionem & societatem: quemadmodum in catena, qui eum qui in extremitate est
annulum attraxerit, eos qui continenter inter se cohærent, per vnum attraxerit.] Cete- CHRISTIANI VNDE.
rùm qui aduersus Gentiles, huius nominis originis ignaros, Ecclesiastici tractatores ege-
runt, aliunde eius nominis interpretationem deducere consueuerunt. Occasione enim,
quòd Gentiles homines, Christianos corrupto vocabulo Chrestianos, & Christũ, Chre-
stum (quod nomen vsitatum reperitur apud Romanos) nominare consueuerunt; inde
etiam eius nominis interpretationem ex Græca voce χρηστὸν, quod est, bonum & commo-
B dum, sunt aucupati: de cuius vocis significatione hæc Suidas: χρηστὸς, bonus est charitate,
sed non necessitate. χριστὸς, oleo vnctus, & Christus Dominus Deus noster.] Nec aliam sa-
nè ob causam Iustinus [b] Martyr in oratione ad Antoninum Pium sic ait: Chrestiani enim [b] Iust. in orat. ad Anto. Piũ.
esse deferimur: atqui χρηστὸν hoc est commodum & bonum odisse, iniustum est.] sic enim
esse legendum, ea quæ in eamdem sententiam scribit Tertullianus [c], declarant, dum sic [c] Tertull. in Apol. cap. 3.
ait: Quæ accusatio vocabulorum, nisi si aut barbarum aliquod sonat vox nominis, aut in-
faustum, aut maledicum, aut impudicum? Christianus verò (quantum interpretatio est)
de vnctione deducitur. Sed & cùm perperàm Chrestianus pronuntiatur à vobis (nam
nec nominis certa est notitia penes vos) de suauitate vel benignitate compositum est.
Oditur ergo in hominibus innocuis etiam nomen innocuum.] Et Lactantius: Sed expo-
nenda, inquit huius nominis ratio est, propter ignorantium errorem, qui cum immutata [d] Sueton. in
C littera Chrestum solent dicere, &c.] sic item legendum esse apud Suetonium [d], prout Claud. c. 25.
apud Lucianum etiam legitur, qui eodem vixit tempore, certum est. Lucian. in Philop.

Quod verò ad hæreticos spectat: etsi (vt vidimus) ad distinctionem aliarum secta- XIV.
rum Apostoli Christianum nomen credentibus indiderunt: tamen haud multo pòst &
istud ipsum iidem æmulati sunt hæretici, qui suos sectatores, Christianos etiam appella-
re consueuerunt. Fecisse id primum inueniuntur Carpocratiani, vt auctor est Epipha-
nius [e]. Licet verò peculiare propriumque nomen credentium fuerit, vt Christiani appel- [e] Epiphanius
larentur: tamen aliis quoque nominibus, quibus anteà ab iisdem Apostolis nominati hæresi 27.
reperiuntur, & frequentiùs dicti Fratres: qua nomenclatura sæpè vsus est Christus [f], CHRISTIANORVM DIVERSA NOMINA.
& Apostoli frequentiùs; idemque perseuerauit in Ecclesia. sic & Fraternitas, ipse Chri-
stianorum cœtus dictus reperitur. Cuius nominis, cum infamarentur à Gentilibus, Ter- [f] Mat. 23.
D tullianus [g] rationem reddidit in hæc verba: Sed & quòd Fratres nos vocamus, non aliàs, Luc 22.
opinor, infamant, quàm quòd apud ipsos omne sanguinis nomen de affectatione simu- Ioã. 20. 21.
latum est. Fratres autem etiam vestri sumus iure naturæ, matris vnius, etsi vos parum [g] Tertull in
homines, quia mali fratres. At quanto digniùs fratres & dicuntur & habentur, qui Apol. c. 39.
vnum patrem Deum agnouerunt, qui vnum spiritum biberunt sanctitatis, qui de vno
vtero ignorantiæ eiusdem ad vnam lucem expauerint veritatis? Sed eo fortasse minùs
legitimi existimamur, quia nulla de nostra fraternitate tragœdia exclamat, vel quia ex
substantia familiari fratres sumus, quæ penes vos ferè dirimit fraternitatem. Itaque quia
animo animaque miscemur, nihil de rei communicatione dubitamus. Omnia indiscreta
sunt apud nos, præter vxores: in isto loco consortium soluimus, in quo solo ceteri ho-
mines consortium exercent, qui non amicorum solummodò matrimonia vsurpant,
E sed & sua amicis patientissimè subministrant; ex illa, credo, maiorum, & sapientissimo-
rum disciplina Græci Socratis, & Romani Catonis, qui vxores suas amicis communica-
uerunt, quas in matrimonium duxerant liberorum causa, & alibi creandorum, nescio [h] Athenag.
quidem an inuitas. quid enim de castitate curarent, quam mariti tam facilè donaue- orat. pro
rant? O sapientiæ Atticæ, ô Romanæ grauitatis exemplum! Leno est Philosophus & Christianis.
Censor. quid ergo mirum si tanta charitas conuiolatur?] hæc Tertullianus: his similia [i] Iustin. orat. ad Anto. Piũ.
Athenagoras [h] Philosophus Christianus, Iustinus [i], & Minutius Felix [k], cùm eamdem [k] Minut. in Octauio.
Gentibus calumniam illatam refellunt. Ex Platonis enim Republica erat illa ipsorum [l] Clem. Alex.
fraternitas: qui sicut conciues omnes fratres appellat [l], sic æquè & vxores inter eos vo- lib. 5. Strom.
luit esse communes. & Lact. li. 3. c. 21.

Rursum verò, qui olim Christiani, iidem nominabantur Sancti: vnde Paulus ad Ro- XV.
manos Christianos scribens [m]: Omnibus, qui sunt Romæ, dilectis Dei, vocatis Sanctis.] [m] Rom. 1.

[a] Rom. 15. [b] 2. Cor. 13. [c] Philip. 4. [d] Act. 26. [e] Act. 9. CHRISTIANI DICTI SANCTI.

& [a] alibi: Proficiſcar Ieruſalem miniſtrare Sanctis.] & illud [b]: Salutant vos omnes Sancti.] itemque [c]: Salutate omnem Sanctum.] vel cùm ait coram Agrippa Rege[d]: Multos Sanctorum ego in carceribus incluſi.] Lucas itidem[e]: Factum eſt, vt Petrus dum pertranſiret vniuerſos, deueniret ad Sanctos, qui habitabant Lyddæ.] Eo etiam nomine vſi ſunt poſteri, Ignatius, Philo (vt dicemus ſuo loco, cùm de Eſſenis agemus) Polycarpus, Tertullianus, & alij. At demum obtinuit vſus, vt illi tantummodò Sancti in Eccleſia dicerentur, qui eminentiori probatioriq́ue fulgerent morum ſanctitudine. Apud Græcos autem (vt auctor eſt Plutarchus[f]) Hoſij, hoc eſt, Sancti, honoris cauſa dicebantur ſacerdotes. Nominabantur etiam olim Chriſtiani, Credentes: cuius nomenclaturę plura ſunt exempla. itemque Fideles[g]: quod nomen ad poſteros dilapſum eſt, & frequentiùs vſurpatum, præſertim Romæ, vbi (vt auctor eſt S. Ambroſius[h]) qui baptizati ſunt, Fideles nominari conſueuerunt; videaſque in vſitatis eiuſdem Eccleſiæ precibus Chriſtianos ferè ſemper appellari Fideles. Vnde & Pontius diaconus in Vita Cypriani: Quid, inquit, Chriſtiana plebs faceret, cui de fide nomen eſt?] A B

[f] Plutarch de oraculorum defect. in fin. [g] Epheſ. 1. Coloſſ. 1. 1 Tim. 4. [h] Ambroſ. de Sacram. li. 1. c. 1.

XVI. Iudæi verò ignominiæ cauſa, quòd Dominum noſtrum in titulo cauſæ cruci affixo Nazarenum appellatum noſſent, Chriſtianos Nazarenos nominare conſueuerunt, à Nazareth oppidulo Galilææ, de quo Nathanaël aliquando[i]: A Nazareth poteſt aliquid boni eſſe?] Vnde Tertullus[k] cauſam agens Iudæorum aduerſus Paulum coram Felice Procuratore Iudææ, hæc ait: Inuenimus hunc hominem peſtiferum, & concitantem ſeditiones omnibus Iudæis in vniuerſo Orbe, & auctorem ſeditionis ſectæ Nazarenorum.] quòd nomen cùm dimanaſſet ad poſteros Iudæos, ea voce ter in die iidem maledicebant Chriſtianis, & Chriſto, vt Hieronymus[l] tradit his verbis: Ipſe bonus paſtor poſuit animam ſuam pro ouibus ſuis, & contempſit eam; qui abominationi eſt genti Iudæorum, cui ter in ſingulos dies ſub nomine Nazarenorum maledicunt in ſynagogis ſuis.] licet Epiphanius[m] dicat Iudæos id feciſſe in hæreticos, qui Nazareni vocati, legem vnà cum Euangelio ſeruabant; ſic enim ait: Non ſolùm Iudæi hos odio habent; ſed exurgentes manè & meridie & circa veſperam, ter in die, quando preces perficiunt in ſynagogis ſuis, deteſtantur ipſos, ac execrantur, dicentes: Maledic Deus Nazarenis.] Verumtamen cùm ex Apoſtolorum Actis perſpicue appareat, omnes Chriſtianos à Iudæis æquè dictos eſſe Nazarenos, ad ipſos Chriſtianos potiùs, quàm ad hæreticos eo nomine nuncupatos, eam pertinuiſſe blaſphemiam exiſtimamus. C

[i] Ioan. 1. [k] Act. 24. CHRISTIANI DICTI NAZARENI. [l] Hieron. in Iſa. c. 49. [m] Epiph. hæreſ. 29.

XVII. At ſicut credentium Chriſto fuit nomen peculiare, vt Chriſtiani dicerentur; ita & iiſdem cognomen eſt inditum, vt & Catholici nominarentur. Cùm enim (vt vidimus) & hæretici Chriſtiano nomine iactanter gloriarentur: ad diſtinguendos veros à falſis, Catholicum eſt cognomen inuentum, & id quidem temporibus Apoſtolorum: nam eorum auctoritate, vera Dei Eccleſia in eorum Symbolo Catholica eſt cognominata, vt ea diſcriminatione nominis ab hæreticorum conuenticulis cognoſceretur eſſe diſtincta. Agens Pacianus[n] aduerſus Nouatianos, hæc ait de Catholico nomine: Chriſtianus mihi nomen eſt: Catholicus verò cognomen illud me nuncupat: iſtud oſtendit. hoc probor: inde ſignificor. Et ſi reddenda poſtremò Catholici vocabuli ratio eſt, & exprimenda de Græco interpretatione Romana: Catholicus, vbique vnum, vel (vt doctiores putant) obedientia omnium nuncupatur.] & paulo pòſt: Ergo qui Catholicus, idem obediens: qui obediens, idem eſt Chriſtianus: atque ita Catholicus Chriſtianus eſt.] hęc Pacianus. Sed de Catholico nomine aliàs ſæpè, deque Chriſtiano nomine modò ſatis. Iam reliqua proſequamur. D

CHRISTIANI DICTI CATHOLICI. [n] Pacian. ad Sym. Nouat.

XVIII. Eodem anno quadrageſimotertio à Chriſti natali (vt Euſebius[o] auctor eſt) Thaddęus, vnus ex ſeptuagintaduobus diſcipulis, Edeſſam Syriæ profectus, Abgarum* Regem, atque populum Edeſſenum ad fidem conuertit. hæc autem vt facta ſint, Euſebius his verbis deſcribit: Poſtquam Ieſus aſſumptus fuit; Iudas, qui & Thomas dicebatur, Thaddæum Apoſtolum, vnum ex ſeptuaginta, ad Abgarum miſit: qui eò profectus, ad Tobiam Tobiæ filium diuertit. Vbi verò fama de illo paſſim manaſſet, & miraculis ab eo editis eſſet conſpicuus: Abgaro nunciatum eſt, Apoſtolum illuc à Ieſu, ſicut per litteras anteà ſcripſerat, aduentaſſe. Cœpit ergo Thaddæus per virtutem & potentiam Dei cuiuis morbo & languori medicari; ſic vt omnes in magnam traduceret admirationem. Simulatque Abgarus magnas incredibileſque res geſtas & miracula ab eo edita audiuiſſet, & quo pacto per nomen & virtutem Ieſu Chriſti quemuis morbum depel- E

[o] Euſeb. lib. 1 c. 13. in fin. * Abagarum. DE CONVERSIONE EDESSENORVM.

A depelleret; confestim secum cogitare cœpit, illum eumdem esse de quo Iesus per epistolam ita significauerat: Postquam receptus fuero ad eum qui misit me, quemdam ex discipulis meis mittam ad te, qui te morbo afflictatum recreet, & ad integram valetudinem restituat. Accersito igitur Tobia, apud quem diuersabatur, dixit: Accepi virum quemdam præpotentem Ierosolymis huc accessisse, qui domi tuæ iam commoratur, multasque in nomine Iesu facit curationes. Hic respondit: Sanè quidem, domine, hospes qui huc aduenit, apud me est, & multa edit miracula. Tum ille: Adduc eum, inquit, ad me. Tobias autem rectà ad Thaddæum se conferens, dixit illi: Abgarus huius loci Princeps, vbi me ad se acciuerat, iussit vt te ad ipsum deducerem, quò morbo, qui eum cruciat, curationem adhibeas. Et Thaddæus: Eamus, inquit, quoniam ad eum re vera missus sum.

B Postridie ergo primo mane Tobias, assumpto secum Thaddæo, perrexit ad Abgarum. XIX.
Vt autem venit, cùm iam proceres Abgari ei præstò adsisterent, extemplò in ipso ingressu magnum quoddam & illustre visum in vultu Thaddæi Apostoli elucere, Abgaro cernebatur. quod cùm Abgarus conspicaretur, supplex Thaddęum adorauit. Admiratio omnes qui aderant amplexa est: illi enim visum, quod soli Abgaro apparuit, minimè cernebant. Qui etiam à Thaddęo sciscitabatur: Tu ne verè discipulus es Iesu Flij Dei qui sic mihi per litteras pollicitus est: Mittam ad te quemdam ex discipulis meis, qui omnem morbi tui ægritudinem leuet, & tibi tuisque vitam largiatur? Cui Thaddæus: Quoniam, inquit, magnam fiduciam in Domino Iesu, qui misit me ad te, collocasti; ob eam causam ad te missus sum. Et rursus: Si fides, quam in illum contuleris, magis magisque creuerit; mentis tuæ postulata tibi, vt credideris, euenient. Ad quem Abgarus: Sic, inquit, in illum

CONGRESSVS THADDAEI CVM ABGARO.

C credidi, vt vellem maximè Iudæos, qui eum cruci affixerunt, exercitu ad eam rem collecto, prorsus è medio tollere, si Romanorum Imperium non esset meo instituto impedimento. Et Thaddæus: Dominus noster, inquit, & Deus Iesus Christus voluntatem sui Patris expleuit: quod vbi ab illo factum fuit, ad Patrem denuò assumptus est.

Cui Abgarus: Et ego, inquit, in illum credidi, & in Patrem eius. Tum Thaddæus: Propterea, inquit, in nomine ipsius Domini Iesu manum super te pono. Quod vbi fecerat, euestigiò morbo & calamitate, qua diuexabatur, releuatus est. Abgarus igitur magnopere propterea miratus, quòd sicut de Iesu auribus acceperat, sic per discipulum eius & Apostolum Thaddæum, qui illum absque medicamentis & herbis integræ valetudini restituisset, re ipsa comperiebat. Atque non modò hunc, sed Abdum etiam filium Abdi, podagræ doloribus oppressum, ad pristinam valetudinem reduxit. XX.

THADDAEI MIRACVLA

D Qui cùm Thaddæum adiret, abiecit se ad pedes illius: cuius manum cùm corpori suo haberet impositam, quod ei in optatis erat, assecutus, penitus conualuit. Complures item alios illorum conciues idem Apostolus ex morborum molestiis eripuit, magnas res gessit & cum primis admirabiles: verbum Dei passim diuulgauit. Post ista Abgarus: Tu Thaddæe, inquit, virtute Dei hæc facis, nobisque magnam excitas admirationem: verùm deinceps de aduentu Iesu, quo pacto contigerit, & de eius potentia, & qua tandem virtute factitauerit ea quæ fama & creber hominum sermo ad nos pertulit, mihi, quæso, oratione explica.

Et Thaddæus: In præsentia, inquit, silebo: sed quoniam ad verbum Dei prædicandum missus sum, cras mihi omnes ciues tuos congrega, & inter illos palàm verbum Dei exponam, ipsumque vitæ sermonem inter eos disseminabo: atque adeò de aduentu Iesu, XXI.
E qua ratione acciderit, de eius ad terras missione, & cur à Patre in mundum missus sit, vberiùs differam. Quinetiam de virtute rerum ab illo gestarum, de mysteriis quæ in mundo locutus sit, qua vi & potentia ipsa transegerit, de noua & inaudita eius prædicatione, de abiectione & contemptu sui ipsius, de humilitate exterioris hominis, qui cuiusque oculis patebat; quo pacto etiam se ipsum deiecerit, mortem obierit, atque adeò diuinitatem aliqua ex parte imminuere visus sit, quæ à nefariis Iudæis perpessus, quomodo in crucem actus, qua denique ratione ad inferos descenderit, maceriamque quæ longo æui spatio integra & immota constitisset, diruperit; vt surrexeritque post triduum, & mortuos, qui multis sæculis obdormissent, excitauerit; quatenus etiam solus descenderit ille, sed cum ingenti multitudine ad Patrem suum ascenderit; quo pacto ad dexteram Dei Patris cum gloria in cælis assideat; quemadmodum cum splendore & potentia ad sententiam de viuis & mortuis ferendam venturus sit, apertè explanabo. Abgarus

garus ergo præcepit, vt prima luce ciues sui in vnum conuenirent, Thaddæum concionantem attentè audituri. Paulo pòst, auro tum cælato, tum rudi & informi illum donari mandauit. At ille respuit, sic fatus: Si nostra prorsus dereliquimus, quo modo accipiemus aliena? Ista quadragesimotertio anno post Christum natum gesta sunt. Quę sanè non absque fructu & vtilitate ex Syriaca lingua ad verbum conuersa, opportune sint in hunc locum conclusa.] hæc Eusebius, à quo tamen in eo S. Hieronymus[a] dissentit, quòd hunc Thaddæum non ex septuagintaduorum discipulorum, sed ex duodenario Apostolorum numero fuisse tradit. A

[a] Hieron. in Matth. c. 10.

IESV CHRISTI ANNVS 44. — CLAVDII IMP. ANNVS 2. B

I.

SEquitur annus Domini quadragesimusquartus, adnotatus Consulibus[b] Claudio Augusto secundùm, & C. Licinio Largo: quo Iacobus Apostolus, filius Zebedęi, Ioannis frater ab Agrippa Rege Iudæorũ occiditur. Rem gestam Lucas summatim complexus, hæc ait[c]: Eodem tempore misit Herodes Rex (*sic enim appellat Agrippam cognomēto Herodem*) manus, vt affligeret qoosdam de Ecclesia. Occidit autem Iacobum fratrem Ioannis gladio.] hæc enim facta esse hoc anno ante Paschale tempus, superiùs ostendimus. Erat Agrippa Rex Iudaicæ religionis obseruātissimus, vt liquet ex his, quæ tum à Philone tum à Iosepho de ipso sunt scripta, quæ à nobis suis locis sunt superiùs recitata: quamobrem perfacile fuit Iudæis, Christiani fidei hostibus, ipsum aduersus Christi Ecclesiam concitare. Hic ergo diuerso planè à priore consilio rem aggreditur. Prima enim post necem Stephano illatam concitata in Ecclesiam persecutio omnes Christi fideles exagitauit præter Apostolos; qui (vt ex Luca vidimus) expulsis ceteris, soli permissi sunt Ierosolymis agere. quæ verò hoc anno ab Agrippa est conflata vexatio, in ipsos tantùm Ecclesiæ vertices, sanctos Apostolos, est furore bacchata: ratus nimirum ille, si fundamenta conuelleret, omnem desuper molem constructam paruo dirutum iri negotio. Sic igitur cùm induxisset in animum, & (quod Lucas ait) misisset manum, vt affligeret quosdam de Ecclesia, à Iacobi nece rem crudeliter auspicatur. Quod verò ad ipsum Iacobum pertinet: cùm Hispaniarum Ecclesiæ[d] omnes ex æquo profiteantur, eumdem Apostolum anteà in Hispanias esse profectum, illicque primùm prædicasse Euangelium, & aliquot collegisse discipulos: nihil ampliùs quod de ea re dicamus habemus, quàm quæ sunt à nobis in Martyrologio Romano[e] notata; quæ consulat qui hæc cupit. Hic enim tantùm agere de eius martyrio, in animo est; quod eo clarius atque celebrius reputatur, quòd primus inter Apostolos tantam gloriam promeruisse cognoscitur. Haud dubium est ante aciem ipsum dimicando stetisse, qui primus omnium strenuè fortiterque verbi gladio pugnans, gloriosus occubuit. C D

AGRIPPA PERSEQVITVR CHRISTIANOS.

[b] Dio lib. 60.
[c] Act. 12.
[d] Breuiar. Tolet. instit. S. Isidori.
[e] Mart. Rom. Notat. die 25 Iulij.

II.

Quæ verò martyrium eius præcesserint ex Clemente Alexandrino libro septimo ὑποτυπώσεων hæc Eusebius[f]: De isto Iacobo Clemens dicto libro historiam planè memorabilem inserit, eamque narrat, quasi ex traditione maiorum acceptam: nimirum, eum ipsum qui Iacobum in iudicium adduxisset, cùm testimonium Christo illum tam liberè perhibentem cerneret, ea re commotum, se esse Christianum ingenuè confessum esse. Igitur ambobus vnà ad supplicium ductis, hunc inter eundum à Iacobo postulasse veniam sibi concedi. Iacobum autem paululùm rem animo complexum, dixisse: Pax tibi. illumque osculatum esse: & sic tandem vtrumque securi percussum vitam deseruisse.] hæc ex Clemente Eusebius. Sunt & alia plura, quæ licet incerto auctore scripta[g] ferantur, non tamen prorsus contemnenda putamus: nam quod habent de conuersione magorum Phileti & Hermogenis, alij plerique adstipulantur: horum namque meminit Paulus ad Timotheum[h] scribens: Scis, inquit, hoc quòd auersi sunt à me omnes qui in Asia sunt, ex quibus est Philetus, & Hermogenes.] de Phileto etiam sequenti capite in hæc verba, de hæreticis loquens: Sermo eorum vt cancer serpit: ex quibus est Hymenæus, & Philetus, qui à veritate exciderunt, dicentes resurrectionem esse iam factam, & subuerterunt quorumdam fidem.] Sicut enim Simon magus, licet initiatus esset sacro baptismo, tamen ad magiam reuersus, contra Apostolos bellum iniit; ita etiam & dicti magi Philetus & Hermogenes fecisse visi sunt, dum primò per Iacobum ad E

IACOBI MARTYRIVM.

[f] Euseb. hist. lib. 2. c. 8.
[g] Passiones Apostol. in Iacobo.
[h] 2. Tim. 1. & 2.

A ad fidem conuersi, inde verò à fide excidentes, aduersus Ecclesiam pugnantes, hæresim statuerunt. Quod verò aliorum relatione sanctus Hieronymus[a] recitat, immolatum Iacobum die secunda Paschatis; haud constare posse videtur: nam ex his quæ sanctus Lucas scribit, erroris arguitur, dum ait[b], Herodem necis Petri cupidissimum, ab ea tamen abstinuisse vsque ad dies Azymorum elapsos. Religiosiorem quidem hac ex parte Agrippa ceteris Iudæis se præbuit: nam illi ipso Paschatis die Christum (vt dictum est) in crucem agendum curarunt; hic verò, quòd dies essent Azymorum, à nece Petri Apostoli abstinendum putauit. Sed quibus persuasionibus eum detruserit in carcerem, de eius nece spectaculum post dies Paschales populo exhibiturus; idem Lucas[c] rem gestam fusiùs prosecutus, his verbis describit: *a Hieron. in Ezech. c. 43.* *b Act. 12.* *c Act. 12.*

Videns autem Herodes quia placeret Iudæis, apposuit vt apprehenderet & Petrum. III.
B Erant autem dies Azymorum. Quem cùm apprehendisset, misit in carcerem, tradens quatuor quaternionibus militum ad custodiendum, volens post Pascha producere eum populo. Et Petrus quidem seruabatur in carcere: oratio autem fiebat sine intermissione ab Ecclesia ad Deum pro eo.] acceperat à Claudio Agrippa non regnum tantùm plurium prouinciarum accessionibus auctum, sed ius etiam in res sacras, nimirum in templum & sacerdotium: sicque non solùm ex animi sui sententia summos Pontifices dimouet & creat; sed arbitratus se (quod prædixerat Dominus) obsequium præstare Deo, Apostolorum verticem Petrum, quasi nouis dogmatibus solicitantem populum, è medio tollere festinat. Magno sanè terræmotu Ecclesia Christi tunc concuti visa est, dum ipsa petra in Ecclesiæ fundamento locata, tanta agitatione quassari conspiceretur. Hinc tum iuges illæ Fidelium omnium (quod & mirandum est) pro Petro ad Deum preces C effusæ. Nam etsi alios complures Apostolorum carceri mancipatos sæpè legamus; de nullo tamen ipsorum vniuersam Dei Ecclesiam adeò solicitam fuisse reperimus, sicut de Petro, vtpote communi omnium parente atque pastore. Sed audiuit Deus orationem eorum, & vinctum suum non despexit. *PETRVS IN CARCEREM TRVDITVR.*

Cùm enim (inquit Lucas) producturus eum esset Herodes, in ipsa nocte erat Petrus dormiens inter duos milites, vinctus catenis duabus: & custodes ante ostium custodiebant carcerem.] Vnde, quæso, tanta hæc diligentia, & tam exquisita custodia? Iam aliàs ante decennium Iudæi experimento didicerant, Angelum Domini[d] Petrum ac ceteros Apostolos simul vinctos eduxisse de carcere. timẽs igitur Herodes, ne quod semel factum erat, iterùm eueniret, stultè admodum tot artibus Dei consilium ac sapientiam eludere conatus est. Sed quid tum ille qui reprobat consilia[e] Principum? Ecce (inquit Lucas) An- D gelus Domini adstitit; & lumen refulsit in habitaculo: percussoque latere Petri, excitauit eum, dicens: Surge velociter. Et ceciderunt catenæ de manibus eius. Dixit autem Angelus ad eum: Præcingere, & calcea te caligas tuas. Et fecit sic. Et dixit illi: Circumda tibi vestimentum tuum, & sequere me. Et exiens sequebatur eum, & nesciebat quia verum est quod fiebat per Angelum: existimabat enim se visum videre. Transeuntes autem primam & secundam custodiam, venerunt ad portam ferream, quæ ducit ad ciuitatem: quę vltrò aperta est eis. Et exeuntes processerunt vicum vnum: & continuò discessit Angelus ab eo. Et Petrus ad se reuersus, dixit: Nunc scio verè quia misit Dominus Angelum suum, & eripuit me de manu Herodis, & de omni expectatione plebis Iudæorum.] IV. *d Act. 5.* *e Psal. 32.* *PETRVS AB ANGELO LIBERATVR.*

Errant, mea sententia, qui putant Herodianum carcerem hunc, in quem detrusus est Petrus, extra Ierosolymitanam ciuitatem fuisse positum in suburbiis, eò quòd dicat E Lucas de Angelo & Petro è carcere educto: Venerunt ad portam ferream, quæ ducit ad ciuitatem: quæ vltrò aperta est eis.] nescientes Ierosolymam ciuitatem vsque ad tempus huius, de quo est sermo, Agrippæ Regis, duplici fuisse circumdatam muro; ipsum verò Agrippam & tertium addere aggressum esse, sed non absoluisse. Cùm igitur Petrus è carcere ab Angelo ductus per portam ferream ingressus sit ciuitatem; dicere possumus carcerem Herodianum inter primum & secundum murum extitisse. Ceterùm Iosephus[f] tam in primo quàm in secundo muro testatur fuisse erectas munitissimas turres; in quarum vnam, ad delinquentes coërcendos mancipatam, Petrus coniectus ac vinctus, fuit à militibus custoditus. Nisi potiùs affirmare velimus (quod magis placet) portam ferream fuisse ostium carceris, non portam ciuitatis: ex quo pateret aditus ad ciuitatem: non quòd esset extra ciuitatem positus carcer; sed sicut & Iosephus frequenter ciuitatem solet appellare eam Ierosolymorum partem quæ media est sita inter V. *LOCVS CARCERIS.* *f Ios. de bello Iud. li. 6. c. 6.*

inter montem Sion & templum, ita Lucas eodem sensu dicat portam ferream ducere ad ciuitatem, hoc est, in eam ciuitatis ampliorem regionem quæ communi loquendi vsu proprie ciuitas diceretur; carcerque situs esset vel iuxta templum in ea fortasse munitissima turri quæ dicebatur Antonia, vel alio aliquo loco extra ciuitatem (vt dictum est) non tamen extra mœnia totius vrbis posito. A

VI. Angelus igitur Petrum è carcere non ad fugam, sed ad triumphum velut educens, non foras, sed intra ciuitatem, per portam quæ ferrea dicta est, quamuis clausam, sed diuina virtute reseratam, perduxit; vt sic liber pastor relictus, solicitum de se gregem inuiseret. De hac ferrea porta Petro patefacta hæc Arator diaconus[a]:

[a] Arat. in Act. Apost. lib. 1.

Ferrea quid mirum si cedunt ostia Petro?
Quem Deus æthereæ custodem deputat aulæ,
Ecclesiæq; suæ faciens retinere cacumen,
Infernum superare iubet, &c.] B

PETRVS INVISIT SVOS

Venit ergo (inquit Lucas) ad domum Mariæ matris Ioannis, qui cognominatus est Marcus, vbi erant multi congregati, & orantes. Pulsante autem eo ostium ianuæ, processit puella ad videndum, nomine Rhode.] moris quidem fuisse antiquis appendi malleum ianuis ad signum dandum, testatur Plutarchus de Curiositate. Sed pergit Lucas: Et vt agnouit vocem Petri, præ gaudio non aperuit ianuam, sed intrò currens nuntiauit stare Petrum ante ianuam. At illi dixerũt ad eam: Insanis. Illa autem affirmabat sic se habere. Illi autem dicebant: Angelus eius est. Petrus autem perseuerabat pulsans. Cùm autem aperuissent ostium, viderunt eum, & obstupuerunt. Annuens autem eis manu vt tacerent, narrauit quo modo Dominus eduxisset eum de carcere, dixitque: Nuntiate Iacobo & fratribus hæc. Et egressus abiit in alium locum.] hæc Lucas de liberatione Petri: cuius vincula, velut nobilissimæ victoriæ gloriosa trophæa, omnium ferè sanctorum Patrum egregiis celebrata præconiis, in Ecclesia sunt perpetua memoria consecrata. C

VII. De Petri enim vinculis Augustinus[b] in illa verba: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.] Dignus certè, inquit, qui ædificandis in domo Dei populis lapis esset ad fundamentum, columna ad sustentaculum, clauis ad regnum. De hoc ait sermo diuinus: Et ponebant infirmos suos, vt vmbra saltem transeuntis Petri obumbraret eos. Si tunc opem ferre poterat vmbra corporis, quanto magis nunc plenitudo virtutis? Si tunc supplicantibus proderat aura quædam pertranseuntis, quanto magis gratia nunc permanentis? Meritò per omnes Christi Ecclesias auro pretiosius habetur ferrum illud pœnalium vinculorum. Si tam medicabilis fuit obumbratio visitantis, quanto magis catena vincientis? vt vmbra, inquam, transeuntis Petri obumbraret eos. Si inanis quædam species vacuæ imaginis habere potuit in se vim salutis; quanto magis de corpore meruerunt attrahere salubritatis ferreo pondere sacris impressa membris vincula passionis? Si ad præsidia supplicantium tam potens fuit ante martyrium, quanto magis efficax post triumphum? Felices illi nexus, qui de manicis & compedibus in coronam mutandi, Apostolum contingentes, martyrem reddiderunt. Felices catenæ, quæ nudatis pænè ossibus inhærentes, viuas reliquias de sanguinis sudore, iam attrita carne, rapuerunt; tactusque membrorum cruciatus sui sanctificat instrumentum; in quo dum afflictio crescit ad pœnam, causa pœnæ proficit ad gloriam. Felicia vincula, quæ reum suum vsque ad Christi crucem non tam condemnatum, quàm consecratum, miserunt.] hæc Augustinus de vinculis Petri: licet non de illis quibus hoc anno vinctus est Ierosolymis (nondum enim ea reperta fuerant, quæ temporibus Theodosij Iunioris Aug. in lucem sunt prodita) sed de illis quibus Romæ est detentus in carcere, antequam crucis subiret supplicium. D E

[b] August. de sanct. ser. 29.

DE PETRI VINCVLIS.

VIII. At de his quibus vinctus est Ierosolymis, tandem Romam translatis, hæc cecinit Arator diaconus[c]:

[c] Arator in Act. lib. 1.

EX VINCVLIS PETRI LIBERTAS.

——— manet omne per æuum
Pignoris huius apex, & sideris obtinet instar,
Corpore quod Petrus sacrauit, & Angelus ore.
His solidata fides, istis tibi Roma catenis
Perpetuata salus: harum circumdata nexu
Libera semper eris: quid enim non vincula præstant,
Quæ tetigit qui cuncta potest absoluere? &c.]

Quo-

A Quomodo autem hæc ipsa Petri vincula fuerint asseruata, fideliter custodita, ac denique inuenta, Metaphrastes [a] ex antiquioribus monumentis in lucem prodidit: ea enim in manus deuenisse cuiusdam ex Agrippæ familiaribus, sed in Christum credentis, sicque per manus per quatuor delata sæcula fuisse, ac tandem patefacta, tradit. Sed de eorum inuentione agemus suo tempore. Postquam igitur Petrus sic elapsus, Ecclesiam quæ collecta erat in domo Mariæ (vt vidimus) visitasset, aliaque complura, quæ paulo pòst recensebimus peregisset, Romam versus direxit iter; atque hoc ipso secundo anno Claudij Imperatoris, sed in fine ipsius, Romam veniens, ac prædicans Euangelium, eam erigere cœpit Ecclesiam. Sed enim quomodo hæc singula facta sint, enarratis priùs quæ anteà contigerunt, temporum ordine referemus.

[a] Metaph. die 1. August. apud Sur. tom. 3.

IX. AGRIPPA ANIMADVERTIT IN CVSTODES.

Quid interim sic elusus Herodes? Ait Lucas [b]: Facta autem die, erat non parua turbatio B inter milites, quidnam factum esset de Petro. Herodes autem cùm requisisset eum, & non inuenisset, inquisitione facta de custodibus, iussit eos duci] ad supplicium scilicet: eos enim iussu Herodis fuisse suffocatos, auctor est Petrus [c] martyr Episcopus Alexandrinus: Propter quos, inquit, nulla culpa in Petrum refertur: licebat enim eis, viso quod est factum, effugere: sicut nec imputatur Christo mors infantium.] hæc ipse. Quid verò post hæc Agrippa egerit, sic narrat Lucas: Descendensque à Iudæa in Cæsaream, ibi commoratus est. Erat autem iratus Tyriis & Sidoniis. At illi vnanimes venerunt ad eum, & persuaso Blasto, qui erat super cubiculum Regis, postulabant pacem, eò quòd alerentur regiones eorum ab illo.

[b] Act. 12.
[c] Petr. Alexã. can. 13. apud Theod. Bals.

X. DE PETRI ITINERE.

Mirabitur certè aliquis eiusmodi appendicem ad historiam de Petro ab Angelo de carcere in libertatem vindicato, à Luca additam; qui causam irarum Agrippæ in Tyrios C ac Sidonios ignorarit: quam illam esse existimamus, quòd cum Petrus ab Angelo liberatus, Ierosolymis recessisset, in eas Palæstinæ maritimas regiones venit, ac ibi positas inuisit Ecclesias atque composuit; nam & vnum ex his qui ipsum sequebantur, presbyterum Sidoniis dedit Episcopum, aliaque in aliis eiusdem & adiacentis regionis locis multa tanto Apostolo digna constituit. hæc autem ex antiquioribus chartis Metaphrastes [d] in hæc verba descripsit: Liberatus à vinculis, cùm ab Ierosolymis venisset Cæsaream Stratonis, & ex iis qui sequebantur eum presbyteris, Episcopum ei constituisset, venit Sidonem: vbi cùm multos curasset, & Episcopum constituisset, venit Berythum: in qua etiam cùm vnum eorum qui sequebantur, ordinasset Episcopum, venit Biblym: deinde Tripolim, vbi apud Marsonem virum quemdam prudentem diuertit; quem cùm Fidelibus, qui erant Tripoli Phœniciæ, Episcopum constituisset, venit D Orthosiam: deinde Antandrum; deinde in insulam quæ dicitur Aradus; inde Balanæas; & illinc Panta: deinde Laodiceam; in qua cùm multos, qui morbis laborabant, & vexabantur à dæmonibus, curasset, Ecclesiamque congregasset, & Episcopum constituisset, venit Antiochiam Syriæ ciuitatem.] Sicque in hunc modum relegit auctor loca ad quæ Petrus accessit, cùm liber è carcere Ierosolymis egressus, eam Syriæ partem Antiochiam vsque peragrauit: eamque fuisse causam existimamus, quòd Cæsaream se Agrippa contulerit, & in Tyrios ac Sidonios commotus fuerit. Quæ verò post hæc Lucas subinfert de eiusdem Agrippæ obitu, suo quo contigerunt tempore enarrabimus.

[d] Metaphr. die 29. Iuny. Sur. tom. 3.

XI.

Idem qui suprà auctor addit, tunc Antiochia profectum Petrum in Cappadociam venisse, Tyanamque eiusdem prouinciæ ciuitatem diuertisse, indeque abiisse Ancyram Galatiæ; illic mortuum suscitasse, baptizasse credentes, instituisse Ecclesiam, ordinatoque E Episcopo, Synopem & Amaseam Ponti ciuitates concessisse; ac subinde Gangram Paphlagonum, posteà verò Claudiopolim, ac inde Nicomediam & Nicæam Bithyniæ ciuitates petiisse: post hæc rediisse Antiochiam, inde Ierosolymam. At nos quod ad Ierosolymam spectat, secùs sentimus; quin potiùs eum Romam versus iter direxisse, asseueramus. Sed & errat, dùm ante festum Paschale, post solutum Petrum à vinculis, ea contigisse scribit. Nam post Paschales dies Petrum esse liberatum, Acta testantur. Nec est quod dici possit, hæc sequenti anno facta fuisse: nam (vt omnes consentiunt) hoc anno secundo Claudij Petrus Romam aduenit. Auctor ille quidem (mea sententia) quæ diuersis temporibus à Petro sunt facta, in vnum colligens, imprudenter in hoc vnum tempus reiecit. Ceterùm nulla est dubitatio, eas prouincias non tantùm à Petro fuisse visitatas, sed & Ecclesias in eis institutas, & Episcopos ordinatos: nam & Prochorum Nicomediæ ab eo datum Episcopum, & alios alibi, idem auctor testatur.

QVOS EPISCOPOS PETRVS ORDINAVIT.

XII. Nec prætermittimus dicere, eumdem Petrum Apostolum Byzantiis etiam & aliis eiusdem prouinciæ locis primos dedisse Episcopos. Id enim egregiè profitetur Agapetus Papa illis litteris, quas de Menna à se ordinato Episcopo Constantinopolitano scripsit ad Petrum, quæ posteà fuerunt in Quinta [a] Synodo recitatæ; in quibus hæc leguntur: Et hoc dignitati suæ (*Mennæ scilicet*) addere credimus, quòd à temporibus Petri Apostoli, nullum alium vmquam Orientalis Ecclesia suscepit Episcopum manibus nostræ sedis ordinatum. Et forsitan ad demonstrationem laudis ipsius, vel ad destructionem inimicorum, instans res tanta prouenit, vt illis ipse similis esse videatur, quos in his quandoque partibus Apostolorum primi electio ordinauit.] Hæc Agapetus: cuius auctoritatem, in Synodo præsertim Oecumenica recitatam, maioris esse ponderis existimamus, quàm recentiorum Græcorum, vt Nicephori, vel aliorum qui dixerunt eas Ecclesias ab Andrea Apostolo institutas, ab eodemque Episcopos illi datos: quod recentiores Græcorum in Menologio, & vterque Nicephorus, ille Episcopus Constantinopolitanus in Chronico, & alter cognomento Callixtus [b], tradiderunt. Porrò constat non fuisse Byzantium primam sedem eius prouinciæ institutam, sed Heracleam. Vnde Gelasius Papa ad Episcopos Dardaniæ, agens aduersus Acacium: Cuius, inquit, sedis Episcopus? cuius metropolitanæ ciuitatis Antistes? Nónne parochiæ Heracleensis Ecclesiæ? &c.] Sed de his hactenus.

[a] Quinta Syn. Act. 2.
[b] Niceph. Call. hist. lib. 8. c. 7.

XIII. DE DIVISIONIS APOSTOLORVM TEMPORE.

Antequam verò de Petri Romam agamus aduentu, operæpretium existimamus & de ceterorum Apostolorum in diuersas Orbis prouincias profectione paulo fusiùs atque accuratiùs agere: ac primùm, quo potissimùm anno eadem acciderit, diligentiori studio perquirere. In his peruestigandis plurimum laboris subiimus, multumque temporis insumpsimus: sed quem securè siue ex Græcis, siue ex Latinis auctoribus sequeremur, inuenimus neminem. Nam nulla in primis ratio habenda est apocryphi illius scripti, quod Melitonis [c] Sardensis Episcopi nomine circumfertur, quo proditur, anno secundo ab ascensione Domini, Apostolos per Orbem diuisos, in externis prouinciis Euangelium prædicasse: neque enim hæc nostra confutatione indigent, quæ ex Actis Apostolicis perspicuè refelluntur. Apollonij verò, quod Eusebius [d] recitat, testimonium, inhibuisse Christum Apostolis, ne ante annum duodecimum à sua ascensione recederent Ierosolymis; an solida firmitate subsistat, superiùs dixisse meminimus: sed id est diligentiùs expendendum. Ex eius namque sententia dicendum esset, non ante annum quartum Claudij Imperatoris Apostolos in prouincias abiisse. ceterùm omnium testimonio certum exploratumque habetur, iam anno secundo eiusdem Augusti, Petrum Apostolorum Principem venisse Romam. Rursum eiusdem Apollonij sententia confutari posse videtur Marci Euangelistæ auctoritate: quem cùm constet scripsisse Euangelium anno sequenti, vt suo loco inferiùs demonstrabimus; se illud scriptis consignasse post diuisos in orbem terrarum Apostolos, illis verbis in fine [e] positis, satis apertè significat, quibus ait: Illi autem profecti prædicauerunt vbique, Domino cooperante, & sermonem confirmante, sequentibus signis.] qua ratione saltem biennio ante tempus ab Apollonio definitum, Apostolos in Orbis prouincias esse profectos, liquidò satis apparet.

[c] Apud Bed. in retract. in Act. Apost. c. 8.
[d] Euseb. hist. lib. 5. c. 17.
[e] Marc. 16.

XIV. Cùm igitur ante sequentem annum, quo Marcus suum scripsit Euangelium, Apostolos iam per mundum diuisos fuisse constet; nec ante præsentem annum id contigisse ex Actis Apostolorum satis perspectum habeatur: necessariò fateri cogimur, hoc ipso secundo Claudij anno id factum esse. Sicut enim post necem Stephani, vniuersi qui erant Ierosolymis discipuli dispersi sunt (vt ait Lucas [f]) præter Apostolos: ita etiam secunda hac in Ecclesiam excitata persecutione, occisoque Iacobo Apostolo, & Petro eodem supplicio condemnato, sed diuina virtute elapso, factam esse Apostolorum dispersionem, seu potiùs dicere velimus diuisionem, par est credere. cùm enim quo loco in Iudæa consisterent, persequente illos Agrippa, non haberent; à Iudæis sic pulsi, ad exteras gentes, vt diuina fuerat reuelatione Petro demonstratum, sunt profecti. Vnde Ioannes Chrysostomus [g] in hanc sententiam: Apostoli, inquit, prædicauerunt Iudæis, longoque temporis spatio cæsi & flagellati in Iudæa manentes, ac demum ab ipsis propulsi, in Gentes profecti sunt.] Quod ad diem pertinet, decimaquinta Iulij in aliquibus Martyrologiis [h] eius rei perpetua memoria consecrata reperitur. His itaque de tempore profectionis Apostolorum in prouincias enarratis: quid, cùm profecturi essent, communi consilio coëuntes antè statuerint, aperiendum est.

[f] Act. 8.
[g] Chrys. hom. 70. in Matth. c. 22.
[h] Bed. Vsuard. & alij ea die.

Sanè

A Sane quidem etsi ab Agrippa excitata vexatio Apostolos compulit externas quærere regiones: tamen de prædicando Euangelio Gentibus, iam tunc Apostolos iniisse consilium diximus, cùm diuina præuia reuelatione, ostensa Petro lintei cælitus demissi visione, apertum est Ecclesiæ ostium Gentibus. Ea etiam occasione (vt vidimus) Matthæus primus omnium Euangelium Iudæis Palæstinis, quos relicturi essent, Hebraice conscripsit. Tunc etiam Catholicæ fidei consulturi, quid singuli essent prædicaturi Gentibus, ne vlla ex parte aliqua vel apparens inter eos in annuntiatione Euangelij diuersitas esset; quosdam fidei canones, quibus vniuersam Christianam fidem perstringentes firmarent ac stabilirent, constituerunt: quos proprio nomine Dei Ecclesia nominare consueuit Symbolum Apostolorum: vel quòd singuli ex eis ad eum perficiendum attulerint suum symbolum; qua ratione ante necem Iacobi dicendum est illud esse confectum: vel quo- B niam qui Christiani essent, eo Symbolo, velut tessera militari data, dignosci possent. De his enim agens Ruffinus hæc ait[a]: Discessuri Apostoli ab inuicem, normam prædicationis in commune constituerunt, ne fortè alij ab alijs abducti, diuersum aliquid his qui ad fidem veniebant exponerent. Ergo omnes in vnum positi, & Spiritu sancto repleti, breue istud futuræ (sicut diximus) prædicationis indicium, conferendo in vnum quod sentiebat vnusquisque, componunt, atque credentibus hanc dandã esse Regulam statuunt. Symbolum autem hoc multis & iustissimis ex causis appellare voluerunt. Symbolum enim Græcè indicium dici potest, & collatio, hoc est, quod in vnum conferunt. Id enim fecerunt Apostoli in his sermonibus, in vnum conferendo vnusquisque quod sentit. XV.

DE SYMBOLO APOSTOLORVM.

[a] *Ruffin. in præfat. expos. symb. Apostol.*

Indicium autem vel signum idcircò dicitur, quia illo tempore (vt Paulus Apostolus dicit, & in Actis Apostolorum refertur) multi ex circumcisis Iudæis simulabant se esse C Apostolos Christi, & lucri alicuius vel ventris gratia ad prædicandum proficiscebantur, nominantes quidem Christum, sed non integris traditionum lineis nuntiantes: idcircò ergo istud indicium posuere, per quod agnosceretur is qui Christum verè secũdùm Apostolicas regulas prædicaret. Denique & in bellis ciuilibus hæc seruari ferunt: quoniam & armorum habitus par, & vocis sonus, & sermo vnus est, atque eadem instituta bellandi; ne qua doli subreptio fiat, symbola discreta vnusquisque dux suis militibus tradit, quæ Latinè signa vel indicia nominantur: vt si fortè occurrerit quis, de quo dubitetur, interrogatus symbolum, prodat si sit hostis, an socius. Idcircò denique hæc non scribi chartulis atque membranis, sed retineri cordibus tradiderunt; vt certum esset, hæc neminem ex lectione, quæ interdum peruenire etiam ad infideles solet, sed ex Apostolorum traditione didicisse. Discessuri ergo (vt diximus) ad prædicandum, istud & vnanimitatis & fidei D suæ indicium Apostoli posuere: non sicut filij Noë discessuri ab alterutrum, turrem ex latere cocto & bitumine construentes, cuius cacumen ad cælum vsque pertingeret: sed munimenta fidei, quæ starent aduersus faciem inimici, ex lapidibus viuis & margaritis Dominicis ædificantes: quę neque venti impellerent, neque flumina subuerterent, neque tempestatum ac procellarum turbines permouerent. Meritò igitur illi ab inuicem separandi, turrim superbiæ ædificantes, linguarum confusione damnati sunt, vti ne vnus quidem posset aduertere proximi sui loquelam: isti verò qui turrem fidei construebant, omnium linguarum scientia & agnitione donati sunt; vt illud peccati, hoc fidei probaretur indicium.] hucusque Ruffinus. XVI.

SYMBOLVM TESSERA CHRISTIANITATIS.

Hieronymus[b] de eodem hæc ad Pammachium: Symbolum fidei & spei nostræ, quod ab Apostolis traditum, non scribitur in charta aut atramento, sed in tabulis cordis E carnalibus, &c.] Itemque apud Augustinum hæc leguntur: Quod Græcis Symbolum dicitur, Latinè Collatio nominatur: Collatio ideò, quia collata in vnum totius Catholicæ legis fides, Symboli colligitur breuitati; cuius textum vobis modò, Deo annuente, dicemus. Petrus dixit: Credo in Deum Patrem omnipotentem. Ioannes dixit: Creatorem cæli & terræ. Iacobus dixit: Credo & in Iesum Christum filium eius vnicum Dominum nostrum. Andreas dixit: Qui conceptus est de Spiritu sancto, natus ex Maria Virgine. Philippus ait: Passus sub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & sepultus. Thomas ait: Descendit ad inferos, tertia die resurrexit à mortuis. Bartholomæus dixit: Ascendit ad cælos, sedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis. Matthæus dixit: Inde venturus est iudicare viuos & mortuos. Iacobus Alphæi: Credo & in Spiritum sanctum, sanctam Ecclesiam Catholicam. Simon Zelotes: Sanctorum communionem, remissionem peccatorum. Iudas Iacobi: Carnis resurrectionem. Matthias compleuit: XVII.

[b] *Hier. ep. 61.*

SINGVLORVM APOSTOLORVM SINGVLAE SENTENTIAE.

a Aug. de tẽp. serm. 115. Vitam æternam. Amen.] hæc apud Augustinum[a]: quamuis an sit ille sermo S. Augustini, à quibusdam reuocetur in dubium: sed cuius sit, nihil interest, cùm de singulis duodecim Apostolorum distinctis elogiis suppetant etiam aliorum testimonia. Nam de A iisdem singulorum Apostolorum sententiis hæc etiam S. Leo Papa[b] ad Pulcheriam Augustam: Ipsius Catholici Symboli breuis & perfecta confessio, quæ duodecim Apostolorum totidem est signata sententiis, tam instructa sit in munitione cælesti, vt omnes hæreticorum opiniones solo possint gladio detruncari.] eadem Venantius[c] Fortunatus, & alij[d] tradunt.

b Leo epist. 96

c Venãt. Fort. in præf. expos. Symbol.

XVIII. Hoc ipsum Symbolum Catholica Ecclesia semper adeò est venerata, vt in SS. Conciliis Oecumenicis[e] quasi basis quædam & fundamentum totius structuræ Ecclesiasticæ consueuerit in primis recitari. De Romana autem Ecclesia, quàm sincerè & illibatè illud absque alia aliqua additione seruauerit, Ruffinus hæc dicit[f]: Illud non importune commendandum puto, quòd in diuersis Ecclesiis aliqua in his verbis, primo scilicet Symbolo B inueniuntur adiecta: in Ecclesia autem vrbis Romæ hoc non deprehenditur factum: pro eo, arbitror, quòd neque hæresis vlla illic sumpsit exordium, & mos ibi seruatur antiquus apud eos qui gratiam baptismi suscepturi sunt, publicè, id est, Fidelium populo audiente, Symbolum reddere: & vtique adiectionem vnius saltem sermonis eorum quæ præcesserunt, non admittit auditus: in ceteris autem locis (quantum intelligi datur) propter nonnullos hæreticos addita quædam videntur, per quæ nonnullæ doctrinæ sensus videatur excludi.] hæc Ruffinus. Et Vigilius[g] contra Eutychen de veritate Symboli citans Romanam Ecclesiam, sic ait: Vniuersitas profitetur credere se in Deum Patrem omnipotentem, & in Iesum Christum Filium eius Dominum nostrum. Huic capitulo ob id iste calumniatur: Cur non dixit: In vnum Deum Patrem, & in vnum Iesum Christum Filium C eius, iuxta Nicæni decretum Concilij? Sed Romæ & antequam Nicæna Synodus conueniret, à temporibus Apostolorum vsque ad nunc, & sub beatæ memoriæ Cælestino, cui istæ rectæ fidei testimonium reddidit, ita Fidelibus Symbolum traditur: nec præiudicant verba, vbi sensus incolumis permanet.]

d Albin Flac. de Offic. Eccl. c. 22. Raban de inst. cler. li. 2. c. 56. & alij.

e Act. Concil. Chalced. Ephes. Constantinop. 2. & aliorum.

f Ruffin. de exposit. Symbol. in præfat.

g Vigil. lib. 4.

XIX. Hoc igitur Symbolum Apostolicum non solùm cunctis ad baptismum venire cupientibus, primùm omnium traditur, & ab eisdem proximè baptizandis exigitur, sed assiduè à quolibet Christiano recitandum esse, admonet Augustinus[h], dum ait: Cùm autem tenueritis Symbolum, vt non obliuiscamini, quotidie dicite quando surgitis, quando vos collocatis ad somnum. Reddite Symbolum vestrum, reddite Domino, commemorate vos, vos ipsos non pigeat repetere: bona est repetitio, ne subrepat obliuio. Ne dicatis: Dixi heri, dixi hodie, quotidie dico, teneo illud benè. Commemora fidem tuam; D inspice te: sit tamquam speculum tibi Symbolum tuum; ibi te vide, si credis omnia quæ te credere confiteris, & gaude quotidie in fide tua. Sint diuitiæ tuæ, sint quotidiana quodammodò indumenta mentis tuæ. Numquid quando surgis, te vestis? sic & commemorando Symbolum tuum, vesti animam tuam, ne fortè eam nudet obliuio.] hæc Augustinus, Ambrosius[i] item de eodem hæc in eamdem sententiam: Symbolum quoque specialiter debemus, tamquam nostri signaculum cordis, antelucanis horis quotidie recensere: quo etiam, cùm horremus aliquid, animo recurrendum est. Quando enim sine militiæ sacramento miles in tentorio, bellator in prœlio? Hactenus de Symboli institutione & eius vsu.

h Aug. hom. 42.

QVANTAE EFFICACIAE SYMBOLVM APOSTOL.

i Ambr. lib. 3. de virginib. 4. tom. Rom. edit. fol. 557. c.

XX. His igitur sic ab Apostolis institutis, & sicut Symbolo, ita etiam aliis absque scriptis traditionibus Ecclesiæ impartitis, diuiserunt sibi ad quas singuli proficiscerentur orbis E terræ prouincias. Omittimus hîc recensere quæ de ea re in pseudo-Prochoro[k] commenta leguntur. ex quo fortasse acceperunt, qui forte prouincias tradunt esse diuisas, vt Socrates[l] scribit, & alij. Nec illis assentimur dicentibus, pro ratione linguarum muneris impertiti, cuique illam esse tributam prouinciam: quasi velint Apostolos, etsi linguarum omnium donum accepissent, peculiari tamen alicuius prouinciæ eorum quemque vsum fuisse sermone. At sicut non admittunt Patres[m], post acceptum Spiritum sanctum, qui illos doceret omnia, ac cuncta suggereret, Apostolos res agendas tanti præsertim ponderis sorti commisisse: ita eosdem omnes omnibus linguis æquè locutos esse consentiunt. Dicimus ergo, aliarum exemplo rerum quæ ab ipsis sunt gestæ, hæc eadem omnia de diuisione prouinciarum Spiritus sancti speciali instinctu esse peracta. Si enim de Paulo & Barnaba, antequam simul mitterentur ad prædicandum Gentibus Euangelium, dixit (quod

k Habetur tom. 2. Biblioth. sanct.

l Socrat. lib 1. c. 15. & alij eum secuti.

SPIRITVS SANCTI INSTINCTV FACTA DIVISIO PROVINCIARVM.

m Chrysost. in Act. Bed. Oecumen. Gloss. & alij.

A (quod habet Lucas[a]) Spiritus sanctus: Segregate mihi Saulum & Barnabam in opus, ad quod assumpsi eos] quomodo non magis, cum omnes mittendi essent Apostoli, quò singuli profecturi essent, declarauit idem Spiritus sanctus? Quin etiam cùm singulorum ordinationes nonnisi præcedentibus prophetiis & specialibus admonitionibus Spiritus sancti (vt suo loco dicemus) ab Apostolis fieri consueuerint: numquid in tanto tantæque molis negotio eum consulere neglexerunt? Si insuper ad hominem vnum baptizandum missus est Angelus[b] ad Philippum, & quò iturus esset admonuit: numquid cùm ad totius humani generis salutem mittendi essent Apostoli, quò singuli profecturi essent, Dominus per Angelum, vel aliter diuinitus desiit demonstrare?

[a] *Act.* 13.
[b] *Act.* 8.

XXI. Omnia diuinus ille Spiritus moderabatur, neque sine illius instinctu aliquis illorum quidquam agere præsumebat, quamuis animo concepisset. Hæc cùm pluribus sint exemplis monstrata, adhuc accipe quæ de Paulo ac sociis scribit Lucas[c]: Transeuntes autem
B Phrygiam, & Galatiæ regionem, vetati sunt à Spiritu sancto loqui verbum Dei in Asia. Cùm venissent autem in Mysiam, tentabant ire in Bithyniam: & non permisit eos Spiritus Iesu. Cùm autem pertransissent Mysiam, descenderunt Troadem: & visio per noctem Paulo ostensa est: Vir Macedo quidam erat stans, & deprecans eum, & dicens: Transiens in Macedoniam, adiuua nos. Vt autem visum vidit, statim quæsiuimus proficisci in Macedoniam, certi facti quòd vocasset nos Deus euangelizare eis.] His ergo & aliis exemplis admoniti, dicimus, singulos Apostolorum in eas Orbis regiones esse amandatos, ad quas Spiritus sanctus priuato instinctu voluit eos proficisci.

[c] *Act.* 16.

SPIRITVS SANCTVS IN OMNIBVS CONSVLTOR.

XXII. De hac item Apostolorum profectione hæc Iustinus[d] Martyr: Ierosolymis duodecim viri profecti sunt in mundum, atque hi quidem indocti, & minimè eloquentes: Dei
C autem virtute humano generi denuntiauerunt, à Christo missos se esse qui cunctos Dei verbum docerent.] Et Ioannes Chrysostomus, de iisdem agens, hæc ait[e]: Peragrarunt Apostoli orbem terrarum, & infirmum inuenientes, ad sanitatem reduxerunt, & in ruina positum ad stabilitatem reuocarunt, non arcus tendentes, non sagittas mittentes, non pecunias largientes, non eloquentia confidentes. Erant nudi quidem sæculo, sed induti Christum; pauperes, sed diuites; pecunia indigentes, sed regnum cælorum possidentes; non habentes humana solatia, habentes autem Dominum Deum suum: Ego enim, inquit, vobiscum sum vsque ad consummationem sæculi. Peragrarunt vniuersum orbem terrarum oues simul cum lupis. Quis vidit? quis vmquam pastor oues mittit in medio luporum? sed magis si viderit lupos, congregat oues. At verò Christus è contrario fecit: oues ad lupos; & vulneratæ à bestiis non sunt, sed magis lupi ad ouium mansuetudinem
D conuerti sunt.] & post multa: Mira virtus erat, piscatorem, publicanum, pellionem nudis præceptis mortuos suscitare, morbos expellere, mortem abigere, philosophorum linguam mutam facere, rhetorum ora constringere, apud Principes & Reges versari, barbaris, Græcis, & vniuerso humano generi imperare: nam & hoc illi verbo perfecerunt.] hæc Chrysostomus.

[d] *Iustin. in orat. ad Antonin.*
[e] *Chrys. aduer. Gentiles.*

DEI VIRTVS IN PRAEDICATIONE APOSTOLORVM.

XXIII. Sed quæ essent in totius terrarum orbis vastissima illa silua monstra ferarum atque portenta, quæ nec fingere satis potuit scriptorum Gentilium vanitas, ad quæ perdomanda è Galilæa piscatores sunt missi: vt in præsentia dicere prætermittamus de singularum gentium superstitione, accipe quæ de complurium illarum moribus Theodoretus[f] summatim collegit (licet ante eum Hieronymus sit fusiùs prosecutus libro secundo contra Iouinianum scripto) Persicæ, inquit, nationes, quæ iampridem Zaradæ legibus
E regebantur, matrum, filiarum, sororum connubiis susque deque commixtæ, remque iustissimam arbitrantes id, quod erat facinus iniustissimum, audita piscatorum lege & accepta, Zaradæ leges vt iniquitatem maximam conculcarunt, Euangelicamque protinus temperantiam complexæ sunt: quique priùs, edocente illo, didicerunt mortuorum corpora canibus depascenda volucribusque porrigere; tunc iam, cùm cœperunt in Christum credere, ab eiusmodi immanitate abhorrent, & mortuos suos terræ infodiunt: neque curant Principum leges, quibus id fieri prohibetur; neque tortorum sæuitiam perhorrescunt: magis enim timent Christi iudicium; cumque præsentia cuncta irrideant, somniare magis gaudent quæ non videntur, eaque demum reuerentur & timent. Has itaque nouas leges acceperunt à promulgatoribus Galilæis; quique non timuerunt Romanorum potentiam, sese vltrò crucifixi hominis imperio subdiderunt. Atque vt hi Romanis legibus viuerent, neque Augustus ipse impetrauit neque Traianus,

[f] *Theodoret. de curat. Græcar. affect. lib.* 9.

SVBACTAE AB APOSTOLIS GENTES CHRISTI LEGE VIXERE.

qui Perſarum regna ſubuertit: & tamen Apoſtolorum monumenta Perſæ homines, tamquam cælitus allata fuerint, venerantur.] & paulo pòſt: A

XXIV. Maſſagetæ miſerrimos eſſe homines arbitrati, qui alio mortis genere quàm violenta nece decumberent; quique idcircò legem de mactandis ſenibus comedendiſque tulerunt: poſtquam piſcatorum leges ſutorumque acceperunt, abominabiles illas dapes ac hoſtias pertæſi ſunt. Tibareni quoque ſoliti olim ſeniores de altis rupibus dare præcipites, legem iniquiſſimam conſciderunt, Euangelica lege accepta. Neque ampliùs Hyrcani, neque Caſpij ipſi alunt canes hominum cadaueribus. neque Scythæ vnà eum mortuis hominibus viuos infodiunt, quos olim viuentes illi dilexerant. Tantam morum mutationem piſcatorum leges inuehere potuerunt.] hęc pauca ex multis inſinuaſſe ſatis credimus, vt ex his qualis eſſet tunc orbis terrarum facies intelligatur, magiſque Chriſti potentiam admiremur, qui per paucos abiectoſque homines tot orbis monſtra domuerit, B ac ſuo iugo nec tantùm corpore, ſed animo ea ipſa ſubegerit. Cùm autem complures ex Gentibus frenum Romani Imperij accepiſſent; tamen nec vi, nec ſuaſionibus adigi potuerunt, vt Romanis legibus viuerent: Nam (quod idem auctor addit) neque Æthiopes, qui ſunt Ægyptiis Thebaniſque contermini, neque multæ item Iſmaëliticæ nationes, non Lagi, non Sanni, non Anaſgi, non quamplurimi alij barbari, Romanorum dominatu accepto, vllis Romanis legibus in conuentionibus ſuis vtuntur. At noſtri illi piſcatores, & publicani, ſutorque ille noſter cunctis nationibus legem Euangelicam detulerunt: neque ſolùm Romanos, & qui ſub Romano viuunt Imperio, ſed Scythas quoque, ac Sauromatas, Indos prætereà, Æthiopas, Perſas, Seras, Hyrcanos, Cymmerios, Germanos, & Britannos (vtque ſemel dicatur) omne hominum genus, nationeſque omnes induxerunt Crucifixi leges accipere, non armis vſi, non infinita vi militum delectorum, C non immanitatis Perſicæ violentia, ſed verborum ſuaſu, oſtenſa legum, quas prædicabant, vtilitate: quod ſanè ipſum non ſine magno quidem ſui periculo faciebant, ſed in ſingulis ciuitatibus frequenter paſſi iniurias, flagraque paſſim à quouis hominum genere ſubeuntes.] hæc ille, & alia plura id genus.

XXV. Sed vt in quas ſinguli ſunt profecti prouincias, tandem cognoſcamus: quæ ea de re à ſanctis Patribus vel aliis ſcripta reperimus, in medium afferemus. Ac in primis de Petro dicendum, quem hoc anno ſecundo Claudij Imp. veniſſe Romam, communis omnium ſententia eſt: id enim Euſebius in Chronico in primis teſtatur, id ipſum ſanctus Hieronymus, ac deniq. ceteri omnes qui de ea re hiſtoriam conſcripſerunt. hæc enim habet Euſebius[a]: Anno ſecundo Claudij, Petrus Apoſtolus, cùm primùm Antiochenam fundaſſet Eccleſiam, Romam proficiſcitur; vbi Euangeliũ prædicans, vigintiquinq. annis eiuſdem D vrbis Epiſcopus perſeuerat.] & Hieronymus[b]: Petrus poſt Epiſcopatum Antiochenſis Eccleſiæ, & prædicationem diſperſionis eorum qui de circumciſione crediderũt in Ponto, Galatia, Cappadocia, Aſia, & Bithynia, ſecundo Claudij anno, ad expugnandum Simonem Magum Romam pergit, ibique vigintiquinque annis cathedram ſacerdotalem tenuit, vſque ad vltimum annum Neronis.] eadem de tempore & reliqui omnes conſcripſere: vt nulla de his relicta ſit dubitatio, vel penes eos contradictio. Sicut & de eiuſdem Petri Romam aduentu eadem omnes ferè rerum Eccleſiaſticarum veteres ſcriptores & confirmarunt, & perpetuis monumentis decorarunt; vt Irenæus[c], Tertullianus[d], Hippolytus[e], Cyprianus[f], Arnobius[g], Lactantius[h], Optatus[i], Hieronymus[k], Ambroſius[l], Auguſtinus[m], Seuerus[n], Prudentius[o], Philaſtrius[p], Oroſius[q], Proſper[r], Maximus[ſ] Taurinenſis, Petrus[t] Chryſologus, Arator[u], ac ceteri Latinorum, qui de rebus Eccleſiaſticis commentarios edidere: ex Græcis verò Papias[x], Caius[y], Dionyſius[z] Corinthiorum, Petrus Alexandrinus[a], Euſebius[b], Chryſoſtomus[c], Cyrillus[d] Alexandrinus, Theodoretus[e], Sozomenus[f], & ceteri iuniores: ac denique, ne in re toto cælo perſpicua laboremus, id ipſum SS. Oecumenicæ Synodi, idem etiam Romani Pontifices ſuis epiſtolis, Imperatores ſuis edictis: ac (vt vnico tantùm verbo rem abſoluam) tanta de Petri Romam aduentu memoria, omni ſcriptionum genere meruit conſecrari, adeò vt nec cuiuſuis perfrictæ frontis hæreticus, vel ſchiſmaticus, eorum qui ante noſtrum ſæculum vixerint, auſus fuerit de eo vel leuiter quidem dubitationem mouere. E

XXVI. Sic igitur ad totius mundi principem ciuitatem princeps Apoſtolorum mittitur, & ad primariam vrbem Orbis primus paſtor iure dirigitur: de quo hæc ſanctus Leo[g]: Cùm duodecim Apoſtoli, accepta per Spiritum ſanctum omnium locutione linguarum, imbuendum

[a] Euſebius in Chronic. [b] Hieron. de Script. Eccl. in Petro. [c] Iren. lib. 3. c. 1. [d] Tertull. de præſcript. [e] Hippol. apud Prudent. in Periſteph. [f] Cyprian. de vnit. Eccleſ. & aliis locis. [g] Arnob aduer. Gentes, & in Pſ. 106. [h] Lactant. li. 4. c. 21. [i] Optat. cõtra Parmen. li. 2. [k] Hieron. de Scrip. Eccleſ. [l] Ambroſ. ſer. in natal. Ap. & alibi. [m] Aug. ſer. 7. in nat. Apoſt. & aliis locis. [n] Seuer. hiſt. lib. 2. [o] Prud. in Periſteph. [p] Philaſt. de hæreſ. c. 30. [q] Oroſ. li. 7. c. 6. [r] Proſper de præd. l. 4 c 13 [ſ] Max. ſer. 1 & 5. in nat. Apoſt. [t] Petr. Chryſol. ſerm. in natal. Apoſt. [u] Arator in Act. Apoſt. [x] Papias apud Euſ. li. 2. c. 15 [y] Caius apud Euſ. li. 2. c. 24 [z] Dion. apud Euſeb. lib. 2. c 24. [a] Petr. Alex and. can. 3. [b] Euſeb. lib. 2. c 13. 14. [c] Chryſ. hom. de Petro & Paulo. [d] Cyril. epiſt. ad Cæleſtin. [e] Theod. lib. 1. hær. fab. in Simone, & epiſt. ad Leonem. [f] Sozom. lib. 4 c. 14. [g] Leo ſerm. 1. in nat. Apoſt.

A buendum Euangelio mundum, distributis sibi terrarum partibus, suscepissent: beatissimus Petrus princeps Apostolici ordinis ad arcem Romani destinatur Imperij: vt lux veritatis, quæ in omnium gentium reuelabatur salutem, efficaciùs se ab ipso capite per totum mundi corpus effunderet. Cuius autem nationis homines in hac vrbe non essent, aut quæ vsquam gentes ignorarent quod Roma didicisset? Hîc conculcandæ philosophię opiniones: hîc dissoluendæ erant terrenæ sapientiæ vanitates: hîc confutandi dæmonum cultus: hîc omnium sacrilegiorum impietas destruenda, vbi diligentissima superstitione habebatur collectum quidquid vsquam fuerat vanis erroribus institutum. Ad hanc ergo vrbem tu beatissime Apostole Petre venire non metuis; & consorte gloriæ tuę Paulo Apostolo aliarum adhuc Ecclesiarum ordinationibus occupato, siluam istam frementium bestiarum, & turbulentissimæ profunditatis oceanum, constantior quàm cùm B supra mare gradereris ingrederis. Nec mundi dominam times Romam, qui in Caiphæ domo expaueras sacerdotis ancillam. Numquid autem iudicio Pilati, aut sæuitia Iudæorum, minor erat vel in Claudio potestas, vel in Nerone crudelitas? Vincebat ergo materiam formidinis vis amoris; nec æstimabas terrori cedendum, dum horum saluti consulis, quos susceperas alendos. Hunc ergo intrepidæ charitatis affectum iam tunc profectò conceperas, quando professio tui amoris in Dominum trinæ interrogationis est solidata mysterio. Nec aliud ab hac mentis tuæ intentione quæsitum est, quàm vt pascendis eius quem diligeres, ouibus cibum, quo ipse eras opimatus, impenderes. Augebant quoque fiduciam tuam tot signa miraculorum, tot dona charismatum, atque experimenta virtutum. Iam populos, qui ex circumcisione crediderant, erudieras: iam Antiochenam Ecclesiam, vbi primùm Christiani nominis dignitas est orta, fundaueras. Iam Pontum, Galatiam, C Cappadociam, Asiam, atque Bithyniam legibus Euangelicæ prædicationis impleueras: nec aut dubius de prouectu operis, aut de spatio tuæ ignarus ætatis, trophæum Crucis Christi Romanis arcibus inferebas.] hæc Leo. Et Arnobius in illud Psalmi: Posuit terram fructiferam in salsuginem] hæc item ait: Sed per Petrum in salsugine litterarum positam Romam, fecit eam fructum afferre.] & infrà: Posuit desertum ab aquis, quæ peccata lauant: Posuit in stagna aquarum: Abundant aquæ baptismatis; martyrum pœnitentiæ, eleemosynarum abundantia in deserto isto, quod ante Petri aduentum siccum fuit & aridum, hoc nunc excultum est, cùm constitueretur in eo ciuitas Ecclesiæ, in qua quotidie seminantur agri, & plantantur vineæ, vt fiant fructus natiuitatis, quos benedixit Deus, & fecit vt multiplicarentur.] hæc Arnobius de institutione Ecclesiæ Romanæ facta per Petrum.

De Petro Romam misso.

D Quod verò ad rei gestæ historiam pertinet, quibus itineribus, quibúsve sociis comitatus Petrus Romam aduenerit, neminem qui describat, inuenimus, præter vnum Metaphrastem [a], qui Petri iter Antiochia Romam relegens, ordinatas etiam ab eo Ecclesias in via summatim recensuit. Sed quòd certo auctore ea scripta careant, & in multis fide vacillent, haud in omnibus probantur: vt cùm ait, ante discessionem Antiochia altercatum esse cum eo Paulum, tumque contigisse quod idem Paulus scribit ad Galatas. Sed eas dissensiones longè post hæc tempora factas esse, suo loco dicemus. Sic etiam cùm auctor ait, Paulum & Silam à Petro inuentos esse Corinthi: ceterùm Paulum & Silam alio tempore simul coisse, ex Actis Apostolorum suo loco monstrabimus. Vel cùm dicit, Cornelium Centurionem à Petro Episcopùm Ilij ordinatum; cùm ex his quæ superiùs dicta sunt, constet ipsum Cæsariensi Ecclesiæ in Palæstina fuisse à Petro præfectum. His igitur E aliisque ab eo scriptis offensus, libentiùs ea hîc referre abstinui. Quod verò idem auctor dicit, Petrum à Christo admonitum, venisse Romam ad Simonem magum confutandum; res est quæ altiori indiget inspectione; agemus de ea fusiùs suo loco inferiùs. Porrò venisse vnà cum Petro Antiochia Romam Marcum in primis, qui posteà ab eodem Petro acceptum scripsit Euangelium; Apollinarem, qui ab eodem postmodum Rauennati est præfectus Ecclesiæ; Martialem, qui est inde missus ad Gallias; Rufum Capuæ factum Episcopum, Pancratium Tauromenij, Marcianum Syracusis datum Episcopum, & alios cum eis, eorumdem Acta testantur: licet de Marciano & Pancratio iam anteà, cùm adhuc Petrus moraretur Antiochię, in Siciliam fuisse missos, Metaphrastes [b] affirmet; cuius etiã testificatione habetur expressũ, Petrum in Italiam nauigãtem, in Siciliam appulisse.

XXVII. *Petri itinerarium haud certae fidei.*
[a] *Metaphr. die 29. Iunij.*
[b] *Metaphr. die 29. Iunij.*

De ceteris locis, ad quæ Petrus Romam venturus diuertit; nobilia in iis remanserunt antiquitatis vestigia, sed traditiones potiùs quàm scriptura firmata. Nam (vt omittamus XXVIII.

de singulis dicere, quæ nondum nobis explorata habentur) est Neapoli in Campania percelebris memoria, vbi idem Princeps Apostolorum, cùm Neapolim nauigio delatus esset, vnà cum suis Missam celebrauit. Tradunt insuper, ipsum Neapoli soluentem, vi ventorum delatum esse Liburnum, indeque Pisas proximè positas conscendisse, ibique ex more incruentum sacrificium obtulisse: quem locum, tanti rei memoria celebrem, à posteris summo honore habitum esse constat: inde verò Romam venisse: licet in aliquibus manu scriptis, quibus res gestæ Marci Episcopi Atinæ narrantur, Petrum pedestri itinere Neapoli Romam venisse, & Atinam ad Marcum gentilem suum Galilæum hominem diuertisse, scriptum habeatur. Sed de rebus tam antiquis & incertis quid potissimùm affirmare debeamus, non satis constat. De Romana verò Ecclesia à Petro instituta, cui & Episcopus præfuit, dicemus anno sequenti, quo id fieri contigit. His verò sic de Petro narratis, iam de ceteris est agendum Apostolis, & ad quas Orbis terrarum partes quisque eorum accesserit (quantum licet antiquorum scriptorum auctoritate) reliquum est vt eo dicamus ordine, quo à Luca [a] eorum nomina recensentur in Actis: ac primùm de Ioanne est instituenda narratio.

[a] Act. 1.

XXIX. Ioannes igitur Zebedæi filius, frater Iacobi, migrauit in Asiam, Minorem scilicet; easque prouincias, in quibus & Petrus (vt vidimus) Euangelium prædicauerat, & Ecclesias complures erexerat, prædicatione Euangelicæ veritatis excoluit. Vnà verò cum Ioanne profectam esse sanctissimam Dei genitricem Mariam Virginem, & Ephesi apud eum habitasse, epistola synodica [b] sacrosancti Concilij Ephesini ad Clerum Constantinopolitanum data, non obscurè ab illo sancto Episcoporum cœtu significatur, dum illic agitur de damnatione Nestorij his verbis: Quare & Nestorius impiæ hæreseos instaurator, in Ephesiorum ciuitate, quam Ioannes Theologus & sacra Virgo Deipara Maria quandoque incoluerunt, constitutus, à sanctorum Patrum & Episcoporum cœtu vltrò se ipsum abalienans, malæque conscientiæ reatu impeditus, ad illum sese adiungere non audens; post trinam citationem, sacræ Synodi sententia, diuinoque sanctorum Patrum iudicio condemnatus, omnique sacerdotali dignitate exutus est.] Magdalenam etiam vnà cum Lazaro Ephesi egisse, aliqui [c] tradiderunt: sed his de Magdalena repugnant quæ superiùs dicta sunt. At quæ de migratione Dei genitricis Ephesum sunt narrata, ab Epiphanio [d] haud facilè admittuntur, qui ait: Equidem cùm Ioannes in Asiam instituerit profectionem, nusquam dicit Scriptura quòd abduxerit secum sanctam Virginem.] hæc ipse. ceterùm complura tradita habentur sine scriptis. De profectione verò Ioannis in Asiam meminerunt Origenes [e], Eusebius [f], Gregorius [g] Nazianzenus, Ioannes [h] Chrysostomus, qui & ait [i]: Corpore autem habitauit Asiam, vbi antiquitus omnes philosophorum sectæ philosophatæ sunt: idcircò is locus dæmonibus obnoxius est, & admodum formidabilis. In medio autem inimicorum claruit; illorumque fugata caligine, arcem euertit quàm munitissimam.] Complures ibi erexit Ecclesias, quarum sic meminit Tertullianus [k]. Habemus & Ioannis alumnas Ecclesias: nam & Apocalypsin eius Marcion respuit; ordo tamen Episcoporum ad origenem recensus, in Ioannem stabit auctorem.] Septem enim illæ in Asia positæ, quarum ipse meminit in Apocalypsi, ab eo fundatæ traduntur; nimirum Ecclesia Ephesi, Smyrnæ, Pergami, Thyatiræ, Sardis, Philadelphiæ, & Laodiceæ.

[b] Act. Eph. to. 2. cap 26. edit Peltan.
[c] Notation. in Mart. Rom. die 22 Iulij.
[d] Epiph. hæres. 78.
[e] Orig. lib. 3. in Genes.
[f] Euseb. hist. lib. 3. c. 1.
[g] Greg. Naz. ad Arian.
[h] Ioan. Chrysost. hom. in 12. Apost.
[i] Ioan. Chrys. homil. 1. in Ioan.
[k] Tertull lib. 4. cont. Marcion.

XXX. ECCLESIA EPHESINA. Sed quod pertinet ad Ecclesiam Ephesinam: à Paulo fundatam, à Ioanne curatam esse, auctor est Irenæus [l]. Multa sunt quæ in pseudo-Prochoro de Ioannis in Asia gestis, ac præsertim Ephesi, scripta leguntur, sed prorsus commentitia ac fabulosa, indigna planè quæ hisce chartis nostris inserantur: vt inter alia plura, quæ habet de templo Dianæ [m] Ephesiæ Ioannis virtute prostrato: nam constat integrum permansisse vsque ad Gallieni Imp. tempora, quando (vt auctor est Iulius [n] Capitolinus) à Gothis est expilatum & concrematum. Porrò res ab eo gestas in Phrygia, ac præsertim Hierapoli, vbi permansit vsque ad Philippi aduentum recitat Metaphrastes [o]. Ceterùm Ioannem non semper in Asia permansisse, sed & alias Orientis regiones Euangelium prædicando peragrasse, multa sunt testimonia. Ad Parthos enim ascendisse, titulus suæ ipsius primæ epistolæ, quæ olim ad Parthos inscripta legebatur, facilè monstrat. Sed adhuc vlteriores Orientis partes penetrasse, & Bassoras Christiana fide imbuisse, accepimus certa ac fide digna relatione religiosissimorum [p] Patrum Societatis IESV, qui nostris temporibus ad Indos Euangelicæ prædicationis causa profecti, hæc ex eiusdem populi à maioribus accepta traditione didice-

[l] Iren lib. 3. c. 3. in fine.
[m] Prochor. c. 7
[n] Iul. Capit. in Gallien.
[o] Metaphr. die 5. Septeb.
[p] Ex litteris ab ipsis scri-pt. anno Domini 1555.

A didicerunt. Hæc de Ioanne. De Iacobo autem eius germano nihil est quod dicamus, quem (vt vidimus) ante profectionem Apostolorum ad Gentes, ab Herode Agrippa constat esse necatum.

Andreas, qui sequitur ordine, ad Scythas missus traditur ab Origene[a] & Eusebio[b]. XXXI. In Græciam verò inde descendisse, & in Epirum venisse, testatur Gregorius Nazianzenus[c] atque Chrysostomus[d]: sed ex iunioribus Græcis Nicephorus[e] hæc de Andreæ peregrinatione: Sorte, inquit, ea prouincia obtigit, vt ad Gentes mitteretur, in Cappadociam scilicet, Galatiam, & Bithyniam: quibus peragratis, ad eam quoque accessit quæ Anthropophagorum dicitur, & ad Scytharum solitudines, ad vtrumque Pontum Euxinum, orasque Septemtrionales, ad ipsum quoque Byzantij solum; deinceps Thraciam, Macedoniam, Thessaliam, & Achaiam peragrauit: in quibus prouinciis omnibus longo
B tempore sermonibus diuinis, prodigiisque mirificis Christum glorificans, tandem à Proconsule Ægea in crucem est actus.] & alibi[f]: Thraciam, Macedoniam, & Euxinum prouincias sortitus, Byzantij Christum prædicauit: & cùm à Zeuzippo tyrannidem ibi tenente ad necem quæreretur, Argyropolim transiit, atque ibi biennium conuentus agens, permultos ad Christi fidem perduxit: ceterùm sacra in eo loco fundata æde, & Stachy Episcopo creato, Synopem conscendit.] Sed fide nutant hæc ob apertum mendacium de Zeuzippo tyranno: nullus enim incumbebat tempore Claudij tyrannus in Thracia, quam prouinciam Preses summa pace moderabatur. Rursum verò Nicephorus[g] Episcopus Constantinopolitanus hæc in eamdem sententiam: Primus, ait, Andreas Apostolus præco Byzantiis fuit Euangelij: extruxit ædem, in qua precibus piis imploraretur Deus, vltra regionem Argyropolis; & ordinauit Episcopum Stachyn, cuius meminit Aposto-
C lus ad Romanos[h].] Ecclesiam quoque Nicææ in Bithynia fertur erexisse[i], illicque Calixtum primum Episcopum ordinasse. At hæc ex apocryphis accepta sunt; nam eas Ecclesias à Petro esse erectas, superiùs est demonstratum. Scribit Sophronius[k], Andream non tantùm missum ad Scythas (quod testantur ceteri) sed ad Sogdianos, Sacos, & Æthiopas; idque ipsum affirmat Dorotheus[l].

Philippus quintus ordine Asiam Superiorem Euangelio traditur[m] excoluisse, demum Hierapoli annos natus octogintaseptem martyrium subiisse; quod & Ioannes Chrysostomus[n] tradit: eumdemque aliquam partem Scythiæ peragrasse, & vnà cum Bartholomęo aliquo temporis spatio Euangelium annuntiasse ferunt[o]. Apud Isidorum[p] legitur, Philippum Gallos etiam Christiana fide imbuisse, quod & in Breuiario Toletano institutionis S. Isidori legitur. Sed Galatis, loco Gallis, esse restituendum, diximus in
D Notationibus ad Romanum Martyrologium. XXXII.

Thomas Apostolus in primis ad Parthos profectus est, vt auctor est Origenes[q], & Eusebius[r]. XXXIII. Eumdem Indos penetrasse, tradit Gregorius[s] Nazianzenus. In Æthiopiam quoque perrexisse, testatur Ioannes Chrysostomus[t], cùm ait: Thomas dealbat Æthiopas.] Thomæ adscribitur[u] quod ait Theodoretus, Parthos, Persas, Medos, Brachmanos, Indos, aliasque nationes finitimas Christi Euangelium suscepisse. Ad Taprobanam quoque insulam venisse, Nicephorus[x] tradit: qui tamen apocrypha quædam de Thoma abire ad longè positos populos detrectante, & Domino illi apparente, cùm scribat, ab iis nos abstinuimus. Sunt alia incerti auctoris, tamen Ioannis[y] Chrysostomi, sed falso nomine insignita, quibus fertur, Thomam tres illos magos, qui Christi præsepe adiere, baptismo initiasse, ac socios in prædicatione Euangelij secum duxisse: id ipsum apud Sophro-
E nium[z] æquè legitur & alios. Qui apud Indos reperti sunt Christiani in regione Narsingensium, firma certaque traditione affirmant Thomam Apostolum in illis regionibus Euangelium prædicasse, Ecclesias erexisse, ac cetera quæ ad Christianorum institutionem pertinent, consummasse. Id ipsum profiteri qui in Indiæ regione Chranganore dicta & aliis adiacentibus locis agunt, Osorius Siluensis[a] Episcopus, qui res Indicas luculentissimè scripsit, testatur.

Bartholomæus in maiorem Armeniam profectus, Lycaonas eius prouinciæ populos veritatem Euangelicam docuit, & ad pietatem instituit, vt est auctor Chrysostomus[b]. XXXIIII. Albanos insuper Christiana fide imbuisse, tradit Sophronius[c]: citerioremque Indiam penetrasse Origenes[d] testatur; idipsum Socrates[e] quoque & alij. Certam fidem de his fecit Pantænus philosophus Christianus, qui peregrinatus ad Indos, memoriam de Bartholomæi prædicatione virentem adhuc reperit: quin & Matthæi Euangelium ab ipso, antequam

[a] Orig. lib. 3. in Genes. [b] Euseb. hist. lib. 3. c. 1.
DE ANDREAE PRAEDICATIONE. [c] Gregor. Nazianz. orat. in Arian. [d] Chrys. hom. de 12. Apost. [e] Niceph. hist. lib. 2. c. 39. [f] Niceph. lib. 8. cap. 6. [g] Nicephorus in Chron. [h] Rom. 16. [i] Abdias in Andrea. [k] Apud Hier. de Scrip. Eccl. [l] Doroth. in Synopsi. [m] Niceph. lib. 2. c. 39. Metaphr. d. 15. Nouemb. [n] Chrys. hom. de 12. Apost. [o] Idē qui suprà Niceph. & Metaphr. [p] Isid. de vit. & obitu act.
DE PHILIPPO APOST. [q] Origen. in Genes. lib. 3. [r] Eus. l. 3. c. 1. [s] Greg. Naz. homil. ad Arian.
DE THOMA APOSTOLO. [t] Chrys. hom. de 12. Apost. [u] Theodoret. de verit. Euang. lib. 9. & Clem. recog. lib. 9. c. 8. [x] Niceph. lib. 2. c. 40. [y] Apud Chrysost. hom. 2. in Matth. oper. imperfect. [z] Apud Hier. de Script. Eccles. Oecum. in Act. Ap. [a] Osor. hist. l. 2.
DE BARTHOLOMAEO APOST. [b] Chrys. hom. de 12. Apost. [c] Apud Hier. de Scrip. Eccl. [d] Orig. in Genes. lib. 3. [e] Soc. l. 1. c. 15.

quam illuc proficisceretur, descriptum, ibi inuentum, ac acceptum, secum detulit, cùm A
Alexandriam rediit. id Eusebius[a], Hieronymus[b], & alij recentiores, qui ab his ipsis acceperunt, affirmant.

a Euseb. hist. lib. 5. c. 10.

XXXV. DE MATTHAEO APOST. ET IACOBO.

b Hieronym. de Script. Eccles. in Panteno. c Socrat. lib. 1. c. 15. d Orig. in Genes. lib. 3. e Niceph. lib. 2. c. 41. f Hegesip. apud Euseb. lib. 2. c. 22.

Matthæum ad Æthiopiam missum esse, auctor est Socrates[c], ex Origene[d] puto, qui id ipsum tradit. Quæ de ipso scribit Nicephorus[e], vt commenticia prætermittimus. Qui sequitur nonus ordine Iacobus Alphæi, frater Domini, idemque Iustus dictus, non legitur in externas profectus esse prouincias: sed qui (vt vidimus) Ierosolymorum creatus esset Episcopus, ne Iudæi, quorum causa munus illud susceperat, omnino derelicti haberentur, loco constitit, nec sicut ceteri ad Gentes in diuersas Orbis partes abire permissus est. Tanta enim eum tamque conspicua sanctitate effulsisse tradunt, vt quamuis Iudæorum magistratus in ceteros sæuirent Apostolos, ipsi tamen nullum negotium facesserent, sed honore potiùs prosequerentur: id quidem non Hegesippus[f] tantùm Apostolorum B
temporibus proximus, sed & Iosephus[g] Iudæus testatur, dum ait, tanta eum apud vniuersum populum æstimatione claruisse, vt propter illatam ipsi necem existimauerint Ierosolymam excisam, & Iudaicum populum acerbissima omnium clade afflictatum esse. At de eius vitæ institutione plura inferiùs, cùm de eius martyrio suo loco agemus.

XXXVI.

g Ioseph. antiq. lib. 20. h Niceph. lib. 2. c. 3. & c. 40.

DE TRIBVS IACOBIS.

Sed quod ad præsentem spectat inspectionem: qui putarunt Iacobum Alphæi dictum à fratre Domini esse diuersum: in alias & ipsum, vt ceteros, prouincias amandatum tradunt; idque nullius prorsus auctoris certo testimonio, sed ex animi arbitrio, vt fecisse videtur Nicephorus[h]. & licet ipse primò de duobus tantùm Iacobis sententiam astruat; tamen dum de Iacobi Alphæi rebus gestis atque martyrio agit, refert quædam mirum in modum inter se discrepantia, atque prorsus abhorrentia ab his quæ Hegesippus fidelissimus auctor de eodem Iacobo vno eodemque cum fratre Domini, scriptorum egregiis C
monumentis posterorum memoriæ commendauit; ac tertium quempiam Iacobum videtur introducere. Fuit quidem ante Nicephorum quorumdam sententia, tres fuisse Iacobos in Euangelio recensitos, Iacobum scilicet Zebedæi, alium dictum Alphæi, tertium verò fratrem Domini, cognomento Iustum, qui hęc tradiderunt, tertium quem diximus Iacobum extra numerum duodenarium Apostolorum imprudenter quidem nimis constituunt. Sed satis ad eius sententiæ confutationem esse videtur, si vnde est deducta, repetatur origo. Ex reiectis enim illis Clementis nomine scriptis Recognitionum libris de tribus Iacobis auctoritas semel sumpta, in nonnullos est inconsultissimè propagata. Putarunt aliqui eamdem sententiam ex eiusdem Clementis[i] Constitutionibus, sed apocryphis, roborari, dum hæc ibi ex persona Apostolorum recitata habentur: Nos ergo, qui digni facti sumus vt essemus testes aduentus eius cum Iacobo fratre Domini, & aliis se- D
ptuagintaduobus, & septem diaconis, &c.] quibus verbis volunt Iacobum fratrem Domini, extra numerum Apostolorum constitutum. Sed mea sententia, magis eadem verba Iacobum monstrant inclusum. nam cùm extra numerum septuagintaduorum Iacobus illic positus recenseatur, planè constat inter duodecim adnumeratum: alioqui (quod absurdum est dicere) non tantùm non inter Apostolos, sed neque inter discipulos Iacobus frater Domini locum haberet. Vnde (vt ex his patet) quòd ibi Iacobus singulariter nominetur, non est factum vt è numero duodenario excluderetur; sed potiùs secundùm energiam quamdam, quòd frater esset Domini, nominatus.

i Clem. Constit. lib. 2. 59.

XXXVII.

k Hieronym. in Isai. c. 17.

DVO TANTVM IACOBI.

l Idē aduers. Heluid. m Galat. 1. n Euseb. hist. lib. 2. c. 1. o Hier. in ep. ad Galat. c. 4. & contra Heluid.

Ceterùm si attendamus ea quæ de his Patres dixerunt, omnis dubitationis tolletur scrupulus. Nam S. Hieronymus[k] in Isaiam, cùm illorum recitat sententiam qui quatuordecim numerabant Apostolos, & post duodenarium numerum Iacobum fratrem E
Domini & Paulum addebant; agens[l] contra Heluidium, duos tantùm fuisse Iacobos, alterum Zebedæi, Alphęi alterum, eosdemque Maiorem & Minorem dictos, aliisque differentiis inter se distinctos, affirmat, ac probat. Sed an non plus satis Paulus Apostolus[m] monstrat Iacobum fratrem Domini vnum ex duodecim fuisse, cùm scribens ad Galatas ait: Alium Apostolorum vidi neminem, nisi Iacobum fratrem Domini?] Eusebius[n] item ex Clemente Alexandrino nonnisi duos Iacobos fuisse tradit, dum sic ait: Duos item Iacobos fuisse ferunt: vnum cognomento Iustum, qui de templi fastigio præceps deiectus, fullonis vecte cæsus occubuit: alterum, qui capite abscisso migrauit è vita.] Sed agamus de ceteris.

XXXVIII. DE SIMONE APOSTOLO.

Simon Chananæus, qui & Zelotes reperitur dictus, quem & Iudam etiam nominatum esse Hieronymus[o] sæpè testatur, in Mesopotamiam profectus, populis illis Euangelium

A gelium annunciauit: in Perſidem etiam tandem abiiſſe tradunt[a]: addunt[b] alij Ægyptum, Africam[c], & Britanniam; vt Nicephorus & Dorotheus, quos ſequi viſi ſunt Græci in ſuo ipſorum Menologio: ſed hæc abſque aliquo antiquorum teſtimonio. Quod verò ſpectat ad Africanam Eccleſiam: ea contentio inter Catholicos Africanos & Donatiſtas oborta eſt, quo potiſſimùm tempore Euangelium cœperit in Africa prædicari. Affirmabant[d] iſti, poſt Apoſtolos id eſſe factum; ſic enim Petilianus dicebat: De nobis dictum eſt: Erunt primi, qui erant nouiſſimi. Ad Africam enim poſtmodum Euangelium venit; & ideò nuſquam litterarum Apoſtolicarum ſcriptum eſt, Africam credidiſſe.] Repugnat his Auguſtinus, necnon Saluianus[e] Maſſilienſis, qui conſtanter affirmant Africanos ab Apoſtolis Euangelium accepiſſe. Si qua fides adhibenda eſt Metaphraſti[f], is Petrum Apoſtolum poſt Romanam Eccleſiam ordinatam, ceteraſque complures in
B diuerſis locis erectas, Carthaginem tandem veniſſe tradit: ſed cum multa hîc admiſceat commenta, nullam prorſus in his mereatur fidem. In libello qui fertur nomine Hippolyti, de ſeptuagintaduobus diſcipulis, nominatur inter alios neſcio quis Laudatus, quem dicit creatum Epiſcopum Carthaginenſem.

XXXIX. AFRICANA ECCLESIA A PETRO ERECTA.

Ceterùm Auguſtinus[g] videtur profiteri Afros à Romana Eccleſia Euangelium accepiſſe: ſic enim ait, diſputans contra Donatiſtas: Cùm ſe videret & Romanæ Eccleſiæ, in qua ſemper Apoſtolicæ cathedræ viguit principatus, & ceteris terris, vnde Euangelium ad ipſam Africam venit, per communicatorias litteras eſſe coniunctum, &c.] Innocentius Papa ſcribens ad Decentium, nonniſi à Petro miſſos eſſe dicit in Africam, qui populum illum imbuerent Euangelio. Gregorius Papa[h] itidem ad Dominicum Epiſcopum Carthaginenſem ſcribens, hæc habet in eamdem ſententiam: Scientes prætereà vnde in
C Africanis partibus ſumpſerit ordinatio ſacerdotalis exordium, laudabiliter agitis, quòd ſedem Apoſtolicam diligendo, ad officij veſtri originem prudenti recordatione recurritis.] Sed vnde digreſſi ſumus, reuertamur. Quod ad Simonem pertinet: errare certum eſt illos[i], qui hunc ipſum in vnum conflant cum Simeone, qui Iacobi frater, eidem in ſede Ieroſolymitana eſt ſubrogatus Epiſcopus: quem Euſebius ex Hegeſippo planè ab illo diſtinctum eſſe demonſtrat, dum illum Mariæ Cleophæ & Alphæi filium eſſe dicit. Beda[k] aliquando errore lapſus, quòd putaſſet duos illos vnum eſſe Simonem, ſe ipſum correxit. Sed de eadem controuerſia, necnon de Iudæ nomine eidem indito à nonnullis, agemus inferiùs opportuniori loco pluribus.

XL. DE THADDAEO APOS.

Iudas verò, qui & Thaddæus eſt dictus, & ipſe in Meſopotania Euangelium prędicaſſe dicitur[l]: multaque egiſſe in Arabia & Idumæa, aliiſque adiacentibus regionibus. Sed ſic-
D ut de Simeonibus, ita etiam de Thaddæis duobus videtur facta confuſio: nam quem in Syriam Edeſſam ad Abagarum Regem miſſum tradit Euſebius[m], illum ex numero ſeptuagintaduorum fuiſſe affirmat; quem tamen fuiſſe Apoſtolum ex numero duodecim, multi ſunt arbitrati, & inter alios Hieronymus[n], & Beda[o]; qui quod priùs dixerat, retractauit. Duos Thaddæos æquè ponunt Nicephorus[p] atque Dorotheus.

XLI. DE MATTHIA APOSTOLO.

Matthias, qui in locum Iudæ eſt ſubrogatus, in Æthiopiam poſt Iudæam Euangelij cauſa profectus eſſe traditur: id quippe Sophronius[q], Nicephorus[r], & alij eos ſecuti dixerunt. Sed de diuiſione & profectione Apoſtolorum ad prædicandum Euangelium Gentibus, hactenus: res ſanè eſt perdifficilis inueſtigatu, ac potiùs (mea ſententia) breuitate tractanda, quàm fabulis inuoluenda, atque commentis exaggeranda.

XLII. ACTA DIVERSORVM APOSTOLORVM.

Quod verò pertinet ad res ab ipſis geſtas, poſtquam ab inuicem ſemel ſeparati ſunt:
E res quidem ęquè perobſcura eſt. Cùm enim Apoſtolorum nomine tam facta quàm ſcripta reperiantur eſſe ſuppoſititia; nec, ſi quid de illis à veris ſinceriſque ſcriptoribus narratum ſit, integrum & incorruptum omnino remanſerit: in deſperationem planè quamdam animum deiiciunt, poſſe vmquam aſſequi quod verum certumque ſubſiſtat. Age verò, de his orationem pro viribus inſtituamus, & quæ de Apoſtolis apocrypha, vel omnino reiecta ſcripta eſſe probantur, in medium adducamus. Atque in primis inter hęc adnumerandum eſt Itinerarium nomine Petri Apoſtoli, quod appellatur Clementis, ſiue quod Recognitionum titulo inſcribi ſolet, aut quod Athanaſius in Synopſi Clementinam appellat. Rurſus extabant Actus nomine Andreæ, Actus nomine Thomæ, Actus nomine Philippi, Actus Pauli & Theclæ: quos omnes Gelaſij[s] cenſura proſcripſit. Addit Athanaſius[t] Circuitus Ioannis. Agens de his Philaſtrius[u], factitatum ab hæreticis traditum, vt falſa Acta Apoſtolorum nomine ſcripſerint: ſed & Manichæi, quæ ab Andreæ diſci-

[a] Beda in retract. in Act. Apoſtol. & in Martyrol.
[b] Iſidor. de vit. & obitu ſanct. c. 82. & 83.
[c] Niceph. li. 2. c. 40. Doroth. in Synopſi.
[d] Auguſt. de vnit. Eccleſ. c. 15.
[e] Saluian. de prouid. Dei, lib. 7.
[f] Metaphr. die 29. Iunij.
[g] Auguſt. epiſt. 162.
[h] Greg. regiſt. lib 3. ep. 32.
[i] Sophron. & auctor de vit. & obitu ſanct.
[k] Beda in retract. in Act. Apoſt.
[l] Niceph. hiſt. lib. 2. c. 4.
[m] Euſeb. lib. 1. c. 13.
[n] Hieron in Mat. c. 10.
[o] Beda in retract. in Act. Apoſt.
[p] Niceph. hiſt. li. 2. c. 40. Doroth. in Synop.
[q] Sophr. apud Hier. de ſcrip. Eccleſ.
[r] Niceph. hiſt. lib. 2. c. 40.
[s] Gelaſ in Conc. Rom. de lib. apocryphis.
[t] Athanaſ. in Synopſi.
[u] Philaſt. de hæreſ. c. 89.

discipulis de rebus gestis à Ponto in Græciam scripta erant, alia addentes, alia verò de- A
trahentes, corruperunt.

XLIII.
[a] Innoc. ep. 3.
PSEVDOHISTORICI.
[b] Gelas. in decretis de lib. apocryphis.
[c] Aug. de fide contra Manich. c. 4. & 38.
[d] Epiph. hæres 47.
[e] Epiph. hæres 30.
[f] Epiph. ibid.
[g] Oros. epist. ad Aug. de error. Priscillian.

Tractans Innocentius[a] Papa de his commenticiis Apostolorum Actibus, auctores qui
eos confinxerunt, prodit, dum ad Exuperium scribens hæc ait: Cetera quæ sub nomine
Matthiæ, siue Iacobi Minoris, vel sub nomine Petri & Ioannis, quæ à quodam Leucio
scripta sunt, vel sub nomine Andreæ, quæ à Nexocharide & Leonide philosophis, & sub
nomine Thomæ, & si qua sunt alia, non solùm repudianda, verùm etiam noueris esse
damnanda.] at de his quæ ad dictum impostorem Leucium spectant, hæc Gelasius[b]:
Libri omnes, quos fecit Leucius discipulus diaboli, apocryphi.] fuisse hunc secta Mani-
chæum, atque Actus Apostolorum scripsisse, Augustinus[c] eos refellens testatur. Cete-
rùm longe ante tempora Manetis hæresiarchæ, ab ipsis ferè Apostolorum temporibus
conficta sunt falsa Acta Apostolorum: nam de Encratitis hęc scribit Epiphanius[d]. Vtun- B
tur & scripturis primo loco quæ dicuntur Andreæ, & Ioannis Actiones, atque Thomę.]
Rursum Circuitus Petri ab Ebionitis deprauatos esse, idem auctor testatur[e]. sed non hæc
tantùm præsumpserunt, verùm etiam & alia falsa Acta Apostolorum scripserunt, mul-
taque in eis aduersus Paulum Apostolum mendacia coaceruarunt, vt idem Epiphanius[f]
scribens contra Ebionæos tradit his verbis: Actus verò Apostolorum alios esse dicunt, in
quibus habentur multa impietate ipsorum referta.] sequitur dicere de his quæ in Pau-
lum scripserunt. Priscillianistas hæreticos etiam falsa Acta Apostolorum commentos es-
se, eaque Memoriæ Apostolorum titulo prænotasse, auctor est Orosius[g].

XLIV.
[h] In bibliothec. Vatic. nu. 234.

Præter autem reiectas illas Recognitiones Clementis, quæ hactenus extant, feruntur
etiam Abdiæ Babylonij nomine Viræ quædam Apostolotum, itemque sub Prochori no-
mine Actus Ioannis Euangelistæ, necnon incerto auctore Passiones Apostolotum: quo C
titulo à Seleuco (puto potiùs Leucio Manichæo) fertur esse liber conscriptus, de quo
hæc habenrur posita in libello de Natiuitate S. Mariæ, qui Hieronymo falsò adscribitur:
Quidam, inquit auctor, Seleucus (seu Leucius) qui passiones Apostolorum conscripsit,
hunc libellum composuit. Sed sicut de virtutibus eorum & miraculis per eos factis vera
scripsit, de doctrina eorum plura mentitus est. Legi manuscriptam[h] epistolam nomine
Meliti Episcopi Laodicensis, qua significatur à prædicto Leucio conficta esse trium tan-
tùm Apostolotum Acta, nimirum Ioannis, Andreæ, & Thomæ.]

XLV.
HAERETICI LABEFACTARVNT HISTORIAS.
[i] Aug. contra aduers. legis lib. 1. c. 20.
[k] Aug. contra Faust. lib. 22 c. 79.
[l] Ier. 15.
[m] 1. Thes. 5
[n] Hieron de Script. Eccl. in Petro
[o] Euseb hist. lib. 3. c. 3.

Rursus quæ Lini nomine scripta habetur Passio Petri Apostoli, Manichæismo repe-
ritur infecta, vt suo loco inferiùs perspicuè demonstrabimus. Sed qua ratione ea omnia
vel his similia Augustinus refellat, audiamus: disputans enim contra Marcionitam, sic
ait[i]: Sanè de apocryphis iste posuit testimonia, quæ sub nominibus Apostolorũ Andreæ D
Ioannisque conscripta sunt: quæ si illorum essent, recepta essent ab Ecclesia, quæ ab illo-
rum temporibus per Episcoporum successiones certissimas vsque ad nostra deinceps
tempora perseuerat.] & alibi contra Faustum agens[k]: Legunt, inquit, scripturas apocry-
phas Manichæi, à nescio quibus sutoribus fabularum sub Apostolorum nomine scriptas:
quæ suorum scriptorum temporibus in auctoritatem sanctæ Ecclesiæ recipi meretentur,
si sancti & docti homines, qui tunc in hac vita erant, & examinare talia poterant, eos ve-
ra locutos esse cognoscerent.] Vides igitur, quanto cum periculo prodendæ veritatis,
absque delectu res gestæ Apostolorum legantur ac recitentur; & quàm sit difficilè è
tot mendaciorum lacunis puram defæcatamque haurire veritatem: vt meritò os Do-
mini is dicendus sit, qui (vt Propheta[l] ait) mundum ab immundo, & pretiosum à vili
nouerit separare: ac iure in his legendis, Apostoli[m] sententia seruanda sit, dicentis: Omnia E
probate: quod bonum est, tenete.]

XLVI.
SCRIPTA SVPPOSITA NOMINE APOSTOLI PETRI.
[p] Clem. Alex and. lib. 6. Strom.
Orig. in Ioã. c. 13 apud Eus. l. 5 c. 11
[q] Sozom. hist. lib. 7. c. 19.
[r] Euseb. lib. 5. c. 10.

Sed ex quo semel de his agere cœpimus: recensitis iam de his quæ de rebus gestis Apo-
stolorum sunt falsò supposita, eas etiam enarremus, quæ Apostolorum nomine sunt edi-
tæ, scriptiones. Et vt ab his quæ Principi Apostolotum adscriptæ sunt, auspicemur: Petri
nomine (inquit Hieronymus[n]) feruntur quinque libri, quorum primus Actuum Petri
inscribitur, alius Petri Euangeliũ, tertius Prædicationes Petri, quartus Apocalypsis, quin-
tus Liber Iudicij.] recenset eosdem Eusebius[o]: Clemens[p] Alexandrinus tam ex eo qui
Petri Prædicatio, quàm eo qui dicebatur Petri Apocalypsis, fragmenta recitat, & post ip-
sum Origenes. In aliquibus ecclesijs Palæstinæ, in die Parasceues, quædã recitari solita ex
Petri nomine edita Apocalypsi, auctor est Sozomenus[q]. Qui inscriptus erat commen-
tarius, Euangelium Petri, primus omnium Serapion[r] Episcopus Antiochenus, quòd hæ-
reses

A reses contineret, & ab hæreticis probaretur conscriptus, ipso Fidelibus interdixit. Eum verò librum, cuius erat titulus, Iudicium Petri, Ruffinus existimauit eumdem esse cum eo qui inscribitur, Liber Pastoris, de quo fusiùs suo loco dicendum. Cuius verò est inscriptio, Doctrina Petri, ab Origene[a] reiicitur.

[a] Origen. in Periarch. [b] Gel s. in decret. de lib. apocryph.

XLVII. SCRIPTA NOMINE PAVLI.

Pauli quoque nomine multa fuere supposita: ac primùm Euangelium, itemque Apocalypsis, quæ damnat Gelasius[b]: ea enim occasione, quòd Paulus interdum dicat, Secundùm Euangelium meum] falsum nomine Pauli fuit editum Euangelium. Sed & quòd scribens ad Corinthios[c], se à Deo reuelationes accepisse testatus sit. & ad Galatas[d] etiam suam citet reuelationem: eius quoque nomine Reuelationes sunt editæ: qui quidem commentarius rursus quasi è terra reuulsus, Theodosij[e] Imperatoris temporibus apparuit; sed quòd fabulas contineret hæreticorum, est rursum obliuione sepultus. A Caianis hæreticis confictum fuisse librum, quem dicebant, Ascensum Pauli, occasione inuenta, quòd
B idem Apostolus se dicat ascendisse vsque ad tertium cælum & audiuisse arcana verba, testatur Epiphanius: quo libro Gnosticos hæreticos vsos esse, idem affirmat. Actus insuper Pauli, tamquam ab eo scripti ferebantur, quorum meminit Origenes[f]. Neque verò hæc edita solummodò Pauli nomine sunt: sed & aliæ, vltra canonicas, additæ fuerunt epistolæ, nempe tertia ad Corinthios, tertia ad Thessalonicenses, & rursus alia ad Laodicenses titulo prænotata: sed de hac aliàs.

[c] 2. Cor. 11. [d] Galat. 2. [e] Soz. l. 7. c. 19. [f] Orig. in Ioã. tom 27.

XLVIII. ALIORVM APOSTOLORVM NOMINE EDITA SCRIPTA.

Ioannis quoque Apostoli nomine editi sunt ab hæreticis commentarij, vt aliæ Reuelationes longè diuersæ ab his quæ totius Catholicæ Ecclesiæ sunt receptæ consensu: quas à Cerintho esse confictas, auctor est Caius[g]. Libellus itidem de Transitu Virginis, eiusdem nomine esse vulgatus traditur, atque refellitur[h]. Andreæ Apostoli nomine etiam constat
C fuisse editum Euangelium, quod Gelasius[i] damnat. Sub titulo Thomæ Apostoli item fuit ab hæreticis scriptum Euangelium, quod respuit Athanasius[k], & alij. Thomæ etiam nomine inditam Apocalypsim, vnà cum dicto pseudo-Euangelio, Gelasius[l] aspernatur. Insuper & Bartholomæi Apostoli nomine vsi hæretici, Euangelicam confinxerunt historiam, quam æquè cum ceteris idem Gelasius reiicit. A Dionysio[m] citatur sententia Bartholomæi; vnde autem eam acceperit, ignoramus. Iacobi Alphæi quoque nomine hactenus pseudo-Euangelium circumfertur, quod iam olim ab eodem Gelasio proscriptum est. Adhuc etiam Matthæi titulo editus erat liber de Infantia Saluatoris; qui à Valentinianis hæreticis, secundùm ea quæ scribit Irenæus[n], putatur fuisse conscriptus; damnatur & idem à Gelasio[o]. Philippi Apostoli itidem nomine inscriptum fuisse pseudo-Euangelium, quo vtebantur Gnostici hæretici, auctor est Epiphanius[p]. Nec verò pepercerunt
D Thaddæo, cuius quoque nomine pseudo-Euangelium peruulgarunt, quod æquè cum ceteris Gelasius improbat. Matthiæ itidem falso nomine ediderunt Euangeliũ commenticium, quod idem ille Pontifex meritò damnat: eius meminit Origenes[q], Eusebius[r], & Clemens Alexandrinus[s]. eidem tribuuntur Traditiones illæ quarum meminit Clemens Alexandrinus[t], & Eusebius[u]. At verò neque desiit inscribi Barnabæ spurium à spuriis & obscœnis iisdemque hæreticis Euangelium: quod vnà cum eo quo Valentiniani[x] hæretici & Sabelliani[y] vsi sunt pseudo-Euangelio, quod dicebatur Ægyptiorum, nomine (credo) Marci confictum, detestatur summo iure Gelasius. Ad hæc, Stephani quoque nomine nobilitatas Reuelationes ediderunt, quas idem qui suprà Gelasius condemnat.

[g] Caius in dialog. disp. [h] Aug. ser. 35. de Sanctis. [i] Gelas. in decret. de lib. apocryphis [k] Athanas. in Synopsi. [l] Gelas. vbi sup. [m] Dionysius de myst. Theolog. [n] Iren. lib. 1. c 17. [o] Gelas. vbi sup. [p] Epiph. heres. 26. [q] Orig. hom. 1. in Lucam. [r] Euseb. li. 3. cap. 25. [s] Clem. Alex. Strom. lib. 7. [t] Clem. alex. Strõ. l. 2. & 3. [u] Euseb. li. 3. c. 23. [x] Clem. Alex. Strom. lib. 3. [y] Epiph. heres. 62.

XLIX.

Addiderunt & Gnostici librum titulo Stirpis Mariæ, horrendis confarcinatum men-
E daciis, vt Epiphanius[z] docet. Sed quod omnia superat genera portentorum, Caiani hæretici (vt de his scribunt Epiphanius[a] & Theodoretus[b]) nomine Iudę proditoris, quem laudabant, pseudo-Euangelium composuere. At verò non singulorum tantùm Apostolorum hæretici sua ipsorum scripta, sed & communi omnium nomine consignarunt: ferebatur enim volumen, cuius erat titulus, Doctrina Apostolorum; quod[c] Athanasius damnat: itemque liber, qui dicebatur, Sortes Apostolorum; & alius, Laus Apostolorum: quos proscribit Gelasius. ea autem commentos esse Cerinthianos, Ebionitas, Valentinianos, Gnosticos, & alios hæreticos, sed præ ceteris Manichæos, constat: de quibus, præter illa quæ Cyrillus[d], Augustinus sæpiùs agens cõtra ipsos, & alij testati sunt, hæc S. Leo[e]: Apostolicas paginas quædam auferendo, quædam inferendo, violauerunt Manichæi ipsi, confingentes sibi sub Apostolorum nominibus, & sub verbis Saluatoris ipsius multa volumina falsitatis.] Idemque[f] de his ad Turibium Episcopum Asturicensem scribens, hæc ait: Apo-

[z] Epiph. heres. 26. [a] Epiph. heres 38. [b] Theod. l. 1. heret. fabul. [c] Athan. in Synopsi. [d] Cyrill. Catechesi 6. [e] Leo serm. 4. de Epiph [f] Idem Leo epist. 93. c. 15.

ait: Apocryphæ autem scripturæ, quæ sub nominibus Apostolorum multarum habent A seminarium falsitatum, non solùm interdicendæ, sed etiam penitus auferendæ sunt, atque ignibus concremandæ. Quamuis sint in illis quædam quæ videantur habere speciem pietatis; numquam tamen vacua sunt venenis; & per fabularum illecebras hoc latenter operantur, vt mirabilium narratione seductos, laqueis cuiuscumque erroris inuoluant.] hæc S. Leo de apocryphis ab hæreticis per Hispanias sparsis: quibus etiam adnumerat S. Hieronymus Ascensionem Isaiæ & Apocalypsin Eliæ, ab iisdem hæreticis promulgatas, de quibus hæc ait: Apocryphorum deliramenta conticeant, quæ ex occasione huius testimonij ingeruntur Ecclesiis Christi. De quibus verè dici potest, quòd sedeat diabolus in insidiis cum diuitibus in apocryphis, vt interficiat innocentem.] Et iterùm: Insidiatur in apocrypho, quasi leo in spelunca sua: insidiatur vt rapiat pauperem. Ascensio enim Isaiæ & Apocalypsis Eliæ hoc habent testimonium. Et per hanc occasionem, B multaque huiuscemodi, Hispaniarum & Lusitaniæ deceptæ sunt mulierculæ oneratæ peccatis, quæ ducuntur desideriis variis, semper addiscentes, & numquam ad scientiam veritatis peruenientes, vt Basilidis, Balsami, atque Thesauri, Barbelonis quoque & Leusiboræ, ac reliquorum nominum portenta susciperent.] hæc Hieronymus[a].

[a] Hier. in Isai. c. 64.

L. CHRISTI NOMINE SCRIPTA CONFICTA.

Sed quid amplius? Non tantùm (vt vidimus) Apostolorum nomine aspidum oua (quod aiunt) fouenda supposuerunt; sed Christi Redemptoris nostri quoque nomine librum de Magia ad Petrum & Paulum Apostolos scriptum fuisse, quidam, siue hæretici, siue Gentiles fuerint, horrendè planè ac nefariè mentiti sunt. quos [b] Augustinus turpissimi ac patentissimi mendacij arguit: dum sic ait: Ita isti desipiunt, vt in illis libris, quos eum scripsisse existimant, dicant contineri eas artes, quibus eum putant illa fecisse mira- C cula, quorum fama vbique percrebuit. Quod existimando, se ipsos produnt quid diligant, & quid affectent: quandoquidem Christum propterea sapientissimum putant fuisse, quia nescio quæ illicita nouerat, quæ non solùm disciplina Christiana, sed etiam ipsa terrenæ Reip. administratio iure condemnat. Et certè qui tales Christi libros legisse se affirmant, cur ipsi nulla talia faciunt, qualia illum de libris talibus fecisse mirantur? Quid quòd etiam diuino iudicio sic errant quidam eorum qui talia Christum scripsisse vel credunt, vel credi volunt, vt eosdem libros ad Petrum & Paulum dicant tamquam epistolari titulo prænotatos? Et fieri potest, vt siue inimici nominis Christi, siue qui eiusmodi execrabilibus artibus de tam glorioso nomine pondus auctoritatis dare se posse putauerunt, talia sub Christi & Apostolorum nomine scripserint: in qua fallacissima audacia sic excæcati sunt, vt etiam à pueris, qui adhuc pueriliter in gradu lectorum Christianas litteras no- D runt, meritò rideantur. Cùm enim vellent tale aliquid fingere Christum scripsisse ad discipulos suos, cogitauerunt ad quos potissimùm scribere potuisse facilè crederetur; tamquam ad illos, qui ei familiariùs adhæsissent, quibus illud quasi secretum dignè committeretur: & occurrit eis Petrus, & Paulus. Credo quòd pluribus locis simul eos cum illo pictos viderunt; qui merita Petri & Pauli etiam propter eumdem passionis diem celeberrimum solemniter Roma commendat. Sic omnino errare meruerunt, qui Christum & Apostolos eius non in sanctis codicibus, sed in pictis parietibus quæsierunt. Nec mirum si à pingentibus fingentes decepti sunt. Toto enim tempore quo Christus in carne mortali cum suis discipulis vixit, nondum erat Paulus discipulus eius, quem post passionẽ suam, post resurrectionẽ, post ascensionem, post missum de cęlo Spiritũ sanctum, post multorum Iudæorum conuersionem, & mirabilẽ fidem, post lapidationẽ Stephani diaconi & marty- E ris, cùm adhuc Saulus appellaretur, & eos qui in Christũ crediderant, grauiter persequeretur, de cælo vocauit, & suum discipulum & Apostolum fecit. Quomodo igitur potuit libros, quos, antequam moreretur, eum scripsisse putari volunt, ad discipulos tamquam familiarissimos, Petrum & Paulum, scribere, cùm Paulus nondum fuerit discipulus eius?] hæc & alia Augustinus ad eam imposturam arguendam. Hisce igitur omnibus tam de Christo Domino, quàm de eius Apostolis, hæreticorum quisquiliis simul collectis, & in angulum velut reiectis; iam expeditiori ad reliqua, quæ ad historiam pertinent, parata via, alacriùs ad cursum orationis habenas laxemus.

[b] Aug. de cõsens. Euang. lib. 1. cap. 9. & 10.

MOS PINGENDI CVM CHRISTO APOSTOLOS.

LI.

Vt vnde digressi sumus, ad Petri scilicet Romam hoc anno aduentum, reuertamur: Hieronymus [e] ea de causa ipsum Romam venisse testatur, vt Simonem magum magiis suis populo illudentem expugnaret. Metaphrastes [f] his consentiens, hæc scribit: Visus est ei

[e] Hier. de Scrip. Eccl. in Petro.

[d] Metaphr. die 29. Iunij.

A est ei Dominus in visione, dicens: Surge Petre, vade ad Occidentem: opus enim habet vt
tuis illustretur facibus: & ego ero tecum.] De accessu verò Simonis magi ad Vrbem, deq;
diuino, quem sibi magicis artibus comparauit, honore; Iustinus Philosophus pro Christia-
nis coram Antonino Pio Imperatore causam perorans, hæc ait[a]: Simon quidam Sama-
ritanus, in vico cui nomen Gitthon est, natus: hic sub Claudio Cæsare efficacium dæmo-
num arte in Imperiali vrbe vestra Roma, propter magicas quas exhibuit virtutes, deus ha-
bitus est, & statua apud vos veluti deus honoratus: quæ statua in amne Tiberi inter duos
pontes est erecta, Latinam hanc habens inscriptionem, SIMONI DEO SANCTO. ac
Samaritani propè omnes, ex aliis autem nationibus perpauci, illum quasi primum deum
B esse confitentes, adorant quoque.] & post multa hæc de eodem: Nec satis fuit malis dæ-
monibus ante aduentum Christi fabulari de filiis quos Ioui affingunt: sed postquam ap-
paruit inter homines natus, & celebratus est iuxta Prophetarum vaticinia, videntes eum
expectatum, & per fidem agnitum in omnibus gentibus, rursum (quod suprà diximus)
commenti sunt alios, quos vulgo adorandos proponerent, vt Simonem & Menandrum
Samaritanos: qui magicis artibus multos ad fraudem seduxerũt, etiam nunc huic errori
obnoxios. Nam (vt iam diximus) in vestra vrbe terrarum domina sub Claudio Cæsare
Simon magus Senatum populumque Romanum in tantum admiratione sui stupefecit,
vt haberetur pro deo, & receptus in deorum numerum honoraretur dicata sibi statua.]

DE ADVENTV SIMONIS MAGI IN VRBEM.
[a] Iust. Apol. pro Christ. ad Antonin. Pium.

Irenæus[b] eadem his affert verbis: Cùm adhuc magis non credidisset Deo, & cupidiùs LII.
intendit contendere aduersus Apostolos, vti & ipse gloriosus videretur esse, & vniuersam
magiam adhuc ampliùs inscrutans, ita vt in stuporem cogeret multos hominum: quippe
cùm esset sub Claudio Cęsare, à quo etiam statua honoratus esse dicitur propter magiam.
C hic igitur à multis quasi deus glorificatus est, &c.] Rursus etiam Tertullianus[c] in Apolo-
getico Romanis exprobrat, quòd inter ceteros homines inter deos relatos, Simonem
magum statua donatum, Sancti Dei titulo insignita, adorent. sic enim ait: Cùm Larenti-
nam publicum scortum, velim saltem Laidem aut Phrynen, inter Iunones & Cereres ac
Dianas adoratis; cùm Simonem magum statua, & inscriptione, Sancti Dei, inaugura-
tis, &c.] Post hos Eusebius[d] relegens quæ tum à Iustino tum Irenæo sunt dicta de Simo-
nis artibus, Apostoli Petri virtute sæpè repressis, ac demum Romæ, quo eum est persecu-
tus, extinctis, hæc ait: Quapropter neque impia Simonis contra Christum coniuratio, ne-
que alterius cuiusquam eorum qui tum in lucem prodierunt Apostolorum temporibus,
se sustentare poterat: nam illustre veritatis lumen, & diuinus ille sermo, qui modò Dei
aspirante numine, in humanum genus splendorem suum effuderat, inque terris quasi pu-
D bescens viguerat, & cum propriis ac suis Apostolis versatus erat, omnes id genus conatus
strenuè euicit profligauitque.

[b] Iren. lib. 1. cap. 20.
QVANTO IN VRBE SIMON HONORE AFFECTVS.
[c] Tertull. in Apolog. c. 13.
[d] Euseb. lib. 2. cap. 12. 13. & 14.

Etenim (vt exemplo rem illustremus) præstigiator ille, quem anteà posuimus, velut à di- LIII.
uino & admirabili fulgore oculis mentis penitus præstrictis, extemplò (cùm iam anteà
in illis sceleribus, quæ nefariè & perditè consciuerat, à Petro Apostolo in Iudæa manife-
stè deprehensus fuisset) longissimum iter terra marique instituens, ab Oriente ad Occi-
dentem vsque, quasi profugus vagatus est: istumque viuendi modum solum sibi ex sen-
tentia fore arbitratus, sic tandem ad vrbem Romam profectus (cùm iam ibi diabolica vis
& potentia ad hominum perniciem excubans, magno subsidio illi veniret) breui suum
institutum eò perduxit, vt ab illis statua in eius venerationem erecta, honoraretur vt deus.
Ceterùm ista non ad longinquum temporis spatium ex sententia illi processerunt: nam
E euestigiò, sub ipso Claudij Imperio, benigna & propitia Dei totius huius vniuersitatis re-
ctoris erga humanum genus prouidentia, fortem ac præpotentem & reliquorum om-
nium Apostolorum propter virtutis amplitudinem facilè principem Petrum Romam
versus, ad eiusmodi pestiferam vitæ humanæ corruptelam delendam, quasi manu dedu-
xit. Qui quidem vt generosus & strenuus Dei dux, diuinis armis obtectus munitusque,
eximiam & pretiosam tamquam mercaturam veri luminis mente sola comprehensi, ab
Oriente ad Occasum vsque deportauit: ipsamque regni cælorum prædicationem, cæle-
stem scilicet lucem, & salutarem animarum doctrinam palàm diuulgauit. Sic ergo cùm
diuinus sermo ad Romanos peruenisset, vesana Simonis potentia extincta est, & homo
ipse actu tum vnà penitus profligatus.] hucusque de Simone mago & Petri ad Vrbem ad-
uentu Eusebius.

PETRVS ROMAM MISSVS AD DEBELLANDVM SIMONEM.

Sed licet statim Simonem profligatum dicat; non tamen hæc eo sunt sensu accipien- LIV.
da, vt

ONVPHRIVM SVGIL LAT AVCTOR.

da, vt tunc sub Claudio ex aëre, quem volatu petierat, desuper lapsus, cadens in terram extinctus fuerit: sicut ex recentioribus aliquis deceptus esse videtur, scribens Simonis lapsum temporibus Claudij accidisse: quod non aliunde probare nisus est, nisi ex eo (vt diximus) quòd Eusebius statim post Petri aduentum ad Vrbem, Simonem esse profligatum describit. Sed qui fugatus est tempore Claudij Simon, sub Nerone, qui Magis addictissimus, eos ab extremis vsque Orbis partibus perquirebat, iterùm Romam petiit, nouisque artibus, nempe Icario volatu, populum in sui admirationem adducere sibique conciliare studuit. Sanè Suetonius[a] à Nerone tradit exhibitum in spectaculis Icarium volatum; quem quidem neminem sine magia attentare præsumpsisse, par est credere: quæ enim de Dædali & Icari volatu à poëtis sunt scripta, esse poëticas fictiones, neminem dubitare puramus. Vt hæc verò mortalis homo vsu probaret, non sine magicæ artis experimento adduci potuisse, facilè credi potest: sed quod magia pollicebatur, diuina resistente virtute, irritum esse factum monstrauit euentus. Volatum igitur illum Simonis, tempore Neronis contigisse, & non Claudij Philastrius[b] in primis testatur; id ipsum Seuerus[c], Hegesippus[d] ille iunior, qui scribit de excidio Ierosolymorum, Maximus[e], liber[f] de Pontif. Rom. qui fertur nomine Damasi, Prosper[g] Aquitanus, Gregorius[h], Nicephorus[i], & alij recentiores omnes, vno excepto Metaphraste[k], qui ad Claudij potiùs quàm ad Neronis tempora rem gestam referre visus est: sed sicut in aliis multis ibi à se positis errare eum certum est, ita & in his esse hallucinatum constat. Porrò rei gestæ seriem suo loco narrabimus, eamque certioribus rationibus declaratam firmatamque reddemus. B

SVB NERONE LAPSVS SIMONIS.

[a] Sueton. in Neron. c.12. [b] Philastr. lib. de hæres. in Simone, c.30. [c] Seuer. lib. 2. hist. [d] Hegesip. l. 2. cap. 2. [e] Max. serm. in natal. Apostol. [f] Pontif. in Petro. [g] Prosp. de promiss. c.13. [h] Greg. Turon. lib. 1. c. 25.

LV. DE STATVA SIMONIS ET TITVLO.

Hìc verò cùm actum sit de statua inter duos pontes (nimirum in insula Tiberina, quæ & Æsculapij dicta est) Simoni titulo diuinitatis dicata: opportunè occurrendum putamus quorumdam virorum, eruditorum tamen, de ea re dubitationi; in quorum mentes irrepsit aliquando scrupulus, an quæ à Iustino ac ceteris Patribus de statua Simoni ibidem loci dicata sunt dicta, verè subsistant, ac veritati innitantur. Vt autem res adeò antiqua, tot tantorumque scriptorum illustrata ac probata testificatione, reuocaretur in dubitationem, eiusmodi præcessit occasio. Ante annos puto quinque, Gregorio XIII. Rom. Pontifice, in eadem insula Tiberina, è ruderibus lapis est effossus, tali inscriptione notatus: seruatur hactenus idem in horto religiosorum Mendicantium in eadem insula posito: C

[i] Niceph hist. lib. 2. c. 36. [k] Metaphr. die 29. Iunij.

SEMONI SANGO DEO FIDIO SACRVM
SEX. POMPEIVS S.P.F. COL. MVSSIANVS
QVINQVENNALIS DECVR. BIDENTALIS
DONVM DEDIT D

Præsefert lapis ipse basim, super quam statua locata esset, sed exigua; nec enim cùm valdè angusta sit, capax fuisse videtur alicuius simulacri humanæ staturæ similis. Ex hac igitur inscriptione, tali loco reperta, dubitatio eiusmodi animos illorum pulsauit: num nominis similitudine Iustinus sit lapsus, vt Simoni mago dedicatum esse simulacrum existimarit, quod Semoni Sango deo Fidio legebatur inscriptum. Sed antequam vlteriùs progrediamur; vt hæc elucidemus, aliqua ad explicationem eiusdem inscriptionis afferamus.

LVI. Quinam fuerint dij Semones, ex Varrone Fulgentius[l] sic explicat: Semones dici voluerunt deos, quos nec cælo dignos adscriberent ob meriti paupertatem, sicut Priapus, Hipporea, Vertunnus: nec terrenos eos deputare vellent, pro gratiæ veneratione, sicut Varro in Mystag. ait: Semoneque inferiùs derelicto, deum depinnato attollam orationis eloquio.] hæc Fulgentius. Sangus verò Sabina lingua Hercules dicebatur, vt auctor est idem Varro[m]: idemque in antiquis lapidibus Sancus scriptus reperitur, sicut & in inscriptione Reatina: SEMIPATRI SANCO] & Propertius[n]: E

Sic Sancum Tatiæ composuere Cures.]

& Ouidius:

Quærebam Nonas Sanco Fidio ne referrem.]

[l] Fulgent. de prisco ser. [m] Varro de ling. Latin. lib. 4. [n] Proper. l. 4. de Herc. in fin.

Legimus & inscriptionem lapidis nuper reperti in Quirinali, in hortis Clericorum Regularium, apud ecclesiam sancti Siluestri, his litteris exaratam, qua Sangum dici, & distinctum esse Sangum à Sancto, quo nomine etiam Herculem dictum volunt, facilè potest intelligi:

SANGO

A SANGO SANCTO SEMON.
DEO FIDIO SACRVM
DECVRIA SACERDOTVM BIDENTALIVM
RECIPERATIS VECTIGALIBVS

Sed de sacerdotio Bidentalium consule Gellium [a]. De ara erecta Romæ Semoni Sango meminit Dionysius [b] Halicarnassæus: cui numini (ait Verrius) propter viã fit sacrificium, quod fit proficiscendi gratia: in quo mos erat, vt si quid ex epulis superfuisset, igne consumeretur, vt Macrobius admonet.

[a] Gell. lib. 16. cap. 6.
[b] Dionys. l. 8.

LVII. Ceterùm quod ad diluendam concitatam falsam suspicionem pertinet: nulla quidem vel leuis saltem suspicio Iustini animum mouisse potuit, vt vel coniectura aliqua opinaretur Simoni mago simulacrum illud esse dicatum, quod Semoni Sango ea erat inscriptione sacratum. Et vt omittamus dicere de diuersorum nominum differentiis; iam cunctis notissimum erat, neminem inter deos fuisse recèns recipiendum, nisi ex S. C. nec absque eiusdem auctoritate licuisse cuiquam rem sacram facere, statuas vel aras erigere. Quamobrem cùm nec nomen Imperatoris, nec Senatus (vt in ceteris) sed cuiuspiam tantùm illius collegij sacerdotis magistratu fungentis, donum illud offerentis, esset nomen expressum; nulla potuit in Iustini animum suspicio ascendere, vt Simoni mago in deorum numerum recepto ea fuerit statua consecrata.

LVIII. Ad hæc: Quonam pacto, quæso, in his Iustinus decipi potuit, qui non tantùm Gentilium philosophiæ, sed & ipsorum theologiæ eruditione non leuiter tinctus, vel mediocriter imbutus, sed egregiè excultus & apprimè eruditus erat, vt planè declarant eius commentarij non modò ad Antoninum Pium, & ad Senatum Romanum, sed ad Gentiles ipsos sermo exhortatorius scriptus? Sed & quomodo idem ipse nõ ea de Simone mago plus certo Romæ diu multumque versatus explorata habuit, quæ nõ in angulo, vel coram eius rei ignaris locutus est, sed ad ipsum Romanum Imperatorem, ac filios Cæsares, necnon Romanum Senatum conscripsit? Vel quonam pacto tam apertè testatus, à Senatu populoque Romano Simonem deum habitum, & statua honestatum, cùm hæc mox subdit? Quocircà vt sacer quoque Senatus & populus Romanus vnà vobiscum postulata hęc nostra cognoscant; petimus vt si quis inter eos doctrinis illius detineatur, vero cognito, fraudem erroris effugere valeat; & statuam si vultis, abolete.] hæc ipse Iustinus. Nunc verò dicant, velim, qui suspicantur eum de statua Semonis Sangi esse deceptum: numquid inter duos pontes tantùm, an in vno Vrbis loco simulacrum eiusmodi visebatur, cuius cultus & superstitio ab ipsis ferè Vrbis cunabulis à Sabinis illata, cum nomine creuerat? certè fuisse etiam in Quirinali eiusdem idoli cultum, secunda, quam posuimus, inscriptio demonstrat. Quid ergo Iustinus vnum ab Imperatore & Senatu petit abolendum, cùm plura in Vrbe essent eiusdem idola, eodemque nomine simulacra notata? Sic enim Romæ creuerat superstitio, vt Dio [c] de his Claudij temporibus agens, hæc dicat: Omnes iam ædes, omnia opera statuarum & donariorum essent plena, &c.]

DILVTIO OBIECTORVM. (B, C, D)

[c] Dio l. 60.

LIX. Hæc ipsa itaque etsi ad tollendam omnem de ea re suspicionem satis superque videri possint; adhuc tamen & alia subinferimus. Iam vidimus, per Semonem Sancum Gentiles Herculem intellexisse: cuius simulacrum sic consueuisse effigiari, vt à ceteris diis distinctum absque vlla alia inscriptione, ipso solo intuitu facilè cuiusnam esset, ab omnibus cognosci posset, omnes credo etiam intelligere. Ceterùm non in imagine Herculis, sed Iouis Simonem, & scortum suum Helenam in Mineruæ effigiem formatam adorari solitos, E auctor est Irenæus [d], qui sic ait: Imaginem quoque Simonis habent factam ad figuram Iouis, & Selenæ (aliter Helenæ) in figuram Mineruæ, & has adorant.] Augustinus [e] eadem in hæc verba: Iouem se credi volebat, Mineruam verò meretricem quamdam Selenem, quam sibi sociam scelerum fecerat: imaginesque & suam & eiusdem meretricis discipulis suis præbebat adorandas, quas & Romæ tamquam deorum simulacra auctoritate publica constituerat: in qua vrbe beatus Apostolus Petrus eum vera omnipotentis Dei virtute extinxit.] hæc Augustinus: ex quibus omnis planè suspicio tollitur, vt in imagine Semonis Sangi dei Fidij Herculis scilicet, potuerit Iustinus decipi, qui probè nouerat, Simonem gentilem suum (nam & ipse Samaritanus erat) in effigie Iouis coli. Sed de his satis.

SIMON VT IVPITER COLI VOLVIT.

[d] Iren. lib. 1. c. 20. in fine.
[e] August. ad Quoduultdeum de hæres. 1.

LX. Agens Orosius de Petri hoc anno in Vrbem aduentu, multa simul bona tunc Romæ diuinitus esse concessa testatur: & inter alia admiratione quiddam dignum, scilicet quòd hoc ipso

QVAE FELICIA HOC ANNO ROMANIS ACCIDERE.

hoc ipso anno secundo Claudij (vt auctor est Dio [a]) accidit de Camillo Scriboniano Præfecto Dalmatiæ; quo aduersus Claudium rebellante, & milites ad defectioné solicitante, ipsa signa militaria, Aquilæ dicta, sic solo affixa manserunt, vt nulla vi militum dimoueri loco possent. Quo prodigio immutatus militum animus, in auctorem seditionis arma conuertit: sicque ingens bellum ciuile excitatum, ex insperato diuinitus fuit sedatum. Itaque (inquit Orosius [b]) propter aduentum Apostoli Petri, & tenera Christianorum germina, vixdum adhuc pauca ad sanctæ fidei professionem erumpentia, hanc exorientem tyrannidem, & cõsurgens istud ciuile bellum neget quisquam diuinitus fuisse compressum, qui præteritis temporibus de compressione bellorũ ciuilium simile probarit exemplum?] addit & id genus alia: quibus & adiicere potuisset (& ea quidem insignia) quæ hoc ipso anno facta esse Dio [c] testatur: nimirum Mauros primùm à Suetonio, inde à Cneo Sidio admirabili quodam modo aqua diuinitus impartita (licet magiæ res sit adscripta) fuisse penitus sub Romana ditione redactos: quando eamdem Mauritaniam in duas prouincias, Tingitanam, & Cæsariensem, Claudius Imperator diuisit, eisque equestris ordinis præfecit Romanos homines. Iam & paulo antè Sulpitius Galba Cattos vicerat, & inter alia eius victoriæ insignia, Aquilam militarem, quæ sola è Variana clade superearat, ab hostibus vindicarat. Quo item tempore & P. Gabinus Marsos superauit. Hæc omnia Dio [d]. Sed his, quasi leuibus, non attendimus.

[a] Dio lib. 60. Suet. in Claudio c. 13. Plin. lib. 3. ep. 15.
[b] Oros. lib. 7. cap. 7.
[c] Dio lib. 60.
[d] Dio ibidem.

LXI. PETRVS ROMAE APVD PVDENTEM.

Cum verò Romam peruenisset Petrus; antequam Gentilibus Euangelium prædicaret, ad contribules suos diuertisse Iudæos, existimamus. Incolebant illi regionem Transtiberinam iam ab Augusti temporibus, vt auctor est Philo [e], cui & Ethnici scriptores consentire videntur, vt Martialis [f], & alij, quorum superiùs mentio facta est. Ceterùm vbi Petrus Euangelium prædicans, Gentilibus Romanis innotuit, non ampliùs apud Iudęos permissus est agere, sed à Pudente senatore, qui Christo credidit, in domum suam exceptus est, quæ erat in Viminali, vbi posteà Titulus est erectus, Pastoris nomine nuncupatus. Quæ autem ab eo post hæc acta sint; quomodo scilicet verbi Dei prædicatione complures ad Christi fidem conuertit, atque Romanam erexit Ecclesiam: sequenti anno, quo id fieri contigit, suo loco fusiùs enarrabimus; intereà verò reliqua hoc anno gesta recensere pergamus.

[e] Philo de legat. ad Caiũ.
[f] Martial. l. 2. Epigr.

LXII. DE FAME TOTIVS ORBIS.

Hoc igitur eodem anno secundo Claudij Imperatoris, vniuersus terrarum orbis ingenti fame vexatur, illa nimirum quam pręnuntiarat apud Antiochenos Christianos Agabus Propheta, de quo sic scribit Lucas [g]: In his autem diebus superuenerunt ab Ierosolymis prophetæ Antiochiam: & surgens vnus ex eis, nomine Agabus, significabat per Spiritum famem magnam futuram in vniuerso orbe terrarum, quæ facta est sub Claudio.] hæc Lucas. Scimus Eusebium [h], & qui eum est secutus, Orosium [i], & complures alios asserere, dictam de fame Orbis cladem incidisse in annum quartum Claudij Imperatoris: re tamen accuratè perspecta, secundo potiùs quàm quarto eiusdem Imp. anno eam contigisse comperimus. Dio enim Cassius [k], qui ex Vrbis Fastis Romanam historiam per singulos annos cõtexuit, nullam aliam sub Claudij Imperio factam esse famem recenset, nisi hoc secundo anno Claudij, quo egregiam ab Imperatore dicit nauatam operam, ne Vrbs fame periret: tunc enim Romanum portum extruendi initum ab eo esse consilium tradit. commendat & Suetonius [l] eiusdem Imperatoris in annona procuranda solertiam. Sic igitur, Dione auctore, quem magis consentire Actis à Luca conscriptis reperimus, hoc ipso anno secundo Claudij eam ab Agabo propheta anno præterito prædictam totius Orbis famem referimus.

[g] Act. 11.
[h] Eusebius in Chron.
[i] Oros. lib. 7. cap. 6.
[k] Dio Cass. hist. lib. 60.
[l] Sueton. in Claudio, c. 18.

LXIII. DE MVNIFICENTIA HELENAE REGINAE ADIABENORVM.

Meminit & eiusdem tam diræ famis Iosephus [m] his verbis: Cùm enim per id tempus ciuitas graui fame premeretur, & multi perirent alimentorum inopia; Regina Helena ex suis alios misit Alexandriam, comparaturos vim magnam tritici, alios in Cyprum, qui copiam ficuum passarum inde aduehernt: quibus omnibus breui reuersis, cibos egenis distribuit, atque hoc beneficio memoriam immortalem sibi apud nostram gentem peperit. Filius quoque eius Izates, comperto quanta fame laboraret ille populus, multum pecuniæ misit Ierosolymitanorum primatibus.] hæc Iosephus, qui de eadem Helena, quam Adiabenorum dicit fuisse Reginam, quomodo vnà cum filio ad Iudæorum religionem transierit, paulo superiùs prolixam recenset historiam. Verùm quoniam Paulus Orosius [n] & alij eum secuti, eamdem Reginam eiusque filium ad Christianam fidem conuersos esse testantur; vtrius nam partis sint potiora iura, est exactè peruestigandum.

[m] Ioseph. ant. lib. 20. c. 2.
[n] Oros. lib. 7. c. 6. Ado in Chron. & alij.

A Vt igitur res ipsa certior habeatur, quomodo à Iosepho [a] describatur, in primis hîc recitemus. [a] Ioseph. ant. lib. 20. cap. 2.

Per idem tempus, inquit, Adiabenorum Regina Helena & Izates eius filius ad religionem Iudæorum se contulerunt propter talem causam.] & infrà: Eo tempore, quo Izates apud Spasini castrum agebat, Iudæus quidam mercator, Ananias nomine, familiaritatem nactus regiarum mulierum, docebat eas veri Dei cultum ritu Iudaico: per has deinde cùm Izatę innotuisset, ipsum quoque in eamdem opinionem traducit: accitumque à patre in Adiabenam comitatus est, magnis precibus pertractus. Fortè autem acciderat, vt etiam Helena ab alio quodam Iudæo instituta, leges diuinitus traditas complecteretur. Izates porrò nouus Rex postquam in Adiabenam reuersus offendit fratres & cognatos in vinculis, tulit id ægerrimè. Et cùm occidere hos, aut vinctos seruare, vetaret pietas: contrà affectos iniuria dimittere, parum tutum videretur, ne quando de vindicta cogitarent: B partem eorum vnà cum propriis filiis Romam ad Claudium Cæsarem misit, partem ad Artabanum Parthum, futuros vtrobique obsides. Cognito deinde quòd mater multùm delectaretur Iudæorum moribus, dedit operam vt & ipse ad eam religionem transiret. Cumque existimaret se non esse perfectum Iudæum, nisi circumcideretur, paratus erat & hoc facere. Quod postquam mater resciuit, conabatur impedire, periculosum esse dictitans: Multùm enim eam rem alienaturam subditorum animos, si eum ad externos ritus desciscere cognoscerent; neque vllo pacto laturos Iudæum in regio solio. Sic illa aliquantisper cupiditatem eius retinuit. Rex cum Anania contulit consilium: qui matris sententiam comprobans, minatus est se eum relicturum, nisi ab hoc proposito desisteret: timere enim se, ne si occulta perferrentur in vulgus, ipse abriperetur, daturus pœnas, vt C auctor omnium, qui non docenda Regem docuerit. Licere autem etiam absque circumcisione Deum piè colere, si Iudæorum instituta placeant: in hoc magis sitam religionem, quàm in circumcisione corporis: daturumque Deum veniam, si necessitate coactus signaculum id omitteret, metu ne qua exoriatur subditorum defectio. His verbis tum persuasit Regi quod voluit. LXIV. QVOMODO HELENA AD IVDAESMVM TRANSIIT.

Aliquanto autem pòst (nondum enim cupiditas hæc exciderat) alius quidam Iudæus è Galilæa profectus, Eleazarus nomine, legis valdè peritus habitus, eum ad rem perficiendam impulit: ad salutandum enim Regem admissus, cùm eum offendisset legentem sacra Moysis volumina; Nescis, inquit, ô Rex, quantam iniuriam legi, & per hanc Deo facias: nec enim satis est decreta eius nosse, sed præstat imperata eius facere. Quamdiu manebis incircumcisus? Si numquam legisti legem circumcidi iubentem, nunc certè lege, D vt scias quanta sit impietas eam omittere. His auditis, Rex non distulit negotium; sed secedens in aliud cubiculum, accito chirurgo, fecit quod iussus est. Deinde accersita matre & Anania, indicauit eis quid actum sit: quos continuò stupor ac metus non mediocris corripuit, ne si res perueniret ad vulgi notitiam, Rex principatum amitteret, non ferentibus populis imperium viri alienis religionibus dediti: sibi quoque videbant imminere periculum, vt consciis & auctoribus eius consilij. Sed Deus prouidit, ne eueniret quod illi timuerant: nam ex multis periculis & ipsum Izatem eripuit, & eius liberos, & in rebus dubiis & desperatis incolumitatem eis expediens, & ostendens quòd ad se respicientibus, sibique vni fidentibus, pietatis fructus integer maneat.] hæc Iosephus; qui & subdit de accessu eorum Ierosolymam ad templum, hoc ipso anno, quo fames illa magna ingruebat. LXV. DE CONVERSIONE REGIS AD IVDAISMVM.

E Certè dum hæc mecum reputo, & altercationes illas inter eos de circumcisione, necessaria esset nec ne, mente considero; illæ ipsæ mihi visæ sunt, quæ inter Apostolos diu agitatæ fuerunt vsque ad Concilium Ierosolymis celebratum, de quo suo loco dicemus. Nec quemquam Iudæorum vmquam reperi, qui absque circumcisione posse saluari quempiam affirmaret, lege [b] expresè dicente: Masculus, cuius præputij caro circumcisa non fuerit, delebitur anima illa de populo suo: quia pactum meum irritum fecit.] Hæc (inquam) ipsa me in eam partem magis adducunt, vt existimem hos (vt scribit Orosius) fuisse Christiana fide imbutos. Verùm nec id quidem auderem omnino affirmare; præsertim cùm vnde id acceperit Orosius, non inuenerim: eadem enim recitans Eusebius [c], nihil præter quod à Iosepho est dictum, apponit. De eadem Helena idem scribit Iosephus [d], struxisse sibi ac filio honorificum sepulchrum, tribus pyramidibus nobilitatum, LXVI. [b] Genes. 17. [c] Euseb. l. 2. hist. cap. 11. [d] Ioseph. ant. lib 20. c. 2. SEPVLCHRVM HELENAE ET FILII.

tertio stadio ab vrbe Ierosolymitana dissitum: quæ (dictu certè mirabile) post tot clades ac A funera Ierosolymorum, adhuc temporibus Constantini, immò & Theodosij, extabāt integra. Nam de his Eusebius[a]: Helenæ verò, cuius apud hunc scriptorem fit mentio, columellæ illustres illæ quidem & eximiæ in suburbiis Æliæ ciuitatis cernuntur.] & S. Hieronymus[b], cùm agit de Paula: Ad læuam, inquit, Mausoleo Helenæ derelicto, quæ Adiabenorum Regina in fame populum frumento iuuerat; ingressa est Ierosolymam.]

[a] Euseb. l. 2. c. 12.
[b] Hier. ep. 27.

LXVII. DE COLLECTA FACTA ANTIOCHIAE.

Ea igitur vrgente fame, qui erant Antiochiæ Christiani, collectas pecunias ad Christianos qui erant in Iudæa, per Barnabam & Saulum miserunt. Tenebantur quidem maiori inopia adstricti Christiani qui in Palæstina erant, ceteris omnibus: nam in ea quæ post necem Stephani in eos est excitata, persecutione, loco pulsi; si quæ illis residua erant bona amiserunt: de his enim meminit scribens Paulus[c] ad Hebræos, cùm ait: Rapinam bonorum vestrorum cum gaudio suscepistis.] quorum causa idem Apostolus posteà cùm esset B in Macedonia, ab Ecclesiis collectam item exegit. De hoc itaque pio fraternæ charitatis officio ab Antiochenis exhibito: hæc scribit Lucas[d], post relatam ab Agabo prænuntiatam famem: Discipuli, inquit, prout quis habebat, proposuerunt singuli in ministerium mittere habitantibus in Iudæa fratribus: quod & fecerunt, mittentes ad seniores per manus Barnabæ & Sauli.] Quòd verò mox post hæc narrata, de Iacobi martyrio & Petri carcere Lucas subdat historiam; non sic accipiendum quis putet, vt antè aduenerit fames illa: sed quòd meminisset de Agabi prophetia; de ea ab illo prædicta, quæ sequenti anno subsecuta est, fame, adiunxit historiam.

[c] Hebr. 10.
[d] Act. 11.

LXVIII. VSVS COLLECTARVM IN ECCLESIA.

Hæc prima pro indigentibus fratribus reperitur in Ecclesia ex multorum collatione ad vsum pauperum facta collecta. Paulus (vt diximus) & in his multus fuit: nam & indicebat, & colligebat, atque (vt hîc etiam fecisse traditur) ad fratres perferebat egentes. Ex eiusmodi sacris Apostolicis institutionibus remansit in Ecclesia Romana laudabilis illa con- C suetudo, vt ipse Romanus Pontifex pro concione ad certam diem faciendas collectas indiceret; quod demonstrant complures S. Leonis[e] Papæ sermones, Pro collecta, inscripti: idemque[f] in vno ex illis hæc ait: Et ideò, dilectissimi, satis fiat Apostolicis institutis: & quia die Dominica prima est futura collectio, omnes vos deuotioni voluntariæ præparate, vt vnusquisque secundùm sufficientiam habeat in sacratissima oblatione consortium.] consueuit namque die Dominico collecta fieri in Ecclesia ex Apostolica institutione: Paulus enim eam regulam præscripsit Corinthiis, dicens[g]: De collectis autem, quæ fiunt in sanctos, sicut ordinaui Ecclesiis Galatiæ, ita & vos facite. Per vnam sabbati, &c.]

[e] Leo serm. 2. 3. 5. de collect.
[f] Serm. 5.
[g] 1. Cor. 16.

LXIX. GAZOPHYLACIA IN ECCLESIIS.

Cùm verò eiusmodi laudabilis cōsuetudo Constantinopoli exoleuisset, Ioannes Chry- D sostomus diligentiùs restituendam curauit, dum de ea re insignem habuit[h] orationem; qua etiam more maiorum Dominico esse faciendam die præcepit: idemque etiam meminit de antiquo ecclesiarum vsu, qui hactenus perdurabat, vt & in ecclesiis essent gazophylacia, in quibus oblatæ pecuniæ conderentur, quæ à Cypriano[i] Corbona nuncupantur, qui de his ait: Locuples & diues es, & Dominicum celebrare te credis, quæ Corbonam omnino non respicis.] In quos vsus collatæ eleemosynæ insumerentur, subdit his verbis: Cumque vniuersa quæ dantur, pupillis & viduis conferantur; dat illa, quam oportebat accipere.] Paulinus[k] mensam appellat locum in ecclesia positum ad recipiendas Fidelium eleemosynas; qui de earum vsu agit his verbis: Hoc exemplo, dilectissimi, cauere debemus, ne damnum animæ & dispendium salutis adeamus, negligentes in ecclesia positam à Domino mensam indigentibus, quam despicientibus oculis intuemur, aut aridis mani- E bus præterimus.] & paulo pòst: Non patiamur ergo mensam Domini & nobis vacuam, & egentibus inanem relinqui, & visui stare tantùm, non vsui.]

[h] Chrysost. ser. de eleem. & de collat.
[i] Cypr. l. de oper. & eleemosyn.
[k] Paulinus epist. 32.

LXX. PECVNIA OBLATA IN QVEM VSVM EROGABATVR.

Sed ante hos omnes Iustinus[l] Martyr hæc quoque de collatæ pecuniæ vsu: Quod ita colligitur, apud Præpositum deponitur, atque ille inde opitulatur pupillis, & viduis, & his qui propter morbum vel aliam aliquam causam egent, quique in vinculis sunt, & peregrè venientibus hospitibus: & (vt simpliciter dicā) indigentium is omnium curator est.] Sed & Tertullianus[m] de iisdē agit in hæc verba: Neque enim pretio vlla res Dei constat. etiam si quod arcæ genus est, non de ordinaria summa, quasi redemptæ religionis congregatur: modicam vnusquisque stipem menstrua die, vel cùm velit, si modò velit, & si modò possit, apponit: nam nemo compellitur, sed sponte confert. Hæc quasi deposita pietatis sunt:

[l] Iustin. orat. ad Anton. Pium.
[m] Tertull. in Apolog. c. 39.

A sunt: nam inde non epulis, nec potaculis, nec ingratis voratrinis dispensatur, sed egenis alendis humandisque, & pueris & puellis re ac parentibus destitutis, iamque domesticis senibus, item naufragis, & si qui in metallis, & si qui in insulis, vel in custodiis, dumtaxat ex causa Dei sectæ, alumni confessionis suæ fiunt. Sed eiusmodi vel maximæ dilectionis operatio notam nobis inurit penes quosdam: Vide, inquiunt, vt inuicem se diligunt.] hucusque Tertullianus.

LXXI. INDICENDAE NOVAE COLLECTAE CAVSA.

Erant itaque (vt dictum est) eiusmodi gazophylacia in quotidianum pauperum vsum destinata. ceterùm si quæ noua necessitas emersisset, quæ consuetarum eleemosynarū collationem excederet: tunc Episcopus nouam inter fideles collectam indicebat. Est de his
B exēplum Cypriani [a] Episcopi Carthaginensis, qui quantumlibet (vt nuper vidimus) haberet in vsum pauperum in ecclesia paratam corbonam ad eleemosynas excipiendas,) nouo tamen superueniente casu de Christianis à barbaris captis pecunia redimendis, collectam indixit; cuius exemplo id ipsum ceteri collegæ Episcopi præstitere: ex qua ingentem vim pecuniarum collectam misit ad redimendos captiuos, vt eius epistola ad fratres coëpiscopos scripta testatur.

[a] Cypr. ep. 60.

LXXII. COLLECTA AB INVITIS IVSSA EXIGI.

Cùm verò posteà iam ardens illa charitas Christiana tepesceret: cùm aliqua vrgeret necessitas, sic indicebatur collecta, vt etiam veluti iure regio exigeretur, compellerenturque laici ad eiusmodi præstandam collationem. Est enim de his exemplum apud S. Gregorium Papam [b] sic ad Constantium Mediolanensem Episcopum pro Philagrio scribētem: Indicauit prætereà dictus portitor, quòd collecta facta inter alios ciuitatis Ianuensis habitatores, ipse dare pariter compellatur: & miramur, quòd qui magis misericordia dignus est, vobis præsentibus prægrauetur. Quod si ita est, denuò ab eo per quemlibet exigi vestra
C sanctitas non permittat. Quia eum quem cæcitas sua grauat, inhumanum nimis est in collatione affligere: cui, si esset magna necessitas, debuit ex collatione misereri.] hæc Gregorius. Ad hæc spectat illud Concilij Turonensis [c] decretum, quo Episcopi in hunc modum voluerunt pauperibus esse consultum: Vt vnaquæque ciuitas pauperes & egenos incolas alimentis congruentibus pascat secundùm vires: vt tam vicini presbyteri quàm ciues omnes suum pauperem pascant: quo fiet, vt ipsi pauperes per ciuitates alienas non fatigentur.] hæc canon.

[b] Greg. regist. l. 7. epist. vlt.

[c] Concil. Turon. 2. c. 5.

LXXIII. VSVS COLLIGENDI PECVNIAM ET MITTENDI IEROSOLYMAM.

Sed vt ad proposita de collecta Ierosolymam perferenda redeamus: perdurauit eà pia consuetudo in Ecclesia Catholica, vt maiorum exemplo, Christiani ex pluribus locis ad eos qui Ierosolymis essent egentes, mitterent eleemosynam. Quam quidem laudabilem consuetudinem ad Theodosij tempora perdurantem nequissimus Vigilantius est cona-
D tus euertere: quem ardenti zelo Hieronymus [d] redarguit; qui & inter alia: Hac in Iudæa, inquit, vsque hodie perseuerante consuetudine, non solùm apud nos, sed & apud Hebræos; vt qui in lege Domini meditantur die ac nocte, & partem non habent in terra nisi solum Deum, synagogarum & totius Orbis foueantur ministeriis.] Sed de collectis iam satis.

[d] Hieron. ad Vigilant.

LXXIV.

Nunc vt ad reliquas res gestas Orientalis Ecclesiæ redeamus: vidimus, auctore Luca [e], tempore ingentis illius famis quæ vniuersum peruasit Orbem (quam anno secundo Claudij, non autem quarto, vt multi opinati sunt, contigisse, superiùs demonstrauimus) Barnabam [f] & Saulum in Iudæam Antiochia missos esse, vt collectam deferrent pecuniam Christianis in Iudæa habitantibus: quos eo peracto officio, iterùm Antiochiam reuersos esse assumpto secum Ierosolymis Marco; ac denique admonente Spiritu sancto,
E communi illius Ecclesiæ consensu, accepta manus impositione, ad prædicandum Euangelium mancipatos, Lucæ Acta testantur. Hæc autem eodem anno secundo Claudij, quo profecti sunt Ierosolymam, contigisse, veritati magis consentaneum esse videtur; nec eos diutiùs Antiochiæ esse moratos. Nam cùm Lucas ibi tradat, eos Antiochiæ annum integrum, antequam Ierosolymam peterent, esse versatos: si redeuntes illuc, longiori tempore ibidem permansissent æquè (quod priùs fecerat) id dixisset, vt par est credere. Sed audiamus ipsum: Barnabas, inquit, & Saulus reuersi sunt ab Ierosolymis expleto ministerio, assumpto Ioanne, qui cognominatus est Marcus. Erant autem in Ecclesia, quæ erat Antiochiæ, prophetæ & doctores, in quibus Barnabas, & Simon qui vocabatur Niger, & Lucius Cyrenensis, & Manahen, qui erat Herodis Tetrarchæ collactaneus, & Saulus. Ministrantibus autem illis Domino, & ieiunantibus, dixit illis Spiritus sanctus: Segregate mihi Saulum & Barnabam in opus ad quod assumpsi eos. Tunc ieiunantes,

[e] Act. 11.

[f] Act. 11. 12. & 13. DE APOSTOLATV PAVLI ET BARNABAE.

nantes, & orantes, imponentesque eis manus, dimiserunt illos. Et ipsi quidem missi à Spiritu sancto abierunt Seleuciam, & inde nauigauerunt Cyprum.] hæc Lucas. Eo quidem tunc ipso ritu tum Saulum tum Barnabam initiatos esse Apostolatu, nemo est qui dubitet. vnde Chrysostomus[a] de Paulo: Ordinatur in Apostolum, vt cum potestate prædicet.] Quoniam verò iidem super numerum duodenarium ad Apostolatum fuerunt allecti, ea de causa idem Paulus[b] se abortiuum nominat, hoc est, extra numerum: tradit enim Suetonius[c], Senatores illos appellari vulgò solitos abortiuos, qui supra numerum per gratiam in Senatum allegebantur. Cùm itaque quibus ritibus initiarentur qui mittendi essent Apostoli, Lucas satis expressisse videatur; necessariò nobis & ex instituto incumbit, de eiusmodi Apostolicis institutionibus ab Ecclesia posteà vsu receptis atque seruatis, paulo fusiùs agere. A

[a] Chrys. in Act. Apost. homil. 27.
[b] 1. Cor. 15.
[c] Suetonius in Octau. c. 35.

LXXV. Et quod in primis occurrit: cùm eiusmodi ordinationem factam dicat Lucas monente Spiritu sancto; multis constat exemplis, hæc officia nonnisi præcedentibus diuinis reuelationibus ab Apostolis peragi solita, vnde Paulus[d] ad Timotheum scribens, eadem illa quæ in sua ipsius ordinatione præcesserant, in memoriam reuocans, ait: Noli negligere gratiam, quæ in te est, quæ data est tibi per prophetiam, cum impositione manuum presbyterij] & iterùm: Hoc præceptum commendo tibi, secundùm præcedentes in te prophetias.] Cuius quidem gratiæ nec Ecclesia posteà expers fuit, quoties humana affectio cessauit & gratia. vnde Ioannes Chrysostomus[e]: Tunc quidem nihil fiebat humanum: sacerdotes enim ex prophetia veniebant. & ita quidem vt pridem fiebat, ita & nunc fiet etiam, quoties ab humana passione alieni, huiusmodi electiones celebramus; cùm nihil omnino sæculare, nihil temporale intuentes, neque ad gratiam, neque ad odium facimus.] B

[d] 1. Tim. 5.
ORDINATIONES QVALES FIERI SOLITAE AB APOSTOLIS.
[e] Chrys. hom. 5. in 1. ep. ad Timoth.

LXXVI. Iisdem insuper sacris Apostolicis institutis stabilis firmaque à cunctis regula obseruanda proponitur, quæ & hactenus in Ecclesia Catholica inuiolabili obseruatione tenetur, qua potissimùm Catholici ab hæreticis discriminantur: nimirum, vt cuiusuis meriti atque præstantiæ vir fuerit, non sua sponte prædicationis munus suscipiat; sed donec ab Ecclesia mittatur, ab eaque sacris functionibus initietur, sicque initiatus, prædicationi Euangelij mancipetur, expectet. Ecce tibi Paulus (vt modò de Barnaba taceamus) quantumlibet à Deo Patre & Christo eius Filio ad obeundum munus Apostolatus esset electus (quod & ipse[f] testatur, sic dicens: Paulus Apostolus non ab hominibus, neque per hominem, sed per Iesum Christum & Deum Patrem) & vt in eius electione ac probatione vniuersa ostendatur Trinitas operata, vero certoque Spiritus sancti suffragio ad idem ministerium assumi iussus: idem ipse tamen qui tantus erat, nisi ab Ecclesia sacris initiatus anteà ritibus, ab eademque missus, non est profectus. C D

APOSTOLATVS NON SPONTANEVS.
[f] Galat. 1.

LXXVII. Eiusmodi sacra functio, qua quis in aliquem Ecclesiasticum ordinem cooptatur, Ordinatio à maioribus dici consueuit, Ordinesque gradus illi, quos sic initiati pro distinctione munerum Ecclesiasticorum assequi consueuerunt: vox ipsa tam in veteri Testamento quàm nouo frequentiùs vsurpata, & ad discriminationem laicorum adhibita est. Sicut enim olim non tantùm apud Iudæos, qui diuina lege regebantur, sed apud Gentiles ipsos, inter sacra atque profana, & inter sacros & non sacros viros distinctio est semper adhibita; ita & in Ecclesia Christi idem naturali & diuino iure probatus vsus permansit, Christi Domini nostri in primis auctoritate firmatus, ac penitus stabilitus, dum è fideli populo Apostolos duodecim, & discipulos septuagintaduos electos, eosdem sacris functionibus mancipauit. Quod & constat ab Apostolis esse factum, dum liquet ab eis ordinatos Episcopos, Presbyteros, atque Diaconos: sicque vt ministeriorum, ita & nominum est facta distinctio; ac primùm generalis illa, laicorum, & clericorum. Laici enim communis populus dictus est: nam λαὸν, idem esse apud Græcos quod apud Latinos populum, omnes intelligunt; & κλῆρον, idem esse quod sortem, nomen ab Apostolis acceptum. nam & Petrus[g] de Iuda: Sortitus est, inquit, sortem ministerij huius.] idemque[h] ad Simonem magum, munus imponendi manus ab eodem Petro pecunia exposcentem: Non est, inquit, tibi pars, neque sors in sermone isto.] Idemque clerus, qui est à populo communi distinctus, generali nomine Ordinis appellatur. Vnde Tertullianus[i]: Differentiam, inquit, inter ordinem & plebem constituit Ecclesiæ auctoritas, & honor per ordinis consessum sanctificatus à Deo.] sanctificatum ait à Deo honorem per ordinis consessum tributum, quòd in ordine Ecclesiastico esset secundùm diuersos gradus officiorum distinctio, E

DE ORDINIBVS ET OFFICIIS ECCLESIASTICIS.
[g] Act. 1.
[h] Act. 8.
[i] Tert. exhor. ad castit.

A & honoris prærogatiua, adeò vt generalis ordo clericorum in plures esset distinctus ordines, quibus singulis esset specialis adscripta functio, & ministerium attributum. Et licet in noui Instrumenti diuinis scripturis nonnisi de Episcopis, Presbyteris, ac Diaconis ab Apostolis ordinatis mentio habeatur; aliorum quoque ordinum ab illis institutos esse ministros, nullus certè negare poterit, qui Ignatij (vt taceam modò de Dionysio atque Clemente, quorum scripta in controuersiam adducuntur, de quibus aliàs pluribus) epistolas legerit, quas, nullo prorsus dissentiente, Catholica semper suscepit Ecclesia. Cùm enim eodem tempore, quo Apostoli, ipsum vixisse constet; quas recenset institutiones Ecclesiasticas, haud ab aliis quàm ab ipsis Apostolis traditas esse atque probatas, nemo iure inficiabitur.

Ignatius [a] igitur eiusmodi numerat Ecclesiasticos ordines & officia, sic scribens ad An- LXXVIII.
tiochenos: Saluto, inquit, sanctum Presbyterorum collegium, saluto sacros Diaconos.] & B paulo pòst: Saluto Hypodiaconos, Lectores, Cantores, Ianitores, Laborantes, Exorcistas, Confessores: saluto custodes sacrorum vestibulorum, &c.] hæcque omnia ministeria ex Apostolica institutione fluxisse, satis demonstrat, dum superiùs eosdem Antiochenos allocutus, hæc ait: Pauli & Petri fuistis discipuli: ne perdatis depositum.] Porrò Ignatius inter illa non ordines tantùm, sed & officia quædam recensuit Ecclesiastica, nempe Cantorum & Laborantium: sed sicut non omnes recensuit ordines, ita etiam nec officia; nam idem scribens [b] ad Polycarpum, de Cursore eligendo, eiusdemque ab illis distincto ministerio, hæc ait: Decet, beatissime Polycarpe, Concilium cogere sacrosanctum, & eligere si quem vehementer dilectũ habetis & impigrũ, vt possit diuinus appellari Cursor, & huiusmodi creare, vt in Syriam profectus, laudibus celebret impigram charitatem vestram.]

[a] Ignatius epist. 11. ORDINES ECCLESIASTICI. *[b] Ignatius epist. 11.*

C Si tantam videmus esse adhibitam diligentiam in Cursore deligendo, qui Episcoporum LXXIX.
ad Ecclesias perferret litteras; quid in sacris ipsis ordinibus Ecclesiasticis ab illis factum putamus esse censendum? Ceterùm eiusmodi munus postmodum non fuisse per se distinctum, sed iniunctum Lectoribus, Acolythis, ac Subdiaconis, Cyprianus [c] demonstrat, dum ad suos scribens, hæc ait: Quoniam oportuit me per clericos scribere (scio autem nostros plurimos absentes esse, paucos verò qui illic sunt, vix ad ministerium quotidiani operis sufficere) necesse fuit nouos aliquos constituere, qui mitterentur. Fecisse me autem sciatis Lectorem Saturum, & Hypodiaconum Optatum confessorem.] idemque [d] alibi per Acolythum se ad Cornelium Papam litteras dedisse significat. Quodnam verò fuerit Laborantium officium, diximus superiùs, cùm de Diaconis actum est; horum scilicet muneris fuisse curare corpora defunctorum. Addit Gelasius [e] alia etiam D officia Ecclesiastica, nempe Notariorum, ac Defensorum munera, quibus probatis clericis ad superiores ordines aspirare licebat: idemque meminit de Acolythi ordine, qui prætermittitur ab Ignatio: ait enim: Si his omnibus, quæ sunt prædicta, fulcitur; continuò Lector, vel Notarius, aut certè Defensor effectus, post tres menses existat Acolythus.]

[c] Cypr. ep. 24. DE MINISTRIS TABELLARIIS. *[d] Cypr. ep. 55.* *[e] Gelas. epist. ad Episc. Lucaniæ, cap. & dist. 77. si quis de relig. & seq.*

Præterea verò (vt diximus) ordines Ecclesiasticos constat ab officiis fuisse distinctos, LXXX.
septemque numero stabilitos, videlicet Ostiariorum, Lectorum, Exorcistarum, Acolythorum, Subdiaconorum, Diaconorum, atque Presbyterorum: quos omnes (vt vidimus) excepto illo Acolythorum, recenset Ignatius; de quo non tantùm Gelasius, quem nuper citauimus, meminit, sed longè ante ipsum Cornelius [f] Papa, scribens ad Fabium E Episcopum Antiochenum, aitque in Romana Ecclesia ordinari solitos quadragintaduos Acolythos. Cyprianus [g] itidem de Acolytho meminit. Recensentur iidem omnes septem ordines Ecclesiastici in Romano Concilio [h] Siluestri Papæ tempore celebrato, & Concilio quarto Carthaginensi [i]: sed dum ibi vel alibi Cantor seu Psalmista adiicitur, officium potiùs quàm ordinem in Ecclesia designari certum est; dum eum non ordinari ab Episcopo, sed sola iussione Presbyteri illud obire munus posse, Patres qui eidem interfuere Concilio declararunt. Erant iidem septem ordines singuli distincti gradibus & officiis, minoresque subiecti maioribus, ordinatione hierarchica instituti. vnde idem Ignatius [k] ad Smyrnenses: Laici Diaconis subiiciantur, Diaconi Presbyteris, Presbyteri Episcopo, Episcopus Christo, vt ipse Patri.] & ad Tarsenses [l]: Presbyteri subiecti estote Episcopo, Diaconi Presbyteris, populus Presbyteris & Diaconus. Qui hunc ordinis decorem seruauerint, pro eorum animabus ego libens meam commutauero, & Dominus sit cum eis perpetuò.] hæc Ignatius, à diaconatu auspicatus hierarchicum ordinem, quòd ceterorum

SEPTEM ORDINES ECCLESIASTICI. *[f] Apud Eus. hist. l. 6. c. 33.* *[g] Cypr. ep. 55.* *[h] Cõcil. Rom. cap. 7.* *[i] Cõc. Carthagin. cap. 2. & seq.* *[k] Ignatius ad Smyr. ep. 10.* *[l] Ignat. ep. 7.*

rorum inferiorum licet sit certum officium, nullum tamen in subiectos esset ius atque potestas. A

LXXXI. Aduersus autem illos qui omnia promiscuè agi volunt in Ecclesia, nullamque adhiberi sexus vel ordinis distinctionem, Tertullianus[a] ex antiquis præscriptisque in Ecclesia Catholica institutis, his verbis exclamat: Ipsæ mulieres hæreticæ quàm procaces, quæ audeant docere, contendere, exorcismos agere, curationes repromittere, forsitan & tingere. Ordinationes eorum temerariæ, leues, inconstantes: nunc neophytos collocant, nunc sæculo obstrictos, nunc apostatas nostros, vt gloria eos obligent, quia veritate non possunt: nusquam facilius proficitur, quàm in castris rebellium, vbi ipsum esse illic, promereri est. Itaque alius hodie Episcopus, cras alius; hodie Diaconus, qui cras Lector; hodie Presbyter, qui cras laicus; nam & laicis sacerdotalia munera iniungunt.] hæc ipse aduersus Gnosticos talia factitantes.

[a] *Tertull. de præscrip. c. 41.*
ECCLESIA SINE ORDINVM DISTINCTIONE QVALIS.

LXXXII. Sacri verò ordinis institutio non à recentioribus tantùm, sed ab antiquioribus etiam sacramentum est appellatum. vnde Tertullianus[b], cùm agit de æmulatione diaboli: Qui ergo, inquit, ipsas res, de quibus sacramenta Christi administrantur, tam æmulanter affectauit] Apud Cyprianum[c] item hæc verba leguntur: Docetur quæ sit baptismi & ceterorum sacramentorum stabilitas: nam baptismum repeti Ecclesiasticæ prohibent regulæ: nemo sacros ordines semel datos iterùm renouat. Augustinus[d] itidem in hunc modum, cùm agit de baptismo & ordinibus sacris: Si enim, inquit, vtrumque sacramentum est, quod nemo dubitat: cur illud non amittitur, & istud amittitur? Neutri sacramento facienda iniuria est.] & alibi[e] sæpiùs hæc repetit. At Gregorius Nyssenus[f], dum de vi sacramentorum agit, hæç de ordinatione sacerdotum: Eadem item vis etiam sacerdotem augustum & honorandum facit, nouitate benedictionis à communitate vulgi segregatum. Cùm enim heri à tempore superiori vnus è multitudine ac plebe esset, repentè redditur præceptor, præses, doctor pietatis, mysteriorum latentium præsul; eaque contingunt ei, cùm nihil corpore vel forma mutatus, sed quod ad speciem externam attinet, ille sit qui erat, inuisibili quadam vi ac gratia inuisibilem animam in melius transformatam gerens. B C

[b] *Tertul. de præscrip. c. 40. & ibi scholion Pamelij.*
ORDINIS SACRAMENTVM.
[c] *Apud Cypr. de ablut. ped.*
[d] *Lib 2. contra ep. Parm. c. 13.*
[e] *De bono cõiug. c. 24.*
[f] *Greg. Nyss. orat. de bapt.*

LXXXIII. Quibus autem ritibus sacris hæc fierent, aliqua saltem ex parte adumbrata habentur à Luca[g] in ordinatione Pauli & Barnabæ, de qua agimus; cùm sacrificium in primis atque ieiunium præcessisse demonstrat. Nam quod habet Latina versio, Ministrantibus illis, Græcè (vt scripsit Lucas) legitur, λειτουργούντων, id est Sacrificantibus. Certè quidem non sine sacrificij incruenti ministerio eiusmodi sacras ordinationes solitas celebrari, antiqui omnium Ecclesiarum Rituales libri significant. Subsecutam ad cõsummationem mysterij manus impositionem, eadem Acta declarant: quod & in aliorum ordinatione sæpiùs factitatum esse, multis Paulus demonstrat exemplis; vt cùm scribit ad Timotheum[h], dicens: Noli negligere gratiam, quæ in te est, quæ data est tibi per prophetiam, cum impositione manuum presbyterij.] ac rursum[i]: Admoneo te, vt resuscites gratiam, quæ est in te per impositionem manuum mearum.] itemque cùm dicit[k]: Manus citò nemini imposueris.] Tradi solere per manus impositionem Spiritum sanctum, nec ignorauit Simon magus, cùm Petrum & Ioannem allocutus, sic dixit[l]: Date & mihi hanc potestatem, vt cuicumque imposuero manus, accipiat Spiritum sanctum. D

SACRI RITVS IN ORDINATIONE EXHIBITI.
[g] *Act. 13.*
[h] *1. Tim. 4.*
[i] *2. Tim. 1.*
[k] *1. Tim. 5.*
[l] *Act. 8.*

LXXXIV. Ceterùm eiusmodi ritus imponendi manus super eos quos sacris officiis manciparent, exemplum ex antiqua lege Apostoli accepisse videntur. Nam sicut ipsos sacrorum ministrorum ordines ex veteri Testamento mutuatos esse Apostolos Hieronymus docet his verbis[m]: Et vt sciamus traditiones Apostolicas sumptas de veteri Testamento: quod Aaron, & filij eius, atque Leuitæ in templo fuerunt, hoc sibi Episcopi, & presbyteri, & diaconi vendicant in Ecclesia] ita etiam eos huiusmodi manus imponendi sacram functionem inde deduxisse constat: nam imponendas esse manus ab Aaron & filiis eius super eos qui sacerdotio Leuitæ initiarentur, in diuinis legibus[n] satis habetur expressum. Verùm quantum vmbræ atque figuræ veritas præstat, tanto vberiori gratiarum affluentia in noui sacerdotij ordine hæc sunt ab Apostolis ministrata, & ab Ecclesia Catholica ex Apostolica institutione retenta: sanè quidem ex Apostolorum traditione Episcoporum ordinationes in Ecclesia fieri, S. Cyprianus[o] confirmat. E

ANTIQVVS VSVS IMPONENDI MANVS.
[m] *Hier. ad Euagrium epist. 85.*
[n] *Exod. 29.*
[o] *Cypr. ep. 68.*

LXXXV. Porrò eumdem ritum impositionis manus Pontificum, diabolus æmulus operum Dei, in idololatriæ superstitionis Pontifices olim transtulit, vt auctor est Liuius[p], qui agens

[p] *Liu. decad. 1. lib. 1.*

A agens de Numę ordinatione, super caput eius ab Augure sacerdote esse manus impositas tradit. Vnde iure queritur Tertullianus [a], multa quæ sunt ex lege diuina statuta, à Diabolo in superstitionis cultum esse transfusa, eaque enumerans ait: Huius sunt partes inuertendi veritatem, qui ipsas quoque res sacramentorum diuinorum in idolorum mysteriis æmulatur. Tingit & ipse quosdam vtique credentes & fideles suos: expiationem delictorum de lauacro repromittit, & sic adhuc initiat Mithræ: signat illic in frontibus milites suos, celebrat & panis oblationem, & imaginem resurrectionis inducit, & sub gladio redimit coronam. Quid? quòd & summum Pontificem in vnis nuptiis statuit? habet & virgines, habet & continentes? Ceterùm si Numæ Pompilij superstitiones reuoluamus, si sacerdotalia officia, insignia & priuilegia, si sacrificalia ministeria, & instrumenta & vasa ipsorum sacrificiorum, ac piaculorum & votorum curiositates consideremus: nónne manifestè diabolus morositatem illam Iudaicæ legis imitatus est? Qui ergo B ipsas res, de quibus sacramenta Christi administrantur, tam æmulanter affectauit exprimere in negotiis idololatriæ, vtique & idem & eodem ingenio gestiit, & potuit instrumenta quoque diuinarum rerum, & sanctorum Christianorũ sensum de sensibus, verba de verbis, parabolas de parabolis profanæ & æmulæ fidei attemperare.] hæc Tertullianus: quæ descripsisse voluimus aduersus eos qui calumniam faciunt Catholicis Christianis, quòd à Gentilium superstitione sacros ritus acceperint: quos (vt vidimus) ex diuinis legibus sumptos, Apostolica traditione seruandos accepit Ecclesia. Quòd si verò aliqua ex illis non habeantur in antiquis Scripturis diuinis expressa; satis constat non omnia illis esse scriptis tradita, sed complura traditione esse commissa.

[a] Tertull. de præscript. c. 40.

AEMVLATVS DIABOLVS SACROS RITVS.

Sed quid? Non licuit quæ apud Gentes superstitioso cultu impiè agerentur, ea- LXXXVI. C dem expiata sacro ritu ad pietatem transferre, vt maiori diaboli contumelia, quibus ipse coli voluerit, Christus ab omnibus honoraretur? vt inter alios fecisse constat magnum illum Gregorium, ob præclaras ab eo res gestas cognomento Thaumaturgum, qui Gentilium ferias superstitionibus cumulatas in festa ac celebritates sanctorum martyrum commutauit, vt his verbis Gregorius [b] Nyssenus significat, dicens: Descendit rursus ad vrbem, & omni circà regione vndique peragrata & perlustrata, additamentum & quasi corollarium studij erga numen diuinum instituebat; apud omnes vbique populos sanciẽs, vt nomine eorum qui pro fide decertassent, dies festi atque solemnes conuentus celebrarentur: cumque alij in alium locum corpora martyrum deduxissent, per anniuersarium circuli ambitum congregati lætabantur, in honorem martyrum ferias agentes.] & paulo pòst: Cùm animaduertisset, quòd propter corporis voluptates sim- D plex & imperitum vulgus in errore simulacrorum permaneret: quò maximè id quod pręcipuum est interim in iis assequeretur, nempe vt vanis superstitionibus relictis, ad Deum conuerterentur; permisit eis, vt in memoriam sanctorum martyrum sese exhilararent & oblectarent, atque in lætitiam effunderentur.]

GENTILITII RITVS IN ECCLESIAM ALIQVANDO TRANSLATI.

[b] Greg. Nyss. orat. de vita S. Gre. Thaumaturgi.

In eodem sensu Theodoretus [c] de Gentilium feriis in honorem martyrum piè sanctéque translatis hæc addit: Dirutorum templorum materia, templis arisque martyrum excitatis, expiata est: suos enim mortuos, Dominus noster in templa pro diis vestris induxit: ac illos quidem cassos gloria, vanosque reddidit; suis autẽ martyribus honorem illum dedit. Pro Pandiis & Diasiis & Dionysiis, hoc est, Iouis, Liberique patris solemnitatibus, Petro, Paulo, Thomæ, Sergio, Marcello, Leontio, Antonino, Mauritio, aliisque sanctis martyribus solemnitates populari epulo peraguntur.] Ea quippe licẽtia, qua deorũ delu- E bra in ecclesias Christianorum sunt laudabiliter commutata, alij quoque ritus Gentilium à nobis benedictionibus expiati, diuino sunt cultui consecrati. An non id Apostolorum exemplo? Nónne [d] Paulus Athenis cùm esset, superstitionis aram Ignoto Deo dicatam, super quam impietatis victimæ cædebantur, in veri Dei cultum (quantum licuit eo tempore) mira quadam prudentia visus est tanstulisse? Rursum si quæ idolo immolata essent, non vetuit idem Apostolus [e] Fidelibus manducare, nisi cùm ex ea re frater infirmus scandalum pateretur: Omnia quidem, inquit [f], sunt munda: sed malum est homini, qui per offendiculum manducat.] extincto autem penitus iamdiu superstitioso idolorum cultu, cùm omnis simul cessasse videtur occasio offendiculi; cur aliquibus ex illis vti non licerer: cùm præsertim non priuato vsu, sed communi totius Ecclesiæ consuetudine aliquid commune cum Ethnicis vsurpatur?

LXXXVII.

[c] Theod. Euang. verit. li. 8. de mart.

QVOMODO PROFANA SANCTA FIANT.

[d] Act. 17.

[e] 1. Cor. 18.

[f] Rom. 14.

Sed quoniam in hæc semel incidimus, aliqua obiter dicamus de his quæ apud He- LXXXVIII

braeos aequè ac Gentiles, ac demum Christianos, aliquando seruata esse reperiun- A
tur. Commune cum his fuit Gentilibus[a], vt in sacris veste candida vterentur. Cada-
uera aspicere, sicut antiquae legis sacerdotibus, ita & Pontifici maximo superstitionis
Gentiliciae, id testante Dione[b], vetitum erat. Baculi, annuli, mitrae vsus communis fuit
Christianis Episcopis & Orientalibus aliquibus sacerdotibus, quorum meminit Philo-
stratus[c]. Primitias etiam à Gentilibus solitas diis offerri, sicut à Iudaeis Deo vero, auctor
est Censorinus[d]. Nefas fuisse Diali Flamini fermentum farinae admixtum attingere,
sicut Paschali tempore Iudaeis, & mortuum tangere, tradit Gellius[e]. Insuper sicut Fla-
men quotidie feriatus[f] erat; ita & quòd clerici quotidie Deo vacare debeant, feriati sunt
dies singuli, ob idque idem Feriae nomine dies singulos nominare consueuerunt. Offerre
& vouere decimas apud Gentiles etiam, sicut Iudaeos, obseruatum inuenies apud Dio-
nysium[g]. Ieiunia ab iisdem Gentilibus adhiberi solita ad diuinum numen placandum, B
idem auctor[h] affirmat: vtque ipsi quoque haberent regale sacerdotium, constitue-
bant Regem, qui etiam sacerdotio fungeretur, & ea de re Rex sacrificus[i] diceretur. Non
licuisse Pontifici aliquem occidere, sicut nec sacerdotibus veri cultus, apud Suetonium[k]
testatum reperies. Ne in creandis sacerdotibus sors adhiberetur, vel pretium, vtque
iidem essent ab vrbanis negotiis liberi, aequè à Gentibus ac ab ipsis Christianis obseruari
solitum, Dionysius[l] tradit. Auspicari diem à media nocte, iisdem commune[m] fuit. Biga-
miam in sacerdotio Pudicitiae fuisse vetitam, auctor est Liuius[n]: laudatam ab iisdem
monogamiam, toleratam bigamiam, Valerius[o] tradit. In dedicatione templorum
multa fuisse Gentilibus cum pietatis cultoribus similia, ex Suetonio[p] intelliges. Nuptias
consensu parentum contractas, esse legitimas, ceteras clandestinas improbatas, sicut apud
Christianos seruatur, apud Romanos iudiciali sententia esse defin itum, in Liuio[q] facilè C
inuenies. Vigilias insuper anniuersarias habes apud Suetonium[r]. Lustralem aquam, asper-
sionem[s] sepulchrorum, lumina[t] in iisdem parare, sabbato[u] lucernam accendere, cereos
in populum distribuere[x], & vt ad sacram mensam accedentes omnes ex animo odia
dimitterent, & inimicis reconciliarentur, habetur expressum apud Valerium[y]. Sunt &
alia fortasse plura, quae in praesentiarum memoriam effugiunt, quae iisdem (vt diximus)
rationibus piè sancteque à Christianis absque vlla superstitione seruantur. Sed de his
modò satis.

[a] Val. l. 1. c. 1. Philostr. li. 2. [b] Dio hist. lib. 54. [c] Philost. li. 3. [d] Censor. de die natal c. 1. [e] Gel. lib. 10. c. 15. [f] Gel. ibid. [g] Dion. Hal. lib. 1. [h] Idem ibidem [i] Liu. decad. 1. lib. 2. [k] Suet. in Tit. c. 9. [l] Dion. lib. 2. [m] Cēso de die natal. c 19. [n] Liu. decad. 1 lib. 10. [o] Valer. lib. 2 c. 1. [p] Sueton. in Vesp. c. 7. [q] Liu. decad. 2. lib. 10. [r] Sueton. in Vesp. c. 7. [s] Iuuen. Sat. 6. & aliy. [t] Sueton. in Octau. c. 98. [u] Senec. li. 14. epist. 15. [x] Macrob. in Saturnal. [y] Val. Max. lib. 4. c. 2. 3.

LXXXIX. Hoc quoque anno Domini quadragesimoquarto, Claudij verò secundo, quo (vt
dictum est) Paulus, monente Spiritu sancto, segregatus in Euangelium, Apostolatus
munere insignitus est; raptus ad tertium caelum, mirifica illa, Deo reuelante, cognouit,
quae non fas est homini loqui. Haec omnia anno hoc contigisse, ex his quae ipsemet D
scribit ad Corinthios[z], colliguntur, dum ait: Si gloriari oportet (non expedit quidem)
veniam ad visiones, & reuelationes Domini. Scio hominem in Christo ante annos qua-
tuordecim, siue in corpore, siue extra corpus, nescio, Deus scit, raptum huiusmodi vsque
ad tertium caelum. Et scio huiusmodi hominem, siue in corpore, siue extra corpus, ne-
scio, Deus scit: quoniam raptus est in Paradisum: & audiuit arcana verba, quae non licet
homini loqui.] haec de his ipse. Quae cùm facta dicat annis quatuordecim ante id tem-
pus quo posteriorem illam ad Corinthios scribebat epistolam; ipsamque scriptam con-
stet (vt suo loco fusiùs explicabimus) anno Domini quinquagesimo octauo, Neronis
verò secundo: satis certum exploratumque habetur, hoc ipso anno Christi quadragesi-
moquarto, Claudij verò secundo, eumdem Paulum tam mirificis esse à Deo auctum
muneribus, quibus eum corroborari voluit, antequam tanti ponderis munus obiret. Quae- E
nam autem illa fuerint quae audiuit vel vidit: ne frustrà inuestigando laboraret huma-
na praesumptio; ineffabilia esse dixit. Verumtamen (quantum ex his quae scribit ad Ga-
latas[a], consequi possumus) Gentium conuersionem inter alia ipsi esse ostensam putamus,
qui ad Gentes ab Apostolis esset mittendus Apostolus; quod posteà, cùm iterùm
vnà cum Barnaba & Tito Ierosolymam venit, est feliciter adimpletum; vnde meri-
tò se illuc ascendisse secundùm acceptam reuelationem testatur his verbis: Deinde post
annos quatuordecim (*à quonam tempore illi sint numerandi, suo loco dicemus*) iterùm
ascendi Ierosolymam cum Barnaba, assumpto & Tito. Ascendi autem secundùm
reuelationem: & contuli cum illis Euangelium, quod praedico Gentibus.] Sic igitur
eodem anno, quo praedicandi Euangelij munus Paulus suscepit, tam insignes reuelatio-
nes accepit.

[z] 2. Cor. 12. [a] Galat. 2.

IESV

IESV CHRISTI ANNVS	PETRI ANNVS	CLAVDII IMP. ANNVS
45.	I.	3.

A

SEquenti anno, qui secundùm à nobis initam rationem numeratur à Christo nato I.
quadragesimusquintus, Claudio Augusto [a] tertiùm & L. Vitellio Coss. durante ta- [a] Dio lib. 6.
men adhuc anno secundo eiusdem Claudij Imperij, decimoquinto Kalend. Februarij
à Petro Apostolorum Principe Romana Ecclesia instituitur, ac sedes in ea Pontificia
erigitur. Ea quippe dies in tantæ rei perennem memoriam anniuersaria celebritate
consueuit antiquitus celebrari: qui quidem pristinus vsus non in Vrbe tantùm, sed &
vniuerso Christiano orbe in annos singulos repetitus (licet interdum alicubi præter-
missus, sed restitutus [b]) in hodiernum vsque sanctissimè perseuerat. In antiquis [c] enim [b] Pauli Papæ
sanctæ Romanæ Ecclesiæ Ritualibus libris hæ preces ea die recitari solitæ erant: Om- IV. diplom.
B nipotens sempiterne Deus, qui ineffabili sacramento Apostolo tuo Petro principa- [c] Breuiar.
tum Romæ vrbis tribuisti, vnde se Euangelica veritas per tota mundi regna diffunde- veter. Rom.
ret: præsta quæsumus, vt quod in Orbem terrarum eius prædicatione manauit, vni-
uersitas Christiana deuotione sequatur.] Inerat [d] & priuata sacra præfatio ad eius diei [d] In sacr.
solemnitatem accommodata, in sacris Missis solita recitari. Antiquiora quoque Mar- S. Gregorij.
tyrologia eiusdem rei plenissimam fidem adstruunt: ac denique sanctorum Patrum [e] [e] Aug. ser. 15.
conciones, quas in eiusdem diei celebritate in Ecclesia perorarunt, tantæ rei egregia 16. de sanct.
monumenta, celeberrimum fuisse eiusce diei sacræ cultum apud omnes Christianos, in- & aliorum.
dicant. Vniuersali enim Ecclesiæ consuetudine antiquitus præscriptum est, vt eius diei,
qua quis alicui sedi fuerat præfectus Episcopus, anniuersaria solemnitas ageretur: eum-
C demque morem tam in Orientali quàm etiam in Occidentali Ecclesia viguisse, plurima
de eo scripta exempla testantur, quæ alibi adnotauimus [f]. Sed qua die vniuersalis [f] Not. in Mar
Ecclesiæ Episcopus sedi Romanæ præficitur, eadem ab vniuersis quoque Ecclesiis meri- tyrol. Rom.
tò celebratur. die 18. Ian.

Quantumlibet autem à ceteris Apostolis, quin & ab ipso Petro aliæ pluresque fuerint II.
in Christiano orbe Ecclesiæ institutæ; vnam tantùm numero omnes efficiunt, eamdem-
que Catholicam dici debere, Apostoli Symbolo docuerunt; de qua & Ignatius [g]: Vna est, [g] Ignat. epist.
inquit, Ecclesia, quam suis sudoribus & laboribus fundauerunt Apostoli à finibus terræ ad Philadel.
vsque ad fines in sanguine Christi.] & Irenæus [h]: Ecclesia in vniuersum mundum disse- [h] Iren. lib. 1.
minata, quasi vnam domum habitans, & similiter credit his, videlicet quasi vnam ani- c. 3.
mam habens, & vnum cor, & consonanter hæc prædicat, & docet quasi vnum possidens ECCLESIA
D os. Nam etsi in mundo loquelæ dissimiles sunt, sed tamen virtus traditionis vna & ea- VNA.
dem est: & neq; hæ quæ in Germania sunt fundatæ Ecclesiæ aliter credunt, aut aliter tra-
dunt, neque hæ quæ in Iberis sunt, neque hæ quæ in Celtis, neque hæ quæ in Oriente,
neque hæ quæ in Ægypto, neque hæ quæ in Libya, neque hæ quæ in medio mundi con-
stitutæ: sed sicut Sol creatura Dei in vniuerso mundo vnus & idem est, sic & lumen seu
prædicatio veritatis vbique lucet, & illuminat omnes homines, qui volunt ad cognitio-
nis veritatem venire, &c.] Tertullianus [i] de his hæc in eamdem sententiam: Apostoli [i] Tertull. de
primò per Iudæam contestata fide in Iesum Christum, & Ecclesiis institutis, dehinc in præscrip. c. 20
Orbem profecti, eamdem doctrinam eiusdem fidei nationibus promulgarũt, & proinde
Ecclesias apud vnamquamq; ciuitatem condiderunt: à quibus traducem fidei, & semina
doctrinæ, ceteræ exinde Ecclesiæ mutuatæ sunt, & quotidie mutuantur, vt Ecclesiæ fiant.
E Ac per hoc & ipsæ Apostolicæ deputantur, vt soboles Apostolicarum Ecclesiarum. Om-
ne genus ad suam originem censeatur, necesse est. Itaque tot ac tantæ Ecclesiæ, vna est
illa ab Apostolis prima, ex qua omnes. Sic omnes primæ & omnes Apostolicæ, dum
vnam omnes probant vnitatem. Communicatio pacis, & appellatio fraternitatis, & con-
tesseratio hospitalitatis, quæ iura non alia ratio regit, quàm eiusdem sacramenti vna tra-
ditio.] & paulo pòst de eiusdem vnitatis principio: Si hæc ita sunt; constat proinde om-
nem doctrinam, quæ cum illis Ecclesiis Apostolicis matricibus & originalibus fidei con-
spiret, veritati deputandam, id sine dubio tenentem, quod Ecclesiæ ab Apostolis, Apo-
stoli à Christo, Christus à Deo suscepit.] hæc ille.

Porrò licet omnes ab Apostolis Ecclesiæ institutæ, eo sensu Apostolicæ dictæ sint, vt III.
Ephesiorum, Corinthiorum, Thessalonicensium, & aliæ ferè innumeræ; ac secundùm VNA ECCLE-
ea quæ ab eodem auctore dicta sunt, & ceteræ quæ ab iisdem sunt propagatæ, etiam Apo- SIA APO-
STOLICA

 ROMANA.

stolicæ dici debeant: tamen eiusdem sententia, quòd Ecclesia vna est, Apostolicam etiam vnam esse confiteri necesse est: quæ cùm sit toto Orbe diffusa, optimè diuino consilio prouisum est, vt alicubi eius caput certo loco consistat: ne cùm de fide aliisve rebus ad statum religionis Christianæ spectantibus oboritur controuersia, in multas scindi, quæ vnitatis compagine iuncta vna erat, necesse sit. Si igitur ex Apostolicis omnibus vna est conflanda, atque vna demonstranda Ecclesia; eam non alterius esse posse, quàm eius qui inter Apostolos primatum gerebat, nemo non videt, nisi qui sua ipsorum malitia excæcantur & offunduntur, & (quod est in Psalmis[a]) oculos habent, & non vident. Audi quàm planè, quàm distinctè hæc omnia tibi suggerit Cyprianus[b]. A

[a] Psal. 113.
[b] Cypr. de vnit. Eccles.

IV. Hoc erant (inquit) vtique & ceteri Apostoli quod fuit Petrus, pari consortio præditi & honoris & potestatis: sed exordium ab vnitate proficiscitur. Primatus Petro datur, vt vna Christi Ecclesia & cathedra vna monstretur. Et pastores sunt omnes, sed grex vnus ostenditur, qui ab Apostolis omnibus vnanimi cōsensione pascatur. Quam vnam Ecclesiam etiam in Cantico[c] canticorum Spiritus sanctus ex persona Domini designat, & dicit: Vna est columba mea, perfecta mea, vna est matri suæ, electa genitrici suæ. Hanc vnitatem qui non tenet, tenere se fidem credit? Qui Ecclesiæ renititur & resistit; qui cathedram Petri, super quam fundata est Ecclesia, deserit, in Ecclesia se esse confidit? quando & beatus Paulus Apostolus hoc idem doceat, & sacramentum vnitatis ostendat, dicens: Vnum corpus, & vnus spiritus; vna spes vocationis vestræ, vnus Dominus, vna fides, vnum baptisma, vnus Deus. Quam vnitatem firmiter tenere & vindicare debemus, maximè Episcopi, qui in Ecclesia præsidemus; vt Episcopatum quoque ipsum vnum atque indiuisum probemus. Nemo fraternitatem mendacio fallat, nemo fidei veritatem perfida præuaricatione corrumpat. Episcopatus vnus est cuius à singulis in solidum pars tenetur. Ecclesia quoque vna est, quæ in multitudinem latiùs incremento fœcunditatis extenditur. Quo modo Solis multi radij, sed vnum lumen: & rami arboris multi, sed robur vnum tenaci radice fundatum: & cùm de fonte vno riui plurimi defluunt, numerositas licet diffusa videatur exundantis copiæ largitate, vnitas tamen seruatur in origine. Auelle radium Solis à corpore, diuisionem lucis vnitas non capit: ab arbore frange ramū, fractus germinare non poterit: à fonte præcide riuum, præcisus arescet. Sic & Ecclesia Domini luce perfusa, per Orbem totum radios suos porrigit, vnum tamen lumen est quod vbique diffunditur, nec vnitas corporis separatur: ramos suos in vniuersam terram copia vbertatis extendit: profluentes largiter riuos latiùs expandit: vnum tamen caput est, & origo vna, & mater vna, fœcunditatis successibus copiosa: illius fœtu nascimur, illius lacte nutrimur, spiritu eius animamur.] hæc & alia Cyprianus. B C D

[c] Cant. 6.

DE VNITATE ECCLESIAE FIRMA ASSERTIO.

V. Qui & hæc eadem vberiùs prosecutus, iterùm atque iterùm monstrat hanc vnam Ecclesiam in Petri cathedra cognoscendam. Vnde idem scribens ad Cornelium Romanum Pontificem, hæc ait[d]: Post ista, adhuc insuper pseudo-Episcopo sibi ab hæreticis constituto, nauigare audent & ad Petri cathedram, atque ad Ecclesiam principalem, vnde vnitas sacerdotalis exorta est; à schismaticis & profanis litteras ferrē; nec cogitare eos esse Romanos, quorum fides (Apostolo prædicante) laudata est, ad quos perfidia habere non possit accessum.] & ad Antonianum de Cornelij Papæ ordinatione[e]: Factus est, inquit, Cornelius Episcopus de Dei & Christi eius iudicio, de clericorum pænè omnium testimonio, de plebis, quæ tunc adfuit, suffragio, & de sacerdotum antiquorum & bonorum virorum collegio; cùm nemo antè factus esset, cùm Fabiani locus, id est, cùm locus Petri & gradus cathedræ sacerdotalis vacaret.] hæc ipse pluribus. E

[d] Cypr. ep. 55.
DE ROMANA ECCLESIA.
[e] Cypr. ep. 52.

VI. Rursum verò eum debere dici Catholicum, qui eidem Romanæ Ecclesiæ, Petri sedi communione coniungitur; illum verò esse habendum hæreticum, qui ab eiusdem cathedræ est communione diuisus, idem Cyprianus sæpè testatur: nam ad Cornelium[f] Papam hæc de his quos optabat eiusdem Pontificis communioni coniungere: Scimus nos hortatos eos esse vt Ecclesiç Catholicç radicem & matricem agnoscerent & tenerent.] & ad Antonianum[g] eodem argumento: Scripsisti etiam vt exemplum earumdem litterarum ad Cornelium collegam nostrum transmitterem; vt deposita omni solicitudine iam sciret te secum, hoc est, cum Catholica Ecclesia communicare.] quo contrà, hæreticum habendum esse quicum eodem Romano Pontifice non communicat; scribens ad Magnum[h], multis significat, & præsertim cùm dicit: Ecclesia vna est, quæ vna & intus esse & foris non potest. Si enim apud Nouatianum est, apud Cornelium non fuit. Si verò apud

[f] Cypr. ep. 45.
CATHOLICVS AB HAERETICO QVO SIGNO DIGNOSCENDVS.
[g] Idem ep. 52.
[h] Cyp. ep 76.

A apud Cornelium fuit, qui Fabiano Episcopo legitima ordinatione successit, & quem præter sacerdotij honorem martyrio quoque Dominus glorificauit; Nouatianus in Ecclesia non est, nec Episcopus computari potest.] Hæc ipsa longè ante Cyprianum Irenæus[a]: Quoniam, inquit, valdè longum est in hoc tali volumine omnium Ecclesiarum enumerare successiones: maximæ & antiquissimæ & omnibus cognitæ, à gloriosissimis duobus Apostolis Petro & Paulo Romæ fundatæ & constitutæ Ecclesiæ, eam quam habet ab Apostolis traditionem, & annuntiatam hominibus fidem, per successiones Episcoporum peruenientem vsque ad nos, indicantes, confundimus omnes eos, qui quoquo modo, vel per sui placentiam malam, vel vanam gloriam, vel per cæcitatem & malam sententiam, præterquam oportet, colligunt. Ad hanc enim Ecclesiam, propter potentiorem principalitatem, necesse est omnem conuenire Ecclesiam, hoc est, eos qui sunt vndi-
B que Fideles; in qua semper ab his qui sunt vndique, conseruata est ea quæ est ab Apostolis traditio.] hæc Irenæus.

[a] Iren. lib. 3. c. 3.

His insuper addimus quæ Optatus[b] Mileuitanus de cathedra Petri egregiè sanè in hanc sententiam locutus est: Igitur negare non potes, scire te in vrbe Roma Petro primò cathedram Episcopalem esse locatam, in qua sederit omnium Apostolorum caput Petrus, vnde & Cephas est appellatus: in qua vna cathedra vnitas ab omnibus seruaretur, ne ceteri Apostoli singulas sibi quisque defenderet: vt iam schismaticus & peccator esset, qui contra singularem cathedram alteram collocaret. Ergo cathedra vnica, quæ est prima de dotibus. Sedit prior Petrus, cui successit Linus, &c.] & post recensitam successionem Romanorum Pontificum, ea ratione conuincit schismaticos esse extra Ecclesiam Catholicam, quòd nullus ipsorum Episcopus eidem Romanæ cathedræ com-
C municet. Ac tandem hæc contra eosdem schismaticos: Vnde est ergo, ait, quòd claues regni vobis vsurpare contenditis, qui contra cathedram Petri vestris præsumptionibus & audaciis sacrilegio militatis?] & inferiùs: Igitur de dotibus supradictis cathedra est (vt suprà diximus) prima, quam probauimus per Petrum nostram esse.] ac paulo pòst: Et per cathedram Petri, quæ nostra est, & ceteras dotes apud nos esse.] Eadem quoque ratione S. Hieronymus[c] hæc ad Damasum: Ego nullum primum nisi Christum sequens, beatitudini tuæ, id est, cathedræ Petri communione consocior: super illam petram ædificatam Ecclesiam scio. Quicumque extra hanc domum agnum comederit, profanus est. Si quis in arca Noë non fuerit peribit regnante diluuio.] & paulo inferiùs: Quicumque tecum non colligit, spargit; hoc est; qui Christi non est, Antichristi est.] & sequenti rursum[d] epistola: Ego interim clamito: Si quis cathedræ Petri iungitur, meus
D est.] & aduersus Ruffinum[e]: Fidem suam quam vocat? eam ne, qua Romana pollet Ecclesia? an illam, quæ in Origenis voluminibus continetur? Si Romanam responderit: ergo Catholici sumus, qui nihil de Origenis errore transtulimus.]

VII.

[b] Optat. lib. 2. cõtra Parm.

COMMVNICATIO CVM ROMANA ECCLESIA QVEMQVE PROBAT CATHOLICVM.

[c] Hier. ep. 57.

[d] Idem ep. 58.

[e] Hier. Apol. aduers. Ruf.

Hæc igitur cùm Hieronymus sæpius repetat & inculcet, & primatus Petri & Ecclesiæ Romanæ sit fidelis assertor: iam quomodo illa sint eiusdem auctoris accipienda verba, quibus aduersarij struunt calumnias, satis perspicuum esse potest: dum sic[f] ait de his quæ ad ordinem spectant: Quid facit, excepta ordinatione, Episcopus, quod presbyter non faciat? Nec altera Romanæ vrbis Ecclesia, altera totius Orbis existimanda est. Et Galliæ, & Britanniæ, & Africa, & Persis, & Oriens, & Iudæa, & omnes barbaræ nationes vnum Christum adorant, vnam obseruant regulam veritatis. Si auctoritas quæritur, Orbis maior est Vrbe. Vbicumque fuerit Episcopus, siue Romæ, siue Eugubij, siue Constantinopo-
E li, siue Rhegij, siue Alexandriæ, siue Tanis; eiusdem meriti, eiusdem est sacerdotij. Potentia diuitiarum & paupertatis humilitas vel sublimiorem vel inferiorem Episcopum non facit: ceterùm omnes Apostolorum successores sunt.] Sed hæc quidem dicit ipse de his quæ sunt muneris sacerdotij: in qua quidem functione sicut nihil præter ordines plus Episcopus quàm presbyter habet, ita multo minùs nihil est quod plus alio quilibet Episcopus sibi vendicet. Verùm quanto plus ceteris ipse S. Hieronymus Romano Episcopo deferat, superiùs ipsiusmet loca recitata declarant. Sed institutam de Catholici nominis signo orationem prosequamur.

VIII.

[f] Hier. ep. 85.

OBIECTIO SOLVITVR, ET ELVCIDATVR LOCVS S. HIERONYMI.

Sanctus Ambrosius etiam & ipse vno signo è sede Petri petito, ex ipsius, inquam, Romanæ Ecclesiæ communicatione, qui veri Catholici habendi essent, esse solitum inuestigari, demonstrat, dum hæc de Satyro fratre scribit: Aduocauit ad se Episcopum, nec vllam veram putauit nisi veræ fidei gratiam: percontatusque ex eo, Vtrùm cum Episcopis

IX.

scopis Catholicis, hoc est, cum Romana Ecclesia conueniret? &c.] Augustinus[a] item ex Petri cathedra per successionem Romanorum Pontificum demonstratâ, Catholicos discriminat ab hæreticis: & id ipsum aduersus schismaticos[b] Donatistas, Catholicos occinere docuit. Vna igitur hac tessera, hoc vno symbolo, hoc vno denique rogato & reddito nomine, qui Catholici essent, quíve hæretici, semper innotescere consueuerunt: nempe, vt ille absque alia controuersia Catholicus censendus esset, qui se Romanæ Ecclesiæ communicare profiteretur; ac ille contrà esset conclamandus hæreticus, qui ab eadem Petri cathedra probaretur esse diuisus. Præter illa quæ in eam sententiam sunt ex antiquioribus Patribus recitata, alia planè innumera de his exempla suppeterent; sed non patitur instituti ratio, hîc ea singulatim recensendo, in his diutiùs immorari. A

[a] August. ep. 165. & côtra ep. Manich. c. 4.
[b] Aug. côtra par. Donat. Psal.

X. ROMANVM NOMEN IDEM QVOD CATHOLICVM.

Sed illud vnum sic habeto: adeò hæc certa atque explorata haberi, vt antiquo vsu illud esset receptum, tam apud nostros quàm apud externos, has voces, Romanus, & Catholicus, absque distinctione vsurpari solitas, ita vt idem esset dicere, Romanus, quod Catholicus; idque monstrari potest, non tantùm nostrorum testimonio & exemplo, sed etiam hostium assertione. Ecce quippe Theodosius Iunior Imp. in ea epistola, quam scripsit ad Acacium Episcopum Berœensem, hæc ait: Vosque probatos Romanæ religionis sacerdotes esse, manifesto argumento declarate.] extat hæc epistola in Actis sacrosanctæ Synodi Ephesinæ[c]. Addam & de Arianis exempla. Victor Vticensis[d] hæc à Iocundo Ariano homine ad Theodoricum Arianorum Regem in Africa refert dicta: Poteris, inquit, eum diuersis afflictionibus interficere: nam si gladio peremeris, incipient Romani martyrem prædicare.] & Gregorius Turonensis[e] ex persona eorumdem: Quid putatis (dicebat vnus ex illis) quod nunc isti Romani dicant?] & alibi de Ariano Principe[f]: Cogitauit intra se dicens: Quia ingenium est Romanorum (Romanos enim vocitant homines nostræ religionis) vt ita accidat, & nô sit virtus Dei.] & inferiùs[g] ex persona itidem Ariani hominis hæc ad suos dicentis: Si consenseritis dictis meis, exercebimus hodie cachinnum de hoc Romanorû presbytero] hoc est, Catholico sacerdote. Alia ad hæc addenda essent exempla: sed parciùs agimus, quòd aliò tendat oratio: diuertimus enim ad hæc, occasione Romanæ Ecclesiæ hoc anno (vt dictum est) à Petro Apostolo institutæ, cui præfuit annos vigintiquatuor, menses quinque, & dies vndecim. Sed de his reddemus rationem inferiùs, cùm de eiusdem Petri agemus martyrio. B C

[c] Syn. Ephes. tom 5. c. 10. edit. Peltan.
[d] Vict. de per secut. Vuandal. lib. 1.
[e] Greg. Turo. de glor. mar. c. 79.
[f] Eod. li. c. 25.
[g] Eod. li. c. 30.

XI. DE PETRI CATHEDRA LIGNEA.

Ceterùm ipsa prima Pontificia sedes Petri, cathedra (inquam) lignea, dignum planè tantæ rei eximiumque monumentum, quamplurimis semper miraculis illustrata, à maioribus asseruata, in eiusdem Petri basilica Vaticana recondita hactenus custoditur, & certis diebus populo visenda exponitur. Consueuerunt enim maiores, tanti memores beneficij, quòd Apostolica prædicatione è tenebris, quibus erant offusi, ad lucem planè diuinam euecti essent, etiam ipsas sedes ligneas quibus Apostoli insedissent, summa omnium diligentia custoditas, veneratione prosequi. Sit satis ad eius rei exemplum Ierosolymorum Ecclesia, quæ licet tot tantisque Iudæorum casibus fuerit exagitata; sedem tamen ipsam, cui ipsorum primus Episcopus Iacobus insedit, vsque ad Constantini tempora integram esse seruatam, auctor est Eusebius[h]. Id ipsum de sede Marci Alexandriæ factum esse, suo loco dicemus. Nec tamen illud de his dicere præterimus, quod ad hanc rem etiam spectare videtur: maiores scilicet nostros, egregios pietatis cultores, vt qui probè scirent loco Christi (quod sæpè monet Ignatius) esse habendos Episcopos, sedes illas, quibus illi in ecclesia, cùm sacras synaxes agerent, insiderent, vt diuinum thronum, velis egregiè ornare consueuisse, easdemque tegere velamento. Id planè innuit Pontius diaconus in Cypriani martyrio, cùm ait: Sedile autem erat fortuitò linteo tectum, vt & sub ictu passionis Episcopatus honore frueretur.] Et Augustinus[i] ad Maximinum Episcopum Donatistam: In futuro, inquit, iudicio nec apsides gradatæ, nec cathedræ velatæ adhibebuntur ad defensionem.] Apsides sanè gradatas cùm dixit, sedes Episcoporum sublimiori attolli fastigio solitas esse significat. Et Pacianus Episcopi sedem linteatam nominat in epistola secunda ad Sympronium. Sed hæc satis ad insinuandos antiquos Ecclesiæ mores, cui planè rei nos ex instituto lectori deuinximus. D E

[h] Euseb. lib. 7. c. 14.
[i] August. de Max. Epis. Don. epist. 203.

XII. In hunc igitur modum Romana cathedra stabilita, cessit Petrus Ecclesiæ Antiochenæ, & alium in suum locum Episcopum subrogauit. Id quidem factum esse hoc ipso tertio Claudij Imperatoris anno, ac Domini quadragesimoquinto, Eusebius testatur in Chronico: vbi etiam anno superiori (vt à nobis positum est) Petri Romam aduentum conti-

A contigisse tradit. Qui verò dixerunt[a], eum tunc cùm discessurus esset Antiochia, eidem ciuitati successorem Episcopum ordinasse; eo sensu audiendi sunt, quasi dicere velint; Petrum successorem sibi delegisse, cùm sedem Antiochenam reliquit. Non enim putandum est, Petrũ anteà se abdicasse, nulla existente causa; nisi cùm Romæ sibi erexit accepitq; cathedram. Nec propterea quòd inde recesserit, opus fuit alium sibi sufficere; quod nec aliàs fecerat, cùm (vt vidimus) sæpè recessit, ac iterùm rediit: nam & sic inde modò discessit, eò nempe reuersurus. Rediit enim Antiochiam, eam inuisens Ecclesiam, quando inter ipsum & Paulum illæ, de quibus suo loco dicturi sumus, sub ortæ sunt contentiones. Satis Antiochenæ Ecclesiæ se absente videbatur esse consultum, quòd ibi Barnabam reliquisset. Barnabas enim (quod ex Actis[b] superiùs dictum est) Antiochiam profectus, cùm vberes fructus ex conuersione Gentium Euangelica prædicatione collegisset, & vberiores se collecturum speraret, tot laboribus impar sibi visus, Tarsum accessit, indeque Saulum adductum secum Antiochiam duxit: quem cùm annum integrum, vsque scilicet ad famem illam ingentem obortam, illic permansisse, Lucas[c] testetur: sanè quidem in annum secundum Claudij eosdem perseuerasse illic constat, atque illuc iterùm rediisse, & vsque ad præsentem annum mansisse, vt ex his quæ dicturi sumus in fine præsentis anni, liquidò apparebit. B

[a] Chrys. hom. de S. Ignat. & Metaph. die 29. Iunij.

[b] Act. 11.

BARNABAS CVRAT ECCLESIAM ANTIOCHENAM.

[c] Act. 11.

[d] Chrys. hom. de transl. S. Ign. tom. 5. edit Paris.

XIII. Sed quem potissimùm sedi Antiochenæ suum successorem instituerit, Euodium ne, an Ignatium, res non est absque aliqua controuersia: quandoquidem Ioannes Chrysostomus[d], ciuis Antiochenus, & eius Ecclesiæ olim clericus, apertè profitetur, primum omnium à Petro eidem sedi fuisse præfectum S. Ignatium: testatur id ipsum Theodoretus[e], cùm ait: De illo enim Ignatio omnino audisti, qui per magni Petri dexteram C pontificatum suscepit.] Felix quoque Romanus Pontifex in epistola quam scripsit ad Zenonem Imperatorem, quæ est recitata in quinta[f] Synodo Constantinopolitana, planè testatur S. Ignatium dextera Petri esse ordinatum eiusdem Antiochenæ sedis Episcopum. Porrò non Eusebius tantùm[g] & Hieronymus[h] perspicuè testantur, post Petrum & à Petro institutum primo loco sedisse Euodium, ac Euodio fuisse subrogatum Ignatium, sed & idem ipse Ignatius[i] scribens ad Antiochenos, id ipsum firmiter aperteque demonstrat, cùm ait: Mementote Euodij beatissimi patris vestri, qui primus post Apostolos gubernacula Ecclesiæ vestræ sortitus est.] hæc itaque cùm ille ipse profiteatur, aliis non opus est testibus. Verùm enimverò vnde eiusmodi oborta sit occasio controuersiæ, exquirere, non otium putamus.

EVODIVS AN IGNATIVS FVERIT SVBROGATVS.

[e] Theod. in immu dial. 1.

[f] Quint. Synod. Act. 1.

[g] Eusebius in Chro. & hist. li 3. c. 16.

[h] Hie de Scri. Eccle. in Ign.

[i] Ignat. epist. 11.

XIV. Legimus apud Clementis[k] Constitutiones, quibus interdum vsi sunt viri sanctissimi D necnon eruditissimi, Antiochenę Ecclesiæ à Petro Euodium, à Paulo verò Ignatium esse creatos Episcopos; nec sanè vnum post alium, vt de ceteris ibi dicitur, sed simul. Quod quidem tunc factum fuisse videtur, cùm dissensio illa inter Fideles qui ex circumcisione, & eos qui ex Gentibus ad fidem venerant, esset concitata: quocircà quamdiu illa perdurauit, illud remedium fuisse adhibitum, vt vterq; sederet; alterque eorum præesset iis qui ex circumcisione, alter verò iis qui ex Gentibus ad Ecclesiam venissent. Ceterùm eo tandem sublato distinctionis pariete, ac sub vno eodemque pastore vtraque collecta Ecclesia, non ampliùs duobus, sed vno tantùm fuit opus Episcopo. Tunc igitur in eadem præfectura remansisse videtur Euodius, cui libenter cessisset Ignatius, vt Clemens Lino: meritoque ea de causa idem ipse in dicta epistola ad Antiochenos ipsum Euodium primum post Apostolos fuisse illius sedis Episcopum tradit, nullam sui rationem habens, quòd ea E occasione sedisset, & eidem loco cessisset, quantumlibet à Petro (vt præcitati volunt) institutus esset. Sed quòd agamus coniectura, nihil certi ne his affirmare audemus. Ceterùm præfecturam Ecclesiæ Antiochenæ Euodio hoc anno collatam esse, Eusebius in Chronico tradit. Qua ratione erroris arguitur Suidas[l], & si qui alij dixerunt tunc discipulis esse inditum nomen Christianum, cùm Petrus Euodium Antiochenæ Ecclesiæ creauit Episcopum: nam longè ante hæc tempora Christianum nomen esse inuentum, superiùs est demonstratum.

[k] Clem. Cōst. lib. 7. c. 46.

EVODIVS PRIMVS POST PETRVM EPIS. ANTIOCH.

[l] Suid. verbo Ναζαραῖος.

XV. Sicut autem stabilita sede Romana, Petrus Antiochenæ Ecclesiæ Episcopum illi præficiendo prospexit: ita etiam memor Ecclesiarum, quas in Ponto, Galatia, Cappadocia, Asia, scilicet Minori, & Bithynia erexerat, suam primam ad eas scripsit epistolam: quam quidem hoc ipso anno, antequam Marcus ab eodem Petro Alexandriam mitteretur esse conscriptam, ex eo facilè colligi potest, quòd in ea posita habeantur in fine: Salutat

vos Ecclesia, quæ est in Babylone collecta, & Marcus filius meus.] quem hoc ipso anno tertio Claudij Alexandriam amandatum, Alexandrinam collegisse Ecclesiam, Eusebius non obscurè demonstrat in Chronico. Opportuna enim illa videbatur oblata occasio aduentus Philonis Iudæi Alexandrini in Vrbem, qui sub Caio primùm (vt vidimus) pro Iudæis Alexandrinis legatione functurus, vnà cum sociis Romam se contulit; ac iterùm sub Claudio Romam venit, quando & gentilem suum Petrum Euangelium prædicantem Romæ cognouit, & familiarissimè cum ipso versatus esset, vt Hieronymus [a] his verbis declarat: Aiunt hunc sub Caio Caligula Romæ periclitatum, quò legatus gentis suæ missus fuerat: cùm secunda vice venisset ad Claudium, in eadem vrbe locutum esse cum Petro Apostolo, eiusdemque habuisse amicitias, & ob hanc causam etiam Marci discipuli Petri apud Alexandriam sectatores ornasse laudibus suis.] hæc Hieronymus de Philonis cum Petro Romæ consuetudine ac amicitiæ vsu: qua quidem ex re coniectura ducimur, redeuntem Philonem Alexandriam, Marcum sibi à Petro commendatum secum perduxisse. Sed de Marco iterùm. A B

MARCVS QVANDO A PETRO MISSVS ALEXANDRIAM.

[a] Hieron. de Scrip. Eccle in Philone.

XVI. DE PRIMA PETRI EPISTOLA.

Quòd verò sicut hoc anno, ita etiam Romæ eadem à Petro epistola scripta fuerit, Patres omnes qui de ea re sermonem habuerunt, expresè testati sunt; quod & ex illis eiusdem epistolæ verbis collegerunt, quibus in fine dicitur: Salutat vos Ecclesia, quæ est in Babylone collecta.] per Babylonem enim Romam intellexisse, absque vlla dubitatione confirmant. Sed ab his dissentiunt Nouatores, quòd permolestè accipiant, ex canonicis diuinisque Scripturis etiam Petri Romam aduentum reddi testatum. Sed primùm per Babylonem à Petro Romam significatam esse, maiorum auctoritate monstremus; ac subinde quàm insigniter delirent, qui de alia Babylone ea esse dicta verba contendunt, perspicue aperiemus. Eusebius [b] vbi de Marci Euangelio ex Papiæ & Clementis auctoritate sermonem instituit, hæc addit: Constat Petrum huius Marci mentionem facere in priore epistola, quam Romæ texuisse dicitur: quam quidem epistolam ibi perscriptam ostendit, dum ciuitatem illam, verbi translatione, Babylonem appellat, hoc modo: Salutat vos Ecclesia nostræ electionis consors, quæ est Babylone, & Marcus filius meus.] Eadem Hieronymus de Scriptoribus Ecclesiasticis in Marco his verbis: Meminit huius Marci & Petrus in epistola prima sua, nomine Babylonis figuraliter Romam significans.] In Apocalypsi [c] Ioannis eodem notatam esse nomine, in confesso est apud omnes vt ita hyperbolicè dicam, cum alioqui complures sint, qui per Babylonem, vniuersum regnum diaboli interpretentur. Porrò inter veteres Tertullianus [d]: Sic & Babylon apud Ioannem nostrum Romanæ vrbis figuram portat, proinde & magnæ, & regno superbæ, & sanctorum debellatricis.] Vnus idemque Spiritus, quo afflati, locuti sunt sancti viri Dei, eodem symbolico nomine Romam significauit: quinetiam & in diuinis Scripturis per Babylonem sæpè Romanum adumbratum esse Imperium, eruditus lector inueniet. In hanc sententiam Augustinus [f] hæc ait: Ne multis morer, condita est Roma velut altera Babylon, & velut prioris filia Babylonis.] docet enim pluribus, tunc conditam Romam esse, cùm intercidit regnum Assyriorum. De his quoque cumulatè Orosius [f]. C D

[b] Euseb. hist. lib. 2. c. 14.

[c] Apoc. 17.
[d] Tert. adu. Iud. c. 9. & contra Marcion. lib. 3. c. 13.

[e] Aug. de ciu. Dei lib. 18. c. 22.

[f] Orosius lib. 7. c. 2.

XVII. PETRVS ROMAM APPELLAT BABYLONEM.

Nec verò me imprudenter dicturum existimo, si his addiderim, Petrum nō esse vsum proprio Vrbis nomine, quòd Ierosolymis fuga lapsus è carcere, vbi ageret, non ab omnibus percipi vellet. Sanè quidem studuisse admodum Claudium Imperatorem Agrippæ Regi Iudæorum, qui Petrum vinxerat mox coram populo trucidandum, ea quæ ex Iosepho superiùs sunt recitata, planè significant. Cùm alioqui mutatis nominibus homines appellare, vsitatum fuisse videatur apud Apostolos. Vnde Paulum [g], cùm ait: Liberatus sum de ore leonis] per leonem significasse Neronem, nullus dubitat. Præter hæc etiam, per Babylonem esse Romam significatam, licet quis nolit, fateri compellitur. Nam cum Petrus dicat: Salutat vos Ecclesia, quæ est in Babylone collecta] cùm de illa quæ est apud Assyrios Babylone nullo modo possit intelligi: quandoquidem (vt vidimus) constat Iosephi [h] auctoritate, eodem Caij Augusti tempore, quo tam dira Iudæi tum Alexandrini tum Palæstini patiebantur, eos qui agebant in Babylone, & apud Assyrios, Iudæos fuisse expulsos, ac denique trucidatos: necesse est affirmare, Petrum per Babylonem Romam intellexisse. Nec est alia Babylon, de qua Petrus potuerit dixisse; nam quæ apud Ægyptios Babylon erat, obscurus planè locus, non ciuitatis nec oppidi dignus nomine, castellum à Strabone & [i] aliis nominatur, sic nempe dictum, quòd E

[g] 2. Tim. 4.

[h] Ios. antiq. lib. 18. c. 12.

[i] Strab. li. 17.

A quòd à quibusdam Babyloniis fuisset erectum, locus natura munitus. At dicere velle, Petrum de hac in Ægypto posita intellexisse, insignis sanè fatuitas & nimiùm absurda res esset: quandoquidem cùm multa alia hæc opinari prohibeant, quodammodò id potissimùm vetat, quòd nullam reperiri constet in Babylone quæ est in Ægypto, Ecclesiam collectam: cùm multa enim Concilia edita reperiantur cum adiectione nominum Episcoporum Ægyptiorum, in nullis horum, nec in aliis scriptorum monumentis alicubi reperitur nominatus Episcopus Babylonis in Ægypto: nisi post annos quingentos sub Iustino iuniore primùm reperitur nominatus Episcopus Babylonis in Ægypto Zosimus Cilix apud Sophronium.

Sed quid Nouatores isti? Licet hîc negent per Babylonem Romam intelligi; tamen quòd in Apocalypsi de Babylone multa nefanda prodantur, eoque nomine Romanam B vrbem significari certissimum sit; cunctas illas blasphemias in Romanam tunc vrbem congestas, quòd in ea idololatria & impietatis cultus præ ceteris Orbis locis vigeret, in Romanam conuertunt Ecclesiam, calumniosissimè simul & imperitissimè, nullam temporum diuersorum nec rerum rationem habentes. Sanè quidem dum Petrus ait: Ecclesia quæ est in Babylone] Ecclesiam ibi positam non esse Babylonem ipsam, planè declarat, diuersaque ratione censeri ipsam Ecclesiam à loco, vbi dicitur esse collecta. Nec per somnium quidem quis vmquam inueniet Romanam Ecclesiam esse Babylonis nomine nuncupatam, sed ipsam tantummodò ciuitatem; ac id quidem non semper, sed cùm impietate referta aduersus ipsam Ecclesiam bellum gereret. Vnde Hieronymus [a] de his agens, hisce verbis Romam compellat: Sed vt ad te loquar, quæ scriptam in fronte blasphemiam Christi confessione delesti, Vrbs potens, Vrbs Orbis domina, C Vrbs Apostoli voce laudata, interpretare vocabulum tuum: Roma aut fortitudinis nomen est apud Græcos, aut sublimitatis iuxta Hebræos: serua quod diceris: Virtus te excelsam facit, nam voluptas humilem. Maledictionem, quam tibi Saluator in Apocalypsi comminatus est, potes effugere per pœnitentiam. Habes exempla Niniuitarum. Caue Iouiniani nomen, quod de idolo deriuatum est.]

XVIII. VRBS ROMA DIVERSA AB ECCLESIA ROMANA.

[a] Hier. adu. Iouin. lib. 2.

Scimus eumdem Hieronymum [b] alibi in eamdem Vrbem stomachatum, Babylonem appellasse, cùm persecutionem in ea passus, inde recedens, Ierosolymam rediisset; atque dixisse: Cùm in Babylone versarer, & purpuratæ meretricis essem colonus, & iure Quiritum viuerem, &c.] Sed quid postmodum alibi ille [c] idem, cùm agit de Romanæ Ecclesiæ Fidelibus? Romanæ, inquit, plebis laudatur fides, testimonio videlicet Apostolico. Vbi alibi tanto studio & frequentia ad ecclesias & martyrum sepulchra concur- D ritur? Vbi sic ad similitudinem cælestis tonitrui, Amen reboat, & vacua idolorum templa quatiuntur? Non quòd aliam habeant Romani fidem, nisi hanc quam omnes Christi Ecclesiæ; sed quòd deuotio in eis maior sit, & simplicitas ad credendum.] Idem ad Marcellam scribens vt Bethlehem migret, post explicatum illud de ciuitate Romana Ioannis in Apocalypsi testimonium; Cecidit enim, cecidit Babylon magna] de Ecclesia ibi posita ista subdit: Est quidem, inquit, ibi sancta Ecclesia, sunt trophæa Apostolorum & Martyrum, est Christi vera confessio, est ab Apostolo prædicata fides; & Gentilitate calcata, in sublime se quotidie erigens vocabulum Christianum.] hæc Hieronymus: de quibus satis.

XIX.

[b] Hie in præf. de Spir. sanct.
[c] Hie. in præf. lib. 2. in epist. ad Galat.

IMPROBATVR VRBS, LAVDATVR ECCLESIA.

Cùm hæc de tempore primùm ac subinde de loco prioris Petri epistolæ sint pluribus disputata: ad quosnam ea scripta fuerit, hîc pluribus agere in prima editione prætermi- E simus; sed absque vlla dubitatione hanc datam esse ad Hebræos, inferiùs cùm de posteriori Petri epistola egimus, affirmauimus. Ne autem hac de re dubitare quis possit, assertam semel sententiam tum Patrum auctoritate obsignatam, tum aliis firmissimis rationibus demonstratam relinquere, æquum putamus. Scriptam quidem hanc fuisse epistolam Petri ad Iudæos iam redditos Christianos, testantur Eusebius [d], S. Athanasius [e], Didymus [f], ac denique (ne in his longiùs distrahar) omnes tum Græci tum Latini scriptores, qui ea de re consultò tractarunt: adeoque vt nec vnum hactenus inuenerimus, qui ad alios quàm ad Iudeos eam esse conscriptam, asseruisse reperiatur Sed ad hæc confirmanda, accipe rationes, & quidem firmissimas, vtpote ipsius Petri auctoritate subnixas, quibus refragari non liceat, quòd ei contradicere sit religio. Certum quidem est, Petri ipsius assertione, ad illos priorem à se datam esse epistolam, ad quos posteriorem ipse cõscripsit: etenim sic in ea de priori meminit [g]: Hanc vobis, carissimi, secundam scribo epistolam.]

XX.

[d] Euseb. hist. lib. 3. c. 1.
[e] Athanas. in Synopsi.
[f] Didym. in epist. canonic.
[g] 2. Petr. 3.

Porrò

Porrò eamdem posteriorem ab ipso esse datá ad Hebræos, ipsemet ad finem ipsius disertis verbis insinuat, dum mentionem habet Pauli epistolæ ad ipsos Hebræos datæ, prout interpretes omnes ostendunt, & nos inferiùs demonstraturi sumus; ad quos se quoque eam dare epistolam profitetur. A

XXI. Rursum verò cùm in ipsa prioris epistolæ inscriptione manifestè declaret Petrus, se scribere Christianis aduenis dispersionis: nonnisi Iudæos potuit verbis illis intellexisse: etenim nullam hactenus Christianorum Gentilium quis inueniet factam esse dispersionem, sed tantummodò Iudæorum (vt superiùs diximus) tempore martyrij S. Stephani, cuius dispersionis iterùm meminit S. Lucas [a] in Actis. Nec est quod obiici possit, dispersionem Iudæorum factam fuisse [b] tantummodò per regiones Iudææ atque Samariæ: nam ex iisdem Actis [c] satis apparet, eorumdem aliquos perrexisse etiam Antiochiam, atque in Cyprum: immò & constat Ananiam vnum ex illis peruenisse [d] Damascum: vt patens sit, eos egressos esse Iudææ terminos. Verùm etsi superiùs anno Christi trigesimo quinto dictum sit, tam Petrum quàm Iacobum scripsisse ad fratres dispersionis illius quæ facta est post necem Stephani; non autem ad alios Iudæos in diuersis orbis locis positos: tamen re accuratiùs considerata, nihil est quod prohibeat etiam ad alios Iudæos eam scriptam esse epistolam, eò quòd soliti sint vocari Iudæi dispersionis illi qui in diuersis Orbis partibus longè à Iudæa habitarent, dispersi dicti, quòd non cum aliis in Iudæa degerent, sed in diuersis regionibus pro animi cuiusque libitu loca colerent: quo sensu ab Euangelista [e] dictum de Christo ex Caiphæ prophetia, quòd Iesus moriturus erat pro gente, & non tantùm pro gente, sed vt filios Dei qui erant dispersi, congregaret in vnum.] Qua etiam ratione Iacobus in suæ epistolæ [f] inscriptione habet: Duodecim tribubus, quæ sunt in dispersione] hoc est, Iudæis omnibus qui in diuersis Orbis regionibus habitarent: nam nulla alia hoc tempore contigit hostilis duodecim tribuum dispersio. Ceterùm cùm constet nullam legi dispersionem Christianorum Gentilium, sed dumtaxat Iudæorum: cùm scribat Petrus ad Christianos dispersionis; ad Iudæos credentes scribere, certum est. Quod insuper illis vendicet prophetias [g], quodque feminas eorum filias Saræ nominet, certè quidem eosdem fuisse Iudæos ostendit. B C

[a] Act. 8. 11
[b] Act. 8.
[c] Act. 11.
[d] Act. 9.
[e] Ioan. 11.
[f] Iac. 1.
[g] 1. Petr. 1. & 3.

XXII. Sed & in eo quod de iisdem ait [h]: Qui aliquando non populus, nunc autem populus Dei: Qui non consecuti misericordiam, nunc autem misericordiam consecuti, &c.] de eodem planè populo loqui significat, qui iuxta Oseæ [i] oraculum (ad quod alludit) à Deo fuerat reprobatus, cùm sub typo filiorum fornicationum, de eorum altero dictum: Voca nomen eius, Absque misericordia: quia non addam vltrà misereri domui Israël] & de altero: Voca nomen eius, Non populus meus: quia vos non populus meus, & ego non ero vester.] Hoc quidem statu Iudæi tunc erant: adueniente autem Christo, eum secuti, ex non populo facti sunt populus eius, ac pariter misericordiam adepti. Cùm verò citatur idem locus Oseæ [k] ab Apostolo Paulo [l], non solùm quæ de reprobatione Iudæorum ab eodem Propheta dicta sunt, ipse recitat, sed & quæ de vocatione Gentiú, nimirum quod subditur: Et erit in loco vbi dictum est eis, Non plebs mea vos: ibi vocabuntur filij Dei viui.] secundùm quam quidem additionem rectè Patres omnes de reprobatione Iudęorum & vocatione Gentium, tum Oseam, tum Paulum intellexisse tradunt. iuxta quam item considerationem, hæc S. Hieronymus [m] cùm interpretatur Pauli verba ex Osea desumpta: Vocabo non plebem meam, plebem meam. Hoc loco Iudam significat. Et non dilectam, dilectam; & non misericordiam consecutam, misericordiam consecutam; Israeliticum populum. Et erit in loco vbi dictum est eis, Non plebs mea vos, &c. Gentes demonstrat in Christo credituras.] hactenus verba S. Hieronymi. Quòd verò Petrus non scriberet ad Gentes, sed ad Iudæos, ea tantùm citauit Oseæ verba, quæ dicta de Iudæis erant. Nam Iudæos & Israëlitas à Deo reprobatos intelligi per illa verba, Non populus, Non misericordiam consecuta: cùm id expressè Propheta testetur, nulla opus est interpretatione. Porrò qui per reprobationem non iam populus, neque misericordiam consecuta filia dicebantur: iidem ad Christum conuersi, ait Petrus: Qui aliquando non populus, nunc populus: Qui non misericordiam consecuti, nunc misericordiam consecuti.] Rectè igitur omnium rata habetur Patrum sententia asserentium Petri tum priorem tum posteriorem epistolam esse ad Iudæos conscriptam. Oportuit hæc addidisse in hac posteriori editione ad diluenda quæ ab aliquo obiiciebantur. D E

[h] 1. Petr. 2.
[i] Ose. 1.
[k] Ose. 1.
[l] Rom. 9.
[m] Hier. in ep. ad Rom. 9.

A bantur. Sed prosequamur ex instituto Apostolicas traditiones, quæ ex Apostolicis scriptis tamquam è fonte manarunt.

Quòd enim idem Apostolus in fine epistolæ, illos ad quos scribit, admonet vt salutent se inuicem in osculo sancto: nostri instituti ratio postulat, vt de antiqua ab Apostolis instituta Christiana salutatione osculo sancto impartienda (quod pertinet ad antiquos Ecclesiæ mores) paulo fusiùs agamus. Non enim id Petrus tantùm, sed & Paulus faciendum præcepit, vt cùm ad Romanos [a] vel ad Corinthios [b] iterùm, aut ad Thessalonicenses [c] scripsit epistolas. Id ipsum etiam facere suis epistolis consueuit Ignatius [d], cùm diuersas ad suos daret. Cùm verò iidem Principes Apostolorum salutationem mutuam non osculo tantùm, sed sancto planè dandam esse præscripserint; diuersam sanè eam ab illa fuisse, quam Gentiles inter se consueuerunt impartire, certum est. Quodam enim vsu B receptum erat, quoties sibi obuiarent inter ambulandum amici, se inuicem osculo salutare. quam quidem consuetudinem vt permolestam, & frequentibus occursionibus fastidium afferentem [e], Tiberius lege sancita tollendam curauit: sed (quod probauit euentus) plus lege valuit inolitus vsus. vnde Martialis, qui vixit temporibus Domitiani, hæc ad Linum [f]:

XXIII. SALVTATIO IN OSCVLO SANCTO.

a Rom. 16. b 1. Cor. 16. 2. Cor. 13. c 1. Thes. 5. d Ignat. epist. ad Antioch. & ad Tarsenses. e Sueton. in Tib. c. 34. f Martial. lib. 7. epig.

Bruma est, & riget horridus December:
Audes tu tamen osculo niuali
Omnes obuius hinc & hinc tenere,
Et totam, Line, basiare Romam.]

Et ad Bassum [g]:

Effugere non est, Basse, basiatores:
C *Instant, morantur, persequuntur, occurrunt,*
Et hinc, & illinc, vsquequaque, quacumque.] & inferiùs de his plura.

g Martialis lib. 11.

Erant quidem eiusmodi oscula, pacis & amoris symbola: quæ non tollenda, sed moderanda inter Christianos curarunt Apostoli, dum eos se inuicem salutare debere osculo sancto, sæpè admonuerunt. Illa planè sancta oscula dicta esse reperiuntur quæ in sacris conuentibus illorum verborum adiuncta salutatione, Pax tecum, adhiberi consueuerunt. Agens de his Iustinus [h] Martyr, hæc ait: Precibus finitis, mutui nos inuicem osculo salutamus.] Post osculum sequi administrationem Eucharistiæ, fusiùs tradit. Origenes [i] de eiusmodi Apostolica institutione & Ecclesiæ vsu hæc scribit: Ex sermone Pauli (scilicet cùm dicit: Salutate vos inuicem osculo sancto) mos in Ecclesia traditus est, vt post orationes osculo se inuicem suscipiant fratres. hoc autem D osculum sanctum appellat Apostolus: quo nomine illud docet primùm, vt casta sint oscula quæ in ecclesiis dantur; deinde vt simulata non sint, sicut fuerunt Iudæ. Osculum verò fidele primò castum sit, deinde pacem in se simplicitatemque habeat in charitate non ficta.] hucusque Origenes. Hæc admonuit [k] Athenagoras Christianus philosophus, his scilicet verbis: Tam accuratè temperare osculum, seu potiùs adorationem salutationis oportet: ne si quo modo pauxillum mens polluta fuerit, ab æterna vos vita proscribat Verbum.] Agens de eodem Tertullianus [l], illud appellat signaculum orationis.

XXIV. DE OSCVLO PACIS.

h Iustin. orat. ad Antoninum Imp. i Orig. in ep. ad Rom. c. 16. k Athenag. orat. ad Christ. l Tertull. lib. de orat.

Cyrillus [m] Ierosolymitanus discriminans sacrum osculum à profano, sic ait: Nec hoc ita accipias, quasi osculum illud sit huiuscemodi, quale in foro inter omnes amicos esse consueuit; neque enim tale est. Hoc igitur osculum animos mutuo conciliat, & E omnem malorum obliuionem illis spondet; signum igitur est hoc osculum reconciliationis animorum, vniuersæque iniuriarum memoriæ deletę.] & post aliqua: Igitur osculum hoc, quo in sacris vtimur, reconciliatio est, atque idcircò sanctum, de quo & Paulus dicit: Salutate vos inuicem in osculo sancto. Et Petrus inquit, in osculo dilectionis.] Chrysostomus [n] post multa in hanc sententiã dicta, hæc addit: Quin de osculo sancto aliud quoque afferri potest. Quid tandẽ? Templum Christi sumus: itaque templi vestibula & aditum osculamur, cùm alij alios osculamur. An non cernitis, quot nam homines etiam huiusce templi vestibulis osculum figunt, partim inclinato capite, partim manu tenentes, atque ori manum admouentes? Ac per has portas & ianuas ingressus est Christus, & ad nos ingreditur, cùm communicamus. Nostis enim vos qui mysteriorum participes estis, quid dicam. Neque enim vulgari quodam honore os nostrum afficitur, cùm corpus Dominicũ excipit; eaque præsertim de causa tum mutua oscula iungimus. Audiunt qui

XXV. DVPLEX OSCVLI GENVS.

m Cyrill. catech. myst. 5. n Chrysost. hom. 30. in epist. 2. ad Corinth. c. 13

obscœna

obſcœna loquuntur & qui conuitia proferunt, & horreſcant, cogitantes quale os deturpent ac decorent. Audiant qui obſcœnè oſculantur, &c.] De adiunctione verò illorum verborum, quibus oſculando pax impartitur, hæc Auguſtinus[a]: Poſt orationem Dominicam, quam accepiſtis & reddidiſtis, dicitur, Pax vobiſcum. & oſculantur ſe inuicem Chriſtiani in oſculo ſancto, quod eſt ſignum pacis, ſi quod oſtendunt labia, fiat in conſcientia, id eſt, quomodo labia tua ad labia fratris tui accedunt: ſic cor tuum à corde illius non recedat.] hæc ipſe. A

[a] Aug. ſer. 83 de diuerſis.

XXVI. ADHIBITA CAVTELA PERICVLO.

Nec verò quis putet hæc ita promiſcuè tunc agi ſolita eſſe, vt viri feminas, & feminæ viros ſic indiſtinctè ſe mutuò, impartito oſculo, ſalutarent. Nam (vt ſuo loco dicemus) in eccleſia ſeorſum viros à mulieribus agere conſueuiſſe, certiſſimum eſt. At quoniam ea nihilominùs adhibita cautela, adhuc inter ſe inuicem oſculantes ſiue viros, ſiue feminas, fraus aliqua, arte diaboli, aliquando irrepſiſſe videretur; in nonnullis eccleſiis ſacram oſculari tabellam mutauit vſus, & quidem laudabilis. B Nam & prudentiores Gentiles vitaſſe dicuntur oſculum formoſorum, vt de Ageſilao Plutarchus tradit eo libro qui De audiendis poëtis inſcribitur. & apud eumdem reperies in Amatorio, Cleomachum eiuſmodi oſculo percitum prodegiſſe vitam. Quamobrem magna cautela emendata ſunt hæc apud Chriſtianos, penes quos omnia ſancta, omnia pura præſtanda erant: quòd oſculo, quo anima ad labiorum progreſſa oſtia, coniungitur animæ, interdum in alium transfundi contingeret, ac deperire, ſecundùm ea quæ ex Platonis verſibus recitat Gellius[b]. Quod verò ad Eccleſiam Dei pertinet: haud recèns in mutuis illis oſculis, per ſe ſanctis, aliquando ſe immiſcuit libidinis turpitudo, ſed antiquitus etiam: quòd non tantùm Athenagoræ locus ſuperiùs citatus innuit, ſed & Clemens[c] Alexandrinus, dum acriter in prauum quemdam vſum inuectus, hæc ait: C Dilectio autem non in oſculo cenſetur, ſed in beneuolentia. Illi autem nihil aliud oſculo, quàm eccleſias conturbant, cùm ipſam intus non habeant amicitiam. Etenim hoc vtique turpem mouit ſuſpicionem, & maledicentiam, quòd imprudenter oſculo vterentur, quod eſſe oportebat myſticum: id ſanctum vocauit Apoſtolus. Regno dignè guſtato, ore modeſto & clauſo beneuolentiam animi oſtendamus, per quod maximè ſe exerit manſuetudo morum. Eſt autem aliud quoque oſculum inceſtum, veneno plenum, ſanctitatem ſimulans. An neſcitis, quòd etiam phalangia ſi ore tantùm tangant, graues dolores hominibus afferunt?] hæc ille. Ait autem alibi idem Clemens[d] de modo oſculandi: Non ergo temerè pueris præcipimus, auribus eos apprehendentes, vt oſculentur eos qui ad ipſos attinent; hoc vtique tacitè ſignificantes, ingenerari per auditum ſenſum dilectionis.] & Plautus[e]: D

Sine te prehendam auriculis, ſine dem ſuauium.] & Tibullus[f]:

—— natusq́; parenti
Oſcula comprenſis auribus eripiet.]

At hæc remota procul fuiſſe ab oſculo ſancto putamus: nullum enim vmquam de his legimus penes Chriſtianos exemplum. Et hactenus de moribus Eccleſiæ in oſculo ſancto.

[b] Gell. lib. 19. c. 11.
[c] Cle. Alex. Pædag. lib. 3.
[d] Cle. Alex. Strom. lib. 5.
[e] Plaut. in Pœnulo.
[f] Tibul. lib. 2.

XXVII. APOSTOLICA SALVTATIO.

Rurſus verò, quòd idem Petrus Apoſtolus in fine eiuſdem epiſtolæ, ſicut & in exordio eius, gratiam impartiendo, ſalutet; ſicut in ſecunda etiam epiſtola feciſſe conſtat: & quòd inſuper eadem ſalutatione vtatur ſæpè Apoſtolus Paulus, atque ad Theſſalonicenſes ſcribens, hæc dicat in fine[g]: Salutatio, mea manu Pauli: quod eſt ſignum in omni epiſtola: ita ſcribo. Gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti cum omnibus vobis. Amen.] quodque etiam Ioannes[h] eadem ſalutatione vtatur: planè ſignificatur, Apoſtolorum E exemplo in Eccleſiam introductum, vt in Apoſtolicis litteris gratia ſalutando impartiatur: nam Ignatius etiam in ſalutatione eodem vſus eſt charactere, & ceteri poſt eum Epiſcopi Antiocheni. Vnde Gregorius[i] Papa ſcribens ad Anaſtaſium Epiſcopum Antiochenum, hæc ait in fine: Amen: Gratia. quæ videlicet verba de ſcriptis veſtris accepta, idcircò in meis epiſtolis pono, vt de S. Ignatio veſtra beatitudo cognoſcat, quia non ſolùm veſter eſt, ſed & noſter: ſicut enim magiſtrum eius Apoſtolorum Principem habemus communem, ita quoque eiuſdem Principis diſcipulum nullus habet priuatum.] in epiſtola enim Ignatij ad Epheſios eadem duo verba ſcripta reperiuntur, à ceteris autem excidiſſe putantur.

[g] 2. Theſ. c. vlt. in fi.
[h] 2. Ioan. 1.
[i] Greg. epiſt. 37. indict. 13

XXVIII. Ex Apoſtolica igitur traditione & exemplo manauit, vt Romanus Pontifex Apoſtolicis litteris quempiam ſalutando, vnà cum Apoſtolica benedictione gratiam impartiatur.

Inſti-

A Institutio hæc est quidem Apostolica: nam vsque ad Christi ascensionem, pacis tantùm verbo aliquem salutare moris fuit, vt in antiquo [a] Testamento plura exempla suppetunt, & in [b] nouo de Christo, qui eodem pacis nomine salutare consueuit discipulos; quos, vt eodem etiam modo, cùm in alienas domos introirent, in eis agentes salutarent, admonuit [c]. Perseuerauit verò idem vsus apud Iudæos, vt pacis nomine salutarent. Vnde Tertullianus [d]: Nam & hodie, inquit, Iudæi in pacis nomine appellant, & retrò in scripturis sic salutabant.] Sed (vt idem auctor ait) eidem pacis nomine salutationi Apostoli & gratiam addiderunt, immò & præmiserunt: quòd videlicet tam sublimis gratiæ restitutæ per Christum generationi humanæ annuntiatores essent. Hactenus de Petri epistola; quam absque aliqua dubitatione, totius Catholicæ consensu Ecclesiæ semper receptam fuisse constat; quamque à Marco Euangelista ex Hebræo fuisse trans-
B latam, affirmare videtur Hieronymus [e], dum postquam egit de Euangelio à Marco conscripto, sed à Petro accepto, hæc ait: Denique & duæ epistolæ, quæ feruntur Petri, stylo inter se & charactere discrepant, structuraque verborum. Ex quo intelligimus, pro necessitate rerum, diuersis eum vsum interpretibus.] Planè dum apud Petrum Marcus fuit, functum fuisse munere interpretis, omnes affirmant. Sed de interpretis munere agemus paulo inferiùs.

GRATIA ET PAX IN SALVTATIONE.

[a] Genes. 43. Iud. 6. & 19. 3. Reg. 25. 1. Paral. 12 Tob. 12.
[b] Luc. 2. 24 Ioan. 14. 20.
[c] Marc. 10. Luc. 10.
[d] Tertull. aduers. Marcion. lib. 5 c. 5
[e] Hier. epist. 150. quæst. 11. ad Hedibiam.

XXIX.

MARCI EVANGELIVM.

Marcus igitur, quem, quòd vnicè eum diligeret, Petrus in dicta epistola filium suum appellat, hoc eodem anno, antequam Alexandriam proficisceretur, Euangelium scripsit: sed qua ratione ad id agendum impulsus, & an Latinè vel Græcè scripserit, à nobis est exquirendum: at quæ ad rationem temporis ac loci spectant, ex instituto ante omnia examinanda proponimus. Cùm enim (vt nuper diximus) Eusebij [f] constet au-
C ctoritate, Marcum anno tertio Claudij, Olympiadis ducentesimæquintæ tertio anno, Christi verò quadragesimoquinto, Alexandriæ Euangelium annuntiare cœpisse; eiusdemque auctoris & aliorum testimonio liqueat, antequam Roma mitteretur Alexandriam, ipsum sacrum Euangelium conscripsisse: planè compellimur dicere, hoc ipso anno, post scriptam à Petro eam epistolam, Marcum id præstitisse. Cui quidem veritati Euthymius [g] & alij adstipulantur, qui tradiderunt, scriptum esse à Marco Euangelium post annum decimum à passione Christi. Vnus tantùm ab his discrepat Irenæus [h], dum ait id factum à Marco post obitum Petri & Pauli Apostolorum: cui sanè omnes meritò aduersantur: potissimùm cùm certum sit, Marcum Euangelistam ante eosdem Apostolos martyrio esse defunctum, nimirum anno octauo Neronis; quod Hieronymus [i] & alij omnes testantur. Sicut autem in his quæ ad tempus spectant, omnes ab
D Irenæo dissentiunt, ita etiam de loco scribendi omnes Chrysostomo [k] contradicunt, qui ait, Marcum in Ægypto, rogantibus discipulis, scripsisse Euangelium: cui in primis obiicimus Athanasium Alexandriæ & totius Ægypti Episcopum diuersa planè ab eo scribentem: ipse enim in Synopsi ad Constantem Augustum hæc scripta habet de Marci Euangelio Romæ edito: Euangelium secundùm Marcum Romæ ab Apostolo Petro prædicatum est, editum verò à beato Marco Apostolo, & ab ipso Alexandriæ posteà in Ægypto, & in Pentapoli, & in Libya prædicatum.] hæc Athanasius, cui ceteri scriptores libenter assentiuntur; cùm præsertim alij, qui longè ante Athanasij tempora in Ecclesia floruerunt, id egregiè testati sint, vt Papias, & Clemens Alexandrinus, qui & causam simul eiusmodi ab eo susceptæ prouinciæ prodiderunt, vt Eusebius [l] tradit his verbis: cùm agit de prædicatione Petri à Romanis suscepta: Tanta, inquit, pietatis lux eo-
E rum mentibus, qui Petrum audiebant, affulsit, vt non eius sermoni omnino auscultando, non doctrinæ diuinæ prædicationis minimè scriptis proditæ attendendo contenti acquiescerent; sed à Marco Petri comite, cuius Euangelium esse fertur, multis variisque precibus contenderent, vt monumentum illud doctrinæ, quam sermone & verbo illis tradidisset, etiam scriptis mandatum apud eos relinqueret. Nec priùs hominem ab se demittunt, quàm ipsorum postulatis obsecutus, opus absoluisset. Hanc igitur Euangelij secundùm Marcum scribendi causam præcessisse memorant. Cùm ergo Petrus Apostolus, diuina Spiritus sancti reuelatione suggerente, intelligeret illud opus editum esse; ferunt eum propenso & alacri illorum hominum studio magnopere fuisse delectatum, hancque scripturam auctoritate sua ratam fecisse, quo in ecclesiis passim perlegeretur. Clemens in sexto libro ὑποτυπώσεων, cui etiam testis accedit Papias Hierapolitanus Episcopus, eamdem tradit historiam.] hæc Eusebius.

[f] Eusebius in Chron.
[g] Euthym. in præfat. super Matth.
[h] Irenæus lib. 3. cap 1.
[i] Hieron. de Scrip. Eccl. in Marco cap. 8.
[k] Chrysost. hom. 1. in Matth.
[l] Euseb. hist. lib 2. c. 14.

QVAE RATIO MARCO SCRIBENDI EVANGELIVM.

XXX. Sed quid insuper à Papia scriptum, quod & à Ioanne presbytero de Marci Euangelio acceperat [a], idem recenseat, audiamus. sunt hæc Papiæ verba ab Eusebio repetita: Illud presbyter mihi dicebat: Marcus, qui fuit interpres Petri, quæcumque tenebat memoria, scripsit quidem accuratè, sed tamen non eo ordine quo erant à Domino dicta factave. Neque enim Dominum audierat ille quidem, neque erat eum comitatus: sed posteà (vt dixi) comes Petri fuit: qui quidem non Domini sermones & præcepta, ea narrandi serie quam Dominus in illis tradendis tenuisset, dicebat: sed eam in prædicando rationem sequebatur, quam ad auditorum animos instituendos opportunam accommodatamque censuit. Quare in eo neutiquam errauit Marcus, quòd quædam, sicut memoriæ ea antè mandauerat, litteris prodidit: quandoquidem hoc vnum mente & cogitatione sedulò prospexit, vt nec quidquam eorum quę audiuisset, prętermitteret; nec falsi aliquid iisdem omnino interponeret. Ista quidem à Papia narrantur de Marco.] hucusque Eusebius. A

[a] Euseb. hist. lib. 3 c. vlt.

AB EODEM MARCO INITA SCRIBENDI RATIO.

prædicta itaque ratione, Marci nomine editum Euangelium credidisse aliquos fuisse Petri, Tertullianus [b] & alij æquè testantur. Intexamus & his Clementis [c] Alexandrini verba de eodem Marci Euangelio Romæ conscripto: Marcus, inquit, Petri sectator, prædicante Petro Euangelium palàm Romæ coram quibusdam Cæsarianis equitibus, & multa Christi testimonia proferente, petitus ab eis, vt possent, quæ dicebantur, memoriæ commendare; scripsit ex his quæ à Petro dicta sunt Euangelium, quod secundùm Marcum vocatur.] hæc ille: iisdem consentientia Hieronymus [d] tradit. B

[b] Tertull. lib. 4. contra Marcion.
[c] Clem. in epist. Petri, habetur Tom. 6. Biblioth. sanct.

XXXI. Epiphanius [e] autem in his à Papia discrepat, quòd existimauit Marcum vnum fuisse ex septuagintaduobus discipulis. Ceterùm Beda [f] Papiæ magis consentiens, ait Marcum natione Hebræum, genere sacerdotali fuisse progenitum, vnumque ex illis fuisse sacerdotibus, qui post Christi ascensionem crediderunt Domino; de quibus Lucas ait: Multa turba sacerdotum obediebat fidei.] In reliquis Epiphanius consentiens his quæ ad Marci Euangelium spectant, hæc ait: Post Matthæum secutus est Marcus, iussus à sancto Petro Romæ Euangelium edere: & vbi scripsisset, mittitur à sancto Petro in Ægyptiorum regionem. Hic autem vnus erat de septuagintaduobus dispersis ob verbum quod dixerat Dominus: Nisi quis ederit carnem meam, & biberit meum sanguinem, non est me dignus: velut Euangelij verba legentibus clarè indicatur, tamen per Petrum reuocatus, dignus euadit impleri Spiritu sancto, & Euangelium tradere.] hæc Epiphanius. Sed quod ait, Marcum fuisse ex numero septuagintaduorum discipulorum, haud receptum videtur ab aliis; qui à Petro eum tradunt genitum in Euangelio, nec vidisse Dominum. Id Hieronymus [g], id ipsum Theodoretus in præfatione historiæ sanctorum Patrum, id denique omnes qui locum illum Petri primæ epistolæ sunt interpretati, quo dicit: Salutat vos Ecclesia, quę est in Babylone collecta, & Marcus filius meus.] Quod verò Augustinus [h] de Marco dicat, fuisse breuiatorem Matthæi; non ita accipiendum est, vt Euangelium à Matthęo editum Marcus redegerit in compendium; sed quòd multa, quæ à Matthæo essent fusiùs enarrata, Marcus secundùm quod à Petro accepisset, breuiori narratione contracta descripserit: cùm alioqui ea quæ à Petro prolixiori sermone, vt suam negationem, prolata audisset, vberiùs quàm Matthæus, scriptis mandarit. C D

MARCVS E NVMERO LXXII. DISCIPVLORVM.
[d] Hieron de Scrip. Eccl. in Marco, & epist. 150. quæst. 11.
[e] Epiph. hæresi 51.
[f] Beda in proœm commẽt. super Marc.
[g] Hier. in Isai. cap. 65 & de Script. Eccl. in Marco.
[h] Aug. de cõsens. Euang. c. 2.

XXXII. Quòd verò tam Papias [i], quàm Irenæus [k], Hieronymus [l], ac denique recentiores Marcum Euangelistam dicunt fuisse interpretem Petri: quænam functio hæc esset, diligentiùs sanè perquirendum ac inuestigandum est. Adeò enim necessarium esse videbatur Apostolis interpretis ministerium, vt licet Petrus, amandato Marco Alexandriam, ipso caruerit, tamen alium adhuc fuerit nactus interpretem, nempe Glauciam, vt auctor est Clemens [m] Alexandrinus. Sanè quidem apud Apostolum Paulum eodem functum esse munere Titum, S. Hieronymus [n] tradit scribens ad Hedibiam: immò eius officio adeò Paulum opus habuisse, vt absentia Titi non modicum detrimentum eiusdem prædicationi attulerit, idem ipse ad Corinthios scribens his verbis testatur [o]: Cùm venissem Troadem propter Euangelium Christi, & ostium mihi apertum esset in Domino, non habui requiem spiritui meo, eò quòd non inuenerim Titum fratrem meum: sed vale faciens eis, profectus sum in Macedoniam.] Hæc non alia causa accidisse putauit Hieronymus, nisi quòd sicut Petrus Marco, ita & Paulus Tito vteretur interprete: in cuius aduentu se magnopere gauisum esse testatur, cùm ait [p]: Sed qui consolatur humiles, consolatus est nos Deus in aduentu Titi.] Quæ autem (inquit Hieronymus [q]) fuit tanta consolatio, & quæ requies spiritui in præsentia Titi: quem quia non inuenit, vale faciens eis profectus E

MARCVS INTERPRES PETRI.
[i] Papias apud Euseb. vbi sup.
[k] Iren. lib. 3. c. 1.
[l] Hieron. de Scrip. Eccl. in Marco.
[m] Clem. Alexand. Strom. lib. 7.
[n] Hier. epist. 150. quæst. 11
[o] 2. Cor. 2.
[p] 2. Cor. 7.
[q] Hier. epist. 150. quæst. 11

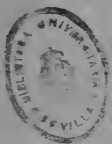

A profectus est in Macedoniam? Aliquoties diximus, Apostolum Paulum virum fuisse doctissimum, & eruditum ad pedes Gamalielis: cumque haberet scientiam sanctarum Scripturarum, & sermonis diuersarumque linguarum gratiam possideret, vnde ipse gloriatur in Domino, & dicit [a]; Gratias ago Deo meo, quòd omnium vestrûm linguis loquor: diuinorum sensuum maiestatem digno non poterat Græci eloquij explicare sermone. Habebat ergo Titum interpretem, sicut & Beatus Petrus Marcum, cuius Euangelium, ipso narrante, & illo scribente, compositum est.] hæc Hieronymus. [a] 1. Cor. 13.

Sed quid? num qui, docente Spiritu sancto, linguas omnium didicerat gentium, ad explicationem Græci sermonis indigebat interprete? cùm præsertim constet, Paulum non tantùm Hebraicis litteris, sed & Græcis fuisse excultum? nam cùm opportunum sibi visum est, Græcos citasse auctores certum est. Sed non imus inficias, Hebræo homini, B quantumlibet Græcis litteris erudito, haud licuisse Græcam pronuntiationem facilè assequi: nam Iosephus[b] Iudæus, qui suos commentarios Græcè conscripsit, qui & plerosq. Græcorum in eo genere antecelluit, hæc de seipso testatur: Græcanicæ quoque litteraturæ non sine profectu dedi operam: quamuis exquisitam pronuntiandi rationem assequi per patriam consuetudinem non licuit. Nostri enim homines non suscipiunt eos qui multas perdidicerũt linguas, quòd studium profanum apud eos habeatur, & seruis commune cum ingenuis: solos autem sapientes suo suffragio pronuntiant, qui legis & sacrarum Litterarum tantam assecuti sunt peritiam, vt eas etiam interpretari valeant.] hęc Iosephus de vsu linguæ Græcorum. XXXIII. [b] Ioseph. antiq. lib. 20. c. vlt. in fin. DE INTERPRETIS MVNERE.

Nunc autem quod pertinet ad Apostolos: cùm vnà cum ceteris linguis & Græcam fuerint diuinitus assecuti, Deique dona perfecta sint, eos nihilominùs Græcam linguam C ea facilitate qua Hebræam pronuntiasse, mihi facilè persuadeo; nec ea de causa quemquam illorum indiguisse interprete iudico. Aliam ergo exquirere causam opus est, qua veriùs eos eguisse eiusmodi interpretibus cognoscatur. Adnumeratur inter charismatum dona interpretatio etiam sermonum: nam Paulus [c] cùm ea recenset, aliis dari dicit prophetiam, aliis discretionem spirituum, aliis genera linguarum, aliis interpretationem sermonum: quæ quidem tunc necessaria esse videbatur, cùm quis linguis locutus esset: quod idem Apostolus pluribus monstrat, scribens ad Corinthios [d], vt cùm ait: Maior est qui prophetat, quàm qui loquitur linguis: nisi fortè interpretetur, vt Ecclesia ædificationem accipiat.] & paulo pòst: Et ideò qui loquitur lingua, oret vt interpretetur.] inutile enim fuisse loqui linguis sine interprete, multis admonet: vnde & tacere iubet tales in Ecclesia, cùm deesset interpres. XXXIV. INTERPRETATIO SERMONIS. [c] 1. Cor. 12. [d] 1. Cor. 14.

D Sed qualenam fuerit huiuscemodi interpretis munus, assequi minimè licet, nisi priùs quid fuerit loqui linguis, exactè intelligamus. Collatum à Deo linguarum donum fuisse, non tantùm ad vtilitatem audientium, sed etiam in signum, demonstrat Paulus; qui de seipso eadem ex causa [e]: Gratias ago, inquit, Deo meo, quòd omnium vestrûm lingua loquor.] scriptum quippe apud Isaiam [f] fuisse testatur: Quoniam in aliis linguis, & labiis aliis loquar huic.] vnde & subdit: Linguæ in signum sunt non Fidelibus, sed infidelibus.] Ceterùm sicut alia miracula non semper, sed cùm postularet necessitas, erant exhibenda; ita & linguarum donum non temerè ostentandum: aliter linguæ donum in signum infidelibus datum vt crederent, in ipsorum scandalum versum esset: quod his verbis idem Paulus [g] significat, dicens: Si ergo conueniat vniuersa Ecclesia in vnum, & omnes linguis loquantur, intrent autem idiotæ, aut infideles: nónne dicent: Quid insanitis?] Rursum si quis Apostolorum, lingua illorum apud quos concionaretur, vtputa, coram Romanis Latinè, vel inter Græcos Græcè loqueretur; eiusmodi potiùs dicebatur prophetare, quàm loqui linguis; idque perinde erat, ac de rebus diuinis pro concione disserere, omnibus audientibus. Nam secundùm ea quæ tradit Paulus, tunc quis loqui linguis dicebatur, cùm ab his qui aderant, non intelligeretur; prophetare verò, cùm omnes qui adessent, ea perciperent. vnde idem Paulus: Qui enim loquitur lingua, non hominibus loquitur, sed Deo: nemo enim audit. Spiritus autem loquitur mysteria. Nam qui prophetat, hominibus loquitur ad ædificationem, & exhortationem, & consolationem. Qui loquitur lingua, semetipsum ædificat: qui autem prophetat, Ecclesiam Dei ædificat.] Sic igitur loqui linguis, non erat tantùm externarum nationum vti sermone, sed & sublimia loqui mysteria, quæ non ab omnibus intelligerentur. vnde & Lucas [h] de his qui Spiritu sancto repleti fuerant, & linguarum donum acceperant. Loquebantur, XXXV. DONVM LINGVARVM AD QVID DARETVR. [e] 1. Cor. 14. [f] Isaiæ 28. [g] 1. Cor. 14. [h] Act. 2.

E

tur,ait,variis linguis Apostoli.] sed quid? magnalia vtique Dei, profunda scilicet & arcana mysteria. Sic Paulus: Sapientiam,inquit,loquimur inter perfectos.] A

XXXVI. Porrò hac ex parte,linguæ non erant in signum infidelibus, qui non intelligentes quæ dicerentur (vt idem ait Paulus) potiùs scandalizarentur quàm ædificarentur: sed illud potiùs,quòd Iudæi homines, vel alij, qui linguarum dono essent imbuti, omnium gentium idiomate loquerentur. Sed sic loquentibus non erat opus interprete, cùm proprio illorum quibus loquerentur, vterentur sermone: nisi (quod ait Theodoretus[a]) cùm inter eos, vtputa, Græcos Græcè concionarentur, alij rursus diuersarum nationum essent in auditorio,qui Græcum ignorarent sermonem;his tunc satisfaciebat interpres. Verùm tunc maior interpretum incumbebat necessitas,cùm quæ ab Apostolis dicta essent captu difficilia,interpretes elucidarent. Certè quidem quàm sublimis esset Apostolicus sermo, vel ex his aliqua ex parte metiri licet;quòd scribentes illi epistolas,licet ad hoc scriberent, B vt quæ litteris mandarent, ab omnibus intelligerentur, & opere perficerentur; tamen multa in eis esse obscura,quæ non vno vel altero,sed pluribus interpretibus eguerint,nemo non videt. Quid igitur accidisse putandum, cùm linguis, hoc est, de Deo sublimia loquerentur; cùm id accideret, quando humile genus dicendi ex industria affectarent? nam de se Paulus[b]: Non potui vobis loqui quasi spiritualibus,sed quasi carnalibus. Tamquam paruulis in Christo,lac vobis potum dedi,non escam: nondum enim poteratis.] ac rursum[c]: Sed in Ecclesia volo quinque verba sensu meo loqui,vt & alios instruam: quàm decem millia verborum in lingua.] Verùm quantumlibet ipse Paulus ac ceteri Apostoli sic loquendo, audientium vtilitati consulerent; patiebantur tamen interdum diuina, cùm diuinus Spiritus eorum mentes attollens, sublimia per eos loqueretur. vnde & idem Paulus: Qui,inquit,loquitur lingua,non hominibus loquitur, sed Deo: nemo enim audit. Spiritus autem loquitur mysteria.] C

a Theod. in epist. 1. ad Cor. c. 14.
APOSTOLICVS SERMO SVBLIMIS.
b 1. Cor. 3.
c 1. Cor. 14.

XXXVII. Ad hæc,neminem puto existimaturum, Apostolos,cùm gentibus prædicarent Euangelium, aliis vsos fuisse linguis ab his quibus gentes illæ vterentur, quibus Dei verbum annuntiarent: inutilis enim & ostentantium res potiùs quàm Apostolorum visa fuisset: quod vitio dat Paulus Corinthiis; à quo etiam eos reuocare conatus est. hinc Theodoretus: Reprehendit, inquit, Apostolus illorum (*Corinthiorum scilicet*) gloriæ cupiditatem,& deinde vsum docet. Id enim datum erat prædicatoribus propter diuersas hominum voces;vt qui ad Iudæos veniebant,illorum lingua vtentes, diuinam afferrent prædicationem;& cum Persis rursus differentes, & cum Scythis, Romanis, & Ægyptiis, singulorum vocibus vtentes, Euangelicam doctrinam prædicarent. Superuacaneum erat ergo iis qui Corinthi differebant, vti voce Scytharum, vel Persarum, vel Ægyptiorum, D qui illos audire nequibant.] hæc ille. Quod igitur in aliis reprobatum est ab Apostolis, ipsos factitasse, turpe est opinari. Sic ergo hac ex parte non fuit illis opus habere secum interpretes,cùm illorum ad quos profecti essent, vterentur sermone. Vnde (sicut diximus) duplici tantùm ex causa illis inseruiebant interpretes: Vel cùm alicui genti ipsis loquentibus, puta Romanis, in auditorio essent alij qui Latinum sermonem, quem illis loquerentur Apostoli, penitus ignorarent; tunc enim officium desiderari videbatur interpretis: Vel cùm captu difficilia iidem (vt diximus) Apostoli locuti fuissent, tùc erat interpretis eadem explanare. His etiam addere possumus interpretationem Apostolicarum epistolarum: nam licet ad vnam vel aliam illæ darentur Ecclesiam, opera tamen interpretum communes omnibus reddebantur: vt dictum est nuper de Petri epistolis, quæ ex Hebræo à diuersis interpretibus in aliam linguam versæ, sparsæ sunt in Ecclesiam: vt E etiam dicere possumus de epistola Pauli ad Hebræos scripta Hebraicè à Barnaba, vel Luca (vt auctor est Clemens[d] Alexandrinus) Græcè reddita.

MVNERA INTERPRETVM.
d Clemens Alex. in annot. in epist. Pet in fin. To. 6. Bibl. sanct.

XXXVIII. Quòd autem aliquis ista nostra impugnans existimarit, fuisse opus interprete sanctis Apostolis in communi colloquio,eò quòd sicut his, qui cetera Spiritus dona, vt prophetiæ vel signorum gratiam,adepti sunt, non semper est in eorum potestate illa præstare, sed cùm id iuberet idem Spiritus sanctus: ita Apostolos linguarum donum à Domino consecutos, non semper habuisse in potestate linguis loqui, sed cùm vellet ipse Spiritus sanctus priuato quodam impulsu, quo si carerent, tum in familiaribus colloquiis opus habuissent interpretibus, in hocque inseruisse Paulo Titum, & Marcum Petro ad conuersionem Gentilium. At istis planè aduersantur quæ habet Paulus in prima epistola ad Corinthios capite decimoquarto, cùm reprehendens eos qui ostentationis causa potiùs

A potiùs quàm ædificationis loquerentur linguis: satis ostendit in eorum fuisse arbitrio collocatum, loqui linguis. Sed de interpretibus hactenus: ad Marcum iterum redeamus.

XXXIX. Cùm omnium sententia constet Marcum Euangelium scripsisse Romæ dum esset: Græcè ne, an verò Latinè scripserit, dubitatum est à pluribus. Hieronymus [a] scribens ad Damasum, eius potiùs videtur fuisse sententiæ, vt Marcus Græcè scripserit, dum ait: De nouo nunc loquor Testamento, quod Græcum esse, non dubium est, excepto Apostolo Matthæo, qui primus in Iudæa Euangelium Christi Hebraicis litteris edidit.] Id ipsum Augustinus [b] his verbis: Horum sanè quatuor solus Matthæus Hebræo scripsisse perhibetur eloquio, ceteri Græco.] Porrò vetus liber de Romanis [c] Pontificibus, qui fertur nomine Damasi, Marcum Latino sermone Euangelium suum scriptis mandasse, non obscurè significat. Itemque Græci [d] & Syri in eam procliuiores videntur fuisse sen-B tentiam: neque aliud voluisse videtur Gregorius Nazianzenus [e], dum ipsum Italis scripsisse Euangelium testatur his versibus:

Marcus at Ausoniæ Christi miracula genti
Hæc memorat, Petri nixus sermone fideq́;.]

[a] Hieron. epist. 123.
MARCVS NVM GRAECE VEL LATINE SCRIPSERIT.
[b] Aug. de consens. Euang. lib. 1. cap. 2.
[c] Io 1 Conc. in Petr.
[d] Not. Geneb. in Chron.
[e] Greg. Nazianzen. in carmine de quat. Euang.

XL. Suadet hoc ipsum & ea potissimùm ratio, quòd Marcus cùm esset (vt pluribus diximus) interpres Petri: si in gratiam Romanorum (quod habetur exploratissimum) Euangelium scripsit; quænam suberat causa, vt Græcè potiùs quàm Latinè scriberet? cùm præsertim Tiberij Imperatoris auctoritate [f] & exemplo eadem Græca lingua Romæ apud optimos iam exolesceret; & Latina (vt satis superiùs narratum est) Græca postposita, principem locum sibi in omnibus vendicaret: nam & Claudius Imperator, sub quo à Marco scriptum est Euangelium, non tantùm non permisit Romanis Græco ali-C quando loqui sermone; sed & Græcum hominem, Latini prorsus sermonis ignarum, Græcè loquentem, magistratus abdicatione damnauit: quod Suetonius tradit his verbis [g]: Splendidum virum, Græcięque prouinciæ principem, verùm Latini sermonis ignarum, non modò albo Iudicum erasit, sed etiam in peregrinitatem redegit: nec quemquam nisi sua voce, vtcumque quis posset, ac sine patrono rationem vitæ passus est reddere.] Hæc cùm scribat Suetonius; quænam, quæso, causa Marcum mouere potuit, vt scribens non solùm Romanis, sed Italis omnibus, Græcè potiùs quàm Latinè Euangelium scriptum tradiderit? Non igitur Marcus in Senatorum aliorumque nobilium Romanorum ciuium, qui Græcas litteras callerent, quos Græcè loquentes pœnam sequi cognosceret, neque etiam in imperiti vulgi gratiam illud Græcè scripsisse potuit.] penes quos Græcus sermo vilescebat, vsu meretricio infamatus. vnde Iuuenalis [h]:

D *Nam quid rancidius, quàm quòd non se putat vlla*
Formosam, nisi quæ de Thusca Græcula facta est:
De Sulmonensi mera Cecropis: omnia Græcè:
Cùm sit turpe magis nostris nescire Latinè.
Hoc sermone pauent, hoc iram, gaudia, curas,
Hoc cuncta effundunt animi secreta. Quid vltrà? &c.]

[f] Suet. in Tiber. cap. 71.
GRAECA LINGVA ROMAE VILESCIT.
[g] Sueton in Claudio, cap. 16.
[h] Iuuenalis satyr. 6.

XLI. Apud honestiores secùs: qui etiam si Græcè loqui vellent, vt plurimum nescirent: nam quid putandum de ceteris, si, qui Græcorum prouinciis præficerentur magistratus, Græcè loqui nescirent? Certè quidem nec omnes ipsos Romanos, qui Græcorum prouinciis administrandis præficiebantur, calluisse Græcorum linguam, ea quæ scribit Philostratus [i] in Apollonio, satis declarant; qui ipsum hisce verbis allocutum esse Vespasia-E num Imperatorem testatur: Nũc de ducibus aliquid restat dicere, qui ad populos gubernandos proficiscuntur, nõ sanè de his quos ipse dedita opera mittis; his enim ex optimorum numero lectis magistratus dabis: sed de his loquor, qui sorte magistratus accepturi sunt: hos enim gentibus, ad quas gubernandas eos mittes, accommodatos esse dico oportere; quòd sors patitur, vt qui Græcè sciunt, Græcis præsint; qui autem Romanè loquuntur, his præsint qui eamdem locutionem habent. Cur autem id mihi in mentem venerit, explicabo. Dum in Peloponneso versarer, vir Græciæ præsidebat ignarus Græcæ linguæ: ita vt nec ipse Græcos, nec ipsum Græci loquentem vllatenus intelligerent. errabat igitur ipse plerumque, & in multis etiam fallebatur: socij namque, & iudiciorum ministri pecunia corrupti, peruersè causas iudicabant, calumnias in Præsidem velut in seruum referentes.] hæc ille: quæ recitasse non piguit, vt ex his intelligamus, Græcorum linguam penè exoleuisse in Vrbe; cùm qui prouinciis præficerentur Romani, eamdem discere

NOBILIORES LATINE POTIVS QVAM GRAECE LOQVEBANTVR.
[i] Philostr. in Apollonio, lib. 5

discere non curarent. Ex his itaque perspicuum reddi potest, magis fuisse consentaneum, A
vt Marcus Romanis scripturus Euangelium Romana lingua, non Græca vsus fuerit.

XLII. Præterea si (quod dictum est superius, omnium ferè antiquorum Patrum testificatione) Marcus ex Petri prædicatione quod excepit Euangelium scripsit: cùm certum sit, Petrum Romanos homines nonnisi lingua Romana esse allocutum: quo modo esse potuit, vt quæ Latinè dicta audiebat, Latinis scribens, Græcè potiùs describeret: cùm alioqui, etiam si Petrus alio idiomate, puta Græco vel Hebraico vsus esset, quod ipse (vt dictum est) munere fungeretur interpretis, Latina illa reddere debuisset? Interpretis enim munus est, ea quæ peregrina lingua dicta sunt, in ipsorum linguam, quorum gratiâ munus subiit, quàm facillimè potest, reddere. Ad hæc insuper alia ratione prudens lector, qui Græcas litteras calleat, intelliget Marcum scripsisse Latinè: nam si Græcum eiusdem Euangelij textum exactè disquirat, reperiet in eo esse nonnullas Græcas voces improprias, quas cognoscet ex Latino originali esse in Græcum semilatinè translatas; quas singulas enumerare, non est præsentis vel instituti, vel otij, præsertim cùm eas disertissimum virum Guilielmum Sirletum Cardinalem Bibliothecarium adnotasse sciamus. His igitur propè necessariis rationibus non solùm suademur, sed obstricti fermè deuincimur, atque planè cogimur affirmare, Euangelium Marci ab eo Latinè potiùs quàm Græcè esse conscriptum. Fertur [a] traditione magis, quàm antiquorum certo testimonio, ipsum Marcum Euangelium suum, quod Romæ Latinè scripserat, cùm Aquileiæ moraretur, missus illuc à Petro ad eam erigendam Ecclesiam, in Græcum transtulisse; ipsumque originale Aquileiæ diutiùs asseruatum, Venetias demum esse translatum. Sed de Marci Euangelio satis. B

MARCI EVANGELIVM E LATINO IN GRAECVM TRANSLATVM.

[a] Petr. Episc. Aquil. in catal. li. 4. c. 86.

XLIII. De Marco rursum illud etiam quæritur: num hic, qui Euangelium scripsit, idem sit cum eo qui à Luca [b] dicitur filius Mariæ, Ioannes nominatus, cognomento Marcus, apud quem Ierosolymis Ecclesia colligebatur: ac etiam num ille Marcus, qui à Paulo [c] Apostolo consobrinus Barnabæ est appellatus, vnus idemque sit cum altero eorum: de hoc enim Paulus scribens ad Colossenses, hæc ait: Salutat vos Aristarchus concaptiuus meus, & Marcus consobrinus Barnabæ.] quorum nominum expressione, atque distinctione, redarguitur Nouatoris inscitia, qui legens eumdem Paulum ad Philemonem hęc scribentem; Salutat te Marcus, Aristarchus, Demas, & Lucas] ille, expuncto commate inter Marcum & Aristarchum posito, Marcum alium quempiam introduxit cognomento Aristarchum. Item quæritur, an alium præter nominatos sit reperire Marcum. C

MARCI PLVRES.
[b] Act. 12.
[c] Coloss. 4.

XLIIII. Ad has perplexas de Marci nomine ambiguitates tollendas, illud primùm disquirendum nobis est, num Ioannes cognomento Marcus idem sit cum illo qui dictus est Marcus consobrinus Barnabæ. Vnum quidem eumdemq; fuisse Ioannem Marcum, & Ioannem consobrinum Barnabæ, satis Lucas persuadet, dum ait [d], Ioannem adhæsisse Paulo & Barnabæ, cùm illi Antiochiæ accepissent Apostolatum; illumque esse cognominatum Marcum, idem Lucas [e] inferiùs docet: cuius occasione, quòd semel recessisset ab eis, & Paulus illum ampliùs recipere noluisset, orta dissensione inter eos, Barnabas (sic dispensante Spiritu sancto) cùm relicto Paulo Marcum assumpserit, eumdemque in patrium solum Cyprum secum perduxerit; euidens est coniectura, eumdem Marcum Barnabæ consobrinum fuisse. Hæc ex diuinis Scripturis in hunc modum testata, Alexander [f] Græcus auctor, qui Acta Barnabæ est prosecutus, confirmat; qui & sanguinis coniunctionem inter ipsos intercedentem recenset. D

[d] Act. 13.
[e] Act. 15.
DE MARCO CONSOBRINO BARNABAE.
[f] Apud. Metaph. die 11. Iunij.

XLV. Ex his planè erroris redarguitur Dorotheus; qui in sua Synopsi quamplurima consarcinauit mendacia, dum distinguens Marcum consobrinum Barnabæ à Ioanne cognomento Marco, illum quidem Ecclesię Apollonidis, hunc verò Byblidis prępositum dicit Episcopum. Ex iisdem igitur (quod obseruatione dignum est) & illud compertum habetur, eumdem Ioannem cognomento Marcum à Paulo aliquando reiectum, ab eodem iterùm posteà fuisse susceptum; eumdemque vnà cum Paulo in prædicatione Euangelij egregiam nauasse operam, id Paulo attestante, cùm ad Colossenses scribens hæc ait [g]: Salutat vos Aristarchus concaptiuus meus, & Marcus consobrinus Barnabæ, de quo accepistis mādata, & Iesus, qui dicitur Iustus: qui sunt ex circumcisione: hi soli sunt adiutores mei in regno Dei, qui mihi fuerunt solatio.] hæc Paulus, Romæ dum esset. Accersiuerat illum Paulus, scriptis item Romæ litteris ad Timotheum his verbis [h]: Marcum assume, & adduc tecum: est enim mihi vtilis in ministerio.] Ad Philemonem [i] item, Roma E

MARCVS ITERVM SECVTVS PAVLVM.
[g] Coloss. 4.
[h] 2. Tim. 4.
[i] Ad Philem. in fin.

A Roma scribens, eumdem Marcum, vnà cum ceteris, adiutorem suum appellat.

His igitur in hunc modum perspicuè elucidatis, ea remanet dubitatio inuestiganda, XLVI.
an idem Ioannes cognomento Marcus consobrinus Barnabæ, vnus idemque sit cum Marco, qui Romam proficiscentem Petrum secutus, Euangelium scripsit, quem Petrus filium suum appellat. Equidem qui in his peruestigandis non habuerint exactam in primis temporum ac rerum gestarum rationem, errore labi, licet inuiti, coguntur. Nam Hieronymus in commentario in Pauli epistolam ad Philemonem, vbi de dicto Marco fit mentio: Marcum, inquit, ponit, quem puto Euangelij conditorem.] affirmat hoc ipsum idem qui suprà Alexander in Actis Barnabæ, Nicephorus[a], & si qui alij recentiores. Ceterùm cùm hoc ipso tempore, quo Marcus Euangelista Romæ agebat, & inde Alexandriam concessit, & in prædicatione Euangelij in Ægypto diutiùs est commoratus, B quin (quod ait Athanasius[b]) & in Libya & Pentapoli Euangelium prædicauit: eodem quinimmò hoc ipso, vel saltem superiori anno (vt paulo inferiùs demonstrabimus) Ioannes ille cognomento Marcus Ierosolymis[c] Paulo & Barnabæ adhæserit, eosdemque ad prædicationem Euangelij posteà secutus fuerit; indeque Barnaba à Paulo diuiso, Ierosolymam primò, ac deinde Cyprum petierit, ac demum (vt dictum est) ad Paulum redierit: planè constat, ex temporum, locorum, ac rerum diuersitate, eosdem inter se esse distinctos. Nouerunt hoc ipsum & maiores: Basilius[d] enim, eo tempore quo Paulus Romæ agebat, quocum (vt diximus) aderat Marcus consobrinus Barnabæ, Marcum Euangelistam Alexandrinam Ecclesiam excoluisse testatur. Apud Isidorum[e] quoque, diuersum esse Marcum Euangelistam à Ioanne qui cognominatus est Marcus, legimus. Ex his igitur corrigendi sunt, qui dixerunt Marcum Euangelistam illum esse, qui filius C Mariæ Ioannes dictus, Marcus cognomento est appellatus.

MARCVS EVANGELISTA DIVERSVS A CONSOBRINO BARNABAE

[a] Niceph. lib. 2 cap 15.
[b] Athanas. in Synopsi.
[c] Act. 12. & 13.
[d] Basil. adu. Eunom. li. 5.
[e] Isid. de vit. & de obitu sanct.

Rursus de eodem Marco idem qui suprà Alexander[f] reperitur errasse, cùm eum XLVII.
annis tantùm nouem Alexandriæ sedisse testatur: nam secundùm Eusebij Chronicon, ab hoc anno quo Alexandriam perrexisse ait, vsque ad octauum annum Neronis, quo martyrio occubuit, non nouem, sed decem & nouem interiacent anni. Sed & illa ore vulgi potiùs decantata, quàm maiorum auctoritate asserta fabella reiicitur, qua dicitur, Marcum adeò repugnasse ne Episcopus fieret, quantumlibet esset rogatus à Petro, vt ea de causa pollicem sibi ipse præsciderit: hoc etenim, quod à quodam anachoreta factum esse constat, Marco Euangelistæ imprudenter nimis adscribitur. Nicephorus[g] etiam haud recipitur, dum eumdem Marcum Euangelistam, quem Petrus (vt vidimus) nominat filium, prognatū dicit ex Petri sorore: haud enim assentiri possumus isthæc absque D aliqua antiquorum testificatione asserentibus. Quod spectat ad Ecclesiam in Ægypto à Marco collectam, de ea agemus inferiùs pluribus. Illud in præsentiarum præteriisse non liceat; Alexandrinam Ecclesiam ea etiam de causa primum locum post Romanam obtinuisse, quòd Marcus eamdem Petri nomine id statuentis erexit; quod Gelasius testatur his verbis[h]: Secunda autem sedes apud Alexandriam beati Petri nomine à Marco eius discipulo & Euangelista consecrata est: ipse enim à Petro Apostolo in Ægyptum directus, verbum veritatis prædicauit, & martyrium consummauit.] hæc Gelasius. Ac de Marco hactenus.

[f] Apud Metaphrast. die 11. Iunij.
DE MARCO COMMENTVM REFELLITVR.
[g] Niceph. lib. 2. cap. 43.
[h] Gelasius in decret. de lib. apocryph.

Quòd ad res profanas attinet; consideratione quidem dignum existimamus, quòd XLVIII.
hoc ipso anno, quo Romanam Ecclesiam à Petro erectam fuisse monstrauimus, multa à Claudio Imperatore, nonnisi impellente numine, facta esse noscuntur aduersus Gen- E tilium superstitionem: nimirum abrogata fuisse complura sacrificia atque festa in venerationem deorum solita celebrari. testatur id Dio[i] his verbis: Post hæc Claudius tertiùm Consul multa sacrificia, multasque ferias abrogauit: nam maior anni pars in his absumebatur, non sine magno Reipubl. detrimento. Igitur eas, & reliqua omnia quæ poterat, contraxit.] hucusque Dio. Hæc licet ille alia ex causa, quam animo concepisset, fecisse credatur: nihilominùs Deo impellente illud videtur opus aggressus, quod Petrus consummaturus in Vrbem aduenerat. Videas itaque, nonnisi nutu diuino quodammodò accidisse præsagium, vt cùm primùm Christiana fides à Petro Romæ plantata coalescere cœpit, idololatria decrescere atque minui inciperet: accidisseque vt sicut olim apud Philisthæos, cùm in templo Dagon Arca fœderis est collocata, idolum suam imbecillitatem cadendo monstrauit; ita etiam Ecclesia Romæ fundata, mox suorum rituum superstitiosa impietas iacturam pati ibi cœperit.

FVNDATIONE ROMANAE ECCLESIAE IDOLOLATRIA DECRESCIT.
[i] Dio lib. 60.

XLIX. Rursus hoc eodem anno illud idem auctor accidisse testatur: quòd cùm anteà, mandato Imperatoris, omnia Caij simulacra sublata fuissent; sancito nunc edicto, quæcumque numismata viderentur eiusdem Caij effigie consignata, conflari sunt iussa, quorum materiam Messalina Augusta in statuam Mnestei histrionis transfundi præcepit. Diuinum planè atque æqua lance pensatum iudicium: nimirum, vt, qui suam statuam titulo Iouis ære conflatam in templum Dei inferre parasset, ipse in cunctis suis imaginibus infame dispendium pateretur. Quantumlibet enim Iudæi ob necem Christo illatam grauiora pati commeruissent; tamen quoniam in Dei Hebræorum contumeliam Caius ea parabat, digna sententia præsumptum eius facinus punitum fuit. A

CAII OMNES ABOLITAE IMAGINES.

IESV CHRISTI ANNVS	PETRI ANNVS	CLAVDII IMP. ANNVS
46.	2.	4.

B

I. ANno, qui sequitur, à Christo nato quadragesimosexto, C. Crispino secundùm & T. Statilio Tauro Consulibus, stabilita iam sede Romana, Petrus Apostolus, cui vniuersi gregis cura à Domino commissa erat, ad ceteras Occidentalis orbis partes admouens oculos, vt apud omnes prædicatio Euangelica illucesceret, discipulos, quos habebat in diuersas prouincias amandauit. Velut enim à Sole radij, & è fonte riui, à sede Petri longè latèque fides Christiana diffusa, vbique est feliciter propagata: quod Innocentius [a] Papa ad Decentium scribens his verbis significat: Quis enim nesciat, aut non aduertat, id quod à Principe Apostolorum Petro Romanæ Ecclesiæ traditum est, ac nunc vsque custoditur, ab omnibus debere seruari; nec superinduci, aut introduci aliquid, quod aut auctoritatem non habeat, aut aliunde videatur accipere exemplum? C præsertim cùm sit manifestum, in omnem Italiam, Gallias, Hispanias, Africam, & Siciliam, insulasque interiacentes, nullum hominum instituisse Ecclesias, nisi eos quos venerabilis Apostolus Petrus, aut eius successores constituerunt sacerdotes? Aut legunt, si in his prouinciis alius Apostolorum inuenitur aut legitur docuisse? Quod si non legunt, quia nusquam inuenitur; oportet eos hoc sequi, quod Ecclesia Romana custodit, à qua eos principium accepisse, non est dubium: ne dum peregrinis assertionibus student, caput institutionum videantur omittere.] hæc Innocentius.

PETRVS MITTIT IN PROVINCIAS DISCIPVLOS.
[a] Innoc. ep. 1.

II. Quinam verò fuerint, qui diuersis temporibus ad diuersas instituendas Ecclesias à Petro sunt missi discipuli, & ordinati Episcopi: licet scriptorum inopia obscurum pænè remanserit; aliquot tamen, quos recensitos inuenimus, hìc enumerasse voluimus. Habuit [b] à Petro institutos Episcopos Sicilia Pancratium, Marcianum, Berillum, & Philippum; Capua Priscum; Neapolis Aspren, aliter Asprenatem; Tarracina Epaphroditum; Æquicolæ populi Marcum, alium tamen ab Euangelista; Ptolemæum Nepe; Romulum Fesulæ; Paulinum Luca; Rauenna Apollinarem; Verona Euprepium; Patauium Prosdocimum; Ticinum Syrum; Aquileia post Marcum, Hermagoram; in Galliis Lemouicenses, Tholosani, & Burdegalenses Martialem; Tungrenses, Colonienses, & Treuerenses Maternum, nec non Valerium; Rhemenses Sixtum; Arelatenses Trophimum; Senonenses Sabinianum; Cenomanenses Iulianum; Vienna & Maguntia Crescentem; Catalaunum Memmium; Bituricenses Vrsinum; Aruernenses Austremonium; Sanctonenses Eutropium; Germania Eucharium, Egistum, & Marcianum; Hispania Torquatum, Ctesiphontem, Secundum, Indaletium, Cæcilium, Hesychium, Euphratium, & alios. In Britannia etiam Petri opera Euangelium penetrasse tradunt. haud mirum: ea enim insula anno superiori à Claudio subiugata, ad prædicationem Euangelij patuit aditus. Multa his scimus addenda fuisse de compluribus aliis, qui à Petro missi dicuntur discipuli: sed temperantiùs agimus, consultius existimantes ex multis pauca referre, quàm multa incerta, ac nobis non satis explorata coaceruare. Quantum verò temporis Petrus Romæ permanserit, receptior ea videtur esse sententia, vt vsque ad nonum Claudij annum, quo eius edicto Iudæi Roma sunt pulsi, ibi prædicans Euangelium, egerit. Sed de his suo loco fusiùs agemus inferiùs. D E

[b] De his omnibus diximus in Not. ad Roman. Martyrolog.
DISCIPVLI MISSI À PETRO.

III. Hoc eodem anno quarto Claudij inchoato, Agrippa Rex Iudæorum (vt Iosephus [c] testatur) cùm egisset sui regni annum septimum, quorum quatuor sub Caio, tribus verò sub Claudio regnauit, miserando interitu vita functus est: cuius obitum Lucas [d] mox post

[c] Ios. antiq. lib. 19. c. 7.
[d] Act. 12.

A post necem Iacobi,&carcerem Petri,recensuit,vt Dei vindictam aduersus eum in vltionem admissorum facinorum declararet.Sic ergo rem gestam breui compendio perstringens,ait: Statuto autem die, Herodes vestitus veste regia,sedit pro tribunali, & concionabatur ad eos. Populus autem acclamabat,Dei voces,& non hominis. Confestim autem percussit eum Angelus Domini, eò quòd non dedisset honorem Deo: & consumptus à vermibus, expirauit.] hæc Lucas. Iosephus verò rem gestam pluribus prosecutus[a], sic ait: Agrippa Matthiæ adempto pontificatu,successorem dedit Elioneum Cithæi filium. Iamque tertium Iudææ totius regni (*à Claudio enim integrum acceperat*) annum exegerat,cùm peruenit in vrbem Cæsaream, quæ priùs Stratonis turris dicta est: vbi solemnes ludos celebrauit pro salute Cæsaris: ad quam festiuitatem magna multitudo nobilium ac procerum conuenerat ex tota prouincia.

DE INTERITV AGRIPPAE REGIS.

[a] *Ioseph. antiq. lib. 19. c. 7.*

B Eius celebritatis die secunda processit manè in theatrum,amictus veste tota ex argento mirabili opere contexta, quæ radiis orientis Solis percussa, & diuinum quemdam fulgorem emittens, venerationem cum honore incutiebat spectantibus: moxque adulatores perniciosi alij aliunde acclamantes, Deum consalutabant, rogantes vt faueret propitius:hactenus enim vt hominem reueritos,nunc agnoscere & fateri in eo quiddam mortali natura excellentius. Hanc impiam adulationem nec ille castigauit, nec repulit: pauloque pòst suspiciens, vidit supra caput suum bubonem funi extento insidentem: moxque vt sensit hunc esse calamitatis nuntium, qui olim felicitatis fuerat, ex intimis præcordiis indoluit. secuta sunt ventris tormina statim à principio vehementia. Conuersis igitur in amicos oculis:En,inquit,ego ille vestra appellatione Deus, vitam relinquere iubeor, fatali necessitate coarguente vestrum mendacium: & quem immortalem salutastis,ad mortem rapior. Sed ferenda est voluntas cælestis numinis:neque enim malè viximus, immò tanta felicitate,vt omnes me beatum prædicent. Hæc locutus,crescente dolore,discruciabatur. IV.

AGRIPPA VT DEVS COLITVR.

C

Properè igitur relato in regiam,rumor sparsus est,breui esse moriturum:quamobrem confestim totus populus vnà cum vxoribus atque liberis saccum indutus, more patrio, supplicabat Deo pro salute Regis, omnia miscens lamentis & eiulatibus. Rex autem in celsiore decumbens cubiculo, & in faciem stratos humi prospiciens, non temperabat sibi à lacrymis. Cruciatu deinde per continuos quinque dies nihil se remittente confectus, vitam finiuit,annum natus quartum supra quinquagesimum, postquam regnasset per septennium. Quatuor enim annos sub Caio Cæsare obtinuit regnum; primùm in Philippi tetrarchia per triennium, cui quarto demum anno accessit & Herodis tetrarchia: tribus deinde annis sub Claudio Cæsare præter iam dictam ditionem, in Iudæa quoque regnauit & Samaria, simulque Cæsarea.] & paulo pòst: Superstites autem ei fuerunt filius quidem vnus Agrippa, annum agens decimumseptimum; filiæ verò tres: ex quibus Berenice nupta erat Herodi patruo, nata annos sexdecim: reliquæ duæ tum etiam virgines erant,Mariamne,& Drusilla: hæc septennis à patre desponsata Iulio Archelao Chelciæ filio,illa decennis Epiphani filio Comagenorum Regis Antiochi.] V.

DIVINA VLTIO IN AGRIPPAM.

D

Sed antequam cetera prosequamur,quæ contigerunt post mortem Agrippæ,de ipsius moribus,& obseruantia rerum Iudaicarum, hæc quæ idem Iosephus enarrat, audiamus: sic enim ait: Agrippa mitissimo fuit ingenio,in exteros omnes æquè beneficus, liberalis, & humanus, in suæ gentis homines benignus, & promptus ad adiuuandos præ ceteris in necessitatibus: quapropter libenter & continuè degebat Ierosolymis, institutorum ac rituum patriæ seruator religiosissimus: purus enim erat à contaminamentis omnibus,nec vlla dies ei præteribat absque sacrificio. Accidit aliquando, vt quidam Ierosolymita legis peritus, nomine Simon, aduocata concione per Regis absentiam agentis tum Cæsareæ, criminaretur illum vt impurum, & arcendum templi aditu, quòd nonnisi dignis pateat. Id vbi Præfectus vrbis illi significauit per litteras, confestim accersiuit hominem: à quo fortuna repertus in theatro,assidere sibi eum iussit: moxque sedata voce,ac placidè, Dic mihi,inquit,quid tibi non probetur ex his quæ facimus? Qui cùm nihil haberet quod diceret, precatus est veniam. Tunc Rex, citiùs quàm quisquam opinaretur, reconciliatus est, clementiam magis quàm iram decere Reges existimans, & lenitatem magis, quàm celsitudinem: itaque dimisit eum non sine munere.] hæc de Agrippæ moribus Iosephus: qui ea quæ post ipsius interitum acciderunt,enarrare pergit in hunc modum: VI.

AGRIPPAE REGIS MORES.

E

Postquam

VII. *Ignominia affectae Agrippae filiae.*

Postquam autem cognitum est excessisse Agrippam, Cæsarienses & Sebasteni (*sunt hi Samaritani*) beneficiorum eius obliti, pessimam ei retulerunt gratiam, conuitia non A
dicenda iactantes in defunctum. Militum quoque vulgus, qui tum fortè aderant, protractas è palatio filiarum statuas vnanimiter detulerunt in lupanaria, eisque (vt poterant) illudebant modis, quos turpe sit eloqui: instructisque per loca publica epulis, conuiuia celebrabant coronis redimiti, & delibuti vnguentis, libantes interim Charonti, & sibi inuicem propinantes præ gaudio quòd ex obitu Regis conceperant. & paulo pòst: Filius porrò defuncti Agrippæ Romæ erat eo tempore, educabaturque apud Claudium Cæsarem: qui audito Agrippæ obitu, & contumeliis quibus eum Cæsarienses ac Sebasteni post mortem affecerant, illius quidem causa indoluit, ingratis autem populis vehementer iratus est. Confestim igitur voluit successorem paterni regni Agrippam iuniorem mittere, simul vt iureiurando satisfaceret. Sed liberti & amici, qui multum apud B
eum poterant, dissuaserunt, negantes tutum admodum adolescenti & vixdum egresso pueritiam tantum regnum committere, cui administrando sit impar, quod viriles etiam posset grauare humeros.

VIII. *Praesides Syriae.*

Cumque visi essent æquum dicere, Cæsar Præsidem Iudææ totiusque regni misit Cuspium Fadum, defuncto hoc honoris tribuens, ne Marsum Syriæ Præsidem inimicum in regnum eius induceret. Ante omnia autem Fado iniunxit, vt Cæsarienses & Sebastenos acriter castigaret, propter inflictam mortuo iniuriam, contumeliasque illatas adhuc iuuenibus: Alam verò Cæsariensium & Sebastenorum cum quinque illis cohortibus ablegaret in Pontum illic militaturas: milites que è Romanis legionibus Syriam tuentibus delectos in eorum locum substitueret. Nec tamen ei iussioni satisfactum est: missa enim legatione, flexerunt Claudium, vt manere eos in Iudæa permitteret: qui sequentibus tempo- C
ribus maximarum calamitatum Iudæis fuerunt initium, & seminarium belli exorti, Floro Præside: quamobrem Vespasianus victor (vt paulo pòst dicetur) eos ex illa regione aliò transtulit.] hæc Iosephus [a]; additque in locum Vibij Marsi Syriæ Præsidis subrogatum fuisse Cassium Longinum.

[a] *Ioseph. antiq. lib. 20. cap. 1.*

IX. *Ius in templum Herodes obtinet.*

Ceterùm Agrippæ defuncti Regis frater Herodes Rex Chalcidis, ius in templum, quod olim suo germano concessum fuerat, à Claudio obtinuit: quod idem auctor testatur his verbis: Eodem tempore & Herodes Dynasta Chalcidis, defuncti Agrippæ frater, petiit à Cæsare potestatem in templum & sacrum ærarium, iusque eligendorum summorum Pontificum: impetrauitque hæc omnia, ita vt etiam posteris eius idem ius manserit vsque ad belli Iudaici exitum. ipse verò Herodes, Canthara in ordinem redacto, Iosepho Canæi summum pontificatum contulit.] hæc Iosephus; licet mirum in modum D
confundat ordinem temporum, qui hæc de Herode referat ante annum quinti Consulatus Claudij, qui fuit eius Imperij annus decimus; itemque ante famem illam toto Orbe grassatam, quæ (vt vidimus) anno secundo Claudij accidit, facta esse ponat. Quamobrem cùm auctorem in his quæ temporis sunt, sibi ipsi minùs constantem, sed valdè contradicentem sequi non liceat; quod coniectura suadet, amplectimur.

X.

Quòd enim morte Agrippæ Regis extinctum simul esset cum illo priuilegium de iure templi, nec in Agrippam iuniorem illud esset collatum; Herodem haud diu pòst fratris obitum illud à Claudio impetrasse putamus. Rursus verò in successione Iudæorum Pontificum idem sibi ipsi Iosephus contraria scribere planè conuincitur, dum Agrippam Regem antequã moreretur, Matthiam, qui Simoni Canthare fuerat subrogatus, in ordinem redegisse testatur [b], inq; locum eius substituisse Elioneum Cithæi filium: paulo pòst [c] E
verò ab Herode Agrippæ fratre in locum Cantharæ ab ipso priuati suffectum esse Iosephum tradit, nulla de Elioneo habita mentione; cùm tamen Cantharam constet ante Matthiam pontificatum gessisse. Sed hæc satis de Iudaicarum rerum præsentis anni statu.

[b] *Ioseph. antiq. lib. 19. c. vlt.*
[c] *Ioseph. antiq. lib. 2. c. 1. in fin.*

XI.

Dum hæc agerentur in Iudæa, Paulus & Barnabas, qui (vt diximus) anno superiori solemni ritu ad prædicationem Euangelij Apostolatum acceperant, cùm assumpto secum Ioanne, qui cognominatus est Marcus, peragrassent Seleuciam, atque inde Cyprum nauigassent, ac venissent Salaminam, vniuersamque demum insulam perambulassent; Paphum denique venientes, Sergium Paulum Proconsulem nacti, ad fidem Christi conuertunt. Cùm autem hic dicatur Proconsul; & auctore Strabone [d], & aliis exploratum habeatur, Cyprum non Proconsularem, sed prætoriam factam esse prouinciam: cur à Luca Sergius Paulus non Prætor, sed Proconsul nominetur, ea videtur esse ratio, quòd

[d] *Strab. lib. 14 in fine.*

A eadem prætoria prouincia sæpè honoris causa data est administranda Ciliciæ Proconsu-
li, vt inter alios Publio Lentulo [a]; quod non illi tantùm, sed & successoribus æquè esse [a] *Sigon. collegii lib. 1. de antiq. iur. prouin. c. 14.*
concessum, par est credere; nam nullibi me legisse memini aliquem insulæ Cypri Præto-
rem. Sic igitur Sergium Paulum Proconsulem nominatum esse putamus, quòd etiam
Ciciliam proconsularem prouinciam administraret. Cùm verò sui natura esset per se di-
stincta prouincia, eademque prætoria dicta, nec alteri cuipiam subiecta: ex eo etiam æquè
factum est à Patribus, vt Cypri [b] Ecclesia sub nulla alia metropoli censeretur, neque sub [b] *Alexand. in Barnaba apud Metaphras. die 11. Iunij.*
Tarsensi Ciliciæ, neque sub Antiochena Syriæ, vel aliis: licet Petrus Fullo hæresiarcha
Episcopus Antiochenus eam Antiochenæ Ecclesiæ subiicere conatus sit, nulla alia ratio-
ne, nisi quòd Euangelium accepisset ab his qui Antiochiæ fuerant ordinati, Paulo &
Barnaba: sed frustratus est suo conatu, vt suo loco dicemus.

B Quod ad conuersionem Proconsulis spectat, quam attigimus; pleniùs Lucas [c] his enar- XII.
rat verbis: Cùm perambulassent vniuersam insulam vsque ad Paphum, inuenerunt [c] *Act. 13.*
quemdam virum magum pseudoprophetam, Iudæum, cui nomen erat Barieu, qui erat
cum Proconsule Sergio Paulo, viro prudente. Hic accersitis Barnaba & Saulo, deside-
rabat audire verbum Dei: resistebat autem illis Elymas magus (sic enim interpretatur no- DE ELYMA MAGO.
men eius) quærens auertere Proconsulem à fide. Saulus autem, qui & Paulus, repletus
Spiritu sancto, intuens in eum, dixit: O plene omni dolo, & omni fallacia, fili diaboli, ini-
mice omnis iustitiæ, non desinis subuertere vias Domini rectas? & nunc ecce manus Do-
mini super te, & eris cæcus, non videns Solem vsque ad tempus. Et confestim cecidit in
eum caligo & tenebræ; & circuiens quærebat qui ei manum daret. Tunc Proconsul cùm
vidisset factum, credidit, admirans super doctrina Domini.] hactenus de his Lucas.

C Tantum autem abfuit vt Elymas magus cæcitate percussus aliquando resipuerit, vt ma-
gis ac magis in Euangelicam doctrinam insaniens (quod testatur Dionysius [d]) librum [d] *Dionys. de diuin. nom. cap. 8.*
ediderit aduersus Pauli prædicationem & Christi fidem. Cetera autem quæ de prædica-
tione Pauli & Barnabæ scribit Lucas vsque ad Concilium Ierosolymitanum, quod anno
nono Claudij esse celebratum monstrabimus: cùm, quo potissimùm anno singula sint
facta, certa assertione affirmari non possit; ea quam coniectura demonstrat, vtentes ratio-
ne, quod singulis annis gestum putamus, quantû fas est, ordine temporum prosequemur.

A Papho [e] igitur nauigantes Paulus & Barnabas, Pergen Pamphyliæ venerunt: Ioan- XIII.
nes verò, qui eos sequebatur Antiochia, Ierosolymam est reuersus. Inde verò Antio- [e] *Act. 13.*
chiam Pisidiæ peruenerunt: vbi ingressi synagogam die sabbati, quo côuentus Iudæorum
fieri consueuit, rogantur ab his qui synagogæ præerant, si haberent exhortatorium ser-
D monem, illum dicerent coram populo. Eiusmodi quoque consuetudo, vt peregrini Epi- PEREGRINI EPISCOPI INVITARI SOLITI AD CONCIONANDVM.
scopi ad concionandum inuitarentur ab eius ciuitatis, ad quam venissent, Episcopo, diu
permansit in Ecclesia, immò & canone [f] legitur stabilita. Vnde de ea re conquestus est
Gregorius [g] Nyssenus, quòd ab Helladio Episcopo Cæsariensi ad id agendum non fuerit
inuitatus. Sic inuenies obseruatum [h] apud Ambrosium, sic Alexandriæ [i] à Cyrillo eius
sedis Episcopo. Ex quibus authentica probantur, quæ in apocryphis apud [k] Clementem [f] *Concil. Carthag. 4. c. 36.*
leguntur in hæc verba, de Episcopo peregrino dum agitur: Si Episcopus vnà cum Episco- [g] *Greg. Nyss. ad Amphiloch.*
po sedeat, eumdem ab illo obtinens honorem; rogabisque eum, ô Episcope, vt sermones
habeat apud populum ad docendum accommodatos (peregrinorum enim exhortatio [h] *Ambr. ser. 48. veter. edit.*
& admonitio valdè accepta & vehementer vtilis esse consueuit: Nullus enim propheta,
inquit, acceptus est in patria sua) permittes enim ei Eucharistiam offerre: coges eum, vt [i] *Cyril. hom. 7. & 8.*
E vel populo benedicat.] hæc ibi. Inde est etiam quod habet [l] Eusebius, S. Polycarpum [k] *Clemens Const. lib. 2. c. 62.*
Smyrnæ Episcopum, Romam sub Aniceto Pontifice venientem, ab eo inuitatum, vt sa-
crificium sacræ Eucharistiæ offerret. Sed reliqua videamus.

Concionatus ergo Paulus in synagoga, multos Iudæorum ad fidem Christi perduxit: XIV.
inuitatusque in sequens sabbatum de iisdem iterùm verba facere, cùm id præstitisset, & PAVLVS CONTESTATVS IN IVDAEOS TRANSIT AD GENTES.
coram frequentissimo vniuersæ ciuitatis populo perorasset; inuidentes Iudæi quòd Gen-
tibus aditus pateret ad fidem, grauissimas turbas in Apostolos concitarunt. Tunc Pau-
lus & Barnabas hæc contestati coram ipsis dixerunt: Vobis oportebat quidem primùm
loqui verbum Dei: sed quoniam repellitis illud, & indignos vos iudicatis æternæ vitæ, [l] *Euseb. hist. lib. 5. c. 24.*
ecce conuertimur ad Gentes, sicut præcepit nobis Dominus: Posui te in lucem Gen-
tium, vt sis in salutem vsque ad extremum terræ. Audientes autem Gentes, gauisæ sunt,
& glorificabant verbum Domini, & crediderunt quotquot erant præordinati ad
vitam

vitam æternam.] Subdit de Iudæis, qui aduersus Apostolos concitarunt mulieres religiosas,& primos ciuitatis,qui eiecerunt eos extra fines suos. Quare exeuntes (secundùm præceptum Domini[a]) excusserunt puluerem de pedibus suis in testimonium contra illos. Non enim id tantùm faciendum aduersus illos qui eos non reciperent, admonuerat Dominus,sed & ritum quemdam,quo agendum esset,præscripserat; vt idem Lucas,qui hæc scripsit,ex verbis Domini recensuit,sic dicentis[b]: Si non susceperint vos,exeuntes in plateas eius, dicite: Etiam puluerem, qui adhæsit nobis de ciuitate vestra, extersimus in vos: tamen hoc scitote, quia appropinquauit regnum Dei.] A

[a] Matth. 10. Marc. 6. Luc. 10. [b] Luc. 10.

XV. Consueuerant Iudæi,maledictionem aliquam imprecando, in aërem puluerem spargere,vel e se excutere. Est de hoc exemplum in primis apud Esdram[c], vbi hæc leguntur: Insuper excussi sinum meum, & dixi: Sic excutiat Dominus omnem virum qui non compleuerit verbum istud de domo sua,& de laboribus suis sic excutiatur,& vacuus fiat. Et dixit vniuersa multitudo: Amen.] & in ipsis Actis[d] Apostolorum de Iudæis in Paulum clamantibus,& execrantibus,hæc leguntur: Vociferantibus autem eis,& proiicientibus vestimenta sua,& puluerem iactantibus in aërem,&c.] Quid verò significet puluerem de pedibus excutere; cùm multæ afferantur causæ, relinquimus interpretibus pertractandum.Nos Actorum historiam prosequentes,& Pauli & Barnabæ itinera relegentes,quid Iconij,quæ Lycaoniæ est ciuitas,quò Antiochia pulsi venerunt,sint passi, in annum sequentem,quem aggredimur,quia tunc ea contigisse putamus,reiicimus. B

[c] 2. Esdr. 5. [d] Act. 22.

IESV CHRISTI ANNVS 47.	PETRI ANNVS 3.	CLAVDII IMP. ANNVS 5.

C

I. SEquenti anno Domini, quadragesimoseptimo, Coss.[e] M. Vinucio secundùm & T. Statilio Coruino,auspicante Claudio iam quintum sui imperij annum, Paulus & Barnabas pulsi (vt dictum est) Antiochia Pisidiæ, venientes Iconium Lycaoniæ ciuitatem,quid illic egerint, Lucas summatim prosecutus, & multa præteriens, hæc tantùm ait[f]: Factum est autem Iconij,vt simul introirent synagogam Iudæorum,& loquerentur,ita vt crederet Iudæorum & Græcorum copiosa multitudo. Qui verò increduli fuerunt Iudæi, suscitauerunt & ad iracundiam concitauerunt animas Gentium aduersus fratres. Multo igitur tempore remorati sunt fiducialiter agentes in Domino, testimonium perhibente verbo gratiæ suæ, dante signa & prodigia fieri per manus eorum. Diuisa est autem multitudo ciuitatis:& quidam erant cum Iudęis,quidam verò cum Apostolis. Cùm autem factus esset impetus Gentilium & Iudæorum cum principibus suis, vt contumeliis afficerent, & lapidarent eos, intelligentes confugerunt ad ciuitates Lycaoniæ Lystram & Derben.] hæc Lucas de rebus à Paulo & Barnaba gestis Iconij: qui cùm multo tempore eos ibi moratos esse, & in diuersa studia ciues fuisse diuisos testetur, adeò vt omnia vbique turbis plena essent; haud dubium rem attentiùs consideranti esse potest, plurima ab eodem prætermissa fuisse. Meminit ad Timotheum[g] scribens ipse Paulus, vnico licet verbo,de rebus quas passus est Iconij,cùm eas commemorans ait: Tu assecutus es meam doctrinam, institutionem, propositum, fidem, longanimitatem, dilectionem, patientiam, persecutiones, passiones: qualia mihi facta sunt Antiochiæ, Iconij, Lystris: quales persecutiones sustinui.] Sed à nullo certiùs faciliusque quàm ab ipso Paulo monstrari potest,non omnes res eius gestas Lucam esse prosecutum: nam si quis ea quæ ad Corinthios[h] scribit de rebus à se perpessis,conferat cum his quæ in Actis Apostolorum de Paulo à Luca sunt scripta; planè intelliget Pauli ærumnas ab eo maiori ex parte fuisse prætermissas,atque silentio penitus obuolutas. D E

[e] Dio histor. lib. 60. [f] Act. 14. QVID PAVLVS PASSVS ICONII. [g] 2. Tim. 3. [h] 2. Cor. 11.

II. Ceterùm quod spectat ad res Iconienses,de quibus est sermo: qualia quantáve ibidem Paulus sit passus, S. Theclæ res gestæ memoriæ à maioribus perpetuis scriptorum monumentis commendatæ, aliqua saltem ex parte declarant. Sed quoniam Acta quædam Theclæ nomine & Pauli ab Asiano presbytero quodam (vt auctor est Tertullianus[i]) constat fuisse conficta,& sua ipsius confessione falsa omnino probata atque conuicta; diligentiori studio, quænam illa fuerint, disquirenda sunt. Sed quid de his Tertullianus scripserit, vt accuratè omnia peruestigentur, hîc in primis apponamus. sunt hæc igitur eius verba: Quòd si quæ Pauli perperàm scripta legunt, exemplum Theclæ ad licentiam mulierum

DE ACTIS S. THECLAE. [i] Tertul. de baptism. c. 17

A mulierū docendi tingendiq; defendunt: sciant in Asia presbyterum, qui eàm scripturam construxit, quasi titulo Pauli de suo cumulans, conuictum atque confessum id se amore Pauli fecisse, loco decessisse.] hęc Tertullianus. Hieronymus [a] eumdem citans auctorem, hæc ait: Igitur περιόδους Pauli & Theclæ, & totam baptizati Leonis fabulam inter apocryphas scripturas computamus. Quale est enim, vt indiuiduus comes Apostoli inter ceteras eius res hoc solum ignorauerit?] Hos secutus [b] Gelasius, Acta Theclæ & Pauli inter apocrypha iure recensuit. Sed quoniam feruntur Acta passionis Theclæ, quæ passim leguntur: an illa ipsa sint, quæ prædictorum iudicio damnantur, inspiciamus.

[a] Hieron. de script. Eccles. in Luc. c. 7.

[b] Conc. Rom. in decret. de lib. apocryph.

III.

Quantū ad ea, quæ Tertullianus primùm, deinde Hieronymus de Actis Pauli & Theclæ scripserunt: satis perspectum habetur, Theclam Euangelium prædicasse & baptizasse, illis Actis spurijs cōtineri, insuper & (quod addit Hieronymus, qui eadem Acta legisse videtur) B baptizati Leonis fabulā: quæ quidem procul abhorrent ab Actis illis quæ passionis Theclæ nomine inscripta legūtur: adeò vt nullam pati calumniam debeant, quasi Ecclesiastica censura censeantur esse damnata. Sed si quis ea scilicet ratione, eadem reijcienda esse existimet, quòd Lucas nec leuem de his fecerit mentionem, rursumq; Hieronymi [c] in eamdem sentētiam verba velut spicula quædam intorqueat, dicentis: Quale est enim, vt indiuiduus comes Pauli (*Lucas videlicet*) inter ceteras eius res hoc solum ignorauerit?] Ad hæc refellenda, satis esse possunt quæ superiùs dicta sunt; multa eademq; perinsignia, quorum ipse de se Paulus meminit, fuisse à Luca prætermissa: adeò vt inanis prorsus reddatur illa argumentatio, sua natura alioqui inualida: Lucas ea non scripsit; igitur non sunt facta. Sed quoniam à nullo æquiùs ac vehementiùs quàm à Hieronymo poterit Hieronymus refutari; quid idem ipse alibi in contrariam sententiam pro nostra causa dixit, re- C citemus. In commentarijs quos scripsit in epistolam [d] ad Galatas, dum agit de peruulgata illa inter Petrum & Paulum oborta Antiochiæ contentione, quam Lucas silentio prętermisit, vt nec per nutum eius meminerit, hæc ait: nec mirum esse, si Lucas hanc rem tacuerit, cùm & alia multa, quæ Paulus sustinuisse se replicat, historiographi licentia prætermiserit: & non esse contrarium, si quod alius dignum putarit relatu, alius inter cetera dereliquit. Denique primum Episcopum Antiochenæ Ecclesiæ Petrum fuisse accepimus, & Romam exinde translatum; quod Lucas penitus omisit.] hæc Hieronymus; quibus non solùm in contrarium obiecta refelluntur, sed nostra validiùs confirmantur. Verùm nec illud admittimus, Lucam perpetuum fuisse comitem Pauli: quando enim Lucas Paulo primùm inhæserit, suo loco dicemus: vt satis pateat, ipsum his temporibus, quibus Antiochia Syriæ missus, quas idem recenset Lucas regiones perlustrauit, eidem ne- D quaquam adhęsisse: vt nec sit adeò mirandum, si quæ non vidit, generatim tantùm complexus, maiore ex parte silentio præterierit.

[c] Hieron de script Eccles. in Luca.

DE S. LVCA OBIECTIO SOLVITVR.

[d] Hieron. in epist. ad Gal. cap. 2.

IIII.

THECLAE ACTA GERMANA.

His igitur in hunc modum obiectionibus satisfactum cùm sit; reliquum est, vt quibus testimonijs Theclæ passionis historia fulciatur stabiliaturque, in medium adducamus, ordinemque, quo est scripta, sequentes, eamdem testatam ac dignè probatam reddamus. Habetur in primis in ea mentio de Onesiphoro Pauli hospite: qui quidem esse putatur is, quem idem Paulus honorificētissimè laudat, ad Timotheum [e] scribens. Prætereà agitur in eadem historia de Tryphæna: quæ & illa creditur, quam, ad Romanos [f] idem Apostolus scribens, salutari mandat. ijdem enim tunc Romæ agebant, sicut & plerique alij discipulorum, qui ex Oriente eò migrasse noscuntur, vt inter alios Aquila & Priscilla, quorum idem Apostolus meminit. Continet etiam eadem historia, Theclam Pauli prædicatione E ad fidem Christi esse conuersam. id ipsum à Gregorio [g] Nysseno, atque alijs omnibus qui de ea scripserunt, testatum habetur. hæc enim ille ait: Talem myrrham olim Paulus infundebat ex ore suo mixtam cum puro pudicitiæ lilio in sanctæ virginis aures: ea verò erat Thecla, quæ præclarè animo suo defluentibus de lilio guttis, hominem externum morte opprimit, omni cogitatione cupiditateque extincta.] hæc ille.

[e] 2. Tim. 1.

[f] Rom. 16.

[g] Greg. Nyss. in Cant. hom. 4.

V.

THECLA SPONSVM RELINQVENS ADHAESIT CHRISTO.

Legitur & in illa, Theclam iam viro desponsatam, amore pudicitiæ, sponso nuntium remisisse. Ecce quàm bellè huic veritati Epiphanius [h] in primis adstipuletur, his verbis: Thecla, inquit, incidit in Paulum sanctum, & à nuptijs exoluitur, cùm curatoré siue sponsum haberet formosissimum, primarium vrbis, valdè diuitem, generosissimum, ac illustrissimum. In vita contemnit terrena Sancta illa, vt cælestium potens fiat.] his in nullo contradicentia loquitur Faustus [i] apud Augustinum in hæc verba: Iam timeo Apostolo, ne dæmoniorum doctrinam intulisse tunc Iconium videatur, cùm Theclam oppigneratam

[h] Epi. hær. 78.

[i] Aug. cont. Faust. li. 30. cap. 4.

tam iam thalamo, in amorem sermone suo perpetuæ virginitatis incendit.] hæc Faustus: cuius assertiones omnes cùm ab Augustino refellantur, nec ad hanc rem (vt aliàs facere solitus est contra Manichæos) de apocrypha historia quidquam exceperit, vt de Actis Thomæ, Andreæ, & aliorum; planè eidem non inuitus consensisse videtur. A

VI. THECLA DISTRAHIT GEMMAS. [a] Chrysost. in Act. Apost. hom. 25. [b] Chrysost. ad Antioch. hom. 22.

Quòd insuper in prædicta de passione Theclæ historia narratum habes, ipsam, vt custodem carceris, quo Paulus Iconij detinebatur inclusus, sibi conciliaret, gemmis ac muliebri mundo distractis, pecuniam inde acceptam illi donasse, vt ad Pauli colloquium sibi pararet aditum: hoc ipsum Ioannes Chrysostomus [a] profitetur his verbis: Audi de beata Thecla: illa, vt Paulum videret, aurum suum dedit: tu autem, vt Christum videas, nec obolum das.] idem alibi [b]: Quære Paulum tamquam Thecla, vt audias quæ per ipsum tibi dicuntur.]

VII. [c] Ambr. de Virg. lib. 2. THECLA A SPONSO ACCVSATA DAMNATVR

Rursum verò quæ in eadem historia de ira sponsi in eam concitata leguntur, quòd ipso accusante, ac crudeliter vrgente, Thecla damnata fuit ad bestias, quæ mansuetæ diuinitus factæ illi blandiebantur; ab Ambrosio [c] egregiè descripta habentur, cùm his verbis alloquitur virgines: Thecla doceat immolari, quæ copulam fugiens nuptiarum, & sponsi furore damnata, naturam etiam bestiarum virginitatis veneratione mutauit: namque parata ad feras, cùm aspectus quoque declinaret virorum, ac vitalia ipsa sæuo offerret leoni; fecit, vt qui impudicos detulerant oculos, pudicos referrent. Cernere erat lingentem pedes bestiam cubitare humi, muto testificantem sono, quòd sacrum virginis corpus violare non posset, ergo adorabat prædam suam bestia, & propriæ oblita naturæ, naturam induerat, quam homines amiserant.] hæc ibi: & ad Simplicianum scribens, hęc in eamdem sententiam: Inter leones virgo exultauit, & prodeuntes bestias expectauit intrepida.] repetit & eadem de leonibus in epistola ad Vercellensem Ecclesiam, sic dicens: Quo munere venerabilis Thecla etiam leonibus fuit, vt ad pedes prædæ suæ stratæ impastæ bestiæ sacrum deferrent ieiunium, nec procaci oculo virginem, nec vngue violarent aspero.] hæc omnia Ambrosius. B C

VIII. [d] Cypr. orat. pro mart. & orat. in die passion. THECLA SVPERAT IGNEM.

Quòd prætereà & ignes Thecla subijsse, ac illęsa remansisse, in eadem quoque scribatur historia; Cypriani [d] ea ad Deum obtestatione sic habes testatū: Assiste nobis, sicut Paulo in vinculis, & sicut Theclæ in ignibus.] & alibi: Libera me de medio huius sæculi, sicut liberasti Theclam de medio amphitheatro.] itemque S. Zeno Episcopus Veronensis in sermone de timore, hæc de Thecla: Aduersus Theclam accusator acerrimus linguæ exerit gladium, cum suis sibi ministris publicæ leges inseruiunt. Stimulis acuitur feritas in ferocitatem: & tamen mitior hominibus inuenitur. Ne quid scenæ tam diræ inhumanitatis deesse videatur; immittuntur etiam marina monstra. Lacinijs omnibus expoliatur puella, vestitur incendio. Inter tot instrumenta mortis, spectatore metuente, secura calcat genera vniuersa terrorum. Incolumis, quasi Orbe subacto, de illo feralis caueæ loco iam non miserabilis, sed mirabilis funereo habitu excedit, victi sæculi triumphum reportans, quam tot supplicijs omnes crediderant perituram.] hucusque Zeno. D

IX. [e] Greg. Nazian. ad vir. exhor. [f] Idē in præcept. ad virg. THECLA LEONES SVPERAT.

Gregorius [e] Nazianzenus de eadem sic dixit: Non te fugit, Theclam ignium & bestiarum impetum euitasse.] Rursum alibi [f] his versibus:

Quis Theclam necis eripuit flammæq; periclo?
Quis validos vngues vinxit, rabiemq; ferarum?
Virginitas. O res omni mirabilis æuo!
Virginitas fuluos potuit sopire leones:
Dente nec impuro generosos virginis artus E
Ausi sunt premere, & rigido discerpere morsu.]

[g] Max. serm. de S. Agnete. [h] Apud Metaphrast. die 10. April. [i] Metaphr. die 21. Decēbr. [k] Prat. spirit. cap. 20.

Hæc eadem Maximus [g] Taurinensis in hęc verba: Theclam flammarum globos euasisse cognoscis.] Addam & illa quæ pertinere ad eamdem rem videntur, pia scilicet sanctorum martyrum [h] Terentij & sociorum in hunc modum concepta verba: Qui Danielem de ore leonis eripuisti, & de manu Pharaonis Moysen seruasti, & sanctam Theclam ab igne & theatro & feris & bestijs taurinis defendisti, &c.] non tantùm leonibus fuisse obiectam, sed & tauris alligatam, vt illis in diuersa actis, sic discerperetur, eadem eius passionis Acta testantur. His similes preces leguntur in rebus gestis S. Iulianæ [i], in Prato [k] spirituali, ac denique illis precibus quæ ex ritu Ecclesiastico dici consueuerunt, cùm quis Fidelis ex præsenti vita est proximè migraturus. Quòd insuper in eadem legatur historia, pugnanti Theclæ diuina virtute astitisse personam, puto Angelum, humana imagine vultum

A vultum Pauli præseferentem; id ipsum probatum habes in Actis S. Febroniæ [a], quæ
S. Brienna accuratè conscripsit.

X.

Præter hæc omnia, tandem scias, eumdem Hieronymum, quem aduersari vidimus
mentitis illis Actis Theclæ & Pauli superiùs recitatis, eidem historiæ de passione Theclæ
egregiè adstipulari. In ea enim dum legitur, ipsam Apostoli cupidam Antiochiam Pisidiæ
accessisse, quò illum profectum esse audierat; ab eodemq; iussam ad propria reuerti,
ne (quod idem ait [b]) poneret offendiculum Euangelio: hæc ipsa, inquam, Hieronymus [c]
ad Oceanum scribens, probans, ait: Thecla post tentationem passionis, Antiochiæ à
Paulo prohibetur pariter pergere: nemo cum vxore pergit ad bellum, &c.] Sed miramur
eam epistolam inconsultè nimis in Tomum nonum vnà cum spurijs esse reiectam:
fortasse quia in ea ex vita S. Martini sit acceptum exemplum. Sed quid mirum, cùm post
B annos vigintitres ab obitu Martini Hieronymus vixerit: cùm præsertim auctore Seuero,
certum sit, res ab eo gestas, adhuc ipso Martino viuente, esse editas. Ex consensione præ-
tereà eius epistolæ cum ea quam ad Eustochium dedit de custodia virginitatis, in qua
etiam, sicut in illa, meminit de agapetis virginibus, facilè quisque poterit intelligere esse
Hieronymi; licet non à Hieronymo tantùm, sed à Sophronio etiam (vt præfefert eius
titulus) scripta inueniatur.

THECLA CVPIDA PAVLI.

XI.

ACTA THECLAE A BASILIO SCRIPTA.

Adhuc insuper, quæ in eadem de Thecla historia scripta habentur de Falconilla (quæ
potiùs irrepsisse in eam, quàm originaliter scripta fuisse videantur, iureque in controuer-
siam deduci possint) ne ipsa quidem carent auctoritate sanctissimi atque doctissimi viri
Ioannis Damasceni, qui eius meminit in ea Oratione, quam de his qui in fide ex hac vita
decesserunt, conscripsit. Quoniam verò is qui habetur præ manibus de Theclæ passione
C scriptus commentariolus, sine nomine fertur; nullum ob id ipsa historia solidæ auctorita-
tis dispendium pati debet: quandoquidem quæ eo continentur, tam Græcorum quàm
Latinorum Patrum, quos recensuimus, pari consensione firmantur; immò & sunt in om-
nibus consentientia, quæ Græcè scripta habentur à Basilio Episcopo Seleuciæ; extantque
Romæ in bibliotheca Sfortiana, ac rursus alia in Vaticana bibliotheca, descripta verò à
Metaphraste ex antiquioribus monumentis. Si verò de rebus tam antiquis recentiores
non spernis, multa de ea testata habes ab Aldelmo in suis, quos tam metro quàm soluta
oratione de Virginitate conscripsit, libris. Insuper & Vuitichindus Saxo, monachus Cor-
beiensis, nobilis suorum temporum historicus, scripsit (vt tradit Sigebertus [d]) egregio poë-
mate eiusdem Theclæ passionem.

XII.

THECLA PROTOMARTYR.

Sunt insignia de Thecla præconia: Protomartyr enim à permultis cognominatur, quòd
D prima omnium feminarum pro Christi nomine in certaminis campum fide roborata de-
scenderit, & impietate aduersariorum prostrata, triumphum reuexerit. Quamobrem Isi-
dorus Pelusiota [e] ad Sandalarias scribens, eamdem eiusmodi præclaro exornat elogio:
Adde muliebrium victoriarũ ac trophæorum caput, hoc est, illam omnibus laudibus ce-
lebratam Theclam, quæ tamquam immortalis pudicitiæ columna prostat; quęque è me-
dia turbidarum affectionum tempestate, tamquam fax incensa, ad portum ab omnibus
fluctibus immunem appulit.] hæc Isidorus, qui & ad [f] Tarasium scribens, eamdem Pro-
tomartyrem dicit. Insuper, honoris causa, eadem tamquam nobilissimo titulo, Pauli pri-
mogenita nuncupatur. Hæc, inquam, in ore omnium Græcorum versatur, à cunctis im-
mensis ac diuinis in cælum laudibus extollitur, cui primum locum inter feminas marty-
res tribuũt: vt inter alios Gregorius Nazianzenus [g] facere videtur, dum inuehitur in Iu-
E lianum Apostatam: Non victimas, inquit, pro Christo cæsas veritus es: Ioannem illum,
Petrum, Paulum, Iacobum, Stephanum, Lucam, Andream, Theclam, &c.] sic & Epi-
phanius [h], Ambrosius [i], Hieronymus [k], Chrysostomus [l], Seuerus [m], & alij.

XIII.

DE THECLAE MEMORIA FREQVENTATA.

Hinc etiam vsu venit, vt cùm quid superexcellens de femina Patres dictum vellent,
eam Theclę nomine insignirent. Sic videas & Hieronymum [n] celeberrimam illam, cùm
adhuc sibi constaret, Melaniam seniorem Theclæ nomine decorasse: sic quoque videas
pręstantissimam illam virginem Macrinam, Basilij & Gregorij Nysseni germanam, ob
egregium sanctitatis meritum, Theclam esse dicendam, per cæleste nuntium [o] præmon-
stratum. Eius verò tumulum, qui erat Seleucię, multis miraculis illustratũ, totius Orientis
celebri populorũ concursu visitari solitum, tum ipsa Acta, tum etiam sanctorum Patrum
testimonia declarant. Gregorius Nazianzenus [p] illuc peregrinatus, diutiùs mansit: sunt
& de alijs exempla complura, quæ apud Theodoretum [q], Euagrium [r], Nicephorum [s],
Pro-

[a] Metaphr. die 15. Iun.
[b] 1. Cor. 9.
[c] Hieron. Tom. 9.
[d] Sigebert. de Viris. illustr. cap. 130.
[e] Isidor. li. 1. epist. 87.
[f] Isidor. lib. 1. epist. 160.
[g] Greg. Nazian. orat. 1. in Iulianum.
[h] Epi. hær 79.
[i] Ambr. de Virg. lib. 2.
[k] Hier. ad Eustoch. epist. 22
[l] Chrys orat. in S. Apost.
[m] Seuer. in vit. S. Mart. lib. 2. cap. 16.
[n] Hieron. in Chron.
[o] Greg Nyss. in vit. S. Macrinæ.
[p] Greg. presbyt. in vit. Gregor.
[q] Theod. hist. SS. Part. c. 29
[r] Euagr. li. 3. cap. 8.
[s] Niceph. lib. 16. cap. 8.

a Procop. li. 1. de ædif. Iustin. Imp. Procopium [a], Sophronij [b] Pratum spirituale, Nicænam [c] Synodum secundam, & alios auctores testata habentur. A

XIIII. DE THECLAE MARTYRIO. Quòd verò in Theclæ Actis, ad finem ipsorum asseritur, ipsam diuinitus liberatam à paratis triplicis generis mortis periculis, in solitudinem secessisse, ibi perseuerantem nonagenariam decessisse: istud quidem ex omnibus illis nobis haud arridet, cùm de his penes antiquiores quos recitauimus selectissimos Patres verbũ nullum; qui omnes de ipsa, vt martyre & consummata martyrio, visi sint meminisse, potissimũ verò Gregorius Nazianzenus, cùm inter insigniores Martyres pro Christo necatos eam connumeret, vt vidisti. & S. Ambrosius [d] cultor studiosissimus S. Theclę, in cuius memoriam primaria ecclesia Mediolani fuit erecta, inter alia hæc de ipsa: At certè Theclam non senectus, sed virtus probauit.] ita ipse, cùm agit de velandis sacris virginibus, in quibus mores potiùs quàm ætatem spectandam proponit: & S. Augustinus [e] cùm agit de virginitate quæ debeat coniunctam habere humilitatẽ, ne per superbiam virgo super coniugatas se efferat, quas fortasse cõtingat coronari martyrio, quo careat ipsa, ait: Vnde, inquã, scit, ne forte ipsa nondum sit Thecla, iam sit illa Crispina?] consummatam planè martyrio Theclam significans, dum consummatam martyrio coniugatam opponit, vt de martyrio facta comparatio æquè respondeat. hæc & alia in eamdẽ sententiam adduci possunt. Puto autem, quod de perditis antiquioribus Actis illis martyrij S. Theclæ, ijsdemque (vt audisti) ab hæreticis deprauatis, quæ omnium traditione præ ceteris prædicarẽtur de illa adeò inexpectatè liberata de tribus illis pręparatis sæuissimis mortis periculis, ea vt magis ore omniũ decantata, trãsmissa fuisse ad posteros. Qui verò posteà ea scripsit, dum quo mortis genere consummauerit ipsa martyrium, haud adeò exploratum habuerit, sicut acceperat liberatam: ea opinandi atque scribendi occasionem inuenerit, ne pulcherrimã virginem relictam liberam ex consuetudine hominum in suspicionem adduceret. Ceterum qui perhibetur Theclæ vitam scripsisse Basilius Seleuciæ Episcopus, non fuisse illum Basilium ad quem S. Ioannes Chrysostomus scripsit de sacerdotio, sed qui post septuaginta ferme annos interfuit Chalcedonensi Concilio, suo loco perspicuè [f] demonstrauimus. Hæc de Thecla satis: cuius passionis Acta superiùs citata si quis exactè cõsideret, facilè intelliget Paulũ cũ Barnaba Iconij diutiùs egisse: & quod dicit Lucas [g], eosdẽ multo ibi tempore commoratos; in his multos menses, & fortassis anni spatium insumptum esse cognoscet. meritò igitur cetera, quæ de ijsdẽ Apostolis Lucas scripsit, in sequentẽ annum enarrãda reijcimus.

b Prat. spirit. cap. 180.
c Nicæn. 2. Conc. act. 5.
d Ambros. de virg. lib. 3.
e August. de virg. cap. 44.
f Ann. to. 4. anno 382. prope finem.
g Act. 14.

B

C

IESV CHRISTI ANNVS 48. PETRI ANNVS 4. CLAVDII IMP. ANNVS 6.

D

I. ANnus adest qui Domini quadragesimusoctauus numeratur, & Coss. [h] C. Valerio Asiatico & M. Valerio Messala Fastis adscribitur: quo, secundùm superiùs à nobis initam temporum rationem, Paulus & Barnabas Iconio recedẽtes, postquam vniuersam Lycaoniæ regionem, Euangelium prædicantes, circuissent, Lystram venerunt: vbi Paulus claudum (vt ait Lucas [i]) ab vtero matris suæ, sanitati diuina virtute restituit. Tantæ tunc rei nouitate populus concitatus; iamque omnes non homines ipsos, sed esse deos existimantes, Barnabam nimirum Iouem, Paulum verò Mercurium; afferentes victimas, tauros videlicet coronatos, ijsdem sacrificare tentarunt. Id cùm Paulus & Barnabas cognouissent, ingenti dolore perculsi, suas sibi tunicas cõscindentes (mos enim erat Iudæis, vt aliàs diximus sæpiùs, cùm ingentem audirent blasphemiam, sua præ dolore conscindere vestimenta) vi magna restiterunt: hominesque se esse mortales, sed qui Deum verum illis annuntiarent, docentes, vix tandem concitatum populum à cœpto reuocarunt studio. hæc omnia pluribus S. Lucas. E

PAVLVS ET BARNABAS DII HABENTVR.
h Dio lib. 60.
i Act. 14.

II. Sed enim quàm facile sit, populum tumultibus agitatum, leuibus etiam impulsionibus in contraria ferri, edocuit ac demonstrauit euentus: nam quos paulo antè vt cælestia numina victimis venerari voluerant, mox furore & vesana iracundia perciti atque correpti penitus, alterum ex ipsis, Paulum scilicet, lapidibus obruere, & ad internecionem ducere conati sunt. Qua verò id occasione sit factum, Lucas insinuat, rem gestam his verbis describens: Superuenerunt enim quidam ab Antiochia & Iconio Iudæi: & persuasis

PAVLVS LAPIDATVS.

A suasis turbis, lapidantes Paulum, traxerunt extra ciuitatem, existimantes eum mortuum esse. Circumdantibus autem eum discipulis, surgens intrauit ciuitatem, & postera die profectus est cum Barnaba Derben.] hæc Lucas de his quæ facta sunt Lystræ. Meminit huius suæ lapidationis Paulus, vt de nobilissimo quodam sui Apostolatus insigni, cùm scribens ad Corinthios [a], ea quæ eatenus passus esset, per singula relegens, ait: In laboribus plurimis, in carceribus abundantiùs, in plagis supra modum, in mortibus frequenter: à Iudæis quinquies quadragenas vna minùs accepi, ter virgis cæsus sum, semel lapidatus sum, &c.]

[a] 2.Cor.11.

III. Sed accidit quidem quod de se idem Apostolus ad eosdem scribit Corinthios [b]: Tribulationem patimur, sed non angustiamur: aporiamur, sed non destituimur: persecutionem patimur, sed non derelinquimur: deijcimur, sed non perimus.] Etenim diui-B nitus confortatus, Lystram, vbi fuerat lapidatus, reuersus, illic iterùm vnà cum Barnaba Euangelium prædicauit. Quid verò post hæc ambo egerint, idem Lucas narrat his verbis [c]: Cumque euangelizassent ciuitati illi (*Derben scilicet*) & docuissent multos, reuersi sunt Lystram, & Iconium, & Antiochiam, confirmantes animas discipulorum, exhortantesque vt permanerent in fide, & quoniam per multas tribulationes oportet intrare in regnum Dei. Et cùm constituissent illis per singulas Ecclesias presbyteros, & orassent cum ieiunationibus, commendauerunt eos Domino, in quem crediderunt.] hæc Lucas. at quæ post hæc sequuntur, suo loco dicturi sumus. Ceterùm in his quæ diximus, cõsummandis, colligendis, erigendis, ordinandisque tot Ecclesijs, non minore quàm anni vnius temporis spatio illos opus habuisse, qui cuncta exactè considerarit, facilè iudicabit.

[b] 2. Cor. 4.

PAVLVS ITERVM LYSTRAE.

[c] Act. 14.

IV. C Eodem anno à Christo nato quadragesimooctauo, Olympiade ducentesima sexta, anno secundo, sanctissimam Dei genitricem Mariam assumptam esse in cælum, Eusebius habet in Chronico his verbis: Maria Virgo Christi mater ad filium in cælum assumitur, vt quidam fuisse sibi reuelatum scribunt.] Non possumus non vehementer mirari tantæ rei historiam, vel saltem tempus migrationis eius sic à scriptoribus prætermissum, vt opus fuerit, non quod scriptorum monumentis testatum esset, sed horum penuria, quid huic vel illi de ea re fuerit reuelatum, inuestigare, & vt facit Eusebius, historicam veritatem incertorum hominum reuelationi committere. Tolerandum tamen esset, si omnes, quibus de ea re diuinitus facta dicitur demonstratio, æquè in eamdem sententiam conspirarent, vel si vnius aut saltem alterius anni spatio inter se inuicem dissiderent: at monstrosa quædam inter eos discrepantia reperitur; cùm alij, licet in-D certi, quos citat Eusebius, id accidisse dixerint anno (vt vidimus) Domini quadragesimooctauo, post annos scilicet à Dominica passione quatuordecim; rursum verò cuipiam probatę sanctitatis demonstratum cælesti visione tradatur, post annum elapsum à passione Christi, & totidem dies quot intercurrunt ab eo tempore vsque ad decimamquintam mensis Augusti, ex hac vita migrasse, ac demum post alios quadraginta dies, nono videlicet Kal. Octobris, vnà cum corpore assumptam fuisse in cælum. cui reuelationi qui fidem adhibuerunt, non tantùm dicta die (vt facit Ecclesia) decimaquinta Augusti eiusdem celebrant assumptionem, sed & aliam, quam secundam dicunt, assumptionem dicta die IX. Kalend. Octobris ad Bedæ Martyrologium addiderunt. Sed hæc ab Ecclesia minimè recepta esse [d] noscuntur.

INCERTVM TEMPVS OBITVS DEI GENITRICIS MARIAE.

[d] Antonin. in 3. parte Bele. cap. 147.

V. Rursum alij, istæc de reuelationibus prætermittentes, certorum auctorum testimo-E nio certum annum eiusdem assumptionis adstruere conati sunt. Sed cùm quæ citant, eadem scripta nec nobis nec maioribus cognita fuerint, in eamdem de impostura suspicionem adducuntur: cùm præsertim non sit eorum vna eademque sententia, sed planè diuersa. Siquidem Nicephorus [e] ex Euodio eam vixisse tradit annos quinquagintanouem. Epiphanius [f] presbyter Hippolytum quemdam Thebanum citat, qui dicit eam vixisse annos nouem post Christi passionem, eamque decessisse anno Domini quadragesimotertio, suæ verò ætatis quinquagesimoseptimo (secundùm quod dicitur peperisse Dominum Redemptorem annum agens decimumquartum.) Sed nec his assentiens ipse Epiphanius, eam ex hac vita migrasse tradit annos natam septuagintaduos. Verùm enimverò si quæ ab his auctoribus dicta sunt, maioribus nostris cognita & explorata fuissent; non ex incertorum auctorum reuelatione, si certos quos sequeretur habuisset, eius obitus annum Eusebius consignasset; nec quòd mortua fuisset, Epiphanius se affirmare

AVCTORES DVBII MAIORIBVS INCOGNITI.

[e] Niceph. lib. 2. c. 3. & 21.

[f] Sermone de Deipar. Grae

non posse, testatus esset;vel non fuisse mortuam, aliqui temerè tradidissent. Ex ijsdem, A
[a] *Cedren. in compend. in Tib.* puto,auctoribus Cedrenus [a] etiam affirmat,eam ex hac vita decessisse,cùm ageret annum suæ ætatis septuagesimum secundum ; refert tamen aliquorum fuisse sententiam, quòd clauserit humanæ vitæ diem anno ætatis suæ quinquagesimooctauo: sunt hæc enim verba ipsius: Tradit sanctam animam Domino ac filio & Deo suo annos nata septuagintaduos: quidam tradunt; quinquagintaocto. vixit ergo vigintiquatuor annos post Christi ad cælum ascensum.]

VI. Quemnam autem ex his omnibus potissimùm sequamur,ambiguum nobis est. Nam siue Eusebij sectemur sententiam,quod ipsa Dei genitrix diem obierit anno sexagesimosecundo suæ ętatis,vel quòd alij traditione quadam affirmāt, anno sexagesimotertio,siue etiam cum alijs sentientes,anno quinquagesimoseptimo,octauo,vel nono: nullatenus ei

DE DIONYSII SENTENTIA.

conuenire possunt quæ scribit Dionysius de Diuinis nominibus, qui præ ceteris auscultandus esset,dum affirmare videtur,se vnà cum Petro,Iacobo,ac ceteris Apostolis,simulque Hierotheo,interfuisse funeri eius;cogeremurque ea Dionysij verba in illum accipere B
[b] *Dionys. de Diuin. nom. lib 1. cap. 3.* sensum,quo Hilduinus accepisse videtur. Ait enim Dionysius [b]: Apud ipsos diuino spiritu plenos Pontifices nostros,cùm & nos (vt nosti) & plerique alij ex sanctis fratribus nostris ad contuendum corpus illud,quod auctorem vitæ Deumque receperat,conuenissemus;aderat autem frater Domini Iacobus,& Petrus,supremum decus,& antiquissimum Theologorum culmen: vbi pòst contuitum placuit vt infinitè potentem diuinæ virtutis bonitatem Pontifices laudarent omnes,quisque pro captu suo. Ille denique (*Hierotheus videlicet*) vt nosti,post Apostolos omnibus alijs doctoribus superior erat,&c.] Quæ qui-
[c] *Hilduin. in Areopag.* dem Dionysij verba Hilduinus [c] non de sacratissimo corpore Dei genitricis, sed de venerando sepulchro quod continuit corpus Iesu,esse dicta existimauit, sic dicens: Ostendit se apud sanctam ciuitatem penes sepulchrum Iesu, vitæ principis, à Iacobo fratre C
Domini,& Petro Theologorum principe,necnon à Theologo Ioanne vnà cum præfato Hierotheo, & sancto Timotheo, alijsque quamplurimis sanctis fratribus audisse disputationem,& fidei sacramentum, quomodo ab omnibus tenebatur Theologis de diuinitate & humanitate Domini Saluatoris, sed & ex consequentibus, suppresso nomine, Paulum his interfuisse demonstrat.] hæc ipse.

VII. Si igitur aliquo antedictorum anno Dei genitricem esse defunctam dixerimus, nequaquam potuit Dionysius eius funeri interfuisse: ipse enim nedum hoc anno, vel sequenti, sed nec vsque ad quinquagesimumsecundum annum Domini (vt ex his quæ diximus,& quæ suo loco dicturi sumus, habita exacta temporum ratione, constabit) cùm Paulus Athenas venit,est conuersus ad fidem. Immò ex Luca, qui mira diligentia ex eo tempore cuncta loca ad quæ Paulus accessit, & tempora quibus in eis permansit, vsque ad eius Ierosolymam aduentum relegit, liquidò apparet, ipsum non ante annum Domini quinquagesimumseptimum Ierosolymam venire potuisse, cui ætati si quatuordecim vel quindecim addas annos, quibus (vt dictum est) sanctissima Virgo vixit, cùm peperit Saluatorem: manifestè colliges, ipsam eo anno, quo Paulus nouissimè Ierosolymam venit,egisse ætatis annum septuagesimumsecundum,quo ipsam ex hac vita migrasse,Epiphanius presbyter,& Cedrenus,quos retulimus, affirmarunt:quibus si consenserimus, eisdem æquè aptari possunt quæ scribit Dionysius, vt de sacrosancto Dei genitricis corpore voluerit intellexisse: quo quidem sensu accepisse noscūtur verba illa Græci omnes. Iuuenalis enim Ierosolymorum Episcopus, cuius orationem ea de re coram Marciano Augusto habitam Nicephorus [d] recitat, locum illum Dionysij ad verbum E
recitans, de Dei genitricis corpore illum esse locutum explicauit: sic & Ioannes Damascenus [e], Andreas [f] Cretensis, Epiphanius [g] presbyter, Metaphrastes [h] Euthymius [i], Maximus [k], Glycas [l], & alij.

[d] *Niceph. lib. 15. cap. 4.*
[e] *Ioã. Damascen. serm. de dormit. sãctæ Deiparæ.*
[f] *And. Cret. ser. de dormit Deipar.*
[g] *Epiph. serm. de eadem.*
[h] *Metaphr. die 15. Aug.*
[i] *Hist. Euthym. citata à Ioã. Damasc.*
[k] *Max. Abb. in schol. præfat.*
[l] *Glycas in Annal.*

VIII. Sed rem ipsam paulo accuratiùs peruestigemus: & quò hæc faciliora & certiora reddantur, afferamus hîc ipsius Dionysij verba, quæ sic Græcè leguntur: Ἐπεὶ καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς θεολήπτοις ὑμῶν ἱεράρχαις ἡνίκα καὶ ἡμεῖς, ὡς οἶσθα, καὶ αὐτὸς, καὶ πολλοὶ τῶν ἱερῶν ἡμῶν ἀδελφῶν ἐπὶ τὸν θέαν τοῦ ζωαρχικοῦ, καὶ θεοδόχου σώματος συνεληλύθαμεν, &c.] Quę Dionysij vlti-
[m] *Anast. in præf. ad Car.* ma verba proculdubiò errasse denotant eos, inter quos fuit Anastasius [m], qui interpretati sunt carnem Christi diuinitatem continentem: nam eo tempore, quo Christus cruci affixus est,& ex mortuis resurrexit, nondum Dionysius, sed nec Paulus ad Christum conuersus erat. Alia fuit interpretatio Hilduini (vt diximus) vt non de corpore Dei genitricis,

LOCVS DIONYSII EXPLORATVR.

A nitricis, sed de sepulchro Dominici corporis sint ea verba accipienda: cui magnopere fauet Matthæus Galenus in sua ad Areopagitica præfatione: licet ipse existimet eadẽ rectiùs accipi posse de ędibus Ioannis Euangelistę, in quas sanctissima Virgo recepta est. Sed dicat, velim, vterque, quænam subfuerit ratio, vt non tantùm Hierotheus ac Dionysius, sed & Apostoli anteà per Orbem dispersi, ad contuendum sepulchrum Dominicum, vel Ioannis ædes, conuenerint, atque ad illa contuenda vel laudanda omne tunc studium & vim spiritus adhibuerint? Numquid non aliàs sæpè viderant, atque vberiùs laudare potuerant? Esto quòd Hierotheus & Dionysius, vel si qui alij Apostolorum discipuli, qui numquam hactenus vidissent, eò conuenerint, & ad eius præconia fuerint diuinitus excitati: Quid de Apostolis dixerimus, qui multos annos (vt vidimus) post ascensionem Domini Ierosolymis manentes, & sepulchrum Christi & ædes Ioannis præ oculis semper habentes, tunc potissimùm ad ea contuenda aduenerint, & ad laudanda recens excitati fuerint? Sed & in eo Galenus manifestissimè videtur errasse, dum eumdem Apostolorum & aliorum conuentum tunc Ierosolymis factum existimat, quando Paulus (vt ipse scribit [a]) assumpto Tito profectus est Ierosolymam: nam eo tempore nondum Paulus Athenas accesserat, nec Dionysium ad fidem cõuerterat, vt ex iam dictis apparet. Immò consulat ipsa Acta à Luca conscripta; & manifestè videbit, post Dionysij conuersionem numquam Paulum venisse Ierosolymam potuisse, nisi cùm collectam deferens, illuc veniens, à Iudæis detentus est atque ligatus.

[a] *Galat.* 2.

IX. Sed iam cetera, quæ ad rei gestæ historiam pertinent, prosequamur: quæ quidem cùm neque ex canonicis scriptis, neque ex antiquorum Patrum testimonijs roborentur; non omnia quæ in eo genere à diuersis sunt scripta, hîc recitabimus; sed delectu C habito, ea potiùs quæ maiorum traditione ad posteros sunt delapsa, eademque probatorum auctorum posteà scriptorum monumentis consignata, in medium afferemus. Nec quis putet derogatum quidquam gloriæ eius, quòd istæc adeò obscura remanserint: quippe quæ, vt Sol alter, radiorum suorum fulgoribus splendens, non tantùm nulla valuerit offundi ob scriptorum inopiam densa caligine, sed in his tenebris multo splendidiùs iubar eius effulserit. Etenim quænam pars est orbis Catholici, vbi eius transitus & assumptionis celebritas celeberrimo cultu annua quaque die non repetatur? Nam secundùm propheticum illud à se dictum, & ab Euangelista scriptum oraculum, Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes] omnes prorsus superatæ sunt temporum tenebræ, amplissima ipsa sua gloria illustrata: vt eo maioribus appareat cumulata laudibus, & aucta præconijs, quo minùs illa acceperit aliunde. Sed iam rem ipD sam aggrediamur.

MARIA VIRGO SVA LVCE CLARISSIMA.

X. De his quæ spectant ad mortem eius à diuersis conscripta: alia sunt vt erronea ab Ecclesia Catholica prorsus reiecta; alia verò vt apocrypha atque delira itidem improbata; alia rursus cùm multorum scriptis, tum etiam pia fidelium traditione recepta. Reijcit sancta Ecclesia in primis Collyridianorum deliria, & Antidicomarianitarum commenta: quorum illi putarunt illam non similem nobis humanæ fuisse naturæ consortem, sed diuinæ, sicque vt Deum fuisse penitus mortis expertem: quos refutat abundantiùs Epiphanius [b] in Panario. Idem tamen agens contra Antidicomarianitas, qui sanctissimæ Dei genitricis virginitatem infamare conati sunt, nec illud concedens quod commendata Ioanni apud eum semper manserit (abutebantur plerique ea licentia in occasionem peccati, dum apud se deuotam aliquam virginem retinere, eo exemplo concesE sum putarent) in eam incidit disputationem; An ex Scripturis sanctis elici possit, ipsam esse defunctam? cumque ex illis nec quòd mortua, nec quòd absque morte fuerit in cælum translata, satis expressum haberetur; ipse rem integram relinquens, neutrum definire præsumpsit.

QVAE IMPROBATA, QVAE VERO PROBATA SINT DE S. MARIAE OBITV.

[b] *Epiph. hæres.* 79.
[c] *Epiph. hæres.* 78.

XI. Sed reddamus singula ipsius verba, quò eius sententiam faciliùs assequamur: sic enim ait: Quando hoc factum erat, & assumpsit eam Ioannes ad se ipsum, non ampliùs mansit apud ipsum. Sed etsi videntur quidam errasse, quærant vestigia Scripturarum, & inuenerint vtique neque mortem Mariæ, neque an mortua, vel non mortua sit, neque an sepulta sit, aut non sepulta. Et quidem cùm Ioannes in Asiam instituerit profectionem, nusquam dicit Scriptura quòd abduxerit secum sanctam Virginem: sed simpliciter siluit propter miraculi excellentiam, vt ne ad stuporem perduceret hominum mentem. Ego enim non audeo dicere; sed cogitans, silentium mihi impono. Fortassis enim alicubi

EPIPHANII SENTENTIA.

alicubi etiam vestigia inuenerimus Sanctæ illius ac beatæ, sicut neq. inuenire datur mortem ipsius. Alicubi enim Simeon dicit de ipsa: Et tuam ipsius animam pertransibit gladius, quò reuelentur ex multorū cordibus cogitationes. Alicubi verò in Apocalypsi dicit, quòd draco festinauit ad mulierem quæ genuit masculum, & datæ sunt ipsi alæ aquilæ, & assumpta est in desertum, ne ipsam arriperet draco. Fortassis autem potest id de ipsa accipi & impleri: non autem omnino definio hoc, & non dico quòd immortalis mansit, neque affirmo quòd mortua sit: excessit enim Scriptura mentem humanam, & in suspenso reliquit propter vas pretiosum & excellentissimum; vt ne quis in suspicionem veniat carnalium de ipsa rerum. Siue igitur mortua est, non nouimus: siue sepulta est, non copulata fuit carni. abiit.] hæc Epiphanius: qui cùm ageret aduersus hæreticos carnis spurcitijs illam sanctissimam atque omni labe purissimam calumniantes; ipse contrà, quò magis illorum procaciam retunderet, eò excellentiæ efferre conatus est, vt sicut Enoch olim translatus, vel Elias igneo curru in sublime eleuatus est, sic diceret ipsam absque obitu è terrenis ad cælestia assumptam fuisse: cùm præsertim visio ab ipso citata ex Ioannis Apocalypsi de muliere, cui, quò aliò transuolaret, datæ sunt alæ, eidem sacramento satis esse accommodata videretur. A B

XII. Hæc tamen quātumuis aliquo iure, ratione, atque exemplis firmare quoquo modo potuisse videretur; modestè tamen abstinuit; & ad neutram partem inclinans, satis esse censuit, vel hac ex parte sublimem illam Dei genitricis excellentiam hostibus demonstrasse; & quàm illa procul fuerit ab omni carnis illecebra, quæ nec an mortua fuerit, posset ex diuinis Scripturis ostendi, eisdem insinuasse. Ceterùm condonandum illi, si (quod & alijs sanctissimis atque eruditissimis viris sæpè accidisse reperitur) dum ardentiori studio in hostes inuehitur, vehementiori impetu in contrariam partem actus, lineam videatur aliquantulùm veritatis esse transgressus. Catholica quippe Ecclesia nullam de obitu Dei genitricis dubitationem admittit; sed quam nouit humanæ fuisse naturæ consortem, humanam pariter moriendi necessitatem expertam affirmat. Sic nec recipit quorumdam sententiā, qui Simeonis oraculo persuasi, quòd ei dixerat, Tuam ipsius animam pertransibit gladius] eam martyrio vita functam tradiderunt [a]. Et reijcit apocrypha illa, quæ de illius transitu & assumptione scripta erant: decreto [b] enim Romani Concilij, cui Gelasius Papa pręfuit, inter apocrypha adnumeratur libellus de transitu Marię Virginis. sed à quo ille scriptus fuerit, cùm non dicatur; sine auctoris titulo illum editum fuisse existimamus; cui posteà otiosus quispiam præfixerit honestum titulum Melitonis Sardensis Episcopi; qui quidem cōmentariolus, Bedæ [c] etiam iudicio refutatur: sed miratus sum vehementer Trithemium inter Melitonis lucubrationes illum adnumerasse, ac de Melitone plus sibi vendicasse, quàm S. Hieronymum [d], qui illius scripta recensens, nihil prorsus eiusmodi numerat: cùm præsertim quæ in eo scripta habentur, tanto viro indignissima iudicentur; quippe qui multa contineat quæ Apostolorum Actis (vt notat Beda) repugnent: & quamuis in edito recenter volumine aliqua ad censuram Bedæ sint emendata, multa adhuc habet fatua, delira, atque auribus Christianis indigna. C D

CATHOLICA VERITAS DE S. MARIA VIRGINE.

[a] Apud Ambros. in Luc. c 2. apud Isidor de vit & obit sanct. c. 68 & Bed. in Luc. cap 2
[b] Cap. sancta Rom dist 15.
[c] Bed in retract in Act cap 8.
[d] Hieron. de Scrip. Eccl. in Melitone.

XIII. Quod autem pertinet ad libellum illum, seu epistolam [e] ad Paulam & Eustochium de assumptione beatæ Mariæ, Hieronymi nomine prænotatam; eam non modò non esse Hieronymi, sed nec Sophronij, cuius idem Hieronymus [f] meminit (vt aliqui existimarunt) iudicium omnium eruditorum appello. Videre est enim auctorem eo cōmentario totum esse in insectando ac impugnando dogmate Nestorij, quem lòngè post Hieronymi ac Sophronij tempora vixisse, nulla est dubitatio. Sed enim hic auctor post multa contra Nestorij & Eutychij errores disputat, ahabet hęc verba: Hæc idcircò dixerim tantisper de fide incarnationis Christi, carissimæ; quia, quòd plures Orientalium circumeunt suis fæcibus obuoluti, moneri debuistis, ne suo obnubilare vos velint obscuritatis eloquio, vel Græco turbine Latinam confundere puritatem.] Sed quàm egregiè mentiatur, ex eo apparet. quòd nullā ætate Hieronymi de incarnatione Christi obortam hæresim, quam impugnat, esse constet: nam Apollinaris error diuersi generis erat. Hinc videas manifestam hominis imposturam, qui ad promerendam fidem, Hieronymi, Paulæ, & Eustochij nomina est eo opere nundinatus: sed hæc clariùs demonstrabunt quæ paulo inferiùs dicturi sumus. Hæc de his quæ pertinent ad apocrypha scripta: quo etiam iure censenda sunt cetera, quę licet ab alijs sint relata auctoribus, non aliunde tamen quàm ex dictis noscuntur esse accepta: vt quæ à Nicephoro [g] in primis recensentur de palmæ ramo eidem E

DE SCRIPTO HIERONYMI NOMINE

[e] Tom. 9. epistol 19.
[f] Hieron. de Script Eccl. in Sophron. cap. 134.
[g] Niceph. lib. 2. c. 21. & lib. 5. cap. 14.

Dei

A dem Dei genitrici morienti in victoriæ signum allato; quæ & in dicto libello Melitonis [a] nomine scripto leguntur.

[a] *Melit. de transf. Virg. cap. 3.*

XIV. Quæ item ab ipso [b], & olim (vt ipse refert) à Iuuenale Episcopo Ierosolymorum traduntur de Apostolis eodem momento collectis è diuersis Orbis regionibus, Ierosolymam ad obitum eius per aëra in sublime delatis, eodem Melitonis [c] apocrypho contineri, certissimum est; quod etiam Beda [d] cognouit. Rursus etiam quæ habentur [e] de miraculo facto in Iudæum, qui feretrum, quo illa ad sepulturam ferebatur, est conatus euertere, in eodem item apocrypho [f] leguntur. Sed hæc cùm dicimus, non sic impugnamus, quasi minimè vera esse potuerint; quandoquidem non sit impossibile apud Deum omne verbum: sicut nec ob eam causam, quòd ibidem [g] feratur eadem resurrexisse, & vnà cum corpore esse assumpta in cælum, id negamus, vel in dubium reuocamus accidisse;
B quæ præsertim Iuuenalis Ierosolymorum Episcopus non ex scripto aliquo commentario, sed potiùs ex antiqua & veneranda maiorum traditione se accepisse testatus [h] sit. Quæ autem addit Nicephorus [i], occasione Thomæ absentis reseratum fuisse ab Apostolis Dei genitricis sepulchrum; ea quidem apud dictum Melitonem non leguntur, verùm eadem ex traditione maiorum à Iuuenale esse relata testatur. Addiderunt alij & de cingulo eidem Thomæ ab eadē Dei genitrice Maria cælitus misso: sed quam fidem mereantur quæ non tantùm non in probatis antiquis auctoribus, sed nec in ipsis apocryphis scripta leguntur, quiuis facilè iudicabit. Sic videas ipsam, quæ circumfertur historia de transitu Virginis, omni ex parte vacillare, meritòque à Gelasio, Beda, & alijs eruditis inter apocrypha recensitam. Hęc dixerimus ob nonnullos, qui dum apocrypha mordicus defendenda suscipiunt, nec id quod conantur efficiunt, & veris quæ adstruunt, fidem
C derogant.

[b] *Niceph. li. 2 c. 21. & li. 15 cap. 14.*
[c] *Melit. de transf. Virg. cap. 4. 5.*
[d] *Beda in retract. in Act. cap. 8.*
[e] *Niceph. vbi supr. lib 2. c. 21. & alij.*
QVAE TRADITIO DOCVIT, CVSTODIENDA.
[f] *Melit. vbi supr. c. 12. 13 14.*
[g] *Eod. lib. c. 17. 18.*
[h] *Apud. Niceph. lib. 15. cap. 14.*
[i] *Niceph. lib. 2. cap. 23.*

XV. Sed ostendam hoc vno exemplo in rebus ipsis de quibus agimus, quanto cum præiudicio sint apocrypha pro veris accepta. Vsuardus [k] & Ado in suis Martyrologijs, putantes scriptionem illam de transitu beatæ Mariæ Hieronymi esse germanam; rursùmque id esse ratum in Ecclesia, quod ille sensisset, existimantes; quasi ex sententia Ecclesiæ, hæc in hunc modum descripta posuerunt XVIII. Kal. Septembr. Dormitio sanctæ Dei genitricis Mariæ: cuius sacratissimum corpus etsi non inueniatur super terram, tamen pia mater Ecclesia eius venerabilem memoriam sic festiuam agit, vt pro conditione carnis eam migrasse non dubitet. quò autem venerabile illud Spiritus sancti templum nutu & consilio diuino collocatum sit, plus elegit sobrietas Ecclesiæ cum pietate nescire, quàm quid friuolum & apocryphum inde tenendo docere.] hæc ipsi.
D Sed dum se apocryphum vitare putant, in deterius lapsi sunt. At vnde tandem hæc ab eis accepta, vnde deducta? Non aliunde certè, quàm ex illo non dicam tantùm apocrypho libro, sed impostura, Hieronymi nomine peruulgata, vel recèns à quibusdam, vt Erasmo, falsò adscripta Sophronio: ibi enim hæc eadem ferè verba, vel quæ eamdem prorsus sententiam reddant, habentur: Propter cautelam, salua fide, pio magis desiderio opinari oporteat, quàm inconsultè definire, quod sine periculo nescitur.] hæc ibi, & alia plura in eamdem sententiam; vt illud suprà: Quid horum verius censeatur, ambigimus: anima ne tantùm, vel iuncta corpori sit in cælum recepta.] Laudanda fortè modestia, nisi esset labefactata mēdacio. Si enim, sententia [l] Domini, qui à semetipso loquitur, mendax est; quanto magis qui falsò, quò aliquam aucuparetur fidem, sese Hieronymum simulauit; vt quem constat post Nestorij vixisse tempora, tam familiariter Pau-
E lam & Eustochium allocutus videatur? Ex his itaque videas, quales sint eius merces, quas nonnisi hisce offusas tenebris licuerit venditare, cùm sincera veritas luce gaudeat. Non enim tantùm (quod ait Dominus [m]) qui facit veritatem, sed & qui dicit, venit ad lucem. Itaque ex his planè intelligis, quæ impostor ille, quisquis fuerit, commentus est, non secundùm ea quæ sentiret Ecclesia, sed præter illius sententiam conatum esse: cùm alioqui magnam commeruisset laudem, si perspicuè de his in eamdem cum illa consensionem scripsisset.

[k] *Vsuard. 15. August. Ado eod. die.*
CORRIGVNTVR VSVARDVS ET ADO
[l] *Ioan. 3.*
[m] *Ioan. 8.*

XVI. Sed Vsuardum & Adonem ad institutam semel orationem iterùm reuocemus. Vnde, quæso, vobis ista nomenclatura nouiter vsurpata, vt Dormitionem, non Assumptionem dicatis? cùm præsertim pridie eius diei ambo dixissetis, Vigilia Assumptionis; cur non potiùs vestra sententia, Vigilia Dormitionis? cur hæc inconstantia sermonis? Cogor equidem cum Apostolo dicere [n]: Currebatis benè; quis vos impediuit? An fortasse

[n] *Galat. 5.*

A tasse moti estis exemplo Græcorum, qui item Dormitionẽ dixerunt? Sed nec vobis eiusmodi suffragatur exemplum: cùm alioqui Ioannes Damascenus, & alij qui Dormitionem dixerunt, eam tamen vnà cum corpore in cælum esse assumptam, apertè testati sint; nec, vt vos, id affirmare dubitauerint. At sanè (vt liquidò apparet) nihil ad hæc vos impulit, nisi Hieronymi, quam putabatis, auctoritas. Hinc excusatione aliqua digni essetis, quòd Hieronymi nomine decepti estis; si Romanæ Ecclesiæ, quod sequeremini, exemplum defuisset. An non præcedebant quæ sectari debuissetis, Romani Martyrologij vestigia antiquissima, in quo non Dormitio, sed Assumptio dicitur? qua voce semper Romana Ecclesia vsa est, vt est videre in Ordine Romano, Sacramentario sancti Gregorij, alijsque antiquis Ritualibus & Missalibus libris. Ecquid, rogo vos, sibi vult, quòd dum aliorum omnium recolit Ecclesia Sanctorum natiuitatis, nempe migrationis ex hac vita celebritatem, natalem diem nominare cõsueuit, vel migrationem, vel aliquando dormitionem; cùm verò agit de obitu sanctissimæ Dei genitricis Mariæ, non natalitium, non B dormitionem, nec migrationem vocat, sed Assumptionem appellat? nisi quoniam non solius animæ ad Deum transitum, sed & corporis simul euectionem voluit significare? Sicut enim cùm Christi anima vnà cum carne cælos propria, non aliena virtute conscendit, Ascensionem vocat; ita Dei genitricis migrationem, quòd non suapte virtute, sed filij gratia à mortuis resurrexerit, & in cælum euecta fuerit, proprietate loquendi maluit Assumptionem Ecclesia appellare.

ASSVMPTIO TRANSITVS VIRGINIS NOMINATVS

XVII. Porrò non hi tantùm ea epistola commentitia, Hieronymi nomine scripta, vel Sophronio falsò attributa, sed & alij complures eorumdem auctoritate decepti sunt, quòd dixerint: Plus elegit sobrietas Ecclesiæ cum pietate nescire, quàm aliquid friuolum & apocryphum inde tenendo docere.] vt inter alios auctor ille sermonis qui hactenus C Augustini nomine latuit (est autem trigesimusquintus de Sanctis) sed falsò: cùm enim citetur ab eo Isidorus, alium ab Augustino esse auctorem, certum est: ille, inquam, eadem Hieronymi auctoritate perculsus, nec verbum proferre de Assumptione cum corpore ausus est. Sed dicant velim, vbinam, aut quando, vel quo saltem leui signo id quod dicunt, Ecclesia professa sit se nescire; cùm alioqui, licet nullum de ea re decretum edixerit, in ipsis sacris Ecclesiasticis precibus, quas ea die publicè recitare consueuit, id affirmasse sæpiùs videatur, Versibus, Responsorijs, Antiphonis, & Lectionibus? In quam sententiã cùm Patres omnes, qui de ea re egerunt, æquè conspirent, & Scholasticorum [a] classis pariter consentiat, nullus remanet dubitandi de ea re locus: adeò vt perfrictæ frontis & procacis sit animi indicium, Ecclesiæ vniuersalis vsui & tot Patrum sententijs non acquiescere; maximamque omnium esse temeritatem his omnibus contradicere. Cùm D præsertim quæ Hieronymi vel Sophronij nomine inscripta est epistola, quam refellimus, ac proinde Augustino [b] sermones de Assumptione falsò adscripti, quos meritò Louaniensis schola reijcit in angulum, vel quæ id genus sunt aliæ apocryphorum quisquiliæ, quæ potiùs detrahant, quàm probent veritatem, eadem omnia alia adhuc confutentur ratione, vt manifestæ arguantur falsitatis.

ECCLESIA QVID PROFESSA.

[a] *Thom. Bonauent. Antonin. Alb. Mag. Riccar. de S. Vict. Vgo & de S. Vict. alij omnes recentiores.*

[b] *Aug. serm. de sanct. 34. & 35. & to. 9. tract. 8. & tom. 10 83 in Append. edit. Louan.*

XVIII. Quomodo, quæso, auctor ille, qui se Hieronymum esse mentitus est, dicit Dei genitricis sepulchrum eo tempore, quo viuebat Hieronymus, desuper terram omnibus fuisse perspicuum? Qua enim ratione Epiphanius Ierosolymis sæpè versatus (vt de eo tradit Hieronymus [c]) se ambigere ait, an mortua fuerit, si eius sepulchrum ob oculos omnium positum, perspicuum omnibus factum esset? Vel quomodo de eo mẽtionem facere Hieronymus [d] prętermisisset, qui relegens cuncta Palæstinæ loca quę S. Paula Roma veniens E inuisit, & vt taceam de Christi sepulchro, alia cuncta quæ ibi erant memoria digna monumenta recẽset, vt duodecim Patriarcharum, Iosue, Eleazari filij Aaron, Elisæi, Abdiæ, Michææ, Ioannis Baptistæ, Lazari, necnon & mausoleum Helenæ Adiabenorũ Reginæ, quæ tempore Claudij populum fame laborantem pauit? Quis adduci potest, vt credat vnum tantùm Dei genitricis sepulchrum à Paula spretum, vt non inuiserit; vel Hieronymo mente excidisse, vt non meminerit; cùm præsertim agens de Gethsemani in libro de locis Hebraicis, vnam tantùm illic erectam ecclesiam, vbi Dominus in horto orauit, affirmet, nec de contiguo eidem loco Dei genitricis sepulchro vel verbum faciat? Ex his igitur manifestior redditur hominis impostura, qui nomine eiusdem Hieronymi dictam epistolam scripsit ad Paulam, dum hæc ait: Monstratur autem sepulchrũ eius cernentibus nobis vsque ad præsens in vallis Iosaphat medio, quæ vallis est inter montem Sion & montem

SEPVLCHRVM DEI GENITRICIS INCOGNITVM

[c] *Hieron. ad Pammach. epist. 61.*

[d] *Hier. epist. 27.*

A montem Oliueti posita; quod tu, ô Paula, oculis aspexisti: vbi in eius honorem fabricata est ecclesia miro lapide tabulata, in qua sepulta fuisse (vt scire potestis) ab omnibus ibidem prædicatur, sed nunc vacuum esse mausoleum cernentibus ostenditur.] hæc egregius ille mendaciorum concinnator; qui non ex his tantùm quæ diximus arguitur patentis mendacij, sed etiam ex Eusebio [a] & alijs qui egerunt de locis sanctis, Constantini temporibus repertis, & ædificijs illustratis, cùm nullus eorum vel leuem saltem de sepulchro Virginis fecerit mentionem.

Quamobrem haud multum ante tempora Iuuenalis, sepulchrum illud fuisse repertum, ex his dictis adducimur vt credamus. Qui [b] enim loca illa intuiti sunt, eadémque fideliter descripsere, sanè testantur, post cladem Ierosolymitanam à Romanis illatam, sepulchrum Dei genitricis ruina propinquorum ædificiorum sic fuisse coopertum & B obrutum, vt per gradus circiter sexaginta pateat ad illum locum descensus. Et qui nostris temporibus illuc peregrinati sunt, testantur illud in petra excisum esse, & instar sepulchri Domini, natiui lapidis cohærentia loco immobiliter inhærere: meminit & Beda de Locis sanctis sepulchrum Dei genitricis suis temporibus vacuum cerni in dicto loco: vnde & miramur, quomodo illud dicatur [c] Constantinopolim fuisse translatum. Cùm verò tandem ipsum Dei genitricis sepulchrum inuentum est sine eius corpore: eius inuentionis occasione, quòd vacuum sit repertum, de eius in cælum cum corpore assumptione exhibitum est scribendi argumentum: anteà autem nemo (quod repererim) eiusmodi scribendi genus attigit. Nam sicut qui fertur esse Augustini sermo, alterius potiùs auctoris esse putatur, ita qui Athanasij nomine inscribitur, alicui alteri potiùs adscribendum existimauimus, quàm Athanasio: nam cùm ibi auctor multus sit in confutando C Nestorij dogmate, de quo tunc esset controuersia, & vrgere Monothelitas conetur, planè alius ab Athanasio esse conijcitur. Si enim ea ab Athanasio scripta fuissent, Cyrillus eiusdem Ecclesiæ Episcopus, & alij Patres qui Ephesino Concilio aduersus Nestorium interfuere, & cuncta quæ à sanctis Patribus scripta essent volumina, vt illius hæresim impugnarent, euoluerunt, nequaquam adeò laborassent, sed nullo negotio quid de incarnatione Verbi sentiendum esset, vna illa tanti Patris edita homilia occlusissent ora omnium blasphemantium.

[a] Euseb. in Vit. Const. lib. 3. c. 24. & sequētib. Socrat li. 1. c. 13. Sozō. li. 2. c. 1. Theod. lib. 1. c. 15. 16. 17.

XIX.

[b] Burchard. 1. par. c. 7. §. 47.

[c] Niceph. lib. 15. c. 14. Ioā. Damasc. serm. 2. de dorm. Deip. prope fin.

REPERTVM VACVVM SEPVLCHRVM S. MARIAE.

Non ignoramus Glycam Siculum, recentiorem historicum, vt Athanasij homiliam illam citasse: sed cùm auctor eo sermone se ea conari testetur aduersus blasphemias hæreticorũ, doceat fuisse temporibus Athanasij, vel antè, qui sicut duas naturas, ita duas personas in Christo prædicarent, & negarent Mariam matrem Dei esse dicendam, quos ibi D auctor impugnat: cùm alioqui sciamus Athanasium [d], quòd non esset suo tempore ea de incarnatione Verbi exorta agitatáq; controuersia (etsi semper eadem senserit quæ in sacrosancto Concilio Ephesino posteà reperiuntur esse decreta) non adeò explicitè ijsdem prorsus vocibus vsum esse; quas ad excludendum penitus dogma Nestorij, Patres qui eidem Synodo interfuerunt, oportuit dilucidiùs declarasse. Cùm tamen auctor ille post Synodum ea scripsisse ex hoc ipso manifestè cognoscatur; cùm secundũ quod definitum fuerat in eodem Concilio Ephesino, duas prædicet in Christo naturas in vna persona inconfusè, indiuisè, & inconuertibiliter simul vnitas. XX.

[d] Athan. de Incar. Ver. Citatur à Cyrill. li. 3. ad Reginas. Vid. in Concil. Ephes. to. 1. c. 5. edit. Pelt. pag. 76.

Quas quidem voces ad insinuandas naturæ diuinæ cum carne vnionis proprietates, à Patribus tunc primùm inuentas, nemo res illas exactiùs perscrutatus inficias ierit: sicut E aduersus Monothelitas ab eodem auctore illa apposita verba: Duas prædicamus voluntates, sed nequaquam duos volentes, aut duos operantes, sed vnum volentem secundùm vnitatem personæ: contrà, duas voluntates & duas operationes secundùm peculiarem vtriusque naturę rationem: hoc igitur modo incarnationis mysterium prædicantes, hæreticorum blasphemias repudiamus, in quibus ipsos relinquentes transimus.] Sed quos hæreticos, præter Monothelitas, in quos agit? Doceat, si quis his refragatur, alios tempore Athanasij vel antè extitisse hæreticos, qui adeò explicitè negarent in Christo duas voluntates atque operationes, vt oportuerit ita distinctè ab Athanasio confutari; quos & obstinatè in errore persistentes, ita redargutos, in eadem hæresi mersos, vt desperatos ipsum (vt ait) sic opus fuerit reliquisse? XXI.

Sed & illud obserua: Quidnam est, quòd ibidem auctor adeò detestetur dici Christum hominem Deiferum, nisi quia Nestorius primùm his abusus est vocibus, quibus etiã antè Patres Nicæni Concilij, S. Basilius, & alij vsi sunt, vt Theodoretus Anathematismis contra Cy- XXII.

tra Cyrillum affirmat. Cùm igitur vt Christum hominem Theophorum dicere abhor-
rerent posteà Patres, Nestorius in causa fuerit, vt pluribus docet Cyrillus in libro de In- A
carnatione Vnigeniti, capite vigesimosecundo, & vigesimotertio: necesse est affirmare,
auctorem qui in dicta homilia easdem detestatus est voces, ipsum post Nestorium extitis-
se: cuius causa, nempe vt eius hæresis impugnetur, in quinto Cyrilli Anathematismo vnà
cum alijs in Concilio Ephesino recepto ita definitum habetur: Si quis Christum Deife-
rum hominē audet dicere, & non potiùs Deum secundùm veritatem, &c. anathema sit.]
Quonam pacto, quæso, exhorruisse potuit Athanasius dicere Christum hominem Dei-
ferum, qui (quod minoris efficaciæ est) dixerat Christum hominē Dominicum in expo-
sitione Fidei ad finem, & in sermone maiori aduersus Apollinarem, qui citatur in Conci-
lio Lateranensi sub Martino Papa & martyre, secretario quinto? Quibus omnibus videas
non esse Athanasium sermonis illius auctorem, sed aliquem alium qui vixit post Nestorij
tempora, vigente hæresi Monothelitarum. B
XXIII. Consultus de eadem homilia quid sentiret, eruditus vir Antonius Agellius, ad superio-
ra ista addidit: Vt non existimem eam homiliam esse Athanasij, inter alia & illud me ma-
ximè permouet, quòd etymologiam vocis οὐσίας leuiter admodum ac pænè pueriliter au-
ctor exequitur, vt indignissimum sit eam tanto viro tribuere, sic dictam οὐσίαν quasi ἰσίαν.
Atqui vox ἰσία nusquam apud Græcos reperitur: dicunt enim ἰσότητα, cùm æqualitatem
significant: & οὐσία non ἀπὸ τῆς ἰσίας, sed à femineo potiùs participio οὖσα deducitur. Ferè
idem peccat, nisi etiam periculosiùs, in explicanda appellatione τῆς ὑποστάσεως, quasi de eo
dicatur qui sub alio stat, hoc est, alteri sit subiectus: cùm hypostasis etiā de Patre dicatur,
qui sub nullo stat, cùm à nemine habeat originem.] hæc ipse. Licet verò & alij viri eru-
diti idem sentiant: tamen quòd sub nomine Athanasij cusus extet sermo ille, nec cuius
auctoris sit, possit facilè demonstrari; donec legitimus eius scriptor inueniatur, sub nomi- C
ne remaneat Athanasij in Breuiario, secundùm Prætoris interdictum, Vti possidetis, ita
possideatis. Hæc idcircò dixisse voluimus, quòd existimemus Catholicam veritatem la-
befactari potiùs, quàm hisce falsis allegationibus adiuuari. Ceterùm quisquis fuerit au-
ctor ille, certè constat non ex triuijs vulgarem fuisse hominem, sed planè pietate præstan-
tem. sicut & duos illos sermones, qui Augustini nomine editi sunt, licet ipsius non sint,
tamen (quod ex illis licet animaduertere, & vt est in parœmia, Ex vnguibus leonem)
clarissimorum Theologorum esse opus, non veremur asserere.
XXIIII. Demum vt de his dicendi finem faciamus: sicut tam ex Græcorum quàm Latinorum
ASSERTIO omnium (perpaucis exceptis, qui ea epistola decepti sunt) assertione, ita etiam ex Roma-
DE MARIAE næ Ecclesiæ vsu recepto firmiter constanterque asserimus ac profitemur, ipsam sanctissi-
ASSVMPTIO- mam Dei genitricem Mariam vnà cūm sacratissimo illo corpore, quo impartita est Deo D
NE. carnem, in cęlum esse receptam. Quod quidem haud adeò mirum vel nouum videri de-
bet; cùm si cetera in illam collata pensentur beneficia, hoc leuius censendum videatur,
quod & alijs plurimis constat fuisse diuina liberalitate concessum. Quòd si Christo resur-
[a] *Mat.* 27. gente ex mortuis, multa subinde (vt ait Euangelista [a]) sanctorum corpora surrexerunt, &
introierunt in sanctam ciuitatem, & apparuerunt multis; quos, penetrans ille cælos, du-
[b] *Ephes.* 4. xit secum in altum, captiuam (vt est apud Paulum[b]) ducens captiuitatem: quid, inquam,
tam mirum, tam nouum, vt matri concessum sit, quod compluribus seruis constat fuis-
se tributum? Sunt & aliæ innumeræ rationes, immò & sanctorum oracula Prophetarum,
quæ non id suadeant solùm, sed & affirmare compellant: quæ cùm ab aliis pluribus sint
recensita, in illis diutiùs non immorabimur. Hactenus de assumptione Dei genitricis E
Mariæ; quam quidem non sic recensuimus hoc anno, quasi affirmare velimus, hoc ipso
anno esse defunctam, & in cælum assumptam; sed quòd hoc anno ponatur ab Eusebio,
nobisque quonam anno certo decesserit, sit inexploratum. Sed quo tempore cœpta sit
[c] *Hieron. de* celebrari in Ecclesia solemnitas Assumptionis Dei genitricis, egimus in Notationibus ad
script. Eccles. Romanum Martyrologium.
in Ignat.
XXV. Fertur eiusdem Dei genitricis epistola ad Ignatium reddita, eiusdemq; Ignatij vna ad
DE SCRI- ipsam scripta, duæ verò ad Ioannem Euangelistā de eadem ipsa loquentes. Sed Hierony-
PTIS S. MA- mus [c], & alij antiquiores, qui eiusdem Ignatij recensuerunt epistolas, eas non nouerunt.
RIAE. Traduntur & aliæ ab ipsa ad alias scriptæ ciuitates: quas cunctas, cùm careant Ecclesiæ
[d] *Niceph lib.* auctoritate, nonnisi in apocryphorum classem reijciendas esse, omnes facilè iudicabunt.
2. cap. 23.
XXVI. Describitur Dei genitricis effigies à Nicephoro [d] ex Epiphanio, vt ait, in hæc verba:
Mores

A Mores autem, formæque & staturæ eius modus talis (vt inquit Epiphanius) fuit: Erat in rebus omnibus honesta & grauis, pauca admodum eaq. necessaria loquens, ad audiendum facilis, & perquàm affabilis, honorem suum & venerationem omnibus exhibens: statura mediocri, quamuis sint qui eam aliquantulùm mediocrem lõgitudinem excessisse dicant. Decenti dicendi libertate aduersus homines omnes vsa est, sine risu, sine perturbatione, & sine iracundia maximè. Colore fuit triticum referente: capillo flauo, oculis acribus, subflauas tamquam oleæ colores pupillas in eis habens: supercilia erãt ei inflexa, & decenter nigra, nasus longior, labia florida, & verborũ suauitate plena: facies non rotũda & acuta, sed aliquanto longior, manus simul & digiti longiores. Erat denique fastus omnis expers, simplex, minimeq. vultum fingens, nihil molliciei secum trahens, sed humilitatem præcellentem colens. Vestimentis, quæ ipsa gestauit, coloris natiui contenta fuit; id quod etiamnum sanctum capitis eius velamen ostendit. Et, vt paucis dicam, in rebus eius omnibus multa diuinitus inerat gratia.] hæc ille, qui & superiùs[a] Domini Iesu describit effigiem. Sed in his non immoror, cùm ex pictura aliqua prototypa hæc potiùs descripta, quàm ex viuentis ipsius imagine esse videantur accepta. Ceterùm alibi[b] testatur, S. Lucam Euangelistam Dei genitricis pinxisse imaginem: sed & Saluatoris effigiem ab eodem coloribus esse effigiatam, tradit Metaphrastes[c]. EFFIGIES DEI GENITRICIS MARIAE.

B

[a] Niceph. lib. 1. c. 40. [b] Idem li. 14. c. 2. & lib. 15. c. 14. [c] Metaph. 18. Oct. in Luca.

XXVII. STOLAE PONTIFICIAE CAVSA IVDAEIS NEGOTIVM FACTVM.

Hoc eodem anno quadragesimooctauo, iisdemque Coss. Cuspius Fadus Iudææ Procurator negotium fecit Iudæis de stola pontificia, olim illis reddita, quam rursus in Romanorum Præsidum ditionem vindicare curauit. Rem gestam in hunc modum Iosephus[d] describit: Accitis deinde Pontificibus, & Ierosolymitanorum primatibus, mandatum Cæsaris eis exposuit, vt talarem tunicam, & sacerdotalem stolam, quam solum summum Pontificem induere fas est, in castellum Antoniam deponerent, vt esset in Romanorum potestate, quemadmodum olim fuerat. Illi verò non audentes contradicere, rogabant tamen Fadum & Longinum (venerat & ipse Ierosolymam cum copiis, timens ne ad Fadi postulata Iudæi molirentur noui aliquid) primùm vt legatos sibi ad Cæsarem liceat mittere, qui ab eo petant sacræ stolæ seruandæ ius: deinde vt expectetur super postulatione rescriptum illius. Responsum est, permissuros vt legati mittantur, si priùs darentur obsides: cumque promptè liberos suos dedissent, legati profecti sunt. Agrippa iunior defuncti filius, qui tum fortè apud Claudium agebat (vt diximus) cognito qua de causa venissent, rogauit Cæsarem, vt Iudæis sacræ stolæ custodiam petentibus annuere dignaretur, & Fado super hoc negotio scribere. Tum Cæsar, vocatis ad se legatis, ait se hoc eis concedere, hoc enim se illius donare precibus. cui responso talem epistolam addidit:

C

[d] Ioseph. ant. lib. 20. c. 1.

D

XXVIII. CLAVDII IMP. EPIST. AD IVDAEOS

Claudius Cæsar Germanicus Tribunitiæ potestatis Cons. designatus IIII. Imp. X. PP. Ierosolymitanorum magistratibus, Senatui, & populo, totique Iudæorum genti salutem. Quoniam Agrippa alumnus meus piissimus, quem ego domi educo, adduxit ad me vestros legatos, gratias agentes quod sedulò genti vestrę prouideam; rogantesque enixè, vt pontificalem stolam & coronam vobis seruare liceat: Concedo quod petitis, quemadmodum antè vir optimus & mihi carissimus Vitellius concesserat: vestræque voluntati annuo, primùm motus pietate propria, & quia placet religiosum esse more suę patrię: deinde vt gratificer Herodi Regi, & iuniori Aristobulo, quos & mihi deuotissimos noui, & vestri studiosissimos, meritoque illorum amicitiam plurimi facio. Scripsi autem de hac re & Cuspio Fado Procuratori meo per Cornelium Ceronis, Tryphonem Theudionis, Dorotheum Nathanaëlis, ac Ioannem Ioannis filium. Datæ quarto Kalend. Iul. Rufo & Pompeio Siluano Coss.] hactenus Claudii epistola, & de stola pontificia negotium.

E

XXIX.

Porrò litteræ Claudii in nomine Consulum & in titulo deprauatæ noscuntur, dum primò Siluanus pro Silano ponitur, & Rufus pro Valerio Asiatico, qui hoc anno Consulatum gesserunt: Pompeius enim & Rufus, qui in eis ponuntur, post hæc tempora creati sunt Coss. nempe Pompeius anno nono Claudii, Rufus verò anno decimo. Ceterùm constat, longè antè esse scriptam eam epistolam, nimirum cùm Herodes Rex Chalcidis, cuius in ea mentio habetur, adhuc viueret; quem, teste eodem Iosepho, constat vita functum octauo eiusdem Claudii anno. Quod rursum se ad Cuspium Fadum scripsisse, eadem epistola Imperator significet: planè demonstrat, illam hoc anno, dum adhuc esset in magistratu, & non post tres annos, cùm alius (vt suo loco dicemus) Iudæam procuraret,

curaret, scripsisse: hoc enim vel sequenti anno missus est successor Fado Tiberius Alexander, eius Alexandri filius (vt idem Iosephus[a] testatur) qui Alabarchiæ magistratum gessit Alexandriæ, omnium in ea vrbe suo tempore ditissimi, qui etiam erga Deum pietate superauit filium desertorem paternæ religionis. Hęc cùm scribat Iosephus, addatque hoc tempore famem illam ingentem contigisse, quę anno secundo (vt vidimus) Claudij facta est: quàm toto cælo (vt aiunt) erret, perspicuum est. A

[a] Ioseph ant. lib. 20. c. 3.

TIBERIVS ALEX PROCVRATOR IVDAEAE.

XXX. At quoniam Alexandri Alabarchæ mentio facta est: quod pertinet ad Alabarchiæ functionem; fuit eiusmodi magistratus in Ægypto nobilis, cuius curæ commissa erat salis dispensatio, dicebaturque Alabarcha, salis pręfectus. De homine hoc magistratu fungente, & Romæ statuam inter triumphales habente, sed quę tamen, vtpote Iudęi hominis, contemptui omnibus esset, Iuuenalis[b] putatur satyricè cecinisse his versibus:

[b] Iuuenalis satyr. 1.

Atque triumphales, inter quas ausus habere B
Nescio quis titulos Aegyptius, atque Alabarches,
Cuius ad effigiem tantùm non meiere fas est, &c.]

DE ALEXANDRO ALABARCHA.

Erat (vt diximus) dictus Alexander Ægypti Alabarcha germanus Philonis Hebræi, qui functus est ad Caium pro Iudæis Alexandrinis legatione: in cuius fortasse honorem illa erat erecta statua: nam quem Tiberius in carcere detinuerat, Caius soluit, atque honorificentissimè habuit. Sed ad res gestas sub procuratione Tiberij reuertamur. Hoc tempore (inquit Iosephus[c]) Herodes Rex Chalcidis, quem dictum est impetrasse à Claudio ius in sacerdotes & templum, Iosephum Camidæ filium priuauit summo pontificatu, eique succedere iussit Ananiam Nebedæi filium. Functus est autem suo magistratu Tiberius biennio, vsque scilicet ad Herodis obitum, annum verò Claudij Imperatoris octauum. C

[c] Ioseph. ant. lib. 20. c. 3.

IESV CHRISTI	PETRI	CLAVDII IMP.
ANNVS	ANNVS	ANNVS
49.	5.	7.

I. CIrcumacto anno Domini quadragesimooctauo, qui sequitur quadragesimusnonus Consules[d] habuit Claudium Augustum quartò & L. Vitellium tertiò: quo tempore, secundùm à nobis institutum temporis ordinem, Paulus[e] & Barnabas, peracto peregrinationis suæ circulo, Antiochiā Syriæ redierunt. id Lucas his verbis narrat: Transeuntes Pisidiam, venerunt in Pamphyliam: & loquentes verbum Dei in Pergen, descenderunt in Attaliam, & inde nauigauerunt Antiochiam, vnde erant traditi gratiæ Dei in opus quod compleuerunt. Cùm autem venissent, & congregassent Ecclesiam, retulerunt quanta fecisset Deus cum illis, & quia aperuisset Gentibus ostium fidei. Morati sunt autem tempus non modicum cum discipulis.] Hæc Lucas. Quomodo autem oborta Antiochiæ inter Fideles dissensione, Paulus & Barnabas venerint Ierosolymam, dicemus post annum sequentem, quo illorum occasione habitum fuisse Cōcilium Apostolorum de abolenda circumcisione, certa ratione monstrabimus. D

[d] Dio lib. 60.
[e] Act. 14.

PAVLVS ET BARNABAS REVERSI ANTIOCH.

II. Eodem anno Romæ cùm in dies magis magisque propagaretur Christiana religio, ipsaque Gentilium superstitio ea de causa nonnihil inciperet posthaberi, Claudius Imperator ex S.C aruspicum disciplinam restituendam curauit. Id enim Tacitus[f] his verbis tradit: Retulit deinde ad Senatum super collegio aruspicum, ne vetustissima Italiæ disciplina per desidiam exolesceret.] & paulo pòst: Et quia externæ superstitiones valescant; & læta quidem in præsens omnia, sed benignitati deûm gratiam referendam: ne ritus sacrorum inter ambigua culti, per prospera obliterarentur: factum ex eo Senatus consultum, viderent Pontifices, quæ retinenda firmandaque aruspicum.] hęc Tacitus: quem per externas superstitiones, Christianam quoque religionem in Vrbe iam ante quinque annos disseminari cœptam significare voluisse, nullus iure poterit dubitare. Ceterùm non sua tantùm restituere ac roborare, sed & nostra labefactare ac penitus infringere conatus est, dum vnà cum Iudæis Christianos, qui in Vrbe erant, loco expulit, vt inferius post sequentem annum dicemus. E

[f] Tacit. li. 11.

CLAVDIVS PROSPICIT GENTILICIAE SVPERSTITIONI.

IESV CHRISTI ANNVS 50.	PETRI ANNVS 6.	CLAVDII IMP. ANNVS 8.

A

I. Sequitur ordine annus Domini quinquagesimus, A. Vitellio & L. Vipsanio Coss. quo Claudio agente octauum annum in Imperio, Herodes Rex Chalcidis, Agrippæ maioris Regis germanus (vt Iosephus tradit [a]) vita functus est. sunt enim hæc Iosephi verba: Tiberio Alexandro successit Ventidius Cumanus: quo tempore idem Herodes Agrippæ magni frater vita excessit, anno octauo principatus Claudij.] & alibi [b]: Post obitum, inquit, Herodis, qui regnauit in Chalcide, Claudius Agrippam, Agrippæ filium, in patrui sui regno constituit. Alterius autem prouinciæ suscepit curam post B Alexandrum Cumanus, sub quo oriri cœperunt tumultus, & denuò Iudæos calamitas comprehendit. Nam exorta [c] seditione Ierosolymis, multi Iudæorum desiderati sunt: cuius causam primùm explicabimus. Instante Paschæ festo, per quod nostris hominibus vesci panibus infermentatis mos est, concurrentibus vndique ad solemnitatem turbis plurimis, veritus Cumanus ne inde nasceretur motus aliquis, iussit cohortem vnam armatam stare supra templi porticus, cohibituram tumultum, si quis fortè existeret: nam idem & alij ante illum Præsides factitarunt festiuitatum temporibus. Eius festi die quarta, miles quidam ostendit populo nuda genitalia: qua contumelia furentes vociferabantur, non se affectos iniuria, sed ipsum Deum, quem honoraret ea celebritas: & quidam audaciores in Cumanum iactabant conuitia, dicentes ab illo submissum petulantem illum militem.

[a] *Ioseph. ant. lib 20. c. 3.* HERODIS OBITVS, CVMANI PROCVRATIO. [b] *Ioseph. de bel Iud. li. 2. c. 11.* [c] *Ioseph. ant. lib. 20. c. 3. 4.*

C II. His auditis Cumanus & ipse non mediocriter irritatus est; rogabat tamen vt desinerent mouere seditionem festo tempore. cumque illi adeò non parerent, vt maioribus etiam impeterent eum conuitiis; iubet totum exercitum cum armis conuenire in Antoniam castellum templo imminens, vt suprà docuimus. Vulgaris multitudo, viso aduẽtu militum, territa, cœpit magno impetu fugere: & cùm essent angusti viarum exitus, rati à tergo hostem insequi, comprimebant se inuicem inter fugiendum, & conculcabant in angustiis, ita vt perirent plurimi: viginti enim millia extinctorum illo tumultu numerata sunt: versaque in luctum festa lætitia, omnes sacrificiorum & precationum obliti, dederunt se lamentis & eiulatibus: tantam cladem intulit vnius militis impudentia.] hæc Iosephus: licet parum sibi constans, alibi [d] numerans in compressione necatos, dicat supra decem millia hominum esse extincta. Sed quid ad hæc additum sit mali, cœptam perse-D quens idem Iosephus orationem, ait:

SEDITIO ET CLADES IVDAEORVM. [d] *Ioseph. de bell. Iud. li. 2. c. 4.* [e] *Ioseph. ant. lib. 20. c. 4.*

III. Vix hic luctus desierat, cùm aliud malum accidit. Quidam enim, qui ex illa turba fugientes euaserant, in publica via, centeno ab vrbe stadio, Stephanum Cæsaris seruum iter facientem aggressi sunt latrocinio, omnesque eius diripuerunt sarcinas. Quo audito, Cumanus confestim eò misit milites, iussos vt vicos loco propinquos diriperent. In hac populatione miles quidam libros Mosaicos in quodam vico inuentos protulit, eosque lacerauit in conspectu omnium, multis debacchatus & in legem & in gentem totam conuitijs. Hoc vbi ad Iudæos perlatum est, facto concursu, agmine magno petunt Cæsaream, in qua tum Cumanus agebat, supplicantes, vt non suam, sed læsi numinis vlcisceretur iniuriam. Tum Præses veritus defectionem populi, de amicorum consilio, militem illum violatorem legis securi ferijt; atque hoc modo tumultum iam repullulan-E tem sedauit.

NOVA CAVSA ADDITA.

IV. Post hæc [f] verò inter Samaritas & Iudæos oritur dissidium, initijs talibus. Mos erat Galilæis per dies festos Ierosolymam petentibus, iter facere per Samariam. Aliquando igitur cùm transirent vicum Samaritanorum ditionis, qui Nais dicitur, in Magno campo situs, commissa inter viatores & vicanos pugna, multi Galilæorum desiderati sunt. Id indignè ferentes eorum primates, Iudæos ad arma concitauerunt, hortantes vt se in libertatem assererent; seruitutem enim etiam per se molestam, tum verò fieri intolerabilem, si cum subditorum iniurijs coniuncta sit. Cumque magistratus lenire eos conarentur, pollicerenturque se Cumano persuasuros, vt pœnas de cędis auctoribus sumeret: vulgus, contẽptis pacificationibus, arma corripit, adscito in auxilium Eleazaro Dinçi filio: is ex professo latro, multis iam annis in montibus errans, vicos Samaritanorum incendijs & rapinis vastauerat.

[f] *Ioseph. ant. lib 20. c. 5.* DISSIDIA INTER SAMARITANOS ET IVDAEOS.

V. QVID CVMANVS IN IVDAEOS. At Cumanus, cognitis quæ gesta fuerant, assumit Sebastenorum alam & quatuor cohortes peditum, armatisq; iam Samaritanis, contra Iudæos proficiscitur: quos assecutus, multos perimit, plures viuos captos abducit. Tum verò Ierosolymitanorum primi genere atque honoribus, vt viderunt ad quantam calamitatem ventum esset, induti sacco, & capita sparsi cinere, modis omnibus conabantur flectere multitudinem, præ oculis ei ponentes diruendam patriam, & templi incendium, liberosque cum vxoribus captiuos abducendos, vt profanis nationibus seruiant: rogabantque vt mutato consilio, abiectis armis, quiescerent in posterum, & suas quisque domos repeterent. His verbis tandem persuasi, dilapsi sunt: larrones verò ad loca munita reuersi sunt denuò. atque eo tempore vniuersa Iudæa repleta est latronum receptaculis. Porrò Samaritanorum primates Vinidium Quadratum Syriæ Præsidem, tunc Tyri agentem, conueniunt, & Iudæos accusant, quòd vicos eorum diripuerint, addentes se non tam ægrè ferre propriam iniuriam, quàm contemptam Romanorum potestatem, ad quorum cognitionem spectaret de iniurijs prouincialium decernere: nunc istos, quasi nulli essent magistratus Romanorum, vicinos infestasse incursionibus: quamobrem nunc se venisse, vt vindictam impetrarent à Præside. hæ fuerunt Samaritanorum querelæ. Iudæi contrà & seditionis & pugnæ causam in Samaritanos transferebant, sed maximè in Cumanum, qui muneribus illorum corruptus, tantam cædem dissimulanter tulerit. A B

VI. His auditis, Quadratus iudicium distulit, dicens se prolaturum sententiam, postquam præsens apud Iudæam rei veritatem exactiùs cognouerit. Ita tum infecto negotio, discessum est. Paulò verò pòst Quadratus venit in Samariam: vbi cùm iussisset reos causam suam dicere, comperit Samaritanorum culpa tumultum illum excitatum. Cognito deinde quod & Iudæorum quidam res nouas moliti sint, in crucem egit quos Cumanus viuos ceperat. Inde profectus in vicum Lyddam instar vrbis amplum, sedens pro tribunali, Samaritanorum causam audiens, didicit à quodam Samarita Dorcum Iudæorum primatem cum alijs quatuor socijs Iudæos ad defectionem sollicitasse: quos Præses affecit supplicio: Ananiam verò summum Pontificem, & Ananum ducem vinctos Romam misit, vt apud Claudium Cæsarem facti sui rationem redderent: primores etiam Samaritanorum, atque Iudæorum, simulque Cumanum Procuratorem, & Tribunum Celerem ire in Italiam iussit ad Imperatorem, vt sub eo iudice decerneretur de his quas inter se habebant controuersias. Ipse veritus ne nouum aliquid Iudæi molirentur, adijt Ierosolymam: vbi pacata inuenit omnia, populumque occupatum patrio festo, & operantem sacrificijs. credens igitur nihil nouaturos, reliquit agentes festa, & Antiochiam repetijt. IVDAEI CRVCIFIXI C D

VII. Cumanus porrò & Samaritæ Romam missi, statuta die iubentur causam suam dicere. comparauerant autem fauorem sibi libertorum & amicorum Cæsaris: quorum opera vicissent aduersarios Iudæos, nisi Agrippa iunior tum Romæ degens, & Iudæorum primores premi fauore potentum videns, multis precibus obtinuisset ab Agrippina vxore Claudij vt marito persuaderet, legitimè causam cognoscere, & in deprehensos tumultus auctores iustam proferre sententiam. Claudius igitur his precibus præmollitus, auditis partibus, vt comperit à Samaritanis factum tumultus principium; eos qui tum ad iudicium venerant, supplicio tradidit, Cumanum verò mulctauit exilio; Celerem autem Tribunum iussit perductum Ierosolymam, inspectante toto populo, raptari per vias, atque ita enecari hominem. Procuratorem deinde in Iudæá misit Claudium Felicem, fratrem Pallantis.] hactenus Iosephus de rebus Iudaicis: quæ tamen non omnia hoc anno contigerunt. Cùm enim Iudæis dicat adfuisse Agrippinam Claudij vxorem; eam, auctore Tacito[a], constat anno sequenti à Claudio in vxorem accepram, Messalinamq. Augustam, sed re vera moribus nobile scortum, hoc anno iussu Claudij esse occisam, Verannio & Pompeio Coss. Immò cùm de iudicio inter Iudæos & Samaritanos dicat interpellatum fuisse Quadratum Syriæ Præsidem; equidem ex his quæ sub eo sunt gesta, satis apparet, non ante secundum ab hinc annum fieri potuisse: nam sequenti anno adhuc in magistratu perseuerasse C. Cassium Longinum, auctore Tacito[b], satis exploratum habetur; nec de Tito Vinidio Quadrato est apud eum vlla mentio, vsque ad quintum Consulatum Claudij, tertio post hunc anno Fastis adscriptum. Ceterùm cùm Iosephus in vnum omnes coniecisset quæ sub Cumano sunt obortæ inter eos clades, licet pluribus re vera diuersisque annis illæ accidissent; nos tamen, in hoc ipsum secuti, in eumdem modum hic ea cuncta descripsimus. CVMANVS MVLCTATVR EXILIO. E

[a] Tacit. lib. 12.
[b] Eod. lib. 12.

Sed

A Sed patentis erroris nihilominus idem Iosephus [a] arguitur, dum ait esse damnatum Romę Cumanum, ac inde Claudium Felicem Pallantis Liberti Claudij Augusti germanum missum esse in Iudæam. Nam Felix (si Tacito fidem præbemus, quem certe, in his præsertim quæ ad Romanos pertinent magistratus, quiuis eruditus Iosepho facilè anteferet) simul cum Cumano in eam prouinciam missus est, sic ea inter eos diuisa, vt Felix Samariam administraret, Cumanus verò reliquam prouinciæ partem: sed (vt idem auctor tradit) Cumanus à Quadrato Syriæ Præside in prouincia est damnatus, simul considente inter iudices Felice. Sed quò hæc clariora reddantur, libuit hìc describere eiusdem Taciti verba, quæ sunt eiusmodi: Interim Felix intempestiuis remediis delicta accendebat, æmulo ad deterrima Ventidio Cumano, cui pars prouinciæ habebatur; ita diuisis, vt huic Galilæorum natio, Felici Samaritæ parerent, discordes olim, & tum contemptu regentium minùs coërcitis odiis. Igitur raptare inter se, immittere latronum globos, com-
B ponere insidias, & aliquando prœliis congredi, spoliaque & prædas ad Procuratores referre. Hique primò lætari: mox gliscente pernicie, cùm arma militum interiecissent, cæsi milites. Arsissetque bello prouincia, ni Quadratus Syriæ rector subuenisset. Nec diu aduersus Iudæos, qui in necem militum præruperant, dubitatum, quin capite pœnas luerent. Cumanus & Felix cunctationem afferebant: quia Claudius, causis rebellionis auditis, ius statuendi etiam de Procuratoribus dederat. Sed Quadratus Felicem inter iudices ostentauit, receptum in tribunal, quo studia accusantium deterrerentur. Damnatusq. flagitiorum, quę duo deliquerant, Cumanus, & quies prouinciæ reddita.] hactenus Tacitus sub Coss. Sulla & Othone, anno Domini secundùm initam à nobis temporis rationem quinquagesimoquarto. Ex his videas Iosephum ignorasse causam primariam illarum dis-
C sensionum, & multos inuoluisse simul errores.

VIII. [a] *Ioseph. ant. lib 20. c. 5.* IOSEPHI CORRIGVNTVR ERRORES.

Hoc eodem anno (vt idem Tacitus [b] est auctor) iussu Claudij Imperatoris conditum est lustrum, quo censa sunt ciuium LXVIIII. centena & XLIIII. millia. Hæc verò idcircò referimus, vt videas in quantæ vastitatis pelagus Galilæus piscator rete prædicationis immiserit.

IX. LVSTRVM CVM CENSV. [b] *Tacit. lib. 11.*

IESV CHRISTI ANNVS 51. | PETRI ANNVS 7. | CLAVDII IMP. ANNVS 9.

D EVoluto eius anni circulo, nouis Coss. C. Pompeio & Q. Verannio, nouus incipit annus, qui numeratur Domini quinquagesimusprimus, Claudij verò Imp. nonus: quo (vt auctor est Orosius [c]) edicto Claudij, Iudæi Roma pulsi sunt. Id enim Iosephi testimonio se scribere testatur, dum ait: Anno eiusdem nono expulsos per Claudium Vrbe Iudæos, Iosephus refert: Sed me (addit) magis Suetonius [d] mouet, qui ait hoc modo: Claudius Iudæos, impulsore Christo *, assiduè tumultuantes Roma expulit. Sed vtrùm contra Christum tumultuantes Iudæos coërceri & comprimi iusserit, an etiam Christianos simul, velut cognatæ religionis homines, voluerit expelli, nequaquam discernitur.] hæc Orosius, Suetonium interpretatus, qui subobscure ea scripsit, vt rerum nostrarum haud satis certus, quòd in eis parùm versatus esset. Quoniam verò prędicantes Apostoli fidem Christi, nullo in populo vehementiùs quàm a Iudæa gente (quod in Paulo
E nuper vidimus) sunt impugnati: haud dubium est, eosdem aduersus Petrum Romæ Euangelium prædicantem, illudque in dies magis inter Gentiles etiam propagantem turbas sæpiùs concitasse; rursumque alios Christianæ religioni studentes, eisdem fortiter restitisse. Sicque inuicem altercantibus, assiduisque concertationibus dissidentibus, quòd Christi fidei occasione concitatæ sunt turbæ, Christo impulsore factum esse, Suetonius existimauit: ratus nimirum, eos qui Christi fidem sectarentur, à Christo ad id esse persuasos, quem & sub Pilato in crucem actum, ac post mortem rursum viuere, eius sectatores prædicarent. Ceterùm non tantùm Suetonio auctore, quem citat, exploratum habetur, Iudęos à Claudio Roma esse expulsos; sed & Lucæ Euangelistæ testimonio id firmissimè comprobatur, ac certũ redditur Christianos etiam, qui ex Iudęis Christi fidem sectari essent, ex Vrbe procul abire iussos esse. Dum enim agit de Pauli aduentu Corinthum, meminit de Aquila Pontico, Iudæo genere, sed fide Christiano: quem dicit nuper venisse ex

I. [c] *Oros. lib. 7. c. 6.* [d] *Sueton. in Claudio c. 25* * Chresto. IVDAEI ROMA EXPVLSI ATQVE CHRISTIANI.

[a] Act. 18. Italia cum vxore Priscilla eò quòd[a] præcepisset Claudius discedere omnes Iudæos à Roma. A

II. DE TEMPORE EXPVLSIONIS IVDAEORVM EX VRBE. Quod verò ad tempus pertinet: quo potissimùm anno eiusmodi aduersus Iudæos fuerit promulgatum edictum, antiquiores omnes[b], quos viderim, Orosio assentientes, factum id tradunt hoc ipso anno nono Claudij imperantis. Qua autem ratione ex recentioribus quidam[c], & is quidē primus, aduersus omnium sententiam dicere sit ausus id accidisse anno sexto eiusdē Principis, non inuenimus; cùm eiusdē Euangelistæ testimonio apertissimè redarguatur, dum Aquilā & Priscillam nuper dicit ex Italia occasione Claudij edicti recessisse, & Corinthū venisse. Quomodo ergo anno sexto Claudij, Iudæi Roma sunt pulsi, si eius occasione, qui cum ceteris Vrbe eiecti sunt, Aquilam & Priscillam nuper ex Italia Corinthum appulisse Lucas testatur, & quidem (vt ponit) post aduentum Pauli Corinthum, quem non ante nonū annum Claudij accidere potuisse, nec ipse negat? Qua, inquam, ratione anno sexto Claudij Iudæos Roma pulsos esse tradit, si hoc anno nono Claudij (vt ait[d]) Paulus Corinthum veniens, Aquilam & Priscillam inuenit illuc nuper (quod ait Lucas) eius edicti occasione ex Italia esse profectos? Hæc itaq. licet satis superq. confutata habeantur; tamen & ex his quę proximè dicturi sumus de tempore quo celebratum est ab Apostolis Ierosolymitanum Concilium, magis perspicua fient. B

[b] Beda de sex ætat. Ado in Chro. Marianus Scot. lib. 2. & alij.
[c] Panuin. in Fastis.
[d] Idem in Fastis.

III. PETRVS REDIT IEROSOLYMAM. Expulsum verò fuisse cum ceteris Iudæis Romæ commorantibus etiam Petrum Apostolum (nisi alia aliqua occasio inde eum antè abduxerit) nulla est dubitatio: quem hoc ipso anno Ierosolymorum interfuisse Concilio, Lucæ testimonio[e] exploratum habetur. Nam quod ait S. Leo in Natali Apostolorum, Petrum non cessisse Claudio vel Neroni; non sic accipiendum est, vt edicto cum aliis pulsus, illi haud acquiescendum putarit; sed quòd potius, dum Romæ mansit, illis licet inuitis, Euangelium intrepidè prædicarit. Metaphrastes[f] (si qua tamen fides adhibenda est illi sine maiorum auctoritate loquenti) tradit, Petrum, cùm Roma recessisset, in Africam nauigasse, & Carthaginensem erexisse Ecclesiam, ac ibidem reliquisse Crescentem discipulum, qui illam administraret: inde Alexandriam concessisse, erectaque Ecclesia Alexandrina, ibique Marco instituto Episcopo, ac Thebis Rufo, Ierosolymam profectum esse. C

[e] Act. 15.
[f] Metaph die 29. Iunij.

IV. Sed iam de ipso Ierosolymis congregato Concilio agamus. Causam verò, qua istiusmodi Concilium fuerit ab Apostolis celebratum, Lucas[g] his verbis sic explicat: Quidam descendentes de Iudæa, docebant fratres: Quia nisi circumcidamini secundùm morem Moysi, non potestis saluari. Facta ergo seditione non minima Paulo & Barnabæ aduersus illos, statuerunt vt ascenderent Paulus & Barnabas, & quidam alij ex alijs ad Apostolos & presbyteros in Ierusalem, super hac quæstione. Illi ergo deducti ab Ecclesia, pertransierunt Phœnicen & Samariam, narrantes conuersionem Gentium: & faciebant gaudium magnum omnibus fratribus. Cùm autem venissent Ierosolymam, suscepti sunt ab Ecclesia, & ab Apostolis & senioribus.] hactenus Lucas de causa eius habendi conuentus; cetera autem posteà. Quinam hi fuerint, qui eiusmodi cierunt turbas, & de circumcidendis Gentilibus, qui Christo credidissent, acerrimè altercarentur; vt cognoscantur, non ineptum est Epiphanium[h] citare, atque talia docentem in medium adducere: ait enim, antesignanum horum omnium fuisse Cerinthum hæresiarcham, qui & ipse aduersus Paulum & Barnabam, quasi legem propugnaturus, Ierosolymamam petijt: sunt verò hæc Epiphanij verba: D

[g] Act. 15.
DE CONCILIO IEROSOLYMITANO.
[h] Epiph. hær. 28.

V. MOLITIONES CERINTHI. Verùm hæc tunc quidem tractata sunt ac commota à dicto pseudoapostolo Cerintho: quemadmodum etiam aliàs seditionem tum ipse tum socij eius excitauerunt in ipsis Ierosolymis[i], cùm Paulus redijt cum Tito: & hic dixit, quòd viros præputiatos secum adduxisset, & de hoc facto protulit: Inquietauit, inquit, locum sanctum. Quapropter etiam Paulus dicit[k]: Sed neque Titus qui mecum erat, cùm esset Gentilis, cōpulsus est circumcidi: sed propter subintroductos falsos fratres, qui subintroïerunt explorare libertatem nostram, quam habemus in Christo IESV: vt nos in seruitutem redigerent. Quibus neque ad horam cessimus subiectioni, vt veritas Euangelij maneat apud vos. Et præputiatis pręcipiens, dixit[l]: Si circumcidamini, Christus vobis nihil proderit.] & inferius[m]: Antiochiæ, & in alijs locis hi pseudoapostoli prædicabāt: Nisi circumcisi fueritis, & legē Moysi seruaueritis, non poteritis saluari. Tunc non vulgaris turbatio facta est, velut dictū est. Et hi sunt qui à Paulo dicti sunt pseudoapostoli, operarij subdoli, transfigurantes se in Apostolos Christi.] hæc Epiphanius. Hoc ipsum Philastrius[n], sic dicens: Hic sub Apostolis quæstionem seditionis commouit, dicens debere circumcidi homines: cuius causa cōtra E

[i] Galat. 2.
[k] Ibidem.
[l] Galat. 5.
[m] 2. Cor. 11.
[n] Philastr. de hæres. c. 87.

A ipsum & hæresim eius decreuerunt de suis Actibus Apostoli sententiam, non debere iam homines Iudaismo, id est, circumcisioni, alijsque talibus superstitionis vanæ parere carnalibus, qui de Gentibus venientes credebant in Christum Dominum nostrum Saluatorem.] hæc Philastrius.

Sed antequam de his quæ in eodem Apostolorum Concilio Ierosolymis acta sunt, narrationem instituamus; illud in primis peruestigandum nobis est, quo potissimùm anno illud fuerit celebratum; & quæ ratio reddi possit, vt hoc anno illud coactum fuisse dicamus. Hoc vt intelligamus, illud scire debemus, cùm Epiphanium, tú Hieronymum, ac denique omnes Ecclesiasticos tractatores absque vlla controuersia pro constanti habuisse, hunc ipsum Pauli aduentum Ierosolymam, cuius (vt vidimus) Lucas in Actis meminit, illum ipsum esse, de quo idem Paulus ait, scribens ad Galatas[a]: Deinde post annos B quatuordecim iterùm ascendi Ierosolymam cum Barnaba, assumpto Tito. Descendi autem secundùm reuelationem, & contuli cum illis Euangelium, quod prędico in Gentibus, seorsum autem ab illis qui videbantur aliquid esse: ne fortè in vacuum currerem, aut cucurrissem.] VI. DE TEMPORE CONCILII IEROSOLYMITANI. [a] Galat. 2.

VII. Cùm enim eadem intercesserit causa, nempe de abolenda circumcisione tractatio; & eodem loco eædem personæ interfuisse dicto conuentui, nimirum, Petrus, Iacobus, Paulus, & Barnabas, tum à Luca, tum à Paulo narrentur; qui etiam Ioannem addit: nulla superest dubitatio, de vno eodemque Concilio Paulum & Lucam esse locutos. His in hunc modum stabilitis, quærendum remanet, à quo tempore illi numerandi sint quatuordecim anni, post quos Paulus se Ierosolymas ascendisse testatur; an à tempore ipsius C Pauli conuersionis, cuius anteà ipse meminit[b]; an verò post triennium à sua vocatione, quando (vt ait) Ierosolymam venit. Equidem ratio suadet, dictum annorum numerum inchoandum esse à suæ vocationis tempore; sicut etiam illud triennium quod dixit, ab eodem tempore esse numerandum, omnes ęquè consentiunt: huiusque sententiæ Beda[c] & alij eum secuti fuerunt. Si igitur à sui conuersione elapsos dicit annos quatuordecim, cùm Ierosolymam ex ea causa venit; constetque ex his quæ superiùs dicta sunt, ipsum Paulum ad Christum esse conuersum anno Domini trigesimosexto; dicere opus est, hoc ipso anno, qui numeratur ab eius conuersione decimusquintus, expleto iam (vt vult) decimoquarto, ipsum Ierosolymam concessisse. DE TEMPORE ADVENTVS PAVLI IEROSOLYMAM. [b] Galat. 1. [c] Beda in Act cap. 15. Glos ordin. & alij.

VIII. Ceterùm quoniam Ş. Hieronymus[d] aliam videtur iniisse eiusdem annorum numeri rationem, existimans principium numeri deducendum ab illo exacto triennio, sicque ea D assertione dicendum, dictum Concilium celebratum esse anno à Christo nato quinquagesimo quarto, Claudij duodecimo, decimoseptimo à Pauli conuersione vt ipse numerat: an autem hæc possint aliqua ratione subsistere, exactiori studio exquirendum putamus. Si dixerimus post annos decem & septem, ex quo à Domino vocatus est Paulus, Concilium esse Ierosolymis celebratum, sicq; anno Domini (vt dictum est) quinquagesimoquarto, Claudij verò duodecimo: cùm constet Claudium regnasse tantummodò annos tredecim, menses octo, & dies viginti: quonam modo cuncta quę recensentur à Luca ab hoc Actorum capite decimoquinto vsque ad vigesimumprimum, quo Paulus vinculis alligatus describitur, quod contigisse sub Nerone, suo loco dicemus; quo modo, inquam, tot Pauli res gestæ quinque annorum spatio consummari potuerunt? cùm præsertim eiusdem Lucæ[e] testimonio constet, post hæc acta Ierosolymis, ipsum permanE sisse Corinthi anno cum dimidio, rursumq; tres annos egisse Ephesi; quòd eiusdem Pauli[f] assertione, id ipsum Ephesijs pro concione in memoriam reuocantis, exploratissimum habetur. His igitur compulsi rationibus, à Hieronymi sententia recedere cogimur, ac cum alijs affirmare, quatuordecim illos annos, post quos idem Apostolus se Ierosolymam venisse tradit, non ab illo exacto triennio numerandos esse, sed ab ipsius vocatione: ita vt ab eo tempore vsque ad aduentum eius Ierosolymam ad Apostolos, non anni decem & septem (vt idem vult S. Hieronymus) sed tantùm quatuordecim intercesserint. Ceterùm si magis placet eiusdem sancti Hieronymi sententiam sequi, & velimus (quod apud omnes in confesso est) hoc anno habitum esse Concilium Apostolorum: tunc opus est ad primum annum post Domini Ascensionem reuoces S. Pauli conuersionem, & triennium illud, cuius meminit in epistola ad Galatas, non consummatum, sed tantùm inchoatum intelligas, atque pariter quatuordecim ipsos annos non exactos sed tantùm cœptos, opus est numeres ab eo tempore vsque ad annum præsentem, quo idem est cele- [d] Hieron. in epist. ad Galat. c. 2. SENTENTIA S. HIERONYMI EXAMINATVR. [e] Act. 18. [f] Act. 20.

est celebratum Concilium. Sit igitur in Lectoris arbitrio, quam velit sequi sententiam. Hæc de his quæ ad tempus pertinent, satis. A

IX. Illud insuper, antequam de rebus in Synodo gestis agamus, perquirere, haud otiosum erit: vnde scilicet acciderit, vt cùm iam diuisos per Orbis prouincias Apostolos fuisse constet, eosdem hoc anno Ierosolymis statuto Concilio interfuisse Lucas [a] testari videatur, cùm ait: Conueneruntque Apostoli & seniores videre de verbo hoc.] Sed illud primùm monendum, non haberi certum omnes illic præsentes fuisse Apostolos, sed tantùm Petrum, Paulum, Ioannem, Iacobum, & Barnabam, qui nominantur. Immò cùm idem Paulus Apostolus [b] illud dicat: Iacobus, Cephas, & Ioannes, qui videbantur columnæ esse, dextras dederunt mihi & Barnabæ societatis] nec præter hos aliquem alium nominet Apostolorum; à quibus, si interfuissent, idem pacis symbolum accepisset (nam nullum erat inter Apostolos schisma, vt quod hi fecissent, reliqui agere detrectarent) facilè eò adducimur, vt credamus, nominatos tantùm Apostolos dicto sacro conuentui interfuisse. B Quod autem ad eos, qui recensiti fuerunt, Apostolos spectat: Iacobum, quòd esset institutus Ierosolymorum Episcopus, Iosephi Iudæi auctoritate, Ierosolymis consedisse, exploratum habetur. De Ioanne, quem Ephesum migrasse dictum est, inde Ierosolymas aduenisse, haud magnum negotium fuit. De Petro verò, intelleximus eum necessitate ipsa coactum, Roma recedere debuisse.

a Act. 15.
b Galat. 2.

X. Verùm hac in re quod accidit Paulo, id etiam ceteris euenisse putamus: Paulus [c] enim scribit, quòd reuelatione antè admonitus, Ierosolymam venerit: Ascendi, inquit, secundùm reuelationem.] Par est enim credere, Petrum ac Ioannem, & si qui alij longe abfuissent, eodem monente diuino Spiritu, Ierosolymam petijsse. Si enim filij Israël (quod habetur in libro Numeri [d]) non nisi ad imperium Domini proficiscebantur, & ad imperium itidem Dei figebant tabernaculum: quomodo eos non magis quos Spiritus sanctus impleuerat, eodem moderante atque regente Spiritu, iter agere, loco sistere, ire ac redire consueuisse dixerimus? Tractanda siquidem erat omnium grauissima causa, An scilicet vnà cum Euangelio Lex quoque seruanda esset, vt qui ex Gentilibus ad Christianam religionem se transferrent, ex Legis Hebraicæ præscripto circumcidi deberent, & aliorum legalium obseruatione obligari. Aderant (vt vidimus) pseudoapostoli pro lege Moysi acerrimè concertantes, & partem aduersam strenuè oppugnantes. Apostolico igitur hæc erant discutienda consessu, definienda consensu, atque auctoritate firmanda. C

c Galat. 2.
d Num. 9.

XI. Quoniam verò complures Iudæorum, qui Christi fidem suscepissent, paternæ legis & auitarum æmuli traditionum, ijs qui Moysi legi patrocinarentur, studuisse potiùs visi sunt: idcircò eodem diuino Spiritu suadente, seorsum ab illis de his agere, consultius, ad vitandas contentiones, Paulus [e] æstimauit: ne fortè (inquit Hieronymus [f]) Fidelibus, qui ex numero Iudæorum Legem putabant seruandam esse, & sic credendum in Dominum Saluatorem, fidei scandalum nasceretur. Aduersus quos adeò obniti visus est Paulus, vt (quod ait) nec ad horam huiusmodi legali subiectioni sibi cedendum esse putauerit: cui & ceteros annuisse Apostolos, certum est: nam quem secum duxit, Titus [g] Gentilis homo sic in præputio susceptus est, vt nequaquam circumcidi compulsus sit. D

e Galat. 2.
f Hieron. in epist. ad Galat. c. 2.
g Galat. 2.

XII. Iam verò ipsa Synodica acta, quæ Lucas scriptis consignata reliquit, inspiciamus: ipse enim in primis causam eiusmodi cogendi conuentus præmittens, sic ait [h]: Cùm venissent Ierosolymam Paulus & Barnabas, suscepti sunt ab Ecclesia, & ab Apostolis, & senioribus, annuntiantes quanta fecisset Deus cum illis. Surrexerunt autem quidam de hæresi Pharisæorum, qui crediderunt, dicentes: Quia oportet circumcidi eos: præcipere quoque seruare legem Moysi. Conueneruntque Apostoli & seniores videre de verbo hoc. Cùm autem magna inquisitio fieret, surgens Petrus dixit ad eos: Viri fratres, vos scitis quoniam ab antiquis diebus Deus in nobis elegit per os meum audire Gentes verbum Euangelij, & credere. Et qui nouit corda Deus, testimonium perhibuit, dans illis Spiritum sanctum, sicut & nobis, & nihil discreuit inter nos & illos, fide purificans corda eorum. Nunc ergo quid tentatis Deum imponere iugum super ceruices discipulorũ, quod neque patres nostri neque nos portare potuimus? Sed per gratiam Domini IESV Christi credimus saluari, quemadmodum & illi.] hactenus Petri sententia, quam primus, vt Princeps Apostolorum, dixit, immò rem ipsam sui prærogatiua suffragij visus est definisse. E

h Act. 15.
CONCILIVM APOSTOLORVM.

Nam

A Nam (quod ait Hieronymus [a] scribens ad Augustinum) in sententiam eius Iacobus Apostolus & omnes simul presbyteri transierunt, nec seruandam ab illis esse circumcisionem, neque cetera quæ pertinent ad legem Moysi, æquè omnes senserunt. [a] Hier. epist. 89.

Præceptum namque abstinendi à carne cum sanguine, quod Iacobus addidit, non Iudæis priuatim, sed Gentibus omnibus, mox vt Noë egressus ex arca est, à Deo est imperatum [b]. Quod verò ad reliquorum immundorum esum spectat: quoniam (vt dictum est superius) per ea Gentes significatæ erant: cùm eædem ad Ecclesiam, Domini voluntate, essent admissæ; nulla ampliùs habenda erat ratio animalium immundorum, quòd iam impleta figura omnino cessasset. Vnde & apud Midraistelim in explicatione illius versus Psalmi, Dominus soluit compeditos] futurum esse dicitur, vt adueniente Messia, Hebræi cibos omnes absque delectu comesturi sint. XIII. PRAECEPTVM DE SVFFOCATO. [b] Genes. 9.

B Sed quid post hæc factum sit, prosequitur Lucas: Petro ea locuto, Tacuit, inquit, omnis multitudo, & audiebant Barnabam & Paulum narrantes quanta Deus fecisset signa & prodigia in Gentibus per eos. Et postquam tacuerunt, respondit Iacobus, dicens: Simon narrauit quemadmodum primùm Deus visitauit sumere ex Gentibus populum nomini suo. Et huic concordant verba Prophetarum, sicut scriptum est: Post hęc reuertar, & reædificabo tabernaculum Dauid, quod decidit, & diruta eius reædificabo, & erigam illud: vt requirant ceteri hominum Dominum, & omnes Gentes super quas inuocatum est nomen meum, dicit Dominus faciens hæc. Notum à sæculo est Domino opus suum. Propter quod ego iudico, non inquietari eos, qui ex Gentibus conuertuntur ad Deum: sed scribere ad eos vt abstineant se à contaminationibus simulacrorum, & fornicatione, à suffocatis, & sanguine. Moyses enim à temporibus antiquis habet in singulis ciuitatibus qui eum prædicent in synagogis, vbi per omne sabbatum legitur.] hæc Iacobus. His auditis, placuit (vt Lucas ait) Apostolis & senioribus cum omni Ecclesia, eligere viros ex eis, & mittere Antiochiam cum Paulo & Barnaba Iudam, qui cognominabatur Barsabas, & Silam, viros primos in fratribus, scribentes per manus eorum.] epistola autem fuit eiusmodi. XIV. C DECRETA LEGATIO AD ANTIOCHENOS.

Apostoli & seniores fratres, his qui sunt Antiochiæ, & Syriæ, & Ciliciæ fratribus ex Gentibus salutem. Quoniam audiuimus, quia quidam ex nobis exeuntes, turbauerunt vos verbis, euertentes animas vestras, quibus non mandauimus: placuit nobis collectis in vnum, eligere viros, & mittere ad vos cum carissimis nostris Barnaba & Paulo, hominibus qui tradiderunt animas suas pro nomine Domini nostri IESV Christi. Misimus ergo Iudam & Silam, qui & ipsi vobis verbis referent eadem. Visum est enim Spiritui sancto & nobis nihil vltrà imponere vobis oneris, quàm hæc necessaria: vt abstineatis vos ab immolatis simulacrorum, & sanguine, & suffocato, & fornicatione: à quibus custodientes vos, benè agetis. Valete.] hactenus litteræ Apostolicæ ex Concilio Ierosolymitano: quòd, ea data epistola, absolutum fuisse, Lucas, qui ad res Antiochenas vertit stylum, significare videtur. XV. EPISTOLA APOSTOLORVM. D

Ceterùm Paulus ad Galatas [c] scribens addit, eiusdem Concilij decreto sibi & Barnabæ esse iniunctam prædicationem ac patrocinium Gentium, Petro autẽ, Iacobo, & Ioanni relictam curam illorum qui ex circumcisione ad fidem venissent: id enim idem Paulus his verbis testatur [d]: Cùm vidissent, quòd creditum est mihi Euangeliũ præputij, sicut Petro circumcisionis (qui enim operatus est Petro in Apostolatum circumcisionis, operatus est & mihi inter Gentes & cùm cognouissent gratiam quæ data est mihi, Iacobus, & Cephas, & Ioannes, qui videbantur columnæ esse, dexteras dederunt mihi & Barnabæ societatis; vt nos in Gentes, ipsi autem in circumcisionem: tantùm vt pauperum memores essemus. Quod etiam solicitus fui hoc ipsum facere.] hæc Paulus, qui & ipse post hæc de rebus Antiochiæ gestis narrationem instituit. XVI. [c] Galat. 2. DISTINCTIO APOSTOLATVVM E [d] Ibidem.

Verùm antequam ad ea transeamus, in elucidandis nonnullis quæ in dicto conuentu vidimus esse peracta, paulisper necesse est immorari. Ac primùm in eo quod spectat ad præceptum de suffocatis non edendis: ea verba fuisse postmodùm superaddita, non verò ab Apostolis tradita seu posita, quorumdam antiquorum fuit sententia. Hinc Irenæus [e] in primis eumdem locum Actorum bis citans, semper suffocatum prætermittit, sed aliud addit dicens: Placuit Spiritui sancto & nobis, nullum ampliùs vobis pondus imponere, quàm hæc quæ sunt necessaria: vt abstineatis ab idolothytis, & sanguine, & fornicatione: & quæcumque non vultis fieri vobis, alijs ne faciatis: à quibus vos custodientes, benè agitis, XVII. [e] Irenæus lib. 3. c. 12. DE PRAECEPTO SVFFOCATORVM.

agitis, ambulantes in Spiritu sancto.] hæc ipsa itidem paulo superiùs cum eodem additamento de non faciendo alteri quod quis fieri sibi non vult. Ceterùm quod pertinet ad suffocata: Tertullianus [a] in eumdem fermè modum, exceptis scilicet dictis verbis sic legit: Visum est Spiritui sancto & nobis, nullum ampliùs vobis adijcere pondus, quàm eorum, à quibus necesse est abstineri, à sacrificijs, & à fornicationibus, & sanguine: à quibus obseruando, rectè agitis, vectante vos Spiritu sancto.] Cyprianus [b] item in eumdem pænè modum, his verbis: Abstinete vos ab idololatrijs, & sanguinis effusione, & fornicatione.] Pacianus [c] antiquus Theologus, & ipse ita legens, inde sic ait: Hæc est noui Testamenti tota conclusio. Despectus in multis Spiritus sanctus, hæc nobis capitalis periculi conditione legauit, &c.] A

[a] Tert. de pudic. c. 12.
[b] Cyprian. ad Quirin. li. 3. in fine.
[c] Pacian. de pœnitent. & confess.

XVIII. Reperitur & eadem lectio apud Ambrosium [d], apud quem & hæc leguntur: Hæc tria mandata sophistæ Græcorum non intelligentes, scientes tamen à sanguine abstinendum, adulterarunt Scripturam, quartum mandatum addentes, & à suffocato obseruandum: quod puto nunc Dei nutu intellecturi sunt, quia iam suprà dictū erat quod addiderunt.] hæc ille. Gaudentius Episcopus Brixianus, in tractatu de Machabæis, ea verba, Et suffocato] adiecta esse per interpretationem, significare videtur, dum ait: Beatus Iacobus cum ceteris Apostolis decretum tale constituit in Ecclesijs obseruandum: Vt abstineatis vos, inquit, ab immolatis, à fornicatione, & à sanguine, id est, à suffocatis.] Cur autem hæc potissimùm ab Apostolis sint prohibita, pluribus idem prosequitur. Rursum etiam Augustinus [e], illa de suffocatis esse adiecta per interpretationem, affirmare videtur, dum ait: In Actibus Apostolorum hoc lege præceptum ab Apostolis, vt abstinerent Gentes tantùm à fornicatione, & ab immolatis, & sanguine; id est, ne quidquam ederent carnis cuius sanguis non esset effusus: quod alij non sic intelligunt, sed à sanguine præceptum esse abstinendum, ne quis homicidio se contaminet.] B C

[d] Ambr. in epist. ad Gal. c. 2.
ADDITAMENTVM EX INTERPRETATIONE.
[e] Aug. contra Faust. li. 32. c. 13.

XIX. At Græci semper eo modo legisse reperiuntur, prout etiam nunc habet communis editio Latinorum cum verbis illis: Et suffocato.] quinetiam vsu receptum fuisse videtur olim in Ecclesia, vt Fideles ab esu sanguinis abstinerent. vnde Tertullianus [f] hæc ait aduersus Gentes: Erubescat error vester Christianis, qui ne animalium quidem sanguinem in esculentis habemus; qui propterea quoque suffocatis & morticinis abstinemus, ne quo sanguine contaminemur, vel intra viscera sepulto. Denique inter tentamenta Christianorum, botulos etiam cruore distentos admouetis.] hæc Tertullianus. Blandina martyr apud Eusebium [g] hæc in Gentiles: Multùm erratis, ô viri, quòd putetis infantium carnibus vesci eos, qui ne mutorum quidem animalium sanguine vtuntur.] Et Minutius Felix quoque in Octauio hæc in eamdem sententiam: Nobis homicidium nec videre fas, nec audire: tantumque ab humano sanguine cauemus, vt nec edulium pecorum sanguinem in cibum nouerimus.] D

[f] Tertull. in Apolog. c. 9.
ABSTINENTIA A SANGVINE.
[g] Euseb. hist. lib. 5. c. 1.

XX. Sed qua ex causa sint iussi Gentiles æquè ac Iudæi à sanguine abstinere: illa affertur potissima: nimirum, vt aliquo, licet in re leuissima, remanente vsu legalium, Iudæi ac Gentiles in vnum Christum, lapidem angularem, faciliùs necterentur. Origenes [h] verò contra Celsum agens, hanc adducit causam: Suffocata, inquit, fuerunt sanguine non expresso de mortuo: quæ vtique dæmonum esse asserūt cibum, vt ex eius nidore hi pascantur. hæc idcircò prohibet sermo, ne in cibum sumantur, ne fortè dæmonum cibis enutriamur; proinde ne nobiscum istiusmodi spiritus coalātur, si suffocatis vescamur.] hoc licet commentum sit: tamen quoniam penes Gentiles ea opinio inualuerat, vt sic omnes crederent; iure ac meritò, vt idololatriæ quoddam symbolum ab Apostolis vnà cum prędictis suffocata fuisse vetita, ipse putauit Origenes: qui inter Gentiles versatus, & in Gentilem hominem rerum illarum peritissimum hæc cùm scribat; non quæ essent risu digna & aperti arguenda mendacij (vt fuissent, si quæ apud ipsum, ceterósque Gentiles, aduersus quos omnes commentarios illos elaborabat, aliquid habuissent dubitationis) eum scriptis consignasse, par est credere. E

[h] Orig. contr. Cels lib. 8.
RATIO ABSTINENDI A SVFFOCATIS.

XXI. Augustinus [i] contra Faustum cùm non ex verbis ipsis, sed potiùs ex interpretatione (quod diximus) Christianos à suffocatis ea ratione abstinuisse dixisset; hæc in priorem sententiam addit: Et si hoc tunc Apostoli præceperant, vt ab animalium sanguine abstinerent Christiani, ne præfocatis carnibus vescerentur: elegisse mihi videntur pro tempore rem facilem, & nequaquam obseruantibus onerosam, in qua cum Israëlitis etiam Gentes, propter angularem illum lapidem duos parietes in se condentem, aliquid communiter

[i] Aug. contr. Faust. li. 32. c. 13.

A muniter obseruarent: simul & admonerentur, in ipsa arca Noë, quando Deus hoc iussit, Ecclesiam omnium Gentium fuisse præfiguratam: cuius facti prophetia, iam Gentibus ad fidem accedentibus, incipiebat impleri. Tum sancto vero illo tempore, quo illi duo parietes, vnus ex circumcisione, alter ex præputio venientes, quamuis in angulari lapide concordarent, tamen suis quibusdam proprietatibus distinctiùs eminebant. At vbi Ecclesia Gentium talis effecta est, vt in illa nullus Israëlita carnalis appareat: quis iam hoc Christianus obseruat, vt turdos vel minutiores auiculas non attingat, nisi quarum sanguis effusus est? aut leporem non edat, si manu à ceruice percussus, nullo cruento vulnere occisus est? Et qui fortè pauci adhuc tangere ista formidant, à ceteris irridentur.] hæc Augustinus.

Ceterùm non apud omnes ipsius Augustini tempore exoleuerat eiusmodi vsus abstinendi à sanguine & suffocato: immò à multis, ac præsertim Græcis, veluti ex institutione Apostolica retinebatur; cùm illud, Abstinere à sanguine] etiam si defuissent illa verba in textu, Et suffocato] tamen communi omnium consensu de esu sanguinis animalium esse dictum intelligeretur: nam hæc de eadem re habentur in Apostolico canone sexagesimosecundo [a]. Si quis Episcopus, aut presbyter, aut diaconus, aut quicũque ex sacerdotali consortio comederit carnes in sanguine animæ eius, aut à bestiis abreptum, aut suffocatum; deponitor. Si verò laicus sit; à communione excluditor.] sed de Apostolicis canonibus aliàs erit nobis disputatio. Certè in Cresconiana Collectione, omnium antiquissima, quinquaginta tantummodò adnumerati habentur canones Apostolorum, quos Dionysius Romanus Abbas, cognomento Exiguus, in Latinum vertit: ceteri enim à Græcis putantur dolosè suppositi. Eius canonis auctoritate Theodorus sic more suo in Latinos inuehitur, dicens: Nota, inquit, canonem propter Latinos, qui suffocata indiscriminatim comedunt.] Sed & suffragabatur Græcis auctoritas Gangrensis Concilij [b], in quo hæc scriptis mandata habentur: Si quis carnem edentem (præter sanguinem, & idolis immolatum, & suffocatum) cum religione & fide, condemnat, velut spem propter huiusmodi præceptionem non habentem; anathema sit. XXII.

B (margin) — GRAECI TENACIORES ANTIQVI PRAECEPTI.

[a] To.1.Conc. apud Theod. Balsam.c.63

C (margin)

[b] Conc.Gangrens.c.2.

Quàm mordicus verò Græci (vt de illis in primis agamus) eiusmodi institutiones de sanguine non comedendo tenuerint, non tantùm complures ipsorum canones, sed & sanctiones Imperatoriæ facilè monstrant. Leo [c] enim Imp. in hæc verba ad Stilianum sacrorum Officiorum Magistrum rescripsisse legitur: Simul olim legislatori Moysi, sanguine vescendum non esse, mandauit Deus: simul ab istiusmodi cibo abstineri debere, à præconibus gratiæ est constitutum. Et quamquam tum veteris, tum nouæ gratiæ tempore illa res vilis habita sit ac nefaria: eò tamen contumaciæ, immò vecordiæ homines processere, vt neutri legi aurem præstent morigeram. At contrà alij lucri, alij gulæ causa, summa cum impudentia mandatum contemnunt; in escamque qua vesci vetitum est, sanguinem conuertunt. Perlatum est enim ad aures nostras, quòd intestinis tamquam tunicis illum infartum, velut consuetum aliquem cibum, ventri præbeant. Quod tolerari non debere, Imperatoria nostra maiestas rata; neque tam impio, soli gulæ inhiantium hominum, inuento, nunc præcepta Dei diuina, nunc Reipublicæ nostræ honestatem dedecore affici sustinens: iubet, ne quis id scelus, neque ad vsum suum, neque vt emptores detestando cibo contaminentur, vllo modo exercere audeat. At sciat quicumque dehinc diuinum mandatum contemnere, sanguinemque in cibum conuertere (siue vendat, siue emat) deprehensus fuerit, se bonorum publicationi subijciendum, & vbi acerbum in modum flagris cæsus, ac cute tenus fœdè detonsus erit, perpetuo patriæ exilio mulctandum esse. Quo quidem in iudicio neque ciuitatum magistratus citra criminationem dimittendos censemus: sed vt & ipsi (neque enim, si illi conuenienti alacritate magistratum gessissent, id scelus commissum esset) quòd negligenter socorditerque subditis præfuerint, decem librarum auri mulctam sustineant.] hæc Leo. XXIII.

[c] Leo Nouel. Const. 58. LEONIS IMP. CONSTITVTIO DE SVFFOCATIS.

D (margin) E (margin)

Quod verò ad Latinos pertinet; est canon Concilij Aurelianensis [d] secundi, suffocatis vesci prohibens. Ex Concilio Carthaginensi hæc item recitantur in Synodo Vormatiensi [e]: Animalia, quæ à lupis seu canibus lacerantur, non sunt comedenda, nisi porcis & canibus: nec ceruus, nec capra, si mortui inueniantur.] & infrà: Aues verò & alia animalia si in retibus strangulantur, non comedenda.] Ceterùm non tantùm ab esu sanguinis Gentiles ad Christum conuersos abstinuisse, sed à quibusdam animalibus, quæ lex interdixit & natura abhorrere solita est, constat; quæ notat Zacharias [f] Papa scribens ad Bonifa- XXIV.

APVD LATINOS ABSTINENTIA A SVFFOCATIS

[d] Concil.2. Aurel.c.20.

[e] Concil.Vormat.c.65.

[f] Zach.ad Bonif.to.3.Cõc. nouæ edit.

Bonifacium. Sed quod pertinet ad suffocata: in antiquo Theodori Pœnitentiario, quod habemus apud nos manuscriptum, iniunctam pœnam inuenimus his qui vesci præsumpsissent suffocatis. Sed (quod dictum est superius) Christiani, quod instituissent Apostoli compaginationis causa (sicut in parietibus videmus fieri, dum vt superinducendus nouus priori constructo firmiùs inhæreat, prominentes relinquuntur lapides, qui velut nexus quidam recèns erectum sibi coniungant) firmiter retinentes, à sanguinis esu laudabiliter omnes æquè abstinuerunt: ea verò postmodùm cessante causa, quidam id ipsum præstare destiterūt; quidam verò, Apostolici culminis reuerentia, illud ipsum institutum aliquamdiu retinendum putarunt; quod demum totius Occidentalis Ecclesiæ consensu est æquè laudabiliter antiquatum. A

XXV. Denique quòd eadem epistola Apostoli sint contestati, nihil vltrà imponere oneris velle ipsis Gentibus in Christum credentibus, nisi vt ab illis paucis abstineant: non sic accipiendum est, vt in ceteris delinquendi liberas laxarint habenas: sed (quod [a] Origenes ait) quoniam quidem cetera crimina sæculi legibus iudicantur, superfluum videbatur ea nunc diuina lege prohibere, quæ sufficienter humana lege plectuntur: illa sola de quibus lex humana nihil dixerat, religioni videbatur conuenire decernere. ex quo apparet, iudices mundi partem maximam Dei legis implere. At de his hactenus, quæ ex instituto (quòd pertineant ad mores Ecclesiæ) prætermisisse non licuit. B

[a] *Orig. in ep. ad Rom. c. 13 lib. 9.*

ALIA PRAECEPTA CONIVNCTA.

XXVI. Sed quod in eodem Concilio ab Apostolis statutum fuisse diximus, nempe Paulo ac Barnabæ curam Gentium esse mandatam, Petro autem & ceteris qui aderant Apostolis iniunctam Iudæorum ad fidem venientium sollicitudinem: nihil quis existimet contra diuinam institutionem esse sancitum; quasi cura totius gregis olim (quod vidimus) Petro à Christo commissa, huius decreto Concilij fuerit limitata, vel subtracta prædicatio ad Gentes illi diuinitus impartita, quando ostenso illi cælitus linteo, dictum fuit: Occide, & manduca.] quo signo (vt ipse in hoc eodem conuentu testatus est) accepit à Deo Apostolatum in Gentes: nam ait: Viri fratres, vos scitis quoniam ab antiquis diebus Deus in nobis elegit per os meum audire Gentes verbum Euangelij, & credere.] Deliræ planè mētis est, existimare ab Apostolis esse labefactatum, quod à Deo sciuerant institutū. Nulla ergo abrogatio iuris concessi, vel prouinciarum facta est in eo Concilio limitatio. C

XXVII. Non enim ea sic est facta diuisio, vt alter ab alterius abstineret Apostolatu: alioqui & transgressor Apostolicæ sanctionis Paulus planè habendus esset, qui non occasione quadam aliquando diuertit ad Iudæos, sed (quod Lucas [b] demonstrat) ipso primo ingressu, vbi Iudæi conuentum agerent, requirebat, illisque Euangelium prædicabat: sic enim Philippis fecisse videmus, sic Thessalonicæ etiam [c] sæpiùs, Athenis itidem & Corinthi [d], itemque Ephesi [e] frequenter; nam tres menses ibi sermones habuit in synagoga cum Iudæis: idipsum Troade [f], ac denique Romæ; vbi licet minùs liberum illi esset ex more synagogas Iudæorum adire, quòd retineretur sub custodia, tamen ipse continuò primores Iudæorum accersiuit, vt illis Euangelicam gratiam impartiretur. Sicque videas ipsum, cui cura Gentium credita erat, primùm omnium quæsisse Iudæos ad fidem adducere, atque in ea functione non modò (quod lege [g] permissum erat) derelictas post messem spicas tantùm collegisse, vel transeundo conuulsisse, sed in messem adhuc integram immisisse falcem, atque Iudæis primùm, inde verò Gentilibus Euangelium prædicasse. Quod & ipse apud Ephesios [h], pro concione eos alloquens, his verbis professus esse videtur, dum ait: Vos scitis, quomodo nihil subtraxerim vtilium, quo minùs annuntiarem vobis, docens vos publicè, & per domos, testificans Iudæis atque Gentibus in Deum pœnitentiam, & fidem in Dominum nostrum Iesum Christum.] Sed hæc ipsa idem Apostolus in omnibus fermè suis epistolis sæpiùs manifestat. Similiter & Petrus videtur fecisse in Gentibus: nam quo iure Paulus, cui Gentes commissę erant, id sibi cōcessum putauit, eodem & Petrus, immò & potiori, vt cui totius Ecclesię regimen creditum esset, idem licitè vsurpauit. D E

IVRISDICTIONIS NVLLA FACTA DIVISIO.

[b] *Act. 16.* [c] *Act. 17.* [d] *Act. 18.* [e] *Act. 19.* [f] *Act. 20.* [g] *Leu. 19. 23.* [h] *Act. 20.*

XXVIII. Videas ex his igitur, non iurisdictionem, nec populos esse diuisos, sed procurationem quamdam, atque illorum patrocinium fuisse distinctum atque discretum: ceterùm tam Iudæorum quàm Gentium prædicationem fuisse inter eos communem constat. Vnde & S. Hieronymus [i] in hanc sententiam hæc ait: Occulta hîc oritur quæstio. Quid igitur? Petrus si inuenisset ex Gentibus aliquos, non eos adducebat ad fidem? Aut Paulus si ex circumcisione aliquos reperisset, nō eos ad Christi baptismum prouocabat? Quæ ita soluitur, vt dicamus, principale singulis in Iudæos & Gentes fuisse mandatum; vt qui defendebant

[i] *Hieron. in epist. ad Gal. c. 2.*

A debant legem, haberent quem sequerentur; qui legi gratiam præferebant, non deesset doctor & præuius. In commune verò hoc eos habuisse propositi, vt Christo ex cunctis gentibus Ecclesiam congregarent.] hæc Hieronymus.

Hoc sensu manifestum est accipienda esse ea quæ dicta sunt; nempe Paulo creditum esse Euangelium Gentium; Petrum verò circumcisionis ministerio, velut honestissimo omnium titulo, nobilitatum. Nam præ excellentia ipse Christus, qui venit omnes homines saluos facere, apud quem non est distinctio Iudæi & Græci, dictus est tamen minister circumcisionis, sic dicente Paulo [a]: Dico Christum ministrum fuisse circumcisionis.] augustior planè titulus: nam (vt idem ait Paulus [b]) horum erat adoptio filiorum, gloria, testamentum, & legislatio, & obsequium, & promissa; Gentes autem super misericordia honorare Deum.] Sed sicut Christus Dominus noster sic dictus est minister circumci- B sionis, vt tamen esset pastor omnium atque saluator: eodem modo & Petrus sic circumcisionis administer est appellatus, vt tamen à Domino [c] constitutus vniuersi gregis pastor esset ac moderator. Vnde & S. Leo [d]: De toto mundo vnus Petrus eligitur, qui & vniuersarum gentium vocationi, & omnibus Apostolis, cunctisque Ecclesiæ Patribus præponatur: vt quamuis in populo Dei multi sacerdotes sint, multiq. pastores, omnes tamen propriè regat Petrus, quos principaliter regit & Christus.] XXIX. APOSTOLATVS NOBILIOR IVDAEORVM QVAM GENTIVM. [a] Rom. 15. [b] Rom. 9. [c] Act. 9. [d] Leo serm. 3. de sua assũp.

Quod verò de Paulo est dictum à Domino: Vas electionis mihi est iste, vt portet nomen meum coram Gentibus, & Regibus, & filijs Israël] non id quidem, mea sententia, sic dictum est, vt vltimo loco illi iniuncta esset Iudæorum conuersio, primò verò Gentium: nam aliter sensisse & fecisse videtur idem Paulus, qui (vt vidimus) post hæc, & anteà, cùm vnà cum Barnaba Antiochiã Syriæ profectus est, semper synagogas primùm in- C gressus, Iudæis Euangelium prædicabat: qui & de hoc ipso Iudæos Antiochiæ Pisidiæ commorantes, & prædicationi resistentes, sic contestatus est [e]: Vobis primùm oportebat loqui verbum Dei: sed quoniam repellitis illud, & indignos vos iudicatis æternę vitæ, ecce conuertimur ad Gentes.] sed illa verba à Domino sciendum propheticè esse dicta: nimirum quòd eius prædicatione magna futura esset ex Gentibus ad Christianam religionem accessio: & hoc esse quod idem [f] ait: Qui operatus est Petro in Apostolatum circumcisionis, operatus est & mihi inter Gentes.] quocumque enim isset, & Euangelium prædicasset, Gentes obsequentes, Iudæos verò semper sibi aduersantes inuenit: qua ex causa Doctor Gentium, Apostolatum accepisse ad Gentes dicitur: nam ex conuersione credentium nomen Apostolatus se accepisse demonstrat, dum ad Corinthios [g] scribens ait: Non sum Apostolus? Nónne opus meum vos estis in Domino? &c.] hæc Paulus D Gentiles alloquens. At hæc satis: iam cetera prosequamur. XXX. PAVLVS CVR DICTVS APOSTOLVS GENTIVM. [e] Act. 13. [f] Galat. 2. [g] 1. Cor. 9.

Datis ab Apostolis ex Concilio litteris ad Gentiles Christianos, qui erant Antiochiæ, per Iudam & Silam: Illi, inquit Lucas [h], dimissi descenderunt in Antiochiam: & congregata multitudine, tradiderunt epistolam, quam cùm legissent, gauisi sunt super consolatione. Iudas autem & Silas, & ipsi cùm essent prophetæ, verbo plurimo consolati sunt fratres, & confirmauerunt. Facto autem ibi aliquanto tempore, dimissi sunt cum pace à fratribus ad eos qui miserant illos. Visum est autem Silæ ibi remanere: Iudas autem solus abijt. Paulus autem & Barnabas demorabantur Antiochiæ, docentes & euangelizantes cum alijs pluribus verbum Domini.] hæc Lucas: qui cetera quæ Antiochiæ eo tempore facta sunt, vt contentiones inter Petrum & Paulum (vt verbis vtar S. Hieronymi [i]) historiographi licentia prætermisit, sicut & alia multa quæ Paulus in suis epistolis E recitat, ac præsertim ipsas, de quibus agimus, res Antiochenas, in hæc verba de his scribens ad Galatas [k]: Cùm autem (*absoluto scilicet ipso de quo agit, conuentu Apostolorum Ierosolymis celebrato*) venisset Cephas Antiochiam, in faciem ei restiti, quia reprehensibilis erat. Priùs enim quàm venirent quidam à Iacobo, cum Gentibus edebat: cùm autem venissent, subtrahebat & segregabat se, timens eos qui ex circumcisione erant. Et simulationi eius consenserunt ceteri Iudæi, ita vt & Barnabas duceretur ab eis in eam simulationem. Sed cùm vidissem quòd non rectè ambularent ad veritatem Euangelij, dixi Cephæ coram omnibus: Si tu, cùm Iudæus sis, Gentiliter viuis, & non Iudaicè; quomodo cogis Gentes Iudaizare? &c.] ostendit pluribus non ex lege iustificari hominem, sed per fidem Christi. XXXI. [h] Act. 15. DE REBVS GESTIS PAVLI ANTIOCHIAE. [i] Hier in ep. ad Gal. c. 2. [k] Galat. 2.

Siste gradum, lector: hîc planè est lapis offensionis, hîc petra scandali, in quem complures impegisse noscuntur: qui enim historiam captu difficilem, nulla alia adhibita XXXII.

diligentioris studij consideratione, cursim legentes sunt interpretati, eò insaniæ progressi sunt, vt vel Paulum temeritatis arguerent, quòd in Petrum non tam libere quàm procaciter sit inuectus; vel hypocrisis nomine sugilléetPetrum, quòd ageret simulate; vel vtrumque condemnent, quòd non in eamdem fidei regulam consentirent. Primus igitur reperitur fuisse Marcion hæresiarcha eius sententiæ, necnon Valentinus nouæ hæresis promulgator. Hic ex dicta contentione ausus est sugillare Apostolorum ignorantiam, quòd adhuc aliquid eis defuerit ad perfectam de rebus Christianæ religionis scientiam consequendam; aliamque Euangelij formam superinductam à Paulo citra eam quam præmiserant Petrus & ceteri; prout Tertullianus [a], qui eius confutat temeritatem, & retundit procaciam, testatur. Marcion verò, qui non recipiebat Apostolos, eius occasione contentionis, ipsos non incessisse recta via ad veritatem Euangelij, exclamare solitus erat, tamquam in præuaricatores atque simulatores: quem idem refellit Tertullianus [b]. A B

CALVMNIAE IN APOSTOLOS.

[a] Tertull. de præscr. c. 23. [b] Tert. aduer. Marc. lib. 4. c. 3.

XXXIII. Rursum Porphyrius [c] impietatis magister, hæc eadem legens, in Paulum inuehitur, eumque procacitatis arguit, quòd Principem Apostolorum Petrum ausus est reprehendere, & arguere in faciem, ac ratione constringere quòd malè fecerit; id est, in eo errore fuerit, in quo fuit ipse, qui alium arguit delinquentem. Insuper post ipsum Iulianus Apostata, non in Paulum, sed in Petrum effutire eadem ex causa iurgia atque blasphemias non pepercit. Nam de eo inquit Cyrillus [d]: Cauillatur & eximium inter sanctos Apostolos Petrum, quem & hypocritam esse dicit, & per Paulum reprehensum, eò quòd interdum Græcorum moribus viuere studuerit, interdum etiam Iudæorum; ignorans omnino artificiosissimam in illis dispensationem.] Audiuimus & recentiores Nouatores ijsdem fere verbis insectatos esse eumdem Apostolorum Principem Petrum, sed non alio certè, quàm quo Iulianus, afflatos spiritu. Multò his verecundior, quem iam citauimus, Porphyrius, qui reueritus Apostolicum culmen in Petro, illi vt parcat, in Paulum contumeliarum plaustrum exonerat. Rursum verò Tertullianus [e] & alij complures inconstantiæ vitio iure reprehensum esse Petrum dicunt, quòd pro personarum qualitate victum variaret, timens eos qui erant ex circumcisione Fideles. C

[c] Hieron. ad Aug. ep. 89.

CVMVLANTVR CALVMNIAE.

[d] Cyrill. contr. Iulian. lib. 9. in fine.

[e] Tert. contr. Marc. lib. 5. c. 3.

XXXIV. At verò non hi tantùm à linea Catholicæ fidei aberrantes, cùm talia de Petro scriberent, in offensionis lapidem offenderunt; sed (quod quisque mirari debet) sanctus Augustinus, vertex Theologorum, dum exemplo Petri Cyprianum errantem excusat, Petrum in crimen adducit, cùm ait: In sanctis Scripturis didicimus Apostolum Petrum, in quo primatus Apostolorum tam excellenti gratia præeminet, aliter quàm veritas postulabat, de circumcisione agere solitum, à posteriore Paulo Apostolo esse correctum.] & infrà: Si potuit, inquam, Petrus contra veritatis regulam, quam posteà Ecclesia tenuit, cogere Gentes Iudaizare: cur non potuit Cyprianus contra regulam veritatis, quam posteà tota Ecclesia tenuit, cogere hæreticos & schismaticos denuò baptizari?] hæc Augustinus [f]; vbi tamen affirmat Petri Apostolatu principatum cuilibet Episcopatui præferendum: eadem & inferiùs [g] habet, qui & alibi [h] reprehendit in Petro eius studium non rectum imponendi super humeros Gentium iugum Legis. Rursumque [i] in libro quem de agone Christiano conscripsit, eum in superstitiosam prauamque simulationem lapsum esse testatur. D

[f] August. de Bapt. contra Donat. lib. 2. c. 1. [g] Aug. lib. 6. c. 2. ibid. [h] Aug. lib. de mend. c. 1. 5. [i] Aug. lib. de agon. Christ. c. 30.

XXXV. Ex his planè apparet quàm scaber sit hic locus, quem nec Augustinus (venia tanti Patris dixerim) inoffenso pede pertransijt. Ceterùm complures tam Græcorum quàm Latinorum antiqui Patres Petrum ab omni labe peccati immunem reddunt: horumque alij illum etiam ab omni suspicione erroris ea ratione liberant, dum Cepham illum quem Paulus à se reprehensum scribit ad Galatas, non fuisse Petrum, sed vnum dicunt ex numero septuaginta duorum discipulorum, citantes Clementem [k] Alexandrinum huius assertionis auctorem. Eiusmodi Cepham Dorotheus [l] in Caria factum Episcopum tradit. Rursus in epistolis quæ Martialis esse dicuntur, auctor ipse Cephas cognominatus habetur, dum ipsis eiusmodi titulus inscriptus legitur: Seruus Dei, & Apostolus IESV Christi, Martialis Cephas, omnibus fratribus, &c.] Possent hæc quidem de altero Cepha ea adiuuari etiam coniectura, quòd in eadem epistola Paulus [m], cùm agit de Petro, eum non Syriacè Cepham, sed Petrum tertiò nominat. Verùm hæc non admittimus: nam cùm inferiùs Cepham recenseat vnà cum Iacobo & Ioanne, qui (vt ait) videbantur esse columnæ, de Petro intellexisse, nulla est dubitatio. Vnde & Hieronymus [n]: Alterius, inquit, nescio cuius Cephæ nescire nos nomen, nisi eius, qui & in Euangelio, E

PLVRES CEPHAE INTRODVCTI.

[k] Clem. Alexand. apud Euseb. lib. 1. c. 123. [l] Doroth. in Synopsi. [m] Gal. 1. 2. [n] Hieron. in epist. ad Gal. c. 2.

A gelio,& in alijs Pauli epistolis,& in hac quoque ipsa modò Cephas, modò Petrus inscribitur.] & inferiùs: Si propter Porphyrij blasphemiam alius nobis fingendus est Cephas, ne Petrus putetur errasse; infinita erunt de Scripturis emendanda diuinis, quæ ille qui non intelligit,criminatur.] hæc Hieronymus;quasi velit à Clemente nouũ excogitatum esse Cepham,vt Petrum suspicione criminis liberaret. Verùm nullius nota imposturæ iure potest in Clementem inferri, qui discipulus fuit Pantęni, & longè ante Porphyrij ætatem vixit,nimirum sub Seuero,Porphyrius verò sub Diocletiano,ac denique Constantino imperante mortuus est.

Fuit aliorum sententia,Petrum & Paulum ex composito eiusmodi inter se simulasse dissidium, quo vtilitati discipulorum ambo ea arte consulerent: nam quia ea de causa (vt ex Luca dictum est) multæ obortæ essent Antiochiæ contentiones inter Christia- XXXVI.
B nos qui ex Gentibus credidissent, & eos qui ex circumcisione ad fidem venissent: rati sunt non ausuros ampliùs mutire eos qui legalia in cibis esse seruanda contenderent, si Petrum ea de causa à Paulo palàm repreheusum esse, ac Petrum non contradicentem, sed assentientem illi vidissent: sicque quod alibi de se ait Paulus[a], Cùm astutus essem, dolo vos cepi] ea simulatione prospicerent, vt qui ex circumcisione essent, in officio continerentur. Simulatè enim cuncta à Petro acta fuisse, ipsius Pauli verba significare videntur, dum cuncta ab eo gesta, simulationem iterùm idem Paulus appellat, sic dicens[b]: Et simulationi eius consenserunt ceteri Iudæi,ita vt & Barnabas adduceretur ab eis in eam simulationem.] Fuerunt huius sententiæ assertores Origenes, Didymus, Apollinaris, Eusebius Emesenus, Theodorus Heracleotes, quos omnes sanctus Hieronymus[c] citat: adde his Ioannem Chrysostomum[d], qui in eamdem sententiam abijt,
C itemque Theodoretum[e], Cassianum[f], Theophylactum[g], Oecumenium[h], & fortasse alios, hac nimirum omnes persuasos ratione: quomodo enim,inquiunt, fieri potuit, vt Paulus seriò reprehendisset in Petro,quod sæpiùs ipse,oblata eadem occasione, facturus esset? vel potiùs quomodo posteà crebriùs factitasset, quod in Petro coram Ecclesia tam acriter reprehendisset? Ipse quidem Paulus(vt inferiùs suis quibusque locis dicemus) Iudaicos ritus,cùm sibi ad profectionem Euangelij visum est opportunum, repetijt ac sæpiùs iterauit,vt cùm Timotheum ex patre Gentili[i] natum circumcidit; vel cùm secundùm Iudaicum Nazaræorum morẽ[k] totondit caput in Cenchreis; aut quando Ierosolymam reuersus,ad conciliandam sibi gratiam Iudęorum,antequam ingrederetur in templum,se purificauit[l] cum illis.

[a] 2.Cor.12
[b] Galat. 2.
[c] Hieron. ad Aug.ep 89.
[d] Chrys. in epist. ad Gal. c.2. & de sacerdotio.
[e] Theodor.in epist.ad Gal. c.2.
[f] Cassianus collat. 17.
[g] Theoph.in dict.epist.c.2.
[h] Oecum.in dict.epist.c.2.
[i] Act. 16.
[k] Act.18.
[l] Act. 21.

D Cùm igitur horum sententiam sanctus Hieronymus inter Latinos sectatus, eamdem roborare conatus esset; S.Augustinus eidem vehementissimè restitit, vltrò citroq. datis XXXVII.
litteris[m], magnaq. dissensione diu inter vtrosque certatum est: illud Augustino in primis aduersus Hieronymum contendente,nullum ab Apostolo ad Galatas scribente compositum esse mendacium, nec Apostolo licuisse mentiri, sicut nec cuilibet Christiano absque peccato concessum:quod Pelagiani eodem Augustini tempore inter alia praua dogmata conabantur asserere, & Pauli testimonio roborare. Certè ex suis ipsorum litteris mutuò redditis,iterùm atque iterùm à nobis lectis,cognitis,& accuratè perspectis, numquam satis exploratam habuisse Hieronymi sentẽtiam nobis visus est Augustinus; quippe qui in eo semper versetur,Apostolum non esse mentitum, sed eadem epistola quæ vera essent scripsisse ad Galatas. At Hieronymus non hæc dicebat,Paulum esse mentitum, & ad Galatas scripsisse mendacia: quod tunc contigisset, si quæ minimè facta essent, ea
E perinde ac facta scripsisset,vel aliter quàm gesta fuissent: quorum neutrum Hieronymus impingit Apostolo:sed ipsum, quæ verè facta,& vt facta essent, scripsisse, nullatenus dubitauit. At longè aliud est,à Paulo vera esse narrata; aliud,ea quæ sunt vera narrata,per simulationem ex composito facta; quod Hieronymus ac citati omnes affirmabant auctores: quod absque peccati scrupulo facere licuisse, exemplo Domini comprobarunt: ipse enim vt occultaret quod faceret, sæpè ea arte laudabiliter vsus esse videtur; vt cùm dixit ad suos: Vos ascendetis ad diem festum hunc,ego autem non ascẽdam.] sed ascendit nihilominùs seorsum ab illis. Vel cùm se simulauit hortulanum cum Magdalena, vel viatorem cum duobus illis discipulis Emmauntem abeuntibus, quando & finxit se longiùs ire.

[m] Apud Hieron epist. 86. & seqq. vsque 97. Apud Aug. epist.8. & seqq.vsque 19.

FINGERE LICVIT, MENTIRI NEQVAQVAM.

Non igitur inter se pugnant, vt simul vera esse non possint,Paulum vera scripsisse; eorum scilicet quæ facta essent,puram sinceramque historiam enarrasse; & ea ipsa quæ scri- XXXVIII.

psit atque recensuit, non seriò, sed simulatè esse peracta. Illud affirmabat Augustinus; hoc contendebat Hieronymus: sed quamdiu alterius sensum alter minùs est assecutus, tamdiu mutuis altercati sunt litteris. Sed ijdem & in eo inter se dissenserũt, dum S. Hieronymus & alij superiùs numerati scriptores inter Petrum & Paulum ea opportuna simulatione transacta fuisse dixerunt: S. Augustinus[a] verò nullam intercessisse simulationem, sed cuncta vere ac seriò esse facta confirmat; seq. in ea re Cyprianum & Ambrosium auctores sequi profitetur: eaq. ratione dicit errasse Petrum, quòd coram Gentilibus Iudaicè viueret, quo exemplo Gentes ad Iudaicos ritus seruandos adduci potuissent: licuisse tamen si fecisset clanculùm, seorsum ab illis. Sed id impugnauit Hieronymus[b], quasi aduersantem Catholicæ fidei sententiam adstruere conaretur: licere nimirum Christianis inter Iudæos Iudaicè viuere. Verùm id Augustinus[c] retractans, quod indistincte dixerat, restrinxit temporis limite; nimirum Apostolorum temporibus Iudaicos ritus ab illis licitè vsurpatos, posteà seruantibus eos factos esse mortiferos: & quod aliàs contra Faustum agens dixerat, iterùm professus est.

[a] Epist 97. apud Hieron.
DIVERSA SENTENTIA HIERONYMI ET AVGVSTINI.
[b] Hieronymus epist. 89.
[c] Aug. epist. vlt. ad Hier.

XXXIX. Cùm ergo ijdem auctores omnes in alterutram sententiam conspirarint, atque in eo conuenerint; vel ea cuncta esse simulatè peracta, ac sic nullum fuisse Petri peccatum; vel seriò esse facta, ac sic Petrum errasse: nos neutram harum sequentes, dicimus ea nec ex composito facta, nec ea faciendo Petrum vel minimum deliquisse. Non enim videmus aliqua opus fuisse fictione, vt Petrus à peccato reddatur immunis, cùm alijs ijsdemque certioribus rationibus eius innocentia testata reddatur. Ad hæc insinuanda, illud in primis statuendum, quod exploratum est omnibus, & nemo prudens negare poterit, cùm sit apud omnes in confesso; Apostolos absque leuissima culpa, secundum loci & temporis rationem, vti potuisse legalibus; vt & Paulus ipse sæpè fecisse conspicitur: adeò vt hac ex parte nullum possit Petro adscribi peccatum, si cum Iudæis Iudaicè aliquando vixisset, dicente de se Paulo[d]: Factus sum Iudæis tamquam Iudæus, vt Iudæos lucrifacerem: & ijs qui sub lege sunt, quasi sub lege essem; vt eos qui sub lege erant, lucrifacerem.] Licentiùs enim hæc à Petro quàm à Paulo vsurpari potuisse, cùm ille Iudæorum, Paulus verò Gentium patrocinium suscepisset, nemo non videt: nam ea ratione maior Petro quam Paulo intercedebat cũ Iudæis consuetudinis vsus. Si itaque nullius peccati reus est Paulus, quòd sæpè legalibus vsus est; multo minùs redarguendus est Petrus, qui semel se cum illis immiscuit: non ergo ea ex causa à Paulo reprehendi meruit. Vnum illud igitur reliquum est, quod in Petro reprehendi posset; si fortasse, quod licitè facere poterat, minùs opportuno loco & tempore fecerit. Hoc igitur attẽtiùs disquiramus: in hoc enim vno totius quæstionis vertitur cardo, an quod Petro facere licitum erat, tunc tẽporis prudenter fecerit. Sanè quidem si factum ex euentu pensetur, imprudenter nimis illud attentatum fuisse videtur: nam exemplo Petri (quod redarguit Paulus) Gentes quodammodò cogebantur Iudaizare. Sed in vnaquaque re aliter quod principaliter geritur, aliter quod inopinatò per occasionem oboritur, considerandum est. Videamus igitur causas, quibus ad id agendum Petrus compulsus sit.

PETRVS REDDITVR AB OMNI CVLPA IMMVNIS.
[d] 1. Cor. 9.

XL. Si vmquam ea licentia illi vtendum erat; nullo quidem oportuniori loco vel tempore id fieri potuisse, facilè intelligemus, si exactè rei gestæ historiam exquiramus: quæ est huiusmodi, Veniens Petrus Antiochiam, compositis iam rebus inter Gentiles & Iudęos, absque aliqua offensione cuiuspiam cum Gentilibus edebat. Post hæc accidit, vt cùm quidam à Iacobo Ierosolymis venirent Antiochiam, subtraxerit se à Gentilibus Christianis; & Iudæis Fidelibus inhærens, se Iudaice viuere simulauerit: cui simulationi & ceteri, qui Antiochiæ erant, consenserunt Iudæi, vsque adeò vt etiam Pauli collega Barnabas id fecerit, & Gentiles ad id faciendum eodem exemplo quodammodò cogerentur: hæc enim omnia scriptis consignata habentur à Paulo in dicta epistola ad Galatas, quæ & superiùs recitauimus. Ex his itaque satis liquet, Petrum institutum vitæ mutasse occasione Iudæorum, qui à Iacobo Ierosolymis venerant Antiochiam. Qua autem occasione id fecerit, nulla redditur, nisi quod ait Paulus: Timens eos, qui ex circumcisione erant] quod Græcè habet: φοβέμδρος τοὺς ἐκ περιτομῆς] quod Latine æquè reddi potest, timens eos, vel eis. At licet interpres, eos, & non eis, verterit, quod secundùm Latini sermonis proprietatem diuersum sensum habet, nullam tamen debet afferre difficultatem: nam, eos, loco eis, eumdem vsurpasse iterùm in eadem epistola[e] constat, dum vertit: Timeo vos, ne fortè sine causa laborauerim in vobis.] Vnde Chrysostomus[f]: Non

PETRVS AN OPPORTVNE SIT VSVS LEGALIBVS
[e] Galat. 4.
[f] Chrysost. in ep. st. ad Gal. c. 2.

A Non hoc,inquit,metuens, ne veniret in discrimen: namque initio non metuerat, multo minùs tum metuisset. verùm illud metuebat, ne deficerent; quandoquidem ita & ipse Paulus loquitur Galatis, dum inquit: Timeo vos, &c.] Hæc idcircò, vt his retundatur temeritas dicentium, Petrum timore irrationali percitum,in errorem esse lapsum cuius à Paulo est redargutus.

Timebat igitur Petrus,ne si ab illis nuper aduenientibus Ierosolymis, compertus esset Gentiliter & non Iudaicè viuere, scandalum illis & offensionem inferret, hac nimirum in primis ex causa. Non enim sic quidem in Ierosolymitano Concilio de legalibus non vtendis prospectum Iudæis perinde ac Gentilibus fuit, vt eadem lex fuerit vtrisque statuta,ne legalibus vterentur; sed illud tátùm (quod dictum est) ne Gentiles qui ad fidem venissent, cogerentur circumcidi, ac cetera seruare legalia. Quod cùm haud facile fuerit B obtineri; nam (vt idem ait Paulus) seorsum ab illis qui videbantur aliquid esse, & venerant explorare an Paulus Gentiliter viueret,causam agere opus fuit; contendentibus illis,Titum,quem duxerat,circumcidi debere; quibus nec ad horam (vt ait idem Apostolus) sibi cedendum esse putauit. Si ergo illi non tantùm quod optabant, in Gentiles legalia propagari, concessum sibi minùs fuisse, sed & ipsos Iudæos penitus legalibus spoliatos ad Gentilitatem redactos esse intellexissent: quales turbas,quantas dissensiones eos fore concitaturos,par erat existimare? In quam quidem suspicionem facilè adduci potuissent,si Antiochiam venientes,ipsum principem Apostolorum,penes quem erat summa rerum,Gentiliter viuentem, vt faciebat,inuenissent. XLI. PETRI DEFENSIO.

Rursum si Petrus,qui susceperat patrocinium Iudæorum,sicut Paulus Gentilium, ab C ijsdem repertus esset cum Gentilibus manducare,& communibus cum illis cibis vti: planè non protectoris,sed desertoris partes agere creditus esset. His igitur,qui ad conflandas dissensiones digni iustique videri illis poterant esse prætextus, Petrus quamprimùm sibi occurrendum existimans: cùm hactenus (quod ait Paulus [a]) vixisset Gentiliter,& nó Iudaicè: post aduentum illorum Antiochiam subtrahebat & segregabat se à Gentilibus,timens eos qui erant ex circumcisione;& Iudæis inhærés, ritu Iudaico victitabat; sed simulatè quidem,hoc est,non ex animo, quòd videlicet aliud faceret ab eo quod habebat in mente; nimirum vt legalibus illis penitus antiquatis, omnes in libertatem Euangelicam vindicaret. Quàm prudens,& sagax,ac denique necessarium videri poterat Petri consilium,cuilibet illud accuratè intuenti manifestum esse non dubito: adeò vt nec leuioris peccati culpa illi ea de re iustè possit adscribi. Sed & Petri factum qui rem ipsam proximè D aspexerunt, vt Gentiles ipsi,in quorum præiudicium res agi videbatur, immò & Barnabas,cuius inter Apostolos ob res ab eo pręclarè gestas,magna erat auctoritas,non tantùm æquè probarunt,sed etiam imitati sunt. XLII. PETRI PRVDENS FACINVS. [a] Galat. 2.

Ceterùm de his, quæ horum occasione exortæ sunt dissensiones, alia diuersa est habenda ratio,cùm non eius voluntate, sed præter spem atque sententiam ea prorsus acciderint: summa enim quæ in Petro erat auctoritas, tam Iudæorum quàm Gentilium qui agebant Antiochiæ Fidelium, immò & Barnabæ ipsius, cui vnà cum Paulo credita erat Gentilium procuratio, valuit animos ad istam simulationem adducere, cùm omnes se id iure facturos existimarent, quod omnium pastoris exemplo actum esse conspicerent: quamobrem per occasionem accidit, vt tam Iudæi quàm Gentiles, ac etiam Barnabas eorum institutor, Iudaizarent. Quibus commotus Paulus,nulla alia ratione excrescen- E tem errorem se posse cohibere existimauit; nisi Petro, cuius exemplum ceteri secuti essent,resisteret; eumque vt ceteri cohiberentur,coram omnibus acriter redargueret: præceps enim ac frequens ille omnium ad Iudaizandum concursus nonnisi aliquo violento remedio, quasi ex aduerso opposito aggere, contineri posse videbatur. Vnde simulationem illam Petri rationabili causa (vt vidimus) vsurpatam, in perniciem Gentium conuerti palàm aspiciens,eam non ampliùs dissimulandam, sed detegendam consultius esse ratus, ipsum conueniens, ac coram omnibus redarguens, dixit: Si tu cùm Iudæus sis, Gentiliter viuis,& non Iudaicè; quomodo cogis Gentes Iudaizare?] His enim egit Paulus,vt Gentiles ad Iudaizandum Petri exemplo dilabentes in officio retineret, & Iudæos quid agere de cetero deberent, eiusdem Petri exemplo commonefaceret; ac sic vno remedio vtriusque populi saluti opportunè consuleret. XLIII. EMERGENS OCCASIO COMMOVIT PAVLVM.

His igitur in hunc modum elucidatis, cùm à neutro ipsorum admissum fuisse peccatum sit demonstratum: reliquum est vt ipsius Pauli verba consideremus, quibus crimen XLIV.

PAVLI VERBORVM ELVCIDATIO. Petro adscribi videtur, vt cùm ait: In faciem ei restiti, quia reprehensibilis erat.] Sed cur A esset reprehensibilis, eam quam superiùs examinauimus causam affert: nimirum quòd cùm anteà ibidem Antiochiæ Gentiliter vixisset, post aduentum illorum qui à Iacobo venerant Ierosolymis, illos timens cœpisset Iudaicos seruare ritus, segregans se à Gentilibus. Sed cùm superiùs sit demonstratum, id à Petro factum esse rationabili causa absque vlla leuioris peccati culpa; tantùm reliquum est, vt quo sensu sint accipienda Pauli verba illa dicentis, Quia reprehensibilis erat] examinemus: pugnant enim hęc è diametro, Non peccauit: &, Reprehensibilis erat: vt alterutrum videatur esse necesse dicere, vel peccasse Petrum, vel esse mentitum Paulum. Sed priori diluta, de Paulo remanet soluenda quæstio; qua scilicet ratione Petrum reprehensibilem dixerit.

XLV. In vnaquaque hominis actione duo sunt quæ considerari possunt; intentio, qua aliquid factum est; & opus ipsum, quod quale sit, ab hominibus cernitur. Prioris quidem B Deus tantùm, qui intuetur cor, est iudex & vindex: opus verò tantùm quod videtur, humano iudicio iudicatur. Non potuit ergo Paulus reprehensibilem dixisse Petrum ex eius animi intentione, quam non inspiceret, sed tantùm ex facto, quod cerneret. In quo rursum duo adhuc sunt pensanda, opus ipsum, & quod eius occasione prouenit. Sed PETRVS PROBATVR INNOXIVS. quod ad opus ipsum spectat: illud quod permissum esset, quod & ipse Paulus sæpiùs facturus esset, nec à Paulo reprehendi poterat, nec eius causa Petrus reprehensibilis dici. Solum ergo restat, vt Paulus reprehensibilem Petrum dixerit, quòd occasione operis iure riteque ex dispensatione patrati, res quæ reprehendenda meritò foret, esset oborta; nimirum quòd eius exemplo Gentes ad Iudaizandum impellerentur, à quo quidem facto cùm & animus Petri procul abesset (nam hactenus Antiochiæ, Paulo ipso testante, Gentiliter vixerat, & dicta occasione ad Iudaicos ritus ad modicum tempus deflexerat) nec C peccatum inesse potuisse, certissimum est. Sic igitur Petrus, qui à culpa innocens atque immunis erat, ex dicta occasione Paulo reprehensibilis visus est: sicut & ipse Paulus etiam alijs reprehensibilis videri potuisset; si, cùm Timotheum Gentilem hominem circumcidit, vel more Nazaræorum caput totondit in Cenchreis, vel Ierosolymis se purificauit cum Iudæis; Gentiles Christiani, qui ea vidissent, ad id ipsum faciendum in Iudaismum declinantes eius exemplo fuissent impulsi: de quibus sanè idem, quod ipse Paulus de Petrum imitantibus dixit, iure dici potuisset, quòd non rectè ambularent ad veritatem Euangelij: sed & in ipsum Paulũ quoque dici, quod ipse in Petrum, ac multo æquiùs; quòd, cùm suscepisset patrocinium Gentium, immiscens se Iudaicis ritibus, suo exemplo cogeret Gentes Iudaizare; & quod in Petro damnasset, inconstanter admitteret: cùm alioqui ea omnia Paulus absque vlla leuioris criminis culpa perageret. At hæc satis D esse putamus ad obscurissimas illas quæstionum caligines illustrandas: vt iam clara luce, nonnisi sciens volensque errore labatur.

XLVI. Ecce iam tibi, lector, de antiquissima, atque in ore omnium versata, multisque chartis tractata quæstione legitimus idemque germanus sensus historiæ restitutus: vt non sit opus ad veritatem fictionem inducere, vel aliter Petrum vrgere crimine: sed patefacta per quam incedas regia via, ea omnia & seriò facta, ac sine Petri culpa admissa esse cog- SVMMA APVD OMNES AESTIMATIO PETRI. noscas. Habes insuper quod de Principis Apostolorum auctoritate, quanti illa ab omnibus æstimata fuerit, ex rebus gestis mirum in modum admirari possis. Acceperant enim nuper Gentiles Fideles à Ierosolymitano Concilio litteras, easdemque non tantùm Apostolorum sententia, sed diuino suffragio consignatas: scripserant enim sic: Vi- [a] Act. 15. sum [a] est Spiritui sancto & nobis, nihil vltrà imponere vobis oneris.] Nihilominùs his E posthabitis, tanti ponderis exemplum Petri esse duxerunt, vt eumdem Petrum Iudaizantem esse potiùs sequendum existimarint, quàm Paulum, licet hunc scirent Gentium curam ac patrocinium suscepisse: &, quod maius videri debet, ipse Barnabas, qui testimo- [b] Act. 13. nio Spiritus sancti [b] Antiochiæ segregatus erat in Euangelium vnà cum Paulo, Petro potiùs inhærendum putarit.

XLVII. Hincque nihil est quod mireris, cùm ex iusta causa videas Paulum iusto zelo commotum, adeò liberè redarguisse Petrum; ac rursum Petrum, quòd ipse eadem sentiret, quæ Paulus, licet ad modicum spatium temporis dicta ex causa deflexisset, magna animi sum- [c] Cyprian. ad Quin. ep. 71. missione Paulo obiurganti cessisse. Vnde Cyprianus [c] ad Quintum: Nec Petrus, inquit, quem primum Dominus elegit, & super quem ædificauit Ecclesiam suam, cùm secum Paulus postmodùm de circumcisione disceptaret, vindicauit sibi aliquid insolenter, aut arroganter

A arroganter assumpsit, vt diceret se primatum tenere, & obtemperari à nouellis & posteris PETRI COMMENDATA HVMILITAS
sibi potiùs oportere: nec despexit Paulum, quòd Ecclesię priùs persecutor fuisset; sed con-
silium veritatis admisit, & rationi legitimæ, quam Paulus vindicabat, facilè cõsensit: do-
cumentum scilicet nobis & concordiæ & patientiæ tribuens, vt non pertinaciter nostra
amemus; sed quæ à fratribus aliquando & collegis nostris vtiliter & salubriter suggerun-
tur, si sint vera & legitima, ipsa potiùs nostra ducamus.] hæc Cyprianus: citat & recitat
eumdem locum Augustinus [a] agens contra Donatistas. Magna igitur dispensatione Spi- [a] August. de bapt. contra Donat. lib. 2. c. 1.
ritus sancti factum est, vt vehementi morbo eiusmodi violentũ adhiberetur remedium,
quo perfectiùs curaretur. Quis enim, nisi hæreticus pertinax, de his vlteriùs disputare
præsumpsisset, quibus iam Petrus reprehensione admonitus consensisset? Vel quis spera-
re potuisset Iudaicos ritus introducere in Ecclesiam perpetuò seruandos, quos nec licuit
B Petro ad breue tempus, iusta licet ex causa, vsurpasse? Sed de his satis.
His Antiochiæ rebus peractis: Post aliquot dies (inquit Lucas [b]) dixit ad Barnabam XLVIII.
Paulus: Reuertentes visitemus fratres per vniuersas ciuitates, in quibus prædicauimus [b] Act. 15.
verbum Domini, quomodo se habeant. Barnabas autem volebat secum assumere Ioan-
nem qui cognominabatur Marcus. Paulus autem rogabat, eum (vt qui discessisset ab eis
de Pamphylia, & non isset cum eis in opus) non debere recipi. Facta est autem dissensio,
ita vt discederẽt ab inuicem. Et Barnabas quidem, assumpto Marco, nauigauit Cyprum:
Paulus verò, electo Sila, profectus est, traditus gratiæ Dei à fratribus.] Non fuit hæc con-
tentio quæ mutuam scinderet charitatem, cùm ambo in vnam eamdemque sententiam
conuenirent, nimirum vt quisque eorum id ageret quod Deum velle existimaret: licet
C enim per diuersas vias incederent, attamen in vnum eumdemque locum & punctum
(vt dicitur) ambo æquè tendebant. Sed vnde diuersitas? Audi Chrysostomum [c]: Sic, in- [c] Chrys. hom. 34. in Act.
quit, & in Prophetis inuenimus varias sententias, & varios mores. Erat Elias austerus,
Moyses verò mitis. Et hic quoque asperior est Paulus. Sed vide etiam hoc loco eius man-
suetudinem. Volebat, inquit, vt ille qui defecerat ab illis à Pamphylia, ne simul assumere-
tur. Sic dux quidam belli non vellet aliquem baiulum semper esse sordidum, & inter
lixas: ita neque Apostolus. hoc enim & alios docuit, & illum emendauit.]
Quod verò ad emendationem Marci spectat: proficuam illi fuisse eiusmodi Pauli se-
ueritatem, certissimum est: nam qui vt desertor militiæ in hunc modum à Paulo reiectus XLIX.
est, maioribus deinde assumptis spiritibus, animosior redditus, posthac inter primos or- MARCVS VALIDIOR REDDITVS.
dines militauit. Hunc enim illum ipsum esse Marcum superiùs demonstrauimus, qui
D posteà iterùm adhæsit Paulo, cuius ipse meminit scribens ad Colossenses [d]; quem & ex [d] Colos. 4.
Oriente per Timotheum [e] Romam, vt sibi valdè vtilem in ministerio, aduocauit; quem [e] 2. Tim. 4
& ad Philemonem scribens, suum coadiutorem appellat. Paulum igitur non actum spi-
ritu dissensionis, sed diuino planè afflatum fuisse, dum in Marcum in pręsentiarum seue-
riùs agere visus est, probauit euentus.
Sed quid de Barnaba? Malè ne ergo (inquit Chrysostomus) fecit Barnabas? minimè:
quoniam valdè absurdum esset hoc putare. & quomodo non absurdum, ob leuem cau- L.
sam dicere illud malum? Sed vide, quia primùm quidem malum nullum fuit; nam quòd BARNABAS EXCVSATVR.
diuisus sit alter ab altero, magnum inde bonum prouenit, quòd si hoc non fuisset, haud
facilè relicturus alter alterum fuisset.] & infrà: Mihi quidem videtur etiam disertè sepa-
ratio illa facta, & quòd inter se dixerint: Quoniam ego non volo, nec tu vis; ne pugne-
E mus, distribuamus prouincias. Et ita sibi inuicem multum credentes hoc fecerunt. Vo-
lebat enim Barnabas non deijci quod à Paulo erectum: idcircò & secessit. Volebat simi-
liter & Paulus non infirmari quod illi visum: ea propter & ipse idem facit, ac secedit.
Vtinam & nos tales secessiones faceremus, & sic ad prædicandum abiremus.] hæc Chry-
sostomus. Sic itaque in hunc modum Barnabas diuisus à Paulo, assumpto secum Marco
nauigauit Cyprum. Quæ autem ab eodem Barnaba gesta sint, Lucas, quòd Pauli tantùm
facta sit prosecutus, silentio obuoluta reliquit.
Quoniam verò quædam Barnabæ Acta, nomine eiusdem qui suprà Ioannis cogno- LI.
mento Marci, ab aliquo (vt apparet) nebulone scripta circumferuntur, & ab imperitis DE IMPOSTORE IOANNIS NOMINE FALSA SCRIBENTE.
magno applausu accipiuntur; multis quidẽ & apertissimis sunt coagmentata mendaciis:
vt sunt ea potissimùm (vt de aliis taceam) quę Actorum Apostolorũ historię à Luca con-
scriptæ repugnant. Nam auctor esse se comitem illum Pauli & Barnabæ, Ioannem no-
mine, cognomento Marcum, profitetur, & addit se non natura Iudæum, sed Gentilem

 fuisse,

fuisse, famulum cuiusdam idolorum Pontificis. At quis hanc non videat imposturam, A
[a] Coloss. 4. cùm constet ipsum Marcum consobrinum fuisse Barnabę[a], natura Iudęum, filium Ma-
[b] Act. 9. 12 riæ [b], eumdemque prædiuitem Ierosolymis habitasse, eiusque domum amplissimam patuisse Apostolorum ac ceterorum Christianorum conuentibus? De seipso rursum affirmat, ab Apostolo Paulo baptizatum esse Iconij. At quonam pacto fieri potuit, vt antiquus discipulus non adhuc esset initiatus baptismate, cùm multa millia hominum, qui prædicante Petro recèns credidissent, omnes pariter baptizatos fuisse, Lucas testetur? Vel quomodo à Paulo potuit Iconij baptizari, qui antequam illuc Paulus vnà cum Barnaba venisset, ex Pamphylia ab eis recedens (vt idem testatur Lucas) reuersus fit Ierosolymam? Sed in his non immoramur: reiectum enim prorsus esse librum illum Abdiæ nomine prænotatum, in quo hæc Ioannis Marci nomine de rebus gestis Barnabæ scriptis mandata sunt, superiùs dictum est. B

LII. FALSA COMMENTA DE BARNABA.

Sed sicut hæc manifeste arguuntur imposturæ; ita etiam quę apud Recognitiones Clementis nomine vulgatas de Barnaba scripta leguntur, haud his fideliora esse noscuntur, vt quæ etiam eiusdem Lucæ Euangelistæ historiæ contradicant. Dum enim in illis dicitur, Barnabam Romam venisse, illicque prædicasse Euangelium, ac demum abducto secum Clemente inde recessisse, ac redeuntem in Palæstinam petijsse Cæsaream, illicque agentem Petrum inuenisse; quàm patenter hæc Apostolorum Actis repugnent, nos perspicuè demonstrabimus. Certum est enim non anteà Petrum Cæsaream concessisse,
[c] Act. 9. 10. quàm (vt eadem habent Acta [c]) Ecclesias visitans, Ioppen cùm peruenisset, Cæsaream à Cornelio Centurione diuina visione admonito accersitur: sed vbi eo tempore, & anteà,
[d] Act. 9. ac posteà Barnabas ageret, eadem Acta significant. Eodem quippe capitulo [d], quo Petri circuitus in visitandis Ecclesijs à Luca describitur, de eodem Barnaba paulo superiùs C dicitur, aduenientem Saulum Ierosolymam ad Apostolos eum introduxisse, ac pòst in-
[e] Act. 11. de [e] ab Apostolis Ierosolyma missum esse Antiochiam, accersitoque Paulo Tarso, ab eo numquam vsque ad præsentem annum recessisse. Sed etsi ista cessarent: quonam pacto, quæso, potuit Barnabas ante Petri aduentum Cæsaream, Romam abijsse, illicque Gentibus Euangelium prædicasse, & Clementem Romanum Gentilem hominem ad fidem Christi suscipiendam adduxisse; si eiusdem Lucæ testimonio exploratissimum est, nondum fuisse apertum fidei ostium Gentibus, quod primùm Cæsareæ, tot præuiis visionibus, à Petro constat fuisse reseratum? Vel quomodo Barnabas nondum initiatus, nec segregatus in Euangelium, Romam, eò non missus, accedere præsumpsisset; & quod de pseudoprophetis queritur Dominus dicens, Currebant & non mittebam eos] ille fecisset? D

LIII.

Hæc cauens Alexander [f] Græcus auctor, qui res Barnabæ prosecutus est encomiasticè
[f] Apud Metaphr. 11. Iunij. potiùs, quàm historicè, aduentum Barnabæ Romam ad illud tempus retulit, quo Antiochiæ vnà cum Paulo, monente Spiritu sancto, segregatus, prædicandi Euangelium munus accepit; sic enim ait: Postquam ille Antiochiam à fratribus, qui erant Ierosolymis, missus est; Antiochia recedens, exteras ciuitates peragrauit, quousque Romam venit, vbi primus Christum annuntiauit.] O commentum insulsum! An non Lucas in

REFELLVNTVR FALSA IACTATA DE BARNABA.

Actis relegit cunctas prouincias, immò & singulas ciuitates, ad quas vnà cum Paulo in ea peregrinatione Barnabas Euangelium prædicaturus accessit, quousque ambo opere consummato Antiochiam sunt reuersi, ac inde simul Ierosolymam petierunt, rursumq. Antiochiam redeuntes, vsque in hanc diem ibidem permanserunt? Sed etsi hæc tacuisset Lucas, demusque non tantùm Barnabam, sed Paulum, qui ab eo numquā in ea peregrinatione diuisus est, tunc cùm Antiochia dimissi sunt, Romam petijsse (quod ne somniasse quidē aliquem, quis reperiet) num propterea dicēdus esset Barnabas primus omnium Romæ Euangelium prædicasse? An non anteà Petrus cùm vinculis solutus est, quibus ab Agrippa Ierosolymis vinctus erat, inde recedens, anno secundo Claudij (quod in confes- E
[g] Act. 12. 13 so est apud omnes) Romam aduenit; cùm tamen Paulus & Barnabas (vt auctore [g] Luca
[h] Ioseph. ant. li. 19. c. 7. & de bell. Iud. lib. 2. c. 10. exploratum habetur) nonnisi post Agrippæ Herodis obitum, qui contigit (vt Iosephus [h] testatur) anno quarto eiusdem Claudij, Antiochiæ sacris initiati, ad prædicandum Euangelium sint amandati? Facessant igitur eiusmodi portentosa mendacia, & insana deliria, quæ ex dicto cœnoso gurgite Recognitionum, quæ sunt Clementis nomine insignitæ, deducta, non tantùm dictus Alexander, sed & Dorotheus inter ceteras quisquilias suas adlegit; quæ non tantùm ab eruditis viris improbanda, sed ab omnibus qui vel leuissime

A ſimè Eccleſiaſticarum rerum peritia tincti ſint (ſi modò rerum geſtarum attendant tempora) eſſe procul reiicienda, non dubitamus.

LIV. Ceterùm poſt hæc tempora, cùm Barnabas vnà cum Marco Cyprum profectus eſt, viſitatis confirmatiſque illis quæ ibi erant Eccleſiis in Italiam nauigaſſe, non negarim: Romam verò conceſſiſſe, illicque prædicaſſe Euangelium, quamdiu Claudius vixit, minimè conceſſum fuiſſe videtur, prohibente illo Iudæos Romæ agere. Si igitur quis velit, apocryphorum auctoritate, Barnabam aliquando Romam veniſſe: nonniſi ad Neronis tempora eius aduentum referri poſſe, ex iam dictis apparet. Verùm ipſum in Italiam veniſſe, & in Liguria prædicaſſe Euangelium, nobiliſſimamque Mediolanenſium Eccleſiam erexiſſe, ac longè lateque Chriſti fidem feliciter propagaſſe, firmæ traditiones eiuſdemque Eccleſiæ monumenta, complurium ſcriptorum teſtimoniis confirmata, fi- B dem certam atque indubitatam faciunt. Sed in his non immoramur: tum quoniam non eſt noſtri inſtituti priuatarum Eccleſiarum hiſtoriam proſequi: tum etiam quòd hæc ab aliis compluribus fuſiùs eſſe tractata ſciamus. Quando autem Cyprum reuerſus ſit, quandóve martyrium conſummauerit, nihil inuenimus quod antiquorum ſcriptorum teſtimoniis poſſimus aſſerere.

BARNABAS MEDIOLANENSEM ECCLESIAM EREXIT.

LV. Scripſiſſe Barnabam epiſtolam ad ædificationem Eccleſiæ pertinentem, auctor eſt ſanctus Hieronymus[a]: eam ipſam citatam inuenies ab Origene[b], & Clemente Alexandrino[c] ſæpiùs. Tertullianus[d] inſuper tribuit Barnabæ epiſtolam Pauli ad Hebræos: ſed errat equidem. cùm enim nonniſi vna nomine Barnabæ olim circumferretur epiſtola; diuerſam illam ab ea fuiſſe, ex locis iis quæ ex ea dicti auctores ſunt mutuati, manifeſtiſſi- C me conſtat, cùm illa nequaquam in Pauli ad Hebræos epiſtola ſcripta reperiantur. Conſtat tamen, nonnullos[e] auctore Tertulliano permotos, eam exiſtimaſſe Barnabæ eſſe: ſed planè diuerſam fuiſſe eam ab illa quæ à Paulo ſcripta eſt ad Hebræos, apertiſſimè etiam demonſtrat Hieronymus; cuius tempore eadem Barnabæ nomine ſcripta epiſtola habebatur: nam cùm omnia nomina Hebraica, quæ in diuinis Scripturis leguntur, idem ſit interpretatus, & inter alia, quæ in epiſtola Pauli ad Hebræos inſerta eſſent; nouiſſimè[f] illa quæ in eadem epiſtola Barnabæ haberentur, expoſuit: vt ex his clarè atque apertè videas; diſtinctas inter ſe fuiſſe illam Barnabæ, & Pauli epiſtolam ad Hebræos conſcriptam, de qua inferiùs ſuo loco prolixior erit ſermo.

DE BARNABAE EPISTOLA.
a Hieron. de Script. Eccl. in Barn. c. 6.
b Orig. Periar. lib. 3.
c Clem. Alex. Strom. lib. 2. & lib. 5.
d Tertull. de pudic. c. 20.
e Hieron. de Script. Eccl. in Paulo, & in epiſt. 129. ad Dardan.

LVI. His de Barnaba enarratis, præſcriptum à Luca ordinem ſequentes, quæ poſt hæc à Paulo geſta eſſe tradit, per ſingulos annos diſtincta recenſere aggrediamur. ſic enim ait[g]: D Paulus electo Sila, profectus eſt traditus gratiæ Dei à fratribus. Perambulabat autem Syriam & Ciliciam, confirmans Eccleſias, præcipiens cuſtodire præcepta Apoſtolorum & ſeniorum.] ad Gentes hæc Paulus: nam de illis tantùm (vt vidimus) in Ieroſolymorum Concilio id ſtatutum ab Apoſtolis & ſenioribus fuerat. Repetit eadem ferè verba paulo inferiùs de illis Lucas, cùm ait[h]: Cùm autem pertranſirent ciuitates, tradebant eis cuſtodire dogmata quæ erant decreta ab Apoſtolis & ſenioribus qui erant Ieroſolymis.] Videas in his Paulum & Silam non Euangelij tantùm fuiſſe promulgatores, ſed & legum ab Apoſtolis ſancitarum præcones: ex quibus facilè poſſis intelligere, quanti ponderis habitæ fuerint Apoſtolicæ ſanctiones. Porrò Apoſtolorum exemplo, ea ad poſteros, qui loco Apoſtolorum ſunt in Eccleſiis eadem auctoritate Epiſcopi ſubrogati, delapſa eſt conſuetudo, vt cum ratio poſtulat, ad inſtituendam plebem ſibi commiſſam, vel ſinguli E in ſuis Eccleſiis, vel cùm in ſacris conuentibus ſunt in Spiritu ſancto legitimè congregati, tum ea quæ ad Catholicam fidem ſpectant, tum quæ ad bonos mores ſeruandos pertinent, legibus ſacris edicant.

f Hieron. de nom. Hebr. in fine.
g Act. 15.
PAVLI CVM SILA PEREGRINATIO
h Act. 16.

LVII. At ne hæc, quamuis ab hominibus lata, humana tantùm & non diuina eſſe exiſtimarentur: quàm egregiè in iiſdem à ſe ſancitis legibus Apoſtoli hæc appoſuerunt[i] verba, dicentes: Viſum eſt Spiritui ſancto, & nobis.] Mira quidem ac diuinitus planè facta verborum coniunctio. Quoniam enim iampridem de Spiritu ſancto libera promiſſio facta erat, dicente[k] Chriſto ad ſuos; Paraclitus Spiritus ſanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & ſuggeret vobis omnia quæcumque dixero vobis.] meritò ac ſummo iure eiuſdem Spiritus ſancti ſuffragio ſuas leges eſſe inſtitutas ac roboratas oſtenderunt. Rurſus verò, quoniam non omni ſpiritui eſſe credendum, ſed an ſit ex Deo, probandum eſſe, admonet Apoſtolus[l] hæc examinare, officij eſſe Eccleſiæ, vt demonſtrarent; ea non tantùm Spiritui ſancto, ſed & ſibi viſa eſſe, addiderunt; vt ſic admirabilem quamdam

i Act. 15.
LEGES ECCLESIAE A SPIRITV SANCTO.
k Ioan. 14.
l 1. Ioan. 4.

quamdam sancti Spiritus & Ecclesiæ esse coniunctionem & consensionem, verbis illis A significarent. Quæ igitur ab his, qui in Ecclesia vice fungentes Apostolorum ceteris præsunt, leges statuuntur, eæ non tam ipsis quàm primo omnium auctori Spiritui sancto acceptæ ferri debent: sicuti contrà, non quælibet quæ quis ex Spiritu Dei esse contēdit, sunt facile admittenda; sed quæ Ecclesia recipienda esse consenserit, & per eosdem significauerit, de quibus à Domino dictū est[a]: Sicut misit me Pater, & ego mitto vos.] ac item[b]: Qui vos audit, me audit: qui vos spernit, me spernit.] ac rursum[c] ad eosdem: Quæcumque ligaueritis super terram, erunt ligata & in cælis.] Quibus parendum esse, Apostolus Paulus[d] vehementissime suis scriptis inculcat: vt & Apostolici viri, & Ignatius sepissimè, vt cùm ait[e]: Decet itaque & vos obedire Episcopo, & in nullo illi refragari: terribile namque est tali contradicere: nec enim hunc fallit qui videtur, sed inuisibilem fallere nititur, qui non potest à quoquam falli.] & ad Smyrnenses[f]: Omnes Episcopum sequimini, vt B Christus Patrem.] & inferiùs: Honora Deum omnium auctorem & Dominum, Episcopum verò vt principem sacerdotum.] Sed de legibus Ecclesiasticis aliàs.

[a] Ioan. 20. [b] Luc. 11. [c] Mat. 16. [d] Rom. 13. 1. Thes. 4. 2. Thes. 3. Hebr. 13. & alijs. [e] Ignatius ad Magnes. epistol. 6. [f] Idem ad Smyr. ep. 10.

LVIII. Verùm quod ad dicta per Paulum & Silam promulgata Apostolorum decreta pertinet: quamdiu eadem vnà cum Sila circumiit loca, quibus olim cum Barnaba Euangelium prædicauerat, de custodiendis quę ab Apostolis statuta erant, sæpiùs inculcasse, Lucas testatur: postquam verò illos fines sunt egressi, nihil eiusmodi credentes admonuisse, Lucas (vt priùs fecerat) refert: vt ex his perspicuè intelligi possit, illis tantùm, quorum causa illa statuta erant, Paulum & Silam eadem Apostolorum promulgasse decreta: & vt non mireris, si latuit Corinthios horum cognitio, quibus Paulus ab his diuersa videtur dedisse præcepta; nimirum vt tunc ab immolatis[g] abstinerent, cùm inde aliquod inferretur scandalum; quo cessante, licitè illis vesci possent. & Thessalonicenses[h], vt abstine- C rent à fornicatione tantùm, admonuit, dicens: Scitis quæ præcepta dederim vobis per Dominum Iesum. Hæc est enim voluntas Dei, sanctificatio vestra: vt abstineatis à fornicatione.] hæc Paulus, nullam prorsus de idolothytis & suffocato mentionem faciens.

SANXIT PAVLVS DIVERSA PRO DIVERSA OCCASIONE. [g] 1. Cor. 8. 10. [h] 1. Thes. 4

LIX. Ex quibus cognoscas Apostolicarum sanctionum diuersas fuisse rationes, ac illarum aliquas sic esse editas, vt ab omnibus Christi fidelibus pariter seruarentur, vtputa Symbolum Apostolicum; alias verò pro ratione loci & temporis sic ab illis esse statutas, vt non omnes ijsdem legibus obligari voluerint, quas alicuius priuatæ causæ occasione certis locis præscripserint: vt de idolothytis dicimus, de quibus Apostoli & cum ipsis Paulus diuersa dederunt præcepta Syriæ ac Ciliciæ populis, diuersa verò tradidit idem Paulus Corinthijs.

APOSTOLICARVM SANCTIONVM DVO GENERA.

LX. Simile quiddam accidit de ieiunio sabbati, & alijs pluribus, quorum vsum diuersum D Orientalis ab Occidentalis Ecclesiæ consuetudine absque vllo fidei præiudicio fuisse, certum est. De quibus hæc est regula[i] Augustini, vt faciat vnusquisque, quod in ea Ecclesia, in qua reperitur, inuenerit. Vnde hæc idem ad Ianuarium[k]: Miror sanè quòd ita volueris, vt de his, quæ variè per diuersa loca obseruantur, tibi aliqua conscriberem: cùm & non sit necessarium, & vna in his saluberrima regula retinenda sit, vt quæ non sunt contra fidem, neque contra bonos mores, & habent aliquid ad exhortationem vitæ melioris, vbicumque institui videmus, vel instituta cognoscimus, non solùm non improbemus, sed etiam laudando & imitando sectemur, si aliquorum infirmitas non ita impedit, vt amplius detrimentum sit.] hæc Augustinus. Gregorius[l] item hæc ad Leandrum Episcopum Hispalensem in eamdem sententiam scribit: In vna fide nihil officit sanctæ Ecclesiæ consuetudo diuersa.] Sed de his hactenus. iam ad Paulum peragrantem Asiæ E prouincias redeamus.

DE IEIVNIO SABBATI. [i] Aug epist. ad Ianuar 118. [k] idē ad Ian. epist. 119. [l] Greg lib. 1. epist. 41.

LXI. Peruenit autem Paulus (inquit Lucas[m]) in Derben & Lystram. Et ecce discipulus quidam erat ibi nomine Timotheus, filius mulieris Iudææ Fidelis, patre Gentili. Huic testimonium bonum reddebant qui in Lystris erant & Iconio fratres. Hunc voluit Paulus secum proficisci: & assumens circumcidit eum propter Iudæos, qui erant in illis locis. Sciebant enim omnes quòd pater eius erat Gentilis.] Dignū est (inquit Chrysostomus[n]) vt obstupescamus Pauli sapientiam, qui tantopere pugnauit propter circumcisionem; qui omnia mouerat, & non priùs destitit, quàm correxisset confirmatū dogma. Circumcidit discipulum: non solùm alios non prohibet, sed etiam ipse hoc facit: & ita omnino ad vtilitatem spectabat, & nihil cum animi præcipitatione agebat. Hunc voluit, inquit, secum egredi. Mirabile hoc, quod & illum assumit. Propter Iudæos, inquit, qui erant in illis

[m] Act. 16. PAVLVS CIRCVMCIDIT TIMOTHEVM. [n] Chrys. hom. 34. in Act.

A illis locis. Hæc est causa circumcidendi: non enim ferebant audire verbum ab incircumciso. Et cur? Vide opus: Circumcidit, vt circumcisionem tollat.] hæc Chrysostomus de Pauli animi consilio in circumcidendo Timotheo. Augustinus[a] verò hanc causam affert: Ideò, inquit, Timotheus, cùm in præputio vocatus esset, tamen quia de Iudæa matre ortus erat, & ostendere cognatis suis debebat, ad eos lucrifaciendos, non hoc se didicisse in disciplina Christiana, vt illa sacramenta, quæ legis veteris essent, abominaretur, circumcisus est ab Apostolo: vt hoc modo demonstraret Iudęis, non ideò Gentes non ea suscipere, quia mala sunt & perniciosè à patribus obseruata; sed quia iam saluti nō necessaria post aduentum tanti sacramenti, quod per tam longa tempora tota vetus illa Scriptura propheticis figurationibus parturiuit. Nam & Titum circumcideret, cùm hoc vrgerēt Iudæi, nisi subintroducti falsi fratres ideò fieri vellēt, vt haberent quod de ipso Paulo disseminarent, tamquam eorum veritati cesserit, qui spem salutis Euangelicæ in circumcisione carnis atque huiusmodi obseruationibus esse prædicarent, & sine his nemini Christum prodesse contenderent: cùm contra nihil prodesset Christus eis, qui eo animo circumciderentur, vt ibi esse salutem putarent. Vnde est illud[b]: Ecce ego Paulus dico vobis, quia si circumcidamini; Christus nihil vobis proderit.] hæc Augustinus de Pauli instituto: sed quæ subdit de Petro, superiùs suo loco sunt pertractata.

[a] Aug. lib. de mend. ad Consent. c. 5.
[b] Galat. 5.

LXII. At verò quod de Timotheo idem Apostolus scribit[c]: fuit hic genitus matre Eunice nomine, fuitque illi auia Lois dicta, ambæ Fideles, & spectata virtute: in secunda enim quam ad ipsum dedit epistolā, hæc ait: Recordationem accipiens eius fidei, quæ est in te non ficta, quæ & habitauit primùm in auia tua Loide, & matre tua Eunice, certus sum C autem quòd & in te.] Vnde quod Augustinus in nuper citato loco ait Paulum circumcidisse Timotheum, vt sic cognatos Iudæos ad Christianam fidem impelleret: non putamus de auia & matre ipsum intellexisse, quæ iam antè crediderant: sed de alijs Iudęis illi coniunctis. Quod verò mox idem Apostolus subdit: Propter quam causam admoneo te vt resuscites gratiam Dei, quæ est in te per impositionem manuum mearum] ipsum à se sacris initiatum fuisse significat. Manuum enim impositio (de qua superiùs fusiùs dictum est) non nudum quoddam fuit ministerium, quo consueuerant Hebræi (vt in Thalmudicis testatur Rabbi Nathan) cùm quis ad docendos alios promouendus magister esset, collecto seniorum Concilio, eo priùs examinato, idoneoque reperto, omnes qui aderant, super ipsum manus imponere: sed hoc visibili signo manus impositionis impartiebatur per Apostolos gratia Spiritus sancti, vt apertè de Timotheo illis verbis D Paulus ipse testatur, vel cùm ad ipsum iam anteà scripserat, dicens[d]: Noli negligere gratiam, quæ in te est, quæ data est tibi per prophetiam, cum impositione manuum presbyterij.] Id enim non obiter factum, sed per prophetiam priùs declarato diuino suffragio, à se consummatum esse significat. Quo modo autem posteà ab eodem Paulo præfectus sit Ephesiorum Ecclesiæ, suo loco dicemus: interim Pauli itinera persequamur.

[c] 2. Tim. 1.
DE TIMOTHEI GENERE ET ORDINATIONE.
[d] 1. Tim. 4.

LXIII. Cùm[e] hac visitatione Pauli, Ecclesiæ fide confirmarentur, & abundarent quotidie numero: Transeuntes (inquit Lucas) Phrygiam, & Galatiæ regionem, vetati sunt à Spiritu sancto loqui verbum Dei in Asia. Cùm venissent autem in Mysiam, tentabant ire in Bithyniam: & non permisit eos Spiritus Iesu. Cùm autem pertransissent Mysiam, descenderunt Troadem, *ciuitatem maritimam Asiæ, quæ & Antigonia*[f] *dicta*. & visio per noctem Paulo ostensa est. Vir Macedo quidam erat stans, & deprecans eum, & dicens: E Transiens in Macedoniam, adiuua nos. Vt autem visum vidit, statim quæsiuimus proficisci in Macedoniam, certi facti quòd vocasset nos Deus euangelizare eis. Nauigantes autem à Troade, recto cursu venimus Samothraciam, & sequenti die Neapolim, & inde Philippos, quæ est prima partis Macedoniæ ciuitas colonia.] Ex hoc tempore & non anteà Lucas adhæsisse Paulo videtur: id enim ex mutato ab ipso vsu loquendi facilè intelligi potest. Qui enim cunctis, quas hactenus retulit, Pauli res gestas recensuit, semper in scribendo tertia persona est vsus, vt, Fecit, dixit, abijt, & his similibus: ex hoc autem tempore, mutato stylo, quòd ipse vnà cum ceteris Paulo præstò esset, seipsum cum alijs adnumerans, hæc in prima persona, Quæsiuimus, venimus, & alia id genus plura in his quę narrare pergit. Irenæus etiam[g], nonnisi ab hoc tempore, cùm Paulus venisset Troadem, Lucam illi adhæsisse, monstrare videtur; quod & verius esse existimamus. Vnde ex his Hieronymus est declarandus, dum de Luca agens[h], ipsum totius peregrinationis Pauli comitem appellat indiuiduum: cùm tamen nonnisi ex hoc tēpore hæc de illo dici possint;

[e] Act. 16.
[f] Hier. de locis Hebraic. & Plin. lib. 5. c. 30.
LVCAS ADHAERET PAVLO.
[g] Iren. lib. 3. c. 14.
[h] Hieron. de Script. Eccl. in Luca.

sint; nec sic quidem vt illi semper inhæserit; sed aliquando, vt occasio postulauit, absfuerit. A
Videas posthac ipsum, vt qui præsens esset, res singulas distinctè pleneque narrare: cùm alioquin anteà, eiusdem Hieronymi testimonio, grauissima prætermiserit, multaque strictim summatimque narrarit: vnde ex his magis magisque fides commendetur auctoris, dum à rebus illis conscribendis quibus præsens non fuerit, abstinuerit, ac paucioribus agere potiùs, quàm veritatem ipsam vel in minimum discrimen adduci, aut aliqua ex parte periclitari voluerit.

LXIV. [a] Hieron. de Script. Eccl. in Luca. [b] 2. Cor. 8. COMES PEREGRINATIONIS PAVLI SILAS. [c] Act. 15.

De eodem Luca existimauit ibidem Hieronymus[a] intelligere voluisse Paulum, cùm ad Corinthios[b] scribens ait: Misimus etiam cum illo fratrem, cuius laus est in Euangelio per omnes Ecclesias: non solùm autem, sed & ordinatus est comes peregrinationis nostræ in hanc gratiam, quæ ministratur à nobis ad Domini gloriam, & destinatam voluntatem nostram.] Verùm nihil eiusmodi de ipso Luca legitur in Actis, sed potiùs (vt vidimus B eodem Luca auctore) de Sila: qui, cùm à Paulo Barnabas recessisset, electus est Antiochiæ Pauli comes in peregrinatione suscepta: cui & conueniunt illa præconia, quibus dicitur, laudem eius in Euangelio fuisse per omnes Ecclesias: nam ad Apostolicam perficiendam legationem ex Concilio Ierosolymitano vnà cum Iuda, quòd primi essent (vt idem Lucas[c] ait) in fratribus, delectus est. Porrò eiusmodi primatus nonnisi ex prædicatione Euangelij comparatus esse videtur: in quo genere si magna cum laude versatus est ante ipsius legationis functionem; quanta celebrior posteà factus est, cùm omnibus Ecclesiis Syriæ, Ciliciæ, & aliis Asiæ prouinciæ, Macedoniæ etiam, & Achaiæ, vnà cum Paulo ablegatus Antiochia, Euangelium prædicauit? vt meritò de illo Paulus dixisse videatur: Cuius laus est in Euangelio per omnes Ecclesias.] quibus sanè verbis non proptereà aliquis à Paulo notatus dici potest, qui scripserit Euangelium, immò nec si appellasset eum Euangelistam: nam & Philippus ab eodem Luca[d] dictus est Euangelista, non quòd Euangelium C scripsisset, sed potiùs prædicasset. In hanc sententiam, quòd ille sic à Paulo descriptus, non fuerit Lucas, Theodoretus accessit[e]: qui tamen illum non Silam, sed Barnabam fuisse putauit, qui in prima illa peregrinatione segregatus Antiochiæ cum Paulo in Euangelium, illi vsque ad finem comes adhæsit: qui licet in secunda assumpta ab Apostolo peregrinatione ab eo discessisset; tamen antequam secundam illam ad Corinthios, in qua prædicta narrantur, Paulus scripsisset epistolam, Barnabas iterùm ad ipsum rediisse videtur. Nam in prima[f] ad eosdem data epistola, eius meminit tamquam collegæ in Euangelij prædicatione, cùm ait: Aut ego solus, & Barnabas, non habemus potestatē hoc operandi?] Quid de his quisque opinari velit, fueritne Lucas, an Silas, vel Barnabas, relinquimus arbitrio legentium; qui meminisse debent, Hieronymi sententiam non mediocriter roborari Ignatij testimonio, qui ad Ephesios scribens, eodem quo Paulus, Lucam præconij D laudat genere, cùm dicit, ipsum citans: Vt testatur Lucas, cuius laus est in Euangelio.] Sed de Luca satis: an verò fuerit ex numero septuaginta duorum, vel potiùs Pauli discipulus, agemus inferiùs, cùm de Euangelio ab eo scripto instituemus narrationem.

[d] Act. 21. [e] Theod. in 2. ad Cor. 8. [f] 1. Cor. 9.

LXV. TEMPVS ADVENTVS PAVLI CORINTHVM.

Quod verò pertinet ad res gestas Pauli vsque ad eius aduentum Corinthum à Luca descriptas: in eis ordine temporum in Annalibus intexendis, eiusmodi est à nobis inita ratio: Quoniam idem Lucas inferiùs capite decimooctauo agens de aduentu Pauli Corinthum, inuenisse illic dicit Aquilam & Priscillam Iudæos, qui (inquit) nuper venerant ab Italia, quòd Claudius Imperator præcepisset omnes Iudæos Roma discedere: cùm verò dictum sit maiorum auctoritate, Claudium hoc ipso anno nono sui imperij, quæ dicta sunt in Iudæos statuisse: certè aduentum Pauli Corinthum hôc anno, vel ad summum E sequentis initio, contigisse, existimari posse videtur. Nos igitur, habita ratione ceterarum rerum, quæ à Luca descriptæ, à nobis hoc anno sunt recensitæ, in sequentem annum potiùs illum reijcimus: cetera verò, quæ ad illud vsque tempus in Actis facta leguntur, hoc ipso anno includimus.

LXVI. [g] Act. 16. DE LYDIA PVRPVRARIA.

Eramus autem (sequitur Lucas[g]) in hac vrbe, *Philippis videlicet*, consistentes. Die autem sabbatorum egressi sumus foras portam iuxta flumen, vbi videbatur oratio esse: & sedentes loquebamur mulieribus, quæ conuenerant. Et quædam mulier nomine Lydia purpuraria ciuitatis Thyatirenorum, colens Deum, audiuit: cuius Dominus aperuit cor intendere his quæ dicebantur à Paulo. Cùm autem baptizata esset, & domus eius, deprecata est, dicens: Si iudicastis me fidelem Domino esse, introite ad domū meam, & manete: Et coëgit nos.] Consueuerant Hebræi vltra synagogas, quas intra ciuitates habebant, loca

A loca etiam in suburbiis posita, quantum sabbati haberet iter, in quæ deambulantes conuenirent, ac simul Deo preces offerrent, instituere. De eiusmodi locis[a] Epiphanius agens, hæc ait: Fuerunt quidam antiquitus orationum loci, tum inter Iudæos extra ciuitatem, tum inter Samaritas, velut etiam in Actibus Apostolorum inuenimus: vbi purpurarum venditrix Lydia Paulo occurrit, & sic quoque diuina Scriptura narrat, quòd videbatur locus orationis esse: & accesserunt, & docuerunt Apostoli mulieres, quæ illo tempore conuenerant. Sed & orationis locus est in Sicimis, quæ nunc appellatur Neapolis, extra vrbem in campestri regione duorum fermè signorum distantia, speciem theatri prę se ferens, in aëre & sub dio constructus à Samaritis, qui omnia Iudæorum imitantur.] hæc Epiphanius.

[a] *Epiph. hæres. 80.*

Quid autem post hæc acciderit, idem Lucas declarat his verbis: Factum est autem, LXVII.
B euntibus nobis ad orationem, puellam quamdam habentem spiritum pythonem obuiare nobis, quæ quæstum magnum præstabat dominis suis diuinando. Hæc subsecuta Paulum, & nos, clamabat, dicens: Isti homines serui Dei excelsi sunt, qui annuntiant vobis viam salutis. Hoc autem faciebat multis diebus. Dolens autem Paulus, & conuersus spiritui dixit: Præcipio tibi in nomine Iesu Christi exire ab ea. Et exiit eadem hora. Videntes autem domini eius quia exiuit spes quæstus eorum, apprehendentes Paulum & Silam perduxerunt in forum ad principes: & offerentes eos magistratibus, dixerunt: Hi homines conturbant ciuitatem nostram, cùm sint Iudęi, & annuntiant morem quem non licet nobis suscipere, neque facere, cùm simus Romani.] Erat enim (vt dictum est) Philipporum ciuitas colonia Romanorum, & sic appellat eam Plinius[b]. Porrò coloni iure Romanorum viuere cogebantur; non sic quidem municipia, quæ suis iuribus & legi-
C bus vti possent; quo genere coloniis ea præstasse, Gellius[c] pluribus docet. Cùm ergo Philippenses dixerunt se esse Romanos, eaque ex causa non licuisse sibi peregrinum morem accipere; iure colonorum eos esse locutos constat: nam etsi municipes itidem dicti sint ciues Romani, tamen quos vellent mores admittere, & quibus vellent legibus vti poterant. Cùm igitur Paulus & Silas sic ante magistratus ciuitatis sisterentur: Cucurrit (inquit Lucas) plebs aduersus eos: & magistratus scissis tunicis eorum, iusserunt eos virgis cædi: Et cùm multas plagas eis imposuissent, miserunt eos in carcerem interiorem, & pedes eorum strinxerunt ligno. Media autem nocte Paulus & Silas orantes laudabant Deum: & audiebant eos, qui in custodia erant.]

DE PYTHONISSA LIBERATA.

[b] *Plin. lib. 4. cap. 11.*

[c] *Gell. lib. 16. cap. 13.*

Hoc faciebat Paulus vnà cum Sila, quod ante ipsos Dauid Rex facere consueuerat, LXVIII.
qui media[d] nocte surgebat ad confitendum Domino; & quod Isaię[e] erat in optatis, cùm
D diceret: Anima mea desiderauit te in nocte.] Hoc item à Fidelibus faciendum esse, Dei Ecclesia, Apostolorum traditione & exemplo, constituit: idque illa præsertim ratione, quòd media nocte Dominum ad iudicandum orbem terrarum ex improuiso & quàm citissimè venturum esse credebant, secundùm quod dixerat[f]: Media nocte clamor factus est, Ecce sponsus venit.] Cui veritati adstipulari videbantur carmina Sibyllina. Quamobrem (quòd Dominus admonuerat vigilandum esse) Christiani media nocte surgere ad Dei laudes celebrandas consueuerunt, prout Lactantius[g] testatur his verbis, cùm de aduentu Domini ad iudicium loquitur: Tunc, inquit, aperietur cælum medium intempesta nocte & tenebrosa, vt in Orbe toto lumen descendentis Dei tamquam fulgur appareat: quod Sibylla his versibus locuta est:

— ὁππότ' ἂν ἔλθῃ
E Πῦρ ἔσται, σκότος ἐν τῇ μέσσῃ νυκτὶ μελαίνῃ. hoc est: *Cùm veniet, ignis erit, tenebræq; in media nocte obscura*. Hæc est nox, quæ à nobis propter aduentum Regis ac Dei nostri peruigilio celebratur: cuius noctis duplex est ratio, quòd & in ea vitam tum recepit, cùm passus est, & posteà orbis terræ regnum recepturus est.] hæc Lactantius.

DE NOCTVRNIS PRECIBVS.

[d] *Psal. 11.*
[e] *Isa. 26.*
[f] *Mat. 25.*
[g] *Lactan. lib. 7. c. 19.*

At quoniam nec satis exploratum esse voluit Dominus, qua potissimùm hora venturus esset, dicente ipso[h]: Vigilate ergo: nescitis enim quando Dominus veniet, serò, an media nocte, an galli cantu, an manè.] hac de causa non media tantùm nocte (vt diximus) Fideles ad preces Deo fundendas consurgere consueuerunt, sed & aliis eiusdem noctis horis. Vnde Clemens[i] Alexandrinus: Quocircà, inquit, sæpè etiam noctu è lecto surgendum est, Deusque est laudandus: beati enim, qui in ipsum vigilarunt, se ipsos assimilantes Angelis, quos nos ἐγρηγόρους, hoc est, vigilantes vocamus.] His itaque quatuor noctis temporibus expectandi Dominum fortasse respondent tres illæ noctur-

LXIX.
[h] *Mar. 13.*
[i] *Clem. Alexand. in Pædag. c. 9.*

DE TRIBVS NOCTVRNIS HORIS. nocturnæ preces, cùm his accedunt matutinæ laudes, quæ tamen vno compendio hodie absoluuntur: licet aliam ab his diuersam rationem iniisse visi sint, qui tribus vicibus nocte orandum esse statuerunt, nimirum ipso exordio, media nocte, & in fine: prout Basilius[a], dum hæc ait: Completo verò iam die, pro iis omnibus quæ in eo nobis data fuerunt, gratulatio succedet; eorumque quæ vel prudenter vel imprudenter prætermissa sunt, confessio: ac sicubi latens delictum aliquod admissum fuerit verbis, operibúsve, aut etiam corde, pro his omnibus oratione adhibita, veniam nobis à Deo comprecabimur: siquidem ad similia peccata iterùm euitanda valdè vtilis est præteritorum consideratio. Idcircò Dauid dicit: Quæ dicitis in cordibus vestris, & in cubilibus vestris compungimini. Tum autem primis se iam noctis intendentibus tenebris, sequetur petitio, vt quies, quam sumus capturi, ex omni perturbatione ac vitio libera sit. Qua hora etiam necessariò nonagesimus recitari Psalmus debet. De tempore autem dimidiæ noctis, quòd id ad orationem necessarium sit, traditum est nobis à Paulo & Sila in Actis. Scriptum est enim sic: Circiter autem mediam noctē Paulus & Silas laudabant Deum. Atque hoc quidem etiam Auctor Psalmorum confirmat, sic dicens: Media nocte surgebam ad confitendum tibi super iudicia iustitiæ tuæ. Pòst anteuertendum diluculum est, & ad orationem surgendum, cauendumque ne dies nos in lectulo dormientes opprimat. & ille imitandus, qui dixit: Præuenerunt oculi mei diluculum, vt meditarer eloquia tua.] Hæc Basilius. A B

[a] Basil. reg. interrog. 37.

LXX. Hieronymus[b] etiam, scribens ad Eustochium, nocte bis terque surgendum demonstrat: & ad Demetriadem[c] post alias diurni temporis orandi horas: Ad vesperam, inquit, media nocte, & manè semper est exercendum.] & ad Lætam[d] hæc de eisdem noctis horis: Assueuerat exemplo ad orationes & Psalmos nocte consurgere, manè hymnos canere, accensaque lucerna reddere sacrificium vespertinum.] ea de causa Epiphanius[e] Psalmos, qui ea prima noctis hora cani consueuerunt, lucernales appellat, cum ait: Matutini etiam hymni in ipsa sancta Ecclesia perpetuò fiunt, & orationes matutinæ, & lucernales simul Psalmi & orationes.] De iisdem Basilius[f] ad Amphilochium de Spiritu sancto: Visum est patribus nostris beneficium vespertini luminis non silentio suscipere, sed statim vt apparuit, gratias agere. At quinam fuerit pater illorum verborum lucernariæ gratiarum actionis, dicere nō possumus: populus tamen antiquam edit vocem, & nemini vmquam ipsi impij putati sunt qui dicunt: Laudamus Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum Dei.] hæc ille, insinuans hæc nonnisi ex Apostolorum traditione ad Ecclesias esse perlata. De iisdem insuper lucernariis precibus est mentio apud Clementem[g] & Cassianum[h], qui de nocturno orandi modo librum scripsit[i]. Chrysostomus[k] etiam lucernarium illud appellat officium, de quo ait[l]: Ad Solis occasum, quod etiam lucernarium appellamus, orandum scilicet: quia tum ob diei transitum Deo gratias agimus.] hæc ille, cùm septem enumerat canonicas orandi horas, deque tribus nocturnis orandi horis pluribus agit: de quibus & alij demum omnes tam Latini quàm Græci, qui de Ecclesiasticis sacris ritibus commentarios conscripserunt. Nocturnas conuocationes eas appellat Tertullianus[m]; quòd scilicet non priuatim in suis ædibus à singulis agerentur, sed publicè omnes in vnam conuocarentur ecclesiam. vnde Ignatius[n] ad Magnesianos: Omnes, inquit, ad orandum in idem loci conuenite; sit vna communis precatio, vna mens, vna spes.] & paulo pòst: Omnes velut vnus quispiam ad templum Dei concurrite, velut ad vnum altare.] C D

LVCERNARIAE PRECES

[b] Hier. ep. 28. [c] Idē epist. 8. [d] Idem ep. 7. [e] Epiph. in compend. [f] Basil. ad Amphil. de Spiritu sancto, cap. 29. [g] Clem. Cōst. lib. 8 c. 36. [h] Cassian. lib. 3. c. 3. [i] Cass lib 2. [k] Chrysost. in Psal. 118. [l] Idem hom. 59. ad pop. Antioch & de laud. monach. [m] Tertull. ad vxor. li. 2. c 4 [n] Ign. epist. 6.

LXXI. Perseuerauit diutiùs & ille vsus, vt non clerici tantùm, sed & populus simul in ecclesia laudes Deo canerent: tamen quòd modò illi altiori voce, isti summissa in ecclesia orent, ea de causa mutatum videtur, quòd laici perdifficilè continerentur in officio, vt in voce rhythmum, & in statu corporis decorem sacris decentem seruarent; prout pluribus queritur, cùm populum obiurgat Ioannes Chrysostomus[o], qui inter alia hæc ait: Sunt quidam inter hos qui hîc adsunt, quos ne vestræ quidem charitati arbitror esse ignotos, qui contemnentes Deum, ac Spiritus eloquia pro vulgaribus ac profanis ducentes, incompositas voces emittunt, nihiloque meliores se gerunt his quos habet insania, toto corpore tumultuantes circumacti, moresque præ se ferentes à spirituali statione alienos. Miser & infelix, oportebat te cum tremore & reuerentia angelicam glorificationem resonare, cumque terrore confessionem reddere conditori, ac per hanc delictorum veniam postulare, &c.] pluribus enim insectatur eorum in orando incompositam vocem, & indecoros E

[o] Chrysost. in Isa. c 8 homil. 1.

A ros mores. Porrò de antiquo in Ecclesia sacrarum vsu vigiliarum, de quo agimus, non solùm innumera sanctorum Patrum tam Latinorum quàm Græcorum suppetunt testimonia, sed etiam scriptorũ Gentilium. Ecce tibi Plinius[a] Iunior scribens ad Traianum, hæc ait: Affirmabant autem hanc fuisse summam vel culpæ suæ, vel erroris, quòd essent soliti stato die ante lucem conuenire, carmenque Christo quasi Deo dicere secum inuicem.] Et Lucianus[b] ex persona Christianorum: Ad hymnos tota nocte decantandos vigilantes, talia somniamus.] Rursum Ammianus[c] Marcellinus: In statione primis tenebris obseruata custodum absentia, qui die festo Christiani ritus in ecclesia pernoctabant.] Ceterum sacrarum vigiliarum vsum non tantùm (vt quidam imperite tradunt) non sublatum esse in Ecclesia ab Ambrosio, sed ab illis temporibus maiori obseruantia celebratum, & quibusdam additamentis nobiliter auctum, diximus in nostris ad Romanum B Martyrologium[d] Notationibus, iterùm quoque dicturi fusiùs suo loco inferiùs. Hæc de antiquis Ecclesiæ moribus, quos ex instituto narrandos suscepimus.

VSVS VIGILIARVM.

[a] Plin. lib. 10. epist. 97.

[b] Lucian. in Philopat.

[c] Ammianus Marc. lib. 28. in fine.

[d] Die quinta Ianuar.

LXXII. Prosequitur posteà Lucas[e] de Paulo & Sila carceri mancipatis hæc scribere: Subitò verò terræmotus factus est magnus, ita vt mouerentur fundamenta carceris. Et statim aperta sunt omnia ostia, & vniuersorum vincula soluta sunt. Expergefactus autem custos carceris, & videns ianuas apertas carceris, euaginato gladio volebat se interficere, æstimans fugisse vinctos. Clamauit autem Paulus voce magna, dicens: Nihil tibi mali feceris: vniuersi enim hîc sumus. Petitoque lumine introgressus est, & tremefactus procidit Paulo & Silæ ad pedes: & producens eos foras, ait: Domini, quid me oportet facere, vt saluus fiam? At illi dixerunt: Crede in Dominum Iesum, & saluus eris tu, & domus tua. Et locuti sunt ei verbum cum omnibus qui erant in domo eius. Et tollens eos in illa hora C noctis, lauit plagas eorum, & baptizatus est ipse, & omnis domus eius continuò. Cùmque perduxisset eos in domum suam, apposuit eis mensam, & lætatus est cum omni domo sua, credens Deo. Et cùm dies factus esset, miserunt magistratus lictores, dicentes: Dimitte homines illos. Nuntiauit autem custos carceris verba hæc Paulo: Quia miserunt magistratus vt dimittamini: nunc igitur exeuntes ite in pace. Paulus autem dixit eis: Cæsos nos publicè, indemnatos homines Romanos miserunt in carcerem, & nunc occultè nos eiiciunt? Non ita: sed veniant, & ipsi nos eiiciant. Nuntiauerunt autem magistratibus lictores verba hæc. Timueruntque audito quòd Romani essent: & venientes deprecati sunt eos, & educentes rogabant vt egrederentur de vrbe. Exeuntes autem de carcere, introierunt ad Lydiam: & visis fratribus, consolati sunt eos, & profecti sunt.] hæc Lucas de rebus gestis Philippis. Quòd autem Philippenses magistratus adeò timue- D rint, cùm resciuissent, quos cecidissent ac carceri tradidissent, esse Romanos ciues; atque eosdem posteà humaniter tractantes, ipsi venientes rogarint eos vt abirent: illud in causa fuisse existimo, quòd adhuc recèns erat Rhodiorum exemplum, qui cùm peccassent in aliquos Romanos ciues, Claudius eos libertate penitus priuarat, vt auctor est Dio[f], qui de his pluribus agit.

[e] Act. 16.

PAVLVS ET SILAS LIBERATI.

[f] Dio lib. 60.

LXXIII. Egressi Paulus & Silas Philippis, cùm (inquit Lucas[g]) perambulassent Amphipolim & Apolloniam, *Macedoniæ ciuitates*, venerunt Thessalonicam, vbi erat synagoga Iudæorum. Secundùm consuetudinem autem Paulus introiuit ad eos: & per sabbata tria disserebat eis de Scripturis; adaperiens & insinuans, quia Christum oportuit pati, & resurgere à mortuis, & quia hic est Christus, quem annuntio vobis. Et quidam ex eis crediderunt, & adiuncti sunt Paulo & Silæ, & de colentibus Gentilibus multitudo ma- E gna, & mulieres nobiles non paucæ.] hæc Lucas. At de suo aduentu Paulus ad eosdem Thessalonicenses posteà scribens, his verbis meminit[h]: Ipsi scitis, fratres, introitum nostrum ad vos, quia non inanis fuit. Sed antè passi & contumeliis affecti (sicut scitis) in Philippis, fiduciam habuimus in Deo nostro, loqui ad vos Euangelium Dei in multa solicitudine.] Quanta autem alacritate animi Thessalonicenses susceperint à Paulo prædicationem Euangelij, idem ipse his verbis significat, dicens[i]: Euangelium nostrum non fuit ad vos in sermone tantùm, sed in virtute, & in Spiritu sancto, & in plenitudine multa: sicut scitis quales fuerimus in vobis propter vos. Et vos imitatores nostri facti estis & Domini, excipientes verbum in tribulatione multa cum gaudio Spiritus sancti: ita vt facti sitis forma omnibus credentibus in Macedonia, & in Achaia. A vobis enim diffamatus est sermo Domini non solùm in Macedonia, & in Achaia; sed in omni loco fides vestra, quæ est ad Deum, profecta est: ita vt non sit nobis necesse quid-

[g] Act. 17.

[h] 1. Thess. 2.

QVID THESSALONICAE PAVLVS.

[i] 1. Thess. 1. & 2.

quidquam loqui. Ipsi enim de nobis annuntiant, qualem introitum habuerimus ad vos, & quomodo conuersi estis ad Deum à simulacris, seruire Deo viuo & vero.] & inferius: Ideò & gratias agimus Deo sine intermissione: quoniam cum accepissetis à nobis verbum auditus Dei, accepistis illud non vt verbum hominum, sed, sicut est verè, verbum Dei, qui operatur in vobis, & credidistis. Vos enim imitatores facti estis, fratres, Ecclesiarum Dei quæ sunt in Iudæa, in Christo Iesu: quia eadem passi estis & vos à contribulibus vestris, sicut & ipsi à Iudæis.] A

LXXIV. Sed quænam fuerit eiusmodi tribulatio, quam passi sunt Fideles Thessalonicenses, Lucas[a] ex parte saltem declarat his verbis: Zelantes autem Iudæi, assumentesque de vulgo viros quosdam malos, & turba facta, concitauerunt ciuitatem: & assistentes domui Iasonis, quærebant eos producere in populum. Et cùm non inuenissent eos, trahebant Iasonem & quosdam fratres ad principes ciuitatis, clamantes: Quoniam hi qui Orbem concitant, & huc venerunt, quos suscepit Iason: & hi omnes contra decreta B Cæsaris faciunt, Regem alium dicentes esse Iesum. Concitauerunt autem plebem, & principes ciuitatis audientes hæc: & accepta satisfactione à Iasone & ceteris, dimiserunt eos. Fratres verò confestim per noctem dimiserunt Paulum & Silam in Berœam.] hucusque Lucas de rebus Thessalonicæ gestis Sed & de conuersatione Pauli & Silæ cùm essent Thessalonicæ, nolumus illud præteriisse quod idem Paulus[b] ad eos scribens inculcat his verbis: Neque enim aliquando fuimus in sermone adulationis, sicut scitis; neque in occasione auaritiæ, Deus testis est: nec quærentes ab hominibus gloriam, neque à vobis, neque ab aliis. Cùm possemus vobis oneri esse, vt Christi Apostoli: sed facti sumus paruuli in medio vestrûm, tamquam si nutrix foueat filios suos. Ita desiderantes vos cupidè, volebamus tradere vobis non solùm Euangelium Dei, sed etiam animas nostras, quoniam carissimi nobis facti estis. Memores enim estis, fratres, laboris nostri, C & fatigationis: nocte & die operantes, ne quem vestrûm grauaremus, prædicauimus vobis Euangelium Dei.]

a Act. 17.

RECESSIT PAVLVS THESSALONICA.

b 1. Thess. 2.

LXXV. At non solùm hæc, sed & cùm apud ipsos esset, omnes quæ in ipsos concitatæ sunt posteà persecutiones prædixit. commemorat id ipsum Paulus[c] eadem epistola, quam ad ipsos scripsit, sic dicens: Nemo moueatur in tribulationibus istis: ipsi enim scitis quòd in hoc positi sumus. Nam cùm apud vos essemus, prædicebamus vobis, passuros nos tribulationes, sicut & factum est, & scitis.] Hæc omnia cùm prætermiserit Lucas, neque scribens cetera dicat se vnà cum illis fuisse, neque in prima pluralis numeri persona loquatur, vt fecerat priùs; par est credere (quod & ceteris Pauli discipulis Timotheo, Tito, & aliis sæpè accidere consueuit) eumdem Lucam à Paulo aliò D fuisse amandatum prædicandi Euangelij gratia, ad ipsum iterùm rediturum. Ex his admirabilem videas in scriptore modestiam (quod aliàs dictum est) tum quòd quæ præsens non vidit, compendio breui perstrinxerit, ne vel in minimo veritas periclitaretur: tum etiam quòd res à se gestas, rebus tantùm Pauli narrandis intentus, obuolutas silentio præterierit.

c 1. Thess. 3

LVCAE IN SCRIBENDO RATIO.

LXXVI. Quæ autem acciderint Paulo & Silę, cùm Thessalonica recedentes venerunt Berœam eiusdem prouinciæ ciuitatem, idem Lucas[d] in hunc modum recenset: Cùm venissent, in synagogam Iudæorum introierunt. hi autem erant nobiliores eorum qui sunt Thessalonicæ, qui susceperunt verbum in omni auiditate, quotidie scrutantes Scripturas, si hæc ita se haberent. Et multi quidem crediderunt ex eis, & mulierum Gentilium honestarum, & viri non pauci. Cùm autem cognouissent in Thessalonica E Iudæi quia & Berœæ prædicatum est à Paulo verbum Dei, venerunt & illuc, commouentes & turbantes multitudinem. Qui autem deducebant Paulum, perduxerunt eum vsque ad Athenas: & accepto mandato ab eo ad Silam & Timotheum, vt quàm celeriter venirent ad illum; profecti sunt.] Ceteræ verò Pauli Athenis res gestæ quoniam sequenti anno accidisse reperiuntur, suo loco easdem describemus. Hoc anno iisdem Coss. (inquit Tacitus[e]) Ituræi & Iudæi, defunctis Regibus Sohenio atque Agrippa, prouinciæ Syriæ additi sunt: sed obitum Agrippæ ante annos quinque contigisse, Iosepho auctore, diximus.

d Act. 17.

QVID BEROEAE PAVLVS.

e Tacit. li. 12.

IESV

A SEquenti anno Domini quinquagesimosecundo, C. Antistio [a] & M. Suillio Coss. Paulus Athenas veniens, in synagoga Iudæorum primùm, inde in Areopago Euangelium prædicauit, conuertitque multos ad fidem Christi suscipiendam, & inter alios Dionysium Areopagitam, & nobilem feminam nomine Damarim. Antequam autem singula, vt gesta sunt, enarremus; ratio ex more reddenda est, cur hæc in hoc potissimùm tempus à nobis reiiciantur. Hæc ita se habere, tum ex anteà dictis, tum etiam ex his quæ sequuntur de Paulo [b], quòd Athenis recedens, moxque Corinthum veniens, inuenerit illic Aquilam & Priscillam, qui nuper venerant ex Italia, occasione edicti Claudij, B quo iusserat omnes, qui erant Romæ, Iudæos ab Vrbe secedere (quod anno superiori, nimirum nono eiusdem Imperatoris anno, promulgatum fuisse vidimus) optime colligi potest. Quibus consentiunt quæ de Dionysio traduntur, ipsum anno decimonono à passione Domini ad Christum fuisse conuersum. quocircà à trigesimoquarto anno Domini inchoato, quo passum fuisse monstrauimus, dictos nouemdecim annos numerare incipiendo, & ad præsentem vsque annum numerum deducendo, fateri oportet ipsum Dionysium ad Christianæ religionis cultum accessisse hoc ipso anno Domini quinquagesimosecundo. His de temporis ratione cognitis, rem gestam ex Lucæ verbis, vt se habuit, enarremus. I.

[a] Tacit. li. 12.

DE ADVENTV PAVLI ATHENAS.

[b] Act. 18.

Paulus igitur cùm Athenis esset, expectans Silam atque Timotheum: Incitabatur (inquit Lucas [c]) spiritus eius in ipso, videns idololatriæ deditam ciuitatem. Disputabat C igitur in Synagoga cum Iudæis, & colentibus, & in foro, & per omnes dies ad eos qui aderant. Quidam autem Epicurei & Stoici philosophi disserebant cum eo, & quidam dicebant: Quid vult seminator verborum hic dicere? Alij verò: Nouorum dæmoniorum videtur annuntiator esse. quia Iesum & resurrectionem annuntiabat eis. Et apprehensum eum ad Areopagum duxerunt.] Erat locus ille iuxta mare, Promontorium Martis dictum; à quo nomen deductum, vt Areopagus diceretur: licet de nomine [d] alij aliam afferant causam. Iudices qui eò conuenire consueuerant ad iudicandas causas, maiores scilicet, nempe sanguinis, morum, ac religionis, à loco nomen accipientes, Areopagitæ dicebantur, fama integerrimi, virtuteque spectarissimi, & vsu rerum perspicacissimi: nulli enim ad eum magistratum capessendum patebat aditus, nisi primùm in inferiori magistratu sex virorum Thesmothesiæ per annum meruisset: ad quem nec facilis D erat accessus: nam priùs de anteacta vita rationem reddere publicè tenebatur; itreprehensibilisque adinuentus, inter eos adnumerabatur: idemque rursus in Areopagitam promouendus, qualis esset, quibus compositus moribus, & in rebus agendis solertia præditus, diligenti peruestigatione probatus, sic tandem inter Areopagitas profitebatur. Accedebat & illud, quòd qui talis visus in eum ordinem obrepsisset, nec qualem præseferebat aspectus inuentus esset, nullis meritis, sed tantùm Genio (vt aiunt [f]) impellente, ab Areopagitarum numero sponte discedere cogeretur. II.

[c] Act. 17.

[d] Aug. de ciuitate Dei lib. 18 c 10. Isid Pelusiota l. 2. ep. 91. Suidas & alij.

[f] Lucianus in Hermotimo.

Cùm causam cognituri Areopagitæ ac iudicaturi in Areopagum ascenderent (id enim ter tantùm in mense faciebant, nimirum quarto Kal. tertio, & pridie) qui erant causam dicturi, non Oratorum more, ornamento verborum ad persuadendum composito, sed simplici rei gestæ narratione id facere iubebantur; & si quando quid modicum eius- E modi lineam excessissent, præconis voce cohibiti, tacere cogebantur. ac sicut hæc fiebant, ne verborum illecebris flecterentur; ita ne reorum miserando commouerentur aspectu, ipsa nocte, nullis admotis luminibus, iudicia exercebant, summoque silentio tabellarem quisque dabat sententiam: vnde in parœmiam illud venit: Areopagita taciturnior. Adeoque de illorum integritate fama percrebuit, vt cùm quis iustissimum quempiam, seuerissimum, vita innocentissimum, ac omnibus denique partibus absolutum, optimumque virum demonstrare voluisset, Areopagitam cognomine diceret [g]. Antiquissimum planè iudicium, quod (vt Eusebius notat in Chronico) cœptum est anno mundi ter millesimo sexcentesimo nonagesimoquarto: nec vsque ad præsens tempus, quamuis à diuersis tyrannis oppressi Athenienses fuerint, extinctum est: & quantumlibet à Romanis essent subiugati, nullatenus est intermissum. Quin & Romani Proconsules Asiæ perdifficiles causas eorum iudicio definiendas committebant, vt Cn. Do- III.

DE AREOPAGITIS.

[g] Cic. ad Att. lib. 1.

[a] Gell. lib. 12. c. 7. labellam fecisse, ex Valerio testatur Gellius[a]. Lucianus etiam in Hermotimo, sua quoque ætate Areopagitarum iudicio causas definiri consueuisse tradit. Collegit hæc maiori ex parte Budæus[b]. Ceterùm illucescente orbi terrarum Christi lege omnium perfectissima, iam ceteras siluisse, & Areopagum cessasse, auctor est Theodoretus[c], verùm non statim, sed, vt cetera alia, suis temporibus. A

[b] Budæus in Pandectis l. vlt. de Sen.
[c] Theodor. de Euang. verit. li. 9. de legib.

IV. PAVLI CONCIO IN AREOPAGO.

Adductus igitur Paulus in Areopagum, iussus causam dicere: Stans (inquit Lucas) in medio Areopagi, sic ait: Viri Athenienses, per omnia quasi superstitiosiores vos video. Præteriens enim, & videns simulacra vestra, inueni aram, in qua scriptum erat: IGNOTO DEO. Quod ergo ignorantes colitis, hoc ego annuntio vobis. Deus autem qui fecit mundum, & omnia quæ in eo sunt, hic cæli & terræ cùm sit Dominus, non in manufactis templis habitat, nec manibus humanis colitur, indigens aliquo, cùm ipse det omnibus vitam, & inspirationem, & omnia: fecitque ex vno omne genus hominum inhabitare super vniuersam faciem terræ, definiens statuta tempora, & terminos habitationis eorum, quærere Deum, si fortè attrectent eum, aut inueniant: quamuis non longè sit ab vnoquoque nostrûm. In ipso enim viuimus, & mouemur, & sumus, sicut & quidam vestrorum poëtarum dixerunt: Ipsius enim & genus sumus. Genus ergo cùm simus Dei, non debemus æstimare auro, aut argento, aut lapidi, sculpturæ artis, & cogitationis hominis, Diuinum esse simile. Et tempus quidem ignorantiæ despiciens Deus, nunc annuntiat hominibus, vt omnes vbique pœnitentiam agant, eò quòd statuit diem, in quo iudicaturus est Orbem in æquitate, in viro in quo statuit, fidem præbens omnibus, suscitans eum à mortuis.] hæc perorauit Paulus in Areopago. B

V. ATHENIENSES TENACISSIMI DEORVM CVLTORES.

Perdifficilem sanè prouinciam suscepit: quî enim fieri poterat, vt ipsi toto Orbe celeberrimi, à quibus & Romani publica celebrique legatione leges acceperant, leges in re maxima, nimirum cultu diuino, à barbaro homine, Iudæo scilicet, acciperent; vt qui prædicaretur ab eo Iudæus homo crucifixus, idem Deus esse crederetur? cùm præsertim capitis suppliciū immineret, si quis vel deos negaret, vel inconsulto Areopago, peregrinam religionem induceret. Nam de Anaxagora Clazomenio scriptum[d] est, quòd existimantibus Atheniensibus Solem esse deum, ille cùm saxum ignitum dixisset, paucorum sententia morte damnatus est. Idemque aduersus Diagoram Melium talentum decreuerunt, si quis occideret eum, quoniam eorum mysteria deridere ferebatur. Protagoras autem, nisi citò fugisset, comprehensus occisus fuisset, eò quòd de diis Atheniensium, an essent, reuocasset in dubium. nam eius argumenti librum cùm scripsisset, in principio posuit: De diis, neque vt sint, neque vt non sint, habeo dicere.] quamobrem cùm oportuna fuga sibi consuluisset, libri eius sunt in concione combusti. Insuper feminam quamdam sacerdotem interfecerunt, quoniam eam quidam accusauit peregrinos deos colere. Et de Socrate constat, accusatum fuisse à Melio eodem crimine, dicente: Iura violat Socrates; quos ex maiorum instituto suscepit ciuitas, deos esse negans, alia noua dæmonia inducit. quam ob causam morte mulctatus est ducentis octoginta & vna sententiis. C D

[d] Ioseph. li. 2. cōtra Apion.

VI. PAVLVS AB OCCASIONE SVMIT DICENDI ARGVMENTVM.

At Paulus admirabili quadam circumspectione diuino afflatus Spiritu causam egit: nam quoniam sciebat à multis argui, qui nouorum dæmoniorum videretur annuntiator, eò quòd Iesum Christum prædicaret; vt ea culpa careret, nec noui numinis videretur inuentor, sed potiùs antiqui illorum cultus assertor ac prædicator, ex ipsorum theologia ad insinuandum verum Dei cultum admirabili quadam prudentia sibi aditum patefecit: & licet nequaquam illorum templa esset ingressus, ex his tamen quæ foris stare simulacra conspexerat, dicendi sumpsit exordium. Nam (vt auctor est Thucydides) Athenis in foro stabant duodecim aræ deorum, has contemplatus haud dubium Paulus, in eam intendit, cuius inscriptio erat: IGNOTO DEO. Meminit & Philostratus Ignotis diis aras fuisse erectas Athenis. Laërtius quoque in Epimenide, necnon & Pausanias ad Phalerum, vt Cælius[e] obseruauit. Id genus aram in Galliis eadem inscriptione notatam esse repertam, & in veri Dei cultum translatam, mentio habetur in epistola quæ dicitur Martialis ad Burdegalenses inscripta. E

[e] Cæl. Rhod. antiq. lib. 22. c. 2.

VII. DE ARA IGNOTI DEI.

Sed quod ad Atheniensis aræ inscriptionem pertinet; hæc habet Hieronymus[f]: Inscriptio autem aræ non ita erat vt Paulus asseruit: IGNOTO DEO. sed ita: DIIS ASIÆ, EVROPÆ; ET LIBYÆ, DIIS IGNOTIS ET PEREGRINIS. Verùm quia Paulus non pluribus diis indigebat ignotis, sed vno tantùm ignoto Deo, singulari verbo vsus est, vt doceret illum suum esse Deum, quem Athenienses in aræ titulo prænotassent: & eum rectè

[f] Hier. in ep. ad Tit. c. 1.

A rectè scientes colere deberent, quem ignorantes venerabantur, & nescire non poterant.] hæc Hieronymus. Oecumenius[a] titulum his fuisse verbis conceptum tradit: Diis Asiæ, Europæ, & Libyæ, Deo Ignoto & peregrino.] Sed hæc haud facilè admiserimus, cùm apud Lucianum[b] Gentilis homo sic iuret, Per Ignotum Athenis] & non, Per Ignotos: ac rursum ex persona Triephontis: Nos autem illum Athenis Ignotum inuentum adorantes, & manus ad cælum tollentes, gratias illi agamus, vt qui digni facti fuerimus huiusmodi potestati atque virtuti subiecti esse.] Ceterùm non vnam tantùm aram Athenis fuisse Ignoto Deo dedicatam, sed plures existimamus: ac proinde vtrumque verum esse potuisse; nimirum aram aliquam, de qua Paulus, extitisse, notatam Ignoti Dei inscriptione, alias verò aliis, & deorum plurium: nam qui his ipsis viuebat temporibus, quibus hæc agebantur Athenis, Apollonius Tyanæus hæc inter alia locutus est Timasio

B Ægyptio: Modestius enim est de omnibus diis benè loqui, præsertim Athenis: vbi etiam Ignotorum deorum aræ dedicatæ sunt.] recitat hæc Suidas in suis Historicis in verbo Τιμασίων. Sed quod ait, Præsertim Athenis] planè demonstrat nullos populos perinde atque Athenienses fuisse deos negantium vindices. Vnde Plutarchus de Placitis philosophorum[c] hæc rectè de Euripide de diis ambiguam ferente sententiam, ait: Et Euripides tragicus poëta apertè quidem profiteri hanc sententiam non est ausus, metuens Areopagiticum iudicium, &c.]

[a] Oecum. in Act. Apo. c. 7.
[b] Lucian. in Philopatr.
[c] Lib. 1. c. 7.

VIII. DE INSCRIPTIONE RATIO.

Idem qui suprà Oecumenius eius inscriptionis duas affert interpretationes, sic dicens: Duas causas referunt, cur apud Athenienses inscripta fuerit ara, IGNOTO DEO. Aliqui dicunt, quòd Athenienses Philippidem miserant ad Lacedæmonios nuntios oratum vt venirent laturi ipsis auxilium aduersus Persarum exercitum Græciam inuadentem. qui

C cùm in itinere essent, iuxta Parthenium, spectrum apparuit eis, accusantis Athenienses, quòd se neglecto, alios deos colerent: affirmabatque se esse Pana (quem Deum vocant) & pro sua erga eos beneuolentia, auxilio affuturum promisit. Cùm itaque victoria potiti Athenienses, templum illi erexissent; timentes adhuc ne aliquis alius Deus incognitus ab eis sine honore prætermitteretur, aram erexerunt cum ea, quam diximus, inscriptione. Alij verò aiunt, pestem quamdam Athenis grassatam fuisse, adeoque illos exedisse, vt neque sindones tenuissimas possent tolerare. Cùm igitur colerent eos qui apud eos dij habebantur, nihil adiumenti senserunt. Intelligentes itaque quędam fortasse esse Deum, quem ipsi absque honore reliquissent, qui pestem immisisset, nouam extruxerunt aram, cum eadem suprà citata inscriptione, IGNOTO DEO. cumque illi sacrificarent, statim curati sunt. Hunc ergo Christum Iesum esse Deum omnium, dixit Paulus, quem se illis

D annuntiare dicebat.] hæc ille. Sed ante ipsum Chrysostomus[d] de eadem ara: Athenienses, inquit, per multa tempora acceperunt deos etiam extraneos, vtpote Pana, & alios. timentes forsitan ne alius quispiam esset, quem ignorarent, ipsis quidem nondum cognitus, qui tamen alibi colatur; etiam illi aram erexerunt. & quoniam non erat manifestus Deus, inscriptum erat: Ignoto Deo.] hæc Chrysostomus.

[d] Chrysost. in Act. c. 17.

IX. QVIS DEVS IGNOTVS.

Porrò de Ignoto Deo ea magis placet sententia; vt, quoniam placitis antiquorum philosophorum, vt Trismegisti[e] & aliorum, quinetiam & Sibyllinis[f] oraculis receptum erat, vnum Deum esse inuisibilem, imperceptibilem, eumdemque innominatum & ineffabilem; ne cui numinum diuinus honor deesse videretur, aram eo titulo illi erexerint. Et quantumlibet Deum ipsum sic cognouissent; tamen (vt de his ait Paulus[g]) non sicut Deum glorificauerunt: quippe qui & impurissimis creaturis itidem diuinum imparti-

E rentur honorem; maiorique affici videbatur iniuria sic cultus cum ceteris ab ipsis Deus, quàm ab illis qui eum penitus ignorassent.

[e] Apud Lact. lib. 2. c. 9.
[f] Tertull. in Apolog. c. 46. Clem. Alex. aduer. Gētes. Eusebius de prep. l. 8. c. 5. lib. 11. c. 8. 9. lib. 14. c. 3. 6.

X. DE DIONYSIO AREOPAGITA.

Appositè igitur ad eos Apostolus Paulus: Quod vos ignorantes colitis, hoc ego annuntio vobis] ac proinde vos ad verę cultum religionis instituo. At verò quid ad hæc illi? Cùm audissent (inquit Lucas[h]) resurrectionem mortuorum, quidam quidem irridebant, quidam verò dixerunt: Audiemus te de hoc iterùm. Sic Paulus exiuit de medio eorum. Quidam verò viri adhærentes ei, crediderunt: in quibus & Dionysius Areopagita, & mulier nomine Damaris, & alij cum eis.] Hic ille Dionysius, qui annos natus vigintiquinque, Heliopoli dum esset in Ægypto vnà cum Apollophane philosopho, admirandum solis illud deliquium quod tempore passionis Christi contigit, videns; causam tamen, quantumlibet rerum naturalium scientia polleret ignorans. quòd res esset quę omnem excederet naturæ terminum, admiratus est, vt ipse scripsit ad Apollophanem[i], quæ supe-

[g] Rom. 1.
[h] Act. 17.
[i] Dionysius epist. 11.

superiùs suo loco & ordine recitauimus: cuius quidem rei occasione facilior reddita si- A
bi est ad Christianam religionem amplexandam via. Præter illa quæ de rebus Athenis
gestis, à Luca sunt scriptis mandata, feruntur alia quædam ab Hilduino [a] addita, accepta
(vt profitetur) ab antiquioribus, quos recenset scriptoribus: quç quidem licet non in omnibus nobis probentur, tamen ne quid subtraxisse ab auidis legentium animis videamur, hîc eadem voluimus descripsisse: cùm alioqui sic comparati simus, vt velimus pauca potiùs, sed solida certaque fide constantia prosequi, quàm multa congerere, quæ fide vacillent ac nutent. Accidit enim, vt cùm sine delectu cuncta quæ de vnaquaque re possunt inueniri consarcinantur, cetera quoque quæ sunt vera, in discrimen adducantur. Sed quænam ea sint quæ ab eodem auctore sunt scripta, videamus.

[a] Hilduin. in Areopag. apud Sur. die 9. Octob.

XI. DE REBVS PAVLI ATHENIS GESTIS.

Ante omnia Paulum ad fidem Christi capessendam perduxisse ait Apollinem quemdam nobilissimum pariter & eruditissimum Athenienseм ciuem; eaque occasione Paulum sisti iussum esse in Areopago: vbi præter illa quæ dicta sunt à Luca, hos sermones inter Paulum & Dionysium habitos esse, idem auctor testatur, sic dicens: Dionysium specialiter cœpit interrogare Paulus, quid coleret, & quibus numinibus in tam spatioso & venerabili loco seruiret. Cui respondit Dionysius: Deos quos coluerunt parentes nostri, quorum virtute & solertia mater terra continetur, hos colimus & adoramus. Aras quas vides, Martis, & Herculis, Mercurij, & Priapi nomine & honore sacratæ sunt. Dum verò Paulus singula altaria & simulacra falsorum deorum perlustrasset, inter ceteras aras reperit altare vnum cui erat titulus superscriptus: DEO IGNOTO. Et conuersus ad eum Paulus, interrogauit illum, dicens: Quis est ille Deus incognitus? Ad quem Dionysius: Adhuc, inquit, non est ipse Deus demonstratus inter deos, sed est incognitus nobis, & sæculo venturo futurus. Ipse enim est Deus qui regnaturus est in cælo & in terra, & regnum C
eius non accipiet finem. Subiungens itaque Paulus, ait: Homóne erit, an spiritus? Respondens Dionysius, dixit: Verus Deus, & verus homo, & ipse renouaturus est mūdum; sed adhuc incognitus est hominibus, quoniam apud Deum in cælo eius conuersatio est. Et ait Paulus: Illum Deum prædico vobis, quem incognitum appellatis. Natus enim ex Maria virgine, passus sub Pontio Pilato, pro salute humana mortuus, resurrexit: cælosq; ascendens, sedet à dextris Dei Patris, verus Deus, & verus homo, per quem facta sunt omnia: & venturus est in fine sæculi iudex omnium quæ geruntur. Qui notus est iam in Iudæa Deus, & magnum in Israël & sanctum nomen eius. Quamobrem quem incognitum vsque nunc habuistis, modò cognoscite: quia ipse est Deus solus, & præter eum non est alter: qui nos de morte sanguinis sui pretio reduxit ad vitam: qui cælum & terram, hominem scilicet & Angelos, in vnitate regni sui coniunxit: qui mortificat iustus, & D
viuificat pius: qui claudit & nemo aperit, aperit & nemo claudit. Hæc & alia plura Paulo prædicante, & templa singula perlustrante, commendando Iesum Christum Dei Filium Deum verum esse, quæ amica curiositate Athenienses propter ipsam nouitatem officiosissimè acceptabant: Dionysius veram doctrinam & dogma salutis audiens, & nihil esse idola quibus seruiebat, immò magis dæmonia quàm deos esse cognoscens; sanctum verò Spiritum, & verba vitalia in Pauli doctrina euidentissimè sentiens, diuino lumine corde tactus, eidem Paulo cessit, & ab illo expetiit quatenus pro illo ipsius Dei, quē prædicabat, misericordiam precaretur, & illius cultor verus & suus mereretur esse discipulus.

XII. PAVLVS ATHENIS CAECVM ILLVMINAT.

Postero autem die, cùm Paulus ageret iter, cæcus quidam cœpit eum obsecrationis vocibus compellare. Sanctus autem Apostolus crucis signum clausis à natiuitate eius oculis imposuit, dicens: Christus Dominus & magister noster, qui oculis lutum impo- E
suit cæci nati, & lumen restituit ei, ipse te potentia sua illuminet. Quem mox videntem his est verbis affatus: Vade, inquiens, ad Dionysium, & dic ei, quia Paulus seruus Iesu Christi ad te me misit, vt memor sponsionis tuæ ad eum venire non differas, quò baptismum salutis accipiens, ab omnibus possis absolui nexibus delictorum. Is autem qui lumen receperat, obedienter verba iubentis impleuit, & ad Dionysium properans, Pauli ei verba per ordinem renuntiauit. Dionysius verò electionis gratia iam præuentus, vt cçcum respexit non antè habitis luminibus contuentem, ait ad eum: Es ne tu ille, quem cæcum natum cuncti cognouerunt affines? Cui ille respondit: Ego nempe sum, cui cæco nato hactenus Sol non luxit: sed ipse Paulus, cuius tibi defero mandata salubria, Iesu Christi magistri sui inuocata virtute, sanitatis mihi lumen indulsit. Qui protinus surgens cū omni domo & Damari vxore sua (quam vt sumeret more terrenæ nobilitatis, propter amo-

A amorem suscipiendæ caræ sobolis, eum sui coëgere parentes) ad mandata properat san-
cti Pauli: credensque fideliter, & abnegatis erroribus Paganorum, sacri est baptismatis
vnda respersus; ac sic demum se tradidit eius magisterio plenius imbuendum; inque san-
ctæ Trinitatis fide, & incarnationis, passionis, & resurrectionis Domini nostri, seu cun-
ctis arcanis Ecclesiasticæ sanctitatis affatim vt comes eius inseparabilis, quocumq; gres-
sum moueret, à beato Paulo per triennium est institutus. Thessalonica, magistro obse-
quendo, reuertens, ab eodem beato Paulo Apostolo Atheniensium est ordinatus An-
tistes: ac deinde, ipso iubente, Christi Euangelium prædicauit, eamdemque ciuitatem
& maximam partem patriæ ad fidem veritatis conuertit.] hæc auctor, quorum fidem
penes eum relinquimus.

Ceterùm in his quæ ad Damarim feminam, quam ad fidem Christi à Paulo Lucas XIII.
B tradit adductam, pertinent: plurium sententia Patrum receptum esse videtur, illam fuis- DAMARIS
se coniugem Dionysij Areopagitæ. Id quidem in primis testatur Ambrosius [a], consen- CONIVX
rit Augustinus [b], & confirmat Ioannes Chrysostomus [c]: quos & ceteri, qui ea de re scri- DIONYSIJ.
pserunt, secuti sunt. Chrysostomus enim hæc ait: Rursus Areopagita ille, superstitiosissi- [a] *Ambros. ep. ad Vercellen.*
mæ ciuitatis illius ciuis, nónne vnà cum vxore, audita tantùm Pauli concione, illum se- [b] *August. de femin serm.*
cutus est?] hîc videas nullam de miraculo haberi mentionem: sicut & Ambrosius eos [c] *Chrysost. lib. de sacerd.*
simplici Pauli disputatione, non miraculis, victos esse affirmat. Quod verò spectat ad
Apollinem, quem primum omnium Atheniensium à Paulo ad fidem perductum idem
auctor testatur: si eadem esse vera dixerimus; alium planè diuersum hunc ob illo esse cu-
ius idem Paulus [d] ac Lucas [e] meminerunt, certissimum est: nam eodem Luca [f] auctore, [d] *1.Cor.1.2.*
constat illum fuisse natura Iudæum, ciuitate Alexandrinum. [e] *Act.18.* [f] *Act.18.*

C Dum adhuc Paulus Athenis ageret, Timotheus & Silas, quos ex Luca [g] vidimus re- XIV.
mansisse Berœæ, Athenas ad Paulum venerunt: qui eos in Macedoniam ad eas confir- [g] *Act.17.*
mandas Ecclesias amandauit. Nam de Timotheo, quẽ misit Thessalonicam, idem Pau-
lus [h] ad Thessalonicenses scribens, hæc ait: Vos enim estis gloria nostra & gaudium. Pro- [h] *1.Thess.2. & 3.*
pter quod non sustinentes ampliùs, placuit nobis remanere Athenis solis: & misimus Ti-
motheum fratrem nostrum, & ministrum Dei in Euangelio Christi, ad confirmandos TIMOTHEVS
vos & exhortandos pro fide vestra, vt nemo moueatur in tribulationibus istis: ipsi enim MITTITVR
scitis, quòd in hoc positi sumus. Nam cùm apud vos essemus, prædicebamus vobis pas- THESSALONICAM.
suros nos tribulationes, sicut & factum est, & scitis Propterea & ego ampliùs non susti-
nens, misi ad cognoscendam fidem vestram: ne fortè tentauerit vos is qui tentat, & ina-
nis fiat labor noster.] hæc Paulus. Ex his igitur tam Athanasius [i], quàm etiam Theodo- [i] *Athanasius in Synopsi.*
D retus [k], & si qui alij, existimarunt Paulum, sicut Athenis misit Timotheum Thessalonicã, [k] *Theodoretus in præfat. in epist. Pauli.*
ita etiam dum ibidem moraretur, scripsisse ad eosdem Thessalonicenses primam episto-
lam. Verùm ex his quæ idem Paulus & Lucas scripserunt, Corinthi potiùs eam datam
à Paulo fuisse, exploratissimum est. Nam cùm Paulus eam non priùs se scripsisse testetur,
quàm post Timothei Thessalonica ad se reditum, dum ait [l]: Nunc autem veniente Ti- [l] *1.Thess.3.*
motheo ad nos à vobis, & annuntiante nobis fidem & charitatem vestram, &c.] con-
stetque, auctore Luca [m], reuertentem Timotheum Thessalonica vnà cum Sila, conuenis- [m] *Act.18.*
se Paulum Corinthi agentem: eam non aliunde quàm Corintho, vbi mansit annum
& sex menses (vt idem scribit Lucas) missam esse, affirmare necesse est. Haud enim mul-
tum temporis mansisse Paulum Athenis, putandum est; quòd Lucas longas moras ali-
quibus significare verbis solitus sit: qui discessionem eius Athenis, & aduentum Corin-
E thum, ac cetera ibi ab Apostolo gesta his verbis recenset.

Post hæc, inquit [n], egressus Paulus Athenis, venit Corinthum: & inueniens quemdam XV.
Iudæum, nomine Aquilam, Ponticum genere, qui nuper venerat ab Italia, & Priscillam [n] *Act.18.*
vxorem eius (eò quòd præcepisset Claudius discedere omnes Iudæos à Roma) accessit ad
eos: & quia eiusdem erat artis, manebat apud eos, & operabatur: erant autem scenofa- PAVLVS O-
ctoriæ artis.] hæc Lucas. At non tantùm Corinthi, sed & aliis in locis vbi Paulus consi- PERATVR
steret, manuum suarũ artificio victum quæritasse, certum est: id etenim fecisse Thessalo- MANIBVS.
nicæ [o], eius testimonio superiùs demonstrauimus: hoc ipsum posteà Ephesi cùm mora- [o] *1.Thess.2*
retur, egisse, etiam ipse testatur, cùm eos contestatus [p] hæc ait: Ipsi scitis, quoniam ad ea *2.Thess.3.*
quæ mihi opus erant, & his qui mecum sunt, ministrauerunt manus istæ.] & ad Corin- [p] *Act.20.*
thios [q] scribens: Laborabamus, inquit, operantes manibus nostris.] Porrò sui instituti ra- [q] *1.Cor.4.*
tionem hanc aliquando reddidit, cùm ait [r]: non inquieti fuimus inter vos: neque gratis [r] *2.Thess.3*
panem

panem manducauimus ab aliquo, sed in labore,& in fatigatione,nocte & die operantes, ne quem vestrûm grauaremus. Non quasi non habuerimus potestatem, sed vt nosmetipsos formam daremus vobis ad imitandum nos. Nam & cùm essemus apud vos, hęc denuntiabamus vobis: quoniam si quis non vult operari,nec manducet. Audiuimus enim inter vos quosdam ambulare inquietè, nihil operantes, sed curiosè agentes. Iis autem, qui eiusmodi sunt, denuntiamus, & obsecramus in Domino Iesu Christo, vt cum silentio operantes, suum panem manducent.] Ne igitur aliquam, vel leuem saltem occasionem captantibus daret oblatrandi,ac dicendi,Euangelij prædicationem,prętextum quemdam honestum fuisse Orbis circumeundi,opsonandi,lucri captandi gratia,ac quæstus faciendi; sic sibi temperandum à necessario quoque cibo Apostolus existimauit, idq; ceteris suis discipulis imitandum proposuit: quod non à se tantùm, sed & à Barnaba inuiolabiliter esse seruatum, scribens ad Corinthios [a] his verbis declarat, dum eiusdem instituti itidem rationem affert, ac dicit: Numquid non habemus potestatem manducandi & bibendi?] & paulo pòst: Aut ego solus,& Barnabas,non habemus potestatem hoc operandi? Quis militat suis stipendiis vmquam? Quis plantat vineam, & de fructu eius non edit? Quis pascit gregem, & de lacte eius non manducat?] & post multa id genus inculcata: Sed,inquit,non vsi sumus hac potestate: sed omnia sustinemus, ne quod offendiculum demus Euangelio Christi.]

[a] 1. Cor. 9.

XVI. ABSQVE MERCEDE PRAEDICATIO.

Certè quidem, si antiquo Romanorum iure, nempe lege Titia, cautum erat, ne quis ob causam orandam (vt tradit Tacitus libro vndecimo) pecuniam donúmve acciperet: quanto magis ab his abstinere debuissent qui Christi Euangelium prædicassent, ac præsertim Iudæi, qui (vt vidimus auctore Iosepho [b]) nuper sub Tiberio,quòd pietatis specie ex eis quidam pecuniam corrosissent à Fuluia, fuerant eius criminis insigniter infamati, atque eam ob causam omnes ab Vrbe turpiter eiecti? Ceterùm iure illis concessum fuisse, sumere victum ab iis quibus Euangelium prædicarent, cùm Paulus pluribus docet, tum etiam ipse Dominus id faciendum monuerat [c]: Edentes, inquit, & bibentes quæ apud illos sunt. Dignus est enim operarius mercede sua.]

[b] Ioseph. ant. lib. 18. cap. 5.
[c] Luca 10.

XVII. PROFESSORES OMNES OPIFICES.

Sed vnde acciderit, vt Paulus nobilitate insignis, & eruditione præclarus, opificium, quod exerceret, didicerit; ex his quæ complures antiqui Rabbini scripserunt,facilè intelligemus. Inter alios enim Scemahaia & Althalion communem quamdam legem præscriptam illis fuisse tradunt, qui sacras vellent Litteras profiteri,vt manuale quodpiam opificium addiscerent, quo victum quærerent. Legi enim consueuerunt eiusmodi institutiones in prima lectione primæ hebdomadis Azymorum. Rabbi Gamaliel quoque in doctrina fratrum,quæ inscribitur, Haod, vehementer commendat,vt sacras Litteras addiscentes, opus aliquod manuale exercerent; quod qui facere prætermisissent,procliuiores ad peccandum futuros esse affirmat. Inter alios nobiles antiquos Rabbinos legitur Rabbi Iochanna sutoriam, Rabbi Iudam pistoriam artem exercuisse, & alios alia id genus. Ex eiusmodi igitur institutione prouenisse existimamus, vt Paulus sacris Litteris excultissimus, aliquod manuum opificium didicerit; quod ad victum sibi comparandum, cùm Euangelium prædicaret, vbicumq; locorum consisteret, exercuerit. Ceterùm apud Ægyptios, Græcos, Lydos, Persas, aliasque his adiacentes regiones, ignominiæ adscribi solitum, tradit Herodotus in Euterpe, si quis manuum opificium excoluisset; ac nonnisi ignobiliores apud eos esse mechanicis opificiis mancipatos.

XVIII. PAVLI OPIFICIVM.

Sed quodnam istiusmodi fuerit, Lucas [d] (vt vidimus) apertè docet, dum tradit Paulum, cùm venisset Corinthum,ea ex causa apud Aquilam & Priscillam habitare voluisse,quod eiusdem cum illis,nempe scenofactoriæ artis opifex esset. Porrò ars illa scenofactoria dicebatur,quæ ex pellibus facienda consueret tabernacula, quibus milites vterentur in castris: de quibus Tacitus [e]: Retentus est omnis exercitus sub pellibus.] Assutis itidem pellibus & nautæ vtebantur ad naues operiendas, vt Cæsar [f] in suis commentariis tradit. De eiusmodi Pauli opificio hæc Origenes [g]: Paulus arte erat faber tabernaculorum.] & paulo inferiùs: Sicut illi ex piscatione piscium piscatores hominum facti sunt; ita & iste à faciendis tabernaculis terrenis ad cælestia construenda tabernacula translatus est.] De eodem Chrysostomus [h] hęc eleganter: At,inquit, tabernaculorum texendorum artifex hic,non Siciliam modò,atque Italiam,verùm vniuersum terrarum orbem, verbum Dei prędicans,peragrauit; cùm interim artem non intermitteret,sed vel tum quoque pelles consueret,& officinæ suæ præesset, neq; enim ea res patricios aut magnates offendebat: idque

[d] Act. 18.
[e] Tacit. li. 13.
[f] Cæsar comment. de bell. ciuil. lib. 3.
[g] Orig. ho. 17. in lib. Num.
[h] Chrysost. hom. 2. in epist. ad Rom.

A idque iure optimo. Non enim artes ac studia, sed conficta dogmata despicabiles reddere solent præceptores.] hæc ipse.

Ad hæc, sciendum nec ceteros Apostolos opus manuum prætermisisse, cùm locus & tempus id concessisset; qui & alios ad hoc ipsum faciendum hortati sint: nam hęc apud Clementem [a] leguntur: Qui in Ecclesia iuuenes estis, curate in omnibus rebus necessariis sedulò ministrare: cùm omni sanctitate operi vestro vacare, vt omni tempore & vobis & egentibus suppeditare possitis, ne Ecclesiam Dei oneretis. Etenim nos quoque vacantes verbo Euangelij, subcisiuas operas non negligimus: alij enim ex nobis piscatores sunt, alij scenarum artifices, alij agricolæ, nec vmquam otiosi sumus] Ad hoc ipsum spectare videtur quod ait Ignatius [b]: Nemo inter vos otiosus sit.] & Iustinus [c] Martyr: Pudor, inquit, ille in vitio est, vt vereamur, si ipsi manibus nostris opus fecerimus, ne quis nos miseros & auxilio destitutos esse suspicetur.] Epiphanius [d] hæc in eamdem sententiam: Ex ipsis Dei sacerdotibus quidam vnà cum prædicatione verbi, imitantes sanctum ipsorum post Deum in Christo patrem, Paulum inquam, sanctum Apostolum, etiam ipsi pro viribus, tametsi non omnes, attamen plures propriis manibus operantur, qualemcumque tandem iuxta proportionem dignitati & Ecclesiasticæ curę assiduitati conuenientem repererint artem: quo cùm verbo & prædicatione conscientia ipsa gaudeat, dum etiam per manus proprias fructum affert, & sibi ipsi suppeditat fratribusque ac indigentibus impertit ministerij fructum, ex primitiis inquam, & oblationibus, & ex manuum labore partis, propter excellentē affectionem erga Deum, proximis vltrò impartiens. Quamquam ipsi ad hoc non cogantur, neque deputati sint, sed iustitiæ labores & operationem Ecclesiasticam habeant, & secundùm iustitiam alantur; verùm propter exçellentem voluntatis promptitudinem ipsi hoc faciant.] hæc Epiphanius.

XIX. [a] Clem. Cōst. lib. 2 67. APOSTOLI OPIFICES. [b] Ignat. ep. 7. ad Tarsens. [c] Iustin. de vit. Christiana. [d] Epiph. hæres. 80.

Idem & de monachis omnibus id ipsum factitantibus hęc scribit [e]: Laborant propriis manibus, ad impartiendum etiam indigentibus: quemadmodum etiam in singulis monasteriis, tum in Ægyptiorum regione, tum in aliis omnibus sic laborant ad iustitiam, velut apes, in manibus quidem habentes ceram opificij, in ore verò guttas mellis, cum propria hymnifera voce vniuersorum Dominum iuxta proprium sensum laudant.] Sed scripsit de his egregium commentariolum Augustinus [f], quo acriter inuectus est in vagos ac desides monachos, opera manuum prætermittentes: qui tamen eius videtur esse sententiæ, vt non semper vel vbique Paulus operatus sit manibus suum artificiolū, sed cùm à prædicatione verbi daretur otium; cetero autē tempore non tantum ab offerentibus accepisse, id exposcente necessitate, sed etiam litteris suis id præcepisse pro aliis faciendum; vt cùm scribit ad Galatas [g]: Communicet, qui catechizatur, verbum ei qui se catechizat in omnibus bonis.] vel cùm collectam faciendam indicit Ecclesiis Macedoniæ, & Antiochiæ, & Achaiæ pro fratribus, qui in Iudæa agentes, paupertate grauissima premerentur. Agit de iisdem & Cassianus [h] pluribus, & alij.

XX. [e] Ibid paulo superius. MONACHI OPEROSI. [f] Aug. de oper. monach. c. 14. 15. 16. [g] Galat. 6. [h] Cassian. lib. 10.

Quid intereà Paulus pręedicans Euangelium Corinthi egerit, Lucas [i] sic narrat: Disputabat, inquit, in synagoga per omne sabbatum, interponens nomen Domini Iesu, suadebatq; Iudæis & Græcis. Cùm venissent autem de Macedonia Silas & Timotheus, instabat verbo Paulus, testificans Iudæis esse Christum Iesum. Contradicentibus autem eis, & blasphemantibus, excutiens vestimenta sua dixit ad eos: Sanguis vester super caput vestrum: mundus ego, ex hoc ad Gentes vadam. Et migrans inde, intrauit in domū cuiusdam, nomine Titi Iusti, colentis Deum, cuius domus erat coniuncta synagogæ. Crispus autē Archisynagogus credidit Domino cum omni domo sua: & multi Corinthiorum audientes credebant, & baptizabantur. Dixit autem Dominus nocte per visionem Paulo: Noli timere, sed loquere, & ne taceas: propter quod ego sum tecum, & nemo apponetur tibi vt noceat te: quoniam populus est mihi multus in hac ciuitate. Sedit autem ibi annum & sex menses, docens apud eos verbum Dei.] hæc Lucas: qua verò occasione inde recesserit, prosequitur dicere: sed nos de his suo loco inferiùs. Baptizauit Paulus Corinthi dictum Crispum, necnon & Caium, simul & Stephanæ domum, cùm alioqui quamplurimos fide Christiana imbuisset: sed (quod ipse [k] testatur) cùm eius munus non fuerit baptizare, sed euangelizare, ab ea functione temperauit.

XXI. [i] Act. 18. DE REBVS GESTIS PAVLI CORINTHI. [k] 1. Cor. 1.

De ceteris rebus à Paulo tam longo spatio temporis gestis Corinthi, cùm Lucas, vt qui (quod diximus) absens esset, vix ea tribus ferè verbis perstrinxerit: ex his quę ipse Paulus ad eosdē Corinthios scripsit, ea in omnibus admiranda ac excellentia fuisse, possumus XXII.

mus

[a] 2.Cor.12. DE I. EPIS. AD THESSALONICENSES. [b] Act.18. [c] 1.Thess.3. mus facilè coniectari; sic enim ait[a]: Signa tamen Apostolatus mei facta sunt super vos in omni patientia, in signis, & prodigiis, & virtutibus. Quid est enim quod minus habuistis præ ceteris Ecclesiis?] Corinthi dum esset, post aduentum Silę atque Timothei ex Macedonia, cuius (vt nuper vidimus) meminit Lucas[b], scripsit Paulus primam epistolam ad Thessalonicenses: in ea enim de eiusdem Timothei aduentu his verbis meminit[c]: Nunc autem veniente Timotheo ad nos à vobis, & annuntiante nobis fidem & charitatem vestram, & quia memoriam nostri habetis, &c.] Inscribitur epistolę titulus nō solùm Pauli nomine, sed & Timothei, & Siluani, qui cooperatores erant Pauli in Euangelio. A

XXIII. [d] Tacit. Annal. lib. 12. COLONIA AGRIPPINA. Quod verò pertinet ad statum Romani Imperij: hoc anno, iisdemque Coss. (vt auctor est Tacitus[d]) Agrippina Germanici fratris Claudij filia, quam post interitum Messalinæ idem Claudius Augustus vxorem acceperat, Augustæ titulo augetur; eiusque filius Domitius ab eodem Imperatore adoptatus in familiam Claudiam, Nero Claudius est appellatus. Quo etiam anno eadem Agrippina Augusta in oppidum Vbiorum, in quo agente illic cum exercitu Germanico patre genita est, coloniam duci iussit; cui nomen hinc est inditum, vt ex ipsius vocabulo Colonia Agrippina sit dicta. B

IESV CHRISTI	PETRI	CLAVDII IMP.
ANNVS	ANNVS	ANNVS
53.	9.	11.

I. ANno Christi quinquagesimotertio, Coss. Claudio Augusto quintùm & Cornelio Scipione Orfito, cùm Paulus adhuc Corinthi ageret (annum enim vnum & menses sex illic transegisse, auctor est Lucas[e]) scripsit secundam epistolam ad Thessalonicenses: haud enim multò post primam à Paulo scriptam hâc fuisse (quòd eamdem cum illa habeat inscriptionem, qua significatur ab iisdem Paulo, Siluano, & Timotheo missam esse) Chrysostomus[f] & Theodoretus[g] testantur; quáuis hic velit Athenis esse scriptam, sicut (vt putat) & primam. Sed quemadmodum illam Corinthi scriptam esse, perspicuè demonstrauimus, & non Athenis, vnde discesserat; ita etiam secundam Athenis datam esse, impossibile est affirmare: quandoquidem Athenis recedens, & Corinthum veniens (vt vidimus) annum cum dimidio ibi mansit; nec (vt ex Luca apparet) ampliùs reuersus est Athenas, sed abiit Ephesum. Sic igitur tam primam quàm secundam ad Thessalonicenses datas fuisse Corintho, veriùs existimamus. Sed nec assentimur etiam in hoc Athanasio[h], qui eam Roma à Paulo missam fuisse putauit. C D

[e] Act. 18. DE SECVNDA EPIST. AD THESSALONICENS. [f] Chrysost. in epist. 2. ad Thessal. [g] Theod. in præf. epist. Paul. [h] Athanas. in Synopsi.

II. PSEVDOAPOSTOLI STVDENTES LVCRO. Porrò eius scribendæ epistolæ ea præcessit occasio: quòd pseudoapostoli quidam ex his quos alibi idem Paulus sugillat, quæstum pietatem putantes, cùm audiuissent Thessalonicenses auidiùs ceteris Euangelium accepisse; quò illos ad sua largienda redderent promptiores, iam instare diem Domini (nouissimum videlicet mundi finem) tradebant: quod etiam sibi diuinitus reuelatum esse affirmabant; immò & mentita epistola nomine Pauli interposito, id faciliùs eisdem suadere eiusdem Apostoli auctoritate studebant. Hæc cùm accepisset Paulus, malis his quanta citiùs festinans occurrere, secundam ad ipsos scribens epistolam, cùm ad toleranda mala quæ à Gentilibus ac Iudæis paterentur, esset hortatus, mox hæc ipsa subiunxit[i]: Rogamus autem vos fratres per aduentum Domini nostri Iesu Christi, & nostræ congregationis in ipsum: vt non citò moueamini à vestro sensu, neque terreamini, neque per spiritum, neque per sermonem, neque per epistolam tamquam per nos missam quasi instet dies Domini: neque quis vos seducat vllo modo.] Denique admonet, vt se subtrahant à fratribus inordinatè ambulantibus, his nimirum, qui nihil operantes, sed curiosè agentes, ex Euangelio pecuniarum lucrum captabant. E

[i] 2.Thess.2

III. [k] Ibidem. [l] Chrys. in 2. ep. ad Thess. hom. 4. DE TRADITIONIBVS APOSTOLORVM. At verò non eos tantùm sic per epistolam admonitos voluit, sed in memoriam reuocat quæ per sermonem, cùm apud illos esset, eisdem tradidisset; moxque addit[k]: Itaque fratres state, & tenete traditiones, quas didicistis, siue per sermonē, siue per epistolam nostram.] Hinc (inquit Chrysostomus[l]) perspicuum est, quòd non omnia tradiderunt per epistolam, sed multa etiam sine scriptis, & ea quoque sunt fide digna. Quamobrem Ecclesię quoque traditionē censeamus esse fide dignam. Est traditio? nihil quæras amplius.]

A hæc ille. Basilius ante Chrysostomum sic explicans eumdem locum, hæc ait[a]: Apostolicum autem arbitror esse etiam in non scriptis traditionibus perseuerare. Laudo enim (inquit ad Thessalonicenses) vos, quòd omnia mea meministis, & quemadmodum tradidi vobis, traditiones cõtinetis.] hæc Basilius ad Amphilochium. & Epiphanius[b]: Oportet, inquit, & traditione vti: non enim omnia à diuina Scriptura accipi possunt: quapropter aliqua in scripturis, aliqua in traditione sancti Apostoli tradiderunt; quemadmodum dicit S. Apostolus: Sicut tradidi vobis. & alibi: Sic doceo, sic tradidi Ecclesiis. &, Si continetis, nisi frustrà credidistis.] Sed & in eumdem sensum eadem verba à plerisque aliis accepta esse noscuntur. Porrò non ex recitato tantùm loco hæc accipiuntur: sed (vt vult Epiphanius) insinuat id ipsum, de traditione scilicet non per scripturam, sed per sermonem accepta, idem Apostolus ad Corinthios[c] scribens, cùm ait: Laudo autem vos fra-

B tres, quòd per omnia memores mei estis, & sicut tradidi vobis, præcepta mea tenetis.] & post alia: Ego enim accepi à Domino, quod & tradidi vobis: quoniam Dominus Iesus, in qua nocte tradebatur, &c.] Sed quando vel quomodo hæc illis tradidit? certè iis ipsis temporibus cùm apud illos esset; nec per scripturam, sed per sermonem monens ipsos, & ad fidem instituens. Quæ igitur non scriptura, sed sermone tantùm seruanda esse commonuisset, traditiones nominauit, quæ etiam, quòd fideliter sincereque custodienda essent, alibi scribens ad Timotheum, depositum appellauit, sic dicens[d]: O Timothee, depositum meum custodi.] ac iterùm[e]: Bonum depositum custodi.] Apostolicum depositum traditiones esse, Irenæus[f] tradit. Ceterùm non tantùm aliqua sic suis sermone tradidisse, sed & alia se sermone traditurum, ad Corinthios scribens, sic ait[g]: Cetera autem, cùm venero, disponam.] Vnde intelligi datur (inquit Augustinus[h]) quia multum erat,

C vt in epistola totum illum agendi ordinem insinuaret, quem vniuersa per Orbem seruat Ecclesia, ab ipso ordinatum esse, quod nulla morum diuersitate variatur.

[a] Basilius ad Amphiloch. de Spiritu sanct. c. 29.
[b] Epiph. hæres. 61.
[c] 1. Cor. 11.
[d] 1. Tim. 6.
[e] 2. Tim. 1.
[f] Iren. lib. 3. c. 3.
[g] 1. Cor. 11.
[h] Aug. ad Ianuar. ep. 118. cap. 6.

IV. ECCLESIAE IVS SCRIPTVM, ET NON SCRIPTVM.

Quoniam verò ex his dictis exploratum satis habetur, sanctos Apostolos alia scriptis per epistolas tradidisse, alia sermone tantùm, eorum quæ obseruare deberent, Ecclesias admonuisse; ex his accidit, vt Christiana religio ab ipso exordio nascentis Ecclesiæ iure duplici regeretur, nimirum scripto, & sine scripto, legibus videlicet, & consuetudine: quod cuique benè institutæ Reipublicæ commune fuit. Lacedæmones enim, Athenienses, Romanos, & alios, ad benè administrandam Rempublicam, tum scriptis, tum non scriptis legibus, & iis quæ maiorum consensione probatæ, ac communi vsu receptæ essent, vsos esse, perspicuum est omnibus. De iure enim Romanorum cùm ait Vlpianus[i] I. C. Hoc, inquit, ius nostrum constat aut ex scripto, aut sine scripto, & apud Græcos,

D τῶν νόμων οἱ μὲν ἔγγραφοι, οἱ δὲ ἄγραφοι.] immò vt Budæus restituit: τὸ μὲν ἄγραφον, τὸ δὲ νομικόν.] Et Plato[k] de legibus, ἄγραφα νόμιμα appellari dicit à quibusdam ius non scriptum. Quòd si versetur in his quæ ad religionem spectant, morem à Romanis dici solitum, auctor est Sex. Pompeius[l] Festus, dum ait: Mos, est institutum patrium pertinens ad religiones moresque maiorum.] inde illa nota locutio, Agi aliquid more maiorum, vel, esse in moribus, quæ ab antiquis scriptoribus sæpè inuenitur vsurpata. Sed enim & Hebræos non tantùm legibus diuinitus institutis, sed & traditionibus vixisse, quas dicunt δευτερώσεις, manifestum est.

[i] l. 6. ff. de Iustit. & Iur.
[k] Plat. de legib. lib. 6.
[l] Festus de ver. signific.

V. IVS NON SCRIPTVM ANTIQVIVS

Porrò leges non scriptas, scriptis consignatis, antiquitate præstare, nullus dubitat. Si enim cuncta iura ad suum principium reuoces; à Deo insitas in mente hominum naturæ leges antiquiores esse atque nobiliores, vt primarium quemdam fontem, ex quo om-

E nium optimarum legum fluxere riui, facilè inuenies. Vnde Philo[m] hæc in eamdem sententiam: Prisci illi ante leges sigillatim proditas, non scripto iure vsi, pari felicitate ac facilitate vixerunt: vt meritò quis dicere possit, leges scriptas nihil aliud esse, quàm vitarum patrum commentarios, in quibus eorum dicta factáve narrantur. nam illi scholas nullas frequentauerant, nullis præceptoribus vsi fuerant; sed à se ipsis instituti doctique ordinem naturæ sunt secuti: quæ lex est proculdubiò antiquissima omnium; quam ipsi ius summum fasque rati esse, totam vitam suam vltrò ei subdiderunt.] hæc Philo.

[m] Philo lib. de Abraham.

VI. TRADITIONES QVAE IMPROBATAE.

Verùm non omnium traditionum atque consuetudinum eadem est ratio, sed planè diuersa: nam secundùm quod ex diuersis principiis emanarunt, diuerso etiam iure censendas esse, Euangelica auctoritas admonet. Illę nimirum, sententia Domini, sunt improbatæ traditiones, quæ aduersus legis diuinę militarent instituta; vt cùm Dominus ait[n]: Quare vos transgredimini mandatum Dei propter traditionem vestram?] In quam

[n] Mat. 15. & Mar. 7.

a Isa. 29. quam sententiam idem Dominus citans Isaiam [a]: Benè, inquit, prophetauit Isaias de vobis hypocritis, sicut dictum est: Populus hic labiis me honorat, cor autem eorũ longè est à me: in vanum autem me colunt, docentes doctrinas & præcepta hominum Relinquẽtes enim mandatum Dei, tenetis traditionem hominum, baptismata vrceorum & calicum, & alia similia his facitis multa. Et dicebat illis: Benè irritum facitis prçceptum Dei, vt traditionem vestram seruetis.] de his similibus, quæ legi Dei repugnarent, loquitur Paulus ad Colossenses [b], cùm ait: Videte ne quis vos decipiat per Philosophiam & inanem fallaciam, secundùm traditionem hominum, secundùm elementa mundi, & non secũdùm Christum.] & Petrus [c]: Scientes, inquit, quòd non corruptibilibus auro vel argento redempti estis de vana vestra conuersatione paternæ traditionis.] non quidem (prout Manichæi garriebant) intelligens de scripturis veteris Testamenti, sed de dictis seniorum traditionibus, quæ superstitione quadam pietatis specie adumbrata irritarent potiùs, quàm roborarent diuinam legem; de quibus hæc apud Clementem [d] leguntur: Quædam sunt in traditionibus seniorum, quæ δευτερώσεις appellantur: solùm autem historiæ causa illa lege, vt cognoscas & glorifices Deum, qui te à talibus & tantis vinculis liberauit. A B

b Coloss. 2. c 1. Pet. 1. d Clem. Constit. li. 1. c. 7.

VII. Quando verò Iudæi eiusmodi vanas traditiones subinduxerint, hæc apud Epiphanium [e] leguntur: Disce à quo tempore ipsos accusat quòd hoc faciunt. Quando verò traditio & inuentio seniorum ipsis contigit? nimirum Danielis post reditum ex Babylone, Achibę verò etiam ante captiuitatem Babylonicam facta est, filiorum autem Assamonæi temporibus Alexandri & Antiochi, centum nonaginta annis.] hæc ille. At Hieronymus [f] in diuersam sententiam hæc, quæ & superiùs recitauimus, ait: Duas domos Nazaræi, qui Christum ita recipiunt, vt obseruationes legis veteris non amittant, duas familias interpretantur, Sammai & Hillel, ex quibus orti sunt Scribæ & Pharisæi, quorum suscepit scholam Achibas, quem magistrum Aquilæ proselyti autumant: & post eum Meir, cui successit Ioannan filius Zacchęi, & post eum Eliezer, & per ordinem Delphon; & rursum Ioseph Galilæus, & vsque ad captiuitatem Ierusalem Iosue. Sammai igitur & Hillel, non multo priùs quàm Dominus nasceretur, orti sunt in Iudæa: quorum prior, dissipator, interpretatur: sequens verò, profanus: eò quòd per traditiones & δευτερώσεις suas, legis præcepta dissipauerint.] & ad Algasiam [g]: Quantæ traditiones Pharisæorum sint, quas hodie vocant δευτερώσεις, & quàm aniles fabulæ, euoluere nequeo: neque enim libri patitur magnitudo; & pleraque tam turpia sunt, vt erubescam dicere.] & paulo pòst: Prætereà quia iussum est [h] vt diebus sabbatorum sedeat vnusquisque in domo sua, & non ingrediatur, neque ambulet in loco in quo habitat: si quando eos iuxta litteram cœperimus arctare, vt non iaceant, non ambulent, non stent, sed tantùm sedeant, si velint præcepta seruare; solent respondere, & dicere: Rab Achiba, & Simeon, & Hillel magistri nostri tradiderunt nobis, vt bis mille pedes ambulemus in sabbato; & de loco, in quo quis fuerit occupatus, non recedendum.] Hæc & alia de seniorum traditionibus. C D

e Epiph. hæres 42. DE TRADITIONIBVS IVDAEORVM. f Hieron in Isai. cap. 8. g Hieron. ep. 151. q. 10. h Exod. 16.

VIII. Has tum Christus, tum Apostoli redarguerunt; non quia ab hominibus traditæ, sed quòd contra Dei legem superstitiosæ & turpes essent: sed & quòd illi sua præcepta Dei legi præponerent. Audi, quæso, quæ apud Thalmud in Gheruuire, secundo capite scripta leguntur: Fili mi solicitior ęsto, obseruator scilicet, verborum ac præceptorum Rabbinorum, quàm legis.] ac item: Quicumque præuaricatus fuerit eorum verba, reus est mortis.] rursumque: Quicumque contemnet vel deridebit Rabbinorum verba, bulliente stercore pœnas luat.] hæc ibi. At quomodo non execrandæ ac penitus explodendæ eiusmodi seniorum traditiones, immò horrẽdæ blasphemiæ? Ceterùm quæ piæ fuissent ac sanctæ, Domini sunt ore laudatæ, immò in exemplum adductæ, vt constat de Rechabitis: cuius rei gestæ historiam Ieremias [i] Propheta exactè descripsit: qui & in fine quantam ea de re, quòd parentum traditioni obedierint, apud Deum gratiam promeruissent, hæc subdit: Pro eo quòd obedistis præceptis Ionadab patris vestri; quòd scilicet non biberitis vinum, nec ædificaueritis domos ad habitandum, nec vineam agrúmve possidere volueritis, nec seminaueritis, sed habitaueritis in tabernaculis: Proptereà hæc dicit Dominus exercituum, Deus Israël: Non deficiet vir de stirpe Ionadab filij Rechab, stans in conspectu meo cunctis diebus.] Sed quid hoc, nisi stabilisse Rechabitarum traditiones, vt perpetuò integræ permanerent? Iam, quod reliquum est, de ipsis Apostolicis traditionibus agamus. E

DVPLEX GENVS TRADITIONVM IVDAEORVM. i Ierem. 35.

Vidi-

IX. A Vidimus multa ab Apoſtolis eſſe tradita, quæ non fuerunt ſcriptorum monumentis conſignata: quæ quidem haud putáda ſunt penitus excidiſſe, ſed miniſtrata ab illis (quod ait Paulus [a]) non atramento, ſed Spiritu Dei viui, non in tabulis lapideis, ſed in tabulis cordis carnalibus ſcripta eſſe. Quinetiam ſi ipſam petamus rerum originem, planè inueniemus Chriſtianam religionem primùm omnium traditionibus inſtitutam, inde verò ſcriptis eſſe firmatam nam & Tertullianus [b]: Certè, inquit, prior anima quàm littera, & prior ſermo quàm liber, & prior ſenſus quàm ſtylus.] Antequā enim Matthæus primus omnium ſcriberet Euangelium (quod contigiſſe monſtrauimus non ante annum Domini quadrageſimumprimum) non alio certè modo, quàm traditionibus, Euangelica prædicatio inundebatur in corda credentium. Ac primum quoque fidei Symbolum Apoſtolicum nequaquam ab Apoſtolis reperitur fuiſſe ſcriptis mandatum, ſed (vt ſuperiùs, B cùm de eo egimus, demonſtrauimus) his qui crederent, ore tenus traditum.

[a] 2.Cor.3.
[b] Tertull. lib. de teſt. anim. c.5.
ANTE TRADITIO QVAM SCRIPTVRA.

X. Errant igitur, qui quodam furore perciti, obſtinato ac pertinaci animo negant quidquam eſſe in Eccleſia recipiendum, quod non fuerit Apoſtolica ſcriptione teſtatum: nam hac ſua ipſorum lege adſtricti, nec ipſum Symbolum Apoſtolicum, niſi reſiliant à pertinaci mentis propoſito, recipiendi habent aliquam facultatem. Fuit ſententia iſta Arianorum peculiaris, ex quibus Maximus his verbis eam apud Auguſtinum [c] inculcat: Si quid de diuinis Scripturis protuleris, quod commune eſt cum omnibus, neceſſe eſt vt audiamus: hæ verò voces, quæ extra Scripturam ſunt, nullo caſu à nobis ſuſcipiuntur.] Qui igitur his ſe arctant & premunt anguſtiis ab omni etiam fidei regula excidant neceſſe eſt: nam (vt vidimus) Apoſtolicum ipſum Symbolum reiicere, ſua ipſorum ſententia compelluntur: immò nec ipſis Apoſtolicis ſcriptis, quibus tantummodò innitendum C exiſtimant, aliquo iure vti poſſunt, niſi priùs traditionibus inhæreant. Nam vnde acceperunt hæc illa ipſa eſſe quæ ab Apoſtolis & Euangeliſtis ſunt ſcripta, & non potiùs illorum nomine doloſe ſuppoſita, niſi auctoritate Eccleſiæ, quæ ſancito tandem canone, quænam illa eſſent, & à quibus ſcripta, in Nicæno [d] Concilio promulgauit? Vnde hac ratione Auguſtinus [e]: Ego, inquit, Euangelio non crederem, niſi me Catholicæ Eccleſiæ commoueret auctoritas.] Sed vnde hæc illa adeò firmiter & abſque alia dubitatione conſtituit? non quidem ex ſimplici ſcriptorum titulo: quandoquidem multa alia Euangelia, Epiſtolæ, Actus, & Reuelationes erant (vt vidimus) Apoſtolorum titulo prænotata, quæ reſpuit: ſed hæc ipſorum eſſe germana, non aliunde quàm Eccleſiaſtica traditione potuit didiciſſe.

[c] Auguſt. contra Maxim. in princ.
[d] Nicæn. Conc. extat Hieron. in præfat. in lib. Iudith.
[e] Aug. contra ep. Manich. cap.5.

XI. Ex his igitur videas quanti ponderis ſit ipſa traditio, vt ex ipſa noui Teſtamenti ſcri- D pta omnia auctoritatem acceperint: quam qui non admittunt, ab ipſis etiam canonicis ſcriptis excidant neceſſe eſt. Cùm itaque ſcripturarum fundamentum ſit ipſa traditio; eo conuulſo, totam deſuper ſtructā molem collabi, quis non facillimè credet? Eſto igitur firmum ratumque, non tantùm ſcriptis, ſed & traditionibus Apoſtolorum Dei Eccleſiam ſemel fundatam, cœpiſſe iiſdem coaleſcere & propagari; ipſoſque Fideles, ſicut illis, ita & iſtis pariter obligari; in eoq; iſtas excellere, quòd illa, niſi traditione firmentur, nō ſubſiſtant, hæ verò etiam ſine ſcriptis ſuam obtineant firmitatem. Vnde Irenæus [f]: Quid, inquit, ſi neque Apoſtoli quidem ſcripturas reliquiſſent nobis: nónne oportebat ordinem ſequi traditionis, quem tradiderunt iis quibus committebant Eccleſias? cui ordinationi aſſentiunt multæ gentes barbarorum, eorum qui in Chriſtum credunt, ſine charactere, vel atramento, ſcriptam habentes per Spiritum in cordibus ſuis ſalutem, & veterem tra- E ditionem diligenter cuſtodientes, in vnum Deum credentes fabricatorem cæli & terræ & omnium quæ in eis ſunt, per Ieſum Chriſtum] & paulo pòſt: Hanc fidem qui ſine litteris crediderunt, quantum ad ſermonem noſtrum barbari ſunt; quantum autem ad ſententiam & conſuetudinem & conuerſationem propter fidem, perquā ſapientiſſimi ſunt, & placent Deo conuerſantes in omni iuſtitia, caſtitate, & ſapientia. Quibus ſi aliquis annuntiauerit ea quæ ab hæreticis adinuenta ſunt, proprio ſermone eorum colloquens; ſtatim concludentes aures, longo longiùs fugiunt, ne audire quidem ſuſtinentes blaſphemum colloquium. Sic per illam veterem Apoſtolorum traditionem ne in conceptionem quidem mentis admittunt quodcumque eorum portentiloquium eſt: neque enim congregatio fuit apud eos, neque doctrina inſtituta.] hæc Irenæus.

ECCLESIA PROBAT SCRIPTA ET TRADITIONES.
[f] Iren. lib.3. c.4.
IN QVO TRADITIO SCRIPTVRAE PRAESTET.

XIII. Hæc eadem & Tertullianus [g] in hæc verba: Hæc, inquit, ſi nulla ſcriptura determinauit, certè conſuetudo corroborauit, quæ ſine dubio de traditione manauit. Quomodo enim

[g] Tertull. de coron. milit. c.3.

RITVS ECCLESIAE EX TRADITIONE.

enim vsurpari quid potest, si traditum priùs non est? Etiam in traditionis obtentu exigenda est, inquis, auctoritas scripta. Ergo quæramus, an & traditio non scripta non debeat recipi. Planè negabimus recipiendam, si nulla exempla præiudicent aliarum obseruationum, quas sine vllius scripturæ instrumento, solius traditionis titulo, exinde consuetudinis patrocinio vindicamus. Denique vt à baptismate ingrediar: Aquam adituri, ibidem, sed & aliquanto priùs in ecclesia, sub Antistitis manu contestamur nos renuntiare diabolo & pompæ & angelis eius: dehinc ter mergitamur, ampliùs aliquid respondentes, quàm Dominus in Euangelio determinauit. Inde suscepti, lactis & mellis concordiam prægustamus. Exque ea die lauacro quotidiano per totam hebdomadam abstinemus. Eucharistiæ sacramẽtum & in tempore victus, & omnibus mandatum à Domino, etiam antelucanis cœtibus, nec de aliorum manu quàm præsidentium sumimus. Oblationes pro defunctis, pro natalitiis, annua die facimus. Die Dominico ieiunium nefas ducimus, vel de geniculis adorare. Eadem immunitate à die Paschæ in Pentecosten vsque gaudemus. Calicis aut panis etiam nostri aliquid decuti in terram anxiè patimur. Ad omnem progressum atque promotum, ad omnem aditum & exitum, ad vestitum & calceatum, ad lauacra, ad mensas, ad lumina, ad cubilia, ad sedilia, quacumque nos conuersatio exercet, frontem crucis signaculo terimus. Harum & aliarum eiusmodi disciplinarum, si legem expostules scripturarum, nullam inuenies: traditio tibi pretendetur auctrix, consuetudo confirmatrix, & fides obseruatrix: rationem traditioni, consuetudini, fidei patrocinaturam aut ipse perspicies, aut ab aliquo qui perspexerit, disces.] hactenus de his Tertullianus: nec quidẽ ex officina Montani; quippe qui ea recenseat quæ longè ante Montani tempora, ab ipso exordio nascentis Ecclesiæ, Ignatij, Iustini Martyris, Irenæi, & aliorum antiquorum testimonio constat fuisse vsu recepta, atque obseruatione firmata, prout iam de singulis ipsi diximus suis locis superiùs, vel inferiùs dicturi sumus. Immò & eiusdem Tertulliani sententia, videamus vnde ipsæ Ecclesiæ traditiones deducat: sic enim alibi ait, disputans contra Marcionem [a]: Quòd si post Apostolorũ tempora adulterium veritas passa est circa Dei regulam: ergo Apostolica traditio nihil passa est suo tempore circa Dei regulam; & non alia cognoscenda est traditio Apostolorum, quàm quæ hodie apud ipsorum Ecclesias editur.]

[a] *Tertull. cont. Marc. lib. 1. c. 21.*

XIII.

DE TRADITIONIBVS TESTIFICATIO SS. PATRVM.

Vt igitur non vnius vel alterius antiquorum Patrum esse monstremus de Apostolicis traditionibus, de quibus est sermo, assertionem, sed omnes æquè in eamdem sententiam conspirasse, pariterque eidem Catholicæ veritati adstipulatos esse: ab antiquioribus petamus narrationis exordium, &, vt instituti patitur ratio, singulorum hîc testimonia afferamus; vt è quibus fontibus traditionum riui fluxerint in Ecclesiam, perspicuè intelligamus. Res quidem maximi ponderis (vt quæ basis quædam & fundamentum totius Ecclesiasticæ œconomiæ esse videatur) est propensiori studio pertractanda. quamobrem à lectore veniam deprecamur, si intercepto cursu narrationis historicæ, hîc paulo diutiùs immorabimur: nam & hoc ipsum à nobis ratio instituti exigit.

XIV.

TRADITIONES APOSTOLORVM SCRIPTAE AB IGNATIO.

Dicendum de Matthia Apostolo in primis esset, quem de traditionibus scripsisse volumen, auctor est Clemens Alexandrinus, qui ipsum sæpiùs citat, nimirum libro secundo Stromatum, necnon tertio, & septimo. sed quoniam excidit liber ille, quo etiam vsi esse noscuntur hæretici; an germanus Matthiæ fuerit, certum quid affirmare non possumus, sicque libentiùs abstinemus. At de Ignatio nulla est tergiuersatio, cuius epistolas [b] vt legitimas semper est antiquitas venerata. de eo hæc scribit Eusebius [c]: Cùm iter per Asiam faceret, licet attentissima cura à satellitibus, qui illum ductabant, obseruaretur; Ecclesias tamen cuiusque ciuitatis, ad quá forte proficisceretur, familiaribus colloquiis, piisque hortationibus confirmauit: ac primùm, vt hæreses, quæ iam tum primò nasci & emergere cœperunt, maximè præcauerent, sedulò admonuit: deinde hortatus est, vt Apostolorum traditioni mordicus adhærescerent; quam quidem asseueranter testificatus, quò tutiùs posteritati seruaretur, necessariò scriptis mandandam existimauit.] hæc de eo Eusebius. Sed mea quidem sententia, non priuatum aliquem cõmentarium Ignatius de traditionibus scripsit, sed quòd in omnibus illis suis vndecim, quas ad diuersas Ecclesias dedit, epistolis, Apostolicas traditiones in plurimis voluit esse restatas; vt in primis hierarchicum in Christi Ecclesia ordinem, singulorum Ecclesię ministrorum distincta officia, conuentus publicos, sacratissimæ Eucharistię ministrationem, sacrificij immolationem, obseruationem diei Dominici, aliasque festiuitates, Quadragesimæ ieiunium, vidua-

[b] *Euseb. hist. li. 3. c. 30. & Hieron. de Script. Eccle. in Ignatio.*
[c] *Euseb. hist. lib. 3. c. 30.*

A viduarum cœtum venerandum, sacrum collegium earum virginum quę perpetuam virginitatem excolerent, & se ipsas Deo consecrassent, & alia huiusmodi.

De Polycarpo, & ipso Apostolorum discipulo, hæc scribit Irenæus [a]: Polycarpus autem non solùm ab Apostolis edoctus, & conuersatus cum multis ex eis qui Dominum nostrum viderunt: sed etiam ab Apostolis in Asia, in ea quæ est Smyrnis Ecclesia, constitutus Episcopus, quem & nos vidimus in prima nostra ætate (multùm enim perseuerauerat, & valdè senex gloriosissimè & nobilissimè martyrium faciens, exiuit de hac vita) hic docuit semper quæ ab Apostolis didicerat, quæ & Ecclesiæ tradidit, & sola sunt vera.] meminit in fine de eius epistola scripta ad Philippenses. Dionysius Areopagita insuper in his multùm versatus est eo libro quem scripsit de Ecclesiastica Hierarchia: at quoniam an eius sit commentarius ille, multi dubitarunt, agemus de ea re pluribus suo B loco inferiùs. De Hegesippo testatur Eusebius [b], ab eo quinque libris scriptas esse Apostolicas traditiones: sic enim ait: Iste enim sinceram & minimè fucatam Apostolicæ prædicationis traditionem quinque libris illo quidem scribendi genere maximè simplici ac summisso litteris persequi aggrediens, tempus quo ipse floruit, apertè indicat.] Sed & apud Iustinum [c] Martyrem, cum agitur de Christianis, quòd ad Orienté versi orare consueuerint, hæc leguntur, in fine: Porrò a quibus orationem Ecclesia accepit, ab iisdem quoque vbi orare solerent, consuetudinem accepit, à sanctis nimirum Apostolis.] id ipsum Origenes, Basilius, & (vt paulo pòst dicemus) ceteri attestantur. Porrò Iustinus ipsum ritum sacræ Eucharistiæ celebrandę, non aliunde quàm ex Apostolica traditione acceptum, in oratione ad Antoninum Pium exactè descripsit.

XV. [a] Iren. lib. 3. c. 3. ASSERTORES TRADITIONVM APOSTOLICARVM.

[b] Euseb. hist. lib. 4 c. 8.

[c] Apud Iusti. l. b. Quæst. & r. sp q. 118

Irenæus [d] Iustino ferè æqualis (eodem enim sęculo vixit) ceteris locupletiùs de his vi- XVI.
C sus est agere: nam traditionibus potissimùm agens aduersus hæreticos, hęc rãdem habet: Cùm autem ad eam iterùm traditionem, quæ est ab Apostolis, quæ per successiones presbyterorum in Ecclesiis custoditur, prouocamus eos qui aduersantur traditioni: dicunt se nòn solùm presbyteris, sed etiam Apostolis existentes sapientiores, sinceram inuenisse veritatem: Apostolos autem admiscuisse ea quæ sunt legalia, Saluatoris verbis.] & paulo pòst: Euenit itaque, neque scripturis iam, neque traditioni consentire eos.] ac sequenti capite sic: Traditionem itaque Apostolorum in toto mundo manifestatam in Ecclesia adest perspicere omnibus qui vera velint audire: & habemus adnumerare eos qui ab Apostolis instituti sint Episcopi in Ecclesiis, & successores eorum vsque ad nos; qui nihil tale docuerunt, neque cognouerunt, quále ab his deliratur. Etenim si recondita mysteria sciuissent Apostoli, quæ seorsum & latenter ab reliquis perfectos docebant; his maximè D traderent ea, quibus etiam ipsas Ecclesias committebant.]

[d] Iren lib. 3. c 2. 3 4. IRENAEVS VINDEX TRADITIONVM APOSTOLICARVM.

Agens deinde de successoribus Apostolorum, meminit de Romana Ecclesia, atq; traditionibus eidem creditis, in hæc verba: Sed quoniam, inquit, valde longũ est in hoc tali volumine omnium Ecclesiarum enumerare successiones: maximæ & antiquissimæ & omnibus cognitæ, à gloriosissimis duobus Apostolis Petro & Paulo Romæ fundatæ & constitutæ, Ecclesiæ, eam quam habet ab Apostolis traditionem, & annuntiatam hominibus fidem, per successiones Episcoporum peruenientem vsque ad nos, indicantes, confundimus eos qui quoquo modo vel per sui placentiam malam, vel vanam gloriam, vel per cæcitatem & malam sententiam, præterquam oportet, colligunt. Ad hanc enim Ecclesiam propter potentiorem principalitatem necesse est omnem conuenire Ecclesiam, hoc est, eos qui sunt vndique Fideles; in qua semper ab his qui sunt vndique, conseruata E est ea quæ est ab Apostolis traditio.] prosequitur enumerare Petri successores vsque ad sua tempora: agensque de Clemente, eum tradit non tantùm scriptis, sed & traditionibus (epistola ad eos scripta) composuisse Corinthiorum dissensiones. Denique hæc de Ecclesia Ephesiorum: Sed & quæ est Ephesi Ecclesia, à Paulo quidem fundata, Ioanne autem permanente apud eos vsque ad Traiani tempora, testis est verus Apostolorum traditionis. Tantæ igitur ostensiones cùm sint hæ, non oportet adhuc quærere apud alios veritatem, quam facilè est ab Ecclesia sumere: cùm Apostoli, quasi in depositorium diues, plenissimè in eam contulerint omnia quæ sunt veritatis.] hæc Irenæus.

XVII. ROMANA ECCLESIA CVSTOS APOSTOLIC. TRADITIONVM

Qui proximus post Irenæum Tertullianus adnumeratur, quàm egregius adstipulator eiusdem veritatis extiterit, nuper vidimus: quantum insuper traditioni detulerit, vt sine ipsa Christianus quis esse non possit, hæc accipe: hisce enim verbis Marcionem traditiones negantem exagitat [e]: Si, inquit, Propheta es, prænuntia aliquid: Si Apostolus,

XVIII. [e] Tertull. de car. Christi. c. 2.

QVANTVM DEFERENDVM TRADITIONIB. EX TERTVLLIANO. prædica publicè: Si Apoſtolicus, cum Apoſtolis ſenti: Si tantùm Chriſtianus es, crede quod traditum eſt: Si nihil iſtorum es, mentirò dixerim, Morere: nam & mortuus es, qui non es Chriſtianus, non credendo quod credit rum Chriſtianos facit.] & paulo pòſt: Porrò quod traditum erat, id erat verum, vt ab eis traditum, quorum fuit tradere. Ergo quod erat traditum reſcindens, quod erat verum reſcidiſti. Nullo iure feciſti. Sed plenius eiuſmodi præſcriptionibus aduerſus omnes hęreſes alibi vſi ſumus] nimirum in libro de Præſcriptionibus, vbi hæc Tertullianus[a]: Nunc ſolùm diſputandum eſt, quibus competat fides ipſa; cuius ſint Scripturæ; à quo, per quos, & quando, & quibus ſit tradita diſciplina, qua fiunt Chriſtiani. Vbi enim apparuerit eſſe veritatem diſciplinæ & fidei Chriſtianæ, illic erit veritas Scripturarum, & expoſitionum, & omnium traditionum Chriſtianarum.] & poſt multa ſequenti capite de his agens hæc addit: Quid autem Apoſtoli prædicauerint, id eſt, quid illis Chriſtus reuelauerit, & hîc præſcribam, non aliter probari debere, niſi per eaſdem Eccleſias, quas ipſi Apoſtoli condiderunt, ipſi eis prædicando, tam viua (quod aiunt) voce, quàm per epiſtolas poſteà. Si hæc ita ſunt, cōſtat proinde omnem doctrinam, quæ cum illis Eccleſiis Apoſtolicis matricibus & originalibus fidei conſpiret, veritati deputandam, id ſine dubio tenentē, quod Eccleſia ab Apoſtolis, Apoſtoli à Chriſto, Chriſtus à Deo ſuſcepit: reliquam verò omnem doctrinam de mendacio præiudicandam, quæ ſapiat contra veritatem Eccleſiarum, & Apoſtolorum, & Chriſti, & Dei.] hæc Tertullianus, qui & aduerſus Marcionem[b] hæc in eamdem ſententiam: His ferè compendiis vtimur, cùm de Euangelij fide aduerſus hæreticos expedimur, defendentibus temporum ordinem poſteritati falſariorum præſcribentem, & auctoritatem Eccleſiarum traditioni Apoſtolorum patrocinantem: quia veritas falſum pręcedat neceſſe eſt, & ab eis procedat, à quibus tradita eſt.]

[a] Tertull. de præſcript. c. 19. 21.
[b] Tertull. aduerſ. Marcion. lib. 4. c 5. in fine.

XIX. Huic coniungimus Clementem Alexandrinum, qui iiſdem cum Tertulliano temporibus Seueri & Antonini eius filij claruit[c]: ipſe enim hæc in Stromatibus[d] in primis habet: Qui veram quidem beatæ doctrinæ ſeruabant traditionem, ſtatim à Petro, & Iacobo, & Ioanne, & Paulo, ſanctis Apoſtolis, filius à patre accipiens (pauci autem ſunt patribus ſimiles) ad nos quoque, Deo volente, peruenerūt, illa à maioribus data & Apoſtolica depoſituri ſemina.] hæc Clemens, nō de ſcriptis ab illis epiſtolis intelligens, ſed & de non ſcriptis per manus traditis obſeruationibus: alioqui his omnibus quatuor Euangelia præpoſuiſſet: nam paulo ſuperiùs viua voce, & animata (vt ait) oratione magiſtrorum, qui à maioribus ea acceperant, ea ſe aſſecutum eſſe reſtatur. Idemque hæc libro quarto: Cognitio autem ipſa eſt, quæ per ſucceſſionem ad paucos ex Apoſtolis abſque ſcriptis tradita peruenit.] & libro ſeptimo: Quomodo ergo ſi quis fiat beſtia ex homine, ſimiliter atque hi qui fuerant infecti venenis Circes: ita homo Dei eſſe, & Domino fidelis eſſe perdidit, qui aduerſus Eccleſiaſticam recalcitrauit traditionem, & in humanarum hæreſeon deſiluit opiniones.] hæc Clemens; de quo etiam hæc Euſebius[e]: In libro, inquit, quem de Paſchate compoſuit, fatetur ſe à familiaribus ſuis compulſum, vt traditiones, quas à veteribus presbyteris accepiſſet, litteris proderet ad poſteritatem.]

[c] Hieron. de Script. Eccl. cap. 38. 53.
[d] Clem. Alex. Strom. lib. 1.
EX CLEMENTE ALEXANDRINO.
[e] Euſeb. hiſt. lib. 6. c. 11.

XX. Huius diſcipulus Origenes hæc etiam de traditionibus, quas Eccleſiaſticas obſeruationes appellat, ſic[f] dicens: Sed & in Eccleſiaſticis obſeruationibus ſunt nonnulla huiuſmodi, quæ omnibus quidem facere neceſſe eſt, nec tamen ratio eorum omnibus patet. Nam quòd, verbi gratia, genua flectimus orantes, & quòd ex omnibus cæli plagis ad ſolam Orientis partem conuerſi orationem fundimus, non facilè cuiquam puto ratione compertum. Sed & Euchariſtiæ ſiue perficiendæ, ſiue eo ritu quo geritur, explicandæ, vel eorum quæ geruntur in baptiſmo verborum, geſtorumque & ordinum, atque interrogationum & reſponſionum, quis facilè explicet rationem? Et tamen omnia hæc operta & velata portamus ſuper humeros noſtros, cùm ita implemus ea & exequimur, vt à magno Pontifice atque eius filiis tradita & commendata ſuſcepimus.] & in Leuiticum ait[g]; Secundùm Eccleſiæ obſeruantiam, etiam paruulis baptiſmum dari.] Sed per obſeruantiam Eccleſiæ, intellexiſſe Apoſtolicam traditionem, alibi declarat his verbis: Pro hoc & Eccleſia ab Apoſtolis traditionem ſuſcepit, etiā paruulis baptiſmū dare.]

[f] Orig. hom. 5. in Num.
EX ORIGENE.
[g] Orig. in Leuit. cap. 8.

XXI. Stephanus Papa, idemque martyr, etſi eius ſcripta exciderint, tamen ex ipſis fragmentum, quod recitat Cyprianus[h], quàm conſtans aſſertor Apoſtolicarum traditionum & earum acerrimus propugnator extiterit, facilè monſtrat: ſic enim dicebat aduerſus omnes qui ex vniuerſo Chriſtiano orbe viri eruditiſſimi atque ſanctiſſimi impugna-

[h] Cypr. ad Pom. ep. 74.

A grabant baptismum hæreticorum, quod hactenus ex antiqua traditione Ecclesia non respuebat: NIHIL INNOVETVR: NISI QVOD TRADITVM EST] agatur scilicet. Hac vna ille sententia & Apostolicæ vocis tonitruo à summa arce culminis pastoralis intonans, non solùm Africanorum omnium, sed & Orientalium Episcoporum molitiones atque conatus disiecit, & munimenta illorum ex mille Scripturæ diuinæ locis coagmentata & male contexta penitus dissipauit: vt tunc potissimùm Ecclesia Catholica experta sit, qualis quantaque vis fuerit antiquæ traditionis, cùm opus fuit innumeras diuinæ Scripturæ sententias perperàm intellectas, quæ resistere viderentur, vni cedere traditioni: de qua hæc Augustinus [a]: Consuetudo illa, quæ opponebatur Cypriano, ab Apostolorum traditione exordium sumpsisse credenda est; sicut sunt multa quæ vniuersa tenet Ecclesia, & ob hoc ab Apostolis præcepta benè creduntur, quamquam scripta non reperiantur.] Ceterùm Cyprianus non adeò vecors fuit, vt Apostolicæ traditioni repugnandum esse censeret; sed quòd existimaret eam humanam esse potiùs corruptelam, vt quæ sibi videbatur esse diuinis Scripturis aduersa. quare & illa verba mox subdit: Vnde est ista traditio? vtrùm ne de Dominica & Euangelica auctoritate descendens, an de Apostolorum mandatis atque epistolis veniens? Ea enim facienda esse, quæ scripta sunt, Deus testatur.] Quòd si Cyprianus certior redditus esset, illam re vera fuisse Apostolicam traditionem, nec aduersam diuinis Scripturis, sanis sincerisque dogmatibus haud dubium acquieuisset; quod & Augustinus affirmat. Verùm quàm egregius adstipulator sit Cyprianus Apostolicarum ac ceterarum Ecclesiæ traditionum, præsertim in ritu ministrandorum sacramentorum, mille propè locis eruditè Pamelius adnotauit.

STEPHANVS PAPA CVSTOS TRADITIONVM.

[a] Aug. de baptis. contra Donat. lib. 5. c. 23.

C Ex his verò, qui in Ecclesia claruerũt post Ethnicos Imperatores temporibus Constantini, magnus Athanasius est facilè princeps, qui & traditionum Ecclesiasticarum est grauissimus assertor; cùm aduersus ingruentes Arianorum turbines, Filij Dei diuinitatem labefactantes, traditionis scuto potissimùm sit tutatus Catholicam veritatem: nam quoties de nouitate vocis Ariani calumniam faciebant, ipse mox eos ad traditionem Ecclesiasticam prouocabat; ipsosq; hostes adegit, licet inuitos, veritatem Catholicam profiteri. vnde hæc ipse [b] de Eusebio Cæsariensi: Quod maioris admirationis est, Eusebius ex Cæsarea Palæstinę cùm pridie abnegasset, in eamdem sententiam postridie subscripsit; quam etiam Ecclesię legendam misit, dicens eam esse Ecclesiæ fidem, & Patrum traditionem.] post multa verò sic: Ecce, inquit, nos demonstramus istiusmodi sententiam à patribus ad patres quasi per manus traditã esse.] Rursum agens contra Paulum Samosatensem, hæc D ait [c]: Qui ea quæ vltra vires suas sunt, indagat, in præcipiti consistit: qui verò traditionibus inhæret, extra periculum versatur. Suademus igitur vobis, quod & nobis ipsis suademus, vt traditam fidem retineatis, & auersemini profana nouitatis verba, & idem reliquis præcipiatis, vt exhorreant tanti mysterij inquisitionem.]

XXII. ATHANASIVS TRADITIONVM ASSERTOR.

[b] Athanasius de Synod. Nicæna contra Arian. decre.

[c] Athan. de incar. Verb. contra Paul. Samosat.

Ipse item Eusebius [d], qui tunc viuebat, cùm sanioris esset mentis, hæc de traditionibus, Moyses in tabulis inanimatis, Christus autem in mentibus vita præditis perfecta noui Testamenti documenta descripsit. Eius verò discipuli, ad magistri sui nutum, auribus multorum doctrinam suam commendantes, quæcumque quidem veluti vltra habitum progressis à perfecto ipsorum magistro præcepta fuerant, ea iis qui capere possent, tradiderunt: quæcumque verò iis conuenire arbitrabantur, qui animas adhuc affectibus obnoxias gererent, curationibusque indigentes, ea ipsi ad imbecillitatem mul- E torum se demittentes, partim litteris, partim sine litteris, quasi iure quodam non scripto, seruanda commendarunt.] hæc Eusebius. Sed & qui huic proximus tempore accedit Cyrillus Ierosolymorum Episcopus, cùm de sacris mysteriis Ecclesiasticis quinque orationes mystagogicas habuisset, hæc ait in fine: Retinete has traditiones, & sine vllius offendiculo vosmet seruate.] Sed à quo traditas? legat qui originem earum scire cupit, & inueniet eas acceptas esse maiori ex parte ex Missa Iacobi Apostoli eiusdem ciuitatis olim Episcopi.

XXIII. EVSEBIVS TRADITIONVM PROFESSOR.

[d] Euseb. de demonst. Euang. li. 1. c. 8.

Qui eodem vixit tempore Hilarius [e], hæc de Gallis: O vos beatos & gloriosos, qui perfectam atque Apostolicam fidem conscientia & professione retinentes, conscriptas fides hucusque nescitis! Non enim eguistis littera, qui spiritu abundatis: neque officium manus ad scribendum desiderastis, qui quod corde à vobis credebatur, ore ad salutem profitebamini. Nec necessarium habuistis Episcopi legere, quod regenerati neophyti tenebant-

XXIV. HILARIVS TRADITIONVM DEFENSOR.

[e] Hilar. lib. de Synod. contra Arianos.

nebatis. Sed neceſſitas conſuetudinem intulit, exponi fides, & expoſitis ſubſcribi. Vbi enim ſenſus conſcientiæ periclitatur, illic littera poſtulatur.] hæc Hilarius, de formulis Fidei agens, quas nullas ſcriptas nouiſſe hactenus Eccleſiam Gallicanam, magna gloria iure teſtatur. Nam ipſum ſimplex Apoſtolicum Symbolum quod profiterentur, illud non tradi ſcriptis competentibus, ſed verbis acceptum ab illis memoriæ mandari conſueuiſſe, & reddi ſuo tempore ab Eccleſia præſcripto, ſuo loco ſatis eſt demonſtratum. Non igitur (vt ab aliquo obiectum fuit) hic Hilarius de Euangelio, aliiſve diuinæ Scripturæ libris intelligit, quos iam ſcriptos ſiue ab Irenæo, ſiue Dionyſio, vel aliis diu antè Gallias accepiſſe, dubitare nemo debet, ſed de ſcriptis Fidei formulis, quas hactenus Gallia non nouiſſet, ſed traditum Apoſtolicum Symbolum poſſideret. Dicant ergo Nouatores, Gallorum ſordes (illos compello qui ſunt adeò à progenitoribus antiquis degeneres) qua fronte ſine ſcriptis per manus traditas Eccleſiæ traditiones impugnent & reſpuant; ſi ampliùs trecentis annis, vſque ad Hilarij tempora, Gallicana Eccleſia, eademque celebris, totoque Orbe ſpectata, ſine ſcripto tradita fide, ac per manus accepta, abſque aliquo religionis præiudicio, immò maximo omnium integritatis exemplo, vſa eſt? Intelligant à quibus deſciuerint, & quibus in eo turpiter inhæſerint, nimirum Arianis, Macedonianis, Aërianis, vel his ſimilibus; qui quòd traditionibus impugnarentur, nullam ſententiam, immò ne vocem quidem admittere in animum induxerunt, quæ non reperiretur ex diuinis Scripturis accepta. Sed hæc omittamus.

XXV. Baſilium[a] iam præſtat audiamus, qui hæc habet ſcribens ad Amphilochium de Spiritu ſancto: Dogmata, quæ in Eccleſia ſeruantur & prædicantur, partim ex ſcripta doctrina habemus[b], partim ex Apoſtolorum traditione ad nos delata in myſterio recepimus: quæ vtraque ad pietatem eamdem vim habent; & nemo his contradicit, qui vel modicam ſaltem Eccleſiaſticorum iurium experientiam habet. Si enim aggredimur non ſcripto proditas conſuetudines veluti non magnam vim habentes reiicere, imprudentes etiam ipſis principalibus Euangelij partibus damnum inferemus, immò ipſam Euangelij prædicationem ad nudum nomen contrahemus. Veluti exempli cauſa (vt eius quod primum & communiſſimum eſt, primam mentionem faciam) figura crucis ſignare eos qui in nomen Domini noſtri Ieſu Chriſti ſpem habent, quis ſcripto docuit? Ad Orientem conuerſos nos eſſe, dum oramus, quæ ſcriptura nos docuit? Inuocationis verba, dum oſtenditur panis Euchariſtiæ & poculum benedictionis, quis Sanctorum ſcripto nobis reliquit? Non enim his contenti ſumus, quorum Apoſtolus aut Euangelium meminit; ſed & antè & poſteà alia quædam dicimus, velut magnum robur ad myſteria habentia, & doctrina ſcripto non prodita aſſumpta. Benedicimus aquam baptiſmatis, & oleum vnctionis, inſuperque ipſum qui baptizatur: ex quibus ſcriptis? nónne à tacita & arcana traditione? Ipſam verò oleo illitionem quæ doctrina ſcripta docuit? aut ter mergi hominem, vnde eſt? Reliqua item quæ circa baptiſma fiunt, renuntiare ſatanæ & angelis eius, ex qua ſunt ſcriptura? nónne ex hac non publicata & arcana doctrina, quam in minimè oneroſo & ſolicito ſilentio patres noſtri conſeruarunt? Rectè illi, vtpote docti myſteriorum reuerentiam & auctoritatem ſilentio cuſtodire: quæ enim ne aſpicere quidem fas erat non initiatis, horũ doctrinam quomodo par erat in litteris, velut in triumpho, oſtentare?] hæc Baſilius; qui & alia etiam multa in eamdem ſententiam inculcat: ac tandem hac ipſa non ſcripto tradita Apoſtolorum traditione de Spiritu ſancto blaſphemias Macedonij refellens, veram ſinceramq; à maioribus diuinitatem eius traditam adſtruit, atque confirmat, vt dicendum ſit more maiorum: Gloria Patri & Filio cum Spiritu ſancto: & non vt illi dicebant, In Spiritu ſancto. Nam & ſuperiùs: Quicumque enim per morum conſtantiam antiquitatis auctoritatem nouationibus prætulerunt, & Patrum traditionem inuiolatam per regiones ac ciuitates conſeruarunt, hac voce vſi ſunt.] & alibi[c]: Nos confitemur, quod etiam traditum accepimus, cum Patre & Filio locatum eſſe Spiritum paraclitum.]

[a] Baſilius de Spiritu ſancto ad Amphil. c. 27.
[b] Baſilius de Spiritu ſancto c. 7.
BASILIVS TRADITIONVM PRAEDICATOR.
[c] Baſil. ep. 73.

XXVI. Baſilio iungimus Gregorium Nazianzenum[d], qui agens in Iulianum Apoſtatam, in eumdem inuehitur, quòd Eccleſiaſticas traditiones in Gentilium vſum transferre ſatageret: Quas, inquit, traditione acceptas in hanc vſque diem ſeruauimus.] Huic adnectimus Gregorium Nyſſenum, qui ad Ablauium hæc ſcribit: Sin autem noſtra oratio propoſita quæſtione infirmior arguatur: traditionem quidem, quam à patribus per ſucceſ-

[d] Greg. Naz. orat. 1 in Iul.
GREGORIVS NAZIANZENVS TRADITIONVM PROFESSOR.

A successionem accepimus, seruabimus in perpetuum firmam & immotam.]

Sed videamus quid de eadem re senserit Epiphanius: ipse enim aduersus Aërium agens, de præscriptorum dierum ieiunio Ecclesię consuetudine receptorum hęc ait [a]: Quis autem magis de his nouit, hic ne seductus homo (*Aërius videlicet*, qui etiam nunc superest, & hucusque in mundo versatur) aut qui ante nos restes fuerunt habentes ante nos traditionem in Ecclesia, quique etiam à patribus suis traditum acceperunt; quemadmodum etiam hi à suis patribus didicerunt, qui ante ipsos fuerunt, quomodo Ecclesia acceptam à patribus suis veram fidem vsque huc continet, itemq; traditiones?] Idem inferius, postquã egit de memoria & precibus pro defunctis ad Deum exhiberi solitis, hæc rursum de traditionibus inculcat: Ecclesia necessariò hoc perficit, traditione à patribus accepta. Quis autem poterit statutum matris dissoluere, aut legem patris? velut Salomon dicit:
B Audi fili sermones patris tui, & ne repudies statuta matris tuæ: ostendens per hoc, quod & in scriptis & sine scriptis docuit Pater, hoc est, Deus, & Vnigenitus, & Spiritus sanctus. Mater autem nostra Ecclesia habet statuta in se posita indissolubilia, quæ irritari nõ possunt. Cùm itaque ordinata sint in Ecclesia statuta & benè se habeant, & omnia mirabiliter fiant, confutatus est rursus etiam hic seductor.] Idem hæc habet in compendiaria doctrina: At verò, inquit, de statutis ipsis & traditionibus eiusdem Ecclesiæ, rursus necessarium est me breuibus apponere earumdem traditionum formam ex parte, &c.] subinfert de diuersis ordinibus in Ecclesia narrationem, de diebus festis, obseruatione ieiuniorum, mysteriis Ecclesiasticis & aliis sacris ritibus ex traditione manantibus. Sed non prætermittendum, quòd idem [b] agens aduersus Melchisedecianos, hæc ait: Termini nobis positi sunt, & fundamenta, & ædificatio fidei, & Apostolorum traditiones, & Scripturę sanctæ, & successiones doctrinæ, & vndequaque veritas Dei munita est.]
C

Sed & ad tam certam patentemq; veritatem adstruendam Hieronymus etiam suum suffragium affert in hæc verba ad Lucinium [c] scribens: Ego illud te breuiter admonendum puto, traditiones Ecclesiasticas, præsertim quæ fidei non officiunt, ita obseruandas, vt à maioribus traditæ sunt; nec aliorum consuetudinem, aliorum contrario more subuerti.] Idemque alibi [d], sed ex persona Luciferiani, quæ æquè ab Orthodoxo probentur: An nescis, inquit ille, etiam Ecclesiarum esse hunc morẽ, vt baptizatis posteà manus imponantur, & ita inuocetur Spiritus sanctus? Exigis vbi scriptum sit? in Actibus Apostolorum. Etiam si Scripturæ auctoritas non subesset, totius Orbis in hanc partem consensus instar præcepti obtineret: nam & multa, quæ per traditionem in Ecclesiis obseruantur, auctoritatem sibi scriptæ legis vsurpauerunt: velut in lauacro ter caput mergitare: deinde
D egressos lactis & mellis prægustare concordiam ad infantię significationem; die Dominico & per omnem Pentecosten nec de geniculis adorare, & ieiunium soluere; multaque alia quæ scripta non sunt, rationabilis sibi obseruatio vindicat.]

Ambrosius insuper, cùm agit de celebritate Paschali: Scriptura, inquit, diuina nos instruit, & traditio maiorum.] Idemque in libris quos scripsit de his qui initiantur diuinis mysteriis, ac de Sacramentis, vel aliis locis, quid aliud præstitit, nisi vt quæ hactenus sine scripto tradebantur de ea re Apostolicæ traditiones, ipse scriptione easdem consignaret? Chrysostomus etiam (quod superiùs recitauimus) illud ipsum de eadem re statuit axioma: TRADITIO EST? NIHIL QVÆRAS AMPLIVS.] Idem sacros illos ritus, qui adhibentur in venerandis mysteriis, ab Apostolis Ecclesiæ traditos affimans, ait [e]: Non frustrà hæc ab Apostolis sunt legibus constituta; vt in venerandis, inquam, atque hono-
E rificis mysteriis memoria eorum fiat qui decesserunt. Nouerant hinc multum ad illos lucri accedere, multumque vtilitatis.] Porrò quod statuerunt Apostoli, hoc ex Dei voluntate eos fecisse; his, quæ mox subinfert, demonstrat: Vult enim, inquit, Deus nos nobis mutuum auxilium afferamus, &c.]

Multa insuper in hanc eamdem consensionem ex Augustini diuersis tractatibus & epistolis essent addenda: sed illam vnam satis putamus esse sententiam, qua velut funiculo quodam Apostolicarum traditionum latitudinem metitur, sic dicens [f]: Quod vniuersa tenet Ecclesia, nec Conciliis institutum, sed semper retentum est, nonnisi auctoritate Apostolica traditum rectissimè creditur.] hæc Augustinus, qui eadem ferè sæpius repetit, vt cùm ait [g]: Quam consuetudinem credo ex Apostolica traditione venientem: sicut multa non inueniuntur in litteris eorum, neque in Conciliis posterorum; & tamen quia custodiuntur per vniuersam Ecclesiam, nonnisi ab ipsis tradita & commen-

XXVII. EPIPHANIVS TRADITIONVM ADSTIPVLATOR.
[a] Epiph. hæres. 75.
[b] Epiph. hæres. 55.
XXVIII. HIERONYMVS TRADITIONIBVS SVFFRAGATVR.
[c] Hier. ep. 28.
[d] Hieron. aduer. Luciferian.
XXIX. AMBROSIVS ET CHRYSOSTOMVS TRADITIONVM TESTES.
[e] Chrys. in ep. ad Philip. homil. 3.
XXX. AVGVSTINVS TRADITIONVM DEFENSOR.
[f] Aug. de baptis. contra Donat. lib. 4. c. vlt.
[g] August. lib. 2. cap 7.

[a] *Ad Ianua. epist. 118.*

mendata creduntur.] & ad Ianuarium [a]: Illa, inquit, quæ non scripta, sed tradita custodimus, quæ quidem toto terrarum orbe seruantur, dantur intelligi vel ab ipsis Apostolis, vel plenariis Conciliis, quorum est in Ecclesia saluberrima auctoritas, commendata atque statuta retineri. A

XXXI.

[b] *Vincentius Lirin. de hæres. cap. 32.*

CONCILIA TRADITIONES SECVTA.

Ceterùm quæ in sacris sunt Conciliis instituta, nec ipsa quidem recèns fuerunt inuenta; sed quæ & Patres ipsi à maioribus acceperunt sine scriptis, vt accuratiùs seruarentur, scriptis consignarunt. Vnde Vincentius [b] Lirinensis, qui eodem cum Augustino vixit sæculo, hæc ait: Denique quid vmquam Ecclesia aliud Conciliorum decretis enixa est, nisi vt quod anteà simpliciter credebatur, hoc idem posteà diligentiùs crederetur? quod anteà lentiùs prædicabatur, hoc idem posteà instantiùs prædicaretur? quod anteà securiùs colebatur, hoc idem posteà solicitiùs excoleretur? Hoc, inquam, semper, nec quidquam prætereà, hereticorum nouitatibus excitata Conciliorum suorũ decretis Catholica quid perfecit Ecclesia, nisi vt quod priùs à maioribus sola traditione susceperat, hoc deinde posteris etiam per Scripturę chirographum consignaret, magnam rerum summam paucis litteris comprehendendo, & plerumque propter intelligentiæ lucem non nouum fidei sensum, nouæ appellationis proprietate signando?] hæc ille. at de his hactenus: instituti quippe ratio non patitur his diutiùs immorari. Satis namque nobis visum est de Apostolicis traditionibus Patrum testimonia vsque ad Augustini tempora attulisse: omnes enim, qui posterioribus temporibus vixere, cùm sit certum eadem sensisse, superfluum videtur aliis testibus eadem consignasse. B

XXXII.

TRADITIONVM DEFENSORES.

Desiderari adhuc quid posset, vt Nouatores ista impugnantes refelleremus: sed qui plura cupit, ab his petat, qui eius argumenti commentarios conscripserunt, eosq; adeat, tum maximè inter alios reuerendissimum Lindanum Episcopum Ruremundensem, quẽ ob C egregiam eruditionem toto Christiano orbi spectatam, & vitæ sanctitatem, plurimi facio: viuit adhuc, non sibi, sed Catholicæ Ecclesiæ, iam mille de prostratis hostibus coronis auctus; aliasq. in dies maiores, & fortasse martyrij, vt qui ante aciem quotidie aduersus hostes cominus dimicet, sibi comparaturus. Est & R. P. Robertus Bellarminus Politianus, qui multos annos in his summa cum laude versatus est, Romæ publicè docens, & hoc ipso anno, quo hæc nostra cudimus, suas de Controuersiis Christianæ fidei disputationes aduersus hæreticos, ab eruditis omnibus auidè expectatas, & iam acceptas, & mirificè prædicatas, edidit: nobilissimum planè opus, quod instar turris illius quam [c] Dauid ædificauit cum propugnaculis, ex qua mille pendent clypei & omnis armatura fortium, in Ecclesia habeatur. Hæc summatim in genere de traditionibus dixisse sat erit: inferiùs verò de singulis priuatim pro Apostolicorum scriptorum & rerum gestarum occasione, suis locis ac temporibus pleniùs agendum erit. D

[c] *Cant. 4.*

XXXIII.

DE GALLIONE PROCONSVLE.

[d] *Cic. orat. in Pison.*
[e] *Sen. in præf. lib. 4. quæst. nat.*
[f] *Idem li. 18. epist. 101.*
[g] *Dio lib. 60.*

Sed iam ad ceteras Pauli res gestas Corinthi redeamus, à quibus occasione secundæ epistolæ ad Thessalonicenses ibi scriptæ diuertimus. Curabat tunc Achaiæ prouinciam L. Iunius Gallio Proconsul (facta enim erat Achaia proconsularis prouincia ex lege Clodia, vt Cicero [d] auctor est) erat hic germanus L. Annæi Senecæ, vt ipse testatur [e], qui & de eius ex Achaia profectione meminit [f], & aliàs de eo: nam ad ipsum inscripsit librum De remediis fortuitorum, ac alterum De vita beata. Cùm enim Seneca à Messalina Augusta, Claudij vxore (vt tradit Dio [g]) iniustè damnatus exilio, post illius necem ab Agrippina item Augusta restitutus, & Neroni, quem Claudius (vt vidimus) anno præterito adoptauit, præceptor datus esset; in eius gratiam Achaia prouincia Gallioni eius germano est tributa. E

XXXIV.

[h] *Act. 18.*

PAVLVS DVCTVS AD GALLIONEM

Hic igitur cùm Corinthi ageret, Iudæi ex more in Paulum turbas excitantes, sistendum eum curarunt ante eiusdem tribunal. Quid autem tunc factum sit, Lucas [h] his verbis significat, sic ab exordio rem gestam narrans: Gallione autem Proconsule Achaiæ, insurrexerunt vno animo Iudæi in Paulum, & adduxerunt eum ad tribunal, dicentes: Quia contra legem hic persuadet hominibus colere Deum. Incipiente autem Paulo aperire os, dixit Gallio ad Iudæos: Si quidem esset iniquum aliquid, aut facinus pessimum, ô viri Iudæi, rectè vos sustinerem: si verò quæstiones sunt de verbo & nominibus legis vestræ, vos ipsi videritis: iudex ego horum nolo esse. Et minauit eos à tribunali. Apprehendentes autem omnes Sosthenem principem synagogæ, percutiebant eum ante tribunal, & nihil horum Gallioni curæ erat.] hæc Lucas de rebus gestis coram Gallione: qui quidem vel in eo laude dignus, quòd licet proconsulari auctoritate etiam de reli-

A religione agere ac iudicare minimè prohiberetur (quippe qui plenissimam iurisdictionem haberet, & omnium partes iudicum, qui Romæ quasi magistratus vel extra ordinem ius dicerent, ad ipsum pertinerent, vt Vlpianus [a] de officio Proconsulis scripsit) tamen tantum detulit religioni Hebræorum, vt ipse à iudicio abstinens, in illos totam causam refunderet; sed plus quàm decebat: nam licet Sosthenem ante tribunal illi percuterent, vim publicam non cohibuit, nec (vt par erat) vltus est: quinetiam (licet Lucas non dicat) affirmat Ioannes Chrysostomus [b], ipsum quoque Paulum coram tribunali, spectante Gallione, fuisse verberatum ab iisdem Iudæis.

[a] l. 7. ff. de off. Procons.
[b] Chrys. pref. in 1. ep. Pauli ad Corinth.

Post hæc omnia idem Paulus (inquit Lucas [c]) cùm adhuc sustinuisset dies multos, fratribus valefaciens, nauigauit in Syriam (& cum eo Priscilla & Aquila) qui sibi totonderat in Cenchris caput: habebat enim votum.] Paulum, non Aquilam totondisse ex voto caput in Cenchreis *, Hieronymus & Augustinus affirmant (erant enim Cenchreæ, vt auctor est Strabo [d], Corinthiorum Orientem versus nauale.) Beda [e] ambiguam esse lectionem cùm dicat, hæc addit: Falluntur mendositate codicis, qui dicunt Aquilam cum Priscilla vxore sua esse attonsum: in Græco enim euidenter κειράμενος, id est, attonsus, numero singulari habetur.] Extant sanè in nostra Bibliotheca Acta Apostolorum peruetusta litteris grandiusculis exarata, in quibus plurali numero ita legitur: Se totonderant in Cenchris caput: habebant enim votum.] Attamen inhærendum vulgatæ nuper restitutæ, quæ (vt posuimus) ducta parenthesi, cùm ita legit: Nauigauit in Syriam (& cum eo Priscilla & Aquila) qui sibi totonderat in Cenchris caput] nonnisi de Paulo intelligendum esse declarat. Porrò caput tondere, & sic votum soluere, erat Nazaræorum, de quibus scribitur in libro Numeri [f]. Sed cur id non est factum Ierosolymis in templo? ille fortasse accidit casus, quo ibidem [g] illicò caput tondendum esset, cùm coram Nazaræo aliquis moreretur. Qui sic erant Nazaræi voto obligati, nominabant se ipsos Corban, hoc est, Dei donum (vt Iosephus [h] affirmat) quòd sic se ipsos Deo dicassent. Porrò eiusmodi votum Nazaræorum nuncupare & exoluere quoque mulieres consueuisse, idem Iosephus [i] affirmat, cùm agit de Berenice, de qua nos suo loco inferiùs agemus.

XXXV.
[c] Act. 18.
* Cenchris.
[d] Strab. lib. 8.
[e] Beda in retract. in Act. c. 18.
VOTVM NAZARAEORVM.
[f] Num. 6.
[g] Ibid.
[h] Ioseph. ant. li. 4. cap. 4.
[i] Ioseph. de bello Iud. l. 2. cap. 15.

B, C (section letters in margin)

IESV CHRISTI ANNVS	PETRI ANNVS	CLAVDII IMP. ANNVS
54.	10.	12.

D

Habuit sequens annus Coss. Faustum Sullam & Siluium [k] Othonem, quibus adnotatur annus Domini quinquagesimusquartus, quo (vt ex iam dictis apparet) Paulus Apostolus Ephesum primùm venit, non quidem permansurus: quippe qui in Syriam proficiscendi, soluens Corintho, iniisset consilium: eaque nauigatione per eam partem Ægæi maris, quod Icarium dicitur, appulit (quæ se offerebat in via) Ephesum: vbi diebus aliquot manens, non est passus se diutiùs detineri; sed in Syriam soluens, Cæsaream Palæstinæ primùm, ac inde Antiochiam accessit: posteà verò Ecclesias minoris Asiæ peragrauit: ac tandem his omnibus expeditis, non minori quidem quàm vnius anni spatio (vt ex his, quæ dicentur inferiùs, facilè apparebit) Ephesum rediit. Sed audiamus Lucam, qui hæc omnia mira breuitate perstringens, ait [l]: Deuenit Ephesum, & illos

I.
[k] Tacit. Annal. lib. 12.
PAVLI PEREGRINATIO.
[l] Act. 18.

E (*Aquilam & Priscillam scilicet*) ibi reliquit. Ipse verò ingressus synagogam, disputabat cum Iudæis. Rogantibus autem eis vt ampliori tempore maneret, non consensit: sed valefaciens, & dicens; Iterùm reuertar ad vos, Deo volente; profectus est ab Epheso. Et descendens, Cæsaream ascendit, & salutauit Ecclesiam, & descendit Antiochiam. Et facto ibi aliquanto tempore, profectus est, perambulans ex ordine Galaticam regionem, & Phrygiam, confirmans omnes discipulos.] & inferiùs: Factum [m] est autem, cùm Apollo esset Corinthi, vt Paulus, peragratis superioribus partibus, veniret Ephesum.] hæc Lucas de Pauli itinere, licet de rebus tunc ab eo gestis omnino sileat. De Cæsarea & Antiochia ciuitatibus, ad quas Paulus Epheso recedens profectus est, iure existimauit Chrysostomus [n] de Antiochia Syriæ totius metropoli esse intelligendum, sicque non de alia Cæsarea, quàm ea quæ est in Syria Palæstina, esse accipiendum. Beda [o] autem in Acta, Cæsaream Cappadociæ profectum esse dicit Apostolum. sed cùm [p] Lucas dicat Paulum

[m] Act. 19.
[n] Chrys. hom. 40. in Act.
[o] Bed. in Act. c. 18.
[p] Act. 18.

Paulum in Syriam nauigasse; de quanam Cæsarea & Antiochia intellexerit, nulla videtur esse posse dubitatio. A

II. PAVLVS IN GALATIA. [a] Galat. 4. Quod verò spectat ad Galatas, quibus & Petrus Euangelium prædicauit: ad hos veniens Paulus, magno ab illis exceptus est plausu, & honorificentissime habitus, prout idem Paulus [a] ad eos posteà scribens his verbis declarat: Scitis autem quia per infirmitatem carnis euangelizaui vobis iampridem, & tentationem vestram in carne mea non spreuistis, neque respuistis, sed sicut Angelum Dei excepistis me, sicut Christum Iesum.] & paulo pòst: Testimonium enim perhibeo vobis, quia, si fieri posset, oculos vestros eruissetis, & dedissetis mihi.] hæc Paulus; qui & superiùs testatur se illis Euangelium [b] Galat. 1. prædicasse, cùm ait [b]: Sed licet nos, aut Angelus de cælo euangelizet vobis præterquam quod Euangelizauimus vobis, anathema sit.] Dum verò Paulus Syriam & Asiam peragraret: [c] Act. 18. Iudæus quidam (subdit Lucas [c]) Apollo nomine, Alexandrinus genere, vir eloquens, deuenit Ephesum, potens in Scripturis. Hic erat edoctus viam Domini, & feruens spiritu loquebatur, & docebat diligenter ea quæ sunt Iesu, sciens tantùm baptisma Ioannis. Hic ergo cœpit fiducialiter agere in synagoga. Quem cùm audissent Priscilla & Aquila, assumpserunt eum, & diligentiùs exposuerunt ei viam Domini. Cùm autem vellet ire Achaiam, exhortati fratres scripserunt discipulis vt susciperent eum. Qui cùm venisset, contulit multum his qui crediderant, ostendens per Scripturas, esse Christum Iesum.] hæc Lucas de Apollo. Porrò Apostolum Paulum annum integrum in hac peregrinatione insumpsisse, tam ex his quæ dicta sunt, quàm etiam his quæ sequenti anno dicturi sumus, facilè apparebit. B

III. [d] Eusebius in Chron. DE PHILIPPI MARTYRIO. Hoc eodem anno, Olympiade ducentesimaseptima, anno quarto (inquit Eusebius [d]) Philippus Apostolus Christi apud Hierapolim Asiæ ciuitatem, dum Euangelium populo nuntiaret, cruci affixus, lapidibus opprimitur.] Hæc cùm scribat Eusebius, diuersa ab his narrantur apud Hippolytum, Græcè scriptum auctorem, de Septuagintaduobus discipulis. Fertur enim ibi Philippus Apostolus passus sub Domitiano Imperatore. Tradit & Metaphrastes [e] ipsum martyrio vita functum esse anno ætatis suę octogesimoseptimo. De mortis genere discrepat ab Eusebio Nicephorus [f], & alibi idem Metaphrastes [g]: sed nec horum alicui assentitur incertus auctor, qui scripsit Passiones Apostolorum; qui tamen in eo consentit Eusebio, dum affirmat post passionem Domini Philippum annis tantùm viginti Euangelium prædicasse, & anno ætatis suæ octogesimoseptimo (quod non creditur) obiisse, sed de martyrio ne verbum quidem. Ceterùm, quod spectat ad theologiam Phrygum: non Martem, nec serpentem (vt citati fabulantur auctores) colebant; sed quos Eusebius [h] alibi deos describit. In his igitur præstat pauca dicere, quàm multa commentitia coagmentare. Quod verò auctore Eusebio exploratum habetur, ipsum Hierapoli martyrium consummasse, omnes æquè consentiunt: nam & Ioannes Chrysostomus [i] ad sepulchrum eius alludens ait: Philippus Hierapolim conseruat miraculis.] Sed quod apud Isidorum [k] legitur, eumdem Philippum Gallis Euangelium prędicasse; Galatis esse restituendum, diximus in Notis ad Martyrologium Romanum. Quòd verò Philippo Apostolo nõnulla adscribantur quæ esse noscuntur Philippi diaconi, differemus inferiùs, cùm de eodem diacono sermo erit. C D

[e] Metaph. die 5. Septemb. [f] Niceph. lib. 2. c. 39. [g] Metaph. die 15. Nouemb. [h] Euseb de præpar. Euang. lib. 2. c. 4. [i] Chrys. hom. in 12. Apost. [k] Apud Isid. de vit. & obit. sanctor. c. 75.

IV. [l] Tacit. Annal. lib. 12. MATHEMATICI PVLSI AB VRBE. Quod ad res Romanas huius anni pertinet: auctor est Tacitus [l], hoc anno iisdem Coss. factum esse Senatusconsultum de pellendis Italia mathematicis, occasione (vt apparet) Iunij Scriboniani, qui finem principis per Chaldæos scrutatus esset: inuisum planè Principibus genus hominum: sed humana curiositas agebat, vt quos sæpiùs edicta Imperatorum exagitabant, iidem reuocarentur in Vrbem. E

IESV CHRISTI ANNVS 55. | PETRI ANNVS 11. | CLAVDII IMP. ANNVS 13.

[m] Tacit. Annal. lib. 12. [n] Act. 19. [o] Act. 20.

I. ADVENTVS PAVLI EPHESVM. ANno post hæc Domini quinquagesimoquinto, D. Iunio [m] & Q. Haterio Coss. Paulus Apostolus [n] peragratis superioribus partibus Asię, venit Ephesum; vbi (vt ipse testatur [o]) docens Ephesios, tribus annis mansit: sic enim, dum ipsos postmodum Mileto accersiuit, est allocutus: Propter quod vigilate, memoria retinentes quoniam per trien-

A triennium nocte ac die non cessaui cum lacrymis monens vnumquemque vestrûm.] Sed antequam res Pauli Ephesi gestas enarrare aggrediamur; eiusdem triennij temporis spatium quando cœperit ac desierit, vt certa ratio habeatur, primùm omnium ex more esse disquirendum, necessarium existimamus: quod assequi facilè possumus, si certum tempus, quo Epheso Ierosolymam venturus recesserit, intelligamus. Mansisse Paulum Ephesi etiam post obitum Claudij Imperatoris, & magnam partem primi anni Neronis, certis quidem rationibus tam ex ipsius Pauli quàm Lucæ scriptis acceptis, satis apertè demonstrari posse videtur. Lucas [a] in Actis, dum agit de rebus Pauli gestis Ephesi, quæ contigerunt anno tertio commorationis illius ibi, consilium iniisse Paulum inde proficiscendi, ac *a Act. 19.*
B Ierosolymam primùm, deinde Romam eundi, testatur his verbis: His autem expletis, proposuit Paulus in spiritu, transita Macedonia & Achaia, ire Ierosolymam, dicens: Postquam ibi fuero (*erant hæc verba Pauli*) oportet me & Romam videre.]

Ad hæc de petendo Romam Paulus animo decreuisse non potuit viuente Claudio; nam nec licuit: eius enim edicto (vt vidimus) Iudæi omnes Vrbe sunt pulsi, nec vsque ad eius obitum data est licentia illuc remeandi: quo extincto, liberum fuit cuique Iudæorum Romam petere, ac ibi agere. Sic igitur anno tertio Pauli commorantis Ephesi, quando hęc animo decernebat, extinctum fuisse Claudium, & regnasse Neronem, consentaneum rationi est affirmare. Verùm non discessit Paulus Epheso statim vt Nero factus est Imperator: nam ille sequenti die ab obitu Claudij, nimirum pridie Idus Octobris, Imperium adiuit; ipsum autem Paulum decreuisse vsque saltem ad diem sequentis Pentecostes Ephesi commorari, ipsiusmet testificatione habetur expressum; ait enim scribens Epheso ad Corinthios [b]: Permanebo Ephesi vsque ad Pentecosten.] Cùm igitur ex his satis liqueat, egisse Paulum Ephesi vsque ad octauum saltem mensem primi anni Neronis Imperij, qui numeratur Domini quinquagesimusseptimus: vt illic triennio iam inchoato manserit; hoc ipso anno Ephesum eum venisse, necesse est affirmare. Licet enim ipse dicat Paulus, se triennio Ephesi esse commoratum: non sic intelligendum, vt tribus integris annis ibi permanserit, sed (quod ex Luca colligitur) duobus impletis annis, ac tribus insuper mensibus: nam & ipse totius illius temporis rationem subducens, ait trium mensium spatio docuisse in synagoga, biennio autē in schola Tyranni. Sic igitur qui hoc anno Domini quinquagesimoquinto Ephesum venit, quinquagesimoseptimo post Pentecosten inde recessit, anno primo Neronis Imp. Ceterùm non vltra illud Neronis tempus, ipsum Ephesi egisse, quæ de eo dicturi sumus inferiùs, declarabunt. Hæc satis ad temporis rationem: iam Pauli res gestas Ephesi prosequamur.

II.

RATIO TEMPORIS DISQVIRITVR.

C *b 1. Cor. 16.*

D Cùm venisset Paulus Ephesum (inquit Lucas [c]) & inuenisset quosdam discipulos, dixit ad eos: Si Spiritum sanctum accepistis credentes? At illi dixerunt ad eum: Sed neque si Spiritus est, audiuimus. Ille verò ait: In quo ergo baptizati estis? Qui dixerunt: In Ioannis baptismate. Dixit autem Paulus: Ioannes baptizauit baptismo pœnitentiæ populum, dicens: In eum, qui venturus esset post ipsum, vt crederent, hoc est, in Iesum. His auditis, baptizati sunt in nomine Domini Iesu. Et cùm imposuisset illis manus Paulus, venit Spiritus sanctus super eos, & loquebantur linguis, & prophetabant. erant autem omnes viri ferè duodecim.] Hos putat Ioannes Chrysostomus [d] fuisse aduenas Iudæos ex Asia, qui Ierosolymam ad diem festum olim cùm accessissent, baptismate Ioannis fuerant baptizati, nec de rebus posteà ibi gestis quidquam acceperant. Post hæc verò ingressus Paulus (inquit Lucas [e]) synagogam, cum fiducia loquebatur per tres menses, disputans, & sua-
E dens de regno Dei. Cùm autem quidam indurarentur, & non crederent, maledicentes viam Domini coram multitudine; discedens ab eis, segregauit discipulos, quotidie disputans in schola Tyranni cuiusdam. Hoc autem factum est per biennium: ita vt omnes, qui habitabant in Asia, audirent verbum Domini, Iudæi, atque Gentiles.] hæc Lucas. Fortasse hic ille Tyrannus sophista, quem scribit Suidas libros decem edidisse de statu & diuisione orationis.

III. *c Act. 19.* *RES GESTAE PAVLI EPHESI.* *d Chrysost. in Act. hom. 40.* *e Act. 19.*

Quod ad res gestas pertinet: ecce tibi Lucas biennij (quod mireris) res gestas Pauli duobus ferè tantùm verbis summatim perstrinxit: cùm constet ipsum quamplurima ibi passum esse à Iudæis: quod non aliunde quàm ex ipsiusmet assertione exploratum habetur. Ephesios enim nouissimè allocutus, hæc ait [f]: Vos scitis à prima die, qua ingressus sum in Asiam, qualiter vobiscum per omne tempus fuerim, seruiens Deo cum omni humilitate, & lacrymis, & tentationibus, quæ mihi acciderunt ex insidiis Iudæorum.] Sed quænam

IV. *PAVLVS QVID EPHESI.* *f Act. 20.*

nam hæ fuerint insidiæ, Lucas scribere prætermisit. Maxima sanè illa fuisse certamina, ex A
eo possumus coniectari, quòd Paulus coram Ephesiis suas quas illic est passus ærumnas, commemorans, nihil eorum meminit quæ passus est à Gentilibus per Demetrium argentarium: quæ licet grauia fuerint, tamen respectu eorum quæ est à Iudæis perpessus, vt leuia prætermisit. Si igitur nullam habuit rationem eorum quæ à Gentilibus sunt illata, vt nec eorum coram illis meminerit; quanta putanda sunt illa fuisse, quæ (vt air) acciderunt ex insidiis Iudæorum? Rursus verò idem Paulus in ea quam ad Corinthios scripsit[a], priore epistola, de his quæ Ephesi passus est, vt re memorabili, sic meminit: Si secundùm hominem ad bestias pugnaui Ephesi, quid mihi prodest, si mortui non resurgunt?] magnas sanè se illic ærumnas sustinuisse spe resurrectionis, dictis verbis insinuat.

[a] *1. Cor. 15.*

V. PAVLVS EPHESI AN DAMNATVS AD BESTIAS.

Fuit quorumdam sententia[b], Paulum Ephesi damnatum ad bestias, sed Dei gratia ab earum dentibus liberatú: rem gestam ex quibusdam Pauli Actis, quæ & citat Origenes[c] in Periarchon, Nicephorus[d] his narrat verbis: Verùm enimverò qui profectiones Pauli descripserunt, cùm quamplurima alia eum simul & fecisse & passum esse, tum hoc quoque, B
cum Ephesi esset, de eo memoriæ mandarunt. Cùm ibi principem locum Hieronymus obtineret, multa cum libertate Paulus est cócionatus: quare Hieronymus illum benè quidem & disertè dicere, sed orationem eius non esse eorum temporum testatus est. Plebs quidem certe per insolentiam & furorem, Paulo compedibus iniectis, carceri eum inclu- dit, vt leonibus vorandus obiiceretur. Ibi tum Eubula & Artemilla, clarorum Ephesi virorum coniuges, fidé edoctæ à Paulo (noctu enim ad eum veniebant) diuini lauacri gratiam ab eo petunt. Itaque virtute diuina, atque angelici satellitij ministerio, caliginem noctis exuberantia splendoris illustrante, Paulus ferreis compedibus liberatus, illas diuino baptismo ad littus maris initiat: & cùm id nemo omniú, quibus custodiæ cura mandata fuerat, sensisset, ad vincula rursum sua, in quibus leonibus esca asseruabatur, redit. Sed enim in- C
genti magnitudine & robore intolerando leo contra ipsum immissus, in arenam quidem ille procurrit, sed mox ad Pauli pedes consedit. Et cùm itidem aliæ immanes feræ immitterentur, ne tangere quidem vlla sacrum corpus ad orationem erectum atque compositum sustinuit. His ita actis, derepentè fragore multo vehemens quædam supra naturæ ordinem grando decidens, multorum simul & virorum & ferorum animalium comminuit capita, ipsiusque Hieronymi aurem amputat: qui deinde cum suis per Paulum Deo conciliatus, salutiferum suscepit lauacrum: leo autem ille profugus in mótes proximos euadit. & Paulus inde in Macedoniam & Græciam transmittit: mox rursum per Macedoniam vadens, Troadem & Miletum contendit, atque ita tandem Ierosolymam proficiscitur. Mirandum verò non est, Lucam hanc Pauli cum belluis pugnam reliquis eius Actis non D
inseruisse. Nam etsi ex Euangelistis solus Ioannes Lazari resuscitationem commemorat, minùs tamen de fide veritateque eius ambigendum.

[b] *Ambr in 1. ep. ad Corin. c. 15. & aliy, vt Theodor.* [c] *Orig. in Periar. l. 1. c. 2* [d] *Niceph. l. 2. c. 25.*

VI. PAVLVS QVOMODO PVGNARIT CVM BESTIIS.

Hæc Nicephorus, licet non aliunde quàm ex scriptis apocryphis: quorum fides cùm vacillet, diligétiori studio, an veritate subsistant, peruestigandum est: cùm præsertim Ioannes Chrysostomus[e], & alij eum secuti, Paulum non de bestiis, sed hominibus ferinos habentibus animos intellexisse existimarint: sic enim & Ignatius huic simili vsus dicendi genere, scribens ad Romanos, ait: A Syria Romam vsque, terra marique cum bestiis depugno, noctu diuque alligatus decem leopardis, quæ est militaris custodia; qui & beneficio affecti, peiores fiunt.] Quin & ipse Paulus aliàs cùm Romæ esset, scribés ad Timotheum[f] his verbis: Dominus mihi astitit, & confortauit me, vt per me prædicatio impleatur, & audiant omnes Gentes: & liberatus sum de ore leonis] per leonem significare voluit Ne- E
ronem, vt interpretes omnes summa consensione cófirmant; nec est aliquis qui dicat Paulum Romæ ad leonem fuisse damnatum. Rursum verò considerandum est, quòd tradat idem Paulus, se Ephesi pugnasse cum bestiis, non autem se traditum bestiis: diuersa quippe ratio vtriusque pœnæ est habénda. damnari enim dicebantur ad ludum, qui in theatrum immittebantur armati cum bestiis pugnaturi; bestiis verò absque pugna mox deuorandi alij tradebantur. sunt plura exempla vtriusque supplicij, sed in his modò non immorandum. Cùm itaque dicat Paulus se pugnasse cum bestiis; metaphora potiùs per bestias homines prauos significare voluisse, quàm gladio accinctum cum leone in theatro pugnasse, omnes arbitror perfacilè intelligere.

[e] *Chrysost. in ep. 1. ad Cor. hom. 40.* [f] *2. Tim. 4.* [g] *l. 3. ff. ad l. Corn. de sic.*

VII.

Ad hæc, cùm constet dictum supplicium vilioribus tantùm personis lege[g] solitum irrogari: Paulus, qui aliàs flagellis cædendus, se esse Romanum ciuem[h] excepit, quanto iustiùs &

[h] *Act. 16. & 22.*

A stiùs & opportuniùs se ea exceptione liberare potuisset; cùm præsertim (vt ipse scribit ad Romanos[a], & Corinthios[b], & Lucas in Actis[c] testatur) iam animo concepisset, Ierosolymam primùm, ac denique Romam proficisci? Atque demum si Paulus eiusmodi supplicio affectus esset: non putamus ab ipso omitti debuisse, cùm scribẽs post duos annos ad Corinthios[d], suorum certaminum coronas texuit: qui enim cetera, ac multa his minora enumerat, eum non facilè credimus, quod esse præclarius videbantur, silentio obuolutum reliquisse. Ex his videas, quanta cautela apocrypha sint admittenda, etiam si ex Scripturis diuinis aliquam sibi videatur fidem adsciscere. Vnde magis placet sententia Tertulliani[e], qui ait Apostolum per ea verba significare voluisse Asiaticas pressuras; & Chrysostomi[f], qui eadem sentire videtur. At verò nec assentimur Theophylacto[g], qui existimauit Paulum illis verbis significare voluisse illas pressuras, quas vltimo anno cõmorationis suę Ephesi passus est instigatione Demetrij argentarij[h]: nam eo tempore quo scripsit primam epistolam ad Corinthios, qua de pugna cum bestiis meminit, nondum ea de Demetrio contigerant: quod ea ratione facilè demonstrari posse videtur, quòd Lucas, antequam illa recenseat, hæc de eo dicat: His expletis, proposuit Paulus in Spiritu, transita Macedonia, & Achaia, ire Ierosolymam.] nec aliter Paulus in dicta prima epistola ad Corinthios[i]: Veniam autem, inquit, ad vos, cùm Macedoniam pertransiero: nam Macedoniam pertransibo.] & paulo pòst: Permanebo autem Ephesi vsque ad Pentecosten.] Sic itaque ex his liquet, ea quæ posteà subdit Lucas de turbis per Demetrium excitatis, post dictam epistolam scriptam ad Corinthios contigisse vltimo anno commorationis Pauli Ephesi. Ex quibus omnibus inferimus (vt diximus) multa eademque insignia de his quæ Ephesi passus est Paulus, à Luca esse prætermissa. Hæc satis de his quæ Paulus duobus primis annis passus est Ephesi: cetera autem inferiùs suo loco dicenda erunt.

[a] Rom. 15. [b] 1. Cor. 16. [c] Act. 19. [d] 2. Cor. 11. [e] Tert. de resur. car. c. 48. [f] Chrys. hom. 40. in Act. Apost. [g] Theophyl. in 1. ad Cor. 15. [h] Act. 19. [i] 1. Cor. 16.

VIII. DE PAVLI SVDARIIS.

Quod verò ad miracula, quæ ibi operatus est, spectat: Lucas[k] res magnas paucis perstringens, hæc ait: Virtutes non quaslibet faciebat Deus per manum Pauli: ita vt etiam super languidos deferrẽtur à corpore eius sudaria & semicinctia, & recedebãt ab eis languores, & spiritus nequam egrediebantur.] hæc Lucas. Meritoque non communes ac passim fieri solitas has appellat virtutes, quæ per sudaria & semicinctia, cùm Pauli corpus tetigissent, Ephesi edebantur. Mirari visus est & ipse Dominus, quando vestis suæ fimbriæ tactu sensit ex se virtutem exisse, ac rogans dixit[l]: Quis me tetigit?] Quin & maiores hæ virtutes videri poterant, quæ non vestium tunc corpori Apostoli inhærentium, sed & earum quæ aliquando Pauli corpori adhæsissent, tactu editæ sunt. Vt meritò de suis olim ipse Dominus dixerit[m]: Qui credit in me, opera quę ego facio, & ipse faciet, & maiora horũ faciet.] D Appareat & in his, sicut olim, sanctificationis vnguentum, quod (vt est in Psalmo[n]) in capite positum descendit in barbam, & defluit vsque ad oram vestimenti eius: eodem modo cùm Spiritus sanctus suis charismatibus perfundit animam, non tantùm illam ea virtute sanctificari, sed redundantia & excrescentia superfluentis mensuræ ac exuberantis gratiæ, quæcumque illi inhærent, diuina virtute perfundi; & ea quidem, quæ terrenis pariter atq; cælestibus imperans, dæmones cruciet & ad fugam compellat, & supra naturæ vires morbo languentes restituat sanitati; vt de sudariis & semicinctiis Pauli testatur Lucas, quæ à corpore eius dilata languores curabant, & prauos dæmones abigebant.

[k] Act. 19. [l] Luc. 8. Matth. 9. Marc. 5. [m] Ioan. 14. [n] Psal. 132.

IX. SACRARVM RELIQVIARVM VSVS

Videas in his igitur, tam Domini quàm Pauli Apostoli exemplo & auctoritate, cultum sacrarum reliquiarum in Ecclesia institutum, stabilitum, eumdemque ab Euangelistis E scriptis testatum, atque miraculis comprobatum: vt non sit qui iure calumniam facere possit, si exemplo hæmorrhoissæ, & aliorum, qui (quod ait Marcus[o]) tangentes eamdem Domini fimbriam sanabantur, atque Ephesiorum credentium, Christi, Pauli, ac ceterorum sanctorum quisque Fidelium reliquias petat, vt ex illis hauriat illam gratiam, quam illi olim sunt fide præuia consecuti. Dicant Hagiomachi (si qua tamen in eis vmbra saltem Euangelicæ veritatis reliqua sit) si eadem ipsa Christi vestimenti fimbria extaret hodie, sique illa ipsa Pauli sudaria & semicinctia haberentur, atque ob ipsorum oculos ponerentur: quid, quæso, facturi essent? auersarentur ne? Si eò temeritatis & procaciæ peruenissent vt execrarentur, certè non aliorum quàm malorum dæmonum se participes esse significarent, eorumdemque se consortes esse profiterentur, qui eadem sudaria Pauli ac semicinctia exhorrescentes potiùs quàm illa pati sustinentes, ab obsessis diu corporibus fugiebant. Penes quos igitur Catholica veritas, an apud eos qui ex Euangelistarum præscripto: Domini & Pauli auctoritate, hæmorrhoissæ & aliorum ac denique maximè piorum

[o] Marc. 6.

piorum Ephesiorum exemplo, sanctorum reliquias, vt aliquam inde salutem hauriant, A
quo decet cultu & honore prosequuntur; an apud eos, qui eas, vt dæmones, detestantur?
O quàm profundo barathro, obscurissima offusi caligine, detinentur, qui hæc tam paten-
tia, ac toto cælo perspicua non intelligunt. An fortasse quæ sunt diuinitus concessa orariis
& semicinctiis, eadem negauerimus Pauli ossibus attributa? vel hæc omnia Paulo priua-
tim, & non ceteris sanctis omnibus communicata dixerimus? Appello omnium quotquot
fuerunt vnquam ab ipso exordio nascentis Ecclesiæ Patrum sententiam, si quid ab his
contrarium vnquam senserint.

X.

IMPVGNATORES SACRARVM RELIQVIARVM QVI.

[a] *Gennad. de Eccles. dogm. c. 73.*

Ex his verò qui extra classem Catholicorum per diuersarum hæresum abrupta præci-
pitia se dederunt, primus omnium impugnator diuinitatis Spiritus sancti Eunomius, non
alio certè quàm satanico spiritu afflatus, diuini Spiritus hostis, cultum sacrarum reliquia-
rum ausus est impugnare: quem perditissimus Vigilantius, & inde Claudius Taurinensis, B
ac demum ceteri hæreticorum satellites sunt consectati. Vnde Gennadius[a]: Sanctorum
corpora, & præcipuè beatorum martyrum reliquias, perinde ac si Christi membra since-
rissime honoranda, & basilicas eorum nominibus appellatas, velut loca sancta diuino
cultui mancipata, affectu piissimo & deuotione fidelissima adeundas credimus. Si quis
contra hanc sententiam venerit; non Christianus, sed Eunomianus, & Vigilantia-
nus creditur.] At (quod maius est) extant ipsæ fimbriæ Christi, & Pauli sudaria & semi-
cinctia, non quidem in thecis aureis asseruata, sed in diuinæ Scripturæ thesauro fideliùs
custodita, & æternitati diuinitus consecrata, quorum tantùm aspectu ipsa perfidia & im-
pietas refellatur.

XI.

MIRACVLA EX RELIQVIIS.

[b] *Act. 19.*

[c] *Chrys. hom. 41. in Act.*

[d] *Chrys. hom. 6. in ep. 1. ad Corinth. & homil. 8. in epist. ad Roman.*

[e] *Vide notata à nobis in Rom. Mart. die 1. Ianu.*

Sed his missis, nos interim (quod nostrarum est partium) ipsarum Ecclesiasticarum
traditionum fontes aperientes, & vnde illæ primùm fluxerint demõstrantes, qui inde pu- C
rissimi dimanauerint latices, qua possumus breuitate narremus. Cùm igitur (vt ait Lu-
cas[b]) deferrentur à corpore Pauli eius sudaria & semicinctia, recedebant languores, &
spiritus nequam egrediebantur.] Non ferentes tangebant solùm (inquit Chrysosto-
mus[c]) sed & accipientes apponebant. Idcircò Christus non permittit illum abire in
Asiam, obseruans (vt quidem opinor) tempus hoc] nimirum vt Catholicum dog-
ma de cultu sacrarum reliquiarum tanto exemplo & auctoritate stabiliretur. Quòd
verò idem Chrysostomus[d] alibi iterũ rem exaggerans, dicat vestibus & vmbra Pauli mor-
tuos surrexisse; id quidem in his quæ ad vmbram spectant, more rhetorum amplificando
potiùs, quàm vt ex authentica probari posset historia, locutum esse opinamur: nam id Pe-
tro tantùm fuisse concessum speciali quadam prærogatiua, superiùs dictum est. Ceterùm
quod ad vestes pertinet, ac mortuos excitatos: quis dubitat ea contingere facile potuisse? D
Quid enim tam mirum videri debet, si admotis sudariis Pauli, mortui ad vitam resurrexis-
sent, cùm scribat Gregorius, caligulâ S. Honorati defunctum puerum esse reuocatum ad
vitam? Sed & alia his similia exempla complura suppetunt.

XII.

DE VELIS ADMOTIS RELIQVIIS SANCTORVM.

[f] *Gregor. l. 3. ep. 30. Ioan. Diac. in Vit. Greg lib. 2. cap 42. Greg. Turon. de glor. martyr. c. 28.*

[g] *Aug. de Ciuit. Dei lib. 22. c. 8.*

Ex eiusmodi igitur exemplis inhæsit Fidelibus pia ac religiosa traditio, vt cùm minùs
liceret ipsa sanctorum sepulchris cõdita corpora tangere, sudaria vel aliquod aliud velum
eisdem desuper admouerent, quod dicebatur sanctuarium[e], siue brandeum. Quantam
autem inde virtutem haurirent eiusmodi vela admota Sanctorum tumulis, locuples testis
est Gregorius Papa[f] scribens ad Constantiam Augustam, & alij. Porrò non solùm vela-
mina atque panniculos, sed & vestimenta languentium ac defunctorum, sacris altaribus,
vbi essent reliquiæ martyris, superposita, ad restituendos incolumitati ægrotantes, & ad
vitam defunctos, accepisse virtutem, fidelissimus testis est S. Augustinus, qui ad arguẽdam E
Gentilium impietatem, complurium miraculorum suo tempore in Africa editorum ca-
talogum texuit: eamdemque gratiam floribus, qui iisdem sacrarum reliquiarum loculis
admoueri consueuerunt, impartiri solitam, pluribus idem monstrat[g] exemplis.

XIII.

PVLVIS EX SEPVLCHRIS SANCTORVM COLLECTVS MAGNAE VIRTVTIS.

[h] *Greg. Nyss. orat. in laud. magni Theod.*

Sed quid hæc memorem, cùm non tantùm sudaria & semicinctia, velamina, vestes, flo-
res, & frondes, & si quæ alia sacris admota reliquiis tantam operandi miracula vim conse-
qui consueuerint, sed ipse puluis & situs, quo (vt accidit) Sanctorum sepulchra aliquando
obducerentur, vel etiam circumaspergerentur, eadem virtute pollerent? Fidem horum
integram faciunt Patres ferè omnes, & in primis Gregorius Nyssenus[h], qui de eiusmodi
consuetudine pulueris colligendi hæc ait: Si quis puluerem, quo conditorium, vbi marty-
ris corpus quiescit, obsitum est, auferre permittat: pro munere puluis accipitur, atque tam-
quam res magni pretij condenda terra colligitur.] Ceterùm quod quantáve miracula ex
collecto

A ex collecto puluere circa sanctorum sepulchra iacente Deus operari consueuerit, verax testis est Gregorius Papa [a], qui fideli certaque attestatione refert, ex puluere collecto ex altaris crepidine mortuum esse reuocatum ad vitam. Multa etiam id genus, & de his quæ ipse expertus est, scribit Gregorius Turonensis [b].

XIV. DE OLEO LAMPADVM INCENSARVM IN SEPVLCHRIS SANCTORVM

Insuper quæ à Sanctorũ loculis sunt penitus separata, sed tamen in ipsorum impenduntur honorem, eamdem edendi miracula facultatem sunt diuinitus assecuta; vt oleum, quo ex more in Ecclesia antiquitus obseruato, lampades circa sepulchra martyrum solent incendi: eo enim vnctum cadauer filij Irenæi esse reuocatum ad vitam, S. Augustinus [c] est auctor. Theodoretus [d] itidem ingentia planè miracula de eodem oleo ex lychnis ad martyrum sepulturas suspensis collecto, scriptis tradidit. Venantius Fortunatus [e] admirabilem B sanè gratiam ex oleo lampadis consecutus, id carmine cecinit: cui etiam rei adstipulatur Paulus Diaconus [f]. Sed in his non immorandum: satis enim superque erit de his tanto viro dignam Gregorij Nazianzeni [g] sententiam protulisse, qua hæc dicit de sanctis martyribus: Quorum corpora idem possunt quod animæ, siue manibus contrectentur, siue honorentur: quorũ vel solùm sanguinis guttæ, atque exigua passionis signa idem possunt quod corpora.] & alibi [h]: Est adeò, inquit, frequens horum luctæ certaminumque veneratio, vt exiguus puluis, aut reliquiæ veterum ossium, totius ad honorem sufficiant: & nonnullorum saltem appellationem reliquiarum omnino expertem, scio locis certis inditam esse pro toto martyre, quæ, tamen eamdem vim obtinuerit. O rem prodigiosam! salutem affert sola recordatio.] hæc Gregorius.

XV. CVR SINT RELIQVIAE SANCTORVM DIVISAE.

Cùm igitur eamdem virtutem in exigua parte reliquiarũ martyris, quæ in toto sit corpore, inesse, experimento ipse testetur: inde euenit, vt corpus vnius martyris in plures interdum partes diuidi soleret, C recondique in diuersis altaribus, quæ sepulchra sunt martyrum, vt auctoritate diuinæ Scripturæ [i] constat: indeque fortasse accidit, vt cùm vnius eiusdemque martyris diuersis in locis reliquiæ conditæ haberentur, & æquè ac si integrum corpus vbique horum locorum conditum esset, eadem miracula sint operatæ, vnius eiusdemque martyris corpus diuersis in locis haberi dicatur. Tolerabilis error, cui non hominum impostura, sed exuberans diuina largitas præbuit occasionem: dum quòd ob virtutis præstantiam diuersis in locis sit vnius eiusdemque martyris erecta memoria, vel excitatum sepulchrum (quod esse consueuit sacrum altare) quisque apud se corpus illius haberi est opinatus. At si licet sacra profanis conferre, Dionysius Halicarnassæus [k] de pluribus Æneæ sepulchris hanc affert rationem, sic dicens: Quòd si quem perplexum facit, quòd Æneæ sepulchra monstrentur multis in locis, nec possit nisi vno esse conditus: cogitet hanc D dubitationem esse vulgarem; & intelligat, quòd quamuis vnicus locus capiat corpora talium, apud multos tamen monumenta eis facta sunt, in gratiam acceptam vtilitatis cuiuspiam.] hæc ille: quæ quidem de sanctis martyribus multo magis potuerunt accidisse; cùm præsertim non satis esset ob accepta à sanctis martyribus beneficia memoriam illis erigere, etiam ipsorum [l] reliquiis consecraretur altare, quod esse sepulchrum martyrum consueuit. qua ratione Basilius [m] ait, Quadraginta illos martyres dici esse conditos in variis ciuitatibus, quia quælibet ipsarum partem aliquam reliquiarum possideret. Sed hæc obiter de earum virtute.

XVI.

Quòd verò ex ratione instituti nobis propositum est: reliquum esse videtur, vt traditionem de sacrarum reliquiarum cultu ex Christi fimbria in Ecclesia demonstratam, de Pauli sudariis & semicinctiis confirmatam, ac de reliquiis martyrum E amplissime propagatam, per singula tempora breuiter demonstremus. Quàm autem diligenti studio à nonnullis pars aliqua instrumentorum passionis Dominicæ ac sepulturæ eius fuerit asseruata, diximus superiùs suo loco, dicturi & inferiùs, quando postulabit occasio. Quanta insuper diligentia vincula ipsa, quibus tum Ierosolymis tum Romæ vinctus est Petrus, recondita fuerint, & in honore habita, consule nostras Notas in Romanum Martyrologium [n]. Si igitur ipsa dirarum instrumenta pœnarum, quòd, licet nonnisi ad cruciatus inferendos, martyrem tetigerint, tantùm virtutis & gratiæ ex eius membris hauserunt, vt ex eis innumera ferè miracula edita referantur; quod & de vno ex lapidibus, quo Stephani protomartyris brachium percussum est, Augustinus testatur [o]: quid dicendum de ipsiusmet martyris reliquiis sacratissimis, quas sub sacro altari, in quo incruentum immolaretur sacrificium, condi consueuisse, & Ioannes annuit in Apocalypsi [p], & totius Catholicæ Ecclesiæ antiquus vsus demonstrat?

[a] Greg. dial. l. 3. c. 17.
[b] Greg. Turon. de miraculis S. Martini, l. 2. c. 1. l. 3. c. 12. l. 4. c. 32. 33. & seq. Deglor. martyr. lib. 1. c. 62. l. 2. c. 24 33 45.
[c] Aug. de Ciu. Dei l. 22. c. 8.
[d] Theodor. in hist. SS. Patrum c. 21. in Iacobo.
[e] Venãt. Fort. in Vit. S. Mart. lib. 4.
[f] Paul. Diacõ. de gest. Longob. lib. 2. c. 9.
[g] Greg. Naz. in Iul. orat. 1.
[h] Greg. Naz. in Cygneis de anima sub miss. edit. Leuenckl.
[i] Apocal. 6.
[k] Dionys. Halic. lib. 1.
[l] Conc. African. c. 50.
[m] Basil. orat. in 40. martir.
[n] Mart. Rom. die 1. Aug.
[o] Aug. serm. 31. 32. de diuers. edit Louã. pag. 488. 489.
[p] Apoc. 6.

Inde flagrans semper desiderium incessit mentes Fidelium, potiundi sanctorum virorum reliquiis. A

XVII. Sed aliquot id demonstremus exemplis, & quidem Apostolorum, eorumdemque successorum temporibus. Ipso enim tempore quo Petrus & Paulus Romæ sunt passi, testatur [a] Gregorius Orientales Christianos Romam venisse, vt ipsorum, tamquam suorum gentilium, reliquias vindicarent; sed diuino miraculo impeditos, eas secum portare nequiuisse. Rursus etiam cum martyrium in theatro Romæ Ignatius consummasset, mox eo quo licuit solemni ritu Fidelium humeris Antiochiam vsque venerandum corpus eius delatum est: quod non tantùm antiqua Martyrologia, & Græcorum Menologia, sed Ioannes Chrysostomus [b] & ipse Antiochenus, cui hæc certiora esse poterant, testatur multis, ac præsertim his verbis: Roma stillantem eius sanguinem excepit; vos reliquias eius suscepistis. vos episcopatu eius gauisi estis; illi martyrio sunt lætati. certantem illi, vincentem, ac B coronatum conspexerunt; vos perpetuò illum possidetis. Exiguum ad tempus eum vobis ademit Deus, sed maiori cum gratia restituit.] & paulo inferiùs: Sanctum illum omnes ex ordine ciuitates ab Vrbe relatum suscipientes, humerisque gestantes, Antiochiam vsque sunt comitatæ, martyrem coronatum concelebrantes, collaudantes victorem, diabolum deridentes.] Idem multa post hæc de miraculis à sepulchro eius scaturire consuetis enarrat. De reliquiis Polycarpi huic æqualis hæc Smyrnensis [c] Ecclesia: Sic nos posteà ossa eius potiora lapillis pretiosis, auroque puriora, ex cineribus selecta, eo loco reposuimus, qui illis erat decorus consentaneusque. Vbi sanè nobis aliquando in vnum coactis, Dominus præstabit, vt celebrem eius martyrij diem, instar natalis festi, cum exultatione & gaudio quantum fieri potest maximo recolamus.

a Greg. l. 3. epist. 30. DE TRANSLATIONE CORPORVM SANCTORVM
b Chrys. hom. in laud. Ignatij, to. 5. edit. 1529 edit. Parisien.
c Apud Euseb. hist. l. 4. c. 14.

XVIII. Sed sicut Christianorum fuit, martyrum reliquias colligere & venerari; ita Gentilium, C illas disiicere & profanare: prout Ecclesiæ Lugdunēsis [d] epistola de martyribus apud se passis sub Marco Aurelio Antonino & L. Vero affirmat his verbis: Posteà ab impiis illis & facinorosis carnificibus illorum corpora exusta, inque cineres redacta, in Rhodanum fluuium, qui illic in proximo defluit, spargebantur, quo nullæ quidem illorum reliquiæ ampliùs super terram restarent.] Consueuerant Christiani, eiusdem cultus causa, sanctorum martyrum extinctorum, qui in cœmiteriis sepeliebantur, loca frequenter adire: ad quæ accedere si legibus persecutorum Imperatorum essent aliquando vetiti; cessante persecutione, ea adeundi cùm esset facta potestas, frequentiori cœtu eadem (vt est apud Eusebium [e]) frequentare. Sed non est quòd in singulis de ea re exemplis enarrandis immoremur: cùm non reperiantur Acta martyrum, in quibus hæc eadem semper non inueniantur nouis exemplis esse testata. Quòd si, quid post persecutiones Gentilium Imperatorum D sit factum, requiras: nullum planè inuenies scriptorum Orthodoxorum (ne singulos enumerando molesti simus) qui cultus sacrarum reliquiarum non sit fidelis ac constans assertor. Quinetiam si Ethnicos Christianorum hostes consulas: quantumlibet hæc illi subsannarent, apud illos plus satis inuenies expressum quis de ea re mos Christianorum fuerit, & quæ consuetudo in Ecclesia inoleuerit. Ecce tibi Eunapius [f] Sardianus Alexandriæ asseruari ait condita capita martyrum, quos Christiani vt sanctos colerent, iisdemque genua submitterent, seque illorum sepulchris prosternerent, legatosque precum apud Deum eosdem habere dicerent. Hæc ille; licet ob demolitum Serapidis templum, in Christianos infensissimus, dictos martyres multis exagitet contumeliis.

d Apud Euseb. hist. l. 5. c. 1. CVLTVS PROPENSIOR SACRARVM RELIQVIARVM.
e Euseb. l. 7. cap. 12.
f Eunap. in Vit. Philos.

XIX. Ceterùm magnam esse à maioribus adhibitam diligentiam, ne quorumlibet, qui fidei causa interfecti viderentur, reliquiæ vt martyrum colerentur, sed illorum tantùm, quos E probasset Ecclesia; egregiè expressum habes ab Optato Mileuitano, dum agit de Lucilla famosissima femina Donatistarum patrona, quam à Cæciliano Archidiacono reprehensam dicit, quòd ante Eucharistiæ sumptionem os nescio cuius hominis mortui, si martyris, nondum tamē vindicati, ori admoueret: hoc est, cultum illum non opportuno tempore exhiberet reliquiis hominis cuiusdam extincti, sed nondum ab Ecclesia inter martyres recepti. Qualiter autem in primis auctoritate Primatis Episcopi, subtilissimaque inquisitione adhibita, quibus cultus martyrum exhibendus esset, diligentissimè tractaretur, etiam persecutionis instante procella, habes apud Augustinum [g] de actis martyrum delatis ad Mensurium Episcopum Carthaginensem temporibus Diocletiani. Insuper sicut à Cæciliano improbatus est cultus martyris nondum recepti, ita & ab Augustino [h] notati sunt circulatores quidam monachi, qui quæstus causa distraherent reliquias quasdam, quas dicerent

RELIQVIAE SANCTORVM A MAIORIBVS PROBARI SOLITAE.
g August. in breu. collat. die 3. c. 13.
h Aug. de op. monach. c. 28.

A cerent esse martyrum. Porrò quàm accuratè atque perspectè prouiderint Episcopi Africani, temporibus Augustini, vt nonnisi certis sanctorum reliquiis memoriæ martyrum consecrarentur, néve inanibus superstitionibus & reuelationibus plebs ignara deciperetur, docet canon [a] Concilij Carthaginensis.

[a] Cōcil. Carthagin. quintum c. 14.

Quanta etiam cura ac diligens studium fuerit Romanorum Pontificum, ne quid de his, quod inexploratum esset, admitteretur; exemplum habes de Gregorio Papa [b] in hunc modum rescribente ad Augustinum: Fecimus quod petisti, quatenus populus, qui in loco quondam sancti Sixti martyris, corpus dixerunt venerari, quod tuæ fraternitati nec verum nec veraciter sanctum videtur, certa sanctissimi martyris beneficia suscipiens, colere incertè non debeat. Mihi tamen videtur, quia si corpus, quod à populo cuiusdam martyris esse creditur, nullis illic miraculis coruscat, & neque aliqui de antiquio- B ribus existunt, qui se à parentibus passionem eius audisse fateantur; ita reliquiæ, quas petisti, seorsum condendæ sunt, vt locus, in quo præfatum corpus iacet, modis omnibus obstruatur, nec permittatur populus certum deserere, & incertum venerari.] hæc Gregorius. At verò quid longè post Gregorium statuerit de eadem re Innocentius Papa Tertius, habes expressum in Concilio Lateranensi [c]. Quòd si aliquando in eumdem cultum aliquis irrepsisset error, non ex traditione maiorum, sed priuato aliquorum instinctu; Deus non permisit illum diu latere, sed alicui sancto viro rem aperire non prætermisit, vt veritate prodita, falsitas appareret; quod & de sancto Martino [d] Seuerus scribit. Quamobrem sancta Ecclesia eam cautelam adhibendam esse existimauit, vt nulla ecclesia dedicaretur, nisi vbi nullum corpus humatum fuisse constaret, vt apparet in epistolis de consecratione ecclesiarum à sancto Gregorio [e] ad diuersos scriptis. Ad hæc in præsentia- C rum de traditionibus sacrarum reliquiarum dixisse, satis esse existimamus, dicturi de iisdem frequentiùs suis locis in posterum: nam de his crebriùs agere, Annales Ecclesiastici passim suppeditantes argumentum, nos admonent. Sed iam quæ ad rerum gestarum historiam pertinent, prosequamur.

XX.

[b] Greg. l. 12. cap 9.

ACCVRATA DISQVISITIO SACRARVM RELIQVIARVM.

[c] Concil. Lateran. c. 2.

[d] Seuer. in Vit. S. Mart. c. 8.

[e] Greg. lib. 2. ep. 9. & alij.

IESV CHRISTI ANNVS 56. | PETRI ANNVS 12. | CLAVDII IMP. ANNVS 14.

ADueniente anno Domini quinquagesimosexto, quo M. Asinius Marcellus & M. Acilius Auiola Coss. creati sunt, Paulus iam annum secundum agebat Ephesi: I.
D cùm non tantùm eius prædicatione, sed noua occasione filiorum Sceuæ Principis sacerdotum, in nomine Iesu eiicientium dæmonia, magna facta est ad Christianam religionem accessio. Rem gestam his verbis Lucas Euangelista describit [f]: Tentauerunt quidam de circumeuntibus Iudæis exorcistis, inuocare super eos, qui habebant spiritus malos, nomen Domini Iesu, dicentes: Adiuro vos per Iesum, quem Paulus prædicat. Erant autem quidam Iudæi Sceuæ Principis sacerdotum septem filij, qui hoc faciebant. Respondens autem spiritus nequam dixit eis: Iesum noui, & Paulum scio: vos autem qui estis? Et insiliens in eos homo, in quo erat dæmonium pessimum, & dominatus amborum, inualuit contra eos, ita vt nudi & vulnerati effugerent de domo illa. hoc autem notum factum est omnibus Iudæis atque Gentilibus, qui habitabant Ephesi: & cecidit timor super omnes illos, & magnificabatur nomen Domini Iesu.] hæc Lucas. Cùm verò Iu- E dæorum non ignobiles viri, sed filij Principis sacerdotum exorcistas agerent; arcanum fuisse à maioribus traditum ministerium dæmones expellendi, nec commune omnibus, facilè potest intelligi.

DE FILIIS SCEVAE CVRANTIBVS IN NOMINE IESV ENERGVMENOS.

[f] Act. 19.

Qui primus omnium hæc docuit Hebræos, Salomonem fuisse, Iosephus [h] affirmat, II.
qui & hac de re mira quædam scriptis mandauit, sic dicens: Præstitit autem Deus etiam Salomoni, vt contra dæmones artem ad vtilitatem hominum & eorum curas edisceret. Incantationes enim instituit, quibus adstricti dæmones, ne denuò redeant, effugantur. Et hæc cura hactenus apud nos multùm præualere dignoscitur. Vidi etenim quemdam Eleazarum de gente nostra, præsente Vespasiano, & eius filiis, & Tribunis, alioque simul exercitu, curantem eos qui à dæmonibus vexabantur, dæmoniaci naribus admoto annulo habente sub signaculo radicem à Salomone monstratam: deinde per nares odorantis dæmonium abstraxit, & repentè cecidit homo. Posteà id adiurauit ne ampliùs rediret, Salo-

[h] Ioseph. ant. lib. 8. c. 2.

DE EXORCISTIS IVDAEIS.

monis interim mentionem faciens, & incantationes ab illo inuentas recitans. Volens A autem satisfacere ac probare præsentibus Eleazarus hanc se habere virtutem, ponebat ante eos aut calicem aut peluim aqua plenum, & dæmonio imperabat, vt ab homine egressum ea auerteret, & videntibus præberet indicium quòd hominem reliquisset. Quo facto, sapientia Salomonis cunctis innotuit.] hæc Iosephus, qui & alibi [a] de radice quadam admirabilem virtutem habente pellendi dæmones pluribus agit. Non tantùm verò his vtebātur Iudæi artibus ad obsessa à dæmonibus corpora liberanda: sed erat apud illos in confesso, per virtutem nominis tetragrammaton, si cui illud scire ac fari licuisset, quemlibet eam facultatem aduersus dæmones assequi posse, vt testatur Epiphanius [b] agens aduersus Ebionæos, cùm de Iosepho Iudæo homine narrat historiam: qui nec adhuc credens (vt fecisse vidimus filios Sceuæ) in nomine Iesu à dæmone obsessum hominem liberauit. Quod signum (inquit Epiphanius) vt notum factum est Iudæis qui illic erant, multus rumor sequebatur ex his qui dicebant: Iosephus gazophylaciis apertis, & inuento nomine Dei scripto, eoque lecto, magna signa facit. Erat quidem verum quod ab ipsis dicebatur, B sed non sic velut ipsi suspicabantur.] hæc Epiphanius.

[a] Ioseph. de bell. Iud. l. 7. c. 25.
[b] Epiphanius hæres. 30.

III. NOMINIS IESV VIRTVS.

Hoc itaque de ineffabilis Dei nominis virtute esse traditum, non ignorantes Sceuæ filij, videntesque tum à Paulo, tum à ceteris Christianis in nomine Iesu hæc eadem & alia miracula factitari; & ipsi ad dæmones expellendos eodem vtendum sibi nomine, vt diuinitus reuelato, existimarunt. Iustinus [c] Martyr in ea disputatione disertissima, quam habuit cum Tryphone, hæc habet in eamdem sententiam: Per nomen siquidem istius ipsius Filij Dei, & primogeniti creaturæ omnis, & ex virtute geniti, perpessionibusque obnoxij hominis facti, & sub Pontio Pilato à populo vestro crucifixi & mortui, qui & à mortuis resurrexit, & in cælum ascendit, dæmonium omne adiuratum vincitur, & in ditionem redigitur. Sin vos per nomẽ quoduis, qui vobis fuere, Regum, aut iustorum, aut Pro- C phetarum, aut Patriarcharum adiuretis, non subiicitur vobis dæmonium aliquod. Ceterùm si quis vestrûm adiuret per Deum Abrahæ, & Deum Isaac, & Deum Iacob (nam is Christus est) forrasse subiiciatur. Exorcistæ certè quidem seu adiutores vestri iam arte quadam, dixi, veluti Gentes in adiuratione vtuntur, & thymiamata & vincula adhibent.] hæc Iustinus.

[c] Iustin. dial. de veritate Christ. relig.

IV. DE ADIVRATIONE DAEMONVM

Quòd verò Sceuæ filij (vt habent Acta) per Iesu nomen adiurantes dæmones, non illis absque adiuratione præciperent: existimauit Origenes [d], non ex Christi Euangelio, sed potiùs ex ritu Iudaico adiurationes eiusmodi prouenisse, quibus Christiani etiam vterentur: sic enim ait: Quæret aliquis, si conuenit vel dæmones adiurari. Et qui respicit ad multos qui talia facere ausi sint, dicet, non sine ratione fieri hoc. Qui autem aspicit Iesum non modò imperantem dæmonibus, sed etiam potestatem dantem discipulis suis super omnia D dæmonia, & vt infirmitates sanarent: dicet, quoniam non est secundùm potestatem datam à Saluatore adiurare dæmonia: Iudaicum est enim. Hoc etsi aliquando à nostris tale quid fiat, simile fit ei, quòd à Salomone scriptis adiurationibus solent dæmones adiurari. Sed ipsi, qui vtuntur adiurationibus illis, aliquoties nec idoneis constitutis libris vtuntur, quibusdam autem & de Hebræo acceptis adiurant dæmonia.] Hęc cùm deducat Origenes ex eo quod ait: Sicut Christiano homini ex Euangelij præscripto non licet omnino iurare, sic nec etiam quempiam adiurare] sicut falsa est illa propositio, ita etiam quæ inde est deducta conclusio.

[d] Orig. in Mat. tract. 35.

V. EXORCISMORVM PROBATVS VSVS.

Verùm cùm inter credentium signa illud adnumeraretur [e], vt in nomine Iesu Fideles dæmonia eiiciant: consueuisse Christianos, sic adiurando, dæmones pellere; non solùm quem E nuper recitauimus, Iustinus Martyr, sed & ceteri antiquorum Patrum affirmant. Immò non adiurationibus tantùm, sed aliquibus maiorum traditione probatis ritibus id legitimè fieri posse, Domini nostri in primis admonemur exemplo: quippe qui cùm solo nutu (ne dicam verbo) ab obsessis corporibus propria virtute dæmones pellere potuisset, nihilominùs aliquando signa quædā, quæ exorcismi vim viderentur habere, adhibenda putauit: vt cùm sanaturus esset habentem dæmonium surdum & mutum, apprehendens eum de turba seorsum (inquit Marcus [f]) misit digitos suos in auriculam eius, & expuẽs tetigit linguam eius, & suspiciens in cælum, ingemuit, & ait illi: Ephpheta, quod est adaperire] qui etiam & ad exorcismum spectare ieiunium & orationem monstrauit [g], & sine illis id minimè licuisse Apostolis, quamuis anteà cùm missi fuissent ad prædicandum [h], accepissent à Domino virtutem & potestatem super immundos spiritus.

[e] Marc. 16.
[f] Marc. 7.
[g] Marc. 9.
[h] Marc. 6.

At licet

VI.

A At licet non discipulos tantùm, sed & credentes omnes pellendi dæmones à Domino gratiam consecutos esse, Euangelica veritas[a] attestetur, & exemplo sępiùs monstratum sit, laicos homines dæmones eiecisse, quod & de militibus testatur Tertullianus[b], qui & parentes exorcizare filios solitos dicit[c]: tamen fuisse peculiare munus ordinis ad hoc opus in Ecclesia instituti, sanctorum Patrum attestatione exploratissimum est, & in primis Ignatij[d] Apostolorum discipuli, qui inter ceteros Ecclesiasticos ordines & officia recēset exorcistas. Cornelius Papa scribens ad Fabium Antiochenum, [e] in Romana Ecclesia institutos dicit exorcistas & lectores vnà cum ostiariis quinquagintaduos: Concilia prętereà Romanū[f], Laodicenum[g], & Carthaginense[h] inter ordines Ecclesiasticos adnumerant exorcistas, sicut & Hieronymus[i]. Insuper in prædicto Concilio Laodiceno[k] statutum est, ne, qui non sunt ab Episcopis ordinati, tam in ecclesiis quàm in domibus exorcizare præsumant. B Immò ne quid superstitionis in exorcismos irreperet, consultum est, vt ordinandus exorcista de manu Episcopi libellum acciperet, in quo scripti essent exorcismi, dicente sibi Episcopo: Accipe, & commēda memoriæ, & habeto potestatem imponendi manus super energumenum, siue baptizatum, siue catechumenum] vt habetur in Concilio Carthaginensi[l], & antiquis Ecclesiæ Ritualibus libris. Inuehitur Tertullianus[m] in feminas, quæ exorcizare præsumerent, sic dicens: Ipsæ mulieres hæreticæ quàm procaces, quæ audeant docere, exorcismos agere, &c.]

ORDO EXORCISTARVM.

a Marc. 16.
b Tert. de coron. mil. c. 11.
c Tert. de idololatr. ca. 11. in fine.
d Ignat. ad Antiochen. epist. 12.
e Apud Eus. hist. l. 6 c. 35.
f Conc. Rom. sub Silu. c. 3. & 7.
g Concil. Laodic. cap. 24.
h Concil. Carthag. 4. c. 7.
i Hier. in Ep. ad Tit. c. 3.
k Concil. Laodic. c. 26.

VII.

Quod verò ad antiquum exorcismorum vsum spectat: Iustinus Martyr[n] non tantùm loco superiùs citato, sed & antè, hæc ait: Eius nominis (*Iesu videlicet*) potentiam dæmones tremunt & reformidant; & hodie quoque illi per nomen Iesu Christi crucifixi sub Pontio Pilato, qui Iudææ procurationem egit, adiurati nobis parent.] Item de his Tertullianus[o] C ad Scapulam in hunc modum: Dæmones non tantùm respuimus, verùm & reuincimus, & quotidie traducimus, & de hominibus expellimus, sicut plurimis notum est.] & alibi[p]: Edatur aliquis, inquit, sub tribunalibus vestris, quem dæmone agi constet: iussus à quolibet Christiano loqui spiritus ille, tam se dæmonē confitebitur de vero, quàm alibi Deum de falso. Æquè producatur aliquis ex his qui de Deo pati existimantur, qui aris anhelantes, numen de nidore cōcipiunt. nisi se dæmones confessi fuerint, Christiano mentiri non audentes; ibidem Christiani procacissimi sanguinem fundite.] Et Cyprianus[q] in eamdem sententiam: O si audire velles (*sic enim compellat Demetrianum Africæ Proconsulem*) & videre, quando à nobis dæmones adiurantur, & torquētur spiritualibus flagris, & verborum tormentis de obsessis corporibus eiiciuntur: quando eiulantes & gementes voce humana, & potestate diuina flagella & verbera sentientes, venturum iudicem confitentur. Veni D & cognosce vera esse quæ dicimus. Et quia sic deos colere te dicis; vel ipsis, quos colis, crede. aut si volueris & tibi credere; de te ipso loquetur, audiente te, qui nunc tuum pectus obsedit, qui nunc mentem tuam ignorantiæ nocte cæcauit. Videbis nos rogari ab eis quos tu rogas, timeri ab eis quos tu adoras: videbis sub manu nostra stare vinctos, & tremere captiuos, quos tu suspicis & veneraris vt dominos. Certè vel sic confundi in istis erroribus tuis poteris, quando conspexeris & audieris deos tuos, quid sint, interrogatione nostra statim prodere, & præsentibus licet vobis, præstigias illas & fallacias suas non posse celare.] hæc Cyprianus; qui & ad Donatum[r]: Facultas, inquit, datur immundos & erraticos spiritus, qui expugnandis se hominibus immerserint, ad confessionem minis increpantibus cogere; conflictantes, eiulantes, gementes, incremento pœnæ propagantis extendere, flagris cædere, igne torrere. Res illic geritur, nec videtur, occulta plaga, pœna E manifesta.]

QVID MAIORES DE EXORCISMIS.

l Concil. Carthag. c. 7.
m Tertull. de præscrip. c. 41.
n Iustin. de verit. Christ. religionis.
o Tertull. ad Scapul. c. 2.
p Tertull. in Apolog. c. 23.
q Cyprian. ad Demetr.
r Cypr. ad Donat. ep. 2.

VIII.

Verùm aliquando dæmones mendaciis confictis eludere conatos esse exorcistarum assultus, Tertullianus[s] declarat his verbis: Hanc quoque fallaciam spiritus nequam sub personis defunctorum delitescentis, nisi fallor, etiam rebus probamus: cùm in exorcismis interdum aliquem se ex parentibus hominem sui affirmat, interdum gladiatorem, vel bestiarium, sicut & alibi Deum, nihil magis curans quàm hoc ipsum excludere quod prædicamus, ne facilè credamus animas vniuersas ad inferos redigi, vt & iudicij & resurrectionis fidem turbent. Et tamen ille dæmon postquam circumstantes circumuenire tentauit, instantia diuinæ gratiæ victus, id quod in vero est, inuitus confitetur.] Insuper (sicut experti sunt Apostoli[t]) dæmones pertinacissimè inhærere corporibus solitos, vt nulla exorcismorum vi expelli valeant, Origenes[u] ostendit, hæc dicens, cùm explicat librum Iosue: Tale aliquid intelligere possumus, quia dicit: Permansit habitare Amorrhæus in ipsis.

s Tertul. l. de anima, c. 57.
DAEMONES RESISTENTES EXORCISMIS.
t Marc. 9.
u Orig. in Iosue hom. 24.

Verbi

Verbi gratia: Si inimica virtus dæmonis ex amaritudinis turma veniens, obsideat alicuius corpus, perturbet, ac decipiat mẽtem; adhibeantur autem multæ orationes, multa ieiunia, multæ exorcistarum inuocationes; & ad hæc omnia surdus dæmon in obsesso corpore permaneat & persistat, tolerabiliùs ferens exorcistarum pœnas, & adhibita sibi ex Dei nominis inuocatione tormenta, quàm discedere ab homine quem impudenter obsidet & nequiter: ita etiam hîc intelligendum est in istis qui dicuntur Amorrhæi, qui permanent & persistunt habitare in Elom. A

IX. Plurimum verò conferre fidem obsessi, vt exorcismi vim sibi insitam operentur, Cyprianus[a] in primis his verbis testatur: Adiurati per Deum verum à nobis, statim cadunt, & fatentur, & de obsessis corporibus exire coguntur. Videas illos nostra voce & operatione maiestatis occultæ flagris cædi, igne torreri, incremento pœnæ propugnantis extendi, eiulare, gemere, deprecari; vnde veniunt, & quando discedunt (ipsis qui se colunt audientibus) confiteri; & vel exiliunt statim, vel euanescunt gradatim, prout fides patientis adiuuat, aut gratia curantis aspirat.] hæc Cyprianus. eadem ferè Minutius Felix[b], sic dicens: Ipse Saturnus, & Serapis, & Iupiter, & quidquid dæmonum colitis, victi dolore, quod sunt, eloquuntur; nec vtique in turpitudinem sui, non nullis præsertim vestrûm assistentibus, mentiuntur. Ipsis testibus, esse eos dæmonas, de se verum confitentibus credite: adiurati enim per Deum verum & solum, inuiti miseris corporibus inhorrescunt, & vel exiliunt statim, vel euanescunt gradatim, prout fides patientis adiuuat, aut gratia curantis aspirat.] Habes apud Prudentium[c] exorcismi formam quamdam his versibus expressam: B

[a] *Cypr. de idolor. vanit.*
VIS MAGNA IN EXORCISMIS.
[b] *Minutius in Octauio.*
[c] *Prudent. in Apotheosi cõtra Iudaeos.*

——— torquetur Apollo
Nomine percussus Christi, nec fulmina verbi
Ferre potest: agitant miserum tot verbera linguæ,
Quot laudata Dei resonant miracula Christi. C
Intonat Antistes Domini: Fuge callide serpens,
Exue te membris, & spiras solue latentes:
Mancipium Christi fur corruptissime vexas:
Desine, Christus adest, humani corporis vltor:
Non licet vt spolium rapias, cui Christus inhæsit.
Pulsus abi ventose liquor, Christus iubet, exi.
Has inter voces medias Cyllenius ardens
Eiulat, & notos suspirat Iuppiter ignes.]

X. Ceterùm quantumlibet virtus Christi præ ceteris Iudæorum ac Gentilium ritibus ad pellendos dæmones potentior visa sit: tamen non desierunt impostores & circulatores eamdem artem profitentes, circumire vrbes, superstitionibus & incantationibus vti, eóque exercitio instar medicorum curantium corpora, quæstum facere, & corradere hinc inde pecuniam. De his enim, & non Christianis exorcistis, loquitur Vlpianus, cùm ait[d]: Non tamen si incantauit, si imprecatus est, si (vt vulgari verbo impostorum vtar) exorcizauit: non sunt ista medicinæ genera: tametsi sint qui hos sibi profuisse cum prædicatione affirment.] hæc ille, cùm negat eiusmodi hominibus de eorum mercede ius esse dicendum: ex quo certum est, de aliis potiùs quàm de Christianis intellexisse, qui nonnisi gratis, absque aliqua conuentione stipendij, eiusmodi officium impendere consueuerunt. D

QVAESTVARII EXORCISTAE.
[d] *lib. 1. ff. de var. & extraord. cognit.*

XI. Verùm quod ait, verbum, Exorcizare, esse impostorum; haud dubium est, sugillare voluisse Christianos, quorum ipse erat infensissimus hostis, vt suo loco dicemus. Gentiles enim sic contumeliæ causa nominare consueuisse Christianos, Hieronymus testatur[e], cùm ait: Vbicumque viderint Christianum, vsurpant statim illud de triuio: Ὦ γραικὸς ἐπιθέτης, scilicet: O Græcum impostorem.] & alibi[f]: Si tunica non canduerit, statim illud e triuio: Impostor & Græcus est.] Græcos enim Ethnici appellabant Christianos (vt tradit Tertullianus) ea de causa, quòd cùm Christianam amplecterentur religionem, abiecta toga, pallium, quod erat philosophorum indumentum, superuestiebant. At impostor etiam Christus Redemptor noster à Iudæis est nominatus: nam apud Matthæum[g] legitur: Recordati sumus quòd seductor ille, &c.] pro seductore, impostorem esse legendum, alij[h] tradiderunt. Multum planè conferunt ad dictum Vlpiani responsum intelligendum, quæ sanctus Iustinus Martyr scribit in oratione ad Gentiles, qua demonstrat, E

CHRISTIANI GENTILIBVS DICTI IMPOSTORES.
[e] *Hier. ep. 10. ad Fur.*
[f] *Hier. ep. 19. ad Marcell.*
[g] *Mat. 27*
[h] *Bud. in Pand. l. 4. ff. de edil. edict.*

A demonstrat, non Christianos tantùm, sed & incantatores ac circulatores exorcizare consueuisse: sed Christianos ceteris omnibus in ea re efficienda virtute præstitisse, monstrat his verbis: Hoc ipsum ex his quæ sub aspectu vestro fiunt, intelligere potestis. Complures siquidem dæmonum intemperiis correptos homines per Orbem totum & hanc vestram vrbem, quos alij incantatores & venefici curare non potuerunt, permulti hominum nostrorum, Christianorum inquam, per nomen Iesu Christi sub Pontio Pilato crucifixi adiurantes, sanarunt, atque etiam nunc sanant, exarmantes & exigentes ab hominibus, quos illi obsederunt, dæmones.] hæc Iustinus.

XII. Verùm quod ad Christianæ religionis exorcistas spectat: non tantùm eorum munus B erat, eos qui patenter à dæmonibus arriperentur, sed & illos qui latenter hæc paterentur, exorcizare. Omnes enim homines, cùm natura nascantur filij iræ, donec Christi baptismate in nouam transeant creaturam, dæmonis detinentur imperio: quamobrem antiquus Ecclesiæ vsus fuit, vt omnes, antequam sacro baptismate imbuerentur, expurgarentur exorcismis, ac sic in nouam per baptismum creaturam transferrentur. De huiusmodi exorcismo loquitur Cyprianus[a], sic scribens ad Magnum: Hodie etiam geritur, vt per exorcistas voce humana, & potestate diuina, flagelletur, & vratur, & torqueatur diabolus; & cùm exire se, & homines Dei dimittere sæpè dicat, in eo tamen quod dixerit, fallat; & id quod per Pharaonem priùs gestum est, eodem mendacio obstinationis & fraudis exerceat. Cùm autem ad aquam salutarem atque baptismi sanctificationem venitur, scire debemus & fidere quia illic diabolus opprimitur; & homo Deo dicatus diuina indulgentia liberatur.] agunt de iisdem exorcismis baptismum præcedere solitis Cyrillus[b] Ierosolymorum Episcopus, Optatus[c], Gregorius Nazianzenus[d], Basilius ad Amphilo- C chium, Ambrosius[e], Chrysostomus[f], Augustinus[g] frequentissimè, ac ceteri omnes, & præsertim hi qui scripserunt de diuinis officiis: quod quidem in vniuersa totoque Orbe diffusa Ecclesia seruari solitum, Gennadius[h] testatur his verbis: Illud etiam quod circa baptizandos in vniuerso mundo sancta Ecclesia vniformiter agit, non otioso contemplemur intuitu: cùm siue paruuli, siue iuuenes ad regenerationis veniunt sacramentum, non priùs fontem vitæ adeant, quàm exorcismis & exsufflationibus clericorum ab eis spiritus immundus abigatur, vt tunc verè appareat quoniam princeps huius mundi mittatur foras, & quo modo priùs alligetur fortis.] At de exorcismi traditione satis.

EXORCISMI ANTÈ BAPTISMVM.

[a] Cypr. ep. 76.
[b] Cyrill. cat. mystag. 2.
[c] Optat. li. 4.
[d] Nazianzen. orat. de bapt.
[e] Ambr. de sacram. li. 1. c. 5.
[f] Chrys. hom. de Adam & Eua.
[g] August. de pec. orig. l. 2. c. 4. & aliis in locis.
[h] Gennad. de Eccles. dogm. c. 30.

XIII. Ceterùm illud vnum non prætermittimus, non Gentiles tantùm, sed & Christianos, cùm præsertim post baptismum in peccatum aliquod capitale incidissent, vexari à dæ- D monibus consueuisse, vt Dionysius[i] & Cyprianus[k] testantur. sic enim ait Cyprianus: Sæpè nonnulli de illis qui sani baptizantur, si postmodum peccare cœperint, spiritu immundo redeunte quatiuntur: vt manifestum sit, diabolum in baptismo fide credentis excludi, si fides postmodum defecerit, regredi.] hæc Cyprianus, de his loquens qui per apostasiam exciderunt à fide: cùm tamen interdum accidere soleat occulto Dei iudicio, vt innocentes pueri ac puellæ, diuino permissu, arripiantur à dæmone, vt tum Augustinus agens contra Pelagium, tum Gregorius Papa in Dialogis tradunt. Sed de his modò hactenus. Iam verò quid post filiorum Sceuæ casum contigerit (vt res ipsa postulare videtur) narrationis ordine prosequamur.

OB PECCATVM INTERDVM ENERGVMENI.

[i] Dionys. de Eccles. hierar. c. 3.
[k] Cypr. ep. 76.

XIV. Non Iudæos tantùm, atque etiam Gentiles noui casus timore perculsos (quod superiùs dictum est) nomen Domini Iesu præconiis extulisse, sed & Christianos ipsos magnam E ex ea re fuisse vtilitatem consecutos, idem Lucas tradit his verbis[l]: Multique credentium veniebant confitentes & annuntiantes actus suos.] Diuersam planè hanc fuisse peccatorum confessionem ab illa quam ad Ioannis baptismum venientes[m] agere consueuerant, certum est: nam illa præcedebat baptismum, hæc autem eorum qui credidissent ac baptizati essent, erat confessio delictorum: credentium enim nomine, non nisi baptizatos, & Christianos iam factos, Lucam nominare consueuisse, exploratissimum est. Iam eiusmodi confessionis delictorum faciendæ Dominus iecerat fundamenta, cùm Apostolis dimittendi peccata tradidit potestatem, dicens[n]: Accipite Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; & quorum retinueritis, retenta sunt.] Immò & in aliis innumeris diuinæ Scripturæ locis apparent confessionis impressa vestigia; atque etiam ab ipso rerum omnium principio, vt in Adam, cùm ab eo est à Deo confessio requisita, videatur quodammodò imperata. Sed hæc omnia referre prætermit-

CHRISTIANI CONFITEBANTVR PECCATA.

[l] Act. 19.
[m] Luc. 3.
[n] Ioan. 20.

prætermittentes, antiquissimum vsum eius in Ecclesia (quod nostri instituti ratio postulat) veterum Ecclesiasticorum scriptorum testificatione demonstrabimus. A

XV. DE CONFESSIONE PECCATORVM.

Confessionem igitur delictorum à Deo primitus, cùm iure naturæ ab Adam, tum etiam postea lege scripta mille modis à populo duræ ceruicis exactam, atque à Christo in Ecclesia, tradita hominibus potestate dimittendi peccata, stabilitam atque præceptam, Ephesi insuper coram Paulo vsu receptam, ac denique in Ecclesia fuisse omni tempore frequentatam, certissimum est. Cuius probandæ rei etsi nulla alia suppeterent testimonia, ipsa necessitas id fateri compellit. Cùm enim non sit homo qui non peccet, & tradita sit à Christo hominibus potestas dimittendi peccata; qui vult sibi, quæ commisit, peccata dimitti, ea vt aperiat potestatem habentibus absoluendi, necesse est. Incumbit & sacerdotibus necessariò eadem singillatim perquirere: quoniam non soluendi tantùm, sed & retinendi peccata facultatem sunt consecuti; qua vt vtantur, & intelligant quæ relaxare, quæve debeant retinere, singula singulorum opus est peccata audiant. Ceterùm non desunt de eiusdem rei vsu innumera Patrum testimonia: nos autem, ex more, quę sunt antiquiora tantummodò recensebimus; reliqua verò, vt cunctis notissima, absque iactura aliqua, silentio libentiùs prætermittemus. B

XVI. [a] Dionys. epist. 8. ANTIQVORVM PATRVM ASSERTIO. [b] Iren. lib. 1. cap. 9. [c] Iren. lib. 3. c. 4. in fin. [d] Eusebius l. 5. cap. 27. [e] Tertull. de præscript.

Habet in primis Dionysius [a] ad Demophilum scribens (de cuius commentariorum fide agemus posteà) hæc quæ sequuntur verba: Tu verò (vt tuæ litteræ indicant) procidentem sacerdotem sacerdoti, impium (vt ais) atque peccatorem, nescio quo pacto contra disciplinæ ordinem adstans calce abiecisti, ac repulisti: cùm ille quidem verecundè (quod oportuit) fateretur se ad peccatorum remedia quærenda venisse. Neque exhorruisti insuper & sacerdotem optimum lacerare conuitiis, miserabilem eum dicens, qui pœnitentem atque impium iustificasset.] Irenæus [b] de Rhodanensibus feminis scribit, quæ lapsæ in hæresim, ad Ecclesiam redeuntes exomologesin facerent; & de Cerdone hæresiarcha tradit [c], sæpè exomologesin fecisse, sed iterùm sua praua dogmata docuisse. Fecit & exomologesin item Romæ coram Zephyrino Pontifice Natalius hæreticus, vt Eusebius [d] ex antiquioribus scriptoribus recitat. Facturus itidem eam erat & Marcion, nisi morte præuentus, impeditus fuisset; quod Tertullianus [e] asserit. Porrò nihil aliud esse exomologesin facere, quàm sua confiteri peccata, tum ex eiusdem vi vocis, tum etiam ex antiquo vsu recepto monstratur: non enim Græci tantummodò, sed & Latinorum plerique, vt Tertullianus, Cyprianus, & alij, exomologesin, pro confessione peccatorum, vsurpare consueuerunt, ab ipsa vocis significatione ἐξομολόγησις: nam ἐξ, præpositio, idem est, quod, foris, & ὁμολογία, quod (vt declarat Suidas [f]) confessio, sic dicta à verbo ἐξομολογοῦμαι, hoc est, foris dicere, vel fateri. hac igitur voce vsi sunt maiores, quam Lucas in nuper citato Actorum loco in dicta, de qua agimus, historia, pro confessione peccatorum vsurpauit, Græcè sic scribens [g]: Ἐξομολογούμενοι καὶ ἀναγγέλλοντες τὰς πράξεις αὐτῶν.] qua etiam significatione hæc Tertullianus [h]: Exomologesis est petitio veniæ: quia qui petit veniam, delictum confitetur.]

[f] Suid. in verbo ὁμολογία. [g] Act. 19. [h] Tertull. de orat. cap. 6.

XVII. [i] Tert. de pœnit. c. 8. 9. QVAE SIT EXOMOLOGESIS.

At idem non solùm ipsam peccatorum confessionem nominat exomologesin, sed alibi omnes actus pœnitentiæ, qui ipsam confessionem sequuntur, dum ait [i]: Tantùm releuat confessio delictorum, quantum dissimulatio exaggerat. Confessio enim satisfactionis consilium est, dissimulatio contumaciæ. Huius igitur pœnitentiæ secundæ & vnius, quanto in arcto negotium est, tanto operosior probatio est; vt non sola conscientia præferatur, sed aliquo etiam actu administretur. Is actus, qui magis Græco vocabulo exprimitur & frequentatur, exomologesis est, qua delictum Domino nostrum confitemur, non quidem vt ignaro, sed quatenus satisfactio confessione disponitur, confessione pœnitentia nascitur, pœnitentia Deus mitigatur. Itaque exomologesis, prosternendi & humilificandi hominis disciplina est, conuersationem iniungens misericordiæ illicem. De ipso quoque habitu atque victu mandat, sacco & cineri incubare, corpus sordibus obscurare, animum mœroribus deiicere, illa quæ peccauit, tristi tractatione mutare: ceterùm pastum & potum pura nosse, non ventris scilicet, sed animæ causa: plerumque verò ieiuniis preces alere, ingemiscere, lacrymari, & mugire dies noctesque ad Dominum Deum tuum, presbyteris aduolui, & caris Dei adgeniculari, omnibus fratribus legationes deprecationis suæ iniungere. hæc omnia exomolegesis.] & paulo pòst (ne putes de confessione Deo tantùm secretò facienda, & non homini, ipsum intellexisse) hæc subdit: Plerosque tamen hoc opus, vt publicationem sui aut suffugere, aut de die in diem differre,

A præsumo, pudoris magis memores quàm salutis; velut illi qui in partibus verecundiori-
bus corporis contracta vexatione, cõscientiam medentium vitant, & ita cum erubescen-
tia sua pereunt.] hæc ipse: ac denique cùm multis laboret, vt eum à bono auertentem
tollat pudorem, hæc addit: Ergo cùm te ad fratrum genua protendis, Christum contre-
ctas, Christum exoras.] loquitur (sententia omnium) Tertullianus de publico actu, sed
tamen secretorum peccatorum confessione, quam absolutio consequatur. vnde & sub-
dit: Grande plane emolumentum verecundiæ occultatio delicti pollicetur. Videlicet
(*per ironiam*) si quid humanæ notitiæ subduxerimus, proinde & Deum celabimus.
Adeò ne existimatio hominum, & Dei conscientia compatantur? An melius est damna-
tum latere, quàm palàm absolui?]

Ex his igitur omnibus constat, ex sententia Pamelij[a], viri eruditissimi, aliorumque di- XVIII.
B sertorum virorum Orthodoxorum, Rhenani, & aliorum complurium, tres integras par-
tes Ecclesiasticæ pœnitentiæ haberi à Tertulliano expressas; nimirũ pœnitentiam illam,
quæ præcedere solet confessionem delictorum, quam contritionem vsitatiori vocabulo
appellare consueuimus; ac quæ subsequebatur, confessionem coram sacerdotibus publi-
cam de publicis, vel secretam de secretis, vt egregiè idem notat Pamelius[b]; ac denique
actus illos pœnitentiæ, quos exomologesin Tertullianus nominat, communi verò vsu
loquendi dicimus satisfactionem. Sed hæc planiora paulo pòst videbimus in Cypriano.
Est de confessione secreta eiusdem Tertulliani[c] locus in libro de Baptismate, vbi primùm
agens de confessione peccatorum publica, quæ præcedere solebat baptismum, mox de
secreta in Ecclesia vsitata scribit in hæc verba: Ingressuros baptismum, orationibus cre-
bris, ieiuniis, & geniculationibus, & peruigiliis orare oportet, & cum confessione om-
C nium retrò delictorum, vt exponant etiam baptismum Ioannis. Tingebantur, inquit,
confitentes delicta sua. Nobis gratulandum est, si non publicè confitemur iniquitates
aut turpitudines nostras.] hęc ille. At vnde, quæso, calumnia illa à Gentilibus in Christia-
nos conflata, cùm dicerent (vt tradit Minutius Felix[d]) ipsos adorare solitos virilia sacer-
dotum; nisi quòd illi ad eorum genua procumbentes, suaque illis confitentes peccata,
summissè veniam deprecarentur? ex ea enim secreta verborum facta prolatione, necnon
& ex more ad genua inclinatione, penes illos qui non intelligerent, sed res omnes in de-
teriorem partem acciperent, eiusmodi nefanda inualuit existimatio.

[a] *Pamel. in Tert. de pœnit. c. 9. not. 53.*
[b] *Idẽ in Tert. not. 1. de pœn.*
CONFESSIO SECRETA IN VSV MAIORIBVS.
[c] *Tertul. li. de baptis. c. 20. vide & ibi not. Pà. 130.*
[d] *Minut. Fel. in Octauio.*

De eadem item confessione peccatorum in Ecclesia fieri solita scribit Cyprianus in XIX.
libro de lapsis, cùm ait[e]: Denique quanto & fide maiores & timore meliores sunt, qui
quamuis nullo sacrificij, aut libelli facinore adstricti, tamen quoniam vel hæc cogitaue-
D runt, hoc ipsum apud sacerdotes Dei dolenter & simpliciter confitentes, exomologesin
conscientiæ faciunt, animi sui pondus exponunt, salutarem medelam paruis licet & mo-
dicis vulneribus exquirunt.] hoc ipsum est quod alibi dicit[f]: Nam cùm in minoribus
peccatis agant peccatores pœnitentiam iusto tempore, & secundùm disciplinæ ordinem
ad exomologesin veniant, & per manus impositionem Episcopi & cleri ius communica-
tionis accipiant: nunc crudo tempore, persecutione adhuc perseuerante, nondum resti-
tuta Ecclesiæ ipsius pace, ad communicationem admittuntur, & offertur nomen eo-
rum; & nondum pœnitentia acta, nondum manu eis ab Episcopo & clero imposita,
Eucharistia illis datur.] Eadem ferè alibi in hæc verba[g]: Ante actam pœnitentiam, iam
ante exomologesin grauissimi atque extremi delicti factam, ante manum ab Episcopo
& clero in pœnitentiam impositam, &c.] atque iterùm[h]: Exomologesi facta, &
E manu eis in pœnitentiam imposita.] vel cum ait: Nulla exomologesi criminis facta,
despectis Episcopis atque calcatis.] ac item[i]: Agat pœnitentiam plenam: posteà exomo-
logesi facta, ad Ecclesiam redeat.] Facit & illud[k]: Apud inferos confessio non est, nec
exomologesis illic fieri potest. Qui ex toto corde pœnituerint, & rogauerint, in Ecclesiam
debent interim suscipi.]

[e] *Cyprian. de lapsis edit. Pamel. pag. 144.*
[f] *Cypr ep. 10*
[g] *Idem epist. 15. ad Mart.*
[h] *Cypr. ep. 15.*
[i] *Cypr. ep 62.*
[k] *Cypr. ep. 52. in fine.*

Quæ omnia Cypriani loca, & alia, ex quibus peccatorum confessio corã sacerdotibus XX.
fieri solita, & eorumdem satisfactio, exomologesis nomine nuncupata, manifestè mon-
stratur, Pamelius eruditis notationibus illustrauit, atque insigniter locupletauit, & ex his
omnibus hæc colligens ait[l]: Discimus ex eiusdem sanctissimi martyris scriptis, hunc olim
in Ecclesia seruatum ordinem, vt primùm fieret confessio criminum apud sacerdotes
Dei. hanc sequebatur pœnitentia, quæ & præcesserat: pœnitentiam excipiebat exomo-
logesis, quam subsequebatur impositio manus Episcopi aut cleri. hac facta, dabatur

[l] *Pamel. in Tertul. li. de pœnit. not. 53*
ABSOLVTIO PECCATORVM PER SACERDOTES.

Eucharistia sic reconciliato.] Eiusmodi manus impositione absolutionem impartiri solitam, non tantum ex his dictis colligitur, sed ex eo etiam quod idem Cyprianus in libro de lapsis sic scribit: Confiteantur singuli, quæso, delictum suum, dum adhuc qui deliquit in sæculo est, dum admitti confessio eius potest, dum satisfactio & remissio facta per sacerdotes apud Dominum grata est.] & alibi scribens ad Cornelium Papam [a]: Ipse, inquit, permisit, qui legem dedit, vt ligata in terris, etiam in cælo ligata essent; solui autem possent illic, quæ hic priùs in Ecclesia soluerentur.] hæc & alia alibi [b] pluribus in eamdem sententiam; quibus ostenditur, necessitatem impendere, vt absolutio delictorum ab Ecclesia impartiatur. A

[a] Cypr. ep. 54.
[b] Collegit loca Pamel. in Cyp. epist. 54. not. 17.

XXI. Manus impositio in publica poenitentia

Verùm quòd in aliquibus locis superiùs citatis habetur expressum de manus impositione Episcopi & cleri: exhibebantur ea in reconciliatione publici pœnitentis: non quòd omnes absoluerent; id namque muneris fuisse Episcopi, vel eo absente, presbyteri, certum est [c]: sed vt omnes per manus impositionem ratam se habere illius reconciliationem ostenderent. De hac reconciliatione idem loquitur Cyprianus, dum deficientibus presbyteris, indulget vt diaconus tempore ingruentis necessitatis possit reconciliare pœnitentem, sic dicens [d]: Si incommodo aliquo & infirmitatis periculo occupati fuerint; non expectata præsentia nostra, apud presbyterum quemcumque præsentem; si verò presbyter repertus non fuerit, & vrgere exitus cœperit, apud diaconum quoque exomologesin facere delicti sui possit, vt manu ei in pœnitentiam imposita, veniat ad Dominum cum pace.] Concedit Cyprianus, vt necessitate exposcente, diaconus, non quidem propria auctoritate, sed ex mandato Episcopi reconciliet publicum pœnitentem: sicut videmus etiam hodie legum auctoritate & vsu receptum, vt ipsum ministerium absoluendi ab excommunicatione cuique etiam inferioris ordinis clerico demandetur, vt qui eo argumento scripsere commentarios, pluribus docent. De eadem porrò absolutione & Ecclesiæ reconciliatione meminit Hieronymus [e], sic scribens: Sacerdos imponit manum subiecto, reditum sancti Spiritus inuocat; atque ita eum qui traditus fuerat satanæ in interitum carnis, vt spiritus saluus fieret, indicta in populum oratione, altario reconciliat.] B C

[c] Ambr. li. 1. de pœnit. & alij omnes.
[d] Cypr. ep. 13.
[e] Hier. aduer. Luciferian.

XXII. Absque exomologesi non recipi poenitentem.

Ceterùm in eamdem cum Cypriano sententiam, de non restituendis lapsis, nisi facta exomologesi, conspirasse in omnibus Romanam Ecclesiam, Clerus Romanus [f] ad illum scribens egregiè profitetur; immò ea omnia non vt recenter inuenta & excogitata, sed more maiorum cuncta peragi tradit, sic dicens: Nec hoc nobis nunc nuper consilium cogitatum est, nec hæc apud nos aduersus improbos modò superuenerunt repentina subsidia: sed antiqua hæc apud nos seueritas, antiqua fides, disciplina legitur antiqua.] & certè quidem: nam de Fabiano Papa haud pridem defuncto recens exemplum præcesserat, qui Philippum Christianum Imperatorem ad exomologesin faciendam adegit; nec priùs illi communionem ecclesiasticam est impartitus, quàm confessionem fecerit peccatorum, vt Eusebius his verbis testatur [g]: Fama est hunc, *Philippum videlicet Imperatorem* (Christianus namque erat) cùm precationum in die postremæ vigiliæ Paschatis vnà cum multitudine in ecclesia particeps fieri vellet, non priùs ab Episcopo, qui Ecclesiæ præerat, permissum esse intrare, quàm se confessus fuisset, & inter eos qui peccatorum vinculis adhuc tenebantur adstricti, locumque pœnitentiam agentibus præstitutum occupabant, se sua sponte collocauisset: Episcopumque dixisse, eum non alia conditione, nisi istud faceret propter multa delicta quæ ab illo ferebantur admissa, aliquando ab ipso in ecclesiam receptum fore. Imperatorem autem alacri animo & lubenti Episcopo morem gessisse, & ingenuam modestiam, ac religiosam piamque affectionem re ipsa declarasse memorant.] hæc Eusebius. Meritò igitur Clerus Romanus, scribens dictam epistolam ad Cyprianum, eadem semper esse obseruata demonstrat; quæ & in futurum illibata custodiri cupiens, hæc addit: Absit ab Ecclesia Romana vigorem suum tam profana facilitate dimittere, & neruos seueritatis euersa fidei maiestate dissoluere, vt cùm adhuc non tantùm iaceant, sed & cadant euersorum fratrum ruinæ, properata nimis remedia communicationum vtique non profutura præstentur.] At verò quid mirum, si quod (vt ex Actorum constat historia [h]) fecerunt Ephesi coram Paulo Christiani, id ipsum vbique locorum coram ceteris Apostolis, vel ab eis ordinatis Episcopis, credentes, culpæ obnoxij factitarent? D E

[f] Apud Cypr. epist. 31.
[g] Euseb. lib. 6. cap. 27.
[h] Act. 19.

XXIII. Sed enim quid insuper de his scripserit Origenes, qui & ipse ad Decij tempora peruenit,

A uenit, audiamus: agens enim de septem modis, quibus ex diuinæ Scripturæ præscripto remittuntur peccata: Est, inquit[a], adhuc & septima, licet dura & laboriosa, per pœnitentiam remissio peccatorum, cùm lauat peccator in lacrymis stratum suum, & fiunt ei lacrymæ suæ panes die ac nocte, & cùm non erubescit sacerdoti Domini indicare peccatum suum, & quærere medicinam, secundùm eum qui ait: Dixi, pronuntiabo aduersum me iniustitiam meam Domino: & tu remisisti impietatem cordis mei.] & alibi[b]: Pronuntiationem iniquitatis, id est, confessionem peccati frequentiùs diximus. Vide ergo quid doceat nos diuina Scriptura: quia oportet peccatum non celare intrinsecus. Fortassis enim, sicut hi qui habent intus inclusam escam indigestam, aut humoris aut phlegmatis stomacho grauiter & molestè imminentia, si vomuerint, releuantur: ita etiam hi qui peccauerunt, si quidem occultant & retinent intra se peccatum, in-
B trinsecus vrgentur, & propemodum suffocantur à phlegmate vel humore peccati: si autem ipse sui accusator fiat; dum accusat semetipsum & confitetur, simul euomit & delictum, atque omnem morbi digerit causam. Tantummodò circumspice diligenter, cui debeas confiteri peccatum tuum: proba priùs medicum, cui debeas causam languoris exponere, qui sciat infirmari cum infirmante, flere cum flente, qui condolendi & compatiendi nouerit disciplinam: vt ita demum, si quid ille dixerit, qui se priùs & eruditum medicum ostenderit & misericordem, si quid consilij dederit, facias & sequaris: si intellexerit & præuiderit talem esse languorem tuum, qui in conuentu totius Ecclesiæ exponi debeat & curari, ex quo fortassis & ceteri ædificari poterunt, & tu ipse facilè sanari; multa hoc deliberatione, & satis perito medici illius consilio procurandum est.] hæc Origenes, qui & paulo inferiùs inuehitur in eos qui absque peccatorum facta pur-
C gatione ad Eucharistiam sumendam temerè accedunt, illud facere negligentes, quod Paulus[c] admonuit, dicens: Probet autem se ipsum homo, & sic de pane illo edat] vel illud: Si nos ipsos diiudicaremus, non vtique iudicaremur.] Quibus sanè verbis duplicis generis fuisse peccatorum confessionem insinuat, alteram secretam, publicam alteram coram Ecclesiæ conuentu, si criminis qualitas id exigeret. De his etiam alibi in hæc verba: In grauioribus criminibus semel tantùm vel rarò pœnitentiæ conceditur locus: ista verò communia peccata, quæ frequenter incurrimus, semper pœnitentiam recipiunt, & sine intermissione redimuntur.] Cur autem publica pœnitentia non adeò facilè iterari solita esset, declarat Augustinus[d] scribens ad Macedonium.

[a] Orig. in Leuit. homil. 2.
[b] Orig. in Ps. 38. homil. 2.
PECCATORVM CONFESSIO COMMENDATVR
[c] 1. Cor. 11.
[d] Aug. ep. 54.

XXIV.
SOCRATIS ET SOZOMENI ASSERTIO DE PRESBYTERIS POENITENTIARIIS.

Ex his omnibus satis certum exploratumque habetur, ab ipsis Apostolorum tempo-
ribus peccatorum confessionem coram sacerdotibus, siue priuatim, siue publicè, num-
D quam esse intermissam; viguisseque eiusmodi disciplinam in Ecclesia Catholica, maiorum obseruatione vsuque receptam; atque probatam. At Decij temporibus fuisse in ecclesiis presbyteros pœnitentiarios, qui confessionem peccatorum audirent, nec negant qui hostes sunt pœnitentiæ: auctoritate enim Socratis ac Sozomeni Græcorum historicorum, sed Nouatianorum, apertissimè id testantium, liquet. Ait enim Socrates[e]: Ab illo tempore, quo Nouatiani se ab Ecclesia seiunxerunt, recusaueruntque cum his qui tempore persecutionis regnante Decio concitatæ lapsi erant, communicare: Ecclesiarum Episcopi canoni adiunxerunt, vt in singulis ecclesiis presbyter quidam pœnitentiæ præesset: quò, qui post baptismum lapsi fuissent, coram presbytero ad eam rem designato peccata sua confiterentur.] immò (quod ait paulo inferiùs) particulatim confiterentur.] hæc Socrates. Porrò eamdem peccatorũ confessionem fuisse secretam, Sozomenus[f] his
E verbis significat: Etenim cùm prorsus non peccare, naturæ sit humanâ diuinioris: pœnitentibus autem, quamuis frequenter deliquissent, veniam dare, Deus iusserit; & ad impetrandam denique veniam confiteri peccata necessarium sit: odiosam (vt credibile est) sacerdotibus ab initio visum fuit, tamquam in theatro audiente Ecclesiæ multitudine, delicta pronuntiare. Presbyterum itaque aliquem vitæ integritate quàm maximè spectabilem, secretorum etiam tenacem, ac sapientem huic officio præfecerunt: cui accedentes qui peccarant, acta vitæ suæ confitebantur. Ille verò pro cuiusque delicto, quid aut facere singulos, aut luere oporteret, interminatus absoluebat, vt à se ipsi commissorum pœnas exigerent.] hæc ille, licet aliter ac perperàm habeat lectio Sozomeni apud Cassiodorum in Tripartita[g], dum ait, antiquis Pontificibus visum esse, vt velut in theatro sub testimonio Ecclesiastici populi delicta panderentur. Nam si hoc verum est, quid opus erat (vt subdit) ad hoc opus deligi presbyerum secretum seruantem?

[e] Socrat. li. 5. c. 19.
[f] Sozom. li. 7. c. 16.
[g] Lib. 9. c. 36.

XXV. POENITENTIARIORVM AVCTVS NVMERVS. Quod verò pertinet ad tempora Decij: dicendum est potiùs, tunc excrescente lapsorum numero, pœnitentiariorum presbyterorum etiam numerum esse auctum, quàm tunc recenter institutum: quandoquidem (vt vidimus superiùs & exemplis & testimoniis) longè ante Decij tempora frequens erat vsus exomologesis in Ecclesia. Consultiùs quidem Sozomenus, nullum certum definiens eius rei temporis principium, cùm agit de Romana Ecclesia: Romani, inquit, sacerdotes ab ipso inde exordio etiam ad nostram vsque memoriam custodiunt, *hoc ipsum scilicet.*] Sed quod ad numerum spectat: non vnum, sed plures presbyteros pœnitentiarios in vna ecclesia ad suscipiendos pœnitentes & ipsorum peccatorum confessionem audiendam fuisse præfectos, demonstrat Dionysij[a] Alexandrini epistola ad Fabium Antiochenum, dum Serapionem lapsum, in extremis laborantem, dixisse ait nepoti suo: Aliquem ex presbyteris aduoca ad me.] A

[a] *Apud Euse. hist. li. 6. c. 29*

XXVI. DE NECTARII FACTO CONTROVERSIA. In ceteris verò quæ scribit Socrates, à Nectario Episcopo Constantinopolitano sublatum esse presbyterum pœnitentiarium, occasione oborti scandali, quod recenset; insuper quod dicit, ab eodem datam esse liberam potestatem, vti pro sua quisque conscientia ad mysteria participanda accederet; ac, quod est maximum omnium, canonem illum de presbytero pœnitentiario in singulis ecclesiis præficiendo, apud alias sectas firmum ratumque mansisse; eos verò qui fidem Consubstantialis tenebant, nec non Nouatianos presbyterum pœnitentiarium reiecisse: hæc omnia nonnulli, quamlibet occasionem captantes, vt Catholicam veritatem impugnent, tam facilè admittunt, vt ex his affirmare audeant, pœnitentiam per sacerdotes in Ecclesia ministrari solitam, temporibus Nectarij prorsus esse sublatam, ac penitus abrogatam. Sed tanta hæc Socrati testanti præstanda est fides, quanta ceteris hæreticis de suis dogmatibus tractantibus: quippe Nouatianus secta cùm fuerit, quàm verè ac sincerè hæc scripserit aduersus pœnitentiam in Ecclesia administrari solitam, quemlibet puto posse facile iudicare. B C

XXVII. SOCRATES SECTA NOVATIANVS. Ceterùm hæc quæ dicimus de Socrate, non esse calumniam, sed apertissimam veritatem; nec tam aliorum testimonio, quàm sui ipsius professione probari ipsum fuisse secta Nouatianum; quæ paucis dicturi sumus (haud enim hæc tam manifesta longo indigent sermonis inuolucro) nullo negotio declarabunt. Cùm enim nulla eos laudandi, & ea quæ iidem Nouatiani dixissent, affirmandi, occasionem prætermiserit: Nicephorus[b] hæc intelligens, eum esse Nouatianum, non semel, sed iterùm iure clamat. Sed istud ipsum sua sponte dilucidiùs profitentem audiamus. Agens enim de sancto Ioanne Chrysostomo Nectarij successore, eum[c] sugillat, quòd pro concione sæpè ea verba dixisset: Si millies lapsus pœnitentiam egeris, in Ecclesiam ingredere.] extant huiuscemodi vel alia plura id generis in homilia secunda eiusdem in Psalmum quinquagesimum: quæ redarguens Socrates, se proculdubiò eadem cum Sisinnio tum Nouatianorú Episcopo, qui eo argumento aduersus eumdem Ioannem Chrysostomum librum conscripsit, sensisse, absque vlla ambiguitate declarat. Verùm quoniam & Sozomenum eamdem prorsus causam fouisse certum est: quàm manifestè deliret vterque, erit perfacile demonstrare. Cùm enim ambo in eam conueniant sententiam, vt sublato à Nectario presbytero pœnitentiario, Ecclesia (quod ait Socrates[d]) eiusmodi exemplum fuerit imitata, vel (quod ait Sozomenus[e]) omnium ferè Ecclesiarum Præsules idipsum sectati fuerint: quàm id à veritate sit alienum, paulo inferiùs apertissimè declarabimus, cùm multis exemplis adductis, quid à ceteris Ecclesiis fuerit obseruatum, aperiemus. D

[b] *Niceph. li. 6. c. 37. & lib. 9 c. 13.*
[c] *Socrat. li. 6. c. 19.*
[d] *Socrat. li. 6. c 19.*
[e] *Sozo. lib. 7. c. 16.*

XXVIII. At quoniam ambo rursus in eamdem conspirant sententiam, dicuntque sublato presbytero pœnitentiario à Nectario, permissum cuique vt secundùm animi sui consilium ad diuina participanda mysteria posset accedere: licet hæc de Nectario, vt ab hominibus qui faueant Nouatianis dicta, fide vacillent; tamen si velimus esse vera, & fidem de his Socrati adhibendam putemus; Nectarium à Nouatianis fuisse deceptum, affirmare oportet; vt qui illis vteretur familiarissimè, quos etiam in rebus quæ spectant ad fidem aliquando consuleret, & illorum opem aduersus alios hæreticos imploraret; cùm alioqui non deessent in ea Ecclesia Catholici, quos docuisset Gregorius Nazianzenus, in cuius sedem ipse successerat. Iactat hæc idem Socrates[f] de suis Nouatianis, Agellio Episcopo, & Sisinnio Lectore, quodque ab eo requisiti, præstò fuerint. Scimus & Gregorium Nazianzenum, cùm solutus munere pastorali, quietus Nazianzi in rure paterno ageret, aduersus eumdem Nectarium per litteras acerrimè expostulasse, quòd Arianos, Macedonianos, Eunomianos, atque Apollinaristas, quæ vellent, liberè Constantinopoli E

NECTARIVS VSVS NOVATIANIS.

[f] *Socrat. li. 5. c. 10.*

tractare

A tractare permitteret. Quonam stomacho de his ille ad eum scripserit, eius epistolæ exordium facile manifestat; est enim huiusmodi [a]: Dei cura & prouidentia, quæ ante tempora nostra Ecclesias tueri solebat, vitam hanc deseruisse in vniuersum videtur.] Ex his igitur facilè potest intelligi, ex quo fonte deductum fuerit, quod dicunt, arbitrio suæ conscientiæ, absque exomologesi coram presbytero facta, cuique relictum, vt, cùm vellet, sacram sumeret Eucharistiam: nec Eudæmonem illum, quin potiùs cacodæmonem, quem hoc illi consuluisse dicit Socrates, nec alium quàm Nouatianæ sectæ hominem fuisse credendum est.

[a] Extat in edit Billiana, post orat. in S. Pentecost.

Esto igitur hæc fuisse à Nectario Nouatianorum consilio instituta: mendacissimè certè addit Socrates, omnes qui essent fidei consubstantialis, Catholicos scilicet, cum Nouatianis pari consensione canonem illum de presbyteris pœnitentiariis in singulis Ecclesiis B præficiendis abrogasse; sed apud alias sectas, nempe hæreticos, illum firmum ratumque mansisse. Nam non tantùm ex his quæ diximus, aperti mendacij redarguitur, sed aliis certissimis argumentis eiusdem impostura detegitur. Qui enim eodem Theodosij tempore cum Nectario vixerunt, & qui futuris temporibus successerunt, quinam vsus fuerit Ecclesiæ Orientalis in impartienda Eucharistia, suis ipsorũ scriptis satis apertè ac firmiter testatum reliquerunt. Ecce tibi in primis Gregorius Nyssenus, qui non modò iis temporibus viuebat, quibus ea accidisse idem Socrates narrat [b], nimirum sub Consulatu Titiani & Symmachi, sed etiam adhuc superstes erat vltimo anno eiusdem Theodosij Imperatoris: nam interfuisse reperitur illi Synodo Constantinopolitanę, quæ celebrata est anno decimosexto & vltimo Theodosij Imperatoris, Arcadio tertiùm, & Honorio secundùm Coss. vt eiusdẽ Synodi [c] Acta declarant: Hic, inquam, Gregorius inter omnes Orientales C Episcopos, qui tunc temporis viuebant, insigni eruditione ornatissimus, & ob præclaras res gestas æstimatione facilè princeps, egregiam epistolam, quæ à Græcis [d] inter canonicas est recensita, scripsit ad Latoium Mitilenes Episcopum, qua quosdam canones, quos pœnitentiales appellare consueuimus, instituit; vt confitentium peccatorum examinato pondere, ex eorum præscripto illis pœnitentia iniungeretur. In vltima quidem sua senectute eam scripsisse videtur Gregorius, quippe qui in fine ad eumdem, ad quem scribit Episcopum, hæc dicat: Debes enim, vt gratus filius ei qui te secundùm Deum genuit in senectute, per tuas orationes alimentare.] Sic igitur, quàm manifestè ex his quæ scribit Gregorius Nyssenus dicti Nouatiani historici mendacij arguantur, nemo non videt. XXIX.

ABSQVE PECCATORVM CONFESSIONE EVCHARISTIAM NON DARI.

[b] Socr. lib. 5. c. 18. 19.

[c] Apud Theodor. Balf. pag. 309.

[d] Apud Theodor. Balf. in addit. pag. 63

Sed iam ad Ioannem Chrysostomum veniamus, qui Nectario in Episcopatu successit; & videamus, num & ipse, quod scribit Socrates fecisse Nectarium, suo arbitrio reli- D querit omnes, vt absque pœnitentia, suæ tantùm conscientiæ testimonio, communicarent; quidque ipse sacerdotes alloquens, de hac re dicat [e] audiamus: Non parua, inquit, vobis imminet pœna, si quem aliqua improbitate teneri scientes, ei huius mensæ participationem permittatis. Sanguis enim eius de manibus vestris requiretur. Si dux igitur quispiam, si Consul ipse, si quis diademate coronatus indignè adeat, cohibe, coërce: maiorem tu illo habes potestatem.] & post multa [f]: Si ipse pellere non audes, mihi indica: non permittam ista fieri: animam priùs tradam meam, quàm Dominicum alicui corpus indignè: sanguinemque meum effundi potiùs patiar, quàm pretiosissimum illum sanguinem præterquam digno concedam. Quòd si quis venerit cum sordibus ignoranter, nulla vestra culpa est, si multam priùs adhibueritis diligentiam: nam hæc mihi de notis & manifestis disputata sunt; quibus emendatis, citò etiam ignotos Deus E notificabit.] repetit eadem alibi iisdem fermè verbis. Ex quibus videas quàm apertè refutentur dicta à Socrate, de licentia impartita, vt quiuis suæ conscientiæ arbitrio ad percipiendam Eucharistiam accederet. XXX.

[e] Chrysost in Mat. ho. 83.

DE SVMENDA EVCHARISTIA CENSVRA.

[f] Chrysost. ad popul. Antio. homil. 60.

Ceterùm fuisse in Ecclesia temporibus Ioannis Chrysostomi presbyteros pœnitentiarios, idem Ioannes Chrysostomus sæpè demonstrat: nam cùm de pœnitentium classe meminerit, presbyteros etiam, apud quos illi agerent exomologesin, in ea Ecclesia fuisse ad illud opus adscriptos, affirmare necesse est: sic enim ait [g]: Adstantem audis præconem, atque dicentem: Quotquot estis in pœnitentia, omnes orate. Quicumque non participes fiunt, in pœnitentia sunt. Quid stas, si es in pœnitentia? sumere non debes: qui namque non communicat, est ex pœnitentibus.] nec aliud insinuat, cùm alibi ait: Causa [h] tui presbyter sedet, causa tui rectus stat doctor laboribus & afflictione affectus.] Præcedere consueuisse peccatorum confessionem sacræ Eucharistiæ sumptionem, alio loco XXXI.

VSVS ECCLESIAE CONSTANTINOP. SVB IOANNE CHRYSOSTOMO.

[g] Chrysost. ad pop. Antioch. hom. 61.

[h] Chrysost. in Mat. ho. 33.

a Chrysost. in Matth. ho. 10

loco demonstrat his verbis[a]: Tempus quidem confessionis æquè & lotis baptismate, & illotis profanisque incumbit: illis quidem, vt post patentium criminum vulnera, pœnitentia interueniente, curentur, & ad sacra mysteria redire mereantur; his verò, vt ablutis in baptismo maculis, ad Dominicam mensam munda iam conscientia accedant.] Ceterùm eiusmodi delictorum confessionem nonnisi sacerdotibus fieri solitam, ab eisdemque absolutionem criminum impartiri debere, sæpè demonstrat[b], dum tantam à Deo illis præstitam facultatem dimittendi peccata vehementer exaggerat. Nec aliud significat, cùm ait, se non tantùm die, sed nocte paratum esse vt pœnitentes peccatores exciperet[c]: Si quando, inquit, contigerit ex vobis peccare aliquem, accedite ad me dormientem, &c.] nimirum vt peccatorum soluatur vinculis. A

b Chrysost. de sacerd. lib. 3. & aliis multis in locis.
c Apud Met. in vit. Chrys. ex hom. in Act. Apost.

XXXII. ELVCIDANTVR LOCA CHRYSOST.

His igitur sic se habentibus, si quando (quod & sæpiùs est inuenire) idem Chrysostomus hortatur, vt Deo confiterentur peccata, non hominibus, nec velut in theatro panderent ea: non à secreta certè, sed à publica illa absterruit peccatorum propalatione, cuius occasione Nectarius (vt vidimus) pœnitentiarum presbyterum in ordinem redegerat: recens quippe erat exemplum; qua ex causa istud ipsum sæpiùs inculcauit, vt cùm ait[d]: Admoneo te vt assiduò confiteare: neque enim in theatrum duco cõseruorum tuorum, nec te cogo peccata tua hominibus nuntiare: conscientiam tuam Deo expone, eique ostende vulnera tua.] & alibi: Non tantùm, inquit, peccatores esse dicamus, sed etiam ipsa peccata specialiter singula computemus. Non tibi dico, vt te prodas in publicum, neque vt te apud alios accuses, sed obedire te volo Prophetæ dicenti: Reuela Domino viàm tuam: ante Deum tua confitere peccata. Nunc autem neque necessarium est præsentibus testibus confiteri.] hæc & alia id genus sæpè Chrysostomus[e]; quæ interdum ex Græco in Latinum ab Erasmo perperàm reddita, occasionem erroris ceteris tribuerunt: vt illud, quod habetur in homilia quarta de Lazaro Græcè scriptum: μὴ γὰρ ἀνθρώπῳ λέγεις, ἵνα ὀνειδίσῃ σε; μὴ γὰρ τῷ συνδούλῳ ὁμολογεῖς, ἵνα ἐκπομπεύσῃ;] Erasmus ita: Caue enim homini dixeris, ne tibi opprobret: neque enim conseruo confiteris, vt in publicum proferat.] Atqui non vetat Chrysostomus ne homini confiteamur: sed hæc eius sententia est: Num enim homini dicis, vt tibi exprobret? Num conseruo confiteris, vt te apud vulgus traducat?] B C

d Chrys. hom. de Publicano in Luc. 18.
e Idem ho. 31. in ep. ad Heb. hom. 41. ad pop. Antioch. Ho. de pœnit. & confess. Ho. 8. de pœnit. Ho. 4. de Lazaro. Hom. 5. de incomp. Dei natura.

XXXIII. PVBLICA CONFESSIO DAMNATA.

Quamobrem sic & in ceteris (ne dicere cogamur eũdem sibi ipsi contraria scribentem esse turpiter hallucinatum) cùm tantùm Deo esse confitendum affirmat, & hominibus non esse propalanda peccata admonet, non aliud quàm secretam confessionem suadet; & ab illa publica, cuius occasione scandalum obortum erat, absterret. Siquidem secretè confiteri, idem æstimabatur, quod Deo tantummodò eadem propalare; nec homo crederetur, qui vicem Dei potiùs gereret: nam (vt idem ait Chrysostomus[f]) sacerdoti thronus in cælis collocatus est. Sicut è conttà palàm confiteri, eadem erat hominibus potiùs quàm Deo propalare. Quam quidem publicam confessionem dicendus est Nectarius dimouisse: nam eamdem alicubi adhuc vsu retentam S. Leo Papa[g] ampliùs exercendam esse prohibuit, de his scribens ad Episcopos Cãpaniæ in hæc verba: Illam etiam contra Apostolicam regulam præsumptionem, quam nuper agnoui à quibusdam illicita vsurpatione committi, modis omnibus constituo submoueri (de pœnitentia videlicet, quæ ita Fidelibus postulatur) ne de singulorum peccatorum genere libellis scripta confessio publicè recitetur: cùm reatus conscientiam sufficiat solis sacerdotibus indicari confessione secreta. Quamuis enim plenitudo fidei videatur esse laudabilis, quæ propter Dei timorem apud homines erubescere non veretur: tamen quia non omnium huiusmodi sint peccata, vt ea, qui pœnitentiam poscunt, non timeant publicare; remoueatur tam improbabilis consuetudo, ne multi à pœnitentiæ remediis arceantur, dũ aut erubescunt, aut metuunt inimicis suis facta reserare, quibus possunt legum constitutione percelli. Sufficit ergo illa confessio, quæ primùm Deo offertur, tunc etiam sacerdoti, qui pro delictis pœnitentium precator accedit. Tunc enim demum plures ad pœnitentiam poterũt prouocari, si populi auribus non publicetur conscientia confitentis.] hæc Leo, in omnibus consentiens his quæ fecisset Nectarius, & Chrysostomus esse facienda admonuit. D E

f Chrysost. in ver. Isaia hom. 5.
g Leo epist. 80 cap. 2.

XXXIIII. FACTVM NECTARII MALE INTERPRETATI NOVATIANI.

Certè quidem huic similis fuisse videtur peccatorum illa confessio, quam mulier illa tempore Nectarij fecisse dicitur: quandoquidem non à presbytero eius fuisse propalatum peccatum, sed à se ipsa tantùm, Socrates & Sozomenus testantur; sed id eodem sacerdote proculdubiò suadente: cuius rei causa ille meritò à Nectario est gradu amotus,

A tus, officioque depositus. quo facto, Nouatiani (vt mos est hæreticorum) quamcumque licet leuem, vt sinceris dogmatibus detrahant, arripere ausi occasionem (quod est in prouerbio: Muscæ ad vlcus) non tantùm presbyterum pœnitentiarium in ordinem redactum: sed & pœnitentiam ipsam vnà cum eo fuisse proscriptam, calumniosè admodum conclamarunt: cùm tamen (vt dictum est) illa potiùs theatralis fieri interdum solita confessio peccatorum fuerit abrogata, quam & S. Leo prohibuit, non autem secreta, cùm sui natura esse soleat silentij tenacissima. Quòd si quis adeò scelestus inuentus fuerit presbyter, qui sacri asyli iura violauerit, & sacramento tantam iniuriam irrogauerit: si ob eam causam & sacramentum ipsum quis dixerit auferendum, certè deperiisse necesse erit cetera etiam sacramenta, ipsámque diuinam Scripturam, sacras & profanas leges, & quidquid denique boni est à Deo concessum hominibus:
B cùm nihil sit, in quod humana præsumptio non deliquerit. quò certè nihil stultius dici posse videtur.

Sic igitur non modò non secreta à Nectario, sed nec publica illa est abrogata exomologesis, quæ ex publico ac omnibus manifesto peccato prouenit; quæ hactenus in Ecclesia perseuerat. Habes eius exemplum egregiè expressum à S. Hieronymo[a] de Fabiola vidua publicè exomologesin faciente Romæ in basilica Lateranensi: quam (vt Augustinus[b] scribit ad Macedonium, & ante ipsum Ambrosius[c]) semel actam iterari non licebat: de qua etiam intelligit Ioannes[d] Chrysostomus, dum post semel impartitam reconciliationem, eam iterùm tribui non debere testatur. Fuit & in vsu, sed inter monachos, publica quædam confessio, quæ collecta synaxi fieri consueuit, de qua inter alios hæc Basilius[e]: Admissum delictum nullo modo occultum teneto, sed in me-
C dium audientibus cunctis enuntiato, vt per communem orationem sanetur morbus.] At hæc satis de his quæ ex Nectarij facto à pœnitentiæ hostibus sunt solita obiici: quæ licet (si temporis erat habenda ratio) suo loco potiùs quàm hîc fuerant explicanda: tamen, quod nobis de peccatorum confessione agentibus, eiusque traditiones insinuantibus, ex Actis Apostolorum suppeditatum est argumentum; ne hæc quæ obiicerentur, consultò, tamquam occulta captata fuga, prætermisisse videremur, de his modò agere operæpretium duximus. Verùm dum hæc nostra sub prælo essent, D. Latinius noster, vir cum primis eruditus, totaque Vrbe spectatus, eodem argumento libellum rogatus edidit, egregium planè suæ senectutis honestissimæ monumentum: quo cùm hæc nostra firmantur, tum etiam his nostris illa firmiùs roborantur. Vna enim cùm sit veritas; licet eius studiosi diuersis interdum viis incedant, necesse est tamen vt in idem
D loci conueniant.

XXXV. QVAE EXOMOLOGESIS ABROGATA A NECTARIO.

[a] Hier. ep. 30.
[b] Aug. ep. 53. & 54.
[c] Ambr. de pœn. li. 2. c. 10
[d] Chrys. hom. 2. in epist. ad Ephes.
[e] Basil. de instit. monach.

Quod verò spectat ad confessionem peccatorum sacerdoti faciendam: multa alia suppetunt sanctorum Patrum testimonia, vt Basilij[f] id sæpiùs testantis, ac apertè profitentis, illis faciendam esse peccatorum confessionem, quibus sacra mysteria sunt commissa. Gregorius[g] Nyssenus id ipsum. Pacianus[h], qui claruit (vt testatur Hieronymus) temporibus Theodosij, resolutionem peccatorum sacerdotibus à Christo concessam, sacramentum appellat; idemque in Parænesi quam scripsit de pœnitentia, de confessione peccatorum sacerdotibus facienda, pluribus agit. Ambrosius[i] aduersus Nouatianos insurgens, multis demonstrat, rectè Ecclesiam per sacerdotes vendicare, vt pœnitentium peccata dimittat: & duobus libris, quos de pœnitentia scripsit, nihil aliud facit, quàm Nouatianos insectari ac redarguere, simulque ostendere, esse in Ecclesia confitentibus pec-
E cata per sacerdotes veram relaxationem & absolutionem delictorum, eamque passim exerceri solitam: quin & ipse in eadem functione sæpè versatus, cùm pœnitentium audiret delicta, commiseratione collacrymari solitus erat: quod eius clericus Paulinus, qui Vitam ipsius scripsit, testatur his verbis: Quotiescumque illi aliquis ad promerendam pœnitentiam lapsus suos confitebatur, ita afficiebatur cómiseratione, vt flens aliena sicut sua peccata, ad fletum pœnitentem etiam commoueret: ac causas criminum, quas illi confitebantur, nulli nisi Domino, apud quem intercedebat, loquebatur; relinquens exemplum posteris sacerdotibus, vt intercessores apud Deum sint magis, quàm accusatores apud homines.] hæc Paulinus. Certè non tantùm publicè peccantes ac pœnitentes Ecclesiæ reconciliare, sed & secretò confitentes audire, muneris fuisse Episcoporum, scribit Nicephorus[k] Chartophylax; additque illos immensi pertæsos laboris, eamdem functionem delegasse posteà monachis sacerdotibus.

XXXVI. RVRSVS DE CONFESSIONE PECCATORVM MAIORVM SENTENTIAE.

[f] Basil. reg. breuior. & li. de ver. virg. epis. canon. ad Amphil. c. 73
[g] Greg. Nyss. homil. 3. in Ecclesiast.
[h] Pacian. ep. 1 ad Sympron.
[i] Ambros. de pœnit. c. 2. & sequent.
[k] Niceph. ep. ad Theodos.

XXXVII. Meminit & secretæ confessionis Hieronymus[a], cùm ait: Si quem serpens diabolus occulte momorderit, & nullo conscio, eum peccati veneno infecerit: si tacuerit qui percussus est, & non egerit pœnitentiam, nec vulnus suum fratri & magistro voluerit confiteri: magister, qui linguam habet ad curandum, facilè ei prodesse non poterit. Si enim erubescit vulnus medico confiteri; quod ignorat medicina non curat.] idem & alibi[b], sacerdotes esse qui peccata audiant & diiudicent, tradit. Augustinus quoque de eadem sæpiùs, vt cùm ait[c]: Nemo sibi dicat: Occultè ago, apud Deum ago; nouit Deus qui mihi ignoscit, quia in corde ago. Ergo sine causa dictum est: Quæ solueritis in terra, soluta erunt in cælo? Ergo sine causa sunt claues datæ Ecclesiæ? Frustramus Euangelium Dei, frustramus verba Christi.] & rursus inferiùs[d] de his qui peccant: Veniant, inquit, ad Antistites, per quos illis in Ecclesia claues administrantur.] & paulo pòst: Si peccatum eius non solùm in graui eius malo, sed etiam in tanto scandalo est aliorum; atque hoc expedire vtilitati Ecclesiæ videtur Antistiti, in notitia multorum, vel etiam totius plebis, agere pœnitentiam; non recuset, non resistat.] hæc Augustinus de secreta primùm, ac de publica pœnitentia, cùm ratio publici scandali illam exigit. Eademque alibi sæpiùs[e] inculcat. Cælestinus Papa[f], qui eodem vixit tempore, seuerissimum sanxit decretum aduersus Episcopum, vel presbyterum, si cum muliere, cuius audisset peccatorum confessionem, peccasset; vt Episcopus annis quindecim pœniteret, presbyter verò duodecim; & si factum propalatum esset, deponerentur: quibus certè vsum secretæ confessionis demonstrat. A B

[a] Hier. in Eccles. c. 10.
HIERONYMI ET AVGVSTINI ASSERTIO.
[b] Hieron. in Matth. 16.
[c] Aug. hom. 49.
[d] Aug. ho. 50
[e] Aug. ho. 12. Ser. 8. de ver. Dom. c. 2. In Ioan tra. 49. Serm. 66. de tempore
[f] Dist 20 q 1 c Non debet. & to. 1. Cōc

XXXVIII. His addimus post aliorum Græcorum testimonia qui ante Nectarium vixere, quos recensuimus, & aliorum qui post eum vixerunt, nempe inter alios, duos Anastasios, Sinaitam videlicet Antiochenum, & alterum Nicænum, Episcopos; quorum prior[g] hæc breuiter habet: Christo Domino per sacerdotes tua confitere peccata, &c.] posterior[h] verè post multa in eamdem sententiam disputata, hæc ait: Qui autem stultè, vel potiùs impiè dicunt nihil prodesse eam quæ fit hominibus confessionem; propterea quòd sint similiter vitiis obnoxij, & animi perturbationibus: solum enim Deum posse tollere peccata: sciant qui hæc dicunt, primùm quidem, quòd suæ nequitiæ & amentiæ prætextum obtendunt: deinde dicta ipsius Domini circumscribunt, qui dicit suis ministris: Quæcumque ligaueritis super terram, erunt ligata & in cælo. & rursum: Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.] & paulo inferiùs: Etsi ergo sit homo qui audit confessionem, Deus est tamen qui per se conuertit & donat.] C

[g] Anast. Sinait. orat de sacra Synaxi.
[h] Anast. Nican. quæs. in Script. q. 6.

XXXIX. Sed & longè antè Ambrosius[i] hæc in eamdem sententiam: Homines, inquit, in remissionem peccatorum ministerium suum exhibent, non ius alicuius potestatis exercent. Neque enim in suo, sed in Patris & Filij & Spiritus sancti nomine peccata dimittuntur. Isti rogant, Diuinitas donat: humanum enim obsequium, sed munificentia supernæ est potestatis.] hæc idcircò, quod sacerdos absoluendo, preces præmittit, dicens: Misereatur tui, &c.] & cùm ipsam peccatorum absolutionem impartitur, In nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, illam pronuntiat. Essent his addenda quamplurima, sed non patitur ratio instituti vt his diutiùs immoremur. Ceterùm hæc breuiter sic habeto; cunctos, qui pòst vixere, Catholicos tam Latinos quàm Græcos rerum Ecclesiasticarum tractatores de confessione peccatorum coram sacerdotibus facienda in eamdem pedibus iuisse pariter sententiam; sicque quod à Christo Domino nostro est institutum, & Apostolorum temporibus factitatum, numquam ampliùs in Ecclesia Catholica esse intermissum. His igitur quæ ad Apostolicas traditiones, & Ecclesiæ vsum pertinent (vt suscepti muneris officium postulabat) elucidatis, iam ad ipsam rerum Ephesi gestarum historiam, vnde digressi sumus, post longas tandem moras aliquando reuertamur. D E

[i] Ambr. l. de Spiritu sancto li 3 c 19.
DEVS. NON HOMO ABSOLVIT.

XL. Cùm nouo casu irruentis dæmonis in Sceuæ filios Exorcistas, Christiani etiam timore perculsi venissent ad Paulum, confitentes & annuntiantes peccata sua; pœnitentia etiam satisfacere studuerunt: Multi enim, inquit Lucas[k], ex eis qui fuerant curiosa sectati, contulerunt libros, & combusserunt coram omnibus, & computatis pretiis illorum, inuenerunt pecuniam denariorum quingentorum millium. Ita fortiter crescebat verbum Dei, & confirmabatur.] Fuisse hos magiæ libros, æquè omnes[l] consentiunt. Antiquo quippe vsu receptum fuit, vt libri magicæ artis, qui per inuocationes dæmonum, aliosque superstitiosos ritus exerceri consueuerunt, igni traderentur. De his est respon-

[k] Act. 19.
[l] Chrysost. Beda. Oecu. in Act. Apos.

A responsum Pauli Iurisconsulti [a] in hæc verba: Libros magicæ artis apud se neminem habere licet: & si penes quoscumque reperti sunt, bonis demptis, ambustisque his publicè, in insulam deportentur, humiliores capite puniantur.] Sed & Vlpianus [b], improbatæ lectionis libros, magicos scilicet, vel similes, igni protinus esse tradendos, consuluit. Sæpè [c] scimus datum negotium magistratibus de eiusmodi libris diligenter inquirendis, vt in eos habentes animaduerterent. Vsitatum id ipsum apud Græcos, atque Athenis potissimùm, vt improbatæ lectionis libri igni traderentur, exemplum [d] de Protagoræ voluminibus igni traditis declarat. Dicto igitur Ephesiorum Christianorum exemplo, in Ecclesia itidem obseruatur, vt non tantùm magiæ libri, sed & ceteri omnes qui ab hæreticis aduersus Catholicam fidem scripti fuerint, igne consumantur. De magiæ verò libris hæc Augustinus [e], de mago agens, quem ad fidem conuertit: Perierat iste: nunc quæsitus B inuentus, adductus est: portat secum codices incendendos, per quos fuerat incendendus; vt illis in ignem missis, ipse in refrigerium transeat.] De comburendis [f] verò libris hæreticorum, extant Christianorum Imperatorum sanctiones.

[a] Paulus sent. li. 5. tit. 23. ad l. Cor. de sic. & venef.
LIBRI MAGIAE IGNE DAMNATI.
[b] Vlpiã. l. 4. § tantũdem. ff. famil. ercisc.
[c] Liu. lib. 29.
[d] Cic. de nat. deor. lib. 2.
[e] Aug. in Ps. 61. in fine.
[f] l. vlt. de hær. Cod. Theod.

Porrò æquè ac magia, execranda visa est Christianis illa per astrorum aspectum fieri solita diuinatio, quæ ex Iudiciaria, quam vocant, astrologia manare consueuit. Quamobrem Aquila Ponticus, eruditione interpretandi celeberrimus, ab Ecclesia est eiectus, quòd (vt Epiphanius [g] tradit) genituarum inspectionibus, & natiuitatum horoscopis vacaret. Sed hæc non solùm apud Christianos, verùm etiam apud Gentiles: nam (vt Dio [h] tradit) Augusti temporibus astrologi, sicut & præstigiatores, sunt ab Vrbe (quod anteà diximus) expulsi. Sanè quidem de mathematicis Vrbe pellendis atrox Senatusconsultum factum anno superiori, ex Tacito [i] vidimus; quod tamen cùm irri- C tum fuisse dicat, non aliud significat quàm quod alibi de his ait: Genus hominum potentibus infidum, sperantibus fallax, quod in ciuitate nostra vetabitur semper, & retinebitur.] hæc idcircò, quòd sæpiùs iidem legibus Imperatorum inueniuntur esse proscripti, iidemque rursus in Vrbe semper inuenti. Sed enim quòd pertinet ad Ephesios, de quibus est sermo: genus hominum magiæ addictissimum fuisse, testatur S. Hieronymus [k]: in ea enim ciuitate artium magicarum præstigiæ admodum viguerunt. Equidem nullibi cariùs quàm Ephesi Apollonius Tyanæus magiæ suæ merces est nundinatus, si Philostrato [l] credimus. Nam & ipse cùm circa hæc tempora Ephesum venisset, incredibilem sanè apud illius vrbis accolas æstimationem aucupatus est; adeò vt (quòd idem ait) statua donatus ab illis, inter diuos relatus sit. Sed quæ anni huius reliqua sunt, prosequamur.

XLI.
[g] Epiph. li. de ponderibus.
DE ASTROLOGIS ET MATHEMATICIS.
[h] Dio lib. 49.
[i] Tacit. li. 17.
[k] Hie. in præf. ep. ad Ephes.
[l] Philost. li. 4.

D Hoc eodem anno, iisdemque Coss. tertio [m] Idus Octobris, circa horam septimam moritur Claudius Imperator, annum ætatis agens (vt Suetonius tradit) sexagesimumquartum, in Imperio verò decimumtertium, menses octo, & dies viginti, vt numerat Dio. Sic igitur defuncto, Agrippinæ dolo, veneno illi propinato; Nero eiusdem Agrippinæ filius annum attingens ætatis decimumoctauum, in imperinm successit, tenuitque annis tredecim, mensibus septem, diebus vigintiocto. Extinctum verò vnà cum Claudio fuit edictum illud aduersus Iudæos, ne in Vrbe agerent, promulgatum: quamobrem & Christianis etiam, qui ex Iudæis crediderant, in Vrbem redeundi, qua pulsi fuerant, facultas data est. Visus est Nero ipso Imperij exordio erga Iudæos propensior: nam & ipsorum Regem Agrippam [n] mox donauit quatuor ciuitatibus, nimirum Perea & Iuliade in regione Abilinæ, Tarichæa & Tiberiade in Galilæa positis: reliquam verò Iudæam Feli- E ci, qui (vt vidimus) à Claudio eam administrandam acceperat, curandam tradidit; idque in gratiam Pallantis eius germani, qui ex eo quòd conciliasset nuptias Agrippinæ cum Claudio, quarum occasione Nero subiisset Imperium, apud Agrippinam & Neronem plurimum posse videbatur.

XLII.
[m] Sen. in lud. de obit. Clau. Tacit. li. 12. Sueton. in Claud. c. 45. Dio li. 60.
NERO IMPERAT.
[n] Ios. antiq. li. 20. c. 5. & de bello Iud. lib. 2. c. 12.

Sub iisdem Coss. refert Tacitus [o], dolo Agrippinæ sublatum esse veneno Iunium Silanum Asiæ Proconsulem, atque Narcissum libertum, qui apud Claudium primum ferè locum tenuerat, esse necatum. Porrò hæc omnia facta sunt (vt idem auctor ait) ignaro Nerone, qui sic moribus compositus erat, vsus Seneca præceptore, vt cuiusuis nocentissimi hominis legibus condemnati supplicium exhorresceret; quod ad ipsum scribens testatur Seneca his verbis [p]: Animaduersurus in latrones duos Burrus Præfectus tuus, vir egregius, & tibi Principi notus, exigebat à te, scriberes in quos & ex qua causa animaduerti velles: hoc sæpè dilatum, vt aliquando fieret, instabat. Inuitus inuito cùm chartam

XLIII.
[o] Tacit. li. 13. Dio li. 60. in fine.
NERONIS CLEMENTIA.
[p] Senec. de cle. lib. 2.

tam protulisset, traderetque, exclamasti: Vellem nescire litteras. O dignam vocem, quam audirent omnes gentes quæ Romanum imperium colunt.] hæc idcircò de Nerone, qui ipso biennio sui imperij in omnes fuit beneficentissimus; vt non mireris, si rescisso in Iudæos Claudij edicto, eisdem in Vrbem redeundi dederit libertatem. A

IESV CHRISTI ANNVS 57. PETRI ANNVS 13. NERONIS IMP. ANNVS I.

I. [a] Tacit. li. 13. IVDAEI REVERTVNTVR ROMAM. [b] Act. 19.

ANno deinceps quinquagesimoseptimo Domini, Claudio Nerone [a] & L. Antistio Coss. cùm, morte Claudij, Iudæis adeundi Romam potestas facta esset, & ipse Paulus tertium iam annum Ephesi ageret, veniendi Romam consilium iniit; sed priùs Macedoniæ & Achaiæ Ecclesias visitare, ac Ierosolymam reuerti, demum Romam inde se conferre decreuit: hæc enim Lucas [b] in hæc verba testatur: His autem expletis, proposuit Paulus in Spiritu, transita Macedonia & Achaia, ire Ierosolymam, dicens: Postquam fuero ibi, oportet me & Romam videre. Mittens autem in Macedoniam duos ex ministrantibus sibi, Timotheum & Erastum, ipse remansit ad tempus in Asia.] hæc Lucas. Ad quodnam vsque tempus Paulus permanserit Ephesi, ipse his diebus scribens ad Corinthios [c]; declarat his verbis: Veniam autem ad vos, cùm Macedoniam pertransiero: nam Macedoniam pertransibo. Apud vos autem forsitan manebo, vel etiam hiemabo, vt vos me deducatis quocumque iero. Nolo autem vos modò in transitu videre: spero autem aliquantulum temporis manere apud vos, si Dominus permiserit: permanebo autem Ephesi vsque ad Pentecosten.] Ac insuper de Timotheo, quem in Macedoniam vnà cum Erasto, inde Achaiam præmiserat, hæc ait [d]: Misimus ad vos Timotheum, qui est filius meus carissimus, & fidelis in Domino.] ac rursum de eodem inferiùs [e]: Si autem venerit Timotheus: videte vt sine timore sit apud vos: opus enim Domini operatur, sicut & ego.] B C

[c] 1. Cor. 16. [d] 1. Cor. 4. [e] 1. Cor. 16.

II. DE EPISTOLA PRIMA AD CORINTHIOS.

Ex his itaque omnibus clarum perspicuumque redditur, ipsum Paulum Apostolum scripsisse primam epistolam ad Corinthios, cùm adhuc Ephesi moraretur, sed iam de profectione cogitantem. Qua autem occasione ad eam scribendam impulsus fuerit, paucis aperiendum est: ex eius enim argumento satis apertè proditur causa, quam ad rerum gestarum notitiam summopere conducere existimamus. Cùm Paulus Corintho profectus, Ephesum veniens, ibi triennio moraretur; & Apollo Corinthum profectus, illic Euangelium prædicasset; licet non secùs ac Paulus vnum Deum & Iesum Christum eius filium annuntiasset: tamen accidit vt vana quadam iactantia quisque suum præceptorem, à quo esset eruditus, extolleret: dumque alij se Pauli, Apollo alij, alij verò neutrius, sed Cephæ, nempe Petri, vel Christi esse gloriarentur; oborta est inter eos non parua contentio: quam Paulus vt componeret, aliaque de quibus dicemus, sedulò admoneret, priorem ad ipsos dedit epistolam, qua in primis agens de eorum altercatione, hæc ait [f]. Obsecro vos fratres per nomen Domini nostri Iesu Christi, vt id ipsum dicatis omnes, & non sint in vobis schismata: sitis autem perfecti in eodem sensu, & in eadem sententia. Significatum est enim mihi de vobis, fratres mei, ab eis qui sunt Chloës, quia contentiones sunt inter vos. Hoc autem dico, quòd vnusquisque vestrûm dicit: Ego quidem sum Pauli: Ego autem Apollo: Ego verò Cephæ: Ego autem Christi. Diuisus est Christus? Numquid Paulus crucifixus est pro vobis? aut in nomine Pauli baptizati estis? &c.] D E

[f] 1. Cor. 1.

III. QVOMODO CEPHAE SE ESSE DICERENT CORINTHII.

In his quidem aduertendum est, quoniam non sic dicebant alij se esse Cephæ, quòd Cephas Corinthi prædicasset: sicut nec qui se dicerent esse Christi, id ob eam causam profitebantur, quòd Christus cùm in humanis esset, illis Euangelium annuntiasset: sed potiùs quò illam contentionem & scissuram Ecclesiæ declinarent, rem ad suum principium reducentes (quòd sic falli non possent) dicerent alij, se esse primos omnium post Christum pastoris & Ecclesiæ capitis Petri discipulos, alij verò auctoris omnium Christi. Idcircò idem Paulus inferiùs, nulla de Cepha habita mentione, nec de Christo, sed quia sui tantùm causa & Apollo fuerat oborta contētio, subdit [g]: Cùm enim sit inter vos zelus & contentio, nónne carnales estis, & secundùm hominem ambulatis? Cùm enim quis dicat,

[g] 1. Cor. 3.

A dicat, Ego quidem sum Pauli: alius autem, Ego Apollo: nónne homines estis? Quid igitur est Apollo? quid verò Paulus? Ministri eius, cui credidistis, & vnicuique sicut Dominus dedit. Ego plantaui, Apollo rigauit: sed Deus incrementum dedit.] Sicque videas, cùm de ministerio & officio agitur prædicationis, nullam amplius (secundùm nuper dictam sententiam) de Petro haberi mentionem, eò quòd nondum prædicasset ipse, sicut Paulus & Apollo, Corinthiis Euangelium: sed quòd in Ecclesia primatum teneret, esse ab aliis superiùs nominatum, sicut & Christum; vt quia ille omnium pastor, hic verò esset Christianæ religionis principium.

IV. Quod autem nondum Petrus Corinthum venisset, cùm illuc accedens Paulus Euangelium prædicauit, eiusdem Pauli testificatione satis videtur declaratum haberi, dum ad Rom. scribens, hæc de sui animi instituto testatur [a]: Sic prædicaui Euangelium hoc, non B vbi nominatus est Christus, ne super alienum fundamentum ædificarem; sed sicut scriptum est: Quibus non est annuntiatum de eo, videbunt; & qui non audierunt, de eo intelligent.] Hæc cùm ipse dicat Paulus, plane declarat, neque Petrum, neque alium ante ipsum prædicasse Corinthiis Euangelium. cumque meritò scribat: Ego plantaui] & quod subdit: Et Apollo rigauit] non alium quempiam, sed ipsum post Paulum iisdem Corinthiis verbum Dei annuntiasse indicat. Insuper cùm post ipsum de nullo alio aliquo mentionem habeat, sed Deum incrementum dedisse dicat, nec de Petro aliquid addat; planè demonstrat, se tantùm & Apollo, nec alium quempiam ante hæc tempora iisdem Corinthiis Euangelium prædicasse. Non tamen negamus, venisse post hæc ipsa etiam Petrum Corinthum, atque eosdem ad pietatem instituisse: nam Dionysius [b] Corinthiorum Episcopus manifeste tradit, eamdem Corinthiorum Ecclesiam fuisse ab C vtroque Apostolo stabilitam.

[a] Rom. 15.

PETRVS POST PAVLVM PRAEDICAVIT CORINTHIIS.

[b] Apud Euseb. hist. lib. 2. c. 24.

V. Cur autem inter discipulos Pauli & Apollo ea contentio fuerit concitata: ex his quæ Lucas ac ipse Paulus scripserunt, facile est coniectare. De Apollo enim cùm primùm agit Lucas [c], eum ait fuisse virum eloquentem, ac potentem in Scripturis, qui & feruenti spiritu loqueretur, & diligenter ea quæ sunt Iesu doceret. At cùm Paulus in prædicando aliam iniisset rationem, & ex composito omnem dicendi ornatum, omnemque scientiæ cultum missum fecisset, visus est respectu illius in dicendo paulò frigidior atque ieiunior: sicque cùm in eo genere nonnulli Apollo præferrent Paulo, alij rursus (vt par erat) Paulo primas deferrent; ea, quam diximus, oborta est inter Corinthios recèns ad fidem conuersos dira contentio. Quo autem consilio in prædicatione Euangelij Paulus eam iniisset rationem, ipse ad eos scribens his verbis significat [d]: Cùm venissem D ad vos, fratres, veni non in sublimitate sermonis aut sapientiæ, annuntians vobis testimonium Christi. Non enim iudicaui me scire aliquid inter vos, nisi Iesum Christum, & hunc crucifixum. Et ego in infirmitate & timore & tremore multo fui apud vos: & sermo meus & prædicatio mea non in persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis, sed in ostensione Spiritus, & virtutis: vt fides vestra non sit in sapientia hominum, sed in virtute Dei. Sapientiam autem loquimur inter perfectos.] hæc & alia id genus multa superiùs. Cæterum ipse Paulus in secunda [e], quam ad eosdem scripsit, epistola, se fuisse imperitum sermone, non autem scientia, profitetur.

[c] Act. 18.

PAVLVS IN PRAEDICATIONE QVALIS.

[d] 1. Cor. 2.

[e] 2. Cor. 11.

VI. Certè quidem quod ad sermonis ornatum pertinet: quantum ex eius epistolis Hieronymus [f] visus est sibi posse colligere, hæc habet in eamdem sententiam: Nos, inquit, quotiescumque solœcismos, aut tale quid annotamus, non Apostolum pulsamus, vt maleuoli criminantur; sed magis Apostoli assertores sumus, qui Hebræus ex E Hebræis absque rhetorici nitore sermonis & verborum compositione & eloquij venustate numquam ad fidem Christi totum mundum traducere valuisset, nisi euangelizasset eum non in sapientia verbi, sed in virtute Dei, nam & ipse ad Corinthios ait: Ego cùm venissem ad vos, fratres, veni non in eminentia verbi, sed in virtute Dei.] subdit: Iste igitur, qui solœcismos in verbis facit; qui non potest hyperbaton reddere, sententiamque concludere, audacter sibi vendicat scientiam, & dicit: Quoniam secundùm reuelationem cognitum factum est mihi mysterium, &c.] Idem ad Algasiam [g]: Illud quod crebrò diximus: Etsi imperitus sermone, non tamen scientia: nequaquam Paulum de humilitate, sed de conscientiæ veritate dixisse, etiam nunc approbamus. Profundos enim & reconditos sensus lingua non explicat; & cùm ipse sentiat quid loquatur, in alienas aures puro non potest transferre sermone, quem cùm in vernacula lingua habeat

[f] Hier. in ep. ad Ephes. c. 3.

PAVLVS QVALIS IN SCRIBENDO.

[g] Hier. epist. 151. q. 10.

habeat disertissimum, quippe Hebræus ex Hebræis, & eruditus ad pedes Gamalielis viri in lege doctissimi, se ipsum interpretari cupiens inuoluitur. Si autem in Græca lingua hoc ei accidit, quam nutritus in Tarso Ciliciæ à parua ætate imbiberat; quid de Latinis dicendum est, qui verbum de verbo exprimere conantes, obscuriores faciunt eius sententias, & veluti herbis crescentibus, frugum strangulant vbertatem?] A

VII. [a] Hier. ad Pămach. ep. 50. PAVLI IN SCRIBENDO ENERGIA.

Ceterùm quanti ipse fecerit, ac ceteris æstimandum esse iudicarit Pauli genus dicendi, ad Pammachium [a] scribens insinuat, dicens: Paulum Apostolum proferam; quem quotiescumque lego, videor mihi non verba, sed audire tonitrua. Legite epistolas eius, & maximè ad Romanos, ad Galatas, ad Ephesios, in quibus totus in certamine positus est; & videbis eum in testimoniis quæ sumit de veteri Testamento, quàm artifex, quàm prudens, quàm dissimulator sit eius quod agit: videntur quidem verba simplicia, & quasi innocentis hominis & rusticani, & qui nec facere nec declinare nouerit insidias; B sed quocumque respexeris, fulmina sunt.] ac rursum ad eumdem alibi [b]: Vbi electionis vas, tuba Euangelij, rugitus leonis nostri, tonitrus Gentium, flumen eloquentiæ Christianæ: qui mysterium retrò generationibus ignoratum, & profundum diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei magis miratur quàm loquitur.] Hactenus de Pauli eloquentia Hieronymi iudicium.

[b] Hier. ad Pămach. ep. 61.

VIII. [c] Irenæus lib. 3. c. 7. PAVLI HYPERBATA VNDE.

Sed quod ad hyperbata spectat, quæ sæpè in eius epistolis offenduntur: Irenæus hanc reddit rationem, dicens [c]: Hyperbatis frequenter vtitur Apostolus propter velocitatem sermonum suorum, & propter impetum qui in eo Spiritus est.] Ceterùm Augustinus haud concedit Paulum imperitum fuisse sermone, sed eloquentissimum prædicat: aliterque quàm Hieronymus, eiusdem Pauli explicat verba, dicentis: Etsi imperitus sermone, non scientia.] Id, inquit, quasi concedendo obtrectatoribus, sic locutus, C non tamquam id verum agnosceret, confitendo. Si autem dixisset: Imperitus quidem sermone: & non addidisset, Et non scientia: nullo modo aliud posset intelligi. Scientiam planè non cunctatus est profiteri, sine qua esse doctor Gentium non valeret. Certè si quid eius proferimus ad exemplum eloquentiæ, ex illius vtique epistolis proferimus, quas etiam ipsi obtrectatores eius, qui sermonem præsentis contemptibilem putari volebant, graues & fortes esse confessi sunt [d].] hæc Augustinus [e]; qui & superiùs de eiusdem Pauli eloquentia pluribus disserés, hæc tandem ait: Sicut ergo Apostolum præcepta eloquentiæ secutum fuisse, non dicimus; ita quòd eius sapientiam secuta sit eloquentia, non negamus.] hæc ille, qui eadem declarat exemplis.

[d] 2. Cor. 10
[e] August. de doct. Christ. lib. 4. c. 7.

IX. [f] 1. Cor. 3. STVDIVM PAVLI ERGA CORINTHIOS.

At verò vt reuertamur ad ea quæ dicebantur de Paulo & Apollo: non hæc Paulus agebat, scribens ad Corinthios [f], vt qui se profiterentur Apollo vel Cephæ esse discipulos, eos ab illis auerteret, ac sibi petulanter adsciseret; sed potiùs id curabat, vt dissensione ac diuisione omni reiecta, omnes (vt par erat) in vnum Christum Dominum ac Deum Patrem vniret, à quo & nomen acceperant Christianum. Vnde & ait: Nemo itaque glorietur in hominibus. Omnia enim vestra sunt, siue Paulus, siue Apollo, siue Cephas, siue mundus, siue vita, siue mors, siue præsentia, siue futura: omnia vestra sunt, vos autem Christi, Christus autem Dei.] Nec insuper quòd Apollo aliam iniisset in prædicatione Euangelij rationem, eum contemptibilem reddit aut sugillat, sed æquè commendat ac laudat: quem & sicut se ipsum eisdem imitandum proponit, cùm ait: Hæc autem, fratres, transfiguraui in me & Apollo propter vos: vt in nobis discatis, ne suprà quàm scriptum est, vnus aduersus alterum infletur pro alio.] quibus quidem verbis magnam inter ipsos fuisse animorum coniunctionem, nec æmulationem aliquam intercessisse, sed pari consensione, licet diuerso modo, Christi fidem prædicasse, declarat. E In eo igitur totus fuit Paulus, ne occasione hominum, euacuaretur (quod ait) crux Christi, ab hominibusque potiùs quàm à Christo denominari illi deligerent, quod fuit semper proprium hæreticorum. Vnde apud Ambrosium [g] hæc leguntur: More hæreticorum dissentientes ab inuicem, hominibus deuoti, Pauliani, & Petriani, & Apolloniaci dici volebant, non Christiani: quod valdè exprobrat Apostolus.] & infrà [h]: Sicuti hæretici, qui se aut Photinianos, aut Arianos, aut Cataphrygas, aut Nouatianos, aut Donatianos, aut Manichæos vocari non abhorrent, ita & Corinthij.] Augustinus de iisdem hæc habet [i]: Temporibus Apostolorum, qui dicebant: Ego quidem sum Pauli: Ego quidem Apollo: Ego autem sum Cephæ: quamuis non per impiorum, sed sanctorum nomina, ipsi tamen impia schismata faciebant, hoc ipsorum erat proprium & detestabile vitium.]

[g] Apud Amb. in præf. epist. 1. ad Corin.
[h] Apud eumdem, ibid. in c. 1.
[i] Aug. de vnic. bapt.

A vitium.] quod sunt æmulati omnes ferè hæretici, vt à suo nomine suos sectarios nominarint: Catholici verò, exemplo Apostolorum, hoc maximè omnium sunt auersati, ac potissimùm insectati.

At quoniam diuisa semel Ecclesia schismate, simul omnia confunduntur, ipsaque morum disciplina negligitur, & cuncta denique in deterius dilabuntur: multa & quidem enormia in Ecclesia Corinthiorum acciderunt; quæ Paulus, eadem ad eos scripta epistola, maximè laborat vt tollat, emendet, perperàm facta corrigat, collapsa restituat, atque recens, quæ illis opus esse videret, instituat: perinde ac Dominus [a] Ieremiæ agendum præceperat, vt euelleret, destrueret, disperderet, & dissiparet, ac subinde ædificaret, atque plantaret. Portentosum quoddam facinus, auditu horrendum, à quodam illorum (non quidem ex vulgo, sed, vt existimarunt Chrysostomus [b] & Theodoretus [c], ab aliquo eorum qui ceteros sapientia antecellere viderentur, quique factiosè B Ecclesiam diuisissent, seque duces ceteris præstitissent erroris) fuerat perpetratum; quòd Paulus [d] cùm insectatur, refert his verbis: Omnino auditur inter vos fornicatio, & fornicatio talis, qualis nec inter Gentes: ita vt vxorem patris aliquis habeat. Et vos inflati estis, & non magis luctum habuistis, vt tollatur de medio vestrûm qui hoc opus fecit.] Diuisi enim semel ab inuicem, ad suarum laudum accessionem proficere, quod de aliorum æstimatione decresceret, existimantes, aliorum casu magis elati quàm cauti, fastuque sublimes quàm exemplo humiles reddebantur. Paulus igitur, cùm non esset eiusmodi facinus quod dissimulari facilè posset, id genus medicamentum vlceri hactenus putrescenti adhibendum præcepit, cùm ait: Ego quidem absens corpore, præsens autem spiritu, iam iudicaui vt præsens, eum qui sic operatus est, in nomine Domini nostri C Iesu Christi, congregatis vobis & meo spiritu cum virtute Domini nostri Iesu Christi, tradere huiusmodi satanæ in interitum carnis, vt spiritus saluus sit in die Domini nostri Iesu Christi.] Aduersus autem illos, qui inflati essent, sic superiùs [e] comminatus fuerat: Tamquam non venturus sim ad vos, sic inflati sunt quidam. Veniam autem ad vos citò, si Dominus voluerit: & cognoscam non sermonem eorum qui inflati sunt, sed virtutem (non enim in sermone est regnum Dei, sed virtute.) Quid vultis? in virga veniam ad vos, an in charitate & spiritu mansuetudinis?]

X. DE SCELERE A CORINTHIO HOMINE PERPETRATO.

[a] Ierem. I. [b] Chrys. hom. 15. in I. ad Corinth. [c] Theodoret. in pref. I. ad Corinth. [d] I. Cor. 5. [e] I. Cor. 4.

Sed quod ad pœnam pertinet in incestuosum hominem Pauli sententia infligendam, vt satanæ traderetur: non modò vt eiusmodi à dæmone obsessus miserabiliter cruciaretur, esse intelligendum; sed etiam, quòd sic traditus satanæ, à communicatione Fidelium haberetur abscissus, & (quod communi vsu loquendi fertur) excommunicatus, Patres D omnes consentiunt: nam tollendum eum de medio eorum dixerat. Id Tertullianus in primis: Illis, inquit [f], traditis satanæ, id est, extra Ecclesiam proiectis.] & alibi [g]: Abiicitur extra ciuitatem in locum immundum, deditus scilicet satanæ in interitum carnis, nec ampliùs reædificatur in Ecclesia post ruinam.] sicque apparet illud Apostoli, auferri de medio, nihil aliud fuisse, quàm tradere satanæ; & tradere satanæ, istud ipsum, quod de Ecclesia eiicere. Porrò ait multum differre, tradere satanæ aliquem, & tradere alicui angelum satanę, sicut & idem testatur Apostolus. Eodem modo Pauli sententiam explicant Hilarius [h], Hieronymus [i], Ambrosius [k], Augustinus [l], ac reliqui Latinorum, Græci pariter, vt Origenes [m], Chrysostomus, Theodoretus, & alij interpretes in dictum locum Pauli epistolæ ad Corinthios. Ceterùm non semel tantùm, sed sæpè ad coërcendam contumaciam delinquentium, eadem excommunicandi censura vsus est Paulus. Nam Alexan- E drum & Hymenæum satanæ se tradidisse, ipse testatur ad Timotheum [n] scribens: nec aliud significare voluit, cùm ad Galatas scriberet, dicens [o]: Si quis annuntiauerit vobis præter id quod accepistis, anathema sit.]

XI. DE EXCOMMVNICATIONE A PAVLO INFLICTA.

[f] Tertull de pudicit. c. 13. [g] Ibid. c. 20. [h] Hilarius in Psalm. 118. [i] Hieron. in Ezech. c. 17. [k] Ambr. de pœnitent. lib. I. c. 14. [l] Aug. lib. de fid. & opertb. c. 26. [m] Orig. in Iud. hom. 5. [n] I. Tim. I. [o] Galat. I.

Quòd verò qui ea censura percellitur, ab Ecclesia eiiceretur, eaque excommunicatio dici a maioribus consueuerit, non quidem à Paulo est primitus institutum: nam Iudæis in obseruatione erat, vt cùm quis immane aliquod perpetrasset scelus, non à templo tantùm, sed à synagogis etiam dimoueretur. vnde apud Ioannem [p] legitur, hanc pœnam Iudæos comminatos fuisse iis qui Iesum cõfiterentur esse Christum; qua & mulctatus est cæcus, qui à Christo fuit illuminatus: eademque ab iisdem fore afficiendos Apostolos, Dominus prædixerat, cùm ait [q]: Absque synagogis facient vos.] Vnde & Cyrillus [r]: Magnum re vera apud Iudæos opprobrium ducebatur, si quem de synagoga eiecissent. Sicut enim nunc homicidæ, vel adulteri, vel ceteri capitalibus criminibus rei ab Ecclesia pellun-

XII. EXCOMMVNICATIO APVD IVDAEOS IN VSV.

[p] Ioan. 9. [q] Ioan. 16. [r] Cyrill. in Ioan. lib. 6. c. 20.

pelluntur:ita tunc confessores Christi à synagoga Iudęorum eliminabantur.] Apud Esse- A
nos quoque terribile excommunicationis genus in vsu fuisse, Iosephus testatur, cùm ait[a]:
Deprehensos verò in peccatis à sua congregatione depellunt, & qui taliter fuerit con-
demnatus, miserabili plerumque morte consumitur. Illis quidem sacramentis & ritibus
obligatus, neque capere ab aliis oblatum cibum potest; herbas verò pecudum more de-
cerpens, & fame exesus per membra corrumpitur. Ob quod etiam plurimos plerumque
miserati, extremum spiritum agentes receperunt; sufficientem pro peccatis eorum, quæ
vsque ad mortem adduxerit, pœnam luisse censentes.] hæc Iosephus.

[a] Ios. de bello Iud. li. 2. c. 7.

XIII. EXCOMMVNICATIO APVD GENTILES.

Sanè & apud Gentiles, & in primis ipsos Romanos, species quædam huius supplicij
videbatur esse in vsu, cùm videlicet aliquis ob perpetratum nefandum aliquod facinus
Diti deuouebatur, siue diris; dictæ enim diræ erant furiæ infernales. talis verò (vt tradit
Dionysius Halicarnassæus[b]) poterat à quolibet impunè occidi. Apud Gallos si qui eorum B
sacerdotibus, qui Druidæ dicebantur, non paruissent (penes illos enim erant iudicia tam
rerum capitalium, quàm etiam litium & controuersiarum priuatarum & publicarum)
& eorum decretis non stetissent, sacrificiis iisdẽ interdicebatur. Erat hæc pœna apud illos
grauissima: nam quibus sic interdictum erat, ij numero sceleratorum habebantur, ab iis-
demque omnes decedebant, aditum sermonemque fugiebant, rati nimirũ quacumque
leui cum eis communicatione eorum contagione affici: insuper nec iis ius petentibus red-
debatur, nec etiam honos vllus exhibebatur. hæc omnia[c] Cæsar. Sed ad nostra redeamus.

[b] Dionys. li. 2.
[c] Cæsar. com. de bello Gall. lib. 6.

XIV. EXCOMMVNICATIO QVIBVS MODIS A MAIORIBVS DICTA.

Exemplo igitur Apostoli, & Domini auctoritate, qui non tantùm soluendi, sed & li-
gandi suis tradidit potestatem, in Ecclesia Catholica vsus excommunicandi receptus, &
frequenter, cùm visum est opus, adhibitus, hactenus perseuerat: vt grauiorum peccato-
rum rei, sicut olim de Paradiso Adam, sic modò isti (ait Hieronymus[d]) de Ecclesia eii- C
ciantur. Idcircò Tertullianus[e] eamdem animaduersionem modò nominat diuinam cen-
suram, de qua ait: Ibidem etiam exhortationes, castigationes, & censura diuina: nam &
iudicatur magno cum pondere, vt apud certos de Dei conspectu: summumque futuri
iudicij præiudicium est, si quis ita deliquerit, vt à communione orationis & conuentus
& omnis sancti commercij relegetur.] modò anathema nominat, vt cùm dicit[f]: Ibidem
Scorpio pro solea anathema inlidito, & relinquito in suo sopore morientem.] modò
verò aliis verbis circumscribit, vt cùm ait, [g] lanistam arcendum ab Ecclesia, vel stupri[h]
reos arcendos ab omni communione fraternitatis: item relegare[i] in perpetuum dissi-
dium, communicatione[k] interdicere, prohibere ne in Ecclesiam recipiatur, communi-
catione[l] depellere, itemque submouere[m] à limine & omni tecto Ecclesiæ, dare extra
Ecclesiam, sacramento benedictionis exauctorare. Sic & ab excommunicatione absolu- D
tionem appellat[n] largiri postliminium Ecclesiasticæ pacis, ad Ecclesiam reuocare, & Ec-
clesiæ concorporare: quæ omnia loca Pamelius, de sacris litteris optimè meritus, dili-
genter obseruat. Cyprianus (quod idem sæpè[o] notat) eamdem censuram modò abs-
tentionem nominat, modò aliis periphrasibus circumscribit: vt, arcere à communione,
non communicare, vel à communicatione cohibere, excludere vel eiicere ab Ecclesia,
abstinere à communicatione, depellere, cõdemnare, & aliis similibus: vt ad Pomponium
scribens, excommunicationem gladium spiritualem appellat, cùm ait[p]: Spirituali gladio
superbi & contumaces necantur, dum de Ecclesia eiiciuntur.]

[d] Hieron. in Oseam, c. 6.
[e] Tertull. in Apol. c. 39.
[f] Tertull. in Scorp. c. 1.
[g] Tertull. de idol. c. 11.
[h] Tertull. ad vxor. li. 2. c. 3
[i] Tertull. adu. hær. cap. 31.
[k] Tert. adu. Marc. lib. 4. c. 24.
[l] Tertull. de Monog. c. 15.
[m] Tertull. de pudicit. c. 4. & 14.
[n] Ibid. c. 15.
[o] Cypr. epist. 38. not. 10.
[p] Cypr. epist. 62.

XV. COMMVNICATIO ET EXCOMMVNICATIO.

Quòd verò præ ceteris aliis nominibus eadem Ecclesiastica censura frequentiori vsu
excommunicatio dici soleat, ex eo accidisse videtur, quòd qui ea percellerentur senten-
tia, à communicatione Christi corporis potissimùm arcerentur. Vnde[q] Cyprianus: E
Eucharistiam quotidie ad cibum salutis accipimus: intercedente aliquo grauiore deli-
cto, dum abstenti & non communicantes à cælesti pane prohibemur, à Christi corpore
separamur.] & paulo pòst: Vt manifestum est eos viuere qui corpus eius attingunt, &
Eucharistiam iure communicationis accipiunt: ita contrà timendum est, & orandum,
ne dum quis abstentus separatur à Christi corpore, procul remaneat à salute, commi-
nante ipso, & dicente: Nisi ederitis carnem Filij hominis, &c.] Sed & ea de causa, quòd
iidem etiam à Fidelium arcerentur communicationis consortio, propriè eadem censura
excommunicatio est appellata; quo nomine frequenter vtitur Augustinus, vt cùm ait[r]:
Nisi essent grauia delicta, vt etiam excommunicatione plectenda sint; non diceret
Apostolus[s]: Congregatis vobis & meo spiritu tradere huiusmodi hominem satanæ in
interitum carnis, &c.]

[q] Cyprian. de orat. Dom.
[r] Aug. de fid. & oper. c. 26.
[s] 1. Cor. 5.

Cur

A Cur autem satanæ tradi dicatur qui ab Ecclesia eiicitur, hæc Hilarius[a]: Omnis enim in quo peccati voluntas est, Deo vacuus est; & vbi Deus non est, illic diaboli locus est; qui insidians atque obsidens, vbi adeundi opportunitatem habuerit, tamquam vacuam domum occupat, quæ ei, Deo iam discedente, sit tradita.] & inferiùs: Qui enim ab Ecclesiæ corpore respuuntur, quæ Christi est corpus, tamquã peregrini & alieni à Dei corpore, dominatu diaboli traduntur.] hæc Hilarius. Et Hieronymus[b] in eamdem sententiam: In veteri lege quicumque sacerdotibus non obtemperasset, aut extra castra positus lapidabatur à populo, aut gladio ceruice subiecta, contemptum expiabat cruore: nunc verò inobediens spirituali mucrone truncatur, aut eiectus de Ecclesia rabido dæmonum ore discerpitur.] idem alibi[c] eamdem censuram virgam ferream appellans ait: Miror sanctum Episcopum, in cuius parochia esse presbyter dicitur, acquiescere furori eius, & B non virga Apostolica, virgaque ferrea confringere vas inutile, & tradere in interitum carnis, vt spiritus saluus fiat.] XVI.

[a] Hilar. in Psalm. 118.

TRADITVR SATANAE EXCOMMVNICATVS.

[b] Hier. ep. 1.

[c] Hier. ep 53.

Gregorius Nyssenus in ea oratione quam habuit aduersus eos qui ægrè ferunt reprehensiones: Si, inquit, segregatione à nobis clausæ sunt portæ Ecclesiæ, blasphemiis & maledictis insectamur.] & post alia multa de contumacia & damno talia patientium, hæc addit: Si haberes oculos apud animæ essentiam, ostendissem tibi segregato figuram & habitum condemnati, cuius collum premitur grauissimis vinculis, & nullum habet membrum liberum aut solutum. Et vtinam intra huius vitæ terminos circumscriberetur supplicium. Nunc autem si quid humanitus contigerit, & mors repentè tamquam fur nocte aduenerit; scias tibi, quæ illic sunt, esse clausa. Sunt diligentes & non ludentes ianitores regni. Vident animam ferentem signa segregationis, non C secùs atque quempiam, qui sordida & impexa coma arguit carcerem: eamque eiiciunt à via quæ tendit ad ea quæ sunt bona & pulchra; nec concedunt vt videat ordines iustorum & angelicam lætitiam. Misera autem tunc sæpè conquerens de suo malo consilio, flensque, lugens, & eiulans, perpetuò erit in tetro & mœsto loco abiecta, tamquam in angulo, & numquam desinet, & nullam admittet consolationem, luctum extendens in æternum.] & paulo pòst: Ne Episcopalis arrogantiæ existimes esse segregationem: lex est patria, vetus est regula Ecclesiæ, quæ cœpit à lege, & fuit confirmata in gratia. Considera sanctum Paulum in reos emittentem sententias segregationis, & iuuenem Corinthium eo curantem medicamento, qui satanicè nouercæ insano erat captus amore.] hæc ipse. XVII.

MALA QVAE PATI COGATVR EXCOMMVNICATVS.

Enimverò quàm proficua & vtilis hæc posita sit censura in Ecclesia[d], Origenes, D qui claruit (vt aliàs diximus) temporibus Seueri vsque ad Gallum & Volusianum, hæc ait: Peccauit quispiam, & post peccatum postulat communionem: si ei conceditur quod rogat, in incommodum omnium venia procedit, & laxatis frenis, sceleribus panditur via: sin verò cum rationabili deliberatione, non vt misericors, nec rursum vt crudelis iudex, sed & quasi vni prouidens, & de omnium salute pertractans, considerauerit populi damnum in vnius venia; haud dubium est quin faciat eiici vnum de Ecclesia, vt multos saluet incolumes. Age nunc considera mihi & medicum, si cessauerit à sectione eius vulneris quod secandum est, si non vsserit id quod indiget cauterio, videlicet propter dolores qui ex talibus remediis consequuntur; quomodo crescat infirmitas, & in deterius vetus humor exuberet. Si verò (vt ita dicam) temerarius ad vulnus sector accesserit, & inusserit plagam; curat eum qui secatur & vritur: quia pau- E lulùm seueritatis absumpsit, licet visus fuerit ægrotanti ad horam non misereri. Ita & Deus, &c.] plura enim in eamdem sententiam, sicut & alij complures Ecclesiastici tractatores. XVIII.

[d] Orig. in Ier. hom. 9.

VTILIS ANIMADVERSIO.

Hi etiam grauissimum omnium eiusmodi censuræ pondus considerantes, nonnisi ex grauissima causa eam esse adhibendam tradiderunt, vt inter alios Gregorius Nazianzenus[e] atque Chrysostomus[f]; qui non sic quidem abstinendum dixerunt ab eadem in meritos infligenda pœna, sed omnia primùm experienda esse remedia, quàm membrum sectione à ceteris diuellatur. Nam & ipse Gregorius[g] inuehitur in eos qui omnibus indistincte Ecclesiæ aperiunt portas, & passim proiiciunt absque delectu margaritas ante porcos. Et Chrysostomus[h] hæc de seipso: Nos quidem ad soluendum dumtaxat vti potestate vellemus; quinimmò nec huius necessitatem vellemus habere; nullum enim volumus apud nos esse captiuum: non ita miseri sumus & ærumnosi, licet valdè simus XIX.

[e] Greg. Naz. in orat. de moder. in disp. seruand.

HAVD TEMERE INFLIGENDA EXCOMMVNICATIO.

[f] Chrys. hom. de anath.

[g] Greg. Naz. Apol 1.

[h] Chrys. ad pop. Antioch. hom. 70.

simus viles. Si verò coacti fuerimus, ignoscite. Non enim sponte, vel volentes, sed plus vobis dolentes ligatis iniicimus vincula. Si quis autem hæc contemnat; iudicij tempus aderit, quod eum doceat: reliquum autem nolo dicere, ne mentem vestram consternem. Nam nos quidem primùm ne trahamur in necessitatem optamus: quòd si venerimus, nostrum implemus officium, vincula iniicimus, &c.] hæc Chrysostomus: quæ autem subduriuscula ab eo dicta videntur ea Homilia, cuius est titulus, De non infligendo anathemate: quoniam ex rei gestæ occasione verborum sensus accipiendus est, consule quæ dicta sunt à nobis suo loco quarto Annalium tomo. Id etiam Ambrosius[a], dum ait: Cum dolore amputatur etiam quæ putruit pars corporis, & diu tractatur si potest sanari medicamentis: si non potest, tunc à medico bono abscinditur. Sic Episcopi affectus boni est, vt optet sanare infirmos, serpentia auferre, vlcera adurere aliqua, non abscindere, postremò quod sanari non potest; cum dolore abscindere. Vnde pulcherrimum illud præceptum magis eminet, vt cogitemus non quæ nostra sunt, sed quæ aliorum.] hæc Ambrosius, ex quo, sicut etiam ex ceteris Patribus, in eamdem sententiam multa alia dicta afferri huc à nobis possent, quæ vt superflua omittimus. A B

[a] Ambr. offic. lib. 2. c. 27.

XX. Sed quid tunc fiet, si Episcopi non vt decet pastores se gerunt, sed (quod reprehendit Apostolus[b]) percussores se exhibent? De his hæc Origenes[c]: Interdum fit, vt aliqui non recto iudicio eorum qui præsunt, Ecclesia pellantur, & foras mittantur. Sed si apertè antè non exiit, hoc est, si non egit vt mereretur exire, nihil læditur ab eo, quòd non recto iudicio ab hominibus videtur expulsus: & ita fit interdum, vt ille qui foras mittitur, intus sit; & ille foris, qui intus retineri videtur.] hæc ipse. Queritur de his Hieronymus[d] sic dicens: Superbia maiorum, & præpositorum iniquitate frequenter pelluntur ab Ecclesia, vt dispergantur à Domino, quos ipse saluauit.] Verùm quid alibi[e]? Non debemus ergo, inquit, si forsitan ob aliquod peccatum de congregatione fratrum & de domo Dei eiicimur, reluctari; sed æquo animo latam in nos ferre sententiam, & dicere cum Propheta: Iram Domini sustinebo, quoniam peccaui ei; donec iustificet causam meam.] ac rursum, vt suæ salutis, qui excommunicatus est, solicitus esse debeat, quò ad Ecclesiam reuocetur, admonens ait[f]: Desperare non debet, nec se otio & desidiæ tradere; sed bonis operibus nitens, mille viis ad Ecclesiam reuerti, satagere debet.] Et Gregorius[g]: Hæc de solutionis ordine breuiter dixerim, vt sub magno moderamine pastores Ecclesiæ vel soluere studeant, vel ligare. Sed vtrùm iustè, an iniustè obliget pastor; pastoris tamen sententia gregi timenda est; ne is qui subest, & cùm iniustè forsitan ligatur, ipsam obligationis suæ sententiam ex alia culpa mereatur. Pastor ergo vel absoluere indiscretè timeat, vel ligare. Is autem, qui sub manu pastoris est, ligari timeat vel iniustè, nec pastoris sui iudicium temerè reprehendat; ne etsi iniustè ligatus est, ex ipsa tumida reprehensionis superbia, culpa quæ non erat, fiat.] hucusque Gregorius. atque de his satis. C D

IN EPISCOPOS PERCVSSORES.

[b] 1. Tim. 3. [c] Orig. in Leuit. hom. 14. [d] Hieron. in Ezec. cap. 34 [e] Hieron. in Ezec cap. 17. [f] Hieron. in Iere. cap. 29. [g] Greg. hom. 26. in Euang.

XXI. At verò non ignorandum est, Ecclesiam nonnisi in publicè peccantem, vel quem admonitionibus præcedentibus senserit contumacem, consueuisse eiusmodi pœnam infligere, secundùm quod Paulus admonuit, dicens[h]: In promptu habentes vlcisci omnem inobedientiam.] Vnde & S. Gregorius ad Natalem Episcopum Salonitanum: De excommunicationis articulo, quæ tamen interposita conditione gradus secundò vel tertiò iam (vt ita dicam) ex necessitate subiuncta est, beatitudo vestra immeritò queritur, cùm Paulus Apostolus dicat: In promptu habentes vlcisci omnem inobedientiam.] Cùm igitur quædam pertinacia hominem implicauerit, quacumque ex causa illa præcesserit, siue ex fide, quæ omnium maxima iudicatur, siue ex bonis temporalibus, quæ censetur omnium minima, eiusdem seueritate censuræ potest iure percelli. Vnde S. Augustinus de his qui possident aliena bona, hæc ait[i], scribens ad Macedonium: Nolentes autem reddere, quos nouimus & malè abstulisse, & vnde reddant habent, arguimus, increpamus, & detestamur, quosdam clàm, quosdam palàm, sicut diuersitas personarum diuersam videtur posse recipere medicinam, nec in aliorum perniciem ad maiorem insaniam concitari: aliquando etiam, si res magis curanda non impedit, sancti altaris communione priuamus.] hæc Augustinus. Quibus autem verbis excommunicationis sententia antiquitus proferri soleret, ex scripto paulo inferiùs recitabimus, cùm agemus de iudiciaria potestate Episcopis concessa. Permulta his addenda essent: sed quæ diximus, ad Ec- E

EXCOMMVNICATIO IN QVOS INFLIGI SOLEAT.

[h] 2. Cor. 3. [i] Aug. ep. 54.

A ad Ecclesiasticas traditiones (prout nostri muneris est) insinuandas, ac confirmandas, satis roboris habere videntur.

Id tamen nos addere non omittimus, fuisse (vt nunc est) apud maiores Ecclesiasticam illam censuram in obseruatione, quæ dicitur degradatio, seu exauctoratio, vel depositio, cùm Ecclesiæ minister ob aliquod facinus perpetratum, ex officio & ordine deiicitur, in quem fuerat sublimatus. Est eius rei exemplum apud Tertullianum[a] de presbytero Asiano, qui ob eam causam, quòd fictitias quasdam Periodos Pauli & Theclæ confinxerat, sacerdotio priuatus, loco decidit. S. Cyprianus[b] etiam scribens ad Rogatianum de diacono superbo ac contumaci, hoc ipsum monens, sic ait: Fungeris circa eum potestate honoris tui, vt eum vel deponas, vel abstineas.] Denique ipsa degradationis voce etiam vtitur Augustinus[c]. Erat & in vsu ea censura, quæ suspensio dicebatur, cùm cleri- B cus ne in ordine sibi collato ministraret, ab Episcopo vetaretur. Vsus est ea Cyprianus[d] in suos presbyteros, qui lapsos, nondum peracta pœnitentia, suscepissent. meminit & eiusdem Augustinus[e] ex Concilio Africano: quam & ipse exercuit[f] in presbyterum castitatis & temperantiæ transgressorem. Animaduersio etiam illa vsu frequens erat, vt delinquentis clerici nomen deleretur ab Ecclesiæ tabulis; vel saltem cùm vehementi alicuius facinoris suspicione laboraret, nomen eius supprimeretur, nec sicut ceterorum publicè recitaretur. Vtriusque censuræ meminit idem Augustinus[g], & ante ipsum Cyprianus[h]. Sunt & aliæ pœnæ Ecclesiasticæ, quæ tum in Canonibus qui dicuntur Apostolorum, tum etiam in Conciliorum decretis habentur expressæ. Sed de his satis. iam ad eam, de qua susceptus est sermo, Pauli epistolam redeamus. XXII.

DEGRADATIO, SVSPENSIO.

[a] Tertull. de Bapt. c. 17.
[b] Cyprian. epist. 65.
[c] Aug. epist. 235. ad Quintian.
[d] Cypr. epist. 10.
[e] Aug. epist. 137.
[f] Aug. epist. 236.
[g] Aug. epist. 136. & 137.
[h] Cypr. epist. 10. & 66.

Cùm itaque incestuosum hominem excommunicationis pœna perculisset, ac admo- C nuisset ceteros ab eodem seiungi, nec se illi commiscere; & vt eadem magis inculcaret, iterùm repetiisset, sic dicens: Scripsi vobis in epistola, ne commisceamini fornicariis] & paulo pòst: Nunc autem scripsi vobis, non commisceri, si is qui frater nominatur, est fornicator] subiit in aliquorum mentem, fuisse ab Apostolo aliam adhuc ante hanc ad eosdem Corinthios datam epistolam. Sed verior probatur Ioannis Chrysostomi[i] & aliorum sententia, vt ea Pauli verba ad ea potiùs quæ proximè dixerat, referantur, quàm ad aliam aliquam, cuius nulla est memoria, scriptam epistolam inducantur. XXIII.

[i] Chrys. in 1. ad Cor. c. 5. Theodoret. itidem & alij

Dum verò Paulus Apostolus eadem epistola non tantùm quæ dicta sunt, sed & cetera quæ in Corinthiorum Ecclesia essent collapsa, restituit; miro quodam Dei consilio ac prouidentia, quid in vnaquaque Ecclesia in posterum esset agendum, edocuit. Maximi quidem ponderis erat in Ecclesia iudicij tribunal erigere; quo tamen potiùs ca- D rere posse optasset. Nam si omnes Christi fideles ex æquo, qua semel imbuti essent, Euangelicam pietatem excoluissent; nullum prorsus ad lites dirimendas opus fuisset iudicium constituere. sed quòd essent nonnulli rerum temporalium cupidi, non tantùm sua auidè possidentes, verùm etiam in aliena procaciter inhiantes; opus fuit Apostolum his consulere, & quæ ad optimum Christianæ reipublicæ statum pertinent, ordinare. Ad eos igitur scribens, ac in primis redarguens ait[k]: Audet aliquis vestrûm, habens negotium aduersus alterum, iudicari apud iniquos, & non apud sanctos? An nescitis quoniam sancti de mundo iudicabunt? Et si in vobis iudicabitur mundus; indigni estis qui de minimis iudicetis? Nescitis quoniam Angelos iudicabimus? quanto magis sæcularia? Sæcularia igitur iudicia si habueritis; contemptibiles qui sunt in Ecclesia, illos constituite ad iudicandum. Ad verecundiam vestram dico. Sic non est inter vos sapiens E quisquam, qui possit iudicare inter fratrem suum? sed frater cum fratre iudicio contendit, & hoc apud infideles? Iam quidem omnino delictum est in vobis, quòd iudicia habetis inter vos. Quare non magis iniuriam accipitis? quare non magis fraudem patimini?] hæc Paulus. XXIV.

DE IVDICIO ECCLESIASTICO.

[k] 1. Cor. 6.

Quod verò ad antiquum eius rei vsum in Ecclesia seruari solitum pertinet, hæc leguntur apud Clementem[l]: Præclara Christiani laus est, cum nullo habere negotium. Quòd si ex aliqua vexatione & tentatione lis alicui oriatur, curet vt ea transigatur, etiam si detrimentum pati debeat: nec ad Ethnicum iudicium accedat, sed nec patiatur mundanos magistratus de nobis ius dicere: nam per illos diabolus seruos Dei vexat, & nobis notam inurit, quasi non habeamus nos vnum sapientem, qui possit inter fratres ius administrare, & controuersias componere. Non cognoscant ergo Gentes controuersias.] & post multa: Iudicia vestra fiant in secunda sabbati, vt si qua con- XXV.

[l] Cle. Const. lib. 2. c. 49. 50. 51.

IVDICIVM ECCLESIASTICVM QVALE.

trouersia ex sententia vestra oriatur, vsque ad sabbatum libera sit vobis facultas, qua possitis controuersiam illam componere, & pacem conciliare inter eos qui litigant. A
Adsint autem iudicio diaconi & presbyteri, integrè iudicaturi, veluti Dei homines cum iustitia. Cùm vtraque persona venerit, prout lex iubet, ambo qui litigant, statuantur in medio tribunali: iisque auditis, sanctè iudicium pronuntiate, studentes ante sententiam Episcopi eos conciliare, ne exeat supra terram iudicium in peccatorem.] habet hæc Clemens & alia [a] plura de iudicio Ecclesiastico exercendo ex Constitutionibus Apostolorum, quas Epiphanius [b] aliquando citat; vt non sit dubium, illum commentarium antiquissimum esse.

[a] Cle. eod. lib. c. 52. 53. 54. 55. 56. 57.
[b] Epiph. hær. 45. & 70.

XXVI.
[c] Theod. in 1. ad Corin. 6.

Ex his dictis igitur liquet, mentem fuisse Pauli, non quemlibet ex Christianis infimi ordinis iudicio præficere, sed sapientem. Vnde etiam Theodoretus hæc ait [c]: Qui est (inquit Paulus) omnium abiectissimus & Ecclesiæ minimus, est præstantior iis, qui apud illos intelligentes & doctissimi existimantur. Neque enim iubet eos iudicare, qui sunt B
in Ecclesia abiectissimi: & hoc significant ea quæ sequuntur: Ad verecundiam vestram dico. Sic non est inter vos sapiens, qui possit iudicare inter fratrem suum?] At non quemlibet ex sapientibus, sed & sacerdotem iudicio præficiendũ esse ex sententia Pauli, secundùm ea etiam quæ recitauimus ex Clemente, Ioannes Chrysostomus [d] affirmat, dum ait: Cum hyperbole & exuperatione nos volens docere, quòd quidquid sit, non oporteat externis dare, mota quæ videbatur esse obiectione, antè eam soluit. Nam quod dicit, est huiusmodi: Fortasse dicet quispiam, nullum esse inter vos sapientem, neque qui ad discernendum & iudicandum sit idoneus. Et quid tum? Nam etsi nullus, inquit, sit sapiens, vos minimis permittite.] & post pauca: Est enim admodum turpe, si ne fratribus quidem sacerdos possit esse auctor reconciliationis, sed necesse sit recurrere ad externos. Quamobrem dicens: Contemptibiles qui sunt: non hoc dicit præcipuè, quòd C
oporteat eos qui sunt abiecti, constituere; sed eos tangens: nam quòd eos iis qui possunt discernere ac diiudicare, permittere oporteat, significauit, dicens: Sic nec est inter vos sapiens quisquam.]

QVIS PRAEFICIENDVS IVDICIO ECCLESIASTICO.
[d] Chrys. in 1. ad Corin. 6. homil. 16.

XXVII.
EPISCOPI IVDICES IN ECCLESIA.
[e] Aug. de oper monach. c. 29.

Augustinus etiam in libro quem scripsit de Opere monachorum, Episcopis eiusmodi iniunctum esse iudicium testatur, cùm ait [e]: Testem inuoco super animam meam, quoniam mallem per singulos dies certis horis, quantum in benè moderatis monasteriis constitutum est, aliquid manibus operari, & certas horas habere ad legendum & orandum, quàm tumultuosissimas perplexitates causarum alienarum pati de negotiis sæcularibus vel iudicando dirimendis, vel interueniendo præcidendis. Quibus nos molestiis idem afflixit Apostolus, non vtique suo, sed eius qui in eo loquebatur, arbitrio: quas tamen ipsum perpessum fuisse, non legimus: aliter enim se habebat Apostolatus eius dis- D
cursus. Nec dixit: Sæcularia igitur iudicia si habueritis, ad nos deferte, aut nos constituite ad iudicandum: sed eos qui contemptibiles sunt in Ecclesia, hos, inquit, collocate. Ad reuerentiam vobis dico. Sic non est inter vos quisquam sapiens, qui possit inter fratrem suum iudicare; sed frater cum fratre iudicatur, & hoc apud infideles. Sapiẽtes ergo, qui in locis consistebant, fideles & sanctos, non qui hac atque illac propter Euangelium discurrebant, talium negotiorum examinatores esse voluit. Vnde numquam de illo scriptum est, quòd aliquando talibus vacauerit, à quibus nos excusare non possumus, etiam si contemptibiles nos simus: quia & hos collocari voluit, si sapientes defuissent, potiùs quàm negotia Christianorum deferrentur ad forum. Quem tamen laborem non sine consolatione Domini suscipimus pro spe vitæ æternæ, vt fructum feramus cum to- E
lerantia.] hæc Augustinus.

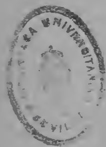

XXVIII.
[f] Apud Amb. in 1. ad Cor. 6

Sed quòd nulla à Paulo de Episcopo mentio habeatur, cùm (vt vidimus) ex ipsius mente in Ecclesia Episcopi eiusmodi officium exercerent, ea apud Ambrosium atque omnino vera affertur ratio [f]: Ideò fratrem iudicem eligendum esse dicit, quia adhuc rector in Ecclesia illorum non erat ordinatus.] Ceterùm eiusmodi iudiciariam potestatem in Ecclesia Dei collatam Episcopis, non tantùm ex dicta (vt vidimus) institutione Apostolica prouenisse, sed ab ipso Domino Iesu Christo duxisse principium, & accepisse auctoritatem, certum est. Christi enim sacerdotium [g] fore secundùm ordinem Melchisedech, qui simul Rex fuit atq; sacerdos, Dauid olim præcinuerat, & Paulus [h] est dilucidius interpretatus: vt sicut ille dictus est Rex iustitiæ, itemque Rex pacis, & ab Abraham decimas accepit, cui & benedixit; ita Christus, cuius est nomen à regno, tam hic in Ecclesia,

[g] Psal. 109.
REGNVM CVM SACERDOTIO.
[h] Heb. 6. 7.

A sia,omnia sibi subiiciens, quàm in cælo esset perpetuò regnaturus. Sanè quidem [a] Dauidi pollicitus est olim Deus, ex eius semine Regem perpetuò regnaturum. Sed & longè antea hoc ipsum præuiderat Iacob [b]; non defuturum scilicet sceptrum de Iuda,& ducem de femore eius, donec veniret cui repositum esset, nempe Christus, vt omnes interpretantur. Sed quale regnum? num tantummodò Iudæorum? quin & omniũ Gentium, vt scriptum est [c]: Dabo tibi Gentes hereditatem tuam.] An fortasse nomine tenus? immò vt regat eas in virga ferrea; vt cùm opus fuerit, tamquam vas figuli confringat eas.] Aut verò illi tantummodò? sed & posteris: quod ipse liberaliter profitetur, sic dicens [d]: Qui vicerit,& custodierit vsque ad finem opera mea, dabo illi potestatem super Gentes, & reget eas in virga ferrea, & tamquam vas figuli confringentur, sicut & ego accepi à Patre meo.] hæc Angelo, nempe Episcopo Ecclesiæ Thyatiræ, nec illi soli, sed & omnibus, qui B de impietate victoriam obtinentes, intelligentes se esse Episcopos, promissionem factam Episcopo consequerentur, eamdemque acciperent virgam, de qua alibi dictum est [e]: Virga directionis, virga regni tui.] Duplex quippe est eius virgæ vsus, alter nimirum ad vlciscendum (vt ait Apostolus [f]) omnem inobedientiam; quam idem minatur in hac ipsa epistola, dicens [g]: Quid vultis? in virga veniam ad vos?] alter verò ad docendum, vt cùm subdit: An in charitate & spiritu mansuetudinis?]

a Psal.88. *b Gen.49.* *c Psalm.2.* *d Apocal.2.* *e Psal.44.* *f 2.Cor.10.* *g 1.Cor.4.*

De his sanctus Augustinus [h] hæc in eamdem sententiam: In Christo habet Ecclesia hanc potestatem: sicut dixit Apostolus ad Romanos [i], cum illo nobis omnia donata fuisse. Sic virgam ferream dixit Ioannes propter iustitiam & propter rigorem: cùm virga corrigantur boni, mali verò confringantur.] sicque eadem lupos arceat, & oues dirigat: vt meritò dici possit: Virga tua & baculus tuus ipsa me consolata sunt] cùm videlicet C omnia ad ædificationem Ecclesiæ conferant. Cùm igitur Christus Rex atque [k] sacerdos omne iudicium à Patre acceperit, plenissimam nimirum iudiciariam potestatem; eamdem simul cum sacerdotio iungens, instituit (secundùm quod Petrus ait [l]) regale in Ecclesia sacerdotium: quippe qui omnem, quam à Patre potestatem accepit; transfudit in suos: quod ipse sic testatus est, dicens [m]: Sicut misit me Pater,& ego mitto vos] atque addens: Accipite Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; & quorum retinueritis, retenta sunt.] Dans eis quæ Dei solius esse videntur (nam nemo potest peccata dimittere, nisi solus Deus) quæ hominum sunt, nimirum homines iudicare, quomodo putandus eisdem non concessisse? At nec quòd dixit: Regnum meum non est de hoc mundo] Regem se esse negauit. Nam & aliàs interrogatus [n]: Rex es tu?] non negauit, sed dixit: Tu dicis, quia Rex sum.] Nec redarguit Nathanaëlem eruditissimum viD rum sibi dicentem [o]: Tu es filius Dei: tu es Rex Israël.] Nec obiurgauit, immò & defendit turbam clamantem, & dicentem [p]: Hosanna, benedictus qui venit in nomine Domini, Rex Israel.]

XXIX. *h Aug. ho. 2. in Apocal.* *i Rom.8.* *k Ioan. 5.* CHRISTVS TRANSMISIT IN SVOS REGIAM POTESTATEM. *l 1.Petr.2.* *m Ioan. 20.* *n Ioan.18.* *o Ioan.1.* *p Ioan.12.*

Hanc igitur regiam dignitatem vnà cum sacerdotio ad posteros in Ecclesiam Dominum transmisisse, Epiphanius [q] eruditè his verbis testatur: Rex alienigena Herodes aduenit, & non ampliùs successores Dauid diadema imponebant, translapsa regia sede in Christo ad Ecclesiam. Et à domo quidem carnali Iuda & Israel, regia dignitas translata est: firmiter autem sedet thronus in sancta Dei Ecclesia in æternum, ex duplici origine dignitatem habens, regia, ac sacerdotali. Et regiam quidem à Domino nostro Iesu Christo, iuxta duos modos; & quia est ex semine Dauid Regis secundùm carnem; & quia est Rex maior à sæculo secundùm deitatem. Sacerdotalem verò, quia ipse est Pontifex, & E Pontificum præfectus.] & paulo inferiùs: Sacerdos itaque est (velut dixi) Dominus noster in æternum secundùm ordinem Melchisedech, simulq; Rex iuxta ordinem ex superius, vt transferat sacerdotium simul cum lege. Ex semine verò Dauid, propter Mariam, sedens in throno in æternum, & regni eius non erit finis. Oportebat enim ipsum nunc transferre ordinem tum sacerdotij, tum regni. Nam regnum ipsius non est de terra, veluti dixit in Euangelio ad Pontium Pilatum: Regnum meum non est de hoc mundo. Nam cùm Christus omnia impleat per ænigmata, argumenta de ipso proposita ad aliquam vsque mensuram peruenerunt. Non enim venit vt regni progressum acciperet, qui semper regnat: largitus est autem sub se constitutis regnum, vt ne diceretur à paruis ad maiora procedere. Manet enim thronus ipsius, & regni eius non erit finis, & sedet super thronum Dauid, ita vt regnum Dauid vnà cum pontificatu transtulerit, ac largitus sit seruis suis, hoc est, Pontificibus Catholicæ Ecclesiæ.] hæc Epiphanius. Sic itaque sacer-

XXX. *q Epiph. hær. 29.* REGNVM CVM SACERDOTIO TRANSLATVM.

dotium atque regnum à Christo translatum est in Ecclesiam, in Apostolos primùm, ac A
deinde in eorum successores, vt olim prædixerat Dauid [a], sic canens: Pro patribus tuis nati sunt tibi filij: constitues eos principes super omnem terram.] Per filios tum Apostolos tum Episcopos intelligendos esse, tam Latini [b] quàm Græci interpretes exposuerunt. Quòd si regnum Christi ad hos translatum est, vtique & cum eo iudicandi potestas; quandoquidem (vt scriptum est [c]) Honor Regis iudicium diligit.] quod faciliùs probatur ex eo quod de regno Christi dixit Psalmista [d]: Illic sederunt sedes in iudicio, sedes super domum Dauid.]

[a] Psal. 44. [b] Aug. in Ps. 44. Hier. eod. Psal. Theodoret. & alij. [c] Psal. 94. [d] Psal. 121

XXXI. CHRISTVS CONSERVATVM VOLVIT POLITICVM STATVM.

Verum non sic quidem regale est sacerdotium institutum à Christo, ac iudiciaria potestas sacerdotibus collata, vt politicum regnum voluerit esse sublatum. Nam & idem ipse Christus, quæ sunt Cæsaris Cæsari [e], & Paulus [f] Principibus vectigal & tributum esse reddendum admonuit; Titumque [g] docuit, vt suadeat Christianis subditos esse Principibus & potestatibus; quod & Petrus [h] præcepit, cùm dicit: Subditi estote omni humanæ creaturæ propter Deum: siue Regi, quasi præcellenti: siue ducibus, tamquam ab eo missis.] & paulo pòst: Deum timete, Regem honorificate.] Item & Ignatius [i], qui vixit temporibus Apostolorum, ad Smyrnenses scribens, post Deum & Episcopum, tertio loco Regem esse habendum declarat, sic dicens: Honora Deum, vt omnium auctorem & Dominum: Episcopum, vt Principem sacerdotum, imaginem Dei ferentem, Dei quidem propter principatum, Christi verò propter sacerdotium. Honorare oportet & Regem: nec enim Rege quisquam præstantior, aut quisquam similis ei in rebus omnibus creatis. Nec Episcopo quidquam maius in Ecclesia, qui Deo consecratus est pro totius mundi salute. Nec inter Principes quisquam similis Regi, qui in pace & optimis legibus subditos moderatur.] At verò lógè præstare Christi sacerdotes Regibus atque Principibus, argumento quo vtitur, planè significat, dicens: Si enim iure censebitur pœna dignus, qui aduersus Regem insurgit, vt qui violet bonas legum constitutiones: quanto putatis grauiori subiacebit supplicio, qui sine Episcopo quid volet agere, concordiam rumpens, & decentem ordinem confundens? Sacerdotium enim est omnium bonorum, quæ sunt in hominibus, apex.] ac demum quo gradu in Ecclesia habendi sint singuli personarum ordines, mox subdit, dicens: Omnia igitur vestra decenti ordine perficiantur in Christo. Laici diaconis subiiciantur, diaconi presbyteris, presbyteri Episcopo, Episcopus Christo, vt ipse Patri.] hucusque Ignatius. Cùm igitur Rex, quantumlibet Christianus, nonnisi inter laicos adnumerandus sit, sacris ministris minorem gerere ordinem, certum est. Nouit hoc ipsum Chrysostomus [k], qui diaconos altaris ministros allocutus, hæc ait: Si dux igitur quispiam, si Consul ipse, si qui diademate ornatur indignè adeat; cohibe ac coërce: maiorem tu illo habes potestatem.] Docuit hoc idem & Martinus exemplo, sed in presbytero, facturus hoc ipsum si adfuisset diaconus sine presbytero: Nam à Maximo Imperatore mensa exceptus, ad medium ferè conuiuij (inquit Seuerus [l]) vt moris est, pateram Regi minister obtulit: ille sancto admodum Episcopo potiùs dari iubet, expectás, atque ambiens vt ab illius dextera poculum sumeret. Sed Martinus vbi bibit, pateram presbytero suo tradidit, nullum scilicet existimans digniorem qui post se biberet: nec integrum sibi fore, si aut Regem ipsum, aut eos qui à Rege erant proximi, presbytero prætulisset.] hæc Seuerus.

B C D

[e] Mat. 12. [f] Rom. 13. [g] Tit. 3. [h] 1. Petr. 2. [i] Ignat. epist. 10. [k] Chrysost. in Mat. ho. 33. [l] Seuerus in vita S. Martin. c. 23.

XXXII. SACERDOTIVM REGNO PRAESTAT.

Sic itaque, cùm quæ à Deo sunt, ordinata sint; politicum principatum sacerdotali esse subiectum, nulla potest esse dubitatio: nam sicut anima præstat corpori, resque diuinæ humanis, sic istum illi præcellere est necesse. Vnde Gregorius Nazianzenus [m] hæc pro concione: An me liberè loquentem æquo animo feretis? nam vos quoque potestati meæ meisque subselliis lex Christi subiicit. Imperium enim nos ipsi quoque gerimus, addo etiam præstantius & perfectius: nisi verò æquum est spiritum carnis fascibus submittere, & cælestia terrenis cedere. Sed non dubito quin hanc dicendi libertatem in optimam partem accepturus sis, vtpote sacri mei gregis ouis sacra, magnique pastoris alumna.] Et Ambrosius [n]: Honor, inquit, & sublimitas Episcopalis nullis poterit comparationibus adæquari: si Regum fulgori compares, & Principum diademati, longè erit inferius, quasi plumbi metallum ad auri fulgorem compares: quippe cùm videas Regum colla ac Principum submitti genibus sacerdotum, exosculatis eorum dextris, orationibus eorum se credunt communiri.] Chrysostomus [o] hæc item in eamdem sententiam: Alij sunt termini regni, alij sacerdotij: sed hoc illo maius est; neque enim E

[m] Greg. Naz. orat. ad ciu. Nazianz. [n] Ambr. de dig. sacerd. cap. 2. [o] Chrysost. in verb. Isaiæ hom. 4. & 5.

A enim ex gemmis & auro æstimari debet. Ille, quæ sunt in terris, sortitus est: sacerdotii ius à supernis descendit. Regi, quæ hic, commissa sunt, mihi cælestia: Regi corpora commissa sunt, sacerdoti animæ. maior hic principatus: propterea Rex caput submittit manui sacerdotis.] ac rursum: Expende modum potestatis vtrique traditæ, & videbis sacerdotem multo sublimiùs Rege sedentem. Admirandus videtur thronus regius, sed rerum terrenarum administrationem sortitus est: Sacerdotis thronus in cælis collocatus, de cælestibus negotiis habet pronuntiandi auctoritatem; cùm sacerdotium à supernis descendat, eiusque vinculum animam contingat, atque ad cælos vsque peruadat.] hæc ille. Plura alia essent in hanc sententiam ex aliis Patribus adducenda, sed parcimus, breuitatis causa.

XXXIII. VSVS SACERDOTALIS POTESTATIS

Ad hæc namque ipsa respicit quòd dicebat Apostolus [a]: Arma nostra non sunt carnalia, sed Deo potentia] nimirum longè illis præstantiora ad faciendam vindictam (quod habet Psalmus [b]) in nationibus, & increpationes in populis: ad alligandos Reges eorum in compedibus, & nobiles eorum in manicis ferreis, vt faciant in eis iudicium conscriptum.] Tales enim compedes (inquit Augustinus [c]) consolidat vobis Episcopi manus.] sed tum quidem, cùm illi quoquo modo in Deum insurgunt, & à recta viuendi ratione, & Christiana disciplina desciscunt. Sic videmus Fabianum Papam in Philippum Imperatorem, Ambrosium in Theodosium, Symmachum in Anastasium, & alios innumeros sacerdotes in alios Principes vigore sacerdotali fortiter æquè ac laudabiliter insurgentes, factas ab iis Deo iniurias vindicasse, atque seuerè admodum offensam disciplinam Ecclesiasticam vltos esse: sed id tamen nonnisi necessitate quadam astrictos, omne remedium priùs experientes, quàm gladium Apostolicæ auctoritatis exere-
C rent: memores nimirum à Domino [d] dictum esse: Reges Gentium dominantur eorum, vos autem non sic.] & à Petro [e]: Non dominantes in clero (quod Græcè habet κατακυριεύοντες, sicut & apud Matthæum iure vertit interpres κατακυριεύουσιν, quod est violenter dominari) nec factum præseferentes, ac superbè insultantes, sed humilibus consentientes, ac cum Apostolo [f] dicentes: Non possumus aliquid aduersus veritatem; sed pro veritate.] & illud [g]: Nos seruos vestros per Iesum.] quippe qui hæc omnia faciant, vt illorum saluti inseruiant. Sic igitur etsi non abstulit Christus politicum imperium, vt rem à Deo optimè institutam; subiecit tamen illud spiritualis Ecclesiæ dominio. Nam sicut iure naturæ, eodemque diuino, statutum esse videtur, vt inferiora superioribus subiecta pareant, vt magis perficiantur, & finem suum feliciter consequantur; ita etiam regnum politicum parere debere Ecclesiasticæ præfecturæ, vel ad hoc saltem, vt à Deo pro-
D missum cæleste regnum homines consequantur, certum exploratumque cuique, ni insaniat, esse debet.

[a] 2. Cor. 10. [b] Psal. 149. [c] August. in Psalm. 149. [d] Mat. 20. [e] 1. Petr. 5. [f] 2. Cor. 13. [g] 2. Cor. 4.

XXXIV.

At verò hæc non tantùm apud Christianos firma fixaque diuinæ Scripturæ testimoniis, Patrumque omnium stabili consensione esse noscuntur, sed & apud barbaras gentes, ferosque populos; qui quantumlibet Deum verum ignorassent, ac proinde nec eius cultum, quem deceret, addiscere potuissent; tamen ex quo semel aliquod diuinum numen (quod innatum est omnibus [h]) mente conceperunt, perspecta notaque adeò hæc ipsis fuerunt, vt perinde ac si omnes vno regerentur imperio, vnique omnes parerent legi, omnes æque suis sacerdotibus obedirent, eorumque arbitrio regerentur, etiam in his quæ ad politicum spectarent imperium, prout exempla quæ subiicimus pauca ex multis, facilè declarabunt. Eccè tibi quod in primis de Æthiopibus Strabo scribit [i]: Antiquitus
E Meroë (quæ est metropolis ciuitas Æthiopiæ regni) summa potestas fuit penes sacerdotes, tantaque auctoritas, vt nonnumquam misso nuntio, mortem Regi imperarent, & ei alium sufficerent.] De sacerdotibus verò Ægyptiis hæc Ælianus [k]: Iudices autem apud Ægyptios iidem quondam fuerunt, qui & sacerdotes. In his princeps erat sententia maximus natu, & in omnes statuendi ius habebat.] Magos sacerdotes in Perside olim regnasse, certum est [l]: ceterùm posteà quo honore sint habiti hæc Agathias [m]: Nunc verò Magos huius temporis Persæ honorant, & quam maximè venerantur, vt quorum consilio publica omnia & prædictionibus administrentur, seorsumque quid quisque præmij pro re benè gesta promereatur, quidve supplicij qui flagitium fecerit, præsidendo & cognoscendo decernant: nec sanè Persis vel legitimum aliquid fore vel æquum videbitur, quod Magorum non sit sententia confirmatum.]

[h] Cic. Quæst. Tusc.

SACERDOTIVM APVD OMNES GENTES QVANTAE AESTIMATIONIS.

[i] Strabo Geograph. li. 17. [k] Ælian. Var hist. lib. 14. c. 34. [l] Euseb. in Chron. & alij [m] Agath. histor. lib. 2.

XXXV.

Sed & (quod attigimus superiùs) apud Athenienses in celeberrimo illo omnium

ore

ore laudato iudicio, quod dicebatur Areopagus, sacerdotes itidem iudices erant; summusque omnium sacerdos rogans sententiam singulorum, suffragia colligebat: id expressum habes ex ipsorum decreto, quod recitat Iosephus [a] historicus. De sacerdotibus item Gallorum (vt paulo antè iam vidimus) qui Druidæ dicebantur, hæc Cæsar [b]: Magno hi sunt apud eos honore: nam ferè de omnibus controuersiis publicis priuatisque constituunt, & si quod est admissum facinus, si cædes facta, si de hereditate, si de finibus controuersia est, iidem discernunt, præmium pœnasque constituunt.] ac paulo pòst: Hi certo anni tempore in finibus Carnutū, quæ regio totius Galliæ habetur media, consident in loco consecrato: huc omnes vndique, qui controuersias habent, conueniunt, eorumque iudiciis decretisque parent.] At in Romana Republ. omnium celeberrima, ac optimis legibus ornatissima, quantum fuerit præ ceteris magistratibus ius Augurum, Tullius [c] ante alios eleganter his verbis declarat: Maximum autem & præstantissimum in Republ. ius est Augurum, cùm est auctoritati coniunctum. Neque verò hoc, quia sum ipse Augur, ita sentio; sed quia sic existimare nos necesse est. Quid enim maius est, si de iure quærimus, quàm posse à summis imperiis & summis potestatibus comitia tollere; concilia vel instituta dimittere, vel habita rescindere? Quid grauius, quàm rem susceptam dirimi, si vnus Augur aliter dixerit? Quid magnificentius, quàm posse decernere, vt magistratu se abdicent Consules? Quid religiosius, quàm cum populo, cum plebe agendi ius aut dare, aut non dare? quid legem, si non iure rogata est, tollere?] hæc & alia multa ibi auctor. Suntque de his complura exempla apud Liuium, Dionysium, Dionem, & alios, quæ recensere non opus est.

[a] Ios. antiq. lib. 14. c. 16.
[b] Cæs. comment. de bello Gall. lib. 6.
SACERDOTVM POTESTAS APVD OMNES SVMMA.
[c] Cic. lib. 2. de leg.

XXXVI. QVID APVD HEBRAEOS.

Sed quod ius naturæ cunctos populos docuit, ac ius gentium ratum habuit, apud Hebræos lex diuinitus lata amplius perfectiusque monstrauit; nimirum vt penes sacerdotes summa rerum esset: & licet aliquando Reges habere cœperint, tamen iidem Reges subiecti erant summo Pontifici, qui suo arbitrio moderabatur magnum illud Concilium septuagintaduorum seniorum, quod Sanedrin dicebatur, cuius (vt superiùs dictum est) erat officium ac munus, de lege, Rege, atque Propheta iudicare: quamobrem Herodes maior molestè ferens se illi subiici, etsi tyrannus esset, tamen non eò temeritatis peruenit, vt illud abrogare ac penitus antiquare præsumpserit; sed eos qui tunc illius essent collegij, amouerit, & alios subrogauerit. Verùm hæc superiùs. Si igitur (quod Socrates dicit in Xenophonte [d]) quod ab omnibus gentibus obseruatum est, id nonnisi à Deo sancitum esse, dicendum est: profectò etiam si nulla de his in diuinis Scripturis scripta lex appareret, tamen sacerdotum iudiciaria potestas diuino iure concessa, ex dictis iam satis probata atque testata haberetur.

[d] Xenoph. lib. 4 de fact. & dict. Socrat.

XXXVII. VSVS IVDICIARIAE POTESTATIS.

At tandem, vt vnde digressa est, eodem reuertatur oratio: Exercuisse Episcopos, quam Apostolus ad Corinthios scribens, in Ecclesia ordinauit iudiciariam potestatem, vt causas litigantium Christianorum audirent, ac easdem definirent, complura sunt apud antiquos exempla; quorum aliqua, ad rerum Ecclesiasticarum consuetudinem declarandam, hîc referre, operæpretium duximus, cetera in Annalibus suis quibusque recensenda locis reseruantes. De magno illo Gregorio cognomento Thaumaturgo, Neocæsareæ in Ponto Episcopo, qui claruit temporibus Decij, his negotiis cognoscendarum causarum, definiendarumque litium fuisse implicitum, Gregorius Nyssenus [e], qui eius res gestas monumentis egregiis consignauit, satis dilucidè his verbis significare videtur, ait enim: Ne sæcularium quidem ac temporalium controuersiarum aliud vllum iudicium sibi magis ratum ac firmum, maiorisve auctoritatis esse probabant: sed omnis quæstio disceptatioq; & omnis intricatus difficilisque negotiorum nexus illius consiliis & admonitionibus resoluebatur & dirimebatur. Vnde cùm communiter vniuersis, tum singulis illius beneficio, tam æquitas rectaque iuris constitutio, quàm pax erat.] moxque subdit de lite inter germanos ob diuisionem paternorum bonorum oborta, eiusdemque arbitrio ex communi partium consensu definienda, deque miraculo approbata ab eo tunc lata sententia. Extat insuper eiusdem insignis epistola, quam Græci Canonicam vocant, in qua habetur inter alia, quòd causam cogniturus eorum qui bonis ab aliis fuerant spoliati, Euphrosynum misit, vt cognosceret ex legibus Ecclesiasticis, quorumnam essent accusationes recipiendæ, quorúmve repudiandæ.

[e] Greg. Nyss. orat. de Greg. Thaumat. vita.

XXXVIII.

De sancto Ambrosio testatur Augustinus [f], adeò fuisse obrutum cognitione alienarum causarum, vt vix daretur ei respirandi facultas: atque adeò, vt toto tempore, quo ipse

[f] Aug. conf. lib. 6. c. 3.

A ipse Augustinus Mediolani resedit, numquam nactus sit Ambrosium ab his liberum & otiosum; vt quod diutiùs exoptauerat, mentis suæ tricas, quæ animum in diuersa distraherent, prolixiori sermone apud illum exponeret. Duplici verò ex causa contingebat Episcopos causas populi cognoscere, ac iudicare: vel cùm à dissidentibus inter se partibus arbitri essent electi: vel vt malè à sæcularibus iudicibus iudicata retractarent, atque rescinderent. Extant de vtroque exempla in Ambrosio, qui de causa ex consensu partium sibi delata hæc ait[a]: Cognoui autem secundùm sacræ formam præceptionis, qua me induit beati Apostoli[b] auctoritas, & tuæ doctrinæ & vitæ forma ac disciplina. Nam cùm ipse arguerem quòd adhuc inter vos maneret veternosum iurgium, cognoscendi mihi necessitatem partes imposuerunt.] Porrò necessitatem dicit, quòd (vt paulo inferiùs repetit) Pauli Apostoli hæc præcipientis mandato teneretur adstri- DVPLEX IVDICIVM. [a] Ambros. ad Marcell. ep. 49. tom. 5. Rom. edit. [c] 1. Cor. 6.

B ctus. Sic igitur liberum fuisse Christianis, cùm vellent, ex composito, quas inter se haberent controuersias Episcopo definiendas sponte committere, apparet. Rursum verò magistratuum praua iudicia, immò & quæ Imperatorum iniusto essent firmata rescripto, se irritasse testatur[c]: sed hæc in Vita ipsius à nobis edita fusiùs dicta sunt, & suo loco narraturi sumus inferiùs. [c] Amb. de offic. li. 2. c. 29.

De sancto Augustino rursus, præter illa quæ ex eius commentario de Opere monachorum recitauimus suprà, hæc idem ipse habet in expositione Psalmorum[d]: Maligni homines efflagitant, aut certè infirmos premunt, vt causas suas ad nos deferre compellant. Quibus dicere non audemus: Dic homo, quis me constituit iudicem, aut diuisorem inter vos? Constituit enim talibus causis Ecclesiasticos Apostolus cognitores.] & paulo pòst: igitur noscant obedientes Fideles, qui pro suis sæcularibus causis non rarò nos quæ- XXXIX. [d] Aug. in Ps. 118 conc. 74. LITES AD EPISCOPOS DEFERRI SOLITAE.

C runt, & iudiciis nostris facillimè acquiescunt, nec nos conterunt litigando, sed obtemperando potiùs consolantur.] Idemque scribens ad Proculianum[e] de vnitate & concordia Ecclesiæ procuranda, hæc subdit: Et homines quidem causas suas sæculares apud nos finire cupientes, quando eis necessarij fuerimus, sic nos Sanctos & Dei seruos appellant, vt negotia terræ suæ peragant: aliquando agamus & nos negotia salutis nostræ, & salutis ipsorum, non de auro, non de argento, non de pecoribus, pro quibus rebus quotidie submisso capite salutamur; sed vt dissensiones hominum terminemus.] conqueritur de iisdem sæpiùs. [e] Aug. epist. 147.

Sunt de his aliorum sanctorum querelæ, ac potissimùm Synesij: qui ex philosopho Gentili factus Christianus, ac deinde, licet inuitus, creatus Episcopus Ptolemaidis Cyrenensis Pentapolitanæ prouinciæ in Ægypto, cùm iudicandarum sæcularium causarum XL.

D pressus esset onere, se abdicare curauit, si licuisset; prout cùm multis aliis, tum præsertim litteris contra Andronicum scriptis[f], quibus missionem petit, declarat his verbis: Priscum sæculum eosdem tulit sacerdotes & iudices: nam & Ægyptij & Hebræorum gens multo tempore sacerdotes Reges habuerunt. Deinde (vt mihi videtur) cùm diuinum opus humano modo perageretur, seiunxit Deus vitæ conditiones, & alius sacerdos, alius dux effectus est: alios enim ad materiam direxit, alios sibi ipsi collocauit. Ordinatum quidem est, vt illi quidem in rerum negotiis, nos autem in precibus versaremur: quòd verò bonum est, ab ambobus exigit Deus. Quid igitur reducis? quid separatum à Deo coniungere conaris, qui neque vt gubernemus, sed falsò vt gubernemus expetis? qua re quid miserius fieri potest? Opus est tibi Præfecto? ito ad procuratorem legum Reipubl. Opus habes aliqua re Deo? ito ad sacerdotem ciuitatis.] & in- [f] Synes. epist. 57. EPISCOPORVM LABORES IMMENSI EX LITIBVS.

E feriùs: Otio opus est ei qui cum philosophia sacerdotio fungitur. Non condemno Episcopos qui in rerum negotiis versantur, sed magis miror eos qui vtrumque possunt: mea facultas non est duobus dominis seruire. Si verò sunt aliqui, qui neque à condescensu læduntur, poterunt sanè & sacerdotio fungi, & ciuitatum Præfecti esse. Radius enim Solis si cum stercore versabitur, purus manet, non inquinatur: ego verò cùm idē hoc fecero, fontibus & mari opus habeo.] hæc & alia multa id genus in conuentu Episcoporum est locutus Synesius, cùm missionē peteret; quam, reclamantibus omnibus, assequi non potuit. At verò licet sæcularia iudicia, quantum posset, declinare curaret; cùm tamen necessitas imperauit, non tantùm illa suscepit, sed & ipsos prouinciarum Præsides in administratione se iniquè gerentes iudicauit, atque damnauit. Nam tum in Andronicum Pentapolitanæ Præfectum prouinciæ, quòd nouis ac sæuis tormentis reos cruciaret; quodque edictū pro foribus ecclesiæ affixisset, & sacerdotibus grauia comminatus esset,

atque

atque alia enormia perpetrasset, tum etiam in Tonantem ibidem magistratum gerentem, excommunicationis sententiam tulit his ipsis verbis conceptam [a]: A

[a] Synes. epist. 58.

XLI. SYNESIVS DAMNAT MAGISTRATVS.

Postquam non ampliùs admonendus est homo, sed velut insanabile membrum à nobis resecandus; vt ne societate, etiam quod sanum est, simul corrumpatur: nam inquinamentum facilè distribuitur; & qui tangit scelestum, particeps fit reatus illius: oportet autem mente & corpore puros Deo esse: Propter hæc Ptolemaidis Ecclesia ad omnes vbique terrarum sorores suas hæc demandat. Andronico & suis, & Tonanti & suis, nullum templum Dei aperiatur: omnis sacer cœtus, omne sacrum templum conclusum sit. Non est diabolo portio in Paradiso. Qui etiam si clandestinè ingressus fuerit, expellatur. Admoneo igitur & priuatum quemque & Principem, vt ne sub eodem tecto cum ipso habitet, neque eamdem mensam participet: sacerdotes autem præcipuè, qui neque viuentes ipsos alloquantur, neque mortuos simul deducant. Si verò quis, velut paruæ ciuitatis Ecclesiam reprobarit, & excommunicatos ab ipsa susceperit, velut necesse non sit pauperi non obedire: is sciat se scindere Ecclesiam, quam vnam Christus esse vult. Talis autem, siue leuita, siue presbyter est, siue Episcopus, à nobis in Andronici sorte locabitur, & neque porrigemus ipsi dexteram, neque vmquam de eadem mensa cum ipso cibum capiemus: multum enim aberit, vt in arcano mysterio communionem habituri simus cum his qui cum Andronico & Tonante sortem habere voluerunt.] hucusque verba sententię Synesij in dictos magistratus prolatæ, tempore Theodosij senioris Imperatoris, cùm Alexandrinæ Ecclesiæ præesset Theophilus. agemus de iisdem rebus gestis à Synesio vberiùs suo tempore: hæc autem modò satis ad propositam causam. Si igitur exiguæ ciuitatis Episcopus hæc in prouinciarum Præsides: quid putandum fecisse ceteros, qui maioribus præessent Ecclesiis, vt Metropolitanos, vel Patriarchas, ac denique ipsum Episcoporum Episcopum, Romanum Pontificem? Sed hactenus de Christi sacerdotum potestate iudiciaria, de qua locupletiùs multis in locis (quandoquidem frequens se occasio offert) agemus in posterum. Iam verò ad enarranda redeamus, quæ à Paulo in institutione Corinthiorum Ecclesiæ, ceteris etiam totius Christiani orbis Ecclesiis profutura, salubriter ordinata, & auctoritate Apostolica sunt disposita. B C

XLII. Inter alia multa, quæ Corinthiorum Ecclesia ad Paulum Apostolum scripserat, consuluit etiam (inquiunt Athanasius [b] atque Theodoretus [c]) num recta esset illorum sententia, qui prætextu continentiæ vxorem vel dimittere vellent, vel cum ea purè casteque agere? Ad hæc respondens Paulus, sic scribit [d]: De quibus autem scripsistis mihi: Bonum est homini mulierem non tangere.] hanc enim illi prætexebant suæ ipsorum sententiæ rationem. sed sic respondit Paulus: Propter fornicationem autem vnusquisque suam vxorem habeat, *hoc est, retineat*, & vnaquæque suum virum habeat. Vxori vir debitum reddat: similiter autem & vxor viro. Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir. Similiter autem & vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier. Nolite fraudare inuicem, nisi fortè ex consensu ad tempus, vt vacetis orationi. & iterùm reuertimini in id ipsum, ne tentet vos satanas propter incontinentiam vestram.] D

[b] *Athanas. in Synopsi in ep. 1. ad Corin.*
[c] *Theodor. in 1. ad Cor. c. 7*
[d] *1 Cor. 7.*

CONIVGATORVM LEGES.

XLIII. Fuisse enim Corinthios natura salacissimos, cùm omnes testentur; illud etiam monstrat, quod Strabo [e] scribit his verbis: Fanum Veneris Corinthi ita fuit locuples, vt plures quàm mille habuerit sacrorum famulas meretrices, quas deæ viri mulieresque dedicarunt. Ob hæc igitur, & magna hominum multitudo in ea vrbe, & diuitiæ fuerunt: naucleri enim sua facilè prodigebant. Vnde adagio locus: Non est Corinthum adire cuiuis integrũ.] hęc Strabo. Sed & Dio Chrysostomus, qui iis viuebat temporibus, in sua Corinthiaca ait Corinthum prę ceteris Gręcię ciuitatibus fuisse Veneream. Quàm impudicissimè verò Venus à Gentilibus coleretur, & quæ eidem vota turpissima nuncupari ab iis, qui eius implorarent auxilium, consueuissent: quoniam adeò turpia & inhonesta sunt, indigna putamus quæ stylo Christiano scribantur, & Christianis auribus inferantur: libentiùs itaque tẽperauimus, relinquentes hæc Ethnicis, & inter alios (vt taceam poëtas) Herodoto [f] atq; Iustino [g] Græcis historicis, qui talia enarrarũt. Satis modò illud de Corinthiorum turpitudine dicere, quod ad significandam ipsorum solutissimam in obscœnitates intemperantiam Suidas [h] scribit his verbis: Cotys dæmon apud Corinthios colitur præses effæminatorum & impudicorum: siue illi ob turpem quæstum, siue ob fœdam libidinem, aliáve de causa pudicitiam prostituant; cuiusmodi sunt Clisthenes & Timarchi.] hæc Suidas. Nos verò hæc omnia eo consilio voluimus attigisse, quo faciliùs E

[e] *Strab. lib. 8.*

CORINTHII LIBIDINOSI.

[f] *Herodot. in Clio. lib. 1. in fine.*
[g] *Iust. hist. lib. 21.*
[h] *Suid. verbo* Κοτύς.

A Pauli Corinthijs incontinentiam exprobrantis,& eadem sæpiùs admonentis,consilij ratio comperta atque explorata omnibus habeatur: ac insuper insumpti ab eo labores immensi in ea obscœnitatum cloaca exhaurienda apertiùs cognoscantur.

Cùm verò Apostolus Corinthios monuit, vt abstinentes ex consensu, in id ipsum reuerterentur:ne crederetur hæc velut lex quædam omnibus esse præscripta; mox subdit: Hoc autem dico secundùm indulgentiam,non secundùm imperium.] hæc enim illis indulgere dicit,quorum continentia adhuc esset infirma atque suspecta. Ceterùm consueuisse sæpè Christianos coniuges ex mutuo consensu perpetuam castitatem seruare, Tertullianus sic docet [a]: Quot sunt qui consensu pari inter se matrimonij debitum tollunt? Voluntarijs spadonibus pro cupiditate cælesti, saluo matrimonio, abstinentia toleratur; quanto magis adempto:] hæc Tertullianus ad vxorem. Idemque [b] alibi vocat eiusmodi mutuam de castitate seruanda consensionem, honestam in occulto matrimonij dissimulationem. Ac rursum [c] de ijsdem coniugibus: Qui,inquit,ex consensu contumeliam communem iam recusauerunt.] Apud Cyprianum hæc ampliùs [d]: Adhuc habeo quid mirari; cùm videam de Christianis plerosque maritos pariter & vxores continentiam destinantes, domicilia singularia magis eligere, vt consensu communium votorum sine irritatione præsentię,& concordante secessu valeant obtinere.] & paulo pòst: Grande miraculum, vt virginum charitas virgines faciat veluti coniuges credi, & coniugum charitas coniuges faciat virgines æstimari. Ecce vera dilectio,quæ in coniugalitate diuidit, vt in castitate coniungat. Ecce sancta dilectio,quæ coniugalibus ad communem laudem inducit absentiam. Hi pro certo sese inseparabiliter diligunt,qui vt triumphos sibi inferant, à se ipsis discedunt; quibus nec crimen,nec natura, nec Dominus, nec Apostolus potestatem vnius interdixit aut tulit, sed pro tuendis paribus votis, semota vnanimitate, absentati charitas persuasit.] hæc ibi auctor.

XLIV. CONTINENTIA CONIVGALIS.

[a] Tertull. li. 1 cap. 6.
[b] Tertull. de resurr. carn. cap. 8.
[c] De vel. virg c 13.
[d] De singul. cleric.

Porrò si in seruandæ continentiæ proposito, alterius coniugum desit assensus, ab altero id minùs licitè fieri, præter ea quæ ab Apostolo sunt intimata, Augustinus [e] ad Ecdiciam scribens, pluribus docet, necnon Fulgentius [f], qui eodem argumento aliam scripsit epistolam. Si igitur in seruanda in matrimonio continentia vtriusque coniugis accedat assensus, (cùm verum matrimonium non carnalis copula, sed animorum consensus faciat) nihil prohibet, quin castitas ab vtroque laudabiliter excolatur. Sunt quidem exempla plura sanctissimorum virorum ac feminarum coniugum, qui in hunc modum ex condicto continentiam profitentes, egregia claruerunt sanctitate: id enim sibi esse gratissimum, Deus multis miraculis editis comprobauit: & inter alia illud D perinsigne, quod Gregorius [g] recitat in libro de Gloria confessorum; quem consulat, qui scire cupit: nam aliò tendimus. Sed quòd ad Corinthios, de quibus agitur, spectat: cùm Paulus iusta ex causa illorum haberet suspectam continentiam, ne obtentu maioris boni in deteriora prolapsi corruerent, appositè ea subdit: Hoc autem dico secundùm indulgentiam, non secundùm imperium.] cùm alioqui omnes esse continentes optaret. Rursum etiam ex institutione eiusdem illud dicentis: Nolite fraudare inuicem, nisi fortè ex consensu ad tempus, vt vacetis orationi] manasse atque perseuerasse eam consuetudinem in Ecclesia, vt coniugati certis diebus se temperarent, certum est. de qua Cyrillus [h]: Qui,inquit, norunt tempus continendi, vt vacent orationi: qui vnà cum vestimentis munda ad cōuentus Ecclesiæ afferunt corpora.] & Augustinus certos dies & causas referens, quibus sit abstinendum, hæc addit admiratione quidem digna [i]: Qui vxorem suam in profluuijs positam agnouerit, aut in die Dominico aut qualibet alia solemnitate se continere noluerit; qui tunc concepti fuerint, aut leprosi, aut epileptici, aut etiam forte dæmoniaci nascentur.]

XLV.

[e] Aug. epist. 199.
[f] Fulgentius epist. 1.

EX CONSENSV MVTVO CONTINENTIA.

[g] Greg. de Glor. confess. cap. 32.

[h] Cyrill. catechef. 4.
[i] Aug. serm. 244. de tēpor.

E

Verùm enimverò eumdem Paulum audiamus, coniugibus has leges à Christo primitus institutas obseruandas proponentem, atque addentem alias saluberrimas [k]: Iis autem, inquit, qui matrimonio iuncti sunt, præcipio, non ego, sed Dominus, vxorem à viro non discedere: quòd si discesserit, manere innuptam, aut viro reconciliari. Et vir vxorem non dimittat. Nam ceteris, ego dico, non Dominus. Si quis frater vxorem habet infidelem,& hæc consentit habitare cum illo; non dimittat illam. Et si qua mulier Fidelis habet virum infidelem,& hic consentit habitare cum illa; non dimittat virum: sanctificatus est enim vir infidelis per mulierem Fidelem, & sanctificata est mulier infidelis per virum Fidelem. Alioquin filij vestri immundi essent: nunc autem sancti sunt. Quòd si

XLVI.

[k] 1. Cor. 7.

infidelis discedit, discedat: nō enim seruituti subiectus est frater, aut soror in huiusmodi.] A
hæc Paulus de legibus coniugij. Agit idem de matrimonij excellentia: dumq; illud coniunctioni Christi cum Ecclesia comparat, ad Ephesios scribens, Sacramentū quoque magnum appellat, quòd scilicet vinculum, quo Christus cum Ecclesia iungitur, repræsentet. Sic & veteres Pauli interpretes, matrimonium quod inter Fideles cōtrahitur, Sacramentum congruè appellarunt, vt Clemens [a] Alexandrinus, cùm ait: Si lex sancta est, sanctum est matrimonium. Sacramentum ergo hoc ad Christum & Ecclesiam ducit Apostolus.] & Augustinus [b]: In ciuitate Domini, in monte sancto eius, hoc est, in Ecclesia, vbi nuptiarum non solùm vinculum, verùm etiam sacramentum ita commendatur, vt non liceat vxorem suam alteri tradere.] & alibi [c]: Vsque adeò fœdus illud initum nuptiale cuiusdam initi sacramenti res est, vt nec ipsa separatione irritum fiat.] & inferiùs: In nostrarum quippe nuptijs plus valet sanctitas sacramenti, quàm fœcunditas vteri.] & Chrysostomus [d]: An, inquit, non audis Paulum dicentem, quòd sacramentum sunt nuptiæ, & B
imago dilectionis Christi, quam erga Ecclesiam declarauit?] At non impedit, si aliqui [e] Sacramenti vocem ad coniunctionem Christi cum Ecclesia retulerunt, quo minùs & ipsum matrimonium sit sacramentum: sicut nec impedimento est, quo minùs sacramentum aliquod in se sit, & alterius rei mysticam habeat significationem: immò id peculiare est omnibus sacramentis, vt sit sacræ rei signum.

MATRIMONIVM SACRAMENTVM.

[a] Clem. Alexandr. Strom. lib. 3.
[b] Aug. de fide & operib. c. 7
[c] Aug. de bono coniug. c. 7. & 18.
[d] Chrysost. in Genes. hom. 56.
[e] Hieron. in epist. ad Ephes. c. 5.

XLVII. Ceterùm quod ad ritum spectat: primùm quidē non aliunde quàm ab Apostolica traditione fluxisse, vt non sine sacerdotis præsentia matrimonium contrahatur, Ignatius [f], qui his ipsis Apostolorum temporibus viuebat, fidem facit: ait enim scribens ad Polycarpum: Decet verò, vt & ducentes vxores & nubentes, cum Episcopi arbitrio coniungantur; vt nuptiæ iuxta præceptum Domini, non autem ob concupiscentiā coisse videātur.] C
hoc est enim quod idem Apostolus inferiùs dicit: Cui vult, nubat, tantùm in Domino.] In Domino enim nubere, nihil aliud est, quàm secundùm leges & ritus Ecclesiæ ab ipsis Apostolis traditos contrahere matrimonium. De ijsdem antiquis Ecclesiæ ritibus hæc Tertullianus [g]: Vnde sufficiam ad enarrandam felicitatem eius matrimonij, quod Ecclesia conciliat, & confirmat oblatio, & obsignatum Angeli renuntiant, Pater rato habet? Nam nec in terris filij sine consensu patrum rite ac iurè nubunt.] hæc ipse.

[f] Ign. epist. 11

SACRI RITVS MATRIMONII.

[g] Tert. ad vxorem, lib. 2. in fin.

XLVIII. Sed hæc singula explicemus: antiquos enim Ecclesiæ mores Annalibus nostris intexere, ex instituto suscepimus. Quod igitur ad primum pertinet: Ecclesia Fidelium conciliat matrimonium, dum per sacerdotem contrahentium mutuo elicito priùs consensu, iunguntur in vnum illorū dexteræ: quibus accedit osculi sancta libatio, atque velatio. de quibus item ritibus idem auctor hæc [h] alibi: Ad desponsationem velantur, quia & corpore & spiritu masculo mixtæ sunt, per osculum & dexteras, per quæ primū resignarunt pudorem spiritu, per commune conscientiæ pignus, &c.] Ad dictum ritum iungendi dexteras alludit & Gregorius [i] Nazianzenus ad Anysium scribens, cùm ad eius filiæ inuitatus nuptias, quòd esset affectus ægritudine, se excusans, hæc addit: Animo & voluntate adsum, simulque festum celebro, iuuenilesq; dextras inter se iungo, atque vtrasq. Dei manui.] quòd enim iunctis dextris, stolam sacerdotalem eorumdem manibus superponere solet sacerdos, id nempe est quod ait Gregorius: Vtrasque Dei manui iungo.] Hæc subsequitur benedictio, & verborum forma quædam, quę perficit matrimonium: de quibus hæc in quarto Concilio [k] Carthaginensi: Sponsus & sponsa cùm benedicendi sunt à sacerdote, à parentibus suis vel à paranymphis offerantur: qui cùm benedictionem acceperint, eadem nocte pro reuerentia ipsius benedictionis in virginitate permaneant.] E

DE IISDEM SACRIS RITIBVS.

[h] Tertull. de veland. virg. c. 11. in fine. D
[i] Greg. Naziā. epist. 57.
[k] Cōcil. Carthag. 4. c. 13.

XLIX. Quod insuper addit Tertullianus: Confirmat oblatio] Missæ insinuat sacrificiū, quod (vt antiqui Rituales libri Ecclesiastici tradunt) in matrimonij cōfœderatione offerri à sacerdotibus consueuit. Et quid mirum si hoc facerent Christiani, cùm nec Ethnici sine sacrificio nuptias contrahere soliti fuerint? Post verò eisdem contrahentibus à sacerdote solitam sacram Eucharistiam (vt etiam nunc fit) impartiri, idem Tertullianus alibi docet dum ait [l]: Illi, *sacerdotes videlicet*, sic dabunt viros & vxores, quomodo buccellas.] Quod prætereà idem ait [m]: Et obsignatum Angeli renuntiant] per Angelos Tertullianus intelligere sacerdotes consueuit: sacerdotes enim matrimonium inter partes anteà pactum in Ecclesia denuntiare solent. Siue velimus de cælestibus Angelis hæc intelligi, secundùm quod subdit: Pater rato habet] nempe cælestis.

MISSAE SACRVM IN MATRIMONIO.

[l] Tertull. de monog. c. 11
[m] Tertull. ad vxor. lib. 2. cap. 9.

L. Sed quod addit: Nec filij inter se sine consensu patrum ritè ac iure nubunt] planè declarat

A clarat primùm omnium voluntates contrahentium à parentibus esse ratas habendas, ac subinde (vt etiam hodie fit) subsequi per sacerdotem publicam in Ecclesia denunciationem, ac denique ceteros sacros ritus ab eodem anteà relatos. Quo autem loco haberentur occultæ nuptiæ à Christianis, idem Tertullianus [a] alibi declarat his verbis: Penes nos occultæ quoque coniunctiones, id est, non priùs apud Ecclesiam professæ, iuxta mœchiam & fornicationem iudicari periclitantur.] Ex his videas, non esse nouum, quod à sacrosancto Catholico [b] Patrum conuentu est nuper restitutum potiùs quàm institutum, vt non sine explorato per parochum partium consensu, nec clandestinè, sed in facie Ecclesiæ sacra nuptiarum fœdera contrahantur. Verùm ne clandestinè & sine parentum assensu matrimonium iniretur, à Gentilibus etiam seruari consueuisse (quod & superiùs attigimus) scriptores illorum testantur, inter quos & Apuleius [c]: Impares, B inquit, nuptiæ, & prætereà in villa, sine testibus, & patre non consentiente factæ, legitimæ non possunt videri.] Sed enim de his pleniùs Iurisconsulti [d], ac Principum placita. Prætereà verò non coram vno tantùm presbytero matrimonij adstipulatore hæc olim tractabantur, sed (quod alibi idem Tertullianus [e] ait) coram Episcopo, presbyteris, diaconis, interuenientibus etiam in Ecclesia viduis, maiore celebritate.] Romæ ipse summus Pontifex his præsens esse consueuerat. vnde Siricius Papa in epistola quam scripsit ad Mediolanensem Ecclesiam hæc ait: Nos sanè nuptiarum vota non aspernanter accipimus, quibus velamine interfuimus: sed virginum nuptias Deo deuotas maiori honorificentia veneramur.]

MATRIMONIA CLANDESTINA IMPROBATA

[a] Tert. lib. de pudicitia.

[b] Cōcil. Trid. sess. 24. de reform. matr. c. 1.

[c] Apul. l. 6.

[d] ff. de rit. nup. & C. de nup.

[e] Tert. de monog. c. 11.

LI. AD VIRI ERVDITI OBIECTIONEM RESPONSIO.

Quòd autem obiectum est à viro erudito, tam hoc in loco, quàm superiùs anno Domini quadragesimoquarto, numero LXXXVIII. videri me Iureconsultorum ac Tertul- C liani potissimū probasse sententiam, qua dixerūt inualida esse matrimonia illa, quę contrahuntur absque consensu parentū. In re quidem adeò comperta, meridianaq; luce magis perspicua, decreto sacrosancti Concilij Tridentini Solis instar illucescente, quis Catholicorum potuit errore lapsus esse? Quod ergo à me instituti ratio exigebat, è thesauro noua veteraque proferre, sic primo loco dixi apud Gentiles nuptias absque consensu parentum esse illegitimas, ceu clandestinas apud Christianos: quod quidem nulla reprehensione dignum est. Hic verò quòd in eo argumento versarer, vt locum Tertulliani elucidarem, quo ipse ait: Nec filij inter se sine consensu patrum ritè ac iure nubunt] haud hæc verba esse simpliciter intelligenda monstraui, sed cùm fuerint penitus clandestina, secundùm alia eiusdem Tertulliani verba ex alio loco nuper recitato, quibus ait: Penes nos occultæ quoque coniunctiones, id est, non priùs apud Ecclesiam pro- D fessæ, iuxta mœchiam & fornicationem iudicari periclitantur.] Ex quibus intuli, non esse nouum, quod à sacrosancto Concilio Tridentino sancitum est, clandestinas nuptias absque præsentia parochi in facie Ecclesiæ minimè celebratas, haberi nullas. cuius quidem tantummodò canonis citatione satis persuasum cuique videri poterat, cuiusnam essem ipse sententiæ. Cùm alioqui firmato semel in eo pede, licuerit ad externa respicere, & quid de his Gentiles sensissent, in medium afferre: licet mox ad nostra reuersus, docuerim ex eodem Tertulliano, etiam coram Episcopis consueuisse Christianorum matrimonia celebrari; quin & Romæ item coram ipso summo Pontifice interdum peragi solita, Siricij Rom. Pontificis testimonio confirmauerim. Sed in re adeò perspicua non ampliùs immorandum.

LII. DE ANNVLO SPONSALI.

E His visis, reliquum esse videtur vt aliquid dicamus de sponsali annulo: nam testatur Clemens Alexandrinus [f], consueuisse Christianas mulieres annulos aureos gestare: dari verò eos solitos à sponsis arrhæ nomine, vsus docet. Quòd autem non tantùm in nuptijs contrahendis, sed in qualibet pactione loco arrhæ annulus traderetur, testatur Plinius [g], dum ait: Celebrior annuli vsus cum fœnore cœpisse debet: argumento est consuetudo vulgi, tracta ab eo tempore, quo nondum erat arrha velocior: vt planè affirmare possimus, nummos antè apud nos, mox cœpisse annulos.] hæc Plinius. Porrò (quod est obseruatione dignum) non tantùm olim apud Romanos, sed antiquissimos Hebręorum dari solitum annulum loco arrhæ, exemplum Iudæ admonet, de quo hæc leguntur in Genesi [h]: Dixit Thamar: Patiar quod vis, si dederis mihi arrhabonem, donec mittas quod polliceris. Ait Iudas: Quid vis pro arrhabone dari? Respondit: Annulum tuum.] Ex eiusmodi igitur vsu fluxisse videtur, vt cùm spondentur nuptiæ, sponsus loco arrhæ sponsæ det annulum. Obseruatum ab antiquis ait Plinius [i], & adhuc suo tempore apud

[f] Clem. Alex. pædag. lib. 3. cap. 11.

[g] Plin. lib. 33. cap. 1.

[h] Genes. 38.

[i] Plin. lib. 33. cap. 1.

apud Romanos in vsu fuisse tradit, vt cùm matrimoniũ constitueretur, spõsus ad sponsam mitteret annulũ ferreum, secundum morem pristinũ, cùm ob auri inopiam Romani (vt tradit) annulum gestarent ferreũ. Quòd verò semel loco arrhæ datus annulus, ab vxore semper in digito gestaretur; id non ornatus causa (inquit Clemens Alexandrinus [a]) sed vt obsignaret eodem annulo quæ domi sunt: custodiã enim rerum domesticarum ad vxorem spectare, pluribus docet Xenophon in Oeconomico. Obsignari solitas penuarias arcas, ne surriperentur à seruis, Plinius monstrat, sic dicens ibidem: Quæ fuit illa priscorum vita, qualis innocentia, in qua nihil signabatur: at nunc cibi quoque & potus annulo vindicantur à rapina: hoc profecerunt mancipiorum legiones, & in domo turba externa.] A

[a] Clem. Alex in pædag. lib. 3. cap. 11.

LIII. Quonam verò signo Christianorum annuli sculpendi essent, idem Clemens Alexandrinus [b] admonet his verbis: Sint nobis signacula, columba, piscis, vel nauis, quæ celeri cursu à vento fertur, vel lyra musica, qua vsus est Polycrates, vel anchora, quam insculpebat Seleucus; & si sit piscans aliquis, meminerit Apostoli, & puerorum, qui ex aqua extrahuntur. Neque idolorum sunt imprimendæ facies, quibus vel solùm attendere prohibitum est; sed nec ensis vel arcus ijs qui pacem prosequuntur; nec poculi ijs qui sunt moderati & temperantes.] Verùm apud Christianos antiquus obtinuit vsus, vt sponsalis annulus signo fidei, quod est hieroglyphicum mutui fœderis atque concordiæ, sculperetur: id enim præseferunt coniunctæ simul dexteræ, nec apud Christianos tantùm, sed Iudæos, Romanos, aliasque complures barbaras etiam nationes. Porrectione enim dexteræ fidem spondere solitam antiquitus obseruatum esse, certum est [c]: coniunctione verò manuum simul. ex qua efficitur numerus denarius, qui prima quadratura à Pythagora dicebatur, perfectam animorum consensionem symbolo quodam significari [d], traditum est. Aptè igitur eiusmodi signo annulos sponsales insculpi debere, pietas Christiana monstrauit, vsusque probauit, addiditque & sacerdotalem benedictionem: nam omnia nostra in nomine Domini esse facienda, Apostolus admonet. At hæc satis de Ecclesiasticis antiquis ritibus nuptiarum. Ceterùm quod ad alios annulos, quos Fideles gestare solerent, pertinet: Christi nomine duabus litteris sic sculptos esse consueuisse ☧, ex his quos è ruderibus refossos vidimus, planè didicimus. Sed & signo crucis annulos Christianorum consignari solitos, habes exemplũ de annulo S. Macrinæ virginis, cuius meminit Gregorius Nyssenus in Vita ipsius. Imagine quoq. interdum sanctorum virorum eosdem loco gemmę exornari solitos esse, docet sanctus Ioannes Chrysostomus, dum in Oratione habita in laudem Meletij, de Antiochenis tradit, ipsos eius imaginem etiam in pala annuli expressam gestare consueuisse. At de his modò satis: reliqua prosequamur.

[b] Idem eodem cap. 11.
SIGNA ANNVLORVM QVALIA.
[c] Cæl. Rhodig. lib. 4. c. 3. & Pierius in Hieroglyph.
[d] Idem ant. li. 22. c. 14.

B C

LIV. Cùm Paulus Apostolus eiusmodi leges promulgaret, & miro quodam discretionis iudicio quędã se illis vt necessaria imperare, quędam verò vt debilibus indulgere se diceret: quidnam à cunctis præstandum maximè optaret, declarat his verbis [e]: Volo autem omnes homines esse sicut me ipsum: sed vnusquisque proprium donum habet ex Deo: alius quidem sic, alius verò sic.] At quoniã hæc subobscura videri poterant, eadem dilucidiùs aperiens addit: Dico autem non nuptis & viduis: bonum est illis si sic permaneant, sicut & ego. Quòd si non se continẽt, nubant. Melius est enim nubere, quàm vri.] hæc Paulus; qui & inferiùs: De virginibus præceptum Domini non habeo: consilium autem do, tamquam misericordiam consecutus à Domino, vt sim fidelis. Existimo autem hoc bonum esse propter instãtem necessitatem: quoniam bonum est homini sic esse.] ac insuper conferens coniugio virginitatem, hæc ait: Volo vos sine solicitudine esse. Qui sine vxore est, solicitus est quę Domini sunt, quomodo placeat Deo. Qui autem cum vxore est, solicitus est quæ sunt mundi, quomodo placeat vxori; & diuisus est. Et mulier innupta & virgo cogitat quæ Domini sunt, vt sit sancta corpore & spiritu. Quæ autẽ nupta est, cogitat quæ sunt mundi, quomodo placeat viro.] ac denique consentientem his omnibus proferens sententiam, ait: Igitur & qui matrimonio iungit filiam suam, benè facit: & qui non iungit, meliùs facit.] atque de viduis statim hæc addit: Mulier alligata est legi quanto tempore vir eius viuit: quòd si dormierit vir eius, liberata est: cui vult nubat, tãtùm in Domino. Beatior autem erit, si sic permanserit, secundùm meum consilium. puto autem quòd & ego Spiritum Dei habeam.] hactenus de triplici hominum statu Paulus, coniugatis videlicet, virginibus, atque viduis; quorum duos posteriores absque aliqua controuersia priori anteponendos esse iudicauit, suamque de re tanta sententiam diuini Spiritus testimonio ratam obsignatamq; non tantùm Corinthiorum, sed totius Orbis Ecclesiæ Catholicæ

[e] 1. Cor. 7.
DE VIRGINITATE ET CONTINENTIA SERVANDA PAVLI CONSILIVM.

D E

A tholicæ tradidit promulgandá; quam olim Dominus, Euágelista [a] excipiente, dictauerat. [a] Mat. 19.
Quantum verò Corinthij Pauli Apostoli prędicatione profecerint, ex his quæ Tertullianus tradit, satis possumus intelligere. Quæ enim (sic dicá cum Propheta [b]) erat arida ac sitiens, cóuersa est in stagnum, & fontes aquarum: & in cubilibus, in quibus erant dracones, viror calami & iunci exortus est. Vbi, inquam, prę ceteris Orientis vrbibus, dea impudicissima tot impudicitijs colebatur, & quę facta erat omnium illuc aduentantiũ sentina, atque lacuna libidinum, cóuersa est, Paulo instituente, in castitatis asylum, scholamq; pudicitiæ. Ecce de his Tertulliani testimonium sic dicentis [c]: Hodie denique virgines suas Corinthij velant. quid docuerint Apostoli, qui didicerint, approbant.] erat enim (vt idem ait) velum virginitatis insigne. At verò nó ipsi Corinthij tantùm, verùm etiam eorum exemplo complures Græcorum, aliarumq; nationum Ecclesiæ suas virgines velare cósueB uerunt; sicque quod Paulus Corinthios primùm docuit, in ceteras Christiani orbis Ecclesias est feliciter propagatum. Vnde idem Tertullianus [d]: Consuetudini etiam cósuetudinem opponam. Per Græciam & quasdá Barbarias eius plures, Ecclesiæ virgines suas abscondunt. Est & sub hoc cælo institutum istud alicubi, ne cui Gentilitati Græcanicæ aut Barbaricæ consuetudinem illam adscribant. Sed eas ego Ecclesias proposui, quas & ipsi Apostoli vel Apostolici viri condiderunt, vt puto ante quosdam. Habent igitur & illæ eamdem consuetudinis auctoritatem: tempora & antecessores opponunt magis, quàm posterę istę.] hęc & alia Tertullianus. Mira planè ex Pauli prędicatione facta est rerũ mutatio, vt qui suas virgines prostituere cósueuerunt, easdem modò velantes Deo dicarent.

LV. CORINTHII CVLTORES VIRGINITATIS.

[b] Isai. 35.

[c] Tertull. de virg. veläd. cap. 9.

[d] Tertul. eod. lib. c. 2.

Statim igitur vt sanctæ Ecclesiæ fertilissimus ager sanctum virginitatis & continentiæ semen excepit, Apostolis seminantibus; mox amplissimo fœnore multiplicata germina C reddidit: nam statim sanctarum virginum ac viduarum collegia, quæ nos monasteria dicimus, esse cœperunt. Est de his locuples testis sanctus Ignatius, qui ijs ipsis temporibus (vt vidimus) quibus Paulus Corinthios imbuebat Ecclesiastica disciplina, regebat cum Euodio Ecclesiam Antiochenam: hic, inquam, scribens ad Philippenses [e], quos idem Paulus ad pietatem instituerat, hæc habet in fine: Saluto collegium virginum, & cœtum viduarum.] Porrò eiusmodi virgines erant, quæ perpetuam seruarent Deo virginitatem: de quibus idem ad Smyrnenses [f] scribens: Saluto, inquit, & eas quæ in perpetua degunt virginitate, & viduas.] Consueuisse eas se Domino consecrare, idem scribens ad Antiochenos [g], docet his verbis: Virgines agnoscant cui se ipsas consecrarunt.] quantæ verò essent æstimationis, idem ipse alibi, Heronem Antiochenum diaconum, cui eam Ecclesiam ipse Romam ad martyrium proficiscens commendarat, monet his verbis [h]: D Virgines serua, vt pretiosa Christi monilia.] & ad Tarsenses: Eas, inquit, quæ in virginitate degunt, in pretio habete, velut Christi sacerdotes: viduas in pudicitia permanentes, vt altare Dei.] Ecce tibi ad sanctæ virginitatis præconia satis sufficere potest vnus Ignatius, cuius epistolarum firmissima semper in Ecclesia fuit fides, nec ab aliquo vmquam in dubitationem vel leuem adducta.

LVI. COLLEGIA SACRARVM VIRGINVM ET VIDVARVM.

[e] Ignat. epi. 8

[f] Ignat. epi. 10

[g] Ignat. epi. 12

[h] Ignat. epi. 13

Ad hæc, non tantùm Ignatius sparsim diuersis in locis, varijs occasionibus, sic de virginibus Deo sacris meminit; sed & qui ijsdem cum Apostolis vixit temporibus, Clemens Romanus (vt auctores sunt Epiphanius [i] ac Hieronymus [k]) in suis Encyclicis epistolis, quę in Ecclesijs legebantur, de sancta virginitate plura conscripsit. sic enim ille habet: Ipse Clemés ipsos, *Ebionæos videlicet*, per omnia redarguit in epistolis quas scripsit Encyclicis, quæ in sanctis Ecclesijs leguntur: quòd alium habeant characterem fides ipsius Ebionis E & sermo, ab his quæ ab illis sub nomine ipsius in Circuitionibus corrupta sunt. Ipse enim virginitatem docet, & illi non admittunt.] & S. Hieronymus: Ad has, *nempe virgines*, & Clemés successor Apostoli Petri, cuius Paulus Apostolus meminit, scribit epistolas, omnemq pęne sermonem suum de virginitatis puritate contexuit: ac deinceps multi Apostolici, & martyres, & illustres tam sanctitate quàm eloquentia viri, quos ex proprijs scriptis nosse perfacile est.] Sed pretermittimus recensere catalogum antiquorũ scriptorum, satis putantes hæc ex Apostolicis fontibus hausisse atque duxisse: vt non dubium sit, Paulum idem quod Christus, eademq; prorsus Ignatium, & Clementem, quæ Petrus & Paulus credentes epistolis instituissent, ac præsentes sermone tradidissent, docuisse.

LVII. VIRGINITATIS ASSERTORES.

[i] Epiph. hæres. 30.

[k] Hier. aduers. Iouin. lib. 1.

Qui igitur (vt vna sententia rem absoluam) virginitatis sublimem in Ecclesia statum impugnant, eos non Apostolorum, vel Apostolicorum virorum, sed Ebionis, atque eius gregaliũ partes tenere, quis dubitat? Catholici enim quotquot fuerũt, eiusdem sacri germinis

LVIII. VIRGINITATIS IMPVGNATORES.

minis fœcunditate sunt mirum in modũ gloriati.&(vt de antiquioribus loquar) hæc Iustinus Martyr ad Antoninũ Pium Imperatoré: Permulti profectò sexus vtriusque, & sexaginta & septuaginta nati annos, qui à pueris disciplinam Christi sunt sectati, incorrupti & cælibes perdurant : & glorior me per omne genus hominum nostrorum tales monstrare posse.] & Cyprianus [a]: Iam, inquit, refertus est Orbis, impletus est mũdus eorum qui capere cõtinentiam possunt, more spadonum viuentes, castrati ad regnum Dei.] sed quibus præconijs tales efferat, audiamus: Flos est ille Ecclesiastici germinis, decus atque ornamẽtum gratiæ spiritualis, læta indoles, laudis & honoris opus integrum atque incorruptum, Dei imago respondens ad sanctitatem Domini, illustrior portio gregis Christi. Gaudet per illas, atque in illis largiter floret Ecclesiæ matris gloriosa fœcunditas : quantoque plus copiosa virginitas numero suo addit, tanto plus gaudium matris augescit.] hæc ipse. A

[a] Cypr. de habit. virg.

LIX. Sed & illud certum atque exploratum habetur, non in Christi Ecclesia tantum post Euangelij promulgationé, sed & anteà, atque adeò vbique Gentium (vt pluribus mõstrat sanctus Hieronymus [b] agens aduersus Iouinianum) virginitaté in pretio fuisse habitam; licet perrarus eiusmodi flos appareret, quo post Christi aduẽtũ fœcundo germine abundarunt Ecclesiæ campi. Certe apud Romanos (vt omittamus de Vestalibus dicere, cum nostris alioqui in nullo conferendis, quòd earum, vt ait Ambrosius in Symmachum, virginitas esset emptitia, temporaria, ac fastu plena) Augustum constat ita simulatum cælibatum grauissima oratione & edicto insectatum, vt tamen maxima cum æquitate eos qui perpetuam virginitatem excolerent, auctore Dione [c], summis afficeret præmijs. Sed his omnibus quæ à Gentilibus in laudem virginitatis sunt scripta vel facta, quoniam non est animus his immorari, adijcimus tantùm veluti corollarium Naumachij Ethnici antiqui poëtæ nobilis præclaram & cum primis memorabilem sententiam: B

[b] Hier. aduers. Iouin. lib 1

VIRGINITAS ETIAM AB ETHNICIS LAVDATA.

[c] Dio hist. lib. 56.

C

ΕΚ ΤΩΝ ΝΑΥΜΑΧΙΟΥ
γνωμικά.

Καλὸν μὲν, δέμας ἁγνὸν ἔχειν, ἀδμῆτά τε μίμνειν
Παρθενικὴν, καθαροῖσί τ' ἀεὶ μελεδήμασι χαίρειν,
Μήτε βαρυτλήτων λαγόνων περὶ φόρτον ἄγουσαν,
Μήτε πόνον τρομέουσαν ἀγάστονον εἰλειθυίης.
Ἀλλ' ἦσθαι βασίλειαν ἀφαυρῶν θηλυτεράων,
Ψυχῆς ὄμμα φαεινὸν ὑπὲρ βιότοιο χέουσαν,
Ἔνθα γάμοι κεδνοὶ καὶ ἀληθέες, ἔνθα μιγεῖσαι
Θεσπεσίοις ἐπέεσσι νοήματα φάεα τίκτει. D

EX NAVMACHII SCRIPTIS
sententiæ.

Pulchrum sanè est, corpus castum habere, intactamque manere
Virginem, & puris semper cogitationibus delectari,
Nec onus circa laboriosa ilia gestantem,
Neque dolores trementem suspiriosos Lucinæ,
Sed permanere quasi Reginam imbecillium mulierum,
Oculum animæ splendidum ad eam vitam erigendo, E
In qua gloriosæ veræque sunt nuptiæ, vbi commixta
Diuinis verbis lumine plenas meditationes parit.] Sed hæc satis.

LX. His igitur de virginitate & continentia stabilitis, reliquum est vt de Pauli cælibatu paulo fusius disseramus: non quidem, quòd iusta de eo id ipsum profitente aliqua possit oriri dubitatio (quis enim adeò vesanus ac mente captus hæc de se Paulo iustè affirmanti non credat, vel alteri cuipiam contrariũ falsò asserenti maiorem esse adhibendam fidem existimet?) Sed quòd ex eius scriptis, quæ malè accepta ac perperàm sunt explicata, ad errorem patefactus est aditus; idcircò certis firmisque rationibus rem certam testatamque reddere, & absurdum omne, quod ex aduerso proponitur, refellere proposuimus. Ipse enim (vt nuper vidimus) in hac ipsa, quam ad Corinthios dedit, epistola, sæpè multisque cælibatum suum insinuat: quæ hîc quoque repetere non grauabimur. id enim expresse

DE CAELIBATV PAVLI.

A presse adeò atque patenter profitetur [a], vt nihil suprà: Volo autem, inquit, omnes homines esse sicut me ipsum.] & hæc tamen adhuc planiùs explicans, subdit: Dico autem non nuptis, & viduis: bonum est illis si sic permaneant, sicut & ego. Quòd si non se continent, nubant. Melius est enim nubere, quàm vri.] Quibus quid manifestiùs, quid apertiùs dici potuit? qui dum hortatur ipsas virgines ac viduas vt sic permaneant, sicut & ipse; licentiam tamen non adimens nubendi, si non contineant; se planè cælibem vitam agere, non ambiguè vel obscurè significat. Quorum quidem verborum (licet explicatione minus indigeant) illum esse legitimũ germanumq; sensum, Patres planè omnes (ne singulos enumerando tempus insumam) quotquot fuerunt in Ecclesia Catholica scriptores Ecclesiastici, intellexerunt. Texuit quorumdam catalogum Hieronymus [b], qui in dictam Pauli epistolam ad Corinthios commentarios edidere, ac de Pierio Theologorum celeberri-

[a] 1. Cor. 7.

[b] Hier. epist. 52.

B mo hæc ait: Quorum Pierius cùm sensum Apostoli ventilaret, atque dissereret, & proposuisset illud exponere: Volo autẽ omnes esse sicut me ipsum] adiecit: αὔτα λέγων ὁ Παῦλος ἀντικρὺς ἀγαμίαν κηρύσσει. quod est: Sic dicens Paulus, apertè cælibatum prædicat.] hæc Hieronymus. At Epiphanius [c]: Omnino quidam grassatores, & ad libidinem conuersi, & corruptam opinionem in se ipsis habentes, etiam sanctos polluere volunt ad honestam excusationem prauæ ac infirmæ suæ opinionis. ad quos dixit Apostolus: Vellem quidem omnes esse sicut me ipsum. Me ipsum verò quomodo dicit, præter quàm propter castitatem?] In hanc sententiam ceteri omnes eam sunt epistolam interpretati.

[c] Epiph. hæres. 70.

Sed enim vnus reperitur Clemens [d] Alexandrinus, qui Paulum cõiugatum fuisse falsa eius epistolæ interpretatione deceptus, affirmat, cùm ait: Paulus quidem certè non veretur in quadam epistola suam appellare coniugem, quam non circumferebat, quòd non C magno ei opus esset ministerio. Dicit enim in quadam epistola [e]: Non habemus potestatem sororem mulierem circumducendi, sicut & reliqui Apostoli? Sed hi quidem, vt erat consentaneum ministerio, quod diuelli non poterat, prædicationi scilicet attendentes, non vt vxores, sed vt sorores circumducebãt mulieres, quæ vnà ministraturæ essent apud mulieres, quæ domos custodiebant; per quas etiam in gynecæum absque vlla reprehensione malâve suspicione ingredi posset doctrina Domini.] hæc quidem Clemens, quæ & ex eodẽ referunt Eusebius [f] atque Nicephorus [g]. Periclitari posse videretur fortasse apud nonnullos veritas ex Clementis perperàm facta verborum Apostoli interpretatione; nisi ipsemet Paulus ex his, quæ (vt vidimus) scribit ad Corinthios [h], se tanta calumnia liberaret, dum se esse cælibem profitetur. Verumtamen ne (quod leuioris est animi) ipse sibi contraria scripsisse videatur, locum ipsum, quo agit de circumducenda (vt volunt etiam D Nouatores incontinentes) vxore, accuratiùs expendamus.

LXI. DE VXORE PAVLI OBIECTIO EX CLEMENTE.

[d] Clem. Alex. Strom. lib. 3.

[e] 1. Cor. 9.

[f] Euseb. hist. lib. 2. c. 24.

[g] Niceph. lib. 2. c. 44.

[h] 1. Cor. 7.

Licet ea vox Græca, qua vtitur Paulus, & vxor, & mulier, Latinè æquè dicatur; tamen dum addit sororem, nõ de vxore intellexisse liquet. Si enim vxorem significare voluisset, vtique qui eam Græcè scripsit, Græci sermonis regulam seruasset, nec simpliciter γυναῖκα dixisset, sed necessitate adstrictus articulum addidisset, dixissetque τὴν γυναῖκα, vt vxorem exprimeret: cùm igitur articulum non addiderit, planè constat non de vxore, sed de sorore intellexisse. Sed & S. Hieronymus [i] de his agens, hæc ait: Si autem nobis illud opposuerit ad probandum quòd omnes Apostoli vxorem habuerint: Numquid non habemus potestatem mulieres, vel vxores circumducendi (quia γυνὴ apud Græcos vtrumque significat) sicut ceteri Apostoli, & Cephas, & fratres Domini? iungat & illud, quod in Græcis codicibus est: Numquid non habemus potestatem sorores mulieres vel vxores E circumducẽdi? Ex quo apparet, eum de alijs sanctis dixisse mulieribus, quæ iuxta morem Iudaicum magistris de sua substantia ministrabant, sicut legimus ipsi quoque Domino factitatum: nam & ordo verborum hoc significat: Numquid non habemus potestatem manducandi, & bibendi, aut sorores mulieres circumducendi? Vbi de comedendo & bibendo, ac de administratione sumptuũ præmittitur, & de mulieribus sororibus infertur; perspicuum est, non vxores debere intelligi, sed eas (vt diximus) quæ de sua substantia ministrabant.] hæc Hieronymus: eadem ante ipsum Tertullianus [k]. Augustinus [l] verò hæc in eam sententiam: Hoc quidam non intelligentes, non sororem mulierem, cùm ille diceret: Numquid potestatem non habemus sororem mulierem circumducendi? sed vxorem interpretati sunt. Fefellit eos verbi Græci ambiguitas, quòd vxor & mulier eodem verbo γυνὴ Græcè dicitur. Quamquam hoc ita posuerit Apostolus, vt falli nõ debuerint. Quia neque mulierem tantummodò ait, sed sororem mulierem: neque ducendi, sed cir-

LXII. DE CONIVGE PAVLI DILVITVR OBIECTIÒ.

[i] Hie aduers. Iouin. lib. 1.

[k] Tertull. lib. de monog. c. 8

[l] Aug. de opere monach. cap. 4.

cumducendi. Verumtamen alios interpretes non fefellit hæc ambiguitas: quia sororem mulierem, non vxorem interpretati sunt.] Sic etiam Chrysostomus [a], sicut Theodoretus,& alij veteres,de sorore, non de vxore dixisse Paulum, intellexerunt. Consueuerant enim Iudæi suæ gentis feminas sorores nominare,& viros fratres. A

[a] *Chrysost. & Theodoret. in 1. Cor. 9.*

LXIII. Sed quid de hac re scripserit,& eleganter quidem,Isidorus Pelusiota ad Isidorum diaconum,hîc describamus: Apostolorum vnusquisque (vt ita dicam) regionem vnam nactus, eam optimis moribus informauit. At Paulus, tamquam pennatus agricola, vniuersum pęnè Orbem peragrauit,atque extremos vsque terræ angulos grassatus est,tum auditores suos optimis legibus instituens, tum ijs etiam,quibus eum audire minimè contigit, diuinam doctrinam inserens. Quocircà illos quidem mulieres etiam comitabantur, non vt liberos procrearent, aut vnà cum ipsis vitæ consuetudinem haberent, verùm vt ex suis facultatibus subministrarent,ac paupertatis præcones alerent: hunc autem, qui ad ipsos vsque terræ fines currebat,sequi nec permissæ sunt,nec potuerunt. Quid verò mirum feminas relictas fuisse,cùm etiam Barnabas, indiuiduus alioqui comes, ad infinitum illum cursum ac laborem claudicans, primas ipsi concesserit? Siquidem quo tempore cum eo versabatur, hæc verba habebat Paulus: Numquid non habemus potestatem sororem mulierem circumducendi, sicut & reliqui Apostoli,& fratres Domini,& Cephas? An solus ego & Barnabas non habemus potestatem hoc faciendi? Non quòd ij qui virginitatem suadebant,& castitatem prædicabant,ac virginum choros moderabantur,cum mulieribus consuetudinem haberent. Quis enim eos virginitatem suadentes tulisset, siquidem ipsimet in voluptatum cœno sese volutãtes deprehensi fuissent? Non igitur hoc ait, nam alioqui mulierem vxorem dixisset (quemadmodum notarij in ijs contractibus, qui ad dotes pertinent,scribere consueuerunt, Alere ac vestire,quemadmodum muliere vxore dignum est pro facultatum captu: mulierem videlicet ob naturam collocantes,vxorem autem ob vitæ consuetudinem.) sed quia ipsos sequebantur, ex bonis suis paupertatis magistros alentes, idcircò sororem quidem dixit, vt castitatem indicaret; mulierem autem, vt naturam declararet. Mulier quippe virgo quoque appellatur, etiam si intacta sit: mulier ob formam, etiam si integra sit: mulier ob naturam, etiam si masculi congressus expers sit. Quòd autem hoc à scopo minimè aberret, hinc liquet, quòd idem hic Paulus, cuius dictum nonnulli subdola interpretatione deprauare minimè dubitant, de eo loquens,quòd Saluator secundùm carnem ex sancta virgine Maria natus sit,his verbis vsus est: Factum ex muliere. Quid ais Paule? Virginem mulierem appellas? Ita,inquit: mulierem ob naturam appello, virginem autem mente teneo. Mulier enim est virgo, etiam si alioqui à virili contactu aliena sit. Mulier ob speciem & effictionem, virgo propter integritatem & puritatem.] hactenus Isidorus, qui fortasse mente concepit de sanctissima virgine Thecla Paulum intellexisse. Ceterùm nihil prohibet eadem Pauli verba non de qualibet externa muliere, sed de sua ipsius sorore, eademque germana, posse intelligi; cùm præsertim testimonio Lucæ [b] Euangelistæ constet Paulum habuisse sororem, cuius filius ipsum liberauit ab insidijs Iudæorum.

LOCVS PAVLI ELVCIDATVR. B C D

[b] *Act. 23.*

LXIV. Alium insuper admouent arietem,qui in Pauli cælibatum insurgunt;eiusdemq; Pauli verba in ipsum intorquẽt,quibus scribens ad Philippenses sic ait [c]: Etiam rogo & te germane compar, adiuua illas quæ mecum laborauerunt in Euangelio cum Clemẽte & ceteris coadiutoribus meis.] nouus interpres,euertens potiùs,quàm vertens,loco germane, germanam est interpretatus. At quis vmquam Orthodoxorum,etiam si repetas tempora ab initio nascentis Ecclesiæ vsque in præsens sæculum, reperitur, qui germanam putauerit esse legendum? Equidem non tantùm de homine intellexisse Græcos omnes certum est,sed & nomẽ proprium viri cuiuspiam illud esse,Oecumenius [d] existimauit. Theodoretus [e] eos item refellens,qui vocem illam, compar,eò quòd communis sit tam masculo quàm feminæ,coniugem Pauli esse putarent,hæc ait: Comparem,seu cõiugem,nonnulli stultè existimauerunt esse vxorem Pauli, non attendentes ea quæ scripta sunt in epistola ad Corinthios;quòd scilicet se retulerit in numerum cælibum: Dico enim his qui matrimonio iuncti non sunt,& viduis: bonum,si permanserint sicut ego: quòd si non contineant, nubant. Et clarum quidem est, quòd siue esset cælebs, siue viduus, vxorem non habebat: vxorem numquam duxisse, verius est. Comparem ergo seu coniugem ipsum vocat, vt qui iugum pietatis secum trahat; & hortatur vt sit optimarum mulierum adiutor.] hæc Theodoretus. Existimauit Ioannes Chrysostomus [f], per comparem illum, Paulum E

[c] *Philip. 4.*

REFELLITVR SECVNDA OBIECTIO.

[d] *Oecum. in epi. ad Philip. cap. 4.*

[e] *Theod. in epist. ad Philip. c. 4.*

[f] *Chrysost. in epist. ad Philip. c. 4.*

A Paulum significare voluisse fratrem quemdam illarum mulierum quæ ab eo ibidem nominantur, vel fortasse alicuius ex illis virum, puta Syntichis, vel Euodiæ.

Quid insuper? Quod moris est omnium qui pertinaciter rem minùs veram iustamque defendunt, & manifestam veritatem impugnant; vt quo minùs veras habent, quibus fulciantur, rationes, eò magis fraudibus nitantur, eoque dolosiùs imposturas adhibeant: sic quidem Nouatores, vt quoquo modo suæ ipsorum incontinentiæ Paulum cogant adstipulari, deprauata Ignatij [a] martyris epistola ad Philadelphios, inter eos quos ille recenset fuisse coniugio obligatos, post Petrum, addiderunt Paulum, & alios Apostolos. Sed perfacilis est eiusmodi strophæ atque figmenti detectio: qui enim antiquiores vel Græcos vel Latinos codices peruestigant, quorum alij in bibliotheca Vaticana, & Sfortiana, alij alibi hîc Romæ sunt, addititium esse Pauli nomen intelligent. At non tantùm nostrates codices vetustiores ab omni impostura liberi id apertè demonstrãt, sed & peregrini, in quos tamen nulla prauitatis labes irrepsit; vt ille veneranda antiquitate nobilis, qui asseruatur in amplissima bibliotheca inuictissimi Regis Pannoniarum Matthiæ Coruini: haud dubium quòd & alij omnes eidem tempore æquales eamdem germanam contineãt lectionem. Non negamus, in quibusdam Græcis codicibus, sed haud antiquitate cum alijs conferendis, additum legi Paulum, sed sine dubio ab illis Græcis recèns exscriptis, qui, quòd vxores retineant cum sacerdotio, Paulum in defensionem suæ ipsorum incontinentiæ velint habere consortem. LXV.

[a] Ignat. epi 9. EX SCRIPTIS IGNATII CONFLATA CALVMNIA.

B

Atqui appello iudicium omnium rectè sentientium: Quibusnam maior est adhibenda fides, antiquioribus an recentioribus exemplaribus? Sed etsi deesset eiusmodi de inspectione codicis argumentum; de germana Ignatij lectione prouoco ad antiquiores scriptores, non dico ad Patres tantùm, qui pro cælibatu aduersus hæreticos instituerunt defensiones, sed ad ipsos hæreticos, qui eumdem acerrimè impugnabant. Quis vmquam, quæso, ad adstruendũ coniugium Pauli, Ignatium testem adhibuit? non puto certè fuisse eos adeò vecordes ac stupidos (cùm prudentiores sint filij tenebrarum filijs lucis in genere suo, & præsertim Iouinianus hæresiarcha, qui omnem lapidem voluit vt Apostolos omnes coniugatos ostenderet) vt præclarissimi viri certissimum atque irrefragabile testimonium, cùm ea potissimùm, quæ oculis inspexisset, testatus esset, adeò oscitanter prætermiserint. Sed esto, hoc illos præterierit: num eodem quoq. torpore, somno, ac lethargo potiùs absorpti sunt ceteri antiquiores, qui pro cælibatu scribentes, & ex cęlibatu Pauli probationes instituentes, tam liberè firmiterque id adstruere potuissent, si vnus ipsis instar omnium obstitisset Ignatius. LXVI.

C

DETEGITVR IMPOSTVRA

D

At quid in primis Tertullianus [b] non tantùm de Pauli, sed & aliorum Apostolorum cælibatu? Petrum, inquit, solum inuenio maritum per socrum, monogamum præsumo per Ecclesiam, quæ super illum ædificata, omnem gradum ordinis sui de monogamis erat collocatura. Ceteros autem cùm maritos non inuenio, aut spadones intelligam necesse est, aut continentes.] hæc ille: plura addit de cælibatu ceterorum Apostolorum, ac de Paulo specialiter superiùs [c], dum eum in ordine spadonum adnumerat, aitque: Ad quem spectans & Apostolus, propterea & ipse castratus continentiam mauult.] idem [d] & alijs plerisque in locis eiusdem Pauli continentia est firmus ac fortis adstipulator. Eadem non tantùm de Paulo, sed & ceteris Apostolis Hieronymus [e], qui ait: Quoniam, excepto Apostolo Petro, non sit manifestè relatum de alijs Apostolis quòd vxores habuerint: & cùm de vno scriptum sit, ac de ceteris tacitum; intelligere debemus, sine vxoribus eos fuisse, de quibus nihil tale scriptura significat.] idem ad Eustochium [f]: Neque audiendi sunt, inquit, qui eum vxorem habuisse confingunt.] Hæc cùm dicat ille, an non nouit quas ipse recenset Ignatij epistolas, eamq; ad Philadelphios, vbi Paulus & ceteri Apostoli coniugati dicerentur? Sed quid de Chrysostomo dicam, ciue ac presbytero Antiocheno, cuius Ecclesiæ Ignatius fuit Episcopus? Potuit ne ipsum prætetiisse quod de coniugio Pauli idem scripsisset Ignatius, cùm tam intrepidus constansq; sit Pauli cælibatus assertor [g]? De Theodoreto etiam quid existimandum? qui cùm Ignatium sæpè [h] citet, se earumdem epistolarum lectioni assueuisse, sanè quidem ostendit: an non rubore saltem suffundi debuisset, tam firmiter Pauli cælibatum attestans, si Ignatij tanto testimonio confutari potuisset? Sed prætermittimus alios, satis superque existimantes ex his quemque prudentem in Ignatij epistola imposturam latentem detegere, atque perspicue intelligere posse. LXVII.

E

[b] Tertull. de monogã. c. 8. ASSERTÓ RES CAELIBATVS PAVLI. *[c] Eod. lib c. 3.* *[d] Colligit ea Pam. in li. de monog. not. 13* *[e] Hieron. aduers. Iouin. Lib. I.* *[f] Ad Eustoch. epist. 22.* *[g] Chrysost. de virg. & alijs multis in loc.* *[h] Theodor. in immutab. dial. 1. 2. & 3*

At certè

[a] *Ignat. epi. 9.* HOSTES PAVLI ASSERTORES EIVS CAELIBATVS. [b] *Epiph. heres. 30.*

LXVIII. At certè etiam Pauli infensissimus hostis Ebion temporibus Apostolorum hæresiarcha (nam de eo meminit S. Ignatius[a]) quantumlibet tam ipse quàm sui Apostolum pluribus calumniis vehementer exagitent, tamen absque vxore Christianum eum fuisse demonstrãt: dum ipsum quidem tẽtasse vxorem accipere, sed quoniam quam cupiebat non accepisset, idcircò Christianis adhæsisse, ac sic aduersus Iudæorum legem plura scripsisse, tradiderunt. Reddam verba Epiphanij hæc narrantis[b], cùm aduersus Ebioneos hereticos scribit: Paulum, inquit, hîc accusare nõ erubescunt, per conficta quædam verba ex maleficio & errore pseudoapostolorum suorum, Tarsensem quidem ipsum (velut ipse etiam confitetur, & non negat) dicentes; verùm ex Græcis ipsum fuisse asserentes, occasione accepta ex loco ob veritatis studium ab ipso dicto, nempe: Tarsensis sum, non ignobilis vrbis ciuis. Deinde asserunt ipsum esse Græcum, & ex patre Græco: ascendisse autem Ierosolymam, & per tempus illic mansisse, concupiuisseque filiam sacerdotis in vxorem accipere, & huius gratia proselytum & accessorium factum esse, & circumcisum esse: deinde B cum puellam assecutus non esset, ira concitatum esse, & contra circumcisionem scripsisse & contra sabbatum & legem.] hæc de Ebione & socijs Epiphanius.

PAVLVS SEMPER CAELEBS. [c] *1. Cor. 7.*

LXIX. Sed etsi proprium sit hæreticorum mentiri; non puto tamen hac saltem ex parte Ebionem adeò fuisse dementem, vt si nouisset Paulum habuisse coniugem, eum cælibem ad Christianos defecisse, fateri voluisset: quippe qui eam ansam in eum obloquendi, ex cælibatu ipsius accepisse credatur. At verò haud tantopere quempiam insanire credo, vt velit Paulum cælibem vitam egisse, dum Iudæus permansit, ad Christum verò conuersum, se coniugio obligasse. Nam cùm ipse dicat[c]: Qui sine vxore est, solicitus est quæ Domini sunt, quomodo placeat Deo: qui autem cum vxore est, solicitus est quæ sunt mũdi, quomodo placeat vxori, & diuisus est] quis adeò mente captus existimet eum, qui ad tam ingentem molem agitandam, nempe Apostolatum Gentium omnium administrandum C delectus erat, voluisse insolubilibus coniugij vinculis deuinciri, ac negotiorum domesticorum cura perstringi; cùm ipse etiam Timotheum monens, dicat[d]: Labora sicut bonus miles Christi Iesu. Nemo militans Deo, implicat se negotijs sæcularibus: vt ei placeat, cui se probauit?] Sed facessant commenta hæc.

[d] *2. Tim. 2.*

E CONIECTVRIS ARGVMENTVM. [e] *Philip. 3.* [f] *Galat. 1.* [g] *Epiph. li. 1. hæres. 16.* [h] *Ioseph. in Vita sua.*

LXX. Quòd si denique de Pauli cælibatu agere etiam volumus coniecturis: fortissima quidem ea est quæ ducitur ex eius vitę instituto olim inito, antequã Christi fidem capesseret, cùm Iudæus inter Iudæos esset. Pharisæus[e] quidem secta erat, ac non remissus sanè vel mollis, sed (quod & ipse[f] ait) proficiebat in Iudaismo supra omnes coætaneos suos, abũdantiùs existens æmulator paternarũ traditionum. Qualis autem esset Pharisæorum vitę ratio de continentia solicitè conseruanda, Epiphanius[g] satis docet, nosque superiùs recitauimus, cùm de sectis Iudæorum egimus: tradit enim inter alia, alios ex ipsis octo, alios D decem annorum spatium ad continentiam ab omni labe carnalis voluptatis sibi solitos esse præscribere. Iosephus Iudæus rerum Iudaicarũ historicus, & ipse (vt profitetur) secta Pharisæus, de se ipso agens, ac de alio itidem Pharisæo, qui eum instituebat ad castitatem seruandam, hæc scribit[h]: Cùm audissem, inquit, Banum quemdam in solitudine viuere, amictum sibi parantem ex arboribus, & alimentis sponte prouenientibus vtentem, crebrisq; nocte & die lauacris frigidis vti ad castitatem tuendam: cœpi eius institutum imitari: exactisque in eius contubernio tribus annis, postquam cupitis satis potitus sum, in vrbem redij.] addit deinde, se nec posteà, licet iam ad suæ ætatis annum trigesimum peruenisset, vllis carnis illecebris esse victũ, nec nisi in matura ætate nuptias expetisse. Si hæc agebat Iosephus, sic his multo maiora complures aliorum Pharisæorum præstitisse noscuntur: quid de Paulo existimandum putamus, qui eo in genere omnes facilè superauit, E ac æqualibus antecelluit? Esto igitur de cælibatu Pauli firma sententia, sua in primis professione testata, Patrumque omnium consensione firmata, hostium quoque probata assertione, ac coniectura denique ex certis deducta exemplis pariter declarata.

[i] *1. Cor. 7.* DE IVDAEIS PRAEPVTIVM ADDVCENTIBVS.

LXXI. Iam cetera, quæ Paulus Corinthios monuit, videamus: sunt enim hæ sacræ leges, quas non illis solùm, sed (quod sæpiùs diximus) vniuersali Ecclesiæ seruandas proposuit, & edixit: nam addit[i]: Vnumquemque sicut vocauit Deus, ita ambulet, & sicut in omnibus Ecclesijs doceo. Circumcisus aliquis vocatus est non inducat præputium. In præputio aliquis vocatus est? non circumcidatur.] Sanè quidem apud Iudæos à prauis hominibus ea vigebat malis artibus excogitata perfidia, vt ad libitum, cùm vellent à patris legibus ad Gentiles deficere, præputium super circumcisionem inducerent, sicque se

Iudæos

A Iudæos esse negarent, & cum circumcisione etiam Dei cultum abijcerent. Vnde in libris [a] Machabæorum hæc de ijsdem leguntur: Ædificauerunt gymnasia in Ierosolymis secundùm leges nationum, & fecerunt sibi præputia, & recesserũt à testamento sancto.] quod quidem Iosephus [b] itidem his verbis asserit: Adduxerunt sibi præputia, vt nudi quoque non essent Græcis dissimiles: & contemptis omnibus patrijs ritibus, imitabantur mores externarum gentium.

[a] 1. Mach. 1.
[b] Ioseph. ant. lib. 12. c. 6.

LXXII. Quomodo autem id fieret, Epiphanius, qui res Iudaicas maximè calluit, docet his verbis, cùm agit de Symmacho interprete, qui secundò est circumcisus: Accedit, inquit, ad Iudæos, ac fit proselytus, & circumciditur secunda circumcisione. Et ne mireris de hoc, optime auditor: contingit enim hoc. Qui enim à Iudæis ad Samaritas profugiunt rursus circumciduntur: similiter & qui à Samaritis ad Iudæos transfugiunt. At hoc B adhuc grauius est, quòd etiam à circumcisione præputiati fiunt, arte quadam medica, per instrumentum attractorium, spathisterem appellatum, infirmam membrorum cuticulam attrahi sinentes, suturamque admittentes, & glutinatorijs circumdatis, præputium rursus superinducunt. Habes & testimonium apud sanctum Apostolum, vbi hæc verba hoc modo dicit: Circumcisus aliquis vocatus est? ne attrahatur ipsi præputium. Hanc traditionem verò diabolici inuenti Esau fratrem Iacobi reperisse aiunt ad abnegationem Dei, & ad deletionem characteris patrum ipsius. Quapropter aiunt, Deum dixisse: Odio habeo ipsum Esau, Iacob verò dilexi.] hucusque Epiphanius. Inde putauit interpres [c] apud Martialem, illud explicans: *Nec recutitorum fugis inguina Iudæorum*] recutitos esse Iudæos dictos: quoniam, inquit, Iudæis pueris cutis inguinis rescindebatur; posteà, cùm cutis succresceret, dicebantur recutiti, quasi noua C cute tecti.] Persius [d], recutita sabbata, hoc est Iudaica facta, dicit. vbi interpres: Iudæos, inquit, recutitos, quibus noua cutis restituta est; licet aliàs appellet recutitos, hoc est, circumcisos.] Sic igitur Paulus Apostolus, ne Iudæi credentes in Christum, idem facerent quod ceteri consueuerant cùm ad Gentes deficerent; néve Gentiles in Christum credentes, id agerent quod alij ad Iudæorum religionem transeuntes & inter proselytos profitentes (circumcidi hi soliti erant) dictam tam à Iudæis quàm à Gentilibus ad Christum conuersis legem seruandam constituit. Plura deinde subinfert de vescendis idolothytis: sed de his superiùs actum est.

[c] Apud Martial. lib. 7. epig. in Celiã.
IVDAEI RECVTITI QVI.
[d] Pers. satyr. 5.

LXXIII. Post hæc verò cùm multa disseruisset de victu ministrando ijs qui annuntiant Euangelium; tandem sancitam à Domino legem promulgans, ait [e]: Ita Dominus ordinauit his qui Euangelium annuntiant, de Euangelio viuere.] Ex Fidelium oblationibus, Eccle- D siæ ordines & officia solita victum accipere, iam ab ipso Ecclesiæ nascentis exordio, certum est: immò cùm adhuc superstes Dominus munus prædicationis obiret, ex his quæ dabantur, vnà cum suis victum capere consueuerat: Iudas enim (inquit Ioannes [f]) loculos habens, ea quæ mittebantur, portabat.] Perseuerauit, auctusque est idem vsus temporibus Apostolorum, ad quorum pedes suorum bonorum credentes oblationem liberam spontaneamque faciebant, simulque deferebant; ex quibus cùm ipsi, tum ceteri qui egerent, victitarent. At sicut fides est amplioribus spatijs propagata, ac proinde sicut Christianorum, ita etiam ijsdem inseruientium coagmentatus est numerus clericorum: ita auctus est pariter maior oblationum prouentus; vsque adeò, vt Gentilium inuidiam [g], & Imperatorum quantumlibet Christianorum in se odia concitarent; qui verentes ne E profusioribus viduarum largitionibus illi locupletes nimis, filij verò ipsarum pauperes redderentur, eas restringere & cohibere (arbitrio voluntatis potiùs, quàm recti iudicij ratione) sæpè conati sunt [h].

[e] 1. Cor. 9.
OBLATIONIBVS SVSTENTATI DEI MINISTRI.
[f] Ioan. 12.
[g] Ammian. Mar. lib. 27.
[h] L. 20. de Episc. & cler. C. The. L. 26. C. eodem. Hier. epist. 2. ad Nepot. Ambros. aduers. Symmachum.

LXXIV. Erogabat verò eas Episcopus cuique Ecclesiæ ministro, prout opus esse videbatur: sumebat quisque menstruam sportulam, de qua hæc Cyprianus [i]: Ceterùm presbyteri honorem designasse nos illis iam sciatis, vt & sportulis ijsdem cum presbyteris honorentur, & diuisiones menstruas æquatis quantitatibus partiantur.] Qui hæc capiebant ab Ecclesia victus stipendia, clericos sportulantes idem Cyprianus appellat, cùm ait [k]: Hæc nunc ratio & forma in clero tenetur, vt qui in Ecclesia Domini ordinatione clerici promouentur, in nullo ab administratione diuina auocentur, nec molestijs & negotijs sæcularibus alligentur; sed in honore sportulantium fratrum tamquam decimas ex fructibus accipientes, ab altari & sacrificijs non recedant, sed die & nocte cælestibus rebus & spiritualibus seruiant.] hæc Cyprianus.

[i] Cypr. epist. 34. ad Cler. in fin.
EPISCOPVS DISPENSATOR RERVM ECCLESIASTICARVM.
[k] Cyprian. epist. 66.

Quod

LXXV. Quod verò ad decimas pertinet, quarum meminit: etsi iure diuino in lege veteri primitus imperatæ noscuntur; tamen sicut ante legem scriptam eas Abraham [a] de pugna quinque Regum victor persoluit magno sacerdoti Melchisedech, ita etiam & Gentiles, quodam religionis impulsu, sæpè in bello de manubijs vouisse decimas & reddidisse, scriptorum veterum monuméta testantur. Id à Postumio factum, obtenta belli Latini victoria, nec non ab alijs Romanorum ducibus, Romanarũ rerum historici [b] tradiderunt. Habes & de decimis illud apud Plautum: Vt decimas Herculi solueret] & illud [c]: Decimam partem Herculi pollucere.] & Cicero [d]: Herculi quisquam decimam vouit vmquam, si sapiens factus esset?] Herculi namque persoluere consueuisse decimas Romanos, Plutarchus [e] testatur. Herodotus in Clio: Siste, ait, ad singulas portas aliquot ex tuis satellitibus custodes, qui vetent exportari opes, vt earum decimæ Ioui necessariò reddantur. Ita nec tu illorum odium contrahes, vi opes excipiendo; & ipsi agnoscentes se iusta agere, non inuiti facient.] hæc Crœsus ad Cyrum Regem Persarum. Apud Xenophontem [f] hæc quoque repetiuntur: Hic etiam pecuniam de captiuis collectam partiri, eamque quam decimæ nomine aut Apollini aut Ephesiæ Dianæ vouerant, consecrandam Prætores acceperunt.] & alibi [g]: Agis Delphos profectus est, ac decimam Deo obtulit.] ac rursum [h]: Hostium verò ita fruitus agro est, vt duobus annis centum talenta & ampliùs Deo apud Delphos decimam dedicaret.] At verò non immorabor diutiùs in singulis exemplis recensendis. Constat quidem apud omnes ferè gentes, velut quodam iure naturæ exigente, decimas numini deuotas ac redditas: quas (vt diximus) lege lata per Moysen [i] Deus sibi addicto populo imperauit. Porrò de ratione decimarum, & denatio numero, pluribus agit Philo [k].

DECIMAE ETIAM A GENTILIBVS PERSOLVI SOLITAE.

[a] Genes. 14.
[b] Dionys. Halicar. lib. 6. Liuius, & alij
[c] Plautus in Sticho.
[d] Cic. de nat. deor. lib. 3.
[e] Plutarch. in probl. 99. Rõ.
[f] Xenophon in Cyro, lib. 5.
[g] Xenophõ de reb. gest. Græc lib. 3.
[h] Xenophõ de Agesil. laud.
[i] Leuit. vlt. Num. 18. & alibi.
[k] Philo. lib de cõgres. quær. erud. gratia.

LXXVI. At verò licet Christi Ecclesia legalibus non adstringatur (nam ea ex parte lex & Prophetæ vsque ad Ioannem Baptistam) tamen iure quodam naturæ, quo præcepta moralia sunt seruanda, immò & diuino, illæ debentur etiam sacerdotibus Christianæ religionis. Quid enim tam naturale, quàm vt (quod ait Paulus [l]) qui plantat vineam, de fructu eius edat: qui pascit gregem, de lacte manducet: qui seminat spiritualia, saltem metat carnalia: & qui militat, stipendium accipiat? Certè quidem nisi Paulus voluisset eiusmodi legis præcepta in Christianam religionem transferri, nequaquam inde mutuatus esset exemplum & auctoritatem mandato etiam Domini confirmatam, dum ait [m]: Nescitis quoniam qui in sacrario operantur, quæ de sacrario sunt, edunt; & qui altari deseruiunt, cum altari participant? Ita & Dominus ordinauit ijs qui Euangelium annuntiant, de Euangelio viuere.] In necessarium enim vsum Leuitarum decimæ offerebantur in templo, secundùm illud Numerorum [n]: Nihil aliud possidebunt, decimarum oblatione contenti, quas in vsus eorum & necessaria seperaui.] Quæ sunt igitur ad necessarium vsum sacerdotum, ius naturæ in primis præstanda admonet, lex Dei præcipit, ac Christus denique iubet esse seruanda. Sacerdotibus enim, perinde ac Regibus, Dei iudicio, tributa esse pendenda, Philo [o] declarat his verbis: Alios, inquit, non mediocres redditus iura sacerdotibus tribuunt, dum à singulis exiguntur decimæ frumenti, vini, olei, fœturæ pecudum ex armentis ac gregibus: quanta verò hinc quoque proueniat copia, licet ex numerosissimæ gentis frequentia coniecturam sumere. Ex his rebus liquet iuxta legis iudicium sacerdotes æquiparari honore ac maiestate Regibus. Siquidem illis tamquam Principibus conferri tributa imperat: id quod fit longè aliter quàm in ceteris ciuitatibus sub dynastis degentibus. Nam hæ gementes & coactæ vix tandem conferunt, perosæ quæstores ceu pestem publicam, nunc has nunc illas caussationes effingendo, ne ad præstitutum tempus tributa repræsentent. At hæc gens sacerdotibus debitam pecuniam lubens gaudensque depromit, quasi non daret, sed acciperet; addens faustas ominationes, & gratiarum actiones populariter; idque quotannis, nec viris cessantibus, nec mulieribus, sed alacritate spontanea, quanta nullis verbis exprimi potest, conferentibus; & hæc quidem contribuunt ex priuatis possessionibus.] hucusque Philo.

DECIMAE MVLTIPLICI IVRE DEBITAE.

[l] 1. Cor. 9.
[m] 1. Cor. 9.
[n] Num. 18
[o] Philo de Sacerd. honore.

LXXVII. Si igitur talia tantaque antiquę legis sacerdotio debebantur; quanto maiora essent tribuenda Christianæ religionis sacerdotio, quod antonomasticè Regale appellatum, tanto est illo excellentius atque sublimius, quanto vmbra veritas, & typo opus magnificentissimè absolutum? Sanè quidem per Melchisedech Regem ac sacerdotem, Christianæ religionis sacerdotium præfiguratum; & per Abraham, qui illi decimam dedit, laicos omnes adumbratos esse (figura signante nimirum præstandas à laicis Christi sacerdotibus decimas)

DE DECIMIS TYPVS.

A mas) Ioannes Chryſoſtomus[a] diſputans aduerſus Iudæos, pluribus docet, atque ait: Conſidera quanta ſit excellentia noſtratis ſacerdotij: quandoquidem Abraham Patriarcha Iudæorum, progenitor Leuitarum, comperitur benedictionem accipere à Melchiſedech, illique dare decimas.] Sed & longè antè id dixerat Paulus[b]: Intuemini, inquit, quantus ſit hic, cui & decimas dedit de præcipuis Abraham Patriarcha.] quæ in eamdem ſententiam explicat idem Chryſoſtomus[c], locum illum interpretatus. Hæc igitur conſiderantes primitiuæ illius Eccleſiæ Chriſti fideles, non modò decimam partem frugum, ſed ipſas vniuerſas, ac etiam rura, ex quibus colligebantur, diſtrahentes eorum pretia, portabant[d] ad pedes Apoſtolorum: præſtiterunt hoc ipſum, donec infidelium Iudæorum inuidia exagitati, bonis omnibus ſpoliati, pauperes adeò redditi ſunt, vt ipſi aliorum credentium indigerent auxilio: cuius rei cauſa Paulus bis, Antiochiæ primùm, ac demum in Achaia & Macedo-

B nia, ad illos iuuandos, pecuniam collegit.

a Chryſ. orat. 4. aduer. Iud.
b Hebr. 7.
c Chryſoſt. in ep. ad Hebr. hom. 12.
d Act. 2.

LXXVIII. Quod verò ad Gentes pertinet: etſi iure legitimeque ſe ab illis eiuſmodi debita ſtipendia requirere poſſe, Paulus (vt videmus) ad Corinthios ſcribens, teſtetur; tamen ne offendiculum aliquod illis inferret, ab eiuſmodi exactione temperaſſe ſe dicit. Vſi ſunt & alij in poſterum eadem modeſtia; ne (quod ait Tertullianus[e]) redempta pretio religio videretur: arbitrio nimirum relinquentes cuiuſque, quid & quantum vellet, offerre. Sed profuſas illorum fuiſſe oblationes, ex quibus non modò eccleſiarum miniſtri, ſed pupilli, viduæ, ægrotantes, peregrini, in carcere detenti, exules cauſa fidei, & ad metallum damnati, copioſiſſimè alerentur, idem auctor teſtatur; noſque tum ex ipſo, tum ex aliis antiquis ſcriptoribus ſuperiùs, cùm egimus de collectis, ſatis apertè monſtrauimus.

CHRISTIANORVM EFFVSA LARGITAS.
e Tert. Apolog. c. 39.

LXXIX. Ceterùm ad hæc ſubſidia ſacerdotibus ceteriſque ſacrorum miniſtris impertienda lai-

C cos teneri, non tantùm Dominus ſua (quod ait Paulus) ordinatione inſtituit, ac idem Apoſtolus iure id fieri demonſtrauit, ſed & Patres omnes faciendum admonuerunt. Plura enim de decimis præſtandis leguntur apud Clementem[f], tum maximè Origenem[g], qui hæc habet de primitiis, ac proinde decimis: Sicut & in hoc ſermone quem habemus præ manibus, arbitror conuenire: decet enim & vtile eſt, etiam ſacerdotibus Euangelij offerri primitias. Ita enim & Dominus diſpoſuit, vt qui Euangelium annuntiant, de Euangelio viuant; & qui altari deſeruiunt, de altari participent. Et ſicut hoc dignum & decens eſt, ſic è contrario indecens & indignum exiſtimo & impium, vt is qui Deum colit, & ingreditur Eccleſiam Dei, qui ſcit ſacerdotes & miniſtros aſſiſtere altari, & aut verbo Dei, aut miniſterio Eccleſiæ deſeruire, vt de fructibus terræ quos dat Deus, Solem ſuum producendo, & pluuias ſuas miniſtrando, non offerat primitias ſacerdotibus:

D non enim videtur huiuſmodi anima habere memoriam Dei, nec cogitare, nec credere quia Deus dederit fructus quos cepit.] & inferiùs de decimis agens, multo plura à Chriſtianis præſtanda in eo genere Dominum voluiſſe, quàm à Phariſæis, qui decimabant mentam & anetum, ſecundùm quod ſcriptum eſt: Niſi abundauerit iuſtitia veſtra pluſquam Scribarum & Phariſæorum, non intrabitis in regnum cælorum] demonſtrat.

f Clem. Conſt. l. 2. c. 29. 38. & 39.
g Origen. in Nu. hom. 11.
DECIMAE PRAESTANDAE CHRISTI LEGE.

LXXX. Eadem & Hieronymus[h] in hæc verba: Quod de decimis primitiiſque diximus, quæ olim dabantur à populo ſacerdotibus & Leuitis, in Eccleſiæ quoque populis intelligite: quibus præceptum eſt, non ſolùm decimas dare & primitias, ſed & vendere omnia quæ habent, & dare pauperibus, & ſequi Dominum Saluatorem. Quod ſi facere nolumus, ſaltem Iudæorum imitemur exordia, vt pauperibus partem demus ex toto, & ſacerdotibus

E ac Leuitis honorem debitum deferamus. Vnde dicit & Apoſtolus: Honora viduas quæ verè viduæ ſunt, & presbyterum duplici honore honorandum, maximè qui laborat in verbo & doctrina Dei. quod qui non fecerit, Deum fraudare, & ſupplantare conuincitur.] Auguſtinus ſæpiùs id ipſum inculcat, vt cùm ait[i]: Decimas de fructibus veſtris eccleſiis reddite.] idemque[k] alibi eodem argumento de reddendis decimis ſermonem integrum perorauit, in quo hæc habet ad finem: Decimæ enim ex debito requiruntur, & qui eas dare noluerit, res alienas inuaſit.] ac denique decimarum ſolutionem non eſſe recenter in Eccleſiam introductam, ſed à maioribus præſtari ſolitam, alibi his verbis inculcat[l]: Maiores noſtri ideò copiis abundabant, quia Deo decimas dabant, & Cæſari cenſum reddebant. Modò autem, quia diſceſſit deuotio Dei, acceſſit indictio fiſci. Noluimus partiri cùm Deo decimas: modò autem totum tollitur. Hoc tollit fiſcus, quod non accipit Chriſtus.] hæc Auguſtinus.

h Hier. in Malach. c. 3.
PATRVM CONSENSVS DE SOLVTIONE DECIMARVM.
i Aug. de tēp. ſerm. 215.
k Aug. de tēp. ſerm. 219.
l Aug. hom. 48. de SS.

LXXXI. OPIFICES PERSOLVVNT DECIMAS. [a] Chrys. in 1. ad Corinth. hom. 43.

Sed & Ioannes [a] Chrysostomus item hortans primitias decimasque persolui, ait: Opifex, vtpote calceorum consarcinator, aut sutor, aut faber ærarius, aut quiuis alius artifex, cùm aliquid vendiderit ex his quæ sua arte fiunt, det Deo primitias pretij, ibi (*in arcam scilicet*) paruam partem deiiciat,& ex minori parte cum Deo partiatur. Neque enim magnum quid peto: sed tantum, quantum Iudæorum infantes & mille malis pleni, tantum nos,qui cælum expectamus, iaciamus. Hæc autem dico,non legem ferens, neque prohibens ne plus eroges,sed æquum censens vt non minus deponas, quàm partem decimam. Hoc autem fac non solùm vendens, sed etiam emens. Hanc etiam legem seruent qui prædia possident in prouentibus.] hæc & alia plura Chrysostomus. Sed in his ampliùs non immorandum: liquet enim, ex omnibus qui fuerunt antiqui Catholici Ecclesiæ scriptores,qui de his meminerint,neminem repetiri ab his esse dissentientem, sed æque eosdem illos omnes in eam sententiam conspirasse, eamdemque multorum sacrorum Conciliorum, de quibus inferiùs erit mentio,canonibus confirmasse. A B

LXXXII. ARGENTEA SVPELLECTILIA. [b] Aug. ep. 165. [c] Optat cotra Parmen. l. 1. [d] Aug. contra Crescon. l. 3. c. 29.

Fuisse quidem profusas Christianorum largitiones in ecclesias,tum ex dictis colligi potest, quòd ex his non clerici tantùm victitarent, sed & pauperes omnes (vt dictum est) diuersis pressi miseriis leuarentur; tum etiam quòd ex iisdem pretiosissima ecclesiæ supellectilia (licet Christianos vexaret persecutio) acquirebantur. Nam qualia essent cetera ecclesiæ vasa,quæ ad sacrificij opus ad altare admouerentur,inde argumentum deduci posse videtur, quòd etiam lucernæ argenteæ erant, vt ex Actis Proconsularibus apud Augustinum [b] legitur de temporibus Diocletiani. Abundasse ecclesias vasis ex auro & argento conflatis, Optatus [c] etiam tradit, necnon idem qui suprà Augustinus alibi [d] ex aliis Proconsularibus Actis.

LXXXIII. [e] Num. 35. [f] Iosue 21. BONA IMMOBILIA POSSEDIT ECCLESIA. [g] Piusepist. 2. [h] Vrban. ad omnes Episc. [i] Apud Eus. lib. 10. c. 5.

Ceterùm sicut nec Leuitis olim,licet decimis ditarentur,interdicta erat omnino rerum immobilium possessio, quippe qui ex mandato [e] Dei in singulis tribubus vrbes sacerdotales ad habitandum habebant,suburbanaque earum ad mille passus (nec erant illæ numero paucæ, cùm in ea prouincia non adeò ampla numeratæ sint [f] Leuitarum ciuitates quadragintaocto) ita etiam nec Christianæ legis sacerdotibus eorumdem bonorum possessio interdicta probatur: Ecclesias enim Christianorum etiam possessiones olim sub Gentilibus Imperatoribus possedisse,non tantùm Pij [g] Papæ Primi,& Vrbani [h] item Primi,quos alij citant, epistolæ declarant, sed ipsa Imperatorum edicta, quibus eas illis ablatas reddi mandarunt. In edicto [i] enim Constantini atque Licinij hæc scripta leguntur: At quoniam ipsi Christiani non solùm ea loca in quæ conuenire solent, sed etiam alia habuisse cognoscuntur, quæ non priuatim ad singulos, sed ad ius totius ipsorum communitatis, id est, Christianorum, spectabant: singulis qui ea possident, mandes velim, vt omnia per legem,quam suprà posuimus,absque vlla controuersia Christianis, id est, societati ipsorum & conuentui reddant, &c.] Porrò ea omnia loca quæ dicit spectare ad Christianorum communitatem, bona Ecclesiastica fuisse, sequens eorumdem edictum ad Annulinum conscriptum manifestè declarat his verbis: Quare volumus, vt simul ac hasce litteras à nobis acceperis,si quæ ex his possessionibus, quæ ad Catholicã Christianorum Ecclesiam in quibusque ciuitatibus aut aliis locis pertinent,etiam adhuc à ciuibus aut ab aliis quibusdam retineantur,eas quamprimùm eisdem ecclesiis facias restitui:quandoquidem animo instituimus, vt ea, quæ Ecclesiæ anteà possederunt, ad ipsarum ius denuò reuertantur. Cùm igitur tua pietas animaduertat, decretum hoc absque dubio de nostra sententia esse publicatum: enitere atque labora, vt siue horti, siue ædes, siue aliud quodcumque aliquando ad ius ipsarum ecclesiarum spectarint, omnia illis quamcelerrimè reddantur.] hæc illi. sublata enim illa fuerant temporibus persecutionis Diocletiani atque Maximiani Impp. C D E

LXXXIV. [k] Leu. vlt. TEMPORALIVM RERVM VSVS MINIME VETITVS.

Post hæc,reddita pace Ecclesiæ,regnantibus iam principibus Christianis,ecclesias omnes locupletatas esse longè lateque amplissimis latifundiis, non est, credo,qui dubitet. At sicut olim possessiones,quas alij Deo vouissent, easdem sacerdotes [k] possidebant, quantumlibet portio eorum tantummodò Deus esse deberet:ita etiam rura, vel alia bona à Fidelibus elargita ecclesiis,in vsum cedere sacerdotum, aliorumque ministrorum, certum est. Nam licet missis à se discipulis Dominus dixerit: Nolite possidere aurum, neque argentum,&c.] tamen cùm mox subdit: Dignus est operarius cibo suo] illis quæ sunt ad vitam necessaria, Saluatoris sententia, ministrari debere, quis non intelligit? Sic enim illis inhibuit aurum & argentum,non vt eorum vsu necessario interdiceret (etenim constat aurum &

A rum & argentum, ipsa rerum pretia, allata esse ad pedes Apostolorum, illorumque arbitrio dispensata) sed vt affectum temporalium rerum reprimeret, ne quæstum pietatem putarent. Sicut cùm etiam iisdem dixit: Neminem per viam salutaueritis] illis haud inhibuit consueta humanitatis officia; sed vt ad prædicationis opus, ad quod dirigebantur, solicitiores & attentiores redderet, voluit admonuisse. Sed de his satis dictum putamus; quæ quoniam ad Ecclesiasticam œconomiam spectant, ratio instituti nostri sicut non patiebatur prætermittere, ita in iisdem paulo diutiùs nos immorari permisit, & pænè coëgit. Age igitur, iam ceteras ab Apostolo Corinthiis in primis traditas, ac proinde vniuersæ Ecclesiæ præscriptas leges inuestigemus.

B Sicut enim optimi legislatoris officiũ ac munus est, non tantùm egregiis moribus rempublicam instituere, sed eiusdem populi decentem corporis habitum simul componere: eodem sanè modo Paulus Apostolus illa, quam ad eos primam scripsit, epistola, cùm eosdem optimis legibus imbuisset, de mulieribus illud statuit, vt nonnisi velato capite in ecclesiam conuenientes orarent: sicut è contrà viros operto capite orare vetuit. Ceterùm quod ad mulieres velandas pertinet: licet ipse primus Fideles id agendum monuerit, non tamen eius rei primus est auctor: siquidem tam Iudæorum quàm multarum Gentium feminas olim, etiam ante Christi aduentum, velatas incedere consueuisse, exploratissimum est. De Iudęis fidem facit Tertullianus [a], qui dum agit de veteribus traditionibus, ait: Apud Iudæos tam solemne est feminis eorum velamen capitis, vt inde noscantur.] De Gentilibus, vt de Creusa Æneæ vxore, habetur nobile exemplum: dicunt enim [b] eam propter insignem honestatem, ne cùm Troia quidem caperetur, perterritam, se velamine detexisse; sed etiam dum ab incendio fugeret, mansisse velo tectam. De Romanis mulieribus id

LXXXV.
DE VELANDIS MVLIERIBVS.

[a] Tertull. de coron. milit. c. 4.
[b] Clem. Alex. in Pædag. l. 3.

C æquè docet Valerius [c], dum ait: Horridum C. quoque Sulpitij Galli maritale supercilium: nam vxorem dimisit, quòd eam capite aperto foris versatam cognouerat.] Tacitus [d] item hæc de Poppæa Sabina: Rari in publicum egressus, idque velata parte oris, ne satiaret aspectum, vel quia sic decebat. [e]] De Arabibus hæc Tertullianus [f]: Iudicabunt nos Arabiæ feminæ Ethnicæ, quæ non caput tantùm, sed faciem quoque ita totam tegunt, vt vno oculo liberato, contentæ sint dimidia frui luce, quàm totam faciem prostituere.] De Lacænis mulieribus omnium laudatissimis illud à Plutarcho [g] scriptis mandatum habetur: virgines aperta facie, viris iunctas mulieres velatas prodire solitas: ea nimirum ratione, vt sic illæ maritos inuenirent, istæ verò viros habentes, aliis placere non curarent. Sed sicut & probro adscribitur [h] Lacænis virginibus, quòd supra genua tantùm vestes deductas induerent, ita nec laudantur, quòd sic virgineus pudor quasi venalis expositus proderetur.

D

[c] Valer. lib. 6. c. 3. De seuer. 13.
[d] Tacit. l. 14.
[e] Apul. de asin. aur. l. 11.
[f] Tert. de veland. virg. cap. 17.
[g] Plutarch. Apophtheg. Lac. in Charil.
[h] Clem. Alex. Pædag. l. 2. cap. 10.

At quoniam inter Græcos Corinthiæ feminæ patria lege atque consuetudine cultui Veneris erant addictissimæ, ac proinde (vt superiùs dictum est) omnium impudicissimæ, quippe quæ pietatem putarent sua corpora prostituere: his cùm Apostolus Euangelium prædicasset, & complures illarum ad meliorem frugem adduxisset; quod olim præsens tradiderat, absens litteris monuit: nimirum vt mulier honesto incedens habitu, capite velato procederet, sicque in ecclesia oraret cum ceteris.. Quam quidem legem non nuptis tantùm præscripsit, sed & virginibus: mulierum enim nomine (quod pluribus disserit Tertullianus [i]) etiam virgines fuisse à Paulo comprehensas, certissimum est: nam & sic ipsi Corinthij intellexerunt: Qui, inquit, hodie denique suas virgines velant.] sed de his superiùs. Ceterùm id non tantùm in Ecclesia Corinthiorum seruatum est, sed & in ceteris Christiani orbis Ecclesiis, quas vel ipsi Apostoli, vel eorum successores viri Apostolici [k] erexerunt.

LXXXVI.
CORINTHIAS VELATAS VOLVIT PAVLVS.

[i] Tert. de veland. virg. cap. 4. 5.

E

[k] Tertull. eod. lib. c. 2.

Redarguerunt maiores nostri [l] veli genus illud, quod velut aranea tela contextum, vel purpureo colore, reuelaret potiùs quàm velaret pulchritudinem, irritamentumque esset magis libidinis, quàm tegumentum pudoris, Gentilium potiùs feminarum vsu quàm Christo credentium comparatum. Reprehendit & illas Tertullianus [m], quæ neque tectæ, neque nudæ incedentes; Mitris, inquit, & lanis non velant caput, sed conligant, à fronte quidem protectæ: qua propriè autem caput est, nudæ. Aliæ modicè linteolis, credo ne caput premant, nec ad aures vsque demissis, cerebro tenus operiuntur. Misereor, si tam infirmo auditu sunt, vt per tegmen audire non possint.] ac iterùm inferiùs: Quantam autem merebuntur castigationem etiam illæ, quæ inter Psalmos vel in quacumque Dei mentione retectæ perseuerant? Meritò ne etiam in oratione ipsa facillimè fimbriam, aut vil-

LXXXVII.
QVAE VELATIO IMPROBATA.

[l] Clem. in Pædag. l. 2. c. 10.
[m] Tertull. de veland. virg. cap. 17.

aut villum, aut quodlibet filum cerebro superponunt, & tectas se opinantur?] Clemens A equidem Alexandrinus [a] sic interpretatur de velandis mulieribus præceptum Apostoli, vt non tantùm velamine capita tegerent, sed eodem in frontem promisso vultum obumbrarent.

[a] Clem. Alex. in Pædag. l. 2. cap. 10.

LXXXVIII. Ceterùm non tantùm Paulus hæc scribens, Christianarum mulierum sic voluit capita esse composita, vt velamine tecta essent; sed & Timotheum [b] monens, omnem illum à feminis superfluum lasciuumque amputauit ornatum, qui esset concupiscentiæ fomes, sic dicens: Volo similiter & mulieres in habitu ornato: cum verecundia & sobrietate ornantes se, non intortis crinibus, aut auro, aut margaritis, vel veste pretiosa, sed quod decet mulieres promittentes pietatem per opera bona.] Docuit eadem & Petrus [c]. Sed quid Christianæ religionis Pædagogus [d]? quonam modo ornatum temperat, vt luxum euitet? Mulieribus, inquit, crines mollire sufficit, & tenui aliqua fibula comam alligare frugaliter, simplici cultura pudicas comas in veram & germanam pulchritudinem alentibus: meretricij autem pilorum plexus, & catenarum nexus, cùm eas deformes reddunt, tum etiam pilos discerpunt, artificiosis insertis vinculis euellentes.] probat idem album colorem in vestibus: Quòd si, inquit [e], oportet alium aliquem colorem quærere, naturalis veritatis per se tinctura sufficiat.] & post nonnulla: Quocircà Cæum Sophistam iure approbo, qui Virtutis & Improbitatis aptas describit imagines. Quarum hanc quidem, *nempe Virtutem*, fecit simpliciter stantem, candida veste indutam & puram, sola verecũdia ornatam. Talem oportet esse mulierem fidelem, nempe virtute præditam cum verecundia. Alteram autem contrà inducit, *nempe Improbitatem*, superflua quidem & varia veste indutam, alieno autem colore exultantem: motus autem & habitus comparatus ad delectationem describitur, non secùs ac meretricis.] ac rursum, de vestium prolixitate agens, cùm eas ad talos vsque productas velit, eas damnat quæ prolixæ nimiùm super terram effusæ trahuntur, sic dicens: Trahere autem vestes ad summos vsque pedes demissas, valdè est arrogans & superbum: quod ambulandi actionem impedit; cùm vestis instar verriculi, quæ in soli sunt superficie sordes secum attrahat; ne fractis quidem & eneruatis his saltatoribus, qui cinædicam turpitudinem mutam in scenam transferunt, vestem cum tanto dedecore diffluentem conspicantibus, quibus exquisitæ vestes, fimbriarumque dilatationes, & curiosi figurarum numeri illiberalem ac sordidam syrmatum molliciem indicant.] hæc Clemens.

B

C

[b] 1. Tim. 2. [c] 1. Pet 3. [d] Clem. Alex. Pædag. lib. 3. c. 11. QVALES VESTES ET ORNATVS. [e] Clem. Alex. Pædag. lib. 2. c. 10.

LXXXIX. Vix credi potest, quantum post Apostolos, quos recensuimus, laborauerint Apostolici viri, vt Christianas feminas, quod ad ornatum spectat corporis, in modestiæ officio continerent: ac nec eas dicimus tantùm, quæ (vt ait Paulus [f]) abierunt retrò post satanam, sed pudicas & castas: vnde & meritò de his Hieronymus [g]: φιλοκόσμον, inquit, genus femineum est: multasque etiam insignis pudicitiæ, quamuis nulli virorum, tamen scimus libenter ornari] atque adeò, vt nec persecutionum temporibus ab his nouerint temperare: vt de his meritò illud scripserit Tertullianus [h]: Ceterùm nescio, an manus sphatalio circumdari solita, in duritia catenę stupescere sustineat. Nescio, an crus de periscelio in neruo se patiatur arctari. Timeo ceruicem, ne margaritarum & smaragdorum laqueis occupata, locum spathæ non det.] Declamat & Iustinus [i] Martyr in eas quæ dolosa arte tentarent quæ Christianis essent mulieribus interdicta: sic enim ait: Vsu venit quibusdam se ipsas fallentibus, vt cùm apertè vultum pigmentis fingere non audeant, arte id faciant. Nam in vndam aut oleum facie inclinata despicientes, de se ipsis iudicant, an aduersus castitatem belligerare possint.] hæc Iustinus: ex quibus etiam possumus intelligere, Christianas pudicas feminas haud licèter speculo vti solitas; cùm illæ, in quas scribit Iustinus, ea arte vsæ præscriptam legem eluderent. Quasi enim pudicitiæ nundinatrices eas habet Tertullianus [k], quæ (vt ait) consilium formæ à speculo petunt.] Reprehendit [l] alibi & in viris, speculum omni occasione consulere, anxieque inspicere.

D

E

FEMINAE ORNATVS CVPIDAE. [f] 1. Tim. 5. [g] Hier. ep. 12. [h] Tert. de cultu fem. c. 13. [i] Iustinus ad Seren. de Vit. Christian. [k] Tertull. de virg. veland. cap. 12. [l] Tert. de cultu fem. c. 8

XC. Sed tamen vt ad capitis velum, vnde digressa est, tandem reuertatur oratio: haud alienum ab instituto putamus, si etiam de sacro velamine, quo Deo dicatæ virgines vti solent, agamus. Non enim erat illud commune cum ceteris mulieribus; quod densiori tela contextum, nulla erat ex parte perspicuum; de quo & Ambrosius [m]: Attollant mentis & corporis oculos, videant plebem pudoris, populum integritatis, consilium virginitatis. Non vittæ capiti decus, sed ignobile velamen vsu: nobile castitatis, non exquisita, sed abdicata lenocinia pulchritudinis.] de eiusmodi velaminis genere hæc & olim Tertullianus [n]: Vera, & tota,

DE SACRO VELO. [m] Ambr. ad uers. Symmach. ep. 12. edit. Roman. tom. 5. [n] Tertul. de vir. veland. cap. 15.

A & tota, & pura virginitas nihil magis timet, quàm semetipsam: etiam feminarum oculos pati non vult, alios ipsa oculos habet: confugit ad velamen capitis, quasi ad galeam, quasi ad clypeum, qui bonum suum protegat aduersus ictus tētationum, aduersus iacula scandalorum, aduersus suspiciones & susurros.] Illud etiam ampliùs habuit velamen sacrarum virginum, quòd à sacerdote benedici consueuit. hinc Hieronymus ad Demetriadem [a]: Scio ad imprecationem Pontificis flammeum virginale sanctum operire caput.] subinfert & verba nonnulla tunc temporis tum à sacerdote, tum à virgine dici solita. Sic & Ambrosius [b] Deo sacrandæ virginitatis ritum memorans, inter alia hæc de velamine: Sacro, inquit, velamine tecta es.] Solemni enim ritu id fieri moris erat, & nonnisi certis diebus, vt Gelasius [c] monuit: & ad instar sæcularium nuptiarū, magna erat celebritas velationis Deo dicandæ virginis. Augustinus [d] Demetriadis nobilissimę virginis dum meminit, post mul-

B ta hæc adiunxit: Velationis apophoretum gratissimè accepimus.] Apophoreta enim nonnisi in sumptuosissimis conuiuiis, quæ post cœnam conuiuæ domum referrent, exhiberi consueuerunt.

[a] Hier. ep. 8.
[b] Ambrof. ad virg. laps.
[c] Gelas. ad Epis. Lucan. cap. 4.
[d] Aug. ep. 179. in fine.

Nuptiæ enim, hæc solemnitas, quòd illæ spiritualiter nuberent, dici solita erat. Nubere enim Christo eas quæ ipsi dicantur virgines, antiquo in Ecclesia loquendi vsu receptum fuit. Vnde & Tertullianus [e]: Nupsisti enim Christo: illi tradidisti carnem tuā, illi desponsasti maturitatem tuam. Incede secundùm sponsi tui voluntatem.] Ea de causa Cyprianus [f] eiusmodi Christo perpetuò dicatas, si fuerint præuaricatæ, Christi adulteras esse dicit: quem dicendi modum Basilius, Gregorius Nazianzenus, Nyssenus, ac Græcorum ceteri, & Latinorum Hieronymus, Ambrosius, Augustinus, ac denique reliqui sunt imitati. nam de his & Optatus Mileuitanus [g]: Spirituale, inquit, nubendi hoc genus est: in nu- XCI.

C ptias sponsi iam venerant voluntate & professione sua: & vt sæcularibus nuptiis se renuntiasse monstrarent, spirituali sponso soluerant crinem: iam cęlestes celebrauerant nuptias.] id ipsum quoque Innocentius Papa [h] ad Victricium: Quæ, inquit, Christo spiritualiter nubunt, & à sacerdotibus velantur, &c.] eaque ratione Hieronymus [i] eò progressus est, vt matrem virginis Deo sacratæ, Dei socrum nominaret: quod tamen Ruffino [k] nodum in scirpo quærenti displicuit.

[e] Tertull. de virg. velan. c. 16.
[f] Cypr. ep. 62. & l. de discip. & habitu virg.
SPIRITVALES NVPTIAE.
[g] Optatus Mil. lib. 6.
[h] Innoc. ep. 2. c. 12.
[i] Hier. ep. 27.
[k] Ruffin. inuect. in Hier.

Porrò eius nominis, vt virgo sponsa Christi diceretur, ea potissimùm ratio suppetit: quòd sicut iuncta coniugio cogitat quæ viri sunt, quomodo (vt ait Paulus) placeat viro; ita ista veluti altero coniugio obligata, Christo nimirum oppignerata, cogitat tantū quæ sunt Dei, nempe vt sit sancta corpore & spiritu. Erant hæ voces Christianarum virginum, quæ ne dispendium paterentur virginitatis, libentiùs martyrium oppeterent; nefas clamantes, XCII.

D Christo semel desponsatas, hominis cuiuspiam iungi consortio. ex quo hæc Ambrosius [l]: Ceterùm quæ se spopondit Christo, & sanctum velamen accepit, iam nupsit, iam immortali iuncta est viro: & iam si voluerit nubere communi lege cōiugij, adulterium perpetrat, ancilla mortis efficitur.] Ad hæc, Deo sacratas virgines non tantùm tegi sacro velamine, sed nigra indui veste, & operiri pallio, olim in Ecclesia consuetudo fuit. Qua de causa apud S. Asterium [m] de S. Euphemia nobilissima martyre Chalcedonensi, coram iudice assistente, id habes: Adstabat virgo pulla veste & pallio philosophiam professa.] & Hieronymus [n]: Solent quædam, cùm futuram virginem spoponderint, pulla tunica eam induere, & furuo operire pallio.] & alibi [o]: Vili tunica induitur, viliori tegitur pallio.] & ad Marcellam [p]: Pulla tunica minùs, cùm humi iacuerit, sordidatur.] ibi & de cingulo: Cingulum laneum, & tota simplicitate purissimum, quod possit magis adstringere vestimenta,

E quàm scindere.]

VIRGO DEO DICATA, SPONSA CHRISTI CVR DICATVR.
[l] Ambr. ad virg. laps.
[m] Cōnc. Nic. 2. act. 4.
[n] Hier. ep. 12.
[o] Idē ad Demetr. epist. 8.
[p] Ad Marc. epist. 23.

In aliquibus item Ecclesiis, præsertim Syriæ & Ægypti, tam virgo quàm vidua, quæ se Deo vouissent, & sæculum calcassent (inquit Hieronymus [q]) crinem monasteriorum matribus offerunt desecandum, non intecto posteà, contra Apostoli voluntatem, incessuræ capite, sed ligato pariter & velato.] nec id quidem, vt Vestales imitentur Romanorum virgines, quæ incisos sibi capillos ad arborem loton [r] suspendebant: sed aliis ex causis, quas Hieronymus recitat: immò & propter mysterium. Cùm enim in signum subiectionis dati sint illis capilli: Christo iam desponsatæ, in libertatem vindicatæ, nequidquam ampliùs viris debent. Nec de his dicit Apostolus [s]: Mulier si comam nutriat, gloria est illi: quoniam capilli pro velamine dati sunt illi.] de illis enim quæ viro sunt obligatæ, Paulus loquitur. Porrò (quod superiùs ait, si turpe est mulieri tonderi vel decaluari, velet caput suum.] sacro iam velamine illarum cùm caput obducatur, capillis, quibus

XCIII.
[q] Hier. ep. 48.
[r] Plin. lib. 16. cap. 44.
[s] 1. Cor. 11.
DE AMPVTATIONE CAPILLORVM RITVS DIVERSI.

quibus tegantur, non indigent: & cùm nec capillorum cultu viris placere cupiant, quæ Christo tantùm morum probitate student esse gratæ, eo dispendio pulchritudinis cælesti sponso magis redduntur acceptæ. Quàm displiceat Deo ornatus capillorum & corporis cultus in virgine, quæ propositum virginitatis arripuit, afferre possemus pauendum planè exemplum de Prętextata nobilissima Romana femina, quod Hieronymus [a] scribit ad Lętam: sed ad eum lectorem remittimus. Quod reliquum est, illud nõ prætermittimus dicere, de incidendis crinibus non fuisse omnium eamdem consuetudinem in Ecclesia: nam apud alios in pœnam delicti, si lapsa virgo, in pœnitentiam redacta esset, crines eidem amputari solitos, testatur Ambrosius [b], quod & in Capitularibus Francorum [c] habetur expressum. At de his pluribus egimus in Notationibus [d] ad Romanum Martyrologium, obiectionemque ex Gangrensi Concilio, germanum sensum conciliando, soluimus. De habitu itaque muliebri ex constitutione Pauli primitus composito, hactenus. A

[a] Hier. ad Lętam, epist. 7.
[b] Ambr. ad virgin. laps. c. 8.
[c] In Capitular. Reg. Frãc. l. 2. cap. 6.

XCIV. Sed quòd de femineo cultu actum est, ad institutum pertinere existimauimus, etiam de antiquo Christianorum virorum cultu & habitu, quantum ex veteribus monumentis colligere licuit, narrationem instituere. Atque illud in primis, quòd Apostolus monuit, ne viri nutriant comam: quo quidem, eos ab effeminato mulierum cultu remotos esse debere, satis apertè significauit. Proinde barbam, quod sit virorum insigne, more androgynorum vellere, aut cute tenus radere, minùs consueuisse olim Christianos, facilè persuademur. Nam & Christianus Pædagogus hæc ait [e]: Deus voluit feminam quidem esse glabram ac leuem, sola coma, sicuti equum iuba, sponte naturæ exultantem: virum cùm sicut leones barba ornasset, virilem etiam fecit hirsuto pectore, quod quidem est roboris & imperij indicium.] ac deinde: Hoc viri signum, *barba scilicet*, per quod vir apparet, est Eua antiquius, & signum melioris naturæ. In eo ergo violando, quod est virilis naturæ signum, eo scilicet quod est hirsutum, contra legem facere, est impium.] ac denique post multa [f]: Si quis autem barbæ nonnihil tondeat, ea tamen non est omnino denudanda: est enim turpe spectaculum; barbaque ad cutem vsque tonsus, non videtur multum abesse à vulsione & leuore.] & post pauca: Qui in superiori labri parte inter comedendum polluuntur, pili tondendi sunt, non nouacula (est enim illiberale) sed tonsorum forficibus. Barbæ autem pili, qui nihil molestiæ afferunt, non sunt vexandi, vt qui cultui grauitatem afferant, & quemdam paternum terrorem incutiant.] hucusque Pædagogus Christianus de communi vsu barbæ. Sed quod pertinet ad barbam tondendam secundùm antiquum religionis cultum, pluribus agemus suo loco, cùm de tonsura capitis erit sermo. B C

[d] In Not. ad Romanum Mart. die 7. Maij B. & 20 Septemb. E.
DE CVLTV BARBAE.
[e] Clem. Alex. in Pædag. l. 3. cap. 3.
[f] Eod. lib. cap. 11.

XCV. Quod verò spectat ad corporis indumentum: Christianos, abiecta toga, vti consueuisse pallio, ex his quæ Tertullianus [g] scribit, satis exploratum habetur. Cùm enim veræ sapientiæ Christiani omnes se esse sectatores profiterentur, decenté professioni habitum induebant, nempe pallium, quod sapientiæ studiosi induere soliti essent. Vnde idem Tertullianus [h]: Enimverò cùm hanc primùm sapientiam vestit, quæ vanissimis superstitionibus renuit, tunc certissimè pallium super omnes exuuias & peplos augusta vestis, superque omnes apices & titulos sacer suggestus deducit oculos. Suadeo reuereri habitum vnius interim erroris tui renuntiatorem.] hæc ille, quibus declarat, Christianos homines simul cum impietate togam exuere, atque vnà cum pietate pallio amiciri solitos: vt meritò de illis, parœmiam in dicterium conuertentes, Gentiles dicerent [i]: De toga ad pallium.] Ceterùm quòd Christianorum genus religione & moribus distinctum esset, indumento etiam placuit debere esse discretum: hinc idem illud exprobrat dicens [k]: Vespillo, leno, lanista tecum vestiuntur.] ac rursum: Verùm & cerdones, & omnis gladiatorum ignominia togata producitur. hæc nimirum indignitas: Vir de toga ad pallium?] D E

[g] Tertull. l. de pallio.
PALLII VSVS.
[h] Tertull. eod. lib. cap. 4.
[i] Tertull. eod. lib. cap. 5.
[k] Eod. l. c. 4. & 6.

XCVI. Quale autem fuisset eiusmodi indumenti genus, sic in primis describit [l]: In viris autem pallij extrinsecus habitus, & ipse quadrangulus, ab vtroque laterum regestus, & ceruicibus circumstructus, in fibulæ morsu humeris acquiescebat.] ac rursus inferiùs [m] de quatuor pallij angulis: Omnis, inquit, liberalitas studiorum, quatuor meis angulis tegitur.] Quatuor item angulos habere consueuisse pallium quo vtebantur Iudæi, diuina Scriptura demonstrat, dum ait [n]: Funiculos in fimbriis facies per quatuor angulos pallij tui.] Vnde facilè adducimur, vt credamus, Christianos, sicut à Iudæis hominibus, Apostolis nimirum, ad pietatem sunt instituti, ita etiam ab iisdem potiùs quàm à Græciæ sapientibus indumenti formam esse mutuatos, illis tamen reiectis quæ ad antiquæ legis cærimonias spectare

[l] Eod. cap. 1.
[m] Tertull. de pal. c. 6.
PALLII DESCRIPTIO.
[n] Deut. 22.

A ctare viderentur. Sed de eiusdem forma pallij rursus idem Tertullianus [a] in hæc verba: At enim pallio nihil expeditius, etiam si duplex, quod Cratetis more nusquam vestiendo componitur: quippe tota molitio eius operire est solutim, id est, vno interiectu, licet equidem nusquam inhumano, ita omnia hominis simul contegit. Humerum velans exponit vel includit: cetero qua in humerum adhæret, nihil circumfulcit, nihil circumstringit, nihil de tabularum fide laborat, facilè sese regit, facilè reficit: etiam cùm reponitur, nulli cippo in crastinum demandatur. si quid interulæ superest, vacat zonæ tormentum: si quid calceatus inducitur, mundissimum opus est, aut pedes nudi magis, certè virilis magis quàm in calceis.] hæc Tertullianus; qui hæc tandem de se ipso, quòd relicta Gentilitate, ad Christi fidem se contulerit, abiectaque toga pallium sumpserit, ait [b]: At ego iam me illi etiam diuinæ sectæ ac disciplinæ commercium confero. Gaude pallium, & exulta: melior iam B te philosophia dignata est, ex quo Christianum vestire cœpisti.] hucusque ille.

[a] Tertull. eod. lib. cap. 5.
[b] Eod. l. c. 6.

Quod autem ad calceos pertinet: consueuisse Christianorum nonnullos sine calceis, sed nudis pedibus, vel tantùm soleis incedere, demonstrat hæc dicens Clemens Alexandrinus [c]: Viro autem pulchrè conuenit nullos habere calceos, præter quàm si militet. Calceatum enim esse non paruam habet affinitatem cum eo quòd est esse ligatum. Optimum est exercitationis genus nudis vti pedibus, & ad sanitatem, & ad expeditam facilitatem, vbi non prohibeat necessitas. quòd si iter non ingrediamur, nec nudis incedere pedibus pati possimus, soleis vtendum est: eas autem Attici vocant κονίποδας, quòd pedes (quantum ego coniicio) terræ appropinquarent. Tenuis ac simplicis calceaturæ testis sufficit Ioannes, qui dicebat, se non esse dignum soluere corrigiam calceamentorum Domini. non enim curiosos is habebat calceos, qui veræ philosophiæ typum Hebræis ostendebat.] C hæc Clemens. Certè quidem Lucianus [d], instar horum quæ dicta sunt habitum Christiani hominis describens, sic ait: Pallium putre, sine calceis & tegmine, capite incedens detonsa coma.] Sed vt redeamus ad pallium: de Porphyrio martyre Eusebius [e] meminit, vti consueuisse habitu philosophico.

XCVII. DE CALCEIS.
[c] Clem. Alex. in Pædag. l. 2. cap. 11.
[d] Lucianus in Philopat.
[e] Euseb. hist. l. 8. c. 25.

A verò non tantùm antiquitus, sed posteà etiam, Christianos incedere solitos palliatos, argumento sunt quæ sic Hieronymus [f] scribit ad Furiam: Vbicumque viderint Christianum, statim illud de triuio: Ὁ γραικὸς ἐπιθέτης: vocant impostorem, detrahunt.] Idemque etiam, de illo dicterio Gentilium in Christianos, ad Marcellam sic scribit [g]: Si tunica non canduerit, statim illud è triuio: Impostor & Græcus est.] Sed cur & Græcus? certè & illa ex causa, quòd pallium philosophicum furui coloris, qui haud gratus erat vel vsitatus Romanis, induerent. vnde Suetonius de Augusto [h]: Etiam habitum vestitumque pristi- D num reducere studuit. ac visa quondam pro concione pullatorum turba, indignabundus & clamitans: En, ait, Romanos rerum dominos, gentemque togatam? negotium Ædilibus dedit, ne quem posthac paterentur in foro, circóve, nisi positis lacernis, togatos consistere] Ceterùm videtur pallium paulatim à communi vsu Fidelium desciuisse, & monasticam vitam profitentibus cessisse, sicque dicta à S. Hieronymo de monacho intelligenda: siquidem hæc in Gangrensi [i] Concilio scripta leguntur: Si quis virorum putauerit sancto proposito, id est continentiæ, conuenire, vt pallio vtatur, tamquam ex eo iustitiam habiturus, & reprehendat alios, qui cum reuerentia birris vtuntur, & alia veste communi, quæ in vsu est; anathema sit.] Sed quod vestis genus fuerit birrus, dicemus inferiùs in martyrio Cypriani, vbi locus ille Pontij explicandus venit, quo dicit: Exuit se lacernum birrum, quem indutus erat.] Ceterùm & de pallio sæpè inferiùs dicendum erit. His E igitur de antiquo Christianorum habitu enarratis; ad cetera, quæ à Paulo instituta salubriter sunt, pergamus.

XCVIII. CHRISTIANI PALLIATI.
[f] Hier. ep. 10.
[g] Hier. ep. 23.
[h] Suetonius in Oct. c. 40.
[i] Concil. Gangren. c. 12. & dist. 30. c. 15.

Compositis iam his omnibus: quod reliquum videbatur, quid cùm in ecclesiam conuenirent, agere deberent, instituit: sed redarguit eos antè, quòd inuicem dissiderent, sic dicens [k]: Primùm quidem, conuenientibus vobis in ecclesiam, audio scissuras esse inter vos, &c.] Tam ex his quæ hîc scribit Paulus, quàm iis quæ inferiùs [l] tradit; cùm ait: Si ergo conueniat vniuersa Ecclesia in vnum] satis perspicuè intelligitur, fuisse etiam Apostolorum temporibus loca quædam, quæ ecclesias nominarent, in quas Christiani ad synaxim in vnum conuenirent. Antequam autem eas nouas licuisset erigere, priuatæ domus, ampliora videlicet earum membra, quæ cœnacula dicebantur, eiusmodi ministerio inseruiebant. Sic in cœnaculum nouimus conuenisse [m] primùm Ecclesiam post Domini ascensionem: pariter etiam in domum Mariæ matris Ioannis, qui cognominatus est Marcus,

XCIX. DE ECCLESIIS CHRISTIANORUM.
[k] 1. Cor. 11.
[l] 1. Cor. 14.
[m] Act. 1.

cus, collectos esse credentes orationis causa, idem testatur Lucas [a]. Quantumlibet A enim templum [b] Dei quiuis dicatur esse Fidelis, & in omni loco puras leuare manus, Apostolus [c] moneat: tamen ad sacros agendos conuentus loca quædam fuisse delecta, tum ex his quæ sunt demonstrata, tum etiam his quæ dicemus inferiùs de conuentu Troadis [d], cùm Paulus eodem loci in cœnaculum cum omnibus Christianis ad fractionem panis, & sermonem habendum, cum populo conuenit, satis superque monstratur.

[a] Act. 12. [b] 1. Cor. 3. [c] 1. Tim. 2. [d] Act. 29.

C. Sanctus Ignatius, qui eisdem Apostolorum temporibus Ecclesiam regebat Antiochenam, ad Magnesianos scribens [e], hæc habet: Omnes ad orandum in idem loci conuenire: sit vna communis precatio, vna mens, vna spes in charitate & fide inculpata in Christum Iesum, quo nihil præstantius est. Omnes velut vnus quispiam ad templum Dei concurrite, velut ad vnum altare, ad vnum Iesum Christum sacerdotem.] idemque frequenter esse conueniendum, scribens ad Polycarpum, admonuit, dicens [f]: Crebriùs celebrentur conuentus, synodique: nominatim omnes inquire.] & ad Heronem [g]: Synaxes ne negligas, omnes nominatim inquire.] B Sed etsi de erectis olim ecclesiis nullum aliud suppeteret argumentum, vel ratio; ipsa saltem Imperatorum edicta de demoliendis Christianorum ecclesiis, quorum Eusebius [h] meminit, promulgata, planè eas iam antè erectas fuisse, certissimam fidem faciunt. Addit idem auctor, iam à Christianis, prout maior in dies numerus augeretur credentium, ampliores augustioresque antiquis illis esse excitatas ecclesias, quæ demum edicto Diocletiani sunt demolitæ. Reddam, quo hæc certiora habeantur, eiusdem auctoris verba: Cùm in antiquis illis ædificiis non satis loci haberent; ampliores ecclesias in vniuersis vrbibus, fundamentis earum ad maiorem laxitatem dilatatis, erexerunt.] hæc Eusebius. Si igitur longè ante Diocletiani tempora antiquitus erectæ ecclesiæ sunt dirutæ, vt eędem amplioribus spatiis auctæ excitarentur; eædemque sic restitutæ, C tandem ab ipso Diocletiano sunt prostratæ: quis nō intelligit, ab ipsis primordiis exorientis Christianæ religionis, ad Ecclesiasticas obeundas functiones accommodatas, fuisse erectas sacras ædes, quas nominamus ecclesias? Ea quidem voce inter alios frequenter vtitur Tertullianus [i]; quæ primitus ad Apostolo Paulo, sed ex antiquiori diuina Scriptura, [k] communique vsu loquendi tandem est ab omnibus vsurpata, vt nomine ecclesiæ, certus quidam locus, quò ad synaxes celebrandas Fideles conuenirent, significaretur; de qua Augustinus [l]: Et hoc, inquit, quotidianus vsus loquendi obtinuit, vt in ecclesiam prodire, ad ecclesiam confugere, non dicatur, nisi ad ipsum locum parietesque prodierit atque confugerit, quibus Ecclesiæ congregatio continetur.]

[e] Ignat. ep. 6. [f] Ignat. ep. 11. [g] Ignat. epist. 13. [h] Euseb. hist. lib. 8.

DE ERECTIONE ECCLESIARVM.

[i] Tertull. de idol. cap. 7. ad vxor. l. 2. c. 9. De veland. vir. c. 3. & 13. De coron. milit. c. 3. Colligit Pamel. vbi sup. de idol. c. 7. not. 29. [k] Deut. 23. Iudith 6. Ieremias. Thren. 1. [l] Aug. l. qu. in Leuit. tit. 59. citatur à Beda in ep. 1. ad Cor. 11.

CI. Sed vt de ecclesiis Vrbis agamus; eo ipso tempore quo fides Christi ibi est prædicata, ecclesias ibidem esse cœpisse, earumque numerum, vt opus fuit, in dies magis magisque; D Christiana Religione amplioribus spatiis propagata, auctum esse, exploratissimum est. Nam constat Pudentis Senatoris [m] Petri discipuli domum in ecclesiam ad sacra obeunda esse mutatam; is est Titulus Pastoris, de cuius vocis ratione suo loco dicemus pluribus. De Euprepia matrona liquet [n], domum suam in Titulum ad Missas celebrandas eam erexisse. Alias insuper ab aliis eodem tempore erectas ecclesias fuisse constat: nam de Euaristo [o], qui quintus a Petro numeratur Romanus Pontifex, testatum habetur, ecclesias diuisisse presbyteris; quos tēporibus Cornelij Papæ extitisse numero quadragintasex, eiusdem epistola [p] ad Fabium Antiochenum Episcopum fidem facit; totidemque in Vrbe fuisse ecclesias, Optatus [q] etiam testari videtur, dum ait, quadraginta, & quod excurrit, in Vrbe fuisse ad Christianum vsum basilicas excitatas.

[m] Act. Pudēt. de quibus inf & epist 2. Pij Pap. ad Iust tom. 1. Bibl. sanct.

DE ERECTIS A PRINCIPIO IN VRBE ECCLESIIS.

[n] Pij Pap. ep. 1. ad Iustum. [o] Lib. de Rom. Pont. in Euarist.

CII. Sed quo olim sumptu, qua impensa & ornatu; ex his certè, quæ Christianis infensissi- E mus hostis (licet res nostras deridens ac carpens) Ethnicus [r] auctor, qui Apostolorū temporibus, ac etiam Traiani vixisse ex suis ipsius scriptis cognoscitur, tradit, aliqua saltem ex parte intelligi posse videtur: ac proinde qualis esset cultus rerum nostrarum, quantumlibet persecutio vndique vrgeret, idem auctor, licet aliud agens, penicillo quodam figurare videtur, nec adeò obscurè, vt non liceat velut per rimulas quasdam rem ipsam aliqua ex parte cognoscere. Critiam enim quemdam introducit, qui cùm ab aliquo Fidelium persuaderetur fieri Christianus, ab eodem, vbi Christianorum conuentus ageretur, est deductus: quem quidem locum his verbis describit: Pertransiuimus, inquit, ferreas portas, & ærea limina: multisque iam superatis scalis, in domum aurato fastigio insignem ascendimus, qualem Homerus Menelai fingit esse: atque ipse quidem omnia illa contemplabar, quæ

ORNATVS ECCLESIARVM.

[p] Apud. Euf. hist. l. 6. c. 35. [q] Optat. contra Parm. l. 2. [r] Apud Lucian. in Philopat.

A quæ insularis ille adolescens. Video autem non Helenam, sed mehercle viros in faciem inclinatos & pallescentes, &c.] hæc quidem apud Lucianum & alia de Christianis derisionis causa dicta leguntur.

Sed nec (quod ad hanc ipsam rem pertinet) prætermittimus, etiam Ethnicum illum historicum, Lampridium [a], inquam, testari, Alexandrum Imperatorem, locum in quo à Christianis erigeretur Ecclesia, eisdem adiudicasse, pro iisdemq; rescripsisse; nam ait: Cùm Christiani quemdam locum, qui publicus fuerat, occupassent, contrà popinarij dicerent, sibi eum deberi: rescripsit, melius esse vt quomodocumque illic Deus colatur, quàm popinariis dedatur.] Est & apud Flauium Vopiscum Valeriani Imperatoris de ecclesia Christianorum eiusmodi testimonium, dum hæc ad Senatum rescripsit: Miror vos, Patres sancti, tamdiu de aperiendis libris Sibyllinis dubitasse, perinde quasi in Christianorum ecclesia, B & non in templo omnium deorum tractaretis.] hæc ille. Cùm hæc igitur de ecclesiis Christianorum, tam nostrorum quàm etiam externorum testificationibus, adeò certa firmaque necnon in omnibus exploratissima habeantur: quidnam est, quæso, quod obiici possit ex Origenis libro octauo contra Celsum, dum dicit, Christianos delectari insensibilibus templis, eosdemque defugere simulacrorum & templorum fundationes; cùm hæc ille obiiciat contra illum, qui (vt superiùs ait) arguebat Christianos, quòd auersarentur aras, simulacra, & templorum fundationes? ad quem refellendum Origenes pluribus docet, quàm præstet templum Dei animatum, dæmoniorum delubris; quæ auersari meritò Fideles ait: ac proinde ibi nonnisi de struendis idolorum templis agi. Nec est etiam, quòd hæc ipsa adeò testata vacillent, quòd apud Minutium Felicem aduersus Christianos Cæcilius obiiciat, dicens: Cur nullas aras habent, templa nulla, nulla nota simulacra, num- C quam palàm loqui, numquam liberè congregari?] & quod paulo pòst ait, Iudæos Deum coluisse in templo atque palàm, Christianos autem secùs. Nam & nos vtique dicimus, caruisse Christianos crebrò persecutionibus agitatos, templis illis instar fanorum Gẽtilium, vel templi Iudaici: temporũ enim ratio id minùs posse fieri permittebat; cùm clanculùm sæpiùs, siue in priuatis domibus, siue interdum in cryptis (vt docent fidelia sanctorum martyrum Acta) eos oportuit cõuenisse: quibus cessantibus, habuisse eos loca publica, quò æquè omnes conuenirent, citata à nobis nuper Principum rescripta testantur: quæ tamen non dicebantur templa, sed more maiorum, & Pauli exemplo, nominabantur ecclesiæ, tunc instar domorum potiùs quàm templorum.

[margin: CIII. — [a] Lamprid. in Alex. Imp. — Solvtio obiectorvm.]

Sed iam, quæ earum structura esse soleret, inuestigemus. Situm illarum ad Orientem spectantem disponi solitum, quæ scribit Tertullianus [b] manifestè declarant; sic enim ait: D Nostræ columbæ domus simplex, etiam in editis semper, & apertis, & ad lucem: amat figuram Spiritus sancti, Orientem Christi figuram.] hæc Tertullianus: secundùm quod & apud Clementem [c] legitur de ecclesiæ forma, ac de situ in primis, his verbis: Primùm sit longa, & ad Orientem conuersa.] vsitatiorem hunc fuisse ecclesiæ situm, vt Orientem versus spectaret, Paulinus [d] ad Seuerum scribens asserit. Nam & Salomonis templum ad Orientem Solem conuersum fuisse, Aristeas [e] testatur: ad cuius fortasse imitationem, sicut & cetera multa, vel quòd Christiani ad Orientem conuersi precari consueuerint, cuius antiquæ traditionis vsus rationem inferiùs suo loco scrutabimur, olim ad Orientem conuersas ædificare maiores nostri consueuerunt ecclesias, in quibus & altaria essent ad orientem æquè conuersa. Hæc quod ad situm. Quod verò ad structuram ecclesiarum pertinet: sic erant earum singula membra disposita, vt quantum licet in re parua maxi- E mam omnium repræsentare, similitudinem quamdam Ierosolymitani templi redderent: quippe quę porticum, atrium, sancta, ac demum sancta sanctorum, membra templi pręcipua continerent ad diuersorum ordinum officia accommodata: nimirum vt alicubi essent pœnitentes & alij quibus ad ecclesiam non pateret accessus, alibi populus, seorsum ab eo sacerdotes, atque ab his omnibus distinctus locus, vbi ad sancta sanctorum ingrediens sacerdos, incruentum ac per omnia venerandum Deo offerret sacrificium. Hanc quidem formã in iisdem hactenus intuemur ecclesiis, quę temporibus Constantini fuerunt à fundamentis extructę: nam in antiquioribus hęc monstrare non licet, cùm (vt nuper dictum est) omnes quotquot in orbe Romano erant Christianę religionis ecclesiæ, Diocletiani & Maximiani Imperatorum edicto fuerint ad solum prostratę. Porrò etsi reddita sub Christiano Principe Ecclesię pace, alię denuò fuerint amplioribus spatiis excitatę: tamen nonnisi secundùm pristinam formam (cùm eadem, quę olim, essent in eis officia

[margin: CIV. — De structura ecclesiarvm. — [b] Tert. adu. Valentin. c. 2. — [c] Clemen. l. 2. Constit. c 61. — [d] Paul. ep. 12. — [e] Arist. l. de 72. Interpr.]

officia obeunda, exercendæ functiones, ac mysteria consummanda) fuisse constructas, perfacilè vt credamus, inducimur; cùm præsertim eadem prorsus forma erigendarum ecclesiarum tam in Oriente quàm in Occidente vbique locorum obseruata noscatur. A

CV. FORMA ECCLESIARVM AB ANTIQVIS DESCRIPTA. Sunt de his (præter illa quæ adhuc extant) antiquissima exemplaria à quamplurimis antiquis scriptoribus graphicè exarata, quæ cùm pristinam illam reddant ipsarum imaginem, easdem ab iniuria temporum, quo omnia consumuntur, facilè vindicant [a]. Eusebius enim dum describit ecclesiam Tyri à Paulino Episcopo erectam, eamdem quam diximus, formã egregiè repræsentat encomiastica illa, quam ea de causa habuit, oratione: ea etiam, quam à Constantino Ierosolymis excitatam tradit [b], eamdem prorsus reddit imaginem. Gregorius Nazianzenus [c], & ipse dum à patre nobilissimam ecclesiam Nazianzi extructam, aliqua saltem ex parte, eloquentiæ penicillo quibusdam quasi lineamentis describit, non diuersam ab alijs similitudinem exprimit: quam etiam referunt ceteræ antiquissimæ Orbis ecclesiæ, ac præsertim quæ non mutatæ in Vrbe visuntur, vel in chartis descriptæ apparent. Paulinus enim tum [d] Petri Principis Apostolorum basilicam in Vaticano à Constantino constructam, tum ceteras alibi [e] efformatas eodem planè modo fuisse demonstrat. Idemque etiam hinc inde cubicula quædam, quæ capellas dicimus, construi in eis solita, orationis causa, tradit. B

[a] *Euseb. hist. l.10.c.4.* [b] *Eus. in Vit. Const. lib.3. c.34. & seq.* [c] *Greg. Naz. orat. in fun. patris.* [d] *Paul. epist. 31.* [e] *Paul. ep.12.*

CVI. PASTOPHORIA QVAE. Duo prætereà pastophoria in eisdem extrui consueuisse, apud Clementem [f] legimus, quæ à Paulino [g] nuncupantur secretaria, hinc inde apud apsidem posita: quorum quis esset vsus, duo hæc disticha ab eodem desuper ipsa inscripta declarant. A dextra apsidis:

Hic locus est veneranda penus, qua conditur, & qua
Promitur alma sacri pompa ministerij.]

A sinistra eiusdem:

Si quem sancta tenet meditandi in lege voluntas,
Hic poterit residens sacris intendere libris.] C

Atque hoc quidem secundùm ea quæ habentur apud Clementem [h], vt ecclesia duo habeat pastophoria: quæ vox (vt explicat Hieronymus [i]) idem est quod thalamus, seu interius cubiculum. At verò non omittimus dicere, non indecens visum esse in eadem ecclesia plura constitui altaria. nam cùm ea essent sepulchra martyrum; vbicumque esset martyr conditus, illic altare erigi consueuit. Sanè de tredecim altaribus in ecclesia vnà erectis Gregorius [k] meminit.

[f] *Clem. Const. lib.2.c.61.* [g] *Paulin. ead. epist.12.* [h] *Clem. Cõst. lib.2.c.61.* [i] *Hieron. in Ezech. c.42.* [k] *Greg. in regist l.5.ind. 14. epist. 50.*

CVII. Nec verò prætereundum putamus, quòd sicut olim ad emundationem positum fuisse in templo labrum æneum, hæc leguntur in Exodo [l]: Facies & labrum æneum cum basi sua ad lauandum, ponesque illud inter tabernaculum testimonij, & altare: & missa aqua lauabũt in ea Aaron & filij eius manus suas & pedes, quando ingressuri sunt in tabernaculum testimonij, & quando accessuri sunt ad altare] ita etiam præter aquam precibus sacerdotum benedictam, de qua inferiùs dicturi sumus, pro ecclesiæ foribus positam fuisse aquam ad purificationem, complures antiquorum scriptorum, qui Constantini sæculo claruerunt, testantur, dum structuram antiquarum ecclesiarum suis ipsi scriptis repræsentant, atque ob oculos ponunt: inter quos Eusebius [m], qui nobile illud à Paulino Tyriorum Episcopo extructum templum describit, hæc de eiusmodi aqua pro foribus posita: Deinceps fontes ex aduersa fronte templi profluenti aqua redundantes positi, quibus omnes, qui in sacros templi ambitus introëunt, sordes corporum abluant: qui fontes sacrosancta baptismatis lauacra repræsentant. Atque hic locus, in quo singuli introëuntium primùm, vt se lauent, morantur, sicut cuique ornatum & splendorem affert, sic illis qui primis fidei principiis instituendi sunt, mansio percommoda est ad acquiescendum.] hæc Eusebius. D E

FONS PRAE FORIBVS ECCLESIAE.

[l] *Exod. 30.* [m] *Euseb. hist. l.10.c.4.*

CVIII. MANVS ABLVI ANTE PRECES. Huic etiam ministerio inseruiebat fons ille in atrio basilicæ Vaticanæ Romæ positus, cuius Paulinus [n] hisce meminit ad Aletium scribens: In vestibulo cantharum ministra manibus & oribus nostris fluenta ructantem fastigiatus solido ære tholus ornat & inumbrat, non sine mystica specie quatuor columnis salientes aquas ambiens: decet enim ingressum ecclesię talis ornatus, vt quod intus mysterio salutari geritur, spectabili pro foribus opere signetur.] & ad Seuerum [o] in hunc modum de alia ecclesia:

Sancta nitens famulis interluit atria lymphis
Cantharus, intrantûmque manus lauat amne ministro.]

ac rursus eadem in Natali decimo sancti Felicis. Fluxisse hæc consuetudo videtur è Iudæorum

[n] *Paul. Nolan. ep.31.* [o] *Paul. ep.12.*

A dæorum ritibus,sicut & multa alia: nam non tantùm (vt dictum est) ipsorum sacerdotes, sed & ceteros Iudæorum nonnisi manibus lotis adorare consueuisse tradit Aristeas de Septuagintaduobus interpretibus,hæc scribens: Rege consalutato,ad consueta loca diuertunt; atque(vt mos est Iudæis omnibus)manibus priùs in mari lotis,Deo preces effundūt.] & paulo pòst: Interrogaui equidem & illud quoque: cuius gratia,cùm vota facerent,manus prius lauarent? Quærenti talia, demonstrarunt,illud testimonium esse,ne quid perperàm agant, sed piè sanctèque perficiant; quandoquidem vniuersa opera manibus exerceantur: rectè singula ad iustitiam & veritatem referentes.

Verùm quòd naturalis quidam instinctus docet, nonnisi puros ad Deum accedere debere, mundosque numini supplicare: inde euenit, vt apud Gentiles quoque vsu receptum esset, sæpiùs se aqua mundare,antequam templa adirent, & numina precarentur. CIX. PVRIFICATIO APVD GENTILES.
B De Ægyptiis & Græcis id testatur Herodotus in Euterpe. De Romanis Persius [a] his versibus: [a] Pers. satyr. 2

Hæc sanctè vt poscas,Tiberino in gurgite mergis
Manè caput bis terque,& noctem flumine purgas.]

Tradit etiam Tullius [b], aspersione aquæ labem corpoream tolli, & castimoniam corporis præstari. Sed & illud notum [c]: [b] Tull. lib. 1. de legib. [c] Tibull. lib. 1. eleg. 2.

Casta placent superis:pura cum veste venite,
Et manibus puris sumite fontis aquam.] Sunt & de his alia complura apud illorum scriptores exempla.

Sed quod ad Christianos pertinet: consueuisse eos ante precationem manus abluere, secundùm quod monet Apostolus [d]: Volo viros orare in omni loco,leuantes puras manus] CX. [d] 1. Tim. 2.
C non tantùm quæ diximus,docent, sed & antiqua Ecclesiasticorum scriptorum testimonia confirmant. Nam & apud Clementem [e] legitur, vt Christianus lotus oret: sed & Tertullianus hoc ipsum demonstrat, dum ait [f]: Ceterùm quæ ratio est,manibus quidem ablutis, spiritu verò sordente, orationem obire?] & Chrysostomus [g]: Ingressuri templum, manus lauamus.] & alibi [h]: In nonnullis iam Ecclesiis hunc morem corroboratum videmus, vt diligenter multi studeant, quomodo manibus loti, candidis induti vestimentis in ecclesiam ingrediantur.] ac rursum [i]: In consuetudine nos constituimus lauandi & orandi; nec illotum hoc facere datur. Ideò libenter non oramus, si non lotis hoc manibus faciamus, tamquam Deum offensuri.] At dicti omnes auctores pariter in eos declamant qui manuum ablutione putant etiam grauia delicta abstergi: in quos hæc & Anastasius Sinaita [k]: Quid enim grauius his quibus vtimur moribus? Etenim rapinis, sceleribus, peccatorum PVRIFICATIO ANTE PRECES. [e] Clemen. l. 8. Const. c. 38. [f] Tert. de or. c. 11. [g] Chrysost. in 1. a hom. 72. in fin. [h] Chrysost. in Mat. hom. 52. [i] Chrysost. ad pop. Antioch. hom. 36.
D multitudine cooperti,tantula modò aqua ablutis manibus,sanctissimum illud corpus, diuinumque sanguinem pro mundi salute largiter olim effusum, impuri sordidique ori admoueamus?] & paulo inferiùs: Nec enim ingredi in ecclesiam, ac diuinas imaginum sanctarum formas,pretiosasque ac venerabiles cruces etiam salutasse fuerit satis: non frigida manus abluisse, id est, esse purum mundumque:sed sordes peccatorum abluisse, ac fugisse; sed confessione & lacrymis, sed contrito & humiliato animo,& demisso contractoque vultu, peccatorum, quibus tenemur, catenas exoluisse,& tunc demum ad illa sancta mysteria accedere.] hucusque ipse. [k] Anastas. cr. de sacra Synaxi. AQVA TANTVM NON EXPIARI DELICTA.

Ad huiusmodi lauacrum alludit Gregorius Papa [l], dum scribens ad Augustinum hæc ait: Romanorum semper ab antiquioribus vsus fuit,post admixtionem propriæ coniugis, & lauacri purificationem quærere,& ab ingressu ecclesiæ paululùm reuerenter abstinere.] CXI. [l] Greg. Papa l. 12. resp. 10.
E Ex his facilis patet sensus Hieronymi dicentis [m]: Scio Romæ hanc esse consuetudinem, vt Fideles semper Christi corpus accipiant. quod nec reprehendo, nec probo: vnusquisque enim in suo sensu abundet. sed ipsorum conscientiam conuenio, qui eodem die post coitum communicant,& iuxta Persium, [m] Hier. ep. 50.

——*noctem flumine purgant.*

Quare ad martyres ire non audent? quare non ingrediuntur ecclesias? An alius in publico,alius in domo Christus est? Quod in ecclesia non licet, nec domi licet.] hæc Hieronymus,quòd adhuc suo tempore vsus ille vigeret, vt sacram Eucharistiam sumendam, domum deferrent. Aperitur adhuc ex his etiam causa,cur (quod idem qui suprà Gregorius narrat [n]) matrona illa,quæ cùm se à viro suo noctu non temperasset,ausa manè ecclesiam ingredi, continuò à dæmone est arrepta: Vel quod idem tradit [o] de curiali sacrilego, qui post turpissimum scelus Paschali festo admissum, aqua malè expiatum, ingressus ecclesiam, [n] Greg. Dial. lib. 1. c. 10. [o] Idem Dial. lib. 4 c. 32.

ſiam, tandem vltionem diuinam miſer expertus eſt. At poſteà eiuſmodi lauacri loco ſucceſſit, vt aqua ſacerdotis precibus benedicta, quæ Fidelibus vſui eſſe conſueuit in eorũ domibus (vt Alexandri Papæ res geſtæ ſignificant) in ipſo ingreſſu eccleſiæ poneretur, qua ad leuiorum peccatorum expurgationem, adeuntes eccleſiam, aſpergerentur. Sed quanta ſit vis eiuſmodi aquæ, & eius vſus antiquitas in Eccleſia, opportuniori loco dicemus. A

CXII. ECCLESIARVM ORNATVS SACRAE IMAGINES.

Quod verò ſpectat ad eccleſiarum antiquum ornatum: Chriſti Redemptoris noſtri imagine decorari ſolitam vnamquamque illarum, vetus canon Synodi Antiochenæ, Apoſtolorum nuncupatæ, de qua inferiùs in Clemente dicturi ſumus, fidem facit, cuius hæc ſunt verba: Ne decipiantur ſaluati ob idola: ſed pingant ex oppoſito diuinam humanamque manufactam impermixtam effigiem Dei veri ac Saluatoris Domini noſtri Ieſu Chriſti, ipſiuſque ſeruorum contra idola & Iudæos: neque errent in idolis, nec ſimiles ſint Iudæis.] hæc canon, qui (ne impoſturam eſſe exiſtimes) citatus inuenitur à Gregorio Epiſcopo Peſſinuntis in Concilio [a] Nicæno ſecundo, licet in editione Latina mutilatus ac perperàm tranſlatus habeatur: Græcè enim ſic ſcriptus [b] extat: Τοῦ μὴ πλανᾶσθαι τοὺς σωζομένους εἰς τὰ εἴδωλα, ἀλλὰ ἀντιγονίζειν τὴν θεανδρικὴν ἄχραντον χειροποίητον στήλην τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ τῶν αὐτοῦ θεραπόντων ἀντικρὺ τῶν εἰδώλων καὶ Ἰουδαίων, καὶ μηκέτι πλανᾶσθαι εἰς εἴδωλα, μὴ δὲ ὁμοιοῦσθαι τοῖς Ἰουδαίοις.] hactenus canon. B

[a] Cõc. Nican. 2. Act. 1.
[b] Apud Turrian. aduerſ Magdebur. pro canon. Apoſtol. c. 25.

Dubitauit nuper pius ac doctus vir, an in verſione Canonis ipſius Synodi Antiochenæ ſanctorum Apoſtolorum pro ſacrarum imaginum veneratione, aliquod mendum ſubeſſet. Dubitationis verò cauſæ (vt ipſe pius vir affirmat) duæ fuerunt: altera, quòd minimè verbum verbo ab interprete redditum videatur; altera conſilium, & mens ſanctorum Patrum in Canone illo ſanciendo.

CXIII. DE VERSIONE CANONIS SYNODI ANTIOCH.

Quod autem pertinet ad interpretis verſionem non ſatis exactam, & ad verba verbis minimè reddita, obſeruet primò, verba illa (pingant & effigiem) non haberi in contextu Græco. cùm ἀντιγονίζειν (vt ipſe ait) non ſignificet pingere; ſed potiùs genibus flexis venerari. στήλην deinde non poſſe verti effigiem; ſed cippum, vel columnam, quæ in ſepulchris ſtatuebatur, aut in qua fœdera inſcribebantur, aut alia quę poſteritati mandare cuperent, vel lapidem titularem; dicit etiam alia ex pluribus auctoribus excerpta, pulchra quidem omnia; ſed cùm ex deprauato textu, quem doctus & pius vir ſecutus eſt, omnis hæc dubitatio ortum habeat, videtur (pace ſua) parum vtilis tantus labor. Non enim legendum ἀντιγονίζειν vllo pacto, quod nuſquam reperitur; ſed ἀντεικονίζειν, quod ſignificat ex aduerſo aliquid pingere. ita enim legitur in manuſcriptis codicibus Synodi Septimæ, in qua dictus Canon habetur à Gregorio Epiſcopo Peſſinuntis allatus Actione prima: ita etiam apud Turrianum in apologia pro Canonibus ſanctorum Apoſtolorum aduerſus Centuriatores [c]. Nec στήλη ponitur ſimpliciter pro effigie, ſed pro cippo, ſeu columna, vel lapide titulari, quod ipſe pius vir affirmat. Quinimmò vnà cum verbo ἀντεικονίζειν, id eſt ex aduerſo pingere, præſcribit modum, quo ſacræ effigies & imagines IESV Chriſti veri Dei & Saluatoris noſtri, necnon ſeruorum eius & Sanctorum, collocentur & ſtatuantur quaſi trophæa quædam ſacræ noſtræ Religionis in cippo vel columna (quemadmodum antiquiſſima & celeberrima illa Dei genitricis imago, quæ dicitur del Pilar in Hiſpania) vel lapide titulari, vt venerationi habeantur à Chriſtianis, quos Canon Apoſtolicus Saluatos appellat, vt hoc pacto non ſolùm à Iudæis procul abeſſe dignoſcantur Chriſtiani, cùm Iudæi imagines habeant nullo pacto; verùm etiam ab ethnicis, qui adorant ſua idola deorum inſtar, & ideò idololatræ dicuntur, Chriſtiani verò non ita. venerantur enim imagines ſacras, ſed relatione quadam & analogia & habitudine ad earum prototypa quæ referunt & repræſentant. Quod cùm aliquando Iconomachorum & Iconoclaſtarum cauſa, quorum præcipuis fautor fuit [d] Theophilus Imperator, in Oriente facere minùs licuiſſet, poſt eius obitum Theodora Auguſta piiſſima femina, cum totius Eccleſię Dei magna exultatione faciundum curauit, & hac de cauſa inſtituta fuit in Orientali Eccleſia ſolemnis illa celebratio annua Erectionis & exaltationis ſacrarum Imaginum, vt ex Triodio Gręcorum eſt videre, qui diem feſtum huiuſmodi erectionis ſacrarum Imaginum ſingulis annis prima Dominica Quadrageſimę agunt, quam Dominicam Orthodoxię appellant hac de cauſa: quòd eo die poſt ſacrarum Imaginum erectionem & exaltationem celebratam, Orthodoxis omnibus multos annos & felicia omnia deprecantur; Iconomachis & Iconoclaſtis contrà ac aliis hęreticis omnibus, aqua & igni & diris interdicitur. Ex reſtitutione itaque contextus Gręci ἀντεικονίζειν, pro ἀντιγονίζειν, & στήλης vera intelligentia, C D E

[c] Apol. c. 25.

MODVS COLENDI IMAGINES INTER CHRISTIANOS.

[d] Ann. 10. 9.

tollitur

A tollitur omnis dubitatio, & Canonis Apostolici versio cōgruè facta dignoscitur: quemadmodum veterem interpretem eiusdem Canonis deprauatum alia ratione textum habuisse, satis patet. Ille enim ἀνταγωνίζειν legit, & hac de causa perperàm (pugnandum contra) vertit, vel potiùs euertit. Quod verò spectat ad consilium sanctorum Patrum (fuit enim hæc altera dubitandi causa) non erat illud præcipue, vt discrimen hoc inter sacras imagines Christianorum & idola ethnicorum statueretur, inscriptio videlicet & titulus. Nec enim idola ethnicorum inscriptione carebant, vt habetur Act. Apost. de [a] ignoto Deo, & apud Iustinum Martyrem de Simone magno Deo. Sed consilium illud fuit, vt Christiani, quos Canon Apostolicus Saluatos appellat, sacras imagines, quo dictum est suprà modo, venerarentur; quod deinde in Secunda Synodo Nicæna post multa sæcula iterùm statutum est. Omitto quod cùm imagines sint indoctorum libri, & longè plures indocti quàm B docti reperiantur, solis doctis talibus inscriptionibus consultum foret, indoctis non ita. nec doctis omnibus: cùm enim tot essent genera linguarum inter Christianos, quonā idiomate, & quibus characteribus fieri deberet inscriptio, incertū futurum esset; pro qua tollenda difficultate vel ipse titulus Dominicæ Crucis triplici lingua, litteris Græcis, Hebraicis, & Latinis, omnium scilicet communissimis, scriptus fuit. Facilior itaque & communior fuisset dignoscendi ratio sanctis Apostolis, si hoc facere voluissent alio aliquo signo vel symbolo, quàm inscriptione, cuius forent imagines declarare: vt cùm Apostolorum Principem significare volumus, claues illi tribuimus, & alios aliis symbolis. Addendum postremò coronidis instar, idem fuisse consilium sanctorum Patrum in Canone sanciendo de sacrarum imaginum veneratione (sanctorum videlicet Apostolorum) quod & sanctorum Patrum Secundæ Synodi Nicænæ, Septimæ scilicet Vniuersalis. hac enim de causa sanC ctorum Apostolorum auctoritate vtitur Gregorius Episcopus Pessinuntis loco suprà citato Septimæ Synodi, vt seipsum & Septimam Synodum eadem sentire & statuere apertè declararet, quod tot anteà sæculis sancti Apostoli senserant, & suo Canone nobis sentiendum statuerant. quæ verò suprà diximus, & veritati ipsi, & Synodo Nicænæ Secundæ consona esse, cuique facilè patet. Sed nec hoc non mirabitur, qui nouerit, ipso etiam Christo viuente, eius imaginem (quod superiùs pluribus dictum est) Panneade à Syrophœnissa muliere ære fusam conflari iussam, eamdemque integram ad trecentos & ampliùs annos, nimirum ad Iuliani apostatæ tempora perdurasse, quantumlibet immensis ac propè innumeris Palæstina fuerit deformata cladibus.

[a] Act. 7.

IMAGINES INDOCTORVM LIBRI.

CXIV. Nisi enim piè, sanctè, religioseque ab ipsis Apostolorum temporibus sacræ imagines in Ecclesia fuissent in vsu; passuri ne fuissent Fideles per tot annorum spatia illam solam sic D intactam illibatamque seruari? & excisa licet bello Iudaico prouincia Palæstinæ, post tot nobilissimarum ciuitatum busta, ipsam (nisi magno in honore habuissent, ac fideliter custodissent) integram permansisse? quam in diaconia ecclesiæ Panneadis sitæ collocatam Christiani semper cultu conuenienti prosecuti sunt [b]. Addit Eusebius [c]: Nec planè mirum, eos qui ex Gentilibus prognati, à Saluatore, dum inter homines viuebat, beneficiis affecti fuissent, ista fecisse: cùm & nos Petri & Pauli Apostolorum, vel Christi etiam ipsius imagines in picturis colorum varietate expressas, conseruatasque aspexerimus: idque proptereà, sicut verisimile est, quòd maiores nostri ad Gentilis consuetudinis similitudinem quamproximè accedentes, eos qui tamquam saluatores illis fuissent, hoc est, qui aliquid salutis & subsidij illis attulissent, apud se honore in hunc modum afficere consueuerant.] hæc Eusebius. At multo minùs quis mirabitur in Christianorum Ecclesiis esse effigiatas E sacras imagines; cùm eas etiam in sacris vasis Catholicos sculpere solitos esse, auctor sit Tertullianus [d]: testatur enim, Christi Domini imaginem præ se ferentē pastoris effigiem, ouem deperditam super humeros gestantis, in sacris calicibus effigiari consueuisse: cuius quidem generis imagines complures inspeximus in antiquissimo Priscillæ cœmiterio via Salaria anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo octauo, Vrbe teste, eaque admirante, refosso. Sed & consueuisse ab ipsis Apostolorum temporibus, cùm quælibet erigeretur ecclesia, eo in loco primùm omnium in memoriam Christi Redemptoris nostri, qui pro saluando humano genere crucem subiit, quasi nobile trophæum victoriæ, crucem poni in titulum, dicemus suo loco, cùm agemus de Titulo.

[b] Nicephor. lib. 10. c. 30.
[c] Euseb. l. 7. c. 14.

IMAGINES SACRAE ETIAM IN VASIS SACRIS.

[d] Tertull. lib. de pudic. c. 7. & 10.

CXV. Modò autem ad eamdem Apostolicam institutionem insinuandam, satis est afferre memorabile quidem & planè admirabile illud antiquitatis monumentum, quod de sculpta cruce à S. Thoma Apostolo in ecclesia, vbi preces ad Deum fundere consueuerat, apud

apud quam etiam cæſus, martyrium cõſummauit, Hieronymus Oſorius Siluenſis Epiſcopus, qui res Indicas fideliſſimè eſt proſecutus, vt rem egregiè teſtatam, & ſi quam aliam fide ſinceriſſima obſignatam memoriæ prodit. Ad finem enim tertij libri hiſtoriæ à ſe A
DE ECCLESIA S. THOMAE APVD INDOS. conſcriptæ hæc ait: In eadem ciuitate, quam diximus appellari Malipurem, & nunc poſtquam à Luſitanis frequentari cœpit, S. Thomæ ciuitas appellatur, erat in colle ſacellum ædificatum, eò quòd affirmarent incolæ, in eo loco Thomam fuiſſe à religionis hoſtibus interfectum. Erat autem hoc ſolemniter inſtitutũ, vt in eo ſacello, octo diebus ante diem natalem Chriſti, res diuina fieret, & omnes Chriſtiani eò conuenirent. Fuerat quoque ante quatuordecim annos in illo colle inuenta crux in lapide inciſa, in cuius faſtigio columbæ imago inſidebat: baſis verò erat in ſpecie quadam herbarum, quæ diffundi latiſſimè videbantur, collocata; & tam faſtigium, quàm baſis & brachia in liliorum formam deſinebant. Arcus eam ex eodem lapide factus vndique muniebat. In arcu erant inciſæ litteræ, quas nemo legere poterat. Totum hoc opus integrum, quod erat ſatis magnum, fuit B
ſuper altare eiuſdem ſacelli multorum operis ſtatutum. In cruce eminebant notæ ſanguinis inſignes.

CXVI. Accidit autem, die quo Chriſtiani conueniebant, vt in eo fano ſalutationem ab Angelo factam ſanctiſſimæ Virgini, octo dies antequam Chriſti natalis adueniret, celebrarent:
MIRACVLVM DE CRVCE. cùm ſacerdos, qui rem diuinam faciebat, Euangelium inchoaret, vt crux in nigrum colorem verteretur, & liquor ex illa incredibili copia dimanaret, deinde color ceruleus pro nigro ſubiret. In locis autem, vbi notæ ſanguinis extabant, roſei coloris ſplendor eluxit. Sequentibus deinde annis eodem die idem ſemper eueniebat. Nec enim alio die (quod magnam admirationem commouebat) id in illa cruce cernebatur. Fuit tamen aliquo tempore eius rei, quæ admirabilis omnibus videbatur, intermiſſio. Anno autem M. D. LXI. cùm Chriſtiani in eumdem locum cum eadem pompa & celebritate conuenirent, eo die C
quo crux, dum ſacrificium fieret, ſtillare ſolebat, & ſacerdos Euangelium inchoaret (idem etiam admirandum videbatur, quòd numquam priùs quàm Euangelium legi cœpiſſet, ea crucis mutatio fieret) crux repentè nigris maculis, ſplendidis tamẽ, infici incipiebat, donec tandem aliis atque aliis ſubeuntibus, tota nigreſceret: ita verò ſplendebat, atque ſi fuiſſet oleo delibuta. Tum inſtar roris guttæ fluere cœperunt, quæ paulatim grandiores effectæ, totam crucem humore largiſſimo compleuerũt. Peregit ſacerdos cum multis lacrymis & crebro ſingultu ſacrificium. Deinde aſcendit in altare; & linteis, quibus in rebus ſacris de more procurandis vti ſolebat, crucem exterſit. Lintea maculis ſanguineis tincta repentè ſunt. Ciuitatis Præfectus, & reliqua multitudo, quę conuenerat, manus in cælum tendere, Chriſti nomen implorare, flagitiorum veniam poſtulare, & ad ſtudium religionis ardentiùs excitari. Crux autem poſtquam multo liquore fluxit, clariùs ſplendere cœpit, & color D
ſanguineus euidentiùs eluxit. Hoc ſignum commouit & Præfectum vrbis, & primarium ſacerdotem, vt diligenter inquirerent ecquis eſſet qui litteras illas interpretari poſſet.

CXVII. Aiunt incolæ, in Narſingæ regno eſſe Brachmanam inter omnes Brachmanas litteris & eruditione præſtantem, qui varias linguas tenebat. Hominem cõtinuò acerſunt, & interrogant an illas litteras noſſet. Reſpondit, litteras eſſe priſcas, quibus antiqui ſapientes vtebantur; negligentia verò hominum factum eſſe, vt earum cognitio interiret: quinetiam linguam, qua erant deſcriptæ, à paucis admodum teneri. Admonent illi Brachmanam, vt in altare aſcendat. Reſtitit ille, & nefarium facinus eſſe dixit, altare in quo res diuina fieret, humanis pedibus conculcari. Inuitus tamen ſubiit, & litteras perlegit, quarum & vim eam eſſe dixit, vt vna nota decem & quindecim & viginti litterarum officio fungeretur. Sen- E
DE MARTYRIO S. THOMAE VETVS MONVMENTVM. tentia verò litterarum in ſumma hæc erat: Thomam, diuinum virum, fuiſſe à Dei Filio, cuius erat diſcipulus, in eas oras Segami Regis tempore miſſum, vt Dei ſummi notitia gentes illas erudiret: ibique templum extruxiſſe, & res admirabiles effeciſſe: atque tandem, cùm genibus flexis ad crucem illam affixus, orationem ad Deum funderet, à quodam Brachmana fuiſſe haſta transfixum: crucem verò eiuſdem viri ſanctiſſimi cruore tinctam, ad memoriam virtutis illius ſempiternam, relictam fuiſſe. Hæc erat ſententia quæ litteris continebatur. Fecit autem maiorem fidem alius eiuſdem ſectæ vir aliunde accerſitus, grandis admodum natu, & ſapientiæ opinione præſtans, qui litteras in eamdem ſentẽtiam interpretatus eſt. Huius autem crucis exemplum in eodem ligno, ex quo templum ædificatum perhibent, inſculptum, cum litteris publicis multorum virorum teſtimonio conſignatis, retineo: cuius fides tantis tunc argumentis explorata fuit, vt nemo poſſit de tam

claris

A claris atq; testatis viri diuini monimentis ambigere.] hucusque Osorius: quæ licet prolixiora, tamen haud incongrua videri possunt ad Apostolicas traditiones, tum de Ecclesiarum erectione, tum etiam de cruce in Ecclesia statuenda, tanti Apostoli exemplo, demonstrandas pariterque firmandas. Perseuerauit in Ecclesia idem pristinus vsus, vt cùm nouæ erigerentur Ecclesiæ, cruces in titulum ponerentur, eædemque & sacris imaginibus ornarentur.

Certè quidem qui ex Redemptoris nostri effigie ærea vsus imaginũ, adhuc ipso viuen- CXVIII.
te, est feliciter inchoatus, numquam in Ecclesia Catholica fuit posteà intermissus. Quòd si in antiquioribus ecclesiis hæc monstrare non liceat, quippe quæ omnes à Diocletiano Imperatore (vt nuper dictum est) demolitæ sunt; in eis tamen quæ tum à Cõstantino, qui eius Imperio potitus est post Maxentium tyrannum, tum ab aliis qui eodem sæculo vixe-
B re, instar priorum sunt erectæ, haud difficile erit multis exemplis ostendere. Nam in rebus gestis ipsius [a] cum Siluestro, & in libello de eius munificentia [b] in ecclesias à se erectas collata habetur, argenteas complures ab ipso iussas conflari statuas, in primis Christi Domini nostri, Ioannis Baptistæ, duodecim Apostolorum, Angelorum, & alia id genus multa. Apud Lactantium [c] etiam de imagine Redemptoris cruci affixi, hęc adeuntes Ecclesiam admonente, hi versus scripti leguntur:

DE VSV SACRARVM IMAGINVM ANTIQVAE MEMORIAE.

[a] Lib de Rom. Pont. in Silu. [b] Lib. de munif. Constãt. [c] Lactãt. car. de pass. Dom.

Quisquis ades, mediíque subis ad limina templi,
Siste parum, insontémque tuo pro crimine passum
Respice me, me conde animo, me in pectore serua.
Ille ego, qui casus hominum miseratus acerbos,
Huc veni.]

C Et ne nimis morer singula exempla retexendo: est de his locuples testis sanctus Pauli- CXIX.
nus [d], qui eodem quo Constantinus, vixit sæculo: ad Seuerum enim scribens, sacras ac venerandas cruces, aliásque typicas imagines in apside ecclesiæ (easdem enim ipse fecit similes, quas in antiquioribus basilicis musiuo opere contextas in hanc diem aspicimus) pingi solitas, versibus, quos illis suis affixit, exactè declarat; quorum aliquot hîc subiicimus, & in primis qui in camera apsidis, musiuo opere contexta, erant his verbis conscripti:

[d] Paul. ep. 12.

Pleno coruscat Trinitas mysterio:
Stat Christus, agno vox Patris cælo tonat,
Et per columbam Spiritus sanctus fluit:
Crucem corona lucido cingit globo,
Cui coronæ sunt corona Apostoli, &c.]

MYSTICAE IMAGINES PINGI SOLITAE.

D Ac sursum de alia in eadem basilica cruce super ingressum ex more picta:

Cerne coronatam Domini super atria Christi
Stare crucem, duro spondentem celsa labori
Præmia. Tolle crucem, qui vis auferre coronam.]

In frontibus quoque dextræ læuæque porticus depictis crucibus hoc erat inscriptum epigramma:

Ardua floriferæ crux cingitur orbe coronæ,
Et Domini fuso tincta cruore rubet.
Quæq; super signum resident cæleste columbæ,
Simplicibus produnt regna patere Dei.]

Et in apside Fundanæ basilicæ eodem fermè argumento:

E *Sanctorum labor & merces sibi ritè cohærent:*
Ardua crux, pretiumq; crucis sublime, corona.
Ipse Deus nobis princeps crucis atque coronæ,
Inter floriferi cæleste nemus Paradisi,
Sub cruce sanguinea niueo stat Christus in agno,
Agnus vt innocua iniusto datus hostia leto:
Alite quem placida sanctus perfundit hiantem
Spiritus, & rutila Genitor de nube coronat.
Et quia præcelsa, quasi iudex, rupe superstat,
Bis geminæ pecudis, discors agnis genus, hædi
Circumstant solium: læuos auertitur hædos
Pastor, & emeritos dextra complectitur agnos.]

 At non

CXX. At non his tantùm picturis ecclesiarum apsides, sed & ipsos ecclesiarum parietes dextra & sinistra dispositos, diuersis historiis veteris vel noui Testamenti ad pietatem aspicientes instituentibus fuisse egregiè exornatos, idem auctor in nono & decimo Natali sancti Felicis, quæ præclaro poëmate illustrauit, copiosè describit. At certè Augustinus[a], qui eodem quoque vixit tempore, certissimam fidem facit, in parietibus passim depingi consueuisse Christum hinc inde Petrum & Paulum laterales habentem, atque etiam[b] Abrahamum filium suum immolantem. Sed & martyrum fortissimos agones in ecclesiis etiam effigiari solitos, testantur Basilius[c], Gregorius[d] Nyssenus, & alij complures[e], qui omnes eodem quo Constantinus vixere sæculo: at permultos taceo, quos enumerare, nimis præ eorum multitudine longum esset, qui sequentibus temporibus claruere. Cùm igitur qualis fuerit in exornandis ecclesiis vsus eius sæculi quo imperauit Constantinus, tam in Oriente quàm in Occidente, tot Patrum testimoniis compertissimum habeatur: quid existimandum sit de illo canone qui in Concilio[f] Eliberino sic positus legitur: Placuit picturas in ecclesia esse non debere, nec aliter; ne quod colitur aut adoratur, in parietibus depingatur] qualis, inquam, quantæque ille sit fidei, eruditos omnes appello.

[a] Aug. de cōsens. Euang. lib. 1. cap. 10. [b] Aug. contra Faust. l. 22. c. 73. [c] Basil. or. in S. Barlaham. [d] Greg. Nyss. or. in Theod. [e] Prud. hym. de S. Cas. & alio de S. Hippolyt. itemq; Euod. Vzalés. l. 2. de mirac. S. Stephani.

CXXI. An ne potuit, vel debuit decem & nouem Episcoporum conuentus in Orbis angulo congregatus aliud statuisse, quàm vbique locorum vniuersalis profiteretur Ecclesia? Constat quidem dictum Concilium paulo ante Constantini Imperium, cùm persecutio nondum penitus vbique locorum extincta esset, esse celebratum. Nam eidem & Osius Cordubensis legitur interfuisse, necnon Liberius Episcopus Emeritæ, qui etiam scriptus reperitur in secundo[g] Concilio Arelatensi sub eiusdem Imperij anno nono conuocato, Volusiano & Aniano Coss. Porrò ipsum in multis esse irritum, multa sunt quæ manifestè declarant: pleraque enim in eo sunt, quæ fines Nouatiani erroris visa sint propè attigisse: dum eis qui capitalia quædam crimina perpetrassent, nec in fine communionem esse dandam, pluribus canonibus[h] statuitur. Sapere hæc hæresim Nouatianam, qui Cypriani & aliorum de ea re scripta legerint, facilè cognoscent. Ab Ecclesiæ enim Catholicæ vsu illud omnino alienum esse reperitur, quod in eo statutum est, vt nec in fine communicet, qui post pœnitentiam mœchatus fuerit[i]. Ceterùm quòd sciamus eius conuentus Episcopos fuisse Catholicos, de Nouatiana hæresi nulla suspicio esse debet: cùm præsertim hi, licet communionem, tamen pœnitentiam non negarent, vt de eo Innocentius Papa tradit scribens ad Exuperium.

[f] Conc. Eliber. c. 36. EX CONCILIO ELIBERINO OBIECTIO. [g] Conc. Arelat. 2. [h] Cōc. Eliber. c. 1. 2. 6. 8. 12. 17. 18. [i] Can. 3. & 7.

CXXII. CANON DE IMAGINIBVS NON RECEPTVS. Sed nec in eo quod de imaginibus statuisse videtur, aliquam obtinuisse firmitatem, certum est: quandoquidem Prudentius, & ipse etiam Hispanus, & eiusdem sæculi scriptor, quem citauimus, laudat pingi solitas esse venerandas imagines: qui primùm in Cassiano hæc ait:

Erexi ad cælum faciem: stetit obuia contra
Fucis colorum picta imago Martyris,
Plagas mille gerens, totos lacerata per artus,
Ruptam minutis præferens punctis cutem.
Innumeri circum pueri (miserabile visu)
Confossa paruis membra figebant stylis.

Et in Hippolyto:

Exemplar sceleris paries habet illitus, in quo
Multicolor fucus digerit omne nefas.
Picta super tumulum species liquidis viget vmbris,
Effigians tracti membra cruenta viri.

An non Paulinus Nolanus Episcopus, tam egregius sacrarum imaginum testis, quem citauimus, & ipse fuit (quod fatetur[k]) presbyter Barchinonensis Ecclesiæ, & in Hispania diu versatus, & tamen imaginibus refertas plures erexit[l] ecclesias?

[k] Paul. ep. 6. [l] Paulin. epist. 12. & aliis.

CXXIII. DE IMPOSTVRA NON LEVIS SVSPICIO. Sed non tantùm ex iam dictis adducor vt existimem Concilium illud in his irritum factum esse; sed eo maximè, quòd canonum antiquissimi collectores, Ferdinandus diaconus, Dionysius cognomento Exiguus, & Cresconius, quantumlibet egregiam nauarint operam, vt omnes tam Græcos quàm Latinos canones colligerent, nullus tamen ipsorum eiusmodi Concilij Eliberini canonis vel saltem nomine tenus meminit. Itaque nonnihil suspicor in illo canone imposturam. Quî enim fieri potuit, vt cùm non tantùm complures

A plures Orientalium, sed & Occidentalium turmæ aduersus sacras imagines bellum mouerent, & ad eas impugnandas arma vndique compararent, à potissimo omnium telo, si extitisset, abstinuissent? An ne latuit eiusmodi decretum Concilij Vigilantium, & ipsum Hispanum, sacrorum rituum Ecclesiasticorum euersorem? qui cùm, quæ erant Ecclesiasticæ œconomiæ, peruertebat antiquas consuetudines, cessasset ne in sacras imagines potissimùm inuehi, si aliqua prætensa saltem Ecclesiasticorum virorum auctoritate id se posse efficere conspexisset? An non saltem vnius vel alterius eiusdem Synodi canonis [a] auctoritate stabilire sua ac roborare potuisset, vt quæ ipse primus de non incendendis cereis in Ecclesia ausus est [b] affirmare? An etiam præteriit canon ille Claudium item Hispanum [c] presbyterum, inde verò Episcopum Taurinensem, maximum omnium Iconoclastam, Felicis Vrgelitani discipulum? Quòd verò canon ille eos omnes prætererit (vt qui nec extaB ret) ex eo etiam exploratissimum redditur, quòd Catholici scriptores Ecclesiastici Iconoclastarum commenta refellentes, quòd de eo nullum factum esset negotium, ne per nutum quidem eiusdem meminisse reperiuntur.

Equidem dum hæc paulo accuratiùs apud me ipsum perpendo, in eam suspicionem adducor, vt aliquis Claudij discipulus atque sectator (quod proprium est hæreticorum, partus supponere) eiusdem canonis auctor fuerit, & talis imposturæ egregius concinnator: nec sanè qui hæc mecum accuratè peruiderit, me falsum coniectorem temerè arguet. Sed esto, absit fraus & impostura: ecquam tandē fidem meretur tam paucorum Episcoporum canon, quem totius Catholicæ Ecclesiæ vsus contrarius continuò aboleuit, immò antequam nasceretur extinxit? Scimus & alios eruditos viros aduersus recentiores Iconoclastas pro fide Catholica de canone illo alia dedisse responsa; nimirum sic pingi imagines in C pariete S. Synodum vetuisse, vt tamen eas in tabulis effigiari sineret: qui quidem vsus vsq; hodie in Hispania dicitur esse retentus. Ratio autem diuersitatis illa prætexitur, quòd quacumque vrgente persecutione, tabulas illas Christiani possent secum quocumque ferre & occultare: non sic de parietibus, quorum sacræ imagines expositæ remanerent iniuriis atque derisioni Gentilium. Sed in his iam diutiùs nobis immorandum non est. Illud ad postremum non prætermittimus; tantum abesse, vt eo canone sacrarum cultus imaginum infringatur, vt ex eo magis magisque roboretur: nam si non viguisset vsus pingendi sacras imagines in Ecclesiis, eas prohibendi nulla fuisset occasio. Etenim si (quod patet) priuatio præsupponit habitum; iam eas in Ecclesiis solitas pingi vsque saltem ad illud tempus, liquidò apparet: sed & eumdem vsum perseuerasse post editum canonem illum; satis demonstratum est. At verò tam paucos Episcopos iure damnasse, quod (vt vidimus) tam D Orientalis quàm Occidentalis Ecclesia maiorum exemplo conseruaret, quis dixerit? vel certè quod iidem quoquo modo statuissent, ceteros, qui tum erant, vel posteà fuerunt in Ecclesia Episcopi, contrario vsu potuisse abolere, quis poterit dubitare? Sed de sacris imaginibus pluries agemus inferiùs: hæc modò, occasione ornatus ecclesiarum, obiter attigisse sufficiat.

Sed quod ad antiquum Ecclesiæ partium vsum spectat: nec illud dicere prætermittimus; sicut olim in templo Ierosolymitano (quod attigimus superiùs in Apparatu) loco distincti erant sacerdotes à populo, viri à mulieribus, atque à nuptis virgines; ita eodem ferè ordine & dispensatione in Christianorum ecclesiis, cùm agerentur sacri conuentus, fuisse Fideles ab inuicem locorum distinctione separatos. Id quidem in primis Philo [d] Iudæus seruari solitum ab Essenis, qui in Ægypto apud Alexandriam agerent, quos Hieronymus [e] E Christianos esse affirmat, de quibus inferiùs pluribus differemus, tradit his verbis: Commune Semmeum, in quod septimo quoque die conueniunt, septo clauditur duplici, separatis virorū & mulierum cœtibus: nam mulieres quoque simul auscultant ex more, dumtaxat quæ institutum idem sectantur. Medius autem paries à solo surgit tribus quatuórve cubitis in modū loriculæ. Superiora vsque ad tectum patent: vnde gemina prouenit commoditas, & quòd pudori feminei sexus consulitur, & quòd verba doctoris exaudiunt facilè absque vllis obstaculis, quæ vocem eius intercipiant.] hæc Philo. Eadem apud Clementem [f] ac magis distinctè leguntur: ait enim ecclesiam construi solitam longo situ instar nauis, in cuius medio (quod gremium dicimus) Episcopus vnà cum clero ad vtrumque latus posito sedeat; ex altera ecclesiæ parte viri, ex altera verò manerent mulieres: & sicut loco ab inuicem distincti erant, eodem quoque modo porta, vt qua viri ingrederentur, discreta esset ab ea quæ feminis tantùm pateret: & sicut virorum portæ ostiarius præerat, ita dia-

[a] Can. 34 & 37.
[b] Hier. aduer. Vigilant.
[c] Ionas Aurel. in præfat. cōmēt. in Claud. & lib. 1.

CXXIV. OMNIS SOLVITVR DIVERSIS MODIS OBIECTIO.

CXXV. DISTINCTA IN ECCLESIA LOCA.

[d] Philo lib. de Vit. contemplat.
[e] Hieron. de Script. Eccl. in Philone.
[f] Clem. Cōst. lib. 2. c. 61.

ita diaconissæ demandata erat cura portæ mulierum: Hæc omnia, inquit auctor, prout etiam disposita erant in templo.] ac subdit: Adolescentulæ rursum, si sit locus, seorsum maneant: ceteræ, & quæ pòst stent nuptæ, & quæ iam liberos habent, seorsum maneant. Virgines & viduæ, & anus, primæ omnium vel stent, vel sedeant.] hæc de locorum ac personarum distinctione & ordine in ecclesia seruari solitis apud Clementem. A

CXXVI. DE LOCO FEMINARVM. Sed Gregorius Nazianzenus ex his quæ scribit in somnio Anastasiæ, supra ecclesiæ porticus mulierum locum fuisse demonstrat, cùm ait: Sanctæ virgines vnà cum grauibus matronis è sublimi tecto castissimas sermonibus meis aures inclinabant.] Confirmant hæc ipsa, quæ de S. Ioanne Chrysostomo [a] scriptis mandata leguntur: nimirum clericum sacris assistentem, cùm mulierem sursum in tabulato manentem procaciter inspexisset, ab altari amouisse. De loco insuper, vbi virgines à ceteris feminis separatæ agerent in ecclesia, Ambrosius [b] meminit his verbis, quibus in virginem lapsam inuehitur: Nónne vel illum locum tabulis separatum, in quo in ecclesia stabas, recordari debuisti, ad quem religiosæ matronæ & nobiles certatim currebant, tua oscula petentes, quæ sanctiores & meliores te erant? Nónne vel illa præcepta, quæ oculis tuis ipse inscriptus paries ingerebat, recordari debuisti: Diuisa est mulier & virgo. Quæ non est nupta, cogitat quæ Domini sunt, quomodo sit sancta corpore & spiritu. Tu autem in contrarium vertens dictum, &c.] B

[a] Metaphr. in vit. S. Ioann. Chrysost.
[b] Ambr. ad virg. laps.

CXXVII. Procopius [c] etiam hæc habet: Sunt duæ vtrimque porticus, quas fastigiata testudo & aurum venustant: harum vna viros orantes, altera mulieres admittit, aliàs nulla re differentes. Quis tabulata, in quibus versantur mulieres, exponet?] hæc ille de locorum differentia, & sexus & ordinis distinctione. In Ecclesia quoque Romana distincta fuisse in basilicis loca virorum ac mulierum, vetera Vaticanæ ecclesiæ monumenta declarant, quæ incisa marmoribus, descripta legimus in codice eiusdem ecclesiæ bibliothecæ, ac primùm hæc ipsa de inscriptione sepulchri: C

[c] Procop. de ædif. Iustin. Imp. lib. 1.

AD SANCTVM PETRVM APOSTOLVM ANTE, REGIA IN PORTICV, COLVMNA SECVNDA QVANDO INTRAMVS, SINISTRA PARTE VIRORVM, LVCILLVS ET IANVARIA HONESTA FEMINA.]

item illud in Vitis Romanorum Pontificum: Symmachus Papa fecit oratorium sanctæ Crucis à parte virorum, &c.] & in vita Gregorij Papæ Tertij: Hic fecit oratorium intra basilicam sancti Petri iuxta arcum Triumphalem in parte virorum.] & in Sergio Papa: Hic fecit imaginem auream beati Petri Apostoli, quæ est in parte mulierum.] His & aliis memoriis perspicuum redditur, in Ecclesia Romana seruatum esse ordinem, vt in basilicis seorsum à mulieribus orarent viri, ijdemque sinistram basilicę partem occuparent, dexteram verò feminæ: digniorem namque partem in sacris sinistram habitam esse, secundo Annalium Tomo differemus. D

CXXVIII. Sed ad hæc etiam spectat, quòd sicut olim in templo pauperes stipem mendicantes pro foribus stabant (vt & ex his quæ scribit Lucas [d] de claudo qui exponebatur à suis ad templi portam Speciosam, est manifestum) ita etiam in ecclesiam ad stipem captandam nefas illis ingredi, sed in exteriori porticu, quæ post atriũ ianuis inhæret ecclesiæ, eos solitos commorari, certum est. Vnde Chrysostomus [e]: Propterea, inquit, & ante ecclesias & martyrum monumenta pro foribus pauperes sedent, vt nos ex eiusmodi spectaculo multum capiamus vtilitatis. Considera namque, quòd nobis terrenas ingredientibus regias, nihil huiusmodi cernere licet, sed viri honesti & splendidi & diuites & prudentes passim discurrunt: ad veras autem regias, ad ecclesiam dico, & oratorias ædes, & martyrum templa, dæmonibus pressi, truncati, pauperes, senes, cæci, membra ferentes obtorta. Quid hoc tandem? Vt tu docearis.] Ad hæc respiciunt quæ Gregorius Nazianzenus in ea celebri oratione, quam habuit de amore pauperum, ait: Ita petitionum clamor internis templi cantibus ex aduerso respondet, atque è regione mysticarũ vocum miserabilis luctus excitatur.] Sed non eò quidem is locus pauperibus mendicantibus attributus erat, quòd haberentur contemptui; sed ne obstrepentes, sacra agentibus in ecclesia, ac ibi orantibus essent molesti: verùm eis æquè ac ceteris patebat ecclesia, precum causa; simulque cum Principibus, nullo habito delectu & personarum acceptione ad sacram mensam admittebãtur. Hinc Chrysostomus [f] eadem Homilia ad populum Antiochenum hæc habet: Ad suam spiritualem mensam eos vocare, & illud communicare conuiuium nõ dedignatur: sed claudus & mutilus, E

[d] Act. 3.
[e] Chrysost. ad popul. Ant. homil. 28.
PAVPERES EXTRA ECCLESIAM MENDICARE SOLITI.
[f] Idẽ hom. 28.

A lus, senex & pannosus, sordidus & mucosus, cum iuuene pariter specioso, & ipso purpuram induto & in capite diadema gestante, futurus mensæ particeps venit, & spirituale petit conuiuium, & iisdem ambo fruuntur, nec vlla est differentia; & Christus quidem eos ad mensam cum Rege simul vocare non dedignatur; pariter enim ambo vocantur.] hæc Chrysostomus.

CXXIX. DIVERSIS NOMINIBVS ECCLESIA DICTA.

Quod reliquum esse videtur; constat locum ipsum, in quem ad sacros celebrandos conuentus Fideles conuenire soliti erant, diuersis esse nominibus appellatū: nam non tantùm (vt diximus) diuinæ Scripturæ auctoritate constat esse nominatum Ecclesiam, sed & Domum oratoriam, secundùm quod à Domino dictum est [a]: Domus mea, domus orationis vocabitur.] Item aliquando Dominicum: quam vocē vsurpat Cyprianus [b], & alij Latinorum, ac Græci etiam, vt apparet ex Concilio [c] Laodiceno, & aliis: de qua re Eusebius [d] B reddit rationē. Dicitur & Basilica: qua quidem voce Optatus [e] vtitur, cùm ait Romæ fuisse quadraginta & ampliùs Basilicas. Sed vnde id nomen Basilicæ deductum sit, pluribus egimus in Notationibus ad Romanum Martyrologium [f]. Insuper, Memoria, ecclesia appellata reperitur, quæ nomenclatura apud Augustinum [g] frequentior est: ea nimirum occasione, quòd ecclesiæ in memoriam sanctorum martyrum erigi & Deo dicari consueuerant: de quibus est canon Concilij Africani [h]. Ad idem spectat quod Augustinus de Ciuitate Dei agit [i]: Nos martyribus nostris non templa, sicut diis, sed memorias, sicùt hominibus mortuis, quorum apud Deum viuunt spiritus, fabricamus.] Dici etiam ecclesia ea de causa à Græcis, Martyrium, consueuit, vt in Cōcilio [k] Gangrensi, & Chalcedonensi, in cuius quidem Actis frequens est mentio de Martyrio S. Euphemię, vbi est sacrosancta Synodus celebrata. Aliquando etiam idem locus, Concilium sanctorum, nominatus reperitur: C eadem sanè ratione, qua & ecclesia, quæ licet propria significatione conuentus dicatur, tamen pro loco eum continente (vt vidimus) vsurpatur: sic & Concilium sanctorum pro loco, vbi congregatur Fidelium multitudo, sępè positum inuenitur: vox quidem Ecclesiastica, & in diuinis Scripturis vsu recepta, vt apparet in Psalmis [l]: Deus qui glorificatur in concilio sanctorum.] ac rursum: Confitebor tibi Domine in toto corde meo, in concilio iustorum & congregatione.] de hac etiam voce pluribus egimus in dictis ad Romanum Martyrologium Notationibus [m], vt non opus sit hìc eadem repetere. Dicta etiam ab antiquis ecclesia reperitur & Titulus: de cuius vocis ratione suo loco opportuniùs ac pluribus disseremus. Templum quoque sæpiùs idem locus dictus est; nequaquam verò à maioribus Delubrum, vel Fanum: licet his vocibus recentiores nōnulli, certe quidem impropriè, ne dicam improbè, vsi sint, quippe quæ magis Gentilium templis conueniant: D nam & Patres nostros ab iis abstinuisse, certissimum est.

[a] Mar. 11. Luc. 19.
[b] Cypr. lib. de oper. & eleem.
[c] Conc. Laod. c. 28.
[d] Eus. orat. de laudib. Const.
[e] Optat. cōtra Parmen. & alij.
[f] Martyrol. Rom. die 5. Augusti.
[g] August. de Ciuit. Dei, lib. 22. c. 8. & aliis locis.
[h] Conc. Afric. c. 50.
[i] Aug. de Ciu. Dei, lib. 22. c. 10.
[k] Cōcil. Gangrens. c. 20.
[l] Psal. 8. Psal. 110.
[m] Die 23. Iun.

CXXX. TEMPORE PERSECVTIONIS OMNIS LOCVS ECCLESIA.

Ceterùm illud non omittimus dicere: quòd si quando vehemens adeò persecutio esset oborta, vt Christiani publicis Impp. edictis omnino excluderentur ab ecclesiis atq; conuentibus; nihilominùs ea parui facientes, quocumque opportunum esset, ad synaxes in vnum conuenire non prætermittebant. Testatur id in primis Dionysius [n] Alexandrinus Episcopus, hæc ad Germanum scribens, postquam de edicto Valeriani conuentus inhibentis meminit: Attamen nos, iuuante Deo, non à conuentu consueto inter nos celebrando abstinuimus: quin ipse quidem quosdam in ciuitate fratres, perinde ac si simul cum illis versatus essem, ad conuentus perstudiosè agendos impuli.] Idem & ad Hieracem [o], dum exul esset, hæc scribit: Cùm ab omnibus persecutione exagitati essemus, & morte mulctati, festum lætis animis celebrauimus, & singula loca & singula afflictio- E num genera nobis præstituta, vt ager siluestris, solitudo deserta, nauis fluctibus iactata, diuersorium publicum, & horridus carcer, opportuna videbantur, in quibus celebres conuentus maximo cum gaudio ageremus.] In carceribus (vtcumque licuisset) sacras à Fidelibus haberi synaxes, & offerri sacrificium consueuisse, testis est Cyprianus [p]: sed magis id significant ipsa sanctorum martyrum Acta, ac præsertim illa fidelissima, quæ Proconsularia [q] dicta, à publicis Notariis sunt excepta; de quibus agemus suis locis. Certè quidem & ad conuentus publicos celebrandos cryptæ arenariæ, persecutionis tempore, Romæ præsertim, vbi in arena fossili subterranei complures latent perampli recessus, facultatem suppeditabant; licet cùm vehementior vrgeret persecutio, ab his quoque excluderentur, vt testantur litteræ [r] Cornelij Papæ ad Lupicinum Episcopum Viennensem, cùm ait: Publicè, neque in cryptis notioribus Missas agere Christianis licet.] His igitur de ecclesiis Christianorum & publicis conuentibus ex antiquitatis adytis reseratis,

[n] Apud Eus. lib. 7. c. 10.
[o] Apud Eus. l. 7. c. 17.
[p] Cyp. ep. 5.
[q] Extāt apud Sur. die 11. Febr. de quibus consule notata à nobis in Rom. Martyrolog.
[r] Habentur tom. 1. Bibl. sanctæ.

reseratis, iam ad ceteras institutiones Ecclesiasticas ab eodem Paulo in eadem epistola scriptas redeamus. A

CXXXI. DE DVPLICI COENA. [a] 1.Cor.11. Perseuerabat adhuc in Ecclesia laudatissimæ rei vsus, vt (quod Christus vltima cœna fecerat, ac in sui memoriam vt facerent, suos monuerat) Christiani conuenientes simul in ecclesia, vnà cœnarent, simulque sacratissimam perciperent Eucharistiam: quod tamen cùm Corinthij, non vt decebat, explerent, Paulus iure redarguit, dicens[a]: Conuenientibus in vnum, iam non est Dominicam cœnam manducare. Vnusquisque enim suam cœnam præsumit ad mâducandum: & alius quidem esurit, alius autem ebrius est, &c.] Quoniam (vt dictum est) vtraque simul mensa iungebatur, communis & sacra; quid in vnaquaque præstare deberent, admonuit. In illa priori nimirum, vt communitas seruaretur, seque inuicem expectarent, vnaque discumberent, essetque frugalis. Domi enim potius vt comedant, persuadet, qui non mutuæ charitatis, cuius intuitu res instituta esset, sed ingluuiei causa sic conuenirent. De sacra verò mensa, quòd à communi esset distincta, non perfunctoriè & absque animi consideratione eam esse adeundam, vtpote quòd maximum omnium damnum incurrat qui indignè eo cibo vescatur; sed magna solicitudine latebras suæ quemque conscientiæ disquirere debere, diuinum iudicium interminatus, inculcat. B

CXXXII. SACRA PRIMVM MENSA, DEINDE COMMVNIS. [b] Chrysost. in 1. Cor 11. hom. 27. in princ. Porrò quod ad vtramque mensam spectat: etsi Christus communem præmisit, inde verò sacram exhibuit; quòd sic rerum ordo ferebat, vt legalia primùm consummarentur, ac deinde quæ nouæ legis essent, mensæ apponerentur: Apostolorum tamen tempore primùm quidem celebrari solitam sacram synaxim, inde communi omnes excipi mensa, Ioannes Chrysostomus[b] tradit his verbis: Statis diebus mensas faciebant communes; & peracta synaxi, post sacramentorum communionem, inibant côuiuium, diuitibus quidem cibos afferentibus, pauperibus autem, & qui nihil habebant, etiam vocatis, & omnibus communiter vescentibus.] hæc Chrysostomus. Verùm de his diuersam fuisse olim diuersarum Ecclesiarum consuetudinem, superiùs dictum est. Corinthios autem inter cœnandum miscentes sacra communibus (quod correxit Paulus) Eucharistiam sumere consueuisse, Augustinus[c] affirmat, testaturque communi consensu totius Ecclesiæ actum esse, vt nonnisi ieiuni Fideles in ecclesia sacram sumerent Eucharistiam, quam & sacerdotes ipsi, ieiuni cùm essent, offerrent. C

[c] Aug. ad Ian. epist. 118.

CXXXIII. SEORSVM SACRA A COMMVNI. Sed enim illud etiam totius vniuersalis Ecclesiæ consensione factum est, vt non ampliùs sacris mensis communes commiscerentur, sed inter se essent sicut mysterio, ita aliqua diuersitate temporis distinctæ. Fluxit etiam inde consuetudo, vt eadem conuiuia (sicut Apostolorum temporibus agi vidimus) in ecclesia celebrari solerẽt; de qua Ioannes Chrysostomus in sermone in dictum Pauli, Oportet hæreses esse] testatur his verbis: Ab hac lege & consuetudine inoleuit in ecclesiis consuetudo quædam admirabilis. Fideles enim omnes in conuentibus suis postquam audissent doctrinas, post preces, post sacramentorum communionem, soluta concione, non mox domum conscendebant; sed diuites & abundantiores alimenta & edulia domibus suis afferentes, pauperes vocabant, communesque faciebant mensas, communia prandia, communia conuiuia in ipsa ecclesia. Atque ita à communione mẽsæ & pietate loci vndequaque ad charitatẽ accendebantur, non absque summa voluptate, vtilitateque maxima. Pauperes enim tum fruebantur consolatione, qualis obtingebat: diuites verò fructum beneuolentiæ & ab his quos pascebant, & à Deo, propter quem illos pascebant, assequebantur; sicque tandem domum redibant. multa hinc igitur eis proueniebant bona.] hæc Chrysostomus. Quando verò statutum fuerit ne id in ecclesia ampliùs ageretur, dicemus inferiùs. D E

CXXXIV. [d] Tert. Apol. c. 39. DE AGAPE. Quo verò ordine, quóve ritu communes cœnæ, mutuæ charitatis indices atque illices, à Christianis olim celebrari consueuissent, antiquorum auctorum satis multa suppetunt testimonia, ac in primis Tertulliani[d] sic dicentis: Cœna nostra de nomine rationem sui ostendit: vocatur enim ἀγάπη, id quod est penes Græcos, dilectio. Quantiscumque sumptibus constet, lucrum est pietatis nomine facere sumptum: siquidem inopes quoque refrigerio isto iuuamus, non qua penes vos parasiti affectant, ad gloriam famulandæ libertatis sub auctoramento ventris inter contumelias saginandi, sed qua penes Deum maior est contemplatio mediocrium. Si honesta causa est conuiuij, reliquum ordinem disciplinæ de causa æstimate, quid sit de religionis officio. Nihil vilitatis, nihil immodestiæ admittit. Non priùs discumbitur, quàm oratio ad Deum prægustetur.

Editur

A Editur quantum eſurientes capiunt: bibitur quantum pudicis eſt vtile. Ita ſaturantur, vt qui meminerint etiam per noctem adorandū Deum ſibi eſſe. Ita fabulantur, vt qui ſciant Dominum audire. Poſt aquam manualem & lumina, vt quiſque de Scripturis ſanctis, vel de proprio ingenio poteſt, prouocatur in medium Deo canere; hinc probatur quomodo biberit. Æquè oratio conuiuium dirimit. Inde diſceditur, non in cateruas cæſionum, neque in claſſes diſcurſationum, nec in eruptiones laſciuiarum, ſed ad eamdem curam modeſtiæ & pudicitiæ; vt qui non tam cœnam cœnauerint, quàm diſciplinam. Hæc coitio Chriſtianorum.] hucuſque Tertullianus de publicis conuiuiis Chriſtianorum; quæ cùm cauſa pauperum parari ſolerent, vt egeſtate preſſi exhilararentur aliquando; magna fiebant impenſa.

Cetera verò, quæ inter illos tantùm qui arctioris vitæ genus excolerent, certis anni temporibus exercebantur conuiuia, erant omnino frugaliſſima, verùm in reliquo multa habebant cum illis communia. Quòd ſi credimus Hieronymo [a] affirmanti Philonem ſub nomine Eſſenorum de Chriſtianis Eccleſiæ Alexandrinæ eſſe locutum, de qua controuerſia fuſiùs ſuo loco agemus: qualia eſſe ſolerent dicta conuiuia, perbellè deſcripſit. Equidem in menſis à Dei laudibus auſpicari conuiuium, & eis vaniloquia non admiſcere, ex Iudæorum traditione fluxiſſe, certum eſt: nam & Ariſteas hæc ait [b]: Etenim vt à menſis poculiſque incipiamus, rectè iuſſit tum Deum laudare, cùm menſæ accumbimus: in qua ne aliquid quidem ad confabulandum conceſſit, quod diuini numinis memoriam abiiceret.] Sed audiamus Philonem ſic illorum pleniùs conuiuia deſcribentem: Vbi verò conuenere candidati & lęti (ait) cum ſumma grauitate ad ſignum datum à quopiam Ephemereuta (ſic huiuſmodi miniſtros nominant) priuſquam diſcumbant, ſtantes vnà ſerie decenti; ſublatiſque in cælum manibus atque oculis, his quoniam didicerunt cæleſtia, illis vtpote incorruptis à muneribus & à quæſtu illicito, precantur vt placeat Deo id conuiuium. Abſolutis precibus, ſeniores diſcumbunt, ac mox alij pro cuiuſque dignitate: nec enim ſeniores ex annis æſtimant, ſed quantumlibet grandæuos habent pro pueris, ſi ſerò inſtitutum hoc complexi ſunt: honorem verò ſenectutis tribuunt his qui exercuerunt ſe à iuuentute in hac pulcherrima diuinaque parte contemplatiuæ philoſophiæ. Adhibentur menſæ feminæ quoque, anus pleræque, ſed virgines non coactæ caſtitatis, ſicut apud Græcos quædam ſacrificulæ, ſed ſponte continentes præ amore ſapientiæ, cuius ſtudio per totam vitam comtempſerunt voluptatem corporis; nimirum diuinæ, non mortalis prolis cupidæ, quam ſolæ Deo claræ animæ ex ſe ipſis pariunt, excipientes pro ſemine intelligibiles Patris radios, vt decreta ſapientiæ contemplando percipere valeant. Diſcubitus ita diſtribuitur, vt ſeorſum viri dextrum latus, ſeorſum feminæ ſiniſtrum teneant. Quòd ſi quis ſuſpicatur lectiſternia etſi non ſumptuoſa, certè molliuſcula parari hominibus ingenuis & philoſophiæ deditis: ſciat eſſe tegetes rudes è vili contexta materia, videlicet è papyro indigena, ſic humi aggeſtas, vt eminendo fulciat cubitus.] & paulo pòſt:

Ceterùm in hoc ſacro conuiuio nemo (vt dixi) ſeruus adeſt; miniſtrant ingenui, & ſponte quidquid opus eſt faciunt, iuſſa non expectando; ſed præueniendo alacritate voluntaria. Non enim quibuſlibet ingenuis delegatur id officium, ſed habito delectu ex omni ſodalitatis huius iuuentute, vt quiſque aliquod præclarum indolis ac virtutis ſpecimen edidit: hi tamquam germani filij libenter & certatim miniſtrant, haud ſecùs ac parentibus publicis, hanc coniunctionem arctiorem ducentes, quàm ſanguinis; quandoquidem rectè ſapientibus virtute nihil eſt antiquius. Diſcincti autem, & promiſſis tunicis accedunt ad miniſtrandum, vt abſit omnis ſeruilis ſpecies in hoc conuiuio. Scio quoſdam his auditis riſuros, dumtaxat qui deflenda lamentiſque digna faciunt. Vinum per illos dies non præbetur, ſed aqua limpidiſſima, ceteris frigida, calida verò his qui inter ſeniores tractantur delicatiùs. Menſa pura eſt à cruentis dapibus: pro cibo panis apponitur, ſal pro obſonio, pro condimento hyſſopus in delicatorum gratiam: operantur enim vt ſacerdotes ſacris abſtemiis, tota victus ratione caſtigata ad eamdem frugalitatem: nam vinum habent pro veneno afferente dementiam; opiparis autem opſoniis aiunt irritari concupiſcentiam, belluam inſaturabilem. Hæc ſunt exordia conuiuij. Dicat aliquis: Quid tum poſteaquam conuiuis ordine ſuo diſcumbentibus adſtiterunt miniſtri decenter parati ad obſequium? nulla ne ſequitur compotatio? immò ſilentium maius, quàm anteà; ita vt ne mutire quidem cuiquam liceat, aut reſpirare vehementiùs.

Proponit

Margin notes: CXXXV. (beside "Cetera verò"); B; [a] Hieron. de Script. Eccleſ. QVALE CONVIVIVM. [b] Ariſteas li. de 72. Interp.; C; D; CXXXVI. (beside "Ceterùm"); MIRA FRVGALITAS.; E

CXXXVII. QVAESTIONES IN MENSA PROPONI SOLITAE. Proponit quispiam quæstionem è sacris Litteris, aut soluit ab alio propositam, nihil de solutione solicitus: nec enim captat laudem argutiarum aut eloquentiæ; hoc tantùm agit, vt rem diligentiùs perspiciat, tum perspectam non inuideat minùs perspicacibus, sed non minùs discendi cupidis; atque ita immoratur doctrinæ, subinde inculcans imprimensque animis præclaras sententias: nam expeditam elocutionem, & vna serie continuam, auditorum mens non valens assequi, à tergo relinquitur, nec satis audita percipit. Totum verò auditorium attentum auscultat in vno eodemque habitu, intelligere se nutu vultuque indicans, probare verò hilaritate ac exporrectis frontibus, interdum & dubitare hærereque moto leniter capite, summoque dextro digito. nec minori attentione iuniores, qui adstát, audiút. Enarrationes autem sacrarum Litterarum cõstant ex allegoriis: nam hi viri totam legem existimant habere animalis similitudinem, quòd pręcepta corpus referant, animam verò sententiæ retrusiores sub velamine verborũ additæ, in quibus rationalis anima egregiè se ipsam contemplatur tamquam in speculo, sub iis ipsis verbis miram sententiarum pulchritudinem conspiciens, & explicans è figurarum inuolucris, atque ita penitiorem intellectum in lucem producens, dumtaxat apud eos qui per occasionem admoniti sciunt obscura ex apertis colligere. Vbi verò Præses visus est rem benè tractando satisfecisse auditorum desiderio, plausus propalàm editur ab omnibus. Tum ille assurgens, hymnum in laudem Dei primus canit, aut recèns à se compositum, aut desumptum ab aliquo vatum veterum: extant enim huius generis carmina prisca versu trimetro, & hymni cum suis accentibus inter sacra canendi ante altaria, vel à stantibus, vel à choreas ducentibus moderatas variis flexibus atque reflexibus. Præsulem mox imitantur ceteri decenti ordine, omnibus intentè quieteque auscultantibus; præterquam in fine hymni, extremaque clausula: tum enim vniuersi vocem extollunt sine sexus discrimine.

CXXXVIII. CANTVS POST COENAM. Absolutis hymnis singulorum, iuniores paulo antè dictam mensam afferunt, in qua ritè cibus ille sacratissimus, panis fermentatus cum sale apponitur & hyssopo, ob reuerétiam mensæ dedicatæ in templi vestibulo: nam & in ea solent apponi panes cum sale absque condimento alio, sed panes non fermentati, sal sine vlla mixtura: conuenit enim sacris pura simplicitas, egregium diuini cultus præmium, vt potiores priuilegium habeát. Cœnam verò sequitur sacrum peruigilium his ritibus: Vbi omnes consurrexere, duo chori fiunt in medio cœnaculo, alter virorum, alter feminarum: cuique suus incentor præficitur, honore præstans, & canendi peritia. Deinde cantant hymnos in laudem Dei compositos variis metrorum carminumque generibus, nunc vno ore, nunc alternis, non sine decoris & religiosis gestibus & accentibus; modò stantes, modò prorsum retrorsúmve gradum mouentes, vtcumque res postulat. Deinde postquam vterque chorus expleuit se his deliciis, velut amore diuino ebrij, vnum chorum faciunt promiscuum ad imitationem illius olim instituti in Rubri sinus littore post mirandum prodigium.] hæc Philo. Haud valdè dissimilis ab hac cœna est illa, quam proponit Pædagogus Christianus, & ipse patria Alexandrinus, Clemens[a] inquam; qui vult cœnam debere esse expeditam & tenuem, ad vigilias aptam, carnium & vini prorsus expertem; non tamen ea damnans, si quis his sobriè vtatur. De iisdem Christianorum conuiuiis rursum Minutius[b] Felix hæc breuiter habet: Conuiuia non tantùm pudica colimus, sed & sobria: nec enim indulgemus epulis, aut conuiuium mero ducimus, sed grauitate hilaritatem temperamus.] Ceterùm scriptum à Philone conuiuium sacris videtur admixtum, quale illud Pauli ad Corinthios: nõ enim expressiùs licuit externo homini secreta nostrà mysteria prosequi.

[a] Clem. Alex. Pædag. lib. 2. c. 12. & seq.
[b] Minutius in Octauio.

CXXXIX. CONVIVIA PVBLICA TRIPLICI EX CAVSA. Triplici verò ex causa inter Christianos publica conuiuia celebrari solita, tradit Gregorius[c] Nazianzenus, cùm ait: Nõ insuper ad sacrum aliquod epulum, vel natalitium, vel funebre, vel connubiale cum pluribus currens.] ad hæc enim & Episcopum inuitari solitum esse significat. Quod ad connubiale spectat, iam superiùs dictum est. Sed quod ad natalitium epulum attinet; sic dicebantur agapes, quæ in natalitiis sanctorum martyrum in ecclesiis celebrari consueuerant, de quibus hæc Theodoretus[d]: At illos *(deos scilicet Gentium)* Deus cassos gloria vanosque reddidit, suis autem martyribus honorem illum dedit. Pro Pandiis enim, & Diasiis, ac Dionysiis, hoc est, Iouis, Liberique patris solemnitatibus, Petro, Paulo, Thomæ, Sergio, Marcello, Leontio, Antonino, Mauritio, aliisque sanctis martyribus solemnitates populari epulo peraguntur: proque illa veteri pompa, pro turpi obscœnitate atque impudentia, fiunt modestæ, castæ, ac temperantia plenæ festiuitates, non illæ quidem mero delibutæ, non comessationibus leues, non cachin-

[c] Greg. Naz. de vita different.
[d] Theod. Euã. verit. lib 8. in fin.

A cachinnis solutæ, sed viuis canticis personantes, sacrisque sermonibus audiendis intentæ.] Sed hac ratione Faustus Manichæus Christianorum agapes impugnabat, quasi illi sacrificia Paganorum vertissent in agapes: sed eum pluribus redarguit Augustinus [a].

[a] Aug. cōtra Faust. l. 20. c. 4. & 20.

CXL. DE FVNEBRI AGAPE.

De funerali verò agape hæc primùm ab Origene [b] scripta leguntur: Sic itaque nos diem natiuitatis celebramus, quia in perpetuo viuunt hi qui moriuntur: celebramus nimirum, religiosos cum sacerdotibus conuocantes, Fideles vnà cum clero inuitantes, adhuc egenos & pauperes, pupillos & viduas saturātes: vt fiat festiuitas nostra in memoriam requiei defunctis animabus, quarum memoriam celebramus, nobis autem efficiatur in odorem suauitatis in conspectu æterni Dei.] hæc Origenes. Ad hanc quippe consuetudinem alludit Chrysostomus, dum ait [c]: Cur post mortem tuorum pauperes vocas? cur presbyteros, vt pro eo velint orare, obsecras? Non ignoro te responsurum: Vt defunctus requiem adi-
B piscatur, & propitium iudicem inueniat.] Si in his cupis adhuc de Occidentalis Ecclesiæ consuetudine perdoceri; Paulinus [d] ad Aletium scribens de funere vxoris Ruffinæ, filiæ S. Paulæ, id egregiè præstat, sic dicens: Itaque patronos animarum nostrarum pauperes, qui tota Roma stipem meritant, multitudinem in aulam Apostoli congregasti. Pulchro equidem tanti operis tui spectaculo pascor. Videre enim mihi videor tota illa religiosa miserandæ plebis examina, illos pietatis diuinæ alumnos tantis influere penitus agminibus in amplissimam gloriosi Petri basilicam, per illam venerabilem regiam cerulā eminus fronte ridentem, vt tota & intra basilicam, & pro ianuis atrij, & pro gradibus campi spatia coarctentur. Video congregatos ita distinctè per accubitus ordinari, & profluis omnes saturari cibis; vt ante oculos Euangelicæ benedictionis vbertas, eorumque populum imago versetur, quos quinque panibus & duobus piscibus, panis ipse verus, & aquæ viuæ piscis
C Christus expleuit.] & paulo pòst de iisdem:

[b] Orig. in Iob lib. 3.

[c] Chrysost. in Matth. hom. 32.

[d] Paulin. ep. 11.

CXLI. AGAPES IN ECCLESIA ADHIBITAE.

Quàm lætum Deo & sanctis Angelis eius de hac tua (vt dici solet) pera spectaculum sacer editor exhibebas? quanto ipsum Apostolum attollebas gaudio, cùm totam eius basilicam densis inopum cœtibus stipauisses: vel qua sub alto sui culminis mediis ampla laquearibus longū patet, & Apostolico eminus solio coruscans, ingredientium lumina stringit, & corda lætificat: vel qua sub eadem mole tectorum geminis vtrimq; porticibus latera diffundit: quáve protento nitens atrio fusa vestibulo est, vbi cantharum ministra manibus & oribus nostris fluenta ructantem fastigiatis solido ære tholus ornat.] ac rursum post pauca: Quàm lætum ergo tunc Deo & Angelis pacis & cunctis Sanctorum spiritibus spectaculum tribuisti? primùm de Apostoli veneratione, cuius fidem ac memoriā tam multiplicatam opulētiæ deuotione celebrasti, sacras nimirum hostias, casta libamina cum ac-
D ceptissima ipsius commemoratione Deo deferens, deinde munificentia consequenti te ipsum in corde mundo & spiritu humiliato acceptissimum sacrificium offerens Christo, in cuius tabernaculis veræ iubilationis hostias immolasti, reficiens & pascens eos qui benedictione numerosa laudis hostiam sacrificarent Deo. Quàm bono tunc Vrbs nostra tumultu fremebat, cùm tu misericordiæ viscera reficiendis & operiendis pauperibus effundens, pallida esurientium corpora reformares, aridas sitientium fauces rigares, tremula algentium membra vestires, & omnium consona in Dei benedictionem ora reserares?] hucusque de agape in funere exhiberi Romæ solita Paulinus. S. Hieronymus [e] de his agens, illos tantùm qui iactantiæ causa id facerent, reprehendens, hæc ait: Cùm ad agapen vocauerint, præco conducitur.]

[e] Hier. ep. 22.

CXLII. AGAPES IN DEDICATIONE ECCLESIARVM.

Solitas esse quoque exhiberi agapes in dedicationibus ecclesiarum, satis demonstrant
E quæ Gregorius Papa [f], dedicaturus oratorium Beatæ Mariæ, pro agape parari mandat, sic ad Petrum subdiaconum scribens: Sed quia cellæ ipsius tenuitas exigit debere nos in ipsa diei festiuitate concurrere; propterea volumus, vt ad celebrandam dedicationem dare debeas ad erogandum pauperibus in auro solidos decem, vini amphoras triginta, annonæ modios ducentos, olei orcas duas, verueces duodecim, gallinas centum; quæ tuis possint rationibus postmodum imputari.] hæc Gregorius.

[f] Greg. Regist. l. 1. epist. 14.

CXLIII. QVID CONCILIA DE AGAPE.

Porrò aduersus eiusmodi agapes spernentes, hæc statuerunt Patres in Gangrensi Concilio [g], temporibus Constantini: Si quis despicit eos, qui fideliter agapes, id est, conuiuia pauperibus exhibent, & propter honorem Dei conuocant fratres, & noluerit communicare huiusmodi vocationibus, paruipendens quod geritur; anathema sit.] In Concilio autem Laodiceno [h] vetitum est, clericos ad agapen accedentes, partes tollere. Apud Clementem [i] verò hæc leguntur: Qui ad agapes, siue (vt Dominus nominauit) ad conuiuium

[g] Conc. Gāgr. c. 11.

[h] Conc. Laod. c. 27.

[i] Clem. Constit. l. 2. c. 32.

conuiuium instituerunt vocare presbyteram, quam norunt diaconi oppressam, eam frequenter vocent. Separetur autem in conuiuio quod pastori consuetum est dari: dico autem id quod ad primitias pertinet, veluti sacerdoti, etiam si conuiuio nō adsit, in honorem Dei, qui ei sacerdotium commisit. Quantum autem vnicuique seniorum datur, eius duplum detur diaconis in honorem Christi: presbyteris verò, qui laborant in verbo doctrinæ, duplex quoque separetur pars in gratiam Apostolorum Domini, cuius locum sustinent, tamquam consiliarij Episcoporum, & Ecclesiæ corona: sunt hi Senatus & consessus Ecclesiæ. Si lector sit, capiat vnam partem, &c.] Sed quod ad presbyteram spectat: illam consueuisse dici presbyteram, quæ olim nupta viro, qui posteà ad presbyteratum assumptus est, cælebs inde remansit, aliàs opportuniori loco pluribus diximus. A

CXLIV. Qui igitur antiquus vsus à temporibus Apostolorum de agape Christianorum viguit in Ecclesia, idem nonnullis in locis in hodiernum laudabiliter perseuerat, mutatis nonnullis; vt (quod primùm diximus) ne illæ simul cum tremendo ac sacrosancto sacrificio miscerentur; deinde (quod posteà est emendatum) ne in ecclesia celebrarentur. Ambrosio enim in primis id displicuisse, Augustinus [a] testatur: Paulinus [b] quoque nec ipse probauit, tolerauit tamen; vnde ait: B

Verùm vtinam sacris agerent hæc gaudia votis:
Nec sua liminibus miscerent gaudia sanctis.]

[a] *Aug. Conf. lib.6.c.2.*
[b] *Paulin. in Nat.9. sancti Felicis.*

NE FIERET AGAPE IN ECCLESIA. Displicuit id etiam Patribus Ecclesiæ Orientalis. Prohibuit enim hoc omnino Concilium Laodicenum [c], quod cauit his verbis: Non oportet in basilicis seu ecclesiis agapen facere, & intus manducare, vel accubitus sternere.] Statuit id similiter Concilium Carthaginense [d]. Concessit tamen Gregorius Anglis recèns ad fidem conuersis, vt in tabernaculis iuxta ecclesiam positis, eiusmodi conuiuia celebrarent, sic ad Mellitum rescribens [e]. Qui boues solent in sacrificio dæmonum multos occidere, debet his etiam hac de re aliqua solemnitas immutari: vt die dedicationis, vel natalitio sanctorum martyrum, quorum illæ reliquiæ ponuntur, tabernacula sibi circa easdem ecclesias, quæ ex fanis commutatæ sunt, de ramis arborum faciant, & religiosis conuiuiis solemnitatem celebrent, &c.] At de agape satis. C

[c] *Cōcil. Laod. c.28.*
[d] *Concil. Carthag.3. c.50.*
[e] *Gregor. l.9. epist.71.*

CXLV. Cùm igitur Paulus Apostolus Corinthios redarguisset, quòd tam ea quæ ad communem, quàm quæ ad sacram cœnā essent statuta, negligerēt; & ad legitimam rituum obseruationem, quantum liceret per epistolam, restituere conatus esset: quòd res esset, quæ maiori indigeret examine, longiorique opus esset admonitione; in aduentu suo se omnia quæ ad ea nosset spectare, coràm præstiturum pollicetur: Cetera, inquiēs [f], cùm venero, disponam.] Quænam verò ea fuerint; quæ Paulus circa sacrum Eucharistiæ ritum præsens Corinthios admonuerit; licet nec ab ipso, nec à Luca, qui Pauli Acta potissimùm est prosecutus, scriptorum monumentis tradita reperiantur: tamen (quod nefas sit dicere ea penitus excidisse, quippe quæ de re tanta, adeoque illis necessaria ea esset instructio) illa ipsa fuisse, quæ sine scriptis ex traditione Apostolica in vniuersa in posterum Ecclesia obseruauit, pari consensione Patres omnes affirmant, & inter eos Augustinus [g], dum dicit: Cùm verò ait Apostolus, de hoc sacramento loquens: Propter quod fratres, cùm conuenitis, &c. statim subtexuit: Cetera autem, cùm venero, ordinabo. Vnde intelligi datur, quia multum erat, vt in epistola totum illum agendi ordinem insinuaret, quem per vniuersum Orbem seruat Ecclesia, ab ipso ordinatum esse quod nulla morum diuersitate variatur.] & alibi [h] (digna quidem quæ sæpè dicta tanti viri repetatur sententia) Quod vniuersa tenet Ecclesia, nec Conciliis institutum, sed semper retentum est, nonnisi auctoritate Apostolica traditum, rectissimè creditur.] D E

[f] *1.Cor.11.*
DE RITIBVS EVCHARISTIAE.
[g] *August. epist.118.*
[h] *August. de bapt. contra Donat. lib.4. c.vlt. sup. l.2. c.7. & epist. 118. ad Ian.*

CXLVI. At agamus ex instituto de singulis. Vt in primis in hoc admirabili sacrificio vinū aqua mixtum in calice offeratur, quod vniuersa semper obseruauit Ecclesia, licet de hoc nullum expressum in diuinis Scripturis appareat testimonium: tamen non tam ex traditione Apostolica, quàm Dominica, Catholica Ecclesia in vniuerso Christiano orbe seruans (vt Cyprianus [i] testatur) eam sibi vendicat auctoritatem. Vt item à ieiunis offeratur atque sumatur, non aliunde certè quàm ex Apostolica traditione vniuersa Ecclesia admonita custodiuit. Hinc Augustinus [k] cùm hæc pluribus demonstrasset, subdit hæc verba: Numquid tamen propterea calumniandum est vniuersæ Ecclesiæ, quòd à ieiunis semper accipitur? Et hoc enim placuit Spiritui sancto, vt in honorem tanti sacramenti in os Christiani priùs Dominicum corpus intraret, quàm ceteri cibi: nam ideò per vniuersum Orbem

[i] *Cypr. ep.63. ad Cæcil.*
[k] *Aug. epist. 118.*
VT FIDELES IEIVNI COMMVNICENT, ET ALIA.

A O: bem mos iste seruatur. Neque enim quia post cibos dedit Dominus, propterea pransi
vel cœnati fratres ad illud sacramentum accipiendum conuenire debent, aut sicut facie-
bant quos Apostolus arguit & emendat, mensis suis ista miscere.] hæc Augustinus. Mo-
ris etiam fuisse Eucharistiam à ieiunis sumi, Tertullianus[a], Cyprianus[b], aliique antiquiores
testantur. Sed hæc aliàs superiùs. Rursum offerẽdam esse pro viuis atque etiam defunctis,
ex Apostolica traditione prouenire, demonstratum est superiùs ex auctoritate Patrum:
itemque in azymis potiùs quàm in fermentato esse conficiendam, Epiphanij testimonio
ab Ecclesiastica traditione dimanare, iam diximus. Insuper quænam esse deberet probatio
illa, quam ante sumptionem Eucharistiæ præmittendam esse insinuat Apostolus, exo-
mologesin nimirum esse debere, ipsam videlicet accuratam peccatorum confessionem,
Patrum assertionibus demonstrauimus.

[a] Tertull. lib. 2. ad uxor.
[b] Cypr. epist. 63.

B Sed vt antiquum ritum in conficienda, offerenda, ac in populum distribuenda sa- CXLVII.
cra Eucharistia, ordine repetamus: populus panem & vinum in ecclesia offerebat, sed
non ad altare; id enim muneris erat diaconorum. De his Augustinus[c]: Oblationes, quæ
in altario consecrentur, offerte. Erubescere debet homo idoneus, si de aliena oblatione
communicauerit.] Quæ autem à populo offerebantur oblationes, non continuò ab of-
ferente in ecclesiam inferebantur, sed foris in loco huic ministerio adscripto poneban-
tur; vt disquiri anteà posset, an illæ dignæ essent quæ Domino offerrentur: non enim
omnium recipiebantur oblationes, sed eius tantùm qui primùm Catholicæ esset com-
munionis, & vitæ integritate polleret. Locum ipsum, in quem oblationes inferrentur,
vt inde posteà ad altare exportarentur; Gazophylacium, ac etiam Secretarium, Possi-
donius[d] nominat. His igitur per diaconum sacerdoti Deo offerendis ad altare portatis:
C præmissis precibus, aliisque ritibus, qui in antiquis Liturgiis descripti habentur; ipse sa-
cerdos Christi personam gerens, præscriptis verbis, quæ Apostolus[e] benedictionem
appellat hac ipsa prima quam ad Corinthios scribit epistola, dicens: Calix benedictio-
nis, cui benedicimus, nónne communicatio sanguinis Christi est?] sacrificium conficit,
de cuius veritate iam satis anteà dictum est.

DE OBLATIONE PANIS ET VINI

[c] Aug. de tẽp. serm. 215.
[d] Possid. in Vit. Aug. c. 24
[e] 1. Cor. 10.

Prolatis igitur his, quæ ad consecrationem spectant, verbis, sacerdos in altum eleuat CXLVIII.
sacrificium. Vnde de his agens Anastasius[f]: Postquam, ait, sacrificium tremendum
illud sanctificauit panem vitæ sustollit, eumque omnibus ostendit.] Sic itaque obla-
to sacrosancto illo ac per omnia admirando sacrificio, sacerdos priùs, ac mox deinde
cuncti Fideles participant atque communicant, secundùm illud eiusdem Apostoli ibi-
dem addentis: Panis, quem frangimus, nónne participatio corporis Domini est?] de
D qua participatione hæc egregiè Augustinus[g]: Quando manducatur, reficit, sed non
deficit: non ergo timeamus, fratres, manducare istum panem, ne fortè finiamus illum,
& posteà quod manducemus, non inueniamus. Manducetur Christus: viuit manduca-
tus, qui surrexit occisus. Nec quando manducamus, partes de illo facimus. Et quidem
in sacramento sic fit; & norunt Fideles, quemadmodum manducent carnem Christi:
vnusquisque accipit partem suam: vnde & ipsa gratia partes vocantur: per partes man-
ducatur, & manet integer totus: per partes manducatur in sacramento, & manet inte-
ger totus in cælo, manet integer totus in corde tuo.] Sumpturis sacram Eucharistiam
tabellæ quædam apponebantur, velut mensulæ, sicut hodie linteamina. De his tabellis
Ioannes[h] Chrysostomus meminit, sic dicens: Nónne vides ministrum spongia mensam
circumlinientem, & expurgantem domum, & tabellas ponentem? hoc post preces effici-
E tur per præconis vocem, &c.] has quoque intelligit Athanasius[i], cùm de facinoribus
Arianorum agens, hæc ait: Subsellia, thronum, mensam ligneam, tabulas ecclesiæ, &
cetera quæ poterant, foras elata combusserunt.]

PARTICIPATIO EVCHARISTIAE.

[f] Anast. Sinait. de sacra synaxi.
[g] Aug. de ver. Euang. & apud Bed. in 1. ad Cor. 10.
[h] Ioan. Chry. hom. 61. ad pop. Antioch.
[i] Athanas. ep. ad solitar.

Insuper postquam illa, tamquam voce præconis, acclamata essent verba: Sancta CXLIX.
sanctis] sacerdos sacram Eucharistiam impartiens, quid daret contestabatur, dicens:
Corpus Christi.] & accipiens, id ipsum verum esse profitebatur, dicens: Amen.] Sed
quid hoc, Amen? Audi Ambrosium[k]: Dicit tibi sacerdos: Corpus Christi. & tu dicis:
Amen: hoc est, Verum. quod confitetur lingua, teneat affectus.] Vetus planè erat eius-
modi traditio in Ecclesia tam in Occidente quàm in Oriente. ad hanc planè alludit
Tertullianus in libro de Spectaculis, cùm ait: Ex ore, quo Amen protuleris, gladiatori
testimonium reddere.] & Cornelius Papa[l] ad Fabium Antiochenum de Nouatiano:
Pro Amen, quod dicere debuerat, *accipiens Eucharistiam scilicet*, hoc dixit: Non dein-

QVID PROFITETVR ACCIPIENS.

[k] Ambros. de Sacram. lib. 4. c. 5. in pr.
[l] Apud Euseb. lib. 6. c. 35.

ceps ad Cornelium reuertar.] De consuetudine verò Orientalis Ecclesiæ fidem facit Cyrillus, de quo modò dicemus. Hæc quoque omnia in antiquis Liturgiis, & penes veteres scriptores [a] Ecclesiasticos scripta habentur. Dabat sacerdos in manus cuiusque sacram Eucharistiam, quam sic ille summa cum reuerentia ori admouebat. Suppetunt de ea re quàm plurima [b] testimonia sanctorum Patrum: sed ne longiores in iis percensendis videamur, Cyrilli Ierosolymitani afferre hîc sententiam, satis esse existimamus: ea est huiusmodi: A

[a] Tert. lib. de idol. cap. 7. Cypr. lib. de laps. Orig. in Exod. ho. 13. Euseb. hist. lib. 6. c. 33. Chrysost. ad pop. Antioch. homil. 61. & alij plures.

CL. Accedens ad communionem, non expansis manuum volis accede, neque disiunctis digitis: sed sinistram veluti sedem quamdam subiicias dextræ, quæ tantum Regem susceptura est; & concaua manu suscipe corpus Christi, dicens: Amen. Sanctificaris ergo oculis tam sancti corporis contactu, communica: caue ne quid excidat tibi.] Eiusmodi consuetudinem in Ecclesia Orientali diutiùs perdurasse constat: siquidem Maximus, egregius propugnator Catholicæ veritatis aduersus Monothelitas, qui claruit circa annum Domini sexcentesimum quinquagesimum, cùm de his agit, hæc ait: Omnes viri, qui communicare desiderant, priùs lauent manus suas; vt mente pura, & nitida conscientia, Christi sacramenta suscipiant. Similiter & mulieres nitida exhibeant linteamina, vbi Corpus Christi accipiant pura mente, & munda conscientia.] Viris tantùm nuda manu sumere concessum, feminis verò nonnisi linteamine, quod dicebatur Dominicale, notauimus in Romano Martyrologio à Plantino typis edito. Sed & in Sexta Synodo, quæ celebrata est anno Domini sexcentesimo octogesimoprimo, hæc statuta leguntur: Antequam fiat communio, Eucharistiam accepturus, manus in crucis formam figurans, sic accedat, & gratiæ communionem accipiat. Eos enim qui ex auro vel ex alia materia quædam loco manus receptacula efficiunt ad diuini muneris susceptionem, minimè admittimus, vt qui inanimatam subiectamque materiam Dei imagini præferant. Si quis autem deprehensus fuerit immaculatam communionem eis impartiens qui eiusmodi receptacula afferunt; & ipse segregetur, & is qui affert.] hæc Synodus [c], seu potiùs appendix addita. Sed & de his sæpè inferiùs. B C

[b] Cyrill. in Mystagog. 5

ACCIPERE SOLITI MANV EVCHARISTIAM.

[c] Sexta Syn. can. 111.

CLI. Sed & illud circa vsum sacræ Eucharistiæ introductum fuit, cùm minùs liceret ad sacras synaxes tempore persecutionis Christianos in vnum sæpè coire: vt qui quotidie de vita periclitarentur, quotidie sumerent, secundùm quod ait Cyprianus [d] scribens ad Tibaritanos: Considerantes se quotidie calicem sanguinis Christi bibere, vt possint & ipsi propter Christum sanguinem fundere] concessum fuit, vt cùm in ecclesia, vel aliis in locis abditis sacræ peragerentur Missæ, qui ad eas conueniebant Fideles, non tantùm de ea quæ oblata erat sacratissima Eucharistia communicarent, sed & ex eadem particulas à sacerdote acceptas domum ferendas sumerent; quas reuerenter asseruatas, singulis diebus summo mane ieiuni participarent. Sunt de eiusmodi consuetudine complura antiquorum Patrum testimonia: nam id Tertullianus [e] in primis his monstrat verbis: Non sciet maritus quid secretò, *domi scilicet*, ante omnem cibum gustes; & si sciuerit, panem non illum credit esse, qui dicitur.] Eucharistiam, quòd in partes diuisa esset, Buccellas alibi idem auctor [f] nominat; sed Augustinus & alij, Particulas, vt apud nos frequentiori vsu retentum est. Sed hæc euidentiùs Cyprianus demonstrat, cùm hæc ait in libro quem de Lapsis inscripsit: Cùm quædam arcam suam, in qua Domini Sanctum fuit, manibus indignis tentasset aperire, igne inde surgente, deterrita est, ne auderet attingere.] & alibi [g]: Qui festinans ad spectaculum, dimissus & adhuc gerens secum (vt assolet) Eucharistiam, &c.] Gregorius [h] Nazianzenus de sua sorore Gorgonia testatur, eam apud se in cubiculo sacram Eucharistiam asseruatam super altari habere solitam: qua venerata, vehementi morbo, quo ægrotabat, dicit esse sanatam. D E

[d] Cypr. epist. 56.

MOS FERENDI DOMVM EVCHARISTIAM.

[e] Tertull. ad vxor. li. 2. c. 3

[f] Tert. lib. de monog. c. 11.

[g] Cypr. lib. de spect.

[h] Greg. Naz. orat. in funere Gorgoniæ.

CLII. Testatur id ipsum Basilius scribens ad Cæsariam Patriciam; quam epistolam non tantùm recentiores è Græco nuper translatam citant, sed & Anastasius Nicænus [i] Episcopus, licet non ad Cæsariam, sed Cæsarium Patricium legat. sunt hæc eius verba: Necesse autem habere aliquem, si non adsit sacerdos, communionem propria manu sumere, minimè esse graue, est superuacaneum ostendere, propterea quòd longa consuetudo etiam per res ipsas probetur. Omnes enim qui sunt in desertis monachi, vbi non est sacerdos, illic habentes communionem, ex se ipsis eam sumunt] eam videlicet, quam secum domum tulissent: vnde & subdit: Alexandriæ autem & in Ægypto vnusquisque ex laicis, qui illic degunt, maxima ex parte habent communionem domi suæ.

[i] Anastas. li. quæst. To. 6. Biblio. sanct.

VIGVIT DIV IDEM MOS IN ECCLESIA.

Nam

A Nam cùm sacerdos semel confecerit hostiam & dederit; eam accipiens & communicans, tamquam à sacerdote sumptam participare se, debet credere. Etenim in Ecclesia sacerdos tradit particulam, & cum omni potestate ac libertate eam tenet qui accipit, & sic sua manu ad os eam adducit. Idem est ergo potestate, siue quispiam vnam particulam acceperit à sacerdote, siue multas simul.] hæc ex Basilio Anastasius. At hæc non tantùm in Orientali Ecclesia, sed & in Occidentali iisdem Basilij temporibus in vsu erant: quod planè demonstrat S. Hieronymus[a] in Apologia aduersus Iouinianum verbis illis: Quod in ecclesia non licet, nec domi licet.] & S. Augustinus agens de oratione, ait: Accepto corpore Domini & reseruato, vtrumque saluum est, & participatio sacrificij, & executio officij.] Perseuerasse videtur eiusmodi consuetudo saltem vsque ad Hormisdæ Papæ tempora, quando in Synodo Cæsaraugustana in Hispania abrogata B cognoscitur, dum hæc in ea [b] statuta leguntur: Eucharistiæ gratiam si quis probatur acceptam non consumpsisse in ecclesia, anathema sit in perpetuum.] In Orientali verò Ecclesia etiam post dicta tempora adhuc eam consuetudinem viguisse, plura exempla declarant, quæ in Prato spirituali descripta habentur: sed breuitatis causa ea hîc referre prætermittimus.

[a] Hier. ep. 50.

[b] Concil. Cæsaraug. c. 3. Tom. 4. Rom. edit.

In itinere etiam secum Eucharistiam ferre, aliquando concessum fuisse, ea quæ S. Ambrosius[c] scribit de Satyro fratre, manifestè significant. Si enim id permissum ait catechumeno, quomodo non penitus Christiano? Testatur id ipsum Gregorius[d] de Maximiano Episcopo Syracusæ & eius sociis mare Hadriaticum nauigantibus. Eam quidem consuetudinem alicubi viguisse etiam temporibus Alexandri Papæ Tertij, Acta S. Laurentij[e] Episcopi Dublinensis testantur, in quibus hæc leguntur: Quatuor sacerdo- C tes cum magna turba hominum transire comperiunt, qui Eucharistiam (sicut tunc moris erat pluribus) secum pro tuto viatico ac securo duce itineris publicè deferebant.] At non putet quis tepuisse apud maiores nostros erga sacram Eucharistiam venerationem & cultum, quòd prædicta concesserint, quæ nostris temporibus penitus inconcessa noscuntur. Immò quia maior penes cunctos fides vigebat, animisque propensioribus in eamdem erant affecti, hæc in hunc modum fieri permittebantur. Quanti enim putas fecisse sanctissimam Eucharistiam maiores nostros, qui, ob eam videlicet causam, quòd ex pane vinoque conficeretur, easdem species, quantumlibet communes, in honore habebant? Ad hoc enim spectat illud Tertulliani[f], quo ait de antiqua consuetudine: Calicis, aut panis, etiam nostri, aliquid decuti in terram, anxiè patimur.] CLIII.

EVCHARISTIA FERRI SOLITA IN ITINERE.

[c] Amb. orat. in fun. frat.

[d] Greg. Dial. lib. 3. c. 36.

[e] In vita S. Laur. Episcop. c. 8. apud Sur. To. 6 die 14. Nouemb.

[f] Tertull. de coron. mil. c. 3

Ex his igitur de antiquis Ecclesiæ moribus reseratis, illud in primis necessariò infertur D atque deducitur, semper in Ecclesia asseruandi sacram Eucharistiam siue in loco sacro, siue in priuatis domibus, ad illorum vsum qui accepissent, consuetudinem viguisse. Cur, quæso, quod domi liceret, in ecclesia non liceret? Sed nec de ecclesiis desunt exempla. Non enim nisi de asseruata in ecclesia Eucharistia Donatistæ execrandum scelus illud, quod paucis scribit Optatus[g], impudentissimè admiserunt: Iusserunt, inquit, Eucharistiam canibus fundi, non sine signo diuini iudicij: nam iidem canes accensi rabie, ipsos homines suos, quasi latrones, sancti corporis reos, dente vindice, tamquam ignotos & inimicos laniauerunt. Ampullam quoque chrismatis, &c.] Est distichon[h] illud Paulini superiùs iam citatum, positum à dextra parte apsidis ecclesiæ S. Felicis, vbi asseruari solita esset Eucharistia: CLIV.

VSVS ASSERVANDI EVCHARISTIAM.

[g] Optat. cōtra Parm. lib. 2.

[h] Paulin. ad Seuer. ep. 12.

Hic locus est veneranda penus, qua conditur, & qua
E *Promitur alma sacri pompa ministerij.*]

Itemque est de his canon Concilij Turonensis[i] in hæc verba rem aliter disponentis, nimirum, vt non in armario, sed in altari, Eucharistia asseruetur, dicens: Vt corpus Domini in altari, non in armario, vel (vt aliter legitur) imaginario ordine, sed sub crucis titulo componatur.] In altari item intra columbam auream reponi solitam Eucharistiam, legitur in Actis S. Basilij, quæ Amphilochij nomine inscripta habētur. Ad idem officium positas super altaria columbas aureas, & alias argenteas super baptisteria suspensas, Seuerus impius hæreticus sustulit, vt questi sunt clerus & monachi Antiocheni libello supplici, quem Quintæ Synodo obtulerunt. Redarguit Cyrillus Alexandrinus errorem tunc primùm emergentem illorum, qui putarent Eucharistiam non seruandam in sequentem diem, sic[k] scribens ad Calosyrium Episcopum Arseniotem: Porrò alios etiam esse audio, qui mysticam benedictionem nihil ad sanctificationem proficere dicant, si quid ex ea fiat reliqui

[i] Concil. Turon. 2. can. 3.

[k] Extat edita Coloniæ apud Calenium anno Domini 1573. vnà cū tractatu ipsius adu. Anthropomorph.

reliqui in alium diem. Insaniunt verò qui hæc asserunt: neque enim alteratur Christus, A
neque sanctum eius corpus immutatur, sed benedictionis vis & facultas & viuificans gratia perpetuò in ipso existit. hæc Cyrillus.]

CLV. COMMVNIO SVB VNA SPECIE. Sed ex his adhuc illud certum exploratumque redditur: quòd etsi fideles sacrificij tempore olim in ecclesia sub vtraque specie panis & vini sacratissimam Eucharistiam sumerent; tamen cùm vel priuatim in suis domibus (vt vidimus) illam acciperent, vel aliter in ecclesia extra sacrificij tempus, sub vna tantùm specie, nempe panis, vt asseruata erat (aliter enim numquam reposita alicubi reperitur) sumere consueuerant. Qua verò ratione in Ecclesia Catholica vsu receptum sit, vt etiam in Ecclesia, cùm diuina sacrificia peraguntur, nonnisi sacerdos offerens sub vtraque specie communicet, ceteri autem sub vna tantùm, nempe panis, suo loco dicemus vberiùs. Multa adhuc alia, quę ad ritus offerendi vel ministrandi pertinent, dicenda essent ex antiquis ac planè Apostolicis Liturgiis; B
sed cùm illæ à plerisque collectæ prę manibus habeantur, aliique eodem argumento commentarios ediderint, libentiùs abstinemus, ne ab instituto longiùs euagemur.

CLVI. Attamen quod ad frequentem eius vsum pertinet, dicere non prætermittimus, ex institutione Apostolica frequentem vsum esse in ecclesia commendatum. Fidem facit eius rei Ignatius[a], qui iisdem cum Apostolis temporibus (prout sæpiùs anteà diximus) vixit: nam ad Ephesios scribens, hæc monet: Date itaque operam vt crebriùs congregemini ad Eucharistiam & gloriam Dei.] & inferiùs: Omnes nominatim congregamini mente indiuulsa, frangentes panem vnum, quod pharmacum immortalitatis est, mortis antidotum, vitamque in Deo concilians per Iesum Christum, medicamentum purgans vitia, & omnia pellens mala.] hæc Ignatius. sed quod dicit: Mente indiuulsa frangentes panem vnum] haud dubium, id ipsum fieri debere admonet, quod ipso initio nascentis Ecclesiæ, C
mox post missum diuinitus Spiritum sanctum, Fideles facere consueuerant: de quibus Lucas[b]: Erant, inquit, perseuerantes in doctrina Apostolorum, & communicatione fractionis panis.] ac rursum paulo pòst: Quotidie quoque perdurantes vnanimiter in templo, & frangentes circa domos panem, sumebāt cibum cum exultatione, & simplicitate cordis, collaudantes Deum.] Sic igitur maiorum admonitos consuetudine posteros Fideles conatos esse quotidie sumere Eucharistiam, Patres tam Latini quàm Grçci facilè demonstrarunt. Cyprianus enim hæc in oratione Dominica: Hunc quotidie dari panem nobis postulamus; ne, qui in Christo sumus, & Eucharistiam quotidie in cibum salutis accipimus, intercedente aliquo grauiore delicto, dum abstenti & non communicantes à cælesti pane prohibemur, à Christi corpore separemur.] quod ne facere prætermitterent Christiani, cùm non esset liberum quotidie ad ecclesiam conuenire (vt nuper dictum est) particulas domum portandi atque sumendi, absque dubio licentiam obtinuisse D
ex institutione Apostolica, maiores tradiderunt. quis enim absque Apostolorum exemplo hæc facere præsumpsisset? quare Petrum Romæ hæc docuisse, facilè persuademur. Romæ enim antiquam seruatam esse consuetudinem, vt Fideles quotidie sacratissimam sumerent Eucharistiam, Hieronymus sæpè testatur, vt cùm dicit[c]: Scio Romæ hanc esse consuetudinem, vt Fideles semper Christi corpus accipiant: quod non reprehendo, nec probo.] hæc idcircò ille, quòd (vt mox subdit) nec qui se nocte admiscuisset vxori, à sumenda Eucharistia temperaret. Idem ad Lucinium[d]: De Eucharistia, an accipienda quotidie, quod Romanæ Ecclesiæ & Hispaniæ obseruare perhibentur, &c.]

CLVII. INFREQVENS VSVS EVCHARISTIAE IN ORIENTALI ECCLESIA. In Orientali verò Ecclesia non eamdem viguisse consuetudinem, vt quotidie Fideles communicarent, Ambrosius[e] & Augustinus[f] testantur. Ille enim sic ait: Si quotidianus E
est panis, cur post annum illum sumis, quemadmodum Græci in Oriente facere consueuerunt? Accipe quotidie quod quotidie tibi prosit: sic viue, vt quotidie merearis accipere. Qui non meretur quotidie accipere, non meretur post annum accipere.] Augustinus verò: De sacramento, inquit, corporis Domini, vt illi non moueant quæstionem, qui plurimi in Orientalibus partibus nō quotidie cœnæ Dominicæ communicant, cùm iste panis quotidianus datus sit.] Vetus est quæstio hæc: De qua (inquit Hieronymus[g]) scripsit quidem & Hippolytus vir disertissimus, & carptim diuersi scriptores è variis auctoribus edidere. Sed ego illud te breuiter admonendum puto; traditiones Ecclesiasticas, præsertim quæ fidei non officiunt, ita obseruandas, vt à maioribus traditæ sunt; nec aliorum consuetudinem aliorum contrario more subuerti.] hæc Hieronymus: eadem & Augustinus[h], atque Chrysostomus[i], qui hæc de Græcorum moribus: Multi,

[a] Ignat. epist. 14.
[b] Act. 2.
[c] Hier. epist. 50.
[d] Hier. epist. 28.
[e] Ambros. de sacra. lib. 5. c. 4. Tom. 4. Rom. edit.
[f] Aug. de ser. Dom in mõte lib. 2. c. 7.
[g] Hier. ep. 28.
[h] Aug. epist. 118.
[i] Chrysost. in epist. ad Heb. hom. 17.

A Multi, ait, huius sacrificij semel toto anno sunt participes, alij autē bis, alij verò sæpè, &c.] De his qui sæpè, hæc Basilius in nuper citata epistola ad Cæsariam Patriciam habet: Communicare singulis diebus, & sanctum Christi corpus percipere, præclarum est & vtile: cùm ipse apertè dicat: Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam. Quis igitur ambigat vitam assiduè participare, nihil aliud esse quàm multifariàm viuere? Nos autem quater in singulas hebdomadas diuina sacramenta participamus, Dominica die, quarta feria, in parasceue, & in sabbato, & aliis diebus, si quando Dominica memoria, vel Sancti alicuius fuerit.] hæc Basilius.

Ceterùm abusionem fuisse potiùs quàm laudabilem consuetudinem, in annum Eucharistiæ participationem differre, satis docet idem Ioannes [a] Chrysostomus, dum acerrimè inuehitur in illos qui ex consuetudine certis diebus, nimirum Epiphaniorum B die, Quadragesimæ tempore, nempe in Paschate, & Aduentus Domini solemnitate, nimirum Natali ipsius die, tantùm communicarent; atque hæc exclamans ait: O consuetudinem! ô præsumptionem! sacrificium frustrà quotidianum. Incassùm assistimus altari, nullus qui communicetur. Hæc, non vt temere communicemini, dico, sed vt vos dignos reddatis. Non es hostia dignus, vel communione? igitur nec oratione.] & paulo pòst: Cum omnibus confessus es de dignis esse, cum indignis non secedendo: quomodo mansisti non participans de mensa?] atque alibi [b], quòd putarent illi, reuerentiæ causa diutiùs à communione abstinere esse consultius ac minùs periculosum, hæc ait: Et quomodo, inquies, ista perpetimur, cùm semel tantùm per annum ea sacramenta sumamus? Hoc nempe est quod vniuersa perturbat: quia non munditia animi, verùm interuallo temporis longiore constare meritum putas; summamque arbitraris re- C uerentiam ac religionem esse, si non sæpiùs cæiestem illam adeas mensam. Ignoras quoniam indignè accedere, etiam si semel tantùm fiat, te supplicio tradit: dignè verò etiam si sæpè accedas, salutem inde conquiris? Non est audaciæ sæpiùs accedere ad Dominicam mensam, sed indignè accedere, etiam si semel tantùm quispiam toto vitæ tempore accedat.] hæc ille.

CLVIII. ADVERSVS EOS QVI IN ANNVM DIFFERVNT SVMPTIONEM EVCHARISTIAE.

[a] Chrysost. ad pop. Antioch. hom. 61.

[b] Chrysost. in 1. ad Tim. homil. 5.

At verò non ipsi tantùm Orientalis Ecclesiæ Doctores, hæc tractando, redarguerunt infrequentem Eucharistiæ sumptionem, sed & sacri canones grauioribus pœnis eos affecere qui differrent. Et vt prætermittamus dicere de canone Apostolorum [c], animaduertente in illos, qui ingressi ecclesiam, sacram communionem non percipiunt: est canon Concilij Antiocheni [d] præcipientis itidem ab ecclesia eiiciendos, qui accedentes ad eam non communicāt. Porrò testatur Epiphanius [e] communiones & synaxes ab Apo- D stolis ordinatas, vt fierent feria quarta, prosabbato, & Dominica, in quibus populi ad eas conuenientes communicarent. Ex his igitur, aliisque multis quæ in eamdem sententiam essent adducenda, liquidò constat, non quidem ex laudabili consuetudine, sed oscitantia ac potiùs negligentia in Orientali Ecclesia egisse illos, qui semel tantùm in anno, vel paulo frequentiùs sacram sumerent Eucharistiam, reclamantibus in eos sacris ipsorum Conciliis, & antiquis scriptoribus Ecclesiasticis.

CLIX. QVI NON COMMVNICANT. REIICIVNTVR.

[c] Can. Apostolorum 10.

[d] Concil. Antiochen. c. 2.

[e] Epiphanius in comp. doct.

At quod eiusdem argumenti esse videtur, & ad Ecclesiasticas res gestas maximè pertinet: dicere non prætermittimus, olim, quò tantæ rei & occultioris mysterij fides certior haberetur, frequentiùs accidisse, eos qui indignè ad sumptionem sacratissimæ Eucharistiæ accessissent, vel morte, Deo vindicante, mulctatos, aut à prauo dæmone arreptos, aliisve miserabilibus cladibus esse affectos. id quidem in primis Apostoli verba E indicant, quæ sunt eiusmodi [f]: Ideò inter vos multi infirmi & imbecilles, & dormiunt multi. Quod si nos ipsos iudicaremus, non vtique iudicaremur. Dum iudicamur autem, à Domino corripimur, vt non cum hoc mundo damnemur.] Dionysius quidem in Ecclesiastica Hierarchia, hisce de causis multos solitos esse à dæmonibus vexari, testatur. Sunt de his pleraque exempla apud Cyprianum in libro de Lapsis; & de suis temporibus testatur Chrysostomus [g], complures qui imparati ac indignè ad communicationem corporis Christi accessissent, à satana vexatos: sic enim ait: Plurima huiusmodi nunc quoque contingunt. Quia enim sacerdotes ignorant eos qui peccatis obnoxij indignè mysteria veneranda percipiunt; Deus sæpiùs facit, eosdemq; satanæ tradit. Quoties denique morbi, quoties detrimenta, quoties luctus calamitatesque contingunt, huius rei gratia fiunt: id Paulus quoque signanter expressit: Ideò inter vos, inquit, multi infirmi, &c.] Sed id omne ex Dei misericordia; vt sic correptus non cum hoc mundo damnetur.

CLX. VINDICTA IN SVMENTES INDIGNE EVCHARISTIAM.

[f] 1. Cor. 11.

[g] Chrysost. in 1. ad Tim. hom. 5.

 Vnde

Vnde & Pacianus[a] in eadem Apostoli verba: Lætare peccator, si in hoc sæculo aut morte interciperis, aut morte consumeris; ne puniaris post sæculum. Intellige quantum sceleris admittat qui ad altare venit indignus, cui pro remedio computatur, cùm aut morbis laborat, aut morte dissoluitur.] Sed de his satis: iam prosequamur cetera. A

[a] Pacianus li. de pœnit.

CLXI. Aliam adhuc insuper celebrandi conuentus formam iisdem Corinthiis Paulus præscripsit, dicens[b]: Cùm conuenitis, vnusquisque vestrûm psalmum habet, doctrinam habet, apocalypsim habet, linguam habet, interpretationem habet: omnia ad ædificationem fiant. Siue lingua quis loquitur, secundùm duos, aut vt multum tres, & per partes, & vnus interpretetur. Si autem non fuerit interpres, taceat in ecclesia, sibi autem loquatur & Deo. Prophetæ autem duo aut tres dicant, & ceteri diiudicent. Quòd si alij reuelatum fuerit sedenti, prior taceat. Potestis enim omnes per singulos prophetare: vt omnes discant, & omnes exhortentur: & spiritus Prophetarum Prophetis subiecti sunt.] B Ex conuentibus Iudæorum hanc formam in ecclesiam Paulus transfudit, ac docuit Gentes. Vnde apud Ambrosium[c]: Hæc traditio synagogæ est, quam nos vult sectari, quia Christianis quidem scribit, sed ex Gentibus factis, non ex Iudæis: vt sedentes disputent seniores dignitate in cathedris, sequentes in subselliis, nouissimi in pauimento super mattas.] Eiusmodi erat conuentus ille, cuius Lucas meminit[d], dicens: Intrauit Iesus secundùm consuetudinem suam die sabbati in synagogam, & surrexit legere, & traditus est illi liber Isaiæ Prophetæ, &c.] In iisdem conuentibus sæpiùs ipsum Paulum concionatum esse, iam diximus; vt cùm venit Antiochiam Pisidiæ in synagogam, vbi post lectionem legis & Prophetarum (inquit Lucas[e]) miserunt Principes synagogæ ad Paulum & Barnabam, dicentes: Viri fratres, si quis est in vobis sermo exhortationis ad plebem, dicite.] At quoniam nouis charismatibus aucta fuit Ecclesia, hisce etiam C hunc Christianorum conuentum Apostolus voluit illustrari: nimirum vt cùm accepissent linguarum munera, nec non datus illis esset sensus per Spiritum sanctum, vt intelligerent Scripturas; eadem Spiritus dona ad ædificationem Ecclesiæ consummarentur: vt tunc linguis loquerentur, cùm qui interpretaretur adesset.

[b] 1. Cor. 14.
DE ALIO CONVENTV ECCLESIASTICO.
[c] Ambr. in 1. ad Corinth. c. 14. Tom. 3. Rom. edit.
[d] Luc. 4.
[e] Act. 13.

CLXII. At verò eiusdem conuentus ab Apostolo in Ecclesia instituti celebrandi ritum, licet aliqua ex parte sit imminutus, nimirum in linguarum munere, prorsus tamen desiisse, nemo, puto, sapiens dixerit; quantumlibet signa potiùs atque vestigia eius Apostolicæ institutionis in Ecclesia remansisse, Ioannes Chrysostomus testetur his verbis: Nunc illorum donorum symbola ac signa tantùm tenemus: nam nunc quoque duo aut tres dicimus & vicissim, & alio tacente, alius incipit. Sed sunt tantùm illorum signa & monimenta. Propterea quando inceperimus dicere, populus respondet: Spiritu tuo. ostendens D quòd olim sic dicebant, non sua moti sapientia, sed Spiritu, &c.] Deplorat summopere sua tempora, quibus cùm eædem res agerentur quæ olim in illa Apostolorum tempore Ecclesia florentissima; non tamen ea diligentia, eaque industria; adeò vt potiùs imago quædam illarum rerum, quàm res ipsa repræsentaretur. Plures enim, sed alternis sermonibus, in conuentibus Ecclesiasticis olim loqui solitos, sermonemque exhortatoriũ vnumquemque eorum habere ad populum, iam superiùs dictum est, dum de conuentu illo Antiocheno, vbi Paulus & Barnabas rogati sunt dicere, historiam recensuimus.

PRISTINI RITVS SIGNA TANTVM RELIQVA.

CLXIII. At dum de his agentes, oculos circumducimus ad cuncta officia Ecclesiastica contemplanda, si quæ reliqua sint quæ ab Apostolo formam cõuentus præscriptam referant: occurrit in primis illud quod dicimus Matutinum officium, quod si attentiùs inspexerimus, planè intelligemus, quod ad formam spectat, eadem in ipso peragi quæ & olim in E illo. Sed peruestigemus singula: Cùm conuenitis (inquit Apostolus) vnusquisque vestrûm psalmum habet.] A psalmorum enim cantu inchoari dictos qui in ecclesia celebrantur conuentus, omnes norunt. Exhiberi post hæc in illis mandat Paulus doctrinam, nempe (vt vidimus) legis & Prophetarum lectionem, quam quidem post psalmorum concentum recitari hodie in Ecclesia videmus. At loco linguarum est noui Testamenti lectio subrogata. Apocalypsis quoque statuto tempore in iisdem officiis recitatur. Et quod Paulus monet, quæ dicta sunt linguis interpretari; huic muneri optimè satisfaciunt sanctorum Patrum homiliæ, quas itidem post diuinæ Scripturæ lectionem, eam interpretantes recitant. At in eo hi conuentus, qui apud nos fiunt, ab illo potissimùm differunt, dum hæc omnia à nobis ex scripto recitantur, ab illis autem non item, præsertim cùm linguis loquerentur. Videas insuper, quod docet Paulus, vt spiritus Prophetarum subditus

MATVTINVM OFFICIVM QVID REPRAESENTET.

A subditus sit Prophetis; quàm egregiè huic rei respondeat, quòd qui obeunt munera Prophetarum lectiones legentes, non illas anteà auspicantur, quàm ab eo qui conuentui præest, tam ipsi quàm ceteris reuerenter submisso capite, accepturi dicendi licentiam, illa verba præfantur, dicentes: Iube Domne benedicere: quibus Præpositus benedicens, dicendi facultatem impartitur. Nec his omnino aduersatur, quòd eiusmodi conuentus in ecclesia noctu fiant: nam & de Paulo testatur Lucas in Actis, sermonem in eiusmodi conuentu Troade celebrato produxisse vsque ad mediam noctem. Ceterùm vt eadem dicamus cum Chrysostomo nuper à nobis citato, sunt hæc potiùs imago quædam ac signum antiquæ illius Apostolicæ institutionis, quàm res ipsa in omnibus illi similis.

CLXIV.

DE ORATORII INSTITVTIONE APOSTOLICO CONVENTVI HAVD DISSIMILI.

Sed diuino planè consilio factum est, vt nostra ætate, ante annos triginta, ad eiusmodi Apostolici conuentus formam, magna ex parte, ea potissimùm quæ ad audientium ædi-
B ficationem ex rerum diuinarum sermonibus comparata, ad profectum Ecclesiæ peragi mãdauit Apostolus, in Vrbe fuerint instituta, opera in primis R. P. Philippi Nerij Florentini, qui tamquam sapiens architectus posuit fundamentum, & eius in Christo alumni R. P. Francisci Mariæ Tarusij Politiani, qui in his videbatur esse dux verbi. Horum igitur studio & industria institutum primitus fuit, vt per singulos fermè dies, qui ardentiori studio Christianam vitam excolerent, ad oratoriũ S. Hieronymi conuenirent (ex eo namq; & nostro collegio nomen est inditum, vt Oratorij congregatio diceretur) vbi hoc ordine religiosus haberetur conuentus: Præmissa in primis silentio facta precatione, ex fratribus aliquis lectionẽ auspicaretur, ad permouendos animos ad pietatem accõmodatam. Inter legendum etiam, idem qui præesset Pater, solitus esset interloqui; ac eadem quæ dicta essent, accuratiùs explicando, amplificando, & ardentiori studio in audientium corda
C insinuando, interdum etiam aliquorum ex fratribus, quid de aliqua re sentirent, rogando sententiam, in modum ferè dialogi sermonem ad horæ spatium magna audientium alacritate perduceret. Eiusdem iussu posteà suggestum gradibus sublimiorem consenderet ex fratribus aliquis, qui ex Vitis Sanctorum probatis atque receptis, diuinaque Scriptura, ac SS. Patrum sententiis absque fuco vel pigmentis intextam orationem haberet. Qui huic succederet, eodem planè dicendi genere, sed diuerso argumento sermonem diceret. Demum tertius his accederet, qui historias Ecclesiasticas ordine temporum dispositas enarraret. Quibus dimidiæ horæ spatio singulis ad dicendum concesso, mira audientium vtilitate pariter & voluptate perfunctis, cantato hymno, ac repetitis iterùm precibus, iam conuentus absolueretur. Rebus igitur in hunc modum dispositis, atque Romani Pontificis auctoritate firmatis, visa est pulchra illa conuentus Apostolici facies pro ra-
D tione temporum reddi: cui adgaudentes probi omnes, complures ex ipsis inde mutuati exemplum aliis in locis eadem pietatis officia instituere ac propagare conati sunt. Sed hæc obiter: iam ad Paulum Corinthiorum Ecclesiam instituentem redeamus.

CLXV.

VOX AMEN VNDE VSVRPATA.

In eodem, qui à Paulo Apostolo conuentus describitur, consueuisse etiam populum audientem & annuentem, respondere, Amen; idem Paulus demonstrat, dum ait: Si benedixeris spiritu; qui supplet locum idiotæ, quomodo dicet, Amen, super tuam benedictionem? quoniam quid dicas, nescit.] Ex ea quidem veterrima institutione conuentus ex Hebræorum fontibus ducta, vnà cum ipsa re voces etiam in Ecclesiam transiere, vt Amen. Id quidem esse seruatum antiquitus, vt populus præsens eamdem vocem conclamaret, Hieronymus [a] docet, dum ait de Ecclesia Romana: Vbi sic ad similitudinem cælestis tonitrui, Amen, reboat? Hanc quidem sicut & alias plures acceptas
E esse ex Hebræis, omnes intelligunt: siquidem in veteris Testamenti diuinis Scripturis sæpissimè ex persona populi aliquid confirmantis repetita legitur. Vnde meritò Paulus [b] admonet non esse facultatem alicui dicendi Amen, nisi quod dicatur intelligat. Eadem ratione in Thalmudicis Massecheth Berachot [c], dum reprehenditur audientium oscitantia, legitur triplex Amen illegitimum: primum videlicet, cùm qui Amen respondens, non intellexerit quod dictum sit; quod quidem, Amen pupillum, auctor appellat: secundum, cùm antequam absoluatur oratio, vox illa pronuntiatur, quod Amen surreptitium nominat, cùm ex oratione nondum absoluta aliquid surripit: tertium verò, cùm sic respondens, aliquid aliud agit; quod, sectile Amen, idem dicit, quasi dissectum in duas partes, dum audiens aliud agit. Porrò sanctus Ambrosius [d] huius vocis diuersas affert significationes, vt aliquando sit imperantis, interdum precantis, interdum verò confirmantis aliquid: quo sensu hîc eam accipit Apostolus. Sed de his satis hæc ad Ecclesiæ

[a] Hieron. in præf. lib. 2. in ep. ad Gal.
[b] 1. Cor. 10.
[c] Apud Angel. Canin. in loc. noui Test.
[d] Ambros. in Psal. 40.

veteres ritus insinuandos. Ceterùm cùm Apostolus his institutis, mox admoneat vt mulieres taceant in ecclesia; non tantum sic eas loqui, vt doceant, nullo modo permittit; A
sed nec quauis occasione, vel saltem eo prætextu vt discant, de rebus diuinis loquendi tribuit facultatem, afferens pro remedio, vt, si discere volunt, domi viros suos interrogent. Quod quidem semper in Ecclesia obseruatum, sed ab hæreticis tantùm Apostolicæ censuræ terminum esse violatum, suis locis dicemus: modò verò rerum gestarum seriem prosequamur.

CLXVI. Inter hæc autem, cùm Cerinthus [a] præter alios quos disseminabat errores, impiè diceret, Christum non surrexisse; adderet insuper Basilides, nullam futuram resurrectionem mortuorum. Hos namque Ignatius his coloribus egregiè pingit, dum eos cauendos admonet, sic dicens [b]: Considerate itaque eos qui aliena sectantur dogmata, & discite quomodo ignotum asserunt esse Christi Patrem, quomodo infidam simultatem inter se exerceant, charitatis nullam habeant rationem: futura negligunt, præsentia B
& instabilia bona curant, præcepta contemnunt, viduam & orphanum despiciunt, oppressum despuunt, vinctum rident, crucis illos pudet, passionem subsannant, resurrectionem pro fabula traducunt: posteri sunt & nepotes spiritus illius omnis mali inuentoris.] hæc Ignatius ad Smyrnenses. hos & taxat scribens ad Trallianos, sic dicens [c]: Partum Virginis calumniantur: & cum pudeat illos crucis, passionem negant, nec resurrectionem credunt, sed ignotum Deum introducunt: Christum ingenitum esse censent, Spiritum verò sanctum nec esse confitentur.] Cùm, inquam, hæc pessimi omnium hominum iidem disseminarent hæresiarchæ: his omnibus prouidè Paulus occurrendum putauit; sicque Corinthios, ad quos scribit, primùm de Christi resurrectione tam suo quàm aliorum qui viderant testimonio instruit: demum de ceterorum mortuorum resurrectione copiosissimè agens, cùm ad eam insinuandam probandamque multis vtatur argumen- C
tis; suis ipsorum factis, qui ea dicerent, arguens, hæc ait [d]: Quid facient, qui baptizantur pro mortuis, si omnino mortui non resurgunt? Vt quid baptizantur pro illis?]

a Epiph. hæres. 28.
b Ignatius ad Smyr. epist. 10.
c Idem ad Trall. ep. 5.
PAVLVS RESVRRECTIONEM ADVERSVS HAERETICOS PRAEDICAT.
d 1. Cor. 15.

CLXVII. Sed quinam esset istiusmodi ludus & fabula velut in scena repræsentata, Epiphanius [e] agens aduersus Cerinthum narrat his verbis: In hac regione, Asia inquam, immò etiam in Galatia, valdè viguit horum doctrina: de quibus etiam ex traditione res quædam ad nos deuenit, quòd quidam apud ipsos de vita decesserunt, morte præoccupati citra baptisma, alij verò pro ipsis in nomen ipsorum baptizentur, vt ne, vbi resurrexerint illi in resurrectione, pœnas dent, eò quòd non acceperunt baptisma, & subditi fiant potestati, quæ mundum fecit. Et hac de causa traditio, quæ ad nos deuenit, eumdem sanctum Apostolum dixisse ait: Si omnino mortui non resurgunt, cur & baptizantur pro D
ipsis? Ceterùm alij rectè hoc dictum interpretantes, dicunt, quòd morti vicini si fuerint in pietatis doctrina instructi, ob hanc spem ante obitum lauacro digni sunt: ostendentes quòd qui mortuus est, etiam resurget, & ob id indiget remissione peccatorum per lauacrum. Horum verò aliqui Christum nondum resurrexisse prædicant, verùm resurrecturum esse cum omnibus: alij verò, quòd omnino mortui non resurgent. Quapropter Apostolus medium se interponens, vtrosque hos, ac reliquas hæreses eadem opera subuertit.] hæc Epiphanius.

DE HIS QVI BAPTIZANTVR PRO MORTVIS.
e Epiph. hæres. 28.

CLXVIII. Chrysostomus [f] arreptam testatur à Marcionitis occasionem ex verbis Pauli, vt loco defuncti viuentem quempiam illi profuturum baptizent: sic enim ait: An vultis primò dicam, quo modo hanc dictionem adulterantur qui morbo Marcionis laborant? Æquè scio quidem fore vt risum multum moueam: verùm enimverò etiam propterea maximè dicam, vt eum morbum magis fugiatis. Nam postquam catechumenus quispiam E
apud eos excesserit, sub lecto mortui absconso aliquo qui viuit, accedunt ad mortuum, & alloquuntur, & rogant velit ne baptismum accipere? Deinde illo nihil respondente; qui est absconsus infernè, pro illo dicit, se velle baptizari; & sic eum baptizant pro eo qui excessit, perinde ac si in scena luderent. tantum valuit diabolus in ignauorum animis. Deinde cùm accusantur, addunt hoc verbum, dicentes Apostolum dixisse: Qui baptizantur pro mortuis.] hæc ipse. Verùm cùm Marcion hæresiarcha longè post Pauli tempora emerserit, non potuit ipse, vel eius sectatores esse qui notantur à Paulo, sed alij, qui eadem actitarent, è quibus ipsi exemplum fuerint mutuati. At Tertullianus [f] quoque docet, non de Catholicis, sed de hereticis Paulum esse locutum, id declarans his verbis: Sed qua, inquit, ratione baptizantur pro mortuis? Certè illa præsumptione hoc eos

f Chrysost. in 1. ad Corinth hom. 40.
MARCIONITARVM LVDVS.
f Tertull. de resur. carn. c. 48.

A eos instituisse contendit, qua alij etiam carni vicarium baptisma profuturum existimarent ad spem resurrectionis, quæ nisi corporalis, non aliàs sic baptismate corporali obligaretur. Anima enim non lotione, sed responsione sancitur, hoc est, sanctificatur.] hæc Tertullianus, quæ fermè repetit [a] agens contra Marcionem. Sed sunt & aliæ de verbis Apostoli interpretationes, quas in primis Ioannes Chrysostomus affert, & Isidorus [b] Pelusiota eius discipulus, atque alij: earum verò cupidos ad interpretes remittimus.

[a] Tertull. contra Marcion. li. 5. cap. 10.
[b] Isid. Pelus. lib. 1. ep. 221.

Clausurus iam epistolam Paulus [c], collectam indicit, sicut & in aliis Ecclesiis fecerat. CLXIX. Cùm enim (vt aliàs dictum est) Christiani qui Ierosolymis erant, bonis omnibus spoliati à contribulibus Iudæis, maxima affligerentur inopia, & ex Concilio Ierosolymitano (vt vidimus) sic Paulo Gentium cura fuisset delegata, vt tamen pauperum Iudæorum memor esset: cùm alioqui sic comparatus esset, vt quo ipse sibi victum quæreret, manuale opus exercere consueuerit, ne cui molestus esset; pro illorum tamen inopia B solicitus, se à ceteris, quæ in Asia & Græcia erant, Ecclesiis eleemosynam colligere testatur, sic dicens [d]: De collectis autem quæ fiunt in sanctos, sicut ordinaui Ecclesiis Galatiæ, ita & vos facite. Per vnam sabbati vnusquisque vestrûm apud se seponat, recondens quod ei benè placuerit: vt non cùm venero, tunc collectæ fiant. Cùm autem præsens fuero, quos probaueritis per epistolas, hos mittam perferre gratiam vestram Ierusalem. Quòd si dignum fuerit vt & ego eam, mecum ibunt.] hæc Paulus de collecta Ecclesiæ Corinthiorum indicta. Sed de collectis satis superiùs.

[c] Chrysost. in 1 ad Corint. hom 40.
DE COLLECTIS APOSTOLI ADMONITIO.
[d] 1. Cor. vlt.

Declarans insuper Apostolus animi sui consilium, quando venturus sit Corinthum, CLXX. hæc addit: Veniam ad vos, cùm Macedoniam pertransiero: nam Macedoniam pertransibo. Apud vos autem forsitan manebo, vel etiam hiemabo, vt vos me deducatis C quocumque iero. Nolo enim vos modò in transitu videre: spero enim me aliquantulum temporis manere apud vos, si Dominus permiserit. Permanebo autem Ephesi vsque ad Pentecosten.] Hæc cùm scribat Paulus (vt diximus) hoc anno; quidnam est, quod de non recedendo Epheso vsque ad illud tempus visus est inisse consilium? Sed cur tamdiu detineretur Ephesi, hanc affert ipse causam, cùm subdit? Ostium mihi apertum est magnum & euidens, & aduersarij multi.] Ephesus enim, quòd totius Minoris Asiæ metropolis esset ciuitas, quodque illic esset Dianæ templum (de quo paulo inferiùs dicturi sumus) omnium gentium frequenti concursu celeberrimum; & quòd denique Proconsul Asiæ illic agere consueuisset, ad quem necesse esset ex tota prouincia homines conuenire; peropportunus ipsi visus est locus, vbi diutiùs Euangelium prædicando consisteret. De eadem enim ciuitate hæc quoque Philostratus [e] in Apollonio: Abundat bonarum ar-D tium studiis, philosophis, oratoribusque redundat: vt verè dici possit, eam ciuitatem non equitum robore, sed clarorum hominum millibus ceteras superare, in eaque plurimùm vigere sapientiam.] hæc ille, cùm Apollonij magi erga Ephesios studium commendat: vt non mireris, si erga eosdem Pauli propensius esset officium. Sed qua occasione inde abire compulsus sit, Lucas exactè describit.

CVR PAVLVS DIV MORATVS EPHESI.
[e] Philostratus lib. 8.

Attamen priùs videamus quod idem Paulus in calce eiusdem primæ epistolæ ad Corinthios, in salutatione apposita, sua manu conscripta, ait: Si quis non amat Dominum nostrum Iesum Christum, sit anathema, maranatha.] Quoniam verò eadem Pauli verba sacræ Synodi, necnon Episcopi in suis Ecclesiis, cùm diuini interminatione iudicij aliquid admonerent, suis ipsorum præceptis affigere consueuerunt; operæpretium ducimus (quod instituti ratio exigit) subobscura hæc elucidare, de iisdemque vocibus pauca dis-E serere. Probè scimus, ex sententia Ioannis [f] Chrysostomi, vocem, Anathema, esse ambiguam, atque in bonam æquè ac malam partem vsurpari posse: quandoque enim quod certo loco appensum [g], & ex voto Deo oblatum, vel in eius templo dedicatum est, significari; quandoque verò quod à Deo seiunctum est per impietatem, intelligi hac voce anathematis, cùm complura diuinæ Scripturæ exempla declarant, tum maximè id quod apud Iustinum [h] legitur in hæc verba: Anathema id dicitur, quod Deo est dedicatum atque destinatum, & in communem vsum ampliùs non conuertitur; aut quod à Deo per malitiam est abalienatum.] Sed iam quo sensu hîc accipiat Paulus, habes à Chrysostomo [i] dicente: Quid igitur est anathema? audi ipsum ita loquentem: Si quis non amat Dominum Iesum Christum, is anathema sit, hoc est, ab omnium commercio segregatus, alienus ab omnibus sit. Nam quemadmodum anathema donum, quod Deo oblatum dedicatur, nemo est qui temerè manibus contingere audeat, neque ad id propiùs

CLXXI. DE ANATHEMATE ET MARANATHA.
[f] Ioan. Chrys. ho. de anath. tom. 5.
[g] Ioan. Chrys. in Isai. ho. 1.
[h] Apud Iust. Mart. lib. quæst. & resp. q. 121.
[i] Chrysost. ad Rom. ho. 16.

piùs accedere: sic & eum qui ab Ecclesia separatur, ab omnibus abscindens, ac tamquam longissimè abducens, hoc nomine à contrario scilicet appellat, magno cum terrore omnibus interminatus, ab eo vt separentur, ac pedem referant. Anathemati enim honoris gratia approquinquare nemo audebat: ab eo autem qui ab Ecclesia abscissus erat, ex opposita omnes sententia separabantur. Quapropter separatio quidem tum hæc, tum illa ex æquo vulgo abalienatio erat: separationis verò modus non vnus, sed illi contrarius: ab illo enim abstinebant tamquam à Deo dicato: ab hoc autem decedebant tamquam à Deo abalienato, & ab Ecclesia abscisso.] hucusque Chrysostomus. At non certè hoc modo Paulus [a] optabat anathema esse à Christo pro fratribus suis, ipsa nimirum gente Iudæorum. A

[a] Rom. 9.

CLXXII. QVOMODO PAVLVS CVPIDVS FIERI ANATHEMA.

Est enim & adhuc alius eiusdem vocis sensus, vt anathema idem importet quod maledictum, secundùm quod scriptum est in Zacharia [b] de Ierusalem: Habitabunt in ea, & anathema non erit ampliùs.] quo loco Hieronymus de Paulo [c]: Pro fratrum salute, inquit, anathema esse cupit, imitari volens Dominum suum, qui & ipse, cùm non esset maledictio, factus est maledictio.] Sed hæc fusiùs in epistola [d] ad Algasiam, vbi & de alio vocis sensu hæc verba leguntur: Vult ergo Apostolus perire in carne; vt alij saluentur in spiritu; suum sanguinem fundere, vt multorum animæ conseruentur. Quod autem anathema interdum occisionem sonet, multis veteris Testamenti testimoniis probari potest.] hæc ille. B

[b] Zach. 14. [c] Hier. in Zachar. 14. [d] Hier. epist. 151. q. 9.

CLXXIII. MARANATHA POST ANATHEMA.

De Maranatha verò hæc idem auctor ad Marcellam [e]: Maranatha magis Syrum est quàm Hebraicum, tametsi ex confinio vtrarumque linguarum aliquid & Hebræum sonet, & interpretetur, Dominus noster venit. vt sit sensus: Si quis non amat Dominum Iesum Christum, anathema sit. & illo completo, deinceps inferatur: Dominus noster venit. quòd superfluum sit aduersus eum odiis pertinacibus velle contendere, quem venisse iam constet.] hæc ipse. Verùm quod ad causam spectat, quòd post anathema ea adderentur verba; illam potiùs existimamus, quòd Hebræi cùm proferrent condemnationis sententiam, cum contestatione præsentis diuini iudicij facere consueuerant. sunt de his exempla in diuinis Scripturis, vt in Daniele [f], qui impudicos & calumniantes senes condemnans, ad priorem dixit: Ecce Angelus Dei, accepta sententia ab eo, scindet te medium.] posteriorem item damnans, sic est allocutus: Manet Angelus Domini gladium habens, vt secet te medium, & interficiat vos.] sic & ceteri iudicantes, & maledictionis sententiam pronuntiantes, addentesque Maranatha, Dei præsentiam omnia iudicantis ac punientis adesse contestabantur, sicut habetur in Psalmo [g]: Iudicentur Gentes in conspectu tuo.] vt probaretur esse verum quod est scriptum in Prouerbiis [h]: Per me legum conditores iusta decernunt] & illud: Per me potentes decernunt iustitiam.] Porrò anathemati proxima censura erat [i] catathema, quæ erat propriè eorum qui se sic damnatis coniungerent. C D

[e] Hier. epist. 137. [f] Dan. 13. [g] Psal. 9. [h] Prouer. 8. [i] Apud Iustin lib. quæst. q. 121.

CLXXIV. CVR VOCES HEBRAICAE TRANSLATAE IN ECCLESIAM.

Quod verò sicut Maranatha, ita & aliæ Hebræorum voces sint in Ecclesiam illapsæ, & frequenti vsu receptæ, hanc Hieronymus ad Marcellam [k] scribens affert rationem: Apostolos id curasse, vt quoniam prima Ecclesia ex Iudæis fuerat congregata, nihil ad credentium scandalum innouarent, sed ita vt à paruo imbiberant, traderent: posteà verò quàm in vniuersas gentes Euangelij dilatatus est sermo, non potuisse semel suscepta mutari. Licet & illud in libris suis, quos ἐξηγητικοὺς vocant, Origenes asserat, propter vernaculæ linguæ cuiusque idioma, non posse ita apud alios sonare, vt apud suos dicta sunt, & multo meliùs esse non interpretata ponere, quàm vim eorum interpretatione tenuare.] hucusque Hieronymus. Augustinus hæc etiam in eamdem sententiam [l]: Hebræa, inquit, verba non interpretata sæpè inuenimus in libris, sicut Amen, Alleluia, & Racha, & Hosanna, & si qua sunt alia: quorum partim propter sanctiorem auctoritatem, quamuis interpretari potuissent, seruata est antiquitas, sicut & Amen, & Alleluia; partim verò in aliam linguam transferri non potuisse, sicut alia duo quæ posuimus.] & alibi [m]: Sciendum est, Amen, & Alleluia, quòd nec Latino nec barbaro licet in suam linguam transferre, Hebræo cunctas gentes vocabulo decantare.] vt ex his videas, quantum venerandæ antiquitati maiores detulerint, & quàm parum ei consulant, qui prætextu quodam excultioris sermonis, passim immutant antiquas voces Ecclesiasticas, vt (quod ad id de quo agimus spectat) cùm loco anathematis, vel excommunicationis, more Gentilium potiùs quàm Christianorum dicere malint, deuouere diris, E

[k] Hier. epist. 137. [l] Aug. de doct. Christ. lib. 2. cap. 11. [m] Aug. epist. 178.

A diris, vel quid simile. Sed tanta (dicam cum Augustino[a]) est vis consuetudinis etiam ad discendum, vt qui in Scripturis sanctis quodammodò nutriti educatique sunt, magis alias locutiones mirentur, easque minùs Latinas putent, quàm illas quas in Scripturis didicerunt, neque in linguæ auctoribus reperiuntur.

[a] August. de doct. Christ. lib. 2 cap. 54. in fine.

CLXXV. DE CVLTIORIBVS VOCIBVS NON CVRANDVM

Nouas voces, quantumlibet elegantiores, esse vitandas, nec ad locutionem sacrarum rerum facilè admittendas, maiorum complura docent exempla, de quibus aliàs. Est enim ornamenti quoddam genus non mediocre, etiam oratorum Latinorum principis testimonio, verborum ornatum contemnere: nempe ait ad amicum scribens[b]: Illa tua horridula mihi & incompta visa sunt; sed tamen erant ornata hoc ipso quòd ornamenta neglexerant, & vt mulieres, ideò benè olere, quia nihil oleant, videbantur.] Dicebat & qui inter Græcos eloquentissimos rhetores primum sibi vendicabat locum, non esse in B eo fortunas Atticæ eloquentiæ sitas, hoc vel illo scire vti verbo: quin potiùs rem accuratiùs perpendere. Quam quidem sententiam tanto auctore dignam, post Ambrosium[c] (qui, prout vetus interpres, hac eadem ratione maluerat præsepium quàm presepe dicere) Augustinus[d], cùm faceret ei grammaticus magnum de impropria deriuatione negotium, vsurpat his verbis: Si enim Demosthenes clarissimus oratorum, quibus tanta verborum fuit cura, quanta rerum auctoribus nostris; cùm tamen ei nonnullam locutionis insolentiam obiecisset Æschines, negauit ille in eo positas esse fortunas Greciæ, illo ne an illo verbo vsus fuerit, & an huc an illuc manum porrexerit: quanto minùs nos laborare debemus de regulis deriuandorum nominum; quando, siue hoc siue illud dicamus, intelligitur sine ambiguitate quod dicimus; quorum non in expositione sermonis, sed in demonstratione veritatis est maior intentio?] hucusque ille, nobisque satis: in hæc enim C pænè inscij incidimus.

[b] Cic. ad Att. lib. 2. ep. 1.

[c] Ambr. in Luc. li. 2. c. 2.

[d] Aug. contra Cresc. li. 2. c. 2.

CLXXVI. QVID IN PAVLVM EPHESI ARGENTARII.

Quomodo autem in Paulum commorantem Ephesi post hæc concitatæ sint turbæ, cùm Lucas exactè[e] describat: nos in primis hîc idem (vt rerum gestarum ordo postulat) recitemus: Facta est (inquit Lucas) illo tempore turbatio non minima de via Domini. Demetrius enim quidam nomine, argentarius, faciens ædes argenteas Dianæ, præstabat artificibus non modicum quæstum: quos conuocans, & eos qui huiusmodi erant opifices, dixit: Viri, scitis quia de hoc artificio est nobis acquisitio: & videtis & auditis, quia non solùm Ephesi, sed pænè totius Asiæ Paulus hic suadens auertit multam turbam, dicens: Quoniam non sunt dij qui manibus fiunt. Non solùm autem nobis hæc periclitabitur pars in redargutionem venire, sed & magnæ Dianæ templum in nihilum reputabitur, sed & destrui incipiet maiestas eius, quam tota Asia & Orbis colit.] D Fuit hæc Demetrij oratio ad concitandas turbas in Paulum & armandos in eum opifices accommodata: nec fuit difficile hoc illis persuadere, cùm præsertim tum ab vtili, tum ab honesto, nempe à religione, fortia argumenta deduceret. Magnum quidem compendium argentarij suo opificio contrahebant, dum argenteas statuas ædesque earum ex argento itidem fabrefactas, iis qui ea vouissent, plurimi venderent.

[e] Act. 19.

CLXXVII

Penes Gentiles etiam fuit in more, hæc pro re aliqua assequenda vouere, pictasque tabellas, rem ipsam cuius compotes facti fuissent, repræsentantes, in templis suspendere. vnde C. Cotta hæc apud Tullium[f]: Tu, qui deos putas humana negligere, nónne animaduertis ex tot tabellis pictis, quàm multi votis vim tempestatis effugerint, in portumque salui aduenerint?] & Horatius[g]:

—— Me tabula sacer
E *Votiua paries indicat vuida*
Suspendisse potenti
Vestimenta maris Deo.

[f] Cic. de nat. deor. lib. 3.

[g] Hor. car. li. 1 ad Pyrrham.

Solebant itidem tabulæ pictæ argento etiam fabricari. hinc Cicero[h]: Tabulas pictas etiam argenti benè facti.] & Lucianus in Alexandro: Accedebant, inquit, ad hæc picturæ, imagines, signa deum ferentia, partim ex ære, partim ex argento effista.] Sed & Dio in Rhodiaca offerri consueuisse ait eiusmodi diis imagines, non ex terra fictiles, ne numen iniuria afficeretur; sed æreas vel argenteas diis esse gratas, quæ semel dicatæ, perpetuò permanerent. Suas enim, filiorúmve, vel nepotum imagines in deorum fanis offerri consueuisse, idem auctor in nuper citata oratione confirmat. At quod etiam ad huiusmodi oblationes spectat, de Philisthæis in diuinis Scripturis[i] est testimonium, eos ad auertendam plagam per mures & vlcera diuinitus illatam, iuxta numerum suarum prouin-

[h] Cic. Verrin. lib. 4.

[i] 1. Reg. 6.

prouinciarum fuisse quinque mures aureos, totidemque aureos anos, quos delicti expiandi causa apud Arcam fœderis in capsella posuerunt. Sic igitur in templum Dianæ Ephesiæ vel pictas tabellas, vel sculptas aut conflatas argento imagines offerentes, vota quæ nuncupauerant, persoluebant; quarum opificio argentarij ingentem sibi vim pecuniæ comparabant. A

CLXXVIII Ceterùm quas Lucas ædes Dianæ argenteas ab argentariis fieri solitas esse tradit, nihil aliud fuisse existimamus, quàm ipsas argenteas statuas cum suis ædiculis, seu loculamentis: quo sensu etiam apud Ciceronem in Verrem ædes Mineruæ posita dicitur in fano Apollinis. Abundasse hisce donis templum Dianæ, ex eo facilè colliges, quòd Pompeiano ciuili bello in Orientem translato, Scipio (vt scribit Cæsar[a]) pecunias antiquitus in templo depositas, ceterasque eiusdem deæ statuas inde tolli cùm iussisset; Cæsar, quò minùs fieret voti compos, fuit impedimento: qui iterùm posteà restitit I. Appio id ipsum conanti. Sed de pecuniis deponi solitis Ephesi in templo Dianæ, hæc Dio[b]: Nostis haud dubiè Ephesios, apud quos multæ pecuniæ partim priuatorum reconditæ in Dianæ templo, non solùm Ephesiorum, sed & hospitum, & hominum vndequaque venientium, partim & populorum, & Regum. Deponunt autem omnes in eo securitatis gratia, nemine vmquam auso loco inferre iniuriam, tametsi plurima bella gesta sint, ciuitasque sæpiùs fuerit capta.] hactenus Dio. Fidem quoque certam fecit eius rei Annibal Carthaginensis, qui velata specie, quod habebat tot prœliis congestum aurum, in eodem Dianæ templo noua arte occultè deposuit[c]. Ex quibus omnibus, quantæ esset apud omnes gentes existimationis templum illud, intelligere quisque potest. Adnumerabatur enim inter septem Orbis miracula ipsum Dianæ Ephesiæ fanum, de quo hoc Plinius[d]: Magnificentiæ vera admiratio extat templum Dianæ Ephesiæ, ducentis (vel, vt alibi habet, quadringentis) viginti annis factum à tota Asia. In solo id palustri fecere, ne terræmotus sentiret, aut hiatus timeret. Rursum ne in lubrico atque instabili fundamenta tantæ molis locarentur, calcatis ea substrauere carbonibus, dein velleribus lanæ. Vniuerso templo longitudo est quadringentorum vigintiquinque pedum, latitudo ducentorum viginti, columnæ centum vigintiseptem à singulis Regibus factæ, sexaginta pedum altitudine, ex iis trigintasex cælatæ.] & paulo pòst: Cetera eius operis ornamenta plurium librorum instar obtinent.] Talis igitur erat species templi Dianæ Ephesiæ his temporibus, cùm aliàs anteà septies fuerit restitutum, vt idem qui paulo antè auctor affirmat[e]. Simulacrum verò Dianæ alij ex ebeno compactum tradiderunt; alij verò, vt Mutianus Consul, qui se illud proximè spectasse dicebat, vitigineum fuisse ferunt. B C

[a] Cæs. de bello ciuili lib. 3.
DE DIANAE EPHESIAE TEMPLO.
[b] Dio Chrys. in Rho. orat. 31.
[c] Iustin. hist. lib. 32.
[d] Plinius nat. hist. lib. 36. cap. 14.
[e] Plin. nat. hist. li. 16. c. 40.

CLXXIX. Sed tantæ molis templum, Orbis (vt existimabatur) miraculum & ornamentum, sub Gallieno Imp. inuadentibus Gothis Asiam (vt auctor est Iulius Capitolinus[f]) spoliatum est penitus & incensum: licet illud ipsum abhinc post septem annos ab eodem Nerone Imp. sub quo hæc in Paulum excitatæ sunt turbæ, tam quæ in Asia quàm etiam quæ in Achaia in deorum templis dona erant pretiosa ac simulacra fuerint inde sublata: quod quidem Tacitus[g] sub Consulatu C. Lecanij & Marci Licinij factum testatur his verbis: In eamque prædam etiam dij cessere, spoliatis templis in Vrbe, egestoque auro, quod triũphis, quod votis, omnis populi Romani ætas prosperè aut in metu sacrauerat. Enimverò per Asiam atque Achaiam non dona tantùm, sed simulacra numinum abripiebantur, missis in eas prouincias Acrato ac Secundo Carinate. Ille libertus cuicumque flagitio promptus: hic Græca doctrina ore tenus exercitatus, animum bonis artibus non induerat.] hæc Tacitus. D E

[f] Iul. Capit. in Gallieno.
QVID PASSVM TEMPLVM DIANAE.
[g] Tacit. li. 15.

CLXXX. Opifices igitur argentarij (vt ad orationem propositam reuertamur) auditis his quæ à Demetrio dicebantur (inquit Lucas[h]) repleti sunt ira, & exclamauerunt dicentes: Magna Diana Ephesiorum. Et impleta est ciuitas tota confusione, & impetum fecerunt vno animo in theatrum, rapto Caio & Aristarcho Macedonibus comitibus Pauli. Paulo autem volente intrare in populum, non permiserunt discipuli: quidam autem & de Asiæ Principibus, qui erant amici eius, miserunt ad eum, rogantes ne se daret in theatrum. Alij etiam aliud clamabant. Erat enim ecclesia confusa, & plures nesciebant ex qua causa conuenissent. De turba autem detraxerunt Alexandrum, propellentibus eum Iudæis. Alexander autem manu silentio postulato, volebat rationem reddere populo. Quem vt cognouerunt Iudæum esse, vox facta est omniũ, quasi per horas duas clamantium:

[h] Act. 19.
CLAMORES ARGENTARIORVM.

A tium: Magna Diana Ephesiorum. Et cùm sedasset Scriba turbas, dixit: Viri Ephesij, quis enim est hominũ, qui nesciat Ephesiorum ciuitatẽ cultricem esse magnę Dianæ, Iouisq; prolis? Cum ergo his contradici nõ possit, oportet vos sedatos esse, & nihil temerè agere. Adduxistis enim homines istos neque sacrilegos, neque blasphemantes deam vestram. Quòd si Demetrius, & qui cum eo sunt artifices habent aduersus aliquem causam: conuentus forenses aguntur, & Proconsules sunt: accusent inuicem. Si quid autem alterius rei quæritis: in legitima ecclesia poterit absolui. Nam & periclitamur argui seditionis hodiernæ: cùm nullus obnoxius sit, de quo possimus reddere rationem concursus istius. Et cùm hæc dixisset, dimisit ecclesiam.] hucusque Lucas.

In his quidem multa sunt consideranda, & in primis id quod Alexander de Apostolorum modestia his testatur: Adduxistis homines istos, neque sacrilegos, neque blasphemantes deam vestram.] Adducendus est ad hæc declaranda locus Iosephi in libro secundo contra Apionem, quo dicitur: Noster enim mos est, propria custodire, non aliena potiùs accusare: & vt neque ridere neque blasphemare debeamus eos qui apud alios putantur dij, apertè nobis legislator interdixit propter ipsam appellationem.] hæc Iosephus: vt non mireris, si Apostoli ipso ingressu prædicationis Euangelicæ in deos Gentium minimè inueherentur: communis enim in dictum illud Exodi; Diis non detrahes] vulgata illa ferebatur interpretatio, vt neque in deos Gentium obloquerentur. CLXXXI. MODESTIA APOSTOLORVM. B

Sed & obseruatione quidem digna res est, quomodo Alexander homo Iudæus tantam ciuitatem adeò tumultuantem, conclamantem, obstrepentem, ac impetu concitatam breui oratione sedauerit, atque in officio continuerit: ea nimirum tantùm illos deuincens ratione, quòd si delictum aliquod à Paulo eiusque discipulis perpetratum fuisset, agerent de his apud Proconsules in conuentibus forensibus: si verò de re alia esset quæstio, de religione videlicet, in legitima ecclesia causam tractarent. Mira quidem atq; planè egregia distinctione, quænam causa ad forenses esset deferenda conuentus, quæ verò in legitima ecclesia tractari deberet, perbellè monstrauit, atq; etiam facilè persuasit. Tanta enim veritatis est vis, vt concitatos animos ac in furorem actos deliniat, atq; nisi contra ius fasque omnino nitantur, potiora sequi compellat. Quantumlibet autem esset Proconsulum summum ius, summaque potestas: tamen ea quæ ad cultum veritatemq; religionis spectarent, non in eorum conuentibus, sed in legitima ecclesia decerni debere, omnibus persuasissimum videbatur. Nam [a] & Gallio Achaiæ Proconsul (vt vidimus) ab his, quæ erant de fide obortæ, abstinuit controuersiis, reiiciens illarum iudicium ad eiusdem facultatis homines. Sed quinam essent hi forenses conuentus, quęve legitima ecclesia, quorum meminit Alexander; vt historica veritas magis magisque perspicua reddatur, operæpretium ducimus paucis demonstrare. CLXXXII DVPLEX FORVM. C [a] Act. 18. D

A Græcis hanc consuetudinem forensium conuentuum fluxisse, Dionysius Halicarnassæus [b] his verbis declarare videtur: Templa construxere impensis communibus, illi Dianæ Ephesiæ, hi Apollinis in Epitropio: quo conuenientes cum coniugibus & liberis, statis temporibus, vnà sacris dabant operam & mercimoniis: vbi publico certamine cùm equis pernicibus, tum viris viribus artéve musica præcellentibus proponebantur præmia victoriæ, & diis ciuitates dicabant donaria. Peractis spectaculis, ac negotiationibus, aliisque festis & publicis hilaritatibus; si cui ciuitati simultas intercedebat cum altera, præstò erant iudices, qui litem componerent: tum de bello contra barbaros gerendo, deque mutua gentis concordia consulebatur in medium. Horum & his similium exempla secutus, animum adiecit Seruius Tullius ad constituendum vnum corpus, &c.] Extant de eiusmodi forensibus conuentibus in Asia fieri solitis egregia duo loca Dionis, & in primis de Cælenis Phrygiæ, sic dicentis: Ad hæc, iudicia alternis annis apud vos fiunt, & congregatur multitudo hominum infinita, iura agere volentium, iudicantium, rhetorum, præfectorum, ministrorum, seruorum, lenonum, mulionum, cauponum, meretricum, & opificum: vt venalia, qui habent, maximo distrahant pretio; nihilque sit otiosum in ciuitate, neque iuga, neque ædes, neque mulieres.] & paulo pòst: Quamobrem maximum ego reor esse ad ciuitatis robur iudiciorum conuentus: & nullam ob rem omnes tantum adhibuere studium. Illorum autem ius habent insigniores ciuitates vicissim annis alternis.] idem de iisdem in Melancoma prima hęc habet: Conueniunt autem ad publicos mercatus; hi quidem propter historias, & alia spe- CLXXXIII [b] Dionys. antiq. Roman. lib. 4. E DE FORENSIBVS CONVENTIBVS IN ASIA.

ctacula & certamina. Et ex his si qui valdè huius rei sunt studiosi, nihil aliud à summo diluculo faciunt, multi varia afferunt venalia, turba forensis; alij suarum specimen edituri artium & opificij; alij suam proponunt sapientiam: multi quoque poëmata ostentant tragœdorum & carminum heroicorum: multi verò soluta oratione scripta commentaria legunt otij gratia, venientibus animumque oblectare volentibus molesti.] hæc & alia Dio de forensibus conuentibus ea tempestate in Asia fieri solitis: vixit enim ipse, qui hæc scribebat, hac ipsa ætate. A

CLXXXIV. Verùm apud Romanos distinctos fuisse forenses conuentus, qui negotiationis causa agerentur, ab illis cùm Præses prouinciæ ciuitates vocaret, & de controuersiis earum cognosceret, vel illis in quibus conciones haberentur, vel alia eiusmodi ad Rempub. spectantia negotia tractarentur, tradit Festus[a]. Propterea conuentus forenses, quorum meminit sanctus Lucas, illi erant, cùm Proconsul in quibusdam prouinciæ ciuitatibus, quæ sibi ad hoc peragendum commodiores viderentur, certis diebus consistens, per se, vel Legatos, causas comprouincialium cognoscens, iudicia exerceret, atque sententia diffiniret. Meminit horum sæpiùs Cicero[b] ad Appium scribens, necnon ad M. Catonem[c]. Iosephus Iudæus[d] dum agit de Gabinij præfectura in Palæstina, hæc ait: Constitutis quinque iuridicis conuentibus, in totidem æquales partes totam prouinciam distribuit: ita vt alij iura peterent Ierosolyma, alij Gadara, Amathuntem alij, quarti verò Iericuntem, quinti Saphoram, quod est oppidum Galilææ: sicque liberati dominis, sub optimatum gubernatione degebant.] Optimates quidem appellat, quos Alexander apud Lucam Proconsules: non quòd in Asiam prouinciam Minorem dictam plures cum fascibus Proconsules mitterentur; sed quòd qui ab eo dirimendis litibus & ceteris causis cognoscendis præficerentur, Proconsulares iudices dicerentur, iidemque aliquando Legati[e], quos fortasse Alexander Proconsules dixit: Vel quòd (vt verius credimus) sublato de medio nuper, ipso initio Neronis Imperij, dolo Agrippinæ propinato veneno, Iunio Silano Asiæ Proconsule, duo essent qui loco Proconsulis eam administrarent prouinciam, Publius Celer[f], & P. Ælius: hi enim curantes res familiares Principis in Asia, iubente eadem Agrippina Neronis matre, Silano necem intulerant: quo defuncto, nullus alius post ipsum Proconsul in Asia legitur subrogatus, sed ambo eam prouinciam administrarunt: quorum alter, nimirum Publius Celer, post sequentem annum, Nerone secundùm & Lucio Pisone Coss. à tota Asia apud Neronem est accusatus: vsque enim ad illud tempus, Tacitus[g] hæc scribens, illum eo magistratu esse perfunctum cum P. Ælio collega, demonstrat. B C

[a] Festus de verbor. significat.
FORENSES CONVENTVS A ROMANIS INSTITVI SOLITI.
[b] Cic. lib. 3. epist. 6. & 8.
[c] Cic. lib. 15.
[d] Ioseph. ant. lib. 14. c. 10.
[e] ff. de offic. Procons. per tot.
[f] Tacit. li. 13. in princip.
[g] Tacit. eodē.

CLXXXV. Quod autem pertinet ad conuentum, quem (vt vidimus) idem Alexander legitimam Ecclesiam dicit: Chrysostomus[h] affirmat, solitos fuisse Iudæos ad dirimendas quas inter se haberent contentiones, ter in mense coire. Erant & apud Iudæos alij quoque, vbicumque agerent, publici conuentus, qui ab his indicebantur qui à summo Pontifice summa cum potestate ad visitandos Iudæos mittebantur; vt quæ ad morum institutionem, & legis disciplinam spectarent, corrigerent & emendarent. Erat eorum præcipua iurisdictio & imperium: nam principes synagogæ, sacerdotes, aliosque ministros, si factum exigeret, exauctorare atq; in ordinem redigere poterant, vt Epiphanius cùm de his agit[i], testatur. Cùm igitur ex Iudæis Christiana fides progenita videretur, quique Ephesi prædicarent, genere Iudæi essent; Iudæorum conuentum Alexander, & ipse Iudæus, legitimam Ecclesiam nominauit. Iudæi enim habitantes Ephesi, eiusdem ciuitatis municipes erant, ac proinde priuilegiis ciuium potiebantur, & Ephesij dicebantur: testatur id enim Iosephus libro secundo contra Apionem. D E

[h] Chrysost. in Act. ho. 42.
[i] Epiph. hæres. 30.

CLXXXVI. PAVLVS RECEDIT EPHESO. Postquam autem cessauit tumultus (inquit Lucas[k]) vocatis Paulus discipulis, & exhortatus eos, valedixit, & profectus est vt iret in Macedoniam.] Fuerunt hæ illę Paulianguſtiæ, quarum, ad Corinthios[l] secundò scribens, his verbis meminit: Non enim volumus ignorare vos fratres de tribulatione nostra, quę facta est in Asia: quoniam supra modum grauati sumus supra virtutem, ita vt tæderet nos etiam viuere. Sed ipsi in nobismetipsis responsum mortis habuimus, vt non simus fidentes in nobis, sed in Deo, qui suscitat mortuos; qui de tantis periculis nos eripuit & eruit: in quem speramus, quoniam & adhuc eripiet, adiuuantibus & vobis in oratione pro nobis.]

[k] Act. 20.
[l] 2. Cor. 1.

CLXXXVII Præter hæc quę à Luca & Paulo sunt scripta, si quis adhuc exactam habuerit temporis rationem, proculdubiò inueniet hæc circa tempora impostorem illum, Orbis illusorem,

A rem, circulatorem dico Apollonium Tyanæum venisse Ephesum: Philostratus [a] enim eius discipulus, & fabularum egregius concinnator, his primis Neronis annis, Ephesum primò, mox in Græciam, ac inde Romam, eodem imperante, venisse testatur, qui & præstigias, quas illum operatum esse Ephesi, in aliisque Asiæ ac Græciæ locis, narrat, vere an falsò, describit tamen. Verùm conatum fuisse diabolum his artibus Christianæ fidei obuersari, prout olim in Ægypto coram Pharaone magi opera Dei per Moysem facta reddere irrita studuerunt, certum est. Cum enim viderentur eadem ferè, quæ à Deo per Paulum signa fierent, ab Apollonio factitari, atque suis ipsius artibus homines dementari; in quale putas veritatem fuisse discrimen adductam? nimirum vt Christianæ fidei hostes qualemcumque occasionem aucupantes, eiusdem generis esse, ex eodemq; fonte prodire quæ a Paulo, ac quæ ab Apollonio agerentur, stultè iactarent; immò huic fortè B sua gloriosiùs ostentanti, quàm Paulo submisso animo omnia operanti, plus tribuendum esse, impiè affirmarent: quod ex eo facilè potest intelligi, cum Apollonio ob propulsatam (quod ait Philostratus) pestem, vt deorum alicui, Ephesij statuam erigerent, & sacram rem facerent. Verùm, sicut est scriptũ in libro Sapientiæ [b]: Spuria vitulamina non dabunt altas radices, nec stabile fundamentum collocabunt] illius præstigiæ penitus euanuerunt; & Dei Ecclesia, vt columna & firmamentum veritatis, licet innumeris sit agitata turbinibus, & immensis vexata fluctibus, tamen quia supra solidam firmamque petram innixa, solidè firmiterque fundata est, inconcussa omni ex parte in perpetuum duratura subsistit. At de Apollonio fusiùs dicturi sumus inferiùs.

APOLLONII TYANAEI ADVENTVS EPHESVM.

[a] Philostr. lib. 5. per tot.

[b] Sap. 4.

Sed quid intereà Paulus, postquam Epheso profectus est, vt iret in Macedoniam? Per Minorem Asiam iter faciens, venit Troadem nobilissimam ciuitatem, quæ adiacet Hel- C lesponto: vbi quærens Titum, cùm non inuenisset, transmisso freto, abiit in Macedoniam. Testatur id quidem ipse Paulus in posteriore quam ad Corinthios scripsit [c] epistola, sic dicens post enarratas graues ærumnas, quas in Asia, nempe Ephesi, passus erat: Cùm venissem, inquit, Troadem propter Euangelium Christi, & ostium mihi apertum esset in Domino, non habui requiem spiritui meo, eò quòd non inuenerim Titum fratrem meum: sed valefaciens eis, profectus sum in Macedoniam.] Quid verò postquam illuc venit? ait Lucas [d]: Cùm autem perambulasset partes illas, & exhortatus eos fuisset multo sermone, venit in Græciam.] Breuissima quidem summa res gestas multorum mensium clausit. Nos verò, quid Paulus dum moraretur in Macedonia, Ecclesias eius prouinciæ visitans, egerit, quidve inde recedens, cùm venit in Græciam (quantum ex eiusdem Pauli scriptis expiscari licuerit) enarrabimus.

CLXXXVIII.

PAVLI ADVENTVS IN MACEDONIAM.

[c] 2. Cor. 2.

[d] Act. 20.

D Ac illud in primis, quòd venturus in Macedoniam, rationem habens Ecclesiæ Ephesinæ, ne penitus pastore destitutam relinqueret, vt eius necessitati prospiceret, Timotheum discipulum omnium amantissimum inibi remansisse voluit. Id enim Paulus, è Macedonia primam ad eumdem scribens epistolam, testatur his verbis [e]: Rogaui te vt remaneres Ephesi, cùm irem in Macedoniam: vt denuntiares quibusdam, ne aliter docerent, neque intenderent fabulis & genealogiis, quæ quæstiones præstant magis, quàm ædificationem Dei, quæ est in fide.] Creatum fuisse Timotheum à Paulo Ephesi Episcopum, auctor est Eusebius [f], qui ait, ipsum primum omnium obtinuisse Episcopatum Ecclesiæ Ephesinæ. Sanè quidem fuisse Timotheum, cùm ad ipsum Paulus scribit, iam ordinatum Episcopum, nulla est dubitatio; quandoquidem quæ essent Episcopi munera, ab eodem ibi exercenda requirit: nam in eadem prima ad eum hoc anno scripta episto- E la hæc dicit [g]: Aduersus presbyterum accusationem noli recipere, nisi sub duobus aut tribus testibus.] & paulo pòst: Manus citò nemini imposueris.] hæc & alia ad ipsum Ephesi agentem Paulus scribit; quibus planè significat, ipsum fuisse iam Episcopum ordinatum. Quàm nobilis Ephesi collecta esset Ecclesia, quam nobilissimi Apostolorum Paulus & Ioannes erexissent, cuiq; Timotheus præfectus esset Episcopus, ea quæ in hæc verba S. Ignatius ad ipsos Ephesios scribit, facilè monstrant. Faxit Deus, inquit, vt assequar, & inueniar in sortem Ephesiorum Christianorum, qui & cum Apostolis in virtute Iesu Christi semper conuersati sunt, Paulo, Ioanne, ac fidelissimo Timotheo. Scio qui sum, & quæ scribo: Ego minimus Ignatius similis his qui periculo & iudicio obnoxij sunt: vos autem misericordiam consecuti, firmati in Christo Iesu.] De his verò, qui tradunt [h] Timotheum post hæc successisse in Episcopatu Ecclesiæ Ephesinæ Ioanni Euangelistæ, quàm manifestè errent, suo loco inferiùs erit sermo.

CLXXXIX

[e] 1 Tim. 1.

TIMOTHEVS A PAVLO RELICTVS EPHESI.

[f] Euseb. lib. 3. c. 4.

[g] 1. Tim. 5.

[h] Metaphr. 22. Ianuarij.

CXC. PAVLVS SCRIBIT AD TIMOTHEVM PRIMAM EPISTOLAM.

a Athanaſ. in Synopſi. Theod. in præf. in epiſt. Pauli, & alij.
b 1. Tim. 1.
c Theodor. in 1. ad Tim 1.
d Act. 19.

Relicto igitur Timotheo Epheſi, cùm Paulus (vt dictum eſt) veniſſet in Macedo- A
niam, primam ad eumdem ſcripſit epiſtolam: quod quidem cùm ex dictis euidenter ſa-
tis conſtat, tum etiam Patres teſtantur [a]: nec enim eſt quòd de Pauli priori in Macedo-
niam aduentu poſſit intelligi: nam nondum ad illud tempus in ea Aſiæ prouincia Euan-
gelium prædicauerat. Cùm multa Paulus eadem epiſtola Timotheum admoneat, fi-
demque operibus iunctam commendet: inde docet, aliquos in errorem eſſe lapſos, dum
fidei non coniunxerunt bonorum operum conſcientiam, vt Hymenæus, & Alexander:
ait [b] enim in primis: Finis præcepti eſt charitas de corde puro, & conſcientia bona, & fi-
de non ficta: à quibus quidam aberrantes, conuerſi ſunt in vaniloquium, volentes eſſe
legis doctores, non intelligentes quę loquuntur, neque de quibus affirmant.] & poſt non-
nulla: Hoc præceptum commendo tibi Timothee, ſecundùm præcedentes in te pro-
phetias, vt milites in illis bonam militiam, habens fidem, & bonam conſcientiam, quam B
quidam repellentes, circa fidẽ naufragauerunt: ex quibus eſt Hymenæus, & Alexander,
quos tradidi ſatanæ, vt diſcant non blaſphemare.] Quænam fuerit illorum blaſphemia,
cùm non aperiat; illi notam fuiſſe iure Theodoretus [c] exiſtimat; ac proinde hæc ipſa
Epheſi, vbi (vt dictum eſt) Paulus triennio commoratus eſt, contigiſſe. Fortaſſe hic ille
eſt Alexander, cuius meminit Lucas [d]: quem Iudæum fuiſſe genere, & concitatas Ephe-
ſi turbas, habita ad populum oratione, compoſuiſſe (quod antè vidimus) narrat: locus
enim & nomen ad hæc opinanda cùm ſuffragentur, non à remotis coniectura petita eſſe
videtur. Ceterùm quàm facile ſit à fide etiam periclitari ac cadere, qui eam non æquè
optimis vitæ moribus foueant, innumera pænè exempla, quæ ſuis locis narraturi ſumus,
manifeſtè declarant: vt vix ſit reperiri declinantem à fide hæreticum, qui non priùs alio-
rum peccatorum ſordibus fuerit inquinatus. C

CXCI.

e 1. Tim. 4.

At non de his tantùm qui in illam diem emerſiſſent hæretici, Timotheum Paulus
admonuit; ſed & de iis quæ venturæ eſſent, hæreſibus, diuino Spiritu præmonente, iiſ-
dem litteris eum reddidit certiorem, ſic dicens [e]: Spiritus autem manifeſtè dicit, quia in
nouiſſimis temporibus diſcedent quidam à fide, attendentes ſpiritibus erroris & doctri-
nis dæmoniorum, in hypocriſi loquentium mendacium, & cauteriatam habẽtium ſuam
conſcientiam, prohibentium nubere, abſtinere à cibis, quos Deus creauit ad percipien-
dum cum gratiarum actione Fidelibus. Quia omnis creatura Dei bona eſt, & nihil reii-
ciendum, quod cum gratiarum actione percipitur.] Quinam fuerint eiuſmodi hæretici,

QVOS HAERETICOS SVGILLET PAVLVS.

f Chryſ. in 1. ad Tim. hom. 12. Ambroſius in eamdem epiſt. & alij recent.
g Ignat. ep. 9.
h Ignat. epiſt. 13.
i Iren. lib. 1. c. 22.
k Theodoret. hær fab. li. 1
l Epiph. in Panar. hæreſ 28.
m Ignat. ad Philadelph. epiſt 9.

qui poſteà hæc docuerint, quorum Paulus doctrinam condemnat: ſententia eſt Chryſo-
ſtomi [f] & aliorum, hos fuiſſe Encratitas, Marcionitas, & Manichæos. Verùm ante hos,
ipſis Apoſtolorum temporibus, quæ hæc docuerunt, & cibos aliquos deteſtarentur, hæ- D
reſes prodiere. Nam Ignatius, qui tunc viuebat, eoſdem taxat hæreticos, cauendoſq; mo-
net, qui nuptias & cibos damnarent: ſic enim ait ſcribens ad Philadelphios [g] poſt dam-
natam hæreſim Ebionis: Si quis vniuerſa hæc confiteatur, ſed legitimam commixtionem
& liberorum procreationem corruptelam & pollutionem appellat, aut cibos aliquos de-
teſtandos putat; talis apoſtata illum draconem in ſe habentem fouet.] Idemque eadem
ex cauſa, cùm de virginibus agit, quò hos ſcopulos vitent, eaſdem hæc monet, ſed in pri-
mis coniugatas: Vxores, inquit, maritis ſubditæ ſint in timore Dei: virgines Chriſto in
puritate, non abominantes nuptias, ſed id quod præſtantiùs eſt amplectentes, non in ca-
lumniam matrimonij, ſed vt liberioribus animis diuinæ legis meditationi vacent.] &
cùm agit de cibis, ad Heronem [h] diaconum ſcribens, hæc ait: Ieiuniis & precibus vaca, E
& caue ne immodicè id agas, ne ipſe te deiicias: vino & carnibus ne prorſus abſtineas:
nec enim abominanda ſunt: Bona terrę, inquit, comedetis.] Sed quinam fuerit eiuſmo-
di dogmatiſtes, Irenæus [i] apertè ſignificat, nimirum impium Saturninum, eiuſque gre-
gales, de quibus hæc ſcribit, poſt alios recenſitos eorum errores: Nubere, inquit, & gene-
rare, à ſatana dicunt eſſe: multi etiam ex his qui ſunt ab eo & ab animalibus abſtinent,
perfecta eiuſmodi continentia ſeducentes multos.] hos igitur ſignatos eſſe ab Apoſtolo,
immò à Spiritu Dei (vt ipſe teſtatur) nulla eſt dubitatio: ipſe enim Saturninus primus
fuit (inquit Theodoretus [k]) qui matrimonium, diaboli doctrinam nominauit, iuberetque
abſtinere ab animatis. Docebat & hæc ipſa Ebion hæreſiarcha (vt tradit Epiphanius [l])
aduerſus quem idem Ignatius ſcribit [m] ad Philadelphios.

CXCII. QVAE NOVISSIMA TEMPORA APVD PAVLVM.

At nec quemquam moueat, ſi nouiſſimis temporibus hæc (prænuntiante Spiri-
tu) obuentura fore, idem teſtetur Apoſtolus: nam nouiſſimum hoc eſſe tempus, Domi-
nus

A nus [a] illis verbis significauerat, dicens: Venit hora, & nunc est, quando mortui audient vocem Filij Dei.] & paulo pòst: Venit hora, in qua omnes qui in monumentis sunt, audient vocem eius, &c.] Sed & ipse Paulus, scribens ad Thessalonicenses [b], nouissimum diem, quo Christus ad iudicandum venturus esset, iam in propinquo esse, & sua ipsius ætate affore significauit: sed nec ipse tantùm id est opinatus, sed & Ioannes [c] ad suos scribens, dicebat: Filioli, nouissima hora est: & sicut audistis quia Antichristus venit, nunc Antichristi multi facti sunt: vnde scimus quia nouissima hora est.] quotquot enim recèns emergebant hæretici, eosdem credebant Antichristos. sed quòd prædictùm erat, post illum ad iudicandum Dominum esse venturum; eadem coniectura iidem putarunt Apostoli, hec videntes, iam nouissimum instare diem. Hac eadem ratione Ignatius [d], cùm eadem videret oborta impia dogmata, quæ Paulus nouissimis temporibus euentura prędixerat, scribens ad Ephesios, quos Timotheus, ad quem Paulus scripsit, prædicta ex eius B scripto docuerat, hæc ait: Nouissima iam sunt tempora: reuertamur, & timeamus Dei longanimitatem.] Secreto enim arbitrio diuini consilij, quod nefas est mortalem hominem perscrutari, hæc de futuris temporibus Apostolis etiam fuisse abscondita, certum est. Sic nouissimum tempus esse dictum à Spiritu, patet, eodem sensu, quo & Dominus reliquum temporis vsque ad resurrectionem mortuorum atque iudicium, horam vnam appellat, nempe nouissimam mundi ætatem.

[a] Ioan. 5.
[b] 1. Thess. 4
[c] 1. Ioan. 2.
[d] Ignat. ep. 14

CXCIII. HAERETICI NOVATORES ABVSI VERBIS PAVLI.

Ex his igitur cùm luce clariùs certum exploratumque habeatur, quas hæreses, quósve hæreticos Paulus ad Timotheum scribens, monente diuino Spiritu, demonstrauerit: quàm impiè simul ac stultè, quàm ineptè ac pariter ineruditè, quàm denique turpiter atque procaciter Nouantes hæretici iisdem Pauli verbis abutatur in sugillationem Catho- C licæ veritatis, quæ cælibatum nuptiis superextollit, & ciborum commendat abstinentiam, patet. Non sic enim, vt dicti hæretici, Ecclesia Catholica commendat virginitatem, vt venerabiles nuptias thorumq; immaculatum condemnet: neque cùm ciborum prædicat abstinentiam, cibos cuiusque generis tamquam malos abominandosque existimat, quos à Deo optimo maximo, nec ab alio creatos dicit esse numine, alióve principio; probè sciens (quod dicit Apostolus [e]) omnem creaturam Dei bonam esse, & nihil reiiciendum quod cum gratiarum actione percipitur. Sicut enim ingluuies detestanda visa est omnibus, ita etiam ciborum abstinentia fuit semper ab omnibus commendata: quam vt magis magisque tamquam egregiam temperantię virtutumque aliarum multarum altricem atque parentem, assequi valeamus, delectum quemdam atque discretionem putauit Dei Ecclesia adhibendam esse ciborum, illos scilicet aliquando ad esum ad- D hibens, qui visi sunt ad eam consequendam magis accommodati; illosq; rursus pro tempore reiiciens, qui esculentiores cùm sint, maius quàm ad institutum par esse videretur, nutrimentum afferant.

[e] 1. Tim. 4.

CXCIV. DE CIBORVM RELIGIOSO DELECTV.

Non enim illum quidem commendat ac sequitur ciborum delectum, quem falsa ex causa Pythagoras excogitauit, vel Ægyptij inuenerunt; nec quem lege diuina olim ad statutum tempus præscriptum, post inde iam rancidum superstitio ministrauit: sed quem Deus tam in priori quàm in posteriori Instrumento probasse cognoscitur. Quanto enim præconio coram omni populo extulit Dominus Rechabitas [f], qui non ex præscripto instituto alicuius antelatæ legis, vel patriæ consuetudinis, sed tantùm quòd præcepto patris sui Ionadab abstinerent à vino? Quanta item laude est sublatus, à sponso amicus sponsi Ioannes Baptista, qui talem habuisse cognoscitur delectum ciborum, vt E de illo testaretur [g], neque manducasse panem neque bibisse vinum? At cui credimus, si Dei testimonium testantis hæc iterùm non accipimus? vel quis improbare audeat, quod Deus commendat? Nónne & Paulus per eamdem lineam serram deduxit, qui & ad Romanos [h] scribens, ait: Bonum est non manducare carnem, & non bibere vinum, neque in quo frater tuus scandalizatur, aut infirmatur?] Ex quibus videas, adeò peculiare fuisse in illa primitiua Ecclesia florentissima, nec carnes manducare nec vinum bibere, vt quantumlibet Fideles eis legitimè vti possent, tamen vt rem insolitam admirati plerique offenderentur: cuius quidem scandali habendam esse aliquam rationem, idem mandat Apostolus.

[f] Ierem. 35.
[g] Luc. 7.
[h] Rom. 14.

CXCV. APOSTOLORVM ABSTINENTIA.

Temperasse quidem se à carne & vino Apostolos, multa afferri possunt exempla. Vt enim id in primis de Petro Apostolo dicere possimus, facilè persuadet Gregorius Nazianzenus [i], dum scribit, ipsum lupinis minuto asse veneuntibus famem pellere consueuisse.

[i] Greg Naz. orat. de amore paup.

De Iacobo fratre Domini, nec carnes vmquam in cibum, nec vinum in potum adhibere A solitum, Hegesippus[a] affirmat. De Matthæo etiam hæc eadem Clemens Alexandrinus[b] his verbis: Matthæus Apostolus seminibus, baccis, & oleribus absque carnibus vtebatur] Timotheum à vino abstinuisse, sed occasione stomachi flaccescentis, modicum ex eo sumendum illi Paulum imperasse, tradunt interpretes[c]. Sed & ipsum Paulum à vino se cohibuisse, suo loco dicemus. Deficeret dies, si omnium sanctorum, quorũ vita & mors est egregiis miraculis illustrata, de delectu ciborum hîc vellemus exempla contexere, vel catalogum sanctorum Patrum, qui eumdem Ecclesiæ Catholicæ ritum præclaris elogiis vel etiam commentariis illustrarunt, hîc obiter recensere. Sed satisfactum putamus negotio, si vno verbo dixerimus (quod absque aliqua dubitatione constanterque asserimus) neminem reperiri sanctorum Patrum Catholicæ fidei professorem, qui, cùm de ea re inciderit sermo, non tantùm fuerit eiusmodi Ecclesiastici ritus firmus assertor, atque egregius prædicator, sed & fidelis imitator, pariterque sectator. B

[a] Heges. apud Euseb. hist. lib. 2 c. 22.
[b] Clem. Alex. in Pædag. lib. 2. cap. 1.
[c] Ioan. Chrys. hom. in ex verba Pauli.

CXCVI. DE CERTORVM DIERVM IEIVNIIS EX APOSTOLICA INSTITVTIONE.

At quod superest, videamus, num sicuti ciborum delectus Dei testimonio comprobatus, & vsu Christianorum receptus, & omnium Patrum testimonio firmatus habetur, ita etiam certa tempora sint diuina vel Apostolica auctoritate ad ieiunandùm Christianis præscripta. Occurrit de his in primis Augustini sententia sic dicentis, cùm agit de ieiunio sabbati: Si autem (quoniam huic quantum potui sufficienter respondisse me puto) de hac re sententiam meam quæris: Ego in Euangelicis & Apostolicis litteris, totoque Instrumento quod appellatur Testamentum nouum, animo id reuoluens, video præceptum esse ieiunium. Quibus autem diebus non oporteat ieiunare, & quibus oporteat, præcepto Domini vel Apostolorum non inuenio definitum.] hæc ipse. Sed quod non reperitur diuinis litteris esse mandatum; an Apostolica auctoritate sine scripto, C sicut cetera multa, Ecclesiæ traditum habeatur, diligentiori inuestigatione disquirendum proponimus. Nemo quidem (mea sententia) de his quæ ab Apostolis agerentur, ac per eos inde Ecclesiæ traderentur, S. Ignatio testis fidelior adhiberi posse videtur, qui hæc ipsa est proximè contemplatus: nec est quòd quis nedum dicere, sed de tanto viro nec leuiter suspicari vllatenus possit, alia ab ipso fuisse Fidelibus, quos instituit, suis epistolis persuasa, quàm quæ vidisset ab Apostolis vsu probata, atque Fidelibus tradita. Scribens igitur ipse ad Philippenses[d], quos Paulus ad fidem instituerat, ne certorum dierum ieiunia negligant, inculcat his verbis: Quadragesimale ieiunium ne spernatis: continet enim exemplum conuersationis Dominicæ. Post passionis Dominicæ hebdomadam ieiunare quartis & sextis feriis ne negligatis, ciborum reliquias pauperibus elargientes. Si quis Dominicam diem aut sabbatum (vno excepto) ieiunarit, D hic Christi interfector est.] hucusque Ignatius. Sed quòd æquè ac diei Dominicę prohibeat ieiunium sabbati, agemus de his vberiùs paulo pòst. Sic itaque Apostolorum temporibus, iisdemque instituentibus, certa ieiunij tempora esse definita, iam nulla remanet dubitatio.

[d] Ignat. ep. 8.

CXCVII. Esset & de his adducendus conscriptus Apostolicus[e] canon, & à Clemente[f] recensita Apostolica constitutio, quæ à Patribus magnæ æstimationis citata reperitur. Sed ne inniti videamus apocryphis, licet iam receptis; satis superque sit ac veluti instar omnium vnus Ignatius: cuius cùm epistolę nulla vmquam fuerint vel leui saltem labefactatæ suspicione, vt nec eo certior aut dignior testis adduci possit; à prædictis libentiùs abstinemus. Apostolicam esse institutionem ieiunium Quadragesimæ, absque aliqua contro- E uersia in confesso semper in Ecclesia fuit. Vnde Hieronymus[g] ad Marcellam: Nos, inquit, vnam Quadragesimam secundùm traditionem Apostolorum toto anno, tempore nobis congruo, ieiunamus.] Et sanctus Leo[h] agens de eodem ieiunio: Meritò, inquit, à sanctis Apostolis per doctrinam Spiritus sancti maiora sunt ordinata ieiunia; vt per commune consortium crucis Christi, etiam nos aliquid in eo quod propter nos gessit, ageremus.] & alibi[i]: Quod ergo, dilectissimi, omni tempore vnumquemque conuenit facere Christianum, id nũc solicitiùs & deuotiùs exequendum, vt Apostolica institutio quadraginta dierum ieiunio impleatur, non ciborum parcitate tantummodò, sed priuatione maximè vitiorum.] hæc Leo. At Theophilus[k] Alexandrinus non tantùm ex Apostolica traditione, sed ex Euangelica, Quadragesimale ieiunium sibi vindicat. Sed antè Tertullianus[l], Quadragesimæ ieiunium, quod ipse appellat ieiunium Paschatis, tam ex Scriptura quàm ex traditione maiorum esse prȩscriptum, Catholicam Ecclesiam profiteri soli-

DE QVADRAGESIMALI IEIVNIO.

[e] Apost. canon. 68. apud Theo.
[f] Clem. Cōst. lib. 5. c. 13.
[g] Hieron. ad Marcel. epist. 54.
[h] Leo serm. 9. de Quadr.
[i] Idem ser. 6. de Quadrag. & serm. 4.
[k] Theophil. Paschal. ep. 1. in fine.
[l] Tertull. aduer. Psychic. c. 13.

A solitam, tradit, cùm ait: Præscribitis constituta esse solemnia huic fidei Scripturis, vel traditione maiorum; nihilque obseruationis ampliùs adiiciendum ob illicitum innouationis. State in gradu isto, si potestis. Ecce enim conuenio vos, & præter Pascha ieiunantes, citra illos dies quibus ablatus est sponsus, & stationum semiieiunia interponentes, & vos interdum pane victitantes, vt cuique visum est. Denique respondetis, hæc ex arbitrio agenda, non ex imperio, &c.]

CXCVIII. Ex his quidem perspicuè intelligitur, quædam fuisse in Ecclesia Catholica (in quam inuehitur Tertullianus iam Montani factus assecla) ieiunia ex imperio necessitate seruanda, vt ieiunium Quadragesimę; quædam voluntaria ex arbitrio animi cuiusque pendentia. Quod verò ex imperio erat, tum ex Scripturis, tum ex maiorum traditione dimanans, in Ecclesia inuiolabiliter seruari solitum; hoc ipsum necessariò seruandum, at-B que adeò ex imperio, per publicum Ecclesiæ edictum diaconus, præconis vice fungens, publicè pronuntiabat. Vnde Basilius[a]: Ieiunium per omne tempus vtile est his qui illud suscipiunt.] & paulo pòst: Sed multo magis hoc tempore, quo per vniuersum terrarum orbem vndique denuntiatur ieiunij præconium; nec vlla est insula, nec terra continens, non ciuitas, non gens vlla, non extremus mundi angulus, vbi non sit auditum ieiunij edictum: quin & exercitus, & viatores, & nautæ, & negotiatores omnes pariter audiunt edictum, & summo gaudio excipiunt.] Ad hæc spectat, quòd ieiunij legem non obseruantem Gregorius[b] Nazianzenus Eleusium Præfectum redarguit, dicens: Legibus iniuriam facis iudex, qui non ieiunas. Et quomodo leges humanas seruabis, qui diuinas contemnis, ac pro nihilo putas? Purga tribunal tuum.] Appellat enim ieiunij præceptum diuinam legem, quòd adeò in Ecclesia sacrosanctum ac penitùs inuiolabile habe-C retur. Ob eamdem causam Augustinus[c] hæc ad populum: Rogo vos, fratres carissimi, & admoneo, vt in isto legitimo & sacratissimo tempore, exceptis Dominicis diebus, nullus prandere præsumat; nisi fortè ille, quem ieiunare infirmitas non permittit. Quia aliis diebus ieiunare, remedium est, aut præmium; in Quadragesima non ieiunare, peccatum est: alio tempore qui ieiunat, accipit indulgentiam; in Quadragesima qui non ieiunat, sentiet pœnam.]

[a] Basil. de ieiun. orat. 2.
[b] Greg. Naz. epist. 74.
OBSERVANTIA QVADRAGESIMALIS IEIVNII.
[c] Aug. de tëp. serm. 62.

CXCIX. Sed & Hieronymus ab huius præcepti censura nec infirmam ætatem patitur esse immunem. Scribens enim ad Lætam de institutione filiæ, prohibens in tenella ætate onera abstinentiæ: In Quadragesima tamen, inquit[d], continentiæ vela pandenda sunt, & tota aurigæ retinacula equis laxanda properantibus.] hæc idcircò, quòd eiusmodi ieiunium ceteris venerabilius ac maiori obseruantia dignius haberetur. Vnde idem auctor ad D Eustochium scribens[e]: Ieiunium, inquit, totius anni æquale est, excepta Quadragesima, in qua conceditur districtiùs viuere.] & de Asella sanctissima virgine eiusmodi ad Marcellam[f] scribens affert exemplum, dicens: Cùm per omnem annum iugi ieiunio pasceretur, biduo triduoque sic permanens: tum verò in Quadragesima nauigij sui vela tendebat, omnes pęnè hebdomadas vultu lætante coniungens: &, quod impossibile forsitan est hominibus ad credendum, Deo autem prestante, possibile est, ita ad quinquagenariam peruenit ætatem, vt non doleret stomachum, non viscerum cruciaretur iniuria.] Mira quidem sunt hæc, sed non noua. Nam de Christianis testatur Lucianus[g], sic solitos esse seruare ieiunium, vt, quod ait, decem soles sine cibo transigerent. At verò maiora his sunt quę Gregorius Nazianzenus[h] de habitantibus Ponticam solitudinem monachis sui temporis ad Hellenium scribit, complures ex illis fuisse, qui totos viginti dies toti-E demque noctes à cibo abstinerent, dimidia ex parte Christi ieiunium imitantes; ex eisq; vnum sui gregis ouem fuisse testatur. Et Augustinus[i] ad Casulanum, nónullos suo tempore repertos esse, qui vltra hebdomadam perpetuum seruassent ieiunium, se nouisse tradit; atque addit: Ad ipsum quadragenarium numerum peruenisse quemdam, à fratribus fide dignis nobis asseueratum est.]

[d] Hier. ep. 7.
[e] Idem ep. 22.
[f] Idem ep. 15.
DE MIRACVLOSA ABSTINENTIA.
[g] Lucianus in Philopatr.
[h] Greg. Naz. ad Hellen. de monach.
[i] Aug. ad Casul. epist. 86.

CC. At verò non vna erat eademque omnium Quadragesimalis obseruatio, vt omnes totidem æquè dies transigerent ieiunantes: remissior enim quorumdam eius temporis erat ieiuniorum perfunctio, quos tamen tolerabat Ecclesia: de quibus hæc Irenæus[k], scribens ad Victorem Pontificem: Non enim, inquit, de die Paschatis solùm, sed etiam de ieiunij ratione & modo ista est constituta controuersia. Quidam namque vnum diem se ieiunare oportere existimant, alij duos, non pauci plures, multi quadraginta; atque diurnis nocturnisque horis omnibus numeratis, diem suum metiuntur ac statuunt. Atque

[k] Apud Euseb. hist. li. 5. c. 24.
DE DIVERSO VSV QVADRAGESIMALIS IEIVNII.

que huiuſmodi eorum qui obſeruabant ieiunia, varietas ac diſcrepantia non iam noſtra A ætate cœpta eſt, verùm etiam longè antè apud maiores noſtros, qui (vt coniectura aſſequi licet) non accuratè conſuetudinem eorum, vel qui ſimplicitate quadam, vel priuata auctoritate aliquod in poſterum tempus ſtatuiſſent, obſeruarunt. Atque nihilominùs, cùm iſti inter ſe pacem tranquillam retinuerunt, tum etiam inter nos retinemus: ſicque varia ac diſcrepans ieiunij ratio concordiam fidei plurimùm commendat.] hucuſque de his Irenæus. Conſueuiſſe alios ad quintam diem tempore Quadrageſimæ ieiunium remittere, Auguſtinus [a] teſtatur ſcribens ad Ianuarium. Diuerſas alias fuiſſe diuerſarum Eccleſiarum conſuetudines, Sozomenus narrat his verbis [b]: Iam illam quæ huic præceſſit, quęque appellatur Quadrageſima, in qua populus ieiunat, alij in ſex dierum ſeptimanas computant, vt Illyrij, qui ad Occidentem ſiti ſunt, necnon & vniuerſa Libya, & Ægyptus cum Palæſtinis: alij ſeptem, vt Conſtantinopolitani, & nationes circumiacentes vſque ad Phœnices: alij ſparſim tres intra ſex aut ſeptem iſtas ieiunant: alij tres Paſcha immediatè præcedentes continuant, &c.] ſequitur de Montani ſectatoribus dicere: ſed quia ab Eccleſia exulant, dicere prætermittimus. In Eccleſia Orientali ſabbatum diem à Ieiunio Quadrageſimæ excipiebant: quod in Occidente obſeruare conſueuit olim Eccleſia Mediolanenſis, vt teſtatur Ambroſius [c], ſic dicens: Conſidera: Quadrageſima totis præter ſabbatum & Dominicam ieiunatur diebus: hoc ieiunium Domini Paſcha concludit.] At de cauſa cur alij non ieiunarent die ſabbati, alij verò ſecùs, dicemus paulo inferiùs. B

[a] Aug. epiſt. 118. c. 4.
[b] Sozom. hiſt. lib. 7. c. 19.
[c] Ambr. lib. de Elia & ieiun. c. 10.

CCI. Rurſus etiam in Eccleſia Mediolanenſi illud Ambroſius [d] obſeruandum admonuit, vt integri dies quadragintaduo à Fidelibus ieiunio tranſigerentur: ea nimirum ex cauſa, quòd ſicut populus Iſraël à captiuitatis Ægyptiacæ iugo liberatus, totidem ſtationibus ſeu manſionibus ad terram promiſſionis peruenit; eodem ferè modo, eodemque numero ieiuniorum, quæ (inquit idem Ambroſius) manſiones quædam noſtræ ſunt, ad optatum Paſchatis feſtum idem peruenirent: vnde & inuenitur vſurpatum apud aliquos [e], vt ieiunium frequenter Statio diceretur: cui ſententiæ idem Ambroſius [f] alibi adſtipulari videtur. Sed de ſtationibus aliàs. In Eccleſia Romana eadem ratio habebatur, dum quadragintaduos dies Quadrageſima contineret; ſed ex eis trigintaſex tantùm diebus Fideles ieiunabant, alia tamen ratione, quam ſanctus Gregorius [g] pro concione ad populum his verbis declarat: A præſenti etenim die vſque ad Paſchalis ſolemnitatis gaudia, ſex hebdomadæ veniunt: quarum videlicet dies quadragintaduo fiunt, ex quibus dum ſex dies Dominici abſtinentiæ ſubtrahuntur, non plus in abſtinentia quàm triginta & ſex dies remanent. Dum verò per trecentos & ſexagintaquinque dies annus ducitur, & nos per triginta & ſex dies affligimur, quaſi anni noſtri decimas Deo damus: vt qui nobiſmetipſis per acceptum munus viximus, auctori noſtro nos in eius decimis per abſtinentiam mortificemus. Vnde, fratres cariſſimi, ſicut offerre ex lege iubemini decimas rerum, ita ei offerre contendite & decimas dierum, &c.] Sed eiuſmodi vſus alia itidem immutatus eſt ratione, dum ad explendum numerum quadraginta dierum ieiunij, quatuor ex ſeptima hebdomada dies ad ieiunandum ſunt coagmentati; nimirum vt conſecratum ieiunio Domini tempus ab omnibus ſeruaretur. Ex quibus omnibus manifeſti erroris arguitur Socrates [h], dum ait, Chriſtianos, qui Romæ eſſent, tres tantùm ſeptimanas ieiunantes ante Paſcha conſueuiſſe tranſigere. At licet de vſu Quadrageſimalis obſeruationis diuerſæ fuerint diuerſarum Eccleſiarum conſuetudines: omnes tamen in id ipſum conſenſerunt, vt certa anni tempora, quę ſanctum Paſcha præcurrunt, eadem ieiuniis celebrarent. Ceterùm nec vel in minimo lædi fidem diuerſa variaque Eccleſiarum conſuetudine, Hieronymus [i], Auguſtinus [k], atque Gregorius [l] tradiderunt. C D E

DE VSV ROM. ECCLESIAE IN QVADRAGESIMA.

[d] Ambr. de Quadr. ſer. 34. vet. edit.
[e] Tertull. Caſſian. & alij.
[f] Amb. ſerm. 25. vet. edit.
[g] Greg. hom. 16. in Euan.
[h] Socrat. hiſt. lib. 5. c. 21.
[i] Hier. epiſt. 28. in fine.
[k] Aug. epiſt. 118. ad Ianu.
[l] Greg. lib. 1. epiſt. 41. ad Leandrum.

CCII. His de Quadrageſimæ ieiunio qua potuimus breuitate contractis, iam de ceteris quę ex traditione itidem Apoſtolica in Eccleſia ſunt antiquitus obſeruata ieiunia, inſtituamus orationem. Quod igitur ad hæc ſpectat: ea quæ de certorum dierum obſeruatione ieiunij ab Ignatio ad Philippenſes ſcribente tradita reperiuntur, non aliunde quàm ex Apoſtolica obſeruatione & traditione manaſſe, ſatis dictum eſt ſuperiùs. Ipſe itaque poſt inculcatum ieiunium Quadrageſimæ, quarta inſuper & ſexta feria ſingulis hebdomadis eſſe ieiunandum admonet [m]; quod quidem vſu receptum in Eccleſia fuiſſe, docet Tertullianus [n], cùm ait: Cur ſtationibus quartam & ſextam ſabbati dicamus?] ſtationes enim more

DE IEIVNIIS QVARTAE ET SEXTAE FERIAE

[m] Ignat. ep. 8.
[n] Tertul. aduer. Pſychic. c. 14.

A more suo ieiunia nominat. Itidem Clemens [a] Alexandrinus his verbis: Nouit ipse, *Fide-* [a] *Clem. Alexand. Strom. lib. 7.*
les scilicet, ieiunij quoque ænigmata horum dierum, quarti inquam, & sexti: Dicitur au-
tem ille quidem Mercurij, hic verò Veneris.] appellat Clemens ænigmata, causam vi-
delicet ac latentem rationem, seu mysterium, cuius intuitu præ ceteris diebus hebdoma-
dæ Ecclesia ex traditione Apostolica dictos dies ieiunandos suscepit: quod quidem Au-
gustinus [b] scribens ad Casulanum declarat, sic dicens: Cur autem quarta & sexta maximè [b] *Aug. epist. 86.*
ieiunet Ecclesia, illa ratio reddi videtur, quòd considerato Euangelio, ipsa quarta sabbati,
quam vulgò quartam feriam vocant, concilium reperiuntur ad occidendum Dominum
fecisse Iudæi: intermisso autem vno die, cuius vespera Dominus Pascha cum discipulis
manducauit, qui finis est eius diei quem vocamus quintam sabbati; deinde traditus est
ea nocte, quæ iam ad sextam sabbati, qui dies passionis eius manifestus est, pertinebat.] &
B paulo pòst: passus est Dominus (quod nullus ambigit) sexta sabbati; quapropter & ipsa
sexta recte ieiunio deputatur: ieiunia quippe humilitatem significant. vnde dictum est:
Humiliabam in ieiunio animam meam.] hucusque Augustinus.

Est de iisdem etiam ieiuniis Apostolicus canon [c], & institutio [d]; quibus qui non ac- CCIII.
quiescit, complura habet de eadem re testimonia antiquorum: nam & Origenes hæc [c] *Can. Apost. 68.*
ait [e]: Habemus Quadragesimæ dies ieiuniis consecratos: habemus quartam & sextam [d] *Clem. Const.*
septimanæ dies, quibus solemniter ieiunamus. Est certè libertas Christiano per omne *lib. 5. c. 16. & c. vlt.*
tempus ieiunandi, non obseruantiæ superstitione, sed virtute continentiæ: nam quomo- [e] *Orig. in Le-*
do apud eos castitas incorrupta seruatur, nisi arctioribus continentiæ fulta subsidiis?] & *uit. hom. 10.*
paulo pòst: Sed est alia adhuc religiosa ieiunandi ratio, cuius laus quorumdam Apo-
stolorum litteris prædicatur. Inuenimus enim in quodam libello, ab Apostolis dictum:
C Beatus est qui etiam ieiunat, pro eo vt alat pauperē.] hæc Origenes, cuius homilia etiam
descripta habetur apud Cyrillum Alexandrinum [f]. Est & de ieiuniis quartæ & sextæ [f] *Cyrill. in Le-*
feriæ antiquus canon Petri martyris Episcopi Alexandrini, vtriusque diei causam red- *uit. lib. 10.*
dentis in hæc verba: Non reprehendat nos quispiam quartam & sextam feriam ob-
seruantes, in quibus nos ieiunare secundùm traditionem præceptum est. Quartam enim
propter initum à Iudæis concilium de proditione Domini; sextam verò, quòd ipse pro
nobis passus sit.]

De iisdem quoque ieiunij diebus hæc Epiphanius [g]: Per totum quidem annum ieiu- CCIV.
nium hoc seruatur in eadem sancta Catholica Ecclesia, quarta, inquam, & prosabbato [g] *Epiphan. in*
vsque ad horam nonam, excepta sola Pentecoste, per totos quinquaginta dies, in quibus *compend. doc.*
neque genua flectuntur, neque ieiunium imperatum est.] subdit, solitas his diebus com- *Eccl.*
D muniones fieri hora nona, ceteris verò diebus Dominicis, matutinis horis. Tertullia-
nus [h] etiam testatur, in ceteris ieiuniis obseruari solitum, vt producantur vsque ad vespe- [h] *Tertul. ad-*
ram, in quarta verò & sexta feria vsque ad nonam tantummodò. Ceterùm quòd tradit, *uer. Psychic. c. 10.*
in Ecclesia Romana eam viguisse consuetudinem, vt & cetera quoque ieiunia solummo- DE HORAE
dò vsque ad nonam producerentur: calumniosè hæc dicere, atque Montani spiritus SOLVENDI
furore percitus visus est effutire: nam etsi in aliorum temporum ieiuniis id, vt aliis in lo- IEIVNII
cis, Romæ obseruaretur; in Quadragesima tamen nonnisi vespere ieiunia solui consue- ANTIQVO MORE.
uerant: quam quidem consuetudinem antiquitus obseruatam, tradunt hi [i] qui Ecclesia- [i] *Micrologus*
sticas obseruationes, quæ Romæ potissimùm seruarentur, suis scriptis memoriæ com- *49. & alij.*
mendarunt. Rursùm ne quis putet Dei Ecclesiam ieiunando bis in hebdomada, Phari-
sæos esse imitatam, quorum erat institutum, vt ieiunarent bis in sabbato: nam (quod & [k] *Clem. Const.*
E superiùs, cùm de illis actum est, diximus) aliis illi ieiunabant diebus, nimirum secunda & *lib. 7. c. 24.*
quinta die; quod non tantùm apud Clementem [k] legitur, sed & Epiphanius [l] idem atte- [l] *Epiph. heres. 16. & in*
statur. Manichæi etiam [m] duos dies hebdomadæ, nempe quem dicunt Solis & qui se- *compend.*
quitur Lunæ, ieiunandos susceperant. [m] *S. Leo ser. 4 in Quadrag.*

Sed vetus est illa quæstio, de qua (vt tradit Hieronymus [n] ad Lucinium scribens) CCV.
Hippolytus martyr, & alij nobiles scriptores commentarios edidere: Cur Romæ, ac [n] *Hier. ep. 28.*
nonnullis aliis in locis Occidentalis Ecclesiæ, susceptus additusque his est dies sabba-
ti ieiunandus: cùm idem ieiunium Orientalis Ecclesia execrata esse videatur ab ipsis re-
rum Christianarum primordiis? Nam (vt vidimus) Ignatius [o] ad Philippenses scribens [o] *Ignat. ep. 8.*
hæc ait. Si quis Dominicam diem, aut sabbatum (vno excepto) ieiunarit, hîc Christi in-
terfector est.] Rursus etiam est de eadem re Apostolicus dictus [p] canon in hæc verba: [p] *Canon Apo-*
Si quis clericus Dominicum diem, aut sabbatum (vno solo dempto) ieiunate deprehen- *stolicus 55.*
datur;

datur; deponitor: sin autem laicus; à communione deiicitor.] eadem & apud Clementem[a]. Est quoque canon[b] quidam, sed suppositus Sextæ Synodo, quo etiam ab Ecclesia Romana proscriptum dicitur ieiunium sabbati: sed de impostura illa suo loco fusiùs dicturi sumus. Cur verò tanti criminis reus constituatur ex sententia Ignatij, qui die Dominico, vel sabbato ieiunasset, diligenter causa peruestiganda est. Par quidem ratio in vtrisque, licet ex causa diuersa prouenit. Nam hæretici, de quibus nuper diximus, qui Christi resurrectionem negabant, cùm Christiani ea potissimùm die gauderent, ipsi in mœrore eamdem diem ieiunantes ducebant. Alij verò, qui Deum Hebræorum Orbis conditorem & legis auctorem malum esse, Christumque ad eum destruendum venisse dicebant; quòd ille quieuisset die septima, & in eius honorem Iudæi sabbatum diem colerent, ipsi in eius contumeliam eadem die sabbati ieiunabant. Horum origo à Simone mago semel exorta, in Menandrum, Saturninum, Basilidem, Cerinthum, atque Carpocratem est infeliciter propagata: testatur hæc de his omnibus Irenæus[c], sed latiùs Epiphanius[d], & alij plures. Vixerunt omnes hi eiusdem Ignatij temporibus, qui suis scriptis eosdem est insectatus, Fidelesque vt ab his cauerent, & ne, sicut hi, sabbato ieiunarent, admonuit. Horum impietatis heres factus est Cerdon[e] cui Marcion successit. quorum omnium licet essent diuersi circa rectam fidem errores; in eam tamen sententiam æquè omnes conspirarunt, vt Deum, quem dicebant auctorem mundi, traderent esse malum, & quod ad hanc partem spectabat, in eiusdem Dei contumeliam sabbato ieiunarent. Nam de Marcione hæc memoriæ prodidit Epiphanius[f]: Sabbatum verò ieiunat ob hanc causam: Quoniam Dei, inquiunt, Iudæorum est requies, qui mundum fecit, & in septima die quieuit; nos ieiunamus hanc, vt ne officium Dei Iudæorum faciamus.] hæc ex ipsorum verbis recitat Epiphanius de causa eius diei suscepti ieiunij: ex quibus etiam ceterorum, qui eadem de Deo Hebræorum sentiebant, proditur eiusdem ratio instituti. Vnde & manifesta certaque redditur causa, cur Orthodoxi Orientales, penes quos ea inualescebat hæresis, à sabbati ieiunio temperarent, & cur illud Ignatius tantopere execraretur.

CVR VETITVM IEIVNIVM SABBATI.

[a] Clem. Cõst. Apost. lib. 7. c. 24.
[b] Canon. 55.
[c] Iren. lib. 1. c. 20. 21. 22. 23. 24. 25.
[d] Epiph. hæres. 21. 22. 23. 24. 27. 28.
[e] Epiph. hæres. 41. & 42.
[f] Epiph. hæres. 42.

CCVI. At in eorumdem hæreticorum detestationem, non tantùm illud penes eos introductum fuit, vt diem sabbati absque ieiunio ducerent, sed etiam vt magna cum hilaritate transigerent, sacrosque conuentus perinde ac ipsa die Dominica haberent. Sunt de eiusmodi institutione complura antiquorum testimonia: & vt incipiamus à Clemente, cuius nomine inscriptum volumen de Constitutionibus Apostolicis è Græcorum profluxisse fontibus, qui accuratè perspexerit, non inficias ierit: hæc apud ipsum leguntur[g]: Sabbatum, & Dominicum diem festum agimus: quoniam illud naturæ conditæ est monumentum, hic resurrectionis. Vnum autem sabbatum seruandum nobis est in toto anno, quod pertinet ad sepulturam Domini, in quo ieiunare oportet, non festum agere.] hæc ibi. Eadem complures alij: nam id Socrates[h] his verbis confirmat: Cùm, inquit, festa cuiusque septimanę occurrebant, videlicet sabbatum & dies Dominicus, in quibus conuentus in ecclesiis fieri solent, &c.] sed longè antè Gregorius Nyssenus in ea oratione quam habuit aduersus eos qui ægrè ferunt reprehensiones, hæc eadem in hunc fermè modum: Quibus oculis vides diem Dominicum, qui despicatus es sabbatum? An nescis quòd hi dies fratres sunt? Quòd si alterum probro affeceris, alterum offendis.] Et Anastasius Nicęnus[i]: Sabbatum, inquit, & dies Dominicus sunt dies sancti & festi, neque licet in eis ieiunare.] Sic igitur cùm eam diem hæretici (vt vidimus) contumeliis afficerent, quòd Deus Hebræorum, quem malum dicebant, cùm mundum creasset, quieuisset; contraria ratione Catholici, non Iudaizantes quidem, sed vt Deum Patrem omnium, creatorem cæli & terræ, solemni (vt par erat) celebritate venerarentur, debitisque tanto numini obsequiis colerent, in eius honorem sabbatum, non secùs ac Dominicum diem in Christi Redemptoris gloriam celebrandum esse duxerunt: & sicut nefas ducebant die Dominica ieiunare, ita etiam sabbato, quòd celebris dies esset, execrandum planè esse putabant. Sed id piè quidem religioseque, non autem (vt dictum est) Iudaicè, quod faciebant (vt scribit Eusebius[k]) Ebionæi.

FERIATIO DIEI SABBATI.

[g] Lib. 7. c. 24.
[h] Socrat. hist. lib. 6. c. 8.
[i] Anast. Nicæn. lib. quæst. q. 77.
[k] Euseb. hist. lib. 3. c. 21.

CCVII. At cùm hæc seruarentur in Oriente; quænam causa subiit, vt in Occidente ac potissimùm Romæ Fideles sabbato ieiunarent? Sed quænam à nonnullis allatæ sint causæ, primùm omnium in medium afferamus. Augustinus[l] scribens ad Casulanum hęc ait:

[l] Aug. ep. 86.

A Est quidem & hæc opinio plurimorum, quamuis perhibeant esse falsam plerique Romani, quòd Apostolus Petrus cum Simone mago die Dominico certaturus, propter ipsum magnæ tentationis periculum, pridie cum eiusdem Vrbis Ecclesia ieiunauerit, & consecuto tam prospero ac glorioso successu, eumdem morem tenuerit; eumque imitatæ sunt nonnullæ Occidentales Ecclesiæ.] hæc Augustinus; eamdemque causam affert Cassianus[a]. Alia rursus causa redditur ab Innocentio[b] Romano Pontifice in ea quam ad Decentium Eugubinum Episcopum scribit epistola: Sabbato, inquit, ieiunandum esse, ratio euidentissima demonstrat. Nam si diem Dominicum ob venerabilem resurrectionem Domini nostri Iesu Christi non solùm in Pascha celebramus, verùm etiam per singulos circulos hebdomadarum ipsius diei imaginem frequentamus: ac si sexta feria propter passionem Domini ieiunamus; sabbatum prætermittere non B debemus, quod inter tristitiam atque lætitiam temporis illius videtur inclusum. Nam vtique constat Apostolos biduo isto & in mœrore fuisse, & propter metum Iudæorum se occuluisse: quod vtique non dubium est, in tantum eos ieiunasse biduo memorato, vt traditio Ecclesiæ habeat, isto biduo sacramenta penitus non celebrari. quæ vtique forma per singulas tenenda est hebdomadas, propter id, quòd commemoratio diei illius semper est celebranda.] hæc Innocentius: quibus non solùm Romanæ Ecclesiæ rationabilis consuetudo probatur, sed & Orientalis Ecclesiæ vsu rituque redditur magis magisque firmata. Nam si dicta ex causa, quòd sublatus est sponsus, Orientales itidem (vt dictum est) sabbato maioris hebdomadæ ieiunare soliti sunt: quænam adduci hac ex parte potest ratio diuersitatis, si eiusdem hebdomadæ per singulas sequentes cuiusque mensis septimanas (Quinquagesima tantùm excepta) eadem ieiu- C nia quartæ & sextæ feriæ reuoluerentur, sabbati verò nequaquam? Vnde & Innocentius iure subdit: Quòd si putant semel atque vno sabbato ieiunandum: ergo & Dominica, & sexta feria semel in Pascha erit vtique celebrandum. Si autem Dominici diei, & sextæ feriæ per singulas hebdomadas reparanda imago est; dementis est, bidui agere consuetudinem, sabbato prætermisso, cùm non disparem habeat causam, à sexta videlicet feria in qua dominus passus est, quando & ad inferos fuit, vt tertia die resurgens, redderet lætitiam post biduanam tristitiam præcedentem. Non ergo nos negamus sexta feria ieiunandum; sed dicimus & sabbato hoc agendum, quia ambo dies tristitiam Apostolis, & his qui Christum secuti sunt, indixerunt.] hucusque de ratione ieiunij diei sabbati Innocentius: ex quibus patentis mendacij Socrates[c] redarguitur, dum ait, Romæ in Quadragesima ieiunare solitos Fideles, sabbato excepto atque Do- D minica. Sed sicut ea die ieiunare Fideles Romæ consueuerant, ita nefas ducebant eam feriare diem, ne quid cum Iudæis hac ex parte commune habere viderentur: satisque Christianæ religioni consultum visum, si (quòd Testamentum ceteraque mysteria translata essent) mutarent etiam sabbatum in Dominicam, cùm ea potissimùm dies tot tantisque esset cumulata sacramentis: de qua translatione hæc Tertullianus[d] in Apologetico: Æquè si diem Solis lætitiæ indulgemus, alia longè ratione quàm religione Solis; secundo loco ab eis sumus, qui diem Solis otio & victui decernunt, exorbitantes & ipsi in Iudaico more, quem ignorant.] hæc ipse.

CVR OCCIDENTALES IEIVNIVM SVSCEPERINT DIEI SABBATI.

[a] Cassian. Collat. 3. c. 10.
[b] Innoc. epist. 11. c. 4.

RATIO IEIVNII SABBATI.

[c] Socrat. hist. lib. 5. c. 21.

[d] Tertull. in Apolog c. 16.

His sic se habentibus, non est quòd quis calumniam facere possit, si in sugillationem dictarum hæresum, non æquè ac Orientalis, Occidentalis Ecclesia feriaret diem sabbati, sed ieiunaret: nam, tum quòd illæ in ipsorum regionibus obortæ essent hæreses, atque E potissimùm coaluissent, magis necessarium illis eius antidoti remedium videretur; tum etiam quòd dum illorum hæresim ea ratione improbasse, alia tamen ex parte Ebionæis fauisse ipsa Occidentalis Ecclesia visa esset; nam & hi pariter colebant diem sabbatum atque Dominicum, vt de eis scribit Eusebius[e]. Est de ieiunio sabbati canon Concilij Eliberini[f], & alius Agathensis[g], ac pleraque alia testimonia sanctorum Patrum. Non enim Romana tantùm ac eidem propinquæ Ecclesiæ id ipsum de ieiunio sabbati seruare solitæ erant, sed & remotæ etiam, vt tradit Hieronymus[h] scribens ad Augustinum. In Africa enim apud nonnullas Ecclesias, & inter alias Hipponensem, eamdem consuetudinem viguisse, ex his quæ Augustinus[i] scribit, satis perspectum habetur. At præter antiquiores illos, qui eodem argumento tractationes memoriæ mandauere, quæ & excidisse noscuntur, Hieronymus,[k] & Augustinus[l] cùm de ea quæstione consulerentur, in eamdem pariter conspirantes sententiam, cuiusque Ecclesiæ consuetudinem seruandam esse CCVIII.

CONSVETVDO ECCLESIARVM SERVANDA.

[e] Euseb. hist. lib. 3. c. 21.
[f] Cōc. Eliber. can. 26.
[g] Cōc. Agath. c. 12.
[h] Hier. ep. 97.
[i] Aug ep. 86. & 118.
[k] Hier. ep. 28.
[l] Aug. ep. 86. & 118.

[a] Aug. ep. 86. in fine. [b] Hier. ep. 28.

esse scripserunt: quod & Ambrosius sanctæ Monicæ eadem quærenti æquè respondit[a]. A
Abundet igitur (quod ait Hieronymus[b]) in his vnaquæque prouincia in sensu suo; & præcepta maiorum, leges Apostolicas arbitretur. At de ieiunio sabbati satis.

CCIX. IEIVNIVM QVATVOR TEMPORVM EX INSTITVTIONE APOSTOLICA.

[c] Leo in ieiun. mensis septimi, serm. 9.

Iam de aliis quoque ieiuniis, quæ institutione Apostolica in Ecclesiam sunt dilapsa, breuiorem instituamus orationem. Ipsa quidem quatuor anni temporum ieiunia, quę in Ecclesia seruari solent, ex Apostolica institutione sumpsisse principium, sanctus Leo absque vlla dubitatione confirmat, non autem à Callisto Papa, vt alij tradiderunt: nam ipse si qua de his scripsit, edito decreto firmauit quæ à maioribus ex traditione perceperat. Leo igitur post repetitam eius originem, dum eiusdem obseruationis affert rationem, hęc ait[c]: Ideò enim ipsa continentiæ obseruantia quatuor est assignata temporibus; vt in id ipsum totius anni redeunte decursu, cognosceremus, nos indesinenter purificationibus indigere.] At licet nonnihil cum legalibus videantur hæc ieiunia habere commune: tamen eorum quæ ad optimos mores instituendos pertinere visa essent, nonnulla iure laudabiliterque esse mutuatos Apostolos, idem testatur, sic dicens[d]: Apostolica institutio, dilectissimi, quæ Dominum Iesum Christum ad hoc venisse hunc in mundum nouerat, vt legem non solueret, ita veteris Testamenti sacramenta distinxit, vt quædam ex eis, sicut erant condita, Euangelicæ eruditioni profutura decerperet, & quæ dudum fuerant consuetudinis Iudaicæ, fierent obseruantiæ Christianæ.] & inferiùs: Quòd igitur, dilectissimi, ex veteris prædicatione doctrinæ ad purificationem animarum corporumque nostrorum ieiunium septimi mensis assumimus; non legalibus nos oneribus subiicimus, sed vtilitatem continentiæ, quæ Christi Euangelio seruit, amplectimur.] hæc ipse: qui cùm agit de ieiunio decimi mensis, fortiùs eadem inculcat his verbis[e]: Non ideò negligendum est, quia de obseruantia veteris legis assumptum est ieiunium decimi mensis; tamquam hoc de illis sit, quæ inter discretiones ciborum, inter baptismatum differentias, & ouium pecudumque hostias esse destiterunt. Illa enim, quæ rerum futurarum figuras gerebant, expletis quæ significauere, finita sunt. Ieiuniorum verò vtilitatem noui Testamenti gratia non remouit, & continentiam corpori atque animæ semper profuturam pia obseruatione suscepit.]

B (margin)

[d] Leo ibid. serm. 7.

[e] Leo in ieiun. mensis decimi, serm. 4.

C (margin)

CCX.

[f] Tertull. aduers. Psychic. cap. 13.

QVATVOR TEMPORA DECRETA IEIVNIIS.

[g] Leo in ieiun. decimi mens. serm. 8.

[h] Zach. 8.

[i] Athanas. in Apolog. de fuga sua.

Ad hæc (ni fallimur) Iudæorum antiqua ieiunia Tertullianus[f] videtur alludere, dum ait: Aspice Iudaicos Fastos, & inuenies nihil nouum, si quæ patribus sunt præcepta, omnis deinceps posteritas hereditaria religione custodit.] Quæ nam essent autem horum ieiuniorum præscripta tempora, idem Leo[g] alibi declarat his verbis: Huius obseruantiæ vtilitas, dilectissimi, in Ecclesiasticis est pręcipuè constituta ieiuniis, quæ ex doctrina sancti Spiritus ita per totius anni circulum distributa sunt, vt lex abstinentiæ omnibus sit adscripta temporibus. Siquidem ieiunium vernum in Quadragesima, æstiuum in Pentecoste, autumnale in mense septimo, hiemale autem in hoc, qui est decimus, celebramus, intelligentes diuinis nihil vacuum esse præceptis.] At duo priora apud Hebræos alio erant distincta ordine; de quo ait Zacharias[h]: Hæc dicit Dominus exercituum: Ieiunium quarti, & ieiunium quinti, & ieiunium septimi, & ieiunium decimi erit domui Iudæ in gaudium & lætitiam, & in solemnitates præclaras.] Eadem quatuor temporum ieiunia celebrari solita in Ecclesia Orientali, Athanasius[i] satis monstrasse videtur, dum de ęstiuo ieiunio tempore Pentecostes celebrari consueto meminit, dicens: In hebdomade siquidem post sacram Pentecosten populus, completis ieiuniis, ad orandum ad cœmiterium abiit.]

D (margin)

CCXI. IEIVNIA ARBITRIO EPISCOPORVM SANCIRI SOLITA.

[k] Tertull. aduers. Psychic. cap. 13.

Præter hæc omnia, antiquissimus mos in Ecclesia inoleuit, vt siue cùm ab Episcopis essent Concilia celebranda, siue cùm aliqua vrgens afflictio immineret, vel alia aliquo modo opportunitas postularet, vnusquisque Episcopus suo populo peculiaria quędam ex animi arbitrio indiceret obseruanda ieiunia. Est egregium de ea re monimentū (vt prætermittamus canones de his statutos, & exempla quamplurima) apud Tertullianum[k]: agens enim contra Psychicos, ac proinde aduersus Catholicos, qui Catholicæ Ecclesiæ mores essent, his verbis significat: Benè autem, quòd & Episcopi vniuersæ plebi mandare ieiunia assolent: non dico de industria stipium conferendarum, vt vestræ capturæ est; sed interdum & ex aliqua solicitudinis Ecclesiasticæ causa. Itaque si & ex edicto hominis, & in vnum omnes ταπεινοφρόνησιν agitatis; quomodo in nobis ipsam quoque vnitatem ieiunationum & xerophagiarum & stationum denotatis?] & paulo pòst: Aguntur præcepta per Græcias illas certis in locis Concilia ex vniuersis Ecclesiis, per quę & altiora quæque E

A quæque in commune tractantur, & ipsa repræsentatio totius nominis Christiani magna veneratione celebratur. Et hoc quàm dignum, fide auspicante congregari vndique ad Christum. Vide quàm bonum & quàm iucundum habitare fratres in vnum. hoc tu psallere non facilè nosti, nisi quo tempore cum compluribus cœnas. Conuentus autem illi stationibus priùs & ieiunationibus operati, dolere cum dolentibus, & ita demum gaudere cum gaudentibus norunt.] hucusque Tertullianus, cùm eo exemplo noua à Montano constituta ieiunia validare conatur: sed de illis nos fusiùs suo loco agemus. Porrò quod ad hæc per homines indicta ieiunia spectat, quantum illis Deus fauere visus sit, vt etiam miraculis maximis editis comprobarit, testis est Irenæus [a], dum de hæreticis, qui numquam quid simile facere potuerunt, hæc ait: Nec enim cæcis possunt donare visum, neque surdis auditum, neque omnes dæmones effugare, præter eos qui ab ipsis immittun- [a] Iren. lib. 2. cap. 57.
B tur (si tamen & hoc faciunt) neque debiles, aut claudos, aut paralyticos curare, vel alia quadam parte corporis vexatos (quemadmodum sæpè euenit fieri secundùm corporalem infirmitatem) vel earum quæ à foris accidunt infirmitatum bonas valetudines restaurare: tantùm absunt ab eo vt mortuum excitent, quemadmodum Dominus excitauit, & Apostoli per orationem; & in fraternitate sæpissimè propter aliquid necessarium, ea quæ est in quoque loco Ecclesia vniuersa postulante, per ieiunium & supplicationem multam reuersus est spiritus mortuo, & donatus est homo orationibus sanctorum.] hæc ille. Atque satis de antiquis ieiunijs Ecclesiasticis occasione delectus ciborum, cuius (vt vidimus) Paulus meminit scribēs ad Timotheum. Sed iam pauca reliqua, quæ à Paulo hoc eodem anno sunt gesta, & à Luca conscripta, suo ordine referamus.

Cùm igitur Paulus magnam huius anni partem insumpsisset in Macedonia, illas con- CCXII.
C firmans Ecclesias; quid egerit post hæc, Lucas in Actis [b] declarat his verbis: Cùm autem pertransisset partes illas, *Macedoniæ scilicet*, & exhortatus eos fuisset multo sermone, venit in Græciam] non quidem pedestri itinere, sed vsus nauigatione. Nam per Ægeum mare Cycladas adnauigans, peruenit Cretam, illicque ad eam curandam Ecclesiam reliquit Titum discipulum amātissimum. Id quidem ex epistola eiusdem Pauli ad Titum [c] satis colligitur, dum ait: Huius rei gratia reliqui te Cretæ, vt ea quæ desunt corrigas, & constituas per ciuitates presbyteros.] Quomodo autem scripta ad eum epistola, ipsum in Græciam aduocauerit, dicemus suo loco, sequenti anno. Finis iam esto narrationi rerum gestarum præsentis anni, quo (vt vidimus) Paulus recedēs Epheso, abijt in Macedoniam, ac tandem in Græciam, scripsitq; diuersis temporibus primam epistolam ad Corinthios, ac aliam itidem primam ad Timotheum.

[b] Act. 20. PAVLVS VENIT IN GRAECIAM. [c] Tit. 1.

D Quod pertinet ad res Romanas: hoc eodem anno [d] Nero Imp. Britannicum Cæsarem Claudij ex Messalina filium veneno sustulit, simulq; ad omnem sæuitiam atq. libidinem animum hactenus continentem prostituit: sed hæc pluribus Ethnici historici tractant. CCXIII. [d] Tacit. Annal. lib. 13.

IESV CHRISTI ANNVS 58. PETRI ANNVS 14. NERONIS IMP. ANNVS 2.

ANno iam adueniente Christi quinquagesimooctauo, Q. Volusio [e] & P. Cornelio Scipione Coss. Paulus Apostolus cùm (vt dictum est ex Luca [f]) anno superiori per- 1.
E uenisset ex insula Creta in Græciam, iamq; aditum sibi pararet, vt Euangeliū prædicaret ceteris gentibus, quæ vsque ad Illyricum interiacent; Titum, quem Cretæ reliquerat, scripta ad eū epistola, vt Nicopolim quamcitissimè se cōferret admonuit, dicens [g]: Cùm misero ad te Artemam, aut Tychicum, festina ad me venire Nicopolim: ibi enim statui hiemare.] est hæc ciuitas iuxta sinum Ambracium posita in prouincia Acarnaniæ, qua terminatur Epirus, à Græcia per Acheloum flumē diuisa. Cùm igitur Titum iubeat venire Nicopolim; putarunt nōnulli, ibidem loci datam fuisse dictam ad Titum epistolam. verùm cùm in ea dicat Apostolus: Ibi statui hiemare] nōdum eò peruenisse, planè declarat. Sed vt de his fusiùs agamus: quod ad Titum pertinet, ad quem Paulus è Græcia scribit epistolam: fuisse ipsum ab eo ordinatum Cretensem Episcopum, in cōfesso est apud omnes, licet alij senserint nō Cretæ solùm, sed & aliarum eiusdem pelagi adiacentium insularum illi esse curam ab Apostolo demandatam: quin & eiusdem Pauli [h] testimonio compe-

[e] Tacit. Annal. lib. 13. [f] Act. 20. EX GRAECIA PAVLVS SCRIBIT AD TITVM. [g] Tit. 3. [h] 2. Tim. 4.

compertum habetur, posteà & in Dalmatiam Euangelij causa profectum esse. Est eius epistolæ talis inscriptio: Paulus seruus Dei, Apostolus autem Iesu Christi,&c.] A

II. Sicut Apostolorum res gestas,ita & in scribendo morem obseruare, nostrarũ partium esse ducimus. Honoris quidem titulum esse Apostolatum, & qui primum in Ecclesiastica hierarchia sibi vendicet locum, eiusdem testificatione [a] expressum habetur. At licet alibi se abortiuum dicat, & indignum hoc [b] nomine:tamen in scribendis litteris eo vtitur honoris titulo, nõ quidem arrogantiæ fastu,sed ordine atque decentia muneris:adeò vt cùm opus fuerit,illum ipsum gloriæ titulum non tam gloriosè quàm liberè consueuerit ostentare;vt cùm ad Corinthios [c] scribens,ait: An non sum Apostolus?] & ad Timotheum [d]: Positus sum ego prędicator,& Apostolus(veritatem dico,non mentior) doctor Gentium in fide & veritate.] Vnde & S. Hieronymus in hunc locum: Quod Paulus ait: Apostolus Iesu Christi:tale mihi videtur,quasi dixisset: Præfectus prætorio Augusti Cæsaris,Magister exercitus Tiberij Imp.] & infrà: Grandem, inquit, inter Christianos sibi B vendicans dignitatem, Apostolorum se Christi titulo prænotauit, vt ex ipsa lecturos nominis auctoritate deterreret; indicans,omnes qui Christo crederent,debere esse sibi subiectos.] hæc Hieronymus. Ceterùm ne in his multùm immorer, consueuisse maiores nostros non tantùm ex munere debitis vti titulis, sed eosdem alijs impartiendo fuisse copiosissimos, vnum de Ignatio testimonium satis superque poterit admonere: qui ad Heronem diaconum scribens,sic exorditur [e]: Ignatius,qui & Theophorus, à Deo honorato,exoptatissimo, ornatissimo,Christo Spirituq; pleno,germano filio in fide & charitate Heroni diacono Christi,famulo Dei.] hic sanè Catholicorum mos fuit. At quid hæretici? Audi Chrysostomum [f]: Vt diabolus,ita (inquit) etiam quilibet facit hæreticus vehementissimus in tempore persecutionis loquens cum Pontifice; nec eum vocat Pontificem,nec Archiepiscopum,nec Religiosissimum,nec Sanctum. Sed quid? Reuerentia tua, C Sapientia tua, Prudentia tua,Iustitia tua, & nomina illi adducit communia, eius negans auctoritatem. Diabolus hoc tunc fecit in Deo.] hæc ille.

[a] 1.Cor.12. Ephes.4. [b] 1.Cor.15. [c] 1.Cor.9. [d] 1.Tim.2.

TITVLI HONORIS COPIOSE IMPERTITI.

[e] Ignat.epi.13 [f] Chrys.hom. in Psal.13.

III. Scribens igitur Paulus ad Titum, illud primùm admonuit, cuius rei causa eum reliquisset Cretæ,nimirum,vt quæ essent corrigenda,corrigeret, constitueretque per ciuitates presbyteros. Quales verò esse deberent, qui ciuitatibus præficiendi essent sacerdotes, his verbis velut quibusdam coloribus pingens,ait [g]: Si quis sine crimine est, vnius vxoris vir,filios habens fideles,non in accusatione luxuriæ,aut non subditos Oportet enim Episcopum sine crimine esse,sicut Dei dispensatorem,non superbum,&c.] Cùm ergo quales esse deberent presbyteri, qui pręficiendi essent per ciuitates,describat, moxq; eosdem Episcopos nominet; inde Ioannes Chrysostomus [h] in eam sententiam adductus est, vt D existimaret, non communes quosque presbyteros, sed Episcopos ab eo diuersis ciuitatibus instituendos, Paulum Tito mandasse. Eadem occasione Hieronymus [i] eius sententiæ firmus assertor fuisse videtur, vt olim his coalescentis Ecclesiæ primis exordijs,idem esset presbyter qui & Episcopus, & consuetudine potiùs quàm Dominica institutione factum,vt presbyteris præessent Episcopi. Vtitur ad eamdem rem probandam eiusdem ad Titum Pauli testimonio, necnon & epistolæ ad Philippenses, vbi cùm in eius inscriptione dicit:Paulus & Timotheus serui Iesu Christi,omnibus sanctis in Christo Iesu,qui sunt Philippis cum Episcopis & diaconis] per Episcopos significare voluisse presbyteros, certum esse putauit: quandoquidem vnum in ciuitate Episcopum esse oportuit, & non plures. Sic etiam & in Actis, cùm Paulus alloquitur presbyteros Ephesinæ Ecclesiæ, eosdem appellat Episcopos,dicens [k]: Attendite vobis & vniuerso gregi,in quo vos Spiritus E sanctus posuit Episcopos pascere Ecclesiam Dei.] Ad hæc etiam adducitur, quòd idem Paulus scribẽs ad Timotheum [l], cùm instruxisset Episcopos,ad diaconos transit,presbyteris prætermissis,quasi illos cum Episcopis comprehensos esse voluerit: sicut etiam cum inferiùs eumdem alloquens ait [m]: Noli negligere gratiam,quæ in te est,quæ data est tibi per impositionẽ manuum presbyterij] nempe Episcoporum, presbyteros dicens Episcopos, quorum (vt idem profitetur Hieronymus [n] scribens ad Euagrium) est muneris ordinare,non autem presbyterorum. His additur, quòd & Petrus [o] & Ioannes [p] cùm essent Apostoli, se ipsos tamen presbyteros nominant. Hæc cùm pluribus in locis [q], itemq; fusiùs idem auctor pertractet: totam quæstionem hoc ligat nodo conclusionis, vt idem esset Episcopus qui & presbyter, idemque presbyter qui & Episcopus; ac demum ait [r]: Hęc propterea,vt ostenderemus apud veteres eosdem fuisse presbyteros,quos Episcopos paulatim

[g] Tit.1.

DE EPISCOPIS ET PRESBYTERIS.

[h] Chrysost.in epist.ad Tit. hom.2. [i] Hier.in epist ad Tit.c.1.& ad Euagriũ epist.85. [k] Act.20. [l] 1.Tim.3. [m] 1.Tim.4 [n] Hier.epi.85 [o] 1.Petr.5. [p] 2.& 3.Ioã [q] Hier.in Ag. Proph.2 Epi. 85 adEuagr. In epi adTit. cap.1. [r] Tit.1.

A paulatim verò, vt dissensionum seminaria euellerentur, ad vnum omnem solicitudinem esse delatam. Sicut ergo presbyteri sciunt se ex consuetudine Ecclesiæ, ei qui sibi præpositus fuerit, esse subiectos: ita Episcopi nouerint, se magis consuetudine quàm dispositionis Dominicæ veritate presbyteris esse maiores, & in commune habere Ecclesiam regere, imitantes Moysen, qui cùm habuerit in potestate solus preesse populo Israel, septuaginta elegit, cum quibus populum iudicaret.] hæc ille; qui id ipsum habet in epistola ad Euagrium, affirmans nimirum, occasione schismatis tollendi atque vitandi, institutum esse, vt vni ex presbyteris omnes parerent, quem Episcopum nominarent.

IIII. EPISCOPVM ET PRESBYTERVM IDEM ESSE QVI DIXERINT.

Arripuerunt autem ex his malè acceptis occasionem Nouatores, vt Episcopalem dignitatē dicerent mala ex causa in Ecclesiam irrepsisse, & non à Christo fuisse institutam. Cùm igitur vel hac via hierarchicum ordinem in Ecclesia conentur euertere: ex instituto B necessitas nobis incumbit, vt de his attentiùs, sed tamē quantum breuiter possumus, disseramus. Sed illud in primis monendum esse putamus; inconsultè nimis esse locutos, ac prorsus hallucinatos [a], qui hac ex parte Hieronymo alijsq; grauissimis Ecclesiæ Catholicæ Patribus adeò temerè Aërianismū impingere nō sunt veriti. Aërius enim hæresiarcha (vt de eo tradit Epiphanius [b]) homo procax, eò quòd non potuerit creari Episcopus, sed presbyter semel ordinatus, semper in ea functione permanserit, dicere non est veritus, nihil prorsus inter Episcopum ac presbyterum interesse. Sed quàm impudēter & impiè cogantur Hieronymus, Ambrosius, Augustinus, & Ioānes Chrysostomus (vt prætermittamus ceteros eadem cum his sentientes) dictæ hæresi inuiti licet ac sępiùs reclamātes adstipulari, apud æquum lectorem iudicium esto. At videamus primùm quid Aërius diceret: Erat (inquit Epiphanius) ipsi sermo furiosus magis quàm humanæ conditionis, & dice- C bat: Quid est Episcopus ad presbyterū? nihil differt hic ab illo: vnus enim est ordo, & vnus (inquit) honor, & vna dignitas. Imponit manus Episcopus, ita etiam presbyter: lauacrum dat Episcopus, similiter & presbyter: dispensationē cultus diuini facit Episcopus, & presbyter similiter: sedet Episcopus in throno, sedet etiam presbyter.] hæc de Aërij hæresi Epiphanius: à qua Hieronymus quantum abhorreat, sua ipsius scripta testantur.

[a] *Sugillat auctor post hæreticos Michaëlem Medinam in lib. de sacr. hom. orig. cap. 5.*
[b] *Epiph. hæres. 75.*

V.

Ipse igitur in primis in eadem, quam ad Euagrium [c] scripsit, epistola, certè quidem longè maiori dignitate sublimem, etiam in sedendo, fuisse Episcopum, ampliorique auctum officio in manus impositione, vt ipsius tantùm & non presbyteri esset id muneris, contra Aërij dogma egregiè profitetur: qui de sede sublimiori in primis hæc ait: Nam & Alexandriæ à Marco Euangelista vsque ad Heraclam & Dionysium Episcopos, presbyteri semper vnum ex se electum, in excelsiori gradu collocatum, Episcopum nomi- D nant: quomodo si exercitus Imperatorē faciat.] De manus verò impositione sic excipit: Quid enim facit, excepta ordinatione, Episcopus, quod presbyter non faciat?] At quanta hæc est differentia? Audi Epiphanium [d]: Dicere, inquit, ipsum Episcopum & presbyterum æqualem esse, quomodo erit possibile? Episcoporum enim ordo, patrum generator est: patres enim generat Ecclesiæ: presbyterorum verò, non potens generare patres, per lauacri regenerationem generat filios Ecclesiæ, non tamen patres, aut doctores. Et quomodo possibile erat, presbyterum constituere non habentem manuum impositionem ad eligendum, aut dicere ipsum æqualem esse Episcopo?] hæc ille. Agens item S. Hieronymus contra Luciferianos, concessam esse etiam eam manus impositionem Episcopis dicit, negatamque presbyteris, qua baptizati reciperent Spiritum sanctum: ait enim: Non quidem abnuo esse Ecclesiarum consuetudinem, vt ad eos qui longè in E minoribus vrbibus per presbyteros & diaconos baptizati sunt, Episcopus ad inuocationem sancti Spiritus manum impositurus excurrat.] & paulo pòst: Quòd si hoc loco quæris, quare in Ecclesia baptizatus, nisi per manus Episcopi non accipiat Spiritum sanctum, quem nos asserimus in vero baptismate tribui? Disce hanc obseruationem ex ea auctoritate descendere, quòd post ascensum Domini Spiritus sanctus ad Apostolos descendit.] ac denique: Ecclesiæ salus in summi sacerdotij dignitate pendet: cui si non exors quædam & ab hominibus eminens detur potestas, tot in Ecclesia efficientur schismata, quot sacerdotes. Inde euenit vt sine charismate & Episcopi iussione neque presbyter neque diaconus ius habeant baptizandi.] hucusque Hieronymus: qui & in citata superiùs epistola ad Euagrium [e], & ad Nepotianum [f], sicut ab Aaron ceteri differebant sacerdotes, ita in Ecclesia eodem gradu ab Episcopis differre presbyteros, firmiter asseuerat. Hæc quidem quantum impugnent Aërium, nemo non videt.

QVAM PRAESTET EPISCOPVS PRESBYTERIS.

[c] *Hieron. ad Euagr. epist. 85.*
[d] *Epiph. hæres. 75.*
[e] *Ad Euagr. epist. 85. in fin.*
[f] *Ad Nepotianū epist. 2*

V. DE SENTENTIA S. HIERONYMI. Sed quòd negaretur presbyteris, Episcopis verò concessum esset (vt aliam ingrediamur differere controuersiam) numquid hoc post oborta in Ecclesia schismata ortum habuerit, vt Hieronymus his verbis videtur asserere: Quòd posteà vnus electus est qui ceteris præponatur, in schismatis remedium factum est; ne vnusquisque ad se trahens, Ecclesiam Christi rumperet] vel cùm alibi [a] ait: Idem presbyter quod Episcopus: & antequam diaboli instinctu studia in religione fierent, & diceretur in populis; Ego sum Pauli, ego Apollo, ego verò Cephæ; communi presbyterorum consilio Ecclesiæ gubernabantur] an potiùs olim ipso initio nascentis Ecclesiæ ante aliquam dissensionem conflatam hęc fuerint ab Apostolis obseruata, diligenter est exquirendū. Qua in re non alium in præsentiarum aduersùs Hieronymum valentiorem auctorem, fortioremque testem quàm ipsum sibi Hieronymum obijcere possumus; qui eodem commentario aduersus Luciferianos conscripto aperte demonstrat, manuum impositionem concessam Episcopis, presbyteris verò interdictam, non factam esse post exorta schismata in Ecclesia; sed, quod ait: Disce hanc obseruationem ex ea auctoritate descendere, quòd post ascensum Domini Spiritus sanctus ad Apostolos descendit.] eaque ratione quantumlibet à Philippo baptizati essent Samaritani, tamen ad imponendam super eos manum, vt acciperent Spiritum sanctum, missos esse (vt Acta [b] declarant) Petrum atque Ioannem, quòd Apostolorum tantummodò hoc esset munus. Non ergo post orta schismata, sed statim ipsa prima Ecclesiæ ætate hæc esse seruata, eiusdem Hieronymi testimonio confirmatur.

[a] Hier. in epi. ad Tit. c. 1.
[b] Act. 8.

VII. Sed ad hæc insuper, an id ipsum ab hominibus factum sit, an verò institutione diuina fuerit ordinatum; & verum ne sit quod ibidem Hieronymus affirmare videtur, ex Ecclesiæ consuetudine potiùs quàm dispositione diuina fuisse introductum, vt presbyteris Episcopi præessent; est accuratiùs peruestigandum. nam hæc ipse ait [c]: Sicut ergo presbyteri sciunt se ex Ecclesiæ consuetudine ei, qui sibi præpositus fuerit, esse subiectos: ita Episcopi nouerint se magis consuetudine quàm dispositionis Dominicæ veritate presbyteris esse maiores, & in commune debere Ecclesiam regere.] hæc Hieronymus. Sed cùm iam tertiam hanc aggredimur quæstionem, illud in primis nobis est perquirendum: numquid vt Episcopus in Ecclesia præsit, aliunde quàm è diuina institutione manarit. ac deinde, quid de hac re verè Hieronymus senserit, quóve sensu eius sint verba accipienda, simul inspiciendum. Sed præstat vt de his singulis eiusdem Hieronymi rogemus sententiam: vt hac ratione non tantùm veritati consultum sit, sed sensum germanum verborum eius faciliùs assequentes, ipsum omni ex parte calumnia liberemus. Certè quidem de Episcopatus origine & dignitate quid senserit, non semel suis ipse scriptis testatum reliquit. In eadem in primis epistola ad Euagrium [d] scripta, de Episcopis dum loquitur, omnes Apostolorum successores esse confirmat. & ad Marcellam [e] scribens: Apud nos, inquit, Apostolorum locum Episcopi tenent.] eadem in Michæam [f], alijsque in locis: vt ad Heliodorum [g] cùm scribit, & de Episcopis loquitur: Absit, inquit, vt de his quidquam sinistrum loquar, qui Apostolico gradui succedentes, Christi corpus sacro ore conficiunt.] Si igitur loco Apostolorum successerunt Episcopi (quod omnium Orthodoxorum sententia receptum est) eadem est origo & dignitas Episcopatus, quæ est etiam Apostolatus: nam & hoc in sæculi magistratibus experimur, vt qui in locum alteriùs suffectus est, idem cum illo dicatur deducere principium & potestatem, quo prædecessor est munere auctus, ac dignitate prælatus. At sicut in confesso est apud omnes, dignitatem Apostolicam esse à Christo Domino institutam, id testantibus Euangelistis; in illam Apostolis succedentes Episcopos, ex eodem planè fonte fluxisse, necessariò affirmandum esse, compertissimum cuique videri potest. Ex his igitur perspicuum redditur, ipso itidem Hieronymo sæpiùs attestante Episcopalem dignitatem non ab hominibus, vel cuiusuis occasionis obortæ consuetudine, sed ab ipso Domino Redemptore omnium Iesu Christo, ipsomet eam instituente, manasse.

[c] Hier. in epi. ad Tit. cap. 1.
EPISCOPI SVCCESSORES APOSTOLORVM.
[d] Hier. epi. 85
[e] Hier. epi. 54
[f] Hier. cap. 2. in Mich.
[g] Idē epist. 1.

VIII. Cùm ergo de re ipsa constet, non esse recèns ab Apostolis adinuentam, sed à Domino institutam: de nomine modò erit peruestigandum, an fuerit recèns introductum: ac demum in quem sensum sint Hieronymi verba accipienda. Constat quidem diuinarum Scripturarum testimonio, Apostolatum esse nominatum Episcopatum: quod enim scriptum erat in Psalmo [h]: Et Episcopatum eius accipiat alter] hoc ad Iudæ Apostolatum referendum esse, Petri Apostoli testificatione ratum habetur, dum in ea corona fratrum ferè centum viginti (vt habent Acta [i]) de sufficiendo aliquo in locum Iudæ habuit concionem,

[h] Psal. 108.
[i] Act. 1.

A cionem. Si igitur Matthias in Iudæ Episcopatum subrogatus est; planè constat, ipsum
æquè esse dictum Episcopum, sicut Apostolum: sic etiam & ceteros Apostolos, quòd
vna esset omnium dignitas atque potestas, esse appellatos Episcopos, ac tunc præsertim,
cùm ipsi alicuius ciuitatis Ecclesiam, in qua functiones Episcopales exercerent, gregisque
Dominici curam agerent, administrandam susciperent. vnde constat, eodem auctore
Hieronymo [a], Iacobum Apostolum statim post passionem Domini esse ordinatum Ie- [a] Hieron. de
rosolymorum Episcopum. Transit quippe in Ecclesiam cum sua significatione atque Script. Eccl.
proprietate vox Græca, Ἐπίσκοπος: tali enim nomine (vt auctor est Suidas [b]) dicebantur in Iacobo.
inspectores & custodes, quos Athenienses in suæ ditionis vrbes ad statum rerum cogno- [b] Suid. in hist.
scendum atque instituendum mittebát, quorum apud Græcos historicos frequens men-
tio est: ad quos etiam, ni fallor, alludit Cicero, dum ait [c]: Vult enim me Pompeius esse, [c] Cic. ad At-
B quem tota hæc Campania & maritima ora habeat episcopú.] hæc ipse. & S. Augustinus tic. lib. 7.
de Ciuitate [d] Dei, illa Pauli explicans verba [e]: Qui Episcopatum desiderat, bonum opus [d] Aug. de Ci-
desiderat] Exponere, inquit, voluit, quid sit Episcopatus: quia nomen est operis, non ho- uit. Dei, li. 19 c. 19.
noris: Græcum est enim, atque inde ductum vocabulum, quòd ille qui præficitur, eis qui- [e] 1. Tim. 3.
bus præficitur superintendit, curam eorum scilicet gerens: ἐπὶ quippe, super, σκοπὸς verò
intentio est: ergo ἐπισκοπεῖν, si velimus, Latinè, superintendere, dicere possumus: vt in-
telligat non se esse Episcopum, qui præesse dilexerit, non prodesse.] hactenus de Episcopi
nomine in Ecclesia antiquissimo.

Ceterùm sicut Apostoli dicti reperiuntur Episcopi; ita qui Ecclesijs præficiebantur IX.
Episcopi, ijdem nominabantur Apostoli. Sunt de his multa in diuinis Scripturis exem-
pla. Epaphroditus enim Episcopus Ecclesiæ Philippensium à Paulo [f] Apostolus appella- [f] Philip. 2.
C tur: Andronicus [g] & collega Iunias, eius cognati, eadem ratione nobiles in Apostolis EPISCOPI NOMINATI
fuisse dicuntur: de alijs his similibus ad Corinthios scribens [h], eos nominat Apostolos APOSTOLI.
Ecclesiarum. Secundùm etiam eamdem analogiam, quòd & presbyteri præfecti essent [g] Rom. 16.
Fidelium curæ, ijdem & Episcopi ea ex parte dicti reperiuntur, vt superiùs ex nonnullis [h] 2. Cor. 8.
Apostolicis scriptis est demonstratum: vt cùm Paulus ad Philippensis Ecclesię Episcopos
& alios suam inscripsit epistolam: vel cùm alloquens presbyteros Ecclesiæ Ephesinæ, eos-
dem appellat Episcopos, & alijs locis superiùs recitatis. Itemque quòd Episcopi ex senio-
rum collegio eligerentur; eosdem esse nominatos presbyteros, ex hac, de qua agimus,
Pauli ad Titum epistola patet.

Sed quod spectat ad nomen presbyteri: cómune videtur olim fuisse vocabulum tam X.
Apostolis, quàm ceteris inferioris ordinis sacerdotibus. De Apostolis quidem ijsdemque NOMEN
D Episcopis, superiùs dictum est pluribus testimonijs. Ceterùm re ipsa distinctos fuisse om- PRESBYTERI COMMVNE ET PRO-
nino presbyteros ab ipsis Apostolis, Acta Apostolorum satis superq; declarant, dum in eis PRIVM
legitur [i]: Cùm autem venissent Ierosolymam, suscepti sunt ab Ecclesia, & Apostolis, & [i] Act. 15.
senioribus.] ac rursum: Conuenerunt Apostoli, & seniores videre de verbo hoc.] ac ite-
rùm: Tunc placuit Apostolis, ac senioribus cum omni Ecclesia.] In litteris item ab Apo-
stolis, ex Concilio Ierosolymitano Antiochiam missis hæc habetur inscriptio: Apostoli,
& seniores fratres his qui sunt Antiochiæ & Syrię.] eademque [k] iterùm aliàs. Porrò quos [k] Act. 16.
seniores dicit, eosdem fuisse presbyteros, non tantùm nomen, sed & res ipsa demonstrat.
Cum enim (quod scribit idem Hieronymus [l] in epistola ad Euagrium) constet institu- [l] Hier. ep. 85.
tiones Apostolicas sumptas de veteri Testamento; & quod Aaron & filij eius atque Le-
uitæ in templo fuerunt, hoc Episcopi, presbyteri, & diaconi essent in Ecclesia: sicut ergo
E cùm Dominus septuagintaduos delegit discipulos post Apostolos, formam illam repræ-
sentasse visus est, qua Moyses septuagintaduos iussu Domini seniores (vt Numeri [m] liber [m] Num. 11.
habet) elegit: ita etiam dictos septuagintaduos [n] discipulos nominatos esse seniores, item- [n] Luc. 10.
que presbyteros, ratio persuadet, quæ Patrum omnium sententia rata habetur; omnibus
affirmantibus, eos quos vocamus presbyteros, illos esse, quos numero præscripto dele-
ctos, vsus loquendi discipulos nominauit, cùm alioqui & Christiani omnes (vt Acta te-
stantur) discipuli dicerentur. Atquemadmodum apud Iudæos etiam Apostolorum tem-
poribus pristina illa vigebat consuetudo, vt seniores vnà cum Principibus sacerdotum in [o] Act. 11.
Concilium conuenirent [o], ac sententiam rogati dicerent (quod multis in locis Euange- [p] Mat. 4. 27. 28.
listæ [p] testantur) sic etiam ab Apostolis primis illis temporibus esse seruatum constat, vt Luc. 20. 22
seniores etiam ad Concilium admitterentur. Act. 4.

Cùm igitur, quod ad sacerdotium spectat, par esset Apostolorum eorumdemque Epi- XI.

 scoporum,

scoporum, atque presbyterorum ordinatio pariterque ijdem cum illis in Concilio considerent; cumque communicatio nominum inter eos videretur esse communis, dum A
a Hier. in epi. ad Tit. c. 1. OCCASIONE SCHISMATIS PRESBYTERI DEPRESSI. Episcopi presbyteri, atque hi Episcopi dicerentur: factum est (quod ait Hieronymus a) vt eo perseuerante ordine, ante oborta schismata, communi presbyterorum consilio Ecclesiæ gubernarentur. Posteà verò illud euenisse subdit, consuetudine potiùs quàm dispositione Dominica, in administrandis rebus Ecclesiasticis presbyteros fuisse subiectos Episcopis, quibus solis cessisset illarum cura præcipua: nec presbyteri ampliùs ad communem consessum, in quo de his quæ ad gubernationem Ecclesiæ pertinent, ageretur, essent admissi, sed illi soli qui ex collegio presbyterorum in Episcopos essent assumpti: sicque factum est, vt qui in nonnullis æquales Episcopis esse viderentur, posteà illis in omnibus subiecti essent: satisque sufficere presbyteris visum est, si suis Episcopis assiderent consiliarij in Synodis; quas quisque eorum in suis diœcesibus cogere consueuerit. Vnde B
b Ignatius ad Trall. epist. 5. & Ignatius b ad Trallianos, cùm de presbyteris loquitur: Quid verò sacerdotiũ est, quàm sacer cœtus consiliarij & assessoris Episcopi?] Hoc igitur sensu, ne idem ipse sibi contrarius sæpè dicatur, Hieronymi eam accipiendam esse sententiam, qua dicit, non institutione Dominica, sed consuetudine factum vt Episcopi subiectos haberent presbyteros, omnes puto facilè intelligere.

XII. Sed quando hæc cœpit seruari consuetudo? certè Apostolorum temporibus, quorum
c 1. Tim. 5. etiam est auctoritate firmata: nam cùm Paulus c ad Timotheum, quem diximus creatum fuisse Episcopum Ephesinum, scribens dicit: Aduersus presbyterum accusationem noli recipere, nisi sub duobus aut tribus testibus] planè satis euidenter demonstrat, Timothei Ephesini Episcopi fuisse munus, presbyteros iudicare, ac proinde illis & auctoritate ac dignitate præstitisse: Nam quòd par in parem imperium nõ habeat, vulgatum est omnibus. C qua ratione etiam in hac ipsa, de qua agimus, epistola ad Titũ, quem diximus Cretensem fuisse Episcopum, Paulus ipsum admonet, vt constituat per ciuitates presbyteros, quos ea ratione, quam superiùs diximus, alibi appellat Episcopos. Ignatius, qui Apostolorum temporibus administrabat Ecclesiam Antiochenam, non aliud scripsit, quàm quæ essent ab
PRESBYTERI SVBIECTI EPISCOPIS. d Ignat. epi. 7. Apostolis in Ecclesia ordinata: qui dum hierarchicum Ecclesiæ Catholicæ ordinem sæpe commemorat, presbyteros esse subiectos Episcopis, absque aliqua dubitatione testatur, ac in primis ad Tarsenses d hæc dicens: Presbyteri subiecti estote Episcopo, diaconi presbyteris, populus presbyteris & diaconis. Qui hoc ordinis decorum seruauerint, pro eorum animabus libens animam meam commutauero, & Dominus sit cum ipsis perpe-
e Ignat. epi. 12. tuò.] rursus ad Smyrnenses e eadem inculcans, hæc ait: Laici diaconis subijciantur, diaconi presbyteris, presbyteri Episcopo, Episcopus Christo, vt ipse Patri.] hæc ille, vbi & D superiùs Episcopum appellat Principem sacerdotum, nec quidquam maius in Ecclesia Episcopo reperiri. qui & ea distinctione, qua dicit: Omnes Episcopum sequimini, vt Christus Patrem; & presbyterorum collegium, vt Apostolos.] magnam sanè differentiam vtriusq. status ac gradus fuisse demonstrat. Idemque in omnibus ferè, quas scribit ad Ecclesias diuersas epistolas, vt Episcopo primùm, inde presbyteris, demum diaconis obe-
f Ignat. epi. 5. diãt, admonet; vt cùm sic scribit ad Trallianos f: Episcopo subiecti estis, velut Domino.] & paulo pòst: Sed & presbyteris subiecti estis, vt Christi Apostolis.] ac rursus post multa: Quid aliud est Episcopus, quàm is qui omni principatu & potestate superior est?] & ad
g Ignat. epi. 9. Philadelphios g: Boni sunt, inquit, sacerdotes, & sermonis ministri; melior autem est Pontifex, cui credita sunt sancta sanctorum, cui soli commissa sunt secreta Dei.] idem & superiùs eumdem ordinem hierarchicum explicans, vt presbyteri Episcopo obediant, admonet. At his quid euidentiùs dici potest? E

XIII. CONCLVSIO DISPVTATAE QVAESTIONIS. Ex his quidem satis perspicuè demonstratum est, Episcopos à Domino in Apostolis institutos, presbyteros itidem esse ab eo in septuagintaduobus discipulis ordinatos; quorum si aliqua ex parte auctoritas in Ecclesiastica administratione videri possit fuisse contracta, id Apostolorũ temporibus, & proinde ab ipsis Apostolis esse factum, atque à sanctissimis Patribus, vt Ignatio & ceteris alijs comprobatũ: adeò vt nulla prorsus de illapso abusu possit esse calumnia, nec de ablata aut diminuta auctoritate querela. Multa ad hæc etiam ex Patrum sententia & sacrorum Conciliorum decretis addenda fuissent: sed quòd ad historicam veritatem testandam, quam profitemur, hæc satis esse putamus; breuitati consulentes, illa libentiùs prætermittimus.

XIV. Quòd vero Paulus monens Titum, quales esse deberent qui in presbyteros seu Episcopos

A pos eligendi essent, hæc ait [a]: Si quis sine crimine est, vnius vxoris vir, filios habẽs fideles, non in accusatione luxuriæ.] cur non magis cælibem eligendum præcipiat, qui nullam vmquam vxorem habuerit, quàm vnius vxoris virum? Sanè quidem in Creta, de cuius Ecclesia agitur, nullum cælibem, qui numquam duxisset vxorem, erat possibile reperiri; cogentibus nimirum antiquis Cretensium legibus, vt omnes homines à puero vxores ducerent; quod testatur Strabo [b], qui ex Ephoro Rempublicam describit Cretensium: cùm alioqui, etiam si ea lex cessasset, haud facilè foret inter Gentiles, qui recenter Christo nomen dedissent, adultum hominem cælibem reperiri. quamobrem & ad Timotheum Ephesiorum Episcopum scribens, hoc ipsum monuit. Quòd item de filijs admonet, vt qui ordinãdus esset, filios haberet fideles, non in accusatione luxuriæ: eò respectum videtur etiam Paulus scribens hæc, habuisse, quòd apud eosdem Cretenses mos turpissi-B mus atque infamissimus inoleuisset: nimirum vt licitè in pueros insanirent, quos etiam quantumuis nobiles licebat rapere, & apud se amatorem ad duos menses retinere, & sic donatos muneribus remittere. Sed quod est deterius; hæc non probro, quin potiùs laudi illis adscribebantur: adeò vt (inquit idem Strabo) formosis & illustri genere ortis turpe esset nullum habere amatorem: moribusque hoc eorum imputari: haberique à cunctis in honore pueros raptos, ait, vt tam in consessu quàm in ambulando primarius illis locus tribueretur, splendidiorique permitteretur vti veste ab amatore donata. Hæc quantumlibet obscœnissima, referre (licet non sine stomacho) non prætermisimus: vt ex his tum sensus verborum Pauli aperiretur; tum etiam, vt quantum putorem atque putredinem sal absterserit Apostolicum, mundo adeò necessarium, intelligeretur.

[a] Tit. 1.
[b] Strab. li. 10

CVR NON CAELIBES, SED QVI VXOREM VNAM DVXISSENT, ELIGENDOS PAVLVS PRAECIPIT

Paulus igitur, vt turpissimos Cretensium mores Euangelica prædicatione succideret, XV.
C eos ex illis tantùm mandat presbyteros ordinari, qui à tanto scelere abhorrentes, filios (quod ait) haberent fideles, non in accusatione luxuriæ: qui scilicet suorum filiorum exemplo, quid ceteris faciendum esset non verbis tantùm, sed facto facilè suaderent. Tam prauis affectos moribus in officio contineri posse, haud res leuioris negotij videbatur: vt meritò antiquissimi poëtarum Epimenidis in eos illam sententiã regerat: Cretenses semper mendaces, malæ bestiæ, ventres pigri.] Sed hæc olim Cretenses: nam Euangelij postmodum exculta legibus, facta est Ecclesia Cretensium nobilissima; vt quæ non sicut ceteræ Orientales Ecclesiæ diuersis hæresibus fœdaretur, sed virgo multis sæculis illibata permanserit. Testantur id quidem Martinus Cortynæ [c] & ceteri Cretenses Episcopi ijs litteris, quas post Chalcedonense Concilium ad Leonem Imperatorem scripserunt, his verbis: Dicimus trãquillitati vestræ, quia ab initio totius hæreticæ blasphemiæ inexperta
D est vestra Creta, decem martyribus prouincialibus passionis tẽpore deprecantibus Saluatorẽ Deum, vt libera à tentationibus hęreticis, semper ab ęstu eorũ prouincia seruaretur.] Agere præterea consueuisse in Creta nobiles Iudæos, Iosephus historicus [d], qui inde sibi vxorem accepit, affirmat. Sed hallucinatus profectò est Cornelius Tacitus [e], qui de Iudæorum agens origine, eos è Creta descendisse testatus est, dictosq. Iudæos, quasi Idæos, ab Ida in Creta monte. Miratus sum, scriptorem alioqui inter Gentiles nobilem, in rebus Iudaicis tãtopere delirasse. Verùm non ipse solus, sed & complures alij Ethnicorum scriptorum de Iudæis errore lapsi sunt; vt Strabo [f], qui eos ex Ægyptijs tradidit esse prognatos; itemque Apion Alexandrinus, & alij, quos Iosephus [g] redarguit. Denique quotquot aliunde, quàm ex Sacris litteris, Iudæorum originem sunt prosecuti, in maximos esse lapsos errores facilè quis inueniet. Sed de his hactenus.

DE CRETENSI ECCLESIA.

[c] Tom. 2. Concil. non edit.
[d] Ioseph. in Vita sua.
[e] Tacit. Annal. lib. 21.
[f] Strab. li. 16
[g] Ioseph. cont. Apion. lib. 2.

E Iam ad Pauli epistolam ad Titum scriptam, vnde est digressa oratio, reuertamur. Quòd non tantùm, cùm ad eum scribit, vt in presbyterum eligendus, vnius tantùm sit vxoris vir, admonet, sed à Timotheo [h] (vt dictum est) id ipsum exposcit: hac quidem in re fuit quorumdam sententia Paulum Apostolum sic ipsos admonuisse ordinare monogamos; vt polygamos, plures scilicet simul vxores habentes, excluderet. Sed quod pertinet ad Gentiles ad Christum conuersos: nec Cretenses, nec Ephesios, hisque propinquos populos fuisse polygamos, vsquam inuenimus: Athenienses tantùm occasione exhaustæ belli cladibus iuuentutis, polygamiam aliquãdo admisisse reperimus, ceteros numquam. Nam & Euripides in Andromache hęc habet: Οὐ δὲ γὰρ καλὸν δυοῖν γυναικοῖν ἄνδρ' ἓν ἡνίας ἔχειν.] hoc est: Non enim decet, duabus mulieribus virum vnum præesse.] Verùm de Iudæis non inficias imus, consueuisse his etiam temporibus aliquos ipsorum plures simul habere potuisse vxores: Iosephus [i] enim id testetur, sic dicens: Mos enim nobis est pa- XVI.

[h] 1. Tim. 3.

NON GENTILES SED IVDAEI POLYGAMI.

[i] Ioseph. ant. lib. 17. cap. 1. in vet. cap. 2.

est patrius, plures simul vxores habere.] Sed & Iustinus Martyr in dialogo cum Tryphone hæc ait: Melius fuerit Deum nos, quàm insipientes & cæcos Rabbinos vestros sequi, qui sanè ad hunc vsque diem & quatuor & quinque vxores habere vnumquemque vestrûm permittunt: & si quis venustam inspiciens, eam expetierit; cùm Iacob, tum aliorum Patriarcharum facta commemorant; nihil iniqui agere talia facientes asseuerant.] A

XVII. Ceterùm quantumlibet ad excludendos polygamos, Paulum dixerimus monuisse ordinandos esse monogamos: non sic quidem id ab eo quis putet esse dictum, vt vnius vxoris virum potiùs quàm cælibem præceperit ordinandum; sed quòd non facile (vt dictum est) apud Gentiles, Iudæósve prouectæ ætatis esset hominem reperiri, qui non esset coniugio obligatus. Quis enim tam obtusæ mentis poterit in animum ducere, vt Paulus ad præcipuam maximamque omnium Ecclesiasticam functionem, ad ipsum inquam diuinissimum sacerdotium, coniugatos magis quàm cælibes instituerit eligendos, cùm aliàs admoneat [a], ne Deo militans implicet se negotijs sæcularibus? quæ quidem obligatus nuptijs, dansq; operam liberis procreandis & educandis, vitare non potuisset, eodem ipso testante, atque dicente [b]: Tribulationem carnis habebunt huiusmodi.] Si item eiusdem Pauli sententia, coniugium constet esse impedimento, quò minùs vir Deo penitus vniatur, sed sit ex parte diuisus, cùm dicit [c]: Qui autem cum vxore est, solicitus est quæ sunt mundi, quomodo placeat vxori, & diuisus est] contrà verò de cælibe: Qui, inquit, sine vxore est, solicitus est quæ Domini sunt, quomodo placeat Deo.] quis adeò mente captus animo concipere poterit vt ad præstantissimum omnium munus sacerdotale obeundum, illos potiùs cooptari maluerit, quos dicit necessitate adstringi cogitare quæ mundi sunt, & vxoribus inseruire; quàm eos, qui his liberi nexibus, non ex parte à Deo diuisi, sed toti illi coniuncti, ea quæ Dei sunt, tãtummodò cogitarent? Si enim, quod idem ait, bonum est homini sic esse: cur tanto bono priuandus esset sacerdotio initiandus? At in hanc sententiam hæc habet Siricius [d]: Fortè creditur quia scriptum est: Vnius vxoris virum. Nõ permanenti in concupiscentia generandi dixit, sed propter continentiam futuram. Neque enim integros non admisit, qui ait: Vellem autem & omnes homines sic esse, sicuti & ego. Et apertiùs declarat dicens: Qui autem in carne sunt, Deo placere non possunt. Vos autem non estis in carne, sed in spiritu.] Prætereà si ad excludendos cælibes, coniugatos viros Apostolus eligendos mandasset: cur singularis vxoris meminit dicens, Vnius vxoris virum] cùm omnes, quotquot inter Christianos coniugati essent, vnius tantùm vxoris singuli viri essent, nec vllus prorsus inter eos reperiri posset, qui duas vel plures simul haberet vxores, Christianis id legibus prohibentibus; & non potiùs dixit, Vxorem habentem? Sed quomodo ea ratione Paulus bigamum excludi voluerit, agemus inferiùs.

[a] 2. Tim. 2.
[b] 1. Cor. 7.
[c] Ibidem.
DE CAELIBATV SACRORVM MINISTRORVM.
[d] Siricius epi. 4. cap. 9.

XVIII. At illud, quod ad hæc spectat, in primis dicẽdum est, coniugatos olim sæpiùs eligi contigisse; ea tamen lege, vt quantumlibet necessitate cogente eiusmodi assumerentur, consentiente primùm vxore, sic electi desinerent prorsus vsu coniugij esse viri; atque adeò, vt si inuenti essent liberis operam dare, redigerentur in ordinem. Quod ita Apostolica traditione receptum, vsuque probatum erat, vt quantũlibet Iouinianus impurissimus esset, affirmaret tamen hoc ipsum. ad quem Hieronymus [e]: Certè, inquit, confiteris non posse esse Episcopum, qui in Episcopatu filios faciat: alioquin si deprehensus fuerit, non quasi vir tenebitur, sed quasi adulter damnabitur.] Adeò, inquam, alta radice fixa in Ecclesia erat continentia sacerdotum, vt eam conuellere ipsi hæretici desperarent; quippe qui non ignorarent, ab Apostolis esse plantatam, ac felicissimè propagatam. Quod Patres in Concilio secundo [f] Carthaginensi ingenuè sunt professi, testantes id sanctos Apostolos docuisse, & in Ecclesia antiquitus ab omnibus esse seruatum: sique interdum ad sacros ordines coniugati adsciscerentur, vt à coniugij vsu penitus temperarent.

CONIVGATI CREATI EPISCOPI.
[e] Hier. aduers. Iouiniã. lib. 1.
[f] Concil. Carthag. c. 2.

XIX. Accidebat & hoc olim frequenter, vt moribus spectatissimi, quãtumlibet vxorem haberent, in Episcopos eligerentur; licet cælibes non deessent, qui omnibus numeris absoluti ad eam prouehi dignitatem mererentur. Sed quibus ex causis id euenire consueuerit, Hieronymus [g] declarat his verbis: Euenit interdum, vt tristior vultus, adductum supercilium, incessus pomparum ferculis similis offendat populũ, & quia nihil habet quod reprehendat in vita, habitum solùm oderit & incessum. Multi eliguntur non amore sui, sed alterius odio. In plerisque suffragium meretur sola simplicitas, & alterius prudentiæ & calliditati quasi malitiæ opponitur. Nonnumquam errat populi plebisque iudicium; & sacer-

[g] Hieron. aduers. Iouinian. lib. 1.

A & sacerdotibus cōprobandis vnusquisque suis moribus fauet, vt non tam bonum, quàm sui similem quærat præpositum. Euenit aliquoties, vt mariti, quæ pars maior in populo est, maritis quasi sibi applaudant, & in eo se arbitrentur minores non esse virginibus, si maritum virgini præferant. Dicam aliquid, quod forsitan cum multorū offensa dicturus sum: sed boni mihi non irascentur, quia eos peccati conscientia non remordebit. Interdum hoc & Pontificum vitio accidit, qui non meliores, sed argutiores in clerum eligunt, & simpliciores quosque atque innocentes inhabiles putant: vel affinibus & cognatis, quasi terrenæ militiæ officia largiuntur: siue diuitum obediunt iussioni: quodque his peius est, illis clericatus donant gradum, quorū sunt obsequijs deliniti. Alioqui, si iuxta sententiam Apostoli, non erunt Episcopi nisi mariti, ipse Apostolus Episcopus esse non debuit, qui dixit: Volo autem omnes esse, sicut ego sum. Et Ioannes hoc gradu indignus existimabi-
B tur, & omnes virgines & cōtinentes, quibus quasi pulcherrimis gemmis Ecclesiæ monile decoratur.] hucusque Hieronymus.

CONIVGATI INTERDVM POTIVS QVAM CAELIBES ELECTI.

XX. Qui igitur (vt dictum est) vxores habentes, in Episcopos assumebantur, tám in Orientali quàm Occidentali Ecclesia, abstinere, si munus assequi vellent, accedente vxorum consensu, ab ipsarum consuetudine cogebantur: quod antiquorum Patrum testimonijs habetur exploratissimum. Nam in primis, quod spectat ad Orientales, Epiphanius [a] hoc ipsum perquàm egregiè testatur, sic dicens: Sanctum sacerdotium ex virginibus quidem vt plurimùm procedens: si verò non ex virginibus, at ex solitariam vitam degentibus. Si verò non suffecerint ad ministerium solitariam vitam degentes; de his qui continent à proprijs vxoribus, aut àb vnis nuptijs viduitatem seruantibus. nam eum qui secundas nuptias contraxit, non licet in ipsa ad sacerdotium suscipere; etiam si is qui ab
C initio continens viduus fuerit, possit habere locum Episcopi, presbyteri, diaconi, & subdiaconi.] hæc Epiphanius. Rursum de vsu Orientalis Ecclesiæ Hieronymus [b], qui easdem peragrauit & incoluit regiones, hæc tradit, dum inuehitur in nouos hæreticos, qui nonnisi vxoratos ad ordines promouebant: Proh nefas! Episcopos sui sceleris dicitur habere consortes: si tamen Episcopi nominandi sunt, qui non ordinant diaconos, nisi priùs vxores duxerint; nulli cælibi credentes pudicitiam; immò ostendentes quàm sanctè viuant, qui malè de omnibus suspicantur, & nisi prægnantes vxores viderint clericorum, infantesque de vlnis matrum vagientes, Christi sacramenta non tribuunt. Quid facient Orientis Ecclesiæ? quid Ægypti, & sedis Apostolicæ, quæ aut virgines clericos accipiunt, aut continentes, aut si vxores habuerint, mariti esse desierunt? Hoc docuit Dormitantius libidini frena permittens.] Porrò hoc ipsum traditum ab Apostolis, ad Pam-
D machium [c] scribens, docet his verbis: Apostoli vel virgines, vel post nuptias continentes. Episcopi, presbyteri, diaconi, aut virgines eliguntur, aut vidui, aut certè post sacerdotium in æternum pudici.] At de cælibatu Apostolorum, vt Pauli, & aliorum; satis superiùs dictum est. Est eiusdem veritatis egregius assertor Basilius [d], qui scribens ad Peragorium, quem licet decrepitæ ætatis sacerdotem, quòd presbyteram (de quo vocabulo antè diximus) nempe vxorem suam, quam presbyter cooptatus iussu canonum reliquerat, rursus in domum admisisset, grauissimè eum increpauit, excommunicationem, nisi eam dimitteret, acriter comminatus.

[a] Epiph. in compend.

CONIVGATI EPISCOPI ABSTINEBANT A CONIVGIO.

[b] Hieron. in Vigilant.

[c] Idem ad Pammach. epi. 50. in fin.

[d] Basil. epist. 17. in addit.

XXI. Hæc de vsu Orientalis Ecclesiæ, quando illic, cùm florētissima esset, vigebat inter Catholicos morū integra disciplina: quæ etiam sacrosanctæ Nicænæ Synodi [e] videntur auctoritate firmata. Dum enim statuit, ne cum Episcopo, presbytero, & diacono subintro-
E ductæ mulieres habitarēt, sed tantùm illæ, quarum nulla prorsus esse possit suspicio, quas & recēset, nempe matrem, sororem, auiam, amitamque, quarum admittat cōtubernium: cùm nec, sicut de reliquis, excipiat de vxore; sanè quidem eam, sicut ceteras, non admittendam esse, liquidò visa est statuisse. Hæc sanè sancita ibi esse à Patribus, nō obscurè Basilius in citata modò epistola docet. Quapropter cuius sint fidei quæ à Socrate [f] & Sozomeno [g], qui longè post Nicænum Concilium vixere, sunt scripta, ex dictis quiuis facilè iudicabit. Aiunt enim Paphnutium Episcopum rogationi Episcoporū intercessisse, quo minùs legem ferrent, qua ne Episcopi, presbyteri, diaconi, ac subdiaconi vxoribus, quas ante sacros acceptos ordines habuissent, possent vti, prohiberētur. Nam quomodo dicunt, sacrum Patrum consessum acquieuisse Paphnutio, si à contubernio ipsorum constet edito canone vxores exclusas? Vel quomodo his aduersari Paphnutius præsumpsisset; cùm constaret, nec ipsos Arianos ordinare consueuisse, quos nouissent coniugio obligatos?

[e] Conc. Nicen. can. 3.

DE CAELIBATV CLERICORVM EX NICAENO CANONE.

[f] Socr. lib. 1. cap. 8.

[g] Sozom. lib. 1. cap. 22.

[a] Epiph. hæref 3.
[b] Cõcil. Ancyr. c. 9.

obligatos? quod Epiphanius agens [a] aduersus Ebionæos, in Iosepho demonstrat. Certè si velimus eosdem non esse mentitos, de illis tantummodò totam illam agitatam esse controuersiam dicendum est, qui cùm ordinarentur inuiti, cõtestati essent, non posse se continere: quibus sic nihilominùs ordinatis si Ancyranum Concilium [b] haud diu ante prospexerat, vt concederet eis ducere posse vxorem; quanto æquiùs indulsisse visa esset Nicæna Synodus, vt quam antè susceptos ordinès habuissent, secum retinere possent? Hos fortassè cùm satagerent aliqui Episcopi in parem cum ceteris cõtinentiæ obseruationem reducere; ne id fieret, iustè Paphnutius intercessit. Sed hæc suo loco aliàs pluribus. A

[c] Leo epist. 82 cap. 4.
DE ARCTO CAELIBATV ECCLESIAE ORIENTALIS.
[d] Innoc. Papa epist. 22.

XXII. Ceterùm sanctus Leo [c] nec ipsis subdiaconis Græcorum Ecclesiæ vti permisit vxoribus, sic scribens ad Anastasium Episcopum Thessalonicensem: Cùm extra clericorum ordinem constitutis, nuptiarum societati & procreationi filiorum studere sit liberum: ad exhibendam tamen perfectæ continentiæ puritatem, ne subdiaconis quidem carnale connubium conceditur; vt & qui habent, sint tamquam non habentes; & qui non habent, permaneant singulares. Quòd si in hoc ordine, qui quartus à capite est, dignum est custodiri; quanto magis in primo, aut secundo, vel tertio quoque seruandum est, ne aut Leuitico ministerio, aut presbyteri honore, aut Episcopali excellẽtia quisquam idoneus existimetur, qui se à voluptate vxoria necdum frenasse detegitur?] hæc sanctus Leo ad Græcos. At quomodo iis licuisset vxores post ordines retinere, qui quantumlibet cælibes essent, tamen quòd vel viduam duxissent, vel aliter bigami fuissent, illis ex traditione Apostolica Innocentius [d] Papa, scribens ad Episcopos Macedoniæ, Ecclesiasticis ordinibus interdicit? B

EX CANONE APOSTOLORVM OBIECTIO SOLVITVR.
[e] Can. Apo. 5
[f] 1. Tim. 5.
[g] 1. Cor. 9.

XXIII. His igitur tam omnium Orientalium Ecclesiarum consuetudine, atque sanctorum Patrum testimonio testatis, quàm Nicæni Concilij auctoritate firmatis ac stabilitis, scilicet vxoratos in sacros ordines cooptatos iam in posterum ad continentiam seruandam adstrictos fuisse: non est quòd de canone Apostolorum [e] rursum quis moueat quæstionem, quòd eo statutũ sit, ne Episcopus, aut presbyter, aut diaconus vxorem suam prætextu religionis abiiciat: nam apocryphorum non est tanta auctoritas, vt quæ sunt tam certa, rata, atque firmata, cõuellant. Verùm nec ibi sic ne abijciat admonetur, vt det operam liberis procreandis; nam Apostolos (quod dictum est) quantumlibet cõiugatos, post Apostolatum consecutum ab his temperasse, antiquorum testimonio certum habetur: sed quod Paulus admonuit [f]: Si quis suorum & maximè domesticorum curam non habet, fidem negauit, & est infideli deterior] illarum curam ageret. Nam & Petrum vnà secum vxorem circumduxisse tradunt; de quo & Paulus [g]: Numquid non habemus potestatem mulierem sororem circumducendi, sicut ceteri Apostoli, fratres Domini, & Cephas?] C D

[h] Cassiod. instit. diuin. lect.
[i] Habetur in Collect. Cresc.
[k] 1. Cor. 10.
[l] Greg. lib 7. ind. epist. 30.
VETITVM CONTVBERNIVM CVM VXORE RELICTA.
[m] Greg. lib. 1. ind. epist. 42.

XXIV. Non aliter quidem canonem illum interpretatos esse maiores nostros, certo argumento est, quòd Dionysius Græcorum scriptorum suorum temporum nobilissimus, qui claruit Iustino seniore imperante, de quo & summa cum laude meminit Cassiodorus [h], in sua Collectione sacrorum canonum, quibus singulis summarium præfixit titulum, eidem hanc inscriptionem præposuit [i]: Vt Episcopus aut presbyter vxorem suam, quam debet castè regere, non relinquat.] Verùm quoniam, quod de se ait Apostolus [k]: Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt: omnia mihi licent, sed non omnia ædificant] optimè cõsultum est, vt sacris functionibus mancipati, non tantùm extranearum, sed & coniugum vitarent contubernium. Quod maiorum exemplo, & sacrorum canonum institutione esse faciendum, S. Gregorius Papa scribens ad Romanum Defensorem [l] pluribus docet, qui secundùm illum à Dionysio inscriptum illius canonis titulum eadem de Episcoporum vxoribus habet verba, cùm ait: Hoc tantummodò adiecto, vt sicut canonica decreuit auctoritas, vxores, quas castè debent regere, non relinquant.] At quomodo non relinquant? numquid vt illis vtantur? (quod Nouator quispiam facilè ausus erit interpretari) an non magis (quod dictum est) vt illius curam gerant? Nam quomodo, quæso, Gregorius id concedat Episcopis, qui scribens ad [m] Petrum, nec subdiaconos recipiendos esse constituit, nisi qui cum vxoribus anteà acceptis vixerint continentes? Sic igitur quantumlibet velimus canonem illum firmissimæ esse auctoritatis; tamen secundùm vniuersalis Ecclesiæ vsum ex omnium Patrum consensu, nonnisi eam quam diximus, interpretationem recipere, certum est. E

[n] Sext. Synod. c. 15. apud Theodor.

XXV. At hæc omnia à maioribus firmiter sancita atque firmata, Episcopi illi qui seorsum post absolutam Sextam Synodum [n], vsurpato tamen eiusdem Synodi nomine, priuato

A priuato conuenticulo conuenere, labefactarunt, ac penitus inuerterunt: statuentes, non tam contra Ecclesiæ Romanæ consuetudinem atque decreta, quàm totius simul Catholicæ Ecclesiæ ab Apostolorum temporibus præscriptum vsum & legibus Ecclesiasticis stabilitum, vt coniugati ad sacros allecti ordines, retinerent quas habebant vxores; quibus, certis tantùm diebus exceptis, ad libitum admiscerentur. Adsciscentes insuper ijdem ad suum ipsorum confirmandum conatum aperta mendacia; quasi in Concilio, quod citant, Carthaginensi statutum fuerit vt clerici ab vxoribus abstinerent tempore vicis suæ: quàm insigniter mentiantur, ipsa de hac re sæpiùs ab Africanis Episcopis sancita decreta testantur. Nam non tantùm, quem superiùs citauimus, canon secundus Concilij secundi Carthaginensis, vt sacris ordinibus mancipati, se abstineant ab vxoribus, cauit: sed & tertius canon quintæ Synodi Carthaginensis hoc ipsum vehementer B iniunxit absque aliqua temporis distinctione: nec aliter habet antiqua Dionysij nuper citata Collectio longè ante Sextæ Synodi tempora edita: vt ex his apertissima illorum appareat impostura, quam vt honesto titulo eadem illa seditiosorum factio validaret, ad conuellenda statuta Patrum, aucupari conata est ex Sextæ Synodi nomine auctoritatem: nam Græcorum trecentorum quinquaginta Orthodoxorum Episcoporum, qui ad Septimam Synodum [a] Oecumenicam cõuenere, testimonio constat, in Sexta Synodo nullum editum esse canonem. Sed de his vberiùs suo loco: non enim diutiùs immotandum, cùm in his quę sæpè sæpiùs inferiùs dicturi sumus, de clericorum continentia, de qua agimus, multa suppetant argumenta.

IMPOSTVRA SVB NOMINE SEXTAE SYNODI.

[a] Sept. Synod. act. 4. & 5.

Quod verò spectat ad Occidentalis Ecclesiæ vsum, & antiquam sacris legibus firmatam consuetudinem, vt coniugati in sacros ordines cooptati, ab vxorum contubernio C & coniugali coniunctione cessarent: etsi abundè, quæ superiùs ex sancto Hieronymo & alijs sunt dicta, ad id probandum sufficere possint; adijciam tamen aliqua, quæ tum à sacris Concilijs, tum etiam à Romanæ Ecclesiæ Pontificibus reperiuntur esse statuta. At in primis meminisse oportet (quod superiùs dictum est) testimonio sanctorum Patrum, qui ad Secundam Synodum Carthaginensem conuenere, id non recens in Ecclesia institutum, sed ex traditione Apostolica antiquitus semper esse seruatum. Quòd igitur in sanctis Patrum conuentibus de hac re habentur promulgata decreta: illis quidem non noui quippiam fuit inductum, sed quod semper antiquitas obseruasset, sed tamen vel negligentia prætermisisset, aut temeritas violasset, aut abusus aliqua ex parte corrupisset; vt in re maximi ponderis, ad iterùm atque iterùm nouos de re veteri edendos canones permoti sunt. In Concilio Eliberino [b], quod vrgente adhuc vltima persecu- D tione appatet celebratum fuisse, de coniugatis in sacrum officium cooptatis hæc repe- riuntur esse statuta: Placuit in totum prohibere Episcopis, presbyteris, diaconis, & subdiaconis positis in ministerio, abstinere se à coniugibus suis, & non generare filios: quod quicumque fecerit, honore clericatus exterminetur.] Arelatensi [c] etiam Synodo paulo pòst, Siluestri Romani Pontificis tempore celebrata, hæc renouata his verbis habentur: Assumi aliquem ad sacerdotium in vinculo coniugij constitutum, nisi fuerit promissa conuersio, non oportet.] hæc ipsa Siricius [d], hæc itidem Innocentius Papa [e] suis epistolis decretalibus statuerunt, quas citat Synodus Agathensis [f]. Id ipsum Synodus Turonensis [g], cuius Ecclesiæ Gregorius Episcopus non vt de re statuta recens, sed quæ seruaretur antiquitus, hæc ait [h] de Vrbico Episcopo Aruernensi: Hic fuit ex Senatoribus conuersus, vxorem habens; quæ iuxta consuetudinem Ecclesiasticam, remota à consor- E tio sacerdotis, religiosè viuebat.] Idemq; alibi [i] refert, Maclianum Regis Britannorum fratrem factum Episcopum, potiturum post mortem fratris regno, cùm vxorem quam dimiserat recepisset, fuisse ab Episcopis excommunicatum. In secunda enim Synodo Turonensi [k] statutum istud etiam reperitur: Si inuentus fuerit presbyter cum sua presbytera, aut diaconus cum diaconissa, aut subdiaconus cum sua subdiaconissa; annum integrum excommunicatus habeatur, & depositus ab omni officio clericali, inter laicos se obsecrare cognoscat.] Presbytera verò mulier, diaconissa, vel subdiaconissa, sic dictæ à munere mariti, erant ipsorum coniuges, quas reliquerant: verùm earum non dico carnali actu, sed vel leui concupiscentia affici, culpæ non mediocri dabatur, vt habetur declaratum exemplo Vrsini presbyteri, quod sanctus Gregorius scribit his verbis [l]: Hic ex tempore ordinationis suæ, presbyteram suam vt sororem diligens, sed quasi hostem cauens, ad se propiùs accedere numquam sinebat; eamque sibi appropinquare nulla occasione

XXVI.

[b] Conc. Eliber can. 33.

CONIVGATI ORDINATI ABSTINERE A CONIVGE IVSSI.

[c] Cõc. Arelat. 2. c. 2.

[d] Siric. epi. ad Himeriũ, c. 7.

[e] Innoc. Papa epist. 3. ad Exuper. c. 1.

[f] Cõc. Agath. cap. 9.

[g] Cõc. Turonẽ. 1. can. 1. 2

[h] Greg Turõ. hist Fran. li. 1. cap. 44.

[i] Greg. hist. lib. 4. c. 4.

[k] Cõc. Turon. 2. can. 20.

[l] Greg. Dial. lib. 4. c. 11.

occasione permittens, ab ea sibi communionem funditus familiaritatis absciderat.] & paulo pòst: Hic venerabilis vir, cùm longam vitæ impleſſet ætatem, anno quadrageſimo ordinationis ſuæ, inardeſcēte grauiter febre correptus, ad extrema deductus eſt. Sed cum eum presbytera ſua conſpiceret ſolutis iam membris in morte diſtentum; ſi quod adhuc ei vitale ſpiramen ineſſet, naribus eius apposita curauit aure dignoſcere. Quod ille ſentiens, cui tenuiſſimus inerat flatus, quantulo niſu valuit vt loqui potuiſſet, interueſcente ſpiritu, collegit vocem, atque erupit dicens: Diſcede à me mulier: adhuc igniculus viuit: paleam tolle.] hoc igitur exemplo quiſque perpendat, quanto ſtudio coniugati ad ordines ſemel aſſumpti, coniugum cauerent conſuetudinem. Ad hæc inſuper alia complura eſſent addenda in eam ſententiam, ſacrorum Conciliorum decreta, Patrum teſtimonia, ac Sanctorum denique exempla: at quoniam de his millies agendi in Annalibus opportunior occaſio aderit, putauimus hæc in præſentiarum ſufficere ſatis ad inſinuandam ex inſtituto antiquam Eccleſiaſticam conſuetudinem de illis, qui vnius vxoris coniugio obligati, ad ſacros ordines eſſent aſſumpti.

XXVII. Hæc quantumlibet omni ex parte firmiſſima ſint: tamen quoniam Apoſtoli verba non de his qui coniugati tunc eſſent, ſed de illis potiùs qui vnicā tantùm habuiſſent vxorem, nec bigami eſſent, ad ſacerdotale munus cooptandis, communi conſenſione Patres omnes fermè ſunt interpretati: quæ de ea re fuerit antiqua Catholicæ Eccleſiæ conſuetudo, ex inſtituto nobis agendum incumbit. Equidem ſi expendamus rectum Pauli verborum ſenſum; non aliud, quàm de non aſſumendo ad ſacerdotium bigamo, viſus eſt ſtatuiſſe. Nam cur, quæſo, ordinandum præcipit vnius vxoris virum? Non certè vt excludi voluerit (quod ſuperiùs ſatis perſpicuè eſt demonſtratum) qui cælibes eſſent. Si verò vt reijceret eos qui non vnius, ſed plurium haberentur vxorum viri: equidem nullus eiuſcemodi (vt etiam dictum eſt) reperiri poterat in Eccleſia; nam vt quis plures ſimul haberet vxores, prohibebatur Chriſtianis legibus: quandoquidē ſiue Iudæus, ſiue Gentilis, quantumlibet antequam Chriſtiana religione initiaretur, plures coniuges habuiſſet; prima retenta, ceteris nuntium remittere cogebatur, ſi in Eccleſiam voluiſſet admitti. Si igitur nullus penitus, qui inter Chriſtianos profiteretur, duarum vxorum maritus poterat inueniri: cum dicit Paulus ordinandos eſſe vnius vxoris viros, de illis intellexiſſe neceſſe eſt affirmare, qui vnam tantùm, & non plures olim habuiſſent vxores.

DE BIGAMIS NON ORDINANDIS.

XXVIII. Quanam autem ratione bigami ab Apoſtolo prohiberentur ne ad Epiſcopatū promouerentur; res eſt ſtudioſiùs exploranda, & eius cauſa altiùs repetenda. Diximus ſæpè ſuperiùs, Apoſtolos ea quæ ad inſtitutionem ac bonorum morum diſciplinam ſpectare vidiſſent, eadem maiori aucta fœnore ex Synagoga in Eccleſiam transferre conatos eſſe; ſicq; eadem non tantùm (vt ait Tertullianus [a]) reſeruata manerent, verùm & ampliata; vt ſcilicet redundare poſſent mores Chriſtianæ religionis ſuper Scribarum & Phariſæorū iuſtitiam: At ſi iuſtitia, inquit, vtique & pudicitia. Cùm igitur (quod idem ait [b]) prohiberet lex diuina ſacerdotes denuò nubere, vetaretq; ſummum Pontificem [c] ducere in vxorem viduam, vel ab alijs repudiatam, vel meretricem, ſed tātum modò virginem permitteret: inſtituturus Apoſtolus in Eccleſia ſacerdotes, cùm conſtaret ea ratione quam diximus, non facilè reperiri virgines Chriſtianos ætate ad ſacerdotij munus ſuſcipiēdum idoneos, ex viduis eos aſſumi debere pręcepit, qui vnius tantùm fuiſſent vxoris viri. Nec paſſus eſt, eos qui aſſumendi eſſent in Eccleſiam ſacerdotes, eſſe bigamos, cùm ſciret in legali ſacerdotio fuiſſe monogamos. Itaque meritò Paulus, eum qui fuiſſet vnius vxoris vir, in Epiſcopum eſſe cooptandum, Timotheum primò, ac denique Titum admonuit.

[a] Tert. de monog. cap. 7.
CVR VETITI BIGAMI PROMOVERI.
[b] Idem ibid.
[c] Leuit. 21.

XXIX. At quidni hæc præſtaret Eccleſia Chriſti, cùm & Gētiles in falſa religione pænè eadem conſueuerint obſeruare? de quibus Hieronymus [d]: Flamen, inquit, vnius vxoris ad ſacerdotium admittitur: Flaminica quoque vnius mariti eligitur vxor: ad tauri Ægyptij ſacra ſemel maritus aſſumitur.] hęc ipſe, eademq; prorſus Tertullianus [e] ante ipſum. Sanè quidem nō tantùm Epiſcopum, ſed & viduam in eccleſiæ miniſterium ſic eligendam eſſe, idem Paulus ad Timotheum [f] ſcripſit, dicens: Vidua eligatur nō minùs ſexaginta annorum, quæ fuerit vnius viri vxor.] At quomodo paſſurus eſſet aſſumi in ſacerdotium qui duas vel plures ſucceſſiuè habuiſſet vxores, ſi viduam eligendam (quod nullius eſt ſacramenti) nōniſi eam quæ fuiſſet vnius viri vxor, admitti voluit? Id ipſum ſeruatum eſſe antiquitus in Eccleſia, pluribus docet Tertullianus [g]; qui & probro adſcribit, quod aliqui bigami reperirentur pręſidere. Hæc autem tam in Occidentali quam etiam in Orientali Eccleſia

[d] Hieron. ad Ageruch. epist. 11.
ETIAM GENTILES EXCLVDEBANT BIGAMOS.
[e] Tertull. de monog. in fin.
[f] 1. Tim. 5.
[g] Tertull. ad vxor. lib. 1. & de monog. c. 10. 11. 12.

A Ecclesia obseruata, Innocentius Papa [a] ex traditione Apostolica sibi vindicat: quæ quidem mordicus tenuisse Apostolicæ sedis Antistites, in exemplum est S. Leo [b], qui, quantumlibet Ecclesia Mauritaniæ ob Vuandalicam cladem sacris ministris vehementer egeret, eaque de causa (vt auctor est Victor Vticensis [c]) ad Romanũ Pontificem legatis misisset, nihilominùs nullatenus passus est vt ibi bigami ordinati in sacro officio ministrarent.

[a] Innoc. ad Episc. Maced. epi. 22. c. 1. 2.
[b] Leo epi. 87. c. 1. in fine.
[c] Victor de persec. Vuan. li. 1

Præter Apostolicas verò seruatas in Ecclesia traditiones, Ambrosius [d] de eadem institutione citat Nicæni Concilij canonem, sic dicens: Cognoscimus non solùm hoc Apostolum de Episcopo & presbytero statuisse, sed etiam Patres in concilij Nicæni tractatu addidisse; neque clericum quemquam debere esse, qui secunda cõiugia sortitus sit. Quomodo enim potest consolari viduam, honorare, cohortari ad custodiendam viduitatem, seruandam marito fidem, quam ipse priori coniugio non seruauerit.] At certè multo minùs idoneus est, vt virginitatem eminentissimum in Ecclesia statum quempiam colere persuadeat, qui non vnius tantùm, sed duarum coniugum sit fruitus voluptate. Sed adhuc eiusdem Apostolicæ institutionis aliæ ab alijs quoque afferuntur rationes. At licet exciderit, sicut & alij nonnulli, canon ille Nicæni Concilij: quidni tamen id in Ecclesia Catholica seruandum esse Patres statuissent, quandoquidem & Ariani id ipsum præstarent, vt nullo pacto bigamum quempiam ordinarent? quod satis apertè Epiphanius [e] demonstrat, dum agens aduersus Ebionæos, de Iosepho Comite narrat, quòd cùm Ariani eum rapere vellent vt ordinarent, se bigamum esse testatus, periculum imminens euitauit. At de his, quod ad institutum pertinet, satis dictum. XXX.

[d] Ambr. ad Vercellẽs. epi. 25. edit. Rom.

B (margin letter beside "nùs idoneus est")

ARIANI ETIAM BIGAMOS ORDINARE RECVSARVNT.

[e] Epiph. hæres. 30.

Quod verò ad istorum temporum, & rerum de quibus agitur, statum spectat: constat quidem tam ex dicta, quàm hoc anno Paulus ad Titum dedit, epistola, quàm ex posteriori ad Corinthios scripta, multos in his Græciæ regionibus hoc tẽpore solitos circumuagari pseudoapostolos: de his enim hæc scribit ad Titum [f]: Sunt multi inobedientes, vaniloqui, & seductores, maximè qui de circumcisione sunt: quos oportet redargui, qui vniuersas domos subuertũt, docentes quæ non oportet, turpis lucri gratia, &c.] hos enim fabulas quasdam disseminasse, genealogias & quæstiones nonnullas peruulgasse tradit; quas vt vitet, aliósque ea cauenda admoneat, ingerit. Horum verò causa, quòd multa mentiti essent de Christo, Lucas scribendi Euangelium arripuisse occasionem existimatur. Sanè quidem, quòd non probaret quæ ab alijs scripta essent, se idcircò Euangelium scribere instituisse, ijs quæ in præfatione ad Theophilum scribit, testari videtur, dum sic ait: Quoniam quidem multi conati sunt ordinare narrationem quæ in nobis completæ sunt rerum, &c.] pseudoapostolos ac pseudoscriptores his sugillatos verbis à Luca, firma est Patrum sententia: id enim Origenes [g], Epiphanius [h], Ambrosius [i], & alij recentiores [k] omnes affirmant. Hos fuisse Cerinthum & Merinthum, aliosq; eiusdem farinæ homines idem Epiphanius [l] tradit. Nec est quòd adeò facilè Græci, quos Paulus & Lucas instituebant, ad hos redarguendos vti potuissent Matthæi vel Marci Euangelijs iam ante hæc tempora editis: quippe qui diuersa lingua scripsissent: nam Matthæus Hebraicè & Hebræis, Marcus verò Latinè atque Latinis (vt pluribus superiùs dictum est) suum Euangelium tradiderunt. Conueniunt temporibus & loca. nam cùm testetur sanctus Hieronymus [m], Lucam in Achaiæ & Bœotiæ partibus Euangelium conscripsisse: has regiones his temporibus peragrauit Paulus, cui Lucas fideliter inhærebat, vt ea quæ diximus & proximè dicturi sumus, manifestè declarant. Ex his verò Euthymius [n], & si qui alij cum ipso senserunt, mendacij arguuntur, qui dixerunt, scriptum à Luca Euangelium anno decimoquinto postquam Dominus ascendit in cælum: nam nec eo tempore, nec post multos annos Lucam in Achaiam cum Paulo venisse, ex his quæ superiùs dicta sunt, exploratissimum est. XXXI.

C (margin letter beside "riori ad Corinthios scripta") · D (beside "est Patrum sententia") · E (beside "ipso senserunt")

[f] Tit. 1.

EVANGELIVM SCRIBENDI LVCAE OCCASIO DATA.

[g] Orig. hom. 1. in Lucam.
[h] Epiph. hæres. 51.
[i] Ambros. in Luc. 1.
[k] Beda, Euth. & alij in Luc. 1.
[l] Epiph. hæres. 51.
[m] Hier. in præf. in comment. super Matth.
[n] Euth. in proœm. in Luc.

Paulo autem hortante, ipsum scripsisse, deque Euangelio Lucæ illum intellexisse, cùm ait: Secundùm Euangelium meum] tradit sanctus Hieronymus [o]: ac de eodem intellexisse, cùm ait: Misimus cum illo fratrem, cuius laus est in Euãgelio per omnes Ecclesias.] Verùm hæc de alijs diuersis, puta Barnaba, vel Sila, dicta esse, alios existimasse, superiùs, cùm alias de Luca egimus, habuimus mentionem. Sanè quidem Tertullianus [p] ante Hieronymum, Euangelium Lucæ illud fuisse, quod suum Paulus dicit, affirmat. Dorotheus [q] (sed nescio vnde acceperit) iussu Petri à Luca scriptum esse Euangelium tradit. Quisnam verò ille Theophilus fuerit, ad quem Lucas suum scribit Euãgelium, neminem hactenus inuenimus definisse: putantibus nonnullis non esse nomen proprium alicuius viri, XXXII.

[o] Hier. de Scrip. Eccles. in Luc.
[p] Tert. cõtra Marc. lib. 4.
[q] Doroth. in Synopsi.

DE THEOPHILO ANTIOCHENO.

viri, sed cognomen Christiani cuiuspiam, qui Theophilus sit cognomento dictus, sicut A & Ignatius est cognominatus Theophorus. Verùm enimverò si ex apocryphis veritatem aliquando expiscari conceditur; reperimus in libris Recognitionum Clementis [a], fuisse Theophilum nobilem ciuem Antiochenum; qui à Petro ad fidem Christianam capessendam adductus, domum quoque suam vsui Christianorum mancipatam, in ecclesiam mutauit; in qua Petrus conuentus agens, cathedram posuit. Ad hunc igitur à Luca scriptum fuisse Euangelium, ea saltem ratio persuadet, quòd & ipse Lucas, vt ille, patria Antiochenus, ad Antiochenum cõciuem, gentilem suum, de Dei Ecclesia optimè meritum, illud iure conscripserit. Repetimus insuper apud eumdem Clementem [b] in libris Constitutionum quemdam Theophilum, quem auctor dicit suffectum esse Zacchæo in Episcopatu Ecclesiæ Cæsariensis in Palæstina: an autem idem sit cum Theophilo Antiocheno, non possumus certum quid affirmare. B

[a] Clem. Recogn. lib. 10. c. vlt.
[b] Cõst. Apost. lib. 7. c. 46.

XXXIII. Sed & illud de eodem Theophilo non prætermittimus dicere, illustrem sanè virum fuisse, ad quem non tantùm Euangelium, sed & Acta Apostolorum idem Lucas inscripserit: nam illum honestissimo exornat titulo, dicens in præfatione Euangelij: Optime Theophile.] eo quippe titulo Paulum Apostolum [c] nominasse constat tum Felicem, tum Festum Iudææ Præsides, vt cùm ait: Optime Felix, Optime Feste] dum coram ipsis constitutus causam diceret. Sic & Tribunus militum Claudius suas litteras ad eumdem Felicem Præsidem datas, quæ apud Acta habentur, eiusmodi titulo consignauit, dicens [d]: Claudius Lysias optimo Præsidi Felici.] vt planè liquidò appareat, solitum eiusmodi titulum impartiri nobilissimis viris, fuisseque amplissimæ dignitatis indicem, & non personæ laudem; vt absque aliquo mendacij scrupulo quibuscumque magistratibus illis fungentibus consueuerit impartiri: alioqui non putandum, Paulum ea adulatione atque mendacio demulcere voluisse sceleſtissimum omnium Felicem, vel Festum, optimos appellando. Quamobrem accidisse existimamus, vt sicut illis temporibus ille vigebat loquendi vsus, vt quique candidati hoc titulo salutarentur, Boni viri: ita magistratum iam adepti, ijdem Optimi dicerentur, vnde & optimates. De candidatis est illud Senecæ [e] ad Lucilium, dum ait: Sic illum amicum vocasti; quomodo omnes candidatos, Bonos viros dicimus; quomodo obuios, si nomen non succurrit, Dominos salutamus.] quantæ enim excellentiæ titulus esset, vt quis, Optimus, salutaretur, Traianus Imperator planè declarauit exemplo: Nam (vt de eo scribit Dio [f]) cùm amplissimis gloriæ titulis appellaretur; nihil tamen eum, inquit, magis quàm cognomen Optimi iuuit.] C

[c] Act. 24. 26.
INSIGNIS TITVLVS NOMEN OPTIMI.
[d] Act. 23.
[e] Senec. lib. 1. epist. 3.
[f] Dio in Traiano.

XXXIV. Sed iam ad Lucam iterùm reuertamur. Inter typica ac symbolica illa quatuor Euangelistarum insignia, quæ primùm Ezechieli, inde verò Ioanni Euangelistę fuerunt diuinitus demonstrata, & à Patribus diuino planè spiritu declarata: facies bouis ob ministerium sacerdotij, à quo Lucas Euangelium auspicatur, ab omnibus ipsi tribuitur: cùm alioqui (si licet sacris profana coniungere) antiqua voce in Italia (vt auctor est Varro [g]) bos Luca consueuerit appellari. Plura de Luca & Euangelio ab eo conscripto summa cum laude meminit Irenæus. Sed quod anteà polliciti sumus, dicere non prætermittamus, an Lucas in numerum septuagintaduorum discipulorum sit referendus, vel inter Pauli discipulos adlegendus. Epiphanius [h] expresſè testatur, Lucam fuisse vnum de septuagintaduobus. Euthymius in præfatione in Euangelium Lucæ, id ipsum sentiẽs, nititur testimonio Origenis. Sed vbi id dixerit Origenes, non inuenimus; nisi quòd in Euãgelij Lucæ exordium hæc dicat: Inculcat & replicat, quoniam quæ scripturus est, non rumore cognouerit, sed ab initio ipse fuerit consecutus.] sed de horum verborum sensu dicemus posteà. Dorotheus quoque in Synopsi recenset Lucam inter septuagintaduos discipulos Domini, sed haud constans est fides eius, quem constat adnumerasse inter eos complures discipulos Pauli. Demum quicumque loquentem Lucam de duobus discipulis abeuntibus Emmauntem, interpretati sunt alterum ex eis, cuius nomen non exprimitur (quòd id modestiæ causa ipse tacuisse putetur) fuisse Lucam, ijdem omnes æquè confirmant, ipsum fuisse ex numero septuagintaduorum discipulorum. Certè quidem si illum Cleophæ comitem in via Lucam fuisse perspicuè monstrari posset, omnis prorsus de ea re controuersia soluta esset: sed quia tantùm leuissima, qui hęc agunt, coniectura agunt, res est diligentiùs exquirenda. Quid antiquitas senserit, quisnã fuerit discipulus ille Cleophæ comes, Origenes [i] contra Celsum agens, vt in re confessa, monstrat sic dicens: Et in Euangelio Lucę, ad inui- D E

[g] Varro de lingua Lat. li. 6.
DE LVCAE NOMINE ET MINISTERIO.
[h] Epiph. in Panar. hæres. 51.
[i] Orig. cõtra Celsum, li. 2.

A ad inuicem Simone & Cleopha de omnibus quæ sibi acciderant colloquentibus, superueniens Iesus ambulabat cum eis.] hæc Origenes, qui ceteris antiquior id ex traditione pro constanti posuisse videtur.

XXXV. Quamobrem quid de Luca sentiendum, à nullo securiùs, sicut neque certiùs neque veriùs, quàm ab ipso Luca petendum est. Cùm enim ipse in sua ad Euágelium præfatione apertè profiteatur, se ea quæ scripturus esset, accepisse ab ijs qui viderant, & ministri sermonis fuerant; planè declarat, se ea non vidisse, vel coràm audisse, sed ab alijs, qui cum Domino versati essent, accepisse. Sed reddamus ipsius verba: Quoniã quidem multi conati sunt ordinare narrationem quæ in nobis completæ sunt rerum: sicut tradiderũt nobis qui ab initio ipsi viderunt, & ministri fuerunt sermonis.] Ex traditione igitur, quam acceperat, ea se scribere cùm manifestè testetur; certè se alium quàm ex septuagintaduo-B bus discipulis, qui cum Domino versati sunt, aliquẽ fuisse, manifestè significare videtur. Ioannes enim Euangelista, quòd cuncta vidisset, alijs vsus est verbis, sic dicens: Quod fuit ab initio, quod audiuimus, quod vidimus oculis nostris, quod perspeximus, & manus nostræ contrectauerunt de verbo vitæ (& vita manifestata est) & vidimus, & testamur, & annuntiamus vobis.] At quod prosequitur Lucas: Visum est & mihi, assecuto omnia à principio, diligenter ex ordine tibi scribere, optime Theophile] perinde est, ac si dixisset: Quæ accepimus aliorum traditione, (quod dixerat) visum est omnia à principio diligenter ex ordine scribere. Hæc perspicuè intelligentes antiqui Ecclesiastici tractatores, absq. aliqua dubitatione tradiderunt, Lucam non Domini, sed Apostolorũ fuisse discipulum. Hac namque nomenclatura iterùm vsus est Irenæus [a], dicens: Lucas sectator & discipulus Apostolorum.] & Tertullianus [b] ait: Porrò Lucas non Apostolus, sed Apostolicus; C non magister, sed discipulus vtique magistro minor; certè tanto posterior, quanto posterioris Apostoli sectator, Pauli sine dubio.] S. Hieronymus quoque in præfatione super Mattheum, Pauli discipulum Lucam appellat. Idem sentiens Theodoretus [c] hæc habet: Etenim cùm non vidisset B. Lucas, in principio operis dicit se ea narrare, de quibus certior factus est. Nos autem etsi audiamus eum non vidisse quę narrat, sed hanc doctrinam accepisse ab alijs; non minùs ei & Marco credimus, quàm Matthæo & Ioanni.] Lucam igitur non solùm Pauli fuisse discipulum, sed ab ipso genitum in Euangelio, S. Hieronymus [d] testatur, dicens: Appellantur filij Prophetarum, quales & in nouo Testamento Apostoli genuerunt, Paulus Timotheum, Lucam, & Titum, multosque alios.] Hac eadem ratione & Origenes [e] existimauit Paulum nominasse inter alios Lucium (Lucam, vt ait) cognatum suum. Sed de his hactenus: iam reliqua prosequamur.

LVCAS NON DOMINI, SED APOSTOLORVM DISCIPVLVS.

[a] Iren. lib. 1. cap. 20. & li. 3. cap. 11.
[b] Tert. cont. Marcion. lib. 4. cap. 2.
[c] Theodor. in præfat. sanct. Patrũ, in fin.
[d] Hieron. in Isai. cap. 65.
[e] Orig. in epi. ad Rom. in fin.

XXXVI. D Nicopolim cùm Paulus hiemis tẽpore peruenisset, ibi (vt existimamus) scripsit secundam epistolam ad Corinthios: ea nimirum occasione, quòd cum superiori epistola anno præterito Ephesi ad eos data pollicitus esset [f] se ad eos venturum, cùm Macedoniã pertransisset, nec tamen id præstitisset; se excusans, hanc secundam ad eos scripsit epistolam, qua inter alia ait [g]: Hac confidentia volui priùs venire ad vos, vt secundam gratiam haberetis; & per vos transire in Macedoniã, & iterùm à Macedonia venire ad vos, & à vobis deduci in Iudęam. Cùm ergo hoc voluissem, numquid leuitate vsus sum? aut quę cogito, secundũ carnem cogito, vt sit apud me, est, & non?] & paulo pòst: Ego autem testem Deum inuoco in animã meam, qui parcens vobis, non veni Corinthum.] eadem quoq. epistola, cùm in primis quæ in Asia passus sit, doceat; quæ posteà sit passus in Macedonia, his verbis significat [h]: Non enim volumus ignorare vos, fratres, de tribulatione no-E stra, quæ facta est in Asia, quoniam supra modum grauati sumus supra virtutem, ita vt tæderet nos etiã viuere. Sed ipsi in nobis ipsis responsum mortis habuimus, vt non simus fidentes in nobis, sed in Deo, qui suscitat mortuos, qui à tantis periculis nos eripuit.] & post multa [i]: Cùm venissemus in Macedoniam, nullam requiem habuit caro nostra, sed omnem tribulationem passi sumus: foris pugnæ, intus timores. Sed qui consolatur humiles, consolatus est nos Deus in aduentu Titi: non solùm autem in aduentu eius, sed etiam in consolatione, qua consolatus est in vobis, referens nobis vestrum desiderium, vestrum fletum, vestram æmulationem pro me, ita magis vt gauderem.]

PAVLVS SCRIPSIT SECVNDAM EPISTOLAM AD CORINTHIOS.

[f] 1. Cor. 16.
[g] 2. Cor. 1.
[h] 2. Cor. 1.
[i] 2. Cor. 7.

XXXVII. Miserat enim Paulus Titum vnà cum socijs Corinthum, collectæ causa, quam iam per priorem epistolam intimauerat. Id autem Paulus posteà declarat, sic dicens [k]: Ita vt rogaremus Titum, vt quemadmodum cœpit, ita & perficiat in vobis gratiam istam.] & inferiùs: Gratias autem Deo, qui dedit eamdem solicitudinem in corde Titi. Misimus

DE LEGATIONE TITI.

[k] 2. Cor. 8.

& cum illo fratrem, cuius laus est in Euangelio per omnes Ecclesias: nō solum autem, sed & ordinatus est ab Ecclesijs comes peregrinationis nostrę in hanc gratiam, quę ministratur à nobis ad Domini gloriam.] ac rursum: Misimus autem cum illis & fratrem nostrū, quem probauimus in multis sæpè solicitum esse, nunc autem multo solicitiorem.] Cur autem tot tantosq; viros tanta solicitudine misisset, hanc inferiùs affert rationem [a]: Misimus autem fratres, vt ne quod gloriamur de vobis, euacuetur in hac parte, vt (quemadmodum dixi) parati sitis: ne cùm venerint Macedones mecum, & inuenerint vos imparatos, erubescamus nos, &c.] Hilari enim animo omne officium ac studium ad eam nauandam operam Corinthij polliciti erant Tito ac ceteris discipulis à Paulo missis. Quamobrem hæc eadem epistola ista commemorans idem Paulus ait [b]: Scio enim promptum animum vestrum, pro quo & de vobis glorior apud Macedones: quoniam & Achaia parata est ab anno præterito, & vestra æmulatio prouocauit plurimos.] Quisnam verò fuerit ille, quem tam egregijs characteribus Paulus describit, nominatque comitem suæ peregrinationis, Lucas ne, an Barnabas, satis est dictum superiùs anno Domini quinquagesimoprimo, vt non sit opus eadem hîc repetere. Errant autem, mea sententia, qui putarunt Tito datam esse hanc epistolam ad Corinthios perferendam, eò quòd in ea dicat Paulus se misisse cum Tito & alios socios: nam de priori Titi ad eos aduentu Paulum (vt dictum est) intellexisse, quiuis facilè peruidere poterit. Nec est quòd quis dicat, iterùm illuc Titum esse profectum, quem Paulus (vt suo loco est dictum) è Macedonia recedēs, ac secum ducens, Cretæ reliquit. Sed iam cetera, quæ ab Apostolo ea epistola ad Corinthios scripta sunt, exactè consideremus.

[a] 2. Cor. 9.
[b] Ibidem.

XXXVIII. Cùm eadem epistola Paulus iterùm suum ad eos pollicetur aduentum: vt veniens cuncta læta atque tranquilla reperiret; adhuc absens, miseratione commotus, incestuosum illum, quem prioribus litteris tradiderat satanæ, iam indulgens absoluit: quod ab illis ratum haberi rogat, sic dicens [c]: Sufficit illi qui huiusmodi est, obiurgatio hęc quę fit à pluribus: ita vt è contrario magis donetis & consolemini, ne fortè abundantiori tristitia absorbeatur qui huiusmodi est. Propter quod obsecro vos, vt confirmetis in illum charitatem. Ideò enim & scripsi, vt cognoscam experimentum vestrum, an in omnibus obedientes sitis. Cui autem aliquid donastis, & ego. Nam & ego quod donaui, si quid donaui, propter vos, in persona Christi; vt non circumueniamur à satana: non enim ignoramus cogitationes eius.] hucusque de indulgentia Paulus. Adhæc enim scribenda permotus fuisse videtur Titi sermone, iam (vt dictum est) ad Paulum Corintho redeuntis: qui cùm omnia, quæ in ea Ecclesia agerentur, ipsum admonuisset, mœrorem hominis illius satanę traditi eidem pariter significasse videtur, pro quo etiam veniam deprecatum esse par est credere. Exemplo igitur Pauli, & auctoritate sibi in Apostolis à Christo concessa, meritò sibi Ecclesia vendicat, vt peccantibus interdum indulgentiam largiatur; quam qui loco Apostolorum successerunt Episcopi, eadem ex causa soleant impartiri. Inflictis semel pro admissis delictis (vt res postulat) pro arbitrio sacerdotum statutis pœnis, vel adhuc fortè maioribus lege debitis iniungendis: cùm vel ne his affectus, vel maioribus afficiendus (quod Paulum commouit) nimia tristitia pœnitens absorberetur; hac, vel alia quacumque ex causa id expedire visum fuerit (vt fecit Apostolus) eas indulgendo remittere ijdem Episcopi consueuerunt.

[c] 2. Cor. 2.
DE INDVLGENTIA IN ECCLESIA CONCEDI SOLITA.

XXXIX. Frequens eius rei vsus in Ecclesia reperitur, cùm persecutionem temporibus lapsi Fideles, ad Ecclesiam redeuntes, exomologesimque facientes, indulgentiam vel de iniuncto vel de iniungendo pœnitentiæ tempore, quo extra communionem in afflictione agere deberent, instanter deprecabantur: & quo minùs se eam assequi ob facinorum magnitudinem diffiderent, commendatitijs sanctorum litteris, qui fidei causa in carcere detenti essent, eam promereri studebant. Id quidem est quod Tertullianus [d] ad martyres in carcere positos scribit his verbis, ipsam indulgentiam pacem appellans: Quam pacem quidam in Ecclesia non habentes, à martyribus in carcere exorare consueuerunt.] non quidem quòd illi hanc ipsis præstarent indulgentiam, sed quòd pro illis libellos supplices ad Episcopos darent, prout Cyprianus multis exemplis declarat: vt in primis cùm ad martyres, qui plusquam fas esset, vsurparent, ac præproperè peterent pro lapsis indulgentiam, sic scribit [e]: Illi (*qui lapsi sunt scilicet*) contra Euangelij legem, contra vestram quoque honorificam petitionem, ante actam pœnitentiam, ante exomologesim grauissimi atque extremi delicti factam, ante manum ab Episcopo & clero in pœnitentiam impositam,

ANTIQVVS INDVLGENTIARVM VSVS.
[d] Tertull. ad mart. c. 1.
[e] Cypr. epi. 11

A tum, offerre lapsis pacem, & Eucharistiam dare, id est, sanctum Domini corpus profanare audeant, &c.] negandam prorsus esse, si vi quadam atque procacia peteretur, tam ipsius Cypriani [a] quàm Cleri Romani [b] declarant epistolæ, ac præsertim liber à Cypriano scriptus de lapsis. Sed sicut aliquibus importunè vel inofficiosè petentibus vigor sacerdotalis resistere videbatur, ita humiliter submisseque indulgentiam efflagitantibus pastoralis commiseratio, cùm præsertim temporis ratio postularet, præstò erat: quod sæpiùs idem auctor demonstrat, dum Nouatianos suis scriptis exagitat, vt ea potissimùm epistola docet, quam eius argumenti, nimirũ de indulgentia lapsis danda, ad Cornelium scripsit [c]. Sed & in magno Nicæno Concilio [d] statutum reperitur, vt pro animi ardore, quo quis susceperit iniunctam peragere pœnitentiam, possit Episcopus indulgentiam, ne præstitutum integrum tempus persoluere teneatur, illi præstare. Sunt & alij de eadem re
B diuersorum Conciliorum canones; sed de his aliàs.

[a] Cypr. epist. 11. 12. 13. & seq.
[b] Apud Cypr. epi. 30. & 31.
[c] Cypr. epi. 54
[d] Cõcil. Nic. c. 11. & 12.

XL. COMMINATIO PAVLI.

At redeamus ad Paulum: qui quantumlibet benignum ac indulgentem cum Corinthio sic nequiter lapso se præberet, quòd nimirum ille aliqua saltem ex parte de admisso scelere egisset pœnitentiã: aduersus eos tamen, qui luxurijs item essent turpissimè inquinati, nec pœnitentiam egissent, se vindicem fore minatur, sic dicens [e]: Timeo enim, ne fortè cùm venero, nõ quales volo, inueniã vos; & ego inueniar à vobis, qualem nõ vultis.] & paulo pòst: Ne iterùm cùm venero, humiliet me Deus apud vos, & lugeam multos ex ijs qui antè peccauerunt, & non egerunt pœnitẽtiam super immunditia & fornicatione & impudicitia, quam gesserũt. Ecce tertiò hoc venio ad vos. In ore duorum vel trium testium stabit omne verbum. Prædixi, & prædico, vt præsens, & nunc absens ijs qui anteà peccauerunt, & ceteris omnibus, quoniam si venero iterùm, non parcam.] hæc ad eos
C ille: solutissimos enim in venerem fuisse Corinthios, superiùs dictum est.

[e] 2. Cor. 12. 13.

XLI.

Iam cetera, quæ ad Pauli res gestas spectare videntur, ordine prosequamur. Eadem quippe epistola, occasione quorumdam, qui iactanter nimis in magnum veritatis præiudicium aduersus ipsum se extollebant, sui Apostolatus insignia, quæ nimirum causa Euangelij passus esset, necessitate compulsus & inuitus (quod sæpiùs protestatur) aspicienda ob illorum oculos ponit. At quoniam quod ad graues ærumnas, quas perpessus est, spectat, earum maior pars à Luca prætermissa cognoscitur; eius verbis ipsa recitare, operæpretium ducimus. ait igitur [f]: Ministri Christi sunt, & ego (vt minùs sapiens dico) plus ego: in laboribus plurimis, in carceribus abundantiùs, in plagis supra modum, in mortibus frequenter. A Iudæis quinquies quadragenas vna minùs accepi. Ter virgis cæsus sum, semel lapidatus sum: ter naufragium feci, nocte & die in profundum maris
D fui. In itineribus sæpè, periculis fluminum, periculis latronum, periculis ex genere, periculis ex Gentibus, periculis in ciuitate, periculis in solitudine, periculis in mari, periculis in falsis fratribus, in labore & ærumna, in vigilijs multis, in fame & siti, in ieiunijs multis, in frigore & nuditate: præter illa quæ extrinsecus sunt: instantia mea quotidiana, solicitudo omnium Ecclesiarum. Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis scandalizatur, & ego non vror? &c.]

[f] 2. Cor. 11.
QVAE PASSVS SIT PAVLVS.

XLII.

Horum quidem complura à Luca esse prætermissa, nemo non videt: idque nõ inuidiæ vel oscitantiæ causa: sed quòd (vt in multis obseruauimus) nonnisi ea, quibus præsens fuit, sigillatim recenseat; cetera verò adeò summatim, vt tribus ferè verbis res gestas plurium mensium & annorum perstringat. Nam (vt nuper vidimus [g]) Pauli Epheso discessionem, in Macedonia commorationem, profectionem in Græciam, & nauigationem
E Troadem, quæ duorum propè annorum spatio esse peracta epistolæ eius manifestè declarant, perpaucis absoluit. Sed quod ad ea quæ à Paulo recensita sunt pertinet: de Iudaica illa animaduersione, qua vndequadraginta verbera infligebantur, cùm quinquies se ea Paulus affectum esse testetur, Lucas ne verbum quidem. Cumque Paulus ter se cæsum virgis dicat; de vnica tantùm virgarum animaduersione facta Philippis idem [h] meminit, & de lapidatione [i] facta Lystris. De naufragio item in hanc diem tertiũ passo, nihil prorsus. Sed hîc & illud breuiter necessariò monendum putamus lectorem; nonnullis accidisse, vt temporum ignoratione in maximos errores incidant, putantes nimirum, naufragium apud Melitam passum (quod Lucas [k] narrat) vnum è tribus fuisse à Paulo enumeratis: non animaduertentes, secundam epistolam ad Corinthios longè ante illud naufragium esse scriptam. Quamobrem scrupulosa quæ videtur in historia temporum indagatio, quantum conferat ad veram atque germanã diuinæ Scripturæ interpretationem,

[g] Act. 20.
PRAETERMISSA A S. LVCA.
[h] Act. 16.
[i] Act. 14.
[k] Act. 27.

[a] Chryſ. in epi. ad Rom. in prin. quiſque facilè iudicabit. Hæc ſentiens Ioannes Chryſoſtomus [a], & ipſe quibus in locis, A
quandóve Pauli epiſtolæ fuerint ſcriptæ, perueſtigans, hæc ait: Proinde hunc laborem nemo extra rem, néve hanc indagationem ſuperuacaneæ curioſitatis eſſe putet: confert enim nobis non parum ad quæſtiones explicandas ipſum epiſtolarum tempus.]

XLIII. Quod verò pertinet ad profundum maris, in quo ſe nocte ac die fuiſſe Apoſtolus tradit: cũ multę de ea re afferantur interpretationes: accipe, ſi non diſplicet, quod apud Bedam [b] ([b] Beda lib. quaſ. q. 3. tit. 8. col. 391.) legitur ex Theodoro, fuiſſe eo nomine teterrimum omnium carcerem Cyzicenum, qui ex eo quòd altiſſimus eſſet, adeoque deorſum depreſſus, meritò Profundum maris ſit dictus (DE PROFVNDO MARIS.): porrò illi ſimilis erat Athenis famoſiſſimus carcer, Barathrum appellatus, vel qui Syracuſis, Latomiæ nominatus; & qui Romæ nuncupatus eſt Tullianus, aliqua ex parte eidem comparandus: hi enim nominatiſſimi omnium habentur. At licet neque in Actis à Luca conſcriptis, nec in epiſtolis Pauli habeatur aliqua mentio de Pauli aduentu Cyzicum: tamen cùm conſtet eum veniſſe Troadem, Cyzicum itidem in Propontide ſitum B
cõſcendiſſe, par eſt credere. nam cùm, Strabonis [c] ([c] Strab. li. 12) ſententia, ea ciuitas ob magnitudinem, pulchritudinem, & legum bonitatem, bello pacíque accommodata, comparari poſſet cum principibus Aſiæ vrbibus; quæque (vt idem ait) iiſdem eſſet prędita ornamentis, quibus Rhodiorum, Maſſilienſium, & Carthaginenſium nobiliſſimæ ciuitates; à Paulo non fuiſſe eam neglectam, æquum eſt exiſtimare. Quæ ergo ibi grauiſſima paſſus eſt, inter eas adnumerat tribulationes, quas omnium vehementiſſimas in Aſia ſe eſſe perpeſſum, in eadem dicit epiſtola [d] ([d] 2. Cor. 1.). Nec quemquam moueat, quòd de carceribus ſuperiùs habuerit mentionem, dicens: In carceribus abundantiùs.] nam & de plagis acceptis itidem cùm meminiſſet, quæ generatim complexus erat, poſteà ſpeciatim enumerat. Sed quòd diuerſa ſit de profundo maris diuerſorum ſententia, lector quid velit ſentiat. C

XLIV. Poſt recenſitas denique quas paſſus eſt pœnas; eadem, quam diximus, occaſione, quòd ante annos quatuordecim ad tertium cælum [e] ([e] 2. Cor. 11.) raptus, viſiones & reuelationes acceperit, narrat; de quibus nos ſuo loco ſuperiùs egimus, anno nimirum Domini quadrageſimoquarto, quo contigerunt. Cùm verò ad Corinthios epiſtola ſcripta, Paulus, quod ſæpè pollicitus erat, iterùm ſpondet, Corinthum ſe eſſe venturum: tertium hunc eſſe ſui Corinthum aduentum (PAVLVS TERTIO INVISIT CORINTHIOS), ipſe iterùm eadem epiſtola teſtatus eſt, dicens [f] ([f] 2. Cor. 12. 13.): Ecce tertiò hoc paratus ſum venire ad vos.] & in fine iterùm: Ecce tertiò hoc venio ad vos.] Verùm cùm neque ex Luca in Actis, nec alibi in eiuſdem Pauli epiſtolis de ſecundo eius Corinthum aduentu mentio habeatur: fortaſſe ſic accidit, vt quemadmodum de ſe teſtatur idem Paulus triennio [g] ([g] Act. 20.) manſiſſe Epheſi; cùm tamen non ſemper ibi cõſederit, ſed ad alias Aſiæ ciuitates profectus Euangelium prædicans (quod Lucas [h] ([h] Act. 18. 19) teſtatur) Epheſum reuerſus, ſic D
à primo ſuo ad illos aduentu triennio manſerit: ita etiam, dum ſcribit Lucas [i] ([i] Act. 18.) Paulum annum & ſex menſes manſiſſe Corinthi, non intelligendum ſit, vt numquam per illud tempus inde receſſerit, ſed ad alias propinquiores Achaiæ ciuitates ipſum migraſſe, atque iterùm redeuntem, dictum tempus expleſſe: alio enim hęc quàm dicto ſenſu accipi non poſſe, qui cuncta exactè perlegerit, æquè conſentiet.

XLV. De reliquis Pauli rebus geſtis per tres menſes, quibus (vt Lucas [k] ([k] Act. 20.) ait) manſit in Græcia (intelligens per Græciam regiones omnes quæ ab Achaia vſque in Illyricum interiacet) ea tantùm habemus expreſſa, quæ idem ipſe Paulus ſcribens ad Romanos [l] ([l] Rom. 15.) his verbis ſignificat: Non enim audeo aliquid loqui eorum quæ per me non effecit Chriſtus in obedientiam Gentium, verbo & factis, in virtute ſignorum & prodigiorum, in virtute Spiritus ſancti: ita vt ab Ieruſalem per circuitum vſque ad Illyricum repleuerim Euangelium E
Chriſti.] ſed quam rationem habuerit in prædicando, mox ſubdit: Sic autem prædicaui Euangelium hoc, non vbi nominatus eſt Chriſtus, ne ſuper alienum fundamentum ædificarem: ſed ſicut ſcriptum eſt: Quibus non eſt annuntiatum de eo, videbunt; & qui non audierũt, intelligent.] hęc Paulus, qui proximo iam vere in Syriam rectà ſoluere, vt quam collegerat pecuniam, Ieroſolymam ad pauperes illic agentes deferret, in animum duxit: ſed inſidiantibus illi Iudæis, id facere minùs licuit: quamobrem, vt qua venerat via, rediret in Macedoniam, iter aggreditur vnà cum ſuis. hæc enim Lucas [m] ([m] Act. 20.) paucis deſcribit, ſic dicens: Cùm feciſſet menſes tres, factæ ſunt illi inſidiæ à Iudæis nauigaturo in Syriam: habuitque conſilium, vt reuerteretur per Macedoniam.]

XLVI. Sed antequam Paulus rediret in Macedoniam, Corinthum verſus iter direxiſſe, ac Cenchreas (quod eſt nauale Corinthiorum) perueniſſe, ibique ſcripſiſſe ad Romanos,

Origenes

A Origenes [a] existimauit, qui ait: Illud haud absurdè admonebimus, quòd videtur hanc epistolam de Corintho scribere: & alijs quidem pluribus indicijs, euidentiùs autem ex eo quod dicit: Commendo autem vobis Phœben sororem nostram, ministram Ecclesiæ quæ est Cenchreis (Cenchreæ enim dicitur locus Corintho vicinus, immò prorsus ipsius Corinthi) & ex hoc ergo apparet de Corintho scripta, & alijs quidem pluribus indicijs: euidentiùs tamen ex eo quod dixit: Salutat vos Caius hospes meus. de quo Caio scribés Corinthijs meminit dicens: At gratias ago Deo meo, quòd neminem vestrûm baptizaui, nisi Crispum & Caium. Simile & deinde datur indicium, vbi dicit: Salutat vos Erastus arcarius ciuitatis. de quo Erasto ad Timotheum secundam scribens dixit: Erastus remansit Corinthi.] hæc Origenes, ex quibus eam epistolam ad Romanos apud Corinthum scriptam esse concludit; cui nos etiam assentimur. Antequam igitur cetera Pauli itinera B relegamus; in his quæ ad Romanos scribit, & ad historicam veritatem spectare cognoscuntur, paululùm immoremur.

[a] *Orig. in præf. in epist. ad Roman. Theodor. in præf. in epist. Pauli, & alij.*

PAVLVS AD ROMANOS SCRIBIT.

XLVII. Ad Gentiles potissimùm, qui Romæ erant credentes, hanc Paulus scripsit epistolam: quod quidem ex verbis ipsius liquidò constat: sic enim ait in eius exordio [b]: Sæpè proposui venire ad vos (& prohibitus sum vsque adhuc) vt aliquem fructum habeam in vobis, sicut & in ceteris Gentibus. Græcis ac barbaris, sapientibus & insipiētibus debitor sum.] & prope finem [c]: Audaciùs autem scripsi vobis, fratres, ex parte, tamquam in memoriam vos reducens: propter gratiam quæ data est mihi à Deo, vt sim minister Christi Iesu in Gentibus, testificans Euangelium Dei, vt fiat oblatio Gentium accepta & sanctificata in Spiritu sancto.] At qualis eo tempore esset status Romanæ Ecclesiæ, eodem prædicante audiamus; hæc enim ait [d]: Primùm quidem gratias ago Deo meo per Iesum Christum C pro omnibus vobis, quia fides vestra annuntiatur in vniuerso mundo.] ac rursum [e]: Certus sum autem, fratres mei, & ego ipse de vobis, quoniam & ipsi pleni estis dilectione, repleti omni scientia, ita vt possitis alterutrum monere.] ac demum [f]: Vestra obedientia in omnem locum diuulgata est. Gaudeo igitur in vobis.]

[b] *Rom. 1.*
[c] *Rom. 15.*
[d] *Rom. 1.*

DE STATV ROMANAE ECCLESIAE.

[e] *Rom. 15.*
[f] *Rom. 16.*

XLVIII. His igitur patet, iam florentissimam fuisse Romanorum Ecclesiam, ac mirificè propagatam, atque adeò auctam, vt eius fides annuntiaretur in vniuerso Orbe, &, quod addit, eiusdem obedientia in omnem locum diuulgata esset. Hæc non eis blandiens (inquit Theodoretus [g]) sed vera dicens, posuit Apostolus: neque enim fieri poterat, vt quæ Romæ eueniebant, ea illos, qui in toto erant orbe terrarum, laterent. In illa enim Imperatores regiam suam habebant, & illinc emittebantur & qui gentibus præessent, & qui vectigalia à ciuitatibus exigerent. Iam verò in illam quoque decurrebant omnes qui regalia D profitebantur beneficia, & per hos omnes vbique significabatur quòd ciuitas Romanorum Christi doctrinam perceperat.] hæc ille. Sanctus Hieronymus [h] hæc magna consideratione à Paulo esse dicta cognouit: vnde ait: Vultis scire, ô Paula & Eustochium, quomodo Apostolus vnamquamque prouinciam suis proprietatibus denotarit? Vsque hodie eadem vel virtutum vestigia permanent, vel errorum. Romanæ plebis laudatur fides. Vbi aliquando tanto studio & frequentia ad ecclesias & ad martyrum sepulchra concurritur? Vbi sic ad similitudinem cælestis tonitrui, Amen reboat, & vacua idolorum templa quatiuntur? Non quòd aliam habeant Romani fidem, nisi hanc quam omnes Christi Ecclesiæ; sed quòd deuotio in eis maior sit, & simplicitas ad credendum.] hæc Hieronymus. Idem qui suprà Theodoretus [i] scribens ad sanctum Leonem Romanum Pontificem hæc habet de Romana vrbe, & fide illius: Accedit his, quòd hoc quoque, E quod rerum potitur, peperit Imperium, & propria sua appellatione eos quibus imperat impertiit: præcipuè autem & insigniter eam exornat fides, & fide dignus testis diuinus Apostolus, qui clamat: Fides vestra annuntiatur in vniuerso mundo. Si autem diuinæ prædicationis, statim susceptis seminibus, mirabiles hos fructus & tam vberes tulit; quænam ad eam, quæ nunc in ea versatur, pietatem laudibus celebrandam suffecerit oratio?] hæc ipse.

[g] *Theodor. in epi. ad Rom. cap. 1.*
[h] *Hierón. in præf. lib. 2. in epi. ad Galat.*

EMINENS FIDES ROMANORVM.

[i] *Habetur tom. 2. in fine nouæ edit.*

XLIX. Accidit hanc ob causam, quòd sicut omnes qui Romano subessent Imperio, Romanorum appellatione nobilitati essent, secundùm quod lege [k] sancitum est, vt omnes qui sub orbe Romano sunt, Romani ciues appellarentur: ita pariter omnes quotquot Catholica fide pollerent, Romani itidem dicerentur: eò quòd fides Catholica, Romana pariter diceretur. Quod licet superiùs occasione Catholici nominis sit perspicuè demonstratum; tamen eadem hîc repetere (quòd rei exigat argumentum) haud otiosum putamus; & in

[k] *L. in Vrbe Ro. ff. de stat. hom. secundũ lectionem Alciati.*

FIDES ROMANA, EADEM QVAE CATHOLICA

& in primis testimoniũ Theodosij iunioris Imperatoris sic scribentis ad Acacium [a] Episcopum Berœensem: Vos probatos Romanæ religionis sacerdotes esse, manifesto argumento declarate.] Sed & ipsos hæreticos consueuisse Catholicos cõmuni loquendi vsu itidem nominare Romanos, plura sunt exempla; vt apud Victorem Vticensem [b], cum Iocundus Arianus Episcopus ad Regis filium, Si gladio, inquit, peremeris, incipient Romani martyrem prædicare.] & apud Gregorium Turonensem [c] itidem de Ariano Principe: Cogitauit intra se dicens: Quia ingenium est Romanorum (Romanos enim vocāt homines nostrę religionis) vt ita accidat, & non sit virtus Dei.] Itemq; inferiùs [d] de Ariano sic dicente: Si consenseris dictis meis, exercemus hodie cachinnum de hoc Romanorum presbytero] hoc est, de Catholico sacerdote: ac rursum de ijsdem Arianis qui erant in Gallijs [e]: Quid putatis (dicebat vnus ex illis) quod nunc isti Romani dicant?] A

[a] *Extant in Act. Concil. Ephes. edit. Pelzan. tom. 5. c. 10.*
[b] *Victor Vticen. de persec. Vuand. lib. 2.*
[c] *Greg. Turõ. de glor. mart. c. 25.*
[d] *Eod li. c. 30.*
[e] *Eod. li. c. 79.*

L. Data est huius loquendi vsu ea occasio, quòd cùm Romana Ecclesia Petri peculiaris esset; qui (quod monstratum est sæpiùs) sicut caput totius Ecclesiæ à Christo Domino institutus, non tantùm eorum qui Romę vel in Italia essent, sed omnium in orbe terrarum Christianorum pastor diceretur & esset; ita ipsa meritò mater omnium diceretur Ecclesiarum. Sed quòd insuper supra Petram, eumdem & Petrum, à Christo fundatæ Ecclesiæ datum ab eodem esset priuilegium, vt portæ inferi, nempe hæreses (vt Epiphanius & alij sunt interpretati) non præualerent aduersus eam; eadem ex causa qui essent fide sincera, ac probati in omnibus Orthodoxi, ijdem Romani ab omnibus dicerentur. Nam ait Irenæus [f]: Ad hanc enim Ecclesiam propter potentiorem principalitatem necesse est omnem conuenire Ecclesiam, hoc est, eos qui sunt vndique Fideles: in qua semper ab his qui sunt vndique, conseruata est ea quæ est ab Apostolis traditio.] Sicque quod dicit Paulus de Romanis: Fides vestra annuntiatur in vniuerso mundo] propheticè dictum esse, Cyprianus in primis existimauit; qui ad Cornelium Papam scribens [g], hæc ait: Dum apud vos vnus animus, & vna vox est, Ecclesia omnis Romana cõfessa est. Claruit, fratres charissimi, fides, quam de vobis beatus Apostolus prædicauit: hanc laudem virtutis, & roboris firmitatem iam tunc in spiritu præuidebat, & præconio futurorum merita vestra contestans, dum parẽtes laudat, filios prouocabat.] hęc ipse. Sed obseruatione illud quoque, secundùm Ioannem Chrysostomum [h], dignum est, quod ait Apostolus: Fides vestra annuntiatur in vniuerso mundo.] quòd scilicet, sicut Ecclesia Romana, Petro prædicante, crediderat, ita credere deberent ceteræ nationes. ait enim ipse: Non dixit, Manifestatur, sed, Annuntiatur.] & paulo pòst: Hoc solùm ait, Annuntiatur: ac rectè quidem, Annuntiatur: planum faciens, quòd dictis nihil quidquam addendum vel demendum esset. Angeli seu nuntij hoc est opus, quæ dicuntur, ea sola deferre: ob quod & sacerdos Angelus vocatur, quòd non sua ipsius, sed ea tantùm nuntiat, quæ ab eo acceperit, à quo delegatur. Quamquam Petrus inibi etiam prædicauit: sed illius facta, sua esse ducit: vsque adeò (quod anteà diximus) inuidentia omni supra modum vacabat.] hæc ipse, exactè considerans, quòd quantumlibet idem Apostolus magnis præconijs celebret Ecclesiam Thessalonicensium [i], ad ipsam scribens, nihilominùs nequidquam tale de illa locutus fuerit. B C D

[f] *Irenæus lib. 3. c. 3.*
ROMANAE ECCLESIAE PRAEROGATIVA.
[g] *Cypr. epi. 57*
[h] *Ioan. Chrys. in epist. ad Rom. hom. 2.*
[i] *1. Thess. 1.*

LI. Sed cùm tam ex nuper dictis, quàm etiam ex superiùs enarratis de aduentu Petri Romam anno secundo Claudij Imp. constet Romanam Ecclesiam iam primitus erectam atque institutam fuisse: quænam subesse potuit causa, vt ad Romanos Paulus scribens, nullum prorsus de Petro habuerit mentionem? At multæ quidem: sed ea potissima creditur; Petrum scilicet edicto Claudij (vt dictum est) cum Iudæis semel Roma pulsum, ad externas Orbis oras prædicationem Euangelij conuertisse, & in his hactenus laborasse: quippe cùm vniuersi gregis curam à Domino sibi demandatam suscepisset, & quod ipse coram Apostolis de se testatur, dicens: Elegit Deus per os meum audire Gentes verbum Euangelij, & credere] non erat eius officij, in vno loco consistere, sed quantum homini licuisset, vniuersum peragrare Orbem, & nondum credentes ad fidem perducere, credentes verò in fide penitus stabilire. Si enim Paulus ad prædicandum itidem Gentibus Euangelium à Deo electus erat, licet neutiquam ei vniuersi gregis cura credita esset; tamen ex his quæ Lucas scribit, vidimus eum tot prouincias circumlustrasse, ac ita (vt de se ipse testatur [k]) Ierosolymis in Illyricum vsque longè lateque Euangelium prædicasse, vt cùm locum vlteriùs non haberet, Hispanias cogitaret: quid de Petro dicendum est, cuius præcipuè muneris erat in his præ ceteris insudare? E

PETRVS OCCIDENTALEM ORBEM PERAGRAVIT.
[k] *Rom. 15.*

Cùm

A Cùm præsertim non sicut in Orientalis orbis partes, sciamus ceteros Apostolos missos esse in Occidentem, vno excepto Barnaba, qui ad breue tempus Ligures docuit; vel Iacobo (si tamen consenserimus ijs qui tradunt eum citò rediturum Hispaniam penetrasse) ceterorum autem neminem esse missum, liquidò appareat. Petri igitur muneris erat, vt qui iam complures Orientis prouincias prædicando Euangelium peragrasset, iam (quod reliquum esse videbatur) lustraret orbem Occidentalem, & vsque ad Britannos (quod tradunt Metaphrastes [a] & alij) Christi fidem annuntians penetraret.

[a] Metaph. die 29. Iunij.

LII. Certè quidem Gregorius [b] scribens ad Episcopos Numidiæ, eos ab Apostolo Petro accepisse ordinationum initia testatur, hoc est, quod & antè Tertullianus [c] dicebat: Habes Romam, vnde nobis quoque auctoritas præstò est.] & Cyprianus [d] Romanam Ecclesiam matricem appellat, quòd non tantùm Carthaginensis Ecclesia ab ea fidem accepisset, sed quæ sub ipsa continentur Mauritania atque Numidia. B Et quis mirabitur hæc, cùm idem Paulus hac ipsa epistola testetur, impletum esse quod prædictum in Psalmo fuerat [e]: In omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum?] Meritò igitur manifestum fuisse ait Innocentius [f] ad Decentium scribens, Ecclesias in omni Italia, Gallia, Hispania, Africa, Sicilia, ac insulis interiacentibus positas à nullo alio quàm à Petro, vel eius discipulis & successoribus institutas esse. Non est ergo quòd iure quis possit de absentia Petri calumniam facere, vel de silentio Pauli mouere quæstionem; cùm scribens ad Corinthios, Galatas, Ephesios, Thessalonicenses, & alios, nequidquam de ipsorum Episcopis expressè meminerit. Potuit & illud perfacilè accidisse (etiam si dixerimus his temporibus Petrum Romæ egisse) vt familiares alias ad ipsum Paulus eidem tabellario dederit litteras; adeò vt non opus esset per alios salutari, cui ipse, C suis priuatis litteris monens, salutem plurimam impartitus esset. Hæc enim humanitatis officia inter Apostolos intercessisse, quis tam ab humanitate alienus negare præsumpserit? Sed de his satis.

[b] Greg. lib. 2. epist. 75.
[c] Tert. lib. de Præscrip. c. 36
[d] Cyprian. epist. 45.
POPVLI A PETRO VEL EIVS DISCIPVLIS DOCTI.
[e] Psalm. 10.
[f] Innoc. epi. 1.

LIII. Quanam autem occasione Paulus permotus scripserit ad Romanos, ex eius epistolæ argumento facilè assequi licet; de quo hæc S. Augustinus [g]: Epistola, inquit, quam Paulus Apostolus scripsit ad Romanos, quantum ex eius textu intelligi potest, quæstionem habet, vtrùm Iudæis solis Euangeliũ Domini nostri Iesu Christi venerit propter merita operum; an verò nullis operum meritis præcedentibus, omnibus Gentibus venerit iustificatio fidei, quæ est in Christo Iesu: vt non quia iusti erant, homines crederent; sed credendo iustificati, deinceps iustè viuere inciperent. Hoc ergo docere cõtendit Apostolus, omnibus venisse gratiam Domini nostri Iesu Christi; quam propterea etiam gratiam vo- D cari ostendit, quia non quasi debitum iustitiæ redditum est, sed gratuitò datum.] hæc de epistolæ argumento Augustinus. Sed qua rursum occasione ita scripsisset, hanc deinde affert rationem, quæ ex eadem ipsa epistola pariter intelligitur: Cœperant, inquit, nonnulli qui ex Iudæis crediderant, tumultuari aduersus Gentes, & maximè aduersus Apostolum Paulum, quòd incircumcisos & à legis veteris vinculis liberos admittebat ad Euangelij gratiam, prædicans eis, vt in Christum crederent, nullo imposito circumcisionis carnalis iugo: sed planè tanta moderatione, vti nec Iudæos superbire permittat, tãquam de meritis operum legis; nec Gentes merito fidei aduersus Iudæos inflari, quòd ipsi receperint Christum, quem illi crucifixerunt.] hactenus Augustinus. Ex his planè adducimur vt credamus Petrum Roma absentem fuisse: nam sicut olim in Concilio Ierosolymitano Iudæos Christianos eadem ex causa tumultuantes, Apostolica auctoritate [h], reddita de E omnibus ratione, compescuit; haud dubium hæc eadem Romæ idem Petrus, si præsens fuisset, minori negotio præstitisset. Nisi dicere velimus, eadem omnia pro sua defensione Paulum scripsisse, quòd de abrogatis legalibus sibi negotium factum esset.

[g] Aug. in expos. inchoatæ eiusd. epist.
DE ARGVMENTO EPISTOLAE AD ROMANOS.
[h] Act. 15.

LIV. At quidquid sit: quantumlibet ad ipsos Paulus scribens, eosdem tantopere laudet, & ad pietatem instituat, & multis argumentis amorem suum erga ipsos testatum reddat: tamen non prætermittit, quo minùs illos redarguat, facilitatis nimirum atque superbiæ, quòd (vt notat Hieronymus [i]) hæc fuerint peculiaria vitia Romanorum; quæ etiam Bernardus [k] exprobrat, sic dicens: Populus Romanus est. Nec breuiùs potui, nec expressiùs tamen aperire de tuis parœcianis quod sentio. Quid tam notum sæculis, quàm proteruia & fastus Romanorum? Gens insueta paci, tumultui assueta; gens immitis, & intractabilis, & vsque adhuc subdi nescia, nisi cùm non valet resistere.] hæc ille: quæ nos idcirco retulisse voluimus, vt quisque intelligat, non esse Romanorum virtutis, si Romana

ROMANORVM MORES PAVLVS SVGILLAT.
[i] Hieron. in præf. lib. 2. in epist. ad Rom.
[k] Bern. ad Eugen. lib. 4.

Ecclesia semper florentissima, caput extitit omnium Ecclesiarum, & deficientibus ceteris sedibus Apostolorum, ipsa permanserit inconcussa;& sicut olim, ita & semper illibata fides ipsius in vniuerso orbe Catholico prædicetur: sed potiùs esse sedis Petri tam excellentem prærogatiuam,& priuilegium eidem diuinitus impartitum. Dei enim donum est non ex operibus [a], ne quis glorietur. A

[a] Ephes. 2.

LV. Verùm vt tandem de illis,quorum idem Paulus[b] in fine suæ epistolæ meminit,agamus (id enim ad rerum gestarum historiam spectare quis dubitet?) Cùm commendat in primis Phœben ministrã ecclesiæ quæ est in Cenchreis, opinamur eam fuisse diaconissam, eiusdemque muneris & Mariam, de qua inferiùs ait: Salutate Mariam, quæ multùm laborauit in nobis.] similiter Tryphænã & Tryphosam;quę,inquit,laborant in Domino.] pariterq; Persidem, de qua itidem ait: Salutate Persidem carissimam,quæ multum laborauit in Domino.] quantum scilicet sexui femineo iure cõcessum esset. fuisse enim quasdam ecclesiasticas functiones,quæ mulierum diaconissarum essent, satis superiùs dictum est;ne quis putet has verbi prędicationem administrasse,quam iam Paulum illis inhibuisse,cùm ad Corinthios scriberet, certum est, cùm dixit [c]: Mulieres in ecclesijs taceant.] quibus non tantùm ibi docere, immò nec interrogare quidem vt discerent,illis permisit, dicens: Si quid autem volunt discere,domi viros suos interrogent. Turpe est enim mulieri loqui in ecclesia.] Sed hoc ipsum Chrysostomus eo temperamento existimat intelligendum, vt non prorsus feminis Apostolus interdixerit quolibet diuino sermone,sed illo tantùm qui publicus haberetur: sic enim ait: Pręsidentiam,quæ fit in medio ecclesiarum, illis prohibet,sedemque in pulpito,non doctrinæ verbum; non eam doctrinæ rationem, quæ ad priuatum vsum pertinet, amputando, sed eam quæ in medio fit & in communi theatro,quæ ipsis congruit Doctoribus.] hæc ipse; ac meritò quidem: nam quomodo vir infidelis per mulierem Fidelem sanctus efficeretur (quod ait Paulus [d]) nisi illa ipsum docente? Habent & Acta [e], non tantùm Aquilam Ponticum, sed & vxorem eius Priscillam, Apollo genere Alexandrinũ in fide Christiana instituisse. Sed quod ad hos pertinet: reuersos esse Romam Corintho, quò à Claudio pulsi ab Vrbe abierant, satis apparet: morte enim Claudij (vt diximus) Romam postliminio sunt reuersi qui fuerãt inde illius edicto expulsi Iudæi. at non tantùm illi,sed & alij Christi fideles illinc, Nerone Imperatore creato, Romam venerunt,& inter alios,quos nominat & salutari mandat, Tryphæna & Tryphosa nobiles Iconienses feminæ à Paulo Iconij ad Christum conuersæ, quarum est mentio in Theclæ Actis, quæ & fidelissima esse monstrauimus. B C

[b] Rom. 16. [c] 1. Cor. 14. [d] 1. Cor. 7. [e] Act. 18.

FEMINIS QVI DOCENDI MODVS PERMISSVS.

LVI. Mandat insuper salutari & Epænetum, quem Dorotheus [f] tradit factum esse Episcopum Carthaginensem; sed nulla eius rei mentio reperitur apud Africanos scriptores Ecclesiasticos. Post hos omnes salutem suo nomine dici mandat Andronico & Iuniæ, quos cognatos & concaptiuos appellat, ac nobiles in Apostolis, quòd ad illud munus ante ipsum adsciti fuissent: quamobrem iure creditum est, hos fuisse Christi antiquos discipulos; quorum Andronicum factum fuisse in Pannonia Episcopum, idem auctor tradit. Adhuc etiam Vrbano & Stachy salutem dicit; quorum hunc ad Byzantinam Ecclesiam administrandam à Petro fuisse missum, iam superiùs diximus. His adiecit Apellem & Herodionem, aliosque qui ex Aristobuli essent vel ex Narcissi domo. Quòd verò ad Aristobulum spectat: missum illum fuisse ad regendam Ecclesiam in Britannia collectam, Græci [g] testantur. Narcissum verò Athenarum Ecclesiã curasse, Ampliatum Odyssæ, & Vrbanum in Macedonia esse creatum Episcopum, Hippolytus [h] testari videtur: quorum omnium anniuersaria agitur commemoratio tam à Græcis quàm à Latinis trigesimaprima mensis Octobris [i]. Quod ad Narcissum spectat, constat errasse qui putarunt Apostolum intellexisse de his qui erant ex familia Narcissi potentissimi liberti Claudij Imperatoris, penes quem (vt Suetonius [k], Tacitus, ac Dio testãtur) summa rerũ erat. Hæc facilè suaderi possent; nisi constaret ipsum Narcissum odio Agrippinæ matris Neronis Imperatoris, ante biennium, cùm primùm scilicet Nero creatus est Imperator, fuisse necatum: Tacitus [l] enim mortem eius recenset sub Consulatu Asinij & Acilij. Præter hos autem addit Rufum, Asyncritum, Phlegontem, Hermam, Patrobam, Hermem, Philologum, Nereum, quibus fermè singulis certas Eiscopatus sedes tribuit Dorotheus: sed quoniam eius fides improbatur in multis, referre omittimus. Nouissimè autem salutari mandat Iuliam & Olympiadem. D E

[f] Doroth. in Synopsi.
QVI SALVTATI SVNT A PAVLO.
[g] Græc. Menolog. die 15. Mart.
[h] Hippol. de 72. discip.
[i] Martyrolog. Rom. ea die
[k] Sueton. in Claud. c. 28. Tacit. lib. 11. Dio lib. 60.
[l] Tacit. li. 13.

LVII. Rursum verò, qui illis æquè salutem impertiant, recensens, ait: Salutat vos Timotheus

A theus adiutor meus,& Lucius,& Iason,& Sosipater,cognati mei.] Porrò Lucium,quem dicit,eumdem esse cum Luca,ea ratio persuadet,quòd (vt eiusdem [a] Acta declarant) vnà cum his Paulo coniunctus erat. Sed quòd eos idem Paulus cognatos appellat, sicut & paulo superiùs Iuniam & Andronicum: non propinquitate sanguinis, eò quòd diuersarum essent ac longè distantium regionum; sed quòd eosdem in Euangelio genuisset, ita dixisse, Origenes [b] existimauit:sed verius putamus,sic cognatos eos esse nominatos,quòd essent eiusdem gentis, nempe Iudæi. Nam idem superiùs Iudæos omnes cognatos suos appellat,cùm ait [c]: Optabam enim ego ipse anathema esse à Christo pro fratribus meis, qui sunt cognati mei secundùm carnem, qui sunt Israëlitæ.] Certè si quos genuit in Euangelio, cognatos dicere voluisset,ante omnes Caius,quem baptizauerat,& alij plures eo digni erant nomine. Sed quòd non æquè Aquilam & Priscillam, quos constat fuisse Iu-
B dæos,cognatorum nomine exornet, illam puto fuisse causam, quòd hi notiores esse videbantur, quippe qui aliàs tempore Claudij Romæ agebant: ceteros verò fortasse aduenas Iudæos sic speciatim opus fuerit demonstrasse. Scripsit Tertius Pauli discipulus, qui ei erat à manu, hanc epistolam,vt ipse scribés indicat dicens: Saluto vos ego Tertius,qui scripsi hanc epistolam in Domino.] Hunc factum esse Episcopum Iconij, Diodorus [d] Tarsensis in primis,& post eum Dorotheus testantur. Quæ autem absoluta epistola,post Amen,ex more positum,sunt subscripta,manu Pauli (quod in alijs interdum facere consueuit) esse exarata, & tamquam appendicem addita, existimamus. Sed hactenus de epistola ad Romanos.

[a] *Act.* 20.
DE COGNATIS PAVLI.
[b] *Orig. in epist. ad Rom. c.* 16.
[c] *Rom.* 9.
[d] *Diod. Tarsen. in epist. ad Rom.* 16. *Doroth. in Synopsi.*

Antequam autem Pauli ac sociorum iter Ierosolymam versus singillatim, vt à Luca descriptum habetur,ordine prosequamur,necessarium ducimus,ea primùm referre,quæ LVIII.
C antequam illuc peruenerit Paulus, ibi facta esse noscuntur. Sanè quòd hoc anno (vt dicturi sumus vberiùs suo loco) Paulus vinctus cùm ad castra apud Tribunũ ductus esset, rogatus est ab eo [e], num ipse Ægyptius ille esset qui ante hos dies tumultum in populo concitasset, & seductos quamplurimos Iudæos secum in desertum duxisset; ea de mago illo hoc anno contigisse, euidens est testimonium: quænam verò hæc fuerint, Iosepho ea narrante, hîc referre operæpretium existimamus. Sed vt sciamus pariter, quisnam esset primis his Neronis temporibus Iudæorum status, rem paulo altiùs repetere opus esse videtur; idque ex Iosepho, qui his verbis, vt se habuit, exactè describit [f]: Ceterùm Iudææ res prolabebātur vsque in deterius: tota enim referta erat latronum receptaculis,& magicis prestigiatoribus,imperitique vulgi seductoribus:quorum multos,sicut & latrones,Felix Præses quotidie comprehensos afficiebat supplicijs,& in his Eleazarum Dinæi filium,
D qui non mediocrem latronum globum circa se habebat,dolo viuum in suam potestatem redegit: data enim ei fide quòd nihil mali esset passurus, persuasit vt ad se veniret, moxque vinctum Romam transmisit. Cumque odio prosequeretur Ionatham summum Pontificem, vt admonitus ab eo sæpè de administrandis meliùs rebus Iudaicis, ne omnium erratorum inuidia publica in ipsum recideret (ad cuius preces hunc Procuratorem Cæsar miserat) rationem excogitauit,qua liberaretur ab eius molestis interpellationibus. Graue est enim nocendi cupidis, si admonentur crebriùs. Qua de causa Felix amicum Ionathæ fidissimum Dorem, Ierosolymitanum genere, induxit promissa pecunia, vt sicarios ipsi Pontifici immitteret. Quod ille in gratiam Præsidis fecit his artibus.Quidam quasi religionis ergô in vrbem ascenderunt sicis clàm succincti sub vestibus: qui permixti Ionathæ famulitio, peremerunt hominem. Cuius facinoris quia nemo vltor extitit,
E inuitati hac licētia sicarij per singula festa ventitantes,& tela celantes, pari modo immixti turbis, alios confodiebant propter priuatas inimicitias, alios conducti pecunia: idque non modò in reliquis vrbis partibus,sed & in ipso templo;nam & ibi interdum ausi sunt cædes patrare, ac si nihil hoc modo pietatem læderent. vnde fas est credere, Deum tanta impietate offensum,auersatum esse Ierosolyma, temploque,vt non ampliùs puro domicilio Romanos induxisse, purificaturos id flammis lustralibus; gentique cum liberis simul & vxoribus seruitutis iugum imposuisse, quò castigatiores redderentur hoc infortunio. Et vrbs quidem talibus infestabatur latrocinijs.] prosequitur idem dicere de magis populum seducentibus, verbis istis:

[e] *Act.* 21.
DE RERVM IVDAICARVM STATV
[f] *Ioseph. ant. lib.* 20. *cap.* 6. *& de bello Iud. li.* 2. *c.* 12.

Impostores autem & magi turbas illectas post se trahebant in solitudines,pollicentes se diuinitus ostensuros eis clarissima signa & prodigia: persuasaque multitudo mox pœnas luit dementiæ: retractos enim eos Felix neci dedit. Eodem tempore quidam ex Ægypto LIX.

MAGI SEDVCVNT POPVLVM.

Ægypto venit Ierosolymam, vatem se esse profitens, & plebi suadens, vt secuta se in montem Oliueti ascenderet, qui è regione vrbis ad quintum stadium est: illic enim visuros suo iussu cadere Ierosolymorum mœnia, ita vt per eorum ruinas aditus in ciuitatem pateat. Quo cognito, Felix iubet milites arma sumere; stipatusque multis equitibus ac peditibus, erumpens inuadit turbam seductam ab Ægyptio: quorum quadringentis occisis, ducentos viuos cepit: Ægyptius autem ipse pugna elapsus disparuit.] hæc Ierosolymis. Quid autem foris, idem narrat his verbis: Post hæc latrones rursum ad rebellandum Romanis incitabant populum, dictitantes excutiendum illorum imperium: & non assentientium vicos direptos absumebant incendijs. A

LX. ALTERCATIO INTER IVDAEOS ET SYROS CAESAREAE

Apud Cæsaream quoque inter Iudæos habitatores & Syros de pari iure ciuitatis rixa exorta est. Nam Iudæi potiori conditione volebant esse, quòd vrbis eius conditor Herôdes Rex fuerit Iudæus genere. Id Syri non inficiabantur quidem, sed aiebant vrbem turrim Stratonis dictam à principio; quo tempore nullum ibi Iudæum inhabitasse. Quæ res pòst peruenit ad cognitionem Præsidum, correptisque ex vtraque parte tumultus auctoribus, affecerunt eos verberibus, & hoc modo seditionem compresserunt aliquamdiu. Rursus autem oppidani Iudæi freti diuitijs, per cõtumeliam Syros lacessebant conuitio: qui tametsi inferiores quod ad facultates attinet, ferociores tamen eò quòd plurimi Romanis per ea loca militantium Cęsarienses essent & Sebasteni patria, aliquantisper & ipsi regerebant in Iudæos conuitia. Deinde ad lapides ventum est, ita vt multi vtrimque vel sauciarentur, vel caderent: penes Iudæos tamen fuit victoria. Felix autem vt vidit contentionem progressam vsque ad belli speciem, prosiliens rogabat Iudæos vt desinerent: quibus non parentibus, immisit armatos milites; multisque cæsis, plures captiuos fecit, & multas eorum domos diuitijs refertas in prædam concessit militibus. Iudæorum verò honoratiores, aut modestiores, sibi ipsis timentes, rogauerunt Felicem, vt militibus receptui caneret, parceretque iam, & resipiscendi facultatem concederet: idque Præses indulsit eorum precibus.] B C

LXI. DISSIDIVM INTER SACERDOTES ET PONTIFICES.

Subdit idem de ciuili discordia conflata inter ipsos sacerdotes atque Pontifices, sic dicens: Per idem tempus Agrippa Rex summum sacerdotium Ismaëli contulit Phabæi filio: & ipsi summi Pontifices dissidere cœperunt à sacerdotibus & primatibus Ierosolymitanorum ciuium: singulique incedebant stipati manu audacissimorum & seditiosorum hominum: conflictantesque inter se mutuis certabant conuitijs & lapidationibus: nec erat qui compesceret, quasi vacante vrbe magistratibus. In tantum autem exarsit summorum Pontificum impudentia, vt auderent seruos suos in areas mittere, qui auferrent debitas sacerdotibus decimas, ita vt aliqui pauperiores è sacerdotum ordine alimentorum inopia fame deficerent. Tanto plus tum pollebat violentia seditiosorum, quàm iustitia.] hactenus Iosephus de miserrimo statu Iudæorum huius anni, quo & Felix (vt suo loco dicemus) è magistratu abijt. D

LXII. DE ADVENTV PAVLI CVM SVIS TROADEM.

Sed iam ad Paulum redeamus: qui (vt vidimus) hoc ipso anno venturus Ierosolymam, collectam pecuniam allaturus ad Christianos qui ibi erant paupertate pressi, recessit Corintho: illicque remanente [a] Erasto, ceteri comitati sunt eum; nimirum (ait Lucas) Sosipater Pyrrhi Berœensis, Thessalonicensium Aristarchus, & Secundus, & Caius Derbeus, & Timotheus, Asiani verò Tychicus & Trophimus. Hi cùm præcessissent, sustinuerunt nos Troade.] hæc de profectione Corintho, & de Pauli comitibus Lucas [b]: qui præsens his omnibus, quippe qui erat vnus ex his qui Paulum comitabantur, exactè relegens non solùm res ipsas in itinere gestas, sed & dies ferè singulos numerans, luculentam satisque perspicuam eius peregrinationis nobis reliquit historiam; quam in hæc verba prosequitur: Nos verò nauigauimus post dies Azymorum à Philippis, & venimus ad eos Troadem diebus quinque, vbi demorati sumus diebus septem.] Quid verò ibi acciderit, mox subdit his verbis: Vna autem sabbati, cùm conuenissemus ad frangendum panem, Paulus disputabat cum eis, profecturus in crastinum, protraxitque sermonem vsque ad mediam noctem. Erant autem lampades copiosæ in cœnaculo, vbi eramus congregati. Sedens autem quidam adolescens nomine Eutychus super fenestram, cùm mergeretur somno graui, disputante diu Paulo, ductus somno, cecidit de tertio cœnaculo deorsum: & sublatus est mortuus. Ad quem cùm descendisset Paulus, incubuit, super eum, & complexus dixit: Nolite turbari, anima enim ipsius in ipso est. Ascendens autem, frangensque panem, & gustans, satisque allocutus E

[a] 2. *Tim*. 4.
[b] *Act*. 20.

vsque

A vsque ad lucem, sic profectus est. Adduxerunt autem puerum viuentem, & consolati sunt non minimè.] hæc Lucas de rebus gestis Troade.

Sacram synaxim hunc conuentum fuisse, Augustinus [a] in primis sugillans Priscillianistas & Manichæos, testatur his verbis: Nec illud moueat, quod Priscillianistæ Manichæorum simillimi ad ieiunandum die Dominico solent testimonium de Apostolorum Actibus adhibere, cùm esset Apostolus Paulus in Troade.] & inferiùs de ipso Apostolo Paulo sic loquitur: Ascendens autem, inquit, cùm fregisset panem, atque gustasset, satisque esset allocutus vsque ad diluculum, sic profectus est. Absit vt hoc sic accipiatur, tamquam solerent Apostoli Dominico die solemniter ieiunare. Vna enim sabbati tunc appellabatur dies qui nunc Dominicus appellatur; quod in Euangeliis apertiùs inuenitur: nam dies resurrectionis Domini, prima sabbati à Matthæo, à ceteris autem tribus Vna sabbati dicitur; quem constat eum esse qui Dominicus posteà appellatus est. Aut ergo post peractum diem sabbati; noctis initio fuerant congregati, quæ vtique nox iam ad diem Dominicum, hoc est, ad Vnam sabbati pertinebat: & ita eadem nocte fracturus panem, sicut frangitur in sacramento corporis Christi, produxit sermonem vsque ad medium noctis, vt post sacramenta celebrata, rursum vsque ad diluculum alloquens congregatos, quoniam multùm festinabat, vt lucescente proficisceretur Dominico die. Aut certè si in Vna sabbati non per noctem, sed per diem hora Dominici fuerant congregati: eo ipso quod dictum est, Paulus disputabat illis exiturus alia die, expressa est causa producendi sermonis: quia fuerat exiturus, & eos sufficienter instruere cupiebat. Non ergo solemniter die Dominico ieiunabant: sed necessarius sermo, qui studij feruentissimi audiebatur ardore, reficiendi corporis causa interrumpendus esse non visus est profecturo Apostolo, qui eos propter alios suos vsquequaque discursus, vel numquam, vel rarissimè visitabat: præsertim quia tunc ex illis terris (sicut consequentia docent) ita discessurus erat, vt iam non esset eos in carne visurus. Ac per hoc magis ostenditur Dominicis diebus solita illis non fuisse ieiunia; quia ne hoc crederetur, curauit scriptor libri causam producendi sermonis exponere: vt sciremus, si aliqua necessitas oriatur, vrgentiori actioni non esse prandium præferendum: quamuis ab istis auidissimè audientibus, & ipsum fontem cogitantibus profecturum, atque ideò magna siti non aquæ, sed verbi, sine satietate quidquid influebat haurientibus, non tantùm carnale prandium, verùm etiam cœna contempta est. Sed tunc, quamuis Dominico die solita illis ieiunia non fuissent, non erat tamen Ecclesiæ tam insignis offensio, si aliqua tali necessitate, qualem Apostolus Paulus habuit, die toto Dominico vsque ad medium noctis, vel etiam vsque ad diluculum reficere corpora non curarent.] hæc sunt quæ de eo sacro conuentu disputat Augustinus, cui Beda [b] ac ceteri Orthodoxi scriptores assentiuntur.

LXIII. [a] Aug. ep. 86. PAVLVS SYNAXIN TROADE HABVIT.

[b] Beda in Act. c. 20.

LXIV. Quòd autem S. Augustinus eam panis fractionem, non tantùm sacræ, sed communis etiam mensæ vsui applicari posse significat; cùm nec de incidendo panem, sed frangendo dumtaxat, in diuinis Scripturis fit mentio: planè indicatur, viguisse apud Iudæos eam consuetudinem, vt conficientes panes, eos incisionibus in particulas plures signatos coquerent: quod quidem ex Rabbino rerum Iudaicarum antiquarum perito accepimus; eos sic incisos coquere solitos panes, vt sic ad esum non esset opus illos incidere, sed solùm frangere; sicuti facere solent etiam hodie in placentis azymis ea planè figura, qua expressas eas hîc vides.

E

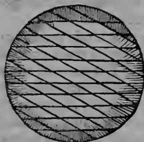

Indeque euenisse putamus quòd de buccellis comedendis in iisdem diuinis Scripturis frequens mentio reperitur. Sicut etiam apud Romanos constat fuisse vsu receptum, vt

panem quemlibet, placentámve quadrifida decussatum incisione, ad diuidendum postea in partes quatuor, coquerent; cuius singulæ partes, quadræ nominarentur, non quòd quadratam figuram referrent, sed quòd quarta pars panis esset. Habes enim id in primis à Virgilio in Moreto descriptum his versibus, cùm agit de conficiente panem: A

Format opus, palmaq; suum dilatat in orbem,
Et notat expreßis æquo discrimine quadris.] Sed & de iisdem quadris Horatius[a]:
Qui dicit: clamat, Victum date. succinit alter,
Et mihi diuiduo findetur munere quadra.] & Martialis[b]:
Nec te liba iuuant, nec secta quadra placentæ.] & alibi[c]:
Libetur tibi candidas ad aras
Secta plurima quadra de placenta.] & Iuuenalis[d]:
Vt bona summa putes aliena viuere quadra.] licet pro mensa alij quadram acceperint, sicut & in illo Virgilij[e]: B
— patulis nec parcere quadris.]

Ceterùm, teste Varrone[f], tempore dictorum poëtarum mensæ solebant esse rotundæ, & non quadratæ, vnde & complures poëtæ orbes posuere pro mensis: quod antiqua marmora docent, exhibentia mensas orbiculares. Sicut & ex iisdem dictis errare mihi videntur, qui discos ad desuper incidendum edulia positos, quadras dictos esse putarunt. Ad ea rursus quæ dicta sunt, Athenæus[g] locuples testis accedit, dum ait: Blomilios panes vocari dicunt habentes incisiones, quos Romani quadratos vocant.] Adstipulatur egregiè & Hesiodus[h], vbi hæc habet Græcè:

Ἄρτον δειπνήσας τετράτρυφον ὀκτάβλωμον] Latinè sic:
Panem quadrifidum cœnatus morsibus octo.] C

LXV. Sed describenda hîc ex antiquis imaginibus sculptis eiusmodi panis decussati forma, quam sic exhibent quæ hactenus visuntur Romæ vetera monumenta.

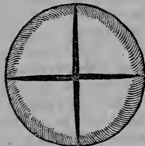

D

Ita enim sculpta extat in Sigmate illo quod apud S. Chrysogonum est, formis expresso à Fuluio Vrsino, vbi adstans minister singulis accumbentibus singulos panes ex canistro præbet. In Marmorario apud S. Laurentium in Lucina aliud huic simile spectare licet: sed & in sarcophago operis Christiani in ecclesia S. Sebastiani, in cœmiterio Callisti, cophini sic efformatis panibus pleni habentur insculpti: & aliis in locis memini me vidisse, sicut in ecclesia S. Clementis veteri pictura redditos. Quod igitur in iisdem Christianorum monumentis itidem contingat panes eodem modo efformatos inspicere; planè significatur, eumdem Gentilium morem illis signis decussandi panes antequam coquerentur, ab ipsis Christianis, quòd typus crucis iisdem signis exprimeretur, religiosè esse susceptum: id enim ex iis quæ S. Gregorius[i] in Dialogis scribit, satis perspicuè potest intelligi: ait enim in Martyrio monacho: E

LXVI. Dum quadam die fratres illius panem subcinericium fecissent, eique obliti essent signum imprimere, sicut in hac prouincia crudi panes signo signari solent, vt per quadras quatuor partiti videantur; idem Dei famulus affuit, eisque referentibus, signatum non fuisse cognouit. Cumque panis ille prunis esset & cineribus coopertus, dixit: Quare hunc minimè signastis? Qui hoc dicens, signum crucis contra prunas fecit. Quo signante, protinus immensum crepitum panis dedit, ac si ingens in ignibus olla crepuisset. Qui dum coctus postmodum fuisset ab igne subtractus, ea cruce signatus inuentus est, quam non contactus, sed fides fecit.] hactenus sanctus Gregorius. Sed & illud liquet, non solùm communes panes ad esum paratos eiusmodi decussatione crucis signum exprimente à maioribus consignari consueuisse, sed & eos ad sacrum Eucharistiæ vsum

[a] Horat. lib. 1. epist. 17.
[b] Martialis lib. 3 epig. 76
[c] Lib. 9 epig. 95.
[d] Iuuenal. satyr. 5.
[e] Virg. Æneidos 7.
[f] Varro lib. 4. de ling. Lat.
[g] Athen. li. 3.
[h] Hesiodus de oper. & die.
[i] Greg. Dial. lib. 1. c. 11.

A vſum abſque fermento confici ſolitos: cuius tamen diuiſæ in fractione partes, non quadras, ſed particulas, ſeu buccellas ob panis illius exiguitatem appellatas eſſe, ſuperiùs diximus. Factum verò poſteà eſt, vt in iiſdem myſticis panibus non crux tantùm, ſed Chriſtus crucifixus formis redderetur expreſſus. At de his hactenus, quæ occaſione duplicis fractionis panis voluimus addidiſſe. Iam verò ad Paulum Troade profectionem inſtituentem redeamus.

Cùm igitur quàm vehementiſſimo Pauli deſiderio Troes affecti eſſent, adeò vt eius LXVII.
audiendi cupiditate diem noctemque pendentes ab eius ore tranſegiſſent: non ſicut E-
pheſiis poſteà dixit, ſe non ampliùs ab illis fore videndum; ſed pignus apud illos relin-
quens, ſpem reditus tribuit: reliquit enim apud eos penulam, atque libros, quos tamen
ſequenti anno ad Timotheum ſcribens, vt ad ſe mitteret, litteris [a] ſignificauit, ſic di- [a] 2. Tim. 4.
B cens: Penulam, quam reliqui Troade apud Carpum, veniens affer tecum, & libros, ma-
ximè autem membranas.] Sed quænam eſſet Pauli penula, inſtituto obligati, quo gloſ-
ſemata elucidare polliciti ſumus, nobis eſt explicandum. Fuiſſe in primis penulam, ve- DE PENVLAE VSV.
ſtem ad frigus ac pluuias expellendas compoſitam, qua potiſſimùm iter agentes vti con-
ſueuiſſent, ſatis explicat Ælius Lampridius [b], quod & Cicero [c] ad Atticum ſcribens ęquè [b] Lamprid. in Alexand.
demonſtrat, & Spartianus in Hadriano. Duplicíſque erant generis penulæ; villoſa alte- [c] Cic. ad Attic. lib. 13.
ra, altera verò ſcortea. de vtraque Martialis [d], qui villoſam Gauſapinam appellat, agit: [d] Martial. epigr. lib. 14.
ſed de penula ſcortea primùm hoc diſticho:

Ingrediare viam cælo licet vſque ſereno,
Ad ſubitas nuſquam ſcortea deſit aquas.

& de penula Gauſapina:

C *Is mihi candor ineſt, villorum gratia tanta eſt,*
Vt me vel media ſumere meſſe velis.

Conceſſiſſe Alexandrum Imperatorem ſenibus Romæ ad frigus pellendum vti penulis,
idem qui ſuprà auctor eſt Lampridius. Ceſſiſſe itidem penulas vſui oratorum, dum in
foro cauſas agerent, his traditur apud Tacitum [e]: Quantum humilitatis putamus e- [e] Tacit. in dial. de Orat.
loquentiæ attuliſſe penulas iſtas, quibus adſtricti, velut incluſi, cum iudicibus fabu-
lamur?]

Ceterùm quod ad Pauli penulam ſpectat, alia & ab his prorſus diuerſa illa erat. Quæ LXVIII.
enim, quęſo, ratio patitur, vt in itinere ipſe poſitus, iter agentis veſtem adeò neceſſariam
ipſo fermè initio peregrinationis ibi reliquerit? Rurſum, quę ſubiit occaſio, vt dum Ro-
mæ eſſet in ſuo conducto, libero detentus carcere, vbi manſit biennio, eadem tunc egeret
D penula, vt eam ſecum Romam vt ferret, Timotheum rogarit? Quamobrem aliæ fuerunt QVAE PAVLI PENVLA.
de Pauli penula diuerſæque ſententiæ: quoſdam enim ſenſiſſe, eam fuiſſe loculos ſeu the-
cam in qua libri conderentur, tradit Ioannes Chryſoſtomus [f]: alij tamen antiquiores, [f] Chryſ. in 2. ad Tim. 4. hom. 10.
per id quod penulam vertit interpres, ex eo quòd Græcè habetur, φαιλόνιω, volumen,
Paulum ſignificare voluiſſe ſenſerunt. Vnde [g] Hieronymus ad Damaſum ſcribens, hæc [g] Hier. epiſt. 125. q. 2.
ait: Volumen Hebræum replico, quod Paulus φαιλόνιω iuxta quoſdam vocat.] ſicq; Pau-
lus ad ſe deferri mandauit volumen Hebræum, nempe vetus Teſtamentum, libros, &
membranas: licet hæc inter ſe differant. Nam volumen chartæ in ſeipſas reuolutæ con-
ficiunt: librum verò dicere conſueuerunt, cùm multæ papyraceæ chartæ iunctæ ſimul [h] Exod. 24.
compaginantur; ſi autem conficerentur ex pellibus, tunc dicerentur membranæ. Volu- Deut. 17.
men autem dici conſueuiſſe vetus Teſtamentum, diuina Scriptura [h] ſæpè teſtatur: quòd 28. 29. 32.
E ſic reuolutum eſſet, prout & hodie in ſynagogis vtuntur Hebræi. & aliis locis.

Rurſus verò penulam dici veſtem ſacram, apud Græcos Chriſtianos ſcriptores ſæ- LXIX.
piùs teſtatum habetur, ſic dictam, quòd vno interiectu totum ambiret ſacerdotem, à PENVLA VESTIS SACERDOTALIS.
φαίνομαι & ὅλον, quòd tota conſpiciatur; quam & Latinè planetam dicere conſueuimus,
à πλάνης, quòd circum errans totum ambiat corpus, ſicut eſſe ſolent quæ antiquiores in
eccleſiis aſſeruantur: ſunt enim de his complura teſtimonia, in primis Nicephori [i] Epi- [i] In Codice Biblioth. Vatic. & excuſa eſt inſerta in Act. Conc. Epheſ. edit. Pelt. Tom. 5. c. 22.
ſcopi Conſtantinopolitani, qui ſcribens ad Leonem Tertium Romanum Pontificem,
& dona mittens hæc ait: Symbolum autem mediatricis inter nos dilectionis miſimus
fraternæ veſtræ beatitudini encolpium aureum, *crucem pectoralem ſcilicet*, cuius vna fa-
cies cryſtallum incluſum, altera picta nigello, & intus habet alterum encolpium, in quo
ſunt partes honorandi ligni in figura crucis poſitę; tunicam candidam, & penulam ca-
ſtaneam, inconſutilem ſtolam, & ſemicinctia auro variegata.] hæc ſecundùm antiquam

translationem, vt reperimus in codice scripto epistolarum Nicolai Papæ. Vertit penulam interpres, quæ Græcè erat φαινόλιον; sicut à Philotheo Episcopo Constantinopolitano in commentario[a] de sacris officiis edito dictum φαινόλιον, casulam (quod idem est quod planeta) vertit interpres, sic dicens: Egreditur retrò sacerdos demissam portans casulam.] & inferiùs voce Græca: Sacerdos aperiens sanctas portas, demissum phænolium gestans.] Itemque Metaphrastes[b] in Marciano: habet solam penulam vestem sacerdotalem, quæ corpus operiebat.] Verùm ex his duabus recitatis sententiis, vel de volumine, vel de sacra veste, alterutram quam velit lector sequatur: sed magis placet vt volumen sacræ legis intelligi debeat; tum quòd Græcè legatur φαινόλην, & non φαινόλιον; tum etiam, quòd haud magni videretur esse negotij vel impensæ alias sacras vestes eiusdem generis Romæ conficere, absque eo quòd ex Asia eam velit per Timotheum ad se deferri. Non sic quidem de legis volumine, quod cùm sacrosanctum haberetur, haud facilè librariis describendum committeretur. Sed iam ad ipsam die Dominico celebratam synaxim Troade reuertamur.

[a] Habetur Tom 4. Biblioth. sanct. eclum. 528.
[b] Metaphr. 10. Ianuarij.

LXX. Quantumlibet ad noctis tenebras expellendas copiosum numerum, quem Lucas[c] refert, fuisse lampadum in cœnaculo collocatum, quisque iure dicere posse videatur: tamen exploratissimum est, consueuisse Iudæos non tantùm ad lumen inducendum, tenebrasque pellendas, lucernas incendere, sed & lætitiæ causa, cùm celebritatem aliquam agerent, vt docet etiam Persius versibus illis alia occasione à nobis superiùs recitatis, cùm ait[d]:

[c] Act. 20.
[d] Persius satyra 5.

— At cùm
Herodis venere dies, vnctaq; fenestra
Dispositæ pinguem nebulam vomuere lucernæ.]

Sicque non tantùm lætitiæ causa, sed & religionis ergô, incendi ab eis consueuisse lucernas, exploratissimum est. Et vt prætermittamus de candelabro aureo septem infusoria habente, re omnibus notissima; testatur Iosephus[e], cùm seruaretur stola pontificia in turri cui nomen erat Antonia, ibi quotidie solitam incendi lucernam. Qui quidem vsus in Ecclesiam dimanauit: nam non ad lucem tantùm inducendam, sed ad pium religionis cultum amplificandum interdiu, vel in sacris adhiberi, vel aliter in honorem numinis accendi lumina, consuetudinis fuisse, complura sunt antiquorũ exempla. Cùm enim ab ipso rerum nostrarum initio ordinem fuisse constet in Ecclesia Ceroferariorum clericorum, qui & Acolythi dicebantur, cuius (vt diximus) mentio est apud Cyprianum, Cornelium Papam, Eusebium, Romanum Concilium sub Siluestro, necnon Synodum quartam Carthaginensem; quorum eo ordine initiatorum clericorum muneris erat, ad sacram mysteriorum pompam ferre accensos cereos: cumq; eadem sacra, licet aliquando nocte, vt in Vigiliis, tamen clara etiam diei luce peragi consueuisse, certissimum sit: æquè exploratum habetur, adhiberi solita in Ecclesia luminaria non ad tenebras tantùm propellendas, sed ad sacri quoque cultus celebritatem illustrandam. Id equidẽ in Orientis ecclesiis fieri solitum, S. Hieronymus agens contra Vigilantium fidei desertorem, istæc Catholicis exprobrantem, planè testatur his verbis: Absque martyrum reliquiis, per totas Orientis ecclesias, quando legendum est Euangelium, accendunt luminaria, iam Sole rutilante, non vtique ad fugandas tenebras, sed ad signum lætitiæ demonstrandum.] hæc ipse, qui agere pergit de luminum mystico sensu.

DE VSU LAMPADARUM RELIGIONIS CAUSA.
[e] Ioseph. ant. lib. 18. c. 6.

LXXI. De aliis verò locis, quod ad diurnum spectat lumen, sic dicit: Cereos autem non clara luce accendimus, sicut frustrà calumniaris: sed vt noctis tenebras hoc solatio temperemus, & vigilemus ad lumen, ne cæci tecum dormiamus in tenebris. Quòd si aliqui propter imperitiam & simplicitatem sæcularium hominum, vel certè religiosarum feminarum, de quibus verè possumus dicere: Confiteor, zelum Dei habent, sed non secundùm scientiam: hoc pro honore martyrum faciunt: quid inde perdis? Causabantur quondam & Apostoli, quòd periret vnguentum; sed Domini voce correpti sunt. Neque enim Christus indigebat vnguento, nec martyres lumine cereorum: & tamen illa mulier in honorem Christi hoc fecit, deuotioque mentis eius recipitur: & quicumque accendunt cereos, secundùm fidem suam habent mercedem, dicente Apostolo: Vnusquisque in suo sensu abundet. Idololatras appellas huiusmodi homines? Non diffiteor, omnes nos, qui in Christo credimus, de errore idololatriæ venisse: non enim nascimur, sed renascimur Christiani. Et quia quondam colebamus idola, num colere Deum non debe-

NON SPERNENDUS VSUS LUMINUM.

A debemus, ne simili eum videamur cum idolis honore venerari? Illud fiebat idolis, & idcircò detestandum est: hoc fit martyribus, & idcircò recipiendum est.] hæc Hieronymus, qui ad Riparium [a] scribens, exclamat: Accensi ne, inquit, ante tumulos eorum cerei, idololatriæ insignia sunt?] [a] *Hier. ep. 58.*

Haud equidem est dubium, Gentiles etiam (quod & Iudæi pia religione agebant) incendere consueuisse eadem ex causa lucernas. vnde & Iuuenalis [b]: LXXII. [b] *Iuuē. sat. 12.*

Et matutinis operantur festa lucernis.]

Docet hoc ipsum Tertullianus [c] sæpiùs, vt in Apologetico: Nec lucernis, inquit, diem infringimus.] & inferiùs: Quàm elatissimis atque clarissimis lucernis vestibula enubilabat.] & ad vxorem [d] meminit de ianua lucernata: necnon etiam in libro de Idololatria de eadem re agit; sed de eo loco inferius. De his etiam locuples testis est Dio GENTILIBVS COMMVNIS VSVS LVMINVM. [c] *Tertul. in Apolog. c. 31.* [d] *Idem ad vxor. l. 2. c. 6.*
B in Nerone, cùm ait, lætitiæ & honoris causa Vrbem repletam fuisse lucernis, & festa fronde, necnon suffitibus. Sed cùm hæc ipsa (vt vidimus) æque Iudæi factitarent atque Gentiles: cur non potiùs à Iudæis ea, sicut & pleraque alia, quàm à Gentilibus Ecclesiam mutuatam esse dixerimus? Et si velimus accepta ab illis esse; quid absurdum, si eadem in veri Dei cultum conuersa fuerunt, vt alia multa quæ superiùs recensuimus?

Huiusmodi quidem pietatis officia feruentissimo studio à Fidelibus exhiberi solita constat testimonio etiam Vigilantij dicentis, moles cereorum, Sole fulgente, accendi solere in ecclesiis; licet ipse pium cultum derideat, perinde ac si id Fideles facerent ad martyres illuminandos. In quem hæc iure Hieronymus: Cereos non clara luce accendimus (sicut frustrà calumniaris) nimirum vt hoc pietatis officio putemus martyres è LXXIII. FREQVENS LVMINVM VSVS.
C tenebris vindicari, quorum lucerna [e] est Agnus. Sed mysterium docet, scilicet sic facere, vt (quod sequitur) noctis tenebras hoc solatio temperemus: nempe, quod ait Apostolus: Nox præcessit, dies autem appropinquauit: abiiciamus ergo opera tenebrarum, & induamur arma lucis.] ac proinde (quod subdit) vigilemus ad lumen, ne cæci tecum dormiamus in tenebris.] perstat enim in metaphora, qua superiùs iam quartò eumdem non Vigilantium, sed Dormitantium nominarat; & paulo superiùs dixerat: Tu vigilans dormis, & dormiens scribis.] Vel adhuc etiam dicere possumus, quod ait: Cereos non clara luce accendimus] non ipsum diem per lucem claram intellexisse, sed lumen ipsum quo cerei accenduntur: vt sit sensus: Non fulgenti lumine accendimus cereos (vt tu dicis) ad illustrandos martyres. sicque nihil de die esse locutum. Nam quonam pacto negasse potuit, interdiu à Fidelibus accendi lumina, qui paulo pòst de toto Oriente, vbi ipse [e] *Apoc. 21.*
D agebat, hæc ait: Per totas Orientis ecclesias, quando legendum est Euangelium, accendunt luminaria, iam Sole rutilante, non vtique ad fugandas tenebras, sed ad signum lætitiæ demonstrandum.] Immò & id ipsum factitari solitum in Ecclesia Ierosolymitana, sub qua viuebat ipse Hieronymus, Epiphanius scribens ad Ioannem tunc temporis eius sedis Episcopum, demonstrat, dum ait: Cùm venissem in villam quæ dicitur Anablatha, vidissemque præteriens ibi lucernam ardentem, interrogassemque quis locus esset, didicissemque esse Ecclesiam, &c.] accidit id quidem interdiu: nam noctu non mirum multas vidisse vbique ardentes lucernas. At nec rursum potuit Hieronymus ea dixisse de Ecclesia Occidentali, in qua pariter accendi solita lumina interdiu, S. Paulinus ipsius æqualis docet his versibus [f]:

Clara coronantur densis altaria lychnis, [f] *Paulin. in Natal. 3. S. Fel.*
E *Lumina ceratis adolentur odora papyris,*
Nocte diéque micant. Sic nox splendórque diei
Fulget, & ipsa dies cælesti illustris honore
Plus micat innumeris lucem geminata lucernis.

Sic pariter quod idem subdit Hieronymus: Quòd si aliqui propter imperitiam & simplicitatem sæcularium hominum, vel certè religiosarum feminarum, de quibus possumus dicere: Confiteor, Dei zelum habent, sed non secundùm scientiam: hoc pro honore martyrum faciunt: quid inde perdis?] idem est ac si diceret: Esto quod tu dicis, id eo modo quo asseris, faciant simpliciores, vt putent cereis martyres illustrandos, sicque habeant zelum non secundùm scientiam: quid tamen inde perdis? Vsitatus est differendi modus Hieronymi, vt aduersus hæreticos pugnans, nec latum vnguem eisdem loco cedat. Ceterùm eiusmodi pietatis cultum à se probari, in eodem commentario paulo inferiùs, LXXIV. QVAE HIERONYMI SENTENTIA FVERIT.

ferius, & suprà, eodem argumento ad Riparium scribens, apertè æquè ac liberè (quod A
dictum est) profitetur, dum ait: Accensi ante tumulos eorum cerei, idololatriæ insignia sunt?] hæc ipse, Vigilantij dictum execratus. Commendant & ceteri sanctissimi Patres eius sæculi, eiusmodi à Fidelibus fieri solitas oblationes: & tantum abest vt hæc fuerint simplicium officia tolerata, vel habentium zelum non secundùm scientiam, vt sanctus Augustinus[a] ad hæc ipsa præstanda pro concione populum sit exhortatus, sic dicens: Qui possunt, aut cereolos, aut oleum, quod in cicindelibus mittatur, exhibeant.] & Paulinus[b] his versibus:

[a] S. Aug. de tēp. ser. 215.
[b] Paulin. in Natal. 6. S. Felic.

Ast alij pictis accendant lumina ceris,
Multiforesque cauis lychnos laquearibus aptent,
Vt vibrent tremulas funalia pendula flammas.]

LXXV. VNDIQVE PROBATVS SACER VSVS LVMINARIVM.

Est & commentarius Euodij Vzalensis Episcopi, cuius meminit sæpiùs[c] Augustinus, B
vbi de cereis afferri solitis ad reliquias sancti Stephani[d], iisdemque diuinitus in visione monstratis agit, deque eo qui obtulit candelam argenteam[e]. Deplorat Athanasius[f] cereos à Fidelibus oblatos, sed ab Arianis sublatos, & idolis incensos. Quàm verò sumptuosa esse solerent vasa aurea, vel argentea, vel alterius generis metallorum affabrè facta ad lumina incendenda composita, vt pharicantari, lampades cum delphinis, coronæ cum liliis, candelabra, cerostrata, atque lucernæ, in quibus non oleum commune tantùm, vel cera, sed interdum opobalsamum vel nardinum oleum in honorem Dei vel Sanctorum incenderetur, satis expressum ac sæpiùs repetitum habetur in libello de munificentia Constantini, de donis scilicet quæ nonnullis à se erectis ecclesiis contulit: quod quidem scriptum vt legitimum atque germanum[g] Ecclesia Romana semper habuit; dicemus nos de ipso suo loco. Perseuerasse noscitur id genus vasorum vsus etiam C
Gregorij Papæ tempore: qui ad Anthemium[h] scribens, meminit de coronis cum delphinis, aliisque lilia habentibus furto sublatis. Nec quis miretur, si hæc facta sint tempore pacis Ecclesiæ, regnantibus Christianis Imperatoribus: cùm constet, vrgente adhuc persecutione, ecclesias vti consueuisse argenteis lucernis, atque capitulatis, quę lampades erant multa habentes capita, quibus lumina incenderentur, quorum apud Augustinum[i] est mentio ex Actis proconsularibus.

[c] Aug. ser. 33 de diuers. iterùm, & de Ciuit. Dei, lib. 22. c. 8.
[d] Euod. de mirac. S. Steph. lib. 1. c. 2. & lib. 2 cap. 2.
[e] Lib. 1. c. 13.
[f] Athan. ep. ad Orthodox. circa princ.
[g] Extat To. 1. Concil. in Siluestro.
[h] Greg. lib. 1. ind. 9. ep. 66.
[i] Aug. epist. 165.

LXXVI. At verò hæc pietatis officia fuisse Deo gratissima, complura miracula, quæ tum oleo dictarum lampadum, tum etiam cera è candelabris sumpta peragi consueuerunt, quæ alibi attigimus, certissimam fidem faciunt. Sed in præsentiarum satis esse putamus, eumdem qui suprà, Paulinum fidelissimum testem adducere; quem Gregorius Turonensis[k] ex libro eiusdem, quem scripsit de rebus sancti Martini, citat his verbis: Factum D
est autem, vt inuidia tentatoris immissum incendium domum voraci flamma combureret, & sparsum per aridas tabulas cuncta vastaret. Intereà clamor ad cælum tollitur, & beati Martini auxilium imploratur. Meminit ille etiam ceræ particulæ à Sancti templo delatæ: quæ reperta, & igni iniecta, protinus cunctum restinxit incendium: nouoque miraculo cera, quæ ignem alere est solita, violentias ignis vi sanctitatis oppressit. Hæc Paulinus in sexto operis sui libro versu conscripsit, accepto à sancto Perpetuo Episcopo Turonensi de his indiculo.] hucusque Gregorius. Certè quidem hac nostra ætate complura his similia constat edita esse miracula ex ceris illis, quæ ex cereo accepto Paschali, aliisque puris admixtæ, & sacro chrismate delibutæ, ac benedictione sanctificatæ sunt: quę & eò quòd agni, Christi typum præseferentis, haberēt impressam imaginem, Agnus E
Dei dici consueuerunt; quas recèns baptizati suspensas ferrent ad collum. Nam cum suis infantibus Gentiles bullas, ad auertendas fascinationes (vt docet Varro[l]) re turpicula consignatas, vel aliter superstitionibus auctas, collo appenderent; ad eas abolendas (vt de multis aliis accidit) placuit, superstitione in religionem mutata, ex eiusmodi sacris ceris bullas confici, quas agni Christum præseferentis imagine insignitas geniti in Christo gestarent. Cordis item imaginem in bullis suis Gentiles ferre consueuerant, quo (vt tradit Macrobius[m]) sic noscerent se esse homines, si corde præstarent: Christiani verò, Christi agni imagine, discerent eius exemplo esse mites & humiles corde. Sed in his non immoramur, quòd sciamus R. P. Vincentium Bonardum, Magistri Sacri Palatij collegam, nouarum ex officio scriptionum cognitorem, eiusdem argumenti eruditum scripsisse libellum.

[k] Greg. Tur. de mirac. sancti Martini, c. 2. prope fin.
DE VSV SACRAE CERAE IN AGNI FORMAM EFFIGIATAE.
[l] Varro de lingua Latina lib. 6.
[m] Macrob. Satur. lib. 1. c. 6

LXXVII. Ceterùm quis prohibet (quod sæpiùs diximus) profana per verbum Dei sanctificata

A cata, in sacrum transferri vsum? Nónne constat, ex Ægyptiorum auro & argento, Dei iussu, sacra vasa ad diuinum cultum esse conflata? Multa quidem ex superstitione Gentilitia in Christianam religionem laudabiliter esse translata, pluribus exemplis superiùs, Patrumque auctoritate sunt demonstrata. Sed quod ad lampades ac cereos, de quibus est sermo, spectare videtur: quis iure calumnietur, si quæ olim idolis (vt ait Hieronymus[a]) eadem modò martyribus offerantur? Si quæ etiam diebus sabbatis lucernæ accenderentur in templis, non quòd (vt inquit Seneca[b]) dij egerent lumine, sed pietatis ergò, eædem in Dei genitricis honorem sint translatæ? Si insuper qui in Saturnalibus[c] cerei erogabantur, in solemnitatem Occursus Domini & sanctissimæ eius genitricis fuerint permutati: Quid, inquam, mirum, si inolitas apud Gentiles consuetudines, à quibus eos, quamuis Christiani effecti essent, penitus posse diuelli impossibile videretur, easdem in veri

GENTILES RITVS HRISTIANA RELIGIONE DEPVRATI.

[a] Hier. in Vigilant.
[b] Senec li. 15. epist 66.
[c] Festus verbo Cerei. Macrobius in Satur. lib. 1. c. 7.

B Dei cultum transferri, sanctissimi Episcopi concesserunt? Mirificum illum Gregorium Thaumaturgum id præstitisse, Gregorius Nyssenus[d] testatur; idque & alios factitasse, & communi Ecclesiæ vsu receptum fuisse, Theodoretus[e] affirmat. Facum vsus in sacris origo tribuitur Atheniensibus, de quibus hæc apud Suidam[f]: Lampadis tria festa agunt Athenienses, Panathenæis, Vulcanalibus, Prometheis. Ister ait, Athenienses primùm facibus esse vsos in Vulcani sacris, qui vsus ignis primus deprehenderit, & mortalibus demonstrarit.] hæc Suidas. At si quis repetat eius rei antiquiorem originem; ex Ægyptiis in Græcos, sicut & idolorum cultum, & omnium ferè deorum nomina (vt Herodotus[g] auctor est) fluxisse reperiet. Nam (vt idem testatur) ab eisdem Ægyptiis[h] vetus agebatur anniuersaria die solemnitas, quæ nominabatur Accensio lucernarum, cum illi noctu circa domos suas solebant accendere frequentes lucernas. Cùm autem ab ino-

[d] Greg Nyss. in vita sancti Greg. Thaumaturgi.
[e] Theodoret. de Euang veritat. lib. 8 in fine.
[f] Suid. verb. λαμπάδος.
[g] Herod. in Euterp. li. 2.
[h] Idem eod.

C lito tot sæculis vsu tam Ægyptij, quàm ceteri eos imitati, diuelli vix possent; veneranda antiquitas Ecclesiastica, non sine instinctu diuini numinis, superstitionem in religionem conuertit; effecitque vt quod impendebatur idolis, prouide in Dei cultum conuerteretur, nimirum vt in ipsa Ascensionis Dominicæ nocte in honorem Domini eadem exhiberentur pietatis obsequia: sicque non tantùm in Ægypto, sed in Palæstina, aliisque Christiani orbis Ecclesiis, vt ea nocte plures lucernæ accenderentur, fuit olim pia consuetudine introductum, quod alicubi hactenus perseuerat. Testatur & Beda[i], de locis sanctis agens, nocte Ascensionis Domini sic montem Olìueti lampadum lumine illustrari, vt mons ardere, & cetera loca supposita viderentur. Quis insuper inique ferat, si quæ olim complures Christianorum in natalitiis principum consueuerunt factitare, eadem in natalitiis martyrum fuerint commutata?

[i] Beda de locis sanctis, c. 7.

D At quàm faciles essent Christiani complures, vt hæc olim Gentilium more præstando, idololatriæ crimen incurrerent, fidem certam facit Tertullianus[k], qui in eos inuectus, sic ait exprobrans: Sed luceant, inquit, opera vestra. At nunc luceant tabernæ & ianuæ nostræ. Plures iam inuenies Ethnicorum fores sine lucernis & laureis, quàm Christianorum.] hæc Tertullianus: ex quibus poterit quisque perfacilè intelligere, quàm benè consultum fuit, & sicut necessariò, ita & piè effectum, vt sacer vsus cereorum ac luminum à superstitione Gentilium vindicatus, veri Dei cultui fuerit consecratus; quo pietatis officio Fideles non ampliùs superstitionem Gentilitiam, sed diuinum numen excolerent. At vt tandem rem diuino testimonio obsignatam relinquamus; hæc pia religionis officia Deo esse acceptissima, non semel, verùm multoties ipse miraculis editis declarauit. Quorum ea breuiter hîc tantùm referam, quæ S. Gregorius Papa[l] de re- LXXVIII.

[k] Tertul. de Idol. c. 14.

DIVINO MIRACVLO VSVS LAMPADVM COMPROBATVS.

E bus suo tempore in Vrbe gestis scribit his verbis: Die verò alio cùm in ea lampades sine lumine dependerent, emisso diuinitus lumine sunt accensæ. Post paucos iterùm dies, cùm expletis Missarum solemniis, extinctis lampadibus, custos ex eadem ecclesia egressus esset, post paululum intrauit, & lampades, quas extinctas reliquerat, lucentes reperit: quas negligenter extinxisse se credens, eas iam solicitus extinxit, & exiens ecclesiam clausit: sed post horarum trium spatium regressus, lucentes lampades, quas extinxerat, iterum accensas inuenit: vt videlicet ex ipso lumine apertè clarescceret, quia locus ille à tenebris in lucem venisset.] hæc ille, cùm agit de ecclesia S. Agathæ ab Arianis vindicata, & Catholicorum vsui restituta. Complura alia ac ferè innumera his essent addenda exempla diuinitus ostensa; sed quoniam aliò tendimus, nempe ad Paulum Troade abeuntem, hîc de his finis esto.

[l] S. Greg. Dial lib. 3. c. 30.

Peractis sacris, atque ad lucem Paulus producto sermone, quòd opportunum iam LXXIX.

PAVLI NAVIGATIO.
[a] *Hom. Iliad.* [b] *Plin. lib. 2. c. 96. & li. 36. c. 17.* [c] *Act. 20.*

adesse tempus videretur, relictis suis qui nauem conscenderent, ipse pedestri itinere propinquum locum, qui Asson est nominatus, peruenit, oppidum celeberrimum, portum habens aggere constructum, vt ab Homero [a] describitur, qui & à Plinio [b] Asson Troadis nominatur. Qui verò anteà nauigio profecti erant discipuli, Asson appellentes, illic in naui Paulum assumpserunt. Scribit autem hæc Lucas his verbis [c]: Nos autem ascendentes nauem, nauigauimus in Asson, inde suscepturi Paulum: sic enim disposuerat ipse per terram iter facturus. Cùm autem inuenisset nos in Asson, assumpto eo, venimus Mytilenen (*est ciuitas maritima in Lesbo insula portum habens.*) & inde nauigantes sequenti die venimus contra Chium, & alia applicuimus Samum, & sequenti die venimus Miletum. Proposuerat enim Paulus transnauigare Ephesum, ne qua mora illi fieret in Asia: festinabat enim, si possibile sibi esset, vt diē Pentecostes faceret Ierosolymis.] hæc Lucas. Quoniam enim Paulus experimēto didicerat, qua in se filij, quos genuerat in Euangelio, charitate essent affecti, quippe qui septem diebus ab illis Troade retentus esset, nec sibi ceteris abeuntibus vnà cum eis nauim conscendere licuisset, sed ab illis (vt par est credere) comitantibus, vix tādem diuelli potuisset. Hanc ob rem, ne Ephesum appellens, à Christianis illic agentibus, multis pariter diebus detineretur inuitus, Chio nauigans, relinquēs Ephesum, primò Samum, inde Miletum peruenit, quæ est nobilissima vrbs Cariæ ad mare sita. Sed hîc animaduertendum, quòd Græca exemplaria aliquid ampliùs habent à Latinis, nimirum eos, postquam appulissent Samum, commoratos esse Trogyllij, & sic sequenti die venisse Miletum; hæc enim in Græcis exemplaribus leguntur: *καὶ μείναντες ἐν Τρωγυλλίῳ.*] quę quidē lectio haud est recēns: nam & iis additis Ioannem Chrysostomum legisse constat, ac Græcorum ceteros omnes. Porrò Trogyllium est promontorium positum contra Samum, habens iuxta se paruam insulam, Trogyllium itidem appellatam. Distare à Samo Trogyllium stadiis quadraginta, Strabo testatur [d]. Sic igitur cùm proximè adiaceat Trogyllium Samo: eos primò appulisse Samum, ac deinde paulo vlteriùs nauigantes ea die commoratos esse Trogyllij, sequenti verò constat venisse Miletum. Studebat ille pro viribus nauigationem sic maturare, vt solemnitatem Pentecostes ageret Ierosolymis.

A B C (marginal section letters)

[d] *Strab. li. 14.*

LXXX.
[e] *Chrysost. in Act. hom. 43.*
PAVLI CONSILIVM VENIENDI IEROSOLYMAM.
[f] *Act. 21.* [g] *1. Cor. 9.*

At quid sibi vult (inquit [e] Chrysostomus) ista festinatio? Non propter festum, sed propter multitudinem (interim hæc Iudæis dabat) & rapere volens inimicos, festinabat sermonem annuntiare.] Sed & planè declarauit euentus, cur tantopere festinaret Pentecosten peragere Ierosolymis. Sciebat enim præcurrisse illuc ex Asia Iudæos, qui illum accusarent, calumniantes, ipsum aduersus legem, templum, & populum agere; sicque (quod & [f] fecerunt) in eum vniuersum populum concitarent. Nec insuper ipsum latebant, quæ D & posteà sibi, Ierosolymam cùm peruenisset, sunt significata: nimirum, illos ipsos Iudæos qui receperant Euangelium [g], quorum erat numerus multorum millium, omnes legis æmulos, pęnè infenso animo esse in Paulum, quòd accepissent ipsum prædicare discessionem à Moyse. Quamobrem vt tempori inseruiret (quod & ipse de se testatur, factus Iudæis tamquam Iudæus, & iis qui ex lege essent tamquam & ipse sub lege esset, vt Iudæos, & eos qui sub lege essent, lucrifaceret) ad solemne festum Pentecostes Ierosolymam festinat accedere, quò declararet se patrias leges non adeò auersari. Permissa enim ad tempus fuisse legalia, vt iisdem opportuno tempore vterentur, si vellent, Apostoli, satis superiùs dictum est: licet Epiphanius existimarit, Paulum Christiano more peregisse Pentecosten. Sed si hoc ipse mente concepisset; quid opus habuisset, vt illam Ierosolymis ageret, tantopere festinare? nam si Christiano more illud festum acturus E erat; non Ierosolymis tantùm, sed in omnibus Ecclesiis celebrare, liberum erat. Ceterùm ea ipsa quæ egit, cùm Ierosolymam peruenisset, cuius rei causa (vt dictum est) illuc profectus sit, apertè declarant.

LXXXI.
DE FESTIS DIEB. CHRISTIANOR.
[h] *Ignat. ep. 8.*

Verùm quod pertinet ad legalia: haud diutiùs ea permansisse, sed hac ipsa ætate magna ex parte fuisse sublata, manifestè apparet: quandoquidem Ignatius, qui vndecimo Traiani anno, quo passus est, suas in itinere positus Romā veniens scripsit epistolas, planè id admonet scribens ad Philippenses [h], ne festum Paschatis agerent cum Iudæis, sic dicens: Ad hęc contestor Episcopo & presbyteris in Domino: Si quis cum Iudæis celebrat Pascha, aut symbola festiuitatis eorum recipit, particeps est eorum qui Dominum occiderunt & Apostolos eius.] Porrò alias esse introductas in Ecclesiam festiuitates, eadem epistola idem ipse declarat, sic dicens: Festiuitates ne dehonestetis.] Meminit & inferius de

A de die Dominico: de quo & ad Magnesianos [a] scribens: Post sabbatum, inquit, omnis [a] Ignatius ad Magnes. epist. 6.
Christi amator Dominicum celebret diem, diem resurrectioni consecratum Dominicę,
reginam & principem omnium dierum.] meminit eiusdem & Ioannes [b] in Apocalypsi. [b] Apoc. 1.
Certe quidem ipso exordio nascentis Ecclesiæ obseruari cœptam ab Apostolis diem Do-
minicam, qua simul ad sacram synaxim conuenirent, argumento sunt quæ nuper de
conuentu Troade ab Apostolo habito vna sabbati, dicta sunt; quodque Paulus ad Co-
rinthios [c] scribens, vna item sabbati pecuniam pro collecta asseruari præcepit. Porrò fieri [c] 1. Cor. 16.
solitas collectas die Dominico, iam superius diximus. Sed de die Dominico paulò infe-
rius plura dicenda sunt.

Quod autem ad Pascha pertinet: placuit Petro in primam diem Pascha transferre: LXXXII.
non enim Pius Papa, vel Victor (vt alij putant) fuerunt eius rei auctores, cùm (quod Be- DIES PASCHATIS A PETRO PRAESCRIPTVS.
B da [d] testatur) cōstet Petrum die Dominico Pascha Romæ celebrasse, atq; id ipsum Mar-
cum, monente eodem Petro, Alexandrię docuisse. Quod & Proterus Episcopus Alexan-
drinus scribens ad Leonem Romanum Pontificem ingenuè profitetur, cuius fragmen-
tum epistolæ idem qui suprà recitat Beda [e]. Manifestè igitur Socrates [f] Nouatianus ho- [d] Beda in Retract. in Act. Apost. c. 20.
mo hallucinatur, dum ex decreto Nouatianorum confirmat esse debere in cuiusque vo-
luntatis arbitrio, quando velit Pascha peragere: quòd nulla dicat ratione cōsistere, quan- [e] Beda lib. de rat. tēp. c. 42.
do illud sit celebrandum. Sed Nouantes Nouatianos libenter auscultant, captātes quam- [f] Socr. lib. 5. c. 21.
cumque à quouis oblatam occasionem, ne vel in his subiici videantur Catholicæ Eccle-
siæ. sed de his aliàs pluribus. Explosis igitur legalibus cærimoniis, sic illa quæ præcipua
esse videbantur Iudæorum festa, Pascha atque Pentecosten, ex parte Apostoli celebrare
cœperunt: vt retinentes nomina; quæ noua erant in illis & augustiora, atque illa ipsa quę
C iisdem solemnitatibus typicè erant significata, iamq; per Christum impleta mysteria ce-
lebrarent. Hæc verò docuisse Apostolum, cùm post hæc Romæ agens id scripsit ad Co-
lossenses [g]: Nemo vos iudicet in cibo aut potu, aut in parte diei festi, aut neomeniæ, aut [g] Coloss. 2.
sabbatorum, quæ sunt vmbra futurorum, corpus autem Christi] complures existimarūt.
Non enim penitus festa Paulum abstulisse, sed (vt dictum est) ex parte tantùm, Tertullia-
nus [h] antiquitatum Ecclesiæ egregius testis docet his verbis: Si omnem in totum deuo- [h] Tertull. aduers. Psychic. c. 14.
tionem temporum, & dierum, & mensium, & annorum erasit Apostolus; cur Pascha ce-
lebramus annuo circulo in mense primo? cur quinquaginta exinde diebus in omni exul-
tatione decurrimus?]

At verò nec cùm ad Galatas Paulus scribens [i] dixit: Dies obseruatis, & menses, & LXXXIII
tempora, & annos. Timeo vos, ne fortè sine causa laborauerim in vobis.] aliud quàm Iu- [i] Galat. 4.
D daicas cęrimonias sugillauit. Nam Origenes, qui & iisdem cum Tertulliano temporibus QVAE DIERVM DAMNITVR OBSERVATIO.
claruit, nempe Seueri Imperatoris, haud ampliùs quàm centum quinquaginta annis à
temporibus Apostolorum, de vtraque Pauli sententia agens, ac fusiùs disputans contra
Celsum [k] hæc ait: Accommodatissimè, ad festos dies Gentilium scilicet arguendos, il- [k] Orig. contra Cels. lib. 8.
lud apud Paulum dictum videtur: Dies autem obseruatis, & menses, & tempora, & an-
nos. timeo forte ne sine causa laborauerim in vobis. Quòd si quis ad hæc fortasse obie-
cerit vel Dominicos dies, vel Parasceues, & Paschatis, vel Pentecostes tempora, quę ex
diebus vtique constant: dicendum, perfectiorem quemque, qui pro verbi Domini ac
Dei natura, dictis factisque & cogitationibus semper insistat, assiduò in Domini diebus
versari, & Dominicos perseueranter agere dies, & ad rectè viuendum sedulò paratiorem
se reddere, & à mundi suauitatibus abstinere, &c.] pergit enim agere de Paschate,
E quòd celebretur à Christianis, quòd eo tempore immolatus sit Christus; & de Pente-
coste, quòd Spiritus sanctus cælitus effusus sit in Apostolos atque discipulos. Ac denique
monstrat pluribus, perfectiores Christianos mente sua semper agere dies festos; esse ta-
men imbecilliores, qui sensibilibus indigerent exemplis, iidemque his statutis festis ma-
nu ducendi essent ad sublimiorem perfectioremque disciplinam. quamobrem hæc sub-
dit: Istiusmodi arbitror vbi Paulus cognouisset festi diei partem, festum id nominasse,
quod præter dies ceteros festos statis diebus celebraretur; & ex istiusmodi dicto aperuis-
se, non in parte aliqua festi diei, sed in integra quadam & indeficiente hunc esse, qui pro
verbi doctrina vitam perpetuò duxerit.] De iisdem festis sic ex parte sublatis hæc &
Gregorius Nazianzenus [l]: Festos dies Iudæus etiam agit, verum iuxta litteram: legem [l] Greg. Naz. in orat. in S. Pent.
enim corpoream consectans, ad spiritualem legem non peruenit. Festos quoque dies
Gentilis agit, verum iuxta corpus.] & paulo pòst: Feriamur ipsi quoque, verum vt Spi-
ritui

ritui gratum est.] & inferiùs, cùm agit de festo Pentecostes, deque ratione eius festi diei celebrandi à Christianis inita, hæc addit: Ob has fortasse rationes, vel his proximas, vel etiam sublimiores quasdam, magisque diuinas, Pentecostes diem Hebræorum voce colimus; quemadmodum & alios multos Hebraicos ritus obseruamus, apud illos quidem figura tenus celebratos, à nobis autem mysticè restitutos atque perfectos.] His consentientia scribit Basilius [a]. A

[a] Basil. in Isa. c. 1. & ad Amphiloch. de Spir. sanc. c. 27.

LXXXIV. DE FESTIS EX PARTE MVTATIS.

At in his sic ex parte mutandis, ritus etiam Apostolos Ecclesiam docuisse, quibus celebrarentur, Hilarius [b] testatur his verbis: Hæc quidem sabbata sabbatorum ea ab Apostolis religione celebrata sunt, vt his Quinquagesimæ diebus nullus neque in terram strato corpore adoraret, neque ieiunio festiuitatem spiritualis huius beatitudinis impediret: quod id ipsum extrinsecus etiam in diebus Dominicis est constitutum, qui vltra sabbati numerum per plenitudinem Euangelicæ prædicationis accedunt. Namque cum in septimo die sabbati sit & nomen & obseruantia constituta; tamen nos octaua die, quæ & ipsa prima est, perfecti sabbati festiuitate lætamur.] hucusque Hilarius. Sed & Epiphanius [c] agens contra Aërium nebulonem, primum sacrorum statutorum dierum impugnatorem, non aliunde quàm ex Apostolica constitutione obseruationem eiusmodi Ecclesiasticam tot sæculis antè præscriptam sibi vindicat. B

[b] Hilar. in prolog. expos. Psal.

[c] Epiph. hæres. 75.

LXXXV.

Sed quàm eruditè & eleganter Hieronymus [d] hæreticorum obiectiones, qui ex Apostoli verbis captiones quascumque possint calumniosè admodum aucupantur, refellat, hæc accipe: Dicat aliquis: Si dies obseruare non licet, & menses, & tempora, & annos; nos quoque simile crimen incurrimus, quartam sabbati obseruantes, & parasceuen, & diem Dominicam, & ieiunium Quadragesimæ, & Paschæ festiuitatem, & Pentecostes lætitiam, & pro varietate regionum diuersa in honore martyrum tempora constituta. C
Ad quod qui simpliciter respondebit, dicet, non eosdem Iudaicæ obseruationis dies esse, quos nostros. Nos enim non azymorum Pascha celebramus, sed Resurrectionis & Crucis: nec septem iuxta morem Israël numeramus hebdomadas in Pentecoste, sed Spiritus sancti veneramur aduentum. Et ne inordinata congregatio populi fidem minueret in Christo; propterea dies aliqui constituti sunt, vt in vnum omnes pariter veniremus: non quò celebrior sit dies illa qua conuenimus, sed quò quacumque die conueniendum sit, ex conspectu mutuo lætitia maior oriatur. Qui verò oppositæ quæstioni acutiùs respondere conatur, illud affirmat; omnes dies æquales esse, nec per parasceuen tantùm Christum crucifigi, & die Dominica resurgere, sed semper sanctæ Resurrectionis esse diem, & semper eum carne vesci Dominica. Ieiunia autem, & congregationes inter dies propter eos & à viris prudentibus institutos, qui magis sæculo vacant quàm Deo, nec possunt, immò nolunt toto in ecclesia vitæ suæ tempore congregari, & ante humanos actus Deo orationum suarum offerre sacrificium. Quotus enim quisque est, qui saltem hæc pauca, quæ statuta sunt, vel orandi tempora, vel ieiunandi, semper exerceat?] hæc & alia Hieronymus, vt apparet, in sententiam Origenis. At non hi quidem sic cunctis Christianis dies æquales esse dixerunt, vt festa dies non præstet non festæ: sed quòd dies, in quantum dies sunt, omnes ab eodem auctore creati, eiusdem sint considerationis: tamen quòd in aliquibus grandia inciderint diuina mysteria, ex his eosdem reddi celebriores constat: sicut de campis accidit, qui cùm omnes æquè sint terra, ille tamen nobilior habetur ceteris, in quo magis egregia sunt sata semina, vel plantatę arbores. Quamobrem certi dies his muneribus diuinitus illustrati, celebriori cultu peragi debuerunt: cùm alioqui ob immensam Dei erga mortales largitatem effusam, cùm sufficere illi dies præscripti ad referendas gratias minimè videantur, omnibus diebus eadem meditari omnes æquè deberent. D E

[d] Hier. in ep. ad Gal. c. 4

QVOMODO CHRISTIANI FESTOS DIES OBSERVENT.

LXXXVI. DE SENSV VERBORVM APOSTOLI.

Sed quod spectat ad sensum verborum Apostoli: complures antiquorum, ac præsertim Græcorum, exposuerunt de Iudæorum festis Apostolum agere: alij ad superstitionem Gentilium retulerunt, quòd Gentiles passim distinctos haberent dies fastos, atque nefastos. In quam sententiam S. Augustinus scribens ad Ianuarium [e] hæc ait: Non itaque dies obseruamus, annos, & menses, & tempora; ne audiamus ab Apostolo: Timeo ne fortè sine causa laborauerim in vobis. Eos enim culpat, qui dicũt: Non proficiscar hodie, quia præposterus dies est. aut quia Luna sic fertur: vel proficiscar, vt prospera cedãt, quia ita se habet propositio siderum. Non agam hoc mense commercium, quia illa stella mihi agit mensem. Non plãtabo hoc anno vineam, quia bissextus est, &c.] Idem [f] alibi de

[e] Aug. epist. 119. & in Enchir. c. 79.

[f] Aug. contra Faust. lib. 32. c. 11. 12.

A de celebrando in Ecclesia Paschate atque Pentecoste, disputans contra Faustum hæc
impugnantem, aliisque [a] in locis, vt contra Adimantum, & in Psalmum centesimum de- [a] Aug. contra Adiman. cap. 16.
cimum, & ad Ianuarium scribens [b], exactam reddit rationem, consentientem ceteris an- [b] Epist. 119.
tiquis rerum Ecclesiasticarum tractatoribus. Nec est quòd quis moueat quæstionem,
quòd præter illa quæ ab eodem Paulo Apostolo dicta sunt, idem ipse rursus scribens ad
Romanos [c] sic dicat: Alius iudicat diem inter diem: alius autem iudicat omnem diem.] [c] Rom. 14.
de cibis enim illic agi, manifestissimum est: id enim communi consensione Patres locum
illum explicantes affirmant; licet S. Hieronymus contra Iouinianum agens, aliter locum
illum explicare videatur. Verùm iure dicere etiam quisque poterit, Apostolum de aliis
quàm Iudæorum festis esse locutum.

Ex his igitur ex sententia Origenis & Hieronymi recitatis, quibus dicitur Christia- LXXXVII
B nos sanctiores non hanc vel illam ad diuinum cultum præscriptam habere diem, sed
cunctis propensiùs diuinum numen venerari; inferri posse videtur, ea potissimùm ratio-
ne in Ecclesia antiquitus institutum, vt dies hebdomadæ omnes, feriæ nomine diceren-
tur. Non enim recens vel à Siluestro Papa primùm huiusmodi est excogitata nomencla-
tura, quæ ab antiquioribus Ecclesiasticis scriptoribus reperitur vsurpata. Nam & Ter-
tullianus [d] frequenter meminit de quarta & sexta feria. Idemque ait [e]: Nobis certè om- [d] Tertull. aduers Psychic. c. 2.
nis dies, etiam vulgata, consecratione celebratur.] & alibi [f]: Nos intelligimus, magis sab-
batizare vos omni opere seruili semper debere, & non tantùm septimo quoque die, sed [e] Idem eodem cap. 14.
per omne tempus.] Et Hieronymus [g] ad Algasiam, cùm & illud Pauli explicat: Ne- [f] Idem aduer. Iudæos, c. 4.
mo vos iudicet in parte diei festi] Vt alios, inquit, dies festos putent, alios non festos:
nobis enim, qui in Christum credimus resurgentem, iugis & æterna festiuitas est.] Ac- [g] Hier. epist. 151. q. 10.
C cedit his illa ratio, quòd sicut Iudæi [h] Paschalem solemnitatem septem diebus come- [h] Exod. 12. Leu. 3. Num. 18.
dentes azyma celebrabant, ita Christi Ecclesiæ placuit totidem dies alia ratione post Pa-
scha solemniter agere, eamque ob causam eos ferias dicere; quarum quoniam prima
erat ipsa festiuitas Paschæ, quæ mox sequitur, secunda, ac deinceps ceteræ numeraren-
tur eodem ordine. At quoniam (vt dictum est) quolibet die primo, quem Dominicum
appellandum esse maiores censuerunt, eamdem Christi resurrectionis memoriam sin-
gulis agendam hebdomadis statuerunt: inde factum est etiam, vt sicut in prima Resur-
rectionis hebdomada dies singuli feriæ nomine dicebantur, ita sequentibus singulis heb-
domadis, quòd eadem repetita solemnitas videretur, eodem quoque modo ceteri heb-
domadæ dies etiam feriæ dicerentur, cùm præsertim Fideles horrerent eosdem à diis
Gentium nominare, vel Iudaico more à sabbato primam, secundam sabbati, & sic de-
D inceps nomen deducere.

Verùm quoniam prima feria, eademque præcipua, præclarissimis insignita myste- LXXXVIII
riis, dies Dominica meruit nuncupari: idque cùm factum reperiatur Apostolorum tem- DE DIE DOMINICO.
poribus (vt superiùs dictum est) non ab aliis quàm ab ipsis fuisse statutum, atque seruari
mandatum, omnes qui mente valeant, dicturos putamus. Actum est superiùs de diei [i] Orig. in Exo. hom. 7.
Dominici prærogatiuis, quarum in Synodo coram Theophilo sexto Antiochenæ Ec- [k] Athanas. in illud Matth.: Omnia tradita sunt mihi.
clesiæ Episcopo sex à sanctis Patribus sunt recensitæ. Attigerunt ex his aliquas Origenes [i],
Athanasius [k], Hilarius [l], Basilius [m], Hieronymus [n]: à sancto Augustino [o] etiam multæ
collectæ leguntur: sed & S. Leo [p] ceteris locupletiùs de eius diei sacramentis ad Diosco- [l] Hilarius in proœm. super Psal.
rum scribit, itemque Sextæ Synodi [q] adiecti canones. Nec dicere prætermittimus tripli-
ci nomine eamdem primam diem dictam reperiri: nam non tantùm eam dixere maio-
E res Dominicam, vtpote quia de ea illud prędictum videtur: Hæc dies, quam fecit Domi- [m] Basilius in Hexaëmer. hom. 2. in fin.
nus] sed & alij eam nominauere diem panis, alij diem lucis. Sed cur fuerit his tribus no-
minibus insignita, fusiùs explicat sanctus Ioannes [r] Chrysostomus: nobis modò in his [n] Hier. in ep. ad Gal c. 4.
non immorandum. Præter tot antiqua de eius diei cultu monumenta, est & canon Ma- [o] Aug. serm. 251. de tēp.
gni Nicæni Concilij [s]. Sanctus Augustinus [t], qui eiusmodi obseruationem diei ab Apo-
stolis institutam affirmat, de eiusdem cultu hæc tradit: Dominicum ergo diem Apostoli [p] Leo ep. 81. cap. 1.
& Apostolici viri ideò religiosa solemnitate habendum esse sanxerunt, quia in eodem [q] Sext. Synod. c. 8 tom. 2. Concil.
Redemptor noster à mortuis resurrexit; quique ideò Dominica appellatur, vt in eo ter-
renis operibus vel mundi illecebris abstinentes, tantùm diuinis cultibus seruiamus.] & [r] Chrys. de resur hom. 5.
post multa de eiusdem diei insignibus, addit: Ac ideò sancti doctores Ecclesiæ decre-
uerunt omnem gloriam Iudaici sabbatismi in illam transferre, vt quod ipsi in figura, [s] Nicæn. Cōc. can. 20.
nos celebraremus in veritate. Obseruemus ergo diem Dominicum, fratres, & sanctifi- [t] Aug. de tēp. serm. 251.
cemus

cemus illum, ficut antiquis præceptum eft de fabbato, dicente legiflatore: A vefpera vfque ad vefperam celebrabitis fabbata veftra. Videamus ne otium noftrum vanum fit;fed à vefpera diei fabbati vfque ad vefperam Dominicæ diei, fequeftrati à rurali opere,& ab omni negotio, folo diuino cultui vacemus. Veniat ergo, cuicumque poffibile fit, ad vefpertinam atque nocturnam celebrationem, & oret ibi in conuentu ecclefiæ pro peccatis fuis Deum. Qui verò hoc non poffit, faltem in domo fua oret, & non neget Deo foluere votum,ac reddere penfum feruitutis. In die verò nullus fe à facrarum Miffarum celebratione feparet; neque quis domi remaneat, ceteris ad ecclefiam pergentibus; neque in venatione fe occupet.] hæc & alia de eius diei cultu Auguftinus. A

LXXXIX. DE CELEBRANDO DOMINICO. Quod verò primùm dicit, ea die Miffas audiendas: non tam Auguftini fententiam, quàm communem totius Ecclefiæ vfum fecuta, hoc ipfum monuit Synodus Agathenfis[a]. De vigiliis nocte Dominicæ celebrandis extat canon Concilij Matifconenfis[b], necnon nuper citatus canon in appendice ad Sextam Synodum[c], quo etiam iubetur vt ea die oblationes more maiorum offerantur in ecclefia. Sed non res eft recèns introducta: quandoquidem & Cyprianus inuehitur in mulierem diuitem, quæ fine oblatione eadem die ad ecclefiam conueniret, fic dicens[d]: Locuples & diues es, & Dominicum celebrare te credis,quæ corbonam omnino non refpicis; quę in Dominicum fine facrificio venis; quæ partem de facrificio, quod pauper obtulit, fumis:] hæc ipfe:& licet alio fenfu Dominicum alij accipiendum putent, nempe pro ipfo facrificio; tamen illud die Dominica publico conuentu celebrari folitum, alibi diximus. Eadem eft querela Auguftini[e], dicentis in diuites: Oblationes, quæ in altario confecrentur, offerte. Erubefcere debet homo idoneus, fi de aliena oblatione communicauerit.] Eft & de his Paulini[f] ad plebem pia admodum exhortatio, & in religiofum officium omittentes iufta obiurgatio. Sed de collectis & obligationibus dictum eft fuperiùs. hæc fatis de his quæ ad diem Dominicam fpectant, quam ex feptem ceteris feftam nouimus; licet olim (vt dictum eft) in Oriente & dies fabbati etiam feriaretur. B C

[a] Synod. Agathenf.can. 47
[b] Conc. Matifconen.can.1.
[c] Sext. Synod. c. 8. tom. 2. Conc.
[d] Cypr. de oper. & eleem.
[e] Auguft. de temp.fer.251
[f] Paulin. ep. 32.

XC. DE FERIANTIBVS DIEM QVINTAM. In eos verò qui feriam quintam abfque operatione agerent, Auguftinus[g] vehementer inuehitur, dicens: Et quia audiuimus, quòd aliquos viros vel mulieres ita diabolus circumueniat, vt quinta feria nec viri opera faciant,nec mulieres lanificium: coram Deo & fanctis Angelis eius conteftamur; quia quicumque hoc obferuare voluerint, nifi per prolixam & duram pœnitentiam tale facrilegium emendauerint, vbi arfurus eft diabolus, ibi & ipfi damnandi funt. Ifti enim infelices & miferi, qui in honorem Iouis in quinta feria opera non faciunt, non dubito quia ipfa opera die Dominico facere non erubefcunt, nec metuunt. Et ideò quofcumque tales effe cognoueritis, duriffimè caftigate. Et fi emendari noluerint, nec ad colloquium nec ad conuiuium veftrum eos venire permittite. Si verò ad vos pertinent, etiam flagellis cædite; vt vel plagam corporis timeant, qui de animæ fuæ falute non cogitant. Nos enim,fratres cariffimi, cogitantes periculum veftrum, paterna vos folicitudine admonemus.] hucufque Auguftinus: quibus videas, quanta vigilantia intenderint Patres ne in feriationem dierum aliqua irreperet fuperftitio. His enim fimilia fcripfit S. Gregorius[h] aduerfus eos qui diem fabbati æquè ac Dominicum feriarent,ipfumq; Dominicum Iudaicè celebrarent,quod olim vetuerat etiam Concilium Laodicenum[i]. Ebionæos eius erroris redargutos effe, quòd æquè fabbatum ac diem Dominicum colerent, teftatur Eufebius[k]: at de his fuperiùs, vbi actum eft de ieiunio fabbati, fufiùs dictum. D

[g] Aug.eodem.
[h] Greg.lib. 11 epift. 3.
[i] Conc. Laod. can. 29.
[k] Eufeb.lib. 3 c. 21.

XCI. DE INSTITVTIONE ALIORVM DIERVM FESTORVM. Sed vt fummatim de ceteris Ecclefiæ diebus feftis agamus: eadem fanè ratione qua Apoftoli ea feruanda inftituerunt, qui iifdem fuccefferunt Apoftolici viri, reliqua quæ funt poftea fuperaddita fefta introduxerunt, ac pofteris tradiderunt. Auguftinus enim fcribens contra Fauftum hæc addit[l]: Ea quippe anniuerfariè in Ecclefia celebrãtur,quæ infigniter excellentia certis diebus facta funt; vt eorum neceffariam falubremq; memoriam feftiuitas concelebrata cuftodiat.] & alibi[m]: Beneficiorum Dei folemnitatibus, feftis, & diebus ftatutis dicamus facramusque memoriam, ne volumine temporum ingrata fubrepat obliuio.] Hac,inquam, ratione & fefta Natalis Domini,Epiphaniorum, necnon Afcenfionis celebranda in Ecclefia,funt falubriter introducta. Sed quonam tempore hæc acceſſerint, haud tutum eft definire: nifi qui certam fidem adhibendam effe putarit illis Apoftolicis inftitutis,quæ Clementis nomine vulgata habentur. In his[n] enim de dictis tribus hifce feftiuitatibus habetur mentio, tamquam fuerint ab Apoftolis inftitutæ: E

[l] Aug contra Fauft.li. 32. c. 12.
[m] De Ciuit. Dei,lib. 10. c. 4.
[n] Clem. Cõft. lib 5.c. 13.& 20. in fine.

A tutæ: quod & piè credendum est. nam quo tempore ceteræ festiuitates agi cœperint, aliqua est memoria; de his autem antiquioribus atque præclarioribus nullum inuenitur institutionis exordium. Certè veteres sancti Patres, qui his diebus homilias ad populum habuerunt, de his festis vt de re antiquissima locuti sunt.

Paulinus[a], qui temporibus Theodosij senioris claruit, ea à Deo accepta, nempe diuinitus instituta esse, testatur his versibus: XCII. [a] Paulin. Nol. in Natal. 9. S. Felicis.

Ergo velut cælum stellis, vt floribus arua,
Temporibúsque annos Dominus, sic ipse diebus
Tempora distinxit festis, vt pigra diurnis
Ingenia obsequiis saltem discrimine facto
Post interuallum reduces sollemnia voto
B *Sancta libenter agant.*] hæc Paulinus.

Qui etiam ibidem relegens sacra festa quæ suo tempore in Ecclesia agebantur, non tantùm nuper dictorum meminit, sed etiam natalitiorum sanctorum martyrum, de quibus paulo inferiùs paucis acturi sumus. Sed quòd illa à Domino instituta dicit, in eum sensum accipiendum est: Deus qui in Decalogo legem præscriptam dedit, qua festos dies iuberet coli, eosque illos esse posteà declarauit, quibus maxima quædam ipse contulisset in Hebræum populum beneficia; quæ ne memoria exciderent, mille aliis monumentis in mentibus voluit esse fixa: cùm verò posteà longè maiora per Filium suum in hunc mundum missum, vniuerso humano generi elargitus est dona, & immensa addidit beneficia; cur non videretur ab eo pariter esse statutum, vt eorum memoria æquè solemniter celebritate anniuersaria coleretur? Neminem enim hæc adeò perspicua negaturum putamus, nisi qui omnis prorsus à Deo inditæ homini rationis est expers: cùm C præsertim (vt pluribus dictum est) illa priora, horum quę posteà contigerunt, typum gererent; sicque ea etiam ratione, illa fore legitima sempiterna, prædicta essent; quòd licet typicè aliquando & ad tempus illa, posteà verò secundùm veritatem forent ab omnibus perpetuò celebranda. DE RATIONE DIERVM FESTORVM.

Quod verò spectat ad festa Sanctorum, quæ à maioribus dici natalitia consueuerunt: etsi hæc alibi attigerimus, quoniam tamen id in præsentiarum à nobis exigit ratio argumenti, de iisdem hîc paucis agendum putamus. Non negligenda in primis omnino videntur quæ de his apud Clementem[b] scripta leguntur, manasse hæc scilicet ex Apostolicis institutis; cùm antiquæ traditioni de Sanctorum natalitiis celebrandis complures antiquissimi scriptores adstipulentur. Nemo certè, nisi Apostolorum auctoritate, D rem tantam in noua Ecclesia absque vllo diuinæ Scripturæ exemplo introducere præsumpsisset: neque rursum ab vniuersali Ecclesia recepta esset, nisi id omnes ex Apostolica traditione manasse nouissent. Quónam pacto, quæso, cùm nondum anni centum ab Apostolorum temporibus lapsi essent, dum ad illud tempus superstites adhuc fuissent nonnulli Apostolorum discipuli, Ecclesia[c] Smyrnensis, scripta epistola non tantùm ad Ecclesiam Philomilij, sed ad omnes Catholicos Christianos vbique gentium, egregiè libereque profiteretur se propediem celebraturam diem festum martyrij Polycarpi solemni celebritate, nimirum cùm cessaret dira persecutionis rabies; nisi Apostolorum auctoritate id iure, sanctè, pieque facere licuisset? Sed reddamus (quò hæc planiora fiant) eius epistolæ verba, quæ sunt huiusmodi, post enarratum martyrium Polycarpi: Nos posteà ossa eius, potiora lapillis pretiosis, auroque puriora, ex cineribus selecta eo E loco reposuimus, qui illis erat decorus consentaneusque: vbi sanè nobis in vnum aliquando coactis, Dominus præstabit, vt celebrem eius martyrij diem, instar natalis festi, cum exultatione & gaudio quantum fieri potest maximo recolamus: idq; cùm ad martyrum memoriam, qui anteà tale certamen confecerunt, tum ad eorum exercitationem, mentisque ad talem constantiæ præparationem, qui posteà Christum eo genere mortis ingenuè confessuri sint.] hæc ibi. XCIII. [b] Clem. Cōst. lib. 8. c. 39. FESTI DIES SANCTOR. MARTYRVM EX APOSTOLICA INSTITVTIONE. [c] Apud Euseb. lib. 4. c. 14.

Ex his quidem tum maiorum de ea re traditio declaratur, tum etiam quæ apud Clementem in hæc verba leguntur, probata magis ac magis redduntur: In die (inquit auctor) Stephani protomartyris quiescant, & reliquorum sanctorum martyrum, qui Christum propriæ vitæ anteposuerunt.] Confirmant hæc etiam quæ Origenes, qui sequenti sæculo vixit, nempe sub Seuero, sua in Matthæum homilia[d] de infantibus Innocentibus martyribus ait: Benè & secundùm voluntatem Dei eorum memoriam sancti Pa- XCIV. DE DIE NATALITIO CELEBRANDO. [d] Orig. hom. 3. in Matth.

tres celebrari mandarunt sempiternam in Ecclesiis, veluti pro Domino morientium.] A
Id ipsum est quod dicit Tertullianus [a] ex antiqua maiorum traditione: Pro natalitiis annua die facimus.] per natalitia, dies obitus Sanctorum intelligi; nuper citatus Origenis locus satis expresse significat. His addimus celebrem Cypriani locum [b] in epistola ad clerum Carthaginensem, qua admonuit, vt dies eorum qui martyrio mortem oppeterent, Ecclesiasticis tabulis adnotarent, quò eorum memorias celebrare possent. sunt hæc eius verba: Denique & dies eorum, quibus excedunt, adnotate; vt commemorationes eorum inter memorias martyrum celebrare possimus. quamquam Tertullus fidelissimus & deuotissimus frater noster pro certa solicitudine & cura sua, quam fratribus in omni obsequio operationis impertit, qui nec illic circa curam corporum deest, scripserit, & scribat, ac significet mihi dies, quibus in carcere beati fratres nostri ad immortalitatem gloriosæ mortis ex ista transeunt; vt celebrentur hîc à nobis oblationes & sacrificia ob commemorationes eorum: quæ citò vobiscum, Domino protegente, celebrabimus.] hucusque Cyprianus. Idem ipse [c] aliàs quoque ad eosdem: Sacrificia, inquit, pro his semper (vt meministis) offerimus, quoties martyrum passiones & dies anniuersaria commemoratione celebramus.] Gregorium Thaumaturgum instituisse suos, quos nuper ad fidem conuerterat, vt celebrarent natalitia martyrum, auctor est Gregorius Nyssenus [d]. Denique ne singulos recensendo eius rei fidelissimos testes, molestiam afferam; satis sit vna sententia rem absoluere: nimirum liberè affirmare, neminem post recensitos reperiri sanctorum Patrum, rerum Ecclesiæ tractatorum, qui vel Homilias in sanctorum martyrum natalitiis non scripserit, vel alia occasione eorumdem non meminerit.

[a] *Tertull. de corona milit. c. 3.*
[b] *Cypr. ep. 37.*
[c] *Idem ep. 34.*
[d] *Greg. Nyss. in vit. S. Gregorij Thaumaturgi.*

XCV. CONFESSORVM DIES FESTI.

At non tantùm martyrio consummatorum, sed & ceterorum [e] Sanctorum peragi solitas in Ecclesia anniuersarias celebritates, Gregorius Nyssenus declarat, ordinemque describens, sic ait: Ordo autem nobis spiritualium celebritatum atque conuentuum is est, quem magnus Paulus docuit, supernè atque cælitus huiusmodi rerum cognitionem adeptus. Ait enim ille, in primis Apostolos & Prophetas constitutos & ordinatos esse, post illos verò pastores & doctores. Conuenit igitur ordo solemnium conuentuum & celebritatum cum Apostolica hac ordinatione.] & paulo post recensitam Christi festiuitatem, hæc subdit: Primùm nobis Apostoli & Prophetæ spiritualis cœtus initium fecerunt: vtraque enim prorsus circa eosdem sunt dona, & Apostolicus spiritus, & spiritus prophetiæ. Sunt autem hi, Stephanus, Petrus, Iacobus, Ioannes, Paulus. Deinde post hos, conseruato ordine suo, pastor & magister præsentem nobis celebritatem auspicatur.] hæc Gregorius, cùm in festo die fratris sui Basilij eum pro concione laudauit. D
Sicut & Gregorius Nazianzenus, qui pariter Athanasium, iam diu antè vita functum, eadem de causa visus est encomio celebrasse.

[e] *Greg. Nyss. orat. in laud. S. Basilij.*

XCVI. FREQVENS CONCVRSVS AD NATALITIVM SS. MARTYRVM.

Quanta autem animi alacritate essent maiores nostri in celebrandis anniuersariis festis diebus, ex his quæ scribit Dionysius Alexandrinus [f] facilè potest intelligi, cuius de ea re sententiam superiùs recitauimus; & cùm ipsius, tum etiam aliorum antiquorum testimonio demonstrauimus, nec tempore cuiusuis maximæ persecutionis vrgentis abstinuisse Fideles, vbicumque agerent, etiam si in carcere essent, vnà simul, quantum loci & temporis opportunitate daretur, conuentus agere, festosque dies celebrare, & sacræ Eucharistiæ participes fieri. Sed consule quæ de his superiùs dicta sunt, cùm de Ecclesia & conuentu ecclesiastico actum est. Reddita autem pace Ecclesiæ, quanto celebriori ac frequentiori conuentu non vnius loci vel ciuitatis, sed totius planè prouinciæ populi in vnum locum conuenientes, festos dies celebrare consueuissent, duo tantùm exempla ex antiquioribus monumentis in medium afferre satis sit; quorum alterum Orientalis Ecclesiæ, alterum verò Occidentalis consuetudinem patefaciet. Gregorius Nyssenus [g] in ea oratione quam habuit in natali die sancti Theodori martyris, hæc est ad populum pro concione locutus: Vos, qui populus Christi, qui grex sanctus, ac regale estis sacerdotium, qui vndique ex vrbibus & ex agris cateruatim confluxistis, vnde signo itineris accepto, in hunc locum venistis? Quis vobis huc veniendi adeò feriam ac quasi præstitutam necessitatem imposuit, idque tempore hiberno, quo tempore & à bello quies est, & miles armaturam amouet, & nauta gubernaculum super flumen ponit, & agricola aratores boues in præsepi curans quiescit? An palàm est, quòd sanctus martyr ex militaribus ordinibus & tuba cecinit, & multos ex diuersis regionibus ad suæ quietis

[f] *Dionys. Alexand. apud Euseb. lib. 7. c. 17.*
[g] *Greg. orat. in S. Theod.*

A quietis locum & sedem vocauit, non ad bellicum instruens apparatum, sed ad dulcem ac maximè Christianos vtique decentem pacem cogens?] hæc Gregorius, qui [a] (ne hoc prætermittamus dicere) in festo die sanctorum Quadraginta martyrum, ob frequentissimum cœtum qui conuenerat, hominumque compressionem & strepitum, coactus est luculentam orationem, quam in laudem martyrum inchoauerat, inabsolutam relinquere, & die sequenti resumere.

[a] *Greg. Nyss. orat. 1. & 2. in Quadrag. martyres.*

Non certè minor vigebat in Occidentalibus fidei ardor in celebrandis festis diebus martyrum. Omittimus dicere de natalitio Apostolorum, à quo abesse, testimonio Gallæ Placidiæ [b] scribentis ad Pulcheriam, sacrilegium putabatur. Quid in solemnitate ceterorum martyrum peragi consueuisset, ex his quæ Prudentius cecinit in Hippolyto, satis perspicuè potest intelligi, dum de frequenti accessu ad eius Ecclesiam, quæ erat extra B mœnia, in die natali ipsius, agit his versibus [c]: XCVII.

[b] *Galla Plac. ad Pulch. ep. extat tom. 2. Conc. in præamb. Concil. Chalced.*
[c] *Prudent. Peristeph. hymn. 11.*

QVAM FREQVENS POPVLVS AD CELEBRITATES SANCTORVM.

Iam cùm se renouat decursis mensibus annus,
Natalemq; diem passio facta refert:
Quanta putas studiis certantibus agmina cogi,
Quæve celebrando vota coire Deo?
Vrbs Augusta suos vomit effunditq; Quirites,
Vnà & patricios ambitione pari.
Confundit plebeia phalanx vmbonibus æquis
Discrimen procerum, præcipiente fide.
Nec minùs Albanis acies se candida portis
Explicat, & longis ducitur ordinibus.
C *Exultant fremitus variarum hinc inde viarum:*
Indigena, & Picens, plebs & Etrusca venit.
Concurrit Samnitis atrox, habitator & altæ
Campanus Capuæ, iámque Nolanus adest:
Quisque sua lætus cum coniuge, dulcibus & cum
Pignoribus rapidum carpere gestit iter.
Vix capiunt patuli populorum gaudia campi,
Hæret & in magnis densa cohors spatiis.]

Multa his similia scripta sunt à Paulino in suis quæ edidit S. Felicis Natalibus. Sed ex eo, quænam solerent sic conuenientes ad festa martyrum offerre munera, tantummodò recitabimus; quæ his versibus explicat [d]: XCVIII.

[d] *Paulinus in Nat. 6. S. Felicis.*

OBLATIONES FIDELIVM AD FESTA MARTYRVM.

D *Cedò, alij pretiosa ferant donaria, méque*
Officij sumptu superent, qui pulchra tegendis
Vela ferant foribus, seu puro splendida lino,
Siue coloratis textum fucata figuris.
Hi læues titulos lento poliant argento,
Sanctáque præfixis obducant limina lamnis:
Ast alij pictis accendant lumina ceris,
Multiforósque cauis lychnos laquearibus aptent,
Vt vibrent tremulas funalia pendula flammas:
Martyris hi tumulum studeant perfundere nardo,
Et medicata pio referant vnguenta sepulchro.]

E Prosequitur dicere de nummis solitis erogari in pauperes. Rursum verò de vnguentis afferri consuetis his diebus ad sepulchra martyrum, meminit & Prudentius itidem vbi suprà in Hippolyto, sic dicens:

Oscula perspicuo figunt impressa metallo,
Balsama diffundunt, fletibus ora rigant.]

Et Gregorius [e] scribens ad Secundinum: Aloëm verò, inquit, thymiama, styracem, & balsamum sanctorum martyrum corporibus offerenda, latore præsentiam deferente, transmisimus.] Sed quod ad titulos argento ornatos, ipsasque laminas ante limina affigi solitas pertinet; liquet eas fuisse tabellas pictas, vel aliter argento incisas imagines, quibus, quæ à sanctis martyribus fuissent assecuti beneficia, vota reddentes, iisdem patefacerent.

[e] *Greg. lib. 7. Indict. 2. ep. 53.*

Ceterùm (vt hæc ad postremum attingamus) non sic, vt calumniati sunt hæretici, & XCIX.

inter alios Manichæi, hæc agentes mutarunt maiores nostri idola in martyres; quasi vt Gentiles deos suos, sic ipsi homines colerent: hanc enim calumniam S. Augustinus sæpissimè confutasse reperitur; vt in primis cùm agens contra Faustum talia in Catholicos inclamantem, hęc ait [a]: Populus autem Christianus memorias martyrum religiosa solemnitate concelebrat, & ad excitandam imitationem, & vt meritis eorum consocietur, atq; orationibus adiuuetur: ita tamen, vt nulli martyrum, sed ipsi Deo martyrum sacrificemus, quamuis in memoriam martyrum constituamus altaria. Quis enim Antistitum in locis sanctorum corporum assistens altari, aliquando dixit: Offerimus tibi Petre, aut Paule, aut Cypriane? Sed quod offertur, offertur Deo, qui martyres coronauit, apud memorias eorum quos coronauit, vt ex ipsorum locorum admonitione maior effectus exurgat.] hæc Augustinus, qui eadem sæpè repetit, vt in libris de Ciuitate Dei [b] iterùm, & in sermone de Natali sanctorum [c] Fructuosi, Augurij, & Eulogij. A

[a] *Aug. contra Faustum, lib. 20. c. 21.*

QVAM PIE FIDELES CELEBRENT NATALITIA MARTYRVM

[b] *Aug. de Ciu. Dei, li. 8. c. 27 & lib. 22. c. 2.*

[c] *Idē ser. 101. de diuers. c. 10*

C.

Quod demum veluti corollarium addimus: sic Christiani celebrare festos dies consueuerunt, vt neque Iudaicæ superstitioni communicarent, neque Gentilium sordibus inquinarentur. Vnde Gregorius Nazianzenus [d]: Festos dies Iudæus etiam agit, verùm iuxta litteram: legem enim corpoream consectans, ad spiritualem legem non peruenit. Festos quoque dies Gentilis agit, verùm iuxta corpus, deosque suos & dæmones, quorum alij obscœnarum rerum sunt architecti, alij ex obscœnis rebus honorem consecuti sunt: ac proinde fœda quoque & obscœna est eorum festi celebrandi ratio, vt hoc ipsum quod peccant, in Dei honorem cedat, ad quem vitium quasi res quędam honesta & prædicanda confugit. Feriamur ipsi quoque, verùm vt Spiritui gratum est.] hęc & alia de his Gregorius, cùm agit de festo Pentecostes, cuius gratia eiusmodi à nobis est suscepta narratio. At quod pertinet ad festa Gentilium; modestior illa prima apud eos lex sancita videbatur, quæ à Luciano recitatur his verbis [e]: Ne quid intra festi tempus agito, neque publicum, neque priuatum, nisi quę ad lusum, ad voluptatem, animique oblectationem pertinebunt.] Sed quàm diuersæ ab his sint de diebus festis agendis Christianæ leges, omnes intelligunt. At de his hactenus. Iam enim receptui canendum, & quę ad insinuandos ex instituto antiquos mores Ecclesiæ digressa est oratio, reuocanda, atque ad rerum gestarum narrationis cursum ordine dirigenda est. B C

[d] *Greg. Naz. orat. in S. Pētecost.*

RELIGIOSVS CVLTVS DIERVM FESTORVM.

[e] *Lucian. epist. Saturn.*

CI.

Mileti cùm adhuc esset Paulus (inquit Lucas [f]) mittens Ephesum, vocauit maiores natu Ecclesiæ. (at non tantùm presbyteros, sed & Episcopos, qui erant tum Ephesi, tum etiam in proximis ciuitatibus constituti, à Paulo vocatos, Irenæus affirmat [g].) Qui cùm venissent ad eum, & simul essent, dixit eis: Vos scitis à prima die qua ingressus sum in Asiam, qualiter vobiscum per omne tempus fuerim, seruiens Domino cum omni humilitate & lacrymis, & tentationibus, quæ mihi acciderunt ex insidiis Iudæorum: quomodo nihil subtraxerim vtilium, quo minùs annuntiarem vobis, & docerem vos publicè, & per domos, testificans Iudæis atque Gentilibus in Deum pœnitentiam, & fidem in Dominum nostrum Iesum Christum. Et nunc ecce alligatus ego Spiritu, vado in Ierusalem, quæ in ea mihi ventura sint, ignorans: nisi quòd Spiritus sanctus per omnes ciuitates mihi protestatur, dicens: quoniam vincula & tribulationes Ierosolymis me manent. Sed nihil horum vereor: nec facio animam meam pretiosiorem quàm me, dummodò consummem cursum meum, & ministerium quod accepi à Domino Iesu, testificari Euangelium gratię Dei. Et nunc ecce scio quia ampliùs non videbitis faciem meam vos omnes, per quos transiui prædicans regnum Dei. Quapropter contestor vos hodierna die, quia mundus sum à sanguine omnium. Non enim subterfugi, quo minùs annuntiarem omne consilium Dei vobis. Attendite vobis & vniuerso gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos, regere Ecclesiam Dei, quam acquisiuit sanguine suo. Ego scio, quoniam intrabunt post discessionem meam lupi rapaces in vos, non parcentes gregi. Et ex vobis ipsis exurgent viri loquentes peruersa, vt abducant discipulos post se. Propter quod vigilate, memoria retinentes, quoniam per triennium nocte & die non cessaui cum lacrymis monens vnumquemque vestrûm. Et nunc commendo vos Deo, & verbo gratiæ ipsius, qui potens est ædificare & dare hereditatem in sanctificatis omnibus. Argentum, & aurum, aut vestem nullius concupiui. Ipsi scitis, quoniam ad ea quæ mihi opus erant, & his qui mecum sunt, ministrauerunt manus istæ. Omnia ostendi vobis, quoniam sic laborantes, oportet suscipere infirmos, ac meminisse verbi Domini Iesu: quoniam ipse dixit: Beatius est magis dare, quàm accipere. Et cùm hæc D E

[f] *Act. 20.*

[g] *Iren. lib. 3. c. 14.*

PAVLVS ALLOQVITVR PRIMORES ECCLESIAE EPHESI.

A hæc dixisset, positis genibus suis orauit cum omnibus illis. Magnus autem fletus factus est omnium, & procumbentes super collum Pauli, osculabantur eum, dolentes maximè in verbo quod dixerat, quoniam ampliùs faciem eius non essent visuri. Et deducebant eum ad nauim. Cùm [a] autem factum esset vt nauigaremus, abstracti ab eis, recto cursu venimus Coum, & sequenti die Rhodum, & inde Pataram. Et cùm inuenissemus nauem transfretantem in Phœnicen, ascendentes nauigauimus. Cùm apparuissemus autem Cypro, relinquentes eam ad sinistram, nauigauimus in Syriam, & venimus Tyrum: ibi enim nauis expositura erat onus. Inuentis autem discipulis, mansimus ibi diebus septem: qui Paulo dicebant per Spiritum, ne ascenderet Ierosolymam. Et expletis diebus, profecti ibamus, deducentibus nos omnibus cum vxoribus & filiis vsque foras ciuitatem: & positis genibus in littore, orauimus. Et cùm valefecissemus inuicem, ascendi-

B mus nauem, illi autem redierunt in sua.] hæc Lucas.

[a] *Act.21.*

CII. Obseruatione dignum putamus, cùm Apostolus tam apud Miletum quàm etiam in Tyri littore positis genibus orasse dicatur, nequaquam (quod etiam diximus superiùs) ipsum Christiano more Pentecosten celebrasse. Siquidem (vt Tertullianus [b] atque alij omnes testantur) à die Paschæ vsque ad Pentecosten nefas erat genu flexo adorare. Ex antiqua enim Ecclesiæ traditione (inquit ille) die Dominico ieiunium nefas ducimus, vel de geniculis adorare. Eadem immunitate à die Paschæ in Pentecosten vsque gaudemus.] hæc ille. Huius rei causa instituti ratio à nobis exigit, vt de antiquis Ecclesiæ motibus ac ritibus in precibus adhiberi solitis hîc potissimùm agamus: ac primùm de pristino vsu Fideles in Ecclesiam cõuocandi: de illis enim agimus ritibus, qui in publicis Christianorum conuentibus, non priuatim adhiberi sunt soliti. Ad cogendum igitur in vnum

C locum Fideles omnes precum causa, quousque Dei Ecclesia sub Gentium Regibus vndique quasi hostibus obsessa permansit, haud liberum erat populum patenti aliquo signo ad synaxim publicumq́, conuocare conuentum. Nec, licet certi statuti essent dies celebrandi conuentus, ipsa dies (quod aiunt) poterat interpellare pro homine. Nam vrgente persecutione, haud liberum erat ibidem loci semper conuenire; sed necesse erat frequenter mutare loca, eademque nec inuentu facilia. Quamobrem priuatim singulos à ministro Ecclesiæ id muneris obeunte, qui Cursor dicebatur, Episcopi seu presbyteri monitu vocati opus erat. De Cursoris electione hæc habet Ignatius [c] scribens ad Polycarpũ: Decet, beatissime Polycarpe, Concilium cogere sacrosanctum, & eligere si quem vehementer dilectum habetis & impigrum, vt possit diuinus appellari Cursor, & huiusmodi creare, & in Syriam profectus laudibus celebret impigram charitatem vestram ad glo-

D riam Dei.] ad ministerium enim Antiochenæ Ecclesiæ eiusmodi Ignatius adsciscendum curauit. Erat & Cursoris munus, ab Episcopo datas litteras ferre: sed de his alibi pluribus. Ceterùm ad idem quoque opus & diaconus incumbebat. vnde idem Ignatius ad Heronem diaconum Antiochenum scribens, hæc ait [d]: Synaxim ne negligas, omnes nominatim inquire.] sed super omnes, vt hoc propensiùs ageretur, inuigilabat Episcopus: quam ob causam idem scribens ad Polycarpum [e]; Crebriùs, inquit, celebrentur conuentus, synodique: nominatim omnes inquire.]

[b] *Tertull. de corona milit. cap.3.*

DE RITIBVS IN PRECATIONIBVS.

[c] *Ignat. ep 11*

[d] *Ignat. ep. 13*

[e] *Idem ep. 11.*

CIII. His sic habentibus, haud assentimur Amalario [f], qui existimauit, tempore persecutionis Ecclesiæ, sonitu lignorum (vt fit hodie tribus vltimis diebus maioris hebdomadæ) ad synaxim vocari solitos Christianos. Eius enim rei vsus cùm nullum prorsus vetus reperiatur monumentum litteris consignatum; nec ratio ipsa patiatur, vt cùm hæc illi se-

E cretiùs agenda curarent, tanto lignorum strepitu omnium Gentilium aures & oculos in se conuerterent; haud nobis probari potest: cùm præsertim nec verum fuisse appareat, solitum esse olim (vt nunc ea fit ratione tribus illis diebus maioris hebdomadæ) mœstitiæ tantùm tempore ad conuocandum populum ligna pulsari. Nam in secunda Nicæna Synodo hæc leguntur [g] ex libello illi oblato de miraculis martyris Anastasij: Cùm sanctæ ciuitati reliquiæ sacræ appropinquassent, omnibus res ea fuit declarata & significata. Itaque lætitia magna perfusi omnes, surgentes subitò, lignaque sacra pulsantes inuicem obuiàm facti sunt in veneranda Virginis Deiparæ æde, quæ appellatur Noua. Illinc cum cruce & supplicatione egressi, læti & gaudentes cum gratiarum actione sacris reliquiis accurrerunt.] hæc ibi. At nec apud aliquem me legisse memini, exceptis dictis diebus, aliquam ecclesiam solitam esse populum conuocare pulsatione lignorum, sed tantùm monasterij monachos, prout dictum declarat exemplum, & nonnulla alia,

[f] *Amal. de Eccles. offic. c.21.*

DE SIGNO EX PVLSATIONE LIGNORVM.

[g] *Nican. Concil. Act.4.*

alia, vt apud Cyrillum in Actis Theodosij Cœnobiarchæ, & alios. Sed in his etiam diuersa erat inter eos consuetudo; nimirum, vel vt omnes æquè vna pulsatione conuocarentur, vel singillatim fores singulorum pulsarentur: vt est de his exemplum apud Palladium in Lausiacis, dum ait: Postquam hoc modo solitum tempus impleßet, signo mallei, quo ceteros fratres excitabat, percutiens fores omnium cellarũ, ad propria oratoria deducebat.] At nec apud omnia pariter monasteria hæc vsu recepta erant, vt pulsatione lignorum omnes conuocarentur: nam testificatione Hieronymi[a] exploratum habetur, in monasterio sanctæ Paulæ, vna voce altiùs decantata, nimirum, Alleluia, omnes ad synaxim vocari solitas moniales: sic enim ait: Post Alleluia cantatum, quo signo vocabantur ad collectam, nulli residere licitum erat: sed prima seu inter primas veniens, ceterarum opperiebatur aduentum, pudore & exemplo ad laborem eas prouocans, non terrore.] hæc Hieronymus. A

[a] Hier. ep. 27.

B

CIV. DE VSV TINTINNABVLORVM.

Ceterùm reddita Ecclesiæ pace (quo tamen id fieri cœptum sit anno, nobis est incompertum) ex edito loco publico grandioribus tintinnabulis, quæ posteà à loco vbi primò grandiora fieri cœperunt, Campanæ sunt appellata, populus ad ecclesiam vocari solitus fuit. Apud Hebræos (vt aliàs dictum est) sacerdotem ex eminenti turri sonitu tubæ populo sabbata indicare consueuiße, Iosephus est auctor[b]. Gentiles verò sonitu tintinnabuli ad thermas & operas consueuiße homines conuocare, certum est. Vnde Martialis[c]:

Redde pilam, sonat æs thermarum, ludere pergis?

Et Iuuenalis[d]:

Tot pariter pelues, & tintinnabula dicas
Pulsari: iam nemo tubas atque æra fatiget.]

[b] Ioseph. de bello Iud. l. 5. c. 9.
[c] Martialis lib. 14.
[d] Iuu. sat. 6.

C

Excubiarum quoque præfectos secum ferre solitos ad explorandos vigiles tintinnabula, vt iis auditis responderent, testatur Suidas[e]. Qui primus tintinnabula ad ianuas poni solita, in editiori loco ædis Iouis Capitolini posuerit, apud Suetonium[f] Augustus fuiße legitur. Apud Syros quoque in sacris adhiberi solita tintinnabula, Lucianus auctor est[g]; cuius etiam auctoritate compertum habetur, nequaquam ea leuem sonum edere solita: nam eorum pulsatione excitari consueuiße tradit seruos & mercenarios ad opera exhibenda, eodemque sono ad eadem iterùm reuocari, cùm ait: Deinde manè ad tintinnabulum expergefactus, discußa ab oculis dulcißima somni parte, vna sursum deorsumque circumcursas, hesterno luto etiam pedibus inhærente.] & inferiùs: Dum hæc tecum loqueris, iam sonuit tintinnabulum, iamque ad eadem tibi redeundum est.] hæc ille: quibus persuademur eadem tintinnabula etiam à Gentilibus solita fieri grandiora, in ecclesia verò maxima, editoque loco ad populum conuocandum, & ad diuina obeunda opera excitandum exposita, vsu profano in sacrum ritè conuerso. D

[e] Suid. verb. δωγοφορῶν.
[f] Sueton. in Oct. c. 91.
[g] Lucian. de merced. cond.

CV.

Quod autem ad situm corporis in precatione seruari solitum spectat: ad Orientem conuersos olim maiores nostros adorare consueuiße, certum est; cùm alioqui Iudæi ad Occidentem spectantes (vt ex diuina Scriptura[h] sanctus Hieronymus[i] attestatur) adorandi vsum haberent; quod & ipse templi situs demonstrat: quandoquidem Salomonis templum ad Orientalem plagam spectaße, Aristeas[k], qui illud describit, affirmat. Nam quod maximè omnium deplorandũ eße videretur, ostendit Deus Ezechieli[l] inter vestibulum & altare positos viros, qui dorsa vertentes contra templum Dei, facies ad Orientem spectantes haberent: sed hæc Ierosolymis. Ceterùm qui foris eßent (vt ibidem testatur auctor) vbicumque reperirentur, conuersi ad templum orabant, prout diuina Scriptura[m] eos admonuißet; quod etiam Danielem[n], cùm Deum precaretur, feciße constat. Post Christum id etiam faciendum docuit suos Elxai hæreticus, qui vixit Traiani temporibus, vt Epiphanius de ipso testatur, cùm de Oßenis scribit[o]. Gentilium potiùs quàm Iudæorum fuiße consuetudinẽ vt ad Orientalem plagam spectantes precarentur, satis constat ex templorum situ, de quibus hæc Clemens Alexandrinus[p]: Quæ, inquit, erant ex templis antiquißima, respiciebant ad Occidentem; vt qui stant vultu conuerso ad imagines, docerẽtur verti ad Orientem.] Pythagorici etiam id facere consueuiße traduntur. Verùm de templis Gentilium & adorandi situ aliter scribit Porphyrius; nimirum templorum statuas & ingreßus Orientem spectaße, vti adeuntes templum, ad Occasum conuersi, diis effunderent preces[q]. Itidem Lucianus[r] de veteribus & ipse tradit, consueuiße ad Solis ortum spectantia templa ędificare. Quamobrẽ diuersum secundùm diuer- E

[h] Ezech. 8.
[i] Hieron. in Ezech. c. 8.
[k] Arist. de 72. Interp.
[l] Ezech. 8.
[m] 3. Reg. 8.
[n] Dan. 6.
[o] Lib. 1. c. 19.
[p] Clem. Alexand. lib. 7. Strom.
ORARE AD ORIENTEM CONVERSI.
[q] Apud Cœliũ Rhodig. li. 12 c. 1. in fine.
[r] Lucian. lib. de Domo.

A diuersorum populorum ritum, fuisse apud antiquos Ethnicos vsum, dici posse videtur; cùm alioqui Vitruuius [a] templorum faciem ad Occidentem ędificandam proponat, quò orantes in eis faciem conuersam habeant ad Orientem. Qui igitur dixerunt Iudæos adorare solitos ad Orientem conuersos, diuinæ Scripturæ auctoritate arguuntur erroris: nec suffragatur locus qui citatus habetur apud Clementem [b], Paralipomenon capitis quinti in fine: nam ibi non dicitur, Leuitas ad Orientem conuersos precatos esse, sed tantùm quòd starent ad Orientalem plagam altaris.

[a] Vitruu. li.4 c.5.
[b] Clem. Cõst. lib.7.c.44.

CVI. Ceterùm penes antiquos Christianos quàm inuiolabiliter obseruaretur, vt ad Orientem conuersi funderent Deo preces; ex his in primis, quòd Gentiles eam ob causam dicerent Christianos adorare Solem (quod Tertullianus [c] testatur) affirmari posse videtur. Hunc autē orandi ritum ab Apostolis esse traditum, complurium antiquorum testimonio B comprobatur: apud Iustinum [d] enim hæc scripta habentur: Quandoquidem apud vos præstantissima quæque ad honorem & venerationem Dei destinamus, opinione autem hominum probabilior est Oriens aliis creaturæ partibus: eam ob causam orationis tempore vultu ad Orientem omnes conuertimur: perinde atque dextra manu in nomine Christi eos signamus, qui sigillo tali indigent, eò quòd præstare sinistrę putetur, quamuis positura & non natura illa differat. Non aliter & Oriens, vt præstantior creaturæ pars ad Deum adorandum est designata. Et quia ad Orientem spectantes precationes agimus, non id Propheticis & Apostolicis aduersatur vocibus: in omni enim loco Oriens existit precantibus. Et quia in quam partem videndi sensum conuertimus, in eadem parte adorant: impossibile est autem precum tempore in quatuor creaturę partes respicere; propterea in vnam partem intendentes, orationē peragimus, non proinde vt ea sola opus C sit Dei, nec tamquam in ea habitatio sit Dei destinata; sed quasi in locum ei, quæ à nobis Deo exhibetur, venerandę obseruationi ordinatum. Porrò à quibus orationem Ecclesia accepit, ab iisdem quoque vbi orare solerent, consuetudinem accepit, à sanctis nimirum Apostolis.] hactenus ibi. Basilius [e] item eiusmodi institutionem ab Apostolis manasse confirmat, & ante ipsum Origenes [f] in hæc verba: In Ecclesiasticis obseruationibus sunt nonnulla huiusmodi, quæ quidem facere necesse est, nec tamen ratio eorum omnibus patet: nam quòd verbi gratia genua flectimus orantes, & quòd ex omnibus cæli plagis ad solam Orientis partem conuersi orationem fundimus, non facilè cuique puto ratione compertum.] & paulo pòst: Et tamen hæc operta & velata portamus super humeros nostros, cùm ita implemus ea & exequimur, vt à magno Pontifice & eius filiis tradita & commendata suscepimus.] hæc Origenes, per Pontificem & filios eius, Christum D & Apostolos intelligens.

CVR CHRISTIANI CONVERSI AD ORIENTEM ORARENT.
[c] Tertull. in Apolog. c.16.
[d] Lib. quæst. q.118.
[e] Basil. de Spi. sanct. c.27.
[f] Orig. in lib. Num. hom.5.

CVII. Rursus verò quod ad mysterium pertinet: præter illa quæ ex incerto auctore apud Iustinum sunt recitata, Athanasius [g] tres etiam affert causas: Quarum prima ex diuina Scriptura sibi vendicat auctoritatem, quòd scriptum sit in Psalmo [h]: Adorabimus in loco, vbi steterunt pedes eius.] iunctis his quæ à Zacharia [i] sunt de Christo dicta: Stabunt pedes eius in die illa super montem Oliuarum, qui est contra Ierusalem ad Orientem.] qui item ipsum Christum, Orientem appellat iterùm [k]. Secundam verò hanc addit causam, quòd in diuinis Scripturis Deus dictus lux sit, idemque lucis creator: quamobrem ad eam cæli partem spectare debere precantem, qua potissimùm lucis iubar oritur; non quòd Christiani lucem cręatam colerent, sed vt ex sidere omnium splēdidissimo ad eius creatorem mens humana tolleretur: Tertiam verò affert causam, quòd cùm Paradisus, vnde E pulsus est homo, in Oriente positus esset, eò reuertendi mens cupida, oculos etiam illò dirigeret. sed hæc ipse pluribus. Quòd igitur Oriens fons velut quidam luminis haberetur, atque Occidens esset hieroglyphicum tenebrarum, inde etiam ea vetus fuit in Ecclesia obseruatio, vt baptismate initiandus, diabolo priùs renuntiaturus, Occidentem versus statueretur, sicque positus, tertiò illa renuntiantis verba proferret: idemq; posteà Christum Dominum confessurus, ad Orientem conuersus id totidem vicibus faceret. Idque non tantùm Dionysius [l], sed & Cyrillus [m] testatur, qui ait: Cùm Solis occasus apparentium tenebrarum sit locus; diabolus autem cùm sit tenebræ, robur in illis suum habet: idcircò symbolicè Occasum spectantes, caliginoso illi tenebrarum principi renuntiatis.] & post multa: Cùm itaque satanæ renuntiaueris, & omne cum illo pactum rescideris, veteres inquam pactiones cum inferno, aperitur tibi Paradisus Dei, quem ipse ad Orientem plantauit: & huius rei symbolum est, cùm ab Occasu conuerteris ad Ortum, quæ

CAVSAE INSTITVTI DIVERSAE REDDVNTVR.
[g] Athan. li.9. q.14.
[h] Psal.131.
[i] Zach.14.
[k] Idem 3. & 6.
[l] Dionys. Areopag. de Eccles. hier. lib.2.p.2.c.2.
[m] Cyrill. in Mystag.1.

lucis est regio. Tum admonebaris vt diceres: Credo in Patrem & Filium & Spiritum sanctum.] hæc Cyrillus. Ioannes Damascenus[a] dictas causas retexens, hæc etiam addit: Dominus cùm in cruce penderet, ad Occasum prospiciebat; eoque nomine ita adoramus, vt eum obtueamur. Ac rursum cùm in cælum reciperetur, ad Ortum efferebatur, sicque à discipulis adoratus est: atque ita venturus est, vt eum in cælum intuentem conspexerunt; quemadmodum ipse quoque Dominus dicit: Sicut fulgur exit ab Oriente, & paret vsque in Occidentem, ita erit aduentus Filij hominis. Quocircà aduentum eius opperientes, ad Orientem oramus. Est autem Apostolorum hoc institutum, litteris Sacris haudquaquam proditum: complura enim illi, nulla Scripturæ auctoritate nixa, nobis tradiderunt.] hucusque Damascenus. A

[a] *Ioan. Damasc. Orthod. fid. lib. 4. c. 13*

CVIII. SVPERSTITIO IRREPENS AMPVTATVR.

Porrò cùm eiusmodi occasione in nonnullos clanculùm superstitio irrepsisset, Leo Romanus Pontifex[b] quàm citissimè, ne latiùs serperet malum, occurrit, hisque verbis pro concione populum admonuit: De talibus institutis (*Priscillianistarum videlicet*) illa etiam generatur impietas, vt Sol inchoatione diurnæ lucis exurgens, à quibusdam insipientioribus de locis eminentioribus adoretur. Quod nonnulli etiam Christiani adeò religiosè se facere putant, vt priusquam ad beati Petri Apostoli basilicam, quæ vni Deo viuo & vero est dedicata, perueniant; superatis gradibus, quibus ad suggestum aræ superioris ascenditur, conuerso corpore ad nascentem se Solem deflectant, & curuatis ceruicibus in honorem se splendidi orbis inclinent. Quod fieri partim ignorantiæ vitio, partim Paganitatis spiritu, multum tabescimus & dolemus: quia etsi quidam fortè creatorem potiùs pulchri luminis, quàm ipsum lumen, quod est creatura, venerantur; abstinendum tamen est ab huiusmodi specie officij.] hæc ille idcircò, nequid commune cum Priscillianistis atque Gentilibus Fideles haberent. Sed de his satis. B C

[b] *Leo de Natiuit. serm. 7.*

CIX. STANTES ORARE SOLITI CHRISTIANI.

Quod item ad habitum corporis in fundendis precibus spectat: stantes aliquando, aliquando verò genibus flexis adorare Christianos debere, veterrima est in Ecclesia institutio. Et sicut distincta sunt tempora pro ratione diuinorum mysteriorum, ita pariter peculiares cuiusque temporis adscripti reperiuntur precandi ritus: nimirum vt quoniam dies Dominicus resurrectioni Domini est consecratus, vt nonnisi stantes Fideles orarét, antiquitas docuit; sic etiam Quinquagesimæ tempore, quod à Paschate vsque ad Pentecosten interponitur. Eiusmodi cómunes omnibus Christianis obseruationes esse in Ecclesia antiquitus obseruatas, tradit Tertullianus[c], quem superiùs citauimus. Cuius institutionis rationem & causam hanc affert auctor, qui apud Iustinum ad hæc rogata respondit[d]: Si genuum inclinatio in precationibus magis peccatores Deo commendat, quàm si stantes orent, magisque ea res diuinam permouet misericordiam: quapropter diebus Dominicis, & à Paschæ feriis ad Pentecosten vsque, precantes genua non flectút? Vnde autem talis etiam in Ecclesia consuetudo?] Est ad hæc responsio: Quia vtriusque nos oportuit iugem obtinere memoriam, & ipsius per peccatum lapsus nostri, & gratiæ Christi nostri, per quam à lapsu resurreximus: eapropter genuum per sex dies inclinatio symbolum & nota est lapsus per peccata nostra. Quòd verò die Dominico genua non flectimus, signum est & designatio resurrectionis, per quam gratia Christi & à peccatis & à morte, quæ ab illo interfecta est, liberati sumus. A temporibus autem Apostolorum consuetudo talis accepit initium, prout ait beatus Irenæus martyr & Episcopus Lugdunensis in libro de Paschate, vbi quoque mentionem facit Pentecostes, in qua genua non inflectimus; quoniam pari est cum die Dominico potestate, iuxta eam, quæ de illa est dicta, causam.] hæc apud Iustinum. D E

[c] *Tertull. de coron. milit. c. 3.*
[d] *Apud Iusti. lib. quæst. q. 115.*

CX. ORARE GENV FLEXI VEL STRATI.

Si hæc igitur rata habentur, & ex Apostolorum traditione testificatione Irenæi, qui Polycarpi Ioannis Euangelistæ discipuli fuit auditor, fluxisse constant, fuerintque non ab aliis quàm ab Apostolis instituta: tamen post hæc tempora, de quibus modò historiam teximus, non antè id esse factum oportuit: nam hoc anno (vt vidimus) Paulus tempore quod interlabitur à Paschate in Pétecosten, in Tyri littore positis genibus adorauit. Porrò eiusdem in Ecclesia ritus ceteri antiquorum Patrum etiam meminerunt, nec est opus recensere singulos. Videas interim Paulum absque vlla etiam necessitate Iudæorum moribus inseruiendo, inter suos positum, patrios in deprecando ritus seruasse: genua enim in precibus flectere Iudæi consueuerunt. Nam & de Salomone ait diuina Scriptura: Vtrumque genu in terra fixerat, & manus expanderat in cælum.] Stratos in terra insuper, si qua sæua vrgeret calamitas, Fideles precari consueuisse, tota exemplo est Christianorum

A norum legio, quæ sub Marco Aurelio Antonino sic Deum precata hostibus internecionem, & Romanis militibus vltimo discrimine laborantibus salutem obtinuit: quod eiusdem Imp. ad Senatum Romanum epistola [a] scripta significat. Manus item expandere & in altum tollere, cùm precarentur, Christianos consueuisse, exempla sunt plurima: idque non aliunde, quàm ex institutione Apostolica, Ecclesia sibi vendicat. Paulus enim ad Timotheum scribens [b]: Volo, inquit, viros orare in omni loco, leuantes puras manus.] De eodem ritu hæc habet Tertullianus [c]. Nos verò non attollimus tantùm, sed etiam expandimus, & Dominica passione modulantes & orantes confitemur Christo.] & inferiùs: At qui cum modestia & humilitate adorantes, magis commendamus preces nostras, ne ipsis quidem manibus sublimiùs elatis, sed temperatè & probè elatis; ne vultu quidem in audaciam erecto, &c.] Sedendo autem adorare, extra disciplinam esse testatur. Sed & B eiusdem Apostoli scribentis Corinthiis [d], vt viri detecto capite Deum adorarent, est institutio; qui & eiusdem ritus rationem affert. Cur verò Romani nonnisi tecto capite deos precarentur, Saturno excepto, & Honore, quibus nonnisi aperto capite sacrificare licebat, Plutarchus [e] pluribus differens, causas diuersas adducit; quas, vt ab instituto alienas, prætermittimus recensere.

[a] Apud Iusti. mart. post orat. ad Antonin.
[b] 1. Tim. 2.
[c] Tertull. de orat. c. 11. 12.
[d] 1. Cor. 11.
[e] Plutarch. probl. quæst. Rom. 10. 11. 12.

CXI. DE ALIIS IN ORANDO RITIBVS.

Ceterùm in omnibus situ & corporis habitu verecundiam, modestiam, animique demissionem præseferre debere Fideles omnes, cùm Deum precantur, tum Tertullianus tum Cyprianus [f] inculcant. Vt etiam in precationibus aliquando suum quis pugno tundat pectus, Publicani à Christo adeò commendati probat exemplum: quo signo animi pœnitudinem declarari, facto illorum qui post Christi passionem reuertebantur percutientes pectora sua [g], significatur. Quod & Nicolaus Rom. Pontif. ad consultationes C Bulgarorum rescribens, docet his verbis: Pectus percutimus, significantes videlicet, quod nequiter gessimus, displicere nobis, & ideò antequam Dominus feriat, & antequam vltio extrema veniat, commissum pœnitentia digna punire.] idem & de ritu iungendi manus in adoratione, hæc ad eosdem: Dicitis quòd Græci fateantur, quòd in ecclesia qui non constrictis ad pectus manibus steterit, maximum habeat peccatum. Hoc vt fieret, præceptum fuisse, nusquam, ni fallor, inuenitur: ac per hoc nisi fiat, peccatum non est: nam quidam faciunt hoc, quidam illud genus humilitatis: nec istud est peccatum, nisi fortè quis pertinaciter recusauerit facere quod omnes viderit facientes. Verùm & hoc cùm fit, nonnisi humilitatis gratia fit: vt re vera scriptum est: Oratio humiliantis se nubes penetrat. Proinde siue hoc, siue aliud quid humilitatis excogitare potest homo, non est reprehendendus.] ac post pauca: Quia in Euangelio, reproborum ligari D manus & pedes reperiuntur: quid aliud isti agunt, qui manus suas coram Domino ligant, nisi Domino quodam modo dicant: Domine ne manus meas ligari præcipias, vt mittas in tenebras exteriores; quoniam ecce ego iam eas ligaui, & ecce in flagella paratus sum?] hæc Nicolaus, secundùm illud Pauli [h]: Si nos ipsos diiudicaremus, non vtique iudicaremur.]

[f] Cyprian. lib. de orat.
[g] Lucæ 23.
[h] 1. Cor. 11.

CXII. DE RITV PROCEDENDI.

Sed illud quoque ad ritum precandi spectat, procedentes aliquando consueuisse Fideles publico conuentu fundere ad Deum preces. De procedendo meminit Tertullianus [i], dum ait: Si procedendum erit, numquam magis familiæ occupatio adueniat.] Et Hieronymus ad Eustochium [k]: Martyres tibi quærantur in cubiculo tuo: numquam causa deerit procedendi, si semper, quando necesse est, progressura sis.] hoc idem ad Gaudentium [l], necnon ad Lætam [m], ne suas filias procedere patiantur. Est mentio de E processionibus in Concilio Laodiceno [n]: easdem à Patribus dictas esse Litanias, quòd expiationis causa indici publicè consueuerint, multa exempla declarant. Has ipsas in ecclesia Magni Gregorij, cognomento Thaumaturgi, peragi solitas, auctor est Basilius [o] scribens ad Neocæsarienses. Frequentatas easdem tam in Orientali quàm in Occidentali Ecclesia fuisse, in diesque magis illustratas, constat. dicemus de his pluribus inferiùs suis locis: interim quæ à nobis dicta sunt in Notationibus ad Romanum Martyrologium, consulere cuique liberum erit. At hæc iam satis de diuerso ritu in precando seruari solito, occasione Pauli Apostoli, qui (vt vidimus, auctore Luca) in littore Tyri positis genibus, Deum precatus est. Quæ autem post hæc secuta sint, idem Lucas eiusdem Pauli comes narrat [p] his verbis:

[i] Tertull. ad uxor. lib. 2. c. 4.
[k] Hier. ep. 22.
[l] Idem ep. 12.
[m] Idem ep. 7.
[n] Conc. Laodicen. c. 17.
[o] Basil. ep. 63
[p] Act. 21.

CXIII.

Cùm, inquit, valefecissemus inuicem, ascendimus nauem, illi autem redierunt in sua. Nos verò nauigatione explicita, à Tyro descendimus Ptolemaidem, & salutatis fratri-

fratribus, mansimus die vna apud illos. Alia die profecti, venimus Cæsaream: & intrantes domum Philippi Euangelistæ, qui erat vnus ex septem, mansimus apud eum. Huic autem erant quatuor filiæ virgines prophetantes.] Extabant adhuc Hieronymi temporibus Cæsareæ Palæstinæ domuncula & cubicula filiarum Philippi, quæ S. Paula Ierosolymam itura, Cæsaream cùm venisset pio inuisit affectu: Hieronymus[a] enim eius relegens iter, sic ait: Mirata est Stratonis turrim ab Herode Rege Iudææ in honorem Cæsaris Augusti Cæsaream nuncupatam; in qua Cornelij domum, Christi vidit ecclesiam, & Philippi ædiculas, & cubicula quatuor virginum prophetarum.] Idem[b] agens contra Iouinianum hæresiarcham, in his quatuor filiabus Philippi post crucem Christi consecratas esse primitias virginitatis demonstrat, hæc dicens: Post crucem Christi, statim in Actis Apostolorum vna domus Philippi Euangelistæ quadrigam producit virginum filiarum: vt Cæsarea, in qua ex Gentibus Ecclesia per Centurionem Cornelium fuerat dedicata, etiam virginum puellarum præberet exempla.] Quod autem tradit Clemens Alexandrinus[c], Philippum filias suas nuptui dedisse; non de Philippo diacono manifestum est loqui, sed de Philippo Apostolo: nam aduersus eos agens, qui nuptias reprobarent, hæc ait: An etiam reprobant Apostolos? Petrus enim & Philippus filios procrearunt: Philippus autem filias quoque suas viris tradidit.] Verùm Philippi Apostoli quoque filias fuisse virgines, & obdormisse Hierapoli, Polycrates[d] auctor est; qui (sicut habetur à Hieronymo recitatus) hæc ad Victorem Romanæ Ecclesiæ Pontificem scripsit: Philippum, loquor de duodecim Apostolis, qui dormiuit Hierapoli, & duas filias eius, quæ virgines senuerunt, & aliam eius filiam, quæ Spiritu sancto plena in Epheso occubuit.] hæc Polycrates apud Hieronymum. Apud Eusebium[e] autem textus Polycratis diuersæ lectionis reperitur: nam dicitur Philippus ille fuisse ex septem diaconis, duasque filias eius virgines vsque ad obitum permansisse, quarum alteram Ephesi in Domino obdormisse tradit.

DE FILIABVS PHILIPPI.

[a] Hier. ep. 27.
[b] Idem aduersus Iouin. lib. 1.
[c] Clem. Strô. lib. 3. c. 24.
[d] Hieron. de Script. Eccl. in Polycrate.
[e] Euseb. hist. lib. 3. c. 25.

CXIV. Sed idem Eusebius ex Caij antiqui Theologi disputatione subinfert testimonium de Proclo, dicente, quatuor filias Philippi diaconi Hierapoli cum patre in Domino requiescere: sic enim ait: Porrò in disputatione Caij, quam paulo antè recitaui, Proclus, contra quem disputationem instituit, de morte Philippi & filiarum eius his à nobis expositis admodum consentiens, sic loquitur: Pòst Hierapoli in Asia quatuor filiæ Philippi prophetissę fuerũt; ibidemque tum illarum, tum patris sepulchrum locatum est.] hasque illas ipsas esse, quarum in Actis Lucas meminit, profitetur. Sed mira diuersitas in eodem Eusebio, dum quas dicit Philippo diacono natas, inferiùs[f] cùm agit de Papia, qui illas nouit, & multa ab illis tradita accepit, Philippi Apostoli filias dicit. Verùm in versione Ruffini[g] non Philippi Apostoli, sed Euangelistæ fuisse leguntur. Ceterùm Dorotheus[h] (si qua fides adhibenda est auctori) Philippo Apostolo dicit fuisse filias, easque Hierapoli vnà cum patre quiescere. Quid in his ambiguis dicendum sit, non habemus, nisi quòd quæ dicuntur de Philippi diaconi filiabus, iisdemque virginibus, ex diuina Scriptura sibi vendicant auctoritatem: quæ autem de filiabus Apostoli ab aliis sunt relata, ex incerto feruntur auctore, & nominis errore iactata putantur, dum, quæ sunt Philippi diaconi, Philippo Apostolo sunt adscriptæ; cùm præsertim ingenuè profiteatur Hieronymus[i], nullam haberi certitudinem, præter Petrum, aliquem alium Apostolorum coniugio obligatum fuisse. Porrò Clementis de nuptiis filiarum Philippi assertio, omnium attestatione, reiicitur; cùm quotquot de his agunt scriptores, omnes ex æquo easdem virgines nominent. Legimus in Menologio, vnam ex quatuor filiabus Philippi, Hermionem dictam, sub Traiano Imp. grauissima passam, in Domino quieuisse pridie Nonas Septembris.

QVAE PHILIPPI DIACONI ET QVAE PHILIPPI APOSTOLI FILIAE.

[f] Euseb. hist. lib. 3. c. 33.
[g] Euseb. lib. 3. c. 31.
[h] Doroth. in Synopsi.
[i] Hier. aduer. Iouin. lib. 1.

CXV. Sed reliquum est, vt quæ Papias, Ioannis auditor, inter alia ab iisdem virginibus se accepisse testatur, quæ recenset Eusebius[k] hîc & nos exscribamus: sic enim ait: Verùm quemadmodum Papias, qui tẽporibus iisdem vixit, historiam permiram à Philippi filiabus se excepisse asserat, in præsentia exponendum videtur. Mortuum enim suo tempore narrat excitatum. Aliud etiam, quod non minùs habet admirationis, Iusto, cognomento Barsabæ contigisse: nimirum, vbi venenum mortiferum ebiberat, eum propter gratiam ipsi à Domino tributam, molestiæ nihil aut incommodi pertulisse. Hunc autem Iustum post Saluatoris ascensionem sanctos Apostolos cum Matthia statuisse, & precatos vt alter ex illis duobus in Iudę proditoris locum sortito delectus, numerum ipsorũ suppleret,

[k] Euseb. hist. lib. 3. c. 33.

DE BARSABA MIRACVLVM.

Acta

A Acta Apostolorum declarant.] hæc & alia de his ex Papia Eusebius. Quod verò Philippus hic vnus ex septem diaconis dicatur Euangelista, non id accidit (vt aliàs diximus) quòd scripsisset Euangelium (licet spurium quoddam Philippi nomine olim ferretur editum Euangelium) sed id cognomen inditum est ob Euangelij prædicationem. sic enim & Paulus, cùm ad Timotheum scribens ait: Opus fac Euangelistæ] nequaquam voluit admonuisse vt scriberet Euangelium, sed vt, quod ad Euangelij prædicationem spectaret, esset omnibus numeris absolutus. At iam redeamus ad Paulum.

Cùm Cæsareæ ageret, & ibi (inquit Lucas[a]) moraretur per dies aliquot, superuenit quidam à Iudæa Propheta, nomine Agabus. Is cùm venisset ad nos, tulit zonam Pauli, & alligans sibi pedes & manus, dixit: Hæc dicit Spiritus sanctus: Virum, cuius est zona hæc, sic alligabunt in Ierusalem Iudæi, & tradent in manus Gentium. Quod cùm audissemus, rogabamus nos & qui loci illius erant, ne ascenderet Ierosolymam. Tunc respondens Paulus dixit: Quid facitis flentes, & affligentes cor meum? Ego non solùm alligari, sed & mori in Ierusalem paratus sum propter nomen Domini Iesu. Et cùm ei suadere non possemus, quieuimus, dicentes: Domini voluntas fiat. Post dies autem istos præparati ascendebamus in Ierusalem. Venerunt autem & ex discipulis à Cæsarea nobiscum, adducentes secum, apud quem hospitaremur, Mnasonem * quemdam Cyprium, antiquum discipulum.] hæc Lucas. Hunc ex numero fuisse Septuagintaduorum, omnes æquè consentiunt. At cùm Ierosolymis idem hospitium, ac proinde domum habuisse dicatur; satis apparet, persecutionem illam, cuius superiùs facta est mentio, Ierosolymis in Christianos illatam, qua inter alia quæ passi sunt, bonis omnibus spoliati fuerunt, ciues tantummodò attigisse, peregrinos nequaquam. Mnason enim (vt dicitur) antiquus discipulus, genere Cyprius, non tantùm domum, sed & illa illic (vt par est credere) bona possedit, quibus Fideles Ierosolymam venientes fraterna charitate foueret. Nec enim de antiquo discipulo ac prædiuite licet opinari, occultum tam diu agere Ierosolymis licuisse: nisi fortasse accidit, vt post persecutionem illam, distractis ille paternis bonis quæ Cypri habuerit (quod viuo adhuc parente antè facere non potuisset) ex illis pararit quod Christianorum vsui pateret hospitium. Porrò si Iasonem pro Mnasone (vt nonnulli codices habent) legi placet; diuersum hunc esse ab illo qui Thessalonicæ eumdem hospitio excepit Paulum, de quo idem Lucas[b] scribit, facilè persuademur; illumque esse credimus Iasonem, cuius idem Paulus ad Romanos[c] scribens habuit mentionem. Horum alterum in Syria, alterum verò in Cilicia, nempe Tarsi, ordinatum fuisse Episcopum, ex Græcorum Menologio aliisque auctoribus alibi notauimus.

CXVI. [a] Act. 21.

* Iasonem

DE MNAZONE ANTIQVO DISCIPVLO.

[b] Act. 17. [c] Rom. 16.

Sed institutam semel narrationem de rebus Pauli Ierosolymis gestis, vt à Luca sunt scriptæ, ordine prosequamur. Ante tamen hæc omnia, accuratiùs inuestigemus (quantum fas est assequi) an Paulus, vt in animum duxerat, peruenerit Ierosolymam tempore Pentecostes[d]. Non enim superflua & inanis hæc erit disquisitio temporis, sed quę plurimum (vt inferiùs apparebit) conferat ad rerum gestarum veritatem certiùs consequendam. Constat in primis, Luca[e] testante, Paulum vnà cum suis post dies Azymorum soluisse Philippis, & diebus quinque Troadem appulisse, septemque dies ibi egisse, indeque tribus diebus peruenisse prospera nauigatione Miletum. Ibi cùm aliquantum temporis constitisset, quòd properaret (vt ait) Pentecosten agere Ierosolymis, quamprimùm inde recedens, prima die Coum, sequenti verò Rhodum peruenit, ac inde Pataram Lyciæ: vbi nactus nauem onerariam Phœnicem versus soluentem, Tyrum appulit, vbi septem peregit dies, Ptolemaide autem diem vnam: inde Cæsaream profectum, egisse illic dies aliquot eum tradit, ac inde Ierosolymam concessisse. Habita igitur horum omnium ratione, considerataque prospera vbique nauigatione Dei fauôre concessa, & Pauli animo cupiente, & ob hoc festinante Ierosolymis agere Pentecosten; facile vt existimemus adducimur, eadem iam solemnitate instante, ipsum Ierosolymam peruenisse. Quinquaginta enim dies numerandi à sequenti Azymorum die, cùm manipulus offerretur, vsque ad festum Pentecostes intercedebant, nimirum (vt diuina lex[f] præcepit) septem hebdomadæ plenæ. Opportunè igitur Paulum ad solemnitatem Pentecostes Ierosolymam peruenisse, ibique vnà cum Nazaræis purificatum, eam solemnitatem ex legis Moysi præscripto sanctissimè peregisse, ex his quæ sunt dicta, affirmari posse videtur. Confirmat hæc ipsa, eamdem ferè rationem dierum iniens, Ioannes Chry-

CXVII.

[d] Act. 20.

[e] Act. 20.

RECAPITVLATIO NAVIGATIONIS PAVLI.

[f] Leu. 23.

[a] Chryſ. in Act. hom. 45. Chryſoſtomus[a]; Paulumque perueniſſe Ieroſolymam, inſtante ſolemnitate Pentecoſtes, teſtatur his verbis: Vide, inquit, obſecro, nunc & dies. Poſt Azyma in Troadem venerunt diebus quinque, deinde ibi fecerunt dies ſeptem; & habes duodecim dies. deinde Aſſon & Mytilenem contra Chium, & Trogyllium in Samum,& Miletum; & ſunt decem & octo dies. poſteà in Coum & Rhodum, in Pataram: en viginti & vnum dies. deinde illinc per dies quinque in Tyrum; vt ſint dies vigintiſex. mox illic moratur diebus ſeptem, colligunturque triginta & tres dies. & poſteà Ptolemaidem vna die pertingunt, & fiunt dies trigintaquatuor. deinde Cæſareæ manent pluribus aliis diebus, & ſic complentur dies Pentecoſtes;& ibi, *nimirum Ieroſolymis*, illam facit.] hucuſque Chryſoſtomus. A

CXVIII. [b] Act. 21. QVID PAVLVS IEROSOLYMIS. Quæ autem acta ſint poſtquam Paulus Ieroſolymam perueniſſet,Lucas his verbis ſingillatim recenſet[b]: Cùm autem veniſſemus Ieroſolymam, libenter acceperunt nos fratres. Sequenti autem die introibat Paulus nobiſcum ad Iacobum, omneſque collecti ſunt ſeniores. Quos cùm ſalutaſſet, narrabat per ſingula, quæ Deus feciſſet in Gentibus per miniſterium ipſius. At illi cùm audiſſent, magnificabant Deum, dixeruntque ei: Vides, frater, quot millia ſunt in Iudæis, qui crediderunt? & omnes æmulatores ſunt legis. Audierunt autem de te, quia diſceſſionem doceas à Moyſe eorum qui per Gentes ſunt Iudæorum, dicens non debere eos circumcidere filios ſuos, neque ſecundùm conſuetudinem ingredi. Quid ergo eſt? Vtique oportet conuenire multitudinem: audierunt enim te ſuperueniſſe. Hoc ergo fac, quod tibi dicimus. Sunt enim viri quatuor, votum habentes ſuper ſe. His aſſumptis, ſanctifica te cum illis: & impende in illis, vt radant capita: & ſcient omnes, quia quæ de te audierunt, falſa ſunt, ſed ambulas & ipſe cuſtodiens legem. De his autem, qui crediderunt ex Gentibus, nos ſcripſimus, iudicantes vt abſtineant ſe ab idolis, & immolato, & ſanguine, & ſuffocato, & fornicatione.] hæc in conuentu fratrum à ſenioribus Paulus accepit. Quartam hanc nonnulli nominant Synodum Apoſtolorum: ſicque eas numerant ex his quæ in diuina Scriptura notata habentur. Prima fuit Synodus, in qua actum eſt de electione Matthiæ; ſecunda, de diaconorum electione; tertia,de non cogendo Gentes circumciſionem accipere; nouiſſima verò hæc, in qua ne credentes Iudæi vti legalibus probiberentur, rogatio facta eſt. Verùm hec familiaris potiùs fuit admonitio, quàm ſynodica conſtitutio; atque ea occaſione adhibita, magis diſpenſatio, quàm dogmatis definitio. B C

CXIX. VSVS CELEBRANDI CONCILIA. At quod ad huiuſmodi conuentus Apoſtolicos pertinet: ſatis ſuperque exploratum habetur, Apoſtolorum exemplo laudatiſſimum antiquum illũ vſum in Eccleſia Catholica inuiolabilem permanſiſſe, vt, cùm quid ad fidem, vel ad bonos mores & diſciplinam Eccleſiaſticam pertinens conſultandum eſſet, in vnum Patres coirent, ſicque ſimul collectis,ſingulorum ſententia rogaretur, ac denique quid ab omnibus ſeruandum eſſet, ſanctè ac legitimè communibus ſuffragiis firmaretur. Verùm ſi quis eius rei ipſum exordium repetat, inueniet non tam ab Apoſtolis quàm ab ipſo Chriſto duxiſſe principium, atque ſumpſiſſe auctoritatem: quando ſcilicet (vt diximus ſuo loco ſuperiùs) de ſumma rerum Chriſtus agens, ſuos rogauit,quem dicerent homines eſſe filium hominis. Sic igitur tam Domini exemplo,quàm etiam Apoſtolorum frequentiori vſu, eiuſmodi cogendi conuentus,quibus quæ eſſent agenda tractarentur, manſit ſtabilita atque firmata conſuetudo in Eccleſia, quæ eiuſmodi conuentus vſitatiori vocabulo conſueuit nominare Concilia, de quibus hæc ſcitè Vincentius Lirinenſis[c]: Ipſa Catholica Chriſti Eccleſia ſedula & cauta diſpoſitorum dogmatum cuſtos, nihil in his vmquam permutat, nihil minuit, nihil addit: non amputat neceſſaria, non apponit ſuperflua, non omittit ſua, non vſurpat aliena: ſed omni induſtria hoc vnum ſtudet,vt vetera fideliter ſapienterque tractando, ſi quæ ſunt illa antiquitus informata & inchoata,accuret & poliat: ſi quæ iam expreſſa & enucleata, conſolidet & firmet: ſi quæ iam confirmata & definita, cuſtodiat. Denique quid vmquam aliud Conciliorum decretis eniſa eſt,niſi vt quod ante ſimpliciter credebatur, hoc idem poſteà diligentiùs crederetur? quod anteà lentiùs prædicabatur, hoc idem poſteà inſtantiùs prædicaretur? quod anteà ſecuriùs credebatur, hoc poſteà ſolicitiùs excoleretur? Hoc, inquam,ſemper,neque quidquam prætereà hæreticorum nouitatibus excitata, Conciliorum ſuorum decretis Catholica perfecit Eccleſia, niſi vt quod priùs à maioribus ſola traditione ſuſceperat, hoc deinde poſteris etiam per ſcripturæ chirographum conſignaret, magnam rerum ſummam paucis litteris comprehendendo, D E

[c] Vinc. Lirinen. de hæreſ. lib. 2 c. 32.

A dendo, & plerumque propter intelligentiæ lucem, non nouum fidei sensum nouæ appellationis proprietate signando.] hucusque Vincentius.

Sic igitur & in præsenti seniorum conuentu rata firmaque decernuntur quæ de Gentilibus credentibus in superiori Synodo statuta fuerant. De Iudæis verò qui Euāgelium suscepissent, quorum multa millia essent qui Ierosolymis agerent, omnesque ex æquo legis æmulatores existerēt: cùm eos legalibus interdicere, minùs opportunum tempus esse conspiceretur: in præsentiarum id illis esse cedendum, & sic cum infirmis infirmari, visum est esse cōsultius. Quamobrem vt Paulus cum Nazaræis, hac vtens dispensatione, votum exoluturus in templo, quo se legis Moysi obseruantissimum probaturus erat, sese sisteret, eidem persuaserunt. Admiranda planè res est & consideratione dignissima; Paulum, qui non ab homine, sed à Christo acceperat Euangelium, quique ea de causa Antiochiæ resti- B terat in faciem Petro, qui insuper sępiùs suis antehac scriptis epistolis de legalibus ablegandis aperta suffragia dederat, ac sententiam stabilierat, tantum seniorum modò conuentui detulisse, vt illorum se subiicens voluntati, eorumdem arbitrio per dispensationem in seruandis legalibus impenderet officium; ea nimirum præstans, quæ non nisi à sanctioribus Iudaicæ legis obseruatoribus exhiberi munera consueuerant. CXX. QVID ACTVM IN CONVENTV IEROSOLYMITANO.

His igitur Paulus volens lubensque in omnibus obsequens, assumptis viris (inquit Lucas [a]) postera die purificatus cum illis intrauit in templum, annuntians expletionem dierum purificationis, donec offerretur pro vnoquoque eorum oblatio.] Quæ autem essent eius officij cærimoniæ, & sacri à lege ritus præscripti, liber Numeri [b] satis docet, nimirum vt abstinerent à vino, caput raderent, & finito tempore agnum, ouem, & arietem offerrent in templo, capillosque deponerent, qui cremarentur vnà cum sacrificio pacificorum. Sed C quoniam certum tempus, quo abstinerent Nazarei à vino, lege definitum minimè reperitur: quid his temporibus ex consuetudine communiter ageretur, Iosephus [c] docet his verbis: His autem, qui morbo, vel aliis necessitatibus implicantur, mos est orare per triginta dies, antequam immolarent hostias, abstinere quoque à vino, & capillos radere.] At quomodo vnà cum Nazaræis Paulus ea omnia in templo exhibuisse officia potuit, cùm inopinatò & ante diem tantùm, vt id faceret cum aliis admonitus esset? quonam verò pacto triginta diebus perseuerauit abstemius? Ex his igitur colligi planè posse videtur, Paulum, qui magna ex necessitate Timotheo languenti stomacho prohibuit aquam bibere, & vt modico vino vteretur, præcepit, à vino penitus temperasse; sicque haud impossibile ei fuisse (quòd abstemius semper esse soleret) Nazaræorum in templo munus explere: alioqui fuisset hæc potiùs quædam legis illusio, & simulatæ sanctitatis effictio, & tamquam in scena D fabula, ac in re gesta affectatum mendacium: indigna prorsus omnia, quæ non tantùm de Apostolo, sed nec de quolibet Christiano dicantur. At nec seniores legem æmulantes Paulo Nazaræorum numeros suasissent explere, nisi in omnibus compertum habuissent, ea omnia faciendi illi pariter facultatem in promptu fuisse.

CXXI. [a] Act. 21. [b] Num. 6. DE RITV NAZARAEORVM. [c] Ioseph. de bello Iud. l. 2. c. 15.

Hæc cùm agerentur; vnà insuper cum Nazaræis & Paulum capillis abrasum esse, immò & vt etiam ceterorum capilli raderentur, curam impendisse, satis Acta [d] declarant. Vnde & Hieronymus [e] hac eum interpellat apostrophe: O Paule, & in hoc te rursum interrogo: Cur caput raseris, cur nudipedalia exercueris de cærimoniis Iudæorum? Cur obtuleris sacrificia, & secundùm legem pro te hostiæ fuerint immolatæ? Vtique respondebis. Ne scandalizarentur qui ex Iudæis crediderunt.] hæc ipse. Ex his etiam, quòd Nazaræi, qui ceteris sanctiores haberentur, religionis ergò in templo capita radenda offerrent, Apo- E stolica traditione in Ecclesiam deriuatum traditur, vt qui à communi hominum vita recedentes, exquisitius viuendi genus affectarentur, ac per omnia sese diuino cultui mancipa rent, deberent eorum capita radi. Id Isidorus his verbis testatur [f]: Tonsuræ Ecclesiasticæ vsus à Nazaræis, ni fallor, exortus est: qui priùs crine seruato, denuò post vitæ magnam continentiam, deuotione completa, caput radebant, & capillos in ignem sacrificij ponere iubebantur, scilicet vt perfectionem deuotionis suæ Domino consecrarent. Huius ergo exempli vsus ab Apostolis introductus est, vt qui diuinis cultibus mancipati, Domino consecrantur, quasi Nazaræi, id est, sancti Dei, crine præciso innouentur. Hoc quoque & Ezechieli [g] Prophetæ iubetur, dicente Domino: Tu fili hominis, sume tibi gladium acutum, & duces super caput tuum & barbam. Videlicet quia ipse sacerdotali genere Deo in ministerio sanctificationis seruiebat. Hoc & Nazaræos Priscillam & Aquilam in Actis Apostolorum primos fecisse legimus, Paulum quoque Apostolum, &

CXXII. [d] Act. 21. [e] Hier. ep. 89. DE TONSVRA IN ECCLESIAM INTRODVCTA. [f] Isid. de diuin. offic. in Conc. Aquisgran. c. 1. [g] Ezech. 5.

quosdam discipulorum Christi, qui huiusmodi cultu imitandi extiterunt.

CXXIII. CLERICORVM TONSVRA QVID MYSTICE.

A Est autem clericis tonsura signum quoddam, quod in corpore figuratur, & in anima agitur: scilicet vt hoc signo & religione vitia resecentur, & criminibus carnis nostrę quasi crinibus exuamur; atque inde innouatis sensibus, vt comis rudibus enitescamus; expoliantes nos, iuxta Apostolum, veterem hominem cum actis suis, induentes nouum, qui renouatur in agnitione Dei: quam renouationem in mente oportet fieri, sed in capite demonstrari, vbi ipsa mens noscitur habitare. Quòd verò detonso capite superiùs, inferiùs circuli corona relinquitur; sacerdotium, regnumque Ecclesiæ in eis existimo figurari. Tiara enim apud veteres constituebatur in capite sacerdotum: hæc ex bysso confecta, rotunda erat, quasi sphæra media; & hoc significabatur in parte capitis tonsi: corona autem latitudo aurei circuli est, qui Regum capita cingit. Vtrumque itaque signum exprimitur in capite clericorum, vt impleatur corporis etiam quadam similitudine, quod scriptum est, Petro Apostolo prædocente: Vos estis genus sanctum, regale sacerdotium. B Quæritur autem, cur sicut apud antiquos Nazaræos, non antè coma nutritur, & sic tondetur? Sed qui hæc exquirunt, animaduertant quid sit inter illud propheticum velamentum, & hanc Euangelij reuelationem, de qua dicit Apostolus: Cùm transieris ad Christum, auferetur velamen. Quod autẽ significabat velamen interpositum inter faciem Moysi, & aspectum filiorum Israël, hoc significabat illis temporibus coma sanctorum. Nam & Apostolus comam pro velamento dicit esse: proinde iam non oportet vt velentur crinibus capita eorum qui Domino consecrantur, sed tantùm vt reuelentur: quia quod erat occultum in sacramento prophetiæ, iam in Euangelio declaratum est.] hucusque Isidorus.

CXXIV. DE TONSVRA IVDAEORVM AC GENTILIVM.

[a] Hieron. in Ezech. c. 40. & Ambros. ad Sabin. epist. 30. edit. Rom.
[b] Lucian. in Dea Syria in fine.
[c] Sueton. in Nerone, cap. 12. & ibi Interp.
[d] Beda de gestis Angl. l. 5. c. 22.

Quòd igitur non integra clericorum vel monachorum capita raderentur: præter hæc C quæ ab Isidoro sunt dicta, illa etiam causa suppeditari posse videtur; ne scilicet secundùm Iudaicum vel Gentilitium ritum nos facere videremur: nimirum Iudaizare cum Nazaræis, & superstitionem sectari Isidis, Serapidis, & aliorum Gentilium sacerdotum, qui omnes corporis pilos & capillos capitis penitus abradebant[a]. Scimus & apud Græcos, Tragenios & Assyrios, Iudæis confines, æmulatos esse eiusmodi ritum tondendi capillos, eosdemque in templo offerendi[b] numini, sicut & abstinentiam ab esu porcinæ carnis, & alia. Sed & apud Romanos, cùm primùm barbam raderent atque crines, ea numini dedicare, moris fuisse, apud Suetonium[c] in Nerone notatũ habes. Alia insuper affertur causa, cur capillorũ corona, reliquo raso capite, integra consueuerit remanere: nimirum ob iugem memoriam spineæ coronæ impositæ capiti Domini nostri Iesu Christi. idque ab Apostolis factitatum, & Ecclesiæ traditum, certa assertione apud Bedam[d] legitur, vbi pòst alia: Inter D omnes, inquit, quas in Ecclesia, vel in vniuerso hominum genere reperimus tonsuras, nullam magis sequendam amplectendamque iure dixerim, ea, quam in capite suo gestabat ille, cui se confitenti Dominus ait: Tu es Petrus.] & paulo pòst: Neque ob id tantùm in coronam attondemur, quia attonsus ita est Petrus: sed quia Petrus in memoriam Dominicæ passionis ita attonsus est; idcircò & nos, qui per eamdem passionem saluari desideramus, ipsius passionis signum cum illo in vertice, summa videlicet corporis nostri parte, gestamus. Sicut enim omnis Ecclesia, quæ per mortem sui viuificatoris Ecclesia facta est, signum sanctæ crucis in fronte gestare consueuit, vt crebrò vexilli huius munimine à malignorum spirituum defendatur incursibus, & crebra huius admonitione doceatur, se quoque carnem cum vitiis & concupiscentiis crucifigere debere: ita etiam oportet eos, qui vel monachi votum, vel gradum clericatus habentes, arctioribus necesse habent pro Domino E se continentiæ funibus adstringere, formam quoque coronæ, quam ipse in passione sua spineam portauit in capite, vt spinas ac tribulos peccatorum nostrorum portaret, id est, exportaret ac auferret à nobis, suo quemque in capite per tonsuram perferre; vt se irrisiones & opprobria pro illo libenter ac prompto animo sufferre, ipso etiam frontispicio doceant: vt coronam vitæ, quam repromisit Deus diligentibus se, semper expectare, proque huius perceptione & aduersa mundi & prospera contemnere designarent.] hæc ille ibi; quæ & alij tradiderunt.

[e] Albinus Flac. de diuin. offic. Raban. de instit. cleric. & alij.
[f] Germanus in theor. rer. Ecclesiast.

CXXV. PETRI EXEMPLO TONSVRA INTRODVCTA.

Sed & alia ab his diuersa de clericorum tonsura adducitur causa à Germano[f] Episcopo Constantinopolitano, his verbis: Duplex corona circumposita capiti sacerdotis, capillorum significatione imaginem refert venerandi capitis Apostoli Petri; qui cùm missus esset ad prædicationem Domini & magistri, ei tonsa est ab his qui eius sermoni non credebant,

A bant, vt illuderetur ab ipsis; eique Christus magister benedixit, & infamiam in honorem, illusionem in gloriam conuertit, & posuit super caput eius coronam non ex lapidibus pretiosis, sed lapide & petra fidei eius fulgescentem super aurum & topazium & lapides pretiosos.] Hæc cùm scribat Germanus, quantumlibet vnde acceperit auctorem non citet, ex maiorum tamen traditione eum mutuatum esse, credendum est. cùm enim sciamus consueuisse eiusmodi ludibrio Romæ affici sapientes viros, qui philosophi dicerentur; eamdem in Petrum illatam esse contumeliam, haud vanum erit existimare. Sanè de Apollonio Tyanæo philosopho Pythagoreo, qui eius sectæ suo tempore erat facilè princeps, scribit Philostratus [a], à Domitiano esse detrusum in carcerem, ab eodemq; missum esse tonsorem, qui comam capitis & promissam philosophicam barbam amputaret; cùm alioqui criminum rei intonsa barba atque capillo agere solerent. Sed & si qua fides apo-
B crypho est adhibenda, legitur in pseudo-Prochoro, Ioannem Euangelistam iussu eiusdem Domitiani ignominiæ causa capite attonsum esse. Testatur & Cyprianus [b] similia de damnatis ad metalla, cùm ait: Semitonsi capitis horrescit capillus.] & in responsione: Semitonsi capitis capillaturam adæquasti. Solebat eiusmodi abrasio capitis signum esse hominis turpissimi & scelestissimi. vnde illud Ciceronis pro Roscio Comœdo: Nónne ipsum caput, & supercilia illa penitus abrasa olere malitiam, clamitare calliditatem videntur?] & infrà: Qui idcircò capite & superciliis semper est rasus, ne vnum pilum boni viri habere dicatur.] hæc Cicero de leuissimo homine, qui sic se raserat.

[a] Philostr. in Apollon. l. 7.
[b] Cypr. ep. 77.

Verùm quæ ab aliis ignominiæ causa hisce hominibus fieri solebat abrasio, diuersi generis erat: nam præter illas de quibus est dictum, alia erat, quæ à Luciano sic describitur, dum agit de morione: Moxque ingressus deformis quidam, deraso capite, pauculos capil- CXXVI.
C los in vertice gestans, eosque cristæ in morem erectos.] hæc in Conuiuio Lucianus. Idem in epistola ad Saturnum: Vertex illius asperis & pungentibus setis sit hirtus, reliqua capitis parte nuda.] Tertullianus [c] etiam sic attonderi consueuisse Numidas testatur, cùm ait: Apud aliquos Numidas etiam equis cæsariatos, iuxta cutem tonsor, & cultri vertex solus immunis?] hæc ille. Addimus illud, quòd Caius Imp. occipitia adolescentulorum ludibrij causa radere consueuerat: de quo Suetonius [d]: Pulchros & comatos, quoties sibi occurrerent, occipitio raso deturpabat.] Moris fuisse etiam apud Romanos, seruorum radi capita, Tacitus & alij plures testantur. Sicque videas non vnius generis fuisse capillorum abrasiones, licet omnes ferè ad inurendam ignominiæ notam ab aliis pro animi cuiusque sententia excogitarentur. Erat enim & capitis abrasio manumissionis nota, sicut & pileus, vt indicat Plautus [e] illis verbis: Vt ego hîc hodie raso capite caluus capiam pileum.] Item-
D que qui maris tempestatem euasissent, rasis capitibus vota diis persoluere consueuisse, auctor est Lucianus [f]: de quo vsu etiam Pomponius Arbiter his verbis: Notauit sibi ad Lunam tonsorem intempestiuo inhærêtem ministerio; execratusque omen, quòd imitaretur naufragorum vltimum votum in cubile reiectus est.] & post pauca: Audio enim non licere cuiquam mortalium in mari neque vngues, neque capillos deponere, nisi cùm pelago ventus irascitur.] agit enim de iis qui nouacula caput & supercilia radebant. existimatur [g] autem vtraque abrasio ab eadem causa profecta, quòd scilicet sicut seruituti obnoxij ea abrasione libertatem se consecutos esse testabantur, ita tempestatem maris qui euasissent, se liberatos esse eo signo profiterentur. Ceterùm id ex nuncupato voto naufragos facere solitos, idem qui suprà Petronius Arbiter tradit; & hac in re Nazaræis [h] consimiles, qui exoluentes votum emissum, caput raderent, vt paulo superiùs dictum est. Sed iam ad cle-
E ricorum tonsuram, cuius causa eiusmodi facta est digressio, reuertamur. Ea igitur quæ Principi Apostolorum derisionis & ignominiæ causa illata est infamiæ nota, totius Ecclesiæ honori cessit. Et quid mirum, cum ipsa quoque pœnarum instrumenta pietas Christiana in amplissimam gloriam commutare, & habere consueuerit in honore? idque virtute ac merito Crucis Christi, quæ mundi contemptibilia, ignobilia, & infirma ad maximum omnium gloriæ culmen euexit.

[c] Tert. lib. de pallio c. 4.
IGNOMINIAE CAVSA INTRODVCTA ABRASIO VEL TONSVRA.
[d] Suet. c. 35.
[e] Paulus in Amph. Act. 1 scen. 1.
[f] Lucian. in deorum dial. in fin.
[g] Non. de doct. indag.
[h] Num. 6.

Sed antiquum vsum eius rei inspiciamus. Præter illa quæ de Apostolica institutione atque traditione sunt ex dictis nuper auctoribus recensita, nō aliunde id certè quàm ab Apostolico fonte fluxisse, Oriens Occidensque pariter, ac omnes denique regiones, in quibus Christiana fides est aliquando propagata, pari consensione visæ sunt nō solùm, hoc esse testatæ, sed æquè omnes id ipsum firmissima eius rei obseruatione probasse. Doceat quis, velim, prouinciam Orbis aliquam, quæ Christi nomen acceperit, eiusdē fuisse tonsuræ cleri- CXXVII.

TONSVRA CLERICORVM EX APOSTOLICO RITV.

calis expertem. Quonam alio, quæso, quàm Apostolorum præconio, rem tam nouam, atque adeò inusitatam, ac penitus ab aliis intentatam, radendi in modum sphæræ vel coronæ capitis, Christianus orbis potuit suscepisse, ac firmiter tenuisse, nullo præcedente maiorum exemplo? nam si Iudæos spectes, vnde fluxit Christiana religio: diuina lege radere caput sacerdotibus interdictum fuisse reperies, dicente atque [a] monente: Sacerdotes nec radent caput, nec barbam.] & communiter omnibus vetitum [b] in rotundum attondere comam, & radere barbam; licet verborum illorum diuersa lectio habeatur. De Gentilibus diximus, planè diuersum à nostro fuisse illorum ritum; quippe qui non tantùm capitis capillos omnes vsque ad supercilia, sed totius corporis pilos Isidis præsertim sacerdotes, radere consueuissent. Et quis existimet Christianos voluisse illos imitari, quorum non tantùm sacra, sed & sacerdotes eam præsertim ob causam tantopere deriderent? Consulat, qui de his dubitat, antiquorum Patrum aduersus Gentes scriptas Apologias, in quibus vtique hæc omnia fusiùs inueniet explicata. Nemo igitur sanæ mentis leuiter dixerit esse introductum atque seruatum absque exemplo, quod Catholica vbique Ecclesia custodiuit. A B

[a] Leuit. 21. [b] Leuit. 19.

CXXVIII. Certè adeò peruulgata in Orbe res fuit, vt nec scriptores Ethnici de ea tacuerint. Nam Ammianus Marcellinus [c] testatur, temporibus Iuliani Apostatæ, Theodorum quemdam ecclesiæ ædificandæ præfectum, ab Ethnicis supplicio affectum, quòd (vt ait) cirros puerorum licentiùs detondebat: nihil aliud significans, nisi quòd pœnas dedit eo prætextu, quòd complures pueros in clericos cooptaret: capillorum enim tonsura eiusmodi initiari (vt etiam modò fit) antiquitus consueuisse, satis est exploratum. Sed & exemplum habes in Otreio Episcopo Melitensi, sanctitate & doctrina celeberrimo, qui claruit temporibus Theodosij senioris, cuius & sanctionibus [d] commendatur, cùm S. Euthymium ordinauit lectorem. hæc enim de eo Cyrillus [e] in rebus gestis Euthymij scribit: Cùm eum baptizasset, & pilos, qui ex lege tondentur pueris, totondisset, in gradum Lectorum eum cooptat.] Sed quòd amplior esset illorum tonsura, qui maioribus initiarentur ordinibus; hinc Euagrius [f] Scholasticus ait: Coma abrasa, presbyter designatus est.] Mentio est eius ritus apud Dionysium [g], cùm agitur de his qui in monachos cooptantur; eiusque rei spiritalis sensus declaratur. Ad hoc pertinet, quod in libro de Romanis Pontificibus peruetusto, qui fertur nomine Damasi, de Aniceto habetur; instituisse scilicet secundùm præceptum Apostoli, ne clerici comam nutrirent. Multa enim, quæ ab Apostolis siue scripto siue sine scripto statuta essent, decretis iterùm editis, ea accuratiùs esse seruanda, sępè Romani Pontifices præcepere. Sed quod illic breuiter notatur, vt secundùm Apostoli [h] præceptum clerici comam non nutriant: haud de communi illa viris omnibus à Paulo præscripta lege, ne videlicet illi mulierum exemplo comam nutrirent, significare voluit auctor illis verbis: sed vt qui sanctioris vitæ mancipantur ordinibus, excultioris etiam vitę characterem in capite ferrent. Hocque idem habetur in Concilio Carthaginensi [i] & Agathensi [k], ne clerici comam nutriant, sed tondeant. At si non de tonsura in modum sphæræ fieri solita Patres intellexerunt: quid tam instanter clericis faciendum esse mandarunt, quod Apostolica lege quiuis laicus facere teneretur, nempe comam non nutrire, sed capillos deponere? Quòd igitur clericis id faciendum præcipitur, quia alia ratione videretur esse mandatum, alio etiam ritu erat implendum; nimirum vt in summo vertice depressiùs caput tonderent, aut raderent. C D

[c] Ammian. Marcel. l. 22. [d] De fide Cathol. l. 3. Cod. Theod. [e] Cyrill. in Euthy. apud Lip. Tom. 5. [f] Euag. hist. l. b. 2. c. 26. in fine. [g] Dionys. de Eccles. hier. par. 2. c. 3. [h] 1. Cor. 11. [i] Cõc. Carth. 4. c. 44. [k] Cõc. Agath. c. 20.

CXXIX. CORONA CLERICORVM VSV DIVERSA. Cùm verò multæ eius rei allatæ sint causæ, illam adiicimus, nempe, vt mancipatæ semel vitæ diuino cultui per capillorum oblationem, eo signo sæpiùs iterato, assiduè meminisse deberent; & quod solemniter semel præstitissent, sæpè repeterent. Licet de his non fuerit vna consuetudo omnium Ecclesiarum. Nam in Hispania postmodum accidit, vt occasione quorumdam hæreticorum, qui eamdem cum Catholicis vsurparent capillorum tonsuram, ac proinde eo signo vellent videri Catholici: eius regionis Episcopi, conuentu habito, dilatandam eiusmodi capitis tonsuram statuerint. Est de his canon in hæc verba descriptus [l]: Omnes clerici, vel lectores, sicut Leuitæ & sacerdotes, detonso superiùs capite toto, inferiùs solam circuli coronam relinquant: non sicut hucusque in Galliciæ partibus facere lectores videntur, qui prolixis, vt laici, comis, in solo capitis apice modicum circulum tondent. Ritus enim iste in Hispaniis hucusque hæreticorum fuit. Vnde oportet pro amputando ab Ecclesiis scandalo, hoc signum dedecoris auferatur, & sit vna tonsura vel habitus, sicut totius Hispaniæ est vsus. Qui autem hoc nõ custodierit, fidei Catholicæ E

[l] Concil. Tolet. 4. c. 40.

reus

A teus erit.] Porrò eamdem coronæ formam in S. Nicetio Episcopo Treuirensi habes diuinitus efformatam: sic enim de eo scribit Gregorius Turonensis[a]: Sanctus Nicetius Episcopus ab ipso ortus sui tẽpore clericus est designatus: nam cùm partu fuisset effusus, omne caput eius, vt est consuetudo nascentium infantium, à capillis nudum quidem cernebatur, in circuitu verò modicorum pilorum ordo apparuit, vt putares ab eisdem coronam clerici fuisse signatam.]

[a] Greg. Turõ. in vita sanct. Patr. c. 17.

Ceterùm & in his, sicut in aliis multis, diuersa fuit diuersarum Ecclesiarum cõsuetudo: vbi verò nihil corruptum est ab hæreticis, nulla alia mutatio intercessit. Non enim fuit recens æmulatio hæreticorum, vt & ipsi incederent tonsura decori. Nam si fidem adhibemus his quæ ab erudito auctore scripta recitantur, dico à Beda[b]: iam ipsis Apostolorum temporibus etiam Simon magus tonsuræ genus quoddam excogitauit. Sed hæc à maioribus scripta non produntur: nam & de eadem epistola, quam recitat Beda, locutus esse videtur Amalarius[c], qui eam haud tantæ fidei fuisse dicit, vt reciperetur ab omnibus. Ipse enim dum de tonsuræ origine disputat, hæc scitè quidem atque prudenter affirmat: Interrogatur, inquit, ab aliquibus, quis primus tonsus sit nostro more? Legi in epistola cuiusdam viri, Petrus: sed quia non tantæ auctoritatis est, vt ex illa firmare valeamus nostram sententiam; maluimus eam silentio præterire. Non tamen abs re est, si dixerimus, illum, aut aliquem successorem eius, primò fuisse tonsum nostro more: quoniam ab illa Ecclesia sumptus est talis vsus, in qua illi sederunt. Sed quid ad nos? cùm multa agamus ex consuetudine præsentis Ecclesiæ, quorum auctores non perferuntur specialiter: sicut nec obseruationes Quadragesimalis temporis ante Pascha; scimus tamen ex demonstratione S. Augustini, consensione Ecclesiæ eam esse roboratam: sic & nos dicimus, tonsuram nostram ex auctoritate & consuetudine Romanæ Ecclesiæ esse roboratam.] hæc & alia Amalarius. Sed quod ait, etsi non à Petro, saltem ab aliquo Petri successore, tonsuræ vsum antiquam sibi originem vindicare: certè de nullo alio, quàm de Aniceto est testimonium; qui cùm tam proximus fuerit Apostolorum temporibus, quod ipse statuit, æquè ab Apostolis traditum esse potuit. Nam, quod Irenæus[d] testatur, ad sua tẽpora, nempe sub Eleutherio, in Romana Ecclesia traditiones Apostolicæ illibatę atque incorruptę seruatæ sunt: vt meritò eam ob causam idem appellet ipsam Romanam Ecclesiam diues depositorium Apostolicarum traditionum.

CXXX.

B, C (margin letters)

[b] Beda hist. Anglic. lib. 5. cap. 82.
[c] Amal. de Eccl. offic. c. 5.
AB ECCLESIA ROMANA PROBATA TONSVRA.
[d] Iren. lib. 3. c. 3. & 4.

Verùm distinctam fuisse tonsuram monachorum ab ea quæ est clericorum, certum est: cùm illi non tantùm verticem capitis, sed totum ferè caput radere consueuissent; vt sic nimirum, quod esset ipsorum vitæ studium, declararent. Abrasionem quippe capitis, symbolum ac hieroglyphicum fuisse lugentis atque mœrentis hominis, nõ solùm proditur testimoniis diuinæ Scripturæ, sed assertionibus etiam externorum. Quod ad illam spectat; de Iob[e] habetur testatum, cùm suarum cladium nũtios accepisset, tonso capite adorasse. Et Isaias[f]: Vocabit Dominus Deus exercituum in die illa ad fletum & ad planctum, ad caluitium & ad cingulum.] & illud Michææ[g]: Decaluâre & tondêre super filios delitiarum: dilata caluitium tuum.] Quod verò ad Gentiles pertinet barbaros, hæc Suetonius[h]: Regulos quosdam barbam posuisse, & vxorum capita rasisse in indicium maximi luctus.] Facere id consueuisse Argiuos mœroris causa, testatur Herodotus[i]: affirmat id ipsum Lucianus[k] de Syris, qui funera raso capite celebrarẽt. Solùm apud Romanos, quòd tonsa barba ac capite solerent incedere, in maximo luctu capillum & barbam promittere mos fuit, vt Suetonius[l] de Iulio Cæsare sic tradit: Diligebat vsque adeò, vt audita clade Tituriana, barbam capillumque submiserit, nec anteà ademerit, quàm vindicasset.] & de Augusto, cùm audisset cladem Varianam in Germania acceptam: Adeò, inquit, consternatum ferunt, vt per continuos menses barba capilloque submisso, caput interdum foribus illideret.] ostendit eadem in Caio[m]. Reos quoque apud Romanos mœroris causa capillos demittere solere, testatur Plinius[n]. At non reos tantùm, sed & reorum amicos & affines id facere solitos, colligitur ex Vlpiano I. C.[o] & Seneca[p], atque aliis.

CXXXI. (D, E margin letters)

MOERORIS SIGNVM TONSVRA CAPITIS.
[e] Iob 2.
[f] Isai. 22.
[g] Mich. 1.
[h] Sueton. in Caio Caligula, c. 5.
[i] Herodot. l. 1. hist.
[k] Lucianus de Dea Syria.
[l] Suet. in C. Iulio, c. 67.
[m] Idẽ in C. 10 c. 24.
[n] Plinius l. 7. epist. 27.
[o] L. Vestem. ff. de iniuriis.

Vt igitur, quod monachorum erat officij, solitariam vitam agere ac lugere peccata, hoc etiam corporis cultu profiterentur; optimè iureque consultum est, vt ipsa initiatione monasticæ conuersionis, capita raderent. Hæc etiam Basilius in Regula monachorum suorum, quam scripsit, nuper Romæ excusa, demonstrat. De eadem monachorum tonsura Paulinus[q] ad Seuerum scribens, agit his verbis: Nos adeant & reuisant cõseruuli & compallidi nostri, non vestibus pictis superbi, sed horrentibus ciliciis humiles: nec chlamyde

CXXXII.

DE MONACHORVM TONSVRA.
[p] Seneca l. 9. declamat. 4. resp. 27.
[q] Paulin. ep. 7.

curta lini, sed sagulis palliati: nec balteo, sed veste succincti: nec improba attonsi capitis A fronte criniri, sed casta informitate capillum ad cutem cæsi, & inæqualiter semitonsi, & destituta fronte præra si, & ornatu pudicitiæ inornati.] Itemque de monachis cute tenus attonsis loquitur Saluianus Massiliensis[a], dum deplorás Africanæ Ecclesiæ acerbissimum statum, hæc ait: Non sine causa itaque istud fuit, quòd intra Africæ ciuitates, & maxime intra Carthaginis muros, palliatum & pallidum & recisis comarum fluentium iubis ad cutem tonsum videre, tam infelix ille populus, quàm infidelis, sine conuitio atque execratione vix poterat. Et si quando aliquis Dei seruus, aut de Ægyptiorum cœnobiis, aut de sacris Ierosolymorum locis, aut de sanctis eremi venerandisque secretis ad vrbem illam officio diuini operis accessit; simul vt in populo apparuit, contumelias, sacrilegia, & maledictiones excepit. Nec solùm hoc, sed improbissimis flagitiosorum hominum cachinnis, & detestantibus ridentium sibilis, quasi taureis cædebatur: verè vt si quis ea inscius rerum fieri videret, non aliquem hominem ludificari, sed nouum inauditumque monstrum abigi atque exterminari arbitraretur.] & post multa, exaggerando contra monachos gesta, demum hæc ait: Et miramur si nunc barbaros illi perferunt, cùm videamus quòd sancti viri in illis barbaros pertulerunt? Iustus ergo est Dominus, & iustum iudicium suum, &c.] Itaque ex his videas in derisores tonsuræ monasticæ seuerissimè Deum vltum esse, qui Vuandalis eam prouinciam per centum annorum spatium dederit deuastandam. B

[a] Saluian. l. 8. de vero iudic. & prouid. Dei, in fine.

CXXXIII. INTONSI MONACHI REPREHENSI.

Quòd verò (vt vidimus ex Saluiano) monachi tonsurati deriderentur ab Afris; inde fortasse accidit, vt quidam in eadem prouincia pseudomonachi, abiecta tonsura, comam remitterent: aduersus quos Augustinus[b] hæc ait: Sed alij sunt quos isto sermone corripimus, illos autem qui hoc vno vitio capillorum contra præceptum Apostolicum demissorum offendunt & perturbant Ecclesiam.] Redarguit & Epiphanius[c] illos, qui in Mesopotamia agerent, monachos, quòd comam prolixam gererent: Nam alienum est, inquit, à Catholica Ecclesia saccus conspicuus, & coma extensa.] Fertur, sed extra numerum aliorum, canon Nicænus de tonsura monachorum in hæc verba: Monachi alia habeant indumenta & mores, quàm habent laici, ac caput tondeant in modum coronæ.] Protulit hæc & alia (vtcumque sint) ex Arabicis exemplaribus Turrianus, & edidit à se Latinitate donata: quæ tamen cùm fulciantur innumeris ferè aliorum testimoniis, prorsus contemnenda non sunt. Nam ad hoc respicit, quod Socrates[d] de Iuliano apostata scribit, ipsum abrasa cute, vitam monasticam simulasse.] Sic igitur, quòd caput radere, esset velut hieroglyphicum lugentis hominis; ea de causa statuit tertia Synodus Toletana[e], vt publicè pœnitentibus in primis Episcopus vel presbyter caput tonderent, vt sic in cinere & cilicio pœnitentiam agerent. C D

[b] Aug. de op. monach. c. 33.
[c] Epiph. hær. 80.
[d] Socr. hist. lib. 3. c. 1.
[e] Tolet. Syn. cap. 12.

CXXXIV. CORONA SACERDOTVM.

Episcopos etiam magna saltem ex parte capitis abrasos fuisse, satis expressisse visus est Gregorius Nazianzenus[f], qui agens aduersus Maximum ex Cynico philosopho mox factum Episcopum, hæc ait: Cùm ad pastoralis muneris administrationem nihil aliud omnino contulerint, quàm quòd comam, cui alendæ & ornandæ turpiter studuerant, raserint.] Porrò quoniam eiusmodi capitis rasionem consueuisse à maioribus dici coronam, ea quæ dicta sunt superiùs, satis apertè significát: ad huiusmodi coroná vel aliud ornamentum capitis (de quo dictú est superiùs) allusisse videtur Eusebius Pamphili[g] in ea oratione panegyrica quam habuit in dedicatione ecclesiæ à Paulino Tyri Episcopo ædificatæ, cùm sic exorditur: Amici Dei, & sacerdotes, qui sacrosancto poderis indumento, cælesti gloriæ corona, diuina vnctione, & sacrata Spiritus sancti stola circumuestiti, &c.] Inde etiam prouenit, vt consueto more loquendi soleret populus, cùm Episcopú interpellaret, & ab eo aliquid enixiùs peteret, per coronam ipsius obtestari: quod Augustinus[h] scribens ad Proculeianum Episcopum docet his verbis: Honorant nos vestri, honorant vos nostri. Per coronam nostram nos adiurant vestri, per coronam vestram vos adiurant nostri.] E

[f] Greg. Naz. orat. in Max.
[g] Euseb. hist. lib. 10. c. 4.
[h] Aug. ep. 147.

CXXXV. OBIECTIO EX S. HIERONYMO.

His igitur adeò manifestè certoque probatis, non tantùm sanctorum Patrum, sed Ethnicorum, immò omnium hominum, etiam hæreticorum, per coronas sacerdotum tamquam quid sacrum obtestantiú, testimoniis; quid est quod obiici possit ex sancto Hieronymo, quasi ipse minùs probarit capitis ac barbæ rasuram; cùm citati nuper auctores de vtraque re apertè testantes, ipsius Hieronymi vixerint temporibus, vel haud multo pòst; qui quidem eam quæ esset eius temporis Ecclesiæ consuetudo, planè declarant? Sed ex his omnibus

A omnibus quæ idem Hieronymus [a] scribit in Ezechielem, vel in Isaiam, tres eliciuntur positiones, ac ea in primis: ipsum non probare capillorum siue barbæ tonsuram solitam fieri more Gentilium. Sed in hoc nulla est discrepantia cum his quæ superiùs dicta sunt, cùm idem ipse Gentium ritus ab omnibus æquè damnetur. Secunda positio ea est; quòd & ipse pariter cum ceteris consentit, capillos esse tondendos, sed sic tamen, vt operta, quod ait, sit cutis. Sicque videas nec in his ipsum à dictis auctoribus differre; nisi quòd non nouacula ad cutem vsque radi velit capillos, sed forficibus, atque depressè, dummodò tamen non appareat nuda cutis. Sed quàm leuis hæc sit differentia, nemo non videt. Tertia demum eius conclusio est, qua barbæ non probat tonsuram. At ipse in Oriente agens, quid mirum si Orientalium clericorum & monachorum consuetudinem comprobarit?

[a] *Hieron. in Ezech. c. 44. & in Isa. c. 3. & 6.*

B His dictis atque euidenter elucidatis; iam ad rerum gestarum narrationem reuocanda esset oratio; nisi suscepti semel argumenti ratio admoneret, ac pænè cogeret, vt etiam de barbarum tonsura aliqua saltem leuiter attingamus. Et in primis quod ad eos qui foris sunt pertinet: sicut capita, ita & barbam radere, commune fuisse quibusdam sacerdotibus idolorum, præter illa quę dicta sunt, Baruch [b] de Babylonis sacerdotibus testatur, cùm ait: In domibus eorum sacerdotes sedent, habentes tunicas scissas, & capita, & barbam rasam; quorum capita nuda sunt.] quamobrem in diuina Scriptura hæc eadem prohibentur. In Leuitico [c] enim secundùm Vulgatam hæc leguntur: Non radent caput, nec barbam, nec in carne sua facient incisuras.] eadem quoque apud Ezechielem leguntur [d]. Apud Syros eamdem consuetudinem viguisse apud sacerdotes Deæ Syriæ, Lucianus [e] eorum gentilis, qui eius argumenti libellum scripsit, testatur. Quapropter tota vis legis in C eo versatur, vt Iudæos prohiberet ea facere, quæ proximæ prouinciæ facerent idolorum sacrifici, qui eo modo caput ac barbam tonderent, ac cultris suas sibi carnes inciderent: sicque ea quæ illi faciebant, lex Iudæis vetuit sacerdotibus. Hæc vt clariora fiant, reddamus hîc verba, quæ ex eodem Leuitici libro [f] superiùs citata sunt: Neque in rotundum attondebitis comam, nec radetis barbam, & super mortuo non incidetis carnes vestras, neque figuras aliquas aut stigmata facietis vobis.]

CXXXVI.

[b] *Baruch 6.*

CVR IVDAEI PROHIBITI RADERE BARBAM.

[c] *Leuit. 21.*
[d] *Ezech. 4.*
[e] *Lucianus de Dea Syria.*
[f] *Leuit. 19.*

At videamus, quàm verè hæc eadē à sacerdotibus Deæ Syriæ, Iudæis proximis, factitari solita esse, idem Syrus auctor, ibique versatus, egregiè memoriæ tradat. Nam in primis agens de antiquitate templi eius atque cultu, multorum refert fuisse sententiam, vt à Deucalione fuerit excitatum: & licet alias referat de ea re opiniones, antiquissimum tamē planè illud fuisse, vna omnium erat assertio. In eo exectos viros glabros sacrificare consueuisse, D eosdemque se cultris incidere inter immolandum, testatur; quod & Apuleius [g], dum de eadem Dea Syria agit, affirmat. Rursum illuc accedentes, capita radere & supercilia, necnon & barbas deponere solitos, ibidem Lucianus enarrat. Insuper quod item in Leuitico est præceptum, ne barbas radant, neque incidant carnes, atque quod mox additur: Neque figuras aliquas aut stigmata facietis vobis] hæc eadem ab illis factitari solita, idem Lucianus eodem in loco tradit his verbis: Certis autem notis compunguntur omnes, alij quidem in vola manus, alij autem in ceruice: inde est, quòd cūcti Assyrij notas inustas habent.] hæc Lucianus, qui & multa ibi recenset de illorum ritibus cum Hebræis communibus. Quam igitur, qualémve capillorum & barbæ tonsuram prohibuerit lex diuina, ex dictis nulla remanet penitus dubitatio: vt ex his planè videas, quàm inuidiosè atque iniustè pariter calumnientur, qui legis diuinæ prætextu in clericos ac monachos Catholicæ E Ecclesiæ inuehuntur.

CXXXVII.

MOS SYRORVM DEAE CVLTORVM.

[g] *Apul. de Asino aureo.*

Quod verò deducunt Nouātes ex Epiphanio [h] quasi ex Apostolorum institutione non licere nec caput nec barbam radere, ipso affirmante, ac sic dicente: De barba quidem in Constitutionibus Apostolorum dicit diuina Scriptura ac doctrina: Non corrumpas, hoc est, non seces pilos barbæ, neque meretricio more ob comam efferaris.] vnde accepta hæc sint, exactè perquirendum est. Nullus certè de his canon est Apostolicus, sed tantùm quæ in Constitutionibus Clementis [i] nomine sic scripta leguntur: Fidelis cùm sis & homo, non licet tibi nutrire capillum, & in vnum complicare, quod est delicatum & molle; vel discerniculo discriminare, vel flauum facere: quoniam quidem lex vetat, inquiens: Non faciatis vobis rotunditatem ex coma capitis vestri, neque incisiones. Neque verò licet barbæ pilos corrumpere, neque hominis figuram præter naturam mutare. Non scindetis, inquit lex, superficiem barbæ vestræ. Hoc enim mulieribus decens, creator

CXXXVIII.

OBIECTIO EX EPIPHANIO.

[h] *Epiphan. hæresi 80.*
[i] *Const. Apost. lib. 1. c. 4 in fin.*

 Deus

Deus statuit; viris indecorum esse iudicauit.] hucusque Clemens. Ex his verò satis perspicuum redditur, tum ex his quæ Clementis nomine habētur Constitutionibus, tum etiam ex Epiphanij sententia, qui eas citat: sicut diuinam legem (si modò eam sequendam diximus lectionem) ita & Apostolos (vt demus authenticum esse librum) vetuisse tunc barbæ pilorum incisionem, cùm comæ capitis non tantùm promittantur, sed & feminarum more crispentur, vel aliter in rotundum artificio componantur; adeò vt sic culti, feminæ repræsentarent effigiem potiùs quàm viri. Hinc & illa iusta eiusdem Epiphanij querela de monachis, quos diximus, Mesopotamiæ, qui muliebres (vt ait) producerent comas: cùm è contrà laudet Ecclesiæ filios in tonsura reuerendos: reprehensibilis enim habebatur illa barbæ rasio, cùm capilli more mulierum promitterentur. A

CXXXIX. BARBAM RADENDI MYSTERIA. Ceterùm sicut nec viri capitis comam radi, ita nec etiam barbam, non tantùm diuinam Scripturam non prohibere, sed etiam prædicare, atque aliquando præcipere, complura Prophetarum loca [a] demonstrant: barbam enim vnà cum capite radere, erat maximi omnium mœroris ac luctus hieroglyphicum: adeò vt hæc rectè monachis conuenire, nullus iure negare possit. Si autem ex capillorum promissione vel tonsione Paulus Apostolus item hieroglyphicum signauit, cùm [b] ait: Vir si comam nutriat, ignominia est illi: mulier si comam nutriat, gloria est illi: quoniam capilli pro velamine ei dati sunt] quis prohibet ex barbæ tonsura mysterium itidem consignare? nimirum si cùm à natura barba data sit homini ob decorem & gloriam; lugens ac mœrens, ac proinde monachus, qui se perpetuæ pœnitentiæ mancipauit ergastulo, ea etiam à natura sibi data velit carere gloria? cùm præsertim eiusdem rei alia atque alia mysteria esse possint, quæ inter alios Beda [c] pluribus declarauit. Quòd verò his aduersantes non admittant hæc, esse turpe existimantes amputare barbam, nimirum quòd barbæ hieroglyphicum, ex auctoritate scriptorum Gentilium, dicerent esse virtutem: cur apud eosdē Apollo, Saturnus (quod ait Tertullianus [d]) & Bacchus imberbes esse finguntur? Adeò vt fateantur necesse sit, vnius eiusdemq; rei plures esse posse significationes atq; mysteria: nimirū, qui pilos consideret esse excrementa naturæ, eos qui resecet atque radat, abiicere se superflua, necessariisque contentū esse, profiteri. B C

[a] Isa. 7. 15. Ierem. 41. & 48. Ezech. 5.
[b] 1. Cor. 1.
[c] Beda in 1. Esdr. 9.
[d] Tert. lib. de spectac. c. 23.

CXL. At quoniam non æquè monachi omnes, nedum clerici, abrasis barbis incedere consueuerunt; nec Pædagogus Christianus [e] barbam nouaculæ subiecit, sed tantùm forficibus: aliam prorsus diuersamque Orientalium ab Occidentalibus cōsuetudinem moremque fuisse, certum est. Nam in Ecclesia Orienrali numquam barba rasos inuenimus monachos vel clericos; secùs autem in Ecclesia Occidentali: cuius rei diuersitatis origo est accuratiùs peruestiganda. Et vt primùm dicamus de clericis, qui in Ecclesia præsertim Occidentali longè antiquiores sunt monachis: inuenimus hac ex parte, secundùm morē diuersarum prouinciarum, tam laicos, quàm clericos inter Gentiles viuentes agere consueuisse: & in primis, quia in Oriente tam Iudęi quàm Græci, barbati incederent, Christianos inter ipsos positos idem factitasse. In Occidente verò, atque potissimùm Romæ, quoniam qui pręsertim maturioris ætatis (vt auctor est Gellius [f]) essent, tamquam quoddam nobilitatis insigne, radere barbā consueuerant (notatus est enim à Dione [g] & aliis Hadrianus, qui primus omnium barbatus incessit, vel alij pauci post eum, sed non sic tamen, vt ceteri Romanorum ipsos imitarentur) Christiani Romæ agentes, cur non sicut ceteri, abrasi incederent barba, cùm honestus spectatusque haberetur eiusmodi communis omnium cultus, nec aliqua vel leuis saltem esset eius obseruationis superstitio? nam alia ratio erat Isidis sacerdotum radentium etiam supercilia. Sic igitur Clementem, sic Pudentem Senatorij ordinis homines, sic denique siue Romanos, siue ceteros Romæ agentes, exceptis Orientalibus, attonsos barba fuisse, nulla dubitatio esse debet. Certè vestitu tantùm, non barba, ab Ethnicis fuisse Christianos distinctos, vt qui pallio amicti solerent incedere, Tertullianus sæpè testatur. cumque non sicut pallium Christianorum, illi sugillarent & barbam; eos constat more ceterorum barbis attonsos incedere consueuisse. Verùm affectata illa nimis barbæ non attonsio, vel abrasio, sed auulsio potiùs dicenda, ab ipsis Gentilibus etiam condemnatur, vt de Iulio Cæsare & Othone Suetonius memoriæ prodidit. Tertullianus [i] etiam huiuscemodi notat, cùm ait: Barbam acriùs cædere, interuellere, circumdare capillum & componere, &c.] chirurgi enim instrumento, quod dicebatur volsella, & aliis medicamentis (vt idem [k] auctor testatur) femineum vultum penitus affectabant. Ceterùm barbæ illa abrasio, quæ more maiorum absque fuco arteve simpliciter facta esset, æquè communis Romanis omnibus erat. Quinetiam inter Græcos nonnullos D E

ROMANI CLERICI BARBA RASI.

[e] Clem. Alex. in Pædag. l. 3.
[f] Gell. lib. 3. cap. 4.
[g] Dio in Hadr.
[k] Tert. lib. de cultu fem. c. 8.
[i] Idem lib. de Pallio, c. 4.

A nonnullos in suis ipsorum regionibus, quo se Romanorum studiosos esse signo aliquo præseferrent, testatur Dio [a], consueuisse contra Græcorum omnium suorumque gentilium consuetudinem, barba rasos incedere more Romano: quod plus ceteris, qui Romæ agerent, præstitisse, nullus iure poterit dubitare.

Verùm istud ipsum quod agerent Romanæ Ecclesiæ Christiani, præstitisse etiam ceteros orbis Occidentalis Fideles, eosdemque libenter esse imitatos vnde descenderent, facilè existimare quis poterit. Nam de sacerdotibus Galliarum perspicuum est, barba rasos fuisse. Est de ea re manifestum exemplum in Sidonio Apollinari [b], qui de Germanici Episcopi Cantillanensis corporis cultu sic scribit: Vestis adstricta, tonsus cothurnus, crinis in rotæ speciem accisus, barba intra rugarum latebras mersis ad cutem secta forficibus.] Seruare igitur in his locorum consuetudinem, vt secundùm cuiusque prouinciæ mores, vel B barbati, vel attonsi barbis incederent sacerdotes, velut lege quadam fuisse præscriptum, ex eo saltem potest facilè perspici, quòd cùm sæpissimè Occidentales vnà cum Orientalibus sacerdotibus ad publicos conuentus Episcopi conuenissent, nullũ vmquam de his aduersus se inuicẽ negotium factum, neque vlla prorsus exorta eius rei gratia cõtrouersia reperitur: ratis nimirum omnibus id esse legitimũ, quod quisq; pro more suorũ gentiliũ facere videretur. Qui primus omniũ hęc de barba exprobrare Latinis sacerdotibus ausus est, Photius schismaticus Episcopus Cõstantinopolitanus fuit, de his scribẽs ad Nicolaum Rom. Põtificem: hæc, inquã, præsumpsit homo schismaticus, cùm alioqui ipse esset eunuchus glaber.

[a] Dio Chrys. orat. 36.

CXLI. OCCIDENTALES CLERICI BARBA RASI.

[b] Sidon. l. 4. epist. 13.

Ad quodnam verò tempus apud Romanos eiusmodi vsus radendi barbas perseuerarit, haud est facile definire. Constat tamen, regnantibus etiam Gothis in Italia, eumdem morem esse seruatum: quamobrem Ennodius Ticinensis suis versibus vehementer exagitauit C hominem, qui more Gothorum prolixam gestaret barbam, & secundùm Romanorum consuetudinem lacernam indueret: hæc enim habet in Iouinianum his versibus:

CXLII. BARBAM RADENDI MOS DIV ILLIBATVS PERMANSIT.

Barbaricam faciem Romanos sumere cultus
Miror, & in modico distinctas corpore gentes.]

ac iterùm:

Romuleam tegetem vox oris nubila fuscat:
Oppressit vestes tenebroso tegmine vultus.]

idemque rursus:

Nobilibus collis genium malè compta lacernis,
Discordes miscens inimico fœdere proles.]

hæc Ennodius in Iouinianum, quòd haberetur loco prodigij lacernatum hominẽ gestare barbam. Porrò etsi sensim pristinus ille immutatus est vsus, cùm barbari Romæ atque in D Italia diutiùs morarentur: tamen quod ad clericos spectat, sic viguit eius rei obseruantia, vt nõ viuere more maiorũ, ferè religio haberetur; sicque factum est, vt penes eos eiusdem rei vsus inuiolatus & cõstans plurimis sæculis perdurarit, monentibus id pręsertim Romanis Pontificibus. Extant enim eo argumento scriptæ litteræ Gregorij Papæ Septimi ad Iacobum Episcopum Calaritanum, iubentis vt clericos suos omnes barbam radere cogeret, idque ex maiorum consuetudine vindicantis, affirmantis nimirum ab ipso exordio nascentis Ecclesię id illibatè esse seruatum: idemque de iisdem etiam ad Ducem Sardiniæ dedit epistolã: hæcque omnia anno Domini millesimo octuagesimo, tertio Non. Nouẽbr. Indictionis quartæ. Sed his iam pęnè contrarius irrepsit vsus, nec constans habetur vbique ritus; cùm alij tondeant, radant alij, alij rursus barbam promittant, absque iactura fidei E vnusquisque abundans in sensu suo. Sed iam ad Paulum, cuius tonsuræ occasione ad hæc elucidanda digressi sumus, agentem Ierosolymis reuertamur.

Post oblatum sacrificium Nazaræorum, septem intercessisse dies vsque ad Pauli vincula, Lucas [c] testatur: qua in re illud necessariò admonendum putamus, complures errore lapsos existimasse, sicut in Paschali festo atque solemnitate Tabernaculorum, ita & in Pentecostes celebritate septem dies sequentes feriari solitos esse: quod quidem in Paschate & Scenopegia esse verum, diuina Scriptura testatur [d]; de Pentecoste autem nulla vsquam habetur mentio. Nec est quòd dici possit, id his Apostolorum temporibus ex consuetudine seruari solitum: quandoquidem Philo [e] horum æqualis planè testatur duabus illis solemnitatibus tantummodò, & non in aliis festis addi septimanam dierum; rationemque mysterij reddit his verbis, postquam locutus est de festo Pentecostes, nonnisi diem vnum habente: Septenario verò, inquit, attributa sunt festa maiora,

CXLIII. DE FERIATIONE PENTECOSTES.

[c] Act. 21.
[d] Exod. 12. Leuit. 23. Deut. 16.
[e] Philo in Decalog.

quæ plures dies postulant: tunc cùm annus distinguitur duobus æquinoctiis, verno, autumnalique, & septeni dies festi aguntur: verno tempore, vt segetes ad maturam frugem perueniant: autumnali, vt omnes arborei fructus colligantur, conuehanturque feliciter. Septeni autem dies dantur his festiuitatibus propter menses septenos vtriusque æquinoctij; vt cuique mensi honor suus contingat otio hilaritateque vnius diei.] hæc Philo: ex quibus magis ac magis Actorum locum illum habes elucidatum, quo dicitur: Dum complerentur dies Pentecostes.] quæ verba perperàm aliqui interpretati, intellexerunt de septem diebus Pentecosten sequentibus. Sed de his superiùs satis. A

CXLIV. Cùm igitur (inquit Lucas [a]) septem dies consummarentur, hi qui de Asia erant Iudæi, [a] *Act.*21. cùm vidissent Paulum in templo, concitauerunt omnem populum, & iniecerunt ei manus, clamantes: Viri Israelitæ, adiuuate: hic est homo, qui aduersus populum, & legem, & locum hunc, & omnes vbique docens, insuper & Gentiles induxit in templum, & violauit sanctum locum istum. Viderant enim Trophimum Ephesium in ciuitate cum ipso, DE TROPHIMO. quem æstimauerunt quoniam in templum introduxisset Paulus.] Sed quod ad Trophimum pertinet; magna suboritur dubitatio, quomodo Trophimus Ierosolymis erat cum Paulo, quem ipsius Pauli testimonio [b] constat relictum fuisse infirmum Mileti. Sequenti [b] *2. Tim. vlt.* enim anno, cùm ipse Paulus Romam venisset, secundam ad Timotheum scribens epistolam, testatur se reliquisse Mileti Trophimum ægrotantem: nec dubium quin in hac nauigatione, qua hoc anno ex Macedonia Troadem, & inde in Syriam nauigauit, quando & [c] *Act.* 20. cum ceteris adfuisse Paulo Trophimum Lucas [c] affirmat. Nam in nauigatione posteriori, qua Paulus Ierosolymis vinctus ductus est Romam, quam exactè per cunctas stationes [d] *Act.*27. Lucas [d] recenset, Miletum nullo modo appulisse ponit, nec potuit. Vnde in eam sententiam ire cogimur, vt dicamus, vel hunc Trophimum esse diuersum ab illo (quod non credimus: non enim nisi vnus Trophimus ab omnibus Pauli discipulus ponitur, idemque C [e] *Act.* 20. & 21. qui Ephesius & Asianus ab eodem Luca [e] nominatur) vel in epistolæ locum illum irrepsisse mendum: vt quod dicit, Trophimum reliqui infirmum Mileti] dicere velit, Melitæ: [f] *Act.* 28. sicut & restituendus videtur locus ille Actorum [f], vbi quod in aliquibus codicibus legitur: Cognouimus quia Mitylene insula vocaretur] sit legendum, Melita. Sed iam cetera contra Paulum à Iudæis Ierosolymis acta persequamur. B

CXLV. Commota post hæc (ait Lucas [g]) ciuitas tota, & facta est concursio populi. Et appre-[g] *Act.*21. hendentes Paulum, trahebant eum extra templum, & statim clausæ sunt ianuæ. Querentibus autem eum occidere, nuntiatum est Tribuno cohortis, quia tota confunditur Ierusalem. PAVLVS A IVDAEIS CAPITVR. Qui statim assumptis militibus & Centurionibus, decurrit ad illos. Qui cùm vidissent Tribunum & milites, cessauerunt percutere Paulum. Tunc accedens Tribunus, D apprehendit eum, & iussit eum alligari catenis duabus: & interrogabat quis esset, & quid fecisset. Alij autem aliud clamabant in turba. Et cùm non posset certum cognoscere præ tumultu, iussit duci eum in castra. Et cùm venisset ad gradus, contigit vt portaretur à militibus propter vim populi. Sequebatur enim multitudo populi, clamans: Tolle eum. Et cùm cœpisset induci in castra Paulus, dicit Tribuno: Si licet mihi loqui aliquid ad te? Qui dixit: Græcè nosti?] Græcè enim Paulum esse allocutum Tribunum apparet. Quamobrem admiratus ille, hæc subdit: Nónne tu es Ægyptius, qui ante hos dies tumultum concitasti, & eduxisti in desertum quatuor millia virorum sicariorum?] hæc Lucas. At nemo miretur si intra templum Paulus esse comprehensus dicatur: nam adeò infelicia erant illa tempora, vt aucta in immensum sicariorum multitudine, non verentur in ipso tẽplo cædes patrare, prout superiùs, cùm actum est de Ægyptio mago, cuius nomine Tri- E [h] *Ioseph. ant. lib.*20.*c.*6. buno Paulus in suspicionẽ adducitur, ex Iosepho [h] est historia recitata. Vt igitur ea calumnia de mago Ægyptio Paulus se ipsum purgaret, mox defensionem instituens, se non [i] *Act.* 21. Ægyptium, sed Cilicem, Tarso oriundum esse aperuit, dicens [i]: Ego homo sum quidem Iudæus à Tarso Ciliciæ non ignobilis ciuitatis municeps.] Mira quidem Apostoli modestia, dum sic se, illata calumnia liberat, vt nihil tamen se efferat: nam cùm se esse ciuem Romanum, & in Iudæos, qui eum verberassent, crimen retorquere potuisset, hæc tacuit, & [k] *Act.*22. nonnisi extrema cogente necessitate aperuit.

CXLVI. Rogata interim à Tribuno loquendi ad populum facultate, sic Hebraica Paulus orsus PAVLVS AGIT CAVSAM SVAM CORAM TRIBVNO. est lingua [k]: Viri fratres & patres, audite, &c.] Describit eam orationem integrè Lucas: qua in primis Paulus cùm de suis natalibus populum admonuisset, suamq; educationem sub Gamaliele eos pariter docuisset, ac simul declarasset studium & officium suum erga Moysis

A Moysis legem & paternas traditiones: quomodo tandem ad Christum conuersus sit
admirando ac manifesto Dei consilio, eosdem qui aderant reddidit certiores. Cumque
dicere cœpisset, quomodo & à Domino iussus esset prædicare Euangelium Gentibus: sta-
tim ad hæc verba excitatus est furor & impetus Iudæorum: Et leuauerunt (inquit Lucas)
vocem suam, dicentes: Tolle de terra huiusmodi: non enim fas est eum viuere. Vocife-
rantibus autem eis, & proiicientibus vestimenta sua, & puluerem iactantibus in aërem
*(erant hæc enim signa furentium & implacabilium penitus animorum, vindictam verbis fa-
ctisq; poscentium)* Tribunus iussit adduci eum in castra, & flagellis cædi, atque torqueri
eum, vt sciret propter quam causam sic acclamarent ei.] hæc Lucas.

Cùm igitur Paulus implacabiles Iudæorum animos, atque adeò obduratos, vt nulla CXLVII.
possent ratione permoueri, conspiceret; Tribunumque erga eos propensiorem videret, at-
B que paratum ex illorum sententia experiri: iam flagellis cædendus, atq; eius iussu torquen-
dus, opportunè se ciuem esse Romanum aperuit. Rem gestam his paucis Lucas describit:
Cùm adstrinxissent eum loris, dicit adstanti sibi Centurioni Paulus; Si hominem Roma- PAVLVS CLAMAT SE CIVEM ROMANVM.
num & indemnatum licet vobis flagellare? Quo audito, Cẽturio accessit ad Tribunum,
& nuntiauit, dicens: Quid acturus es? hic enim homo ciuis Romanus est. Accedẽs au-
tem Tribunus, dixit illi: Dic mihi, si tu Romanus es? At ille dixit: Etiam. Et respondit Tri-
bunus: Ego multa summa ciuitatem hanc consecutus sum. Et Paulus ait: Ego autem &
natus sum.] Sed quanam ratione Paulus se natum dicit ciuem Romanum? Non alia qui-
dem, nisi quod nuper ad Iudæos pro concione dixerat, se Tarsi Ciliciæ ortum esse: Ego,
inquiens, sum vir Iudæus, natus Tarso Ciliciæ.] & paulo antè coram Tribuno, se munici-
pem Tarsensem esse professus erat. Porrò ille dicebatur municeps, qui in eodẽ municipio
C (vt Vlpianus docet [a]) natus esset. Tarsus enim Ciliciæ metropolis ius municipale à Roma- [a] l. Munic. ff. de verb. sig.
nis fuerat consecuta, ac ea de causa coloniis quoque præstabat (erant in Cilicia duæ tan-
tùm coloniæ, Selinus, & quæ posteà accessit, Traianopolis, vt idem auctor affirmat [b]) Mu- [b] L. 1. in fin. ff. de Cens.
nicipes enim non tantùm vt coloni dicebantur ciues Romani, sed etiã (vt idem Vlpianus
tradit) munerum honorariorum participes esse poterant. Præstabant insuper (vt auctor [c] L. 1. ff. ad Municip.
est Gellius [d]) coloniis municipia, quòd illæ legibus Romanorum cogerentur viuere, mu- [d] Gell. lib. 6. c. 13.
nicipia verò suis legibus antiquis patriisque moribus agere sinerentur.

Vt autem Tarsus municipium diceretur Romanorum; eam ciues promeruerant digni- CXLVIII.
tatem, quòd in bello ciuili Cęsari primùm, ac deinde Octauio studuissent, multaque ea de TARSVS MVNICIPIVM.
causa passi essent: adeò enim Cæsarianis partibus ciuitas fauit, vt pro Tarso, mutatõ nomi-
ne, tunc dicta fuerit (quod testatur Dio Cassius [e]) Iuliopolis. Ad hæc planè alludit alius [e] Dio lib. 47.
D Dio cognomento Chrysostomus, dum in sua Tarsica posteriore hæc ait: Vobis, viri Tar-
senses, obtigit, vt primi sitis in hac gente: non solùm quòd maximam omnium in Cilicia
inhabitetis ciuitatem, & metropolim ab initio; verùm etiam quòd Cæsarem secundum
super omnes habuistis, optimè vobis volentem & familiarem. Infortunium enim, quod
ciuitati illius causa acciderat, meritò eum vobis beneuolum fecerat, vtque daret operam,
quò maiora in vos sua apparerẽt beneficia, quàm calamitates propter eum acceptæ. Qua-
propter ea omnia quæ quis amicis verè, & sociis, & tãtam ostẽdentibus alacritatem præ-
staret, ea & ille vobis præstitit, terras, leges, honorem, potestatem, &c.] hæc Dio: ex qui-
bus apparet Tarsenses amplissimis iuribus cum ciuitate Romana fuisse donatos. Sed nec
de Tarsensibus dicere prætermittimus, quæ tradit Strabo [f] de eorum ardentissimo studio [f] Strab. l. 14.
erga liberales disciplinas, quas præ ceteris excolere viderentur: vt non mireris, si Paulus
E Tarsensis ciuis adeò insigniter excultus fuerit Græcorum litteris: quo enim hæc planiùs
accipiantur, addemus verba Strabonis sic dicentis: Tantum autem Tarsensibus studium
rerum philosophicarum & disciplinarum, quas Encyclicas dicunt, incessit, vt superauerint
Athenas & Alexandriam, & si quis alius nominari potest locus, vbi philosophorum & ar-
tium ad humanitatem pertinentium scholæ haberentur. Id interest, quòd Tarsi qui stu-
dia ista colunt, ferè sunt indigenæ, peregrini non facilè eò ventitant. At indigenæ do-
mi non desident, sed vt perfectionem consequantur, peregrè abeunt: profectique libenter
in alienis versantur locis: domum redeunt pauci.] hæc Strabo, qui & post multa hæc
addit: Maximè autem Roma docere potest, quàm multos Tarsus protulerit litte-
ratos, cùm sit Tarsensium & Alexandrinorum plena.] Paulus itaque Tarsi natus,
cùm Gentilium illic scientias, quibus non leuiter tinctus, sed apprimè imbutus e-
rat, assecutus plenè fuisset; quòd gente Iudæus esset, ad Iudæorum metropolim, vt
(quod

(quod ipse testatur) sacris disciplinis à Gamaliele abundantiùs erudiretur, profectus est. Fa- A
bulam autem illam (sic enim eam nominat Hieronymus in suo commentario in episto-
lam ad Philemonem) de Paulo nato Giscalæ, superiùs satis superque refellimus cùm de
eius natalibus egimus.

CXLIX. Paulus igitur cùm se ciuem esse Romanum docuisset, à præparatis sibi flagellis eximi-
tur: antiquo enim iure Romanorum nefas erat ciuem Romanum subiicere flagellis, seu
virgis. Id primùm statuit lata lege Valerius Publicola [a]; id ipsum lege Porcia [b], ac posteà
lege Sempronia est magis magisq; firmatum. Eædem apud Ciceronem querelæ reperiun-
tur expostulantiũ in Verrem, atque clamantium se esse ciues Romanos, cùm in municipes
itidem ab illo virgæ admouerentur. Testatur enim id Cicero, cùm ait: Nulla vox audieba-
tur, nisi hæc: Ciuis Romanus sum.] A flagellis ergo in hunc modum Paulo libero, poste-
ra die idem Tribunus (ait Lucas) volens scire diligétiùs qua ex causa accusaretur à Iudæis,
soluit eum, & iussit sacerdotes conuenire, & omne Concilium: & producens Paulum, sta- B
tuit inter illos.] erat nempe coactum magnum Concilium, quod Lucas dicit omne Con-
cilium: illud Sanedrin semigræcè Iudæi, Græci verò Synedrin appellabant. Quid autem
ibi sit factum, Lucas [c] his verbis enarrat: Intendens autem in Concilium Paulus ait: Viri
fratres, ego omni cõscientia bona conuersatus sum ante Deum vsque in hodiernũ diem.]
Ita exorsus, antequam vlteriùs produceret orationem, Princeps sacerdotum Ananias (in-
quit Lucas) præcepit adstantibus sibi, percutere os eius. Tunc Paulus dixit ad eum: Per-
cutiet te Deus, paries dealbate. Et tu sedens iudicas me secundùm legem, & contra legem
iubes me percuti? Et qui stabant, dixerunt: Summum sacerdotem Dei maledicis? Dixit
autem Paulus: Nesciebam, fratres, quia Princeps est sacerdotum. Scriptum est enim [d]:
Principem populi tui non maledices.] hæc Lucas.

CL. Sed quam, rogo, prætexere potuit Paulus excusationis causam, quòd nescisset Ana- C
niam esse summum Pontificem? numquid in magno illo Septuagintaduorum consessu
prima sedes non erat summi sacerdotis? Sed hæc cum illa, de qua superiùs actum est, iun-
gitur quæstione: cur videlicet idem Lucas [e] primores eiusdem consessus recensens, primo
loco Annam, secundò verò Caipham summum Pontificem, ac demum ceteros alibi po-
nat? Meminisse itaque debemus quæ & ibidem & aliàs præfati sumus; non tantùm sum-
mum Pontificem interesse consueuisse, primumque locum sibi vendicasse post Septuagin-
ta illos duos; sed & summum magistratum illum, qui præesset Concilio, dictum Princi-
pem sacerdotum, & ipsum tenuisse principem locum: sicque hos duos, summum sacer-
dotem, & Principem sacerdotum, se habuisse eo consessu, vt olim in prima institutione
ipsius Moyses & Aaron: non sic tamen, vt ante summum sacerdotem Princeps sacerdo- D
tum assideret, sed duobus consessibus dispositis in vtrisque lateribus, quisque horum pri-
mo loco sederet. sicque meritò Paulus, quòd numquam hactenus in eo conuentu causam
dixisset, recensque Ierosolymam aduenisset; vter nam duorum summus sacerdos esset,
ignorasse facilè potuit. Sed nec tamen incessere maledictis licebat eum etiam quem licet
non putaret summum sacerdotem, tamen constaret esse principem sacerdotum, lege pro-
hibente, quam in suam defensionem adduxit dicens: Scriptum est enim: Principem po-
puli tui non maledices.] in quam peccasse, ea dicens, confiteretur. His consideratis, nihil
est, quod dici possit, nisi quod dictum est superiùs, Herodem scilicet, qui Sanedrim sustu-
lisse dicitur, ita tamen fuisse concilia illa colligi, vt nulla in eo esset summi sacerdotis, vel
principis sacerdotum in consessu prærogatiua loci, vel in vestibus aliqua honoris insignia,
ne in eo aliquis emineret vt princeps. quod tyranno intolerabile esse solet, qui solus velit E
haberi princeps. Videas insuper, ex his quæ Lucas, qui tunc aderat Ierosolymis (venerat
enim vnà cum Paulo & aliis discipulis ex Asia) hîc scribit, manifesti erroris Iosephum re-
dargui, dum summum pontificatum Ananiæ non sub Nerone, sed sub Claudio ponit [f];
nimirum quem ante annum octauum eius Imperij creatum tradit, reumque seditionis à
Quadrato Syriæ Præside vinctum fuisse missum Romam à Claudio iudicãdum. Sub Ne-
rone autem idem auctor [g] ponit Ionatham, quem Felix arte sicariorum è medio sustulit:
quo sublato, tradit [h] suffectum fuisse Ismaelem quem vult his vltimis Felicis temporibus
præfuisse Pontificem maximum. At quis æquus arbiter non magis Lucæ consentiat, qui
hæc præsens oculis spectauit (erat enim ipse, vt dictum est, Ierosolymis vnà cum Paulo)
quàm Iosepho, qui vltimis Domitiani temporibus (vt ipse testatur in fine librorum Anti-
quitatum Iudaicarum) suam conscripsit historiam? Nec enim est quòd dici possit, An-
nam,

[a] Valer. Max. lib. 4. c. 1.
[b] Cic. pro Rabir. Vide Sigon. de iure antiq. Ro. l. 1. c. 6.
[c] Act. 23.
[d] Exod. 22.
[e] Act. 4.
DE SVMMO PONTIFICATV ANNAE.
[f] Ioseph. ant. lib. 20. c. 3.
[g] Ioseph. ant. lib. 20. c. 6.
[h] Idem ibid.

A nam, siue dixerimus Ananiam, Principem sacerdotum, fuisse præfectum illi Concilio; non autem summum Pontificem. Nam revera summum fuisse Pontificem, adstantes Iudæi testati sunt verbis illis, quæ recitat sanctus Lucas: Summum sacerdotem Dei maledicis?] sed hæc satis. Prosequitur Lucas[a]:

Sciens autem Paulus, quia vna pars esset Sadducæorum, & altera Pharisæorum, exclamauit in Concilio: Viri fratres, ego Pharisæus sum, filius Pharisæorum: de spe & resurrectione mortuorum ego iudicor. Et cùm dixisset, facta est dissensio inter Pharisæos & Sadducæos, & soluta est multitudo.] Res accidit ex sententia: nam altercantibus mutuo Pharisæis & Sadducæis de proposita quæstione, Paulus è Concilio abiit indemnatus. Facta autem die (idem subdit Lucas) collegerunt se quidam ex Iudæis, & deuouerunt se: dicentes, neque manducaturos, neque bibituros, donec occiderent Paulum. Erát autem plusquam B quadraginta viri qui hanc coniurationem fecerant: qui accesserunt ad Principes sacerdotum & seniores, & dixerunt: Deuotione deuouimus nos nihil gustaturos, donec occidamus Paulum. Nunc ergo vos notum facite Tribuno cum Concilio, vt producat illum ad vos, tamquam aliquid certius cogniturі de eo. Nos verò, priusquam appropiet, parati sumus interficere illum. Sed cùm audisset filius sororis Pauli insidias, venit & intrauit in castra, nuntiauitque Paulo. Vocans autem Paulus ad se vnum ex Centurionibus, ait: Adolescentem hunc perduc ad Tribunum; habet enim aliquid indicare illi. Et ille quidem assumens eum duxit ad Tribunum, & ait: Vinctus Paulus rogauit me hunc adolescentem perducere ad te, habentem aliquid loqui tibi. Apprehendens autem Tribunus manum illius, secessit cum eo seorsùm, & interrogauit illũ: Quid est quod habes indicare mihi? Ille autem dixit: Iudæis conuenit rogare te, vt crastina die producas Paulum in Concilium, C quasi aliquid certiùs inquisituri sint de illo. Tu verò ne credideris illis: insidiantur enim ei ex eis viri ampliùs quàm quadraginta, qui se deuouerunt non manducare, neque bibere, donec interficiant eum: & nunc parati sunt, expectantes promissum tuum. Tribunus igitur dimisit adolescentem, præcipiens ne cui loqueretur quoniam hæc nota sibi fecisset. Et conuocatis duobus Centurionibus, dixit illis: Parate milites ducentos, vt eant vsque Cæsaream, & equites septuaginta, & lancearios ducentos à tertia hora noctis: & iumenta præparate, vt imponentes Paulum, eum saluum perducerent ad Felicem Præsidem. Timuit enim, ne fortè raperent eum Iudæi, & occiderent, & ipse postea calumniam sustineret, tamquam accepturus pecuniam. scribens epistolam continentem hæc:

[a] Act. 23. CLI.

IVDAEORVM INSIDIAE IN PAVLVM.

Claudius Lysias optimo Præsidi Felici salutem. Virum hunc comprehensum à Iudæis, D & incipientem interfici ab eis, superueniens cum exercitu, eripui, cognito quia Romanus est. Volensque scire causam quam obiiciebant illi, deduxi eum in Concilium eorum. Quem inueni accusari de quæstionibus legis ipsorum, nihil verò dignum morte aut vinculis habentem crimen. Et cùm mihi perlatum esset de insidiis quas parauerant illi, misi eum ad te, denuntians & accusatoribus, vt dicant apud te. Vale.

CLII. EPISTOLA CLAVDII AD FELICEM.

Quæ verò post hæc sint secuta, idem Lucas sic describit: Milites verò secundùm præceptum sibi, assumentes Paulum, duxerunt per noctem in Antipatridem: & postera die dimissis equitibus, vt cum eo irent, reuersi sunt ad castra. Qui cùm venissent Cæsaream, & tradidissent epistolam Præsidi, statuerunt ante illum & Paulum. Cùm legisset autem, & interrogasset de qua prouincia esset, & cognouisset quia erat de Cilicia: Audiam te, inquit, cùm accusatores tui venerint. Iussitque in prætorio Herodis custodiri eum. Post E quinque autem dies (subdit Lucas[b]) descendit Princeps sacerdotum Ananias cum senioribus quibusdam, & Tertullo quodam oratore: qui adierunt Præsidem aduersus Paulum. Et citato Paulo, cœpit accusare Tertullus, dicens: Cùm in multa pace agamus per te, & multa corrigantur per tuam prouidentiam: semper & vbique suscipimus, optime Felix, cum omni gratiarum actione. Ne diutiùs autem te protraham; oro breuiter, vt audias nos pro tua clementia. Inuenimus hunc hominem pestiferum, & concitantem seditiones omnibus Iudæis in vniuerso Orbe, & auctorem seditionis sectæ Nazaræorum: qui etiam templum violare conatus est: quem & apprehensum voluimus secundùm legem nostram iudicare. Superueniens autem Tribunus Lysias, cum vi magna eripuit eum de manibus nostris, iubens accusatores eius ad te venire: à quo poteris ipse iudicans de omnibus istis cognoscere, de quibus nos accusamus eum. Adiecerunt autem & Iudæi, dicentes hæc ita se habere.

CLIII. PAVLVS PERDVCTVS CAESAREAM CAVSAM AGIT CORAM FELICE.

[b] Act. 24.

CLIV. PAVLI DEFENSIO. Respondit autem Paulus (annuente sibi Præside dicere:) Ex multis annis te esse iudicem genti huic sciens, bono animo pro me satisfaciam. Potes enim cognoscere, quia non plus sunt mihi dies quàm duodecim, ex quo ascendi adorare in Ierusalem. Et neque in templo inuenerunt me cum aliquo disputantem, aut concursum facientem turbæ, neque in synagogis, neque in ciuitate: neque probare possunt tibi, de quibus nunc me accusant. Confiteor autem hoc tibi, quòd secundùm sectam, quam dicunt hæresim, sic deseruio Patri Deo meo, credens omnibus quæ in lege & Prophetis scripta sunt, spem habens in Deum, quam & hi ipsi expectant, resurrectionem futuram iustorum & iniquorum. In hoc & ipse studeo sine offendiculo conscientiam habere ad Deum & ad homines semper. Post annos autem plures, eleemosynas facturus in gentem meam veni, & oblationes, & vota: in quibus inuenerunt me purificatum in templo, non cum turba, neque cum tumultu. Quidam autem ex Asia Iudæi, quos oportebat apud te præstò esse, & accusare, si quid haberent aduersum me: aut hi ipsi dicant, si quid inuenerunt in me iniquitatis, cùm stem in Concilio; nisi de vna hac solummodò voce, qua clamaui inter eos stans: Quoniam de resurrectione mortuorum ego iudicor hodie à vobis.] hucusque Paulus. Distulit autem (inquit Lucas) illos Felix, certissimè sciens de via hac, dicens: Cùm Tribunus Lysias descenderit, audiam vos. Iussitque Centurioni custodire eum, & habere requiem, nec quemquam de suis prohibere ministrare ei.

CLV. Post aliquot autem dies veniens Felix cum Drusilla vxore sua, quæ erat Iudæa, vocauit Paulum, & audiuit ab eo fidem quæ est in Christum Iesum. Disputante autem illo de iustitia & castitate, & de iudicio futuro, tremefactus Felix respódit: Quod nunc attinet, vade: tempore autem opportuno accersam te. simul & sperans quòd pecunia ei daretur à Paulo; propter quod & frequenter accersens eum, loquebatur cum eo.] Conceperat hanc de pecunia spem Felix, quòd audierat ingentem pecuniarum vim Paulum secum attulisse Ierosolymam, vt erogaret in pauperes: quamobrem eum prædiuitem fuisse hominem est opinatus. Quòd verò idem ipse iudex, hominis rei verbis auditis de castitate atque futuro iudicio, fuerit tremore affectus; mala sua ipsius conscientia formidante & expauescente immensa à se patrata crimina, id accidisse, certissimum est. Mulierosus nimis vir erat: quippe qui, vt in his animi sui libidini satisfaceret, nullá prorsus religionis vel legum rationem habebat. Et vt non longè de ea re petamus exemplum: ipsa quæ aderat Drusilla vxor eius, cuius causa putamus Paulum eam de castitate & futuro iudicio orationem instituisse, filia senioris Agrippæ Regis, & iunioris Agrippæ soror, cùm nupta olim fuisset Emessenorum Regi circumciso, Azizo nomine, Felix Præses, audita eius egregia pulchritudine, ipsius amore captus, solicitauit eam per quemdam Iudæum Cyprium, Simonem nomine, egitque, vt marito relicto, sibi nuberet: sicque illa nihil verita patriam religionem, Ethnico homini concubina, nomine tamen vxoris adhæsit. Porrò rem gestam Iosephus[a] pluribus narrat, additq; ex eodem Felice illam filium genuisse, cui nomen, Agrippa, imposuit. Tacitus[b] verò hæc de eodem habet: Felix per omnem sæuitiam & libidinem ius regium seruili ingenio exercuit, Drusilla Cleopatræ & Antonij nepte in matrimonium accepta, vt eiusdem Antonij Felix progener, Claudius nepos esset.] hinc est quòd Suetonius[c] eumdem Felicem trium Reginarum maritum appellat: quem ex liberto Claudij ad amplissimos fuisse prouectum honores tradit; quippe qui Pallantis illius, penes quem temporibus Claudij summa rerum erat, germanus esset. meminit & amborum Seneca[d].

OPPORTVNA PAVLI CONCIO.

[a] Ioseph. ant. lib. 20. c. 5. & de bello Iud. l. 2. c. 10.
[b] Tacit. l. 21.
[c] Suet. in Claudio, c. 28
[d] Seneca in ludo de morte Claudij.

CLVI. Quid insuper his diebus vltimis magistratus Felicis ibidem Cæsareæ contigerit de Iudæis atque Gentilibus simul digladiantibus, rem gestam verbis Iosephi descripsimus, qui & subdit[e]: Ceterùm postquam Felici successor Porcius Festus à Nerone missus est, primores Iudæorum Cæsaream incolentium, Romam profecti sunt, Felicem accusaturi: dedissetque pœnas iniuriarum, quibus Iudæos affecerat, nisi Nero eum donasset Pallantis fratris precibus, qui tunc in pretio erat apud Principem.] hæc ille: sed an hæc de Pallante vera sint, relinquimus lectoris arbitrio. Nam auctore Tacito[f], qui res gestas per annos singulos, Consulum ordine, summa industria est prosecutus, exploratum habetur, Pallantem Felicis fratrem, ipso primo anno Neronis, quòd ab eius gratia excidisset, sublatum esse à cura rerum, redditumque penitus iam cùm ipsi Neroni tum etiam Agrippinæ infensum: quippe qui (vt idem ait Tacitus) tristi arrogantia modum liberti egressus, tædium sui mouisset.

[e] Ioseph. ant. lib. 20. c. 7.
[f] Tacit. Annal. lib. 13.

CLVII. Cùm verò adhuc Felix esset in magistratu, contigit ipsius Iosephi Iudæi historici peregrinatio

A egrinatio Romam: causam autem cur eam susceperit, sic ipse scribit in Vita sua: Quo tempore Felix in Iudæa Procurator erat, sacerdotes quosdam mihi familiares, viros honestos&bonos, ob leuem quamdam culpam vinctos Romam misit, acturos causam suam apud Cæsarem. Quos vt aliquo pacto eriperem periculo, præsertim cùm audirem ne in calamitate quidem cõstitutis curam pietatis excidisse, & ficis & nucibus eos vitam sustentare: veni Romam, multis in mari haustis periculis. Mersa enim nostra naui in medio mari Hadriatico, circiter sexcenti per totam noctem natauimus: & diluculo demum Cyrenaicam nauem, Deo fauente, conspicati, octoginta fermè nostrûm, feliciore vsi natatu, in eam recepti sumus. Ita seruatus, Dicæarchiam, siue Puteolos (vt Itali vocare malunt) veniens, familiaritatem contraxi cum Alituro mimorum actore, qui Iudæus genere, Neroni carus erat: per quem vbi Poppææ vxori Cæsaris innotui, confestim per eam impetraui absolutionem illis sacerdotibus: magnisque prætereà donatus ab ea muneribus, in patriam reuersus sum.] hucusque de se Iosephus. Sed subiit in animum non leuis suspicio, num illi ipsi, quos tradit ficis & nucibus vitam sustentasse, vinctosque Romam à Felice missos ad dicendam causam, iidem sunt qui iurantes deuouerunt se non manducaturos neque bibituros, donec interficerent Paulũ: in quos delatos animaduersurus Felix (sicut de multis aliis accidisse idẽ testatur Iosephus) eos puniendos Romam miserit: sicq; qui iurassent non manducare, cùm minùs voti cõpotes facti essent, abstinentes à pane, tãtùm arida comederent, ne penitus interirent. Sed quòd agamus cõiectura, nihil certi affirmare præsumimus.

IOSEPHI NAVIGATIO ROMAM.

B

Sed quærendum, cùm id contigerit vltimo anno præfecturæ Felicis (nam, vt proximè dicturi sumus, subrogatus est hoc anno Festus in locum eius) quanam, quæso, ratione Iosephus hæc scribens, tempore sui aduentus Romam sub Felice se egisse testatur annum suæ ætatis supra vigesimumsextum: cùm idem ipse in exordio suę Vitę, se natum dicat anno primo Caij Imperatoris? nam ab eo tempore vsque ad annum vltimum præfecturæ Felicis, qui est secundus Neronis Imperij, viginti tantummodò numerantur anni. Sicque videas in his etiam quæ suæ ætatis sunt, suo ipsius testimonio ipsum conuinci annorum sex numero turpiter errantem. Si igitur in suæ ætatis annis, eos ad calculum redigendo, adeò immemor reperitur: quis est qui admiretur, si in ceteris scribendis temporibus, sæpè sæpiùs à nobis patenter, immò & testimonio sui ipsius, sit deprehensus errasse? Quòd verò Felix hoc ipso anno suæ functionis munus absoluerit, successorem accipiens Porcium Festum, Acta in primis testantur, dum hæc habent de eiusdem Felicis præfectura: Biennio autem expleto, accepit successorem Felix Porcium Festum.] Porrò hoc biennium intelligẽdum est de Neronis Imperio, ad quod vsque tempus Felix eam administrauit prouinciam: non autem quòd idem tantùm biennio eo perfunctus sit munere; quippe qui (vt vidimus) iam à Cumani temporibus, à Claudio Imp. in eamdem prouinciam missus fuerat: vnde ipsum alloquens Paulus meritò dixit[a]: Ex multis annis te esse iudicẽ genti huic sciens, &c.] Sic igitur expleto biẽnio eius functionis sub Nerone, qui hoc anno sub dictis Coss. pridie Idus Octobris exacto sui Imperij biennio, iam tertium inchoarat annum, Festus successit Felici. Verùm nec ratio aliqua persuadet ampliùs biennio Neronis, Felicem in prouincia remansisse: redacto enim semel in ordinem Pallante fratre, penes quem erat summa rerum, cuius (vt ex Tacito vidimus) patrocinio ac studiis fouebatur, nec res Felicis diutiùs substitisse, facilè est opinari, cùm Iudæorum præsertim accusationibus assiduè esset exagitatus. Nulla ergo auctoritate suffragante vel ratione, immò his omnibus cõtradicentibus, Iosephus de annis suę ætatis affirmat, se nimirum agentem annum ætatis supra vigesimumsextum, sub Felice Iudææ Præside Romam venisse: nam ea ratione vsq; ad octauum Neronis annum perseuerasse Felicem in prouincia, dicere oporteret: cùm id falsum esse, sua[b] ipsius assertione manifestum sit: nam ait Cestium Florum anno Neronis decimò in eamdem prouinciam Præsidem missum esse, quem præcessit Albinus, & ante eum Porcius Festus Felicis successor: quos plures annos in eodem Magistratu insumpsisse, certum est; nimirum (vt auctor est Eusebius) Festum annos quatuor, & Albinum ferè totidem, vsque scilicet ad Neronis annum decimum, quo subrogatus est Florus. Post extinctum igitur Claudium, cùm nondum sub Nerone mutatus esset status Pallantis, litteris noui Imperatoris prorogatam fuisse Felici prouinciam ad biennium, certò constat: quo (vt numerat Lucas) expleto, successorem idem accepit Porcium Festum. Hæc verò tam exactè oportuit exquisisse, non tam vt Iosephus adeò patentis arguatur erroris, quàm vt in omnibus consultum sit historicæ veritati à Luca descriptæ.

CLVIII. IOSEPHI AETAS.

C

D

[a] *Act. 24.*

E

[b] *Ioseph. ant. lib. 20. c. 9.*

CLIX. DE BIENNIO FELICIS. Ex his enim omnibus etiam illi erroris arguuntur, qui biennium illud, quod Lucas posuit, referendum esse dicunt ad tempus quo ante Festi aduentum Paulus Cæsareæ sub Felice egit; putantes nimirum tot annos illic à Felice Paulum esse detentum, quem illuc venisse putant ante biennium, ac denique anno secundo Neronis Romam missum esse. Verùm cùm ante biennium Claudium mortuum esse, Neronemque illi successisse, superiùs sit apertè satis demonstratum; ac Paulum quoque non ante hunc annum Ierosolymam aduenire potuisse, sit pariter declaratum: satis patere videtur, nec Paulum ante præsentem annum venisse Ierosolymam, nec tardiùs quàm hoc ipso anno eum, quòd appellasset Cæsarem, missum fuisse Romam. Alioqui secundùm priorem assertionem dicendum esset, non anno secundo Neronis Paulum à Festo esse dimissum ad Cæsarem, sed eiusdem Imperij anno quarto: quod repugnat his quæ tum à Hieronymo [a] scribuntur in Chronico, tum ab aliis id nempe contigisse secundo Neronis anno, à passione verò Christi vigesimo-quinto. Suadet hoc ipsum & illud maximè: nam si quis exactè consideret, Lucam ipsum, quòd præsens esset, adeò distinctè & exactè scripsisse res gestas Pauli, ex quo venit Ierusalem, vt nec diem vnum præterisse videatur, narrans quid per singulos fermè sit gestum: quænam ratio subiit, vt idem auctor, qui tam quæ superiùs gesta sunt, quàm quæ posteà sunt subsecuta, per dierum pęnè singulorum distinctionem recenseat, sicque faciat vsque ad eiusdem aduentum Romam; idem inquam ipse eodem historiæ contextu relinqueret duorum annorum spatium prorsus obuolutum silentio; cùm præsertim in enarrandis non tantùm rebus gestis: sed etiam singulis verbis, tota ea narratione sit intentissimus? At de his hactenus. A B

[a] Hieron. de Script. Eccl. in Paulo.

CLX. FESTI PRAEFECTVRA. Quæ verò acciderint [b] postquam Porcius Festus in locum Felicis suffectus est, Lucas singillatim recēset, sic dicens: Festus ergo cùm venisset in prouinciam, post triduum ascendit Ierosolymam à Cæsarea. Adieruntque eum Principes sacerdotum & primi Iudęorum aduersus Paulum, postulātes gratiam aduersus eum, vt iuberet perduci eum in Ierusalem: insidias tendentes, vt interficerent eum in via. Festus autem respondit, seruari Paulum in Cæsarea, se autem maturiùs profecturum. Qui ergo in vobis, ait, potentes sunt, descēdentes simul, si quod est in viro crimen, accusent eum. Demoratus autem inter eos dies non ampliùs octo aut decem, descēdit Cæsaream: & altera die sedit pro tribunali, & iussit Paulum adduci. Qui cùm perductus esset, circumsteterunt eum qui ab Ierosolyma descenderant Iudęi, multas & graues causas obiicientes, quas non poterant probare; Paulo rationem reddente: Quoniam neque in legem Iudæorum, neque in templum, neque in Cæsarem quidquam peccaui. Festus autem volens gratiam præstare Iudæis, respondens Paulo, dixit: Vis Ierosolymam ascendere, & ibi de his iudicari apud me? Dixit autem Paulus: Ad tribunal Cæsaris sto, vbi me oportet iudicari. Iudæis non nocui, sicut tu meliùs nosti. Si enim nocui, aut dignum morte aliquid feci, non recuso mori. Si verò nihil est eorum quæ hi accusant me, nemo potest me illis donare. Cæsarem appello. Tunc Festus cum Concilio locutus, respondit: Cæsarem appellasti? ad Cæsarem ibis.] C D

[b] Act. 25.

CLXI. DE PAVLI APPELLATIONE. Considerans hæc omnia quæ coram Felice ac Festo suæ defensionis causa Paulus egit, Augustinus [c], hæc ait: Neque enim Apostolus Paulus vitæ suæ transitoriæ consulebat, sed Ecclesiæ Dei; quando contra illos qui eum occidere conspirauerant, consilium illorum Tribuno vt proderetur, effecit. Vnde factum est, vt eum ad locum, quò fuerat producendus, deduceret miles armatus, ne illorum pateretur insidias. Romanas enim leges implorare minimè dubitauit, ciuem Romanum se esse proclamans, quos tunc affligi verberibus non licebat. Itemque ne Iudæis eum interimere cupientibus traderetur, Cæsaris poposcit auxilium, Romani quidem Principis, sed non Christiani. Vbi satis ostendit, quid facere deberent posteà Christiani dispensatores, quando Imperatores Christianos, periclitante Ecclesia, reperirent.] hæc Augustinus, pluribus inculcans, legitimè agere Episcopos, qui aduersus hostes Ecclesiæ, Principum sæcularium implorant auxilium. E

[c] Aug. ep. 50. circa mediū.

CLXII. His coram Festo peractis: cùm dies aliquod (inquit Lucas [d]) transacti essent, Agrippa Rex & Berenice descenderunt Cæsaream ad salutandum Festum. Et cùm dies plures ibi demorarentur, Festus Regi indicauit de Paulo, dicens: Vir quidam est derelictus à Felice vinctus; de quo, cùm essem Ierosolymis, adierunt me Principes sacerdotum, & seniores Iudæorum, postulantes aduersus illum damnationem. Ad quos respondi: Quia non est Romanis consuetudo damnare aliquem hominem, priusquam is qui accusatur, præsentes habeat accusatores, locumque defendedi accipiat ad abluenda crimina. Cùm ergo huc

[d] Act. 25.

A conuenissent, sine vlla dilatione, sequenti die sedens pro tribunali, iussi adduci virum. De quo, cùm stetissent accusatores, nullam causam deferebant, de quibus ego suspicabar malum. Quæstiones verò quasdam de sua superstitione habebant aduersus eum, & de quodam Iesu defuncto, quem affirmabat Paulus viuere. Hęsitans autem ego de eiusmodi quęstione, dicebam, si vellet ire Ierosolymam, & ibi iudicari de istis. Paulo autem appellante vt seruaretur ad Augusti cognitionem, iussi seruari eum, donec mittam eum ad Cæsarem. Agrippa autem dixit ad Festum: Volebam & ipse hominem audire. Cras, inquit, audies eum. Altera autem die, cùm venissent Agrippa & Berenice cum multa ambitione, & introissent in auditorium cum Tribunis & viris principalibus ciuitatis, iubente Festo adductus est Paulus. Et dicit Festus: Agrippa Rex, & omnes qui simul adestis nobiscum viri, videtis hunc, de quo omnis multitudo Iudæorum interpellauit me Ierosolymis, petentes B & acclamantes, non oportere eum viuere ampliùs. Ego verò comperi nihil dignum morte eum admisisse. Ipso autem hoc appellante, ad Augustum iudicaui mittere. De quo quid certum scribam domino, non habeo. Propter quod produxi eum ad vos, & maximè ad te, Rex Agrippa, vt interrogatione facta, habeam quid scribam. Sine ratione enim mihi videtur, mittere vinctum, & causas eius non significare, Agrippa [a] verò ad Paulum ait: Permittitur tibi loqui pro temetipso.

QVID AGRIPPA REX CVM FESTO.

[a] Act. 26.

Tunc Paulus, extenta manu, cœpit rationem reddere.] Mos iste omnibus erat, extenta manu perorare causas: quod nec tacuisse Lucas voluit, omnia singillatim recensens. Apud Apuleium [b] etiam legimus, causas orantes extentam manum sic componere consueuisse, vt duobus infimis digitis conclusis, ceteros eminus porrigerent. Paulus igitur suam agens causam, quam Lucas recitat, habuit orationem grauissimis ornatam sententiis: qua in eo C potissimùm versatus est, vt qualem legis semper zelum habuisset, significaret; eiusque causa etiam acerbissimo odio & diris cladibus insectatus fuerit Christianos: sed tandem diuinitus à Christo vocatus, aliam à prima prorsus diuersam inierit vitæ rationem: nimirum, vt à quo iussus fuerat, Christum Iesum vbique gentium prædicaret. Hæc eo loquente (inquit Lucas [c]) & rationem reddente, Festus magna voce dixit: Insanis Paule: multæ litteræ te ad insaniam conuertunt. Et Paulus: Non insanio, inquit, optime Feste: sed veritatis & sobrietatis verba loquor. Scit enim de his Rex; ad quem & constanter loquor: latêre enim eum nihil horum arbitror: neque enim in angulo quidquam horum gestum est. Credis Rex Agrippa Prophetis? Scio quia credis. Agrippa autem ad Paulum: In modico suades me Christianum fieri. Et Paulus: Opto apud Deum, & in modico, & in magno, non tantùm te, sed etiam omnes qui audiunt, fieri tales, qualis & ego sum, exceptis vin-
D culis his. Et exurrexit Rex, & Præses, & Berenice, & qui assidebant eis. Et cùm secessissent, loquebantur ad inuicem, dicentes: Quia nihil morte aut vinculis dignum quid fecit homo iste. Agrippa autem Festo dixit: Dimitti poterat homo hic, si non appellasset Cæsarem.] hucusque Lucas.

CLXI: I.

[b] Apul. de Asino aureo lib. 2.

PAVLVS CAVSAM AGIT CORAM FESTO ET AGRIPPA.

[c] Act. 26.

Opinor quidem, praui dæmonis inuidia factum, vt Agrippa Paulum dicentem non siuerit vlteriùs progredi; ne (quod fecerat apud Felicem) de iustitia, castitate, & iudicio futuro, qua Agrippam Regem potissimùm ac Berenicem perstringeret, institueret orationem; sed citiùs quàm oportuit, idem Rex conuentum soluerit. Berenices enim sororis contubernio Agrippa vehementer est infamatus, de qua hæc Iosephus [d]: Porrò Berenice post Herodis obitum, qui idem maritus eius & patruus fuerat, aliquanto tempore in viduitate acto, cùm spargeretur rumor cum fratre eam congredi, suasit Polemoni Regi Ci-
E liciæ, vt circumcisus priùs se duceret: rata sic se coarguturam mendacium. Nec recusauit ille, inductus maximè mulieris diuitiis. Id tamen coniugium diuturnum non fuit, propter intemperantiam (vt fertur) discedente ab eo Berenice: qui mox desertus ab vxore, ipse Iudaicæ religionis desertor factus est.] Eiusdem meminit Iuuenalis, [e] occasione pretiosissimi adamantis, his versibus:

CLXIV. AGRIPPAE REGIS INTEMPERANTIA.

[d] Ioseph. ant. lib. 20. c. 5.

—— deinde adamas notissimus, & Berenices
In digito factus pretiosior: hunc dedit olim
Barbarus incesta, dedit hunc Agrippa sorori,
Obseruant vbi festa mero pede sabbata Reges,
Et vetus indulget senibus clementia porcis.] hæc ille, qui quidem alludere videtur pretioso lapidi illi, quem priùs dedit Ptolemæus Ægypti Rex vxori simul & matri. verùm Plinius tradit [f] fuisse topazion. Sed de Agrippa & Berenice satis.

[e] Iuu. sat. 6.

[f] Plin. histor. nat. l. 37. c. 8.

CLXV. At priusquam de Pauli nauigatione Romam agamus, operæpretium ducimus demonstrare, quis in præsentiarum esset rerum Iudaicorum status: ac in primis, quod ad Iudæos Cæsareæ habitantes spectat, quomodo contra eos Nero rescripserit, ius adimens ciuitatis: quæ Iosephus sic narrat[a]: Cæsariensium etiam Syrorum duo præcipui, Beryllum, qui pædagogus Neronis fuerat, tunc verò Græcis scribendis epistolis præerat, magna pecunia corruperunt, vt impetraret ab Imperatore litteras, quibus abrogaretur Iudæis eius ciuitatis ius, hactenus commune ex æquo cum Syris cohabitatoribus: id quod ille facilè obtinuit. Ex his litteris posteà calamitatum nostrarum omnium causæ ortę sunt. Iudæi enim Cęsarienses vbi cognouerunt quæ scripta sunt, magis etiam perstabant in seditionibus, donec initium belli conflatum est. Cùm autem venisset (vt dictum est) in Iudæam Festus, offendit totam afflictam à latronibus vicos passim populátibus: quorum ferocissimi appellati sicarij, tunc ad maximum numerum excreuerant, vtentes gladiolis instar acinacis Persici, incuruis, quales sicas Romani nominant, vnde latronibus ipsis cognomen est inditum multorum cæde infamibus: qui (vt iam dictum est) festis diebus admixti turbæ vndique in vrbem confluenti religionis gratia, nullo negotio, quotquot collibuisset, tollebant de medio: aliquando etiam armati inuadebant inimicorum vicos, direptosque tradebant incendio. Festus autem equestres & pedestres copias misit contra quemdam impostorem magum, qui homines post se trahebat in solitudinem, deceptos vanis promissis, quasi ope eius incolumes euasuri essent à malis omnibus. Hi vniuersi vnà cum seductore ab immissis militibus oppressi sunt.] hucusque Iosephus. En quàm iusto rectoque Dei iudicio, qui Christum primò spreuissent ac crucifixissent, quique & eius Apostolos sibi prædicantes in templo persecuti essent, Iacobum occidissent, ac Paulum eorum salutem tot periculis redimere conantem infensissimo odio prosequẽtes, in templo item comprehendentes, in eiusque mortem coniurantes, mille modis perdere conati essent; nunc tam dira tamque aspera ac sæua à sicariis, etiam in templo pati cogantur; & post magos illudentes abire, & in mortem malo impellente spiritu ferri, velut mutæ pecudes, compellantur. Sed leuia quædam hæc videri possunt præludia ingentium malorum, quæ sunt posteà subsecuta, de quibus suis locis agendum fusiùs. Nunc verò (quod ad hæc ipsa spectat tempora) agendum nobis est de dissensione inter Regem Agrippam & sacerdotes templi conflata, quam Iosephus[b] describit his verbis:

NERO RESCRIPSIT CONTRA IUDAEOS.

[a] Ioseph. ant. lib. 20. c. 7.

[b] Ioseph. ant. lib. 20. c. 7.

CLXVI. Eodem tempore Agrippa Rex extruxit insigni amplitudine domum prope porticum in regia Ierosolymitana, quæ Assamonæorum fuerat, sitam in edito loco, vnde amœnissimus prospectus patebat contemplari vrbem volentibus: cuius voluptatis Rex cupidus, è cubiculo spectabat quidquid circa templum fieret. Id vbi viderunt Ierosolymitani proceres, tulerunt indignissimè: neque enim leges nostræ concedunt spectari quid agatur in templo, præsertim sacrificia. Quamobrem altum parietem excitarunt supra exedram, quæ erat in interiore templo versa ad Solem occiduum: hæc non solùm regij triclinij prospectum arcebat opposita, verùm etiam Occidentalis extra templum sitæ porticus, vbi festis diebus Romani stationes habebant ad templi custodiam. Quo facto tam Rex offensus est, quàm Festus Præses prouinciæ; qui etiam iussit parietem dirui. Ciues autem rogauerunt vt liceret sibi legatos ea de re ad Neronem mittere, negantes se posse viuere, si quid demoliretur de templi ædificiis. Quo impetrato, miserunt ad Imperatorem decem viros eximios, & Ismaelem summũ Pontificem, & Chelciam custodem sacri ærarij. Qui audita legatione, non solùm ignouit, sed permisit etiam sic manere parietem, gratificatus in hoc vxori suæ Poppææ piæ feminæ, quæ pro Iudæis deprecatrix fuerat: quæ decem illos viros redire permisit, Chelciam verò & Ismaelem apud se detinuit tamquam obsides. Id postquam Agrippa resciuit, pontificatum detulit Iosepho cognomento Cabi, Simonis quondam summi Pontificis filio.] hæc Iosephus. At verò quod ad Poppæam Sabinam spectat: nequaquam temporibus superioribus, sed nec ad tertium vsque Neronis Consulatum, cùm ageret in Imperio quartum annum, cognita Neroni fuit, vt Tacitus[c] tradit. Quamobrem si vera sunt quæ de Poppæa scribit, ea post sequentem annum facta esse, secundùm ea quæ superiùs dicta sunt, necesse est affirmare.

DISCORDIA INTER REGEM ET SACERDOTES.

[c] Tacit. Annal. lib. 13.

CLXVII. Sed iam vt ad Paulum redeamus: facta sunt hæc de ipso narrata, Cæsareæ sub Festo Præside, & Agrippa Rege, hoc anno, extremo Autumni tempore, mense Nouembri, instante iam hieme: quod ex ipso Luca colligitur, dum relegens per singulos fermè dies eam nauigationem, ait, quòd cùm peruenissent ad Cretam insulam, de illic hiemando consilium

A lium inierunt,eò quòd non eſſet ampliùs tuta nauigatio,quòd (vt inquit Lucas) ieiunium iam præteriiſſet, quod creditur fuiſſe ieiunium decimi menſis ſolemne Iudæis. nam de ieiunio quod præcedit, ſeptimi menſis, haud videtur intelligi potuiſſe,cùm longè ante tempus hiemis illud præcedat,nec eo tempore nauigatio interdicta videri poſsit. Confirmant iſta, quòd cùm poſt dies quatuordecim tempeſtate iactati, in Melitam inſulam illi peruenissent, ibidemque hiemaſſent, tribuſque menſibus in hibernis conſumptis,Romamque verſus ſoluentes, illam menſe Iulij ingreſſos eſſe publica Eccleſiæ monumenta teſtantur ſuo loco citanda: relegendo igitur nauigationē iſtam & tempus in hibernis conſumptum, dicere opus eſt,ipſam Pauli nauigationem nonniſi prope hiemem cœptam, etiam ſi daremus longè ante Iulij menſem eius Romam aduentum contigiſſe; ſicque omnia congruè conuenire,vt expleto Felicis ſub Nerone biennio,ſub eius ſucceſſore Feſto cūcta quæ Lucas recēſet,impleri potuerint,& ſic illud biennium de Felicis magiſtratu, ſub Nerone administrato ſit neceſſariò intelligendum,ſi cum Patribus dicere voluerimus, anno ſequenti contigiſſe Pauli ipſius Romam aduentum. Cùm præſertim nihil eſt quòd biennium illud aptari aliter poſſit, & referri ad aliud tempus, cùm ſingulos annos qui præcedunt à tempore certo quo pulſi ſunt edicto Claudij Roma Iudæi, aliis haud dubiis eiuſdem Pauli rebus geſtis ex Lucæ ſcriptis conſignari contingat (quod iterùm ſuperiùs demonſtratum) vt nullus ſit locus vel anni vnius nedum biennij. Sed & quòd cùm biennium illud dicatur à Luca ſub Felice tranſactum, antequam veniſſet in prouinciā Feſtus, nihil eſt etiam quod numerari poſſit ſub Feſto, vt fingi poſſit, poſt biennium contigiſſe Pauli Romam aduentum Sicut & impoſſibile demonſtratur,biennium illud aptari poſſe carceri Pauli,licet plures id ſint interpretati,quem (vt eadem refricemus) haud ante præſentem annum potuiſſe Ieroſolymam aduenisse, quæ ab edicti Claudij tempore per annos ſingulos ſunt dicta demonſtrant. His de tempore elucidatis,iam de ipſa Pauli nauigatione agamus, quam Lucas ita deſcribit [a]: Vt autem iudicatum eſt nauigare eum in Italiam,& tradi Paulum cum reliquis cuſtodiis Centurioni nomine Iulio cohortis Auguſtæ (*meminit Dio in Nerone de quinque millibus militum, qui Auguſtales dicti erant*) aſcendentes nauim Adrumetinam, incipientes nauigare circa Aſiæ loca,ſuſtulimus, perſeuerante nauigare nobiſcum Ariſtarcho Macedone Theſſalonicenſi. Sequenti autem die deuenimus Sidonem.] hæc Lucas de prima die nauigationis Pauli. Sed quod habet Vulgata:Circa Aſiæ loca] Græcè ſic ponitur, κατὰ τῆς Ἀσίας τόπους, hoc eſt, Verſus Aſiæ loca.] vt ſit ſenſus totius Lucæ ſententiæ, Paulum nauem conſcendiſſe nauigaturam ad proxima Aſiæ prouinciæ loca. quod perfacilè intelligitur dum idē paulo inferiùs tradit, eam appuliſſe Lyſtram * Lyciæ ciuitatem. Eſt enim Lycia Minoris Aſiæ prouincia,ſita inter Cariam & Pamphyliam. Eò enim nauis illa, & non aliò, velificatione tendebat; nimirum vt ad propinquiora loca Minoris Aſiæ perueniret: nam cùm illuc appuliſſet Paulus cum ſociis,aliam oportuit nauem quæri,quæ in Italiam ſolueret: cùm opportunè accidit,vt nauem Alexandrinam nacti, illam cōſcenderent;prout Lucas,ſimul cum eis nauigans,his verbis exacte deſcribit [b]: Sequenti autem die deuenimus Sidonem. Humanè autem tractans Iulius Paulum,permiſit ad amicos ire, & curam ſui agere. Et inde cùm ſuſtuliſſemus,ſubnauigauimus Cyprum, propterea quòd eſſent venti contrarij. Et pelagus Ciliciæ & Pamphyliæ nauigantes,venimus Myram,quæ eſt Lyciæ.] Græcè enim ſic: Μύρα τῆς Λυκίας.] ſicut & legit Ioannes Chryſoſtomus: equidem Lyſtra nequaquam eſt in Lycia, nec eſt maritima ciuitas, ſed (vt ex Luca [c] etiam ſuperiùs vidimus) in Lycaonia,cui aſſentiuntur omnes Coſmographi.

PAVLI NAVIGATIO ROMAM.

[a] Act. 27.

* Myram

[b] Act. 27.

[c] Act. 14.

E Sed proſequamur Lucæ Acta [d]: Ibi inueniens Centurio nauem Alexandrinam nauigantem in Italiam, tranſpoſuit nos in eam. Et cùm multis diebus tardè nauigaremus, & vix perueniſſemus contra Gnidum (*quæ eſt inſignis ciuitas in extrema parte Cariæ promontorij, ſeu magis peninſula Doris dictæ*) prohibente nos vento adnauigauimus Cretæ iuxta Salmonem (*eſt Salmone, ſiue Salmonium [e], Cretæ Orientale promontorium [f]*) & vix iuxtà nauigātes,venimus in locum quemdam qui vocatur Boniportus, cui iuxtà erat ciuitas Thalaſſa.] loco Thalaſſæ, Gręci legunt, πόλις Λασαία, Laſæa, quæ eſt ciuitas maritima Cretæ iuxta modò dictum locum: in multis autē codicibus legitur [g] Thalaſſa. Sed pergit Lucas: Multo autem tempore peracto, & cùm iam non eſſet tuta nauigatio, eò quòd ieiunium iam præteriiſſet; conſolabatur Paulus,dicens eis: Viri,video quoniam cum iniuria & multo damno non ſolùm oneris & nauis, ſed etiam animarum noſtrarum incipit eſſe nauigatio. Centurio autem gubernatori & nauclero magis credebat,quàm his quæ à Paulo diceban-

CLXVIII.

[d] Act. 27.

[e] Plin. lib. 4. c. 12.

[f] Strabo l. 2. & lib. 10.

[g] Apud Hier. de locis Hebr. in Act. Apoſt.

TEMPVS NAVIGATIONIS PAVLI. [a] *Zach.* 8.

dicebantur.] Quodnam anni tempus id esset, à Luca Hebraico more describitur; nimirum A quòd iam ieiunium præteriisset. Celebrabantur apud Iudæos plura ieiunia, de quibus Zacharias [a]. Hæc dicit Dominus exercituum : Ieiunium quarti, & ieiunium quinti, & ieiunium septimi, & ieiunium decimi erit domui Iudæ in gaudium, & lætitiam, & solemnitates præclaras.] At Lucam de ieiunio decimi mensis intellexisse, satis certum esse videtur. Nam (vt vidimus) nonnisi absoluto Neronis biennio, à Festo successum est Felici: adeò vt nullo modo intelligi posit de ieiunio septimi mensis; cùm præsertim nonnisi hiberno tempore cessare consueuerit nauigatio. Consilium ergo Pauli fuit, ne vlteriùs progrederentur.

CLXIX. [b] *Act.* 27. NAVIGATIO PERICVLOSA. [c] *Strab. l.* 10. [d] *Apud Hier. de nom. interpret. in Act. Apostol.*

At cùm (inquit Lucas [b]) aptus portus non esset ad hiemandum; plurimi statuerunt consilium nauigare inde, si quo modo possent, deuenientes Phœnicem, hiemare, portum Cretæ respicientem ad Africum & Corum.] videbatur enim portus hiemis tempore esse B omnium tutissimus, sic nominatus à ciuitate ibi in promontorio ædificata, dicta [c] Phœnix Lampei. Aspirante autem Austro, æstimantes propositum se tenere; cùm sustulissent de Asson, legebant Cretam.] Errant quidam, qui putarunt [d] Asson, quæ hîc ponitur, illam esse eodem nomine dictam apud Troadem nobilem ciuitatem. At quidnam commune Cretæ cum Troade? De loco enim insulæ Cretæ sic dicto Lucam intellexisse, nulla potest esse dubitatio. Nam cùm à patte Septemtrionalis insulæ eos soluisse constet, vt (quod conceperant animo) in eius insulæ portum, Phœnicem dictum, ad Meridiem positum adnauigarent: quid est quòd de Asson Troadis tam longè posito in Phrygia possit intelligi: vt sic ex Creta nauigassent per Cycladas insulas mare Myrtoum, inde Icarium, ac demum Ægæum, vt Asson Phrygiæ peruenirent; atque posteà inde soluerent, vt in Cretam iterùm C redirent, & in portum eius ad Meridiem positum possent appellere? Constat igitur Asson fuisse locum haud longè positum à prima statione, vbi primùm appulerunt in insulam; vt inde Occidentem versus eamdem præterlegentes insulam, ad portum Phœnicem ad Meridiem positum, quod in animum duxerant, peruenirent.

CLXX. [e] *Act.* 27. NAVIS IN SVMMVM DISCRIMEN ADDVCTA.

Cùm itaque hoc inito consilio nauigarent: Non post multum (ait Lucas [e]) misit se contra ipsam nauem ventus Typhonicus, qui vocatur Euroaquilo. Cumque arrepta esset nauis, & non posset conari in ventum, data naue flatibus, ferebamur. In insulam autem quamdam decurrentes, quæ vocatur Cauda (*posita hæc est in extrema parte Cretæ contra montem Album spectantem ad Meridiem*) potuimus vix obtinere scapham. Qua sublata, adiutoriis vtebantur, accingentes nauem, timentes ne in Syrtim inciderent, summisso vase (τὸ σκεῦος) sic ferebantur. Valida autem nobis tempestate iactatis, sequenti die iactum fecerunt, & tertia die suis manibus armamenta nauis proiecerunt. Neque autem Sole, neque sideribus apparentibus per plures dies, & tempestate non exigua imminente, iam ab- D lata erat spes omnis salutis nostræ. Et cùm multa ieiunatio fuisset, tunc stans Paulus in medio eorum, dixit: Oportebat quidem, ô viri, audito me, non tollere à Creta, lucrique facere iniuriam hanc & iacturam. Et nunc suadeo vobis bono animo esse: amissio enim nullius animæ erit ex vobis, præterquam nauis. Adstitit enim mihi hac nocte Angelus Dei, cuius sum ego, & cui deseruio, dicens: Ne timeas Paule, Cæsari te oportet adsistere: & ecce donauit tibi Deus omnes qui nauigant tecum. Propter quod bono animo estote viri: credo enim Deo, quia sic erit, quemadmodum dictum est mihi. In insulam autem quamdam oportet nos deuenire. Sed posteaquam quartadecima nox superuenit, nauigantibus nobis in Adria circa mediam noctem, suspicabantur nautæ apparere sibi aliquam regionem. Qui summittentes bolidem (*est perpendiculum quo vtuntur nautæ ad maris altitudinem explorandam*) inuenerunt passus viginti: & pusillum inde separati, inuenerunt passus E quindecim. Timentes autem ne in aspera loca incideremus, de puppi mittentes anchoras quatuor, optabant diem fieri.

CLXXI. ADVENTVS PAVLI IN MELITAM INSVLAM.

Nautis verò quærentibus fugere de naui, cùm misissent scapham in mare, sub obtentu quasi inciperent à prora anchoras extendere; dixit Paulus Centurioni & militibus: Nisi hi in naui manserint, vos salui fieri non potestis. Tunc absciderunt milites funes scaphæ, & passi sunt eam excidere. Et cùm lux inciperet fieri, rogabat Paulus omnes sumere cibum, dicens: Quartadecima die hodie expectantes, ieiuni permanetis, nihil accipientes. Propter quod rogo vos accipere cibum pro salute vestra: quia nullius vestrûm capillus de capite peribit. Et cùm hæc dixisset, sumens panem, gratias egit Deo in conspectu omnium; & cùm fregisset, cœpit manducare. Animæquiores autem facti omnes, & ipsi

A & ipsi sumpserunt cibum. Eramus autem vniuersæ animæ in naui ducentæ septuagintasex. Et satiati cibo, alleuiabant nauem, iactantes triticum in mare. Cùm autem dies factus esset, terram non agnoscebant; sinum autem quemdam considerabant habentem littus; in quem cogitabant, si possent, eiicere nauem. Et cùm anchoras sustulissent, committebant se mari, simul laxantes iuncturas gubernaculorum: & leuato artemone secundùm auræ flatum tendebant ad littus. Et cùm incidissemus in locum dithalassum (*διθάλασσον, quod duplex mare Latinè redditur; dicebatur enim littus* [a] *intra mare protensum, eodem mari se hinc inde diuidente circumdatum*) impegerunt nauem: & prora quidem fixa manebat immobilis, puppis verò soluebatur à vi maris. Militum autem consiliú fuit, vt custodias occiderent; ne quis cùm enatasset, effugeret. Centurio autem volens seruare Paulum, prohibuit fieri; iussitque eos qui possent natare, emittere se in mare primos, &
B euadere, & ad terram exire: & ceteros alios in tabulis ferebant, quosdam super ea quæ de naui erant, *fragmenta scilicet*. Et sic factum est vt omnes animæ euaderent ad terram.

[a] *Beda in Act. c. 27.*

CLXXII. Et cùm euasissemus [b], tunc cognouimus quia Melita insula vocabatur (*quæ posita est contra Pachynum Siciliæ* [c] *promontorium*. Barbari verò præstabant non modicam humanitatem nobis. Accensa enim pyra reficiebant nos omnes propter imbrem, qui imminebat, & frigus. Cùm congregasset auté Paulus sarmentorum aliquantam multitudinem, & imposuisset super ignem; vipera à calore cùm processisset, inuasit manum eius. Vt verò viderunt barbari pendentem bestiam de manu eius, ad inuicem dicebant: Vtique homicida est homo hic, qui cùm euaserit de mari, vltio non sinit eum viuere. Et ille quidem excutiens bestiam in ignem, nihil mali passus est. At illi existimabant eum in tumorem conuertendum & subitò casurum, & mori. Diu autem illis expectantibus, & videntibus nihil mali in eo fieri, cóuertentes se, dicebant eum esse Deum.] Hęc de vipera & bar-
C baris admirantibus adeò exactè & distinctè Deus à Luca describi voluit, vt virtus Pauli gratia insulæ illi concessa magis magisque innotesceret; nec naturali eius loci proprietati adscriberetur, quod ex eo tempore fuit loco diuinitus impertitum, nimirum vt serpentes omnes veneno carerent, & quantumlibet aliquem momorderint, nihil prorsus inferant detrimenti. Si enim olim à natura, sicut aliis locis, id datum fuisset; cur loci incolæ tam certi erant de interitu Pauli? Sed & terra ibi eiusdem merito contra venena parat antidotum.

[b] *Act. 28.* [c] *Strab. lib. 6.* QVID PAVLVS PASSVS MELITAE.

CLXXIII. Mansit Paulus cum ceteris Melitæ tribus mensibus, illic hiemantes. Quid autem, dum ibi esset, acciderit, idem Lucas his verbis enarrat: In locis autem illis erant prædia Principis insulæ, nomine Publij: qui nos suscipiens, triduo benignè se exhibuit. Contigit autem
D patrem Publij febribus & dysenteria vexatum iacere. Ad quem Paulus intrauit; & cùm orasset, & imposuisset ei manus, saluauit eum. Quo facto, omnes qui in insula habebant infirmitates, accedebant, & curabantur: qui etiam multis honoribus nos honorauerunt, & nauigantibus imposuerunt quæ necessaria erant.] hucusque Lucas de rebus à Paulo gestis hoc anno: cetera autem, quæ ad nauigationem sequenti anno post hiemem institutam pertinent, suo loco dicemus. Verùm nó tantùm ea Melitensibus Paulus præstitit, vt ægritudine laborantes omnes curarentur: sed & Christiana eosdem religione imbuit, ipsumq́, Publium ad fidem Christi cóuersum eisdem præfecit Episcopum. Id quidem vetera quæque Martyrologia attestantur [d]. Immò & eumdem Publium inde posteà euocatum, in locum Dionysij, Atheniensi Ecclesiæ esse subrogatum Episcopum tradunt [e]; putantes nimirum vnum eumdemque esse cum hoc illum Publium, quem Dionysius [f] Alexandri-
E nus affirmat Dionysio Areopagitæ Athenarum Episcopo successisse; quem & martyrio coronatum fuisse, etiam, sanctus Hieronymus tradit [g].

PAVLI MIRACVLA MELITAE.

[d] *Martyrol. Rom. & alia 21 Ianuar. ibi Not.* [e] *Ado in Martyrolog. eadé die & alij.* [f] *Dionys. Alex apud Eus. lib 4. c. 22.* [g] *Hieron. de Script. Eccles. in Quadrato.*

IESV CHRISTI ANNVS 59. | PETRI ANNVS 15. | NERONIS IMP. ANNVS 3.

I. ANno Christi quinquagesimonono, Nerone Imperatore secundum & Calpurnio Pisone Consulibus [h], Paulus Apostolus è Melita insula vinctus ductus est Romam. Sed antequam eius nauigationem à Luca descriptam prosequamur, Pauli socios qui eamdem

[h] *Tacit. Annal. lib. 13.* COMITES NAVIGATIONIS PAVLI.

dem cum eo conſcenderunt nauim, recenſeamus. Erat ex his vnus Lucas, qui hæc ipſa A
conſcripſit, vt ex eiuſdem ſcriptis quis facilè colliget: Ariſtarchum Macedonem eidem
[a] Act.27. inhæſiſſe, idem affirmat[a]: Trophimum etiam, qui Epheſo cum Paulo Ieroſolymam venerat, vnà cum aliis Paulum comitaturum, nauem conſcendiſſe; ſed hunc mala valetudine laborantem ab eodem Paulo Melitæ fuiſſe relictum. Sic enim legendum eſſe, & non Mileti [b], quæ ſuperiùs à nobis ſunt dicta, planè ſignificant; dum Lucæ teſtimonio demonſtratum eſt, Trophimum Epheſium ex Aſia ſecutum eſſe Paulum anno præterito Ieroſolymam, ac proinde non potuiſſe ægrotum remanſiſſe Mileti. Sed his & hanc addimus rationem: Quidnam opus fuit, Paulum de Trophimo Mileti relicto (quæ eſt ciuitas iuxta Epheſum poſita) Timotheum in iiſdem locis agentem in Aſia reddere certiorem? nam hoc eum tamdiu latuiſſe, neminem puto exiſtimare poſſe. Nec eſt quòd hæc intelligi poſſint de Mileto, quam Plinius [c] fuiſſe ait in Creta: nam ipſe omnes ſimul ciuitates, quæ olim B erant in ea, recenſet: auctor eſt enim Strabo [d], eam ciuitatem ampliùs non extare, quam Gnoſij olim euerterant, & agrum eius occupauerant. Ceterùm quòd Vulgata emendata lectionem non mutauerit, ſed Mileti reliquerit; alia potiùs ratio quærenda eſt, quàm contra receptam lectionem obniti. Sed quod ad Trophimum ſpectat: in hoc certè admirabile Dei conſilium in eo perſpicitur, quòd cùm datum Paulo eſſet (vt vidimus) omnes qui eſſent in inſula infirmos curare; tamen Trophimum amantiſſimum ac planè perneceſſarium amicum atque diſcipulum reliquerit infirmum. quod & de Timotheo, ad quem ſcribit, vidimus accidiſſe: quem ſtomacho malè habentem, non miraculo reſtituit ſanitati, ſed in remedium, vt modico vino vteretur, admonuit. Reperiuntur & alij Pauli diſcipuli hoc eodem anno, quo Paulus Romam venit, ibidem cum Paulo egiſſe: an autem cum eo venerint eodem nauigio, vel ſeorſum, incertum eſt. Sunt enim hi quos idem C Paulus recenſet in epiſtola ſecunda quam hoc ipſo anno dedit ad Timotheum, nimirum Demas, Creſcens, Titus, & Tychicus, & ſi qui alij, de quibus erit ſermo inferiùs.

[b] 2.Tim.4. [c] Plin.lib.4. c.12. [d] Strab.l.10.

II. Sed iam ipſum Paulum vnà cum ſuis Romam nauigantem proſequamur. Relegit Lucas exactè ſatis è Melita nauigationem Pauli Puteolos vſque: primùm enim ſic ait: Poſt menſes autem tres nauigauimus in naui Alexandrina, quæ in inſula hiemauerat, cui erat inſigne Caſtorum] quod ſic erat effigiatum: Erant Caſtor & Pollux duo iuuenes, vnicuique oui pars dimidia, & ſtella ſuperne eminens, & iaculum in manu, & equus candidus. hæc apud Lucianum [e] habes expreſſa. Credebantur hæc numina ſuperſtitione Gentilium propitia nauigantibus: eos eſſe putantibus, qui tempeſtate iactatis, ac in vltimo diſcrimine poſitis, luce inſoluta bonæ ſpei præſagia ſolerent apparere. Quamobrem ſic liberati (idem inquit Lucianus) cùm eſſent nautæ, templa adeuntes deraſo capite [f], immanes vndas, procellas, ſublatos in altum fluctus, iactus, malos fractos, gubernacula reuulſa narrabant, ac in D primis Caſtorem & Pollucem apparentes: nam hi peculiariter ad hanc tragœdiam pertinent.] hæc ille. Sed quod ad vocem Caſtorum ſpectat; vſu quodam factum eſt, vt ob admirabilem quamdam eorum in omnibus rebus ſimilitudinem, vno eodémque nomine ſæpè vterque atque ambo Caſtores (quod habet hîc Lucas) fuerint appellati. Vnde illud apud Suetonium [g] de Ædilitate M. Bibuli & Cæſaris: Vt enim geminis fratribus ædes in foro conſtituta, tantùm Caſtoris vocaretur; ita ſuam & Cæſaris magnificentiam vnius Cæſaris dici.] quo ſenſu & illud Plinius [h]: Super ædem Caſtorum genitus pullus in oppoſitam ſutrinam deuolauit.] ſed de his ſatis.

DE INSIGNI CASTORVM.
[e] Lucianus in Deor. dialog. in fine.
[f] Lucianus de merced. conduct.
[g] Suet. in C. Iul.Cæſ.c.10.
[h] Plin.l.10. c.43.

III. Proſequitur Lucas nauigationem quam ipſe cum Paulo iniit, ſic deſcribens: A Melita ſoluentes, cùm veniſſemus Syracuſam, manſimus ibi triduo. Inde circumlegentes, deuenimus Rhegium (*ſunt hæc omnibus notiſsima loca.*) & poſt vnum diem, flante Auſtro, E ſecunda die venimus Puteolos: vbi inuentis fratribus, rogati ſumus manere apud eos diebus ſeptem: & ſic venimus Romam. Et inde cùm audiſſent fratres, occurrerunt nobis vſque ad Appij Forum, & Tres Tabernas.] Erat Appij Forum (vt colligitur ex Plinio [i]) in agro Setino, in via Appia locus poſitus: Tres Tabernæ verò contra Antium; vnde & Cicero ad Atticum [k]: Emerſimus commodè ex Antio in Appiam ad Tres Tabernas.] Diſtans erat ab Vrbe Forum Appij quinquaginta & vnum millia paſſuum: Tres Tabernæ verò poſitæ erant ad trigeſimumtertium lapidem. Sic enim Antoninus Appiæ viæ numerat milliaria, nimirum ab Vrbe ad Ariciam ſexdecim millia paſſuum, ab Aricia ad Tres Tabernas decem & ſeptem, inde verò ad Appij forum decem & octo. Sicque colliges (vt dictum eſt) ab Vrbe ad Forum Appij milliaria quinquaginta & vnum, ad Tres

NAVIGATIO PAVLI ROMAM.
[i] Plin.lib.14. c.6.
[k] Cic. ad Attic.ep.29.l.2.

A Tabernas verò trigintatria. De Foro Appij nulla sunt vestigia, vel si qua extant, paludè Pontina facta sunt inaccessa: Tres verò tabernas illam esse ferunt, quę hodie vulgò dicitur, corrupto vocabulo, Cisterna.

Videas ex his Christianorum Romæ agentium officia & studia erga Paulum: cùm non quasi vincto homini, sed in Vrbem cum triumpho aduenienti, vltra lapidem quinquagesimum obuiàm ierint. Dies auté, qua Paulus in Vrbem ingressus est, tam apud Bedam quàm Vsuardum in eorum Martyrologiis consignata habetur sexta Iulij. verùm si tempus quo ex Melita insula hoc anno Paulus recessit, atque dies in nauigatione insumpti considerentur, haud tam serò Romam potuit peruenisse: quippe qui soluta hieme; cùm nauigandi tempus est redditum opportunum, nauim Alexandrinam, quæ illic hiemauerat conscendit: quæ enim ibi egerat in hibernis, absque dubio post ortum Pleiadum, cùm opportuna B solet esse nauigatio, Melita soluisse putanda est. Certè quidem veris tempore eam esse nauigationem institutam, Arator diaconus [a] his notat versibus: IV. ADVENTVS PAVLI ROMAM TEM-...

[a] Arat. in Act. c. 28.

Pullulat intereà nitidi coma frondea veris,
Quo iuuenescit humus senio, fugiente pruina:
Suscipiensq; ratem velis cedentibus Auster
Præbuit aligeras placidis in fluctibus vndas.]

Sed licet daremus, eos non soluisse Melita ante mensem Maij: cùm nulla sit facta in via mora, nisi quod idé scribit Lucas, eos Syracusis tres dies, Rhegij vnum, & Puteolis septem constitisse, prosperoque flante vento, spatio tantummodò duorum dierum, Rhegio peruenisse Puteolos: certè eodem mense Romam ingressum esse, affirmare necesse videtur. Porrò quòd Apostolus Paulus Alexandrina naui dicatur aduectus: hîc opportunè in medium adducenda sunt, quæ scribit Seneca [b] ad Lucilium de nauibus Alexandrinis cùm C Puteolos appellunt, quàm præ ceteris illæ nobilitatæ essent, & à concurrente ad portum populo spectarentur auidiùs. hæc enim ait: Gratus illarum Campaniæ aspectus est: omnis in pilis Puteolorum turba consistit; & ex ipso genere velorum Alexandrinas (quamuis in magna turba nauium) intelligit. Solis enim licet supparum intendere, quod in alto omnes habent naues: nulla enim res æquè adiuuat cursum, quàm summa pars veli; illinc maximè nauis vrgetur. Itaque quoties ventus increbuit, maiorque est quàm expedit, antenna submittitur. Minus habet virium flatus ex humili. Cùm intrauere Capreas, & promontorium, ex quo

[b] Senec. epist. 78.

Alta procelloso speculatur vertice Pallas,

ceteræ velo iubentur esse contentæ: supparum Alexandrinarũ insigne est.] hæc ipse. Porrò D quòd testificatione Lucę certum sit Puteolis fuisse Christianos; ipsos cum ceteris auidè expectasse in portu, & auidiùs spectasse nauem Alexandrinam, cùm longa hiemis mora, ex fratrum litteris scire potuissent in ea Paulum cum militibus nauigaturum, par est credere. Quòd verò ad annũ Domini, quo Paulus Romam aduenit: cùm ex pręterlapsis annis singulis recensitis certa habita ratione, hoc ipso anno quinquagesimonono à Christi natali, ipsum Romam concessisse exploratum habeatur: his etiam cõsentire Eusebium, & S. Hieronymum, facilè demõstrabimus. Cùm enim tam Eusebius [c], quàm Hieronymus [d] ipsum secutus, numerent ab anno post passioné Christi vsque ad tempus quo Paulus à Festo Iudææ Præside vinctus nauigare iubetur, annos vigintiquinque: numerãdo illos ab anno trigesimoquarto, qui secundùm Eusebium primus ponitur à passione Domini; necesse est affirmare, anno Domini quinquagesimooctauo Paulum in Iudæa à Festo dimissum, & sic E anno sequenti, qui est quinquagesimusnonus, hoc nimirum anno, Romam ingressum esse, prout etiam ab Eusebio in Chronico ponitur.

[c] Eusebius in Chronic.
[d] Hieron. de Scrip. Eccl. in Paulo.

Sed iam quod reliquum est gestorum Pauli Romæ, quæ sunt à Luca [e] descripta, absoluamus: Cùm, inquit, venissemus Romam, permissum est Paulo manere sibimet cum custodiente se milite. Post tertium autem diem conuocauit primos Iudæorum. Cumque conuenissent, dicebat eis: Ego, viri fratres, nihil aduersus plebem faciens, aut moré paternum, vinctus ab Ierosolymis traditus sum in manus Romanorum: qui cùm interrogationem de me habuissent, voluerunt me dimittere, eò quòd nulla causa esset mortis in me. Contradicentibus autem Iudæis, coactus sum appellare Cæsarem, nó quasi gentem meam habens aliquid accusare. Propter hanc igitur causam rogaui vos videre & alloqui: propter spem enim Israël catena hac circumdatus sum. At illi dixerunt ad eum: Nos neque litteras accepimus de te à Iudæa, neque aduenìens aliquis fratrum nuntiauit, aut locutus est quid V.

[e] Act. 28.
RES GESTAE PAVLI ROMAE.

est quid de te malum. Rogamus autem à te audire quæ sentis:nam de secta hac notum est A nobis, quia vbique ei contradicitur. Cùm constituissent autem illi diem, venerunt ad eum in hospitium plurimi: quibus exponebat, testificans regnum Dei, suadensque eis de Iesu ex lege Moysi & Prophetis, à mane vsque ad vesperam. Et quidam credebant his quæ dicebantur, quidam verò non credebant. Cumque inuicem non essent consentientes, discedebant, dicente Paulo vnum verbum: Quia benè Spiritus sanctus locutus est per Isaiam Prophetam ad patres nostros,dicens: Vade ad populum istum,& dic ad eos: Aure audietis,& non intelligetis;& videntes videbitis,& non perspicietis. Incrassatum est enim cor populi huius,& auribus grauiter audierunt, & oculos suos compresserunt: ne fortè videant oculis,& auribus audiant, & corde intelligant,& conuertantur, & sanem eos. Notum ergo sit vobis,quoniam Gentibus missum est hoc salutare Dei, & ipsi audient. Et cùm hæc dixisset, exierunt ab eo Iudæi, multá habentes inter se quæstionem. B Mansit autem biennio toto in suo conducto: & suscipiebat omnes qui ingrediebantur ad eum,prædicans regnum Dei,& docens quæ sunt de Domino Iesu Christo,cum omni fiducia,sine prohibitione.] hucusque Lucas Apostolorum Acta perduxit. Vbinam Romæ fuerit eiusmodi,cuius Lucas meminit, Pauli hospitium; in antiquis monumentis Diaconiæ S. Mariæ in Via lata memini me legisse, illic primùm hospitio exceptum fuisse Paulum. At de reliquis à Paulo Romæ hoc primo aduentu rebus gestis, nihil est quod edere quid possimus ex actis, quæ feruntur à Lino conscripta: nam ea ab vltimo Pauli Romam aduentu sumunt exordium:cuius verò sint fidei,suo loco dicemus.

VI. DVRVM NERONIS IVDICIVM ADVERSVS PAVLVM.

Sed quid coram Nerone,quem appellauerat, Paulus egerit;ex suis ipsius epistolis, quas tunc scripsit, possumus aliqua ex parte saltem intelligere. Iam (vt vidimus)cùm Ierosolymis in maximo vitæ discrimine versaretur,apparuerat illi Dominus,atque dixerat[a]: Constans esto:sicut enim testificatus es de me in Ierusalem,sic te oportet & Romæ testificari.] C Adeò difficile,asperum,ac planè pauendum fuit existimatum iudicium coram sæuissimo Principe,nihil ratione,sed pro libidine animi omnia faciente, vt Paulum in eo discrimine positum, omnes discipuli atque amici, quantumlibet erga ipsum studiosi, tunc temporis tamẽ timore correpti,penitus dereliquerint. Tradit enim id Paulus,cùm ad Timotheum[b] hoc eodem anno scribens ait: In prima mea defensione nemo mihi adfuit,sed omnes me dereliquerunt: non illis imputetur.] Verùm in tanta Pauli concussione, non solùm qui aderant,ab eo recesserunt;sed & qui longè positi, pariter ab eo tunc temporis defecerunt. Affirmat enim hoc ipse ad eumdem sic scribens[c]: Scis,inquit,hoc, quòd auersi sunt à me omnes qui in Asia sunt: ex quibus est Phigellus & Hermogenes.] Par est credere, Iudæos Ierosolymis misisse viros insigniores, qui apud Neronem gratia possent, & mille artibus causam prosequentes, Neronem concitarent in Paulum, vt aliàs in alios sæpè fecisse vidimus. Erat enim inter ceteros Aliturus quidam Iudæus mimorum actor,cuius opera(vt vidimus) Iosephus[d] reos quos defendebat, curauit absolui. Eiusmodi genus hominum D apud talem Principem in pretio erat. Aderat & Poppæa Sabina noua Neronis concubina, quam Iudæi adeò sibi conciliauerant,vt(quod dictum est superiùs) eius ope & gratia, qui missi fuerant legati pro templo aduersus Agrippam Regem, à Nerone rescriptum acceperint[e].

VII. CHRISTVS APPARVIT PAVLO ET LIBERAVIT EVM.

At Paulo sic ab omnibus derelicto, atque in maximo omnium periculo constituto, Christus Dominus (vt aliàs consueuerat) adfuit, & ab imminenti discrimine liberauit. Profitetur enim hoc ipsum Paulus, eadem quam ad Timotheum scripsit,epistola,dicens: Dominus autem mihi adstitit,& confortauit me, vt per me prædicatio impleatur, & audiant omnes Gentes. Et liberatus sum de ore leonis (*sic enim Neronem appellat, ob immanem ac prorsus feralem Principis sæuitiam.*) Liberauit me Dominus ab omni opere malo, E & saluum faciet in regnum suum cæleste.] At non sic est liberatus, vt omnino liber abire sit iussus, sed quòd in suo conducto, catena tamen vinctus, cum custodiente se milite liberè agere permissus sit; vbi eo modo ad biennium mansit. Porrò non tantùm coram Nerone, sed & in Senatu, & apud collegium Pontificum (quòd ad religionem causa spectare videretur) Pauli causam actam esse ex his quæ idem ipse dum item Romæ esset, scripsit ad Philippenses[f], certò posse affirmari videtur: siquidem in omni Vrbis prætorio eam cognitam fuisse testatur, cùm ait: Scire autem vos volo, fratres, quia quæ circa me sunt, magis ad profectum venerunt Euangelij: ita vt vincula mea manifesta fierent in Christo, in omni prætorio, & in ceteris omnibus: vt plures è fratribus in Domi-

[a] Act. 23.
[b] 2. Tim. 4.
[c] 2. Tim. 1.
[d] Ioseph. in Vita sua.
[e] Ioseph. ant. lib. 20. c. 7.
[f] Philip. 1.

A in Domino, confidentes in vinculis meis, abundantiùs auderent sine timore verbum Dei loqui. Quidam quidem & propter inuidiam & contentionem (*putantur hi fuisse Iudæi sibi aduersantes*) quidam autem & propter bonam voluntatem Christum prædicant. Quidam ex charitate, scientes quoniam in defensionem Euangelij positus sum. Quidam autem ex contentione Christum annuntiant, non sincerè: existimantes pressuram se suscitare vinculis meis. Quid enim? Dum omni modo, siue per occasionem, siue per veritatem Christus annuntietur, in hoc gaudeo, sed & gaudebo.] Hæc autem post primam quam dicit defensionem suam, accidisse videntur.

Eodem verò tempore, cùm in Orientem, vbi Euangelium prædicauerat, hæc de Paulo Romæ in vinculis agente perlata essent; Philippenses inter alios legationem ad eum miserunt vnà cum subuentione pecuniarum per Epaphroditum suum ipsorum Episcopum. Testatur id quidem Paulus ad ipsos scribens [a] his verbis: Habeo autem omnia, & abundo: repletus sum, acceptis ab Epaphrodito quæ misistis, odorem suauitatis, hostiam acceptam, placentem Deo.] Venit quoque Iconio Lycaoniæ ciuitate Onesiphorus, qui & ipse Paulum solicitè perquisiuit, eo potissimùm tempore, quo à suis fuerat derelictus: de quo idem ipse ad Timotheum [b] scribens, hæc ait: Det misericordiam Dominus Onesiphori domui: quia sæpè me refrigerauit, & catenam meam non erubuit: sed cùm Romam venisset, solicitè me quæsiuit, & inuenit. Det illi Dominus inuenire misericordiam à Domino in die illa. Et quanta Ephesi ministrauit, tu meliùs nosti.] VIII. LEGATIO PHILIPPENSIVM AD PAVLVM. B

[a] Philip. 2.
[b] 2. Tim. 1.

De rebus insuper Romæ gestis à Paulo, hæc Chrysostomus [c]: Dicitur salutasse Neronis pocillatorem, & concubinam. Quanta putatis contra illum tunc dicta esse? sed non iustè. Nam si quidem ob lasciuiam salutasset, vel ob mala opera; meritò: si autem ob vitam rectam; quare?] Sanè quidam nonnullos ex Neronis familia ad Christum esse conuersos, ex his quæ idem Paulus posteà scripsit ad Philippenses [d] cognoscere certò possumus, dum ait: Salutant vos omnes sancti, maximè autem qui de Cæsaris domo sunt.] inter alios autem vnum fuisse Torpetem, qui posteà martyrio coronatus est, Romanum Martyrologium [e] attestatur: sed de eo inferiùs. Porrò concubina illa Neronis, cuius Chrysostomus meminit, creditur fuisse Poppæa Sabina, quæ præ ceteris ab eo in deliciis haberetur. de ea enim hæc scribit Tacitus [f]: Erat in ciuitate Sabina Poppæa T. Ollio patre genita; sed nomen aui materni sumpserat, illustri memoria Poppæi Sabini Consulari & triumphali decore præfulgentis. Nam Ollium honoribus nondum functum, amicitia Seiani peruertit. Huic mulieri cuncta alia fuere præter honestum animum. Quippe mater eius, ætatis suæ feminas pulchritudine supergressa, gloriam pariter & formam dederat: opes claritudini generis sufficiebant: sermo comis, nec absurdum ingenium, modestiam præseferre, & lasciuia vti: rari in publicum egressus, idque velata parte oris, ne satiaret aspectum, vel quia sic decebat.] hæc Tacitus. Sic igitur Romæ positus Paulus, quòd antè (vt ipse ad Romanos scribens testatus erat [g]) diu multumque exoptauerat Romam venire, ac Euangelium prædicare: factus iam voti compos, licet in vinculis positus, licet hospitij conducti spatio circumscriptus, licet adhuc militari custodia tentus, Christi Euangelium magna animi fiducia & alacritate prędicauit, atque (quod pollicitus erat) in abundantia benedictionis annuntiauit. IX. EX FAMILIA NERONIS CONVERSI AD CHRISTVM. C D

[c] Chrysost. in Act. ho. 54.
[d] Philip. 4.
[e] Mart. Rom. die 17. Maij.
[f] Tacit. li. 13.
[g] Rom. 1. 15

At nec satis sibi esse putauit, ad se confluentes homines imbuere Euangelio; sed & ad absentes complures, cùm adhuc in vinculis esset, dedit epistolas. De quibus singulis est propositum agere, ac in primis de ea quæ prima ibi scripta iure putatur, quę est ad Timotheum secunda. Scribens enim statim post primam suam defensionem apud Neronem habitam, ad Timotheum discipulum amantissimum, de his quæ proximè accidissent, eum reddidit certiorem. Nam præter illa quæ dixerat de sua defensione, de diuerso statu suorum hæc ait [h]: Demas enim me reliquit, diligens hoc sæculum, & abiit Thessalonicam, Crescens in Galatiam, Titus in Dalmatiam: Lucas est mecum solus.] & paulo pòst: Alexander ærarius multa mala mihi ostendit. reddet illi Dominus secundum opera eius: quem & tu deuita, valdè enim restitit nobis.] ac in fine: Erastus remansit Corinthi, Trophimum autem reliqui infirmum Mileti *.] Sed quod ad Trophimum spectat, satis superiùs dictum est. Quòd autem dum de suis comitibus agit Paulus, inter alios de Crescente dicat in hac ipsa epistola: Crescens in Galatiam] pro Galatia, Gallia, legendum esse, Epiphanius firmissimè asseuerat, cùm ait: Crescens in Galliam, non autem in Galatiam, vt quidam decepti putant; sed in Galliam, legendum est.] Ceterùm ait Ammianus Mar- X. DE EPISTOLA SECVNDA AD TIMOTHEVM. E

[h] 2. Tim. 4.
* Melitæ.

[a] Ammian. lib. 15. [b] Theodor. in epist. 2. ad Tim. cap. 4.

Marcellinus[a], cùm agit de Gallorum origine, eos Græco sermone Galatas esse dictos. Sic & Theodoretus[b] ait, Paulum in secunda quam scripsit ad Timotheum epistola, per Galatiam, Gallias intellexisse; sicque antiquitus illas gentes nominari consueuisse affirmat. Crescentem certè fuisse in Galliam amandatum, Viennensemque erexisse Ecclesiam, necnon & Moguntiam venisse, ac longe lateque fidem Christianam propagasse constat: sed & in Galatiam quoque esse profectum, negari omnino non potest: at de his pluribus actum est in nostris ad Martyrologium Romanum[c] Notationibus. A

[c] Die 27. Iun.

XI. DE DISCIPVLO DEMA.

De Dema verò dicere non prætermittimus, quòd etsi ad tempus Paulú reliquerit, non tamen vt Christianam fidem & ipsum Apostolum sit penitus auersatus. Nam Romam iterùm rediisse, ac Paulo adhuc in vinculis agenti vnà cum aliis ministrasse, idem Paulus scribens ad Philemonem testatur, cùm ait: Salutat te Epaphras concaptiuus meus in Christo Iesu: Marcus, Aristarchus, Demas, & Lucas, adiutores mei.] Quamobrem erroris planè arguitur Dorotheus aliter somnians in Synopsi, dum Demam olim Pauli discipulum, cùm ab eo recessisset, tradit factum esse Thessalonicæ simulacrorum sacerdotem. Vnde hæc acceperit, non inuenimus: quæ si vera esse dixerimus, duos eiusdem nominis Pauli fuisse discipulos effingere opus erit. Nam compertissimum est, eam ad Philemonem epistolam datam esse longè post secundam ad Timotheum scriptam, vt tum ex his quæ dicta sunt, tum etiá iis quæ dicturi sumus inferiùs, perspicuè apparebit. Demam igitur, quem se reliquisse, & abiisse post sæculum, Paulus deplorat; posteà scribens ad Philemonem, eum ad meliorem frugem esse conuersum, & gnauiter vnà cum ceteris Christianæ militiæ antesignanis collaborasse testatur. Sed ad ipsam epistolam redeamus. B

XII.

Cùm multa quæ ab eo pręstari cupiebat Paulus, Timotheum ea epistola admonuisset, multaque de his quæ obuentura essent mala, prænuntiasset: demum quod vehementer optabat, rogat semel atque iterùm, vt se Romam quàm citissimè conferat, nimirum ante hiemem; atque vt vnà secum Marcum ducat, exposcit: sic enim ait[d]: Festina ad me venire citò.] & paulo pòst: Marcum assume, & adduc tecum: est enim mihi vtilis in ministerio.] ac in fine: Festina ante hiemem venire.] Illud etiam ab eo petit, vt penulam quam reliquerat Troade apud Carpum, veniens secum afferret, necnon & libros, maximè autem membranas. Sed quid per penulam intellexerit, superiùs actum est satis, cùm de Pauli aduentu Troadem narratio incidit opportuna. Marcum hunc, cuius vnà cum Timotheo aduentum exoptat, quem & in prædicatione Euangelij sibi vtilem fore tradit, fuisse illum consobrinum Barnabæ, Ioannem dictum, cognomento Marcum, de quo plura superiùs, ex eo perspectum habetur, quòd in epistola quam post aduentum ipsorum (Timothei scilicet atque Marci) Romam, scripsit ad Colossenses, eiusdem Marci cùm meminit, ait: Salutat vos Aristarchus concaptiuus meus, & Marcus consobrinus Barnabæ.] Hunc porrò apud Paulum semper mansisse vsque ad Barnabæ obitum, inde verò in Cyprum ad eam Ecclesiam curandam vnà cum Epaphra & Tychico à Paulo abire iussum esse, auctor qui res Barnabæ est prosecutus, affirmat[e], licet perperàm Marcum hunc cum illo Euangelista confundat. C D

[d] 2. Tim. 4.

DE MARCO AD PAVLVM REDEVNTE.

[e] Metaph. die 19. Februarij in Auxibio.

XIII. DE TEMPORE PAVLI EPISTOLARVM.

Ex his igitur satis euidens est, hanc de qua agimus, Pauli ad Timotheum scriptam epistolam, ante illam ad Philemonem, & ad Philippenses, necnon ad Colossenses, esse datam: siquidem omnes illas scriptas esse constat post Timothei aduentum Romam: quandoquidem in illis singulis vnà cum Paulo in titulo inscribitur & Timotheus. Immò & ipsam haud multò post eius Romam aduentum esse scriptam, intelligi facilè potest, nimirum statim post primam suam coram Nerone defensionem, cuius in ea meminit. Sed & cùm illud admonet, vt ante hiemem se Romam conferat: certè si quis exactè consideret tempus, & locum ipsum, Timotheumque agentem in Asia, vt eiusmodi illi reddi posset epistola, & ipse Troadem ad sumendam penulam proficisceretur, ac Romam ante hiemem se conferret: planè inueniet, hoc ipso anno, ineunte æstate, hanc ad Timotheum scriptam esse epistolam. Hæc verò idcircò à nobis tam exactè sunt disquisita, quòd nonnulli existimarunt, hanc ipsam secundam ad Timotheum datam epistolam, omnium nouissimam esse scriptam; ea nimirum ratione persuasi, quòd in ea Paulus dicat ad finem[f]: Ego enim iam delibor, & tempus resolutionis meæ instat. Bonum certamen certaui, cursum consummaui, fidem seruaui. In reliquo reposita est mihi corona iustitiæ.] eo enim sensu hæc putant accipienda esse verba, E

[f] 2. Tim. 4.

quasi

A quasi proximè esset Paulus martyrio coronandus, sicque ab eo spiritu prophetico esse prænuntiata.

Sed dicant velim: Nónne idem ipse Paulus in eadem testatur, sibi Dominum apparuisse, dum in summo illo discrimine versaretur, hortatumque esse, ac fore prædixisse, vt per ipsum in omnes Gentes prædicatio impleretur? Quomodo igitur hæc sibi cohærent, vt instans Pauli consummatio esset; idemque ipse sic a periculo liberandus, in omnes Gentes prædicationem Euangelij propagaturus esset? Sed eadem quæ túnc sibi à Domino dicta sunt, & in eadem epistola scripta, repetere in animo est: ea sunt huiusmodi [a]: In prima mea defensione nemo mihi adfuit, sed omnes me dereliquerunt: non illis imputetur. Dominus autem mihi adstitit, & confortauit me, vt per me prædicatio impleatur, & audiant omnes Gentes.] hæc ipse. Sicut enim cùm à Iudæis Ierosolymis XIV. DILVITVR OBIECTIO. [a] 2. Tim. 4.

B ad mortem expeteretur, Dominus illi adfuit, ac dixit [b]: Constans esto: sicut enim testificatus es de me in Ierusalem, sic te oportet & Romæ testificari] ita & Romæ in eodem fermè periculo constituto, propagationem Euangelij ab eo faciendam in omnes Gentes prædixit. At sicut illud impletum esse certum est, ita istud præstandum esse, quis poterit dubitare? Rursus verò, quomodo eo sensu accipi possunt ea verba Pauli dicentis: Iam delibor, & tempus resolutionis meæ instat] quasi nosset se proximè martyrium consecuturum, veluti si de ea re diuinitus fuisset admonitus; si in ea epistola, quam posteà (vt diximus) scripsit ad Philippenses, suum ad eos pollicetur aduentum, cùm ait [c]: Confido autem in Domino, quoniam & ipse veniam ad vos citò?] Immò se certò scisse in vita diutiùs permansurum, affirmat, cùm post hæc sic scribit ad eosdem Philippenses [d]: Nunc magnificabitur Christus in corpore meo, siue per vitam, siue per mortem. Mihi enim viuere Christus est, & mori lucrum. [b] Act. 23. [c] Philip. 2. [d] Philip. 1.

C Quòd si viuere in carne, hic mihi fructus operis est: & quid eligam, ignoro. Coarctor autem è duobus, desiderium habens dissolui, & esse cum Christo, multo magis melius: permanere autem in carne, necessarium propter vos. Et hoc confidens, scio quia manebo & permanebo omnibus vobis, ad profectum vestrum & gaudium fidei: vt gratulatio vestra abundet in Christo Iesu in me, per meum aduentum iterùm ad vos.] hæc ipse. Idemque olim ad Romanos cùm scriberet, se Roma in Hispanias profecturum prædixerat, inquiens [e]: Per vos proficiscar in Hispaniam.] [e] Rom. 15.

Quamobrem non in alium sensum atque sententiam ea Pauli verba de instanti suo obitu intelligi posse videntur; nisi quòd fortasse fuerat sibi diuinitus reuelatum, se sub Nerone capite plectendum esse. Satis enim tempus illud instans videri poterat, quod sub eodem Principe fore nosset implendum. At quomodo non videri poterat breue ac XV. ELVCIDANTVR PAVLI VERBA.

D pænè momentaneum nouem, quod reliquum erat, vitæ suæ annorum spatium, si eadem planè mensura Saluatoris ad iudicandum aduentum post modicum tempus affore prædixit, ad Hebræos [f] sic scribens: Adhuc modicum aliquantulumque qui venturus est, veniet, & non tardabit?] Sic igitur ante dictas omnes Romæ datas scriptam esse secundam Pauli epistolam ad Timotheum, satis perspectum videtur. Verùm eidem tabellario, nempe Tychico, dedit etiam tunc Paulus epistolam ad Ephesios: nam licet in ea ad Timotheum dicat [g]: Tychicum misi Ephesum] tamen præteritum tempus pro præsenti vsurpasse videtur, sicut cùm ad Ephesios de eodem scribens ait [h]: Vt autem & vos sciatis quæ circa me sunt, quid agam: omnia vobis nota faciet Tychicus carissimus frater, & fidelis minister in Domino: quem misi ad vos in hoc ipsum, vt cognoscatis quæ circa nos sunt, & consoletur corda vestra.] Hæc cùm ita sint; nos tamen primùm egimus de ipsa [f] Hebr. 10. [g] 2. Tim. 4. [h] Ephes. 6.

E ad Timotheum scripta epistola, eò quòd multa in ea de rebus suis Romæ gestis ipse significet, ex quibus intexeretur historia; quarum nulla est mentio in epistola ad Ephesios, eò quòd ea Paulus Tychico coràm significanda, minime litteris tradidisset: agemus autem paulo pòst de eadem epistola ad Ephesios.

Interim, ex quo semel de ea ad Timotheum epistola suscepta est narratio, cetera quæ in ea sunt, & ad veritatem historicam insinuandam spectare videntur, in medium afferamus. Cum Paulus, post illa scripta de Tychico, agit de penula Troade deposita apud Carpum: licet de penula satis superius actum sit: tamen quod ad Carpum spectat, Pauli Troade (vt videtur) hospitem: de alio quoque Carpo eadem charitatis officia erga Fideles præstante, suscipiendo hospitio qui apud se diuerterent Christianos, apud Dionysium habetur mentio; possetque ex eodem officio ab vtroque exhiberi solito, vnum atque eumdem esse, existimari, nisi alter Troade, alter verò in Creta id ipsum officium XVI.

exhibuisse reperiretur. Verùm quid de Cretensi illo Carpo memoria dignum Dionysius [a] scribat ad Demophilum, hîc interim describere, non absurdum existimamus: Cùm aliquando, inquit, in Cretam venissem, sanctus Carpus me suscepit hospitio, vir ob eximiam animi munditiam ad Dei speculationem vltra fermè omnes aptissimus. Denique numquam sancta mysteria celebrare cœpisset, nisi priùs inter eas preces quæ anteà consummantur, sacra illa ac propitia visio apparuisset. Hunc igitur (vt ipse referebat) infidelis quispiam contristauerat aliquando. Erat autem causa tristitiæ, quòd ille quemdam ab Ecclesiæ fide ad impietatis errorem adduxerat. Cumque eius celebritatis, quam vulgus Hilaria vocat, agerentur dies: qui debuerat pro vtrisque benignissimè orare, atque Dei Saluatoris auxilio alterum ab errore conuertere, alterum bonitate superare, nec desistere quin eos admoneret per omnem viam, donec pœnitentiæ tempus superesset, & ita eos ad Dei cognitionem attrahere; vt iam tandem quæ illis erant ambigua & obscura, patescerent, & ab iis quæ præter rationem audacter admiserant, resipiscere legitima seueritate cogerentur: nescio quo pacto (cùm intra semetipsum id anteà passus non esset) tunc vehementem indignationem imbiberat animo. Sic itaque affectus, obdormiuit; erat enim vespera. Circa verò mediam noctem, quo tempore consueuerat ipse semper apud se ad diuinos euigilare hymnos, expergiscitur quidem & surgit, cùm somnos parum quietos & crebrò interruptos, nec absque perturbatione cepisset. Stans tamen ad diuinam precem & collocutionem non satis intentè, irreligiosè tristabatur, & ferebat grauiter; iniquum esse dicens, si impij homines, & qui vias Domini peruerterent rectas, adhuc viuerent: & hæc dicens, precabatur Deum, vt amborum vitam turbine aliquo & fulmine prorsus extingueret.

[a] Dionysius ad Demoph. epistola 8.

DE CARPO CRETENSI HISTORIA.

XVII. His dictis, repentè se vidisse referebat, domum in qua consistebat, primùm vehementer agitari, ac demum à summo culmine per medium diuidi, & quemdam ante se ingentis luminis rogum, eumque (videbatur enim iam sub dio esse locus) à cælo ad se vsque deferri. Cælum verò istud patere conspiciebat, eiusque cardini Iesum insidere, innumeris illi humana specie adstantibus Angelis. Et ista quidem vidisse, cùm supernè aspiceret, & se esse admiratum memorabat. Vbi verò ad inferiora deflexit obtutus Carpus, ipsum quoque solum instar vasti ac tenebrosi cuiusdam profundi discissum se vidisse ait, atque viros illos, quibus mala imprecatus fuerat, ante se ad os illius profundæ voraginis stare trementes ac miserabiles, & qui ipsa pedum suorum labilitate iam mergendi viderentur. Porrò ab inferiori parte voraginis serpentes cernebat emergere; qui circa illorum pedes ita instabiles ac nutantes, interdum quidem in globum colligi & grauari vnà atque pertrahere, interdum verò dentibus, & caudis, ore, gutture, linguis, ac toto corporis motu vim immensi pauoris viderentur incutere, vt qui modis omnibus deorsum illos præcipitare molirentur. Fuisse autem & viros quosdam in medio, qui contra eos vnà cum serpentibus impetum facerent, exagitantes vnà & impellentes atque ferientes. Videbantur autem illi lapsui proximi partim vi, partim etiam inuiti, partim etiam sponte, cùm à malo sensim & cogerentur simul & inducerentur. Referebat autem Carpus, dum inferiora aspiceret, fuisse delectatum, atque superiora neglexisse, grauiter autem & indignè ferentem, quòd illi nondum cecidissent: & cùm sæpiùs eò desiderij ferretur impetu, eosque ipse niteretur impellere, semperque frustrà moliretur, molestissimè tulisse, & contra eos imprecatum esse. Cùm ecce vix tandem reuocatis ad superna luminibus vidit cælum sicut priùs aspexerat, Iesumque miseratum quod fiebat, de cælesti illa sede consurgentem ad eos vsque descendere, & porrigere clementissimam manum, Angelosque vnà opem ferentes aliunde alium tenuisse viros; ac dixisse Iesum Carpo stanti porrecta adhuc manu: Iam percute aduersum me: Paratus enim sum etiam iterùm pro saluandis hominibus pati: gratum mihi istud est, dum non alij homines peccent. Tu autem inspice an tibi vtile sit, hanc istius profundi & cum serpentibus mansionem, Dei ac bonorum clementiumque Angelorum præferre consortio. Hæc sunt quæ ego audita, vera esse credo.] hucusque Dionysius. Quòd verò hoc contigisse festis Hilariis dicat (celebrari ea solita erant octauo Kalend. Aprilis, vt ex Gentilium Romanorum Kalendario patet. Meminit eiusdem celebritatis Vopiscus in Aureliano, & Lampridius in Alexandro, qui Matris deûm fuisse solemnia tradit, non autem Panis, vt alij putarunt. Ipsa etiam die, qua hæc diuinitus accidisse Dionysius tradit, passum esse Saluatorem nostrum, opinio multorum fuit.

VISIO AD ARGVENDAM NIMIAM SEVERITATEM DEMONSTRATA.

XVIII. Sed ad Paulum redeamus; qui in eadem epistola ad Timotheum salutationem Fidelium

A lium subiiciens ait[a]: Salutat te Eubulus, & Pudens,& Linus,& Claudia, & fratres omnes.] Quod ad Pudentem pertinet; hic ille vir est clarissimus Senatorij ordinis ciuis Romanus, pater Nouati atque Timothei, Praxedis & Pudentianæ virginum: huius domus ad radicem Viminalis posita prope Exquilinum patuit omnibus Christianis, vbi & sacræ agebantur synaxes;conuersaque deinde penitus in ecclesiam,eadem Pastoris Titulus dicta est,de qua alibi pluribus. Linus verò,cuius hîc item habetur mentio,ille ipse videtur,cui (vt superiùs dictum est) Petrus ab Vrbe recedens,Fidelium qui in Vrbe essent, commisit curam; quem anteà Paulo ministrasse, Ignatius[b] scribens ad Trallianos testari videtur,sic dicens,cùm agit de diaconis: Quid verò diaconi, quàm imitatores angelicarum virtutum? qui purum & inculpatum ministerium illi exhibent, vt S.Stephanus B.Iacobo, Timotheus & Linus Paulo, Anacletus & Clemens Petro.] sed hæc olim. Ce-
B terùm sicut Timotheus ex diacono est factus Episcopus, ita & Lino pastoralis cura est à Petro Romæ commissa: cui etiam post mortem in sede successit, vt suo loco dicemus.

a 2. Tim. 4.

DE PVDENTE ET EIVS FILIIS.

b Ignatius epistola 5.

XIX. DE EPISTOLA AD EPHESIOS SCRIPTA.

Vt igitur de ceteris ab Apostolo Romæ scriptis epistolis agamus: iam diximus, vnà cum illa ad Timotheum eam ad Ephesios esse conscriptam. Quòd verò aliqui illam primò à Paulo scriptam esse contendant[c] quæ ad Galatas missa est: libentiùs in his Chrysostomo[d] assentimur, qui eam ante epistolam ad Romanos esse conscriptam existimauit: nullus enim, sicut in ceteris, character in ea reperitur, quo demonstrari possit eam Romæ esse conscriptam; cùm in reliquis nulla sit Pauli epistola Romæ scripta, in qua de vinculis suis non habuerit mentionem: at in ea ad Galatas data, de his nihil prorsus: quæ si Romæ prima omnium (vt aiunt) scripta esset,certè eorum meminisse, necessaria data videretur occasio. Vni itaque eidemque tabellario, quem dicit se Ephesum misisse,
C quippe Tychico,Paulus tum eam ad Ephesios,tum etiam ad Timotheum secundam dedit epistolam: haud enim existimandum, easdem tunc scriptas singulas litteras dedisse singulis tabellariis. Dans igitur Tychico litteras ad Ephesios, multa etiam sine scripto de rebus suis ore communicanda tradidit[e]: meminit frequenter in ea suorum vinculorum, vt cùm ait[f]: Ego Paulus vinctus Iesu Christi.] ac iterùm: Obsecro itaque vos ego vinctus in Domino.] ac rursum: Legatione fungor in catena.]

c Athanas. in Synopsi. Theodoret. in præfat. in ep. Paul. & alij.
d Chrysost. in præfat. in epist. Paul.
e 2. Tim. 4. Ephes. 6.
f Ephes. 3. 4. & 6.

XX. OCCASIO SCRIBENDI AD EPHESIOS.

Huius autem tanto citiùs scribendæ epistolæ occasio inde manasse videtur, quòd Ecclesia Asiana ferè penitus pessumdata videretur. Nam in secunda, quam tunc ad Timotheum scripsit,epistola, de his sic queritur, dicens[g]: Scis hoc, quòd auersi sunt à me omnes qui in Asia sunt, ex quibus est Phigellus & Hermogenes.] Quinam autem fuerint Hermogenes & Phigellus,siue Philetus (vtraque enim lectio reperitur) nihil certi repe-
D rire potuimus, nisi quæ in apocryphis Apostolorum Passionibus leguntur in Iacobo Ioannis fratre: hos nimirum fuisse maleficos,verùm Iacobi opera ad fidem Christianam esse conuersos. Sed sicut Simon magus, & ipse aliquando Christianus, sed à Christiana religione deficiens,aduersus Dei Ecclesiam omnia tela conuertit;ita & hos ipsos ex Fidelibus infideles, & è Christianis apostatas factos, maximas in Ecclesiam turbas concitare, & Paulo in omnibus aduersari studuisse credẽdum est. Apud Metaphrastem in sermone de Petro & Paulo legimus, Phigellum à Petro factum (quod non credimus) Episcopum Ecclesiæ Ephesinæ, eumque Iudæos credentes à fide auertisse. Hæc nempe illa ipsa videntur esse tempora, quæ Paulus nouissimè Ephesios ad se Miletum vocatos allocutus prædixerat, inquiens[h]: Ego scio quoniam intrabunt post discessionem meam lupi rapaces in vos, non parcentes gregi. Et ex vobismetipsis exurgent viri loquentes peruersa,vt
E abducant discipulos post se. Propter quod vigilate.] Iam verò anteà, qui ex Asia erant Iudæi, primi fuerunt qui Ierosolymis aduersus Paulum populum concitarunt, & in ipsum manus (vt vidimus[i]) iniecerunt.

g 2. Tim. 1.
h Act. 20.
i Act. 21.

XXI. AD EPHESIOS EX GENTILIBVS CHRISTIANOS DATA EPISTOLA.

Quod igitur dixerat, eos qui in Asia essent, à se auersos; haud dubium est, de Iudæis intellexisse. quamobrem ad eos,qui in fide constantes erant ex Gentibus Christiani iam facti, eam dedit epistolam: ad hos enim scripsisse, eius verba declarant, quibus ait[k]: Huius rei gratia ego Paulus vinctus Iesu Christi pro vobis Gentibus.] & iterùm[l]: Propter quod memores estote, quòd aliquando vos eratis Gentes in carne, qui dicebamini Præputium,ab ea quæ dicitur Circumcisio.] Scribit igitur ad hos Paulus,vt eos cõtineat in officio: quod & fideliter præstiterunt. Ignatius enim Ecclesiam Ephesinam mirificè prædicat,commendatque ipsorum zelum, quo adeò auersati essent hæreticos, vt nec illos audire,nec illac transitum habere permiserint; sic enim ait[m]: Noui nonnullos per vos

k Ephes. 3.
l Ephes. 2.
m Ignatius epist. 14.

vos transeuntes habere peruersam doctrinam peregrini & maligni spiritus: quibus negastis transitum ad spargendam zizaniam, obturatis auribus, ne reciperetis errorem quem docent.] Et vnde hoc Ephesij? nempe, quod superiùs dixerat: Vos itaque estis eiusmodi, à talibus instructoribus eruditi, à Paulo Christi pleno, & fidissimo Timotheo.] & rursum: Honestissimum supra modum laudat ille vestrum decentem compositúmque ordinem, quódque omnes secundùm veritatem viuitis, & quòd nullus sit inter vos hæresi locus, sed nec auditur nomen vllius quàm solius Iesu Christi, veri pastoris & magistri: & estis (vt Paulus vobis scripsit) vnum corpus, & vnus spiritus: propterea quòd vocati estis in vna spe vocationis vestræ.] hæc Ignatius. A

XXII. Cùm eam ad Ephesios Paulus dedisset epistolam Tychico discipulo; & ad Timotheum (vt dictum est) secundam scribens, inter alia eum admonuisset[a], vt suum Romam versus ante hiemem acceleraret aduentum, secúmque Marcum assumeret: hæc omnia ab ipso esse præstita, certum est; siquidem (vt superiùs est enarratum) de aduentu Timothei Romam reliquæ à Paulo Romæ scriptæ epistolæ, quibus sicut Pauli, ita & Timothei inscriptus legitur titulus, facilè monstrant. Marcum insuper secum duxisse, exploratum habetur: nam eiusdem secum Romæ agentis idem meminit Paulus scribens ad Colossenses[b], necnon etiam ad Philemonem. Tychicum etiam, quem ad Ephesios miserat, Romam iterùm rediisse, ac posteà eumdem in Asiam denuò ad Colossenses missum, eadem ad ipsos scripta epistola significare videtur. Verùm cùm hieme aduentante, nauigandi iterùm hoc anno in Asiam minùs data videatur facultas: anno sequenti potiùs, qui numeratur secundus carceris Pauli, dictæ litteræ scriptæ fuisse creduntur, eædemque opportuno tempore nauigationis Tychico in Asiam esse datæ: de his itaque agemus anno sequenti. B

[a] 2. Tim. 4.

RECAPITVLATIO DICTORVM.

[b] Coloss. 4.

XXIII. Quod autem pertinet ad res Romanas: eas referimus tantùm, quæ ab instituto minimè abhorrent. Auctor est Tacitus, hoc anno iisdemque Coss. Nerone secundùm & Calpurnio Pisone, laudabilem illam legem à Nerone sancitam, nimirum: Ne quis magistratus, aut Procurator, qui prouinciam obtineret, gladiatorum vel ferarum spectacula ederet: ne ea de causa (quod factitari sciebat) à prouincialibus immensam Prędides vim pecuniarum corraderent. Idem scribit de Pomponia Græcina nobilissima femina, ream esse constitutam externæ religionis acceptæ: quamobrem non leuis est suspicio, eam, vt complures alias, Christianam fidem esse sectatam. Rem verò gestam in hæc verba Tacitus scribit: Pomponia Græcina insignis femina, Plancio, qui ouans se de Britannis retulit, nupta, externæ religionis rea, mariti iudicio permissa. Isque prisco instituto propinquis coram de capite famáque coniugis cognouit, & insontem nuntiauit. Longa huic Pomponiæ ætas & continua tristitia fuit: nam post Iuliam Drusi filiam dolo Messalinæ interfectam, per quadraginta annos non cultu nisi lugubri, non animo nisi mœsto egit.] Agit insuper hoc anno Tacitus de iudicio Romæ acto in Celerem Asiæ Proconsulem, qui occiso Silano, illi successerat primo anno Neronis Imperij, quo tempore Paulus (vt vidimus) in ea prouincia Ephesi grauissima passus est. Hunc igitur (inquit Tacitus) accusante Asia, quia absoluere nequibat Cęsar, traxit senectam, donec mortem obiret.] ob mortem enim Silani deuinctus illi Nero videbatur. C D

DE POMPONIA GRAECINA.

IESV CHRISTI ANNVS 60. PETRI ANNVS 16. NERONIS IMP. ANNVS 4. E

I. ANno Christi sexagesimo, Nerone Imp. tertiùm & Valerio Messala[c] Coss. Paulus Apostolus secundum agens annum in vinculis, plures ad diuersos scripsit epistolas; quibus omnibus sicut suum, ita & Timothei, quem litteris accersitum, ante hiemem anno præterito diximus venisse Romam, nomen inscripsit. Censetur earum illa prima quæ data legitur ad Philippenses, ea nimirum occasione conscripta, quòd illi Pauli studiosissimi, mox cùm audissent illum Romæ vinculis detineri, Epaphroditum ipsorum Apostolum (sic enim eum Paulus[d] appellat) Romam miserunt, qui non tantùm illum inuiseret, sed & munera accepta perferret[e]. Huic quidem Romæ agenti, morbóque ad mortem vsque laboranti, cùm tandem conualuisset, has ad Philippenses dedit litte-

[c] Tacit. li. 14. Plin. li. 2. c. 7. & li. 7. c. 20.

DE PAVLI EPISTOLA AD PHILIPPENSES.

[d] Philip. 2.

[e] Philip. 4.

A litteras: id enim Paulus iisdem significat, quibus etiam suum ad eos pollicetur aduentum, sic dicens[a]: Confido autem in Domino, quoniam & ipse veniam ad vos citò. Necessarium autem existimaui, Epaphroditum fratrem & cooperatorem & commilitonem meum, vestrum autem Apostolum, & ministrum necessitatis meæ, mittere ad vos: quoniam quidem omnes vos desiderabat, & mœstus erat, propterea quòd audieratis illum infirmatum. Nam & infirmatus est vsque ad mortem: sed Deus misertus est eius, non solùm autem eius, verùm etiam & mei, ne tristitiam super tristitiam haberem. Festinantiùs ergo misi illum; vt viso eo, iterùm gaudeatis, & ego sine tristitia sim. Excipite itaque illum cum omni gaudio in Domino, & eiusmodi cum honore habetote: quoniam propter opus Christi vsque ad mortem accessit, tradens animam suam, vt impleret id quod vobis deerat erga meum obsequium.] [a]Philip. 2.

B Existimauit Theodoretus[b] hunc ipsum Epaphroditum fuisse Episcopum, ea potissimùm ratione, quòd Paulus appellet eum Apostolum: eo enim nomine tunc consuetum appellari eos quos dicimus Episcopos, multis ostendit; & Episcopos tunc eos dictos esse, quos nunc vocamus presbyteros, manifestè demonstrat ex initio eiusdem epistolæ, dum ait: Paulus & Timotheus serui Iesu Christi, omnibus sanctis in Christo Iesu, qui sunt Philippis, cum Episcopis & diaconis.] sed de his superiùs pluribus actum est. Cùm igitur Theodoretus ac ceteri etiam consentiant fuisse Epaphroditum Episcopum Philippensium; vnde Dorotheus acceperit, ipsum præpositum Ecclesiæ Hadriæ, seu Hadrianæ in Syria, non inuenimus. Quamobrem sicut diuersum illum putamus Epaphroditum ab eo de quo hîc agitur; ita ex sententia Metaphrastis, fuisse tres Epaphroditos, dicendùm esset; nimirum Philippensem hunc vocatum Apostolum; alium quem C diximus Episcopum Hadrianæ; ac denique tertium (vt idem ait) à Petro Apostolo Ecclesiæ Tarracinensi præfectum Episcopum, cuius in Romano Martyrologio habetur mentio: nisi dicere velimus vnum eumdemque in diuersa loca translatum fuisse, quod non putamus. II. DE EPAPHRODITO. [b]Theodor. in ep. ad Philip.

Sed ad Paulum redeamus, qui multis Philippensium erga se studium commendat, suumque erga illos officium propensiùs multis etiam argumentis significat; atque eo potissimùm, quòd ad ipsos iterùm suum pollicetur aduentum. An autem vinculis liber in Orientem iterùm statimque remearit, suo loco dicemus. Inter alias autem eadem epistola impartitas eis admonitiones, in primis illud inculcat, vt omnes idem sapiant, eamdemque inter se mutuam charitatem exerceant, vtque vnanimes idipsum[c] sentiant omnes. Istud ipsum ad eosdem Philippenses scribens posteà Ignatius[d], eadem rememo-D rans, ait: Idem dicatis omnes, vnanimes in eadem fidei regula gradientes, vt Paulus vos admonebat, &c.] Polycarpus etiam ad eosdem scribens Philippenses, eisdem in mentem reuocat eamdem epistolam scriptam à Paulo, aitque: Propterea quia neque ego, neque aliquis similis mei poterit sequi sapientiam beati & gloriosi Pauli, qui fuit apud nos, & visus est secundùm faciem illis, qui tunc erant, hominibus: qui docuit certissimè atque firmissimè verbum veritatis, & qui absens scripsit vobis epistolas, ad quas deflectimini, vt possitis ædificari in fide, quæ data est vobis, quæ est mater omnium nostiûm.] & post multa: Ego autem nihil tale sensi in vobis vel audiui, in quibus laborauit B. Paulus, qui estis in principio epistolæ eius: de vobis enim gloriatur in omnibus Ecclesiis, quæ Deum solæ tunc cognouerant.] hæc Polycarpus. III. ADMONITIO DE PACE CVSTODIENDA. [c]Philip. 2. [d]Ignat. ep. 8.

Quòd verò eadem epistola idem Apostolus de hæreticis cauendis inculcet, sic di-E cens[e]: Videte canes, videte malos operarios, videte concisionem] quos & inferiùs his coloribus pingens, ait: Multi enim ambulant, quos sæpè dicebam vobis (nunc autem & flens dico) inimicos crucis Christi, quorum finis interitus, quorum Deus venter est, & gloria in confusione ipsorum, qui terrena sapiunt] haud dubium illos signat hæreticos, qui Christum verè crucifixum esse negabant; addentes, imaginem solùm eius ea visam esse pati, Christum verò se subtraxisse: cuius hæresis (vt vidimus) primus auctor fuit Simon magus; quæ in eius discipulos est infeliciter propagata, vt Irenæus[f], Epiphanius[g], & alij tradiderunt. Eamdem & Cerinthus docebat, qui diuidens Iesum à Christo, Iesum passum ac surrexisse dicebat, Christum autem nequaquam, sed impassibilem perseuerasse, ipsumque tempore passionis à Iesu recessisse. Scribunt hæc de Cerintho idem qui suprà Irenæus[h], Epiphanius[i], Theodoretus, & alij[k], qui de antiquis hæresibus commentarios edidere. Addebat Basilides Simonis discipulus hanc ad commentum fabulam, [e]Philip. 3. IV. HAERETICI INIMICI CRVCIS CHRISTI QVI FVERINT. [f]Iren. lib. 1. c. 2. circa finem. [g]Epiphanius hæresi 21. [h]Iren. lib. 1. cap. 25. [i]Epiph. hær. 28. [k]Theod. hær. fabul. lib. 1. cap. 4.

fabulam, Iesum qui portabat crucem, transformasse suam speciem in Simonem Cyrenæum, eumque esse crucifixum, Iesum autem sic eo modo à passione esse subtractum. A
Sed hæc pluribus Epiphanius[a]. Hos igitur à Paulo sugillatos esse, cùm eos nominat inimicos crucis Christi, nullus iure poterit dubitare: cùm præsertim Ignatius[b] ad eosdem Philippenses epistolam scribens, pluribus admoneat, vt hos ipsos caueant, qui Christi crucem negarent, dicens: Princeps enim huius mundi gaudet, cùm quis crucem negarit: cognoscit enim crucis confessionem suum ipsius esse exitium. Id enim trophæum est contra ipsius potentiam; quod vbi viderit, horret, & audiens timet, &c.]

[a] Epiphanius hæresi 24. [b] Ignat. ep. 8.

V. DE HAERETICIS CONCIDENTIBVS IESVM A CHRISTO.

Plura deinde in eamdem sententiam subdens, hæc quoque ait: Ideò & in quibusdam id efficit, vt crucem negent, vt passionis illos pudeat, & mortem opinione tantùm illum gustasse asseuerent: partum Virginis circumcidant, & mutilent] videlicet diuidentes Iesum à Christo, sanctissimam Dei genitricem Mariam matrem dicerent Iesu fuisse, non autem Christi. Hoc est igitur, quod tam instanter Paulus Philippẽses admonuit, illis B
verbis ad extremum positis: Videte concisionem] hoc est, eos qui sic concidunt ac diuidunt Iesum à Christo, quos inferiùs nominat inimicos crucis Christi, quòd à Christo crucem auferrent. Id est etiam, quod in eadem epistola superiùs dixerat, tam clarum & patens de Christi cruce proferens testimonium in hæc verba[c]: Exinaniuit seipsum formam serui accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo. Humiliauit semetipsum, factus obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis.] Hinc etiam videas; quoniam non tantùm Philippis in Macedonia, sed & in Asia, itemque in Græcia, & vbique ferè gentium Christiani orbis eadem hæresis ab iisdem scelestissimis nebulonibus vulgabatur; eumdem Paulum in omnibus suis epistolis ad diuersas Ecclesias scriptis, de cruce Christi sæpè sæpiùs repetere ac ingerere testimonium, contestarique[d] se nonnisi Christum, & hunc crucifixum prædicare; nec aliud se scire profiteri, C
nisi Christum, & hunc crucifixum; nec aliud conari, nisi vt crucis prædicatio effulgeret, & ne quauis occasione crucis Christi gloria minueretur, aut aliquando tolleretur: hinc etiam illa de morte Christi & passione & sanguine ab eodem crebrior facta mentio. Aduersus eos etiam pugnans idem Ignatius[e] scribens ad Trallianos, postquam de dictis hæreticis & aliis crucem Christi negantibus est locutus, hæc addit: Si surculi non fuissent, *patris diaboli scilicet*, non fuissent hostes crucis Christi, sed eorum qui occiderunt Dominum gloriæ. Nunc verò cùm crucem negent, & illos passionis pudeat, tegunt Iudæorum scelus.] hæc Ignatius.

[c] Philip. 2. [d] 1. Cor. 12. [e] Ignat. ep. 5.

VI. CRVCES ERIGI COEPTAE.

Illud tunc insuper factum est, vt contra dictos hæreticos ipso exordio nascentis Christi Ecclesiæ emergentes, & Christi crucis memoriam penitus abolere conantes, ipsa Catholica Ecclesia cùm aduersus eos vehementiùs obniteretur, nõ tantùm Christi crucem D
verbis profiteretur, sed signis & factis. Indeque est ductum principium, vt instar crucis, in qua passus est Christus, ligno compactæ cruces erigerentur in titulum, quas Fideles venerarentur, easdemque diabolus exhorresceret, velut (quod dicit Ignatius[f]) trophæum erectum contra ipsius potentiam; quod vbi viderit, horret, & audiens timet.] Sed quid est, quod ait, vbi viderit, horret] nisi quòd tunc crucis vexilla erigi solita esse significat? Moris fuisse, cùm locus quispiam diuino cultui manciparetur, illic figere crucem in titulum, attigimus superiùs, pluribusq; inferiùs dicturi sumus, cùm agemus de Titulo. Inde etiam Apostolica in Ecclesiam traditio fluxit[g], vt Fideles tam in sacris, quàm in ceteris rebus quibus benedicerent, manu ducta, crucis signum exprimerent, quo remedio saluberrimo ad pellendos dæmones potissimùm vterentur, atque in omnibus rebus illud adhiberent. E
Vnde Tertullianus[h] non vt de re quapiam recèns adinuenta, sed cuius antiquitatis nullum inueniatur exordium, atque adeò vnà cum Ecclesia coalescere cœperit, hæc ait: Ad omnem progressum atque promotum, ad omnem aditum & exitum, ad vestitum & calceatum, ad lauacra, ad mensas, ad lumina, & cubilia, ad sedilia, quacumque nos conuersatio exercet, frontem crucis signaculo terimus. Harum & aliarum huiusmodi disciplinarum si legem expostules Scripturarum, nullam inuenies: traditio tibi prætendetur auctrix, consuetudo confirmatrix, & fides obseruatrix.] hæc ille.

[f] Ignat. ad Philip. ep. 8. [g] Basil. de Spiritu sancto, cap. 1. & alij. [h] Tertull. de coron. mil. c. 3. 4.

VII. FREQVENS VSVS S. CRVCIS.

Sed & Cyrillus Ierosolymorum Episcopus[i]: Non pudeat igitur nos, inquit, crucifixum confiteri: sed in fronte confidenter signaculum crucis digitis imprimatur, & in aliis omnibus crux fiat: in panibus comedendis, & in poculis bibendis, & in egressu, & in ingressu, ante somnum, recumbendo, & surgendo, eundo, & quiescendo. Magna hæc est custodia,

[i] Cyril. Ierosf. catech. 13.

A custodia, quæ propter pauperes gratis datur, sine labore propter infirmos; cùm à Deo sit hæc gratia, & signum Fidelium, & timor dæmonum: triũphauit enim de illis hoc signo. Ostenta illud audacter: quando viderint crucem, recordantur crucifixi: metuunt enim eum qui contriuit capita draconis.] hucusque Cyrillus, idque ex antiqua institutione Fidelium. Habes apud Theodoretum [a] præclarum de his militum Christianorum exemplum, qui cùm ad omnem potum signarent poculum cruce, eo signo, quòd Christiani essent, detecti sunt. Admonet istud ipsum Hieronymus [b] scribens ad Eustochium, sic dicens: Ad omnem actum & ad omnem incessum manus pingat crucem.] Sed nec illud prætermittendum antiquæ Fidelium consuetudinis; cùm Symbolum fidei recitarent Fideles, in verbis illis postremis, Carnis resurrectionẽ] consueuisse frontem crucis signaculo communire. testatur id Ruffinus in expositione Symboli, & eius rei mysterium docet.

[a] Theod. hist. l. 3. cap. 10.
[b] Hier. ep. 22.

B Porrò signare frontem crucis signo, tam frequẽs & vsitatum apud Fideles omnes semper fuit in Ecclesia Dei, atque iugiter perseuerare necesse est, vt S. Hippolytus martyr in libello quem scripsit de consummatione sæculi, illud firmiter asseueret, Antichristum inter alia sui aduentus ostenta & signa, prohibiturum, ne quis Fidelis sanctam crucem pingat in fronte. Ex his intelligere, lector, potes; ipsum iam appropinquare, qui nunc operatur in filios diffidentiæ. Rursum verò non tantùm se, sed & sua cuncta signo crucis notare Fideles consueuerunt: nam & in singulis quoque cubiculis & aliis habitaculis singulas esse cruces pingendas, S. Nilus [c] ad Olympiodorum Proconsulem scribens, admonuit. At prætermittimus de his innumeras hîc aceruare sanctorum Patrum auctoritates, & recitata ab iisdem exempla, quæ sese nobis suis locis enarranda opportuniùs offerent.

[c] Apud Nican. 2. Conc. act 4.

VIII.
VIRTVTEM CRVCIS HOSTES ETIAM PROFESSI.

Res adeò perspicua atque omnibus manifesta longiori non indiget ambitu orationis: C nam & ipsi Christianorum hostes, quantum aduersus dæmones virtus crucis potestate præualeat, sæpiùs, licet inuiti, testati sunt; quod de Iuliano Apostata scribit Theodoretus [d]. An nõ Lucianus [e], Epicureus licet, & cuiusuis numinis ritus illusor, tradit, Eucratem dignum planè virum cui fides adhiberetur, cùm annulum accepisset ex ferro (vt ait) ex quapiam cruce facto, aduersus prauos dæmones redditum esse securum? Accidisse putamus, vt sicut (quod Lucas [f] tradit) Iudæi exorcistæ, licet in Iesum Christum non crederẽt, tamen quòd scirent à Paulo & aliis Christianis in nominė Iesu pelli dæmones, & ipsi eodem nomine ad dimouendos eos ab obsessis hominibus vtebantur; ita & magi, quod à Christianis feliciter factitari conspicerent, nimirum crucis virtute eos dæmonibus imperasse; & ipsi ad coërcendos, cùm opus esset, impetus dæmonum, signo crucis vsi fuerint: nam & eodem Luca [g] auctore, vidimus Simonem magum æmulatum esse in Petro gra- D tiam impartiendi Spiritum sanctum: quam si habere ipsi licuisset, magno vtique pretio redemisset. Inde fortasse de iisdem magis, quod scribit Plinius [h], contigit, vt fragmento claui à cruce sublati, vel sparto à cruce accepto vterentur ad morbos pellendos. Sed de his satis: ac finis esto eorum quæ spectant ad Pauli scriptam epistolam ad Philippenses, quatenus ad rerum gestarum historiam & traditiones spectare videbantur.

[d] Theod. hist. lib. 3. cap. 3.
[e] Lucian. in Philopseud.
[f] Act. 19.
[g] Act. 8.
[h] Plin. lib. 23. cap. 4.

IX.
DE EPISTOLA A PAVLO AD COLOSSENSES DATA.

Eodem quoque anno, iisdem Coss. scripsisse Paulum ad Colossenses epistolam, ex iis quæ superiùs dicta sunt, facilè demonstratur. Inscriptio enim illius, eadem cum illa quæ ad Philippenses est scripta, nempe Paulus & Timotheus, satis significat, post Timothei Romam aduentum esse datam. Ceterùm quòd adhuc à se in vinculis agenre sit scripta, ipse in fine declarat, dum ait: Memores estote vinculorum meorum.] Cùm ergo nonnisi biennio dicatur Paulus detentus fuisse in vinculis: hoc ipso anno, qui secundus eius E carceris numeratur, datam eam epistolam esse oportuit, non autem priùs. Nam Timotheus, qui inscribitur in ea, nonnisi prope finem anni superioris Romam venisse potuit, nec Tychicus rediisse, quem miserat Ephesum. Dedit igitur ipsam epistolam Paulus Tychico, quem anno quoque superiori Ephesum mittens (vt vidimus) eidem ad Ephesios epistolam [i] dederat. Quamobrem Tychicum perfunctum esse apud Paulum munere tabellarij ex iam dictis satis coniici posse videtur: eodem enim nuntio Titum [k] quoque olim Paulus accersisse visus est: eidemq; Tychico dedisse epistolam primam ad Timotheum, argumentum eius epistolæ, quod in antiquis Græcis exemplaribus legitur eidem præfixum, satis apertè demonstrat.

[i] 2. Tim. 4. Ephes. 6.
[k] Tit. 3.

X.
TABELLARII VSVS.

Non enim cuique se offerenti olim Apostoli & eorum successores Episcopi, sed certis hominibus, iisdemque optimis moribus præditis, ac probè notis, dare litteras consueuerant, vt apparet ex his quæ superiùs ex Ignatij litteris [l] ad Polycarpum scriptis, aliisque à Cy-

[l] Ignat. epistola 11.

a Cyprian. ep 16. & 24.

à Cypriano ad diuersos datis[a], dicta sunt. Ceterùm hi non tantùm munere tabellariorum, sed & legatorum fungebantur officio: nam illis multa ore tenus communicanda credebantur, quæ coràm illis, ad quos mitterentur, explicaturi essent; vt de Tychico vidimus, cùm Ephesum missus est. & cùm in præsentiarum ab eodem Paulo ad Colossenses legatur; ait enim ad eos scribens[b]: Quæ circa me sunt, omnia vobis nota faciet Tychicus carissimus frater, & fidelis minister, & conseruus in Domino: quem misi ad vos ad hoc ipsum, vt cognoscat quæ circa vos sunt, & consoletur corda vestra, cum Onesimo carissimo & fideli fratre, qui ex vobis est. Omnia quæ hic aguntur, nota facient vobis.] Eidem quoque videtur Paulus dedisse epistolam ad Philemonem, vt suo loco dicemus. Rursus etiam per eumdem nuntium aliam misisse epistolam ad Laodicenses, ea quæ in fine dictæ epistolæ ad Colossenses Paulus habet, nonnullis persuaserunt; sunt autem hæc eius verba[c]: Cùm lecta fuerit apud vos epistola, facite vt in Laodicensium Ecclesia legatur, & eam quæ Laodicensium est, vos legatis.] A B

b Coloss. 4.
c Ibidem.

XI. DE COLOSSENSIBVS, AD QVOS SCRIBIT PAVLVS.

Antiqua hæc est quæstio, an Paulus scripserit quoque ad Laodicenses. De qua acturi, in primis qui fuerint Colossenses, paucis agendum putamus; vt de qua Laodicea hæc quæ Paulus scribit, sint intelligenda, pariter cognoscamus. Colossas igitur, vnde Colossenses, auctore Strabone[d], Plinio[e], & aliis, constat fuisse oppidum in Maiori Phrygia, haud longè positum à Laodicea: ex quo certum redditur, Apostolum non esse locutum de Laodicea quæ dicitur Syriæ, nec etiam de ea quæ est in Media, sed de ea quæ est in Phrygia contra Hierapolim, iuxta flumen Mæandrum, à quo Lycus amnis manat. Liquet ex his, hallucinatos esse, qui dixerunt Colossenses dictos esse Rhodios, ob ingentem illum ab eis Solis colossum erectum, quod Suidas & alij plures recentiorum Græcorum & Latinorum dixerunt. Præfectus olim Colossensibus Epaphras, solicitus pariter erat tam Laodicensis quàm etiam Ecclesiæ Hierapolis illis proximæ: vnde eadem ad Colossenses data epistola, de eodem Epaphra sic scribit Paulus[f]: Testimonium enim illi perhibeo, quòd habet multum laborem pro vobis, & pro iis qui sunt Laodiceæ, & qui Hierapoli.] Hic enim Romæ agens, vinculis pariter tenebatur adstrictus: vnde in eadem quam hoc item anno eidem Tychico ad Philemonem Paulus dedit, epistola, Salutat te, inquit, Epaphras concaptiuus meus in Christo Iesu.] sicut & Aristarchus, quem hac ipsa ad Colossenses scripta epistola concaptiuum appellat. Confutauimus superiùs commentum illud, quod Iure Hieronymus[g] nominat fabulam, de Epaphra & Paulo, quòd pueri olim ambo vincti ducti sint Giscala Iudææ oppido Tarsum. Post Epaphram, qui Colossenses instituit, Archippus illis datus videtur Episcopus, de quo Paulus in fine eius epistolæ hæc subdit: Dicite Archippo: Vide ministerium quod accepisti in Domino, vt illud impleas.] Hæc de Episcopatu Epaphræ & Archippi licet apud Ambrosium[h] scripta habeantur, tamen nulla alibi de Archippo, quòd fuerit Episcopus Colossensium, habetur mentio, sed tantùm de Epaphra in antiquis Martyrologiis hoc expressum habetur. Primasius autem negat omnino Archippum fuisse Episcopum, sed diaconum fuisse tradit. C D

d Strabo lib. 12. cap. 13.
e Plin. lib. 5. cap. 32.
f Coloss. 4.
g Hier. in ep. ad Philem.
h Apud Ambros. in ep. ad Coloss. in fin.

XII. AN PAVLVS AD LAODICENSES SCRIPSERIT.

His visis; an re vera Paulus scripserit epistolam ad Laodicenses, quam mandat legi in Ecclesia Colossensium, quid ab antiquioribus scriptum sit, in medium afferamus. Hæretici (vt auctor est Tertullianus[i]) eidem quam nos ad Ephesios scriptam habemus, Ad Laodicenses, titulum præfixerunt: Marcionem id etiam præstitisse, idem affirmat, cùm ait: Ecclesiæ quidem veritate epistolam istam ad Ephesios habemus missam, non ad Laodicenos: sed Marcion titulum aliquando interpolare gestiit, & quasi in isto diligentissimus explorator.] Sicque cùm aliquid ille citaret, quod ex epistola ad Ephesios esset acceptum, titulo epistolæ ad Laodicenses edebat, vt Epiphanius[k] aduersus ipsum agens edocet. Verùm ne vel leuis suspicio eius mendacij pulset legentis animum; habetur Ignatij testimonio egregiè testatum, epistolam ad Ephesios vere ad Ephesios esse conscriptam: citat enim eam ipse ad ipsos Ephesios scribens, sicque dicit[l]: Estis (sicut Paulus vobis scripsit) vnum corpus & vnus spiritus, qui vocati estis in vna spe vocationis vestræ.] Alij verò dixerunt, scriptam fuisse à Paulo ad Laodicenses priuatam epistolam, ab ea quæ ad Ephesios data est planè diuersam; quæ etiam circumferebatur inter Fideles, non tamen vt legeretur, sicut ceteræ, in Ecclesiis: nam inter canonicas non erat adnumerata; de qua agens S. Hieronymus[m] ait: Legunt quidam & ad Laodicenses epistolam; sed ab omnibus exploditur.] Cur autem in Ecclesia non legeretur, hanc affert causam Phila- E

i Tert. contra Marcion. li. 5 c. 11. & 17.
k Epiph. hæresi 42.
l Ignatius ad Ephes. ep. 14.
m Hieron. de Script. Eccl. in Paulo.

A Philaſtrius[a]: Aiunt epiſtolam ad Laodicenſes ſcriptam: & quia addiderunt in ea quædam non benè ſentientes, inde non legitur in Eccleſia; & ſi legitur à quibuſdam, non tamen in Eccleſia populo legitur.] Itaque ex Philaſtrij ſententia, non ſic apparet eam fuiſſe exploſam, quòd non eſſet Pauli, ſed quòd additis ei nonnullis haberetur adulterata. Quamobrem quæ edita apud Xyſtum[b] habetur epiſtola ad Laodicenſes, nequaquam illa quæ olim circumferebatur, fuiſſe videtur: quippe cùm perbreuis ſit, nec quid habeat adulterinum, additamentum etiam nullum acceperit extrinſecus, ſed potiùs eorum quæ perperàm poſita viderentur, vel haberentur ambigua, fuerit mutilatione contracta. Nec etiam placet, quod tradit Theophylactus, intellexiſſe Paulum de epiſtola prima ad Timotheum ſcripta; quòd (vt dictum eſt) eadem ſcripta fuerit Laodiceæ. Nam quæ ſubeſt ratio, vt epiſtolam ante plurimos annos ſcriptam legi voluerit in Eccleſia Coloſſenſium?
B vel cur illam magis, quàm reliquas ad diuerſas Eccleſias datas epiſtolas?

[a] Philaſt. de hæreſ. cap. 90

[b] Xyſt. Senenſ. Biblio. li. 2. in Paul.

XIII. QVOD NVLLA SCRIPTA FVERIT A PAVLO EPISTOLA AD LAODICENSES.

Chryſoſtomus[c] nullam putat à Paulo datam eſſe epiſtolam ad Laodicenſes, ea ſcilicet ratione, quòd Græca editio habeat: καὶ τὴν ἐκ Λαοδικείας.] hoc eſt: Et illam quæ ex Laodicea ſcripta eſt.] ſicque intelligendum putauit, vt quæ à Laodicenſibus miſſa fuiſſet ad Paulum, ab iiſdem Coloſſenſibus legeretur. Hanc fermè ſecutus ſententiam Theodoretus[d], hæc ait: Quidam exiſtimant Paulum etiam ſcripſiſſe ad Laodicenſes epiſtolam: itaque fictam eam epiſtolam proferunt. Diuinus autem Apoſtolus non dixit, Eam quæ ad Laodicenſes; ſed, Eam quæ eſt ex Laodicea. illi enim de aliquibus rebus ad eos ſcripſerant. Veriſimile eſt autem eos vel ea accuſaſſe quæ fiebant Coloſſis, vel eodem morbo cum eis laboraſſe: & ideò dixit hanc quoque epiſtolam eſſe legendam.] hæc Theodoretus. Sanè nullam eidem tabellario ad Laodicenſes fuiſſe à Paulo datam epiſtolam, ſatis
C conſtat; dum in ea quam tum ſcripſit ad Coloſſenſes, ſalutari mandat eos qui Laodiceæ eſſent Fideles, ſic dicens: Salutate fratres, qui ſunt Laodiceæ, & Nympham, & quæ in domo eius eſt, Eccleſiam.] Si enim ad Laodicenſes tunc ſcripſiſſet, ipſe ſua epiſtola eiuſmodi functus eſſet officio, nec opus habuiſſet illud Coloſſenſibus delegare. Si verò anteà ad Laodicenſes Paulus ſcripſiſſet; illis vtique (vt modò fecit ſcribens ad Coloſſenſes) vt ſuas litteras legendas traderent Coloſſenſibus, in mandatis dediſſet. Libentiùs igitur Chryſoſtomo ac Theodoreto inhæremus, quàm ceteris, vt nulla à Paulo ſcripta fuerit epiſtola ad Laodicenſes; cùm præſertim quæ ad Laodicenſes Pauli nomine ſpuria fertur, nequaquam ſit ab antiquioribus cognita. Nam qua ratione Marcion (vt vidimus) illam quæ habetur ſcripta ad Epheſios, ad Laodicenos datam fuiſſe putauit, ſi ea quæ ad Laodicenos erat, extabat? Vel ſi & ipſe illam eſſe ſpuriam cognouiſſet, vir acerrimus ac
D pugnaciſſimus diſputator, ſuam firmans ſententiam, cur non illam potiùs quàm iſtam ad Laodicenſes ſcriptam fuiſſe conuinceret, cùm nec vllam prorſus de ea habuerit mentionem? Immò & Tertullianus, Marcionem impugnans, nullam niſi ad Epheſios ſcriptam, exiſtimatam fuiſſe dixit epiſtolam ad Laodicenſes falsò vulgatam.

[c] Chryſoſt. in ep. ad Coloſſ. homil. 12.

[d] Theodor. in ep. ad Coloſſ. in princ.

XIV.

Quòd verò Paulus eadem Epiſtola ad Coloſſenſes[e] hæc habeat: Volo vos ſcire, fratres, qualem ſolicitudinem habeam pro vobis, & pro iis qui ſunt Laodiceæ, & quicumque non viderunt faciem meam in carne] nonnulli ſunt arbitrati tam à Coloſſenſibus quàm etiam Laodicenſibus Paulum numquam viſum, fuiſſeque illis ipſum facie prorſus incognitum. At hæc minimè probantur Theodoreto[f]; qui ea verba declarans ait: Oportebat conſiderare verborum ſententiam. Vult enim dicere: Non ſolùm veſtrûm, ſed & eorum qui me non viderunt, maximam curam gero.] Sanè (quòd & hæc
E ad hiſtoriæ veritatem ſpectare noſcantur) dicere non prætermittimus, ac breui compendio hîc repetere Pauli peregrinationem in Aſiam. Conſtat Lucæ[g] teſtificatione, Paulum vnà cum ſociis, cùm deſcendiſſet in Phrygiam, in qua prouincia erant Laodicea atque Coloſſæ, abſque aliqua verbi prædicatione prætereuntem veniſſe in Myſiam: Vetati ſunt enim (inquit Lucas) à Spiritu ſancto loqui verbum Dei in Aſia.] Quamobrem tum Paulum nondum illis fuiſſe cognitum exiſtimamus. Verùm poſt aliquot annos (vt ſuperiùs notatum eſt) Paulus iterùm eſt reuerſus in Aſiam. Id enim eſt quod Lucas alibi[h] ait: Factum eſt, cùm Apollo eſſet Corinthi, vt Paulus peragratis ſuperioribus partibus (*Aſiæ ſcilicet*) veniret Epheſum.] vbi ipſo manente factum eſt (vt idem ait) vt omnes qui habitabant in Aſia, audirent verbum Domini, Iudæi, atque Gentiles. Hac igitur vltima in Aſiam peregrinatione Paulum Laodicenſibus & Coloſſenſibus Euangelium prædicaſſe, illiſque probè notum fuiſſe, iure exiſtimandum putamus.

[e] Coloſſ. 2.

[f] Theod. in ep. ad Coloſſ. cap. 2.

[g] Act. 16.

RECAPITVLATIO PEREGRINATIONIS PAVLI IN ASIAM.

[h] Act. 19.

Nec

XV. Nec illud insuper ab instituto alienum existimamus (nam ad historiam etiam pertinet) scire causam, cur Paulus inter alia hæc admonuerit Colossenses[a]: Nemo vos seducat, volens in humilitate, & religione Angelorum, quæ non vidit, ambulans, frustra inflatus sensu carnis suæ, & non tenens caput, ex quo totum corpus per nexus & coniunctiones subministratum & constructum crescit in augmentum Dei.] Haud facilis captu est locus iste, sed perdifficilis quidem, qui & absque exacta peritia rerum gestarum illorum temporum superari non possit. Consultus de ea re S. Hieronymus[b] ab Algasia, multa differens, singulatimque verba cuncta diligenter expendens, eius videtur fuisse sententiæ, vt quod spectat ad religionem Angelorum, Paulus sugillare voluerit eos qui erant ex circumcisione colentes astra cæli, simul & Angelos: nec fuisse recèns hanc apud eos illapsam hæresim, sed peruetustã, à Prophetisque sæpiùs exagitatam, multis declarat. In eamdem quoque sententiam hæc Clemens Alexandrinus[c]: Neque colite Deum vt Iudæi: etenim illi soli se Deũ nosse putantes, nesciunt se adorare Angelos & Archangelos, mensem & Lunam: & nisi Luna apparuerit, non agũt sabbatum quod dicitur primũ, neque agunt neomeniam, neque azyma, neque magnum diem, &c.] Certè his respondent quæ non multo antè idem Paulus Apostolus de Iudaicis festis monuerat Colossenses. A B

[a] Coloss. 2. DE RELIGIONE ANGELORVM QVAM PAVLVS DAMNAT. *[b] Hier. epist. 151. q. 10.* *[c] Clem Alex. Strom. lib. 6.*

XVI. Quomodo autem hæc cohæreant, vt Iudæi errore lapsi, astra simul & Angelos colerent; non aliunde putamus accidisse, nisi quòd (vt de Pharisæis tradit Epiphanius[d]) ipsa cæli astra fuisse animata existimarent; quamobrem & iisdem (vt ait) indidissent nomina Hebraica: & Angelos esse, sensisse videntur. æquè enim ac Angelos, militiam cæli dixerunt astra, secundùm illud Deuteronomij[e]: Nec adorent Solem, & Lunam, & omnem militiam cæli, quæ non præcepi.] & illud Regum[f]: Adolebant incensum Baal, Soli, & Lunæ, duodecim signis, & omni militiæ cæli.] propriè verò militiam cælestem à diuina Scriptura constat nominatos Angelos, sicut & ipse Dominus Deus exercituum dictus est: sicut etiam apud Lucam[g]: Facta est cum Angelo multitudo militiæ cælestis laudantium Deum.] Porrò vt sic Iudæi astra colerent, non fuit tunc tantùm apud eos error, sed & in posteros est infeliciter propagatus: adeò vt quoniam eiusmodi errori essent addicti, Cælicolæ dicerentur: quo contumeliæ nomine notati sunt Honorij Imperatoris[h] edicto omnes Christiani, qui à religione transfugæ in Iudaismum deficerent, vt suo loco dicemus vberiùs. C

IVDAEI CVLTORES ASTRORVM *[d] Epiphan. in Panar. lib. 1. c. 16.* *[e] Deut. 17.* *[f] 4. Reg. 23.* *[g] Luc. 2.* *[h] De Iudæis Cælicol. l. 19. Cod. Theod.*

XVII. Hæc quantumlibet vera sint, & Pauli sensui æquè possint accommodari, & ab aliis nonnullis recepta videantur: tamen quoniam Apostolum nouimus suis epistolis solitum insectari illos hæreticos, qui Christiano nomine in Ecclesiam Catholicam grassabantur; accuratiùs exquirendum est, quænam hisce temporibus hæresis sit debacchata, quæ religionem institueret Angelorum, cuius pseudoapostoli ad decipiendos Colossenses venirent in humilitate & religione Angelorum. Theodoretus[i] hunc locum explicans, testatur his temporibus hæresim fuisse exortam, quæ diceret Deum vniuersorum nec cerni, nec comprehendi, nec ad eum posse perueniri, & oportere per Angelos diuinam sibi beneuolentiam conciliare: affirmaretque legem per Angelos esse datam. At quoniam eiusmodi Theodoreti sententia à Nouatoribus in deteriorem partem accipitur: diligentiori studio hæc cuncta examinanda proponimus. Quænam fuerit dicta hæresis, ipse nõ indicat, nec in suis, quos scripsit, libris hæreticarum fabularum, explicat: quamobrem mirati sumus, errorem eiusmodi tribui Simoni mago; cùm quæ de Angelis ipse dixerit, longiùs ab his discrepent: quippe qui traderet (vt referũt Irenæus[k], Epiphanius[l], idemque Theodoretus[m], & alij) se esse diuinam potentiam, quæ Iudæis vt Filius apparuisset; seque per mentis suæ primam comprehensionem, quam Helenam esse dicebat, creasse Angelos, à quibus mundus esset effectus: porrò Angelos ægrè ferentes se eo modo esse creatos, in ipsam Helenam fuisse commotos, ipsamque affecisse ignominia: ad quam redimendam, & ab Angelis vindicandam, ipsum descendisse, ac in Iudæa hominem apparuisse tradebat. Sic igitur nullus à Simone Angelorum cultus introductus habetur; qui dicebat se in mundum descendisse, vt Angelos malè moderantes terrarum orbem corriperet. Nec his insuper aptari possent, quæ Simonis discipuli dixere de Angelis; quibus licet creationem rerum tribuerint, tamen quòd perperàm agerent, Christum ad eos debellandos missum esse iactarunt; quod Basilidis proprium dogma fuit. Porrò tantum abest, vt hi Angelos adorandos esse docuerint, quòd pugnandum esse suaderent aduersus Angelos mundi fabricatores, idque horum affinis Carpocras tradiderit. D E

[i] Theodor. in ep. ad Col. 2. DE RELIGIONE ANGELORVM FALSO INTRODVCTA. *[k] Iren. lib. 2. cap. 20.* *[l] Epiphan. hæres. 21.* *[m] Theod. hær. fab. l. 1. c. 2.*

Potiùs

A Potiùs igitur ad Cerinthi peruerſum dogma id ſpectaſſe videri poteſt: quippe qui cùm adeò humiliter de Chriſto ſentiret, vt omnem ab eo diuinitatem auferret, hominem tantummodò eſſe confirmans, ſuper eum Angelos extollebat, per quos mundum eſſe creatum traderet, Deumque Hebræorum vnum ex illis eſſe Angelum prædicaret. id de eo cùm citati auctores, tum etiam Tertullianus [a] affirmant. Cùm igitur Cerinthus Chriſtum deprimeret, & Angelos exaltaret; meritò Paulus admonet Coloſſenſes, dicens: Nemo vos ſeducat, volens placere in humilitate (Chriſti videlicet, cùm ob ſcandalum crucis illum fuiſſe tantùm hominem prædicaret, adeò illum humilem reddens) & religione Angelorum: cùm Angelos ſcilicet naturæ opifices eſſe iactaret. Et quod ſubdit, Quæ non vidit] vtique alludere videtur ad id quod de eodem Cerintho Theodoretus [b] ſcripſit, ſic dicens: Confinxit autem etiam quaſdam reuelationes, tamquam ipſe eas eſſet contemplatus.] illis enim vtebatur ad captandam audientium fidem, multa ſe diuinitus B vidiſſe mentiens, quæ (vt inquit Paulus) non vidit. Sanè quidem aduerſus huiuſmodi hæreſim de Angelorum excellentia, & de Chriſto Cerinthi abiectam ſententiam frequenter admodum Apoſtolus eſt viſus iacula intorquere; vt in primis cùm ad eoſdem Coloſſenſes [c] ſcribens, hæc ait de Chriſti ſuper Angelos excellentia: In ipſo inhabitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter; qui eſt caput omnis principatus & poteſtatis.] & ne per ſcandalum crucis putarent Chriſti amplitudinem diminutam, paulo pòſt addit: Delens quod aduerſus nos erat chirographum decreti, quod erat contrarium nobis, & ipſum tulit de medio, affigens illud cruci: & expolians principatus & poteſtates, traduxit confidenter palàm, triumphans illos in ſemetipſo. XVIII.

QVAM CERINTHVS RELIGIONEM ANGELORVM INTRODVXIT.

[a] Tertull. de praeſcr. c. 48.

[b] Theodoret. haeret. fabul. lib. 2. c. 4.

[c] Coloſſ. 2.

Eodem planè argumento ſcripſiſſe videtur epiſtolam ad Hebræos [d], in cuius exor- XIX.
C dio hæc de Chriſti excellentia ſuper Angelos ſic dicit: Locutus eſt nobis in Filio, quem conſtituit heredem vniuerſorum, per quem fecit & ſæcula: qui cùm ſit ſplendor gloriæ, & figura ſubſtantiæ eius, portanſque omnia verbo virtutis ſuæ, purgationem faciens, ſedet ad dexteram maieſtatis in excelſis: tanto melior Angelis effectus, quanto differentius præ illis nomen hereditauit. Cui enim dixit aliquando Angelorum: Filius meus es tu, ego hodie genui te?] in fine autem eius capitis poſt multa de inæſtimabili Chriſti ſuper Angelos excellentia, quodnam re vera ſit Angelorum miniſterium demonſtrans, ſic ait: Nónne omnes ſunt adminiſtratorij ſpiritus, in miniſterium miſſi propter eos qui hereditatem capient ſalutis?] Multa prætereà eodem argumento ſcripta habentur ſequenti capite. Ad hæc etiam ſpectare videtur, quòd idem Apoſtolus ſcribens ad Galatas, in Aſia populum, vbi agebat Cerinthus, qui & illis circumciſionem prædicabat; eo coD gitur vti dicendi genere: Sed licet nos, aut Angelus de cælo euangelizet vobis præter quàm quod euangelizauimus vobis; anathema ſit.] & in hanc ſententiam etiam ad Corinthios [e]: Neſcitis, inquit, quoniam Angelos iudicabimus?] Ad hoc item ſpectat, quòd non tantùm Paulus & alij Apoſtoli ad dictam hæreſim confutandam labores immenſos ſubiere; ſed, ſic Deo agente, & Angeli [f] ipſi id ſponte profeſſi ſunt. Nam Ioanni ad pedes eius accidenti, vt adoraret vnum ex iis, mox ille ait: Vide ne feceris: conſeruus enim tuus ſum & fratrum tuorum.] quod & iterùm factum eſt, quando Angelus ſubdidit: Deum adora] planè ſignificans, non ſibi, ſed Deo præcipuam illam omnium maximam adorationem deberi: idque non tantùm vt Ioannem inſtrueret, ſed in Ioanne potiùs vniuerſam Eccleſiam aduerſus eoſdem hæreticos commoneret. Pertinet ad hoc ipſum, quod idem Ioannes monés Laodicenſem Eccleſiam eiuſdem prouinciæ metropolim, ait: Hæc E dicit teſtis fidelis & verus, qui eſt principium creaturæ Dei] nimirum per quem omnes creaturæ ſunt factæ, vt ſic confutaret dogma Cerinthi dicentis, Angelos mundum creaſſe. Et quòd idem eiuſdem prouinciæ præcipuos Epiſcopos appellet Angelos; planè ſignificat, inſtar hominum Angelos hominibus miniſtrare, nec tantæ eſſe excellentiæ, vt quæ diuina ſunt, iiſdem tribuantur.

[d] Hebr. 1.

PAVLVS MVLTIS CONFVTAT CERINTHI HAERESIM.

[e] 1. Cor. 6.

[f] Apoc. 19. 22.

Verùm licet Cerinthus ea ſentiret de Angelis: quòd tamen eos ſuaſerit adorandos, XX.
nuſquam inuenimus, nec quempiam alium dictorum hæreticorum, qui mundi creationem æquè Angelis tribuebant: nam ſuper Angelos Virtutem eſſe diuinam omnium ſupremam, quam Deum dicerent, omnes affirmabant. Quinetiam tantum abeſt, vt Cerinthus (nam de aliis dictum eſt) Angelum Iudæorum, quorum legem ipſe coleret, adoraret; vt potiùs (quod Epiphanius [g] de eo ſcripſit) eum malum eſſe diceret, ac deteſtaretur. Ex his videas (quod neceſſariò dicendum eſt) Theodoretum haud feliciter (eius pace

[g] Epiphan. hæreſ 28.

pace ſit dictum) aſſecutum eſſe Pauli verborum ſenſum: cùm in huius ad Coloſſenſes A
epiſtolæ commentariis[a] dicit, hæc à Paulo eſſe ſcripta, quòd tum graſſarentur hæretici, qui Angelos colendos eſſe iactarent. Quinam hi fuerint, dicat ipſe, qui omnium antiquorum hæreticorum fabulas egregiè perpetuæ memoriæ commendauit. Sic ergo errore ſemel lapſus, in alium grauiorem impegit, vt diceret, canonem trigeſimumquintum Laodiceni Concilij de his hæreticis eſſe intelligendum, qui Angelos colendos eſſe docerent, quique in eadem regione Aſiæ oratoria erexiſſent ſancto Michaëli Archangelo; incaute nimis, quæ à Catholicis eſſent antiquitus inſtituta, hæreticis, quorum nulla eſſet memoria, tribuens. Quænam verò eſſent in ea prouincia Aſiæ antiquiores memoriæ Michaëlis Archangeli, & à quibus fuerint inſtitutæ, repetere operæpretium ducimus. Haud enim fruſtrà hæc propenſiori ſtudio tractanda ſuſcipimus, cum Nouatores hæretici aduerſus Catholicam veritatem Theodoreti ſententiam vſurpent ſi- B
mul cum teſtimonio Concilij Laodiceni, quo ab Eccleſia Catholica Angelorum pium cultum abiiciant. Sanè quidem nullum à Cerinthianis hæreticis erectum fuiſſe in honorem S. Michaëlis Archangeli oratorium, ex nuper dictis ſatis ſuperque liquet. Cùm enim ipſum Iudæorum Deum Cerinthus diceret fuiſſe Angelum, haud de alio quàm de Michaële potuit intellexiſſe, quem ex Daniele[b] fauiſſe populo Iudæorum, optimè noſſet: verùm cùm illum ipſum, quem affirmaret eſſe Deum Iudæorum, malum diceret: nulla prorſus ſubeſt ratio, cur in honorem Michaëlis erexerit oratoria: at nec alios hæreticos, de quibus eſt facta mentio, id præſtare potuiſſe, quæ iam ſunt dicta, demonſtrant.

[a] Theodoret. ad Coloſ. c. 2.

CORRIGITVR THEODORETVS ET REDARGVVNTVR NOVATORES.

[b] Dan. 10.

XXI. Ceterùm Angelos venerari, non hæreticorum ſed Catholicæ Eccleſiæ mos fuit: quæ præſertim in honorem ſancti Michaëlis Archangeli, quem patronum nouit & prote- C
ctorem ob inſignia eius ope accepta beneficia, memorias erigere, illumque precari, ſic & ceteros, vt apud Deum intercederent, conſueuit. Id verò quàm purè, quàm ſanctè, religioſè, atque frequenter in vniuerſo Chriſtiano orbe præſtari ſit ſolitum, ſatis demonſtrant quæ in noſtris[c] Notationibus ad Romanum Martyrologium nuper diximus: itaque eas conſulat lector qui hæc cupit. Sed vt modò agamus de prouincia & loco vbi ea facta eſſe dicuntur: certum eſt Coloſſis ſub Laodicenſi metropoli poſitis antiquum viguiſſe cultum Michaëlis Archangeli; non quidem vt eum tamquam Deum colerent, ſed vt præcipuum Dei miniſtrum, eo cultu quem ſanctos Angelos decet, afficerent: idque non hæreticorum perſuaſione, ſed oſtenſione immenſi prodigij, atque adeò celebri, vt in Orientali Eccleſia anniuerſaria de ea re memoria ageretur ſexta die Septembris: quod Græcorum antiquum Menologiũ in primis teſtatur his verbis: Die ſexta Septem- D
bris, commemoratio miraculi oſtenſi à principe militiæ cæleſtis Michaële in vrbe Coloſſenſium, quæ poſteà dicta eſt Cone.] ſic enim Coloſſenſem ciuitatem dictam eſſe, Oecumenius[d] item affirmat. Eiuſdem celebritatis meminit Emanuel in ſua conſtitutione de feriis[e]. Quas pœnas dederit pſeudo-Alexius Iconoclaſta, qui auſus eſt violare dictam eccleſiam S. Michaëlis in Conis, ſcribit eiuſdem vrbis ciuis Nicetas Coniata[f]. Res geſta hiſtoriæ de Michaëlis manifeſtatione Conis facta, ex antiquioribus monumentis deſcripta extat apud Metaphraſtem[g]. Magna quidem Dei prouidentia eſſe factum apparet, vt in cubilibus (quod ait Iſaias[h]) vbi dracones habitabant, Angelorum princeps Michaël miraculorum operatione refulgens, illic congruo coleretur honore; nimirum vt Coloſſenſes in primis ſanctiſſimæ Trinitati, ſecundùm inſtitutionem Catholicam, primùm omnium illi decentem ac proprium cultum impartirentur; ac deinde Angelos, quo de- E
ceret, proſequerentur honore.

DE RELIGIOSO ANGELORVM CVLTV.

[c] Mart. Rom. die 8 Maij.

COLOSSENSES CVLTORES MICHAELIS ARCHANGELI.

[d] Oecum. in ep. ad Coloſſ.
[e] Apud Theod. Balſ. in Nomoc. Phot. tit. 7.
[f] Nic. Con. in Annal. pag. 48.
[g] Metaph. die 6. Septembr.
[h] Iſaiæ 35.

XXII. Synodus igitur Laodicena nequaquam rectum Angelorum cultum imminuit; ſed eum qui ex Gentibus erat contra diuinitatis numen, eiecit: ſicut cùm in ſuperiori canone illos damnat, qui relicto cultu ſanctorum martyrum, falſos adirent hæreticorum martyres, ſic dicens[i]: Non oportet omnino Chriſtianum, derelictis martyribus Chriſti, abire ad falſos martyres, & (*vt habet prior verſio*) hæreticorum, quos ipſos conſtaret hæreticos extitiſſe: hi enim alieni à Deo ſunt. Quicumque autem abire voluerit, anathema ſit.] ita etiam ſequenti Canone, Gentilium idolorum ſectantes errores condemnat, ſic dicens[k]: Non oportet Chriſtianos derelicta eccleſia abire, & ad Angelos idololatriæ abominandæ congregationes facere. Quicumque autem inuentus fuerit occultæ huic idololatriæ vacans, anathema ſit: quoniam relinquens Dominum noſtrum

[i] Concil. Laod. c. 34.

DE CANONE CONCILII LAODICENI

[k] Concil. Laod. c. 35.

Ieſum

A Iesum Christum filium Dei, accessit ad idola.] hæc canon: quo, sicut superiori quæ essent hæreticorum damnat, ita quæ Gentilium idololatrarum essent, omnino proscribit.

XXIII. At neque vlla subesse suspicio potest, vt sacrosancta Synodus Angelorum pium cultum dixerit idololatriam. Nam si eadem Synodus cultum veri martyris recipit, vt superiori vidimus canone, & alio, quo agi festa martyrum, præterquam in Quadragesima [a] monuit; multo magis Angelorum cultum oportuit recepisse: nam vt sublimiori naturæ, potiùs debetur cultus Angelis quàm hominibus. Vnde expresse patet, quòd sicut superiori canone recipiens Synodus cultum veri martyris, à pseudomartyrum cultu Fideles cohibuit; ita & sequenti, falsorum Angelorum, eorum nimirum quos venerarentur idololatræ, venerationem prohibuit: alludens fortasse ad Genij cultum, cuius gratia Gentiles [b] diem natalitium celebrantes, affines & amicos conuocarent: & hoc sit quod ait canon: Ad Angelos idololatriæ abominandæ congregationes facere.] vel (quod verius existimamus) quòd magi ad suas magias perficiendas, non tantùm dæmones, sed & Angelos se inuocare profiterentur, hocque honesto nomine velarent turpissimas imposturas. testatur hæc de his Tertullianus in Apologetico [c]. Quapropter Patres in ea Synodo congregati occultam hanc dixerunt idololatriam, quæ nimirum honestissimo prætenso Angelorum nomine parraretur. Quamobrem & his consentiens consequitur canon [d], prohibens ne clerici vllo pacto magiæ operam darent. His igitur de germano sensu illius canonis elucidatis, satis Theodoreti perperàm facta interpretatio remanet confutata: cùm alioqui in his quæ spectant ad dogmata, non sit dubium, ipsum recta sensisse de Angelis: nam ipsos non tantùm veneratur, sed & æternæ salutis administros nobis à Deo concessos, & in eo præsertim vt apud Deum intercederent, nostramque causam agerent, C constanter affirmat [e]. Sed de his satis.

[a] Conc. Laod. Can. 11.
CVLTVS ANGELORVM EX SYNODO LAODICENSI.
[b] Censor. de die natal. & Macrob. Saturnal.
B
[c] Tertull. in Apolog. c. 23
[d] Conc. Laod. c. 36.
[e] Theod. diu. decret. li. 5. de Angelis. & in Daniel. c. 4

XXIV. Iam quod superest de Ecclesiasticis traditionibus, quæ eiusdem Pauli epistola ad Colossenses remanent consignatæ, ex instituto demonstrare prosequamur. Quod enim inferiùs eosdem admonens ait [f]: Verbum Christi habitet in vobis abundanter in omni sapientia; docentes & commonentes vosmetipsos psalmis, hymnis, & canticis spiritualibus, in gratia cantantes in cordibus vestris Deo.] Ephesios [g] quoque iisdem ferè verbis, scripta ad eos epistola, alloquens, ad hæc eadem facienda est vehementer hortatus: quibus Apostolus Ecclesiastici cantus formam præscribit: nimirum vt in gratia, quod ait, cantarent Domino in cordibus suis; scilicet vt musicos modulos cordis chorda concinerent. Illud enim cantare in cordibus dicit (vt interpretes omnes [h] elucidant) pro eo quod est, non ore tantùm. Ad hæc de cantu non solùm Paulus admonuit; sed & Virtutes D Angelicæ docuerunt, quomodo psallendum esset in Ecclesia. Socrates [i] enim hæc de Ignatio testatur: Ignatius Antiochiæ, quæ est in Syria, tertius à Petro Apostolo Episcopus, qui cùm Apostolis ipsis multùm versatus est, visionem vidit Angelorum, sanctam Trinitatem hymnis alterna vice decantatis collaudantium; & formam canendi in ea visione expressam Ecclesiæ Antiochenæ tradidit. vnde illa traditio ab omnibus Ecclesiis recepta est.] hæc Socrates. Sed altior atque certior eius rei fides habetur, cùm de Seraphim stantibus supra thronum, atque clamantibus, & alternis vicibus canentibus, sublimis [k] facta est illa manifestatio Isaiæ.

[f] Coloss. 3.
[g] Ephes. 5.
TRADITIO DE CANTV ECCLESIASTICO.
[h] Chrysost. Theod. & alij in c. 3. ad Coloss. & ad Ephes. c. 5.
[i] Socrat. hist. lib. 6. c. 8.
[k] Isaia 6.

XXV. Eodem planè modo ab Essenis, quorum res gestas Philo [l] illustri memoriæ commendauit, Deo laudes alternatim cani solitas, eiusdem auctoris testimonio expressum habetur, cuius hæc sunt verba: Vbi omnes consurrexere, duo chori fiunt in medio cœnaE culo, alter virorum, alter feminarum: cuique suus incentor præficitur honore præstans & canendi peritia. Deinde cantant hymnos in laudem Dei compositos variis metrorum carminumque generibus, nunc vno ore, nunc alternis, non sine decoris & religiosis gestibus & accentibus, modò stantes, modò prorsum retrorsumq; gradum mouentes, vtcumque res postulat. Deinde postquam vterque chorus seorsum expleuit his se deliciis, velut amore diuino ebrij vnum chorum faciūt promiscuum, ad imitationem illius olim instituti, quando mare, Deo iubente, alteris salutem, alteris perniciem attulit, præcinente viris Moyse, Maria verò prophetide feminis.] hucusque Philo: qui dum ait, non accentibus tantùm, sed & religiosis gestibus se mouentes, illos occinere solitos esse, haud dubium est intellexisse de canticis dramatis, qui non tantùm in voce, sed & in actione consisterent, quorum vulgata est illa mētio in Ecclesiasticis officiis: Ante thorum huius virginis frequentate nobis dulcia cantica dramatis] nimirum vt coram virgine recum-

[l] Phil. de vita contēplatiua.
DE CANTV ESSENORVM.

bente in thoro eiusmodi acroamata agerentur. De quibus & Plutarchus[a], cùm de his agit: Nostis nimirum Platonis dialogos partim narratione, partim actione quadam constare; qui ideò dramatici dicuntur: de his facillimos pueri ediscunt, ita vt memoriter recitent: adiunguntur autem gestus conuenientes personarum moribus, & vocis effictio atque forma, & affectiones dictis congruæ.] Sed exoleuerunt iam hæc: cetera verò non tantùm non sunt prætermissa, sed aucta. At quod ad feminas spectat, ne in ecclesia vnà cum viris canerent, legibus Ecclesiasticis[b] est posteà interdictum. Hinc est[c], quòd Episcopi qui aduersus Paulum Samosatenum Antiochiæ sunt congregati plurimi numero, in Synodali epistola ad Dionysium Romanum Pontificem & Maximum Alexandriæ Episcopum data, vitio vertunt illi inter alia, quòd mulieres introduxerit, in ecclesia canere, & suas laudes. De antiquo vsu Christianorum, vt in vnum ad ecclesiam conuenientes, dies noctesque cantu ducerent; Ethnicorum etiam testificatione, nempe de his quæ Romæ agerentur, Luciani[d]; & de his quæ in Oriente, Plinij[e], qui vixere temporibus Traiani, expressum habetur.

[a] Plutarch. in Sympos. 7. q. 8.
[b] Synod. Antiochena.
[c] Conc. Ant. apud Euseb. lib. 7. c. 24.
[d] Lucianus in Philopatr.
[e] Plin. lib. 10. epist. 97.

XXVI. De cantu quid Patres.

Iustinus Martyr in oratione ad Antoninum Pium, hymnos Deo à Christianis decantari solitos tradit, cùm ait: Gratos nos illi exhibentes, rationalesque pompas & hymnos celebramus atque decantamus, &c.] & Clemens Alexandrinus ad Gentes oratione: Hic, inquit, est mons Deo dilectus, mons sobrius castis vmbrosus materiis. In eo autem bacchantur non fulmine ictæ Semelis sorores Mænades, quæ in incesta visceratione carnium initiantur, sed Dei filij, pulchræ agnæ, quæ veneranda Verbi orgia concelebrant, chorum moderatum congregantes: chorus sunt iusti, canticum est hymnus Regis omnium: psallunt puellæ, gloria afficiunt Angeli, Prophetæ loquuntur, editur sonus musicus.] & paulo pòst: Si velis tu quoque, initiare; & chorum duces cum Angelis circa eum qui est ingenitus, & ab interitu alienus, & qui solus est verè Deus: vnà nobiscum canite Deo Verbo.] & Tertullianus[f] ad vxorem: Quid maritus suus illi vel marito quid illa cantabit? Audiat sanè, audiat aliquid Dei cœna, &c.] Id ipsum Cyprianus quoque, dum ait[g]: Et quando in vnum cum fratribus conuenimus, & sacrificia diuina cum Dei sacerdote celebramus, verecundiæ & disciplinæ memores esse debemus, non passim ventilare preces nostras inconditis vocibus.] Ceterùm eiusmodi hymnos canendi in ecclesia consuetudinem, non aliunde quàm ab ipso Domino & Apostolis acceptam dicit Augustinus[h], dum inter illa quæ ex diuina Scriptura defendi possunt, ait esse hymnorum atque psalmorum cantum: Cuius, inquit, ipsius Domini & Apostolorum habemus documenta, & exempla, & præcepta.] & paulo pòst: Quando autem non est tempus, cùm in ecclesia fratres congregantur, sancta cantandi; nisi cùm legitur, aut disputatur, aut Antistites clara voce deprecantur, aut communis oratio voce diaconi indicitur?] hæc ille.

[f] Tertull. ad vxor. li. 2. c. 6
[g] Cyprian. de orat. Dom.
[h] Aug. epist. 119. c. 18.

XXVII. In vniuersa Ecclesia vsus cantus psalmorum.

Id denique in vniuersa Ecclesia fieri consueuisse, Basilius[i] aduersus hæreticos hæc improbantes sic asserit, scribens ad Neocæsarienses: Ad id verò quòd propter psalmodias accusamur: quare potissimùm simpliciores perterrefaciunt, qui vos traducunt: hoc habeo quod dicam: quòd videlicet, qui iam obtinuerunt ritus, omnibus Ecclesiis Dei concordes sunt & consoni. De nocte siquidem populus consurgens, antelucano tempore domum precationis petit: inibique labore & tribulatione ac lacrymis indeficientibus facta ad Deum confessione, tandem ad orationem surgentes, ad psalmodiam instituuntur. Et nunc quidem in duas partes diuisi, alternis succinentes psallunt: atque ex eo simul eloquiorum Dei exercitationem ac meditationem corroborant, & cordibus suis attentiorem, reiectis vanis cogitationibus mentis, soliditatem suppeditant. Deinde vni ex his hoc muneris dato, vt quod canendum est, prior ordiatur, reliqui succinunt: atque ita in psalmodiæ varietate, precibusque subinde interiectis, noctem superant. Illucescente iam die, pariter omnes velut vno ore, ac corde vno, confessionis psalmum Domino offerunt: ac suis quisque verbis resipiscentiam profitentur. Horum gratia si nos fugitis, fugietis simul & Ægyptios, fugietis Libyam vtramque, Thebæos, Palæstinos, Arabes, Phœnices, Syros, & qui ad Euphratem habitant, & (vt semel dicam) omnes apud quos vigiliæ, ac preces, communesque psalmodiæ in pretio sunt.] hucusque Basilius. Innumera in hanc sententiam afferenda essent testimonia sanctorum Patrum, sed breuitatis causa temperamus.

[i] Basil. epist. 69.

XXVIII. Illud autem non prætermittimus dicere de vsu pristino, olim promiscuè vnà cum clericis

A clericis in ecclesia cantasse & populum, simulque sacerdoti orationem danti vel colligenti respondere consueuisse. Ad hæc spectat illud S. Hieronymi[a]: Ad similitudinem cælestis tonitrui, Amen reboat.] & illud Ausonij in Ephemeride:

Consona quem celebrant modulati carmina Dauid,
Et responsuris ferit aëra vocibus, Amen.

[a] Hieron. in præfat. in epist. ad Gal. lib. 2.

POPVLVS CVR IN ECCLESIA CANTARE VETITVS.

Verùm quoniam imperitia canentium sæpiùs accidebat, vt harmonicam illam Ecclesiasticæ dignitati congruentem cantionem incomposito vocum sono corrumperent, in quos (vt superiùs dictum est) Ioannes Chrysostomus[b] iure declamat: idcircò necessariò Ecclesiasticis institutis prouisum est, ne præter certos ad hoc opus adscriptos quis in ecclesia psalleret. Canon enim Laodiceni Concilij[c] id prohibens ait: Non licere præter canonicos psaltes, id est, qui regulariter cantores existunt, quique pulpitum ascendunt, & B de codice legunt, alium quemlibet in ecclesia psallere.]

[b] Chrysost. in Isa. c. 8 ho. 1.
[c] Conc. Laodic. c. 15.

XXIX. CANTVS CHRISTIANORVM QVALIS.

Magnam certè sanctissimi Patres adhibuerunt diligentiam, vt perquam religiosus, modestus, ac denique omnibus numeris ad pietatem compositus cantus Ecclesiasticus esset: quod ex eo facilè colligi potest, quòd constet & in ipsis à charitate deductis Christianorum conuiuiis, Agape nuncupatis, tam pia tam sobria adhiberi cantica consueuisse. Vnde Christianus Pædagogus apud Clementem[d] hæc ait: Quemadmodum autem antequam sumamus alimentum, laudare nos conuenit factorem vniuersorum: ita etiam in potu nos ei decet psallere, cùm eius creaturarum efficimur participes. Est enim psalmus numerosa & modesta laudatio: canticum spirituale, psalmum dixit Apostolus.] & paulo inferiùs: Sunt enim admittendæ modestæ & pudicæ harmoniæ: à forti & neruosa nostra cogitatione verè molles & eneruatas harmonias amandando quàm longissimè, C quæ improbo flexuum vocis artificio vtentes, ad delicatam & ignauam vitæ agendæ rationem deducunt: graues autem, & quæ ad temperantiam pertinent, modulationes ebrietati & proteruiæ valedicunt. Chromaticæ igitur harmoniæ, impudenti in vino proteruiæ floribusque redimitæ meretriciæ musicæ sunt relinquendæ.] hæc Clemens. De iisdem canticis in conuiuio, Christianorum adhiberi solitis hæc Tertullianus[e]: Post aquam manualem & lumina, vt quisque de Scripturis sanctis, vel de proprio ingenio potest, prouocatur in medium Deo canere: hinc probatur quomodo biberit.] & Cyprianus ad Donatum: Nec sit vel hora conuiuij gratiæ cælestis immunis: sonet psalmos conuiuium sobrium; & vt tibi tenax memoria est, voce canora aggredere hoc munus ex more: magis charissimos pasces, si sit nobis spiritualis auditio, prolectet aures religiosa mulcedo.]

[d] Cle. Alex. in Pedag. li. 2 c. 4.
[e] Tertul. in Apol. c. 39.

XXX. CANTVS MODESTVS LAVDATVS.

D Si igitur in Christianorum conuiuiis adhiberi solita cantica tali fibula disciplinæ erant adstricta, quæ nihil penitus sineret esse fluxum atque solutum: quanto maiori solertia putandum illas institutas fuisse, quæ in ecclesia publicè adhiberi solitæ erant sacræ in sacris diuinisque mysteriis cantiones? Sed & Gentiles ipsi, qui rectè saperent, damnabant illos canendi modos, qui mollibus fractisque vocum inflexibus animos itidem molles fractosque atque eneruatos penitus redderent. Nec alia de causa Pherecrates Comicus Musicam introduxit figura muliebri totum corpus verberibus fœdè mulctatam, ipsamque Iustitiam quærentem de causa huius fœditatis; illamque respondentem carmina in accusationem eorum, qui candorem illum suum pristinum, & cum suauitate maiestatem coniunctam, chromaticis modulis fœdè corruperint. Sed & Aristophanes de iisdem queritur, & alij plures, quòd quidam Musicam in minuta quasi fragmenta conciderint. E hæc & alia plura id genus apud Plutarchum[f]. At quanto hæc cum detrimento animorum accidere soleant, Cicero[g] in libris quos scripsit de legibus, his verbis eruditè demonstrat: Assentior enim Platoni, nihil tam facilè in animos teneros atque molles influere, quàm varios canendi sonos: quorum dici vix potest quanta sit vis in vtramque partem. Nam & incitat languentes, & languefacit excitatos; & tum remittit animos, tum contrahit. Ciuitatumque hoc multarum in Græcia interfuit, antiquum vocum seruare modum; quarum mores lapsi in molliciem, pariter sunt immutati cum cantibus, aut hac dulcedine corruptelaque deprauati, vt quidam putant; aut cùm seueritas eorum ob alia vitia accidisset, tum fuit in auribus animisque mutatis etiam huic mutationi locus. Quamobrem ille quidem sapientissimus Græciæ vir, longeque doctissimus, valde hanc labem veretur: negat enim mutari posse musicas leges sine mutatione legum publicarum.] hæc & alia plura ille: qui & in canendo non vocum tantùm modum,

[f] Plutarch. li. de Musica.
[g] Cic. de legibus lib. 2.

sed & situm corporis modestiæ attemperatum monet esse seruandum: quamobrem illos potissimùm, qui canendo ceruices oculosque pariter cum modorum flexionibus torquent, reprehendit. A

XXXI. At si hæc etiam Ethnicorum sententia cauenda sunt, quæ apud Christianos nec in conuiuiis olim admittebantur; quid, quæso, ab illis factum esse putandum in sacris? Aduersus ergo eiusmodi disciplinæ transgressores est vehemens illa, sed iusta, ex Pauli verbis S. Hieronymi obiurgatio [a], dicentis: Audiant hæc adolescentuli; audiant hi quibus psallendi in ecclesia officium est: Deo non voce, sed corde cantandum; nec in tragœdorum morem guttur & fauces dulci medicamine colliniendas, vt in ecclesia theatralis moduli audiantur & cantica, sed in timore & opere in scientia Scripturarum. Quamuis sit aliquis (vt solent illi apparere) κακόφωνος; si bona opera habuerit, dulcis apud Deum cantator est. Sic cantet seruus Christi, vt non vox canentis, sed verba placeant, quæ leguntur: vt spiritus malus, qui erat in Saule, eiiciatur ab his qui similiter ab eo possidentur, & non introducatur in eos qui de domo Dei scenam fecere populorum.] hæc ille, reprehendens prauum vsum qui suo tempore apud nonnullos irrepserat. Verùm si, vt decet, ad pietatem musici modi compositi sint, nihil vtilius, nec gratius quidquam audiri potest. Vnde & apud Iustinum Martyrem [b] hæc eodem argumento conscripta habentur de simplici cantu Ecclesiastico: Excitat hæc cantio cum voluptate quadam animum, & flagrans ad eius quod carmine celebratur, desiderium: affectiones & concupiscentias carnis sedat: cogitationes malas inimicorum, quos cernere non est, suggestione oborientes, amolitur: mentem ad fructificationem diuinorum bonorum rigat: pietatis decertatores generosos & fortes per constantiam in rebus aduersis efficit: omnium rerum quæ in vita tristes & luctuosæ accidunt, piis affert medicinam.] hæc & alia plura ibi. His consentientia paucis expresserat Philo Iudæus [c] his verbis: Cantus, verbaque sanitatem & salutem afferunt: cantus quidem excantando passiones animi; vt quidquid in nobis dissonat, in concentum quemdam redigendo, reprimendoque immodicos affectus certis modulis componat.] B C

[a] Hier. in ep. ad Ephes. c. 5.

OBIVRGATIO IN CORRVMPENTES CANTICORVM MODESTIAM.

[b] Apud Iust. Mart. q. 107

[c] Philo de victim. offerēd.

XXXII. Huius igitur rei causa à Spiritu sancto institutum esse Psalmorum concentum, S. Basilius [d] his verbis declarat: Quando Spiritus sanctus nos vidit ægrè persuaderi ad complexum virtutis, ac proinde ad ineundam vitæ rectitudinem per hoc lentescere, quòd toti ad consectandam voluptatem propenderemus; quid fecit? Nimirum Scripturæ suæ dogmatibus mixtim inspersit concinnam istam numerorum modulationem, vt auribus permulctis ac delinitis, mellico vocum concentu, clàm, velut aliud agentes, sineremus in animos nostros irrepere eloquiorum vtilitatem.] hæc & alia plura id genus Basilius. Sed meliùs hæc docent, qui didicerunt experimento, vt Augustinus [e], qui hæc de se scribit: Quantum fleui in hymnis & canticis tuis, suaue sonantis ecclesiæ tuæ vocibus commotus acriter. Voces illæ influebant auribus meis, & eliquabatur veritas tua in cor meum, & ex ea æstuabat affectus pietatis, & currebant lacrymæ, & benè mihi erat cum eis.] Et inferiùs [f], cùm se mirum in modum affici solere Ecclesiastico cantico dicat; dolere tamen, quòd eò raptus interdum, quæ canerentur verba minùs attenderet; ac de his secum differens, hæc tandem ait: Ita fluctuo inter periculum voluptatis & experimentum salubritatis, magisque adducor, non quidem irretractabilem sententiam proferens, canendi consuetudinem approbare in Ecclesia: vt per oblectamenta aurium infirmior animus in affectum pietatis assurgat.] Idem Augustinus in sua Ecclesia Hipponensi sic amauit sacram canendi consuetudinem, vt interdum de nimia illius prolixitate aliqui rerum diuinarum parum studiosi quererentur, de quibus hæc ait [g]: Adhuc quoque, quod valdè dolendum est, conqueri vobiscum volo; quia sunt aliqui, & maximè potentes istius mundi, qui cùm veniunt ad ecclesiam, non sunt deuoti ad laudes Dei celebrandas, sed cogunt presbyterum vt abbreuiet Missam, & ad eorum libitum cantet: nec ei licet morem Ecclesiasticum sequi, propter illorum gulam & auaritiam.] hæc ipse. D E

[d] Basil. hom. in Psal. 1.

QVAM PROFICVVS CANTVS RELIGIOSVS.

[e] Aug. Conf. lib. 9. cap. 6.

[f] Aug. Conf. li. 10. cap. 33.

[g] Aug. de tēp. serm. 251.

XXXIII. Ceterùm licet in vniuerso Christiano orbe canendi in ecclesia semper viguerit vsus: tamen non idem vbique est seruatus canendi modus: nam hæc de Athanasio Episcopo Ecclesiæ Alexandrinæ Augustinus testatur [h]: Tutius mihi videtur, quod de Alexandrino Episcopo Athanasio sæpè mihi dictum commemini: qui tam modico flexu vocis faciebat sonare lectorem psalmi, vt pronuntianti vicinior esset, quàm canenti.] hæc ipse. Verùm in Oriente, vnde etiã Mediolanensis Ecclesia sub Ambrosio Ecclesiastici formam cantus

[h] Aug. Conf. lib. 10. c. 33.

DIVERSARVM ECCLESIARVM DIVERSI CANENDI MODI.

A cantus accepit, suauiori vocum concentu, qui audientium animos licet tristes erigere atque mulcere posset, hymnos psalmosque concini solitos esse, idem qui supra Augustinus affirmat[a]. Non sic Romana Ecclesia (vt aliquis existimauit deceptus commentitiis scriptis Damasi nomine peruulgatis) ab Orientali Ecclesia mutuata est modum psallendi: cùm iam ab ipso institutæ sedis exordio psalmorum cantus in eadem coaluisset Ecclesia: nam Damasus non canendi ritum, sed psalterium ex translatione Septuagintaduorum ex Oriente, à Hieronymo scilicet Ierosolymis agente, accepit. Quantum autem ex antiquis monumentis colligere licet, Romana Ecclesia mediam secuta viam, nec simplicitatem Alexandrinam, nec Orientalis Ecclesiæ suauiori concentu compositos numeros in omnibus amplexata, sic temperauit vtrumque, vt miram quamdam cum suauitate adiunxerit grauitatem. Africanæ autem Ecclesiæ ritus, quantum ex Augustino colligitur,
B Romanæ atque Alexandrinæ Ecclesiæ potiùs quàm Orientali similis fuisse videtur: nam ait[b]: De hac re tam vtili ad mouendum piè animum, & accendendum diuinæ dilectionis affectum, varia consuetudo est; & pleraque in Africa Ecclesiæ membra pigriora sunt: ita vt Donatistæ nos reprehendant, quòd sobriè psallimus in ecclesia diuina cantica Prophetarum; cùm ipsi ebrietates suas ad canticum psalmorum humano ingenio compositorum, quasi tubas exhortationis inflamment.] hactenus Augustinus.

[a] Aug. Conf. lib. 9 cap. 7.
[b] August. epist. 119.

XXXIV. CORRVPTORES ECCLESIASTICI CANTVS.

Execratur pariter Catholica Ecclesia modos illos musicos atque cantus, qui à Gentilibus suis ipsorum ritibus adhiberi consueuerunt; sed & illos, qui relictis Dauidicis Psalmis concinerent (vt de Donatistis tradit Augustinus) proprio ingenio hymnos excogitatos, ad nouosque compositos musicos modulos: cuiusmodi erant & ab Ario ad Sotadis numeros compositæ cantiones, quas tantopere Athanasius[c] redarguere consue-
C uit: sicut etiam de Meletianis tradit Theodoretus[d], solitis cum plausu manuum & quadam saltatione hymnos concinere, & multa simul tintinnabula funi appensa mouere, & his similia: Qua de causa, inquit, Magnus ille Athanasius perpetuò cum eis bellum gessit.] In eamdem impietatis classem allegendus & Paulus Samosatensis, de quo hæc Synodus Antiochena ad Dionysium Romanum Pontificem scripsit: Psalmos verò, qui in Dominum nostrum Iesum Christum dicebantur, cessare fecit, velut neotericos & nuper inuentos: in semetipsum verò compositos, diebus Paschæ in medio ecclesiæ canere mulieres, maximè quas ipse priùs ad canendum pro more instituerat, faciebat; ita vt horresceret si quis audiret.] Non ab his segregandus Apollinaris Laodicenus hæresiarcha, qui item à se compositos psalmos canendos quibuscumque tradidit; quos Synodus Laodicena[e] proscripsit, statuens ne Fideles canerent in ecclesia plebeios, vel (vt alia
D haber editio) vulgares Psalmos, nimirum ad vulgaris musicæ modos attemperatos: horum auctorem fuisse Apollinarem, non idiotam quempiam, suo loco dicemus. Hieracem etiam hæresiarcham longè ante Apollinarem quosdam recèns scripsisse psalmos, Epiphanius[f] tradit: quos omnes Ecclesia respuit.

[c] Atha. orat. 2. cōtr. Ariā.
[d] Theod. li. 4. hæret. fabul.
[e] Synod. Laod cap. 59.
[f] Epiph. hæres. 67.

XXXV. QVOMODO ECCLESIA RECIPIAT NOVOS HYMNOS.

Ceterùm nouos piosque conscribere atque cantare sacros hymnos ad modos Ecclesiasticos attemperatos, non crimini sed laudi datum est à maioribus nostris, ab ipsis Apostolorum temporibus: quo nomine Hierotheus ille magnus excelluit, vt Dionysius testatur in Ecclesiastica Hierarchia, & de aliis Philo de Vita contemplatiua. Quamobrem diuinos hymnos quantumlibet recèns conscriptos, si præsertim pietatem præseferant, & ad modestos musicæ numeros sint accommodati, Ecclesia nequaquam respuere consueuit: vt constat in primis de hymnis à Nepote olim conscriptis, quos à nonnullis so-
E litos fuisse decantari, Dionysius tradit, dum ait[g]: Quamquam non modò pro multis aliis rebus Nepotem amplector & diligo, vt pro fide, pro studio in doctrina posito, pro assidua in Scripturis exercitatione, pro nonnullis quoque & variis psalmis hymnisque ab eo compositis, quibus hucusque nonnulli fratres libenter vtuntur, &c.] Accidit id ipsum de sacris hymnis compositis ab Ambrosio, Prudentio, & aliis, quos in celebriorem vsum recepit Ecclesia, Arianis tantummodò reclamantibus[h] in Ambrosium, quòd suis hymnis populum seduxisset.

[g] Dion. apud Euseb. hist. lib. 7 c. 19.
[h] Ambros. ad Innoc. in fine.

XXXVI.

Quod autem spectat ad musica instrumenta (ne id prætermisisse videamur) iisdem Christum Dominum à Christianis laudandum esse, Prudentius aduersus Iudæos agens in Apotheosi his versibus docet:

Quidquid in ære cauo reboans tuba curua remugit,
Quidquid in arcano vomit ingens spiritus haustu,

Quidquid casta chelis, quidquid testudo resultat,
Organa disparibus calamis quod consona miscent, A
Aemula pastorum quod reddunt vocibus antra,
Christum concelebret, Christum sonet, omnia Christum,
Muta etiam fidibus sanctis animata loquantur.]

XXXVII. De musicis instrumentis. [a] Clem. Alex. in Pædag. lib. 2. c. 4.

Porrò Christianus Pædagogus[a], quantumlibet ea quæ scripta sunt in Psalmis, Deum laudandum esse musicis instrumentis, ad spiritualem sensum inflectat, nolitque ea quibus Gentilitas in suis ipsius ritibus vti consueuerit, Christianis esse communia: tamen si eadem rectè pieque vt Christianam modestiam decet, exerceantur, non prohibet, sed liberaliter indulget, cùm ait: Et si ad lyram vel citharam canere & psallere noueris, nulla in te cadet reprehensio: Hebræum iustum Regem imitaberis, qui Deo est gratus & acceptus. Exultate iusti in Domino; rectos decet collaudatio: dicit Propheta. Et: Confitemini Domino in cithara, & psalterio decachordo ei psallite.] Ceterùm constat testimonio B Augustini[b], citharam ab ecclesiæ modulatione fuisse proscriptam, cùm ait: Nónne id egit institutio in nomine Christi vigiliarum, vt ex isto loco citharæ pellerentur?] Sanè quidem musica instrumenta haud antiquitus in Ecclesiam introducta & recepta esse videntur: quod auctor apud Iustinum [c] Martyrem affirmare videtur, dum ait: In ecclesiis non vsus carminum per eius generis instrumenta & alia insipientibus congruentia receptus est, sed simplex cantio in eis manet.] cuius rei ratio illa videtur adscribi, quòd eiusmodi musica instrumenta à Gentilibus adhiberi consueuerint in turpibus ac sordidis vsibus, nimirum in theatris, conuiuiis, ac sacrificiis. Verùm quòd post multa secula vsu receptum sit, vt in ecclesia adhiberentur organica instrumenta disparibus cannis simul iunctis confecta, haud iure quis poterit improbare, cùm omnem in sono præseferant cum grauitate C & suauitate modestiam.

[b] Aug. Psal. 32. conc. 1. De vsu citharae interdicto. [c] Iust. q. 107.

XXXVIII Privatae cantiones Christianorum quales. [d] Basilius de Spir. sancto, c. 29 & sup c. 27. [e] Hier. ep. 17. [f] Hier. ep. 7.

His de canticis & musicis instrumentis in ecclesia publicè adhiberi solitis pertractatis; haud prætermittendam putamus laudatissimam antiquorum Christianorum consuetudinem: qui in priuatis canticis animi causa concini solitis, nequaquam amatorias cantiones vulgò communes, sed dignas Christo Domino laudes canerent. Reperiuntur eius antiquitatis vestigia inprimis apud Basilium, dum tradit hymnum glorificationis, nimirum quo Patri & Filio simulque Spiritui sancto gloria impartitur[d], à rusticis etiam cantari solitum. Sed id magis explicitè S. Hieronymus sic ad Marcellam scribens[e]: In Christi, inquit, villula tota rusticitas, & extra psalmos silentium est. Quocumque te verteris, arator stiuam tenens, Alleluia decantat: sudans messor psalmis se auocat; & curua attondens vitem falce vinitor aliquid Dauidicum canit. hæc sunt in D prouincia carmina; hæ (vt vulgò dicitur) amatoriæ cantiones; hic pastorum sibilus; hæc arma culturæ.] Imbuebatur etiam tenella infantia, vt in Alleluia vocem lingua balbutiens primùm erumperet. Vnde idem Hieronymus[f] ad Lætam scribens, hæc ait: Quis hoc crederet, vt Albini Pontificis neptis de repromissione martyris nasceretur; vt præsente & gaudente auo, paruulæ adhuc lingua balbutiens, Christi Alleluia resonaret?] & inferiùs: Cùm auum viderit, in pectus eius transiliat, de collo pendeat, nolenti Alleluia decantet.]

XXXIX. [g] Chrys. hom. in Psalm. 41. Religiosus cantus quam proficuus.

Ad hæc facienda Chrysostomus[g] vehementer exhortatus est suos: ac disertè quidem à naturalibus principiis deducens orationem, sic ait: Nihil animam æquè erigit, & elatam quodammodò efficit, & à terra liberat, & exoluit à vinculis corporis, & amore sapientiæ afficit, & vt res omnes ad hanc vitam pertinentes irrideat perficit, vt versus E modulatus, diuinum canticum numero compositum. Nostra certè natura vsque adeò delectatur canticis & carminibus, & tantam cum eis habet necessitudinem & conuenientiam, vt vel infantes ab vberibus pendentes si fleant & affligentur, ea ratione sopiantur. Nutrices quidem certè, quæ eos gestant in vlnis, sæpè abeuntes & redeuntes, & quædam puerilia eis carmina decantantes supercilia eorum ita sopiunt. Quocircà sæpè quoque viatores meridie agentes iugalia animalia, hoc faciunt, canentes, itineris molestiam illis canticis consolantes. Nec solùm viatores, sed etiam agricolæ vuas in torculari calcantes, vindemiantes, & vites colentes, & quodcumque aliud opus facientes, sæpè cantant. Nautæ quoque remos impellentes hoc faciunt. Iam verò mulieres quoque texentes, & confusa stamina radio discernentes, sæpè quidem & permultæ, sæpè singulæ, sæpè autem omnes concorditer vnam quamdam melodiam concinunt: hoc

A hoc autem faciunt mulieres, & viatores, & agricolæ, & nautæ, qui ex opere faciendo suscipitur, laborem cautè consolari volentes: vtpote quòd anima, si carmina & canticum audierit, molesta & difficilia sit faciliùs toleratura. Quoniam ergo hoc genus delectationis est animæ nostræ valdè cognatum & familiare: ne dæmones lasciua meretricia cantica introducentes, omnia euerterent; psalmos Deus construxit, vt ex ea re simul caperetur voluptas & vtilitas.] & post multa de vtilitate psallendi, hæc addit: Hæc dico, non vt vos tantùm laudetis, sed vt filios & vxores doceatis talia cantare cantica, non solùm in texendo, alióve opere faciendo, sed maximè in mensa. Quando enim diabolus vt plurimùm insidiatur conuiuiis, cùm & ebrietatis & ingluuiei risúsque profusi & remissi animi auxilio vtitur: tunc maximè oportet & ante mensam & in mensa se munire psalmorum præsidio, & simul cum vxore ac liberis surgentes à conuiuio hymnos sacros Deo B canere.] hæc & alia plura Chrysostomus in eamdem sententiam, reuocare cupiens Christianos ad illum pristinum laudatissimumque vsum, cuius facta est mentio. Plura ad hæc addenda essent ex Ecclesiasticis regulis recentiùs restitutis; sed hæc satis ad institutum. Nunc itaque ad Paulum redeamus.

XL. DE EPIST. AD PHILEMONEM.

His publicis ad Colossenses litteris datis, priuatas Paulus addit eodem tempore scribens ad Philemonem nobilem Colossensem; cuius domum Colossis ad sua tempora integram permansisse, tradit Theodoretus[b]: quæ enim temporibus Pauli esse cœpit ecclesia, eidem cultui mancipata perseuerauit in posterum. Apud Philemonem Fideles colligi soliti, eiusdem fouebantur auxilio; quod idem Paulus testatur, cùm ait: Viscera sanctorum requiescunt per te frater.] Sic itaque (quod fecerat scribens ad Colossenses) Timothei nomen (vt in aliis hoc anno Romæ datis) æquè ac suum inscripsit C epistolæ; & quibus daretur, non tantùm Philemoni, sed & Appiæ eius (vt putatur) vxori, & Archippo, ac denique Ecclesiæ quæ in domo eius collecta esset, expressit. Harum verò scribendarum litterarum occasio eiusmodi intercessit. Philemon Onesimum seruum habebat; qui à domino fugiens (non tamen vt quique scelestissimi facere consueuerunt, sed amore Pauli, cuius prædicationem in Asia positus paululùm degustasset) Romam se contulit; vbi factus auditor Pauli, vehementi ardore animi fidem Christianam est penitus amplexatus: quod quidem ipsa Pauli verba significant, quibus ait: Obsecro te pro filio meo, quem genui in vinculis, Onesimo.] Idem cùm subdit: Quem ego volueram mecum detinere, vt pro te mihi ministraret in vinculis] planè declarat hanc eamdem epistolam, sicut ceteras, Romæ datam à se esse in vinculis constituto. Hunc itaque (vt æquum esse videbatur) Paulus vnà cum Tychico (vt habet epiD stola ad Colossenses) ad suum dominum mittens, datis hisce litteris, eidem plurimùm commendauit.

[b] Theodor. in præf. in epist. ad Philem.

XLI.

Quòd autem Paulus hunc iam ad Christum conuersum, tam secundùm carnem, quàm secundùm Deum, Philemonis fratrem appellat, sic dicens: Forsitan enim ideò discessit ad horam à te, vt æternum illum reciperes iam non vt seruum, sed pro seruo carissimum fratrem, maximè mihi, quanto autem magis tibi & in carne & in Domino?] manifestum est argumētum, tam Philemonem quàm Onesimum fuisse Gentiles. Nam si Iudæi fuissent, vtique æquè Pauli ac Philemonis frater dicendus erat, & non magis isti quàm illi: cumque lege etiam vetitum esset, ne Iudæus homo mancipium Iudæum haberet, hi potiùs videntur fuisse Gentiles, & hac ex parte fratres secundùm carnem: eadem quippe ratione qua Iudæi inter se fratres dicebantur secundùm carnem, sic & Gentiles E Paulus fratres dixit secundùm carnem. Annuisse verò Philemonem votis Pauli, vt redeuntem Onesimum non vt seruum, sed vt fratrem susceperit, ac libertate donarit, perspicuè ex eo colligi potest, quòd constat, Onesimum post Timotheum esse factum Episcopum primatis Ecclesiæ quæ esset in Asia, nempe Ephesi. Ad Ephesios enim scribens Ignatius[b], summa cum laude meminit Onesimi tunc apud eos agentis Episcopi, sic dicens: Posteaquam itaque numerosam vestram multitudinem in Onesimo, viro numquam satis ob charitatem prædicando, vestro autem Episcopo, exceperim; quem opto iuxta Christum Iesum vos amare, omnesque vos illius similes esse: Benedictus Deus, qui donauit vobis, qui tales estis, talem habere Episcopū.] meminit rursus eiusdē scribens[c] ad Antiochenos, nec non ad Heronem diaconum. Porrò hunc Onesimum Ephesiorum Episcopum, eumdem esse cū eo de quo agit Paulus apud Philemonem, tam Græcorum Menologium, quàm Latinorum Martyrologium, fidem faciunt. Quomodo verò idem One-

DE ONESIMO FACTO EPISCOPO EPHESINO.

[b] Ignatius epist. 14.

[c] Ignatius ep. 12. & 13.

Onesimus, sicut Ignatius, vinctus Romam perductus sub Traiano martyrium consummauerit, suo loco dicemus. A

XLII. SCRIBIT PAVLVS AD HEBRAEOS. *a Philip. 2. b Hebr. 13.* Quæ superest omnium nouissima Pauli epistola ad Hebræos, hoc eodem anno scriptam esse, multæ persuadent coniecturæ. Nam hoc anno (vt vidimus) scribens ad Philippenses, de mittendo in Orientem Timotheo, quem superiori anno Romam accersierat, consilium se iniisse tradit[a]: immò & se eò venturum pollicitum esse, scribens quoque ad Hebræos[b] hæc habet eodem propè argumento: Cognoscite fratrem nostrum Timotheum dimissum: cum quo, si celeriùs venerit, videbo vos.] Rursus verò, sicut fecerant Philippenses, mittentes ad Paulum Romam certum hominem, quòd eius vinculis compassi essent: Iudæos etiam eodem erga Paulum animo fuisse affectos demonstrat, vt & ipsi sint cōpassi eius vinculis: quod enim in vulgata legitur[c]: *c Heb. 10.* Nam & vinctis compassi estis.] ex Græco sic legitur: Nam & vinculis meis compassi estis, καὶ γὰρ τοῖς δεσμοῖς μου συνεπαθήσατε.] atque ita apparet, hanc eamdem epistolam, sicut reliquas in vinculis datas, Romæ esse scriptam: quod Ioannes[d] Chrysostomus & alij plerique confirmant. *d Ioan. Chrys. in præf. epist. Pauli.* Ex his igitur, aliísque signis, eam germanam esse Pauli epistolam, facilè potest intelligi. Sed quoniam de ea re à nonnullis est dubitatum; operæpretium ducimus, quod nostro est instituto consentaneum, de ea re paulo accuratiùs agere. B

XLIII. QVI NEGARVNT EPISTOLAM AD HEBRAEOS ESSE PAVLI. *e Epiph. hær. 42. & Hier. in præf. epist. ad Titum. f Tertull. de pudicit. c. 20. g Epiph. hær. 69. h Euseb. lib. 3. c. 3.* Quinam in primis extra classem Catholicorum vagantes hæretici eam non esse Pauli dicere ausi sint, seriatim recensebimus. Marcion hæresiarcha hæc primus reperitur esse commentus[e]; Tertullianus[f] id ipsum affirmauit, tribuens illam Barnabæ; Ariani præterea omnes, vt de his testatur Epiphanius[g]; quòd nimirum de diuinitate Filij Dei certum exploratumq; haberetur ex ea testimonium: aduersus quos ea de re disputat Theodoretus in præfatione eiusdem epistolæ ad Hebræos. Eusebius horum gregalis, aliorum nomine eamdem adducit in controuersiam, dum ait à quibusdam affirmari, dictam epistolam ad Hebræos à Romana Ecclesia quasi non legitimam Pauli impugnatam fuisse. C Reddam eius verba, quò cuncta planiùs elucidentur; ait enim[h]: Pauli autem quamquam quatuordecim testatæ & notæ dicuntur epistolæ: tamen quòd quidam illi epistolæ quæ est ab eo ad Hebræos scripta, perinde ac si Pauli non sit, fidem abrogare studuerint, affirmauerintque eidem ab Ecclesia Romana contradici, in obscuro relinquere, neutiquam consentaneum existimaui.] hæc ille; qui item agens de Caio, ait eam à Romanis Pauli non credi. Idem tamen alibi ait, Clementem citare solitum eamdem Pauli epistolam ad Hebræos: at nónne ipse erat Romanæ Ecclesiæ Pontifex? Quomodo hi dixerunt ab Ecclesia Romana eidem epistolæ contradici, si ex illa sententias tamquam pretiosissima quædam emblemata in suis scriptis Clemens Papa intexere consueuit? Sed inspiciamus D Eusebij verba. Agens enim de epistola à Clemente Romano Pontifice ad Corinthios scripta, & ab omnibus æquè accepta, hæc ait[i]: *i Euseb. hist. lib. 3. c. 32.* In ea quoniam multa nonnumquam eodem sensu ex epistola ad Hebræos sumpta inserit, & interdum iisdem etiam verbis ex eadem petitis vtitur; apertissimè quidem declarat, illud opus non recenti memoria hominum editum. Vnde meritò quidem reliquis Apostoli scriptis videtur adnumerata. Nam cùm Paulus epistolam ad Hebræos erudiendos patrio sermone litteris mandasset, eam alij quidem Lucam Euangelistam, alij istum ipsum Clementem Græcis litteris interpretatum esse affirmant: quod planè est verisimilius: præsertim cùm & Clementis epistola, & ea quæ est ad Hebræos à Paulo missa, eamdem dictionis & loquendi formam accuratè integreque seruet, atque adeò sensus in vtroque scripto expressi non longè inter se discrepent.] hucusque Eusebius. Ex his igitur dictis constat, S. Romanam Ecclesiam, E apud quam ea epistola (vt diximus) scripta est, nequaquam ipsam impugnasse, vel in controuersiam adduxisse, sed alios, quos superiùs nominauimus. At verò de Romanæ Ecclesiæ constanti fide in ea recipienda agemus inferiùs. *k Euseb. hist. lib. 6. c. 14.* Præterea idem auctor alibi[k] Caium citat numerantem tantummodò tredecim Pauli epistolas, ac proinde Pauli ad Hebræos epistolam non admittentem.

XLIV. *l Idem eodem c. 11.* DEFENDITVR ESSE PAVLI EPISTOLA AD HEBRAEOS. Permoti autem videntur eam negantes duabus potissimùm rationibus: tum quoniam non sicut in ceteris ipsi eius exordio præfixus est titulus Pauli: tum etiam quòd diuersum à ceteris videatur dicendi genus. Sed quod ad primum: causam quam afferat Clemens Alexandrinus, qui eam esse Pauli defendit, ex Eusebio[l], qui eum citat, hic describere non erit otiosum: ait enim: Epistolam item ad Hebræos scriptam, Pauli esse affirmat, & Hebraico sermone ad Hebræos ab eo editam: Lucam autem eam accuratè in

A in Græcum, vt Græcis traderet, conuertisse: illudque planè ex interpretatione ipsa facilè intelligi posse, quòd epistola & Acta Apostolorum eumdem orationis stylum habeant. Atque hanc inscriptionem (Paulus Apostolus) non sine causa in epistolæ principio fuisse prætermissam. Nam cùm Paulus ad Hebræos epistolam scriberet: quia illi præiudicatam animis sententiam & suspectam opinionem contra eum eiusque doctrinam combiberant, nomen consultò admodum non scripsisse, ne in ipso exordio animos illorum prorsus ab epistolæ lectione auerteret. Deinde longiùs aliquanto progressus, hæc addit: Iam verò (sicut beatus quidam presbyter dicebat) quoniam Dominus ipse Apostolus Patris sui omnipotentis ad Hebræos missus fuit: Paulus, qui ad Gentes missus erat, modestè admodum, cùm ad Hebræos scriberet, se Apostolum Hebræorum non inscripsit, partim propter honorem, quem Domino Hebræorum Apostolo tribuebat: partim, ne B cùm Gentium præco & Apostolus esset, præter officium ad Hebreos scribere videretur.] hæc Eusebius ex Clemente: eamdemque de titulo non apposito Hieronymus[a] rationem affert, nec non Theodoretus, & alij.

[a] Hieron. de Script. Eccl. in Paulo, & in ep. ad Galat. c. 1.

XLV. DE STYLI DIVERSITATIS CAVSA.

Quod verò ad styli diuersitatem spectat, non est mirum si à ceteris differat: nam cùm aliæ ad Græcos sint datæ, Græcè quoque sunt scriptæ; hanc autem ad Hebræos ipse Hebræus Hebraico sermone disertissimè scripsit: quam & eloquentiùs conuerterunt in Græcum, siue Clemens, siue fuerit Lucas. Quamobrem & Origenes hæc ait: Ego constanter affirmabo, sensus esse Apostoli, phrasim autem & constructionem verborum alterius cuiusdam conciones Apostoli in commentarios redigentis, & velut dictata præceptoris ore scribentis. Proinde si quæ Ecclesia istam habeat epistolam, eam ipsa approbet vt Pauli, idque hac ratione persuasa: non enim temerè veteres eam esse Pauli tradiderunt. At quis scripsit epistolam, Deus verè nouit: nos autem à quibusdam accepimus, C Clementem Romanæ Ecclesiæ Episcopum eam epistolam perscripsisse: ab aliis, Lucam, qui Euangelium & Acta Apostolorum litteris mandauit, illam contexuisse.] hæc Origenes apud Eusebium[b].

[b] Euseb. hist. lib. 6. c. 19. in fine.

XLVI.

Inanis prorsus & illa additur his obiectio, quòd Paulus (vt est apud Hieronymum[c]) Hebræus ex Hebræis scribens ad Hebræos non citet Scripturas secundùm Hebraicam veritatem, sed secundùm Septuaginta. Immò ex hoc ipso non leue deducitur argumentum, eam esse Pauli, qui idem scribens ad Galatas[d], cum Hebræis disputans, locum Isaiæ (vt idem notat S. Hieronymus) secundùm editionem Septuaginta citauit. Nec est quòd hoc adscribatur exceptori vel interpreti, qui eam sibi licentiam arrogasset; vt quod secundùm Hebraicam veritatem Paulus dictasset vel scripsisset, interpres secundùm editionem Septuaginta posuisset: neminem namque puto talia præsumpsisse. Sed illud con- D siderandum est, hoc ipso Apostolorum tempore, apud ipsos Iudæos etiam, in vsum frequentiorem receptam esse editionem Septuaginta. Hinc videas (vt de nostris taceamus) Iosephum historicum, natura Iudæum, secta (vt ipse de se tradit) Pharisæum, tam Hebraicis quàm Græcis litteris excultissimum, in suis quos scripsit commentariis, potiùs Septuaginta editionem, quàm Hebraicam veritatem, esse sectatum, & in eo præsertim quod est maximi ponderis, nimirum in supputatione annorum ab origine mundi. Nam dum in præfatione operis de Iudaicis antiquitatibus numerat ab origine mundi vsque ad cladem Ierosolymorum annos quinquies mille, quod etiam affirmat scribens contra Apionem[e]; planè significat, secundùm ea quæ superiùs dicta sunt, se editionem Septuaginta esse secutum. Philonem idem præstitisse, nulli est dubium; quod alibi demonstra- E bimus. Quamobrem Paulum diuinas Scripturas citasse secundùm Septuaginta, nulla esse debet admiratio; cùm secundùm vsitatiorem eorum temporum editionem id eum fecisse appareat.

[c] Hier. in Isa. c. 6.

[d] Galat. 4.

EDITIO SEPTVAG. ETIAM A IVDAEIS FREQVENTIORI VSV RECEPTA.

[e] Ios. contra Apion. lib. 1. in princ.

XLVII. FALSO ALIIS QVAM PAVLO TRIBVITVR EPISTOLA AD HEBRAEOS.

His visis reliquum est vt illos redarguamus, qui negantes eam esse Pauli, Clementi potiùs, vel Barnabæ, aut Lucæ adscribendam esse putarunt. Certè quidem Clementis fuisse, dici non potest, ex eo quòd (vt dictum est) ipse eamdem sæpiùs suis scriptis intexens, alterius planè auctoris quàm suam esse declarat. Barnabæ verò nec tribui posse, ex eo certum exploratumque redditur; quòd cùm nonnisi vna dicatur ab eo esse scripta epistola; quænam illa fuerit, & quàm planè diuersa ab epistola ad Hebræos, Clemens Alexandrinus, qui in libris Stromatum[f] ex ea frequenter sententias recitat, aperte significat. A Luca verò aliquam vmquam fuisse scriptam epistolam, neminem antiquorum vel recentiorum dixisse reperimus: nec certè eius muneris fuisse videtur, cùm

[f] Clem. Alex. Strom. lib. 2. sæpè lib. 5.

cùm non esset Apostolus, vt eam sibi ad Hebræos scribendi arrogaret auctoritatem. Æquius igitur, & quod est veritati magis consentaneum, alij dixerunt, eamdem ab eo fuisse potiùs translatam, quàm scriptam. Non enim quæ ad Hebræos, sed quæ dicebatur scripta ad Laodicenses, à quibusdam Lucæ adscribebatur, vt testatur Philastrius[a]. Nihil dicimus de Tertulliano, cuius eam esse à quibusdam tradi, miramur quòd Xystus affirmet[b]: nam cùm idem Tertullianus eamdem adscribat Barnabæ, omnis prorsus de ea re suspicio cessat. A

[a] Philastr. de hæres. c. 90.
[b] Xyst. Biblioth. lib. 7. c. 8.

XLVIII. Sed & illud est accuratiùs examinandum: Quid est, quòd & à S. Hieronymo scriptum esse legatur, dictam epistolam ad Hebræos non recipi à Latinis, sicut à Græcis? Reddam primùm verba Hieronymi sic scribẽtis ad Dardanum[c]: Illud nostris dicendum est, hanc epistolam, quæ inscribitur ad Hebræos, non solùm ab Ecclesiis Orientis, sed ab omnibus retrò Ecclesiis, & Græci sermonis scriptoribus, quasi Pauli Apostoli suscipi: licet plerique eam vel Barnabæ vel Clementis arbitrentur; & nihil interesse cuius sit, cùm Ecclesiastici viri sit, & quotidie Ecclesiarum lectione celebretur. Quòd si eam Latinorum consuetudo non recipit inter Scripturas canonicas; nec Græcorum quidem Ecclesiæ Apocalypsim Ioannis eadem libertate suscipiunt, & tamen nos vtraque suscipimus.] hæc ille; qui item[d] de Latinorum consuetudine alibi testatur, sic dicens: Vnde Paulus Apostolus in epistola ad Hebræos, quam Latina consuetudo non recipit.] Sed an hæc tam facilè sint admittenda, magna opus est consideratione; & an re vera ita se habeant, diligentiùs exquirendum est. Et in primis, à Græcis absque ambiguitate aliqua recipi epistolam Pauli ad Hebræos, Amphilochius in carmine ad Seleucum, quo scribit seriem librorum canonicorum, testatur his iambis: B

[c] Hier. epist. 129.

A GRAECIS RECEPTA EPISTOLA AD HEBRAEOS.

[d] Idem in Isai. c. 6.

Quæ verò ad Hebræos, notha esse dicitur
Plerisque; sed malè: nam germana gratia est.] Numerat eamdem Gregorius Nazianzenus item in carmine de libris authenticis. C

XLIX. Quod verò ad Latinos spectat, quos ait Hieronymus illam non recipere: si de antiquioribus temporibus agitur, dicemus paulo pòst: si autem de recentioribus intelligit; illud animaduertendum, quænam potuerit esse differentia inter Græcos & Latinos scriptores Catholicos post Nicænum Concilium absq; præiudicio violatæ fidei sinceritatis, quæ quis scripta reciperet, vel reiiceret, si (quod ipse[e] testatur) in sacrosancto Nicæno Concilio statutus est certus numerus Scripturarum canonicarum? Post illud quidem tempus, si inter alias recensita haberetur dicta epistola ad Hebræos, certè religio erat si nõ prçciperetur æquè ab omnibus tam Latinis quàm Græcis. Quòd verò eadem in dicta Synodo accepta fuerit, non tantùm ea ratione liberè affirmari posse videtur, quòd Catholici omnes ea vsi essent aduersus Arianos, qui eam abiecerant; sed eo etiam argumẽto, quòd Athanasius rogatus à Constante Imperatore, vt totius diuinæ Scripturæ compendium ad se mitteret, ille Synopsim cõscripsit, qua distinguens authentica ab apocryphis, inter canonicas ab Ecclesia receptas sanctas Scripturas adnumerat Pauli epistolam ad Hebræos. Nec quidem putandum est, Athanasium, qui Nicæno Concilio præsens fuit, diuersum diuinarum Scripturarum catalogum ab eo qui in Synodo editus esset, scribere præsumpsisse, cùm esset eiusdem Synodi præ ceteris acerrimus propugnator. Sed & Patres qui interfuerunt Concilio Laodiceno, seriem canonicorum librorum recensentes, æquè cum ceteris epistolam Pauli ad Hebræos adnumerant. Si igitur in Cõcilio Nicæno (vt dictum est) inter alia scripta canonica ea fuit epistola adnumerata: magnus profectò error fuisset, (si quod ait S. Hieronymus) à Latinis non fuisset accepta. D E

[e] Hier. ep. 7.

EPIST. AD HEBRAEOS RECEPTA IN CONCILIO NICAENO.

L. Sed quosnam per Latinos intellexerit, adhuc subtiliùs exquiramus. Si de antiquioribus quæritur: iam dictum est Clementem Romanum Pontificem epistolam ad Hebræos sepiùs suis interserere consueuisse scriptis: adde, si placet, in his qui ab eo conscripti feruntur Apostolici canones, eamdem inter scripta canonica adnumeratam esse. Verùm non Clemens tantùm, sed & alij Latinorum, quorum ipse meminit de Scriptoribus Ecclesiasticis, & qui inter Latinos fuerunt celebriores, eamdem epistolam sæpè citantes, Pauli quoque titulo prænotarunt; vt inter eos Hilarius, qui in libro quarto de Trinitate hæc habet: Facturam autem, per id quod Paulus[f] ad Hebræos dixerit: Tanto melior factus est Angelis, quanto excellentius ab his possidet nomen.] idemque aliis in locis. Gregorius Bæticus, cuius idem Hieronymus meminit, in libro quem scripsit de Fide, æquè Apostoli nomine citat epistolam ad Hebræos, vt cùm ait: Alibi

LATINI OMNES RECIPIVNT EPISTOLAM AD HEBRAEOS.

[f] Hebr. 1.

A Alibi docet Apoſtolus [a] de Filio Dei eſſe ſcriptum: Et adorent eum omnes Angeli Dei.] Optatus Mileuitanus, quem idem inter ceteros ſcriptores Eccleſiaſticos recenſet, Apoſtoli Pauli nomine allegat, cùm ex eiuſdem epiſtolæ capitulo octauo teſtimonium adducit contra Parmenianum [b]. Item quoque Philaſtrius [c] Epiſcopus Brixianus, qui tantum abeſt vt reſpuat, vt inter hæreſes adnumeret opinionẽ illorum qui eam non ſicut ceteras Pauli epiſtolas amplecterentur. Gaudentius [d] eiuſdem Eccleſiæ Epiſcopus eamdem Apoſtoli Pauli nomine citat quoque epiſtolam. Chromatius [e] hoc itidem præſtitit, & Ruffinus [f] eiuſdem Eccleſiæ presbyter, Paulinus, Ambroſius, ac Auguſtinus [g] creberrimè, qui licet non neget eidem ab aliquibus contradici, à plurimis tamen affirmari eſſe Pauli tradit [h]: idemque ipſe texens ſeriem ſcriptorum canonicorum, eam adnumerat cum ceteris. Cùm igitur Galli, Hiſpani, Afri, Itali, ijdemque omnes qui Latinè ſcribentes, an-
B te Hieronymi tempora floruerunt, vel ſaltem illius æquales extiterunt, citaſſe reperiantur nomine Pauli epiſtolam ad Hebræos: quidnam ſit quod S. Hieronymus ait, eam à Latinis non recipi, expendendum eſt.

[a] Hebr. 9. [b] Optat. li. 7. [c] Philaſtr. hær. 90. [d] Gaudẽtius tract. 2. [e] Chrom. lib. de 8. beatit. [f] Ruff. in expoſ. Symboli. [g] Aug. de Ciuit. Dei, lib. 16. c. 22. [h] De doctrina Chriſt. lib. 2. c. 2.

LI. QVI LATINI ABSTINVERVNT AB EA EPISTOLA.

Non equidem puto quia (quod ipſe ait [i]) Tertullianus eam non recepit vt Pauli, ſed vt Barnabæ, ob eam cauſam dixerit non recipi à Latinis. Nam abſit, vt vnus à ceteris omnibus diſcrepans Tertullianus, Catholicæ Latinæ Eccleſiæ canonem canonicorum ſcriptorum præſcripſerit; cùm præſertim nonniſi in libro [k], quem ſcripſit poſtquam eſt factus hæreticus, id ſua ſententia teſtatum reliquerit. Sed ad alios potiùs quàm ad Tertullianum Hieronymus videri poſſet habuiſſe reſpectum, nimirum ad S. Cyprianum, qui ea minimè vſus eſſe reperiatur; niſi Cypriani quis illud opus eſſe contenderit, quod titulo de Operibus cardinalibus eiuſdem nomine conſignatur. Verùm de Cypriano haud mi-
C randum, ſi qui ſemper præ manibus Tertullianum habuit, eumque magiſtrum nominare conſueuit [l], Tertulliano in eo fuerit obſecutus. De Arnobio, Minutio Felice, & Lactantio, nihil eſt, quòd licet eam non citarint, ab eis reiecta dici poſſit; quippe qui cùm ſcripſerint aduerſus Gentes, nequaquam vſi ſunt diuinæ Scripturæ, cui illæ minimè crederent, teſtimonijs, ſed Gentilium potiùs ſcriptis ac rationibus: nam & [m] Lactantius Cyprianum ſugillaſſe viſus eſt, quòd agens aduerſus Demetrianum Proconſulem, alioſque Gentiles, niſus ſit teſtimonijs diuinæ Scripturæ: ſic enim ait: Materia non eſt vſus vt debuit: non enim Scripturæ teſtimonijs, quam ille vtique vanam, fictam, commenticiam putabat, ſed argumentis & ratione fuerat refellendus.] Nullum ergo affert præiudicium veritati, ſi dicti auctores contra Gentiles agentes non citauerint epiſtolam ad Hebræos. At in alijs nónne Arnobius interpretatus Pſalmum centeſimum quartum (niſi velit quis
D alium eſſe illum Arnobium) citat capitulum ſextum Pauli epiſtolæ ad Hebræos? ſic dicens: Paulus clamat Hebræus ex Hebræis.]

[i] Hieron. de Script. Eccl. in Paulo. [k] Tert. lib. de pudicit. c. 20. [l] Hieron. de Script. Eccl. in Tertull. c. 53. [m] Lact. lib. 5. c. 4.

Verùm nec ad hos quidem Hieronymus videtur habuiſſe reſpectum; ſed alijs credens, exiſtimauit eam ab Eccleſia Romana non recipi. Nam idem ipſe [n] in Caio hæc ſcribit: In eodem volumine epiſtolas quoque Pauli tredecim tantùm numerans, decimamquartam, quæ fertur ad Hebræos, dicit non eſſe eius. Sed & apud Romanos vſque hodie quaſi Pauli Apoſtoli non habetur.] Sed obſeruandum diligenter eſt, hæc non eſſe verba Hieronymi, ſed Euſebij, ex quo ſe plurima accepiſſe præfatur [o]. Agens enim de Caio, nihil videtur aliud præſtitiſſe, quàm ad verbum deſcripſiſſe quæ ab Euſebio de eodem ſcriptore dicta erant. Sed vt hæc faciliùs cognoſcantur, reddam & Euſebij verba de Caio ſic dicentis [p]: Tredecim ſolùm memorat epiſtolas diui Pauli Apo-
E ſtoli: epiſtolam autem ad Hebræos reliquis non adnumerat. Nam illa apud quoſdam Romanos, etiam adhuc, Apoſtoli epiſtola eſſe non exiſtimatur.] hæc Euſebius ex verſione Chriſtophorſonia. Ruffinus autem ſic tranſtulit [q]: Pauli Apoſtoli tredecim epiſtolas aſſerit: eam quæ ad Hebræos ſcripta eſt, non commemorans; quę etiam nunc apud Latinos putatur non eſſe Apoſtoli Pauli.] Hæc igitur cùm ex Euſebio Hieronymus exſcripſerit, maiorem illi quàm par erat fidem tribuit, dum putauit Latinos dictam epiſtolam non recipere.

LII. EVSEBII NON HIERONYMI ASSERTIO.

[n] Hieron de Script. Eccl. [o] Hieron in præf. de Script. Eccl. [p] Euſeb. hiſt. lib. 6. c. 14. in fine. [q] Ruff. hiſt. lib. 6. c. 15.

Sed an hæc omnia veritate ſubſiſtant, vtriuſque auctoris appello ſententiam. Primùm enim de his quæ antiquioris ſunt temporis, eiuſdem Euſebij hîc eſſet referenda ſententia de Clemente epiſtolam ad Hebræos approbante, atque ſuis ipſius ſcriptis intexente; ſed eam ſuperiùs recitauimus. De nouiſſimis verò temporibus, quibus Hieronymus vixit; quid de his ſentiret Romana Eccleſia, epiſtola Innocentij Papæ ad LIII.

[a] Innoc. epist. 3. QVOD ROM. ECCLESIA RECEPIT VT PAVLI EPISTOLAM AD HEBRAEOS.

Exuperium [a] (ambo hi viuebant Hieronymi tempore, nam vtriusq; meminit) satis superq́ue declarat, dum texens in ea Romanus Pontifex catalogum diuinorum librorum, inter eos numerat quatuordecim epistolas Pauli Apostoli. Sed ante Innocentium Papam extat decretum Romani Concilij, quod ad damnandam hæresim Apollinaris est celebratum sub Damaso Romano Pontifice: vbi nouissimo loco actum est de libris canonicis in hæc verba: Item dictum est: Nunc verò de Scripturis diuinis agendum est: Quid vniuersalis Catholica recipiat Ecclesia, & quid vitare debeat. Incipit ordo veteris Testamenti: Liber Genesis, &c.] inferiùs verò in ordine noui Testamenti, inter epistolas Pauli recensita habetur epistola ad Hebræos his verbis: Ad Hebræos vna.] habentur hæc in Collectione Cresconiana omnium antiquissima atque verissima, atque in nostro codice, qui antiquitate nemini cedit, ponitur pagina ducétesima trigesimaquinta. Porrò dictum Concilium sub Damaso Romę est celebratum, antequam Hieronymus scripserit librum de Scriptoribus Ecclesiasticis: nam cùm se illum scripsisse dicat anno decimoquarto Theodosij Imperatoris; Damasus, qui auctor decreti illius fuerat, iam anno sexto eiusdem Imperatoris ex hac vita discesserat. Sicque in re tam patenti de Romana Ecclesia nulla remanet ampliùs dubitatio. Quòd si extarent monumenta prædecessorum Romanorum Pontificum, in quibus de eadem epistola opportuna mentio incidisset, haud dubium eorumdem testimonio de eadem epistola fides obsignata mansisset. Scimus tamen in epistola secunda Euaristi, & in prima Hyginij (vt prętereamus eam quę Clementis nomine inscripta habetur ad Iacobum fratrem Domini) ex eadem epistola ad Hebræos citari sententias: sed quoniam haud adeò firma certaque fide subsistunt, perinde ac cetera quæ à nobis ad hanc rem probandam sunt allegata, libentiùs modò abstinuimus: satis superq́ue esse existimantes quæ diximus, ad repellendam de epistola ad Hebræos ab Eusebio illatam calumniam in Romanam Ecclesiam; quam sanctus Hieronymus (rogata venia dixerim, inuitus enim nolensq́ue licet, pro veritate ad ei obnitendum adducor) facilè nimis, quod miramur, admisit.

[b] Gelas. in Concil. Rom. decr. de lib. canon.

LIV. EPISTOLA AD HEBRAEOS AB OMNIBVS VT PAVLI COGNITA.

Quid verò posthac senserit eadem Romana Ecclesia, Gelasius [b] fidem facit, & alij Romani Pontifices, itemq́ue Cassiodorus [c] Senator. Quid etiam Galliæ, Alcimus Auitus Episcopus Viennensis, qui heroico carmine texens omnia scripta canonica, hoc versu recolit quatuordecim epistolas Pauli:

Bis septena pij quod spargit epistola Pauli.]

Quid prætereà Hispaniæ, demonstrat Isidorus [d] Episcopus Hispalensis. Quid Ecclesia Africana, Concilium Carthaginense tertium [e] atque etiam Augustinus [f] declarant. Quid denique totus Oriens, satis docuisse diximus Concilium magnum Nicænum, Laodicenum, Athanasium, Gregorium Nazianzenum [g], Amphilochium [h]: atque (vt vno verbo dicam) quotquot posteà extiterunt rerum Ecclesiasticarum Catholici tractatores, eadem de epistola ad Hebræos pari consensione firmarunt; Latinis pariter omnibus id ipsum de eadem profitentibus, exceptis tamen quibusdam Nouatoribus, quos vel ingens temeritas arguit, vel hæresis infamat, atque condemnat.

[c] Cass lib. 1. diuin lect. c. 14.
[d] Isidor. lib. 6. Origin.
[e] Con. Carth. 3. can. 47.
[f] August. de doctr. Christ. lib. 2. c. 8.

LV. TESTIFICATIO PETRI DE EA EPISTOLA.

At quidni vniuersus Christianus orbis vno excepto Caio ex classe Catholicorum, eam germanam Pauli nouerit epistolam, quæ in primis Petri Apostoli testimonio (si quis eius verba exactè consideret) appareat comprobata? sic enim ait [i]: Propter quod, carissimi, hæc expectantes, satagite immaculati & inuiolati ei inueniri in pace: & Domini nostri longanimitatem, salutem arbitremini, sicut & carissimus frater noster Paulus secundùm datam sibi sapientiam scripsit vobis.] hęc ad Hebręos Petrus, ad quos suam primã epistolam scripserat, vt ipse in eadẽ testatur, sic dicẽs: Hanc ecce vobis, carissimi, secundam scribo epistolam.] Porrò eo argumento esse à Paulo scriptam epistolam ad Hebræos, vt mala sustinentes, fide constantes, beatorum retributionem expectarent, quis non videt? cùm præsertim in his admonendis, ab illis verbis [k]: Habentes itaque fratres fiduciam] vsque ad finem totus versetur? At quoniam nulla alia ferè est eius epistola, in qua hæc ipsa idem Apostolus non inculcet: meritò idem Petrus ea verba mox subdit [l]: Sicut in omnibus epistolis, loquens in eis de his, &c.]

[g] Greg. Naz. in carm. de lib. canonic.
[h] Amphil. in carm. de lib. canonic.
[i] 2. Petr. 3.
[k] Hebr. 10.
[l] 2. Petr. 3.

LVI. SIGILLVM PAVLI QVODNAM.

At eam non esse Pauli, quis poterit affirmare, si his adiunxerit ea quæ de tempore eius scriptæ epistolæ præfati sumus? Vel saltem ex sigillo Pauli, eius esse germanam quis poterit iure negare? Et quódnam qualéve Pauli sigillum? Ipsum hæc scribentem ad Thessalonicenses [m] attendamus: Salutatio mea manu Pauli: quod est signũ in omni epistola. ita scribo:

[m] 2. Thess. 3.

A scribo: Gratia Domini nostri IESV Christi cum omnibus vobis.] ad Hebræos itidem hæc eadem: Gratia cum omnibus vobis. Amen.] Sed videas & alias eiusdem Pauli epistolas sic eodem consignatas esse sigillo, vt gratiam impartiendo non eadem prorsus semper verba conscribat: quamobrem in eo tantùm appareat consistere characterem, quòd in fine litterarum gratiam illis, ad quos scribit, impartiat: nam in fine epistolę ad Colossenses habet: Gratia vobiscum.] & ad Timotheum: Gratia tecum.] Porrò (quod alias diximus) in eo priuatum eius sigillũ cognoscitur, quòd salutando, gratiam pro salute cõscribat: quandoquidem (vt superiùs dictum est ex Tertulliano[a]) Iudæi salutando, pacem deprecarentur, Paulus verò gratiam. Sunt enim hæc verba Tertulliani: Nam & hodie Iudæi in pacis nomine appellant, & retrò in Scripturis sic salutant.] & paulo pòst: Euangelizator enim bonorum, id est gratiæ Dei, paci eam præferendam sciebat.] At de eiusmodi salutatione

[a] Tert. contr. Marc. lib. 5. c. 5.

B gratiæ nomine superiùs fusiùs, cùm de prima à Petro scripta epistola actum est. Itaque hæc iam satis (quod nostrarum partium est) de epistolæ Pauli ad Hebræos certæ fidei attestatione, tam ex Romana, quàm ex ceteris Occidentalis ac Orientalis orbis Ecclesijs comprobata. Si quæ leuissimæ reliquæ sunt Nouatorum obiectiones, eas ab alijs[b], qui aduersus illos commentarios scripsere, egregiè confutatas inuenies. Ceterùm hæc ipsa epistola Pauli, quæ ad Hebræos est titulo consignata, idcircò vltimo loco in codice ponitur, quòd omnium nouissima scripta habeatur; licet in ceteris disponendis, non semper ratio temporis videatur esse seruata.

[b] Xyst. Senen. Biblioth. li. 7. c. 8. Bellarm. Controu. li. 1 c. 17. & alij.

LVII. DE SANCTIS ANTIQVAE LEGIS.

Sed illud monendum, quòd idem Paulus in eadem ad Hebræos[c] epistola multa referat, quæ ad antiquam historiam pertinent; de his scilicet quæ in priori Testamento passi sunt viri sancti, nec habentur scriptis canonicis veteris Instrumenti comprehensa; vt cùm

C de antiquioribus sanctis ait: Alij autem distenti sunt, non suscipientes redemptionem, vt meliorem inuenirent resurrectionem. Alij verò ludibria & verbera experti, insuper & vincula, & carceres: lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt, in occisione gladij mortui sunt, circuierunt in melotis, in pellibus caprinis, egentes, angustiati, afflicti, &c.] Hæc, inquam, etsi ex veteri Testamento non in omnibus sibi vindicant fidem; ex nouo certè, tum ex sententia Domini, tum etiam Stephani (quod obseruat Origenes scribens ad Africanum) firmam sibi conciliant auctoritatem: vt cùm apud Matthæum[d] Dominus inuehitur in Scribas & Pharisæos, dicens: Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui ædificatis sepulchra Prophetarum, & ornatis monumenta iustorum, & dicitis: Si fuissemus in diebus patrum nostrorum, non essemus socij eorum in sanguine Prophetarum. Itaque testimonio estis vobismetipsis, quia filij estis eorum qui Prophetas occiderunt. Et vos implete

[c] Hebr. 11.

[d] Mat. 23.

D mensuram patrum vestrorum.] Ad hæc & illud spectat, quod ab eodem dicitur[e]: Ierusalem, Ierusalẽ, quæ occidis Prophetas, & lapidas eos qui mittuntur ad te.] vel quod Stephanus in Iudæos item declamat his verbis[f]: Quem Prophetarum non sunt persecuti patres vestri? Et occiderunt eos, qui prænũtiabant de aduentu Iusti.] Immò & idem Paulus ad Thessalonicenses[g]: Eadem, inquit, passi estis & vos à contribulibus vestris, sicut & ipsi à Iudæis, qui Dominum occiderunt & Prophetas.]

[e] Luc. 13.

[f] Act. 7.

[g] 1. Thes. 2.

LVIII. SVBLATA MVLTA E DIVINA SCRIPTVRA.

Sed cur hæc veteris Testamenti non sunt mandata historijs? Dicam quæ idem Origenes, pluribus de his agens, ad Africanum post multa scribit his verbis: Ad hæc dicendum, quòd ex ijs quæ presbyterorum, magistratuum, & iudicum continebant vituperationem, Iudæi sustulerunt à cognitione populi: quæ quidem seruantur in arcanis; vt de Isaiæ nece, qui serra sectus fuit, atque alijs.] eadem ratione affirmat ab He-

E braico textu historiam de Susanna esse sublatam: quam ex adytis edidere Septuaginta interpretes, atque Theodotio item diuinarum Scripturarum interpres. Sed de epistola Pauli ad Hebræos, simulque alijs omnibus ab eo conscriptis, hic esto iam finis: illud vnum addendo, consueuisse maiores nostros, cùm in Ecclesia Pauli ad diuersas Ecclesias scriptæ epistolæ legerentur, easdem legenti lectori dicere: Pax tecum.] quod erat symbolum Catholicæ communionis. Vnde S. Augustinus[h] scribens ad Generosum, hæc ait: Quid autem peruersius & insanius, quàm lectoribus easdem epistolas legentibus dicere: Pax tecum: & ab earum Ecclesiarum pace separari, quibus ipsæ epistolæ scriptæ sunt?] hæc ipse.

[h] Aug. epist. 163.

LIX.

Quod ad res Romanas pertinet: multa quæ ad institutum minùs faciunt, omittentes, satis sit illud meminisse, quod Tacitus[i] scribit in hæc verba: Hoc eodem anno Ruminalem arborem in Comitio, quæ super octingentos & quadraginta ante annos Remi

[i] Tacit. Ann. lib. 13.

DE AREFACTA FICV ROMVLEA. Romulique infantiam texerat, mortuis ramalibus, arescente trunco, diminutam, prodigij loco habitum est.] Sed prodigium hoc quidnam portenderet, si & nobis interdum coniectari licet, & ex eo quod in Sacris litteris habetur exemplum, hæc eadem interpretari: dicere haud incongruè posse videmur; sicut olim in arefacta ad Christi imperium apud Ierosolymam ficus arbore, Synagogæ infructuosæ est præmonstratus interitus; ita quoque non sine Dei consilio exiccata Romulea ficu, veteris superstitionis abrogationem eo prodigio esse significatam, cùm id manifesto experimento probarit euentus. Sicque benè versa vice rerum, magno sanè prodigio fatalis arbor, eademque illis felicissima, Remi & Romuli cunabulis consecrata, tunc aruit, cùm aridum crucis lignum à Petro Pauloque Romæ plantatum virescens fœcundo germine propagatur. A

IESV CHRISTI ANNVS 61. PETRI ANNVS 17. NERONIS IMP. ANNVS 5. B

I. HOc, qui ordine sequitur, anno Domini sexagesimoprimo, adscribuntur Fastis Coss.[a] C. Vipsanius & Fonteius Capito: quo Paulus, biennio in vinculis iam exacto, liber abire finitur. Reliquæ autem res gestæ Pauli vsque ad martyrium remanserunt prorsus obscuræ. Quæ verò dicebantur Acta Pauli, de quibus diximus, reiecta sunt inter apocrypha. Ex eis Origenes[b] recitat illam tamquam à Saluatore dictam sententiam: Denuò debeo crucifigi.] alludens ad ea quæ Paulus dixerat scribens ad Colossenses[c]: Adimpleo ea quæ desunt passionum Christi, in carne mea.] Quónam autem post hæc abierit, ex his, quas scripserat, litteris superiori anno datis, facilè colligi posse videtur; quippe qui scribens ad Philippenses, his vsus est verbis: Confido autem in Domino, quoniam & ipse veniam ad vos citò.] Ad Philemonem verò sic: Simul autem & para mihi hospitium: nam spero per orationes vestras donari me vobis.] & in nouissima, quam ad Hebræos (vt vidimus) scripsit: Cognoscite, inquit, fratrem nostrum Timotheum dimissum: cum quo, si celeriùs venerit, videbo vos.] Vt ex his appareat, Paulum haud in sententia perstitisse, post Romam aduentum proficiscendi in Hispanias, sicut olim ad Romanos scribens[d] his verbis significauerat: Cùm in Hispaniam proficisci cœpero, spero quòd præteriens videam vos, & à vobis deducar illuc.] & paulo pòst: Per vos proficiscar in Hispaniam.] Cùm igitur Paulus dum Romę teneretur in vinculis, propositum consilium proficiscendi in Hispanias mutasse visus sit, & profectionem in Orientem instituisse: an id ipsum quod conceperat animo, omnino præstiterit, haud tutò possumus affirmare: non quidem eius animi leuitate, vt paruo momento nec satis graui causa huc & illuc impelleretur; sed quòd aliter quàm statuisset, Deo monente, agere cogeretur; id ipsum eo testante, dum ad Corinthios[e] scribens, quibus spoponderat suum aduentum, ait: Hac confidentia volui priùs venire ad vos, vt secundam gratiam haberetis; & per vos transire in Macedoniam, & iterùm à Macedonia venire ad vos, & à vobis deduci in Iudæam. Cùm ergo hoc voluissem, numquid leuitate vsus sum? aut quę cogito, secundùm carnem cogito, vt sit apud me, est, & non?] Quamobrem an profectus sit in Orientem, haud certè affirmari posse videtur: cùm præsertim olim Mileti Ephesios allocutus, numine diuino afflatus illis prædixisset, eos non esse visuros ampliùs faciem suam; quod certè haud potuisse contingere existimamus, si in Orientem Paulus, & in Asiam (vt pollicitus fuerat scribens ad Philemonem) iterùm redijsset, quin ad optatissimam Ecclesiam Ephesinam Asiæ totius metropolim concessisset. C D E

PAVLVS AN REDIERIT IN ORIENTEM.

[a] Tacit. lib. 14. [b] Origen. in Ioā. hom 27 [c] Coloss. 1. [d] Rom. 15. [e] 2. Cor. 1.

II. PAVLVS PROFECTVS NE FVERIT IN HISPANIAM. Hæc idcircò dixerimus, quoniam complurium antiquorum Patrum sententia traditum videtur, Paulum solutum vinculis esse profectum in Hispaniam. At nec ob eam causam, quòd nunc (si velimus) redijsset in Orientem, videri potest elapsum tempus, quo minùs potuerit proficisci postmodum in Hispanias: nam octo illi qui intercedunt anni vsque ad ipsius consummatum martyrium, non tantùm fuere illi satis ad Hispanias peragrandas, sed vniuersam planè orbem Romanum ac barbarorum externas regiones adeundas. Hæc dicentes, operæpretium ducimus hîc intexere seriem antiquorum Patrum, qui profectionem Pauli in Hispaniam suis ipsorum scriptorum monumentis egregiè testatam posteris memoriæ commendarunt. Præstitisse id ipsum nos meminimus

A mus in Notationibus in Martyrologium Romanum: sed hîc iterùm, vt opportuniori ac
decentiori loco, eadem repetere, fusiusque prosequi, instituto cõsentaneum arbitramur.
Sed primò quod in contrariã partem Gelasius [a] Papa scripsisse videtur, nimirum Pau-
lum nequaquam vt anteà animo instituerat, permissum esse in Hispanias proficisci, Deo
aliter decernente, cuius monitu aliò fuerit amandatus; inspiciamus, reddamusque eius
verba: sic enim ait: Beatus Paulus Apostolus non ideò (quod absit) fefellisse credendus
est, aut sibi extitisse contrarius; quoniam cùm ad Hispanos se promisisset iturum, dispo-
sitione diuina maioribus occupatus ex causis, implere non potuit quod promisit. Quan-
tum enim ipsius voluntatis interfuit, hoc pronuntiauit, quod re vera voluisset efficere.
Quantum enim ad diuini secreta consilij (quæ vt homo omnia non potuit, licet Spiritu
Dei plenus, agnoscere) superna prætermisit dispositione præuentus.] hæc Gelasius: cuius
B sententia non eò quidem tendit, vt penitus neget Paulum aliquando in Hispaniam esse
profectum; sed potiùs affirmet voluisse, sed minime tunc implesse quod esset pollicitus:
quippe qui ad Romanos scribens, se propediem, simul ac collectam pecuniam Ieroso-
lymam pauperibus detulisset, Romam venturum, ac subinde in Hispanias proficisci de-
creuisse testatur: attamen quo minùs id præstare potuerit, quas à Iudæis est passus Ie-
rosolymis, graues ærumnæ, & quas Romæ sub Nerone biennio detentus in carcere, fue-
runt impedimento.

At licet Gelasius contrariæ sententiæ esset assertor: tamen si numero testium eadem
definienda sit controuersia; pro vno Gelasio complures sunt ei eruditione non impares, III.
qui profectioni Pauli in Hispanias libentiùs adstipulantur. At quid in primis de ea re scri- TESTES DE PROFECTIONE PAVLI IN HISPANIAS.
pserint Græci veteres Patres, quid demum Latini, in medium adducamus. Hippolytus
C in libello de Septuagintaduobus discipulis, aduentus Pauli in Hispanias est firmus asser-
tor. Athanasius ad Dracontium scribens, hæc ait: Studium fuit sancto viro, *nempe Pau-
lo*, vsque ad Illyricum Euangelium prædicare, neque segnescere, neque omittere quin
Romam iret, & in Hispanias ascenderet, vt pro grauiori labore, maiori frueretur merce-
de laboris.] Cyrillus [b] Ierosolymorum Episcopus hæc in eamdem sententiam: Ab Ie-
rosolymis vsque ad Illyricum disseminauit Euangelium: qui regiam quoque Romam in-
stituebat, & in Hispaniam vsque promptitudinem prædicationis extendit. Epiphanius [c]
hæc etiam: Paulus, inquit, in Hispaniam profectus est, Petrus verò sæpè Pontum & Bi-
thyniam visitauit.] Ioannes Chrysostomus [d] id ipsum sæpiùs profitetur; ac in primis:
Postquam, inquit [e], Romam ingressus est, ibi quoque quanta cum modestia annuntiat
veritatem, quanta etiam cum libertate obstruit ora impiorum? Verùm nec ibi stare con-
D tentus, etiam in Hispaniam percurrit.] & alibi [f]: Videas eum Ierosolymis ad Hispaniam
vsque currentem.] ac rursus: Cùm igitur biennium Romæ exegisset in vinculis, tandem
dimissus est: deinde in Hispanias profectus, inuisit illic Iudæos quoque; ac tunc fortasse
Romam reuersus est, quando & supplicium iussu Neronis pertulit.] Theodoretus idem
affirmans, ait [g]: Quando appellatione vsus, Romam à Festo missus, defensione audita,
fuit absolutus, & in Hispaniam profectus est, & ad alias gentes excurrens, eis doctrinæ lu-
cem attulit.] item [h]: Quæ Actorum nos docuit historia, quòd duobus annis primùm Ro-
mæ per se degit, per se habitans in suo conducto: cùm autem illinc profectus esset in Hi-
spaniam, & illis etiam diuinum Euangelium tradidisset, reuersus est, & tunc fuit trunca-
tus capite.] Insuper alibi [i]: In Italiam venit, & in Hispanias peruenit; & in insulis, quæ in
mari iacent, vtilitatem attulit.] Rursum Sophronius Episcopus Ierosolymitanus in ser-
E mone de Natali Apostolorum id ipsum asseuerat. Post recensitos alij complures recen-
tiorum Græcorum idem sunt testati.

Ex Latinis vetustior sanctus Hieronymus eius sententiæ grauissimus reperitur asser- IV.
tor, vt in primis cùm ait [k]: In Hispaniam alienigenarum portatus est nauibus.] & ali-
bi: Vsque ad Hispaniam tenderet, & à Mari rubro, immò ab Oceano vsque ad Ocea-
num curreret.] Gregorius [l] Papa id ipsum his verbis confirmat: Ecce ipse, quem ad te-
stimonium iam sæpè deduximus, Paulus, cùm nunc Iudæam, nunc Corinthum, nunc
Ephesum, nunc Romam, nunc Hispanias peteret, vt in peccati morte iacentibus æter-
næ vitæ gratiam nuntiaret, quid se aliud quàm esse aquilam demonstrabat?] Apud
Isidorum [m] (quisquis sit ille auctor) id ipsum testatũ inuenies. Beda insuper [n], Ado Vien-
nensis [o], & alij complures hoc ipsum professi sunt. Id denique Romanum Martyrolo-
gium [p] egregiè profitetur, cùm agit de Paulo Episcopo Narbonensi: quem secum Paulus

[a] 22. q. 2. c. beatus ex Act. Com. Concil. manuscript.
[b] Cyrill. catechef. 17.
[c] Epiph. hær. 27.
[d] In præf. in epist. ad Heb.
[e] Ioã Chrys. de laude Pauli, hom. 7.
[f] Idẽ in Mat. hom. 76.
[g] Theodor. in epist. ad Tim. 2. c. vlt.
[h] Idẽ in epist. ad Philip. c. 1.
[i] Idem in Psal. 116.
[k] Hieron. in Isai. c. 11.
[l] Greg. Mor. lib. 31 c. 22.
[m] Isid. de vita & obitu sanct. c. 71.
[n] Bed. in Martyr. 11 Kal. Aprilis.
[o] Ado in Chr. ann. Dom. 59
[p] Die 22. Mar.

ductursus in Hiſpaniam, reliquit Narbonæ. Quin & addit Ado [a] Viennenſis Epiſcopus, A
eodem itinere Paulum reliquiſſe Trophimum diſcipulũ Arelate, Viennæ verò Creſcen-
tem. Verùm de Creſcẽte Paulus ipſe ad Timotheũ ſcribens [b], anno primo ſui carceris pe-
tijſſe Galatiã (ſiue, vt alij legunt, Gallias) tradit: ſed potuit vel ad ipſum redijſſe, vel in via
occurriſſe, atque eo modo quo ſcribit Ado, eius Eccleſię Epiſcopus, Viennæ relictus eſſe.
Porrò res geſtæ Pauli in Hiſpania, ſicut & alia eius acta poſtquam ſolutus vinculis Roma
egreſſus eſt, remanſerunt inopia ſcriptorum prorſus obſcuræ; licet in Græcorum Meno-
logio [c] mentio habeatur de Xantippe & Polyxena à Paulo ad fidem conuerſis in Hiſpa-
nia: quæ verò de his apud Metaphraſtem [d] leguntur conſcripta, & Euſebij (vt ait) aucto-
ritate teſtata; quoniam nuſquam Euſebium hæc ſcripſiſſe reperire eſt, cetera etiam quæ
ſubinfert, in ſuſpicionem adduci poſſe videntur: verum qualiacumque ſint, qui ea cupit, B
habet auctorem quem conſulat.

[a] Ado in Chr. anno 59.
[b] 2. Tim. 4.
[c] Die 25. Septembr.
[d] Metaphr. ser de Apoſt. die 29. Iunij. Sur. tom. 3. & Mich. Gyc. 3 par. Annal.

V. PAVLVS SICVT ET PETRVS DOCVIT OCCIDENTALES.

At licet hæc de aduentu Pauli in Hiſpanias tot tantiſq. conſignata ſint teſtibus: Inno-
centius [c] tamen Romanus Pontifex, neminem Apoſtolorum, excepto Petro, Hiſpanias
& alias Occidentalis orbis prouincias docuiſſe, firmiter videtur aſſeueraſſe, cùm ait: Le-
gant ſi in his prouincijs alius Apoſtolorum inuenitur aut legitur docuiſſe. Quod ſi non le-
gunt, quia nuſquam inuenitur; oportet eos hoc ſequi quod Romana Eccleſia cuſtodit, à
qua eos principium accepiſſe non dubium eſt: ne dum peregrinis aſſertionibus ſtudent,
caput inſtitutionum videantur omittere.] hæc Innocentius. Sed haud putandũ eſt eum
à Petro Paulum diuidere voluiſſe, ſicut ceteros Apoſtolos, quos iure negat Occidentales
oras docuiſſe: nam Pauli cauſa diuerſa eſſe videtur à ceteris; quippe qui & ipſe, ſicut Pe-
trus, Romæ docuerit. Cùm igitur idem Innocentius agens de traditis in Occidente Apo- C
ſtolicis inſtitutis, eos in quos ſcribit, prouocet ad Romanæ Eccleſiæ ritus: cùm ſatis con-
ſtet tam Petrum quàm Paulum eam ſacris inſtitutis imbuiſſe; certè quidem de Paulo
quid exciperet, non habebat; cùm eaſdem tam Romę quàm in remotis prouincijs Eccle-
ſiaſticas traditiones eũ impartitum eſſe, dicere opus ſit. At quòd tantùm de Petro memi-
nit: rectè id quidem, quòd primæ ſedis eſſet Epiſcopus, ex qua ceteræ deriuentur Eccle-
ſiæ, eidemq. vnitate Catholica compaginentur. Quamobrem haud putandum, Roma-
num Martyrologium, cùm de profectione Pauli in Hiſpanias meminit, à ſententia Inno-
centij diſcrepaſſe. At de his ſatis: iam cetera proſequamur.

[c] Innocen. ad Decent.

VI. LVCAS QVANDO SCRIPSIT ACTA APOSTOLORVM.

Hoc eodem anno S. Lucas Euangeliſta ſcriptionem eam abſoluit, cuius eſt titulus, A-
cta Apoſtolorum. Cùm enim in fine eius commentarij biennium egiſſe Paulum in ſuo
conducto ſcribat, planè poſt illud tempus extremam manum operi ſe impoſuiſſe ſignifi-
cat. Quandoquidem, mea ſententia, eam ipſum in ſcribendo inijſſe rationem affirmari D
poſſe videtur, vt interpolatis temporibus eadem Acta conſcripſerit: quippe qui res, quibus
preſens fuerit, continuò ſcriptis commendarit, omniaq. ſingillatim, vt geſta eſſent, diſtin-
ctè admodum fuerit proſecutus: cetera autem quæ ſe abſente acta fuiſſent, ea vel breui
compendio cõprehenſa, ſummatim ſcripſerit, vel prorſus intacta reliquerit. Quòd verò
S. Hieronymus dicat biennium Pauli Romæ agentis extendi vſque ad quartum Neronis
annum, nos autem quinto ponamus: vnde id acciderit, iam ſatis ſuperq. ſuperiùs dictum
eſt; nimirum quòd ipſe vno eodemq. anno p nat eius diſceſſionem Ieroſolymis, & Ro-
mam aduentum; quæ tamen duobus annis eſſe peracta, nec quo inde receſſit anno, ve-
niſſe Romam, ſed ſequẽti, eiuſdem Lucæ teſtimonio eſt declaratum. Si igitur tertio Ne-
ronis anno addas biennium quo Paulus in ſuo conducto vinctus permãſit; haud dubium E
inuenies ipſum hoc anno Neronis quinto liberum eſſe dimiſſum: quo (vt dictum eſt) Lu-
cas Actorum opus abſoluit. Præterea verò Lucam iterùm Romam redijſſe eo tempore,
quo Paulus nouiſſimè Romam veniens, martyrium conſummauit, tradunt Acta paſſio-
nis eius, quæ feruntur Lini nomine; de quorum fide inferiùs dicturi ſumus.

VII.

Quónam autem Lucas abierit, poſtquam Roma diſceſſit, incertum eſt; hæc tamen de
eo tradit Epiphanius [f]: Prædicat primùm quidem in Dalmatia ac Gallia, & in Italia ac
Macedonia.] Scimus etiam legi apud Oecumenium [g], eumdem, Roma cùm diſceſſiſſet,
in Orientem eſſe reuerſum, rurſumque Libyam petijſſe, Thebanos Chriſtiana inſtituiſſe
religione, atque in vltima ſenectute reddidiſſe Deo ſpiritum. Sanè quidem & Hierony-
mus [h] eum vita cælibem ad ætatis annos octuagintaquatuor perueniſſe teſtatur. Verùm
alij complures antiqui probataque fide auctores eum martyrio vita functum teſtantur.
Nam in primis Gregorius Nazianzenus [i] aduerſus Iulianum Apoſtatam agens, eum
martyri-

[f] Epiph. hær. 51.
[g] Apud Oecumen. in Luca
[h] Hieron. de Script. Eccl. in Luca.
[i] Greg. orat 1 in Iulian.

A marryribus adnumerasse visus est, cùm ait: Non victimas pro Christo cæsas reueritus es? non magnos pugiles extimuisti, Ioãnem illum, Petrum, Paulum, Iacobum, Stephanum, Lucam, Andream, Theclam, eos qui & post illos & ante illos capitis sui periculo veritatem protexerunt: qui cum igni & ferro & belluis & tyrannis & præsentibus malis & denuntiatis, alacri animo, veluti in alienis corporibus, immò quasi corporum expertes dimicarunt?] Paulinus Nolanus[a] his item versibus ipsum nominat Martyrem:

Hic pater Andreas, & magno nomine Lucas
Martyr, & illustris sanguine Nazarius.]

Rursum Gaudentius[b] Episcopus Brixianus, qui claruit eodem quo Ambrosius sæculo, hæc habet: Horum quatuor habemus in præsenti reliquias, qui regnum Dei & iustitiam prædicantes, ab incredulis & iniquis occisi, Deo semper viuere operationum suarum virtutibus demonstrantur: Ioannes in Sebaste Palæstinæ, Thomas apud Indos, Andreas & Lucas apud Patras Achaiæ ciuitatem consummati referuntur.] De eodem hæc Nicephorus[c], breui compendio vitam illius describens: Lucas Antiochiæ, quæ est in Cœlesyria, ortus, medicus simul & pictor egregius, Thebis ad Paulum venit: atque ibi nuntio patrio errori remisso, ad Christum accessit: pro corporum curatione, animarum medicus factus, Euangelium suum Paulo præcipiente scripsit, atque itidem Acta Apostolorum. Cum Paulo autem Romæ cùm fuisset, in Græciam est reuersus, plurimosq́. ibi diuinæ doctrinæ & cognitionis luce illustrauit: & tandem à diuini verbi contemptoribus ex fructiferæ oleæ arbore suspensus, quòd aridi ligni, vnde crux fieret, copia nō esset, Deo spiritum commendauit, cùm octoginta (vt dicitur) annos natus esset, &c.]

[a] Paulinus epist. 12.
[b] Gaud. tractat. de dedicat. Basil.
[c] Niceph. lib. 2. c. 43.

VIII. COELESYRIAE AMBITVS.

C Sed hîc obiter præterisse nolumus. quòd siue hîc ex Nicephoro, siue alio auctore recitauimus in Martyrologio, positam Antiochiam in Cœlesyria; à quodam recēti Cosmographo nos esse reprehensos. Sed quòd eà ad verbum ex certis auctoribus exscripsimus, satis ad nostram excusationem esse posset. Verùm haud consenserimus, Nicephorum, vel alios id dicentes esse hallucinatos, sed tantummodò impropriè locutos, cùm satis exploratum sit, tum ex antiquis Cosmographis, tum ex diuinæ Scripturæ testimonijs, illam propriè dictam esse Cœlesyriam, quæ iuncta Phœniciæ montibus, Libano & Antilibano clauditur. Ceterùm (inquit Strabo[d]) nonnulli totam Syriam in Cœlesyros & Phœnices partiuntur.] & post multa: Tota itaque regio vltra Seleucidem in Ægyptum & Arabiam recedens, Cœlesyria appellatur: propriè ea quæ Libano definitur & Antilibano] hæc Strabo. Secundùm igitur illorum descriptionem non tantùm apud Nicephorum D legimus Antiochiam positam in Cœlesyria, sed & apud S. Hieronymum in libro de locis Hebraicis in Acta Apostolorum. Immò idem auctor, ùm ibidem agit de Cilicia, eam à Cœlesyria diuidi ait Amano monte.

[d] Strab. lib. 16.

IX. DE REBVS LVCAE RELIQVA.

Sed ad Nicephorum de Luca a ia addentem redeamus. Agit ibidem & de miraculis ad eius monumentum edi solitis, seque Christi, & sanctissimæ matris eius, necnon Petri & Pauli imaginibus ab eodem coloribus effigiatis. De translatione autem eius reliquiarum Constantinopolim, cuius meminit, agemus suo loco. Eadem de martyrio in olea consummato testatur Michaël Glycas[e] Græcus historicus; sed & de vnguento medico, quod ex membris eius scaturijt, quo etiam signo repertas reliquias eius tradit; eadem & Georgius[f] Cedrenus. Quid præterea de Luca dicamus, non habemus, nisi quòd Origenes[g] eumdem hunc esse Lucam cum Lucio, cuius Paulus meminit scribens ad Romanos, existimauit. Plura autem de eo superiùs.

[e] Glycas lib. 3. Annal.
[f] Cedren. in compen. hist.
[g] Orig. in ep. ad Rom.

X. DE AGRIPPINAE NECE.

E Hoc ipso anno Nero Imperator scelestissimum omnium facinus meditatus, vt Agrippinæ matri mortem inferret, naufragio id semel tentatum cùm non successisset, misso Aniceto liberto cum socijs, eam occidēdam curauit, mense Martio, festis Quinquatrijs. Reliquum verò anni tempus turpissimis est ab eo insumptum luxurijs. Sed hæc pluribus Tacitus[h]. Cumque (vt idem ait) publica adulatione, lætitia quoque publica omnium esset, vt de salute parta Imperatoris: fortasse ea ex causa accidit, vt Paulus in carcere iam insumpto biennio, vnà cum ceteris vinctis solutus vinculis, liber iuberetur abire.

[h] Tacit. lib. 14.

I. SEquitur annus Domini sexagesimus secundus, qui Consulatu Neronis quarto & A
a Tacit. Ann. lib. 14. Cossi notatus habetur in Fastis[a]: quo Festus Iudææ Præses in prouincia diem obijt,
cui successor à Nerone designatur Albinus[b], qui tamen nonnisi sequenti anno pro-
b Eusebius in Chron. fectus est in Iudæam. Quid interim Rex Agrippa de abrogatione & substitutione
c Ioseph. ant. lib. 20. c. 8. summi Pontificis egerit, Iosephus[c] sic scribit: Cæsar autem de Festi morte accepto
DE ANANO SENIORI ET EIVS FILIIS. nuntio, Albinum in Iudæam misit Præsidem. Rex verò Iosepho summo Pontifice
iusso priuatam vitam agere, sacerdotium eius dedit Anani filio, & ipse vocato Anano,
eodem quo pater nomine. Seniorem istum Ananum aiunt fuisse omnium felicissi-
mum, vt qui liberos habuerit quinque, omnes potitos summi Dei pontificio, cùm B
priùs ipse ad satietatem hac dignitate esset perfunctus: quod ad eam ætatem nulli an-
teà summorum Pontificum contigerat.] hæc Iosephus. Quod ad ipsum Ananum
d Ioseph. ant. lib. 18. c. 3. seniorem spectat: haud dubium est, ipsum illum esse quem idem[d] Iosephus à Quirino
Syriæ Præside substitutum ait in locum Ioazari, rursumque depositum à Valerio Grato
e Ioseph ibid. anno primo Tiberij[e]: sicque secundùm initam à nobis superiùs rationem de tempore
præfecturæ Quirini, inuenitur hic sedisse annos circiter quindecim: cui suffectus eius fi-
f Ioseph. ant. lib. 18. c. 6. & lib. 19. c. 6. lius Eleazarus nomine: rursumque alio tempore eiusdem Anani secundus filius Iona-
thas subrogatus est Caiphæ, cuius idem[f] auctor meminit: tertius verò dictus Theophi-
g Ioseph. ant. lib 19. c 15. lus summo etiam pontificatu[g] potitus est: eodemque perfunctum munere quartum
h Ioseph. ant. lib. 19 c. 6. filium Matthiam nomine, idem Iosephus[h] tradit: vltimo demum loco, quintus filius
eius Ananus iunior, de quo agimus, est subrogatus; de quo hæc Iosephus[i]: Iunior au- C
i Ioseph. ant lib. 20. c. 8. tem Ananus, qui hoc tempore pontificatum accepit; audax erat, & ferox ingenio, secta
k Niceph. lib. 2. c. 10. in fin. & alij eum secuti. Sadducæus; quod hominum genus apud Iudæos in iudicando est seuerissimum.] Ce-
tera autem quæ ad ipsum spectant, dicemus anno sequenti. Qui igitur tradunt[k] An-
nam, vt Caipham, malè periisse; quod ad seniorem Annam spectat, longè à Iosepho dis-
crepare noscuntur.

II. Sub iisdem Coss. Romanam vrbem varijs exagitatam prodigijs, vulgi opinione ma-
l Tacit. lib. 14. le interpretatis, testatur Tacitus[l]; quippe quæ tum ob ortum recentis cometæ, tum ob
fulmen illapsum in mensam Neronis; quasi certior reddita esset de eius morte, omnia
studia cōuertit in Rubellium Plancum, quòd ex Iulia gente per matrem originem duce-
ret: qui Neronis iussu solum vertere, & in Asiam proficisci coactus est. Hæc licet præter D
institutum à nobis posita videantur; tamen præterijsse noluimus, quo eiusmodi saltem
exemplo innotescat, quàm fallax & vanum plerumque esse soleat ex prodigijs huiusce-
modi futura prænoscere.

III. Eodem item anno (vt idem Tacitus narrat) nobilis in Asia vrbs Laodicea, cuius (vt
DE LAODICEA TERRÆMOTV PROSTRATA. vidimus) Paulus in epistola ad Colossenses ante biennium scripta meminit, tremore
terræ collapsa prosternitur: sed à ciuibus iterùm breui restituitur; nam opulentissima
erat. Eius namque diuitiarum occasione Ecclesiam ibi positam tepuisse, conqueritur
Dominus apud Ioannem[m], sic dicens: Et Angelo Ecclesiæ Laodiceæ scribe: Hæc dicit:
m Apoc. 3. Amen, testis fidelis & verus, qui est principium creaturæ Dei. Scio opera tua, quia neque
frigidus es, neque calidus. Vtinam frigidus esses, aut calidus: sed quoniam tepidus es, &
nec frigidus, nec calidus, incipiã te euomere ex ore meo. Quia dicis: Diues sum, & locu- E
pletatus, & nullius egeo: & nescis quia tu es miser, & miserabilis, & pauper, & cæcus, &
nudus. Suadeo tibi emere à me aurum ignitum probatum, vt locuples fias, & vestimen-
tis albis induaris, vt non appareat confusio nuditatis tuæ: & collyrio inunge oculos tuos
vt videas. Ego quos amo, arguo & castigo. Æmulare ergo, & pœnitentiam age.] Quod
autem suadet Laodicenos indui vestimentis albis, & emere aurum ignitum: alia ab illis
esse comparanda vestimenta, aliasque diuitias esse quærendas, diuersasque ab ijs quas Lao-
diceni ex pretiosis velleribus possiderent, insinuat. Facta enim videtur allusio ad ea,
n Strabo lib. 12. quæ in hæc verba de Laodicensibus scribit Strabo[n]: Loca quæ sunt circa Laodiceam,
oues alunt excellentes, non mollicie modò lanarum, qua etiam Milesijs præstant, sed et-
iam ad coruorum nigredinis ęmulum colorem, vnde amplos quoque habent redditus.]
Tradit idem auctor inferiùs, eadem loca esse terræmotibus vehementer obnoxia. Euse-
bius verò in Chronico, anno Neronis decimo, eiusmodi cladem Laodicensem ponit, ad-
ditque

A ditque non tantùm Laodiceam, sed & Hierapolim, necnon & Colossas eiusdem prouinciæ nobiles ciuitates terræmotu esse prostratas. At in his quæ sunt temporum, Tacito æquiùs assentimur.

IESV CHRISTI ANNVS 63.	PETRI ANNVS 19.	NERONIS IMP. ANNVS 7.

SEquitur annus Christi sexagesimustertius, Coss. C. Cæsonio Pæto & Petronio Turpiliano: qui Iacobi Iusti fratris Domini glorioso martyrio, vt nobilissimo monumento, insignis redditur. Rem adeò celebrem Iosephus Iudæus etiam suis ipsius scriptis egregiè testatam reliquit: quippe qui tanti ponderis Iacobi necem existimauit, vt ob tam infandum scelus, Iudæorum populum perditum, ciuitatem excisam, templum incensum, ac cetera denique mala illis obuenisse, fuerit opinatus. Sed quid ipse de Iacobo à Iudæis necato conscripserit, enarremus; sic enim ait [a]: Talis igitur cùm esset Ananus, *summus scilicet Pontifex*, audax, sæuus, ingenio ferox, & secta Sadducæus; tempus opportunum se nactum ratus, mortuo Festo, Albino adhuc agente in itinere, Concilium iudicum aduocat: statutumque coram eo fratrem IESV Christi Iacobum nomine, & vnà quosdam alios reos impietatis peractos, lapidandos tradit. Quod factum omnibus in ea ciuitate bonis & legum studiosis vehementer displicuit: missisque ad Regem clàm nuntijs, rogauerunt, mandaret Anano, ne quid tale posthac ageret: nam ne nunc quidem rectè egisse. Quidam etiam Albino occurrentes venienti ab Alexandria, docuerunt eum, non licuisse Anano sine ipsius consensu aduocare Concilium. Horum verbis ille persuasus, iracundè scripsit Pontifici, daturum sibi pœnas minitans: & Agrippa Rex eam ob causam post tertium mensem ablatum ab eo pontificatum Iesu Dannæi filio concessit.] hæc Iosephus. I.

[a] *Ioseph. anti. lib. 20. c. 8.*

DE IACOBI EPISCOPI IEROSOL. MARTYRIO

B … C (margin letters)

Sed antequam cetera antiquorũ scriptorum testimonia de nece Iacobi hîc inseramus: quod spectat ad temporis rationem, omnes pari consensione confirmant accidisse anno septimo Neronis Imperatoris: id Eusebius [b], S. Hieronymus [c], ac denique ceteri omnes pariter asseuerant. Eusebius enim Olympiade ducentesima decima, anno primo, & Neronis imperij septimo, hæc ait: Iacobus frater Domini, quem omnes Iustum appellant, à Iudæis lapidibus opprimitur: in cuius thronum Simeon secundus summittitur.] hac igitur ratione eum sedisse oportuit non annis triginta (vt complures dixerunt) sed vigintinouem tantummodò: quippe qui anno trigesimoquarto, quo & Dominus passus, eius Ecclesiæ est institutus Episcopus.] Error insuper in notâ numeri apud Nicephori Chronicon irrepsisse videtur; dum loco annorum vigintinouem, vigintisex sedis Iacobi notati habentur. At nec prætermittimus hîc etiam confutare illorum sententiam, qui vt quoquo modo defenderent epistolam Clementis Romani ad Iacobum fratrem Domini inscriptam, & monstrare possent Iacobum hunc etiam post Petrum fuisse superstitem, affirmarunt contra sententiam omnium asserentium eum consummasse martyrium anno Neronis septimo, annos sedis Iacobi non esse numerandos ab anno passionis Christi, sed ex quo facta est in prouincias Apostolorum discessio, nempe vt dicebat Apollonius [d]) à duodecimo anno post IESVM passum. Sed hæc omnia non tantùm Eusebij, Hieronymi, & aliorum testimonio confutantur, verùm ipsius quoque Iosephi: qui dum ait, tunc occisum fuisse Iacobum, cùm Albinus veniret in prouinciam; cumque eiusdem testificatione probetur, ante annos septem & menses quinque ab obsidione Ierosolymorum Albinum fuisse in eo magistratu (quod idem scribit de bello Iudaico [e]) planè certum est, hoc anno Iacobum Iustum esse martyrio coronatum. Ceterùm Epiphanius [f] licet ad decrepitam ætatem Iacobum peruenisse testetur, nempe ad annos nonagintasex: tamen post ascensionem Saluatoris vixisse tradit annis plus minùs vigintiquatuor. Sed & de ætatis annis ipsius quoque fides redditur dubia; cùm haud facile cuipiam persuaderi possit, Iacobum fratrem Domini tempore passionis Christi egisse annum ætatis septuagesimumsecundum, & ante annos quinque (quod falsum est) martyrium consummasse. II.

[b] *Euseb. in Chron.*
[c] *Hieron. de Script. Eccl. in Iacobo.*
[d] *Apud Euse. lib. 5. c. 17. in fine.*
[e] *Ioseph. de bell. Iud. lib. 7 c. 12.*
[f] *Epiph. hære. 78.*

TEMPVS SEDIS IACOBI.

Quæ autem post Iosephum de Iacobi martyrio Hegesippus & Clemens Alexandrinus III.

nus conscripserint, Eusebius[a] simul colligens narrat his verbis: Iudæi ergo cùm Pau- A
lus prouocasset ad Cæsarem, & ad vrbem Romam à Festo missus esset; spe penitus, qua Concilium in eius necem comparassent, excidentes, in Iacobum fratrem Domini, cui ab Apostolis sedes Ierosolymitana delata fuit, omnem suam maleuolentiam conuertunt: contra quem ea scelera, quæ sequuntur, comparata fuere. Primùm illum in medium adducunt; & vt fidem Christi coram omni populo deneget, vehementer solicitant. Verùm cùm præter omnium opinionem liberiori ore voceque quàm expectarent, præsente vniuersa multitudine, Filium Dei Saluatorem & Dominum nostrum Iesum ingenue & fidenter confessus fuisset: hominis testimonium (nam propter summum sapientiæ & pietatis studium, quod in vita assiduè excoluerat, ab omnibus iustissimus putabatur) ampliùs tolerare non poterant. Eum igitur tum neci dant, cùm ad illud facinus impunè obeundum, interregni opportunitatem arripuissent. Quippe Festo per id B
tempus mortuo, summa rerum in Iudæa administratio principe & gubernatore penitus erat destituta. Ceterùm quamquam Iacobi necis ratio & modus ex verbis Clementis suprà citatis satis constare poterit (qui à templo præcipitatum, ac fullonis vecte percussum, mortem oppetiuisse narrat) Hegesippus tamen Apostolorum ætati proximè succedens, in quinto historiæ suæ libro, ea quæ ad illum spectant, accuratissimè tradit ad hunc modum.

[a] Euseb. hist. lib. 2. c. 2.

IVDAEORVM IN IACOBVM ODIVM.

IV. Iacobus frater Domini, qui à Saluatoris temporibus ad nostram vsque ætatem Iustus (Iacobi enim nomine multi donati erant) ab omnibus appellatus fuerat, Ecclesiæ administrationem vnà cum ceteris Apostolis suscepit. Hic ab vtero matris suæ sanctus fuit; vinum & siceram non bibit; animalium carnibus se abstinuit: nouacula caput eius numquam rasum fuit, neque corpus oleo perunctum, aut balneis lotum. Huic vni licebat C
in Sancta sanctorum ingredi: vestibus enim vtebatur non laneis, sed lineis dumtaxat. In templum solus intrare solitus est, atque ibi genibus humi positis, pro populi peccatis veniam postulare: cuius genua, quòd tam assiduè, tum ad Deum augustè sanctèque adorandum, tum ad veniam precibus populo exposcendam, procumbebat, cameli instar tuberculis contractis obduruerunt. Qui propter singularem iustitiæ præstantiam, Iusti, & Obliæ (quod Latinè, populi præsidium dici potest, & iustitia) nomen, sicut Prophetæ de eo memorant, inuenit. Quibusdam igitur ex septem sectarum fautoribus in populo sparsarum, & à me in historia antè declaratarum, ab eo sciscitantibus, quodnam esset ostium Iesu? respondit, Iesum esse Saluatorem. Ex quorum numero nonnulli crediderunt quòd Iesus esset Christus. Sectæ autem supradictæ, neque carnis resurrectionem fore, neque vllum venturum, qui cuique sit pro his quæ rectè aut secùs gesserit in D
vita, mercedem redditurus, omnino crediderunt. Verùm, quotquot crediderunt, Iacobi prædicatione & hortatu crediderunt.

INSTITVTVM VITAE IACOBI.

V. Ergo cùm plerique etiam ex principibus viris fidem essent amplexati: nonnulli ex Scribis, Pharisæis, & reliquis Iudæis tumultuari, atque adeò vociferari cœperunt, quòd vniuersus ferè populus Iesum existimabat verum esse Christum. Qui etiam ad Iacobum profecti, sic eum compellarunt: Te obnixè oramus, vt quoniam populus fide in Iesum, perinde ac si verè esset Christus, collata, in grauem errorem delapsus est, eum ab hac opinione auoces: atque vt omnes etiam, qui hodie ad festum diem Paschatis celebrandum conuenerunt, de Iesu rectè vereque erudias, te etiam atque etiam obtestamur: tibi enim omnes fidem adhibemus; nec nos solùm, sed tota multitudo perhibet testimonium, quòd iustus sis, quodque personam non respicias. Persuadeas igitur populo de Ie- E
su, ne erret: etenim & vniuersus populus & nos omnes tibi credimus. Idcircò statue te ipsum super pinnam templi, vt de superiori loco cunctis perspicuus sis, atque adeò tua verba à tota multitudine facilè & sine impedimento audiantur. Propter festum namque Paschatis, non solùm omnes Iudæorum tribus, sed multi etiam ex Gentibus conuenerant. Proinde Scribæ & Pharisæi, quos suprà posuimus, Iacobo supra pinnam templi collocato cœperunt exclamare & dicere: O Iuste, cui meritò omnes debemus fidem adiungere: quoniam populus Iesum crucifixum imitando aberrauit; tu idcircò nobis cómonstra, quod sit ostium Iesu crucifixi. Qui clara voce sic respondit: Quid me interrogatis de Iesu filio hominis? Ipse sedet in cælo à dextris magnæ virtutis & potentæ Dei, & in nubibus cæli venturus est.

IACOBI GLORIOSA CONFESSIO.

VI. Atque cùm multi plenè essent persuasi, & ob Iacobi testimonium Deum laudibus in

A cælum ferrent, dicerentque Osanna filio Dauid: Scribæ & Pharisæi de integro cœperunt primùm ita inter se colloqui: Malè certè & infeliciter cecidit, vt istud testimonium nostra opera Iesu tribueretur. At conscensis gradibus, illum deijciamus præcipitem: vt homines inde preterrefacti, nullam fidem eius doctrinæ adhibeant. Deinde clamare, ac dicere: O o, Iustus etiam errauit. In quo eloquia sacra apud Sapientiam [a] scripta planè expleta fuere: Tollamus è medio Iustum, quoniam nobis molestiæ est & incommodo. Quocircà fructus operum suorum comedent. Tandem ergo adolescentes Iustum præcipitem dederunt: dixeruntque ipsi inter se, Iacobum Iustum obruere oportere lapidibus. Et quoniam deiectus in præceps, non statim mortem obijt, sed vultu sursum sublato, genibusque flexis dixit, Obsecro Domine Pater, da illis veniam, nesciunt enim quid faciant: cœperunt saxa in eum conijcere. Cumque lapidibus illum obruere pergerent, vnus

[a] Sapien. 2.

IACOBVS IN PRAECEPS AGITVR.

B ex sacerdotibus ex filijs Rechab, filij Rechabim, qui sunt Ieremiæ testimonio commendati, voce emissa contentiùs dixit: Quid agitis? Iustus pro vobis Deum deprecatur.] hominem verò qui hæc dixit, fuisse Simeonem eius nepotem ex sorore, filium Cleophæ, tradit Epiphanius [b]. Prosequitur Eusebius: Attamen vnus ex illis, qui fullo erat, arrepto vecte, quo vestes solebat premere, in caput Iusti impegit. Ita vitam beato & felici martyrij cruciatu affectus afflictusque amisit. In quo loco prope templum, vbi columella eius nomine inscripta adhuc manet, corpus tumulo mandatum est. Iste Iacobus tum Iudæis, tum Græcis carus & incorruptus fuit testis, Iesum verè fuisse Christum. Non multo pòst Vespasianus Iudæam obsedit, Iudæosque redegit in seruitutem. Hæc Clementis historiæ mirè consentiētia Hegesippus vberiùs pleniusque explicauit.] hucusque Eusebius de nece Iacobi ex dictis auctoribus.

[b] Epiph. hæresi 78.

C Quod verò ad sepulchrum eius spectat, hæc addit S. Hieronymus [c]: Eius sepultura titulum vsque ad obsidionem Titi, & vltimam Hadriani, notissimum habuit. Quidam è nostris in monte Oliueti eum putarunt conditum: sed falsa eorum opinio est.] Addit post hæc Eusebius, Iudæorum testimonio facilè creditum ac diuulgatum, eius execrandi facinoris causa talia tantaque obuenisse, quæ post hæc secuta sunt mala: immò & Iosephi idem hæc addit verba: Iudæis quidem ad scelus vindicandum in Iacobum Iustum fratrem Domini, qui dicitur Christus, ab illis admissum (illum namque iustitiæ facilè primas ferentem impiè neci dederunt) istæ obuenere calamitates.] Citat & Origenes [d] eiusmodi Iosephi de Iacobo testimonium in hæc verba, agens contra Celsum: Iosephus enim, etsi minùs in Christum credidit, causam tamen conquirens Ierosolymitani excidij, & cur esset templum deletum; cùm debuisset dicere, conspirationem quam Iudai-

VII.

[c] Hieron. de Script. Eccl. in Iacobo.

IVDAEORVM MALA EX NECE IACOBI ADVENISSE CREDITA.

[d] Orig. contra Cels. lib. 1.

D cus populus aduersus IESVM fecisset, fuisse omnium causam, & quia Christum per Prophetas iam denuntiatum sustulerant: ipse verò tamquam inuitus, haudquaquam longè à vero aberrans, eò inquit hæc accidisse Iudæis, vt Iacobus Iustus ille vindicaretur, qui IESV & frater esset, qui dictus est Christus: hunc enim, cùm esset iustissimus, trucidarunt: & sanè non magis ob hanc sanguinis propinquitatem, quàm ob morum similitudinem, & sermonis mutui cum IESV commercium, vt Iustus diceretur, effectum est. Si igitur ob Iacobi gratiam Ierosolymorum desolationem contigisse Iudæis ille affirmat: cur non æquiùs fuerit fateri, ob Christum id factum fuisse, cuius Diuinitatem tam multi hominum conuentus testificantur?] hæc Origenes. Sed cur Iacobi neci potiùs quàm Christi tributa fuerit Ierosolymitana clades; illam causam fuisse putamus, quòd haud diu post necem Iacobi cœperunt de venturis malis diuinitus ostendi prodi-

E gia; quibus illi perterriti, ea recentiori sceleri adscribebant. Agemus autem paulo inferiùs de singulis suo loco.

Sed quod ad eumdem Iacobum spectat: præter illa quæ de eius vitæ sanctitate à Iosepho, Clemente, Hegesippo, & Eusebio sunt recitata; S. Epiphanius [e] ijsdem consentiens, æquè affirmat, permissum illi fuisse ob egregiam spectatamque omnibus virtutem ingredi in Sancta sanctorum semel in anno: additque [f] ipsum semper virginem permansisse: putauitque hunc illum fuisse, qui relicta sindone, nudus passionis Christi tempore aufugit: hæc idcircò opinatus, quòd eum lineam sindonem semper induere solitum, dicti auctores affirment. sed de his superiùs pluribus actum est. Tradit prætereà, nudis pedibus incedere consueuisse: insuper siccitate magna instante, eleuantem ad cælum manus, Deum precatum esse, ac mox pluuiam impetrasse. hęc ille & alia multa. S. Hieronymus [g] de eodem hæc habet: Vir fuit tantæ sanctitatis & rumoris in populo, vt fimbriam

VIII.

DE MIRA IACOBI SANCTITATE

[e] Epiph. hæresi 29.

[f] Epiph. hæresi 78.

[g] Hieron. in epist. ad Gal. c. 1 in fine.

[a] *Chrysost. in Mat. hom. 5.*

briam vestimenti eius certatim cuperent attingere.] Chrysostomus[a] addit etiam, non A tantùm eius genua, sed & frontem ob iugem in pauimento prostrationem callo obductam fuisse. Sunt de eo alia fermè innumera Patrum elogia, quæ breuitati consulentes omittimus, cùm præsertim de eo superiùs nonnihil sit dictum. Sed his omnibus hîc de Iacobo addimus, ista legi in Thalmud Ierosolymitano, in Sciabath capite decimoquarto: Rabbi Eligazer filio Dama colubri morsu ægrotante, venisse ad eum Iacobum è castello Samma, vt in nomine Iesu fabri eum curaret: sed à Rabbi Ismaële prohibitum. cumque contra eum obniteretur ipse Eligazer, affirmans id fieri potuisse, inter altercandum, serpente veneno, coram ipso Ismaele extinctus est; qui tunc exclamauit, hæc dicens: O te felicem filium Dama, qui ex hoc mundo in pace migrasti, nec transgressus es materiam sapientum!] hæc ibi: eadem quoque leguntur in Thalmud Babylonico de Idololatria capite secundo, in omnibusque enarratis similia, nisi tantùm quòd castelli nomen B non Samma, sed Sauania nominatum habetur. Porrò alijs in locis eiusdem Thalmud Babylonici, cùm mentio habetur de Iacobo, semper nominatur discipulus Iesu fabri, contemptus gratia: eadem quoque apud Rabbi Salomonem leguntur: vt iure credatur hic fuisse Iacobus Apostolus, de quo agimus, Ierosolymorum Episcopus, qui peregrinantibus in diuersas prouincias ceteris Apostolis, ibi remansit.

IX.

DE EPISTOLA IACOBI.

[b] *Euseb. hist. lib 2. c. 22. in fine.*

Reliquit Iacobus Ecclesiæ Dei & illud insigne sui Apostolatus monumentum, nempe epistolam ad duodecim Tribus, quæ erant in dispersione: de qua hæc Eusebius[b]: Ab eo prima epistolarum, quæ Catholicæ nominantur, dicitur scripta esse. Illud tamen minimè præterire decet, quòd licet à quibusdam tamquam adulterina & minimè germana propterea iudicetur, quòd non adeò multi ex veteribus illius epistolæ, sicut nec eius quæ dicitur Iudæ, quæ etiam in septem Catholicarum epistolarum numero ponitur, vllam C omnino mentionem faciunt: tamen nos istas cum reliquis in quamplurimis Ecclesijs publicè receptas approbatasque cognouimus.] hæc Eusebius. Hieronymus[c] etiam ab eodem Iacobo eam esse scriptam epistolam testatur, sic dicens: Vnam tantùm scripsit epistolam, quæ de septem Catholicis est.] at quid de ea aliqui senserint, mox subdit: Quæ ipsa ab alio quodam sub nomine eius edita asseritur, licet paulatim tempore procedente obtinuerit auctoritatem.] hæc Hieronymus, declarans tam suam quàm aliorum de epistolæ Iacobi auctoritate sententiam. Quæ cùm adeò clara atque etiam patentia habeantur: miratus sum Nouatorum mentis stupiditatem, qua volunt Hieronymum dixisse Iacobi epistolam alterius cuiuspiam esse potiùs, sed ex tempore obtinuisse auctoritatem. Quis non videat, hac perperàm facta interpretatione, Hieronymum hisce tribus verbis D ipsum contrarium sibi constitui; quippe qui dixerat à Iacobo scriptam epistolam, indeque mox ab alio eius nomine addat esse compositam, & à tempore obtinuisse auctoritatem? At quod ait, Asseritur, quid aliud, quàm aliorum esse opinionem insinuat? Sed & si quis velit, vltima illa verba: Licet paulatim tempore procedente obtinuerit auctoritatem] non ex aliorum, sed sancti Hieronymi sententia esse dicta: nihil præiudicij his affert quæ ab eodem priùs dicta fuerant, eam à Iacobo esse conscriptam: nimirum, vt quæ priùs esse Iacobi, traditione ferebatur, sic à tempore obtinuerit (vt ait) auctoritatem, vt eadem ratione suadente, demum canonicæ Scripturæ monumentis fuerit consignata. An dubitandum est de Hieronymi sententia, sæpiùs eam Iacobi esse testantis? nam in epistola ad Paulinum[d] eamdem absque aliqua ambiguitate Iacobo tribuit, idemque aduersus Pelagianos agens[e]: Iacobus, inquit, Apostolus scribit: Si iudicas legem, &c.] & suprà[f]: E Nónne Iacobus Apostolus scribit: Qui in vno offendit, &c.]

[c] *Hieron. de Script. Eccl. in Iacobo.*

[d] *Epist 103*
[e] *Hier aduer Pelag lib 2.*
[f] *Idem lib 1 aduer. Pelag.*

X.

[g] *Tertul. adu Iud c. 2*
[h] *Orig. hom 7 in Iosue*
[i] *Epiph in Ioan Episc. Ierosol.*
[k] *Hieron in præf. in Iudith.*

Ex antiquis autem, quorum extant scriptorum memoriæ, Tertullianus[g] citasse reperitur eamdem Iacobi epistolam, Cyprianus itidem, necnon Origines[h], atque recentiores Epiphanius[i] certè dum eam citat, non satis sibi visus est Iacobum, qui eam scripsit, nominasse; sed & Apostolū, & fratrem Domini, vt quis esset auctor, certiùs significaretur, adiecit. Si insuper ex iudicio vniuersalis Ecclesiæ antiquioris institutionis res agitur; Concilij Nicæni calculo eam fuisse probatam & cognitam vt Iacobi germanam, quis poterit dubitare? Nam si (quod aliàs diximus auctoritate Hieronymi[k]) in eo catalogus scriptus est librorum canonicorum: certè ibi adnumeratam esse epistolam Iacobi, firmam fidem facit Athanasius, qui cùm interfuisset Nicæno Concilio, texens Synopsin omnium Scripturarum sanctarum, eiusdem epistolæ Iacobi meminit: quod certè non præsumpsisset, si secùs in Nicæna Synodo actum esset; sicut nec Patres, qui in diuersis Concilijs

A cilijs congregati, contrarium ab his quæ Nicææ statuissent Patres, aliquid tentasse dicendi sunt, dum & ipsi eamdem epistolam Iacobi nouerunt esse legitimam: prout fecisse certum est Damasum in Romano Concilio, in quo damnata est hæresis Apollinaris, vt habetur in Collectione Cresconij; itemque Gregorium Nazianzenum [a], Innocentium Papam [b], Augustinum [c], Cassiodorum [d], Isidorum [e], ac denique ceteros omnes qui posteà intexuerunt canonicorum scriptorum catalogum, quorum meminimus, cùm superiùs egimus de Pauli epistola ad Hebræos.

[a] Nazianz. in carm. de lib. canonic. [b] Inn. epist. 2. [c] Aug. de doct. Christ. l. 2. c. 8 [d] Cass. instit. diuin. lect. [e] Isid. l. orig.

XI. Videas insuper ac perfacile recognoscas Apostolicum characterem in ipso eius ingressu, cùm eamdem fere præseferat inscriptionem, quę ponitur in epistola data à Ierosolymitano Concilio, cui idem Iacobus interfuit, & pars eius magna fuit, ad Ecclesiam Antiochenam; cùm in eadem, sicut in Iacobi epistola, qui scripserunt, salutem impertiunt. Vi-
B deas etiam (sicut loci & temporis ratio postulabat) ad confutandam Simonis hæresim, quæ præsertim Samariæ, non longè ab vrbe Ierosolymitana, infelici germine (vt Iustinus testatur) coalescens, in dies magis grassabatur, ab eodem Apostolo summa prudentia multa dicta; dum in ea [f] plurimùm in operum commendatione versatur, sine quibus fidem esse prorsus inanem affirmat. Nam (quod & superiùs dictum est, dum de erroribus Simonis narratio est instituta) prædicabat ille fidem satis esse, nec operibus esse opus. Sed hic iterùm Irenæi [g] hæc de eo testantis verba opportunè reddamus. ait enim: Hi qui in eum & Selenem eius spem habebant, & vt liberos agere quæ velint: secundùm enim ipsius gratiam saluari homines, sed non secundùm operas iustas.] hęc Irenæus de Simone mago, qui dicebat se ipsum esse Christum, qui pati visus est Ierosolymis; cuius hæresim Iacobus sua epistola egregiè confutauit.

IACOBI EPISTOLA CONTRA SIMONIS HAERESIM

[f] Iacob. 2. [g] Iren. lib. 1. c. 20.

C XII. Qui nec ob id hæc de operibus dicens, aduersatur Paulo [h] ad Romanos scribenti, atque dicenti hominem ex fide sine operibus iustificari. Egregiè enim Augustinus [i] Iacobum cum Paulo conciliat; vt non sit nobis in his ampliùs laborandum. Sanè de eadem opinione tempore Apostolorum exorta, qua Simon & gregales eius dicerent satis esse ad salutem, fidem sine operibus, hæc Augustinus [k] post multa: Quoniam ergo hæc opinio tunc fuerat exorta; aliæ Apostolicæ epistolæ Petri, Ioannis, Iacobi, Iudæ, contra eam maximè dirigunt intentionem, vt vehementer astruant fidem sine operibus nihil prodesse: sicut etiam ipse Paulus non quamlibet fidem, qua in Deum creditur, sed eam salubrem planeque Euangelicam definiuit, cuius opera ex dilectione procedunt: Et fides, inquit, quæ per dilectionem operatur.] hęc Augustinus. Iure ergo aduersus fluuium carnis libertate latè fluentem agentes Apostoli, ac Iacobus præsertim, fortissimum oppo-
D suerunt aggerem. In quos enim campos non exundasset ea malè accepta viuendi libertas, si scelestis quibuscumque absque labore, perinde ac vilissima merces, sic esset prostituenda potiùs quàm præstanda felicitas; cùm longè aliter Apostolica prædicatio laboribus, & ærumnis, & mille denique mortibus (vbi postularet occasio) cælestem gloriam proponeret comparandam? Habeant hunc sibi ipsis auctorem & patrem (quod iterùm dico) Nouatores hæretici nostri temporis, atque tanto principe glorientur, hæresiarcha primario, & perditissimo impostore.

[h] Rom. 3. [i] August. in Psal. 31. [k] Aug. de fide & oper. c. 14.

CVR IACOBUS OPERVM INCVLCARIT NECESSITATEM.

XIII. Sed quod spectat ad diuinitus tradita Sacramenta, eorumdemq. Apostolicam traditionem: idem Iacobus de inungendis ęgrotantibus oleo sancto, eadem epistola hęc tradit his verbis [l]: Infirmatur quis in vobis? inducat presbyteros Ecclesiæ, & orent super eũ, vngentes eum oleo in nomine Domini: & oratio fidei saluabit infirmum, & alleuiabit eum
E Dominus: & si in peccatis sit, remittentur ei.] Apostolos etiam Christi tempore consueuisse infirmos vngere, & sic restituere sanitati, testatur Marcus his verbis [m]: Eũtes prædicabant vt pœnitentiam agerent: & dæmonia multa eijciebãt, & vngebant oleo multos ægrotos, & sanabãt.] Nullum certè Prophetarum, vel aliorum sanctorum virorum antehac vsum esse oleo ad inungendos & curandos infirmos, vsquam inuenimus: adeò vt manifestè appareat eiusmodi institutionem à Christo Domino nostro sumpsisse originem. Porrò vnctionis, quæ ad curandos infirmos à Christianis adhiberi consueuit, duplex genus reperitur; alterum, quod ab Episcopo solemniter benedicitur, & per presbyteros ministratur infirmis; quod cùm & vim habeat dimittendi peccata, Sacramentum dictum à maioribus habetur, nec alijs quàm Fidelibus, sicut cetera Sacramenta, tribui solet: alterum verò, quòd passim à quibuscumque Fidelibus ad sanandos quoscumque ægrotos, supra vim naturalem diuina adiuuante gratia, adhiberi solitum fuit, cuius tamen nulla sit

[l] Iacob. 5. [m] Mar. 6.

DE OLEO SANCTO IN FIRMORVM.

virtus sacramenti, sed quòd contineret virtutem, quam fides vel merita dantis vel susci- A
pientis, præuia benedictione signo crucis impertita, soleant impetrare. Horum alterum
in Iacobo, in Marco alterum testatum habetur.

XIV. Quod verò ad prius vnctionis genus spectat; sacramentum esse à maioribus nuncupa-
tum, satis ea quæ scripta sunt ab Innocentio Romano Pontifice [a] ad Decentium, mon-
strant, cùm ait: Sanè quoniam de hoc sicuti de ceteris consulere voluit dilectio tua, adie-
cit etiam Cælestinus filius meus diaconus in epistola tua, esse à tua dilectione positum il-
lud, quod in beati Apostoli Iacobi Epistola conscriptum est: Infirmatur quis in vo-
bis, &c. quod non dubiú est de Fidelibus ægrotantibus accipi vel intelligi debere, qui oleo
sancto chrismatis peungi possunt; quo ab Episcopo confecto, non solùm sacerdotibus,
sed omnibus vti Christianis licet in sua aut suorum necessitate inungendo.] hæc ille:
quæ passiuè accipi debere, idemque esse ac si diceret, Quilibet Christiani eo possunt in- B
ungi, eiusdem Innocentij verba declarant, cùm subdit per presbyteros debere admini-
strari, vel per Episcopum, si velit, sic dicens: Ceterùm illud superfluum videtur adiectum,
vt de Episcopo ambigatur, quod presbyteris licere non dubium est. Nam idcircò de pre-
sbyteris dictum est; quia Episcopi alijs occupationibus impediti, ad omnes languidos ire
non possunt. Ceterùm si Episcopus aut potest, aut dignum ducit aliquem à se visitan-
dum, & benedicere & tangere chrismate sine cunctatione potest, cuius nempe est ipsum
chrisma conficere. Nam pœnitentibus istud infundi non potest, quia genus est sacramen-
ti: nam quibus reliqua sacramenta negantur, quomodo vnum genus putatur posse con-
cedi?] hucusque Innocentius, non quidem ex aliqua recenter oborta institutione, sed
secundùm ea quæ à maioribus tradita accepisset. C

XV. Diuinam planè virtutem ex sacerdotali benedictione oleum consequi, Cyrillus Iero-
solymitanus [b] pluribus docet. Augustinus [c] item de oleo spirituali, nempe sacramento,
hæc ait: Oleum enim visibile in signo est, oleum inuisibile in sacramento est. Oleum
spirituale intus est, oleum visibile exteriùs est.] & qui alibi tam egregiè hæc de oleo san-
cto infirmorum testata reliquit, sic dicens [d]: Quoties aliqua infirmitas superuenerit, cor-
pus & sanguinem Christi, ille qui ægrotat, accipiat; ac inde corpusculum suum vngat:
vt illud quod scriptum est, impleatur in eo: Infirmatur quis in vobis, &c. Videte, fra-
tres, quia qui infirmitate ad Ecclesiam cucurrerit, & corporis sanitatem recipere, & pec-
catorum indulgentiam merebitur obtinere. Cùm ergo duplicia bona possint in Eccle-
sia inueniri: quare per incantatores, & aruspices, & diuinos, vel sortilegos multiplicia
sibi mala miseri homines conantur inferre?] hucusque Augustinus. At quis dixerit D
commune fuisse oleum quod post sacramentum corporis & sanguinis Christi infirmans
acciperet ab Ecclesia, ex quo non tantùm bonam valetudinem, sed & remissionem
peccatorum consequeretur? Arbitror tamen communi vsu eiusmodi sacramentum
idcircò dictum Extremam vnctionem, non quòd in extremis posito tantùm debeat im-
pertiri, cùm dicat Apostolus: Infirmatur quis in vobis, &c.] sed quòd post peccatorum
confessionem & acceptam Eucharistiam, nouissimum sacramentorum homini Chri-
stiano conferri soleat. In eamdem quoque sententiam Cyrillus [e], admonens suos ne in
curandis morbis à magis implorarent auxilium, hæc addit: Mementote & eius qui dicit:
Infirmatur quis in vobis? inducat presbyteros Ecclesiæ, orent super eum, vnguentes ip-
sum oleo in nomine Domini, &c.] Meritò igitur impudentium ora Nouatorum occlu-
sit S S. Concilium Tridentinum, his verbis eos condemnans [f]: Si quis dixerit Extremam E
vnctionem non esse verè & proprium sacramentum à Christo Domino nostro institu-
tum, & à Iacobo Apostolo promulgatum, sed ritum tantùm acceptum à Patribus, aut
figmentum humanum; anathema sit.]

XVI. Quod verò ad alterum vnctionis genus spectat: commune illud potiùs, aliqua tamen
benedictione sanctificatum, quàm sacramentum dici posse videtur: quandoquidem
non ad infirmorum dimittenda peccata, & inuisibilem gratiam consequendam fuerit
institutum, & à quolibet Christiano in nomine Christi, & in quemlibet, etiam à fide
alienum, ad sanitatem corporis consequendam sit solitum adhiberi. Eiusmodi planè
erat, quod ad curandos morbos per Proculum Christianum administrari solitum scribit
Tertullianus [g]. Erat & id genus, quo sanctissimi Ægypti monachi ad sanitates impar-
tiendas (quod scribit Sozomenus [h], & ante ipsum Ruffinus [i]) vti consueuerant: de
eodem Seuerus in Martino, S. Hieronymus in Hilarione, & alij qui res gestas sanctorum
scripsere,

Marginal notes: [a] Innoc. epist. 1. c. 8. — SACRAMENTVM VNCTIONIS. — [b] Cyril. Cat. myst. 5. — [c] August. in Psal. 44. — [d] August. de Temp. serm. 215. — QVID CONFERAT HOC SACRAMENTVM. — [e] Cyril. lib. de ador. in spir. citat eũ Anastasius Nican. q. 23 — [f] Conc. Trid. sess. 14. can. 1 — DE OLEO AD MIRACVLA ADHIBERI SOLITO. — [g] Tertul. ad Scapul. c. 4. — [h] Sozom. hist. li. 6. c. 20. 29. — [i] Ruffin. hist. lib. 2. c. 4.

A scripsere, frequentissimè meminere. Solitum erat eiusmodi, sicut aliæ species ad humanum vsum comparatæ, precibus præscriptis sanctificari (nam & apud Clementem [a] scripta habetur benedictio aquæ & olei) sicque signo tantùm crucis illud benedixisse, & in nomine sanctissimæ Trinitatis sanctificasse, atque ægrotantibus admouisse sufficeret. Insuper & oleum sacrarum lampadum, quæ ad martyrum sepulchra ardere solitę essent, ad morbos curandos, aliaque edenda miracula virtutem sæpiùs esse diuinitus consecutum, quæ superiùs ex Theodoreto sunt dicta & al js, plenissimam fidem faciunt, atque satis superque demonstrant. Sed de his hactenus.

[a] Clem. Constit. l. 8. c. 35

Extat ab eodem Iacobo suæ Ecclesiæ tradita sacrificij forma, nempe Missa. Idque non ex apocryphis testatum referimus, sed maiorum auctoritate: certè si quis cum ijs conferat quæ Cyrillus [b] eiusdem Ecclesiæ Ierosolymorum Episcopus in suis Mystagogicis orationibus habet, planè cognoscet ea ab ipsa Iacobi Missa esse accepta: vt illud quod sacerdos alta voce diceret: Sursum corda] & quæ de immensa gloria Dei præfari soleat ante sacra mysteria, vel quòd idem diceret: Orate pro viuis & defunctis. deq. eo quod inclamaret diaconus ante sumptionem diuinorum mysteriorum: Osculamini inuicem in osculo sancto.] atque ea accepturis, illud intonaret: Sancta sanctis.] & de populo respondēte: Vnus est sanctus, &c.] ac rursum quòd cantores inter sumptionem sacræ Eucharistiæ, illud Psalmi trigesimitertij concinerent: Gustate, & videte quoniam suauis est Dominus] & alia huiusmodi. Quæ omnia idem Cyrillus non aliunde quàm ex Iacobi Liturgia cognoscitur accepisse. Sed illud accidit (quod etiam apud Latinos factum esse constat vt in sacratissima Missa alijs superadditis precibus, alijs verò breuiori summa contractis, ritibusque nonnihil auctis aut mutatis, rei tamen substantia integra permanente, paulò diuersior ab illa pristina habeatur. Sed hæc satis.

XVII. DE MISSA IACOBI

B

[b] Cyril. mystag. 5.

C

At de rebus Romanorum pauca attingamus. Hoc eodem anno rebellantes, iustis tamen (vt videbatur) ex causis, Britanni per Paulinum Suetonium iterùm profligantur, occisaque sunt ex eis in bello ad octoginta millia virorum: sed æmulantium magistratuum inuidia hostibus fuit magnopere adiumento; nimirum cùm misso qui succederet Suetonio, in ignauos est translata militia. Hæc pluribus Tacitus [c].

XVIII. DE BRITANNIS VICTIS

[c] Tacit. lib. 14.

IESV CHRISTI ANNVS 64.	PETRI ANNVS 20.	NERONIS IMP. ANNVS 8.

D

QVi modò sequitur Christi Domini annus sexagesimusquartus, qui & numeratur imperij Neronis octauus, Coss. P. Mario Celso & L. Asinio Gallo, Marcus Euangelista primus Alexandrinæ Ecclesiæ Episcopus glorioso martyrio vitæ finem accepit. Auctor est enim S. Hieronymus [d], ipsum octauo Neronis anno ex humanis esse sublatū. Successisse illi Anianum sequenti anno, tenuisseque eam sedem annos vigintiduos, Eusebius habet in Chronico; sed in historia [e] hæc verius: Octauo anno imperij Neronis, Anianus vir tum Deo propter pietatem carus, tum in omnibus rebus admirabilis, primus post Marcum Euangelistam in ministerium Ecclesiæ Alexandrinæ successit.] Sed de Aniano alibi. Tam igitur Eusebij quàm Hieronymi testimonio erroris arguuntur, qui dixerunt [f] Marcum sub Traiano martyrium subijsse. At quoniam Hieronymus de exitu Marci agens, de martyrio ne verbum quidem: nonnullos scimus dubitasse, an martyrio fuerit vita functus. Sed cùm antiquum Romanum Martyrologium, tum etiam vetus Græcorum Menologium eum occubuisse martyrio æquè testantur: dumque huic veritati adstipulatur Gelasius [g], cùm ait: Ipse à Petro Apostolo in Ægyptum directus, verbum veritatis prædicauit, & gloriosum consummauit martyrium] nefas ducimus de ea re ampliùs dubitare: vnus namque ipse est nobis instar omnium, qui de Apostolis ac ceteris martyribus, quæ essent apocrypha, perspicaci considerauit obtutu.

I. MARCVS EPISCOPVS ALEXANDRINVS MARTYR OBIIT.

[d] Hieron. de Script. Eccl. in Marco.

[e] Euseb hist. lib. 2.

[f] Doroth. in Synopsi & alij

E

[g] Gelas. in Concil Rom. decr. de lib. authent.

Porrò martyrij eius Acta paucis conscripta habentur in hæc verba: Marcus primus omnium Alexandriæ Christi annuntians Euangelium; cùm instituisset Ecclesiam Alexandrinam, insuper & alias collegisset ex Libya, Marmarica, Pentapoli, & Armoniaca regione, Thebaide, ac vniuersa propè Ægypto: tandem Dominico die, cùm Missam ageret, Gentiles in eum irruentes atque tenentes, ligato fune ad collum eius, trahebant eum, raptan-

II.

DE MARCI MARTYRIO

raptantes per saxa ad locum Bucoli iuxta mare (erat hic locus apud Alexandriam positus sic dictus à bucolis, hoc est, vt habet Strabo [a], à bubulcis, quibus olim fuerat traditus habitandus.) Sicque carne eius vndique lacerata atque contusa, pænè spiritum redditurus, in carcerem detrusus, apparente sibi Domino vnà cum Angelis, ad futurum certamen instauratur. Mane autem facto, rursum de carcere eductus, pariterque vt ante, per scabra loca pertractus, cùm ageret Deo gratias, atque diceret: In manus tuas commendo spiritum meum: impollutum Deo reddidit spiritum; sepultusque est cum honore à discipulis suis. hæc ex Menologio Grecorum accepta, à Latinis æquè probantur, scribentibus hæc eadem, iisdemque pænè verbis ex antiquioribus monumentis Beda [b], ac etiam Adone: Metaphrastes [c] verò rem est paulo latiùs prosecutus, eademque Nicephorus [d], ceterique recentiores Græcorum, qui eam rem attigerunt: ętateque iam propè matura ac semicana, passum tradunt mense qui apud Ægyptios Pharmutus, ab Hebræis Nisan, à Romanis Aprilis dicitur, vigesimaquinta eiusdem.

ECCLESIA ALEXAND. OPTIME INSTITVTA.

III. His visis, decet vt quæ de Ecclesia Alexandrina ab eo instituta scribit S. Hieronymus [e], recenseamus; eademque an in omnibus vera consistant, diligentiori examine disquiramus: sic enim ait: Constituit Ecclesiam tanta doctrinæ & vitæ continentia, vt omnes sectatores Christi ad exemplum sui cogeret. Denique Philo disertissimus Iudæorum, videns Alexandriæ primam Ecclesiam adhuc Iudaizantem; quasi in laudem gentis suæ, librum super eorum conuersatione scripsit. & quomodo Lucas narrat Ierosolymæ credentes omnia habuisse communia; sic ille, quod Alexādriæ sub Marco fieri doctore cernebat, memoriæ tradidit.] hucusque Hieronymus. Est hic Philonis liber, de Vita contemplatiua, siue, de Supplicibus, inscriptus. Idem S. Hieronymus [f] de Philone hæc quoque habet: Philo Iudæus, natione Alexandrinus, de genere sacerdotum, idcircò à nobis inter scriptores Ecclesiasticos ponitur, quia librum de prima Marci Euangelistæ apud Alexandriam scribens Ecclesia, in nostrorum laude versatus est: non solùm eos ibi, sed in multis quoque prouincijs esse commemorans, & habitacula eorum dicens monasteria. Ex quo apparet, talem primam in Christo credentium fuisse Ecclesiam, quales nunc monachi esse nituntur & cupiunt, vt nihil cuiusquam propriū sit, nullus inter eos diues, nullus pauper, patrimonia egentibus diuidantur, orationi vacetur & psalmis, doctrinæ quoque & continentiæ; quales & Lucas refert primùm Ierosolymis fuisse credentes.] hæc ipse, sectatus haud dubiè Eusebium [g], qui ea de Christianis sub Essenorum nomine à Philone scripta esse contendit, pluribusque id ipsum probare conatus est.

DE ESSENIS SIVE IESSAEIS.

IV. Epiphanius quoque in eamdem planè conspirat sententiam, qui ait [h]: Reperies autem studiosè etiam hoc argumentum in commentarijs Philonis, in libro de Essæis ab ipso inscripto: qui horum conuersationem & laudes eorum exequens, & monasteria ipsorum in vicinia circa Mariam paludem recensens, non de alijs quibusdam narrauit, quàm de Christianis.] hæc & alia plura Epiphanius, insinuans Philonem de Essæis, hoc est Iessæis, esse locutum, non de Essenis: Iessæos enim à Iesu, siue à Iesse, ex quo Christus secundùm carnem, affirmat nominatos esse Christianos ipso exordio nascentis Ecclesiæ. Eosdem, qui erant in Ægypto, Essenos fuisse Christianos, Cassianus [i] etiam existimasse videtur, dum asserit Ægyptios monachos à sancto Marco esse institutos. Id ipsum affirmat Sozomenus [k], necnon Cedrenus, qui & citat in testimonium epistolam Eusebij ad Marinum. Nicephorus [l] fatetur hoc ipsum, Beda [m], & alij recentiores, Nouatoribus exceptis, eo quòd monachorum instituta summo odio prosequantur. Quod verò ad nomen spectat; ait Suidas verbo Essæi, sic eos dictos esse à contemplando; idemque esse Esseos, quod contemplantes; qui & genus Rechabitarum fuisse putauit. sed de his infrà. Porrò quod ad ipsum nomen pertinet: Essenos à vitæ sanctitate esse dictos, Chrysostomus [n] restatur, cùm ait: Esseni, qui etiam Hosij, id est, Sancti, dicūtur: hoc enim vult nomen Essenorum à vitæ honestate.] Id & Philo quoque in libro cuius est titulus, Quòd liber sit probus; Essæos sanctos significare, atque à sanctitate illud eos nomen accepisse, non obscurè declarat. Verùm omnes Christianos ipso exordio nascentis Ecclesiæ Sanctos esse nominatos, satis superiùs dictum est, cùm egimus de nomine Christiano.

V. Sed quoniam (vt diximus) negant Nouatores, Essenos à Philone conscriptos, fuisse Christianos: nos, ne maiorum dumtaxat auctoritate atque numero restium agere videamur potiùs quàm rationibus ac historica veritate, rem ipsam accuratiùs prosequemur. Tradunt autem illi, non de Christianis locutum esse Philonem, sed de ea Iudęorum secta historiam

a Strab. lib. 17.
b Beda & Ado, Martyrol. die 25. April.
c Metaphr. 25. April.
d Niceph. lib. 2. c. 43.
e Hieron. de Script. Eccl. in Marco.
f Hier. eod. lib. in Philon.
g Euseb. hist. lib. 2. c. 15. 16
h Epiph. hæres. 29.
i Cass. lib. 2. c. 5. de instit. cœnob.
k Sozom. lib. 1. c. 12. in fin.
l Niceph. lib. 2. c. 15.
m Beda in præf. in Mar.
n Chrys. hom. 44. in Act.

A historiam contexuisse quæ Essenorum dicta esset, quam Iosephus[a] ante Christi tempus extitisse demonstrat, cùm de Herode agit[b] eisdem nonnihil fauente. Sanè si Plinium atque Solinum auscultemus; dicere necesse est, fuisse Essenos planè antiquissimos. Plinius[c] enim in suis Naturalis Historiæ libris hæc de Essenis & eorum antiquitate conscripsit: Gens, inquit, sola in toto orbe præter ceteras mira, sine vlla femina, omni venere abdicata, sine pecunia, socia palmarum. In diem ex æquo conuenarum turba renascitur; largè frequentantibus, quos vita fessos ad mores eorum fortunæ fluctus agitat. Ita per sæculorum millia, incredibile dictu, gens æterna est, in qua nemo nascitur: tam fœcunda illis aliorum vitæ pœnitentia est.] hæc Plinius, qui eos in Iudæa ad Occidentem posita habitasse tradit. Solinus[d], vt qui post Plinium scripsit, & ex Plinio ferè omnia accepisse cognoscitur, eadem de Essenis cum Plinio scribit, atque ijsdem propemodum B verbis, sic dicens: Interiora Iudęæ Esseni tenent, qui præditi morali disciplina, recesserunt à ritu gentium vniuersarum, maiestatis (vt reor) prouidentia ad hunc morem destinati. Nullæ ibi feminæ, venere se penitùs abdicant, pecuniam nesciunt, palmis victitant: nemo ibi nascitur, nec tamen deficit hominum multitudo. Locus ipse addictus pudicitiæ est: ad quem plurimi licet vndique gentium properant, nullus admittitur, nisi quem castitatis fides & innocentiæ meritum prosequatur: nam qui reus est vel leuis culpæ, quamuis summa ope adipisci ingressum velit, diuinitus submouetur. Itaque per immensum spatium sæculorum, incredibile dictu, æterna gens est, cessantibus puerperiis.] hucusque Solinus. Meminit & Essenorum non sine laude Porphyrius, cuius de illis sententiam Cyrillus Alexandrinus recitat[e].

[a] Ioseph. ant. lib. 18 c. 2. & de bell. Iud. lib. 2. c. 7

DE ESSENIS QVI ANTE CHRISTVM VIXERVNT.

[b] Ioseph. ant. lib. 15. c. 13.

[c] Plin. lib. 5. c. 17.

[d] Solin. Polyhist. c. 36.

[e] Cyril. Alex. lib. 5. côt. Iul.

VI. Verùm quod pertinet ad Essenorum antiquitatem: dum dicunt eos per multa sæculo- C rum millia extitisse, certè non ea qua sunt dicta facilitate probantur. nam nec qui res Iudaicas sunt prosecuti, tam antiquam originem Essenis tribuunt. Existimamus enim Plinium, quia nouisset genus Iudęorum vetustissimum, Essenorum quoq; Iudęorum sectam illis existimasse fuisse congenitam. Potiùs autem standum esse scriptoribus Gentilibus de rebus Iudaicis, quàm proprijs, nemo dixerit. nam quàm facilè Ethnici errore lapsi sint, quantumlibet disertissimi, in rebus Hebraicis conscribendis, ostendimus superiùs, cùm egimus de cœna pura, & alibi, dicturiq. sumus inferiùs opportuniori loco: sed interim manifestioribus rationibus rem, de qua agimus, disquiramus. Si enim tam nobile ac propè diuinum viuendi genus ante tot sæcula vigebat apud Essenos Iudæos; quæ ratio est, quòd nec in veteri Instrumento, nec nouo vlla de eo reperiatur habita mentio?

DE ANTIQVITATE ESSENORVM

VII. Nec est quòd quis iure dicere possit, Essenos eosdem esse cum Rechabitis, quorum D summa cum laude meminit Ieremias[f]. Nam diuersa ac planè discreta erat vtriusque gentis institutio. Rechabitæ enim (vt est Sacris litteris consignatum) nonnisi ijs quæ terra sponte ferret absque aliqua agrorum cultura, victum quærere consueuerant: è contrà verò Essenos omnes agros colere solitos, & ex his victum quærere, Philo in libro qui inscribitur, Quòd liber sit probus, & Iosephus[g] testantur. Imò eosdem Rechabitas, temporibus Sedechiæ, cùm Babylonij Ierosolymam obsiderent, coactos esse intra ciuitatem se recipere, ac sic ab instituto deficere, S. Hieronymus[h] ad Paulinum scribens testatur: nec certè aliqua ampliùs de illis in diuinis Scripturis mentio habita reperitur. Ceterùm haud incongruum erit dicere Essenos à Rechabitis descendere: nam etsi Rechabitarum instituta cessassent, non tamen genus illorum extinctum est: de eis enim Dominus dixerat[i]: Non deficiet vir de stirpe Ionadab filij Rechab, stans in conspectu meo cunctis diebus.] E Meminit quidem Hegesippus[k] de homine Rechabita, qui interfuit neci Iacobi Iusti.

[f] Ierem. 35.

[g] Ioseph. ant. lib. 18. c. 2.

[h] Hier. epist. 18.

[i] Ierem. 35.

[k] Apud Euseb. hist. l. 2. c. 22.

VIII. Admiratione planè digna res est, quidnam sit, quòd cùm in Euangelio de ceteris omnibus Iudæorum sectis habeatur mentio, nempe de Pharisæis, Sadducæis, Galilæis, & Herodianis; de Essenis, quorum vitæ institutio videri poterat præ ceteris admiratione digna, omnis memoria silentio prorsus obuoluta remanserit. Præterea, quid est quòd idem Iosephus Iudæus duobus illis disertissimis libris, quibus calumnias in Iudæos ab Apione congestas, totis viribus nisus impugnat atque refellit, simulque quidquid nobile dignúmve de gente sua ex quibuscumque antiquis scriptoribus venari potuisset, ex abditissimis etiam locis gloriosè admodum in medium profert, de Essenorum instituto omnium celeberrimo tacuit, cùm eorum gymnasium tam celebre apertum esset Alexandriæ, vbi Apio degere consueuit? Certè vnico illo Essenorum Iudæorum vitæ institutionis exemplo satis poterat procacis hominis refellere in Iudæos congesta mendacia,

DE ESSENIS ANTE CHRISTVM EXISTENTIBVS SILENTIVM

dacia, & oblatrantem retundere impudentiam. Rursum si (quod ad hæc pertinet) Ethnicos scriptores consulas, qui ante Christum vixerunt, & gentium diuersarum mores laudatissimos prosecuti sunt: eos laudasse reperies Gymnosophistas atque Brachmanas, & si quos alios qui vitæ moribus excellentes in Orbe fuissent, licet in remotissimis regionibus positos: de Essenis verò, qui eos omnes facilè antecellerent, quique planè ab oculos omnium essent in medio terræ constituti, ne verbum quidem fecisse reperies. Sit in exemplum in primis Trogus Pompeius, & eius abbreuiator Iustinus [a], qui agens de origine & moribus Iudæorum, de Essenis ne meminit quidem. Insuper & Strabo cosmographorum clarissimus, qui ex instituto non tantùm Orbis situm, prouinciarumque ciuitates & loca, sed & gentium mores suis scriptis est exactissimè prosecutus; cùm agit de Iudæis, eorumque origine atque moribus, de Essenis, qui claritate sua obscuri esse non poterant, nihil penitus refert. Aristeas item in commentario quem scripsit de Septuagintaduobus interpretibus, cùm Iudæorum instituta summa cum laude recenseat, nullam prorsus mentionem fecit de Essenis. A B

[a] Iustin. lib. 37.

IX. Verùm nec in his contentiosum funem trahimus, vt negemus ante Christum fuisse Essenos. Demus nihilominùs Iosepho, siue alijs, vt Essenos dicamus fuisse Iudæos ex Iudæis, eosdemque etiam ante Christum Herodis maioris tempore claruisse (nulla enim antiquior apud Iosephum de eis habetur memoria) ac ijsdem, quos ait, vitæ institutionibus claruisse: quis prohibet dicere, eosdem prædicatione Apostolorum conuersos, inter Christianos professos esse? Nam (si quod natura insitum est) habentium symbolum sit facilis communicatio: quomodo non magis ex his quàm aliarum sectarum Iudæis Christiana religio potuit propagari? Equidem omnes sectas, quæ erant in Palæstina, Christum Dominum aliquando auersatas esse, nempe Pharisæos, Sadducæos, Herodianos, & Samaritas, Euangelica attestatione exploratum habetur. De Essenis verò, quòd aliquando vel Domino, vel eius Apostolis atque discipulis vel minimum negotium fecerint, nusquam legitur. Immò quò magis hi Pharisæis ac Sadducæis dissentirent, eo faciliùs Christianis consensisse, quos illi vehementer auersarentur, facilè credi potest. Non ita tamen hæc dicimus, vt velimus omnes Essenos Christi fidem esse sectatos (nam ex his complures in sua perfidia remansisse, Philastrius [b] testatur) sed quòd ex Iudæis credentibus Esseni potiùs quàm Pharisæi vel Sadducæi Christianam religionem fuerint amplexati; cùm præsertim in perscrutandis Prophetis illos intentos fuisse, ac ob eam causam veritatem rerum futurarum attigisse, Porphyrius [c] de illis testetur. C

ESSENI REDDITI CHRISTIANI.

[b] Philast. de hæres.
[c] Apud Cyrill. in Iud. lib. 5.

X. Est & de his illud non leue argumentum: nam antiquiores Esseni, qui à Iosepho describuntur, ab his qui à Philone sunt positi, nonnihil differunt: vt appareat, hos ex illis prouenientes, non tamen eosdem esse cum illis: quippe qui Christianam religionem consectati, pristinum vitæ genus, vbi Christiana religio non contradiceret, non reliquerint, sed perfectiorem nacti legem, excultiorem quoque vitæ institutionem sint professi. Hinc videas, Essenos quorum meminit Iosephus, in Iudæa agentes, eorumque rigidiores (nam idem de alijs Essenis item agit, qui molliores essent, ducerentque vxores) in multis remissiores illis fuisse, qui agerent in Ægypto, quorum Philo texit historiam. Nam de suis Essenis testatur Iosephus, agere solitos in ciuitatibus: qui verò à Philone scribuntur, foris in hortis ac villis viuere consueuerant. Insuper illos prandere quotidie atque cœnare, scribit Iosephus: istos verò nonnisi semel in die post occasum Solis cibum sumere consueuisse, tradit Philo; qui ex his aliquos ad tertium vsque diem ieiunos durasse, & alios sex diebus sic itidem permansisse testatur. Rursum illis per singulos pulmentum apponebatur à coquo: istis verò pro obsonio, licet conuiuarentur, sal tantùm cum pane & hyssopo satis erat. Sunt & aliæ complures inter eos in ritibus differentiæ: vt planè perspicuum sit, eos, etsi nomine conuenirent, compluribus institutis inter se fuisse distinctos; ac proinde Essenos Alexandrinos, alios diuersosque fuisse ab his, quos in Iudæa agere solitos Iosephus affirmat. D E

DIFFERENTIA INTER ESSENOS.

XI. Sed & illud magnopere considerandum, Essenos non alibi quàm in Iudæa, numeroque fuisse supra quatuor millia, vt Iosephus [d] testatur: quod quidem & Philo confirmat in eo libro, quem inscripsit, Quòd liber sit omnis sapiens. At cùm idem Philo in libro quem de Vita contemplatiua conscripsit, dicat eiusmodi genus hominum apud Alexandriam magno esse numero, immò & in alijs Ægypti regionibus agere, quin insuper & in multis Orbis partibus; ac etiam addat, idem vitæ genus à Græcis & barbaris

[d] Ioseph ant. lib 18. c. 2.

QVOD ESSENI VERE FVERINT CHRISTIANI.

A barbaris esse receptum: satis manifestè declarat, nonnisi de Christianis esse locutum, qui vbique terrarum & ex omnibus gentibus eiusdem vitæ, his primis Ecclesiæ temporibus, in eumdem fermè modum institutum excolerent. Quis enim vnquam legit, Græcos vel barbaros factos Essenos, vel Iudæos Essenos in alijs Orbis prouincijs reperiri? Sic igitur cùm post Christi aduentum Essenos, quos Philo describit, ab antiquis Iudæis Essenis differre certum sit, alios hos diuersosque ab illis iure esse censendos, nempe Christianos, qui augustiorem sublimioremque vitam à suis maioribus fuerint amplexati, meritò iureque dici posse videtur. Et vnde, rogo, tantopere post Euangelij prædicationem, testante Philone, longè lateque per Orbem auctus est numerus Essenorum; nisi quòd ijdem erant Christiani, prædicatione Apostolica vbique gentium propagati? Quòd si & obseruationem diei sabbati Philo in Essenis commendat; haud mirum est, cùm & B Apostolos etiam Iudaizasse, eorum Acta testentur. hocque est quod prouidè S. Hieronymus ait: Videns Philo Iudæorum disertissimus primam Ecclesiam adhuc Iudaizantem, quasi in laudem suæ gentis, librum super eorum conuersatione conscripsit.] Siue ergo velimus, dictos Christianos apud Alexandriam agentes, quòd ex Essenis ad fidem Christi venissent, esse nominatos Essenos, vel à Philone sic appellatos, quòd magna ex parte Essenorum vitam viderentur esse imitati, vel quòd non Essenos, sed Iessæos, vel Essæos à contemplatione, vel sanctitate, eo nomine (vt diximus ex Philone, Epiphanio, & Suida) libuerit nominare Christianos: satis ex his omnibus constare arbitror, ipsum Philonem, secundùm Eusebij, Epiphanij, Hieronymi, & aliorum sententiam, nonnisi de Christianis esse locutum; ita tamen, vt licuit externo homini, rerum nostrarum secreta inexplorata habenti, & quę essent Iudęorum Christianorum, Iudæis prorsus C adscribere cupienti.

Haud enim est dubitandum, magna ex parte Ecclesiam Alexandrinam à Marco ex Iudæis potiùs quàm Ægyptijs esse collectam: tum quòd (vt idem testatur Philo in libro quem scripsit in Flaccum) constet Ægyptios antiquo odio fuisse in Iudæos infensissimos, atque eos maximè omnium auersatos, ijs præsertim temporibus, quibus (vt vidimus) tam immaniter sub Caio in eos fuerant debacchati: ac proinde Marcum Iudæum hominem ab eis spretum, contumelijs affectum, ac denique fuisse occisum: tum etiam quòd præ ceteris Orbis nationibus Ægyptij essent suarum superstitionum tenacissimi. hinc Cicero [a] in Tusculanis: Ægyptiorum morem quis ignorat? quorum imbutæ mentes prauitatis erroribus, quamuis carnificinam priùs subierint, quàm ibim, aut aspidem, aut felem, aut crocodilum violent.] Verùm etsi daremus (quod nullo D pacto faciendum putamus) neminem Gentilium Ægyptiorum ad religionem Christianam amplexandam esse conuersum: tamen nullo id esset impedimento, quin abundans florensque Ecclesia in Ægypto ex Iudęis indigenis, atque aliarum nationum hominibus illic agere solitis, colligi potuisset: affirmat enim idem Philo in citato nuper libro, quem scripsit in Flaccum, non minùs quàm decies centena millia Iudæorum hoc ipso tempore Ægyptum habitasse.

XII. ALEXANDRINA ECCLESIA COLLECTA EX IVDAEIS

[a] Cic. Tusc. lib. 5.

De externis verò ibidem agentibus, præstat hîc recitare Dionis [b] cognomento Chrysostomi, qui his ipsis temporibus scribebat, de Alexandria ciuitate ad Alexandrinos hæc verba: Et nunc hæc dixi de ciuitate, ostendere vobis cupiens, quòd si inhonestè geratis, hoc clàm fieri non possit, neque inter paucos, sed inter omnes homines. Video enim ego non solùm Græcos apud vos, neque Italos, neque à propinquis regionibus, E Syria, Libya, Cilicia, neque qui supra illos Æthiopes habitant, neque Arabes, sed etiam Bactrianos, Scythas, & Persas, & Indorum quosdam, qui concurrunt, & semper apud vos versantur.] hæc ille. Meritò igitur Ammianus [c] verticem omnium ciuitatum appellat Alexandriam. Herodianus [d] autem æquè primum locum eidem post Romam tribuit, nisi quòd de secunda palma cum ea tradit certasse Carthaginem. Quòd autem ab Ausonio [e] quarto loco post Romam constituatur, nempe post Constantinopolim, Carthaginem, & Antiochiam; id inde accidit, quòd (vt tradit Ammianus [f]) sub Aureliano Imp. bellis ciuilibus, disruptis mœnibus, perdidit regionum maximam partem. Porrò hoc tempore Alexandria florentissima erat, principem facilè vendicans sibi locum. Meritò igitur, id agente diuino numine, subijt in mentem Petri pastoris omnium, vt dilectissimum discipulum Marcum, quem immensi amoris causa filium suum appellat [g], mitteret Alexandriam, vt ibi Euangelium prædicaret, vbi velut in quodam Orbis theatro

XIII.

[b] Dio Chrysost. orat. 32. ad Alexand.

DE ALEXANDRINA CIVITATE.

[c] Ammian. lib. 22.

[d] Herodian. lib. 7.

[e] Auson. de ord. nob. Vrb.

[f] Ammian. lib. 22. in fin.

[g] 1. Pet. 1.

theatro ex Asia, Africa, & Europa tot gentes essent simul collectæ: idemque iure effecerit, vt ex tot nationibus Ecclesia nobilissima suo ipsius nomine congregata, post Romanam haberetur omnium facilè princeps: quam (vt vidimus) à Marco primùm fundatam, stabilitam, ac demum sanguine consecratam, post ipsum administrandam consensu omnium Anianus accepit, tenuitque (vt dictum est) annis vigintiduobus. A

XIV. NERONIS SAEVITIA. Romæ interim Neronis sæuitia vnà cum impudicitia in dies magis grassata, optimos quosque è medio tollere cœpit: idemque Octauiam vxorem calumnijs circumuentam, in insulam relegatam, mori tandem balnei vapore compulit. Sed & auaritia Principis his coniuncta flagitijs, ditissimos quosque libertorum, & inter alios Pallantem, penes quem fuerat summa imperij tempore Claudij, è medio sustulit. Sed hæc & alia Tacitus[a] & alij pluribus. Cùm verò hæc Romæ agerentur, Romanus exercitus sub Pæto duce à Parthorum Rege Pacoro sub iugum turpiter mittitur. B

[a] Tacit. lib. 15.

IESV CHRISTI ANNVS 65. | PETRI ANNVS 21. | NERONIS IMP. ANNVS 9.

I. Annus Christi sexagesimusquintus adscribitur Fastis sub Consulatu Memmij Reguli & Virginij Rufi, idemque annus quartus ante bellum Iudaicum cœptum, octauus verò ante Ierosolymorum obsidionem numeratur; quando venturam cladem Deus ab hoc anno voluit innotescere, & assiduò prædici, vt de patratis facinoribus populus ageret pœnitentiam. Quisnam fuerit vates iste, & quid ea causa passus sit, Iosephus[b] his verbis describit: Quod autem his horribilius fuit, Iesus quidam filius Anani, plebeius & rusticus, quadriennio priùs quàm bellū gereretur, in summa ciuitatis pace atque opulentia, cùm ad festum diem venisset, quo ategias in honorem Dei componi in templo ab hominibus mos est, repentè clamare cœpit: Vox ab Oriente: Vox ab Occidente: Vox à quatuor ventis: Vox in Ierosolymam & templum: Vox in maritos nouos, nouasque nuptas: Vox in omnem hunc populum. Atque hæc interdiu noctuque clamitans, omnes ciuitatis vicos circuibat. Nonnulli autem virorum insignium, aduersum omen indignè ferentes, corripiunt hominem, multisque verberibus afficiunt. Ille autem neque pro se, nec ad eos qui se mulctabant, secretò quidquam locutus, eadem quæ priùs vociferás perseuerabat. Magistratus autem rati, quod erat verum, magis diuinum esse hominis motum, ducunt eum ad Romanum Præfectum: vbi plagis vsque ad ossa laceratus, neque supplex cuiquam fuit, neque lacrymauit; sed vt poterat, inclinans maximè flebiliter vocem, ad singulos ictus respondebat: Veh veh Ierosolymis. C D

[b] Ioseph. de bel. Iud. lib. 7 c. 12. DE CLADE VENTVRA IEROSOL. A IESV ANANI PRAEDICTA.

II. Albino autem interroganti (is namque iudex erat) quis esset, vel vnde ortus, aut cur ista diceret; non respondit. Non priùs autem cessauit à luctu miseræ ciuitatis, donec eum Albinus furere iudicatum dimisit. Ille autem ad belli vsque tempus neque adibat quemquam ciuium, neque loqui visus est: sed quotidie velut orationem quamdam meditatus, Veh veh Ierosolymis, querebatur. Sed neque imprecatus est cuiquam, cùm in dies singulos mulctaretur, nec victum offerentibus benedicebat. Sola verò responsio ad omnes erat triste præsagium. Maximè autem diebus festis vociferabatur: idque per annos septem & quinque menses continuos faciens, neque voce raucior fuit, neque delassatus est, donec obsidionis tempore, ipsa re perspectis augurijs, ipse quieuit. Supra murum enim circumiens iterùm, Veh veh ciuitati, ac templo, ac populo, maxima voce clamitabat. Cùm verò ad extremum addidit, Veh etiam mihi, lapis tormento missus eum statim peremit, animamque adhuc illa omnia lugentem dimisit.] sic Iosephus; & mox subdit: Hæc si quis reputet, profectò inueniet Deum quidem hominibus consulere, modisque omnibus præmonstrare quæ sint eorum generi salutaria, ipsos autem ob dementiam suam malis voluntarijs interire.] Cetera autem prodigia, quę eamdem cladem præcesserunt, suis locis ordine temporum recensebimus. E

IESV

IESV CHRISTI ANNVS 66. | PETRI ANNVS 22. | NERONIS IMP. ANNVS 10.

A

CVrrente iam anno Christi Domini sexagesimosexto, Coss. C. Lexanio & M. Licinio, Christiani, qui Romæ erant, de incendio Vrbis calumniam passi, sæuissimis iisdemque diuersis mortis generibus enecantur. Rem gestam in hæc verba describit Tacitus[a]: Sequitur clades, fortè, an dolo Principis, incertum: nam vtrumque auctores prodidere: sed omnibus quæ huic Vrbi per violentiam ignium acciderunt, grauior atque atrocior. Initium in ea parte Circi ortum, quæ Palatino Cælioque montibus contigua est. Vbi per tabernas, quibus id mercimonium inerat quo flamma alitur, simul B cœptus ignis, & statim validus, ac vento citus longitudinem Circi corripuit. Neque enim domus munimentis septæ, vel templa muris cincta, aut quid aliud more interiacebat. Impetu peruagatum incendium plana primùm, deinde in edita assurgens, rursus inferiora populando anteiit remedia velocitate mali, & obnoxia Vrbe arctis itineribus hucque & illuc flexis, atque enormibus vicis, qualis vetus Roma fuit. Ad hoc lamenta pauentium feminarum fessa ætate, aut rudis pueritiæ ætas, quique sibi, quique aliis consulebant, dum trahunt inualidos, aut opperiuntur, pars morans, pars festinans, cuncta impediebant; & sæpè dum in tergum respectant, lateribus, aut fronte circumueniebantur: vel si in proxima euaserant, illis quoque igni correptis, etiam quę longinqua crediderant, in eodem casu reperiebantur. Postremò quid vitarent, quid peterent ambigui, complere vias, sterni per agros: quidam amissis omnibus fortunis diurC ni quoque victus, alij charitate suorum quos eripere nequiuerant, quamuis patente effugio, interiere. Nec quisquam defendere audebat, crebris multorum minis restinguere prohibentium; & quia alij palàm faces iaciebant, atque esse sibi auctorem vociferabantur; siue vt raptus licentiùs exercerent, seu iussu. I. VRBIS INCENDIVM OBORTVM. a Tacit. lib. 15.

Eo tempore Nero Antij agens, non antè in Vrbem regressus est, quàm domui eius, qua Palatium & Mæcenatis hortos continuauerat, ignis propinquaret. Neque tamen sisti potuit, quin & Palatium, & domus, & cuncta circùm haurirentur. Sed solatium populo exturbato & profugo, Campum Martis, ac monumenta Agrippæ, hortos quin etiam suos patefecit. Et subitaria ædificia extruxit, quæ multitudinem inopem acciperent. Subuectaque vtensilia ab Ostia & propinquis municipiis: pretiumque frumenti minutum vsque ad ternos nummos. Quæ quamquam popularia, in irritum cadebant; quia D peruaserat rumor, ipso tempore flagrantis Vrbis, iniisse eum domesticam scenam, & cecinisse Troianum excidium, pręsentia mala vetustis cladibus assimilantem. Sexto demum die apud imas Esquilias finis incendio factus, proruptis per immensum ædificiis, vt continuæ violentiæ campus & velut vacuum cælum occurreret. Necdum posito metu, redibat. Leuis rursum grassatus ignis, patulis magis Vrbis locis, eoque strages hominum minor. delubra deûm, & porticus amœnitati dicatæ latiùs procidere. Plusque infamiæ id incendium habuit, quia prædiis Tigillini Æmilianis proruperat. Videbaturque Nero condendæ Vrbis nouæ, & cognomento suo appellandæ gloriam quærere. Quippe in regiones quatuordecim Roma diuiditur: quarũ quatuor integræ manebant, tres solo tenus deiectæ: septẽ reliquis pauca tectorum vestigia supererant, lacera, & semiusta. Domuum, insularum, templorum, quæ amissa sunt, numerum inire haud promptum fuerit: sed veE tustissima religione, quod Seruius Tullius Lunæ, & Magna ara fanumque, quæ præsenti Herculi Arcas Euander sacrauerat, ædesque Statoris Iouis vota Romulo, Numæque regia, & delubrum Vestæ cum penatibus populi Romani, exusta. iam opes tot victoriis quæsitæ, & Græcarum artium decora, exin monimenta ingeniorum antiqua & incorrupta: quamuis in tanta resurgentis Vrbis pulchritudine, multa seniores meminerant, quæ reparari nequibant. Fuere qui annotarent decimoquarto Kal. Sextiles principium incendij huius ortum, quo & Senones captam Vrbem inflammauerant.] hæc Tacitus, qui post multa de Neronis ædificiis enarrata hæc subdit: II. NERO CREDITVS INCENDIARIVS.

Mox petita à diis piacula, aditique Sibyllæ libri, ex quibus supplicatum Vulcano, Cereri, Proserpinæque, ac propitiata Iuno per matronas, primùm in Capitolio, deinde apud proximum mare: vnde hausta aqua templum & simulacrum deæ prospersum est; & lectisternia & peruigilia celebrauere feminæ, quibus mariti erant. Sed non ope hu- III.

mana,

mana, non largitionibus Principis, aut deum placamentis decedebat infamia, quin iussum incendium crederetur. Ergo abolendo rumori Nero subdidit reos, & exquisitissimis pœnis affecit, quos per flagitia inuisos vulgus Christianos appellabat. Auctor nominis eius Christus, qui Tiberio imperante per Procuratorem Pontium Pilatum supplicio affectus erat. Repressaque in præsens exitiabilis superstitio, rursus erumpebat, non modò per Iudæam, originem eius mali, sed per Vrbem etiam, quo cuncta vndique atrocia aut pudenda confluunt, celebranturque. Igitur primò correpti qui fatebantur, deinde indicio eorum multitudo ingens, haud perinde in crimine incendij, quàm odio humani generis conuicti sunt. Et pereuntibus addita ludibria, vt ferarum tergis contecti, laniatu canum interirent, aut crucibus affixi, aut flammandi; atque vbi defecisset dies, in vsum nocturni luminis vrerentur.] A

CHRISTIANI DE INCENDIO CALVMNIAM PASSI.

IV. CHRISTIANORVM TORMENTA

Sed quomodo id fieri soleret, accipe in primis ex Iuuenale, cùm ait satyra prima: B

Pone Tigillinum: tæda lucebis in illa,
Qua stantes ardent qui fixo gutture fumant.]

vbi vetus glossographus à Pithœo editus hæc habet: Tigillinum si læseris, viuus ardebis, quemadmodum in munere Neronis, de quibus ille iusserat cereos fieri, vt lucerent spectatoribus, cùm fixa essent guttura ne se curuarent. Nero maleficos tæda, papyro, & cera superuestiebat, & sic ad ignem admoueri iubebat.] hęc ibi: sed per maleficos auctorem intellexisse Christianos, ex his quæ recitata sunt ex Tacito, quisque perfacilè potest intelligere. Seneca, qui Neronis vixit temporibus, cùm plura recenseat genera tormentorum [a], ait: Illam tunicam alimentis ignium & illitam & intextam.] & Iuuenalis [b]:

Ausi quod liceat tunica punire molesta.]

[a] Senec. epist. 14.
[b] Iuuenal. satyr. 8.

Sed quomodo ait Iuuenalis: *Fixo gutture fumant?*] numquid (quod ibidem ait Seneca) per adactum per medium hominem, qui in os emergat, stipitem? Vtcumque id fieri contigerit, his adeò acerbissimis cruciamentis tunc accidit quamplurimos Christianorum vita defungi. C

V. CHRISTIANI INFAMATI.

Subdit autem Tacitus: Hortos suos ei spectaculo Nero obtulerat, & Circense ludicrum edebat, habitu aurigæ permixtus plebi, vel circulo insistens. Vnde, quamquam aduersus sontes & nouissima exempla meritos, miseratio oriebatur, tamquam non vtilitate publica, sed in sæuitiam vnius absumerentur.] hucusque Tacitus: qui quidem, quòd Christianos ob flagitia dicat fuisse inuisos; vel id accidit, quòd deos constantissimè detestarentur, eaque ratione impij haberentur; vel quòd nomine Christiano complures vagarentur hæretici obscœnissima perpetrantes: sicque factum esse videtur, vt Christianum nomen infamaretur. quæcumque enim essent turpia hęreticorum, quęque etiam conficta de Iudæis essent ab Apione, vel aliis, ea omnia in Christianos, quòd ex Iudæis progeniti essent, calumniosè admodum redundabant. Sanctissimi enim Patres, qui pro Christianis scripserunt ad Imperatores apologias, hæc sunt pleniùs prosecuti. Sed de his nos aliàs fusiùs. D

VI. REDARGVITVR ERRORIS TACITVS.

Quod olim suis prædixerat Christus, dicens: Eritis odio omnibus hominibus propter nomen meum] satis hoc & aliis exemplis plurimis declaratur: nimirum quòd ipsum nomen esset in crimen. quamobrem verum illud Taciti: Haud perinde in crimine incendij, quàm odio humani generis conuicti sunt.] sed mendaciter illud: horum aliquos crimen esse confessos, atque alios ab his esse delatos. Eadem enim planè constantia, qua Christiani veritatem mille pœnis subiecti profitebantur, eadem prorsus, ne mendacium loquerentur, fortiter perstare consueuerant. At quis certiùs Neronis artes nouit, quàm idem ipse Tacitus, qui hæc scripsit? nimirum (quod proximè in Octauiam honestissimam feminam suam vxorem fecerat) cùm quis sibi inuisus è medio tollendus esset, falsa mox crimina, nouæque excogitatæ calumniæ, nactis euestigiò accusatoribus, erant in promptu. At Tacitus odio, quo & ipse flagrabat in Christianos, quo vacare debent omnes qui res gestas scribendas suscipiunt, parum liberalis historici, sed hominis qui permoueretur affectibus, specimen edidit: quippe qui, cùm tam sua ipsius sententia quàm totius populi opinione Nero auctor haberetur incendij, nihilominùs sontes Christianos appellat. At nónne idem ipse Tacitus [c] Subrij Flauij Tribuni militum ipsi Neroni coràm palamque Vrbis incendium exprobrantis recitat verba: Odisse cœpi, postquam parricida matris & vxoris, auriga, histrio, & incendiarius extitisti.] An non se id facturum Nero antè prædixerat? sic de eo affirmante Suetonio [d]: Sed nec populo, E

[c] Tacit. lib. 15. Annal.
[d] Suet. in Neron. c. 38.

A populo, aut mœnibus patriæ pepercit. Dicente quodam in sermone: Ἐμοῦ θανόντος γαῖα μιχθήτω πυρί: Immò, inquit, ἐμοῦ ζῶντος, planeque ita fecit.] Latine autem sic ex quodam versu: *Me moriente terra misceatur igni.*] sed ex se addidit: *Me viuente.*]

VII. CVR NERO VRBEM INCENDERIT.

Cur autem id fecerit, hanc idem Suetonius affert causam: Nam, inquit, quasi offensus deformitate veterum ædificiorum, & angustijs flexurisque vicorum, incendit Vrbem, ram palàm, vt plerique Consulares cubicularios eius cum stupa tædaq. in prædijs suis deprehensos non attigerint; & quædam horrea circa domum Auream, quorum spatium maximè desiderabat, vi bellicis machinis labefactata atque inflammata sint, quòd saxeo muro constructa erant.] hæc Suetonius: eadem fermè Dio [a], & alij, quorum nullus habetur auctor, qui audeat Christianos vel leuiter in crimen adducere.

[a] *Dio in Nerone.*

VIII. TEMPVS QVO DVRAVIT INCENDIVM

Quòd verò Tacitus sex dies incendium perdurasse testetur, totidemque Suetonius affirmet, ac septem noctes: hæc de vehementiori incendio eos intellexisse certum est. Etenim (vt idem addit Tacitus) leuiùs rursus grassatus est ignis: quamobrem nec ante nouem dies fuisse extinctum, vetus inscriptio docet, cuius hæc sunt verba [b]:

[b] *Descripta habetur ab Ald in lib de Orthograph. pag. 312.*

EX. VOTO. SVSCEPTO. Q. DIVERAT. NEGLECTVM. NEC REDDITVM. INCENDIOR. ARCENDORVM. CAVSA. QVANDO VRBS. PER. NOVEM. DIES. ARSIT. NERONIANIS. TEMPORIBVS. ET. HAC. LEGE. DEDICATA. EST. NE. CVI. LICEAT INTRA. HOS. TERMINOS. ÆDIFICIVM. EXTRVERE. MANERE. NEGOTIATORI. ARBOREM. PONERE. ALIVDVE. QVID SERERE. ET. VT. PRÆTOR. CVI. HÆC. REGIO. SORTI. OBVENERIT. LITATVRVM. SE. SCIAT. ALIVSVE. QVIS. MAGISTRATVS. VOLCANALIB. X. K. SEPTEMB. OMNIBVS. ANNIS VITVLO. ROBIO. ET. VERRE.

IX. PRIMA PERSECVTIO.

Quod autem ad Christianos Romæ agentes spectat: hæc persecutio prima dicenda est, licet (vt ex Tacito vidimus) repressa cùm esset, iterùm (vt ait) erumpebat Christiana religio: Neroni quidem omnes tribuunt primam; de quo hæc Tertullianus [c]: Consulite commentarios: illic reperietis primum Neronem in hanc sectam tum maximè Romæ orientem Cæsariano gladio ferocisse. Sed tali dedicatore damnationis nostræ etiam gloriamur: qui enim scit illum, intelligere potest nonnisi grande aliquod bonum à Nerone damnatum.] & in Scorpiaco [d]: Vitas Cæsarum legimus: orientem fidem Romæ primus Nero cruentauit.] alludens nimirum ad Suetonium [e] hæc de Nerone scribentem: Afflicti supplicijs Christiani, genus hominum superstitionis nouæ & maleficæ.]

[c] *Tertull. in Apolog. c. 5.*

[d] *Tertull. in Scorp. c. 14.*

[e] *Suet. in Nerone, c. 16.*

X. CHRISTIANI VT IMPOSTORES DERISI.

D Eiusmodi planè à Gentilibus censebantur Christiani, quos modò præstigiatores, modò impostores, atque sophistas execrabiles, Critias apud Lucianum appellat in Philopatro, apud quem & leguntur de ipsis derisiones illæ eiusdem Critiæ, prædicationem Euangelicam subsannantis, & in hunc modum deridentis, ac detestantis: Phy, Phy, Phy, Phy, nugas illas. Heu, Heu, Heu, Heu, consultationes malas. Væ, Væ, Væ, Væ, spei inani.] Insuper quòd Apostolici viri egentes esse viderentur atque pauperrimi, & secundùm illud Apostoli: Sicut egentes, multos autem locupletantes] ex sacris ac diuinis Scripturarum oraculis, Gentilibus fidem Christianam capessentibus, summam gloriam atque felicitatem, ac denique bonorum omniū pollicerentur affluentiam: eos irrisor Critias & alij nugaces illi similes deridebant, scommatibus atque dicterijs pariter subsannabant; iactantes nimirum homines aduenisse, qui vias auro essent inundaturi, cùm tamen E ipsi pannosi essent, atque carerent obolo: eaque omnia nonnisi leuissima esse somnia, quibus populum deciperent, atque anicularum inuenta dictitabant. Hisce igitur cachinnis atque ludibrijs soliti erant Gentiles traducere religionem Christianam. Ex his videas, nonnisi diuini numinis potentia factum esse, vt Christiana religio, quæ infamis ac prorsus execrabilis haberetur, atque inanis prorsus & vana, quæ & insuper furenti Cæsarum gladio sæpè cōpesceretur, nihilominùs in dies magis magisq. longè lateq. in Vrbe & Orbe feliciter læta fœcunditate & fœtu amplissimo germinaret. Sed de his superiùs, & aliàs inferiùs sæpe. Quod autem ad necatos à Nerone Christianos pertinet, agitur in Martyrologio Romano eorum omnium memoria annua octauo Kal. Iulij; ibique ijdem Primitiæ martyrum, quòd passi Romæ essent primi, dicuntur.

XI.

At nec illud dicere prætermittimus, extare Senecæ nomine epistolam ad Paulum de incendio Neroniano: sed mea sententia ab alio quopiam potiùs ficta videtur, quàm

à Seneca

DE EPISTOLIS SENECAE AD PAVLVM

à Seneca scripta; cùm tam aperta in ea afferantur mendacia, nimirum centum tantùm trigintaduas arsisse domos, & quatuor insulas: nam cùm ex quatuordecim Vrbis regionibus quatuor tantummodò integras remansisse testetur Tacitus, longè quidem maiorem exustarum domorum & insularum numerum extitisse oportuit. Rursum cùm eadem epistola data habeatur V. Kal. Aprilis, sub Aproniano & Capitone Consulibus; planè dicendum esset, eam quinque annos ante incendium scriptam esse; quinto enim Neronis anno hi Consulatum gessere: cùm alioqui, teste Tacito, qui res gestas Neronis per annos singulos accuratè digessit, hoc anno, sub Consulibus Memmio Regulo & Virginio Rufo, ea de Vrbis incendio accidisse, exploratum habeatur. Quamobrem & reliquæ illæ tum ad Paulum conscriptæ, tum à Paulo ad eum redditæ, æquè nobis suspectæ redduntur: quamuis sciamus eas non recèns esse excogitatas, sed antiquitus scriptas, & à S. Hieronymo[a] cognitas atque probatas, sic dicente: Non ponerem eum in catalogo Sanctorum, nisi me illæ epistolæ prouocarent, quæ leguntur à pluribus, Pauli ad Senecam, & Senecæ ad Paulum.] Citat ex vna earum locum Senecæ ad Paulum scribentis, optare se eius esse loci apud suos, cuius sit Paulus apud Christianos. est in epistola decimasecunda.

[a] *Hieron de Script. Eccl. in Seneca.*

XII. Nouit eas & S. Augustinus[b], qui item earumdem meminit, sic dicens: Meritò ait Seneca (qui temporibus Apostolorum fuit, cuius etiam quædam ad Paulum leguntur epistolæ) Omnes odit, qui malos odit.] licet idem Augustinus[c] ex his quæ scribit de Seneca in libris de Ciuitate Dei, nullam prorsus fidem dictis epistolis tribuisse videatur. ait enim: Hic, *nempe Seneca*, inter alias ciuilis theologiæ superstitiones reprehendit etiam sacramenta Iudæorum, & maximè sabbata: inutiliter id eos facere affirmans, quòd per singulos septem interpositos dies, septimam ferè partem ætatis suæ perdant vacando, & multa in tempore vrgentia non agendo lædantur. Christianos tamen iam tunc Iudæis inimicissimos in neutram partem commemorare ausus est, ne vel laudaret contra suæ patriæ veterem consuetudinem, vel reprehenderet contra propriam forsitan voluntatem. De illis sanè Iudæis cùm loquitur, ait: Cùm interim vsque eò sceleratissimæ gentis consuetudo conualuit, vt per omnes iam terras recepta sit, victi victoribus leges dederunt. Mirabatur hæc dicens, & quid diuinitus ageretur ignorans.] hæc ille de Seneca. Si ergo ex sententia Augustini Seneca de Christianis numquam meminit: quomodo erit, vt dictæ epistolæ, in quibus de Christianis & religione Christiana sæpè agitur, & cum Christiano homine Christi Apostolo, Senecæ adscribantur?

[b] *Aug. epist. 14.*
[c] *Aug. de Ciuit. Dei, lib 6 c. 11.*

DE FIDE EPISTOLARVM SENECAE AD PAVLVM.

XIII. VNDE COMMENTVM DE EPISTOLIS.

Vnde autem ea de dictis epistolis opinio fluxerit, facile est demonstrare. Extant enim Acta quædam passionis Pauli, Lini nomine consignata; in quibus hæc leguntur de Seneca & Paulo: Institutor Imperatoris adeò est illi amicitia copulatus, videns in eo diuinam scientiam, vt se à colloquio illius temperare vix posset: quo minùs si ore ad os alloqui illum non valeret, frequentibus datis & acceptis epistolis, ipsius dulcedine & amicabili colloquio atque consilio frueretur.] hæc ibi. Sed qualia hæc sint, ea quæ dicta sunt, lectorem admonere posse videntur. Quod insuper spectat ad Senecam: iam ante biennium timens ille calumniam delatorum, & Imperatoris crudelitatem, cùm nec affinibus parceret nec amicis, missionem instanter petens, rogansque reliquum vitæ tempus ruri agere sibi licere, cùm non obtinuisset, simulata mala valetudine, domi mortem opperiens miser agebat. Sed hæc pluribus Tacitus[d]: de Senecæ verò obitu anno sequenti.

[d] *Tacit. lib. 14. 15.*

XIV. DE REPENTINO OBITV SENECIONIS.

Hîc verò obiter de obitu Senecionis agendum, quem idem Seneca scripsit epistola ad Lucilium, monumentum egregium miserrimæ conditionis humanæ, vtpote quæ vitam hanc per momenta singula precariam[e] ducat, quam & longè contraria conceptæ spei euenta perturbent. ait enim: Omnis dies, omnis hora, quàm nihil simus, ostendit, & aliquo argumento recenti admonet fragilitatis oblitos, cùm æterna meditantes respicere cogit ad mortem. Quid sibi istud principium velit, quæris. Senecionem Cornelium, equitem Romanum splendidum & officiosum, noueras. ex tenui principio se ipse promouerat, & iam illi decliuis erat cursus ad cetera. Faciliùs enim crescit dignitas, quàm incipit: pecunia quoque circa paupertatem plurimam moram habet, dum ex illa ereptat. Hic etiam Senecio diuitijs imminebat; ad quas illum duæ res ducebant efficacissimæ, & quærendi, & custodiendi scientia, quarum vel altera locupletem facere potuisset. Hic homo summæ frugalitatis, non minùs patrimonij quàm corporis

[e] *Senec. epist. 101.*

A corporis diligés, cùm me ex cōsuetudine manè vidisset, cùm per totum diem amico grauiter affecto & sine spe iacenti, vsque ad noctem assedisset; cùm hilaris cœnasset, genere valetudinis præcipiti abreptus, angina, vix cōpressum arctatis faucibus spiritum traxit in lucem. Intra paucissimas ergo horas, postquam omnibus erat sani ac valentis officijs functus, decessit. Ille qui & mare & terra pecuniam agitabat, qui ad publica quoque, nullum relinquens inexpertum genus quæstus, accesserat, in ipso actu benè cedentiū rerum, in ipso procurrētis pecuniæ impetu raptus est, &c.] Quàm similis hìc diuiti illi, ad quem sententia illa ex Euangelio [a]: Stulte, nocte ista animam tuam repetent à te: hæc quæ congregasti, cuius erunt?] Vt hæc tibi de Gentili homine adderemus, illud impulit, quòd accidit vt Romæ his diebus è ruderibus effoderetur eiusdem Senecionis, cognomento Cornelij, lapis sepulchralis inscriptionis, quam tibi hîc cudendam curauimus: sic enim se habet [b]:

[a] *Luc.* 12.

[b] *Extat venalis apud lapicidam iuxta S. Mariā super Mineruā.*

B

D. M.
CORNELIÆ.
PROCVLA. ET
PLACIDA. FECER.
Q. CORNELIO. SENE
CIONI. PROCVLO.
PRÆTORICIO. LE
GATO. PROVIN
CIÆ. ASIÆ. FRA
TRI. BENE. MEREN
TI

C Hoc item ipso decimo Neronis anno in Iudææ procurationem Albino subrogatus est Gessius * Florus, vt colligitur ex Iosepho [c], dum ait egisse hunc biennium in magistratu, cùm Nero ageret in Imperio annum duodecimum. Eusebius [d] etiam hoc anno substitutum Florum Albino tradit. Porrò hic adeò scelestus fuit, vt Albinus licet pessimus, sui faceret omnibus desiderium. Nam de ingressu Flori hæc Iosephus: Gessius * autem Florus Albino successor à Nerone missus, pluribus Iudæos repleuit calamitatibus. Is Clazomenius erat genere, adduxitque secum Cleopatram coniugem non minùs improbam, per quam, vt Poppææ Augustæ amicam, Iudææ administrationem impetrauerat: adeò verò potestate violenter abusus est, vt Albinum Iudæi desiderarent, quasi beneficum. Nam ille quantum poterat, clàm erat malus & nocens; Florus contrà, quasi ad ostentādam missus malitiam, publicè traducebat nostræ gentis iniurias, nihil sibi ad summam de rapinis & D supplicijs iniquitatem reliquum faciens. Erat enim inflexibilis ad misericordiam, nullis vmquam lucris satiabilis, vndecumque parua æquè captans & magna, vt etiam latronum esset particeps.] hæc & alia multa Iosephus de homine scelestissimo: qui quomodo tandem ad defectionem Iudæos compulerit, suo loco dicemus.

XV.

* Cestius

[c] *Ioseph. ant. lib. 20. c. 9. & de Bell. Iud. lib. 2. c. 14.*

[d] *Eusebius in Chron.*

* Cestius

CESTIVS FLORVS PRAESES IVDAEAE MISSVS.

IESV CHRISTI ANNVS 67. | PETRI ANNVS 23. | NERONIS IMP. ANNVS 11.

E ANno, qui sequitur, sexagesimoseptimo, Coss. Silio Nerua & Attico Vestino, vel (vt habet Plinius [e]) Appio Iunio & P. Silio, persecutio in Christianos à Nerone occasione incendij semel excitata, datis ab ipso edictis, magis ac magis in eos sæuijt. Testatur id Seuerus [f], cùm ait, postquam de incendio locutus est, & de Christianis ea de causa sæuissimè trucidatis: Hoc initio in Christianos sæuiri cœptum. Pòst etiam datis legibus, religio vetabatur, palamque edictis propositis, Christianum esse non licebat.] Perdurauit hæc persecutio vsque ad Apostolorum cædem: quibus temporibus Dei Ecclesia sanctorum coronis est mirificè illustrata; tantumque abfuit vt ea causa fides tepuerit, vel remissa ex parte aliqua fuerit, vt potiùs noua propagatione sit aucta. Quinam autem sub eadem persecutione Romæ sint passi, complurium nomina suppeditat Romanum Martyrologium, licet ex immenso numero vix paucorum; quòd (vt suo loco dicemus) inuidia Diocletiani perierint Acta martyrum. Agemus autem inferiùs de eadem persecutione suo loco pluribus.

I.

[e] *Plin. lib. 8. c. 40.*

PERSECVTIO IN CHRISTIANOS PROPAGATA.

[f] *Seuer. hist. lib. 2.*

II. SIMON MAGVS QVID PERSECVTIONIS TEMPORE DOCVIT SVOS. [a] Orig. cont. Celsum, li. 6.

Inter hæc autem Simon magus, qui his temporibus (vt dicemus) Romæ agebat, ne occasione eiusmodi concitatæ persecutionis, suorum discipulorum, quos collegerat, quibus & persuaserat (vt vidimus) se Christum esse, dispendium pateretur; eos docuit palàm negare, & si opus esset, etiam idola colere. Testatur enim id Origenes [a], dum contra Celsum agens, sic dicit: Tametsi multos falleret Simon, à capitali tamen supplicio & morte, quam religionis gratia vltrò Christiani subirent, ex discipulis suis vnum quempiam subtraxerit, quos vtique docuisset vt indifferenter ad idolorum se cultum haberent. Sed nihil tunc primùm Simoniani illi insidiarum perpessi sunt: callebat enim sagax ille & improbissimus dæmon, qui & Iesu doctrinæ moliretur insidias, eorum animos, quos sub eius Simon ditione haberet, sua ex disciplina haudquaquam solutum iri.] hæc Origenes: ex quibus etiam significatur, Simonem hæc docuisse tempore Neronianæ persecutionis, quæ prima à Gentilibus pro idolis tuẽdis illata censetur: antehac enim cùm nullus (quod certò sciatur) Gentilium ad eorum cultum adigeret Christianos, nulla suberat occasio vt sic ille suis consuleret sectatoribus. Ex quibus patet, Simonẽ ad hæc vsque Neronis tempora fuisse superstitem, & non (vt alij dicunt) sub Claudio decessisse. Sed de his suprà, ac rursum inferiùs.

III. *Gessio QVAE CESTIVS IN IVDAEOS. * Gessius [b] Ioseph. ant. lib. 20. c. 9. [c] Ioseph. de bell. Iud. lib. 2 cap. 13.

Res verò Iudaicę inter hæc in deterius prolabuntur, Cestio * Floro Iudææ Procuratore Iudæos grauiùs affligente, & ad defectionem penitus perurgente: quæ anno sequenti, secundo nimirum à tempore quo in Iudæam ipse aduenerat Procurator (vt Iosephus [b] testatur) est cœpta. Quæ autem hoc anno contigerint, idem Iosephus [c] sic narrat: Cestius* verò iniquitates suas in vniuersam gentem, iam palàm quasi gloriaretur, exercuit; ac velut non ad regendam prouinciam, sed ad damnatorum pœnas carnifex missus, neque rapinarum vllum modum, neque afflictionum prætermisit. In miseris autem crudelissimus erat, in turpibus verò impudentissimus: neque enim quis illo ampliùs offendit fallacia veritatem, neque commentus est callidiores nocendi vias. Huic siquidem, viritim illatis dispendijs lucra quærere, exiguum visum est; sed totas simul dispoliabat vrbes, & labes populis inferebat: tantùm non voce per totam regionem edicens, liberum esse hominibus latrocinari, dum ipse prædarum acciperet portionem. Denique ob illius auaritiam contigit totam pænè deseri regionem; ita vt plurimi sedes patrias relinquentes, ad externas prouincias commigrarent.] hæc Iosephus. cetera de eo, anno sequenti.

IV. DE SAEVITIA NERONIS IN CONIVRATOS.

Eodem anno, dum hæc in Iudæa agerentur, Romæ detecta coniuratione in Neronem à compluribus Romanorum nobilium diu agitata atque composita: idem Nero cùm ceteros, tum Senecam inter coniuratos à proditore nominatum, occidi iussit; concessit tamen illi, vt quam vellet mortẽ sibi deligeret. Gallio eius germanus, qui olim, (vt dictum est) cùm Paulus in Græcia degeret, Proconsulem agebat in Achaia, ex nece fratris pauidus, supplex vitam obtinuit. Inter alios pænè innumeros occisus est quoque Annæus Lucanus Senecæ nepos: necatus ante omnes Romanorum clarissimus Plautius Lateranus Consul designatus, cuius nobilis illa erat basilica in Cælio monte, quæ posteà vsui cessit Christianorum, & aucta in primariam cõuersa est ecclesiam, quæ est appellata Lateranensis: de qua S. Hieronymus [d] ad Oceanum: ante diem Paschæ in basilica quondam Laterani, qui Cæsariano truncatus est gladio, &c.] sed de ea suo loco inferiùs. Post cladem coniuratorum, vel eorum qui aliqua leui suspicione vel fictione odio Principis pulsarentur, subsecuta est mors Poppææ Augustæ; quam licet amatissimam, Nero iracundia percitus ictu calcis percussam occidit. Sed hæc Tacitus, Dio, & alij pluribus.

[d] Hier. epi. 30

IESV CHRISTI ANNVS 68. PETRI ANNVS 24 NERONIS IMP. ANNVS 12.

I. [e] Metaphr. die 29. Iunij, & alij.

CHristi Domini nostri anno sexagesimooctauo, Coss. Suetonio Paulino & Pontio Telesino, Petrus [e] & Paulus diuino consilio, vt afflictæ nimis gladio Neronis Ecclesiæ Romanæ succurrerent, è diuersis Orbis partibus Romam se iterùm contulerunt, atque collabentem pænè Ecclesiam instaurarunt. Neronis enim gladio in Romanos occasione dictæ coniurationis conuerso, à sanguine Christianorũ aliquantum temperatum fuisse videtur. Hac igitur benè vsi opportunitate Petrus & Paulus, Romæ (vt licebat) rursum

A sum Euangelium prædicarunt. Horum prædicationis nobile fragmentum recitat Lactantius, de prænuntiata his diebus ab eisdem Apostolis futura clade Ierosolymitana, cuius bellum hoc ipso anno, occasione quam dicemus paulo inferiùs, est inchoatum. Cùm enim (vt accidit) de Iudęorum defectione frequens sermo esset inter Romanos, inde suppeditatum est argumentū de his agere, quæ his verbis Lactantius [a] memoriæ commendauit: Futura aperuit illis omnia, quæ Petrus & Paulus Romæ prædicauerunt: & ea prædicatio in memoria scripta permansit, in qua cùm multa alia mira, tum etiam hoc futurum dixerunt, vt post breue tempus immitteret Deus Regem, qui expugnaret Iudæos, & ciuitates eorum solo æquaret, ipsos autem fame sitique confectos obsideret. Tum fore, vt corporibus suorum vescerentur, & consumerent se inuicem: postremò vt capti venirent in manus hostium, & in conspectu suo acerbissimè cōiuges suas vexari cernerent, B violari & prostitui virgines, diripi pueros, allidi paruulos, omnia denique ferro ignique vastari, captiuos in perpetuum terris suis exterminari: eò quòd exultauerant super amantissimum & probatissimum Filium Dei.] hucusque Lactantius.

[a] Lact. li. 4. cap. 21.

Rursus etiam de Pauli Romę prędicatione est insignis memoria, licet apud scriptorem impium [b]: quidam enim Triephon Romæ agens, cùm Critiam Christianæ fidei derisorem catechumenū facere cuperet, hæc inter alia de se refert: Quādo autem me Galilæus ille conuenit recaluaster, naso aquilo, qui in tertium vsque cælum per aërem ingressus est; quæ optima & pulcherrima sunt, inde didicit: per aquam nos renouauit, in beatorum vestigia insistere fecit, & ex impiorum regionibus nos reduxit.] hæc ille, quibus equidem non alium quempiam quàm Paulum Apostolum describi, omnes puto facilè intelligere. nominat eum Galilæum, quòd sic Apostoli, immò & ceteri Christiani dicerentur; vel ex C antiqua eius origine, vt superiùs dictum est. Cùm igitur Triephon (vt vidimus) se Pauli discipulum profiteretur, eam ipsam artem in instituendo Gentili homine ad fidem capessendam, quam ipse didicisset à Paulo, tum adhibuisse videtur: quippe qui deorum falsitate primitus demonstrata, subinde de rerum principijs, ac Dei operibus, non ex diuina Scriptura, cui ille non crederet, sed ex auctoribus Ethnicis petijt testimonium, non secùs ac Paulus fecisset Athenis. Demum ea, quam à magistro de vno trinoque Deo didicerat, fide illum imbuit in hunc modum: Cùm enim ille rogaret, dicens: Quemnam igitur tibi iurabo? Ad eum Triephon: Deum altè regnantem, magnum, ætherium, atque æternum, Filium Patris, Spiritum ex Patre procedentem, vnum ex tribus, & ex vno tria: hæc tu Iouem puta, hunc tu existima Deum.] hæc ille ibi, quantum tamen licuit tantam rem tanta breuitate describere, vel quantum externus homo & Christianis infensissimus Lu- D cianus eadem potuit fideliter retulisse. Sed missis his, ad Petrum redeamus.

II. [b] Lucian. in Philopatr. QVAE LVCIANVS DE PAVLO.

Cùm ageret Petrus Romæ, non satis sibi visum, Ecclesiæ Romanæ prospicere: sed quòd vniuersi gregis creditam sibi curam à Domino accepisset, ac præcipuè Iudæorum patrocinium in Concilio Ierosolymitano sibi sumpsisset; iam secundam ad eos scribit epistolam, in qua hæc ipse [c]: Hanc ecce vobis, carissimi, secundam scribo epistolam, in quibus vestram excito in commonitione sinceram mentem, vt memores sitis eorum quæ prædixi.] Ceterùm haud longè antè consummatum martyrium eam à se datam esse, illis ipse verbis significat, quibus ait [d]: Iustum autem arbitror, quamdiu sum in hoc tabernaculo, suscitare vos in commonitione: certus quòd velox est depositio tabernaculi mei, secundùm quod & Dominus noster Iesus Christus significauit mihi. Dabo autem operam, & frequenter habere vos post obitum meum, vt horum omnium memoriam E faciatis.] hæc ibi.

III. DE PETRI SECVNDA AD IVDAEOS EPISTOLA. [c] 2. Petr. 3. [d] 2. Petr. 1.

Quod autem pertinet ad eiusdem epistolæ firmitatem: eam certè vt Petri legitimam antiquiores Theologi agnouerunt; quorum eruditissimus Hippolytus [e] Episcopus eam citat; sed audi quo præconio: Princeps Petrus, inquit, fidei petra, quem beatum iudicauit Christus Deus noster, ille doctor Ecclesiæ, ille primus discipulorum, ille qui regni claues habet, docuit nos, dicens [f]: Hoc primùm scientes, quòd venient in nouissimis diebus in deceptione illusores iuxta proprias concupiscentias ambulantes. Et erunt [g] ex vobis, qui introducent sectas perditionis, &c.] citant eam & alij. Sed quòd crederetur esse deprauata, licet publicè legeretur; non fuisse in canone, ait [h] Didymus eam interpretatus; dubitatumque de ea tradit Eusebius [i]. Sed id factum esse ob diuersitatem interpretum, S. Hieronymus [k] affirmat, sic dicens: Denique & duæ epistolæ quæ feruntur Petri, stylo inter se & charactere discrepant, structuraque verborum. ex quo intelligimus, pro ne-

IV. [e] Hippol. de Antichrist. [f] 2. Petr. 3. [g] 2. Petr. 2. [h] Didymus in epist. Petr. c. 3. in fine. EPISTOLA SECVNDA PETRI RECEPTA. [i] Euseb. hist. lib. 3 ca. 3. [k] Hier. epist. 150. q. 11.

pro necessitate rerum diuersis eum vsum interpretibus.] ac rectè quidem: nam non tantùm eo munere apud eum functus est Marcus, sed (quod & aliàs diximus ex Clemente A
[a] Clem. Alex. Strom. lib. 7. Alexandrino [a]) & Glaucias quidã, quem Basilides falsò iactabat suum fuisse magistrum. Porrò non tantùm quotquot sacra Concilia contexuere canonicorum librorum catalogum, vt Romanum sub Damaso, quod habet Collectio Cresconiana, Laodicenum, Carthaginense tertium, alterum Romanum sub Gelasio, omnes insuper sanctissimi Episcopi id ipsum suis scriptis præstitere, vt Athanasius in Synopsi, Gregorius Nazianzenus, Amphilochius, Augustinus de doctrina Christiana, & qui eodem vixit tempore Ruffinus Aquileiensis, quique insuper his præstat auctoritate Innocentius ad Exuperium, Cassiodorus, Isidorus, & alij Orthodoxi recentiores, omnes æquè eam esse Petri epistolam profitentur: quorum testata fide, Nouatorum quorumdam eam impugnantium temeritas inferiùs argueretur.

V. DE IVDAE EPISTOLA.

Ad hanc ipsam Petri secũdam epistolam, ea quæ à Iuda Iacobi fratre scripra habetur, B relationem quamdam videtur habere, cùm eodem fermè scripta sit argumento, iisdemque sententijs atque etiam verbis interdum videatur intexta: vt planè appareat, priùs Petri secundam, quàm Iudæ esse scriptam epistolam. Ex quo certo signo erroris arguuntur, qui absque vllo antiquorum Patrum testimonio, ex propria animi sententia, vel falsa aliqua coniectura persuasi, dixerunt Iudam & Simonem Apostolos abhinc ante triennium fuisse martyrio in Perside coronatos; cùm ex his dici posse videatur, Iudam post hęc tempora fuisse superstitem. Sed quonam anno vnà cum collega martyrium subierit, fateri malumus hoc nos ignorare, quòd à maioribus non sit traditum, quàm temerè quid certum in re dubia statuere. Ceterùm quod ad Iudæ epistolam pertinet; eam esse legitimam germanamq; Iudæ Apostoli, citata modò sacra Concilia, atque Patres qui canonicorum C librorum numerum recensuerunt, firmiter profitentur. Citat eam idem qui suprà Hip-
[b] Hippolyt. de Antichrist. polytus [b] Martyr, doctrina nulli antiquorum secundus; Tertullianus [c] etiam, ac insuper
[c] Tertul. li. de habit. mul. cap. 3. alij recentioris classis scriptores Ecclesiastici; Nouatoribus quibusdam exceptis, qui leuioribus eam impetunt obiectionibus: quasi probro adscribendum esset Apostolo, quòd ex Enoch libro apocrypho citauerit auctoritatem; cùm & Gentiles poëtas Paulus, & aram idololatriæ inseruientem, cùm Athenis cõcionaretur, in summæ Theologiæ conuerterit testimonium, & sincerissimę veritatis argumentum. Ceterùm liber Enoch apud maiores
[d] Tert. lib. de habit. mul. c. 3. & ibi Pamel. not. 30. haud erat vulgaris auctoritatis, cùm non defuerint [d] qui dixerint ipsum esse canonicum, atque adeò, vt etiam qui in eodem libro essent errores, in Catholicum dogma sint conati transferre. Sed de his aliàs.

VI. DE IVDA ET SIMONE.

Quoniam verò occasione Petri epistolæ, de ea etiam quæ post illam eodem argumen- D to est à Iuda conscripta, agere opus fuit: hîc opportunè incidit, vt qui irrepserunt errores de Iudæ & Simonis nomine, confutemus. Cùm autem Lucæ [e] testimonio exploratum
[e] Luc. 6. Act. 1. habeatur, Simonem tantùm inter Apostolos cognomento dictum fuisse Zelotem: quo-
[f] Hier. in epi. ad Galat. cap. 4. modo factum est, vt Hieronymus [f] Iudam Iacobi fratrem Zelotem appellet? sic enim ipse scribit in suis in epistolam Pauli ad Galatas commentarijs: Iudæ Apostoli, sed non
[g] Idem cont. Heluid. proditoris, qui ob insignem zeli in se virtutem, & Zelotis nomen accepit.] & alibi [g]: Iudas Zelotes in alio Euangelio Thaddæus dicitur.] Ceterùm in commentario in Mat-
[h] Hieron. in Mat. cap. 10. thæum [h] de singulis agens, Zelotæ cognomen Simoni tantùm tribuit; Iudam verò dictum Thaddæum, & Lebæum, tradit. Cùm autem in citatis locis ipsum Iudam fratrem Iacobi, Zelotem, & Thaddæum appellet, sanè videtur nomina confudisse, nempe cum E
[i] Hieron. de Scrip. Eccl. in Simone. vtroque Simone Iudam: sicut visus est fecisse Sophronius apud ipsum [i], cùm ait: Simon Cananæus, cognomento Iudas, frater Iacobi Episcopi, qui & successit illi in Episcopatum post obitum Iacobi cognomento Iusti, vixit annos viginti supra centum: crucifixus autem sub Traiano Præfecto, mota persecutione graui, dormiuit.] hæc ipse: eadem apud Isidorum leguntur, & alios. Dorotheus autem in Synopsi duos Simones distinctos ponit: putat tamen Simonem sub Traiano passum, cognomento dictum esse Iudam. Ve-
[k] Euseb. hist. lib. 3. c. 15. & cap. 26. rùm Hegesippus [k] diuersos planè ponit Simonem & Iudam; quorum priorem sub Traiano passum tradit, Iudam verò nec sub Domitiano fuisse superstitem, quorum nepotes tantùm tunc vixisse perhibet. Adhuc insuper Simonem Zelotem à Iuda fuisse distinctũ,
[l] Luc. 6. Act. 1. satis Euangelistæ demonstrant. Lucas [l] enim dum iterùm Apostolos numerat, sic eos nominando discriminat: Simonem, qui vocatur Zelotes, & Iudam Iacobi.] & alibi: Simon Zelotes, & Iudas Iacobi.] Verùm hunc, quem Lucas dixit Iudam Iacobi, Matthæus

A chæus [a] Thaddæum nominat: cùm enim numerat Apostolos omnes; vbi Iudas ponendus erat, Thaddæum ponit: quod & Marcum [b] fecisse liquet: vt nulla prorsus sit ambiguitas, Iudam cognomento dictum esse Thaddæum. Adeò vt dilucidè satis Euangelica veritate testatum habeatur, Simonem & Iudam, non vnum, sed duos fuisse Apostolos, cognomenque Zelotes solius esse Simonis, Thaddæi verò Iudæ.

[a] Mat. 10. [b] Marc. 3.

Rursus cùm Iudas frater Iacobi dicatur, qui frater Domini, & Iustus cognominatus est: & ipsum inter eos qui fratres Domini dicti sunt, ab Euangelistis esse adnumerandum, Hegesippus [c] affirmat. Sed cùm nouissimus ille Simeon, qui crucifixus est sub Traiano, & ipse frater Domini dictus fuisse tradatur; qui appellatus sit Simeon Cleophæ, qui dicitur fuisse Mariæ maritus, quæ à Ioanne [d] nominata est Maria Cleophæ, eademque ab eo soror Dei genitricis dicta: inde accidisse putamus, vt cùm tam Simeon quàm Iudas dicti B fuerint fratres Domini, vnus idemque fuisse ab his creditus sit. Cumque Simonem Zelotem vnum quoque fuisse cum Simeone Cleophæ iidem existimarint: hinc etiam factum est, vt hi tres quasi vnus idemque sint habiti, dictusque sit Simeon Iudas Zelotes. Ceterùm, sicut apertè monstratum est diuersos esse inter se Simonem & Iudam, itemq; Iudam à Simeone successore Iacobi; ita etiam patet Simonem Cananæum distinctum fuisse à Simeone Cleophę passo sub Traiano. Idque tam Greci quàm Latini pariter profitentur, dum illi in Menologio, isti in Martyrologio diuersis diebus diuersisq; notis eos distinctos ponunt, cùm singulorum anniuersariam proponunt memoriam celebrádam. Beda [e], qui eodem fuerat lapsus errore vt hos duos vnum putaret esse Simonem, sententiam retractauit. Quod verò spectat ad Iudæ atque Simonis martyrium, ceterasque ipsorum res gestas: descriptas eas fuisse à Cratone Apostolorum discipulo, easdemq; ab Afri- C cano historicorum Christianorum antiquissimo Latinitate donatas, testatur auctor qui scripsit Passiones Apostolorum. sed quoniam illæ à Gelasio inter apocrypha reijciuntur, certum quid de his affirmare non possumus; cùm præsertim S. Hieronymus [f] de Iulio Africano tantùm testetur, quinque de Temporibus libros ab eo esse conscriptos. Verùm quæ de ipsorum passione ab eodem incerto auctore scripta esse reperiuntur, non penitus vt falsa reijcienda esse putamus, cùm (vt dictum est nuper exemplo Iudæ Apostoli) in apocryphis multa insint, quæ vera esse probentur. At de his hactenus.

VII. VNDE OBORTA NOMINVM CONFVSIO.

[c] Apud Euseb hist. lib. 3. [d] Ioan. 19. [e] Bed. in retractat. in Act. Apostol. [f] Hieron. de Script. Eccl. cap. 63.

Vt verò tandem, vnde oratio digressa est, reuertatur: tam Petrus, quàm etiam post eum Iudas, in dictis quas scripserunt epistolis, in vno eodemque versati sunt argumento, vt illis eosdem fuerint insectati hæreticos, qui luxurijs dediti, turpissimi haberentur. De quibus in primis Petrus [g]: Hi, inquit, velut irrationabilia pecora, naturaliter D in captionem & perniciem in his quæ ignorant blasphemantes, in corruptione sua peribunt, percipientes mercedem iniustitiæ, voluptatem existimantes Dei delicias, coinquinationis & maculæ delicijs affluentes, in conuiuijs suis luxuriantes vobiscum, oculos habentes plenos adulterij, & incessabilis delicti.] hæc Petrus, & alia plura. & Iudas item de ijsdem: Sicut Sodoma & Gomorrha & finitimæ ciuitates simili modo exfornicatæ, abeuntes post carnem alteram, factæ sunt in exemplum ignis æterni pœnam sustinentes: similiter & hi carnem quidem maculant, dominationem autem spernunt, maiestatem autem blasphemant.] Sed quinam fuerint hi omnigenæ luxuriæ inquinati sordibus: etsi tam Simon, quàm qui eius sectam profiterentur, Menander, Basilides, Carpocras, & alij horum gregales haberentur impurissimi; hos tamen turpitudine superatos esse à Nicolaitis, nemo dubitat: de quibus quidem vehementer Ignatius [h] admonet, di- E cens: Fugite quoque impuros Nicolaitas, falsum sibi nomen sumentes, voluptatum amatores & sycophantas.]

VIII. PETRVS ET IVDAS EXAGITARVNT NICOLAITAS.

[g] 2. Petr. 2. [h] Ignat. epist. 5. ad Trall.

Hos dictos esse Nicolaitas à Nicolao diacono, vno ex septem primis, omnes æquè consentiunt. Sed qua occasione id acciderit, diuersæ reperiuntur antiquorum sententiæ; aliorum videlicet affirmantium, ab ipso Nicolao praua horum dogmata esse excogitata. dixerunt hæc in primis Irenæus [i], Tertullianus [k], Hilarius [l], Epiphanius [m], Hieronymus [n], & alij complures, asserentes ipsum ab Ecclesia Catholica desciuisse, & in sordidissimas hæreses turpiter lapsum esse: ea nimirum ex causa, quòd ordinatus diaconus, cùm ad imitationem eorum (inquit Epiphanius [o]) quos Deo addictos videbat, ab vxore, quam formosam habebat, se continuisset, & à concupiscentia superatus eam iterùm superinduxisset, argueretúrque ab Apostolis, quòd vxore, quam anteà dimisisset, vteretur; indignum nimirum ratis, vt sacris iam officijs atque ordinibus mancipati, adhuc carnis tenerentur illecebris:

IX. DE NICOLAITIS.

[i] Iren. lib. 1. cap. 27. [k] Tertull. de præscript. [l] Hilarius in Mat. c. 25. [m] Epiph. hæres. 25. [n] Hier. epist. 1. & 48. [o] Epiph. hæres. 25.

illecebris: illum mox hæresim excogitasse, necessariumque ad salutem consequendam esse affirmasse, quotidie inquinari luxurijs. A

X. DE NICOLAO EXCVSATIO. Fuit aliorum ab his diuersa sententia, dicentium sic Nicolaitas à Nicolao diacono esse dictos, vt tamen ipse culpa vacaret. Sed qua occasione id acciderit, Clemens Alexandrinus sic scribit [a]: Cùm Nicolaus formosam haberet vxorem, & post ascensionem Saluatoris ei ab Apostolis fuisset exprobrata zelotypia; in medium adducta muliere, permisit cui vellet, eam nubere. Aiunt enim hanc actionem illi voci consentaneam, quæ dicit, carne vti oportere. Eiusque factum & dictum absolutè sequentes, qui eius hæresim sequuntur, impudenter effuseque fornicantur. Ego autem audio, Nicolaum quidem numquam vlla alia, quàm ea quæ ei nupserat, vxore vsum esse, & ex illius liberis filias quidem consenuisse virgines, filium etiam permansisse incorruptum. Quæ cùm ita se habeant, vitij erat depulsio atque expurgatio in medium Apostolorum circumactio vxoris, cuius dicebatur laborare zelotypia: & continentia à voluptatibus, quæ magno studio parantur, docebat illud vti carne oportere, hoc est, exercere carnem: neque enim (vt existimo) volebat, conuenienter Domini præcepto, duobus dominis seruire, & voluptati, & Deo. Dicam itaque, Matthiam quoque sic docuisse, cum carne quidem pugnare, & ea vti, nihil ei impudicum largiendo ad voluptatem, augere autem animam per fidem & cognitionem.] hucusque Clemens: quæ sanè & Eusebius [b] recitat ac probat, itemque Theodoretus [c]: quibus vt consentiam, persuadet Ignatius, dum falso nomine hos dictos esse Nicolaitas, iterùm tradit, nimirum cùm in primis ad Trallianos scribens ait: Fugite impuros Nicolaitas, falsum sibi nomen sumentes.] & ad Philadelphios: Finem, inquit, beatitudinis constituat voluptatem, vt hi qui falso nomine Nicolaitæ dicuntur.] Ad quid igitur hæreticos illos falso nomine Nicolaitas esse dictos inculcat, nisi quia illi (vt mos est hæreticorum) honesto nomine hæresim suam quolibet quæsito prætextu velare cupientes, se Nicolaitas, quasi à Nicolao descenderent, mendaciter ac iactanter nominarent? Eamdem quoque nomenclaturam inuenies apud Clementem [d], dum ait: Alij inuerecundè, quod nunc faciunt falsi nominis Nicolaitæ.] quod verũ putamus. Ceterùm Nicolaum diaconum, vt virum fide Catholica probatissimum, augustiori auctum honore, factumque ab Apostolis Episcopum Samaritanorum, Hippolytus, cuius fertur liber de Septuagintaduobus discipulis, testantur; cui consentit Dorotheus in Synopsi. B C

[a] Clē. Alex. Strom. lib. 3.
[b] Euseb. hist. lib. 3. c. 23.
[c] Theod. hær. fab. lib. 3.
[d] Clē. Cōstit. lib. 6. c. 8.

XI. NICOLAITARVM HAERESES. Sed vt quænam essent praua dogmata Nicolaitarum cognoscamus: Ignatius [e] (vt ab antiquiori exordiar) ipsos negasse ait Christum fuisse Deum, sed in eo Deum habitasse. Meminit & Irenæus [f] de Nicolaitis Christi diuinitatem negantibus; quos Ioannes Euangelista æquè atque Cerinthianos, scribendo Euangelium, confutauit. In hos (vt dictum est) Iudas in sua epistola sententias iaculatur, dum ait: Subintroierunt quidam homines, qui olim præscripti sunt ad hoc iudicium, impij, Dei nostri gratiam transferentes in luxuriam, & solum Dominatorem & Dominum nostrum Iesum Christum negantes.] Subdit Ignatius, eorumdem eam esse assertionem, vt dicerent illegitimos concubitus bonum esse; ijdem finem ac beatitudinem constituerunt voluptatem. Irenæus præter licentiam in mœchando, nulla habita distinctione, idolothyta, vt Gentes comedere consueuisse tradit. D

[e] Ignat. epist. 9.
[f] Iren. lib. 3. cap. 11.

XII. At portentosa planè hos excogitasse commenta, vt aliquo saltem quæsito prætextu obscœna ac impudica posse licitè perpetrari docerent, Epiphanius [g] refert: additque noua & hactenus inaudita ad incutiendum terrorem simul cum admiratione adinuenisse nomina numinum, nempe Barbelo, Prunicum, Ialdabaoth, Caulauchauch, atque Metran; diuisosque ab inuicem, ex singulis dictis nominibus sectas singulas instituisse. Sic etiam intelligendum est quod Eusebius [h] ait, Nicolaitas ad modicum spatium temporis perdurasse: nimirum quòd pertæsi falsi nominis, non ampliùs se nominarent Nicolaitas, quòd facilè imposturæ conuinci potuissent; sed alio rursum ad rem turpissimam obtegendam, omnium pulcherrimo quæsito nomine, se ipsos à sapientia Gnosticos nuncuparunt. Sed cùm horum alij alia superaddiderint ad hæresum noua monstra, nouis sunt appellati nominibus [i]: vt non tantùm Gnostici dicerentur [k], sed & Phibionitæ, Stratiotici, & Leuitici: itemque alij Borboritæ, qui à cœnosa turpitudine sic dicti reperiuntur. Propaginem Nicolaitarum fuisse Cleobulum & Theodotum, qui eos fugiendos admonet, testatur Ignatius scribens ad Trallianos. Sed de Gnosticis inferiùs pluribus. E

NICOLAITAE GNOSTICI NOMINATI.

[g] Epiph. hæres. 25.
[h] Eseub. lib. 3 cap. 23.
[i] Epiph. hæres. 25.
[k] Aug. de hæres. c. 5.

Aduer-

A Aduersus autem Nicolaitas, sententia etiam Domini [a] condemnatos, scripsisse Irenæum, Hippolytum martyrem, Clementem Alexandrinum, & Origenem, Theoderetus [b] affirmat. [a] Apocal. 2. [b] Theod. hæret. fab. li. 3.

Iam verò, vt ad res gestas Petri, cuius secundæ scriptæ ab eo epistolæ occasione ad hæc narranda digressi sumus, redeamus: dum his (vt dictum est) temporibus Romæ ageret; simul qui carissimus Neroni esset, Simon magus Romæ itidem morabatur, qui diuinos iam (vt diximus) ex magia sibi honores compararet. Incredibili quidem magiæ studio renebatur Imperator, vt non modò eiusmodi circulatores, sponte artes suas offerentes, ac vili pretio venditantes penes se habere curaret: sed è remotis planè regionibus accersiret, quos nouisset eius artis insigniter eruditos. Vnde meritò de eo Plinius [c] testatur, ea ætate omnis magię generis Neronem fuisse principem, vera falsaque simul comperta habuisse. XIII. NERO STVDIOSVS MAGORVM. [c] Plin. lib. 30 cap. 2.

B sed addit hæc insuper: Idem Nero primùm imperare dijs concupiuit, *magia scilicet*, nec quidquam generosius voluit. Nemo vmquam vlli artium validiùs fauit: ad hæc non opes ei defuere, non vires, non discendi ingenium, aliaque non patiente mundo.] & post alia: Magus ad eum Tyridates venerat, Armeniacum de se triumphũ afferens (erat hic enim Rex, quem Corbulo Romani dux exercitus superauit) & ideò prouincijs grauis. Nauigare noluerat; quoniam expuere in maria, alijsque mortalium necessitatibus violare naturam eam fas non putant. Magos secum adduxerat. Magicis etiam scenis eum initiauerat: non tamen cùm regnum ei daret, hanc ab eo accipere artem valuit.] hæc & alia de eo Plinius. Magnis vtique pollicitationibus Tyridatem à Nerone solicitatum vt in Vrbem veniret, magnificentissimeque ab eo exceptum, scribit Suetonius [d]. [d] Sueton. in Neron. c. 13.

Simon igitur magus cùm ea occasione sese in Neronis amicitiam insinuasset, atque de XIV.
C se mirifica prædicasset; nempe se virtutem Dei magnã, quæ Angelis dominaretur, & alia humanum captum transcendentia, esse iactaret: vt de his aliquod exemplum proderet, atque exhiberet experimentum, per aëra volatum illi pollicitus est. His ergo fidem adhibuisse Neronem, non tantùm nostrorum suppetunt testimonia, sed etiam externorum. Siquidem Dio [e] cognomento Chrysostomus, in ea oratione quam habet de pulchritudine, hæc de Nerone: Hoc verò maximè superabat Nero; & nemo illi vlla de re quam diceret contradicebat, neque impossibile aiebat quod iussetat: ita vt, cùm quemdam volare iussisset, ille & promiserit: multoque tempore nutriebatur intus apud eum in aula, tamquam volaturus.] Hæc Dio. Porrò editum fuisse in theatro eiusmodi sub Nerone spectaculum, vt in eo Icarius exhiberetur volatus, auctor est Suetonius [f], qui ait: Icarus primo statim conatu iuxta cubiculum eius decidit, ipsumque cruore respersit.] SIMON MAGVS POLLICETVR VOLATVM. [e] Dio Chrys. orat. 21. [f] Sueton. in Neron. c. 12.

D Verùm enimverò Simonem magum hæc ausum, sed Petri Apostoli precibus esse prostratum, quæ dicemus, facilè demonstrabunt. Hoc itidem per magiam ab alijs factitari solitum, testatur Lucianus in Philopseudo, sic dicens: Ludis tu quidem, inquit Cleodemus. At ego, qui & ipse olim minùs talia credebam, quàm nunc tu (putabam enim nulla ratione fieri posse vt ea crederem) tamen cùm volantem primùm conspicerẽ peregrinum illum barbarum (erat enim, vt ferebant, ex Hyperboreis) credidi, ac victus sum, cùm tamen diu multumque repugnassem. Nam quid facerem, cùm eum cernerem in aëre volantem, atque id interdiu, ac super aquam ingredientem, atque per medium ignem incedentem, idque lentè ac sensim? Tu ne, inquam ego, ista videbas, virum Hyperboreum volantem, aut super aquas ambulantem? Et maximè, inquit ille, carbatinas indutum, quo calcamenti genere illi potissimùm vtuntur.] hæc Lucianus. Ad hæc spectare videtur XV. MAGICI VOLATVS.
E quod Iuuenalis item de magico volatu ait:

——— magus omnia nouit.
Græculus esuriens in cælum, iusseris, ibit.
Ad summam non Maurus erat, non Sarmata, nec Thrax,
Qui sumpsit pennas, mediis sed natus Athenis.]

His igitur de magicis volatibus, Simonis occasione, narratis; iam reliquum est, vt quod de eius volatu ac lapsu rerum nostrarum scriptores memoriæ prodiderunt, in medium afferamus. Qui ceteris habetur antiquior Clemens [g] Romanus ex persona Petri rem gestam narrat: cui cùm Græci & Latini quoque historici consentiant; quod videri posset apocryphum, iam propè authenticum redditur. sic enim ait: Romam Simon cùm venisset, Ecclesiam vehementer perturbauit, multos euertens, atque in suam adducens sententiam; gentes verò commouebat magicis artibus. Itaque quadam die in XVI. [g] Clem. Cõst. lib. 6. cap. 9.

DE VOLATV ET CASV SIMONIS. theatrum in meridie processit; iussitque suis operis, vt me in theatrum arriperent, pollicitus se in aëre volaturum. Cumque omnes hac de re erecti essent, ego seorsus orabam. Itaque sublatus à dæmonibus, volabat sublimis, dicens in cælum se ascendere, vnde illis bona suppeditaturus esset. Populo illi, veluti Deo, acclamante optima; attollens ego manus in cælum, tota mente supplicabam Deo, vt per Iesum Christum Dominum frangeret scelestum illum, & dæmonum vim labefactaret, in fraudem & perniciem hominum illa vtentium; illumq; perfractum non occideret, sed comminueret. Tuncque Simonem intuitus: Si Dei, inquam, homo ego sum, Apostolus verò Iesu Christi verus, doctorque pietatis, non erroris, cuiusmodi tu Simon: impero improbis virtutibus apostatis pietatis, quibus vehitur Simon magus, vt remittant suas vires, & ab alto hic decidat in risum eorum qui ab ipso decepti sunt. Cumque hæc dicerem, desertus à virtutibus Simon, cum magno fragore corruit, vehementerque concussus fregit coxendicem, & pedum talos: clamorque plebis ortus est, quo ferebatur vnum Deum esse, quem iustè Petrus nuntiaret tantùm veritate fretus. multique ab eo defecerunt.] hæc ille. A B

XVII. Arnobius [a], qui claruit temporibus Diocletiani, aduersus Gentiles scribens, haud putandus ea attulisse quæ aliqua saltem ex parte de leui mendacio argui potuissent, vnde & quærentibus occasionem quamcumque res nostras deridendi, ansam tribuisset, hæc de his scribit: Viderant enim (*Romani scilicet*) cursum Simonis magi, & quadrigas igneas Petri ore difflatas, & nominato Christo, euanuisse. Viderant, inquam, fidentem dijs falsis, & ab ijsdem metuentibus proditum, pondere præcipitatum suo, & cruribus iacuisse perfractis; pòst deinde perlatum Brundam, cruciatibus & pudore defessum ex altissimi culminis se rursum præcipitasse fastigio. Quæ omnia vos gesta neque scitis, neque scire voluistis, neque vmquam vobis necessaria iudicastis.] Hæc, inquam, cùm Arnobius scribat aduersus omnes Gentes, nec vt de re aliqua in angulo facta testetur, sed Romæ in Orbis vniuersi theatro tam liberè ac ingenuè fateatur; sanè quidem rem haud dubiam, quæve in controuersiam deduci vel à fidei hostibus posset, se memorasse significat. Cyrillus [b] Ierosolymorum Episcopus, qui Constantij temporibus vixit, hæc in eamdem sententiam scripsit: Dilatato autem Simonis errore, par amicorum bonorum illam calamitatem correxit, Petrus & Paulus, cùm essent præsides Ecclesiæ; & ostentantem sese iustum Simonem statim extinxit. Cùm enim prædicaret Simon in cælos se ascensurum, & vehiculo dæmonum in aërem esset sublatus: flexis genibus serui Dei, & concordiam ostendentes, de qua dixit Iesus: Quòd si duo ex vobis consenserint, de quacumque re quam petierint, fiet ipsis: concordiæ hoc telum per orationem emittentes in magum, deiecerunt illum in terram. Nec mirum est: Petrus enim erat qui claues regni cælorum portabat. Non est mirandum: Paulus enim erat, qui in tertium cælum raptus fuerat, & in paradisum, & audierat arcana verba, quę non licet homini loqui. Ex aëre in terram depresserunt eum, qui se appellabat Deum, deinceps ad inferos detrudendum.] hucusque Cyrillus. C D

[a] Arnob. aduers. Gent. lib. 2.
PATRVM ASSERTIO DE VOLATV ET LAPSV SIMONIS.
[b] Cyrillus cateches. 6.

XVIII. Epiphanius [c] item: Naturæ, inquit, debitum in Romanorum vrbe Simon persoluisse reperitur, quando in media Romanorum vrbe miser ille collapsus, mortuus est.] Ad hæc sanè Eusebius [d] quoque propemodũ allusisse videtur, dum ait: Cùm diuinus sermo iam ad Romanos peruenisset, vesana Simonis potentia extincta est, & homo ipse actutũ penitus profligatus.] licet hæc tempore Claudij accidisse visus sit aliquibus affirmasse: sed superiùs eam opinionem confutauimus. Neque verò ab his aliud significare Philastrius [e] voluit, cùm hæc dixit de eodem Simone: Cùm fugeret beatum Petrum Apostolum de Ierosolymitana ciuitate, Romamque veniret, ibique pugnaret cum beato Apostolo apud Neronem Regem; deuictus vndique oratione beati Apostoli, atque percussus ab Angelo, sic meruit interire, vt eius magiæ euidens mendacium cunctis hominibus pateferet.] Sanè etiam sanctus Augustinus [f] scribens ad Casulanum, ea occasione Romæ esse institutum ieiunium sabbati, multorum relatione testatur, sic dicens: Est quidem & hæc opinio plurimorum, quamuis eam perhibeant falsam plerique Romani; quòd Apostolus Petrus cum Simone mago die Dominico certaturus, propter ipsum magnæ tentationis periculum, pridie cum eiusdem vrbis Ecclesia ieiunauerit, & consecuto tam prospero gloriosoque successu, eumdem morem retinuerit, eumque imitatæ sint nonnullæ Occidentis Ecclesiæ.] hæc Augustinus; qui tamen opera Petri Simonem extinctum atque necatũ certò confirmat, cùm ait [g]: In qua Vrbe beatus Apostolus Petrus cum E

[c] Epiph. hæres. 21.
[d] Euseb. hist. lib. 2. c. 14.
[e] Philast. de hæres. cap. 3.
[f] Aug. epi. 86
[g] Aug. de hæres. 1.

A vera omnipotentis Dei virtute extinxit.] Rursus [a] apud eumdem : Petrus Ananiam & Saphiram eius vxorem mendaces occidit; & Simonem magum tamdiu persecutus est, donec morte perimeret.] hæc ipse.

[a] *Aug. cōtra Fulgent. Donatist. c. 23.*

XIX. Sulpitius Seuerus [b] hæc eadem testatus, ait: Tam illustris illa aduersus Simonem Petri & Pauli congressio fuit. Qui cùm magicis artibus, vt se Deum probaret, duobus suffultus dæmonijs euolasset, orationibus Apostolorum fugatis dæmonibus, delapsus in terram, populo inspectante, disruptus est.] Ad hæc haud dubium Prosper Aquitanus alludit, dum ait [c]: Contra Neronem duo Petrus & Paulus Apostoli: at contrariò Simon magus, qui & se perdidit, & Neronem decepit.] affirmat eadem Theodoretus [d], in hunc planè modum: Rursum Romam veniens diuinus Petrus, fraudis eum pennis nudauit. Qui cùm eum tandem in miraculorum certamen prouocasset; omnibus Romanis vi-
B dentibus, eum ex magna altitudine deturbauit, cùm orasset: & qui miraculum viderant, eos cepit ad salutem.] Sed & Isidorus [e] Pelusiota id ipsum disertis verbis, cùm ait: Quamobrem si te Simonis exemplum non terret, qui cùm baptizatus fuisset, ac ministris Christi comitem se præbuisset, rursum ad eas res quæ ex materia constant, reuersus est, (ob idque etiam ex alto miser in mortem sermone multorum celebratissimam pręceps ruit: vt ex vna ipsius ruina perspicuum omnibus fiat, quibus supplicijs digni sint, qui cæleste curriculum metiuntur) Simonis vestigijs animique instituto hære.] hæc Isidorus ad Lampetium scribens.

[b] *Seuerus hist. lib. 2.*

DE EODEM VOLATV ET LAPSV ASSERTIONES.

[c] *Prosper de promiss. dimid. temp. c. 13.*

[d] *Theodo. hæret. fabul. lib. 1. cap. 1.*

[e] *Isidor. Pelus. lib. 1. epist. 13.*

XX. At Maximus Taurinensis [f] de his copiosiùs differens, dum causam necis Apostolorum declarat, hæc ait: Sed videamus causam quare ista perpessi sunt: scilicet quòd inter cetera mirabilia etiam magum illum Simonem orationibus suis de aëris vacuo præcipi-
C piti ruina prostrauerunt. Cùm enim idem Simon se Christum diceret, & tamquam Filium ad Patrem assereret volando se posse conscendere; atque elatus subitò magicis artibus volare cœpisset: tunc Petrus fixis genibus precatus est Dominum, & precatione facta, vicit magicam leuitatem. Prior enim ascendit ad Dominum oratio, quàm volatus; & antè peruenit iusta petitio, quàm iniqua præsumptio: antè Petrus in terris positus obtinuit quòd petebat, quàm Simon perueniret in cælestibus, quò tendebat. Tunc igitur Petrus velut vinctum illum de sublimi aëre deposuit, & quodam præcipitio in saxa illidens, eius crura confregit; & hoc in opprobrium facti illius, vt qui paulo antè volare tentauerat, subitò ambulare non posset; & qui pennas assumpserat, plantas amitteret. Sed ne fortè hoc mirum videatur, quòd magus iste præsente Apostolo per aërem aliquamdiu volitauerit; hoc patientia Petri fecit: permisit enim illum sublimiùs ascendere, vt altiùs
D caderet: voluit eum in excelsum leuari ad conspectum omnium, vt ruentem illum de excelso oculi omnium peruiderent. Hæc igitur iniquitatis est elatio, vt in altum se ferat, in sublime se erigat: sed sancta oratio omnem humiliat superbiam, & vniuersam deijcit vanitatem.] hucusque Maximus.

[f] *Max. Taurin. serm. 5 in Natal. Apost.*

XXI. His omnibus adstipulatur liber de Romanis Pontificibus, inscriptus nomine Damasi, in Petro. His essent addenda quæ ab Hegesippo [g] Iuniori fusiùs habentur descripta: qui addit & de mortuo à Petro resuscitato; quæ narrantur etiam à Marcello presbytero in Actis [h] Nerei & Achillei, quæ & in his recepta fuisse videntur: nam de ea altercatione de mortuo resuscitando inter Petrum atque Simonem magum habita, meminit Leo Secundus in epistola ad Constantinum Imp. quæ recitata habetur in Sexta Synodo, actione decimaoctaua. Sed ad hæc de lapsu Simonis, iungendi dictis auctoribus videntur
E Metaphrastes [i], Nicephorus [k], Cedrenus [l], Glycas [m], & alij Græcorum recentiores, Latinorum Gregorius Turonensis [n], Isidorus, & alij his posteriores ferè innumeri: adeò vt de re quæ in confesso est apud omnes, nefas sit ampliùs dubitare. Quamobrem monachi Orientales in libello oblato Agapeto Papæ aduersus Seuerum ac Zoaram nequissimos hæreticorum, inter alia hac obtestatione sunt vsi: vt sicut Petrus Apostolus Simonem magum deorsum prostrasset, ita ipse vellet deponere dictos hęreticos. habentur hæc in actione prima quintæ Synodi Oecumenicæ. Sic igitur cùm tam Latinorum quàm Grecorum testimonio de lapsu Simonis testata habeatur historia; haud curandum nobis est, si in minimis quibusdam ab inuicem discrepent, cùm in re gesta omnes æquè consentiant. Quorum sententia pariter declaratur, ea de causa Neronem in Petrum acerbè commotum, iussisse vt in vincula conijceretur.

[g] *Hegesip. lib. 3. cap. 2.*

[h] *Apud Sur. tom. 3. die 12. Maij.*

FIRMANTVR DICTA SVPERIVS

[i] *Metaphr. die 29. Iunij.*

[k] *Niceph lib. 2. cap. 35.*

[l] *Cedren. in compend.*

[m] *Glycas Annal. lib. 2.*

[n] *Greg. Tur. hist. Franc. lib. 1. c. 25.*

XXII. Hic igitur finis fuit Simonis magorum omnium scelestissimi, qui præstigijs sic oculos spe-

los spectantium mentemque omnium perstringebat, vt in sui admirationem omnes penè conuerteret. Quænam autem hæc fuerint, quæ cùm re vera non essent, tamen ab hominibus videri videbantur; referam quæ Anastasius Nicænus [a] scribit: Statuas faciebat ambulare, & in igne volutatus non exurebatur: in aëre volabat, & ex lapidibus panes faciebat. Serpens fiebat, & in aliquas alias bestias transformabatur: duas habebat facies: in aurum conuertebatur: fores clausas aperiebat: vincula ferrea soluebat: in conuiuijs exhibebat spectra formarum omnis generis. Vasa quæ erant in ædibus, faciebat videri tamquam quæ sua sponte mouerentur ad ministerium, ijs qui portabant non visis: efficiebatque vt multæ vmbræ eum præcederent, quas dicebat esse animas mortuorum. Multos autem tentantes eum dicere præstigiatorem, cùm eos esset allocutus, & inde conuiuij prætextu bouem sacrificasset, & conuiuio excepisset, varijs morbis & dæmonibus subiecit. A Cæsare aliquando quæsitus & territus aufugit, sua forma alij imposita.] hucusque Anastasius de Simonis imposturis, quibus hæc per imaginem ostendebat & visum, cùm nulla veritate consisterent. A B

[a] Anast. Nicæn. quæst. 23

SIMONIS PRAESTIGIAE.

XXIII. Sed ad Petrum & Paulum reuertamur: quos quidem occasione lapsus Simonis à Nerone in carcerem (vt iam diximus) fuisse detrusos, citati superiùs auctores testantur. Hæc autem de casu Simonis & Apostolorum carcere facta esse Romæ mense Octobris, ex eo facilè colligi potest, quòd cùm Romanum [b] Martyrologium, cui Beda & Vsuardus assentiuntur, tradat Petrum & Paulum carceri mancipatos post casum Simonis, nouem in eo mensibus vsque ad mortem fuisse detentos; satisque exploratum sit, eosdem consummasse martyriū vigesimanona Iunij: opus est, vt dicamus eosdem hoc anno, dicto mense, esse detrusos in carcerem: licet sciamus, scriptum haberi in Actis Nerei & Achillei, nec ad septem menses Apostolorum carcerem perdurasse. Sed cùm ea Acta in aliquibus fide haud integra habeantur; longeque præstet Martyrologij ab Ecclesia recepti auctoritas, consignata pariter testimonio diuersorum; illi meritò assentimur magis. Carcerem autem, quo sanctissimi Apostoli detenti sunt, Mamertinum dictum esse, tum citata nuper ex Martyrologio fidem faciunt, tum etiam Acta [c] sanctorum martyrum Processi & Martiniani probant. Sed quinam & vbi ille fuerit, consule quæ à nobis fusiùs notata sunt in Martyrologio Romano [d], vbi tum de Mamertino, tum etiam Tulliano, atque alijs carceribus abundantiùs egimus. C

TEMPVS CARCERIS PETRI ET PAVLI.

[b] Rom. Martyr. & alia, die 14. Martij. Beda, Vsuar. ead. die.

[c] Apud Sur. tom. 4. die 2. Iulij.

[d] Die 14. Martij B.

XXIIII. Ceterùm in eodem carcere Processus & Martinianus milites, Apostolorum custodes, à Petro ad fidem conuersi, ab eodem sacro baptismate ibidem initiati sunt, erumpente diuina virtute ex petra fonte, vt eorumdem res gestæ declarant [e]. Admiratione enim digna res est, eumdem illic fontem in hanc vsque diem perseuerare, non tantùm rerum ibi gestarum memoria nobilem, sed peréni illustrem miraculo: quippe positus in medio carceris strati prægrandibus lapidibus Tiburtinis sibi inuicem inhærentibus, è perforato saxo altitudine cubitali tantummodò, & palmi vnius vel circiter latitudine, sic aqua scaturit, vt nec foras exundet, nec, quantumlibet hauriatur, vmquam siccetur. Notissimum est eius rei experimentum, dum certis anni diebus, quibus carcer ille religionis ergô inuisitur totius Vrbis concursu, & Fideles inde hauriant aquam, & potent, & tamen fons indeficiens perseueret. In eo igitur carcere cùm ad ram longum temporis spatium detinerentur Apostoli, & à Christianis Romæ agentibus atque alijs inuiserentur, Euangelium prædicare, maleque se habentes curare, atque alia plura operari miracula non desierunt: nec enim tantùm dictos duos milites in carcere positi Apostoli genuerunt per Euangeliū, sed & alios quadragintaseptem: in quos simul omnes gladius Neronis sæuijt, illustrique sic sunt coronati martyrio, quorum memoria annua celebritate recolitur [f], illorum duorum secunda Iulij, horum decimaquarta Martij, qui natalis illis dies idemque sempiternus illuxit in cælo. Hæc autem quomodo se habuerint, ipsorum Acta [g] declarant; quæ eo fideliora esse putamus, quo breuiora noscuntur. Sed quæ post hæc secuta sint, sequenti anno, quo sunt facta, dicentur. D E

[e] Apud Sur. tom. 4. die 2. Iulij.

DE FONTE CARCERIS

[f] Mart. Rom. & alia.

[g] Apud Sur. tom. 4. die 2. Iulij

XXV. Iam quod ad Paulum spectat: vt à Nerone conijceretur in carcerem, hanc etiam Chrysostomus [h] affert causam, cùm ait: Neronem prorsus ex fama nouistis: vir enim impudicitiæ sceleribus omnibus insignis fuit: primusque ac solus in tanto Imperij culmine nouos quosdam lasciuiæ, flagitij, ac turpitudinis modos excogitauit, exquisiuit, inuenit. Hic itaque Paulo beatissimo (vno enim eodemque tempore vitam istam agebant) huiusmodi ac prorsus similia crimina obijciens his quæ vos modò sanctis obijcitis:

CAVSA CARCERIS PAVLI.

[h] Chrys. aduers. vituper. vit. mon. li. 1. eadem & Metaphrast. die 29. Iunij.

Pellicem

A Pellicem enim eius, quàm ille deperibat atque in delicijs habebat, cùm induxisset fidei ac religionis sacramenta suscipere, persuaserat vnà incestum illum impurumq; congressum declinare: hæc, inquam, ille crimina obiectans, corruptoremq; nequam, flagitiosum, ac nebulonem, & his similia, quæ vos modò perstrepitis, Paulum vocitans, primùm coniecit in vincula: cùm verò, vt puellæ eiuscemodi monita atque consilia dare desineret, persuadere non posset, necauit eumdem.] hęc Chrysostomus. At nihil obstat, vt alia causa Paulus, alia verò Petrus ab eodem Nerone conijcerentur in carcerem; nempe iste propter consternatum Simonem; ille, quòd Neronis pellicem ad Christianam religionem conuertisset, & ex impudicissima castam atque pudicam reddidisset: licet & in Actis passionis eius, quæ Lini nomine sunt peruulgata, de quorum fide agemus inferiùs, alia etiam afferatur causa, nimirum quòd Proculum Neronis pincernam conuertisset ad fidem B Christi suscipiendam. Sed cetera de Paulo, anno sequenti. CAVSA CARCERIS PAVLI.

At quod spectat ad reliquas huius anni Neronis res gestas: is cùm improborum omnium vitia in se ipsum studiosa imitatione congessisset, atque in immensum cumulasset: proborum omnium integritatem pariter insectatus, in eos quoque bellum gessit implacabile. Scribit de duobus Tacitus, quorum bonitas atque seueritas domi forisq; spectata, atque ore omnium prædicata, Neronis concitauit inuidiam, & excitauit immane odium, quo eosdem ad necem vsque est crudeliter prosecutus. Hæc haud ab instituto prorsus aliena, saltem paucis attigisse sufficiet. Facta sunt hæc ijsdem Coss. aduersus viros clarissimos Consulares, ac moribus honestissimos, Baream Soranum, atque Thraseam Pætum: scribit ea Tacitus pluribus, qui in primis quantæ ij æstimationis essent, his significat verbis [a]: Trucidatis tot insignibus viris, ad postremum Nero virtutem ipsam excidere con- C cupiuit, interfecto Barea Sorano, & Thrasea Pæto, olim vtrisque infensus.] addit à Torio Sabino Baream reum esse factum ex proconsulatu Asiæ, quem administrauerat, non quidem ex crimine aliquo quod patrasset, sed (vt idem ait) ex iustitia atque industria; quia scilicet portui Ephesiorum aperiendo curam insumpserat; vimque ciuitatis Pergamenæ prohibentis Acratem Cæsaris libertum statuas & picturas auehere, inultam remiserat. Contigit aduentus Acratis à Nerone missi ad expilanda Asiæ templa (vt idem testatur Tacitus [b]) sub Consulatu Lecanij atque Licinij, anno Domini sexagesimosexto, Vrbis incendio memorabili: quo tempore (vt ex his apparet) Bareas Soranus Proconsulem agebat in Asia, abhinc ante biennium. XXVI. QVID NERO IN BAREAM SORANVM ET THRASEAM. [a] Tacit. li. 16 [b] Tacit. li. 13.

Sed & quæ de nece Seruiliæ eiusdem Bareæ filiæ iussu Neronis illata idem scribit Tacitus, obseruatione sunt digna, vt quæ ad res nostras nónihil spectare videantur. Sic enim D ait: Vltra hæc, sed recèns, discrimini patris filiam connectebat, quòd pecuniam Magis largita esset. Acciderat sanè pietate Seruiliæ (id enim nomen puellæ fuit) quæ caritate erga parentem, simul imprudentia ætatis, non tamen aliud consultauerat, quàm de incolumitate domus, & an placabilis Nero, an cognitio Senatus nihil atrox afferret. Igitur accita est in Senatum: steteruntque diuersi ante tribunal Consulum, grandis æuo parens, cõtrà filia intra vigesimum ætatis annum, nuper marito Annio Pollione in exilium pulso viduata, desolataque, ac ne patrem quidem intuens, cuius onerasse pericula videbatur. Tum interrogante accusatore, an cultus dotales, ac detractum ceruici monile venumdedisset, quò pecuniam faciendis magicis sacris contraheret? Primùm strata humi, longo fletu & silentio, pòst altaria & aram complexa: Nullos, inquit, impios deos, nullas deuotiones, nec aliud infelicius precibus inuocaui, quàm vt hunc optimum patrem, tu Cæsar E & vos Patres, seruaretis incolumem. Sic gemmas, & vestes, & dignitatis insignia dedi, quomodo si sanguinem & vitam poposcissent. Viderint isti antehac mihi ignoti quo nomine sint, quas artes exerceant: nulla mihi Principis mentio, nisi inter numina, fuit. Loquentis adhuc verba excipit Soranus: proclamatq; non illam in prouinciam secum profectam, non Plauro per ætatem nosci potuisse, non in criminibus mariti connexam, nimiæ tantùm pietatis ream: separarent à se, quamcumque sortem subirent. Simul in amplexus occurrentis filiæ ruebat, nisi interiecti lictores vtrisque obstitissent.] damnatos tandem eosdem morte, idem auctor affirmat. Meminit & Iuuenalis de nece Bareæ illata, nequissimi hominis Egnatij calumnia, qui ad gloriam captandam, inter Stoicos (vt idem dicit Tacitus) profitebatur, sic dicens: XXVII. DE SERVILIA FILIA BAREAE.

Stoicus occidit Baream delator amicum,
Discipulúmque senex.]

Quod

XXVIII. DE SERVILIA VISA CHRISTIANA. Quod verò ad Seruiliam spectat: non leuis quidem, ex his quæ dicta sunt, suspicio mentem agitat, hanc fuisse Christianam, sed magiæ ream factam dici à Tacito, quòd Christiani (vt superiùs vidimus) his præsertim temporibus magi esse à Gentilibus dicerentur. Sed ab his interim nos distrahit, quòd altaria complexa dicatur & aram: si tamen auctoris Christianis infensi, atque calumnijs eosdem (vt vidimus) insectantis, de rebus nostris scribentis fides tuta sit. Nam si quis rursum rem gestam altiùs considerando scrutetur, & quid sibi velit exactè consideret; iuuenculam ætate teneram monile, ceruicis nobile ornamentum, quo nihil eius ætatis feminis carius esse potest, ad magos consulendos, distraxisse; quasi Consulari feminæ clarissimo loco natæ, nullius alterius domesticæ rei distractione tantum pecuniarum contrahere licuisset, quæ ad pretium sordidorum hominum satis essent: is nihil aliud puto dicet, nisi (quod verius fortasse erit) ipsam Christiana fide semel imbutam (vt in alijs compluribus accidit) hisce peccatorum illecebris sponte carere voluisse, ac distraxisse mundum muliebrem, eiusque pretium ad Fideles pauperes alendos contulisse, quos auctor Christianis infensissimus magos appellat. Humi insuper illa prostratio iuncta silentio, speciem sanè refert Christianę feminę Deum animo enixiùs deprecantis. At hæc nos tantummodò coniectura, haud tamen penitus improbanda, dixisse voluimus, atque rem per transennam ostendisse; sicut alia plura de Christianis ab eodem auctore obscuritate velata potiùs, quàm perspicuè narrata esse noscuntur. A B

XXIX. PHILOSOPHI AB VRBE PVLSI. Ceterùm Nero (vtar Taciti verbis) cùm conaretur in Vrbe virtutes ipsas excidere, ac penitus profligare; non tantùm (quod dictum est) Principes Apostolorum neci tradendos carceri mancipauit, atque dictos honestissimos Senatores è medio sustulit, sed & promulgato edicto sub ijsdem Coss. philosophos exegit ab Vrbe. Testatur id ipsum Philostratus [a] cùm ait: Eo tempore Nero philosophari non sinebat homines; inanem operam sibi videri philosophiam dicens, quæ diuinandi peritiam adumbraret. Et philosophi aliquot accusati fuerant, quia diuinandi artem exercere dicerentur. Sed vt alios omittam, Musonius Babylonius, qui sapientia secundus ab Apollonio putabatur, in carcerem detrusus, in summo vitæ periculo versabatur; & nisi valido robustoque corpore extitisset, in carcere proculdubiò mortuus fuisset.] Sed quòd Nero nunc primùm homines callentes diuinandi peritiam, nempe magos, cuiusmodi arti proximos putauit esse philosophos, adeò sit detestatus; nulla alia causa illi oblata cognoscitur, nisi quòd (vt vidimus) cùm à Simone mago se, licet serò, intelligeret esse delusum, ceteros quoque magos, quos antehac magno pretio redemisset, immenso est odio prosecutus: repentina enim eiusmodi Neronis in contrarium facta mutatio, hæc opinari suadet. C D

[a] Philostr. lib. 4.

XXX. APOLLONIVS TYANAEVS ROMAM VENIT. Sed quid inter hæc hostis humanæ naturæ diabolus? Simone iam extincto, nouum rursus infert magum in Vrbem. Nam hoc ipso anno, dum hæc in hunc modum Romæ se haberent, Apollonius Tyanæus Romam se cōtulit: erat hic magia excellens, licet foris philosophū Pythagoreum ostentaret. Hic cùm Romam venisset, sequenti die (vt Philostratus [b] testatur) innotuit Telesino, hoc anno Consulatum agenti, cuius fouebatur patrocinio: addit insuper ab eodem Apollonio tunc puellam feretro impositam à mortuis excitatam: licet ipse auctor, qui hæc scribit, an verè mortua esset, se affirmare non audere testetur. Sed tam vera hæc esse puto, quàm quod ait, hoc anno sub Consulatu Telesini eumdem prædixisse de fulgure in Neronis mensam decidente: quod ante sex annos accidisse, nempe anno Domini sexagesimosecundo, Nerone quartùm & Cornelio Cosso Coss. auctor est Tacitus [c], qui exactiùs ceteris per annos singulos ex Consularibus Fastis diligenter res gestas est prosecutus. Cùm igitur in his leuioribus Philostratus de Apollonio mendacij arguatur; cuius fidei cetera sint, quæ adeò miranda ab eo de eodem impostore sunt prodita, facilè quis intelligere poterit. E

[b] Philostr. lib. 4.
[c] Tacit. li. 4.

XXXI. Vix quisquam satis dignè valeat vmquam exprimere, quantum humano generi obfuerit Philostratus, scribendo res gestas Apollonij Tyanęi, easdem amplificando mendacijs: vt videatur planè inuentum fuisse diaboli. Quod enim non valuit perficere in Simone mago nuper extincto, id in Apollonio implere conatus est: quippe qui æmulus Christi gloriæ; sicut scripto iam Euangelio, longè lateque per Orbem innotescebant Christi res gestæ; suum ipse statuens Antichristum, pseudoeuangelium quoque actorum ipsius per mendacissimum hominem scribendum curauit; cui fidem præstantes homines, nihilo Christo minorem fuisse Apollonium existimarent; vel, sicut istum ea perfecisse magia complu-

A complures compertum haberent, eadem quoque arte Chriſtum vſum eſſe falsò ac ab- QVANTAE
ſurdè effutirent. Commentario namque edito in Chriſtianos, Hierocles philoſophus, EXISTIMA-
vnus ex Areopagi iudicibus, nihil magis monſtrare conatus eſt, quàm Apollonium equa- TIONIS A-
lem fuiſſe Chriſto. Porrò eius inſanias Euſebius aduerſus eum ſcribens egregie confuta- POLLONIVS
uit: quem conſulat, qui hæc plenius ſcire cupit. de eo, tacito eius nomine, Lactãtius [a] hæc [a] Lactan. li. 5.
tradit: Alius eamdem materiam mordaciùs ſcripſit, qui erat è numero iudicum, qui au- cap. 2 & 3.
ctor in primis perſecutionis faciendæ fuit: quo ſcelere non contentus, etiam ſcriptis eos,
quos afflixerat, inſecutus eſt.] & poſt multa: Item cùm facta eius mirabilia deſtrueret, nec
tamen negaret; voluit oſtendere Apollonium vel paria, vel etiam maiora feciſſe. Mi-
rum quòd Apuleium prætermiſit.]

Sic igitur Appollonius commentarijs Philoſtrati illuſtratus, eam conſecutus eſt glo- XXXII.
B riam, vt complures eum vt Deum colerent; vt de Epheſijs idem Hierocles reſtatur [b], illos [b] Refert La-
eum coluiſſe ſub nomine Herculis Alexicaci: ſed & Alexander Imperator eo illum ho- ctan. li. 5. c. 3.
nore proſecutus eſt, vt æqualem illum faceret Chriſto, ac dijs ſuis, cùm in ſuo Larario
(quod ſcribit Lampridius) inter deorũ imagines, Chriſti æquè & Apollonij collocaſſet.
Teſtatur & Dio in Caracalla, ab eodem Imperatore Antonino Caracalla Apolloniũ in
honore habitum, atque adeò ipſi nobile monumentum extruendum curaſſe. Scribit de
eiuſdem cultu hæc Anaſtaſius Nicænus [c]: Apollonij autem in hodiernum vſque diem [c] Anaſtaſ. li.
in nonnullis locis peraguntur ſacra: alia quidem ad auertẽdas beſtias quadrupedes & vo- quæſt. q. 23.
lucres, quæ poſſunt homines lædere: alia autem ad ſiſtendos fluxus fluminum, quæ curſu
feruntur inordinato: alia autem ad auertẽda illa quæ ſunt ad perniciem & interitum ho-
minum comparata. Non ſolùm autem in vita eius hæc per ipſum fecerunt dæmones: ſed APOLLONII
C etiam poſt eius mortem ad eius monumenta manentes, quædam fecerunt ſigna in eius PRAESTI-
nomine, ad eos decipiendos, quos dæmon facilè ſeducit & pellicit ad res huiuſmodi.] hęc GIAE.
ille. Verùm de ſtatua eius, operatione dæmonum reſponſa dante, hæc ſcripta habentur
apud Iuſtinum [d]: Dæmonis ipſius in illius ſtatua inſidentis, & homines oraculis edendis [d] Apud Iu-
in errorem, vt Apollonium ſicuti Deum honorarent & colerent, inducentis, os Domi- ſtin. li. quæſt.
nus obturauit, reſponſis eius abolitis.] hæc ibi. q. 24.

At quoniam (quod habet parœmia) fur furem probè nouit: Lucianus Samoſatenſis [e], XXXIII.
qui eodem ſæculo vixit, cùm impoſturas detegit Alexandri, qui & ipſe vt Deus coli ſtu- [e] Lucianus in
duit, ipſum in ſchola alterius Tyanæi, Apollonij huius diſcipuli, turpiter profeſſum eſſe Pſeudomant.
in primis demonſtrat; additque: Erat videlicet ex eorum numero, qui cum egregio
Apollonio Tyanæo illo verſati, totam illius tragœdiam pernouerant. Vides quanam QVALIS A-
D è ſchola tibi hominem refero?] hæc ille, primam Alexandri vituperationem inſtituens POLLONIVS
à ſchola, ex qua homo ille omnium ſceleſtiſſimus prodijſſet. Cumque Apollonij vitam,
tragœdiam nominet, planè innuit alio fine vitam clauſiſſe, quàm aliquo ex his, qui à Phi-
loſtrato, vt de re ambigua, ſunt deſcripti. at de his infrà. Addit auctor, Apollonium hoc
eodem anno, Conſule Teleſino, ab Vrbe receſſiſſe, atque in Hiſpaniam eſſe profectum.
Inſtar Chriſti, diabolus ſuos eodem quoque tempore in orbem terrarum pſeudoapo-
ſtolos miſit, quorum coryphæus Apollonius videretur. de ceteris verò ſuo loco dicturi
ſumus inferiùs: nunc ad res geſtas Neronis redeamus. Nero igitur Imperator hoc ipſo
anno (vt idem tradit auctor [f]) Achaiam, vt Iſthmum foderet, nauigauit. Porrò Iſthmi [f] Philoſtratus
foſſione reddita irrita; idem Nero in Olympijs certans, omnes ſuperans citharœdos & lib 4. in fine.
aurigas, laureis certamini meritis coronatur. Sed hæc pluribus Lucianus [g], Suetonius [h], & [g] Lucianus in
E alij. Huius putamus occaſione Neronis abſentiæ, & longioris in Achaia factæ moræ, ac- Nerone.
cidiſſe vt Petrus & Paulus Apoſtoli ſemel carceri mancipati, ad nouem menſium ſpatium [h] Suet. in Ne-
(vt dictum eſt) eodem detinerentur ergaſtulo: ne, niſi redeunte Nerone Romam, mortis rone cap. 22.
ſupplicio afficerentur.

Quod verò ſpectat ad res Iudaicas; hoc eodem anno, octaua Aprilis, cùm vndique Iu- XXXIV.
dæi Ieroſolymam ad diem feſtum conueniſſent, magna prodigia de futura clade Iudæo-
rum apparuere. quænam hæc fuerint, Ioſephus ſic deſcribit [i]: Ante defectionem, primi [i] Ioſeph. de
que belli motus (*id enim hoc anno contigiſſe, modò dicemus*) ad diem feſtum Azymorum bell. Iud. lib.
populo conueniente, octauus erat dies Aprilis menſis, hora nona nocturna, circum aram 7. c. 12.
itemque templum tantum lumen effulſit, vt clariſſimus dies putaretur; & hoc vſque ad DE PRODI-
mediam permanſit horam: quod imperitis quidem bonum augurium eſſe videbatur; GIIS CLA-
ſacrorum verò peritis, priuſquam eueniret, ſtatim dijudicatum eſt. Eodem quoque feſto DIS IVDAI-
CAE.

 die,

die, etiam bos, cùm ad hostiam duceretur, agnum in medio templi peperit. Orientalis autem porta interioris templi, cùm esset ænea atque grauissima, & sub vesperam vix à viginti viris clauderetur, serisq; ferro vinctis obseraretur, pessulosq; altos haberet in saxeum limen demissos, vno perpetuo lapide fabricatum, visa est noctis hora sexta sponte patescere. His autem curriculo per custodes templi magistratui nuntiatis, ascēdit ille, vixque eam potuit claudere. Verùm & hoc iterùm ignaris quidem signum optimum videbatur; Deum namq. bonorum portam aperuisse dicebant. prudentiores verò templi tutamen sponte sua dissolutum iri cogitabāt; & hostium donum esse portas aperiri, solitudinemq; illo ostenso signari, inter se pronuntiabāt. Post dies autem festos, diebus paucis, vicesimoprimo mensis Maij, visio quædam apparuit fidem excedens. Pro fabula autem fortasse, quod dicturus sum, haberetur, nisi qui viderunt superessent, & clades dignæ præsagijs secutæ fuissent. Namque ante Solis occasum visi sunt per inane ferri currus totis regionibus, & armatæ acies tranantes nubila, & ciuitati circumfusę. Festo autem die, quam Pentecosten vocant, nocte sacerdotes intimum templum more suo ad diuinas res celebrandas ingressi, primùm quidem motum quemdamque strepitum senserunt, postea verò subitam vocem audiere, quæ diceret: Migremus hinc.] hucusq. Iosephus de rebus quæ hoc anno ante defectionem Iudæorum contigerunt: cetera autem quæ recenset prodigia, alio tempore facta sunt. Narrat ex his aliqua Tacitus [a] paucis: Visæ per cælum concurrere acies, rutilantia arma, & subito nubium igne collucere templum. Expansę repentè delubri fores: & audita maior humana vox excedere deos, simul ingens motus excedentium.] hæc ille. A B

[a] Tacit. hist. lib. 5.

XXXV. Verùm quoniam ex sententia Augustini scribentis ad Hesychium [b], & aliorum sanctorum Patrum, constat à Domino prænuntiatum esse apud Matthæum [c], Marcum [d], & Lucam [e], Ierosolymorum excidium, & quæ anteà essent manifestanda prodigia pariter declarata; ea ipsa omnia his temporibus accidisse, haud erit difficile demonstrare. At quoniam (vt est apud Matthæum) non tantùm signa cōsummationis ciuitatis, sed & aduentus eius Dominum Apostoli rogauerunt: eorum quæ ab ipsis narrantur, alia signa Ierosolymorum excidium, alia verò Domini præcedere debebant aduentum: quæ autem ante Ierosolymorum cladem minùs apparuisse noscuntur, eadem ad secundum Domini aduentum esse referenda, nemo poterit dubitare. Quod igitur ait Euāgelista: Consurget gens aduersus gentem, & regnum aduersus regnum:] si quis dixerit per ea demonstrata esse bella ciuilia, quæ vno & dimidio anno quatuor occisis Imperatoribus, sunt conflata: equidem puto scopum veritatis attinget. quàm verò immania & planè portentosa illa fuerint, Tacitus [f] significat. Sed & quod subdit Matthęus: Erit tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi vsque modò, neque fiet] Iosephus [g] planè testatur, numquam aliam gentem talia passam esse, qualia tunc perpessa est gens Iudæorum. Testatur id ipsum in nuper citata ad Hesychium epistola Augustinus, nimirum Dominum illis verbis, Iudæorum, de qua agimus, cladem significare voluisse. De fame verò & pestilentia prædictis à Domino, satis sunt ipso experimento declarata: quæ sibi inuicem fuisse coniuncta, Iosephus [h] testatur. De terræmotibus per diuersa loca futuris; tradit Eusebius in Chronico, tēporibus Neronis tum Romam, tum Asiam ingentibus terræmotibus esse vexatam, tresque nobilissimas Asiæ ciuitates esse prostratas, eodemque tempore Solem passum esse deliquium. De pseudoprophetis, qui his temporibus surrecturi erant, vt multos deciperent; hæc etiam accidisse ante cladem Ierosolymitanam, suo loco monstrabimus. Si qua autem narrantur ab Euangelistis, quæ ante eius vrbis excidium minimè euenisse dicuntur; ea (vt diximus) referenda sunt ad Christi aduentum, de quo etiam Apostoli Dominum rogauerunt. quæ enim Dominus singillatim atque distinctè ventura prædixit, mixtim & diuerso inter se ordine ab Euangelistis sunt recensita. C D E

[b] Aug. epi. 80. [c] Mat. 24. [d] Marc. 13. [e] Luc. 17.
DE PRODIGIIS A DOMINO PRAENVNCIATIS
[f] Tacit. lib. 1. hist.
[g] Ioseph. de bell. Iud. li. 7. cap. 11.
[h] Ioseph. de bell. Iud. lib. 7 cap. 17.

XXXVI. Hoc igitur anno duodecimo Imperij Neronis, & septimodecimo Agrippæ Regis, mense Maio, Iudæis deficientibus à Romanis, cœptum esse bellum Iudaicum, Iosephus [i] est auctor: qui & singulas causas quæ præcesserunt, quibúsve temporibus contigerunt, exactè conscribit. In primis [k] enim cùm iam biennio intolerabilem planè Cestij Flori Procuratoris tulissent tyrannidem; spe etiam quam conceperant de Cestio Syriæ Præside, hoc anno Paschæ tempore Ierosolymam veniente (apud quem Iudæi omnes supplices egerant, vt tam nefandis mederetur malis) cùm iam erga Florum viderent eum propensiori animo esse, spe omni penitus exciderunt. At nouis insuper, iisdemque

RERVM IVDAICARVM STATVS.
[i] Ioseph. ant. lib. 20. c. 19. & de bell. Iud. lib 2. c. 13.
[k] Ioseph. de bell. Iud. li. 2. cap. 13.

A demque deterioribus superadditis causis, eò sunt desperationis adacti, vt præcipuorum quorumdam factione obstinatissimo animo aduersus Romanos penitus rebellauerint. Sed inspiciamus singula.

Quid Cæsareæ maritimæ his diebus acciderit, Iosephus [a] narrat his verbis: In Cæsarea habitantes Iudæi habebant synagogam prope locum cuius erat dominus quidam Gentilis Cæsariensis:& frequenter quidem egerant, vt ad eorum ius illa possessio iungeretur, multis partibus maius pretiū, quàm res meruerat, offerentes. Dominus autem loci, preces eorum despexisse non contentus, ad maiorem dolorem ædificauit in loco tabernas, ita vt angustum eius transitum & prorsus coarctatum relinqueret. Primùm igitur feruentiores aliqui iuuenum prosilientes, ædificationem vetabant. Cùm verò Florus hos à prohibendo cohiberet; non habentes Iudæorum nobiles quid agerent, inter quos erat B Ioannes publicanus, inflectunt Florum oblatione octo talentorum, vt ædificationem vetaret. Ille autem, ob capiendum tantummodò, promittens se cuncta facturum, accepta pecunia, de Cæsarea egressus est, venitque Sebasten, seditioni facultatem tribuens, quasi qui pugnæ spatium Iudæorum primatibus vendidisset. Sequenti verò die, Iudæorum sabbato, cùm plebs ad synagogam coisset: seditiosus quidam Cæsariensis vas Samium ante ingressum eorum ponens, alites immolabat. Hoc factum Iudæos incoërcibiliter accēdit: quippe & legem suam contumeliam pertulisse, & locum ipsum dicebant esse pollutum. Pars autem Iudæorum, quæ erat constantior atque modestior, denuò apud iudices esse conquerendum rebatur. Seditiosi autem & iuuentute turgentes Iudæi effundebantur in rixam. Stabant autem ad confligendum parati etiam Cæsariensium tumultuosiores: ex composito quippe missus fuerat, qui pro synagogæ foribus immolaret. sicque continuò C est pugna commissa. XXXVII.

[a] Ioseph. de bello Iud. lib. 2. cap. 14.

Interueniens autem Iucundus, qui ad prohibendum erat relictus, præfectus equitum, vas illud quidem, quod positum fuerat, iussit auferri, & tumultum sedare pergebat. Cùm verò superatus esset præ Cæsariensium violentia: Iudæi statim libros legis rapientes secesserunt in Narbata: regio quædam eorum hoc nomine appellatur, dirempta à Cæsarea stadijs sexaginta. Primates autem eorum duodecim cum Ioanne in Sebasten ad Florum venerunt, de his quæ acciderant conquerentes, & vt auxilio esset rogabant, quamuis reuerenter, tamen eum & de octo talentis admonentes. Ille verò illicò comprehensos eos vinciri iussit, arguens cur leges de Cæsarea auferre ausi fuissent. Ob hoc igitur apud Ierosolymitas grauissima indignatio nascebatur, verumtamen adhuc iram suam frenabāt. Florus verò, quasi ad hoc operam suam locasset vt bellum inflammaret, misit ad sacrum D thesaurum, vt inde decem & septem talenta auferrentur, quasi eam pecuniam impensæ Cæsaris flagitaret. Tunc verò statim inuasit populum multa confusio: concurrentes ad templum, maximis vocibus nomen Cæsaris appellabant, vt à tyrannide Flori liberarentur, orantes. Quidam verò seditiosorum in Florum maledicta iaciebant vltima: & canistrum circumferentes, stipem eius nomine postulabant, quasi inops & miserrimus talibus indigeret auxilijs. His autem omnibus nihil est à cupiditate deterritus, sed multo magis ad prædandum irritatus est. Denique cùm deberet Cæsaream veniens, ignem belli illic nascentis extinguere, causasque tumultus submouere, pro quo etiam mercedem acceperat pactus: tamen cum exercitu equitum atque peditum Ierosolymam contendit, vt Romanis armis, ad quod volebat, vteretur, ac timore ac minis vrbem circūdaret. Tunc populus lenire eius impetum volens, obuiàm militibus processit cum solitis vtique fauori- E bus, & Florum honorare officijs paratus. Ille autem præmittens cum equitibus quinquaginta Centurionem nomine Capitonem, discedere eos iussit: néve eum, in quem tam grauia maledicta iecissent, falsò denuò honore deluderent: oportere quippe eos, si viri sunt fortes, animique constantis, etiam in præsentem effundere contumelias, nec solùm in verbis, sed etiam in armis amorem libertatis ostendere. His dictis exterrita multitudo, simul etiam militibus, qui cum Capitone venerant, in medium vulgus irruentibus, diffugerunt, antequam Florum salutarent, aut militibus officia consueta redderent. Discedentes igitur in domos cum metu atque humilitate, peruigilem duxere noctem. Florus quidem tunc deguit in regia. XXXVIII. FLORVS PROVOCAT IVDAEOS AD REBELLIONEM.

Postridie autem aduersus eos extructo tribunali sublimiùs resedit: conuenientesque sacerdotum Principes, & ciuitatis vniuersa nobilitas, adstiterunt tribunali. His præcepit Florus, vt omnes qui maledicta in eum succlamassent, protinus dederent; edicens, in ipsos XXXIX.

esse, nisi reos produxerint, vindicandum. Ad hæc respondent Iudæi: populum quidem pacifica quæque sentire: illis verò qui errauissent in verbis, veniam conferendam postulabant: in tanta siquidem multitudine, nihil esse mirandum, offendi aliquos temerarios, & per ætatem insipientes: esse autem impossibile, eorum qui deliquerint, discrimen agitari, cùm & singulos nimium pœniteat, & præ timore ad negandum sint parati: debere autem illum, si consuleret gentis quieti, & vellet Romano Imperio seruare vrbem, magis propter multos innoxios dare veniam paucis delinquentibus, quàm propter paucos improbos turbare multitudinẽ tantam bonorum. Ad hæc ille magna indignatione inflammatus, militibus exclamauit, vt forum rerum venalium, quod erat in superiori parte ciuitatis, diriperent, & passim obuios trucidarent. Illi verò ad lucri sui cupidinem addita auctoritate rectoris, non solùm illum diripuerunt locum in quem fuerant immissi, sed in vniuersas insilientes domos, interficiebant habitatores. Fuga autem erat per angiportus omnes, & cædes eorum qui comprehendebantur; direptionis quoque nulla species prætermittebatur. Multos autem etiam nobilium comprehendentes, adduxerunt ad Florum, qui illos verberibus laniatos in crucem sustulit. Denique omnis numerus illo interfectorum die cum paruulis & mulieribus (neque enim vel lactentibus pepercerant) fuit sexcenti triginta. Grauiorem autem faciebat calamitatem videri nouitas Romanę calamitatis: quod enim nemo vmquam priùs, tunc Florus ausus est, vt viros scilicet equestris ordinis pro tribunali flagellis cæderet, & patibulis affigeret; quorum etsi origo Iudæa, tamen Romana dignitas erat.] hæc de primis incitamentis ad defectionem Iosephus.

FLORVS IMMITTIT MILITES IN IVDAEOS.

XL. Quæ qui diligenter obseruat, & Iudæorum præterita in Iesum Saluatorem commissa facinora memoria repetens, mente considerat; planè intelliget, diuinam vindictam lentis passibus gradientem, ex æquo supplicia compensare delictis, & ab ipso nomine auspicari punitionem. Qui enim olim Iesum Nazarenum, ac proinde Floridum nuncupatum, & ab Isaia [a] floris nomine demonstratum, recipere contempsissent, spreuissent, ac denique occidissent; in præsentia Florum omnium scelestissimum spernentem, diripientem, occidentem, & in omnibus immanissimè sæuientem ferre, honorare, & in omnibus obsequi, & quibusuis officijs prosequi cõpelluntur. Quòd abiecissent, inquam, florem, nacti sunt Florum. At qualis ille, & qualis iste? De illo enim sanctus Propheta prædixerat: Flos de radice eius ascendet, & requiescet super eum spiritus Domini, spiritus sapientiæ & intellectus, spiritus consilij & fortitudinis, spiritus scientiæ & pietatis: & replebit eum spiritus timoris Domini: & non secundùm visionem oculorum iudicabit, neque secũdùm auditum aurium arguet: sed iudicabit in iustitia pauperes, & arguet in æquitate pro mansuetis terræ.] sic denique quòd summam allaturus pacem esset flos iste, mox subdit: Habitabit lupus cum agno, & pardus cum hœdo accubabit: vitulus, & leo, & ouis simul morabuntur.] Quàm verò in his omnibus admiranda quadam antithesi contrarius Florus extiterit; quæ modò diximus, & superiùs de eodem ex Iosepho recitauimus, & quæ etiam suis locis in posterum dicturi sumus, facilè demonstrabunt: haud enim opus est verbis describere, quem sua ipsius facta viuis coloribus quodammodò exprimunt. Satis hîc tantùm sit dixisse, illum venisse, vt saluaret; hunc, vt perderet: illum, vt pacem abundantiùs impertiret; hunc verò, vt pacem inuentam profligaret, conflaret bellum, ac Iudæos funditus deuastaret; quique inde auspicaretur vindictam, vnde immane ipsorum delictum fuerat consummatum. Adegerant illi tandem Christum in crucem; sed per Florum in primis eorum nobilissimi patibulis affiguntur. At hæc quidem leuia videri possunt, si cetera quæ à Floro, ac demum Flori occasione sunt subsecuta, pensentur.

[a] Isai. 11.

DE CHRISTO ET FLORO ANTITHESIS.

XLI. Cùm autem Berenice Agrippę Regis germana tunc Ierosolymis ageret, quò nuper voti, quod nuncupasset, explendi causa venerat, Florumq; deprecaretur vt à cæde milites reuocaret: Ille (inquit Iosephus [b]) neque in multitudinem interfectorum, neque in nobilitatem precatricis, sed tantùm ad lucra sua, quæ de rapinis congregarentur, aspiciens, contempsit annuere. Impetus autem militum etiam aduersus Reginam efferatus est. Non solùm quippe sub oculis eius obuios quosque mulctabant ac trucidabãt, sed etiam ipsam, nisi cõfugisset in aulam, interfecissent. Ibi autem peruigilem noctem cum intenta custodia egit, verens vtique irruptionem militum. Venerat autem Ierosolymam, vt vota Deo solueret. His enim, qui morbo, vel alijs necessitatibus implicantur, mos est orare per triginta dies, antequam immolent hostias: abstinere quoque vino, & capillos radere. Quem morem Berenice Regina illis exercẽs diebus, nudipes etiam ad tribunal stetit, deprecans Florum:

DE BERENICE ROGANTE FLORVM.

[b] Ioseph. de bello Iud. lib. 2. cap. 15.

A Florum:& præterquam quòd ipsi nihil honoris habitum est,etiam de vita sua periclitata est.Hæc autem facta sunt sextodecimo die mensis Maij.Postridie autem cõueniens multitudo in forum, quod erat in superiori parte ciuitatis, magnis clamoribus de his qui interfecti fuerant,querebãtur. Potissimum autem inuidiosæ in Florum voces erant. Quod veriti primates quique & Pontifices disruptis vestibus, & viritim singulos comprehendentes, postulabant,vt ab his verbis, quorum causa tanta mala pertulerant, desisterent, neque in maiorem indignationem Florum mouerent. Sicque sedata est multitudo, tam reuerentia precantium, quàm spe quòd nequaquam Florus vltrà in eos sæuiret.

Ille autem videns multitudinis tumultum fuisse compressum, angebatur; & denuò eam inflammare cupiens, Pontifices cum nobilibus aduocauit. Itaque vnum ait argumentum fore, quòd nihil vlteriùs de nouandis rebus cogitaret, si populus obuiàm procederet militibus de Cæsarea venientibus: veniebant autem duæ cohortes. Qui cùm conuocasset populum ad occurrendum, mandat Centurionibus, vt nullam salutationem redderent obuiantibus Iudæis: ad quod si offensi petulantur quippiam essent locuti, statim in eos vterentur armis. Pontifices ergò, collecta multitudine in templo, precabantur vt occurrerent Romanis, & ante graue incommodum cohortes solemniter salutarent. His hortationibus seditiosi quique abnuebant, & ob interfectorum dolorem reliqua multitudo iungebatur audacibus. Tunc verò omnes sacerdotes, omnesque Leuitæ sacra vasa proferentes ornatumque templi; citharistæ etiam & cantores cùm musicis organis procidebant ante multitudinem, & obnixissimè deprecabantur vt illum templi honorem custoditum esse vellent,neque ad direptionem vasorum sacrorum Romanos contumelijs incitarent.Erat autem videre sacerdotum Principes sparsis cinere capitibus, & pectora disruptis vestibus nuda monstrantes, nominatim singulos quosque nobilium compellare, ac denuò in commune multitudinem precari, ne ob modicum peccatum patriam suam proderent his qui direptioni eius inhiarent.] Cùm tandem id ægrè; vt obuiàm irent militibus venientibus, suasissent; quid post hæc secutum sit, idem Iosephus narrat his verbis: XLII. IVSSI OCCVRRERE IVDAEI MILITIBVS. B C

Obuiàm prodierunt, iamque cominus factos salutauerunt. Illis autem nihil respondentibus,seditiosi Iudæorum aduersus Florum,cuius hæc fierent consilijs,succlamarunt: confestimque milites comprehendentes eos, cædere fustibus adorti sunt, atque in fugam versos persequentes equites proculcabant. Corruebant multi quidem, cùm à Romanis cæderentur; plures autem, cùm se mutuò propellerent. In ipsis autem portis grauis facta est compressio;& vnoquoque alterum præuenire cupiente, tardior fuga cunctis fiebat. Collabentium autem durus erat interitus: suffocatu enim & proculcatu miseri dispéribant, neque ad sepulturam quisquam proximis suis cognoscendus remanebat. Irruebant etiam pariter milites immoderatè, eos quos comprehendissent cædentes; & per ingressum, qui Bezetha vocatur, detrudebant multitudinem, transire cupientes, vt Antoniam & templum obtinerent. Quos etiam Florus consecutus, eduxit de regia eos qui secum erant, & in arcem transire nitebatur. Frustratus tamen est eius impetus. Conuersus quippe aduersus eos populus repugnauit, & per tecta euadentes obruebant saxis Romanos: qui cùm supernè venientibus sagittis vincerentur,nec possent defendere multitudinem, quæ per angustos arctabatur ingressus, ad reliquum se exercitum, qui erat in regia, receperunt. Seditiosi autem verentes ne superueniens denuò Florus templum occuparet, per Antoniam ex templo ascendentes, porticus à templo ad Antoniam continentes interciderunt, quatenus auaritiam Flori desperatione compescerent.] hæc Iosephus de occursu à populo facto militibus. At quàm pro antiquo delicto iusta vltionis statera noua pœna pensatur! Cùm enim olim (vt habet Matthæus [a]) Principes sacerdotum & Scribæ ægerrimè accepissent, Iesum, qui Saluator Ierosolymam veniebat, faustis puerorum & plebis acclamationibus excipi: modò miserandis planè modis & artibus persuadere populo compelluntur,vt exeant obuiàm,& salutent milites,qui eos perdituri venirent. XLIII. IVDAEI CAESI A MILITIBVS. D E [a] Mat. 21.

Discessit [b] post hæc Florus Ierosolymis, Cæsaream proficiscens; haud tutum sibi ratus, licet cum militibus, Ierosolymis agere, populo tantopere in eum exacerbato: deditque litteras ad Cestium Syriæ Præsidem, quibus defectionis arguebat Iudæos. E contrà verò eidem à senioribus Iudæorum sunt redditæ litteræ de perpetratis à Floro in Iudæos sceleribus. Tunc Cestius,vt rem cognosceret, Politianũ Tribunum Ierosolymam misit: XLIIII. [b] Ioseph. de bello Iud. lib. 2. cap. 16. DEFECTIO IVDAEORVM

qui cùm inspexisset Iudæos tantummodò esse concitatos in Florum, Romanis verò præstare fidem & obseruantiam, est regressus ad Cestium. Intereà Rex Agrippa, vt deploratis rebus consuleret, conuocans populum ad concionem, diserta habita oratione, persuadere nisus est, nihil eos debere innouare, sed quiescere, & ferre, vt possent, Florum, donec qui ei succederet à Cæsare mitteretur. Populus autem cùm in ceteris acquieuisset Agrippæ; cùm de subijciendo se Floro audisset, vehementer incensus, nec à verborum in Regem contumelijs temperauit: sed eum protinus è ciuitate pepulerunt: in quem & procaciores nonnulli etiam lapides coniecere: qui sic contumelijs affectus decessit in regnum. Nec id tantùm: sed cùm [a] factiosorum hominum conflaretur in vnum exercitus, inde Romanorum ijdem occultè aggressi præsidium, quod vocabatur Massada, eo potiti, Romanos omnes qui ibi erant, interfecerunt. A

[a] Ioseph. de bello Iud. lib. 2. cap. 17.

XLV. His addidit Eleazarus Ananiæ Pontificis filius vi militum valens, vt suaderet sacerdotibus nonnisi pro Iudæis hostias immolare. Quamobrem consuetæ hostiæ pro Imperatore & Romanis offerri, sunt reiectæ, quamuis reclamantibus Pontificibus & Pharisæis: qui videntes arbitrio seditiosorum omnia misceri, & iam defectionem multis esse argumentis declaratam; quò se ab ea innocentes esse significarent, ad Florum & Agrippam legatos miserunt, eorum implorantes auxilium ad compescendum seditiosorum furorem. Contempsit hæc Florus, vidẽs iam, quod diu cupiebat, adesse. Agrippa autem ad seditiosos coërcẽdos ter mille equites misit. Hi cùm venissent, in duas partes diuisa est ciuitas: in alteram, eamque superiorem ad arcem Sion conuenere nobiles & optimates vallati præsidio equitum: inferiorem verò vrbis partem seditiosi coëuntes occuparunt, & templum, quod profanarunt, missilibus & fundis à longè aduersus inuicem assiduè certantes. Sed præualentibus tandem seditiosis, & superiorem ciuitatis occupantibus partem, incenderunt regiam Agrippæ, & Ananiæ Pontificis domum, simulq; in Archiuis ignem iniecerunt. Facta sunt hæc decimaquarta mensis Augusti: decimaquinta verò inuadentes Antoniam munitissimam turrim, ceperunt; & qui in ea sunt inuenti, pariter occiderunt. Impetum inde facientes in regiam, vbi Romanorũ militum erat præsidium iunctum Agrippæ militibus, obsidione diutiùs fatigatos eò adegerũt Agrippæ milites, vt sponte recedentes, relictis Romanis, reuerterentur ad propria: quibus sic destituti Romani, locum relinquentes, sese receperunt in turres Hippicos, Phaselum, & Mariamnem. hæcque sunt acta (vt idem testatur Iosephus) sexta die mensis Septembris. B C

BELLVM CIVILE CONFLATVM INTER IVDAEOS.

LXVI. Septimo autem die [b] Ananias Pontifex, qui hactenus latitauerat, capitur, & cum Ezechia germano trucidatur. Omnium dux post Eleazarum erat Manahemus sectæ Galilæorum hæresis auctoris filius, de quo sæpè superiùs mentio facta est. Hic tamquam eo scelere nobilitatus insigniter, regali incedens habitu, mouit ad inuidiam socios Eleazari; qui eum interfecerunt: ijdemque in Romanos milites exarmatos, & iuramento præstito, iussos abire liberos, insilientes interfecerunt: idque sabbati die, contra patriæ instituta religionis. Dum hæc Ierosolymis à Iudæis rebellantibus agerentur; eodem die, eademque hora (inquit Iosephus [c]) quasi aliqua cælesti prouidentia, Cæsarienses Gentiles habitantes apud se Iudęos trucidarunt omnes: ita vt vno tempore super viginti millia hominum cæderentur, & à cunctis Iudæis vacuata Cæsarea remaneret. Tunc & in tota ferè Palæstina Iudæis & Syris digladiantibus ad inuicem, omnis ferè ciuitas in duos contrarios diuidebatur exercitus. Porrò vbi maior pars Gentilium esset, ijdem Iudæos qui apud se agerent, nulla habita ratione ætatis vel sexus, singulos occiderunt; quorum non fuit exiguus numerus. nam Scythopolitæ (vt idem testatur auctor) occiderunt Iudæorum tredecim millia: Ascalonitæ duo millia quingentos: Ptolemais ciuitas duo millia: Tyrij, cõplurimis occisis, reliquos vinculis manciparunt: Alexandriæ verò quinquaginta millia numerata sunt Iudæorum corpora occisorum: idque, omnia procurante Augustali Præfecto Tiberio Alexandro, Alexandri olim Alabarchæ filio, Iudæo homine, sed Romanorum studiosissimo, atque religionis patriæ desertore. D E

[b] Ioseph. de bello Iud. lib. 2. cap. 18.

[c] Ioseph. de bello Iud. lib. 2. cap. 19 20. 21.

LXVII. Intereà verò Cestius Syriæ Præses [d], exercitu valido comparato, veniens in Palæstinam, oppida Iudæorum, quantum licuit, deuastauit, & inter alias ciuitates Ioppen captam incendit, occisiq; in ea sunt Iudæi numero octo millia quadringenti. hæcque & alia in Iudæa & Galilæa facta sunt anno eodem circa tempus Scenopegiæ, cùm reliquus populus Iudæorum ascendisset ad diem festum. Mense autem Octobris à Cestio Ierosolyma obsidetur, cumque eius potiri illi sæpiùs offerretur occasio, ab eo fuit prætermissa atque

[d] Ioseph. de bello Iud. li. 2 cap. 22.

CESTIVS OBSIDET IEROSOLYMAM.

A atque neglecta, sic Deo disponente; tum ne qui in ea adhuc erant Christiani, pari pœna cum impijs afficerentur, sed egrediendi ex vrbe opportunitas & spatium temporis concederetur; tum vt etiam longè grauioribus obsessi intus Iudæi pœnis afflictarentur. Sed milites Cestius reuocans, in magnum discrimen Romanum adduxit exercitũ: adeò vt plurimis ab insequentibus Iudæis ex suis cæsis, ceteros nonnisi turpi fuga valuerit liberare; desideratis ex Romanis militibus quinque millibus atque trecentis peditibus, & nongentis octuaginta equitibus: hæcque facta sunt hoc anno duodecimo Neronis Imperatoris, die octauo mẽsis Nouembris, cùm interim Nero ageret in Achaia, vnde posteà misit in Iudæam Vespasianum. Nam ea accepta clade, Cestius transfugas Iudæos nobiles misit ad Neronem in Achaiam, vt declararent quanti ponderis esset bellum Iudaicum. Tunc Damasceni [a], audita clade Romanorum à Iudæis illata, decem millia Iudęo-
B rum reclusa priùs in thermis, mox sæuissimè iugularunt. His peractis, Ananus Pontifex pater Eleazari seditiosorum ducis eligitur, vt vnà cum Iosepho Gorionis filio, omnia quę in ciuitate gerenda essent, administraret. hi dispositis in diuersis prouincijs ducibus, qui eas aduersus Romanos defenderent, ad resistendum Romanis omnia collocant studia, & vires comparant.

[a] Ioseph. de bello Iud. li. 2 cap. 25.

XLVIII. CHRISTIANI RECEDUNT IEROSOLYMIS.

Cùm hæc autem Ierosolymis agerentur (inquit Iosephus [b]) quamplurimi Iudæorum futurorum malorum non falsi coniectores, Ierosolymis elapsi, in alias emigrarunt regiones.] Ex his autem fuisse Christianos, qui Ierosolymis agebant, testatur Epiphanius [c]. Porrò illi inde fugientes, in exteriorem prouinciam recessere, atque maiori ex parte Pellam incoluere; quòd sic eos Christus, vt antequàm obsidione cingerentur, aliò se reciperent, olim admonuisset. Hic quippe annus, hoc planè tempus est à Domino in Euan-
C gelio pręsignatum, cùm de ventura Iudæorum clade verba faciens apud Matthæũ [d] hæc ait: Cùm ergo videritis abominationem desolationis, quæ dicta est à Daniele Propheta, stãtem in loco sancto (qui legit, intelligat) tunc qui in Iudæa sunt, fugiãt ad montes, &c.] Sed quid per abominationẽ desolationis Dominus intellexerit, Lucas [e] de ijsdem agens, videtur his verbis significasse, quibus à Domino ea fuisse explicata videri possunt: Cùm autem videritis circumdari ab exercitu Ierusalem, tunc scitote quia appropinquauit desolatio eius. Tunc qui in Iudæa sunt, fugiant ad montes.] Est hæc interpretatio S. Augustini [f]: sed id ante ipsum Origenes [g] dixerat. Quam adiuuat; quòd sicut per Romanum exercitum videtur abominatio designata, ita per locum sanctum potest tota intelligi Palæstina: nam auctoritate Philonis in libro de legatione ad Caium, constat ipsam prouinciam dictam esse Terram sanctam. At verò qua de causa Romanus exercitus abomina-
D tio à Domino dictus sit, exactiori est diligentia perquirendum.

[b] Ioseph. de bello Iud. lib. 2. cap. 25.
[c] Epiph. hær. 29. & 30.
[d] Mat. 24.
[e] Luc. 2.
[f] Aug. epi. 80. ad Hesychiũ.
[g] Orig. in Mat. tract. 24.

XLIX. DE ABOMINATIONE DESOLATIONIS.

Cùm abominationis nomine idolum in diuinis Scripturis debere intelligi, multis pateat testimonijs: non planè illa quæ ab alijs affertur causa fuisse videtur, vt exercitus abominatio dicta sit, quòd scilicet ex Gentilibus cõstaret hominibus, qui idola colerent: nam semper Iudęis, vbicumque agerent, eiusmodi ob oculos posita erat abominatio: siquidem (vt Iosephus [h] sępiùs tradit) tempore dierum festorum Romani milites pro foribus templi adstabant armati ad comprimendos subitaneos, qui occasione ingruentis multitudinis & compressionis exoriri possent, tumultus. Alia igitur eius nominis est ratio afferenda ab ea diuersa, nempe illa quæ Iosephi testimonio plus satis testata redditur; nimirum quòd in exercitu Romano militaria essent insignia imaginibus effigiata. Quantum hæc autem Iudæi abominarentur, Iosephus [i] illo planè declarat exemplo, cùm ait: Vitellius
E Syriæ Præses ad bellum paratus Arabicum, assumptis duabus legionibus, & leuis armaturæ atque equitum auxilijs missis à socijs Regibus, properans versus Petram, peruenit Ptolemaidem. Cumque vellet per Iudæam exercitum ducere, occurrerunt eius regionis principes, deprecantes transitum: neque enim patrios ritus permittere vt inferantur vllæ imagines, quales Romana signa habebant pleraque. Quorum precibus flexus, mutauit sententiam de itinere proposito.] hæc Iosephus; quibus planè liquidò declaratur, Romanos milites qui agerent Ierosolymis, nequaquam vti solitos insignibus militaribus imaginibus exornatis, ac illos præsertim qui diebus festis apud templum excubias agerent: quî enim Iudæi passuri essent ea à militibus Ierosolymis ostentari, quæ nec per regiones transire suas sunt passi? Ad hæc quoque spectare videtur, quod ait Suetonius in Tiberio, solas Syriacas legiones nullam Seiani imaginẽ inter signa coluisse; qua etiam ex causa idem in Iudæos erat animo infensissimus. At verò cùm Romani iam hostes

[h] Ioseph. ant. lib. 20. c. 7.
[i] Ioseph. ant. lib. 18. c. 7.

effecti ad Ierosolymorum obsidionem mœnibus inhæsissent; haud dubium est, eosdem A
consueta signa imaginibus effigiata vexisse, ac pariter ostentasse. quamobrem illud iam
tempus aduenisse videretur à Domino præmonstratum; vt, cùm viderent abominatio-
nem desolationis stantem in loco sancto, sibi fuga consulerent: quæ non tantùm abomi-
natio, sed & abominatio desolationis idcircò dicta, quia idem exercitus iterùm reditu-
rus, planè complanaturus, ac funditus desolaturus erat Ierosolymorum ciuitatem.

L. DOMINI PRAEDICTIO ADIMPLETA

L. Hoc igitur primo aduentu exercitus Romani, ipso eius aspectu, suos, vt fugam capta-
rent, videri potest Dominus admonuisse, quòd post hac non ampliùs liberum esset Iu-
dæis Ierosolymis agentibus inde recedere. Nam sequenti anno sic ciuitas Zelotarum est
arctata custodijs, vt nulli ampliùs egrediendi fuerit data facultas, nisi qui fortè ingenti vi
pecuniarum eam redemisset, vt & testatur idem [a] Iosephus. Verùm Christianos Ieroso-
lymis agentes fuisse pauperrimos, eosdemque omnibus iam diu spoliatos bonis, eleemo-
synarum collectione indiguisse, multa quæ sunt superiùs dicta significant. Et quoniam B
iam non Ierosolymæ tantùm excidendæ essent, sed circumposita prouincia deuastanda,
quod cœptum est agi anno sequenti, cùm à Nerone Vespasianus in Iudæam est missus:
idcircò non solùm Dominus suos admonuisse voluit, vt Ierosolymis egrederentur; sed
omnes, inquit, qui sunt in Iudæa, fugiant ad montes.

[a] Ioseph. ant. lib. 5. c. 2.

LI. At nimis certè aliena illa videtur interpretatio [b]; vt illis verbis Dominus voluerit, eos
tantùm qui in Iudæa essent, præmonuisse, & non qui Ierosolymis: eaque de abominatio-
ne desolationis intelligi velit, non cùm à Cestio ad modicum temporis spatium ciuitas
est obsessa, sed cùm posteà à Tito Vespasiano est arctissima obsidione vallata. Quonam
modo, quæso, post obsidionem Ierosolymorum, iam à Vespasiano deuastata Iudæa, fu-
gæ ampliùs locus erat? Quídve opus erat fuga illis in Iudæa agentibus, qui iam penitus C
vastati essent? Illa certè Domini verba fugam tantopere inculcantis, eamque iterùm at-
que iterùm admonentis, atque exemplo fici arboris insinuantis, quid aliud visa sunt signi-
ficasse, nisi ipsum maximè monere voluisse, ne sui in tam grandia inciderent mala? Nam
sicut olim, ne innocens Lot periret cum Sodomitis, maximè cauit; ita ne innocentissimi
Christiani scelestissimorum supplicio inuoluerentur, ea longè anteà prædicendo com-
monuit. Sed frustrà hæc omnia, si tunc illis fugiendi nullus ampliùs locus supetesset, vel
quòd consumpti iam essent, vel quòd nullus fugæ pateret exitus. Quis insuper dixerit,
vindictam illam immanissimam ad vlciscendum grauissimum omnium scelus in Iudæos
immissam, nimirum ob illatam necem Christo Iesu omnium Redemptori, compre-
hendisse etiam nobilissimam illam Ecclesiam, non Iacobi tantùm, sed omnium Apo-
stolorum alumnam; illos, inquam, ea pœna constrictos, qui Christum colentes, iam tot D
tantaque à Iudæis, quorum ad eos scribens Paulus meminit, passi essent? & non potiùs
eos liberos abijsse, secundùm quod habetur in Psalmo [c]: Dedisti metuentibus te signifi-
cationem, vt fugiant à facie arcus, vt liberentur dilecti tui.] Fugisse planè Christianos qui
erant Ierosolymis (nisi fortasse perpaucis quibusdam exceptis, qui segniter agentes, quæ
prædicta à Domino erant, minùs cauissent) antequam obstructus & interceptus penitus
esset exitus egrediendi, non tantùm ea quæ sunt superiùs Epiphanio auctore dicta decla-
rant: sed perspicuum illud de his est argumentum, quòd Simeon Ierosolymorum Epi-
scopus, qui Iacobo fratri successerat, nequaquam cum ceteris Iudæis, qui ibi sunt inuenti,
necatus est; quem constat ad tempora Traiani fuisse superstitem, & sub eodem Impera-
tore consummasse martyrium. Nec est quòd quis dicat, eum non occisum, sed ductum E
fuisse captiuum: nam Iosephus firmiter asseuerat, omnes occisos esse, seruatis tantum-
modò factionis principibus, qui ducti sunt in triumphum, & certis quibusdam corpore
valentiore potentibus viris, quorum alij ad opera damnati sunt, alij verò ad pugnandum
in theatris cum bestijs. Certè horum numero comprehensum esse Simeonem iam cen-
tenarium, neminem dicturũ puto: at nec ex numero eorum esse potuit qui venditi sunt;
nam illos tantùm qui infra annum ætatis decimumseptimum essent, occisis ceteris, ve-
num expositos, idem Iosephus tradit.

[b] Bened. Perer in Dan. li. 10 prope finem.
[c] Psal. 59.

FIDELIVM FVGA IEROSOLYMIS

LII. SVPELLECTILIA QVOQVE SALVATA.

LII. At non tantũ ipsum, & ceteros quibus præerat Episcopus, liberos fuisse foras egressos,
verùm etiam Ecclesiæ illius supellectilia in tuto esse collocata, quæ scribit Eusebius [d] de
Iacobi cathedra ad suam vsque ætatem integra seruata, planè declarant; quæ quidem
si Ierosolymis remansisset, absque dubio cum ceteris conflagrasset. Ex dictis igitur ne-
cessaria assumptione consequitur (cùm manifestè appareat, Christianos Ierosolymis
agentes,

[d] Euseb. hist. lib. 7. c. 14.

A agentes, inde egressos sibi fuga consuluisse, quod eis minus facere licuisset in secunda validiori obsidione) affirmandum esse id ab eis factum post primam sub Cestio obsidionem: ac proinde abominatio illa desolationis à Matthæo descripta, si ad Romanum exercitum referenda est, secundùm quod à dictis auctoribus ex Lucæ verbis declaratum videtur, intelligenda est non de alia quàm de hac prima inuasione & obsidione facta per Cestium. Sed in his admirari non satis possumus admirabile planè Dei consilium: nam & hoc vehementer admiratus est ipse Iosephus historicus. Cùm multis vijs daretur Cestio aditus ingrediendi cum exercitu ciuitatem, nobilibus portas aperire spondentibus, & precibus inuitantibus, alijsque etiam occasionibus ciuitatem capiendi se dantibus; Deo tamen id omne agente, neglexit: sed ob id nempe, ne qui intus adhuc erant Christiani, pœnis ob impietatem Iudæis debitis, vnà cùm illis afficerentur.

B At licet eiusmodi interpretatio de abominatione desolationis (quasi à Luca fuerint declarata illa Domini verba dicta esse de exercitu Romanorum hoc anno primùm Ierosolymam obsidente) multis à nobis stabilita esse videatur atque firmata: tamen re magis magisque perspecta, haud adduci possumus in eam sententiam, vt existimemus Lucam Euangelistam sic ea de exercitu dixisse, vt quæ à Domino dicta est abominatio, declararet: quin potiùs, sicut in ceteris sæpè accidit, immò in eodem narrationis cōtextu factum apparet, vt quod à Domino dictum esset, sed ab alio Euangelistarum prætermissum, alius superadderet; ita euenerit, vt quod Matthæus omiserat, Lucas apponeret, adderetq; non tantùm datam esse in signum futurę cladis abominationem desolationis stantem in loco sancto à Matthæo conscriptam, sed prædictum quoque fuisse à Domino, & in signum additum, cùm viderent Ierosolymam ab exercitu circumdari. Hæc autem vt potiùs opi- LIII.
C nemur, nec priori à nobis recitatæ ac illustratæ sententiæ assentiamur, illud potissimùm persuadet, immò & affirmare compellit, cùm non qualemcumque abominationem fore aspiciendam, sed quæ scripta esset à Daniele Propheta, Dominus inculcarit: ex quo quidem, quid per locum sanctum intellexerit, satis expresè declaratum esse videretur, dicente Daniele [a]: Et erit in templo abominatio desolationis.]

[a] Daniel. 9.

Sic igitur quod dixit Dominus de loco sancto, non de alio quopiam loco quàm de templo esse intelligendum, fateri quisque necessitate compellitur; ac proinde nihil est quòd ea abominatio ad exercitum Romanorum ciuitatem obsidentem aptari possit. Quamobrem cùm ea signa eodem tempore futura dicat, nimirum abominationem visum iri in templo, & ciuitatem simul ab exercitu obsidendam: dicere pariter cōpellimur, non aliam fuisse abominationem illam desolationis tunc in templo inspiciendam, nisi LIV. GERMANVS SENSVS DE ABOMINATIONE.
D profanationem templi, hoc ipso anno (vt vidimus) à seditiosis factam, cùm illud more castrorum muniissent, vt inde aduersus suos contribules Iudæos ferociùs dimicarent. Non enim exteriorem tantùm templi partē ab eis occupatam fuisse, Iosephus testatur [b]; sed cingente Cestio ciuitatem obsidione, eosdem seditiosos in interiorem partem templi se recepisse, idem auctor [c] tradit; prioremque inuasionem templi ab eis factam significat hoc anno, mense Augusto; posteriorem verò hoc itidem anno, mense Octobri, affirmat. Sic igitur eodem planè tempore vtrumque signum prædictum videtur, nempe abominatio illa facta in templo, & ciuitas ab exercitu obsessa. Abominatio quidem omnium sordidissima ac funestissima videri poterat, scelestissimos ac perditissimos homines armatos, sanguine madentes ciuium occisorum, non atrium tantùm, sed interiorem quoque templi partem (horrendum dictu) impudentissimè occupasse. Execranda enim quædam
E ac detestanda peccata abominationem dici consueuisse, innumera diuinæ Scripturæ exempla testantur.

[b] Ioseph. de bello Iud. lib. 2. cap. 17.
[c] Idem eodem cap. 24.

At quòd non tantùm abominatio dicta sit, sed desolationis; id factum esse putamus, quòd ea abominatio in signum data sit futuræ desolationis; neque id tantùm à Gabriele, Daniele, & à Domino discipulis suis: sed & (quod scribit Iosephus [d]) vetus quidem sermo ferebatur, tunc demum ciuitatem capiendam, sancta quoque flammis exurenda esse lege belli, cùm seditio fuisset exorta, templumque Dei propriæ Iudęorum manus violassent. quæ (vt sæpiùs dictum est) hoc anno facta esse, cùm exploratissimum sit; planè desolationis signum fuisse, omnes intelligunt. Quo inspecto, memores hæc omnia à Domino fuisse in signum data, Christiani (vt diximus) Ierosolymis recesserunt. Sed quoniam eadem iactare solitos inter se Iudæos, ex antiquo quodam oraculo, auctore Iosepho cognouimus, inde etiam accidit, vt non Christiani tantùm, qui his signis sic fuissent à Redem- LV. ABOMINATIO DESOLATIONIS CVR DICTA

[d] Ioseph. de bello Iud. lib. 5. cap. 2.

Redemptore nostro præmoniti, sibi fuga consulendum putarint: sed (quod scribit Iosephus [a]) complures Iudæorum tum his permoti, tum etiam ea coniectura persuasi, quòd adeò Iudæi deliquissent, insectando & cædendo Romanum exercitū; rati nimirum hæc ipsa grauiori fore mulcta luenda, hisque magis magisque exasperatis animis Romanorum, nullum esse relictum ampliùs locum veniæ, se libentiùs fugæ mandarint. Tantum igitur abest, vt eo successu prospero, Iudæi, qui inter eos prudentiores erant, animo elati sint, vt potiùs viderentur penitus consternati; quòd humano etiam iudicio mala, quæ ex ea causa à Romanis obuentura essent, potuissent facilè coniectari. Nam ait Iosephus [b]: Post Cestij verò casus aduersos, nobilium Iudæorum multi, tamquam è naui pessum itura, ex ciuitate enatabāt.] addit & de quibusdam Iudæorum primarijs, qui iisdem temporibus magis delegerunt confugere ad Cestium profligatum, quàm cum seditiosis victoria elatis agere Ierosolymis. At de his quæ ad Iudaicas res gestas hoc anno pertinent, satis: cetera suis locis inferiùs dicemus. A B

[a] Ioseph. de bello Iud. lib. 2. cap. 25.

[b] Ioseph. ibid.

IESV CHRISTI ANNVS 69. PETRI ANNVS 25. NERONIS IMP. ANNVS 13.

I. SS APOSTOLORVM PETRI ET PAVLI MARTYRIVM.

ANno Redemptoris nostri sexagesimonono, L. Fonteio Capitone & C. Iulio Rufo Coss. cùm iam Nero ex Achaia Romam redijsset, Petrus & Paulus Principes Apostolorum, cùm eadem qua semper eidem restitissent constantia, vna eademque die tertio Kalend. Iulij, eius iussu diuerso mortis genere gloriosum subiere martyrium. Sed quomodo hæc se habuerint, agendum exactè de singulis. Atque in primis quod ad rationem temporis spectat, illi redarguendi videntur, qui ipsorum necem in annum decimumquartum Neronis referunt; quos in manifestum esse lapsos errorem, certum est. Nam cùm Neronis Imperium cœperit mense Octobri, Coss. Marcello & Auiola; nullum est dubium, hunc esse eius Imperij annum decimumtertium, qui terminetur eodem mense Octobri, quo & quartusdecimus inchoatur. Sed cùm æquè perspicuum sit, ipsum anno sequenti, quarto Idus Iunij occisum esse, nec peruenisse ad tertium Kalendas Iulij, quo die Apostoli necati sunt: impossibile planè redditur, vt ijdem dici possint anno sequenti decimoquarto Neronis Imperij martyrio vita functi esse. Sic igitur affirmare necesse est, eodem hoc anno, ijsdemque Coss. ac Neronis Imperij decimotertio, Petrum & Paulum Apostolos coronatos esse martyrio. C D

II. DE TEMPORE MARTYRII APOSTOLORVM

Corrigēda est ergo lectio Eusebij in Chronico, quam alij videntur esse secuti, qui anno decimoquarto Neronis, quo & occisus est, ponunt dictorum Apostolorū martyrium, Olympiade ducentesima vigesima, anno quarto: sicut & Hieronymus [c] quoque Eusebium secutus; dum tam de Petro quàm de Paulo ait, à Nerone occisos esse decimoquarto eius Imperij anno. Sed diuersa ab his omnibus fuit Epiphanij [d] sententia, affirmantis tam Petri quàm Pauli obitum contigisse duodecimo Neronis anno. At inter duo hæc extrema, media sententia, eos passos esse anno Neronis decimotertio, vèrior esse probatur. Sed ab his omnibus discrepat Cassiodorus, cùm ponit post biennium à dictorum Consulatu necem Apostolorum; cùm longè ante illud tempus Nero esse in humanis desijsset. verùm ne audiendus quidem ipse; cùm omnium sententia exploratum habeatur, ipsos sanctos Apostolos consummasse martyrium sub Nerone. Sed verius existimatur in Cassiodori Chronicon mendum irrepsisse. At hæc satis de his quæ ad annum passionis spectant. Ceterùm eadem à nobis firmata sententia de nece Apostolorum anno decimotertio Neronis, grauissimos habuit assertores, nimirum Caium antiquū Theologum, Zephyrinum Romanum Pontificem, & Dionysium Corinthiorum Episcopum; quos omnes citans Metaphrastes [e], ipsorum sententiæ adstipulatur atque concordat, dum anno trigesimosexto (numerando ab anno Domini trigesimotertio) post passionem Domini eos necatos affirmat, nimirum hoc anno Domini sexagesimonono. E

[c] Hieron. de Script. Eccl. in Petro & Paulo.

[d] Epiph. hæres. 27.

[e] Metaphr. die 29. Iunij.

III. QVO DIE APOSTOLI PASSI SINT.

Quod verò ad diem vtriusque martyrij attinet: cùm omnes æquè in vnam eamdemque conspirent sententiam, vna eademque die, nempe tertio Kalendas Iulias, martyrio vita functos esse: diuersa tamen inter eos intercedit opinio; existimantibus quibusdam ex ipsis, sic vna eademque die mensis Iunij vtrumque ductum ad mortem, vt tamen

A non eodem anno contigerit. Qui hoc sensit inter alios reperitur Prudentius [a], dum sic hymno cecinit:

Vnus vtrumque dies, pleno tamen innouatus anno,
Vidit superba morte laureatum.] hæc ille, quem etiam secutus videtur Arator [b], dum item occinit:

Cùm natura dedit, geminos quos addidit astris
Non eadem, tamen vna dies, anniq; voluto
Tempore sacrauit repetitam passio lucem.]

Id etiam affirmasse S. Augustinus [c] videtur, cùm ait: Currunt itaque vterque ad palmam martyrij, & vterque perueniunt ad coronam, non quidem eodem temporis cursu, sed anni vertentis occursu.] hæc ipse.

[a] Prud. Peristeph. hym. 12

[b] Arat. in Act. Apost. lib. 2. in fine

[c] Aug. de Sanct. serm. 28.

IV. VNA DIE EODEMQVE ANNO PASSI APOSTOLI.

B Verùm magis vera atque probata illorum esse videtur assertio, dicentium eodem anno ambos vna die martyrij palmam adeptos esse: quam sententiam, qui nuper sunt recensiti antiquiores Patres, Caius, Zephyrinus, & Dionysius Corinthiorum Episcopus, à dicto citati auctore sequuntur: his adde Eusebium [d], Epiphanium [e], Hieronymum [f], Maximum [g], Cassiodorum [h], & alios recentiores ferè innumeros. Id quidem tam Romanæ Ecclesiæ Martyrologium, quàm Græcorum Menologium tradunt. His pariter Acta quæ de passione ipsorum habentur scripta (qualiacumque sint, & quouis edita auctore) assentiuntur. Sed eiusmodi opinionem de diuerso anno à quibusdam hæreticis fuisse vulgatam, Concilium Romanum sub Damaso, quod continet Cresconiana Collectio (est in nostro codice pagina 236.) post canonem de libris apocryphis, testatur his verbis: Post has omnes Propheticas, & Euangelicas, & Apostolicas, quas superiùs de-
C prompsimus, scripturas, quibus Ecclesia Catholica per gratiam Dei fundata est: etiam intimandum putauimus, quòd quamuis vniuersæ per Orbem diffusæ Catholicæ Ecclesiæ quasi vnus thalamus Christi sit, sancta tamen Romana Ecclesia nõnullis synodicis constitutis ceteris Ecclesijs prælata est: sed & Euangelica voce Domini Saluatoris nostri primatum obtinuit: Tu es Petrus, inquiens, & super hanc petram ædificabo Ecclesiã meam; & portæ inferi non præualebunt aduersus eam. Et tibi dabo claues regni cælorum: & quæcumque ligaueris super terram, erunt ligata & in cælo; & quæcumque solueris super terram, erunt soluta & in cælo. Addita est etiam societas beatissimi Pauli Apostoli, vasis electionis: qui non diuerso (sicut falsò hæretici garriunt) sed vno eodemque die gloriosa morte cum Petro in vrbe Roma sub Cæsare Nerone agonizans, coronatus est, & pariter supradictam S. Romanam Ecclesiam Christo Domino consecrarunt.] hæc ibi, quæ penè
D omnia repetita sunt à Gelasio in decreto Concilij septuaginta Episcoporum. Verùm de tempore hactenus.

[d] Eusebius in Chron.

[e] Epiph. hæres. 27.

[f] Hieron. de Script. Eccl.

[g] Maxim. ser. de S. Petro.

[h] Cassiodor. in Chron.

V.

Quænam verò obitum ipsorũ præcesserint, ex probatis auctoribus pauca nobis potiùs, quàm ex incertis apocryphisq; multa narranda proponimus. Ex Achaia Romam rediens Nero ea pompa triumphali quam Suetonius [i] scribit, Apostolos, quos Simonis Magi causa vel alijs vinxisse diximus, noua superaddita accusatione, vltimo supplicio condemnauit. Quænam autem ea fuerit, ex S. Ambrosio [k], & alijs facile intelligitur: datum enim illis crimini tradunt, quòd feminas ad meliorem frugem & præcipuè castitatem seruandam conuertissent. Multùm enim in his versati sunt Apostoli, vt quas ad Christianam fidem capessendam inducerent, easdem in primis castè & pudicè viuere suaderent. Nam Tacitus, Suetonius, Dio, & ceteri, qui Neronis historias conscripsere, testantur in nobilis-
E simas quasque feminas eius libidinem absque aliquo pudoris freno impudentissime esse grassatã. Dum verò (vt de Petro primùm agamus) expectabatur executio feralis sentẽtiæ: indignissimè ferentes Christiani, sic à se pastorem omnium abripi Petrum; vt fuga sibi suisque consuleret, instantissimis precibus & obtestationibus admonentes, vix tandem vt id faceret persuaserunt, immò potiùs compulerunt. Non deerat ad hæc præstanda carceris custodum officium Processi & Martiniani, quos (vt dictum est) idem Petrus initiauerat sacro baptismate. Quomodo autem egressus, ac iterum Domino admonente sit reuocatus ad carcerem; sanctum Ambrosium hæc accurate scribentem audiamus. In Auxentium enim dum inuehitur, hæc ait:

[i] Suet. in Neron. c. 25.

NOVA ACCVSATIO IN APOSTOLOS

[k] Ambros. in Auxent. de Bas. non. trad. ferè in med. edit. Rom. tom. 5.

VI. FVGA PETRI E CARCERE.

Idem Petrus posteà, victo Simone, cùm præcepta Dei populo seminaret, doceret castimoniam, excitauit animos Gentilium. Quibus eum quærentibus, Christianæ animæ deprecatæ sunt vt paulisper cederet. Et quamuis esset cupidus passionis, tamen contempla-

templatione populi precantis inflexus est: rogabatur enim, vt ad instituendum & cōfirmandū populum se reseruaret. Quid multa? nocte muro egredi cœpit: & videns sibi in porta Christum occurrere, vrbemq; ingredi, ait: Domine, quò venis? Respondit Christus: Venio iterùm crucifigi. Intellexit Petrus ad suam crucem diuinum pertinere responsum. Christus enim non poterat iterùm crucifigi; qui carnem, passione suscepta mortis, exuerat: Quòd enim mortuus est, mortuus est semel; quòd autem viuit, Deo viuit. Intellexit ergo Petrus, quòd iterùm Christus crucifigēdus esset in seruulo. Itaque sponte remeauit; interrogantibus Christianis responsum reddidit: statimque correptus, per crucem suam honorificauit Dominum Iesum.] hucusque S. Ambrosius. Hæc ipsa de Petro fugam arripiente, & Domino illi occurrēte pariter & admonente, habentur etiam in Actis passionis eius, quæ feruntur à Lino conscripta: quæ quidem fuere aliquando fortasse sincera; quæ autem modò extant, Manichæorum reperiuntur tincta fuligine, sicut & de Actis illis Andreæ queritur Augustinus[a]: nam sicut in illis Andream, ita & in istis Petrum habes non tantùm castitatem rectè suadentem, & concubinas ab hominibus diuellentem, sed malè docentem etiam ne viris suis vxores debitum redderent: quæ quidem à sincera Apostolica prædicatione procul abhorrent. Germana illa quidem olim extitisse noscuntur, è quibus ea quæ scribit idem qui suprà est mutuatus S. Ambrosius, qui ait Petrum tantùm castimoniā prædicasse: sed ea quæ diximus, vel adiecta, vel diuersa (quod verius putamus) ab illis fuisse, nulli dubium esse posse videtur. A B

[a] Aug. de fid. cōtr. Manich. c. 38.

VII. Habentur eadem, quæ ex Ambrosio recitauimus de fuga Petri è carcere Mamertino, æquè testata ex Actis[b] sanctorum martyrum Processi atque Martiniani, necnon ab Hegesippo Iuniore[c], & alijs. Sed illa est tantùm inter eos discrepantia: dum alij ipsorum dixerunt hæc contigisse statim post lapsum Simonis, antequam Petrus esset detrusus in carcerem: alij verò, postquam carceri mancipatus, iam ad supplicium peteretur: quod & verius ea potissimùm ratione existimamus: nam cùm ijdem affirment, eum, statim vt reuersus est, ad supplicium duci iussum; nullum planè datur spatium nouem mensium carceris, quod (vt dictum est superiùs) illic, antequam martyrium consummarent ijdem Petrus & Paulus, intercurrisse certum habetur. Citat eamdem quoque historiam sanctus Gregorius[d], his verbis: Et Petro ait; Venio Romam iterùm crucifigi. Qui enim in se ipso iampridem crucifixus fuerat, in Petro iterùm crucifigendum dicebat.] Paulum etiam vnà cum Petro fugam arripuisse, citata nuper Acta Processi & Martiniani tradunt. Legimus Origenem[e] ex quibusdam Pauli Actis recitare eadem fermè verba Paulo dicta esse à Domino, quæ idem perhibetur Petro dixisse; sic enim ait: Quòd si cui placet admittere quod in Actis Pauli scriptum est, tamquam à Saluatore dictum: Denuò debeo crucifigi.] verùm hæc ille ex apocryphis. C D

[b] Apud Sur. tom. 3. die 2. Iulij.
[c] Hegesip. de excid. Ierosl. lib. 3. c. 2.
[d] Greg. in ps. 4. pœnit.
DE PAVLI FVGA.
[e] Orig. in Ioā. tom. 27.

VIII. Porrò antequam mortis supplicio ijdem afficerentur, ambo more Romano virgis cæsi fuisse traduntur. De Petro, quòd vilis haberetur persona, nulla potest esse dubitatio; cùm more maiorum, qui vltimo supplicio damnati essent, anteà virgis cæderentur. De Paulo verò, quòd ciuis Romanus esset, & lege Valeria primùm, ac deinde lege Porcia haberetur immunis, addubitari posset. Verùm constat tam ex lege duodecim tabularum, quàm etiam lege sacra, cùm aliquod ab his immane fuisset perpetratum delictum, tunc eosdem centuriatis comitijs condemnatos, affectos verberibus primùm, capite deinde truncandos. Cùm igitur apud omnes grauissimum omnium scelus haberetur impietas; Paulum eius criminis iudicio postulatum & condemnatum, antequam vltimo supplicio subijceretur, virgis cæsum fuisse, nullus iure poterit dubitare: cùm præsertim adhuc Romæ in ecclesia S. Mariæ Trans pontem extent & in honore habeantur columnæ illæ, quibus ambo Apostoli alligati & virgis cæsi feruntur. E

APOSTOLI VIRGIS CAESI.

IX. Habet insuper traditio potiùs quàm certa assertione antiquorū scriptorū veritas confirmata (nam quæ de his legitur à quibusdā Dionysij Areopagitæ nomine edita scriptio, non probatur) ipsos Apostolos suppliciū mortis subituros è carcere simul eductos, extra portam Trigeminā perductos esse. more siquidem maiorū id actum fuisse videtur: nam reos extra Vrbem percuti solitos, in Martyrologio Romano notauimus. Cur autē extra illam potiùs portam ad subeundū suppliciū ducti sint, quid certi affirmare possimus, nihil est, nisi quod cōiectura tenuibus quibusdam rimulis monstrat. Certū est enim, extra portam Trigeminam, quæ & Ostiensis dicitur, agere consueuisse mendicos, vilesq; personas, illicque eosdem accipere stipem: quod quidem Plautus non obscurè significat, dum ait:

DE PORTA TRIGEMINA

Vel

A *Vel extra portam ire Trigeminam ad sacculum licet:*
Quod mihi ne eueniat, nonnullam periculum est.]

Id ipsum demonstrat Plinius [a] sic dicens: Item P. Minutio Præfecto annonæ extra portam Trigeminam vnciaria stipe collata.] In Vaticanum posteà horum sedem fuisse translatam, Ammianus [b] annuere videtur, dum ait: Accitos à Vaticano quosdam egentes, opibus ditauerat magnis.] sic dicens de Lampadio Vrbis Præfecto, qui pecuniam quam alij expendere consueuerant in publicorum munerum editionem, ipse in pauperes erogasset. Contingere itaque facilè potuit, vt exagitati vehementer à Nerone Christiani, non ampliùs intra Vrbem, sed foras inter viles personas agere iussi essent: sicut auctore Philone [c] & aliis vidimus, Iudæis Transtiberinam regionem ad habitandum fuisse traditam. qua etiam consideratione dicere possumus, Apostolos extra portam Trigeminam simul esse ductos, sed non simul in eodem loco supplicio affectos: immò ab illis qui eos ducebant, mutato consilio, esse ab inuicem separatos, quòd Petrum in gratiam Iudæorum in ea regione, vbi Iudæi degerent, voluerint crucifigi: Paulum verò inter Christianos, non tamen crucifigi, sed (quòd ciuis Romanus esset) placuerit subiici gladio. Sed hæc (vt diximus) coniectura potiùs, quàm certa assertione affirmando proponimus.

[a] Plin. lib. 34. c. 5.
[b] Ammian. lib. 27.
[c] Philo de leg. ad Caium.

X. Quod verò in primis ad Paulum spectat: cùm à Petro, mutua priùs salutatione impartita more Christiano in osculo sancto, in hunc modum diuisus esset, ad præscriptum supplicij locum rectà perducitur. Inter eundum quid acciderit, in actis passionis eius, quæ nomine (vt sæpiùs anteà diximus) Lini feruntur, magna ex parte habentur expressa. At quoniam, sicut multa in eis esse vera facilè suademur, ita eadem multis mendaciis esse obuoluta cognoscimus: idcircò illa tantùm quæ antiquorum scriptorum testimonio probata, vel traditione firmata esse noscuntur, nostris chartis intexemus, & in primis quæ in eis de Plautilla clarissima femina scripta habentur. Traditur ergo Paulus, cùm ad locum pergeret passionis, comitantibus populorum turbis innumeris, venissetque ad portam Vrbis, habuisse obuiam nobilissimam matronam, nomine Plautillam (licet alij alio nomine eam dictam esse velint) quam illam fuisse putamus matrem Flauiæ Domitillæ, cuius habetur mentio in Romano [d] Martyrologio, atque in Actis sanctorum Nerei & Achillei; eamque à Petro fuisse baptizatam, ac demum hoc anno post Apostolos vita functam, eadem Acta tradunt. Hanc cùm flentem intuitus esset Apostolus, ab ea velum petiit, quo feriendus gladio ex more obduceret oculos. consueuisse etiam Iudęos fascia velare oculos eorum qui capite truncandi essent, Iosephus [e] demonstrat, dum ait: Is autem eum, reuinctis post terga manibus, oculisque fascia obstrictis, in conspectum Romanorum veluti capite cæsurus produxit.] Cùm igitur ad illud opus velum Paulus ab illa petiisset: libenter illa parens, liberaliter tradidit, illud ipsum, vt erat pollicitus, posteà receptura. Locus ille vbi hæc facta sunt, dicitur esse prope portam Ostiensem, huius rei gratia veteri memoria consecratus.

DE PLAVTILLA CLARISSIMA FEMINA.
[d] Martyrol. Roman. 20. Maij.
[e] Ioseph. de bello iud. l. 7. c. 14.

XI. Cùm autem sic Paulus duceretur, tres milites ex his qui ex apparitura erant, ad Christi fidem conuertit; quos in confessione Christianæ religionis constantes, eiusdem Imperatoris gladius martyres fecit die secunda Iulij, quæ anniuersaria celebritate recolitur [f]. Horum nomina fuisse, Longinum, Acestum, & Megistum, nuper citata Acta testantur. Vbi verò tandem ad locum supplicio destinatum Paulus perductus est, fusis ad Deum precibus, alacri animo (quòd id diutiùs exoptasset) iugulum præbuit. Locus ille dictus ad Aquas Saluias, tertio ab Vrbe lapide distans, alio nomine Gutta iugiter manans, est appellatus [g], vbi Christianorum carnificina est aliquando habita: nam & Zenonem ac decem millia militum illic fidei Christianæ causa fuisse obtruncatos, tum loci illius vetera monumenta, tum Romanum Martyrologium [h] attestantur. Illic igitur cùm ictu carnificis Paulus capite truncaretur, non tam sanguinis fluenta è sectis venis, quàm lactis (res planè miranda) largiter fluxerunt.

[f] Martyrol. Roman. Bed. Vsuar. & alij eadie.
PAVLVS TRVNCATVR CAPITE.
[g] Martyrol. Rom. 9. Iulij.
[h] Eadem die 9. Iulij.

XII. Res quidem adeò insignis non tantùm ex dictis Actis, sed & aliis compluribus habetur testibus confirmata. Nam & S. Ambrosius [i] de re tam celebri & clara, nec dubitatione aliqua obscurata, his verbis meminit: De Pauli verò ceruice, cùm eam persecutor gladio percussisset, dicitur fluxisse lactis magis vnda quàm sanguinis, & mirum in modum sanctum Apostolum baptismi gratia in ipsa cæde extitisse splendidum potiùs quàm cruentum. Quæ quidem res in sancto Paulo stupenda non est. Quid enim mirum, si abun-

LAC CVM SANGVINE EX PAVLI COLLO FLVXIT.
[i] Amb. serm. 68.

a 1. Cor. 3. abundat lacte nutritor Ecclesiæ, sicut ipse ad Corinthios ait[a]: Lac vobis potú dedi, non escam: Hæc est planè promissionis illa terra, quam Deus patribus nostris promisit, dicendo: Dabo vobis terram fluentem lac & mel. Non enim de hac terra locutus est, quæ dimanantibus aquis cœnum inuoluit, lutumque permiscet; sed de illa tum Pauli, tum similium Pauli, quæ iugiter purum suaueque distillat. Quæ enim Pauli epistola non melle dulcior, & lacte candidior? quæ epistolæ tamquam vbera Ecclesiarum populos enutriunt ad salutem. De ceruice ergo Apostoli pro sanguine lac manauit.] hucusque Ambrosius. A

b Chrys. orat. in princ. Apostol. tom 5. Nauel. edit. Sed & S. Ioannes Chrysostomus[b], eiusdem veritatis grauissimus assertor, sic ait: Beatus autem Paulus, cui caput ense præcisum est, vir cuius laudes verbis exprimi nequeunt. Ac cuiusmodi ensis illius guttur, Dominicum inquam instrumentum cælo suscipiendum, & terræ tremendum, peruasit? Qualis locus tuum, Paule, sanguinem excepit, qui lacteus apparuit in eius veste qui te percussit? qui quidem sanguis barbaricum illius animum reddens melle dulciorem, vt ipse vnà cum sociis ad fidem traduceretur, ita affecit.] hæc de lacte. B

XIII. Subdit de aliis tunc eo miraculo ad fidem Christi conuersis; ac demum quotum ætatis suæ annum martyrij tempore ageret, his docet: Sit mihi instar coronæ gladius ille, qui triginta & quinque viros summa ad seruiendum Deo alacritate Domino mancipauit.] Ita quidem Vossius in Latinum transtulit: sed quæ versio non probetur Herbipolensibus Academicis, cùm textus Græcus post priorem editionem satis mihi exploratus, ita habeat: τριάκοντα πέντε ἐδούλευσε τῷ κυρίῳ μετὰ πάσης προθυμίας] hoc est: Trigintaquinque, *annos scilicet*, seruiuit Domino cum promptitudine animi.] pergit verò Chrysostomus: Perfecto itaque octo & sexaginta annorum vitæ cursu, quem pro pietate institutum tenuerat, quieuit.] hæc ipse. Sunt etiam de his alia complura, sed recentiorum testimonia. Porrò & locus ipse de aliis quoque nos admonet: quæ etsi minimè scriptis consignata habeantur, fideli tamen maiorum traditione testata redduntur. C

DE MIRACULO TRIUM FONTIUM. Tres enim ibi scatent fonticuli dulcis aquæ, qui tunc primùm erupisse dicuntur, cùm Pauli caput excisum tribus se saltibus vi quadam spiritus diuinitus agitauit: quorum primus dulcior lactis saporem aliqua ex parte reddat; ceteri, quamuis haud longè à primo distent, paulo diuersum gustui saporem afferant. cuius rei ea ratio solet afferri, quòd ipso primo fluxu lac venæ dederunt, ac inde sanguinem. Qui quidem locus planè celeberrimus, Trium fontium dictus, frequenti Christianorum visitatur concursu. Sudarium verò Plautilla recepit, cùm ministerio expleto, Apostolus eidem per visum apparuit. illudque esse putatur, quod Constantina Augusta, magna instantia apud sanctum Gregorium Romanum Pontificem agens, ad se mitti postulauit: qui haud sibi concessum esse, quòd vnà cum corpore eodem clauderetur sepulchro, quod aperire nefas esset, litteris ad eam redditis, excusauit[c]. Corpus verò Apostoli à Lucina clarissima femina senatoria sublatum, in suo prædio via Ostiensi honestissimo tumulo locatum fuit. At de Pauli martyrio hactenus. D

c Greg. reg. lib. 3 epist. 3.

XIV. PAULI APOSTOLI EFFIGIES. De effigie verò eiusdem atque statura, operæpretium nos facturos existimamus, si quę ab antiquioribus scriptoribus memoriæ commendata habentur, his addamus. Nam in primis hîc repetenda ducimus, quæ Triephon Critiam catechumenum instituens apud Lucianum sic loquitur[d]: Ego, inquit, docebo te quid sit vniuersum, & quid fuerit ante omnia, & quæ item constitutio, quódve corpus vniuersi. Quando enim me Galilæus ille conuenit recaluaster, naso aquilo, qui tertium vsque ad cælum per aërem ingressus est, quæque optima & pulcherrima sunt inde didicit; per aquas nos renouauit, in beatorum vestigia insistere fecit, & ex impiorum regionibus nos reduxit.] hucusque ille; quem equidem his coloribus atque notis non alium quàm Paulum descripsisse, omnes credimus facilè intelligere: nam aliquem alium Apostolorum, vel aliorum Christianorum, tertium cælum conscendisse, nouimus neminem. Staturam verò ipsius haud proceram fuisse, sed potiùs breuiorem, tum ea quæ ipse de se, tum quæ Chrysostomus scribit, facilè ostendunt. Ad Corinthios[e] enim secundò scribens, quæ de se aliqui dicerent, refert his verbis: Epistolæ, inquiunt, graues sunt & fortes, præsentia autem corporis infirma.] Quamobrem haud grandiori eum fuisse statura, interpretes æquè consentiunt: his enim alludit Ioannes Chrysostomus[f] dicens: Qui tricubitalis est, & cælum attingit.] His omnibus ea consentiunt, quæ demum à Nicephoro[g] his verbis narrantur: Paulus autem corpore erat paruo & contracto atque incuruo & paululùm inflexo, facie candida, annosque E

d Lucianus in Philop.
e 2. Cor. 10.
f Chrys. hom. de princip. Apost. tom. 5.
g Niceph. lib. 2. cap. 37.

A nosque plures præseferente, & capite modico: oculis multa inerat gratia, supercilia deorsum versus vergebant; nasus pulchrè inflexus, idemque longior; barba densior, & satis promissa, eaque non minùs quàm capitis coma canis respersa erat.] hæc ipse: quæ haud aliunde putamus quàm ab antiquioribus imaginibus esse accepta. A Christianis enim, qui ex Gentilibus credidissent, Petri & Pauli imagines olim fuisse, viuentibus illis, effigiatas coloribus, easdemque ad posteros per manus traditas, Eusebius [a] testatur sic dicens: Nos Petri & Pauli Apostolorum, & Christi etiam ipsius imagines in picturis colorum varietate expressas conseruatasque aspeximus: idque propterea (sicut verisimile est) quòd maiores nostri ad Gentilis consuetudinis similitudinem quàm proximè accedentes, eos qui tamquam saluatores illis fuissent, id est, qui illis aliquid salutis & subsidij attulissent, apud se honore in hunc modum afficere consueuerant.] hæc Eusebius. At de
B Paulo satis: ad Petrum iam redeamus.

[a] Euseb. hist. lib. 7. c. 14.

XV. DE LOCO MARTYRII S. PETRI.

Quod in primis ad locum martyrij pertinet: cùm nulla sit dubitatio, eum Transtiberim, vbi Iudæi agere consueuissent, ad supplicium crucis subeundum fuisse transmissum: quo potissimùm loco eius regionis fuerit affixus cruci, est diligentiùs exquirendum. In Actis passionis eius, quæ Lini nomine scripta feruntur, hæc scripta habentur: Peruenit denique vnà cum Apostolo & apparitoribus populus infinitus ad locum qui appellatur Naumachia, iuxta obeliscum Neronis in monte.] Rursus verò in libro de Romanis Pontificibus, qui fertur nomine Damasi, dum agitur de sepultura Petri, hæc scripta habentur: Sepultus est via Aurelia ad templum Apollinis, iuxta locum vbi crucifixus est, iuxta palatium Neronianum, in Vaticano, iuxta territorium Triumphale.] hæc ibi: Sed planè loca esse confusa noscuntur, vt locus sepulturæ cre-
C datur idem cum eo vbi est crucifixus: at certè diuersum fuisse, quæ dicturi sumus, facilè declarabunt.

XVI. VATICANVS COLLIS ATQVE IANICVLVS.

Enimverò antequam de Petri crucis loco agamus, necessarium ducimus de ipso Vaticano colle atque Ianiculo pauca disserere, atque etiam elucidare. Scimus complures, licet eruditos, errore lapsos esse, putantes Vaticanum collem illum tantùm dici debere, vbi nunc cernitur posita nobilissima basilica Vaticana: & Ianiculum modico illo contineri spatio, quo trans viam Triumphalem leui tumulo exurgens, atque ad sublimiora scandens, terminatur illa planicie quæ vergit ad Auentinum. Hos insigniter decipi, perspicuè demonstrabimus. Et in primis quanto amplioribus spatiis maiores Ianiculum mensi fuerint, Dionysius Halicarnassæus [b] his verbis indicat: Venientes percurrerunt populando vsque ad Tiberim & montem Ianiculum, ad vigesi-
D mum ab Vrbe stadium & vlteriùs.] quibus sanè demonstrat, totum illum vsque ad pontem Miluium porrectum montem appellatum esse Ianiculum. Nam quonam pacto, quæso, ad viginti stadia distare ab Vrbe Ianiculum ait, cùm eius montis pars illa propinquior, quam hi putant tantùm dici Ianiculum debere, vix duobus stadiis distet ab ea? Omnes igitur colles illi, qui modicarum vallium interstitio sibi coniuncti, ab eo termino qui est proximus Auentino atque Vaticano, continuantur, & super prata Mutia porriguntur, ac prope pontem Miluium terminantur, Ianiculus à maioribus dicebantur. Sed hæc omnia etiam clariora redduntur ex his quæ Martialis [c] habet de hortis suis, quos cùm dicat positos in Ianiculo, tamen prope pontem Miluium sitos esse, his versibus declarat:

[b] Dionys. Halicarn. lib. 9.

[c] Martialis epigram. de hortis suis lib. 4.

Longo Ianiculi iugo recumbunt.] ac inferiùs:
E *Cùm sit tam propè Miluius, sacrúmque*
Lapsæ per Tiberim volent carinæ.]

His & aliis quæ eodem auctor habet epigrammate, manifestè errasse noscuntur qui hortos Martialis in ea parte Ianiculi posuerunt, quæ erat Vrbi vicinior, respiciens contra theatrum Pompeij. At mea quidem sententia, descriptus à Martiale ceteris eminentior collis ille videtur, qui (vt ipse scribit) propinquior ponti Miluio, reliquis vicinioribus collibus altior supereminet: cui quidem assertioni cetera etiam, quæ à Martiale ibidem illis versibus sunt scripta, respondent.

XVII.

Præsereà verò sicut Ianiculus longè porrectus protenditur (vt dictum est) vsque ad pontem Miluium; ita Vaticanus non illa tantùm Ianiculi parte continetur, in qua est hodie basilica Vaticana: sed Vaticanum quoque appellatam esse eam Ianiculi regionem, quæ versus Auentinum in longum porrecta, à latere trans flumen oppositum ha-

a Horat. lib. 1 carm. od. 20.

bebat theatrum Pompeij, Horatius[a] his versibus demonstrare videtur: A

—— datus in theatro
Cùm tibi plausus,
Care Mæcenas eques, vt paterni
Fluminis ripæ, simul & iocosa
Redderet laudes tibi Vaticani
Montis imago.]

Vbi Porphyrio: Vaticanum, inquit, montem non longè esse à theatro Pompeij scimus, quem resonuisse simul cum ripis populi plausus dicit.] hæc ille: eadem & Macro. Ex quibus declarari videtur, partem eam Ianiculi, quam hodie frequentiùs Latinè ipsum Ianiculum nominamus, Vaticanum quoque esse dictam: vt ex his iam liquidò appareat, nequaquam à veritate aberrasse eos qui dixerunt passum esse Petrum in Vaticano; nec B tolli quo minùs æquè verum sit, ipsum in ea Ianiculi parte, vbi eius rei extat memoria recèns honorificè restituta, fuisse cruci affixum; quæ & pariter (vt vidimus) Vaticanus diceretur: idemque locus posteà, puto honoris causa, ob nobilem Petri triumphum, Mons aureus dici meruit; quod nomen frequentiori vsu hactenus perseuerat. Certè inter alia Vrbis loca, in quibus Christianos martyrio affici consueuisse Prudentius[b] scribit, Ianiculus adnumeratur. sic enim canit his versibus:

DE LOCO VBI PETRVS CRVCIFIXVS EST.

b Prud. Peristeph. hym. 11

Ianiculum cùm iam madidum, fora, rostra, Suburram
Cerneret eluuie sanguinis affluere.]

ea enim loca potissimùm Christianorum carnificina in Vrbe nobilitata fuisse videntur; cùm alioqui (vt dictum est) extra Vrbem mortis reos duci consueuisse, more maiorum, certum sit. C

XVIII. Ceterùm in ea quoque Vaticani parte, in qua Circus Neronis erat, simul & horti, iussu eiusdem Imperatoris quamplurimos Christianos sæuissimè fuisse necatos, ex Tacito[c] superiùs demonstrauimus. Verùm locum illum sepulturæ potiùs quàm martyrij fuisse putamus: siquidem Hieronymus[d] ait, sepultum fuisse in Vaticano iuxta viam Triumphalem. Distinctus planè fuisse videtur locus sepulturæ ab eo vbi martyrium subiit: nam non vnum eumdemque fuisse, ipse nuper citatus liber de Romanis Pontificibus docet, dum ait sepultum fuisse iuxta locum vbi crucifixus est: qui quòd in eodem monte situs esset, satis propinquus esse videri poterat: ac sic ille verè (quod diximus) locus martyrij fuisse dicatur, qui in summo Ianiculo positus, eiusdem rei gestę memoria est insigniter illustratus. cui quidem loco & cetera superiùs recitata, præter illa quæ habentur de obelisco, aptari posse videntur: nam ibidem haud procul à monte deorsum D in plano prope Tiberim posita Naumachia erat, quæ ab aliis Iulio Cæsari, ab aliis verò Augusto adscribitur: nam auctor est Dio[e], Naumachiam ab Augusto factam: Tacitus[f] verò eumdem locum nominat stagnum Agrippę, vbi in nauibus Nero epulum lautissimum exhibuit. Ceterùm à Nerone nonnisi Circum ad agitandos equos in Vaticano fuisse constructum, Tacitus tradit: nec quempiam antiquorum inuenimus, qui Naumachiam à Nerone in Vaticano factam esse meminerit: siquidem (vt idem qui suprà auctor est Dio) Naumachiam cùm exhibuit, bellum videlicet Persarum cum Atheniensibus, illam non in Circo, sed in theatro ab eo editam tradit. Vbinam autem fuerint stagna Neronis, ab eodem ædificata ad eiusmodi exhibenda spectacula, satis expressum habetur à Martiale[g], qui describens ingentem molem amphitheatri Domitiani Cæsaris, inter alios habet hos versus: E

c Tacit. lib. 15
d Hieron. de Script. Eccl. c. 1.
DE LOCO SEPVLTVRAE PETRI.
e Dio in Nerone.
f Tacit. lib. 15
g Martialis lib. 1. epigr. 2.

Hic vbi conspicui venerabilis amphitheatri
Erigitur moles, stagna Neronis erant.]

meminit & in fine eiusdem libri primi Epigrammatum de eodem Neronis stagno. Ex his igitur hæc summatim colligimus, passum esse Petrum supplicium crucis in ea summitate Ianiculi, seu Vaticani montis, quæ esset imminens Naumachiæ deorsum iuxta Tiberim positæ: sepultumque in ima Vaticani parte, apud quam Neronis horti essent, & Circus cum obelisco. hæc de loco.

XIX. Quod ad supplicium crucis spectat: omnium sanctorũ Patrum sententia liquet, ipsum capite deorsum verso, & in sublime pedibus eleuatis, cruci confixum fuisse; idq; factum ex animi sui sententia, cùm assereret se indignum (vt verbis[h] Hieronymi vtar) qui sic crucifigeretur vt Dominus suus. Prætermittimus referre, quæ in dictis Actis passionis eius, Lini

DE CRVCIS SVPPLICIO.
h Hieron. de Script. Eccl. c. 1.

A Lini nomine inscriptis, de eiusmodi inuersæ crucifixionis mysterio fusiùs disseruntur: sed quæ tantùm ab antiquis Patribus memoriæ sunt commendata, velut quædam passionis eius trophæa nobilissima, recensebimus: & in primis quæ Origenes[a] ceteris antiquior scribit in hæc verba: Petrus ad extremum Romæ cùm versaretur, capite deorsum statuto (sic enim perpeti cupiebat) cruci affixus est.] S. Augustinus[b] de his agens, hæc ait: Currunt itaque vterque ad palmam martyrij, & vterque perueniunt ad coronam.] & paulo pòst: Petrus pro Christo capite deorsum verso in ligno suspenditur: Paulus pro Christo gladio trucidatur. Ille propriis gressibus proficiscebatur ad Christum; oculisque ad superiora respiciens, beatum spiritum deducebat ad cælum.] At Chrysostomus[c]: Gaudeas, inquit, Petre, qui ligno crucis fruitus es, & ad Magistri similitudinem rectâ quidem figura sicut Dominus noster crucifigi noluisti, sed magis inuerso capite, veluti è B terra ad cælum iter parans. O clauos illos beatos, qui membra illa sanctissima pertransierunt!] Sed & Prudentius[d] hæc quoque his versibus:

[a] Orig. in Genes. apud Euseb. lib. 3. c. 1.
[b] Aug. ser. de sanct. 28.
[c] Chrys. hom. in princ. apostolor.
[d] Prud. peristeph. hym. 12.

Prima Petrum rapuit sententia, legibus Neronis
Pendere iussum præminente ligno.
Ille tamen veritus celsæ decus æmulando mortis
Ambire tanti gloriam Magistri,
Exigit vt pedibus mersum caput imprimant supinis,
Quò spectet imum stipitem cerebro.
Figitur ergo manus subter, sola versus in cacumen,
Hoc mente maior, quo minor figura.]

Maximus[e] prætereà: Hic est, inquit, Petrus, qui dum ad crucem tamquam Christi C discipulus duceretur, verso se poscens corpore crucifigi, passionem non timuit, sed æqualitatem crucis Dominicæ declinauit; vt ostenderet vniuersis, admirandæ se humilitatis virtutem, nouique mysterij disciplinam & inter tormenta seruasse.] Theodoretus aliam quoque affert causam, sic dicens[f]: Cùm ad mortem crucis à Nerone damnatus esset, rogauit carnifices, ne similiter atque Dominus trabi affigeretur, sed contrario modo. Veritus (quod est verisimile) ne eadem passio eumdem sibi ab insipientibus honorem conciliaret; ideò rogauit vt manus inferiùs, superiùs autem pedes affigerentur.] hęc ille. Sunt de his aliorum sanctorum Patrum testimonia, atque etiam præconia: sed hæc satis pro instituti ratione.

[e] Max. in Natal. Apost. serm. 1.
MYSTERIVM CRVCIFIXIONIS PETRI.
[f] Theod. orat. de charit.

XX. Cùm in cruce sic affixus martyrium consummasset, à Marcello presbytero[g] eius corpus curatum, aromatibusque conditum magnificentissimè more regio, nedum Iudaico D traditur sepulturæ. Alia enim ab his diuersa erat Romanorum consuetudo: nam de his Neronis temporibus, cùm agitur de Poppæa Augusta defuncta, hæc Tacitus[h]: Corpus eius non igni abolitum, vt Romanus mos, sed Regum externorum consuetudine differtum odoribus conditur.] Sepultum fuisse Petrum in Vaticano, non tantùm citata à nobis superiùs testimonia, sed & Prudentius[i] monstrat in versibus:

[g] Act. Lini.
[h] Tacit. lib. 16.
[i] Prud. aduer. Sym. lib. 1.

Aut Vaticano tumulum sub monte frequentat,
Quo cinis ille latet genitoris amabilis obses.]

Sed quod ad loci faciem spectat; fuisse illam partem Vaticani oliuis feracem, & fonte irriguam, idem ipse Prudentius docet his versibus[k]:

LOCVS IN VATICANO VBI PETRVS SEPVLTVS.
[k] Prud. peristeph. hym. 12.

Dextra Petrum regio tectus tenet aureis receptum,
Canens oliua, murmurans fluento.
E *Namque supercilio saxi liquor ortus excitauit*
Fontem perennem chrismatis feracem.]

XXI. Sic igitur gloriosissimo martyrio tam Petrus quàm Paulus vita functi sunt; locaque ipsa vbi eorum sacra corpora sepulta fuerunt, non quidem obscura, sed (quod mirandum est) inter persecutores absque iactura vel contumelia aliqua, clarissima remanserunt, eademque velut nobilissima trophæa victoriæ à Christianis summo honore sunt habita. Est de his testis locupletissimus Caius antiquus Theologus, quem temporibus Zephyrini Papæ vixisse, Eusebius[l] tradit, qui & hæc ipsum dicentem inducit: Ego, inquit, Apostolorum trophæa perspicuè possum ostendere. Nam si lubet in Vaticanum proficisci, aut in viam quæ Ostiensis dicitur, te conferre; trophæa eorum, qui istam Ecclesiam suo sermone & virtute stabilierunt, inuenies.] hæc ipse. Consueuisse Christianos, etiam persecutionis tempore, non tantùm qui Romæ erant, sed ex remotioribus

CLARISSIMA APOSTOLORVM MEMORIA.
[l] Euseb. lib. 2. cap. 24.

tam Orientalis quàm Occidentalis orbis partibus Romam venire, vt veneranda Apostolorum sepulchra inuiserent ac venerarentur, historiæ complurium sanctorum martyrum declarant. Nam ex Perside venisse constat Martham, Marium, & Audifacem temporibus Claudij Iunioris, sub quo etiam martyrio sunt coronati, vt ipsorum Acta demonstrant[a]: idque & Maurus, qui etiam martyrium subiit, fecisse reperitur, & alij[b]. Verùm locum Petri fuisse miraculis quoque celebrem, verba illa[c] nutricis Hermetis significant, quibus ait: Tu si ad limina Petri duxisses eum, & Christo credidisses, hodie filium tuum haberes incolumem.] A

[a] Sur. tom. 1. 14. Febr. & Rom. Martyrol. 19. Ian. [b] Martyrol. Roman. 22. Nouemb. [c] Extat apud Sur. in Actis S. Alex. Papæ die 3. Maij.

XXII. ORIENTALES CONATI SVRRIPERE CORPORA APOSTOLORVM.

Porrò tentasse Orientales Christianos hoc eodem anno surripere sacra corpora Apostolorum, & in Orientem transferre, ac vti suos gentiles sibi vendicare, Gregorius Papa ad Constantinam Augustam scribens, testatur his verbis[d]: Eo tempore quo passi sunt, ex Oriente venerunt, qui eorum corpora, sicut ciuium suorum, repeterent: quæ ducta vsque ad secundum Vrbis milliarium, in loco qui dicitur ad Catatumbas, collocata sunt: sed dum ea inde leuare omnis multitudo eorum conueniens niteretur, ita eos vis tonitrui atque fulguris nimio metu terruit atque dispersit, vt talia denuò nullatenus attentare præsumerent. Tunc autem exeuntes Romani, eorum corpora, qui hoc ex pietate Domini meruerunt, leuauerunt, & in locis quibus nunc sunt condita, posuerunt.] hæc Gregorius. B

[d] Greg. lib. 3. Epist. 30.

XXIII. CVLTVS S. PETRO EXHIBITVS AB IMPERATORIB.

At reddita Ecclesiæ pace, Christiani Imperatores eadem inuisere, venerari, & debito religionis obsequio colere, studiosiùs quæsierunt, ac propensiùs curauerunt. De his enim hæc sanctus Augustinus[e]: Nunc, inquit, ad memoriam piscatoris flectuntur genua Imperatoris: ibi radiant gemmæ diadematis, vbi fulgent beneficia piscatoris.] & alibi scribens ad Madaurenses[f]: Videtis & Imperij nobilissimi eminentissimum culmen ad sepulchrum piscatoris Petri, submisso diademate, supplicare.] Et Chrysostomus[g]: C Seruorum Christi splendida sunt sepulchra, quæ Vrbem maximè regiam occupauerunt, & dies perspicui sunt: diem festum terrarum orbi facientes, non ædificiorum amplitudine & splendore (hac enim parte excellunt) sed, quod amplius est, conuenientium studio. Nam & ipse ille purpura indutus peregrè proficiscitur, sepulchra illa complexurus; & fastu deposito, contingit sanctos, rogans vt sibi apud Deum patrocinentur; & tabernaculorum opificem & piscatorem patronos etiam mortuos deprecatur ille diadema gestans.] hucusque Chrysostomus. Hæc quàm sint vera, ipsæ Gallæ Placidiæ Augustæ[h] litteræ ad Pulcheriam Augustam testantur his verbis, dum sui in Vrbem aduentus ad limina Apostolorum causam reddit, sic dicens: Vt Romam frequentibus concursionibus adæquè desideremus inspicere, causa est nobis amplectendæ religionis, vt terminis sanctorum nostram exhiberemus præsentiam: quos certum est pro sua virtute in cælestibus constitutos, neque inferiora despicere. Nos itaque sacrilegium esse credimus, si solemnium ordinem denegemus.] hæc ipsa. In hanc eamdem sententiam idem qui suprà[i] Chrysostomus: Relictis omnibus, ad sepulchra piscatoris & pellionis currunt & Reges, & Præsides, & milites. Et Constantinopoli Reges nostri magnam gratiam putant, si non prope Apostolos, sed si vel extra eorum vestibula corpora sua sepeliantur, fiantque piscatorum ostiarij Reges.] D

[e] Aug. de Sanctis, serm. 28. in fine. [f] Aug. ep. 42. [g] Chrys. in 2. ad Cor. 1. homil. 26. [h] Habentur in praamb. Conc. Chalc. [i] Chrys. hom. Quòd Christus sit Deus.

XXIV. DE PAVLI SEPVLCHRO.

Idem alibi[k] cùm agit de eorumdem sepulchris, hæc de Pauli theca: Quis mihi nunc dabit circumfundi corpori Pauli, affigi sepulchro, videre puluerem corporis illius, quæ adhuc in Christo deerant implentis, stigmata illius gestantis, prædicationem Euangelij vbique seminantis; puluerem, inquam, oris illius, per quod Christus locutus est?] & paulo pòst: Vellem videre sepulchrum, quo recondita sunt arma iustitiæ, arma lucis, membra nunc viuentia, tunc verò cùm in hac vita essent, mortua.] & alibi[l]: Nullus ex Romanis Regibus tanto in honore fuit, quanto hic est. Ceterùm Imperator foris alicubi iacet abiectus: hic autem velut viuens & regnans tenet.] Idem de Petri sepulchro[m]: Quot Reges vrbes euerterunt, portus extruxerunt, & nominibus suis inscriptis decesserunt; nec tamen eis quidquam profuit, sed silentio & obliuioni mandati sunt? Piscator autem Petrus, qui nihil fecit eorum, quoniam virtutem est prosecutus, & ciuitatem maximè regiam occupauit, etiam post mortem resplendet Sole clariùs. E

[k] Chrysost. in epist. ad Rom. hom. 32. [l] Chrys. in 2. ad Tim. ho. 4. [m] Chrys. hom. in Psal. 48.

XXV. VRBIS MVNITIO CORPORA APOSTOLORVM.

Horum sepulchris Vrbem esse munitam, alibi idem Chrysostomus tradit, cùm ait[n]: Hoc corpus plebem hanc munit, quod quauis turri, innumerisque mœnibus ac vallis est tutius: & cum ipso corpus etiam beati Petri, &c.] Eadem & Christianus nobilis poëta

[n] Idem in ep. ad Rô. ho. 32.

A poëta Venantius Fortunatus verſibus cecinit[a]; quæ velut ſepulchrorum ipſorum hîc epitaphium ſunto: [a] Venan. Fortun. lib. 3. carmin.

Cælorum portæ, lati duo lumina mundi,
Ore tonat Paulus, fulgurat arce Petrus.
Inter Apoſtolicas radianti luce coronas
Doctior hic monitu, celſior ille gradu.
Corda per hunc hominum reſerantur, & aſtra per illum:
Quos docet ipſe ſtylo, ſuſcipit ille polo.
Pandit iter cælis hic dogmate, clauibus alter:
Eſt via cui Paulus, ianua fida Petrus.
Hic petra firma manens, ille architectus habetur:
B *Surgit in his templum, quo placet ara Deo.*
A facie hoſtili duo propugnacula præſunt,
Quos fidei turres Vrbs caput Orbis habet.
Hi radiant oculi pretioſo in corpore Chriſti,
Lumine qui proprio cetera membra regunt.]

Quàm autem hæc de protectione Vrbis ſint vera; cùm innumera ſint exempla ſuis locis inferiùs recitanda, vnum modò ſatis habeatur Gregorij Romani [b] Pontificis teſtimonium ex his quæ experimento didicit: ſic enim ſcribit ad Ruſticianam Patriciam, rogans vt Romam veniret: Si gladios Italiæ bella formidatis; ſolicitè debetis aſpicere, quanta beati Petri Apoſtolorum Principis in hac Vrbe protectio eſt; in qua ſine magnitudine populi, & ſine adiutoriis militum, tot annos inter gladios illæſi Deo auctore ſer-
C uamur.] hæc Gregorius. [b] Greg. lib. 7. epiſt. 33.

At quis eruditus ac prudens, velut è ſublimi ſpecula mentis oculis luſtrans Orbem, & omnes qui vmquam fuerunt principatus & regna conſiderans, non intelligat ea omnia Principum in eis regnantium ſceleribus eſſe conuulſa, ac funditus periiſſe, Romanum verò Imperium ſub tot tantiſque illud regentibus feralibus monſtris nonniſi diuina virtute potuiſſe ſubſiſtere? Quo enim potiſſimùm tempore ſub omnium ſceleſtiſſimo Imperatore ipſum Romanum Imperium in maiori videretur poſitum eſſe diſcrimine: eidem, veluti collabenti parieti trabe ſuffulto, crucis virtute ſuccurritur; & duabus hiſce viuis columnis in medio nutantis molis erectis, Vrbi cum Imperio pariter caſuræ opportunè conſulitur. Iam enim ſæculum ipſum aduenerat, quando antiquo oraculo Tiberij Imperatoris temporibus peruulgato, finem Romani imminere Imperij dicebatur. Reci-
D tans illud Dio[c], ſic ait: In primis omnes commouebat recordatio oraculi, quod decantatum fuerat Tiberij temporibus. id erat: XXVI. VRBS ROMA AB APOSTOLIS SERVATA. [c] Dio in Nerone.

Τρὶς δὲ τριηκοσίων περιτελλομένων ἐνιαυτῶν
Ρωμαίους ἔμφυλος ὀλεῖ στάσις.] Latinè ſic redditur:
His ter trecentis circumuoluentibus annis
Seditio perdet Romanos.]

Quæ autem quantáve poſt Neronis occubitum concitata fuerint bella ciuilia, vt anno vno tres occiſi fuerint Imperatores, paulo inferiùs dicturi ſumus. Sicque aduenisse iam tempus oraculi, æquè omnes non immeritò exiſtimarunt.

Verùm hæc viſa ſunt nonnullis portendere prodigia numquam anteà præteritis ſæculis viſa: quæ Plinius[d], qui tunc viuebat, eaque videbat, ſic ſcribit: Non minùs mirum
E oſtentū cognouit ætas anno Neronis Principis ſupremo, ſicut in rebus eius expoſuimus; pratis, oleiſque (intercedente via publica) in contrarias ſedes tranſgreſſis in agro Marrucino, prędiis Vettij Marcelli equitis Romani, res Neronis procurantis.] Refert hęc idem iterùm alibi his verbis: Super omnia, quę vmquam audita ſunt, erit prodigium in noſtro æuo Neronis Principis ruina, factum in agro Marrucino Vettij Marcelli è primis equeſtris ordinis, oliueto vniuerſo viam publicam tranſgreſſo, aruis inde è contrario in locum oliueti profectis.] At quid idem Plinius amplius? Amnes, inquit[e], retrò fluere, & noſtra vidit ætas, Neronis Principis annis poſtremis, ſicut in rebus eius retulimus.] Hæc cùm ſcribat Plinius, nemo dubitet fuiſſe veriſſima. Nam qua ratione mentiri eum oportuit, cùm viuentes adhuc extarent teſtes, qui eum mendacij turpiter arguiſſent. XXVII. PRODIGIA IMMENSA SVB NERONE. [d] Plin. lib. 2. c. 83. & li. 17 c. 25. [e] Plin. lib. 2. c. 103.

Cùm igitur hæc ſic ſe habeant, & rerum in meliorem ſtatum mutationem portendiſſe viſa ſint illis: interpretetur hæc, qui velit, Neronis præmonſtraſſe interitum. Nam qui, XXVIII.

rogo, melior secutus est rerum status, cùm sub tribus, qui successerunt, Imperatoribus, Galba, Othone, & Vitellio, tribus bellis ciuilibus visum sit Romanum Imperium penitus conflagrasse, & alia complura deploranda planè ab omnibus accidisse, quæ breui compendio Tacitus[a] collegit? Quòd si posteà Vespasiani Imperio cuncta visa sint floruisse: citò tempus illud, velut dies Alcyonij, est præterlapsum: nam qui illi successit Domitianus, tempora Neroniana restituit. His igitur consideratis, verior visa est illa prodigiorum interpretatio; nimirum, vt per ea signa, religionis in melius mutatio monstraretur, de qua Prudentius[b] hisce versibus: A

[a] Tacit. lib. 1. hist.

MVTATIO RELIGIONIS PRODIGIIS ANNVNTIATA.

[b] Prudentius Peristeph. hym. 2 de S. Laurent.

Discede adulter Iuppiter
Stupro sororis oblite,
Relinque Romam liberam,
Plebémque iam Christi fuge.
Te Paulus hinc exterminat,
Te sanguis exturbat Petri:
Tibi, id quod ipse amaueras,
Factum Neronis officit.] B

XXIX. Sed quàm egregiè Romana Ecclesia perfusa Apostolorum Principum sanguine fuerit illustrata, Tertullianus[c] his explicat: Felix, inquit, Ecclesia, cui totam doctrinam Apostoli cum sanguine profuderunt: vbi Petrus passioni Dominicæ adæquatur: vbi Paulus Ioannis exitu coronatur: vbi Ioannes Apostolus, postquam in oleum igneum demersus nihil passus est, in insulam relegatur.] & alibi[d]: Orientem fidem primus Nero cruentauit. Tunc Petrus ab altero cingitur, cùm cruci affigitur, Tunc Paulus ciuitatis Romanæ consequitur natiuitatem, cùm illic martyrij renascitur generositate.] Rursum de eadem Romana Ecclesia hæc Theodoretus[e]: Habet autem communium quoque Patrum & veritatis doctorum Petri & Pauli sepulchra, quæ Fidelium animas illuminant. Horum autem beatissimorum par planè diuinum exortum quidem est in Oriente, & radios in omnem partem emisit: in Occidente autem prompto & alacri animo vitæ suscepit occasum, & nunc illinc orbem terræ suis radiis illustrat: ij vestram sedem effecere magis illustrem: ea est vestrorum bonorum colophon.] hæc ille. At non omittimus quæ itidem de illustrata Vrbe Apostolorum sepulchris Ioannes Chrysostomus[f] scribit; nosque ea velut corollarium, licet omnibus penè vulgata, hîc ad postremum addimus: Ego, inquit, Romam propterea diligo; tametsi & aliunde queam illã laudare, nempe à magnificentia, ab antiquitate, à pulchritudine, à multitudine, à potentia, à diuitiis, & à rebus in bello fortiter gestis: sed relictis omnibus istis, ob id illam beatam prędico, quòd erga illos Paulus, dum viueret, adeò fuit beneuolus, adeò illos amauit, coràm disseruit, & postremò vitam apud eos finiuit. Vnde & ciuitas ista hinc facta est insignis plusquam à reliquis omnibus: & quemadmodum corpus magnum ac validum, duos habet oculos illustres, Sanctorum videlicet illorum corpora. Non ita cælum splendescit, quando radios suos Sol ex sese dimittit, quemadmodum Romanorum Vrbs duas illas lampades vbique terrarum effundens. Hinc rapietur Paulus, hinc Petrus: considerate & horrete, quale spectaculum visura sit Roma, Paulum videlicet repentè ex theca illa cum Petro resurgẽtem in occursum Domini sursum ferri. Qualem rosam Christo mittet Roma? Qualibus coronis duabus ornatur Vrbs ista? Qualibus catenis aureis cincta est? Quales habet fontes? Propterea celebro hanc Vrbem, non propter copiam auri, non propter columnas, neque propter aliam phantasiam, sed propter columnas illas Ecclesiæ.] hucusque ipse. C D E

[c] Tertull. de præscript.

ROMA ILLVSTRATA SANGVINE APOSTOLORVM.

[d] Idem in Scorpiaco.

[e] Theodoret. in epist. ad S. Leon. Pont.

[f] Ioan. Chrys. epist. ad Rom. hom. 32.

XXX. Ad hæc etiam addimus, quòd non tantùm sepulchra Apostolorum magno sunt honore habita, sed & ipsa passionis instrumenta. Siquidem vincula, quibus Petrus in carcere vinctus fuit, perquisita atque inuenta, Balbina virgo[g] filia Quirini Tribuni est summopere venerata. Quæ custodita, & ad posteros per manus transmissa, indita eis diuina virtute, miraculis coruscarunt: qua de re à Patribus mirificis præconiis sunt prædicata: ex illis enim tenuia ramenta Christianissimos Principes ad collum religionis causa gestare consueuisse, suo loco dicemus. Ac demum (quod vltimo loco dicimus) tantũ abfuit vt Principibus Apostolorum glorioso martyrio vita functis, credentium fides tepuerit, vt magis magisque fuerit propagata: eorum enim exemplo incensa sunt corda credentium, magnoq; fœnore numerus martyrum est Romæ auctus, vt sanctus Leo[h] his explicat verbis: Non minuitur persecutionibus Ecclesia, sed augetur; & semper Dominicus ager segete ditiori

DE VINCVLIS PETRI.

[g] Act. Alexã. Pap. apud Sur. 3. Maij.

[h] S. Leo ser. 1. in Natal. Apost.

A ditiori vestitur, dum grana, quæ singula cadunt, multiplicata nascuntur. Vnde duo ista præclara diuini germina seminis in quantam sobolem germinarint, beatorũ millia martyrum protestantur: qui Apostolicorum æmuli triumphorum, Vrbem nostram purpuratis & longè lateq; rutilantibus populis ambierunt, & quasi ex multarum honore gemmarum conserto vno diademate coronarunt.] Sed de his modò satis.

His itaque de martyrio Petri postremo loco narratis; qualis eiusdem corporis effigies atque statura fuerit (nam de Paulo superiùs actum est) quæ ab aliis scripta inuenimus, recitabimus. Diximus nuper Eusebij [a] auctoritate, eos qui ex Gentibus ab Apostolis prædicatam Christi fidem accepissent, accepti tam immensi beneficij memores, illorum imagines coloribus vel alio modo exprimendas curasse. testaturque idem auctor, se in hunc modum Christi Domini & Apostolorum Petri & Pauli pictura expressas imagines à maioribus conseruatas aspexisse. Affirmat & Augustinus [b], effigiari consueuisse Christi imaginem hinc inde Petrum & Paulum (quod & aliàs diximus) pictos habentem. Ex his igitur haud difficile fuit, vt ipsorum vultus quibusdam lineamentis, maiori saltem ex parte, hisce imaginibus haberentur expressi: quæ etiam scriptorum monumentis fuerunt ab aliis memoriæ commendata. Nam & Nicephorus [c] his verbis Petri imaginem reddit: Petrus quidem haud crassâ corporis statura fuit, sed quæ aliquanto esset erectior, facie subpallida & alba admodum: capilli & capitis & barbę crispi & densi, sed non admodum prominentes fuere: oculi quasi sanguine respersi, nigri: supercilia propè euulsa: nasus autem longior ille quidem, non tamen in acumen desinens, sed pressus, simusque magis.] hæc ille. Sed ea de oculis sanguineis sic accipe, quòd assiduò plorasse feratur. XXXI.

[a] Euseb. hist. lib.7.c.14.
[b] Aug. de consens. Euang. lib.1.c.10.
[c] Niceph. li.2 c.37.

PETRI EFFIGIES.

C At non Petrus tantùm, sed & vxor Petri perstans in fidei Christianæ confessione, & ipsa quidem digna tanto viro vxor, adepta est palmam martyrij. Quando autem id acciderit, non satis constat; licet compertum habeatur, ante Petrum eam illud obiisse certamen, cùm de vtroque hæc scribat Clemens Alexandrinus [d]: Aiunt certè, beatum Petrum, cùm vidisset vxorem suam duci ad mortem, lętatum quidem esse propter vocationem, & quòd domum reuerteretur: valdè tamen exhortando & consolando, proprio nomine eam compellantem dixisse: Heus tu, memento Domini. Tale erat beatorũ matrimonium.] hæc Clemens. Verùm qui coniugem habuit Petrus, filiam quoque ex ea genuisse traditur, eamdemque susceptam antequam ad supremam Apostolatus dignitatem assumeretur à Domino. nam constat tum Tertulliani, tum S. Hieronymi (vt aliàs fusiùs dictum est) sententia, coniugatos Apostolos, ex quo à Christo vocati sunt, fuisse
D ab vxoribus continentes. Ceterùm quòd Petronilla sit dicta, in baptismate potiùs, more maiorum, cùm renata, quàm cùm nata est, oportuit contigisse: nam eo tempore Simon, & non Petrus, parens eius, ex quo ipsa nomen accepisse videtur, appellabatur: cùm pręsertim haud vsu frequenti receptum esset apud Hebræos, vt filij à parentibus nomen sumerent deriuatum, ac molli vocis inflexione ac desinentia diminutum; nisi à Romanis illud mutuati essent, vt Drusilla & Priscilla, quarum meminit Lucas [e] in Actis. Quinetiam magis propriè Petronilla à Petronio, quam à Petro deducta videri posset: nam à Petro Petrilla, vt à Prisco Priscilla, à Druso Drusilla, dicenda potiùs videretur. Erat autem Romæ nobilis familia Petronia [f], licet olim equestris tantùm ordinis, ex qua Petronij complures viri clarissimi, vt ille qui nuper sub Caio Caligula missus est Præses in Syriam, vir egregia probitate spectatus, de Iudæis optimè meritus, cuius opera templum Ie-
E rosolymitanum ab eiusdem Imperatoris immani impietate seruatum est (vt diximus superiùs) impollutum. XXXII.

VXOR PETRI MARTYR.
[d] Clem. Alexand. Strom. lib.7.
[e] Act. 18. & 24.
[f] Valer. lib.4. c.7.

Qua ratione sæpè in mentem venit dubitare, num sic dicta fuerit Petronilla filia Petri, sicut ab eodem Apostolo [g] nominatus est Marcus filius suus, cùm ait: Salutat vos Ecclesia quę est in Babylone, Marcus filius meus.] cùm præsertim Marcelli presbyteri epistola, qua agitur de eadem Petronilla Petri filia, eam dicat adeò fuisse formosam, vt Flaccus vir nobilis eam ardentissimè adamarit: nam cùm Petri filia ante Apostolatũ (vt diximus) nata, iam prouectioris esset ætatis, haud putandum tam excellentis formæ fuisse, vt eam homines deperirent. Nam si obitus Petronillæ tunc contigit, quando Nicomedes presbyter, qui à Flacco teneri iussus est, statim vt corpus Feliculæ sepulturæ mandauit, martyrium consummauit (quod Vsuardus in Nicomede accidisse tradit sub Domitiano Imp.) planè dicendum esset, eam tunc fuisse sexagenariam: sin verò eam sequenti XXXIII.

[g] 1.Pet.4.
DE PETRONILLA.

anno

anno à Petri martyrio esse defunctam dixerimus (quod nemo tradit) fuisse eam iam quadragenariam affirmandum esset: cui ætati si iugem morbum addas, quo eam afflictam esse Acta tradunt; planè haud eiusmodi potuit esse præstantis formæ, vt Flaccus eam tam vehementer amaret. Quamobrem ea quæ Marcelli nomine scripta habetur epistola, nonnihil fide minuitur. Sed & de fide illius epistolæ nos ambiguos pariter reddit sanctus Augustinus[a], dum agens contra Adimantum Manichæum, historiam de Petri filia paralytica precibus patris sanata, cum apocryphis recenset. Sed quidquid sit, hæc de illa redduntur certa firmaque maiorum traditione, compluribusq; illustrata monumentis; Petronillam sanctissimam virginem extitisse, eamdemque à maioribus nominatam esse, quauis ex causa, filiam Petri; cuius nomine constructum fuerit vetus ac nobile cœmiterium[b], eiusque natalis anniuersaria commemoratione sit celebris, omnibus Martyrologiis[c] ac pariter Kalendariis illustrata. Sedit autem Petrus Romanæ sedis Episcopus (vt ex his quæ de sedis eius institutione sunt dicta, perfacilè colligi potest) annis viginti-quatuor, mensibus quinque, & diebus vndecim. Si qui autem aliter annos sedis Petri numerasse videantur, ex inita à nobis superiùs ratione institutæ sedis eius, erroris arguuntur ac conuincuntur. Nam cùm durante adhuc anno secundo Claudij, Christi verò quadragesimoquinto, die decimaoctaua Ianuarij Romæ sedere ipsum cœpisse, sit demonstratum; atque superiùs itidem manifestissima ratione declaratum, hoc anno sexagesimonono, vigesimanona Iunij martyrio diem obiisse; absque dubio sedisse præscripto annorum, mensium, atque etiam dierum numero reperitur. A B

[a] Aug. contra Adim. c. 17.
[b] In Actis Gregorij Pa. III.
[c] Die 31. Maij

ANNI SEDIS PETRI.

XXXIV. Postquam autem hîc de Petri martyrio, atque vxoris, necnon filiæ ad Deum transitu actum est: de germani ipsius, Andreę scilicet glorioso per crucem quoque consummato martyrio vt dicamus, instituti ratio à nobis videretur exigere: sed cunctabunda diu hæsit oratio, apocryphorum præpedita timore, quo minùs liberè, vt assolet in rebus certa fide exploratis ac veris, hactenus prosilierit. Quod enim in primis ad tempus spectat; quo potissimùm anno passus sit, apud antiquiores nulla prorsus mẽtio reperitur: quid autem ex recentioribus aliquis pro animi arbitrio dixerit absque vlla testificatione maiorum, fides incerta sequatur auctorem: haud enim libenter illius vestigia affectamur, quem in obscuro atque inuio tramite dux certior ac tutior non pręcedat. Illud tantùm de Andreę martyrij tempore in Passionibus Apostolorum (quas, qualescumque sint, ante Gelasij Papæ tempora lectitari consueuisse, certum est) licuit reperisse: ipsum scilicet post Petrum coronatum esse martyrio; licet, quoto Domini anno, vel sub quo Imperatore, inexploratum penitus relinquatur: illic enim ipsi à Ioanne Apostolo per visum dictum habetur post ascensum Petri[d]: Andrea, poculum Petri bibiturus es.] hæc ibi. De reliquis autem, quoniam passionis Andreæ Acta à Manichæis corrupta, ab eisdemque citari solita fuerunt, remansit eorum (vt Augustinus[e] declarat exemplo) in Ecclesia dubia fides. Quæ verò de Andreæ martyrio in epistola presbyterorum Achaiæ habentur expressa, digna existimata sunt vt in Ecclesia recitentur: quæ cùm publica lectione nota sint omnibus, hîc ea describere prætermisimus. C D

[d] Pass. S. Andreæ c. 20.
[e] Aug. de fide cõtr. Manich. c. 38.

XXXV. Sed ad Romanæ Ecclesiæ statum describendum redeamus, quam Petri martyrio afflictatam reliquimus. Verùm enimverò ne tam Vrbis, quàm Orbis vniuersalis Ecclesia, summo truncato capite, pastoreque orbata, destituta penitus remaneret; mox in locum Petri subrogatus est Linus natione Tuscus, patria Volaterranus: qui sedit annos vndecim, menses duos, dies vigintitres. Sed quoniam alij tradiderunt post Petrum sedisse Clementem; de his omnibus exactiori diligentia est nobis agendum. Inualuit penes nonnullos ea sententia, Linum nequaquam post obitum Petri, illi successorem suffectum, Romanæ Vrbis Episcopum sedisse; sed tantùm viuente adhuc Petro, dum illum vniuersalis Ecclesiæ solicitudo ab Vrbe in diuersas Christiani orbis prouincias euocaret, ordinatum esse coadiutorem Episcopum vnà cum Cleto; qui ambo simul loco ipsius Petri obirent Ecclesiasticas functiones: Linum verò, vrgente Neronis persecutione, martyrio esse sublatum anno sequenti sub Consulatu Capitonis & Rufi. Hæc accepta esse noscuntur ex libro vulgato nomine Damasi de Romanis Pontificibus, sed à diuersis auctoribus (vt verius puto) collecto: nam demonstrabimus pluribus locis continere repugnantia inter se, ferè in vnoquoque Pontifice, in annis cuiusque consignandis: vt satis perspicuè intelligi possit, è duobus saltem auctoribus librum illum esse consarcinatum, nulla habita à collectore ratione eorum quæ inter se pugnantia esse viderentur. E

LINVS SVBROGATVS PETRO.

A Eamdem de Lino sententia secutus est Metaphrastes[a], qui tamen in eo ab illa discrepat, quòd ante martyrium Petri, immò ante annum duodecimum Neronis Imperatoris, Linum fuisse defunctum affirmat. Scimus alios, neminem tamen ex antiquis, eiusdem libri de Pontificibus auctoritate permotos, neutrum, nec Linum nec Cletum inter Romanos adnumerasse Pontifices Petri successores, sed corepiscopos tantùm eos fuisse, dixisse. At in re tanta non quid auctor incertus, quidve aliqui ex recentioribus dixerint, attendẽdum putamus, sed innitendum antiquioribus certis probatisque rerum Ecclesiasticarum scriptoribus, quibus potissimùm & certa ratio suffragetur.

[a] Metaphras. 29. Iuny.

XXXVI. Sed in primis accuratiùs est disquirendum, an solida veritate consistant anni Romanorum Pontificum in eo libro numerari per consules: quantumlibet enim auctor ignoretur; si in eo veritas nulla ex parte vacillet, maiorem ipsa sibi quouis alio eo nomine vindicat auctoritatem. B Equidem tempora adnumerata per Consules libentioribus sunt accipienda auribus; cùm ceteris illa frequentior, liberalior, & verior noscatur esse chronographia, atque in vsum frequentiorem accepta, quæ à Fastis deducta est Consularibus. Certè quidem cùm vetera monumenta in antiquis scriptoribus interdum inuenimus esse Consulibus consignata, magno afficimur gaudio, perinde ac si in tenebris oberranti fax aliqua ex optato perfulgeat. Verùm sicut ad tempora elucidanda nihil his posset accidere opportunius; ita si ab aliquo falso coniectore vel impostore commenticij Consulatus affingátur, omnia simul cõfundi, ac luce patentia mox obscurissima reddi necesse est. Sed agedum, cuius sint fidei Consulatus in Lino positi, videamus. Hæc ibi scripta habentur: Fuit autem temporibus Neronis à Consulatu Saturnini & Scipionis vsque ad Capitonem & Rufinum, vel Rufum Coss.] Hac habita per Coss. ratione; quidnam est, quòd C ab aliis post Petrum successor ponitur Cletus, vel Clemens; cùm ex notatis Consulibus, Linum constet post Petrum quoque sedisse vsque ad nonum Kal. Octobris? An duos simul sedisse volunt? aut Linum non sedisse, quem idem citatus liber sedisse ponit? Sic igitur videas eiusdem scriptionis auctoritate ratum haberi, post Petrum sedisse Linum, continuantem sedem suam, qui olim non vt Pontifex, sed vt corepiscopus, dum vixit Petrus, sedere cœpit: dicendumque esse ea ratione, sedisse Linum saltem annum vnum, menses duos, & dies vigintiquatuor.

EXQVIRENDA VERITAS TEMPORVM PER CONSVLES.

XXXVII. Rursum verò cùm auctor post Linum ponat Cletum, eiusdemque sedis annos his signet Consulibus, dicens: Fuit temporibus Vespasiani & Titi, à Consulatu Vespasiani septimo & Domitiani quinto, vsque ad Domitianum nono & Rufinum Consules:] si (vt vult) Cletus Lino successit; quomodo ponit eum post illos nouem annos, qui intercurrunt D à Consulatu Capitonis & Rufi, quo Linum vult esse morte sublatum, vsque ad septimum Consulatum Vespasiani sedere cœpisse; cùm secundùm eam rationem dicendum esset, nouem illis annis sedem vacasse? Verùm secundùm Consulum rationem auctor errore lapsus conuincitur; dum post Linum, Cletum recenset: nam ex Coss. ab eo notatis in Clemente, quem ponit post Cletum, Clemens immediatè post Linum fuisset recensendus: nam eum sedisse ait sub Galba & Vespasiano à Consulatu Trachali & Italici vsque ad nonum Vespasiani Consulatum: sicque ipsum sedere cœpisse sequenti anno ab obitu Lini, perseuerasseque vsque ad annum duodecimum: cùm alioqui idem auctor dicens sedisse tãtùm annos nouem, sibi ipsi minùs consentiat; sicut etiam à se ipso discrepat, dum Cletum annis duodecim sedisse ponit & ampliùs; qui secundùm Consules à se positos, annis tantùm septem inchoatis sedisse dicẽdus esset. Immò cùm idem auctor ponat E Clemẽtem martyrio occubuisse anno tertio Traiani Imperatoris, lõgiùs à se ipso dissentit, dum primò habet eum sedisse annos nouẽ, vel secundùm positos Coss. annos duodecim; ac denique numerando à tempore institutionis, nimirum à Consulatu Trachali & Italici vsque ad tertium Traiani annum, trigintatres annos sedisse, videatur asserere. Sed & absurdius illud esse videtur, quòd ea habita ratione annorum sedis Clementis, nullum tempus sedis Cleti videatur esse relictum, immò nec Anacleti, quem intra illud tempus sedisse, Consules ab eo positi docent. Ex his videas, per quos amfractus, & quãto cum discrimine prodendæ veritatis, rerum Ecclesiasticarum narratio ducenda esset, si quæ in eo scripta sunt libro, absque diligenti peruestigatione quis esse suscipienda contenderet; vt necessariò sibi ipsi contraria dicere opus esset.

ERRORES EX CONSVLATIBVS DEPREHENDI.

XXXVIII. Hæc igitur in ipso limine narrationis successionis Romanorum Pontificum voluimus posuisse; quò lector intelligat, libro illi, cùm in singulis ferè Pontificibus anni notati

tali per Consules diuersi habeantur ab illis, qui in singulorum fronte ipso narrationis exordio habentur adscripti, haud facilè innitendum esse, sed illi potius inhærendum Romanorum Pontificum chronographiæ, quæ antiquiorum scriptorum & Romanæ Ecclesiæ potissimùm testimonio confirmetur. Quod igitur ad veteres rerum Ecclesiasticarum scriptores pertinet: cùm sanctus Ignatius [a], qui eodem sæculo vixit cum Apostolis, dicat Clementem successisse Cleto (sic enim legendum esse pro Anacleto, posteà demonstrabimus) planè declarat ipsum Clementem tertio loco, nempe post Linum & Cletum, Romanæ Ecclesiæ Pontificem præfuisse. Et cùm addit: Cui nunc successit beatissimus Clemens, Petri & Pauli auditor] quænam illa essent tempora, idem his quæ eadem epistola superiùs dixerat, significare videtur, dum ait: Multorum aduersariorum arbitrio exagitor, partim exiliis, partim custodiis, partim vinculis.] hæc ipse, qui & in custodia positus, dictam epistolam scripsit ad Mariam Cassobolitem, vt idem ibi post multa testatur, sic dicens: Vehementer concupiui venire ad vos, & vnà vobiscum requiescere & refici. Verùm non est in hominis potestate via eius: impedit enim meam voluntatem militaris custodia, quæ non permittit vltrà progredi.] Quibus sanè intelligitur (nisi velimus dicere, quod ratio non patitur, hæc accidisse in vltimis eius vinculis, cùm Traiani tempore, vt dicemus, Romam vinctus perductus est) sub Domitiano ea contigisse, esse affirmandum. Nam à morte Neronis nulla alia excitata est in Ecclesia persecutio vsque ad Domitianum. Sic igitur ex Ignatij sententia iam exploratum habetur, Clementem non ante Domitiani tempora Romanæ Ecclesię curam pontificiam suscepisse post Cletum. Ceterùm eam epistolam Ignatij esse legitimam, ex his quæ habentur in epistola ab eodem scripta ad Heronem diaconum, facilè cognosci potest, vbi & de Cassiano suo hospite, cuius in dicta epistola meminerat, habuit mentionem, ibidemque de eadem Maria præclarum ab eodem Ignatio elogium scribitur. Sed de his suo loco pluribus.

[a] *Ignat. ep 4 ad Mariam Cassob.*

CLEMENS CLETO, NON PETRO SVCCESSIT.

XXXIX. Rursus verò ex iis quæ ex Hegesippo proximo Apostolorum temporibus Eusebius [b], in suam historiam transtulisse visus est, dum habet anno duodecimo Domitiani Imp. Clementem sedere cœpisse, non solùm citatum Ignatij testimonium roboratur, sed etiam manifestissimi erroris redarguuntur qui eum substitutum fuisse Petro dixerunt. His accedit Tertullianus, qui libro tertiò carminum, quæ scripsit in Marcionem, non tantùm tertio loco post Petrum ponit Clementem, sed adhuc etiam quarto, nimirum post Anacletum, his scilicet versibus:

[b] *Euseb. li. 3. c. 12.*

GERMANA SVCCESSIO ROMANOR. PONTIFICVM.

Ex quibus electum magnum, plebíque probatum
Hac cathedra Petrus, qua sederat ipse, locatum,
Maxima Roma Linum primùm considere iussit:
Post quem Cletus & ipse gregem suscepit ouilis:
Huius Anacletus successor sorte locatus;
Quem sequitur Clemens, &c.]

hæc ille, numerans Romanos Pontifices vsque ad Anicetum tantùm, quando opus illud ipse Tertullianus scribebat, quo tempore Marcion (vt suo loco dicemus) Romam ad Anicetum venit. Ex his itaque tantum abest vt concedamus post Petrum statim successisse Clementem; vt non mediocris animum suspicio pulset ex his quæ habent Ignatius, Tertullianus, & ex Hegesippo Eusebius, & alij, Clementem non tertio loco, sed quarto post Petrum sedisse, ac post Linum, Cletum, ac etiam Anacletum, cui successisse tradunt, sedere cœpisse. Verùm post Cletum, sed ante Anacletum esse ponendum, verius esse putamus.

XL. Insuper cùm Eusebius [c], ac ceteri omnes tam Græci quàm Latini auctores testentur Clementem subiisse martyrium tertio anno Traiani Imperatoris, idque S. Hieronymus [d] firmiter asseueret, immò & ipse liber de Romanis Pontificibus apertè doceat: qua ratione, quæso, dicere possumus Clementem sedisse statim post Petrum, cùm ab eo tempore vsque ad tertium Traiani annum intercurrat trigintatrium annorum spatium? At quis vmquam somniauit tam longo tempore Clementem sedisse, immò & quis dixit ipsum ampliùs nouennio Ecclesiæ Rom. præfuisse, id Eusebio, idque nuper citato libro, id denique ceteris recentioribus attestantibus? Et, si semper dicto tempore à Nerone vsque ad Traianum sedit Clemens: quisnam, rogo, locus assignabitur Cleto? vt dicere prætermittamus de Lino, quem volunt eadem persecutione Neronis absque honore Roma-

[c] *Euseb. hist. lib. 3. c. 25. Niceph lib. 2. c. 18.*
[d] *Hieron. de Script. Eccl. in Clem. c. 15*

A Romanæ sedis Pontificatus martyrio esse præreptum. Vel si non Clementem, sed Cletum successisse Petro dixerimus: eum quidem oportuit sedisse annos vigintiquinque, vt eius successor Clemens sedens annos nouem, decessisse ex hac vita dicatur anno Traiani tertio. Sed quis vmquam reperiri possit, qui eidem ad summum plusquam annorum duodecim numerum aliquando tribuerit? His igitur exactiùs consideratis, necessariò dicendum est, ante Clementem, Lino, Cletoq; esse sedis certa tempora tribuenda. LINVS ET CLETVS SEDERVNT ANTE CLEMENTEM.

Id quidem & maiores cognouisse, certum est: qui enim numerarunt primam illam Romanorum Pontificum successionem, omnes semper Clementem tertio loco posuerunt; licet plerique, siue vitio scriptoris acciderit, siue alia ex causa, Anacletum pro Cleto posuisse inueniantur. Ecce tibi Irenæus [a] in primis quàm exactè est rem prosecutus, sic dicens: Fundantes igitur & instruentes beati Apostoli Ecclesiam, Lino Episcopatum administrandæ Ecclesiæ tradiderunt. Huius Lini Paulus in his quæ sunt ad Timotheum epistolis meminit. Succedit autem ei Anacletus: post eum tertio loco ab Apostolis Episcopatum sortitur Clemens, qui & vidit Apostolos, & contulit cum eis, cùm adhuc intonantem prędicationem Apostolorum & traditionem ante oculos haberet.] hęc Irenæus. Optatus Mileuitanus [b], & ipse retexens catalogum Romanorum Pontificum vsque ad sua tempora, sic exorditur: Cathedra vnica, quæ est prima de dotibus: sedet prior Petrus, cui successit Linus, Lino successit Clemens, Clementi Anacletus, &c.] hæc ille, Cletum præteriens, vtpote quem existimasset vnum eumdemque esse cum Anacleto. Sed Epiphanius [c] contrà prætermittens Anacletum, tantùm ponit Cletum, sic dicens: Episcoporum in Roma successio hanc consequentiam habuit: Petrus & Paulus, Linus, Cletus, Clemens, Euaristus, &c.] S. Augustinus [d] secutus Optatum, Cletum ratus eumdem cum Anacleto, illum prætermisit. S. Hieronymus, Romanæ alumnus Ecclesiæ, hæc ait [e]: Clemens, de quo Apostolus Paulus ad Philippenses scribens ait; Cum Clemente & ceteris cooperatoribus meis, quorum nomina scripta sunt in libro vitę: quartus post Petrum Romanus Episcopus; siquidem secundus fuit Linus, & tertius Cletus: tametsi plerique Latinorum, secundum post Petrum Apostolum putent fuisse Clementem.] hæc ille; qui secundùm eorum fortasse sententiam [f], alibi dixit Clementem sedisse post Petrum. Sed hæc ille tunc obiter; verùm cùm de Clemente ab eo diligens est instituta narratio (vt vidimus) post Linum & Cletum sedisse ipsum affirmat. XLI. [a] Iren. lib. 3. cap. 3. B QVO ORDINE NVMERATI ROM. PONTIFICES. [b] Optat. lib. 2. [c] Epiph hæres. 27. [d] August. ep. 161. C [e] Hieron. de script. Eccl. in Clem. c. 15. [f] Hier. in Isai. c. 52. in fin.

Porrò hanc fuisse Romanæ Ecclesiæ ea de re traditionem, satis locuples testis est Romanum Martyrologium [g]: nam in Lino hæc habet: Romæ S. Lini Papæ & martyris, qui primus post beatum Petrum Apostolum Romanam Ecclesiam gubernauit.] D & in Cleto: Natalis beati Cleti Papæ, qui secundus post Petrum rexit Ecclesiam in persecutione Domitiani.] ac denique in Clemente: Natalis S. Clementis Papæ, qui tertius post B. Petrum Apostolum Pontificatum tenuit.] In ipso etiam sacro canone Missæ, eodem ordine quo sederunt, iidem Linus, Cletus, & Clemens positi esse videntur, secundùm antiqua diptycha, dum post Apostolos primi hi tres recensentur Romani Pontifices. Idem quoque alij ferè omnes tam Græcorum, quàm Latinorum æquè senserunt, tertio loco post Petrum numerantes Clementem; & primo loco post Petrum, Linum ponentes. Enimuerò & id ipsum in Hispaniarum ecclesiis sacro Hymno constat antiquitus decantatum: nam in antiquo illo Breuiario Toletano S. Isidori, in sacro hymno quo laudes S. Clementis in ecclesia canebantur, hæc inter alia habentur expressa: XLII. [g] Roman. Mart. 25. Septemb. 26. April. & 23. Nouemb.

E
Romanæ sedis tertium Antistitem,
Quem Christus sibi consecrauit martyrem, &c.]

Quamobrem quæ habentur in epistola Ioannis [h] Papæ Tertij nomine inscripta, & alia Leonis Papæ Secundi, quam citat Marianus Scotus cùm agit de Clemente, quibus declaratur non fuisse à Petro Linum & Cletum institutos Romanæ Sedis Episcopos, sed tantummodò coadiutores, non aliter quidem sunt intelligenda: nisi quòd sic sederint dum Petrus vixit, vt non æquale Petro Pontificium nacti sint, sed coadiutores tantummodò illius extiterint; quod & nos profitemur. nam aliter illa accipi verba, quæ nuper dicta sunt, prohibent. Quòd verò addit auctor ibidem, successori suo Clementi summum Pontificatum à Petro esse collatum, eumdemque post Petrum Pontificiam potestatem tenuisse, ad illud fortasse voluit allusisse, quòd Tertullianus [i], licet (vt dictum est) quarto loco Clementem ponat, tamen eum à Petro ordinatum fuisse tradit. XLIII. [h] Ioan. III. ad Episcopos Germ. QVOMODO LINVS ET CLETVS COEPISCOPI. [i] Tertul. de præscript. c. 32.

[a] Epiph. hæres. 27.
[b] Ruffin. in præf. lib. Recogn.

Nam & sic Epiphanius[a] quoque de Clemente ait, viuente adhuc Petro ab eo manus impositionem accepisse, sed Episcopatu recusato, remoratum esse ad vtriusquè obitum: recitatque fragmentum eiusdem Clementis epistolæ, sic dicentis: Secedo, abeo, erigatur Ecclesia Dei.] affirmat id ipsum Ruffinus[b], sed ex epistola, quam in Latinum vertit, falsò inscripta eiusdem Clementis nomine ad Iacobum fratrem Domini: quam si Clementis esse germanam dixerimus, ad Simeonem potiùs tunc Ierosolymorum Episcopum, eumdemque fratrem Domini, quàm ad Iacobum, quem (vt diximus) longè ante hæc tempora martyrio functum vita cognouimus, scripta fuit. Sed de his inferiùs suo loco. Satis igitur ex his narratis stabilis firmaque remanet Ecclesiæ Romanæ sententia de Petri successoribus, consensuque antiquorum Patrum tam Græcorum quàm Latinorum stabilita: Lino & Cleto, etsi tempore sedis Petri, eo absente, munere pontificio vt coadiutores sint functi, ac etsi Clemens à viuente Petro fuerit Episcopus Romanæ Ecclesiæ præelectus & ordinatus, eumdem Clementem cessisse; iisdemque altero post alterum vsque ad obitum Pontificatu summo perfunctis, & (vt tradit Epiphanius) Romanum Episcopatum duodecim annis tenentibus, demum tertio loco suffectum esse Clementem. Hæc licet pluribus dicta videantur, necessariò tamen tractata: nam si in ordine & tempore primorum Romanorum Pontificum quempiam errare contigerit, in multos alios errores ferri omnino cogetur.

XLIV. MARTYRES ROMAE POST PETRVM.

Sed vt ad cetera quæ post necem Apostolorum & Lini successionem contigerunt (quod instituti ratio postulat) redeamus: tantum abfuit, vt necatis Apostolis, excitata semel à Nerone in Christianos persecutio extincta fuerit, vt potiùs vehementioribus flammis exarserit, & impetu grauiori reuixerit. Nam in eos in primis qui sibi familiariùs adhæsissent, rabies Imperatoris incenditur, simulque gladius persecutionis exeritur: id quidem Acta superiùs citata testantur. Erant enim ex his complures ex ipsius Neronis familia, quorum meminit Paulus Romæ scribens ad Philippenses[c] his verbis: Salutant vos omnes sancti, maximè autem qui de domo Cæsaris sunt.] Ex his vnum fuisse Torpetem, Euellium alterum, Romanum[d] Martyrologium docet: ceterorum nomina vnà cum Actis ipsorum in obscuro manserunt. Passi & tunc feruntur duo milites custodes carceris Processus & Martinianus: itemque Herodion & Olympas, sed ante Petri martyrium; quorum quidem meminit Metaphrastes[e]. passæ item sub Nerone feruntur religiosissimæ feminæ Basilissa[f] & Anastasia, Apostolorum discipulæ, & aliæ complures. At non longè ab Vrbe in Tuscia eodem tempore passi sunt Ptolemæus Episcopus à S. Petro ad prædicandum Euangelium illuc missus, necnon Romanus Episcopus Nepesinus, ac triginta Christiani ad fidem per Ptolemæum conuersi: quòd verò Acta habeant sub Claudio subiisse martyrium, de Nerone Claudio intelligendum est, secundùm ea quæ superiùs in Claudio dicta sunt.

[c] Philip. 4.
[d] Martyrol. Roman. die 27. Maij. & 11.
[e] Metaphr. die 29. Iunij.
[f] Martyrol. Roman. die 15. April.

XLV. MARTYRES ALII DIVERSIS IN LOCIS.

At non Romæ tantùm & locis iuxta Vrbem positis, sed & in aliis ciuitatibus atque prouinciis sub eodem Nerone passi martyres reperiuntur: nam tradit Orosius[g] per omnes prouincias pari persecutione Christianos vexari à Nerone mandatum esse: horum verò magna ex parte nomina exciderunt, exustis Ecclesiasticis monumentis à Diocletiano Imperatore, vt suo loco dicemus: adeò vt vix paucorum habeatur mentio in Romano Martyrologio. Sed omissis ceteris (non enim nostri est instituti omnium Ecclesiarum martyres omnes prosequi) quæ pertinent ad ea quæ Romæ sunt gesta, tantummodò nunc prosequamur. Commendantur in hac persecutione studia inter alias duarum sanctissimarum mulierum, Lucinæ atque Perpetuæ: quarum prior hoc elogio celebratur in Romano Martyrologio[h]: Hæc de facultatibus suis sanctorum necessitatibus communicans, Christianos in carcere detentos visitabat, & martyrum sepulturæ inseruiebat: iuxta quos & ipsa in crypta à se constructa sepulta est.] De Perpetua verò hæc[i]: Baptizata à B. Petro Apostolo, Nazarium filium, & Africanum virum ad fidem Christi perduxit, & multa sanctorum martyrum corpora sepeliuit, ac tandem bonorum operum meritis cumulata migrauit ad Dominum.]

[g] Oros. lib. 7. cap. 7.
[h] Martyrol. Roman. die 30. Iunij.
[i] Martyrolog. Roman. die 4. Augusti.

XLVI.

Ceterùm sæuissimam fuisse non Romæ tantùm, sed toto orbe Romano Neronis persecutionem, vetus illa inscriptio facilè persuadet, quam secundo Annalium tomo positam hîc suo loco in recentiori hac editione restituendam putamus. Eiusmodi enim tunc fuit titulo, quòd Christianos omnes occidendos mandasset atque latrones, sculpto lapidi commendatus:

NERO-

A NERONI CL. CÆS. AVG
PONTIF. MAX. OB PRO
VIN. LATRONIB. ET HIS
QVI NOVAM GENERI HVM
SVPERSTITIONEM INCVLCAR
PVRGATAM

Potes ex iis quoque lector probe coniicere, fuiſſe Hiſpaniarum Eccleſiam (nam in Hiſpania hæc inſcriptio reperta eſt [a]) his temporibus florentiſſimam, dum tamquam ingens quoddam ab impiis æſtimatum eſt collatum à Nerone beneficium, quòd Chriſtianis eam prouinciam expurgaſſet, ob idque memorabile facinus eo velut eximio gloriæ titulo honoraſſent. At licet hac inſcriptione nulla expreſſa ſit mentio nominis Chri- B ſtiani, quòd ipſi Ethnici & nomen ipſum exhorrerent; tamen nonniſi de Chriſtianis ea poſſe intelligi, neceſſarium illud eſt argumentum, quòd nulla Neronis tempore, nec antè diu, vel poſteà alia noua in Orbem inuecta eſt religio, quàm Chriſtiana: nec certè Nero omnium ſuperſtitioſiſſimus aliam quamlibet ſuperſtitionem Gentiliciam potuit perſecutus eſſe, qui etiam magicis ritibus addictiſſimus erat. Sed & illud verborum illorum obſerua, SVPERSTITIONEM INCVLCAR. quod Chriſtianorum proprium fuit, religionem omni ſtudio, totis viribus, verbis factiſque, cunctis denique neruis ſuſcipiendam omnibus Gentibus ingerere. Conſidera & ex his, vehementiſſimam Neronis perſecutionem fuiſſe; vt creditum fuerit, Chriſtianam religionem ab eo penitus extirpatam.

[a] *Habet Aldus poſt ſchol. in cõment. Cæſ. in deſcript. prouin Hiſp. ex ruinis pagi Marameſar.*

XLVII. Quieuiſſe autem Neronem à Chriſtianorum perſecutione, à Petro & Paulo in viſu C perterritum, eadem ſæpiùs citata Acta teſtantur. Nec mirum. Si enim (quod Dio [b] ſcribit) poſt illatam matri, quamuis omnium ſceleſtiſſimæ, necem, ſic terroribus eſt exagitatus, vt non valeret loco conſiſtere; quanto magis hæc ipſum paſſum eſſe putandum eſt, cùm præcipuos Dei amicos, eoſdemque ſanctiſſimos, morte mulctatos, è medio ſuſtuliſſet? His igitur, & aliis, quæ ex diuerſis Orbis partibus ab ipſo in Chriſtianos ceteros pararentur, ſæuiſſimus homo perterritus, reliquum quod in ſtomacho coquebat iræ, in Chriſtianos haud euomere potuit, cùm ſibi rebuſque ſuis ſolicitiùs conſulere cogeretur. His acceſſit (quod etiam nolentem inuitumque à perſecutione Chriſtianorum abſtraxit) Romani exercitus iam in Gallia facta defectio: nam hoc anno cùm adhuc moraretur in Achaia, audita eſt Caij Iulij Vindicis, qui Proprætorem agebat in Galliis, cum exercitu facta rebellio: quando prætermiſſa (vt ait Lucianus [c]) Iſthmi foſſione, ſe, vt de bello de- D cerneret, recepit in Vrbem: licet Suetonius [d] ipſum de motu illo Galliarum ex Achaia redeuntem, cùm Neapoli in Campania eſſet, certiorem factum eſſe teſtetur eo die quo matrem occiderat, ipſis feſtis Quinquatriis, menſe Martio. Sed hæc licet magni ponderis eſſe viderentur, nec contemnenda; tamen non tanti ab eo exiſtimata ſunt, quæ elatum eius animum conſternare penitus valuiſſent: verùm (quod poſt illatam necem Apoſtolis accidit) Hiſpaniarum quoque defectione nuntiata, animo penitus collapſus eſt: quod Suetonius [e] declarat his verbis: Poſtquam etiam deinde Galbam & Hiſpanias deſciuiſſe cognouit, collapſus, animoq; malè fracto, diu & ſine voce & propè intermortuus iacuit.] Sed quid poſt hæc Neroni acciderit, ſequenti anno pro geſtæ rei ordine & tempore dicemus: cetera verò de clade in Britannia Romanis illata, & de his quæ paſſus eſt Romanus exercitus in Armenia, quæ hoc anno contigiſſe Oroſius [f] tradit, præteritis temporibus, E quo ea à nobis ſunt recenſita, accidiſſe, ſcriptorum Gentilium aſſertione monſtrauimus: quos conſulat, qui ea accuratiùs noſſe deſiderat.

CVR NERO A PERSECVTIONE CESSAVIT.

[b] *Dio in Nerone.*
[c] *Lucianus de Iſth. foſſ.*
[d] *Sueton. in Nerone, c. 40*
[e] *Suet. ibid. c. 42.*
[f] *Oroſ. lib. 7. c. 7.*

XLVIII. Dum hæc Romæ agerentur, Veſpaſianus, qui, cùm adhuc Nero degeret in Achaia, ab eo cum exercitu aduerſus Iudæos miſſus fuerat, grauiſſimis cladibus eos affecit: quas hîc ſummatim ex Ioſepho [g] eas prolixiùs perſequente, collectas, eo quo illatæ ſunt ordine referemus. Et illud in primis quod ait, Aſcalone Iudæorum decem millia fuiſſe perempta; quibus etiam haud poſt multum temporis ſpatium tradit fuiſſe ſuperaddita occiſorum octo millia: expugnaſſeque deinde Veſpaſianum tradit Gadarenſium ciuitatem, quam occiſis puberibus omnibus iuſſit incendi: obſeſſaque præterea Iotapata munitiſſima ciuitate, quinta Maij, ea potitum eſſe prima Iulij, occiſis in ea quadraginta millibus Iudæorum, captiuis verò ductis mille ducentis, & inter alios Ioſepho Matthiæ duce, qui hæc ſcribebat. Expugnataque eſt deinceps ab eodem

CLADES IVDAEAE PROVINCIALA VESPASIANO ILLATAE.

[g] *Ioſ. de bello Iud. lib. 3. 4.*

Iapha Galilææ ciuitas, peremptis quindecim millibus Iudæorum: quos autem captiuos cepit, fuit numerus duorum millium centum triginta. Samaritanorum, qui se munierant in monte Garizin, desiderata sunt vndecim millia atque sexcenti; quod accidisse auctor tradit vigesimaseptima mensis Iunij. Ioppe verò cæsa addit Iudæorum quatuor millia ducentos. Sexto post hæc Idus Septembris, expugnata Tarichæa ciuitate munita ad stagnum Genezareth posita, occisaque sunt Iudęorum sex millia quingenti, & eorum qui foris erant mille ducenti: captaque iuuenum robustorum sex millia, reliquæ verò multitudinis triginta millia & quadringenti sunt venditi. Gamala quoque vigesimatertia Octobris in potestatem redacta, quatuor millia Iudæorum in ea perempta, reliquorum quinque millia voluntario præcipitio periere. Hisce atque aliis cladibus Iudæis affectis, Vespasianus hoc anno Galilæam prouinciam omnium potentissimam, ac pariter munitissimam, refertamque gentibus robustissimis, penitus debellauit. Illi igitur, qui primi omnium atque frequentiùs Christi Iesu prædicationem audierunt, nec tot tantisque visis miraculis crediderunt, ante omnes diuino iudicio Romanis vlciscentibus, perfidiæ & impietatis dedère pœnas. Tunc etiam in ciuitates Capharnaum atque Corozaim deplorata atque à Domino prædicta mala euenisse putantur.

XLIX. Ierosolyma a Zelotis exagitata.

His sic se habentibus in Galilæa, Ierosolymitana ciuitas, mutuo inter se Iudæis ciuili bello digladiantibus, ingenti clade domesticorum afficitur. Nam cùm data esset belli administratio [a] Anano Pontifici (hunc cùm Iosephus [b] dicat fuisse senioris Anani filium, haud dubium illum esse demonstrat Ananum, quem, cùm aliàs summus Pontifex esset, Iacobum fratrem Domini occidisse [c] tradit) qui in Galilæa Romanorum gladium euaserant, ingenti planè numero Ierosolymam, tamquam ad locum tutiorem confugientes, ciuitate excepti, non tantùm ciuibus necessariam insumebant annonam, sed tumultuabantur, eosdemque deprædabantur, atque etiam occidebant: seque receperunt in templum, vt munitissimum aduersus ciues, ex industria velut exædificatum castellum: adsciueruntque sibi nomen Zelotæ [d], vt qui profiterentur præ ceteris zelare, ardenter scilicet amare, & præ ceteris tutari Dei legem, & patria instituta; & ad hoc venisse, vt horum causa vitam profunderent. Horum factione & illud perfectum est, vt sortito summum eligerent sacerdotem: vnde obtigit sors Phano cuidam homini rustico obscurissimo & rerum sacrarum imperitissimo. Excitante intereà Anano Pontifice Iudæorum animos in Zelotas ad vindicandas iniurias templi, & illis ex æquo in ciues incensis; cùm ventum esset ad prœlium, & crebris insultibus magnæ vtriusque partis cędes fierent: ciuibus tandem præualentibus, amissa illi exteriore templi parte, in interiorem, vt munitiorem locum, se receperunt.

[a] Ios. de bello Iud. lib. 2. c. 25.
[b] Idem eodem lib. 4. c. 5. & seq.
[c] Ios. antiq. lib. 2. c. 8.
[d] Ios. de bello Iud. lib. 2. 38

L. De nece Pontificum.

Cùm interim sic essent obsessi; dolo Ioannis è Giscali, qui simulabat se Anano ciuibusque studere, re vera fauens Zelotis, cùm in Ananum, quòd ciuitatem daturus esset Romanis, rumorem sparsisset, factum est vt Idumæi, quasi vindices patriæ libertatis, Ierosolymam vocarentur: qui cùm venissent, & non sine labore tandem clanculùm in ciuitatem essent admissi, ingentem stragem fecere ciuium, occisis ex illis octo millibus & quingentis: nec id illis satis; sed in Pontifices odio exardescentes, eos quæsitos occiderunt, eorumque corpora insepulta abiecere: fuitque inter alios Ananus Pontifex maximus in ciuitatis medio iugulatus. Miserandum planè spectaculum (inquit Iosephus) erat videre Pontifices sacris paulo antè indumentis amictos, & toto Orbe celeberrimæ religionis auctores, quique vndique in ciuitatem commeantibus venerabiles habebantur, iacere nudos in prædam canibus & feris expositos.] Sed ex his etiam videas, æqua lance pensari vindictam. nam sicut à sacerdotibus, Pontificibus cogentibus Concilium, de inferenda morte Christo sumptum est exordium; ita ab ipsorum nece in primis ad Ierosolymitanum excidium ianua est patefacta.

LI. Idumaei cum Zelotis iuncti ad necem ciuium.

Post occisionem Pontificum, Zelotæ [e] simul Idumæis coniuncti, in plebem grassati sunt, ac reliquum vulgus; ex eisque peremere quamplurimos, quorum nullus est numerus. Rursus in nobiliores gladium conuertentes, eosdem captos & diris cruciatibus exagitatos, diuerso modo necarunt: fuitque numerus duodecim millium nobilium occisorum. Zacharias etiam, vir sublimis, & in rebus agendis pọtens, in medio templo est occisus: quod displicuit Idumæis, qui indignati ad propria reuersi sunt. Hæc autem ipso hiemis tempore facta esse, quo Idumæi Ierosolymam aduenerunt, Iosepho auctore, comperta habentur. Quamobrem cetera quæ post hæc secuta sunt, in narrationem rerum

[e] Ios. de bello Iud. li. 5. c. 1.

A rerum gestarum anni sequentis reiicienda esse videntur. Porrò si quis ea quæ hoc anno in Iudæa tum à seditiosis, quos diximus, tum à Romanis, sub duce Vespasiano sunt facta, altiori consideratione disquirat: planè intelliget, imaginem quamdam repræsentasse illorum quæ fuerant de ventura Iudæorum clade à Christo olim prædicta. Nam quod dixerat apud Lucam [a]: Cùm audieritis prœlia & seditiones, nolite terreri: oportet primùm hæc fieri, sed nondum statim finis:] prœlia illa videntur intelligi posse, quæ à Romanis sunt illata: & per seditiones, quæ à seditiosis (sic enim à Iosepho nominantur) agitari cœptæ sunt turbæ, quæ nec finem aliquem habuere, neque vsque ad eiusdem vrbis excidium esse desierunt. Sed quoniam hæc dolorum initia forent; idcircò Dominus subdit: Sed nondum statim finis.] Verùm tum hæc, tum alia de clade Ierosolymitana à Domino fuisse prædicta, eademque omnia suis ipsis temporibus euenisse, perspicuè monstrabimus, suis locis singula recensentes. [a] *Lucæ* 21.

B

IESV CHRISTI ANNVS 70. — LINI ANNVS 1. — NERONIS IMP. ANNVS 14.

Adueniente iam Christi anno septuagesimo, Consules creati sunt C. Silius Italicus & Galerius Trachalus Turpilianus. meminit huius Consulatus Plinius Iunior [b], huicque nostræ assentitur chronologiæ, sic dicens de Silio Italico: Nouissimus à Nerone factus est Consul: ita postremus ex omnibus, quos Nero Consules fecerat, decessit. Illud C etiam nobile, quòd vltimus ex Neronianis Consularibus obiit, quo Consule Nero periit: quod me recordantem fragilitatis humanæ miseratio subiit. Quid enim tam circumcisum, tam breue, quàm hominis vita longissima? An non videtur tibi Nero modò fuisse; cùm interim ex iis qui sub illo gesserunt Consulatum, nemo iam superest?] Hæc Plinius ad Caninium Rufum scribens philosophatur. At nec tacendum quod de iisdem Consulibus Suetonius [c] scribens his verbis: Consules ante tempus priuauit honore, atque in vtriusque locum solus iniit Consulatum; quasi fatale esset, non posse Gallias debellari, nisi à Consule, ac susceptis fascibus. Extat quoque epigramma [d] Martialis de Consulatu Silij Italici: sed sub Domitiano iam tertiùm puto suffectum. I. [b] *Plin. lib.* 3. *epist.* 7. [c] *Sueton. in Neron. c.* 43. [d] *Mart. epig. lib.* 8.

II. DE OBITV NERONIS.

Inter hæc autem cùm C. Iulius Vindex, qui defectionem in Galliis excitarat, à militibus Rufi, qui Germaniam obtinebant, occideretur, idemque Rufus Imperator designatus esset: D cumque his omnibus infaustis illud etiam adderetur, quòd Rubrius Gallus, quem contra rebellantes mittebat, defecerit: nec, quod ipse Nero conceperat, vniuersum Senatum interficere posset; quodque à Prætorianis etiam militibus desertus esset: desperatione melioris status omnino deficiens, vili indutus veste, fugam arripiens, vnà cùm tribus vel quatuor libertis, in prædium vnius ex his, Phaontis nomine, inter viam Salariam & Nomentanam, quarto ab Vrbe lapide positum, venit: vbi in spelunca delitescens, cùm equites se quærentes aduentare cognouit, sibi ipse, licet pauidus, intulit manus: quem ægrè morientem vnus ex libertis Epaphroditus confecit, quarto Idus Iunij (ea die qua olim Octauiam coniugem interfecerat) agens suæ ætatis annum trigesimum-secundum, cùm imperasset annos tredecim, menses septem, & dies vigintiocto, numerando à die sequenti obitus Claudij Imperatoris. De his fusiùs agunt Suetonius [e], E Dio [f], & alij complures, simulque de funere eius ac sepultura. [e] *Suet. in Neron. c.* 43. 44. 45. *vsque* 49 [f] *Dio in Nerone.*

III.

Illud tamen haud prætermittendum, ex nostris nonnullos scriptores non ignobiles erroris opinionem quamdam sectatos esse, Neronem fuisse Antichristum, ea nimirum ex causa, quòd Paulus ad Thessalonicenses [g] secundò scribens, & de Antichristo verba faciens, quasi tunc viueret Antichristus, illud adiecisset: Mysterium iam operatur iniquitatis.] Sed si diligenter attendissent tempus quo à Paulo illa scripta fuit epistola, nullo negotio eiusmodi errorem, ne in eum laberentur, declinassent. Nam cùm ex his quæ superiùs dicta sunt, constet, non sub Nerone, sed sub Claudio eam à Paulo fuisse scriptam epistolam; nulla potuit esse suspicio, Paulum illis verbis Neronem significare voluisse. Ex quo videas (quod sæpiùs inculcamus) quantum conferat exacta in rebus peruestigandis temporum ratio, sine qua interdum labi in portentosos errores necesse sit. De Nerone esse locutum Paulum, opinatus est inter alios S. Ioannes Chrysostomus [h], [g] 2. *Thess.* 3 [h] *Chrysost. ser. de eleemos. & collat.*

sic dicens: Neronem mysterium iniquitatis vocat, dicens: Mysterium enim nunc agit iniquitatis.] A

IV. NERO CREDITVR ANTICHRISTVS.

Sed concepto semel errore, in alios deformiores necesse est incidere: nam ex his deterior illo fluxit, vt Nero adhuc viuere crederetur. Reddam verba sancti Augustini [a] de his referentis duas opiniones: Vnde, inquit, nonnulli illum resurrecturum & futurum Antichristum suspicantur. Alij verò nec eum occisum putant, sed subtractum potius, cùm putaretur occisus, & viuum occultari in vigore eius ætatis, in qua fuit cùm crederetur extinctus; donec suo tempore reueletur & restituatur in regnum. Sed multùm mihi mira est hæc opinantium tanta præsumptio.] hæc Augustinus. Eius autem ab eo recitatæ posterioris sententiæ Seuerus etsi non auctor, tamen assertor habetur, dum ait [b]: Vnde creditur, etiam si se gladio ipse transfixerit, curato vulnere eius, esse seruatus, secundùm illud quod de eo scriptum est: vt plaga mortis eius curata est, sub sæculi fine mittendus, vt mysterium iniquitatis exerceat.] hæc ille. Sed quod magis displicet in Seuero, hæc eadem ipse impingit sancto Martino, cùm ait [c]: Ceterùm cùm ab eo de fine sæculi quæreremus, ait nobis: Neronem & Antichristum potiùs esse venturos: Neronem in Occidentali plaga, Regibus subactis decem, imperaturum; persecutionem hactenus exercendam, vt idola Gentium coli cogat. Ab Antichristo verò Orientale Imperium esse capiendum: qui quidem sedem & caput regni Ierosolymam esset habiturus: ab illo vrbem & templum esse reparandum. Illius eam persecutionem futuram esse, vt Christum Dominum cogat negari, se potiùs Christum esse confirmans: omnesque secundùm legem circumcidi iubeat. Et ipsum denique Neronem ab Antichristo esse perimendum, atque sub illius potestate vniuersum Orbem cunctasque gentes esse redigendas.] hæc & alia Seuerus in dialogis: qui etsi non alia, hac certè de causa iure à Gelasio [d] adnumerati sunt inter apocrypha, hoc titulo: Opuscula Posthumiani & Galli apocrypha.] sic enim commentarius ille inscriptus habetur, quòd in dialogis illis Posthumianus & Gallus interloquantur. Ceterùm si velimus ea verè à sancto Martino esse dicta: haudquaquam illa prophetico putanda sunt spiritu pronuntiata; sed quæ ab aliis narrata vel scripta accepisset, ea his exposcentibus enarrauit. B C

[a] Aug. de Ci. Dei, lib. 20. c. 19.
[b] Seuer. hist. lib. 2.
[c] Seuer. dial. lib. 2. in fine.
DE NERONE FABVLA VVLGATA.
[d] Conc. Rom. sub Gelasio in decret. de libris apocr.

V. NERONEM ADHVC VIVERE IACTATVM INTER GENTILES.

At non ea tantùm occasione, quòd à Paulo hæc de Antichristo & Nerone esse dicta putauerint, in eum errorem sunt lapsi: sed accessit ad ea confirmanda, quòd inter Gentiles etiam vulgata esset quædam opinio, Neronem fuisse subductum, & non occisum; quod Suetonius [e] his indicat verbis: Non defuerunt, qui per longum tempus vernis æstiuisque floribus tumulum eius ornarent, ac modò imagines prætextas in Rostris proferrent, modò edicta quasi viuentis, & breui magno inimicorum malo reuersuri. Quin etiam Vologeses Parthorum Rex, missis ad Senatum legatis de instauranda societate, hoc magnopere orauit, vt Neronis memoria coleretur. Denique cùm post viginti annos, adolescente me, extitisset conditionis incertæ, qui se Neronem esse iactaret; tam fauorabiliter nomen eius apud Parthos fuit, vt vehementer adiutus, & vix redditus sit.] hæc Suetonius. Sed eadem dilucidiùs Tacitus [f] his verbis: Sub idem tempus Achaia atque Asia falsò exterrita, velut Nero aduentaret, vario super exitu eius rumore, eumque pluribus viuere fingentibus, credentibusque.] idemque addit de seruo arte & vultu simillimo, qui se esse Neronem fingens, & flagitiosos colligens, solicitabat ceteros ad defectionem: quem Calpurnius Asprenas, qui eo tempore regebat sub Galba Galatiam atque Pamphyliam, occidit; caputque sectum oculis comaque toruum, ac vultu truci, ad abolendam de Nerone falsam opinionem & liberandas timore prouincias, in Asiam, indeque Romam peruehendum curauit. Immò & Parthos non leuiter ea fama permotos, idem auctor superiùs testatus est his verbis: [g] Mota etiam propè Parthorum arma falsi Neronis ludibrio.] Sed de his hactenus. D E

[e] Sueton. in Neron. c. 57.
[f] Tacit. hist. lib. 2.
[g] Tacit. hist. lib. 1.

VI. GALBA IMPERIVM ARRIPIT.

Cùm sic igitur Nero spontanea nece ex hac vita migrasset, extinctaque prorsus progenies Cæsarum esset; Seruius Sulpitius Galba à militibus, quibus præerat, acclamatus est Imperator; tenuitque Imperium menses septem, & dies septem. De cuius genere, ortu, magistratibus, rebus gestis per ætates singulas etiam ante Imperium, moribus, & disciplinis, necnon studio militari, aduentuque in Vrbem, Suetonius, Plutarchus, Tacitus, Dio, & alij scripsere; quos consulat qui ea cupit: nos autem instituti memores, ea tantummodò attingemus, quæ suscepti muneris esse nouerimus. Dum hæc aguntur in Occidente, iisdem Coss. cùm Vespasianus anno præterito Romano exercitu Galilæam in

A in Palæstina prouinciam, quæ ab imperio Romano defecerat, magno labore tandem feliciter debellasset; ad Ierosolymam, quæ reliqua esse videbatur, expugnandam, omnem comparat apparatum. Verùm cùm quæ in ciuitate agerentur percepisset, diras illas & implacabiles ciuiles discordias, quibus Iudæi consumerentur; obsidionem distulit: ratus nimirum, si foris illi bello premerentur, mox inter se concordiam inituros, vireśque aduersus Romanos pro vrbis defensione iuncturos.

Intereà Iudæis Ierosolymis habitantibus cùm nec intus manere tutum esset, in ea flagrante intestina discordia, nec foras egredi, custodiis vbique positis prohibentibus ac pariter sæuientibus; miserrimus omnium reddebatur status, miserandaque in ea omnibus eius ciuitatis facies videbatur. Nam (quod ait Iosephus[a]) ab illis ius hominum calcabatur, ridebatur etiam diuinitas, Prophetarumque respósis tamquam vulgaribus fabulis illudebant. Cùm verò multa contempsissent de virtute ac vitiis statuta maiorum; etiam quæ de patria olim prædicta fuerant, vera esse exitu probauere. Vetus enim quidam sermo ferebatur, tum demum ciuitatem captum iri, sancta quoque exurenda esse lege belli, cùm seditio fuisset exorta, templumque Dei propriæ manus antè violassent. Quibus Zelotæ, nihil de eorum fide dubitantes, ministros se præbuerunt.] hæc Iosephus. VII. IEROSOLYMA BELLO CIVILI DIRE AFFLICTATA. [a] Iosf. de bello Iud. lib. 5. cap. 2. 3. B

Sic igitur laborante intus seditione; quæ foris erant, haud pacatiora videri poterant; nam factio sicariorum, duce Ioanne homine factiosissimo, & tyrannidem meditante, insignem Romanorum munitionem Massada cepit: iidemque in alia loca grassantes, cuncta rapina ac cæde miscebant. Hæc agebant illi temporibus Azymorum; nullaque pars videbatur Iudææ prouinciæ esse relicta, quæ non vnà simul cum Ierosolymis interiret. Cùm hæc agerentur ab illis, Gadareni, Transamnanæ regionis populi, sibi timentes à gentilibus suis Iudæis, quem per legationem secretam acciuerant Vespasianum, quarta die mensis Martij in ciuitatem recipiunt: qui verò seditiosi erant Romanis infensi, ex ciuitate fugerunt: sed perstricti à Magistro equitum Placido, ad tredecim millia cæsa sunt: maior tamen numerus fuit eorum qui se in Iordanem dedere præcipites. Expugnata sunt ab eodem Placido alia loca, inter quæ Iulias, olim dicta Bethsaida, Petri Apostoli patria. Sicque Galilæa similiter Transamnana rursus est à Romanis subacta. Dum verò hæc & alia aduersus Iudæos mala in dies sæuiora exercerētur, iamque Vespasianus profectionem pararet, vt Ierosolymam obsideret; nuntiata morte Neronis, & Galbæ Imperio, à cœptis desiit. Cumque quid esset acturus ambigeret; nihil melius sibi visum est, quàm Titum filium suum legare ad nouum Imperatorem salutandum. Profectus est Titus, & cum eo etiam Rex Iudæorum Agrippa, qui aduersus suos Romanis adhæserat, nauigauit. Quæ verò post hæc acciderint, sequenti anno suo loco dicturi sumus. VIII. IOANNIS DUX SICARIORUM IN SUOS INSURGIT. C D

IESV CHRISTI ANNVS 71. LINI ANNVS 2. OTHONIS IMP. ANNVS 1.

ADueniente Christi Domini nostri anno septuagesimoprimo, Ser. Sulpitio Galba Augusto & T. Vinio Rufino Coss. decimasexta Ianuarij, idem Galba in foro à militibus occisus est, cum imperasset (vt dictum est) mensibus septem, & diebus septem, annum natus septuagesimumtertium[b]. Arripuit mox Imperium fauore militum; quos in Galbam concitauerat, M. Siluius Otho, Neroni olim carissimus, à quo in Hispaniam missus fuerat Quæstor; tenuitque menses tres ac dies quinque. Nam exercitus Romanus in Germania haud ratam habens eius electionem, aduersus eum creauit Imperatorem A. Vitellium; qui in Italiam præmisit exercitum, de summa rerum cum Othone ipse posteà dimicaturus: cùm ille, siue rerum desperatione, vel ne sui causa (vt tradunt) bello ciuili inter se milites necarentur, sibi ipse prudens volensque mortem conscivit die vigesima Aprilis, anno suæ ætatis trigesimo octauo, nonagesimoquinto Imperij die. Cui succedens Vitellius, tenuit menses octo & dies quinque. Fuit hic ille Vitellius, Lucij Vitellij illius filius, qui[c] sub Claudio Syriam prouinciam administrauit, de Iudæis (vt dictum est) optimè meritus, præfuitque illi prouinciæ vsque ad Caium Caligulam, qui in eius locum substituit Petronium, de quo plura superiùs. I. [b] Sueton. in Galba, c. 20. & seq. OTHO IMPERATOR, ET VITELLIVS. [c] Iosf. antiq. li. 18. c. 11. [d] Iosf. de bello Iud. li. 5. c. 8. E

Vespasianus[d] intereà, quinta mensis Iunij, Cæsarea profectus, quæ reliqua esse videbantur II.

bantur loca Iudææ, Romano subiecit Imperio, tribus exceptis castellis, quæ à latronibus tenebantur, Herodio, Massada, & Macherunte, ac ipsa Ierosolymorum ciuitate: cùm tamen interim longè his grauiora Iudæi paterentur à contribulibus suis. Nam Simon Gerasenus[a] dux factus eorum qui foris erãt, latronum Idumæorum, ac quorumcumque poterat, loca alia depopulabatur; & aduersus Zelotas, tam qui foris, quàm qui agerent Ierosolymis, ciens prœlia, quoscumque inueniebat Iudæorum, funesta morte, vel crudeli membrorum obtruncatione afficiebat: indeque magno comparato exercitu, Ierosolymam obsedit. Sic igitur Zelotæ intus in ciues, foris Simon in ceteros quos inueniret, omni crudelitatis genere grassabantur. Mira Dei vindicta, vt eò tempore, quo gladius Romanorum in Iudæos sæuire cessasset, latronum & factiosorum agmina in eosdem intus & foris crudeliùs essent armata. Ciues autem quò aduersus Zelotas viribus præualerent, Simonem cum suis receperunt in ciuitatem, nescientes inde sibi maiorem prouenturam cladem. Ingressus itaque cum suis in vrbem Simon, Zelotas, qui se in templo munierant, continuò est aggressus: sed resistentibus illis ex editis locis, opus frustrà tentauit; sicque conatus eius redditus est planè irritus. Sed quæ post hæc Ierosolymis facta sint, suo loco dicemus paulo inferiùs.

[a] Ios. de bello Iud. li.5.c.7.

SIMON IVDAEVS DVX IN SVOS ARMATVR.

III. Intereà Romæ cùm Vitellius turpissimè imperaret, tam Senatum ac populum, quàm etiam milites nouandarum rerum cupido incessit. Sed opportunè (quod erat in optatis) accidit, vt Vespasianus[b] Vrbis cladem commiseratus, iraque simul incensus, de liberanda Vrbe ipsoque Orbe deliberarit. Hæc cùm apud milites loqueretur, omnibus annuentibus, ab iisdem acclamatus est Imperator: cui recusanti, rectores legionum magis instabant, circumfusique milites cum gladiis eidem mortem minitantes, nisi quod ab omnibus nomen esset oblatum acciperet. Iurasse posteà in ipsum exercitum qui in Iudæa erat, quinto Nonas Iulij, auctor est Tacitus[c], Suetonius[d] verò quinto Idus factum tradit. Ceterùm cœptum esse numerari annum primum Vespasiani ab ipsis Kal. Iulij, idem Suetonius tradit[e]. Præstò illi fuit Mucianus Syriæ Præses cum quatuor legionibus, sperans se illi fore collegam in imperio. Cupiens desuper duas, quæ in Ægypto erant, legiones sibi coniungere, dedit litteras Alexandriam ad Præfectum Augustalem, qui tunc erat Tiberius Alexander, ex Iudæo factus Gentilis, & Romanorum studiosissimus: qui primus ante alios, legiones, vt in Vespasianum Imperatorem iurarent, adegit Kalend. Iulij. Hæc verò omnia ei ex animi sententia successerunt. Quin etiam & duæ aliæ legiones, quæ in Mysia erant atque Pannonia, iusiurandum ei præstiterunt. Insuper & qui in Africa erant milites (vt Tacitus[f] tradit) eidem adhæserunt. Pòst verò, cùm Alexandria rediisset in Palæstinam, diuersarum prouinciarum ac ciuitatum adfuere legationes, salutantes eum Imperatorem, coronasque simul aureas offerentes.

[b] Ios. de bello Iud. lib.5. c. 10.11.12.
[c] Tacit. lib.2. hist.
[d] Suet. in Vespas. cap.6.
[e] Suet. ibid.
[f] Tacit. lib.1. histor.

VESPASIANVS ACCLAMATVS IMPERATOR.

IV. Præmisso interim pedestri itinere Muciano cum copiis, ipse Vespasianus Alexandriam abiit, inde nauigaturus in Vrbem. Horum omnium prior, qui cum legionibus Mysiæ atque Pannoniæ in Italiam aduersus Vitellianos pugnans, rem benè gessit, fuit Antonius. Cùm intereà Sabinus Vespasiani frater moræ impatiens, simulq; Domitianus filius eiusdem Vespasiani vnà cum compluribus aliis nobilibus, adiunctis sibi cohortibus vigilum, occupant Capitolium: quos cùm oppugnare studerent Vitelliani, ab his qui intus erant, incensum est templum Iouis Capitolini. tunc & Domitianus insperata sibi fuga consuluit; Sabinus verò retentus occiditur. Aduentante verò postera die Antonio cum exercitu, resistentibus Vitellianis, tertiò intra Vrbem inter eos commissum est prœlium: sed tandem illis cedentibus, Vitellius sæpiùs fugam captans, ac rediens, demum se occultans, à militibus perquisitus & inuentus sæuissimè trucidatur sui Imperij (vt tradit Iosephus[g]) octauo mense, die quinto, mensis Octobris die tertio, anno suæ ætatis quinquagesimoquarto (vt Dio) vel septimo, vt Suetonius & Tacitus tradiderunt.

[g] Ios. de bello Iud. lib.13.

BELLO CIVILI ROMAE OCCIDITVR VITELLIVS.

V. Sequenti autem die Mucianus cum ceteris copiis in Vrbem ingrediens, grassantes milites in ciuium domos repressit. Hæc omnia fusiùs Iosephus, qui tamen in his quæ sunt temporis, tum à Græcis tum à Latinis dissentit historicis: nam Dio[h] Vitellium regnasse dicit annum vnum, decem minùs diebus, quod & apud Tacitum[i] confirmatum reperitur. Verùm vt hos conciliemus: qui eius imperio tribuunt annum vnum, certum est non numerare ab obitu Othonis, sed ex eo tempore, quo à militibus Imperator est acclamatus. Sed à Iosepho idem dissentit Tacitus, dum ille tradit Vitellium occisum esse mensis Octobris die tertia, Tacitus[k] verò mense Decembri. His rebus gestis, ac vix tandem post

cedes

[h] Dio in Vitellio.
[i] Tacit. lib. de Oratore.
[k] Tacit. hist. lib.3.

A cædes & prædas compressis ac ad officium redactis militibus, ex S.C.[a] T. Flauio Vespasiano miro consensu omnium est decretum Imperium, qui id tenuit annos decem, minùs sex diebus, numerando ob eo tempore, quo primùm Alexandriæ à militibus (vt tradit Suetonius in Vespasiano[b]) Imperator est salutatus ea qua diximus die. Verum enimverò quòd diuersi diuersum ponāt numerum annorum Imperij Vespasiani, inde euenisse videtur, quòd alij numerant à tempore necis Vitellij, alij ex quo per Senatusconsultum est illi decretum Imperium, alij rursum à tempore quo ab exercitu salutatus est Imperator hoc anno, mense Iulio, vt facit Suetonius, qui ait: Tiberius Alexander Præfectus Ægypti primus in verba Vespasiani legiones adegit Kal. Iulij: qui principatus dies in posterum obseruatus est. Iudaicus deinde exercitus V. Idus Iulij apud ipsum iurauit.] hæc Suetonius[c]. Intereà verò Vespasianus expectato opportuno tempore nauigandi, Alexan- B dria soluens, Romam se contulit. EX S C. VESPASIANVS IMPERAT. [a] Tacit. hist. lib 4. [b] Suet. in Vespas. c. 6. [c] Suet. in Vespas. c. 6.

Quænam admiratione digna Vespasiano contigerint, dum Alexandriæ esset, his verbis Tacitus[d] enarrat: Per eos menses, quibus Vespasianus Alexandriæ statos æstiuis flatibus dies, & certa maris opperiebatur, multa miracula euenere, quîs cælestis fauor, & quænam in Vespasianum inclinatio numinum ostenderetur. Ex plebe Alexandrina quidam oculorum tabe notus ad genua eius aduoluitur, remedium cæcitatis exposcens gemitu, monitu Serapis dei, quem dedita superstitionibus gens ante alios colit: precabaturque Principem, vt genas & oculorum orbes dignaretur respergere oris excremento. Alius manu æger, eodem deo auctore, vt pede & vestigio Cæsaris calcaretur orabat. Vespasianus primò irridere, aspernari: atque illis instantibus, modo famam vanitatis metuere, modò obsecratione ipsorum & vocibus adulantium in spem induci: postremò C existimari à medicis iubet, an talis cæcitas & debilitas ope humana superabiles forent. Medici varia differere: huic non exesam vim luminis, & redituram, si pellerentur obstantia: illi elapsos in prauum artus, si salubris vis adhibeatur, posse integrari. id fortasse cordi deis, & diuino ministerio Principem electum. denique patrati remedij gloriam penes Cæsarem, irriti ludibrium penes miseros fore. Igitur Vespasianus cuncta fortunæ suæ patere ratus, nec quidquam vltrà incredibile, læto ipse vultu, erecta quæ adstabat multitudine, iuste exequitur. Statim conuersa ad vsum manus, ac cæco reluxit dies. Vtrumque qui interfuere nunc quoque memorant, postquam nullum mendacio pretium.] hucusque Tacitus: hæc eadem narrat Suetonius[e], atque etiam alij. VI. [d] Tacit. lib 4. hist. MIRACVLA TRIBVTA VESPASIANO QVALIA. [d] Suet. in Vespas. c. 7.

Verùm hæc altiori digna sunt indagine. In primis enim præsentia Tyanæi magorum omnium celeberrimi, & Vespasiano amicitia coniunctissimi, nonnihil moueor, D vt existimem ea omnia fuisse eiusdem Apollonij Tyanæi arte excogitata. His enim diebus aderat Alexandriæ, ac pluribus aliis imposturis, quas recenset Philostratus[e], in sui admirationem conuerterat Alexandrinos, aliarumque prouinciarum, qui illic versari soliti erant, homines. Sed & in his quæ sunt visa miracula, illud etiam considerandum: eas non fuisse eiusmodi ægritudines, quæ (quod refert Tacitus) à medicis curari minime valuissent. Si igitur medici ea præstare potuissent, multo certe faciliùs dæmones valuere, quorum illud fuit planè consilium, ad obscurandam Christi gloriam, vt quæ olim à Prophetis de Christi regno prædicta essent, tribuerentur Vespasiano. Quod enim de Messia venturo Sacris erat litteris consignatum, nempe quòd vniuerso dominaretur Orbi, vt de Vespasiano intelligeretur, plurimis persuasit. Nam (quod Tacitus ait[f]) pluribus persuasio inerat, antiquis sacerdotum litteris contineri, eo ipso tempore fore vt valesceret E Oriens, profectique Iudæa rerum potirentur: quæ ambages Vespasianum ac Titum prædixerant.] hæc Tacitus. Suetonius[g] verò eadem habet in hæc verba: Percrebuerat Oriente toto vetus & constans opinio, esse in fatis, vt eo tempore Iudæa profecti rerum potirentur.] Id ipsum & Iosephus[h], cùm dicit: Quod maximè eos ad bellum excitauerat, responsum erat ambiguum, itidem in sacris libris inuentum: quòd eo tempore quidam esset ex eorum finibus orbis terræ Imperium habiturus. Id quidem illi quasi proprium acceperunt; multique sapientes interpretatione decepti sunt. Hoc autem planè responso, Vespasiani designabatur Imperium, qui apud Iudæam creatus est Imperator.] hæc Iosephus: qui impietatis caligine offusus, ea esse de Messia intelligenda vel non nouit, vel dissimulans quod sciebat, temporibus inseruiens, sic est Vespasiano adulatus, vt olim alij Iudæi maiori Herodi, affirmantes illum esse quem Deus pollicitus fuerat per Prophetas; vnde Herodiani sunt dicti. VII. QVAE CHRISTI SVNT, VESPASIANO ADSCRIPTA. [e] Philostr. in Apollon. li. 5 [f] Tacit. hist. lib. 5. [g] Suet. in Vespas. c. 4. [h] Iosf. de bello Iud. li. 7. c. 12

Ac

VIII. At si prophetica vaticinia de Vespasiano locuta erant; cur ab eodem postmodum A tam exacta facta est peruestigatio de stirpe Iuda, & familia Dauid, & (vt tradit Eusebius[a]) quos inuenit occidit: nisi quòd in comperto esset, non aliunde quàm ex ea progenie Christum venturum esse? Sed qui errauerunt ab vtero, & locuti sunt falsa, & legitimum germanumque Messiam contempserunt; non hunc solùm, sed & factiosissimos homines principatui inhiantes, seque illum esse Orbis Principem iactantes, miserrime sunt passi. Sic igitur decepti Iudæorum complures, & inter eos idem Iosephus, in eam prorsus conspirarunt sententiam, vt ea non de Iesu, quem crucifixissent, sed de Vespasiano essent intelligenda. Id quippe iam antè Iudaica superstitio in monte Carmelo, idque Iosephus historicus (quod ipsemet testatur) eidem Vespasiano prædixerat; quod & Suetonius his verbis significat: Apud Iudæam Carmeli Dei oraculum consulentem, ita confirmauere sortes, vt quidquid cogitaret, volueretque animo, quantumlibet magnum, id esse prouenturum pollicerentur. Et vnus ex nobilibus captiuis Iosephus, cùm B coniiceretur in vincula, constantissimè asseuerauit fore vt ab eodem breui solueretur.] hæc Suetonius[b]. Et quoniam, qui huiusmodi esset, ab Isaia[c] prædictum erat, fore vt multa operaretur miracula: hac quoque ex parte prouisum fuit, vt idem quasi per laruam quamdam Rex ille maximus appareret, nempe Messias. At illud certe in Vespasiano impleri non valuit, quod de Christi regno prædictum erat, ipsum futurum æternum, nec finem aliquando accepturum; cùm nec ad decennium eius Imperium potuerit propagari.

Margin: a Eusebius lib. 3. c. 11. — VESPASIANVS A IVDAEIS PLVRIBVS CREDITVS MESSIAS. — b Suet. in Vespas. c. 5. — c Isaiæ 35.

IX. Sed quod pertinet ad miracula, quæ non tantùm hominibus, sed diis ipsis à diuersis historicis Gentilibus sunt adscripta: cuius sint fidei, sincerissimus testis est Polybius[d], inter eos clarissimus auctor: cuius sententiam rebus his, de quibus agimus, valdè accommodatam, hîc recitare operæpretium ducimus. sic enim ait: Fama autem est, & C creditur apud Vargelietas, quòd statua Dianæ Cindyadis, quamuis sub dio sit, neque nebulam neque pluuiam patiatur; sicut & statuæ Vestæ apud Iassæos. Et ista etiam historiographi nonnulli dixerunt. Ego verò, nescio quomodo, eiusmodi historiographorum sententiis toto hoc tractatu constanter repugno, & succenseo. Videntur autem mihi talia prorsus puerilem sensum recipere, qui citra considerationem non modò absurda, sed & impossibilia complectitur. Etenim si quis corpora quædam sic illuminari posse diceret, vt vmbram non constituant, id animi prorsus esset insensati: quod Theopompus fecit, dicens, eos qui Iouis templum, quod in Arcadia est, ingrediuntur, haud adumbrari. Huic autem conforme est quod iam dicitur. Itaque in omnibus quidem illis quæ plebis pietatem erga numen conseruant, condonandum est nonnullis historiographis, D qui de talibus monstrosa loquuntur: in eo verò quod modum hunc excedit, ignoscendum non est.] hæc Polybius; quæ quidem ad verbum hîc voluimus exscripsisse, quò appareat, quantæ sint fidei, quæ ab Ethnicis scriptoribus multis chartis de portentis & miraculis, scriptis sunt prodita.

Margin: d Polyb. hist. lib. 16. — MIRACVLA GENTILIVM QVALIA.

X. Dum hæc Alexandriæ aguntur, vbi Titus vnà cum patre Augusto vsque ad tempus commodioris eius nauigationis agebat: licet à Romanorum armis Iudæi aliquanto temporis spatio quieuissent; nihilominùs bellis ciuilibus mutuò digladiantes, longè deteriora, quàm ab externis hostibus, à suismet gentilibus patiuntur. Nam præter illa, quæ sunt à nobis summatim superiùs recensita, addit Iosephus[e], seditionem Ierosolymis inter duas partes, nempe populum ciuitatis atque Zelotas, auctam esse trifariam: E primæque factionis, eorum scilicet qui ex latronibus collecti erant, Simon Gioræ filius princeps erat: secundæ verò, nempe Zelotarum, dux erat Ioannes, de quo superiùs facta est mentio: tertiæ autem, quæ ab his est dirempta, factionis præses erat Eleazarus Simonis filius, qui interiorem templi partem occupans communiuit, exteriorem verò Ioannes tenebat. Ex quo etiam admirari possimus tantam amplitudinem & magnitudinem templi, in quo duo exercitus sibi ipsis contrarij habitarent absque violatione tertiæ eiusdem partis, quæ dicebatur Sancta sanctorum. Simon verò superiorem ciuitatis partem occupauerat. His igitur in hunc modum diuisis trifariàm, digladiantibusque inter se, templi atrium sanguine inundauit; &, quod vltimum illis exitium attulit, incendio frumentariæ cellæ, in quibus ad plures annos frumentum reconditum erat, consunt absumptæ. Sed hæc omnia Iosephus pluribus describit; quæ à nobis breuitate contracta sunt, quòd auctor ille in manibus omniū habeatur. Quapropter hoc satis sit dicere, adeò

Margin: TRIPLICI FACTIONE DIVISI IVDAEI GRASSANTVR IN SE INVICEM — e Iosep. de bello Iud. li. 6. c. 1.

A adeò miserrimum populum triplicibus his dilaceratum ac compressum fuisse hostium factionibus, vt pro Romanis, quo citiùs ciuitate potirentur, vota nuncuparent; rati nimirum, illos licet infensissimos hostes, & acceptas sub Cestio contumelias vlcisci paratos, tamen respectu præsentis, quem experiebantur, infelicissimi rerum status, habendos fore amicos carissimos, atque optatissimos seruatores. Reliqua de his anno sequenti.

XI. Hoc eodem anno, Olympiade ducentesima duodecima, anno primo (vt numerat Eusebius[a]) Euodio Episcopo Antiocheno ex hac vita sublato, subrogatur qui aliquando collega sedisset Ignatius. Hic (vt idem auctor tradit[b]) sedit annos quadraginta, nimirum vsque ad vndecimum Traiani annum. Ea controuersia, quòd alij successum Petro ab Euodio in sede Antiochena, alij verò dixerunt ab Ignatio, superiùs à nobis est fusiùs pertractata. Sed & testatur Origenes[c], post Euodium absque vlla dubitatione eumdem B Ignatium tertio loco rexisse Ecclesiam Antiochenam. Quod autem ad obitum spectat Euodij: cùm tam Latini[d] quàm Græci[e] æquè testentur, illum martyrio ex hac vita esse sublatum; non id accidit, quòd his temporibus à Vespasiano vel Tito aliqua fuerit in Christianos persecutio excitata, quos tradunt moribus fuisse placidos & humanos: nam & Titus sequenti anno Antiochiam pergens, Gentilium tumultum & iras in Iudæos concitatas repressit, ac Antiochenos continuit in officio. Quamobrem quod ad martyrium eius spectat, alia potiùs causa exquirenda esse videtur: quam quidem eam esse putamus, quæ à Iosepho[f] de rebus Antiochenis agente describitur. Ipse enim dum recenset quæ hoc anno, quo Vespasianus perrexit Antiochiam, Iudæi in ea ciuitate à Gentilibus passi sunt, rem gestam in hunc modum enarrat: Cùm Antiochensium populus concionaretur in theatro, Antiochus Iudæus, tum patri suo tum ceteris Iudæis infensus, progressus in medium, patrem suum & ceteros deferebat; insimulans eos, quòd vna nocte totam C ciuitatem incendere statuissent: & velut huius consilij participes quosdam hospites Iudæos tradidit. His autem auditis, populus iram cohibere non poterat: sed in eos quidem qui traditi fuerant, ignem iussit afferri; statimque omnes in theatro concremati sunt. In multitudinem verò Iudæorum properabant irruere; si eos celeriter vlti essent, patriam suam seruatum iri existimantes. Antiochus autem iracundiam magis accendere, mutatæ voluntatis argumentum, quòd Iudæorum mores odisset, exhibere se credens, si Paganorum ritu sacrificaret; idemque iussit ceteros compelli facere: renuendo enim, manifestos insidiatores fore. Huius autem rei periculo ab Antiochensibus facto, pauci quidem consenserunt: alij verò, qui noluerunt, perempti sunt.]

[a] Eusebius in Chronic. & hist. lib. 3. c. 16.
IGNATIVS EPISCOP. ANTIOCH.
[b] Euseb. vbi supr.
[c] Orig. hom. 6. in Lucam. Ignat. ep. 12.
[d] Martyrol. Rom. & alia die 6. Maij.
[e] Menolog. die 7. Septemb.
[f] Ioseph. de bell. Iud. lib. 7. c. 21.
IVDAEI QVID PASSI AB ANTIOCHENIS.

XII. Hæc & alia Iosephus de cladis in Iudæos illatæ instigatore Antiocho Iudæo cùm scri- D bat, facilè adduci possumus, vt complures ex Iudæis qui fidem Christi amplexi essent, eiusdem fuerint criminis insimulati, eodemque experimento tentati, ac ob eam causam martyrij coronam, tum maximè inter eos Euodius, acceperint. Quomodo enim Antiochus pepercisset Iudæis Christianis, qui se in parentem ceterosque gentiles suos tam ferum atque scelestum exhibuit? Vel quonam pacto, qui erant ex circumcisione Christiani, Petri & Pauli discipuli, beatissimæ Ecclesiæ illius alumni, non priùs millies subiissent mortem, quàm idolis Gentilium immolarent? Sicque iure meritoque existimare possumus, eadem ferè ex causa Iudæos Christianos Antiochiæ subiisse martyrium, qua similibus insimulati calumniis à Nerone Fideles Romæ sunt cæsi. At non hîc finis Antiochensium Iudæorum occisionis: siquidem haud multo pòst, cùm scelestissimorum quorumdam opera iniecto igne, quamplurima nobilissima loca publica incendio confla- E grassent, in Iudæos ex priori calumnia culpa conuersa, ne vnus quidem ex eis superfuisset, nisi Præses magna vi illorum impetum repressisset. Sed de causa Euodij martyrij, quam opinamur, hæc satis.

CHRISTIANI NECATI CVM IVDAEIS.

XIII. Eiusdem Euodij Ignatius[g] scribens ad Antiochenos meminit hoc elogio: Mementote Euodij beatissimi pastoris vestri, qui primus post Apostolos gubernacula Ecclesiæ vestræ sortitus est: ne simus pudori patri.] Citatur à Nicephoro[h] Euodij nomine scripta epistola, cuius erat titulus, Lumen: quam tamen ab antiquioribus nec citatam, neque aliter cognitam esse reperimus. Idem auctor de eius successore Ignatio olim puero hæc scripsit: Ignatium tenellum adhuc tamquam simplicem & sincerum manibus suis Christus sublatum exhibuit; atque simplicitatem & integritatem discipulis ostendere, aut commendare volens, Nisi efficiamini sicut paruuli, inquit, non intrabitis in regnum cælorum.] hæc Nicephorus: sed vnde acceperit, non inuenimus.

[g] Ignat. ep. 12.
EVODII NOMINE SCRIPTA.
[h] Niceph. hist. lib. 2. c. 3.

I. TRansfacto anno tot cladibus ac malis memorabili, dissolutisque tot tantisque ciuilibus bellis Romanorum Imperium affligentibus, feliciori velut aura flante respirat Orbis, Iudæis tantummodò in deteriora labentibus. Præsenti igitur anno, qui est Domini septuagesimus secundus, Vespasiano Augusto [a] & Tito Coss. idem Imperator, Alexandria Romam nauigaturus, Titum filium in Iudæam reuerti iubet [b], vt quod reliquum esset belli Iudaici, absolueret. Hic Cæsaream primùm veniens, omnem, qui ad expugnandam ciuitatem opus esset, comparat apparatum. Instabat dies Paschatis, cuius occasione ingens numerus peregrinorum ex more Ierosolymam ad diem festum conuenit, putantes fortasse Vespasianum & Titum, quòd ad bella ciuilia arma diuertissent, de Ierosolymis in præsentiarum minùs fore solicitos, sed ad stabiliendum Imperium omne studium ac operam nauaturos, ac proinde hoc saltem anno ab Ierosolymorum obsidione temperaturos. At hæc eos fefellit opinio: nam collectis vndique legionibus, quas Iosephus [c] recenset, auctoque exercitu pluribus copiis, Titus decimaquarta die mensis Aprilis (quod idem auctor testatur [d]) prope Ierosolymam castra posuit in monte Olíueti, qui ἐλαιὸν Græcè [e] dictus est: vnde Dominus (quod dictum est superiùs) olim respiciens ciuitatem, fleuit super eam [f], vt qui præ oculis haberet dirissimam omnium cladem, quam his perditissimis temporibus à Romanis suscepturi essent Iudæi omnium hominum infelicissimi. A B

De obsidione Ierosolym.

[a] *Tacit. hist. lib. 4.* [b] *Ioseph. de bell. Iud. lib. 5. c. 14.* [c] *Ioseph. de bell. Iud. l. b. 6. c. 1.* [d] *Ioseph. de bell. Iud. lib. 6. c. 4. & 16.* [e] *Ioseph. de bell. Iud. lib. 6. c. 2.* [f] *Lucæ 19.*

II. Sed antequam res gestas recensere aggrediamur, hîc de diei Paschatis huius anni tempore difficultas, quæ ex Iosephi textu oboritur, primùm omnium elucidanda proponitur. Quidnam est quòd Iosephus [g] anno obsidionis & excidij Ierosolymæ incidisse dicat diem Azymorum in decimamquartam mensis Aprilis: quod cum nullo poterit conuenire nec astronomico, nec cyclico, neque Iudaico computo, neque Christiano: cùm hoc anno Domini septuagesimosecundo, quo & secundus annus Vespasiani incipit (secundo namque eius Imperij anno & Iosephus & Tacitus cladem Ierosolymitanam accidisse affirmant) dies decimaquinta mensis Nisan secundùm omnem motus lunaris computum vigesimasecunda die Aprilis, vel certè modo ciuili tardiùs contigisse probetur. Quapropter cùm apertissimè demonstrari possit cladem Ierosolymitanam in hunc annum incidisse, facilè inducimur in sententiam Roberti Ardenij viri eruditi Societatis IESV, vt existimemus hunc locum Iosephi esse corruptum, contigisseque librariorum incuria, vt numerus XIV. pro XXII. vitiosè scriberetur. quod quidem (vt ille optimè adnotauit) in Græco facilè potuit euenire, si pro κ cum β simul iunctis & continuatis, quæ litteræ numerum XXII. significant, ι & δ exarentur. scriptoris namque velocitate facilè hæ litteræ ita separantur partim, partim inter se confunduntur, vt prima pars litteræ κ, videatur ι, & pars secunda cum β coniuncta appareat δ. hoc enim modo solent continuari κβ, atque hoc pacto ritè scribitur hic numerus: at facilè diuiditur & confunditur sic, ιδ. cernis quàm facilis calami sit flexus, quamque facilis scriptoris sit lapsus, præsertim scribentis velociter. Sed iam cœptam prosequamur historiam. C D

[g] *Ioseph. de bell. Iud. lib. 6. c. 4.*

III. Cùm igitur (vt dictum est) Ierosolyma conferta esset indigenis & peregrinis; qui intus erant, cùm in Romanos progrediendum esset, omni semoto inter se odio, paribus animis, magnaque audacia id præstitere, adeò vt sæpè Titum cum suis in discrimen adduxerint. Ceterùm dum intus essent, ciuile rursus inter eos bellum incalescebat: nam ipsa die Azymorum à Ioanne [h] immissis clanculùm suis militibus armatis in templum, quotquot ibi reperti sunt Zelotæ, omnes ad vnum ab illis sunt interfecti; sicque ex tribus factionibus duæ tantummodò remanserunt, Ioannis altera, altera verò Simonis. In templo itaque Dei ita cædi meruerunt, qui veluti templi honorem æmulantes, tot cædes ibidem perpetrassent. E

Zelotae omnes occisi.

[h] *Ioseph. de bell. Iud. lib. 6. c. 4.* [i] *Ioseph. de bell. Iud. lib. 6. c. 7.*

IV. Inter hæc cùm pugnando Titus Iudæum hominem captum audiuit, in crucem agi pro muro iussit [i], vt eo spectaculo ceteri territi cederent. Post hæc autem admoueri ad murum machinas iubet: sicque quinto Nonas Maij primum murum expugnat [k]. Deinde quinto die pòst Romani sunt secundo potiti [l], atque aggressi tertium. Cumque ex Iudæis complures quotidie caperentur, nimirum saltem quingenti per singulos dies, interdum

Iudaei a Tito iussi crucifigi.

[k] *Eod. lib. c. 8.* [l] *Eod. lib. c. 9.*

A interdum plures: eos omnes ante oculos ciuium Titus crucibus suffigi iussit; adeoque multiplicatus est eorum numerus, vt (quod Iosephus [a] ait) iam spatium crucibus deesset, & corporibus cruces. Erant hi, qui ex ciuitate, fame vrgente, foras egredi coacti sunt. Crucifixi ex illis ipsi sunt, vel absque dubio illorum filij, qui clamauerant in Christum: Crucifige, crucifige] quique dixerant: Sanguis eius super nos, & super filios nostros.] [a] Ioseph. de bello Iud. l.6. c.12.

Cumque fames magis magisque in dies inualesceret, eoque necessitatis ciues compelleret, vt foras potius optarent egredi, seque dedere Romanis crucis supplicium subituros, quàm intus fame perire: Titus hæc sciens, quò magis eadem via eos perurgeret, omnem exitum, ne quis vel ad herbas pascendas egredi posset, occlusit, aggeribus quinque contra vrbem extructis; quod opus cœptum duodecima mensis Maij, vigesimanona B eiusdē mensis perfectum est. Sed iisdem à Iudæis dissipatis, Titus nouum opus aggressus est, nempe murum construere circum ciuitatem, quo omnis penitus interceptus esset exitus. Quanta autem celeritate consummatum sit opus, planè superat humanum captum: quod Iosephus admirans, in hæc verba descripsit: Murus quidem vno minùs quadraginta stadiorum erat. Ad hoc autem foris castella tredecim ædificata sunt: eorum gyrus denis stadiis numerabatur. Totum autem opus triduo constructum est, vt tamen dignum mensibus videretur, celeritas verò fide careret.] Sic igitur videas iam diuinitus impletum esse, quod illis verbis Dominus prædixerat, dum Ierosolymorum defleret interitum [b]: Venient dies in te: & circumdabunt te inimici tui vallo, & circumdabunt te, *nempe muro*, & coangustabunt te vndique, & ad terram prosternent te, & filios tuos qui in te sunt.] hinc & alia mala, eo quo prædicta sunt ordine, impleta fuerunt, C de quibus inferiùs est agendum. V. TITVS CINGIT MVRO CIVITATEM. [b] Lucæ 19.

VI. Sic ergo muro septi Iudæi, adeò fame vexati sunt, vt innumera hominum multitudo sit morte consumpta; quorum corpora ab illis proiiciebantur extra mœnia [c]: quæ circuiens Titus, vbi plena cadaueribus omnia vidit, altamque saniem tabefactis corporibus defluentem, ingemuit, & extensis manibus Deum testabatur, factum illud suum non esse. His accessit noua calamitas. Eorum namque, qui vrbe egressi ad Romanos confugerent, cùm alij auido stomacho cibo gustato protinus interirent, alij verò accuratiùs, moniti aliorum exemplo, cibum lente capientes euaderent: hos Syri atque Arabes milites noctu venati, putantes intus habere in visceribus auri depositum, occidebant, fœdeque eorum viscera scrutabantur; an aurum deglutitum reperirent: increbuerat enim rumor, eos vrbe egressos, quod haberent aurū, ne ab hostibus auferretur, voratum D in visceribus collocasse. Quorum viscera sic sunt patefacta vna tantùm nocte, duo millia hominum fuerunt reperta, vt idem auctor affirmat. sed eiusmodi immane facinus Titus mox cohibuit, comminatus supplicium his qui ea deinceps tentarent. Hæc Iosephus ipse, qui tunc aderat, conscribens, exclamans ait: Deus enim damnauerat populum, & omnem viam salutis ad interitum verterat.] ac paulo pòst [d]: Puto, si Romani contra noxios venire tardassent, aut hiatu terræ deuorandam fuisse ciuitatem, aut diluuio perituram, aut fulminum ac Sodomæ incendia passuram.] IVDAEI VENTRE EXECTI. [c] Ioseph. de bello Iud. l.6. cap.14. & 15 [d] Ioseph. de bello Iud. l.7. c.7.

VII. Quis autem fuerit numerus eorum qui intus fame consumpti periere à decimaquarta mensis Aprilis, qua cœpit obsidio, vsque ad Kalendas Iulij; custos vnius portæ Mannæus Lazari filius transgressus ad Titum, testatus est, per eam portam sibi creditam elata fuisse cadauerum centum quindecim millia & octoginta, absque illis quæ E propinqui sepelissent. Post hæc nobiliores profugi, mortuorum egenorum sexcenta millia portis eiecta nuntiabant, aliorum verò numerum minimè potuisse comprehendi: nam cùm pauperibus efferendis non sufficerent, congesta dicebant in maximis ædibus cadauera esse inclusa. FAME NECATORVM NVMERVS.

VIII. Porrò cùm populum tanta inuasisset fames, vt nec essent herbę, quibus vesci possent; ex stabulo fimum quærebant in cibum, collectoque stercore vescebantur. Sed ea magis in dies inualescente, eos nec ab humanis carnibus temperasse, Iosephus testatur [e]. Iam enim calceamentis, cingulisque, ac insuper coriis quibus scuta tegebantur, detractis, insumptis, veterisque fœni laceramentis magno pretio venditis; quæ his careret, eò immanitatis redacta est, fame improba compellente, nobilis ac prædiues mulier, Maria nomine, filia Eleazari, à seditiosis iam exuta vitæ substantiis, vt quo sibi consuleret, fame rabida impulsa, lactentem filium occiderit, quem comestura mox coxit: cuius nidoris odore illecti [e] Ioseph. de bello Iud. lib.7. cap.6. MATER NECAT FILIVM AD CIBVM.

illecti milites, qui sibi victum, quacumque possent, raptu quærebant, cùm eius peruasissent domum, partem assati filij, quæ superat, intuiti, detestati facinus, abiere. Moxque repleta est eius sceleris fama tota ciuitas, & vnusquisque (inquit auctor[a]) ante oculos sibi cladem illam proponens, tamquam hoc ipse admisisset, horrescebat. A

[a] Ioseph. de bello Iud. l. 7. c. 8.

IX. IMPLETA DOMINI VATICINIA.

Hæc ipsa haud dubium longiùs spectans tempora Dominus Iesus cùm perduceretur ad crucem, & mulieres ipsum lamentantes præ commiseratione vidisset[b], ait: Filiæ Ierusalem, nolite flere super me, sed super vos ipsas flete, & super filios vestros: quoniam ecce venient dies, in quibus dicent: Beatæ steriles, & ventres qui non genuerunt, & vbera quæ non lactauerunt. Tunc incipient dicere montibus: Cadite super nos: & collibus: Operite nos.] Dixisse credimus hæc illas, his præsertim temporibus, cùm tam horrendum Mariæ facinus accepissent; insuper & eadem quæ addit Dominus verba repetisse, videlicet: Si hæc fiunt in viridi, quid fiet in arido? nimirum, Si mulier nobilis ac prædiues eò est necessitatis impulsa, vt ex carnibus filij victum sibi comparare sit coacta, quid erit de ceteris nec diuitiis nec nobilitate pollentibus? Quin & quòd nullum malorum esset effugium, intus fame magis magisque in dies sæuiente, & circumseptis hostili pariete foras egrediendi omni facultate prærepta, desperatione extrema compulsas easdem illas verisimile est tunc dixisse hæc à Domino prædicta verba: Montes cadite super nos, & colles operite nos: easdemque lamentantes sæpiùs lugubres nænias iterasse. B

[b] Lucæ 23.

X.

Cùm hæc miserrima, qui intus erant Iudæi, cogerentur perpeti mala, iisdemque longè deteriora imminerent: licet à Tito per se[c], perque suos ipsorum gentiles, qui ad castra Romanorum confugerant, ad deditionem honestam sæpiùs inuitarétur; quin etiam rogarentur, vt si non sui, templi saltem rationem haberent, ne irruentes illud milites inflammarent: tantum abfuit, vt ipsorum saluti Romanos vel Iudæos consulentes audirent, vt his omnibus spretis, obstinato animo se omnia libentiùs experturos mala iactarent, quàm se dederent Romanis. Titus igitur contestatus Deum & homines, se ad vrbis & templi excidium inuitum compelli, validiùs turrim nomine Antoniam, quæ erat iuxta templum, oppugnat[d]: quam tandem expugnat[e] vigesimaquarta die mensis Iulij, cùm milites iunctam turri ab Aquilone partem porticus templi incendio concremarunt: Occidentalem verò porticum ipsi Iudæi, qui intus obsessi erant, quò Romanos, qui occupauerant illam, perderent, incenderunt vigesimaseptima die[f] eiusdem mensis Iulij. Octaua autem die mensis Augusti, Titus ad templum expugnandum machinis comportatis, igni ferroque oppugnationem aggreditur; commiseratus tamen nobilissimi omnium templi incendium, quod interiora porticus depascebat, restingui iussit. Inde ad consulendum vocatis proceribus, quid de templo esset agendum, singulorum sententias rogat: cumque complures in eam sententiam irent, templum esse incendio consumendum; ipse sui prærogatiua suffragij, illi parcendum esse decreuit: sicque iussi sunt milites quiescere, & à templi excidio temperare. C D

[c] Ioseph. de bello Iud. lib. 7. cap. 2.
[d] Idem eodem lib. 7. c. 5.
[e] Idem eodem lib. 7. c. 6.
TEMPLVM INVADITVR.
[f] Ioseph. de bello Iud. l. 7. c. 9.

XI. INCENDITVR TEMPLVM.

Sed licet hæc Titus decreuisset, eiusque dicto refragari nullus auderet; vi tamen Numinis compellente (quod Christus olim prædixerat) factum est, vt cùm Iudæi, qui intus detinebantur obsessi, in Romanos, qui foris erant, irruerent: cùm eorum furori Romani resisterent, ac tandem illos intrò regredi facta compressione compellerent: militum quidam (inquit Iosephus[g]) non expectato cuiusquam edicto, neque tantum facinus veritus, sed diuino quodam motus impetu, à contubernali suo sustollitur, & ex ardente materia raptum ignem in fenestram inserit auream, vnde ad membra circum templum ædificata de Septemtrionali regione aditus erat. Flamma verò excitata, Iudæorum quidem calamitate dignus clamor exoritur; & ad subueniendum properabant; neque iam vitæ parcendum rati, neque viribus temperandum.] hæc Iosephus. Absens, dum hæc agerentur, Titus erat: qui his acceptis, ad locum properat, vtque restingueretur incendium iubet, clamat, vrget, instatque, nec ob clamantium strepitum valuit exaudiri: sicque magis magisque flamma inualescente, nulla ampliùs valuit humana ope restingui. Facta est huiusmodi templi conflagratio (vt idem testatur Iosephus[h]) decima die mensis Augusti, qua etiam aliàs à Rege Babylonis fuerat concrematum: à prima structione templi, quam Salomon Rex inchoauerat, annis mille centum triginta, mensibus septem, & diebus quindecim; à posteriori verò per Cyrum facta, annis sexcentis trigintanouem, & quadragintaquinque diebus, secundùm supputatio- E

[g] Ioseph. de bello Iud. lib. 7. c. 10.
[h] Idem eodem li. 7. c. 9. 10.

A putationem à Iosepho collectam. Sed cùm dicat, eam accidisse anno secundo Imperatoris Vespasiani: planè significat, se non numerare ab hoc anno, quo, extincto iam Vitellio, cœpit Imperium administrare, sed præterito; cùm (vt dictum est) idem Vespasianus ab exercitu salutatus est Imperator.

XII. VESPASIANVS CAPITOLIVM RESTITVIT

At verò quid intereà Romæ? O rerum humanarum vices contrariæ: Dum in Iudea templum olim sanctissimum exuritur, prorsusque disiicitur, ac solo penitus adæquatur: Romæ Capitolium bello ciuili nuper concrematum, à Vespasiano sumptuosissime restituitur: cuius areæ dedicatio facta est magna pompa vndecimo Kalend. Iulij. Scribit rem gestam Tacitus[a]: addit autem Suetonius[b], Imperatorem suo collo extulisse ruderem ex veteri ædificio refossum. Sicque reuulsis fundamentis, exportatoque rudere, iniectoque in eis primùm auro atque argento, primarius lapis à Pontifice maximo Gentilitiis ri-
B tibus consecratus locatusque est[c]. Vnde magis etiam flagrans Dei ira in Iudæos ostenditur; dum in eorum odium atque inuidiam, non tantùm ipsorum tempum miserrimè deiici, sed delubrum Iouis eodem tempore in sublime magna gloria exædificari permittit, secundùm quod olim dixerat per Isaiam[d]: Heu consolabor super hostibus meis, & vindicabor de inimicis meis.]

a Tacit. hist. lib. 4.
b Sueton. in Vespas. c. 8.
c Tacit. hist. lib. 4.
d Isa. 1.

XIII. DE IVDAEIS IN TEMPLO CONCREMATIS.

Ad tam immensa Iudæorum mala & illud non leue his diebus accessit[e], quòd pseudopropheta iactaret, decipiens populum infelicem, salutem Deum polliceri omnibus qui in templum ascenderent: qui eidem præstantes fidem, eò se contulerunt, & ad sex hominum millia omnes æquè incendio sunt insumpti. Addit insuper Iosephus, à seditiosis illis tyrannis, qui his temporibus aderant Ierosolymis, superinductos fuisse pseudoprophetas multos, qui denuntiarent populo, vt expectarent auxilium Dei, ne fugerent,
C aut deditionem facerent; vt sic vana spe alitos intra mœnia continerent. Hæc quidem, mea sententia, præmonstrasse certo modo visus est Dominus[f], cùm de eiusmodi clade agens cum suis, quos, vt fugerent, admonuit; ne hisce falsis pseudoprophetarum promissis deciperentur, hæc est effatus: Tunc si quis vobis dixerit: Ecce hîc est Christus, aut illic; nolite credere: Ecce in deserto; nolite exire: Ecce in penetralibus; nolite credere. Surgent enim pseudochristi, & pseudoprophetæ, & dabunt signa magna & prodigia, ita vt in errorem inducantur, si fieri potest, etiam electi.] At licet de prodigiis nihil Iosephus dicat, rebus bellicis totus intentus; tamen par est credere, eos, vt tam ingentem populum vana spe in officio continerent, aliquid esse malis artibus operatos. Ea enim à Domino prædicta, ad Ierosolymam pertinuisse[g], Augustinus ad Hesychium scribens, pluribus declarauit.

e Ioseph. de bello Iud. l. 7. c. 11.
f Mat. 24. Mar. 13. Lucæ 17.
g Aug. ep. 80.

XIV. QVO PRAETEXTV FACTIOSI SIBI REGNVM ADSCISCERE STVDENT.

D Verùm & (quod ex Iosepho[h] superiùs recitauimus) cùm esset in oraculis, appropinquasse iam tempus, quo ex Iudæa proditurus homo summa rerum potiturus esset, & dominaturus toti orbi terrarum; quisque illorum seditiosorum principum, vt se esse illum ipsum persuaderet, adsciuerat sibi pseudoprophetas, qui eadem in populum diuulganda curarent; quò sibi hac etiam arte populi gratiam conciliantes, eo modo velut diuinitus sibi concessum auspicarentur imperium. Hæc ipsa erant, quæ Dominus, excidium illius vrbis prædicens, inter alia signa posuit, cùm apud Lucam[i] ait: Videte ne seducamini. Multi enim venient in nomine meo, dicentes: Quia ego sum; & tempus appropinquauit. Nolite ire post eos.] vel quod est apud Matthæum: Si ergo dixerint vobis: Ecce in deserto est: nolite exire.] per hæc enim Simonem sæpiùs dictum significasse visus est: qui in deserto collectis latronibus, aliisque perditissimis superadditis, ad
E quadraginta millia virorum sibi exercitum comparauerat. Quod verò mox addit, dicturos esse, Ecce in penetralibus] non alium præsignasse putamus, quàm Ioannem, quem, eodem Iosepho auctore, vidimus, nedum porticum templi cum Zelotis sibi vendicasse, sed ipsum secundum templum, quod Sanctum dicebatur, occupasse. Sicut igitur intra vrbem diuersarum erant factionum tyranni, qui singuli vniuersi Orbis decantatum oraculis æmularentur imperium; ita etiam diuersi erant pseudoprophetæ, quorum alij aliis studentes, prophetantes in populo dicerent: Ecce hic est Christus: Ecce illic: Ecce in deserto: Ecce in penetralibus, templi videlicet. Qui verò illis auscultassent, qui sic dicerent: Ecce in penetralibus: eò abeuntes, omnes æquè cum factiosis (vt diximus) consumpti sunt. Sed iam cetera prosequamur, quæ post templum excisum secuta sunt: quæ quidem Iosephus[k], qui aderat, sic describit:

h Ioseph. li. 7. c. 12.
i Luc. 18.
k Ioseph. de bello Iud. lib. 7. c. 13.

XV.

Romani quidem, postquam seditiosi ad ciuitatem confugêre, templo itemque omnibus

TITVS SACRIFICAT IN TEMPLO. nibus circum locis ardentibus, signa in templo posuere contra portam Orientalem: A ibique celebrato sacrificio, maximis cum laboribus declarabant Titum Imperatorem. Vsque adeò verò præda satiati sunt milites, vt in Syria, dimidio quàm pridem fuerat, pretio pondus auri veniret] hæc ille. Assentirer libenter his qui putarunt abominationem desolationis, quam in templo visendam esse Dominus prædixerat, hanc aram ad sacrificium à Romanis recenter erectam, vbi Titus more Gentium immolauit, esse intelligendam; vel signa militaria ibidem affixa, eodem esse nomine nuncupata: nisi Dominus ea prædicens, & ad fugam parandam eadem signa ponens, suos, cùm hæc vidissent, ad montes fugiendum esse, admonuisset: nam his diebus, neque his qui in Iudæa erant, quòd excisi prorsus essent, nec his qui Ierosolymis agerent, quòd iam hostium essent, locus aliquis videretur fugæ esse relictus. Ne igitur eam Domini admonitionem fuisse prorsus inanem dicere cogamur; aliam à Domino abominationem esse prædictam, necesse est affirmare; eam nimirum, quam superiùs, cùm de his fusiùs actum est, B longiori habita disputatione, posuimus.

XVI. SACERDOTES OCCISI. Post hæc autem sacerdotes omnes, qui intus latebant in templi recessibus, cùm vix tandem se dederent Tito, eiusdem iussu omnes sunt ad supplicium ducti. Incenso iam templo, inflammandæ etiam ciuitatis à Tito militibus licentia data est: cùm filij Izatæ Regis, Helenæ Adiabenorum Reginæ filij, eiusque fratres cum multis aliis, supplices ad Titum venientes, ab eo suscepti atque seruati, Romamque sunt ducti. Porrò tam Helenam quàm filium Christianos fuisse, superiùs diximus Orosium non leuiter opinatum esse. His respondent quæ S. Augustinus[a] ad Hesychium scribens tradit his verbis: Non enim debemus ambigere, quando euersa est Ierusalem, fuisse in illo populo electos Dei, qui ex circumcisione crediderant, siue fuerant credituri, electi ante constitutionem C mundi, propter quos breuiarentur dies illi; vt tolerabilia mala fierent.] hæc Augustinus, illum Euangelistæ explicans locum: Nisi breuiati fuissent dies illi, non fieret salua omnis caro: sed propter electos breuiabuntur dies illi.]

[a] Aug. ep. 80.

XVII. QVOMODO ET CVR BREVIATI DIES ILLI. At quomodo fuerint breuiati, complures sententias ibidem recitat Augustinus: sed nobis illa maximè probatur, qua dicitur, Dei consilio munitiones inexpugnabiles à Tito esse citiùs expugnatas. Nam si tardiùs Romani Ierosolymis potiti essent, sic illi obsessi atque arctati miseri absque dubio fame penitus consumpti fuissent: sed ea breuitate, seu dicamus potiùs paucitate dierum id factum est, vt ex plebe immensus planè numerus, ex populo autem (vt idem Iosephus[b] tradit) seruata sint plusquam quadraginta millia: ex quorum numero aliquot saltem paucos repertos fuisse Christianos; vel si hactenus non fuissent, demum admonitos his tam manifestis signis ac malis perpessis (licet serò) tandem Christi fidem suscepisse, nemo prudens (vt credimus) negarit. D Horum ergo causa dies esse abbreuiatos à Domino, omnes facilè dicturos esse putamus, maximè qui considerant, ab obsidione vsque ad expugnationem ciuitatis nec quatuor integros menses esse interlapsos: quippe quę decimaquarta Aprilis à Tito est obsessa, & octaua mensis Augusti in eam primò sunt ingressi Romani, atque decima tandem incensum est templum. Sed reliqua prosequamur.

[b] Ioseph. de bello Iud. l. 7. c. 15.

XVIII. SION ARX CAPTA A TITO. Exusto penitus templo, capta & incensa etiam ciuitate, superior illa pars vrbis integra habebatur[c], quæ superiori eminens loco, Sion dicta, ceteris ciuitatis partibus munitior erat. In eam seditiosi ingressi, in primis octo millia Iudæorum & quadringentos ibi inuentos occiderunt, ipsamque regiam prædati sunt: rursus etiam ceteri Iudæorum, qui ab eis inuenti sunt in cuniculis latitare, crudeliter necati sunt. Titus igitur, vt hos E expugnaret, vigesima die mensis Augusti, Sion oppugnaturus, machinas bellicas parat; illisque absolutis, septima die Septembris aggreditur, & diuino instinctu potiùs quàm humanis viribus (quod ipse Titus testatus est) ea potitus est: sicque octaua die mensis eiusdem vrbem integram cum munitionibus cepit, ipso die sabbati (vt auctor est Dio in Nerone) proditaque tunc sunt à sacerdotibus templi sacra vasa, & Pontificis ornamenta. Qui ex Iudæis se Romanis suppliciter dedidissent, in ambitu templi asseruari iussi; & antequam de eis quid esset agendum decerneretur, duodecim millia fame consumpta sunt.

[c] Ioseph. de bello Iud. lib. 7. c. 14. 15. 16.

XIX. Demum Iosephus[d] colligens interemptorum & captiuorum numerum (vt qui præsens facilè inuenisse potuit) hæc ait: Captiuorum quidem omnium, qui toto bello comprehensi sunt, nonaginta & septem millium comprehensus est numerus, mortuorum verò

[d] Ioseph. de bello Iud. l. 7. cap. 17.

A verò per omne tempus obsidionis vndecies centum millia. Horum plerique gentiles fuere, sed non indigenæ: ab omnibus enim regionibus ad Azymorum diem festum congregati, bello subito circumfusi sunt: vbi primò quidem illis pestifera lues ex loci angustia nasceretur, deinde citiùs fames.] hæc & alia ille; qui ex hostiis eo Paschatis tempore cædi solitis, & numero per contubernia epulantium, eorũ qui tunc Ierosolymis essent, deducit numerum, atque subdit, saltem numerum eorum qui puri essent, quibus liceret solùm vesci azymis, fuisse ad vicies centena ac septingenta millia: porrò ingentem oportuit fuisse illorum numerum, qui necessitate naturæ, vel alia ex causa puri minus essent. Tunc ergo, inquit, velut in carcerem tota gens fato conclusa est, & farta hominibus ciuitas obsidebatur.] Eorum qui erepti sunt [a], alij ad opera damnati, missi sunt in Ægyptum; alij qui formosiori essent corpore, triumpho seruati sunt: plurimos robustos viribus elegit Titus per prouincias pugnaturos in theatris cum bestiis. Qui verò infra decimum & septimum annum agerent, simul cum feminis venditi sunt, sed vilissimo pretio, eò quòd non reperirentur emptores, & qua alerentur deesset annona.

NVMERVS OCCISORVM ET CAPTIVORVM.

[a] Ioseph. de bello Iud. lib. 7. c. 16.

B

XX. Sic igitur capta ciuitas, non tantùm inflammata, sed solo tenus prostrata est: id namque prædixerat Dominus [b], dum flens miserabilem vrbis casum, inter alia hæc prælocutus addidit: Et in terram prosternent te.] ac item [c]: Non relinquetur in te lapis super lapidem, qui non destruatur.] Hæc de templo dicta sunt, cuius lapides & structuram adeò admirabantur Apostoli: cùm alioqui tam ingentes simul plumbo ferroque cõnexi iidem lapides essent (quod superiùs iam dictum est) vt impossibilis planè eius videretur demolitio. Verùm adeò collapsum, contritum, atque conuulsum fuit templum cum ceteris immensæ molis ædificiis, vt nec ipsius saltem vestigia, quòd illic aliquando fuissent, reliqua viderentur, sicut nec reliquæ ciuitatis, cuius tantùm pars muri ad castrorum munitionem relicta esset, tribusque solummodò permanentibus turribus, quæ essent quasi indices, vt qualis Ierosolyma tunc fuisset, nescientibus demonstraretur. quod Iosephus [d] his potissimùm verbis significat: Postquam verò quos occideret, quidve raperet, non habebat exercitus, quòd iratis animis omnia deerant (neque enim parcendo, si esset quod agerent, abstinuissent) iubet eos Cæsar totam funditus iam eruere ciuitatẽ, ac templum, relictis quidem turribus, quæ præter alias eminebant, Phaselo, & Hippico, & Mariamne, murique tanto, quantum ciuitatem ab Occidente cingebat: id quidem, vt esset castrum illic custodiæ causa relinquendis: turres autem, vt posteris indicarent, qualem ciuitatem, quámve munitissimam Romanorum virtus obtinuisset. Alium verò totum ambitum ciuitatis ita complanauere diruentes, vt qui ad eam accessissent, habitatam aliquando esse vix crederent.] hæc Iosephus.

[b] Lucæ 19.
[c] Luc. 21.

CIVITAS DIRVTA, PAVCIS MEMORIAE CAVSA RELICTIS.

C

[d] Ioseph. de bell. Iud. lib. 7 c. 18.

D

XXI. Ipse tamen in his considerandis, in eo se obtusum potiùs ac minùs veri amantem, quàm ingenio perspicacem atque disertum præbuit, dum causam disquirens, cur tanta mala Iudæos inuasissent, adscribens ea omnia seditiosorum illorum criminibus, hæc addit, dum de clade Ierosolymitana agit: [e] Nulla alia re tantis infelicitatibus digna, nisi quòd talem progeniem, qua subuersa est, edidit.] hæc ille; sed humiliter & abiectè nimis rem tantam perpendens atque considerans, quæ esset pœna peccati, eamdem existimauit causam esse supplicij; immemor & quod superiùs dixisset, existimatum ob necem illatam Iacobo Iusto tanta mala infelices apprehendisse Iudæos. Ceterùm si quis huius fæculi Iudæorum peccata consideret, menteque reuoluat maximum omnium existimatum esse peccatum impietatem, cùm scilicet relicto Dei cultu, populus idola Gentium coleret (hoc enim nullum immanius videbatur posse scelus existimari) cuius rei causa captiuitatem Babylonicam, & alia grauissima olim passi essent mala: rursumque attendat, à nullo magis quàm ab hoc Iudæos præsenti sæculo abhorruisse peccato: nam nonnisi de Tiberio filio Alexandri Alabarchæ testatur Iosephus defecisse à ritu patrio ad Romanorum superstitionem, & si qui fortè ex iisdem illi adhæserunt: adeò vt dici non possit crimen fuisse publicum omnibusque commune, vt aliàs factum à Iudæis reperitur: nec par sit credere, ob leuiora delicta maximam omnium esse à Deo cladem inflictam: inducat ipse Iosephus in animum necesse est, ab eis admissam fuisse impietatem, ac crimen maximum omnium, & quod superet idololatriam. At quodnam illud esset, à nobis est perspicue declarandum. Id certè non potuit peccatum esse in Iacobum scelestissimè perpetratum: nam & aliàs sæpiùs, testimonio Domini, certum est à Iudæis occisos esse sanctissimos viros atque prophetas; nec tamen vmquam talem, ob eam cau-

[e] Idem eodem lib. 7. c. 17.

EX QVONAM DELICTO TALIA PATI MERVERE IVDAEI.

E

causam, tantamque eos expertos esse vindictam. Ex vindictæ igitur pondere cùm iure quisque dixerit immanitatem pensandam esse delicti; non aliud quidem quod illis adscribat, inueniet, nisi horrendum illud & maximè omnium execrandum facinus, quod in Christum Dei Filium à Patre missum, tot oraculis Prophetarum prænuntiatum, ac etiam tot tantisque miraculis illustratum, ac testimoniis declaratum, ante annos triginta octo iniquissimè atque immanissimè admiserant. Quod si defuisset, cetera ab eis admissa delicta eius generis fuisse videbantur, quæ etsi captiuitate fuissent expianda (vt aliàs factum erat) temporanea, non tamen perpetua & omnium immanissima desolatione plectenda. A

XXII. IVDAEOR. SCRVPVLOSA LEGIS OBSERVATIO.

Verùm quod spectat ad exactum Iudaicæ religionis huius temporis cultum: mecum ipse præsens sæculum ac etiam præteritum mente contemplans, ipsos video, in his quæ ad externa pietatis officia pertinent, religiosiores suis maioribus atq; præstantiores fuisse. Nunc enim ante oculos ponamus quę pluribus superiùs dicta sunt, sed hîc breui compendio repetenda; quanto propensiora erga legis obseruationem fuerint studia Iudæorum: vt cùm idolorum subiecti essent cultoribus, ne leui quidem eorum impietatis macula fœdarentur, & Idololatriæ vel leui vmbra attingerentur. Meminisse igitur in primis debemus (vt ex his quæ post Christum natum sunt facta, exordiamur exempla) nobilissimos iuuenes, vitæ dispendio, sæuissima suscepta morte, aquilam auream, quam pro foribus templi Herodes affixerat, detraxisse, ac securibus concidisse[a]. Quanta constantia insuper Pilato restiterunt, qui non in templo, sed in suo palatio scuta, eademque (vt ex Philone[b] superiùs docuimus) sine imaginibus in regia ipsa tantùm, domicilio Pręsidum, dedicaturus erat? Quo verò ardore etiam Vitellium Syriæ Præsidem, ne cum exercitu Romano, quòd haberet militaria insignia imaginibus ornata, per Iudæorum regionem transiret (quòd nefas esse ducerent in Terra sancta quauis occasione imagines inspici) fuerint enixiùs deprecati, idem sanè Iosephus[c] est auctor. Quali quantáve animi fortitudine Caio Imperatori tum in Ægypto, tum in Iudæa restiterint, quantasque clades subierint, cùm ipsi soli in vniuerso orbe Romano ipsum Caium Deum dicere nollent, satis superque Philo[d] scripto de ea re commentario declarauit. Quas pugnas, quæve subierint pericula, cum Cæsariensibus atque Dorensibus non patientes vel fumo idololatriæ pollui, ex Iosepho[e] satis dictum est superiùs. Quàm insuper acerrimi fuerint violatæ religionis vltores, Cumana[f] tempora testata sunt. Quot religionis seruandæ causa diuersis temporibus insigniores Romam ad Imperatores legauerint, haud erit facile recensere. Quàm etiam obseruantes fuerint legis patriæ, vel ex eo saltem potest quisque colligere, quòd patria lingua loquentes, execrarentur eos qui Gentibus vel saltem idiomate communicarent[g]. Quàm denique ipsi quoque Iudæorum principes his diebus patriæ religionis fuerint studiosi, de Agrippa Rege satis superque & admiratione quidem ac stupore digna recitauimus ex Philone: & de Berenice vidimus ex Iosepho, eam adeò fuisse piam, vt inter Nazaræos profiteri non erubuerit. B C D

[a] Ioseph. ant. lib. 17. c. 8.
[b] Philo de legat. ad Caiũ.
[c] Ioseph. ant. lib. 18. c. 7.
[d] Philo de leg. ad Caiũ.
[e] Ioseph. ant. lib. 19. c. 6.
[f] Idem antiq. lib. 20. c. 4. 5.
[g] Ioseph. ant. lib. 20. in fin.

XXIII. TIBERIVM APOSTATAM SECVTA SVNT MVLTA FELICIA

Ceterùm tantum abfuit vt ob idololatriæ peccatum Iudæi tot cladibus fuerint exagitati, vt vnus ex eis nobilissimus (cuius sæpè mentio facta est superiùs) Tiberius Alexander à Iudaismo deficiens, cùm ad superstitionem Gentilium abiisset, non tantùm aliqua pœna diuinitus affectus non sit, quin potiùs non sine diuino consilio summis honoribus à Romanis auctus fuerit, qui & his diebus nobilissimum omnium magistratum ageret, Augustalem præfecturam Ægypti; eidemque aduersus Iudæos vnà cum Vespasiano & Tito egregiam nauanti operam, ex animi sententia cuncta succederent. Sicque videas, Iudæorum peccatum vsque adeò immane fuisse, vt ex eis qui esset idolorum culturæ insigni impietate notatus, visus sit dignus præmio, eoque vsus fuerit Deus vindice omnium scelestissimi criminis Iudæorum. E

XXIV.

Contrà verò si quis horum temporum consideret Iudæorum animum erga Dei cultum propensiorem: dicet certè non eius neglectu eos tot incurrisse mala. Sanè quidem haud satis dignè admirari valeo, dum mecum ipse recogito, ac mente diutiùs voluo, quòd hoc ipso anno, cùm Romanorum hostilis ageret in Palæstina aduersus Iudæos armatus exercitus; cumque à seditiosis trifariàm inter se diuisis, immanissimis cladibus ciuitas vrgeretur, quam & depopularetur simul (vt vidimus) crudelissima fames: nihilominùs hoc, inquam, ipso anno, eo ipso tempore, perinde ac si summa esset rerum tranquillitas, & affatim abundaret annona, nihil prorsus remittentes officij legitimi, omnes

IVDAEI LEGITIMORVM OBSERVANTISSIMI.

A omnes ex more ex diuersis Orbis regionibus ad celebrandum Pascha se Ierosolymam contulerunt, immò & concluserunt. Quis hæc considerans, non admiratione tantùm, sed planè stupore mentis extra sensus corporis efferatur? Ex his sanè perspicuè videas quàm iniqua lance Iosephus expendat iudicium diuinæ vindictæ: dum vult recentioribus factiosorum quorumdam Iudæorum sceleribus, innocentes omnes, quotquot ex diuersis Orbis partibus ad diem festum venissent, talia passos esse; & quotquot insuper post illos ex eodem germine nasciturі essent, omnium dirissimam eamdemque perpetuam experturos esse vindictam. Illorum quippe nequitia, velut quadam virga furoris ad infligendas Iudæis meritas pœnas, vsus est Deus; quos tali perfunctos munere æquè puniuit. Sed de his modò satis.

Quod autem ad tempus tantæ cladis illatæ spectat: idem qui hæc omnia prædi- XXV.
B xit Redemptor humani generis Iesus Christus, malorumque omnium causam quam diximus, suis discipulis reserauit; & non tantùm signa quæ præcederent demonstrauit, sed & vt se res esset habenda pariter significauit; idem, inquam, & tempus quo hæc essent implenda, voluit declarasse: quippe qui dixit[a]: Amen dico vobis, quia non præteribit generatio hæc, donec omnia fiant: cælum & terra transibunt, verba autem mea non transibunt.] Vidit vtique ea ætas & generatio, quæ ab ipso prædicta sunt; cùm nonnisi trigintaocto annorum spatium (vt dictum est) ab eo tempore intercesserit. Ea igitur cùm necessariò referenda sint ad Ierosolymitanum excidium, cuius facta est rogatio, ac data responsio: miramur nonnullos interpretes vehementissimè laborare, vt ad Domini aduentum ad iudicandum ea verba possint accommodare: cumque quantumuis laboris insumpserint, id haud feliciter sibi ipsis assecuti videantur, my-
C sticè potiùs, vel aliquo alio sensu eadem fuerint verba interpretati: cùm re vera ille sit historicus sensus, idemque germanus, vt de Ierosolymorum excidio ea à Domino fuerint verba prolata.

[a] *Luc.* 21.

TEMPVS CERTVM CLADIS IEROSOLYMITANAE PRAEMONSTRATVM.

Obseruandum quidem ex verbis illis, quæ tum à Matthæo & Marco, tum etiam à XXVI.
Luca sunt recitata (quod & superiùs memini me dixisse) ea responsione Dominum duplici Apostolorum rogationi satisfacere voluisse: nimirum, quòd illi de tempore quo esset templum excidendum, & quando ad iudicandum venturus esset Dominum rogassent, dicentes: Quando hæc erunt, & quod signum aduentus tui?] ipse cùm in primis quæ rem vtramque signa atque prodigia præcessura essent, aperuisset; quod ad tempus pertinet, priori tantùm illorum petitioni sic satisfaciendum putauit, vt palàm faceret quod petierant, nempe vt eadem ætate omnia illa, quæ scilicet ad eam tem
D spectabant, euentura fore significaret: posteriori verò petitioni nequaquam. Nam quod ad sui aduentus tempus spectat, hoc habet Marcus[b] Christum dixisse suis: De die autem illo vel hora nemo scit, neque Angeli in cælo, neque Filius, nisi Pater.] Itemque rogantibus iisdem de his aliàs, dixit[c]: Non est vestrum nosse tempora vel momenta, quæ Pater posuit in sua potestate.] Quamobrem nihil est quod dici possit, ea verba de excidio Ierosolymæ dicta, ad aduentum Domini debere referri. Ceterùm tam Apostoli, quàm discipuli, simulque omnes Christiani (vt ex Pauli, Petri, Iacobi, atque Ioannis epistolis compertum habetur) æquè existimabant breui affore Domini aduentum ad iudicandum: quod tamen (vt dictum est) eos penitus latere voluit. Nec quemquam moueat, quòd vltimo loco ea verba à Luca sint posita, quasi ob eam causam referenda essent ad Domini iudicandum aduentum: nam cùm ea quæ sunt à Domino dicta, ab
E Euangelistis diuerso referantur ordine, satis apertè declaratur, ipsos (vt aliàs sæpè accidit) non quo ordine ea à Domino sunt narrata, sed potiùs quæ dicta essent, scriptis mandasse, sicque mixtim ea signa ab eisdem esse diuerso ordine recitata. Prudens igitur lector quæcumque à Domino prædicta cognouerit, quæ Ierosolymorum excidium non præcesserint, certò sciat in aduentu Domini eadem fore implenda: eoque certiùs id accipiat, quòd sicut ea quæ de Ierosolymitana clade fuerant prænuntiata, esse in omnibus adimpleta iam videt; cetera quoque quæ de suo aduentu eodem orationis contextu sunt asserta, æquè euentura non dubitet.

TEMPVS DIEI IVDICII OCCVLTVM RELICTVM.

[b] *Mar.* 13.

[c] *Act.* 1.

Quòd rursus ad tempus spectat: Ierosolymorum ciuitatis excisæ annos Iosephus sic XXVII.
numerat[d]: A Rege Dauid vsque ad Titum annos mille centum septuagintanouem: ex quo autem est condita, vsque ad excidium, annorum duo millia centum septuagintaseptem.] Porrò eiusmodi historia non à Iosepho tantùm scriptis memoriæ prodita est; sed,

[d] *Ioseph. de bello Iud. lib.* 7 *cap.* 18.

SCRIPTORES CLADIS IEROSOL. sed, vt rem omni æuo memorabilem, scriptores etiam Ethnici sua historia sunt fusiùs A
prosecuti, vt inter alios Tacitus [a], cuius tamen fides in recensendis Iudaicis rebus sic vacillat, vt meritò Tertullianus [b] eumdem mendaciorum loquacissimum appellet; quem & nos superiùs, alia oblata occasione, cùm opus fuit, refellimus. Attigerunt eadem Suetonius, Plutarchus, & Dio: sed & in Chronicis Phlegon Hadriani libertus (vt auctor est Origenes [c]) eiusdem cladis templi & ciuitatis meminit, atque accidisse ait circa annum quadragesimum à decimoquinto Tiberij Cæsaris: re vera autem ab eo tempore vsque in præsens quadraginta & vnus numerantur. Auctor est Minutius Felix in Octauio, eamdem Iudæorum cladem scriptam quoque fuisse ab Antonio Iuliano, sic dicens: Scripta eorum relege: vel si Romanis magis gaudes (vt transeamus veteres) Flauij Iosephi, vel Antonij Iuliani de Iudæis require: iam scies nequitia sua hanc eos meruisse fortunam; nec quidquam accidisse, quod non sit his, si in contumacia perseuerarent, antè prædictum.] Verùm non tantùm lucubrationes Antonij Iuliani exciderunt, sed nec nomen eius apud alium aliquem veterem memini me legisse, nisi apud vnum [d] Gellium in Noctibus Atticis, vbi egregium rhetorem magnopere laudat. Post hos omnes Hegesippus, non maior ille vicinus temporibus Apostolorum, sed alius longè iunior, quem constat vixisse post tempora Constantini, eamdem rerum gestarum historiam Græcè conscripsit. Fertur alia eiusdem argumenti tractatio, auctore Iosepho quodam, qui inscribitur filius Gorionis, qui eodem vixit tempore dictæ cladis, à quo dictus Hegesippus nonnulla mutuatus aggregat, & inter alia lamentationem illam de Ierusalem, adinstar Ieremiæ Lamentationum lugubrium: verùm cùm in multis auctor ille reperiatur errasse, nec illum esse putemus auctorem qui habetur inscriptus, libentiùs abstinuimus. B C

[a] Tacit. lib. 5. hist. [b] Tertull. in Apolog. c. 16. [c] Orig. in Matthæū trac. 29. [d] Gellius li. 1. c. 4.

XXVIII. TRIBVTVM IVDAEOR. ROMANIS DARI SOLITVM. Subactis in hunc modum Iudæis à Tito, imperatum est illis tributum, nimirum vt quod in templum inferre quotannis soliti essent didrachma, illud ipsum penderent Ioui Capitolino. Affirmat Iosephus [e] hoc ipsum de didrachmate à Tito imperato Iudæis tributo. Agens etiam Origenes de eodem tributo Iudæis indicto, vt persoluerent Romanis, idem ipsum sua ætate ab eis pendi solitum testatur in epistola quam scripsit ad Africanum. Sic igitur hoc anno Iudæi subacti à Romanis, numquam ampliùs post hæc seruire desierunt, aut desinent aliquando, vsque ad mundi finem: nec enim est spes aliqua restituendæ iterùm Ierosolymæ, vel templi denuò excitandi: nam secundùm quod à Daniele [f] prædictum est, vsque ad consummationem & finem perseuerabit desolatio. Experimentum quidem eius rei est hactenus demonstratum, cùm sub Ethnicis Imperatoribus semper eos constet fuisse vexatos: sed & cùm Christianæ fidei apostata in inuidiam & odium Christianorum, omnibus Romani Imperij viribus conatus est templum iterùm restituere, territi opifices prodigiis atque portentis, terra etiam euomente ignes, à cœptis desistere coacti sunt. sed de his suo loco pleniùs. At nec certè quæ passi sunt Iudæi ab Ethnicis, ea contigerunt instigatione Christianorum: nam si quis cuncta exactè peruestigarit, inueniet profectò illos semper Gentilium Imperatorum fuisse exagitatos edictis, Christianorum verò Augustorum (vt quæ de his extant editæ sanctiones declarant) fuisse officiis & beneficiis affectos. D

[e] Ioseph. de bello Iudaico, lib. 7. c. 28. [f] Dan. 9.

XXIX. Tanta igitur clade exagitata gens Iudæorum, omnibus Gentibus est reddita odiosa: sicque exuta templo, sacrificiis, & ciuitate, per diuersas Orbis partes (vt olim Cain, quòd interfecisset fratrem suum, vagus factus est & profugus super terram) semper oberrans, cunctis nationibus est reddita abominabilis: vbique & in omnibus proteruè se gerens. vnde Rutilius [g] Clementianus: E

Atque vtinam numquam Iudæa subacta fuisset
Pompeij bellis, imperioq́ue Titi.
Latiùs excisæ pestis contagia serpunt,
Victoresq́ue suos natio victa premit.]

[g] Rutil. in Itinerar.

IVDAEI VBIQVE VAGI ET ODIO HABITI. Hæc de Iudæis esse intelligenda, & non de Christianis, qui à Gentilibus sæpè sæpiùs Iudæi dicti reperiuntur, fidem faciunt ea quæ ab Augustino [h] de Seneca dicta sunt, & in primis de Christianis, his verbis: Christianos tamen iam tunc Iudæis inimicissimos in neutram partem commemorare Seneca ausus est: vel ne laudaret contra suæ patriæ veterem consuetudinem, vel reprehenderet contra forsitan suam voluntatem. De illis sanè Iudæis cùm loquitur, ait: Cùm interim vsque eò sceleratissimæ gentis consuetudo conua-

[h] Aug. lib 6. de Ciu. Dei, cap. 11.

A conualuit, vt per omnes iam terras recepta sit, victi victoribus leges dederunt.] hæc & alia ibi S. Augustinus de Iudæis. Sed & [a] Prudentius:

[a] *Prudent. in Apotheo. contra Iud.*

——— extirpata per omnes
Terrarum pelagique plagas tua membra feruntur.
Exilij vagus huc illuc fluitantibus errat
Iudæus, postquam patria de sede reuulsus,
Supplicium pro cæde luit, Christique negati
Sanguine respersus commissa piacula soluit,
En quò priscorum virtus defluxit auorum!]

XXX.

Sic itaque etsi secundùm Propheticum oraculum illud, quod præcinuit Dauid [b], acciderit: Ne occidas eos, ne quando obliuiscantur populi mei: sed disperge illos in virtute tua, & depone eos] iusta vltione è terra penitus meruissent auferri: misericorditer tamen actum est, ne penitus consumerentur: verumtamen sic viuerent, vt vbique essent in opprobrium Gentibus, & in derisum omnibus nationibus. Quàm impar ceteris populis à Romanis deuictis fuerit sors Iudæorum, considerans Augustinus [c] ceteras gentes à Romanis subiugatas, easdemque sic fuisse Romanis compaginatas, vt Romani æquè dicerentur: Omnes, inquit, Romani facti sunt, & omnes Romani dicuntur: Iudæi tamen manent cum signo, nec sic dicti sunt, vt à victoribus absorberentur. Non sine causa Cain ille est, qui cùm fratrem occidisset, posuit in eo Deus signum, ne quis eum occideret: hoc est signum, quod habent Iudæi.] hæc ipse: qui omnia in Christianorum vtilitatem multipliciter à Deo permissa esse, pluribus explicat. Enimverò quod ad Romanorum nomen pertinet, Iosephus Iudæus hæc ait: Romanorum clementia C cunctis non paruulum donum appellationis suæ concessit, non solùm viris singulis, sed etiam maximis gentibus in communi: Hispani denique antiqui, & Tyrrheni, & Sabini, Romani vocantur.] Iudæi verò vbicumque locorum sint, Iudæi semper nominati habentur, nec vmquam Romano dignati nomine.

[b] *Psal. 51.*
B
[c] *August. in Psal. 58.*
IVDAEI RELICTI IN SIGNVM PATRATI SCELERIS.

XXXI.

Porrò non tantùm ex nomine (quod planè tetrum Imperator [d] appellat) sed & aliis innumeris planè signis, quibuscumque sæculis Iudæos fuisse notatos, facilè quis inueniet: quippe qui à militia, magistratibus, aliisque publicis officiis, & iis quæ aliis compluribus nationibus, licet barbaris, concessa fuerunt, priuilegiis, reperiuntur fuisse discreti. An non perpetuæ illis infamiæ nota inusta videtur, cùm eorum corporibus tam grauis fœtor inhæserit? ex eo enim & nomen sunt assecuti, vt fœtentes Iudæi nomine dicerentur. vnde Ammianus Marcellinus [e] hæc scribit de Marco Imperatore: Il-
D le enim cùm Palæstinam transiret, Ægyptum petens, fœtentium Iudæorum & tumultuantium sæpè tædio percitus, dolenter dicitur exclamasse: O Marcomanni, ô Quadi, ô Sarmatæ, tandem alios vobis deteriores inueni!] hæc Ammianus. Sic igitur videas, non dicam Christianorum sententia (quorum est omnium misereri, & nemini insultare) sed Ethnicorum omnium per singula sæcula de Iudęorum infelicitate elogia esse decantata, natura ipsa in eos inclamante, vnaque omnium sententia confirmante, eos cunctorum mortalium esse miserrimos.

[d] *L. 19 de Iud. Cod. Theod.*
IVDAEI ETIAM FOETORIS SIGNO INFAMES.
[e] *Ammianus Marc. lib. 2*

XXXII.

At verò nec illud dicere prætermittimus; Iudæos, noscentes se templo ac ciuitate penitus spoliatos, omniumque esse infelicissimos; vt saltem lacrymis, quod aliunde non possent, solamen aliquod inuenirent; consueuisse anniuersaria die, persoluto tamen pretio (cùm aliter non liceret) ea adire loca, lacrymas fundere, & misere lamen-
E tari. Vnde sanctus Hieronymus [f]: Vsque ad præsentem, inquit, diem perfidi coloni, post interfectionem seruorum, & ad extremum Filij Dei, excepto planctu, prohibentur ingredi Ierusalem: & vt ruinam suæ eis flere liceat ciuitatis, pretio redimunt: vt qui quondam emerant sanguinem Christi, emant lacrymas suas. Videas in die quo capta est à Romanis & diruta Ierusalem, venire populum lugubrem, confluere decrepitas mulierculas, & senes pannis annisque obsitos, & in corporibus & in habitu suo iram Domini demonstrantes: congregatur turba miserorum, & patibulo Domini coruscante, ac radiante ἀναστάσει eius, de Olíueti monte quoque Crucis fulgente vexillo, plangere ruinas templi sui populum miserum, & tamen non esse miserabilem. Adhuc fletus in genis, & liuida brachia, & sparsi crines, & miles mercedem postulat, vt illis flere plus liceat. Et dubitat aliquis, cùm hæc videat, de die tribulationis & angustiæ, de die calamitatis & miseriæ, de die tenebrarum & caliginis, de die nebulæ & turbinis, de die tubæ

DE LVCTV ANNIVERSARIO IVDAEORVM.
[f] *Hier in Sophon. c. 1.*

tubæ & clangoris? Habent enim & in luctu tubas; &, iuxta prophetiam, vox solemnitatis versa est in planctum. Vlulant super cineres sanctuarij, & super altare destructum, & super ciuitates quondam munitas, & super excelsos quondam angulos templi, de quibus quondam Iacobum fratrem Domini præcipitauerunt. Hæc de captiuitate dicta sint Iudæorum.] hucusque Hieronymus. Atque hactenus de Iudæorum clade & excidio Ierosolymæ. A

XXXIII. DE MODESTIA TITI. Titus verò his rebus magnificè gestis, nequaquam animo se extulit, neque ea victoria insolenter vsus est: quippe qui optimè nosset, non humana virtute, sed Dei iusta vindicta, Iudęorum regionem & ciuitatem esse deletam. Quamobrem oblata sibi corona aurea à prouinciis proximis noluit coronari, testatus se prorsus indignum. Idque Philostratus[a] his verbis affirmat: Intereà Titus captis Ierosolymis, omnia circum loca cadaueribus compleuerat. Finitimæ autem gentes ob victoriam coronare ipsum voluerunt: B ille verò tali honore indignum se esse respondit: non enim se talium operum auctorem, sed Deo iracundiam contra Iudæos demonstranti manus suas prębuisse.] Quomodo autem Apollonij monitis nonnihil perfecerit, idem auctor pluribus narrat.

[a] Philostrat. lib. 6.

XXXIV. Hoc ipsum namque erat in diuinis oraculis, nempe in Daniele[b]: Ciuitatem & sanctuarium dissipabit populus cum duce venturo: & finis eius vastitas, & post finem belli statuta desolatio.] Populus namque Iudaicus (licet alij Romanum intelligant) in se ipsum (vt vidimus) arma conuertens, cæde & incendio perdidit ciuitatem, quam Titus dux exercitus solo penitus adæquauit, ita vt fieret planè vastitas & desolatio. Eiusmodi vaticinio certo annorum præscripto numero declarato, satis perspicuè Iosephus intellexit Iudæos per Vespasianum ac Titum profligandos atque sternendos. Sed errore lapsus est, dum quem ducem venturum agnouit, eumdem ipsum esse putauit de quo est scriptum in Genesi[c]: Non auferetur sceptrum de Iuda, & dux dè femore eius, donec veniat qui mittendus est (seu, cui repositum est:) ipse erit expectatio Gentium.] ac proinde eidem vaticinatus est Orbis imperium, confundens simul ducem qui venturus esset ad saluandum, cum eo qui demoliturus esset ciuitatem & sanctuarium. Cetera verò de triumpho Titi dicemus anno sequenti, quo exhibitus est: nam reliquam huius anni partem, & sequentis principium vsque ad nauigationis opportunum tempus, Titus egit in Palæstina; posteà verò Antiochiam pergens, parteque Syriæ peragrata, tandem se contulit Alexandriam, vnde posteà Romam solueret. sed quæ in singulis memoratis locis ab eodem sint laudabiliter gesta, Iosephus[d] pluribus narrat. C

[b] Dan. 9.

TITVS A DANIELE PRAEMONSTRATVS.

[c] Genes. 49.

[d] Ioseph. de bello Iud. l. 7. c. 19. 20. 24.

D

IESV CHRISTI ANNVS	LINI ANNVS	VESPAS. IMP. ANNVS
73.	4.	2.

I. ADueniente Christi anno septuagesimotertio, Vespasianus Augustus secundò & M. Cocceius Nerua Consulatum gesserunt. Qui autem ordinariis Consulatibus etiam suffectos adnectunt, ponunt hoc anno Consulatum tertium Vespasiani, vt Iulius Frontinus[e]. Verùm qui olim in Fastis Consularibus fuerit ordo seruatus, dicemus anno sequenti. Hoc igitur anno Titus cum manubiis Iudæorum ex Ægypto Romam veniens, de parta gloriosa victoria nobilissimum triumphum egit, qui à Iosepho[f] describitur. At ex his pauca tantummodò (quod instituti actio exigit) attingemus. Ducti sunt in triumphum Ioannes & Simon, illarum factionum, quarum causa tot mala sunt oborta & consummata, præcipui duces, & cum his alij insuper septingenti viri, electi robore, & forma præstantes, ad hoc delecti atque seruati. Hinc videre est in antiquis compluribus numismatibus[g] Titi Imperatoris trophæum cum duobus captiuis assidentibus effigiatum; similiter & triumphalem quadrigam, quam duo itidem captiui præcederent. Sunt & alia Vespasiani signo notata numismata, quorum aliis inest muliebris figura sedens humi ad trophæum, aliis eadem mulieris effigies mœstæ sedentis sub palma, quæ erat Iudææ prouinciæ hieroglyphicum; hac inscriptione signatis: IVDÆA CAPTA. S. C. quorum subiecimus tibi, has quas intueris, expressas formas. E

[e] Iul. Front. lib. 2. de aquaduct.

TITVS DE IVDAEIS TRIVMPHVM EGIT.

[f] Ioseph. de bello Iud. l. 7. cap. 24.

[g] Collegit, & edidit Adolphus Occon. lib. de Rom. Impp. numis.

Quis,

A

a

a Ex num argent. Lalij Pasqualini Rom.

B

b

b Ex num aureo Lalij Pasqual. Rom.

C Quis, amabo te, ista videns, consideransque Iudææ sub mœroris confectæ forma mulieris imaginem repræsentari, non continuò illud Ieremiæ [c] lamentationis in memoriam reuocet de Ierosolyma ab hostibus capta: Quomodo sedet sola ciuitas plena populo: facta est quasi vidua domina gentium: princeps prouinciarum facta est sub tributo. Plorans plorauit in nocte, lacrymæ eius in maxillis eius: non est qui consoletur eam ex omnibus caris eius, &c.] vel illud funestum atque lugubre indignationis Dei in eam [d] effusæ: Quomodo obtexit caligine in furore suo Dominus filiam Sion: proiecit de cælo in terram inclytam Israël, & non est recordatus scabelli pedum suorum in die furoris sui?]

c Thren. 1.

d Thren. 2.

Quod rursum ad triumphum Titi Vespasiani pertinet: adhuc visitur Romæ ad radices Palatini in arcu triumphali marmore sculptum candelabrum cum aliis victoriæ insignibus, quæ perducta sunt in triumphum; atque ex aduerso Titi triumphantis quadriga; hacque inscriptione fornix in frontispicio consignatus: SENATVS. POPVLVSQVE. ROMANVS. DIVO. TITO. DIVI. VESPASIANI. F. VESPASIANO. AVGVSTO. Sed & in lapide seorsum posito hæc etiam [e]: II.

D

IMP. TITO. CAESARI. DIVI. VESPASIANI. F
VESPASIANO. AVGVSTO. PONTIFICI. MAXIMO
TRIBVN. POT. X. IMP. XVII. COS. VIII. PP
PRINCIPI. SVO. S. P. Q. R
QVI. PRAECEPTIS. PATRIS. CONSILIIS. QVE. ET
AVSPICIIS. GENTEM. IVDAEORVM. DOMVIT. ET
VRBEM. HIEROSOLYMAM. OMNIBVS. ANTE. SE
DVCIBVS. REGIBVS. GENTIBVS. QVE. AVT. FRVSTRA
PETITAM. AVT. OMNINO. INTENTATAM. DELEVIT

e Describit Manutius in Orthogr.

E

Sed cùm clarissimi triumphi pompam quàm plurima ornamenta redderent celeberrimam: quę tamen templo ablata sunt sacra vasa, in triumphum perducta, maiori admiratione in se oculos omnium conuertebant; de quibus sic Iosephus [f]: Spolia verò alia quidem passim ferebantur: eminebant autem ea quæ apud Ierosolymam in templo reperta sunt, mensa aurea ponderis talenti magni, & candelabrum similiter quidem auro factum, sed opere commutato ad vsus nostri consuetudinem: nam media quidem columna basi inhærebat, tenues autem ab ea cannulæ producebantur, formatæ ad similitudinem fuscinæ, ad summum quæque in lychni speciem fabricatæ: erant autem numero septem, septimi diei, qui apud Iudæos est, indicantes honorem. Post hæc autem III.

f Ioseph. de bello Iud. 7. cap. 24.

DE TEMPLI SPOLIIS IN TRIVMPHVM DEDVCTIS.

autem portabatur lex Iudæorum, nouissima spoliorum.] hæc & alia Iosephus, qui tamen dicere prætermisit de præclarissimis templi vasis, quæ in triumphum deducta, ac deinde in templo Pacis ædificato, vnà cum aliis ornamentis (vt idem testatur auctor) sunt collocata: Quorum, inquit, visendorum studio, per totum Orbem, qui ante nos fuerunt, vagabantur; quomodo aliud apud alios situm esset, videre cupientes. Illic repositis, quæ Iudæorum fuerant, instrumentis, his se Titus magnificè efferens, legem eorum & penetralium vela purpurea in Palatio condita seruari præcepit.] A

IV. QVAM AMPLO THESAVRO TEMPLVM REPERTVM.

Quàm autem ampla fuerint dona & vasa aurea è templo à Tito sublata, licet Iosephus non dicat; ex his tamen quæ idem alibi testatur auctor, dum de expilato à Crasso templo historiam narrat, aliqua saltem ex parte facile assequi possumus. Si enim direpto olim templo Olympiade centesima quinquagesimatertia ab Antiocho Epiphane, cùm post Olympiadas tantùm vigintiocto, nimirum (vt Eusebius ponit) Olympiade centesima octuagesimaprima, annis intercurrentibus centum atque duodecim, cùm à Crasso idem templum est iterùm expilatum, tam ingens ac pęnè incredibilis est ibi thesaurus repertus, quantumlibet parum felicia illa fuerint tempora quę inter vtrumque spatium intercesserunt, semper ferè bellorum agitata turbinibus, quibus Iudæi diuersis afflicti sunt cladibus: quibus putandum diuitiis fuisse templum locupletatum ab eo tempore vsque in præsentem annum, Olympiade ducentesima duodecima, maiori annorum numero, nempe centum vigintiquatuor annis interlabentibus, quibus vsque ad Neronis tempora nullo prorsus bello Iudæa vexata fuit. B

V. [a] Ioseph. ant. lib. 14. c. 12. DE TEMPLI DIVITIIS CVM EXPILATVR A CRASSO.

Sed quid de expilatione à Crasso facta idem Iosephus scribat, vt ex illa hanc considerare possimus, hîc recitare operæpretium esse ducimus: sic enim ait[a]: Crassus autem expeditionem contra Parthos parans, in Iudæam peruenit, & pecuniam sacram, quam Pompeius non attigerat, duo millia talentorum abstulit, totoque reliquo auro, cuius summa accedebat ad octo talentorum millia, templum spoliauit. Tulit etiam trabem ex auro solidam, trecentas minas pendentem: mina autem apud nos constat duobus libris & dimidia. Hanc ei trabem tradidit sacerdos sacri thesauri custos Eleazarus, non prę malitia, nam erat vir bonus & iustus: sed cùm concreditam haberet aulęorum templi custodiam ex hac trabe pendentium, quorum admiranda pulchritudo erat & apparatus pretiosissimus; videretque Crassum totum esse in colligendo auro; timens omnibus templi ornamentis, trabem hanc redemptionem pro omnibus ei dedit; cùm priùs eum iureiurando obstrinxisset, nihil aliud loco moturum, contentum eo quod ipse traderet, æstimatum plurimis aureorum millibus. Hæc trabs inserta erat trabi cauæ ligneę; quod ceteris omnibus ignotum, solus sciebat Eleazarus. Crassus tamen & hæc pro reliquo templi auro accepit, & mox violato iureiurando, totum quantum intus erat, egessit. Nec est mirandum tantas diuitias in nostro templo fuisse, cuius Deum cùm omnes vbique terrarum Iudæi venerentur & colant, tam ex Europa quàm ex Asia longo tempore huc eas contulerant.] hæc Iosephus, qui eam rem alio adhuc testimonio, nempe Strabonis Cappadocis, testatam reddit. C D

VI. [b] Philo de legat. ad Caiũ.

Ceterùm templi diuitias huius temporis antiquioribus illis longè præstitisse, ex his quæ dicta sunt, facilè possumus intelligere; cùm præsertim muneribus etiam priorum Romanorum Imperatorum templum ipsum fuisse locupletatum, Philo[b] testetur. Quomodo autem posteà ex templi vasis nonnulla à Genserico Vuandalorum Rege, cùm Vrbem deprædatus esset, in Africam sint translata, & inde ad Ierosolymitanam Ecclesiam perlata, suo loco dicemus. Demum (vt vno iam verbo rem absoluam) quidquid decorum apud Iudæos potuit inueniri, à Tito sublatum, Romam allatum est: vsque adeò (quod testatur Plinius) vt tunc etiam balsami arbuscula translata fuerit Romam: sed non ipse primus eam attulit; quandoquidem Pompeius olim eadem cum ceteris hostium spoliis ornauerat triumphi pompam. sunt verò hæc verba Plinij[c]: Ostendere arbusculam hanc Imperatores Vespasiani (vterque enim simul pater & filius de Iudæis debellatis triumphum duxere) clarumque dictum à Pompeio Magno: In triumpho arbores quoque duximus.] & paulo pòst: Sæuiere in eamdem Iudæi, sicut in vitem quoque suam: contrà defendere Romani, & dimicatum pro frutice est. Serit nunc eam fiscus, & numquam fuit numerosior aut procerior.] hæc Plinius: eadem Solinus[d] de redundantia balsami tempore Vespasiani: qui post triumphum de Iudæis exhibitum, Iano clauso, pace vbique terrarum composita, construere templum Pacis aggressus E

ARBOR BALSAMI PERLATA IN TRIVMPHO. [c] Plin. hist. nat. lib. 12. c. 25.

[d] Solin. in Polyhist. c. 38.

A gressus [a] est, de quo suo loco, nimirum eo quo dedicatum fuit anno, dicemus.

Inter hæc verò a Lucilio Basso Legato duo castella munita, quæ in Iudæa residua erant, Herodion & Mencherus, fortissimè expugnantur; tertium verò, quod reliquum erat omnium munitissimum, Massada nuncupatum, magno cum labore tandem a Flauio Silua captum atque excisum est: cùm, qui illud propugnarent Iudæi, ne in manus Romanorum venirent, se inuicem mutuis vulneribus confecerunt. Hæc omnia extrema funera Iudæorum idem Iosephus historicus [b] pluribus prosecutus est. Dum hæc aguntur, dat in mandatis Vespasianus Augustus Liberio Maximo procuratori [c], vt omnem terram vendat Iudæorum. sic enim fieri oportebat, deserta habitatoribus terra, relicta ei custodia octingentorum tantummodò militum, quibus Emmaus traditur incolenda; quæ mutato antiquo nomine, & nouo ex parta victoria consecuto, Nicopolis est appellata. VII. CASTELLA RELIQVA EXPVGNATA.

B Cæsarea verò maritima, olim Turris Stratonis dicta, vbi necatis anteà Iudæis, Gentiles qui eam incolebant, summa rerum potiebantur, remansit totius Palæstinæ metropolis: quæ ob egregiam à ciuibus nauatam operam contra Iudæos, à Vespasiano Imperatore facta est colonia Romanorum, & immunis à censu capitis & possessionum, vt Paulus [d] I. C. testatur his verbis: Diuus Vespasianus Cæsarienses colonos fecit, non adiecto vt & iuris Italici essent, sed tributum his remisit capitis: sed Diuus Titus solum etiam immune factum interpretatus est.] Sed quid de Rege Iudæorum Agrippa? Hic [e] ex quo tempore nauigauit Romam ad Galbam, non amplius reuersus est in Iudæam: nec post eum aliquis suffectus est in locum ipsius Rex Iudæorum, Romanis tantummodò Iudææ dominantibus. Berenice etiam soror eius Romæ agens, Tito erat in delitiis: amabat enim eam vehementissimè, atque adeò, vt nuptias ei esse pollicitus diceretur; tamen C simulatque se huiuscemodi amore à populo ignominiæ notis sugillari cognouit, se ipsum generosa animi virtute cohibens, inuitus licet (vt ait Suetonius) ab Vrbe dimisit inuitam. Eam quippe Titi vxorem Sextus Aurelius nominat, quòd coniugali affectu ab eo eadem tractaretur. Ex his de Agrippa Rege narratis, mendacij redarguitur auctor, qui Iosephi Gorionis nomine scribit triennio cum dimidio ante Ierosolymorum excidium Agrippam Regem à Vespasiano fuisse necatum; cùm etiam Iosephi testificatione constet, eum à Vespasiano fuisse amicissimè habitum. VIII. CAESAREA FACTA COLONIA.

Quod verò ad ceteros Iudæos spectat; mirum quidem dictu: qui gladium obsidionis euaserant, quocumque perrexerunt, eos Dei vindicta secuta, miserabiliter perdidit ac deleuit. Tria enim millia Iudæorum, qui in nemus Iardes dictum confugerant, à Lucilio D Basso Legato sunt interfecta [f]. Rursum, qui in Ægyptum fuga lapsi se contulerant, æquè male perierunt. Erant enim Galilæi secta; qui non satis habuerunt, periculum euasisse, sed nouas illic ciere turbas cœpere, & veteres adhuc renouare quæstiones, & praua dogmata stabilire, affirmareque vnum tantùm dicendum Dominum esse Deum, nec eo nomine Romanos Imperatores esse nuncupandos; sicque (vt fecerant in Iudæa) gentiles suos ad defectionem solicitabant; vsque adeò, vt qui contradiceret, enecarent. Quamobrem seniores Iudæorum execrantes horum temeritatem, ceteros Iudæorum in eos concitarunt: qui tandem omnes capti sunt: cumque omni genere tormentorum eos exagitarent, quò hoc solummodò extorquerent, vt Cæsarem dominum faterentur; nemo cessit, neque dicere velle visus est, sed omnes illa necessitate validiorem sententiam conseruauere, tamquam brutis corporibus, non animis etiam, cruciatus ignemque susciE perent. Maximè verò puerorum ætas miraculo spectantium fuit: nec enim eorum quisquam commotus est, vt dominum Cæsarem nominaret: vsque adeò corporum infirmitatem vis audaciæ superabat.] hæc Iosephus [g]; qui addit & de Iudæis ter mille, qui in Cyrene Ægypti prouincia, à Catulo eius regionis Præfecto, eodem nomine sunt trucidati, inter quos plures etiam innocentes oppressos fuisse tradit. Cùm hæc & alia accepisset Vespasianus de Iudæis tumultuantibus in Ægypto, nuntiante hæc omnia Lupo Augustali Præfecto; eidem in mandatis dedit, vt eorum templum, quod habebant in ea prouincia, Onion appellatum, demoliretur. IX. IVDAEI VBIQVE PERDITI. GALILAEI OBSTINATISSIMI.

Quod autem ad Onion spectat; hoc nomen sumpserat ab Onia Pontifice, tempore cladis ab Antiocho illatæ: hic enim cùm confugisset ad Ptolemæum, obtinuit ab eo apud Heliopolim templi fabricandi gratia octoginta stadiorum aream: vbi in modum castelli circumquaque munitum templum ædificauit in schismate aduersus ceteros Iudæos X. TEMPLVM IVDAEORVM IN AEGYPTO.

[a] Ios. de bello Iud. li. 7. c. 24
[b] Ios. de bello Iud. lib. 7. c. 25. 28.
[c] Ios. de bello Iud. li. 7. c. 26
[d] l. vlt. ff. de censib.
[e] Ios. de bello Iud. lib. 5. c. 6
[f] Ios. de bello Iud. li. 7. c. 29
[g] Ios. de bello Iud. lib. 7. c. 29. 31.

dæos Ierosolymis agentes: qui hæc contra legem agi, indigno animo ferebant; licet hi A
hanc, quę ipsis iusta videbatur, obtenderent causam, fuisse nimirum ante annos nongentos septuaginta ab Isaia prænuntiatum, ædificandum templum in Ægypto. Quod ædificatum sic perseuerauit integrum annis trecentis trigintatribus: sed hoc tempore à Præfecto clausum, nulla data locum adeundi facultate, derelictum omnino remansit, atque alteri vsui cessit, adeò vt ne vestigium quidem ampliùs in eo cultus religiosi reliquum esset. Hucusque Iosephus[a] de cladibus sub Vespasiano & Tito Iudæis illatis.

[a] Ios. de bello Iud. li.7.c.30

XI. Sed eodem tempore quid itidem Iudæis acciderit, his tradit Eusebius[b]: Fertur, inquit, prætereà Vespasianum post vastationem Ierosolymorum mandasse, vt omnes ex Dauidis genere prognati, diligenter conquirerentur; quò nemo apud Iudæos ex illa regia stirpe omnino in posterum superesset: indeque in Iudæos maximam denuò cladem & persecutionem fuisse concitatam.] hæc ipse. At hæc de familia Dauidis abolenda, B
vnde in mentem Vespasiani venerunt? nisi, quòd eidem significatum esset, oraculis Prophetarum esse prædictum, ex Dauid progenie regnaturum hominem, cuius imperium esset æternum? Cùm enim ei adulantes, cetera quæ erant in oraculis, quasi de eo prædicta essent, Iosephus & alij illi accommodassent; hoc quod aduersari videret, in hunc modum irritum reddi curauit.

[b] Eusib. hist. lib.3. c.11.

XII. IOSEPHUS QUANDO ET VBI HISTORIAM SCRIPSIT.

Hic igitur finis esto rerum Iudaicarum, quæ sunt à Iosepho conscriptæ, Romæ dum ageret otiosus post triumphum Titi; obtulitque commentarium Vespasiano ac Tito, & cùm aliis pluribus, tum etiam Agrippæ Iudæorum Regi tunc ibidem, Romæ scilicet, agenti: quod & ipse quidem testatur scribens contra Apionem[c] his verbis, cùm de sua captiuitate & Romam aduentu agit: Deinde Romæ tempus vacationis habens, omni iam negotio præparato, vsus aliquibus cooperantibus mihi propter eloquentiam Græ- C
cam & rerum eruditionem, exhibui. Tantaque mihi securitas adfuit veritatis, vt primos omnium Imperatores belli Vespasianum & Titum testes non expauescerem. Primùm namque illis obtuli libros, & post illos multis quidem Romanorum, qui bellis interfuere: plurimis verò nostrorum eos etiam venum dedi, qui Græca eruditione videbantur imbuti, quorum est Iulius Archelaus, Herodes honestissimus, & ipse admirabilis Rex Agrippa. Isti siquidem vniuersi testimonium perhibuere, quòd veritatem diligenter excolui.] hæc Iosephus.

[c] Ioseph. cōtra Apion. lib.1.

IESV CHRISTI ANNVS 74. | LINI ANNVS 5. | VESPAS. IMP. ANNVS 3. D

I. QVi ordine sequitur annus Domini septuagesimusquartus, consignatur in Fastis Coss. Vespasiano Aug. tertiùm & Tito Vespasiano Cæsare secundùm. Sic enim se habuisse veteres Fastos Consulares, Plinius[d] non obscurè significat, dum (vt posuimus) hunc annum dictis describit Consulibus, tot vicibus vtroque ipsorum Consulatu perfuncto, nimirum (vt dictum est) patre tertiùm, & filio Tito secundùm. Quamobrem planè constat eos[e] errare, qui hoc anno Vespasiani quartum & Titi secundum ponunt; sicut dum adiungunt quintum eiusdem Augusti Consulatum cum Titi tertio: sumpto nimirum errore, quòd primum annum Imperij Vespasiani notant eiusdem Imperatoris E
Consulatu secundo, cùm tamen de primo eius Consulatu nulla mentio habeatur in Fastis, in quibus sint adscripti Consules ordinarij. Nam anteà Vespasianus fuerat tantùm Consul suffectus: quamobrem cùm creatus est posteà ordinarius, non bis Consul in Fastis adscribendus erat, sed semel: quam consuetudinem Romæ vsque ad Seueri Imperatoris tempora perdurasse, auctor est Dio[f].

[d] Plin. hist. nat. li.2.c 13

CONSVLES ORDINARII HVIVS ANNI.

[e] Panu. Oleand. & alij in Fast. Cōs.

[f] Dio lib. hist. 46.

II. Idque idem necessariò admonuisse oportuit, tum ad horum conuincendos errores, tum etiam vt in omnibus rationi temporum sit consultum: sunt enim hæc verba Dionis, dum agit de Cæsaris primo Consulatu: Tametsi, inquit, iam antè Consularibus ornamentis decoratus fuerat; non tamen hunc suum Consulatum secundum nuncupauit: idque in simili re ab omnibus deinceps vsque ad nostra tempora obseruatum est. Primus enim omnium Seuerus Imp. cùm Plautiano honores Consulares tribuisset, cumque

A que deinde in Senatum adscriptum, eum Consulem posteà faceret, iterùm Consulem esse dixit; idque exemplum alij deinde sunt secuti.] hæc Dio. Quamobrem cùm Suetonius[a] de Vespasiani Consulatibus ait: Consulatus octo veteri addidit:] haud dubium, ipsum cum ceteris adnumerasse etiam primum Consulatum eius non ordinarium, sed honorarium, quem suffectus duobus mensibus anni[b] nouissimis gessit tempore Claudij. Qua etiam ratione errore labi certum est, qui Consulatum Domitiani, quem gessit cum Messalino anno sequenti, secundum ponunt; cùm constet eodem auctore[c] Suetonio, ipsum ante Imperium adeptum gessisse sex Consulatus, sed ex his vnum tantummodò ordinarium, de quo suo loco dicendum. Sed eadem Dionis sententia complures alij corrigendi essent errores, in quos chronographi, ea quæ ab ipso sunt dicta ignorantes, sunt lapsi, dum in Fastis Consularibus intexendis, ex suffectis etiam Consulatibus ordinarios numerarunt: quos nos bona fide, ne omnia inuertere videremur, interdum secuti sumus; cùm alioqui nullum afferatur rationi temporis præiudicium, cùm non suffectos, sed ordinarios tantùm Consules in suis ipsorum Fastis posuerit, licet auctos numero suffectorum. Insuper ne quis errore labatur, illud etiam monendum putamus, reperiri diuersam rationem esse habitam diuersorum Consulatuum: nam ad annorum numerum consignandum ordinarij tantùm (vt diximus) adscribebantur in Fastis; in aliis verò monumentis etiam publicis, vt in nummis, vel aliis inscriptionibus, obseruauimus notatum reperiri numerum suffectorum, simulque etiam ordinariorum Consulatuum. Hæc qui non considerat, in errorem ferri sæpissimè necesse erit. His verò ad temporis rationem elucidandam ex instituto narratis: iam quæ hoc anno facta habentur, in medium adducamus.

[a] Suet. Vespas. c. 8.
[b] Suet. in Vespas. c. 4.
RATIO HABITA IN NVMERANDIS CONSVLATIBVS.
[c] Suet. in Domit. c. 1.

B (margin letter beside "numerarunt")

III. SECTAE IVDAEORVM DESTRVCTAE, VEL MVTATAE.

C Excisa his temporibus (vt diximus) secta Galilæorum, quæ in Ægypto cœperat coalescere: nec reliquæ diutiùs subsistere valuerunt: profligatis enim Iudæis, praua etiam illorum dogmata extingui cœperunt. Vnde Epiphanius[d]: Post expugnationem, inquit, Ierosolymorum, permansit tum hæc, *Ossenorum videlicet*, tum aliæ modico tempore, quæ appellantur hæreses, Sadducæorum, inquam, Scribarum, Pharisæorum, Hemerobaptistarum, Nazaræorum, Ossenorum, & Herodianorum: donec singulæ pro occasione & tempore dissipatæ & solutæ sunt.] hæc ipse. Verùm potiùs mutatæ sunt, quàm extinctæ: siquidem nequaquam omnino esse desierunt: nam complures ex illis pertæsi Iudæorum infamiæ, & gloriam Christianorum è contrario æmulantes, illis adhæserunt; sed ita tamen, vt non crederent sicut illi; sed commixtione quadam, tamquam ex diuersis generibus animantium, horrendum monstrum conflarent. Dicemus de singulis, sed ante omnes de Samaritis, de quibus sæpiùs anteà.

[d] Epiph. hæres. 19.

IV. DE SAMARITIS ET NAZARAEIS

D Quod igitur pertinet ad Samaritas: sicut illis natura insitum erat, vt quod semel in errorem adducti suscepissent, semper pertinacissimè retinerent; sic complures illorum, quamuis fidem Christianam fuerint amplexati, tamen priorem errorem non dimiserunt vsque ad Iustiniani tempora; cùm in Palæstina tumultuantes, immisso milite, sæuissimè sunt trucidati[e]. Rursus verò etsi Nazaræi, qui ante Christi aduentum[f] erant, esse desierint; noua tamen eiusdem nominis secta his ipsis diebus post Ierosolymorum cladem emersit; de qua hæc Epihanius[g]: Est autem hæc Nazaræorum hæresis in Berrhœorum regione circa Cauam Syriam, & in Decapoli circa Pellæ partes, & in Basanitide, quę Cocaba appellatur, & Cocaba Hebraicè dicitur. Illinc enim initium factum est, post discessum ab Ierosolymis, omnibus discipulis in Pella habitantibus, cùm Christus iussisset relinquere Ierosolymam ac secedere, quoniam passura esset obsidionem. Et E hac de causa Berrhœam habitantes, illic (vt dixi) vitam degebant. Hinc Nazaræorum hæresis initium habuit. Errauerunt autem & hi, circumcisionem iactantes, & adhuc sub maledictione sunt.] Hi igitur quòd Christo credidissent, nacti sunt Matthæi Euangelium, de quo superiùs facta est mentio; licet Theodoretus[h] dicat hos vsos esse Euangelio apocrypho secundùm Petrum.

[e] Procop. de ædif. Iust. Imp.
[f] Epiph. hæres. 18.
[g] Epiph. hæres. 29.
[h] Theod. li. 2. hær. fab.

V.

Tolerati sunt Nazaræi in Ecclesia per illud tempus, quo legalibus vsi sunt interdum etiam Apostoli, cùm aliqua nimirum occasio id postularet; nec ab Ecclesia eiecti sunt: immò nec à ceteris eo nomine distinguebantur, cùm (vt dictum est superiùs) Christiani omnes etiam Nazaræi dicerentur, vt habent Apostolorum Acta[i], atque Epiphanius[k] pluribus docet[k]: quo nomine adhuc sancti Hieronymi tempore vtebantur, cùm Christianos dicere vellent Hebræi. Nam (vt idem Hieronymus[l] ait) sub nomine Nazare-

[i] Act. 24.
[k] Epiph. hær. 29.
[l] Hieron. in Isai. c. 52.

NAZARAEI FACTI HAERETICI. norum ter in die Christianis maledicebant: licet Epiphanius [a] velut nonnisi dictos hæreticos, Nazarenos appellando, eos intelligere voluisse. Sed de his superiùs. Eiusmodi secta diutiùs perdurauit in Oriente, cuius asseclæ alio nomine Minæi dicti reperiuntur: de quibus hæc sanctus Hieronymus [b] scribens ad sanctum Augustinum: Vsque hodie, inquit, per totas Orientis synagogas inter Iudæos est hæresis quæ dicitur Minæorum, & à Pharisæis vsque damnatur: quos vulgò Nazaræos nuncupant: qui credunt in Christum Filium Dei natum de Maria virgine, & eum dicunt esse, qui sub Pontio Pilato passus est, & resurrexit, in quem & nos credimus. Sed dum volunt Iudæi esse & Christiani, nec Iudæi sunt, nec Christiani.] hæc Hieronymus. Scripserunt [c] aduersus huiusmodi hæreticos Iustinus Martyr, Irenæus, Origenes, & alij complures, qui texuerunt catalogum hæreticorum, vt Epiphanius, Philastrius, Augustinus, Theodoretus, Ioannes Damascenus, & alij recentiores. Porrò Nazaræi consortio Ebionæorum, à quibus (vt Epiphanius [d] tradit) nonnulla mutuati, vehementer sunt infamati.

[a] Epiph. hær. 29.
[b] Hier. ep. 89.
[c] Theod. hær. fab. lib. 2.
[d] Epiph. hær. 30.

VI. DE EBIONE HAERESIARCHA. Eodem etiam tempore, nimirum post excidium Ierosolymæ, emersit impostor scelestissimus, Ebion nomine, ex quo nefanda Ebionitarum hæresis est exorta, cuius primordia sic idem describit Epiphanius [e]: Initium autem huius cœpit post Ierosolymorum captiuitatem. Quandoquidem enim omnes in Christum credentes eo tempore in citeriori regione habitabant; maiori ex parte in Pella ciuitate quadam Decapolis, quæ in Euangelio scripta habetur, prope Batanæam & Basanitidem regionem, tunc eò digressis, & ipsis istic vitam agentibus, ex hoc occasio contigit Ebioni. Et incepit quidem habitationem habere in Cocaba, vico quodam in partibus Carnaim, Arnen, & Astaroth, in Basanitide regione, velut fama ad nos perlata habet. Hinc sanè malam suam doctrinam auspicatur, vnde & Nazaræi suprà mihi indicati sunt. Hic enim coniunctus illis, & illi huic, vtraque pars de propria improbitate alteri impartiuit. Et differunt quidem altera ab altera in aliqua re, verùm in mentis peruersitate se mutuò expresserunt.]

[e] Epiph. ibid.

VII. HAERESVM MIXTVRA DEFORMIS. Sed & Ebionæis paulo pòst coniunctus est [f] Elxai Ossenorum antiquæ hæresis facilè princeps; ex quo accidit, vt (quod est in prouerbio, aspis à vipera mutuata venenum) magna facta sit accessio impietati, dum ex pluribus portentis vnum est monstrum effigiatum, in vnum coëuntibus Samaritis, Iudæis, Ossenis, Nazaræis, Cerinthianis, Carpocratianis, & aliis; quos Ebion simul iungens, vnum ex his corpus componens, omne turpitudinis & impietatis prodigium superauit. Vnde Epiphanius [g]: Quemadmodum, inquit, si quis copulasset sibi ornamentum ex diuersis lapillis pretiosis, & vestem variegatam, & splendidè se exornasset: sic hîc vice versa, quidquid horrendum est, & perniciosum, & abominabile, informeque ac incredibile & odio plenum, id à singulis sectis accepit, & se ipsum in omnes efformauit. Samaritarum enim habet abominationem, Iudæorum nomen, Ossenorum verò & Nazaræorum opinionem, Cerinthianorum formam, Carpocratianorum improbitatem, & Christianorum vult habere appellationem.] hæc Epiphanius, qui & inferiùs de Ebione eiusmodi enarrat historiam: Hic, inquit, Ebion etiam ipse in Asia habuit prædicationem, & Romæ. Radices autem spinosarum propaginum habet in Nabathæa, & Paneade.] Ac post multa de eius dogmatibus dicta hæc addit:

[f] Epiph. hær. 19. 30.
[g] Epiph. hær. 30.

VIII. DE S. IOANNE ET EBIONE. Sanctus Ioannes prædicans in Asia, mirabile opus fecisse narratur ad veritatis delineationem. Cùm enim vitam degeret admirandam, & dignitatem veritatis ipsius decentem, & penitus non lauaretur, coactus est à Spiritu sancto progredi vsque ad balneum, dixitque: Accipite mihi quæ pertinent ab balneum. Et cùm comites ipsum sequentes mirarentur, venit ad ipsum balneum: & vbi peruenisset ad eum qui lauantium vestes suscipere solet, interrogauit: Quis est intus in balneo? At olearius seruandis vestibus inseruiens (in gymnasiis enim hoc officium est aliquorum, quotidiani alimenti acquirendi gratia) ad Ioannem dixit: Ebion intus est. Ioannes verò statim intelligens Spiritus sancti ductum, ob quam causam impulisset ipsum vsque ad balneum venire (velut dixi) memoriæ videlicet gratia, vt relinqueret nobis veritatis argumentum, qui sint serui Christi, & Apostoli, ac filij eiusdem veritatis, qui verò vasa diaboli & portæ inferni, non valentes contra petram, & ædificatam super ipsam sanctam Dei Ecclesiam: statim vbi se turbasset, & leuiter fleuisset, vt omnes audirent, in testimonium ac declarationem impollutæ veritatis doctrinæ: Festinate, inquit, fratres, egrediamur hinc, ne cadat balneum,

A balneum, & pereamus cum Ebione, qui intus est in balneo, propter ipsius impietatem. Et nemo miretur de eo quod audit, Ioannem cum Ebione congressum esse. Multo enim tempore beatus Ioannes in vita permansit, & vsque ad Traiani regnum durauit.] hæc Epiphanius.

Verum hæc de Ioanne & Ebione recitata, Cerintho potiùs adscribuntur ab aliis auctoribus, vt Irenæo[a], Eusebio[b], Theodoreto[c], & aliis. At ne dicamus Epiphanium esse hallucinatum; haud inconueniens erit existimare, vtrumque simul in balneis repertum esse: siquidem magna necessitudo, ex impietatis similitudine comparata, intercedebat inter eos. cùm enim multi dicant occasione Cerinthi à Ioanne scriptum esse Euangelium: sanctus Hieronymus[d] Ebionis causa id factum affirmat, quòd scilicet communicatione hæresis eadem vtrisque censerentur esse communia; licet (quod B Tertullianus[e] ait) non fuerint omni ex parte Ebion & Cerinthus inter se consentientes; cùm ille à Deo mundum esse creatum, Cerinthus verò ab Angelis diceret esse factum. Hic ipse Ebion in primis, quo minùs veritate polleret, calumniis fouere mendacia aggressus est: quippe qui cùm in docendo Paulum primas ferre videret, in eum maledicta iacere, contumeliisque eum proscindere orsus est: idque eo consilio, vt nutantes Iudæorum animos ab eo redderet penitus alienos. Aiebat enim ipsum esse Græcum, non natura Iudæum, sed factum ex Gentibus proselytum ea occasione, quòd Ierosolymis agens adamasset filiam sacerdotis, quam cuperet ducere in vxorem; vtque fieret voti compos, circumcisionem accepisse; sed cùm nec ita quod optasset, fuisset assecutus, ad impugnandam circumcisionem & legem esse conuersum. Sic igitur existimans hac ratione Pauli prædicationem & scripta se conuulsisse, C falsa Acta nomine Apostolorum edidit, in quibus vnà cum impietate multa coagmentata essent mendacia.

IX. — [a] Iren. lib. 3. c. 4. [b] Euseb. hist. lib. 3. c. 22. EBIONIS CVM CHERINTHO CONNEXIO. [c] Theod. hær. fabul. lib. 2. [d] Hieron. de Script. Eccl. in Ioanne. [e] Tertull. de præscrip. c. 48. EBION HOSTIS PAVLI, MVLTA IN EVM.

Insuper (quod idem tradit Epiphanius) Circuitus Petri per Clementem scriptos corrumpens, & pauca admodum vera relinquens, ad suas hæreses confirmandas viam aperuit. Id quidem testatum reddi ex eiusdem Clementis Encyclicis, idem auctor tradit, sic dicens: Idem Clemens ipsos per omnia redarguit in epistolis, quas scripsit, Encyclicis, quæ in sanctis ecclesiis leguntur, quòd alium habeant characterem fides eius & sermo ab his quæ sub nomine ipsius in Circuitionibus corrupta sunt. Ipse enim (*nempe Clemens*) virginitatem docet, at illi non admittunt. De eodem Clemente idem tradit auctor, quòd dum vixit Iacobus frater Domini, qui virginitatem excolebat, tanti viri ductus exemplo, virginitatem extollere, seque eius cultorem exhibere D cœperit: addit etiam, ipsum insuper laudibus celebrasse Eliam, & Danielem, & Sampsonem, & omnes Prophetas, quos illi abominantur. Sed hæc etiam: Itaque in Circuitionibus in totum se ipsos transtulerunt, mentientes contra Petrum multis modis; quasi ipse quotidie se in aquam merserit purificationis gratia, velut etiam ipsi: ab animatis item & carnibus ipsum abstinuisse, & ab omni edulio alio ex carnibus facto dicunt, velut etiam ipsi faciunt: nam & ipse Ebion & Ebionitæ penitus ab his abstinent.] multa tamen eosdem facere, quæ ritè fieri nosset, vt baptismate initiari, idem affirmat, qui addit: Mysteria (*nempe sacram Eucharistiam*) faciunt ad imitationem sanctorum in Ecclesia, ab anno in annum per azymos, hoc est, panes non fermentatos, at alteram mysterij partem per aquam solam.] Quinetiam (vt tradit Eusebius[f]) diem Dominicum ritè, vt nos celebrabant.

X. — [f] Euseb. hist. lib. 3. c. 21.

E Sed & ad conciliandam sibi maiorem fidem, dici voluit Ebion, idcircò, quòd volens libensque esset pauper effectus; testans se fuisse vnum ex illis qui pretium suarum rerum posuissent ad pedes Apostolorum. In hunc igitur modum Ebion, exploso Paulo, Petrum sibi adstipulari mentitus, nomenque Christianum aucupans, & aliquos Ecclesiasticos ritus vsurpans, hisque iactis ad erigendam structuram impietatis fundamentis, horrendum est dicere, quales abominationes superstruxerit. A Deo enim duos dicebat fuisse ad rerum dominium ordinatos, Christum videlicet, & diabolum, illumque accepisse in sortem futurum sæculum, huic verò mundum fuisse concreditum: porrò illum velut vnum ex angelis, sed ceteris maiorem esse creatum; & quod pertinet ad carnem assumptam, ex viri semine procreatum; eumdemque Adam primo se induisse, ac posteà exuisse.

XI. — ARTES EBIONIS.

Quod spectat ad politiam; Ebionæi, vt Nazaræi, æque Legem cum Euangelio tradebant esse seruandam; vtebantur autem Matthæi Euangelio, sed decurtato, sicut & ce-

XII. — EBIONIS ERRORES.

[a] Iren. lib. 1. c. 26. [b] Tertull. de præscrip. c. 48. [c] Iren. lib. 1. c. 26. [d] Tert. de præscript. c. 48. [e] Euseb. hist. lib. 3. c. 21. [f] Epiph. hæres. 30. [g] Philastr. de hæres. c. 38. [h] Aug. de hær. ad Quodvultdeum. [i] Theod. hæret. fab. lib. 2.

& ceteris diuinis scriptis: quinetiam (vt auctor est Irenæus[a]) Ierosolymam adorabant, A
quasi esset domus Dei. Sed & (quod Tertullianus[b] ait) adeò Ebion Iudæis fauit, vt Legem præferret Euangelio, ad illud sanè excludendum, & Iudaismum vindicandum. Cogi insuper voluit omnes vxorem ducere, etiam impuberes; liberum quoque relinquens, vt quot quis pro arbitrio vellet, vxores acciperet. De Ebione insuper, eum damnans, meminit Ignatius ad Philadelphios scribens his verbis: Si quis dicat vnum esse Deum, & confiteatur Christum Iesum, sed eum nudum esse hominem putet, non autem Deum vnigenitum, Sapientiam, & Verbum Dei, sed solùm anima & corpore constare censeat; huiusmodi serpens est, fraudem & errorem prædicans in exitium hominum, & est eiusmodi inops sensu, cognomento Ebion.] Clemens Romanus etiam (vt nuper vidimus) suis Encyclicis eiusdem Ebionis impietatem damnauit. Insuper Irenæus[c], Tertullianus[d], & Origenes etiam suis scriptis Ebionem & Ebionæos sæpè B
exagitarunt; quod & fecerunt Eusebius[e], Epiphanius[f], Philastrius[g], Augustinus[h], Theodoretus[i], ac demum ceteri recentiores, qui de hæresibus commentarios conscripserunt. At de Ebione satis.

XIII.

DE MENANDRO DISCIPVLO SIMONIS.

Sed his ipsis item temporibus, quibus Ebionæi vigebant, discipuli quoque complures Simonis Magi, Dei Ecclesiam, non habentem maculam neque rugam, turpiter infamabant; dum Christianum nomen nundinantes, blasphemias ac impietates veluti calice aureo propinabant. Horum præcipuus erat Menander, idemque Samaritanus & magus, eiusdemque Simonis discipulus primogenitus; de quo Iustinus Martyr, qui & ipse patria Samaritanus illum optimè nosset, in oratione ad Antoninum Pium hæc habet: Deinde (*post Simonem videlicet*) Menandrum quemdam, & ipsum Samaritanum, in vico Caparetaia ortum, Simonis discipulum, & à dæmonibus ipsum quoque C
exagitatum, Antiochiæ multos arte magica seduxisse scimus; qui sectatoribus etiam suis minimè morituros esse persuasit. Sunt verò nunc quoque ab eo reliqui nonnulli, qui hoc profitentur.] hæc Iustinus. De eodem hæc breuiter post Irenæum Tertullianus[k]: Post Simonem Magum Menander discipulus ipsius, similiter magus, eadem dicens, quæ Simon ipse: quidquid se esse Simon dixerat, hoc se Menander esse dicebat, negans habere posse quemquam salutem, nisi in nomine suo baptizatus fuisset.] Dicebat enim (vt idem[l] alibi ait) mortem ad suos non modò non pertinere, sed nec peruenire. At egregiè salibus suis eidem Tertullianus illudit; quòd, licet tot tantaque Menander ipse suis polliceretur discipulis, perpaucos tamen habuit sectatores: vnde hæc idem auctor subsannans ait: Quod hoc Menandri balneum? Comicum credo: sed cur tam infrequens, tam occultum, quo paucissimi lauant? suspectam enim faciam rantam D
raritatem securissimi atque tutissimi sacramenti.] Porrò cùm eius dogmata ea esse quæ erant Simonis, testetur: cùm de Simone iam satis superiùs dictum sit, haud opus est eadem recensere. Agunt prætereà de eodem omnes nuper recensiti auctores. Sectati sunt tamen eum inter alios Basilides & Saturninus, quos condiscipulos fuisse[m] Epiphanius tradit: verùm diutiùs vixisse ferunt, nimirum ad tempora Hadriani Imperatoris. Sed de his fusiùs aliàs.

[k] Tertull de præscr. c. 46. [l] Tertull lib. de anim. c. 50. [m] Epiph. hæresi 23.

XIV.

DE CLEOBVLO ET THEODOTO.

Meminit in eadem epistola Ignatius de Cleobulo atque Theodoto horum temporum hæreticis, sed eorum, quos diximus, potiùs sectatoribus, quàm nouarum hæresum inuentoribus: sic enim ait, postquam de Simone, Menandro, Basilide, & Nicolaitis verba fecit: Fugite prætereà maligni illius nepotes Theodotum & Cleobulum qui gignunt mortiferum fructum, quem qui gustarit, continuò moritur, non temporalem E
hanc, sed æternam mortem.] Porrò diuersus est hic Theodotus ab illo Byzantino coriario hæresiarcha, de quo suo loco. In his omnibus illud considerandum est, his qui ex circumcisione prouenerunt hæreticis peculiare fuisse, nouos velut à sanctis scriptos effingere commentarios, eisdemque tamquam recèns in lucem editis ad suas hæreses confirmandas vti solere: de quibus hæc apposité Origenes[n]: Oportet ergo cautè considerare: vt nec omnia secreta quæ feruntur in nomine Sanctorum suscipiamus, propter Iudæos qui fortè ad destructionem veritatis scripturarum nostrarum quædam scripserunt, confirmantes dogmata falsa: nec omnia abiiciamus, quæ pertinent ad demonstrationem scripturarum nostrarum. Magni ergo viri est audire & adimplere quod scriptum est: Omnia probate; quod bonum est, tenete. Tamen propter eos qui non possunt quasi trapezitæ discernere inter verba quæ vera habeantur, vel falsa, & non possunt semet-

[n] Origen. in Mat. trac. 23.

IVDAEI CORRVPTORES DIVINAE SCRIPTVRAE.

A ſemetipſos cautos ſeruare, vt verum quidem teneant apud ſe, & ab omni etiam ſpecie mali abſtineant; nemo vti debet ad confirmationem dogmatum libris qui ſunt extra canonizatas ſcripturas.] hæc Origenes. Sed admirabile plane fuit in his Dei conſilium, qui tum falſa dogmata, tum etiam improbata atque commenticia ſcripta ſic in lucem prodi permiſit, vt iiſdem cognitis ab Eccleſia atque reiectis, quæ vera quæve germana atque legitima eſſent, magis elucidata, patentiùs innoteſcerent, probataque veritas ſolidiori firmitate ſubſiſteret.

Eodem anno tertio Veſpaſiani Imperatoris, S. Martialis Epiſcopus Lemouicenſis, Galliarum dictus Apoſtolus, qui ex Oriente Romam cum Petro venerat, & ab eodem in Gallias fuerat amandatus, cùm Lemouicenſes, Toloſanos, Burdegalenſes, Cadurcenſes, & Aquitanos populos, eoſque qui à Rhodano in Oceanum vergunt, ad pietatem B Chriſtianam inſtituiſſet, honeſtiſſimo labore perfunctus, hoc ipſo anno (vt eius Acta teſtantur) ex humanis ſublatus eſt. Porrò (vt & hîc eius exordia repetantur) tradunt hunc illum fuiſſe puerulum, de quo Andreas olim Domino roganti dixerat: Eſt puer hîc habens quinque panes & duos piſces.] Verùm cùm dicant, ipſum vnum fuiſſe ex ſeptuagintaduobus diſcipulis; opus eſt vt affirment, non ſic ætate fuiſſe puerum nominatum, ſed more Hebræorum, qui & homines etiam grandioris ætatis eo modo pueros nuncupabant. Feruntur eius res geſtæ, ſcriptæ ab Aureliano eius ſucceſſore: leguntur etiam eius nomine duæ ſcriptæ epiſtolæ, quarum altera eſt ad Burdegalenſes, altera verò ad Lemouicenſes & Toloſanos conſcripta: ſed de his aliàs. Illud etiam memoria dignum de Martiale traditur, ſuſcitaſſe mortuum, admoto ei baculo S. Petri, quem ab eo ſibi datum Romæ acceperat: meminit eius hiſtoriæ & Innocentius Papa [a].

XV. DE S. MARTIALE EPISCOPO LEMOVICENSI

[a] Innoc. extr. de ſacr. vnct. in fine.

C

IESV CHRISTI ANNVS 75. | LINI ANNVS 6. | VESPAS. IMP. ANNVS 4.

SEquens hic Chriſti annus ſeptuageſimusquintus notatur ab aliis Conſulatu Domitiani Cæſaris iterùm, & M. Valerij Meſſalini. Verùm cùm (vt anno ſuperiori dictum eſt) nonniſi numerus ordinarij Conſulatus in Faſtis [b] ſit deſcribendus; primus hic, & non ſecundus Domitiani Conſulatus dicendus eſſet. Sed in eo etiam error ineſſe D videtur, dum in iiſdem Faſtis anno primo Titi Imperatoris Domitianus Conſul ſeptimùm ponitur; cùm conſtet Suetonij [c] auctoritate, eumdem Domitianum ante adeptum Imperium ita ſexies Conſulatum geſſiſſe, vt ex eis vnus tantummodò fuerit ordinarius; ac proinde vnus tantùm adſcribendus eſſet in Faſtis. Quamobrem errore poſitum numerum Conſulatuum, ex anteà dictis exoritur non leuis ſuſpicio tantùm, ſed vera certaque ſcientia. Eadem igitur ratione ex Dione allata, & Plinij (vt vidimus) teſtimonio roborata; cùm annus ſuperior ſit conſignatus Coſſ. Veſpaſiano tertiùm & Tito ſecundùm, cumque rurſus idem Dio [d] dedicationem templi Pacis factam eſſe dicat Veſpaſiano ſextùm & Tito quartùm Conſulibus, ex ipſo ſuperiùs recitato notandorum Conſulatuum ordine affirmare neceſſe eſt, tam præſenti quàm ſequenti anno eumdem Veſpaſianum Conſulatum geſſiſſe, nempè hoc anno quartum, ſequenti verò E quintum, ac demum ſextum. Quapropter præſenti anno dediſſe putamus nomen Conſules Veſpaſianum Auguſtum quartùm & Valerium Meſſalinum, qui à Iulio Frontino [e] ponitur: Conſulatus verò Domitiani, quem ponit Suetonius ordinarium, in alium annum reiiciendus erit.

I.

[b] Cuſpi. & Panuin. & alij.

EMENDATVR ERROR DE NVMERO CONSVLATVVM.

[c] Suet. in Domit. c. 2.

[d] Dio in Veſp.

[e] Iul. Front. de aquæduct. lib. 2.

Hoc tempore Veſpaſianum de pellendis ab Vrbe philoſophis dediſſe edictum, Dio teſtatur his verbis [f]: Cùm alij multi excitati ex Stoica diſciplina, in quorum numero fuit Demetrius Cynicus, multa inutilia his qui audiebant, publicè differerent occaſione philoſophiæ, atque ita multos occultè in varias ſententias traherent; Mucianus Veſpaſiano perſuaſit, vt omnes qui eſſent eius ſectæ, ex Vrbe expelleret; dixitq; in eos multa, ira magis incitatus, quàm ſtudio doctrinæ. Itaque Veſpaſianus ſtatim philoſophos præter Muſonium Roma expulit.] Hæc Dio. Ceterùm non id nouum Romæ videri poterat: neque licet & Nero id fecerit, vel alij ei ſimiles, optimo Principi adeò ignominiæ vertebatur,

II.

[f] Dio in Veſp.

EDICTVM DE PELLENDIS AB VRBE PHILOSOPHIS.

cùm id fieret more maiorum: nam (vt auctor est Gellius [a]) iam longè antè, florente Republica, sub Consulatu Fannij Strabonis & Valerij Messalæ promulgatum fuerat Senatusconsultum de philosophis & rhetoribus Vrbe pellendis: quod scilicet adolescentes earum scientiarum addiscendarum cupidi viderentur ab armis auocari, & vitam agere otiosam ac planè inertem. A

[a] Gell. lib. 15. c. 11.

III. CVR VESPASIANVS EXEGIT AB VRBE PHILOSOPHOS.

Porrò hæc facta sunt à Vespasiano, non quidem quòd odio prosequeretur philosophiam, vtpote bonorum morum conciliatricem, cuius (vt Philostratus ait) plurimùm amans fuit; sed quòd sic persuasus à Muciano ob solutam nimis dicendi libertatem. Ceterùm Suetonius [b] auctor est ipsum Vespasianum lenissimè tulisse philosophorum contumaciam. Ex his vnus erat (vt ait Dio) ille Demetrius, qui (vt testatur Philostratus) socius erat Apollonij Tyanæi, qui eum Tito Cæsari proficiscenti ex Ægypto dederat monitorem. Hæc cùm dicat Philostratus [c] in Apollonio; idem [d] meminit de Musonio Babylonio, qui sub Nerone carceri mancipatus, grauissima passus erat: licet auctor duos videatur Musonios recensere, alterum Babylonium, alterum verò Tyrrhenum, eosdemque sub Nerone grauiter exagitatos. Sed cùm de Babylonio agit, eum secundum ab Apollonio sapientia fuisse testatur. Sed & Vespasianus ad id faciendum compulsus est, licet inuitus (quòd sic iam necessitas postularet) ad compescendam garrulam ipsorum linguam, & petulantem potiùs quàm ingenuam philosophoque dignam dicendi libertatem, qua passim proscindentes Imperatorem, indeque apud abiectum vulgus gloriam aucupantes, idem in Principem commouebant. Quamobrem vt famæ Imperatoris, ipsiusque Reipublicę tranquillitati consultum esset; æquum visum est, eosdem tali edicto percelli, & ab Vrbe longiùs ablegari. B

[b] Suet. in Vespas. c. 13.
[c] Philostr. in Apoll. lib. 6.
[d] Idem lib. 4. & 7.

IV. EXCELLENTIA CHRISTIANAE PHILOSOPHIAE.

Reprehenditur & à Seneca [e] huiusmodi philosophorum in quoscumque, ac potissimùm in Principes dicendi temeritas potiùs quàm libertas. nam ad Lucilium scribens hæc ait: Errare mihi videntur, qui existimant philosophiæ fideliter deditos, contumaces esse, ac refractarios, & contemptores magistratuum, aut Regum, eorúmve per quos publica administrantur.] Damnat & Dio in suis Ægyptiacis philosophorum Cynicorum in eo genere dicendi procaciam. At quantum his præstat Christiana modestia, quæ leuissimam quampiam contumeliam in priuatum etiam hominem dictam, perpetuò gehennæ igne dignam esse intelligit; quæ parendum esse Principibus etiam dyscolis, eosdemque in honore habendos, scit esse lege diuina præscriptum? Numquam enim in tot acerbissimis ab Imperatoribus illatis in Christianos persecutionibus, quempiam illorum ob dicacitatem conuentum esse iudicio, quis poterit inuenire: quod, qui scripserunt pro Christianis Apologias, vt Tertullianus, & alij, facilè demonstrarunt. Quamobrem philosophorum complures, qui veræ sapientiæ amantes essent, & veritatis studiosi, sublimissimam omnium Christianorum philosophiam esse considerantes, admirantesque apud eos non paucos quosdam illud vitæ culmen attingere, sed æquè omnes eo nomine esse dignos; pedestri, quam sectati fuerant, philosophiæ nuntium remittentes, delegerunt in schola piscatorum discipulos esse potiùs, quàm Athenis magistros profiteri. C D

[e] Senec. li. 10.

V.

Primum omnium sapientum, qui cunctis philosophorum scientiis Christianæ religionis prætulerit sapientiam, fuisse vidimus Dionysium Areopagitam: alios item plures eumdem imitatos, licet præsentis quoque vitæ dispendio, Christi fidem esse sectatos, complura demonstrant exempla; de quibus singulis suo loco dicemus. Sed quod ad hæc pertinet tempora, Eleucadius Platonicus philosophus à S. Apollinare Episcopo Rauennate ad Christi fidem conuersus, eidem his temporibus Vespasiani Imperatoris martyrio vita functo, cùm sedisset annis vndetriginta, in Episcopatu post Abderitum successit. De tempore sedis Apollinaris & eius martyrio Petrus Damiani his testatur verbis: Apollinaris quanta gloria, quanta sit excellentia, admirari dignè non possumus, cuius martyrium per viginti & nouem annorum spatium per innumerabilia fuerit tormenta productum, &c.] hæc & alia plura in sermone quem habuit de S. Eleucadio, cuius mentio facta est. Vespasiani namque temporibus passum esse Apollinarem, cùm eius vitæ Acta, tum Romanum Martyrologium [f], aliaque Bedæ, Vsuardi, & Adonis, testantur. Sed id quidem non accidit, quòd aliqua à Vespasiano fuerit in Christianos persecutio excitata: sed cùm Apollinaris Christi fidem prædicans, ab idolis Gentes auertisset, & eorumdem sacerdotum in se odium concitasset; illorum exagitatus calumniis, subrepto ab E

DE S. APOLLINARE EPISCOPO RAVENN.

[f] Martyrol. Rom. 25. Iul. & alij.

A ab Imperatore rescripto, tamquam seductor quispiam & facinorosus homo iussus est ab vrbe pelli, nisi diis immolare assentiretur: quod ipse facere recusans, non tantùm expulsus est, sed etiam sæuissimè trucidatus, martyr occubuit. Plura de eo dicenda essent, atque etiam de Rauennatibus successoribus Pontificibus: sed quoniam (quod sæpè professi sumus) nostri non est instituti, priuatarum Ecclesiarum, nisi interdum Patriarchalium, facta prosequi, satis esse putauimus ex his aliqua vel leuiter attigisse. Quocircà ad institutam semel de philosophis narrationem redeamus.

Consideratione illud profectò dignum est, hoc ipso sæculo, quo Apostoli Domini, ac Apostolici viri, ad imbuendos Christiana religione populos vniuersos, totum pænè orbem terrarum peragrarunt; complures è contrà philosophos, perinde ac si eamdem iniissent instituti rationem, itidem circumeundo prouincias peruagatos in Orbem, adiisse nobilissimas ciuitates, eoque prætextu vt mores labefactatos corrigerent, habuisse B de prauis moribus corrigendis ad populum conciones: sed sic eos ad meliorem frugem conatos esse (vt videbatur) inducere, vt tamen Gentiliciæ auitæ superstitionis cultum seruandum potissimùm inculcarent. Fuerunt, qui id præstiterunt, complures: & vt prætermittamus dicere de Apollonio, de quo fusiùs alibi, præstitit hoc insigniter Dio, cuius mentio est apud Philostratum in Tyanæo[a]: sed eo licet tacente, ipsius Rhodiacæ, Corinthiacæ, Tharsicæ, Borysthenicæ, & aliæ à diuersis locis, in quibus eas habuit, denominatæ orationes, quàm multus in his fuerit, satis apertè declarant. His Euphratem Apollonij pernecessarium adde, atque Demetrium, Musonium etiam coniunge. Eiusdem etiam professionis erat Damis Pythagoreus, Epictetus Stoicus, Lucianus Epicureus, sed non cum his comparandus; & alij, ex quibus eos qui in Vrbe erant, Domitianus est insectatus. Sed non silendus Diogenes Iunior, qui cùm populum vexasset mul- C tis contumeliis, in theatro eum obiurgans, virgis cæsus est. Erat etiam eiusdem classis ille, cuius meminit Dio, qui eamdem sibi vendicans libertatem dicendi in populum, capite truncatus est[b].

VI. DE PHILOSOPHIS ORBEM CIRCUMEUNTIBUS.

[a] Philost li. 5.

[b] Dio in Vesp.

VII.

Hos igitur aduersarios passos esse qui Christianæ religionis fundamenta iacerent, nemo iure poterit dubitare: nam cùm ex sententia Pauli, Græci sapientiam quærerent, hancque istiusmodi verborum phaleris iisdem gloriosissimè ostentarent, quorum (inquit Iuuenalis[c])

Ingenium velox, audacia perdita, sermo
Promptus, & Isæo torrentior] haud dubium audientes horum sermones, pronis eos auribus accepisse: è contrà verò barbaros, quos dicerent Iudæos homi- D nes, nouam ac peregrinam inuehentes religionem, eamdemque superantem humanum captum, dum hominem cruci affixum Deum esse contenderent, habuisse contemptui. Sed & quod Christiana fides Iudaica censeretur esse religio, vt quæ à Iudæa & Iudæis hominibus, & de Iudæo homine, quem dicerent esse Deum, prædicaretur; Romanis, his præsertim temporibus, exosa admodum & execrabilis reddebatur. Antiquum hoc erat odium: quo enim animo Romani olim erga Iudæorum religionem esse solerent, sententia Ciceronis in oratione pro Flacco, ad hæc quoque tempora valdè accommodata, declarat his verbis: Stantibus Ierosolymis, pacatisque Iudæis, tamen istorum religio sacrorum à splendore huius imperij, grauitate nominis nostri, maiorum institutis abhorrebat: nunc verò hoc magis, quod illa gens quid de imperio nostro sentiret, ostendit armis: quàm cara diis immortalibus esset, docuit; quòd est victa, quòd elocata, quòd ser- E uata.] hæc Cicero, cùm à Pompeio tantùm debellati Iudæi essent. At quid de Iudaica religione, iis potissimùm temporibus, cùm immanissima omnium clade affecti essent, iidem existimasse potuerunt? Quid Græci? Plutarchus, Lucianus, & alij multis in locis reliquere testatum. Quid Ægyptij? Apio Alexandrinus duobus libris de ea re editis patefecit, dum vniuerso terrarum orbi, tamquam in scena, Iudaicam religionem exhibuit risu ac sibilis insectandam. His adde (quod diximus) inhærentem religioni Iudaicæ ignominiam crucis, cùm Iudæi homines in Vrbem & Orbem inferrent crucifixi hominis Iudæi cultum: hoc planè omne illis videri poterat portenti genus excedere.

[c] Iuuenal. satyr. 3.

CUIUS AESTIMATIONIS CHRISTIANA RELIGIO.

VIII.

Sed & in his omnibus & contra omnia superexcellens vis atque potentia crucis enituit: quæ radiis ac fulgoribus diuinitatis effulgens, omnes mox humanæ sapientiæ disiiciens tenebras, diuinaque potentia omnem altitudinem extollentem se aduersus scientiam Dei humi prosternens, omnem intellectum (mirabile dictu) redegit in obsequium Christi:

Christi: vt virtus (quod idem ait Apostolus [a]) non esset ex homine, sed ex Deo. Quis A
[a] 2. Cor. 10. VIRTVTE DIVINA, NON HVMANA PROPAGATVM EVANGELIVM. enim videns nouella germina fidei, suo ipsius ortus principio, cùm semen Apostolicum è terra nascens erumperet, continuò ipsorum Iudæorum rabiem implacabilem experiri, furore Gentilium concuti atque percelli, & adhuc insuper humanæ sapientiæ artibus radicitus propè conuelli; non omni spe caderet, atque animo omnino deficeret? Sed qui vocat ea [b] quæ non sunt, tamquam ea quæ sunt; delegit ea quæ mundi esse [b] Rom. 4. viderentur infirma, vt fortia quæque confunderet; & ad confutandos sapientes, stulta quæsiuit, & quæ ignobilia essent & contemptibilia, vt (quod ait Apostolus) tam ea quæ non sunt, quàm ea quæ sunt destrueret; ne gloriaretur aduersus eum omnis caro, hæcque omnia non humanarum esse virium, sed Dei planè potentiæ, omnes ex æquo cognoscerent.

IX. DE PEREGRINO PHILOSOPHO. Sed quoniam de philosophis semel est instituta narratio; hîc opportunè accidit (nam B & temporis etiam ratio postulat) vt quæ ab impostore quodam, Peregrino philosopho nominato, sub nomine Christiano sunt gesta, narremus: quæ quantumlibet à Christianorum hoste & blasphemo homine scripta sint, ex eis tamen nonnulla vtilia elici possunt, quæ antiquos illos laudatissimos Christianorum mores, ac præsertim erga fratres peregrinos, vel carcere detentos propensiorem curam ac studium charitatis insinuent: sicque (secundùm illud de Ennio dictum) aurũ ex stercore seligentes, relinquentes blasphemias, cetera scitu digna narrabimus. Res igitur in hunc modum se habuit: Impostor quidam scelestissimus ex Paro insula oriundus, immanissimorum criminum reus (patrem enim suum necauerat, & amore puerorum erat turpiter infamatus) patrium solum vertens, pœnæ timore perterritus, in regionem, in qua minimè cognitus esset, proficisci in animum duxit. Sed quò omnia ad vitæ vsum sibi suppeditarentur C abundè prospiciens, lustransque mente vniuersum terrarum orbem; cùm nulla sibi gens visa esset, quæ alios libenter ad se venientes susciperet, & peregrinos beneuolentiæ prosequeretur officiis, quos præsertim suæ esse sciret religionis homines; nec aliam quamlibet nationem tanta liberalitate prosequi egentes ac miserabiles quasque personas, perinde ac Christianos: mox ad eos proficiscendi consilium iniit. Ad hos cùm peruenisset impostor, eos conueniens, se Christianæ religionis cupidissimum simulauit. Quid plura? dedit nomen, initiatur baptismate, ad eumque loci gradum prouectus est tandem, vt (quod ait auctor) profiteretur inter prophetas ac ceteros rerum sacrarum principes: quippe qui se & magistrum præberet, qui alios fidem Christianam doceret, ac sacros libros interpretaretur, necnon & alios à se conscriptos legendos traderet. D

X. At ne quid sibi deesse videretur, quod ad culmen Apostolicæ perfectionis spectare nosset; operatus est, vt pietatis causa detruderetur in carcerem, vbi velut nouus Paulus vinctus, gloriosè sua vincula ostentaret. Sed eo consilio hæc omnia faciebat, vt ex oblationibus Christianorum sponte ac largiter dantium ingentem pecuniæ vim ea arte corraderet: qui cùm in his præstandis officiis munificentissimi haberentur, quæ non profudissent eius causa, quem nondum sibi perspectum, velut Apostolum alterum iam haberent? Sed quæ fuerint erga impium hominem piorum studia, ex eodem auctore, qui hæc scriptis mandauit, in medium afferamus. Cùm primùm enim eum è carcere liberare, & nulli parcentes impensæ redimere conati essent, nec voti compotes facti, hisce eum quotidie prosequebantur officiis, & colebant obsequiis. Manè, inquit, quidem illicò videre erat iuxta carcerem præstolantes anus, viduas quaspiam, & E orbos puerulos: illorum enim pars etiam vnà intus cum illo somnum capiebant, corruptis pecunia custodibus. exinde omnis generis cœnæ inferebantur variæ, & sacri inter se sermones dicebantur. Quinetiam in Asia plerasque vrbes fuisse constat, ex quibus venerunt quidam laturi auxilium, Christianis mittentibus ex publico, neque non collocuturi, & virum consolaturi. Incredibile verò est, quantum studium & celebritatem ad hoc ostendant, si quid tale vulgo innotuerit: illicò enim nulli rei parcunt.] hæc ipse.

CHRISTIANORVM CHARITATIS OFFICIA.

XI. Addit his verò auctor causam, cur sic affecti essent Christiani, vt nec bonis, nec vitæ parcerent, sed omnia libentissimè profunderent, sic dicens: Proinde Peregrino quoque multæ tunc opes ab illis mittebantur sub vinculorum prætextu; nec vulgarem rerum prouentum lucrifaciebat. Etenim haud dubitanter sibi persuaserunt, se omnino immor-

A immortalitate potituros, perpetuoque victuros esse: quamobrem & mortem magno contemnunt animo, ac non pauci sua sponte semetipsos occidendos offerunt. Deinde primus illorum quoque legislator eorum persuasit animos, quemadmodum inter se omnes fratres essent. Posteà verò quàm semel à nobis desciuerunt, Græcorum deos constanter abnegant, solum crucifixum illum colentes.] Addit hæc insuper: Proinde apud illos omnia ex æquo habentur contemptui, præter fidem, quam exactè exploratam à quocumque deferente suscipiunt; quòd facilè sit eos ab impostoribus seduci, eosque breui fieri opulentos.] Subdit auctor de eodem Peregrino, quòd tandem dimissus fuit à Syriæ Præside, cùm alioqui ille se libenter mortem oppetere demonstraret, seu potiùs fingeret. CHRISTIANI SPE VITAE AETERNAE OMNIA PRAESTANT

Post hæc autem eumdem Peregrinum auro suffarcinatum in patriam rediisse, auctor ipse testatur, ac subinde de secunda ab eo inita peregrinatione hæc ait: Secunda itaque suscepta peregrinatione, egreditur vagaturus, satis sibi viatici in Christianis repositum esse existimans, à quibus quaquauersum incedebat stipatus, in omni agebat rerum abundantia: atque in hunc modum aliquantum temporis alebatur. Tandem admisso nescio quo aduersus illos flagitio; siquidem visus erat (vt opinor) nescio quid ex interdictis comedisse; non recipientibus ampliùs illis, magna est rerum difficultate perplexus.] At prætermittimus cetera recensere: nam satis putamus hæc esse ad ea quæ ad res nostras pertinent. Prosequitur enim auctor narrare ceteras eius peregrinationes Romamque aduentum: & quomodo edicto Imperatoris, philosophis ex Vrbe proscriptis (factum enim id fuit rursum à Domitiano Imp. paucos post annos) tam ipse, quàm ceteri qui erant Romæ philosophi, nempe (vt ait) Musonius, Dio, Epictetus, & alij, XII. B RELIQVA PEREGRINI, AC FINIS EIVS.

C Vrbe egredi sunt coacti. At hic tandem noua arte immortalem sibi gloriam paraturus, re vera tamen scelerum suorum supplicium luiturus, in Olympiis solemni pompa sese dedit incendio exurendum: cuius rei gestæ, qui præsens vidit, historiam ipse Lucianus conscripsit. Hæc summatim ex Luciano ad Chronium accepta voluimus enarrasse, vt huiusmodi exemplo, quæ à nostris de ea re scripta sunt, planiùs innotescerent, suisque coloribus velut in tabula cernerentur expressa: vt illud in primis, quod se passum Paulus[a] dicit: Periculum in falsis fratribus.] de quibus & Dominus dixerat[b]: Venient ad vos in vestimentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces.] Quales igitur eiusmodi esse solerent, ipsum exemplar ex vero redditum vidimus in Peregrino; qui meritò dictus est cognomento Proteus, quòd omnem, quam sibi vellet, formam superinduceret[c]. [a] 2. Cor. 11. [b] Mat. 7. [c] Gellius Noct. Attic. lib. 12. c. 11. & Ammian. lib. 29.

D Ex his insuper facilè intelligimus, quæ de Mensurio Episcopo Carthaginensi recitat S. Augustinus[d]: nimirum quòd prudenter agens, noluisset recipere quosdam pseudomartyres, qui lucri gratia sese inter martyres coniecissent, vt pecuniis ditarentur, vel lautiùs ibi viuerent. Sic enim ait: Quidam etiam in eadem epistola facinorosi arguebantur, & fisco debitores, qui occasione persecutionis, vel carere vellent onerosa multis debitis vita, vel purgare se putarent, & quasi abluere facinora sua, vel certè acquirere pecuniam, & in custodia delitiis perfrui de obsequio Christianorum.] Sicque ex his videas, quæ ipso initio exurgentis Ecclesiæ detentis in carcere causa fidei à Fidelibus compluribus præstari consueuerunt officia, eadem etiam exhibita reperiri in vltima persecutione sub Diocletiano, de qua ea quæ nuper sunt recitata ab Augustino, intelliguntur: sicque semper eumdem in Ecclesia morem esse seruatum. vnde meritò Tertullianus[e] sic scribit ad martyres in carcere constitutos: Inter carnis alimenta benedicti martyres designati, quæ vobis & domina mater Ecclesia de vberibus suis, & singula fratres de operibus suis propriis in carcerem subministrant, capite aliquid & à nobis, quod faciat ad spiritum quoque educandum.] & post aliqua de iisdem: Immò & quæ iusta sunt, caro non amittit per curam Ecclesiæ, & agapen fratrum.] XIII. [d] August. in Breuic. coll. diei tert. c. 12. OFFICIA CHRISTIANORVM ERGA VINCTOS. E [e] Tertull. ad Martyr. c. 1.

Sed videamus quæ ad hæc spectantia S. Cyprianus[f] habet, cùm absens clerum admonet, vt confessorum, qui detinerentur in carcere, propensiorem curam gererent, eisdemque omnis impenderetur humanitas. Adeò namque frequens esse solebat, confessores detentos in carcere visitare, vt ad euitandam inuidiam persecutorum, oportuerit eumdem S. Cyprianum[g] suos litteris cohibere, sic scribentem: Peto quoque, ad procurandam quietem, solertia & solicitudo vestra non desinat. Et si fratres pro dilectione sua sunt cupidi ad conueniendum, & visitandos confessores bonos, quos illustrauit iam glorio- XIV. [f] Cypr. ep 37. FREQVENS VISITATIO CONFESSORVM. [g] Cypr. ep. 5.

glorioſis initiis diuina dignatio: tamen cautè hoc,& non glomeratim,nec per multitudinem ſimul iunctam puto eſſe faciendum: ne ex hoc ipſo inuidia concitetur,& introeundi aditus denegetur; & dum inſatiabiles multum volumus, totum perdamus. Conſulite ergo,& prouidete,vt cum temperamento hoc agi tutius poſſit; ita vt presbyteri quoque, qui illic apud confeſſores offerunt,ſinguli cum ſingulis diaconis per vices alternent: quia & mutatio perſonarum,& viciſſitudo cõuenientium,minuit inuidiam.] hæc Cyprianus, planè ſignificans,ſolitos eſſe presbyteros illic in carcere offerre ſacrificium, quod Miſſam dicimus,ex quo haud dubium confeſſores communicarent: quæ quidem omnia pietatis officia Fideles vt ſibi præſtare liceret, erogata (vt vidimus in Peregrino) in carceris cuſtodes pecunia collectitia,redimere conſueuerant. A

XV. Rurſus verò, quod pertinet ad deſcripta à Luciano Chriſtianorum charitatis ſtudia in ſuſcipiendis hoſpitibus, in quibus præſtandis ſatis ſibi eſſe viatici Peregrinus exiſtimauit,ita vt non tantùm ab illis aleretur,ſed etiam in via deduceretur,atque ſic (vt ait) quaquauerſum ſtipatus incederet: commendat hoc immenſam Chriſtianorum erga fratres dilectionem,atque illam ipſam, quam hiſce puto temporibus Ioannes Euangeliſta [a] laudat in Caio,ſic ſcribens: Cariſſime,fideliter facis quidquid operaris in fratres, & hoc in peregrinos,qui teſtimonium reddiderunt charitati tuæ in conſpectu Eccleſiæ: quos,benè faciens,deduces dignè Deo. Pro nomine enim eius profecti ſunt,nihil accipientes à Gentibus. Nos ergo debemus ſuſcipere huiuſmodi, vt cooperatores ſimus veritatis.] hæc Ioannes per omnia his conſentientia, quæ ex Luciano ſunt recitata. Porrò Tertullianus [b] adeò frequentem ac neceſſariam inter Fideles interceſſiſſe mutuam hoſpitalitatem ſignificat, vt inter Catholicæ communicationis ſymbola illam adnumeret, dicens: Itaque tot ac tantæ Eccleſiæ, vna eſt illa ab Apoſtolis prima, ex qua omnes. Sic omnes primæ, & omnes Apoſtolicæ, dum vnam omnes probant vnitatem. Communicatio pacis, & appellatio fraternitatis,& conteſſeratio hoſpitalitatis, quæ iura non alia ratio regit, quàm eiuſdem ſacramenti vna traditio.] hæc Tertullianus, qui per conteſſerationem hoſpitalitatis, certum quoddam ſignum intelligit, quod qui ferret, vt Eccleſiæ Catholicæ legitimus filius, quocumque pergeret, à Fidelibus æquè Catholicis honorificè reciperetur hoſpitio. Quod quidem ſignum cùm adulteraſſent hæretici,à Catholicis noſcitur ſæpè mutatum, ac litteris tandem commiſſum, quas Patres in Nicæno Concilio nominauere Formatas. B C

[a] Ioan. ep. 3.

HOSPITALITAS QVAM CVSTODITA ET FREQVENTATA A CHRISTIANIS.

[b] Tertull. de præſcrip. c. 20

XVI. Iure igitur Lucianus de Peregrino ait, ſatis ſibi eſſe viatici ipſum exiſtimaſſe in Chriſtianorum hoſpitalitate repoſitum: nam non recipere, nec coniungere oblatam teſſeram, idem erat,quod à Catholica communione ſeiungere. Verùm & apud Gentiles illud vſurpatum erat,vt idem eſſet confringere teſſeram, ac amicitiam diſſoluere. vnde apud Plautum [c]: D

Hic apud nos iam Alceſimarche confregiſti teſſeram.]

Pactæ namque etiam apud illos erant per teſſeram mutuæ hoſpitalitates, eoque fœdere mutuæ pariter amicitiæ fouebantur: quæ ſic ſanctè ac inuiolatè cultæ, manabant ad poſteros. vnde apud eumdem auctorem [d]:

—— Si ita eſt, teſſeram
Conferre ſi vis hoſpitalem, eccam attuli.
Agedum oſtende. eſt par probè: nam habeo domum.
O mi hoſpes ſalue multùm. nam mihi tuus pater,
Pater tuus ergo hoſpes Antidamas fuit: E
Hæc mihi hoſpitalis teſſera cum illo fuit.

At ſi hæc mutuæ charitatis officia adeò inſolubiliter inter Gentiles ipſos excolebantur; quid putandum factum eſſe inter Chriſtianos; cùm,etiam eiuſdem Luciani teſtimonio, hi præ ceteris mutua inter ſe charitate coniunctiſſimi eſſent? Sed hæc ſatis ad inſinuandos de ea re antiquos Eccleſiæ mores.

[c] Plaut. in Ciſtel.

DE TESSERA HOSPITALITATIS APVD GENTILES.

[d] Plaut. in Pœnulo.

IESV

IESV CHRISTI ANNVS 76. | LINI ANNVS 7. | VESPAS. IMP. ANNVS 5.

A SEquens ordine temporum annus Christi septuagesimussextus, adscribitur antiquis Fastis Vespasiano Augusto quintùm & Tito Cæsare tertiùm Consulibus; quibus (vt auctor est Censorinus [a]) ab eodem Vespasiano, Censorem etiam agente, habitum est nouissimum lustrum: nam exinde à Consulatu Domitiani duodecimo & Cornelij Dolabellæ, per Capitolinos agones anni cœpti sunt numerari, vt suo loco dicemus. Quod autem spectat ad hoc vltimum lustrum; haud alienum ab instituto esse putamus, si de B longa ætate complurium qui eodem lustro censi sunt, quæ scribit Plinius, hîc describamus; ne pro monstro habeatur, quòd Simeon, frater Domini dictus, centum & viginti annos natus, cruci affixus martyrium consummarit; siue quòd alij his ipsis temporibus ex Apostolorum discipulis centenarij, vel maiori ætate decesserint. I.

VLTIMVM LVSTRVM.
[a] Cæsor. de die natal. c. 15.

Plinius [b] enim hæc ait: Accedunt experimenta, & exempla recentissimi census, quem intra quadriennium Imperatores Cæsares Vespasiani, pater filiusque Censores egerunt. Nec sunt omnia vasaria excutienda: mediæ tantùm partis inter Apenninum Padumque ponemus exempla. Centum viginti annos Parmæ tres edidere, Brixelli vnus CXXV. Parmæ duo CXXX. Placentiæ vnus CXXXI. Fauentiæ vna mulier CXXXII. Bononiæ L. Terentius Marci filius, Arimini verò Marcus Aponius C. & L. Tertulla CXXXVII. Circa Placentiam in collibus oppidum est Velleiacium, in quo CX. annos sex detulere, quatuor centenos vicenos, vnus CXL. Marcus Mutius Marci filius, Galerius Felix. C Ac ne pluribus moremur in re confessa, in regione Italiæ octaua centenum annorũ censi sunt homines quinquaginta quatuor, centenũ denum homines quinquaginta septem, centenum vicenum quinum homines duo, centenum tricenum quinum aut septenum totidem, centenum quadragenum homines tres.] hucusque ex tabulis census Plinius: qui decipi non potuit, cùm in ijsdem censibus ex Consulum notis quisque annus, quo quis natus esset, describi solitus, manifestior appareret. Hæc igitur qui attenderit, haud mirabitur, si præter Simeonem, quem diximus, Dionysium, Ignatium, Quadratum, Hermam, Polycarpum, & alios omnes Apostolorum discipulos, qui & Dominum viderunt, vel vidisse potuerunt in humanis agentem, ad Traiani & Hadriani tempora, vel vlteriùs, vitam duxisse legat; qui diuina etiam agente dispensatione, tam longæuam ætatem vixerunt, vt ita Dei Ecclesiæ consultum esset aduersus hæreticos tunc emergẽtes. Quid enim D Apostoli credidissent, & quæ alios docuissent seruanda, huiuscemodi grauissimi ac veracissimi testes rogantibus certo certiùs tradere, & quæ oculis aspexissent, verissimè affirmare potuerunt. II.

DE AETATE LONGAEVA MVLTORVM.
[b] Plin. lib. 7. cap. 49.

IESV CHRISTI ANNVS 77. | LINI ANNVS 8. | VESPAS. IMP. ANNVS 6.

SEquenti anno Domini septuagesimoseptimo, Vespasiano sextùm & Tito quartùm E Coss. templum Pacis augustissimè ædificatum (vt auctor est Dio [c]) dedicatum est; inque eo, præter alia hinc inde toto terrarum Orbe quæsita ornamenta, ea præsertim, quæ è templo Ierosolymitano sublata, ducta fuerant in triumphum, sunt reposita. Iosephus [d] enim de eodem templo agens, hæc scribit: Vespasianus Pacis templum ædificari decreuit. Itaque mira celeritate, quæ hominum cogitationem superaret, effectum est. Magna enim diuitiarum largitate vsus, insuper perfectis id picturæ ac figmentorum operibus exornauit. Omnia namque in illud fanum collecta ac deposita sunt, quorum visendorum studio, per totum Orbem, qui ante nos fuerant, vagabantur; quomodo aliud apud alios situm esset, videre cupientes. Hîc etiam reposuit quæ Iudæorum fuerant instrumenta, his se magnificè efferens. Legem verò eorum & penetralium vela purpurea in Palatio condita seruari præcepit.] hæc Iosephus. I.

[c] Dio in Vespas.
TEMPLVM PACIS DEDICATVM.
[d] Ioseph. de bell. Iud. li 7. c. 24. in fine.

Cur autem Vespasianus, nullo maiorum exemplo, Paci primus templum erexerit (vt superiùs II.

STVDIVM VESPASIANI. ſuperiùs fuſiùs demonſtratum eſt) cùm aliàs ſæpiùs hoſtibus grauioris momenti ſuperatis, Vrbique tranquilla pace donata (vt Auguſti præſertim temporibus accidit) nullus vmquam repertus ſit, qui ei numini templum extruxerit; non leuis admirationis occaſio exoritur. Sed certè eam huius rei gerendæ cauſam coniectura haud contemnenda ſignificat: nimirum quòd (vt ſuperiùs dictum eſt) Iudæorum, ac Ioſephi præſertim hiſtorici adulatione, ipſum illum ſe eſſe Regem perſuaſus, qui ex Iudæa prodituſ, vniuerſo dominaretur Orbi (quod de Chriſto dictum à Prophetis erat) omnia pariter quæ de illo prædicta erant, in ſe tráſferre curauerit. Nam quod ad eam rem ſpectare videbatur, etiam (vt vidimus) miracula operandi virtutem ſe aſſecutum eſſe adeò palàm oſtentauit, vt ab omnibus fermè eius temporis hiſtoricis, vt fuit creditum, ſic etiam tamquam res probè teſtata atque confeſſa, memoriæ fuerit commendata. Porrò eam ipſum gloriam affectaſſe, manifeſtum illud fuit argumentum, dum (quod & anteà dictum eſt) eos qui erant ex familia Dauidis, conquiri iuſſit, atque conatus eſt tollere, ne quis ex ea ſtirpe, qua tamen Chriſtus dicebatur naſciturus, extaret: id enim vnum ſibi videbatur obſtare, quo minùs in omnibus fieret voti compos.

III. Sic igitur in hunc modum (vt vidimus) Veſpaſianus affectus animo, quòd audiſſet in oraculis [a] eſſe, illum ipſum Regem, pacis Principem nominandum, & in immenſum fore ab eo propagandum imperium, paciſque inde nullum futurum eſſe finem, ſic dicente Iſaia: Vocabitur nomen eius, Princeps pacis: multiplicabitur eius imperium, & pacis non erit finis] eadem perinde ac de ſe dicta eſſent, à Ioſepho oblata ſibi ſumens, celeberrimum omnium templum erigens, Paci æternæ dicauit: eo enim titulo templi porticus faciem fuiſſe notatam, numiſmata antiqua declarant. ſed & vetus inſcriptio, quæ Romæ in ædibus Farneſianis lapidi inſculpta legitur, in qua & deſcriptæ ſunt Tribus quę ad templi ſtructuram pecuniam contulerunt, hæc habet primo loco notata verba: PACI ÆTERNÆ. cetera quæ ſequuntur, prætermittimus, quòd ſit aliàs eadem inſcriptio à nobis ſuperiùs recitata. In nummo etiam argenteo in hunc modum: PACI AE [b], deeſt TERNÆ. Hiſce igitur monumentis, quòd eſſet Princeps pacis, & auctor pacis æternæ, quæ in Propheticis oraculis docente Ioſepho ſciret expreſſa, ea de ſe eſſe prænuntiata voluit credi, & reddi manifeſtè teſtata. Hæc verò licet ſint à nobis (vt ſuperiùs diximus) ex coniectura deducta; nihilominùs haud facilè ab alijs, omnia ſimul exactè conſiderantibus, contemnenda fore putamus.

[a] Iſai. 9.

ERIGENDI TEMPLI PACIS RATIO.

[b] Adolph. lib. de Numiſ.

IESV CHRISTI ANNVS 78. LINI ANNVS 9. VESPAS. IMP. ANNVS 7.

I. ANnus Domini Septuageſimusoctauus Coſſ. Veſpaſiano ſeptimùm & Tito quintùm adnotatur in Faſtis: quo, ſicut & alijs huic coniunctis, nulla reperimus Eccleſiaſtica geſta, quæ horum nota Conſulum conſignentur: cùm alioqui ſciamus, huius pacis opportunitate, veluti diebus Alcyonijs, benè vſos eſſe Chriſtianos ad propagandam longè lateque per Orbem Chriſtianam religionem. At quoniam, quid quolibet anno geſtum ſit, ex antiquis veriſque Eccleſiaſticis monumentis vti certum exploratumque tradi nequit: conſultius exiſtimamus, hos Conſules, atque etiam alios plures rerum noſtrarum vacuos præterire, quàm pro arbitrio, quid hoc vel illo anno ſit factum, velle diuinare, ac fingere; quod contra Eccleſiaſticæ ſcribendi hiſtoriæ perfectos numeros à quibuſdam recentioribus factitatum inuenimus, dum his annis Thomæ, Bartholomęi, Nathanaëlis, vel aliorum ſine auctore ponunt martyria contigiſſe.

IESV CHRISTI ANNVS 79. LINI ANNVS 10. VESPAS. IMP. ANNVS 8.

CHriſti Redemptoris noſtri anno ſeptuageſimonono Conſulatum geſſiſſe reperiuntur Veſpaſianus octauum, & Domitianus primum: ſed ſi ſuffectum eius Conſulatum cum hoc primo ordinario numeres, hic ſextus ordine ponetur. Atque adeò hic eſt

A ille ipse Domitiani ordinarius Consulatus, cuius Suetonius meminit, ita dicens cùm agit de eius temporibus ante adeptum Imperium: In sex Consulatibus nonnisi vnum ordinarium gessit, eumque cedente & suffragante fratre] nempe Tito. Quamobrem errare mihi videntur, qui hunc annum signant Consulatu Vespasiani octauo, ac Titi sexto: nam & in antiqua [a] inscriptione octauus Consulatus Vespasiani iungitur cum sexto Domitiani. Est enim huiusmodi: T. VESPAS. AVG. VIII. FLAV. DOMIT. VI. COSS. Q. CLAVD. SER. OFF. FEC. CASTR. PRÆT.] Quod igitur Suetonius ait, cedente fratre & suffragante, gessisse Domitianum Consulatum ordinarium; sic intelligendum, vt, cùm hactenus ipse Titus semper ordinarius creatus Consul esset, & è contrà Domitianus semper suffectus, hoc anno vice versa (id agente Tito) Domitianus ordinarius, Titus verò suffectus Consul esset, sicque sexies & ipse Consul creatus esset, nempe B quinquies ordinarius, ac semel suffectus. Hic ille quippe annus, quo Plinius nominat Titum sexies Consulem. Porrò hunc eumdem esse annum quo ea scribebat, certum argumentum elicitur ex his quæ alibi idem auctor scribit [b], dum numerat quatuor annos à tempore census Vespasiani: nam (vt dictum est auctore Censorino) habitus est census ille, eodem Vespasiano quintùm, & Tito tertiùm Coss. à quo numerari incipiunt quatuor anni vsque ad tempus præsens, quo ea scribebat, cùm (vt dixerat in præfatione) ageret Titus sextum Consulatum.

[a] Apud Panuin. comment. Fast. lib. 2.

[b] Plinius lib. 7. cap. 49.

IESV CHRISTI ANNVS 80. LINI ANNVS 11. VESPAS. IMP. ANNVS 9.

C

ANno Domini octuagesimo, Commodo & Prisco Coss. Linus Romanus Pontifex, cùm sedisset annos vndecim, menses duos, & dies vigintitres, nono Kalendas Octobris, Saturnini Consularis iussu, martyrio coronatur. At cùm tam Eusebius, quàm etiam Epiphanius tribuant Lino annos duodecim; non sic dixisse putamus, quasi eos expleuerit, sed quòd ipso anno suæ sedis duodecimo mortuus sit. Verùm cùm Eusebius duodecim annos Linum sedisse velit, affirmetque [c] euoluto anno secundo Titi ipsum decessisse; nulla hæc ratione sibi cohærent. nam à tempore Petri martyrij vsque ad secundum Titi annum, quatuordecim saltem voluuntur anni. Nos verò, cùm non appareat quot diebus alicuius Pontificis sedes vacauerit, à die sequenti obitus præcedentis, D annos eius qui subrogatus est, cogimur numerare. Sicque recensentes Lini annos à die post martyrium Petri, deducentesque annos vsque ad diem qua anniuersaria eius commemoratio in Ecclesia antiquitus fieri consueuit; non tantùm annos, sed & menses & dies hac ratione tutiùs putamus esse ponendos: cùm præsertim diuersa à diuersis scribantur, nec quidquam certi habeatur, quod omni ex parte subsistat. Hac igitur ratione habita annorum, non tantùm Lini, sed & Cleti eius successoris, & Clementis, qui tertio loco post Petrum successit, hoc potissimùm anno Lini obitum, & Cleti ingressum ponere, satiùs visum est.

I. DE LINI PAPAE MARTYRIO ET SEDIS TEMPORE.

[c] Eusebius in Chr. & hist. lib. 3. c. 12.

Certè sub Vespasiano potiùs quàm sub Tito Linum consummasse martyrium, ea etiam ratione persuademur, quòd de eodem Tito scribat Suetonius [d], ea fuisse humanitate præditum, vt etiam à fontium supplicio abhorruerit, eaque ex causa Pon- E tifex Maximus creari voluerit, vt se à sanguine temperaret. Sunt enim hæc Suetonij verba: Pontificatum Maximum ideò se professus accipere, vt puras seruaret manus, fidem præstitit: nec auctor posthac cuiusquam necis, nec conscius, quamuis interdum vlciscendi causa non deesset; sed periturum se potiùs quàm perditurum adiurans, duos patricij generis conuictos in affectione Imperij, nihil ampliùs, quàm vt desisterent, monuit; dicens, Principes fato dari: si quid prætereà desiderarent, promittens se tributurum.] hæc & alia Suetonius. Sed & Dio hæc de Tito [e]: Non modò Senatorem, quamdiu principatum tenuit, nullum interfici iussit, sed nec alius quispiam sub eius Imperio morte affectus est. De crimine impietatis numquam cognouit, nec permisit alijs vt cognoscerent.] Sed quid hoc, nisi eum Christianos iure suo quietè agere voluisse, ac proinde nullum sub eius Imperio ea de causa morte mulctatum esse? Non sic sub Vespasiano: nam etsi non aliorum, saltem delinquentium punita sunt crimina; innocen-

II. TITI MANSVETVDO.

[d] Sueton. in Tito, c. 9.

[e] Dio in Tito.

[a] Sueton. in Vespas. c. 15. innocentium verò nemo ductus, ipso sciente: nam & hæc de eodem scribit Suetonius [a]: Non temerè quis punitus insons reperitur, nisi absente eo, & ignaro, aut certè inuito, atque decepto.] Ceterùm Christiani rei violatæ religionis in crimen adducebantur, ac etiam puniebantur. A

III. [b] Dio in Vesp. Sed etsi (quod scribit [b] Dio) philosophi liberè nimiùm obloquentes, ab eo ex Vrbe exacti sunt, & ex illis vnus ea de causa securi subiectus est, alius verò virgis publicè cæsus: haud putamus absque pœna illos esse dimissos, qui deos Gentium dicerent nonnisi malos dæmones esse, omnemque simul Vrbis idolorum superstitionem esse subnouendam, veritate Euangelica testarentur. Quamobrem ea de causa non Linus tantùm, sed & alij sub Vespasiano martyrium subijsse narrantur, vt Apollinaris Rauennæ Episcopus, de quo suprà mentio facta est, & Leontius [c], Hypatius, Theodolus milites, & si qui alij, ob eam nimirum causam supplicio affecti, quòd in deos esse impij visi sint. Errorem verò, qui ex appositis Consulibus irrepsit in librum qui nomine Damasi vulgatur à multis, de Romanis Pontificibus, quo Lini martyrium accidisse ponitur sub Consulatu Saturnini & Scipionis, superiùs cùm egimus de ingressu Lini, refellimus. [c] Metaphrast die 19. Iunij. B

IV. De eius Pontificatu, cuius exordia in miserrima tempora inciderunt, cùm bellis ciuilibus Vrbs & Orbis conflagrare viderentur, nulla prorsus alia videtur memoria esse relicta, acerrimis persecutionibus Ecclesia deuastata, præter pauca illa quæ in eodem commentario descripta ponuntur in hæc verba, post factam de martyrio mentionem: Item ex præcepto B. Petri constituit, vt mulier velato capite in ecclesiam introiret. Hic fecit ordinationes duas, Episcopos quindecim, presbyteros decem & octo: qui sepultus est iuxta corpus B. Petri in Vaticano, nono Kal. Octobr.] hæc ibi. Scripta fuisse à Lino [d] fertur historia de altercatione Petri cum Simone mago, sed non extat. Acta verò passionis Petri & Pauli, quæ itidem Lini nomine inscripta habentur, multis esse referta erroribus, superiùs est demonstratum. Post Linum subrogatus est Cletus Romanus, patre Æmiliano, ex Vico Patricij. C

[d] Thritem. de vir. illustr. & Sixtus Senēs. CLETVS SVCCESSIT LINO.

IESV CHRISTI ANNVS 81. CLETI ANNVS 1. VESPAS. IMP. ANNVS 10.

I. OBITVS VESPASIANI, ET ANNI EIVS IMPERII. SEquenti anno Domini octuagesimoprimo Vespasianus nonum & Titus septimum Consulatum adierunt; tametsi re vera hîc sextus habeatur Titi ordinarius Consulatus: nam licet ex Suetonio [e] constet eum vnà cum patre septem Consulatus gessisse, vnus ex his tamen suffectus habetur, quo (vt ex eiusdem auctoris sententia dictum est) fratri Domitiano cessit ordinarium Consulatum: sicut pariter octauus [f] hic censetur Consulatus ordinarius Vespasiani. Sed & nonus hic est Vespasiani, si anno septuagesimoquinto (vt factum est) loco Consulatus Domitiani ponatur Consulatus quartus Vespasiani, vt diximus ex Dione, exque publico monumento dedicationis Pacis, eius sexto Consulatu signatæ. Hoc igitur anno idem Vespasianus Augustus annum agens ætatis sexagesimumnonum, mensem vnum, & diem septimum, octauo Kalend. Iulij, ex hac vita morbo sublatus est, cùm imperasset annos decem minùs sex diebus, ducendo annorum numerum ab ea die, qua in Ægypto à militibus primùm Imperator acclamatus, est auspicatus Imperium, nimirum à Kal. Iulij, Galba & T. Vinio Rufino Coss. is enim dies (vt idem Suetonius [g] ait) vt initium ac velut natalis dies Imperij fuit in posterum obseruatus. Cur autem alij alium eiusdem Imperij ponant annorum numerum; inde euenit, quòd exordij suscepti ab eo Imperij alij aliam inierunt rationem, vt satis superiùs dictum est. D E

[e] Sueton. in Tito, c. 6. [f] Suet. in Vesp. cap. 8. [g] Suet. in Vesp. c. 6.

II. TITVS IMPERAT. Defuncto itaque Vespasiano, Titus filius eius statim capessit Imperium, quod tenuit annos duos [h], menses duos, & dies viginti; de quo quidem hæc Dio [i]: Titus ex quo tempore principatum solus obtinuit, nec cædes fecit, nec amoribus inseruiuit; sed comis, quamuis insidijs peteretur, & continens, Berenice in vrbem reuersa, fuit: adeò mores statim mutauit.] Neque verò tacebo quod scribit de eo Suetonius: adeò enim ait fuisse animo in omnes beneficentissimo, vt non permitteret quempiam à se minùs

[h] Sueton. in Tito, c. 11. [i] Dio in Tito, cap. 8.

A minùs voti compotem factum tristem abire: Et aliquando, inquit, recordatus super cœnam quòd nihil cuiquam toto die præstitisset, memorabilem illam meritoque laudatam vocem edidit: Amici, diem perdidi.] quam quidem sententiam hic voluimus recitasse, quòd eam sanctus Hieronymus vehementer admiratus, in suis in epistolam [a] Pauli ad Galatas commentarijs hæc dicat: Breue est vitæ istius curriculum. Hoc ipsum quod loquor, quod dico, quod scribo, quod emendo, quod relego, de tempore meo mihi aut crescit, aut deperit. Titus filius Vespasiani, qui in vltionem Dominici sanguinis subuersis Ierosolymis, Romam victor ingressus est, tantæ dicitur fuisse bonitatis, vt cùm quadam nocte serò recordaretur in cœna quòd nihil boni die illa fecisset, dixerit amicis: Hodie diem perdidi. Nos putamus non perire nobis horam, diem, momenta, tempus, ætates, cum otiosum verbum loquimur, pro quo reddituri B sumus rationem in die Iudicij? Quòd si hoc ille sine lege, sine Euangelio, sine Saluatoris & Apostolorum doctrina naturaliter & dixit & fecit; quid nos oportet facere?] hæc ipse.

[a] Hieron. in epist. ad Galat. c. 6.

III. DE MONSTROSA ERVPTIONE FLAMMARVM EX VESVVIO.

At verò nec præterijsse volumus quod hoc anno accidit immensum veluti mox casuri mundi prodigium: nimirum cùm facta est admiranda illa ex monte Vesuuio flammarum eruptio, quæ à Suetonio [b] summatim scribitur, sed à Dione [c] fusiùs enarratur. Accidisse enim ait vehementem illam Vesuuij eruptionem hoc ipso primo anno Titi Imperij sub tempus autumni: Plinius [d] Iunior cœpisse ait Kalendis Nouembris, hora septima. At quoniam prodigij loco res est habita, quæ & imaginem quamdam præseferret diei nouissimæ: eamdem recensere, haud inutile arbitramur. sic enim ait: Eo tempore magnus numerus hominum inusitata magnitudine, quales gigantes C finguntur, in eodem monte regioneque finitima, ac proximis ciuitatibus interdiu noctuque vagari, versarique in aëre visus est. Post hæc consecuta est maxima siccitas, ac repentè ita graues terræmotus facti, vt ea omnis planicies feruida esset, & culmina montium subsiderent. Ad hæc sonitus subterranei, tamquam tonitrua, & super terram mugitibus similes extiterunt. Deinde mare simul fremere, omne cælum resonare; ingensque & repentinus fragor, quasi montes simul concidèrent, exaudiri. Tum exiliere primùm immensi lapides, & ad summos vertices peruenere: deinde magna copia ignis fumique, ita vt omnem aërem obscuraret, occultaretque Solem, non aliter quàm si defecisset.

[b] Sueton. in Tito. c. 8.
[c] Dio in Tito.
[d] Plin. epist. ad Tacit.

IV. IMAGO VLTIMI CASVS MVNDI.

Igitur nox ex die, & tenebræ ex luce factæ erant; putantibus nonnullis, gigantes seditionem inter se facere, quòd multæ imagines eorum in fumo conspicerentur, quodque D clangor tubarum audiretur. Alij existimabant, aut mundum in chaos redigi, aut igne consumi: ob eamque causam properabant alij ex ædibus in vias, alij de vijs in ædes confugere, atque è mari in continentem, & è continenti in mare se recipere; alij turbari, & quæ nondum venerant, existimare tutiora rebus præsentibus. Tanta verò erat copia cineris, vt terram mareque atque adeò ipsum aërem compleret: quæ res multa damna, vt cuique sors tulit, importauit non solùm hominibus, prædijsque ac pecoribus, sed etiam pisces volucresque omnes peremit; duasque vrbes, Herculanum & Pompeios, populo sedente in theatro, penitus obruit. Postremò tantus fuit cinis, vt inde peruenerit in Africam, Syriam, & Ægyptum, introieritque Romam, eiusque aërem compleuerit, & Solem obscurauerit. Id Romæ accidit paucis pòst diebus, cùm omnes ignorarent id quod factum erat in Campania, nec quid esset, cõiectura assequi possent. Itaque etiam E ij putare cœperunt omnia sursum deorsum ferri, Solemque in terram cadere, aut terram in cælum conscendere: Quamquam autem hic cinis non attulit statim grauia incommoda populo Romano, tamen posteà morbum pestilentem & grauem immisit.] hucusque Dio.

V. CVR PERENNES IGNES HOMINIBVS DEMONSTRATI.

Hæc autem & alia id genus à Deo viua exempla data esse hominibus ignis æterni quo peccantes in inferis punirentur, Tertullianus [e] in primis declarat his verbis: Nouerunt & philosophi diuersitatem arcani & publici ignis: ita longè alius est qui vsui humano, alius qui iudicio Dei apparet, siue de cælo fulmina stringens, siue de terra per vertices montium eructans. Non enim absumit quod exurit; sed dum erogat, reparat: adeò manent montes semper ardentes, & qui de cælo tangitur saluus est, vt nullo iam igni decinerescat. Et erit testimonium ignis æterni, hoc exemplum iugis iudicij pœnam nutrientis. Montes vruntur, & durant: quid nocentes & Dei hostes?] hæc Tertullianus.

[e] Tertull. in Apolog. c. 48

tullianus. Sed enim Minutius Felix in Octauio, dum de gehennæ ignis incendio, ab his ipsis etiam mutuatus exemplum, verba facit, hæc habet: Illic sapiens ignis membra vrit, & reficit, carpit, & nutrit: sicut ignes fulminum corpora tangunt, & absumunt: sicut ignes Ætnæ, & Vesuuij montis, & ardentium vbique terrarum, flagrant, nec erogantur: ita pœnale illud incendium non damnis ardentium pascitur, sed inexesa corporum laceratione nutritur.] Et Pacianus [a]: Si de cruciatu exomologesis retractatis, gehennam recordemini, quam vobis exomologesis extinguet. vim eius & de præsentibus æstimate, cuius fumariola quædam maximos montes subterraneis ignibus decoquunt. æstuat indefessis flammarum globis Ætna, & Lisaniculus, & Vesuuius Campanus: & quò nobis iudicij perpetuitatem probent, dissiliunt, deuorantur, nec vllis tamen sæculis finiuntur.] hæc ipse. Quamobrem eiusmodi terræ fauces, ex quibus iugiter ignis exhalare solet, veluti quædam inferni portæ, per quas delinquentium animæ inferrentur, apposité in visu monstratæ sunt sanctis viris, vt de anima Theodorici Ariani Regis Gothorum Gregorius [b] tradit. A B

[a] Pacian. de pænit. & cōf.

[b] Greg. Dialog. lib. 4. cap. 30.

VI. DE CASV MVNDI OPINIO VVLGATA APVD GENTILES.

Sed quod ad ea quæ dicta sunt spectat: illud Dionis elucidandū est, dum ait, hisce tam insolitis visis prodigijs, complures existimasse mundum in chaos redigi, aut igne cōsumi. Id enim non aliunde in eorum mentem venisse potuit, quàm quòd vulgatum erat ex carminibus Sibyllinis, mundum incendio periturum. Recitantur autem à Lactantio [c] eiusmodi oracula in hæc verba:

[c] Lactant. de ira Dei, c. 23

Καί ποτε τ̃ ὀργὴν Θεὸν ὐκ ἔτι πραΰνοντα,
Α᾽λλ᾽ ἐξεμβρίθοντα, καὶ ἐξολύοντά τε γέννας
Α᾽νθρώπων, ἅπασαν ὑπ᾽ ἐμπρησμȣ̃ πέρθοντα. hoc est:

Et tunc Deus iram non ampliùs placantem, sed aggrauantem, & perdentem genus hominum, & totum id incendio depopulantem.] At hæc quidem haud recondita erant in penetralibus sacrarum ædium, vt paucis cognita essent; sed omnibus nota, vtpote à poëtis publicè decantata: nam idem Lactantius hæc ea de re Nasonis carmina recitat: C

Esse quoque in fatis reminiscitur affore tempus,
Quo mare, quo tellus, correptaq; regia cæli
Ardeat, & mundi moles operosa laboret.]

VII.

Ad hæc etiam quæ apud Cumas his diebus acciderunt, referenda esse Sibyllæ vaticinia existimauit etiam Plutarchus [d], qui post illa recensita hæc addit: Hæc verò, quæ recēs apud Cumas & Dicæarchiam acciderunt, nónne pridem decantata carminibus tempus veluti debens persoluit? eruptionem, inquam, montani ignis, feruorem maris, saxorum & massarum flagrantium venti vi eiectionem, tot tantarumq; simul vrbium interitum, vt hodie qui ad ea loca accedunt, non possint cernere vbinam conditę fuerint.] hæc Plutarchus, qui his temporibus Romæ clarebat inter eruditos. Eiusdem planè argumenti Sibyllina illa quoq. erant carmina, quę dicebantur Α᾽κροςιχὰ, quorum meminit Cicero [e], & quæ recitauit Constantinus [f] in consessu Patrum. Sed quid sequenti anno Romæ acciderit, non minori existimamus esse admiratione dignum, quàm quæ ab eodem Dione conscripta, & ab alijs confirmata, hîc intexuimus. D

[d] Plutarch. de Pythiæ orac.

[e] Cic. de diuin.

[f] Apud Euseb. in orat. Constant. ad sanct. cœtum cap. 21.

IESV CHRISTI ANNVS 82. | CLETI ANNVS 2. | TITI IMP. ANNVS 2. E

ANno Christi octuagesimosecundo, Tito Augusto octauùm & Domitiano Cæsare septimùm Coss. Roma incendio diuinitus immisso, tribus diebus, totidemq; noctibus magna ex parte conflagrauit: qua quidem inflammatione qualis quantaq; fuerit facta iactura ædium priuatarum, ex publicis, quæ sunt exustæ, facilè potest intelligi: hæc enim ait [g] Dio: Anno sequenti, Tito ad visendam calamitatem Campaniæ profecto, multa Romæ conflagrarunt: quod incendium tamen non extiterat ex terra. Nam Serapium, Septa, Isium, templum Neptuni, balnea Agrippæ, Pantheon, Diribitorium, theatrum Galbæ, scena Pompeij, Octauiana ædificia vnà cum libris, templum Iouis Capitolini cum proximis templis, igni consumpta sunt. Ita id malum diuinum potiùs quàm humanum fuit. Licet enim ex his quæ commemoraui, cetera quæ eo incendio perierunt,

INCENDIVM VRBIS.

[g] Dio in Tito

A perierunt, conijcere.] hucusque Dio. Meminit eiusdem quoque incendij Suetonius [a], perdurasseque ait per triduum. [a] Sueton. in Tito, c. 8.

At quis hæc attentè agitans animo, non obstupescat ad inscrutabilia Dei iudicia, cùm sub æquissimo Principe peste & incendio intus forisque Vrbs & finitimæ regiones adeò fuerint afflictatæ; si mente repetens, illud quoque cōsideret, temporibus scelestissimi omnium Imperatoris, nimirum Caij Caligulæ, omnibus bonis, licet inuito Principe, Romanam abundasse Rempublicam? Nam de illis temporibus hæc Suetonius [b]: Conqueri palàm Caius de conditione temporum suorum solebat, quòd nullis calamitatibus publicis insignirentur: Augusti principatum clade Variana, Tiberij ruina spectaculorum apud Fidenas, memorialem factum. Atque identidem exercituum cędes, famem, pestilentiam, incendia, hiatum aliquando terræ optabat.] hæc de Caio Suetonius. Sed cur tam contra-
B riæ vices in Principibus contrarijs planè moribus imbutis, illius solùm est nosse, qui (quod est in Psalmo) terribilis est in consilijs super filios hominum.

II. DEI IVDICIA INSCRVTABILIA.

[b] Sueton. in Caio, cap. 31.

Verùm enimverò hęc omnia ad profectum Euangelij prouenisse, intelligere facilè possumus, eaque benè vsos esse occasione Fideles, qui (vt sæpiùs dictum est) propè aduentum Domini affuturum existimabant, & prædicabant: nam Ierosolymis iam excisis, impletisque de ijsdem quæ Dominus prædixisset, reliqua etiam quæ de futuro suo ipsius aduentu signa adiunxerat, iam impleri putabant. Rursus etiam Gentiles his perterritos malis, & Sibyllinis oraculis mundi per ignem interitum prædicentibus monitos, id ipsum iam imminere existimasse: cumque in eamdem sententiam multa etiam à Christianis afferrentur, non tantùm non contempsisse, sed pronis eos auribus accepisse, ac subinde non prætermisisse quæ ab illis salubria afferrentur consilia, est opinandum. sicut & aliàs
C vidimus Constantinopoli accidisse, cùm imminēte nube ignea desuper, multa millia hominum ad ecclesiam, vt baptismo initiarentur, confugerunt: quod cùm alij, tum etiam Ioannes Chrysostomus [c] scribit. sed de his suo loco. Consueuisse namque Christianos de extremo mundi casu cum Gentilibus verba miscere, monere videtur illud Senecæ [d] ad Polybium: Mundo, inquit, quidam minantur interitum: & hoc vniuersum, quod omnia diuina humanaque complectitur (si fas putas credere) dies aliquis dissipabit, & in confusionem veterem tenebrasque demerget.] At hæc non tantùm Christiani ex diuinæ Scripturæ oraculis, sed ex carminibus etiam Sibyllinis (vt diximus) inferebant, quibus & aliqui sapientes essent adstipulati.

III. CHRISTIANI BENE VSI OPPORTVNITATE.

[c] Chrysost. in Act. hom. 46.

[d] Senec. de consolat. ad Polyb.

Certè quidem naturali quodam instinctu docentur homines, vt cùm aliqua necessitate premuntur, quantumlibet Gentiliciæ superstitionis cultores sint, nihilominùs eo tem-
D pore parentes primis illis naturalibus impulsionibus animi, non deos, sed Deum protinus inuocent. Vnde Lactantius [e]: At, inquit, si qua necessitas grauiùs presserit, tunc Deum recordantur: si belli terror infremuerit, si morborum pestifera vis incubuerit, si alimenta frugibus longa siccitas denegauerit, si sæua tempestas, si grando ingruerit; ad Deum confugiunt, à Deo petitur auxilium, Deus vt subueniat oratur. Si quis in mari vento sæuiente iactatur, hunc inuocat: si quis aliqua vi afflictatur, hunc protinus implorat: si quis ad extremam mendicandi necessitatem deductus, victum precibus exposcit; non solùm obtestatur; sed per eiusdem diuinum atque vnicum numen, hominum sibi misericordiam quærit. Numquam igitur Dei meminerunt, nisi dum in malis sunt. Postquam verò deseruit, & pericula recesserunt; tum verò ad deorum templa concurrunt, his libant, his sacrificant, hos coronant: Deo autem, quem in ipsa necessitate implorauerunt, ne verbo
E quidem gratias agunt.] hæc ipse: qui & superiùs multis demonstrat, cogente (vt ait) natura etiam ab inuitis pectoribus erumpere veritatem. quod & Tertullianus in libro quem scripsit de testimonio animi aduersus idola, & in Apologetico [f] pluribus demonstrauit, & post eum Minutius Felix [g], & alij. At de his hactenus. In tanta autem rerum Ecclesiasticarum solitudine, magnarum rerum breues tantùm lineas, easdemque pertenues, conducere potiùs, quàm præsentis temporis Ecclesiæ statum coloribus repræsentare, conceditur. Nam (quod sæpiùs diximus) sic comparati sumus, vt ieiuniorem interdum lectorem potiùs abire sinamus quàm ea ingerere, quæ certæ probatæque veritati assueti non recipiant.

IV. NATVRA DOCET VERAM RELIGIONEM.

[e] Lactant. li. 2. cap. 1.

[f] Tert. Apologet. c. 17.

[g] Minut. Felix in Octau.

IESV CHRISTI ANNVS 83. | CLETI ANNVS 3. | TITI IMP. ANNVS 3.

A

I. [a] Dio in Tito. HIc qui sequitur Christi annus octuagesimustertius, Flauium & Pollionem (vt habet Dio [a]) habuit Coss. licet loco Flauij habeant alij Sextum Annium Siluanum: sed præstat auscultare Dionem potiùs, quàm quosuis è latebris recèns erutos Fastos. Hoc igitur anno Idibus Septembris, Titus Imperator summo dolore optimorum omnium, veneno per Domitianũ fratrem (vt fama fuit) mortem oppetijt, annos natus quadragintavnum, cùm imperasset post patrem biennio, mensibus duobus, & diebus viginti. Hæc ex Suetonio [b] atque Dione.

TITI IMP. OBITVS.

B

[b] Sueton. in Tito, c. 11.

II. DOMITIANVS IMPERAT. Successit in locum eius Domitianus ipsius germanus, homo natura sæuus, ingenio ferox & vafer: quem nec multis officijs Titus clementissimus valuit demereri. Verùm ipso principatus initio ipsum ab omni cæde abstinuisse, idem tradit [c] Suetonius. Laudatásque sanciuit leges; vt illam in primis, ne quis in posterum intra fines Romani Imperij castraretur: quippe qui sciret huiusmodi homines solere esse in delicijs dominorum, & hoc (vt ait Dio [d]) quò se sanctiorem Tito esse demõstraret. Meminit eiusdem legis Suetonius [e], laudaturque mirificè ab Ammiano, & alijs. Addidit etiam, vt legem Iuliam de adulterijs restitueret, & grauissimis pœnis exagitaret nobiles potissimùm feminas, quæ pudicitiæ violatæ conuincerentur: probrosis [f] autem lecticæ vsum ademit, iusque capiendi legata & hereditates. Ad hæc spectant adulatoria illa, quæ his temporibus Martialis scribebat, vt illud [g] in primis:

[c] Sueton. in Domit. c. 9.
[d] Dio in Domitiano
[e] Sueton. in Domit. c. 7.
[f] Idem c. 8.

C

[g] Martial. Epig. lib. 6. epig. 9.

Lusus erat sacræ connubia fallere tædæ,
Lusus & immeritos execuisse mares.
Vtraque tu prohibes, Cæsar, populisq́ue futuris
Succurris, nasci quos sine fraude iubes.
Nec spado iam, nec mœchus erit, te præside, quisquam:
At priùs, ô mores, & spado mœchus erat.]

III. DOMITIANVS VINDEX PVDICITIAE. His igitur legibus editis, videri sanè poterat Vrbis mutata facies, & ex turpissima facta pudica. Nam metu Principis, quem nossent animo ferocissimum, complures cõtinebant se ab alieno toro: vnde idem ille, cùm complura ab eo facta egregia prædicet, hoc tandem versu apponit coronidem:

D

Plúsque tibi debet Roma, pudica quòd est.]

Sed cùm hæc agerentur non amore virtutis, sed timore seueræ legis; omnem fictam fuisse speciem illam pudicitiæ, tradit Iuuenalis, qui his vixit temporibus, & secunda satyra Vrbis turpissimas effusásque libidines insectatur. Certè nec ipse legislator erat purus, quippe qui nepti Iuliæ [h] stuprum intulit, ac velut pro coniuge habuit, libidinosúsque (vt ait Dio) non in mulieres tantùm, sed & in pueros fuit. Sic igitur cùm ipse moribus turpissimus esset, pudicitiæ legum seuerissimus vindex erat, vsque adeò vt de Vestalibus virginibus dirissimam habuerit quæstionem, in quas more maiorum animaduertit, quem scribit Plutarchus in Numa, Liuius [i], Dionysius [k] Halicarnassęus, & alij. Sed de his post duos sequentes annos agendum.

[h] Dio in Domitiano.
[i] Liuius decad. 1. lib. 8.
[k] Dionys. li. 8 hist. Rom.

E

IESV CHRISTI ANNVS 84. | CLETI ANNVS 4. | DOMIT. IMP. ANNVS I.

I. DE IOSEPHO HISTORICO. CHristi Redemptoris anno octuagesimoquarto Domitianus octauum inijt Consulatum vnà cum Flauio Sabino. Agebat adhuc Romæ hisce temporibus Iosephus historicus: quem (vt de se ipse testatur [l]) æquè ac Vespasianus & Titus, Domitianus etiam est prosecutus officijs & beneficijs. nam ait: Post Titum Domitianus maioribus etiam me cumulauit honoribus: nam & accusatores meos Iudæos capite puniuit, & seruum

[l] Ioseph. in Vita sua in fine.

A ſeruum eunuchum filij mei pædagogum, meum calumniatorem, puniri mandauit: &, quod eſt honorificentiſſimum, immunitatem prædiorum, quæ in Iudæa habeo, mihi conceſſit. Domitia porrò Cæſaris vxor numquam mihi benefacere deſtitit.] hæc ipſe: qui Romæ agens, benè vſus hoc otio, ad res patrias conſcribendas, nempe de Antiquitatibus Iudaicis, adiecit animum: quando autem abſoluerit, & quæ alia idem Romæ ſcripſerit, dicemus ſuo loco opportuniùs.

IESV CHRISTI ANNVS	CLETI ANNVS	DOMIT. IMP. ANNVS
85.	5.	2.

B

ANno Chriſti octuageſimoquinto, Domitiano Auguſto nonùm & Virginio Rufo Coſſ. idem Imperator, quam hactenus ſimulauerat humanitatem atque clementiam exuens, immani feritate in ciues ſæuire cœpit; quorum [a] diuerſis prætexibus alios relegauit, alios verò vltimo affecit ſupplicio. Sed hæc pluribus, qui res ab eo geſtas ſcripſerunt, Suetonius, Philoſtratus, Dio, & alij. At verò non hæc tantùm, ſed & poſteà philoſophos perſequi aggreſſus, præconis edicto illos ab Vrbe diſcedere iuſſit. Tunc enim Muſonium, de quo ſuperiùs eſt facta mentio, Dionem cognomento Chryſoſtomum, Epictetum Stoicum, & Peregrinum Vrbe exactos, auctor eſt Lucianus [b]; licet, quod ad Peregrinum attinet, ab alio potiùs quàm à Domitiano expulſum eſſe demonſtret. De ſe ipſo idem teſtatur Dio [c], non amplius niſi eo mortuo, regnanteque Nerua, ſe in Vrbem
C reuerſum. Exactus eſt & Demetrius [d] iterùm, qui ceteris audacior Puteolis manſit; licet non tantùm Roma, ſed (vt Suetonius [e] tradit) ex Italia quoque omnes abire imperaſſet. Fit quoque mentio à Philoſtrato [f] de philoſophis à Domitiano eiectis; qui, habitu mutato, partim in Hiſpaniam, partim in Libyæ Scythiæve deſerta confugerunt. Quidam verò viuendi ratione mutata, ſeſe illi ſcelerum conſiliarios adiunxerunt; vt inter alios Euphrates, qui ex philoſopho aſſentator eſt factus atque delator, vt idem Philoſtratus [g] de eo ſcribit. Addit his & Dio [h], plures à Domitiano occiſos eſſe, quòd philoſophiæ operá darét, & inter ceteros Ruſticum Arulenum, Maternum etiam ſophiſtam, ceteris (vt ait) iterùm ex Vrbe pulſis: vt non mireris ſi Euſebius de his iterùm agat, nimirum nono eius Imperij anno, ac rurſum decimoquinto. Meminit eiuſdem Domitiani edicti ex Senatuſconſulto Gellius [i], additque Epictetum Stoicum ea de cauſa Roma Nicopolim diſ-
D ceſſiſſe. Quid verò poſt hæc in Iudæos, ac quid demum in Chriſtianos edicto ſanxerit, ſuo loco non reticebimus.

[a] Euſebius in Chron.
DOMITIANVS INSECTATVS PHILOSOPHOS.
[b] Lucian. in Peregrin.
[c] Dio orat. 45
[d] Philoſtrat. lib. 7.
[e] Suet. in Domit. cap. 10.
[f] Philoſtr. li. 7
[g] Philoſtr. li. 8
[h] Dio in Domit.
[i] Gell. lib. 18. cap. 11.

IESV CHRISTI ANNVS	CLETI ANNVS	DOMIT. IMP. ANNVS
86.	6.	3.

ANnus Domini octuageſimusſextus Coſſ. habuit Domitianũ decimùm, & Iunium Sabinum: quo ipſe Domitianus templa incendio exuſta temporibus Titi, & inter alia delubrum Iouis Capitolini iterùm concrematum intra annos duodecim, ſumma im-
E penſa reſtituenda curauit [k]. Adiecit & noua: ſub ipſo namque maximè aucta eſt ſuperſtitio Gentilicia, vt docet Martialis [l] epigramma, cuius eſt exordium: 1.

Sanctorum nobis miracula reddis auorum.]

Addidit inſuper templum Flauiæ gentis, Flauioſque inſtituit ſacerdotes. Ad hæc etiam ſpectat Martialis [m] item epigramma adulatorium, quod ſic habet:

Quantum iam ſuperis Cæſar, cæloque dediſti,
Si repetas, & ſi creditor eſſe velis:
Grandis in ætherio licet auctio fiat Olympo,
Cogantúrque dei vendere quidquid habent.] & in fine, in eadem perſtans ſententia, hæc addit:

Expectes, & ſuſtineas Auguſte, neceſſe eſt:
Nam tibi quod ſoluat, non habet arca Iouis.]

DOMITIANVS VVLT VIDERI PIVS.
[k] Suetonius, Dio, & alij.
[l] Martial. li. 8 prope finem.
[m] Martial. epigram. lib. 9. in prin.

ita

ita vt non mirum sit, si Christianos odio sit prosecutus, etiam affines; quando cultui deorum sic penitus erat addictus. A

II. Eodem prætextu etiam religionis illibatæ seruandæ, hoc eodem anno tertio eius Imperij (vt Eusebius [a] auctor est) tres virgines Vestales ob stuprum damnatas, idem Imperator, more maiorum, viuas infodi iussit. Quænam istæ fuerint, & quæ causa præcesserit eiusmodi iudicij iam propemodum antiquati, iterùm instituendi, Plutarchus [b] narrat, dum detestatur immane facinus, quod perpetratum Romæ esset, cùm ex Sibyllinis (vt ferebatur) oraculis, duos viros totidemque feminas innoxios viuos defodissent, sic dicens: Ipsi autem (*Romani videlicet*) non multis antè annis, duos viros, totidemque mulieres, in foro Boario, alteros Græcos, alteros Gallos, viuos defoderunt.] sed qua occasione id factum sit, paulo inferiùs declarat his verbis: Narrant enim, Heluiam quamdam virginem equo vehentem, fulmine ictam, repertumque B fuisse equum nudum iacentem, nudam quoque virginem ipsam, tamquam dedita opera vestibus sceleris patrandi causa reductis, calceis, annulis, capitisque redimiculo hinc inde dispersis, lingua extra os exerta. Tum vates respondisse, ingens opprobrium sacris virginibus oblatum, foreque vt publicè id innotesceret: sed & equitum coniunctum fore quoddam dedecus. Ibi barbari cuiusdam equitis seruum indicium detulisse de tribus Vestalibus virginibus, Æmilia, Licinia, & Marcia, sub idem tempus vitiatis, & quæ iamdiu cum viris incestam consuetudinem habuissent, de quibus viris esset etiam Butetius indicis dominus. Et Vestales quidem criminis conuictas, dedisse pœnas: ceterùm vt atrociori in re, placuisse vt à sacerdotibus Sibyllini libri consulerentur. Ibi inuenta fuisse oracula, quæ euentura hæc & malum publicum allatura prædicerent: cuius auertendi causa, peregrinis quibusdam & alienis genijs duos Græcos, C totidem Gallos homines, viuos eo in loco defossos, Romani iubebantur dedere.] hucusque Plutarchus.

[a] Eusebius in Chron.

VIRGINES VESTALES SVPPLICIO DAMNATAE

[b] Plutarchus probl. Rom. q. 83.

III. Ceterùm si recenti exemplo Neronis, Christiano sanguine incendij piaculum expiantis, agenda res est; sique testimonio Tertulliani, & aliorum affirmantium, Romanos omnia prodigia, atque mala quæ obuenirent, Christianorum causa (quòd impij dicerentur & deorum contemptores) ab irato numine immitti solere existimasse, ob eamque causam eosdem ad pœnas quæsiuisse, æstimanda res est: equidem puto veritatis scopum attinget, si quatuor illos innoxios infossos viuos numinis placandi causa in foro Boario, Christianos fuisse quis dixerit. Nam qualiter in Christianos Gentiles affecti essent, hæc ait Tertullianus [c]: Christianum hominem, omnium scelerum reum, deorum, Imperatorum, legum, morum, naturæ totius inimicum existimas.] ob idque habitos tradit [d] publicos hostes: Quos, inquit [e], exstiment omnis publicæ cladis, omnis popularis incommodi esse causam. Si Tiberis ascendit, si Nilus non ascendit in arua, si cælum stetit, si terra mouit, si fames, si lues; statim Christianos ad leonem.] hæc Tertullianus. Ac de his hactenus. D

[c] Tertull. in Apolog. c. 2.
[d] Tert. in Apolog. cap. 35
[e] Tert. in Apolog. cap. 40

IESV CHRISTI ANNVS 87. CLETI ANNVS 7. DOMIT. IMP. ANNVS 4.

QVi sequitur annus Domini octuagesimusseptimus, adscribitur in Fastis Consulatu vndecimo Domitiani Augustini, & Aurelij Fuluij: quo, defuncto S. Aniano Episcopo Alexandrino, in eius locum (vt Eusebius [f] auctor est) subrogatus fuit Abilius, quem eidem sedi præfuisse tradit tredecim annis. hæc ipse in Chronico, & in historia his verbis [g]: Quarto anno Domitiani, Anianus, qui primus (*post Marcum scilicet*) Ecclesiæ Alexandrinæ præfuit, cùm annos vigintiduos in eo munere compleuisset, exijt è vita: in cuius locum suffectus est Abilius.] E

ANIANVS MORITVR, ABILIVS SVBROGATVR.

[f] Eusebius in Chron.
[g] Euseb. hist. lib. 3. cap. 12.

IESV CHRISTI	CLETI	DOMIT. IMP.
ANNVS	ANNVS	ANNVS
88.	8.	5.

A

CHristi Redemptoris anno octuagesimooctauo, Domitiano Augusto duodecimùm & Cornelio Dolabella Coss. idē Imperator (vt auctor est Censorinus [a]) per Agones Capitolinos annos esse in posterum numerandos instituit: sicque ab hoc anno primus Agonalis cœptus est numerari. Porrò instar Olympiadum, Agonem vnumquemque annos quatuor continuisse, idem auctor docet ex eo quòd numerat trigintanouem Agonas ab hoc anno vsque ad Consulatum Vlpij Criniti & Proculi Pontiani, quo illa scribebat [b]. Verùm sic instar Olympiadū Agon quilibet continet annos quatuor, vt non tamen vnà cum Olympiade ijdem incipiant numerari: nam ille à fine mensis Iunij, Agonalis verò post sex menses, nempe à mense Ianuarij inchoatur: qua ratione hic ipse qui numeratur ducētesimæ decimæsextæ Olympiadis annus primus, cœptus tamen anno superiori, Agonalis est primus: quod quidem ex his quæ de numero Olympiadum idem auctor scribit, apparet. Videtur enim Domitianus æmulatus esse Græcorum gloriam, dum obtinuisset vsus, vt ex Olympicis certaminibus superiora sæcula fuerint numerata. cùm ipse, vt ab Agonalibus secutura tempora numerarentur, instituit. Sed sciendum quoque est, quolibet Agonali exacto, anno quintò, qui sequentis Agonalis primus diceretur, certamen quod Quinquennale vocabatur, edi solitum: de quo hæc scribit Suetonius [c] in Domitiano: Instituit & Quinquennale certamen Capitolino Ioui triplex, Mūsicum, Equestre, & Gymnicum, aliquanto plurium, quàm nunc est, coronatorum.]

I. ANNI AGONALES.

[a] Cēsor. de die natal. c. 14.

B [b] Cēsor. c. 16.

[c] Suet. in Domit. c. 4.

C

Sed hîc obiter & illud considerandum proponimus, errare eos qui periodum numerandi annos per Indictiones cœptum esse dixerūt Augusti temporibus. Nam Censorinus egregius scriptor, & annorum supputator nobilissimus, dum agit de antiquis omnibus quæ in vsu fuissent annorum supputationibus, Indictionum nullam prorsus fecit mentionem. Sed de Indictionibus aliàs. Quod ad Agonalia spectat; Clemens Alexandrinus, dum libro primo Stromatum numerat à primo Agonali Domitiani vsque ad mortem Commodi annos centum & vndecim, quatuor annorum spatio (nisi error in notam numeri irrepserit) errore lapsus videtur, cùm tantùm centum & septem anni eius temporis numerentur. At de ratione Agonalium satis.

II. PER INDICTIONES SVPPVTATIO.

D

IESV CHRISTI	CLETI	DOMIT. IMP.
ANNVS	ANNVS	ANNVS
89.	9.	6.

ANnus Domini octuagesimusnonus, Domitiani Augusti Consulatu decimotertio & Volusij Saturnini consignatur in Fastis: quo Eusebius notat in Chronico Domitianum eò vesaniæ peruenisse, vt se Deum & Dominum iusserit appellari. de quo hæc Suetonius [d]: Pari arrogantia, cùm procuratorum suorum nomine formalem dictaret epistolam, sic cœpit: Dominus & Deus noster sic fieri iubet. Vnde institutum post hæc, vt ne scripto quidem ac sermone vsquam appellaretur aliter.] Hinc assentator ille poëta [e]:

DOMITIANVS VVLT COLI DEVS.

[d] Suet. in Domit. c. 13.

E [e] Statius Siluar. lib. 4.

En hic est Deus, hunc iubet beatis
Pro se Iuppiter imperare terris.] & Martialis:
Edictum Domini Deique nostri.] & illud [f]:
Posse Deum rebus pariter musisq; vacare
Scimus.] sic Martialis, Deum Domitianum appellans. Sed magna planè insania, dum idem Imperator deæ virginis filius dici voluit, nempe Palladis: quod si quis facere detrectasset, tamquam magni criminis reus detrudebatur in carcerem, prout apparet ex his quæ Philostratus scribit [g]. Sed cur filius virginis dici voluit? numquid à Iosepho Iudæo eius lateri inhærente suggestum ex oraculis Prophetarum ita fore

[f] Mart. lib. 8. epigr. vlt.

[g] Philostr. in Tyanæo li. 7.

fore qui in perpetuum regnaturus esset Rex, quod anteà suggesserat idem Iosephus Vespasiano? Sane quidem Domitianum eamdem spem concepisse, vt quod Vespasianus fuerat consecutus, ipse acciperet: inde potest coniectura sumi, quòd sicut ille, ita & iste inquiri fecit siqui reliqui essent ex familia Dauid, vt suo loco dictum est. Inani igitur tali sublatus spe, diuinum sibi adsciuit honorem, vt Deus & Virginis filius diceretur. Sed hęc omnia opportune de nouo Deo contingebant; quò Christianis, ad confutandam superstitionem Gentium de dijs reliquis, noui Dei exemplo, quinam illi fuissent, certum patensque suppeteret argumentum. A

IESV CHRISTI ANNVS 90. | CLETI ANNVS 10. | DOMIT. IMP. ANNVS 7. B

I. ANno Domini nonagesimo, Domitiano decimumquartùm & Minutio Rufo Coss. idem Imp. pugnaturus aduersus Dacos, Roma discedit [a]. Res ab eo gestas conscripsit Dio, in omnibus ostendens in superbissimo Principe magnam cum animi torpore coniunctam ignauiam.

[a] Eusebius in Chron.

IESV CHRISTI ANNVS 91. | CLETI ANNVS 11. | DOMIT. IMP. ANNVS 8. C

I. NOnagesimoprimo anno Domini, Aurelio Fuluio & Sempronio Atracino Coss. ex Dacica expeditione reuersus Domitianus, in ciues gladium vertens, complures ex illis occidit [b], ac plerosque in exilium misit, & inter alios Cocceium Neruam, qui posteà in Imperium eidem successit [c]. Hunc cùm audisset Imperator vti consuetudine Apollonij Tyanæi, quem sciebat magum, timens Imperio, ipsum Tyanæum Romam accersit horum criminum reum factum; nimirum, quòd vaticinandi causa de Neruæ futuro Imperio puerum occidisset; quodque nouo genere indumenti, nouaque vteretur viuendi consuetudine; insuper quòd incantator esset, & Deus haberi vellet, & alia id genus; sed tum maximè, quòd eos coleret homines, quos ipse Imperator odisset.

APOLLONIVS REVS VOCATVR ROMAM

[b] Eusebius in Chron.
[c] Philostratus lib. 7. & 8.

II. Veniens ille Romam, ab Æliano Vrbis Præfecto, qui olim in Ægypto familiariter eo vsus fuerat, comiter est exceptus: nam pro munere magistratus eum nonnisi laxiori carcere adstringi voluit. Perductus verò ad Domitianum, ab eodem coma barbaque contemptus causa, coram se radi, ac inter sceleratos vinciri iubetur. Qui enim in philosophos bellum iurasset, quod philosophiam ostentantium videbatur insigne, amputari illi in primis mandauit. Nihil planè his indignius hisce hominibus accidere posse, illud ab Horatio [d] in Damasippum Stoicum imprecatum demonstrat: D

APOLLONIVS QVID CORAM DOMITIANO.

[d] Horat. ser. lib. 1. sat. 3.

——— *Dij te, Damasippe, deæq;*
Verum ob consilium donent tonsore.]

III. Sic igitur Apollonius nudatus barba, è carcere vocatus iterùm, & causam suam agere iussus; post defensionem habitam, cùm eum inuitum Domitianus retinere vellet, inuisibilis ille factus euanuit, & Puteolis, vbi socij expectabant, improuisus apparuit, non auxilio (vt ipse profitebatur) deorũ, sed magia. Huiusmodi ludum, à Philostrato descriptum, Romæ incantator & magus exhibuit, quo omnes in admirationem conuertit. Ipse verò Ephesum est reuersus, vbi mansit vsque ad interitum Domitiani. Quòd verò Cedrenus tradat eumdem Apollonium Roma recedentem profectum esse Byzantium, inde verò Antiochiam, in ijsque ciuitatibus suas exercuisse præstigias, magnamq; sibi existimationem ob eam causam comparasse: miramur, si hæc vera sunt, Philostratum, qui singulas res ab eo gestas est prosecutus, hominemque mirificè coluit, præterire potuisse: cùm præsertim nullam laudandi hominis reliquerit occasionem. fides igitur sit penes auctorem. At de his quæ subdit ex Anastasio Antiocheno, tu consule quæ de eodem Apollonio à nobis superiùs dicta sunt. Post hæc autem Domitianus Cocceium Neruam, Romam reuocatum, Consulem designauit, de quo plura inferiùs. E

APOLLONIVS EVANVIT AB OCVLIS DOMITIANI.

A ANno Christi Redemptoris nonagesimosecundo, Domitiano Augusto decimumquintùm & Nerua Cocceio secundum Coss. Ioannes Euangelista, qui Asianas Ecclesias curabat, atque Ephesi morabatur (siue inuidia Apollonij, quem fuisse in Christianos infensissimum, omnes puto facilè intelligere; vt qui vbicumque locorum esset, neminem suis aduersantem studiis magis quàm Christianos haberet: siue fortasse Euphratis philosophi desertoris, apud Domitianum agentis, his officiis assueti; aut opera Ebionis I. IOANNES APOSTOLVS REVS ROMAM VENIRE IVBETVR.
B hæresiarchæ eiusdem Ioannis hostis acerbissimi; quem Romam venisse, superius dictum est: vel aliter quoquo modo acciderit) ipse, inquam, Ioannes ad Domitianum Imperatorem reus impietatis à Proconsule Asiæ Romam vinctus mittitur. Id enim hoc potissimùm anno accidisse, ipso exordio persecutionis per Domitianum excitatæ, cùm nondum vsque ad gladium progressa esset, existimamus, hæcque de Ioanne velut præludia præcessisse. Feruntur quædam epistolæ Domitiani, & Proconsulis Asiæ, vltrò citroque datæ, de Ioanne reo impietatis constituto Romam mittendo, deque eius gestis coram Domitiano, nomine Prochori scriptæ. Sed quoniam in multis mendacissimus hic auctor fuisse conuincitur; si qua vera in eis insunt, sicut esse credimus, eadem haud tutò possumus affirmare.

Ceterùm inter alia ab eodem auctore relata, verum illud esse credimus (exemplo eo- II.
C rum quæ nuper diximus Apollonium passum esse à Domitiano) quod ait iussum esse inter alia ab eodem Domitiano, Ioannem quoque ignominiæ causâ tonderi. Sed illa etiam certa veraque esse noscuntur, quæ idem auctor scribit, Ioannem Romæ immissum esse in feruentis olei dolium, siue potiùs solium: nam eiusdem veritatis grauissimi sunt adstipulatores. Siquidem Tertullianus[a], qui ceteris præstat antiquitate, hæc eadem his verbis testata reddit, dum agit de Romana Ecclesia: Habes Romam, vnde nobis quoque auctoritas præstò est. statu felix Ecclesia, cui totam doctrinam Apostoli cum sanguine suo profuderunt: vbi Petrus passioni Dominicæ adæquatur: vbi Paulus Ioannis exitu coronatur: vbi Apostolus Ioannes, posteaquam in oleum igneum demersus nihil passus est, in insulam relegatur] hæc Tertullianus. Sed & sanctus Hieronymus[b] eadem refert, Tertullianum citans, dum scribit aduersus Iouinianum; & in Matthæum[c] his verbis: Si le-
D gamus Ecclesiasticas historias, in quibus fertur quòd & ipse propter martyrium sit missus in feruentis olei dolium, & inde ad suscipiendam coronam Christi athleta processerit, statimque relegatus in Patmos insulam sit, &c.]

IOANNES QVAE ROMAE PASSVS.

[a] Tertull. de præscr. c. 36.

[b] Hieron. in Iouin. lib. 1.

[c] Hieron. in Matth. c. 20.

Quòd verò idem in libro de Scriptoribus Ecclesiasticis hæc de Ioanne dicat: Quarto- III.
decimo igitur anno secundam post Neronem persecutionem mouente Domitiano, in Patmos insulam relegatus, scripsit Apocalypsim] apparet ipsum sanctum Hieronymum non tam annum Ioannis relegationis consignare voluisse, quam exordium Imperij Domitiani, à quo est persecutio excitata, monstrasse. Etenim non simulatque in Imperium ingressus est, Christianos vexare cœpit: nam Ethnicorum scriptorum testimonio dictum est, Domitianum, fratris gloriæ æmulum, qui benignitate & clementia summam sibi laudem comparauerat, tunc ab omni prorsus cæde abstinuisse. At licet Eusebius prope finem eius imperij eam persecutionem permotam dicat: tamen cùm Cletum sequenti anno gladio persecutoris adeptum esse coronam martyrij constet, iam hoc anno, Ioan-
E nis confessione persecutionem cœptam esse putamus: quæ tamen ipso sui exordio non fuit adeò sæua, vt posteà visa est; cùm videamus Ioannem non mortis supplicio esse affectum, vt ceteros, sed in insulam relegatum. Verùm quod spectat ad Ioannis res Romæ gestas; extat ibi vetus ac nobile Ioannis martyrij, & tam insignis editi miraculi monumentum apud Portam Latinam, vbi sæuum illud contigit illatum esse supplicium: immò & ipsa dies quâ hæc facta sunt, pridie Non. Maij, perpetua est memoria illustrata, dum eadem recurrente quolibet anno Romæ & alibi annua celebritate recolitur.

DE PERSECVTIONE DOMITIANI.

De relegatione auté Ioannis in Patmo; non solùm ex antiqua traditione, sed ex ipsius- IV.
met Ioannis testimonio certam fidem sibi vendicans Origenes[d] hæc ait: Imperator Romanorum (sicut docet traditio) condemnauit Ioannem dantem testimonium verbi Dei,

[d] Orig. in Matthæum tract. 12.

Dei, in insulam Patmos, sicut ipse de suo martyrio docet, non dicens quis eum condem- A
nauerit, sed vbi condemnatus fuerit. Dicit eum in Reuelatione sua hoc modo: Ioannes frater vester & socius in tribulatione & in regno & in patientia Iesu, fui in insula quæ vocatur Patmos, propter verbum Dei, & propter testimonium Iesu Christi.] Ceterum hæc sub Domitiano esse facta, tam Latini quàm Græci Ecclesiastici scriptores affirmant, excepto Epiphanio[a], qui quidem, nescimus quomodo errore lapsus, sub Claudio iam Patmo reuersum dicit. sicut etiam errasse reperitur Aretas Cæsariensis, qui in suis in Apocalypsim commentariis Ioannis exilium sub Nerone accidisse testatur; ex eo, puto, deceptus, quòd vnà simul Tertullianus martyrium Petri, Pauli, atque Ioannis in nuper citato loco recenseat. Victorinus Pictauiensis, necnon Primasius, in commentariis quos ediderunt in Apocalypsim, tradunt Ioannem illuc à Domitiano esse relegatum ad effodienda metalla. Est illa insula vna ex Sporadibus, habens in circuitu (vt scribit Plinius[b]) triginta mille B
passus, ab Icara (vt tradit Strabo[c]) versus Occasum sita. At verò non simulatque illuc accessit, eam quam scripsit Apocalypsim accepit; sed ad finem Imperij Domitiani eam vidisse, Irenæus[d] testatur, sic dicens: Neque enim ante multum temporis visum est, sed pæne sub nostro sæculo ad finem Domitiani Imperij.] quamobrem de ea suo loco agemus. Cùm illuc exul moraretur Ioannes, ad pietatem instituisse omnes eiusdem insulæ accolas, ex antiquioribus monumentis Metaphrastes affirmat[e].

IOANNES RELEGATVR IN INSVLAM.

[a] Epiph. hæres. 51.
[b] Plin. lib. 4. cap. 12
[c] Strabo l. 10.
[d] Iren. lib. 5.
[e] Metaphras. in Ioanne. apud Oecumen. in Apocalypsim.

IESV CHRISTI ANNVS 93. | CLEM. ANNVS I. | DOMIT. IMP. ANNVS 10. C

I. ANno Christi nonagesimotertio, Vlpio Traiano & Acilio Glabrione Coss. sæuiente magis Domitiani persecutione in Christianos, Cletus Romanus Pontifex vigesima sexta mensis Aprilis martyrio coronatur, cùm sedisset annos duodecim, menses septem, & dies duos, numerando Cleti annos à sequenti die ab obitu Lini. De eodem Cleto hæc leguntur in libro de Romanis Pontificibus, qui à multis citatur nomine Damasi: Hic ex præcepto beati Petri vigintiquinque presbyteros ordinauit in Vrbe Roma: qui etiam sepultus est iuxta corpus beati Petri in Vaticano, sexto Kalend. Maij: & cessauit Episcopatus dies viginti.] Post Cletum suffectus est Clemens Romanus è regione Cælij montis, patre Faustino natus, antiquus Petri & Pauli Apostolorum discipulus: hunc enim illum esse, cuius Paulus meminit ad Philippenses[f], omnes existimant. Quòd verò à Græ- D
cis nonnullis dicitur Clemens successisse Anacleto, errore putamus factum librariorum, vt pro Cleto scripserint Anacletum: nam (vt apparet) Græci decepti nominum similitudine, sicut Marcellum & Marcellinum, ita etiam Cletum & Anacletum vnum eumdemque putantes confuderunt. At de his aliàs satis dictum.

CLETVS PAPA MORITVR, CLEMENS SVFFICITVR.

[f] Philip. 4.

II. Sed enim & de anno institutionis Clementis corrigendus est Eusebius, nec ab alio quàm à seipso; quippe cùm dicat Clementem sedisse annos nouem, rursumque affirmet ipsum[g] obiisse anno tertio Imperij Traiani, ponatque eius ingressum anno duodecimo Domitiani[h] Imperatoris; hæc sibi non cohærent. nam si annis nouem sedi præfuit, peruenisset saltem ad annum quartum Traiani, vel quintum: vel si dixerimus anno tertio Traiani (vt ait) martyrium consummasse, nonnisi ad summum octo annis eum sedisse oportuit. Quamobrem habito respectu ad annos Cleti, cui successit, & annos E
nouem Clementis, & menses, quibus sedit, hìc iure ponimus eius ingressum. Quòd verò non primo loco post Petrum, sed tertio sederit, superiùs satis demonstratum in ordinatione Lini.

DE ANNIS SEDIS CLEMENTIS.

[g] Euseb. hist. lib. 3. c. 28.
[h] Euseb. hist. lib. 3. c. 12.

III. His igitur exordiis, Ioannis exilio, & Cleti Romani Pontificis nece, secunda in Christianos à Domitiano est persecutio excitata, de qua hæc Eusebius[i]: Cùm Domitianus multum in multos crudelitatis & nequitiæ declarasset, & non exiguam patriciorum & illustrium virorum multitudinem Romæ temerario & iniquo iudicio interemisset, aliosque infinitos dignitate præstantes non solùm patriis finibus eiectos, exilio mulctasset, sed etiam omnibus facultatibus, & fortassis immeritò & sine causa exuisset: tandem in sceleratam Neroniani in Deum odij & impietatis hereditatem successit. Secundus namque erat, qui contra nos Christianos (licet pater eius Vespasianus nihil iniu-

[i] Euseb. hist. lib. 3. c. 13.

DE PERSECVTIONE DOMITIANI IN CHRISTIANOS.

A riæ aut mali in nos animo aliquando excogitasset) persecutionis incendium excitauit.] hæc Eusebius: qui iure eum heredem nominat Neronianæ sæuitiæ: nam & ab Ethnicis Domitianus Nero est appellatus. vnde Iuuenalis [a]:

Cùm iam semianimum laceraret Flauius Orbem
Vltimus, & caluo seruiret Roma Neroni.]

[a] Iuuen. Sat. 4.

Certè Nerone sæuiorem Tacitus [b] Domitianum fuisse testatur, dum post cædes nobilissimorum recensitas, addit: Nero tamen subtraxit oculos, iussitque scelera, non spectauit. Præcipua sub Domitiano miseriarum pars erat, videre & aspici, cùm suspiria nostra subscriberentur: cùm denotandis tot hominum palloribus sufficeret sæuus ille vultus & rubor, à quo se contra pudorem muniebat.] hæc Tacitus: qui & de eodem hæc superiùs: Domitiani natura præceps in iram, & quò obscurior, eò irreuocabilior.] IV.

SIMILIS NERONI DOMITIANVS.

[b] Tac in Vita Iulij Agric.

B Testatur & Tertullianus in Apologetico [c] Domitianum similem fuisse Neroni, sic dicens: Tentauerat & Domitianus, portio Neronis de crudelitate: sed qua & homo facilè cœptum repressit, restitutis etiam quos relegauerat. Tales semper nobis insecutores, iniusti, impij, turpes, quos ipsi damnare consueuistis, & à quibus damnatos restituere soliti estis.] hæc Tertullianus.

[c] Tertull. in Apolog. c. 5.

Sed planè errore lapsus cognoscitur, dum vult eum quasi facti pœnitentem exules reuocasse: id siquidem non ab eo, sed ab eius successore Nerua esse factum, omnes affirmant, Dioque [d] expresè demonstrat, hæc dicens: Nerua autem eos, qui rei facti erant impietatis, absoluit, exulesque restituit.] Reos enim, more Gentilium, eos dicit impietatis, qui deos negarent: cuius criminis idem Domitianus, vt vanæ superstitioni addictissimus, acerrimum vindicem se præbuit. Verùm hæc Tertullianus scripsisse videtur Hege- V.

C sippi auctoritate; sed (vt apparet [e]) loquitur ille de ea persecutione quæ mota est in Iudæos, cùm mandauit inquiri illos qui ex stirpe Dauid progeniti essent: quos cùm inuenisset pauperrimos, culturæ agrorum addictos, contempsit, sicque animo conceptam in eos persecutionem repressit. sed de ea re suo loco dicemus. Ceterùm qui ab eodem Christianitatis causa in insulas relegati fuerunt, certum est eos mansisse vsque ad eius successorem Neruam; vt Ioannis Euangelistæ, atque Flauiæ Domitillæ, & aliorum, de quibus dicturi sumus, exempla declarant.

[d] Dio in Nerua.

DOMITIANVS INQVIRIT HOMINES STIRPIS DAVIDICAE.

[e] Apud Euse. lib. 3. c. 5.

At verò tantum abest vt in Christianos excitatam persecutionem Domitianus repressit; vt, cùm primùm eius religionis summos vertices exilio vel morte sustulisset; posteà maiori rabie sæuiens, etiam in propinquos sibi carissimos, nempe Clementem Consulem patruelem, inque eius vxorem & neptem Flauias Domitillas, vltimo sui Imperij VI.

D anno persecutionis furorem conuerterit, illum occidendo, has in insulas relegando, vt inferiùs suo loco dicemus. Quamobrem veriùs dici posse videtur, persecutionem in Christianos à Domitiano hoc anno morte Romani Pontificis cœptam, & aliquando posteris temporibus intermissam, acerbiori iterùm sæuitia reuixisse, ac immaniùs debacchatam esse: quod planè perspicuum erit, cùm nouissima eius Imperij gesta narrabimus.

PERSECVTIO IN CHRISTIANOS ACRIVS SAEVIIT.

At quoniam (vt dictum est) his ipsis persecutionis exordiis, qui præ ceteris in Ecclesia esse videbantur illustres, primi ad supplicium quæsiti sunt: apparet & S. Ignatium Antiochenum Episcopum hoc eodem anno eadem esse clade vexatum. Scribens [f] enim ipse ad Mariam Cassobolitem, spectatissimam sanctitate feminam, de Clementis creatione hoc anno facta, hæc habet: Mihi autem in mentem venit, & dicam verum fuisse sermonem quem de te audieram, cùm Romæ apud beatum Anacletum* Papam esses, cui nunc VII.

E successit beatissimus Clemens, Petri & Pauli auditor, &c.] Idem de persecutione, quam tunc pateretur, hæc narrat: Ego verò, ô beata, non tam meus quàm aliorum nunc factus, exagitor partim exiliis, partim custodiis, partim vinculis. At nihil eorum curo; verùm eorum iniuriis erudior, vt Iesum assequar, fruar suppliciis paratis.] & post multa: Vehementer concupiui venire ad vos, & vnà vobiscum requiescere & refici. Verùm non est in hominis potestate via eius: impedit enim meam voluntatem militaris custodia, quæ non permittit vltrà progredi. At pro statu rerum in quo versor, nec facere nec admittere quidquam possum.] hæc Ignatius.

[f] Ignat. ep. 4.

* Cletum

IGNATIVS PERSECVTIONE AGITATVS.

Porrò eam epistolam, scriptam ab eo Antiochiæ, antequam in exilium duceretur, esse germanam, ostendunt ea quæ in fine eiusdem leguntur, iunctis his quæ tum ad Antiochenos, tum ad Heronem suum diaconum posteà sub Traiano, cùm Romam duceretur, conscripsit. Ait enim ad Mariam Cassobolitem scribens: Salutant te presbyteri, & diaconi, VIII.

[a] Ignat. epist. 12. [b] Ignat. ep. 13. DE IGNATII EPISTOLA AD MARIAM CASSOBOLITEM

coni, & ante omnes facer Hero. Salutat te Cassianus hospes meus, & soror mea, & vxor A eius, & carissimi eorum liberi.] Ad Antiochenos[a] sic: Saluto Cassianum, & coniugem eius, & carissimos liberos illius.] & ad Heronem[b] diaconum Ecclesiæ Antiochenæ de eodem Cassiano hæc habet: Saluta Cassianum hospitem meum, & pudicissimam eius coniugem, & carissimos eorum liberos.] & paulo pòst de ipsa Maria Cassobolite, quæ tunc temporis agebat Antiochiæ: Saluta quoque pudicissimam Mariam filiam meam eruditissimam, & quæ in domo illius est, Ecclesiam: pro cuius anima libens meam commutem: quę specimen est piarum feminarum.] hęc Ignatius; ex quibus etiam, velut confessetatione quadam, intelligere possumus, eam ad Mariam scriptam germanam esse epistolam. De qua quidem dubitarem, an vno eodemque tempore, cùm ad leones Romam sub Traiano ducendus esset, vnà cum reliquis tunc ad diuersas Ecclesias datis, cùm eiusdem esse planè videatur argumenti, scripta hæc fuerit: nisi manifestè appareret ex verbis B ipsius, hanc scriptam esse simulatque Clemens est creatus Romanus Episcopus; illas verò certò constaret datas esse Traiani tempore, cùm iam Clemens ex hac vita migrasset. quod perspicuum apparet eiusdem testimonio scribentis ad Philadelphios, dum adnumerat Clementem inter eos qui virgines vsque ad obitum permansissent: sic enim ait, dum alloquitur virgines Fruar vestra sanctimonia, vt Iesu filij Naue, vt Melchisedech, & Elisæi, vt Ieremiæ, & Baptistæ Ioannis, vt dilectissimi illius discipuli, vt Timothei, vt Titi, vt Euodij, vt Clementis, qui in puritate exegerunt hanc vitam.] hæc Ignatius. Atque de his hactenus.

IX. [c] Apoc. 2. ANTIPAE MARTYRIVM.

His propè temporibus Pergami in Asia Antipas illustris martyr passus est; de quo in primis Ioannes[c] meminit his verbis: In diebus illis Antipas testis meus fidelis occisus est apud vos, vbi sedes est satanæ.] hæc Ioannes: qui cùm dicat, scribens Apocalypsim, iam C diu antè Antipam passum esse; constetque ex Actis eius sub Domitiano esse martyrio coronatum; planè datur intelligi, Antipam ipso initio persecutionis Domitiani subiisse martyrium. Ioannem enim constat, ex Irenæo vltimo tempore Domitiani scripsisse Apocalypsim. Cetera autem, quæ ab eodem Domitiano Imperatore in Christianos sunt facta, suis locis inferiùs sunt dicenda.

IESV CHRISTI ANNVS 94. | CLEM. ANNVS 2. | DOMIT. IMP. ANNVS 11.

I. DE MORTE ACILII GLABRIONIS.

CHristi Redemptoris anno nonagesimoquarto, Coss. Domitiano Augusto deciesD septies, & Volusio Saturnino, persecutio in Christianos ab eodem Imperatore semel excitata, & in ipsos præcipuè Christianæ religionis Antistites sæuire ausa, & ad Consulares viros, aliosque nobilissimos Romanos ciues progressa, Acilium Glabrionem, qui superiori anno (vt vidimus) gessit Consulatum cum Traiano, è medio sustulit, simulque alios complures reos factos impietatis, quòd deos patrios non colerent. Dolemus vehementer, tam illustrium martyrum Acta penitus excidisse, nec (sicut de aliis multis accidit) vllam prorsus reliquam esse memoriam, nisi quæ in Gentilium historicorum commentariis subobscurè est consignata. Periere omnia scriptorum monumenta, inuidia Diocletiani iubentis ea (vt suo quoque loco dicemus) penitus inflammari. At

[d] Dio in Domit.

quod spectat ad Glabrionem: scribit Dio[d], eum vnà cùm nonnullis aliis, illato crimine ἀθεότητος, quòd ad Iudæorum mores transisset (sic enim, vt sæpiùs dictum est, quòd ex E Iudæis descenderent, Christianos Ethnici appellabant) primò quidem adhuc agentem Consulem vocatum in Albanum ad Iuuenalia, & in sententia persistentem, in theatrum esse immissum, vt cum immani leone pugnaturus ab eo discerperetur: sed ab illo non tantùm non est læsus, sed eum egregiè ipse confecit. Quamobrem posteà, eadem ex causa, quòd Romanos deos non coleret, iussus est interfici. Hæc ex Dione. Quomodo autem posteà eadem persecutio ad domesticos vsque atque propinquos Imperatoris grassata sit, suo loco dicemus.

[e] Suet. in Domit. c. 12. II. DE IVDAEIS A DOMITIANO VEXATIS.

Suetonius[e] auctor est, Iudæos etiam Romæ agentes à Domitiano vexatos esse nouis & grauissimis exactionibus. Sunt & hæc verba ipsius: Præter ceteros Iudaicus fiscus acerbissimè actus est: ad quem deferebantur, qui velut professi Iudaicam intra Vrbem viuerent vitam, vel dissimulata origine, imposita genti tributa non pependissent. Inter-

A terfuisse me adolescentulum memini, cùm à procuratore frequentissimoque concilio inspiceretur nonagenarius senex, an circumsectus esset] hæc Suetonius. Et Martialis[a] itidem de Iudæo occultare se volente, ne tributum penderet, epigramma scripsit, vbi hæc in fine:

Dum ludit media, populo spectante, palæstra,
Delapsa est misero fibula: verpus erat.]

[a] Martial. lib. 7. ad Menophilum.

De eodem item tributo à Domitiano Iudæis indicto Martialis[b] etiam his versibus meminit in epigrammate in Christum:

Sed quæ de Solymis venit perustis
Damnatam modò mentulam tributis.]

[b] Mart. lib. 5.

III. Rursus etiam dicta persecutione tributi Iudæos fuisse Romæ vexatos, vt pro singulis B arboribus ruris, quod conduxissent, tributum pendere cogerentur, Iuuenalis declarat his versibus[c]:

Nunc sacri fontis nemus, & delubra locantur
Iudæis, quorum cophinus, fænúmque supellex.
Omnis enim populo mercedem pendere iussa est
Arbor, & eiectis mendicat silua Camœnis.]

[c] Iuuen. Satyra 3.

hæc ille de Iudæis, quòd nemus Egeriæ conduxissent. Sed de eodem cophino & fœno idem agit, dum malis artibus lucrum captare solitos demonstrat his versibus[d]:

Cùm dedit ille locum, cophino fænóque relicto
Arcanam Iudæa tremens mendicat in aurem,
Interpres legum Solymarum, & magna sacerdos
C *Arboris, & summi fida internuntia cæli:*
Implet & illa manum, sed parciùs ære minuto:
Qualiacumque voles Iudæi somnia vendunt.]

[d] Idem Sat. 6.

IV. DE FOENO ET COPHINO IVDAEORVM SVPELLECTILE.

Sed quidnam est, quòd idem auctor de Iudæis iterùm agens, de cophino vt peculiari eorum supellectile meminit, necnon & fœno? Putarunt alij res Iudæorum ab origine repetentes, Iudæos munus illud, cui in Ægypto Pharaoni seruientes, fuerant adscripti, posteà vbicumque gentium agerent, numquam ampliùs deseruisse: nimirum, vt de eis est testatum in Psalmo[e]: Manus eius in cophino seruierunt] eodem vase hominibus ipsos deseruire consueuisse. Quisnam autem esset eiusmodi vasis vsus, Augustinus[f] sic scribendo declarat: Per cophinum, inquit, significantur opera seruilia. Mundare stercora, terram portare, cophino fit, &c.] Alij etiam recentiores[g] illum locum interpretati, D eiusmodi ministerio Iudæos in Ægypto mancipatos esse tradunt. Meminit de eodem cophino Sidonius Apollinaris[h] ad Basilium scribens: nam ait: Ordinis res est, vt dum in hac allegoria versamur, Ægyptius Pharao sedeat cum diademate, Israëlita cum cophino.] Huiusmodi cophini occasione, de Iudæo homine dictum vult intelligi interpres illud Martialis[i] de cistifero, dum ait:

Dum te posse negas nisi lato Gellia clauo
Nubere, nupsisti Gellia cistifero] Certè quidem miscuisse se illam

Iudæo homini, idem alibi[k] scribit.

[e] Psal. 80.
[f] Aug. in Psal. 80.
[g] Nicol. de Lyra ibid.
[h] Sidon. Apol. lib. 7. epist. 6.
[i] Mart. lib. 5. epigr. in Gell.
[k] Mart. lib. 7. in Gell. epigr. 30.

V. MENDICANTES IVDAEI PER COPHINVM ET FOENVM DESCRIBVNTVR.

Hæc cùm alij senserint, non improbamus, sed afferimus nostra. Quod igitur ad fœnum & cophinum spectat; per ea Iuuenalem sordidam Iudæorum mendicitatem significare voluisse, existimamus: nam in primis per fœnum intelligi debere vilissimum quod- E dam tomentum ad recumbendum compositum, distichon illud eiusdem Martialis[l] declarat, cuius est titulus, *Fœnum.*

Fraudata tumeat facilis tibi culcitra pluma,
Non venit ad duros pallida cura toros.]

[l] Mart. li. 14.

hisce planè significans, per fœnum intelligi stratum pauperiorum. Per cophinum autem, vas vimineum, seu cistam, qua Iudæi mendicantes vterentur, intelligi debere, quæ scribit Iosephus[m] de Iudæis Ierosolymis Flori auaritiæ illudentibus, persuadent, dum ait: Canistrum circumferentes, stipem eius nomine postulabant, quasi inops & miserrimus talibus indigeret auxiliis.] hæc Iosephus. Iudæos sanè Romæ mendicare consueuisse, illud Martialis[n] in epigrammate ad Sparsum demonstrat:

A matre doctus nec rogare Iudæus,
Nec sulphuratæ lippus institor mercis.]

[m] Ioseph. de bello Iud. l. 2. c. 14.
[n] Martial. lib. 12.

Docent

Docent & hoc ipsum quæ superiùs ex Iuuenale sunt recitata, vt illud: A

——— *Eiectis mendicat silua camœnis.*] & illud:

——— *Iudæa tremens mendicat in aurem.*]

Sic igitur ab eodem de Iudæis miserrimis mendicantibus egregiè ea dicta sunt:

——— *Quorum cophinus, fœnúmque supellex.*] & illud de iisdem:

——— *Cophino, fœnóque relicto.*

quòd scilicet ea paupertate premerentur, vt eorum supellex fœnum esset ad recumbendum, & cista seu cophinus ad mendicandum.

VI. IVDAEVS SOLITVS PERMVTARE SVLPHVR VITRO.

Nisi per cophinum velimus intelligi cistam illam, qua Iudæus institor mercis sulphuratæ (sic enim eum nominat Martialis) ad vendenda illa, vel (vt alibi [a] ait) ad permutanda fracto vitro, gestare soleret, prout hodie quoque eosdem æquè miserrimos facere videmus. Rupta quidem vitra sulphuratis permutari solita, non Martialis tantùm in aliàs B citatis locis à nobis, sed & in epigrammate ad Priscum [b] his versibus indicat:

Quæ sulphurato nolit empta ramento
Vatiniorum proxeneta fractorum.]

Itemque Statius [c] sic dicens:

Illic agmina confremunt Syrorum:
Hic plebs scenica, quíque comminutis
Permutant vitreis gregale sulphur.]

Insuper & Iuuenalis [d] testatur eo versu:

Quassatum, & rupto poscentem sulphura vitro.

Sed de Iudæorum ludibriis à poëtis Ethnicis decantatis, iam satis: itaque ad ea quæ hoc eodem anno sunt gesta, orationem conuertamus. C

[a] Martial. lib. 1. epigr. in Cal.
[b] Idem lib. 10.
[c] Stat. lib. 1. Siluar. de Saturn.
[d] Iuuen. Satyra 5.

VII. DE CORNELIA VESTALIVM MAXIMA VIVA DEFOSSA.

Hoc ipso anno vndecimo Domitiani Imperatoris (vt auctor est Eusebius [e]) Cornelia virgo Vestalis Maxima, absens & inaudita à Domitiano obiecti stupri damnata, miserando modo, more maiorum, viua sub terram defossa, morti adigitur. Rem planè miseratione dignam Plinius [f] Iunior ad Minutianum exactè describit his verbis: Cùm Domitianus Vestalium Maximam defodere viuam concupisset, vt qui illustrari sæculum suum huiusmodi exemplo arbitraretur: Pontificis Maximi iure, seu potiùs immanitate tyranni, licentia domini, reliquos Pontifices non in regiam, sed in Albanam villam conuocauit. Nec minore scelere, quàm quòd vlcisci videbatur, absentem inauditamque damnauit incesti; cùm ipse fratris filiam incesto non polluisset solùm, verùm etiam occidisset: nam vidua abortu periit. Missi statim Pontifices, qui defodiendam necandamque curarent. Illa nunc ad Vestam, nunc ad ceteros deos manus tendens, multa, sed D hoc frequentissimè clamitabat: Me Cæsar incestam putat; qua sacra faciente, vicit, triumphauit. Blandiens hæc, an irridens, ex fiducia sui, an ex contemptu Principis dixerit, dubium est. Dixit, donec ad supplicium, nescio an innocens, certè tamquam nocens ducta est. Quinetiam, cùm in illud subterraneum cubiculum demitteretur, hæsissetque descendente stola, vertit se ac recollegit: cumque ei carnifex manum daret, auersata est, & resiluit; fœdumque contactum quasi planè à puro castoque corpore nouissima sanctitate reiecit: omnibusque numeris pudoris, πολλὴν πρόνοιαν εἶχεν εὐσχήμως πεσεῖν. quod est Euripidis in Hecuba de Polyxena, ac sic Latinè redditur: Magnam cautionem adhibebat, vt decenter caderet.] hactenus Plinius. Hæc igitur ex Plinio de Cornelia Vestalium Maxima voluimus retulisse, ad insinuandam Domitiani Imperatoris immensam immanitatem atque sæuitiam, indeque sumendum argumentum existimandi quàm crudelis fuerit persecutio ab eodem in Christianos excitata. Si enim in eos quos E reos violatæ religionis aliqua leui coniectura putasset, tam vehementer est exacerbatus: quid eum fecisse credendum in illos qui auersarentur penitus deos, ac pariter detestarentur? In quos adeò est cæco furore bacchatus, vt nec sibi sanguine coniunctorum, quos solos haberet heredes Imperij, vllam prorsus rationem habendam esse putarit, quin in eos quoque animaduerteret, vt suo loco dicemus. At de his satis: iam ad ea quæ anno sequenti facta sunt, nos conferamus.

[e] Euseb. in Chron.
[f] Plin. lib. 4. epist. 11.

IESV CHRISTI	CLEM.	DOMIT. IMP.
ANNVS	ANNVS	ANNVS
95.	3.	12.

I. QVi sequitur ordine annus Domini nonagesimusquintus, Coss. Sex. Pompeio Collega & Cornelio Prisco, Fastis adscribitur: horum Consulum Tacitus meminit in Vita Iulij Agricolæ, quem hoc anno diem obiisse tradit. Hoc tempore, laborante diro schismate Corinthiorum Ecclesia, Clemens Papa, ad quem spectabat vniuerso Christi gregi prospicere, scripta ad eos egregia, qualis pastorem omnium deceret, epistola, ad pacem & mutuam concordiam ineundam conseruandamque adducere conatus est. Celebris & præclara admodum ea fuisse prædicatur; cùm eam auctoritatem obtinuerit, vt perinde ac Apostolicæ epistolæ publicè in aliquibus ecclesiis legeretur: quod scribit Eusebius[a], qui eam mirificè laudans, & ex Hegesippo omnium antiquissimo testimonium adducens, Huius, inquit, Clementis vna fertur esse epistola, omnium iudicio approbata; illustris illa quidem, & digna planè admiratione, quam tamquam ex Romanæ Ecclesiæ persona ad Corinthiorum Ecclesiam tunc quidem exarauit, cùm iam Corinthi grauis esset conflata seditio. Hanc sanè cùm veterum, tum nostra ipsorum memoria, plurimis in ecclesiis publicè lectam, vsurpatamque cognouimus. Quòd autem (vti docuimus) id temporis Corinthiorum seditio concitata sit, Hegesippus locuples testis est.] hæc Eusebius.

CLEMENS PAPA SCRIBIT AD CORINTHIOS.
[a] Euseb. lib. 3. c. 12.

II. De eadem agens Irenæus[b]; cùm eam plurimùm laudat, quo scripta esset argumento, declarat, atque etiam hæc de ipso Clemente ait: Post eum, tertio loco ab Apostolis, Episcopatum sortitur Clemens; qui & vidit ipsos Apostolos, & contulit cum eis, cùm adhuc insonantem prædicationem Apostolorum & traditionem ante oculos haberet. Non solus enim, sed adhuc multi supererant ab Apostolis docti. Sub hoc igitur Clemente, dissensione non modica inter eos qui Corinthi erant fratres facta, scripsit quæ est Romæ Ecclesia potentissimas litteras Corinthiis, ad pacem eos congregans, & reparans fidem eorum, & annuntians quam in recenti ab Apostolis receperant traditionem, annuntiantem vnum Deum omnipotentem, factorem cæli & terræ, plasmatorem hominis, qui induxerit cataclysmum, & aduocauerit Abraham, qui eduxerit populum de terra Ægypti, qui collocutus sit Moysi, qui Legem disposuerit, & Prophetas miserit, qui ignem præparauerit diabolo & angelis eius. Hunc Patrem Domini nostri Iesu Christi ab Ecclesiis annuntiari, ex ipsa Scriptura, qui velint, discere possunt, & Apostolicam Ecclesiæ traditionem intelligere; cùm sit vetustior epistola his qui nunc falsò docent.] hæc Irenæus de Clementis epistola, cuius compendium summatim perstrictum recitasse visus est, dum in ea ipsum egisse de illa quæ in Deum esset, fide, & Ecclesiæ traditionibus, affirmat.

[b] Iren. lib. 3. c. 3.
ARGVMENTVM CLEMENTIS EPISTOLAE.

III. At quoniam maximo Ecclesiæ damno, iniuria temporum ea penitus excidisse videtur: operæpretium existimauimus, ex ipsa, quæ possunt inueniri à maioribus, qui eam legerunt, citata fragmenta, atque sententias suis ipsorum verbis redditas in vnum coniungere; & perinde ac nobilissimi artificis simulacrum confractum, etsi non ex integro, ex parte saltem, quantum licet, ob oculos repræsentare. Atque vt à Clemente[c] Alexandrino sumamus exordium, hæc ipse in primis habet: Porrò autem Clemens quoque Apostolus in epistola ad Corinthios, ipse quoque nobis quamdam formam eius qui est præditus cognitione describens, dicit: Quis enim apud vos versatus, omni virtute perfectam firmamque ac stabilem fidem vestram non probauit? temperatamque ac moderatam vestram in Christo pietatem non est admiratus? & vestri in hospites amoris magnificos vestros mores non prædicauit? & perfectam firmamque ac stabilem cognitionem non beatam esse censuit? nam citra personarum acceptionem omnia fecistis, & in Deo legitimè ambulastis.] hæc autem (vt facilè coniici potest) erant in ipsius exordio epistolæ; eo modo piè sancteque ab eis captans in primis beneuolentiam, vt sic suauiter delinitos, in eam quam optabat, pacem adduceret.

FRAGMENTA CLEMENTIS EPISTOLAE.
[c] Clem. Alexand. Strom. lib. 4.

IV. His ex epistolæ exordio recitatis, mox subinfert eiusdem narrationem, eo ordine cuncta referens, secundùm breuiorem summam ab Irenæo præscriptam; in qua nonnulla habentur (quod alibi testatur Eusebius[d]) ex epistola Pauli ad Hebræos; sicque ait ex

[d] Eus. h. hist. lib. 3. c. 32.

a Clem. Alexand. Strom. lib. 4.

SERIES NARRATIONIS.

ex Clementis verbis [a]: Fixis ergo oculis eos intueamur qui magnificæ eius gloriæ perfectè seruierunt. Accipiamus Enoch, qui in obedientia iustus inuentus, fuit translatus: & Noë, qui cùm credidisset, fuit seruatus: & Abraham, qui propter fidem & hospitalitatem, Dei amicus, pater autem Isaac est appellatus. Propter hospitalitatem, veramque religionem, Lot fuit seruatus ex Sodomis. Propter fidem & hospitalitatem, seruata est Raab meretrix. Propter patientiam & fidem, in pellibus caprinis & ouinis, & ex camelorum pilis contextis vestibus ambulauerunt præcedentes regnum Christi: dicimus autem Eliam, & Elisæum, Ezechielem, & Ioannem Prophetas. Qui enim Dei amicus propter fidem liberam vocatus est Abraham; non fuit gloria elatus; sed magna vtens modestia, dixit: Ego autem sum terra & cinis. Et de Iob sic scriptum est: Iob autem erat iustus, & reprehensioni non obnoxius, Deum ritè colens, abstinens ab omni malo. In sua patientia superauit tentatorem, & simul fuit testis, & à Deo accepit testimonium: humilitatem amplectitur, & dicit: Nullus est mundus à sorde, ne si sit quidem vnius diei vita eius. Moyses fidelis seruus in tota domo eius, dixit ad eum qui ex rubo dabat responsa: Quis ego sum, quòd me mittis? Ego autem sum voce tenui, & lingua tardiori, vt Domini vocem ministrem per linguam humanam. Et rursum: Ego sum vapor ex olla. Deus autem superbis resistit, humilibus dat gratiam. Iam verò Dauid quoque, de quo testimonium ferens dicit Dominus: Inueni hominem secundùm cor meum, Dauid Iesse filium, oleo sancto vnxi eum. Sed ipse quoque dicit ad Deum: Miserere mei Deus secundùm magnam misericordiam tuam: & secundùm multitudinem miserationum tuarum dele iniquitatem meam. Ampliùs laua me ab iniquitate mea, & à peccato meo munda me. Quoniam iniquitatem meam ego cognosco, & peccatum meum in conspectu meo est semper. Deinde tacitè significans peccatum, quòd legi non subiicitur; scitè suam ostendens modestiam, subiungit: Tibi soli peccaui, & malum coram te feci. Dicit enim alibi Scriptura: Spiritus Domini lucerna scrutans ventris penetralia. Et quo quis se iustè gerens euadit maiori cognitione præditus, eo est ei propinquior spiritus lucidus. Sic iustis appropinquat Dominus, & nihil eum latet in nostris cogitationibus, & quas facimus, dispensationibus Dominum Iesum dico, qui omnipotenti sua voluntate corda nostra intuetur, cuius sanguis fuit pro nobis sanctificatus.] hæc ibi.

V. At de aduentu Christi hæc ex eadem epistola sanctus Hieronymus [b]: Clemens vir Apostolicus, qui post Petrum Romanam rexit Ecclesiam, scribit ad Corinthios: Sceptrum Dei Dominus Iesus Christus non venit in iactantia superbiæ, cùm possit omnia; sed in humilitate: in tantum vt verberatus à ministro sacerdotis, responderit: Si malè locutus sum, argue de peccato: sin autem benè, quid me cædis? habens duodecim Angelorum millia, qui illius nutibus obedirent.] Insuper de aduentu Filij Dei ad iudicium, deque igne, quo impij sunt plectendi, tam ex Prophetis, quàm Apostolis, insuper & Sibyllæ vaticiniis, Clementem in dicta ad Corinthios epistola egisse, apud Iustinum martyrem [c] testatum habetur. Sed & inferiùs idem qui suprà Clemens: Scriptum est, inquit, in epistola ad Corinthios: Per Iesum Christum insipiens & obscurata mens nostra in lucem pullulat. Per eum voluit Dominus nos immortalem gustare cognitionem. Vnde etiam euidentiùs ostendens proprietatem cognitionis, subiunxit: Cùm hæc ergo sint manifesta, vel procumbentes in profundum diuinæ cognitionis, debemus omnia ritè & ordine facere, quæ nos iussit Deus peragere ordinatis temporibus. Sapiens ergo suam ostendat sapientiam, non verbis solùm, sed in bonis operibus. Humilis ferat testimonium non sibi, sed in eo quòd ipse testimonium accipiat ab alio. Qui carne castus est, non insolescat, sciens esse alium qui ei suppeditat continentiam. Videte fratres: quo maiori cognitione digni habiti sumus, eo magis subimus periculum.] hæc ibi. Idemque alibi [d]: Idem Clemens in epistola ad Corinthios, his verbis inquit, exponens differentiam eorum qui sunt probati in Ecclesia: Sit aliquis fidelis, sit potens in explicanda cognitione, sit sapiens in discretione sermonum, sit stupendus in operibus.] ac rursum [e] eadem alibi repetens, hæc addit: Sit castus & mundus: Eò enim debet esse magis humilis, quo videtur esse maior, dicit Clemens in epistola ad Corinthios.] Sed sunt hæc pauca ex multis: nam de traditionibus ipsum in ea egisse, satis superiùs est demonstratum.

b Hieron. in Isa. c. 52.

c Iustin. q. 74.

d Clem. Str. lib. 7.

e Clem. Alexand. Strom. lib. 6.

f Hier. aduer. Iouin. lib. 1.

VI. Quod verò testatur Hieronymus [f] Clementem in suis epistolis omnem penè sermonem

A nem de virginitatis puritate contexuisse; demonstrat plures etiam à Clemente esse scriptas epistolas. Meminit & S.Epiphanius[a] de pluribus Clementis epistolis, quæ legi solerent in ecclesiis, quibus inter alia ait ipsum conquestum de hæreticis, quòd Petri Circuitus à se scriptos deprauassent. dumque addit, iuxta S.Hieronymi sententiam, eisdem literis Clementem prædicasse virginitatem; planè constat diuersas ab his fuisse, quæ hodie habentur titulo Clementis inscriptæ. Posteriorem autem illam, quæ Clementis etiam nomine ad Corinthios vulgata ferebatur epistola, nequaquam perinde ac priorem approbatam scribunt Eusebius[b] & S.Hieronymus[c]. cuius cùm meminit Photius in sua Bibliotheca, eam ad Corinthios quoque fuisse titulo prænotatam ait; sed quòd quædam haberet noua & inusitata, & incongruas Scripturarum interpretationes, iure explosam ab omnibus monstrat. Citat idem S.Hieronymus[d] ex quadam Clementis epistola locum de B mundis trans Oceanum positis, quem Origenes[e] interpretatur. Sed quod ad epistolam, de qua est sermo, ad Corinthios scriptam pertinet, testatur Dionysius[f] eiusdem Ecclesiæ Episcopus, eam ab illis esse asseruatam ab antiquis temporibus, ibique in ecclesia legi solitam. Sed de his hactenus: de reliquis verò quæ nomine Clementis scripta feruntur, dicemus inferiùs.

PLVRES CLEMENTIS EPISTOLAE.

a Epiph. hær. 30.
b Euseb hist. lib. 3. c. 32.
c Hieron de Scrip. Eccl. in Clem.
d Hier. in ep. ad Ephes. c. 2.
e Orig. Periarch lib. 8.
f Apud Euse. hist. li. 4. c. 22

VII. At qui (vt dictum est) vniuersæ per orbem Christianum diffusæ Ecclesiæ Clemens, vt Petri successor, pastorali cura præerat, non tantùm solicitus fuit vt dissidentes inter se Corinthios in concordiam reuocaret, sed, vti opus esse videret, plures etiam ordinauit Episcopos, nempe Taurinum[g], quem dedit Ebriocensibus, Lucianum Bellouacensibus, Dionysium Parisiensibus, Santonensibus Eutropium, Nicasium Rhotomagensibus, & alios aliis, cùm nouas erigeret diuersis in locis Ecclesias.

PLVRES EPISCOPI A CLEMENTE ORDINATI

g Martyrol. Rom & alij die 11. Aug.

C

IESV CHRISTI ANNVS 96.	CLEM. ANNVS 4.	DOMIT. IMP. ANNVS 13.

I. CHristi Redemptoris annus nonagesimussextus scribitur in Consularibus Fastis L. Nonio Asprenate & M. Arricino Clemente Coss. adnumeraturque annus Domitiani Imperij decimustertius, quo Iosephus Iudæus historicus commentarium de Antiquitatibus Iudaicis, viginti libris distinctum, absoluit. Testatur id ipse sic dicens[h]: Atque ita concludetur harum Antiquitatum tractatio comprehensa viginti voluminibus, versuum verò sexaginta millibus. Quòd si Deus concesserit, compendio rursum re- D feram belli casus, & quæ nobis in præsentem vsque diem euenerunt, quæ incidit in decimumtertium annum principatus Domitiani Cæsaris, ætatis verò meæ sextum & quinquagesimum. Promisi etiam scripturum me quatuor libros de Iudæorum opinionibus, quas habent de Deo, eiusque essentia, & de legibus: quare per ea salia liceat nobis facere, alia non liceat.] hæc ipse (vt in Vita sua testatur) Romæ agens: vbi cùm videret Christi Ecclesiam florentissimam, quæ in dies magis vbique gentium, ac potissimùm Romæ, & apud nobiles, ipsosque (vt dicetur) affines Cæsaris feliciter propagabatur, licet Christianus non esset, tamen ne inofficiosi historici querela tam iusta vrgeri posset, quòd rem toto Orbe perspicuam obuolutam silentio reliquisset, illud superius dictum de Christo elogium suis scriptis intexuit[i].

h Iosf. antiq. lib. 20 c. vlt.
IOSEPHI HISTORICI LVCVBRATIONES.
i Iosf. antiq. lib. 18. c. 4.

II. Cùm enim Iudæorum res inspiceret penitus esse collapsas, Vespasianumque defe- E cisse, cui vaticinatus tribuerat quod Christo re vera oraculis Prophetarum prænuntiatum erat Imperium; iamque tempus Messiæ aduentus præteriisse videri posset: prudentis potiùs quàm pij hominis partes agens, illud de Iesu, quòd Christus haberetur à plurimis tam Iudæis quàm Gentilibus, protulit testimonium. de quo quidem illud tantummodò monuisse sufficiat (nam de his superiùs actum est) aliter se habuisse eius lectionem S.Hieronymi temporibus, ab ea quæ legitur in præsentiarum. Nam quod Latina versio habet: Christus hic erat] S.Hieronymus[k] sic ex Græco reddidit: Et credebatur esse Christus.] quæ lectio nobis magis probatur, vt quæ consentiens videatur auctoris studio & professioni; quippe qui se esse Iudæum, & non Christianum, in omnibus præseferret: licet in ceteris quæ in eam sententiam de Christo scribit, numine ipsum cogente, professus sit veritatem. Sed illud de Iosepho dicere non prætermittimus, quòd in fine eius commentarij, quem se absoluisse testatur hoc anno decimotertio

QVAE DATA IOSEPHO OCCASIO VT DE CHRISTO MEMINERIT.

k Hieron. de Scrip. Eccl. in Ioseph. c. 13.

tertio Domitiani Imperatoris, pollicetur se rursum scripturum compendio bella quæ Iudæis obuenerint vsque ad illud ipsum tempus: cùm alioqui idem ipse, tum ibi, tum aduersus Apionem [a] agens, manifestè profiteatur, se temporibus Vespasiani & Titi scripsisse bella Iudaica. An verò id præstiterit, vt eadem rursus compendio scriberet, ignoratur: commentarius enim ille non extat, sicut nec quatuor illi libri, quos de Iudæorum opinionibus scribere instituisset. A

[a] Ios. con'ra Apion. lib. 1.

IESV CHRISTI ANNVS 97. | CLEM. ANNVS 5. | DOMIT. IMP. ANNVS 14.

I. ANno autem Domini nonagesimoseptimo Domitianus Augustus decimumseptimum vnà cum Tito Flauio Clemente iniit nouissimum Consulatum, de quo hæc Suetonius [b]: Consulatus decem & septem cepit, quod ante eum nemo: ex quibus septem medios, continuos; omnes autem pænè titulo tenus gessit, nec quemquam vltra Kal. Maij, plures ad Idus vsque Ianuarias.] De iisdem Consulatibus toties iteratis hæc Ausonius [c] Gallus: Scis septem & decem Domitiani Consulatus, quos ille inuidia alteros prouehendi, continuando conseruit, ita in eius auiditate derisos, vt hoc eum pagina Fastorum suorum fecerit insolentem, neque potuerit præstare felicem.] hæc Ausonius ad Gratianum. Quo ipso anno Ioannes Euangelista, quam vidit, scripsit Apocalypsim, in ea vbi exul agebat, insula Patmo; quò amandatum fuisse decreto Domitiani anno decimo eius Imperij, non autem præsenti (vt multi sunt opinati) iam diximus. Prope finem verò eius Imperij commentarium illum scripsisse, auctor est Irenæus [d], qui eum est interpretatus, sic dicens: Nomen eius per ipsum vtique editum fuisset, qui & Apocalypsim viderat: neque enim ante multum temporis visum est, sed pænè sub nostro sæculo, ad finem Domitiani Imperij.] hæc Irenæus. B C

[b] Suet. in Domit. c. 13.
[c] Auson. de suo Consul. grat. action.
IOANNES SCRIBIT APOCALYPSIM.
[d] Iren. lib. 5.

II. Ioannes enim post necem Petri & Pauli Apostolorum, quorum prædicatione Ecclesiæ Asianæ fuerant fundatæ, & ad pietatem optimè institutæ; ne, quòd in ea regione (vt dictum est) complures hæretici agerent, eorum artibus à sincera fide, quam semel accepissent, exciderent; eas idem ipse protinus administrandas curandasque suscepit. Magis enim assentimur Epiphanio [e], dicenti, eum in senectute curasse Asianam Ecclesiam, his verbis: Illic enim S. Ioannes post ætatem senectam iubetur à Spiritu sancto prædicare, & reflectere errantes in via.] hæc ille: cui, inquam, magis assentimur, quàm S. Hieronymo [f] dicenti, totas Ecclesias Asiæ à Ioanne esse fundatas. Nam ex his quæ dicta sunt superiùs, constat, Ecclesias Minoris Asiæ magna ex parte à Petro esse erectas, à Paulo autem alias plures: quippe qui Ephesi (vt vidimus) triennio docuerit, & complures Asiæ partes Euangelium prædicando (vt ex Luca notauimus) peragrauerit: sed sic tamen (vt ipse de se testatur scribens ad Romanos [g]) ab Ierosolymis vsque ad Illyricum omnia repleuerit Euangelio, vt nequaquam illud prædicaret vbi ab aliis idem fuisset annuntiatum. sunt enim hæc eius verba: Ita vt ab Ierusalem per circuitum vsque ad Illyricum repleuerim Euangelium Christi: sic autem prædicaui Euangelium hoc, non vbi nominatus est Christus, ne super alienum fundamentum ædificarem: sed sicut scriptum est: Quibus non est annuntiatum de eo, videbunt; & qui non audierunt, intelligent.] Hæc igitur cùm de se testetur Paulus (vt omittamus de singulis Asiæ Ecclesiis dicere) Ephesinam Ecclesiam, quæ est metropolis totius Minoris Asiæ, vbi (vt sæpè dictum est) ipse Paulus triennio docuit, à nullo alio quàm ab ipso fuisse fundatam, necessaria assumptione deducitur. D E

IOANNES POST NECEM APOSTOLORVM CVRAVIT ECCLESIAS ASIAE.
[e] Epiph. hæresi 51.
[f] Hieron. de Script. Eccl. in Ioan.
[g] Rom. 15.

III. Quamobrem etsi (quod multi testantur) cùm Ierosolymis iussi sunt abire Fideles, Ioannes vnà cum Dei genitrice Ephesum venit; non tamen illum ibi Euangelium prædicasse, atque Ephesinam Ecclesiam erexisse constat. Consultiùs ergo Ignatius in ædificatione Ecclesiæ Ephesinæ Paulum Ioanni præponit, sic dicens, ad Ephesios scribens: Inueniar in sorte Christianorum, qui cum Apostolis in virtutem Iesu Christi semper conuersati sunt, Paulo, Ioanne, & fidelissimo Timotheo.] Verùm quod ad Timotheum pertinet, non sic putamus vltimo loco positum, quòd post Ioannis obitum ipse illam curasset Ecclesiam, quem constat ab Apostolo Paulo adhuc in illis regionibus agente fuisse præfectum ipsi Ecclesiæ Ephesinæ; sed honoris causa potiùs ante Timo-

TIMOTHEVS A PAVLO CREATVS EPISCOPVS EPHESINVS

A Timotheum ab eo nominatum esse Ioannem. Qui vltimis temporibus, cum post necem Apostolorum Asiæ Ecclesias ab hæreticis vexari cognosceret, in Asiam profectus est, ac in ea positas curauit Ecclesias: quarum, licet exul, cum solicitudinem maximam gereret; ad easdem, quæ de septem præcipuis eius prouinciæ Ecclesiis, ac demum de aliis a Domino sibi fuissent diuinitus reuelata, conscripsit; quæ non tantùm scriptorum monumentis consignata, sed grauissima etiam contestatione ad finem posita, firmata atque roborata reliquit. Sicque hac ex parte dici posse videtur, haud mentitum esse S. Hieronymum dicentem, Ecclesias Asiæ à Ioanne esse fundatas, cùm ille eas adhuc nouellas verbis atque scriptis firmiter stabilisset.

IV. Sed eamdem Apocalypsim, sicut alios complures diuinæ scripturæ canonicos libros, cùm Cerdon[a], Marcion[b], & Alogi (sic dicti hæretici) impugnarunt, tum etiam com-
B plures antiquarum rerum Ecclesiasticarum scriptores in controuersiam adduxerunt, an ab ipso Ioanne Apostolo scripta fuerit: affirmantes potiùs ab alio quopiam Ioanne presbytero eam scriptis mandatam esse. Verùm temeritatem atque procaciam Cerdonis & Marcionis eam omnino improbantium, & aliorum qui eamdem Cerintho nimis inconsultè tribuerant[c], cùm alij plures, tum Epiphanius[d] de his vberiùs agens, refellit. Sed primùm videamus quomodo intelligendum sit, quod S. Hieronymus[e] scribens ad Dardanum sic ait: Quòd si eam (*epistolam scilicet ad Hebræos*) Latinorum consuetudo non recipit inter scripturas canonicas; nec Græcorum quidem Ecclesiæ Apocalypsim Ioannis eadem libertate suscipiunt: & tamen nos vtraque suscipimus; nequaquam huius temporis consuetudinem, sed veterum scriptorum auctoritatem sequentes, qui plerumque vtriusque abutuntur testimoniis, non vt interdum de apocryphis facere solent: quippe
C qui & Gentilium litterarum raró vtantur exemplis, sed quasi canonicis & Ecclesiasticis.] hæc Hieronymus: cuius sententia duo hæc affirmari videntur: in primis, veteres scriptores Ioannis Apocalypsim vt canonicam scripturam probasse: deinde temporibus suis, Græcarum Ecclesiarum consuetudine illam minùs habitam esse ratam; nec cum ceteris canonicis scripturis fuisse receptam. At an hæc & quomodo in omnibus vera haberi debeant, inuestigemus.

APOCALYPSIS IMPVGNATA.

[a] Tertull. de præscr. c. 51.
[b] Tertull. aduers. Marc. lib. 4. cap. 5.
[c] Euseb. hist. lib. 3. cap. 28. & Phil. astr. lib. de hæres.
[d] Epiph. hær. 51 & 45.
[e] Hie. ep. 192.
[f] Dionys. ecclesiast. hierar. cap. 3.
[g] Iren. lib. 5.
[h] Iust. dialog. cu Triphon.
[i] Hippolyt. de consummat. mundi
[k] Euseb. li 4. c 23. 25.

V. Quod ad primum pertinet: certè verum esse probatur; tam Græcos quàm Latinos Patres, qui sæculum S. Hieronymi præcesserunt, eamdem Apocalypsim inter canonicas scripturas adnumerasse, vt ex Græcis auctoribus sunt Dionysius[f], Irenæus[g] (ipse enim Græcè scripsit) Iustinus Martyr[h], Hippolytus[i] item Martyr, Theophilus[k] Antiochenus, Meliton, Clemens Alexandrinus, Origenes[m], Dionysius[n] Alexandrinus, Atha-
D nasius[o], & si qui alij Hieronymo antiquiores: ex Latinis verò Tertullianus[p], Cyprianus[q], Hilarius[r], quos secuti sunt posteà recentiores, vt Seuerus, Prosper, & alij. Quod si ex horum numero aliquis existimauit eam esse alterius Ioannis, quàm Euangelistæ; nihilominùs idem eam vt canonicam scripturam habuit. Sic igitur verissima esse probatur Hieronymi assertio, qua affirmat antiquos scriptores eamdem Ioannis Apocalypsim vt germanam canonicamque scripturam cognouisse, sicut & Patres omnes qui interfuerunt[s] Concilio Ancyrano[s], quod ante Nicænum magnum Concilium celebratum esse constat.

VETERES ASSERTORES APOCALYPSIS.

[l] Clem. Alex. in Pædag.
[m] Orig. ho. 7. in Iosue, & psal. 1.
[n] Dionys. Alex. apud Euseb. lib 4. c. 24. 26. & lib. 7. c. 23.
[o] Athan. in Synops.

VI. Quod verò idem auctor affirmat, suis temporibus Græcorum Ecclesias non recipere Ioannis Apocalypsim: videamus apud quosnam Græcos, Orientalesque omnes, aut Ægyptios, vel alios quibus diuinæ Scripturæ Græcis litteris traditæ haberentur, inter
E scripta canonica Apocalypsis non recenseretur. Certè inter Græcos scriptores Ecclesiasticos, eosdemque Catholicos, qui Hieronymi ætate vixere, Epiphanius[t], qui licet Hieronymo ætate senior, tamen eodem cum illo viuebat sæculo, non tantum huic veritati adstipulatur, sed non ab aliis quàm hæreticis Alogis & Theodosianis tradit impugnatam esse Ioannis Apocalypsim. Ceterùm nequaquam putandum S. Hieronymum ea temerè effutisse, aut Græcorum Ecclesias calumniatum esse: sed ea in re visus est habuisse respectum ad S. Basilium, Amphilochium, Gregorium Nazianzenum, atque Nyssenum, qui visi sunt ab ea interdum abstinuisse. nam ipse Gregorius Nazianzenus, dum texuit catalogum librorum canonicorum, nullam penitus de Apocalypsi Ioannis habuit mentionem, sicut nec Concilium Laodicenum, ea de causa fortasse, quod qui Clementis nomine habetur canon Apostolorum octuagesimusquartus, nihil prorsus de Apocalypsi. Quamobrem & Amphilochius, æqualis Basilij atque Gregorij, in carmine

QVI NON RECEPERINT APOCALYPSIM.

[p] Ter. de præscr. c. 33. & in Scorpiaco c. 12. & aliis locis.
[q] Cypr. adu. Iudæos.
[r] Hilar. præfat. in Psal.
[s] Conc. in Ancyr. can vlt.
[t] Epiph. hær. 51. 54.

carmine ad Seleucum, quo texit catalogum canonicorum librorum, hæc in fine habet: A

Aſt Apocalypſim Ioannis aliqui
Iis inſerunt: rurſus ſed longè plurimi
Adulterinam dicunt.] Sic igitur videas manifeſtam rationem, cur S. Hieronymus dixit Græcorum conſuetudinem non recipere inter Scripturas canonicas Apocalypſim, quòd ſcilicet Græcorum plurimi illam non admitterent, aliquibus tamen ex his eam recipientibus. Verùm ſic dicit à plurimis haberi adulterinam, quòd ſcilicet inter canonicos libros iidem non intexuerint.

VII. Apocalypsis tempore Epiphanii fides.

Sed horum diuerſa eſt ratio ab his quos diximus eam impugnaſſe, nempe Alogos & Theodoſianos, quos in claſſem hæreticorum Epiphanius reiicit: nam dicti Patres etſi eam recenſere prætermiſerunt, non tamen pertinaciter impugnarunt. Abſque enim iactura fidei tunc temporis ea non vti, liberum fuiſſe, idem ipſe Epiphanius eodem in loco B teſtari videtur, cùm aduerſus eoſdem hereticos ait: Et ſi quidem ſuſcepiſſent Euangelium, *Ioannis ſcilicet*, Apocalypſim verò reiecisſent; dixiſſemus vtique: Numquid iuxta exactam rationem hoc faciunt, apocryphum non admittentes, propter ea quæ in Apocalypſi profundè & obſcurè dicta ſunt? Quando verò non ſuſcipiunt libros à Ioanne prædicatos, manifeſtum eſt, &c.] ex quibus inducimur, vt opinemur nullam factam eſſe mentionem Apocalypſis in Concilio Nicæno, in canone quem S. Hieronymus editum vult de libris authenticis. Nam ſi Apocalypſis inter alios canonicos libros adnumerata fuit: quomodo à tantis Eccleſiæ Orientalis doctoribus eadem valuit præteriri, atque ſilentio ſepeliri?

VIII. Apocalypsis ab vniversa Ecclesia recepta.

Ex quo autem cuiuſque arbitrio relicta res eſt: in his omnibus Hieronymi præſtat ſequi ſententiam, qua profitetur ſe in ea re antiquorum magis ſectari velle auctoritatem; C quam etiam Græcorum Catholica Eccleſia ſecuta eſſe videtur. Nam & poſt citatos auctores, Ioannes Chryſoſtomus, qui eodem tempore multa ſcripſit, Ioannis Apocalypſim citaſſe reperitur: & qui poſteà ſecuti ſunt, eamdem abſque aliqua controuerſia receperunt, ac Latini ſimiliter, vt in primis qui Hieronymi tempore viuebat, Damaſus: nam in Romano Concilio ſub ipſo celebrato, quod habet Creſconiana Collectio, in canone de libris canonicis adnumeratur æquè cum ceteris Apocalypſis Ioannis: rurſumque Innocentius Papa[a] ad Exuperium Toloſanum, & Gelaſius in Canone de libris canonicis, eodem ipſam iure cenſuerunt habendam. Id Ruffinus in expoſitione Symboli: Auguſtinus itidem de doctrina Chriſtiana, Caſſiodorus, Iſidorus, & omnes hi qui texuerunt ſeriem librorum canonicorum, demum reliqui omnes Orthodoxi Patres, qui poſteà in Eccleſia floruerunt, in eamdem ſententiam pari conſenſu dedère ſuffragia: vt de ea re ampliùs D dubitare planè nefas atque religio videatur.

[a] Innoc. ep. 3.

IX. De duobus Ioannibus ambiguitas.

Sed & illa antiqua de duobus Ioannis nomine nuncupatis, Apoſtolo ſcilicet, & alio quem preſbyterum dixerunt, eſt obſcuritas elucidanda. Primum auctorem, qui duos Ioannes introduxerit, conſtat, teſte Euſebio[b], fuiſſe Papiam, Ioannis diſcipulum, de quo hæc ipſe ex eiuſdem Papiæ verbis: Si quis preſbyter mihi fortaſſe occurrebat, qui cum Apoſtolis verſatus fuiſſet: dicta Apoſtolorum ab eo diligenter ſciſcitabar: nempe quid Andreas dixiſſet, quídve Petrus, quid Philippus, quid Iacobus, quid Ioannes, aut Matthæus, aut quis alius Domini diſcipulus; quæ denique Ariſtion, & Ioannes preſbyter, qui in numero diſcipulorum Domini habebantur, locuti fuiſſent. Neque enim ea quæ ex libris petebantur, tantum mihi ſubſidij allatura exiſtimaui, quàm ea quæ exceperam ex hominum voce & ſermone, qui adhuc in vita manebant.] hæc Papias; ex cuius E ſententia videas, in primis traditiones ab eo pluris quàm ſcripta æſtimatas eſſe. Pergit Euſebius: Quo in loco eſt operæ pretium animaduertere, Ioannes ab eo duos enumerari. Priorem, quem cum Petro, Iacobo, Matthæo, & reliquis Apoſtolis percenſet, declarat manifeſtò fuiſſe Ioannem Euangeliſtam: alterum, oratione variata, aliis extra numerum Apoſtolorum aſſociat: quem, cùm Ariſtionem illi ordine præpoſuerit, ipſum preſbyterum vocat: ſic vt ex his narratio eorum vera eſſe oſtendatur, qui dixerunt duos eodem nomine nuncupatos fuiſſe in Aſia, duoque illorum Epheſi eſſe ſepulchra, & vtrumque ad hanc vſque ætatem Ioannis nomine appellari. Quibus animaduertere eſt in primis neceſſarium: nam videtur valdè probabile, poſteriorem Ioannem Apocalypſim quæ eius titulo inſcribitur (ſi quis priori non cenſeat tribuendam) oculis peruidiſſe. Quinetiam Papias (quem modò poſuimus) dicta

[b] Euſeb. hiſt. lib. 3. c. 33.

Apoſto-

A Apoſtolorum, ab his qui cum illis verſati fuiſſent, fatetur ſe excepiſſe, Ariſtionis item & Ioannis presbyteri ſe fuiſſe auditorem. Nam ſæpenumerò illorum memoriam vſurpat nominatim, & traditiones eorum in ſua ſcripta illigat.] hucuſque Euſebius de duobus Ioannibus ex Papia; ſed tamen in Chronico, ſcriptam eſſe Apocalypſim à Ioanne Euangeliſta, firmiter aſſeuerat.

At quod de Ioanne Seniore, altero ab Euangeliſta, ex Papia recitat; cùm ille ipſum dicat fuiſſe antiquum diſcipulum, non Apoſtolorum, ſed Domini: hunc illum eſſe exiſtimamus Ioannem Mariæ filium, cognomento Marcum, conſobrinum Barnabæ, cuius habetur mentio in Actis[a] Apoſtolorum. quòd ſi diuerſum hunc ab eo eſſe dixerimus: affirmare neceſſe erit, non duos eodem tempore, ſed tres Ioannes in Eccleſia claruiſſe. Sed haud concedit Seniorem Ioannem fuiſſe illum cognomento Marcum Dionyſius Alexandrinus[b], qui ea potiſſimùm ratione permouetur, quam ſic exprimit: Eſt item alius Ioannes in Actis Apoſtolorum, cognomento Marcus: quem Barnabas & Paulus ſibi in ſocietatem adſciuerant. Vtrùm ſit hic qui Apocalypſim ſcripſerit, non poſſum pro certo affirmare: nam non eſt ſcriptis à Luca proditum, eum in Aſiam vnà cum illis aduentaſſe: ſed ſoluentes (vt ipſe ait) à Papho, Paulus, & qui cum eo erant, venerunt Pergem Pamphyliæ: Ioannes verò ab illis decedens, reuertitur Ieroſolymam.] hæc ille. Sed quæ eſt hæc ratio? quaſi minùs poſthac licuerit ei deſcendere in Aſiam, & Euangelium prædicare. Immò & in Aſiam deſcendiſſe, & illic nauiter ſe geſſiſſe, ſuperiùs eſt demonſtratum, cùm de Paulo egimus; qui Romæ in vinculis cùm eſſet, Timotheum in Aſia agentem, ſecundam ad eum epiſtolam ſcribens, rogat, vt Romam, venturus, ſecum Marcum ducat: quẽ illum fuiſſe, qui proprio nomine eſt dictus Ioannes, ſatis alibi à nobis declaratũ eſt. Quamobrem in eam libentiùs adducimur ſententiam, vt Ioannes Senior ille fuerit Mariæ filius cognomento Marcus, à Timotheo ex Aſia ad Paulum perductus Romam: de quo idem Paulus ad Philemonem agentem in Aſia ſic ſcribit: Salutat te Epaphras concaptiuus meus in Chriſto Ieſu, Marcus, &c.] quippe qui in Aſia verſatus, Aſiano homini optimè notus eſſet.

X. IOANNES SENIOR QVIS. [a] Act. 12. & 13. [b] Apud Euſebium hiſtor. lib. 7. c. 20.

Porrò Ioannis Senioris eſſe Apocalypſim, exiſtimauit idem Dionyſius, qui eam vindicat à calumnia dicentium fuiſſe à Cerintho conſcriptam (ſed quomodo potuit opus illud eſſe ipſius, quo in multis locis de Filio Dei Cerinthi dogma deſtruitur?) hæcque addit[c]: Verùm ego librum ipſum nullo modo audeo abrogare; præſertim cùm adeò multi fratres eum tam magni æſtiment: ſed hanc mecum de eo opinionem concipio, longè abſtruſiorem in eo eſſe materiam, quàm mens mea facilè conſequi queat; & in ſingulis propè ſententiis ſenſum quemdam myſteriis inuolutum & valdè admirabilem delitеſcere, planè exiſtimo. Et quamquam eum ipſe non intelligo, ſuſpicor tamen intellectum quemdam reconditiorem verbis ipſis incluſum: atque iſtas res non propria ratione metior ac pondero, ſed fidei potiùs tribuo; & altiores diuinioresq́; profectò arbitror, quàm quas ipſe vllo pacto cogitatione comprehendere valeam: atque non eas improbo, quas non intelligo; ſed ideò potiùs admiror, quòd mentis acie luſtrare non queo.] hæc Dionyſius, ac digna planè Catholico tractatore ſentẽtia, qua ceteri meritò erudiantur, in diuinis Scripturis ea quæ non intelliguntur, non tantùm non ſpernenda eſſe, ſed maiori ea nos debere reuerentia proſequi. Sed qui ea ſugillant atque deſpiciunt, haud dubium illis aſſociantur, de quibus ait Iudas Apoſtolus: Hi autem quæcumque ignorant, blaſphemant: quæcumque autem naturaliter tamquam muta animalia norunt, in his corrumpuntur.] At poſt hæc Dionyſius multa deducit, quibus ſibi perſuaſum ait, Ioannis presbyteri illud fuiſſe opus: ſed ea ab aliis[d] facilè refelluntur.

XI. APOCALYPSIS IOANNIS SENIORIS CREDITA. [c] Apud Euſebium hiſtor. lib. 7. c. 20. [d] Xyſt. Senen. in Biblioth. & Bellarm. Contro. lib. 1 c. 19.

Certè quidem neminem Græcorum inuenire eſt, qui Dionyſium ſit ſecutus, vt alterius Ioannis quàm Euangeliſtæ, illud eſſe opus affirmarit. Sed rurſus cùm titulum, Ioannis Theologi, commentario Græci præfixerint; planè non alterius Ioannis, quàm Euangeliſtæ eſſe ſignificarunt; Athanaſium nimirum ſecuti, qui hæc ait in Synopſi: Eſt prætereà Apocalypſis Ioannis Theologi à priſcis ſanctis & Spiritu Dei imbutis Patribus, velut quæ illius ſit, accepta & approbata, cuius eſt principium: Apocalypſis, &c.] Et in fine, quem Ioannem per Theologum intellexerit, ſic declarat: Apocalypſis Ioannis. hoc nomine vocatur hic liber, proptereà quòd hanc reuelationem ipſe Ioannes Euangeliſta & Theologus in inſula Patmos dicta, Dominico die vidit.] Porrò eadem nomenclatura vſos eſſe maiores, vt Ioannem Euangeliſtam, Theologum cognomento dicerent,

XII. IOANNES THEOLOGVS IDEM EVANGELISTA

[a] *Dionysius Areopag. ad Ioann. epist.* [b] *Cyrill. Ierosol. catech. 12* [c] *Epiph. hæres. 51.* [d] *Ioan. Chrys. in proœm. in Psal. 37.* [e] *Cyrill. Alexand. lib. 3. de Trinit.*

cerent, quamplurima sunt exempla, vt in primis Dionysij[a] ad eum scribentis, Hippolyti A
martyris de consummatione mundi, dum ait: Secundùm hanc consonat Ioannes Theo-
logus dilectus Christo.] Id ipsum Cyrillus Ierosolymitanus[b], Epiphanius[c], Ioannes
Chrysostomus[d], Cyrillus Alexandrinus[e], & alij: vt ex his videas, ex Græcorum Patrum
nomenclatura sic affixum illum titulum à Græcis, Theologi, quo certiùs affirmarent
non alium quàm Ioannem Euangelistam esse operis auctorem. Ad hæc Dionysius Alex-
andrinus cùm de pluribus eiusdem nominis viris agit, antiquum illum referat morem,
quo Christiani olim solebant filiis suis indere nomen alicuius Apostolorum; sic enim ait:
Ceterùm Ioannis Apostoli ὁμωνυμους arbitror: qui propter singularem amorem quo erga
illum affecti eranr, propter admirationem quam de eo haberent, & propter imitationem
qua ad illum imitandum flagrabant, & quòd à Domino pari ratione diligi cupiebant,
etiam istam appellationem amplexati sunt: quemadmodum nomina Pauli & Petri Fi- B
delium liberi crebrò ferunt.] hæc Dionysius.

XIII. CERINTHVS SCRIPSIT REVELATIONES.

Rursus quod ad Ioannis spectat Apocalypsim: sparsim olim calumnia, à Cerintho
hæresiarcha eam esse conscriptam, vnde emerserit, dicere ac simul confutare non præ-
termittimus. Id quidem vt apertiùs cognoscamus; quod superiùs dictum est, breuiter
est repetendum: hęreticos, quo minùs veritate agere posse confiderent, eo magis ad im-
posturas esse conuersos, & inter alia complures falsas reuelationes, quasi sibi diuinitus
allatas excogitasse, easdemque interdum Apostolorum, vel aliorum insignium virorum
titulo nobilitasse, vt reuelationes Pauli, Petri, Thomæ, Stephani, & aliorum, quorum
superiùs facta est mentio: eiusmodi generis commentum excogitasse Cerinthum ve-
ternosum hæresiarcham, Caius[f] antiquus Theologus tradit his verbis: Cerinthus,
qui per adumbratas reuelationum, tamquam à magno quodam Apostolo conscripta- C
rum, species, absurda portenta, præstigiasque quasi per Angelos sibi ostentatas, nobis
falsò comminiscebatur, hæc asseueranter introducit; Post resurrectionem carnis huma-
næ, regnum Christi terrestre futurum, & apud Ierusalem homines in carne cupidita-
tum & voluptatum blanditiis inseruituros. Qui cùm sacrosanctis Dei eloquiis esset in-
fensus, numerum mille annorum (habuit enim in animo homines in fraudem illicere)
in nuptiarum festis & celebritate dicebat consumptum iri.] hæc Caius: eadem propè
ex Dionysio Alexandrino idem Eusebius exscripsit; sed de Cerintho[g] hanc alibi refel-
lit opinionem.

[f] *Apud Eusebium histor. lib. 3. c. 22.*
[g] *Euse. lib. 7. c. 20.*

XIV. CERINTHI HAERESES.

Verùm enimverò, vt hæc magis elucescant; necesse esse putamus, vt quæ essent
Cerinthi dogmata, in primis inuestigemus; ac subinde inspiciamus, an ea consentien-
tia sint doctrinæ Apocalypsis. Irenæus[h] insanias eius summatim complexus, ait in pri- D
mis Cerinthum negasse à Deo factum esse mundum, sed à virtute quadam separata
ab ea principalitate distante: Iesum natum vt ceteros homines, sed descendisse in eum
Christum post baptismum in figura columbæ: Christumque tempore passionis recessis-
se à Iesu, sicque Iesum tantùm passum esse, & surrexisse, Christum verò immortalem
perseuerasse.] hæc de illo Irenæus: eadem Tertullianus[i]; addens illum dixisse, Deum
Hebræorum non Dominum, sed Angelum fuisse. Propugnatorem insuper Cerinthum
se exhibuisse aduersus Apostolos pro obseruatione legalium, superiùs dictum est; cùm
alioqui legislatorem Hebræorum non esse bonum ipse iactaret. Insuper eumdem Chri-
sti resurrectionem negasse, sed in die Iudicij resurrectionem eius futuram, vt cetero-
rum, affirmasse, Epiphanius[k] tradit. Ad hæc addit Philastrius[l], Cerinthum martyres
blasphemasse, Iudam proditorem in honore habuisse, ac demum ex diuinis Scripturis
nonnisi Matthæi Euangelium ex parte tantummodò recepisse; ac denique (quod supe- E
riùs dictum est) turpem illum millenarium, legaliumque obseruationem Iudaicam ex-
cogitasse. His igitur omnibus quàm egregiè aduersetur liber Apocalypsis, nemo non vi-
det. In eo namque omnium Deus creator prædicatur, Christusque eius filius ante sæcu-
la, ipseque Principium nominatur; ac ipsum esse passum, & se ipsum resuscitasse, in eo-
dem affirmatur; commendantur & sancti martyres summopere, vt Antipas illustris mar-
tyr Ecclesiæ Pergamensis. Ac denique apparet quàm diuersus sit millenarius Ioannis
ab illo Cerinthi: licet veriùs sit, pro mille annis Ioannem intellexisse gloriæ perpetui-
tatem: quod omnes, qui eum legunt, puto facilè intelligere; præsertim si, quæ de ea re
scripta ibi sunt ab interpretibus, exquirantur. Sed in his non ampliùs immorandum:
iam cetera quæ sunt historiæ prosequamur.

[h] *Iren. lib. 1. cap. 25.*
[i] *Tertull. de præscript. cap. 48.*
[k] *Epiph. hæres. 28.*
[l] *Philastr. de hæres. c. 27.*

His

A His vltimis temporibus relegationis Ioannis in Patmo, Dionysius Areopagita [a] perbreuem scribens epistolam, inter alia de eius liberatione in proximo futura prænuntiat, secundùm quod posteà contigit statim post obitum Domitiani, qui sequenti occisus est anno. Sunt hæc eius verba: Post paululum verò (dicam enim, etsi audax dictu videatur) tibi carissima societate iungemur. Ero autem prorsus dignior cui fides habeatur, si quæ tibi præcognita sunt, quæ & ex Deo didici, hæc loquar: quòd scilicet ex Patmi custodia dimittendus es liber, & in Asiaticam terram reuersurus, illicque peragres boni Dei imitationes, easque posteris trades.] hucusque Dionysius. Meminit eiusdem epistolæ Metaphrastes [b], additque insulanos omnes illic agentes à Ioanne ab impietate ad veram Christi religionem esse conuersos. Nicephorus [c] insuper & alij complures, vt Michaël Syncellus, Suidas, Ilduinus, & alij, cùm Dionysij relegunt commentarios, de eadem epistola B ad Ioannem exulem in Patmo, fecere mentionem.

XV. [a] Dionys. ep. DIONYSIVS AD IOANNEM. [b] Metaph. in Ioan. apud Oecumen. [c] Niceph. hist. lib. 2. c. 20. vide Lipom. Tom. 4.

Rursum verò his item vltimis Domitiani Imperij annis, cùm persecutio in Christianos excitata magis magisque sæuiret; in eos etiam Iudæos, qui reperti essent ex Dauid familia progeniti, conuersa est: idque tum odio Christi, tum etiam ea ex causa, quòd Iudæorum attestatione ratum firmumque haberetur, testatum oraculis Prophetarum, venturum hominem ex progenie Dauid, qui regnum assumeret, & in immensum propagaret, atque perpetuò retineret. Hæc autem quomodo se habuerint, Eusebius [d] ex Hegesippo illorum temporum scriptore sic narrat: cùm Domitianus ipse omnes ex Dauidis stirpe & familia proseminatos è medio penitus tolli iussisset; vetus fama est, Iudæ posteros (hunc fratrem Saluatoris secundùm carnem fuisse liquet) vtpote qui non à Dauide solùm suum genus, sed etiam ab ipso Christo sanguinis coniunctionem du-C cerent, à quibusdam Iudaicarum sectarum fautoribus in iudicium esse vocatos. Idque Hegesippus explicat hoc modo: Alij ex genere Domini Saluatoris nostri orti, nepotes Iudæ (qui frater illius secundùm carnem dicebatur) adhuc erant superstites: quorum nomina maleuoli detulerunt, tamquam ex stirpe Dauidica genus suum deriuantium. Istos verò quidam nomine Locatus ad Cæsarem Domitianum deduxit. Hic enim de aduentu Christi, vt Herodes iam olim, metu erat non exiguo perculsus. Qui cùm ab illis rogasset, vtrùm essent ex genere Dauidis procreati, ita rem se habere planè confessi sunt. Tandem ei ab ipsis sciscitanti, quot & quantas haberent possessiones, & quantam pecuniarum summam: vterque responsum dedit, solùm nouem millia denariorum sibi suppetere, & dimidiatam tantummodò partem ad singulos ipsorum spectare: istasque facultates non in argento se possidere dicebant, sed in censu agrorum, qui solùm con-D tinebant iugera triginta nouem; ex quorum fructibus se non modò vectigalia pensitare, sed etiam suam ipsorum vitam in iisdem labore & industria colendis sustentare asseruerunt. Suas denique manus, quæ pro ipsis laborum suorum testimonium dicerent, ostendere cœperunt: corporis item duritiem, & callum ab opera assidua & diligentia contractum, qui in eorum manibus tamquam vestigia laborum susceptorum impresserat, demonstrare. Rogati etiam, vt de Christo & regno eius, quodnam esset, & quando, quóve loco existeret, rationem redderent: illud non mundanum & terrestre esse, sed cæleste & angelicum, quod in ipsa sæculi consummatione declarandum foret; quando Dominus cum gloria & maiestate è cælo descendens, de viuis & mortuis esset sententiam dicturus, & cuique mercedem secundùm opera & vitæ officia redditurus. Vnde Domitianum nihil mali contra eos decreuisse: sed tamquam abiectos & simplices aspernatum, E liberos illos dimisisse, atque adeò destitisse à persecutione, quam ex decreto contra Ecclesiam instituerat. Istos ita periculo & crimine solutos deinceps, tum quòd testes Domini erant, tum quòd ex eius stirpe generati putabantur, Ecclesiis præfuisse; & pace iam in Ecclesia constituta, ad Traiani vsque tempora vitam propagasse.] hæc Hegesippus.

XVI. PERSECVTIO IN IVDAEOS FAMILIAE DAVID. [d] Euseb. hist. lib. 3. c. 15.

Addit & Eusebius de eadem persecutione repressa Tertulliani sententiam. Quæ omnia nos superiùs sic interpretati sumus, non vt vbique locorum quieuerit gladius persecutionis in Christianos semel exertus: nam quomodo cessasse dicere poterimus, cùm ille magis sæuiens, ad domesticos quoque peruenerit, & sequenti anno (vt proximè dicturi sumus) ipse Imperator cognatos etiam, ea de causa alios nece, alios verò exilio mulctarit? sicque quòd in infimos quosque Christianos eadem persecutio recrudesceret (vt suo loco dicemus) idem Imperator occidi meruit anno sequenti, vt vnà cum persecu-

XVII. PERSECVTIO AN ET QVANDO REPRESSA.

persecutione finierit quoque vitam. Quamobrem vel oportuit Hegesippum intellexisse de persecutione in eam tantùm Ecclesiam, quæ in Iudæa erat, atque ex ea causa tantummodò permota esset: vel si de vniuersa Ecclesia intellexit; dicendum, eam non hoc pænultimo Domitiani anno factam esse, sed anteà, eamdemque persecutionem semel extinctam, iterùm his temporibus reuixisse, atque ad obitum vsque Domitiani perseuerasse: quod tum quæ à nobis superiùs dicta sunt, tum quæ modò dicturi sumus, facilè declarabunt. A

IESV CHRISTI ANNVS 98. CLEM. ANNVS 6. DOMIT. IMP. ANNVS 15.

B

I. FLAVIVS CLEMENS OCCIDITVR

CHristi anno nonagesimooctauo, Fuluio Valente & Antistio Vetere Coss. Flauius Clemens Consularis, vix perfunctus munere Consulatus anni superioris, quòd Christianam religionem amplexus esset, ab eodem Domitiano iussus est occidi. hæc ex Dione. Sed antequam eius de hac re sententiam recitemus; quæ de eius nece à Suetonio [a] rem obscuriùs inuoluente potiùs quàm explicante, sunt scripta, narremus. sic enim ait: Denique Flauium Clementem, patruelem suum, contemptissimæ inertiæ, cuius filios etiam paruulos successores palàm destinauerat, & abolito priore nomine, alterum Vespasianum appellari iusserat, alterum Domitianum; repentè ex tenuissimà suspicione, tantùm non ipso eius Consulatu interemit: quo maximè facto maturauit sibi exitum.] hæc Suetonius: qui & immensa prodigia, quæ octo sequentibus mensibus, quibus vixit, contigerunt, prosequitur recensere. Sed quòd ignauiæ atque inertiæ nomine Flauium Clementem sugillet, ex eo accidit, quòd Christiani tranquillioris vitæ cupidi, ac proinde pacifici, vrbanos strepitus & Palatij ac curiarum tumultus vitare solerent. Vetus enim ac frequens hæc erat in Gentilium ore in Christianos solita iactari contumelia, nimirum quòd essent inertes: quam quidem refellens Tertullianus [b] hęc ait: Sed alio quoque iniuriarum titulo postulamur, & infructuosi in negotiis dicimur.] sed in prauis operibus Christianos omnino frigidos inertesque se habere, in bonis autem studiosos ac sedulos esse, pluribus monstrat. Quamobrem, quod erat summæ virtutis specimen in Clemente; quòd, cùm filios Imperatores posset habere, dummodò eadem quæ Domitianus numina coleret, prætulisset his omnibus ignominiam crucis; Suetonius contemptissimæ adscribit inertiæ. C

[a] Sueton. in Domit. c. 15.
[b] Tert. in Apolog. c. 42. 43. 44. 45.

II. Ceterùm non tantùm eam ob causam in ipsum Clementem Exconsulem, sed & in vxorem, & neptem, atque alios eius domesticos Christi religionem profitentes, à Domitiano excitatam persecutionem sæuisse, sed multo acriùs in alios Christianos tunc Romæ agentes grassatam esse, Ethnici historici quoque testantur. Sed quæ ab vno eorum essent memoriæ commmendata, sic scribit Eusebius [c]: Tantopere verò temporibus illis, quæ suprà demonstrauimus nostræ fidei doctrina splendescebat, vt ij etiam scriptores, qui à sermone & disciplina religionis nostræ videntur prorsus alieni, historiarum suarum monumentis cùm persecutionem, tum martyria, quæ id temporis gesta erant, tradere, minimè grauati fuerint. Qui etiam temporum ordinem accuratè & tamquam ad amussim obseruabant; narrabantque Flauiam Domitillam, ex sorore Flauij Clementis (qui vnus ex Consulibus tum Romæ fuit) prognatam, cum aliis plerisque ob Christi testimonium anno decimoquinto Domitiani, in insulam Pontiam supplicij & mulctæ causa extrusam.] hæc Eusebius: qui & vnde hæc acceperit, in Chronico declarat, sic dicens: Scribit Brutius plurimos Christianorum sub Domitiano fecisse martyrium; inter quos & Flauiam Domitillam, Flauij Clementis Consulis ex sorore neptem, in insulam Pontiam relegatam, quia se Christianam esse testata est.] hæc Eusebius (vt ait) ex Brutio, seu (vt veriùs legendum putamus) ex Erutio Claro illustri viro, ad quem extant litteræ Plinij [d] Iunioris: nam de Brutio nullam reperimus mentionem. Ceterùm Erutius ab eo summopere cùm multis aliis, tum etiam eruditione laudatur, dum scribit ad Apollinarem [e]. Nisi velimus Brutium hunc, quem citat Eusebius, esse Brutianum illum virum clarissimum, cuius idem Plinius meminit scribens ad Tyronem [f], quem constat his diebus vixisse: sed is an aliquid, quod ad historiam pertinent, memoriæ commendarit, incertum est. At siue ex his aliquis, aliúsve quis fuerit, haud curandum est. D E

DE FLAVIA DOMITILLA.

[c] Euseb. hist. lib. 3. c. 14.
[d] Plinius li. 1. epist. 16.
[e] Idē de eod. li 2. epist. 9.
[f] Plinius li. 6. epist. 22.

Sed

A Sed & in hoc illud considerandum: si Ethnicus auctor hisce nostris rebus & præclaris admodum facinoribus suam ipsius historiam illustrari arbitratus est: haud putandum, tam segnes ac desides fuisse Christianos, vt ea scriptis mandare neglexerint. Etenim cùm aliorum, tum Clementis Papæ potissimùm in his inuigilasse studium, certum est: nam ab eo ad hoc opus fuerunt instituti septem Notarij, quibus & ad id præstandum regiones Vrbis diuisit: qui (quod habet liber de Romanis Pontificibus nomine Damasi) Acta martyrum solicitè & curiosè per regiones quisque suas perquirerent, atque conscriberent. Quod planè argumento est, non vno tantùm in loco Vrbis de Christianis carnificinas exerceri solitas, sed multis, secundùm illud [a] Prudentij, etiam superiùs recitatum: III.

CLEMENTIS PAPAE OPVS.

[a] Prudent. Peristeph. hym. 11.

Non contentus humum celsæ intra mænia Romæ
B *Tingere iustorum cædibus aßiduis,*
Ianiculum cùm iam madidum, fora, rostra, Suburram
Cerneret eluuie sanguinis effluere.]

At non Brutius tantùm (siue dicere malimus, Erutius) ea de Christianis scriptorum monumentis testata reliquit; sed & Dio de Flauio Clemente, Flauiæ Domitillæ patruo, & eius vxore Flauia item Domitilla dicta, iisdemque Christianæ fidei fortissimis testibus (vt qui eius testandæ causa spreuere Imperium, & subiere martyrium) hæc paucis scribit: Eodem anno Domitianus cùm multos alios, tum verò Flauium Clementem Consulem (etsi nepos eius erat, duxeratque vxorem Flauiam Domitillam propinquam ipsius) morte affecit, illato ambobus crimine ἀθεότητος: cuius rei causa, multi, qui in mores Iudæorum transierant, damnati sunt; quorum pars occisa est, pars spoliata facultatibus. C Domitilla tantummodò in Pandatariam relegata est.] hæc Dio, haud dubium de Christianis intelligens: ludibrij enim causa in mores Iudæorum transire dicebantur, qui abiecta deorum superstitione, Christianam religionem inciperent profiteri: tum quòd è Iudæis Christiani descenderent; tum etiam quòd sicut illi, idola omnia execrantes, ab illis æquè impij dicerentur. Quis enim sibi persuadeat, Romanorum nobilissimos, hoc potissimùm tempore, quo Iudæorum ciuitas & templum à Romanis ipsis esset excisum, & ipsi penitus profligati, & infames vbique redditi, tam cupidos fuisse Iudaicæ superstitionis, vt eius assequendæ causa, bonorum omnium ac vitæ etiam dispendium subire vellent? Quibus verò contumeliis, Romæ præsertim, proscinderetur Iudaica superstitio, Martialis & Iuuenalis locupletes testes sunt. Ceterùm frequenter Iudaico nomine Christianam religionem Gentiles esse solitos consignare, multis aliis in locis antè demonstrauimus. IV.

FLAVIA DOMITILLA RELEGATA IN INSVLAM.

D Sed quod pertinet ad Flauiam Domitillam (nisi in citatis modò historicis error insit) iam duas habemus Flauias Domitillas diuersis in locis pro Christiana religione exules, nempe amitam, atque neptem. Ad hæc etiam spectare perspicuum est, quod ait Tacitus in Vita Iulij Agricolæ ante funera ciuium vita functi, his verbis: Non vidit Agricola obsessam curiam, clausum armis Senatum, & eadem strage tot Consularium cædes, tot nobilissimarum feminarum exilia & fugas.] Eiusdem nominis atque familiæ aliæ quoque fuerant, nempe Flauia Domitilla vxor Vespasiani, ex qua (vt Suetonius [b] tradit) nati sunt, Titus & Domitianus Imperatores, & horum soror alia Flauia Domitilla: sed tam mater quàm filia defunctæ sunt cùm Vespasianus adhuc priuatus ageret: maior autem Flauia Domitilla, Cæsarum mater, relata fuit inter diuos, & in eius honorem instituti sunt sacerdotes, qui dicerentur Flauiæ Domitillæ, E vt vetus docet inscriptio [c]; colebaturque in templo gentis Flauiæ [d], quod in sexta regione ad Malum punicum, sic dictum vicum, positum erat. Sed de Flauia Domitilla Clementis vxore Philostratus [e] est hallucinatus, dum eam dicit fuisse sororem Domitiani Imperatoris: nam eius sororem ita dictam, ex Vespasiano & Flauia Domitilla matre genitam, defunctam esse (vt diximus) cùm adhuc pater priuatus esset, Suetonius [f] & alij tradiderunt. V.

FLAVIAE DOMITILLAE PLVRES.

[b] Suetonius in Vespas. c. 3.
[c] Apud Pan. vrb. Rom. pag. 300.
[d] Sueton. in Domit. c. 1.
[e] Philost. li. 1.
[f] Suetonius in Vespas. c. 3.

Quæ verò celebrior ceteris habetur Flauia Domitilla Clementis Consulis neptis virgo, primùm (vt dictum est) in Pontiam insulam relegata, ac demum (vt dicemus) egregio martyrio nobilitata ac illustrata, illa ipsa est, cuius annua celebritas agitur septima die Maij. Hæc igitur matre Plautilla Clementis Consulis sorore (vt habet Eusebius) & non vxore, genita est: quæ baptizata à S.Petro principe Apostolorum; eodem VI.

FLAVIA DOMITILLA VIRGO ET MARTYR.

propè anno quo crucis supplicium subiit, ex hac vita subducta est. Verùm Flauiam A
Domitillam eius filiam ad pietatem instituit Clemens Romanus Episcopus: qui eamdem, cùm virginitatem suam Deo vouisset, sacro velamine consecrauit. Eo enim desiderio dedicandæ Christo virginitatis accensa fuit in primis sermonibus Nerei & Achillei eunuchorum, quos S. Petrus ad fidem Christianam amplexandam conuerterat. Sed cùm iidem secuti essent eam in insulam, inde abstracti, & Tarracinam missi, ibi sub Memmio Rufo Consulari, post tormenta suscepta, pœna capitis damnati sunt. Verùm Flauia Domitilla post exilium, tandem sub Traiano (vt suo loco dicemus) nobile martyrium consummauit. Sed hæc omnia fusiùs in dictorum martyrum Actis[a]. De Pontia insula, exilio Flauiæ Domitillæ egregiè illustrata, S. Hieronymus[b], cùm de Paula agit Roma Ierosolymam nauigante, hæc ait: Delata ad insulam Pontiam, quam clarissimæ quondam feminarum sub Domitiano Principe pro confessione nominis B
Christiani Flauiæ Domitillæ nobilitauit exilium: vidensque cellulas, in quibus illa longum martyrium duxerat, sumptis fidei alis, &c.] hæc Hieronymus. Atque de Flauia Domitilla modò satis.

a Apud Sur. 7. Maij.
b Hier. epist. 27.

VII. DE CLEMENTE CONSULARI MARTYRE.

Sed quod pertinet ad Clementem Consulem eius patruum: cùm ex Dionis sententia superiùs recitata, quasi impius, quòd Christianus cùm esset, deos non coleret, occisus esset; ac proinde martyrij titulo meritissimus iure censeri debeat: quòd eius mentio nulla in Martyrologio vel aliis antiquitatis monumentis habeatur; iniuria temporum id euenisse putamus; factumque esse, vt si qua eiusdem Clementis nobilissimi martyris memoria reliqua esset post nostrarum scripturarum Diocletiani tempore facta naufragia, omnes Clementem Romanum Pontificem mente concipientes, vnum eumdemque nominibus confusis atque personis, Clementem esse existimarint. At quantum in Christia- C
nos ceteros furens illa persecutio fuerit debacchata; quæ tam charos ipsius Imperatoris sustulit, quiuis facilè intelligat.

VIII. DE CRUDELITATE DOMITIANI.

Sed quòd ad sæuitiam Domitiani significandam spectat: nec illud prætermittendum est silentio, consueuisse etiam Domitianum præ nimia crudelitate, casus tragicos in miserorum corpora in theatro ex vero repræsentare: quod epigramma Martialis de vera cruce Laureoli[c] & aliis apertè significat, & Iuuenalis[d] hæc eadem deplorans tempora his versibus:

Qua fornace graues, qua non incude catenæ?
Maximus in vinclis ferri modus: vt timeas, ne
Vomer deficiat, ne marra & sarcula desint, &c.]

c Mart. lib. 1. epig. lib. 7. de pœna Laur.
d Iuuenal. satyr. 3. in fine.
e Herod. li. 1.

Vnde meritò de eo ait Herodianus[e]: Nihil sibi ad extremam crudelitatem reliqui D
fecit.]

IX.

Verùm cùm tam atrociter in Christianos persecutionis impetus fureret, meruit Domitianus, vlciscente iam numine, tandem gladio tolli. Quod egregiè Iuuenalis[f] versibus cecinit: licet more Gentilium, ignominiæ causa Christianos, perinde ac vilissimas personas, cerdones appellet, sic dicens:

f Iuuen. sat. 4. in fine.

Atque vtinam his potiùs nugis tota illa dedisset
Tempora sæuitiæ, claras quibus abstulit Vrbi
Illustresque animas impunè, & vindice nullo.
Sed periit, postquam cerdonibus esse timendus
Cœperat. Hoc nocuit Lamiarum cæde madenti.]

hæc ille, qui propter effusum Christianum sanguinem Domitianum fuisse necatum pu- E
tauit. nam cùm ait, tunc illum periisse, cùm cerdonibus timendus esse cœperat; haud dubium alludit ad necem ipsi illatam à Stephano Flauiæ Domitillæ Christianæ feminæ, quam in insulam ab eo diximus relegatam, procuratore: qui simulans se de coniurationis indicio illi offerre libellum; è brachio quod ad collum appensum, fractam manum fingens dolosè gestabat, exerens gladium, atque percutiens, fortiter agens, illum se defendentem confodit, atque necauit. Sed hæc pluribus Suetonius[g], Philostratus[h], Dio, & alij, licet diuerso modo rem gestam referant. Occisus est igitur Domitianus (vt idem Suetonius tradit) decimoquarto Kalendas Octobris, anno ætatis suæ quadragesimoquinto, Imperij decimoquinto, ac die prætereà quinto.

DOMITIANUS OCCIDITUR.
g Sueton in Domit. c. 17.
h Philost. li. 8.
i Dio in Domit.

X.

Flagrabant (inquit Dio in Nerua) odio in Domitianum ciues: quare statuæ omnes tum aureæ, tũ argenteæ, in illius honorem constitutæ, subitò in massam conflatę fuerunt.

Arcus

A Arcus præterea in eiusdem vnius titulum & nomen substructi euertuntur.] Nomen insuper ipsius è saxis radi iussum, Macrobius [a] testatur, sic dicens: Octobrem verò suo nomine Domitianus inuaserat: sed vti infaustum vocabulum ex omni ære vel saxo placuit eradi, mensis quoque usurpatione tyrannicæ appellationis exutus est.] At hæc, cùm Nerua Imp. designatus esset, sunt à ciuibus facta.

DOMITIANI MEMORIA DELETA.
[a] Macrob. Saturnal. lib. 1. c. 12.

XI. Sed antequam de Nerua, eius in Imperium successore, agamus, præstat hîc summatim relegere præclarissimos martyres, qui sub eadem Domitiani Imp. persecutione diuersis in locis glorioso martyrio Dei Ecclesiam suo sanguine illustrarunt. Inter eos enituit in primis S. Eutropius Episcopus Santonensis, ad Gallias ordinatus Episcopus à Clemente missus; quem ferunt Ierosolymis olim versatum, Christum vidisse, ipsumque allocutum esse. Hic igitur à Galliarum Præfecto, quòd aduersus Gallorum superstitionem, nouam
B videretur religionem inducere, necari iubetur [b]. Eadem grassante persecutione, in Gallijs itidem Lucianus [c] Episcopus Bellouacensis, Maximianus & Iulianus presbyteri occisi sunt: Carnoti verò Caraunus [d], item Nicasius Episcopus Rotomagensis, Quirinus presbyter, Scubiculus diaconus, Patientia virgo, & alij. Passus etiam eadem Domitiani persecutione S. Romulus Fesulanus in Tuscia Episcopus, qui illuc à Petro Apostolo ad prædicandum Euangelium missus fuit, & alij ferè innumeri, quorum nomina exciderunt: hi enim clariores habiti sunt.

MARTYRES PASSI SVB DOMITIANO.
[b] Martyrol. Rom. & alia 30. April.
[c] Ibid. 8. Ian.
[d] Ibid. 28. Maij.

XII. Sublato iam Domitiano Imperatore, Nerua Cocceius, tam Senatus consensu quàm militum, suscepit Imperium, tenuitque annum vnum, menses quatuor, & dies nouem: cuius egregias laudes historici, qui res ipsius gestas scripserunt, mirificè prædicarunt. Nouo enim Principe, qui respectu Domitiani visus est optimus, cùm Vrbs ipsa in primis,
C tum Orbis quoque Romanus Domitiani sæuitia fatigatus, respirare paululùm cœpit. Hic igitur cùm primùm liberas Imperij habenas moderari cœpit, nihil antiquius habuit, quàm Christianos à Domitiano impietatis titulo condemnatos, atque exules factos, postliminio restituere: vetare insuper, ne quis vlteriùs, qui deos non coleret, Christianamque religionem sectaretur, vt impietatis reus accusaretur; hæc enim Dio his verbis testatur [e]: Ceterùm Nerua, omnes qui impietatis in deos rei fuerant, absolui voluit, & exules in patriam reduxit.] & paulo pòst: Edicto vetuit, ne liceret, aut impietatis, aut Iudaicæ sectæ (*eo nomine, vt aliàs dictum est, Christianos significabant*) quempiam dehinc insimulari.] hęc Dio. Quamobrem tum Flauiam Domitillam seniorem, atq; iuniorem, tum alios suos à Domitiano in insulam relegatos, Romam esse reuersos, affirmare opus est, licet quæ extant ipsorum Acta de his nihil habeant; immò sub Nerua passos tradunt ex illis Ma-
D ronem, Eutychetem, & Victorinum: sed sub Nerua Traiano id accidisse, Romanum Martyrologium [f] restitutum affirmat. Quomodo verò ijdem omnes sub Traiano subierint martyrium, suo loco dicemus. Sustulit & Nerua Imperator grauissima illa tributa, quibus Iudaicus populus (vt dictum est) sub Domitiano grauissimè pressus erat: argenteus enim nummus id exprimit huiusmodi inscriptione atque imagine: FISCI IVDAICI CALVMNIA SVBLATA S. C. palmaque est in medio posita, prout hîc ex nummo vides expressum.

NERVA IMPERAT AC RESTITVIT CHRISTIANOS EXVLES.
[e] Dio in Nerua.
[f] Rom. Martyrol. die 15. April.

E

g

[g] Lelij Pasqualini Rom.

Sed quod ad palmam spectat: Iudæam prouinciam eo signo exprimi solitam, tum ex his, tum ex alijs veteribus monumentis, omnes æquè consentiunt. Sed cur ita? quòd ferax sit prouincia illa palmis; quod non solùm diuinæ Scripturæ testificationibus compertum habetur, sed etiam scriptorum Gentilium assertione, Plinij [h], Strabonis [i], & aliorum: & si quidem

[h] Plin. lib. 5. c. 17.
[i] Strab. l. 16

quidem aliæ prouinciæ in Oriente palmis abundent, Iudæam ceteris præstare ob eamque rem esse inclytam Plinius [a] æquè tradit. Sed & ab ipsis Iudæis palmæ figuram intra templi ornamenta frequenter receptam esse, docent diuinæ [b] Scripturæ. Erat & apud Ægyptios palma figura hieroglyphica anni, quòd (vt Orus Apollo testatur) ipsa sola arbor ex omnibus ad singulos Lunæ ortus singulos etiam ramos procreet, ita vt duodecim ramorum productione annus expleatur: fortasse & hanc ob causam apud Iudæos, Lunarium mensium obseruantissimos, maiori quàm ceteræ arbores in pretio habita. Quod autem ad tributum Iudaicum sublatum: quàm calumniosè à Domitiano Imp. impositum fuerit, & quàm acerbissimè exactum, suo loco superiùs dictum est ex Suetonio & alijs. A

[a] Plin. lib. 13. c. 4. [b] 3. Reg. 6. 7. 2. Paral. 3. Ezech. 40. 41.

XIII. IOANNES APOSTOLVS REVERSVS EPHESVM. Sed quod ad edictum pertinet de restituendis exulibus; eiusdem vigore Ioannes Apostolus, qui in Patmon à Domitiano fuerat relegatus, exilio soluitur, atque Ephesum reuertitur: vbi tradit Eusebius [c] denuò sedem ac domicilium rerum suarum collocasse, atque Asiæ Ecclesias gubernasse. Sed de rebus ab eo gestis in Asia, postquam exilio liber illuc accessit, hæc ex Clemente Alexandrino Eusebius recitat [d], sic dicens: Posterior autem testis, Clemens scilicet, in eo opere quod inscripsit: Quis sit ille diues, qui saluetur: vt primùm ipsum tempus commonstrauit, historiam pariter cùm primis necessariam, his præsertim qui ex honestis vtilibusque rebus audiendis aliquid capiunt oblectationis, adiungit. Sumamus igitur in manus historiam, & legamus. Sic verò se habet: B

[c] Euseb. hist. lib. 3. c. 15. [d] Ibid. c. 17.

XIV. Audite fabulam: quid dixi fabulam? immò veram & certam historiam de Ioanne Apostolo memoratam, quæ nobis constanter tradita est, & memoria firmè custodita. Vbi verò tyranno mortuo, ex insula Patmo erat Ephesum reuersus, quorumdam rogatu ad finitimas gentes proficiscitur, hîc Episcopos constituturus, illic integras Ecclesias ritè dispensaturus, alibi certos homines, sibi Spiritus sancti instinctu demonstratos, in clerum delecturus. At cùm ad vrbem quamdam non longè inde distantem, cuius etiam nomen nonnulli memorant, se contulisset; & alia quoque officia, quæ ad animos fratrum inter se dissidentium conciliandos pertinebant, obijsset: ad extremum adolescentulum, corporis viribus valentem, vultu & oris conformatione venustum, animi impetu flagrantem, fortè conspicatus, statim in eum, qui ibi Episcopus erat constitutus, oculos conuertit, eumque sic affatus est: Hunc adolescentulum omni studio, cura, & cogitatione, coram Ecclesia, & Christo teste, tibi tuæque fidei commendo. Quem cùm Episcopus in suam tutelam accepisset, & omnia se facturum fuisset pollicitus; Ioannes eadem iterùm atque iterùm illi edisserit, eiusque fidem contestatur: Ephesum deinde redit. Episcopus ille adolescentulum sibi concreditum in domum suam recipiens, educauit pro suo, in officio continuit, fouitque humaniter; ad extremum Baptismi sacramento illuminat. C D

XV. LAPSVS ADOLESCENTIS. Posteà verò vbi sigillo Domini (*nempe sacramento Confirmationis, vt addit interpres*) tamquam perfecta tutaque eius animæ custodia obsignasset, nonnihil de cura & obseruatione in eo instituendo suscepta remisit. Quem quidem nō solùm liberior viuendi potestas, quàm fuerat paulò ante tempus adeptus, verùm etiam quidam adolescentes eius æquales otio languidi, inertia dissoluti, & omni malorum genere assuefacti corruperunt. Et primùm exquisitis conuiuiorum opiparorum delicijs alliciunt, inuitumq. noctu deinde educentes, ad furti societatem coëundam attrahunt: tum maiora moliri flagitia hortantur. Iste pedetentim assuescit; & propter generosam animi magnitudinē, tamquam equus effrenatus, & nimiùm sibi suisq. viribus præfidens, extra rectā viam impetu fertur; frenaque acriter præmordens, procliuiùs in profundum vitiorum gurgitem se præcipitat. Atque cùm iam in desperationem salutis in Deo sitę veniret, deinceps non de exiguis noxis cogitauit; sed maximis quibusdam ac nefarijs facinoribus admissis, vbi semel omni improbitate & nequitia perditus euaserat, nullam non sceleris labem ex æquo cum alijs contrahere secum statuit. Illis igitur in familiaritatem adscitis, & magna latronum turba collecta, animo prompto paratoq. se ducem manu violentissimum, sanguinis effusione crudelissimum, seueritate denique acerbissimum præbuit. E

XVI. Intereà temporis, vbi necessaria ad rem incidebat occasio, Ioannes accersitur. Ille vbi alias res, quarum gratia venerat, recta ratione disposuisset: Age, inquit, Episcope, depositum nobis redde, quod ego & Christus, Ecclesia teste, quam gubernas, tibi commis-

A commisimus. Hic verò primò attonitus obstupuit, arbitratus pecuniam, quam numquam acceperat, à se per fraudem & dolum malum repeti: & tamen neque facilè credere poterat ea à se reposci per calumniam, quæ neutiquam habuisset; neque Ioanni depositum repetenti omnino diffidere. Verùm simulatque Ioannes dixerat: Adolescentulum repeto, & animam fratris: senex demisso vultu ingemiscens, & item lacrymans: Ille, inquit, mortuus est. Quomodo & quo genere mortis? Deo, inquit, mortuus est: nam nequam, & perditus, & vno verbo, latro euasit; & iam pro ecclesia, in qua versabatur, montem cum nefaria hominum sui similium turba occupat. Apostolus ergo veste dilacerata, ingenti cum gemitu caput feriens: Bonum, inquit, custodem animæ fratris tui te reliqui. Equus iam iam mihi adsit, & dux aliquis itineris. Inde ab ecclesia, ita v[illegible]at, cum festinatione se proripuit. Profectus autem ad locum, à primis latronum excubitoribus prehen-
B ditur: qui neque fugam parans, neque euitare studens, sed vociferans admodum, dixit: Huc huius rei causa accessi; me ad principem vestrum deducite. Qui quidem ad tempus, vt erat armatus, expectabat.

IOANNES REQVIRIT MALE CVSTODITVM DEPOSITVM.

Verùm vt Ioannem aduentantem agnouerat, præ pudore fugam capessit. Hic verò ætatis suæ oblitus, illum pro viribus properè se insequitur; atque clamans: Quid, inquit, fili, me tuum ipsius patrem inermem & ætate confectum fugis? Miserere laboris mei, fili; ne formides: adhuc tibi salutis spes reliqua est: ego Christo pro te reddam rationem; &, si sit opus, pro te lubens mortem oppetam, sicut Dominus pro omnibus nobis: pro tua anima meam dabo: consiste, crede: Christus me misit ad te. Ille vbi hæc audiuerat: primùm oculis humi defixis, constitit; deinde arma abiecit: tum horrore perfusus grauiter & acerbè lamentatus est: senem ad se aduentantem complectitur: fletu
C & mœrore, quoad poterat, pro culpa satisfacit: & dextera sola occultata, lacrymarum vnda secundò baptizatur. Apostolus rata & constanti asseueratione, ei se à Saluatore veniam & remissionem peccatorum precibus suis impetraturum pollicetur: atque ad genua accidens, ipsam manum dexteram, tamquam aqua pœnitentiæ ablutam purgatamque osculatus, illum ad ecclesiam reducit. Crebris item precibus Deum pro illo inuocat, continuis ieiuniis vnà cum eo se macerat, variis diuinæ sapientiæ sententiis eius animum, quasi quibusdam blanditiis mitigat, tranquillatque; neque priùs (vt fertur) inde decessit, quàm illum ecclesiæ ministerio præfecisset. Cuius conuersione magnum veræ pœnitentiæ exemplum, præclarum secundæ regenerationis specimen, illustre denique trophęum à peccatis resurrectionis, per exteriora pœnitentiæ signa hominibus proposuit ad imitandum. Ista à Clemente hoc modo perscripta, tum ad rei gestæ
D cognitionem, tum ad vtilitatem legentium accommodata, istum locum obtineant.] hucusque Eusebius.

XVII. REVOCATVR DEVIVS ADOLESCENS A IOANNE.

Ioannes Chrysostomus ad Theodorum lapsum scribens, eiusdem adolescentis exemplo eum ad meliorem frugem reuocare conatus, hæc ait: Quæ gesta sunt cum illo iuuene, qui pridem discipulus fuit Ioannis illius filij Zebedæi, deinde longo tempore ducem egit latronum; iterùm à sanctis manibus beati senis interceptus, in superiorem virtutem è lustro, è spelunca latronum, penetrauit; ipse non ignoras: nosti enim non minùs quàm ego. Sæpenumerò te admirantem audiui referre beati viri condescensum, & mansuetudinem, & suauitatem illicem: quoniam prior cruentam dexteram exosculatus est, hærens in amplexu adolescentis, & ea via reduxit ad amissam virtutem.] hæc Chrysostomus, vt rem absque vlla dubitatione testatam, summatim retulit.
E Citat eamdem historiam Cassianus[a], & alij plures. Sed & Antiochus[b] monachus scriptor nobilis, qui claruit Zenonis Imp. temporibus, eamdem recitans, Irenæum ipsius allegat auctorem.

XVIII. TESTES VERITATIS HISTORIAE.

[a] *Cassian collat. 24. c. 21.*
[b] *Antiochus serm 122.*

Adduntur ad hæc alia multa miranda à Ioanne peracta, vt mutatio virgarum in aurum, saxorum in gemmas: sed quia sunt apocrypha, æquè reiicienda putamus. Ferunt & viduam necnon adolescentem defunctos ab eodem Ioanne esse reuocatos ad vitam: sed hæc ex Pseudoprochoro, vel aliis, quorum fides in omnibus non probatur. Illud verò de mortuo homine ad vitam restituto, firmum habetur, & testimonio Apollonij antiquioris Theologi, quem citat Eusebius[c], comprobatur. Confirmat hoc ipsum Sozomenus[d] sic dicens: Non solùm Petrus Apostolus mortuum suscitauit, sed & Ioannes Euangelista Ephesi, Philippæ filiæ Hierapoli; & eadem à multis tum veteribus, tum nostri temporis piis viris (*nempe ab Epiphanio inter alios*) esse gesta reperies.]

XIX. DE MIRACVLIS IOANNIS.

[c] *Euseb. lib. 5. c. 17. in fine.*
[d] *Sozom. lib. 7. c. 26.*

Plura sanè eademque magna edita esse à Ioanne miracula, cùm reuersus est Ephesum, vt A
credamus, illud magnopere persuadet; quòd Apollonius Tyanæus, magus illorum tem-
porum (vt dictum est) famosissimus, ei ob oculos positus erat: qui cùm se exemisset è ma-
nibus Domitiani, qui eum Romæ detinuit vinctum in carcere, ab Vrbe recedens, & per
Græciam se in Asiam conferens, Ephesi morabatur. Oportuit igitur, vt olim Petrum ad-
uersus Simonem magum, sic Ioannem magna virtute in magum obniti, ne, qui credidis-
sent, eius malis artibus in præceps adducerentur; & eo magis, cùm præsertim recens esset
exemplum, quo Apollonius magnam de se apud Ephesios existimationem concitaue-
rat. Quodnam verò id fuerit, breuiter enarrare, operæpretium ducimus.

XX. Apollonius necem Domitiani nunciat Ephesiis. [a] Philostr. lib. 8.

Hoc ipso anno, quo diximus, Domitianum à Stephano liberto Clementis esse ne-
catum, idem Apollonius eiusmodi facto Ephesios in admirationem adduxit. Nam B
ea ipsa die & hora, qua Imperator gladio à Stephano impetebatur, Apollonio con-
cionem habenti ad populum, in media oratione (inquit Philostratus[a]) nouum quid &
incredibile occurrit. Nam concisè magis quàm consueuerat, verba proferens; tan-
dem quasi horum, quæ dicere vellet, oblitus, conticuit, toruis oculis in terram aspi-
ciens. Tres inde aut quatuor passus è loco vbi constiterat progressus; Percute tyrannum,
percute tyrannum, clamabat: non vt qui è speculo veritatis imaginem traheret, sed
qui res ipsas ante se fieri videret, & auxilium afferre conaretur. Cùm stuperent Ephesij,
qui frequentes aderant: subsistens Apollonius, sicut facere solent, qui rem aliquam,
dum fit, videntes, quò tandem euasura sit expectant: tandem, Confidite, inquit, ô viri;
tyrannus namque occisus est hodie; quid autem dixi, hodie? immò potiùs hoc ipso
temporis momento, ita me Pallas adiuuet. Cumque illum insanire putarent Ephesij, C
cuperent tamen vera esse quæ diceret, sed propter periculi magnitudinem talibus verbis
aures præbere metuerent: Non miror, inquit Apollonius, vos mihi non adhibere fidem,
iam nunc ea narranti apud vos, quæ nondum omnes qui Romę sunt cognouere. sed iam
ecce cognoscunt.]

XXI. Ephesii erga Apollonium propensiores.

Hæc vera esse, quæ ab Apollonio dicta erant, cùm postmodùm tabellarij cum litteris
festinantes, certò firmarent; vix credi potest, ad quantam ille de se Ephesios admiratio-
nem ac pariter æstimationem adduxerit; vt tum his, tum ceteris ibidem rebus ab eo
gestis, eumdem vt quempiam deorum colerent. nescientes enim, vnde hæc occulta sci-
re Apollonio suppeditaretur, eum proinde ac si plus quàm homo esset, plurimi faciebant;
quippe qui Ephesi agens, quæ Romæ fierent, spectare oculis videretur. At hæc haud
mirabitur, qui considerauerit, peculiare id fuisse magorum, vt per pathædos ipsos, quos D
vocant, familiares dæmones, imagines rerum quæ longè abessent, ob oculos mentis re-
præsentatas inspicerent. Nam, vt de multis alijs taceamus, Iulianus Apostata (quod
suo loco dicturi sumus fusiùs) eiusmodi arte, quæ Romæ vel alibi in Occidentali Impe-
rio agerentur, ipse, cùm esset in Oriente, nosse curabat. Ceterùm apud rerum ignaros
magna hæc in Ecclesia Ephesina potuit esse tentatio: quamobrem ne eiusmodi Tyanæi
imposturis Christiana religio dispendium aliquod pateretur, opportunè his diebus reuer-
sus Ioannes ad Ephesios, mortuum quem diximus, suscitauit, & alia complura (vt par est
credere) mirabilia est operatus.

XXII. [b] Dionysius epist. 10.

Cùm verò de restitutione Ioannis nuntium accepisset Dionysius Athenarum Episco-
pus, sicut ad eum olim exulem in insulam relegatū scripserat[b] fore, vt breui mutuo con- E
gressu inuicem iungerentur: illum mox Ephesum conuenisse, æquum est opinari. Ad hęc
tempora Dionysium egisse in Oriente, facilè omnes consentiunt: post hæc verò, fortasse
Ioannis consilio, Romam ad Clementem Pontificem se contulisse, ab eodemque vnà

Dionysius mittitur in Gallias.

cum Rustico & Eleutherio in Gallias esse amandatum, fidem faciunt, qui ex antiquiori-
bus monumentis eius res gestas scriptis memoriæ prodiderunt. Mittendi in Gallias tam
insignem totaq. Ecclesia spectatum virum, ea ferè necessitas incumbebat; quòd primi illi
à Petro ad prædicandum ibidem Euangelium missi discipuli, vita functi erant, quorum
aliquos (vt dictum est) gladius sæuientis Domitiani sustulerat. Martialis enim antiquus
discipulus vita functus erat. Sub eodem Domitiano pariter obijsse diem Eutropium, Lu-
cianum, & alios, iam nuper est dictum. Quamobrem nobilissimæ Gallicanæ iam coale-
scenti Ecclesiæ pastoribus destitutæ, Clemens, qui alios eòdem miserat, opportunè con-
suluit, vt Dionysium in Gallias mitteret.

XXIII. Hæc cùm plurimorum auctoritate testata habeantur: qui de his dubitant, dicant,
velim,

A velim quæ ratio esse potuit, quæve causa intercessit, vt viuente adhuc Dionysio, Publius daretur Episcopus Atheniensibus, & post eum Quadratus? Nam cùm (vt suo loco dicemus) Dionysius sub Hadriano Imp. consummarit martyrium, ad illud planè constat [a] tempus Quadratum rexisse Ecclesiam Atheniensium, & ante eum Publium: quinimmò & Narcissus Domini discipulus ante hos omnes post Dionysium ab Hippolyto [b] ponitur: vt satis ex his appareat, illos, viuente adhuc Dionysio, creatos esse Athenarum Episcopos, nimirum quòd ille fuisset aliò amandatus. Sed quónam? certè ad alias ciuitates vel prouincias, quàm in Galliam missum esse, nulla prorsus vel l[illegible]s memoria extat, vel coniectura. Nec existimare fas est, eum hisce temporibus, omnibus Apostolis, vno excepto Ioanne, morte sublatis, cùm maxima omnium incumberet necessitas Euangelij prædicandi, suæ Ecclesiæ nuntio remisso, segnem ac otiosam vitam sibi constituisse. Sicut

EPISCOPI ATHENIENSES.

[a] Euseb. li. 4. c. 21. & Hier. de Script. Eccles. in Quadrato.

[b] Hippol. de 72. discipulis.

B igitur posteà factum scimus à Polycarpo Ioannis Euangelistæ discipulo, vt ex Asia cõplures in Gallias (vt suo loco dicemus) ad Euangelium prædicandum, illudque pariter propagandum missi fuerint: ita nunc putamus, persuasione Ioannis Dionysium Romam primùm ad Clementem, inde eiusdem consilio in Galliam esse profectum. At de Dionysio inferiùs suo loco nobis fusiùs agendum erit.

IESV CHRISTI ANNVS 99.	CLEM. ANNVS 7.	NERVÆ IMP. ANNVS I.

C ANno Christi Redemptoris nonagesimonono, Nerua Augustus tertium iniit Consulatum, adsciuitque sibi collegam Virginium Rufum, quem (inquit Dio) Romanæ legiones olim Imperatorem nominauerant, minimè veritus eum vel in collegam assumere.] laudatissimus hic à Plinio [c] prædicatur, quòd imperium recusasset à militibus oblatum, quòd eruditus & optimus ciuis esset; eiusque obitum deplorat, vt amantissimi patris. Quomodo autem vita functus sit in hoc suo Consulatu, agens annum octogesimumtertium, idem describit; laudatumque ait funebri oratione à Cornelio Tacito, horum temporum viro eloquentissimo. I.

[c] Plin. lib. 2. epist. 1.

His item temporibus, secundùm ea quæ ab Athanasio & aliis testata habentur, sanctus Ioannes Euangelista suum Euangelium edidit, sunt enim hæc verba [d] Athanasij: Euangelium secundùm Ioannem prædicatum est à Ioanne Apostolo & dilecto, D cùm exul esset in Patmo insula, & posteà ab eodem Ephesi editum per Caium dilectum Apostolorum hospitem; de quo Paulus ad Romanos scribens dicit: Salutat vos Caius hospes meus, & tota Ecclesia.] Fertur de eadem re sententia Hippolyti [e] Episcopi Portuensis & martyris in hæc verba: Ioannes Iacobi frater, cùm in Asia verbum Dei propagaret, imperante Romæ Domitiano, in Patmum insulam est deportatus. Inde à Nerua reuocatus Ephesum, conscripto Euangelio, & patefactione quam conspexerat, vita excessit, annos natus centum & sex.] Post restitutionem itaque ab exilio, incerto tamen anno, ab eo scriptum esse Euangelium, Epiphanius [f] quoque testatur, sic dicens: Cogit sanctus Spiritus Ioannem recusantem Euangelium annuntiare ob metum & humilitatem in senecta ipsius post nonaginta annos vitæ eius, post reuersionem ipsius à Patmo.] Sed quod addit: Quæ facta est sub Claudio Cæsare] E memoria lapsum puto, vel in codicem mendum irrepsisse: nam haud facilè probari potest, quòd Ioannes sub Claudio nonagenarius saltem ætate fuerit. Consentit Irenæus [g], scriptum fuisse Ephesi à Ioanne Euangelium; licet quo tempore id acciderit, minimè dicat. In eamdem sententiam complures alij tum Græcorum, tum etiam Latinorum abiere. II.

[d] Athanas. in Synopsi.

EVANGELIVM IOANNIS EDITVM.

[e] Recitat Cedren. in Nerua.

[f] Epiph. hær. 51.

[g] Iren. li. 3. c. 1. & Euseb. lib. 5. c. 8.

Dixerunt alij [h] conscriptum ab eo fuisse Euangelium in insula Patmo, editum verò Ephesi. Addit autem qui hæc scribit Metaphrastes, tonitrua, fulgura, atque terrores complures esse factos, cùm Ioannes opus aggressurus esset, perinde ac olim acciderat, cùm Moyses in vertice Sina montis legem accepisset; sic dicens: Cùm solutus lege exilij Ephesum esset reuersurus, insulani precibus agunt, ne recedat: quòd cùm persuadere non possent, secundæ faciunt petitionis initium; ne scilicet totum seipsum auferret, sed se ipsum loquentem assiduò suis scriptis relinqueret; vtque Christi Euangelium, & ea III.

[h] Metaphras. ap. Lip. to. 1. Doroth. in Synopsi.

SIGNA DIVINITVS OSTENSA.

quæ ipse viderat de Christo, scriberet. Annuit ille; & antequam opus aggrederetur, tum sibi, tum aliis indixit ieiunium: & Prochorum sequi iubet, ac cum eo montis ascendit verticem, & more Samuelis rectus erigitur, & sicut Moyses manibus eleuatis effiguratur, & mentem à sensibus abstrahit. Tuncque horrenda tonitrua, terrores, & fulgura his similia, quæ anteà Moysi legem recipienti contigerant, facta sunt. Ad extremum tonitrua in vocem exprimuntur, atque resonat: In principio erat Verbum] A

IV. At non putet quis hæc contemnenda, quòd ab auctore haud admodum antiquo, cuius interdum fides vacillet, tradita habeantur; vel quòd apud Pseudoprochorum hæc ferè eadem scripta sint[a]. Nam vt primùm ratione agamus: si ex sententia Pauli[b] ministratio mortis litteris deformata in lapidibus fuit in gloria, ita vt non possent intendere filij Israël in faciem Moysi propter gloriam vultus eius, quæ euacuatur: quomodo non magis ministratio spiritus erit in gloria? Quamobrem hæc aut adeò incredibilia videri debent, etiam si scripta habeantur in apocryphis: in eis enim multa vera interdum inesse admixta, neminem existimamus negaturum. At verò nō ex apocrypho aliquo, quæ ipse scribit, sibi vendicat sanctus Hieronymus[c]; sed ex antiqua veraque historia, quam citat, ab aliis fusiùs explicata, sic summatim recenset: Coactus est ab omnibus pænè tunc Asiæ Episcopis, & multarum Ecclesiarum legationibus, de diuinitate Saluatoris altiùs scribere; & ad ipsum (vt ita dicam) Dei Verbum non tam audaci, quàm felici temeritate prorumpere. Vnde & Ecclesiastica narrat historia, cùm à fratribus cogeretur vt scriberet, ita facturum se respondisse, si indicto ieiunio, in commune omnes Deum deprecarentur. Quo expleto, reuelatione saturatus, illud procœmium è cælo veniens eructauit: In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum.] hucusque Hieronymus; ex quibus quæ sunt dicta, ex parte firmantur. Ceterùm norunt omnes qui in eius scriptis versati sunt, ipsum præ ceteris apocrypha auersari solitum, nec adeò facilè absque delectu, inconsulto palato, rancida vel insipida deglutire. Quòd insuper idem Ioannes à Domino dictus sit filius tonitrui: Epiphanius[d] id causa Euangelij dictum putat, cùm de Ioannis Euangelio hæc ait: Ioannes re vera tonitrui filius per propriam suam grandiloquentiam, velut ex quibusdam nubibus, à sapientiæ ænigmatibus piam nobis de Filio intelligentiam iuxta similem modum persuasit.] Sed idem est, nominatum esse filium tonitrui, quod fulmen: sicut apud Ieremiam[e], vsitata Hebræorum phrasi, filiæ pharetræ, sagittæ dicuntur.

[a] Procho. c. 36
[b] 2. Cor. 3.
[c] Hier. in præfat. in Euāg. Matth.
CONFIRMATIO DICTORVM.
[d] Epiph. hæres. 73.
[e] Thren. 3.

B C

V. CAVSA SCRIBENDI EVANGELIVM. Quod verò ad causam spectat, qua Ioannes permotus, eiusmodi scribendi Euangelium subierit prouinciam: præter illam de Patmos insulæ habitatoribus nuper assertam, idem Hieronymus[f] duplicem affert, sic dicens: Nouissimus omnium scripsit Euangelium, rogatus ab Asię Episcopis, aduersus Cerinthum, aliosque hæreticos, & maximè tum Ebionitarum dogma consurgens, qui asserunt Christum ante Mariam non fuisse: vnde & compulsus est diuinam eius natiuitatem edicere. Sed & aliam causam huius scripturæ ferunt: quòd, cùm legisset Matthæi, Marci, & Lucæ volumina; probauerit quidem textum historiæ, & vera eos dixisse firmauerit; sed vnius tantùm anni, in quo & passus est post carcerem Ioannis, historiam texuisse. Prætermisso itaque anno, cuius acta à tribus exposita fuerant, superioris temporis, antequam Ioannes clauderetur in carcerem, gesta narrauit; sicut manifestum esse potest his qui diligenter quatuor Euangeliorum volumina legerint.] hæc ipse. Porrò illam potissimam fuisse causam, vt hæreticos, qui Christi diuinitatem omnino negassent, scripto Euangelio confutaret, Irenæus[g], Epiphanius[h], & alij omnes affirmant. D E

[f] Hieron. de Scrip. Eccl. in Ioan. c. 9.
[g] Iren. lib. 3. c. 11.
[h] Epiph. hæres. 51.

VI. IOAN. EVANGELIVM GRÆCE SCRIPTVM. Scriptum verò fuisse ab eo Euangelium Græcè, omnes consentiunt: translatum autem antiquitus in Hebraicum, & Tiberiade in gazophylacio Iudæorum asseruatum temporibus suis, auctor est Epiphanius[i]: ac illud fortasse intelligit Papias, Euangelium secundùm Hebræos nuncupatum: nam de Papia hæc habet Eusebius[k]: Aliam porrò narrat historiam de muliere, quæ multorum criminum apud Dominum esset insimulata: quam quidem Euangelium secundùm Hebræos complectitur.] nisi intelligere velimus de Euangelio Matthæi, quo Nazaræi vtebantur. Illud enim secundùm Hebræos nominare consueuit Epiphanius, & Hieronymus, qui illud in Latinum conuertit, in quo tunc inesset eiusmodi historia, quam putamus fuisse diuersam ab ea quæ narratur à Ioanne[l] de muliere à Pharisæis rea adulterij constituta. Nam cùm Papias

[i] Epiph. hæres. 30.
[k] Euseb. lib. 3. in fine.
[l] Ioan. 8.

A Papias multorum criminum dicat illam feminam accusatam; Ioannes verò habeat vnius tantùm facinoris, nempe quòd deprehensa esset in adulterio, insimulatam: plane diuersam ab illa fuisse, cuius nulla esset mentio apud Euangelistas, significare videtur. Quòd si vnam eamdemque fuisse mulierem dicere magis placet; tunc illud affirmare necesse est, per Euangelium secundùm Hebræos, ea ratione quam diximus, Euangelium Ioannis Papiam intellexisse.

VII. SVI EPISTOLIS IOANNES BASILIDEM CONFVTAT.

At sicut idem Ioannes, scripto Euangelio, Cerinthum, Ebionem, & alios Christi diuinitatem negantes hæreticos visus est confutare voluisse; ita etiam duabus prioribus, quas scripsit, epistolis, aduersus Basilidem [a] & alios Christi carnem negantes, eam certo testimonio adsignatam & egregiè testatam voluit reliquisse. Basilidem igitur, & gregales eius, dicentes Christum non verè carnem assumpsisse, sed per phantasiam apparuisse, sicque nec verè esse crucifixum, sed omnia in imagine facta, negantesque [b] Christi B causa esse subeundum martyrium, iisdem Ioánes sugillat epistolis: vt in primis cum ipso exordio primæ epistolæ aduersus eos eiusmodi fortissimum testimonium ponit [c]: Quod fuit ab initio, quod audiuimus, quod vidimus oculis nostris, quod perspeximus, & manus nostræ contrectauerunt de Verbo vitæ, & vita manifestata est, & vidimus, & testamur, &c.] ac demum: Omnis spiritus, qui confitetur Christum in carne venisse, ex Deo est: & omnis spiritus, qui soluit Iesum, ex Deo non est; hic Antichristus est, de quo audistis, quoniam venit; & nunc iam in mundo est.] ac rursum in secunda epistola eodem argumento, sed breuiùs scripta: Multi, inquit, seductores exierunt in mundum, qui non confitentur Iesum Christum venisse in carnem: hic est seductor & Antichristus.] Et quod ad martyrium spectat, aduersus venenum illorum dogmatum eiusmodi propinat C antidotum, dicens [d]: Quisquis confessus fuerit, quoniam Iesus est Filius Dei, Deus in eo manet, & ipse in Deo.] ac rursum [e]: Tres sunt qui testimonium dant in terra, Spiritus, aqua, & sanguis.]

[a] Epiph. hær. 24.
[b] Ibidem.
[c] 1. Ioan. 1. & epist. 4.
[d] 1. Ioan. 4.
[e] 1. Ioan. 5.

VIII. DE IOANNIS EPISTOLIS.

Sed quòd pertinet ad fidem trium Ioannis epistolarum: primam quidem vt Ioannis germanam ab omnibus receptam esse, sanctus Hieronymus [f] tradit: reliquas duas, quòd in inscriptione vtriusque ponatur Ioannes Senior, alterius Ioannis, quem Seniorem esse dictum testatur Papias [g], fuisse, nonnullos existimasse, idem affirmat; eadem & Origenes [h]. Ceterùm quid de his ipse senserit, ad Euagrium [i] scribens, hisce verbis ingenuè profitetur: Clangit tuba filius tonitrui, quem Iesus amauit plurimùm, qui de pectore Saluatoris doctrinarum fluenta potauit: Presbyter electæ Dominæ, & filiis eius, quos diligo in veritate. Et in alia epistola: Presbyter Caio carissimo, quem diligo D in veritate.] Hæc Hieronymus inculcat, cùm de Episcopi & Presbyteri nominibus agit, de quibus nos superiùs. Ostendit enim Presbyteri nomen commune fuisse Episcopis, atque adeò ipsis Apostolis; idque non tantùm ex citatis Ioannis epistolis, sed & Petri dicentis [k]: Seniores, qui in vobis sunt, obsecro consenior & testis Christi passionum.] Certè quidem si quando ex facierum similitudine filios eodem parente genitos licuit iudicare; tres illas epistolas verbis, sententiis, stylo, charactere vnam eamdemque præseferentes imaginem, ab vno eodemque auctore esse conscriptas, quiuis facilè poterit intelligere.

[f] Hieron. de Scrip. Eccles. in Ioanne.
[g] Apud Euseb. lib. 3. c. vlt.
[h] Apud Euseb. lib. 9. c. 19.
[i] Hier. ep. 85.
[k] 1. Petr. 5.

IX. DE FIDE EPISTOLARVM IOANNIS.

In primis enim quod ad verba atque sententias spectat, in multis id contigit demonstrari: vt cùm ait [l] in prima: Non mandatum nouum scribo vobis, sed mandatum vetus.] in secunda item: Non tamquam mandatum nouum scribens vobis, sed quod habuimus E ab initio.] Rursum in prima [m]: Omnis qui negat Filium, nec Patrem habet: qui confitetur Filium, & Patrem habet.] & in secunda eamdem planè his verbis sententiam reddit: Qui recedit & non permanet in doctrina Christi, Deum non habet: qui permanet in doctrina Christi, hic & Patrem & Filium habet.] Quod item in prima [n]: Omnis qui ex Deo natus est, peccatum non facit.] in tertia idem his verbis: Qui benè facit, ex Deo est: & qui ex Deo natus est, peccatum non facit.] Et quod in [o] prima habet: Vt diligamus opere & veritate.] eadem in secunda & tertia de diligendo in veritate frequenter inculcat. Dum item in prima hæc habet [p]: Multi pseudoprophetæ exierunt in mundum. In hoc cognoscitur Spiritus Dei: Omnis spiritus qui confitetur Christum in carne venisse, ex Deo est: & omnis qui soluit Iesum, ex Deo non est; & hic Antichristus est.] In secunda iisdem pænè verbis eamdem reddens sententiam, ait: Multi seductores exierunt in mundum, qui non confitetur Iesum venisse in carne, hic est seductor, & Anti-

[l] 1. Ioan. 2.
[m] Ibidem.
[n] Ioan. 3.
[o] Ibidem.
[p] 1. Ioan. 4.

Antichristus.] Rursum in prima: Hæc est charitas, vt mandata eius custodiamus.] & in secunda: Hæc est charitas, vt ambulemus secundùm mandata eius.] At quæ frequens in tribus illis epistolis facta est charitatis, dilectionis, veritatis inculcatio, planè declarat in duabus illis epistolis eamdem, quæ in prima, genuinam elucere, atque perspicuè conspici Ioannis imaginem. A

X. Sed & eiusdem eas esse partus Ioannis, qui Euangelium scripsit, maiores qui canonicorum librorum contexuere catalogum, tam Græci, quàm Latini, æquè consentiunt omnes, dum tres numerarunt semper Ioannis Apostoli & Euangelistæ epistolas: vt de his dubitare, summæ videatur esse stultitiæ. Verùm quòd primę epistolæ nullus inscriptus sit titulus; non ita factum putamus, vt ea sic absque alia inscriptione eius qui scripsit, & ad quos data sit, vt se habet, fuerit exarata: sed potiùs existimamus eius titulum excidisse, quippe quæ à maioribus eo titulo consignata reperitur, vt sic ab eis citaretur: Ioannes ad Parthos. Quomodo enim scissent eam ad Parthos datam esse, nisi titulus eum qui dedit, & ad quos fuerit data, monstrasset? Apud Hyginum [a] enim & Augustinum [b] eo titulo ea citata epistola habetur. Cùm autem apud Parthos Ioannes prædicauerit Euangelium, ad eosdem eam ipse epistolam scripsisse putatur. Hæc iam satis de Ioannis epistolis. Quando autem ex humanis desierit, suo loco dicturi sumus. B

DE TITVLO PRIMAE EPISTOLAE.

[a] Hygin ep. 1.
[b] Aug. lib. quæst. noui Test. q. 39.

XI. Hoc eodem anno impostor ille Apollonius Tyanæus, de quo sæpè anteà mentio à nobis facta est, qui magicis artibus vniuersi Orbis oculos in se conuerterat, honesta capta occasione mittendi legationem ad Neruam Imp. quo exule familiariter vsus erat, discipulum Damidem, quem conscium ac testem haberet suarum actionum, à se ablegans, ne vltimi sui finis testis esset, occultam oppetens mortem (quo immortalis crederetur in cælum esse translatus) incerto exitu clausit diem extremum. Sed hæc his verbis Philostratus [c] ex Damide: Vt igitur à se Damidem amoueret, & ne coram testibus moreretur, occasionem epistolæ meditatus est, qua illum Romam mitteret ad Neruam Imperatorem: & Damis quidem cùm ab eo discederet, vehementer se turbatum dicit, quamuis futurorum esset ignarus. Apollonius autem quamuis optimè sciret quid euenturũ esset, nihil tamen abeunti dixit, quale dicere solent, qui se numquam ampliùs mutuo sint visuri: adeò persuadendi cupidus erat, se semper esse victurum. Discedentem autem his verbis admonuit: O Damis, quamquam satis in te ipso habeas philosophiæ: me tamen respice. Et de Apollonio quidem Tyanæo hactenus ab Assyrio Damide scriptum est. De mortis autem genere, si modò mortuus est, nihil est à Damide scriptum. Sermones autem multi variique circumferuntur.] hæc Philostratus Apollonij studiosissimus: qui & varias de eius interitu subdit opiniones vulgò iactatas: quas cùm nec ipse certa assertione confirmet; meritò, vt inanes ac planè ridiculas, prætermitrimus. C D

DE OBITV APOLLONII TYANAEI.

[c] Philost. li. 8.

XII. Verùm nonnisi malo exitu eum vita functum esse, perfacilè coniici potest ex [d] Luciano, dum vitam Apollonij, tragœdiam appellat, & cùm de alio mago Tyanæi discipulo; Erat, inquit, ex eorum numero, qui cum egregio Apollonio Tyanæo illo versati erant, totamque illius tragœdiam pernouerant. Vides quanam è schola tibi hominem refero.] hæc Lucianus, vt de re omnibus nota, & amicum alloquens, qui ea omnia optimè nosset. Idemque dum agit de discipulis Apollonij, qui imposturis, incantationibus, magiisque, & aliis malis artibus operam dabant, iisdemque vita turpissimis, & amore puerorum infamissimis; qualis eorum magister fuerit, facili coniectura poterimus assequi. Eant igitur impij, qui eò impudentiæ peruenere atque blasphemiæ, vt non erubuerint Christum Dominum Redemptorem nostrum cum Tyanæo conferre: nam etsi non aliunde, certè ex fructibus vtriusque (quo nihil est naturalius) qualis vterque fuerit, perspicuè cognosci potuerit. Sed de his aliàs. E

[d] Lucian. in Alexandro.

MALVS EXITVS TYANAEI.

XIII. Eodem anno, iisdemque Coss. Nerua Imperator [e] cùm se iam senio fatiscentem, & continuis morbis in dies magis magisque languescentem, ac deficientem viribus conspexisset, consulturus Romano Imperio nulla habita ratione sibi sanguine coniunctorum, quem putauit virum frugi dignumque ad habenas imperij moderandas, M. Vlpium Traianum, Hispanum hominem, agentem tunc in Germania cum exercitu, adoptauit in filium, ac Cæsarem nominauit. hæc cùm Dio, tum Plinius pluribus prosecutus est ea oratione, quam pro gratiarum actione habuit in suo Consulatu, sed nos de eodem plura inferiùs.

[e] Dio in Nerua.

TRAIANVS ADOPTATVS A NERVA.

IESV

IESV CHRISTI ANNVS	CLEM. ANNVS	NERVÆ IMP. ANNVS
100.	8.	2.

A

CEnteſimo iam adueniente Chriſti anno, Nerua Aug. quartùm & Traiano Cæſare ſecundùm Coſſ. idem Nerua Imperator ſexto Kal. Februarij morbo conſumptus[a], 1.
ætatis annos ſexaginta quinque, menſes decem, & dies totidem agens, cùm imperaſſet annum vnum, menſes quatuor, ac dies nouem, vita functus eſt, ſucceſſitque Traianus. At hîc finis eſto Annalium tomi primi: auſpicaturis ſecundum ab anno primo eiuſdem Imperatoris: vt idem annus centeſimus finis ſit primi Annalium tomi, & ſecundi principium.

B

OBITVS NERVAE.

[a] Dio in Nerua.

EMenſo igitur primi ſæculi quaſi laborioſo vaſti maris itinere, opportunam ſtationem iam nacta, contrahens vela oratio conquieſcat: ita tamen, vt non otioſa conſiſtat; ſed his, quorum auſpicio è portu ſoluit, eorumdemque ope altum pelagus enauigauit, gratias immenſas agat, eaſdemque iugiter repetat; ipſi nimirum Deo Patri, auctori omnium bonorum, ac Filio, humani generis Redemptori, ſimulque donorum omnium largitori Spiritui ſancto, necnon & ſanctiſſimæ Virgini Dei genitrici Mariæ, vt conciliatrici diuini Numinis: ipſi namque ſicut hæc omnia noſtra accepta ferimus, ita pariter & offerimus; vt ipſa eadem, qualiacumque ſint, dilecto Filio ſuo porrigat, vt impartita benedictione ſanctificet, illamque pro munere gratiam poſcat, vt ipſe ſit nobis portio in terra viuentium. Amen.

ANNALIVM TOMI PRIMI

FINIS.

HONOR ET GLORIA SOLI DEO

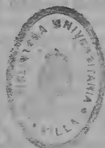
UNIVERSITARIA

INDEX
IN TOMVM PRIMVM
ANNALIVM ECCLESIASTICORVM.

A

Agonalis

B.

C.

INDEX.

Car-

D

E.

Epa-

G.

H.

I.

Ieroso-

L.

M.

Melisse

N.

Petro

Populus

Professio

Q.

Quarta

Secta

Status

T.

Thomæ

Valeria-

X.

Z.

FINIS.

INDEX
SCRIPTVRARVM SACRARVM
QVÆ
IN HOC PRIMO ANNALIVM TOMO
CITATÆ ELVCIDANTVR.

INDEX LOCORVM

MATTHÆI.

MARCI.

LVCÆ.

7. Ecce

EPIST. AD ROM.

EPIST. I. AD CORINTH.

FINIS.

Series Chartarum.

* ** ***

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Sf Tt Vv Xx Yy Zz

Aaa Bbb Ccc Ddd Eee Fff Ggg Hhh Iii Kkk. Lll Mmm Nnn Ooo Ppp Qqq

Omnes ſunt terniones, præter ** *** *&* Qqq *quaterniones.*

CHRISTOPHORO PLANTINO
ARCHITYPOGRAPHO REGIO, S.

CVM nostrorum Annalium Tomi primi secundam editionem pernecessariam meditaremur; in te ipsum, mi Plantine, solum, inter tot celebres sæculi nostri Typographos, coniecimus oculos; quippe qui inter omnes eniteas facilè princeps; vtque id præstares, decreuimus omnino. Quamobrem quod nostrarum partium fuit;& in prima editione sumus polliciti, nostrum studium impigrè laborauit, vt primum Annalium Tomum à nobis recognitum, emendatum, quamplurimis auctum ac locupletatum acciperes. Quod igitur litteris Apostolicis, absque assensu nostro, facere vetitum est alijs, vt tibi vni liceat licentiam libenter ac liberaliter impartimur. Accipiant itaque abs te nostrorum Annalium primi Tomi secundam editionem omnes trans montes sitæ prouinciæ, in quas aut nulla aut pauca primæ editionis volumina penetrarunt, ac denique vniuersus Christianus Orbis vbique diffusus. Habeant & te ducem quem sequantur ceteri qui in posterum, nostro tamen consensu, eumdem sunt edituri Typographi. Sciat & Lector, omne esse adulterinũ & spurium, quod huic secundæ abs te curandæ editioni non fuerit consentaneum. In opus, te rogamus, inuigila; te ipsum in hoc Plantinum exhibe, te imitare, atque te ipsum, Plantine, supera, si licet. Vale. Datum Romæ, x. Kal. Febr. M. D. LXXXIX.

Tui studiosissimus Cæsar Baronius, Presbyter Congregationis Oratorij.

CÆSAR BARONIVS
IOANNI MORETO
TYPOGRAPHO ANTVERP. S. P.

MAGNA *quidem iacturâ bonarum litterarum ex hac vita sublatum esse* D. CHRISTOPHORVM PLANTINVM, *dignæ memoriæ virum, eruditorum eadem est sententia, & par omnium lamentatio: sed id accidisse non leui nostrarum lucubrationum detrimento, nobis ampliùs dolendum fuit. siquidem Annales nostros, quos cudendos acceperat, ardentiori complexus studio (quòd commune sit senibus, partus senectutis vehementi amore prosequi) propensiori fouere cura, & solicitiori curare cœperat industria; cùm inopinatò, licet matura senectute, ex hac vita ad præmia æterna à Deo vocatus excessit. Sed leniuit ex parte dolorem, audisse inter omnes ipsius alumnos te delectum, probatumque eius calculo dignum Typographiæ Regiæ successorem; nec id pridem, vel vltimo tantùm elogio, sed diu ingenij tui vires, & solertiam in rebus agendis expertum, ad hoc te aluisse, instituisseque, atque etiam fœdere nuptiarum sibi arcto vinculo deuinxisse: vnde ob eam quoque caussam contigerit ipsi lætior ex hac vita discessus, cùm videret in te, alterum se relinqui. Sequimur, mi Morete, perlibenter soceri tui de te iudicium, tibique perinde ac ipsi viuenti editionem Annalium nostrorum concedimus. tuarum modò partium est, id præstare, ne quid desiderari possit in te, quod omnes expectabamus ab illo: cui sicut magnæ fuit laudi, ea in re à nemine superari; ita maiori ipsi cedet gloriæ, à te vno vinci, quem à se eruditum atque probatum honestissimæ functionis reliquit heredem. Vale.*

PRI-

PRIVILEGII CÆSARII SVMMA.

MAXIMILIANI II. Romanorum Imperatoris ſemper Auguſti, publico Edicto cautum & ſancitum eſt, ne quis, cuiuſcumque ſtatus, gradus, ordinis, aut conditionis fuerit, quacumque ſacri Romani Imperij & ditionis eius fines patent, quæcumq; probatorum auctorum opera, quotquot vel hactenus nondum impreſſa, vel ab alijs quidem impreſſa, nouis autem deinceps ſcholiis, annotationibus, aut commentarijs aucta & illuſtrata, Chriſtophorus Plantinus, ciuis & Typographus Antuerpienſis, primus typis procuderit, intra proximum ſexennium à prima cuiuſque operis aut voluminis editione, vllo pacto eiuſdem vel diuerſi characteris forma excudat, aut excuſa ab alijs, intra eiuſdem Maximiliani & Imperij fines vendenda importet, ſeu quouis modo diſtrahat manifeſtè vel occultè, ſub pœna decem Marcharum auri puri, quarum dimidia fiſco Imperiali fraudis vindici, reſidua verò pars prænominato Plantino cedat, præter librorum ad imitationem impreſſorum amiſſionem, quos idem Plantinus vbicumque locorum nactus fuerit, per ſe vel ſuos, adiumento Magiſtratus loci, vel citra, propria auctoritate ſibi vendicare, inque ſuam poteſtatem redigere poterit. In cuius rei fidem ipſi Edicto manu ſubſcripſit, & ſigillum apponi iuſſit Cæſarea Maieſtas. Datum in ciuitate Viennæ Auſtriæ, die vigeſima prima menſis Februarij, anno Domini M. D. LXV.

Subſign.

Maximilianus.

Ad mandatum ſacræ Cæſ. M. proprium.

Haller.

SVMMA PRIVILEGII REGIS HISPANIARVM.

PHILIPPI II. *Hiſpaniarum Regis, Brabantiæ Ducis, &c. Priuilegio cautum eſt, ne quis citra Ioannis Moreti, Typographi Antuerpienſis, conſenſum,* Tomos Annalium Eccleſiaſticorum, Auctore Cæſare Baronio Sorano, Congregationis Oratorij presbytero, *hactenus confectos, aut adhuc conficiendos, impreſſos aut imprimendos, integros vel in epitomen redactos, vllo modo imprimat, aut alibi impreſſos in ſuas ditiones venales importet: vt latiùs patet in litteris, Datis Bruxellæ,* XX. *Auguſti, Anno* M. D. XCII.

Signat.

S. de Grimaldi.

Et in Conſilio Brabantiæ, Signat.

I. de Buſchere.

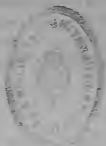

ANTVERPIÆ,

EX OFFICINA PLANTINIANA,

APVD IOANNEM MORETVM.

M. DC. X.

LABORE ET CONSTAN